This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Jest to cyfrowa wersja książki, która przez pokolenia przechowywana była na bibliotecznych półkach, zanim została troskliwie zeskanowana przez Google w ramach projektu światowej biblioteki sieciowej.

Prawa autorskie do niej zdążyły już wygasnąć i książka stała się częścią powszechnego dziedzictwa. Książka należąca do powszechnego dziedzictwa to książka nigdy nie objęta prawami autorskimi lub do której prawa te wygasły. Zaliczenie książki do powszechnego dziedzictwa zależy od kraju. Książki należące do powszechnego dziedzictwa to nasze wrota do przeszłości. Stanowią nieoceniony dorobek historyczny i kulturowy oraz źródło cennej wiedzy.

Uwagi, notatki i inne zapisy na marginesach, obecne w oryginalnym wolumenie, znajdują się również w tym pliku – przypominając długą podróż tej książki od wydawcy do biblioteki, a wreszcie do Ciebie.

Zasady użytkowania

Google szczyci się współpracą z bibliotekami w ramach projektu digitalizacji materiałów będących powszechnym dziedzictwem oraz ich upubliczniania. Książki będące takim dziedzictwem stanowią własność publiczną, a my po prostu staramy się je zachować dla przyszłych pokoleń. Niemniej jednak, prace takie są kosztowne. W związku z tym, aby nadal móc dostarczać te materiały, podjęliśmy środki, takie jak np. ograniczenia techniczne zapobiegające automatyzacji zapytań po to, aby zapobiegać nadużyciom ze strony podmiotów komercyjnych.

Prosimy również o:

- Wykorzystywanie tych plików jedynie w celach niekomercyjnych
  Google Book Search to usługa przeznaczona dla osób prywatnych, prosimy o korzystanie z tych plików jedynie w niekomercyjnych celach prywatnych.
- Nieautomatyzowanie zapytań
  Prosimy o niewysyłanie zautomatyzowanych zapytań jakiegokolwiek rodzaju do systemu Google. W przypadku prowadzenia badań nad tłumaczeniami maszynowymi, optycznym rozpoznawaniem znaków lub innymi dziedzinami, w których przydatny jest dostęp do dużych ilości tekstu, prosimy o kontakt z nami. Zachęcamy do korzystania z materiałów będących powszechnym dziedzictwem do takich celów. Możemy być w tym pomocni.
- Zachowywanie przypisań
  Źnak wodny"Google w każdym pliku jest niezbędny do informowania o tym projekcie i ułatwiania znajdowania dodatkowych materiałów za pośrednictwem Google Book Search. Prosimy go nie usuwać.
- Przestrzeganie prawa
  W każdym przypadku użytkownik ponosi odpowiedzialność za zgodność swoich działań z prawem. Nie wolno przyjmować, że skoro dana książka została uznana za część powszechnego dziedzictwa w Stanach Zjednoczonych, to dzieło to jest w ten sam sposób traktowane w innych krajach. Ochrona praw autorskich do danej książki zależy od przepisów poszczególnych krajów, a my nie możemy ręczyć, czy dany sposób użytkowania którejkolwiek książki jest dozwolony. Prosimy nie przyjmować, że dostępność jakiejkolwiek książki w Google Book Search oznacza, że można jej używać w dowolny sposób, w każdym miejscu świata. Kary za naruszenie praw autorskich mogą być bardzo dotkliwe.

Informacje o usłudze Google Book Search

Misją Google jest uporządkowanie światowych zasobów informacji, aby stały się powszechnie dostępne i użyteczne. Google Book Search ułatwia czytelnikom znajdowanie książek z całego świata, a autorom i wydawcom dotarcie do nowych czytelników. Cały tekst tej książki można przeszukiwać w internecie pod adresem `http://books.google.com/`

~~14. e. 6~~

Taylor Institution.

Vet. PG6623.1807

Confined

SŁOWNIK
JĘZYKA POLSKIEGO

PRZEZ

M. SAMUELA BOGUMIŁA LINDE,

Fil: Dokt:, Członka Izby Edukacyi Publiczney, Rady Dozorczey Szkoły Prawa, Królewskiego Towarzystwa Przyiacioł Nauk w Warszawie, Korrespondenta Akademii Pragskiey, Göttyngskiey, Wilenskiey, Rektora Liceum Warszawskiego.

TOM II. CZĘŚĆ I.

M. — O.

w WARSZAWIE, u AUTORA.

1809.

Narody Sarmackie, Bulgarskie, Ruskie, Gotskie, Polskie, Wołyńskie, Wandalskie, tak bardzo waleczne były, iż wszystkę iakmiarz Europę, Azyą oboię i Afrykę woiowały; tedy też ięzyk swóy przyrodzony Sławiański, dla różności granic i częstego między cudzemi narody obcowania, pomieszały: Przeto Serbowie, Karwaci, Raczowie, Bulgarowie z Greki, z Węgry i z Turkami; Dalmatowie zaś, Karniolani, Styryiczykowie, Istrowie, Illyrykowie z Włochy; Ślęzacy, Morawcy, Czechowie, Misniacy, Pomorzanie, Kassubianie z Niemcami; Rusacy Biali z Moskwą i z Tatary; Podgorzanie, Mazurowie, Podlaszanie, Rusacy Czarni, Wołyńcy i Litwy część z Polakami; a Polacy ze wszystkiemi narody obyczaie, ubiory, i po części ięzyk oyczysty pomieszali.

Stryikowski Kron: 107.

JAŚNIE WIELMOŻNEMU

STANISŁAWOWI KOSTCE

HRABI

POTOCKIEMU

SENATOROWI WOIEWODZIE,

PREZESOWI RADY STANU i MINISTRÓW,

ORAZ IZBY EDUKACYI PUBLICZNÉY, KOMMENDANTOWI GENERALNEMU KORPUSÓW KADECKICH, CZŁONKOWI TOWARZYSTWA KRÓLEWSKIEGO PRZYIACIÓŁ NAUK, KAWALEROWI ORDERÓW POLSKICH i LEGII HONOROWÉY.

IMIĘ MĘŻA, który w kraiu i za granicą słynie z nauk i gustu, który w nich wzory innym do naśladowania podaie, który mianowicie zdobi, krzepi i wspiera Język i Literaturę Narodową, do pracowania w niéy pobudza i zachęca, uczących i uczących się swoią opieką zaszczyca, Instytuta kształceniu młodzieży poświęcone po Oycowsku pielęgnuie, przy tylu zwłaszcza i tak obszérnych obowiązkach i pracach, iakie wkłada, iakich wymaga urząd kieruiącego stérem Rządu Narodowego — takiego mówię Męża Imię położyć na czele nowo wychodzącego dzieła, iest to zjednać zaszczyt nayznakomitszy dla dzieła samego.

Raczyłeś JW. WCPan Dobrodziéy dadź łaskawe zezwolenie na to, abym ten tom dzieła moiego wydał pod Pańskiém Imieniem. Czuię ważność tego zaszczytu; bo też samo iuż stawia dzieło moie w niepospolitym rzędzie, gdy okazuie, żeś go JW. WCPan Dobrodziéy nie niegodnym Siebie osądził. Miałem ia liczne powody do proszenia JW. WCPana Dobrodzieia o zezwolenie w téy mierze, a nayważnieyszy iest dla serca moiego, żem przez przeciąg lat kilkunastu, względów Pańskich doznawał, za które do wynurzenia JW. WCPanu Dobrodzieiowi przed publicznością uprzeyméy serca moiego czułości, dziś szczęśliwą dla mnie porę znayduię.

Zostaiącemu ieszcze w Uniwersytecie Lipskim, JW. WCPan Dobrodziéy nie ubliżyłeś ni wsparcia, ni dzieł, ni osobistéy pracy, aby mię naprowadzić na drogę, wiodącą do skarbów Oyczystéy Literatury; poprawowałeś słabe piér-

wiastki i próbki prac moich, a przez to wskazałeś mi doskonalenia się sposób, i zagrzałeś do tego, abym iego się chwycił.

Zacóż los nieżyczliwy pozazdrościł nam, zwłaszcza teraz w tym czasie, w Bracie JW. Pana, ś. p. *Ignacym Potockim*, Męża, którego śmierć okryła żałobą całą Oyczyznę i wszystkie iéy stany? mam ia i dla Niego obowiązki w podobnymże względzie zaciągnione. Wspomnienie tutay Męża tego, iest hołdem powinnym zasłudze Jego, i chwale Imienia całego.

Bliższe potym związki zdarzyły mi okoliczności, w Wiedniu z JW. Hrabią Jozefem *Ossolińskim*, i z JO. Xiążęciem Jmcią Adamem *Czartoryskim*. Co dwom tym tak znakomitym Mężom należy się odemnie, starałem się podług uczucia serca wyrazić w przypisaniu Im piérwszego tomu dzieła moiego.

Tutay zaś niech mi się godzi złożyć czułe dzięki Opatrzności Naywyższéy, że gdy wezwany byłem do urządzenia nowego Liceum w Stolicy naszéy Oyczyzny, wypadło mi na szczęście pracować pod okiem i opieką JW. WCPana Dobrodzieia. Swiatłym Jego radom, gorliwemu Jego interessowaniu się, to przyznać należy, cokolwiek dla zachowania w szkołach narodowości czynić się dało w czasach zagłady kraiu. — Jego czynnéy opiece i osobistym staraniom winien iest nasz Instytut ocalenie swoie, pod czas naysroższych zaburzeń woiennych; tak iak wszystkie inne po kraiu szkoły winne są JW. Panu, że się utrzymuią, że się tyle, ile okoliczności pozwalaią, doskonalić mogą.

Korzystałem i ła co do moiéy osoby z Pańskiéy opieki w tych okolicznościach, szerzącéy się na około owéy woyny wszyſtko niszczącéy; bo nieprzerwanie poſtępow ć mogłem w pracy około wydawania dzieła iuż zaczętego, i to to ieſt, nad czém zagraniczne nawet dzienniki wyraziły swe zadziwienie.

Mogęż i tego nie wspomnieć, ile tak do doskonalenia mnie samego, iako też i dalszego ciągu słownika mego, wpływaią posiedzenia Wydziału Literatury Naszego Królewskiego Towarzyſtwa Przyiaciół Nauk, odbywaiące się w pomieszkaniu JW. Pana, téy świątyni nauk i guſtu? W témto mieyscu otaczaią JW. Pana Mężowie z talentów, z dzieł swoich nayznakomitsi, tu wspólną pracą rozbieraią dzieie i język Oyczyſty, tu otwieraią się naypomyślnieysze widoki dla Narodowéy Literatury, tu wyraz każdy języka, mniéy pewne maiący znaczenie, odbiera ograniczaiący go okres; a wszyſtko w przyiemném towarzyſtwie naywybornieyszego guſtu, naydelikatnieyszego rozsądku.

Mógłbym się z tego przybytku przenieść na owo mieysce, które nam wzory tego wszyſtkiego w naypięknieyszych a nayrozmaitszych zbiorach wyſtawia, co rozrzewnia Polaka, co w zachwycenie wprawia cudzoziemca; mówię o *Wilanowie.* Tamto JW. Pan utworzyłeś szkołę, w któréy to, co młodzież słyszy o ſtarożytnościach, co czyta w dzieiach o sławie i guście *Bohatyra Polskiego*, czegoby nie widziała, co do teraźnieyszego guſtu, i połączenia go z dawnym, chyba gdzieś w obcym kraiu, przewybornie na oczy sprawdza; i więcéy czegoś się uczy, bo nawyka czuć to, czego opisać nie można; lecz opis *Wilanowa* nie do tego należy mieysca.

To co JW. Pan czynisz dla dobra Kraiu, dla Nauk, dla Instytutów im poświęconych, i to co iuż uczyniłeś, zniewala każdego z kochaiących Oyczyznę, do czułéy wdzięczności; ia zaś z Horacyuszem w duchu uniesień iego względem Mecenasa, powtarzać sobie będę do JW. Pana

O et praesidium et dulce decus meum.

Z nayglębszém uszanowaniem mam honor zostawać

Jaśnie Wielmożnego Pana i Dobrodzieia

w Warszawię, w Miesiącu Listopadzie 1809 roku.

naynižszym sługą

LINDE.

DALSZY CIĄG PRENUMERANTOW.

Bióro JW. Miniſtra Wewnętrznego,

Bióra Woienne Xięſtwa Warszawskiego,

Szkoły Akademickie *Czauszowskie,*

Szkoły Akademickie *Czerykowskie,*

Laurenty *Dzieduszycki,*

Aloizy *Feliński,*

Mikołay *Glinka*, Podkom: Rożański,

Paweł *Jarkowski* Profesor Gimnazyum Krzemienieckiego.

Józef *Łuba* Prefekt Poznański,

Stanisław *Małachowski* Prezes Senatu,

Gimnazyum Akademickie *Mohilowskie,*

Szkoły Akademickie *Mśoisławskie.*

Szkoły Akademickie *Newelskie.*

Szkoły Akademickie *Orszańskie.*

Szkoły Akademickie *Połockie.*

Alexander Xiążę *Radziwił.*

January Campo *Scypion* Dyrektor Szpitalów militarnych Francuzkich.

Skibicki Podkomorzy Konſtantynowski.

Floryan *Straszewski* dziedzic Boguchwały.

Konstanty *Tymieniecki.*

Antoni *Urbánowski*, Deputat Gubernii Wołyńskiey.

Gimnazyum Akademickie *Witepskie.*

Szkoły Akademickie *Wielizkie.*

X. *Woyckiewicz* Prefekt Szkół Grodzieńskich.

UWAGA AUTORA.

Wydane dotąd trzy części, składaią mnieyszą połowę całego Słownika; zostaią albowiem do wydania ieszcze trzy inne, które od tamtych będą obszernieyszemi. Następuiąca litera *P*, dla znayduiących się pod nią przyimków *po-*, *pod-*, *prze-*, *przed-*, *przy-*, z któremi prawie wszystkie z pod innych liter Słownika składane słowa, tu się powtarzaią, taż litera *P* sama iedna zaymie tom grubszy od każdego z poprzedzaiących. Piąty zatym tom zawierać będzie litery *R*, *S*, i *T*; szósty i ostatni resztę *U*, *W*, *Z*; bo *Y* i *X*, iuż weszły, tamto pod *i*, to pod *ks*.

Uchybiłbym zaś wdzięczności, gdybym tu przed Publicznością miał przemilczeć, że zacni przyiaciele moi, W. JX. *Kamieński* Rektor Konwiktu Jmć XX. Piiarów, JX. *Bielski* Prefekt drukarni tychże, JPan *Wolski* Dyrektor redakcyi xiążek elementarnych, trwaią w téy gorliwości, którą od samego początku aż do końca téy piérwszey połowy całego dzieła, wydanie iego wspierali. Ich niezmordowanéy pracy w czytaniu drugiéy korrekty każdego arkusza, Publiczność winna, że dzieło to, niezmiernie ciężkie do drukowania, z błędów drukarskich ile możności, oczyszczoném się okazuie; lecz tymże Mężom należy się też nieieden dodatek, nieiedno sprostowanie znaczeń, nie iedno objaśnienie. Ufny w ich przyiacielskiéy, a więcéy powiem, obywatelskiéy pomocy, spodziewam się i drugą połowę równo szczęśliwie dokończyć.

Lecz nie mogę ieszcze nie wspomnieć znakomitéy pomocy, któréy wciąż doznawam od złączonego ze mną nie tylko krwi związkiem, ale serca przyiaźnią, JPana Jakóba *Bürgera*, Sekretarza Poczty. Wolne albowiem chwile poświęca zacny ten młodzieniec układaniu licznych bardzo wypisów moich, w dzieło to ieszcze wchodzących, czém wiele mi czasu i zmudnéy pracy ochraniaiąc, przykłada się znacznie do przyśpieszenia druku. Mam to sobie za powinność serca moiego, abym mu publicznie za to wyraził wdzięczność moię.

LINDE.

M.

Jedenaſta litera Łacińſkiego abecadła; *Grecy ią zowią* my, *w Hebrayſkim ięzyku* Mem. Kras. Zb. 2, 79. J. Kochanowſki *od pospolitego* m *n. p. dom*, *różni drugie krésſkowane*, *n. p. uſkrom'*; *na tym* Gornicki *kładzie daszek*. Now. Char.

M fini nominis additum, primam personam verbi *ieſtem* significat: *mocnym teraz*, = *mocny ieſtem*. *Trzeźwymci*, *żywemci* vel *żyw-emci*, id eſt, *wżdy żywy ieſtem*. Jn his vero: *bylim tam*, *słyszelim to*, contractio eſt pluralis, pro *byliśmy*. Jn his vero: *siedziem*, *miłuiem się*, apocope eſt, pro *siedziemy*, *miłuiemy się*. Loco m antiquiores, ut hodiedum Bohemi ponunt ch: *słyszałech*, *słyszelichmy*, *słuchałechci*, et-*ciem*, e. gr. *świadomciem dobrze tego*; item: *myśmyć abo myciechmy*, *abo mycieśmy to sprawili*. Aliquando separatur a suo verbo, ut pro *nie chciałem go bić*, dicitur *biciem go nie chciał*. Vide differentiam in his: *zarazem szedł*; in tertia persona: ſtatim iuit; *zaraż-em szedł*, de prima: ſtatim iui; Orthographia diuersa. Cn. Th. – §. 2. Litera m eſt characteriſtica Datiui Pluralis omnium generum, subſtantiuorum finientium in -om, *e. gr. królom*, *pannom*, *słowom*; adiectiuorum desinentium *in* -ym vel -im, *e. gr. dobrym*, *miękkim*. – §. 3. Characteriſtica Jnſtrumentalis et Localis Masculini et Neutrius generis Adiectiuorum, facientium in -ym *vel* -im e. g. *z dobrym*, *w dobrym*, *z miękkim*, *w miękkim*. Jn Plurali vero Jnſtrumentalis Adiectiuorum desinit in: -ymy vel *-imi*, e. gr. *z dobrymi*, *z miękkimi*; sed Localis in -ych vel -ich e. gr. *w dobrych*, *w miękkich*. – §. 4. Subſtantiua, primae et tertiae declinationis faciunt Jnſtrumentalem in -m, n. p. *z królem*, *z słowem*. – §. Vocales ą et ę ante literas *b* et p adiungunt sibi sonum literae m, e. gr. *dąb*, quasi *domb*; *dębina* quasi *dembina*.

M abbrewiatura, = Moy, = Mości, = Miłościwy, = Mościwy; e. gr. Krolu Panie M. Miłł. *Gaz. Nar.* 2, 181.

1. MA, = moia *ob.* Móy. 2) MA *tertia pers. sing. Praes. Verbi* Mieć.

MAĆ, *non nisi in casibus rectis usitatum*, = macierz, *plebeia et abiecta vocabula*, *hinc tamen* macierzyńſki, macierzyzna, *nitida et usitata*. *Cn. Th.* matka, die (Mämme) Mutter. *Bh.* matě, mati, mateř, *ob.* maciora; *Sło.* mať, matka; *Sr.* 1. macż, *maſſ, macżer; *Sr.* 2. mati, mahſch, *G.* mahſcheré; *Crn.* mate; *Vd.* mati, *G.* matere, maika, mama; *Cro.* mati, matere; *Sla.* matti; *Dl.* mate, matka; *Rs.* мать, *G.* матери; dalszy ciąg etymol. pod słowem: matka). Mać, Ruſkie słowo. *Dudz.* 32. Słowo wieyſkie; używa się i za uczciwą matkę w wierszu smutnym, iako *J. Kchanowſki* przednie użył, mówiąc o żonie swoiey w żałosnych pieśniach, „Nie do takiey łożnicy, moia dziewka droga, Miała cię mać uboga doprowadzić". *Włod.*; *J Kchan. Dz.* 115. Alexander wziąwszy mać Olimpiadę z sobą, iechał do Grecyi. *Biel. Hſt.* 123. Pallas, Jowiszowa *dziewka, a Apollinowa mać. *Biel. Sw.* 8 *b.* Co zasłuży taka mać, któraby swe syny Potracić rozkazała, krom żadnéy przyczyny. *Papr. Gn.* 1056. Pomniy na oyca, będę i na mać pomniała. *Bardz. Tr.* 131. – *De animalibus:* Małe cielę pod mać się kryie. *Bardz. Tr.* 219. *Prov.* Psia mać ieszcze nie zdechła. *Rys. Ad.* 54. ieszcze nie po naszey nadziei, mogąć ieszcze bydź szczenięta), Psia cię mać!, sposób łaiania komu, cf. iebiona mać.

MACA, – y, *ż.*, (cf. *Germ.* Metze, Maß cf. *mas; *Crn.* mas, masa, *Sax. Jnf.* Mat; *Hg.* meecz, *Lat.* modius, *Hbr.* מד mad *mensura*). *Bh.* měřica *ob.* miara); *Sr.* 2. meriza; *Sla.* mirov, osmàk (cf. ósmak); *Vd.* malobirlink; *Cro.* vagan); – kłoda, ſtatek abo miara suchych rzeczy, iako zboża; na *Rusi Macą* zowią, ma cztery korce abo ćwierci w sobie, półmiarków 8, macek 16, połmacków 32. *Cn. Th.* ein Getreidemaß von vier Scheffeln. – §. 2. Maca żydowſka, chleb żydowſki, ciaſto żydowſkie, Jüdiſcher Kuchen, *Ec.* маза, z Greck. *μαζα*. W te dni żydzi ieść powinni przasniki, *vulgo* macę, *alias* placki, nie na kwasie, ani na drożdżach mieszane i pieczone. *Chmiel.* 1, 1067.

MACAĆ, – ał, – a, *Act. ndk.*, *Morav.* macam; *Bh.* makati, maknauti (cf. mačkati = *premere*, *urgere*) ſſmatám, hmatam, hmotam; *Sr.* 1. maſam; *Sr.* 2. ſmaſaſch; *Gr.* *μασσω*, *μασσομαι*; *Hbr.* משש maschasch *palpauit*, מצה mazah *expreſsit*, *Arab.* מטש *tetigit*; cf. massa, cf miazga). palcami lub rękami dotykaiąc się doświadczać, taſten, betaſten, fühlen, befühlen. *Crn.* shlâtam, tipam, tiplem; *Vd.* tipati, popadati, shlatuvati, oshlati, oshlatuvati; *Cro.* pétam, pipam, pipati, piplyem; *Sla.* pipati; *Bs.* pippati, opippati, popippati; *Rs.* щупать. Dworniczka w Marcu gęsi maca, którаby niosła owoc. *Haur. Sk.* 124. Puls u ludzi na ręku się maca. *Kluk. Zw.* 1, 33. Macam pulsu *ob.* puls. Maca po gołey ścianie, Wiedząc, iż nic nie doſtanie. *Lib. Sen.* 6. Macać przed sobą = nie widząc rękami przed sobą doświadczać bezpieczeńſtwa drogi, po omacku chodzić, im Finſtern tappen. Drżącą ręką w ciemny mrok przed się maca. *Bard. Tr.* 397. Macamy ściany iako ślepi, a macamy, iakobyśmy oczu nie mieli. *Bibl. Gd. Jes.* 59, 10. Będziesz macał o południu, iako maca ślepy w ciemności. *Bibl. Gd. Deuter.* 28, 29. Niechay cię ſkarze Pan, abyś śrzód biała dnia macał, iako ślepy maca w ciemnościach, 1 *Leop. Deut.* 28. Slepy w około siebie kiiem maca. *Stas. Zam.* 10. Woli patrzać,

niżli macać. *Pot. Zac.* 37. Ręce maią, a nie macaią. *Budn. Ps.* 115, 7. *Bibl. Gd.*, t. i. czucia w palcach nie maią, nie czuią). *transl.* Każda rzecz swych początków zkąd pochodzi maca, Co z niczego ſtworzono, to się wniwecz wraca. *Zab.* 8, 395. *Koryt.*, tyka się, trzyma się ich). - b) Macać kogo, *=* przetrząsać rzeczy iego, rewidować go. *Cn. Th.* einen revidiren. Łakomſtwo naygłębiey maca, i naywyżey patrzy. *Falib. O.* 3. *transl.* mącać kogo, *=* do żywego mu doymować, dogrzewać, macać w kim duszę *=* wybiiać kogo, einen derb durchwalken, ihm wacker zusetzen. Cygan tylko kradnie, i za to batogiem maca go szlachcic. *Kniaz. Poez.* 2, 179. *fig.* O iak często łzy leie, kiedy smutny maca serce prognoſtyk. *Uſtrz. Klaud.* 17. dokucza, martwi, przeraża). - *transl. fig.* macać, *=* doświadczać, dochodzić, dowiadywać się, chcieć zrozumieć, versuchen, forschen, zu erforschen suchen. Kiedyśmy przyczyny, przeczby się to działo, u nich macali i dowiadywali się, ten pretekst ukazywali . . . *Vol. Leg.* 2, 1082. Skrutynia na mieyscu zbrodni bydź maią, i tam sam sąd, z kogo mu się zda, prawdy macać i pytać powinien. *Gorn. Wt. L.* Maca sposobu wszelkiego. *Lib. Hor.* 70. Zgoła wszyſtkich fortelów buntownik iuż macał, Książą nawet łakomą pieniądzmi przepłacał. *Pot. Arg.* 160. *Gorn. Sen.* 533. Nasi szturmem zamku macaią w krąg. *Białob. Od.* 13. Uciekać z bitwy, brodu w nocy ukradkiem przez rzekę macać, ieſt to zdraycą bydź. *Birk. Kaw. Malt. B* 4 *b.* Mąż dobry i roſtropny swóy sam sędzia, z pilnością maca się w swym ſtanie. *Min. Ryt.* 3, 110. t. i. roztrząsa siebie samego, examinuie się, er prüft sich. Macam, *=* doświadczę, doszedłem, odkrywam dotknieniem, ich erfühle etwas, entdecke durchs Gefühl. Nie mógł odrwić śmierci, Minąwszy tytuł, maca go po sierci. *Pot. Syl.* 522. MACANIE, - ia, *n.*, *Subſt. Verb.*, *Slo* matáni, chmatáni; *Sr.* 2. ſzmaſame, zusche (cf. czucie) *Cro.* pipanye; *Sla.* pipanje, ticanje; das Tasten, Fühlen, Befühlen, Tappen. *MACACZ, - a, *m.*, który maca, der Taster; *Bh.* macák; *Sr.* 1. maſak; *Vd.* shlatuvauz, obseguvauz, oshlatavez; (*Rs.* máца piłka drukarſka). MACALNY, *ob.* domacalny, *Bh.* hmotný, *Cro.* piplyiv; *Rs.* осязáтельный, cf. osiągnąć. MACANKA, *=* macanie. *Węgierſki.*

Pochodz. *Domacywać*, *domacać*, *domacalny*; *namacać*, *obmacywać*, *obmacać*, *omacywać*, *omacać*, *pomacywać*, *pomacać*; *podmacywać*, *podmacać*; *przemacywać*, *przemacać*; *przymacywać*, *przymacać*; *rozmacać*; *umacać*, *wmacać*, *wymacać*, *zmacać*, *zamacać*. - §. *miazga*. §. *massa*.

MĄCĘ *ob.* Mącić.

MACERACYA, - yi, *ż.*, *z łac.* odmiękczanie w wodzie, das Einweichen, Aufweichen im Wasser. Ziołka maiące zawikłaną subſtancyą, ażeby sposobuemi się ſtały do dyſtylowania, powinny bydź przez kilka dni moczone; ażeby zmiękczenie czyli maceracya łatwiey się ſtała, dodaie się sól kuchenna. *Krup.* 5, 17. MACEROWAĆ, - ał, - uie, *Act. ndk.*, zmacerować, przemacerować *Dok.*, odmiękczać, moczyć, dla zmiękczenia, einweichen. *Zool.* 26. Tarcza ze ſkóry macerowaney w occie. *Papr. W.* 1, 391.

MACH, - u, *m.*, *Vd.* mah, mahanje, shlak, shverk, shverklei; *Cro.* máh, zamah, hit; *Rg.* mah, zamaha; *Ross.* махъ, взмáхъ. machnienie; zamach, szerm, der Streich, der Hieb, das Ausholen zum Hauen, (der Hau). Oſtrzę iuż miecz, iuż mierzę w kark miłego syna, Lecz cóś ręka drętwieie, w machu się zacina. *Zab.* 9, 263. *Kossak.* Już ich ogniſte miecze, rzucaiąc poſtrachy Koliſte na powietrzu wywiiały machy. *Przyb. Milt.* 186. Nieprzyiaciel iednym machem rozpłatany leży. *Stas. Num.* 1, 144. Jednym machem dwu ściąć. *Cn. Ad.* 219., cf. iednym pociſkiem kilka wroblów zabić; iedną biesiadą dwoie wesela odprawić; dwie wrony za iednę nogę ułapić, dwie robocie razem robić). Rozżarzasz ogniſko częſtemi machami. *Toł. Saut.* 85. wachlowaniem, Wedeln; Fächeln.

MACHABEYCZYK, - a, *m.* der Makkabäer; MACHABEYSKI, - a, - ie, Makkabäisch, Makkabäer-. *Machabeyſkie* księgi w biblii, zawieraią hiſtoryą żydowſką pod *Machabeyczykami*. *Kras. Zb.* 2, 82.

MACHAĆ, - ał, - a, *Act. Contin.*, MACHNĄĆ *idntl.*, mach czyli szerm czynić czym na powietrzu, szermować na powietrzu, kiwać czym, powiewać czym (cf. *Bh.* machati *=* w wodzie czym ruszać i tam i sam) ausholen mit dem Schwerdte, mit der Hand, mit dem Stocke, schwenken, in der Luft hin und her bewegen, Luftstreiche thun; *Crn. et Vd.* mahati, mahniti, mahnem, habvati, vihtiti, sukati, v'okroggnati; (*Vd. et Crn.* majat *mouere*); *Rg.* màhnuti, mahati; *Sla.* mahati; *Bs.* mahati, ciniti vjetar; *Cro.* mahati, mahnuti, massem; *Rs.* махать, махаю, махнуть, машу, взмахнуть, взмáхивать; cf. *Gr.* μαχη, μαχομαι. Co się mnie tycze, wiem ia co się ſtanie, Pozna Jegomość . . . w tym machnął obuchem. *Kras. Ant.* 56. Szablą im nad łbem machał. *Teatr* 26 *b*, 39. Chce uderzyć Marcina, ten uchyla się, on machnąwszy kiiem na wiatr, upada. *Teatr* 33, 76. Chcąc łokaia uderzyć, za uchyleniem głowy, po nad głową iego ręką machnie. *Teatr* 22 *b*, 10. Niech go kaci wezmą, widzę, dziaduś rączy, gęsto macha, na kształt coś krzyżowey sztuki. *Teatr* 43 *c*, 122. Z bagna dwa ſtraszne wyſkakuią wilki; szczęście że za machnieniem iakoś na krzyż szabli, zniknęły. *Teatr* 42 *c*, 4. Niezdatny machać bronią, ani dźwigać zbroi, Przed obcemi ucieka, a swoich się boi. *Szym. Sw. W.* 37. Uderzyli w bębny, machaiąc proporcy. *Papr. Ryc.* 98. Ucieka mucha, bo na nię oganka machnęła. *Toł. Saut.* 21. Jakoż śmierć marnica przykro machnie kosą. *Rey. Wiz.* 83 *b.* Rozumieli którzy byli bliscy, Ze miał trzy miecze; z machania prędkiego To pochodziło, że się tak mylili. *P. Kchan. J.* 542. cf. migać). Czyniąc wiatr, chuſtami machali. *P. Kchan. Orl.* 1, 161. *Rg.* màhati tkoga, *far vento à chi ha caldo*; *ob.* wachlować. Z chęciąbym się urzędu podjął kaznodziei; A machaiąc rękami z wysokiey ambony Wrzeszczałbym. *Węg. Org.* 12. Machnąwszy na nich ręką, aby milczeli, tak mówił: *Bud. Act.* 12, 17, skinąwszy na nie ręką *Bibl. Gd.*, er winkte ihnen mit der Hand; *Bh.* opřahnauti ſe; *Rs.* манить, подманиваю; *Ec.* маати, помаати, поманути. Macha ogonem pies, *=* marga, marda, der Hund schlägt oder wedelt mit dem Schwanze. Hypogryf prędko ſkrzydłami machał, i siekł powietrze piórami. *P. Kchan. Orl.* 1, 145. *Toł. Saut.* 93. - 2) *Jntrans.* machać, *=* śpieszyć się, biegać, laufen, eilen, *Ross.* махнуть, спрекнуть. (умахать umknąć). Potym powiem, teraz machay Wc Pan żywo. *Teatr.* 3, 27. ruszay, vorwärts! *Rs.* въ маху w mgnieniu oka. *MACHADŁO, - a, *n.*, *Bs.* mahallo, ma-

halniça *flabellum*, *Vd.* mahalse, hladilu, mahalniza; *Cro.* mahalo = motowidło, *Rs.* махалка oganka, махало, махальцо, опахало wachlarz.

Pochodz. *mach*, *machnienie*, *domachać*, *namachać*, *odmachać*, *odmach*, *przemachać*, *rozmachać*, *wymachać*, *zamach*, *zamachać*, *zamachnąć*, *zamaszysty*.

MACHARZYNA, - y, *ż.*, MACHARZYNKA, - i, *ż.*, *dem.*, męcherz, pęcherz, *Bh.* měchejř, měchýř; *Slo.* mechar; *Crn.* mehur, mehiur; *Vd.* mehir, mehier; *Cro.* mehur, mehurchecz; *Bs.* mjehir, mihir; *Sla.* mihur; *Rg.* mjehir, mjehirich; *Rs.* пузырь, cf. miech; (cf. moszna, moszenka). die Blase, Urinblase. Macharzyna moczowa, iest schronienie z błon zrobione, albo pęcherz, urynę na czas w sobie zachowuiące; leży w miednicy, u mężczyzn między kiszką prostą i kościami haniebnemi; u kobiet między kiszką prostą i macharzyną, macica przegradza. *Krup.* 2, 120.; *Kirch. An.* 60. - b) pęcherz, eine jede Blase. Bogactwa głupiego iak macharzynę nadymaią. *Birk. Exorb.* 30. Macharzynę nadyma. *Otw. Ow.* 618. Tchórz; zastraszyłbyś go macharzyną. *Cn. Ad.* 38. cf. lisim ogonem). - §. macharzyna od pieniędzy, kaleta, moszna, Geldblase, Geldbeutel. Nosi pieniędzy macharzynę w zanadrzu, a żebrze, żeby iéy co ieszcze do onéy macharzyny przybyło. *Rey. Zw.* 66. - §. Macharzynka na grzybku, na purchatce etc. *volua. Cn. Th.* die Hülle, das Bläschen, Häutchen, Cyprysowa gałka, macharzynka, *galbulus. ib.*

MACHINA, - y, *ż.*, silnia, wszelkie narzędzie służące do pomnożenia skutków siły iakieykolwiek. *Jak. Art.* 3, 315. *Os. Fig.* 99. instrument przyczyniaiący i reguluiący moc wzruszoną. *Kras. Zb.* 2, 83. die Maschiene; *Vd.* mashina, vmetalnostnu delu; *Rs.* махина, машина. Machina, związanie iakie misterne z drzewa, abo inszey materyi. *Solsk. Geom.* 4. Machina pneumatyczna, = wiatrociąg. *Jak. Art.* 3, 301, die Luftpumpe. Machiny Cyrulickie rożne. *Czerw.* 36. Z miedzi piorunowe machiny po wałach huczą. *Teatr.* 50, 49, działa, armaty, moździerze. - §. iakakolwiek wielka bardzo rzecz, gmach, eine Maschiene, etwas Maschienenmäßiges, etwas Großes. Wszystka machina kościoła Jerozolimskiego z ciosanego kamienia. *Warg. Radz.* 146. My Polacy wszystkę przeszłych woien machinę wytrzymywali. *Krom.* 594; *cunctam molem.* - §. machina, machinacya, w poezyi, die Maschienerie in der Dichtkunst. Za naywiększą rzecz w Epopei poczytana bywa *machina*, czyli wpływanie nadprzyrodzoney istoty dla ułatwienia trudności. *Gol. Wym.* 451. MACHINACYA, - yi, *ż.*, *polit.* czuwanie na zgubę innego. *Kras. Zb.* 2, 84, praktyka, Ränke zum Verderben des andern; *Rs.* ковь. MACHINKA, - i, *ż.*, *dem. nom.* machina, eine kleine Maschiene. Gdyby machinki iakie zaczynaią skakać, trzepotać się. *Przestr.* 47. cf. łątki, lalki.

MACHLANINA, - y, *ż.*, machlarstwo, szalbierstwo, Betrügerey, Kauperley, Schelmerey. Żyd krawcem, szmuklerzem etc., i gdy się kramową machlaniną zapomoże, arędarzem. *Grodz. Dis. F. b.* MACHLARKA, Machlerka, - i, *ż.*, Szalbierka, die Betrügerinn. Ha machlerko, znam ia cię, mówić o tym szkoda. *Tręb. S. M.* 57. Pyszna, wielkość ma duszy; machlarka, rozumna. *Zab.* 9, 53. *Zabł.* MACHLARSKI, - a, - ie, szalbierski, betrügerisch. *Rs.* маклерскій, маклеровь, stręczycielski. MACHLARSTWO, MACHLERSTWO, - a, *n.*, szalbierstwo, die Betrügerey, Durchstecherey. Wezyr Kioperli machlarstwo urzędników powściągnął. *Kłok. Turk.* 221. Turcy zażyli machlerstwa z cesarzem pod czas traktatów zaczętych za Mahumeta, zerwanych przez Achmeta. *ib.* 120. Odpowiedź pełna *machlerstwa i potwarzy. *Zygr. Pap.* 280. MACHLARZ, MACHLERZ, - a, *m.*, *Rs.* маклерь; z *Niem.* der Mäkler, der Unterhändler der Kaufleute, der Sensal. (*Suec.* mäklare, *Holl.* maeckelaer). Stręczyciel kupca, iednacz kupca, litkupnik. *Volck.* 764. *Sr.* 1. dowikmar. Machlerze u Niemców między kupcy bywaią, co targi stanowią. *Opal. Sat.* 188. Przekupniom i machlerzom nie trza się dadź rozwodzić. *M. Bielsk. S. N.* 23. W Gdańsku wielkie zobaczysz śpichlerze, Masz i machlerze. *Klon. Fl. G.* 3 *b.* - §. *meton.* szalbierz, oszust, cygan, żyd. *Cn. Ad.* 1124. ein Leutebetrüger; *Ross.* щечило. Niedawno poszliście za machlerzem iednym Greczynem, który się mienił patryarchą Jerozolimskim. *Birk. Ex.* C 4 *b.* Jeszczeż dufasz w te machlarze? *Brud. Ost. A* 11. *Zygr. Pap.* 372. MACHLOWAĆ, - ał, - uie, *Jntr. ndk.*, szalbierować, fałszować, mieszać rzeczy i sprawy, Durchstechereyen machen, Unterschleif machen, hintergehen, betrügen; *Rs.* щечить, щечу. Szalbierowane i machlowane dryakwie i bezoary. *Syr.* 530. Ta świeżo szedłszy za mąż przy mężu piianym Machluie głupia swoim nieuczciwie stanem. *Petr. Hor.* 2, *F. b.* - §. Zmachlował to. *Smotr. Ex.* 42. sprzątnął na bok, zemknął.

Pochodz. *przemachlować*, *wymachlować*.

MACHLUGA, - i, *ż.*, gatunek potażu, Weidasch, eine Art Pottasche. Potaż dzieli się na korytowy, czyli blauaż, i na machlugę czyli wydaż. *Pam.* 84, 764.

MACHNĄĆ, MACHNIENIE *ob.* Machać.

*MACHOWIE, - ia, *n.*, wieś sławna brzydką mową swoich mieszkańców, *n. p.* Głupi owi Matusowie, Co krzyczą, wrzeszczą, napruszywszy głowę, Każdy ich sądzi, że ze wsi Machowie, Dość szpetną maiąc, ieszcze krzywią, mowę. *Wad. Dan.* 260.

MACHRAM, - u, *m.*, n. p. Towary Tureckie Muchairy, Machramy chustki... *Vol. Leg.* 4, 82. materya iakaś Turecka, ein Türkischer Zeug.

MĄCIĆ, - ił, - i, *Act. ndk.*, zmącić, pomącić, zamącić *Dok.*, mętnym czynić płyn iaki, kłócić, trübe machen (ein Getränk), aufrühren, umrühren. (cf. *Bh.* machati w wodzie i tam i sam ruszać) *Bh.* zkaliti (cf. kał); *Sr.* 1. muciu *moueo*, *misceo*; *Hbr.* מוט mut *motus*, cf. mieszać, *Crn.* motiti, motem *turbare*; *Vd.* motiti, pazhiti, obmotiti, smotiti, smotuvati, smieshuvati, skaliti; *Cro.* mutiti (= przeszkadzać), mútim, zmútiti, izmutiti; *Rg.* mûtiti, smûtiti, izmutiti, zamûtiti, pomûtiti; *Bs.* mútiti, zamutiti, smutiti, izmutiti; *Rs.* мутить, мучу, смутить, смущать, возмутить, возмущать, баламутить (*ob.* bałamucić); *Ec.* мучю, (мястн, мяту, смущать pomieszać, мятежствую, мяту, *Rs.* мятежничать buntować się). mącić co *et* mącić czym; *n. p.* Baranie, nie mąć wody. *Rys. Ad.* 1. Gdy łzami zdróy zmącił, na wodzie wzruszonéy stała się ciemność piękna. *Otw. Ow.* 123. - *Fig.* Widzimy niespokoynych, że choć się ustoi Mącą klarowną wodę dla prywaty swoiey. *Pot. Pocz.* 32. Chciałaby mnie kochana Jeymość grać na nosie, Nie mi, nie, nic z tego, nie dam sobie mącić w sosie. *Zabł. Fr.* 26. - Mącić rzeczy *vel* rzeczami, = mieszać, zamieszanie

w rzeczach czynić, verwirren, in Verwirrung und Unordnung bringen, durcheinander werfen. Rozruch czynili i mącili w ludzie swoim. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 7, 22. rozſtyrk czynili. 3 *Leop.*) Są niektórzy, co wami mącą. 1 *Leop. Gal.* 1, 7, co was trwożą. 3 *Leop.*) Miaſto, cobyś tłumić miał domowe boie, Lentulu, mąć oyczyznę, wzbudzay niepokoie. *Min. Fats.* 14. Jeśli mącę światem, J z przepisaney sam kluby wypadam, Prożno się chełpię, że szczęście posiadam. *Nar. Dz.* 2, 87. Możnieyszy iak chciał mącił ludem pospolitym, Nikt nie słuchał, a każdy głową swoią rządził. *Nar. Dz.* 2, 126. Niech wami nie mąci Ezechiasz, mówiąc Pan nas wyswobodzi. *Leop. Jes.* 36, 18. niech on was nie mąci. *ib.* 19. niech was nie zwodzi. *Bibl. Gd.*) Przykrości, i pokóy mącące kłopoty. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 145. Ani praw, ani polityki chowa, Ołów ze złotem, iedwab' z kirem mąci. *Pot. Syl.* 475, wszyſtko pomiesza). To piwo czyli wino bardzo mąci głowę. *Tr.*, t. i bardzo biie do głowy, upaia, das Getränk macht den Kopf dumm, benebelt den Verſtand. *transl.* Ledwo na bardonie gładka Pierys zgodne zmąci sznury, Strach go doieżdża. *Zab.* 6, 372. *Nar.* poruszy, rühren, in Bewegung ſetzen. MĄCIĆ SIĘ *Recipr.*, mętnym bydź, nieuſtałym, trübe ſeyn. Wszelkie wino narychley się mąci, gdy zachodzą pod słońce gwiazdy zwane baby, a to bywa, gdy głog kwitnie. *Cresc.* 348. cf. mutynować). Złe wino pić potrzeba, gdy się ieszcze mąci, Ledwie się podkłarnie, zaraz octem trąci. *Pot. Jow.* 205. *tr.* W głowie mu się mąci, = miesza się, traci przytomność, odurzonym zoſtaie, er wird confus.

Pochodz. *pod słowem męt.*

MACICA, - y, *ż.*, MACICZKA, - i, *ż. dem.*, (cf. mać). - §. *obs.* matka, die Mutter; n. p. macica pszczół, *Tr. ob.* matka pszczół. - §. dziś oznacza niby to matkę nieżyiących rzeczy; to, co ſtanowi ich iſtotę, das, woher lebloſe Dinge ihr Weſen haben, die Mutter, der Stamm, der Quell, Urſprung lebloſer Dinge. - a) *Botan.* Macica albo korzeń środni, korzeń główny, *caudex descendens. Botan.* 49. die Hauptwurzel, Mutterwurzel. (*Bh.* maciſſte *folia intima plantarum*). *fig. alleg.* Z *odszczepy omartwiałéy przeszczepiło mię miłosierdzie bozkie do żywéy macicy, do prawdziwéy wiary. *Smotr. Ex.* 14. Jam ieſt macica prawa, Która wdzięczny owoc dawa, a wyście są latorośle. *Kanc. Gd.* 262. Rzym maią za korzeń i macicę wiary. *Sk. Dz.* 154. *Per excell.* macica, = winna macica, łoza *Ursin.*, der Weinſtock, die Weinrebe. *Vd.* vinſka terta, terſs, grebeniza; *Crn.* terta, vinika; *Cro.* vinika, tërsz; *Dl.* loza; *Bs.* loza, vignaga, *Sla.* vinova lozą; *Rg.* lòza; *Sr.* 1. winowyyenk; *Rs.* виноградная лоза; *Ec.* лозà виннич'ïе, рóждïе. Przy swoiéy macicy młoda wszedłszy latorósl winna, nie maiąc ogrodniczéy pomocy, po ziemi się tylko czołga. *Tward. Wład.* 13. Niebo tam trudne, krnąbrnego przyrodzenia macica. *Fal. Fl.* 119. - §. macica źrzódła, = główny zdróy, die Hauptquelle, Mutterquelle. Możesz ſtudnią kopać tak głęboko, aże główne źrzódło naydziesz, to ieſt, prawą macicę wody. *Cresc.* 28. - §. *Chym.* Soli alkaliczne, bądź to martwe, bądź wylotne, nazywaią się w powszechności macicami; *matrices, bases. Jak. Art.* 1, 47. - c) Macica perłowa, = ſkorupa, die Perlenmutter; *Bh.* perlowa matka; *Vd.* perlenova matiza, biserſki zaklopnjak, porga; *Ross.* жемчýжная раковина; *Ec.* чрепи́на. Z perłowéy macicy, albo lśniących się ſkorupek, przednie wyrabiaią się rzeczy. *Ład. H. N.* 127. *Boter* 248. - §. *Mechan.* macica od szruby, die Schraubenmutter. *Rs.* шурупъ, шурýнецъ, шурýникъ, гáйка. Macica ieſt bryła, w którey chodzi śrzóba, wewnątrz wydrożona, czyli wybrożdżona, właśnie tymże samym kształtem, iak ieſt śrzoba zewnętrznie opasana, tak iż ieſt doſkonałą formą tey części, którą obéymuie. *Jak. Mat.* 4, 348. Muterkę czyli macicę śrzruby kluczem przykręcaią: *Os. Rud.* 192. *Zab. G.* 338. Macica, dziura wyrznięta w gwinty, w których śrzóba chodzi, obracaiąc się. *Jak. Art.* 3, 301. Szróbki utwierdzone maciczkami. *Teatr.* 6 c, 57. - *Meton.* macica *ob.* maciczna deſka. - §. macica drukarſka od wybiiania liter drukarſkich, forma, w którey się litery odlewaią, die Matrize zum Abguß der Buchſtaben. *Cn. Th.* 821. - §. *Anatom.* macica, = żywot niewieści, die Bärmutter, Gebärmutter, Mutter; *Bh.* maternik, delha, dennik; *Sr.* 1. macjerza, macj, macjerne žiwot; *Sr.* 2. maſch; *Crn.* maternèza; *Vd.* materna vutroba, materniza, plodniza; *Rs.* ложеснà; *ob. Gr.* μητρα, *Lat.* matrix). *Macicza ieſt to męcherz, w którym płód przemieszkiwa: *Spicz.* 173. Macica ieſt iakoby mieysce albo gospodka płodu, leży między odchodową kiszką i macharzyną urynową w miednicy, *Krup.* 2, 164.; *Kirch. An.* 66. *Weych. An.* 100. Macicy czyścienie; macicy upad, to ieſt, wychodzenie; macicy wſtąpienie, macicy zaziębienie. *Sien. Rej.* Macinnik, abo macica zbytnie zawarta. *Syr. Ziel.* 198. - §. macica *Tr.*, = maciczna choroba, dolegliwość maciczna. *Dyk. Med.* 3, 648. die Mutterbeſchwerung. - §. Macica *ziele*, *ob.* Przeſtęp, ziele.

MĄCICIEL, - a, *m.*, który mąci, bądź trunki, bądź sprawy, der etwas aufrührt, trübe macht, *fig.* ein Verwirrer, der Verwirrung und Unordnung ſtiftet. *Tr.*, *w rodz. żeńſk.* Mącicielka. *Bs.* smetnik, uzbunitegl; *Vd.* smotuvauz, smieshuvauz, motnik; *f.* motniza; *Ross.* мятéжникъ, мятéжница, смути́тель, смути́тельница, смутникъ, смýтница, возмути́тель, возмути́тельница; *Ec.* мятéжливый, мятéжникъ, любомятежникъ, cf. zwartogłów, wichrzyciel i t. d.

**MACICORODNY, - a, - e, (od macicy winney), winorodny, weinerzeugend; *vitifer. Cn. Th.*; *Cro.* terszonoszni. MACICOWY, MACICZNY, - a, - e, od macicy, *qu. v.* Haupt=, Stamm=, Mutter=, - a) macicowy *viteus. Cn. Th.*, łozowy, Weinſtock=, Weinreben=. *Rs. et Ec.* лóзный. Nóż macicowy, *Vd.* vinjak, kriu nosh). Maciczne wszy *Vd.* penkle). - §. maciczna woda nazywa się w salitrarni woda pozoſtała i zcedzona po ukryształowaniu saletry. *Jak. Art.* 301 *et* 1, 53. das Mutterwaſſer, Grundwaſſer, das nach der Cryſtalliſation des Salpeters zurück bleibt. - §. od macicy śrzóbnéy, Schraubenmutter=. Maciczna deſka abo macica, ieſt bal mocny, do którego się przymacnia nabity szturmak. *Jak. Art.* 3, 300. - §. od macicy niewieściey, = żywotny, Bärmutter=. *Crn.* materneshn; *Rs.* мáточный. Opadnienie maciczne, gdy nietylko pokrowiec maciczny, ale też i sama macica w krok się osunie. *Perz. Cyr.* 2, 266. Maciczna choroba, *Cro.* maternicza; *Sla.* maternica); Maciczne lekarſtwa. *Dyk. Med.* 3, 648. Trąby maciczne lub Falopiusza. *Krup.* 2, 174. MACICZKA, - i, *ż.*, *dem. nom.* macica.

MACIEIOW, - a, *m.*, miasto w ziemi Chełmskiey, gniazdo domu Macieiowskich. *Dyk. G.* 2, 106. MACIEIOWY, - a, - e, do Macieia należący, Mathias=. *Slo.* Mategow. MACIEK, - ćka, *m.*, - a) *demin. nom.* Maciey (*Boh.* Mategček, Macek, cf. *Germ.* Maß) Mathias. Nie bądź taki, miły Maćku. *Pot. Jow.* 108. Maciek zaorał, Maciek też zjadł. *Tr.*, iak nabyte, tak odbyte). - §. Maciek, głuptaś, ein Dummian. Lada Maciek na piecu to też tak potrafi mówić. *Mon.* 71, 60. A iuż rozumiesz? rozumieyże! nie bądź maćkiem! *Twór. Wie.* 24. -- (§. II. Maciek, Matuś, miano kocie, Mieß, die Katzen zu rufen. NB. słowo to prawie we wszystkich dyalektach nasze słowo *kot* zastępuie; *Slo.* mácka, kočka; *Hg.* matska; *Crn.* mazhk, *f.* mazhka, muzèka; (2. mazhk, = kotwica, *qu. cf.*), *Vd.* mazhik, mazhka; *Cro.* machek, machka, machicza (2. machka, = hak, cf. kotwica); *Bs.* macka, maciça, (cf. *Bs.* maçicch, hudoba, koja nochjom plasci *spiritus improbus*); *Sla.* macska; cf. *Gall.* matou; *Hisp.* miz, *It.* muccia; cf. *Sr.* 2. matschka krówka, cf. *Rs.* мама=, słowo, którém na kozy i małpy wołaią; *Rs.* мечка niedźwiedzica). Co zaś? u ciebie iest kot? nasz maciek? *Teatr* 14 *d*, 15. J wy rozumiecie, że to był prawdziwy kot? R. a iużci, nasz Maciek! *ib.* 14 *d*, 45. Ki ci ci! ki ci ci! hey maciek ki ci ci! *Teatr* 18 *d*, 4. - §. maciek, kiszka gruba wieprzowa, *crassum et pingue intestinum suis*, der große Schweinsdarm, maciek nadziewany, der Sausack, die Magenwurst. Jak zabiiesz wieprza, będziesz miał kiełbasy, kiszki, maćki, dorotki. *Haur. Sk.* 59.

MACIERZ, - y, *ż.*, *vulgare ut* mać, = matka, *Bh.* Mátek i t. d. (cf. maciora), die Mutter. Wrócił Władysławowi cesarz koronę Węgierską, którą był Ludwik z *macierzą wyniósł. *Gwag.* 76. Tamtego chęć szalona trąby słuchać bierze, J krwawych walek, co ie biedne klną *macierze. *Hor. Poez.* 1, 7. *Nar.* Tak się staw' oycu i *macierzy staréy. *Klon. Fl. H* 2 *b.* Sliczna *macierzy* kwiecia woniącego, Wiosno młodości czasu dorocznego. *Past. F.* 121. MACIERZANKA, MACIERZADUSZKA, - i, *ż.*, *Vd.* materina, materna dushiza, mazhja dushiza; *Cro.* materina dusicza, babina dusicza, popona, poponak; *Dl.* mravinacz, materina trava; *Sr.* 1. babduschka; *Bs.* matterina dusciça, mravinaç, poponaç, poponak, papric, babbina dusciça; *Rs.* душица. ziele *serpillum*, wilder Quendel, wilder Thymian, w srogich serdecznych mdłościach, w których się zda, że iuż *dusza* ciała ma odbieżeć, ratunek prędki daie, i *duszę* iakoby odbiegłą przywraca, i stawa się iey iako *matka*, oczerstwiaiąc siły serdeczne, ciało ożywiaiąc. *Syr.* 509. Skutek iey na defekta macicy. *Kluk. Rosl.* 2, 236. *Krup.* 5, 135. *Dyk. Med.* 3, 650. Gdzie pszczoły chcesz zachować, staray się mieć ziele macierządusżkę. *Cresc.* 596. Macierza duszka ogrodna, Gartenquendel, macierza duszka polna czyli macierzanka, wilder Quendel. *Sien. Wykł.* Wieśniacy lebiotkę, *origanum Linn.*, macierzą duszką zowią. *Jund.* 316. MACIERZANKOWY, - a, - e, od macierzanki, Quendel=, Macierzankowe liście. *Syr.* 509. MACIERZYNSKI, - a, - ie, MACIERZYSTY, - a, - e, matczyn, od matki pochodzący; *Slo.* materinski; *Sr.* 1. macżerny, macżerski; *Sr.* 2. mutterzini; *Sla.* matterinski; *Rg. et Bs.* matterin, majcin; *Cro.* matèrin; *Vd.* matern, maternski; *Crn.* materne; *Rs.* матерній, материнскій; mütterlich, Mutter. Jesus wyszedł z macierzyńskiego żywota bez wszelkiego panieństwa matki swéy uszczerbku. *Kucz. Kat.* 84. Dobra macierzyste ociec synowi wydać powinien. *Szczerb. Sax.* 93. Oyczysta i macierzysta substancya. *A. Zamoy.* 125. Dziad macierzysty. *Krom.* 250. Macierzyński ięzyk, = oyczysty ięzyk die Muttersprache. Macierzyńsko *adv.*, *Rs.* матерски; *Ec.* матеролюбно. MACIERZYNSTWO, - a, *n.*, stan matki, die Mutterschaft, der Mutterstand, da eine Person Mutter ist; *Crn.* materstvu; *Vd.* maternost, materstvu; *Cro.* materinsztvo). Dwie rzeczy w Nayświętszey Pannie zgodę znalazły, ktore w żadney inney pospołu stać nie mogły, to iest, macierzyństwo z panieństwem. *Sk. Zyw.* 75. *Zach. Kaz.* 1, 185. *et* 177. Osobliwsze macierzyństwo Maryi Panny. *Psalmod.* 48. MACIERZYZNA, - y, *ż.*, maiętność matczyna, das mütterliche Erbe, das Mütterliche, *Boh.* mateřizna. Wielkie miał Zygmunt August trudności koło Baru, własnéy macierzyzny swey, *J. Kchan. Dz.* 184. Nie twoiey macierzyzny kołacz. *Rys. Ad.* 45. nie twoiey gęby kąsek). Trudno z iedną macierzyzną na dwoie gody. *ib.* 66. - - §. wstyd czyli członek białogłowski, die weibliche Schaam, (das Muttergut). Chelidonią warzyć, i podstawić pod się, iżby para szła między nogi do macicy abo do macierzyzny. *Spicz.* 21. Dobry pan iakiś iadąc sobie w drogę, Uyrzał u dziewki w polu bosą nogę; Nie chodź powiada, bez botów, ma rada, Bo macierzyzna tak zwietrzeie rada. Łaskawy panie, nic iey to nie wadzi, Chyba żebyście piiali z niey radzi. *J. Kchan. Fr.* 11. ?

MACIEY, - eia, *m.*, imię męzkie Mathias; *Bh.* Mateg; *Slo.* Matuš; *Sr.* 1. Mathi; *Sr.* 2. Matscha; *Ross.* матвѣй. cf. Matyasz, Mateusz). Maciey ś., Mathias Apostoł, na mieysce Judasza losem wybrany. *Kras. Zb.* 2, 133. S. Maciey z rzek i stawów zwykł ruszać lody. *Haur. Sk.* 146. Swięty Maciey zimę traci. *Tr.*, Mathias bricht Eis. *ob.* Macieiowy, Maciek, Maciuś.

MACINET *ob.* Masinet.

MACINIEC, - ńca, *m.*, der Eyerstock. W kokoszy ziarnka iaiec w macińcu wiszą. *Syr.* 1276. MACINNIK, - a, *m.*, choroba macicy, gdy zbytnie bywa zawarta. *Syr.* 198. das Zusammenziehen der Bärmutter, der Mutterkrampf. MACIORA, - y, *ż.*, MACIORKA, - i, *ż.*, *Bs.* mattiça, sgivina, koja se drrisgi za plod; *Rg.* mattiza); *Pol.* samica między ptakami i zwierzętami, iako kura, przepiórka, owca, świnia *etc.*; nie mówi się iednak łatwo o wszystkich zwierzętach. *Wlod.* die Mutter junger Thiere. Płodna maciora mysz, która wylęgła razem mysząt siła. *Jabł. Bz.* 20. Maciorki, = owce kotne lub okowne. *X. Kam.* - Maciora pszczół, = matka pszczół, die Bienenköniginn, die Mutterbiene, der Weiser. Straciwszy tego wodza, nie inaczey iedno iako pszczoły bez maciory, albo dziatki bez matki iesteśmy. *Falib. Dis. B* 1. - b) *per excell.*, u świni samica, świnia, die Saumutter. *Bh.* plemenice, prasna swiné; *Sla.* prasica; *Vd.* dojinza, svinska mati, prasiza, prashzhja svina, dojezha svinja; *Sr.* 2. rampa; *Crn.* presiza). W 15 dni po okoceniu maciorki zdrowe. *Pam.* 84, 383. Maciorki, to są świnie, takie do płodu sposobne są, które podłużne, boków długich, brzucha szerokiego. *Haur. Ek.* 132. Maciorka z prosiętami. *Swith. Bud.* 72. U dzików samicę od dzieci zowiemy maciorką. *Kluk. Zw.* 1, 346. Nie wybiegały się przed ich zapal-

czywością, prośne maciory, cielne łanie, kotne sarny. *Mon.* 68, 187. - *c) matka, die Mutter. *Boh.* mátet; *Sr.* 1. maciek, *Sr.* 2. mahsch, *G.* mahschere; *Cro.* maternicza). Szczęśliwaś między maciory, któraś urodziła nam Jana. *Groch. W.* 94. - d) Samca konopi, który nie kwitnąc, daie nasienie, zowią głowaczkami, *maciorami*, der Saathanf. *Syr.* 822.; *Ład. H. N.* 26. cf. płoskonki, suszki.

MACKA, - i, *ż.*, *dem. nom.* maca, miara od zboża, 16 część kłody, czyli macy. *Cn. Th.*, Viertelscheffel.

MACKA, - i, *ż.*, narzędzie macania, das Fühlhorn. U niektórych robaków są wyrostki krótkie, grubawe, które mackami, *tentacula*, zowiemy. *Zool.* 85.

MACIUPKI, MACIUPCI, MACIUPEŃKI, - a, - ie, = maleńki, maluczki, malutenki, *Crn.* majzèkun; winzig klein. Prześliczną ma nóżkę, maciupeńką, maciupcią. *Teatr* 36 *c*, 11. Kobieta maciupka. *ib.* 53, 20. Połóż tu maciupkie paluszki twoie, *Teatr* 53, 42.

MACIUŚ, - ia, *m.*, *dem. nom.* Maciey, kleiner Mathieß, Mathießchen. Teraz Macieiowie, stali się Maciusiami. *Kras. list.* 168. *MAĆKA, *ob.* Maciek, kot, kotka.

MACLOCH, - u, *m.*, MACLOSZEK, - szka, *m.*, dziura w czym wydrożona, ein hohles Loch, eine Höhlung, Vertiefung. Gołębica ściele gniazdo swe w maclochu. *Radz. Jer.* 48, 28. na kraiu dziury. *Bibl. Gd.*) W rozpadlinach skalnych, w maclochach parkanu. *Leop. Cant.* 2, 14. *Bzow. Roż.* 81. w skrytościach. *Bibl. G.*) Schowayże ten pas w maclochu skalnym. 3 *Leop. Jer.* 13, 4. w dupiu skalnym, 1 *Leop.*) W opocznych maclochach przemieszkiwali. *Birk. Kant. B* 3. Jelonek porwał się do iam i maclochów wężowych. *Birk. Kaz. Ob. C* 3. *Bzow. Roz.* 92. Co za nikczemne z nich niewiasty, żeby w te maclochy podziemne kryć się mieli? *Tward. Wład.* 76. *transl.* Gnuśne serca w puchowym nie dyszą maclochu. *Hor.* 2, 356. Snać to mniemasz, że ludzkie maclochy W niebo przeniesiesz tą twoią łożnicą? *Morszt.* 72. Macloch, macloszek, murek, mieysce wolne w murze dla postawienia czego, framuga, eine Blende, eine Nische, eine Bilderblende.

MACOCHA, - y, *ż.*, MACOSZKA, - i, *ż.*, *Bh.* macecha, macessta, *Slo.* macocha; *Hg.* mostoha anya; *Sr.* 1. macżocha, (macżoch, woczżim oyczym); *Crn.* mazhaha, pisana mate; *Vd.* mazheha, mazhaha, nepristna mati, popovi mati; *Cro.* machàha, machuha (cf. ochuh = oyczym); *Bs.* machjeha; *Rg.* macchjeha; *Sla.* machja, machà, machua; *Rs.* мáчиха; *Ec.* мáчеха. *Macochą* iest, żona oycowa wtóra, dzieciom od pierwszey żony. *Sax. Porz.* 132. die Stiefmutter. Oyczym i macocha, nieprawe rodzice *Vd.* popoustareishi (*półrodzice), Stiefältern. Wstręt czuiesz nazywać mię *macochą*, i ia do nazywania cię *pasierbem*. *Teatr.* 7, 71. *Matka*, niby *ma*, *tka* dzieciom; *macocha*, niby *ma co*, *to chowa* dla siebie albo swoich. *Chmiel.* 1, 57. *Sr.* 1. macucha je sly prut. Co *matka* to *matka*, a co *macocha* to *macocha*. *Cn. Ad.* 667. *Matka* daie, a *macocha* pyta dzieci, czy chcecie? *Burl. A* 3. Zawsze fortunę wiedz bydź płochą, Dziś *matką*, iutro może bydź *macochą*. *Kchow.* 5. Nigdy mu się szczęście *macochą* nie stawiło. *Groch. W.* 537. Natura Macieiowskiému *macochą* nie była, ale taką *matką*, iż co człowiek ieden od niey żądać może, to wszystko była iemu dała. *Gorn. Dw.* 2. Natura wszystkim *matką*, nikomu *macochą*. *Kras. W.* 51.

MACOCHOWAĆ, - ał, - uie, *Jntr. ndk.*, po macoszyńsku postępować, stiefmütterlich handeln. Mężnie odbiia zamachy fortuny macochuiącéy. *Boh. Kom.* 2, 70. MACOSZYĆ, *Pot. Syl.* 39., *Sr.* 1. macżoschu so; *Cro.* machàhim *nouercor*. MACOSZYN, - a, - e, MACOSZYŃSKI, - a, - ie, od macochy, stiefmütterlich; *Bh.* macessin; *Slo.* macossnj; *Sr.* 1. mácżoschne; *Rg.* macchjehni; *Cro.* machahin, machuhin; *Hg.* mostohai; *Bs.* machjehin; *Rs.* мачихинъ. Macoszyne dziecię dwa obroki bierze. *Cn. Ad.* 461. *Rys. Ad.* 39. Nielitościwa macoszyna opieka. *Kur. Pet.* 86. Dla potwarzy macoszyney przyszedł w taką niełaskę do oyca. *Otw. Ow.* 632. Władysław Zbigniewa bękarta swego dla macoszyńskiey nienawiści do Saskiey ziemi zasłał. *Krom.* 117. Brandeburgią natura *po macoszynemu* obdarzyła. *Pam.* 85, 1, 18.

MACULCA, - y, *ż.*, *n. p.* Mularze potrzebuią drzewa na rosztowania, na sztandary, *maculce* etc. *Kluk Rosl.* 2, 170. ?

MACUŻNY, *ob.* maczuga.

*MACYAN, - a, *m.*, n. p. Jabłka, które zowią macyany i też lacetule. *Cresc.* 13, gatunek jabłek, eine Art Aepfel.

MACZAĆ, - ał, - a, *Act. Contin. et Frequ. verbi ndk.* Moczyć; *Bh.* máčeti; *Vd.* mozhiti, vmakati, pomakati, namakuvati; *Ross.* макать, макнуть, макáю, мачу. eintauchen, eintunken, naß machen. Zdradzi mię ieden z tych, który zemną macza w misie. *Radz. Marc.* 14, 20. *Bibl. Gd.* Maczaią się chusteczki w dekokcie ciepłym, i na rany się przykładaią. *Krup.* 5, 399. Jadłby kot ryby, ale nie chce ogona maczać. *Cn. Ad.* 285. - *tr.* cieśla macza sznur czernidłem, rubryką. *Tr.* beschmiert die Schnur mit Schwärze, mit Röthel. Karmazyn po dwa kroć maczany. 1 *Leop. Ex.* 28, 5. farbowany. 3 *Leop.*)

MĄCZANY *ob.* Mączny. MĄCZASTY, - a, - e, na kształt mąki, mehlicht; *Sr.* 1. mukoity. Z wiktu mączastego zatwardzenie stolca pochodzi. *Perz. Lek.* 176. Cukier mączasty. *N. Pam.* 2, 141. Bedłka olszowa, pod spodem ma błonki popielate mączaste. *Jundz.* 561.

MACZEK, - czku, *m.*, *Bh.* maček *zdrbn. rzeczwn*: mak; - §. Maczek polny, *papaver erraticum*, nayduie się w każdym zasianym zbożu. *Kluk. Rosl.* 2, 236. *ob.* mak obłędny, Klatschrosen, wilder Mohn. Maczek zaięczy *ob.* zawilec, zer; *Rs.* багряная вкорцонера.

MĄCZKA, - i, *ż.*, *dem. nom.* mąka; = mąka subtelna, feines Mehl; *Sr.* 2. mužka: *Ross.* мучка; *Ec.* мучица. Mączka prochowa, proch miałko rostarty i przesiany przez gęste sito. *Jak. Art.* 3, 301. Mączka papinkowata dla dzieci w powiciu. *Syr.* 953 *et* 954. Kinderbrey. Mączka iest iedną z części, z których się istoty roślinne składaią; Części te są: cukier, oley, mączka, kley, lep i t. d. *N. Pam.* 6, 308. *fecule*). *ib.* 4, 2. *Cremor* mączka, którą szaty mączkuią. *Mącz.*; krochmal, das Kraftmehl, die Stärke. *Ern.* 1102. Krochmal zamienićby można na wyraz mączka. *N. Pam.* 6, 320. Mączka od twarzy, = bielidło weiße Schminke. Gładzenie lica mączką albo bleywasem, bardzo paniom szkodliwe, *Urzęd.* 406. MĄCZKOWAĆ, - ał, - uie *Act. ndk.*, krochmalić, mączką zapuszczać chusty, kraftmehlen, stärken.

Szaty mączkuią mączką czyli krochmalem. *Mącz.*; *Ern.* 1102. Mączkowany, *s.* Krochmalny.

MACZKOWY, - a, - e, od maczku polnego, von Klatschrosen. Wieśniaczki kwiatem maczkowym farbuią nici granatowe. *Lad. H. N.* 100.

MĄCZNICA, - y, *ż.*, (*Bh.* Maučnice, *s.* 1) *arca farinaria* mączna skrzynia, 2) gatunek gruszek; *Crn.* môzhnek *s.* gąszcz mączny). *arbutus uua ursi Linn.*, *Rs.* молокнянка, roślina iedna z naypożytecznieyszych do garbowania skór. *Jundz.* 237, die Bärentraube. - 2) Mącznica we zbożu, mącznik, sporyż, ziarno długie, krzywe, czarne, wyrastaiące z kłosa. *Wlod.* Mehlmutter, Mutterkorn, Kornmutter, Afterkorn. W samym kłosie żytnym wyrasta źdźbło czarnase, zowie się dla przysporzenia mąki przy życie mącznikiem. *Haur. Sk.* 34. - §. Mącznica, w młynie, dziura, którą się mąka sypie, das Mehlloch. *Bndtk.* Mącznice, belka wałowa w wiatraku, der Wellbalken, Sattelbalken in der Windmühle. *ib.*, *Schneid. młyn.* - 3) MĄCZNIK, - a, *m.*, *tenebrio* owad podłużnookrągły, którego gąsienica żyie w mące, w chlebie; pospolicie zowią go drewniakiem. *Zool.* 167. der Mehlkäfer, Mehlwurm, die Hausschabe. - §. *Mącznik, *Vd.* mokar, mokni predauz. *Rs.* мушникъ *mąkarz*, przedawacz mąki, der Mehlhändler. MĄCZNOŚĆ, - ści, *ż.*, istota mączna, die Mehligkeit, das Mehlige. Nasienie ku osiewaniu ma mieć w sobie nieiaką mączność świeżą, nie zbuczniałą, ale białą. *Cresc.* 201. MĄCZNY, - a, - e, *Bh.* maučnj, *Slo.* maučný; *Cro.* melyni; *Crn.* môzhnat; *Vd.* moken, mokoun, mozhen; *Sr.* 1. mucżny, mucżné; *Rs.* мучный, мушный. do mąki należący, Mehl-. Młyn mączny. *Solsk. Arch.* 87. Mączna skrzynia. *Szczerb. Sax.* 125. *Rs.* закромъ, сусѣкъ cf. sąsiek). Nie z iednego iadł mącznego woru. *Alb. n. W.* 5. t. i. nie z iednego pieca chleb iadł, bywalec, praktyk). Rdza abo mączna rosa, Mehlthau, na roślinach zdaie się bydź uschłą miodową rosą. *Kluk. Rosl.* 3, 92. - 2) mączny, z mąki, mączany. *Cn. Th.* von Mehl. - 3) mączany, do mąki podobny, mehlicht. Nabrzmiałość, maiąca w sobie materyą do mąki lub do papki podobną, nazywa się guzem mączanym, *atheroma*. *Perz. Cyr.* 1, 126.

MACZUGA, - i, *ż.*, MACZUSZKA, - i, *ż. dem.*, *Lat. med.* macia, machis, *Gall.* massue; *Ital.* mazza, mazocca; *Bs.* macjuga, tojaga; *Cro.* máczel, bàt iz dreva, kihacha; *Dl.* kich, tolyga, tolyaga; *Rg.* bàt, sceſtopèr, battich; *Crn.* robatiza, sheſtopernèza; *Vd.* pazl, zepiz, hlod, kolba, robata paliza, sheſtoperniza, roglouiza; *Rs.* палица; *s.* Wiekiera, pałka, pastusza laska, kula. *Dudz.* 44, eine Keule, ein derber Stock. Buława, sukcessorka maczugi Herkulesa. *Jez. Wyr.* Z gałęzi migdałowych bywaią *czyste palice albo maczugi, w których się rycerze radzi kochaią. *Cresc.* 400. Maczuga sękowata. *Past. F.* 11. cf. nasiek). Wziąwszy zwyczayną maczugę do podpierania się, zaszedł do gaiu. *Banial. O.* 2. Wyprawił go z maczugą do pługa. *Falib. L* 2. Dawid przy kamieniach i lichey maczuszce, Filistyńskiego ubił potentata. *Jabl. Buk. L* 3 *b.* - §. *transl.*; *muscarium* główka abo maczuszka, albo makówka na ziołach, w których nasienia są, iako na maku. *Mącz.* Samenköpfe, Samenknöpfe. - *Metonym.* maczugi, *s.* kiie, plagi, Stockstreiche, Stockschläge. Za swe usługi, miast płaty, odbieraią bicze i maczugi. *Kulig.* 249. *MACZUGONOSZ, - a, *m.*; *Ec.* дубинникъ, дубиноносецъ, noszący maczugę, der Keulenträger. MACZUŻNY, - a, - e, od maczugi, Keulen-. Tezeus *macużne zgniótł Wulkańskie plemię. *Zebr. Ow.* 174. *clavigeram*).

MĄCZYĆ *cz. ndk.*, umączyć. pomączyć *dk.*, mąką posypać, pobielić, mehlen, bemehlen. *Rg.* mûciti, omûciti, pomûciti. MĄCZEĆ, *niiak. ndk.*, mąką się stawać, w proch się rozsypać, zerstieben, zu Staub und Mehl werden. Borax, gdy leży na wolnym powietrzu, mączeie. *Torz.* 293. MĄCZYNIEC, - ńca, *m.*, *chenopodium Linn.*, Gänsefuß. *Rs.* гусиная лапка, лебеда. Mączyniec strzałkowy, *bonus Henricus*, gute Heinrich, mieyski *urbicum*, der Stadtgänsefuß, czerwony *rubrum*, der rothe Gänsefuß, biały *album*, der weiße Gänsefuß, śmierdzący, *vulvaria*, das Bockskraut, wieloziarnowy *polyspermum*, der vielsamige Gänsefuß. *Jundz.* 176. Ziele to białe iest, iakoby go mąką obsiał, a za dotknieniem zaraz z siebie iaką tłustość puszcza. *Syr.* 634. *Kluk. Rosl.* 2, 238. MĄCZYSTOŚĆ, - ści, *ż.*, mączność, mączna istota, die Mehligkeit, mehliges Wesen; *Bh.* maučnatost, maučnatiwost. Kiełek, gdy iuż wszystkę mączystość z grudki wypotrzebuie, korzeniem się żywić poczyna. *Bot.* 135. Grudka ma mączystość sposobną do kiśnienia. *ib.* 136. MĄCZYSTY, - a, - e, pełen mąki, voll Mehl; *Bh.* maučnatý, maučnatiwý; *Rs.* мушнистый: mączasty, do mąki podobny, mehlicht, vom Obste; n. p. mączysta gruszka. *Tr.*

MĄCZYWĄS *ob.* Moczywąs.

MADA, - y, *ż.*, szlama, u flisów, grunt wysoki i madzisty czyli gliniasty. *Mag. Mſk.* in der Schiffersprache, hoch aufliegender Thonboden, Leimboden.

*MĄDA, - y, *ż.*, mudo (*Bh.* maudj *testiculus*), stroie męzkie, die Hoden. Pobłądzą prędko w takim domu rządy, Gdzie kiep' powozi, a w chomącie *mądy. *Kchow. Fr.* 29. cf. biada temu domowi, gdzie krowa dobada wołowi.

MADERA, - y, *ż.*, wyspa na oceanie Atlantyckim. bardzo zyzna w wina. *Dyk. G.* 2, 107. die Insel Madera. - §. madera, medera, wino z tey wyspy, Maderawein. Wina, które morzem przychodzą, Alakanty, Madery. *Vol. Leg.* 2, 1253. Poydźcie do mnie; napiiemy się medery. *Teat.* 14 *d*, 47. Piołun w seku abo w mederze warzony. *Syr.* 349. Do wina, aby ie droższey udali, cukier kładą, seki, medery leią. *Petr. Ek.* 127. No! iak ci nasza smakuie medera! *Kniaz.* 2, 209. (nasz miód); medera, na Rusi miód pity.

*MADLAĆ się, *Frequ. Verb.* Modlić się. (MADAME, z fr. Jeymość, Pani, *Rs.* сударыня. - §. guwernantka, Francuzka, cf. Bona, eine Gouvernantinn, Französinn. MADMOZELKA, - i, *ż.*, *burl.* z franc. panienka, n. p. Kompania z prześlicznych madmozelek, które serce i kochanie za dukaty przedaią. *Teatr.* 22, 41. Mamselchen).

MĄDR *ob.* Mądry. MADRELKA *ob.* Mędrelka. MĄDROCHA *ob.* Mędrocha. *MĄDROLUBEC *ob.* filozof, *Ec.* любомудренный. *MĄDROLUBOŚĆ, MĄDROZNANOŚĆ *ob.* filozofia, *Cro.* mudroznanztvo, mudroznanoszt; *Sla.* mudroznanstvo, *Rg.* mudroznannos. MĄDROŚĆ, - ści, *ż.*, *opp.* głupość, głupstwo); *Bh.* maudrost; *Slo.* mudrost; *Sr.* 1 *et* 1. mudrosćź; *Crn.* modrust, *Vd.* modrust, resumnost, umnost, pamet, pametnost; *Bs.* mudróst, spametnost, razum (cf. pamięć, rozum); *Cro.* mu-

-drost; *Rg.* mûdros; *Rs.* му́дрость (2. = trudność), правому́дріе; *Ec.* благоу́міе, худо́жество. die Gescheutheit, Weisheit, Klugheit, Einsicht. Mądrość tego świata przyrodzonym rozumem z rzeczy widomych rzeczy niewidome poznaie; mądrość chrześciańska bez pracy z światłości boskiey, wszystko poznaie. *Karnk. Kat.* 12. Mądrość naywiętsza każdego, znać dobrze siebie samego. *Cn. Ad.* 463. Mądrość uczy, czego szukać i czego się chronić. *J. Kchan. Dz.* 193. Mądrość iest doskonałe i zupełne dobro duszy. *Pilch. Sen. list.* 3, 33. Wielka mądrość, *Ec.* великомудріе *Gr.* μεγαλοφροσύνη. Na mądrości zażywanie trzeba osobney mądrości i miary. *Lub. Roz.* 23. Gdzież iest człowiek mądry, któryby w wszystkim szedł za mądrością? *Zab.* 16, 305. Jle kto ma cierpliwości, tyle mądrości. *Cn. Ad.* 466. Mądrość przychodzi i rośćie z laty, acz nie każdy iest mądry brodaty. *Cn. Ad.* 463. cf. Rozumu z laty przybywa, cf. co dzień człowiek mędrszy). - *Dentes sapientiae* zęby mądrości, die Weisheitszähne, są to dwa z trzonowych ostatnie, które się dopiero puszczaią w trzydziestym roku. *Kirch. Ost.* 103. *Weych. An.* 36. MĄDROSTKA, MĘDROSTKA, - i, *ż.*, *dem.* n. p. *tyrocinium animi*, mały rozumek, pierwsza mądrostka. *Mącz.* der Weisheit Anfang. *Jron.* Swą mądrostkę schoway. *Zebr. Ow.* 128. Teć nas mędrostki wszędy o to przyprawuią, iż w sprawach Rzeczypospolitey słusznie się obaczać nie możemy; bo bog obiecał pohańbiać te mędrostki a wymysły ludzkie. *Rey. Zw.* 198. Klügeleyen, Witzeleyen. MĄDROSZKA, - i, *ż.*, die Weise. *Jron.* No ty gębała, gaday! mądroszko z Warszawy, *Teatr* 43 *c*, 43. *ob.* mędrocha. MĄDROWAĆ *ob.* Mędrować, mędrkować. (MADROWAĆ, *cz. ndk.*, n. p. Jeden lubi nad wierszami mózg suszyć, drugi w instrumentach madrować. *Teatr* 36 *c*, 51. z Niem. maddern, palcami przebierać nieumieiętnie, niezgrabnie). *MĄDROWNIA, - i, *ż.*, *Naucznia *Tr.* akademia, główna szkoła, *uniuersitas*, eine hohe Schule, Academie; *Turc.* muderis; *Crn.* modrishe; *Vd.* mędrinna.

MĄDRY, MĄDR, - a, - e, Mądrzeyszy, Mędrszy *Compar.*; *opposit.* głupi, *Bh.* maudrí; *Slo.* maudrý; *Sr.* 1. mudré, mudry; *Sr.* 2. mudri; *Vd.* moder, pametn, umen, resumen (cf. pamiętny, rozumny, umny); *Crn.* môdr; *Cro.* múder; *Dl.* mudar; *Bs.* mudar, spameten, razuman; *Sla.* mudar; *Rg.* muudar; *Ross.* му́дрый, му́дръ, умный, уменъ, праврмудрый; (*Rs.* мудре́нный dowcipny, sztuczny, zręczny; trudny; dziwaczny, fantastyczny); *Ec.* худо́гъ; cf. *Jndost.* mandri *vir consilii*, mandaryn). gescheut, weise, klug, einsichtsvoll. Mądry, *cf.* rostropny, dowcipny, szpak, kos, ma kiełbie we łbie, wronami karmiony, szczwany, i t. d.). Ten mądry, który naymniey głupim iest. *Mon.* 65, 394. Mądrym to człowiekiem zowią, kto każdą rzecz z statecznem rozważeniem zaczyna. *Rey Zw.* 80 *b*. Mądry ten mi iest, który pełen radości, miły, spokoyny, niewzruszony, prawie w iedney chodzi parze z bogi. *Pilch. Sen. list.* 2, 41. Jeśliś mądr, nie bądź *bezpieczny. *Dar. Lot.* 23. Bądźcie mądremi, iako wężowie. *W. Matth.* 10, 16. Wielce mądry, arcymądry: *Ross.* велеумный, *Ecc.* великому́дрый. Wielce mądrym bydź *Ec.* великомудрствую, *Gr.* μεγαλοφρονέομαι *magna sapio*. Wielce mądrym uczynić *Ec.* упрему́дрити. Mądrym uczynić, *Rg.* pomúdriti, muudrim tkoga; *Ross. et Ecc.* умудрить, умудрять, му́дрю, удоброму́дрствити; mędrym się stawać умудриться, мудрѣю, мудрюся, *ob.* mądrzeć. (*Ec.* цѣломудрый ciałomądry, = wstrzemięźliwy). Po szkodzie, Polak mądry. *Kchow. Roż.* 110. Przynaymniey ten zysk klęska zostawia w narodzie, Jż iak niesie przysłowie, mądrzeyszy po szkodzie. *Kras. List.* 174. Nie kto siła umie, ale kto co potrzebna, dość mądry *Fred. Ad.* 4. Mądrego nie wiele trzeba uczyć, mądremu nie wiele trzeba mówić; mądremu dość skinąć, ostatka się domyśli. *Cn. Ad.* 461. Mądrym się ten darmo zowie, co nie umie radzić sobie. *ib.* 462. Mąż w mowię mądry. 3 *Leop.* 1 *Reg.* 16, 18, obaczny. 1 *Leop.*). Ludzie mądrzy strzegą się zawsze wielomówności, a im są uczeńsi i mędrsi, tym mniey mawiaią; są iako beczki pełne wina, którėmi chociay obracasz, nic w sobie nie kołacą. *Gil. Post.* 99 *b*. Mądry nie mówi, aż głupi przestanie, *Cn. Ad.* 466. cf. lutnista grać nie zacznie, aż gayda umilknie). Mądry na obie strony się ogląda. *ib.* Mądry rozumu słucha iak musu, *ratio sapienti pro necessitate est. ib.* 467. Mądry za wróżka stoi, mądry bez wróżka zgadnie. *ib.* Mądrym gwiazdy nie rządzą; mądry szczęściu nie podlega; mądremu zawsze na wszystko dobry aspekt. *ib.* 462. Słuchaiąc mądry mędrszym będzie. *Bud. Prov.* 1, 5. *Slo.* nikdi člowek dos't nepremudruge człowiek nigdy nie dosyć mądrym. *Slo.* mnoho mudri nedobre mudruge *subito qui sapit, non tute sapit.* Codzień człowiek mędrszy, *Cn. Ad.* 91. cf. rozumu z laty przybywa; cf. niedzisieyszy, niewczorayszy). Dlatego djabół mądry, że stary. *Rys. Ad.* 12. Mędrsze iayca, niż kokoszy. *Cn. Ad.* 482. Żaden się naród księgą w moc nie przysposobił; Mądry przedysputował, ale głupi pobił. *Kras. Sat.* 9. J głupi mądry, gdy wielom rozdaie, J mądry głupi, gdy w mieszku nie staie. *Brath. B* 2 *b*. J mądry głupi, gdy nędza słupi. *ib. B* 2 *b*. Nikt nie zna mądrego, ieno mądry. *Birk. Zamoy.* 25. Swiat go ósmym mądrym liczył. *Hor. sat.* 210. mędrcem ósmym). MĄDRYNI, - i, *ż.*, mądroszka, die Weise, die Kluge. O nowa filozofko! O świata mądryni. *Łączw. Zw.* 6., *Ross.* умница. MĄDRZE *adv.*, *Boh.* maudře; *Slo.* mudre; *Sla.* mudrô, pametno; *Ross. et Ecc.* му́дро, му́дрѣ, умно, благоу́мно; *compar.* mędrzey; klug, klüglich, weise, gescheut. Głupi człowiek mądrze nie mówi. *Sekl.* 61. Mądrze panuiący *Ec.* мудрокормный. MĄDRZEĆ, - ał, - eie *ob.* Mędrzeć. MĄDRZENIEC, - ńca, *m.*, kwiatek, *consolida regalis*, Rittersporn. *Tr.*; cf. Ostróżka *Delphinium. Jundz.* 285.

MĄDRZYK *ob.* Małdrzyk.

*MADZAR, - a, *m.*, Węgrzyn, der Unger. cf. Magier, Magierka, Magierski; *Sla.* Macxarski). Wszędzie na rokosz po Węgierskiey ziemi, Madzar się bierze do zbroi, do koni. *Kchow. Wiad.* 8. Każe wskok do piwnicy przynieść Madzaru Lub Brzezińskiego nektaru. *Hor.* 2, 319. t. i wina Węgierskiego.

MADZISTY, - a, - e, - o *adv.*, pełen mady, voll Lehm. Grunt madzisty czyli gliniasty. *Mag. Msk.*

*MAGA, *n. p.* Jeden Wiedeń, Praga Maga, Kraków miasto. *Rys. Ad.* 19.?

*MAGAZ, *MAGAZEN, MAGAZYN, - u, *m.*, skład na schowanie zboża i różnych rzeczy, *Bh.* zbożnice; *Crn.* gamazyn,

mazyn, almazen, saloshnishe, saloshniza, hranishe, blagahranishe; *Vd.* magazina, hranishe; *Rs.* хранилище, полагалище, амбаръ, кладовая, запасная, припасной домъ (cf. *Hisp.* almazen; *Hbr.* מחסן, *Pers.* magzen), das Magazin. Magazyn na schowanie sprzętów. *Teatr* 7, 43. rol rozkazał magazyn czyli składy wełny w miasteczkach poczynić. *Pam.* 85, 1, 607. Dawniéy magazenów prochowych nie budowano takich, iak dziś buduią. *Jak. Art.* 3, 93. Kłamca iest magazynem wiatru. *Zab.* 7, 32. – Magazyn w karecie, w koczu, i wszelkim poieździe. – §. Magazyn, worek, w którym każdy mularz swoie chowa naczynia do roboty. *Mag. Mſk.*, der Werkzeugbeutel der Maurer. – §. Magazyn Warszawſki, = tytuł żurnalu, *n. p.* Pamiętnik i magazyn Warszawſki, dokładne względem handlu i porządków wewnętrznych kraiu zawieraią w sobie wiadomości. *Kras. Liſt.* 52. *MAGAŻNY *Tr.*, MAGAZYNOWY, - a, - e, od magazynu, *Ross.* амбарный, Magazin=. Magaźny, - ego, *subſt. masc.*, przełożony czyli dozorca magazynowy, *Crn.* hranik; *Rs.* магазинщикъ, амбарщикъ; *Ec.* житохранитель, der Magazinaufſeher, der Wagenmeiſter bey der Armee. MAGAZYNOWE, - ego, *subſt. n.*, płata magazynowa, Speichergeld, *Rs.* амбарщина.

MAGDA, - y, *ż.*, *Bh.* Manda, Máča, Mařena, Mařenka, *zgrubiale*, = Magdalena, *n. p.* Większe moie zbrodnie nad siedm czartów piekielnych, wyrzuconych z Magdy. *Kulig.* 32. Magda, imię służącéy. *Teatr* 30 *c*, 6. – §. *Trotz* wywodzi Magda z Niem. Magd, = służąca dziewka. MAGDALENA, - y, *ż.*, MAGDALENKA, - i, *ż.*, *demin.*, (*ob.* Magdeczka etc.), Magdalena. Ś. Marya Magdalena, siostra Marty i Łazarza. *Kras. Zb.* 2, 122. Magdalenko, hey Magdalenko! *Teatr* 19, 22.

MAGDALON, - u, *m.*, *n. p.* Lutrowana siarka wylewa się w formy wałeczkowate, Magdalony zwane. *Kluk Kop.* 1, 223, Magdalion.

MAGDEBURG, *MAYDEBURG, - a, *m.*, wielkie i mocne miasto w niższéy Saxonii, należy do króla Pruſkiego. *Dyk. G.* 2, 109, die Stadt Magdeburg; *Sr.* 1. *et* 2. Madeburk; *Bh.* Děwčihrad. Zwano ie niegdyś Parthenopolis, od Wenery Partenii, którą tam za pogańſtwa chwalono, po Polſku iakoby miasto dziewicze. *Gwag.* 456. *Maydeburg ztąd tak rzeczony iest, iż był zameczek, w którym panny i inne białegłowy mieszkały, rozkazuiąc i zamkowi, i wszyſtkiemu powiatowi przyległemu. *Szczerb. Sax.* 220. – §. MAGDEBURG, MAYDEBURG, MAGDEBURY, MAGDEBURYA, MAGDEBURGIA, = prawo Magdeburſkie mieyſkie, das Magdeburger Stadtrecht. Magdebury, prawo Magdeburſkie, którym się sądzą miasta. *Zabł. Zbb.* 49 *not.*), *ob.* Srzedzińſkie czyli Srzedzkie prawo). Prawo Magdeburſkie składa się z prawa municypalnego Rzymſkiego, i ze szczególnych przywileiów, które Cesarze zachodni miastu rzeczonemu nadali. *Uſt. Konſt.* 1, 234. Prawo Maydeburſkie Otto Wielk tamtym mieszczanom dał, a u nas Kazimierz W. w miastach i we wsiach chować postanowił. *Sax. Porz.* 4. Miasta dzielą się Niemagdeburſkie od Magdeburſkich. *Vol. Leg.* 8, 635, t. i. rządzących się pr. Magd). Miasta Królewſkie rządzą się prawem albo Magdeburſkim, albo Chełmińſkim. *Skrzet. P. P.* 2, 97. Czemuż ta maiętność, którą mi prawo Chełmińſkie dawa, prawem Maydeburſkim bywa mi odjęta? *Modrz. Baz.* 402. Rota dla magiſtratów i Magdeburyi. *Vol. Leg.* 7, 130, t. i. sędziów mieyſkich pr. M. – Maydeburg Szadowowi. *Vol. Leg.* 4, 822, t. i. miastu temu nadaiemy Pr. Magd. – §. *Burl.* Magdebura, imię wóyta. *Teatr* 30 *c*, 2, Name eines kleinen Stadtrichters. *MAYDEBURCZANIN, MAGDEBURCZANIN, - a, *m.*, z Magdeburga mężczyzna, n. p. Maydeburczanie noszą na chorągwiach pannę stoiącą między dwiema wieżami. *Szczerb. Sax.* 220, *ib.* 342.

MAGDECZKA, MAGDUSIA, - i, *ż.*, *blande*, *dem. nom.* Magdalenka, Magdalena, Lenchen, Magdalenchen. Miała dwie służebnice, Magdeczkę i Kachnę. *Zab.* 13, 278 *Tręb.* Magdeczko, czy kawa iuż gotowa? *Teatr* 19, 63. Jak się masz Magdusiu? *Teatr* 19, 26. Może mnie iuż moia Magdusia nie kocha. *ib.* 7 *b*, 34.

MAGIA, - ii, *ż.*, die Magie, kunszt czarodzieyſki, czyniący rzeczy nad siły ludzkie i możność przyrodzoną. *Kras. Zb.* 2, 88, *Rg.* vilenisctvo, vilinſtvo). Magia iest dwoiaka, iedna czarnoksięzka sromotna, druga przyrodzonéy mądrości doſkonała nauka. *Biał. Poſt.* 156. – Z łuczaſtych gzemsów wiszą lampy promieniſte, W nich knoty przez subtelną magią świeciſte. *Przyb. Milt.* 30. MAGOWIE, Magier, tak się nazywali kapłani i filozofowie dawnéy Persyi, którzy oprócz obrządków religii, gwiazdarſtwem się bawili. *Kras. Zb.* 2, 88. Biegł między Persyany, a widząc niektóre Magi, abo bartniki zabobonom służące, karać ich począł. *Sk. Zyw.* 1, 51. MAGICZNY *Rg.* vilovit.

MAGIEL, - glu, *m.*, *et* - gli, *ż.*, *Bh.* mandl; *Vd.* likaunik, likalu, rolovishe, povalavishe, povalilu; *Ross.* катокъ; narzędzie do gładzenia płótna lub chust pranych, walkownica, die Mangel, Mandel, Rolle, die Wäsche zu glätten. Jaworowe drzewo do maglów płóciennych bardzo zdatne. *Ład. H. N.* 54. Magle do chust, warsztat bywa dębowy, wałki dębowe, brzozowe, gdzie zaś płótna bielą, iaworowe. *Kluk Rosl.* 2, 161 *et* 21. Magiel w fabrykach płóciennych składa się z siedmiu ruchomych wałków, pionowo nad sobą ułożonych, w dwóch belkach osadzonych, nie więcéy od siebie odległych, iak tylko, aby płótno między niemi przesunąć się mogło. *Przędz.* 96, cf. Kalendra. – §. b) *transl.* Daremne były iéy bryże, iéy maglo. *Pot. Syl.* 78, t. i. maglowanie, gładzenie twarzy.

Pochodz. *maglownia*, *maglować*, *maglowany*, *pomaglować*, *wymaglować*.

*MAGIER, - gra, *m.*, *Madzar, Węgrzyn, *Rg.* Magjâr, Ugrin, ein Unger. Oſtrogami brząkaiąc, iako bocianowie, Wzniósłszy ramiona, chodzą udatni Magrowie. *Zbylit. A* 2 *b.* Tęten Magrów kowanych za panem. *Miaſk. Ryt.* 2, 126. MAGIERKA, - i, *ż.*, czapka Węgierſka, eine Ungriſche Mütze. Wełna na czapki magierki. *Vol. Leg.* 4, 360. Koń Turek, chłop Mazurek, czapka Magierka, szabla Węgierka. *Rys. Ad.* 25, *Mon.* 76, 281. Wraca się flis z żeglugi Gdańſkiéy w magierce zuchwałéy. *Klon. Fl. H* 2 *b.* Toć mi to dworzanie, za magierką piórko. *Bies. D.* 2. Dziś pan ociec, gdy widzi, iż ma bótek świeży, Sobie, także pachołku, magierkę przypiersy. *Papr. Pr. E* 2. Kuczma, czapka lub magierka. *Comp. Med.* 706. Nie usłyszysz, ktoby teraz kopiią pierścień tylko gładko wziął, ni arkusz papieru

z ziemie abo magierkę. *Star. Ref.* 172. Magierek kopa. *Jnstr. cel. Lit.* Co świnia w magierce, toś ty, ieżeli moiéy nie słuchasz przestrogi. *Pot. Jow.* 174. MAGIEROW, - a, *m.*, miasto w Bełzkim, założone od zgasłéy familii Magierów. *Dykc. Geo.* 2, 110, **eine Stadt.** MAGIERSKI, - a, - ie, *Hg.* Magiarol; *Rag.* magjarski; *Sla.* Macxarski); = Węgierski, **Ungrisch.** Arcybiskup w Magierskim ubierze dwieście kopiyników przeciw królowi wywiódł. *Gwag.* 144. Pan brat prawie z Magierska szaty sobie sprawił, Ale dla nich nieborak siodłaka zastawił. *Bies. D.* 1. Dworzanie i łożnicy pokoiowi, ci po Włosku, ci po Usarsku, z Magierska, od śrebra i złota stroyni, nie mniéyszą ozdobą pocztom piérwszym byli. *Gwag.* 146. MAGIERSZCZYZNA, - y, *ż.*, Węgierszczyzna, **Ungrische Kleidung, Tracht** ꝛc. Ci po Włosku, ci po Usarsku, ci zaś z Magierszczyzny okazałéy stroie swe wywodzili, i sztuki rycerskie wydworne pokazywali. *Gwag.* 145. Polacy rozmaitych nacyy habit noszą, Włoski, Hiszpański, Francuzki, Niemiecki, Czeski i Usarski. A którym Magierszczyzna przyzwoita iest, w Adziamskim, Węgierskim, Tureckim, Wołoskim, i Tatarskim stroiu się kochaią. *Gwag.* 212.

MAGISTER, - stra, *m.*, Tytuł częstokroć w starych autorach używany, znaczy doktora filozofii. *Kras. Zb.* 2, 88, **der Magister.** - §. 2) magister, = mayster, przełożony, **der ... Meister, Vorgesetzte.** Pocztmagister **Postmeister** pocztmayster. *Vol. Leg.* 5, 399. Kwartermagister. *Vol. Leg.* 5, 174, **der Quartiermeister** kwatermistrz. - Magister artylleryi. *ib.*, **Generalfeldzeugmeister** generał artyleryi. - Generał prowiant magister. *ib.* 4, 887. Magister kapeli muzycznéy, **der Kapellmeister,** kapelmayster. MAGISTRALNY, - a, - e, pryncypalny, głowny, *n. p.* Magistralne ściany budynku. *Zabor.* 69, **Haupt=.** MAGISTRAT, - u, *m.*, urzędnicy miastem rządzący, burmistrze, radni etc. *Kras. Zb.* 2, 90, **der Magistrat**; *Sr.* 1. **městjanska hußoknoscj, romadnoscje hußoknoscj.** MAGISTRATOWY, - a, - e, **Magistrats=.** Przychodzi radzca w sukniach magistratowych. *Teat.* 13, 104. MAGISTRATURA *ob.* Przełożeństwo.

MAGISZ *ob.* Maiż.

MAGLOWNIA, - i, *ż.*, wielki magiel. *Tr.*, **eine große Mangel oder Rolle.** - §. *Bh.* **mandlowna,** *Rs.* катокъ, **die Rollstube, Mangelstube.** MAGLOWNICA, - y, *ż.*, MAGLOWNIK, - a, *m.*, deska od maglowania ręką, **die Handrolle, das Mangelbret.** - §. płachta do obwiiania chust magluiących się, **das Rolltuch, Mangeltuch.** MAGLOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, umaglować, wymaglować *dk.*, *Bh.* **mandlowati**; *Vd.* likati, povalkuvati, valati, rolati; *Rs.* катать, катывать; płótno czyli chusty maglem gładzić, **Wäsche mangeln, rollen, auf der Mangel glätten.** Wybielone płótno magluie się, aby garby i zmarszczki wygładzić, i aby płótno cieńszym okazało się. *Przędz.* 94. (cf. kalendrować). Chusty często prać trzeba i maglować, przeto o dziury nietrudno. *Pot. Arg.* 453. (cf. prasować koszulę). Przykryć to kirem białym, gładkim, umaglowanym. *Haur Sk.* 361. Usta iéy gniewem bledniéią, iak maglowana chusta. *Chrość. Ow.* 105. Płótna maglowane. *Przędz.* 95. - *fig. tr.* Włosy swoiemi, które przedtym maglowała, Marya nogi Pańskie ucierała. *Hrbst. Nau. C.* 4 *b*, trefiła, kędzierzawiła, **schniegeln, putzen.** MAGLOWANIE, - ia, *subst. verb.*, **das Mangeln.** *Przędz.* 94, *Rs.* катанïе. MAGLOWNY, - a, - e, maglowany, do magłowania, **gemangelt, Mandel=, Mangel=.** Płótno maglowne, płótno niemaglowne. *Haur Ek.* 57. MAGLOWY, - a, - e, od maglu, **Mangel=, Mandel=.** Maglowa płachta, **Rolltuch,** *Rs.* закатникъ.

MAGNAT, - a, *m.*, *Panosza, **ein Magnat**; *Sr.* 1. **wulkoscżnik**; *Rs.* рядецъ, рядникъ, вельможа, сановникъ. MAGNATYZM, - u, *m.*, arystokracya, pańskość, górnorządztwo, **Aristokratie.** Nie dumny magnatyzm zbawi rzeczpospolitą, ale tęgość rządu. *Gaz. Nar.* 2, 52 *b*.

MAGNES, - u, MAGNET, - u, *m.*, *Bh. et Slo.* **magnet**; *Hg.* mágneskő; *Sr.* 1. **magnetski kamen**; *Crn.* magnêt, kalamit; *Vd.* magnet, na se vlezhni kamen, kalamit; *Cro.* kalamit, selezovlek; *Dl.* gvozdotegh; *Sla.* gvozdotèg; *Rg.* gvozdotégh (cf. gwoźdź); *Bs.* kalamita; *Rs.* магнитъ, z *Greckołac.*), **der Magnet**; od Magnezyi miasta abo od Magneta pasterza, piérwszego wynalazcy. *Ład. H. N.* 100, kamień, który mineralistowie liczą między kruszce żelazne; trociny żelazne i żelazo czyste do siebie ciągnie; iednę stronę zawsze obraca ku północy. *Kluk Kop.* 2, 92, *Os. Rud.* 17 *et* 218. - §. b) *fig.* każda rzecz, pociągaiąca do siebie, **etwas, das an sich fesselt.** Służący, ieżeli w kuslu ięzyka nie moczy, tedy na to miast będzie miał ręce magnesem natarte. *Mon.* 76, 770, Ignie mu do palców, kradnie. MAGNESOWY, MAGNETOWY, - a, - e, od magnesu, **Magnet=**; *Crn.* kalamitov; *Vd.* magneten, kalamiten; *Rs.* магнитный. Igła magnesowa, strzałka magnesem natarta. *Solsk. G.* 1. Naygłówniéyszą sztuką w kompasie magnesowym iest magnesowa igiełka, śrzodkiem swoim zasadzona na walczyku, na którym ma ruch zupełnie wolny. *Jak. Mat.* 1, 285. MAGNETOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, magnesem nacierać, **mit dem Magnet bestreichen, magnetisiren**; *Ross.* магнитить, намагнитить. Magnetowane żelazo, = magnetem natarte. *Cn. Th.* MAGNETYCZNY, - a, - e, od magnesu, **magnetisch.** Gdy żelazo hartowne, trudniéy poruszyć w nim materyą magnetyczną. *Scheidt.* 106.

MAGNIFICENCYA, - yi, *ż.*, MAGNIFIKA, - i, *ż.*, lustr, parada, wspaniałość, **die Pracht, der Glanz.** Rozmyślaymy, iakie iest królestwo Pana Chrystusowe, co za magnificencya! *Sekl.* 99.

MAGNUSZEW, - a, *m.*, w Sandomirskim, dawne gniazdo familii Magnuszewskich; należy teraz do ordynacyi Zamoyskich. *Dyk. G.* 2, 110, **eine Stadt im Sandom:**

MAGORA, - y, *ż.*, Część gór Karpackich pod Nowym Targiem zowie się Magora, pod Drużbakami Krępak, pod Gorlicami Beszkid. *Ład. H. N.* 44, **ein Theil des Carpathischen Gebirges.**

MAHAGONIOWE drzewo, z Ameryki, koloru iest ciemnoczerwonego. *Kluk Dyk.* 3, 104, pospolicie mahoniiowe, z mahonii, **Mahagoni=Holz**; *Ross.* красное дерево.

MAHOMET, - a, *m.*, prawodawca Muzułmanów, herszt wymyślonéy od siebie wiary. *Kras. Zb.* 2, 91, **Mahomet.** MAHOMETAN, MAHOMETANIN, *MAHOMETCZYK, - a, *m.*, *Vd.* mahometanar; *Cro.* mahometanecz; *Ross.* магометанинъ; trzymaiący się wiary Mahometańskiéy, **der Mahometaner** (cf. bisurman). Oyca Mahometana

miał, matkę chrześciankę. *Sk. Dz.* 802. Mahometanie w różnych częściach świata, Turcy, Tatarzy, Arabowie, Marochity, Persowie, Fecanie, i wszyscy Saraceni. *Star. Ryc.* 5. Turcy i Mahometczycy. *Biał. Post.* 131, *Zygr. Gon.* 445. MAHOMETANKA, - i, *ż.*, die Mahometanerinn. Ktoby nieobrzesany miał sprawę z mahometanką, ma bydź do śmierci na galerę dany. *Star. Dw.* 61. MAHOMETAŃSKI, *MAHOMETSKI, - a, - ie, mahometanisch; *Vd.* mahometanski; *Rs.* магометанскій; *Ec.* мехметовъ. Religiia Mahometańska. *Kras. Zb.* 2, 93. Mahometskie zabobony. *Sk. Dz.* 802, *Boter.* 223. MAHOMETAŃSTWO, - a, *n.*, n. p. Wdarły się do oyczyzny kacerstwa, świętokupstwa, mahometaństwa. *Birk. Ex. C.* 4, *Slo.* turecstwo.

MAIACZYĆ, - ył, - y, *intrans. ndk.*, krążyć, okrążać, młynkować, kołować, im Kreise herum gehen, einen Umkreis, Umschweif machen, Umwege nehmen; (*Rs.* маячить, промаячить biedę klepać, маять mordować, маяться schnąć od cierpienia; *Crn.* majati *mouere*). Różne zwierzc, co ie kryią bory Zwykły koło bydlęcéy maiaczyć obory. *Min. Ryt.* 4, 83. - §. maiaczyć, mamić, wykręcać się różném wywiianiem. *A. Cztr. Msc.*, Dreherepen machen, drehen, Schwindelepen machen, schwindeln. Wprawdzieć tu nic nie mogą maiaczyć, atolić dam przestrogę, iż może iaka cię mozolić praw niewiadomość. *Zab.* 10, 336 *Jżyck.* - §. *transl.* od rzeczy gadać, Unsinn reden, irre reden, phantasiren. Ponure i przycichsze myśli obłąkanie, nazywa się maiaczeniem. *Perz. Lek.* 193. Pacyent w naywiększym maiaczeniu (*paraphrenitis*) noc przepędził. *Perz. Cyr.* 3, 210. Chory, czy maiaczy, czy od rzeczy gada, czy przez sen marzy. *Perz. Lek.* 78. MAIAK, - u, *m.*, Maiak, iest to właściwie znak, po którym Kozacy, a mianowicie Dowscy, zwykli pod czas woyny swoich poznawać; n. p. Kozak na podsłuchu stoiący, postrzega podjazd ku sobie idący; rusza z mieysca, i od wschodu do zachodu w kręgi różne koniem toczy; ieżeli wypadnie który z pomiędzy zoczonéy kupy, i od zachodu na wschod odpowiada *maiakom*, wtedy poznaie, że to swoi. *A. Czrt. Msc.*, die Schwenkungen zu Pferde, woran die Kosaken im Kriege die Ihrigen erkennen. - §. maiak, Kozak, letki kawalerzysta, ein Kosak, ein leichter Cavallerist. Maiaki zostawił Szwedom, a sam kinie ku Gdańskowi. *Leszcz. Class.* 52. - *Maiakiem*, = krążąc, nieprostą drogą, młyńcem, młynkiem, auf Nebenwegen, auf Abwegen, Seitenwegen. Morze tam i sam objeżdża maiakiem. *Chrość. Ow.* 204. Orda skupiona maiakiem, niepostrzeżonym chciała tył brać szlakiem. *Kchow. Wied.* 23. Z wielkim impetem uderzaią na się, Ci w czoło godzą, ci krążą maiakiem, Chcąc nieprzyiaciół obbiedz. *Chrość. Fars.* 478.

MAIĄTEK, - tku, *m.*, MAIĄTECZEK, - czka, *m.*, *dem.*, (*Etym.* mieć, maią); mienie, maiętność, fortuna, fortunka, das Vermögen, das Habe und Gut; *Bh.* gměnj; *Crn.* imęnje (*ob.* *imienie); *Vd.* jimeine, imotik, imetje, imaniost, imanstvu, błagu; *Cro.* imetek, blago, tmetek, sztoka; *Bs.* stokką, blago, imanje; *Sr.* 1. kublo; *Slo.* statek; *Rs.* имущество, имѣніе, поклажа, стамокъ, бу́торъ, зажи́токъ; *Ec.* животы́. Przeciwne sobie rzeczy są maiątek i dług. *Łęsk.* 2, 40. Gdy iakiego maiąteczka dochrapać mi się dostało.. *Teatr* 29 c, 42. Rosła ich maiętność w dobytkach i w maiątkach, *Sk. Zyw.* 203. Maiątek wnętrzny iakiego kraiu, są to roczne iego ziemi produkta, wartość pracy i przemysłu wszystkich iego mieszkańców. *Pam.* 83, 484. MAIĄTNOSTKA *ob.* Maiętnostka.

MAIĆ, - ił, - i, Umaiać, *cz. ndk.*, umaić *dk.*, maiem czyli kwieciem zacieniać, lauben, belauben, umlauben. Wszystkie okna, wszystkie odrzwia maił. *Pot. Arg.* 309. Na drugiéy téy przegrody stronie Kwieciste maiło się błonie. *Przyb. Ab.* 137, t. i. pstrzyło się w kwiaty). Umaiano miasto, t. i. wawrzynem lub innego drzewa gałęziami, kwieciem etc. ozdabiano wrota bramy. *Nar. Tac.* 2, 423. Czas umaić wieńcem w koło Z wiesiennego kwiecia czoło. *Hor.* 1, 28 *Min.* Czas ślubnemi wieńcy Umaiać gładkie czoło oblubieńcy. *Nar. Dz.* 3, 4. Gracye zgodne z Muzami, Umaycie dziś skroń zacnego Jana. *Kniaz. P.* 1, 194. Piękney sławy zielonością Umaiły Tryon dzieła Władysławowe. *Psalmod.* 17.

MAIERAN, - u, *m.*, MAIERANEK, - nku, *m.*, *Bh.* magorana, magoranka, marpanka; *Sr.* 1. mayeron; *Sr.* 2. majeran; *Crn.* majarôn, majerôn; *Vd.* marjon, majoron; *Cro.* majorán, majurán; *Hg.* majoronna; *Dl.* sansegh; *Rg.* sánsegh; *Bs.* sansegh, majorana; *Sla.* majuran; *Rs.* маера́нъ, *Origanum Maiorana Linn.*, der Majoran, ziele ogrodowe, iest letnie i zimowe, zapach ma korzenny, używaią go do kiełbas i potraw kuchennych. *Ład. H. N.* 101, *Kluk Rosl.* 1, 218. Maieranku dwa są głównieysze gatunki, maieran pospolity, *vulgaris*, i maieran drobnolistny *tenui folio*. *Dyk. Med.* 3, 652. Maieran Kreteński abo Macedoński, abo Egiptski, to nazwisko daią dwom gatunkom, ieden iest prawdziwe *Marum* czyli prawdziwy maieran Kreteński lub Macedoński, Candischer Majoran, drugi *marum mastix* maieran Kreteński mastyx. *Dyk. Med.* 3, 653, Ambrakraut, Mastixkraut. MAIERANOWY, - a, - e, od maieranu, z maieranu, Majoran=; *Bh.* magorankowý; *Sr.* 1. mayeronowé. Oleiek maieranowy z sadłem zaięczym, nieco piżma przymieszawszy, iest osobliwym sekretem na ciężkie rodzenie. *Ład. H. N.* 101. Sok maieranowy głowę czyści. *Sien.* 240.

MAIERZ, - a, *m.*, z Niem. Meperep, folwarczek mieyski, na Spiszu. *X. Kam.*, cf. Futor.

MAIESTAT, - u, *m.*, Majestät, tytuł monarchiczny. - *Dès son election à l'empire allemand, Charles-Quint prit le titre de Majesté. Jusqu' alors les monarques d'Europe n'avoient pris que le titre d'Altesse ou de Grace; mais la vanité des autres cours leur fit bientot imiter l'exemple de celle d'Espagne. Le titre de Majesté n'est plus une marque de prééminence monarchique; les plus petits monarques en jouissent aujourdhui. Roberts. Charl.* 3, 90. Maiestat od wielkości ma swoie nazwisko, *maiestatis nomen a Magno. Lub. Roz.* 203. U nas tytuł *Votre Majesté*, Eure Königliche Majestät, wyrażał się: Wasza Królewska Mość, *Bh.* gegich kralowská welebnost; *Sr.* 2. majestáta; *Sr.* 1. majestojcj; *Crn.* mahtikast, velizhastvu; *Vd.* mogozhnost, s'vetluest, velizhastvo; *Sla.* velicsanstvo; *Rs.* величество, cf. Nayiaśnieyszy *s. v.* iasny. - §. maiestat, = godność monarchiczna czyli królewska, lub udzielna kraiowa, die monarchische oder königliche Würde, Majestät. Czechowie maiestat królestwa swego Władysławowi oddawali. *Krom* 486. Króla Węgierskiego Karola synowie, tak wielkiego króla potomkami będąc, wiele ozdoby mogli maiesta-

towi Polſkiemu przyczynić. *Krom.* 345, *amplificare regni maieſtatem).* Wyſtępek obrażonego majeſtatu. *A. Zamoy.* 182, Verbrechen der beleidigten Majeſtät. Maieſtat ieſt wielmożność a doſtoyność Rzeczypospolitéy i tych, którzy nią rządzą, pochodząca z mniemania zacności a należąca w sądziech i władzy rozkazowania. *Modrz. Baz.* 327. Maieſtat, słowo znaczące nadzwyczayną wielkość, lub wspaniałość, użyte było dla okazania powagi ludu Rzymſkiego, n. p. *Maieſtas populi R.* - *Czack. pr.* 244. - *fig. tr.* Maieſtat Boski n. p. będę błagał za Was, t. i. Pana Boga wszechmocnego. *Ld.* - §. 2) *transl.* maieſtat, maieſtatyczny czyli wspaniały, Pańſki pozór, figura maieſtatyczna, majeſtätiſche Würde, Figur, Majeſtät. Maieſtat i figura w nim się widzieć dała. *Jabł. Tel.* 153. - §. 3) *Meton.* maieſtat, = *ſtolec Królewſki, lub rządcy udzielnego, tron, der königliche Thron, der Fürſtenthron. Król kazał maieſtat budować, Na którymby mógł przysięgę hołdownika przyymować. *Zbil. Dr. G.* 3. Król w maieſtacie wyniosłym na górze Siedział, na który wchodzono ſtopniami. *P. Kchan. Jer.* 422. Uczyniono maieſtat na zamku Wileńſkim, na którym Zygmunt był podniesion, z zwykłemi ceremoniami, na Wielkie Księſtwo Litewſkie. *Stryik.* 544. (cf. krzesło, cf. czapka książęca). Popiel pierwszy maieſtat i mieszkanie swoie, (*regiam et domicilium suum*), z Krakowa do Gniezna, a potym do Kruświcy przeniosł. *Krom.* 45. Przemysław wielką pieczęć Królewſką dał sobie uryć, na którey z iednéy ſtrony wyrzezano orła, a na drugiéy osobę królewſką, siedzącą na maieſtacie, dzierżąc w prawéy ręce berło, a w lewéy iabłko z krzyżykiem. *Bielſk.* 170. (cf. myńca). ztąd *meton.* = Na początku 16go wieku w W. X. L. troiaka pieczęć kanclerzom Litewſkim w zwyczaiu była: pierwsza wielka, którą *maieſtatem Lithuaniae* zowią etc. *Nies.* 1, 258, das große Litthauiſche Siegel. - §. b) **transl.* krzesło, *ſtolec, katedra, Sitz, Stuhl. Od Tuscyyſkich narodów przeięli Rzymianie owe maieſtaty wożone, *Fal. Fl.* 10, *sellas curules, ob.* wozowe krzesło). Budowano w Krakowie Janowi Kapiſtranowi Bernardynowi maieſtat śrzod rynku, gdzie kazywał, nauczaiąc słowa bożego. *Bielſk.* 353, t. i. ambonę, katedrę. MAIESTATOWY, - a, - e, od Maieſtatu, Majeſtäts=. Królowie się gniewaią, gdy im ich własnego tytułu, który ieſt maieſtatowy, nie daie. *Sk. Kaz.* 58. Widzieli Jezusa, bez maieſtatowéy wielmożności, w żłobie leżącego. *Zyw. Jez.* 36. *MAIESTATYCZNY, *MAIESTATNY, - a, - e, *MAIESTATYCZNIE, *MAIESTATNIE *adv.*, *Tr.*, pańſki, wspaniały, majeſtätiſch, herrlich; *Sor.* 1. mayeſtoſtzne; *Vd.* majeſtuſten; *Rs.* августѣйшїй, величественный. MAIESTATYCZNOŚĆ, - ści, *ż.*, maieſtatyczna wspaniałość, majeſtätiſches Weſen; *Vd.* majeſtuſt, velizhaſtvu, visokoſtvu, velkozhaſtvu; *Rg.* velicjânſtvo; *Rs.* величествїе, величество, величїе.

MAIĘTNIĆ *cz. ndk.*, umaiętnić *dk.*, maiętnym uczynić, bogacić, ubogacać, begütern, bereichern. Założył Bolesław i umaiętnił klasztor Krzyżanowiecki. *Krom.* 285. MAIĘTNOŚĆ, - ści, *ż.*, MAIĘTNOSTKA, *MAIĄTNOSTKA, - i, *ż.*, et *MAIĘTNICZKA, - i, *ż.*, *dem.*, a) mienie, maiątek, własność, *Bh.* magetnoſt), das Vermögen, das Habe und Gut, das Eigenthum. Maiętność twoia, ani wzwiesz, ani obaczysz, iako z ciebie złupiona będzie. *Rey Ap.* 36. Dam wszyſtkę maiętność miaſta tego, i wszyſtkie ſkarby królów Judſkich w ręce nieprzyiacioł. 1 *Leop. Jer.* 20, 5, *wsztornkę iſtotę. 1 *Leop.*). Nie tak dla zguby maiątnoſtek i ubóſtwa, iako dla utraty dzieci nieszczęśliwi. *Wez. Zap.* C 1. Łupili ich ledwie nie z ſkóry, rozbiiaiąc ich z maiętnoſtek ich. *Birk. Kant.* C 2 *b.* Maiętnoſtka i iakiekolwiek zbiory, czaczko dziecinne i połyſkuiące się nic. *Psalmod.* 102. Kto chce pokłon oddadź z chwały bogu, ma go chwalić w duchu i w prawdzie, ma go czcić z własnéy maiętnoſtki swoiéy. *Birk. Kant.* A 2 *b.* *Peculiolum* maiętniczka, mała własność. *Mącz.* Maiętność ich była obfita, tak iż nie mogli mieszkać pospołu. 1 *Leop. Gen.* 13. Maiętność, maiątek, bogactwo, doſtatek, Vermögen, Reichthum. Wszyſtkę maiętność swą kładą Tatarowie w bydle. *Boter* 167. Masz ieszcze z łaſki bożéy maiętnoſtkę, z którey się możesz wyżywić. *Baz. Hſt.* 145. Maiętnością swą więźniów wykupuią. *Bud. Cyc.* 123. - §. *per excell.*, dobra nieruchome ziemſkie, Güter, Landgüter; *Slo.* maget; *Hg.* major, *Vd.* maroff, priſtava, dobrotina, dobrotinſtvu, gradizh, semlishtvise; *Cro.* maroff, majer, majur; (*Rs.* маетность *une seigneurie*); *Rs.* хуторъ, cf. futor; *Ec.* стяжанїйце possessyyka, cf. *Ger.* Meyer, Meyerey). Jeślizeby zszedł na maiętności brat twóy, a przeto maiętnoſtkę swą odbył ... 3 *Leop. Levit.* 25, 25, dzierżawkę swą odbył. 1 *Leop.*). Maiętności cudzéy kupno doczesne, = wyderek; maiętności cudzéy trzymanie na poprawę, *emphyteusis. Cn. Th.* Rosła ich maiętność w dobytkach i w maiątkach. *Sk. Zyw.* 203. Niewielka maiętnoſtka. *Modrz. Baz.* 298. Na maiętności swoie poiechał. *Tr.* MAIĘTNY, - a, - e, - ie *adv.*, dobrze się maiący, begütert, wohlhabend; (*Bh.* magetný właściwy, magetnjk właściciel); *Crn.* blagovit; *Rs.* имовитый, густый, денеженъ, зажиточный, загодный; *Ec.* имѣтеленъ, самодовольный. Kto maiętny, u tego i z rozumu kwita. *Zab.* 14, 68.

MAIK, - u, *m.*, *zdrbn. rzeczwn.* May *qu. v.*), *Cn. Th.*, = MAIOWKA, - i, *ż.*, rodzay chrząszczów, pokazuiący się naywięcéy w Maiu. *Kluk Zw.* 4, 47, der Maykäfer, robaczek ſkrzydłaſty maiowy. *Cn. Th.* - §. maik wrzesienny, maik iesienny, = babie lato. *Tr.*, der Alteweiberſommer, der Nachſommer. - §. *tr. fig.* Maiku zażyć, kuracyi Maiowéy. *Wol.*, Maycur. W dzień S. Szczepana wszelkie konie sprawuią, krwi upuścić, zęby wychędożyć, potym ich ięczmieniem, w piwie umoczonym posilić, a tak pierwszy końſki odprawisz maik. *Haur Ek.* 178, pierwsze koni przeczyszczenie, które w Maiu pierwsza trawa robi. *X. Kam.* **MAIONOSY, - a, - e, may czyli liście noszący, laubtragend. Ty z Jndyi Bachu maionosy. *Bard. Tr.* 156, t. i. umaiony, may na głowie noszący.

MAIOR, - a, *m.*, der Major, urząd woyſkowy autoramentu cudzoziemſkiego, miéysce iego ieſt po oberſtleytnancie, idzie zaś przed kapitanami. Generał maior tę ma w woyſku doſtoyność, którą maior w reimencie. *Kras. Zb.* 2, 95, *Kaw. Nar.* 127. MAIOROWA, - y, *ż.*, żona maiora, die Frau Majorinn. MAIORSTWO, MAIOROWSTWO, - a, *n.*, ranga maiorowſka, die Majorenſtelle. Żądałbym, aby to maiorſtwo komu innemu oddane było. *Teatr* 47, 16. - §. Maiorowſtwo *collect.*, maior i maiorowa, Major und Majorinn.

MAIORAT, - u, *m.*, das Majorat, natura dóbr działowi niepodległych, a według przepisu nayſtarszemu z bra-

ci dostać się maiących. Takie są w Polszcze Zamoyska Ordynacya, margrabstwo Pińczowskie etc. *Kras. Zb.* 2, 95. Maiorat, czyli prawo piérworództwa, nie było znane w prawach Rzymskich. *Czack. Pr.* 2, 11. - §. b) Maiorat, - a, *m.*, *meton.* właściciel maioratu, der Majorats=herr. MAIORATKA, - i, *ż.*, właścicielka maioratu, die Majoratinn, der das Majorat zufällt. MAIORATOWA, - y, *ż.*, żona maiorata, die Majoratsfrau, Gemahlinn des Majorathsherrn.

MAIOREK, - rka, *m.*, imię żydowskie, ein jüdischer Name. Woła Maiorka, wiernego faktora. *Teatr* 27, 5.

MAIÓWKA, - i, *ż.*, *caltha*, rodzaiu téy rośliny mamy tylko ieden gatunek, maiówkę błotną; która bydłu przyiemna. *Kluk Dyk.* 1, 94, die Butterblume, Dotterblume. - §. 2) maiowka *ob.* maik. Maiówka, Maiowa rekreacya studentska. *X. Kam.* MAIOWY, - a, - e, od Maja miesiąca, May=; *Boh.* Mágowý; *Vind.* Mainski, mainikni, shentlipashui; *Cro.* Velikotravni; *Rs.* майскій. Nie potrzeba Maiowéy kuracyi, kiedy człowiek zdrów. *Perz. Lek.* 216. Chłop w niedzielę wytańcowawszy się, nazaiutrz będzie tak zdrów, iak po Maiowym lekarstwie. *Haur Sk.* 99. Mleko Maiowe, skuteczniéysze iest, niż zimowe. *Krup.* 5, 76. Maiowa Mioduuka, *pulmonaria maculosa*, schmalblätterig Lungenkraut. *Syr.* 1352. Maiowy trank, sierotki, gatunek łamikamienia, eine Art Steinbrech. *ib.* 1275. Prawda na wszystkie cnoty iest prawie iak maiowy deszcz na wszystkie zioła na ziemi *rostące. *Rey Zw.* 82 *b.* Maiowa uroczystość, w Czwartek siódmego tygodnia po Wielkéy Nocy *Rs.* семикъ. MAISTY, - a, - e, pełen maiu, liścisty, *Vd.* listen, lepenski.

MAISTER *ob.* Mayster.

1) **MAIŻ**, - a, *m.*, *auis venatica tiruncula seu recens ad venatum exercita. Cn.-Th.*; ptak do polowania zaczynaiący się wprawiać. *Włod.*, *Dudz.* 44, ein junger Stoß=vogel, der die Beitze erst gelernt hat, cf. *Gr.* μειων, μειτος, cf. *Ger.* Meise). *Prov.* Młodzik niewolnik, Maisz towarzysz, ćwik pan. *Rys. Ad.* 40. Tak tedy siła rąk się usadziły, Żeby Polskiego *Magisza zwabiły. *Kchow.* 260, orła.

2) **MAIŻ**, - u, *m.*, Mays, Jndyyskie zboże, Türkisch Korn, łodyga trzcinna kolankowata, ze rdzeniem we śrzodku gębczastym białym, liście podobne trzcinnym; ma niby szyszki, na których gęstemi rzędami ziarna się zawięzuią wielkości grochu. *Kluk Rosl.* 3, 143, cf. kukurudza, Turecka pszenica.

MAK, - u, *m.*, *Bh.*, *Slo.*, *Sr.* 1. mak; *Sr.* 2. mahk; *Vd.* mak, makovu seme; *Crn.* màk; *Sla.*, *Bs.* mak; *Rag.* mák; *Cro.* màk; *Hg.* makmag; (*Hg.* magh, maak, mag *granum*); *Rs. et Ec.* макъ, *Gr.* μήκων; Obs. Mage, Mag), der Mohn, roślina ogrodowa różnego rodzaiu, iako to biały, siwy, czarny, czerwony, i patroch, który się otwiera. Kwiat i nasienie sprawuią sen. *Ład. H. N.* 101, *Kluk Rosl.* 1, 226. - Narodów dzikich świat pełen był iak maku. *Stryik. Gon. M* 3. Ten bóy sprawi, czego wiek żaden nie nadgrodzi, Ni ludzkie pokolenie, choć się iak mak zrodzi. *Bardz. Luk.* 119. *Slo.* ně dal mi, čobi len za mak bolo *nihil omnino*). Poganie dusze chrześciańskie iak mak żobią. *Falib. X.* Człowieka zabić, nie mówią zabić, ale uśpić, pożrzeć, pożobać, jako mak posiec. *Kosz. Lor.* 145 *b.* Nie trzeba maku siekać. *Rys. Ad.* 51. *actum ne agas.* Darmo na iego miękkie piernaty, Kłączystych maków sen rzuca kwiaty, Bo dawno się wybrał na gór wierzchołki. *Zab.* 9, 351 *Zabł.* Rzekłbyś, że ktoś między niemi posiał maku, takie milczenie panowało, młodzian ieszcze przeszkodził, że nie podrzymali. *Off. Str.* 3, so still, als wenn man Mohn zwischen sie gesäet hätte, als wenn alle Opium genommen hätten, als wenn sie alle schliefen. Skoro matka weszła, iako zasuł makiem, Choć dotąd igrał, żartował i broił. *Pot. Syl.* 487. - §. b) *transl.* Nie radzę Mościa Panno siła iadać maku, Bo zbytnim *makiem* tego człek przypłaca smaku. *Pot. Jow.* 201. ? - §. 2) Polny mak, maczek żytny, wilczy mak, *Rhoeas*, Feldmohn, Kornmohn, Klapperrose, Flitschrose. *Syr.* 1358, *Jundz.* 282; *Sla.* divji mak; *Vd.* purpeliza). Mak strączysty długi, *cornutum. ib.* 1362, gehörnter Magsamen, stachliger Mohn. Mak pienisty abo śliniący, *spumeum*, Löwenmaul, Orant, Hundskopf. *ib.* 1359.

Pochodz. *maczek*, *makowka*, *makowica*, *makolągwa*, *makowy*, *makuch*, *makutra*, *wiercimak*.

MĄKA, - i, *ż.*, Mączka *demin.*, *malka *Petr. Ek.* 47; więc z *melta*, od słowa *mleć*, *mauka. *Sekl.* 67; *Boh.* mauka; *Slo.* múka, mauka; *Sr.* 1. muka; *Sr.* 2. mucka, melk; mél; *Crn.* mòka; *Vd.* moka; *Cro.* mela, mélya, múka, brassno; *Dl.* mlivo, brasno, muuka; *Rg.* mljevo, mûka, braseno; *Bs.* múka, brascno; *Sla.* brashno, melja; *Rs.* мукà, *Ger. in Lusat.* Mauke, cf. *Hbr.* קמח kemah *farina*; das Mehl: są to ziarna zboż miałko starte między kamieniami młyńskiemi. *Kluk Rosl.* 3, 258. Mąkę przednią wyborną dla cudności kwiatem zowią. *Syr.* 920, *Bh.* weyrażek, bél; *Cro.* melya chiszto bela, muka, cvét). Naywyborniéyszy chléb z cudnéy, iasnéy, i w miarę wypytlowanéy mąki, z mąki nowéy, niezależałéy, niestęchłéy, świeżo w młynie zmełtéy. *Syr.* 920. Mąka Marymontska, Montowa. *Ld.* Mąka pszeniczna, (*Vd.* pogazhna, bielopshenizhna moka), mąka rżana czyli żytna, mąka orkiszowa, ięczmienna. *ib.* 921. Mąka niepytlowana pszeniczna drugiego gatunku *Rs.* подрукавная мукà. Mąka poślednia, *Rs.* халуй, *ob.* gryz. Mąka subtelniuczka, kurzawa mączna, mączka, omieciny, stochmal, Staubmehl. Mąka zaczyniona *Ross.* сулой. *Mąką* żyto przedawać, wielki pożytek, otręby zóstaią... *Haur Ek.* 75, zmełte żyto, gemahlen, als Mehl. - *Prov.* Jednym mąka, a drugim należą otręby. *Pot. Jow.* 2, cf. iednemu się zmiele, a drugiemu się skrupi). Tego co robić nie chce, mąka w ręce kole. *Papr. Koł. S* 4 *b*, *ob.* kłóć). Nie będzie z téy *rży mąka, *Slo.* ne budě ſteg reżi múka *ob.* reż). Szczurkowie z iednéy mąki, Osłowie z iednéy łąki. *Dwor. D.* 3, iednéy faryny, iednéy mynicy, iednéy kuźni, tegoż płota kol, na iedno kopyto). - §. 2) Ziemna mąka, *stenomurga*, bardzo subtelna, biała i lekka kreda, iednę Niemcy zowią górną mąką, Bergmehl, drugą mąką niebieską, Himmelsmehl. *Kluk Kop.* 1, 249 *et* 308.

Pochodz. *mączka*, *mączkować*, *mączny*.

MAKAO gra iakaś w karty; *n. p.* Nie za długo w makao póydziemy, każ więc Francuzkie nagotować karty. *Teatr* 48 *b*, 40.

MAKAR, **MAKARON**, - u, *m.*, z *Włosk.* maccarone, Nudel zum Essen; *Bh.* nudle, nudlik; *Crn.* makaron, lisanje, mushli; *Vd.* nudelni, krapi, testouniki, mokjaki, riesanki; *Cro.* makarún, mlinecz, ritès, lazanye, mlin-

cze, rezanczi; *Hg.* rétes; *Rg.* ljeſtoliſti; *Bs.* prikla, priscjurata, hruſtuliça, hrriſtule, usctipçi, jeriscte, lazagne (cf. łazanki); *Rs.* ла́пша. Makarony robią się z ciaſta rozwałkowanego, które cienko i drobno w paſki kraiać trzeba, potym suszyć; są i inne makarony według wynalazków kucharzów. *Wiel. Kuch.* 405. Drożdży piwnych kucharze częſto używaią do makarów abo ciaſt kraianych, leiąc ie do mąki pszenicznéy, żeby ciaſto puchlniéysze było. *Syr.* 949. Makarony to ieſt ciaſto, abo po naszemu kluſki. *Grodz. Dis. F* 3 *b.* Rosół ten tak mi smakuie, iak gdyby makaronem Włoſkim był zasypany. *Teatr* 8, 39. - §. 2) Makaron, *Makaronizm*, *Makaroniusz*, zażycie w mowie lub pisaniu słów innego języka nad ten, którym się mówi lub pisze. *Kras. Zb.* 2, 96. Makaronizmy są to słowa niewłaściwe Polſkie, ale iuż z Greckiego, iuż z Łacińſkiego, lub z innego języka wzięte. *Dudz.* 27, ausländische Wörter in einer Sprache, fremde Sprachflickereyen; *Slo.* cudzomiſ'anoſt, cidzoměchawoſt. Mieszaną mowę makaronizmem nazywano, od Włoſkiego przysmaku, w który migdały siekane i różne korzenie mieszaią. *Klecz. Zd.* 88. *Hoc genus orationis* Maccaronicum *vel* macharonicum *vocant aliqui, e vocabulo Italico* Mecherone, *quod ſtultum, vel nebulonem sonat, appellatione ducta. Cn. Th.* 429. Merlino Coccaio przysmak ten uwielbił wierszem pod tytułem *Maccorea*, w którym Lombardzkie z Łacińſkiemi wierszami mieszał, a ztąd podobne mieszane wiersze i pisma makaronizmami zwano. Taki ieſt sławny Makaron *J. Kochanowſkiego*: Eſt prope wysokum celeberrima sylua Krakowum, Quercubus insignis, multo miranda żołędzio etc. *Orzelſkiego* makarony przytacza *Opal. sat.* „Niech oſtatek *makaron* Orzelſkiego powie." *Opal. sat.* 38. Orzelſkiego makaron lepiéy to opowie. *ib.* 163. Male parta póydą do czarta, ſtarodawny makaron. *ib.* 27. *Ital.* maccheronéa, = krotofilny wiersz z pomieszaną Łaciną. - Ze też nie mogą przeſtać tego ſtylu szkolnego tych makaroniuszów niepotrzebnych. *Lub. Roz.* 56. Dzikie i przywoźne makaronizmy. *Pilch. Sall.* Styl szkolny i *makaroniczny* nie przyſtoi do traktowania wielkich spraw. *Lub. Roz.* 56, t. i. pełen zagraniczyzny, *Ital.* maccheronico, ein Styl geſpickt mit fremden Wörtern und Redensarten. MAKARONOWY, - a, - e, od makaronów, Nudel=; *Bh.* nudlowý, nudlowitý. Makaronowa deſka czyli ſtolnica *Vd.* nudelna, nudelſką diliza, nudelniza, teſtaresvalniza). Makaronowy wałek *Vd.* nudelnjak, triblovz.

MAKARZ, - a, *m.*, mącznik, koło mąki chodzący, przedawacz mąki, der Mehlhändler; *Crn.* mokar; *Vd.* mokni predauz, mokni predkupez, mokar; *Rs.* мушникъ.

MAKAT, - u, *m.*, MAKATA, - y, *ż.*, z Tureck. obicie. *A. Czart. Mscr.*, eine Tapete, ein Teppich. Nad łożkiem śklił się makat złotogłowy. *Kras. Doś.* 69. Stolik makatą przykryty. *Xiądz.* 21, kobiercem, Teppich.

MAKOLĄGWA, - y, *ż.*, *fringilla cannabina*, eine Art Hänfling, Zitſcherlein, mały ptak, na grzbiecie rudawy; żywi się ziarnem konopnym, lnianym i makowym. *Zool.* 222, konopniczek. *Kluk Zw.* 2, 256. Makolągwa gwiżdże. *Banial. J* 3 *b.*

*MĄKOLIUS żartem, kamień młyńſki, co mąkę robi. *Dwor. J.* 3, im Scherze: der Mühlſtein. (*Rs.* мукосѣй *mąkosiéy, przesiewacz mąki, der Mehlſieber.

MAKOWICA, - y, *ż.*, MAKOWICZKA, - i, *ż.*, *dem.*, *Boh.* makowice; *Ross.* ма́ковица główka makowa, ein Mohnkopf. - §. *Eccl.* окружи́лїе; słupów sznicerſkich nadgłówek, kapitela. *Włod.*, das Kapitel einer Säule. (*Rs.* ма́кушка, ма́кушка wyższa część głowy, korona). Słupy te maią makowice złote. 1 *Leop. Ex.* 26, 32, wierzchy. 3 *Leop.*). Świątynią Jowisza Jaspisowe kolumny o śrebrnych makowicach we dwa okrążały rzędy. *Tr. Tel.* 173. - Gałka na wieży kościelnéy, der Thurmknopf, Knauf auf einem Kirchthurme. Tamże iuż uyrzysz nad górami szpice, Z wysokich wież złote makowice. *Klon. Fl. F.* 3. MAKOWICZY ob. Makowy. MAKOWINY, - in, *plur.*, łodygi makowe. *Dudz.* 44, Mohnſtengel. Chmieliny i makowiny spalić trzeba na popioł. *Zaw. Gos.* MAKÓWKA, - i, *ż.*, *Bh.* makowice, makowička; *Rs.* маковка; gałuszka makowa, das Mohnköpfchen. W wschodnich kraiach z makowek zielonych wzdłuż naciętych płynie sok obfity, pod nazwiſkiem *opium* znaiomy. *Jundz.* 281, *Sor.* 1. makowcżna puſchka. Główka iak makówka, a rozumu puſto. *Cn. Ad.* 248, *abo*: Główka by makówka, a rozumu by naplwał. *Rys. Ad.* 14, urody dość, rozumu ni kąſka). - §. Makowki abo kapitele na słupach. 1 *Leop. Jer.* 52, 21, *ob.* makowica. MAKOWY, - a, - e, od maku, Mohn=; *Bh.* makowý; *Crn.* makov; *Rs.* ма́ковый, маковный. Sok makowy, *opium*. *Kruml. Chy.* 110. **Makowiczy* sok. *Sleszk. Ped.* 416, cf. masłok). Po téy pracy wyśpicie się, iak po makowéy poléwce. *Haur Ek.* 117. Głowek makowych namocz w wodzie. *Sien.* 352. Makowe pole *Crn.* makovje; *Vd.* makouje). Makowy placek *Rs.* маковникъ, ма́ковничекъ. Makowe ziarno; *Prov. Cro.* uchinilsze kuliko makovo zerno, *Rg.* uciniose koliko makkovo zarno, *humiliauit se cum maxima demiſſione.*

MAKRELA, - i, *ż.*, *scomber, scombrus Linn.*, ryba morſka, podobna do śledzia. *Kluk Zw.* 3, 114, die Makrele, ein Seefiſch; *Rs.* макрелъ.

*MAKSZTA źle zamiaſt Maszt. *Dudz.* 29.

MAKUCH, - a, *m.*, *Bh.* makowec, kuch, wytłoczyny z maku, gdy się biie oléy. *Włod.*, wytłoczone makowiny. *Dudz.* 44, ausgepreßte Mohnſtengel. - §. wytłoczyny któréykolwiek rośliny, z któréy oléy wybito, Leinkuchen. Makuchy po wybiciu oleiu, daią się świniom, krowom, rozmoczone w pomyiach. *Kluk Rosl.* 3, 326. Makuchy, owe u oleiarzów zoſtaiące się wygniotki po wytłoczeniu oleiów, są gatunkiem pognoiu. *Kluk Rosl.* 3, 188.

*MAKUŁA, - y, *ż.*, MAKUŁKA, - i, *ż.*, *dem.*, z *Łac.*, plama, plamka, ſkaza, ein Fleck. Panna ſtrzedz się ma, aby białéy i rumianéy czyſtości swoiéy, na którey i małą makułkę znać, nie zmazała. *Sk. Zyw.* 2, 413. Dusze oczyszczone od naymniéyszéy makuły i zmazy. *W. Poſt. Mn.* 54, *Dambr.* 55. Małżeńſtwo niezgodne, małżonkom i dziatkom nieſkończone makuły przynosi. *Modrz. Baz.* 129. Słówne makuły i łaiania. *Petr. Et.* 322, zelżenie, zelżywość). - Białe makuły na paznokciach. *Tr.*, kwiaty, Blüthe auf den Nägeln. MAKULATURA, - y, *ż.*, plama w sukni, ein Fleck im Kleide, wywabić ma-

kulaturę z materyi. *Tr.* – §. *typogr.* nieczystość między literami, **der Spieß, der Schmutz zwischen den Buchstaben.** *Tr.* – §. papier drukowany niepotrzebny, **Makulatur, Papier zum Einwickeln.** W makulaturę co uwinąć. *Tr.* *MAKULEUSZ, – a, *m.*, niechluy, nieczystych obyczaiów człowiek, **ein schmutziger Mensch.** – §. djacheł, djaboł, **der T...** Piiaków sobie nacechuie, albo ich w błocie makuleusz kąpie. *Gil. Pst.* 130.

MAKUTRA, – y, *ż.*, donica na Ukrainie, do tarcia maku. *Ryd.*, **ein Mohnnapf, ein Asch zum Mohnreiben.** MAKUTEREK, – rka, *m.*, *zdrbn.* – §. nakrywka, **die Stürze.** Garki, w których w hucie śkło dostyga, żeby dobrze z wierzchu były nakryte makuterkami. *Torz.* 157. Garnek nakryć makuterkiem, żeby się śkło nagle nie ochłodziło. *ib.* 160.

MAKSYMA, – y, *ż.*, **die Maxime.** Miał to u siebie za naywiększą maksymę, chociaż z uszczerbkiem zdrowia własnego, ratować bliźniego. *Sk. Zyw.* 2, 44.

MAKSYMILIANISTÓW nazwano tych, którzy Austryakom sprzyiali, i arcyksiążęcia *Maksymiliana* obrali królem przeciwko Zygmuntowi III. *Nar. Chod.* 1, 15. Maksymilianistowie, kiedy do Wiślice się zebrali, co tam był za rząd i ostróżność, bo tam wszystko panowie byli, wszyscy rozkazowali, a żaden nie słuchał, boię się, że ten Maksymilian królem nie będzie. *Falib.* *A* 5.

z MAŁA *ob.* Mało.

MALACHIASZ, – a, *m.*, **Malachia**; ostatni z proroków. *Zał. Test.* 521.

MALACHIT, – u, *m.*, *z Greck.*, kamień ślazowy, **der Malachit, Pappelstein,** nieprzeźroczysty, ma kolor liścia topolowego abo ślazowego; liczą go między kruszce miedziane. *Kluk Kop.* 2, 63.

MALACYA, – yi, *ż.*, *z Łac.*, cisza morska, bezwietrze, **Windstille.** Na ów czas naygorzéy się dzieie z okrętem, gdy wiatru niemasz, i malacya panuie. *Xiądz.* 181. – *fig.* Leżeć w gnuśności nieprzeszkodzonéy, nie iest spokoyność, ale malacya. *Pilch. Sen. list.* 2, 128, cf. *It.* malattia, = choroba.

MALARCZYK, – a, *m.*, czeladnik malarski, **ein Mahlerbursche.** MALARKA, – i, *ż.*, **die Mahlerinn,** *Bh.* **malijřka,** która maluie. MALARNIA, – i, *ż.*, izba malarska, warsztat malarski, **die Mahlerstube, die Mahlerakademie.** *Cn. Th.* Malarnia obrazów SS., *Rs.* иконописная. MALARSKI, – a, – ie, *Bh.* **malijřsky**; *Sr.* 1. **molerski**; *Cro.* kipopiszni, obrazodelni, szlikovni, malarszki; *Rg.* slikovni, pijsacni; *Hg.* kepiroi; *Rs.* живописный; *Ec.* живописательный; od malarzów, czyli malarstwa, **Mahler=, mahlerisch.** Malarskie srebro, złoto, metal, są to listki czworoboczne cieniuchne, malarzom do posrebrzenia i wyzłacania potrzebne, w książeczkach papierowych układane. Zowie się też tak inna materya, która raczéy iest farbą, do złota lub srebra podobną. *Kluk Kop.* 2, 329. Pędzel malarski *Vd.* obrazodelnu pere, mavarska shetiza. – §. Malarski, malowny, do malowania, wart malowania, mogący bydź odmalowanym, **mahlerisch**; *Ec.* образу'емое, что изобразить, начертать, представить въ живописномъ изображеніи можно, **mahlerisch.** MALARSTWO, – a, *n.*, *Bh.* **malijřstwj**; *Vd.* obrasenje, obrastvu; *Cro.* kipopiszanye, szlikovanye, obrazenye, kipopiszichtvo, szlikotvorsztvo, obraznichtvo, malària, malarsztvo; *Rag.* slikkotvorstvo; *Rs.* живопись; *Ec.* сѣннописаніе, иконописство; kunszt malarski, **die Mahlerey, Mahlerkunst.** – *fig.* Słońce malarstwem promieni swoich wydoskonaliło ten niewymówny horyzontu widok. *Zab.* 13, 123. – Malarstwo z ogniem, = szmelcarstwo. *Cn. Th.*, **die Schmelzmahlerey, Schmelzkunst, Emaillirkunst.** MALARZ, – a, *m.*, cf. *malusz, *Bh.* **malíř**; *Sr.* 1. **moleř, pißanicžer**; *Sr.* 2. **mohlař**; *Vd.* malar, mavar, mauar, obrazar, obraznik, podobuvauz; *Cro.* málar, obraznik, szlikovalacz, kipopiszecz; *Dl.* szlikovacz; *Rg.* slikovalaz, pisaz (cf. obraz, cf. lice, cf. kibić, cf. pisać); *Bs.* ispisalac, pengatur, *Sla.* pengatur; *Rs.* живописецъ, стѣнописецъ, иконописецъ; *Ec.* живописецъ, живописатель, cf. *Gr.* ζωγραφος, образописатель, человѣкописецъ; **der Mahler.** Malarz musi malować takie, iakie są twarze. *Kras. Wiersz.* 53. Nie zacność osoby malowanéy zaleca malarza, ale żywość wyrazu. *Zab.* 12, 257 *Dudz.* Bóg człeka z prochu stworzył, toż czynią malarze, Gdy z startéy na proch farby ludzkie tworzą twarze. *Min. Ryt.* 3, 346. Malarz dobry napisu nie kładzie, zły musi. *Cn. Ad.* 468. *hic canis, iste lepus*; cf. dobre się samo zaleca; dobremu piwu nie potrzeba wiechy). – Pamięć iest malarzem, rozum tablicą, na którey maluie; zmysły są pędzlami, któremi maluie, inaczéy maluie widzeniem, inaczéy słyszeniem, wedle rożności zmysłów różne bywaią obrazki; farby, z których maluie, są myśli, iuż iaśnieysze, iuż ciemnieysze. *Bals. Nied.* 1, 271. Piękny malarz, co ukradł, to mówi, że znalazł. *Wol.*, cf. barwić. MALBRET, – u, *m.*, MALBRECIK, – a, *m.*, *zdrbn.*, z Niem. **das Mahlbret,** tablica ukosna, do zawieszenia obrazu przy robocie. *Vog.*

MALBORK, MALBURK, MAŁBORG, – a, *m.*, znaczne miasto Prus zachodnich. *Dykc. Geog.* 2, 115, **die Stadt Marienburg.** MALBURCZYK, – a, *m.*, **ein Marienburger.** MALBORSKI, – a, – ie, **von Marienburg.** Ekonomia Malborska należała do króla. *Dyk. G.* 2, 115.

MAŁDR, – u, *m.*, *Lat. med.* maldra, maldarium, **das Malter, ein Getreidemaß,** dwie ćwiertni. *Cn. Th. mensura medimnos Cracovienses* 36 *capiens. ib. Modius* miara żytna, korzec, ćwiertnia albo też małdr. *Mącz.* *Maldrum*, *maldrus*, *maltra*, *maltrum*, była miara Niemiecka, znana od iedynastego wieku. Była dwoiaka, iedna zwykła, i ta większa, miewała cztery korce; druga mnieysza klasztorna. *Czack. Pr.* 1, 317, *N. Pam.* 12, 347. Małdr zboża abo dwanaście ćwiertni. *Syr.* 945, *Vd.* shtirobirling. – §. *transl.* Gdy Podwoyski sędziemu winę przepadnie, w tym izby mu do sądu zamieszkał, tedy ma być karan małdrem królewskim, który iest trzydzieści i dwie pładze albo uderzenie wirgą dębu zielonego, któraby na dwa łokcia długa była. *Szczerb. Sax.* 303, **zwey und dreyßig Stockhiebe.** – §. 2) Małdry, MAŁDRATY, **der Fruchtzehente, Körnerzehente, Sackzehente, Scheffelzehente.** Na Rusi małdraty są osepy, które mieysce wytycznych dziesięcin zastępuią. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 301. Z gruntów tych, z których dziesięcina idzie, małdraty iść nie maią. *Skrzet. Pr. P.* 2, 32, *not.* „małdrat znaczy dwie ćwiertnie, to iest iak cztery korce miary dzisieyszéy." Po dziesięć groszy poboru płacić maią, bądź gdzie są snopowe dziesięciny, abo meszne, spy abo mał-

dry. *Vol. Leg.* 2, 662. Zamiaſt dziesięcin w snopie, zaczęto się godzić na pewną wielość zboża, i te osypy nazwano małdratami. *Czack. Pr.* 1, 317.

MAŁDRZYK, MĄDRZYK, MĘDRZYK, MONDRZYK, - a, *m.*, *Bh.* **maldřjček, maudřjk**; *caseolus pinguis planus*, **ein flacher, fetter, kleiner Käſe.** *Cn. Th.*, sér z słodkiego mleka. *Dudz.* 44, **ein Käschen von ſüßer Milch.** Po półkach pełno mądrzyków. *Dzwon. B.* 4. Za sér wielki węglaſty dwa grosze, za mały okrągły sér abo małdrzyk, ośm pieniędzy. *Stat. Lit.* 395 Jam małdrzyk tobie i pirogi, J co naysłodszéy zebrawszy śmiotany, W sporo pod wieczor nalała trzynogi. *Tward. Daf.* 44. *Mąłdrzyki abo kraianki wycisłe, po lesicy rozłożyć. *Cresc.* 560. Olenderſkiego i swoyſkiego séra i mądrzyków, aby mole nie iadły, w chmiel włożyć. *Haur Ek.* 178. Weźmiy miarę mąki i dziesięć małdrzyków. *Leop.* 1 *Reg.* 17, 18, dziesięcioro chleba. *Bibl. Gd.*, placków, **runde Plätzchen.** *Mondrzyki robią z słodkiego mléka, z podpuszczką czyli animelką, które wyciśnięte w talerki układaią, i w maśle obsmażaią. *Wiel. Kuch.* 417. MAŁDRZYKOWATY, - a, - e, na kształt małdrzyków płaſkookrągły, **flachrund.** Rzepa małdrzykowata. *Sien. wykł.*

MALE *ob.* Mało. MALEC, - lca, *m.*, mały człeczek, *Rs.* мальчикъ, мальчу́га, мальчи́шка, **ein Kleiner, kleiner Menſch.** Pomnę, będąc malcem, Jednego; wszędzie go też wytykano palcem. *Teatr* 43 *c*, 4.

MALEĆ, - ał, - eie, *neutr. ndk.*, zmaleć *dk.*, małym czyli mniéyszym się ſtawać, **klein werden, kleiner werden;** *Bh.* **malit ſe**; *Bs.* malaklati, omalaklati, pomankati; *Rs.* малѣть, омалѣть, помалѣть, смалѣть. Ciało rozrzedzone ſtygnąc maleie, i ſtaie się tak wielkie, iakie było przedtym. *Os. Rud.* 66. Zda się, iż wszyſtek niszczeię, uſtawam z lekka i maleię. *Dar. Lot.* 1. Uważay, iak cerkiew' zmalała pod patryarchami. *Smotr. Ap.* 102. Chęć sławy oycze, iuż we mnie maleie. *Zabł. Tel.* 162. - *Aryth.* Szeregi nazywaią się maleiącemi, ieżeli w tym szeregu, terminy tym się bardziéy mniéyszeią, im są odleglé ysze. *Śniad. Alg.* 1, 108. Ciąg maleiący, przeciwny rosnącemu, coraz mniéysze ma wyrazy. *Alg. Nar.* 275. MALEM *ob.* Mało. MALEŃKI, MALĘKI, - a, - ie, MALEŃKO *adv.*, maciupci, maciupeńki *ob.* maluchny i t. d., **winzig klein, ganz klein**, *intensiv. adj.* mały, *Bh.* **maličký, maličko**; *Bs.* pomagni; *Rs.* ма́ленькїй, ма́ленекъ, малехонкїй, малёхонекъ. Mam do Wc Pana maleńką prośbę. *Teatr* 7, 52. Żyłam bez matki maleńką dziewczyną. *Chrośc. Ow.* 108. Bądźmy pokorni i w duchu malęcy, Duma nas o nieszczęścia przywodzi naywięcéy. *Zabł. Zbb.* 95. *Maleńki, f.* Maleńka *subſt.*, n. p. Jak ona ładna! Poydź do mnie Maleńka! kogo szukasz? *Teat.* 38, 15, **Kleine! komm her zu mir!** - §. Po maleńku, powoluteńku, **ganz allmählich, gemach.** Z maleńka, z młodu, z dzieciństwa, **von Klein auf.** Umyślnie z maleńka chowaią ten ptaków rodzay w domu. *Chmiel.* 1, 607. MALEŃKOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* **maličkoſt**, znaczna małość, drobność, **die Winzigkeit.** MALEŃSTWO, - a, *n.*, małość, **die Kleinheit.** Dzieci z maleństwa wprawiać w dobrą wymowę. *Klecz. Zd.* 78, **von Klein auf, von der frühesten Jugend an.** - §. maleństwo, z maleńka rzecz, mało bardzo znacząca, wielka fraszka, bzdura, **eine große Kleinigkeit.** Takie maleństwo, a tyle o to harmideru; *Vd.* maluvriedſtvu. MALESZKA, - i, *ż.*, tak po wiéyſku zowią lilią polną abo leśną. *Lek. Kon.* 2, *C*, **die Feldlilie.**

MAŁGORZATA, - y, *ż.*, MAŁGORZATKA, - i, *ż.*, *et* MAŁGOSIA, - i, *ż.*, *dem.*, **Margarethe**; imię białogłowſkie, Greta, *Bh.* **Marketa, Marketka**; *Sr.* 2. **Grèta, Grètka, Grejtka, Grètzizka**; *Sr.* 1. **Marſcha**; *Ross.* Маргарита. Brzemienne za patronkę maią Ś. Małgorzatę. *Farn. pr.* Dziesięcina wszelakiego zboża płacona bydź ma w dzień ś. Małgorzaty. *Sax.* 56. Rosła tam i macierzanka W święto Małgosi do wianka. *Jak. Bay.* 249. - §. b) Małgorzatki, gatunek gruszek. *Ład. H. N.* 46, **Margarethenbirnen**; *Bh.* **marketka.** Gruszki, które *margorzatkami zowią, w Lipcu się doſtawaią. *Cresc.* 386.

MALIĆ *cz. ndk.*, zmalić, umalić *dk.*, małym uczynić, cf. mniéyszyć, **klein machen**; *Bh.* **maliti**; *Rs.* малить, обмалить, умалить, умалять. Miłość ku drugim człowiek w sobie mnożyć i więtszyć, malić i mniéyszyć może, a w bogu równa k wszyſtkim miłość poruszona bydź nie może. *Smotr. Ek.* 30. Sposób dawania odbiera darowi szacunek, i wdzięczność albo niszczy, albo przynaymniéy mali w odbieraiącego umyśle. *Mon.* 73, 396, cf. *neutr.* maleć.

MALIGNA, - y, *ż.*, gorączka zjadliwa. *Dyk. Med.* 3, 659, **das hitzige Fieber**; *Bh.* **hlawnice, hlawnička**; *Cro.* ognyenicza; *Sla.* ogan, vatra; *Rs.* горя́чка; *Ec.* гноевица. Gorączka maligna, pochodzi z krwi gęſtéy zapaloney, z rany iakiéy ... *Haur Sk.* 416. - *meton.* Durnowatość czyli waryacyą w pałaiących gorączkach bywaiącą, maligną zowią. *Perz. Lek.* 193, **das Phantaſiren in der Fieberhitze.** Cóż to ieſt? Wc Pani iak w malignie gadasz? *Teatr* 30 *c*, 42.

MALINA, - y, *ż.*, MALINKA, MALINECZKA, - i, *ż.*, *dem.*, *Bh.* **malina**; *Crn.* méline, malenzi, („*a subſt.* malen, „z młyn, *quia dentibus, ut grana frumenti in molendino* „*moluntur*" *P. Marc. a S. Ant.*), *Vd.* malinje (*Vd.* maline *morum*, malinca *morus*); *Sr.* 2. **malina**; *Cro.* kupina, kupinachya; *Rg.* kùpjena, kupjèniza (maghigna *unedo*), (*Bsn.* malina *paliurus*; *paucitas*); *Rs.* мали́на; z iagoda malinowa, **die Himbeere.** Nie każda iagoda malina, Bywa czasem i smrodynia. *Dwor. F.* 2. Dziewczyna iak malina, Waść też nie ułomek, W swoim czasie rozumiem będzie i potomek. *Zabł. Zbb.* 84. Chłopiec świeży iak malina. *Teat.* 10, 31. MALINY *plur.*, Krzak *Malinowy*, *Bh.* **malinowy křiček**; *Rg.* kùpjenisćte; *Rs.* мали́нникъ; *rubus idaeus*, **der Himbeerſtrauch**; mała krzewinka z różczek zielonych, drdzeniſtych, kolczykami osadzonych, kwiat różyczkowy. Owoc z iagodek czerwonych w gronko ſkupiony, słodkowinny z zapachem, zdrowy i przyiemny. *Kluk Rośl.* 2, 60. Maliny czerwone z lasów przesadzone dobre; lepsze są białożółtawe ogrodowe. *Kluk Rośl.* 1, 152. Malina Szwedzka *rubus arcticus*. *Kluk Dyk.* 3, 31, *Rs.* княжени́ца, кума́ниха, куманика, **die nordiſche Himbeere.** Malina porzeczkoliścia, *rubus chemaemorus*. *Jundz.* 271, *Rs.* моро́шка. MALINNIK, - u, *m.*, malinowy trunek, **der Himbeerwein**; *Rs.* мали́новка, княжени́чникъ. Z iagod malinowych na Rusi robią sławne maliniki, trunek bardzo przyiemny i zdrowy. *Ład. H. N.* 101. Wypotrzebuie się nie mało malin na trunek malinikiem zwany. *Kluk Rośl.*

Rosl. 2, 60, *Xiędz.* 77. Od baryły malinniku 6 groszy. *Vol. Leg.* 2, 666. MALINOWY, - a, - e, od malin, Himbeer=; *Rs.* малиновый; malinowy krzak *ob.* maliny; malinowy trunek *ob.* malinnik. Octy malinowe z zapachu i koloru są od wszystkich ulubione. *Ład. H. N.* 101.

*MALKA, - i, ż., mąka (*Etym.* mleć, cf. miałki), das Mehl. Dla człowieka potrzeba zboża mleć, malkę chędożyć, ciasto uczynić, chléb piec. *Petr. Ek.* 47.

MAŁMAZYA, MAŁWAZYA, - yi, *ż.*, *Boh.* Malwazý; *Vd.* malvashia, malvasir, malvasier; *Crn.* fermashya; *Cro.* malàsia, malvasia; *Hg.* malosa; *Rg.* mavasia; *Bs.* malvasja, mavasia; *Ital.* Malvagià; Niedersf. Malmasier, Malmesier, *Angl.* Malmsey); wino z pod miasta Napoli di *Malvasia* w Morei; podobne też wino z wyspy Kandyi, der Malvasier. Wina Kreteńskie rozkoszne, które u nas zowią *małmazyą* od góry *Małma. Gwag.* 628. *Vinum Graecum*, *vinum Maluaticum. Sleszk. Ped.* 416. Przypuścił okręt do Kroty Dla Małmazyi. *Klon. Fl. C* 2. Przyprawa pewna, czyniąca wino małmazyą. *Śleszk. Ped.* 585. MAŁMAZYOWY, MAŁWAZYOWY, - a, - e, MAŁWAZYYSKI, MAŁWASKI, - a, - ie, Malvasisch. Małmazyi we Lwowie zawsze wielki dostatek bywał, a skład Małmazyowy nigdzie indziéy miał bydź iak we Lwowie. *Vol. Leg.* 3, 20. Małwazyyskiego pełne napoiu piwnice. *Jak. Bay.* 79. Wino Małwaskie. *Krup.* 5, 196.

MAŁO, - a, *n.*, *subst. et adv.*, = trocha, niewiele, *Boh.* malo; *Slo.* málo; *Sr.* 2. malo, mallo; *Sr.* 1. mahwlo; *Crn.* malu; *Vd.* malo, pizhlo; *Cro.* malo; *Rg.*, *Sla.*, *Bs.* mallo; *Rs. et Ec.* мало, немношко; - §. *Substantive*, ein Wenig, ein Weniges, das Wenige. W nadziei wiela, mała nie opuszczay. *Rys. Ad.* 73. Mało, się nie sprzykrzy. *Cn. Ad.* 475, cf. mało iedz, nie przyje się). Kto wierny iest na male, i w więtszym wierny iest. *Leop. Luc.* 16, 10. Rozgniewany, gdy karze, nie zachowa téy mierności, która iest między trochą a małem. *Glicz. Wych. C* 3 *b.* Cielesne ćwiczenie k małuć iest pożyteczne. 1 *Leop.* 1 *Tym.* 4, 8. Mało do mała uczyni wiele. *Cn. Ad.* 472, cf. Mało a często stoi za wiele; cf. Nitkę do nitki). Człowiek gospodarny zbiera mało do wielkiego, trochę do więtszego, aż się zapomoże. *Glicz. Wych. M* 8 *b.* Kto na male przestaie, ten błogosławiony. *Lib. Hor.* 103. Takoi Panu mała bronić, iako wiela. *Biał. Post.* 241. - §. 2) *partitiue* mało czego. *subst. et adv.*, (cf. mniéy *compar.*), ein Weniges, oder wenig von etwas. Patrzcie iak mało prochu z Alcyda mężnego, W tak male wielki olbrzym zmieścił się naczynie. *Bard. Tr.* 521. Kto czego mało ma, oszczędza. *Cn. Ad.* 374. Odważa się na pracy wiele, a zysku mało. *Lach. Kaz.* 1, 40. Rzecz ta mogła się przedadź za niemało. (*ellipt. scil.* pieniędzy). 1 *Leop. Math.* 26, 9. - §. 3) *sine Genitiuo*, wenig. Wszystko ma każdy, gdy żąda mało. *Teatr* 52, 64. Nigdy nie iest mało, gdy iest dosyć; a nigdy wiele nie iest, gdy dosyć nie iest. *Pilch. Sen. list.* 4, 143. Mało mówi, ale siła czyni. *Cn. Ad.* 474, lepsza ręka, niż ięzyk). Mało iada, wiatrem syt, manną bożą żyw, nie wiedzieć co iada. *ib.* 473. Mało za wiele przyymiy. *Cn. Ad.* 473. Mało dadź wstyd, wiele żal. *Rys. Ad.* 82. Będzieszli miał wiele, hoynie daway; iesli mało będziesz miał, też mało z chucią udzielay. 1 *Leop. Tob.* 4, 8. Lepiéy mało a dobrze, niż wiele a źle. *Cn. Ad.* 439. Mało mówmy, czyńmy wiele. *Gaz. Nar.* 2, 242. Proś mało, weźmiesz wiele, Chcesz wołu, proś o cielę. *Min. Ryt.* 3, 355. Mało na czym mieć, = nie uspokaiać się tym, nie za dosyć mieć tego, nie przestawać na tym, nicht genug daran haben, damit nicht zufrieden seyn. Żołnierz mało na tym maiąc, iż tam, którędy idzie, podeymowany bywa, zasyła ieszcze w stronę, stacye dawać każąc. *Vol. Leg.* 3, 582. Mało na tym maiąc, że iednego sprzątnął, i drugiego brata zabić kazał. *Stryik.* 153. - Mało o czym sądzić, = niewysoko, niedrig von etwas urtheilen. Choć i po twoim naylepszym dziele, Zawsze o sobie sądź mało. *Karp.* 2, 101. - §. 4) Mało *cum adject.*, *adverbiis etc.*, wenig. Zdrożny a Rzplitéy mało sposobny mieszczanin, któryby się tym nie kontentował, co drugim dano. *Warg. Wal.* 122. O tym tu mało daléy powiadać będziemy. *Rey Ap.* 4. Zobacz co Apostoł mało niżéy mówi. *W. Post. W.* 429. - Jużem ci to małe sto razy powiedział. *Teat.* 55 *b*, 96, naymniéy sto razy, więcéy iak sto r. - §. Mało kto, = rzadko który, selten einmal jemand, selten einer. Morałów mało kto czytać lubi. *Teatr* 24, 59 *Czart.* Na górę małom wstępną, wszystkich poprowadzi. *Stryik. Tur. L* 3. Mało razy, = nieczęsto, rzadko. *Cn. Th.*, selten einmal, mało kiedy, *Ec.* малощи, немногократно. - Mało co, = cokolwiek tylko, nur etwas weniges, nur wenig. Wszystkie moie starania i zabiegi, abo mało co, abo żadnego skutku nie przynoszą. *Kras. Pod.* 2, 33. - §. 5) Mało *elliptice.* Mało tobie na tym. *Cn. Ad.* 475. *scilicet* zależy, = tobie to wszystko za iedno, es liegt Dir wenig daran. Oni o to nie dbaią; tobie na tym mało. *Paszk. Dz.* 58. Mało o słowa (*scil.* idzie), kiedy w rzeczy zgoda. *Kłok. Tur.* 85, *in verbis simus faciles*, es liegt wenig an den Worten. - §. 6) o male, = niedostatecznie, mit wenigen, dürftig, wenig. Karmiono mię coś bardzo o male. *Jabł. Ez.* 33. Kiedy monety u chudszych o male będzie, u bogaczów pełne skrzynie stoią. *Sum. Um. A* 3. Ze ckliwym idą oporęm te czasy, w których ma zażyć pociech *nie o male. Mon.* 75, 690, obficie, hoynie. - §. 7) w male, = skracaiąc, skróciwszy, *skrócenie, w krótkości, *Ross.* вмалѣ, im Kleinen, zusammen gedrängt. Naybliższa związka między krwią powinowatemi, bo od onéy niezmierzonéy spólności narodu ludzkiego iuż się w male zamyka. *Bud. Cic.* 29. - §. 8) Malem, *instrum. adverbialiter*, *Boh.* malem, bezmála; *Sr.* 1. nimahle, złoroj; *Slo.* malo chybi; *Vd.* skori, malu da ne, kopreze; *Rs. et Ec.* мало не, вмалѣ, едва, чуть, чуть чуть; bez mała, mało nie, o mało co nie, mało brakło, = ledwie nie, o włos, o trochę, o krztynę, niemal, prawie, fast, beynahe, es fehlt wenig. *Facile primus* malem piérwszy. *Mącz. Ferme* malem, *iakmiersz. *Mącz.* Wyszli Israelici malem iako po sześć kroć sto tysięcy mężów. *Leop. Exod.* 12, 37, około sześć. *Bibl. Gd.*). Malem wszyscy na zatracenie idą. *Leop.* 4 *Ezdr.* 10, 10; mało nie wszyscy idą na zginienie ... *Bibl. Gd.*). Przymuszon był od biskupów malem wszystkich, którzy tam byli. 1 *Leop. pr. Hier.* Dobra *powieść o nich malem wszędy się roschodziła. *ib.* 3 *Mach.* 3. Było malem o szóstéy godzinie. *ib. Luc.* 23, 44, prawie. 3 *Leop.*). Była godzina malem szósta. *ib.*

Joan. 4, 6. My chrześcianie, coby był ołtarz, małem nie wiemy; *propemodum. Zygr. Pap.* 190. Połowcy zebrawszy woyfko potaiemnie, bez mała Kiiowa nie ubiegli. *Stryik.* 173. To usłyszawszy rzekł, ia bez mała nie zażyię tego fortelu. *Lub. Roz.* 325, t. j. ia może zażyię, podobno, ich werde vielleicht. Więcéy bez mał (bez mała) wygranych rachuie, niż klęfk. *Leszcz. Claff.* 24. Herb Kotfic z Niemiec do nas przyniesion, mało nie tegoż czasu, kiedy i Radzic. *Bielfk.* 177. Ledwieś się umknął, małoś nie był w saku. *Cn. Ad.* 430. Z śmiechu mało się nie pukł. *Jabł. Ez.* 51. Kto chciwości ma na wodzy, a udaie się rozumnie, u mnie ieft mało nie aniołem. *Gorn. Dw.* 406. Zaciąć koniowi żyłę, i dadź krwi ciec, aż mało nie do omdlenia. *Cresc.* 533. Jeśliby ś mógł bez tego się obeyśdź, tedyćby mało nie lepiéy. *Rey Zw.* 38 *b.* Mało nie iednaki blafk od mosiądzu i od złota. *ib.* 19. Mało mię djabli nie wzięli. *Teat.* 28, 24. - §. 9) Z mała, z małeńftwa, z młodu, von Klein auf, von Jugend auf. - §. 10) od wiela do mała, z wszyftko a wszyftko, od początku do końca, alles bis aufs Geringste, alles ohne Ausnahme. Umyślił wszech zniszczyć od mała do wiela. *Groch. W.* 303. Wszyftko od wiela powiada do mała. *Pot. Syl.* 231. Wszyftkie fkarby Sycylii od wiela do mała widać tam było. *Pot. Arg.* 808, cf. od małych do wielkich). - §. Po mału *ob.* Mały. - §. 11) mało *adverb. temporis*, niedługo, krotko, w krótce, nicht lange, im Kurzen, kurz; *Crn.* kmalu *subito*). Mało', a nie widzicie mnie, i zasię mało, a uyrzycie mię. *Sekl. Joa.* 16, *not.* „krótko temu, alić." Mało, a nie uyrzycie mnie, i zasię mało, a uyrzycie mię. *Bud. Joan.* 16, 16, maluczko. *Bibl. Gd.*). Do trzeciego dnia tylko czekaycie; mało co uyrzycie chwałę pana waszego. *Sk. Kaz.* 220. Ale skądby się to rozpocząć miało, Powiem ci krótko, a ty słuchay mało. *P. Kchan. J.* 28, ein wenig, nicht lange. MAŁOBACZNY, - a, - e, nieuważny, lekkomyślny, unachtsam. Jéy cnoty dzielności w małobaczną nawet myśl naypotężniéy biły. *Zab.* 9, 179. MAŁOCENNY, - a, - e, ceny niewielkiéy, von geringem Werthe; *Rs.* щенemнльный. MAŁOCHĘTNY, MAŁOCHUTNY, - a, - e, nie bardzo ochoczy, letni, obojętny, unlustig, kalt, lau. Małochętni i nieuważni ludzie. *Tr.* Sam na ostatku kapłan z placu małochutny, W iéy wyftawione piersi miecz wraził okrutny, *inuitus*. *Zebr. Ow.* 330. *MAŁOCNOCKI, - a, - ie, nie bardzo cnotliwy, wenig tugendhaft, frevelhaft. Na wftyd białogłowfki rozpusta swawolna żołnierzów niektórych małocnockich waży. *Birk. Malt.* C 3. Małocnoccy iego synowie. *Dwor. G* 2, cf. cnotka). *MAŁOCZYNNOŚĆ, - ści, *ż.*, *n. p.* Wykrot ieden wielmożności ieft w niedoftarczeniu, to ieft, *małoczynność*, małość przyftoyności. *Petr. Et.* 257, *oppos.* wielkoczynność. *MAŁODAWCA, - y, *m.*, n. p. Bóg nagradza każdemu według iego uczynności; małodawcy mało daie, a wielodawcy wiele dawa. *Gil. Pst.* 280. *MAŁODOBRSKI, n. p. *Sobiedobrfki, *Małodobrfki. *Cn. Ad.* 502, sobie nazbyt dobry, nikomu nie będzie szczodry). *MAŁODOBRY, - ego, *m.*, *subft.*, z kat, der Henker, Henkersknecht; Tak mówi kat; a sędzia dekretem nakaże: Małodobry, fkarż go tam, iako prawo każe. *Klon. Wor.* 40, *not.* „kata z ftarego zwyczaiu zowią małodobrym."

MAŁODUSZNOŚĆ, - ści, *ż.*, brak duszy, brak energii, Seelenlosigkeit, Seelenschwäche; *Rs.* малодушїе, слабодушїе, робкость, робость. Podległych sobie, przez ostatnią małoduszność upomnieć lub ukarać nie śmieią, aż zażywszy dobrze z beczki lekarftwa na gniew i odwagę w téy mierze potrzebną. *Mon.* 73, 64. - *Adj.* *małodusny *Rs.* малодушный, слабодушный, робкїй, робкой. Małodusznym bydź, serce tracić, малодушничать, малодушествовать. MAŁOGAŁĘZNY, - a, - e, gałęzi małych, kleinästig, *Rs.* маловетвенный. MAŁOGŁOWY, - a, - e, głowy małéy, kleinköpfig, *Ec.* малоглавый, *oppos.* wielkogłowy, głowacz. MAŁOGODNY, - a, - e, niewiele wart, wenig werth, *Rs.* малогодный niewiele zdatny; (*Ec.* малогодный, z krótkotrwały. MAŁOGOSZCZ, - szcza, *m.*, miafto w Sandomirfkim. *Dyk. G.* 2, 117, eine Stadt im Sandomirischen. (MAŁOGRANAT, - u, *m.*, albo pomagran, z *Lac.*, iakoby ziarnifte iabłko, granatowe, albowiem ziarnek abo iądrek pełne, zowią też *malum Punicum*; iedne są słodkiego, drugie kwaśnego smaku. *Cresc.* 423, *W. Num.* 13, 24; *Rg.* scipak, der Granatapfel. Malogranatów cztery fta. 3 *Leop.* 3 *Reg.* 7, 42, ziarniftych iabłek. 1 *Leop.*). Malogranat, Malogranatowe drzewo, der Granatenbaum, Granatapfelbaum. Drzewo malogranatowe ieft bardzo zawiłe, sękowato, krzewifte. *Cresc.* 423, *Leop.* 1 *Reg.* 14, 2.). *MAŁOKRWI, - ia, - ie, niewiele krwi maiący, von wenig Blute, *Rs.* малокровный, малокровенъ. *Subft.* малокровїе, brak krwi, Blutmangel. MAŁOLETNOŚĆ, - ści, *ż.*, brak zupełnych lat, die Minderjährigkeit; *Bh.* nezletilost; *Vd.* nedolietnoft, menjelietnoft, menjeftaroft; *Rs.* малолѣтство. Małoletność króla trwać tylko będzie do 18 lat zupełnych. *Gaz. Nar.* 1, 182. MAŁOLETNY, - a, - e, MAŁOLETNI, - ia, - ie, lat doszłych ieszcze nie maiący, minderjährig; *Bh.* nezletilý; *Vd.* nedolieten, menjelieten, menjeftar; *Rs.* малолѣтный, малолѣтенъ. Małoletni, którzy dwudzieftego czwartego roku nie dorośli. *Gal. Cyw.* 1, 18. MAŁOLISTNY, - a, - e, liści niewielkich, kleinblätterig, *Bh.* malolistný. MAŁOLUDNY, - a, - e, nie bardzo ludny, nicht volkreich; *Rs.* малолюдный, малолюденъ; *Subft.* малолюдїе, малолюдство brak ludności, Volksmangel. MAŁOMĄDRY, - a, - e, MAŁOMĄDR, nie bardzo mądry, głupawy, wenig klug, nicht recht klug. *Małomądr k téyże cofnął się błędnioy *male sanus. Zebr. Ow.* 69. Z porady swoich małomądrych panów, Olbracht nie chciał wyiechać z Węgier. *Biel. Sw.* 251 *b.* MAŁOMOCNY, - a, - e, cf. bezsilny, słaby, *Rs.* маломощный, wenig stark, *Subft.* маломощїе. MAŁOMOWNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Rs.* малорѣчїе, *pauciloquium* krotkie słowa. *Mącz.*, powściąganie ięzyka. *Cn. Th.*, sparsames Reden. Małomówność, przy niéy gruntowne myślenie, ftanowi w Rzpltéy iedność wewnętrzną. *Stas. Zam.* 12. MAŁOMOWNY, - a, - e, milczący, nie wiele słów mówiący. *Mącz.*, powściągliwy w mowie. *Cn. Th.*, *Rs.* малорѣчный, sparsam im Reden; *Slo.* malomluwné. Rzeski Francuz, Anglik małomowny, Holender pełen ciała i złotem ładowny. *Zab.* 8, 83. MAŁOMYSLNY, - a, - e, nie wiele się zaftanawiaiący, nicht viel nachdenkend. Lud małomyślny, do zamieszań fkory. *Teatr* 45 *d*, 52, *Boh.*

małomyślny *demisso animo*; *Subst.* małomyślnost; *Slo.* máłomyslni, *Sr.* 1. malcżkomoßné *pusillanimis*; *Crn.* malomislènost, maloserzhnost *abiectio animi*. (*MALON *ob.* Melon). MAŁONOGI, - a, - ie, kleinfüßig. *Cn. Th.*, *struthopus*. MAŁONOSY, - a, - e, nosa małego, kleinnäsig, *Rag.* mallonossast. MAŁOOCZKI, MAŁOOKI, - a, - ie, małe oczka maiący. *Mącz.*, kleinäugig. Oczko. *Cn. Th. ocella*, *Bh.* widaurek; *Crn.* malook; *Ec.* малоочéсный. MAŁOOK, - a, *m.*, *Physeter microps*, gatunek wielorybów, znayduie się na morzu północnym. *Zool.* 396, eine Art Wallfisch. *MAŁOPLEMIENNY, - e, niemnogiego plemienia, nicht stammreich, von wenigen (Völker-) Stämmen; *Rs.* малосемéйный. *MAŁOPŁODNY, - a, - e, nieobficie płodzący, wenig erzeugend; *Rs.* малоплóдный; *Subst.* малоплóдïе. *MAŁOPOLAK, MAŁOPOLANIN, MAŁOPOLAN, - a, *m.*, z Małéy Polski rodowity, ein Kleinpole, einer aus Klein-Polen. *Małopolak (Małopolanin) do Piotrkowa, a *Wielgopolak do Lublina pociąganym bydź nie ma. *Vol. Leg.* 3, 952. *Mali Polacy, i *Wielcy Polacy. *Bielsk.* 436. *Wielcy *Polanie. *ib.* 364. MAŁOPOLSKA, *G.* Małéy Polski, Klein-Polen. Polska iest dwoia, iedna mała, druga wielka. *Gwag.* 194. Małopolska, wielka Prowincya Królestwa Polskiego, która zawiera 11 woiewództw, księstw 3 i 2 ziem osobnych. Właściwie zaś Małopolską zowie się Krakowskie, Sandomirskie i Lubelskie. *Dyk. Geogr.* 2, 117. MAŁOPOLSKI, - a, - ie, z Małéy Polski, Kleinpolnisch. Co małopolskim kupcom spadnie z wąsa, tym się Poznanikom kontentować przyydzie. *Gost. Gor.* 88. *MAŁOPOSIADŁY, - a, - e, *Rs.* малопомѣстный, niewiele posiadaiący. MAŁOROSŁY, - a, - e, niewielkiego wzrostu, klein gewachsen; *Rs.* малорóслый. MAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, miary niewielkość, cf. drobność, Kleinheit, Mangel der Größe; *Bh.* malost; *Slo.* Krownost, chatrnost; *Sr.* 1. mahżwoścj, malwłośćj; *Vd.* malnost, malina, maihenost; *Cro.* malócha; *Dl.*, *Bs.*, *Rg.* malina; *Rs.* мáлость, мализна; *Ec.* мáлство. Małość, niskość, mały wzrost. *Cn. Th.* Małość duszy, *z* słabość umysłu, Kleinheit des Geistes. Tak to rozsądek niepewny, i umysł do oszukania łatwy, w słabość i małość duszy ludzi zwykł wprawiać. *Zab.* 12, 155. - Znamy się od małości. *Teatr* 17 *c*, 36, od mała, z młodu, von klein auf. - §. *transl.* małość, małostka, *z* mała rzecz, fraszka, drobiazg, eine Kleinigkeit. Nie przystoi na zgromadzone stany zabierać sobie drogi czas takiemi małościami. *Koll. List.* 2, 17. - §. 2) małość liczby, *paucitas*. *Cn. Th.*, die Kleinheit der Zahl, geringe Anzahl. - §. 3) *transl.* słabość, niezdolność, Schwäche, Unvermögen. Znam małość moię i niezdolność. *Tr.* MAŁOSERCY, - a, - e, tchórzliwy, furchtsam, kleinherzig; *Bh.* malomyslný, chaulostiwý; *Vd.* maloserzhen, slaboserzhen). O Sybaryci gnuśni małosercy. *Kchow.* 324 *et* 297, *Brud. Ost. F.* 3, *Mon.* 75, 595. *Subst.*, *Bh.* chaulostiwost; *Vd.* maloserzhnost, slaboserzhnost. MAŁOSILNY, - a, - e, - ie *adv.*, siły niewielkiéy, von geringer Kraft, *Ross.* малосúльный; *Subst.* малосúлïе. MAŁOSŁONY, - a, - e, nie bardzo słony, wenig gesalzen, *Rs.* малосóльный. MAŁOSŁOWNOŚĆ - ści, *ż.*, *ob.* Małomowność, *Ec.* малословïе; *Verb.* малословствую małosłownym iestem. MAŁOSOCZNY, - a, - e, niewiele soczysty, saftarm, *Ross.* малосóчный. MAŁOSPRAWNY, - a, - e, niebardzo zręczny, wenig geschickt. Niebezpieczna iest małosprawnym białogłowom, nowo narodzonych dziatek dozor zlecać. *Mon.* 69, 809. MAŁOSTKA, - i, *ż.*, maleństwo, drobnostka, mała rzecz, fraszka, bagatela, eine Kleinigkeit. Są małostki, które sprawnią niespokoyność życia. *Xiądz.* 42. MAŁOSZKODNY, - a, - e, niewiele szkodliwy, wenig schadend, *Rs.* маловрéдный. MAŁOTRWAŁY, - a, - e, krótko trwaiący, kurz dauernd, *Rs.* маловрéменный. *Subst.* маловрéменность. *MAŁOUKINIA, - i, *m.*, mało uczony, wenig gelehrt. *Smotr. Ap.* 49, cf. niedouk. MAŁOUWAŻNY, - a, - e, lekki, małomyślny, leichtsinnig, unbedachtsam. Małouważni ludzie. *Tr.* MAŁOUFNY, - a, - e, niemocno dufaiący, kleingläubig, schwachgläubig. Jeśli trawę polną bóg tak przyodziewa, zali was nie daleko więcéy? o małoufni! *Sekl. Matth.* 4. *MAŁOUMNY, - a, - e, niewiele rozumny, blödsinnig, *Rs.* малоýмный; *Subst.* малоýмïе. MAŁOUSTY, - a, - e, ust małych, von kleinem Munde, *Ec.* малоýстый.

MALOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, zmalować, pomalować *dk.*, farbami figury wyrażać, *Bh.* malowati; *Sr.* 2. mohlowasch; *Sr.* 1. molowacż, molunu, pißanu; *Crn.* malam; *Vd.* mal't, mavati, obrasiti; *Cro.* malati, malam; *Dl.* pissati (cf. pisać, pisanka), szlikujem; *Rg.* slikovati, pisati, upisati; *Bs.* pengati, mastju pisati, slikovati, prilika ciniti; *Rs.* живописать; *Ec.* сѣннописати, сѣннописую, cf. *Gr.* σκιωγραφέω, mahlen, in Farben abbilden. Dobremu malarzowi miléy iest rzeczywiście malować, niżeli że malował cudnie. *Pilch. Sen. list* 57. Stan tak piękny, i tak ma dobrze pomierzony, Jaki tylko zmaluie malarz nauczony. *P. Kchan. Orl.* 1, 171. Co za niewinność, gdyby pędzlem malował! *Teat.* 42 *c*, 41. Pamięć iest malarzem, rozum tablicą, na któréy maluie; zmysły pędzlami, któremi maluie: farby, z których maluie, są myśli, iuż iaśnieysze, iuż ciemnieysze. *Bals. Nied.* 1, 271. Nie tak szpetny djabeł, iak go maluią. *Birk. Ex. H.* 3, cf. strasznieyszy djabeł w farbach, niż w samey istocie). Ni lew tak srogi, iak go maluią. *Rys. Ad.* 48. Nie maluy djabła na ścienie, być się nie przyśnił! Różnie djabła maluią *ob.* djabeł. - Nie maluy sobie tak srogo kochania. *Teatr* 1 *c*, 40, nie wystawiay sobie, nie imaginuy sobie). - *Recipr.* Smutek się maluie na twarzy. *Teatr* 38, 212, przebiia się, odbiia się, wyraża się, mahlt sich, drückt sich aus, wird kennbar). - §. malować, pomalować stoł, laskę, farbować. *Cn. Th.*, anstreichen, bemahlen. Czemu to panna urodziwa nie maluie twarzy? *Bals. Swię.* 2, 585. - §. *fig.* zdobić, przyozdabiać, pstrzyć, barwić, schmücken, mahlen, zieren. Poschły zielone iodły, ani świecą góry, Ani cienia rzucaią, Nie maluią pola Rozliczne kwiaty, ani zieleni się rola. *Zab.* 8, 305 *Nar.* Widzę obłoki wielkie pod nogami, Jako się tęcze maluią farbami. *P. Kchan. Jer.* 366. MALOWANIE, -ia, *n.*, *subst. verb.*, *Vd.* obrasenje, obrastvu, (cf. *Vd.* etc. malik *idolum*, malikovanie *idololatria*); *Crn.* mal; *Cro.* kipopiszanye, szlikovanye, obrazenye, kipopiszichtvo, szlikotvorsztvo, obraznichtvo; *Rs.* живописáнïе; *Ec.* сѣннописáнïе. a) *actio*, das Mahlen. Uczy się malowania. *Ld.* Ma-

lowanie, pomalowanie, farbowanie, das Anstreichen. Drzewo wyrobione na sprzęty, pokrywać się zwykło malowaniem. *Jak. Art.* 3, 174. Malowanie szmelcem; *s* szmelcowanie, das Schmelzmahlen: – §. *opus pictum*, das Gemählde, cf. obraz, malowidło). Malowanie proſtakom ſtoi za czytanie. *Cn. Ad.* 476. Księgi proſtaków, obrazy; cf. *pisać, *s* malować). Pałac malowaniami ozdobny. *N. Pam.* 9, 261. Widziemy, iakie nam malowanie przed oczy ninieysze podobieńſtwo ſtawia. *Sekl.* 96. Wyprawiać malowanie, *s* illuminować. *Cn. Th.*, ein Gemählde illuminiren. MALOWANY, – a, – e, *part. perf.*, farbami wyrażony, gemahlt; *Ec.* свинописанный, шаровный. – *fig.* Żal i cnota na twéy malowane twarzy. *Jabl. Tel.* 28, wyrażone, wydaią się, odbiiaią się, daią się widzieć). – §. malowany, pomalowany, farbą po wierzchu powleczony, bemahlt, gemahlt, angeſtrichen. On z wierzchu malowaną twarz swą pokazuie, A wewnątrz śmierć kuie. *Kulig.* 243. Umalowany, upſtrzony, ozdobiony farbami, mit Farben geſchmückt, wie gemahlt, bunt. Podobien gołębiowi, od którego szyie Malowanéy, to złoty, to śrebrny błaſk biie. *Groch. W.* 603. Malowane ptaſtwa swóy sen długi Kończyły iesscze i odpoczywały. *P. Kchan. Jer.* 279. Powietrzne ptaſtwo malowane. *Otw. Wirg.* 430. Łąki malowane. *Brud. Oſt. A* 3. Nad to nie może bydź nic *malowańszego*, pięknieyszego, *quo nihil poteſt eſſe pictius. Mącz.* – §. *transl. fig.*, nieiſtotny, nieprawdziwy, pozorny, powierzchowny, nierzeczywiſty, nur gemahlt, nicht in der That gegründet, nichts bedeutend, bloß ſcheinbar. Senatorowie by nie byli malowanemi panami, a tylko dla ozdoby maieſtatu, iako Moſkiewſki kniaź ma wielką radę. *Górn. Dw.* 372. Malowana iego mężność, nauka, cnota, godność. *Cn. Ad.* 475. Chrześcianie malowani. *Hrbſt. Nauk. A* 5, na pozor, obłudni). Mówię o iedności doſkonałéy, nie malowanéy i powierzchownéy. *Sak. Persp. pr. A* 4 *b.* Nie malowany mu ia. *Cn. Ad.* 613, t. i. nie dam sobie grać na gębie). Stefan nie chciał bydź królem malowanym, Ale rzeźwym, łaſkawym i oycowſkim panem. *Petr. Hor.* 2, *M* 3 *b*, *Weresz. Rgl.* 137, malowanym i tytularnym królem. *Lub. Roz.* 210. Z nas malowani dziś tylko rycerze, Szabla we złocie, koło serca pierze. *Nar. Dz.* 4, 144. Jam tu hetmanem, ia tu sam chcę rządzić, Malowanym bydź nie chce na urzędzie. *P. Kchan. Jer.* 116. Rządy państwa Mieczysław puścił swoiéy żonie, Sam tylko malowanym był królem w koronie. *Min. Ryt.* 2, 15. Żywym, nie malowanym berłem, rządź narody. *Pot. Arg.* 632. Sędzia ieſt żywym głosem, prawo, malowane nauki, nie mówią nic. *Petr. Pol.* 325. Jéymość Dobrodziéyka malowanych mężów nie lubi. *Teatr* 1, 59. Dowie się świat cały, że ieſtem oyciec nie malowany. *Bok. Kom.* 4, 132. Djabła mi się tam chciało ieść; siedziałem za ſtołem iak malowany. *Oſſ. Str.* 8, t. i. iak nie swóy, ich ſaß hinter dem Tiſche, wie gemahlt. W nic mu się wdawać nie dadzą, siedzi iak malowany. *Mon.* 73, 341.

Pochodz. *malarz*, *malusz*, *malarczyk*, *malarſki*, *malarſtwo*, *malarka*, *malarnia*, *domalować*, *namalować*, *omalować*, *obmalować*, *odmalować*, *pomalować*, *przemalować*, *przymalować*, *umalować*, *wmalować*, *wymalować*, *zamalować*, *zmalować*, *malowidło*, *malownia*.

*MAŁOWATY, – a, – e, nieco mały, etwas klein, *Rs.* маловатый; *Subſt.* маловатость. MAŁOWAŻNY, – a, – e, MAŁOWAŻNIE *adv.*, mało znaczący, geringſchätzig, wenig bedeutend; *Vd.* maluvrieden, malushtiman, slabovelajozh, slabovrieden; *Cro.* malovréden; *Rs.* маловажный. Z małoważnym gniewem forcuie się bez siły. *Tward. Wład.* 81, cf. serdit, a nie duż. – MAŁOWAŻNOSC, – ści, *ż.*, die Geringſchätzigkeit, Werthloſigkeit; *Vd.* maluvriednoſt; *Cro.* malovrednoszt; *Rs.* маловажность. MAŁOWIAREK, – rka, *m.*, MAŁOWIERNIK, – a, *m.*, małoufaiący, *Rs.* маловѣръ, *f.* маловѣрка, ein Kleingläubiger. Jeśli więc tę trawę bóg tak przyodziewa, iako nie więcéy was, małowiarkowie? *Leop. Matth.* 6, 30. Cóż to myślicie między sobą, małowiarkowie, że chleba nie macie? 1 *Leop. Math.* 16, 8. O małowiernicy, zaś nie pomnicie bozkie obietnice! *Auszp.* 34. MAŁOWIERNY, – a, – e, – ie *adverb.*, małego zaufania, *Vd.* maloveren, slaboveren; *Ec.* маловѣрный; *modicae fidei. Mon.* 75, 595, kleingläubig. *Bibl. Gd. Matth.* 6, 30. – MAŁOWIERNOSC, – ści, *ż.*, niewielka ufność, die Kleingläubigkeit, *Rs.* маловѣріе. MAŁOWIECZNY, – a, – e, krótkowieczny, niedługo trwały, kurz lebend; *Rs.* маловѣчный, маловѣченъ.

MALOWIDŁO, – a, *n.*, malowanego coś, malowanie, obraz, ein Gemählde. – §. farba od malowania, barwidło, Schminke, Farbe zum Mahlen. *•MALOWNIA, – i, *ż.*, *poet.*, *s* imaginacya, die Einbildungskraft. Dowcip, co śmiałym buia polotem, Puściwszy wolne malówni ſkrzydła, Żeby opacznym nie poszedł zwrotem, Musi szanować sztuki prawidła. *Dmoch. Szt.-R. dedyk.* – Tu się malównia zagrzewa. *ib.* 91.

MALOWNIK ziele *ob.* Miłek.

MAŁOWODNY, – a, – e, nie obfituiący w wodę, waſſerarm, *Rs.* маловодный. MAŁOZBOŻNY, – a, – e, małocnocki, nie wiele na boga dbaiący, wenig tugendhaft, nicht ſehr fromm. *Brud. Oſt. E b.*

MAŁPA, – y, *ż.*, cf. *Ger.* Maulaffe); *Sr.* 2. małpa, nawpa; *Bh.* opičák, opice; *Slo.* opica; *Sr.* 1. wopicza, wopiza; *Crn.* afèna, affinià, vôpèza, mörkouza, mirkuvza; *Vd.* mörkouza, merkouza, affinia; *Cro.* opicza, múnna, mojemun, mojemucsa; *Dl.* múna; *Hg.* majom; *Sla.* majmun; *Rg.* munna, mojemuccja; *Bs.* munna, majmucoja; *Rs.* обезьяна, обезьянка, пификъ; der Affe. *Opicę dziś małpą zowią. *Eraz. Jęz. X* 8 *b.* Zwierzę to ręce, palce, paznokcie podobne ma do ludzkich, i chodzi proſto na dwóch nogach, iak człowiek. Ułożenie wewnętrzne i zewnętrzne czyni wielkie podobieńſtwo do człowieka, iedna tylko mowa i używanie rozumu, różnią mocno te dwie iſtności. *Ład. Dyk.* 2, 305, *Zool.* 288. Proſtośmy iako małpy, kiedy ie łapaią, Tedy się tam przed niemi w bóty ubieraią, A potym ie pod drzewem z daleka położą, One potym zbieżawszy też tam nogi włożą ... *Rey Wiz.* 47. – §. b) *transl.* małpa, samopaſka, błąkaiąca się niewiaſta, *ambubaia Mącz.*, wszetecznica. *Pot. Syl.* 46, eine unzüchtige Weibsperſon. Umiera żona, żeć z małpą milsza, niż z nią zabawka. *Chrość. Ow.* 117. Weźcie sługy tę małpę, precz ią odprowadźcie, Niech srogą tę pannę wieża uſkromi. *Bard. Tr.* 288. – *Prov.* Zawsze małpa małpą będzie, acz królewſkiego pal-

cała nabędzie, *semper simia simia, etiam si regia gestet insignia. Mącz.* Małpa zawsze małpą, byś też i złota koło niéy nawieszał. *Kosz. Lor.* 7, *Slo.* opica zostane opica, byť ne mu darf zlatu retaz dal. MAŁPECZKA, - i, *ż.*, *dem.*, das Aeffchen; *Sr.* 1. wopicžka; *Rg.* munnisa, mojemucisa; *Bs.* munnicsa, majmuciça; *Cro.* opichicsa, munnicza, mojemucsicsa; *Hg.* majmotska; *Rs.* обезьянка, обезьяночка. MAŁPI, - ia, - ie, od małpy, Affen:; *Bh.* opičj; *Crn.* afenske, afenóne; *Vd.* merkoushen; *Cro.* opichki, majmunszki; *Hg.* majomhoz-valo). *Megabizus* człowiek niemężny, to iest, małpiego i niewieściego przyrodzenia. *Mącz.* Małpia iagoda, *empetrum*, rodzay rośliny. *Kluk Dyk.* 1, 199. Bagnówka małpia iagoda, *emp. nigrum Linn.*, *Jundz.* 493, *Rs.* водяница, Krähenbeere. MAŁPIARSTWO, - a, *n.*, małpie postępowanie, Affenwesen, äffisches Handeln. Małpiarstwo arlekina, brédzenie improwizatora, iałowe rozrywki. *N. Pam.* 24, 298. - osobliwie zaś: ślepe naśladownictwo, das Nachäffen. MAŁPICA, - y, *ż.*, *Bh.* opice; duża brzydka małpa, ein großer häßlicher Affe (cf. koczkodan). MAŁPOWODNIK, - a, *m.*, co małpy wodzi, prowadzi, der Affenführer. *Mon.* 69, 55. MAŁPOZWIERZ, - a, *m.*, *Lemur*, zwierzę podobne do małpy, prócz pyska, który podobny do psiego, znayduie się na Jamaice, Madagaskar etc. *Zool.* 290, der Hundsaffe.

MALTA, - y, *ż.*, *Bh.* Malta, *Cro.* Málta, wyspa na morzu śródziemnym między Afryką i Sycylią. *Dyk. G.* 2, 117, die Insel Maltha. MALTAŃSKI, *MALTSKI, - a, - ie, Maltheser:; *Bh.* Maltecký, Maltezký, Swatomostký; *Cro.* Maltes; *Rs.* мальтійскій. Maltańscy kawalerowie, zakon rycerski, różnie mianowany, Hospitalarii, kawalerowie ś. Jana, kawalerowie Rodyyscy. Teraz od wyspy, którą maią w dzierżeniu, pospolicie Maltańskiemi się nazywaią. *Kras. Zb.* 2, 105, *Wyrw. Geo.* 200; *Bh.* Janowský kněz (cf. *Bh.* Janow Genua). Orderu Maltańskiego dwie zostały z dawnych w Polszcze komanderye, Poznańska i Stwołowicka. *Vol. Leg.* 8, 845, *Skrzet. P. P.* 2, 275. Wiele rycerzów *Maltskich z rąk Tureckich na przyczynę króla Francuzkiego wyszło. *Bielsk.* 629. *MALTEYCZYK, MALTAŃCZYK, - a, *m.*, Maltański rycerz, ein Maltheser. Malteyczycy okręt wzięli. *Fur. Uw. G* 4 *b.*

MALTUZA, - y, *ż.*, *z Niem.* Maultasche, als Zuname. Żona króla Czeskiego Jana Małgorzata, Maltuzą nazwana. *Nar. H.* 6, 124, od podobieństwa ust iéy do taski czyli kieszonki.

MALUCHNY, - a, - e, MALUCZKI, - a, - ie, MALUSKI, MALUTY, MALUSIEŃKI, MALUSIEŃECZKI, MALUTENIECZKI, MALUTURNY, MALUTYNEŃKI, MALUTUPERNY, cf. maleńki, maciupki, maciupci, maciupeńki, *Intensiva adj.* Mały; klein winzig, winzig klein. *Adverbia faciunt in: - o, ut:* maluchno, maluczko etc., *Bh.* malinčko, malounko; maličko; *Slo.* maličko, maličký, malinký, malilinký, malulinký, malučičký, maličičký, malučký; *Sr.* 2. malki, maluschki, malučžko; *Sr.* 1. mahličžki, mahlčžki, mahwužki, mahwkužki, mahwežičžki, malučžko; *Cro.* malahan, majuczek, majczuken, myczun; *Bs.* malahan, malaçan, malaçno; *Rs.* малехонекъ, малехенекъ Maluchne dziatki w powiciu. *Warg. Wal.* 317. Jesteście maluchna dziecina. *Zab.* 5, 237. Wieczerzą zwyczayną, to iest, prawie maluchną, częstował ich. *Warg. Wal.* 128, skąpą, lekką). W maluchnych leciech będąc. *Warg. Wal.* 15, t. i. w młodziuchnych, in gar sehr jungen Jahren. Po maluchnu i ostróżnie stąpał. *Bud. Ap.* 59, t. i. powolniuteńko, ganz langsam. Ta syna *maluckiego pożyła dziryda. *Bard. Tr.* 67. Włoży wielkie gniewy w maluczkie piersi. *Birk. Zam.* 33. Maluczkie osady. *Boter.* 240. Karawany płacą Arabom maluczki trybut. *ib.* 250. Kto wierny w maluczkim, i w wielu wiernym iest, a kto w maluczkim niesprawiedliwy, i w wielu iest niesprawiedliwy. *Sekl. Luk.* 16. Dziś kto wyżéy niż Rzplta nie stanął, ten się zda sobie, że iest bardzo maluczkim. *Gor. Sen.* 364. Jeśli co w porównaniu z naywyższym niższe iest, nie dlatego staie się zaraz maluczkim. *Pilch. Sen. list.* 3, 290. Proszę za wdzięczny przyymiy dar ten móy maluczki. *Bielsk. S. M. A* 2 *b*, lichy, błahy). Jnszego brzegu nie znali na ziemi, Krom téy, widziała co ich maluczkiemi. *Zab.* 5, 246. Doma nieznośny, a z domu wyszedłszy, tak maluczki iest, żeby go i w garść schować. *Gor. Sen.* 198. Gdym był maluczkim, mówiłem iako maluczki, rozumiałem iako maluczki, myśliłem iako maluczki; a gdym się stał mężem, wyniszczyłem precz to, co było maluczkiego. *Leop.* 1 *Cor.* 13, 11. Ludzie maluczkiego rozumu. *Rey Pst. A a a* 3, miałkiego). Patrzcie co mu się stało w *maludzkiéy (!) godzinie. *Rey Wiz.* 126, t. i. w króciuchnym czasie). Na maluczki czas opuściłem cię; na króciuchny czas twarzem moię zakrył od ciebie. *Sk. Kaz.* 224. Na maluczki czas użył onéy krociuchnéy rozkoszy, a drugi też na maluczki czas onéy nędzy swoiéy. *Rey Pst. yy* 2. Mieli maluczko rybek. *Sekl. Mark.* 8, t. i. troszeczkę, ein klein wenig. Odwróciwszy się maluczko od nich, iął płakać. *Leop. Genes.* 42, 24. Ten rok maluczko pocierpisz. *Rey Pst. G g g* 5. Czytay maluczko daléy. *ib. J i i* 4. Porównayże maluczko to nabożeństwo z dzisiéyszą oziębłością. *W. Rast. W.* 2, 108. Proszę cię, abym ia sługa twóy mógł co maluczko rzec. *Leop. Radz.* 14, 18. Tych maluczkich słowek, szkodaby opuścić, gdy się z nich wiele nauczyć możemy. *Rey Pst. A a a* 6. Coż nam czynić z niemi? ieszcze maluczko, a ukamionuią mię. *W. Exod.* 17, 4, blisko tego, że mię ukamionuią. *Bibl. Gd.*). Maluczko, a iuż mnie nie uyrzycie, i zasię maluczko, a uyrzycie mię. *Sk. Kaz.* 217, *Leop. Joan.* 16, 16. Jeszcze maluczko iestem z wami. *Sekl. Joan.* 13. *Maluczkoć* ieden z nas nie spał z żoną twą. *Radz. Genes.* 26, 10, bez mała. *Bibl. Gd.*). Maluczko duszy méy nie ułowili. *Ryb. Ps.* 108. Z oczu naszych po maluczku zniknęły. *Gor. Sen.* 566. To rzekłszy po malusku do niego się rzuci J lekkim całowaniem śpiącego ocuci. *Zab.* 1, 103 *Nar.* Po malusieńku nogi wprzód na wodę kładzie. *Zebr. Ow.* 53, *sensim.* Móy ty maluśki. *Pieśń.* 44; *Rs.* малюшка, малгá dziecię). Co są usteczka, maluśkie pieścidełko. *Teatr* 53, 27. Śliczny choć maluśki. *Pieśń.* 30. Na trzcinie ieździł Sokrat między maluśkiemi chłopięty. *Warg. Wal.* 278. Strzyżyki malusienkie. *Banial. J.* 3. Swit malusienki z twoiéy ręki bierzę płaszcz biały. *Susz. Pieś.* 2, *B* 3. Czas malusienki. *Ban. C.* Częścią nań głosem woła, częścią cichusieńkie W uszy słowka posyła bardzo malu-

sieńkie. *Banial. F.* 2. Z konia po malusieńku postawił ią na ziemi. *ib. C.* Boże rzeczy te zakryłeś przed mądrymi, a objawiłeś ie malutkim. *W. Math.* 11, 25, pokornym). Day mi małutko wody, że się napiię. *Leop.* 3 *Reg.* 17, 10. Malutenieczka książeczka. *Teof. Zw. B* 2. (MALUSZ, - a, *m.*, malarz, der Mahler. Historyka uważaymy iako ludzi i narodów malusza. *Zab.* 8, 176. MALWAZYA, MALWASKI *ob.* Malmazya). MALUCZKOŚĆ, MALUCHNOŚĆ, - ści, *ż.*, znaczna małość, Kleinwinzigkeit; *Bs.* malahnóst. n. p. Jeszczem u piersi ufał w łasce twéy, a doznawałem w maluczkości swéy twoiéy opieki. *Ryb. Ps.* 37.

MAŁY, - a, - e, (*comp.* mniéyszy; Mało *adv. qu. v.*; *Bh.* malý, menssj; *Slo.* malí, malý, krotný, menší; *Sr.* 2. mali, mawki, malki (cf. miałki), menschi; *Sr.* 1. mahlcziki, mahwki, mahwé; *Crn.* mal, male, majhen, majnshe; *Vd.* mali, mihen, nuzen, maihen, menshi; *Cro.* mal, menyshi, manyi, menyi (*Cro.* malik *malus, diabolus*); *Dl.* malyahan; *Bs.* malí, mao, malahan; *Rg.* malli; *Sla.* malen; *Rs.* малый, малъ, меньшїй; *Ec.* малый, мáлшїй, малѣйшїй, меншїй. (cf. *Gr.* μαλος *tener*, cf. *Ger.* - mählig, allmählig, cf. schmal, cf. *Lat.* malus; cf. *Hbr.* מעולל meolel *paruulus*); niewielki, klein. Żadna rzecz nie iest w sobie mała, lecz nazywa się małą w porównaniu z inszą większą. *Rog. Doś.* 1, 67. Mały, co do wzrostu, cf. guz, karzeł, zapęziały). Małemu rosłego pachołka szaty nie służą. *Sk. Zyw.* 1, 22. Jżeś to mały, nie bądź zuchwały. *Rys. Ad.* 21, cf. nie porywáy się kotku na niedźwiedzia; cf. z motyką na słońce; cf. serdit a nie duż, cf. Miły ieżu nie kol). Mały, ale serdeczny. *Cn. Ad.* 63, *Cro.* mal, ali jak; cf. chłopa korcem nie mierzą). Mały wielkiego pod czas przemoże. *Cn. Ad.* 476. Choć to małe, a złe, widzę. *Teatr* 15, 41. - Mała rzecz, = fraszka, eine Kleinigkeit. Mała rzecz wielkiego obali; Mała rzecz pod czas wiele pomoże, zaszkodzi. *Cn. Ad.* 468. Z małéy chmury wielki deszcz. *Cn. Ad.* 1356. Mała iskierka wielkie pożogi wznieca. *Cn. Ad.* 467, małe rzeczy na początku, wielkie bywaią na końcu). Wielkie rzeki z małego idą zrzódła, Wielkie drzewa z małego szczepu. *Lach. Kaz.* 1, 293. Z małych złączonych, rzecz wielka się rodzi. *Kras. Ant.* 50, cf. mało do mała, czyni wiele). Często małe rzeczy wielkich są przyczyną. *Opal. sat.* 148. Nic na woynie nie iest tak małego, coby lekce poważyć godziło się. *Lub. Roz.* 561. Niedostatnemu day co małego, bo nic temu małego nie iest, który nic nie ma. *Sk. Zyw.* 1, 294. Małemu małe. *Cn. Ad.* 472. Małych ptaków małe gniazda. *Rys. Ad.* 39. Na co tytuł wielki, kto w rzeczy saméy małym? *Pot. Jow.* 90. Małe winy gryziemy, wielkie całkiem połykamy. *Cn. Ad.* 470. Małe złodziéyki wieszać, a wielkie puszczać; małe złodzieie wielcy karzą. *ib.* 471, mucha wiąźnie, bąk się przebiie). Małe złodzieie wieszaią, a wielkim się kłaniaią. *Rys. Ad.* 39. *Slo.* welke ribi żeru male. J wielcy i mali tego człowieka kochaią. *Jabł. Tel.* 323. Dwór od małych do wielkich wszystek się radował. *Papr. Ryc.* 26. Już ia nie iestem małym dzieckiem. *Teatr* 14, 60. - O włos mały *ob.* Włos. Mały palec, *mizynny, *Bh.* malík, malíček; *Vd.* mesienz, mesink; *Rs. et Ec.* мизинецъ, малый перстъ, мизинчикъ, отъ частаго мизанїя, мигáнья или кивáнья (*sed cf.* мизинный naymniéyszy). - §. w małym wieku, = w młodym wieku, im frühen Alter, in früher Jugend. Ja iuż rodziców nie mam, w małym wieku mnie odumarli. *Teatr* 22 *b*, 47. - Mały w leciech, = małoletni, młody, minderjährig, jung. Nie chciéy bydź w tym błędzie, abym będąc małym w leciech, i lat tylko czternaście maiąc, rozum dziecinny miał. *Sk. Zyw.* 1, 304. Nie stawaycie się dziećmi na rozumie; ale we złości bądźcie małemi, a w rozumie bądźcie doskonałemi. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 14, 20. - Małe serce, = niemężne, ein kleines Herz, wenig Muth, wenig Herz. Woienna trąba serca nie wzbudzi małego. *Jag. Wyb. E b.* Jawnie Bolesława biskupi upomnieć mieli; ale gdy się arcybiskup i inne małego serca z tego wymawiali, ś. Stanisława prosili, aby to uczynił. *Sk. Zyw.* 287. - §. Mały *cum collectiuis*, = nieliczny, nicht zahlreich, wenig, klein. Mały lud, małe pieniądze. Jałmużny ubogim dawał niemałe. *Star. Dw.* 52. Rzucił się na nieprzyiaciela w małéy drużynie, to iest z trochą swoich konnych. *Warg. Wal.* 74. Gdyżeś nad małym był wierny, nad wielem cię postanowię. *W. Matth.* 25, 21. Czemuż małe a złe są lata nasze? *W.* 4 *Ezdr.* 4, 33. - Mały czas, = krótki czas, kurze Zeit, wenig Zeit. Dobył miasta tego w małym czasie. *Ustrz. Kruc.* 1, 328. Mały czas mieni małe w wielkie rzeczy. *Bard. Tr.* 320. Po niemałym czasie wrócił się pan. *W. Matth.* 25, 19. Po mału *adverb.*, = małym krokiem, nieprędko, wolno, po woli, allmählich, langsam; *Bh.* zdlauha; *Slo.* po máli, po máličkí; *Sr.* 2. po malem; *Sr.* 1. po malu, po mahwu, podówhu; *Bs.* po mallo; *Vd.* po malem, po lehku, poshasi, pozhasnu; *Crn.* pomalem, polohkem, poshasno; *Cro.* malo po malo, polahko; *Rs.* помáлу, кóсно, мáло по малу, медлительно, мéдленно, легонько; *Ec.* лагодно, по малу, по легоньку, понемногу; (помалѣ wkrótce potym). Każdy daléy zaydzie co idzie prędko, niźli ten, co po mału. *Petr. Et.* 122. Po mału idąc daléy zaydziesz. *Rys. Ad.* 21, *Slo.* po máli dálej ujdeš; kdo po máli jde, jde dobre; cf. bezpieczniéy lądem; po lekku lepiéy zrobisz, *cf.* śpiesznie wolno.

Pochodz. *ob.* malić, maleć, mało, małość, maluczki i t. d.

MAŁŻ, - u, *m.*, MAŁŻYK *dem.*, pław morski, skorupiasty, ostryga, rak, żółw morski etc. *Dudz.* 44, cf. muszla, *Ger.* Muschel, *Lat. med.* musculus, ein Schalenthier, eine Seemuschel, Auster ꝛc. Ostryga i każde zwierzę morskie i rzeczne skorupiaste. *Włod.* *Ostrea* reddit *Ursinus* małże, *Crn.* mushèl; *Vd.* mishelni, ostriga, saklapniza, kapeze; *Sla.* shkoljka; *Bs.* arkoglka, ojaska, kamenica; *Rs.* черепъ, раковина; *Ec.* чрéпъ. Gdy ostrea abo małżyk chce używać lepszego powietrza, wyłezie z skorupy, aby się ochłodził na wietrze. Ten małż ma w sobie iednę perłę bardzo drogą w téy *małżowinie*. *Sien.* 311, t. i. w skorupie, w macicy perłowéy, die Schale des Schalenthiers). Ta małżowina (ostryga) iest pokarm samych panów, bo iéy raczéy używaią, niźli innych ryb. *ib.* Gdy kto ma głębokie rany, tedy te ostrugi (małże) spalić i przykładać. *ib.*, te małżowiny starte. *Spicz.* 239. Purpury są małżowie morscy. *Sienn.* 311, Purpurschnecke. Małż perłowy śpiczasty, *astura*, *pinna*, Austermuschel. *Sien. wykł.*, ten małż ma w sobie

iednę perłę w swoiéy małżowinie, bardzo drogą. Spicz. 159. Małże śniedne, *tellinae*, füße Schnecken. Małże sieiste abo sieyki, *chamae*, Sienmuscheln. *Sien. wykł.* Małże farbierskie, bo z nich kosztowna farba brunatna, *purpurae*, *bucinae*, Purpurschnecken. *ib.* *Murices* małże morskie, twardą skorupą pokryte, których sok farbuie wełny czerwono. *Otw. Ow.* 215. Małże palone, to iest wapno żywe, co z żywych rzeczy palone bywa. *Sienn. wykł.*, *Sleszk. Ped.* 416. Wiele to małżów trzeba, do ułożenia iednéy opoki. *Stas. Buff.* 147, *animal testacé.*

MAŁŻEŃSKI, - a, - ie, od małżeństwa czyli małżonków, Ehe-, ehelich; *Bh. et Slo.* manželſkí; *Sr.* 1. mandželſki; *Vd.* sakonski, tovarshen, sdrushliu; *Crn.* sakonske; *Rg.* xenidbeni, muxevni; *Sla.* xenidbeni, udadbeni; *Rs.* супру́жескій, супру́жній, супру́жественный; *Eccl.* сопружный (cf. sprzężny). Rytygier przez posłów w małżeński stan domagał się Wendy. *Krom.* 37. Uczynił wesele małżeńskie synowi swemu. *Sekl. Math.* 22, *not.* „gody abo swad", *Ec.* бракопріча́стіе; *Rs.* бракосочетаніе). Zaklinam cię mężu, na miłość małżeńską. *Teatr* 10 *b*, 91. Sprawa małżeńska powinna się dziać dla płodu. *Szczerb. Sax.* 224, *Rs.* соитіе. W złączeniu małżeńskim większą lubość poczuwaią białogłowy, niżeli mężczyzny. *Otw. Ow.* 113. MAŁŻEŃSTWO, *MANŻEŃSTWO, - a; *n.*, *Boh.* manželſtwí, ſň'atek; *Slo.* manželſtwo; *Sr.* 1. mandželſtwo; *Vd.* shenitna, sakon, sakonski ſtan, vdaja (cf. żeniny, zakon, wydanie); *Crn.* sakon; *Cro.* sònitva, senitba, hiшni zakon; *Hg.* házasság; *Dl.* xenitba, braak; *Rg.* xenidba, vjencjanje, vdadba, ùdaja; *Sla.* xenidba; *Bs.* sgenidba, vjencjanje, vjncjanje, udadba; *Rs.* супру́жество (cf. sprzęgać), сожитіе бракъ (cf. pobranie); *Ec.* сожитство (cf. spólne życie), супру́жество, сочетаніе, сопряженіе, съ мужеской стороны женитьба, а съ женской замужество и посяганіе, die Ehe. Małżeństwo iest między osobami, zdolnemi ie zawierać, mężczyzny i niewiasty porządne złączenie, społeczność żywota nierozdzielną maiące. W kościele Katolickim siódmy sakrament. *Karnk. Kat.* 274, *Kucz. Kat.* 2, 641, złączenie mężczyzny z niewiastą przez kontrakt prawny, dla nabycia płodu uczynione. *Kras. Zb.* 2, 109. *Manżeństwo. *Budn. Ezech.* 16, 59. Mąż i żona małżeństwem złączeni. *Chel. Pr.* 69. W małżeństwie żyć *Ec.* сожительствовати. Piérwsze małżeństwo *Rs.* первобра́чіе, первобрачность, *adj.* первобра́чный. Czwarte małżeństwo *Ec.* четверобра́чіе, *adj.* четверобра́чный. Małżeństwo powtórzone abo drugie *ob.* dwoyżeństwo. Izraelitom bóg małżeństwa z nieobrzezańcami brać, zakazał. *Sk. Żyw.* 2, 1. Córa Kiéystutowa w małżeństwo szła za Janusza. *Biel. Św.* 225 *b*, za mąż szła, za niego szła). Posłuchay córko! żądaią cię w małżeństwo? *Teat.* 35, 14. W małżeństwie będziesz gronem dziatek otoczony, W zupełniéyszéy swobodzie będziesz żył bez żony. *Zab.* 15, 172. Nie niewola w małżeństwie, ale myśl bezpieczna, Ale uciechy miłe, ale zgoda wieczna. *Sim. Siel.* 48. W małżeństwie powiadaią sam bóg błogosławi. *ib.* 49, cf. komu bóg da dziatki, da i na dziatki). Małżeństwa są naymocniéysze towarzystwa związki. *Modrz. Baz.* 227. Powiadaią pospolicie: małżeństwo ostatnie szczęście, co uchwycisz, to trzymay. *Petr. Et.* 19. Ubogie małżeństwa poczciwe. *Morszt.* 210. Jadwidze dano moc sprawować króleſtwo Polskie, do tego czasu, póki małżeństwu nie będzie poddana. *Stryik.* 438. - §. Małżeństwa zażywać, małżeńską sprawę mieć, odprawować, z żoną obcować, abo żenie z mężem. *Cn. Th.*, ehelich beywohnen. - §. *collect.* małżeństwo =, małżonek z żoną, = małżonkowie, Eheleute, ein Ehepaar. Będziesz moią żoną, a ia twoim mężem, i będziemy małżeństwo dobrane. *Teatr* 33 *b*, 37. Przyiechaliśmy tam, a z nami razem młode małżeństwo. *Kras. Pod.* 2, 138. MAŁŻONEK, *MANŻONEK, - nka, *m.*, *Bh. et Slo.* manžel; *Sr.* 1. mandželſki; *Sr.* 2. rowna (cf. równy); *Vd.* sakonski mosh, sakonik, porozheni mosh, drushe (cf. drugi, drużba), tovarh (cf. towarzysz); *Cro.* tovarush; *Crn.* drushé; *Bs.* sadrusgenik, vojno músg; *Rs.* супру́гъ, сопру́гъ (*Ec.* супру́гъ sprzężay, para), сожи́тель (spółmieszkaniec), сожи́тникъ, der Ehemann, der Gatte; MAŁŻONKA, - i, *ż.*, *Boh.* manželka; *Slo.* manželka, choť; *Sr.* 1. mandželſka; *Vd.* sakonska shena, porozhena shena, sakoniza, drusha; *Cro.* tovarushicza; *Dl.* xena; *Bs.* sadrusgeniça; *Rs. et Ec.* супру́га, дружи́на (cf. drużyna), подружіе, сожительница, посе́стріе, помощница, die Ehefrau, die Gattinn. *Manżonek niektórzy piszą, dowodząc, iż to słowo złożone iest z Niemieckiego Mann, co znamionuie męża, i z Polskiego żona, *manżonek*, *mąż* maiący *żonę*; *manżonka*, *żona* maiąca *męża*. *Mącz.* - Przy zaczynaniu *manżeństwa, przysięgali sobie *manżonkowie* . . . *Budn. Ezech.* 16, 59, małżonkowie, die Eheleute. Małżonek nie iest, aż ten, kto ma żonę. *Gor. Sen.* 344. Są pewne powinności, które na małżonka włożono; są nie mniéysze te, które na małżonkę. *Gor. Sen.* 91. Małżonka ma być nieswarliwa, skromna, i żeby umiała w boiaźni bożéy wychować dziatki swoie. *Rey Pſ. Mmm* 5. MAŁŻONKARZ, - a, *m.*, *burl.*, n. p. Kawaler, iednakowe maiący z nią skłonności, wielki małżonkarz także, koło niéy się kręci. *Teatr* 1, 22, zwodziciel małżonek, der den Eheweibern nachstellt. MAŁŻONKOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, małżeństwem się łączyć, sich ehelich verbinden, heirathen. Rozumie, iż na nię kto spoyrzy, to i kocha, i gwałtem chce małżonkować. *Teatr* 1, 21. Małżonkować się *recipr.*, n. p. Władysław czwartym iuż razem z Ruską żoną małżonkował się. *Krom.* 489. Po tyluć złego i nużnym szczęście Małżonkuie się kochanéy niewieście, Pożar wygaśnie, niesmak serce zdyba, Nie iest - li droższa zaprawa, niż ryba? *Zab.* 15, 335. MAŁŻONKOWY, - a, - e, od małżonka, Ehemanns =.

MAŁŻOWINA, MAŁŻYK *ob.* Małż. MAM *ob.* Mieć.

MAMA, - y, *ż.*, *Bh.* mama, maminka; *Sr.* 2. mamma; *Crn.* mama, maméka (cf. mamka); *Slo.* mama, mamka, mamička, mať, matér, matka; *Cro.* màma, mamek, mamo *matercula*, *a pueris praecipue pro matre vocatur*; (*distg. Cro. et Rg.* mama, méka *illecebra*, *illix*, *ob.* mamić, mamidło; *Sla.* ſtára mama, = babka; *Rs.* мама матка (2. piastunka); *Lat.* mamma, *Gr.* μαμμα, μαμμη), Mamma, *infantum vox*, *qua balbutiendo matres*, *auias*, *nutrices appellant.* *Cn. Th.*, cf. tata); głos dzieci, którym matki, mamki etc. wołaią. *Wlod.* Jam ci w ustach ślicznych ięzyczek kierował Domowy, com cię to tata, to mama Nauczał mówić. *Paſ. F.* 195. Dzieci co ledwie mama wymówili, . . *Bard. Tr.* 45, cf. mamunia, mamuleńka,

mamusia. MAMAĆ, - ał, - a, *intr. ndk.*, mama wołać, Mama rufen. Wdzięcznie rodzicom swoim pochlebiała, J oycu tata, matce zaś mamała. *Paſt. F.* 195. Dzieci, co chléb iadły, przeſtawszy iuż mamać, Chcą go, a niemasz, któby mógł ułamać. *Chrość. Job.* 197. MAMCARZ, - a, *m.*, z mamki syn, der Sohn von einer Amme. Królowa *mamkę* bardzo gładką wzięła do dziecięcia, któréy potym król się rozmiłował, i miał z nią dwóch synów; po śmierci Królewſkiéy oni nabyci *mamcarze* królewica z królową z króleſtwa wygnali. *Falib. G.* 2. MAMCIA, - i, *ż.*, MAMĆKA, - i, *ż.*, MAMECZKA, - i, *ż.*, *demin. nomin.* mamka, kleine Amme, Ammchen, liebe Amme. Patrzaycie moia mameczko! *Teatr* 18 *b*, 35, *Mon.* 73, 325. MAMCZY, MAMCZYN, MAMCZYNY, - a, - e, od mamki, *Crn.* amene; *Ross.* мамкинъ, мáмушкинъ; Ammen=. Czego się dzieci z mlekiem, iakoby mamczynem nassały, tego się przez wszyſtek żywot będą trzymać. *Modrz. Baz.* 44. Job złorzeczy: na co mię baba podźwignęła w łono, Na co mamczynym mlekiem wykarmiono? *Chrość. Job.* 17. Ma sposobność mamczą do wszyſtkich zabawek, których ten ſtan potrzebuie. *Zabł. Roz.* 114. MAMCZYĆ *intr. ndk.*, mamką bydź, za mamkę służyć, Amme seyn. *Mon.* 72, 280.

MAMIĆ, *MOMIĆ, - ił, - i, *cz. ndk.*, omamić *dk.*, *Bh.* mamiti, zmámiti; *Slo.* mámim; omámeni *fascinum*; *Crn.* mamiti, mamem; *Vd.* mamiti, omamiti, shertati, omeſti, klamiti, obmotiti; *Cro.* mamiti, zmamiti, zmamlyujem; *Bs.* mamiti; *Rg.* mâmiti (mámitise *insanire*, pomama *insania*); *Bs.* izmamiti (smamiti *dementire*, smamitse *insanire*); *Rs.* сманúть, смáнивать, (манить machnąć ręką, kiwnąć; мáна nęcenie, ponęt; cf. *Gr.* μανία; cf. *Jtal.* mommiare, *Ger.* Mumme); zamydlać komu oczy, blaſk mu czynić, einen verblenden, einem die Augen verblenden, ihn berücken (cf. łudzić). Niech cię godność Cesarſka w Tytusie nie mami. *Teatr* 46 *d*, 42. Wytrzepawszy ią mówi: a toż masz dosyć, nie będziesz momiła, Wieręć mi się też iuż gra uprzykrzyła. *Paſt. F.* 133. Jeszcze ciekawa żądza w kraiów odległości Nadzieią zyſku nie była zmomiona. *Paſt. F.* 252. Mamiący *Rs.* ослѣпительный. Choćby cię inna zmamiła w czasie przez wdzięki swoie, Jeśli ci ſtateczność miła, pewnam osiąść serce twoie. *Teatr* 52 *c*, 33. Mamienie, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, das Blenden, Verblenden, Täuschen. Ciągnęło go ku niemu iakieś ſkryte mamienie, którego przyczyny wytłumaczyć nie umiał. *Stas. Num.* 2, 93, *un charme secret.* MAMICIEL, - a, *m.*, który kogo mami, der Verblender, Berücker; *Bh.* mamič (*Bh.* Mamil, bůh kterýž lidi mámj); *Crn.* mamésh, = odurzyciel; mamèz, = kuglarz; *Vd.* mamnik, mamez, omamnik, obmotnik, shertavez; *Rg.* mamez, mamitegl, zamamitegl; (*Bs.* mamaç *adulator*); *Rs.* мáнщикъ wab', wabny ptak). MAMICIELKA, - i, *ż.*, *Bh.* mamička, która mami, die Verblenderinn. Próżność, mamicielka płochych ludzi. *Kniaź. Poez.* 3, 158. MAMIDŁO, - a, *m.*, to co oczy mami, Blendwerk; *Bs.* mama *illecebra*; *Rg.* mâma, zamama *esca*, *allectatio*, pomama *insania*); łudarſtwo, kuglarſtwo, Blendwerk, Gaukeley. Tron elekcyyny mamidłem, zgubą narodu. *Gaz. Nar.* 1, 146.

Pochodz. *odmamić*, *rozmamić*, *zmamić*.

MAMKA, - i, *ż.*, (cf. mama, *Bh.* mama, maminka; *Slo.* mama, mamka, mamička; *Rs.* мáма matka, piaſtunka; cf. *Ger.* Mamma, Mámme Adlg.), die Amme, niewiaſta nowo zległa, naięta za pewną cenę do karmienia dziecięcia cudzego. *Dyk. Med.* 4, 161, *Bh.* kogna, od koienia, chowa, *ob.* chować; *Slo.* chůwa, chowačka, dogka (cf. *doić); *Sr.* 2. hamma; *Sr.* 1. doika, doyla; *Vd.* amma, hamma, ama, hama, doika, dojiza, dojiteliza, doiniza; *Crn.* dojniza, dojiza, ama; *Cro.* doika, doyka, doiniza; *Dl.* doyka, doicza; *Hg.* daijka, dajka, dayka, dajkátſka; *Rg.* dó niza, doitegliza, podojka, babba (cf. baba); *Bs.* dojniça, dojitegliça; *Sla.* dòjka, doilja; *Rs.* мамка, мáмушка, дойлица, кормилица (*ob.* karmicielka). Lepiéy żeby matka piersiami swemi karmiła dziecię, niżli przez mamkę. *Petr. Ek.* 94. Nie godzi się w mamki brać głupich, abo też układnych, to ieſt, swowolnych, iako są szwaczki, praczki, haftarki i insze takowe warsztatniczki. *Sien.* 465, *Spicz.* 185. Matki zlecaią mamkom do chowania dziateczki swe. *Groch. W.* 242. W mamki poszła, = poszła służyć za mamkę. - Mamka za matkę nie ſtoi. *Cn. Ad.* 478, cf. co matka to matka, cf. cudze ręce lekkie). Umie iuż paciérz bez mamki. *Cn. Ad.* 593, t. i. sam się rządzić może, nie dziecię już ieſt, ma ć rozum, minęło mu siedm lat, wyrósł z dziecińſtwa, z rózgi, wie co złe, co dobre). Więc się Jasiek urodzi, - gotuyże mu mamkę! *Rey Wiz.* 57. Mamki i niańki przyymował. *Teatr* 24, 154. Pilniéyszego tu oka trzeba, a niżli na mamkę. *Falib. G.* 2 *b*, iak naywiększéy pilności). Jak *mamka* się bał. *Arch.* 369, wie eine Mámme. - §. *Allegor.* Pochlebca synowi swemu Interessowi wziął w mamki Sztukę, tę szalbierkę ſtarą, która go cnoty odziała szlafrokiem. *Zab.* 10, 156, nahm zur Amme für seinen Sohn. O przewładna naturo, o ty mamko świata. *Zab.* 9, 113 *Zabł.* Sycylia i Sardynia Rzymu niegdyś mamki. *Warg. Wal.* 251, karmicielki, śpichlerze). Próżnowanie ſtrawą ieſt wszelakich złości, namiętności złéy żagwią, mamką nieczyſtości. *Kulig.* 149. - §. 2) *transl.* *mamka, = mgła, der Nebel. Mgła kiedy wſtaie, mówią flisy, mamka wſtaie. *Klon. Fl. E.* 4.

MAMLIWY, - a, - e, łudny, mamiący, łudzący, täuschend, betrügerisch. Precz wieszcze, wrogi, badacze, Mamliwe przepowiadacze, Tak iak Alchymiſtów mary, Nie godneście większéy wiary. *Jak. Bay.* 66.

*MAMON, - u, *m.*, MAMONA, - y, *ż.*, słowo języka Syryackiego (ieżeli nie z Greck. μαιμᾶν), znaczące bogactwo, pieniądze. *Kras. Zb.* 2, 3, *Dambr.* 427, der Mammon, Reichthum, Geld; *Sr.* 2. mammon; *Vd.* mamona, bogaſtvu; *Rs. et Ec.* мамóна (cf. *vulg. Rs.* мамóнъ żołądek). Nie możecie bogu służyć i mamonie. *W. Matth.* 6, 25. Czyńcie sobie przyiaciele z mamonu niesprawiedliwego. *W. Poſt. Mn.* 283, *W. Poſt. W.* 517. Mieć pieniądze, mieć wszyſtko, przy kim ta mammona, J sama szpetność ſkli się iakby ozłocona. *Zab.* 1, 209 *Nar.* Wszyſtkim tym Judaszom przewodnikiem była do przedaży oyczyzny przeklęta mamona. *Birk. Ex. B.* 8. Biada człowiekowi bez żony, ale z żoną biedniéy bez mamony. *Jagod. Gr. A* 4. Mamony chciwość na co nie pobudzi Łakomych ludzi? *Groch. W.* 558. Wszyſtko czynić gotowi dla nieszczęsnéy mamony i wziątku. *Pim. Kam.* 196.

Do szeląga od grzeszněy mamony Wolen żoſtawszy, z niczym powrócił do żony. *Zab.* 16, 126 *Nar.* Żolnierz ostatniey mamony dobywa na prowiant. *Bard. Luk.* 55. - §. Mamonem poganie zwali onego boga zmyślonego, któryby miał maiętność dawać; Grecy go zwali Plutem. *Budn. ad Matth.* 6, 24.

2) MAMONA, - y, *ż.*, Mamidło, **Blendwerk.** Książka ta, pełna zwodniczéy mamony, którą prawem człowieka nazywaią. *Gaz. Nar.* 1, 177.

-MAMOT, MAMOTAĆ *ob.* Momot, Momotać.

MAMRZEĆ, MAMRUCZEĆ, - ał, - e, *cz. ndk.*, MAMROTAĆ, - ał, - oce, *kont.*, *Crn.* mermram, mêmràm; *Vd.* mermrati, mumlati, shebetati, mumrat, godernjati; *Cro.* mermrati, mèrmram; *Dl.* marmorim; *Bs.* mermgljati, mrrimgljati, marmgljatti, mrrimosciti; *Rg.* marmoriti, marmosciti; *Rs.* мурчать, мурнычать, мурныкать, мурлычать, бормотать, cf. *Gall.* marmotter); mówić choć głośno, ale czego drudzy nie rozumieią. *Cn. Th.*, pod nosem mówić, mruczyć, **mummeln, murmeln.** Słowa przekęsywaiąc, mamrzą coś niewyrozumianego. *Pilch. Sen.* 110. Czarnoksiężnik ten mamrocząc cztery słowa, za sto mil wszyſtkie wygania przeszkody. *Teatr* 28 *b*, 9. Kiedy pacierz mówimy, *mamruczymy*, iakobyśmy z bogiem igrali. *Hrbſt. Nauk. d* 8 *b*. Na odpuſt chodzić, i Zdrowaś Marya z pacierzem i kredem mamrotać. *Setl.* 110. Niedzwiedź mruczy, mamrze. *Dudz.* 21, **der Bär brummt.** Mamranie, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, mruczenie, *Vd.* murmranje, mumlanje; *Sr.* 1. **mamleno;** *Bs.* marmoscenje, mrrimoscenje; *Cro.* memranye, cf. szemrać), **das Murmeln, Brummen, das Gemurmel, Gebrumme.**

MAMUNIA, MAMUSIA, - i, *ż.*, *dem. bland. nom.* mama; *Rs.* маминка; matyńka, matusia, **Mammachinn, liebstes Mütterchen.** Czemuż te łzy i ta twarz smutna u mamuni? *Przyb. Ab.* 188. Ah tato! ciesz płaczącą, tul mamunię tato! *ib.* 226. Dzieci wyszły z chaty, Stęsknione *b* z mamuni długo i bez taty. *ib.* 200. Nasza mamusia. *Jabł. Ez.* 21. Dziecko, Mamusiu! woła. *Zebr. Ow.* 157. MAMUNIN, - a, - e, do mamuni należący, **Mammachens.** *Rs.* маминъ.

MAMZER, Mamżer, MANZER, - a, *m.*, wychrzta, przechrzta, **ein getaufter Jude.** Uczyniono na synodzie Kanon, aby mamżerów nie chrzczono. *Tworz. Wie.* 111. *Tworz. Ok. C.* 1. Rzekł żydowi: Manzer, póki krzyża na czoło twoie nie włożysz, póty ... *Sk. Zyw.* 2, 14. *Ec. et Rs.* мамзеръ co ſkło topi).

MAN, - a, *m.*, z Niem. (**Mann, Rittersmann**, cf. leman, hołdownik), **der Vasall, Lehensmann,** *Bh.* **man;** *Suec.* man *ob.* **Adlg. Mann** 2 *b*); z lennym prawem co trzymaiący. *Cn. Th. feudatarius vasallus*, który trzyma mańſtwo. *Sax. Tyt.* 215. cf. *Bh. et Slo.* **podmaniti** *subiicere sibi*). Opolſki xiążę poddał się królowi Czeſkiemu, i zoſtał manem wiecznie króleſtwa Czeſkiego. *Bielſk. Kr.* 168. *Biel. Sw.* 206 *b*. Król może sądzić o gardło i dziedzictwo każdego swego mana albo hołdownika. *Szczerb. Sax.* 227. *Biel. Sw.* 238 *b*. - §. man, z niewolny, **ein Leibeigner.** Ten był wczoray nędznikiem a dziś wielkim panem, Ow zaś z pana zacnego malućko nie manem. *Falib. R.* 3. (*ob.* mańſki, mańſtwo.

MANASTER *ob.* Monaſter.

MANATY, MANATKI, - ek *plur.*, z Włosk. manáta) fascykuł, związanka, paczka, rzeczy czyie niewielkiey wartości, które z sobą zabiera, **jemandes Habseligkeiten, seine sieben Sachen.** Zbieray czym prędzéy swoie manatki, zwiąż w ieden fascykuł, i umykaymy. *Teatr.* 16 *c*, 106. Nie zoſtaie mi, tylko zabrać manatki, i umykać! *ib.* 24, 164. *Cztr.*; *Slo.* **zebrat swoge Suchi.**

MAŃCZASTY, - a, - e, Mańkaty, lewą ręką robiący, **links, mit der Linken arbeitend.** Było siedmiuset mężów z ludu wybranych, którzy byli *mańczaſtemi*, a którzy wszyscy z procy kamieniem ciſkaiąc, i włosa nie chybili. *Radz. Jud.* 20, 16. *Budn. ib.*, którzy *nie* używali ręki swey *prawey*. *Bibl. Gd.*) *ob.* mańka, mańkut.

MANDAT, - u, *m.*, *specialis conſtitutio principis. Farr.* 627. *Cro.* zapòved, cf. zapowiedź), **das Mandat.** Mandata ſtolicy Apoſtolſkiey w duchownym prawie, są liſty papieskie, przez które wolą swoię w duchownych i beneficyalnych materyach ogłaszaią. *Kras. Zb.* 2, 112. **ein Päpstliches Mandat.** Pozew do sądów Asseſsorſkich wydany, nazywa się także mandat. *ib.* **die Ladung vor das Assessorialgericht** cf. pozew). Słowo *mandat* pochodzi od słowa *mandamus* rozkazuiemy. Dla różnicy od innych pozwów, te które wychodziły do sądów królewſkich lub seymowych, nazywano *mandatami*. *Czack. pr.* 1, 206. - W ogóln; z rozkaz główny, ważny, n. p. Ten mandat bozki, to przednieysze rozkazanie iego, aby przed oczyma swemi zawsze mieli. *Wiśn.* 250. **Befehl, Hauptbefehl.**

1. MANDEL *ob.* Mędel.

2. MANDLA, - i, *ż.*, MANDLE *plur.*, *Bh.* **mandle**), **die Mandeln, Mandeldrüsen zu Anfange des Schlundes,** *Ital.* mandole, *Dan.* **mandel,** *Lat.* amygdala) ślinne iagody w uściech, z których ślina płynie. *Dudz.* 44. Mandlami nazywaią Anatomicy dwa gruczoły, które maią kształt migdałów; leżą przy nasadzie ięzyka, iedna na prawéy, druga na lewéy ſtronie; i sączą w gardziel, krtań i rurę oddechową płyn tłuſty, zdatny do ślizenia i wilgocenia ich. *Dyk. Med.* 4, 176.

MANDOWESZKA *ob.* Mendoweszka.

MANELA, - i, *ż.*, MANELKA, - i, *ż.*, *dem.*, naramiennik, bransoletka, ozdoba ramienia lub ręki. *Włod.* naruczak, **ein Armband, eine Armspange;** *Sr.* 1. **ručżné wobwazk, habo réčzazk;** *Crn.* narokniza, preroshniza; *Vd.* narokva; *Cro.* narukva, narukvicza; *Rg.* narùkviza; *Bs.* narukviçe, sascjakke; *Rs.* запястье, запястье; *Ec.* пленица. Obiecali iey dadź manele złociſte, które na lewych rękach nosili. *Otw. Ow.* 599. Manelki szmelcem napuszczone, By gwiazdeczkami perłami natknione. *Groch. W.* 332. Miaſto manelek dyamentowych, fałszywe kamienie na ręku nosił. *Kłok. Turk.* 179. Manelle wdział na ręce iéy. 3 *Leop. Genes.* 24, 49, zaponki. 1 *Leop.*). *transl.* Wiązali króle w pęta, a szlachtę w manele żelazne. *Birk. Kaw. Malt. C.*, t. i. w kłody, w więzy ręczne, **in Handfesseln, Handschellen.**

MANEŻ, - u, *m.*, z *Franc.*, *Bh.* **gizdarna;** *Vd.* pojezdishe, jesdna ograja); mieysce, gdzie uczą ieździć na koniu, **die Reitschule.** Synowie moi nie byli na maneżu, przecięż na koniach mocno siedzą. *Kras. Pod.* 1, 205. Nauki maneżu i ſektowania, nadaią ſkładność wzruszeniom zwierzchnim. *Kras. Liſt.* 66. *Min. Ryt.* 2, 60. Koń ten biegać ma na lince w maneżu. *Kaw. Nar.* 384. Maneżo-

wy *adj.*, Reitschule:. Koń maneżowy. *N. Pam.* 76, 12. ein Schulpferd.

MANEWR, - u, *m.*, Manewrami, czyli rękoczynami, obrotami woiennemi, nazywaią rozmaite poruszenia woyska, czynione na ten koniec, żeby było przyzwoicie uszykowanym, do stoczenia bitwy. *Zęsk.* 2, 214. *Jak. Art.* 3, 313.

MANIA, - ii, *ż.*; *z Greckołać.* zapalczywość albo szaleństwo, pochodzące z gorącości mozgu, bez gorączki, mieszaiące imaginacyą. *Comp. Med.* 89. *Perz. Lek.* 193. *Krup.* 5, 622. die Hirnwuth, die Manie. *Bs.* mahnitóst). MANIACKI, - a, - ie, waryacki, verrückt, wahnsinnig; *Rg.*, *Bs.* mahnit, manen). Po skończoney téy maniackiéy rozmowie, gdy odleciał odemnie ów modniś, prawiem od pamięci odszedł. *Mon.* 74, 368. MANIAK, - a, *m.*, manią cierpiący, waryat, ein Verrückter. Maniacy szaleiąc biią przytomnych. *Comp. Med.* 89. Ta przeklęta dziewczyna mózg mi pomieszała, iuż chodzę iak maniak. *Teatr.* 54, 19. Kiedy on głupi, toż Waść iest maniak. *Zabł. Zbb.* 110. Czy śni się, czy drzymię, czy nareszcie iaka Moc złoczynna zrobiła zemnie maniaka! *Zabł. Amf.* 27. *Boh. Kom.* 1, 186. *et* 5, 186. *Krup.* 5, 624.

MANIERA, - y, *ż.*, MANIERKA, - i, *ż.*, *dem.*, z franc. obyczayność, Manier, Sitte, Artigkeit; *Vd.* visha, manira, furm; *Rs.* манéръ, образъ; *Rs.* ухватка. MANIERY, MANIERKI, *plur.*, obyczaie, grzeczności, Manieren, feine Sitten, Höflichkeit. Grzeczność i dobra maniera nigdy nie była w téy doskonałości, W iakiéy ią dzisiay widziemy. *Mon.* 68, 32. Miał ten święty w sobie nieiakie obyczaie dworskiey maniery; pod czas siedział niepięknie nogę za nogę założywszy. *Sk. Żyw.* 2, 41. Obraziłbym wielu, gdybym prawdę szczérą Objawiał, a niezwykłą dworom manierą. *Kras. sat.* 85. O ie do kata, nie iest taka maniera Francuzka. *Boh. Kom.* 1, 370. Manierę ma tak grzeczną, że mi się arcy podoba. *Teatr* 9, 7. Flet do twych ust kładziesz z manierą, Z cudną na nim ślicznie graiąc cerą. *Zab.* 14, 132. t. i. kształtnie. Ton grzeczney maniery nie każe się pospolitować. *Kras. Pod.* 2, 156. Co za śliczne manierki! *Teatr* 9, 29. MANIERNOŚĆ, - ści, *ż.*, grzeczność, *Vd.* fletnost, lepovishnost, Manierlichkeit, Höflichkeit, Artigkeit. Ukłony, które mi często czynil, były skutkiem maniernośći iego. *Teatr* 9, 85. MANIERNY, - a, - e, - ie, *adv.*, obyczayny, grzeczny, *Vd.* fleten, lepovishen, manierlich, höflich, artig. Strasznie manierny ten hrabia. *Teatr* 9, 44. Nie wiedziałam, iżby uczeni ludzie nieprzyiacielami maniernego pożycia bydź powinni. *Teatr* 9, 79.

MANIFEST, - u, *m.*, MANIFEŚCIK, - a, *m.*, *dem.*, das Manifest; w dyplomacyi znaczy, albo ostrzeżenie prawa kraiowi należącego, albo deklaracyą, którą naród czyni przeciw narodowi. Manifest zaś prywatny, prywatną iest deklaracyą w publicznych aktach zaniesioną, przez którą ostrzega kto prawa swoie przeciw uzurpatorowi lub ukrzywdzicielowi. *Kras. Zb.* 2, 113. cf. protestacya. MANIFESTOWAĆ się *Recipr.*, manifest zanosić, cf. protestować się.

MANIPULARZ, - a, *m.*, strój kościelny, zawieszaiący się na lewéy ręce; ma zastępować mieysce chustek, które dawniey duchowieństwo w tym mieyscu wieszało. *Kras. Zb.* 2, 114. naręcznik kapłański, narękawie. *Cn. Th.* die Armbinde am linken Arme des Priesters bey der Messe. Z manipularza obaczysz przywiązanie Jezusowe do słupa Piłatowego. *Hrbst. odp. Ji* 4.

MANISTA, - y, *m.*, MANISTOWIE *plur.*, sekta Nowochrzceńców, osiadła po różnych mieyscach w Hollandyi, w Niemczech, w Polszcze. *Wyrw. Geo.* 140. Mennonity, od herszta swego Mennona Simonis zwani. *Kras. Zb.* 2, 149. die Mennoniten, Widertäufer. (*Rs.* манисма u rybaków Wolgayskich: dolna szczęka wyza).

*MANIZOWAĆ, - ał, - uie, *Jntr. ndk.*, *n. p.* Czarne oko delektuie, Marsowate odkazuie, Nurowate manizuie. *Comp. Med.* 699.?

MAŃKA, - i, *ż.*, *manus sinistra, qua quis instar dextrae prompte utitur.* *Cn. Th.* die linke Hand eines Menschen, der links ist; *Jtal.* mancino; cf. *Gall.* manchot). *Bh.* lewa ruka, krcha ruka, *Crn.* leviza; *Bs.* liva ruka). *Scaena* lewa ręka, mańka, iak niektórzy mówią. *Mącz.* Panteusz i prawicą i mańką sprawny. *Stas. Num.* 1, 115. Niektórzy lepiéy mańką, niżeli prawą ręką robią. *Sak. Pr.* 110. - Z mańki kogo zażyć, podstępnie, chytrze, versteckt, arglistig, listig einem beykommen. Zażyiemyż my go z mańki; ani pozna nieborak, zkąd na niego nieszczęście padnie. *Teatr* 15, 70. Djabelnie go z mańki zażyto. *Teatr* 23 *d*, 60. Wszystkie przygotuie środki, żeby ią należycie zażyć z mańki. *Teatr* 6, 123. - §. Mańka : MANKATY, MANKUT, - a, - e, *Subst. et Adj.*, *qui sinistra manu pro dextera utitur.* *Mącz.*, który lewéy za prawą używa. *Włod.* links; eine Person die links ist, *ob.* wardawy. *Jtal.* mancino, cf. *Gall.* manchot); *Bh.* lewák, lewačka; krcháč, krchnák, krchácek, lewácek, krsn'ák; *Sr.* 1. korschnitwcz, korch; *Crn.* levizhnék; *Vd.* lievak, lievorozhnik; *Cro.* lëvak, levorùk; *Rg.* ljevorùk, ljevak; *Sla.* livàk; *Bs.* liuák, livoruk; *Rs.* лѣвша. Ofiara nie ma być *mańka*, to iest, kusa. *Pim. Kam.* 78.? - §. Tenby górował, lecz go szczęście chopnie Mańkutem, w piérwszym zaraz gasząc świcie. *Mon.* 81, 155, (cf. kikut), z mańki go zażyła, zdradziła go.

MANKIET, - u, *m.*, MANKIETEK, - tka, *m.*, *dem.*, z franc.; die Manschette. *Sr.* 2. mánschetta; *Crn.* rokavz; *Sla.* taclie; *Rg.* zascjakka, zascjacniza; *Ross.* манжéта, манжéтка, брыжи. Gada o modach, z przyganą mankietów, pudru, fryzury. *Zab.* 14, 273. Gors i mankiety mocno pokazane, iuż dziś nie modne. *Teatr* 20. Ten gors i te mankietki tyś przyszywała. *Teatr* 29, 83. Zmarszczonego poprawiła mankietu. *Zab.* 10, 392. *Zabł.* MANKIETNICA, - y, *ż.*, MANKIETNICZKA, - i, *ż.*, *zdrb.*, co mankietki robi, *Rs.* манжетница, die Manschettenmacherinn.

MANNA, - y, *ż.*, pokarm niebieski, żydom na puszczy użyczony. *Kras. Zb.* 2, 115, das himmlische Manna; *Sr.* 1. manna, nebeski klieb; *Vd.* mana, nebeski kruh; *Bs.* manna; *Cro.* mana, szladka jegya; *Rs.* манна. Gdy przestała padać rosa, ukazało się na puszczy co drobnego, okrągłego, iako szron na ziemi, co gdy uyrzeli synowie Jzraelscy mowili ieden do drugiego: Man hu? (co to iest?) bo nie wiedzieli co było. J rzekł Moyżesz: tenci iest chléb, który wam dał bóg ku iedzeniu. *Bibl. Gd. Exod.* 16, 15. - *Phrastice* Mało iada, manną bożą żyw.

Cn. Ad. 473. - §. 2. sok zgęstniony do smakomitey stężałości, nieco tłusty, który płynie z łodygi i gałęzi iesionu, iaworu i wielu innych drzew w stronach południowych. *Dyk. Med.* 4, 176. das Apotheker=Manna, ein verhärteter süßer Saft einer Art des Aeschenbaums etc. - 3) Mannu, trawa manniana, gatunek kostrzewy, *festuca fluitans*, ziarna téy trawy są ową manną, którą w niektórych woiewództwach, mianowicie na Polesiu, obficie zbieraią bo zdrową są kaszą do zażycia. *Jundz.* 120. *Kluk. Rosl.* 3, 145. *Syr.* 1012. Manna, Himmelsthau, Himmelbrod, Schwaden. MANNIANY, - a, - e Manna=. *Rs.* манный (2. powabny, słodki). Korzenie manniane, nasienie manniane. *Syr.* 1013. Piie sok manniany, Ktory co ranek bywa z powietrza spuszczany. *Tol. Saut* 83. rosę niebieską).

MANOWIEC, - wca, *m.*, *MANOWIE, MANOWISKO, - a, *n.*, bezdroże, zdroże, Umweg, poboczna drożka, ein Nebenweg, Seitenweg. *Vd.* odpotje, sravenpotje, perpotje, postranski pot, nastranski pot; *Rs.* заўлокъ. Pierzchała manowiskami, *per avia.* *Zebr. Ow.* 24. Manowcami przekradł się cichemi. *Tward. W. D.* 2, 104. Chrostami, *manowiami czyni sobie tory. *Klon. Wor.* 20. *Manowiem biegał. *Zebr. Ow.* 278. *qua via nulla.*

*MANOWY, - a, - e, od mana, Lehnträgers. W iakim przypadku pożytki z lenna pochodzące, potomkom manowym należą. *Szczerb. Sax.* 214. MAŃSKI, - a, - ie, lenny, od mana, czyli mańśtwa, Lehns=, lehnbar, *Boh.* manſký. Jagiełło zamek z włością Kamieniecką dał Witołdowi mańskim albo hołdownym obyczaiem. *Stryik.* 470. MANSTWO, - a, *n.*, *Bh.* manſtwj, lenno, lenne prawo, das Lehen, Lehnsrecht. Książęta Szląskie wdali się w mańśtwo Janowi krolowi Czeskiemu. *Bielsk.* 187. W mańśtwo przyymować. *Niemc. Kaz.* 25. Mańśtwo przysiąc. *ib.* 22. - b) Dobro lenne, Lehensgut. Dobra od zwierzchniego pana rycerskim pospolicie ludziom za ich zasługi użyczane, z których zwyczaynie posługi albo daninę winni dawać, zowią mańśtwo. *Sax. Tyt.* 215. Udziały ziemi pod warunkami lennicżemi, w zepsutey łacinie nazywały się *maneria*, po Franc. *manoir*; źrzódło tego w słowie *mansio*; w Polszcze zostało imię *mańśtwo.* *Czack. pr.* 272.

MANSYA, - yi, *ż.*, n. p. był na mansyi u X X. Piiarów. *Steb.* 2, 345. MANSYONARYA, - yi, *ż.*, ustanowienie mansyonarskie. das Mansionarium. Fundusz mansyonaryi, *S. Grod.* 3, 6. *Sekl.* 35. MANSYONARZ, - a, *m.*, tak się nazywaią kapłani, których obowiązek oficium Panny Maryi codziennie w chorze śpiewać w katedrach, w kollegiatach, lub prepozyturalnych kościołach. *Kras. Zb.* 2, 115. ein Mansionarius, ein Priester, der das Officium der Jungfrau Maria täglich zu singen bestellt ist.

*MANTA, - y, salopka, eine Art Saloppen. Manta ramiona okryła, goły kark wydała, Tak iak była dopiero od pogrzebu wstała. *Bard. Luk.* 26. Reytroki, manty i kolety. *Łącz. Zw.* 30. Manty, półmancie, stroy kobiecy. *Haur. Sk.* 519. Różne stroie wymyślały, Manty zwane zamerłany, Kamizolety robdeszany. *Corup. Med.* 705. *MANTEL, - tla, *m.*, *mantelum*, der Mantel; płaszcz. *Mącz.*, *ob.* mętlik; *Cro.* mènten *chlamys*; menten = futro, kożuch, *Rs.* ма́нтія, ма́нтійка, *Sr.* 2. mantel, mantlik, *Sr.* 1. mantyl. MANTELZAK, - a, *m.*, MANTELZACZEK, - czka, *m.*, *zdrbn.*, z Niem. der Mantelsack, tłomok, n. p. Starszy brat zdjął z niego mantelzak. *N. Pam.* 23, 186. MANTOLET, - u, *m.*, płaszczyk krótki, ein kurzes Mäntelchen. Kawalerki, kapoty, westy, mantolety. *Łącz. Zw.* 30. - §. w szczególności, mantolet, płaszczyk kanoniczy, das Chorherrenmäntelchen. Xiądz pleban chciał mię ozdobić krzyżykiem, używaniem rokiety i mantoletu. *Xiądz.* 157. Niegdyś i ia też w mantolecie Do chorу skrzętny, czy się los pomnoży Szedłem dla groszy, i dla chwały bożey. *Kras. List.* 36.

MANTUA, - ui, *ż.*, miasto we Włoszech. *Dyk. G.* 2, 120 Mantua, *Bh.* Mantawa, Mutina. *adj.* Mantuański, n. p. Mantuańskie xięstwo. *Dyk. G.* 2, 120.

MANTUARY, szychy, posłotki. *Instr. Cel. Lit.*, *Vol. Leg.* 4, 359. ?

MANTYKA, - i, *ż.*, lat. mantica; mieszek takowy, który i na zad i na przod wisi, biesagi, kapsa, *Mącz.*; *Bąz. Hst.* 89. ein Queersack, torba. *Dudz.* 44. Widzisz na grzbiecie tego, co idzie przed tobą Srogą pełną mantykę, a swoiey nie baczysz, Ktorać na grzbiecie wisi. *Opal. sat.* 156. Coż czynił zubożały? wziął w ręce mantyki, J tak na żebraninie dla chleba partyki Błąkał się w obcych kątach. *Błaż. Tl. B b.* Rzekł Jezus uczniom: nie bierzcie na drogę, ani śrebra, ani łaski, ani mantyki, ani po dwu sukien mieycie. *Sekl. Luc.* 9., taistry. *Bibl. Gd.*). Synowi wszystko zapisawszy, sam pieszczy w garść, a sam z mantyką do lasa na grzyby chodzi. *Groi. obr.* 126. cf. grzyby, dziady, zubożały. MANTYK, - a, *m.*, zmudnik, nudnik, ciemięga, sam nie wie czego chce, innych bez potrzeby kłopoce. *Ofs. Wyr.* ein langweiliger, lästiger Mensch. MANTYCZYĆ *intrans. ndk.*, ciemięgać, bez potrzeby komu głowę suszyć, gadać ni to, ni owo, *Ofs. Wyr.* langweilen, den Kopf warm machen.

MANTYKORA, - y, *ż.*, *mantychora.* *Plin. H. N.* 8, 21, zwierz Jndyyski, iako go z Jndyyska Grecy i Łacinnicy zowią, abo *Ludoiad*, iako to słowo brzmi u Judów. *Cn. Th.*, der Menschenfresser, ein wildes Indianisches Thier.

MANTYLKA, - i, *ż.*, płaszczyk białogłowski. *Tr.* eine Weibermantille; *Rs.* манти́льи, *Gall.* mantille.

MANTYNA, - y, *ż.*, materyyka iedwabna, n. p. kontusz z ratsymoru, a żupan z mantyny. *Mon.* 74, 366.

MANUALNY, - a, - e, z łac., ręczny, doręczany, Hand=. Muzyka manualna. *Warg. Wal.* 306. t. i. instrumentalna, *oppos.* głosowa. MANUALIK, - a, *m.*, zbiór pism dorywkowych, n. p. manualik poczciwego człowieka, p. *Eysmonta.*, ein kleines Handbuch.

MANUFAKTURA, - y, *ż.*, rękodzieło, die Manufaktur (cf. fabryka) Kompania manufaktur kraiowych. *Vol. Leg.* 7, 751. MANUFAKTURZYSTA, - y, *m.*, rękodzielnik, bawiący się manufakturą, ein Manufacturist, Fabricant. *Pam.* 85, 1, 248. MANUSKRYPT *ob.* rękopism.

MANZER *ob.* Mamżer.

MAPA, - y, *ż.*, MAPKA, MAPECZKA, - i, *ż.*, *dem.*, wyobrażenie króleſtw, prowincyy etc., z wymiarem ich obszerności na kartach sztychowane. *Kras. Zb.* 2, 116, die Karte, Landkarte (*Mappe) *Vd.* deshelni perkas, semelska karta, semlokashezha tabla; *Rs.* ка́рта. Zrysowanie placów budynkowych, granic. powiatu, krolestwa, ziemi całey. *Solsk. G.* 4. Karte, Riß, Abriß. Mapa graniczna. *Zabor.* 368. eine Gränzkarte. Mapa ryta. *Mon.* 65,

477. eine gestochne Karte. Rysowanie map na tym zawisło, żeby na papierze ustanowić punkta, któreby tak były między sobą położone, iak są położone na polu przedmioty, maiące bydź oznaczone. *Jak. Mat.* 2, 274.

MARA, – y, *ż.*, cf. mor, (*Bh.* můra *ephialtes, incubo* latawiec, Niederś. der Mahr, *Suec. Isl.* mara; – cf. *Bretagn.* mor, = krótki przerywany częstò sen, (*Vd.* mar, vanzhanje, *Rg.* már *cura* troski, staranie); cf. *Ger.* Mähre, Mährchen, cf. *Lat.* merus; cf. marny). = co się śpiącemu marzy, co śpiący przez sen widzieć mniema, widziadło, obłuda, *Rs.* сновидѣнïе, грёза, ein Traumgesicht, eine Erscheinung, die der Träumende zu sehen vermeynt, ein falsches Gesicht, ein Gespenst. Przespawszy różną marą sen przerwany, wstaie. *Morszt.* 37. Nayprożnieysza na marze snów dalsze zakładać nadzieie. *Boh. Zamoy.* 210. *Prov.* Sen mara, bóg wiara. *Zegl.* 222. *Rys. Ad.* 61. cf. co komu bóg obiecał, to go nie minie). Miesiąc Marzec zwykł starych straszyć marami. *Haur. Sk.* 479. Omamienie zniknie, iako mary senne. *Węg. Mar.* 208. Uyrzawszy Jezusa, a on po morzu idzie, strwożyli się, rzekąc, iże obłuda iest. *Sekl. Matth.* 14. not. „*mara* abo widziadło". Znayduje monstrum samiast swey kochaney żony, Biedny człek w zdradzie, iakby z mary ocucony. *Zab.* 15, 190. *Nagł.*, ze snu) – *transl.* Mów, co nam za karę gotuiesz, zdeymuy fałszu marę z naszych bied. *Bard. Tr.* 227 Pochlebne żądzom, wszak się częściey mary Zdnią, niż prawda, bydź godnieysze wiary. *Zab.* 5, 364. – §. *Fig. tr.* J dla Cezara i dla swobod względu, Tylu narodom przyydzie stanąć marą. *Chrość. Luk.* 232, niszczeć? – 2. Mary *plur.*, *ob.* Mary.

Pochodz. *marzyć*, *marzenie*; *rozmarzyć*; *marny*, *marnować*, *marność*, *marnotrawić i t. d.*

MARANTA, – y, *ż.*, rodzay rośliny, do którego należy galgant. *Kluk. Dyk.* 2, 109. Galgantmaranta.

MARASZEK, – szka, *m.*, *dem. Nom.* Marek, kleiner Marcus.

MARCEPAN *ob.* Marcypan.

MARCHA, – y, *m.*, *et ż.*, *Plinius commemorat aliquot voces Celticas, e quibus* marcha *equam vel equum vi[illegible] significat, Sarn. Ann.* 963. cf. *Pausan.* μαρκαν; *Alemann.* marach, = koń, rumak, cf. *Ger.* Marstall, cf. *Pol.* marszałek; – w znaczeniu klaczy, Niederś. Märe, *Angls.* mere, myra, *Holl.* merry, *Angl.* mare, *Suec.* mär, *Finl.* maerae, *Vd.* mora, kobila, plasa, shrebishna zisa; – cf. *Cro.* mërha, merczina 1, *cadauer*, *foetidum*, *caro morticina*, cf. mercha; 2. merha *pecus*, marshe, marsha, = bydło, bydlęta; *Bs.* mahra, goveda *armentum*, *pecus*, *grex*; *Sla.* márva, = bydlę; *Bh. et Slo.* mrcha, mrssina ścierw, *Vd.* merha, mershina, merzina, zerklina, mertvu truplu, *Rg.* marzina). – My także iak Niemcy w naszey mowie stare koniska marchami zowiemy. *Nar. Hft.* 4, 280. Mähre, Schindmähre, *Bh.* herka, *Vd.* medel konj, shiva merha; *Rs.* лошадёнка, кляча, клячка, клячёнка, Leniwy marcha, Choć go bydź mienią potomkiem Pegaza, Bez względu na ród zacny, pług na grzbiecie dźwiga. *Nar. Dz.* 3, 110. Stary marcha zrobiony, znędzniały, nosaty i cale zchorzały. *Alb. z W.* 8. Orły na ścierwy spadaią, iako są marchy końskie. *Cresc.* 623. Koszt ten niemożna łożyć na każdego stadnika, zwłaszcza gdzieby sama marcha za to nię stała. *Hipp.* 17, Bóg możo pysznego monarchę strąciwszy, zmienić w sianem spasną marchę. *Kchow.* 316, *et Kchow. Roż.*, alluzya do Nabuchodonozara, w leśnego zwierza przewierzgnionego). – *Transl.* Wyżeń marchę (o koźle) z pieczęci; weźm baranka. *Pot. Pocz.* 441. paskudnika, szkodnika.

MARCHEW', – chwi, *ż.*, *Bh.* mrkew; *Sr.* 1. morchwa; *Sr.* 2. marchej, marchwej; *Vd.* merlni, ermena repa, korenje; (*Vd.* merkva, = gatunek rzepy); *Crn.* korénje (cf. korzeń); *Bs.* marqua, mrriqua, mrrikva, mrrikvola; *Sla.* mërkva; (*Cro.* mörkva, merkèvza; *Hg.* murok, karórépa; *Rg.* márkva, markvjella *napus*, *pastinaca*); *Cro.* merlin; *Rs.* морковь, барканъ (cf. burak) die Möhre, *Suec.* Morrot, *Daucus Linn.* Marchew' swoyska, roślina ogrodowa, *daucus satiuus*, gelbe Möhre, Gartenmöhre, Mohrrübe, wielorakiego gatunku; pospolita, cukrowa abo Hollenderska, czerwona; wszystkie suchotnikom bardzo zdrową potrawą. *Kluk. Rośl.* 1, 206 *et* 2, 237. *Ład. H. N.* 102. Marchew' Włoska, karota, głuchy pasternak, marchew' czerwona. *Syr.* 1058, die rothe Möhre, Carotte. Marchew' polna, dzika, gniazdo srocze, die wilde Möhre. *ib.* 1063, *Bh* olessnjk; pasternaczek, świniak, serdecznik. – *ob.* Marchwiany, marchwisko.

MARCHIA, – ii, *ż*, die Mark; Brandeburgia składa się z kilku marchiy, starey, średniey, Pregnickiey, Ukerańskiey i Nowey. *Nar. Hft.* 4, 380. cf. margrabstwo). *Boh.* Marky = Brandeburgia.

MARCHUŁT, MARCHOŁT, – a, *m.*, *Marcolphus*, *vox et persona ficta de terriculamentis nocturnis vel sepulchrorum. Cn. Th.*, teraz mówią upiór, poczwara grobowa, straszydło nocne. *Włod.* (*Germ.* Markolf imię pewnego ptaka); ein Nachtgespenst, Todtengespenst, Gräbergespenst. *Bh.* matoha, zlý duch; *Rs.* дѣдушка домовой. Jeśli ich do tego namówicie, będę was miał za mędrsze, niż samego marchołta. *Twor. Ok. A* 1. – *Fig.* Uczynki te więcey na sowizrzała i marchułta, niż na człowieka uczciwego należą. *Zygr. Pap.* 153. – *transl.* szkaradnie szpetny człowiek, koczkodan, ein häßlicher Mensch. Podczas szpetny Marchułt mędrszy, niż krasny Ganimed. *Cn. Ad.* 1014. MARCHOŁSTWO, – a, *n.*, n. p. Swiętego kiiem biią za marchołstwo. *Zygr. Pap.* 153. może sowiźrzalstwo, Eulenspieglerey.

MARCHWIANY, – a, – e, od marchwi, *Rs.* морковный. Möhren=. Nasienie marchwiane; nać marchwiana. *Syr.* 1062. Liście marchwiane, *Ross.* морковникъ. MARCHWISKO, – a, *n.*, pole na marchew', das Möhrenfeld. Szkodę świnia czyni w marchwisku. *Pot. Zac.* 66.

MARCIE, – ia, *n.*, *Subst. Verb.* mrzeć.

MARCIN, – a, *m.*, imię męskie, Martin; *Bh.* Martin; *Sr.* 2. Mäto, Tinno. S. Marcin, będąc ieszcze świeckim, gdy ubogiemu połowę płaszcza swego dał, w tęż połowicę odzianego we śnie Chrystusa obaczył, i hoyną nadgrodę odebrał. *Kras. Zb.* 2, 118. Próżno Abrahamowym liczy się synem, Co płaszcza ubogiemu nie rzeże z Marcinem. *Pot. Zac.* 152. Wie ś. Marcin, dlaczego płaszcz dał. *Rys. Ad.* 70. *pileum donat*, *ut pallium recipiat*; cf. czapka za biret; wet za wet). Jak ś. Marcin, dlaczego urznął płaszcza, tak oni wiedzą przyczynę tego. *Pot. Arg.* 624. – Starszy godnieyszy; starszy bóg, niż ś. Marcin. *Rys. Ad.* 65. cf. starszy pan Baranowski, niżeli pan Kossowski) *Frons occipitio prior*, starszy bóg, niż

świçty Marcin; daleko lepiey sam przez się swey rzeczy doyrzeć, niżli się na kogo spuszczać. *Mącz.* cf. cudze ręce lekkie). - Olszowy Marcin; *ligneus, ineptus, stupidus. Cn. Ad.* 784. nieulisániec, nieruchawy, ochoczy iak pień na ptaki, ein hölzerner Peter. - Że śnieg na świçty Marcin pospolicie spada, Na białym koniu ieździ, przypowieść powiada. *Pot. Pocz.* 147. - Sklęsnie mieszek u woyta nazaiutrz po S. Marcinie, kiedy z dwora idzie. *Rey. Zw.* 61. po zapłaceniu raty; cf. Swiętomarciński. MARCISIA, - i, *ż.*, imię kobiece, n. p. Piersi Marcisi na me oczy wędą. *Zab.* 15, 208.

MARCÓWKA, - i, *ż.*, eine Märzhenne. Marcówki zowią się kokosze z owocu, który miesiąca Marca znoszą. *Haur. Sk.* 120. MARCOWY, - a, - e, od miesiąca Marca, *Bh.* Marcowý, Marcowny, Březnowý; *Rs.* мартовскій, *Ec.* мартовый, März=. (*ob.* Marzec). Młoda rada, panieńska łaska, Marcowa pogoda, skutku nie maią. *Rys. Ad.* 41. Poiednana przyiaźń, iak Marcowy lod. *Rys. Ad.* 57. Jako chwila Marcowa, w pannie miłość płocha. *Pot. Arg.* 447. Jakem zmiarkowała, że to ten Jegomość marcowy gaszek. *Teatr* 24 *b*, 13. niestatek). Tak mile na się patrzeli, iak dway Marcowi koguci. *Pot. Arg.* 131. Matka dziecię kąpie, pieści, karmi, upstrzy, ubryzuie, iako marcowe prosię, a ociec iuż nie tak się z nim pieści. *Rey Zw.* 178 *b*. Marcowe piwo, Marzec, *Vd.* susheзni ou, *Slo.* Marec. Marcowe piwa tak dobre, nie dla iakiey inney przyczyny, tylko że Marcowe wody naywięcey pochodzą z śniegów. *Kluk. Kop.* 1, 118. Marcowy kwiat, = hiacynt. *Syr.* 1355. die Hyacinthe, Märzblume.

MARCYALISTA, - y, *m.*, boiownik, ein Kriegsheld. Twierdzą gwiazdopisowie, że się pod Marsem Marcyalistowie rodzą odważni i nieustraszeni. *Susz. Pieś.* 3 Q. Day Panie wielu takich marcyalistów oyczyznie, którzyby iey i substancyą i odwagą zdrowia służyli. *Sax. Okul.* MARCYALNY, - a, - e, Marsowy, boiowy, martialisch, kriegerisch. Staraią się o to, aby żołnierz imponuiącą i marcyalną miał minę. *Lesk.* 2, 212. - §. Wody żelazo w sobie maiące marcyalnemi zowią. *Krup.* 5, 216. mineralische Eisenwasser. *ob.* Mars 3, = żelazo.

MARCYPAN, - u, *m.*, *Bh.* marcypan; *Cro.* marczepán; *Hg.* martzafánk; *Rs.* марципанъ, родъ пирожнаго изъ сахару и миндалю; *Lat. med. marci panis, panis martius Ital.* marzapane, *Hisp.* Maçapana, *Gall.* Massepain; der Marzipan, rodzay placka albo androta cukrowanego, i przyprawnego migdałami. etc. *Wład.* Marcepan z migdałów, cukru etc. *Wiel. Kuch.* 405. Nie uczynią się same migdały z cukrem marcypanmi; trzeba koło tego chodzić. *Petr. Pol.* 16. cf. bez pracy nie będą kołacze). Robią dzieciom z marcypanów i miodowników litery, aby się snadniey uczyły abecadła. *Petr. Et.* 13. Nie obaczysz u mnie na stole piramid, ani marcypanów. *Kras. Pod.* 2, 70. Obeydą się bez Wc Pana miłości, iak Tatarskie wesele bez marcypanu. *Teatr* 24 *b*, 33. MARCEPANIK, MARCYPANIK, - a, *m.*, marcepanowy piekarz, der Marzepanbäcker, cf. androtnik, *Cn. Th.* MARCYPANOWY, - a, - e, od marcypanu, z marcypanu Marzipan=. Musiała dadź na zastaw cztery łyżki srebrne marcypanowey roboty. *Teatr* 26, 8.

MARDAĆ *vel* MARGAĆ, - ał, - a, *Intr. ndk.*, ogonem machać, mit dem Schwanze wedeln, ogonem ruszać. *Dudz.* 45. Pies ogonem marda. *Haur. Sk.* 284. Margali ogonami. *Zebr. Ow.* 355. Legawiec, aby ptaków nie spłoszyć, oglądaiąc się na pana, układzie się, mardaiąc ogonem. *Cresc.* 631. Jak psu dasz kęs chleba, aliści się on płaszczy, a marda ogonem od radości. *Rey Zw.* 81 *b*. Przybieżał pies, a *marganiem* ogona swego radował się. *Leop. Tob.* 11, 9. *Wujek.* - §. *Transl.* Marga łaciną, iak martwe cielę ogonem. *Rys. Ad.* 38. Ci szkolarze zawsze muszą margać łaciną. *Teatr* 24 *c*, 32. Dziwnemi się proiekty czupryna mu ieży, Marga iak z Babilońskiey ięzykami wieży. *Nar. Dz.* 3, 116. *Rs.* марахóрамъ, radebrechen. *Gall.* écorcher une langue).

*MARDOSZ, - a, *m.*, n. p. temu się Panie Mardoszu dziwny, że... *Pim. Kam.* 160. ?

MAREK, - rka, *m.*, imię męzkie, Markus. Marek ś. ewanielista, był uczniem Piotra ś., i pisał swoię ewanielią według tego, czego się dowiedział od Piotra. *Kras. Zb.* 2, 120. *Zał. Test.* 360. - §. J tłucze się, iak po piekle Marek. *Zabł. Fir.* 37. *Rys. Ad.* 65. niespokoyny. - §. *botan.* Marek, *Sium*, rodzay, tu należy cukrowy korzeń, sierpnica *etc.* *Kluk. Dyk.* 3, 83.

MARENA, - y, *ż.*, ryba, poławia się w Dnieprze, kształtu okrągłego, długa na łokieć, oczy ma kryształowe niby i wypukłe, około których są dwie obrączki rubinowe, łuskę ma perłową i płetwy czerwone. *Ład. H. N.* 104. die Moräne, Morane, ein Flußfisch; *Cro.* mrena,

MAREŃKA, MARYNKA *ob.* Marysia.

MARGIEL, MERGIEL, - u, *m.*, *Bh.* slin, merl; *Vd. et Crn.* merglina; *Rs.* рухлякъ; *Lat. med.* marla, *Gall.* marle, marne; der Märgel, ziemia twarda tłusta, do poprawy gruntów i innych użytków służąca, ziemia właściwie z wapna i gliny się składaiąca. *Kluk. Kop.* 1, 249. *et* 281. Mergiel iest złożony z krety, piasku i gleiu. *Torz. Szk.* 238. MARGLOWY, - a, - e, od marglu, Märgel=, *Rs.* рухляковый. Wapno marglowe. *Weresz. Kii.* 9.

MARGINES, z łac., *ob.* brzeg, kray.

MARGORZATKA, *ob.* Małgorzatka.

MARGRABIA, - i, *m.*, *et* - biego, *mascul. subst.*, der Markgraf; *Vd.* meini knes; *Crn* markez, markovz; *Boh.* Markrabě; *Rs.* маркграфъ. *Margraf; tytuł wielu domów w rzeszy Niemieckiey, osobliwie czterech udzielnych książąt, margrabi Brandeburskiego, Miśnieńskiego, Badeńskiego i Morawskiego. W Polszcze z przywileiu cesarza, Pinczowska włość na margrabstwo erygowana, a starszy w domu Myszkowskich zawsze ią posiadać ma; że zaś ten dom zszedł; z Wielopolskich familii naystarszy wziął imię Myszkowskich z tytułem Margrabi Pińczowskiego. *Kras. Zb.* 2, 121. *Wiel. Her.* 1, 203. Ci, którzy rządzili kantonem iakim, zwali się *Landgrafami*; ci, którzy strzegli granic *Margrabiami*; ci, którzy rząd mieli nad fortecą *Burgrabiami*. *Dyk. G.* 2, 62. *Szczerb. Sax.* 233. - §. margraf, w dawnych pismach, z Brandeburski margrabia, der Markgraf von Brandenburg. *Bielsk.* 18. *Krom.*, *Stryik etc. etc.*. *MARGRABCZYK, - a, *m.*, z Margr. Brandenburskiego rodowity, ein Märker, ein Brandenburger. MARGRABIANKA, - i, *ż.*, Margrabiego córka, die Tochter des Markgrafen. MARGRABINA, - y, *ż.*, żona Margr., des Markgrafen Gemahlinn. MARGRA-

BSKI, - a, - ie, od Margrabiego, Markgräflich; *Vd.* meinokneshen). - *per excell.*, Brandeburfki, Märkisch, Brandenburgisch. Łokietek wyprawił się do Safkiey ziemi i Margrabfkiey, przeciw margrabi Brandeburfkiemu. *Stryik.* 362. Droga nie przez Margrabfką ziemię, ale przez Głogów z kupiami niech będzie. *Herb. Stat.* 333. MARGRABSTWO, - a, *n.*, godność, władza i kray Margrabiego, *Vd.* meinokneftvu; *Crn.* markésya, markosina; die Markgrafschaft Margrabftwo Badeńfkie, Brandeburfkie etc. *Wyrw. G.* 121. Margrabftwo Pińczowfkie. *Wiel. Her.* 1, 203. Fryderyk, Margrabia Brandeburfki, nowe margrabftwo, które za dawna częścią Kaszubfkiey ziemi było, przez dobrowolne poddanie wziął. *Krom.* 596. *novam Marchiam*, die Neumark. - *per excell.* margrabftwo, = Brandeburgia, die Mark Brandenburg. Komissya od Węgier, Szląfka i Margrabftwa. *Vol. Leg.* 3, 687. *Bielfki* 18. - §. 2. *collect.* margrabia z margrabiną, der Markgraf und dessen Gemahlinn. Państwo margrabftwo przyiechali.

MARKA, - i, *ż.*, die Spielmarke, Marke. Losów nieszczęśliwych dopełniaiąc miarki, Pozbywszy gotowizny, gra teraz na marki; Złe rzecz sądzić z pozoru, o marki, o sztony! Któżby zgadł, żeście czasem warte miliony. *Kras. sat.* 110. Karty przygotuy, marki w pogotowiu bydź powinny; może państwo nie na gotowe grać będą. *Teatr* 33 *d*, 32. - §. znaki, poznaki, zkąd się co pomiarkuie, Zeichen, Merkzeichen, Merkmale. Te które odbierasz podarki, To są dla ciebie przyszłych względów marki. *Teatr* 43 *b*, 73.

MARKIETAN, - a, *m.*, *Bh.* markytan, *Vd.* marketander, vunkuhauz, jeftvinar, jedvinar; *Sla.* marketan, *Ross.* маркитантъ, *Ital.* mercadante, *Gall.* mercadant; cf. *Cro.* marka, = hultay). bazarnik, der Marketender. Markietany w woyfku są potrzebne. *Papr. W.* 1, 434. MARKIETANKA, - i, *ż.*, bazarnica, *Bh.* markytanka), die Marketenderinn. MARKIETANSKI, - a, - ie, od markietana, Marketender-. *Rs.* маркитантовъ, маркитантскій. MARKIETANSTWO, - a, *n.*, handel markietańfki, Marketenderey, *Vd.* marketandaria, vunkuharia, jeftvinaria, jedvinaria.

MARKIEZ, MARKIZ, MARKWIZ, - a, *m.*, ein franz. Marquis. Markiezowie po książętach następuią. *Tr.* - MARKIZA, - y, *ż.*, nad oknem z dworu daszek odsłoneczny, die Marquise, ein Sonnendach. Tu wonne kwiatów pachnących awiey, Siatkowe w oknach dla chłodu markizy. *Zab.* 10, 18. *Skrzet.* MARKIZOWA, - y, *ż.*, die Marquisinn. MARKIZOSTWO, - a, *n.*, das Marquisat.

MARKOPOL, - a, *m.*, miasto na Rusi, teraz w cyrkule Lwowfkim. *Dyk. G.* 2, 127. eine Stadt im Lemberger Kreise.

MARKOT, - u, *m.*, markotanie, szemranie, mruk, dąs, das Brummen, Murren. Kain wyfkoczył za prog i bąkał pod nosem, Zadrżała za łaiących markotów odgłosem Jafkinia. *Przyb. Ab.* 131. - 2) markot, - a, *m.*, człowiek markotny, markotliwy, markocący, szemracz, ein Brummer, Knurrer. *Cn. Th.*, *Ross.* ворконуїнъ, воркуйнъ; *Ec.* негодователь (cf. *Boh.* Morak cf. mór). MARKOTAĆ, - ał, - a *et* - oce, *Intr. et Transitiv. ndk.* mrucząc odwarkać, szemrać, marmotać, mamrzeć, widerspenstig murren, brummend widerbellen, murren, knurren; *Bh.* mrčeti, mrčím (cf. mierzić); zpuzeti se; *Bs.* gbrriftitise; *Vd.* merzhim; *Ross.* негодовать, пороптать, пыхтѣть, пыхчу. Chłopczyk na pedagoga nic nie dał, gdy go do kościoła przyniewolił, on markotał: póydę, ale uyrzysz, ieśli paciers będę mówił. *Dwor. K.* Jeśli się nie nasycą, będą markotać, *Leop. Ps.* 58, 16. Markotaliście przeciwko mnie. 1 *Leop. Num.* 14, szemraliście. 3 *Leop.* Nie wierzyli słowu iego, i markotali; nie usłuchali głosu pańfkiego. *ib. Ps.* 105, 25, szemrząc nie byli posłuszni. *Bibl. Gd.*). Na Ulissesa markotał sztucznego Pirrus, że kiedy słuchał rady iego. *Bard. Tr.* 270. O to markocę, tyfkuię abo markotna mi, *haec ego mecum mussito. Cn. Th.* Słyszę, że on iakieś szemranie markoce. *Banial. J* 2 *b.* Szemranie warg, w którym ludzie nic wiedzą, co markocą, fałszywi prorocy wprowadzili. *Sekl.* 110. Sobie tylko samemu słowa wieczerzy Pańfkiey markotał, albo potaiemnie szeptał. *Zygr. Pap.* 167. - §. o niedźwiedziu, = mruczeć, mamrzeć, (vom Bären), brummen. Niedźwiedź mru mru markoce. *Petr. Ek.* 43. MARKOTANIE, - ia, *n.*, *Subst. Verb.*, odwark, *Rs.* негодованїе, das Murren, Widerbelfern, Sługa ma bydź posłusznym bez markotania. *Petr. Pol.* 49. Dań i pobor każdy bez markotania i ociągania się wypłacę. *Pilch. Sen. list.* 3, 233. Niemała to rzecz, za nadeyściem owey nieuchronney godziny (śmierci), bez markotania wychodzić. *ib.* 244. - §. markotanie, mruczenie, szeptanie, Murmeln, Gemurre. Słowa cichym markotaniem Do tego przyłączaią, z dziwnym zaklinaniem. *Paszk. Dz.* 64. *Miarkotanie kotów. *Sak. Kal. B.* 4. MARKOTLIWY, - a, - e, mrukliwy, brummerisch, markocący, mamrzący, mruczący, brummend. Niedźwiedzica lizaniem swoim markotliwym formuie członki płodu swego. *Otw. Ow.* 623. MARKOTNIĆ, - ił, - i, *Act. ndk.*, markotnym czynić, verdrieß*s*lich machen. Wzrok nieufność markotni. *Przyb. Milt.* 132. MARKOTNICA, - y, *ż.*, kobieta markotna, ein verdrießliches mürrisches Weib. *Rs.* ворконуъя, воркуъья. MARKOTNIE, MARKOTNO *adv.*, verdrießlich. Markotno mi, niemiło mi, gniewno mi na co, na kogo. *Cn. Th.*, *Vd.* mersi, samersi tu meni; *Crn.* na lube se meni; *Cro.* vegyasze; *Sr.* 2. mne muzi, muza. Okrutnie to sercu iey markotno będzie, gdy mię obaczy księżną. *Teatr* 48 *b*, 39. Niech się pan nie gniewa; prawda, że to markotno. *ib.* 6 *b*, 82. MARKOTNOSC, - ści, *ż.*, zły humor, böse Laune, Verdrießlichkeit. *Boh.* mrzutost, newbodnost, newrlost; *Crn.* nalubnost; *Vd.* merslivost, samerslivost, sapetnost, termą; *Rs.* воркливость, досада. MARKOTNY, - a, - e, nieukontentowany, zniechęcony, verdrießlich; *Boh.* mrzutý, newbodný, newrlý; *Vd.* mersliu, samersliu, mershak, mersik, termen, traglivu, navoleh, jesen, hudobin; *Crn.* nalubne, klavern, odūrn, teshliv (cf. tęfkliwy), shpindèg, *Rg.* marzèch; *Sla.* dosadljiv, grjivan; *Ross.* ворхливый, досадный, досадительный. Gdybym odjechała bez iego woli, może by był markotny. *Teatr* 54, 26.

Pochodz. *odmarkotać*; *odmarkotywać*.

MARKOW, - a, *m.*, miasto w powiecie Oszmiańfkim. *Dyk. G.* 2, 127. eine Stadt in Litthauen. MARKOWA, - y, *ż.*, imię różnych wsi, n. p. pod Rzeszowem. - *Prov.* Wolałbym w *Markowey świnie paść. *Rys. Ad.* 72. MARKOWICA,

- y, *ż.*, miaſto w Wołyńſkim. *Dyk. G.* 2, 128. eine Stadt in Wolhynien. MARKOWICE, - ic, *plur.*, miaſto w Inowrocławſkim, ozdobne klaſztorem Karmelitów. *Dyk. G.* 2, 128. eine Stadt im Netzdiſtrikte. MARKOWO, - a, *n.*, miaſto w Witebſkim. *Dyk. G.* 2, 128. eine Stadt in der Woiw. Witebsk. MARKUSZEW, - a, *m.*, miaſto w Lubelſkim, gniazdo zgasłéy familii Markuszewſkich. *Dyk. G.* 128. eine Stadt im Lubliniſchen.

MARKOWY, - a, - e, od mark do grania, Marken=. Ciężko to markowe pieniądze płacić. *Teatr.* 13, 11. płacić za przegrane marki).

MARMELADA, - y, *ż.*, z Włoſk., z różnych owoców, t. i. pigw, morel, iabłek etc. *Wiel. Kuch.* 405. die Marmelade.

MARMOTAĆ, MORMOTAĆ, - ał, - oce, *Act. ndk.*, (cf. markotać), knurren, ſchnurren (von Katzen), *Vd.* mermraukati; *Rg.* mormoriti, marmosati; *Rs.* бармотать. Gdy kto koty głaszcze, marmoczą. *Kluk. Zw.* 1, 303. Pies kontent ogonem wiie, kot marmocze. *Kluk. Zw.* 1, 116. - *transl.* Ciessy troſkliwego oyca, coś nie wyraźnie marmocąc. *Stas. Num.* 1, 71. t. i. mamrząc, półgębkiem gadaiąc, przekęsywaiąc, murmelnd. MARMOTEK, mrukliwy, (niedźwiedź) *Kniaz. Poez.* 3, 21. *Ross.* бармоту́нъ.

MARMUR, - u, *m.*; z *Greckołac.*, der Marmor, *Boh. et Slo.* mramor; *Sr.* 1. marmor, marmel; *Hg.* márvány-kö; *Vd.* marmel, marbel, mramor; *Crn.* marbél; *Cro.* marmor, mrámor; *Dl.* mramor, *Bs. et Rg.* mramor; *Sla.* mramòr; *Rs.* мраморъ, марморъ; *Gr.* μαρμαρος, μαρμαρον, *Chald.* מרמרא. Marmur ieſt przednim wapiennym kamieniem, który ma kolor, i daie się szlifować i polerować. *Kluk. Kop.* 2, 69.; bardzo twardy, wypolerowany, ſtaie się iasnym, i nabiera piękności podobnéy kamieniom drogim. Paryyſki marmur, z wyspy Paros, Pariſcher Marmor, wybornéy ieſt białości, Lacedemońſki ieſt zielony, a ten naydroższy. *Ład. H. N.* 105. Prawdziwy i naylepszy marmur ieſt zielony; abowiem ztąd wziął przezwiſko marmo. *Sien.* 336. Porfir ieſt marmor czerwonawy z białemi żyłkami; Ophites koloru wężykowatego; Bazalt koloru stalowego, Thepria popielatego. *Ład. H. N.* 105. - Sokratesa oyciec marmurem robił. *Warg. Wal.* 94. er arbeitete in Marmor. Wszyſtko tam budowano od marmurów rożnych, dziwne rzezania po ścianach. *Star. Dw.* 25. Umiała ukoić one gniewy, które według przysłowia ſtarego, na marmurze były napisaane, spadły z marmuru i z serca. *Birk. Zyg.* 52. Urazy pisze na marmurze, dobrodzieyſtwa na piaſku. *Mon.* 76, 325. *ib.* 70, 688, pierwsze pamięta drugich zapomina). Na marmurze, = na posadce marmurowéy, = w pałacu Pańſkim, Królewſkim, auf dem Marmorboden, im Königl. Palais. Buławy teraz daią tym, co piętą tylko wiercą u dworu; więcey na marmurze wysłużywszy, niż żołnierz w polu i na koniu. *Opal. sat.* 85. Nietrwały taki szpłacheć, który na marmurze Figlami a cherchelem na królu wydrwiwasz. *Opal. sat.* 28. MARMUREK, - rka, *m.*, liszka marmurowéy maści. *Włod.* der Marmorfuchs; lisie futro téyże maści, ein marmorirter Fuchsbalg. Marmurek teraz widziałem, oszacowany na złotych czterdzieści, który przed rokoszem ledwieby był mógł bydź sprawiony za złotych pięć set. *Star. Réf.* 45. Czarne lisy czyli marmurki. *Zool.* 310. Kosmaty marmurek. *Banial. J* 2. Nie znaydziesz bez trudności sobola i marmurka; lada potoczny kosmek w cenę poszedł. *Mon.* 69, 600. - §. Marmurek, człowiek się układaiący, ein Fuchsſchwänzer. - §. Marmurek od oſtrzenia, ein Abziehſtein, Schleifſtein zu Federmeſſern *etc.*, gemeiniglich von Schieferſtein. Marmurki są to owe oselki, które się w podłużne pospolicie wyrabiaią paſki, i do zbytniey oſtrości potrzebuiących rzeczy, na przykład brzytwy, zażywaią, nie wodą, ale oliwą odwilżaiąc. Kamienie do tego zdatne, należą do rodzaiu łupków. *Kluk. Kop.* 2, 83. MARMURKOWY, - a, - e, od lisa marmurka, Marmorfuchs=. Przed lat czterdzieſtą kit czaplich nasi Polacy używali i szłyków marmurkowych. *Star. Ref.* 45. Marmurkowe futra z rożnych krain przywożą, ieſt ich niemało w Moſkwie; ale naylepsze ze Szwecyi pochodzą. *Gwag.* 476. MARMURNIK, MARMUROWNIK, - a, *m.*, kamiennik marmurowy *Cn. Th.* ein Marmorarbeiter. Węzownicy architekci, śnicerze, marmurnicy, mularze nayczęściey potrzebuią. *Solſk. G.* 155. W poczet nauk wyzwolonych niechce wpisać malarzów, takoż śnicerzów albo marmurników. *Pilch. Sen.* 2, 12. MARMUROWAĆ, - ał, - uie, *Act. ndk.*, *Vd.* marbelirati, marblati; *Cro.* mramorim; *Bs.* mramoriti; *Rg.* mramoriti, omramoriti); marmurem pokładać, sadzić *Cn. Th.* mit Marmor belegen, bekleiden; tynkować marmurem, czyli marmurowym tynkiem, mit Marmortünch tünchen *ib.*; marmurowatym czynić, marmoriren. *Tr.* MARMUROWANIE, - ia, *n.*, *Subſt. Verb.*, *Sr.* 1., marmelwano, marmorwano. MARMUROWANY, - a, - e, *Part. Perf.* - MARMUROWATY, - a, - e, do marmoru podobny, marmorähnlich *Cn. Th.*, *Sr.* 1. marmelwaté. MARMUROWY, - a, - e, od marmuru, *Bh.* marmorowy; *Slo.* marmorowi; *Sr.* 1. marmelowé; *Vd.* marbelſki, marmelnou; *Cro.* mramornij; *Bs.* mramoron; *Rg.* mramorni, mramorit; *Hg.* marvanybul; *Rs.* мáрморный, мрáморный. Marmor=. Na słupach marmurowych wierzch pałacu wyſtawiony. *Star. Dw.* 27. Młynek marmurowy, *ob.* zorn. *Tors.* 285. Marmurowy pokład, posadzka. *Cn. Th.* Marmurowy tynk, *marmoratum. ib.* Marmortünch. MARMURZASTY, - a, - e, marmurowaty, Marmorähnlich, marmorirt. Szybnie się w powietrzu marmurzaſtym żywo. *Przyb. Milt.* 92.

MARNIE *adv.*, *Bh.* marně, nikczemnie, niepożytecznie, daremnie, eitel, vergebens, umſonſt, unnütz. Czas marnie upływa ten, którego na pożytek nie obracamy. *Pilch. Sen.* 2. Marniem ten dzień ſtracił, żem nikomu nic nie dał, mówił Tytus. *Bud. Ap.* 89. Tak bóg chce, abyś nie długo zażył, czegoś marnie nabył. *Opal. sat.* 27. Król łakomſtwa, pogląadaiąc tu na świat, iakoby wilk marnie, A czego gdzie dosięże, to do siebie garnie. *Rey Wiz.* 167. Nic się do serca marniéy nie wlepi, iako to, do czego kto z młodu przywyknie. *Modrz. Baz.* 35. Boday cię marnie piekło zabiło. *Teatr.* 50 *c*, 76. Ten oszuſt, bogday go marnie zabito. *Teatr* 50 *c*, 71. na zgubę wieczną. MARNIĆ - ił, - i, *Act. ndk*; przemarnić *Dok.*, *Boh.* mařim, - iti, mrhati, zmařiti; *Crn.* potrntiti), marnotrawić, marnować, verſchleudern, ſchlecht durchbringen. Marnić czas swóy *Tr.* MARNICA, - y, *ż.*, osoba marna, próżna, eine leere eitle Perſon. Jakoż ona marnica (śmierć) przykro machnie kosą, *Rey Wiz.* 85. cf. mara.

MARNICIEL *ob.* marnik. MARNIEĆ, - iał, - ieie, *Neutr. ndk.*, marnym się stawać, nikczemnieć, znikać, vergehen, in Lüften zergehen, verschwinden, sich verzehren, elend werden. Owce strzyżone przy zimie, nim obrosną, od zimna zmarnieią, że zdychać muszą. *Haur. Ek.* 128. To się gryźć mam potwarzą, i marnieć od troski! *Zab.* 8, 335. *Jżyck.* Od wielkiego chudnieiąc i marnieiąc żalu, naymnieyszym się nie posilał pokarmem. *Tr. Tel.* 448. MARNIK, - a, *m.*, marnotrawca, rozrzutnik, der Verschwender; *Sr.* 2. brojar, *Bh.* rhać; *Ec.* мотишка. On marnik. *Rey Wiz.* 51 *b.* MARNOCHLUBNY, - a, - e, *Slo.* marnochlunn; próżny, chełpliwy, ruhmsüchtig, eitel. Ludzie marnochlubni. *Modrz. Baz.* 197. MARNOMOWNY, - a, - e, - ie, *adv.*, marno, próżno gadaiący, pletliwy, schwatzhaft, grundlos redend, *Bh.* marnomluwný *vaniloquus*; *Ec.* суесловлю *vaniloquor.* Marnomówność *Slo.* marnomluwnost. MARNOŚĆ, - ści, *ż.*, próżność, nikczemność, *Bh. et Slo.* márnost, (cf. *Ger.* Mähre, Mährchen); die Eitelkeit, da nichts dahinter ist, die Werthlosigkeit, Vergänglichkeit, *Sr.* 1. hinitosci (*cf.* ginąć); (cf. *Crn. et Vd.* marnost, marlivost *diligentia*, *cura*). Marność nad marnościami, a wszystkie rzeczy marność. *Leop. Eccles.* 1, 2. *Bibl. Gd.* Rzucam marności świata. *Teatr* 8 *c*, 37. MARNOTRACTWO, MARNOTRAWSTWO, - a, *n.*, *Bh.* marnotratnost; *Crn.* potrata; *Vd.* potrata, sapraulenje; *Rs.* мотовство; rozrzutność, Verschwendung. Nierząd albo marnotractwo naywięcey między ludźmi płuży. *Falib. A* 1 *b.* Przez młodych ludzi zbytki, marnotractwo się szeroko rozkorzeniło. *ib.* Czas na marnotrawstwie traci. *Teatr* 8, 68. Hoyność, skoro zacznie na rzeczy niepotrzebne trącić, staie się marnotrawstwem. *Boh. Zamoy.* 318. *Kras. sat.* 35. MARNOTRATA, - y, *ż.*, n. p. Wynayduiemy tak rozliczne zbytków i marnotraty obyczaie. *W. Post. W.* 2, 352. utrata marna, das Vergeuden, Verschwenden. *Rey Zw.* 60 *b.* MARNOTRATNIK, MARNOTRAWNIK, - a, *m.*, MARNOTRAWCA, - y, *m.*, MARNOTRATNICZEK, - czka, *m.*, *dem.*, *Bh.* marnotratnik, marnotratce, darmotrat; *Slo.* márnotratník, mrhač; *Sr.* 1. schlamuwař, zwohlojtarski; *Vd.* shlemar, sapraulenik, sapraulavez, saguauz, resprauiavez, sapraulenik, potreknauz; *Crn.* sapravlivz, potreknavz; *Cro.* potroshlivecz, potrosslyivecz, *Ross.* мотъ, мотыга, ерыга; utratnik, rozrzutnik, ein Verschwender. Marnotratnik ten wszystko przez gardziel przepuścił. *Fur. Uw. G* 2. *Petr. Hor.* 2, *N b.* Marnotratniczek dobro oycowskie wszystko nikczemnie obrócił. *Falib. Dis. D* 2. Marnotratnicy, kiedy objad zjedzą, Czasem o głodzie przy wieczerzy siedzą. *Rey Zw.* 217 *b.* Syn móy marnotrawca, hultay i kostera. *Teatr* 7 *c*, 75. MARNOTRATNY, *MARNOTRATLIWY, MARNOTRAWNY, - a, - e, *Bh.* marnotratny; *Slo.* marnotratný, marnéutratný; *Vd.* sanikarn; *Sla.* rasipljiv; *Rs.* блудный, ерыжный, мотовскїй, мотоватый. rozrzutny, verschwenderisch. Król Aleksander więcey za marnotratnego, niźli za hoynego od ludzi był mnieman. *Stryik* 686. Tych ktorzy na nieczystość maiętność swoię wydawaią, marnotratne zowiemy. *Petr. Et.* 249. Marnotrawne prowadzi życie. *Teatr* 8, 49. Mierzi pana zły rząd sługi marnotratliwego. *Kanc. Gd.* 218. Marnotratna żona. *Petr. Ek.* 76. Syn marnotrawny, komedya wierszem *Trebeckiego.* Marnotratny syn potracił wszystkę maiętność swoię, żyiąc rozpustnie. *Damb.* 909. Marnotratny syn w ewanielii. *W. Post. W.* 2, 89. der (verschwenderische) verlohrne Sohn im Evangelio. - §. Leszka i Wendę, marnotratną duszę, J Ziemowita z oycem, wspomnieć muszę. *Petr. Hor. C b.* t. i. marnie tracącą życie, die ihr Leben freywillig aufopferte. MARNOTRAWCZYNA, - y, *ż.*, *Bh.* marnotratnice; *Rs.* мотовка, utratnica, die Verschwenderinn. Macocha iey naywiększa w świecie marnotrawczyna; nic iey nie brakuie, tylko pieniędzy. *Teatr* 74, 9. MARNOTRAWIĆ, - ił, - i; MARNOWAĆ, - ał, - uie, MARNIĆ, - ił, - i *Act. ndk.*, rozgardyas stroić, hulać, verschwenden, vergeuden, verprassen; *Bh.* zmařiti, mařim; *Sr.* 2. brosich (cf. broić); *Sr.* 1. schlamupu; *Crn.* sapravɩti, sapravlati (cf. sapravić); (*Crn.* marnam : baiać; Marna z bogini deszczu; cf. marnujem, marnuvati *operam nauare*, mar *cura*); *Vd.* saprauit, sadajat; (*Vd.* marnuvati, marnujem *loquor*, marn *sermo* cf. *Ger.* Mähre *op. Ulphil.* merjan). – Na nic się, tylko abyś iadł, pił i marnował. *Opal. sat.* 6. Długów narobił, marnuie wszystko. *Teatr* 27, 149. Pieniążki zmarnował. *Teatr* 43 *c*, 135. Nie trzeba marnotrawić czasu. *Teatr* 6 *c*, 56, die Zeit verschwenden. Marnowanie, *Cro.* poteptanje. - §. marnować konia i t. d., marnie niszczyć, tracić, nędznić, zu Grunde richten, umkommen lassen. MARNY, - a, - e, próżny, niewiele wartaiący, nikczemny, eitel, schlecht, nicht viel werth, vergeblich, vergänglich. *Sr.* 1. proznoscziwe, zahinité; (*Crn.* marne, marliv *studiosus*, Marna z bogini deszczu; marn, marliu, z pieczołowity, staranny). – Marni są wszyscy ci ludzie, w których nie iest wiadomość bozka. *Leop. Sap.* 13, 1, nikczemni. *Bibl. Gd.*). Marnych marne rzeczy straszą. *Pilch. Sen.* 204. Marna chluba świecka rozumieć się tym, czym kto nie iest. *Rey. Ap.* 18. Młodź Turecka bardziey waży na chłopięta, Niż na panny, *marnieysze* w tym są nad bydlęta. *Paszk. Dz.* 34. O marną cię rzecz proszę; day mi rękę, że uczynisz. *Boh. Kom.* 2, 124. Walens cesarz, od Gottów porażon, w iedney marnéy chałupie, gdy z bitwy uciekł, spalon. *Bielsk.* 17. – §. *marny do czego, z niezdatny, untauglich. Popiel Wtóry, do rzeczy czynienia marny, naymniey nie dowcipny. *Krom.* 45. Udali Bolesława za gnuśnego, niezgrabnego i do zawiadowania powinności książęcey marnego. *ib.* 182.

MARODER, - a, *m.*, *z franc.*, drab, rabuś, der Marodeur. *Tr.*

MARONA, - y, *ż.*, gatunek większych kasztanków, z Włosk., eine Marone, eine Art Castanien. Jesień marony w prysku pieczone zjada. *Mon.* 71, 203.

MARS, - a, *m.*, bożek woyny i żołnierstwa u Rzymian. *Kras. Zb.* 2, 125. der Kriegsgott Mars; *Bh. et Slo.* Ladon, Smrtonoš (cf. Lado); *Crn.* Ladon, Tor, Tork (cf. Wtorek), Radagost (Torka z Bellona); *Vd.* Tork; *Cro.* Davori (*Prov. Dal.* Davori junachki szine, *cum aliquem mirantur s. animant*). *Meton.* bóy, walka, woyna, Kampf, Krieg, Schlacht. Żołnierz waleczny, kiedy wiek przesłuży W ustawnym boiu, ani Marsa dłużey wytrzymać zdoła, składa broń. *Zab.* 13, 295, *Harab.* Lud który w mrozach północnych się rodzi, Sposobny iest do bitwy, do Marsa się zgodzi. *Bardz. Luk.* 139. J cudzoziemskiego Marsa świadom. *Leszcz. Class.* 80. Kto się

dał

dał związać nieprzyiacielowi, Boiąc się umrzeć, ten iuż nie ponowi Marsa. *Lib. Hor.* 68. - W Marsa uderzyć, Marsem ruszyć, *s* do attaku iść, nacierać, cf. marsz, angreifen, attakiren. Hetman widząc góry od nieprzyiacioł opuszczone, uderzył w Marsa, i ſkoczyć każe w pogonią. *Chrość. Luk.* 104. Gdy woyſka nazaiutrz Marsem ruszyć miały, Chcąc wiedzieć, iakim sercem iść - by na bóy chciały, Tak rzecze ... *Bard. Luk.* 30. - §. *transl.* Mars na twarzy, *s* kozieł, kwaśna twarz, groźna, grożąca marsowata czyli marcyalna mina, ein fürchterliches, dräuendes Gesicht, eine kriegerische Miene. Razu iednego naſtroiłem na twarzy móy tego Marsa, którego w potyczkach znacznieyszych zwykłem pokazywać, i z trefunku, gdym zayrzał w zwierciadło, samem się go przeląkł. *Boh. Kom.* 4, 208. Smierć z Marsem obróciła na ſtarca gniewliwe oko. *Zab.* 16, 358. Marsem spóyrzeć, *s* gniewliwie i groźno patrzeć, mit dräuender Miene einen ansehen. Nadął się iak półtóra nieszczęścia, spoyrzał na mię marsem, z miną, Panie odpuść, iakąś dziką, zaindyczoną. *Teatr* 21, 151. Marsem spoyrzawszy, krzyknie na mnie. *ib.* 29, 71. Jeżeli mąż na nię spoyrzy marsem, oczy natychmiaſt spuścić powinna. *ib.* 27, 68. - §. 2) *Aſtronom.* Mars, imię trzeciego planety, znaczący się u aſtronomów ♂. *Kras. Zb.* 2, 125, der Planet Mars. *Chmiel.* 1, 173. Pod Marsem rodzą się marcyaliſtowie, odważni, i nieuſtraszeni. *Susz. Pieś.* 3 *Q.* - §. *Chym.* Mars, imię żelaza, das Eisen (cf. Marcyalne wody). *N. Pam.* 15, 350.

Pochodz. *Marcyalny*, *Marsowy*, *Marsowaty*, *Marsorodny*, *Marcyaliſta*; *cf. Marzec*, *Marcowy.*

*MARSARD, - u, *m.*, W ziemi Pomorſkiéy dań, która portem, *alias* Marsard za ſtarym poſtanowieniem książąt Polſkich była zwana, kazuiemy. *Herb. Stat.* 747 *Wład. Jag.*

MARSK *ob.* Zmarſk, die Runzel. MARSKOŚĆ, - ści, *ż.*, n. p. Kiedy się ciało nie tuczy, a zawżdy z niego nieco odchodzi, a nic nie przybywa, ztąd zbytnia szczurość a *marſkość* pochodzi. *Sien.* 368, *Spicz.* 235, niegładkość, zmarszczenie, pomarszczenie, die Runzligkeit.

**MARSORODY, - a, - e, bitny lud rodzący, Helden erzeugend. Wisła marsoroda. *Zab.* 9, 300 *Zabł.* MARSOWATY, - a, - e, - o *adv.*, marcyalny, boiem groźny, martialisch, kriegerisch. Czarne oko delektuie, Marsowate odkazuie. *Comp. Med.* 699. Surowi, tetrycy, marsowaci, nigdy się nie śmieiący. *Chmiel.* 1, 701. Człowiek zsiadły, krępy, marsowaty, krew mu oczy zasłaniała. *Xiądz.* 32. Ranniéysze spotkanie może cię wprawiło w marsowaty humor. *Teatr* 36, 54. MARSOWY, - a, - e, od Marsa, Mars=. Marsowa gwiazda. *Cn. Th.*, *ob.* Mars 2), der Planet Mars. Miroszewſki chciał założyć szkołę rycerſką albo akademią Marsową przy akademii Krakowſkiéy. *Vol. Leg.* 5, 476, t. i. woyſkową, eine Kriegsschule, Ritterakademie. Królowie dawni zaszczycali przodków naszych w Marsowym dziele. *Mon.* 65, 51. Tu niebo miłe i powietrze zdrowe, Lecz bardy wszyſtko puſtoszą marsowe. *Zab.* 6, 238. - §. *transl.* marsowy, marsowaty, marcyalny, groźny, martialisch, kriegerisch. Pełen ognia w oczach Marsowego. *Jabł. Tel.* 12.

*MARSTWO, - a, *n.*, n. p. Nabuchodonozor, iaki los czekał w przyszłości mocarſtwa, W złotéy osobie gliny znaczy marſtwa. *Zab.* 14, 156, ? cf. mara, sen, widziadło.

MARSYLIA, - ii, *ż.*, Marseille, miaſto nadmorſkie Francuzkie. *Dykc. Geogr.* 2, 130, miaſto to, portem powszechnym okrętów kupieckich na morzu ſrzodziemnym. *Wyrw. G.* 316.

MARSZ, - u, *m.*, MARSZERUNEK, MASZERUNEK, - nku, *m.*, *z Franc.*, pochód, podróż czyli ciągnienie woyſka, lub iakiéy dzielnicy iego. *Jak. Art.* 3, 308; *Vd.* marsh, hod, hoditje; *Sla.* polazak; *Rs.* походъ (cf. *Sr.* 2. marſno prędko), der Marsch, der Zug einer Armee. Marsz woyſka, aby szedł równo, powinien żołnierz iść podług taktu, który dobosze wybiiaią na bębnach. *Papr. W.* 1, 388. - §. muzyka do marszu, der Marsch, die Musik zu einem Marsche. Grali trębacze marsze, któremi się żołnierze przed potyczką pobudzać zwykli. *Zab.* 3, 79 *Alb.* Pochodz. *maszerować*, *wymaszerować i t. d.*

MARSZAŁEK, - łka, *m.*, *Bh.* marſſalek; *Vd.* mareshal; *Rs.* маршалъ; *Lat. med.* marescalcus, *Gall.* marechal), der Marschall, pod królami Francuzkiemi z domu Karola Wielkiego, należał tylko do ſtraży i dozoru koni książęcych (cf. *obsol. Rs.* конюшій marszałek nadworny; dziś koniuszy). Jakoż nazwiſko marszałek, utworzone ze ſkładu dwóch słów ſtaréy Niemczyzny March (cf. marcha) konia, i Schalk mocnego, rządzcę, dozorcę (sługę) znaczących. *Nar. Hſt.* 5, 471. *Bohoritz deriuat a* mark, *z* granica; *adminiſtrator finium*). Co w prywatnym domu gospodarz, to w Polszcze i na dworze Królewſkim Marszałek; iego powaga równa się *cum magno magiſtro aulae Gallicae. Nies.* 1, 249, cf. *Rs.* ключникъ семейный. Urząd marszałka Koronnego, Kronmarschall, i Nadwornego, Hofmarschall, ten ieſt, iż ma bydź sprawcą i miſtrzem wszyſtkich dworſkich ceremoniy, popisować dworzany, im płacić, goście i rady przyymować, wyſtępki miarkować, wszyſtko ordynować na dworze etc. *Herb. Stat.* 187. Marszałkowie Wielcy, Großmarschälle, oboyga narodu są piérwszemi w rzędzie miniſtrami; tych marszałkowie nadworni zaſtępuią. Rada Nieuſtaiąca miała także swego marszałka. Izba poselſka obiera marszałka seymowego, Reichstagsmarschall, podług alternaty między trzema prowincyami przypadaiącéy (cf. laſka). Na wszelkich seymikach obieraią naprzód marszałków, Landtagsmarschälle. W trybunałach głównych ieſt także marszałek. *Kras. Zb.* 2, 128. - §. *transl.* ogólnie przełożony, ein Vorgesetzter. Marszałek rządca dworu, pana zaſtępuie. *Kras. Pod.* 2, 203, *Sla.* dvórnik; *Rg.* naredbenik; *Rs.* управитель; *Ec.* службоначальникъ, маршалокъ, der Haushofmeister. Zdałem ci rząd domu moiego, ieſteś w nim marszałek, komissarz, Maior domus, zgoła drugi ia. *Teatr* 19 *b*, 5. Marszałków dworu królów Francuzkich zwano *Maiores domus. Sk. Dz.* 716. Merkury, marszałku boży. *Petr. Hor. B* 4. Marszałek weselny, biesiadny, der Marschall bey einer Hochzeit, Gasterey; *Sr.* 1. braschla; *Vd.* ſtarashina, natozhila; *Rs.* мысяцкой (cf. drużba). *Zerzec, marszałek swadziebny, który radzi na weselu. *Mącz.*, *paranymphus.* Marszałek taneczny, rey wodzący, *choragus. Cn. Th.*, *Crn.* pleszovod, kolovod, der Vortänzer, Aufführer eines Tanzes. Marszałek pogrzebny *designa-*

tor. Cn. Th., der das Leichenbegängniß anordnet. - §. U flisów marszałek, iest piérwszy flis od sztaby na sztymborku. *Mag. Msk.*, *ob.* podmarszali. MARSZAŁKOSTWO, - a, *n.*, urząd marszałka, das Marschallamt. - §. *coll.* marszałek z żoną, der Marschall mit seiner Gemahlinn. Państwo Marszałkostwo poiechali. MARSZAŁKOWA, - y, *ż.*, żona marszałka, die Marschallinn. Mokotów Księżny Marszałkowy Lubomirskiéy, pod Warszawą. *Dyk. G.* 3, 180. MARSZAŁKOWAĆ, - ał, - uie, *intr. ndk.*, przewodniczyć, przodkować, przodem iść, cf. kalauzować, voran gehen, vorher gehen, aufführen. Jutrzenka od wschodu marszałkuie słońcu. *Haur Sk.* 183. Zorza zaranna wschodzącemu marszałkuiąc słońcu, dzień nam pogodny obwieszczała. *Tr. Tel.* 108. Cnota marszałkowała słowu, a słowo głosiło cnotę. *Bals. Nied.* 2, 88. Przed twarzą iego marszałkuie zaraza. *Birk. Chod.* 29. Kiedy on idzie, brzuch mu marszałkuie, Który śmierciami ptastw, zwierzyn ładuie. *Min. Ryt.* 3, 334. MARSZAŁKOWSKI, - a, - ie, od marszałka, Marschalls-. Urząd marszałkowski. *Nar. Hst.* 5, 471, *ob.* laska). Straż marszałkowska *ob.* kruk. - A nam co do Pańskiego stołu? będziemy mieli nasz marszałkowski. *Zabł. Dz.* 53, dla osób mniéy dystyngwowanych drugi stoł.

MARSZCZKA *ob.* zmarsk, zmarszczka. MARSZCZYĆ, - ył, - y, *cz. ndk.*, zmarszczyć, umarszczyć *dk.*, *Bh.* wrasstiti, swraskati, swraskowati, swrasstiti; *Sr.* 1. morsczu, zmorsczu, zmorsczu; *Sr.* 2. ropisch (cf. ropić); *Bs.* smersiti, zamrrisiti, smrriskati, fraskati, smarsiti, suerusgjatti, verusgjati, fraskati, naiesgiti (cf. naieżyć), ruditi, naruditi; *Rg.* namarskati, braskati, nabraskati; *Cro.* guzati, rúgati; *Dl.* fraszkam; *Vd.* gerbat, sagerbati, gerbazhiti, sgerbuvati, sgerbati, vrapati, vrapuvati, sgusati, narugati; *Crn.* sgerbiti, gerbazhiti, gerbashem; *Rs.* мóрщить, смóрщить, смóрщивать (cf. moryczyć), супить, насупить (cf. sępić), хму́рить; *Lat.* marcescere; cf. *Ger.* Morchel); w zmarski składać, fałdować, strzępić, runzeln, falten, in Falten und Runzeln legen. Nic nie robią te panny, tylko garneruią, Blondyny treſią, marszczą, rżną, sztukuią, J iak kiełbasy nadziewaią. *Teatr* 24 *b*, 8, cf. kędzierzyć). Marszczony, zmarszczony, pomarszczony, *marszczysty*, pełen zmarszczek, faltig, voll Falten; *Boh.* swrasstilý, swraskalý, wraskawý, tasný; *Vd.* gerbast, sgerban, gerbau, sgusau; *Crn.* gerbast, gerbâzh; *Rg.* bràskao, nabarskan, smarskan, namarskan; *Sr.* 1. zmorskopité; *Rs.* морщинова́тый, бори́стый, набóристый, обрю́зглый; *Ec.* врáскавый (cf. fałdzisty). To lekarstwo ciało marszczy. *Tr.* Suknia marszczona. *Radz. Ex.* 28, 4. Czoło zmarszczone latami. *Teatr* 49, 117. W samym niebezpieczeństwie nie zmarszczyła czoła. *Leszcz. Cl.* 30. (cf. kozła na czole postawić). Ponuro patrzy, sępa umarszczył na czole. *Przyb. Ab.* 98. Zawsze zmarszczone czoło wad oznacza wiele. *Hul. Ow.* 54. Nos marszczy. *Kanc. Gd.* 85. - MARSZCZYĆ się *recipr.*, stawać się pełnym zmarszczków, runzelig werden; *Bh.* scwrknauti se, scwrkati se; *Vd.* ovrapati se, savrapati se; *Rg.* marscjaviti; *Cro.* rugàm; *Rs.* брю́згнуть, обрюзгнуть. Twarz iéy się iuż od starości marszczy. *Ld.* - §. *actiue* marszczyć się, = czoło marszczyć, kwaśno patrzeć, die Stirne runzeln, ein sauer Gesicht machen. Tu on od gniewu z oczu iskry sypie, Marszczy się czołem, i w wargi się szczypie. *Zegl. Ad.* 81. MARSZCZENIE, - ia, *n.*, *subst. verb.*, das Runzeln; *Vd.* sgerbanje; *Bs.* smrriskanje.

Pochodz. *zmarsk*, *zmarszczek*, *zmarszczać*, *zmarszczyć*, *wymarszczać*, *rozmarszczać*.

MARSZOWY, - a, - e, od marszu, Marsch-; *Rs.* походный, *ob.* pochod, marsz.

MARTA, - y, *ż.*, imię białogłowskie, Martha; *Rs.* Мареа. S. Marta siostra Łazarza i Magdaleny. *Kras. Zb.* 2, 129. - *Prov.* Nalazła Marta Gotarta. *Cn. Ad.* 532, trafił swóy na swego, djaboł na poganina). Ezopowi się ożenić zachciało, J w nim się Polskie przysłowie wydało, Znaydzie Marta swego Tarta. *Jabł. Ez. C* 3.

MARTAHUZ, MARTAUZ, - a, *m.*, *Cro.* martolosz, ein Seelenverkäufer, Menschendieb. Ludokrayce w Węgrzech Martahuzami zowią. *Klon. Wor.* 26, *Kmit. Spit. B* 2. Co to za niesłuszność, gdy kto wolnego człowieka kradnie i przeda, iako czynią Tatarowie, Turcy, Martauzowie. *Petr. Ek.* 110. Judasz martauz. *Pot. Zac.* 5.

MARTWAKI *plur.*, robią się na zgłąbiałościach rosnących na skórze, ale szczegolnie na rękach i nogach, od gwałtownego uciśnienia. *Dyk. Med.* 4, 187, *ob.* martwa kostka, Nervenknoten, Ueberbein, cf. nagniotki, cf. modzel.

MARTWIĆ, - ił, - i, *czyn. niedok.*, umartwić *dok.*, *Bh.* mrtwjti, umrtwiti, umrtwowati; *Slo.* zmrtwiti; *Vd.* mertvazhiti, vkoriti); martwym czynić, umarzać, umorzyć, *morte afficere*; *sed hac significatione raro usitatum*; tödten. Zezwalaymy na wolą bożą; dobrze wszystko uczynił, i kiedy dał był żywot naszemu przyiacielowi, i kiedy go umartwił. *Gil. Pst.* 309 *b.* - *fig.* Rozruchy te król darunkami do czasu tylko bardziéy przymartwił, a niżeli umartwił, *suppressit magis, quam sedauit.* *Krom.* 612. Synod otworzono kwoli umartwieniu rozerwania w kościele, *extinguendi schismatis causa.* *Krom.* 442. - §. *transl.* drętwić, czynić że co drętwieie, erstarren machen. Plastr ten martwi członek. *Tr.* Żywe śrebro martwić, = stałym go robić, Quecksilber tödten, es fixiren. - §. 2) *transl.* martwić, umartwiać, *theolog.* mortificare aliquem, casteyen, kreuzigen, tödten; *Sr.* 1. smertosczu; *Crn.* dolitrêti, dolitâram; *Vd.* martrati, pesuvati, kashtigati). Chrześciańska powinność, ciało i pragnienia swoie martwić. *Tr.* Umartwiaycież członki wasze. *Rey Pst. T.* 3. Ciało swoie ukrzyżowali a umartwili z pożądliwościami swemi. *ib. Q.* 3. Na obroku skromnym ciało Niechayby się umartwiało. *Groch. W.* 34. Żadna sekta nie miała nigdy ludzi tak świętych, i umartwionych i światu i ciału. *Sk. Kaz.* 277, der Welt abgestorben). - §. martwić, *dk.* zmartwić kogo, = gryźć go, zasmucać, frasować, einen kränken, betrüben. Martwiłoby mię to mocno, uyść w iego rozumieniu za taką. *Teatr* 33 *d*, 41. Łatwo poznać, iak martwion myślą iest zgryźliwą. *Teatr* 45 *b*, 8. Miéy w bogu nadzieię, Ten co umartwił, może was pocieszyć. *Kniaź. P.* 2, 221. Umartwienie, zgryzota, frasunek, Kränkung, Kummer, Betrübniß; Schnie z umartwienia. *Teat.* 28, 45. Zkąd ten tak wielki smutek, zapewne musi z mieć iakie umartwienie? *Teatr* 25, 86. MARTWIĆ się *recipr.*, gryźć się, frasować się, sich härmen, kränken, grämen. - §. *theol.* zwyciężać siebie i swoie skłonności, dobrowolnie dokuczaiąc sobie, ćwiczyć się w mniemanéy doskonałości, sich

casteyen, kreuzigen. MARTWIENIE, - ia, *n.*, *subst. act.*, das Tödten, Ertödten, Kreuzigen, Casteyen. Martwienie kogo, *mortificatio*, *Cn. Th.* Martwienie siebie samego, śrzodek do umartwienia. *ib.* Umartwienie, skutek martwienia. *Cn. Th.* 1185, powściągnienie złych pożądliwości, obyczay pohamowania od grzechów, przestanie źle czynić. *Rey Pst. T.* 3, *Kat. Gd.* 39. Nawrócenie do Pana należy w umartwieniu starego człowieka, a ożywieniu nowego. *Kat. Gd.* 39. MARTWICA, - y, *ż.*, martwa zwierzchnia kora na drzewie, die obere Rinde des Baums. Skóra wnętrzna bzu, która iest pod martwicą, purguie dołem i górą. *Syr.* 1506. Czynią syrop bzowy, z skórek śrzednich między martwicą, a ostatnią skórką od drzewa. *Syr.* 1507. (*Bh.* martwice *paralysis*; *Crn.* mertviza *paralysis*; *baldryan*; urtica *mortua*; *Bsn.* mrriçina, telesina *cadaver*. MARTWIEĆ, - iał, - ieie, *neutr. ndk.*, zmartwieć *dk.*, *Bh.* mrtwěti, zmrtwěti *mori*, *animam agere*, umierać; *torpescere*, *emori*, *stupescere*; *Rs.* мертвѣть, омертвѣть, помертвѣть; drętwieć, nie czuć się, czucie postradać, nieczułym się stawać, nieruchawym, krzepnąć, *propr. et fig.*, erstarren, absterben, steif werden, fühllos werden; *Sr.* 1. wotrostnu. Wyrwawszy tesak przy boku miany, onymże w się szargnął, I wskok z gorącéy rany martwieiąc wytargnął. *Zebr. Ow.* 82. *moriens.* Przeszłéy zimy omałom nie skościał, i rękoma od mrozu zmartwiałemi iuż władnąć nie mogłem. *Mon.* 68, 291. Lekarstwo, komuby oczy poczynały martwieć, żeby niemi ruszać nie mógł.. *Syr.* 989. Wszystkie członki martwieią we mnie; ledwo odetchnąć mogę. *Teatr* 53 *d*, 51. Zmartwiałam, na oczy padaią mi ciemności, Cóż stoisz serce? patrzysz na tak srogie złości? *Bardz. Tr.* 476. Na żałosną nowinę zmartwiała, i siły pozbywszy upadła. *P. Kchan. Orl.* 1, 127. Zmartwiałem, czytaiąc ten liścik. *Teatr* 4, 89, (struchlałem). W dzikich zarośli ponurzony cienie, Często step żyzny martwieie odłogiem. *Zab.* 14, 101 *Nar.* MARTWIENIE, - ia, *n.*, *neutr.*, martwienie członka abo ciała, gdy martwieć poczyna abo martwieie *gangraena*. *Cn. Th.*, das Absterben, Erstarren eines Gliedes; *Eccl.* мертвѣнїе blednienie z boiaźni). MARTWO *adverb.* *adj.* martwy, bez czucia, todt, gefühllos. *Rs.* пьянъ мертво, tak piiany, że o sobie nie wie. *MARTWOBARWY, - a, - e, blady, todtenfärbig, *Vd.* mertouskofarbast. MARTWOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* mrtwost, zmrtwělost; *Rs. et Ec.* мертвость (2. мертвость, мертвенность trupia cera; *Rg.* martvillo *lentitudo*); zdrętwiałość, nieczułość, nieruchawość, die Gefühllosigkeit, Erstarrung. Pamięć piérwszéy rozkoszy martwość iego wzruszy. *Teatr* 48 *b*, 22. - §. 2) *concret.* rzecz martwa, etwas Todtes, Lebloses. Mamże na to przystać, by ożyła ta martwość! (statua Amora). Nie, nie ożyie ta martwość nigdy. *Teatr* 30 *d*, 18, *Bh.* mrtwola; *Bs.* mrriçina. MARTWOTA, - y, *ż.*, stan martwości, der Zustand des Todes. Z nocnéy świat niezmierny wyrwałeś martwoty. *Przyb. Ab.* 11. MARTWOWIERNY, - a, - e, maiący wiarę martwą, beździelną, von todten, nicht lebendigen Glauben. Bez miłości może być człowiek wiernym, i prawowiernym; ale martwowiernym, i żadnéy nadziei zbawienia nie maiącym. *Smotr. Ap.* 26. MARTWY, - a, - e, *Bh.* mrtew, mrtwý, zmrtwělý, mrlcj; *Slo.* mrtwý, bezdušný; *Vd.* mertou, v'merl, merten; *Crn.* mertve; *Rg.* martav, màrtaz (martvi san, martvillo, z letarg); *Cro.* mërtev; *Bs.* martav, mrritav; *Sla.* mërtav; *Rs.* мертвъ, мёртвый (мертвенный trupi), замерлый); bez życia, nie żyiący, umarły, todt, leblos. Ledwie nie martwemi ustami oyca mego był im zalecony. *Teatr* 19 *b*, 7. Chrystus z martwych wstał. *Groch. W.* 74, *ob.* zmartwychwstać. *Kanc. Gd.* 104. Skaczą zaiące, gdy ich lew martwy nie słyszy. *Min. Ryt.* 3, 358. Poznała puklerz miłego; Wzięła w rękę i zbladła, Nie rzekła słowa żadnego, Jęknęła i martwa padła. *Kras. Oss. B* 3 *b*. Po przeczytaniu listu, stanął król iak martwy. *Niem. Kr.* 2, 199. Tłuczone korzenie pietruszki, gdy w łono niewieście natkane będzie, martwy płód i łożysko wywodzi. *Cresc.* 213. - *transl. fig.* zdrętwiały, nieruchawy, nieskuteczny, niedzielny, starr, steif, todt, kalt, leblos, unthätig. Łatwiéy może być ożywiony członek martwy, który iest w ciele, niżli odcięty, albo oderwany. *Hrbst. Nauk. M* 6. Nogi drżały podemną, ięzyk martwy nie mógł przemówić i słowa. *Stas. Num.* 2, 62. Wiara, nieożywiona dobremi uczynkami, iest martwa. *Lach. Kaz.* 1, 219. Martwa cnota bez ludzkości. *Tr. Tel.* 416. Martwym iest członkiem społeczeństwa, kto nie pracuie. *Gaz. Nar.* 1, 255. Martwa kostka, z pęcherzykowata nabrzmiałość na rękach lub nogach. *Perz. Cyr.* 126, ein Nervenknoten, Ueberbein (cf. martwak) *ob.* kostka. - Wole na gardle martwemi guzmi abo kostkami zowią. *Sien.* 519, der Kropf am Halse. - *Mechan.* Żywe siły są siły ciał stoiących w ruchu; martwe zaś, w których, iako to w sile tłoczenia, przyczyna skutkuiąca nie ma ruchu. *Jak. Mat.* 4, 21. Kąty martwe w fortyfikacyi, nie maiące znikąd obrony żadnéy. *Jak. Art.* 3, 301, *et* 2, 421. ungedeckte, verlorne Winkel, die von keiner Seite her vom Geschütz gedeckt werden. Węgle martwe, z zgasłe, todte, ausgelöschte Kohlen. Sole alkaliczne, bądź to martwe, bądź wylotne, nazywaią się w powszechności macicami. *Jak. Art.* 1, 47, fixirtes Alkali. Martwa pokrzywa *ob.* pokrzywa. - Morze martwe w Palestynie. *Hub. Wst.* 139, das todte Meer.

MARTYROLOGIUM *ob.* Męczennickie dzieie.

MARUCHNA, - y, *ż.*, *dem. bland. nom.* Marya, Marie, Mariechen. Drugiby chciał paść trupem przy swoiéy Maruchnie, Choć iéy z nosa i z gęby, iak sto djabłów cuchnie. *Zab.* 13, 64.

MARUDA, - y, *m.*, nudnik, gawęda, *Slo.* zahálec; *Vd.* mudiz, samuda, mudnik, shulei, shulovez, halei, kesnuvauz, ein langweiliger Mensch. Poszedł przecię maruda przeklęty. *Teatr* 27, 99. Chimeryk, porywczy, maruda. *ib.* 33 *d*, 76. Jest tu Bizarski, bogacz, a wielki maruda, *Trěb. S. M.* 74. Uchodzi za nayiększego w świecie gdyracza i marudę. *Teatr* 24 *c*, 68. - (Maruda, *z Franc.* marodeur, żołnierz odłączaiący się od woyską, dla rabunku, ein Marodeur, Gardenbruder). MARUDA, - y, *ż.*, MARUDNOŚĆ, - ści, *ż.*, zmudność, mitrężność, nudność, Langweiligkeit, Langsamkeit; *Bh.* wahawost; *Vd.* mudenje, muditje, saprega, samuda; *Rs.* медленность, медлительность, косность, коснѣнїе. MARUDNY, - a, - e, - ie *adv.*, nudny, zmudny, langweilig, langsam; *Bh.* wahawý; *Vd.* muden, kesen, m.dliu, emuhaun, shulast, pozhasen; *Rs.* косный, косенъ, копотливый, копотокъ, медлительный, мѣ-

длённый. W iego rozumieniu uchodzę za marudną kobietę. *Teatr* 33 *d*, 41. MARUDZIĆ, - ił, - i, *intr. ndk.*, łabudać, powoli robić, nudnie się ociągać, zaudern, zögern; *Bh.* wahati (cf. wachać się); *Sr.* 2. ße komuzisch; *Vd.* muditi, odkladiti, odlashati, kesniti, kesnuvati, omuditi, shuliti; *Rs.* мелеДить, помелеДить, шишкать, шишкаться, шишлять, гузать, мотчать, валандаться, проваландаться, коснить, коснѣть, укоснить. Nie marudźże tak długo, w tey okolicaności bawić nam nie trzeba. *Teatr* 1 *b*, 82. Móy Dobrodzieiu, nie marudźże, i wyydź co prędzey. *Teatr* 24 *c*, 86.

MARUNA, - y, *ż.*, *matricaria*, Mutterkraut; *Bh.* matečnjk (cf. matecznik), ržimbaba; *Sr.* 1. boja martra; *Crn.* reshimbaba; *Ross.* какорба; *Eccl.* рябь; roślina utrzymywana w ogrodach, kwiat i ziele maią moc czyszczącą, łożysko i martwy płod wyprowadzaią. *Ład. H. N.* 105, *Kluk Rosl.* 2, 237. Zowią ią maruną od matki abo macicy, bo macicom bardzo pomaga; zowią też marellą po Włosku, bo tak Włosi zowią macicę. *Urzęd.* 205. MARUNOWY, - a, - e, n. p. Marunowe liście, *Cresc.* 286.

MARUSIA *ob.* Maruchna.

1) MARY *plur. nom.* Mara.

2) MARY, *G.* mar, *plur.*, *Bh.* mary; *Slo.* máry, nosydla (cf. nosidło); *Sr.* 1. maré, mary, cf. mor, cf. mara); *Sr.* 2. borra; *Vd.* para, pàre, smertne pare, mertvishki konj, tragè, mertizhnu nosilu; *Crn.* pare, nosilu; *Bs.* nosila; *Cro.* lesz mertvechki, traglye, Sz. Mihala kony; *Hg.* szent Mihály lova; *Rs.* одръ; podstawek, na którym trunę stawią, nosze, na których trupa noszą do pogrzebu, die Bahre, Leichenbahre, Todtenbahre. Do mar przystąpi, a kwieciem trupa potrzęsie. *Birk. Sk. D.* 4. Synom swoim umieraiąc roskazał, aby go na *marzech (na marach) nieśli. *Warg. Wal.* 111. Łożka brać na niedźwiedzia, na odyńca mary. *Pot. Pocz.* 227. - Mary poczesne, próżne, *feretrum honorarium inane. Cn. Th. cenotaphium*, ein bloßes leeres Ehrenbegräbniß ohne Leichnam. - §. *transl.* na mary iść, na marach bydź, = umierać, sterben, ins Grab wandern, auf der Bahre liegen. By dziesięciu synów miał, wszystkichby wolał na marach widzieć, aniż iednę oyczyznę. *Birk. Zamoy.* 55. Patrzay na tę krew, która mię na mary *Wnetecski wprawi, z którą wnet wypłynie dusza. *Past. F.* 243, *Chrość. Ow.* 305. Wolał sam umrzeć, niż żeby miał widzieć żonę swoię na marach. *Petr. Ek.* 64, *Teatr* 1, 24. Umiera wszystko, tak młody, iak stary, Wszystka płeć idzie bez braku na mary. *Past. F.* 23. Jeżeli tak bogowie ze wszystkich ofiary Chcą Rzymian, czemuż wszyscy nie idą na mary? *Bard. Luk.* 25. Nędzarz niech żyie, szczęsny niech idzie na mary. *Bard. Tr.* 27. Człowiek podeszły, leda dzień na mary póydzie, i iedną nogą na łodzi Charonta stoi. *Kulig.* 179. - *fig.* upadek, zguba, Untergang, Verderben. Przemyślał Zamoyski, Jakoby nachyloną oyczyznę na mary I na upadek bliski, rozumem ratował. *Groch. W.* 534. Już słodka oyczyzna mary swe widziała, Tylko że ią opatrzność boża zatrzymała. *ib.* 129.

MARYA, - yi, *ż.*, imię białogłowskie, Maria; *Bh.* Máři; *Sr.* 2. Marija; *Vd.* Maria; *Rs.* Марія. Marya, Nayświętsza Panna, matka Jezusowa. *Kras. Zb.* 2, 121, die Jungfrau Maria. Święto P. M., *Crn.* shmarn dan, ein Marientag, ein Frauentag. Zwiastowanie Maryi, die Heimsuchung M.; Narodzenie P. Maryi, Mariä Geburt. Wniebowzięcie P. M., Mariä Himmelfahrt; Oczyszczenie P. M., *ob.* Gromnice). Kościoł P. M., die Marienkirche, die Frauenkirche. - §. 2) *botan.* Panny Maryi len, = *ob.* lenek, Unsrer Frauen Flachs. *Syr.* 595, *ob.* Dzwonek Szwedzki. - Panny Maryi Dzwonki, *hypericon*, St. Johanniskraut. *Krup.* 5, 137. Firletka abo Rożyczka Panny Maryi, Frauen = Röslein. *Syr.* 575. (cf. krewnik). Panny Maryi kożuszek *ob.* Kożuszek, Brytanika. Panny Maryi drzewko *ob.* Boże drzewko. P. Maryi miętka, Marzymiętka, miętka Grecka, szałwia Rzymska, Piwonia wonna, karupień *Ursino*, Frauenmünze, Marienmünze. *Dyk. Med.* 4, 291, *Cresc.* 255. MARYANA, - y, *ż.*, imię zwyczayne kobiece, dla różnicy od Maryi, imienia N. P., Marie, Mariechen, *Sr.* 2. Marja (*ob.* Maryna, Maruchna, Marusia, Marysia, *Vd.* Maria, Moiza, Minka, Mina, Miza). MARYAŃSKI, - a, - ie, od M. N. P., lub też od Maryany, Marien =, *Bh.* Maryanský. Zamiast tych w dawney edukacyi bractw Maryańskich, ustanowione w święta pewne zgromadzenia pod imieniem którey cnoty, lub iakiego wielkiego obywatela. *Stas. Zam.* 22.

MARYASZ, Maryaż, - u, *m.*, MARYASIK, - a, *m.*, *dem.*; z *Franc.* a) skoiarzone małżeństwo, eine Mariage, eine Heirathsparthie. Maryaż ten uproiektowany do skutku nie przyszedł. *Ld.* - §. gra w karty, ein Kartenspiel. Grać będziemy w maryasza. *Teatr* 28 *b*, 95. Grać maryasza ślepego po groszu. *Teatr* 22 *b*, 55. Póydziem sobie oboie w maryasika. *Teatr* 52 *d*, 102, *Mon.* 76, 728.

MARYIKA *ob.* Maryyka. MARYNA, - y, *ż.*, imię białogłowskie, Maryana, Marya, Marie. Tak ubrana, nie będę Maryna zwana, bo też to szpetne nazwisko. *Teatr* 54 *b*, 21. Za Zygmunta III. Mniszech Woiewoda, wydawszy swą córkę za Dymitra, gdy ią na tron Moskiewski wyprawował, w obecności króla, rzekł do niey: *Maryno!* pokłoń się królowi Jmści. *Mon.* 66, 459, *ob.* Marysia. - §. b) *transl.* On aż ucho boli Twardym smykiem na huczney Marynie rzępoli. *Dmoch. Szt. R.* 25, na basetli, eine Art Baßgeige.

MARYNAŁ, - u, *m.*, n. p. Za żydem chodzi, modląc się na płaszcz, abo marynały pieniędzy. *Falib. P.* 1 *b*.

MARYNARSKI, - a, - ie, od marynarzów lub marynarstwa, *Crn.* mornarsko, Seewesen =, Schiffs =, Schiffer =. Po marynarsku, = po maytkowsku, schiffmännisch. MARYNARSTWO, - a, *n.*, żeglowanie, żegluga, okręty, das Seewesen. MARYNARZ, - a, *m.*, żeglarz morski, der Schiffsmann; *Cro.* mornár, brodar; *Bs.* marnar, mornar, brodar; *Vd.* marinar, murner; *Crn.* mornâr, shovnâr). Ta rzecz, iż się marynarzom nie podobała, umyślili go zostawić na iedney wyspie. *Wys. Jgn.* 26. Przewoźnik albo marynarz, i ludziom dobrze czyni, i sobie; sobie, iż mu płacą, onym, iż ie przewiózł po potrzebach swych na drugą stronę. *Rey Zw.* 94 *b*.

MARYNATA, - y, *ż.*, z *Włosk.*, robi się do ryb z octu winnego, oliwy, rozmarynu, soli, pieprzu. *Wiel. Kuch.* 406, der Uebergus, womit die Fische marinirt werden; cf. kaszanat. MARYNATKA, - i, *ż.*, maytki, ubiór

maryuarſki, Schiffskleidung. Miałem na sobie bagażyową marynatkę, iakom był w niéy wysiadł z galery. *Warg. Radz.* 359. MARYNOWAĆ, - ał, - uie, cz. *ndk.*, marinirem. Marynować można, oczesawszy ryby, nasolisz, usmażysz, potrząsnąwszy mąką, ułożysz w naczyniu, i marynatą saprawisz. *Wiel. Kuch.* 405. MARYNOWANIE, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, das Mariniren, ieſt to ryb w maśle a pospolicie w oliwie przysmażonych, w occie przechowanie. *Kluk Zw.* 3, 283.

MARYSIA, MARYNKA, MARENKA, - i, *ż.*, *dem. nom.* Maryana, Maryna, Mariane; *Sr.* 2. Marka, Marijka; *Rs.* Máша. Wolę żeby mi ze wsi służyła Marysia. *Teatr* 43 *c*, 40. MARYYKA, - i, *ż.*, gatunek iabłek. *Tr.*, der Marienapfel.

MARZANA, MARZANNA, - y, *ż.*, (cf. *Bh.* Maťena, *s* Magdalena; *Crn.* Marza *Agenoria* bogini pilności; *Crn.* Marna, *s* bogini deszczu). Chwaliły narody Słowiańſkie *Cererę*, nazywaiąc ią *Marzaną*. *Krom.* 55, die Ceres der Slav. Nationen; *Bh.* Ž'ewėna; *Crn.* Sejvina, *ob.* Ziewanna). Sarmatowie Cererę boginią ziemną, wynależycielkę zboża wszelkiego, zwali Marzaną; téy też w Gnieznie z wielkim kosztem zbudowany kościoł, gdzie iéy na chwałę dziesięciny wszelkiego zboża po żniwach ofiarowali, prosząc na drugi rok, o żyzne urodzaie. *Stryik.* 136. Chrystusowi uſtąpił Grom, Ladon, Marzanna, Pogwizd, Ziewanna. *Stryik. Gon. K.* 3. W Wielkiéy Polszcze i w Szląſku, siódmego dnia Marca, topią Marzanę, ubrawszy iako niewiaſtę. *Biel. Sw.* 166. *Marzana*, takby rzekł, że to był bóg *Mars*. *Bielſk. Kr.* 34. - §. 2) *Bot.* Marzana, Marzanka, *Bh.* maťena; *Crn.* sumàh; *Rg.* broechje; *Rc.* мapïона; *s* reta, *rubia tinctorum Linn.*, Färberröthe, Grapp, Krapp, nayduie się u nas dzika, która sadzeniem się doſkonali; korzenie ususzone i uszrotowane pakuią się w fasy farbierzom do przedania. *Kluk Rosl.* 2, 257 *et* 3, 551, *Krup.* 5, 154. Czerwony korzeń farbuie czerwono, dlatego zowią go też marzaną. *Urzęd.* 26. Marzana farbierſka, *asperula tinctoria Linn.*, rother Waldmeiſter, wilde Färberröthe, wilder Krapp, Färberwaldmeiſter. Marzanka polna *arvensis*, wonna *odorata*. *Jundz.* 153, Waldmeiſter. Marzana, *s* przytulia *Gallium*, Labkraut. *Syr.* 1411.

MARZEC, - rca, *m.*, trzeci miesiąc w roku, *Martius. Haur Sk.* 478, der Monat März; *Bh. et Slo.* Marec, Brezen, w nemž brezowa woda teče (cf. brzoza, brzezina); *Crn.* Sushèz, Osûjak, Obahtnėk; *Vd.* bresen, suhes, òbahtnik, sushnik, osujak, ebehtnik, tretnik; *Cro.* Szúſzecz, Gregurschak; *Dl.* Oshujak; *Rg.* Oxûjak; *Sla.* Oxújak; *Bs.* Maraç, Osgjujak; *Sr.* 1. Měrcz, Měrczske měſacztwo; *Sr.* 2. Poſtnuſki; *Rs.* мapmъ мѣсяцъ. Po nieſtatecznym Marcu, świat się cieszy Maiem. *Pot. Pocz.* 59. Nie odmieniayże się, iako Marzec na wiosnę, gdzie iednego dnia będzie i deszcz, i iasno, i krupy. *Rey Zw.* 24 *b*, cf. Marcowa pogoda). Suchy Marzec, mokry May, będzie żytko iako gay. *Rys. Ad.* 64. Suchy Marzec, mokry Kwiecień, chłodny May, będzie żyto iako gay. *Kluk Rosl.* 3, 98, der März trocken, der May naß, füllt dem Bauer Scheun und Faß; *Slo.* Suchi Marec, mokrí Maj, bude humno galo háj. - §. 2) *Meton.* Marzec *s*, Marcowe piwo, Märzbier. Przednie piwo Krakowſkie Marcem albo dwurażnym nazwane. *Sleszk. Ped.* 406. Podpiwszy sobie Niemiec i Tatarzyn Marcem, Na poiedynek konny wyzwali się harcem. *Pot. Jow.* 31. Bywał tu kiedyś Marzec dobry u Pani Krzaczkowéy na Floryańſkiéy ulicy. *Alb. n. W.* 17.

MARZĘ, MARZENIE *ob.* Marzyć.

MARZNĄĆ, Mar - znąć, marznął *et* marzł, marznie, *med. idntl.*, zmarznąć *dk.*, *Bh.* mrznauti, zmrznauti, zmrzl, zmrzun, zmrzlý, mrzawam; *Sr.* 1. màrſnuſch; *Slo.* mrznauti; *Crn.* zmerznèm, emerzneti, zmerzûjem, zmerzovati; *Vd.* zmerzniti, zmerzeuat, s'merzúvati, s'merzújem, marzlu, merzlu, ſtudenu, zmerzniti; *Cro.* mrzznem; *Rg.* mrznuti, smarznuti; *Bs.* mrriznuti, leditise, smerznuti, smarznuti, smrriznutise; *Rs.* мéрзнуmь, замерзнуmь; *Ec.* мрáзнуmь, мéрзнemь, cf. mróz, mrozić); mrozem bydź ścinanym, frieren, gefrieren. Woda ciepła rychléy zmarznie, niźli zimna. *Urzęd.* 430. W ciszy tylko woda marznie. *Wyg Marm.* 58. Dlaczego woda marznie? *Os. Fiz.* 244. Bez rękawiczek ręce ci marzną. *Ld.* MARZNIE *impers.*, es friert; *Sr.* 1. marzno; *Rs.* мορóзнmъ. Marznie na dworze, *s* mróz ieſt. *Cn. Th.* Marznie na północy. *Bard. Tr.* 544.

MARZYĆ, - ył, - y, *czyn. niedok.*, *śnić, mary przez sen widzieć, roić, träumen, einen Traum haben, Traumgesichte sehen; *Cro.* szenyati, szenyàm, *ob.* sen; *Rs. et Ec.* грéзишь, грѣжу. Nie dbaycie na sny wasze, które marzycie. 1 *Leop. Jer.* 29, 8, które się wam śnią. 3 *Leop.*). Snom wiary nie dawam; słucham iednak, coś marzył za mary. *Poſt. F.* 44, cf. mara, mor, marny, cf. *Bh.* mařiti marnować, rozmařilý gnuśny; *Crn.* marnati, *s* baiać; *Vd.* marnuvati, marnujem *loquor*; *Cro.* máram, marim *curo*; *Bs.* maritise, hajatise *curare*; *Rg.* màriti *desiderare*). - §. marzyć, *vaniloqui*, marnie gadać, pleść, schwatzen, albern reden; cf. *Rs.* мороčишь *ob.* moryczyć). Kara dla proroków, którzy marzą nieprawdę, którzy powiadali to, co się im marzyło, a zwodzili lud móy matactwem swoim i dziwy swemi. 1 *Leop. Jér.* 23, 32. MARZYĆ *się recipr.*, śnić się, einem träumen; *Sr.* 2. se zowaſch; *Rs. et Ec.* мечmámься, мечmaюся, грéзишься, пригрéзишься. O tym się marzy, co czyniem na iawie. *Knia̋ż. Poez.* 2, 69. Co we dnie kto w głowie warzy, O tym mu się w nocy marzy. *Cn. Ad.* 373, cf. co kto miłuie, to i we śnie czuie; Czego bardzo pragniemy, o tym i śpiąc myślemy). Te wszyſtkie rzeczy Przeydą iak sen, co w głowie marzy się człowieczéy. *Dmoch. Sąd.* 55. - §. *transl.* Niech Walery Wc Pannie przeſtanie się marzyć, Na co się śpieszyć? może bogatszy się zdarzyć. *Niem. P. P.* 94. On sam nie wie, co mu się w głowie marzy. *Teat.* 35 *c*, 61, roi). MARZENIE, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, mara, sen, widziadło, uroienie, das Traumgesicht, das Träumen, der Traum, *pr. et impr.*, *Rs.* cóнïе, сновидѣнïе. Długom zoſtał bez władzy iak kamień nieczuły, Marzenia się okropne tylko w oczach snuły. *Teatr* 44 *d*, 19.

MARZYMIĘTKA, - i, *ż.*, miętka Grecka, Frauenmünze. *Comp. Med.* 25, Marienmünze, *ob.* P. Maryi miętka, *ob.* Miętka.

MARZYCA, - y, *ż.*, rodzay traw, *schoenus*. *Kluk Dyk.* 3, 59, Knopfgras. Marzyca czarniawa, *nigricans*, pospolita *mariscus*, brudna *fuscus*, biała *albus*. *Jundz.* 104.

*MAS, *MOS, MUS, - u, *m.*, *z Niem.* das Maß, ein Maß voll von einem Getränke, niby to garniec trunku ia-

kiego. n. p. Mieli nasi synowie w on czas złote czasy, Gdy moie wino pili po pieniądzu masy. *Bielſk. S. M. B.* 3, cf. maca). Korzec i *mos równéy i iednakiéy miary będą, aby brał dziesiątą część korca mos, a dziesiątą część korca brała w się miarka. 1 *Leop. Ezech.* 45, 11, effi i bath. 3 *Leop.*). Winien mu ieſt ſto musów oleiu. *Rey Pſt. Kk* 1, *ib.* 3. Niech będą sprawiedliwe *muschy albo kwarty. 1 *Leop. Levit.* 19.

MASA, MASSA, - y, *ż.*, z *Łac.*, bryła iakiéy materyi, **die Masse, der Klumpen einer Materie**; *Bh.* **hmotnoſt**; *Rs.* кpyxb. J iam z téy massy zlepiony, zkąd pierwsi rodzice ſtworzeni. *Dar. Lot.* 4, 3. Mniemano, że z razu niedźwiadki młode niekształtną są mięsa massą, i że kształt ich i członki lizaniem matki uformowane bywaią. *Zab.* 12, 182. Ciało, więzienie duszy, massa zgniłości, ceber plugaſtwa. *Psalmod.* 101. - *Math.* Massa ciała, bryła rozmnożona przez gęſtość. *Sniad. Jeo.* 23. (*Hbr.* משש maschach *palpauit*, cf. macać).

MAŚĆ, MAŻĆ, - ści, *ż.*, (*Boh.* **maſt** adeps; *Sorab.* 2. **mahs, maz, zabwa, zalba**; *Sr.* 1. **mas** mazidło, sadło; maść *Sr.* 1. **zalba**; *Vd. et Crn.* maſt, salu, touſtina, *z* sadło, tłuſtość, mazidło; maść *Vd. et Crn.* shavba, shalba, pomas, mas, masilu; *Cro.* mászt, mazt, masalu; *Rg.* máſt, pomáſt (máſt *pinguedo*); *Bs.* pomáſt, máſt (2. *pinguedo*, 3. *farba*; *Sla.* mâz, *z* kléy); *Rs.* мазь *unguentum*; *Ec.* масть balsam (*Rs.* масть kolor, farba, o koniach i kartach); cf. *Ger.* **die Maſt**, *obs.* **maſt**, *ap. Notker.* maſta, *z* tłuſty; *ob.* mazać), **die Salbe**; miękkie lekarſtwo zewnętrzne, gęſtość miodu przasnego maiące. *Krup.* 5, 306, *Perz. Cyr.* 2, 323. Maść królewſka, *unguent. basilicum. Perz. Cyr.* 2, 329, *Sienn.* 344. Szara maść *unguent. Mercuriale. Perz. Cyr.* 2, 327. Maść Pruſka, *diaquilon. Sien.* 345. Z tego ziołka sok prędko wycisnąwszy, J samę tylko treść z niego odjąwszy, Zmieszał z nasieniem owym koszyczkowym, Potym z cytwarem zaczyniwszy zdrowym, Tak maść uczynił. *Paſt. F.* 317. Słoiek maści spiki nardowéy. 3 *Leop. Marc.* 14, 3, oleyku). Kot od maści pachniącéy szaleie. *Zab.* 11, 334. - §. 2) maść, *z* farba, barwa; dziś o sierci końſkiéy, i o maźci kart, **die Farbe, Couleur, jetzt bloß von der Farbe der Pferde, und von den Spielkarten**; *Bs.* máſt, kolur, boja; *Rg.* máſt; *Sla.* dlaka; *Rs.* шерсть, шéрстка, масть. Z maści nie można poznać cnoty lub przywary konia; w każdéy maźci bywaią dobre i złe. *Kluk Zw.* 1, 163. - Karty iednéy maźci, *Rs.* cbyrт. *Mon.* 76, 728. - *obsol.* o kolorach sukna, **von den Farben der Tücher**. Płaszcz otworzy, którym była otoczona, Prześwietny maścią szafirową. *Birk. Dom.* 98. Szaty rozmaitéy maźci. *Warg. Wal.* 313. Aksamit różnéy maści. *Goſt. Gor.* 77, *Vol. Leg.* 3, 370. Przyodziana kapą szafirowéy maźci. *Zygr. Pap.* 145. MAŚCIĆ, - ił, - i, *cz. ndk.*, *Bh.* **maſtiti**; *Vd.* masilati, shaubati, masati, pomasati, omasati, namasati; *Crn.* maſtim, shavbam; *Sr.* 1. **zawbuyu, namaju**; *Cro.* masztem maztiti, zamaschujem; *Rg.* maaſtiti, zamâſtiti (*Rg.* mâſtiti *colorare*; *Bs.* maſtiti *coloro*, *ungo*; *Ec.* мастити, мащу, мастю, умастити, умащать (*Ross.* умаслить, умасливать smalcem lub oleiem smarować), cf. *Germ.* **mäſten, die Maſt**); maścią namazywać, **mit Salbe ſchmieren, ſalben**. Myią ciało, w pachnące maszczą ie oleie. *Dmoch. Jl.* 2, 176. Zmaścić ciem nie mógł, ni iść za twym ciałem. *Zab.* 15, 395. On to da pogrzeb, on przy hoynéy ſtypie, J woniąć zmaści, i kwieciem osypie. *Zab.* 15, 396. - §. b) tłuścić, tłuſtym uczynić, krasić, **fett machen**. Nawóz gnóyny i gęſty na iare role lepszy, bo na lato zaraz maści rolą. *Haur Sk.* 51, maścić potrawę, *z* okrasić potrawę. *Cn. Th.* - §. *fig.* Każdemu z nich maszczono dłonie sowitemi brzęki. *Chrość. Fars.* 242, **die Hände ſchmieren**. Febus w złotoogniſtym wozie siedząc, brunatnemi Zorzami nieba maści światło. *Kolak. Wiek. A* 4. MAŚCICIEL, - a, *m.*, który maści, maścią smaruie, **der Salber**; *Cro.* masztitel; *w rodz. żeńſk.* maścicielka. *MAŚCIODZIEY, - ieia, *m.*, *Vd.* masilodelavez, **der Salbenmacher**, co maści robi; *w rodz. żeńſk.* *maściodzieyka *Vd.* masilodelauka. *MAŚCIGĘBA, - y, *m.*, *Slo.* **maſtihuba** *qui ungit ora.* MAŚCISTY, - a, - e, pełen maści, **voll Salben**, *Cro.* mâszten, *Vd.* masilaſt, shauboun, (*Ec.* мастиный pachnący, wonny), *ob.* maſtny, masny. - §. maściſty, iednéy maści z innemi, n. p. cztery konie maściſte, **gleichfärbig**.

MASEŁKO, - a, *n.*, *dem. nom.* masło, **Butter** Póydę, krowki wydoię, masełka narobię ... *Teatr* 52, 8, *Rs.* масльцо.

*MASIA, MASSIA *ob.* Maża.

MASKA, MASKOWAC *ob* Maszka.

MAŚLANKA, - i, *ż.*, **die Buttermilch**; *Boh.* **podmaſlí**; *Sr.* 1. **Sett**; *Crn.* pinenu mleku; *Rs.* сыворотка, пабойна, пахтанье, (*Rs.* масля́нка *meloe proscarabaeus*). Kiedy się w maślnicy od śmietanki masło iuż oddzieli i ſkupi, zoſtaie się mleczna maślanka, ktoréy na domowe potrzeby zażyią. *Kluk Zw.* 1, 223. MAŚLANY, - a, - e, od masła, **Butter-, von Butter**. Przez poſt niewolno mięsne lub maślane potrawy iadać. *Boh. Kom.* 1, 135. - *fig.* Jakże też u djabła trzymasz? czy maślane masz ręce? *Teatr* 20, 18. Nie spodziewały się, abym był tak maślanym, iak móy pan. *ib.* 29, 82, zniewieściały, bezkoſtny. *MAŚLANICA, - y, *ż.*, Maślnice *plur.*, *Ec. et Rs.* ма́сленица, седми́ца сырная, tydzień przed wielkim poſtem, w którym z masłem wolno ieść, podług cerkwi Greck., **die Butterwoche vor der großen Faſten**. Ruś przez tydzień maślanką nazwany, mięsa nie iedzą. *Pim. Kam.* 321, *ob.* maślna Niedziela. - *§. maślnice, zapuſty, kulig, karnawał. *Tr.*, **Faſtnachtsluſtbarkeit**. MAŚLARKA, - i, *ż.*, która masło robi, przedaie, *Boh.* **maſelnice**), **die Butterfrau, das Butterweib**. Wszelkiemi siłami ſtarał się ogłosić, że też i on autor; ledwie iuż nie i maślarkom o swoiém dziele powiadał. *Mon.* 73, 67. MAŚLARZ, - a, *m.*, *Bh.* **maſelnjk**, który masło robi lub przedaie. *Włod.*, *inusitatum eſt.* *Cn. Th.* 392, **der Buttermann, Butterhöcke**; *Rs.* пáхтальщикъ (cf. мáсленикъ przedawacz oleiu lub masła). - §. *transl.* maślany człeczek, bezkoſt, niewieściuch, ciaſtoch, **ein Weichling**. Jakiż to wykwintniś; krzywi się na nas maślarz. *Oſſol. Str.* 8. - §. maślarz, maślaż, maślacz, wino słodkie gęſtawe z doyzrzałych doſkonale iagod, maſtkie wino, którym zaprawiaią się cienkie, **Weinausbruch, Ausbruch** (**Oeſterr.**). MASŁEK, - łka, *m.*, n. p. Chcąc (prawi Amor) nas Pan oyciec porobić Masłkami, Kazał nam kuć ufnale, poddymać miechami. *Zimor. Siel.* 222. ? MAŚLESKA, - i, *ż.*, ziele, złotogłów, lilia żółta, złote główki *martagum. Syr.* 107, **Goldwurzel, eine Art von Lilien**; *Crn.* slatoviſt. (cf. *Rs.* масленикъ, козлякъ

hubka włóknista). MASLIC cz. ndk., masłem krasić, mit Butter anmachen (cf. maścić); Vd. masliti, pomasliti, sabieliti (ob. zabielić), obieliti, zerkati; Ross. масляпть posmarować oleiem lub masłem). MAŚLIC się recipr., gadaiąc pieścić się, iak małe dzieci. Tr., im Sprechen, wie die kleinen Kinder, hätscheln, tändeln. MASLNICA, - y, ż., Maślniczka, - i, ż. zdrbn., Bh. máslnice, máselnice; Cro. maszlenka; Crn. pinov; (Crn. maslènek, masovnek, = garniec od szmalcu), das Butterfaß. Wlewa się śmietana w maślnicę, w naczynie względem swoiéy wysokości wązkie; a w nim się tak długo kłóci, aż się masło oddzieli i skupi. Kluk Zw. 1, 223. - §. Maślnice ob. Maślanica. - §. Maślniczka, puszka od masła, iaszczyk, Rs. масляная чашка, масляница. MAŚLNY, - a, - e, maślany, od masła. Butter=, butterartig; Bh. máselný; ob. masny, mastny); Vd. masloun, maslen, masten; Crn. maslen, = szmalcowany, szmalcem zaprawny); Cro. maszlen; Rs. масленый (2. oleisty). Mléko oślicy subtelnieysze iest i niemaślne, przeto dobre przeciw kaszlowi. Sienn. 273. Rusacy w niedzielę mięsopustną iadaią przez cały tydzień z masłem, i samę onę niedzielę tygodniową maślną nazywaią. Gwag. 504, ob. maślanica.

MASŁO, - a, n., Bh. máslo; Slo. maslo; Vd. srovu maslu, puter, smedenz; Crn. pûtr; Cro. puter, maszlo; Sorab. 1. butra; Sorab. 2. buttra; Dal. maslo; Rag. màslo; Ross. коровье масло; die Butter. Vi primaria literali dialecto aliisque quibusdam Slavon. dialectis adhucdum significat oleum; butyri vero significatus secundarius est; quod deriuata haud obscure innuunt. Durich. 1, 368, cf. mazać); Vd. et Crn. maslu, Cro. maszlo, Sla. maslo, = szmalec, cf. Germ. Schmalz; Rs. масло olėy, masło; Rs. et Ec. маслина, масличa oliwowe drzewo, масличный oliwny, масличїе ogroiec; Bs. maslina, Rg. máslina, = oliwa, Bs. maslinisćte oletum; cf. Rs. меса oléy, Мессїа Messyasz, pomazaniec). Masło iest tłusta część mléka, oddzielona od wodnistéy przez zakiśnienie. Kluk Zw. 1, 34. Zwyczaiem iest, oleie zsiadaiące się na umiarkowanym powietrzu, ieżeli z roślin zbierane są, masłami butyra nazywać; łoiami zaś, seba, albo tłuszczami adipes, gdy się otrzymuią ze zwierząt. Krumł. Chy. 132. Masło robić, Vd. mesti, medem, cf. mieść, miatać, śmietana, cf. mieszać; Crn. mędém, pinem, pineti; Rs. пахтать, cf. pachać). Owcze masło Vd. ouzhjiu maslu, ouzhji puter, smetenik). Ustoiny masła roztopionego Vd. tropine). Osła masła Bh. bomole másla. Od masła formowanego z migdały, niech płacą po groszy dwadzieścia, bo dobre po staremu masło. Lekarst. C 2 b. Namaż go ty masłem, przecię on śmierdzi dziegciem. Cn. Ad. 638, cf. wilk chowany, żyd chrzczony; czego się za młodu skorupa napiie, tym trąci). Choćbyś mażał i masłem Judaszowską głowę, Przecię lże po staremu. Klon. Wor. 28. - Opływały drogi moie masłem. Budn. Job. 29, 6. Ma się iak pączek w maśle. Rys. Ad. 39. Dziecię ma się u oyca, by pączek w maśle, nic nie ucierpi, nic nie uzna, iedno zawsze by w uwinieniu leży. Glicz. Wych. E 4. Jż wszystkiego pomiernie z rozmysłem używa, Już iak pączek w maśle w dobréy sławie pływa. Rey Wiz. 19, cf. ma się iak piszczek na stypie). Jeśli taki trzyma starostwa od ciebie i zamki, Dadź drugiemu połowę, uiąć masła z grzanki. Pot. Arg. 328, uiąć mu obroku). Proteo mutabilior, płochy, niestateczny, by wiatr, kuropłoch, pędziwiatr, tak stateczny, iak masło na słońcu. Mącz. Na końcu każdego objadu bywa miękka, iak masło. Teatr 8 c, 46. - §. transl. masło spisglasowe butyrum Antimonii. Krumł. Chy. 408. - §. Botan. wronie masło ob. Wroni.

MASŁOK, - u, m., ein berauschender und wüthend machender Saft, den die Türken aus verschiedenen Körnern und Pflanzen pressen, Maschlach; Turc. maeslaek puluis e foliis cannabis masculae, pilula inebrians. (Cro. maszlak, chemerika, Vd. maslak, shemerika, = ciemierzyca). Popi i ich Janczarowie z kwiatu konopnego czynią sobie masłoki rozmaite, iedne dla wesołego serca, drugie dla smutku i płaczu, inne dla miłości i Wenusa, inne dla śmiałości i serdeczności do boiu. Syr. 823. Popy Tureckie, gdy się do boiu gotuią, biorą masłoku na raz, iako bobowe ziarno; zaczym się do takowego męstwa pobudzaią z śmiałością i cierpliwością, że nic nie uważywszy sobie niebezpieczności i śmierci, prawie bez rozumu do okrucieństwa idą. Tak ten masłok z rozumnego czyni szalonego, z cichego i pokornego okrutnika. Syr. 138, Birk. Exorb. H 3. Z oleyku, z soku, z korzenia i z żywicy serdecznego korzenia, bywa konfekcik czyniony od Turków, który oni Masłachem, my masłokiem zowiem. Syr. 136. Ziele masłach piią, a potym wpadaią w oszalenie, sami sobie zadawaią rany, przez piersi, poprzek, takież przez ramiona. Pasz. Dz. 99, Warg. Radz. 27. Pisze Radziwił w peregrynacyi, iż widział murzyna, który iadł masłok; iest to proszek zielony, na kształt Reubarbarum, a iedząc go, koło głowy obiema rękoma sobie szermował, mrucząc coś pod nos sam sobie. Powiadali tam ci obywatele, że ten człowiek iest chory, otoż mu to lekarstwo na to, żeby bolu nie czuł, i tak przez onę furyą i manią zbywszy rozumu, wszystkiego zapomina. Gwag. 683, cf. opium), - transl. Masłoku sobie w czub nalał, Pot. Arg. 518, t. i. oszalał, er ist rasend. MASŁOK, - a, m., = MASŁOCZNIK, - a, m., który z masłoku szaleie, ein vom Maschlach Wüthender. Wysiadłszy z okrętu zabiegł nam drogę nieiaki szaleniec, iakich tam zowią Masłocznikami. Warg. Radz. 26. Masłokowie Turecсy. Cn. Th. - §. b) ogólnie: szaleniec, Cro. maszlachki, Hg. maszlagos ember, ein Rasender, Verrückter. Masłoczniki chrześciańskie, których płonnemi objetnicami czart upaia, któremi spiiaią się tak bardzo. Birk. Ex. H 3. Piiany, masłocznik, szaleniec. Pot. Arg. 260. MASŁOCZNY, - a, - e, szalony, verrückt, wahnsinnig. Masłoczna sentencya. Bielsk.

*MASŁOŚWIASZCZENIE, w Greck. cerkwi, ostatnie pomazanie. Sak. Sob. B 1. MASŁOWATY, - a, - e, isabellenfärbig. Masłowaty koń. Tr.

MASŁUK, - a, m., boletus Luteus Linn., gatunek hubki, rośnie obficie w Sierpniu, okrywaiąc prawie ziemię w lasach sosnowych. Kluk Dyk. 1, 75, grzyb maśluk. Jundz. 563, eine Art Erdschwämme; Rs. масленикъ, осиновикъ.

MASOWY, MASSOWY, od masy, ob. masywowy.

MASNY, - a, - e, namaszczony, gesalbt, mit Salbe geschmiert. Kobiety takiéy nie odpędzisz od masnéy skóry, iak sobakę: Zab 12, 100 Jżyck. - §. masny. ob. Maslny,

MASTKI, - a, - ie, MASTNY, - a, - e, Bh. mastný,

maſtliwý; *Slo.* maſtni, tučni; *Bs.* máſtàn; *Crô.* masslen; màszten; *Crn.* maſtne (maslen, z ssmalcowany); *Vd.* maſten (maslen, masloun, z smalcem saprawny; masilaſt, shauboun, z maścifty, pełen maści; *Ec.* масти́мый pachnący, wonny); tłuſty, fett. W krokosie mięsiwość iest biała, maſtna i słodka. *Syr.* 1526. Jadaiący wiele i masno, powinien też ciężko pracować. *Perz. Lek.* 341. Kosztywał ma korzeń poczerniały a wnątrz biały a maſtny. *Sien.* 486. Stare orzechy maſtnieysze są, a ku iedzeniu gorsze. *Sien.* 212, *Spicz.* 121. Cytrowe iabłko ma ſkórę maſtną. *Spicz.* 121. Żółta maſtka glinka. *Torz.* 5. Ziemia maſtka, iak mydło. *ib.* 64. Ziemia masna, koloru szarego. *Os. Zel.* 35. MASNOŚĆ, MASTKOŚĆ, - ści, *ż.*, tłuſtość, die Fettheit, Fettigkeit; *Bh.* maſtnoſt, maſtnota; *Vd.* masha). Ziemia masności czyli tłuſtości nie maiąca. *Os. Zel.* 32, *ob.* łysak). Gliy ma w sobie wiele maſtkości. *Torz.* 63.

MASSYK, - u, *m.*, n. p. Gładko choć małe kieliszki wysuszam, by tylko massyk był ſtary. *Mon.* 68, 427, wino, essencya.

MASTAB, - u, *m.*, miara, pomiar, z Niem. der Maßstab. Kopersztychy do maſtabów rysowane. *Torz.* 51. *Musztap. *Aqua Msc.* *Musztabel u malarzy, kiiek do podpierania ręki, gdy się maluie. *Mag. Msc.*

MASTYKATORYUM *indecl.*, lekarſtwo, które w uściech trzymaiąc, głowę od flegmy czyścimy. *Cn. Th.*, lekarſtwo zdolne do wzbudzenia wyproźnienia przez kanały gruczołków ślinnych. *Dyk. Med.* 4, 203, ein Kaumittel, ein Arzeneymittel im Munde zu halten und zu kauen. MASTYKOWAĆ, - ał, - uie, *czyn. ndk.*, zębami gryźć, żuchać, kauen. Maſtykuiąc abo żuchaiąc korzonki zięczego macsku, flegmy z głowy wyciąga. *Urzęd.* 27 *et* 339. Zadnich zębów powinność iest maſtykować, t. i. drobić. *Sak. Pr.* 71.

MASTYKOWE drzewo, *ob.* Lentyszek. *Sien. wykł.*, der Maſtixbaum; *Sr.* 1. maſtikowe drewo; *Cro.* maſtik; *Dal.* mritvina, trislya; *Vd.* mirtvik, mirtvikovu drevu; *Bs.* maſtik, mrritvina, triscglja; *Rg.* xvàtka; *Rs.* мастика. Maſtykowa żywica, abo MASTYKS, - u, *m.*, der Maſtix, żywica żółtawa, przeźroczyſta, sucha, w krupkach łomna, która się zapala na węglach. Wypływa z drzewa należącego do rodzaiu terpentyny, rosnącego na wyspach Archipelagu. *Dyk. Med.* 4, 20.

MASYWOWY, MASOWY, - a, - e, lity, maſſiv, von gediegnem Metalle. *Tr.* Z masywowemi pętlicami suknia. *Mon.* 72, 432.

MASZCZĘ *ob.* Maścić.

*MASZEK, - szku, *m.*, Sala w szczérozłote obita szpalery i usadzona drogim maszkiem. *Pot. Syl.* 474, cf. adamaszek.

MASZEROWAĆ, MARSZEROWAĆ, - ał, - uie, *czyn. ndk.*, w marszu ciągnąć, marſchiren; *Vd.* marshirati, hoditi; *Rs.* маршировать, иипши.

MASZKA, MASKA, - i, *ż.*, twarz zyprawna, zasłaniaiąca poſtać człowieka dla niepoznania. *Kras. Zb.* 2, 132, die Maske; *Bh.* Sſkraboſſka; *Crn.* shęma, mashkara (*ob.* maszkara); *Vd.* shema; *Cro.* lárva, maſkàra, preobrasa, nalichje, krinka; *Dl.* krabanosznicza, krinka, maſkara; *Rg.* priobraza, nalijcje, krabanoſiza; *Bs.* masckara, maſkara, krabanosiça, krabanosnicą; *Rs. et Ec.* маска, харя, хáрюга, личина, личинка (cf. lice), рожа притворная; (*Arab.* mascara, z gra, igra, *Walach. et Alban.* maſkùra, z ſiglarz, błazen. *P. Marcus a S. Antonio* deducit maska a Carniolico mashem maszczę, mażę, „quia personati primitus non erant laruati, sed variis coloribus facies pingebant, quod etiamnum plebs in pagis facere solet." X. Labbe prowadzi etymologią maſki od *masca*, co właściwie znaczyło czarownicę w prawach u Longobardów Lib. 1, tyt. 40; w Delfinacie, w Pedemoncie tym nazwiſkiem dotąd czarownicę zowią, a że się tedy ukrywać zwykły, nazwaliśmy twarze fałszywe maſkami. *Teatr* 24, 29 *A. Czart.* (cf. *βασκα* apud *Hesych.*, *Saumaise Solin* 923, *Menage Etym.* 487, *Wacht. Gloſſ.*, Deutſch. Merkur 1795, 4 St. 349, Adlg. *s. v.* Maske). Przyniesiono ze ſklepu maſki bardzo guſtowne. *Teatr* 24 *c*, 60. Eschil po Tespisie w przyſtoyny ſtrój przybrał osoby, On wymyślił na twarze maſki dla ozdoby. *Dmoch. Szt. R.* 45. Rzymianie przyznaią sobie wynalazek maſki. *N. Pam.* 2, 222. Pod czas karnawału Weneckiego wszyscy od rana do nocy w maszkach ukryci chodzą. *Zab.* 13, 212. Suty chcąc ślub wyprawić, sam się ubrał w maſki, i kuligiem wyieżdża chcąc sąsiedztwo ſkupić. *Teatr* 43 *c*, 163. Z kuligiem wpadli, poſtroieni w maſki. *ib.* 57. - §. *meton.* maſka, z osoba w masce, eine maskirte Perſon, eine Maske. Reduta gdy była dla posła dawana, wszyſtkiéy przytomnéy szlachcie i maſkom, trzeba było dawać podarunki. *Pam.* 83, 2, 53. Kto też ta piękna maſka, co teraz przyszła? *Ld.* - §. *fig.* larwa, Maske, Larve. Dla pięknéy maszki twarzy swoiéy, doſtała męża bogatego. *Teatr* 30, 36, *ob.* facyata. - §. *transl.* pokrywka, zasłona, płaszczyk, barwa, Maske, Deckmantel, Schein. Spada maszka, a zdrayca, co pod nią przebywa, Tym ieszcze wszetecznieyszy, im dłużéy był tayny. *Kras. sat.* 20. Zedrę maszkę wdzięczną, a pokażę oczom ślepych inamatorów, co ieſt, za czym się tak usilnie ubiegaią. *Bals. Nied.* 1, 173. Szczęśliwa potomności, zrzuciſz z nauk maszki, Nie będą twoią szkołą głupſtwa mądre fraszki. *Zab.* 4, 234, *Vd.* odshemati, resobrasiti, z demaſkować. - §. *person.* O maszko zdrayczyno! *Bals. Niedz.* 1, 173, o obłudnico, *licemiernico! Heuchlerinn. MASZKARA, - y, *ż.*, MASZKARKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, Maszkary abo maſkary są odmiany zwyczaynego ſtroiu dla tym większéy osobliwości umyślnie czynione. Nazwane z Włoſkiego *Mascaro*; Włosi zaś wzięli z Arabſkiego maſkara, znaczącego żart, krotofilę. *Kras. Zb.* 2, 132, die Verkleidung des ganzen Körpers, cf. *It. barb.* maſkara, z żart. - §. 2) maſka *propr. et fig.*, die Maske. Larwy abo maszkary na twarze Aeschylus wynalazł. *Dambr.* 614. Sprosna rzecz, kiedy dobra pani czegoś tak wiele na twarz nakładzie, iż się zda, iakoby była w maszkarze. *Gorn. Dw.* 54. Świat iedną ieſt tragedyą, na którą kto we wspaniałym pokaże się maieſtacie, wnet odprawiwszy scenę, złoży maszkarę, i do tego z którego się począł, powróci prochu. *Bard. Tr. praef.* Trudno maszkarę długo nosić. *Pilch. Sen.* 7. Maszkara, poſtawa, a daléy nic; w maszkarze chodzi; z wierzchu coś pięknego, wewnątrz plugaſtwo. *Cn. Ad.* 481. Jednał sobie miłość w gminie pospolitym Maszkarą, i poſtępkiem swym pokrytym. *Tward. Wład.* 10. Na oko kto co czyni, powierzchownie, na pozór,

pozór, maszkary stroi. *Cn. Th.* 445. Co rok to inną maszkarę na gębę włoży, udaie się raz za Kalwina, drugi raz za Lutra. *Birk. Zyg.* 12. Swoię rzecz w maszkarze cudzey sprawuie. *Cn. Ad.* 779, o kim inszym mówi, a o sobie myśli). Złoto, śrebro, kleynoty, na czas tylko zdobić mogą maszkarkę. *Mon.* 68, 1013. Odważył się wewnętrzne skrytości przezierać, I ozdobne maszkarki z ludzi złych pozdzierać. *Hor. Sat.* 153. Niech zdeymą ludzie maszkarę, pod którą się taią. *Mon.* 65, 130. Oblec kogo w maszkarę. *Cn. Ad.* 708. obleo go w kapturek, szydzić z niego, na błazna go wystrychnąć, einen vor der Welt zum Narren machen. - §. brzydka twarz, larwa, n. p. Meduzyna maszkara mioce sprośne węże ze łba roszczochranego. *Tward. Wł.* 112. Jaki mi specyał; rozumie, że do tey iego przebrzydłey maszkary wzdychać nie przestanę. *Teatr* 29, 81. - §. *person.* osoba brzydka, zła, koczkodan, ropucha, eine häßliche, böse Person, eine Schlaraffe. Pani służbitę łaiała, zowiąc ią maszkarą. *Dwor.* C 3. Idź sroga zła maszkaro! *Bard. Tr.* 80. MASZKARADA, MASKARADA, - y, *ż.*, *Rs.* маскарадъ, maskowa biesiada, eine Maskarade. Wszędzie podstęp, nieszczérość, ostrożność i zdrada, Nie dziw, ludzie to samo są, co maszkarada. *Zabł. Z. S.* 25. MASZKARADNY, - a, - e, *Ross.* маскарадный, Maskaraden=. MASZKARNICA, - y, *ż*, kobieta umaskowana, *propr. et fig.*, eine maskirte Weibsperson. Ona się maszkarnica ciesząc z swey roboty. Mówi: toć mu się pewnie obrzydzą zaloty. *Banial.* G b. MASZKARNIK, - a, *m.*, umaskowany, *propr. et impr.*, ein Maskirter, ein Vermummter, Co za pożytek onych maszkarników, którzy biegaią po ulicach i po przecznicach? *Modrz. Baz.* 141. Komedyanci abo maszkarnicy, gdy się ubiorą w iedwabne szaty, zdadzą się iakoby wielcy ludzie. *Petr. Ek.* 9. Dłużéy się szerzyć nie dali temu maszkarnikowi (Dymitrowi fałszywemu). *Tward. Wład.* 26. *Birk. Dom.* 55. *Kosz. Cyc.* *B.* MASZKARNY, - a, - e, MASZKARSKI, - a, - ie, od maski, umaskowany, od maszkary, Masken=, maskirt. Zbytnie te stroie, nieróżne są od maszkarnych ubiorów. *Petr. Ek.* 8. Miły boże, iako wiele na świecie żon iest błaznic, iako wiele maszkarnych! *ib.* 75. Maszkarskie ubiory naywięcéy się połyskuią. *Smotr. Lam.* 65, Maszkarne pisma. *Zygr. Pap.* 91. MASZKOWAĆ, MASKOWAĆ, - ał, - uie, *Act. ndk.*, umaskować *dok.*, maską zasłaniać, (*Cro. barb.* maskaritise *iocari*) *Cro.* nalichújem (cf. lice); *Bs.* priobraziti, pokritti obraz maskarom, krabanositi, pokrabanositi; *Rg.* priobrasivati; *Rs* маскировать, maskiren *propr. et fig.* Sciany takie wewnątrz maskować trzeba lamperyą. *Switk. Bud.* 464. Roskoszników szczęście iest umaskowane. *Pilch. Sen. list.* 2, 510. MASKOWAĆ SIĘ *Recipr.*, sich maskiren. Do tak wielkiey doskonałości przyszła dziś maskowania się sztuka, iż się iuż nie trzeba pod innym ukrywać stroiem. *Teatr* 49 *d*, 30. Udawanie i maskowanie się. *Teatr* 22, 42. Dobre trzeba mieć oko na tego maskowanego gaszka. *Teatr* 22 *b*, 29. Maskowany, maskirt; *Cro.* maskarasst, preobrasnik; *Rg.* priobrazenik; *Crn.* shęmast; *Vd.* obshemaa, shemast, samumran, prebleshen, *Bs.* moskaran, krabanos. MĄSZKOWY, MASKOWY, - a, - e, od maski, Masken=, *Rs.* личинный. Książę dawał bal maszkowy. *Teatr* 48 *b*, 59. Maszkowy argument Chryzippa: Gdybym ci oyca w maszce pokazał, nieboże, I spy-

tał, czy znasz tego? cobyś odpowiedział? *Min. Ryt.* 1, 313.

MASZT, - u, *m.*, *Sr.* 1. majt; *Bh.* stežen; *Crn.* jambora, ambora, garshin; *Vd.* jadrou penj, ambora, jambora, jadrenu drevu, drövu h' veslu, jarbolu; *Cro.* jadrenu drövu, jarbolu, jambor, arbor; *Dl.* jedarna jalva; *Bs.* jarbuo, arbuo od drieva, jambor, katarka; *Rs.* мачта, ядрило, щегла, щогла (cf. żagiel); *Ec.* мачтъ, щоглъ, щогла, щегла; der Mast, Mastbaum. (*Dan. Angl. Suec.* Mast, *Gall.* mas, mast, *Hisp.* mastil, *Finl.* masta. - Drzewo wysokie, proste, znaczney grubości, którego zażywaią w pośrzodku okrętu albo statku wodnego dla zawieszenia na nim żaglów. *Ład. H. N.* 104. cf. spiry). Maszt iest oble drzewo wysokie, które na okrętach w pośrzodku stawiaią, linami na wszystkie strony rozpiętemi uięte; reia w przek pod sam wierzch masztów wciągaią z rozpostartym żaglem. *Otw. Ow.* 452. Maszty bywaią sosnowe, świerkowe. *Kluk. Rośl.* 2, 161. Już reie przyprawuią, iuż maszty dźwigaią maytkowie. *Bard. Luk.* 54. Nawę na morzu spierające wiatry skołatały, maszt i żagiel utrącon. *Tward. Wład.* 94.

MASZTALERZ, - a, *m.*, starszy staienny, (z Włosk. cf. *Germ.* Marstall) der Reitknecht, Stallknecht; *Bh.* marštalék; *Crn.* mashtalir; *Vd.* konjar; *Ross.* стремянный cf. strzemię). Nie poruczą konia, iedno umieiętnemu i pilnemu masztalerzowi. *Sk. Kaz.* 420. Już masztalerze konie posiodłali. *Auszp.* 36, Zupnik powinien do czterech koni chować iednego masztalerza. *Herb. Stat.* 103. Z strzelczyków i masztalerzów na łowczych i koniuszych awansowali. *Teatr* 19 *b*, 6. MASZTALERSKI, - a, - ie, od masztalerzów, Stallknechts=, Reitknechts=. Na sobie powinność masztalerską maią, Za woyskiem ku potrzebie zawsze konie wodzą. *Pasz. Dz.* 105. Ja nie znam się na masztalerskiéy robocie. *Teatr* 35 *c*, 25. MASZTARNIA, MASZTALNIA, MASZTELNIA, - i, *ż.*, staynia na konie, der Pferdestall, Marstall. Żłoby masztarni. *Zab.* 9, 267. Gdyby koń krwią mokrzył, nie ruszay go kilka dni z masztelni. *Syr.* 915. Bononczyś w izbie, a kondel do psiarni, Szpilka w pultynku, a widły w masztarni. *Mon.* 71, 545. Tak się nam piękna ta masztalnia widzi, w którey się Jezus urodził. *W. Post. W.* 2, 255.

MASZTOWNIK, - a, *m.*, rodzay wieloryba, *physeter tursio*, długi na łokci 50, podobny do małooka, znayduie się w morzu północnym. *Zool.* 397. cf. olbrot, eine Art Wallfisch. MASZTOWY, - a, - e, od masztu, Mast=, *Rs.* мачтовый, masztowy drąg poprzeczny, *antenna*. *Cn. Th.*, *Slo.* jejlo, reia, die Segelstange, die Rah. Masztowy odziemek *calx mali. ib.* der Fuß des Mastbaums. Masztowy wierzch abo dziura, *carchesium*. *Cn. Th.* bocianie gniazdo, *Vd.* vershelu, der Mastkorb. Masztowy powróz, drąg poprzeczny trzymaiący. *Cn. Th.* reiowa lina das Rahseil. Masztowe drzewo, drzewo na maszt *Rs.* мачтовникъ.

MASZTYKOWY *ob.* Mastykowy.

MASZYNOWY, - a, - e, n. p. u smuklerzów guzik bywa rozmaity, Angielski, maszynowy, Holenderski. *Mag. Mst.* eine Art Knöpfe, bey den Posamentirern.

MATA, - y, *ż.*, plecienie czworograne z słomy, zielska, trzciny, die Matte, Strohmatte, (*lat. med.* matta, *Angl. Holl.* matt, *Suec.* matta, *Anglos.* matta), *Sr.* 1.

swomané pjiktéw; *Cro.* szlamnicza, sztura, rogoznica; *Vd.* pleteniza, storea; *Bs.* asurra, sturra, rogosgja; *Rs.* рогожа, рогожина, цыновка, цыновочка. Mata ma bydź wszerz iako słoma dwa kroć, a wzdłuż na cztery łokcie. *Zaw. G.* Jeśli przymrózki panuią, matami grzędy okrywać należy. *Przędz.* 65.

MATAĆ, - ał, - a, *Trans. et Intr. ndk.*, *Bh.* mafsti, matl, matu; *Slo.* mast, matol *confundere*) cf. matlać; Matać szaty, pończochy, steppen, *Gall.* piquer, *D. Poln. Wörterb.* 449. cf. cyrować. - §. matać, kręcić, wykręcać, kłamać, drehen, verdrehen, lügen. Plecie, bredzi, mata oszust bezsumienny. *Klon. Wor.* 47. Słowo boże matać nie może, a zmysły nasze niepewne są. *W. Post. W.* 2, 35. Kupuią Faryżowie fałsz, prosząc strożów, aby matali, iakoby Jezusa ukraść mieli uczniowie. *Sk. Kaz.* 186. Odpędzeni od Paryża, udali się do Aurelii, mataiąc, iż od króla na pomoc miastu posłani są; lecz kłamstwo swoie i zdradę odkrywaiąc, wnet na mieszczanie uderzyli. *Sk. Żyw.* 2, 449. Kiedyś się raz na iednę rzecz iuż zgodziła, więcey iey nie trzeba matać wykrętami. *Teatr* 3 *b*, 78. cf. motać). - §. Matać kim n. p. Nie należy na dobrego człowieka matać kim, t. i. omylać kogo, *mendacio fallere. Mącz.*, einen berücken. Jeśli Chrystusa naśladować nie chcesz, czemu bogiem matasz? *W. Post. W.* 269. MATACKI, - a, - ie, wykrętny, kłamliwy, lügenhaft, verdreht. Tych kroków wśród matackich sposobów nie kładę. *Teatr* 43 *b*, 79. Aż nazbyt przesławne imię *JJ. PP. Matackich* do stemmate Kłamca, *Mon.* 71, 295. MATACTWO, - a, *n.*, machlarstwo, wykrętarstwo, kłamstwo, szalbierstwo, wykręt, Dreherey, Verdrehung, Lüge. Prorocy powiadali to, po im się marzyło, a zwodzili lud móy matactwem swoim i dziwy swemi. 1 *Leop. Jer.* 23, 32. Pismo S. za kłam, za fałsz, za matactwo miano. *Zrn. Pst.* 3, 623. Matką plotek, albo matactwa, iest próżnowanie. *Biał. Pst.* 276. Słów aż nadto, a same matactwa i łgarstwa. *Kras. sat.* 13. Bóg iest bogiem prawdy, a matactwem się brzydzi. *Sk. Kaz.* 22. Do króla w matactwie donieśli, iakoby biskup z cesarzem sekretne korrespondencye miewał. *Sk. Żyw.* 1, 215. Bezczelności podłéy do tylu matactw nie chciey ta przydawać. *Teatr* 48 *b*, 30. MATACZ, - a, *m.*, krętarz, machlarz, kłamca, wykrętarz, łgarz, szalbierz, cf. *matematacz, ein Verdreher, ein Lügner. Szatan kłamcą i mataczem i kąkolnikiem iest. *Zrn. Pst.* 245 *b*. Był to wielki matacz, nie iednego wyzuł z fortuny. *Mon.* 67, 11. Pochlebce, mataczе i inni źli ludzie, którzy niecnotą urość chcą. *Gorn. Dw.* 394. Matacz Ewanielicki. *Dwor. J* 4. t. i. heretyk. - Nayszkaradnieysi matacze i plugawcy oni, którzy się gnostykami nazwali. *Sk. Dz.* 102. *Birk. Dom.* 21. MATACZKA, - i, *ż.*, machlarka, wykrętarka, die Verdreherinn. Złe mataczki i szalbierki niektóre czynią, za lekarki się udaiąc. *Syr.* 1079. MATACZYĆ, - ył, - y, *Act. ndk.*, kręcić, motać, verdrehen, verwirren. Nawy ich iako ielenie osaczy, Gdy pstrą siecią powietrze nad niemi mataczy. *Bard. Luk.* 63. MATACZYNA, - y, *ż.*, MATACZYNKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, rzeczy zamotane, verwirrtes Zeug, Wirrwarr. Mataczyną iakąś z ludźmi mówić. *Eraz. Ob. Giii.* Któż zdrowego oka dziecinnéy téy mataczynki nie widzi? *Usryf. pr.* Dziecina ta podziergała w to mię mataczyny. *Tward. Pas.* 105, kręte obroty, Drehereyen, drehende Bewegungen. Przez świat cały mam stroić z szczęściem mataczyny! *Bard. Luk.* 154. Znaków uyrzysz tak wiele złych klęsk, gdzie Tygrys stroiąc mataczyny Trupy znosi i rzuca na brzeg. *Bard. Luk.* 140. Dalsze boiu czyny Zaćmiła niepogoda przez swe mataczyny. *Bard. Luk.* 54. Wsparte wiosły sadrżały Karyny A rufy z częstych razów stroią mataczyny. *Bard. Luk.* 47. MATANINA, - y, *ż.*, zamotanie, *tricae. Cn. Th.* mierzwa, verworrnes Zeug, Wirrwarr, Verwicklung. *fig.* bałamuctwo, wykręt, Dreherey, Verwirrung; *Bh.* zmatnost, zmatek, matenice, *Vd.* smota, opashina, smotenje; *Crn.* komatya; *Ross.* пу́тань, путаница cf. plątanina, *pętanina; cf. *Bh.* motanina *titubatio ob.* motać). Prawdy nie było, ale było wiele mataniny i pochlebstwa. *Birk. Sk. B* 2 *b.* Wielu ludzi ta matanina omamiła, że zapomniawszy uczciwego, wszystkie myśli swoie w zbieraniu pieniędzy utopili. *Star. Ref.* 95. Gdy każdy co swoiego przyda, za czasem śmieszna matanina rośnie. *Klok. Tur.* 169, (łatanina). MATANINKA, - i, *ż.*, fraszka, eine Kleinigkeit, ein Nichts. Dziś przedaią duszę swoię leda za czacśko, leda za mataninkę. *Klon. Wor. Ded.*

Pochodz. *domatać, namatać, omatać, odmatać, pomatać, przematać, rozmatać, wmatać, wymatać, zamatać, zmatać; matnia; może też i: gmatwa, gmatwać.*

MATCZY, MATCZYN, MATECZNY, - a, - e, macierzyński, Mutter-, mütterlich; *Boh.* mateřin, mateční; *Slo.* matkin, materinsky; *Sr.* 2. mutterzini, mutterowi; *Sr.* 1. macżerne, macżersti; *Crn.* materne; *Vd.* matern, materniki; *Cro.* materin; *Rg.* mátterin, majcin, matterinski; *Sla.* matterinski; *Bs.* majcin, matterin; *Ross.* материнъ, материнскій. Niech się matcze na synów nie zlewaią winy. *Bard. Tr.* 85. Występki mateczne częstokroć, iakoby dziedzicznym spadkiem na dzieci idą. *Birk. Zyg.* 54. Nigdy matczéy wiary nie złamałbym synu. *Bard. Tr.* 209. Ledwie przypuszczał mateczne prośby, nakoniec zwycięzon, Matko, rzecze, moia, co mam wżdy z tym światem czynić? *Birk. Dom.* 28. Synowi Mieczysława z Dąbrowki dano imię z oyca matczynego Bolesław. *Bielsk.* 34. W którym przypadku córki do wiana matczynego przychodzić maią. *Stat. Lit.* 4. Matczyn i bratni. *Pot. Syl.* 43. MATECZNIK, - a, *m.*, dla utrzymania matki roiących się pszczoł, robi się z lipiny, nakształt zamkniętey baryłeczki, z tak gęstemi szparami, aby ani matka wyleźć, ani pszczoły wleźć mogły. Z tego nie prędzey wypuszcza się, aż znać będzie, że się pszczoły w niu utrzymać maią. *Kluk. Zw.* 4, 228, *et* 2, 162, *Ross.* маточникъ, das Weiserhaus, Mutterhaus im Bienenstocke. Dawszy pszczołom cudzą matkę po utraceniu własney, ieżeli nie będzie w mateczniku tak osadzona, aby iey szkodzić nie mogły, prędko ią zagryzą. *Kluk. Zw.* 4, 185. - §. Świnię, gdy mniszą, z boku roztwór nożem uczyniwszy, dobywaią z niey *matecznika*, aby się dla lepszey karmi niepłodną stała. *Rydel.* cf. ieiecznik, der Eyerstock, Fruchtstock. - §. *Botan.* Matecznik abo pszczelnik, ziele, w którym się pszczoły bardzo kochaią, *melissa. Urzęd.* 206. Melisse. (*Bh.* matečnik *matricaria s* maruna qu. v.). Jest też i pszczelnik leśny, który Fuchsius płoszczycznikiem, a według nas, matecznikiem zowie. *Syr.* 691. Honigblume, Mutterkraut. Ziele Króliki, książki, gło-

wka ś. Jana, też matecznikiem i ſtokrocią wielką zwane, *bellis*. *Syr*. 782, Maßlieben. - §. *Bh*. matečnjk, matečnjček pieszczoch, Mutterſöhnchen.

MATEDORSTWO, - a, *n*., z Hissp.) pierwszeńſtwo, przewaga pewnych kart nad drugiemi we grze, n. p. Słusznie niźnik czerwienny, a kinał z nazwiſka, Uczczony matedorſtwem. *Kras*. *Sat*. 103. Matadorſchaft, Matadortitel. MATADOR, - a, *m*., we grze, karta przeważaiąca, ein Matador. Jdź spółem i z kłótnikiem, gdzie trzy *matadory Niezawodne do garści galą luisdory. *Mon*. 76, 727. MATADORA, - y, *ż*., osoba poważna, eine angeſehene, ehrwürdige Perſon. *X*. *Kam*.

*MATEMATACZ, - a, *m*., szydząc:, matacki matematyk, iak n. p. aſtrolog, kuglarz matematyczny, ein mathematiſcher Gaukler, ein Aſtrolog etc., Zabobonnicy i miſtrzowie ich matematacze. *Syr*. 176. Matematacze tym chcą podpierać błędu swego, że każdy człowiek ma konſtellacyą swoię. *W*. *Poſt*. *Mn*. 59. Na korzeniu dzięglowym matematacze każą wyrzezać raka, i to przykładać na wrzody iadowite. *Syr*. 97. MATEMATYCKI, - a, - ie, MATEMATYCZNY, - a, - e, mathematiſch. Figury matematyckie. *Petr*. *Pol*. 2, 558. Jnſtrumenta matematyckie. *Star*. *Dw*. 3. *Bh*. mathematycký. MATEMATYK, - a, *m*., w Matematyce biegły, osobliwie w aſtronomii, der Mathematicus. Lepszy chłopek przy swoiey proſtocie który żyie przy cnocie, a niżli matematyk biegły, który siebie zapomniawszy, pogląda na gwiazdy po niebie. *Kulig*. 154. Z Rzymu wygnani gwiazdarze abo matematycy. *Sk*. *Dz*. 59. MATEMATYKA, - i, *ż*., die Mathematic, *Rs*. мameмamика, nauka maiąca za cel, własności rzeczy ile rozciągłych i sposobnych do mierzenia i rachunku. *Kras*. *Zb*. 2, 152. *Vd*. matematika, znanoſt zemlomere, razhunſtvu, svezdarie etc.

MATEŃKA, - i, *ż*., *bland*. *dem*. *nom*. matka, liebe Mutter. Cóż się z tobą dzieie, moia nayukochańsza mateńko, ty płaczesz, oyciec płacze! *Zab*. 14, 349. Prawo do raiu utraciliśmy przez niepowściągliwość w smaku mateńki naszéy. *Mon*. 70, 814. Ewy.

*MATEOLOG, a, *m*., *matematacz, n. p. ciemny mateolog Ruſki. *Sak*. *Kal*. *C* 1 *b*. Błędy mateologów schismatyckich. *Sak*. *Persp*. *E* 2 *b*. O miły babi mateologu! *Pim*. *Kam*. 63. cf. teolog.

MATERAC, - a, *m*., *Lat*. *med mataratium*, *mataricium*, *matracium*, *almatracium*, *Jtal*. materazzo, matarazzo, *Angl*. mattress, *Gall*. materas, matelas) piernat spodni, die Matratze; *Cro*. matràcz; *Vd*. madroza, perniza, zhoba; *Crn*. arovnik, arovniza; *Bs*. mataraç, duscek, matarcicch; *Bs*. vajkusna poſteglja; *Sla*. proshivena perinja; *Rs*. тюфякъ, тюфячёкъ. Dla chorych naylepsze są materace włosami końſkiemi pomiernie miękko wysłane. *Krup*. 5, 356. Sierć z ogonów bydlęcych gotuie się, i nią się wytykaią do sypiania wygodne materace. *Kluk*. *Zw*. 1, 239. Widziałżeś ten materac, na którym sypiam? *Boh*. *Kom*. 4, 199. Położył się na swoim materacu zwykłym, to ieſt na worze. *Birk*. *Dom*. 57. Sypiał na słomie, abo iakim wełnianym materacu ubogim. *Sk*. *Zyw*. 1, 219. Ciężar mego materaca. *Hul*. *Ow*. 145. MATERACYK, - a, *m*., *dem*., eine kleine Matratze. Cyrulicki materacyk, iaki na rany przykładaią. ein kleines Küſſen der Wundärzte auf die Wunde zu legen. Przykładaią się rzeczy przygotowane, włożone w materacyki, to ieſt woreczki, wielkość przyzwoitą maiące. *Krup*. 5, 297. Matercyki robią się z pachnących ziół kwiatów i nasion. *Perz*. *Cyr*. 2, 332. Ranę plaſtrem nakrytą, materacykiem z ziół zrobionym, w ciepłym winie rozmaczanym, z wierzchu przyłożysz. *Perz*. *Cyr*. 1, 80.

MATERKLASY, - ów, *plur*., *Bh*. haraburdy, ſtare graty, rupieci, zbiór różnych rzeczy ſtarych, połamanych, Gerülle, Gerümpel, Grümpelwerk. W ubierze bardzo ſkąpa; nie lubi mniey potrzebnych materklasów. *Teatr* 7, 48. Z wielą zaświadczeń podróżnych J materklasów nabożnych, Powracał pielgrzym do domu. *Kniaz*. *Poez*. 3, 122. Kupiwszy materklasów i wiatru i dymu, Powracał ieden łaydak na osiełku z Rzymu. *Zab*. 13, 274. *Tręb*. - §, *Vocant sic aliqui et figuras Mathematicas et literas sibi ignotas*. *Cn*. *Th*. unbekannte oder unkennbare Schriftzüge, Hieroglyphen, mathematiſche Figuren.

MATERYA, - yi, *ż*., z *Łac*. to co ſtanowi ciało i bryłą go robi, die Materie, die körperliche Materie, *Bh*. hmotnoſt, od hmatania, = macania; *Sr*. 1. materiya; *Crn*. materija; *Vd*. materia, riezh, perprava, naprava, spraunoſt, perpravek, perpravina, *Rs*. матéрïя, *Ec*. вещество. Jeszcze nam nikt nie powiedział, co ieſt materya, bo do dziś dnia nie znamy wszyſtkich iéy własności. *Stas*. *Buf*. 16. Człowiek we śrzednim nieiakim mieyscu między myślą i materyą poſtanowiony. *Birk*. *Kaz*. *Ob*. *A* 4. - b) Materya znaczy rzecz, z którey się powinna robić rzecz druga: cegła, wapno, drzewo, materya na dom; sukno, płótno, bławat, materya na odzienie; przygotowanie myśli i dowodów ieſt materyą pokazania tey prawdy i tego zdania. *Jez*. *Wyr*. To z czego co robią, iako w budowaniu drwa, kamienie. *Cn*. *Th*. materyały, Baumaterialien, Materialien. Widząc Dawid, iż nie ieſt wolą bożą, żeby kościoł sam budował, synowi gotował wszyſtkę materyą, kruszce wszelakie, drzewa cedrowe i inne potrzeby. *Sk* *Zyw*. 2, 161. Salomon zbudował kościoł z tey materyi i ſkarbu, który był ociec iego zoſtawił. *ib*. 176. Materya na budowanie, iakie są drzewo, cegła, wapno etc. *Mącz*. Materya, wątek, wszelaka rzecz, z którey może co bydź. *Mącz*. Pszczoła we dnie materyą tylko znosi, a w nocy robi. *Kąch*. *Pas*. 20. Malować się Aleksander nikomu nie dał, iedno Apelesowi, a lać z materyi, tylko Lizypowi. *Warg*. *Wal*. 282. t. i. z kruszcu, von Metall. Oliwa materya, to ieſt, ognia; im więcey oliwy, tym ognia więcey, i dłużéy. *Birk*. *Sk*. *B* 2. - 3. *transl*. przedmiot pisania, mowienia, materya liſtu, ksiąg, kazania, rzecz o ktoréy kto pisze, mówi, die Materie, der Gegenſtand der Behandlung, der Stoff. Taką materyą przed się biorę, którey podobno sam tytuł nieiednego od czytania odrazi. *Zab*. 12, 257. Przypadek ten był materyą wielu dyskursów i szeptów. *Kras*. *Pod*. 2, 23. W materyach ſtatus, iednomyślność ieſt potrzebna; a pod większość głosów pociągane bydź nie mogą. *Skrzet*. *P*. *P*. 1, 70. Nauka, która uczy rzeczy, któremi choroba ma bydź uleczona, zowie się materya medyka. *Krup*. 5, 14. O! tó gruba materya! *Teatr*. 21, 113. gruby poſtępek, gruby kawałek. - b) powód, podnieta, pobudka. *Cn*. *Th*. Veranlaſſung. Masz teraz materyą do zwady. *Tr*. - 4) materya iedwabna, bawełniana, wełniana, Zeug, Seidenzeug, Baumwollenzeug etc. *Vd*. materia, roba, robovina, riezh; *Sla*. svitta, podſtava). Materye dla przykrycia nagości naszéy, i zasłonienia sie-

bie od oſtrości wiatrów. *Xiqdz* 75. Tak krawiec kraie, Jak mu materyi ſtaie. *Teatr* 20, 99. Robota wyborna leda materyą zaleci. *Cn. Ad.* 995. - 5) materya rany, wrzodu, = otok, ropa, der Eiter, die Materie. *Abscessus* zebranie się materyi *alias* wrzód. *Comp. Med.* 8. Materya czyli iad ospę czyniący, musi mieć podobieńſtwo z iadem francę sprawuiącym. *Krup.* 5, 444. MATERYAŁ, - u, *m.*, MATERYAŁY, - ów, *plur.*, materya 2); = z czego co robią, Materialien. *Rs.* матеріялы, строильные припасы. Materyał taki kształt wydaie, do iakiego go młot w kuźni przymusi, *Zab.* 8, 260. Proś go tu, może mi dodadź cokolwiek materyału do moiey komedyi. *Teatr* 34 *b*, *B.* MATERYALISTA, - y, *m.*, w hucie ſklanéy materyaliſta, przysadczyk, który materyą na ſkło przysadza, tyle znaczy w hucie, ile przysięgły gumienny, czyli karbownik w folwarku. *Torz. Skl.* 120 - 1. der Materialienausgeber in der Glashütte. - §. korzennik, kupiec handluiący korzeniami, suchemi roślinami etc., *Vd.* materliſt, sazhimbar, ein Materialiſt, Materialhändler, Materialkrämer. Sprosno się mylili pierwsi aptekarze, także materyaliſtowie, którzy nasienie ſtoziarnu są amomum przedawali. *Syr.* 732. - §. materyaliſta, utrzymuiący materyą wieczną, z któréy dopiero bóg porządek świata ułożył; albo też utrzymuiący, iż dusza ludzka nie ieſt duchowna, iż materya ieſt wieczna i ieſt bogiem, albo iż bóg ieſt duszą powszechną ożywiaiącą materyą. *Kras. Zb.* 2, 133. ein philoſ. Materialiſt, der es blos mit der Materie hält. Materyaliści, *Ec.* вещественники; cf. веществовати, боготворить ubostwić materyą. MATERYALNIK, - a, *m.*, co materye lub materyyki robi, tkacz, der Zeugmacher. *Ern.* 1468. *w rodz. żeńſk.* materyalniczka. *ib.* MATERYALNY, - a, - e, - ie *adv.*, z materyi złożony, ciało maiący, *Rs.* матеріяльный, materiell, körperlich. Duszy żadna rzecz materyalna nie może się dotknąć. *Biał. Poſt.* 230, - *transl.* zmysłowy, nieduszny, cielesny, körperlich, ſinnlich. Proszę mi ani wspominać o posagu; mądry całek nie dba o te materyalne bagatele. *Boh. Kom.* 4, 171. To są rzeczy materyalne, podłe, niegodne naszey uwagi; rozum grunt, i nauka. *ib.* 4, 125. *MATERYYSKI, - a, - ie, *materiatus* co iakoby z materyi ieſt. *Mącz.*, *Sr.* 1. materiyſki. MATERYYKA, - i, *ż.*, materya iedwabna, półiedwabna, bawełniana, cienka, ein feiner Zeug.

MATEUSZ, - a, *m.*, imię męzkie, Matthäus; *Slo.* Matuſ'; *Rs.* матѳѣй (cf. Maciey). Mateusz ś. apoſtoł i Ewanieliſta, pierwéy celnikiem był. *Zał. Tſt.* 357. *Kras. Zb.* 2, 133.

MĄTEW, - twi, *ż.*, *Etym.* mącić); drewno do kłócenia płynów, ein Quirl. *Tr.* Koziołek; *Sr.* 1. mutej; *Ross.* мутовка, мутовочка; колотовка.

MATKA, - i, *ż.*, *Bh.* matka, mateř, matě, mati; *Slo.* mat, matka, mater, mama, mamka, mamička; *Crn.* mâtè, *G.* matere, (*Crn.* mada, majda, = matki sioſtra, *Bremens.* Mödder, *Crn.* majka *obesa mulier*); *Vd.* mati, maika, mama; *Cro.* màti, *G.* matere; mayka, rodicza; *Sla.* matti, mati, *G.* materé; *Bs.* matti, majka; *Rg.* májka, matti, *G.* mattere; *Hg.* annya; (*Hg.* matka, = gamrat, fryiera); *Sr.* 1. macż, maſſ, macżer, mażſch, matka, maczeria; *Sr.* 2. maſch, mażſch, *G.* mażſchere, mutter, mutterka, mamma; *Ross.* мать, матери (матка samica; pszczelna matka; macica, żywot; матерщина słowo zelżywe); *Ec.* матерь; *Pers.* mader, *Ital.* madre, *Lat.* mater; *Gr.* μητηρ; *Dan. Suec.* moder, *Angl.* mother, *Belg.* Mödder; *Gall.* mere; *Hebr.* אם em *mater*, *Arab.* אמם *mater fuit* cf. mama). co płód czyli dziecię na swiat urodziła, die Mutter, bey Menschen und Thieren. To zwierzę, które do pewnego czasu płod nosi, a potym go na świat wydaie, ieſt iego matka; u zwierząt zowie się samicą. *Zool.* 73. Był ten dzień, gdyśmy w matkach bywali, i sami Nadzieią tylko ludzie wprzód, a zarodami. *Otw. Ow.* 614. Snadniéy dziesięciu synów iedna matka, niż matkę dziesięć synów żywi. *Pot. Arg.* 416. Mamka za matkę nie ſtoi; Co matka to matka. *Cn. Ad.* 478. Nie toż macocha, co matka. *ib.* 667. cf. matka daie, macocha pyta, czy chcesz?) *Cro.* y bila mayka, y mila mayka, *Rg.* i billa majka, i milla majka, = matka choć obiie, kochana). Nic nie umie, chyba za panią matką pacierz mówić. *Mon.* 71, 107. na paſkach ieszcze chodzi, trzeba go prowadzić). Jaka matka, taka córka, cf. iabłkó niedaleko iabłoni pada; *Vd.* kar mazhka rodi, radu mishi lovi, *Cro.* ſto machka rodi, vsze misse lovi, cf. kotka). W matkę się wdawać, *Vd.* se pomaterim, *Bh.* pomateřiti ſe. Wiele ze złych matek córek świątobliwych. *Auszp.* 29. Oyca i matki tylko za grosz nie doſtanie. *Jag. Gt. B* 3. Pewna była Marya pociechy swoiey po trzech dniach; iednak matką ieſt, matką się być znać musi spólnie z synem na krzyżu wisi. *Sk. Kaz.* 176. cf. krew nie woda). - Matka z oycem, = rodzice. Jednéy matki, rodzeni, *Ec.* единоматерный, купоматерный. Druga matka, *Ec.* второродительница, вмѣсто матери. Stara matka = babka, *Sla.* ſtára mama. Matka żony, = teścia; matka mężowa, = świekra. *Sekl. Marc.* 1. Po rynku biegał, iak go matka urodziła. *Falib. Dis. N.* 2. t. i. nagutenki mutternackend. - Od matki komu zadawać, bękartem go nazywać. *Dudz.* 48. einem uneheliche Geburt vorrücken. *Rs.* бранить кого по матерны. (матерное слово grube zelżywe słowo). Ty synu takiéy niewiaſty, która się sama ku chłopu miała, zaż nie wiem, że ty miłuiesz syna Jsai ku swéy lekkości, i ku zelżywości nieuczciwéy matki twoiéy? 1 *Leop.* 1 *Reg.* 20, 31. Gdy szlachcic szlachcicowi matkę wspomni, co przepada. *Tarn. Uſt.* 124. Przysiągł nam, pod złey matki synem. *Pot. Jow.* 152. t. j. pod ſkurwysynem, so wahr er ein ehrliches Mutterkind iſt. Niech takiéy matki synem mię nazwie, kto dotąd uyrzy, że to czynię. *Pot. Jow.* 167. Zawoławszy go rzecze: synu takiey matki, Wroć coś ukradł, bo cię dam na katowſkie męki. *Pot. Jow.* 105. On się sprawia i i ſtawia oczywiſte świadki, Że złego słowa nie rzekł, ani wspomniał matki. *Pot. Jow.* 142. Matka czeladna, = gospodyni (cf. oyciec czeladny, = gospodarz), die Hausmutter, Hausfrau. Roſtropne matki czeladne i gospodynie naylepiey temu zaradzą. *Syr.* 141. Matka boża, = bogarodzica, die Mutter Gottes. Tak piękny, iakoby go matka boża urodziła, *os humerosque Deo similis.* *Mącz.* Matko Boża!!! = ah dla boga Jesus Maria! - Matka chrzestna, die Pathe *ob.* chrzesny. *Figur. transl.* Matką pierwszą, a powszechną wszyſtkich rzeczy, ieſt ziemia. *Petr. Ek.* 4. Ziemia matką wszyſtkiego, Z niey wynika wszytek Dla kraiu porządnego i wzroſt i pożytek. *Zab.* 15, 303. Moſkiewſka ziemia ieſt matka wielu rzék przednich. *Boter.* 158. Cnota ieſt matką roſtropności. *Teatr.* 18 *c*,

86. Próżne były snoie, trudy, poty, kiedy fortuna matką bydź nie chciała. *Mon.* 65, 96. Czy im przyrodzenie matką, nam macochą, Że ich samych tak bardzo, nas tak mało kocha? *Zab.* 8, 351. *Kosz.* Matką oyczyzna. *Teatr* 1, 6. Statutu Litewskiego matką iest statut Herburta. *Gaz. Nar.* 1, 211. źrzodłem). - §. *transl. Poloni* matko *dicunt annosioribus*; pani *honestioribus*. *Cn. Th.* (altes) Mütterchen. Hay Matko! a dycież też tu wodki. *Teatr* 30, 10. - §. *Oecon.* matka pszczoł, maciora, krolowa, *Crn.* mazhèza; *Vd.* matisa; *Rs.* матка, die Bienenmutter, die Königinn, der Weisser. Gospodarz ma obaczyć, aby w ulach wiele królów abo matek nie było. *Cresc.* 598. Matka iest właśnie fundamentem zgromadzenia pszczoł, daleko dłuższa od pszczoł roboczych, ale smagleysza od trądu. Nie daremnie ią matką zowią, bo iey wszystkie pszczoły bytność swoię winny. *Kluk. Zw.* 4, 170 *et* 177. - §. 4. *Anatom.* Błonki mózg otaczaiące, zowiemy matkami, że mózg od różnych przypadków obraniaią; n. p. Gruba błona mózgu; twarda matka *dura mater*; cienka błonka *pia mater*, z pobożna matka. *Krup.* 3, 108. - §. matka, *s* macica, żywot macierzyński, die Bärmutter, Gebärmutter. Paniom, którym matka bywa skażona i zaziębiona, gdy się w niey wiatry zamykaią, że się odyma, a bywa wielki żywot, lekarstwo takie . . . . *Urzęd.* 8. - 5) *Botan.* Matki Bożéy włoski, *capillus Veneris*, Frauenhaar, u nas roślina ta rośnie na starych murach, albo w murowanych studniach. *Kluk. Rosl.* 2, 257. - Bylicę, Beyfuß, niektórzy zowią matką zielną, a to dla iéy wielkiey mocy. *Cresc.* 271. MATKOBOYCA, MATKOMORDERCA, - y, *m.*, *Sr.* 1. maciere zamordował; *Vd.* materni vmorez; *Rs. et Ec.* матероубійца. der Muttermörder. Oycobóyce i matkobóyce. *Birk. Kaz. Ob. E* 3 *b.* Matkomorderca. *W.* 1 *Timoth.* 1, 9. *Bibl. Gd.* MATKOBOYCZYNI, - i, *ż.*, która zabiła swoię matkę, die Muttermörderinn; *Sr.* 1. maciera zamordowarka. MATKOBOYSTWO, - a, *n.*, zaboystwo matki, der Muttermord, *Sr.* 1. maciere zamordowanstwo; *Rs.* матероубійство.

Pochodz. *cf. Mać*; *Macica Macicorodny*, *Macicowy*, *Maciczny*, *Macierz*, *Macierzanka*, *Macierzaduszka*, *Macierzankowy*, *Macierzyński*, *Macierzysty*, *Macierzyństwo*, *Macierzyzna*, *Maciniec*, *Macinnik*, *Maciora*, *Maciorka*, *Macocha*, *Macochować*. *Maszeszyński*; - *Matczyny*, *Mateczny*, *Matenka*, *Matuchna*, *Matula*, *Matusia*, *Matusinka*, *Matusineczka*, *Matuchniczka*; *cf. mama*, *mamula*, *mamunia*.

MATLAĆ *cz. ndk.*, gmatwać, matać, pomieszać, zusammen brücken, unter einander werfen, vermischen, verwirren. W kupę rzeczy różnych nie matlaiąc, przystąpmy do tego artykułu. *Hrbst. Odp. P b.* Tak mówiącéy matlały się słowa, *confusa fuere. Zebr. Ow.* 47. Matląc palcy po czele, co uyrzał namacał. *ib.* 391, *digitis ad frontem saepe relatis*, macaiąc).

MATNIA, - i, *ż.*, (*Etym.* matać) *Rs.* матня, *Crn.* metavneza (cf. mieść, miotać), potshvu; *Sr.* 1. rebaczka wata; *Bs.* halov, der Sack am Fischernetze. Matnia iest sam wór niewodu, w tyle z skrzydłami iego się łączący, w którym się ryby zbieraią, i który bywa na trzy sążnie długi. *Kluk. Zw.* 3, 242. - *fig. et transl.* sieć, sidło, łapka, dołek, Netz, Falle, Schlinge. Gdy odkładacie niedbale, tym czasem *Filip* ze wszech stron w matnią was zagarnia. *Nag. Fal.* 19. Jak błotni linowie Kozacy na matnią przyszli. *Biał. Odm.* 43. Co czynić, wpadłszy iuż do matni! *Bard. Tr.* 314. Strzeż się matni zdradliwych, w które płochych mieści Zbyt czuły na podstępy zawżdy kunszt niewieści. *Kras. Sat.* 67. Z iednéy Luterskiey matni tak wiele różnych sekt wyszło. *Sk. Zyw.* 2, 78. Miał pogotowiu sposób, aby wszystkim dogodzić, a samo tylko duchowieństwo w matni osadzić. *Nar. Hst.* 7, 55. Pociągać do niewolnictwa matni. *Teatr* 46, 65. Wszystko sie bez porządku; iak w matni się zgubię. *Dmoch. Szt. R.* 65.

MATOŁKA, - i, *n.*, *paruus, deformis et stupidus homuncio. Cn. Th.*, ein kleines und dabey einfältiges und häßliches Menschchen, człowiek mały, szpetny, głupowaty. *Włod.* - §. *Possunt etiam sic dici Cacodaemones familiares, seruorum habitu conspicuo, domestica munia diligentissime obeuntes, quales in Lithuania, Russia, Samogitia aliquot, in Suecia vero et Lappia quam plurimos, nostro etiam saeculo reperiri a fide dignis* (?) *audiui; quos Delrius ex Joanne Meletio Teutonica lingua* Coltri *vocari ait, de quibus vide* Olaum Magnum. *Cn. Th.*; djabeł wcielony, posługi sprawuiący, czemu wierszyło przedtym pospólstwo. *Włod.*, *Dudz.* 44. (cf. inklus; ein Hausgeist, (Spiritus, Spinnefix), der so gut war, sich zu allerley Hausdiensten brauchen zu lassen. *Lamia* nocna iędza, matołka, nocne straszydło, duch albo czarownica. *Mącz.* *Spectrum* matołka, fałszywe wyobrażenie na oczy łażące, obłuda. *ib.* (cf. marcholt).

MATONOG, - u, *m.*, MATONAK, - a, - u, *m.*, chwaścisko w zbożu, (*Etym.* od matania nóg) ein gewisses Unkraut im Getreide. We lnie się znayduie matonak, łoboda i inne chwaścisko. *Haur. Sk.* 34. To matonog, to osty pszenne żniwa głuszą, Ze w trudnym do plewienia chwaście ginąć muszą. *Otw. Ow.* 203. Natura matonaka do szaleiu podobna, głowę zawraca. *Haur. Sk.* 37. - *fig.* Krótko cię wyplątam z tego matonogu. *Pot. Arg.* 581, z téy wiklaniny, mataniny).

MATRAC *ob.* Materac.

MATRONA, - y, *ż.*, z *łac.* dama przez stan i wiek poważna, eine Matrone. *Vd.* matrona, poshtena shena; *Rg.* plemienisa, vladikka; *Ec.* посадница, благородная жена. *Matrony* Rzymskie pierwszego Marca obchodziły uroczystość *Matronales* zwaną, na pamiątkę przebłaganych Sabinów przez niewiasty. *Kras. Zb.* 2, 134. Marcya Katonowa, tu leży matrona, Za żonę Hortensemu dana, czy wypchniona, *Bard. Luk.* 26. *ob.* matedora.

*MATROS *ob.* Maytek, żeglarz, marynarz, flis.

MATRYKUŁA, - y, *ż.*, uroczysty zapis osób iakie zgromadzenie składaiących, die Matrikel, *Cro.* maticsa.

MATUCHNA, - y, *ż.*, MATULA, MATULKA, MATULEŃKA, MATUSIA, MATUSIEŃKA, MATUSIEŃECZKA, MATUNIA, MATYŃKA, MATEŃKA, - i, *ż.*, *Dem. blanda nom.* matka, (cf. mamunia) *Sr.* 1. maczizka; *Vd.* mamisa, babisa; *Rg.* majciza, mamma; *Ross.* матушка; *Ec.* матушка; bestes Mütterchen, Herzens Mütterchen, liebste Mutter. Patrz iak się chwyta rączkami różanéy Szyie matuchny swey niepokalanéy. *Grock. W.* 341. Matuchna iego, dziewica Marya. *Wrobl.* 202 *et* 26. Ach matulu! iakże ia wdzięczna wam będę. *Teatr*

54 *b* 34. * Dobry wieczor matulu. *ib.* 30, 81. Troskliwa matulka synaczkowi zawsze łzy otarła. *Pilch. Sen.* 225. Jak pucek się kwili, gdy z rąk tatusia Padło, co dla zabawki dała mu matusia. *Tol. Saut.* 44. Jakbym teraz doznawał, czuię, że matula Na łono mię swe wziąwszy do piersi przytula. *Zab.* 8, 257. *Nar.* Antosiu ieśliś przewinił, Trzeba, żebyś matuli zadosyć uczynił. *Nar. Dz.* 3, 19. Moia nayukochańsza matuleńku. *Teatr* 30 *b*, 55. Moia matuleńka dobrze powiedziała, że ... *ib.* 7 *b*, 30. Same panie matusienki synaczków do złego wprawuią. *Falib. G.* 3. – Z Mazowiecka: **Matuchnicho* miła Boża! *Bies. A.* 1. t. i. matko boża! – *Matuściny*, – a, – e, od matusi, Mütterchens=; *Rs.* мамушкинъ. Słowek matuścinych bardzo naśladuiesz. *Zebr. Ow.* 26.

MATUS, – ia, *m.*, miano kota, *ob.* Maciek, Name einer Katze. Stary Matuś spoyrzał na myszkę. *Nar. Dz.* 3, 213. *Zab.* 5, 235. Łap za myszkę Matuś w nielitościwe spony. *ib.* 5, 236.

MATWANINA *Teatr* 28 *b*, 84. *ob.* gmatwanina, matanina. MATWAĆ *ob.* gmatwać, matać.

MATYASZ, – a, *m.*, MATYASZEK, – szka, *m.*, *dem.*, Maciey, Maciek, *Nom. Propr.* Matthias. Okley i z płocią to dla Matyasza, Lepszéy potrawy godna gęba nasza. *Jabl. Ez.* 5. Dobra Matyaszowi płotka. *Cn. Ad.* 162. A Matyaszowi płotka. *ib.* 5. *in partitione piscium communi opera captorum, parochus scholarchae ophidion et sibi anguillam, assignabat.* cf. dobra kozie brzoza; dobra psu mucha; szkoda psu białego chleba; dobra w chomąto słoma, w kaftan bawełna; dobry tobie chléb; dobry tobie cienkusz; do wody z gębą; nie twoiey to gęby kąsek; takiemu takie; iakie odzienie, takie raczenie; iak cię widzą, tak cię piszą; komu się mięsa nie dostanie, ten za polewce niech przestanie; A mnie przecię piskorz. Lepszy rydz niż nic. Co bóg da, do kobiałki. Jednemu się skrupi, drugiemu się zmiele. Jednemu szydła golą, drugiemu brzytwy nie chcą etc.). Brudny *Matysie! *Pim. Kam.* 62. Matyasz, chłop, kruczek, Wołoszyn, zdrayca, nie był godzien córki Kazimierza. *Bielsk.* 416. *Gwag.* 260. Wyprawił się Matyaszek, chcąc sprobować woyny. *Mat. z Pod. A* 1. cf. Albertusy). Matyaszki abo kruczki. *Klon. Wor.* 12, czerwone złote bardzo rzadkie, z wybitym krukiem, od króla Węgierskiego Matyasza bite, Rabendukaten des Königs Matthias von Ungern.

*MAUKA, z Czeska =, mąka. *Sekl.* 67. *MAWA, = my dwa mamy, *Dualis*, *ob.* Mieć. *Groch. W.* 335. *Papr. Kol.* *D* 3 *b*.

MAUR, MAURYTANIN, – a, *m.*, z Maurytanii rodowity, ein Maur (cf. murzyn). MAURYTANIA, – ii, *ż.*, kray Afrykański, Mauritanien. MAURYTANKA, – i, *ż.*, rodowita z Maurytanii, eine Maurinn. W Trypoli Kologlossowie, czyli z Turczyna i Maurytanki zrodzeni. *N. Pam.* 12, 293. *Maurytański*, od Maurytanii.

MAWIAĆ, – ał, – a, *Act. ndk.*, *Frequ. Verbi* Mówić, *Bh.* mluwiwati; *Rg.* govorùkati; oft sagen, zu sagen pflegen. Mawiali starzy Polacy, gdzie wiele ceremoniy, tam szczerości mało. *Mon.* 66, 457. Ludzie im są mędrsi, tym mniéy mawiaią. *Gil. Pst.* 99 *b*.

MAWROT ziele *ob.* Szczodrzeniec.

MAXYMILIANISTA *ob.* Maksymilianista.

MAY, – aia, *m.*, der Monat May, der Wonnemonat, Rosenmonat; *Bh. et Slo.* Mág; *Sr.* 1. Meya, Meyske měscztwo; *Sr.* 2. Smejnski, Majski, Rosheloni; *Vd.* Majnik, Veliki Traven, Petnik, Shentlipushnik, Zvettizhnjek (cf. Kwiecień); *Crn.* Travn Velike; *Cro.* Rosnyak, Veliki Traven, Filipovschak, Rosocsvet, Szviban, Szviben; *Dl.* Traven, Szviban; *Sla.* Svibanj; *Bs.* Svibagn; *Rg.* Svibagn; *Hg.* Ponkosdhava; *Rs.* май, мáй; *Ec.* маїй, маїя. Od Stycznia piąty miesiąc w roku; nazwany był od Romula Maius, na pamiątkę senatorów i szlachty Rzymskiey, nazwanych *Maiores.* Inni wywodzą od czci bogini *Maiae* w tym miesiącu wyrządzoney. *Kras. Zb.* 2, 139. (*sed vide* Adlg. s. h. v.). Suchy Marzec, mokry Kwiecień, chłodny May, Będzie żyto iako gay. *Kluk. Rosl.* 3, 98. *Rys. Ad.* 64, *Slo.* Suchi Marec, mokri Mág, bude humno, gako háj. Po niestatecznym Marcu świat się cieszy Maiem. *Pot. Pocz.* 39. *Zegl. Ad.* 82. May właśnie drzewa i kwiaty rozwiiał. *Niem. P. P.* 130. – *Fig. allegor.* May wdzięczny światu, żyzny w kwiecie różne, Był mu w Styczeń i Luty obrócony mroźne. *Kulig.* 6. Płaczę na moie lata przebiegłéy młodości, Żałuię, że móy przekwitł marnie may zielony. *Kulig.* 121. – §. May, – iu, rozgi z liściem zielonym, abo zielem obwinione, abo zioła z łodygami sporemi. *Cn. Th.* grüne Zweige, abgehauene grüne Bäumchen, grünes Laub, May; *Bh.* Mag; *Crn.* Maja; *Vd.* lepen, list; *Rs.* лиcmвя. *Festae frondes* may, który na dzień święty w kościoły i w domy przyrządzaią. *Mącz.* (cf. zielone świątki). Tu mi chłopięta znoście na ofiarę May, i kadzidło i darnie zielone. *Hor.* 1, 99. May zażywany na świątki przy kościołach i domach, lipowy, iarzębowy, brzozowy. *Kluk. Rosl.* 2, 162. On kościoł stroi, gotuie ofiary, Ołtarze maiem złotolistym puszy. *Pot. Syl.* 218. Postanowił Febus, aby przy pogrzebach maiu kupresowego używano. *Otw. Ow.* 396.

Pochodz. *maiowy*, *maić*, *omaić*, *umaić*.

MAYDAN, – u, *m.*, MAYDANIK, – a, *m.*, *zdrbn.*, z Tur., plac czworogranny w mieście iakim, *place publique*; maydan obozowy, ulice między namiotami. *A Czart. Mscr.*, ein öffentlicher viereckiger Platz; der Platz oder die Straßen zwischen den Zelten, rynek obozowy, cf. bazar, der Marketenderplatz im Lager. *Cro.* majdan = poiedynek; *Cro. barb.* mejdân = poboiewisko; meghdân = równina; majdanisa *circus*; *Vd.* maidaniza, turniralishe = plac turnierów). Takli sprzęt boiarski drogi Na maydan da Litwin srogi! *Tward. Misc.* 29. *Tward. W. D.* 69. *Jussit rex, ut singuli quidquid cepissent, conferrent in commune*, maydan *vocant*, *ex aequo inter omnes dividendum.* *Piaseck.* 271. Ognie często się po przestronnych maydanach błyszczą. *Psalmod.* 64. *Sus. Pieś.* 3, *G* 4. Woda była blizka na maydanie. *Pot. Arg.* 292. Maydan, *place d'armes*, w fortyfikacyi, są mieysca na tarasie ukrytéy drogi, zawarte w kątach wyskakuiących, na które zgromadza się piechota broniąca ukrytey drogi. *Jak. Art.* 3, 301. der Waffenplatz. Maydan, plac fabryki, budowli, der Bauplatz, Zimmerhof. Od maydanu, gdy przez wyrobienie drzewa, umkną się łasy, to też za lasami maydan z robotnikiem pomykać się powinien. Maydan ten ma bydź nakształt rynku, osadzony budami z ludźmi według potrzeby i porządku, gdzie ma bydź sędzia i inni sposobni urzędnicy, aby się nie działy excessy. *Haur Ek.* 178. – §. Maydan potaszowy Pottaschsiederey. Maydanik

potaſsowy corok półtóra ſta szyfuntów lutrowanego wydaie potaſzu. *Torz.* 12. - §. 6. część ſrzodkowa łuku, którą ręka obeymuie, i za nią łuk trzyma. *A Czart. Mscr.* der mittlere Theil der Armbruſt, den man auf der linken Hand anlehnt. Maydanem na dół, w górę cięciwą łuk wspaczny. *Pot. Pocz.* 701, łuk ieſt wspacznym, lub do góry nogami trzymanym, kiedy maydanem na dół, a cięciwą do góry. *A Czart. Mscr.* MAYDANNIK, - a, *m.*, dozorca maydanu, der Plaßaufſeher. Dobroci ługów maydannik powinien doyrzeć, próbować i przeſtrzegać, *Haur. Ek.* 178.

*MAYDEBURG, *MAYDEBURSKI *ob.* Magdeburg.

MAYSTER, - ſtra, *m.*, według Niem. der Meiſter, z łac. *magiſter*, miſtrz, *Bh.* miſtr; *Sr.* 2. mejſtar; *Sr.* 1. miſchter; *Vd.* moiſter; *Crn.* mojſtr; *Cro.* mèſter; *Dl.* maysztor, muſtar; *Hg.* meſter; *Sla.* majſtor, *Bs.* majſtor, mesctar, sosctar; *Rg.* majſtor, mesctar; *Rs.* мáстеръ; *Ec.* первохудожникъ. cf. *Hebr.* משתר mischter *magiſterium*). Każdy uczeń do mayſtra iakieykolwiek profeſsyi ku nauce przyſtaiący, ma bydź w protokule cechowym zapisanym. *A. Zamoy.* 80. Mogłby bydź mayſtrem w cechu. *Hor. sat.* 44. biegły, zręczny). Mayſtrów trzeba dobierać, żeby byli biegli w robocie, a nie fuszerów. *Torz.* 281. Mayſter mularz, rozdaie innym mularzom robotę, podług rysunku architekta. *Mag. Mſk.* Mało ieſt mayſtrów mularſkich, którzyby się na plantach znali. *Swit. Bud.* 35. Powſtał rozruch między mayſtrami i czeladnikami. *Gaz. Nar.* 1, 221. Jnsza rzecz, uczyć się na mayſtra i do praktyki; a insza rzecz czytać, aby się tylko znać na cyrulictwie. *Perz. Cyr.* 1, 4. W hucie, mayſter piecowy; do niego należy piece zaprawiać, i doglądać iak w nim ruda topnieie. *Os. Zel.* 79. Mayſtrowie, robiący inſtrumenta ſtalowe. *Os. Rud.* 573. *Fig.* Platona iako mayſtra filozofów na pierwszym mieyscu tu posadzić przyſtoi. *Bud. Ap.* 1. naczelnik; cf. książę). *transl.* w hucie, ogień ieſt mayſtrem do dobrego ſkła. *Torz.* 126. wiele do tego działa). MAYSTERSKI, - a, - ie, Meiſter=. *Vd.* moiſterſki, moiſtroun; *Rs.* мастерскій. мастеровъ, *Ec.* мáстерскій. Odbycie sztuki mayſterſkiey. *A Zam.* 81. Czterech filutów, przedniey w swym kunszcie nauki, Którzy swoie robili po mayſterſku sztuki, *Min. Ryt.* 4, 270. meiſterhaft; *Vd.* po moiſtruneu, moiſterſku. MAYSTERSZTUK, MAYSTERSZTYK, - u, *m.*, z *Niem.*, das Meiſterſtück; *Crn.* mojſtrya; *Vd.* moiſtrunu delu; (cf. przednie dzieło, głowne dzieło, arcydzieło, czelne dzieło, cf. dowód, popis). Gdy czeladnik osieść zechce, ſtarsi cechowi wyznaczą mu robotę mayſtersztyk zwaną. *A Zam.* 80. Większy ieſt mayſtersztuk złoto, niżli złotnik. *Jag. Gr. A* 3 MAYSTERYA, - yi, *ż.*, Miſtrzoſtwo, die Meiſterſchaft, das Meiſter ſeyn; *Vd.* moiſtruſt, moiſtrina, moiſternia; *Rs.* мастерство. Czeladnik, gdy przez ſtarszych za zdatnego do mayſteryi uznany będzie,.. *A Zam.* 80.

MAYTEK, - tka, *m.*, flis, okrętnik, bosman, marynarz, wioślarz, żeglarz, ein Matroſe, Bootsknecht; *maydek. *Pot. Arg* 199. cf. *Gall.* matelot, cf. *Inf. Sax.* Mat towarzysz). *Bh.* plawec; *Crn.* zhovnâr; *Vd.* zygar, brodnik, brodar, ladjovosez, ladjouſki hlapez, veslar, lopatar; *Rs.* матрóзъ; *Ec.* корáбленикъ, корабéльникъ, вéсленикъ, гребецъ, которой весломъ дѣйствуетъ. - §. Maytki *plur.*, ubiór maytkowſki, Matroſenhabit. MAYTKOSTWO, - a, *n.*, ſtan maytków, żeglarſtwo, der Matroſenſtand. Sędzia pozwolił mi maytkowſtwo na okręcie woiennym, lub żołnierſtwo obrać. *Zab.* 3, 184. - §. *coll.* maytkowie, Matroſenvolk, Schiffsvolk. MAYTKOWSKI, - a, - ie, Matroſen=. *Bh.* plawecky; *Rs.* матрóзовъ, матрóзкій.

MĄŻ, - ęża, *m.*, *Boh. et Slo.* muž, *Sr.* 1. muž; *Sr.* 2. mužj; *Crn. et Vd.* mosh (*Vd.* moshtvu, zhlovek = człowiek, chłop); *Cro.* mus; (2. mus, selyan = chłop); *Dl.* mux, mush; *Rg.* muux, vòjan, vójno, drúgh; *Sla.* csovik; *Rs.* мужъ (cf. *Ec.* мужикъ chłop); cf. *lat.* mas, *Germ.* Menſch, cf. *Arab.* müzekkür *masculus*) der Mann. a) mężczyzna, człowiek, w poważney mowie, einer männlichen Geſchlechts, ein Mann. Nie płacze mąż, chyba ten, co od męſtwa ſtroni. *Bard. T.* 524. Tego, kto wielkiego serca, a mężny, mężem zowiemy. *Kosz. Lor.* 162 *b.* Kleofas nazywa Chryſtusa mężem od męztwa. *Dambr.* 225. Matka, od żalu, że tam nie ſkończyła, Męztwo w tym, wszyſtkich mężów przewyższyła. *Odym. Sw.* 2 *G g.*; *Crn. et Vd.* môshâk *vir conſtans.* - Mąż zacny *Ec.* мужедóблественникъ, *Gr.* ἀνδραγαθητης; мужедóблество, *Gr.* ανδραγαθία; мужедоблествую *Gr.* ανδραγαθέω. Mężowie wielce mężni *Ec.* великомужіе *Gr.* μεγαλανδροι, - *oppos. Vd.* figamosh = tchórz). Z męża w kobietę przewierzgniony *Ec.* презмужежéнъ. - Wiem, żeć zaraz odliczy pieniądze, bo mąż z niego poczciwy wielce i rzetelny. *Teatr* 42 *d, B.* *Vd.* bodi tebi besieda mosh, ein Wort, ein Mann. Gwałtem na siebie nacieraią, mąż o męża, konie się z końmi rozpieraią. *Tward. Wład.* 159. Piątym pułkiem władał sam Henryk, a tam ſtanął główny mąż (*flos*) Polſkich i Saſkich ludzi. *Krom.* 245, t. i. sam wybór, sama treść, der Kern; *Ec.* мужеизбрáніе, *Gr.* ανδρολογία. Błogosławiony mąż, który nie chodzi w radzie niepobożnych. *Bibl. Gd. Ps.* 1, 1. Przebrał Jozue trzydzieści mężów bardzo mocnych. *ib. Jos.* 8, 3. - §. mąż, małżonek; *oppos.* żona, małżonka, der Ehemann, der Mann; *Slo.* muž, manžel; *Sr.* 1. woženené muž; *Vd.* zakonſki mosh, zakonik, drushe; *Cro.* mus; *Sla.* múx; *Bs.* músg, vojno; *Rs.* сожитель, *Ec.* сожитникъ. Mąż z żoną ſkładaią małżeńſtwo. *Sax. Porz.* 132. Przecięż to mąż głową w domu! *Teatr* 33, 8. Żony podległość mężowi *Ec.* подмужество. Mąż ieſt naywyższa familii głowa. *Zab.* 16, 12. Mąż ieſt domu każdego podporą i szczytem, Panna bez tego tęſkni, i iéy byt nie bytem. *Gaw. Siel.* 384. Jeymość Panna czego inszego potrzebuie, nie rabarbarum, senesu; mąż! *Teatr* 18 *b*, 15. Męża zbyt pragnąć *Rs.* муженеистовствовать, mannstoll ſeyn, *ob.* chłopodur). - W mówienia sposobie: „za mąż iść" przez wyrzutnią przypadek czwarty ma tak iak pierwszy. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 125. einen Mann nehmen, heirathen (blos von den Weibern; *oppos.* żenić się: *cf. obsol.* brać męża, brać za męża *ob.* brać; *Slo.* wdáwám ſe, manžela ſobě béru; *Rg.* vdattise; *Vd.* vdati se, vdajati se, omoshiti se, obmoshitise, moshu vset; *Cro.* szkupsze vdajem, szkup idem za musa; *Rs.* посягнуть за кого, посягать (cf. posag). *Sr.* 1. wudawam ſo. Ludwisia za mąż idzie, *Teatr* 7 *d*, 6. Zofio, tyżeś to za mąż poszła! *Zab.* 14, 349. Panna, która ieszcze za mąż nie szła,.. *Szczerb. Sax.* 259. (Cora

Kieyſtutowa w małżeńſtwo szła za Janusza. Biel. Sw. 225 b.) Widział uchybione swe nadzieie przez za mąż poyście królowy. Niem. Kr. 2, 43. durch die Heirath der Königinn, Vd. omoshenje, vdaja, vdajanje; Crn. moshenje, moshitva; Ec. замужество, посягание. Małgorzata z przymuszenia rodziców za *męża króla Szockiego Malkolina poszła. Sk. Żyw. 373, in hac phrasi hodie omittitur za męża: z przymusz. rodz. za krola Szockiego poszła. - Omisso verbo iść: Przymusili ią za mąż przeciw iey życzeniu. Teatr 43 c, 117, sie zwangen sie zu heirathen. Eudoxia Cesarzowa musiała *przez dzięki za mąż za Diogenesa. Biel. Sw. 77 b. Długo wdową będąc, ku ſtarości za mąż chciała. Ezop. 125. Wdowy za mąż gotowe. Rys. Ad. 63., cf. z iednym w dół, z drugim w dom). Zmówić dziewkę za mąż pactionem nuptialem facere. Mącz. ein Frauenzimmer verloben. Za mąż wydawać, o córkach, toż co o synach, żenić ich, eine Tochter verheirathen, Vd. hzhi vdati, vdajati, omoshiti, (cf. panna na wydaniu, domężna, Sr. 1. wudacżna, pomuẑka jonſka, Vd. vdajatliva, mosheiva; Sr. 2. wudahta nupta). Gdy przyydzie czas, abo dziewkę za mąż wydawać, abo syna ożenić... Petr. Ek. 16. Jedli, pili, żenili się i za mąż wydawali. Leop. Math. 24, 38. Bibl. Gd.; ożeniali się, i za mąż dawali. Sekl. Math. 24. W ośmiu dniach wydać za mąż dwie córki, na to chyba bankier który wyſtarczył. Teatr 7 b, 41. Uczynił fundacyą, podług któréy corocznie trzy panienki ubogie kosztem iego za mąż wydawane i wyposażone będą. Gaz. Nar. 1, 287. - Obsol. et vitios. Małgorzata, gdy iey za mąż chciał książę Polskie, król Czeſki i król Sycyliyſki, słowa na to rzec nie dała. Sk. Żyw. 113, et 185. - Kocha słyszę na męża Walerego. Teatr 42 c, 17, t. i. myśli za niego poyść, albo że się z nią ożeni. - Już trzeci rok za mężem, = mężatką ieſt, zamężną, sie iſt ſchon 3 Jahre verheirathet. Gdyby która matka miała córkę za mężem, któraby umarła,.. Szczerb. Sax. 140. wenn ſie eine verheirathete Tochter hätte.

Pochodz. mężata, mężatka, Mężny, męski, mężnie, męſtwo, mężczyzna, mężczyźſki, mężność, mężoboyca, mężoboyſki, mężobóyſtwo, mężowa, mężyca, mężyka, mężowy; bezmężna, zamężna, zamężcie, zamężniała.

MAŹ, - i, ż., kołomaź, tłuſte wozowe (Bh. mazadlo, mazidlo; Bh. maz plama; Vd. maſt, Cro. salov = kołomaź, mazidlo, sadło; Cro. máz litura) Wagenſchmiere. Kto się tyka mazi, palee smołą ſkazi. Min. Ryt. 4, 196, kto się smoły dotyka, pomaże się nią. Bibl. Gd. Syr. 13, 1. ob. Mazać).

*MAŻA, - y, ż., MAZIA, MASIA, MASSIA, - i, ż., gatunek wozów, eine Art Wagen. W mażach łubianych wozili Kozacy polcie do Lwowa. Zimor. Siel. 251. Podrwił, co osła z koniem sprząga do ładowney maży. Pot. Pocz. 363. Posłanników Szwedzkich zdradliwych, ku pamiętnéy światu ich sromocie, na mażach wywieźć precz wołowych każe z miaſta. Tward. Wład. 189. Chmielnicki do szturmów moc wielką Sposobił maź wołowych z chróſtami, w które naprzągł chłopów, Tward. W. D. 74. Skarżyła się na mrówki, które iey spać nie dały, i na maże, które ią na drodze wśrzod lasą przeſtraszyły. Kniaz. Pocz. 1, 159. Lepiéy swego doglądać, a spokoynego żywota używać, niż tak iak gonna *maſsia za dworem biegać. Rey Zw. 158 q. Prov. Otóż tobie byſku mazia. Rys. Ad. 52. Cn. Ad. 801. masz, czegoś żądał; dźwigay ciężar, któregoś pragnął).

*MAZA ob. Zmaza.

MAZAĆ, - ał, maże Act. ndk.; Bh. mazati, zmazati; Sr. 2. maſaſch, ja mazu, mazom, maſu, maſom, ſmaſaſch; Sr. 1. maſacż, mażu, mażem, mażam; Vd. mášati, masal, mashem, pomasati, shalbati, shaubati, oshaubati; Crn. mâsâti, mashem; Cro. mazati, másem (cf. lichiti = mazać, pochlebiać); Bs. mazati; Hg. mázati, (mazati adulari); Rs. мазать, мажу, мазнуть, смазать, смажу, смазывать; Ec. елеопомазать, мvропомазовать; cf. Hebr. משח maschach, Syr. משח meschach unxit; cf. Jtal. macchiare, Ger ſchmitzen, ſchmutzen, Gr. σμήχω cf. Lat. smegma). Edm. Caſtelli Lex. Heptagl. ad rad. Hebr. משח obseruauit, conuenire cum Slavonico masati, Dalm. et Boh. mazati. Sed non tantum dialecto Boh., verum etiam Slavica Literali, Dalmatica et Russica ceterisque мазати ungere significat. Durich 1, 368, ſchmieren, beſchmieren, ſalben. Krzyżmo S., którym ochrzczonego mażą, godność wielką chrześcianina znaczy. Hrbſt. Lek. F b. pomazuią, cf. pomazaniec). Maże nas Duch S. na kapłańſtwo, i krolewicami niebieſkiemi czyni. ib. C b. Plaſtry, lekarſtwa, mazania, syropy... Petr. Et. 17, Crn. masanje; Cro. máz, mazanye; Hg. mázolás; Rs. смазка. Nie biy, a nie głaszcz, nie maż a nie liż. Zegl. Ad. 155, cf. obraziwszy leczyć; uderzywszy pogłaſkać, cf. nie chwal mnie, a nie gań mnie). - §. Kalać, plugawić, pr. et fig. beſudeln, beſchmieren. Chłop idąc drogą woła: wara! drewno wlecze Bardzo sprośnie zmazane, błoto z niego ciecze. Papr. Pr. C 3 b. Wbieżawszy do mieysca kalnego, umazał się. Papr. Kol. T 4. Zły to ptak, co swe gniazdo maże. Hipp. 53. Nie maże się słońce od błota, które suszy. Sk. Kaz. 300. Słoneczny promień od gnoiu się nie maże. Sk. Dz. 374. Mazią się maże, kto się mazi tyka. Kchow. 132. Jeżeliby mąż wolny z cudzą żoną sprawę miał, tedy cudze łoże nierządem cudzołożnym maże się. Kucz. Kat. 3, 146. Sr. 1. wonełmancżju conscelero. Nic iadowitszego niemasz, coby nad nieuczciwe ludzkie bardziey lżyło, i sromociło i mazało. Veryf. pr. 2. hańbiło). J namby też przyſtało nie mazać nikogo, Gdyż o ludzie bez winy dziś na świecie drogo. Papr. Kol. E. lżyć, *beszcześcić). Mazać się, o dzieciach, ob. płakać. - §. Mazać, paskudnie pisać, Bh. mazati; ſchlecht ſchreiben, ſchmieren. - §. 2. mazać, zmazać, wymazać, = przekreślać, niszczyć pisane, Bs. smersiti, auslöſchen, ausſtreichen, wegwiſchen. Gdy lepiey roztrząśnie swoie pisma, maże te myśli, z których był kontent gdy pisał. Zab. 4, 171. Żydek iarmarkowy, tu się pisze, tu się maże. Teatr 24 b, 21. tu zaciąga dług, żeby tam płacił; łata się).

*MAZACZ, - a, m., Bh. mazač; Sr. 2. maſak; Vd. masavez, masez, omasavez, masilar, masilavez; Cro. mazitel; Rs. мазальщикъ, Ec. мазатель, który maże, pomazuie, der Schmierer, Beſchmierer, Salber, Beſtreicher, Anſtreicher. *MAZANIEC, - ńca, m., zarażony, nieczyſty, ein inficirter unreiner Menſch. W Auspurgu osobne są domy chorych, osobne sierot, osobne mazańcom, osobne trędowatym. Gwag. 450. MAZANEK, - nka, m., (Bh. mazanek mollis, delicatus) bezkoſt, niewieściuch, ein Weichling, Zärtling. Syrop z sadzcu bywa dla

śla roskoszniéyszych i pieszczonych mazanków czyniony. Syr. 284, cf. Bh. mazat se pieścić się. MAZANINA, - y, ż., cokolwiek iest mazanego, namazanego, pokalanego, zmazanego, przekreślonego, *Vd.* masouje, (*Bh.* mazanina, = lepenice lepianka; mazanice *illitus*, *labor sordidus*; *Bh.* mazanec *libum*; *Sr.* 1. mazanka *panis unctus pinguedine*, *butyro*; *Rs.* мазанка gliną oblepiony dom; Pruski mur *ob.* Lepianka), Geschmiere, Schmiererey, schmieriges Zeug. MAŻĆ *ob.* Maść. MAZEPA, - y, *m.*, Jan Mazepa sławny hetman Kosacki, przywiązał się przeciw Piotrowi W. do króla Szwedzkiego Karola XII. *Kras. Zb.* 2, 141, ein berühmter Feldherr der Kosaken. - §. *transl* Mazepo przeklęty, właśnieś się umył do Anielki. *Teatr* 22 *b*, 100, i. q. mazgay, schmieriger Kerl. Powierzono kosz dwom wielkim mazepom, którzy rozumieiąc, że był z brudną bielizną, wrzucili go w wodę. *Teatr* 11 *b*, 69. Gadayże mazepo, masz-li gadać. *ib.* 16 *c*, 71. MAZGA, - i, *ż.*, brzydkie plugawe babsko, ein garstiges, ekelhaftes Weib. *Tr.* MAZGAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, paskudzić, plugawić, sudeln, besudeln, *barbouiller*. *Tr*, Mazgać, klecić, sudeln. *Ern.* 1135. MAZGAIOWATY, - a, - e, - o *adv.*, plugawy, rozlazły, tölplig, schmierig. Derbisz mazgaiowaty. *Teatr* 14, 108. MAZGAL, - a, *m.*, MAZGAY, - aia, *m.*, (cf. *Rg. etc.* mazgâr *mulio*, mazak, = muł), = paskudnik, nieulizany, ein schmieriger Kerl, ein Tölpel. Mazgal, klecha, ein Sudler. *Ern.* 1135, *Bh.* šlimon, trdlenec, hašlomna, pauza, blimon; *Crn.* smók, shéstovilast; *Vd.* siazh, siauz, tarban, mlatilu, hedovez, zopez, riban, kluk; *Rs.* пентюхъ, тюлень. Dla takiego mazgaia iak ty, żadnéy Pan bóg nie stworzył kobiety na świecie. *Teatr* 22 *b*, 32. Milcz głupi mazgaiu. *ib.* 52 *d*, 118. Prędzeyże hultaie, coż za mazgaie! *ib.* 52 *d*, 65. Gdyrałeś Wc Pan, że mazgay, że się nie stara podobać ludziom. *Teatr* 29, 88. Jurga niby mazgaia udaie, ale poznałem ptaszka, iest to z głupia frant. *ib.* 30 *c*, 12. Ma-ż on służącego? I iak ieszcze żywego chłopca, nie mazgaia! *Teatr* 46 *b*, 64. MAZIARNIA, - i, *ż*, gdzie maź robią. *X. Kam.*, die Schmiersiederey. MAZIARZ, - a, *m.*, robiący lub przedaiący maź, der Schmiersieder, Schmierhändler. MAZIDŁO, - a, *n.*, maść do namazywania, die Salbe zum Schmieren; *Crn.* mast, masilu; *Sr.* 1. maś; *Vd.* masavina, namas, obmas, masilo, masilu, pomas, shauba, shalba; *Cro.* masalu). Chustę mazidłem potrzyy po ranu i w wieczor, i przykładay. *Sien.* 513. Rozmaite mazidło wymyślacie na ozdobę ciał waszych. *W. Post. W.* 312. Łaziebników, golaczów i barwierzów wydworne owe zielone, czerwone, żółte mazidła, któremi ludzie w dłuż sciągaią. *Syr.* 278. Mazidłem smarować *Rs.* умасливать, умащивать. (MAZINET, MACINET, - a. *m.*, rak morski paiąkowi podobny. *Wlod.*, *ex Cnapii Th.* 909, die Krabbe, Garnele, der Taschenkrebs). MAZISTY, - a, - e, *Bh.* mazawý; rozmazisty, do mazania snadny, schmierig, leicht zu schmieren. Używaią oleiów mazistych, naybardziéy oliwnego zamiast karmi ogniowéy. *Kruml. Chy.* 29. Wytłaczanie oleiu mazistego z iąder świeżych, *olei unguinosi*. *Kruml. Chy.* 135. Oleie niewonne za pomocą prasy otrzymane, nazywaią mazistemi. *Kruml. Chy.* 132. MAŹNICA, - y, *ż.*, puszka na kołomaź, die Schmierbüchse, Theerbüchse, das Schmierfaß; *Sr.* 2. maznica; *Bh.* kolomaznice; *Rs.* лагунъ, лагунчикъ, лагунка, лагушка (*Rs.* мазильница puszka na maści). Maźnice na smołę przy poiazdach, bywaią sosnowe. *Kluk Rośl.* 2, 162. Znalazł maźnicę, zgubił szkatułę na drodze. *Pot. Pocz.* 650, większa strata niż zysk). MAŹNIK, - a, *m.*, rzéka w Kiiowskim, która wpada do Olszanki. *Dyk. G.* 2, 139, ein Fluß im Kiiowischen.

Pochodz. *kołomaź*; *namazać*, *omazać*, *obmazać*, *pomazać*, *pomazanie*, *pomazaniec*, *pomazanka*, *podmazać*, *przemazać*, *rozmazać*, *rozmazisty*, *wmazać*, *wymazać*, *zamazać*, *zmaza*, *zmazać*; *maść*, *maścić*, *namaścić*, *omaścić*, *omasta*, *pomaścić*, *przemaścić*, *rozmaścić*, *zamaścić*; *masło*, *masełko*, *maślanka*, *maślany*, *maślny*, *maśny*, *maślarka*, *maślarz*, *maślnica*, *maślić się*.

MAZOWIECKI, - a, - ie, od Mazowsza, Masurisch, Masovisch. Kraina Mazowiecka coś ma w sobie niewdzięcznego i grubego, tak iż z mowy i z postępków ich zwykliśmy się naśmiewać. *Petr. Et.* 297. Gawronięta żartem Mazowieckie kury zowią. *Pot. Jow.* 106. *Mazowieckie księstwo. *Herb. Stat.* 27 etc. *MAZOWSZANIN, - a, *m.*, Mazur, z Mazowsza rodem, ein Masovier, Masur. Z Mazowszany woynę stoczył Kazimierz. *Papr. Ryc.*, *J. Kchan. Dz.* 169. Smiecież to twierdzić o onych Mazowszanach! *Birk. Exorb.* 7. MAZOWSZE, - a, *n.*, MAZURY, - ur, *plur.*, *Masovia*, Masau, Masuren; wielka i znaczna prowincya Polska, z tytułem księstwa; z dawna miała udzielnych książąt. *Dyk. G.* 2, 139. *Masłausz* abo *Mazosz*, który był u Mieczysława podskarbim, dzierżawy na pograniczu Pruskim pod moc swoię podbiwszy, *Mazowszem* od imienia swego nazwał. *Krom.* 86, *Gwagn.* 205. Drudzy od *Massagietów Mazowsze* nazywaią. *Klecz. Zd.* 8. Z Litwy do *Mazowsz po mierniki słano. *Grzępsk.*, do *Mazowsz, *Vol. Leg.* 2, 634, zamiast do Mazowsza albo do Mazur. MAZUR, - a, *m.*, *Mazowszanin, ein Masur. Mogło bydź; że Słowianie podbiwszy nad Wisłą *Massagietów*, imię ich dawne zostawili, które się potym przez pomieszanie ięzyków w *Mazowitów* czyli *Mazurów* przemieniło. *Nar. Hst.* 2, 323. Mazurami i Radomianów i Podlasianów zwykliśmy częstokroć nazywać dla bliskości; ieśli się urażaią, tedy im powiadamy: nie Mazuryście; ale gdy potrzeba wam ognia, idziecie po niego do Mazurów. *Sarn. Ann.* 842. *Prov.* Rozśmiał się, by Mazur na ziemię. *Rys. Ad.* 59, cf. pełen nadziei Rolnik się śmieie). - Mazurek *demin.* *Falib. Dis.* *L* 2. - §. 2) Mazur, mazurek, taniec, ein Tanz. Tańcuymyż Mazura. *Teatr* 24 *c*, 74. Skakać mazurka przy multankach. *Mon.* 71, 201. - §. 3) mazur, = trunek, może piwo Mazowieckie; *n. p.* Ja to kiedy Mazura piię kusz po kuszu, Przybywa choć po troszę we łbie animuszu. *Pot. Jow.* 2, 78. - §. 4) Mazurek, wróbel leśny, mnieyszy od domowego, na głowie kasowy, w koło szyi ma czarną obrączkę, pod oczami biały, na grzbiecie iaśnieyszy od domowego. *Ład. H. N.* 104, ein Waldsperling, Feldsperling. Ty mię odziéy na ów czas piórami Mazurka, Będę sobie świegotał skacząc po gałązkach, Jedno bydź w kraiu Turków, co wróblem w Powązkach. *N. Pam.* 24, 374. - §. 5) placek z migdałów, ein Mandelkuchen. MAZURKA, - i, *ż.*, z Mazowsza rodzona, die Masurinn.

MC, MD, ME.

MCHOWATY, - a, - e, *Rs.* мохов́атый, na ksztalt mchu, doń podobny; *n. p.* Bluszcz drzewny kwiat ma mchowaty. *Syr.* 887, mosartig. MCHOWY, - a, - e, od mchu (*ob.* mech), *Bh.* mechowatý; *Rg.* mahast; *Rs.* моховый; Moos-, von Moos. Mchowa pościołka. *Kchow. Fr.* 17. Czym do pancerza się przynęci, Kiedy mu mchowy ciężki kożuszek łabędzi? *Kchow.* 39, cf. mszysty.

MDŁAWY, - a, - e, nieco mdły, słaby, etwas schwach. Widziszże tę równinę, mieysce spustoszenia, Gdzie się smutny mdławego błysk iskrzy płomienia? *N. Pam.* 12, 367. MDŁAWOSC, - ści, *ż.*, słabość, die Schwächlichkeit, Schwäche; *Cro.* mlahavocha. MDLEĆ, - ał, - eie, *neutr. ndk.*, *cf.* mgleć, *Bh.* mdleti, zemdleti; *Vd.* smedleti, medleti, mlahou biti, omlahati, omahniti, omagati, omedleti; (*Cro.* mlednem, = chudnąć); *Sla.* obamliti), = słabieć, schwach werden, kraftlos werden, *propr. et fig.* Mdleię, mdło mi, omdlewam. *Cn. Th.*, ich werde ohnmächtig. Wc Panna mdleiesz, kiedy kurczę rzną. *Teatr* 19 *c*, 153. Pragnie i prawie mdleie dusza moia do nich. *Sk. Zyw.* 100. Zimny po członkach mdleiących pot płynie. *Hul. Ow.* 254. Ach! panna nam mdleie. *Teatr* 42 *c*, 19. Hiszpańska siła już dziś mdleie prawie. *Paszk. Dz.* 37. MDLIĆ, - ił, - i, *cz. ndk.*, cf. mglić; *Bh.* mdliti, zemdliti, zemdliwati, zemdlowati; *Slo.* mdliti, mdliwám; *Bs.* mlohaviti; *Vd.* smedluvati, vunsmedleti, vunsmedluvati; (*Rs.* медлишь mitrężyć, меледа mitręga); mdłym czynić, osłabiać, schwächen, schwach machen, abmatten, entkräften. Gdy to mówiła, miękczyła serce iego, i mdliła męzkie serce iego. *Sk. Zyw.* 123. Nieprzyiaciel naszych pracą prawie ustawiczną mdlił. *Warg. Cez.* 128. Gdy kto posty zachowuie, zaraz mówią mu: czemu ciało twoie tak mdlisz? *Biał. Post.* 245. Dzieci po polach sypiały, aby tak we mdlonych a co dopiero rosłych leciech, ku pracy się przyzwyczaiały. *Glicz. Wych. E* 5, w słabych, wątłych, pieszczonych latach). MDŁO *adv.*, (*Bh.* mdlo), słabo, schwach, hülflos, ohnmächtig. Natura nas tak bardzo mdło rodzi, Że nas snadnie ku złemu swawola przywodzi. *Rey Wiz.* 101. Człowiek stworzony mdléy nad wszystkie inne zwierzęta. *Petr. Pol.* 2, 254. Dawniéy przeyrzane troski mdléy nacieraią. *Off. Sen.* 53. Mdło mi, mdleię, omdlewam, *Cn. Th.*, ich werde ohnmächtig. MDŁOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* mdloba; *Slo.* mdloba; *Vd.* omaganje, omedlaviza, omedleuza, omedlenje, oslabetje, nemush; (*Vd.* medlust, madlost *macies*, *Cro.* mlednoszt); *Cro.* mlahavoszt, gingavocha, tesina; *Rg.* mlohavos; *Bs.* mlohaustvo; *Sla.* obamljénje); zabraknienie siły, słabość, bezsilność, die Schwäche, Ohnmacht, Kraftlosigkeit. Niewieśt mdłość rozumu i zabawy poważnieysze odjęte, wszystkie myśli i staranią obróciły do stroiów. *Warg. Wal.* 313. Litery trzymać się, a znaki za rzeczy brać, niewolniczéy mdłości iest, *miserabilis animae.* *Zygr. Gon.* 253. Mdłość, = omdlewanie, die Ohnmächtigkeit, die Ohnmacht, in die man fällt; *Rs.* обморокъ, безпамятность, безпамятство. Mdłość iest nagłe sił ustanie, ze krwi, w cyrkulacyi przeszkodę maiącéy, z ustaniem pulsów. *Comp. Med.* 163. Przeciw mdłości, która bywa z zawróceniem głowy, lekarstwo. *Cresc.* 499. Skoro to usłyszał, mdłości go porwały. *Teatr* 36 *b*, 110, nudy, Uebelkeit, Beängstigung. Jezus uzdrawiał wszelaką chorobę i wszelką niemoc. *Sekl. Matth.* 4, *not.* „mdłość abo niedużność.“ MDŁUCHNY, - a, - e, bardzo mdły, sehr schwach; *Bh.* mdličky. Mdłuchne siły. *Cziach.* 94. MDŁY, *MEDŁ, mdła, mdłe, cf. mgły, *Boh.* mdlý; *Slo.* mdlý, krehký; (*Crn.* medl, madal, *Vd.* medel, medou, *Cro.* mleden, = chudy, *Rs.* мéдленный mitrężny); *Cro.* mlahav, gingav, nemochen; *Dl.* mlihav; *Bs.* mlohav; *Sla.* mláv, mlahav; *Rg.* mlohàv; cf. *Sax. Jnf.* möde, möe, *Anglos.* methig, cf. *Germ.* müde), = słaby, bezsilny, kraftlos, schwach, ohnmächtig; *pr. et fig.* Białogłowy są pospolicie od mężczyzn mdleysze. *W. Post. M.* 570. Natura ludzka mdła iest i zraniona. *Petr. Pol.* 61. Mdłe róży szypułki. *Zab.* 13, 326 *Zabł.* Szpiegowieście wy, abyście obeyrzeli mdleysze mieysca w ziemi, przyszliście tu. *Leop. Gen.* 42, 9, nieobronność ziemi. 1 *Leop.*). W młodości mdłą radę w sobie mamy. *Budn. Cyc.* 61. Wywiedźcie mię z bitwy, bociem bardzo medł. *Radz.* 3 *Ezdr.* 1, 30. Wywieź mię ztąd, bo medłem. *Bud.* 1 *Reg.* 22, 33, bom zranion. *Bibl. Gd.*). Z wielkiego pragnienia był medł. *Papr. Ryc.* 95. Patrząc przed strachem był każdy medł. *Rey Wiz.* 83. Jeszczem prawie nie ozdrowiał, medłem ieszcze, *nondum sum confirmata valetudine. Mącz.* Kęs sobie odpoczynął, aby ksobie przyszedł, Bo wady z onych przestrachów był ieszcze iakoś medł. *Rey Wiz.* 109, *Leop. Jud.* 16, 13. Sędy wytrzeć popiołem, zwłaszcza byłoliby mdłe wino. *Cresc.* 345. Patrz, na cnocie, byś nie był medł. *Rey Zw.* 236 *b*.

Pochodz. *nademdleć, nademdlewać, nademdlały, nademdlony*; *omdleć, omdlewać*; *zemdleć, zemdlewać*, *cf. mgleć, mglić, mgły, mgła, mgnąć, cf. mknąć.*

ME! *ob.* Be! beczenie owiec, das Möckern der Schafe auszudrücken.

ME, *contr. loco* Moie, *a Pronom.* Móy, Moia, Moie *qu. v.*

MEBL, *MEMBL, - a, *m.*, MEBLE *plur.*, *z Fr.* meuble, *e lat.* mobile, *a movendo*, Meublen, Mobilien; porządki domowe, sprzęty, *Vd.* premiklive rezhi, prenoshliva roba, preloshliustvu, *ob.* ruchomości). Chcę mówić o zbytecznym i wymyślnym sprzęcie abo ochędostwie domów, to iest, iako dziś modnie mówimy, o meblach. *Mon.* 66, 622. Zbytek w kosztowności meblów tak wielki, że też meble gubią czasem dom cały. *Zab.* 16, 280. Papierowe obicia nierównie pięknieysze, bo adamaszkowe smutny mebl robią. *Zab.* 13, 210. Widziałam salę piękrzoną ładnie, memble, malowania i inne ozdoby. *Teatr* 45 *b*, 6. U starey baby, co iuż po zwierciedle, Złość, smutek, zazdrość, zostały za meble. *Zab.* 13, 353 *Drużb.* Memblów kosztownych wybory. *Zab.* 9, 138 *Skrzet. et* 139. MEBLIK, - a, *m.*, *zdrb.*, n. p. naymnieyszy meblik dwanaście razy iest opłacony. *N. Pam.* 22, 7. MEBLOWAĆ, - ał, - uie, *czyn. ndk.*, omeblować, umeblować, wymeblować *dk.*, meblami zdobić, w meble opatrywać, meubliren, ausmeubliren. Pałacyk kształtnie meblowany. *Teatr* 34 *c*, 26.

MECENAS, - a, *m.*, patron doświadczony poważny, pod sobą młodych praktykantów maiący, ein angesehener, erfahrner Advocat, unter dem die Practicanten arbeiten. Palestrze w trybunale nie więcéy iak trzydziestu Mecena-

ów pozwalamy; z których każdy za swoich dependentów odpowiada. *Vol. Leg.* 7, 770, *Skrzet. P. P.* 2, 387. Wystarał się o iednego z nayleprzych Warszawskich Mecenasów do swoiéy sprawy. *Teatr* 9, 25, *et* 7 *b*, 53. - §. 2) MECENAT, - a, *m.*, który się opiekuie naukami i uczonemi, od *Mecenasa* Augustowego ministra tak zwany, ein Beschützer der Wissenschaften und Gelehrten, ein Mäcenas.

MECH, mchu, *m.*, *Bh.* mech, chmerek; *Slo.* mech; *Sr.* 2. moch, mŏch; *Sr.* 1. moch, mŏch; *Crn.* mah; *Vd.* mah, meh; *Cro.* mah, méhen, mehlen; *Hg.* moh; *Dl.* maah: *Rg.* maah, máh; *Bs.* mosak, musák, missak, (*Bs.* máh, perjiçe od ptiçe; prriva brada); *Rs.* мохъ, мхà, мошóкъ, мошéчекъ (мохна kosm wełny, pierze na nogach niektórych ptaków); Ob. Mies, Miesch, *Angls.* meos, *Angl.* mos, *Gall.* mousse, *Dan.* moos, *Suec.* mossa, *Isl.* mosa, *Arab.* mosc, *Lat. med.* mussa, *Lat. muscus Linn.*, *Ger.* das Moos, cf. *Hbr.* מוך much *tenuem esse*, *attenuari*). Mchy są pospolicie bardzo drobne roślinki, maiące łodyżkę gęsto listeczkami okrytą; rosną na gruntach naynieurodzaynieyszych, na drzewach, kamieniach etc. *Botan.* 170. Mech na drzewie, Baummoos, włókno abo włochaciny na drzewach, iako na starych dębach, drzewach sosnowych, iodłowych, świerkowych, brzozowych, cedrowych, topolowych, modrzeiowych etc. *Syr.* 844. Ten, który rośnie na twardéy ziemi, zebrany i wysuszony, przydaie się do wyściełania dylów w ścianach i do utykania szpar, Erdmoos. *Lad. H. N.* 104. Mech wodny, Wassermoos, Wasserlinsen, w długich włoknach w wodzie rosnący, iest potrzebny do budowy wodnéy młynów i statków, gdyż mieysca poutykane przerasta i coraz bardziéy spaia. *ib.*, *Kluk Rośl.* 2, 188 *et* 238, cf. rzęsa wodna. Mech porosły na murach. *Karp.* 3, 122. Mech skalny kamienny, który na skałach i kamieniach rośnie. *Urzęd.* 61, Steinmoos, *ob.* Liszaiec). *Prov.* Kamień często poruszany, mchem nie obrośnie. *Cn. Ad.* 350. I kamienie mocne mchem porastaią. *Protas. Kont.* C 2. Chwalę ia wsi lubéy dary, Strugi i mchem kosmate kamienie i gaie. *Zab.* 9, 313 *Jżyck.* - Pierś z podgardlkiem wołowi od mchu się lipkiego zieleni. *Bard. Tr.* 169. - Mech z trupiéy główki, *e craneo humano*, nayduie się na czaszkach człowieczych, zwłaszcza które przez długi czas w mieyscu wilgotnym leżą. *Syr.* 845. Mech psi, *musc. caninus*, Hundsmoos, Hundsflechte, wychwalaią go w ukąszeniu od psa wściekłego. *Krup.* 5, 155. Mech koralowy, morski, gniazdo koralowe, glisnik, z koralmi w morzu rośnie. *Urzęd.* 60, *Syr.* 1417, Korallenmoos. Mech morski, porost morski, Meermoos, rośnie po skałach morskich, a naywięcéy po skorupach ryb i małżów morskich ziemią obiętych. *Syr.* 1418. - §. 2) Mech *transl.* papie, mech. pers, pierze, wełna na ziołach, iako na oście, mnichu etc. *Cn. Th.*, das Wollige gewisser Pflanzen, wollige Staubfäden, cf. kocanki). Hałun ieden *plumosum* zowią, że iest iako pierze abo mech. *Urzęd.* 402. Niektórych krzewów nasiona, maiące na sobie mech lub rostki, bywaią daleko od wiatru zaniesione. *Brzost. Duch.* 20. - §. 3) na zwierzętach włosiki, niby wełna delikatna, feine wollige Haare, weiches Haar auf den Thieren. Stwórca niektóre zwierzęta mchem odział, niektóre w skórę kosmatą obłokł. *Gorn. Wt. U.* Wieś według przyrodzenia piękny stróy i szaty Z iagnięcego mchu daie bez szkatuł utraty. *Gaw. Siel.* 358. Niemasz lepszéy swierszyny, iako nasza gąska, Dobre pierze, dobry mech, nie gań mi i miąska. *Rys. Ad.* 49, puch). - *Per excellent.* Mech na iagodach, *pubes*, *lanugo*, młodociana bródka, piérwsze włosiki na twarzy, na iagodach, die ersten Barthaare, ein Milchbart; *Bh.* chlaupky, peyř; *Dl.* mali maah; *Hg.* moh; *Cro.* mah, pavulicza na bradischu; *Vd.* podlassi, pavolise na bradishi, pervi bradni meh; *Crn.* dlaka kęshka; *Rg.* parvi mah; *Bs.* máh, prriva brada; *Rs.* пухъ, мохъ, просѣдина; *Ec.* наусіе. Kwap, mech, puch. *Volck.* 458. Ledwie kwiaty dopiero piérwszemi I mchem mu były porosły iagody. *P. Kchan. Jer.* 245. Mech brody pacholęcéy. *Nar. Hst.* 4, 102. Gdy mu piérwszy mech z rumianéy iagody Bez pracy *spądza wyostrzona brzytwa... *Pot. Syl.* 44. Dopiero mu subtelny mech na twarz wstępował. *Otw. Ow.* 543. Lato mu dwudzieste wycitka mech na twarzy. *Gaw. Siel.* 368; *Slo.* gaki mech, kaki stek *qualis sponsa*, *talis sponsus.* Mechem ubèreni *aliquantum rasus.* - §. 4) Podatek rybny za Piastów nazywał się *mech*, który dawali arendarze wodni w rybach. *Nar. Hst.* 2, 259, cf. miech.

Pochodz. *mchowy*, *mchowaty*, *mszysty*, *omszeć.* *Crn.* mahovje *muscosetum*; *Rs.* мшенникъ chlèw zimowy, staynia ciepła).

MECHANIKA, - i, *ż.*, część matematyki, nauka o ruchu i równowadze. *Jak. Mat.* 3. 227 die Mechanik. MECHANICZNY, - a, - e, mechanicznie *adv.*, mechanisch. MECHANIK, - a, *m.*, mechaniką się bawiący, der Mechanicus. Piérwéy ludzie byli mechanikami, niżeli pomyśleli o mechanice. *Znask. Condill.* 1.

*MĘCHERZ, - a, *m.*, *Bh.* měchegř, měchyř; *Slo.* měchař; *Vd.* mehir, mehur, mihier, mehier; *Crn.* mehûr, mehiur; *Cro.* mehûr, mehûrchecz; *Bs.* mihir, mjehir; *Rg.* mjehir, mjehirich; cf. macharzyna, miech); urynowy pęcherz, die Urinblase. Przez zamianę głoski za głoskę mówią *męcherz* zamiast *pęcherz*. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 85. (?) Dekokt na rozpędzenie kleiowatych *wilgości w męcherzu, które częstokroć mocz zatrzymawaią. *Sleszk. Ped.* 195. Męcherza bolenie iak léczyć. *Sien. Rej.* Pszeniczne krupy często używane czynią kamień w męcherzu i w nérkach. *Cresc.* 158. W nérkach i w męcherzu odymania, z wody bywaią. *ib.* 13. Picie wody z winnego drzewa kapiącéy, w męcherzu kamień łamie. *Cresc.* 291. MĘCHERZYK, - a, *m.*, *dem.*, *n. p.* kłokoczyna miasto owocu rodzi w nieiakich męcherzykach ziarnka słodkie niewielkie. *Cresc.* 470. Żółć w ieden męcherzyk zebrana. *Sak. Pr.* 206. Jad w *męcherzynkach. *ib.* 80. MĘCHERZOWY, - a, - e, od męcherza, Urinblasen=, Blasen=. Lekarstwo na kruszenie kamienia męcherzowego. *Sleszk. Ped.* 195. Na męcherzowe zatkanie. *Sien. Rej.*, męcherzowe owrzedzienie. *ib.*

MĘCINY, - in, *plur.*, zamącone płyny, męty, trübes Wasser *rc.* Sepia wypuszczaiąc czernidło, kryie się w męcinach. *Klon. Wor.* 2.

*MĘCZADŁO, - a, *n.*, narzędzie męczenia, das Marterinstrument, lub co mękę cierpi, przedmiót męczenia, der Gegenstand der Marter, das Marteropfer. Sam woiarz, którego złe iest sprawą, tego zostaie męczadłem.

Stat. Num. 1, 55. MĘCZARNIA, - i, *ż.*, mieysce męki, katownia, męka, stan męczący, der Marterort, die Marterkammer, die Marter, martervoller Zustand; *Bh.* mučirna; *Slo.* mučirně; *Vd.* martranje, pesuvanje; *Crn.* pęsirna; *Cro.* mêrczvarnicza, muchanye; *Sr.* 1. cżwe-luwano; *Rs.* докýка *ob.* dokuka). Dwa szturmy do serca ś. Agnieszki założono; ieden od lubieżności, drugi od męczarni. *Bals. Nied.* 1, 45. MĘCZARSKI, - a, - ie, MĘCZENNY, - a, - e, od męczenia, *Vd.* martrouni, martrarski, trinogni; *Cro.* muchyan, tesek; *Rs.* мучи́тельный, мучительскій, томи́тельный; Marter=. Męczarskie narzędzia. *Pilch. Sen. list.* 1, 102. Rudolf gardło dał u pogan *męczennie. *Chodk. Kost.* 43, na mękach, auf der Folter, męczeńską śmiercią, durch den Martertod. Wielce *męczenie. z wielką męką, *Ec.* многоискусны́шнѣ. MĘCZĘ *ob.* Męczyć. (MECZECIK *ob.* Meczet). MĘCZENNICA, - y, *ż.*, *Bh.* mučirna, Katownia, mieysce, na którym męczą, n. p. złoczyńce, *carnificina. Mącz.*, die Marterstube. Ufał w boga, iuż w katowni i w męczennicy samey podziemnéy będąc, do którey złoczyńce tylko przedtym na gardło osadzone spuszczano. *Birk. Gł. K.* 43. Wywiedzion łotr z męczennicy. *Pieśń.* 58. - §. 2) Męczennica, = MĘCZENNICZKA, - i, *ż.*, *Bh.* mučedlnice; *Rg.* mucceniza; *Rs.* му́ченица; *Eccl.* страстотéрпица, исповѣдница; białogłowa, która męczeństwem zginęła, die Märterinn. Czyliż ta męczennica Chrystusowa, od świata i od czarta, i od ciała kuszona nie była? *Bals. Nied.* 1, 48. Zakonnica męczenniczka *Ec.* преподобномученица, священномученица. - §. 3) *botan.* Męczennica, *passiflora*, die Passionsblume, ma wyrażać na sobie niektóre znaki męki Chrystusowéy. *Kluk Dyk.* 2, 170. *MĘCZENNICKI, MĘCZEŃSKI, - a, - ie, MĘCZENICZY, - a, - e, *Bh.* mučedlnický; *Rs.* му́ченическій, му́чениковъ, страдáльческій; *Ec.* страстотéрпческій; od męczenników czyli męczeństwa, Märtyrer=. Staranie koło ciał męczenniczych. *Smotr. Lam.* 167. Męczenicza korona. *W. Post. W.* 2, 309. Korona męczeńska. *Sk. Zyw.* 1, 272. Męczennicki ufiec sześciu tysięcy sześć set, i sześćdziesiąt od ręki niewiernych poległ. *ib.* Męczennickie księgi, = martyrologium. *Sk. Dz.* 423, dzieie męczennickie. *Smotr. Lam.* 173. Pieśń na cześć męczenniczą *Rs.* му́ченичень. MĘCZENNIK, - a, *m.*, *Bh.* mučedlnik; *Slo.* mučedelnik; *Sr.* 1. martrar, swědk (cf. świadek); *Crn.* marternek; *Vd.* marternik; *Cro.* muchènik; *Bs.* muccenik; *Sla.* mucsenik; *Rg.* muccenik; *Rs.* му́ченикъ, страдáлецъ; *Eccl.* страстотéрпецъ, исповѣдникъ (cf. spowiednik); der Märtyrer, kto za wiarę Chrystusową śmierć w prześladowaniu od pogan otrzymał. *Kras. Zb.* 2, 144. Męczennicy, którzy dla świadectwa wyznania wiary a nauki o P. Chrystusie, śmierć podeymowali. *Mącz.* Piérwszy męczennik *Rs.* первострадáлецъ. Męczennik zakonnik *Ec.* преподобному́ченикъ; męczennik kapłan, biskup *Ec.* священному́ченикъ, *Rs.* священнострадалецъ. - §. *transl.* iakokolwiek niewinnie cierpiący, der unschuldig leidet, ein Märtyrer. Zasłużonym, alem nieszczęśliwy; jest to bydź męczennikiem bez palmy. *Mon.* 65, 96. MĘCZENIEC, - ńca, *m.*, *idem*, *poet.* n. p. Zemsty cudzéy a własnéy męczeńców ślepoty. *Zab.* 3, 99 *Nar.* MĘCZEŃSTWO, - a, *n.*, *Bh.* mučedlnictwj; *Rg.* muccénstvo; *Vd.* marternishtvu; *Rs.* му́ченичество, страдáльчество; *Eccl.* му́ченичество, страстотéрпчество; cierpienie męki i śmierci męczeńskiéy, Märterthum, Märtyrertod, Marterleiden, Martertod. Męczeństwo nietylko ono iest, które przez krwi rozlanie bywa, ale i w onych, którzy dla wyznania wiary cierpią prześladowania, urągania; drugie męczeństwo pismo pokazuie w onych, którzy dobrowolnie dawali swe ciała na męki i śmierć dla wiary. *Biał. Post.* 109. Umierać od prześladownika, męczeństwo iest iawne; ale potwarze wytrwać, męczeństwo iest na sercu taiemne. *Sk. Zyw.* 1, 28. - §. b) *actiue* męczenie, das Martern, die Marter. Cesarz Feliksa był na męczeństwo chrześciań postawił. *Sk. Zyw.* 1, 23.

MECZET, - u, *m.*, meczyt, Tureckie słowo, bożnica. *Pasz. Dz.* 32), eine Türkische Moschée. *Kras. Zb.* 2, 144, *ob.* Meszkita; *Cro.* mèchit; *Crn.* meshyt; *Vd.* Turska sirkou, moshea, mezhit; *Rg.* mecit; *Rs.* мечéть, мизги́ть. Konstantynopolowi dodaią ozdoby meczety, czyli kościoły Tureckie. *Pam.* 84, 770. Tatarowie w Litwie osiedli, wolne maią stawiania i utrzymywania meczetów. *Skrzet. P. P.* 2, 72. Młody Derwisz zaczął się kręcić, i w krótkim czasie tak daleko postąpił, iż mu pozwolono kręcić się w meczecie. Ale raz z wywichnioną nogą wyniesiono go z meczetu. *Kras. List.* 137. MECZECIK, - a, *m.*, *demin.*, *Kras. sat.* 80. MECZETNY, - a, - e, od meczetu, Moscheen=; *Rs.* мечетный.

MĘCZYĆ, - ył, - y, *cz. ndk.*, mordować, trapić *phys. et mor.*, martern, plagen, placken, matt und müde machen; *Bh.* mučiti, zmučiti, lomcowati, hrdliti; *Slo.* mučiti, mučjm; *Sr.* 1. mučju, cżwelupu, cżwielowacj; *Cro.* mushiti, muchiti, múchim, trapiti; *Bs.* mucciti, kiniti; *Rg.* mùcciti, karscitti (*Rg.* mucciv *passibilis*, muccivos *passibilitas* cierpiętliwość); *Crn.* pesati, pęsam (cf. pytać, pytki), taràm; *Vd.* pesuvati, martrati, mujat, nadlugati, hudusadeti, nadleshuvati, restegniti (cf. rozciągnąć *sc.* na torturach); *Rs.* мучать, му́чу, сму́чить, изму́чить, крючить, томить, cf. *Ger.* matt, *Isl.* *Sax.* mat, cf. *Gr.* μοϑος). Rychléy się ty, męcząc mię, zmęczysz; niżeli ia męczony na złą twoię radę przystanę. *Sk. Zyw.* 1, 254. Pragnienie swoie w bagnach raczéy męczyli, niżeli gasili. *Warg. Wal.* 254, drażnili). Długom się nad nią męczyła, niż do siebie przywiodła. *Teatr* 26 *d*, 22, *Bs.* muccitise, sgjuritise; *Ec.* мучи́тельствоватися, злострадáти. - Mnogo męczony, trapiony *Rs.* многострадáльный e. g. Іовъ. - *per excell.* męczyć na wyciśnienie prawdy, mękami wyciskać co od kogo, na pytki kogo brać, ciągnąć złoczyńcę, einen foltern. Męczenie złoczyńców zawsze iest rzeczą niebezpieczną. *Sax. Porz.* 134. Dano go na męki; a on siedmkroć męczony, do żadnéy się rzeczy nie przyznał; niewolnika iego ośmkroć męczono. *Warg. Wal.* 267. Nie trzeba go męczyć, sam się zaraz wyda. *Cn. Ad.* 669. MĘCZYCIEL, - a, *m.*, męczący drugiego, der einen martert, der Quäler, Peiniger; *Bs.* muccitegl; *Rg.* mùccitegl; *Vd.* martrar, martravez; *Crn.* pęsovt, pesovz, tarovt; *Rs.* мучи́тель, томи́тель, терзáтель, истязатель, плотоплазтерзáтель; *Eccl.* бѵрчій; *w rodz. żeńsk.* męczycielka, *Rg.* múccitegliza, *Rs.* мучи́тельница. *Męczycielski *Rs.* мучи́телевъ, *męczy-

ciełſtwo, tyrania, okrucieńſtwo *Rs.* мучительство; *verb. Ec.* мучительствовать tyranizować.
Pochodz. pod słowem: *męka.*

MEDAL, - u, *m.*, **MEDALIK**, - a, *m.*, *zdrbn.*, (*ob.* Metal), pomnik bity, pieniądz pamiętny, eine Medaille; *Bs.* medaglja, medagliça; *Cro.* medalya, sulenczia; *Rg.* peccjatniza, kovnisa; *Rs.* медаль. Ma gabinet medalów. *Wyg. Mar.* 5, 25.

MĘDEL, **MANDEL**, - dla *et* - dela; *Bh. et Sr.* mandel; *Crn.* mandel; *Rs.* пятнатцать; *z Niem.* die Mandel, funfzehn Stück. Mandel ma w sobie sztuk piętnaście. *Solſk. G.* 5, 136. Mędel. *Cn. Th.* Mendel. *Chmiel.* 1, 167, *ob.* bant. Już były kopy w polu, iuż mendelo ſtały. *Kmit. Spit. A* 3 *b*, t. i. zboże w kopach; w mędelach. **MENDELEK**, - lka, *m.*, *zdrbn.*, n. p. Len powiązany w snopki, w niewielkie mendelki układa się. *Przędz.* 9.

*MEDELANU sztuka. *Inſtr. Cel. Lit.*, *ob.* Mędzelan.

MEDARDEK, - dka, *m.*, imię dziecięcia. *Teatr* 19.

MEDERA *ob.* Madera. *MEDŁ *ob.* Mdły.

MĘDLNY, - a, - e, w mędle bogaty, mandelreich. Żyd mędlnemu chłopkowi, zamiaſt iednéy lub drugiéy porcyi wódki, dziesięć przypisze. *Mon.* 73, 587. **MĘDLOWAĆ** *cz. ndk.*, w mędle układać, in Mandeln legen; *Sr.* 2. mandlowaſch.

MĘDOWESZKA *ob.* Mendoweszka.

MĘDREK, - drka, *m.*, **MĘDROSZEK**, - szka, *m.*, **MĘDRELA**, **MĘDRELKA**, **MĄDRELKA**, - i, *m.*, **MĘDROSZKA**, - i, *m.*, *MĘDROHEL, - a, *m.*, *MĘDROHELEK, - lka, *m.*; *zdrbn.*, fałszywie mądry, za bardzo mądrego się maiący, *Bh.* mudrák, mudráček, mudroch, mudrlant; *Sr.* 1. mudrnwacżk, mudracżk, wſchohowědomcżik; *Vd.* modruvaus). Mędrek, mędroszka *argutulus. Cn. Th.*, półmędrek, niby to mądry; cf. po Łacinie mądry, a po Polſku głupi, der ſich weiſe dünkt, ein Klügling. Insza mądry, insza mędrek. *Fred. Ad.* 18. Mędrek przecię coś widzi, lubo nic w rzeczach nie widzi. *ib.* 3. Lepszy proſtak powolny, niż mędrek swowolny. *Cn. Ad.* 452. Tyś bardzo proſtak, choć się mędrohelem iakimś czynisz. *Pim. Kam.* 205. Obawiaią się, aby ich kto z mędrohelków herezyi nie nabawił. *ib.* 354. By nie poſtylle, nie pokwapiłbyś się krasomowco na kasalnicę, i gęby mędrelo rozdziewić nie umiałbyś. *Smotr. Ex.* 7, *Smotr. Lam.* 5 *et* 25. Bardzo ci mędroszkowie z brzegów wylewaią, A nas proſtą chudzinę szpetnie w zyſku zdaią. *Rey Zw.* 239 *b.* Młode mędrki podobne są owocom, przez kunszt wcześnie wydanym; doyrzewaią prędzéy; nigdy iednak téy ięderności mieć nie mogą, iaka ieſt w tych, co o właściwéy porze dochodzą. *Kras. Liſt.* 75. Gdzie są mądrzy, tam muszą bydź i mędrkowie. *Teatr* 34 *b*, 11. Wolałbym urazić ſto mądrych, niż iednego mędrka; bo tam ci rozumem, a ci płochością rządzą się. *Teatr* 34 *b*, *a* 2. Wolałbym bydź nieuczonym, a rozumnym, niż mędrkiem nieroſtropnym. *Boh. Kom.* 4, 164. Nieroſtropny mędrek ieſt głupszy nad proſtaka. *Boh. Kom.* 4, 163. Moi mili mędrkowie, toż ieście mądrzy na złe roboty. *Birk. Ex. H* 2 *b*, *Birk. Dom.* 165. Wéyże tego mędrelki, iako dworzańſkiego zakrawa! *Alb. z W.* 17. Mędrelka ten chciał z gwiazd przyszłość przepowiadać. *Pot. Arg.* 240. Skoro dopadli księgi, choć za czas niewielki, Wyrównali, ba przeszli nadęte mędrelki. *Pot. Pocz.* 682. - *§. bez przytyku, *deminut. blande*: One ze wschodu mędrelki, którzy za nową gwiazdą nowonarodzonego króla szukali. *Pot. Pocz.* 37. ***MĘDROCHA**, **MĘDROCHNA**, **MĄDROCHA**, - y, *ż.*, Mądroszka, - i, *zdrbn.*, fałszywie mądra, która udaie mądrą, *Crn.* modrijanka, modriza, die klug ſeyn will; die die Gelehrte macht. Nasza mądrochna siła głupſtw czyni. *Falib. Dis. A* 3. Wnet mądrocha mędrszemu głupſtwo przypisuie. *Łącz. Zw.* 17. Trzymam, że tamtych filozof nie iednał, ale mędrochna. *Falib. Dis. J.* 3. Mędrochna. *Pot. Jow.* 2, 58. **MĘDRKOSTWO**, - a, *n.*, (cf. *Bh.* mudrctwj *philosophia)*, fałszywa mądrość, *Bh.* mudráctwj, mudrlantſtwj; *Vd.* premodruſt, presbrisnoſt; *Rs.* суемудріе; *Ec.* мицемудріе; Sophiſterey, falſche Weisheit. Tym do mędrkoſtwa zapędom należało zabieżeć. *Mon.* 66, 806. **MĘDRKOWAĆ**, **MĘDROWAĆ**, - ał, - uie, *intrans. contin.*, mędrka udawać, po mędrkowſku rozumować, klügeln, vernünfteln, philoſophaſtern; *Bh.* mudrowati; *Crn.* modrim se, modruvati; *Vd.* modruvati, modruvanje, premodruvati; *Cro.* mudrovati, mudrújem; *Bs.* mudròvati; *Rg.* mudrovatti; (*Sr.* 1. mudrnyu, na pjekoł žetju *obloquor*); *Rs.* мудрить, помудрить, помудровать, мудрую, суемудрствовать, умничать, мудрованіе, мудрствованіе, многомудріе; *Eccl.* зломудрствую, зломудріе, суемиіе, пустое мудрованіе, умленіе, умствованіе. Już tu trudno mędrować. *Rey Pſ. x.* 1. Ale tu trudno mędrkować. *Rey Zw.* 10. Nie wiem, by nam co pomogło to mędrowanie. *Rey Poſt. M m* 4. Co komu przeznaczono, trudno ma uyść tego, by też nie wiem, iako figlował abo mędrkował. *Ezop.* 60, cf. ruszyć konceptem). *Slo.* mnoho mudri, nedobre mudruge. Tylkobyś nie mędrkował, bo to nie są drwiny. *Zabl. Zbb.* 86. Żadnego w swym dworze zachować nie chciał, któryby nad obyczay mędrował. *Baz. Hſt.* 30. Miło ieſt mieć sługę roſtropnego, ale nie sługę mędrkuiącego. *Teatr* 24 *c*, 18. Mieszka kto nie dobrze naśpiżuie, mędrować nie może. *Papr. Ryc.* 720, *indigenti difficile philosophari.* Każdy filozof swoim mędruie sposobem. *Zab.* 4, 14 *Oſſol.* - Nie mędruy w sprawach twoich. *Radz. Syr.* 10, 27, *Budn. ib.*, nie wynoś się z mądrości w wykonywaniu spraw twoich. *Bibl. Gd.*). Czytałem ia poety, mawiał z filozofy, Lecz iedni mędrowali, a drudzy baiali. *Rey Wiz.* 81 *b.* **MĘDRKOWSKI**, - a, - ie, od mędrka, z mądra głupi, gelehrtdumm, klug ſeyn wollend, anmaßend klug; *Bh.* mudrcký; *Rs.* мудрёный. Prawnik z mędrkowſką miną, z nadętemi tony, Zdaie się w sprawie ſtawać, gdy mówi do żony. *Tręb. S. M.* 19. **MĘDROSTKA** *ob.* Mądroſtka. (**MĘDROWESZKA**, **WĘDROWESZKA**, *ob.* Mendeweszka). **MĘDRSZY**, *s* Mądrzeyszy, *comp. adj.* Mądry. **MĘDRZEC**, - drca, *m.*, cf. miłomędrzec, *Bh.* mudrec; *Crn.* modrijan; *Vd.* modruvaus, umoves, pametuvaus, resumoves; *Rg.* mudraz; *Sr.* 1. mudrak, mudrowcż, mudracżk; *Rs.* мудрецъ, умникъ; *Ec.* мудростникъ; mądry człowiek, der Weiſe. Słyszałem o sławnych Dziwiących wieki swoie, siedmiu mędrcach dawnych. *Zabl. Fir.* 45. Spytany Pytagoras iakoby się dał zwać, nie chciał mędrcem; bo iuż ten tytuł ubieżeli byli oni siedm mędrcowie; ale się filozofem, to ieſt, miło-

śnikiem mądrości nazwał. *Warg. Wal.* 272. Z śmiechem różni urągaią, i ósmym go mędrcem nazywaią. *Bach. Epikt.* 27, *Hor. sat.* 210. - *§. Święto mędrców. *Modl. Gd.* 15, trzy króle). MĘDRZEĆ, Mądrzeć, - ał, - eie, *neutr. ndk.*, zmędrzeć *dk.*, *Boh.* mudřeti; *Eccl.* мудрѣю, мудрюся, упремудряпися; mądrym się stawać, mądrości nabierać, gescheut werden, weise werden. Coraz bardziéy świat mędrzeie. *Haur Sk.* 64. Teraz świat schytrzał bardziéy, niż zmędrzał. *Star. Zad. C.* Cokolwiek przeciw prawdzie mądrzeie, to będzie heretyctwem. *Zygr. Gon.* 71. Próżno mędrzeiesz po szkodzie. *Pot. Zac.* 13 (cf. po śmierci lekarstwo; po obiedzie łyżka). Wnet ten drobiazg głupków zmędrzeie, iako chlusną iednego z nich. *Birk. Zyg.* 15. Czynić, że kto mądrzeie, robić kogo mądrym, *Ross. et Eccl.* умудряшь, умудряшь, муˊдрю, любомуˊдришися, научишь мудросши.

MĘDRZYK *Tr.*, *ob.* Maldrzyk.

MEDYACYA, - yi, *ż.*, wdawanie się, instancya, orędownictwo, pośrzednictwo, *Rg.* srieduſtaanje, hodotajstvo, die Vermittelung.

*MEDYCKI, - a, - ie, MEDYCZNY, - a, - e, lekarski, medicinisch, *Rs.* лѣкарсшвенный. Żadne iuż nie chciały pomodz medyckie remedya. *Haur Sk.* 508. MEDYCYNA, - y, *ż.*, a) lekarstwo, die Arzeney, Medicin. - b) lekarska nauka, lekarnictwo, die Arzeneykunde, Medicin; *Cro.* vrachtvozmanztvo. MEDYK, - a, *m.*, lekarz, doktor, der Medicus, der Arzt. Łukasz medyk, abo lekarz Antyocheński. *Sk. Żyw.* 2, 273. Trzeba, żeby medyk cokolwiek był szarletanem i umiał wróżyć. *Zab.* 5, 88.

MĘDYK *ob.* Mendyk.

MEDYKA, - i, *ż.*, trawa od kraiu Medyyskiego tak zwana, my ią kozorożcem polnym zowiem, *medica*, *gramen Burgundicum*, Burgundisch Gras. *Syr.* 1242, Schneckenklee, Sichelklee.

MEDYKAMENT *ob.* Lekarstwo. MEDYKASTER, - stra, *m.*, udaiący doktora czyli lekarza, (cf. doktor pończoszka), ein Afterarzt. Między medykastrami piérwsze miéysce maią baby. *Comp. Med.* 139.

MEDYOLAN, - u, *m.*, Milan, Mayland; *Bh.* Medyolan, Medulan; *Bs. et Cro.* Milan; *Sla.* Milán); dawne miasto Włoskie, stolica księstwa tegoż imienia. *Dyk. G.* 2, 157. MEDYOLAŃSKI, - a, - ie, Mayländisch, von Mayland; *Bh.* Medulandsky; *Cro.* Milanszki; *Bs.* Milanezki). Księstwo Medyolańskie. *Wyrw. G.* 241. MEDYOLAŃCZYK, - a, *m.*, z Medyolanu rodem, ein Mayländer; *Bh.* Medulančan; *Bs.* Milanez; *Cro.* Milanecz; *Sla.* Milánac). Papieże Aleksander II, Urban III, Celestyn IV, Pius IV, i Grzegorz XIV byli Medyolańczykami. *Dyk. G.* 2, 157.

*MĘDZEŁAN, n. p. Od Mędzełanu różnéy maści, od sztuki po gr. 4. *Vol. Leg.* 4, 358, *ob.* Medelan.

MĘKA, - i, *ż.*, *Bh. et Slo.* muka; *Sla.* muka; *Bs.* mukka, kina, mucnóst, muccenje; *Rg.* mukka, mùcnos, muccénstvo; *Cro.* mùka, moka, muchanye; *Dl.* kina (*Dl.* múka, *Hg.* munka, = trud, praca, cf. *Ger.* Mühe; *Vd.* muka, martra, marterstvu, hudasadetje, nadluga, muja; *Crn.* martr, martra; *Sr.* 2. martra, pina (cf. Müha, mija trud, *Ger.* Mühe); *Sr.* 1. cźwiela, cźwelnwanie; *Rs.* мyˊка; męczenie, mordowanie, trapienie *phys. et mor.*, die Pein, die Marter. Wielka męka tu na ziemi. *Sk. Dz.* 499. Męka Pańska; Historya o męce Pańskiéy, = Passya, die Passion, das Leiden Christi; *Vd.* Kristusovu terplenje, pasion; *Rs.* страданіе, страсшь; *Ec.* страдба, страданіе. Boża męka *ob.* Boży. - Niedziela biała abo męki Pańskiéy. *Groch. W.* 65, der Sonntag Jubilate. - Męki złoczyńców, pytki, ciągnienie złoczyńców, die Folter; *Vd.* pesa, restesai; sbarkuvanje na pesi; *Rag.* mucoilo; *Rs.* пышка, розыскъ. Mękami dochodzić *Rs.* пышашь *ob.* pytać). Na mękach świecami, albo rozpalonemi blachami i szynami żelaznemi palą. *Syr.* 87. Męka ku wybadaniu prawdy, zawsze iest rzecz niebezpieczna. *Sax. Porz.* 134. Na mękę go dawali, chcąc się na nim czegoś dowiedzieć; iedni powiadaią, że z mąk umarł, drudzy że go zabito. *Nar. Chod.* 1, 251, *Warg. Wal.* 267. Po męce swóy występek godzi się powiedzieć. *Kmit. Tr. C.* - *Proverbialiter* Co widział, słyszał, robił, plotł iakby na mękach. *Zab.* 12, 91 *Nagł.* Pleciesz iak na mękach. *Teatr* 8 *b*, 93, *Zab.* 16, 151. Czarownice bredziły na torturach, ztąd przysłowie pospolite: bredzą iak na mękach. *Boh. djab.* 2, 310, *Slo.* gako na mukach plete.

Pochodz. *Męczadło*, *męczarnia*, *męczennica*. *męczenniczka*, *męczennicki*, *męczeński*, *męczennik*, *męczeństwo*, *męczyć*, *domęczyć*, *namęczyć*, *przemęczyć*, *rozmęczyć*, *umęczyć*, *wymęczyć*, *zamęczyć*, *zmęczyć*; *cf.* *nękać*, *cf.* *nukać*.

MEKLENBURG, - a, *m.*, xięstwo i miasto w Niemczech. *Dyk. G.* 2, 141. Lubow. *Klecz. Zd.* 27, Meklenburg.

*MELABIIA, n. p. Poskromcie radzę młodzi swoie melabiie, Ktoż wie, ieśliże z waszych śmierć kuflów nie piie? *Kchow. Fr.* 38.

MELAMP, - a, *m.*, *z Łac.*, miano psów myśliwskich, ein Name der Jagdhunde. *Banial. A* 2 *b.*

MELANKOLIA, - ii, *ż.*, *z Greck.*, krew' abo żółć spaloną, czarna. *Cn. Th.*, böses, schwarzes Geblüt; *Boh.* černokrewnost, kalokrewnost; *Vd.* zherna kri; *Ec.* черножелчіе. Wyłup tymowy wywodzi melankolią, to iest czarne wilgoci. *Urzęd.* 131. Znaki melankolii głównéy naprzód są szaleństwo abo głupstwo bez gorączki; przy tym boiaźń i smutek. *Comp. Med.* 91. - §. melankolia, choroba ze krwi czarnéy pochodząca. *Cn. Th.*, smutnodur, Schwermuth, Melancholie; *Rg.* zlovoglnos, zlovoglja, dreseglje; *Sla.* turóvnost; *Bs.* zlota, tuga, zlavoglja, sgjalost; *Vd.* tegota, teshkoserzhnost, teshounnost, britkomislenost, teshaunost, samosvojomilost; *Rs.* груˊсшь, задуˊмчивосшь. Melankolii, tak smutnéy iako wesołéy, przyczyna, iest zgęstwienie krwi, i zamulanie humorów w mózgu. *Boh. djab.* 2, 79. Kamianka melankolii, którą Łacinnicy hipochondryaką zowią, iest pomocna. *Syr.* 504. Bądź wesoł, melancholia szkodzi zdrowiu. *Boh. Kom.* 4, 575. MELANCHOLICZEĆ, Melankoliczeć, *niiak. ndk.*, zmelankoliczeć *dk.*, melankolikiem się stawać, melancholisch werden. Oszpecony tą chorobą, iął melankoliczeć. *Oczk. pr.* 12. Melankoliczeiąc na lata przeszłe wspomina. *ib.* 297, *ob.* melancholisować. MELANKOLICZNY, - a, - e, Melankolicznie *adv.*, melancholisch; *Bh.* kalokrewný; *Vd.* zhernokerven, klopovushen, tegoten, sakernel, teshkoserzhen, britkomislen, tesnoumen; *Crn.* tutast; *Sla.* turó-

van, súmoran; *Bs.* złotań, słovögljan; *Rs.* задумчивый, гру́стный, грустли́вый, заунывный, заунывный; *Ec.* черножёлчный. Burak melancholicznym i w melancholii zbłaźnionym ieſt ratunkiem. *Syr.* 1290.
MELANKOLIK, – a, *m.*, ein Melancholicus. Niewesoły, ponury, melankolik. *Cn. Ad.* 691, cf. kwaśny, zasępił się; wesoły iak świnia w deszcz). Melankolik rodzi się lisowato, kolerÿk czarno. *Rey Zw.* 6 *b.* Melankolik lamentuie, wszyſtko mu nie w czas, wszyſtko się mu krzywdą widzi. *ib.* 3 *b.* Melankolicy bywaią smutni, milczący... *Petr. Pol.* 2, 502. Melankolicy mają poſtanowienie ciała zimne i suche. *Petr. Et.* 159. Melankolików nazywamy tych, którzy uſtawicznie, albo naywięcéy o iednéy rzeczy myślą, tak że o innych rzeczach nie wiele dbaią. *Krup.* 5, 608. Żeś sam ieſt melankolik, nie gań drugim baśni. *Pot. Jow.* 2, 84. – *W rodz. żeńſk.* Melancholiczka. MELANKOLIZOWAĆ, – ał, – uie, *intr. ndk.*, melankolicznym bydź, *Rg.* slovoglitise, melancholiſiren, traurig seyn. Począł melankolizować i smucić się. *Haur Sk.* 400. Psyche tym czasem melancholizuie, i pędzi swe dni utopiona w myśli. *Morszt.* 24, *Teatr* 3, 5.
MELCHMUS, – u, *m.*, z Niem. Milchmus, robi się z mléka słodkiego i t. d. *Wiel. Kuch.* 415.
MEŁCIE, – ia, *n.*, *subſt. verbi* Mleć; das Mahlen in der Mühle. *MELĘ, *s* Mielę *ob.* Mleć.
MELDOWAĆ kogo, z Niem. melden, anmelden, *ob.* Opowiedzieć, oznaymić. n. p. Eh co tam meldować, u mnie nie trzeba tego. *Teatr* 30, 60; *Vd.* meudat, pouedat, naglasiti; *Rs.* обосла́ть. Meldowanie *Rs.* обсылка. Meldować się *Rs.* доложиться, докла́дываться.
*MELIHBASZ, *Trotz* ma słowo *Meszelbas*, *Musulbas*, rother glatter Cattun zum Unterfüttern. Towary Tureckie, kobierce, *Melihbasze* ... *Vol. Leg.* 4, 82.
MELILOT *ob.* koniczyna, noſtrzyk.
MELISSA, – y, *ż.*, *Crn.* melisa; *Rs.* мелисса, папочная трава, пчельникъ; *melissa officinalis Linn.*, Meliſſe; przednieyszy rośliny tóy gatunek ieſt ten, który raz posiany pomnaża się potym przez podsiełenie korzeni. *Kluk Rosl.* 1, 271. Naypożytecznieysza ieſt melissa cytrynowa, któréy liście roſtarte wydaią sapach cytryny. *Lad. H. N.* 105. Melissa Turecka, *Dracocephalum Moldavicum*, Türkiſche Meliſſe; gatunek smoczéy głowy. *Kluk Dyk.* 1, 195. MELISSOWY, – a, – e, od melissy, Meliſſen=, *Crn.* melisen.
*MEŁKA, – i, *ż.*, *ob.* Myłka, Omyłka.
MELNICA, – y, *ż.*, ryba morſka po Kaszubſku nazwana, ieſt z rodzaiu Łososiów, ale z morza nigdy nie wychodzi: nie ieſt tak dobra iak łosoś. *Lad. H. N.* 105, eine Art Lachs.
MELODYA, – yi, *ż.*, *z Greckołac.*, die Melodie; figuralna muzyka, t. i. z kilku różnych głosów abo tonów, niższych, wyższych, średnich abo z inſtrumentów rozmaitych złożona. *Cn. Th.*, ułożenie i razem zebranie wielu tonów, dźwięk zgodny w śpiewaniu lub graniu sprawuiących. *Kras. Zb.* 2, 147, *Vd.* vkupsglasnoſt; *Rs.* напѣвъ; (*Ec.* сладкогла́сіе, cf. harmonia).
MELODYYNY, MELODYCZNY, – a, – e, Melodyynie *adv.*, figurą idący *harmonicus.* *Cn. Th.*, melodiſch; *Ec.* сладкогла́сный. Na Lutni melodyyne granie. *Lib. Hor.* 59. Niechay Orfeusz zabrzmi w ſtrony swoie, By melodyyne były wiersze moie. *Auszp.* 9. Choćbyś pożyczał u Orfeusza melodycznéy treny. *Jabł. Ez.* 147. Arf i organów głosy naymelodyynieysze. *Przyb. Milt.* 366. Nie innych iedno melodyynie wypieszczonych słodko brzmiących głosów słuchali. *Pilch. Sen.* 367. Bogu wdzięcznie krzyk kapeli melodyynie przygrawa. *Kochow. Roz.* 15.
MELON, *MALON, – a, *m.*, *Ital.* mellone, die Melone; *Bh.* melaun, turek; *Sr.* 1. melona; *Vd.* malávn, dinja; *Crn.* angurka, dina; *Hg.* dijanije; *Cro.* dinya (cf. dynia), görchka (cf. ogórek); *Dl.* melun, mlun, pepun; *Bs.* melun, mlún, limun, pepun, pipun, digna, lubeniça, gljubeniça; *Rg.* pipún, pipunich, digna; *Sla.* dinja, lubenica, lyubenicza; *Rs.* дыня. Bardzo wielorakiego gatunku, są żółte, zielone, małe, wielkie. Nayprzednieysze, Kandelupy zwane, po wierzchu są chropawe, niemiłe na weyrzenie, ale w smaku bardzo delikatne. *Lad. H. N.* 105, *Kluk Rosl.* 1, 223. *Malony ſabłczyſte albo dynie okrągłe, malonom podługowatym i kukłaſtym podobne są. *Syr.* 1186, Melonenpfeben. *Malony wodne, *anguriae*, Saugmelonen. *Sienn. wyk.* Melon siatkowy *ob.* arbuz, die Netzmelone. MELONOWY, *MALONOWY, – a, – e, od melonów, *Ross.* дынный, Melonen=, n. p. melonowy konfekt. *Sien.* 531.
MEŁTY, – a, – e, *part. perf. verbi* Mleć, *s* mielony, gemahlen. *Dudz.* 15.
MEMBEL *ob.* Mebel.
MEMBRANA, – y, *ż.*, z *Łac.*, ſkóra wyprawna do pisania, pargamin, eine Haut, darauf zu schreiben, Pergament. – *Jurid.* Chciałbym, żeby pisarz membran nie dawał; ale oglądawszy pozew, żeby go pieczętował, ieśli słuszny; a ieśli niesłuszny, żeby go nie pieczętował. *Gor. Wſ. Q* 4 *b.* Membrany, albo zapisy ręczne, maią bydź do akt podane. *Vol. Leg.* 3, 378. Słowo przy świadku, ieſt iakoby cyrografem i membraną. *Haur Ek.* 173.
MEMORYAŁ, – u, *m.*, MEMORYALIK, – a, *m.*, *dem.*, *Cro.* memorial, napomenek; *Dl.* uspomena; a) książki pamiętne. *Cn. Th.*, ein Notizbuch, Denkbuch. – b) prośba na piśmie podana, supplika, ein Memorial, eine Supplik. Przeczytam Wc Panu memoryalik odemnie ułożony, i upraszam, abyś go chciał podać dworowi. *Boh. Kom.* 2, 312.
MEN, – u, *m.*, rzéka w Niemczech, der Fluß Mayn. *Wyrw. G.* 21.
MENDAK, *s* byk, buhay.
MENDEL *ob.* Mędel.
MENDEWESZKA, MĘDOWESZKA, Demnoweszka, – i, *ż.*, Wędroweszka, wesz od zwyczaynéy ludzkiéy pięściey sza, mnożąca się za ſkórą, osobliwie koło części wſtydliwych, pod pachami, czasem i w brwiach. *Lad. H. N.* 184, *Dyk. Med.* 4, 281, die Filzlaus; *Bh.* muň's ka; *Crn.* kershêlu; *Vd.* kirshella, turka; *Cro.* ficsayzlin; *Rs.* площица. Wszy te po ciele w ſkórze bywaiące, sproſnie Polacy zowią; ia ie zowię ſkórnemi. *Sien.* 502.
*MENDYK, *MĘDYK, – a, *m.*, z *Łac.*, żebrak, ein Bettler. Łazarz mędyk leżał przed wrotami bogacza

wrzodów pełny. *Bals. Swięt.* 2, 428, *Susz. Pieś.* 5, *G* 3. Przedtym żołnierz iak potrzeba, teraz mendyk ubogi. *Bal. Sen.* 65.

*MENESTRA, - y, *ż.*, rosoł Włofki. *Wiel. Kuch.* 406, eine Italiänische Brühe. Tu Włofkie meneftry, także figatelle. *Banial. B.* 3.

MENICA, MENNICA, MENNICZNY *ob.* Mirica (Mynica).

MENONISTA *ob.* Manifta.

MENTAL, - u, *m.*, MENTALIK, - a, *m.*, z *Franc.* medaille, medal, poświęcony przy paciórkach, eine geweihte Medaille. Jefteś ieden z czarodziei, Którzy pewne mentale nosząc i inkluzy Z pomocą djabelftw dokazuią. *Zabł. Amf.* 89, *ob.* Metal, Metallum.

MENUET, MENWET, - u, *m.*, z *Franc.*, pewny taniec, eine Menuet. MENWECIK, - a, *m.*, *dem.*, n. p. Złożyłem niedawno pewny menwecik, muszę ci go grać. *Boh. Kom.* 2, 257.

MEOTYS *ob.* Widowe iezioro.

MERCHA, *MYRCHA, - y, *ż.*, (*cf.* marcha), *Sor.* 1. morchei, wszetecznica, *Vd.* podrepenza, kusla, zifa, podnudiga, safuta, eine liederliche Weibsperson; *cf. Bh. et Slo.* mrcha, mrssina, *Crn.* mèrha, mershina, merlatina, *Vd.* merha, merhatina, mershina, merlatina, merletina, orlova vranfka pusha, = ścierw *cadauer*; *Cro.* mërha, merczina *cadauer foetidum, caro morticina*, merha *pecus*, merczvarim *excarnifico*; cf. *Bh.* zmrhat *protrudere, vitiare, ftuprare*, mrsseti marchą się ftawać, *Slo.* mrchać, marnotratný). Już się powietrze, ziemia, tobą zaśmierdziała, Od twego wszeteczeńftwa, mercho niewftydliwa, A nad wszyftkie niewiafty, na świecie złośliwa! *Papr. Kol. F* 4 *b.* Chował sobie w swoiéy wsi *myrchę, z któréy miał bęsia. *Zygr. Pap.* 334. U nas te merchy nawyżéy sadzaią, A tę co nie ma złota, do kąta wepchaią. *Papr. Kol. C.* 2. Merchy iawne. *Zygr. Pap.* 9. Merchą albo cudzołożnicą niewftydliwą ią nazywali. *ib.* 47. Z Carogrodu wszyscy nieczyftością kupczący, i sprosne merchy, wygnane były. *Sk. Dz.* 418. Pożarł z merchami maiętność swoię. *Sekl. Luk.* 15, (z wszetecznicami. *Bibl. Gd.*). Ukażę ci osądzenie merchy wielkiéy. *Bud. Apoc.* 17, 1, *not.* „abo wszetecznicy."

MERGIEL *ob.* Margiel.

*MERKIN, n. p. Korzenie, szafrany, merkiny płacą cła ... *Vol. Leg.* 4, 81.

MERKURYAŁ ziele, *ob.* Szczyr. MERKURYUSZ, - a, *m.*, MERKURY, - ego, *m.*, der Gott Mercur, *ob.* Lafkownik); bożyszcze pogańfkie, posłaniec bogów i bogiń, protektor kupców, krasomowców i złodzieiów etc. *Kras. Zb.* 2, 151, *Bh. et Slo.* Zelon', Dobropan; *Crn.* Selân, Sèlôn, Shilôn). *Miroczynny Merkury, *pacifer. Zebr. Ow.* 356. - §. b) planeta naybliższy słońca, znaczy się ☿. *ib.*, *Chmiel.* 1, 173, der Planet Mercurius. - §. c) *Chem.* Merkuryusz, *gen.* - u, *m.*, żywe śrebro, rtęć, das Quecksilber. *Dyk. Med.* 4, 243, z merkuryuszu, *merkuryalny*, n. p. Merkuryalne pigułki. Maść Merkuryalna. *Dyk. Med.* 4, 267. MERKURYUSZOWY, - a, - e, od Merkuryusza, Mercurs=. Jako ten, któ ry kładzie kamień na gromadę Merkuryuszową, tak kto wyrządza poczciwość niemądremu. *Leop. Prov.* 26, 8, *Wuiek. ib.*, *not.* „kamienie położone na znak drogi zwano Merkuryuszem" (Rabenstein Luth.).

*MERSKAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, rózgami bić, smagać, chłoftać, mit Ruthen schlagen; *Bh. et Slo.* mrskati, mrfstiti, mrsknauti, mrskawati, (*subft.* mrskać, = flagellans, mrsk cięcie rózgą); *Sr.* 2. marskasch; *Vd.* tepfti, seshvisati, shverkati, shibati, oklotiti. Kazał nieposłusznego merfkać aż do śmierci. *Gor. Dw.* 110.

MERYDYAN, - u, *m.*, der Meridian, cyrkuł południowy, do którego słońce przyszedłszy, wszyftkim kraiom pod nim leżącym południe czyni. *Wyr. G.* 49. Dyrekcya cienia fkazówki proftopadłéy do poziemnéy płaszczyzny w téy chwili, kiedy słońce naywyżéy. *Łęfk. Mier.* 2, 162.

*MESEŁ, - sła, *m.*, z *Niem.* der Meissel dłoto, n. p. Bukszpany ftrugane dłotem, kształt biorą oftrym mesłem wytaczane. *Otw. Wirg.* 415.

MĘSKI, MĘZKI, - a, - ie, *Etym.* mąż, - *Bh.* mužský, *Slo.* mužſkí; *Sr.* 1. muzki, mužacżé; *Vd.* moshki, moshoun, moshat; *Crn.* móshke; *Cro.* mûlki *virilis, rufticus*; *Bs.* muscki; *Sla.* mufko; *Rg.* muscki; *Rs.* мужскій, мужескій; *Ec.* мужески, iако мужъ; *It.* maschjo, *Lat.* masculus); mężczyznie należyty, *mężczyńfki, männlich, Männer=, von Mannspersonen. Niemęfka rzecz ftroić się. *Cn. Ad.* 618, *forma viros neglecta decet.* – Wszędzie płacz męfki, wszędzie krzyk niewieści, Wszyftkich przeiął ftrach blizkiéy śmierci srogi. *P. Kchan. J.* 30, *ob.* płeć męfka, rodzay męfki, *naród męfki, n. p. Przykazał król, aby każde dziecię, które się urodzi w męfki *naród, zabili. *Biał. Poft.* 28. – *Gramm.* Wyrazy żeńfkie, męskie, niiakie, *masculina, feminina, neutra*, n. p. król, królowa, króleftwo. *Kpcz. Gr.* 3, 3. Bywa i w niemęfkim ciele męfki rozsądek. *Fred. Ad.* 12. – *§. męfki, mężowy, małżonkowy, Ehemanns=, Mannes=; *oppos.* żeniny; n. p. Sól Alkali męfką niepotężność do małżonki przez czary uczynioną *odpądza. *Syr.* 437. Pokrzywa w winie uwarzona pobudza i umacnia uczynek męfki ku żenie. *Sien.* 184, cf. sprawa małżeńfka. – §. męfki, = mężny, *Bh.* zmužilý; *Ross.* благодушный; tapfer, wacker, männlich. Męfkie serce. *Tr.* – *transl.* Jagody miernie cierpkie czynią wino męfkie, mocne i trwałe. *Cresc.* 335. *MĘSKIE, MĘSKO, MĘZKO, *adverb.*, mężnie, iak mężowi przyftoi, po męzku, männlich, tapfer; *Bh.* mužſky; *Sla.* rebreno, junacfki; *Rs.* мужественно; *Ec.* мужественнѣ, мужеское. Pokrzepiaycie się, a męzko sobie poczynaycie. *Leop.* 1 *Macch.* 2, 64, mężnie. *Bibl. Gd.*; *Bh.* zmužiti se, zſrdnatim serce wziąć). Posilay, a zmacniay się, a czyń męfko, nie bóy się, ani się lękay. 1 *Leop.* 1 *Par.* 22, 13. Męfkie czynili, sadząc sobie rany ciężkie. *P. Kchan. Orl.* 1, 7. W żadnéy rzeczy sobie niestatecznie a niemęfkie niepoczynali. *Kosz. Lor.* 126. Każdego z nich napominała głosem oycowfkim męfko. 2 *Leop.* 2 *Mach.* 7, 21. Niechay nas znaydzie on złośnik, a my męfko sprzeciwiamy się temu. *Birk. Dom.* 143. Męfko uśmierz kłopoty, siłą zwyciężone. *Bard. Tr.* 403. Wdzięczne piosnki na lutni niemęfko wygrawał. *ib.* 197, pieszczenie). Zginął Wezyr niemęfko powrozem uduszony. *Psalmod.* 74. PO MĘSKU, PO MĘZKU *adv.*, iako

iako męźczyzna, wie eine Mannsperson, als Mann. Przebrany po męsku. *Teatr* 29, 41 *et* 14 *c*, 24. Kędziory iak hyacynt gronisto do koła Wisiały mu po męsku z przedzielnego czoła. *Przyb. Milt.* 112. MĘSKOŚĆ, - ści, *ż.*, męstwo, męźność, die Männlichkeit, Tapferkeit. Zyczę takiéy męskości i serca naszemu narodowi. *Falib. B.* 2, *Sr.* 1. muſkoſcj; *Slo.* mujnoſt, zmužiloſt; *Vd.* moshkuſt, moshounoſt; *Rs.* мужество, возмужалость, доблесть.

MĘSÓWKA, - i, *ż.*, gorzałka piérwszy raz przepędzona. *Rydel*, nur einmal erſt abgezogner Branntwein, Lutter. cf. szumówka.

MESPIŁ, MESPUŁ, MESPLIK *ob.* Niesplik.

MĘSTWO, MĘZTWO, - a, *n.*, *Bh.* mužnoſt mężność, (mužſtwo lud, mężowie *collect.* Mannſchaft; *Cro.* muſtvò *ruſticitas*); *Slo.* mužnoſt, zmužiloſt; *Rs.* мужество, возмужалость; *Vd.* moshuſt, moshkuſt, moshounoſt, bradinſtvu; *Rg.* cjovjectvo; *Bs.* çlouisctiuo); wiek męski, już nie dziecinny, nie młodzieńczy, das männliche Alter, die Mannbarkeit. Od 14 roku do 18 człowiek z młodzieństwa k *męſtwu* wyrasta; a piąty ten wiek życia, *męſtwo*, trwa do czterdziestego roku; potym idzie starość. *Kołak. Wiek.*, *Ec.* возмужѣніе, въ совершенный возрастъ привестія кого. Wzrost ciała ludzkiego, więtszy iest w *męſtwie*, niźli w dzieciństwie. *Sk. Kaz.* 66. Zobaczemy, iak się naród ten począł i urodził, wzmacniał i wzrastał, a do doskonałego iakoby *męſtwa* przyszedł. *Fal. Fl. praef.* (cf. *mężność). - §. b) *quemadmodum Latinis fortitudo a viris virtus dicta; ita noſtris* od mężów męstwo, = mężność, die Tapferkeit, Männlichkeit, männlicher Muth; *Slo.* zmužiloſt, udatnoſt; *Bh.* zmužiloſt, udatnoſt, udatenſtwj, ſtatečnoſt; *Vd.* muesh, junaſtuo; *Bs.* varlóſt, jakoſt, hrabroſt, mocch, snaga; *Rg.* jàkoſt; *Ross.* доблесть, благодушіе, храбрость. Męstwo zachowuie w niebezpieczeństwach stałość i przystoyność. *Modrz. Baz.* 28. - Męstwo ma czynić odwagę do podjęcia się rzeczy trudnych; śmiałość do potkania się z nieprzyiacielem. *Star. Woy. A* 2 *b.* Męstwo należy na wycierpieniu i znoszeniu przykrości cielesnych. *Star. Ryc.* 36. Niedość na męstwie, trzeba byś go dobrze użył. *Teatr* 45 *d*, 56. Wczas walecznie poczyna, męstwo nie czeka na lata. *Morzt.* 126. Wszak w sercu człowieka Z dobréy krwi zrodzonego męstwo lat nie czeka. *Osiń. Cyd.* Męztwa dobywać przystoi, Gdy przeciwność w oczach stoi. *Cn. Ad.* 482. - §. *c) męztwo, = cnota, *ad modum ethicae virtutis Latinorum*, Tugend. Możność, chocia za bogactwy, chocia za zacnością rodzaiu chodzi, tedy odłożywszy męstwo, a cóż iest, iedno miecz w ręku szalonego? Każda Rzplta doznała bardzo wiele złego od ludzi możnych, ale męstwem nie ozdobionych. A czegoż tedy nie dostawa, iedno tego, żeby ci, którzy chcą, aby ie nad insze przekładano, dowcipem, cnotą i zacnemi tego sprawami poprawowali. *Modrz. Baz.* 167.

MESSYASZ, - a, *m.*, *Ross.* мессія, Meſſias, zbawiciel świata, obiecany patryarchom. *Kras. Zb.* 2, 153. Słowo Greckie Chrystus po Żydowsku Messyasz się wykłada; po naszemu pomazaniec. *Hrbſt. Nauk C* 5 *b*, *ob.* maść, maścić, mazać). *Prov.* Wyglądać czego, iak żydzi Messyasza, t. i. z utęsknieniem, iak kania deszczu.

MĘSZCZYZNA *ob.* Mężczyzna.

MESZKA, - i, *ż.*, pchła ziemna, der Erdfloh *mordella Linn.*, chrząszczyk bardzo maleńki, którego liszki w rozsadach kapuścianych wielkie szkody czynią. *Kluk Zw.* 4, 46 *et* 377, *Ład. H. N.* 105.

MĘSZEK, - szka, *m.*, (cf. mech), *Riccia Linn.*, rodzay *rośliny, do skrytopłciowych należący. *Kluk Dyk.* 5, 19, iest kryształowy, naymnieyszy, siwy, pływaiący. *Jundz.* 542.

*MESZELBAS *Tr.*, *ob.* Musułbas, Melihbasz.

MESZKITA, - y, *ż.*, meczet, bożnica Turecka, eine Moſchee. Ten obraz, który chowaią tak skrycie, Z niepobożnego gwałtem weź kościoła, J własną ręką postaw w twéy meszkicie. *P. Kchan. Jer.* 28. Ach iakom nieprawości wszelakiéy hołdował, Właśniem światu i djabłu meszkitę zbudował Z ciała mego. *Kulig.* 19.

MESZNE, - ego, *n.*, dochody za msze. *Dudz.* 44. (*Bh.* meſſný *missalis*, meſſného (obylí) dáti dziesięcinę dawać; cf. *Cro.* Malomeshnyak, = Wrzesień; Velikomeshnyak, = Sierpień). - §. dziesięcina w ziarnie dawana, nie snopowa. *Skrzet. P. P.* 2, 32, der Körnerzehente. Meszne, Mszowe czyli *Missale*, ztąd wzięło początek, że przy układzie z plebanem o dziesięcinę, pleban brał obowiązek odprawiania *mszy*. *Czack. pr.* 1, 318, *N. Pam.* 12, 348. Po dziesięć groszy maią płacić, bądź gdzie są snopowe dziesięciny, abo meszne, spy. *Vol. Leg.* 2, 662. Na Rusi meszne zastępuie w wielu mieyscach dziesięcinę; a iest meszna pewna kwota pieniężna, którą wsie składaią na msze, za należące z krescencyy swych dziesięciny. *Oſtr. P. Cyw.* 1, 301.

MESZTY *plur.*, pantofle Tureckie, cf. kapcie; *Cro.* mèsztva, = trzewik skórzany.

MESZYSTY *ob.* Mszysty.

MĘT! słowo graczów w szachy, którym się wyraża zamknienie i opasanie cudzéy strony: *Włod.*, *Pers.* mat, *Gall.* mat, *Rs.* мать, matt! im Schachſpiele. Uczyniwszy na szachownicy kilka *szcia bardzo misternego, dał mu *met*. *Gor. Dw.* 169, er machte ihn matt. - *fig.* Albo szach albo met. *Cn. Ad.* 2, t. i. iak kostka padnie; lub strata lub zysk). Daie szach fortuna i met rozumowi. *Pot. Syl.* 304. Za łaską bożą przeciwnicy tak wzięli met, iż zostali w pohańbieniu. *Baz. Hſt.* 287, klęskę, porażkę; cf. *Bh.* giž geſt po nas weta, cf. wet!), już koniec, już po nas, przepadliśmy. - *transl.* met, = ciasny kąt, trudność, cieśń, *Rs.* мать, die Enge, Bedrängniß, Noth, Schwierigkeit. Met komu dadź, = przyprzeć do ciasnego kąta, obskakiwać kogo, trudność mu zadawać, einen in die Enge treiben, ihn eintreiben; cf. kozi rożek). Mógł im szach i met dadź, i ukazać nieiednemu wrota do rozumu. *Birk. Zam.* 27. W tył, w boki, w czoło rozpuścił zagony, J tusząc złamać ostatnim nas metem Uderzył z ordą. *Jabł. Buk. P.* - §. 2) met *ob.* Meta.

MĘT, - u, *m.*, kał, gąszcz płynów nieczystych, das Dicke, Trübe, noch nicht ausgeſtandner Getränke (Hefen); das Trübe im unreinen Waſſer (der Bodenſatz); cf. drożdże, fusy, ustoiny); *propr. et impr. Bh.* okalek, kmut; *Rg.* mûtez; *Bs.* mútesg, smetgna, buna; *Rs. et Ec.* муть, (чмута, смута, мятежъ, odmęt, bunt, rokosz, cf. *Ger.* Meuterey, мятежливый warchogłowy). Wodę mętną od saméy ziemi, postawisz na chłodnym mieyscu, aż męty osiędą. *Kluk Kop.* 1, 121, *ob.* męciny). Gdy wino przestaie burzyć się, tedy glina w nie wpuszczona, czyści ie, ciągnąc z sobą na dół wszytek męt i drożdże.

Cresc. 349, cf. uſtoiny). Czarnego ſtygu męty. *Hor.* 1, 266. - *fig.* Zrzódło czyſto nauki Chryſtusowey bez mętu. *Bals. Nied.* 1, 242. Ci którzy z mętów i cieniów ſtarego zakonu do światłości prawdy niebieſkiéy wychodzili, mętami ieszcze oczy zamulone i zaćmione maiąc, rychło się światła domacać nie mogli. *Zrn. Pſt.* 3, 160.

Pochodz. *mętny*, *odmęt*, *zamęt*, *męciny*; *mącić*, *mąciciel*; *mątew*, *namącić*, *omącić*, *pomącić*, *rozmącić*, *zamącić*, *zmącić*; *smęcić*, *smętny*, *smutny*, *smętek*, *smutek*, *smucić*, *zasmucać*; *chachmęt*, *zachachmęcić*; *bałamut*, *bałamucić* (*Rs.* баламутить zamęcić).

META, - y, *ż.*, MET, - u, *m.*, *z Łac.*, kres, cel, **das Ziel, die beſtimmte Gránze**; *Cro.* méta, czil (metalacz, *s* ſtrzelec); *Rg.* svàrha (cf. zwierzch); *Vd.* namienik, namerik, nakonz, tarzha; *Rs.* мѣтà (мѣтка, мѣточка znak, znamię), мишéнь, предѣлъ, предмѣть, cf. przedmiot, przedział; cf. *Rs.* мѣшкïй dobrze trafiający, *mierny, мѣтишь godzić, celować, mierzyć, cf. mieść, miatać, помѣтишь ugodzić, trafić). Niemasz drogi bez terminu i mety. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 267. Kto idzie proſtą drogą, ma swe ſtanowiſko oſtateczne; błąkacz nie zna terminu ani mety. *ib.* 1, 125. Nie ſtawiaiąc kroków, doyść do mety pragną. *Mon.* 65, 161. Idą na umor w zawody, aż się o met sam pożądany oprą. *Birk. Kr. Kaw.* 25. Cesarze z domu Karolingów zakładali metę swoich naiazdów aż do Odry. *Nar. Hſt.* 3, 207. Ta to ieſt meta myśli moich godna. *Hul. Ow.* 185.

METADOR *ob.* Matedor.

METAFIZYKA, - i, *ż.*, **die Metaphyſik**, nauka przyczyn rzeczy zmysłom niepodlegaiących. *Kras. Zb.* 2, 154. Gdybyśmy mieli wiadomą w całéy obszerności metafizykę naszych myśli, rozum nasz ogarniałby rzeczy ogólniéy. *Sniad. Alg.* 1, 66, metafizyczne rodzenie się ich). - *transl.* ciemne, nie do poięcia zdanie, **etwas, das ſchwer zu begreifen iſt.** To, co mówicie, ciemna ieſt metafizyka, Którey żołnierſki móy rozum nie przenika. *Zabł. Amf.* 98. METAFIZYCZNY, - a, - o, - ie *adv.*, **metaphyſiſch.** METAFIZYK, - a, *m.*, **der Metaphyſicus.** METAFIZYKOWAĆ *cz. intrans.*, metafizycznie rozbierać, **metaphyſiciren, philoſophiren.** Krzyczęli uczeni, i metafizykować żwawiéy zaczęli. *Mon.* 69, 29. - - METAFORA, - y, *ż.*, **eine Metapher**, figura retoryki, przez którą słowo traci swoie właściwe znaczenie, przenośnie inno na się biorąc. *Kras. Zb.* 2, 154, *ob.* Przenośnia; *Slo.* **pretwaritelſa.** METAFORYCZNY, przenośny. METAFORYCZNIE, przenośnie.

METAL, METALL, - u, *m.*, *Gr.* μεταλλον, *Hbr.* מטיל metil *metallum*, kruszec, **das Metall**; rzecz kopalna nad inne cięższa, w ogniu topnieiąca, ochędożona blaſk czyniąca, po ſtopieniu zwierzch wypukły czyniąca, młotem bita rozciągaiąca się. *Kluk Kop.* 2, 134, *Os. Rud.* 6. Metallem zowią każdy kruszec, topić, kuć i ciągnąć daiący się. *Jak. Art.* 3, 301, *Bh.* **kow**; *Slo.* **kow, ruda, méd** (cf. miedź); *Sr.* 1. **métall**; *Vd.* ruda, rudſtvu, bron, bronz, medenina; *Crn.* brom, bron; *Cro.* med; *Bsn.* mjed; *Rg.* gvòzdje (cf. gwoźdź); *Rs.* металлъ, рудá. Metalla *kruszczynami* zwać możem, bo z kruszcu pochodzą. *Sien. wykł.* - §. b) podług pospolitego wyrażenia nazywa się też *metalem*, mieszanina złożona z miedzi, mosiądzu i cyny, z któréy działa leią. *Jak. Art.* 3, 301, śpiż, **Glockenſpeiſe, Glockenerz, Gießerz.** - §. 2) *Metalum* z Łacińſka, obrazek mały mosiężny, śrebrny, rogowy, kościany etc., okrągły, czworgraniaſty, abo krzyżyk u paciórków (cf. mental, cf. medal); *tabella metallica sacram imaginem utrinque impressam habens. Cn. Th.* 397, **ein Schauſtück mit dem Bildniſſe eines Heiligen zu beyden Seiten**; *Metalik*, - a, *m.*, *dem.* - - METALLURG, - a, *m.*, umieiętny koło metalów i ich dobywania, **der Metallurg**; *Rs.* рудословъ; *Ec.* рудодѣлатель, рудныхъ дѣлъ мáстеръ. METALLURGIA, - ii, *ż.*, nauka o metallach, o rudach, o górnictwie, **die Metallurgie**; *Rs.* рудословïе, *Ec.* рудодѣлáнïе. Metallurgią się bawię, *Gr.* μεταλλουργέω, *Ec.* рудодѣлаю, рудокопáю. METALLURGICZNY *Rs.* рудословный. METALLOSIARCZAN żelaza, *metallo-sulphas-ferri*, siarczan żelaza, maiący w sobie nadto solnéy zasady. *Sniad. Chy.* 2, 49. METALLOWY, METALNY, - a, - o, **Metall=**; *Sr.* 1. **métalſki**; *Vd.* medenen; *Crn.* bronzhen; *Rs.* металловый, металлическïй, рудный.

*METKI, - a, - ie, n. p. Mizguś metki. *Hor.* 2, 271, może miękki; cf. *Rs.* мѣткïй dobrze celuiący, zręczny.

*MĘTLARSTWO, - a, *n.*, mącenie, odmęt, niepokóy, **das Trüben, Unruhemachen, Verwirren, die Verwirrung.** Nierządnie żyią, nic nie robią, ale chytrze mętlarſtwo ſtroią. *Gil. Pſt.* 191 *b.* METLIĆ, MĘTLIĆ, MĘTLOWAĆ *cz. ndk.*, pomętlować *dk.*, mącić, mieszać, niepokoiu nabawiać, **trüben, verwirren.** Źle, kiedy Pan ludziom dopuszcza obyczaie swe psować, metlować, i prawie iakoby cudzołożyć. *Weresz. Rgl.* 105. Między zawiedzionemi ludźmi pomętlował, powichrzył, że niemasz początku ani końca. *Gil. Poſt.* 18. MĘTLI mi się to słowo. *Tr.* 840, ieſt mi na ięzyku, **dieſes Wort läuft mir auf der Zunge herum, ich habe es auf der Zunge** miętle się. *Tr.* 861. Mietle mi się, wikle mi się, wiie mi sie, gdy nie mogę przypomnieć. *Dudz.* 45.

MĘTEL, - tła, *m.*, z Niem. **der Mantel** płaszcz; *Sr.* 2. **mantel, mantlik**; *Sr.* 1. **mantyl**; *Cro.* mènten, menténecz; *Hg.* mente; *Bs.* modraccja, modrina, koret; *Rs.* мáнтïя, мантïйца; *ob.* Mantolet). MĘTLIK, - a, *m.*, *zdrbn.*, mantylka, **ein Mäntelchen**; mętlik, rodzay sukni, płaszcza lub podwłosnika białogłowſkiego. *Włod.* Zoſtawiła królewna mętlik w gęſtwinie, morduiąc się z rozbóynikiem. *Pot. Syl.* 327. Szafarka w Tureckim letniku, Tabin na mętliku. *Bies. C.* 4. Mętlik Kanonicki z futerek. *Tr.*, **das Domherrnmäntelchen.** Nieszczęsna miłość szaty wymyśliła nowe, Paniom *mętle*, mężczyznom delie dębowe. *Pot. Jow.* 162. (*ob.* delia, *ob.* dębowy).

MĘTNICA, - y, *ż.*, mąciciełka, która spokoyność mąci. *Tr.*, **die Friedensſtörerinn.** MĘTNIK, - a, *m.*, mąciciel. *Tr.*, **der Friedensſtörer.** MĘTNOŚĆ, - ści, *ż.*, nieklarowność, **das Trübeſeyn, die Unreinheit**; *Vd.* motnoſt, motnina, kalnoſt, kounoſt; *Rs.* мутность. MĘTNY, - a, - e, MĘTNIE *et* MĘTNO *adv.*, nieklarowny, kalny, **trübe, dick, nicht klar**; *Bh.* **kalný**; *Sr.* 1. **mutné, zamutzené**; *Cro.* mutën; *Vd.* moten, kalen, kauen, koun; *Rg.* mútan, umutni, mûtexan; *Bs.* mutan, izmuchjen, smuchjen; *Rs.* мутный, мутенъ, мятéжливый (мятéжный buntowniczy). Mętnym bydź *Eccl.* стинятися, мутнымъ быть, тиною зама-

pamcx. Mętne piwo tuczy, lecz nie zdrowe iest. *Kluk Rosl.* 3, 271. Wina młode, mętne, aby się rychléy ustały, co robić... *Sleszk. Ped.* 370. Morze czarne ma kolor swóy od mętnych wód, które tam przypędza północny wiatr. *Boter.* 19. W mętnéy wodzie nikt się nie przeyrzy. *Pot. Pocz.* 80. Jaki szczep, taki owoc; przezroczyste źrzódło Mętnych z siebie poników nigdy nie wywiodło. *Zab.* 10, 320 *Kniaz.* W mętnéy wodzie prędzéy się piskorze łowią. *Jan. Lig. F.* 3 *b*, cf. w odmęcie łowić). – *fig.* Już mi się napełniona Bachem Swieżym po sercu myśl tłucze przestrachem W mętnéy radości. *Hor.* 1, 307 *Nar.*, w radości zmieszanéy. *ib.* 305 *Min.*). MĘTOWY, – a, – e, od mętów, Satz=, Hefen=. *Tr.*

METOD, – u, *m.*, METODA, – y, *ż.*, *z Greck.*, sposób dawania lub robienia czego porządnie, die Methode; *Rg.* pût, réd, nâcin; *Rs.* методъ, способъ. METODYCZNY, – a, – e, – ie *adv.*, podług pewnego metodu, methodisch; *Rg.* rédni, spûtni. METODYUSZ, – a, *m.*, imię własne, *Bh.* Strabota. METONYMIA, – ii, *ż.*, figura retoryczna, *Slo.* dow'tipilka, cf. dowcip.

MĘTOPERZ *ob.* Nietoperz.

METR, – a, *m.*, *z Franc.*, daiący lekcye czego, ein Maître, der in etwas Unterricht giebt. Pani iako metr w tych rzeczach będzie mi lekcye dawać, a ia iak żaczek, ut re mi fa sol la za nią powtarzać będę. *Teatr* 52 *d*, 104. METRESSA, – y, *ż.*, METRESKA, – i, *ż.*, *zdrbn.*, nałożnica, cf. fryierka, gamratka, kawalerka, pani duszka, die Maitresse, das Kebsweib. Juno nie raz się żali na metressy i basztardy Jowiszowe. *Bard. Tr.* 2. O iako białogłowy srogi żal podżega, Gdy się w iednym metressa z żoną domu zbiega! *ib.* 447. Jak wielkie stado za nim metress się uwiia. *ib.* 252. Gaszek dyament oddał swéy metressie Na długich miłości zadatek. *Zab.* 13, 250 *Nar.* – §. Metressa, suka legawa z gatunku wyżłów. *Rydel*, Name der Vorstehhündinnen.

METROPOLIA, – ii, *ż.*, katedra arcybiskupia. *Kras. Zb.* 2, 157, *Rs.* митрополїя, *Ec.* матерорградъ; die Metropolitankirche, erzbischöfliche Kirche. METROPOLITA, – y, *m.*, arcybiskup maiący zwierzchność nad biskupami. *Kras. Zb.* 2, 157, der Metropolit, *Rs.* митрополитъ. METROPOLITAŃSKI, METROPOLITSKI, – a, – ie, arcybiskupi, erzbischöflich; *Rs.* митрополитовъ, митрополичїй, митрополитскїй. Palliusz Metropolitański. *Ld.* Lwowski Władyk metropolitskiego tytułu używa. *Gwag.* 300.

METRYKA, – i, *ż.*, (cf. Lat. *matricula)*, 1) pospolicie nazywaią się metrykami księgi kościelne, gdzie chrzty, pogrzeby etc. zapisywane są. *Kras. Zb.* 2, 157, öffentliche Registerbücher, Protokolle, Kirchenbücher, Taufbücher, Leichenlisten. Papież przez kanonizacyą świętego tego w metrykę ś. wyznawców włożył. *Birk. Dom.* 59. – §. zaświadczenie chrzestne, der Taufschein. Co to do niéy należy, w cudzą metrykę zazierać? *Teatr* 10, 69. – §. 2) metryka, archiw, das Archiv; *Bh.* listowna, listownice, tagnice *Vd.* arhiv, pismualishe; *Rg.* pismoshranna, pismoshranisćte. Metryka Koronna, archivum korony Polskiéy, iest także osobne W. X. L. *Kras. Zb.* 2, 157. METRYCZNY, – a, – e, od metryk, archiwowy. *Tr.*, Archiv=. METRYKANT, – a, *m.*, der Archivarius, der über das Archiv gesetzt ist; *Bh.* listownjk. Metrykantów nazwisko iest poźnieysze, wzięte od urzędowego obowiązku, strzeżenia metryk, czyli archiwów Rzpltéy; ale urząd ich był dawnieyszy, i nazywali się pisarzami kanclerza. *Skrzet. P. P.* 2, 347. – (Seraia był pisarzem. *Bud.* 2 *Sam.* 8, 18, *not.* „kronikarzem, *metrykarzem*, a właściwie, *pamiętnikiem* królewskim").

MEY! n. p. Herb kupił, a nie czynił nic godnego, Lecz mu też mówią: o towarzyszu hey! W twoim herbie Mey! *Stryik. Gon. E* 2.

MEYSTER *ob.* Mayster.

*MĘŻATA, – y, *ż.*, MĘŻATKA, – i, *ż.*, *Bh.* mužatka; *Crn.* moshakena *virago*, cf. mężyca; *Rg.* muxattiza, muxatta, dovedêna; *Bs.* udana, sgena; *Sr.* 1. newésta (cf. niewiasta); *Ec.* мужатая, мужатица, коя за мужемъ; zamężna białogłowa, die einen Mann hat, eine verheirathete Weibsperson. Tak panny, iak mężate, i wdowy, białogłowy zowiemy. *Biał. Post.* 202. Niemężatka *Vd.* nevdana, neomoshena. – *Meton.* *mężyca, żona, Männinn, Frau. To iest kość z kości moich, rzekł Adam, zwana *mężatką* będzie, bo z *męża* wzięta iest. *Sk. Żyw.* 133. Nazową ią *mężatą*, bo z męża wzięta ta. *Bud. Gen.* 2, 23, *ob.* mężysta, mężyna, Männinn. Luth. *MĘŻCZYŃSKI, – a, – ie, mężczyznie należyty, przystoity, służący, od mężczyzny, męski, männlich, Mannspersonen zukommend, Männer=. W ubierze trzeba bydź ochędożnym; wszakoż aby nie było białogłowy ochędostwo, ale mężczyńskie. *Gorn. Dw.* 114. Zygmunt August ostatni potomek z mężczyńskiego plemienia domu Jagiellowego. *Gwag.* 133, *Bielsk.* 592. *mężczyzniego rodzaiu. *Biel. Hst.* 30. Mężczyński, abo niewieści. *Radz. Deut.* 4, 16. W tym nie białe głowy krzywe, ale przeklęte żądze mężczyńskie. *Gor. Dw.* 412. Brzydziła się ogołem wszystkim mężczyńskim narodem. *Otw. Ow.* 291. Wszelakie iayca, a naywięcéy wróble, pobudzaią mężczyńskí uczynek. *Urzęd.* 452. Ani cudzołoztwa, ani porubstwa, ani mężczyńskiéy psoty chronić się nie umieią. *Zygr. Pap.* 353, pederastyi). MĘŻCZYZNA, MĘSZCZYZNA, – y, *m.*, mężkiéy płci człowiek, mąż, die Mannsperson; *Slo.* chlap (cf. chłop); *Vd.* moshtvu; *Rg.* mùscko; *Cro.* muska glava (cf. białogłowa); *Rs.* мущина. Niechay będzie obrzezan każdy mężczyzna. 3 *Leop. Genes.* 17, 10, każdy pogłowia męskiego. 1 *Leop.* Boniwel, naypięknieyszy wieku swego męszczyzna. *Niem. Krol.* 1, 84. – *Generis feminini*; n. p. Trzykroć przez rok będzie się ukazowała każda męszczyzna twoia przed Bogiem. *Biał. Post.* 173, *Leop. Exod.* 23, 17, każdy mężczyzna twóy, *Bibl. Gd.*, wszelki mężczyzna twóy. *Leop. Ex.* 34, 23. Święto białe głowy obchodziły, przy którym tylko iedyna męszczyzna bywała. *Otw. Gw.* 247. – §. *collect.* mężczyzna, z płeć męska, mężczyzny, Mannspersonen, Männer. Sto miasteczek spalili, mężczyznę siekli, tylko niewiasty i dziatki w niewolą pędzili. *Stryik.* 271. Żaden z mężczyzny sprawy ich bronić nie śmiał. *Warg. Wal.* 266.

MEZELAN, – u, *m.*, materya wełniana i lniana, Meselang, *Gall.* mezeline, ein wollner und leinener Zeug. *Tr.*

MĘŻEN, – żna, *m.*, n. p. Sam król trzymał na smyczy Mężna i Sokoła. *Banial. A* 2 *b*, miano charta, Name eines Windhundes.

8 . .

MĘZKI, MĘZKO, MĘZKOŚĆ, po MĘZKU *ob.* Męſki. MĘŻNIE, *adv. adj.* Mężny, *Bh.* mužně; *Ec.* храбрски, храбро, смѣло, mannhaft, tapfer. Mężnie się ſtawić, mężną twarz pokazać. *Cn. Th.*, *Ec.* мужествовати. Serce się w królewiczu mężnie radowało, Gdy mu się z przyiacielem przywitać doſtało. *Ban. J.* 4. MĘŻNIEĆ, - iał, - ieie, *niiak. ndk.*, rozraſtać się, *masculescere Macz.*, männlich werden, mannbar werden; *Vd.* braditiſe (cf. broda); *Ec.* мужаюся; *Rs.* мужать, возмужать. Dzieciuch w siedm lat zęby roni, w drugich zaraſta, potym mężnieie. *Psalmod.* 77. W trzecim miesiącu pawięta wypuścić na pole, żeby rosły i mężniały. *Haur Sk.* 132. Trzy czasy w życiu ludzkiém, czas wzroſtu, mężnienia i ubywania. *Mon.* 69, 634, *Rs.* возмужа́нїе. *activ.* mężnić. *Chod. Koſt.* 43, *Ec.* мужаю, *Gr.* ανδρόω *in uirilem aetatem perduco.* - **MĘŻNOCZYNNY, - a, - e, - ie *adv.*, mężnym sposobem czynny, männlich thätig. Dusza mężnoczynnie roſtropna. *Zab.* 16, 147 *Nagł.* MĘŻNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* mužnoſt; *Vd.* moshovitnoſt; *Rs.* возмужа́лость. *a) męzki wiek, die Mannbarkeit, das männliche Alter. Peryod ten do Auguſta; tu iuż pora mężności państwa Rzymſkiego, a sama iuż iakoby doſtatecznie dużą doſtałość państwa. *Fal. Fl. praef.* (cf. męſtwo). - §. męzka dzielność i odwaga, męſtwo, Männlichkeit, Tapferkeit, Mannheit; *Vd.* serzhnoſt, junakoſt, serzhlivoſt; *Cro.* jakoszt; *Bs.* hrabrenóſt, jakoſt; *Rs.* храбростъ, до́блестъ. Mężność bez śmiałości nie jeſt, sama ieſt śmiałość, którą mężność sprawuie. *Ezop.* 12. Panie Spartańſkie dla mężności serca, iakiéy pochwały godne! *Falib. Q* 3. Mężność, którą wszyſtkie smutki i przeciwności cierpiemy. *Wrobl.* 201. Mądrość, sprawiedliwość, mężność, mierność, dobra to są samego umysłu. *Gorn. Sen.* Sama mu szyię ku ścięciu naſtawiła; na co on iako wryty ſtanął, dziwuiąc się takiéy mężności, iakiéy w wielu mężach nie doznał. *Sk. Zyw.* 1, 143. O lwie, i iego mężności, *Haur Sk.* 317. Stał upieniony, srodze zaiuszony, Trudno psa tego mężności wysławić. *Paſt. Fid.* 198. *+MĘŻNOSTRZAŁE Persy. *Otw. Wirg.* 466, *pharetrati.* MĘŻNY, - a, - e, męſki, co do wieku, dorosły, mannbar; *Vd.* moshpun, braditen, moshki, moshat (moshakenja, = domężna panna); *Crn.* moshât; *Rs.* возмужа́лый, *Bh.* mužſký, ſtatečný, udatný; *Slo.* zmužilý, ſrdnatý; *Crn.* moshâkaſt, shtajf, jak, môshâk; *Vd.* moshku, moshoviten, moshkoviten, mozhan, junaken, junazhen, tersath, serzhen, serzhliu (cf. iunacki, serdeczny); *Bs.* snasgjan (cf. snażny), jaki, hrabren, junacki, vitescki, vrrilli, varli, vrrio; *Cro.* ják; *Sla.* jaki, sérdcsan; *Rs.* му́жественный, во́инственный, добле́ственный, доблїй, храбрый, взбра́нный, возбра́нный, благодушный; mannhaft, tapfer, männlich, cf. dzielny). Mężny, wielkiego serca; nie uſtąpi placu; nie zepsuie serca. *Cn. Ad.* 483. Mężny woli na placu, niż na łóżku umrzeć. *ib.* 484. Mężny z tyłu nie biie. *ib.* 484. Mężny poczciwą śmierć przedsięwziąwszy, wszelakim złym przygodom, prędkim i nagłym, które śmierć przynoszą, nielękliwym się ſtawi. *Petr. Et.* 173. Mężnemu serce pomaga. *Cn. Ad.* 239, cf. gdzie serce, tam szczęście, *audaces fortuna iuuat.* Mężnym fortunę nieba obiecuią. *P. Kchan. Jer.* 28. Mężnym był, nie tak dalece w ciele, iako w duszy, nie w barkach abo ramionach. *Birk. Kaw. Malt. B* 3 *b.* Jeżeli ma męſtwo, nie rad widzi mężnieyszych za siebie. *Mon.* 65, 228. Mężnym umysłem znoszą karanie. *Hul. Ow.* 131. Mężnym ieſtem *Eccl.* добл́ствую, мужедоблствую, *Gr.* ανδραγαθέω. W męstwo lub w mężnych obfituię, *Ec.* благодоблествую, *Gr.* ευανδρέω. - §. *loco tituli*: Byli przy tym Wielmożni i *Mężni* mężowie Kryſtyn z Oſtrowa Kasztelan Krakowſki, Sędziwóy z Oſtroroga Poznańſki Woiewoda etc. *Herb. Stat.* 300. - §. *transl.* Będzieli wino z wierzchu *mężne* a *mocne*, tedy wszyſtko takie ieſt; ale ieśli *miękkie* z wierzchu, tedy i w śrzodku. *Cresc.* 347. Jagoda winna, która ieſt subtelnieysza wodnieysza, smaku też *mężnieyszego*, zimnieyszą ma naturę. *Cresc.* 333. MĘŻOBŁAGA, - i, *ż.*, MĘŻOBŁAGINI, - i, *ż.*, U Rzymian ieśli między małżeńſtwem ſtały się poswarki, tedy szli do kościoła bogini mężobłagi, *viriplaca*, tak nazwanéy od ubłagania mężów. *Petr. Ek.* 63, *Warg. Wal.* 36, die Männersühnerinn. Mężobłagini. *Mon.* 75, 590. MĘŻOBÓYCA, - y, *m.*, zabóyca, morderca, der Todtschläger, Mörder; *Cro.* lyudomorecz, ludomorecz; *Sr.* 1. čžłowjeka zamorduwaŕ; *Rs.* человѣкоубїйца, душегубецъ, душегубникъ. Ktoby kogo czymkolwiek uderzył, ażby umarł, mężobóycą ieſt. *Radz. Num.* 35, 18. Mężobóycy nań przyszli zabić go. *Petr. Pol.* 141. Wyprawił woyſka, potracił *mężoboce one. *Rey Pſ. R r* 6. Wywiódł na puszczą 4000 mężów *mężoboiec, 1 *Leop. Act.* 21, 38, zboyców. *Bibl. Gd.*). Mężobóycą bydź *Ec. et Rs.* человѣкоубїйствую, душегубствую, убиваю. Mężobóyca sam nad sobą. *Cn. Th.*, der Selbſtmörder. Nikt się zabiiać, ani sobie mężobóycą i do śmierci swéy przyczyną bydź nie ma. *Sk. Zyw.* 1, 92. - §. *proprie* mężobóyca *fem.*, która zabiła męża, die Mannsmörderinn. Oreſtes matkę zabił, srogą mężobóycę. *Klon. Wor.* 65, *Rs.* мужеубїйца. *MĘŻOBOYNY, - a, - e, boiący się męża, männerſcheu, mannsſcheu, *Vd.* moshobojesh. MĘŻOBÓYSKI, - a, - ie, morderſki, zaboyſki, mörderiſch, mordhaft. Mężobóyſkie, po mężoboyſku *adv.*, mörderiſcher Weiſe. MĘŻOBÓYSTWO, - a, *n.*, zaboy, der Mord, Todtſchlag; *Sr.* 1. čžłowjeka zamorduwano; *Crn.* ludomorſtvu; *Vd.* vboi, vmor, vmorjenje, vmorſtvu, ludomorſtvu; *Cro.* ludomorztvo, ludomórsztvo; *Rs.* мужеубійство, душегубство. Mężobóyſtwo, gdy kto kogo umyślnie zabiie, gdy kto kogo zabiie z gniewu, gdy kto kogo z przygody zabiie. *Szczerb. Sax.* 243. Nie każdy mężobóyſtwa winien, kto kogo zabiie. *ib.* 158. Mężobóyſtwo popełniać. *Cn. Th.* **MĘŻOCHWYTA Kreuza. *Petr. Hor.* 2, *O b*, „t. i. chciwa męża, a sobie go łapiącego ze szkodą Medei", die mannhaſchende Creuſe. *MĘŻODUR *ob.* Chłopodur. *MĘŻOKSZTAŁTY, - a, - e, w kształcie męża, *Ec.* мужеподобенъ, *Gr.* ανδροειδής. *MĘŻOLUBNIK, - a, *Ec.* мужелюбецъ, *Gr.* ανδρεραστής, lubiący męża lub mężów, mannliebend, männerliebend; *w rodz. żeńſk.* мужелюбица, жена искренно любящая своего мужа; мужерачителница; *Gr.* ανδρεραστρια. *MĘŻOMĄDRY, - a, - e, *Ec.* мужему́дренный, mężom równy mądrością, n. p. młodzian, мужеумный, имѣющїй разумъ мужескїй. (MEZOPOTAMIA *ob.* Międzyrzecze). MĘŻOWY, - a, - e, od męża, Manns-, Männer-; *Slo.* manželow; *Crn.* moshov; *Vd.* moshouj; *Rg.*

muzėvgli; *Rs.* му́жевъ, му́жнмй. Pod mocą mężową będziesz, a on będzie tobie panem. 1 *Leop. Gen.* 3. Żona bez mężowego przyzwolenia nikomu nic dać nie może. *Szczerb. Sax.* 443 *et* 144. *Paprockiego* dziesięciero przykazanie mężowego. - *Mężowa *subst.*, *ob.* *Mężata, *mężyca. - **Mężożen* *Ec.* мужоженъ Hermafrodyt, *adj.* мужеженскïй. (MEZOZEUGMA, figura retoryczna, *Slo.* prostredowázalka). MĘZTWO *ob.* Męstwo. MĘŻULEK, - lka, *m.*, MĘŻULENKO, MĘŻUNIO, - i, *m.*, MĘŻULO, - a, *m.*, MĘŻYCZEK, - czka, *m.*. MĘŻYK, - a, *m.*, *dem. blanda nomin.* mąż, Herzensmännchen, lieber Mann; *Rs.* мужéнекъ. Jak się masz mężulku? *Teatr* 54 *b*, 51. Kłóciłem się z mężulkiem Wc Pani. *Niemc. P. P.* 83. Wyśmienity z ciebie byłby mężulek. *Teatr* 32, 35. Móy mężuleńku! *ib.* 10 *b*, 89. Meżulku luby, moia ty pieszczoto! Mężulek wszystkiemu temu wiersy. *Zab.* 14, 240 *Szym.* Mężulu! *Teatr* 43 *c*, 27. Mężuniu miły, siadaymy do stołu. *ib.* 51, 63. Otóż to iest ten przeznaczony mężunio. *ib.* 21 *b*, 16. Oy kochany mężunio. *ib.* 52 *d*, 13. Moie serce, móy mężyczku. *Teatr* 30 *c*, 42. Życzyłbym iak przyiaciel, by Waść Dobrodzieyka swego kochała mężyka. *Teatr* 43 *c*, 83. - §. b) *aliter* mężyk, ein kleines Männchen, *nanus* karzeł, mały, krótki mężyk by pieniek. *Mącz.*, *Sla.* mushko; *Slo* mužátko; *Sr.* 1. mužik; *Sr.* 2. muhžik; *Vd.* moshei, moshiz; (*Rs.* мужичéкъ, мужичéнко, = chłopek, мужикъ nieokrzesaniec). *MĘŻYĆ, - ył, - y, *cz. ndk.*, za mąż wydawać, *Vd.* omoshiti, ein Frauenzimmer verheirathen, ihr einen Mann geben. Chcieli księżniczkę mężyć z królewicem. *Pot. Syl.* 306. - *§. Prawda, że tam inaksza moda księży, Kędy się każdy żeni, każdy kapłan męży. *Pot. Zac.* 50, mężem czyli małżonkiem iest. **MĘŻYCA, - y, *ż.*, męska kobieta, cf. bohatyrzyca, cf. matrona, ein mannhaftes, männlich denkendes Frauenzimmer, eine Heldinn. Wanda, waleczna mężyca. *Kmit. Spit. C.* Gmin Ludowice przyznać musi, że Polska tak wielkiéy mężycy od początku nie miała, i że mieć nie będzie. *Leszcz. Class.* 27. *MĘŻYNA, *MĘŻYSTA, - y, *ż.*, die Männinn (Luth.). Rzekł Adam: toć kość z kości moiéy; ta (Ewa) będzie nazwana mężysta, iż z męża wzięta iest. *Leop. Genes.* 2, 23, mężyna. *Wujek. ib.*, mężatka. *Bibl. Gd.*). MĘŻYSKO, - a, *m.*, *na ohydę*: brzydki mąż, ein häßlicher Mann; *Sr.* 1. mužisk; *Sr.* 2. muhžisko. Ow mężysko, z ową matrymonialną powagą, kroku nie odstępował. *Teatr* 19 *c*, 54.

M G.

MGŁA, - y, *ż.*, MGIEŁKA, - i, *ż.*, *dem.*, *Pot. Arg.* 609; *Bh.* mha, mlha; *Morav. et Slo.* mhla; *Vd.* megla, megliza; *Crn.* mégla; *Sr.* 2. mla, kurawa; *Sr.* 1. mha, hma, maha; *Cro.* mégla; *Bs.* maghla; *Sla. et Dl.* magla; *Rg.* màghla, maghlina, obłacina; *Ec.* мгλà; *Rs.* мгла; cf. *Gr.* ομιχλη, cf. *Chld.* עמש *obscurari*); der Nebel. Kiedy wapory blisko nad ziemią tak się skupią, iż się staną nieprzeźroczyste, tedy iest mgła. *Kluk Rosl.* 3, 92, *Hub. Wst.* 164. Mgła kiedy idzie w górę, plutę przynosi. *Opal. sat.* 47. Mgła, u flisów mamka *qu. v.*). - *transl.* W urynie krytyczněy pokazuie się z początku mgła w środku iéy pływaiąca. *Krup.* 5, 467, obłoczek). - §. *fig. allegor.* Wiele w Turczech ludzi, co ni mgła za słońcem z saméy szczególnie łaski Cesarskiéy podnoszą się na naywyższy stopień, a nim noc nastąpi, znowu odpadaią na ziemię. *Kłok. Turk.* 95. - §. Mgła, zasłona, zakrycie, przeszkoda do widzenia, chmura, n. p. Przyydę do ciebie we mgle obłoku. 1 *Leop. Ex.* 19. Cnota, chociaż zakryta na czas mgłą zazdrości, iednak blask swóy kiedykolwiek wydadź musi. *Mon.* 65, 63. Czemużem ciebie nie widziała, światłem nayświętszéy wiary twoiéy? bo mgła własnéy miłości zaćmiła oko rozumu mego. *Wys. Kat.* 424. Już oczy Jzraelowe mgłą były zaszły. 3 *Leop. Gen.* 48, 10, iuż Jzrael na oczy nie dozrzał. 1 *Leop.*, cf. bielmo). O mgło wieczysta, mętne ciemnoty, Darmo u was móy rozum szuka, Chętnie się do méy cofam prostoty, Próżność iest i nauka. *Zab.* 13, 232 *Nar.* Nie widzą tylko przez mgłę zdań uprzedzonych. *Zab.* 8, 175. - Mgłę komu w oczy puszczać, = tuman w oczy puszczać, oczy zamydlać, einem Sand in die Augen streuen, ihm einen blauen Dunst vormachen. Mistrz Jnflantski Jagiełłę łagodnemi słowy ubłagawszy, środkiem woyska Polskiego, któremu był podobno mgłę w oczy puścił, wjachał wolno do Malborku. *Stryik.* 502. *Wstydayże się, mgłę w oczy puszczaiąc, w ohydę podawać. *Pim. Kam.* 19. *MGLEĆ, - ał, - eie, *neutr. ndk.*, mgławym się stawać, neblicht werden, verfinstert werden. Wsrok iéy szukaiąc próżnéy iuż pomocy, Mglał, i okropnéy podawał się nocy. *Kniaz. Poez.* 1, 229. - *§. mdleć, słabnąć, *Cro.* mlahàvem *langueo.* Gdy strzałą zraniony mglał a truchlał, upamiętał się. *Glicz. Wych.* *F* 5. Marnie próżnować, tylko spać a z lenistwa mgleć. *Kosz. Lor.* 67. MGŁAWY, - a, - e, *Bh.* mlhawý *nebulosus*), mglisty, nebelig. Podnoszą się pary w mgławe powietrze. *Przyb. Ab.* 10. - §. b) łacno się mgnący, czyli mknący, leicht beweglich. Sen przerwany rozkosznie wachlarzem iutrzenki, Gdy szmerszą mgławe strugi i liście. *Przyb. Milt.* 141. - §. *transl.* mdły, niemocny, schwach, ohnmächtig. Nie gniew żartki zasili rękę, chociaż mgławą. *Hul. Ow.* 44. MGLIĆ się *recipr. contin.*, MGLI się *impers.*, mgła wstaie, mglisto iest. *Cn. Th.*, *Bh.* ge mlhawo; *Cro.* meglisze; *Rs.* туманитъся; es ist nebelig. *MGLIĆ, - ił, - i, *cz. ndk.*, mgławym czynić, mgłą oblekać, *Sla.* magliti; *Cro.* meglim; *Bs.* maghlitti; *Rg.* maghlitti, omaghlitti, namaghlitti), nebelig machen. Por pomaga przeciw boleści zębów, ale wzrok oczu mgli. *Cresc.* 215. - §. mglić, = mdlić, schwächen, ohnmächtig machen, der Kraft berauben. Gdy nieprzyiaciele oślep uciekali, Jzraelici w iednym hufie bieżąc, mglili wszystkie, których naleźć mogli. *W. Judit.* 15, 4. MGLISTY, - a, - e, MGLISTO *adv.*, pełen mgły, *propr. et fig.*, nebelig; *Rg.* maghliv, maghlàst: *Crn.* meglęn; *Vd.* meglen, meglast, meglenast, megleche; *Cro.* meglyiv, meglen; *Bs.* namaghgljen; *Sla.* maglovit; *Rs.* мглистый, мгляный, туманный; *Sr.* 1. hmèyité. Białawe plamy na niebie, częstokroć tak małe, iż tylko przez przezierniki bydź mogą widziane, gwiazdami mglistemi, *stellas nebulosas*, zowią. *Hub. Mech.* 532. MGLISTOŚĆ, - ści, *ż.*, mnogość mgły, die Nebeligkeit; *Cro.* meglenoszt, nameglenye; *Rg.* maghlost.

MGŁY, - a, - e, mgnący się, słaby, leicht beweglich,

schwach, nicht fest. Twoie pieśni spławna słysząc Wisła, W zdumieniu mgłych wirów zawisła. *Zab.* 12, 19 *Przył.* - §. mgły, = mdły, (cf. *omglewanie. *Oczk. prz.* 5), *Cro.* mlahàv; *Dl.* mlohav). Płot bywa namgleyszy, gdy między dwa koły żerdzi kładą etc. *Cresc.* 144. Czego nie mógł mgły głos, nie mogło wołanie, Dokładały gęste łzy, i ręku łamanie. *P. Kchan. Orl.* 1, 266. Na co stawiasz mglą ręką zwierciadło przed oczy! *Hul. Ow.* 89. Im dłużéy człowiek zamilcza grzechy swe, tym mgleysze bywaią cnoty iego. *Wrob.* 70. Zemglone są cnoty moie *ib.*

MGNĄĆ, - ął, - ie, *intr. ndk.*, (cf. mignąć, mknąć; cf. mżyć; cf. *Ger.* schmiegen, *Isl.* mykia, *Dan.* myg); *Vd.* megniti, namegniti, ozhi odmegniti, samegniti; *Bs.* maghnuti occima (cf. machnąć), mighnuti occima; *Sr.* 1. mikam, z wocżżima kiwam, *Lat.* nioto); z łatwością łagodnie poruszać, mit Leichtigkeit sanft bewegen. Rychléy, niżby kto mgnął okiem, stało się to. *Pieśń. Kat.* 17. *Mgnienie*, łatwiuchny ruch, eine ganz leichte Bewegung, leichte Rührung. Narody iako mgnienie ięzyczka u wargi przed bogiem poczytane są. *Leop. Jes.* 40, 15, iako proszek na szalach. *Bibl. Gd.*). - Mgnienie oka, mgnienie okiem, miganie, *Bh.* mženj, okamženj, mžiknuti. *Slo.* okamženi; *Vd.* smeshik, sameshik, trenik (*Vd.* okomegnik, okomegnenje, = mignienie, skinienie okiem, Augenwink); *Crn.* hip, hips; *Cro.* megnènye, smànye, hip; *Bs.* trenutje od okka, hip, cjas od vrjemena; *Sla.* okotrenutje; *Rs.* мгновéнïе (*adj.* мгновенный momentalny, мгновенно momentalnie); Bewegung der Augenwimpern, Wimpern, Augenwink. W zachwyceniu po dwie godziny bywała, nieporuszoną zostaiąc, tak że nie było w niéy widać ani iednego oka mgnienia, ale tylko otwarte oczy w krucyfixie zatopione trzymała. *Sk. Żyw.* 336. - §. mgnienie, okamgnienie, *ocemgnienie, moment, naykrótsza chwilka, czas króciuchny, der Augenblick, ein Nu! We mgnieniu giną lubości, we mgnieniu gasną radości. *Lib. Sen.* 6, *Rs.* въ маху.

Pochodz. *smagły*, *smagać*, *smagliczka*; *śmigać*, *śmigownica*; *migać*, *mignąć*, *migotać*; *migotliwy*; *migi*. *śmiech*, *uśmiechnąć*, *śmiać się*, *śmieszny*, *smuga*; *mżyć*, *cf. mknąć.*

MI.

MI *Datiu. Pron.* Ja, *co obacz.*

MIĄĆ, miął, mnie, mnę *cz. ndk.*, zmiąć *dk.*, *Bh.* mnauti; *Cro.* mènem; *Rs.* мять, мну, жать, жму, мятïе, умять, уминать, коверкать, комкать, gnieść, ścierać, pocierać, drücken, reiben, winden. Liście mydelnicy, gdy ie w rękach mnie, puszcza z siebie iako mydliny. *Syr.* 621. Pszenicę namoczoną na krochmal, gdy zmięknie, między rękoma ią mną. *Syr.* 957. Stopiwszy ten łóy, wyleiesz na miednicę, mniesz w czystéy wodzie. *Sien.* 564. Cokolwiek około siebie nalazł, zmiął to i zwinął. *Biel. Św.* 237 *b.* Pościel zmięta. *Hul. Ow.* 60. Nie zawiążesz ust wołowi, który mnie, albo wyciera zboże w gumnie. 1 *Leop. Deut.* 25.

Pochodz. *wymiąć*, *wyminąć*, *wymię*; *MIĄDLIC* ob. *międlić*, *MIĄDLICA* ob. *międlica.*

MIAŁCZEĆ, MIĄCZEĆ, MIĄKNĄĆ, MIĄKAĆ, MIAŁKAĆ *Tr.*, *ob.* Miauczeć. MIAŁK, MIAŁCZENIE MIAŁKANIE *Tr.*, ob. Miauczenie.

*MIALCZA, - y, *ż.*, miela, mielizna, miałkość, miałkie mieysce, *Bh.* mělčina), eine Untiefe. Żebyś się rafy miał strzedz abo prądu, Wskok ty na mialczą do niskiego lądu. *Klon. Fl.* E 3. MIALCZÉY, *comp.* adverb Miałko.

MIAŁKI, - a, - ie, *MIAŁY, *MIEŁY, (*comp.* Mieleyszy, Mielszy), drobno zmełty, (*Etym.* miele, mléc), klein oder fein gemahlen, klein gestoßen; *Sr.* 2. małki, małki mały; *Rs.* мѣлкïй drobny, mały, płytki; мѣлъ kréda; *Ec.* мѣлкïй, некрупный, измѣлень. Miałki popioł, miałki pieprz tłuczony. *Cn. Th.*, *in pollinem tusus*, *in puluerem contritus.* Chléb pszeniczny z naybielszéy i naymielszéy mąki. *Syr.* 936. - §. miałki, drobne maiący ziarneczka, kleinkörnig, ganz fein; *Rs.* разсыпной, разсыпчивый. Miałkie piaski. *Teatr* 50, 50. Piasek bardzo miałki i prawie ziarna niedotycznego, którego wielkości doyrzeć nie można. *Sienn.* 600. Piasek miałki, *arena glarea*, ma naydrobnieysze ledwie widziane ziarnka. *Kluk Kop.* 1, 253, sehr feiner Sand, Flugsand. Piasku trzeba dobierać, iak naymieleyszego, żeby się lepiéy topił. *Torz. Szk.* 222. Naymielsze staią się proszki, gdy się trą między kamieńmi porfirowemi. *Kruml. Chy.* 70. - §. 2) *transl.* rzeka miałka, = nieglęboka, tak że piaski widać, płytka, ein seichter Fluß; *Bh.* mělký *tenuis*, *non profundus*; *Vd.* plitel, neglobok, galiu; *Rs. et Ec.* мѣлководный, мѣлковатый, мѣлкïй, неглубóкïй W miałkiéy rzéce, zawsze ryba drobna. *Pot. Jow.* 77. Łodźby ta mogła, dla swoiéy letkości, Iść po naymielszéy wodzie, bez trudności. *P. Kchan. Jer.* 379. U flisów blak, mieysce gdzie woda miałka. *Mag. Msk.*, *ob.* miela, mielizna, cf. hak. - §. *fig.* miałka myśl etc., nieglęboka, ein seichter, fader Gedanke. *Węg. Marm.* 1, 105. Miałki rozum, prosty człowiek, *albus mente*, *alba praecordia habet*; *ab aqua non profunda*, *quae albescit*, λευκας φρενας εχει. *Pindar.*, *Cn. Th.* 250, ein seichter Kopf. Kto iest mózgu miałkiego, poważnych się wstydzi rzeczy podjąć. *Lib. Hor.* 15. Henryk, pan miałkiego rozumu, na cudzym zdaniu nayczęściéy polegaiący. *Nar. Hst.* 3, 87. Nie ia, człek miałkiego rozsądku będący, ale ludzie, którzy głębsze rzeczy bacznym rozsądkiem upatrować umieią, wszyscy mu to przyznaią. *Falib. Dis. P.* 2. MIAŁKO *adv.*, Mieléy, Mialczéy, *compar.*, *Ec.* мѣлко, дробно, drobniuchno, w drobniuchne ziarnka, kleinkörnig, fein. Ziemie, które iaki kolór maią, iak naymieléy się rozcieraią. *Kluk Kop.* 1, 329. Miałko co tłukę, kruszę, *in pollinem tundo.* *Cn. Th.* - §. 2) miałko, nieglęboko, nicht tief, seicht; *Bh.* mělko. W bród przez Rodan, gdzie było naymieléy usiłowali przebydź. *Warg. Cez.* 7. Na wilgotnéy ziemi rośliny maią bydź mialczéy sadzone. *Cresc.* 664. Na siew lnu 3 albo 4 razy nowinę, coraz płytcéy albo mialczéy zorać. *Przędz.* 24. - *transl.* Miałko rzeczy brać. *Przestr.* 253, t. i. nieglęboko. MIAŁKOMYSLNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Petr. Et.* 109, brak głębokich myśli, Seichtigkeit im Denken, Fadigkeit. MIAŁKOŚĆ, - ści, *ż.*, miałkość mąki, pieprzu utłuczonego, piasku, die Feinkörnigkeit; *Rs.* мѣлкость, мѣлкотà, мѣлковатость. - §. b) miałkość rzéki, = nieglębokość, mielizna, miela,

cf. odmiał, die Untiefe, Seichtigkeit; *Vd.* plitvost, plitlust, gaslivost; *Rs.* мѣлководїе, отмель; *Ec.* мѣлкома. - §. *transl.* die Seichtheit, Fadheit. Miałkość dowcipu rostropność nagradza. *Nar. Dz.* 1, 52. Zaszłe mgłą dowcipu zrzenice, wyiaśnia bóg, aby człowiek choć w miałkości, poznać mógł rzeczy skrytych taiemnice. *Wad. Dan.* 54.

*MIAŁY *Smotr. Bl.* 37, = miany, *ob.* Mieć.

MIANA, - y, *ż.*, *Bh.* měna; *Crn.* mejna; *Cro.* mena; *Dl.* izmina, promina; *Rs.* мѣна (*Rg. et Bs.* mjèna, = nów); odmiana, die Veränderung. Fortuny sztychy sprawiły we mnie mianę. *Jabł. Tel.* 131. - §. zamiana, der Tausch, der Wechsel. Widzę, że w sprosnym dźwigasz pałacu kaydany, Gdzie Cyrce więźniom bydląt postać daie w miany. *Zab.* 15, 83. Za słodzieiów nie chcąc uchodzić sąsiedzi, Wziąwszy śrebra, bieloney podsunęli miedzi; Były to niby miany. *Zab.* 8, 95 *Tręb.*

Pochodz. *mienić*, *mieniać*, *mieniony*, *mieniono*, *mieniokrusz*, *mienny*, *domieniać*, *namieniać*, *odmienić*, *odmienny*, *odmienność*, *odmiana*, *odmieniacz*; *pomienić*, *przemienić*, *przemiana*, *na przemiany*, *wymienić*, *wymiana*, *zamienić*, *zamiana*, *zmienić*, *zmiana*, *zmiennik*.

MIANIE, = Mienie, Mieć; *quae vide.*

MIANO, - a, *n.*, *vocabulum priscum*, imię. *Cn. Th.*, *Bh.* gmeno, gmé; *Slo.* méno; *Sr.* 2. mjeno, meno, mé; *Rs.* имя, *ob.* мѣза, мѣзя; der Namen. Henryk, tego miana ósmy, król Angielski. *Baz. Hst.* 42. Miano iey dano na chrzcie Hilarya. *Burl. B.* 3. Za co się tak przezwałeś? Ty. Tak mię zawsze zwano. Jako? Sosya, twoie ma bydź własne miano? *Zabł. Amf.* 22. Dawne miano przytaię, Późnieyszym zaś czasem Zwali go szydercy sotmasem. *Zab.* 8, 94 *Tręb.* Karól Wielki i wiatrom i miesiącom wymyślił nowe miana. *Budn. Bibl. pr.* Wniydźcie w kościoł, nieście dzięki Panu, Daycie winną chwałę iego mianu. *J. Kchan. Ps.* 147. Nie weźmiesz miana boga twego na próżno. *Budn. Ex.* 20, 7. - *Not. nomen canis melius exprimitur voce:* miano, *quam* imię; n. p. Gończym daią miana od rzek: Wisła, Dunay, Raba, Skawa. *Ryd.* Jeden myśliwy swoim chartom i charcicom te nadał miana: Murzyn Uwił Wieniec, Panna Warkocz Spletła. *Chmiel.* 1, 383. - §*. miano, = imienie, dobro, das Gut, Landgut. Utratnicy stracili marnie miano i maiętność swoię. *Petr. Ek.* 92. - (§. MIANO *gerund. praeter. verbi* Mieć, = miał ktoś, man hat gehabt). MIANOWAĆ, -ał, -uie, *cz. ndk.*, *Bh.* gemenowati, gmenugi; *Slo.* menowat, gmenugi; *Vd.* jimenuvati, jemnovat, jimluvati, pojimenuvati, pojimluvati; *Crn.* iménujem, iménuvati; *Cro.* imenuvati, imenujem; *Bs.* immenovati; *Rg.* immenovati, imènujem; *Sr.* 1. mennyu, womenuyu, menicź, pomenicź; *Sr.* 2. namenisch, cf. namienić, mienić); *Ross.* именовать, именую, наименовать, нарекать, нарицать; *Ec.* имяную); imię nadawać komu, einen benennen, einem einen Namen geben. Postrzygli ono dziecię, i mianowali Semowit. *Bielsk.* 30. Nie każdy tym iest, czym się mianuie i głosi. *Mon.* 66, 192. - *Grammat.* Przypadek mianuiący, mianownik, *Nominatiuus*, *Slo.* mengicni, menowatiwi, menowatliwec; *Crn.* iménuvauz; *Rg.* jmmenovnik (*ob.* mianownik); *Cro.* imenovnik; *Rs.* именительный падежъ; *Ec.* имянительный. Do mianowania, maiący bydź mianowanym *Slo.* menowanliwi *nominandus.* - §. po imieniu nazywać, wymienić, einen nennen, bey Namen nennen. Po nazwisku go Wc Pan mianuy, albo zgoła po rzemieśle. *Teatr* 30 *c*, 67. Nie mianował go, ale dosyć wyraźnie, lub pod pokrywką wytknął. *Kłok. Turk.* 223. - §. mianować, = głosić, wspominać, powiadać, nennen, erwähnen. Jam, pry, Klorynda; ieśli kiedy moie Jmię, o królu, słyszałeś mianować. *P. Kchan. Jer.* 40. Kto kogo o dług pozwie, powinien powiedzieć przyczynę, i mianować imię długu. *Chełm. Pr.* 130. Wszelka nieczystota, łakomstwo, niechay się nie *mianuie w nas. *Eraz. ięz.* *L l* 2, niech się nie znayduie). - §. Kto dobrowolnie dług odniósł, sam się mianował. *Pilch. Sen. list.* 2, 318, odezwał się, lub też upominał, cf. *Ger.* mahnen. - §. Mianować kogo czym, mianować na urząd kogo, = nominować, ogłaszać, jemanden zu etwas, zu einem Amte, ernennen; *Vd.* jimenuvati, veliti, praviti, reshi; *Rs.* нарядить, наряжать; *Ec.* изоставити. Król Wc Pana mianował chorążym. *Teatr* 8, 118. MIANOWANIE, - ia, *n.*, *subst. verb.*, nazywanie, cf. mienie, *Boh.* gmenowanj; *Sr.* 1. mennwacźnoscź; *Vd.* jimenuvanje, jimluvan'e; *Cro.* imenuvanye; *Ec.* имянованїе, именованїе; *Rs.* нареканїе, нареченїе, нарядъ; das Nennen, die Benennung, Namengebung. Zacharyasz skarany był niemotą, aż do urodzenia i mianowania syna swego. *Zał. Test.* 367, = Mianowiny, n. p. Piast zabił wieprza, i beczkę miodu nasycił na *mianowanie* syna swego, według pogańskiego obyczaiu. *Bielsk.* 30. Przyszli do niego dway mężowie nieznaiomi; prosił ich na *mianowiny*. Postrzygli mu ono dziecię, i mianowali Semowit. *ib.*, *Biel. Sw.* 164 *b*, zjechali się na *mianowiny* dziecięcia goście. *Papr. Ryc.*, cf. postrzyżyny, das Namensfest, an welchem dem Kinde der Name gegeben wurde. - §. Mianowanie kogo na urząd, = nominacya, die Ernennung zu einem Amte. MIANOWANY, - a, - e, *part. perf.* nazwany, imieniem nadany, wspominany, wymieniony, genannt, benannt, erwähnt. Żywot ś. Katarzyny od niemianowanego, ale wiernego składacza wypisany. *Skarg. Zyw.* 184, od bezimiennego. - *Arithm.* Liczba, która wymawia się bez naznaczenia gatunku iedności, zowie się liczba niemianowana, *numerus abstractus*, ungenannte Zahl; kiedy się zaś i rodzay iedności razem wymawia, iako to mówiąc cztery funty, sto kul, w ten czas nazywa się liczba mianowana, *numerus concretus*, genannte Zahl. *Jak. Mat.* 1, 3. - §. Mianowany na urząd, = nominat, zu einem Amte ernannt; *Rs.* нарядный. MIANOWICIE *adv.*, *Bh.* gmenowitě, gegména; *Sr.* 1. mynnisze; *Sla.* imenom; *Vd.* sjimenam, jimenitnu, po jimeni, per jimeni; *Rs.* именно, поименно, поимянно; po imieniu, bey Namen, mit Namen, namentlich. Pasterz nazywa owce swe mianowicie. *W. Jan.* 103, *Sekl. ib.* - §. szczególnie, osobliwie, insonderheit, besonders, namentlich. Nic mianowicie dotknąć nie śmieli, tylko w obec i w pospolitości. *Sk. Dz.* 782. O każdéy rzeczy, albo ogułem, albo mianowicie pisać można. *Hipp.* 58. MIANOWINY *ob.* Mianowanie. MIANOWISKO, - a, *n.*, miano, imię, denominacya, der Name, die Benennung. Doznawamy, iż się mianowisko twoie stosuie z sprawami twoiemi. *Bzow. Roż.* 58. Niemasz żadnego, któryby na iéy szczęśliwe mianowisko nie

drżał. *ib. pr.* MIANOWITY, - a, - e, wyraźny, wyraziſty, **namentlich, ausdrücklich**; *Slo.* **menotliwi, menecſki**; *Vd.* jimenliu, reshliu; *Crn.* imenſke. Jnaczéy na żadnego pana nie poswolimy, iedno s takową pewną a mianowitą umową, iż nam prawa wszyſtkie poprzysiądz ma. *Stat. Lit.* 63. Nie obawiay się panu uprzykrzyć się uprzeymą, mianowitą a uſtawiczną modlitwą swoią. *W. Poſt. W.* 76. Mianowity, znamienity, znakomity, **namhaft, anſehnlich**; *Sr.* 1. **menuwacżné**; *Cro.* immenit, imenuvan; *Dl.* prozvan; *Vd.* jimeniten, jimenoviten, jimenitliu; *Crn.* iménitn; *Rs.* именитый; *Ec.* имянитый. *Mianowitość ob.* Znamienitość, *Vd.* jimenitnoſt, jimenovitnoſt; *Rs.* именитость. MIANOWNICZY, - ego, *subſt. m.*, MIANOWNIK, - a, *m.*, oznaymiciel imienia, *nomenclator. Mącz.*, **der Namennenner, der die Namen der Sachen und Perſonen nennt.** Mianowiczy u Rzymian, sługa, który każdego z mieszczan umiał mianować; tłumacz imion ludzkich. *Cn. Th.* Porządkiem alfabetu spisywali mianownicsowie (*nomenclatores*) imiona panów doſtoynieyszych. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 136. - §. *aliter* imionotwórca, nazywacz. *Cn. Th.*, który imiona nadaie, *impositor nominum*, **der Namengeber**; *Ec.* имянователь, имянoположитель; (*Rg.* immenik, *Cro.* imenik, *Bh.* **gmenowatel**, *Ec.* имаположенïе *nomenclatura*, *cathalogus*). - §. *Arith.* Mianownik, Mianuiący w frakcyi, pisze się pod liniiką. *Solſk. Geo.* 3, 78, *Sr.* 1. **menuwak**; *Vd.* jimenuvaus, jimenounik; *Crn.* jménuvauz; *Cro.* jmenovnik; *Rs.* имянитель; **der Nenner eines Bruchs**, część dolna, wyrażaiąca, na wiele części iedność ieſt podzielona. *Łęſk.* 2, 18, mianownikiem zwany, że ułamkowi daie nazwiſko. *Jak. Mat.* 1, 61. - §. mianowniczy, mianownik, co mianuie urzędniki. *Cn. Th.*, **der Ernenner zu Aemtern.** - §. *Grammat.* Mianuiący, *casus Nominatiuus. Mącz.*; *Slo.* **m nowatliwec**; *Crn.* jmenuvauz; *Rg.* jmmenovnik; *Cro.* imenovnik; *Ross.* именительный падежъ; *Ec.* имянительный. MIANY, *part. perf. verbi* Mieć.

MIARA, - y, *ż.*, *Bh.* **mjra, mijra**; *Slo.* **mjra**; *Sr.* 2. **měra** (**měriza** maca); *Sr.* 1. **měra, mira**; *Vd.* mera, resmir, merik (domernoſt, domeritje, = prawidło); *Crn.* mira, bokâl, firkèl; *Cro.* mera, mertuk, vàgan; *Dl.* mira; *Hg.* mérö, mérték (= waga); *Sla.* mirra (mirov, = maca); *Bs.* mirra, mjerra, omira (2. *pondus*, 3. *aequilibrium*); *Rg.* mjerra; *Rs.* мѣра; *Ec.* мѣра, мѣрило, = miara, waga); cf. *Gr.* μοιρα *sors*, μειρω *diuido*, cf. *Lat.* metiri, *Gr.* μετρον; cf. *Ger.* **die Mark Adlg.**), **das Maß.** Chcąc *mierzyć*, trzeba mieć iaką znaiomą wielkość, aby z nią porównywać nieznaiomą, i ta się właściwie nazywa *miarą*. *Łęſk.* 1, **die zum Meſſen dienende Größe, der Maßſtab, das Maß**, cf. cal, palec, dłoń, piędź, ſtopa, krok, sążeń etc. - §. Narzędzia i naczynia od mierzenia, **Maße, Inſtrumente, Gefäße, mit denen man mißt.** Kieliszki szynkarſkie, byleby były do miary zrobione; bo szynkarzowi więcéy zależy na mierze, niż na czyſtości ſkła, *Torz.* 125. Miary do mierzenia zboża, ieżeli bednarſkie, bywaią dębowe, sosnowe, bukowe; ieżeli z iednego kloca dłubane, topolowe, wierzbowe, osowe, olszowe. *Kluk Kosl.* 2, 161, cf. kłoda, korzec, ćwierć, achtel, maca; beczka, garniec, kwarta; łokieć, arszyn; pręt etc. Wielą dawnemi konſtytucyami nakazywana była iednoſtayna w kraiu miara i waga. *Kras. Zb.* 2, 159. Miara główna, **das Eichmaß**, *ob.* Główny. Miara szewſka *ob.* Kompas. Miara krawiecka, *Cro.* mertuk; n. p. Krawiec dobywa miary. *Teatr* 11, 88, nie mógł zrobić sukni bez miary. *ib.* 11, 88. Naſtały suknie tak podkasałe, iż się zdało, iakoby w wodzie miarę brano. *Dwor. H* 2. Jeden chodzi w mierze, drugi suknią dzierże. *Cn. Ad.* 509, t. i. mnie obiecano, drugiemu dano. - §. *fig.* Nauka religii miarą powinna bydź i prawidłem wszyſtkich spraw naszych. *Kłok. Turk.* 155, **Maßſtab und Richtſchnur.** Nierozsądek tego proiektu dał miarę o głowie podaiącego go. *Uſt. Konſt.* 2, 5. Wnętrzne dary, nie mogą mieć z zwierzchniemi wagi ani miary. *Kołak. Cat. C*5, *scil.* spolnéy, t. i. niemasz żadnego między niemi porównania). Sternika się o wszyſtkie gwiazdy dobadywa, Zkąd zna ziemię, gdzie z nieba miarę morze miewa. *Bard. Luk.* 134, podług których się gwiazd dalekość morſka mierzy i miarkuie. - §. *Per excell.* Miara ſkarbowa polna ma łokci 14 1/2. *Oſtr. Pr. C.* 2, 297, **ein beſtimmtes Feldmaß von 14 1/2 Ellen.** Cztery szoppy czynią iednę miarę naszę; 24 miar zowią się ohmą. *Kruml. Chy.* 64, **ein beſtimmtes Weinmaß von vier Schoppen.** - §. Miara *pro modo et quantitate capacitatis*, *longitudinis*, *altitudinis*, *latitudinis*, *temporis*: iednéy to miary ſtatki, łokcie, mile. *Cn. Th.*, iednéy wielkości, **von einerley Maß, von einerley Größe, Umfang, Länge ꝛc.** Wszyſtkich opon była iedna miara. 3 *Leop. Ex.* 36, 9, wszyſtkie były iednylkie. 1 *Leop.*). Garce i kwarty maią bydź po wszyſtkim państwie iednéy miary. *Stat. Lit.* 100. - §. Miara, = mierzenie, n. p. Lepsza miara niźli wiara. *Rys. Ad.* 35, cf. lepiéy mierzyć niż wierzyć, **das Meſſen, die Meſſung, Vermeſſung.** - §. Miara, rzecz pomierzona iaką miarą, *ut cum dicimus*: day miarę od mąki, słodu etc. *Cn. Th.*, **ein Maß voll, ein Maß; z. B. Mehl, Malz u. ſ. w.** - §. Miara, = pomierne, co się daie od mierzenia abo mełcia młynarzowi, **die Meßmetze, Müllermetze**; *Bh.* **wýmelek**; *Bs.* ujam, koji uzimglje mlinar vodenicjar). Odpuſt bez ofiary, a młyn bez miary, nie lubią czekać. *Mon.* 76, 281. Klucznik młynarza ma mieć na pieczy, aby pańſka miara dochodziła do dworu spełna *Haur Ek.* 39. - §. *Moraln.* miara, naznaczony kres, **das Maß, die beſtimmte Gränze.** Jeſt miara w każdéy rzeczy, są pewne granice. *Jeż. Ek. G.* 1, *eſt modus in rebus.* Bóg złe na czas przepuszcza, miarę im daie, iako i póki szkodzić mogą. *Sk. Dz.* 20. Jednako grzeszy, gdy kto z miary wykracza, iako i ten, kto miary nie dochodzi; równy wyſtępek ieſt, gdzie co zbywa, iako gdzie nie doſtawa. *Kosz. Lor.* 114. Wszyſtkie cnoty maią miarę swoię; tak ten grzeszy, kto przeydzie miarę w wielkości, iako i ten, który miary nie dopędzi. *Gor. Sen.* 84. Na mierze każda cnota, a miarą ieſt pewny kres. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 91. Miara we wszem ma bydź zachowana. *Rys. Ad.* 39. Taka ieſt natura wszyſtkich rzeczy na świecie, że im co ieſt w mierze swéy naypięknieysze i naypożytecznieysze, tym gdy wyydzie ze swéy miary, ieſt nayprosnieysze i nayszkodliwsze. *Gor. Wł. C* 4. Nigdybym przedtym nie dał wiary, Do téy nieszczęścia, że mogę przyyść miary. *Zab.* 13, 297, do tego ſtopnia). Nigdy miary w napoiach nie przebrał. *Zab.*

Zab. 2, 168. er hat nie über die Schnur gehauen. Dobra groza, gdy ma miarę, co ieśli wychodzi z swey miary, lepiey ieſt, gdy się ku łaſkawości przeważa. *Pilch. Sen.* 581. Zadnéy miary na pohamowanie swawoleńſtwa nie szukamy. *Star. Ref.* 6. t. i. żadnego hamulca, żadnego śrzodka). W siłach nie dobrały miary pogańſtwu, w ſtarciu zaras przemożone. *Biał. Odm.* 34. t. i. nie zrównały im, sie hielten ihnen das Maaß nicht, waren ihnen nicht gewachsen. Jagoda winna, w swey mierze i w słodkości doſtała, krew dobrą mnoży. *Cresc.* 332. t. i. w należytym czasie, die gehörige Zeit. – §. *Niemiara*, zbyteczna mnogość, zbyteczność, zbytek, Uebermaß, zu große Zahl, Ueberfluß; *Ross.* тьморицею, тьморично; *Ec.* чрезсмѣнь, преизлишно, безмѣрно, пребезмѣрно. Za doktorów się ludzi udaie niemiara, Ksiądz, mnich, proſtak, żyd, kuglarz, balwierz, baba ſtara. *Min. Ryt.* 4, 185. Co niemiara, nieſkończenie wiele; unzählig viel. Do mnie się zewsząd co niemiara zleci, Sarmaci, Niemcy, Cymbrowie, Gieci. *Hor.* 1, 312. *Kniaż.* Samych kościołów na ſto i czterdzieści spalił, a wsi co niemiara. *Bielſk.* 180. Poſtaw iedno nad żołnierzami zbyt srogiego półkownika, a będziesz miał co niemiara zbiegów. *Pilch. Sen.* 58. *Star. Ryc.* 29. Pozjeżdżało się tego, co niemiara. *Teatr* 28, 92. – §. Miary zachowywanie, mierność, wſtrzemięźliwość, das Maßhalten, das Maß, die Mäßigkeit. Według Polſkiéy mowy po przęczkę, t. i. we wszyſtkich rzeczach miarę chować, a z brzegów, tak w radości, iako w smętku nie wylewać. *Kosz. Lor.* 15. Miara swych uczy nie tracić dóbr gulą, Zbytkiem szalonym, ani w kręgle kulą. *Stryik. Gon. B* 2. W doſtatku trudno miarę zachować. *Rys. Ad.* 71. Trudna w doſtatku, w szczęściu miara. *Cn. Ad.* 460. (cf. ma chleb rogi; doſtatek rozpycha; szczęście podnosi; honory przemienią humory). Dał ci bóg dary, używayże miary. *Rys. Ad.* 9. halte Maß. Trzeźwość a miara, naywiernieysze ſtróże zdrowia. *J. Kchan. Dz.* 197. Miara we wszyſtkim potrzebna. *Cn. Ad.* 487. cf. piędzią się mierzyć; śrzodka się trzymać. – W życiu miarę zachoway według twego ſtanu, Mierność ieſt wielki dochod i chłopu i panu. *Bach. Epikt.* 42, *parsimonia magnum vectigal*, Niech się gęba zgadza z mieszkiem). Dziwuię się w Macieiowſkim tym wielkim darom bożym, uczciwości, miary, wſtydu. *Gorn. Dw.* 3. – §. Miarą, w miarę, *Vd.* po maru, mernù), według miary, pomiernie, ſtosownie do miary, mit Maß, mäßig, *oppos.* bez miary, bezmiernie, niemasz miary, *n. p.* Dobrze iść miarą, co nie ma miary w sobie, ale gwałtownie idzie, to trwać nie może. *Gorn. Wt. C* 4. Trzymay miarę w wydatkach, miarą kotek mówi. *Opal. sat.* 31. Miarą kocie, idzie o cię. *Jabł. Ez.* 19. *Min. Ryt.* 3, 360. *Zegl. Ad.* 139. Niema kota w domu, coby nań wołał w miarę! *Rys. Ad.* 46. Kota masz w herbie, który przypowieścią ſtarą Malowany w kominie, miarą woła, miarą! *Pot. Pocz.* 524. (alluzya do miauczenia kotów; cf. kot). – Wszyſtko dobrze w miarę. *Bud. Ap.* 130. Naylepiey wszyſtko w miarę. *ib.* 89. alles mit Maß. Wieyſką syt ſtrawą, ni pragnie, ni łaknie, Wszyſtko mu w miarę, na niczym nie braknie. *Zab.* 9, 15. U nas w miarę nic; albo nazbyt, albo nie doſtaie. *Pot. Pocz.* 702. Bez miary lekarſtwo, ſtanie za truciznę. *Fred. Ad.* 75. Czego chcesz od nas Panie za twe hoyne dary, Czego za dobrodzieyſtwa, którym niemasz miary! *J. Kchan. Dz.* 270. t. i. nieograniczone, niezmierzone, nieſkończone są, ohne Maß, unermeßlich. – §. Kara powinna bydź w miarę wyſtępku, t. i. w ſtosunku. Te słowa maią być w miarę rozumiane. *Glicz. Wych. N* 2. ſtosownie do związku rzeczy). – §. w miarę, w cel, ins Ziel, celnie, trafnie, cf. mierna ręka), *Ro.* мѣмкій. cf. *Ital.* mira, *Gall.* mire, = cel). n. p. Już się wprawił ten łuk w miarę ſtrzelać; ſtrzała z niego iedzie w pewny cel; a same zaś wypuszczone ſtrzały w miarę idą. *Bardz. Tr.* 516. Boże day, aby król przez exekucyą króleſtwo swe dźwignął, i w miarę pierwszą wſtawił. *Orzech. Qu.* 8. w kłóbę, w rygę, w porządek, in die alte Ordnung. – §. Pod miarą, = pod przepisaną miarą, nach einem vorgeschriebnen Maß, nach dem Maße. W mieście już pod miarą dawano ludowi wodę na każdy dzień. 1 *Leop. Jud.* 7, 11. Lekarz naypierwey to przepisuie lekarſtwo, żeby chory pod pewną miarą zażywał pokarmu i napoiu. *Pilch. Sen.* 123. Wino śrzednie naylepsze ieſt, zwłaszcza zdrowemu pod miarą zażywane. *Cresc.* 369. Zażyway dóbr doczesnych pod miarą, pod likiem; Nie bądź żądz wyuzdanych podłym niewolnikiem. *Nar. Dz.* 2, 203. Ta cnota i ta była Katona nauka, Żyć pod miarą wedle ſtanu swego. *Bard. Luk.* 26. – *Oppos.* Nad miarę, *Rs.* чрезмѣрно, гольмо, über die Maßen. Godzienem wprawdzie za grzech odnieść karę, Gniew iednak mściwy dotknął mnie nad miarę. *Zab.* 13, 297. *Harab.* – §. W mierze, w naznaczonym kresie, w równowadze, nie wahaiąc się, iednoſtaynie, im Gleichgewichte, in einerley Lage, ohne sich zu verändern, ohne zu wanken. Proszę Wac Pana, ſtóy w mierze, nie ruszay się (przy fechtowaniu). *Teatr* 26 *c*, 118. Ze ſtrachu tak drżę, że ſtać nie mogę w mierze. *Teatr* 43 *b*, 33. Mym uſtom uſt nie umykała Swoich prześlicznych, i w mierze trzymała. *Paſt. F.* 73. Księżyc nigdy w mierze nie ſtoi, raz szczupleie, drugi cerę bierze. *Pot. Jow.* 215. Stoi cena w mierze. *Cn. Th.* 1069., nie idzie w górę, nie upada). Języczek wagi w mierze ſtoi. *Tr.*, w śrzodku). Nie znać było, czy rzéka szła, czy w swéy mierze ſtała. *P Kchan. Orl.* 408. bez ruchu). – §. *Meton.* Miara, = ſtrona, wzgląd, część, Rücksicht, Maßgabe. Z każdey miary doſkonały. *Cn. Th.*, in jeder Rücksicht. Obiecował do Cesarza ze wszech miar pilno napisać. *Warg. Radz.* 3. Chcesz wiedzieć nie tylko iakim sposobem, ale i z których miar drogę tę wziąłem przed sobą. *Warg. Radz.* 1. Niemasz niczego, cobyś z każdey miary Miał bez przywary. *Hor.* 1, 283. cf. nikt bez ale). Przemień ich smutek w radość, nadgrodź z inszey miary, Day im za ich doczesne insze wieczne dary. *Groch. W.* 399. – §. Zadną miarą, = żadnym sposobem, auf keine Art und Weise; *Bh.* nikteral; *Vd.* nikoli, kratku nikar; *Bs.* nikako; *Cro.* nikuk; *Rs.* никакъ; *Ec.* отнюдъ, никако. Córka moia żadną miarą nie chce iść za niego. *Boh. Kom.* 4, 84. Odbieram drżącey ręki wyrazy, że żadną miarą nie może. *Hul. Ow.* 103. – §. W iego miarę, *idem-eſt*, *quod* nie przymierzaiąc. *Cn. Th.* 1215. *ob.* przymierzyć. MIARKA, MIARECZKA, – i, *ż.*, *Bh.* mjrka; *Crn.* mirèza; *Vd.* meriza; *Rg.* mjerriza; *Cro.* vagánecz; (*Sr.* 1. mjrica ćwierć korca); *Ross.* мѣрка, мѣрочка; *dem. nom.* miara, das Mäßchen, ein kleines Maß. Zbytek ciału naszemu ku rozpuſtności wędzidła rozpuszcza; dosyć ci ieſt buyny ten osieł nasz, a gdy mu nad miarkę dosypiesz, będzie buynieyszy. *Zrn.*

Pſ. 13. nad potrzebę). Jaką miarką mierzysz, takąć odmierzą. *Cn. Ad.* 286, *Sr.* 2. S'takeju miru tú měriſch, ſ' takeju bujo tebě ſaſsej merone, wet za wet; co drugim wyrządzał, to samego potkało. Ruś Sandomirſki wszyſtek kray splondrowali; zebrali się na nie Sandomierzanie, chcąc im też to tąże miarką oddadź. *Bielſk.* 172. odwetować). Ja się daną mi od boga miareczką kontentuię. *Smotr. Ex.* 7. darem iego). – *Z* miarką do wszyſtkiego. *Mon.* 76, 198, z umiarkowaniem, wſtrzemięźliwie). Miarkę prebrałem mych wyſtepków. *Kulig.* 34. przeładowałem). Trafi się przebrać miarkę w winie. *Kłok. Turk.* 199. Dopełniły się iuż nasze miarki, Przyszedł czas, że nas pobrano za karki. *Chrość. Job.* 200. – §. Miarki prochowe Pulvermäßchen, pudełka wałkowey poſtaci, zrobione z białey abo z miedzianey blachy. *Jak. Art.* 5, 301. – §. Miarka, ósma część korca, der achte Theil eines Scheffels, das Kuchenmaß. Korzec Krakowſki ma miarek ośm, a miarka kwart siedm. *Tr.* Dziesiątą część korca brała w się miarka. 1 *Leop. Ezech.* 45, 11. Miarka, 16ta część korca, czyli garcy 2, którą młynarze biorą od zmielenia korca zboża. *X. Kam.* Miarkami przedawać, maßweiſe verkaufen, = na miarki. *(MIARKOTAĆ *ob.* markotać). MIARKOWAĆ, – ał, – uie *Act. ndk.*, umiarkować *dok.*, *Sr.* 2. markowaſch; *Sr.* 1. merkuyu *animaduerto*; *Vd.* merkat *spectare*, *auscultare*, *curare*, *explorare*, merkat, zamerkat *intelligere*; *Crn.* merkati, mirkam *attendere*, *mandare memoriae*; *Cro.* mèrkam *attendo*, *obseruo*). – miarą określać, wymierzać, nach dem Maße beſtimmen; (*cf. Germ.* merken A d l g.) Każda taka część ałunu namoczy się w wodzie, miarkuiąc do każdego łota, sześć łotów wody. *Kluk. Kop.* 1, 187. Nie chcieycie zepsutym waszym zdaniem Apoſtolſkiego miarkować obyczaiu. *Bals. Nied.* 1, 216. WMc Pan Dobrodziey miarkuiesz czas po swoiey niecierpliwości. *Teat.* 22, 13. t. i. mierzysz go według niey, sądzisz o iego długości według niey, ſie meſſen die Zeit nach dem Maßſtabe Ihrer Ungeduld. Doraſtanie przedtym nietylko z liczby lat, ale też z ciała w mężczyznach miarkowano. *Szczerb. Sax.* 198. Rzecz ieſt barzo sprosna, z siły miarkować sprawiedliwość. *ib.* 72. Nie było ani rzéki, ani góry, którąby granicę swą miarkowali, co onych krwawym i długim boiem waśniło. *Pilch. Sall.* 249. miarę iey określali, naznaczali, es gab da keinen Fluß, keinen Berg, nach dem ſie ihre Gränzen beſtimmt (gemerkt) hätten. Za Bolesława iesscze nie wymyślne prawa mieli, przetoż w długie nie wdawali się sądy, lecz iako sama słuszność ukazowała, tak trudności swoie miarkowali. *Krom.* 78. rozsądzali). *Modulor* śpiewam, nócę, miarkuię n. p. miarkować, umiarkować, podać głosy. *Mącz.* – §. miarkować do czego, = przymierzać, przyſtosować, etwas nach einer andern Sache abmeſſen. Kapłani sami mogli tekst żydowſki, i słowa, różne rozumienia maiące, do prawdziwego rozumienia z daru ducha ś. miarkować. *Sk. Dz.* 116. – §. Miarkować, = określać, hamować, ograniczać, beſchränken, hemmen, mäßigen. *Sr.* 1. pomeřam; *Bh.* mirnjm; *Crn.* mâsáti; *Vd.* masati, rednosmeriti, zdershuvati). O po tysiąc kroć błogosławiony, Kto tak swe żądze i chciwość miarkuie. *Paſt. F.* 26. Miarkuy gniew tak prędki, wynikaiący z fałszywego rozumienia. *Teatr* 25, 93. Miarkuy pani żale swoie. *Teatr* 45 *d*, 73. Umiałem affekt; mimo swe kochania powody miarkować. *Teatr.* 46, 53. – Miarkować, = powodować, rządzić, kierować, leiten, führen, regieren. Puszczaią się losy na łono, ale Pan Bóg ie miarkuie. *Sk. Zyw.* 1, 122. Życzę sobie tego, byś mię mądremi twemi radami w tey sprawie miarkował. *Zab.* 14, 218. Miarkować szczęście, to dzieło mądrego. *Zab.* 15, 264. – §. Miarkować co czym, = iedno drugim hamować, łagodzić, tłumić, etwas durch eine andre Sache mäßigen, im gehörigen Maße erhalten, damit hemmen. Miarkuy frasunki śmiechem. *Hor.* 1, 285. – §. Miarkować co z czym, = mierzyć co z czym, mierząc porównywać z czym, ſtosować, pomierzać, etwas mit einer Sache abmeſſen, damit vergleichen, darnach meſſen. Aleksander swoię z nieprzyiacielſką potęgę miarkuiąc, naiemnych ludzi zaciągnął. *Krom.* 769, *suas hoſtilesque vires metiens.* – *Aliter:* według miary mieszać z tym, łączyć z tym, mit einander nach dem Maße vermiſchen. Zaden się na niego o karanie nie gniewał, tak umiał łaſkawość z karnością miarkować i pogodzić. *Sk. Zyw.* 2, 50. – §. Miarkować co z czego, = dochodzić z czego miary iego, sposobu czyli iſtności lub kształtu iego, eine Sache aus einer andern abnehmen. Ludzie to co słyszą, sami z siebie miarkuią; coby sami uczynić mogli, temu wierzą; co nad siły bydź rozumieią, za zmyślone maią. *Sk. Zyw.* 1, 20. – §. Miarkować, = dociekać, dochodzić, poſtrzegać, pomiarkować, zmiarkować, *dok.*, dociéc, dóyść, poſtrzedz, merken, abnehmen, errathen. *Vd.* merkati, vanzhati, svanzhati; *Rs.* мекать, замѣчать, замѣтить. (*Vd.* zamerkliu, *Sr* 2. merkowne, *Sr.* 1. merkowné znaczny). Cóż Wc Pan miarkuiesz po moiéy słabości? *Teatr* 32 *b*, 38. Kto zmiarkuie, iak wiele chor ma głosów? daią się głosy wszyſtkich słyszeć ogólnie, lecz w szczególności żaden. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 378. Zgadłeś? któż ci to o tym powiadał? *Reſp.* miarkuię ia to. *Teatr* 9 *b*, 87. Po worku Wc Pana miarkować można, czy serce iego tli się, czy ſtygnie. *Teatr* 1, 19. MIARKOWANIE, – ia, *n.*, *Subſt. Verb.*, miarą dochodzenie, dociekanie, das Ermeſſen, Erforſchen. Kazimierz kanclerza do Torunia wyprawił, dla miarkowania i uſtanowienia sprawy Pruſkiey. *Krom.* 657, *ad disceptandum et transigendum.* Miarkowanie okiem *Tr.*, okomiar, das Augenmaß. Miarkowanie, hamowanie, w mierze trzymanie, wſtrzymywanie, das Mäßigen, Mildern. Panowanie ieſt ozdobna niewola, która miarkowania mocy potrzebuie. *Sk. Dz.* 581. MIARKOWAĆ SIĘ *Recipr.*, miarą rządzić sobą, ſich im Maße halten, ſich ſelbſt zum gehörigen Maße anhalten, ſich mäßigen. Kto się nie miarkuie przyſtoynością, szlachcicem się zwać nie może. *Star. Ref.* 33. Nigdy się nie zmarszczył, tak się miarkuiąc, iż żadney po nim popędliwości znać nie było. *Sk. Zyw.* 2, 79. Drogi to teraz czas, trzeba się uiąć, trzeba się miarkować. *Mon.* 75, 684. Miarkować się szkatułą, dochodami. *Tr.* – §. Miarkować się po ludziach (do ludzi), iakiego są życia i umysłu. *Tr.* t. i. miarę podług tego dla siebie brać, ſtosować się). Miarkować się z kim, = na oſtrożności się z nim mieć *Tr.* behutſam mit jemanden verfahren. – §. Pierwsza miarkuie się do trzeciey liczby, iako druga do czwartey, = ma się. *Tr.* die erſte Zahl verhält ſich zur dritten. – *§. Jeśli boy domowy, iak *się *miarkuiemy, zaczynasz i niesnaſki, płakać tylko przyydzie. *Bard. Luk.* 42. iak miarkuiemy, dociekamy). MIARKOWANY, – a, – e, *Part. Perf.*, do miary przyſtoso-

wany, nach dem Maß bestimmt. Naylepsza miarkowana z wielu rządów Rzplta. *Petr. Pol.* 105. MIARKOWNIK, - a, *m.*, *modulator*, śpiewak, miarkownik głosów. *Mqsz.* der etwas proportionirlich abmißt, z. B. der Tonkünstler, Taktmesser. *Cro.* merkavècz *observator.* MIARKOWNY, - a, - e, miarkowany, w miarę się dzieiący, proportionirt, gehörig abgemessen. Miarkowna hoyność krzewi cnoty znaczne. *Zab.* 14, 103. *Nar.* *MIARNOŚĆ, *MIARNY *ob.* Mierność, Mierny. MIAROWY, - a, - e, od miary, według miary, nach dem Maße. *Rs.* мѣрильный, мѣрительный. Dźwięk miarowy dwóch wierszów słodko w ucho wpada. *Dmoch. Szt. R.* 4. - 1. MIARZ *in voce* Jakmiarz *qu. v.*

Pochodz. *miarkować*: *pomiarkować*, *pomiarkowanie*, *umiarkować*, *umiarkowanie*; *wymiarkować*, *zmiarkować*; *Mierny*, *Mierność*, *bezmiernie*, *niemierny*, *niezmierny*, *niezmiernie*; *mierniczy*, *mierniczki*, *miernictwo*, *ziemiomiernictwo*, *kraiomiernictwo*, *Miernik*; *dłużmiernik*; *domiar*, *domierny*; *mierzyć*, *domierzyć*, *namierzyć*, *obmierzyć*, *odmierzyć*; *iakmiarz*, *nadmiarz*; *nadmiarek*; *pomierzyć*, *pomiar*, *pomierny*; *półmiarek*; *przemierzyć*, *przemiar*, *przemierny*; *przymierzyć*, *przymiarek*, *przymierny*; *mir*, *mirny*, **mirzyć*, **zmirzyć*, *przymierze*, *sprzymierzyć się*, *sprzymierzeniec*; *rozmierzyć*, *rozmiar*, *rozmierny*; *zmierzać*, *zmierzyć*; *śmierzyć*, *uśmierzać*, *uśmierzyć*, *nieuśmierzony*; *umierzyć*; *wmierzyć*; *wymierzyć*, *wymiar*, *wymierny*; *zamierzać*, *zamierzyć*, *zamiar*, *zamierzenie*, *nad zamiar*.

2. MIARZ, - u, *m.*, *Imperatoria*, rodzay rośliny; korzeń wchodzi do lekarstw. *Kluk. Dyk.* 2, 57. mistrzownik, Kaiserwurzel, Meisterwurzel.

MIĄSKO, MIĄSECZKO, MIĄSEŃKO, - a, *n.*, *Bh.* masyčko, masyčko; *Slo.* masko; *Rs.* мясцо; *dem. nom.* Mięso, zartes Fleisch, (Fleischchen). Niemasz lepszey zwierzyny, iako nasza gąska, Dobre pierze, dobry mech, nie gań mi i miąska. *Rys. Ad.* 49. *caruncula.* Karmi go co naylepszym kąskiem, Chlebem, masłem, i iaycy, pod czas też i miąskiem. *Papr. Kol. T 4 b*, - §. *transl.* mięso rad iadaiący, ein Fleischesser, *Bh.* masogibek), der gern Fleisch ißt. Który się w mięsie kocha, miąsko niektórzy mówią, *carnarius. Mqcz.*

MIASTECZKO, *MIASTKO, - a, *n.*, *Bh.* městecko, městys; *Slo.* mestečko; *Sr.* 2. městko; *Sr.* 1. městajko; *Hg.* mezöváros; *Vd.* mestise, varashez; *Cro.* varášecz, gradich; *Sla.* varoshcsich; *Ross.* городокъ, посадъ; *Ec.* градецъ, (*Rs.* мѣстечко małe mieysce, placyk, miasteczko, *Bh.* městečko *loculus*). *dem. nom.* miasto, ein Städtchen, eine kleine Stadt. Wieś kościelna, czyli iak u nas nazywaią miasteczko. *Xiądz.* 17. Marktflecken, Pfarrdorf. Miasteczko to było, nie zwano go ieszcze miastem. *Warg. Wal.* 3. Miasteczka i wsi aż do Halicza, Tatarzyn wyplóndrował. *ib.* 82. Dziś Ateny bezkształtnym w swey postawie targowym miasteczkiem. *Zab.* 16, 132. Dwie miasteczce, (*dual.* = dwa miasteczka). *Bielsk.* 394. Tam i sam po drodze do miastek wstępuią. *Bial. Odm.*

1. MIASTO, *MIAST, na to MIAST, w MIASTO, za MIASTO, *Bh.* místo, na místo; *Crn.* namest, *Vd.* namesti, na mestu, sa tu; *Cro.* meszto, mezto, na mezto; *Rg.* mjescte, na mjesto, zà; *Bs.* mjesto; *Sla.* misto; *Rs.* et *Ec.* вмѣсто; *adverb.*, zamiast, na miesce czego, za, anstatt, statt. Chrystus umarł za nas, umarł miasto nas, i na mieyscu nas. *Salin.* 4, 258. *ib.* 229. Nagroda wybranych bożych iest nadgrodą pewną, miasto co światowe są wątpliwe. *Lach. Kaz.* 1, 32. Miasto włosa utrefionego łysina, i miasto pasa powróz, a miasto kształcika miękkiego siermięga. *Birk. Kant. C* 4. Człowiek człowiekowi iest czasem miasto bogá, Czasem też miasto wilka abo złego wroga. *Klon. Wor.* 81. cf. człowiek człowiekowi zdrowie; człowiek człowiekowi zguba). Miast wdzięczności, stałem się niewdzięcznikiem. *Kulig.* 97. Niegdyś lud Israelski niewdzięczny łask Pana, Miast boga, czcił ukłonem w bałwanach szatana. *ib.* 96. Za mey ukaranie winy, Miast chleba, przyszło mi ieść z wieprzami słodziny. *Kulig.* 11. Jeżeli będzie miał sługę, co w kuflu języka nie moczy, tedy na to miast będzie miał ręce magnesem natarte. *Mon.* 76, 770. Kłokoczyna w miasto owocu, rodzi w męcherzykach ziarnka słodkie niewielkie, *Cresc.* 470. Niema smaku w potrawach, a w dzieciach pociechy, Strach i ból od nich czuie, za miasto uciechy. *Jabł. Tel.* 31. - cf. Natychmiast, Odtychmiast, Dotychmiast.

- - - II. MIASTO, - a, *n.*, *Bh. et Slo.* město; *Sr.* 1. město, miesto; *Sr.* 2. město; *Vd.* mestu, varash, obsidanu gradishtvu; *Crn.* mejstu; *Dl.* misstò, grad (cf. grod); *Cro.* váras, varash; *Hg.* város (cf. warować); *Bs.* grad (misto, mjesto *locus*); *Sla.* városh, grad; *Rg.* grad (mjesto = miesce, położenie); *Rs.* городъ, *Ec.* градъ (cf. *Gr.* μεστός *refertus*) die Stadt. Miasto iest mnóstwo domów, ulicami porządnie sadzone. *Modrz. Baz.* 8. Miasto bywa stanowione z wielu ulic, z wielu pierzai. *Petr. Ek.* 49. Wszelkie miasto ztąd sie stawa, że w nim ludu iest zebranie w pewną gromadę, ku spólnemu życiu pod iednem prawem. *Gil. Pst.* 218. Ludotłumne miasta. *Zab.* 6, 241. Miasto główne, miasto stołeczne *ob.* główny, stołeczny, stolica. - Miasta ludźmi stoią, nie murami, lub domami. *Cn. Ad.* 487. (cf. wielka stodoła, a zboża pusto; Wielka klatka a ptaków mało). Ręka rękę myie, miasto miastem żyie. *Modrz. Baz.* 58. (cf. noga wspiera nogę). - Książętom Mazowieckim dwie *mieście (*dual.* = dwa miasta) wydarli. *Bielsk.* 569. - §. Miasto *oppos.* wieś; *n. p.* Na wsi każdy wybaczy, że czasem brakuie czego, bo to nie miasto, żeby wszystkiego dostać. *Teatr.* 24 *b*, 23. - §. Miasto *oppos.* stancya, dom, *n. p.* Jeżeli też pod czas moiéy niebytności siostra moia często na miasto nie wychodziła? *Teatr* 15, 40. ob sie nicht oft (in die Stadt) ausgegangen ist. Muszę wyyść do miasta. *Teatr* 28, 120. Jeymość wyiechała do miasta. *ib.* 14, 70. Upewniy go, że nie iesteśmy w domu, że w mieście kolacyą ieść będziemy, i że się pożno wrócimy. *ib.* 12 *b*, 114. Poydę na momencik do miasta i zaraz wrócę. *Teatr* 7, 31. *NB.* Na mieście i w mieście, *duae locutiones*, *rem eandem sonant*, *sed priorem usurpat is*, *qui in domo aliqua ciuitatis est*; *ut* poszedł na miasto, na mieście gdzieś piie, byłem na mieście, co tam na mieście słychać, *lat. foris est*, *foris bibit etc.* - *Posteriorem usurpat*, *qui extra ciuitatem est*, *ut*: byłem w mieście, co w mieście słychać: *fui in ciuitate. At vero* po mieście chodzić, szukać, *est ciuitatis plateas vel domos obire quaerendo etc. Cn. Th.* 1216. - Miasto, *oppos.* przedmieście n. p. patron móy mieszka na krzywym kole w mieście samym. *Mon.* 70, 61. - §. miasto *ciuitas*, społeczeństwo mieyskie, die Stadtbürger, Einwohner der Stadt. Całe miasto wyszło naprzeciw nie-

mu. *Ld.* - *Petrycy* tłumaczy *ciuitas* miasto; *ciuis* mieszczaninu, keronny syn,: „iż co u nas Rzpltą Koronną zowiemy, to u starych miasta były, iak Sparta, Ateny, Kreta. Przeto gdy co o mieście powiemy, to się może rozumieć o Rzpltey Staat, iak u nas Korona, więc mieszczanin toż co Koronny syn". *Petr. Pol.* 194 *et* 200. Prawo miasta, s mieyskie, das Bürgerrecht. Rzymianie dawali garnącym się do siebie prawo wolności, które zwali prawem miasta; zaczym cudzoziemcy swobod wszelakich używali, iakoby się w samym Rzymie urodzili; u nas to się zowie indigenat. *Kłok. Turk.* 100. *MIASTOBURZYCIEL, - a, *m.*, burzący miasta, der Städtezerstöhrer; *Ec.* градоразорителъ. *MIASTORZĄDCA, - y, *m.*, rządzący miastem, gubernator, *Rs.* градоначальникъ, градоправителъ. Gubernatorstwo, miastorządztwo градоначальство, градоправителъство.

Pochodz, *pod słowem: mieysce.*

MIĄSZSZY *ob.* Miąższy.

MIAU MIAU!, krzyk koci, Miau, der Schrey der Katzen. Stach na dworze, udaiąc kota wrzeszczy: miau miau miau! *Teatr* 14 *d*, 12. - Ztąd allusya do słowa *miara*: n. p. Przypowieścią starą Kot malowan w kominie *miarą* woła, *miarą. Pot. Pocz.* 524, *Opal. Sat.* 31. *Lekarst. C.*, *Jabł. Ez.* 19, *Min. Ryt.* 3, 360, *Zegl. Ad.* 139. Niema kota w domu, coby nań wołał: w miarę! *Rys. Ad.* 46. *ob.* miara. MIAUCZEĆ, MIAŁCZEĆ, - ał, - y, *Act. ndk.*, MIAUKNĄĆ, - ął, - ie *idntl.*, krzyk koci miau wydawać, miauen; *Crn.* mavkati, mavkam; *Vd.* mav'kam; *Cro.* maukati, mucsam, mlemlyam; *Hg.* miogok; *Rg.* mißkati, maukati; *Rs.* мяучать, мяукать, *Lat.* maumare, *It.* miagolare). Miauczących kotów przeraźliwa wrzawa, Szczurów odważnych pisk słychać echoczy. *Kras. Mysz.* 26. Kotka tam miauczała głosem cienkim. *Jak. Bay.* 74. Niemasz tam kota wcale, bo to ia miauczałem. *Teatr* 14 *d*, 13. Jak kot zamiauknie swym głosikiem drogim, To myszy iak piorunem postrzelone srogim Lecą w gruzy. *Zab.* 9, 279. Miauknęła tylko żałościwie Pstrusia: Ah naymilszego straciłam Filusia. *Kniaz. Poez.* 2, 123.

MIAZDRA, y, *ż.*, *Bh.* mazdra, máždrička; *Cro.* mézdra, s błonka, das Häutchen. Dzieci aby w nosie palcami nie dłubały, rozjątrzywszy bowiem miazdrę, wdać się ogień może. *Mon.* 70, 69. *Rs.* мездра, мяздра zewnętrzna strona skóry u garbarzów, *ob.* miezdrzyć. - MIAZGA, - i, *ż.*, Pod korą roślinną iest miazga, składaiąca się z wielu warstew siatek, pełnych pęcherzyczków. *Botan.* 14. der Splint in einem Baume, *Bh.* míza *succus arboris*, mizka *dem.*, *Slo.* míza; *Crn.* męsga; *Vd.* mesdrou, snoterna mehka skorja teh drevesſ (*ob.* miazdra), (musga *argilla*; *Vd.* muszg, muesik, *Cro.* mozg, mozag v-drevu *medulla*, cf. mózg) *Cro.* mézga; *Bs.* mozak; *Sr.* 2. mėſga; *Sr.* 1. maßola *succus*, cf. mięso; *Rs.* мязга, мэзга, сердцевина; (*Ec.* мсмо, влажность, размвоpенїе wilgoć; cf. *Hebr.* מצה mazah *expressit*, *Sr.* 1. mecżu, mecżim, *Gr.* μύζω). Miazga iest między skórą i między drzewem. *Sien.* 163. Druga skóra na drzewiech spodnia, bywa zielona, czasem też biała; a tę zowią miazgą. *Cresc.* 54. - §. *Medic.* miazga, *chylus*, iest płyn biały, bez zapachu, bez smaku, maiący stężałość mleka. *Dyk. Med.* 4, 282. Chylus, Milchsaft. - §. miazga, gąszcz lepisty, ein dicker klebriger Brey. Wnet iego sadło, ciało, iego miazga cała, Od gnuśności z piiaństwem złączoney zropiała. *Zab.* 8, 93, *Tręb.* - Cicho obwiesiu, bo cię na miazgę stłukę. *Teatr.* 8, 85. Zbił mię na miazgę Kozak. *Zimor.* 240. Kartacze ich w miazgę ssiekły. *Przestr.* 40. Jeżeli się ważą zbliżyć do nas, maczuga ich nasza na miazgę zdruzgoce. *Stas. Num.* 1, 111, *Rg.* razkostiti. MIAZGOWANIE, *chylificatio* naturalne owo działanie w człowieku, za pośrzednictwem którego pokarmy odmieniaią się w miazgę. *Dyk. Med.* 4. 286, *ob.* trawienie. MIAZGOWATY, - a, - e, *Tr.*, MIAŻDŻYSTY, - a, - e, na kształt miazgi, gęstolepisty, wie ein dicker klebriger Brey. (*Sr.* 1. mażotne; *Slo.* mjzawý soczysty). Szczepienie nie ma bydź iedno w pniak miąższy, a który ma skorę miąższą a miażdżystą, iako iest figa, gruszka, iabłoń. *Cresc.* 124.

MIĄŻ, w miąsz, *ob.* mięsz. MIĄŻSZEĆ, MIĘŻSZEĆ, MIĄSZCZEĆ, MIĘSZEĆ, - ał, - eie *Neutr. ndk.*, miąższym się stawać, grubieć, dick werden, dicker werden, an Dicke zunehmen. *Cro.* odebelyújem). *Crassesco* na szerzą rostę, miąższeię. *Mącz.* Zgrubiało a zmięszszało serce ludu tego, 1 *Leop. Math.* 13, 15. Drzewo z wilgotności i obfitości soków mięższeie. *Cresc.* 50. *Vox roboratur* głos mięszeie, mężnieie. *Mącz. Spissesco* gęścieię, mięszeię. *ib.* MIĄŻSZO, MIĄSZSZO *adv.*, *rubo, grubo. *Cn. Th.* dick, grob. MIĄŻSZOŚĆ, MIĄSZSZOŚĆ, - ści, *ż.*, *rubość, grubość, *mięż*, *mięsz*, *qu. v.*; *Cn. Th.* die Dicke. Miąższość, gęstość, die Dicke einer Flüssigkeit. Rożność wina z wodności albo miąższości, bowiem wino albo będzie subtelne a wodne, albo gęste i miąższe. *Cresc.* 369. - Summa części materyalnych, z których składa się ciało, nazywa się miąższością, *masse*, der körperliche Inhalt, die körperliche Masse, die Dichtigkeit, Dicke; ale my używaiąc tego słowa, oznaczać będziemy przez nie liczbę wyrażaiącą, z wielu części materyalnych iest złożone ciało iakowe. *Jak. Mat.* 3, 233. Ponieważ ciężary ciał iakichkolwiek zawsze są w stosunku miąższości, idzie ztąd, że gdy z dwóch ciał iednakową objętość maiących, iedno cięższe od drugiego, to też większą ma miąższość. *Hub. Mech.* 72. Bryła i miąższość ciał nie z mieysca się poznaie, które zastępuią, ale raczey z wagi i ciężaru. *Rog. Doś.* 1, 194. MIĄŻSZY, MIĄSZSZY, - a, - e, *ruby, gruby. *Cn. Th.* dick. (Zaginął *Positiuus*, który musiał być *miąski*, *Etym.* mięso). Około zamku były cztery mury, każdy mur na trzy sążnie miąższy. *Gwag.* 122. Przywiązali go do miąższéy i zwierciany tarcicy. *Baz. Hst.* 10. Gwoździ miąższy na palec. *W. Post. W.* 299. - Mięższy, Mięższeyszy *Comparat.*, s grubszy, n. p. Naymnieyszy palec móy mięższy iest, niżli grzbiet oyca mego. *W.* 3 *Reg.* 12, 10. mięższy niż biodra oyca mego. *Bibl. Gd. ib.* Arcydzięgiel iest korzenia więtszego mięższeyszego nad inne dzięgle. *Syr.* 98. Co z miąższego tylko kamień obcinać. *P. Kchan. Orl.* 1, 56. - §. Powietrze wilgotne i miąższe. *Boter.* 246. gęste, dicke Luft. - §. *transl.* Był król Jagiełło głosu miąższego, mowy prędkiey... *Bielsk.* 305. Roskosze pol niebieskich smyślił Mahomet, na przychęcenie ludzi prostych i miąższego dowcipu. *Kłok. Turk.* 167. - §. Stopa miąższa, *pes cubicus*. *Rog. Doś.* 1, 45. ein Cubicfuß; cf. bryła. - *§. Jnsi opiwszy się, wczas sobie **miąszszym końcem* czynią: on zaś piiąc, nic po sobie nie zostawił, ani sobie wracaniem, ani **miąszszym końcem* pomógł. *Kosz. Lor.* 118.?

Pochodz. *mięż*, *mięsz*, *w mięż*, *w zmięsz*, *mięsić*, *cf. Mięso.*

MICHAŁ, - a, *m.*, **MICHAŁEK**, - łka, *m.*, *dem.*, **MICHAŚ**, - ia, *m.*, *dem.*, *Sla.* Mihoilo; *Ross.* михáйло; *Ec.* михаи́лъ. Michael. Michał archanioł, ieden z pierwszych duchów niebieskich. *Kras. Zb.* 2, 160. cf. *Cro.* Miholschack = Wrzesień; cf. Sz. Mihala kony, *Hg.* Szent Mihály lova, = mary). Do S. Bartłomieia masz wszystko z pola sprzątnąć, i począć siać, i masz zasiać do S. Michała. *Haur. Ek.* 44. Swięty Michał, kopy spychał. *Wol.*, żniwo skończone). - 2) *burl.* michałek, = łyk iakiego trunku, cf. glu glu, ból, ból; ein Schluck eines Getränks (ein Pfiff Oesterr.). *Inepte aliqui dicunt* małe Michałki czynić, *pro.* łykuty, nié bardzo łykać piiąc, po kąsku, wolno pić bez łykania. *Cn. Th.* 768. Nie pił od urodzenia Włoch ieden gorzałki, Widząc, kiedy iey zażył dwa spore Michałki, Dla boga Mości Panie będziesz Waśćmość chorzał... *Pot. Jow.* 228. Na chudey szyi iego wszystkie kawałki J wszystkie przez krtań możesz policzyć michałki. *Pot. Jow.* 200.

MICHEASZ, - a, *m.*, prorok starego zakonu, prorokował za króla Joatana. *Zał. Tst.* 320. der Prophet Micha.

MICHNIK, - a, *m.*, *dem. Nom.* Mikołay, Mikołaiek, Miś, Nickel, kleiner Nikolaus; *n. p.* móy drogi Michniku. *Opal. Sat.* 158. Mały Michniku. *J. Kchan. Fr.* 75.

***MIDERA**, *n. p.* Jego sukcessor, iego pokolenie, W miderę póydzie. *Kchow.* 253. może mizerya, mizeractwo.

MIĘ *ob.* Ja.

MIEĆ, miał, mieli, miéy, ma, mam, *Med. ndk.*, miewać *czstl.*, *Bh.* mét, mjt, mjti, *gmjti, měl, meg, mam; *Slo.* mat; *Sr.* 2. měsch, měl, mam, *F.* smeju; *Sr.* 1. mjecj, miel, mam; *Vd.* met, imeti, imam (cf. imać); *Crn.* jmęti, imęl, imâm, jimeiti; *Bs. et Cro.* imati; *Rg.* imatti; *Sla.* imati, imao, imała, imalo, imà, imash, imàm (cf. kada ia uzimam = iak będę miał, cf. wezmę, wziąć, cf. jąć); *Rs.* имѣть, имѣлъ, имѣю; *Ec.* имѣти, имѣхъ, имамъ. - §. posiadać, w maiątku dzierżeć, haben, besitzen. Pieniądze miał, ale zdrowia nie miał. *Sk. Dz.* 874. Kto chce co mieć, musi cierpieć. *Zegl. Ad.* 45, cf. bez prace, nie będą kołacze; Leżąc wilk nie tyie; Kto chce ryby ieść, musi się zmoczyć; Boga wzyway, a ręki przykładay; Łów sobie kotku; Leniwemu pieczone gołębie do ust nie wlecą). Łakomy mówi: lepiey co mieć, niż wiele umieć. *Cn. Ad.* 437. cf. lepszy funt szczęścia, niż cętnar rozumu). Ma-li co? wszyscy pytamy; a iak dobry? mało dbamy. *Cn. Ad.* 472. Mam swego do nowego; Mam z gębę chleba. *Cn. Ad.* 479. Masz doma, a u sąsiad prosisz, Ma, a u drugich prosi. *Cn. Ad.* 480. Ma, a nie zażyie; Maiąc nie zażyć, głupstwo. *Cn. Ad.* 459. - *Intrans. absolute*: Ma w kalecie, w rzemieniu, = ma kota *ob.* kot). Kto nie ma, nie straci. *Fred. Ad.* 24. Z niemianey rzeczy nie ucierpię straty. *Zab.* 11, 7. *Kossak.* Lżey nie mieć, nie miawszy, niż postradawszy. *Cn. Ad.* 457, cf. cięższy postradać, niż nie dostać). Miawszy nie mieć, ciężko. *ib.* 487. Naygorsze słowo: miałem, teraz nie mam. *Pot. Jow.* 23. Miał, a teraz nie ma nic. *Teatr* 29 *c*, 69. Ma zkąd, więc może czynić bogaty ofiary. *Hul. Ow.* 71. Ociec iego, iż ma na co inszego, a to na piwo, abo ubiory, przeczby też nie miał mieć nauczycielowi? *Glicz. Wych. M* 6 *b.* cf. stać go). Rozdał między nich pieniądze, ażeby się mieli za co ochłodzić. *Gaz. Nar.* 1, 264. - Mieć na sobie, na głowie, na szyi i t. d., ubranym bydź w co, haben, aufhaben, anhaben, *Vd.* gorimeti, na sebi imeti. - §. *ogólniey.* Mam co, = nie iestem bez tego, należy to do mnie iakokolwiek, ich habe etwas, mir kommt es zu, es befindet sich bey mir. Mogłbym go zgubić, ale mam sumnienie. *Mon.* 66, 191. My mieymy w uściech to, co w sercu mamy. *Teatr* 54 *c*, *D.* Nadzieię swoię w bogu będę miał, niechay nadzieię swoię w tobie pokładaią. *Gil. Kat.* 53. Wielką z niego dogodę *będziewa miała. *P. Kchan. Orl.* 25. *Dual.*, = my dwie będziemy miały). Tu leży Archedice, co chluby nie znała, Choć oyca, syna, męża, brata królów miała. *Zab.* 15, 173. t. i. króla miała za oyca, króla syna, króla męża *etc.*, sie hatte einen König zum Vater, einen König zum Sohne, einen König zum Gemahl *etc.* Radaby druga co dzień dziesięć mężów miała. *Pasz. Dz.* 127. Tak u siebie płonnie rozumiałam, Że ten dzień naypięknieyszy w życiu moim miałam. *Teatr* 45, 34. liczyłam). Juliusz Cezar, Katulla, iednego z pomiędzy naywiernieyszych miał przyiaciela. *Mon.* 68, 213. - Ma, nie ma: piórko, kołpak, szablę *etc.*, a droga magierka? a przedayna? etc. *puerorum petulantium voces, quibus insectari solent eos, qui ultra suam conditionem vestiti sunt.* *Cn. Ad.* 479. Ostrożnie, krzyczy woźny, bo z sobą mam autentyk. *Teatr* 43 *c*, 42. Godnie takowy urząd na sobie mieć mogą. *Bud. Ap.* 133. piastować go, być nim przyodzianemi). Jeden z tych urzędników, miał moc nad piwnicznemi. 3 *Leop. Gen.* 40, 3. władnął nad szynkarzami. 1 *Leop.*). Rzecz ta nic w sobie rozumu nie miała. *Sk. Dz.* 187. Woienne zabawy więcey maią rozlania krwi, niżeli sławy. *Min. Ryt.* 2, 12. Chrześciański żywot w wielkich Pańskich stanach, osobliwe ma podziwienie, i większe ludu zbudowanie. *Sk. Żyw.* 1, 29. Błąd, który się na woynie dzieie, nie ma poprawy. *Warg. Wal.* 232, nie iest do poprawienia). Oczy odwraca, i co wprzód kochała, W oczach i myśli radaby nie miała. *Past. F.* 22. Zaczekay, mamy z sobą do mówienia. *Teatr.* 29, 28, wir haben mit einander etwas zu sprechen... Mam z Wac Panem co mówić, proszę nie odchodzić. *Teatr* 17, 23. et 17 *c*, 57. Nic ty nie miéy z tym człowiekiem. 1 *Leop. Math.* 27, 19. t. i. do czynienia, nie wdaway się). - Mieć co do kogo: *α*) w stosunku z nim bydź, im Verhältnisse stehen. Co te przykłady maią do nas? co za stosowność między tamtemi kraiami a naszym? *Gaz. Nar.* 2, 211. Nie ma nic prawda do krwi, cnota do musu. *Pot. Zac.* 59. w żadnym nie są stosunku). Bądźby był żonaty, bądź stanu duchownego, Byle z dowcipem pięknym, nie ma nic do tego. *Star. Vot.* C 3. mnieysza o to; to nic nie znaczy. *β*) w pretensyach bydź do kogo, *n. p.* Muszę się z nim sam na sam rozmówić, co on ma do mnie. *Boh. Kom.* 1, 32. Chciałbym wiedzieć, co Wc Pan masz do mnie, że wszędzie honor móy szarpiesz. *ib.* 1, 47. - Mieć co do siebie: wyknąć, nałóg mieć, an sich haben, in der Gewohnheit haben. Maniacy maią to do siebie, że żadną miarą niechcą zażyć lekarstwa. *Comp. Med.* 90. *Dyar. Gr.* 548. - *similiter* ma chleb rogi; ma nędza nogi, *ob.* róg, noga). - Mieć co czynić, mieć o czym myśleć *ob.* co. Mieć co nad kogo *ob.* nad; mieć naprzód *ob.* naprzód. - Mieć co po sobie *ob.* po. Mam z cię siły, mam go z kaszel *ob.* kaszel. Mam zeń rozumu

ob. Z. – Mieć, dostawszy sobie, uchwyciwszy, n. p. Miawszy w ręku opuścił. *C. Ad.* 488. Mam cię, iużeś w saku. Już ci go mam, wilk w sieci. *Cn. Ad.* 477. – §. Mieć dostawszy od kogo, osiągnąwszy od kogo, = dostać, osiągnąć, bekommen, haben, kriegen. Bądź zdrów Hołotkiewiczu, masz na garniec miodu. *Tręb. S. M.* 80. (cf. nać). Będziesz miał tedy ten worek, tylko uczyń mi to co wiesz. *Teatr* 55 *b*, 9. To masz! *ob.* alluzyą pod imienem Tomasz et Jadam. Czego mi Jowisz nie dał, od Alcydam miała. *Bard. Tr.* 525. Gdy Jezus począł uczyć w bożnicy, wiele ich słuchaiąc zdumiewali się rzeknąc, zkądże on to ma? *Sekl. Mark.* 6. *Mieli* to kapłani żydowscy z pisma, iż Messyasz przyyść miał. *Sk. Kaz.* 16. wiedzieli). Mamy to za rzecz pewną, iż cała armia Moskiewska przeszła za Dunay. *Gaz. Nar.* 1, 240. t. i. odebraliśmy pewną wiadomość). Błogosławieni będą to mieć, iż żadney boleści, ani przykrości ncierpieć nie będą mogli. *Karnk. Kat.* 91. *Mawa, *Groch. W.* 353. dualis, = mamy, my dwa). *Papr. Koł. D* 3 *b.* *W targu:* ośm złotych weźmiecie. R. Nie dam od dziesięciu. *A.* Macie pół dziewiąta. R. przyłożcie spół dziesięta. *Alb. n. W.* 12, daię wam). – *Transl.* Masz tu (w tym pismie), przez iakie i krwawe trudności Umnożyły się drogie twe wolności. *Groch. W.* 582. t. i. masz tu naukę o tym, znaydziesz tu, osiężesz wiadomości o tym, in dieser Schrift hast du, oder findest du, lernst du, wie... Masz czego się chronić, a czego życzyć sobie potrzeba. *Bard. Tr. praef.* – Ale to niechay iuż ma swą drogę; iest ieszcze coś innego, co człowiekowi wiele uiąć może wziętości. *Gor. Dw.* 117. t. i. niech ma swą odprawę, niech iuż pódzie na stronę, niech pódzie swoią drogą). – d) *Passiu.* mieć co = cierpieć co, n. p. krzywdę, szkodę, stratę, etc. Widerwärtigkeiten haben, d. i. leiden. Mowimy o febrze, że my onę mamy, a ona nas ma. *Pilch. Sen. list.* 48. Skępcy tak maią bogactwa, iak my mamy febrę, która nas ma raczéy. Przeto należałoby wspak mówić: febra go trzyma; i podobnymże sposobem, trzymaią lub w szpony wzięły skępca bogactwa. *ib.* 4, 149. Z pospolitey powieści, ten co ma szkodę, ma i grzech, wer den Schaden hat etc. Na tych towarach wielką stratę miał. *Ld.*, doznał). Postylion iadący do Paryża, odebraną miał sobie gwałtem torbę z listami. *Gaz. Nar.* 1, 248. es war ihm das Felleisen mit Gewalt abgenommen worden. Krzywdę mieć, = cierpieć, doświadczać, Unrecht dulden, leiden. Nawet przeciwko tym, od których krzywdę masz, przystoynie postępować powinieneś. *Kosz. Cyc.* 19. Pewnie nieprzyiaciela tu wkrótce będziem mieli, bo się o iassyr wzięty pomścić zechce. *Jabł. Buk.* Q 3 *b.* wir werden den Feind im Kurzen hier haben. *Phraslice:* Masz czegoś chciał. *Cn. Ad.* 480. otoż tobie! dobrze ci tak! da hast du's nun! es ist dir schon recht! dir geschieht schon recht. Ma! dostał, uchwycił, uderzono go. *Cn. Th.* oberwał! Masz za swe, kara za występkiem chodzi. *Zab.* 13, 234. *Nar.* Bolesław na tym był, iakoby to oddał Prussom, acz mieli iuż za swe, co mu szkody poczynili. *Bielsk.* 78. Dobrze ci tak, masz za swe, niebaczny Korylu, J coż ci po twym niebie, po Dyanach tylu! *Zab.* 9, 567. *Eyss.* Masz tobie! *Teatr* 36 *c*, 19. – *aliter* otoż masz *vel* macie! *indignationis, irrisionis*, da habt ihrs nun! den Unwillen und Spott auszudrücken. Otoż macie! teraz ia wszystkiemu winien. *Teat.* 8, 107. Otoż go macie, gadułę! *ib.* 24 *c*, 22. Otoż go macie, to drugi Kato, samemi sentencyami sadzi. *ib.* 6 *d*, 43. – §. *Activ. varie:* Prowizya od summy, którą miał u iednego z sąsiadów. *Kras. Pod.* 2, 234. t. i. ulokował ią był, er hatte das Capital bey ihm. Boday djabol Wc Panią miał z takim uporem. *Teatr* 53 *c*, 33. t. i. bodayby ią wziął, daß Sie der T. hohle. Miał wzgląd na to, żeby dom iego nie zginął, i tak siła inszych rzeczy miał przed sobą, a nie to, żeby synowi dał wychowanie. *Gor. Sen.* 213. miał w myśli, w oku, er hatte viele andre Sachen vor. Mieć kogo na oku, Mieć oko na kogo, *ob.* oko. Mieć na pieczy *ob.* piecza. Miey ięzyk za zęby. *Cn. Ad.* 489. mało i ostróżnie mów; gdy co masz powiedzieć, ukąś się w ięzyk; Nie wszystko powiaday, co wiesz; Wiedz nie wiedząc, milczeć lepiey). Miey to przy sobie, = taiemnicę chowaj. *Cn. Th.* Powiem ci, ale proszę, miéy to przy sobie. *Biel. Hst.* 62. behalte es bey dir. Mieyże w sekrecie, co mówił. *Teatr* 35 *c*, 18. bewahre es als ein Geheimniß. Mieć mowę do ludu, eine Rede halten; *ob.* prawić). Mieć kazanie, eine Predigt halten. – Senatorowie, pamiętaiąc, kogo im w opiekę poruczono, mieli do tego królewica, żeby o wszystkim w ciągnieniu wiedział. *Gor. Dz.* 4. pilnowali go w tém, sie hielten ihn dazu an. Nie tylko sam się w dobrych naukach ćwiczył, ale i syna ktemu miał. *Kosz. Lor. pr.* (*ob.* mieć się do czego *recipr.*). – Mieć na kogo co, *ob.* chrapkę, gas, wark. – Mieć kogo w uszanowaniu, we czci, einen in Ehren halten. Mieć kogo w nienawiści, gegen einen Haß hegen. – §. *mieć za co, poczytywać za co, für etwas halten; *Slo.* za to mám, *Sr.* 1. za to ye mam *arbitror.* – Próżną chlubę, marny zysk, znikomą roskosz, za boga miałem. *Psalmod.* 35. Tego sobie nie miała za okrucieństwo, że ludzie żywe na poły przecinać kazała. *Warg. Wal.* 319. Tak obietnice, iako i pogróżki iego za nic sobie miała. *Sk. Zyw.* 47. Głupi za nic ma wszystko, chyba co sam zrobi. *Min. Ryt.* 4, 47. Na tym zależy, coś iest, nie za co cię maią. *ib.* 4, 160. Abyś takim był, za iakiego chcesz, aby cię miano. *Bud. Ap.* 1. Wszyscy Jana *iako proroka maią. *Sekl. Math.* 21, za proroka maią, iako proroka czczą). Jam iest dotąd miany Oycem Mirtylla, i tak rozumiany. *Past. F.* 305. Król powinien poddane swoie za bracią swą własną, a nie za niewolniki u siebie mieć. *Orzech. Qu.* 151. Mamy sobie za powinność, dadź powszechności sprawę z naszych czynności. *Zab.* 14, 190. Głupiego człowieka, mieć się iuż za wiecznie nieszczęśliwego. *Warg. Wal.* 216. Za rozboyniki, nie za rycerze słusznie sie mieć maią. *Star. Ryc.* 22. Biorąc Dąbrowkę za żonę Mieczysław, Chrystusa za boga mieć obiecał. *Sk. Dz.* 878. Złoto miał za miedź. *Sk. Dz.* 571. Proszę cię, miéy mię za wymówionego. 1 *Leop. Luc.* 14, 18. Nie rozumieycie, że to czyni z boiaźni, Tchorzem go nie mieycie. *Jabł. Tel.* 152. Poiedynku nie przyymiesz, nikczemnikiem i bezecnym będziesz miany. *Birk. Gł. K.* 18. Kto gospodarzem, ia cię mam partaczem, bo nie dbasz o to, na czem należy wszystko. *Pot. Jow.* 185. Chłop durny dużo o sobie maiący. *Jabł. Ez.* 83. t. i. trzymaiący, der große Stücke von sich hielt. Mam ia za to, że mi teraz iuż milczeć dopuścicie. *Gor. Dw.* 137. t. i. tak sądzę, ich halte dafür. Mam za to, często używane od Litwinów, niesłychane u Polaków, za mniemam. *Włod.* Mam za to, mam to za pewne, *compertum habeo. X. Biel.* – Mieć za złe, übel deuten, übel nehmen. Nie miéy mi za złe, że przed tobą wynurzam zda-

nie moie. *Teatr* 25 *b*, 38. Prosiłem go, iżby troszkę poczekać; za przykre nie miał. *Wys. Żyw.* 397. Mieć za niedobre, nie pochwalać, nie approbować, *Vd.* krivudati, dolpoviedati, nepoterditi, **mißbilligen.** – §. Mało na czym mieć, *z.* nie przestawać na tym, **an etwas nicht genug haben, nicht damit zufrieden seyn**, *oppos.* dość mieć na czym, n. p. oni wielcy hetmani starzy mało na tym mieli, iż umieli rycerskie rzemiesło, ale chcieli bydź ktemu i uczonemi. *Gor. Dw.* 57. – §. 2. Mieć *adiectum Infinitiuo alterius verbi, significat destinationem, obligationem, et historicam incertitudinem*, **sollen.** – a) *destinationis*: Jam mu iesscze w dzieciństwie była przeznaczoną, On mnie miał bydź małżonkiem, a ia iemu żoną. *Teatr* 44 *d*, 13. Co ma wisieć nie utonie. *Dwor. K.*, **was hängen soll, ersäuft nicht**; cf. co komu przeznaczono, to go nie minie). Miał iaki pasorzyt zjeść i wypić, wolałem ia. *Teatr* 33 *d*, 10. Ma-li co bydź złego, na Tatary. *Cn. Ad.* 472. cf. kiedy mam wisieć, wolę za obie nogi; kiedy ma bydź kwaśno, niech będzie iak ocet). Mass-li co dadź, day sszczodrze. *Cn. Ad.* 444. Gadayże, kiedy masz gadać. *Teatr*, 10, 26. – b) *obligationis*: *Vd.* imeti, imam, *Sr.* 1. **derbesch, derbu.** Nawet przeciwko nieprzyiacielom maią bydź nieiakie powinności przystoynych postępków zachowane. *Kosz. Cyr.* 19. W pierwszych czworych księgach powiedziało się to, co się powiedzieć miało. *Gor. Sen.* 327. Jeśliby król po tym upomnieniu Papieskim trwał w uporze, tedy go arcybiskup miał wykląć. *Nar. Hst.* 4, 344. Co na Alonza, niemasz co narzekać. *Resp.* Nie mam go też za co i chwalić. *Teatr.* 21, 85. nie mieć przyczyny). *Jron.* Miałeś czego czekać! było czego żałować. *Cn. Th.* 505. – c) *incertitudinis historicae. α)* niby to gatunek *Futuri Coniunctiui* n. p. To iest rzecz iawna, że to co ma być, ieszcze nie przyszło. *Kucz. Kat.* 2, 645. Doiutrkowie nigdy nie żyią, ale zawsze żyć maią. *Pilch. Sen. list.* 342. Stanie Ceres zdumiała, i co się iuż stało Trwoży ią, iakoby się stać dopiero miało. *Ustr. Troi.* 38. Tego co ma bydź, nikt nie może wiedzieć. *P Kchan. Jer.* 263, *quod futurum sit*, **was geschehen soll, was geschehen könnte.** Niechay mu do tego nie przychodzi, żeby miał kogo miękczyć; a sam żeby miał bydź twardy komu. *Gor. Sen* 460. **daß er jemand erweichen und selbst gegen jemanden fühllos bleiben sollte.** *β) cum Praesenti et Praeterito*: Zdaie mi się, że mam znać Wc Pana. *Resp.* Bydź może, bo i mnie się Wo Pan coś ochapiasz. *Teatr* 30 *b*, 88. **mich dünkt, ich soll sie kennen.** O Zbigniewie powiadano Bolesławowi, iakoby Czechy poruszyć miał. *Krom.* 126. – *Cum participio*: Część dzieła twego iuż wyszłego, a naszego wyyść *miałego (mianego). *Smotr. El.* 37. *opus edendum.* – *NB.* Na wyrażenie tego imiesłowu *participii Futuri passiui*, w Słowackim i w Cerkiewnym dyalekcie odkryłem osobne zakończenie, n. p. *Slo.* **menowomliwi** mianowanym bydź maiący *nominandus*, *Ec.* попустительный dopuszczonym bydź maiący *concedendus*, дѣиная dziać się maiące *agenda.* Podobnież i na *Gerundium* попустительно maiąc bydź dopuszczonym *concedendum est.* — §. *Absolute*, n. p. Ludzie wymarli, i nie miał kto z pola zbierać, za czym na polach wszystkie zboża niepożęte zostały. *Gwag.* 379. nie było komu, *ob.* niemasz; *Ross.* имѣться, имѣлся, *Gall.* il-y-a; *oppos.* нѣсть niemasz). Jedno *wżdam nie za równo, według tego iako komu, *masz*, albo *niemasz*, tak to się przydawa. *Glicz. Wych. F.* 2 *b.* iak kogo staie). MIEĆ SIĘ *Recipr.*; *Bh. etc.* **mit se**); – *Neutr.*, mieć się dobrze, źle, śrzednie, *z* znaydować się w dobrym, złym, śrzednim stanie zdrowia, maiątku etc., **sich wohl befinden, übel befinden, in Ansehung der Gesundheit; sich gut stehen, in guten Umständen, oder in schlechten Umständen seyn, in Rücksicht des Vermögens.** Nie potrzebuią zdrowi lekarza, ale źle się maiący. *Bud. Matth.* 9, 12, ci którzy się niedobrze maią, potrzebuią lekarza. *Leop. Marc.* 2, 17. Przynosili do Jezusa wszystkich, ktorzy się nie dobrze mieli; i uzdrowił ich. *Leop. Marc.* 1, 32. Jako szalony, lub co się ma choro, Kiedy sny straszne, nocy niedospałe ... *P. Kchan. Jer.* 556. Pytał się godziny, którey się lepiey miał? A oni mu powiedzieli: że go wczoray siódmey godziny febra opuściła. *Sekl. Jan.* 4. kiedy mu się poprawiło?) Jestem dosyć krzepki, i na zdrowiu mam się dobrze. *Pilch. Sen. list.* 2, 357., *Rs.* здравлю, здравить, здравествовать. Mam się dobrze, nie schudłem. *Cn. Th.* 385. Wiele ludzi, którzy się na rozmaite niemocy źle mieli, Jezus uzdrowił. *Sekl. Marc.* 1. Pokoiowy, ieśli się źle ma bardzo, zaraz mu stancyą dadzą w pokoiach Sułtańskich. *Star. Dw.* 51. Jakby się miał? pyta się chorego Stefana lekarz. *Zab.* 16, 361. (cf. *Ec.* имство, имѣнство, *Gr.* ἕξις, komplexya, konstytucya ciała). - *Ogolniey*: n. p. *Quomodo tibi res se habet?* iak się masz, iak się *wodzi? *Mącz.*, *Sla.* kakose nahodite? kakoste? *Rg.* kakkosi? kakko stoijsc? kakkose chiuutisc? **wie gehts? was machst du? wie befindest du dich?** Jakże mi się masz? *Teatr* 15 *c*, 25. Jak się masz? *Resp.* Jak o mnie dbasz! *ib.* 33, 20. *Zab.* 13, 198. Mam się iak groch przy drodze. *Cn. Ad.* 478. t. i. każdy mię szarpnie, trąci, cf. *Slo.* **tak sa mám, gako holi w trní**, iak goły w cierniu). Mieć się, powodzić się, wieść się. *Rs.* можеться, моглося, n. p. ему худо можеться źle się ma, źle mu się powodzi (cf. módz). Dobrze się mieć *Ross.* благоимѣтися, *Ec.* благоимуществую, благоимствую, *Gr.* εὐεκτέω; *adj.* благоимный, благоимственный, благоимущественный dobrze się maiący. Miałem się iak pisscsek na stypie. *Cn. Ad.* 478., ma byt dobry; opływa iak pączek w maśle). Straż przy więźniach Tureckich ma się dobrze, bo tego sami więźniowie przeieść nie mogą, co im w iałmużnie Turcy daią. *Star. Dw.* 20. Miałbym się dobrze, gdybym miał pieniądze. *Teatr.* 22, 28. Miał się kiedyś dobrze, utracił wszystko na burku. *Birk. Exorb.* 30. W przygodzie przyiaciela narychley poznamy, Nie tak nam więc trudno oń, gdy się dobrze mamy. *Bielsk. S. M. B* 3 *b.* Mam się dobrze, żyię sobie wygodnie, wszystkobyś miała czego potrzebuiesz. *Teatr* 54. *b*, 80. – Miey się dobrze, bądź zdrów, **gehab dich wohl**, *Vd.* zgodi se tebi dobru). Miey się dobrze, czegoć nie dostanie, kup sobie. *Cn. Ad.* 492. Miey się dobrze, może-li bydź, Miey się iako chcesz, iakoś godzien. *ib.* 491. *male affecti alicui vel offensi dicunt*: vale, byway zdrów, nie chcę więcey z tobą przestawać. *Wlod.* rozbrat z tobą, wypowiadam ci przyiaźń. *Cn. Th.* Różnie się różni mamy, iedni więcey w potęgę, a drudzy w bogactwa. *Lub. Roz.* 96. Kto się chce mieć dobrze na dzień, niech sobie gęś zarznie; kto na tydzień, niech wieprza zakole; kto na miesiąc, niech wołu zabiie;

kto na cały rok, niech żonę poymie, a kto do śmierci, niech księdzem zostanie. *Rys. Ad.* 31, *prov. Ital.*) Oczy się wzdy dobrze miały, zęby od głodu szczekały. *Cn. Ad.* 51. t. i. było na co patrzeć, ale nie było co ieść. Oczy tylko paść było; Głodny dostatek; cf. wonno, a głodno). Jak się mam w łasce W Pana Dobrodzieia? *Mon.* 67, 458, czy sprzyiasz?) - §. mieć się, w iakim stosunku bydź, sich verhalten, beschaffen seyn. Wiersze ich tak się maią, że każdy iedenaście syllab zamyka. *Pasz. Dz.* 101. Rzecz ta tak się ma ... *Sk. Zyw.* 1, 172. die Sache verhält sich so. Wzięli przedsię artykuły listu Aleksandrowego, który list tak się ma sam w sobie łacińskim ięzykiem .... *Herb. Stat.* 674. Sentencya ta Kwintyliana tak się ma ięzykiem Polskim. *Glicz. Wych. K* 3. Polskim ięzykiem tak się w sobie ma. *Veryf. pr.* 16. t. i. tak brzmi, der Brief lautet so .. Takci się też równie dobrodzieystwa, iako i role maią. *Gor. Sen.* 71. – *Mathem.* Kropka, oddzielaiąca dwa wyrazy każdego stosunku, znaczy *ma się do*, a dwie kropki oddzielaiące dwa stosunki, znaczą *iak*, n. p. 7. 9: 12. 14, siedm *ma się* do dziewięciu, *iak* dwanaście *ma się* do czternastu, lub 7 iest do 9, *iak* 12 do 14. *Jak. Mat.* 1, 138. - §. Mieć się ku, = nachylać się, zanosić się ku, w kierunku bydź ku, sich zu etwas hinneigen. Wszelka rzecz ku swemu końcowi pewnemu ciągnie i ma się. *Glicz. Wych. O* 1 *b.* Widząc, iż się Rzplta ku upadku miała, nie czekali aby, ... *Stryik.* 295. Powiadano, iakoby Zbigniew Czechy poruszał, iakoż powieść miała się ku prawdzie; gdyż on na woynę Czeską nie chciał bydź bratu pomocen. *Krom.* 126. Zostań z nami, boć się iuż ma ku wieczorowi. *Sekl. Luc.* 24. - *Imperson.* Ma się ku woynie, = zanosi się na woynę, es hat den Anschein zum Kriege, es läßt sich dazu an. - §, 2. *Activ.* Mieć się, sprawować się, zachowywać się, sich verhalten, benehmen, betragen. Zamknął się w twierdzy, gdzie mieć się odpornie umyślił, dopókiby mu posiłki nie nadeszły. *N. Pam.* 24, 259. Nie inaczey przeciwko nim ma się mieć, ieno iako ten, który .. *Glicz. Wych. N* 3 *b.* Ma go uczyć, iakoby się miał z osobna ku każdemu *mieć*, tak słowy, iako ukłonem *ib. L* 8. - §. mieć się gdzie, = obracać się tam, dążyć tam, nakłaniać się tam, *phys. et mor.*, sich wohin wenden, neigen, wohin trachten, wohin los arbeiten, sich auf etwas legen, verlegen. Gdzie się mam? zkąd iestem tu? *quo feror* (wicher go niesie). *A Kchan.* 293. wo gerathe ich hin? Idźcie poki możecie, a do głównego woyska się mieycie, *Warg. Cez.* 183. Z ściągnionemi miał się na koń do niego ręczynkami. *Tward. Wład.* 6. Do czego nas sama natura wiedzie, tam się mamy mieć zawzdy. *Petr. Ek.* 71. Gdy pierwszy uf począł ustępować, drudzy wnet tył podawszy, do lasów się mieli. *Stryik.* 320. Rodan tak letko płynie, że na którą stronę się ma, okiem rozeznać nie można. *Warg. Cez.* 9. Ma się ku Włochom, = zamyśla k. Wł. *pergit ad Italiam. Cn. Th.* – Skoro dorastasz lat, i lepszey siły, Mieyże mi się do zbroi zaraz bracie miły. *Star. Vot. C* 4. *Zygr. Ep.* 91. Kto się z młodych lat wyćwiczy w cnocie, ustawicznie potym się ma do poczciwości. *Star. Ref.* 158. Z młodu nic się ku dobremu nie miał, i owszem do wielu złego złą skłonność w sobie pokazał. *Sk. Zyw.* 1, 114. Nie ma się do niczego, śmierdzi mu robota. *Klon. Wor.* 33. Tym, ktorzy się mieli do nauk poczciwych, przystoynie do cudzey ziemi nakładał. *Star. Zad. D b.* Do sławy się mieymy, abyśmy znowu zawołanemi Słowianami byli *Star. Ref.* 6. Widzę, iż wy sami do tego się macie, wszyscy sami dobrowolnie z chucią, ieden przed drugim uprzedzaiąc, staracie się o to. *Baz. Sk.* 654. Spodziewa się, aby wzruszeni onego przykładem, i oni się też mieli do tego. *Pasz. Dz.* 81. Przed śmiercią miey się do siebie, Ty światem gardź, nim on ciebie Wzgardzi. *Dar. Lot.* 24. t. i. wchodź w siebie samego, gehe in dich, ziehe dich in dich selbst zurück. Każdy człek poczciwy ma się do boga ze czcią iak naywiększą i nabożeństwem. *Pilch. Sen. list.* 2, 250. Jeśliby trwał w uporze, a w piętnastu dniach nie miał się do zgody, i pokoiu, tedy go arcybiskup miał wykląć. *Nar. Hst.* 4, 344, wenn er sich nicht zum Frieden lenkte. Zuchwały umysł króla, ma się znowu do woyny. *Pilch. Sall.* 211. Manliusz z wielką zgraią ludu począł się mieć do broni. *Pilch. Sall.* 54, machte Anstalt die Waffen zu ergreifen. Hey Panowie moi, Szyper głosem zawoła, mieymy się ku zbroi. *Papr. Ryc.* 26 Skoro pierwsza straż rozruch usłyszała, J do sprawy się, i do broni miała. *P Kchan. Jer.* 228. Porzuć błazeństwo prostaku, A miey się wskok do szyszaku. *Jag. Wyb. C* 2. Już chrześciański hetman w oney dobie, Do szturmu się miał wszystkiemi siłami. *P. Kchan. Jer.* 274, gotował się). W stroiach swoich maią się nie do natury, ale do zbytku. *Mon.* 69, 594. nie trzymaią się natury, zakrawaiąc zbytku). - §. Mieć się ku komu, = skłaniać się ku niemu, skłonnym bydź ku niemu, życzliwym mu bydź, sprzyiać, życzyć mu, einem geneigt seyn, gewogen, hold seyn. Pan mój kochał Elizę, i mieli się do siebie wzaiemnie. *Teatr.* 27 *c*, 47. Stach, iak uważam, lubi moię Basię, a widzę ma się i ona do niego. *Kniaz. Poez.* 3, 126. Serce moie lituie się zbyt nad nim, i ma się ku niemu. *Jabł. Tel.* 331. Jadwiga, gdy iéy powiedziano, iako pan osobliwy Jagiełło, dopiero ięła się mieć ku niemu, i stroić. *Bielsk.* 230. *Consectatio* zabieganie czego, mienie się po czym, staranie. *Mącz.* Mieć się na ostrożności, na pieczy, czuwać o sobie, auf seiner Hut seyn, Miey się na pieczy, żeby czego dziecinnego po tobie znać nie było. *Gor. Dw.* 53. cf. Wychodzisz na świat Janie, miey ostrożność. *Kras. Sat.* 61.). Polacy ostrożnie się mieli względem oświadczeń króla Pruskiego. *Ust. Konst.* 1, 28.

Pochodz. *maiątek, maiętny, maiętność, cf. miano, mianować, mienić, mienie, namienić, pomienić, pomieniony; cf. pomnieć, wspominać etc., mniemać; – imienie, imię; namiętność; umieć, umieiętny, umieiętność; rozumieć, rozum; miewać; ob. imać, cf. iąć.*

MIECĘ się, *ob.* Miotać się.

MIECH, - u, *m.*, *Boh.* měch, chmerel; *Slo.* měch, pytel; (*ob.* pytel); *Sr.* 1 *et* 2. mech; *Crn.* mẹh; *Vd.* mieh, shakel, vrezhje, vrezha; *Cro.* mah, meh, zakel (cf. zak); *Rg.* mjéh, miscnizze, miescina, maxa; *Bs.* mih, mjeh; *Rs.* мѣхъ, мѣшокъ, хумаръ, кухъ; *Ec.* мѣшецъ; cf. *Hbr.* מגש *vas in quo est semen*, cf. moszna, moszenka). cf. Muschel Ab l(g.) wór, der Sack, der Beutel. Oyca żegna, miech pieniędzy bierze, i idzie. *Falib. E* 2. cf. mieszek, trzos). Nie ostoi się woda w miechu. *Cn. Ad.* 629. (w rzeszocie). Za miechem wody stało, *Cn. Ad.* 1299. do

de praesentia ficta vel incredibili. - Skórzany miech *ob.* sęd, *sumka. Miech wełniany, *Vd.* sura, Wollsack. - Miech, *s* futerał, der Sack, das Futteral. Włożyć piszczele w miech, *s* *kęsać się w wargi, milczeć i smutnym bydź, *contrahere rictum. Mącz.*, die Pfeife in den Sack stecken. Miech, na którym graią, *s* kozieł, dudy, *Sr.* 2. měchawa ; *Vd.* pishou na mieh, meshnisa, der Dudelsack. Graią, szaleią ludzie, póki staie miechu. *Pot. Pocz.* 443. - §. Miech skórzany do poddymania, abo nadymania, der Blasebalg; *Sr.* 1. měch, nadudwak; *Bh.* nadymač; *Sla.* mishina; *Rg.* mjehovi; *Crn.* pihavnek; *Vd.* mieh, pihalu; *Rs.* мѣхъ. Blozbaki abo miechy kowalskie. *Braz. Ob. E iii.* Miech składa się z drzewa i ze skóry, są też w nim pewne dziury, klapy czyli drzwiczki. *Hub. Wst.* 205. Głowa miecha kowalskiego *Bh.* zhlawj měchu. Miechy kowalskie bywaią brzozowe, lipowe; miechy u organów, dębowe, lipowe. *Kluk Rosl.* 2, 162. Podnieś ieno miech wzgórę, tedy wnet do niego Nabierzesz pełno wszędy powietrza wolnego, A gdy gwałtem przyciśniesz, uyrzysz, alić szumi. *Rey Wiz.* 149. Wiatry, próżne miechy nadymaią. *Zab.* 7, 225 *Kossak.* Płuca są iako miechy nieiakie. *Sak. Pr.* 102. MIECHASTY, *-a*, - e, worowaty, buchasty, *Bh.* měchatý (*Bh.* měchna, *s* gruba kobieta, pękata). *Crn.* měhast; *Ross.* мѣшковáтый. *MIECHONOSZ, - a, *m.*, noszący miechy, der Sackträger; *Cro.* mehonoszecz; *Vd.* vrezhjenosez, shaklonosazh, *Sr.* 1. mechow nosćeř *ob.* Miechownik. MIECHOW, - a, *m.*, miasto w Krakowskim. *Dyk. G.* 2, 155, eine Stadt im Krakauischen. MIECHOWITA, - y, *m.*, Za Bolesława Kędzierzawego osadzeni w Polszcze kanonicy grobu bożego, nazwani *Miechowitami. Nar. Hst.* 3, 363, ein Canonicus vom Grabe Christi. - §. *Nomen Propr.* Matyasz Miechowita, z Miechowa, kanonik Krakowski, medyk Zygmunta I, kronikarz sławny, *Petr. Et.* 307, *Kras. Zb.* 2, 163, der berühmte Arzt und Geschichtschreiber. MIECHOWNICTWO, - a, *n.*, rzemiosło robienia miechów, mieszków, worków, das Täschnerhandwerk. MIECHOWNICZY, - a, - o, od miechownika, Täschner-. MIECHOWNIK, - a, *m.*, który miechy robi, der Täschner; *Bh.* tapsář; *Vd.* moshnar, arshatar; (*Rs.* мѣховщикъ kuśnierz). Ow kaletnik abo miechownik rzemiosłem się żywił. *Baz. Hst.* 37, *Szczerb. Sax.* 182. Kotlarze, rymarze, miechownicy. *Vol. Leg.* 3, 592. - §. co wory nosi z ciężarami. *Wlod.*, der Sackträger *miechonosz; *Sr.* 1. měchownik, měchownóšeř. Miechownik, tragarz. *Dasyp. Fff* 3. MIECHOWY, - a, - e, worowy, od miecha, Sack-; *Rs.* мѣховый, мѣшечный, кулéчный. (*MIECHTAĆ *ob.* Miotać). MIECHUNKI, - ów, *plur.*, *Bh.* měchun'ka; *Bs.* moscénski; *Sr.* 1. židowska wišćna; *Rs.* мяхýнька; rozmaite maią nazwiska, garliczki, pęcherzyca, żorawiny, wiśnie psie, psinki pęcherzyste, morskie. *Syr.* 1374. Mnichowki *Tr.*, Judenkirschen, Boberelle. *Physalis alkekengi Linn.*

Pochodz. *macharzyna*, *męcherz*, *pęcherz*; *mieszek*, *mieszewnik*, *mieszeczek*, *rzemieszek*; *Moszna*, *Moszenka. Bh.* měchura gatunek ciasta miechastego.

MIECIELICA, - y, *ż.*, (*Etym.* miotać) *Tr.*, zamieć, zadymka, zawierucha, wiiadł, zawiewka, kurzawa śnieżna, Schneegestöber; *Bh.* prašsenice, chumelice; *Rs.* метéлица, метéль, вьюга, кумежа. MIECISKO, - a, *n.*, mieysce miotania, gdzie się co miota, ciska, rzuca, der Wurfort, wo etwas hingeworfen wird (cf. śmiecisko). Myśliwy miecisko, gdzie na ielenie siatki miotać, pokazuie. *Kosz. Lor.* 40 *b.*

MIECZ, - a, *m.*, *Bh. et Slo.* meč, metelice; *Sr.* 1. mecž, mjecž, mitž; *Sr.* 2. ma'z; *Vd.* mezh, kordezh, sabla (cf. kord, szabla); *Vd.* mezhuvati, *s'* mezham vdarjati, *s* płazować; *Vd.* domezhuvati, *s'* mezham dobiti, *s* doszermować się); *Crn.* mêzh, (mézhe, *s* szpada); *Cro.* mech, mách; *Dl.* macs; *Hg.* metzöker (*Hg.* kard, *s* kord; *Dl.* korda *gladiator*); *Rg.* mac (*Rg.* maccia *gladiatura*, macoitise, *s* szermować); *Bs.* maç (meçati *percutere*, *ob.* miotać, mieść); *Sla.* macs; *Rs.* мечъ; *Suec.* stekamets; *Anglsax.* mece, cf. *Ger.* metzen, Messer, cf. *Gr. Lat.* machaera, cf. *Arab.* מחץ *percussit gladio*); das Schwerdt. Miecz, którym złoczyńce karzą. *Warg. Wal.* 46, miecz katowski, das Henkersschwerdt. Piękny to honor, zabić człowieka; u nas za taki honor, mieczem katowskim płacą. *Boh. Kom.* 4, 223. Kto kogo zabiie, miecz katowski powinien go w kark pocałować. *Boh. Kom.* 2, 125. Pod miecz iść te wszystkie maią. *Past. F.* 153. Miecza go sądzą godnym. *Bard. Tr.* 409. - Miecz, broń, cf. żelazo, das Schwerdt, Streitschwerdt. Przyszli z mieczmi, z broniami. *W. Post. W.* 266. J on też w powszechnym zamieszaniu Rzpltey miecza dobył. *Pilch. Sen.* 30, er zog das Schwerdt. Kray uspokoił, miecza nie dobywaiąc. *Sk. Dz.* 875. Przed dobytym i gołym mieczem uciekli. *Warg. Cez.* 176. Miecza nie day szalonemu, a dostatku głupiemu. *Cn. Ad.* 488. Mieczem swoim sam się zabiia. *Smotr. Lam.* 51. Utopię w nim miecz pomsty. *Teatr* 18, 128, das Racheschwerdt. Kto miecz trzyma, pokóy miewa. *Rys. Ad.* 27, *si vis pacem*, *para bellum.* Ogień i miecz, częstokroć za lekarstwo sława. *Bard. Tr.* 217. Zwoiowali kraie mocą i mieczem. *Klok. Turk.* 84. Miasta i wsie mieczem i ogniem pustoszył. *Warg. Wal.* 243. Kto mieczem woiuie, od miecza ginie. *Rys. Ad.* 22. Kto mieczem robi, mieczem bywa też zabity. *Pot. Zac.* 44, *Pieśń. Kat.* 68. By był nie on, huf wszystek rozproszony Szedłby był na miecz nieprzyiacielowi. *P. Kchan. Jer.* 545. Dway ci Hektorowie murem mocnym i mieczem byli na Tatary. *Kotak. Cat. A* 4. - §. Miecz, *s* męzka płeć; (*oppos.* kądziel, podwika, *s* żeńska), das männliche Geschlecht. Statku więcey powinien mieć miecz, niż podwika. *Pot. Syl.* 492. Krewni z oyca, u nas: po mieczu. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 176, Schwerdtmagen, Verwandte von der väterlichen Seite (cf. rzemienny brat, cf. *oppos.* po kądzieli, po wrzecienie). Krewny po oycu, iako mówią po mieczu, *agnatus*, krewny po matce, po wrzecienie *cognatus. Groi. Obr.* 78, po korzeniu abo po mieczu. *ib.* 64. W Pawle biskupie Wileńskim skończyli się Książęta Holszańskie męzkiey sukcessyi, co zowiemy, po mieczu. *Stryik.* 306. - §. *theol.* dwa miecze, *s* władza duchowna i świecka, n. p. Oto dwa *miecza (*dual.*), ieden ma mieć papież, a drugi cesarz. *Szczerb. Sax.* 324, 1 *Leop. Luc.* 22, 38. Kazał używać oboyga miecza, i duchownego i żelaznego. *Sk. Dz.* 822. - *§. Mieczem, płazem, *Vd.* mezh, *s* płaza; *Vd.* mezhuvati, *s'* mezham vdarjati, *s* płazować); mit der Fuchtel. Jeśli obwiniony nie przyydzie za trzecim przywołaniem, tedy powód wstawszy ma przeciwko wia-

trowi dwa razy mieczem, a trzeci raz sztychem uderzyć. *Szczerb. Sax.* 438. - §. Na sekutach miecze, łączą cztery słupki od zimbelka i sztymblocha, na których leży półka. *Mag. Mfk.*, Schwerdthölzer, Kreutzbalken. MIECZKO, - a, *m.*, *dem. nom.* Mieczysław, *Jabł. Her.* MIECZNICZY, - a, - e, od miecznika, Schwerdtfegers=; *Boh.* mečjřský. Z rąk iéy wypadła broń, mieczniczego robôta kowadła. *Morszt.* 60. Mieczniczy warsztat *Rg.* maccjarniza. MIECZNIK, - a, *m.*, co robi miecze, der Schwerdtfeger; *Bh.* mečjř; *Sr.* 1. mečžnik, mečjer; *Bs.* macjar; *Rg.* macojâr; *Vd.* mezhar, mezhudelavez, mezhir, mezhiunik, oroshniar (cf. orężny); *Crn.* mezhir, brytvar (cf. brzytwa); *Sla.* sabljàr, *Cro.* szablyar (cf. szabla); *Rs.* шпажникъ, шпажный мастеръ (cf. szpada; - *Rs.* мечникъ, s kat, mistrz). - §. b) co nosi miecz, urzędnik Królewski, Koronny, abo powiatowy, *ensifer. Cn. Th.*, der Schwerdtträger, ein Beamter; *Cro.* mechonòszecz; *Rs.* меченосецъ, меченоша. - *fig. tr.* Gdy zaś wpół nieba w złotym migaiąc ubierze Oryon stary miecznik na północ się bierze . . . *Zab.* 10, 51 *Koff.* - §. 2) miecznik *xiphias gladius*, *Bh.* mečowá ryba; *Rs.* сабля, чехоня, der Schwerdtfisch, ryba morska, u którey z wierzchu szczeka wyrosła na kształt iakiego miecza. *Kluk Zw.* 3, 93, mieczyk, ostropysk. *Chmiel.* 1, 625. - §. 3) srokos wielki, ptak. *Tr.* MIECZNIKOWA, - y. *ż.*, żona miecznika, die Gemahlinn des Schwerdtträgers, die Schwerdtträgerinn. Miecznikowa Koronna, Litewska. MIECZNIKÓWNA, - y, *ż.*, córka miecznikostwa, des Schwerdtträgers Tochter. MIECZNIKOSTWO, - a, *n.*, urząd miecznika, das Schwerdtträgeramt. - §. *collect.* miecznik z miecznikową, der Schwerdtträger und dessen Frau; n. p. państwo miecznikostwo przyiechali. *MIECZOBOY, - oia, *m.*, *Rs.* мечебитецъ, мечебоецъ, *gladiator*, fektownik, szermierz. *MIECZOTANECZNIK, - a, *m.*, z dobytym mieczem tańcuiący. *Tr.*, der Schwerdttänzer. MIECZOWY, - a, - e, od miecza, *Bh.* mečowý; *Rg.* macni; *Rs.* мечный; Schwerdt=. Kawalerowie mieczowi w Inflanciech. *Wyrw. G.* 576, die Schwerdtritter. *Pam.* 85, 1, 465. Na placu iuż mieczowym żywot mu darował. *Tward. Wład.* 18. U nas w Polszcze nietylko *rozwodu mieczowego*, ale też snać i listowego, dla marności i cudzołóstwa niemasz. *Sekl.* 20. ? - Liniia mieczowa. *Nar. Hst.* 5, 160, t. i. po mieczu, męzka, die männliche Linie; *ob.* Miecz. MIECZYK, - a, *m.*, *dem. nom.* miecz, *Bh.* mečjk; *Vd.* mezhiz; *Sr.* 1. mečžik; *Bs.* maciç; *Cro.* mechich; *Rg.* macciz; *Rs.* мечикъ; *Eccl.* мечецъ; ein Schwerdtchen, ein kleines Schwerdt. Jan Olbracht mieczyk zawsze przy boku nosił. *Stryik.* 661. - §. *botan.* mieczyk *gladiolus Linn.*, *Vd.* mezhishovje; *Rs.* шпажная трава; Schwertel, Schwerdtlilien, rodzay rośliny, rośnie w zaroślach trawnych dziko. *Kluk Dyk.* 2, 29, tak zwane od figury, bo ma liście iako mały mieczyk, albo iako nóż w ostrość się kończąc. *Urzęd.* 158, *Spicz.* 140, cf. kosaciec. Mieczyk smrodliwy *ob.* Staropłodzień. - *Mieczykowie* ziele, s mieczyk. *Cn. Th.*, insze iest ziele mieczyk, a insze mieczykowie. *Urzęd.* 158. Osiękną rzéki, trzcina i mieczykowie wyginą. *Bud. Jes.* 19, 6, sitowie. *Bibl. Gd.*). - §. Mieczyk, ryba. *Chmiel.* 1, 625, *ob.* Miecznik. MIECZYSKO, - a, *n.*, miecz stary, niezgrabny, ein häßliches Schwerdt, *Rg.* maccina. MIECZYSŁAW, - a, *m.*, (*Mieczsław. *Bielsk.* 100, 102, 103), *Nom. propr.*, Mieczysław, mieczem sławny. *Chmiel.* 1, 60. Dziecięciu iuż widomemu imię *Mieczysław*, który iakoby *mieczem sławy* dostępować miał, nadaią. Potym go matka z fraucymerem swym *Mieszkiem* abo *Mieczkiem* z pieszczoty nazwała. Wincenty (Kadłubek) pisze, iakoby ślepego ieszcze przy postrzyżynach od *zamieszki* i rozruchów wszczętych, *Mieszko* nieszczęśliwie nazwać, a potym na chrzcie imię to na lepszą stronę w *Mieczysława* obrócić miano. *Krom.* 53, *Papr. Ryc.*

MIĘDLIĆ, MIĄDLIĆ, - ił, - i, *cz. ndk.*, zmiędlić, pomiędlić *dk.*; cf. miąć, *Rs.* мять, len abo konopie obrabiać międlicą, Flachs oder Hanf räufeln, riffeln, raufen. Len skoro z pola będzie zebrany, zaraz go miądlić, i główki wymłócić. *Zaw. Gos.* Len i konopie miądlić, czesać. *ib.* Aby paździerza, gdy konopie miądlą, w oborę nie miotali. *Haur Ek.* 19. Zmiądleni i zarci są, iako len. 1 *Leop. Jes.* 43, 17. MIĘDLENIE, MIĄDLENIE, - a, *n.*, *subst. verb.*, *Rs.* мятіе, das Flachs= oder Hanfraufen, die Raufe. Czas miądlenia konopi, wypada pospolicie pod tę porę, kiedy iuż inne roboty w polu ustaią. *Jak. Art.* 3, 219. W międleniu baczyć trzeba, aby szkody nie było przez słabe uięcie garści przędziwa. *Przędz.* 15. Mieysce międlenia *Rs.* мяльня. MIĘDLICA, MIĄDLICA, - y, *ż.*, *Bh.* mědlice; *Rs.* мяло, мялица, мялька; narzędzie od międlenia, das Werkzeug zum Riffeln, die Flachsraufe, Hanfraufe. Len iuż przesuszony trzeć trzeba miądlicami, a pocierać cierlicami. *Haur Sk.* 82. Międlica albo łamaczka o dwóch powinna bydź żłobkach; len zaś piérwéy przez międlicę, a potym przez cierlicę przepuszczony bydź ma. *Przędz.* 15. Sposób miądlenia czyli tarcia konopi na miądlicach czyli na tarlicach. *Jak. Art.* 3, 219. - §. Gdy się ciasto dobrze ruszy, umieszać go co naylepiéy rękoma albo iako gdzie zwyczay, międlicą abo drągiem. *Syr.*, cf. mątew, ein Quirl.

MIEDNICA, - y, *ż.*, MIEDNICZKA, - i, *ż.*, *demin.*, *Bh. et Slo.* medenice, medenička; *Sr.* 1. mjdženca; *Sr.* 2. belina; *Vd.* medeniza, vmivauniza, vmivaln, ulivalu, omivalu; *Crn.* mędénza; *Cro.* medenicza, vmivalnicza, umivàcha; *Bs.* mjedeniça (s 2. miedziak), leghegn; *Rg.* leghjén, leghjencich; *Hg.* medentze, medencze, metentze, mosdómedentze; *Rs.* рукомойникъ, рукомойничекъ, лоханъ, лахань, лоханка, тазъ, тазикъ (*Rs.* мѣдница miedziane naczynie, kocieł, garnek; *Ec.* мѣдница miedziak); *Ec.* комовъ, омывальница, мѣдная, лохань умывальная; *etym.* miedź); doniczka do umywania rąk, do mycia głowy, do płokania czego, *pelvis. Cn. Th.*, ein Waschbecken, ein Becken. Miednica do nóg u Rzymian i Greków, fasek u nas używaią abo kociołków niegłębokich, które poszły na miednice; naczynie do nóg, *pelvis. Cn. Th.*, ein Fußbecken. Miedniczka od golenia, das Balbierbecken. Wylali trzy miedniczki wody na każdego. *Pasz. Dz.* 82. Miednica dla przemywania oka, *pelvis pro balneatione oculi. Czerw.* 34. - (§. Miednica, czyli czasza, miara do miodu przasnego, ma garcy 12, czyli garcy cechowych 6. *Czack. pr.* 292, ein Methmaß (*Etym.* miód). Miednice i kwarty maią bydź po wszystkim państwie iednéy miary. *Stat.*

Lit. 100). - §. *Anat.* Z dwóch gatunków kości bezimiennych a z trzeciego kupra, składa się w ciele owa wydrążałość miednicą nazwana. *Perz. Cyr.* 1, 32, der unterste Theil im Schmeerbauche, das Becken. *Krup.* 2, 111.

MIEDNIK, - a, *m.*, (*Etym.* miód), *melitites. Plin. H. N.* 36, 19, *lapis dulci et mellito sapore. Cn. Th.*, der Honigstein; *Rg.* medenizza *vino melato.*

MIEDŹ, - i, *ż.*, *Bh.* měď *aes, cuprum* (zwonowina, *s* miedź); *Slo.* měď, tow, ruda *aes*; *Sr.* 1. mědź, thopor; *Sr.* 2. kuppor; *Vd.* med, medeniza, medu, medenina, *s* mosiądz; *Vd.* kufer, kotlovina, *s* miedź; *Crn.* mèd, mjedu, medu, męd, mjed, *s* mosiądz; *Crn.* bakr, *s* miedź; *Cro.* med, mèdo, *s* kruszec, metal; *Cro.* kotlovina, kuffer, kuffer, bruncs, *s* miedź; *Dl.* mido, myedo *aes*; *Dl. et Sla.* bakar *cuprum*; *Rg.* mjèd; *Bs.* mjed, svakka ftvar, koja se vadi iz rude *metallum*, 2. mjed çrrigljeni *cuprum*; *Rs.* мѣдь, (желтая мѣдь, жёлтая мѣдь mosiądz, мѣдиковѣдъ, мѣдникъ kotlarz, мѣдничество kotlarstwo, *Ec.* мѣдствовати, ковать на наковальнѣ kuć), cf. Obb. Mösch, Hochd. Messing, cf. mosiądz, cf. metal), das Kupfer; miedź, metal czerwonawy, w przełamaniu lśniący, dźwięk wydaiący, twardy, przecięż znacznie ciągły. *Kluk Kop.* 2, 177. Miedź Norwegską poczytaią za naylepszą na działa artyleryczne. *Jak. Art.* 3, 302. Miedź żółta *ob.* Mosiądz. - §. Buiaią wyroione pszczoły, a gdy kto w ten czas w miedź zakołace, zdumiałe powracaią. *Bard. Luk.* 158, w miedziane naczynie). - Miedź, miedziaki, miedziane pieniądze, Kupfergeld.

Pochodz. *miedziak, miedziany, miedzianka, miedzisty, miedźny, miedziolity, miedziennik, miednica, miedniczka.*

MIEDZA, - y, *ż.*, *Bh.* meze, mez (*Bh.* mezník kopiec); *Mor.* meza; *Slo.* meze, pomezý, končina granice *fines*); *Sr.* 1. mjeza, mesa, mjosa granica, mjosnik kopiec; *Vd.* meja, krai, krajishe, *s* granica; *Vd.* mejitise, menitise, namejati, permejati, *s* graniczyć; *Vd.* meini knes, *s* margrabia; *Vd.* möja, mejniss *discrimen*; menik, *s* kopiec; *Crn.* meja *confinia*, meinik, *s* kopiec; *Cro.* medja, medya, mèja, megya *terminus, confinium, meta*; *barb.* mejâsc; *Rg.* meghja, *vulg.* meghiaasc *terminus, maceria*; *Bs.* meghja, ograda od kamenja *maceries*, 2. meghja, brigh, koji rasdigljuie zemglju; *Dl.* meas, *Hg.* megye *terminus*, *Hg.* mezö, mesea, *s* pole; *Rs.* межа granica, kopiec, miedza, сумёжie pogranicze, смежно o ścianę, межевать mierzyć pole, межевщикъ ziemiomierca, *Arab.* מדד *terminus*, *Chald. Syr.* משח *mensus est*, *Arab.* מסח, cf. *Lat.* messus, metior, cf. *Gr.* μετρέω, cf. *Ind.* madjama, *s* między, cf. *Lat.* medius). - *§. granica, okres, Gränze. Spowiednik trzyma króla w miedzach powołania iego. *Wereszcz. Rgl. pr.* - §. Szczególniey: mieysce między dwiema rolami, der Rain zwischen den Aeckern, der Feldanger. Miedze pol ościennych *Rs.* cиоль. Na miedzy płonki maią sadzić. *Haur Ek.* 21. - *fig.* Na miedzy siedzi. *Cn. Ad.* 1226, cf. we dwoie młóci, na dwóch stołkach siedzi). - *transl.* Kiedy w podziale twoiéy mowy niemasz pewnych i znacznych miedzy i kresów, iednę cząstkę odłączsiących od drugiéy, mieszaią się one z sobą. *Pir. Wym.* 147, Gränzpunkte, Ruhepunkte, Ruheplätze. - *Fortif.* miedza, *merlon*, w przedpiersieniu, pełność czyli miąższość przedpiersienia, wzięta od strzelnicy do strzelnicy. *Jak. Art.* 3, 301. Część parapetu między strzelnicami zawarta. *Łęsk.* 2, 229, die Zwischenwände zwischen den Schießöffnungen der Brustwehre.

MIEDZIAK, - a, *m.*, pieniądz miedziany, *Vd.* kufrou denar; *Crn.* meshèza; *Bs.* mjedeniça, novac; *Rg.* mjedeniza; *Ec.* мѣдница, пѣнязь; eine Kupfermünze. Miedziaki, Kupfergeld. Trzy tysiące złotych miedziakami. *Ossol. Str.* 3. - §. b) miedziak, miedziane naczynie, miedziany kocieł, *Bh.* medenec; *Ec.* мѣдномоpénie; *Rs.* мѣдница (*Ec.* мѣдная miednica), ein Kupfergeschirr. Miedziak albo sagan, w którym się różne grube mięsiwa gotuią. *Wiel. Kuch.* 416. Miedziak w piec wmurowany dla grzania wody dla krów. *Świtk. bud.* 56, eine kupferne Ofenblase, das Wasser für das Vieh zu wärmen. MIEDZIANKA, - i, *ż.*, szpilka miedziana. *Cn. Th.*, eine kupferne Nadel. - §. ruda miedziana, miedzianka u górników. *Os. Zel.* 79, Kupfererz. MIEDZIANOBRODA, - y, *m.*, *ahenobarbus*, der Kupferbart, Rothbart. Cesarz Frederyk Miedzianobroda. *Birk. Dom.* 1. MIEDZIOBRODY, - a, - e, *Mon.* 75, 695, kupferbärtig. MIEDZIANOGÓRSKI, - a, - ie, od gór, gdzie się miedź dobywa, Kupferbergwerks. *Mier. Mśc.* MIEDZIANONOGI, - a, - ie, maiący nogi miedziane, kupferfüßig, erzfüßig. Oto miedzianonodzy cielcy ogniem parzą z nozdrzy dyamentowych, *aeripedes*. *Zebr. Ow.* 165. MIEDZIANY, - a, - e, *Bh.* měděný; *Slo.* měděný; *Vd.* medenen, *s aereus* kruszcowy; *Vd.* medini, *Crn.* mèdęn, *s* mosiężny, *Cro.* miden, mèden, *Dl.* miden, *Rg.* mjedni, *Bs.* mjèddeni *aeneus, cupreus*); *Rs.* мѣдный, *Ec.* мѣдяный miedziany, od miedzi, z miedzi, kupfern, von Kupfer, Kupfer=; *Sr.* 1. thoporowe; *Sr.* 2. kuprowy, kuproný; *Vd.* kuffrast, kufrou, kufrast, kotlovinski, bronshen; *Cro.* kufren; *Crn.* kufrast, kufren, bakren; *Sla.* bakreni). Miedziana kopalnia *Crn.* bakrishe). Maleńka miedziana tabliczka. *Teatr* 37 *d*, 49. Szczéro miedziane bez żadnego pobielenia szelągi, były kowane dla ubóstwa. *Star. Mon.* A 3. Rdza miedziana, gryszpan. *Urząd.* 401. Miedziany sok, koperwas, Kupferwasser. *Sienn.* 265. Miedziana piana, miedziany wytrysk, miedziany kwiat, *flos aeris*, Kupferstrehen, Kupferschaum. Gdy w hutach wycieczoną miedź polewaią zimną wodą, wyskakuie ta piana, iako ziarnka iaglane. *Śląszk. Ped.* 416. Miedziana mąka, Kupferbraun, Kesselbraun, stawa się na miedzi, gdy rozpaloną w wodę wrażą, potym z niéy nóżką zaięczą zmiotą. *Sien. Wykł.* *Zwonili na miedzianych *cymbałech. 1 *Leop.* 1 *Par.* 15, 19, na śpiżanych. 3 *Leop.*). - *fig.* miedziany, *s* kamienny, twardy, nieczuły, ehern, steinern, hart, fühllos. Kto co wskórać chce, trzeba mieć miedziane czoło. *Teatr* 27, 89. Człowiek prawdziwie miedzianego czoła. *Przestr.* 101, bezczelnik). Miedziane, w troią miedź miał ten serce okowane, który naprzód nawą swą puścił się na morze. *Birk. Krz. Kaw.* 36. *MIEDZIENICA, - y, *ż.*, *Ec.* мѣдня, кузница мѣдоковальная, die Kupferschmiede. *MIEDZIENNIK, - a, *m.*, χαλκοπλάστης. *W. Sap.* 15, 9, *Jes.* 41, 7, kotlarz. *Bibl. Gd.*, blachę młotem gładzący. *ib. Jes.*, der Erzarbeiter, Kupferschmid; *Rs.* мѣдиковѣдъ, мѣдникъ. - Miedzią handluiący, miedziennik *Crn.* bakrenar. - *§. świą-

zał go dwoma łańcuchoma. *Budn. Jer.* 52, 11, *not.* właściwie: „*miedziennikoma"; - łańcuchami miedzianemi. *Bibl. Gd.*, eherne Ketten. (MIEDZINKA *botan.*, *ob.* Miodunka). **MIEDZIOGROMNY, - a, - e, *poet.*, z miedzi ogromny odgłos wydaiący, metallischtönend. Hucznéy trąby brzękiem miedziogromnym. *Zab.* 2, 396 *Nar.* Szlachetnéy waltorni brzęk miedziogromny. *Nar. Dz.* 3, 41. MIEDZIOKRUSZ, - u, *m.*, Kupfernickel, kruszec arszenikowy, od koloru tak nazwany. *Kluk Kop.* 2, 245. **MIEDZIOLITY, - a, - e, z miedzi lany, von Erz gegossen, miedziany, ehern *propr. et fig.* Zamki królów miedziolite. *Hor.* 2, 200. Mus z miedziolitéy ręki wypuszcza na kogo chce drapieżne osęki. *Hor.* 1, 158 *Nar.*, *Mon.* 75, 595. *MIEDZIOPŁAWNY, - a, - e, topiący miedź, kupferschmelzend, Miedziopławna huta, *Ross.* мѣдиплавильный заводъ. *MIEDZIORZEŹBA, *N. Pam.* 3, 317, *ob.* Kopersztych. *MIEDZIOTARG, *Ec.* мѣднокупилище, *Gr.* χαλκοπρατειον, gdzie się miedź przedaie, der Kupfermarkt. *MIEDZIOZIELONY, - a, - e, kupfergrün, *Vd.* kotlounoselen. MIEDZISKO, - a, *n.*, miedź brzydka, häßliches Kupfer. - *§. W kąſku iadła kryiesz wiszące miedziſka, *pendentia paruo aera cibo celas. Zebr. Ow.* 216. ? MIEDZISTY, - a, - e, miedź w sobie maiący. *Vd.* kufraſt, kotlovinaſt; *Rs.* мѣдоватый; kupferhaltig. Miedziſty kamień *chalcites. Cn. Th.*, *Plin.* 37, 11.

MIEDZKA, - i, *ż.*, *dem. nom.* miedza, ein kleiner Rain. *Tr.* MIEDZNY, - a, - e, od miedzy, Rain=, Grånzen=; *Bh.* mezný; *Rs.* межевый; n. p. miedzne drzewo = na miedzy ſtoiące drzewo. *terminalis. Cn. Th.*, *Bh.* mezník, miedzny kamień, kopiec; *Dl.* meſsnik, = miedzny, ościenny sąsiad.

MIEDŹNY, - a, - e, od miedzi, miedziſty, kupferhaltig. Kamień miedźny, *cadnea*, *lapis ex quo fit aes. Mącz.* - §. 2) miedźny od miodu, *mellarius. Mącz.*, Honig=. Miedźno *adverb.*, n. p. Pilnie pszczoły robią, będzie miedźno albo miodowo, *erit magna copia mellis. Mącz.*, honigreich. **Miedźwiedź Rey Zw.* 17 *b*, *ob.* Niedźwiedź.

MIEDZY, MIĘDZY *praepos.*, *Bh.* mezy, (*cf. Bh.* mezek, *Vd.* meseg, mesek, = muł, cf. mieszaniec); *Slo.* medzi, mezy; *Sr.* 1. mez; *Sr.* 2. máſſ; *Vd.* med, mei, miesama, vmieſs; *Crn.* mêd, mejd, mêj, smejs; *Cro.* mèd, mey, megyu, meju, megy; *Sla.* mediu; *Rg.* mèghju: *Bs.* meghju, ù srid; *Rs.* между, межъ (cf. *Ec.* междный średni состоящiй между двумя вещьми; cf. *Lat.* medius, *Gr.* μεσον, μετα, μεταξυ, *Ger.* mitten, mit, *Ital.* mezzo, *Angls.* mid, *Goth.* mith, cf. *Ind.* madjama; cf. miedza); śrzód, pośrzód; z czwartym przypadkiem na zapytanie dokąd? *ad locum*; z szoſtym na zapytanie gdzie? *in loco*; zwischen; auf die Frage wohin? mit dem Accusat.; auf die Frage wo? mit dem Inſtrumentali. Rozdał między burzycielów pieniądze. *Gaz. Nar.* 1, 264. To hrabſtwo idzie między dwa kliny gór Pyreneyſkich. *Boter* 7. Niźliby na dwór wyszedł między ludzie, powinien używać tego lekarſtwa. *Syr.* 272. Jeszcze moie imię nie miało szczęścia, mieścić się między tłum korrespondentów Wc Pana. *Mon.* 73, 185. Skrytość tylko złości sprzyia, niech ią moralna nauka między grzechy główne położy. *Stas. Zam.* 20. Między złemi znaydziesz dobrego. *Cn. Ad.* 489. Czasem też i między pokrzywami lilia roście. *Kosz. Cyc.* 70. Będąc między młotem i kowadłem, wolałem łaſki Pańſkiéy poſtradać, a niżeli na uczciwym szwankować. *J. Oſſol. Mser.* 57. Miaſta te między ſtrachem i nadzieią były. *Fur. Uw. H k.* Między ſtrachem i nadzieią ſtoię. *Paſt. F.* 310. Potrzeba mi sukień uczciwych, żebym się przynaymniéy między ludźmi mógł pokazać. *Teatr* 14, 113. To ieſt sekret, który między nami tylko wiadomy bydź powinien. *Teatr* 21 *b*, 13. Niech to będzie między nami. *Teatr* 28 *b*, 89. Niech to się zoſtanie między nami. *Ld.* Między nami mówiąc, nie znaią się u nas na ludziach. *Mon.* 66; 77, unter uns gesagt, im Vertrauen... Tak między nami mówiąc, Pan Doktor może się nie poznał na chorobie. *Perz. Lek.* 357. Wątpię, między nami mówiąc, żeby cię Eliza kochała. *Teatr* 5 *c*, 49. - §. z między, = z pomiędzy =, n. p. Z pomiędzy nich naywaleczniéyszy, t. i. z grona ich, z liczby ich, aus ihrer Zahl, aus ihrer Mitte, aus ihrem Mittel; *Vd.* ismed, smed; *Cro.* zmèd, zmegy. MIEDZYBALCZE, - a, *n.*, *intertignium. Cn. Th.* (*Vitruv.* 4, 2), mieysce między balkami. *Włod.*, der Zwischenraum zwischen den Balken. MIĘDZYBOŻ, - a, *m.*, miaſto w Podolſkim, w okolicy przedziwnie urodzaynéy. *Dyk. G.* 2, 156, e. St. i. Pod. MIEDZYBRWIE, - ia, *n.*, *Rs.* междубро́віе, *Gr.* το μεσοφρυον. *Cn. Th.*, mieysce między brwiami. *Włod.*, der Zwischenraum zwischen den Augenbraunen. MIĘDZYCHOD, - a, *m.*, miaſto w Poznańſkim, po Niem. Birnbaum. *Dyk. G.* 2, 156. *MIĘDZYCZASIE, - ia, *n.*, czas między iedną a drugą chwilą upływaiący, die Zwischenzeit; *Ec.* междочасіе. *MIĘDZYDROŻE, - a, *n.*, średnia droga, der Zwischenweg, Mittelweg. *N. Pam.* 17, 255. MIĘDZYDUPIE, - ia, *n.*, grobla, taras między półdupkami, *perinoeum. Perz. Cyr.* 1, 176, die Arschkerbe, *ob.* Międzyszew. MIĘDZYFILARZE, - a, *n.*, *Ec.* междустолпіе, *intercolumnium*, plac między filary. *Cn. Th.*, der Zwischenraum zwischen den Säulen; *Rg.* meghjuredje, = *międzyrzędzie *interordinium.* *MIĘDZYGÓRZE, - a, *n.*, mieysce między górami, ein Ort zwischen Bergen; *Rs.* межгорїе, междугорїе; *adj.* międzygórny межгорный, междугорный. *MIĘDZYKOSTNY, - a, - e, będący między kościami. *Rs.* междукостный, zwischen den Knochen befindlich. *MIĘDZYKŁADKA, - i, *ż.*, *Slo.* medzokladka, medzoſtogka *parenthesis*, *ob.* Nawias. MIĘDZYKROK, - u, *m.*; mieysce między nogami, der Zwischenraum zwischen den Beinen. *Krup.* 2, 157. *MIĘDZYKRÓL, - a, *m.*, *interrex*, *Bielſk.* 609, der Zwischenkönig *ob.* bezkrólewie. MIĘDZYKSIĘŻYCZNY *ob.* Międzymiesięczny. MIĘDZYŁĄZ, - ęza, *m.*, królewszczyzna w województwie Pomorſkim. *Dyk. G.* 2, 156, eine Staroſtie. MIĘDZYLES, - a, *m.*, miaſto w Podlaſkim. *Dyk. G.* 2, 156, eine Stadt in Podlach. MIĘDZYŁOPATCZE, - a, *n.*, pochrzypczyzna. *Cn. Th.*, *interscapilium*, der Raum zwischen den Schulterblättern; *Cro.* jarëk; *Ec.* междорамїе. MIĘDZYMIESIĘCZNY, MIĘDZYKSIĘŻYCZNY, - a, - e, *interauſtris. Cn. Th.*, *Dudz.* 45, zwischen zwey Monathen, oder Monden; *Slo.* mezymeſycný. Międzymiesięczny czas, *Międzymiesięcze*, *Rg.* meghjumjesecje *interlunarium*; *Rs.* междомѣсячіе, межимѣсячіе. *MIĘDZYMIEYSCE, - a, *n.*, *interuallum*, plac

między iednem a drugiém mieyscem, der Zwischenraum; *Rs.* промежутокъ; *adj.* промежуточный. *MIĘDZYMIOT, - u, *m.*, *Rs.* междомѣтїе; *Slo.* medzihádcka, predhadzka, prehaditelka *interiectio*, *ob.* wykrzyknik. MIĘDZYMORSKI, - a, - ie, *bimaris.* *Cn. Th.*, *Dudz.* 45, dwumorski, zwischen zwey Meeren gelegen; *Cro.* megyimorecz. MIĘDZYMORZE, - a, *n.*, ziemi plac wązki między dwoiem morzem. *Cn. Th.*, *Ec.* исопное мѣсто (*Vd.* medmorje, = wyspa), die Landenge, *Isthmus* ziemia wązka między dwoma morzami leżąca. *Wyrw. G.* 11, *N. Pam.* 22, 21. MIĘDZYMURNY, - a, - e, *intermuralis.* *Cn. Th.*, *Dudz.* 45, zwischen den Mauern befindlich. MIĘDZYMURZE, - a, *n.*, *pomoerium*, *Rg.* meghjuprokòpje, der Zwinger, der Platz zwischen den Mauern; *Bh.* mĕstiſſtĕ. MIĘDZYNOŻNY, - a, - e, zwischen den Beinen befindlich. Planeta Wenus panuie macicy u pań, i stroiom ich międzynożnym. *Sienn.* 430, *ob.* międzykrok. MIĘDZYPIĘTRZE, - a, *n.*, *Archit.* mieysce między iednym a drugim piętrem. *Tr.*, der Zwischenraum zwischen den Stockwerken. MIĘDZYPŁUCNY, - a, - e, zwischen den Lungen befindlich. Błona międzypłucna, *mediastinum.* *Perz. Cyr.* 1, 41. *MIĘDZYPOSEŁ, - sła, *m.*, *Slo.* mezyposel internuncyusz. MIĘDZYRZECZE, - a, *n.*, MIĘDZYRZECZA, - y, *ż.*, termin geograficzny, znaczy ziemię między rzekami położoną. *Dyk. G.* 2, 156, cf. *Gr.* ἡ μεσοποταμία, ein zwischen Flüssen liegender Landesstrich; *Rs. et Ec.* междорѣчїе, средорѣчїе, земля, которая лежитъ между двума рѣками. - Na téy międzyrzeczy wielkie imiona dziedziczy. *Pot. Arg.* 532. ztąd MIEDZYRZECZ, - a, *m.*, imię różnych miast: 1) Miedzyrzecz, *Interamna*, lub *Mederecum* w Wołyńskim. *Dyk. G.* 2, 156, eine Stadt in Wolhynien. 2) Międzyrzecz, po Niem. Meseritz, w Poznańskim, leży nad dwiema rzeczkami. *ib.* 3) miasto w Kiiowskim nad brzegiem Rossy. *ib.*; eine Stadt in der Woiwodschaft Kiow. 4) miasto w Podlaskim. *ib.*, eine Stadt in Podlachien. Są i inne w Polszcze małe tego imienia miasta; w Trockim iest starostwo tegoż imienia. *ib.* MIĘDZYRZECZKA, - i, *ż.*, miasto w Kiiowskim. *Dyk. G.* 2, 156, eine Stadt im Kiowischen. MIĘDZYRZECZNY, - a, - e, między rzekami leżący, zwischen Flüssen liegend. Z miasta międzyrzecznego. *Budn. Deut.* 23, 4. z Mesopotamii. *Bibl. Gd.*). MIĘDZYRZĘDZIE, MIĘDZYSŁUPIE *ob.* Międzyfilarze. MIĘDZYSWIECIE, - ia, *n.*, *intermundia.* *Cn. Th.*, *Włod.*, die Zwischenwelt, Zwischenräume zwischen den Weltkörpern. MIĘDZYSZEW, - szwu, *m.*, *perinaeum.* *Krup.* 2, 14, *ob.* Międzydupie. MIEDZYWALE, - a, *n.*, mieysce między podwóynemi wałami, der Zwischenraum zwischen doppelten Wällen. *Tr.* MIĘDZYWODNY, - a, - e, cf. międzyrzeczny, zwischen dem Wasser liegend. Miasto międzywodne. *Morszt.* 79. MIĘDZYWSCHODNI, - ia, - ie, ku wschodowi mieszkaiący, gegen Osten wohnend. Starzy historykowie wszystkie narody północne i międzywschodnie Scytami i Sarmatami za iedno zwali. *Stryik.* 105. MIĘDZYŻEBERNY, - a, - e, będący między żebrami, zwischen den Ribben befindlich; *Ross.* междурёберный. *MIĘDZYZIEMNY, - a, - e, śrzodziemny, mittelländisch. Dzieli Europę od południa morze międzyziemne. *Gwag.* 1. Sydończykowie i Tyryyczykowie byli nayslawnieysi żeglarze dla przyległości morza miedzyziemnego. *Stryik.* 14. Ocean międzyziemny. *Pot. Syl.* 308. MIĘDZYŻYLE, - a, *n.*, mieysce między dwiema żyłami, der Zwischenraum zwischen zweyen Adern. *Tr.*

*MIEGOĆ, *MIGOĆ, (*qu. v.*), - i, *ż.*, wilgoć, die Feuchtigkeit. Rymę miewa bydlę z zbytniéy miegoci powietrza. *Cresc.* 552. Gdy kołami słońce ocyrklowane, znaczy migoć. *Haur Sk.* 101. Jeśli czasu siania ziemia bardzo sucha, tam nasienie lepiéy będzie leżało, niźli w skrzyni, zwłaszcza będzieli potym iaka miegoć. *Cresc.* 155. *MIEGOTNY, - a, - e, wilgotny, feucht (*distg.* migotny). Pod owcami ma bydź sucho, bowiem miegotne *stanie nie tylko ich wełnę psuie, ale też i kopyta chropawe czyni. *Cresc.* 556. Pastwiska owcom naypożytecznieysze na suchych łąkach, ale miegotne mieysca są im niezdrowe. *ib.* 556. Owoc czasu pogodnego zbierany, smacznieyszy bywa, niż ten, który bywa zbieran czasu miegotnego, albo gdy ma bydź deszcz. *Cresc.* 676. Owoze mięso nie dobrego smaku, bowiem bardzo miegotne. *ib.* 565. MIEGOCĘ się, MIEGOTAĆ się, MIEKCIĆ się *ob.* Migotać.

MIĘKCZYĆ, - ył, - y, *cz. ndk.*, zmiękczyć, umiękczyć *dk.*, *Bh.* měkčiti, změkčiti, obměkčiti, obměkčowati; *Sr.* 1. womechczschem; *Crn.* mèhkâm, mèhkim, mehzham; *Vd.* vmehkuvati, omehkiti; *Cro.* mehchati, mèhkcham, mehkotim; *Rg.* mekotiti, mekscjatti, omekscjatti, omekscjâvati; *Bs.* mekscjati; (*Hg.* lágyatanni, cf. łagodzić); *Rs. et Ec.* мягчить, смягчить, смягчать, умягчить, умягчать, измягчаю (cf. *Gr.* μαλακίζω); zmiękczać, miękkim czynić, *propr. et fig*, weich machen, erweichen. Łobodę przyłożyć na twardość albo na guzłę; tedy miękczy, i ból uśmierza. *Spicz.* 10. Prośb, gniewu, łez nawetem, miękcząc go, używał, Ale cóż, gdy na wszystko głuchym zawsze bywał. *Teatr* 45 *b*, 16. Jużem ią zaczynał miękczyć; serce iéy skłaniało się ku politowaniu. *ib.* 57, 24. Przestań mię miękczyć dowodami przywiązania swego. *Teatr* 50 *c*, 114. Upartych żydów Piotr miękczy cudami i mądremi wywodami. *Groch. W.* 81. Miękczący *Ross.* мягчительный. MIĘKCZYĆ się *recipr.*, = MIĘKCZEĆ, - ał, - eie, *neutr. ndk.*, MIĘKNĄĆ *idntl.*, zmięknąć, zmiękczeć *dk.*, *Bh.* měkčeti, měknauti, změknauti; *Slo.* měknu; *Sr.* 1. womaknu; *Cro.* maknem; *Hg.* meglágyúlok; *Rs.* мякнуть, мягчѣть, *Ec.* мягчѣю, мягкотѣю, мягкну, *Gr.* μαλακίζομαι; miękkim się stawać, *propr. et fig.*, weich werden, gelinde werden, erweicht werden, sich erweichen lassen. Twarde dęby, srogie skały, Zmiękczyłyby się, i łzy wypuszczały. *Past. F.* 20. Już się zmiękcz, iuż się nasyć, *przecz przyczyniasz męki? *Bard. Tr.* 500. Biada tym, ktorzy iak twarda opoka nie miękczą się, ani im łza nie padnie z oka. *Teatr* 44, 31. Trybu się odnozyli zmiękczeni dawnego, Zwolna się przyuczywszy Egipskiéy swobodzie. *Bard. Luk.* 16, rozpieszczeni, zniewieściali). Patrząc na niego, serce mi mięknieie. *Teatr* 2, 127 *Bars.* Duszę masz nieokrutną i czyniącą pięknie, Która nad przypadkami nieszczęśliwych mięknie. *Tręb. S. M.* 132. Na honor! widzę, iuż cały mięknę, Na te przymioty i wdzięki piękne. *Teatr* 56 *d*, 21, roztapiam się, rozpływam, iak wosk, iak masło na słońcu. MIĘKCZENIE,

- ia, *n.*, *subst. verb.*, zmiękczanie, zmiękczenie, das Weichmachen, Erweichen. Kupcy rzeczy zmiękczeniu animuszów służących, do Belgów nie maią przywozić. *Warg. Cez.* 2, rozpieszczenie, złagodzenie). MIĘKCZYCIEL, - a, *m.*, *Cn. Th.*, miękczący, zmiękczaiący, der Erweicher, der etwas weich macht. MIĘKCZYCIELKA, - i, *ż.*, die Erweicherinn. MIĘKINY, - in, *plur.*, słodziny, otręby, czyli plewy drobne ze zboża, *Vd.* mezhine, *Ec.* осѣвки, отрубы, *Rs.* мякина, zarte Hülsen und Spreu. Miękiny, które z prosa otłuk anego odchodzą. *Syr.* 1006. Kiedy się prosa rodzą, iagły tłuc, i miękiny chować dla świni. *Zaw. G.*, *Haur Ek.* 75. - §. *Spissamentum* treść, drożdże, miękiny i wszelakie ostatki z wyżętych a wybitych rzeczy. *Mącz.*, gąszcz, dicker Satz, Brey. MIĘKISZ, - a, *m.*, dolna wisząca część ucha. *Tr.*, ięzyk uszny, das Ohrläppchen. - §. miękisz pozostały po wyciśnioney miękko ugotowaney rzepie. *Kluk Dyk.* 1, 78, miękki gąszcz, miękiny; cf. *Rg.* mekotta, mecina, mehscina *pulpa*; *Ross.* мякишъ, мякишекъ środka chleba, mięsistość owocu, brzusiec palców. - §. w *górn.* miękisz, mydłak, ziemia przybocsna rudzie, do niey podobna, z tym wszystkiém nie iest rudą. *Os. Zel.* 80, Seifenerde. MIĘKKAWY, - a, - e, MIĘKKAWO *adv.*, nieco miękki, *Rs.* мягковатый, weichlicht, gleichsam weich. Pęcherzykowata nabrzmiałość miękkawo uczuć się daie. *Perz. Cyr.* 3, 143, cf. pulchny. MIĘKKAWOŚĆ, - ści, *ż.*, *Ross.* мягковатость. MIĘKKI, MIĘTKI, - a, - ie, *Bh.* měkký, měkký, jjdký; *Sr.* 2. mekí; *Sr.* 1. mechkí, miechkí, miachkí; *Vd.* mehak, miehek, mehek, meuk, mehahmu, mejhak, mehak; *Crn.* mèhk, mekak, mekushn; *Cro.* mèhkek; *Dl.* mekahan, mék; *Rg.* mék, meek, mékahan; *Sla.* mekan; *Bs.* mekki, mekahan; *Rs.* мягкій, мягонькій, cf. *Gr.* μαλακος, cf. mknąć, mgnąć, cf. *Ger.* schmiegen, *Dan.* myg, cf. *Rabb.* רך molle); nietwardy, weich. Wszelkie ciało, które mierną siłą znacznie ściśnione bydź może, nazywa się miękkim. *Hab. Mech.* 230. Gdy nie trzeba znaczney siły na rozdzielenie cząstek iakiego ciała, to ciało nazywamy miękkim. *Rog. Dośw.* 1, 66. Miękkiemi częściami ciała są: chrząstki, myszki, żyły suche, więzy, błony, błonki i wnętrzności. *Perz. Cyr.* 1, 13. Drzewa miętkie, składaiące się z żyłek miętkich rzadkich białych, takie są: olszyna, leszczyna, wierzbina, lipina, topolina. *Jak. Art.* 1, 66. Jasion, buk, kasztan, iodła, sosna, liczą się między gatunkami miętkiego drzewa. *Jak. Art.* 3, 152. Na rogaciznie naypodleysza skóra biała, bowiem bywa namiękczeysza. *Cresc.* 548. Wody miękkie: deszczowe, śnieżne, rzeczne, ieziorne. *Hub. Wst.* 120; weiches Wasser. - *transl. et fig.* Łagodny, łaskawy, miękki, cichy. *Cn. Ad.* 419, weich, gelinde; cf. dobry iak lato); *Ec.* мягконравный, добронравный. Charakter miękki *Rs.* мягконравïе. Na końcu każdego obiadu, taka bywa miętka, iak masło. *Teatr* 8 c, 46. Mindaka Stroynat zabił, a państwo Litewskie osiadł; wszakże nie miękczeyszym ten stawił się chrześcianom. *Krom.* 272. - §. Miękki, = delikatny, miły, delikat, zart, lieblich. Głos iéy miększy i wdzięcznieyszy zniewalaiące wydawał odgłosy. *Węg. Mar.* 56. Prawdę prędzéy w ludzie więc wmówiemy, Kiedy rym miękki doda iéy wdzięczności. *P. Kchan. Jer.* 2. Nie widać w niéy było ułudności miękkiéy, niebutnéy, którą miłość nasłarcsa, *Zab.* 11, 87 *Pias.* Od miękkiéy młodości moiéy. *Agu. Msc.* - §. Miękki, = pieszczony, delikatny, z przyganą: zniewieściały, niemęzki, zärtlich, weich, weichlich; *Ec.* мягкотелый, сластолюбивый; *Rs.* нѣжный. Człowiek miękki, *Rg.* mekoputiza; *Crn.* mèkush, mekushnèk; *Sr.* 1. mechkhwcz. Miękkim, pieszczonym bydź *Ec.* ласкосердствовати. Miękkie kobiety krzyki boleści wydały, Mężczyzny chociaż twardsze, łzy wylewały. *Przyb. Luz.* 136. Pieszczone dziecię miękka matka w płaczu tuli. *ib.* 48. Prosił młody Leszek, aby go więcéy w miękkim białychgłów towarzystwie nie trzymano. *Nar. Hst.* 4, 116. Rzymianie obrzydzili sobie nakoniec Grecki ięzyk, iakoby niewieści i miętki. *Sk. Dz.* 32. Dusze miętkie rozkosz cnocie przekładaią. *Jabl. Tel.* 46. - §. Miękkie szaty, abo iedwabne, mężczyznie za hańbę przyczytaią. *Eraz. Ob. B.* MIĘKKO, MIĘTKO *adv.*, Miękczéy *compar.*, *Bh.* měko, měkce), weich. Ty śpisz miękko na miękkim materacu. *Bard. Luk.* 185. Miękko spał, kto na ławie całą noc przespał. *Cn. Ad.* 126, *bene dormit, qui non sentit, quam male dormiat*, czego zgoła nie czuiemy, na to się nic nie skarżemy). - §. *moral.* Upomniał go miętko i łaskawie. *Sk. Dz.* 648, łagodnie, sanft. - §. *abusiv.* miękko, = zniewieściale, pieszczenie, *Rs.* нѣжно, weichlich. Z młodych lat nie choway dzieci miękko, Niech przywyka synaczek niewczasom. *Opal. sat.* 5. Miękko żyią, to na toż samo wychodzi, iak gdyby mówili, że źle żyią. *Pilch. Sen. list.* 2, 335. **MIĘKKOLICZNY, - a, - e, n. p. Mało pomogą muszy miękkoliczne, Kiedy Kupidynowe dochodzą strzały sercotyczne. *Zimor. Siel.* 274, lica miękkiego, weichwangig. MIĘKKONOGI, - a, - ie, *mollipes. Cic. Div.* 1, 9, weichfüßig. *Cn. Th.*, *Sr.* 1. mjechkohnohawcz; *Cro.* mehkonog, nogomehkek. MIĘKKORĘKI, - a, - ie, delikatnych ręku, mit zarten Händen. *Tr.* MIĘKKOŚĆ, MIĘTKOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* měkost; *Vd.* mehkota, mehkust, mehkoba, mezheunost; *Crn.* mehkushnost, mehkust, mehkóta, mehkóba; *Bs.* mekota, mekahnost; *Rg.* mekós, mekscina, mekota, mèkaknos; *Cro.* mehkócha; *Dl.* mekota, mekoszt, mekchina; *Sr.* 1. miechkosci; *Rs.* мягкость, *Ec.* мягкота, cf. *Gr.* μαλακότης); *oppos.* twardość, *propr. et transl.* die Weiche, die Weichheit, die Weichlichkeit; cf. zniewieściałość, pieszczoność, papinkowatość, *Sr.* 1. mechkliwcztwo; *Rg.* mekuhnos, mekoputnos; *Eccl. et Ross.* мягкость, сластолюбïе, нѣжность, нѣга, щастство, ласкосердïе, ласкосердство. Żyć nie masz w gnuśliwéy miękkości. *Mon.* 68, 169. MIĘKKOSERCY, - a, - e, serca miękkiego, *Vd.* mehkoserzen, weichherzig, *Subst.* miękkoserćość *Vd.* mehkoserzhnost, Weichherzigkeit. MIĘKKOSKORUPY, m. p. pław. *Tr.*, eine weichschalige Muschel. MIĘKKOUSTY, - a, - e, weichmäulig. *Tr.* Koń twardousty, koń miękkousty. *ib.* MIĘKKOWŁOSY, - a, - e, włosów miękkich. *Cn. Th.*, weichhaarig; *Ec.* мягковласый. MIĘKNĄĆ *ob.* Miękczeć. MIĘKUCZKI, - a, - ie, MIĘKUCHNY, - a, - e, MIĘKUSIEŃKI, - a, - ie, *int. adj.* miękki; Miękuczko, Miękuchno, Miękusieńko *adv.*, *Bh.* měkaučký; *Sr.* 1. mechkujki, pomechkujki; *Cro.* mèhkehen; *Ross.* мякохонькій, мякошенькъ, sehr weich, ganz weich. Skrzydła muszki miękuchne, z Zefirów złożone,

niby z delikatnego iedwabiu stocone. *Zab.* 10, 191. *Molliculus* cienki, miękusieńki, subtelniuchny. *Mącz.* Miękusieńka blaszka. *ib.* (*Ross.* мякушка zgniłka, odlełałka).

Pochodn. *domiękczyć*, *namiękczyć*, *namiękczać*, *namiękać*, *namięknąć*, *omiękczyć*, *odmiękczyć*, *odmięcz*, *odmiękać*, *odmięknąć*; *pomiękczać*, *pomiękczyć*; *przemiękczyć*, *przemiękać*, *przemięknąć*, *rozmiękczyć*, *rozmiękać*, *rozmięknąć*; *zmiękczać*, *zmiękczyć*.

*MIEKTAĆ *ob.* Migotać.

*MIEKUT, - a, *m.*, n. p. Sardowie noszą dla cięcia i dla pchnięcia przy boku miekuty. *Pot. Arg.* 273, cf. miecz.

MIEL, - i, *ż.*, mielizna, odmiel, mieysce miałkie w wodzie, miałkość, płytczyzna, eine Untiefe, ein seichter Ort im Wasser, cf. bród; *Rs.* мель; *Ec.* мѣль на водѣ, мѣлкота, мѣлководїе, отмель (*distg. Rs.* мѣлъ kréda, *Ec.* мѣлъ, вапно wapno). Puściwszy głąb, po mieli się wozimy. *Cn. Ad.* 354. Na mieli utonąć. *Cn. Th.*

MIELCARZ, - a, *m.*, z *Niem.* der Mälzer, Malzmacher słodownik, który słod robi, *Bh.* sladownik, sladek, hwozda ozdownik; *Rs.* солодовникъ. Mielcarz, ieżeli cokolwiek spóźni się, słod zatęchnie. *Switk. Bud.* 268. MIELCARKA, - i, *ż.*, *Cn. Th.* 1018, die Mälzerinn. MIELCUCH, - a, *m.*, ozdownia, słodownia, *Bh.* sladowna), das Malzhaus, die Malzdarre. Gdzie znaczna iest propinacya, muszą bydź wielkie mielcuchy, znaczne słodownie. *Switk. bud.* 265, mielcuch albo browar. *ib.* 264, Brauhaus. *Dudz.* 45. O browarze albo o mielcuchu. *Haur Sk.* 161.

MIELĘ *ob.* Mleć. MIELEC, - lca, *m.*, miasto w Sandomirsk. nad Wisłoką. *Dyk. G.* 2, 155, eine Stadt im Sandomirischen. - §. Mielec, gatunek trawy, *poa aquatica Linn.*, młoda dobrą paszą dla owiec. *Kluk Dyk.* 2, 206, wiklina wodna. *Jundz.* 117, Wasserrispengras. MIELENIE, MEŁCIE, - ia, *n.*, *subst. verbi* Mleć, das Mahlen in der Mühle.

MIELERZ, - a, *m.*, z *Niem.* der Meiler, Holzhaufen der Kohlenbrenner, *Bh.* milir, *Suec.* mila, cf. *Vd.* milar, deset zentou, *Crn.* majlar, z 1000 funtów surowego żelaza). Mielerz, stos z drzewa, na kształt stogu porządnie ułożony, z którego węgle kurzą. *Os. Zel.* 79. Źle kiedy węglarz mielerz nadto pochyły robi, albo ieden bok mielerza układa z drzewa grubego, drugi z cienkiego. *Os. Rud.* 73, *ib.* 582, cf. mielerz razować, obrazować). Weź waynsztynu i saletry, ugnieć na kształt głowy cukru, połóż na wierzch wągiel, a będzie do dna iakoby mielerz gorzeć. *Sien.* 513.

MIELIZNA, - y, *ż.*, *Bh.* mělčina; *Slo.* námel; *Crn.* melina; *Bs.* plitko, gaziscte; *Rs.* мѣлководїе, мель, отмель, сόрма (*Rs.* мѣлизна, мѣлочь drobiazg, fraszka); *Ec.* мѣлкота, мѣль на водѣ, мѣлины, мѣли, мѣлкїя мѣста въ рѣкахъ; miałkie mieysce w wodzie, miela, płytczyzna, blak, eine Untiefe, ein seichter Ort, cf. brod). Znalazłszy na Odrze mieliznę, przeszedł na drugą stronę bez trudności. *Nar. Hst.* 3, 157. Przeszli Wisłę, częścią łodziami, częścią w bród mieliznami. *ib.* 4, 140, *Przyb. Luz.* 23.

MIELNIK, - a, *m.*, n. p. Poydźno Waść do mielnika, żeby emlił zaraz, *Teatr* 8 *b*, 25, co miele w młynie, der Müller, *Rs.* мельникъ. Mielnicy za Kaz. Jag. układali między sobą towarzystwa; a w ustawie swoiéy względem dozoru młyna warunki postanowili. *Czack. pr.* 1, 191. MIELONY, - a, - e, zmełty, gemahlen in der Mühle, n. p. pszenica mielona. *Radz. Levit.* 2, 14. Mielone mąki. *Kluk Rosl.* 3, 259. MIELUCHNO *intensiv. adv.* Miałko, z drobniuchno, in feinen Körnern, ganz fein zerstoßen. Pieprz, cynamon, siarkę mieluchno zetrzyy. *Sien.* 371. Mieluchno trą perły niektórzy na proch do zębów. *ib.* 516. *MIEŁY, Mielszy *ob.* Miałki.

MIENCARSKI, - a, - ie, (*aliud est* mincarski) od zmieniania pieniędzy, wekslarski, Wechsel=, Wechsler=; *Bh.* měnný. Wszedł Jezus do kościoła, i wyganiał wszystkich, którzy przedawali w kościele, i stoły mieńcarskie. *Leop. Matth.* 21, 12. MIENCARSTWO, *MIEŃCZARSTWO, - a, *n.*, wekslarstwo, zmienianie pieniędzy, das Geldwechseln. Do pieniężnego handlu należy *mieńczarstwo. *Petr. Pol.* 5o, *ob.* Mincarstwo.

MIENIAĆ, - iał, - ia, *cz. contin.*, *Bh.* měniwati *frequ.*), zamieniać, frymarczyć, vertauschen, verwechseln, wechseln. Bartek z swego stanu bardzo kontent, żeby go na inszy mieniał. *Teatr* 52, 44. Jakaż to szkoda, że mieniać żon swych nie można. *Teatr* 14, 68. - §. Mieniać się z kim na co, albo czym, *recipr.*, frymark z kim czynić na co, einen Tausch mit jemanden, mit etwas, machen; *Sr.* 1. mieniam so. Mieniał się z nim odzieniem, wypuścił go tylnemi drzwiami, a sam się do pokoiu wrócił. *Warg. Wal.* 215. MIENIANIE, - ia, *n.*, *subst. verb.*, zamiana, das Tauschen, der Tausch. 1) *Mienić*, - ił, - i, *cz. ndk.*, zmienić, przemienić etc. *dk.*, *Boh.* měniti, změniti; *Sr.* 1. mienim; *Crn.* mejnam, meinam; *Vd.* menjati, mejniat, menit, enu sa drugu dati, taushat; *Rg.* mjêniti; *Cro.* menyati; *Rs.* мѣнять, смѣнить, смѣнять, смѣнивать; mianę czynić, odmieniać, ändern, verändern. Co to iest? gdy cię uyrzę, zaraz kolor mienię, Albo bledniesz albo zbytnie się czerwienię. *Zab.* 16, 298. Zmienione masz oczy, płakałeś zapewne. *Teatr* 4, 59, nie wyglądaią, iak zwyczaynie). Iednak twarzy nie mienił, i wesołym się pokazował. *Sk. Dz.* 1169. Nie masz nadziei mienić, w naywiększym strachu a niebezpieczeństwie o panu swoim. *Rey Zw.* 200 *b*. - *Mienić* się *recipr.*, odmieniać się, sich verändern, sich ändern. Zbladłem raz, to znowu rumieniłem się, sto razy zmieniała się twarz moia. *Teatr* 3 *c*, 7. O iak się zmienił, gdzież ono rumiane lice, gdzie twarz wesoła? *Dambr.* 455. Dayci go bogu, iako się zmieniła, Ta tu kraina, iakby nie ta była. *Past. F.* 265. Mam to z doznania, Jako się ludzkie wole mienią i mniemania. *Jag. Wyb. O.* 4. Wino, których czasów się naybardziéy mieni. *Sleszk. Ped.* 580. Z lada przyczyny zdanie mieni się człowieka, Co chce iedna godzina, druga się odrzeka. *Min. Ryt.* 4, 188. Lata się mienią, lecz nie natura w człowieku. *Nar. Dz.* 3, 216. Czasy się mienią, i my się w nich odmieniamy; Jakże to? zawsze gorsi z czasem się stawamy. *Min. Ryt.* 5, 216, *mutantur tempora, et nos mutamur in illis*. Mienią się rzeczy, tak iak my zmieniamy. *Kras. List.* 2, 89. - Mienić się, cerę twarzy odmieniać, n. p. zemdlewaiąc, die Gesichtsfarbe verändern, bleich werden, erbleichen. Cem ią otrzeźwiła,

znowu mdleć zaczęła, znowu się mieniła. *Teatr* 43, *c*, 53. *Mieniony*, *part. perf.*, zmieniony, odmieniony, odmienny, zmienny, n. p. Głosem żałosnym i mienionym wołał: bieżcie, bieżcie sąsiedzi, miaſta naszego mury wywrócono. *Warg. Wal.* 111, nieswyczaynym, mit ungewöhnlicher Stimme. - §. mienić, = mienionym co do koloru czynić, pſtrzyć, bunt machen, mit mannigfaltigen Farben schmücken. Tam łąka się zieleni, Którą kwiat rozmaity wdzięczną farbą mieni. *Szym. Sw. W.* 3. Mienić się *recipr.*, odmiennemi kolorami się pſtrzyć, sich bunt färben, mannigfaltige Farben annehmen, oder haben, in verschiedne Farben spielen, *schillern, schielen. Mora (materya iedwabna) z każdéy ſtrony inaczéy w oko biie, owo zgoła mieni się, iak cudowny obraz. *Mon.* 74, 366. Kierz biały, kierz czerwony, nadobnie się mienią, Drugim rzędem fiołki za tym się zielenią; To wszyſtko swym porządkiem rozsadzone było, Tak iż się iedno z drugim farbami mieniło. *Rey Wiz.* 23 *b.* Mieniony farbami, = pſtry, bunt gemacht, bunt; *Bh.* měnawý *discolor*. Wszyſtkę bacaność obrócił na chuſtkę moię, i na suknią mienionego koloru. *Zabł. Roz.* 102. Szarłat rozmaitemi farbami i haftami mieniony. *Oſſol. Sen.* 16, *variis coloribus diſtincta*). Zasłona robotą tkacką mieniona, i przetykana. *W. Exod.* 36, 35. Szczęście w mienionéy szacie chodzi. *Birk. Zam.* 26, cf. łaſka pańſka na pſtrym koniu ieździ).

2) MIENIĆ *czyn. ndk.*, (cf. namienić, *Ety.* miano, cf. *Lat.* memini, comminisci, *Gr.* μνάομαι, μνᾶειν); = wspominać, mianować, nennen, erwähnen. Mień hasło *dic caſtrense verbum*. *Mącz.* Hasło wiary, przez któreby rozeznawani byli wierni od inowierców, gdyby *mienić hasło* zapytani byli. *Smotr. Ek.* 22. Nie mień octu, piwo warząc. *Rys. Ad.* 41, nie wspominay złego). - Mienić, ogłaszać za co, als etwas bekannt machen. Pisma ich ganiłem, i heretyckie bydź ie mieniłem, a gdzie tego potrzeba była, i dowodnie pokazowałem. *Smotr. Nap.* 6. Pochlebcy prawdę za fałsz, a fałsz za prawdę mienią. *Zab.* 15, 279. Wielki fałsz, mienić się i ozywać chrześcianinem, a uczynków chrześciańſkich nie naśladować. *Rey Pſt.* *J i* 5. Pytał go, ieśli się mieni, abo chce bydź członkiem tego kościoła? *Baz. Hſt.* 211. - §. mienić, = mniemać, poczytywać, rozumieć, dafür halten, glauben, achten, meynen, *Vd.* mienit). Ty szedłszy chłopu w dom, wszyſtko mienisz twoim. *Star. Vot. E* 4. Jan król Czeſki mienił się mieć blizkość do króleſtwa Polſkiego, gdyż ma Wacława córę. *Bielſk.* 179. Ci którym przesądy pożytki przynoszą, każdą książkę, ukazującą szkodliwość ich, mienić będą, że ieſt przeciw religii. *Gaz. Nar.* 1, 35. Woiewoda Krakowſki iechał do Mieczysława, chcąc mu się z tego sprawić, co nań mieni. *Bielſk.* 112. Był S. Wacław w podeyrzeniu u pogan, którzy nań mienili, że Drahomirę dał potaiemnie zabić. *Biel. Sw.* 144 *b.* - - 1) MIENIE, - ia, *n.*, od słowa Mienić 2); = sława, imię, der Ruf, der Name. Uczciwe *mienie (*rumor*) ieſt to iak maiętność druga. *Min. Ryt.* 4, 139. Za twym rozkazem idą Cześć, sława, mienie, hańba z ohydą. *Chrośc. Job.* 193. - - 2) MIENIE, - ia, *n.*, *subſt. verbi* Mieć; = posiadanie, das Haben, Besitzen. Więcéy pociechy z nadziei, aniżeli z mienia. *Oſſ. Str.* 3. - §. b) co kto ma, lub iak się ma, maiątek, (die Habe), das Vermögen; *Bh.* gměnj; *Slo.* gměnj, ſtatky, zboij; *Vd.* imetik, imetje, imanjoſt (*ob.* imienie), *Crn.* imęnje; *Rs.* имущество, имѣнïе, поклажа, зажитокъ (cf. zażyć); *Ec.* живоmы (cf. żywot), cf. *Ec.* неимущество niedoſtatek, ubóstwo, благоимѣнство, благоимство dobry byt, *Rs.* благосостоянïе. Jeſt w nim grunt poczciwości, dar wyższy nad mienie. *Teatr* 43 *b*, 82 *Drezd.* Nie łakomili się na dobre mienie, ale wszyſtko opuściwszy, z iałmużny tylko żyli. *Star. Dw.* 49. Przedłużeniem woyny mienia ich i maiętności szkodę ponosiły. *Pilch. Sall.* 229. Kray nasz całe swoie mienie winien roli. *Gaz. Nar.* 1, 20. - MIENIONO *adverb.*, odmiennie kolorami, pſtro, bunt. Mieniono czynię. *Cn. Th.*, pſtrzę. MIENIONY, - a, - e, *part. verbi* Mienić *qu. v.* - MIENIONY, - ego, *n.*, a) taniec, w którym się damy z mężczyznami mienią, der Wechseltanz, wo Damen und Chapeaux einander abwechseln. - §. Mienione, zielone, gra dziecinna, ein Kinderspiel. Choć odmiany w rzeczach są lubione, Lepsze gonione w szczęściu, niż mienione. *Jag. Wyb. E b.* MIENIOKRUSZ, - u, *m.*, Taubenhalserz, kruszec mieniący się w różnych kolorach. *Kluk Kop.* 2, 234. *MIENNOSC, - ści, *ż.*, odmienność, die Veränderlichkeit. Mienność luny. *Chodk. Koſt.* 13. 1) MIENNY, - a, - e, *Bh.* měnitedlný, měnnj; *Rs.* мѣновный; mogący bydź przemienionym, verwandelbar. Grunt wszyſtkich ciał ieſt we ſkło mienny, gdyż ich oſtateczne prochy można w ſkło obrócić. *Stas. Buff.* 16. (cf. *Bh.* měnnj liſt, = wexel). 2) - - mienny, od miana, w ſkładanych: *dwumienny*, *bezmienny*.

MIENTUS *ob.* Miętus.

MIER *ob.* Mir.

MIERNICKI, - a, - ie, MIERNICZY, (*contr.* Mierczy. *Kosz. Cyc.* 161.) - a, - e, *Etym.* miara; *Bh.* měřický, *Ross.* мѣрильный, мѣрительный, межевый; od mierzenia, czyli miernictwa, Meß=, zur Meßkunst gehörig, geometrisch. Geometrya, to ieſt miernicka nauka, (miernictwo) *Grzępſkiego*. Mierniczny pręt, placowy, laſka do placu mierzenia, łokieć też zowią. *Cn. Th.*, *Cro.* zemlyomernicza; *Hh.* földmérték; *Vd.* merna shnura, meraunaverv, die Meßruthe. Mierniczy ſtatek, celowy, naczynie którym proſtują, w proſt mierzą, *groma*. *Cn. Th.* ein Linial mit Diopteru. MIERNICTWO, - a, *n.*, ziemiomiernictwo, nauka miernicka; *Bh.* měřictwj; *Crn.* mirſtvu; *Vd.* merna viednoſt, merna vmetalnoſt; *Cro.* meroznanye; *Rs.* землемѣрïе, die Meßkunst. MIERNICZNE, - ego, *n.*, mierniczego zapłata. *Cn. Th.*, das Meßgeld. MIERNICZY, - ego, *m.*, MIERNIK, - a, *m.* *Bh.* měřič; *Sr.* 1. měrcz, měrnik; *Crn.* mirzhun; *Rg.* mjerrilaz, mjerâc; *Sla.* mirácz; *Vd.* mernik, merez, merzhun, merni saſtopnik, merni vmetalnik; *Bs.* mierenik; *Cro.* merecz, mernik, meritel, kupnenik, polyomérecz, zemlyomérecz; *Hg.* mérö, mereü, földmérő; *Rs.* мѣритель, мѣральщикъ, межевщикъ, размысль; *Eccl.* мѣрильникъ, мѣритель. miernik powszechnie każdey rzeczy, długiey, wysokiey, szerokiey, dalekiey, blizkiey. *Cn. Th.*, *mierzyciel*, der Messer. Mierniczy, miernik pol, gruntów *ib.* der Feldmesser. Jnaczey świat malarze, inaczey miernicy, Konterfetować zwykli na małey tablicy; Miernik wszyſtek krąg ziemſki liniiami kryśli, Nie wiele oczom, więcey poka-

pokaznie myśli. *Zim. Siel.* 126. Miernik abo geometra, od punktu, iako przeznaczonego celu, wymiar czyni. *Haur. Ek.* 22. Miernicy ieździli po Podlasiu, a ſtarszy nad niemi, czasem przez pośrzodek izby sznur miernikom ciągnąć kazał, dziury poprzewierciawszy. *Gor. Dz.* 145. Mierników naywięcey ieſt w Mazowszu, niż gdzie indziey w Koronie. *Grzęp. G. K* 2 *b.* Miernik abo Mierniczy, urzędnik, który miar publicznych dogląda, ὁ μετρονόμος. *Cn. Th.* der Maßaufseher, der über die Maße die Aufsicht hat. Józef był sprawcą wszyſtkiego państwa Egiptſkiego, i iakoby miernikiem a szafarzem nad zbożem i gumny Faraona. *Glicz. Wyc. C* 6. *ob.* mirocznik. - b) Mierniczy, *geometra*, rodzay zanocnic, których gąsienice chodząc cale się ſkrzywiaią, i tyle zarazem poſtępuią, ile same są długie. *Kluk. Zw.* 4, 102. eine Art Nachtfalter. - §. *Miernik, człowiek umiarkowany, wſtrzemięźliwy, ein Mäßiger, *oppos. Nie*miernik, n. p. Trudno, żeby niemiernik ku ſkromnemu życiu przyzwyczaił się. *Modrz. Baz.* 29, ein Unmäßiger cf. rozpuſtnik). MIERNIE, MIERNO, *Adv.*, pod miarą, niezbytecznie, śrzednie, mäßig, mittelmäßig; *Bh* mjrně; *Cro.* zmèrum; *Dl.* szamirom; *Hg.* mertekleteſsen; *Rs.* умѣ́ренно. Niemiernie *Slo.* nemirně, nad miru, Królewna chodziła do klasztoru, a tam w refektarzu bywała uczciwie i miernie z Gwilelmem i z innemi pany, takież z paniami, wesoła. *Biel. Sw.* 227 *b.* Miernie się mam, ani zbyt źle, ani zbyt dobrze. *Teatr* 34 *b, B* 2. - §. Miernie, w miarę, w cel, nie chybiąc celu, dobrze mierząc, godząc, trafiaiąc, trafnie, celnie, genau abgezielt, accurat, richtig ins Ziel treffend. *Ross.* мѣ́тко, цѣ́льно, цѣ́лько. Było 700 mężów, tak miernie biiących z procy, że też i włosu nie chybili. 1 *Leop. Jud.* 20, 16. Ten puſty chłopiec, lśniący się piórami, Jak miernie z łuku srogie puszcza ſtrzały. *Bard. Tr.* 134. Strzały mierno do celu puszczaiąc z łuków. *Lib. Hor.* 34. Umiey łuk miernie ciągnąć, umiey bronią władać. *J Kchan. Dz.* 42. Szlachcic tak miernie ſtrzelal, że z łuku na ścienie Szychtował zawieszone ſtrzałami pierścienie. *Pot. Pocz.* 633. To mowiąc, rzuci pociſk zaiadły na niego, ale iad nie dał miernie rzucić i uderzyć. *Jabł. Tel.* 218. MIERNIUCHNY, - a, - e, MIERNIUCZKI, - a, - ie, *intensiv. adj.* Mierny; Mierniuchno, Mierniuczko, *Miarniuczko *adv.*; recht sehr mäßig; *temperatiſsimus. Mącz.* Ziele to ieſt mierniuchno oziębiaiące. *Urzed.* 125. Sztuczkę mięsa tylko zje, i także *miarniuczko piie. *Sekl.* 13. *MIERNOMAIĘTNY, - a, - e, śrzednie bogaty, mäßig begütert. W wolnych rządach naylepiey, kiedy radnicy są miernomaiętni. *Petr. Pol.* 384. MIERNORÓWNY, - a, - e, równey miary, von gleichem Maße. Cykle miernorówne. *Zebr. Zw.* 27. MIERNOŚĆ, *MIARNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh. et Slo.* mjrnoſt; miara, wielkość lub ſtopień w miarę, wczesność, das rechte Maß, die Mäßigkeit. Pszenica naylepiey się tam kocha, gdzie ieſt mierność powietrza, to ieſt, ani bardzo zimno, ani też bardzo gorąco. *Cresc.* 154. W tym słowie *mierność, miara* się zawięzmie. *Bud. Cyc.* 74. Rozgniewany, gdy karać będzie, nigdy téy mierności nie zachowa, która ieſt między trochą a małem. *Glicz. Wych. G* 5 *b.* Każda cnota ieſt mierność, t. i. w śrzodku dwu poboków wyſtępnych ſtoi, z których ieden ieſt niedoſtatek, a drugi zbytek. *Petr. Et.* 119. - §. mierność, cnota, ſkromność, wſtrzemięźliwość, obeszłość, die Mäßigkeit, Enthaltsamkeit; *Sr.* 1. zmeromnoſcj; *Vd.* mernoſt, domernoſt, zdershlivoſt, triesnoſt, rednosmernoſt; *Crn.* masnoſt; *Cro.* mertuchlivozt, mertuchlyivozt; *Rs.* умѣ́ренность; *Ec.* мѣ́рность. Mierność chwalebna, na tym ma dosyć, co bóg dał. *Hor. Sat.* 55. Mierność w życiu, dobrowolném ubóſtwem ieſt. *Pilch. Sen. liſt.* 128. Mierność nas od niesłusznych roskoszy odzywa, a do słusznych obżarſtwu i nierządności miarę uſtawuie. *Modrz. Baz.* 28. Mierność i na małe przeſtawanie, a zbytków się chronienie, osobliwiey młodzi zalecay. *Star. Ref.* 7. Pan o *niemiarność potępia, o poſt nic. *Sekl.* 13. Dziś nie na *miarności, ale na przebieraniu pokarmów poſt uſtawili. *ib.* 13. Poſt w miarności zależy, nie w przebieraniu potraw. *ib.* W każdey rzeczy trzeba mierności. *Biał. Poſt.* 198., *Zab.* 4, 163. Mierność ma ten urząd, przywodzić rozumowi pod posłuszeńſtwo to, co się w affekciech poczciwości przeciwi. *Gor. Dw.* 350. Grunt mierności ieſt ten, aby żądza rozumowi posłuszną była. *Cyc. Kosz.* 62. W życiu miarę zachoway według twego ſtanu, Mierność ieſt wielki dochód i chłopu i panu. *Bach. Ep.* 42, mierność *frugalitas. Mącz.* Niech mierności zbytek próżny uſtępuie. *Zbyl. Zyw. D* 2. Rzplta nasza ma siła zbytków, niemierności, rozpuſty, których wielu potrzeba lekarzów. *Gor. Wt. Q* 4. Miernością nierządności zwyciężamy. *Wrobl.* 201. - §. Mierność, = śrzedność, die Mittelmäßigkeit. Mierność stanu, mierność myśli, To przedziwnym człeka losem; Niechay kto chce, iak chce kryśli, Z wſtążką, tytułem i trzosem, J w tym co ieſt i co czeka, Mierność szczęściem ieſt człowieka. *Kras. Liſt.* 2, 90. - §. nieprzedniość, śrzedniość, niedoſkonałość, die Unvollkommenheit, Mittelmäßigkeit. W rzemiosłach przepisom wierność Dosyć działa; choć rzecz trudna, Ale w rymotworcy mierność Więcey niż zła, bo ieſt nudna. *Kras. Liſt.* 2, 70. Przy małéy liczbie dobrych dzieł, wychodziło mnóſtwo miernych, a wiele i niższych od mierności. *N. Pam.* 3, 325. - §. 2. mierność ręki w ſtrzelaniu, = dobre mierzenie, godzenie do celu, celność, trafność, die Accuratesse der Hand im Schießen. Mierność oka; mierność ſtrzelby. MIERNY, - a, - e, *MIARNY, *Bh. et Slo.* mjrný; *Sr.* 1. poměrnoſcziwé, zmeromné; *Crn.* masliy, masne; *Vd.* rednosmeren, masaſt, triesen; *Cro.* mertùchlyiv, mertuchliv, szmeren, merni; *Hg.* mértékletes, *Rg.* mjerriu, mjerni, *Rs. et Ec.* мѣ́рный, умѣ́ренный; odpowiadaiący miarze, będący w miarę, nie nad miarę, nach dem Maß, mäßig, nicht über die Maßen, *propr. et fig.* Mierne długo trwa, a niemierne leci, Ledwie więc czasem iż zoſtaną śmieci. *Rey Zw.* 217 *b.* Cycero miał na swe potrzeby mierną maiętność. *Kosz. Cyc. A* 3 *b.* Kto tak swe żądze i chciwość miarkuie, Ten się fortuną mierną kontentuie. *Paſt. F.* 261. *Teatr* 35 *d*, 49. Strefa mierna, *la zone temperée. Stas. Buff.* 219, umiarkowana, gemäßigt. - *moral.* mierny; ſkromny, wſtrzemięźliwy, mäßig, gemäßigt, enthaltsam. Mierny, obeszły, *frugalis. Mącz.* Wielu się nayduie ludzi niemiernych, których brzuch bóg ieſt. *Rey Pſt. H* 5. *Miarny, ſtateczny, niewielemówny. *Sekl.* 51. *Niemiarne ciepło. *Oczk. przy.* 423. Ręka w szafunku hoyna, w gniewie mierna. *Czach. Tr. C* 2. Była poſtępków ſtatecznych, w słowach mierną. *Sk. Zyw.* 1,

178. Miernym czyli umiarkowanym bydź *Ec.* мѣрнствовати. Na Orfeusza gędzienic Lucyper w piekle mierniejszy, a cichy bywał. *Biel. Św.* 10, łagodnieyszy, łaskawszy). - §. mierny, średni, nienaylepszy, uydzie, kiedy lepszego niemasz, mittelmäßig, passabel, leidlich, *Rs.* середовый, незадорный. Przy małey liczbie dobrych dzieł, wychodziło mnóztwo miernych. *N. Pam.* 3, 325. - 2) mierny, dobrze mierzący, godzący, w cel trafiający, celny, accurat zielend, pünktlich zielend, auf den Punkt treffend; *Ross.* мѣткій, мѣткокъ, цѣльный (*oppos.* пробрасчивый) Temu z pod mierney cięciwy Nie uydzie żaden zwierz żywy. *Morszt.* 202. Tak ręki był mierney, że ścinał chłopcu pieniądz drobny z głowy, a włosa żadnego nie ruszył. *Papr. Ryc.* 51. Nie uydzie twoiey mierney ręki ieleń. *Pot. Arg.* 209. Psy pod miernąć zwierza prowadzą cięciwę. *ib.* Zabiwszy smoka, łuk wedle dębu zawiesił, znak szczęścia i oka miernego. *J. Kchan. Fr.* 41. Mierną strzałą w biegu ielenia nie minie. *Lib. Hor.* 74. Łanie wiatronogie strzelał z mierney rusznice, abo wieprze srogie. *Zbyl. Zyw. B* 3.

MIERUNKA, - i, *ż.*, *Boh.* merun'ka, Morelka *Tr.*, eine Morelle.

-- MIERZ; zakończenie wielu imion Polskich, n. p. Gniewomierz, Kazimierz, to iest, gniewem mierzi, kazią mierzi. *Jabl. Her.; Bh.* mirž, imię męzkie). *cf.* Mir.

MIERZCH, MIERZK, SMIERZCH, SMIERZK, ZMIERZCH, - u, *m.*, *ob.* mrok, *Slo.* mrak, mrkání, mrákota, *Sr.* 1. smerkwano, śmerknoni; *Cro.* mrak, kaz, szumrak; *Rs.* сумерки, *Ec.* сумракъ, сомракъ, сумерки, примракъ; (*Crn.* merknenje *ecclypsis*; *Bh.* mrak chmura, *Sla.* mèrk = brunatny, N d r d. murk ciemny, cf. *Gall.* morne, *Pol.* moràg). mierzchanie die Dämmerung, Abenddämmerung, (cf. brzask). Tu straszliwe płomienie odbicie o chmury Migaiąc bladym skrzeniem z tamtey strony góry Rzucało szare mierzchy. *Przyb. Ab.* 93. Chmur u nas niemasz; ztąd aże do śmierzchu widzieć możem, nic nie ćmi firmamentu. *Pot. Arg.* 241. Z mierzchem, in der Dämmerung. Poszedł z mierzkiem pod wieczor. *W. Prov.* 7, 9., z zmierzkiem. *Bibl. Gd.* Przed oczyma ich z mierzkiem wyydziesz. *W. Ezech.* 12, 6., z zmierzkiem. *Bibl. Gd.* Z śmierzkiem dochodzi kres czucia dziennego. *Kanc. Gd.* 344. MIERZCHA się, MIERZKA się, ZMIERZCHA się, MIERZCHNIE *Neutr. Jmp. ndk.*, zamierzchnie, smierzchło *Dok.*; mrok pada. *Cn. Th.*, es dämmert, es wird Abend; *Bh.* mrkne, smrká se, saumrká se; *Sr.* 1. so śmerka, śmerknu, smérkuwo so, wétzori so, śmerknuej; *Vd.* se mrazhi, nuzh se diela, mrak se dela, se nozhij; *Crn.* mrazhy se, (merkniti, merknem = mroczyć, zamroczyć); *Cro.* mrachisze (merchim, potemnujem = zamraczam; merchanye = zaćmienie); *Rag.* mracitise, smarknutise, smarknivatise; *Bs.* mracitise, smarknutise, smrriknutise; *Sla.* smèrcsese; *Dl.* vecser se csini; *Rs.* меркнуть, померкнуть, смеркаться. Gdy się iuż mierzchało, z onego mieysca się wracał. *Baz. Hst.* 24. Swita, mierzka, bieżą lata, Ludzie młodo schodzą z świata. *Pieś.* 168, *sol oritur et occidit.* Nie mierzchaiący się, wiecznie świathy *Rs.* немерцающій, немерцаемый. - Mierzcha mi się w oczach, *vertigine tenebricosa laboro*, *vicinus epilepsiae morbus.* *Cn. Th.* 1378, *Ross.* мерещиться, померещиться, mir wird dunkel vor den Augen. Prędko się zamierzchło. *Cn. Th.*, cf. zamierzch, zamierzchnąć, cf. omierzchnąć. MIERZCHLIWY, - a, - e, mroczny, ciemniawy, dämmerig, dunkel; *Rs.* сумрачный. Była ieszcze mgła mierzchliwa, *Przyb. Ab.* 151.

MIERZĘ, MIERZENIE *ob.* Mierzyć. MIER-ŻĘ *ob.* Mierzić. MIERZEIA, - ei, *ż.*, Wyspę przy wpadnieniu Szkarpawy do Wisły Niemcy *Neryngiem*, Polacy swą mową *Mierzeią* zową. *Klon. Fl. G* 3, die Nährung. NB. corrigas *Adelungium* s. v. Nahrung.

MIERZIĄCZKA, - i, *ż.*, *Bh.* mrzutost; *Bs.* mrrizochja, nenavidost *odium*; *Sr.* 1. rozmerzano, rozmerzanczko, wostuda; *Slo.* ossklíwaní, ſemeř; *Sla.* gerstanje; *Vd.* gnusnoba, gnusitnost, grosa, ostuda; *Cro.* grüscha, vtragianye, vegyanye, lenoszt; *Dl.* lenobia, doszada; *Rs.* скука, досада, печаль; obrzydzenie, niesmak, ohyda, Unlust, Verdruß, Ekel, Abscheu. Oczy spuściwszy, okazywał mierziączkę. *Mon.* 69, 215. niechęć). Wyście nas w mierziączkę wprawili do Faraona. *Leop. Exod.* 5, 21. wyście nas ohydzili w oczach Faraonowych. *Bibl. Gd.*, ihr habt unsern Geruch stinkend gemacht vor Pharao. L u t h.). Bałem się mierziączki i gniewu iego. *Leop. Deut.* 9, 19., iego popędliwości i gniewu. *Bibl. Gd.*). Oto dzień pański przyydzie, pełen wielkiey mierziączki, i gniewu. 1 *Leop. Jes.* 13, 9, niełaski, 3 *Leop.*). Królował Bolesław po klątwie więcey roku, ale z wielką u wszystkich mierziączką. *Krom.* 108, *invisus omnibus.* Sługa, który pana swego ratuiąc, kogo rani, za to żadney mierziączki od rannego niech nie ma. *Herb. Stat.* 246. Dla przyiaźni, mierziączki, boiaźni, darów... *Sax. Porz.* 11. Masz mierziączkę na złe, *odisti malum.* *Wrob.* 9. Do grzechów ięzycznych należy bluźnienie, przeklinanie, mierziączka, w słowie uwłoctwo. *Wrobl.* 91. nienawiść, Haß. O boga nic nie dbaiąc, ludziom wielkie przyskorki, a mierziączki i krzywdy czynili. *G licz. Wych. E* 2.

MIER-ZIĆ, - ił, - i, *Act. ndk.*, omier-zić, umierzić, zmierzić, obmierzić *dk.*, (cf. *Bh.* mrzeti *molestiam afferre*); w ohydę co komu podawać, einem etwas zum Abscheu machen; *Bh.* ohawiti; *Bs.* mrriziti *odi*; *Rg.* marzjetti *aspernari*, marsjetti tkòga, na tkoga *odi*). Grzech to iest, co cię mierzi bogu. *Chrość. Job.* 123. - Mier-zić sobie co, brzydzić się czym, niesmakować w czym, sich etwas verleiden, es überdrüßig seyn. Swoie nie idzie w smak, chyba mądremu, każdy głupi mier-zi sobie własne dobro. *Pilch. Sen. list.* 67. - 2) Mier-zi mię co, = Mier-zę się czym, *Bh.* mrzet se *indignari*), przykro mi iest, brzydzę się tym, es widersteht mir etwas, ekelt mich an, macht mir Ekel, ich trage Abscheu davor; *Bh.* wohawnosti miti; *Slo.* ossklíwim sobě, ostjchám se; *Sr.* 1. mersaci, me mersy, merzé mé, som rozmerzané, wostudża so mé; *Sr.* 2. se wostnjisch, muzasch; *Vd.* mersati, mersi, samerset, samersi tu meni, merzhati, merzhim, merzhuvati, kujati se, pstuditi se, gnusiti se, grositi se; *Crn.* mersy se meni, mersèm, mersiti, gravsha se, pergnùsy se, gnusiti; *Rg.* marzitti, omrasiti se, marzjetti; *Bs.* mrrisko bitti; *Cro.* merzim; odurjavam (merzeti = gardzić); gruszti mi se, utraga misze; *Dl.* mrazimisze, lenimisze, gnusitisze; *Ross.* мерзѣть, смерзѣть, мерзить, омерзить, брезговать, побрезговать, *ob.* obrzazg; *Ec.* мерзюся, мерзить ми, омражáни; cf. *Lat.* morosus, *Gr.* μύσος; cf. *Pol.* śmierdzić, smród). Jeleniowi spodobało się czoło z rogami gałęzistemi; ale golenie chude te go

bardzo mierziały. *Ezop.* 16. J boga i ludzi pycha mierzi. *Kosz. Lor.* 32. nie podoba się). August ludzie bardzo mierział, dla zbytniego wyciągania podatków. *ib.* 130. ohydnym się stawał). Pospolicie takiego każdy mierzi, kto mu prawdę mówi. *Rey Pst. Hhh* 6. każdemu iest przykry). Chrystus Faryzeusze mierział, i nauka zbawienna iego, ktora ie w oczy kłoła. *Zrn. Pst.* 3, 701 *b.*, był im nieznośnym). Kto z piianicą żyie, pospolicie tego samego wino nie mierzi. *Kosz. Lor.* 4. Cymonowi to przyczytano, iakoby go nie miał kufel mierzić. *Gorn. Dw.* 326. Mierziła ta rzecz, którą uczynił Dawid, Jehowę. *Bud.* 2 *Sam.* 11, 27 *not.* „za złe było w oczach Jehowy.“; to była zła rzecz przed oczyma Pańskiemi. *Bibl. Gd.*). On mię mierzi, iak grzech. *J. Kchan. Fr.* 17. Mierzi go łakomy, wolałby sam, *Rys. Ad.* 40. Mierzi go każdy towarzysz, ktoby się chciał wdawać w sprawy iego. *Rey Ap.* 25. Jż go błogosławieństwo wielce mierziało, Day to Panie, aby go wiecznie miiało. *P. Kchan. Ps.* 166. Żołnierzom Tureckim woyna Węgierska *zmierziała, że na sam iey odgłos powstało nieukontentowanie, *Kłok. Turk.* 205. *MIER-ZIĘCZYĆ się *zaimk. ndk.*, mierzionym sposobem kłócić się, ſich ekelhaft herumzanken. Szalony ten, co się z każdym mierzięczy. *Ezop.* 8. Gospodarzowi potrzeba dobrze opatrzyć, aby żona taką była, aby się nie mierzięczyła w domu. *Petr. Ek.* 3. *MIERZIENIEC, - ńca, *m.*, *Bs.* mrrizak, *Ross.* мерзавецъ, plugawiec, *spurcificus. Mącz.*, ein ekelhafter Menſch, *Bh.* ohawnik. Ty mierzieńcze, zasłużyłeś karanie. *Ezop.* 4. Jeszcze gadasz mierzieńcze! *Papr. Kol. T* 2 *b.* (*Sr.* 1. merſak, *Vd.* mersliuz, = tetryk, dziwak). *MIERZIENNIK, - a, *m.*, *leno*; *Mącz.* ein Hurenhändler. *MIERZIENNICA, - y, *ż.*, czarownica, *pharmaceutria. Mącz.*, eine Hexe. MIERZIONO *Adv.*, (cf. *Bh.* mrzute *morose*, *et* mrce *spurce*. *Sla.* mêrſko, neraddo = nierad; *Cro.* merszko, *Dl.* gardo *foede*; brzydko, paskudnie, ekelhaft, häßlich. W Jnflanciech baby z włosami rozkudłanemi, niewiasty i dziewki głowy mierziono noszą. *Gwag.* 414. MIERZIONOŚĆ, - ści, *ż.*, cf. *Boh.* mrzutoſt *indignatio*, *et* mrzkoſt *spurcitia*, brzydota, omierzła szpetność, ekelhafte Häßlichkeit; *Bh.* ohawnoſt, ohawa; *Sr.* 1. mierzacżnoſcż, woſtuda; *Vd.* merkoſt, merhuſt, gnusnoba (merzhnoſt, merzhlivoſt = zły humor, markotliwość); *Cro.* gnusóba; *Cro.* mersota, merszkocha, gnyusz; *Dl.* gardnoszt; *Bs.* glinusóba, ghnusóchja (mrrizochja *odium*); *Rs.* мѣрзость. Mierzionośći w starym chwalić nie mogę. *Bud. Gyc. Star.* 33. Mierzionościami swemi napełnili dziedzictwo moie. *Bud. Jer.* 16, 18, sprosnościami. *Bibl. Gd.*). MIERZIONY, - a, - e, *Boh.* mrzuty *ingratus et* mrzký *spurcus*); brzydki, omierzły, sprosny, ekelhaft, häßlich, verhaßt; *Bh.* ohawný; *Slo.* mrzký, mrzutý; *Vd.* mersik, samersliu (*Vd.* mersliu, samersliu, mershak, = markotny); *Crn.* gnusnè (cf. ghuśny, gnóy); *Sr.* 1. mierzacżé (rozmerzane *indignatus*), woſtudné; *Cro.* mèrzek, gruszten; *Dl.* dodian, doszadjen, doszadliv; *Sla.* mêrzak; *Rg.* màrzak, marzgliv (marzêch *ingratus*); *Bs.* mrrizgliv, ghnusni; *Rs.* мѣрзскїй. мѣрзостный, мѣрзокъ, брезгливый, богомѣрзкїй; *Ec.* скучный. Choroby, wrzody, które są brzydliwe a mierzione, przystoi zakrywać. *Glicz. Wych. G* 4 *b.* Trzeba im te wady zganić, uiąć, a iakoby czém mierzionem osypać. *ib. M* 2. Żywot plugawy i mierziony i nieszczęśliwy prowadzić. *Star. Ref.* 76. Mierzione rzezaństwo. *Petr. Hor. F.* 4, *not.* „rzezańce zniewieścieli, bez brody, zmarszczki po twarzy maiąc, głos niewieści“). Wychodziło innych siedm wołów, tak bardzo mierzionych, i chudych, żem takich nigdy nie widział. *Leop. Gen.* 41, 19, szpetnych. *Bibl. Gd.*). Bydlę, byłoliby chrome, albo wżdy na którym członku mierzione, albo ułomne, nie ma bydź ofiarowane. *Leop. Deut.* 15, 21. Prawda nam iest niewdzięczna i mierziona. *W. Post. W.* 202. Wszystkie te rzeczy złe są, i bogu mierzione. *ib.* 216. W ręku laskę trzymał zieloną, Znak że poseł z nowiną idzie niemierzioną. *Pot. Arg.* 260, przyiemną). - Mierzieńszy, Mierznieyszy *compar.*, n. p. U Turków niema narodu mierzieńszego nad Niemiecki. *Stryik.* 41. Niemasz nic bogu i ludziom mierzieńszego, nad okrutnego człowieka. *Kosz. Lor.* 28 *b.* Daleko mierzieńszą nieludzkość nieprzyymowania gości w dom przedsięwzięli. *Leop. Sap.* 19, 13. Naymierzieńsza brzydkość. *W. Post. W.* 233. Jm przewrótnieyszy a chytrzeyszy człowiek, tym bywa nierządnieyszy, mierznieyszy. *Kosz. Cyc.* 126. MIERZK *ob.* Mierzch. MIERZLIWY, - a, - e, obmierzły, ekelhaft, gräulich. Tuż ściga za niemi zaraza mierzliwa Co niepozbytym ciosem wnętrzności przeszywa. *Zab.* 6, 148. *Minas.* MIERZNĄĆ *ob.* Omierznąć, cf. Nadmierznąć, Namierznąć.

MIERZWA, - y, *ż.*, słoma pogmatwana nieprosta, Wirrſtroh, Krummſtroh; *Bh.* mrwa, mrwka, drchotina; *Slo.* mrwa; *Vd.* mrina, merva; *Crn.* mèrva, mervèza; (*Cro.* mervina *scobs*; mervo, mërvichik *paullulum*; *Bs.* mrriva, mrriviça *mica*: mriive, ostaçi *reliquiae*). Słomy omłócone na boisku ozierać trzeba, i mierzwę rewidować, aby się w nich niedomłocone kłoski nie znaydowały. *Haur. Sk.* 20. Spiesznie skryła te rzeczy pod mierzwę, którą słano wielbłądom, i usadziła się na niey. *Leop. Gen.* 31, 34. *Wuiek.* barłog). Praca oraczów nieoszacowana, Z mierzwą zrównana. *Groch. W.* 557. Siana, słomy, plewy, i mierzwę od nas kupuią. *Gost. Gor.* 106. Drobny gnóy abo mierzwę po łąkach rozmiatał, aby trawa lepiey rosła, *Cresc.* 38. Strohdünger. MIERZWIASTY, MIERZWIATY, - a, - e, pogmatwany, zgnieciony, durch einander gewirrt, Wirr=(ſtroh). *Crn.* smershàn = rozczochrany; *Bs.* smervivi, izmervivi, izmrriviv *friabilis*). Mierzwiatą słomę osobno kłaść, a dłuższą na powrosła znowu osobno. *Zaw. G.*, *Haur. Sk.* 21, gnoiem mierzwiastym przysypować. *Cresc.* 326. MIERZWIĆ *Act. ndk.*, zmierzwić, pomierzwić *dk.*; *Rg.* màrviti, smàrviti, razmarviti *diminuere*; *Slo.* mrwjm, mrwiti *friare*; *Crn.* smèrvim; *Cro.* mérvim *comminuo*, *frio*, razmervlyujem *contero*; *Bs.* mrriviti, smerviti, smrriviti), pognieść, pogmatwać, ścierać, zuſammen rüllen, zuſammen wirren, reiben, drücken. (*Sr.* 1. merwu ſo *scateo*). - §. mierzwić, pomierzwić, namierzwić, mierzwą nagnoić, i ogólnie pognoić, mit Wirrſtroh düngen, und überhaupt düngen, *Bh.* mrwjm, pomrwjm; n. p. mierzwić rolą owcami *Tr.*, w hurtach owce trzymaiąc rolą gnoić, den Acker härden.

MIERZYĆ, - ył, - y, *Act. ndk.*, mierzać *contin.*; *Boh.* měřiti; *Sr.* 2. měriſch; *Sr.* 1. měru, merim, mjrim, *Vd.* merit, pomerit; *Crn.* mirèti, miruvâti; *Sla.* mirriti, mi-

rim; *Cro.* meriti, mérim, zmirjati (= mierzyć, ważyć na wadze) *Dl.* miriti; *Hg.* merni, mirni, megmérem; *Bs.* mirriti, mjerriti *metiri*, *ponderare*; *Rg.* mjeriti, mjerriti, izmjerriti, izmjerrivati; *Ross.* мѣрять, мѣрить, смѣрять, межевать, межую; *Ec.* мѣрилствовати, мѣрять, mierzyć, ważyć). cf. *Gr.* μειρω, μερίζω *partior*). miarą wielkości rzeczy iakiey dochodzić, meſſen. W Prusiech, w Mazowszu, w Litwie na włoki mierzą, w Wielkiey Polszcze na szlady, w małey Polszcze i w Rusi na łany. *Grzęp. K* 3 *b.* Rozmaite są sposoby mierzenia, inaczey się mierzą grunta, inaczey gmachy, inaczey towary. *Teatr* 26 *c*, 106. Nie zawsze szczęśliwy, co mierzy korcami złoto. *Bard. Tr.* 231. Wymyślacze, co wodę łyżką mierzą. *Rey Ap.* 68., *Rys. Ad.* 73. (cf. piasek liczyć, drzwi do lasa robić, bąki ſtrzelać, cf. liczykrupa). Nie mierzą chłopa w korzec, często mały biie, A wielki z piwnym wąsem nadſtawuie szyie. *Kchow.* 52. Pewniéy mierzyć, niż wierzyć. *Cn. Ad.* 828. lepsza miara, niż wiara). Rosciągnął się, i zmierzył się nad dziecięciem umarłém trzy kroć. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 17, 21. położył się na nim rozczepierzywszy). - §. Mierzyć się z kim, próbować się, ſkosztować się, tentować się z kim, ſich mit einem meſſen. Z walecznym Hektorem zmierzę się wzaiemnie, Czy ia zginę od niego, czy też on odemnie. *Dmoch. Jl.* 2, 241. - *tr.* Mierzę co czym, = miarkuię co czym, ſtosuię co do czego, eine Sache nach einer andern abmeſſen. Chęcią się, nie datkiem, mierzą usługi. *Zab.* 3, 219. *Ossol.* Chwalę, co się piędzią mierzą, Objad miarkuiąc z wieczerzą. *Kchow.* 190. *Zabł. Amf.* 96. cf. Niech się gęba zgadza z mieszkiem; cf. miarą kocie) ſich nach der Decke ſtrecken. Głupi kto z wydatkami przychodu nie mierzy. *Nar. Dz.* 3, 123. Mierząc się swą ſtopą, i wiedząc, że mu tego wiele ludzi zayrzeć miało, daru nie przyiął. *Gor. Sen.* 83. - Mierzę co czym, = sądzę o czym z czego, eine Sache aus etwas abnehmen. Twoią wielkością mierzam cnotę twoię; Powierzam się królowi i nic się nie boię. *Teatr.* 51, *d*, 53. - §. 2. Mierzyć do czego, na co, = godzić na co, celować, na cel brać, *Bh.* ſméřiti, ſměřowati; *Vd.* namerjati; *Crn.* namirjem; *Bs.* smirati, nagaghjati, zazgohiditi ù çigl; *Sla.* mishaniti; *Cro.* czúlyati; *Rs.* мишенить, цѣлить, нацѣлить, прицѣлиться, намѣтить, намѣчать, изноровить, изноравливать (cf. *Gall.* mirer, *Ital.* mirare; *Ital.* mira, = cel, celownik). worauf zielen, wohin zielen. Gdzie indziey mierzy, a gdzie indziey uderzy. *Pot. Arg.* 364. *P. Kchan. Orl.* 1, 47. Nie zawsze uderzy, gdzie kto mierzy. *Cn. Ad.* 600. Wiele radnicy do swego pożytku mierzą, niżeli do całości Rzpltey. *Star. Zad. C.* Powieszony Masław od Prusaków z urągowiskiem: wysokoś mierzył, wysoko wisisz. *Nar. Hſt.* 2, 353; *alta petiſti, alta tenes.* W bok dysslem mierzą, zawrócę ich. *Teatr.* 42 *d*, *d.* na bok się biorą, kieruią, ſie lenken ſeitwärts um. MIERZYCIEL *ob.* miernik, mierniczy.

Pochodz. *pod słowem*: *Miara.*

*MIERZYK, - a, *m.*, *Bh.* miřík *apium*) Eppich, *Apium*, *Stefanek* w swoim herbarzu wyłożył mierzyk, nie wiem co to za słowo, ani Polſkie, ani Ruſkie, ani Niemieckie. *Urzęd.* 28. więc Czeſkie!

MIERZYN, - a, *m.*, MIERZYNIEC, - ńca, *m.*, ein Mittelpferd, von mittlerer Größe. Mierzyny, konie miernego wzroſtu, zażywaią się do rożnych poiazdow, pospolitey iazdy. *Kluk. Zw.* 1, 162. Koń świadom boiu, gdy trąby usłyszy, Uszy podnosi, pyſk zadziera łysy; Nogami tupa, a robotny Mierzyn kark powiesiwszy ſtoi nieochotny. *Kchow.* 38. Konie Moſkali niewielkie, mierzyńcy, wałachy niekowane. *Gwag.* 578.

MIEŚĆ *ob.* Miotać.

MIESCE *ob.* Mieysce. MIEŚCIĆ, - ił, - i, *Act. ndk.*, pomieścić, umieścić, zmieścić *Dok.*, *Rs.* умѣстить, умѣщать (cf. *Gr.* μεσόειν, cf. *Gall.* mettre, *Lat.* mittere). dadź mieysce, wyznaczać mieysce, umieszczać, placiren, Platz anweiſen, einen Platz geben, verwahren, bewahren an einem Orte. Dałem mu 100 dukatów, aby ie gdzie dobrze umieścił. *Teatr* 8 *c*, 17, ulokował, unterbringen, anlegen. To doniesienie w gazecie swoiey umieścisz. *Gaz. Nar.* 1, 239. położysz, in die Zeitung aufnehmen, darin einen Ort vergönnen). Na pozór on ieſt grzeczny, a wewnątrz iad mieści. *Kras. Bay.* 111., chowa, verbergen. Mieszczący, obeymuiący w sobie *Rs.* вмѣстительный. Mieścić kogo na funkcyi, amplojować, *Rs.* расчинить, расчинять, placiren, anſtellen. - Mieścić się *Recipr.*, mieysce mieć, Raum haben, Raum finden, Platz haben. *Bh.* ſměſtknati ſe, *Rs.* умѣститься. Zmieścić się wszyscy iuż prawie nie mogą. *Paſt. F.* 322, mieysca iuż prawie niema). Skarżemy się, iż szlachta u nas mieścić się gdzie nie ma; woyſko małe, zmnieyszone panów dwory. *Mon.* 65, 466. finden nirgends ein Unterkommen. Dworzaństwo ustało; nie ma się gdzie szlachecki syn umieścić. *Kras. Pod.* 2, 274. Znalazł przy dworze umieszczenie, przyzwoite urodzeniu swemu. *Stas. Num.* 1, 55., Unterkommen). W uſtach ludzkich równie fałsz i prawda mieścić się może. *Teatr* 26, 15. znaydować się). Co umysł wzrusza i co oko pieści, W twoiey osobie wszyſtko się to mieści. *Kras. W. Ch.* 30. W głowie mu się to nie mieści, iakby to być mogło. *Karp.* 4, 55; poiąć nie może, nie chce mu wleźć do głowy, er kann gar nicht begreifen, es will ihm nicht in den Kopf. (*Ec.* мѣстилище schowanie). MIEŚCINA, - y, ż., MIEŚCINKA, - i, ż., *dem.*, biedne ubogie miaſto, eine elende Stadt. Wypędził go do nikczemnéy mieściny. *Warg. Wal.* 147. Ziemi Włoſkiéy wsi i mieściny mieczem i ogniem puſtoszył. *ib.* 243. Leżała mieścinka w padole, niewielką maiąc równinę. *Warg. Cez.* 56. Miaſta wszyſtkie, mieścinek do 40 zapalili. *Warg. Cez.* 5. Niemasz tak podłey wioſki, tak lichéy mieścinki, coby w niey trzydzieści i czterdzieści chorągwi nie brało. *Star. Ref.* 115. Teraz idę do lasa narąbać chrościny, Bo ieszcze mam niektóre bez płotów *mieściny. *Banial. K* 4. mieysca). MIEŚCISKO, - a, *n.*, z przyganą, *Rs.* городище, eine armſelige Stadt, ein elendes Neſt. Bezbożne to mieściſko. *Pot. Zac.* 114. Dym tylko z mieściſk wychodzi. *Dar. Lot.* 1. Ten, co iamy dał wszelkiemu zwierzowi leśnemu, w *mieściszczku swoiém gospody mieć nie mógł. *Kanc. Gd.* 49.

MIĘSI *ob.* Mięsny.

MIESIĄC, - a, *m.*, *Bh.* měſýc; *Slo.* meſác, meſic; *Sr.* 2. máſez; *Sr.* 1. miſaz, mieſaz, měſacz, mieſacżk, měſacżtwo; *Sla.* misèc; *Bs.* miſseç, mjeseç, mjesecina; *Rg.* mjeséz; *Vd.* mesez, miesenz, luna, meſsez; *Crn.* mejas, męsz, meſsez, luna; *Cro.* meszecz; *Rs.* мѣсяцъ, луна; cf. *Gr.* μήν, μηνος, *Lat.* mensis, *Ital.* mese, *Gall.* mois, *Aeol.* μεις, *Arab.* Manath). czas, który obroty księżyca czynią, der Monat. Mieszaią niektórzy te słowa niedo-

brze, iako masz pod słowem Księżyc. Słowo Polskie Miesiąc zgadza się z Łacińskiem *mensis*. *Cn. Th.* Miesiąc słoneczny, der Sonnenmonat, miesiąc księżycowy, der Mondenmonat. *Zebr. Zw.* 26. Miesiąc księżycowy, przeciąg czasu, którego potrzebuie księżyc, do okrążenia ziemi. *Sniad. Jeo.* 201. Miesiąc gwiazdowy, *Sidereus*, czas w którym księżyc powraca do iakiey gwiazdy stałey. *Hub. Mech.* 476. Miesiąc peryodyczny, przeciąg czasu, którego potrzebuie księżyc, żeby odszedłszy od iakiey gwiazdy stałey, znowu do niey powrócił. *Sniad. Jeo.* 202. Miesiąc obieżny *periodicus*, czas w którym księżyc przebiega długość 360 *o.*, rachowanych od pierwszego punktu znaku barana. *Hub. Mech.* 476. Miesiąc synodyczny, lunacya, przeciąg czasu od nowiu do nowiu. *Sniad. Jeo.* 202. miesiąc dobieżny. *Hub. Mech.* 426. Zwyczayny miesiąc cztery tygodnie i ieden albo dwa dni w sobie zawiera. *Hub. Wst.* 281. Dwa *miesiąca przedtym. *Bielsk.* 401. (*dual*). Imiona miesiąców: Styczeń, Luty, Marzec, Kwiecień, May, Czerwiec, Lipiec, Sierpień, Wrzesień, Październik, Listopad, Grudzień). Pierwszy dzień miesiąca *Calendae*, *Ec.* священномѣсячїе. Jest przysłowie o Ruskim miesiącu, iż gdy komu biciem abo karaniem grożą, tedy mówią: poleżysz mi z Ruski miesiąc. *Sak. Okul.* 39. t. i. bardzo długo). U dworu znowu wytrwasz miesiąc Ruski, Niźli przybiią na drzwi reiestr Pruski. *Klon. Fl. H* 2 *b*, - *Slo.* na pſé letničke *ad Calendas Graecas*). - *Transl.* Miesiące żołnierskie, abo towarzyskie. *Papr. W.* 2, 230. die Soldatenmonate. Konstytucya za Jana Kazimierza obiecuie, iż w każdym roku przez cztery miesiące, Sept., Oct., Nov., Dec., cokolwiek starostw, dzierżaw i urzędów ziemskich do dyspozycyi królewskiey przypadnie, to wszystko król zasłużonym w woysku rozdawać będzie. August II. w paktach obiecuie *miesiące żołnierskie* prawem warowane, mieć w pamięci. *ib.* - Miesiące Rzymskie, Römermonate, podatek nadzwyczayny pod czas woyny cyrkułów rzeszy Niemieckiey. *Wyrw. G.* 229. - §. *transl.* miesiące białogłowskie, upławy miesięczne, miesiączki, czasy, krew miesięczna, das Monatliche der Weiber, die monatliche Reinigung. *Crn.* dishe, dishenga, sumàh; *Sr.* 1. zonſka měſačina ſhorosćj; *Rg.* vrjeme zensko, stvari zenske; *Rs.* мѣсячина, мѣсячное; *Ec.* луновенїе, мѣсячное, омсѣданїе. Białogłowa miesiące czyli miesiączki maiąca, *Crn.* dishna shena, *Sr.* 1. měſacżniwa, meſacżniwosćj cjerpacża. Lekarstwa na zatrzymanię miesiąców białogłowskich. *Sleszk. Ped.* 145. Macierza duszka, piiącią, paniom miesiące wywodzi. *Urzęd.* 284. Mała ożanka mocz i miesiące przywodzi. *Spicz.* 232. - 2) źle *miesiąc* zamiast *księżyc*; *Dudz.* 31, der Mond. Miesiąc iest téy natury, iż światłość swoię od słońca bierze. *Rey. Ap.* 64. Lubo spoyrzał na słońce, lub na miesiąc krzywy, Zaraz żagle opuszczał, znał wicher straszliwy. *Bard. Luk.* 49. Czarownica swym wierszem, miesiąc sprowadziła z nieba na dół. *Bard. Tr.* 462. Odmienno chodzi rad, iako i miesiąc. *Birk. Zam.* 7. Miesiące odmienne. *Groch. W. A* 3. Miesiąc świeci, = księżyc świeci, der Mond scheint. Panna Juljana, ani ieść chce, ani pić, ani spać, ustawicznie wzdycha, lubi po miesiącu chodzić. *Teatr.* 24, 110. im Mondscheine spatziren. W zimie nocy całe przepędza na miesiącu, chuchaiąc w ręce. *Teatr* 6, 97. im Mondscheine, *ob.* poświata). - *Slo.* nedbám na meſác, ked' mi ſlunce ſwjtí; nie dbam o gwiazdy. - *Blande:* à Dieu iasna pogodo, zorzo, miesiącu! *Teatr* 22, 76. słońce moie, gwiazdo, perełko, rybko, gołąbku. - §. 3) Przez miesiąc rozumie się też figura, którą składaią dwa cyrkuły nierówne, spólnie się dotykaiące wewnątrz. *Solsk. Geom.* 214. zwey in einander geschobne Zirkel. *ob.* miesiączek. *MIESIĄCOSŁOW, - u, *m.*, *Rs.* мѣсяцословъ Kalendarz; *adj.* мѣсяцословный Kalendarzowy. MIESIĄCOWY, - a, - e, od miesiąca, *Bh.* měſjčnj; *Sr.* 1. měſaczowné; *Crn.* mejsov; Monats=. Są gołębie *miesiącowemi* zwane, stąd że co *miesiąc* młode wyprowadzaią. *Kluk. Zw.* 2, 169. - *2) księżycowy Monds=, Swiatłość miesiącowa. *Budn. Jes.* 30, 26. Miesiącowy okrąg *Vd.* obstretna, der Mondshof. MIESIĄCZEK, - czka, *m.*, *dem. num.* miesiąc, ein kleiner Mond; *Sr.* 1. měſacżk; *Bs.* mjeseciać, misecjać). Koło Jowisza obracaią się iego miesiączki. *Os. Fiz.* 539. - b) miesiączek, promienie nad głową świętych na obrazach, kołko święte. *Wlod.*, *Rs.* цáта, der Nimbus um einen heiligen Kopf. - c., Miesiączki, miesiączyki, gatunek podkow, które się daią, kiedy kopyto na pięcie ma iaką wadę. *Kluk. Zw.* 1, 182. eine Art Hufeisen. - d. Miesiączki niewieście *ob.* miesiące, upław niewieści, das Monatliche der Weiber. *Dyk. Med.* 4, 288. - e. *Botan.* Nogietek, Miesiączek po Czesku, *Bh.* měſjček, *calendula*, die Ringelblume. *Syr.* 1530. *Spicz.* 46. - §. Wytrych, klucz, otwieracz, podkownik, *ziele*, a że w strączkach nasienie ma, na kształt miesiąca w pierwszey kwadrze, pochodzących, też miesiączkiem zwane, Beilkraut, Peltschen, *coronilla securidaca Linn.* *Syr.* 769. MIESIĄCZKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, *lunaris*, *Perz. Cyr* 158. mondförmig. Połmiesiączkowaty kabłączek u paznokciów, *lunula digiti. ib.* MIESIĄCZNICA, - y, *ż.*, miesięczny upław niewieści, die monatliche Reinigung, *ob.* miesiące, miesiączki). Sara iuż była stara, i iuż miesiącznic nie miewała. *Sk. Zyw.* 2, 202. - §. *bot.* Miesiącznica, Miesiącznik, - a, *m.*, *lunaria Linn.* Mondskraut rodzay rósliny. *Kluk. Dyk.* 2, 98, *Jundz.* 330, zaparstnica. *Urzęd.* 180. MIESIĄCZNIK, MIESIĘCZNIK (*Cn. Th.*), - a, *m.*, *Bh.* měſjčnjk, naměſjčnjk; *Crn.* mejshen; *Cro.* meszèchnyak; *Rg.* mjesecnik, mjesecjár; *Rs.* мѣсячный, мѣсячникъ. Choroba miesięcznika, **miesięcznictwo*, *Bh.* měſjčnost, *Vd.* miesenzhlivost, miesenzhna boliesen). Miesięcznikiem iestem *Ec.* лунатуюся, лунатикся; *adj.* *Vd.* miesenzhliu, miesenzhaft, odmiesenza boun). lunatyk. *W. Matth.* 17, 15. *Sien.* 324, ein Mondsüchtiger. Lunatycy abo miesiącznicy. *Sk. Zyw.* 1, 118. cf. Nocobłąd. - b. dziecię na świat urodzone obrzezane, czyli bez napletku, *Tr.*? ein Kind, das ohne Vorhaut gebohren worden. (*Rs.* мѣсячникъ miesiąc maiący). - 2) *botan.* miesięcznik ziele *Selenotropium*. *Cn. Th.* Mondwende, ein Kraut, so sich gegen den Mond wendet. MIESIĘCZNY, MIESIĄCZNY, - a, - e, *Bh.* měſjčny; *Slo.* meſačni; *Sr.* 1. měſacżné; *Cro.* meszèchni; *Vd.* miesenzhen, vsakomiesenzhen; *Rg.* mjèsecni, messecni; *Rs.* мѣсячный, лунный. ieden miesiąc trwaiący, lub co miesiąc powracaiący, monatlich, Monats=. Miesięczny *obrok abo iurgielt. *Cn. Th.* Miesięczne *Subst. neutr.*, *Rs.* мѣсячина, Monatsgeld, Monatsgehalt. Musi bydź ieszcze u Pana moie miesięczne, moie strawne, moie ro-

czne, moie zasługi, moie suchedni. *Teatr* 32 *b*, 11. - Czyścienie białogłowskie miesięczne. *Krup.* 2, 176. miesiące, miesiączki, miesiącznice, die monatliche Reinigung. Białogłowy miesięcznego nie maiące płynienia, niepłodne są. *Krup.* 2, 177. Grecy chcą, aby niewiasta, w niemocy swey miesięczney, ś. taiemnic nie brała. *Sk. Dz.* 145. Upławy, to iest zbytnie miesięczne pławy. *Sien.* 381. Niewiastom miesięcznym używania ciała Pańskiego bronią. *Sk. Dz.* 1026. t. i. czasy swoie maiącym, die das Monatliche haben. - Glisty miesięczne, *lunaticae vermes*, Herzwurm. *Ital.* maldella luna, wzięły to imię od miesiąca, abowiem y miesiącem rostą i zaś maleią. *Sien.* 548. Miesiączne ziarno, *menispermum Linn.* Mondsamen., rodzaiu tego roślinnego gatunkiem iest rybotruy. *Kluk. Dyk.* 2, 116. Miesięczny kamień, *Bh.* měsyční kamen; = księżyczny kamień, Mondstein, Frauneis. - Miesięcznie *adv.*, co miesiąc, monatlich, *Rs.* помѣсячно (cf. мѣсячно miesiąc świeci, *ob.* poświata).

*MIĘSIARZ, - a, *m.*, mięsoiadacz, mięsożerny, ein Fleischesser. Grzeszy, któryby nie naczczo przyiął chleb duchowny; trzeba to uważyć cielesnym mięsiarzom, aby wiedzieli, że grzeszą *Hrbst. Odp. U.* 8. cf. *Slo.* mašař, *Sr.* 1. mjaßnik; *Cro.* meszar; *Hg.* mészáros, *Vd.* mesar, *Rs.* мясникъ rzeźnik, *Ger.* Metzger.

*MIĘSIĆ, - ił, - i, *Act. ndk.*, zamięsić *dk.*, roszczyniać. *Cn. Th.* 408. den Teig einmachen, eintrigen. Mięsić ciasto, wapno. *Włod.*, cf. miąższo czynić.

MIĘSISKO, - a, *n.*, paskudne mięso, elendes Fleisch. Grube mięsisko. *Past. Fid.* 164. Mięsisko narosłe. *Hipp* 105. MIESISTOŚĆ, - ści, *ż.*, cielistość *Cn. Th.* die Völligkeit des Körpers, Reichthum an Fleisch, Corpulenz; *Boh.* masytost. Mięsistość drzewa, owocu, = części iego mięsiste, das Fleischige, Fleischartige Theile; *Bs.* mecja, mekota, pupa, *ob.* mięsiwość. MIĘSISTY, - a, - e, Mięsisto *adv.*, cielisty, fleischig, körperlich; *Boh.* masytý, libiwý; *Slo.* masnatý; *Sr.* 1. mjaßowité; *Vd.* mesenast; *Sla.* mesnat; *Cro.* mèsznat, meszaszt; *Rs. et Ec.* мясистый, мясомный. Anioł mięsistsze na siebie przyoblecze ciało, Żeby go łacniey oko śmiertelne doyźrzało. *Przyb. Ab.* 8. Pacyent ten zdrowo i mięsisto wyglądał. *Perz. Cyr.* 3, 150. Mięsista część abo sztuka w zwierzęciu, pieczenia. *Cn. Th.* ein fleischiges Stück von einem geschlachteten Thiere, ein Bratenstück, ein Braten. Korzeń mięsisty *carnosa r.*, z substancyi kruchey złożony. *Jundz.* 2, 6. MIĘSIWO, - a, *n.*, *collect.*, Fleischwerk, Fleisch, Fleischwaare, Fleischspeisen; *Bh.* libiwina (cf. leyba), *Crn.* mesniua). Mięsiwo, owe mięsiste części, ktore się z nitek składaią, i z wielu zwierząt są pokarmem człowiekowi. *Kluk. Zw.* 1, 31. Mięsiwa nad wszelkie inne pokarmy posilne. *Haur Sk.* 504. MIĘSIWOŚĆ, - ści, *ż.*, n. p. Kapary większe więcey w sobie mięsiwości i soku maią, niźli mnieysze. *Syr.* 870. Oliwki moczyć, dokąd się mięsiwość od kostek nie puści. *Sien.* 608. Dynie wodniste są mięsiwości bardzo iuszney. *Syr.* 1188. *Rg.* mekotta, mecina, mehscina; *Bs.* pupa, pupica, mecja, mekota od mesa, sridina od kruha (cf. ośrzodka); *Ross.* мякошь.

*MIĘSNICA, - y, *ż.*, iatki mięsne, schowanie na mięso, Fleischbank, Fleischbehälter, *Bh.* masnice, *Crn.* mesniza; *Vd.* mesarniza, mesniza; *Sla.* mesarnica; *Cro.* meszarnicza, mesznicza; *Hg.* mészárszék). Na szkucie mięsnica bywa naprzeciwko kuchni, gdzie słoninę i leguminy dla flisów chowaią. *Mag. Msk.* (cf. śpiżarnia). MIĘSNICZEK, - czka, *m.*, *musca carnaria*, co do kształtu pospolitym muchom podobna, lecz większa, iaia składa w mięśney zgniliznie. *Kluk. Zw.* 4, 371. *Ład. H. N.* 112. die Fleischfliege, Schmeißfliege MIĘSNY, - a, - e, od mięsa, z mięsa, *Bh.* masný; *Slo.* massiti, *Crn.* mêsn, mêsęn; *Vd.* mesen; *Sr.* mjáßné; *Rg.* meesni; *Sla.* mêsnj; *Cro.* meszny, meszan; *Rs.* мясный; Fleisch=, zum Fleisch gehörig, von Fleisch. Niewolno przez post wielki, mięsne lub maślne potrawy iadać. *Boh. Kom.* 1, 135. Od wszelkiego się mięsnego pokarmu wstrzymywali. *Pilch. Sen. list.* 4, 14. Mięsna polewka. *Sien.* 153. cf. rosół). Mięsny dzień, = w który z mięsem iedzą, ein Fleischtag, (*oppos.* postny dzień, suche dni), *Vd.* mesni den, masten den). Srzody i Soboty niemięsne. *Ustrz. Kruc.* 2, 154. w które nie godzi się mięsa zażywać). Mięsna gręda, = polica, ein Fleischbrett, Hackbrett. Mięsne iatki, *Boh.* masné kramy, masnice; *Slo.* masný kram, gatka (*ob.* mięsnica), od przedawania mięsiwa Fleischbänke cf. iatki). - *Fig.* Wydał go na mięsne iatki. *Rys. Ad.* 72. t. i. na rzeź, na sztych, *Vd.* mesniza, mesarniza, ubijalishe, umorjalishe, er hat ihn zur Schlachtbank geliefert, in Lebensgefahr hinein gestürzt. - Mięsne serce, *oppos.* zkamieniałe, ein fleischern Herz: das nicht steinern ist, *fig.*; Wszak i wy macie serca mięsne? *Pot. Arg.* 749, cf. człowiek nie kamień). Twardsze w piersiach nad zużel, nad skały, nad krzemień, Na miękkie i na mięsne serce Panie przemień. *Pot. Zac.* 192. MIĘSO, - a, *n.*, Miąsko *dem.*, *Bh.* maso; *Slo.* masso; *Sr.* 1. maßo, mjaßo, másso; *Sr.* 2. mèßo; *Vd.* mesu, mesú; *Crn.* mêsú; *Cro.* mèszo; *Dl.* meszo; *Rg. et Bs.* meso; *Rs.* мясо cf. mięsiarz, *Crn.* etc. mésar = rzeźnik, *Ger.* Metzger, cf. *Ger.* Mett, Maus, Muskel, cf. mästen, Mast; *Lat.* mando, mansum. *Lat.* macellarius, *It* macellaio, mazzare, *ap.* *Otfryd.* mazalar; cf. *Gr.* μασάομαι, *Aeth.* מסח masach *epulatus est*, *Arab.* maza = mięso; cf. mięsz, miąż, miąższy). das Fleisch. W skład zwierzęcy wchodzą mięso i kości; mięso składa się z skupionych włókien etc. *Zool.* 63. (O zwierzętach, których nie iedzą, n. p. o koniach, mówi się, że wiele *ścierwu* maią na kościach; o człowieku, że dużo ma *ciała*. *Sla.* put, *Ross.* плоть cf. płeć). - §, *per excell.* mięso = mięso do iedzenia, Fleisch zum Essen; *Mięso* wyraża się często zakończeniem zwierząt na - *ina*, cielęce *mięso*, cielęcina; w Ross. zakończenie to oznacza tak mięso, iak skórę n. p. оленина ielenie mięso, ielenia skóra, свѣжина świeże mięso; - w Cerkiewnym skórę n. p. воловина, воловая кожа wołowa skóra (cf. wołowina). Wedle Pitagoresa nie mamy zabiiać bydła i iadać miąs. *Otw. Ow.* 629. Rzeźnicy od miąs wszelakich maią płacić.. *Vol. Leg.* 5, 183. Mięso ociągać *ob.* ociągnąć). Miąs wieprzowych miernie tylko zażywać. *Haur. Sk.* 476. Kaczki maią mięso czarne, a tym samym są ciężkie do strawienia. *Boh. Kom.* 1, 286. Lepiey ten pości, który sztuczkę mięsa zje, niż ten, co strawi całą misę ryb dobrze korzennych. *Sekl.* 13. Sztuka mięsa *ob.* Sztuka). Gdybyś kładł mięso do beczki bez soli, zgniie do trzeciego dnia. *Pot. Arg.* 445. Głupie mięso *ob.* Nerka). Kto chce mięso ieść, trzeba z skóry odrzeć zwierza. *Pot. Jow.* 173. cf. bez prace nie będą kołacze, cf. leniwcze nać iaia, *Resp.* czy też obłupione?)

Z mięsem ieść *oppos.* z postem, Fleischspeisen essen. Bolesław Chrobry dzikie prawo ustanowił na tych, co w poście z mięsem iedli. *Nar. Hst.* 6, 191. *Sla.* mêrsiti, *Bs.* omrrisitise). W wielki Piątek dla słabości iadał z mięsem, *Mon.* 68, 208. Będę dziś z mięsem iadł. *Teatr* 19, 25. Kazali gotować im z mięsem, w te dni, kiedy oni sami poszczą. *N. Pam.* 10, 55. sie ließen ihnen Fleischspeisen kochen. Mięso lubiący, mięsu rad, *ob.* miąsko). Kaszka fraszka, iarzyna perzyna, chléb trawa, mięso potrawa. *Haur. Sk.* 507. Ryba woda, chléb trawa, mięso wsiemu *hołowa. *Sak. pr.* 151. Jm mięso, a nam polewka zostanie. *Bratk. G.* 3. cf. Matyaszowi płotka; cf. ubogiemu piskorz). Ten bóg, który-ć dał mięsa, da-ć pewnie i chleba. *Pot. Arg.* 516. cf. kto dał zęby, da-ć chléb). Komu się mięsa nie dostanie, ten na polewce niech przestanie. *Cn. Ad.* 162. cf. lepszy rydz, niżli nic; co bóg da, do kobiałki). Kto mięso ma, o grzankę nie dba. *Rey Wiz.* 105. Z tłustego mięsa, tłusta polewka. *Rys. Ad.* 79., *oppos. Slo.* lacné masso, ridká polewka *merces pretio correspodent.* Z mięsa się chlubią, a ono i polewki nie widzieli. *Gor. Dw.* 272. Niemasz tu komu ufać, ni z mięsa, ni z pierza. *Pot. Arg.* 744. nie ufay pozorowi). Zakryta w mięsie na tym świecie wada, Pan wilk dla mięsa często w iamę wpada. *Bratk. H* 4 *b. Cro.* Jsches ráuu v-czelem meszu *quaerere pilum in igne*, cf. węzła w sitowiu szukać). Mięso mięsem gonić potrzeba, t. i. karmionemi dobrze chartami polować. *Chmiel.* 1, 80. *Allegor.* Głodny ci zięć powie: złe mięso bez chleba. *Pot. Arg.* 817, t. i. dziewka bez posagu, eine schöne Braut ohne Brautschatz, ist kein Schatz. Ta bywszy iedynaczką, miała chléb do mięsa, Powabne to oboie w żonach interessa. *Pot. Pocz.* 183. - §. Mięso iagody, z mięsiwość, n. p. Gdy dławiąc iagodę winną mięso iagodne ziarnka nie puści, iest to znak niedoyrzałey iagody. *Cresc.* 335. Fleischigkeit, Fleisch in den Früchten. - 2. *transl.* Mięso górne abo ziemne, Bergfleisch, iest to kamień składaiący się z grubych szyb i niby nitek twardych. *Kluk. Kop.* 2, 100. MIĘSOIADACZ, MIĘSOIAD, - a, *m.*, iadaiący mięso, lubiący mięso ieść, rad mięsu, miąsko, *Bh.* masogjdek; *Slo.* massogedek; *Rg.* mesojeghja; *Cro.* meszojed; *Ec.* мясоядецъ, плотоядецъ, живоядецъ. (*Rs.* мясоѣдъ, *Ec.* мясоѣдствїе mięsne dni). MIĘSOPRZEDAWCA, - y, *m.*, *Rs. et Ec.* мясопродавецъ, der Fleischverkäufer *ob.* rzeźnik, mięsiarz. MIĘSOPUST, u, *m.*, MIĘSOPUSTY, *G.* - pust *plur.*, *Bh.* masopust; *Slo.* massopost, massopust; *Cro.* meszopuszt, poklady, fasènk; *Dl.* poklada, poklade; *Bs.* pokladdi; (*Rs.* мясопустъ, мясопустїе początek postu, gdzie się przestaie ieść z mięsem), *Ec.* мясопустъ *bacchanalia, liberalia* (заговѣнїе *carnisprivium*, *Rs.* сыропустъ, сыропустїе ostatni dzień karnawału). zapust; *si vocem Polonicam* mięsopust *expendas, proprie sonat id, quod Graeci recentes vocant* το αποκρεως, *Latini recentes* carnisprivium; *si vero rem, quae illo triduo geritur, consideres, dicas ethnicorum Bacchanalia. Cn. Th.*, sed cf. pusty, Pust). die Fastnacht, der Fasching, das Carneval, besonders die drey letzten Tage; cf kulig). Post odrzucaią, ale mięsopusty, od czarta wymyślone, bardzo pilnie zachowuią. *W. Post. W.* 57. - §. *transl.* rozgardyas, ley rozley, hulanki, lusztyki, lustiges Leben, Lustbarkeiten. Pościć po mięsopustach miłosnych. *Teatr* 3 *b*, 82. Jeśli tak będą codzień mięsopusty, na szary koniec przyydą. *Wad. Dan.* 14. Po nieustannych mięsopustach, post nieustanny nastąpi. *Teatr* 22, 9. po godach głód). MIĘSOPUSTNIK, - a, *m.*; *Bh.* masopustnjk, mięsopusty obchodzący, *bacchanalia celebrans. Cn. Th.*, ein Fastnachtsschwärmer. - *transl.* lusztykuiący, rozgardyas stroiący, biesiadnik, godownik, ein Schlämmer, Prasser. Próżne mięsopustników życie. *Bals. Niedz.* 1, 132. MIĘSOPUSTNY, - a, - e, *Bh.* masopustnj; *Rs.* мясопустный, сыропустный, od mięsopust, Fastnachts-, Faschings-. Mięsopustne święta, obżarstwa i pijaństwa pełne. *Petr. Ek.* 80. cf. kuligowy). Siła naydziesz, którzy dni szalone mięsopustne wypełniaią, nie uprzykrzyłyby się drugiemu mięsopusty i cały rok, a czas krótki postu uprzykrzy się wnet. *Biał. Post.* 176. Wody się opiie, a prawie się iako mięsopustną kiszkę nadmie. *Rey Zw.* 157. Niedziela mięsopustna, der Sonntag Sexagesima. *May Kalend.*, *Ross.* сыропустная недѣля zapustny tydzień. MIĘSOPUSTOWAĆ, - ał, - uie *Jntr. ndk*, mięsopusty obchodzić, die Fastnacht begehen, Fasching halten; *Slo.* fassangowati; *Cro.* fasenkovati; *Dl.* pokladdujevati, *Ec.* мясопуствую, *Gr.* ἀποκρεατίζω *carnem edere cesso, comessor, heluor, bacchor.* (заговлываюся ἀποκρεατίζω). Większy zysk czynimy djabłu trzy dni rozpustnie mięsopustuiąc, a niżli bogu czterdzieści dni nieochotnie poszcząc. *Zrn. Pst.* 95. Chrześcianie źle mięsopustuiący. *Bals. Nied.* 1, 30. - *transl.* rozgardyas stroić, lusztykować, hulać, godować, schlämmen, prassen; biesiadować, mięsopustować. *Petr. Ek.* 80. Rozpustnie żyię, huczę, mięsopustuię, *bacchor. Mącz.* Ustawicznie mięsopustuią, wszystko łokciem rozkoszy wymierzaią. *Birk. Ek. D* 2 *b.* Biesiady i mięsopustowanie. *Petr. Ek.* 80. *MIĘSOTARGOWISKO, - a, *n.*, targowisko na mięsa, iatki, der Fleischmarkt, *Ec.* мясопродалище, мясный рядъ. MIĘSOŻERNY, - a, - e, żrący mięso, mięsem żyiący, fleischfressend; *Bh.* masožrawý; *Sr.* 1. miasa wožrawé; *Cro.* meszoser; *Rg.* mesoxderaz; *Rs.* плотоядный. Sęp mięsożerny; *Przyb. Milt.* 87. Ptaki mięsożerne. *Zool.* 26. *Subst.* mięsożer, - a, *m.*, der Fleischfresser. Wszyscy ludzie stali się iuż teraz, iż tak rzekę, mięsożerami. *Mon.* 74, 586. *Mięsożerność *Ec.* живожрѣнїе, das Fleischfressen.

*MIESTCE *ob.* mieysce.

MIĘSZ, Mięż, Miąsz, - y, *ż.*, Miąższość, die Dicke. Mięsz umywalni była na trzy wielkie palce. *W.* 3 *Reg.* 7, 26. Drzewo u włóczni iego było na mięsz, iako nawóy u tkaczów. *Leop.* 2 *Reg.* 21, 19. Ławy z balek, w miąsz na stopę były. *Warg. Cez.* 62. W mięsz albo na mięsz, trzy, dwa palce, gruby trzy abo dwa palce. *Włod.* Kamień on był wzdłuż trzynaście stop, a w mięż siedm. *Sk. Dz.* 1180. Słupy miały wzmięsz półtóry stopy. *Warg. Cez.* 81. Naczynie to było wzmięsz na dłoń. *Bud.* 2 *Chron.* 4, 5. cf. Miąższy.

MIESZAĆ, MIĘSZAĆ, - ał, - a, *Act. ndk.*, zmięszać, pomięszać *dk.*, *Bh.* mjsyti, smjsyti, *Frequ.* mjchati; *Slo.* misym, missim; *Sr.* 1. myšeci, myšycz, mischu, mischam, mêscham, mišu, mucżu (cf. mącić); *Vd.* mieshati, s'mieshat, samieshati, permieshati, pomieshati, smieshuvati; *Crn.* mejsiti, mejsem, mesèm, mejsham, mesham, sblóditi; *Cro.* meshati, mèssam; *Rg.* mjèsiti, mjèscjati, umièscjati, umjescivati, umjèsiti, samjèsiti, izmjescjati,

mjeescjam; *Sla.* smeſti, smeten (cf. zmieść, zmiatać); *Bs.* mjescjati, miscjati, smjescjati, izmjescjati, smiscjati, izmiscjati, pomiscjati, smeſti, zameſti, smetati, (*ob.* miotać), smutiti (*ob.* mącić, smucić); *Ross.* мѣшáть, мѣшáю, смѣшать, смѣшиваю (мѣсить, мѣшу̀ miąć; *Ec.* мястѝ, мяту, смущать burzyć), *It.* mescolare, mischiare, miscere; cf. *Lat.* miscere, *Gr.* μισγειν, *Angl.* mash, *Hebr.* מסך masach, *Chald. et Rab.* מזג masag *miscuit.*, *Ger.* miſchen, cf. manſchen, mengen, *Gr.* μιγνυμι). miſchen. Mieszać, mieszać co z czym, pomięszać, zmięszać co z czym, vermiſchen, unter einander miſchen. Trudno złe z dobrym mieszać. *Opal. Sat.* 7. Smieli Chrześcianie i małżeńſtwa z Araby mięszać. *Sk. Dz.* 906. Łzy z łzami mieszać, miło człowiekowi. *Bard. Tr.* 271. cf. napłakać się pociecha; Bolu niemałe ulżenie Płacz, ktemu wypowiedzenie; Pociecha, gdy co boli, namówić się do woli). Piycie wino, którem wam zmieszał. *Kucz. Kat.* 3, 370. (t. i. z wodą; nagotował). Mieszaią przysłowia w pismach swoich, iak groch z kapuſtą. *Mon.* 75, 63. Eutychus mieszał natury w Panie Kryſtusie. *Kat. Gd.* 86. Mnie Panowie do rzeczy téy nie chciéycie mieszać. *Teatr* 11 *c*, 47. wplątać, wciągać). Z panami palca nie mięszay, bo ieśli krotszy naciąguą, ieśli dłuższy, to wcale utną. *Teatr* 22 *b*, 63. - §. Mięszać w garcu, w kotle, = kłócić, umrühren, durcheinander miſchen. Zioła te warząc uſtawnie mieszała, wierzch wywracaiąc, a na spodek zaś wierzchnich rzeczy naganiaiąc. *Otw. Ow.* 266. - *Fig.* Będę tak długo tym odmętem mięszał, aże wżdy kiedy ułowię węgorza. *Orzech. Qu.* 20. - §. Zwierzęta niektóre, niedaleko siedliſka swego, wszelki ślad mieszaią i gubią. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 133. zatracaią). - Mieszać = zamieszać, zamącać, burzyć, uniespokaiać, verwirren, Za co tak smutną myślą mieszasz swą spokoyność? *Teatr* 45 *d*, 21. To słowo: do kozy! Tak mię mocno zmieszało, aż mię przeszły mrozy. *Teatr* 46 *b*, 46. Miesza pycha rozum. *Psalmod.* 19. Nadzieie i trwogi mieszaią szczęście. *Bard. Tr.* 431. Nie trzeba mieszać pokoiu. *Boh. Djab.* 5, 138. den Frieden ſtören. Krew niewinną dla swoiey dumy rozlewamy, bunty i fakcye czynimy, Rzpltą mieszamy. *Star. Ref.* 11. A tyżeś to, który mieszasz Izraela? *W.* 3 *Reg.* 18, 17, który czynisz zamięszanie w Izraelu? *Bibl. Gd.*). Nie lubi zemną tańcować, powiada, że mięszam w kontradansie. *Teatr* 39, 21. MIESZAĆ się *Recipr.*, a) *Passive* zamieszać się *propr. et fig.*, ſich vermiſchen. W małżeńſtwie się nie mieszał z niewiernemi i pogany. *Sk. Dz.* 875. - §. pomieszanym się ſtawać, trwożyć się, ſtrwożyć się, konfus werden, verwirrt ſeyn, ſich verwirren. Hiſtoryk Kranc sam z sobą uſtawicznie się miesza. *Nar. Hſt.* 2, 245. U piiaka we łbie zawsze się iako w kotle miesza. *W. Poſt. W.* 3, 256. Częſtokroć próżnemi i nikczemnemi mieszamy się rzeczami. *Pilch. Sen.* 555. Gdy cię uyrzę, zaraz kolor mienię, Albo blednieię, albo zbytnie się czerwienię, Gdy chcę do ciebie mówić, miesza mi się mowa. *Zab.* 16, 298. - §. *Active* mięszać się do czego, *albo* w co, = wdawać się w co, *Boh.* plichtiti ſe; *Vd.* nusz notervtikuvati, cf. nos wścibić), ſich in etwas miſchen. Dziwuiemy się, iż naród wasz mięsza się do spraw naszych. *Gaz. Nar.* 2, 141. Mieszamże ia się do czego, czegobym do końca nie przywiódł? *Teatr* 7, 47. Daię ci to zupełnie na wolą, sam się więc mieszać do tego nie będę. *Teatr* 38, 190. Milcz, i nie mieszay się do nas! *ib.* 36, 102. Juryſty pospolita zabawa, mieszać się za pieniądze w cudze interessa. *Teatr* 23 *c*, 36. Na co się w to mięszacie, co do was nie należy? *ib.* 9 *b*, 44. Królowa w materye Rzpltey mieszać się nigdy nie powinna. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 122. - §. mieszać się cielesnie, odbywać sprawy cielesne, ſich vermiſchen (fleiſchlich). Kogut, ptak naylubieżnieyszy, gdyż na dzień z 50 razy może mieszać się z kurami. *Ład. H. N.* 73. MIESZAŁA, - y, *m.*, mąciciel, *Vd.* mieshavez, smieshar, ein Verwirrer. Jednacza tego świata, mieli za mieszałę tego świata. *W. Poſt. W.* 285. *MIESZALKA, - i, *ż.*, narzędzie od mieszania, *ob.* mątew, koziołek; ein Rührſtock, Rührlöffel, *Rs.* мѣшáлка; *Rg.* mjescjaliza, mechjaizza. MIESZANIE, - ia, *n.*, *Subſt. Verb.*, das Miſchen, Vermiſchen, die Miſchung, Vermiſchung, *Rs.* умѣ́ска. Związek początków między sobą nazywa się mieszaniem ciała, *mixtio*, które rozrożnić należy od gromadzenia, *aggregatio. Kruml. Chy.* 15. W Arytmetyce reguła mieszania, *regula alligationis. Sniad. Alg.* 1, 37. Mieszanie się cielesne, sprawa cielesna, *Rs.* совмѣ́е, *Lat.* coitus. MIESZANIEC, - ńca, *m.*, z rożnych zwierząt urodzony. *Cn. Th.*, *ob.* pomieszaniec, *Crn.* smejs; *Rs.* пóмѣсь, шумà. (Oeſterr. der Miſchling) der Artzwitter, der von zweyerley Arten gezeugt iſt. n. p. mieszaniec koń, (cf. muł *Vd.* misg, miesg, meseg, mesek; *Crn.* mèsg; *Cro.* mèsg; *Ec.* мескъ, *G.* мска, cf. miedzy). Mieszaniec pies. - *transl.* Tezeusz mieszańca srogiego (Minotaura) zabił. *J. Kchan. Dz.* 280. Mieszańcy srodzy Centaurowie. *P. Kchan. Orl.* 1, 159. Samarytanie byli mieszańcy, ani prawi żydowie, ani prawi poganie. *Sk. Kaz.* 145. (cf. Halberlinge, Adlg.). Persius Grek z oyca, a z Rzymianki rodem Mieszaniec, znacznym bogactw chlubił się dochodem. *Hor. Sat.* 105. *similiter* mieszaniec = półszlachcica, ein halber Edelmann, szlachic po matce, blos mütterlicher Seite von Adel, nicht ebenbürtig. - §. Mieszaniec, = oboiey płci, *androgynus, hermaphroditus. Cn. Th.* ein Geſchlechtszwitter, der beyderley Geſchlechte in ſich vereinigt, *Crn.* obojnak; *Dl.* dvoyszpolnik; *Rg.* dvospolnik, polucjóvjek, poluxena, polumuxko, poluxenſko; *Ec.* мужоженъ, мужеженскій. - *§. Równie iak gdy Neptunus, wód *mieszaniec srogi, Tróyzębem wymiatuiąc, rozsiepywa drogi; . . *Chodk. Koſt.* 10. który miesza, burzy, kłóci wody, mieszała, mąciciel, Umrührer, Aufrührer. MIESZANIEC *herb*, tarcza podłuż liniią przedzielona, z prawey ſtrony pół orła białego, z lewéy dwie róże białe. *Kurop.* 3, 33. ein Wappen. MIESZANINA, - y, *ż.*, MIESZANINKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, *Bh.* michánice, miſſamna, ſměſyce, michanina, hatla matla, *Slo.* ſmiſſanj; *Sr.* 1. měſchancza; *Crn.* mejshnina, męshta, smejs, smejshnâva; *Vd.* smieshnjava, smieſs, smieshik, shunder bunder, enu ſkus drugu; *Cro.* zmész, méshanye; *Bs.* miscjania, mjescjania, izmiscjanje *Rg.* mjescjania, miscjàlina, mjescjalina; *Rs.* мѣшанѝна, смѣ́сь, вся́чина, раствóръ; *Ec.* примѣ́сникъ, примѣ̀ненецъ, всякаго рода смѣсъ, безъ разбору неотборный, *Hebr.* מסך mesech, *Chald.* מזג meseg *mixtio*). pomieszane rzeczy, Gemiſche, Gewirre, Miſchmaſch, Verwirrung. Kirgesowie kropią słuchaczów swoich krwią zmieszaną z błotem i z ziemią, a tę oni mieszaninę ro-

rozumieią

zumieią bydź swoim bogiem. *Boter* 4, 152. Zrobiono z wina pewną mieszaninkę, kaldessan zwaną. *Mon.* 73, 556. Odchłań abo gromadę początków pomieszanych, poganie zwali *chaos*, my mieszaniną. *Otw. Ow.* 3, cf. odmęt). Mieszanina ciemna wyprowadzeniem iasności, i przydaniem kształtów rzeczom, rozprzątniona była. *ib.* 7. Rozumiały, że się świat w mieszaninę obraca. *Sk. Dz.* 60. Wielka mieszanina przez woyny świat udręczyła. *Sk. Dz.* 1074. Przyszliśmy do sromotnéy mieszaniny i nierządu ostatniego. *Star. Ref.* 6. Teraz takie bigosy, takie mieszaniny, Że mi się od kłopotu aż kurzy z czupryny. *Teatr* 43 *c*, 4. Reguła mieszaniny w Arytmetyce, *regula alligationis*. *Łęsk.* 2, 78. - §. *Rhetor.*, hysteron, proteron, *Slo.* mis'atelka, halmatilka. MIESZANKA, - i, *ż.*, mieszanka bydłu, *farrago*. *Cn. Th.*, Gemengsel, Mengfutter, Gemenge, gemischtes Futter; *Bh.* missanina; *Rs.* мѣсиво, мѣсянка; karmia dla bydła z różnego zboża, lub z różnéy słomy. *Włod.* - §. mieszanka, *w rodz. żeńsk.*, toż co mieszaniec *w rodz. męzkim*, n. p. Gładsza żadna inna w puszczach się nie udała między mieszankami, *inter semiferos*. *Zebr. Ow.* 306. MIESZANO *adv.*, gemischt, vermischt. Ciepło, zimno, wilgotno w wszystkich przyrodzonych rzeczach mieszano się nayduie. *Petr. Pol.* 54. MIESZANY, - a, - e, *part. perf.*, gemischt. Mieszana liniia, składa się po części z prostéy, a po części z krzywéy linii. *Łęs.* 6. Mieszaną mowę makaronizmem zowiemy. *Klesz. Zd.* 88, *Slo.* cudzomis'anost, cidzemichawost, *ż* *barbarismus*. - Mieszana twarz, pomieszana, bestürzt, *Sr.* 1. tawtij: lćm. Pościć nie z mieszaną twarzą; któż bowiem smutny koronę odbiera, kto z mieszaną twarzą tryumfuie? *Pociey* 88.

Pochodz. *domieszać, namieszać, pomieszać, pomieszanie, pomieszany, przemieszać, przymieszać, rozmieszać, umieszać, wmieszać, wymieszać, zamieszać, zmieszać.*

MIESZCZAK, - a, *m.*, *contemtim*, zgrubiale: brzydki mieszczanin, mieszczuch, ein elender Spießbürger. Waść mieszczak, a móy oyciec na ostatnim seymie został szlachcicem. *Teatr* 8, 7. MIESZCZANEK, MIESZCZANINEK, - nka, *m.*, *dem. nom.* mieszczanin, ein unbedeutender Bürgersmann (Kleinstädter). Przez wzgardę pyszny ten sędzia mieszczan w dekrecie swoim mieszczankami nazwał. *Ust. Konst.* 2, 164. Kiiem zbić mieszczanka nie nowina; bo to chłop powiadaią, nie szlachcic. *Opal. sat.* 142. Zagradzamy i nayliższe ścieszki, któremi się z pospolitości iakożkolwiek nędzny gramolił mieszczanek. *Mon.* 65, 49. Z paszczeki odrzychłopskich panów wydarł obłów mieszczanika ubogiego. *Birk. Zyg.* 18. MIESZCZANIN, - a, *m.*, *Bh.* měſſtěnín, měſſtian, měſſták; *Slo.* meſcan, meſtan, měſſtánín; *Sr.* 1. meſtjan; *Sr.* 2. bergar; *Vd.* meſtnik, meſtannik, purgar, mjeſten zhlovek; *Crn.* mejſtnek, burgar; *Cro.* varaschan, varossecz, gradchan, purgar; *Dl.* gradyanin; *Hg.* varosi, polgár; *Bs.* graghjanin, pucjanin (cf. pólk, cf. grod); *Sla.* gradjanin, *Rg.* gradoſtanik. grádianin (cf. mjesctanin, *ż* rodak, ziomek); *Rs.* мѣщанинъ, горожанинъ, градожитель, гражданинъ; obywatel miasta, czyli mieyski, pod prawem mieyskiém żyiący, der Bürger, Stadtbürger, Stadtbewohner, Städter. Kto w mieście żyie, każdy mieszczaninem. *Zab.* 15, 273. Jestem Rzymski mieszczanin, i za wielką summę tegom mieszczaństwa dostał. *W. Act.* 22, 28, mieyskie Rzymskie mam, ich bin Römischer Bürger, habe das Römische Bürgerrecht; *Ec.* гражданствую, *Gr.* πολιτευομαι. Petrycy *ciuis* tłumaczy, nie obywatel, lecz mieszczanin, dodaiąc *in parenthesi:* syn Koronny. *Petr. Pol.* 197, cf. miasto). Mieszczanin, *ż* obywatel, mieszkaniec, der Einwohner. Przystał ku iednemu mieszczaninowi krainy onéy. *Sekl. Luk.* 15. MIESZCZANKA, *contracte* MIESZCZKA, - i, *ż.*, MIESZCZANECZKA *demin.*, która w mieście żyie, obywatelka mieyska, die Stadtbürgerinn, Städterinn, Bürgersfrau, Bürgerstochter; *Bh.* měſſtanka, měſſtka, měſſtěnjnka; *Slo.* meſcenka; *Vd.* meſtniza, meſtanniza; *Cro.* gradchanicza, varoschicza, varoſkinya, purgaricza; *Sla. et Rg.* gradjanka (*Rg.* mjesctanka, *ż* ziomka); *Rs.* мѣщанка, горожанка. Mieszczki biorą na się ubior szlachecki, szlachcianki strój wojewodziny. *Petr. Ek.* 68. Wey! iak się mieszczaneczki stroią. *Teatr* 36 *c*, 14. - §. b) *transl.* Mieszczanki góry Parnassu. *Zab.* 12, 297 *Gawdz.*, t. i. mieszkanki Parnassu, Muzy. MIESZCZANKOWAĆ, - ał, - uie, *intr. ndk.*, mieszczankiem bydź, einen unbedeutenden Bürger abgeben. No! to iuż podobno teraz mieszczankować zaczniemy. *Teatr* 14, 179. MIESZCZAŃSKI, - a, -ie, od mieszczan, mieyski, *Bh.* měſſtanſký; *Vd.* meſtaun, meſten; *Sr.* 1. mjeſchcjanſki, mjeſtjanſki, birgarſki; *Cro.* purgárszki; *Ross.* мѣщанскїй, мѣщаниковъ, гражданскїй; Stadtbürger:, Städter:, die Einwohner einer Stadt betreffend. Mingailo ciągnął prosto do Połocka, chcąc mieszczańską hardość uśmierzyć. *Stryik.* 232. MIESZCZAŃSTWO, - a, *n.*, mieyskie, prawo mieyskie, *Vd.* meſtnishtvu, meſtaunishtvu, mieſtnina; *Cro.* purgársztvo; *Rs.* мѣщанство, гражданство; das Bürgerrecht. Jestem Rzymski mieszczanin; iam za wielką summę tego mieszczaństwa dostał. *W. Act.* 22, 28. Dawne prawa broniły przyymować do mieszczaństwa niekatolików. *Vol. Leg.* 7, 754. - §. 2) *coll.* mieszczaństwo, *ż* mieszczanie, miasto. *Cn. Th.*, die Bürgerschaft. MIESZCZĘ *ob.* Mieścić. MIESZCZUCH, - a, *m.*, *Pot. Jow.* 198, mieszczak, verächtlich: ein elender Bürgersmann.

MIĘSZĘ *ob.* Mięsić. MIĘSZEĆ *ob.* Miąższeć.

MIESZEK, - szka, *m.*, *dem. nom.* miech, *Bh.* měſſec, měſſček; *Slo.* meſſec, meſček, měchurjk; *Sr.* 1. měſchk, moſchna; *Sr.* 2. měſchk; *Crn.* meshizhk; *Vd.* moshnja; *Rg.* mjescnizza, mjescich, mjěscjaz; *Bs.* mjescchicth; *Cro.* sép; *Rs.* мѣшокъ, мѣшечекъ; *Ec.* мѣшецъ, мѣшекъ, мѣшечикъ, мошенка, лутаръ; worek ledaiaki. *Cn. Th.*, ein Beutel, ein Säckel. - §. *botan.* Okrycie owocowe zowie się mieszek, *folliculus*, kiedy z iednéy sztuki złożone, która się w czasie doyźrzenia z iednego tylko boku otwiera; ziarna w nim są luźne, nieprzyrosłe. *Botan.* 126, der Fruchtbalg. - Mieszek do rozżarzania węgli. *Kluk Kop.* 2, 144, *Sr.* 1. nadubwacjk; *Bs.* mjescnicça, puhalo, ein kleiner Handblasebalg. Mieszki do kominków pokoiowych. *Kluk Rosl.* 2, 162. - §. Mieszek od pieniędzy, *ż* kaleta, worek, sakiewka, bursa, ein Geldbeutel. Każdemu dała Sułtanowa po pięć mieszków, każdy o pięciu set talarach. *Kłok. Turk.* 25. Choć pieniądze wydasz, przecię mieszek chowasz. *Rys. Ad.* 8,

Slo. meſeç mu wiprážol *pauper eſt.* J głupi mądry, gdy wielom rozdaie, J mądry głupi, gdy w mieszku nie ſtaie. *Bratk. B 2 b*, cf. i mądry głupi, gdy go nędza złupi). Eklipsys figura, gdy w mieszku dziura. *ib.* - *Slo.* kdo ſi neprezre oči, prezre meſ'ek. Byle mieszek był bliſko, przyiaciel przybędzie. *Jag. Gr. A 2.* Pan Bóg i mieszek, to przyiaciel prawy, A ludzka przyiaźń tylko dla zabawy. *Rys. Ad.* 53. W mieście zawsze rękę w mieszku mieycie. *Dwor D* 3. Kto mieszek ſtraci, niech ſkórą płaci. *Cn. Ad.* 383, *Slo.* kdo meſ'ec trati, nech chrbtom plati, cf. kto ma ciążą, tego nie wiążą). Kto ma mieszek, niech weźmie i kaletę. *Sk. Dz.* 894, cf. wziąłeś konia, weź i bicz). Wyuczeni mieszki rzezać, kraść, zbiiać, palić. *Pot. Arg.* 432, cf. rzezimieszek). Lepszy mieszek za grosz, w którym kopa, niż za kopę, w którym grosz. *Rys. Ad.* 35. *Slo.* zlati meſ'ec ma, bohati geſt. Dobre napichowaní meſ'ec mat. Mieszek pan. *Cn. Ad.* 834, cf. grosz pan od roku do roku; cf. pieniądze wszyſtkiego dokażą; złoty orzeł wszędzie doleci; dowody śrebrne abo żydowſkie naymocnieysze; złota szwayca naytwardszy mur przebiie). Mieszka dziękami nie napełnisz, ale dzięgami. *Cn. Ad.* 489, cf. dobry co dziękuie, lepszy co oddaruie; cf. czapka za biret; cf. darmo nic, brząkać tu trzeba; cf. bez pieniędzy do targu, bez soli do domu). Kto służy z łaſki, ma mieszek płaſki. *Cn. Ad.* 428. *Slo.* meſ'ec plní pawučin; meſ'ec pawučinami zatáhnutí *marsupium vacuum*; paięczynami mieszek napełnić). Boli go mieszek. *ib.* 42, boli go kaleta, zmindak, ſkąpy; ma, a nie zażywa). Nie mego to mieszka potrawa. *Cn. Ad.* 618, tańsza u mnie gęba; cf. nie twoiéy to gęby kąsek; do wody z gębą). Niech się gęba zgadza z mieszkiem, *parsimonia magnum vectigal. Bud. Ap.* 7, *Star. Ref.* 75, *Rys. Ad.* 77, cf. piędzią się mierzyć, cf. miarą kocie). Budować wieżę chciał, z mieszkiem się nie pomiarkowawszy. *Sk. Zyw.* 1, 22. Nie według mieszka koszt wiedzie. *Cn. Ad.* 77, większy rozchód, niż dochód). *De suo apponere* z swego mieszka dokładać. *Mącz.* Zapłaci za nas z mieszka swego. *W. Poſt. Mn.* 38. Kradną iednym, aby drugim rozdawali, hoyni z cudzego mieszka. *Gor. Dw.* 384. Wytrząść kogo, wypróżnić mu mieszek, *excutere aliquem. Mącz.* Jm kto lepiéy czeſtuie, im lepiéy komory, obory, mieszki swoie wytrząsa, tym sławnieysze panię. *Sk. Kaz.* 394. Za mieszek kogo wodzić, wytrząsać komu mieszek, kaletę, ciągnąć go, wyciągać, trawić, *follitim ductare aliquem. Cn. Th.* 409. *Slo.* ſturmuge ne k zamku, ale k meſ'ku. MIESZEWNIK, - a, *m.*, *Bh* měſſečník; *Crn.* móshnâr; *Vd.* moshnar, vrezhar, shaklovez, moshnodelauz; *Cro.* mosnyar; *Hg.* mosar); miechownik, der Beutler.

*MIESZKA, - i, *ż.*, zamieszka, mieszanina, burzka, Wirrwarr, Verwirrung. *Papr. Ryc.*

MIESZKAĆ, - ał, - a, *med. ndk.*, (*Etym.* mieysce, *mieśce; *Bh. etc.* meſſkati *morari, cunctari*). *1) na iednym mieyscu długo się zatrzymywać, bawić się długo, ſich wo lange aufhalten, verweilen. Samarytanowie prosili Jezusa, aby mieszkał u nich. *Sekl. Jan.* 4, *not.* „aby zoſtał abo trwał przy nich"; prosili go, aby u nich zoſtał, a zoſtał tam przez dwa dni. *Bibl. Gd.*). Przyszli do niego, i u niego zmieszkali dzień on. *Bud. Joan.* 1, 39, zoſtali przy nim onego dnia. *Bibl. Gd.*). Prosili go, aby mieszkał u nich przez kilka dni. 1 *Leop. Act.* 10, 48. Gdyby kto po dwie *godzinie siadał w téy wodzie na dzień, musiałby 25 dni przy téy wodzie mieszkać; a ieśliż po 4 godziny na dzieńby siadał w niéy, tedy 13 dni powinien wymieszkać. *Syxt. Szk.* 254. Popędzay, abyśmy nie *mieszkała (*dual.*) na drodze. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 4, 24. Trzydzieści lat i dziewięć na świecie zmieszkawszy, przeniósł się na tamten świat. *Groch. W.* 576. Zmieszkał tam niemal cały rok w Maurezie. *Wys. Jgn.* 20. Grecy pisali mądre rzeczy, a sami w wielkiem błędzie mieszkali. *Biel. Hſt.* 25, zoſtawali, ſie ſteckten in e. gr. J.). - §. b*) mieszkać na czym, = bawić się na czym, ſich mit etwas verweilen, mit etwas beſchäftigen. Na ſtrawę deputatom, póki na poprawie ſtatutów mieszkać będą, ma bydź dawany, z każdéy włoki grosz ieden. *Vol. Leg.* 2, 794. - §. *c) mieszkać, mieszkać do czego, abo w czym, = nie śpieszyć, omieszkawać, ſäumen, zaudern; *Bh.* meſſkati, bawiti, wáhati (cf. wachać się); *Slo.* meſſkám, *adj.* meſſkawý powolny, smudny; *Crn.* mèshkam, shókam (meshkov, = powolny); *Vd.* se mudit, kesniti, kesnuvati, odkladiti, odlashati; *Sr.* 2. ße pitwaſch; *Sr.* 1. komdźu; *Dl.* kaszniti, karczmati; *Hg.* kesni; *Bs.* kasniti, ucknitti; *Rs.* мѣшкать, умѣшкать, мотчáти, длúть, медлить, меледить, помеледить, умéдлить, гузáть, укоснить, укоснѣть. Nie mieszkay nic, a co wſkok to rychléy do niego, aby cię nie uprzedził gniew iego. *Rey Poſt. Ss* 6. Wſtań, a nie mieszkay, biegay nocą, a nie zoſtań się aż w Egipcie. *Sk. Zyw.* 1, 176. Przyſtałoby do elekcyi się pośpieszyć, a w téy rzeczy długo nie mieszkać. *Bielſk.* 636. Nie mieszkaymyż do niego, póki czas mamy. *Sk. Kaz.* 23. Gdzie Chryſtus ich, czemu do pomocy im mieszka! *Sk. Kaz.* 14. Mieszkać w tym nie chcieli, aby do niego posłać nie mieli, wywiaduiąc się, czyiąby to mocą czynił? *Biał. Poſt.* 49. Nie trzeba nam z tym Amuratem mieszkać, dadź iuż pokóy radom, i na woynę zawołać. *Baz. Sk.* 71. Gdy mi potrzeba bez odwłoki się wrócić, dla Boga proszę, abyście nie mieszkali. *Wys. Kat.* 397. Mieszkaiący, ociągaiący się, mitrężny, *Rs.* мѣшкотный, мѣшкотно; *Ec.* кóсенъ, медленъ. - §. *Mieszka mi się recipr. impers.*, późno na mnie, długo się bawię. *Włod*, *mora mihi fit. Cn. Th.*, mudzi mi się, es dauert mir zu lange, man hält mich zu lange auf, es wird mir zu lange zu warten, ich habe nicht Zeit. Głodnemu naybardziéy się mieszka. *Cn. Ad.* 244, czekać długo pragnącemu, markotno; żądzy wielkiéy, mała chwila Zda się iak naydłuższa mila; cf. głodny woli ieść, niż muzyki słuchać). Wyliczanie mego nieszczęścia byłoby nader obszerne. R. Nie będzie obszerne; mieszka mi się, wiedzieć ie muszę, nie baw się a powiaday. *Tr. Tel.* 9. - §. d*) mieszkać w czym, = żyć w tym, życie przepędzać w tym, leben, das Leben führen, hinbringen in etwas. Nauczał, iż małżeńſtwo złe ieſt, i brzydził się temi, co w nim mieszkali. *Sk. Dz.* 248, die in der Ehe lebten. - *transl.* Szczęśliwe miaſto, które mieszkaiąc w pokoiu, Obawia się przygody, a myśli o boiu. *Modrz. Baz.* 85. Mieszkać z kim, = żyć z nim, mit einem leben. Jan ś. napominał Antypatra, aby nierządnie nie mieszkał z żoną brata swego. *Biał. Poſt.* 34. Miał sumienie z tą

mieszkać, z którą brat mieszkał. *Baz. Hſt.* 42. Miło im ieſt miłosnice mieć, a z niemi w swéy woli i w psocie mieszkać, niżeli swą własną oddaną z boga a ludzi dzierżeć. *Glicz. Wych. B* 7. Bolesław Mścisławowi żonę mocą wziął, i z nią sprosnie z zgorszeniem poddanych mieszkał, i potomſtwo miał. *Sk. Zyw.* 1, 286. Ze złą żoną mieszkać, ieſt ſkracać sobie żywota. *Petr. Ek.* 6. Miał Ulisses przenagabanie od Atalanty, aby z nią mieszkał. *ib.* 24, cf. *Rs.* сожи́тель małżonek (= spółmieszkaniec); *Ec.* сожити, сожи́тельствовати w małżeńſtwie żyć). - Mieszkać z kim dobrze, źle; chować się z nim dobrze, źle mit jemanden gut, oder ſchlecht leben, verträglich, unverträglich mit ihm leben. Źle bardzo mieszkało to książę z tą Jadwigą, bo się nierządem bawił. *Bielſk.* 418. Papież źle mieszkał z Barbarosą Cesarzem. *Bielſk.* 100, er ſtand mit ihm auf keinem guten Fuße. Olgierd i Kieyſtut zgodliwie bardzo i przyiacielſko z sobą mieszkali. *Krom.* 404, *Rs.* ужиться, уживаться (cf. używać). Żeby nie Kozacy, tedyby Tatarowie, dobrze z nami mieszkali, *Bielſk.* 659. - §. 2) Mieszkać gdzie, = domem ſtać, *obywać, cf. *obywatel, wohnen; *Bh.* bydleti, bydliti, obywati, byti bytem, zůſtawati; *Slo.* bydlim; *Sr.* 2. bůdliſch; *Sr.* 1. bodlu, wobodlu; *Vd.* prebivati, ſtanuvati, pozhivati; *Crn.* prebivam (*ob.* przebywać, bywać, spoczywać, ſtanąć, ſtać, ſtawać); *Cro.* prebivati, prebivam; *Dl.* pribivati; *Sla.* ſtajati; *Bs.* ſtati, ſtanovati, pribivati, domouati; *Rs.* выжи́ть, выживать, жительствовать; *Ec.* обитать, обитаю, становать. NB. *similem Polono idiomati translationem significationis morandi in habitationem, offert lingua Gallica in voce* demeurer). Kazał im mieszkać w mieściech Samaryyſkich. 3 *Leop.* 1 *Ezdr.* 4, 10, obywać. 1 *Leop.*). Po téy ziemi nie chodził mąż, ani tam mieszkał człowiek. 3 *Leop. Jer.* 2, 6, obywał. 1 *Leop.*). Ja i ta oto niewiaſta *mieszkaława (*dual.*) w iednym domu. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 3, 17, *mieszkałychmy 3 *Leop.*, mieszkałyśmy). Oba razem nie możemy pod iednym mieszkać dachem. *Teatr* 18, 126. Jak sobie zbudujesz, tak też mieszkać będziesz. *Haur Ek.* 34. Lubi pięknie mieszkać. *Teatr* 19 *b*, 18. Gdzie ſtoię, tam zaraz mieszkam; bo przyznam ci się, wszyſtko z sobą noszę. *Teatr* 7 *d*, 14. Biegay, a nie zoſtań aż w Egipcie, i mieszkay tam. *Sk. Zyw.* 1, 176. Miſtrzu! gdzie mieszkasz? rzekł im: póydzcie a oglądaycie; i szli, i widzieli, gdzie mieszkał, a zoſtali przy nim onego dnia. *Bibl. Gd. Joan.* 1, 39, *Budn.* Kto własność swoię ma, temu nie trzeba komorą mieszkać. *Ern.* 190. W sąsiedztwie mieszkać *Ec.* прïобитаю. - *Fig. theol.* Bóg w nim mieszka, a on w bogu. *Wisn.* 609, bóg z nim ieſt). - §. *transit.*, bewohnen; *Vd.* obſtanuvati; *Rs.* насели́ть. Wszyscy ci, którzy *mieszkaią tę ziemię*, iednego syny oyca, iedno to ieſt plemię. *Zab.* 15, 109. Uczynię, że będą mieszkane miaſta. 3 *Leop. Ezech.* 36, 33, obywane. 1 *Leop.*). *MIESZKACZ, - a, *m.*, mieszkaniec, der Bewohner, Einwohner; *Bh.* bydlitel. Wy mieszkacze miaſta tego. *Bud. Judic.* 5, 23, obywatele miaſta tego. *Bibl. Gd.*). Mieszkacze domów glinianych. *Bud. Job.* 4, 19, co mieszkaią w domach gl. *Bibl. Gd.*). MIESZKALNIA, - i, *ż.*, *poet.*, mieszkanie, pomieszkanie, die Wohnung. Dla przecudnéy architektury zdały się bydź te miaſta mieszkalnią bogów. *Przeſtr.* 133. W téy świętéy Apollina mieszkalni. *Zab.* 6, 210. MIESZKALNY, - a, - e, gdzie może mieszkać, *Bh.* obytný, bydlitedlný; *Rg.* pribivaoni; *Vd.* h' prebivanju, prebivatłiu, ſtanuvatliu, ſtanujetliu; *Sr.* 1. wobodlenite; *Rs.* обитаемый; *Ec.* обительный; bewohnbar. Mieszkaniu służący, mieszkalny, *inusitatum eſt. Cn. Th.* 409. Niemasz kraiu, któryby nie był mieszkalnym. *Off. Sen.* 11, *nulla terra aliena nobis.* Wſtręt naturalny mamy od mieysc puſtych niemieszkalnych. *Mon.* 65, 105, niezamieszkanych, unbewohnt). Po niemieszkalnym dąży Kaukazie, w mieyscach, które Hydasp podmywa. *Mon.* 67, 616. - §. b) od mieszkania, domowy, Wohnungs=, Haus=. Z oświeconym wiekiem ſtrachy nikną, iuż domy nasze duchów mieszkalnych mało maią. *Mon.* 65, 106. Dom ieden zawierał wygodnie całe mieszkalne gospodarſtwo, w piwnicy, kuchni, izbach i śpiżarni. *Xiądz.* 74. MIESZKANICZKO, - a, *n.*, maleńkie pomieszkanie, eine ganz kleine Wohnung. Obeyrzą się, aż wszędzie iezioro zalało, Tylko co mieszkaniczko ich szczególne ſtało. *Zebr. Ow.* 210, chata). W korabie mieszkaniczka sobie poczynisz. *W. Gen.* 6, 14, *not.* „komory, przegrody, gniazda"; przegrody. *Bibl. Gd.*). Wróbel znalazł sobie mieszkaniczko, a sinogarlica gniazdo. *Leop. Ps.* 83, 4, domek. *Bibl. Gd.*). *MIESZKANIE *adv.*, ociągaiąc się, z ociąganiem się, z omieszkiwaniem, zaudernd. Niemieszkanie wszyſtko złe przybyło, iak na gwałt. *Wad. Dan.* 106. MIESZKANIE, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, *Bh. et Slo.* měſſkanj; *Vd.* pozhasnoſt, kesnuvanje; *Rg.* kasnenje, karsmanje, zkaenje; *Ross.* мѣшканïе, мѣшкота̀; *Ec.* прежда́нïе. a*) nieпоśpiech, omieszkawanie, mieszkanina, das Zaudern, Säumen. Słyszawszy o praktykach Ruſkich Bolesław, wezwał bez mieszkania senatorów na seym. *Stryik.* 188, cf. niemieszkalnie). - §. b*) mieszkanie z kim, = życie z kim, das Leben mit jemanden, cf. *Rs.* сожитïе spółmieszkanie, małżeńſtwo). Nie chcę złego mieszkania między małżeńſtwem bydź okazyą, nie chcę zgody ich psować. *Sk. Zyw.* 1, 522. Okrom takowych przyczyn, które słowem bożym są wyrażone, żadnych okazyy do *niemieszkania* powinnego w małżeńſtwie, abo do *rozwodu*, szukać sobie nie będziemy. *Vol. Leg.* 2, 901 *Stefan.* - §. 2) mieszkanie gdzie, domem ſtanie, *obywanie. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 5, 38, das Wohnen, der Aufenthalt an einem Orte; *Bh.* obydlí, obýt, byt, bydlenj, bydliſſtu; *Slo.* přjbytek (*ob.* przybytek); *Sr.* 1. wobodlenó, ſtatek (cf. ſtancya, ſtanie); *Cro.* prebivalische, ztan, dom; *Crn.* ſtanuvanje, prebivalshe; *Vd.* ſtanuvanje, prebivanje; *Bs.* pribivalisćte, ſtan, kuchja, dom; *Sla.* pribivalac; *Rg.* pribiváliscte; *Hg.* szállás (cf. szałas); *Ross.* жительство, обитáлище, жили́ще, обитáнïе, жи́ло, жильè; *Ec.* оби́тель, сели́тва, сели́ще (*ob.* sioło, siedliſko), кровъ, своя, своя́си (*ob.* u siebie, do siebie, cf. *Gall.* chèz lui, chez moi). Poiedziemy do Warszawy na mieszkanie. *Teatr* 15 *c*, 97. - *Generis feminini:* Wszyscy tam wiecznie zoſtaną w mieszkani. *Pot. Syl.* 378. - §. b) mieszkanie, = mieysce abo budowanie do mieszkania, die Wohnung, der Wohnort. Po wszyſtkim brzegu zachodnim morza czerwonego są mieszkania rzadkie i małe. *Boter* 212. Mieszkania są zdrowe, kiedy nie maią

wilgoci. *Pir. Pow.* 77. Różne mieszkanie, przychodzi w nieznanie. *Rys. Ad.* 60. Mieszkanie górne w domu, gora, *ut* na górze on mieszka, a ia na dole. *Cn. Th.* MIESZKANIEC, - ńca, *m.*, który gdzie mieszka, der Einwohner, Bewohner; *Bh.* obywatel (*ob.* *obywatel); *Sr.* 1. wobodlenk; *Crn.* ossebęnk, ossebenek, sabęnėk; *Vd.* prebivauz, ſtanuvauz, ſtanounik, ofar, offar, prebivaliz; *Cro.* prebivàvecz, prebivalitel; *Rg. et Bs.* pribivalaz; *Ross.* обыва́тель, жи́тель, жиле́цъ; *Eccl.* се́льникъ, всельникъ, которой живетъ гдѣ. Mieszkańcy, *Rs.* жи́тїи, жи́тьи люди. Jlekroć mowa była o ludziach nieszlacheckiego ſtanu, obywatelów mieszkańcami nazwanych mieć chciano. *Uſt. Konſt.* 1, 119. MIESZKANINA, - y, *ż.*, omieszka, das Zaudern, Säumen, die Versäumniß. Władysław Wielkopolaków o mieszkaninę zabawną oſtremi słowy zgromił. *Krom.* 515. MIESZKANKA, - i, *ż.*, która na pewnym mieyscu ma swoie mieszkanie, die Bewohnerinn, Einwohnerinn; *Bh.* obywatelkyně (*ob.* obywatelka); *Vd.* ſtanouniza, ofrava; *Bs.* pribivaliça; *Rg.* pribivaliza; *Rs.* обывательница, жили́ца. Królowa lasów, górney mieszkanka puſtyni. *Bard. Tr.* 139. Pompeia żonę przez te woyny Lezbiyczyki miały za swą mieszkankę. *Bard. Tr.* 134. MIESZKIWAĆ, *MIESZKAWAĆ, - ał, - a, *intr. frequ.*, zwykle gdzie bawić, sich aufzuhalten pflegen. Ta pyszna rzéka, w którey krokodyl mieszkiwa, kray Abissynów oblewa. *Przyb. Luz.* 314. Sprawy ludzi na ziemi mieszkawaiących. *Zrn. Pſt.* 3, 711 *b.*

Pochodz. pod słowem: *Mieysce.*

MIESZKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, na kształt mieszka, wie ein Säckchen; *Sr.* 1. moschnaté; *Rs.* мѣшковатый. MIESZYSKO, - a, *n.*, mieoh niekształtny, brzydki, ein häßlicher Sack, *Ec.* мѣшище.

MIĘSZCZEĆ, MIĘŻSZEĆ *ob.* Miąższeć. MIESZKO *ob.* Mieczko, Mieczysław.

MIĘTA, - y, *ż.*, MIĘTKA, - i, *ż.*, MIĘTKIEW†, - tkwi, *ż.*, *Bh.* mata; *Sr.* 2. mátwej; *Sr.* 1. mjatwej, miatkej; *Vd.* metiza; *Crn.* męta; *Cro.* meticza; *Hg.* ménta; *Dl.* metvicza; *Bs.* metva, metviça, celina gljudiça, puligna trava, kaloper; *Rag.* metviza, mètva; *Sla.* metviha; *Rs.* мя́та; *Ec.* мя́тва; *Lat.* menta *Linn.*, *Gr.* μίνθη, *Angl.* mint, *Dan.* mynte, *Ger.* die Münze, das Kraut; ziele ogrodowe i dzikie, służy żołądkowi; na Rusi pieką pirogi z serem i z miętą; zapach ma przenikaiący. *Ład. H. N.* 106, *Kluk Rosl.* 2, 238. Miętka kędzierzawa, *crispa*, Krausemünze. *Dyk. Med.* 4, 289. Miętka leśna, polna, kobyla, *Bh.* mata plana (ptasza miętka), *sylveſtris*, Roßmünze, Pferdemünze. *Cresc.* 255, *Sien.* 99. Miętka Grecka, marzymiętka, szałwia Rzymſka, Włoſka, Piwonia wonna, P. Maryi miętka, karupień *Ursino*, *anguſti folii spicata*, *Dyk. Med.* 4, 291, *Cresc.* 255, *Cresc.* 255, *Cn. Th.*, Frauenmünze, Marienmünze. Miętka wodna, *aquatica*, Wassermünze. *Dyk. Med.* 4, 292, *Jundz.* 304, cf. lebiotka). Miętka ptasza, *alsine* (mokrzyca *Jundz.* 198), tego rodzaiu u nas tylko ieden gatunek ieſt Kurzyślep. *Kluk Dyk.* 1, 26, Vogelkraut, Hühnerdarm. Kocia mięta Katzenmünze, że kotki bardzo iey rade pożywaią. *Syr.* 499. *Calamintha* kocia miętka, ziele, niektórzy białą lebiotką, niektórzy rybną nacią zowią. *Mącz.*, *Rs.* ко́шечья мята. Miętka poley, *pulegium*, der Poley, Wasserpoley. *Jundz.* 304, *Kluk Dyk.* 2, 119. - *Prov.* Język uszczypliwy zwykł obracać i miętkę pachniącą w pokrzywy. *Paszk. Dz.* 112. Potwarca miętkę w pokrzywy, złoto czyſte w miedź obraca. *Pot. Arg.* 499. Są i tacy, co zwykli miętkę w pokrzywy obracać. *Gwag.* 715. Jakoby mięszał pokrzywy kto w miętki, Kiedy w pociechach przypomina smętki. *Pot. Syl.* 226. MIĘTCZANY, - a, - e, od miętki, Münzen-, Krausemünzen-; *Rs.* мя́тный. Oley miętczany. *Kruml. Chy.* 356.

MIETELNICA, - y, *ż.*, *agroſtis Linn.*, rodzay traw właściwych, Straußgras, rolowa, *spica venti*; łąkowa *calamagroſtis*; psia *canina*; trzcinna *arundinacea*; odnogowa *ſtolonifera*; włoſkowa *capillaris*; biała *alba*. *Jundz.* 111, *Kluk Dyk.* 1, 17, *Ec.* пау́чникъ.

MIETELNICTWO, - a, *n.*, kunszt miotania się po powrozach czyli linach, Seiltänzerkunſt, Luftſpringerey. Morszpręgi, latanie po powrozie, iuż coś na mietelnictwo poszło, a szlachcicowi by kąſka nie przyſtoi. *Gorn. Dw.* 33. MIETELNICZY, - a, - e, od mietelników, Seiltänzer-, Luftſpringer-. Mietelnicza, kuglarſka obręcz, koło. *Cn. Th.*, *petaurum*. MIETELNIK, - a, *m.*, *Bh.* prowazolezec), der Seiltänzer. Mietelnicy, kuglarze, co się po powrozie z wysoka spuszczaią. *Petr. Ek.* 29. Mieteluiki, które po powrozach lataią. *Mącz.*

MIĘTKA *ob.* Mięta. MIĘTKI, MIĘTKA, MIĘTKIE *ob.* Miękki. MIĘTKIEW *ob.* Mięta. MIETLE mi się *ob.* Mętli mi się.

MIETLICA, - y, *ż.*, kąkolnica, *Bh.* metlice; *Ross.* метлица, метлика, der Raden, *ob.* Miotła 2). - Wieyſka Fidylo, chcesz by w twą pszenicę Jałowey upał nie nasiał mietlice . . . *Hor.* 2, 146 *Nar.* MIETLINA, - y, *ż.*, miotła niemocna, ladaiaka, *n. p.* Ufność nieprawych kształtem pajęczyny Zginie od lada wiatru i mietliny. *Chrość. Job.* 33, ein schwacher Besen.

*MIĘTOSIĆ *cz. ndk.*, n. p. nieprzyiaciela Polip doſkoczywszy, w morzu miętosi, *continet. Zebr. Ow.* 90, głębi, dusi, nieder drücken in den Grund. MIĘTUS, MIENTUS, - a, *m.*, *Bh.* mjk, mnjk; *Slo.* meň, mnik, menkuſ, *Sr.* 1. menck; *Crn.* mènk; *Vd.* menizh, rutel; *Sla.* mlich; *Hg.* menyhal; *Rs.* мень, менекъ, нали́мъ, *gadus lota*, die Aalraupe, ryba węgorzowi podobna; głowa i szczęki szerokie; u dolney szczęki wąs ieden; znayduie się w rzékach. *Zool.* 178, *Kluk Zw.* 3, 171. MIĘTUSOWY, - a, - e, Aalraupen-, *Rs.* налимей. Mięso miętusowe ciężkie do ſtrawienia. *Kluk Zw.* 3, 172. MIĘTY, - a, - e, zmięty, *part. perf. verbi* Miąć.

MIEWAĆ, - ał, - a, *act. frequ. verbi* Mieć, *Bh.* mjwati, mjwawati), zu haben pflegen, fortdauernd haben. Poseł prawie codzień konferencye z książęciem miewa. *Gaz. Nar.* 1, 257. Miewać się, sich befinden (eine längere Zeit hindurch; cf. mieć się). Jakże ci się powodzi, i jakże mi się miewasz? *Teatr* 30 *b*, 73. Jak się miewasz Teresin? dobrze ci się spało? *Niem. P. P.* 24. Jakże się miewasz, moia Anusienku? *Teatr* 27, 31.

*MIEWIDŁO, - a, *n.*, mlewidło, mełcie, mielenie, mliwo, das Mahlen in der Mühle; *Bh.* melivo *molitura*. Zboże niedoźrzałe do użytku niespore, ziarno się ſkurczy, do tego w miewidle będzie uyma i mitręga. *Haur Sk.* 15. ?

MIEYSCE, MIESCE, *MIESTCE, - a, *n.*, *Bh.* miſto,

dem. **miſtečko**; *Slo.* **meſto**; *Sr.* 1. **mieſto, mězto**; *Sr.* 2. **měſto** (*ob.* Miaſto *ſubſt. et adv.*); *Crn.* męſtu; *Vd.* meſtje, meſtu, meſtouje, ſtant; *Cro.* mezto, meszto; *Bs.* miſto, mjeſto; *Rg.* mjeſto, miſto; *Rs.* мѣсто, мѣстечко (cf. miaſteczko); *Ec.* мѣсто okolica, cf. *Gr.* μεστὸς *plenus, refertus*). *J. Kchan.* chce, żeby pisać *miesce*, wyraźnie dodaiąc, nie podoba mi się *mieysce*, iak piszą. *Now. Char.*, mieśce. *Sk. Kaz.* 59, *Herb. Stat.* 64. Na mieścu zwykłym. *Papr. Ryc.* Mieſtce. 1 *Leop. Joan.* 20, 7. *Deriuat* miesce *a verbo* ieſt *Durich* 1, 53, *nam* mieysce *locus eſt, ubi quidquam consiſtit. Varro* 4, 2. – §. a) mieysce, na którym co ieſt, abo bydź ma, **der Ort, die Stelle.** W gospodarſtwie wszelakiéy rzeczy trzeba mieć pewne mieysce i schowanie. *Petr. Ek.* 13, *Rs.* вмѣстиліще, *ob.* wmieścić się). Każda rzecz mieysce swoie ma mieć, i na swoim mieyscu leżeć. *Petr. Ek.* 15. Na słowo komenderuiącego: szczotki na mieysca! puszkarze wyymuią z kanału armaty szczotki, które zoſtaią w ręku pomocników. *Jak. Art.* 1, 410. Uyźrzał prześcieradła zwinione na iedno mieſtce. 1 *Leop. Joan.* 20, 7. Idźcie na swoie mieysca! *Teatr* 12 *b*, 117. Na mieysca! do porządku! – Mieysce potrzebne, sekretne, *s* potrzeba, sekret, dwór, ganok. – Mieysce ścinania, **der Richtplatz**, *Crn.* mertvishe. – *NB.* na wyrażenie wyobrażenia mieyscowego, służy w Polſkim zakończenie na *-ſko*, a z Ross. *-iszcze*, n. p. boiowiſko, boiſko, boyſko, *s* mieysce bicia; poboiowiſko, *s* mieysce bitwy; obozowiſko, *s* mieysce obozu; uroczyſko, uroczyszcze, *s* mieysce *roku, *zroku, termin, meta, granica). Płaca od mieysca, od ſtanowiſka, mieyscowe *Vd.* meſtishnia, **Standgeld.** Na iednym mieyscu, na mieyscu, **auf einer Stelle.** Na iednym mieyscu (leżąc) i kamień obraſta. *Jabł. Ez.* 175. Na mieyscu kamyk mchem obraſta. *Rys. Ad.* 42. *oppos.* kamień często poruszany, mchem nie obrośnie. *Cn. Ad.* 330, częſta mieysc odmiana, niepożyteczna, *Vd.* goſta slushba, riedka suknja. Godziny iednéy na mieyscu posiedzieć nie możesz. *Teatr* 14 *d*, 6. Biegun, wszędybył, mieysca nie zagrzeie. *Rys. Ad.* 48, *Slo.* **nikdě ne má meſta**, *Cro.* nigderdugo. Nigdy długo fortuna mieysca nie zagrzeie, Zawsze w obrotach, zawsze mieni swe koleie. *Min. Ryt.* 3, 104. Niewieście potrzeba na mieyscu w domu siedzieć. *Petr. Ek.* 6, spokoynie, **auf einem Flecke.** Ja się dziś mam prezentować w mieyscu pańſkim, a sukień uczciwych nie mam. *Teatr* 36, 25, na pokoiach). Mieysce, nie rozum odmieniaią, Którzy za morze biegaią. *Fund.* 81, *coelum, non animum mutant* Horat.). *Slo. Prov.* **ani ohn'a ne ma, an'i meſta**, i ognia i mieysca nie ma. Łokieć na mieyscu kosztuie połowę mniéy. *Goſt. Gor.* 113, t. i. na mieyscu, gdzie tę materyą robią, **auf der Stelle, an dem Orte, wo der Zeug gemacht wird.** Na mieyscu, w domu, **auf Ort und Stelle.** Jak się z końmi w drodze, i na *mieyscu gnarować. *Haur Ek.* 149. Zoſtał na mieyscu, zabitym zoſtał gdzie był, poległ, **er iſt geblieben, iſt auf dem Platze geblieben.** Chryſtus umarł miaſto nas, i na mieyscu nas. *Sal.* 4, 238, na naszym mieyscu, za nas, zaſtępuiąc nas, **an unſrer Statt.** Odyniec rozdrażniony, Gdy nie po mieyscu ręką ſtrzelecką trafiony. *Pot. Arg.* 481, nie po należytym mieyscu. Tak niegodziwa droga, że ani z mieysca ruszyć się nie można, **man kommt nicht von der Stelle.** Z mieysca na mieysce, **von einer Stelle zur andern.** Łasica dzieci swoie młode z mieysca na mieysce przenosi, aby ich nie naleziono. *Sien.* 286. Fatalnym dla kraiu zrządzeniem przenosiły się tylko domowe klęſki z mieysca na mieysce. *Nar. Hſt.* 4, 257. Mieyscami *adverbialit.*, *Bh.* **miſtem, miſty, onde i onde**, *Rs.* помѣстно (cf. czasami), gdzie niegdzie, **an manchen Stellen, hier und dort.** Mieyscami dobra droga, mieyscami nayniegodziwsza. – §. Mieysce, *s* co się nayduie w iakim położeniu, **Oerter.** Miaſta, wsie, miaſteczka, wszyſtko to są mieysca, cf. *Rs.* помѣстный possessyonat, помѣсь, помѣстье dobro nieruchome). Obronne mieysca. Mieysca święte, lub uprzywileiowane. *Mon.* 76, 562. Którzy się sami zabiiaią, na święconych mieyscach chowani być nie maią. *Szczerb. Sax.* 592, na cmentarzach, w kościołach). – §. Mieysce, *s* położenie części ziemi, na którey się co znayduie, **die Lage des Orts.** Hetman, który się nie zna na mieyscach, nie może się zwać rozumnym. *Lub. Roz.* 557. Wielka pomoc zwycięſtwa ieſt mieysce. *Warg. Cez.* 221, lokalność. – §. Mieysce, *s* mieysce próżne, plac, w którym się co znaydować lub *mieścić* może, *rum, **der Raum, der Platz**; *Vd.* preſtor, proſtor (cf. przeſtwor); *Cro.* proztor; *Rs.* мѣсто, пространство (*oppos.* безмѣстіе brak mieysca; *adj.* безмѣстный). Mamy tu wszyscy mieysca dosyć. *Ld.*, zmieścimy się). Obecność boga żadnym się mieyscem nie zamyka. *Skarg. Kaz.* 59, nieokreślony, wszędybytny). – *Fig.* dadź komu mieysce, powolnym bydź, ucho dawać, **Raum geben.** Słowom iego mieysca dali. *Zbil. Dr. B* 4, t. i. wysłuchali go, **ſie gaben ihm Gehör.** Day mieysce rozumowi. *Teatr* 52 *d*, 111. Odpuść mi, ale prawda musi mieć swe mieysce. *Gor. Dw.* 280. Jeśli dziś usłuchasz ludu twego, a pofolguiesz mu, a dasz mieysce prośbie ich, a będziesz do nich mówił łagodnie, będziesz ie miał sługami. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 12, 7. Posłuchay mię, niech ma mieysce i wagę prośba moia. *ib. Jer.* 37, 19. Ubogi ieśli rzekł co mądrze, pewnie nie dano temu mieysca. *Biał. Poſt.* 296. Mąż lekkowierny słowom zdradliwym żony dał mieysce, i nie wysłuchawszy młodzieńca, potępił go. *Sk. Zyw.* 322. Jeślim godzien, że mię naśladować, J mieysce memu chcesz dadź przykładowi ... *P. Kchan. Jer.* 118. Woyſko, Tortozę wziąwszy, mieysce dało Zimie, i roku nowego czekało. *ib.* 3, t. i. uſtępowało zimie). Mieysce mieć, *fig.*, **Raum finden, einen Platz finden, Platz haben.** Senatorowie przy boku królewſkim, maią na seymach mieysce i głos. *Boter* 3, 44, zasiadaią). Płacze, żałości, ciężkie narzekania, Mieysca nie maią u niéy, ni słuchania. *Paſt. F.* 22. Cnota wszędy ma mieysce. *Zegl. Ad.* 38, cf. dobremu wszędy dobrze). Cnota, pokora, nie ma mieysca u dwora. *Zegl. Ad.* 36. Siła rzeczy prawo dopuszcza, któreby same w sobie mieysca mieć nie miały. *Szczerb. Sax.* 206. nie godziłyby się). Radzili mu, żeby tego nieprzyiaciela, albo zabić kazał, albo iakokolwick z mieysca ruszył. *Warg. Wal.* 116, t. i. oddalił, na bok uchylił, **auf die Seite ſchaffen.** Litość bierze mieysce pomieszania w iéy sercu. *Teatr* 18, 103, zaſtępuie). – Mieysce wyznaczone, względem porządku, godności, poważania, *s* ranga, **die Stelle, der Platz, der Ordnung nach.** Miał u ſtołu bardzo niskie mieysce. *Xiądz.* 214. Kłócić się o mieysy-

sce, o piérwszeńſtwo, *Ross.* мѣстничаться, *subſt.* мѣстничество sprzeczanie się o mieysce). Ludzie wyższe mieysce dali rzeczom potrzebnym, niżli rzeczom na schwał dobrym. *Gor. Sen.* 165. Nie to mię obraża, że cnocie po rozkoszy daiecie mieysce, ale to, że ią na sztych kładziecie z rozkoszą. *ib.* 22). - *Aliter* Ja z mieysca mego wnoszę, żeby tego pozbyć się ciężaru. *Zab.* 15, 281 *Tręb.*, t. i, ia z moiéy ſtrony, ile do mnie, ich für meinen Theil. - §. Mieysce, = funkcya, urząd etc., die Function, das Amt, die Stelle, die man bekleidet. Nie mieysce męża, ale mąż mieysce zdobić ma. *Cn. Ad.* 621. Nie mieysce szuka głowy, ale głowa mieysca. *Rys. Ad.* 45, *aliter* służba, ein Dienſt, Unterkommen. Jak się odprawisz od pani swoiéy, tedy masz mieysce u mnie. *Teatr* 30 *b*, 62. W domu moim na zawsze mieysce ci dadź przyrzekam. *Teatr* 2 *c*, 45. Idź precz z mego domu, nie masz u mnie mieysca. *Teatr* 11 *c*, 21, ſtraciłeś służbę). - *Allegor.* Na chrzcie każdy przysiągł, wszyſtkim tym rzeczom mieysce u siebie wypowiedzieć, a pokóy dać, któreby się szatanowi podobały. *Kosz. Lor.* 62. - §. Mieysce, = legowiſko zwierzęcia, die Lagerſtelle, das Lager eines Thiers. Amoniakiem mieysca, abo tylko brzegi pieleszów, w których się beſtye przechowuią, ſkropisz, precz uciekaią. *Syr.* 219. Zaiąca częſto z mieysca, ſkoro ich zaiuszą, W polu na rącze charty ogarzy poruszą. *Pot. Pocz.* 501. - §. 2) Mieysce po dziecięciu ze sznurem, co wychodzi po porodzeniu płodu, *secundinae*. *Kirch. Anat.* 72, die Nachgeburt, placek czyli mieysce, ieſt płaſka i okrągła część, która się nayduie w samym spodzie macicy. *Wey. An.* 105. Boleści i zapaleniu niewieścich mieysc. *Urzęd.* 130. MIEYSCOPIS, - a, *m.*, opisuiący mieysca, topograf, der Topograph, *Ec.* мѣстоописатель. MIEYSCOPISMO, - a, *n.*, *Ross.* мѣстоописаніе, topografia. *MIEYSCOPISKI, - a, - ie, *Ross.* мѣстоописательный topograficzny. MIEYSCOWY, - a, - e, od mieysca, *Bh.* miſtný; *Slo.* meſtowni; *Sr.* 1. meztowné; *Rs. et Ec.* мѣстный, намѣстный; Orts=, örtlich, den Ort belangend. Choroby mieyscowe, które w tym samym mieyscu przyczynę swoię maią, w którym się znayduią. *Krup.* 5, 7. Stosować się potrzeba do mieyscowych zwyczaiów. *Xiądz.* 69. Posscznie mieyscowego zaiąca; lecz że charty iuż znużone, musiał go pościgać dłużéy. *Pot. Pocz.* 501, t. i. z mieysca, z legowiſka, aus seinem Lager. - Ze prawie po wszyſtkich narodach prowincye, ſtany, miaſta, kompanie, maią swoie od praw powszechnych excepcye, takowe prawa municypalnemi albo mieyscowemi nazywamy. *Oſtr. Pr. C.* 1, 8. Mieyscowa iurysdykcya, *Bh.* ſyžedelne prawo. Mieyscowy rządca *Ross.* мѣстоначальникъ. Mieyscowe wino, *Tr.*, kraiowe, Landwein. - *Gram.* mieyscowy *spadek. *Tr.* = *Localis*, *Slo.* meſtowec. MIEYSKI, MIESKI, - a, - ie, od miaſta, Stadt=; *Bh.* měſtſký; *Slo.* meſtſki, měſtſký; *Sr.* 1. měſtzanſki, pomeſtzanſki; *Crn.* meiſtne, meiſtni; *Vd.* meſten, mieſten, mieſtaun, mieſtni; *Cro.* varàſki, purgarszki; *Dl.* gradzki; *Hg.* városi, pólgári; *Sla.* varoshki; *Rs. et Ec.* градскій, городскій, городовый (cf. grod). Mieyſkie mury, *Vd.* meſtni sidi, hoshtia, meſtnu sidouje, obsidje). Chléb pszeniczny z średniéy mąki, nie do czyſta wypytlowanéy, mieyſkim abo kupieckim mianuiemy. *Syr.* 936, Stadtbrot (cf. królewſki, pańſki). Mieyſka przyiaźń, konwi na piwo, a różna na pieczenią nie bronić. *Rys. Ad.* 40. Mieyſkiéy przyiaźni, wiernéy miłości, przewozu we kręg musi przypłacić. *ib.* 41. (cf. mieszczańſki). Mieyſki sługa, woźny mieyſki, ceklarz. *Cn. Th.*, *Bh.* holomek; *Slo.* radnj ſlužebnjk; *Vd.* mieſtni hlapez, mieſtni shlushaunik, vapot, berizh; *Hg.* város szolgája; *Rs.* разсыльщикъ, приставъ, *ob.* przyſtaw). Mieyſkie sprawy, = cywilne, n. p. Mieyſka sprawa, *actio ciuilis*, dlatego tak ieſt nazwana, że tak aktor, iako i pozwany i przed ſkargą i w ſkargę, i po ſkardze, mieszczany zoſtaią. *Szczerb. Sax.* 4, *ib.* 320. Więźniowie o sprawy mieyſkie i długi. *Star. Dw.* 20. - Wieniec mieyſki, = obywatelſki, die Bürgerkrone, był u Rzymian w wielkiéy uczciwości, choć z dębowego a wierzbowego gałęzia upleciony; sąsiad sąsiadowi od niego w potrzebie iakiéy ratowany, dawał go. *Bud. Ap.* 87, *Warg. Wal.* 60. - Mieyſkie *subſt.*, = mieyſkie prawo, *Bh.* měſtſké prawo; *Rs.* городское право; das Stadtrecht. Mieyſkie prawo, ktore każde miaſto sobie ku używaniu własnemu poſtanowiło, iako prawo Magdeburſkie, którego nasze miaſta używaią. *Sax. Porz.* 4. - *aliter*, Mieyſkie, prawo mieyſkie, prawo pod którym mieszczanin w mieście mieszka, das Bürgerrecht; *Sr.* 2. bergarſtwo; *Vd.* mieſtna, meſtauna praviza, meſtne praude; *Rg.* gradjánſtvo; *Bs.* graghjanſtvo, pucjanſtvo; *Rs.* мѣщанское право. Mieyſkie prawo, któremu wszyscy, którzy w murze siedzą, iednako podlegli. *Szczerb. Sax.* 461. Nie była w te czasy Etrurya do mieyſkiego naszego przypuszczona. *Warg. Wal.* 134. Konną służbę im odjęli, mieyſkie też wzięli. *ib.* 65. Cały korpus officerów przysiągł na mieyſkie. *Gaz. Nar.* 1, 152. - *aliter* mieyſkie, = wkupno do miaſta. *Cn. Th.*, die Koſten des Bürgerrechts. - §. Mieyſkie, po mieyſku *adv.*, ſtädtiſch, bürgerlich; *Rs.* погородску.

Pochodz. *mieścić*, *domieścić*, *namieścić*, *obmieścić*, *pomieścić*, *przemieścić*, *przymieścić*, *rozmieścić*, *umieścić*, *wmieścić*, *zmieścić*, *namieſtnik*, *namieſtnictwo*, *namieſtniczy*. 2) *mieszkać*, *mieszkiwać*, *domieszkać*, *namieszkać*, *mieszkaniec*, *mieszkanka*; *omieszka*, *omieszkawać*, *omieszkać*, *obmieszkiwać*, *pomieszkać*, *pomieszkanie*, *przemieszkać*, *zamieszkać*, *zamieszka*, *zmieszkać*. 3) *miaſto*, *miaſtko*, *miaſteczko*, *mieścina*, *mieścinka*, *mieściſko*; *zamiaſt*, *natychmiaſt*; *dotychmiaſt*, *odtychmiaſt*; *przedmieście*, *przedmieścianin*, *przedmieyſki*; *mieszczanin*, *mieszczak*, *mieszczanek*, *mieszczaninek*; *mieszczańſki*, *mieszczańſtwo*, *mieszczanka*, *mieszczka*. - *§. *mścić*, *mściciel*, *zemścić*, *pomścić*, *zemſta*, *pomſta*.

w MIĘŻ, MIĘŻSZEĆ *ob.* Miąż, Miąższeć etc.

*MIEŻDZIĆ się, *zaimk. ndk.*, miazgę puszczać, pienić się, ślinić się, geifern, schäumen, n. p. Mieżdzącego się paſkudnemi iady, dziecina doyzrzawszy... *Zeb. Ow.* 33, *madidum*.

MIEZDRZYĆ, - ył, - y, *cz. cont.*, mięso wyrzynać, ausfleiſchen, das Fleiſch heraus ſchneiden; *Ross.* мяздрить. (*Rs.* мездрà, мяздра ſtrona sierciowa ſkóry, *Bh.* mazdra *membrana*, *ob.* miazdra, miazga). Kusznierczyk miezdrzy ſkóry. *Tr.*

*MIEZGAĆ się, *ob.* Mizgać się.

MIG, - u, *m.*, MIGI, - ów, *plur.*, mgnienie okiem, ein Augenwink, Wink mit den Augen; *Cro.* namegnenye; *Vd.* megnenje, namiganje, kasanje, okomegnik, okomegne-

nje (*Vd.* nameshik, = mina); *Ross.* мигъ, перемигн (мигъ moment, въ мигъ, мигомъ, съ мигу w momencie). Oczyma tylko z sobą gadały na migi Tym językiem serdeczne tłumacząc intrygi. *Min. Ryt.* 3, 120, Augensprache. Migi czyli poruszenie pewne ciała, mianowicie twarzy, są piérwszym i pospolitym językiem. *Kpcz. Gr* 3, 10, Gebärdensprache, Mienensprache. Naypiérwéy się tłumaczono przez znaki iakieś, czyli iak popolicie nazywamy, na migi. *Karp.* 2, 6. Na migi tylko z sobą mawiali przez znaki. *Otw. Ow.* 141, *Ross.* перемигнуться, перемигиваться. Z głuchemi na migi rozmawiaią. *Star. Dw.* 25. Przez migi co pokazować sobie. *ib.* 59. Nieznaiome migi i ukazy. *Chrość. Ow.* 259. Szczypię, ściskam, na różne pokazuię migi, By mię wyrwał z téy intrygi. *Zab.* 7, 207. Zwyczay na dworze Tureckim mówić ieden do drugiego na migi, żeby się cicho sprawować, i tak są niektórzy wyćwiczeni w tym niemym języku, że sobie całą historyą wypowiedzieć mogą, nie mówiąc. *Kłok. Tur.* 19 *et* 44. – §. Figi migi, = fik mik, = fortel, n. p. Kiedy służebna zna te figi migi, Kiedy z piwniczym będzie iednéy ligi . . . *Bratk. D* 4. Teraz wszystko na fik mik. *Teatr* 43 *c*, 80. Wszystko fik mik za nic. *ib.* 65, *Klecz. Zd.* 67. – §. 2) Mig, = migot, migotanie, miganie, drżący blask, das Flimmern. Blask na blask odbiiaią tarcze migiem częstym. *Przyb. Milt.* 176. MIGAĆ, - ał, - a, *czyn. cont.*, MIGNĄĆ, - ął, - ie, *idntl.*, (cf. mgnąć, mknąć, mżyć, *Slo.* okom mihnut; *Sr.* 1. zwocżimа kiwam, mikam; *Crn.* mignèti, mignem, migam (miglàm, = iskrzę); *Vd.* megniti, namegniti, mi miti, snaminje dati s' ozhi, s' ozhmi migati, namigati, nameshati, nameshuvati, meshim; *Bs.* mighnuti occima, migati, maghnuti occima, namighnuti, higljati occima; *Rg.* namighnuti, namighivati (cf. *Rg.* mùgna *fulgor*); *Cro.* migati, migam, misem (miczam *moveo*, *agito*, miczamsze *nictor*); *Rs.* мигнуть, мигать, мижу, подмигивать, смигиваться, смигнуться; *Ec.* мизаю, мжити, мжу, *Gr.* μύω, *Lat.* nicto, cf. mico; cf. *Ger.* *miegen, schmiegen; *Bh.* mjikati, mjiknuti); powiekami ruszać, mżyć, *Crn.* trenèm, treniti, mit den Augendeckeln blinzeln, wimmern. Ustawicznie miga. *Tr.* – §. b) migać na kogo, mrugać nań, *Rs.* помавать, mit den Augen einen Wink geben, ein Zeichen geben. – *transl.* Gębą tylko miga coś pod nosem, mruczy iako niedźwiadek iaki. *Op. sat.* 117, rusza gębą, mit dem Maule rühren. Niedbale się modli, tylko wargami migaiąc. *Hrbst. Nauk b* 3. Nosem migać. *Eraz. Ob. a.* – §. *niiak.* błysnąć, iskrzyć się, funkeln, strahlen, flimmern. Każdy się w różnokrasnym wieńcu kwiatek mieści, Ten miga, tamten pachnie, ów wabi, ten pieści. *Zab.* 12, 220, migota). Tak mignie strzała, lecąc z tęgiego cięciwa. *Zab.* 16, 189 *Sakow.* Już puścił strzałkę, a ta ledwo mignie, Twardego serca Tetydy doścignie. *Zab.* 16, 330. Alić ledwo drobna mignie chwila, iuż po nim. *Zab.* 12, 233, ledwie zabłysła). MIGAĆ się, MIGNĄĆ się, *recipr.*, z drżącym blaskiem się ruszać, migotać, cf. *Lat.* micare, flimmern. Iskry radości w oczach wszystkich się migały. *Przyb. Milt.* 48. W tym się światełko wśrzód gęstwi mignęło, W tamtę natychmiast udali się stronę. *Kras. W. C.* 59. Jeden drugiego w zapędzie wyściga Do blasku światła, co się co-raz miga. *ib.* W spokoynych wodach nadbrzeżnego morza Miga się drżący blask zeszłego zorza. *Kras. Oss. C b.* Płomień migaiący się *flamma tremula. Mącz.*, *ob.* migotny, migotliwy. Nie wszystko drogi kruszec, co się mignie, *Zab.* 14, 102 *Nar.*, nie wszystko złoto, co się świeci, co się lśni). Za co z taką wytwornością trefisz włosy? gęstsza na karku końskim miga się grzywa. *Pilch. Sen. list.* 4, 236. Odchodzi bystra Irys, i ledwie się mignie. *Dmoch. Il.* 2, 328, *Rs.* мелькнуть, мелькать, промелкнуть (мелкомъ nagle, prędko). Któż to był ten, który przy weyściu naszém mignął się tylko i uciekł. *Teatr* 32 *b*, 44, tylko co się pokazał, sjawił, cf. minąć). Aten się Pandiońskich imię ledwie miga, *quid restat nisi nomen? Zebr. Ow.* 387, słabo się przebiia). – §. Migaiące się brwi, *vibrans supercilium. Cn. Th.*, drżące, zitternd. – §. Miga się w oczach, błyska się co, *perlabitur aciem nostram. Cn. Th.*, *Rs.* рябить въ глазахъ. Jakiś człowiek w oczach mi się mignął. *Teatr* 56 *c*, 103. Coś mi się mignęło. *Teatr* 27, 115, t. i. zabłysnęła mi iakaś myśl, es blitzt in meinem Kopfe eine Idee, es steigt in mir ein Gedanke blitzschnell auf; ich ahnde was. MIGACZ, - a, *m.*, *Bh.* mhauraн, mrugacz; *Vd.* namigavez, kasauz; *Ross.* мигунъ, *f.* мигунья; oczyma migaiący, ein Blinzelauge, der mit den Augen blinzelt. MIGANIE, MIGNIENIE, - ia, *n.*, *subst. verb.*, (cf. mgnienie), *Ec.* мизанїе, миганїе, мженїе; *Rs.* миганїе; *Bh.* mhauranj), das Blinzeln mit den Augen. Mruganie. das Winken mit den Augen (*ob.* Mig). Mniemanie złe o żonie łacno urościе, z iakiego iéy kiwania albo migania nieprzystoynego. *Petr. Ek.* 68. Miganie się, = migot, migotanie, das Flimmern. W bolach oczu i w iskrzeniu lub w miganiu się przed niemi, piiawek używać. *Perz. Cyr.* 2, 131. *MIGAWKA *Loderck.*, = powieki, die Augendeckel.

MIGDAŁ, - u, *m.*, MIGDAŁEK, - łka, *m.*, *dem.*, *Bh.* mandle; *Slo.* mandlowé gádro; *Sr.* 1. mandelina; *Vd.* mandelni, mandelnovu drevu; *Crn.* mandele, mandalnovo drevu, mandola, badém, jèdr; *Cro.* mandala; *Dal.* mendala; *Hg.* mandola, mondala, *barb.* bajam; *Rg.* mjendeo, *G.* mjendela; *Bs.* mjendela; *Sla.* bádemi, bádemovo dèrvo; *Rs.* миндалина, миндалинка, миндалъ; *Ec.* амигдалъ, мигдалъ, z Greckolac. ἀμυγδαλον, amygdalum, die Mandel, drzewo i owoc, der Mandelbaum und die Frucht. Migdały są owocami drzewa nazwanego migdał. *Dyk. Med.* 4, 295. Migdały potrzebuią gruntu suchego, piaszczystego, ciepłego. *Kluk Rosl.* 1, 158. Cukiernicy przyprawuią migdały wielorako. *Kluk Dyk.* 1, 33. Migdały gorzkie. *Dyk. Med.* 4, 297. – Migdały lub kasztanki ziemne, Erdmandeln. *N. Pam.* 17, 202. – *burl.* niebieskie migdały, = rozkosze tamtego życia, die Freuden des himmlischen Jerusalems. Czyście się zamyślili o niebieskich migdałach? *Mon.* 70, 98. Głucha na starca pobożne exorty, kogo inszego rada słuchała, który iéy nie o niebieskich migdałach gadał. *Oss. Str.* 5. – §. *Personif.* migdał, migdałek, fircyk, gach, ein Stutzer, ein Buhler. Widząc wdowa Mazurka, Że migdał niełupiony . . . *Kchow.* 206. Otoż to mieć takiego migdałka panicza. *Zabł. Z. S.* 13, *Bh.* mandelјček gatunek gołębi). – §. 2) *Anat.* Migdały, są dwa dosyć duże gruczołki na każdéy stronie ust, między obłąkiem zasłony

podniebieniowéy. *Krup.* 2, 338, ślinne iagody w uſtach, albo migdały śliniaſte. *Kirch. An.* 49, die Mandeln im Halse; *Bh.* mandle; *Sr.* 1. schipney mandlikay; *Sr.* 2. pli; *Vd.* gobize, slesde na poshiriki; *Cro.* zlèsda, zaduſsnicze; *Bs.* savratak; *Rg.* ghlindurra; *Rs.* желѣза. MIGDAŁOWATY, - a, - e, na kształt migdałów, mandelförmig. Uczynisz trzy czaszki migdałowate na każdym słupcu świecznika, gałka iego i kwiat iego. *Budn. Exod.* 25, 33, na kształt orzecha migdałowego. *Bibl. Gd.*). MIGDAŁOWY, - a, - e, *Bh.* mandlowy; *Sr.* 1. mandelne; *Cro.* mandalszki; *Hg.* mondoláből, bajamſki; *Rg.* mjendolov, mjendalſki; *Rs. et Ec.* миндальный, амигдаловый; od migdałów, Mandel=. Migdałowy oleiek. *Sien.* 254, *Rs.* миндальное масло. Migdałowe mléko, orszada, Mandelmilch, *Vd.* mandelnovu mleeku). Migdałowe drzewo, *Rg.* mjendelovina.

MIGI *ob.* Mig.

MIGOĆ *ob.* Miegoć.

MIGOTAĆ, MIGOTAĆ się, - ał, migota *niiak. contin.*, migoce *ndk.*, MIEGOCIĆ, *MIEKCIĆ, MIGOCIĆ się, drżącym się lśnić blaſkiem, flimmern; *Bs.* miçati *mouere, agitare*; *Vd.* meshgetati, meshati, ≈ mżyć, *Lat.* mico; *Crn.* meketam, ≈ drżę). Na tle błękitnym, w pięknym ſtoiąc szyku, Błyſkotnym gwiazdy promykiem migocą. *Zab.* 5, 404 *Nar.*, *Bs.* prisivati, sjatti). Miegocące gwiazdy. 1 *Leop. Job.* 38, 31, iſkrzące). Nad przepysznym szyszakiem kita się migota. *Przyb. Luz.* 63. Jako światłość zorzy, gdy słońce wschodzi rano bez obłoków, miegoce się... *Leop.* 2 *Reg.* 23, 4. Febus między czarnemi chmurami migoce się. *Leszcz. Claſſ.* 75, przebiia się swoim blaſkiem). Wzruszaią się świątnice, iako błyſkawice po wierzchołkach migocą. *Zab.* 15, 4 *Kniaz.* Dobędzie błyszczącego miecza swego i oszczepu miekcącego się. *Radz. Nah.* 3, 3, lśniącego oszczepa. *Bibl. Gd.*). Pszczoły po powietrzu lataiąc, iedna drugą trącaiąc, miekcąc ſkrzydłami, żądła swe iakoby oſtrząc wymykaią. *Cresc.* 603. *Crispari herbis terra dicitur*, miekce się od kwiatków. *Mącz.* MIGOT, - u, *m.*, MIGOTANIE, MIEGOTANIE, MIEKCENIE, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, blaſk drżący, das Flimmern, das Geflimmre; *Bh.* plápol. Promienie abo miekcenie od złota, *aura. Mącz.* Miesiąc i gwiazdy puszczą z siebie ſtraszącą ciemność i miegotanie. *Sk. Kaz.* 5. Gwiazdy tak świtne migotem. *Przyb. Milt.* 230. Niebo, ziemia i wody, iaśnią się migotem. *Przyb. Luz.* 62. Krzesła iarym lśniły się migotem, Sadzone kosztownemi perłami i złotem. *Przyb. Luz.* 7. MIGOTLIWY, MIGOTNY, - a, - e, migaiący się, flimmernd. Nieinaczéy iako zwykł piorun przeraźliwy, Zerwany z błyſkotnego gromu migotliwy, Błyszcząc chmury przenikać... *A. Kchan.* 225, *Chodk. Koſt.* 26. Miecze te ogniſte piekło migotliwym oświeciły blaſkiem. *Przyb. Milt.* 28. Migotne gwiazdy, *micantes. Oſſ. Sen.* 11. - *§. Żyłki bez zasłony migotne znacznie ſkaczą. *Zebr. Ow.* 149, *trepidae*, trzęsące, drżące, zitternd.

MIGRENA, - y, *ż.*, die Migräne, das halbseitige Kopfweh. Ból głowy, który bywa w iednéy tylko iéy połowie. *Perz. Lek.* 167. Sen ten sprawił mi migrenę. *Mon.* 66, 286.

MIIAĆ, - ał, - a, *contin.*, MINĄĆ *idntl.*, *Bh.* minauti, minu, migeti, migim; *Crn.* minem, mènim; *Vd.* miniti; *Cro.* minújem, minuti; *Rg.* minuti; *Bs.* minuti, priminuti; *Rs.* миновать, минуѭ (cf. *Lat.* minui). - a) *neutrum* uchodzić, upływać, uſtawać, vorüber gehen, verfließen, vergehen. Dni moie, iako cień miiaią, a czekać nie chcą, do śmierci mię prowadząc. *Sk. Kaz.* 23. Miia świat i pożądliwość iego. *ib.* 500. Jako cień, gdy się nakłania, miiam. *Bud. Ps.* 109, 23. Gdzież ta godzina bieży, która miia? *Zab.* 16, 376. Wszyſtko miia, każda rzecz odmianę swą bierze. *Otw. Ow.* 612. Zacność, uroda, moc, pieniądze, sława, Wszyſtko to minie, iako polna trawa. *J. Kchan. Fr.* 4. Co minęło, iuż się nie wróci. *Cn. Ad.* 107, co zginęło, zginęło; przepadło; czas utracony nigdy się nie wroci). Miiaiący, przemiiaiący, *Bh.* pomigitedlny, pominutedlný; *Crn.* mimezhe; *Vd.* posveta. - §. b) *transit.* miiać co, kogo, ≈ mimo kogo chodzić, nie potykać go, nie trafiać nań, przemiiać go, chybiać go, einen, etwas übergehen, nicht treffen, verfehlen, ausweichen, an der Seite liegen lassen; *Rg.* mimòchi, mimohoditi; *Vd.* zhriesjiti, prohoditi, preſtopiti, vugnuti, vugiblyem, vunhenjati, vunvihati, isgibati, vungibati. Jak ſtrzelę, pewnie cię nie minę. *Bard. Tr.* 461. Śmiertelny koniec życia nikogo nie minie, Śmierć pewna, lecz pewności niemasz o godzinie. *Min. Ryt.* 2, 169. Kogo miia przypadek, nakoniec znaydzie. *Bard. Tr.* 17. Co komu bóg obiecał, to go nigdy nie minie. *Zegl. Ad.* 40. Przyydzie do rąk to, co nas przez lat wiele minie. *P. Kchan. Orl.* 1, 17. - *Activ.* Biſkupi oni, na króla się i moc iego oglądaiąc, miiali prawdę i sprawiedliwość. *Sk. Dz.* 1081, unikali). Myślmy co czynić mamy, miñmy co się działo. *Teatr* 43 *b*, 95, puśćmy). Jaſtrzębiu ty! bodaieś zginął, J piérwszéy kuli nie minął. *Kniaź. Poez.* 3, 209, t. i. nie uszedł, nicht entgehen). Jeżeli kiedy trafi się Wc Panu przeieżdżać naszą ſtroną, proszę mnie nie minąć. *Teatr* 33 *d*, 62, nie zbaczać, nicht vorbey zu fahren, sondern einzusprechen. Miiaiąc, ≈ mimochodem, mimoiazdem, im Vorbeypassiren, Vorbeygehen, Vorbeyfahren; *Ross.* вскользь. Wszyſtkie mię insze sposoby miiaią, Tę samę iednę widzę na to drogę. *P. Kchan. Jer.* 157, t. i. opuszczaią mię, nie służą mi, mich verlassen alle andern Hülfsmittel, bloß... Woyſko miało bydź pisane W przeſtronym polu, kędy nad pięknemi Łąkami iezdni miiali z pieszemi. *P. Kchan. Jer.* 421, t. i. przeciągali, przemaszerowali, sie zogen vorüber. Ni się tu wąż łuſkaty w srogie kłęby zwiia Po ziemi, ni sakołem wielkim w cyrkiel miia. *Otw. Wirg.* 403, t. i. wtula, in einen Zirkel drehen. MIIAĆ się *recipr.*, *Sr.* 1. *et* 2. minusch so, minu so; nie potkać się z kim, chybić się, *propr. et fig.*, nicht zusammen treffen, einander verfehlen; n. p. miiam się z kim w drodze, nie widziawszy go, *ut* nie wiem gdziem się z nim minął, *i. e.* nie potkał, chcąc abo mogąc potkać. *Cn. Th.* - Bardzo daleko minąłeś się z rozumem. *Teatr* 33 *d*, 57, du und der Verſtand ihr seyd beyde weit von einander. Z prawdą się miiał. *Groch. W.* 264, oddalił się od niéy, er wich von der Wahrheit ab. Sędziowie często się z świętą sprawiedliwością miiaią. *Teatr* 49, 81. Twóy ięzyk tu się z prawdą miia. *Zab.* 15, 181. - §. *Actiue* miiać się z kim w drodze, ≈ uſtępować mu z drogi, prze-

przepuszczaiąc go, einander (auf der Straße) ausweichen. Potkał swego nieprzyiaciela na tak ciasnym mieyscu, iż się minąć nie mogli. *Sk. Zyw.* 2, 24. Ulica, którą wozy tam i sam przechodzą, niech będzie na szesnaście ſtop szeroka, aby się mogły dobrze miiać. *Chet. Pr.* 201. *transl.* Kłaniam kapitanie! miiamy się, iak gdybyśmy unikali od siebie. *Teatr* 4, 46.

Pochodz. *pod słowem* Mimo.

MIK, = fik mik, *ob.* figa *ob.* mig.

MIKOŁAY. - aia, *m.*, MIKOŁAIEK, - ayka, *m.*, *dem.*, *Rs.* николáй, никóлинька, imię męzkie, Nicolaus (cf. Michnik *dem.*) *Kras. Zb.* 2, 165. W Kiiowie wielkie się cuda przez S. Mikołaia działy. Nazywa się Mikołay *Przyciſki, że przycisnął ścianą złodzieia, który lazł w nocy kraść do cerkwi; S. Mikołay mokry, że wyciągnął z Dniepru dziecię. *Fund.* 22-3. *Mikułę (*Russice*) świętego Ruś między świętemi naybardziey weneruią. *Gwag.* 509. - 2) *botan.* Mikołaiek *Boh.* Máčka, *Eryngium Linn.*, Mannstreu, rodzay rośliny. *Kluk. Dyk.* 1, 207. *Jundz.* 179, *Krup.* 5, 201. *Ross.* свинучка трава, чертополóхъ сѝній, переполошная трава. Korzeń Mikołaykow, babia rzyć. *Spiez.* 44.

MIKROSKOP *ob.* Drobnowidz.

MIKSTATNIK, Mixtatnik, Miſtatnik, - a, *m.*, nosarz, tragarz, co dźwiga ciężary, *Dudz.* 45., *Włod.* ein Träger, Lastenträger; *Gr.* μισθωτος *mercenarius.* Mixtatniki, co na ramionach tłómoki albo iakie rzeczy z naymu noszą. *Warg. Kurc.* 34. Dosyćeś się i nazbyt nademną pomściła, O pani mixtatnikom i przekupniom miła. *Petr. Hor.* 2 *Q* 3 *b.* By aksamit miał bydź po kopie, toby mixtatnicy w aksamitnych kamizelach na trecie ſtawali. *Falib. Dis. M* 3. Mularze, cieśle, miſtatnicy. *Vol. Leg.* 5, 179. *MIXTAT, - u, *m.*, tret, gdzie ſtawaią mixtatnicy, n. p. chłop z drągiem na mixtacie. *Stryik. Gon. E* 3.

MIKUŚ, - ia, *m.*, n. p. widziałem piianicę, ku pośmiewiſku przechodzących, mikusia, i inne salty, po ulicy z piiaństwa odprawuiącego. *Mon.* 71, 268.

MILA, - i, *ż.*, MILKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, *Bh.* míle; *Sr.* 1. mihla; *Sr.* 2. milá; *Vd.* mila, milla, verſta; *Crn.* mila, milia; *Cro.* mila, milya; *Rg.* migl; *Bs.* miglja; *Sla.* milja; *Ross.* мѝля, *Ec.* поприще; *Jsl.* myla, *Suec.* mil, *Angl.* mile, *Gall.* mille, *Ital.* miglia, die Meile; *Lac.* milliare, *Gr.* μιλον, *Chald. Arab.* מילא mil, milo, milon); = wymiar ziemi, według kraiów różniący się. *Kras. Zb.* 2, 166. Mila Polſka mała, = sążniów 2500; średnia, = 3333 1/3; wielka, = 3750. *Jak. Mat.* 1. 4. Mila, brana za cztery Włoſkie, trzyma łokci 13333 i calów 5; brana zaś za półpiątéy, = 15000; a za pięć, = 16666 2/3. *Oſtr. Pr. C* 2, 297. Stay 32 czynią naszę Polſką milę równą; a ſtay 40 czynią naszę milę wielką. *War. Kurc. praef.* Mila Ruſka; wyrażenie używane, gdy mila zdaie się bydź długa iadącemu. *Wol.* - O milę, eine Meile weit weg. Bądź mi przyiaciel o milę daleki. *Zab.* 14, 257. *Szym.*, nie chcę z tobą mieć przyiaźni). Taki tchórz, iakiego o dwadzieścia mil w okolicy nie znaydzie. *Teatr* 17 *b* 14. Gdy szedł, na milę w koło czuć go było frantem. *Zab.* 13, 280. *Tręb.*

MILAN *ob.* Medyolan.

MILCZĄCOŚĆ, - ści, *ż.*, *taciturnitas.* *Cn. Th.*, *Cn. Syn.* 868. milczatość *Tr. ob.* Milkliwość, *Bh.* mlčelivost; *Sr.* 1. melcziitoſcz, melcziiawa; *Vd.* mouzheunoſt, mouzhlivoſt, samouzhnoſt, satihnoſt, sampuzhlivoſt; *Rg.* múk, samuukloſt, mukliina; *Cro.* múk, muchanye, ſkom; *Rs.* молчалѝвость; die Verschwiegenheit. Pomierność, ochota, wſtydliwość i milczącość ozdobi biesiadę. *Eraz. Ob. E.* *MILCZALNICA, - y, *ż.*, *Ec.* молчáльница cela samotnego bogomyślcy lub puſtelnika, samotnika, eine Einsiedlerzelle. *Rs.* молчáльникъ puſtelnik, молчáльный puſtelniczy, samotny, *Ec.* молчáльствовати puſtelnikiem bydź.

MILCZANA; *MILCZENA, - y, *ż.*, *ob.* milczany), milczenie, das Schweigen, reinen Mund halten. Zerwał aż dotąd Eumenes milczaną Chrapliwym głosem. *Pot. Syl.* 342. Z tym się wszyscy rozeydą, ſkoro z rady wſtaną, Ale sobie przyrzeką wzaiemnie milczaną. *Pot. Arg.* 157. *Sr.* 1. melcziiawa. Powiedz mi wszyſtko, znaydziesz u mnie milczaną. *ib.* 700. sekret). Kazał przysiądz milczaną raz, drugi, i trzeci owéy babie. *Pot. Pocz.* 431. Kto chce *milczenéy, niech sam nic nie prawi. *Morszt.* 247. *MILCZATOŚĆ, *MILCZASTOŚĆ, - ści, *ż.*, *Tr.* milczącość, milkliwość, die Verschwiegenheit. Jakoż się w tak młodeńkim wieku do milczatości mógł przyzwyczaić? *Tr. Tel.* 40. MILCZATY, - a, - e, *Tr.*, *Bh.* mlčelivý; *Slo.* mlčliwi, mlčawi, mlčaaliwi; *Sr.* 1. melcziii; *Crn.* movzhliv; *Vd.* mouzhaſt, mouzhliu, mouzhehen, mouzhen, samouzhaſt, samouzhliu; *Rg.* muukli, mûkli; *Rs.* молчалѝвый; *Ec.* молчáльникъ, который не много говоритъ; verschwiegen, milczący.

MILCZEĆ, - ał, - eli, milczy, milczą *Intr. Cont.*, *Bh.* mlčeti, mlčel, mlčjm; *Slo.* mlčat, mlčim; *Sr.* 2. malzasch; *Sr.* 1. melcziecz, melcziiu; *Vd.* mouzhet, mouzhati, mutati, obtihniti, vtihniti, mouzhim, muzhim; *Crn.* mouknem, movkniti, movzhati, movzhim, mutàm (cf. *Lat.* mutus); *Cro.* muchati, muchim; *Bs.* mucjati (*activ.* *Bs.* muckati *far silentio* uciszać; *Rg.* mûcjatti; *Sla.* múcsati; *Ross.* молчàть, замолчать, смолчать, смáлчивать. nie gadać, nie mówić, schweigen. Caluchną drogę milczał, iak zaklęty djabół. *Teatr* 11 *b*, 60. J głupiego, gdy milczy, za mądrego poczytuią. *Rud. Prov.* 17, 28. *Rys. Ad.* 14. Mądry, i gdy milczy, boga chwali. *Żab.* 7, 228. Milczał w domu, ale z wielką utratą zdrowia swego bieżał na obronę oyczyzny. *Birk. Zbar.* 13 *b.* Kiedy język milczy, rozum ni zacz nie ſtoi. *Rys. Ad.* 24, *thesauri absconditi nulla utilitas.* Kto milczeć nie umie, nie umie i mówić. *Mon.* 70, 682. Sposobnym do mówienia nie ieſt, kto się pierwey milczeć nie nauczył. *Zab.* 6, 318. Nie uſtąpi milczenie częſtokroć wymowie, Gadać nas uczą ludzie, a milczeć bogówie. *Nar. Dz.* 3, 106. - Milczeć, = nie odzywać się, schweigen, sich nicht melden, still bleiben. Proszę milczeć i nic nie mówić, aż swoie przełożę. *Boh. Kom.* 2, 331. Mów, będę iuż milczał, iak słup. *Teatr* 34 *b*, *G* 2. - Milczeć, przeſtawać mówić, n. p. Milczećby lepiey; Cudnieyby tobie milczeć; A kiedyby milczeć? *Cn. Ad.* 495. - milczeć, = zamilknąć stumm werden, verstummen. Milczy od ſtrachu *Cn. Ad.* 497. cf. wilk go ozionął, cf. pszczele w miech schować). Milczeć, = nie odpowiadać nicht antworten, schweigen. Kto milczy na pytanie, zda się że pozwala. *Pot. Zac.* 60. Kto milczy, zezwala. *Rys. Ad.* 24. Milczy, znać że winien. *Cn. Ad.* 497. *Slo.* kdo mlčí, ten sa priznáwá. Milczącemu przymówka. *Cn. Ad.* 493. Czyli się to nazywa bydź przekonanym, milczeć i nie wdawać się w sprzeczkę? *Teatr* 19 *c*, 79. Nie za-

wsze trzeba milczeć; szkoda pod czas milczeć. *Cn. Ad.* 496. *Cro. Prov.* muchechega deteta ni szvoja mayka ne pozna; cf. kot niełowny, chłop niemówny, zawsze głodny). Boże, nie milcz mi żadney godziny, bo ieślibyś mi zamilczał, byłbym zgubion. *Wrob.* 61, *not.*" nie zatulay uszu twych od modlitwy moiey". - Milczeć, = nie powiadać, w sobie zamykać, nie opowiadać, nichts sagen, schweigen. Mądry, co milczy, gdy go rana boli. *Jabł. Ez.* 64. Kto dał dobrodzieystwo, niechay milczy; a kto wziął, niech o nim powiada. *Gor. Sen.* 69. Jest to do człowieka wada, gdy o tym mówi, o czémby milczeć miał. *Kosz. Lor.* 99 *b.* Jm bardziéy milczysz, tym mi do wiedzenia Przydaiesz coraz większego pragnienia. *Past. F.* 295. *Prov. Cro. et Rg.* tko mucij, dva uccij, = kto milczy dwóch uczy, siebie i drugiego). Daymyż iuż tedy sobie pokóy, ty milcz, ia milcz. *Opal. Sat.* 42. ty cyt, ia cyt! cf. język za zębami trzymać; ukąsić się w język). Milczeć lepiey; Milcząc nie wiele zgrzeszysz. *Cn. Ad.* 494. szkoda pod czas mówić). Milcz, kiedy dobrze; Nie wykrzykay. *Cn. Ad.* 492. Kto teraz milczy, aby wiecznie milczał. *Sax. Porz.* 46. - *Transl.* Zawieszona na kołku z lutnią milczy piszczałka. *Lib. Hor.* 79. Wszak próżna beczka szumi, a wiatr ią obali, Pełna stoi, choć milczy, chociaż się nie chwali. *Boh. Kom.* 4, 267. MILCZĄCY, - a, - e, *Part. Praes.*, schweigend. Z milczącéy twarzy można wnosić, iaki był skutek téy mowy. *Hul. Ow.* 75. - Milczący, = milczaty *Tr.*, trzymaiący język za zębami, verschwiegen. Milczący, słowa się na nim nie dopytasz; milczy, iakby mu gębę zawiązał; Gęby otworzyć nie umie. *Cn. Ad.* 493. (cf. niemy). Zbyt milczący nayostrzeyszemi są censorami wielomostwa. *Mon.* 66, 220. Większy przestrach bywa od psa milczącego, który z tyłu uszczypnie, niżli od iawnego. *Rey. Wiz.* 9 *b.* t. i. milczkiem kąsaiącego, nie szczekaiąc. - MILCZĄC, *MILCZĘCY, MILCZKIEM *adv.*, *Boh.* mlčkem, mlčky, mlče; *Sr.* 1. melcżo, melcżiżo; *Vd.* mouzhe; *Cro.* muchech, mukom; *Sla.* mûcséchi; *Bs.* mûce, mukom, podmuklo; *Rs.* молча, молкомъ, nic nie mówiąc, po cichu, schweigend, stillschweigend, still, in aller Stille. Masz co? zażyway milcząc; Nie wykrzykay. *Cn. Ad.* 492. Milcząc mi przygania, czoło marszczy, rękę kurczy. *Sk. Dz.* 113, cf. na migi). O północy milczkiem z obozu wyszli. *Warg. Cez.* 205. Statkom milczkiem po rzéce spłynąć kazał. *ib.* 189. Chwalący milczkiem. *Otw. Ow.* 102. Boiaźliwi psi bardziey szczekaią; iadowici milczkiem kąsaią. *Mącz.* Jako pies, milczkiem gdy kąsa, nie szczeka, Także pochlebca, by co wyłgał, czeka. *Rey Zw.* 216 *b.* Pies gorszy, co milczkiem kąsa. *Cn. Ad.* 840. *Kchow. Fr.* 58. cf. cicha woda brzegi podrywa). Głęboka rzéka milczkiem zawsze płynie. *Jabł. Buk. M* 3 *b.* Milczy, a złe broi; milczkiem ukąsi; Mówić nie umie, a przecię obrazi. *Cn. Ad.* 497. *oppos.* kwiczy, a wór drze). MILCZENIE, - ia, *n.*, *Subst. Verb.*, *Boh.* mlčenj; *Sr.* 1. melcżeno; *Rg.* mùcjànje, mûk; *Cro.* muchanye, múk, skom, *Rs.* молчанïе, das Schweigen, Stillschweigen. Uczniowie Pytagora powinni byli przez lat pięć milczenie chować. *Pilch. Sen. list.* 401. Stoią zbledli iak chusta, w głębokiém milczeniu. *Zab.* 8, 222. Zamknął żelaznym usta swe milczeniem, *Zimor. Siel.* 162. Daleko ważnieysze rzeczy wiem, i w milczeniu chowam. *Teatr* 29, 40. Ten snadnie myśl swą znaczy, Kto się milczeniem tłómaczy. *Teatr* 46 *c.* 64. Przeciwko dużomówiącym pomoc w milczeniu. *Weg. Mar.* 1, 61. W mieście, iak w lesie, głębokie milczenie. *Zab.* 15, 271. Milczenie, głupiego uda za mądrego. *Cn. Ad.* 496. Milczenie, młodego ozdoba. *ib.* Milczeniem wszystkiego zbędziesz. *ib.* 494, szkoda pod czas mówić). Milczenie pod czas szkodliwe. *Cn. Ad.* 496. szkoda pod czas milczeć). Milczenie stoi za pozwolenie. *Smotr. Nap.* 11. kto milczy, zezwala). MILCZANY, - a, - e, (cf. Milczana), zamilczany, nie opowiadany, verheimlicht, nicht bekannt gemacht, verschwiegen. Z Muz ma cnota zapłatę, a dzielność milczana, Ledwie nie toż iest, co i gnuśność pokopana. *J Kchan. Dz.* 27. Rzeczy były tayne i milczane. *P Kchan. Orl.* 1, 177.

Pochodz. *milknąć*, *zmilknąć*, *zamilknąć*, *zmilkły*, *zamilkły*; *zmilczeć*; *zamilczeć*; *umilknąć*, *pomilczeć*, *wymilczeć*.

*MIŁ *ob.* Miły. MILE, *adv. adj.* Miły; (cf. miło) miłościwie, łaskawie, liebreich (*Rs.* милый. *Boh.* mile). Czy djabli nadali te iéy ślepki; tylko mile spoyrzała na mnie, iużem ci się udobruchał. *Teatr* 29, 85. MIŁEK, - łka, *m.*, MIŁKO, - a, *n.*, *botan.*, Molownik, stoziarn, *Chenopodium Botrys Linn.*, Traubenkraut. *Syr.* 736, *Krup.* 5, 119. - 2) MIŁEK, - łka, *m.*, Miłosz (*Boh.* milauš) imię męzkie, ein Mannsname; (*Bh.* Milek Amor). Miłosz iey swoie tak nócił żale; Pasterko moia, moie Kochanie, Kiedyż usłyszysz Miłka wzdychanie? *Zab.* 10, 200. *Zabł.* - *§. Nie ciebiem się Miłku bał. *Stryik. Tur. F* 2. maćku, cf. mydłku). MILEŃKI, - a, - ie, Milutki, *intensiv. adj.* Miły, sehr lieb, werth, angenehm; *Rs.* миленькïй. Pani go zaraz z synem łagodnie przywita: Gdzieście byli mileńki, z pokorą się spyta. *Papr. Gn.* 1056. *MILIĆ, - ił, - i *Act. ndk.*, umilać, miłym uczynić, *Cro.* goditi, lieb machen, verlieblichen. Dzikich skał głazy milą ślaz i róża polna. *Tom. Rol.* 67. - §- przymilać sobie, smakować w czym, lieb gewinnen. W krótkiéy chwili, tak piękne mieysce sobie mili. *Pot. Arg.* 208. MILIĆ SIĘ, = przymilać się, sich liebreich einschmeicheln. Dziś się mili, dziś się wdzięczy, Wkrotce strapi i udręczy. *Jak. Bay.* 194.

MILICYA, - yi, *ż.*, die Miliz, pospolicie nazywaią tak woysko nieregularne, straż maiące granic i bezpieczeństwa wnętrznego. Milicya województw lub ziem nazywa się w Polszcze, zaciąg żołnierzy z publicznych województwa tegoż lub ziemi podatków płacony, dla bezpieczeństwa wewnętrznego. *Kras. Zb.* 2, 167.

MILION, - a, *m.*, tysiąc razy tysiąc. *Łęsk.* 2, 4, *Bh.* milion; *Slo.* milion; *Sr.* 1. million; *Crn.* milljar; *Vd.* miliar, milion, deset stu jezeron; *Rs.* миллïонъ, eine Million. Dla dzieci wiosek za miliony nakupili. *Wad. Dan.* 92. Co do milion djabłów! *Teatr.* 33 *c.* 17. U milion kroć sto tysięcy! *ib.* 50, 35. (*Rs. obs.* колода 100 milionów, cf. kłoda). MILIONOWY, - a, - e, na miliony wychodzący, miliony liczący, Millionen=: *Crn.* milijarske; *Rs.* миллïонный; *Slo.* milionni. Intraty milionowe. *Teatr* 22, 25. Milionową dóbr swych oprawą, Pragnie przymilić cerę chropawą. *Zab.* 9, 347. *Zabł.*

MILKLIWOŚĆ, - ści, *ż.*, milczącość. *Cn. Th.*, milczatość *Tr.*, *Bh.* mlčeliwost; *Sr.* 1. melcżawa; *Vd.* mouzheunost, samouzhnost; *Rs.* молчаливость; die Verschwiegenheit. Słomu

tylko o całość wiary, i milkliwość senatorów. *Warg. Wol.* 38.

MILKŁY, - a, - e, milczący, milczaty, verschwiegen. Niemilkły Tantal, *Petr. Hor.* 2, *K b. not.* „który wydał taiemnice bogów". MILKNĄĆ; milknął, *contr.* milkł; Milknie, *Med. idntl.*, Umilknąć *Dok.*, poczynać milczeć, zamilczeć, przestawać mowić, *Rs. et Ec.* смолкнуть, измолкати. still schweigen, stumm werden, verstummen. Odgłos naywiększy milknie z wolna za dalszą coraz mieyszą odległością. *Zab.* 14, 175. Umilkł, iak słowik w ś. Wit. *Pot. Jow.* 171. - §. *transl.* milknąć, zmilknąć, s martwieć, drętwieć, erstarren, absterben. Już zmysły władzy pozbyły, Już wrodzone zmilkły siły. *Kanc. Gd.* 518. Wodką tą nacieray żyły mdłe albo zmilkłe. *Sien.* 119. Zmilkła ręka, zmartwiała, uschła, z odebrało mu rękę. *Włod.*

MIŁKOWY, - a, - e, od Miłka *qu. v.*

MILLENARYUSZ, - a, *m.*, sekta Millenaryuszów, albo Chiliastów, którzy nauczali, iż dusze sprawiedliwych zupełnie oczyszczone, nie zaraz bywaią przypuszczone do widzenia boga; ale wprzód będą z Chrystusem na ziemi królowały przez tysiąc lat. *Boh. djab.* 3, 255. Millenarier, Millenaristen. (*distg. Rs.* миллïонщикъ, milionowy bogacz, ein Millionär).

MIŁO *adv. Adj.* Miły, *Bh.* milo; *Sla.* ugodno; *Cro.* drago (cf. drogo); *Ross.* мило, умильно, усладительно, любо; przyiemnie, wdzięcznie, lubo, lieblich, angenehm. Miło co umieć, wiedzieć, słyszeć, zwłaszcza nowego, pięknego. *Cn. Ad.* 499, nauka uciechą wielką i ozdobą). Miło doma siedząc, o woynie słuchać. *ib.* 500. Miło kiedy nas słuchaią, a zwłaszcza gdy pochwalaią. *Cn. Ad.* 500, piosnka nayprzyiemnieysza, chwała). Miło mi iest, *Sla.* drago mi je). Co tobie niemiło, tego drugiemu nie czyń. *Zegl. Ad.* 45. Co tobie miło, czyń drugiemu; a co tobie nie lubo, nie czyń drugiemu. *Wrob.* 7. Miło nam brać dobre było, I złe przyiąć ma bydź miło. *Pieśń. Kat.* 152. Jakże to Raynal księży łaie, aż miło czytać, *Kras. Pod.* 2, 216. Aż mi było miło na sercu. *Teatr* 19, 65, *Rs.* по нутру (cf. wnętrze). - §. Niemiło mu było na dziewosłęby, iż mu tak *żadną żonę przywieźli. *Bielsk.* 240. markotny był na nich. MIŁOMĘDRZEC, - drca, *m.*, miłośnik mądrości, *ob.* filozof, *Boh.* libomudrc, *Rs.* любомудръ; der Weltweise. Co miłomędrców dzieie się nauce, Obraz odmiany w wynalazków sztuce. *Zab.* 12, 78. (*Rs.* любомудренный, *Bh.* libomudrcky, filosoficzny; любомудрïе, *Bh.* libomudrctwj, filosofia; любомудрствую, *Boh.* mudrowati, filozofować).

MIŁOŚĆ, - ści, *ż.*, *Sr.* 1. milosć, mjwosć; *Bh.* milost *amor, gratia*; w innych dyalektach słowo to poszło na znaczenie łaski, miłościwości, n. p. *Slo* milos't, millost; *Sla.* millòsti; *Rg.* millós, millotvornos, milloftivós; *Cro.* miloscha, miloft; *Vd.* miloft, gnada; *Dl.* milosst; *Hh.* malaszt; *Rs.* милость, łaska, miłosierdzie, łagodność; - *Pol.* miłowanie, kochanie, lubowanie, die Liebe, *Bh. et Slo.* milost, láska *amor*, *ob.* łaska); *Sr.* 1 *et* 2. lubosćj (cf. lubość); *Crn.* lubęzu, lubezan; *Vd.* lubesen, lubiesen, lublenje, lublivost; *Cro.* lyúbav; *Dl.* lyuvezán, lyubav; *Sla.* ljúbav; *Rg.* gljubav, gljuvezan; *Bs.* gljubav, milloft; *Rs.* любовь, любленïе, возлюбленïе; *Ec.* любовь, союзство, любы, раченïе, рачительство. Czucie mocnieysze nad przyiaźń, żywsze i czulsze niż wdzięczność, nazywamy miłością. *Teatr* 41, 113. Miłość iest, która myślą rządzi, serce parzy, Słodko w młodych się rodzi, a zbytkiem się żarzy W próżnowaniu . . . *Bard. Tr.* 560. Uwaga rozkoszy, którą rzecz iaka w nas sprawić może, daie nam wyobrażenie miłości. *Cyank. Log.* 39. Miłość iest pożądanie piękności. *Gor. Dw.* 403. Miłości to iest przyrodzenie, aby rozdziałów nie dopuszczała, a związki iednego z drugim utwierdzała. *Sk. Kaz.* 630. Prawa miłość pragnie obecności. *ib.* 519. - Miłostkę Wenery zgoła zowią miłością, a insze z przydatkiem, iako miłość złota, pieniędzy, czci, . . *Petr. Et.* 136. Kochałam WcPana przedtym, kocham i teraz, cóż iednak za koniec miłość ta weźmie? *Teatr* 9 *b*, 112. Miłość miłość rodzi. *Pot. Syl.* 32. Miłość z miłości się rodzi. *Cn. Ad.* 584. cf. kto miłuie bliźniego, będzie miłowan od niego). Stara miłość nie rdzewieie. *Teatr* 19 *c*, 76. Miłość wszystko słodzi; miłuiącemu nic nie ciężko. *Cn. Ad.* 503. Miłości nie wygrozisz; Miłość z boiaźnią nie stoi. *ib.* 504. Miłość z obcowania rośnie. *ib.* Miłości, tylko cię do śmierci, *Rys. Ad.* 40. cf. z iednym do grobu, z drugim do domu). Ślepa miłość. *Sk. Dz.* 124. Miłość zaślepia. *Cn. Ad.* 503; *Slo.* milos't z ludi bláznow robi. Miłość wszystkiego nauczy; miłość powab do wszystkiego. *ib.* 502, cf. nauka gdy smakuie, prędko się poymuie). Miłość cielesna abo nieuczciwa, iest bardzo sprosna i szkodliwa. *Cn. Ad.* 501. Rad się Jowisz kradzioną bawi miłością. *Bard. Tr.* 571. t. i. miłostkami, umizgami, gachostwem, verstohlne Buhlerey. Kto się chce żenić, domu i dostatku trzeba, Zła miłość powiadaią, bez soli i chleba., *Sim. Siel.* 49. *sine Baccho et Cerere friget Venus.* Trunek miłości, poydź za mną, zadanie miłości, *philtrum*; *Volck.* 702. podarek zaletny, miłośniczy. *Dasyp. Xx* 1 *b.*, *Ec.* блудопитïе. Bożek Miłości *Boh.* milek. Miłości godny *Crn.* lubesniv; *Cro.* lyublyen, lyubki; *Dl.* lyubezlyiv *amabilis*, *Rs.* любезный; *Cro.* lyubeznoszt *amabilitas*; cf. miłosny). Miłość rodziców ku dzieciom wielka. *Cn. Ad.* 502, krew nie woda). Miłość W. K. Mści przeciwko Rzpltey. *Gorn. Dw. praef.* t. i. ku Rzpltey, die Liebe gegen den Staat. Swięta miłości kochaney oyczyzny Czuią cię tylko umysły poczciwe, Dla ciebie zjadłe smakuią trucizny, Dla ciebie więzy, pęta nie zelżywe. *Kras. Mysz.* 85. Vaterlandsliebe. Janowi miękką a łagodną nad inne pokazował Pan miłość. *Sk. Zyw.* 2, 427. Miłość Chrześciańska takowa iest, iż człowiek nie tylko sam się o się starać powinien, ale i o bliźnim mieć pieczą. *Karnk. Kat.* 425. Uczyń to dla miłości bliźniego. *Teatr* 55 *d*, 31. Braterska miłość *Ec.* любобратство. Wielką miał *miłość (upodobanie) ku zbawienia ludzkiego pozyskaniu, tak iż nad grzesznikami płakał, pragnąc gorąco zbawienia ich. *Sk. Zyw.* 1, 310. Na miłość Bozką proszę Wc Pana. *Teatr* 33 *b*, 79, um Gottes Willen. Na miłość bozką, nie wyrzucay mu naymnieyszéy rzeczy. *Teatr* 41 *b*, 278. iak Boga kochasz). Zapewne to dla miłości twoiey moia Anetka ustroiła się tak pięknie. *N. Pam.* 11, 235. dla przypodobania się tobie, Dir zu Gefallen. - Miłość ku sobie, z miłość własna, samolubstwo, die Eigenliebe, die Selbstliebe. *Vd.* lastna lubesen, samosvoje lublenje, velku na se dershanje). Człowiek z miłości wrodzoney ku sobie, wszytko do swego pożytku obraca, *Sk. Kaz.* 465. Własna

miłość sądzi bydź zbawiennym dla dobra powszechnego, co iey żądzom pochlebia. *Boh. Zam.* 35. Miłośc własna nie ma żadnego przyiaciela. *Cn. Ad.* 502. cf. sobie nazbyt dobry, nikomu nie będzie szczodry; Sobiedobrſki małodobrſki). – §. 2) *titulus;* Wasza Miłość *obsolet:*, *id quod hodie:* Wasz Mość, *Vd.* Gnada, *Rs.* высочество, Euer Liebden. *Mon.* 66, 460. Jego Miłość, Jch Miłość, Jegomość, Jchmość). Panie bracie, Wasza Miłość się kokoszy, a grosza nie ma. *Bies. B* 1. Jan Hus odpowiedział: niechay o tym wiedzą Miłości Wasze, że wolę umrzeć, niźlibym miał na się wiedzieć ieden błąd. *Baz. Hſt.* 7. Jeden żonę złą karał dla nieposłuszności, Odchodząc mało z domu, kazał Jey Miłości, Aby palców nie kładła w *ſkałę przyprawioną.. *Papr. Koł. Q* 3 *b.* – Jeymości). Zgubiwszy Marya Jezusa, pyta Jozefa, gdy się z nim spotkała, o swym synu; on odpowie, iż z Jey Miłością być go mniemał. *Zyw. Jez.* 47.; *ib.* 21. Pod obroną Jego Miłości Pana Piotra Kmity, pierwsze wydanie tych ksiąg było. *Wrobl. praef.* Latopisca tego doſtałem u Jch Miłości Książąt Zasławſkach. *Stryik.* 56. Przed Jego Królewſką Miłość ma bydź taki pozwan. *Vol. Leg.* 2, 606. cf. pan nasz miłościwy). MIŁOŚCIWAĆ, – ał, – a, *Intr. ndk.*, Waszą Miłością (Wasz Mością) kogo nazywać, Waszmościwać, wysoko go tytułować, einen Euer Liebden titulieren, einem ſchmeichleriſch hohe Titel geben. Niechay się ludzie kłaniaią i zalecaią i miłościwaią sobie, iako chcą. *Orzech. Qu.* 80. Nie będę teraz patrzył na osobę człowieczą, ani człowiekowi tytułów wyliczał. *Budn. Job.* 32, 21 *not.* „tytułować, z tytułami mówić abo miłościwać". Słychać teraz mnoſtwo Wielmożności, Jasności, Miłościwania i inszych tym podobnych. *Modrz. Baz.* 236. MIŁOŚCIWIE *Adv.*, łaſkawie, mile, łagodnie, gütig, gnädig, *Bh.* milostiwě; *Ross.* милостиво; *Ec.* любезнѣ. Krol Olbracht miał z Woiewodą Wołoſkim miłościwię nałożyć. *Bielſk.* 436. MIŁOŚCIWOŚĆ, – ści, *ż.*, serce miłościwe, łagodność, łaſkawość, litościwość, Huld, Milde, *Bh.* milostiwost, *Sr.* 1. miwosćź (milesćziwosćź uśmiechliwość); *Rg.* milloſtivoſt. Niemiłościwość. *Leop. Syr.* 49, 3. MIŁOŚCIWY, – a, – e, *Bh.* milostiwý; *Slo.* milostiwý; *Sr.* 1. miloſciwy, miwoſciwy, miwoſcźiwé; *Crn.* miloſtiv, miloſtn; *Vd.* miloſten, miloſtliu, miloſtnou; *Dl.* miloſtiv; *Cro.* miloztivni; *Rg.* et *Bs.* milloſtiv; *Sla.* miloſtiv, milloſtivan; *Ross.* милостивый (милостивецъ łaſkawca, *F.* милостивица). łaſkawy, łagodny, litościwy, gnädig, huldreich. Bóg miłościwy ieſt nad ſtworzeniem swém. *Glicz. Wych. F* 5. Grzegorz III, był tak miłościwy, iż nigdy od siebie człowieka, iałmużny żądaiącego, darmo nie puścił. *Biel. Św.* 75 *b.* Miłościwym ieſtem *Fem.* благостынствую. Cnotliwe a miłościwe uczynki. *Biel. Św.* 69 *b.* Przysięgał się: iak boga kocham, iak sobie dusznego życzę zbawienia, niech mi tak Bóg miłościw będzie. *Mon.* 73, 347. – Miłościwy Pan, *tytuł*, = Wasza Miłość, = Wasz Mość, Euer Liebden, Allergnädigſter Herr; *Vd.* Miloſtnik, Gnadlovez, Shlahtnik). Bez miłosierdzia ma tytuł fałszywy Pan Miłościwy. *Gr. W.* 565. Do Kasztelana Sierakowſkiego pisze Rybińſki: pismo moie Miłościwéy Osobie Twoiey ofiarą paść miało. *Ryb. Gęśl. dedic.* Większym ſtanom, iako Miłościwym Panom, Książętom, Królom, przyſtoi na kopanie kruszców łożyć. *Petr. Ek.* 129. Gdy kto z zacności domu i z doſtatku pięknie się ubiera, i sługom przyſtoyną barwę daie, taki dworzanin Miłościwy Pan, a dworſtwo iego Wielmożnością. *Petr. Ek.* 115. cf. Mościwy). Jakoć się dziecię za młodu pyszno a szarłatno nauczy chodzić, potym tak się będzie odymało, że słowa innego, iedno móy łaſkawy a miłościwy, nie da sobie mówić. *Glicz. Wych. F* 4 *b.* Kray tak zapyszniały, że w nim wszyſtko miłościwi panowie, by ieno kęs bobru do zawoyku przyszył, a knafel u szyi powiesił. *Rey Zw.* 17. Królu nayiaśnieyszy, Panie Nasz Miłościwy. *Dyar. Gr.* 52. – Miłościwe lato, = iubileusz, rok święty, lato święte, zupełny odpuſt, *Rg.* veliko prosctègne; *Vd.* svetu letu, svetu godishe, odpuſtiknu letu, jubilevu, odpushanſtvu, das Jubeljahr, das Jubiläum. Lato miłościwe, czas ubłagania. *Sk. Dz.* 12. Miłościwy rok. *Bzow. roż.* 91. Roku 1511 Papież Juliusz iubileusz albo miłościwego lata odpuſty do Polſki posłał. *Stryik.* 707. *Pieśn. Kat.* 115. W roku Pańſkim miłościwoletnim 1600. *Klon. Wor. ded.* – *Fig.* Pękay się brzydka od złości prywato, Już ci upadło miłościwe lato. *Zab.* 14, 408. t. i. już ci nie przepuszczą. *MIŁOSIERDNIE *ob.* Miłosiernie. MIŁOSIERDZIE, – ia, *n.*, *MIŁOSIERDZIEŃSTWO, – a, *n.*, MIŁOSIERNOŚĆ, – ści, *ż.*, *Boh.* milosrdenſtwj, antrpnoſt; *Slo.* milosrdenſtwj; *Sr.* 2 *et* 1. ſmilnoſcź; *Crn.* miloſt; *Vd.* miloserzhnoſt, miloserdnoſt, miloſt, v'smilanje, gnada; *Cro.* milosardje, szmiluvanye; *Bs.* milosrrdje; *Rg.* millosardje; *Rs.* милосердїе, милосердованїе, милость, милованїе, благоутробїе, утроба, умиленїе, сострадательность, сострадательство, помилованїе (cf. *Rs.* милостыня, милостинка iałmużna); *Ec.* сострастїе, соболѣзнованїе. litość, politowanie, die Barmherzigkeit. Miłosierdzie ieſt dolegliwość serca, powzięta z innych biedy, którą rozumie, iż niewinnie ponoszą. *Pilch. Sen.* 97. serdeczne nad nędzą ludzką użalenie i wzruszenie. *Dambr.* 345, ratowanie nędzy i potrzeby bliźniego, z litości serdeczney i z miłości pochodzące. *Hrbſt. Nauk. n.* 6. Miłosierdzie boże znaczy, że bóg ieſt ſkłonny ku ratowaniu człowieka nędznego. *Salin.* 4, 198. Zmiłuię się nad tym, którego mi lito, a miłosierdzie okażę nad tym, nad którym się zlituię. 1 *Leop. Rom.* 9, 15. Lutość człowieka przy bliźnim iego, ale miłosierdzie boże nad wszelkiem ciałem. 1 *Leop. Syr.* 18, 12. Miłosierdzie mieć *Ross.* миловать, помиловать, милую, милосердовать, милосердствовать, умилосердиться. *Prov. Slo.* kostel kráſi oltár, a čloweka milosrdenſtwo, Kościoł krasi ołtarz, a człowieka miłosierdzie. – Miłosierdzia nie godzien, który żadnemu nie przepuścił. *Cn. Ad.* 505. Już ten zdrayca miłosierdzia woła. *Pasz. Bell. A* 3 *b.* Nayczęściey miłosierdzia od cudzych doznaiemy. *Teatr* 8, 51. Dzierzgowſki arcybiſkup, i Jan Łaſki na seymie chcieli, aby ſkarb pospolity założono, który nazwali *montem pietatis*, to ieſt góra zbożności abo miłosierdzia. *Modrz. Baz.* 557. eine Leihkaſſe, Armenkaſſe, Lombard. Miłosierność nieprzyiaciołom okazał. *Bud. Ap.* 49. Jakoż to słodki Pan każdemu, a miłosierdzieńſtwa iego nade wszyſtkie sprawy iego. *W. Poſt. M.* 381. – §. *Phraſ.* Wc Paneś łgał bez miłosierdzia. *Teatr* 26, 29, na umor). Napadłem człowieka, który trzech zliczyć nie umiał, ſtoiącego iak mi-

łosierdzie w murku. *Mon.* 66, 723. cf. passya. - 2) ucsynek miłosierny, iałmużna, *s Rs.* милостыня, das Almosen, eine barmherzige Handlung, erwiesene Barmherzigkeit. Kiedy czyniss miłosierdzie . . *Bud. Matth.* 6, 2. „*nor.* teraz to po Niemiecku (z Greckiego) iałmużną przeswano". - *§. Opposit.; n. p. Bali się o młodego Bolesława, aby Konrad iakiego *niemiłosierdzia* nad nim i nad matką iego nie pokazował. *Krom.* 130. iakiego okrucieństwa, Unbarmherzigkeit, Grausamkeit. MIŁOSIERNIE, *MIŁOSIERDNIE *adv.*, *Bh.* milosrdně; *Ross.* милосердно, łaskawie, litościwie, barmherzig, mitleidig. Weyźrzyy na mię, miłosierdnie wysłuchawszy mię. *Pim. Kam.* 214. MIŁOSIERNIK, - a, *m.*, *Bh.* slitownik; *Ec.* милователь, ущедритель; *Rs.* сострадатель. który iest miłosiernym, ein Barmherziger. Miłosiernik i miłosierny bóg. *Sk. Kaz.* 67. *w rodz. żeńsk.*, *Bh.* slitownice. MIŁOSIERNY, - a, - e, litościwy, *Bh.* milosrdný, autrpný; *Slo.* milosrdný; *Sr.* 1. mimoscżiwé, smělné; *Sr.* 2. smilni; *Crn.* mile; *Vd.* miloſtiu, v'smilen, miloſten, miloſtliu, miloserden, miloserzhen; *Sla.* milloserdan, millosêrdni, milloſtivan; *Bs.* millosrridni; *Rg.* millosardan, milloſtiv, millosni; *Rs.* милосердный, милосердый, милосердъ, благоутробный, сострадательный; *Eccl.* любомилостивый; barmherzig, gnädig, mitleidig. Bog iest miłosierny, iż długo czeka tych, którzy zgrzeszyli. *Bud.* 4 *Ezdr.* 7, 64. Jest miłosierny, bo okazuie wielkie dobrodzieystwa wszystkim. *ib.* 66. Nię mogę mieć politowania dla Wc Pana kiedyś dla mnie niemiłosierny. *Teatr* 9, 42. Stworzeniu bożemu miłosierny uczynek, dopomoc ku czemu: *Pasz. Dz.* 93. - *transl.* Miłosiernym okiem poglądał, iak czapla schwytana. *Mat. z Pod. C* 3. *t.* i. miłosierdzia wymagaiącym, mit einer barmherzigen Miene (Barmherzigkeit erregenden oder heischenden). MIŁOSNA, - y, *ż.*, *botan.* ziele *Cacalia*, Cacalienkraut; fraucymer tego ziela, a ile korzenia, do zjednania miłości i łaski używa. *Syr.* 592, ziele, kani albo kotczy pazur także Miłosną rzeczone, dla mniemanych swych skutków, w czarach miłości, *Damnamene* Streichkraut. *ib.* 123. MIŁOŚNICA, - y, *ż.*, MIŁOŚNICZKA, - i, *ż.*, *dem.*; *Bh.* Milenka, milicka; *Sla.* milloſtnica, ljúba, drága; cf. *Bh.* milownice; *Rs* милостивица dobrodzieyka, łaskawczyni), kochanka, die Geliebte. Herman miał syna z miłośnicą Zbigniewa, a potym z Judytą żoną drugiego Bolesława. *Bielsk.* 64. cf. fryierka, gamratka, kawalerka, nałożnica, pani duszka). 1 *Leop. Jud.* 8. Miło im iest miłośnice mieć, a z niemi w swéywoli i w psocie mięszkać, niżeli swą własną żonę. *Glicz. Wych. B* 7. Miłośnice, drapieżnice. *Rys. Ad.* 40. Miłośniczka. *Rey Wiz.* 57. MIŁOŚNICZEK *ob.* Miłośnik. MIŁOŚNICZY, - a, - e, miłości abo miłośnikom służący, Liebes=. Miłośniczy podarek, miłość u kogo iednaiący kamień, ziele etc. *philtrum. Cn. Th.*, podarek zaletny, miłośniczy. *Dasyp. Xx* 1 *b.*, trunek miłości, poydź za mną, zadanie miłości. *Volck.* 702. ein Liebesgeschenk, Liebestrank etc. Miłośniczy listek *Tr.* ein Liebesbriefchen. Owid, sławny i doskonały w miłośnicsey nauce professor. *Mon.* 68, 1013, *artis amandi*). MIŁOŚNIE *adv.*, pełno miłości, voll Liebe. Trzeba ich pożenić, bo coś miłośnie na siebie z boczka poglądaią. *Teatr* 15, 83. MIŁOŚNIK, - a, *m.*, MIŁOŚNICZEK, - czka, *m.*, *Bh.* miloſtnik, milik, faworyt, kochanek; milownik *amator*, *amans*; *Rs.* милостивецъ dobrodziey, łaskawca; *Ec.* милостынникъ iałmużnik). lubiący co, kochaiący się w czym, miłownik, der etwas liebt, der Liebhaber von etwas. Miłośnik starożytności. *Mon.* 69, 38, ein Alterthumsliebhaber. Naylichsze dzieło znaydzie wszędy miłośników, Znaydzie wszędy drukarzów, znaydzie czytelników. *Dmoch. Szt. R.* 21. Niemasz cię oyczyzny swey wielki miłośniku, Przednia teyże podporo i czuyny strażniku. *Gr. W. B* 5. Taki ubostwa miłośnik, iż i potrzeby swoie ledwie miał. *Sk. Dz.* 181. Wiernemu króla swego miłośnikowi prawdy taić nie przystoi. *Orzech. Qu.* 82. Przy łasce panów sława miłośnikom rośeie. *Gor. Dw.* 22. t. i. faworytom ich, ihren Lieblingen. - §. *Bh.* miláček; *Rg.* milloſtnik; *Sla.* ljupovnik, dragi; *Rs.* милостникъ miłośnik, gach, fryiers, amant, der Liebhaber, Buhle, Freyer. Jabym chciała, by miłośnik móy żył w naydłuższe lata. *Otw. Ow.* 123. Coś na cudzołożnika poszedł mąż, gdy gorętszym nad uczciwe zostaie miłośnikiem. *Birk. Kaz. Ob. K* 2 *b.* Miłość i miłośnik stały, Godne w postach i w sercach Pańskich pochwały. *Jag. Wyb. Rug. B* 2. Kocham ią, nie iak mąż, ale iak miłośnik. *Teatr* 25, 4. Rodzay marzących na iawiu dziwowidzów, co ich miłośnikami zowią. *Mon.* 69, 188. Romanse miłośniczków i Nowe Ateny. *Zab.* 9, 268. *Papr. Koł. S* 4 *b.* - 3) *botan.* Miłośnik, *amaranthus tricolor*, gatunek iego szarłat, dla piękności chowa się w ogrodach. *Kluk. Dyk.* 1, 27., das dreyfärbige Tausendschön. MIŁOŚNIKOWY, - a, - e, od miłośnika; kochankowy, Liebhabers=. Uczciwe serce rychléy sezwala na miłośnikową prośbę za dobrowolną żądością, aniżeli za musem. *Gil. Pst.* 91. MIŁOSNY, - a, - e, *Bh.* milostný *gratiosus*, *elegans*; miloſtnost *venustas*, *elegantia*; *Rg.* miloſtiv, milloſtiv, millosni; *Crn.* miloſtiv; *Vd.* miloſten, miloſtliu, *z* miłosierny), od miłości, Liebes=, *Boh.* milowný; *Vd.* lubesni, salublen, lubesenski; *Rs.* любовный. Spokoyność póydzie z wstydem, w tył spięta powrozem, I to co się nie swoi z miłosnym obozem. *Hul. Ow.* 12. Dała swemu kochankowi napóy miłosny. *Mon.* 76, 22, *ob.* miłośniczy). Futra abo podarunki miłosne, są właściwe chimery. *Boh. djab.* 363. Miłosna piosnka *Crn.* drajna. - §, zakochany, verliebt. Młodzieńcy, którzy są szpetni a miłosni, maią płacić po złotych sześć. *Lekarst. D.* Błażey silny i zdrowy, daleko wiernieyszy Powraca do swey Kasi, coraz miłośnieyszy. *Węg. List.* 11. - §. *amabilis*, *gratiosus. Cn. Th.* liebenswürdig, beliebt. Nowina ta, piekielnemu straszna, i miłosna niebieskiemu, i ziemskiemu gminowi poczesna iest. *Bzow. Roz. pr.* MIŁOSTKA, - i, *ż.*, MIŁOSTKI, - ek *plur.*, właściwie zdrbn. rzeczownika miłość; *z* miłosne kochanie, gachowanie, umizgi, miłosne konszafty, Liebeshändel, verliebte Intrigue, Caresse, Liebschaft; *Vd.* salublene misli, salublen pergod). Dziwnie pośpieszny miłostki się dorwał. *Zebr. Ow.* 117. Podobno nowe iakieś miłostki są przyczyną tey niestałości. *Teatr* 48 *d*, 27. Doniesionomi o miłostkach Wc Panny z Panem Hrabią. *ib.* 54, 96. Plugawe miłostki. *Birk. Ek.* 6. Miłostkę Wenery zgoła zowią miłością, a insze z przydatkiem, iako miłość złota, pieniędzy etc. *Petr. Et.* 136. Szalona miłostka pali w człeku wnętrzności. *Comp. Med.* 266. Słyszano o iey bezecnych z tym młokosem *miłowkach. *Tr. Tel.* 140; miłowka, *obsc.*, *z* obcowanie cielesne. - 2) miłostki *z* miłosne wiersze, Lie=

begegebichte. MIŁOSZ *ob.* Miłek. MIŁOWAĆ, - ował, - uie, *Contin.*, *Bh.* milowati, milkowati; *Slo.* milowat; *Sr.* 1. miluiu, = kochać; *Bs.* millovati *amare*, *blandiri*; *Sla.* millovati = cackać; *Crn. et Vd.* miluvati = litować się (*ob.* zmiłować się; *Cro.* miluvati = litować, żałować. *Cro.* milenye = pieszczenie, umizg, *Rs.* милованïе miłosierdzie, миловать, = litować się). - a) *Jntrod.* kochać, zakochanym bydź, lieben, verliebt seyn. Podał iey liſtek od miłego, i dołożył litownemi słowy, iako nieborak nader bardzo miłuie. *Gor. Dw.* 285. Woyſko takich ludzi, którzyby miłuiąc, przy bytności białych głów swych, bićby się mieli, światby zwalczyło. *Gor. Dw.* 289. Gore nieboga, okrutnie miłuie, A żadnéy nie ma nadziei w miłości. *P. Kchan. Jer.* 149. W tym *księżycu ku miłowaniu, ieśli masz pieniądze, dobry czas ieſt, z paniami się oznaymiay, w nowe odzienie się ubieray. *Spicz.* 199. *ob.* zaloty). - b) *Trans.* kochać kogo, miłośnie, sprzyiaźnie, *Sr.* 2. lubowasch; *Sr.* 1. lubuyu; *Crn.* lubiti; *Bs.* gljubiti, millovati; *Cro.* lyubim; *Rs.* любишь, люблю̀, *ob.* lubić; einen lieben. Miłował ią tak bardzo, że własnego serca Tak nie miłował, i zdrowia swoiego. *P. Kchan. Orl.* 1, 96. Jmeś go miłował Bardziéy, tym więcéy będziesz go żałował. *Paſt. F.* 304. Ja ciebie miłuię, i wziąć za swą żonę chcę, a ty przedemną uciekasz! *Sk. Zyw.* 2, 292. Jeden drugiego iako duszę swą miłował. *ib.* 13, *et* 158. Dawid Jonatę miłował, iako zdrowie swoie, i iako matka iedynego syna. *ib.* 2, 160. Człowiek, którego miłuiemy, zda się nam bez wszelakiéy wady, *Gor. Dw.* 9. Byście miłowali ieden drugiego, iako umiłowałem was. *Bud. Joan.* 15, 12, byście się społecznie miłowali. *Bibl. Gd.* Witołt z Jagiełłem tak się miłował, iak przedtym Olgierd z Kiéyſtutem, iżby prawie parę Oreſtesów i Piladesów, i iedno chcenie i niechcenie, przyiaciela i nieprzyiaciela, między niemi mógł obaczyć. *Strylk.* 428. Woli Car, że się go boi lud, niżli miłuie. *Bard. Luk.* 37. Miłuie go iak wilk barana. *Cn. Ad.* 506. cf. dziedzic przywłaszczony śmierci dobrodzieia, iak kruk ścierwu czeka). Miłuią się iako bracia, a patrzą swego iako żydzi. *Cn. Ad.* 505. Miłuymy się iako bracia, a rachuymy się iako żydzi. *ib.* MIŁOWANY, - a, - e, kochany, luby, geliebt. Od ſtosu na ślub oblubieniec nowy Jdzie, od swoiey miłéy miłowany. *P. Kchan. Jer.* 42. MIŁOWNIK, - a, *m.*, *Bh.* milownik; *Slo.* milownik, *Cro.* lyubovnik, lyubitel; *Dl.* lyubovnik, lyubezan cf. miłośnik); który co lubi, der Liebhaber von etwas. cf. *Ec.* милователь miłosiernik). Prawdziwi miłownicy i ſtrożowie Rzpltey. *Papr. Kyc.* 60. Miłownik oyczyzny. *Chryszt. Nin.* Nie możesz inaczey okazać się bydź miłownikiem cnoty, iedno odnoszeniem dla niey waśni. *Modrz. Baz.* 114. Oni, co niepotrzebnie mówiąc, czas trawią, więcey maią bydź poczytani za sofiſty, niżli za miłowniki prawdy. *ib.* 112. Nietrudna rzecz miłować miłowniki swoie. *W. Poſt. W.* 2, 98. Miłowniki i naśladowniki świata. *Rey Pſt. Kkk* 6. **MIŁOWIEWNY, - a, - e, powiewaiący miło, lieblich wehend. Zefirów miłowiewne chłody. *Mon.* 73, 270. *Miluchnowienny Zefir. *Chodk. Koſt.* 38. (*MILSKO, - a, *n.*, mila fatalna, eine fatale häßliche Meile, *Sr.* 2. milisko. -) MILTOWNE śkło, śkło zaprawne w hucie, tak iż ieſt miękkie do roboty dla paciornika. *Mag. Mscr.* z Niem. milde. -) MILUCHNY, = a, - e, MILUSIENKI, MIŁUTEŃKI, MILUTKI, - a, - ie, *adverbia in* = o; *intensiv. adj.* Miły, recht sehr lieblich, äußerst angenehm, einnehmend. On co dotąd tylko łaiał, kłócił, Miluchny, od Wc Pana iak się tylko wrócił. *Teatr* 43 *c*, 55. Słowik milutki. *Kniaź. Poez.* 3, 111. Domek miluchny, kucharz dobry, winko ſtare. *Teatr* 5 *c*, 17. Swą łagodnością uymie ich miluchno. *Auszp.* 77. Jeszcze się, ieszcze sciſkayta miłuchno. *Gr. W.* 342. Swym panom miluchno pochlebiaią. *Pilch. Sen.* 253. Oto iako lekuchno Zasypia, i coraz się uśmiecha miluchno. *Zab.* 1, 102. *Nar.* Dzień zchodzi miluteńko. *Teatr* 19, 50. Trwała i po śmierci na twarzy iego ona piękność miluchna, iakoby się pomalu i wdzięcznie uśmiechał. *Sk. Zyw.* 2, 330. Tak sobie na chłodzie milusieńko drzymał. *Zab.* 1, 98. *Nar.* Co za głosek milutki! *Teatr* 55 *b*, 22. Sioſtra iéy miłutkie ieſt ſtworzenie. *ib.* 35 *b*, 26.

MIŁY, *MIŁ, - a, - e, *Bh.* milý, libý (Milek *Amor*); *Slo.* milý; *Sr.* 1. milny, mily, miwy, swobkomerné; (cf. słodki); *Vd.* perjasliu, radliu, lubliu, lub, perjeten, lubesniu; *Crn.* perlizhn (cf. *Crn.* mile *misericors*, *miser*); *Cro.* mil, dragi; *Dl.* mijl, drag; *Rg.* (millij), mio, milla, millo; *Bs.* mio, mili, draghi, dràg, gljubesggljv, ugodan (cf. drogi, ugodny, dogodny); *Rs.* милый, милъ, любый, сладостный, усладительный, благолѣпный, cf. *Germ.* milde, *Angl. et Suec.* mild, *Jsl.* milde, *Gr.* μειλιχος, cf. *Arab.* מיל *propensus sum* cf. lat. mollis) przyiemny, wdzięczny, lieb, angenehm, lieblich. Niewiaſty, które w krasności ſtopnia naypierwszego nie dochodzą, raczey miłemi niż krasnemi nazwać się mogą, że ich uroda nie ze wszech miar ieſt doſkonała, lecz tylko niektóre powaby onym udzieliła. *Mon.* 65, 608. Twarz miła. *Teatr* 23 *b*, 57. Czemuż cię kochać nie ma? nad cię milsza żadna. *Hul. Ow.* 52. Drozdy miłe. *Banial. J* 3. Miłe powietrze *Rs.* благовоздушïе. Miłym bydź *Rs.* нрáвиться, понравиться. Miła i pożyteczna zabawka. *Mon.* 66, 13. Komuż nie miły spokoyny z żonką i z dziatkami miłemi objad i wieczerza wesoła.. *Falib. A* 2. Każdy do apetytu swego ciągnie rzeczy, Co miłe, to i dobre. *Pot. Arg.* 383. Milsze ieſt zdrowie po ciężkiéy niemocy, Milszy wschód słońca po burzliwéy nocy, Milsza po przykréy żegludze, część lądu, J po nierządzie milsza lepszość rządu. *Zab.* 14, 413. *Szoſt.* Jak mi Bóg miły! *Teatr* 28 *b*, 24. iak Boga kocham). Jak mi dusza miła. *ib.* 58. Miło doma; niemasz iako doma. *Cn. Ad.* 498. cf. Prywatny żywot naylepszy; Bywszy w Rusi, do domu musi). Miłeś mi, iak sól w oku. *Cn. Ad.* 499, cf. kołe mię w oczy; blaſk mi od niego; patrzeć nań nie mogę). Za żądaniem wielu dobrych ludzi, którym pokóy *mił. *Lekarſt.* Mnie *mił pokóy, a oni w zwadzie się kochaią. *J. Kchan. Ps.* 185. Twóy zakon sam mi *mił. *ib.* 182. Koło mogiłki kto tylko przebieży, Weſtchniy, tu Filuś naymileyszy leży. *Kras. Mysz.* 39. - §, Miły, = kochany, kochanek, luby, geliebt, der Geliebte, der Geliebteste. Swoiego miłego czas długi płakała. *P. Kchan. Orl.* 1, 178. Zal mię trapi, bez przeſtanku ciężki niebogę, Ze bez ciebie naymileyszy wytrwać nie mogę. *Zimor. Siel.* 286. Nie weźmie wieńca tego nikt inny, Tylko móy naymileyszy iedyny. *ib.* 338. Gdzie ieſt móy miły i iako się miewa? *Jag. Wyb. C* 3 *b*. Płacz córko Jniſtory, twóy miły nie żyie, Zginął twóy miły,

mieczem Kukulina. *Kras. Oss. B* 2. Komuż przykro wykonać dla tego, kto miły? *Zab.* 13, 224. Stracił swoię miłą. *P. Kchan. Orl.* 1, 3. swoię lubą). W tym *księżycu przyiacioł sobie nie iednay, ani sobie miłéy szukay. *Spicz.* 199. kochanki). – §. Miły komu, od niego kochany, ukochany, lieb, beliebt, geliebt. Był wielki buntownik ten Saturnin, i pospólstwu bardzo nie mił. *Warg. Wal.* 253. Poznał wnet Osman, że to woyna była z narodem boga miłym. *Birk. Zyg.* 29. (cf. Bogumił). Na cześć i chwałę miłego Boga. *Papr. Ryc.* – *Vocandi casu*: miły bracie, lieber Bruder! Co tu słyszymy, bracia *miła (mili). *Sekl.* 31. Naymileysi chrześcianie. *W. Post. W.* 254. (cf. drogi, złoty, móy ty, nieoszacowany). Ale miły boże, że się to cnota nigdy nie utai. *Boh. Kom.* 1, 341. Jedna niewiasta, przyszedłszy przed Mieczysława Starego, wołała o sprawiedliwość. Król pytał się, czego chce; powiedziała tak: *Miły* Królu („bo na ten czas inaczey nie mówiono") ... *Bielsk.* 101 *ob.* Miłościwy. – §. W Panu Bogu, w Chrystusie miły, *W* Bogu miły, *dilecte in Christo. Cn. Th.* Geliebter in Gott, in Christo. Wiernie nam miły. *Kur. P.* 58. Lieber Getreuer *ob.* Wierność *titulus.* – *2) *Jronice* n. p. Miły dudku. *Twor. Wie.* 88. Miły baydku. *ib.* 11. Bez rządu, bez obyczaiów, iako miłe bydło, żyiemy. *Star. Ref.* 35. wie das liebe Vieh t. i. iak bydlątka. – *Observ.* „*Jdeam vocis* Miły „*exprimunt Deminutiua blandientia* braciszku = miły bra„cie! Matuchna = miła matka; twarzyczka = miła twarz, Mężulu = miły mężu.

Pochodz. *bogumił*, *bogumiła*, *ludomiły*; *namiłować się*, *przymilić się*, *przymilenie*, *rozmiłować*, *umiłować*, *zmiłować*, *zamiłować*.

MIMO, *JMO *adv. et praep.*, *Bh.* mimo; *Slo.* mimo, pomimo; *Bs. et Rg.* mimo; *Vd.* mimu, zravenprezh, sraventotai, tasraunu; *Crn.* męmu; *Cro.* mimo; *Sr.* 1. nimo; *Sr.* 2. mimo, žela; *Rs.* мимо, невзирая; *reg. Genit. et Accus.*, miiaiąc, koło, podle, vorbey, vorüber. Zle, kiedy musisz od mimo idących słyszeć: począł budować a nie mógł dokonać. *Orzech. Qu.* 70. von den Vorübergehenden, *Rg.* mimchòdaz *praetergredens.* Siedział ślepy wedle drogi, powiedzieli mu, iż Jezus mimo idzie. *Sk. Kaz.* 101. daß Jesus vorüber gehe; *Slo.* mimo giti; *Vd.* mimu jiti; *Rg.* mimòchi, mimohoditti; *Rs. et Ec.* миновши, мимогрясти, мимоходить, мимохожу, мимохождý. Mimośmy żeglowali *Pilch. Sen.* 354. Pan lasa iechał do domu imo swóy las, a słyszał, że w lesie rąbią. *Gor. Wl. J* 6. Puścić mimo się, mimo uszy, = nic nie dbać na co, etwas nicht achten, seiner Aufmerksamkeit nicht würdigen. Wiele iest rzeczy, które czasem panowie *przeględać muszą, a wiele mimo się puszczać, iakoby nie widzieli, a nie słyszeli. *Kosz. Lor.* 169 *b.* Harde mowy mimo się puściła. *Otw. Ow.* 216. To przecię drugim mimo uszy póydzie. *Bud. Ap. T* 2. Tobie z ust, a iemu mimo uszy szust. *Rys. Ad.* 40. t. i na wiatr, słucha nie słuchaiąc; Mów ty ścienie). *Praetervecta est oratio mea aures vestras* poszła mimo uszy. *Cn. Th.* Wielka hańba twoia, ieśli ten policzek mimo się puścisz bez pomsty. *Orzech. Qu.* 104. Młodsi boiaźń zadali hetmanowi; ale on to mimo uszu puszczał i bitwę odwlekł. *Gwag.* 285. – Mimo pory, = chybiąc porę, nie w porę, außer der Zeit, nicht zur gelegnen Zeit. Zatrzymaymy się trochę, by przyyście nasze do niego mimo pory nie było. *Teatr* 42 *d, B.* – Mimo czego, = pomimo tego, nie zważaiąc tego, chociaż co na przeszkodzie, ohngeachtet dessen. Czuyny stérnik ostatniéy swéy dobywa mocy, Mimo gwałtownéy wichrów upartéy przemocy. *Zab.* 13, 265. Spieszę do ciebie, mimo wiatru przeciwnego, *Teatr* 35 *b*, 138. Mimo te wszystkie wstręty i niestałość, znam, że mię kochasz. *ib.* 25, 75. Głupstwo iest, żenić się z panienką, mimo iéy chęci. *ib.* 25, 73. – Mimo kogo, = niezważaiąc go, na iego prawo, bezwzględnie nań, z iego krzywdą, uymą, ohne Rücksicht auf jemanden, mit dessen Hintansetzung, Zurücksetzung. Jabłko Parys gładkiéy, mimo cnotliwsze, Wenerze przysądza. *Zab.* 15, 214. Głupiby był, gdyby maiąc syny godne, innemu dadź swoie państwo, imo nie, miał. *Bielsk.* 111. – §. Mimo, = oprócz, außer. Jmo osobę sędziego muszą bydź dwie *osobie u sądu; tego co skarży, i co odpór daie. *Modrz. Baz.* 376. Nie iest żaden, komuby potrzeba więcéy umieć, mimo człowięka przełożonego. *Kosz. Lor.* 5 *b.* MIMOCHOD, – u, *m.*, *Rs.* мимоходъ, *Rg*, mimoscjastje, das Vorbeygehen. Mimochodem, *Vd.* grede, griede, *Rs* мимоходомъ, непену́тье, *adv.* im Vorbeygehen; *adj. Rg.* mimohodgliv. *MIMOCIĄGNĄĆ *idntl.*, ciągnąć miiaiąc, vorbeyziehen, *Sr.* 1. nimocjanu, nimocjaham. MIMOCIEC *dk. Vd.* mimu tezhi, = mimopłynąć, vorbey fließen. MIMODROŻNY, – a, – e, *Sr.* 1. nimpucžné *deuius*; cf. zdrożny. MIMOIAZD, – u, *m.*, *Rs.* мимоѣздъ, das Vorbeyfahren. Mimoiazdem pewnie nas nie minie. *Teatr* 51, 3. Wstąpił tylko do miasta mimoiazdem. *Gaz. Nar.* 1, 137., *Zał. II. T.* 151. – *Fig.* Niekiedy mimoiazdem, o czym innym rzecz maiąc, napomyka niektóre śrzodki zapobiegania złemu. *Pilch. Sen.* 376. t. i. nawiasem, im Vorbeygehen. Ma on zręczną rękę do poiedynku; niech ci to mimoiazdem napomknione będzie. *Teatr* 6, 119. *MIMOIECHAĆ, przeiechać, *Vd.* mimupelati, vorbeyfahren. MIMONATURALNY, – a, – e, *Sr.* 1. nimonaturski *monstrosus*, cf. przeciwnaturalny, nienaturalny. MIMOPŁAW, – u, *m.*, das Vorbeyschiffen. Nieumyślnym, ale *imopławem do niéy zawiną. *Pot. Syl.* 377. MIMOPŁYNĄĆ, *idntl.*, *Ec.* мимоплову̀, мимоплову́щїй, vorbeyschiffen. MIMOŚRZOD, – u; *m.*, *excentricitas. Śniad. Alg.* 2, 55. mimośrod, odległość ogniska od środka ellipsy. *Śniad. Jeo.* 16. *N. Pam.* 19, 86. MIMOŚRZODKOWY, – a, – e, MIMOŚRZODKOWO *Adv.*, excentrisch. Jeżeli kierunek przechodzi przez śrzodek ciężkości, na ten czas uderzenie iest śrzodkowe; w przeciwnym przypadku zaś będzie mimośrzodkowe, *collisio excentrica. Hub. Mech.* 161. Mimośrzodkowo *excentrice. ib.* 162. MIMOWOLNY, – a, – e, – ie, *adv.*, niedobrowolny, unwillkührlich. Gdy myszki mimo woli naszey poruchywać się zwykły, co się dzieie w poruchu serca i śledziony, nazywa sie to poruchem mimowolnym, *motus inuoluntarius. Perz. Cyr.* 1, 56. Mimowolne moczu i stolca odchodzenie. *Perz. Lek.* 147. Mimowolne czułości. *Niemc. Kr.* 2, 6. Szlachcic maiący dom w mieście, nie ma mieć przykrości w mimowolnych stanowiskach, które się nazywały *ex officio. Czack. pr.* 325. Wszelki mimowolny uczynek, ani kary, ani nagrody nie zasługuie. *Ostr. Pr. Kr.*

1, 42. Każdéy rzeczy nadaiemy mimowolnie, i przez samę moc naszéy wyobraźni, téy lub owéy w naszym umyśle postaci. *N. Pam.* 10, 65.

Pochodz. *pomimo*; *miiać*, *minąć*, *pomiiać*, *pominąć*, *minęty*; *omiiać*, *ominąć*; *przemiiać*, *przeminąć*, *przemiaiąc*; *rozmiiać*, *rozminąć*, *wymiiać*, *wyminąć*; *zmiiać się*, *zminąć się*.

1. MINA, - y, *ż.*, Minka, Mineczka, *dem.*, twarzy pozór, *Vd.* nameshik, sadershba, naoblizhje; *Ross.* видъ. *Gall.* mine, die Miene, Gesichtsmiene. Sama postać i mina iego, niemało rzeczom przydaie do śmiechu. *Zab.* 12, 263. Widać z miny, że musi bydź uczciwym człowiekiem. *Teatr* 34, 28. Nie sądź nikogo po minie. bo się w sądzeniu poszkapisz. *Zab.* 13, 286. *Tręb.*, *Jak. Bay.* 178. Nie trzeba to po minie człowieka szacować. *Teatr* 52 *c*, 18. Jestże to postać służącego? nie ma miny na niego. *Teatr* 17, 27. Przy minie kłapouchéy nam dobra siermięga *Teatr* 43 *b*, 12. Z kwaśną miną słuchał żebraniny. *Zab.* 14, 245. *Szym.*, *Vd.* pomerdik) Mina płaczliwa *Vd.* nakorpizh; mina uśmiechliwa *Vd.* narashik). Owoż nadchodzi! mina desperata, mina bycza! *Teatr* 43 *c*, 144. Mina gapiowata. *Teatr* 36 *c*, 64. Pogl,-dała nań miną wzgardy. *ib.* 30 *b*, 28. Nie trap' mnie tą miną, Która mi krew' w żyłach ścina. *Niemc. Kr.* 2, 189. Coż to u djabła za miny robisz przyiacielu! *Teatr* 15, 85. cf. mig; *ob.* Stroić miny, *Vd.* se sadershati, naoblizhjati). Minę poważną stroić, powagą nadrabiać, *Rs.* прïосáниться. Zdawał się kochać Wc Pannę, czynił miny, iak gdyby był nayprzywiązańszym. *Teatr* 17 *c*, 24. Wzięła na siebie minę, iaka przystała w takowéy okoliczności. *Zab.* 3, 137. Przechodzi się z gęstą miną, dobywa szpady i ogląda. *Teatr* 21, 11, *et* 157. Ja zaś, nic nie straciwszy miny, odpowiedziałem . . *Hul. Ow.* 136, nie straciwszy fantazyi, przytomności).

2. MINA, - y, *ż.*, *Fortif.* podkop, *Bh.* průkop; *Slo.* mina; *Sla.* lagům; *Rs.* подрывъ, подкопъ, eine Mine, Pulvermine, ganki podziemne, które podsadzonemi prochami mogą bydź na powietrze wyrzucone. *Jak. Art.* 3, 308. *Fig.* Podstarości móy wielki nieprzyiaciel; ale iż i na niego miny podsadziłem, wkrótce go wysadzę. *Boh. Kom.* 1, 314. Żebyś mi się miał koniecznie wdzierać w iéy serce, broń Boże, bobym cię minami od niéy wysadził. *Teatr* 22 *b*, 34, *Rs.* подорвать, подрывать. Wielu te iakimkolwiek końcem od nas założone, i czy z blizka, czy z daleka prowadzone miny, z fortun i z życia wysadzaią obywatelów. *Mon.* 66, 320.

MINĄĆ *ob.* Miiać.

MINCA, MYNCA, MENICA, *MINICA, *MYNICA, *MENCA, - y, *ż.*, *Bh.* mince; *Sr.* 1. minca; *Rs.* златница, монета, деньги, *Suec.* mynt; *sed* mint, mynd: figura, obraz; *Hebr.* מטבע), moneta, pieniądze, Münze, Geld. Za Kazimierza W. dopiero mynicy Polskiey naywięcéy poczęto kować, gdyż przedtym skórzanéy więcey było; a na niéy z iedney strony był orzeł; z drugiey król na maiestacie, *Bielsk.* 170. Sam królu, niedoważną mynicę kuiesz. *Krom.* 625, *leuem monetam*). Mynice albo pieniądze kować, któreby drugim podobne były, nie godzi się. *Szczerb. Sax.* 255. Dopuszczam ci bić swą mincę w twéy ziemi. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 15, 6. Mynca fałszywa iest, gdy kto pod cudzemi herby mynce biie, abo gdy z metalów niedobrych, albo myncę mnieyszey wagi. *Sax. Post.* 57, *Vol. Leg.* 3, 12. By mincy małoważney i nikczemney nie kował. *Stryik.* 609. Minicę bić królowi należy. *Herb. Stat.* 78. Większa mynica, iako są talary i czerwone złote. *Cen. P. A.*; *Grod. Dis. A* 3. Ukażcie mi mencę czynszową. 1. *Leop. Math.* 22, 18. myncę. 3 *Leop.*). Oto masz mincę, na któréy iest wybita twarz stworzyciela; widziałeś pieniądze, oglądayże też teraz i perły. *Sk. Zyw.* 2, 103. Obrażon będzie maiestat, gdyby kto mincę bez woli naszey bił. *Stat. Lit.* 3. Cztery sta seklów śrebra dobrey mynce pospolitéy. *Leop. Genes.* 23, 16, tak iako szły między kupcami. *Bibl. Gd.*) *Prov.* Jednéy kuźni mince. *Cn. Ad.* 315, iedney faryny, iedna to bursa; tegoż płotu koł; na iedno kopyto; Jeden iako drugi). - §. 2. Minca, mincarstwo, *argentaria*, *Cn. Th.* Geldwechsel. Ludziom maiętnym przystoi mincą się bawić, odmieniać pieniądze kupcom, do cudzych kraiów iadącym. *Petr. Ek.* 129. - §. 3. minca, menica, mieysce gdzie biią pieniądze, die Münzstätte, die Münze; *Rg.* pjenèznisa; *Cro.* penezarnicza; *Vd.* denarska hisha, penesarniza, denarjanishe; *Bs.* çekka). Srebro, gdy człowiek nieco odłączy na menicę, iuż to nie srebrem, ale monetą zowiemy. *Cil. Kat.* 525. MENICZNY, - a, - e, od menicy, Münz-, Pałac meniczny w Warszawie. MINCARCZYK, - a, *m.*, czeladnik mincarski, der Münzgeselle. MINCARSKI, *MENCARSKI, - a, - ie, od mincarza, Münzer-, Münz-, Urząd *mynczarski. *Kosz. Lor.* 131. Mincarska forma, *iconium. Cn. Th.* der Münzerstempel, Stoły *mencarskie, 1 *Leop. Math.* 21, 12. *ob.* Mieńcarski. MINCARZ, MYNICARZ, MYNCARZ, MENNICZNIK, - a, *m.*, MENNICZNY, - ego, *m.*, *Bh.* mincyř; *Sr.* 1. mincżař; *Vd.* denarski moister, pencsar, denarjedelavez; *Cro.* penezâr; *Hg.* penzverő; *Sla.* novcsâr; *Rs.* монетчикъ, монетной мастеръ, który pieniądze biie, der Münzer. Myncarz, co pieniądze kuie. *Spicz.* 198. Ci co pieniądze kuią, to iest. myncarze. *Sien.* 451. Pieniądze robi myncarz. *Petr. Pol.* 72. Myncarz fałszywéy monety. *Bax. Hst.* 167, *Sla.* krivonovcsar). Mynicarz, któryby pieniądze swe fałszował, albo ich nie tak kował, iakoby podług prawa kować miał.. *Szczerb. Sax.* 255. Fałszywi myncarze. *Vol. Leg.* 3, 12. Na blaszkach wybiiaią czasem mennicznicy wyobrażenia monet. *Czack. Pr.* 1, 123. Poborca niech myśli o cłach; menniczny o ewaluacyi. *Mon.* 75, 714. *Myncmistrz*, der Münzmeister, *Czack. pr.* 1, 161. *ib.* 11. - *2) Mincarz, Mincownik, wexlarz, der Geldwechsler. *Slo.* penezoměnec; *Hg.* pénz-váltó; *Vd.* menjavez, denarski barantauz, meinarz, bechslar; *Cro.* meniteł; *Rs.* мѣновщикъ. Mincownik, który nad rozmaitą monetą siedzi, odmieniaiąc kto chce, *numularius*, *Mącz.*; *Argentarius* myncarz, który nad tym siedzi, aby myncę za myncę dostawał. *Mącz.*; *mensarius* myncarz, który nad rozmaitą monetą siedzi, odmieniacz monety za monetę. *ib.* Chcąc bydź bezpiecznieyszy w drodze, zmowię z myncarzem, abo z głównym kupcem, który za granicą ma sprawy swoie, aby mi tam oddano pieniądze za listem iego. *Petr. Ek.* 129. Mynicarz w cudzey ziemi rad zmienia orły. *Grod. Dis.* 9. Myncarze, myncowniki, machlerze. *Zygr. Pap.* 372. MINCARSTWO, - a, *n.*, kunszt bicia pieniędzy. *Włod.* die Münzerkunst, *Vd.* denarstvu, denarjaria. - b) mincarstwo, minca (*ob.* mieńcarstwo), wexlarstwo, der Geldwechsel, das Münzwesen. *Petr. Ek.* 129. MINCOWAĆ, - ał, - uie *Act. ndk.*, *Bh.* mincowati; *Vd.* denar delati, kuva-

kuvati, vdarjati, penesati, denariti; *Sr.* 2. münzowaſch; pieniądze kuć, Geld münzen. Maią probę mincowania monety i ceny ich. *Goſt. Gor.* 53.

MINECZKA, - i, *ż.*, *zdrbn.* rzeczwn. mina; minka, ein Mienchen. Któżby się spodziewał, żeby panienka z tą mineczką, niby niewinniuchną, tak bezczelną bydź miała? *Teatr* 29, 46.

MINĘŁY, - a, - e, *part. verb.* Minąć, Miiać, *Bh.* minuly; *Slo.* minulí; *Vd.* minul, minyl, minjen; *Rs. et Ec.* минувшій, минýвый; przeszły, upłyniony, verfloſſen, vergangen. Nie był rowien tobie z przeszłych królów przez wszyſtkie dni minęło. *Leop.* 3 *Reg.* 3, 13. Zacni przodkowie minęłego wieku. *Rey Wiz.* 3, cf. *Rs.* минуемый: *Minęlny, co minąć można, vermeidlich, uchronny.

MINERA, - y, *ż.*, MINERAŁ, - u, *m.*, rzecz przez pracą ludzką z mieysc podziemnych dobyta. *Ład. H. N.* 106, kruszce i sole); *Bh.* prewſſtenina, cf. kow; *Vd.* rudovina, ruſtvu; *Rs.* минералъ, ископаемое; ruda, kopane rzeczy w ziemi, kruszce, kamienie, cf. kruszczyna, ein Mineral. MINERALNY, - a, - e, mineraliſch; *Bh.* kowný. Wody mineralne mniéy więcéy maią sobie co przymieszanego z rzeczy kopalnych. *Kluk Kop.* 1, 91. MINERALOGIIA, - ii, *ż.*, die Mineralogie, uczy rzeczy kopalne w pewnym porządku poznawać. *Kluk Kop.* 1, 13, kruszcopismo, rudopismo.

MINERWA, - y, *ż.*, bogini mądrości, *Boh.* Mudrena; *Crn.* Modriza.

MINIIA, - ii, *ż.*, *Bh.* minium, *Lat.* minium, *Gall.* mine, *Dan.* mönne, *Suec.* mönja, der Mennig, *Crn.* mêneka; *Rs.* сурикъ; farba znaioma czerwona; palona z popiołu ołowianego. *Kluk Kop.* 2, 331, n. p. uſta minią namazane. *Pilch. Sall.* 275.

MINIATURA, - y, *ż.*, MINIATURKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, *Vd.* piknu obrasenje, ein Miniaturgemälde; sposob malowania drobnego przez punkta, farbami umyślnie do tego przysposobionemi, na kości lub pargaminie. *Kras. Zb.* 2, 169. Ja się kocham w miniaturach. *Teatr* 9, 18. Maleńka miniaturka. *Teatr* 52, 95. Poſtać iéy nawet miniatura sama. *Teatr* 30 *b*, 97. Malarz miniatur *Vd.* pikni obrasnik, der Miniaturmaler.

MINICA *ob.* Minca. MINICZNY, MENICZNY, - a, - e, *Bh.* mincowni, od minicy, Münz=. W iednéy kuźni menicznéy wybity szeląg, tak iak czerwony złoty, służy swéy Rzpltéy. *Zab.* 16, 161.

MINIER, - a, *m.*, podkopnik. *Jak. Art.* 3, 302, *Ross.* подкопывальщикъ.

MINIMUS, - a, *m.*, mnich zakonu od ś. Franciszka de Paula poſtanowiony; Generał tego zakonu zowie się Korrektor. Są i zakonnice *Minimae*. *Kras. Zb.* 2, 169, ein Mönch vom Orden des h. Franc. de Paula.

MINIOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, minią malować, mit Mennig mahlen. MINIOWANY, - a, - e, mit Mennig gefärbt. *Cn. Th.* MINIOWATY, - a, - e, na kształt minii, wie Mennig. *Cn. Th.* MINIOWY, - a, - e, *Rs.* суриковый, od minii, Mennigs=. Miniowe góry. *Cn. Th.*, Mennigsgruben. Miniowy kamień drogi *corallis minio diſtincta*. *Plin. H. N.* 37, 10, ein mennigfarbiger Edelſtein.

MINISTER, - ſtra, *m.*, der Miniſter, z *Łac.*, powszechnie znaczy usługuiącego komu. Miniſter ſtanu, Staats= miniſter, usługuiący ſtanowi, czyli pod monarchą, czyli w wolnym rządzie, osoba zaszczycona osobliwą prerogatywą do działania rzeczy publicznych. W Polszcze dwoiaki ich rodzay: pokoiu, z marszałkowie, kanclerze, podſkarbiowie; i woyny, z hetmani. *Kras. Zb.* 2, 169. Których zowiemy teraz miniſtrami, nazywali się dawniéy urzędnikami senatorſkiego rzędu, że oni sami z urzędników, mieysce mieli pomiędzy senatorami. *Skrzet. P. P.* 1, 166. Przezorni miniſtrowie przy ſtérze siedząc, pracuią. *Kras. Sat.* 10. - §. Miniſter ieſt także tytuł poselſtwa, i dwoiaki ich ieſt rodzay, miniſtrowie przez się, i plenipotentiarii. *Kras. Zb.* 2, 169, ein abgeſandter Miniſter, ein Geſandter, cf. ambassador, poseł wałny. - §. Miniſter słowa bożego, nazwiſko paſterzów Proteſtanckich. *Vol. Leg.* 7, 574, predykant, ein Diener des göttlichen Worts, ein proteſtantiſcher Geiſtlicher. *Sk. Kaz.* 249. Strzeżcie się miniſtrów kacerſkich. *W. Poſt. Mn.* 310. Miniſtrowie Belowi. *W. Dan.* 14, 10, kapłani Belowi. *Bibl. Gd.*). MINISTRANT, - a, *m.*, *§. Miniſter Proteſtancki, ein evangeliſcher Geiſtlicher. Przypatrzcie się tym odszczepieńſkim miniſtrantom. *W. Poſt. W.* 353. - §. Miniſter, Miniſtrant do mszy świętéy. *Cn. Th.*, der dem Prieſter bey der Meſſe adminiſtrirt. Liturgią czytaną z miniſtrantem iednym odprawować. *Sak. Persp.* 33. MINISTRANTURA, - y, *ż.*, przepis miniſtrowania przy mszy świętéy, die Miniſtrantur. MINISTROWAĆ abo MISTROWAĆ do mszy, *inepte dicitur pro* służyć kapłanowi przy mszy świętéy. *Cn. Th.*, bey der Meſſe adminiſtriren. MINISTROWSKI, - a, - ie, od miniſtra, des Miniſters, Miniſter=. Ten hultay tak ieſt przedayny, iak miniſtrowſki szwaycar. *Teatr* 29 *b*, 42. Po miniſtrowſku, *adv.* miniſtermäßig, cf. sztucznie, nieszczérze. - §. 2) od miniſtra Proteſtantſkiego, n. p. Nauka miniſtrowſka. *Sk. Kaz.* 249, predykantſka, paſtorſka. MINISTROWSTWO, - a, *n.*, urząd miniſtra, die Miniſterſtelle. Wyniosła go królowa na kardynalſtwo i miniſtrowſtwo. *N. Pam.* 18, 323. *MINISTRZYSZCZE, MINISTRZYSKO, - a, *n.*, z *pogardą*, z fararz, pop, ein (proteſt.) Pfaffe. Gdyby nie spowiednik iego zabiegł, byłby iuż iawnym heretykiem abo sławnym iakim miniſtrzyszczem. *Zebr. Zw.* 138.

MINKA, - i, *ż.*, Mineczka, *dem. nom.* Mina, das Mienchen, eine niedliche Geſichtsmiene. Taliyka ſkładna, owa iakaś minka fartyczna czaruie człowieka. *Teatr* 21, 110. Choć nieſtroyny, przecięż ma powabną minkę, Mógłby słowić rozsądną i młodą dziewczynkę. *Teatr* 43 *b*, 25. Na tak zamaszyſte drwinki, drugi ſkruszałéy minki, mówi... *Zab.* 16, 160. Te minki grzeczne, choć ie, iakich iuż świat mieć nie może, Nie wiem, co we mnie wznawiaią. *Teatr* 55 *b*, 34. Mocno się lękam, żeby minka pobożna téy osoby, nie była zdradziecka. *Teatr* 5, 76. Pod tego pokornego baranka minką, ieſt wilk utaiony. *ib.* 30 *b*, 54. MINKOWAĆ, - ał, - uie, *intr. ndk.*, minki ſtroić, na migi się umizgać, wdzięczyć, przymilać, freundliche Geſichter machen. Nasi labbusiowie kłaniaią się, oczkowaniem i minkowaniem. *Zabł. Bal.* 31.

MINOG, NINOG, - a, *m.*, die Neunauge; *Bh.* nepnok, platice; *Slo.* mgen; *Hg.* menyhal; *Vd.* lampreta, szvelshiza, osimniza; *Bs.* moruna, cikov, cik; *Rs.* минóга,

минorъ, неминorъ, вьюнъ; *petromyzon fluuiatilis Linn.*, lampetra, ryba rzeczna, kształtem podobna do węgorza, krom głowy, która iaykowata; ma po bokach głowy siedm otworów okrągłych w iednym rzędzie leżących. *Zool.* 193. Minog morſki, u Niemców Lamprete, Bricke. *Kluk Zw.* 3, 41.

MINOTAUR *ob.* Ludobyk.

MINTUS *ob.* Miętus.

MINUCYA, - yi, *ż.*, kalendarz z prognoſtykami, ein Calender; *Bh.* minnch. W minucyach sprawy, którego się dnia i miesiąca co dzieie, terminuiemy. *Stryik.* 273. Epaktę poznasz z minucyi abo z rubrycelli, gdyż ią zawsze konotuią, tak w tych iako i w tey. *Solſk. G.* 3, 59. O kalendarzach abo o minucyach rocznych. *Haur Sk.* 112. Minucyom wierzemy, choć tak często baią, Kiedy nas o zaćmieniach co rok upewniaią. *Pot. Pocz.* 209. - *Prov.* Lepiéy w drogę iechać z opończą, niż z minucyami. *Fred. Ad.* 111. MINUCYARSKI, - a, - ie, kalendarſki, Calender=. Latosa korrektura minucyarſka. *Zebr. Zw.* 110. MINUCYARZ, - a, *m.*, co pisze minucye czyli prognoſtyki z gwiazd, kalendarzopis, der Calendermacher. Nie był Stankiel pielgrzymem, ni minucyarzem, Gdzież się tego nauczył, że takim ieſt łgarzem? *Kchow. Fr.* 125. Minucyarze dla krótkości znaki niebieſkie obrazkami znaczą; insze są znaki Aſtronomików. *Solſk. G.* 3, 31, *Pot. Jow.* 202. MINUTA, - y, *ż.*, MINUTKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, die Minute, po Słowiańſku drobnica. *Sad. Ok.* 34, *Slo.* minuta; *Hg.* minuta; *Crn.* minùta; *Vd.* minuta, smeshik; *Rg.* màrviza; *Cro.* hip; *Rs.* мину́та, минуточка. Sześćdziesiąta część godziny, dzieli się na sekund 60. *Kras. Zb.* 2, 170, *Kal.* 39, *M* 5, der 60ſte Theil einer Stunde. Co w okamgnieniu minuty lataią, Kochaiącym się w lata obracaią. *Paſt. F.* 126, - §. część 60 gradusa iednego w cyrkule. *Solſk. G.* 4, *Jak. Mat.* 1, 10, der 60ſte Theil eines Grades. - §. 2) wypis, krótkie zebranie czego. *Włod.*, oryginalne kreślenie czego, co się ma na czyſte wypracować, der erſte Originalentwurf. Minuta wyroku, wyięta z ksiąg parlamentu Paryſkiego. *Baz. Hſt.* 51. Po cyrografy posłał, i brał iuż wyznania i minuty, iż iuż nic nie winien. *Rey Pſt.* Jii 5. Wziąłem ten zapis, i wyiąłem z osobna minutę iego. *Radz. Jer.* 32, 11. Proſtą minutą nic nie może bydź dowiedzione, iednò tylko minutą pod pieczęcią. *Herb. Stat.* 405. Gdy prawa ſtawili przodkowie nasi, pozewek był na trzy palce, a minutka na dłoń. *Rey Zw.* 189 *b.* MINUTOWY, MINUTNY, - a, - e, *Rs.* минутный, Minuten=. Skazowka godzinna i minutna. *Jak. Mat.* 1, 62, *Rs.* минутникъ, минутная стрѣлка). Kołko minutowe w zegarku. *Mon.* 71, 389.

MINWET *ob.* Menwet. MIOCĘ *ob.* Miotać.

MIÓD, - u, *m.*, Miodek, - dku, *m.*, *dem.*, *Bh. et Slo.* med; *Sr.* 1. méd, mjed; *Sr.* 2. mód, mód; *Vd.* med; *Crn.* męd, mjed, mêd, med; *Rg.* meed; *Cro.* mèd; *Bs.* méd; *Hg.* méz, muz; *Rs.* мёдъ; *Suec. et Dan.* miod; (nazwiſko to z Jslandyi i Norwegii w swoiéy całości do Polſki doszło, i w Polszcze zoſtało zachowane. *Czack. pr.* 1, 276). *Lith.* meddus, *Finl.*, *Eſthn.* messi, *Gr.* μέλι, *Lat.* mel, cf. *Ger.* Meth Adlg.). 1) Miód przaśny, *Vd.* ſterd, der Honig. Miodu pszczoły szukaią w kwiatach, naywięcéy w tych, w których są miodniki. *Zool.* 124. Miód pszczołom podbierać, *ob.* łaźbić. *Cresc.* 605, *Ec.* медобра́нїе, = miodu podbieranie, = łaźbienie; cf. barć, ul, bartnik, pasieka, cf. iary miód, cf. wiąza). W miedzie co warzyć. *Urzęd.* 280. Miód niewarzony, surowy, *Rs.* сырецъ. Pszenica z miodem i rozynkami uwarzona, którą w pewne święta przynoszą do cerkwi do święcenia, *Rs.* коливо. Trudno mnie miodu pożywać, aż piérwéy muszę pszczoły z ula wygnać. *Bielſk.* 113, *Papr. Ryc.* Słodki miód, lecz w pszczole żądło. *Potr. Arg.* 304, cf. piękna róża, ale ma kolce). Płyń mu miedzie! *Kchan. Wirg.* 495, *mella fluant illi*). Do swego djabeł łyżkę miodu włożył, a do cudzego dwie. *Rys. Ad.* 9, cf. sąsiedzkie lepsze; cudze rzeczy lepsze się zdaią). Miód z wierzchu, ale piołun pod nim dyszy. *Pot. Syl.* 450. Wszędzie do miodu piołun się wlewa I czyni słodycz mierzioną, Wszędzie w goryczy słodycz przebywa, i czyni gorycz zwolnioną. *Zab.* 10, 409 *Zabł.* Gdzie miód, tam też żółć. *Eraz.ięz. B* 5. Obróciły się w piołun cukry, miody. *Jabł. Buk.* 2. Dobryś, łaſkawy, słodszy nad miód, ale szkodzi Często żołądkom słodkość i cholerę rodzi. *Zab.* 16, 226. Bywa w *miedzie iad. *Weresz. Pob. D* 1, *Slo.* wic gedu, neż medu, więcéy iadu, niż miodu). Na miód, nie na żółć łowią ludzie muchy. *Jabł. Ez.* 97. Na śmierć z ochotą, iako (muchy) na miód biegli. *Zimor. Siel.* 251. Co żywo, iak na miód bieżeli. *Gwag.* 362. Gdy tylko się zuchwalcom otworzy to żniwo, Już prawie iako na miód bieży tam co żywo. *Rey Wiz.* 70, *Birk. Ex. H* 2 *b.* - §. Miód pity, der Meth; *Slo.* medowic; *Sr.* 1. mét, napoy z médu ha z wohde ztż nené; *Crn. et Vd.* médiza; *Rg.* medovina; *Cro.* medicza; *Hg.* méhser, méz - ser; *Sla.* sherbet; *Ec.* медовина. Miód do picia, ieſt miód przaśny rozpuszczony w wodzie, i za pomocą fermentacyi winnéy na tęgi napóy przerobiony. *N. Pam.* 6, 310. Z miodu przaśnego, w wodzie gotowanego, ſtaie się napóy słodki, według różnéy proporcyi rzeczy korzennych przymieszanych. *Krup.* 5, 95, miód pity. *Kruml. Chy.* 548, cf. syta). Co ieno wezmą za zboża, to wszyſtko wydadzą na wina, miody Siedmiogrodzkie. *Star. Ref.* 52, cf. Lipiec). Miód z pieprzem, z bobkowém liściem i t. d., *Rs.* збитенъ; przedawacz takowego miodu збитенщикъ. Miód do picia tłuſty i ſtary, kopowiec. *X. Kam.*, *oppos.* dębak. - *§. Miód, *padź, Ruſkim słowem, który się na kwiatkach i na liſtkach drzewa znayduie. *Chmiel.* 1, 165, der Honigthau. MIODEK, - dku, *m.*, *demin.*, *Bh.* medek; *Sr.* 1. mjedżik; *Rs.* медóкъ. Owe przyprawki, owe miódki, któremi się mażą, owe maszkary ... *W. Poſt. W.* 279. Naylepiéy wie, gdzie Węgrzyn ſtary, gdzie miodek słodki, Gdzie piwa dobre, gdzie dobre wodki. *Zab.* 9, 345 *Zabł.* Miodek aptekarſki, ein Honigſaft, n. p. miodek szczyrowy, rożany, fiołkowy. *Dyk. Med.* 4, 311. MIODNIK, - a, *m.*, *botan.*, *nectarium*, część przypadkowa kwiatu, zawieraiąca częſtokroć wilgoć słodkawą. *Botan.* 105, der Honigkelch einiger Pflanzen. MIODNO *adv.*, pełno miodu, *miodowo, *miedźno, *Vd.* ſterdepoun, honigreich, voll Honig. Jm więcéy roiu, tym bardziéy bywa niemiodno. *Bratk. F.* 4. **MIODOCIEK, - u, *m.*, der Honigfluß. Gdy uſta otwiera, niby miodociekiem sło-

dkie mu płyną słowa. *Teatr* 45 *d*, 27. *MIODOIADKA *ob.* Trąd, *fucus.* *MIODOIĘZYCZNY *ob.* Miodomówny. **MIODOMLECZNE potrawy. *Miaſk. Ryt.* 14, nabiał z miodem. MIODOLIZ, - a, *m.*, *tinea mellonella*, zanocnica pszczołom bardzo szkodliwa. *Kluk Zw.* 4, 368, ein den Bienen schädlicher Nachtfalter, der Honigleder. **MIODOMOWNY, - a, - e, **MIODOMOWNIE *adv.*, *Rs. et Ec.* медоязычный, медоточный, сладкословесный, słodko brzmiący, süß tönend. Skoro głośna lutnia miodomowne ſtrony Nawiązawszy, słodkiemi dźwięk wydała tony ... *Dmoch. Szt. R.* 96. **MIODONOŚNE pszczółeczki. *Zab.* 4, 349 *Koſſ.*, honigtragend, honigbringend. **MIODOOKI, - a, - ie, wdzięcznooki, schönäugig. Znayże teraz bogini miodookiéy syna! *Zimor. Siel.* 166. **MIODOPŁYNNOŚĆ, - ści, *ż.*, słodkowdzięczna wymowa, süßfließende Beredtsamkeit. Dała się nam słyszeć miodopłynność wymowy. *Kras. Pod.* 2, 218. Znaydą na seymie krasomowcy plac do obwieszczenia miodopłynności swoiéy. *Kras. Liſt.* 2, 41. **MIODOPŁYNNY, - a, - e, **Miodopłynnie *adverb.*, słodkowdzięcznie miiaiący, süß vorüber fließend. Jlekroć mi na pamięć przychodzą niewinne Zabawki iéy, i piérwszych lat dni miodopłynne ... *Zimor. Siel.* 259. Miodopłynna wymowa. *Kchow.* 314. Swady miodopłynne. *Tward. W. D.* 2, 222. **MIODOROBI, - ia, - ie, honigmachend, *Sr.* 1. mėddźewacźe. Komu piérwszy raz wypuszczone roie Swe miodorobie ofiaruią słoie? *Pot. Arg.* 696. **MIODOROBY *plur.*, pszczoły, n. p. Jednych pogłaszcze, drugich muśnie, utnie, By w miodoroby poprzerabiał trutnie. *Mon.* 74, 34. - *Ec.* медодѣлатель, медовщикъ, *Vd.* medizhni kuhar, = co miód pity warzy, *ob.* Miodowar, der Methsieder. **MIODORODNY, - a, - e, honigerzeugend. Miodorodne pszczoły. *Kchow. Wien.* 20. Gdy z woſkowych obozów w rozłożyſte pole, Na kwiat woyſka wywodzą miodorodne krole, Coraz kwiecia ubywa. *Uſtrz. Troi.* 18. Motylu różnowzory, robaczku ſkrzydlaty, J ty lubisz posysać mio.orodne kwiaty. *Nar. Dz.* 3, 51. Miodorodny Hymet. *Mon.* 75, 595. MIODOSOK, - u, *m.*, *melianthus*, die Honigblume, rodzay rośliny. *Kluk Dyk.* 2, 114. MIODOWANY ocet, który bywa z miodu pitego, gdy ſkwaśnieie. *Urzęd.* 425, *acetum mulsum*, Essigmeth, Methessig, cf. miodowy. *MIODOWAR, - a, *m.*, który miód pity warzy, der Methsieder; *Vd.* medizhni kuhar; *Ross.* медоваръ, медоставъ; *Ec.* медодѣлатель, медовщикъ. *MIODOWARNIA, - i, *ż.*, gdzie miód warzą, die Methsiederey; *Vd.* medarna; *Rs.* медоварня. *MIODOWICA, - y, *ż.*, *Bh.* medowice, medowka, gedowata rosa; *Rs.* медвяная роса; der Honigthau, *ob.* Miodowa rosa. *MIODOWIEC, - wca *m.*, *Boh.* medowec, *ob.* Kolibryk, ptaszek Amerykańſki. MIODOWINA, - y, *ż.*, *Bh.* miodowina; *Rg.* medenizza, voda medèna; *Bs.* medovina; *aqua mulsa*, Wassermeth. Bylicę, warzoną w miodowinie, piiąc po kieliszku. *Syr.* 723. MIODÓWKA, - i, *ż.*, *Bh.* medowka; *Rs.* груша медовая; die Honigbirne. Miodówka naylepsza ze wszyſtkich gruszek. *Dyk. Med.* 2, 443. MIODOWNIK, - a, *m.* ciaſto miodowe czyli miodem przyprawne, *Slo.* medownjk; *Hg.* mézes kaláts, mézes pogátsa; *Vd.* ſterdeniza, ſterdena potiza; *Crn.* jębazha lęzèt; *Rs.* медовникъ, медовичекъ; ein Honigkuchen. Grzankę ukroić z miodownika. *Haur Sk.* 436. Smak manny był iak miodownik. *Radz. Ex.* 16, 31, iako placki z miodem. *Bibl. Gd.*). Gatunek miódowników *Rs.* сусляникъ. Miodownik, piernik, ein Pfefferkuchen. Kichlarze miód nierozsycony na miodowniki wyrabiaią. *Vol. Leg.* 2, 1649. Miodowników od ſta ... *Jnſtr. cel. Lit.* - §. co miodowniki robi, miodownikarz, piernikarz. *Cn. Th.* 389, der Pfefferküchler. Miodownicy abo kichlarze miód na miodowniki wyrabiaią. *Vol. Leg.* 2, 1649. - *§. Miodownik, co miód przaśny lub pity przedaie, der Honigverkäufer, Methverkäufer; *Crn.* mędar, medizhar; *Rs.* медовщикъ. - §. Miodownik, co miód piia. *Kras. Pod.* 1, 20, ein Methtrinker. - §. *botan.* Miodownik melissowy, *mellitis mellisophyllum Linn*, dla piękności kwiatu i zapachu u nas w ogrodach chowany; pszczołom bardzo ulubiony. *Kluk Dyk.* 2, 116, *Jundz.* 317, *Bh.* medunka *sed vide* Miodunka. **MIODOWONNY, - a, - e, süßduftend. Miodowonne brzegi. *A. Kchan.* 208. MIODOWY, - a, - e, *Bh. et Slo.* medowý; *Sr.* 1. mjedowé; *Hg.* mezes, mézi; *Crn.* mêdęn; *Vd.* ſterden; *Rg.* méden, mèdaſt; *Bs.* meden; *Cro.* medven; *Rs.* медовый, медвеный; *Eccl.* медвяный; od miodu, cf. miedźny 2). *Mącz.*, Honig-, von Honig. Plaſtr miodowy *Vd* set, sat, setouje, setje, cf. syta). Woda miodowa, to ieſt syta. *Sien.* 73, miodowina). Miodowa brzeczka, którą sytą zowiemy. *Syr.* 501. Jnsza ieſt ocet miodowany, *acetum mulsum*, insza ocet miodowy, *oximel*, która ieſt z miodu przasnego. *Urzęd.* 425, Honigessig. - **§. Tak oszukuie szydak tę *miodową trzodę*, Jż rozumie w zwyczayną że wlatuie kłodę. *Tol. Saut.* 16, pszczoły, róy pszczelny. - *Anat.* Nabrzmiałość, maiąca materyą do przaśnego miodu podobną, nazywa się guzem miodowym. *Perz. Cyr.* 127, das Honiggeschwür. - *Oecon.* Miodowa rosa, *Bh.* medowice; *Rs.* медвяная роса; miodowica, miodunka. *Tr.*, der Honigthau, nie z powietrza spada, lecz ieſt wilgocią od iakowego bardzo drobnego na roślinach robactwa wypuszczoną. *Kluk Rosl.* 3, 91. - *Miodowo *adv.*, miodno, honigreich. Pilnie pszczoły robią, będzie miedźno albo miodowo, *erit magna copia mellis. Mącz.* - §. *fig. tr.* miodowy, słodkowdzięczny, süß, lieblich, liebreich. Łagodnemi i miodowemi słowy od ucieczki go odwrócił. *Stryik.* 174. Rzucił się na niewinne, zapomniał umowy, Powieść iego miodowa, a umysł boiowy. *J. Kchan. Ps.* 79, cf. iedwabne słowa, cukrowe). Z twarzą łagodną miodowe albo iedwabne słówka tworzyć, a zdradliwém sercem, co bydź może naygorszego myślić. *Kosz. Lor.* 49 *b.* Miodowa cera, rada bywa trucizną podkładana. *Fred. Ad.* 69. Jedni mówią, iż panu nie przyſtoi okazówać się sługom miodowym i łaſkawym. *Petr. Ek.* 111, cf. maślany). - *aliter* Chryzoſtom złoty, a Bernard miodowy, *Kchow. Roz.* 72, t. i. miodopłynny, miodomówny, miodouſty, cf. złotouſty. MIODUNKA, MIEDUNKA, - i, *ż.*, *botan.*, (*Bh.* medun'ka, = melissa, *ob.* Miodownik), *pulmonaria* płucnik, rodzay rośliny. *Kluk Dyk.* 2, 241, *Jundz.* 151, *Rs.* медуница, Lungenkraut. - §. b). Miodunka, *anchusa Linn.*, Ochsenzunge. *Jundz.* 154, *Sr.* 1. wołłacźe vazék; *Rs.* языкъ воловей. Miodunka wielka. *Syr.* 1292. Miodunka płonna, płonny wołowy ięzyk. *ib.* 1296, *Sien.* 23, ziele to dzieci zbio-

raią, a miód z niego wysysaią. *Urzęd.* 95. Krótszego liścia Wołowy ięzyk też Miedzinką zowią. *Syr.* 1292. MIODUNCZANY, MIODUNKOWY, - a, - e, von dieſen Kräutern, n. p. Miodunkowy kwiat. *Krup.* 5, 119, konfekt miodunczany. *Sien.* 446. - §. 2) Miodunka *Tr.*, = miodowa rosa, miodowica.

Pochodz. **miedźwiedź*, *niedzwiedź*, *omiedzić*.

MIOLĘ, MIELĘ *ob.* Mleć.

MIOTAĆ, - ał, - a, *act. frequ.* MIEŚĆ, miotł, miece, miotę *niedok.* MIECIĆ, miecił, mieci *contin.*, Miotnąć *idntl.*, *Bh.* metati; *Sr.* 1. mjetam, cjiſkam (mottam, = na motowidło nakręcać, metel, = motyl); *Crn.* metati, mętshem, metam (metavueza, = matuia); *Vd.* metati, mezhem, mezheti, vrezhi, luzhati (meſti, medem, = masło robić, cf. śmietana); *Cro.* metati, mèchem; *Sla.* metnuti *iacere*, *mittere*, cf. *Gall.* mettre); *Rg.* meſti, metem, mètnutti, mecchjatti, metatti, vàrchi; *Bs.* metati, metnuti, vrrjcchi (cf. *Bs.* meçati *percutere*, *ob.* Miecz; *Rs.* smetati, smeſti, zameſti *perturbare*); *Rs.* метать, метнуть, мечу, cf. мячъ, мячикъ piłka do grania, мѣтить celować, godzić, mierzyć, cf. meta); *Ec.* метати, мещу, cf. *Hbr.* מטט matat *dimoueri*, cf. *Arab.* מוט mut *moueri*, cf. *Lat.* motus, cf. motać, motowidło, cf. *Arab.* מחץ *percuſſit gladio*, cf. *Ger.* ſchmeiſſen, cf. meſſen); ciſkać, rzucać, werfen, ſchmeiſſen. Uschłe gałęzie miecą w ogień. *W. Poſt. M.* 471. Kto prawa na boiaźń ſtanowi? Tarcze i zbroie miecą, chcąc bydź zdrowi. *P. Kchan. Jer.* 249. Leży lew, a ſtraszliwy Wzrok miece na te i na owe ſtrony. *ib.* 267. Gdziekolwiek słońce miece ſtrzały swoie ... *J. Kchan. Ps.* 9, rzuca ognie swoie. *Karp.* 5, 16.). To wszyſtko się mówi, iakoby groch na ścianę miotał; nic na to nie dbaią, *Modrz. Baz.* 323, *Birk. Gł. K* 43. Bezzakonnym zoſtawał i prawa pod nogi miotał. *Sk. Dz.* 556. Słowa zelżywe miotała przeciw córce swoiéy. *Nieme. Kr.* 1, 155. Na imię iego pospólſtwo wielkie miotało obelgi i zniewagi. *Boh. Kom.* 2, 504. Suknia niech będzie z nas iednego, komu ią ſkaże los o nię miotany. *Odym. Sw.* 2 *Ji.* Dobrze grać, i w iedenaście siedm miotać umiał. *Glicz. Wych. L* 8 *b.* Tak się obiedwie ſtronie sieką zapalczywie, Mars temu i owemu los miece wątpliwie. *Stryik.* 208. Bogowie lądem i wodą me zdrowie miotali przez nieszczęścia mnogie. *Zab.* 13, 294 *Harab.* Panowie pochlebcom szaty z siebie miecą. *Star. Ref.* 151. Niespodzianą szablą razy miece, J kędy się mniéy ſtrzegą, kole, siecze. *P. Kchan. Jer.* 113. Połowcy, wypadłszy aż ku rzece Okka, miotali na okoł pożogi i rozboie. *Nar. Hſt.* 2, 398. - §. b) Miotać czym, rzucać czym, mit etwas herum werfen, um ſich herum werfen. O suknią moię miotali koſtkami. *Ryb. Ps.* 38. Widziałem barana rogami miecącego przeciwko zachodowi. 1 *Leop. Dan.* 8, 4. Głosem ſtraszliwym zawyła, Szyią miecąc, po wietrze włosy rozkudliła. *Otw. Ow.* 135. Na wszyſtkie biſkupy słowy miotał. *Sk. Dz.* 118. Boiaźń znowu miota niespokoynym duchem iego. *Teatr* 9 *c*, 43. Mars się porywa z krzesła, i wśrzód bogów ſtanie, Miotaią nim odwaga, duma, zagniewanie. *Przyb. Luz.* 11. O iak wiele wzruszeń miota duchem iego po drodze do pałacu. *Stas. Num.* 2, 6. Chwieie się w pomieszaniu, i zbyt mu markotno, Gdy srogie namiętności gwałtownie nim miotną. *Przyb. Milt.* 282. MIOTAĆ się *recipr.*, rzucać się, ſich herum werfen, unruhig ſeyn; *Cro.* métemsze *turbor*, *commoueor*; *Vd.* metatise *luctari*). Zwierz, im się bardziéy w sieci miota, tym się w nię bardziéy pląta. *Pilch. Sen.* 320. Próżno się miotać, kiedy iuż iarzmo na szyi. *J. Kchan. Dz.* 73. Darmo się wpadłszy w sieć, ptakowi miotać. *Pot. Syl.* 292. Miece się, by pies na łańcuchu. *Rys. Ad.* 40. - §. b) Miotać się na kogo, = rzucać się nań, porywać się nań, über einen herfallen, auf einen losgehen, ſich über einen herſtürzen. Nie mieć się kotku na niedźwiedzia. *Cn. Ad.* 620. Nie mieć się na niedźwiedzia kocie zagorzały, Tyś niewielkie ſtworzenie, a niedźwiedź niemały. *Bies. A* 4. Na papieża się wszeteczną gębą przed ludźmi i w kościele miotał. *Sk. Dz.* 1063. Niech się miota złość na cię, i chytrość bezczelna, Ty mów prawdę, mów śmiało, satyro rzetelna. *Kras. Sat.* 12. - §. Letniemu człowiekowi siwizna się iuż miotała. *Ezop.* 77, rzucała, przebiiała, dobywała, graue Haare brachen hervor, ſchimmerten durch. MIOTANIE, - ia, *n.*, *ſubſt. verb.*, *abbrev.* MIOT, - u, *m.*, *Rs.* метаніе, rzucanie, rzut, das Werfen, der Wurf; *Ec.* метаніе ukłon, pokłon). Starzy wielkie rzeczy odprawowali miotaniem koſtek, iako i dziś w Wenecyi urzędników obieraią miotaniem gałek w banie. *Petr. Pol.* 2, 169. U pogan bez losów miotania człowieka nie zabiiano. *Sk. Dz.* 683. Poganie poimanego Krzyżaka przez miotanie losów na spalenie ofiary wybrali. *Stryik.* 284. Wielki okręt iuż w okropnych miotaniach bydź pokazuie się. *Przyb. Luz.* 192. Naydziesz go w szałasie lub pod *miotem cienia*, Gdzie szuka od upałów południch schronienia. *Przyb. Milt.* 149, cf. namiot. Z całą siłą rzuca w nieprzyiaciela, a żadna tarcza iuż nie odeprze tego miotu. *Stas. Num.* 1, 145. - *Vomitum alicui excutere* poludzić komu wracanie, miotanie szyią. *Mącz.*, wymiot, Auswurf, Erbrechen. 2) MIOTAĆ, Mieść, = zmiatać, zamiatać, wymiatać, fegen, kehren; *Bh.* meſti, metl, metu; *Bs.* meſti, pomeſti; *Crn.* mêdém; *Vd.* pometat, huliti, husati, dergati; *Sr.* 1. mieſcź, mjetu; *Sr.* 2. máſcź, mátl, mátu, máſchem, roſchiſch; *Ross.* месть, мету; *Ec.* мяту домъ, пометаю. Wiatr hucznemi powiewy miota ziemię. *Dmoch. Sąd.* 15. Śnieg, dotąd nie szłapany nogami, ani Auſtry dżdżyſtemi *miechtany. *Zebr. Ow.* 53, mieciony, miotany. *MIOTACZ, - a, *m.*, który miota, ciſkacz, rzuciciel, *Rs.* метатель. MIOTŁA, - y, *ż.*, MIOTEŁKA, - i, *ż.*, *dem.*, *Bh.* metla *virga*, metlička *virgula*, metliſſtě *virgultum*; pometlo, chwoſtiſſtě, chwoſtiſſtko, koſſtiſſtkě, koſſtě, koſſtiſſtko (cf. chwoſt), ſmetak miotła, miotełka; *Sr.* 2. matawa, ...zjſchcjo; *Sr.* 1. metwo, kôſchcjiſchcjo, khojcjo, khojcjiło (cf. kosz); *Crn.* metla, metliza; *Vd.* metla, metliza, pometalu, ometizh, omouze; *Cro.* mètla, metlieza; *Rg.* mètla, metliza, smètliza, cettiza (cf. szczotka); *Sla.* metlica; *Bs.* metla, metliça; *Rs.* метла, метелекъ, метелочикъ; *Ec.* вѣникъ *ob.* winik, cf. *Hbr.* מטה matte, *Talm.* מטל metal *virga*, *ramus*); der Beſen. Z prącia brzozowego czynią miotły ku umiataniu domów. *Cresc.* 471. Z rózg brzozowych robią miotły. *Kluk Rośl.* 2, 14. Około gniazd pawich trzeba często miotełką umiatać i chędożyć. *Cresc.* 576. Miotła okrętowa *Rs.* шва-

ερα. Miotła otarta nadpsuta *Ross.* окомéлокъ. *Prov. Slo.* nowá metla dobre metě, *Cro.* nova metla dobro pomeche, *Rg.* nova mètla dóbro meté, = nowa miotła dobrze umiata. - *fig.* Skoro prywata Miotłę z kupy rozwiąże, tak wszyſtko u kata. *Pot. Pocz.* 636, towarzyſtwo rozprzęże, poróżni). - Miotełka do szat. *Cn. Th.*, ein Kehrbeſen, Kleiderbeſen; *Vd.* pometanna shzhet, shshetna metliza), miotełka od sukień, za szczotkę służąca. - §. Miotła, rózga, die Ruthe. Złodziéy taki ma być u prągi bit miotłami. *Szczerb. Sax.* 521, chłoſtany, śmigany, smagany). *ib.* 382. - *fig.* plaga, bicz, die Ruthe, die Plage, Geißel, Strafe. Tym sam na siebie tu miotłę przyniesie, i sam się osądzi. *W. Poſt. W.* 2, 41. Sami na się miotłę przyniesiecie. *Kosz. Lor.* 54 *b*, bicz na siebie dacie). Bóg cięższą ieszcze miotłę, iak się w czas nie polepszymy, na nas sobie zgotował. *Hrbſt. Lek. D* 2. Ani miotła się przybliży do przybytku twego. *Wrobl.* 219, „*flagellum*, to ieſt, plaga boża". - §. 2) *botan.* Miotła *muscum scoparium*, hoch gewachſener Moos (Beſenkraut). Ruśniacy i koziarze nietotą zowią; kępiaſto wzwyż iak miotła rośnie z wielu włosienkowatych korzonków gęſto poplecionych, każda z osobna rożczka proſto wyraſta. *Syr.* 842. - *aliter* miotła, mietlica, *Bh.* metlice, *Rs.* метлúка, метлúца, kąkolnica, der Raden im Getreide, zielſko we zbożu abo kłos płonny. *Cn. Th.* W życie znaydziesz miotłę. *Opal. sat.* 161. - §. *Aſtron.* Światło za kometą ciągnące się, Polacy nazywamy miotłami niebieſkiemi, albo dla figury podobnéy do miotły, albo iż woyną i powietrzem, które ona według pospólſtwa poprzedza, miaſta i królеſtwa wymiata. *Boh. prog.* 5, der Schweif des Cometen. - Miotła na niebie, gwiazda miotłaſta, kometa, ein Comet, Schwanzſtern. Roku 1468 miotła niebieſka przez piętnaście dni wynikała. *Krom.* 691, *cometes.* MIOTLARZ, - a, *m.*, *Bh.* pometlař, chwoſtiſtnik, chwoſtik; *Vd.* metlar; *Cro.* metlár; *Rs. et Ec.* метельщикъ, вѣничникъ; który miotły robi, der Beſenbinder. MIOTLARKA, - i, *ż.*, die Beſenbinderinn. MIOTŁASTY, - a, - e, na kształt miotły, in Geſtalt eines Beſens. Z lewéy ſtrony zagrzmiało, a ze światłem sporem Gwiazda miotłaſta z nieba przez ciemność leciała. *A. Kchan.* 54, t. i. miotła niebieſka, kometa, ein Comet. **MIOTLICA, - y, *ż.*, rózga wielka, eine große Ruthe. W iednéy ręce trzyma maczugę, w drugiéy rozgorzałą miotlicę. *Stas. Num.* 1, 144. (cf. mietlica, mietlina). MIOTLISKO, - a, *n.*, miotła brzydka, niezgrabna, ein ſcheußlicher Beſen; *Rs.* метлúще. - §. trzonek miotły, der Beſenſtiel. **MIOTŁO, - a, *n.*, pomiotło, śmieci, *fig.* Kehrig, Auswurf. Król swoich miniſtrów miotło, a swoiego ludu tyran. *Stas. Num.* 2, 122, niby piłka, którą miotaią, der Spielball ſeiner Miniſter. Rolnik u nas ieſt miotłem żądzy, chciwości i dziwactw właściciela. *Przeſtr.* 215. MIOTŁOWAĆ *cz. ndk.*, miotłami smagać, chłóſtać, mit Ruthen peitſchen. Z ubogiemi ludkami gorzéy, a niżeli z beſtvami niektórzy się obchodzą, a to lichwami biczuiąc, niesprawiedliwością miotłuiąc. *Zrn. Pſt.* 3, 779. MIOTŁOWY, MIOTELNY, - a, - e, *Rs.* метельный, od miotły, Beſen=. *MIOTNY, - a, - e, od miotu, rzutny, Wurf=; *Rs.* метáтельный.

Pochodz. *mietelnica*, *mietelnictwo*, *mietelniczy*, *mietelnik*, *mietlica*, *mietlina*; *meta*; *matnia*; *motać*; *motyl*; *miecz*, *mieczyk*, *miecznik*, *miecznikoſtwo*; *domiatać*; *namiątać*, *namiot*, *namiotek*; *omiatać*, *omieciny*; *obmiatać*, *odmiatać*, *odmiot*; *pomiatać*, *pomiot*; *podmiatać*, *podmiot*; *przemiatać*; *przedmiot*; *przymiatać*, *przymiot*; *rozmiatać*; *zmiatać* **śmiotana*, *śmietana*, *śmietanka*; *śmieci*, *śmieciſko*, *śmieciuch*; *umiatać*, *umiatacz*; *wmiatać*, *wymiatać*, *wymiot*; *zamiatać*, *zamiatacz*.

**MIR, - u, *m.*, *Bh. obs. et Slo.* mjr; *Sr.* 2. mėr; *Sr.* 1. mėr, mier; *Crn.* myr; *Vd.* myr, mir, mier, pokoi; *Cro.* mir; *Sla. et Bs.* mir; *Rg.* mir; *Rs.* мúръ (cf. *Gr.* ἥμερος, cf. miara, mierny, mierzyć); pokóy, der Friede. Gdy Joram uźrzał Jehu, rzekł: ieſli mir a pokóy Jehu? 1 *Leop.* 4 *Reg.* 9, 22. Sam ich wzrok twóy gniewliwy W złamanym potępi mirze. *Tward. Mis.* 7. Ja przyydę sam, za tyle nieszczęść, z sprawcy woyny Wziąć zemſtę, żebym światu wrócił mir spokoyny. *Min. Ryt.* 1, 141. Chcemy z sobą w mirze i pokoiu wedle prawa żyć. *Orzech. Qu.* 12. Niema miru niel.tościwym, mówi Pan. *Leop. Jes.* 48, 22, niemasz pokoiu im. *Bibl. Gd.*). Już człowiek i wſtydowi mir dawno wypowiedział. *Hor.* 2, 153 *Kobyl.*, *Pilch. Sen. Liſt.* 4, 9. W sługach swoich przyſtoyność chce mieć nienaruszoną, a sam onéy mir wypowiada. *Pilch. Sen.* 244. Raz się małżeńſkim związawszy mirem, Po zgubie męża twym byłam iassyrem. *Chrość. Ow.* 26, t. i. przymierzem małżeńſkim, eheliches Bündniß. *Wiele imion Polſkich kończy się na, = mir, od miru (cf. -- mierz), n. p. Kazimir, Skarbimir, Wisimir, Sławomir, Dobromir, Gniewomir, Cieszymir, Stomir.* Jabł. Her. *Tu należy też imię Lubomirskich, n. p. = On to z Turczynem uczynił przymierze, Prawdziwy Lubomirski.* Pot. Jow. 83, *Rs.* миролюбецъ *mirolubiec; *Rg.* mirnik; *adj.* миролю́бый *mirolubny; *Dl.* lyubomirni; *Vd.* radomiren, mirovolen; *Rs.* миролюбïе *mirolubność, spokoyność, Friedfertigkeit, mierność, *Cro.* mirnoszt, mirovnoszt. *MIRNY, - a, - e, *MIRNO *adv.*, spokoyny, pokóy lubiący, friedfertig; pokoiowy, od kończenia woyny, Friedens=; *Bs.* miran, tih; *Sla.* miran; *Rg.* miran, mirni, mirna, mirno; *Vd.* miren, pokoin, miern, smiram; *Crn.* myrn; *Cro.* miren, mirni, miroven; *Rs.* мúрный, миренъ, смúрный, мирно, смúрно (*oppos.* немирный niezgodny). Mirny traktat z Moſkwą. *Vol. Leg.* 6, 148. *Zmirno (mirno) po naszemu, spokoynie, zgodnie. *Zołk. Mscr.*, friedlich. *MIROCZYŃCA, - y, *m.*, zgodziciel, Friedensſtifter; *Bh.* miřitel, mírce; *Cro.* miritel, pomiritel, *f.* miriteliza, pomiriteliza; *Rg.* mirotvòraz, umiritegl; *Dl.* mirotvoracz, *f.* umiritelicza; *Rs.* миритель, мировщикъ, примирúтель, *f.* примирительница; миротворецъ. Był nieprzyiacielem złych, wybawicielem dobrych, miroczyńcą i na ziemi i na morzu. *Gor. Sen.* 41. *MIROCZYNNY, - a, - e; n. p. Miroczynny Merkury, *pacifer.* *Zebr. Ow.* 356, *Rs.* примирительный. *MIRODARNY, - a, - e, - ie *adv.*, pokóy daruiący, *Ec.* миродáрный, friedenſchenkend. *MIRODAWCA, - y, *m.*, daiący pokóy, der Friedengeber; *Rs.* миродáвецъ, миродáтель; *adj.* *mirodayny. *MIROŁOMCA, - y, *m.*, naruszyciel pokoiu, der Friedensſtörer, *Vd.* mirolomovez, prelomez mira, *Rs.* миронарушúтель. *mirołomność *Vd.* mirolomenje, prelomenje tega

mira; *adj.* *mirołomny *Vd.* mirolomezhen. *MIRONACZELNIK *Rs.* мироначальникъ początek pokoiu, bóg. *MIRONOSZEC, - szca, *m.*, *Rg.* mironossaz, *Cro.* miranoszitel, *pacifer*, ein Friedenbringer. *MIROPOSŁANIEC, - ńca, *m.*, herold, *Cro.* miraposzel, der Friedensbote. *MIROPOSŁAŃSTWO, - a, *n.*, *Cro.* miraposzelsztvo, *Dl.* pokliszanstvo *legatio pacificatoria*, die Friedensbotschaft. *MIROTWORCA *ob.* Mirodawca; *adj.* *mirotworny, uspakaiaiący, *Rs.* миротворительный; *verb.* миротворить, умиротворить, миротворствовать uspokaiać, uśmierzać, śmierzyć; *Ec.* миротворенїе pacyfikacya; *Ec.* мирствовати, мировами, = w pokoiu żyć. *MIRZYĆ *Ec.* мирить, помирить śmierzyć, uśmierzyć, *Crn.* myrim, myruvati; *Cro.* mirim; *Dl.* umirivam; *Sla.* mirim; *Bs.* miriti. **Mirzyć* się z kim, = złączać się, przymierze robić, sich verbinden, n. p. Ci żydowie, co z nami mieszkaią, *zmirzą się* z nieprzyiacielem, i miasto podadzą. *Jer. Zbr.* 16, *oppos.* *Rs.* размириться rozróżnić się, *Bs.* razmiriça, boj *bellum*, cf. rozbrat.

Pochodz *śmierzyć*, *uśmierzyć*, *uśmierzyciel*; *przymierze*, *skrzymierzeniec*, *ob. pod sł. miara*, *mierzyć*.

2) MIR, - u, *m.*, *Rs. et Ec.* міръ, = świat, die Welt. (2. міръ chłopstwo, gromada, gmin). Do skończenia świata, po Słowiańsku, do skończenia miru. *Sak. Kal.* *B.* 2 *b.* - §. Mir, = wziętość, znaczenie, n. p. wielki mieć mir, niemieć miru. *X. Kam.*, Ansehen, Credit. *MIRNY *Ec.* мирный światowy, świecki i t. d.

MIROCZNIK, - a, *m.*, Ruskie słowo, u żyda arędarza, do miarek służący, mierniczy, miernik, der Knecht eines jüdischen Pächters, der über die Maße die Aufsicht hat, *Rs.* мѣрщикъ. Mirocznik żydziak u arędarza, odmierzył wodki tyle garcy, ile gospodarz iaki był mu w inwentarzu podany, że ma na chrzciny, na pogrzeb, lub na wesele wypotrzebować. *Perz. Lek.* 259. *MIRNAIA czasza. *Pim. Kam.* 341, *ob.* *krasowolia, poczerpało.

MIRRA, MIRA, - y, *ż.*, *Sor.* 1. mara, mirra; *Sor.* 2. marrha, ztaks, marowa žiwiça; *Vd.* mira (mirtvik, = mastyx); *Rs.* мирра, *Gr.* μυῤῥα, *Hebr.* מור, Myrrhen, sok żywiczny drzewa iednego Jndyyskiego. *Dyk. Med.* 4, 316, drzewo, z którego ten sok ciecze, także mirrą zowiemy. *Mącz.*, der Myrrhenbaum. Mirrą przyprawny, *myrrhatus*. *Cn. Th.* - §. Mira, kamień drogi, z którego kieliszki, czarki, miseczki czyniono, *myrrha vel murrha*, ein gewisser Edelstein. *Cn. Th.* *MIRNICA, - y, *ż.*, naczynie od *mira czyli chrzyżma, chrzyżmał, das Chrisambüchschen. *Sak. Persp.* 6. *MIRO, - a, *n.*; chrzyżmo, *Ec.* мνро, das Chrisam. *Sak. Persp.* 5, *Pim. Kam.* 370. MIRONOSICA, - y, *ż.*, *Rs. et Ec.* мνроносица, iedna z tych świętych niewiast, które ciało Chrystusowe balsamowały. Mironosice, trzy Marye. *Mon.* 75, 590. MIROPOMAZANIE *Sak. Persp.* 4, *Sak. Sob. B* 1, bierzmowanie, мνропомазанїе, мνрованїе; мνропомазовать bierzmować. *MIROŚWIĘCIĆ. *Pim. Kam.* 23, święcić chrzyżmo. MIRNIK, - a, *m.*, kamień drogi, *myrrhites Plin.*, ein myrrhenfärbiger Edelstein. - §. *bot.* ziele Mirnik, mirra, popie iayka, kwiat ma zapach właśnéy mirry. *Syr.* 361 - 65, Katzenkerbel. MIROWY, MIRZANY, - a, - e, *Sr.* 1. marowé, z miry, żywicy lub drzewka, Myrrhen=, mirowy oleiek. Mirzany, z kamienia mirnika, aus dem myrrhenartigen Edelstein gemacht. Mirowy, Mirnikowy, od ziela mirnika, Katzenkerbel=. *Cn. Th.*, *Ec.* мνрный, *Rs.* мνровонный, мνроточивый, мνроуханный, *Sla.* mirishav, = wonny; *Rs.* мνровонїе wonia; *Ec.* мνроточецъ przezwisko S. Demetrego.

*MIRSK, *MIRSCH *ob.* Mierzch.

MIRT, - u, *m.*, *Slo.* myrtus, *Hg.* mirtus - fa; *Vd.* mirtovez, mirtovu drevu, mirtovina; *Cro.* mirta; *Dl.* marchya; *Bs.* mrricja, mercja; *Rs.* миртъ, смирна, *Gr.* μυρτος, *Pers.* mert, die Myrthe, drzewo Jndyyskie, którego iagody suszone kupuiemy pod imieniem Angielskiego korzenia. *Kluk Dyk.* 2, 135. Mirt dziki *ob.* Jglica. MIRTOWANY, - a, - e, mirtem przyprawny, *myrtatus*. *Cn. Th.*, mit Myrthen angemacht. MIRTOWY, - a, - e, Myrthen=; *Slo.* myrtowý; *Hg.* mirtus - fai; *Rs.* миртовый. Mirtowy ogrodek. *Cn. Th.*, *Vd.* mirtovishe. MIRTYNEK, - nka, *m.*, mirtem przyprawione wino. *Cn. Th.*, *Dudz.* 45, *Vd.* mirtnu, mirtovu vinu.

MIRZANY *ob.* Mirowy. MIRZCH *ob.* Mierzch.

MIS, - ia, MISIEK, - śka, *m.*, *dem. nom.* Mikołay, Mischelchen, kleiner Nicolaus. Abyś mógł bydź do tego Misiu sposobnieyszy, patrz na Mikołaia oyca. *Groch. W.* 595. Misiek chłopiec iuż dzieciom niepotrzebny. *Boh. Off.* 14. - §. 2) Miś, = *miedźwiedź, niedźwiedź, ein Bär. Miś w tańcu padł iak długi. *Zab.* 12, 93 *Nagl.* Srogi misiek wysłucha się spowiedzi, Ale zdrowie w tułowie ledwie się wysiedzi. *Myśl. C* 3 *b.* Oszczep, sieć, pies, kiy dobry, misiowi do rzeczy. *ib. C* 3 *b.*

MISA, - y, *ż.*, Miseczka, Miska *dem.*; *Bh. et Slo.* mísa, misečka, miska, = miska, cf. *Ger.* Meste; *Ec.* миска, сосудъ для кушанья, на подобїе глубокаго блюда съ рукоятьми głęboka misa z uchami; *Ross.* миса, миска, мисочка czasza, czara głęboka, cf. misiurka; *Vd.* misa, tabla, *Crn.* misa, = stół, *Lat.* mensa, cf. *Hisp.* mesa, *Kero* mias, cf. *Gr.* μεσος). - Naczynie znaiome kuchenne lub stołowe, die Schüssel; *Sr.* 2. zkla, schkla, zklicžka; *Sr.* 2. schkla, schklizka; *Crn.* skleda, *Vd* s'kleda; *Cro.* zdela, zdelicza (cf. *Lat.* scatella); *Dl.* zdila, *Hg.* taal; *Sla.* zdila, zdilla; *Bs.* zdjella, zdilla, plitiça, bgljuddo, golár, krinça, krinciça, zdjelliça; *Rg.* zdjella, krinza, krijnciza, plitizza, skip, zdjelliza, zdjelliciza; *Rs.* блюдо, блюдечко, блюдище; *Ec.* блюдце (*Sr.* blido, = stół), паница (cf. panew'). Misa spora, głęboka, *paropsis*. *Cn. Th.*, *Vd. et Crn.* latovza). Misa chlebowa *Bh.* wossitka. Misa drewniana *Rs.* сmáвецъ, сmáвчикъ. Misa płaska, *patina*; misa średnia, półmisek, przystawka. *Cn. Th.* Za starych Polaków misy stawiano, Jednę z mięsem wołowym, drugie z iarzynami, A czwartą z grochem, półmisków nie było. *Cpal. sat.* 32. Cóż wżdy czynisz żółtobrzuchu, Marnie ożarły paduchu, Na pięć mis ci wrzody daią, Francą z wierzchu potrząsaią! *Rey Zw.* 231 *b.* Cóż po sześciu misach, gdy na iednéy dosyć? *Rey Zw.* 14 *b*, *quod fieri potest per pauca*, *fieri non debet per plura*. Przed półmiskami zawsze ustawiaią misy. *Pot. Jow.* 184, starszy Pan Baranowski, niżeli Pan Kozłowski). Sześć mis, do tego sześćdziesiąt półmisków, Sto flasz, a tysiąc do tego kieliszków. *Bratk. K b.* Na objedzie u Wezyra, nie bywa ieno dwanaście mis. *Kłok. Turk.* 61. Było ryb na sześć mis. *Dwor. J.* *Fastuosus* pyszny, nadęty, wielmożny, który sobie na wiele mis poczyna. *Mącz.* Aby

ociec dziecięcia swego na dwie *misie sam nie rozkładał, ale na iednę, aby nie dwoił synaczkowi. *Petr. Ek.* 96. Od misy pod czas mila do gęby. *Cn. Ad.* 141, cf. grzanka czyli łyżka czasem od gęby odpadnie). Misa u fontany, = bassin, das Springbrunnenbecken. Rurna misa, panew', czasza, w którą woda z cewek ſtryka, a z niéy w ſkrzynią opada, *crater. Cn. Th.* 956. - Misa szalna, die Schale, Wagschale an der Wage. - *Prov. Slo.* wſecko ſa ti na miſu wilojit muſí *Boeoticum ingenium*, cf. łopata). MISECZKA, - i, *ż.*, *Bh.* miſecka, *Rs.* блюдечко, das Schüſſelchen. Miseczka do krwi puszczania. *Tr.* Miseczka, miarka aptekarſka, lekarſka, *acetabulum. Cn. Th.*

MISIEK *ob.* Miś.

MISIÓRKA, MISURKA, - i, *ż.*, część szyszaka, zasłaniająca twarz, *Dudz.* 45, das Viſier am Helme (*Rs.* мисюрка gatunek hełmów); żelazna iamulka, do któréy ieſt przyczepionym czepiec, spadaiący na ramiona, z kołek żelaznych złożony, teyże roboty, co kolcza zbroia. Pancerne towarzyſtwo siedziało w pancerzu z misiurką na głowie, tak nazwaną od Misru, czyli Misyru, to ieſt Egiptu. *A. Czart. Mscr.* Rotmiſtrze maią mieć roty Kozackie, po ſtu koni pod chorągwią, w pancerzach, w misiurkach, z karabinami dobremi. *Vol. Leg.* 3, 406 *Zyg. III.* Kolczugi, zbroie, pancerze, misiorki. *Chrość. Fars.* 292. Sołaki sami z pomiędzy Turków noszą na głowie miedziane misiurki. *Tward. Wład.* 106. Sludzy iego mieli misiórki u pasa zawieszone. *Star. Ref.* 81. Jęczą misiurki, pękaią drzewa, Śmierć całą garścią rany rozsiewa. *Nar. Dz.* 1, 125. Obozem naszym zaszedł przez te brody, Lecz i tam trafił na dobre misiurki. *Jabł. Buk. K.* 4.

MISKA, - i, *ż.*, *Bh.* miſka; *Vd.* ſkleda; *Rs.* блюдечко, eine gewöhnliche tiefe (irdene) Schüſſel. Przodkowie nasi prawowali się, na iednym wózku ieżdżąc, i z iednéy miſki iedząc, i ze dzbanka iednego piiąc, nierzkąc, żeby sobie mieli około prawa gardła pobierać. *Sekl.* 22. Ofiarował miſkę śrebrną. *W. Numer.* 7, 25. Z miſkami prosząc o iałmużnę po mieście chodzili. *Sk. Dz.* 51, mit Schalen.

MISNIA, - i, *ż.*, Prowincya i miaſto w elektorſtwie Saſkim. *Dyk G.* 2, 145, Meiſſen. U dawnych: **Myszeńſka*, **Myszyńſka*, ziemia *et* miaſto *Myszna*, od słowa Polſkiego mysz. *Krom.* 43 (*Błażowſk.*) *Gwagn.* 454, *Mącz.*; *Bh.* Miſſen'; *Sr.* 2. Miſcha; cf. *Crn.* meſtni (= mieyſki) *urbanus*, *apud Bohoricz.* Misnieńczyk *Bh.* Miſnak; *Sr.* 1. Miſchonſki, Misnieńka *Sr.* 1. Miſchonſka.

MISNIK, - a, *m.*, prawda ſtołowa. *Tr.*, *Crn.* ſklednèk; *Vd.* ſklednjak, ſklednik, der Schüſſelring (*Boh.* miſnik *vas detersorium*, ein Schüſſelſchaff, Scheuerſchaff). - *§. Misnik, co misy lub miſki robi, *Cro.* zdelár. MIŚNY, - a, - e, od mis, Schüſſel=, do mis należący. *Cn. Th.* *MISOLIZACZ, *Cro.* zdelolizávecz, ein Schüſſellecker, Tellerlecker, cf. pochlebca, darmoiad, darmochleb. *MISONOSZEC, - szca, *m.*, *Cro.* zdelonoszecz, der Schüſſelträger.

*MISSIA mała *ob.* Bulgarya; *MISSIA Więtsza *ob.* Serbia *et* Bosnia. *Gwag.* 641.

MISSYA, - yi, *ż.*, *z Łac.*, wysłanie, posłanie, osobliwie dla nawracania do wiary chrześc., eine Miſſion. Missye aby rzadko były dopuszczane, po ścisłym osób na to obieraiących się examinie. *Mon.* 76, 580. MISSYONARZ, - a, *m.*, *Rs.* вѣропроповѣдникъ, kongregacya kapłanów od ś. Wincentego a Paulo założona; z obowiązkiem nauczania ludu proſtego, i odprawowania missyi po kraiu. W Warszawie osadzeni przy kościele ś. krzyża. *Kras. Zb.* 2, 172, ein Miſſionarius. MISSYONARSKI, - a, - ie, od Missyonarzów, Miſſionarien=.

MISTATNIK *ob.* Mikstatnik.

MISTERKINI, - i, *ż.*, doſkonale co robić umieiąca, eine Meiſterinn in etwas. Używała naſi dwornych przysmaków, iako w tym była dobra miſterkini, aby się mógł ku miłości zapalić. *Gor. Dw.* 269, *ob.* Miſtrzyni. MISTERNIE *adv.*, sztucznie, kunsztownie, künſtlich, meiſterlich; *Sr* 1. *mejſtelnje*; *Dl.* meſtarno; *Hg.* meſtersegesen; *Vd.* povmetalſki, po moiſterſku, po kunshti, po moiſtroveu; *Rs.* мастерски. Drzewa tak miſternie wymalował, iż liście ich chwiać się zdały. *Op. Jer.* 22. Miſternie farbowanemi słowy hiſtoryą żywota swego wypowiada. *Karnk. Kat.* 234. Rzecz ta cała zmyślona była miſternie. *Teatr* 52 *d*, 126, zręcznie). MISTERNOŚĆ, - ści, *ż.*, sprawność sztuczna, sztuczność, kunsztowność, zręczność, die Künſtlichkeit; *Hg.* meſterség; *Vd.* vmetalnoſtnia; *Rs.* искусство. J w drzewach może miſterność a dobra sprawa odmianę uczynić. *Cresc.* 78. MISTERNY, - a, - e, sztuczny, kunsztowny, zręczny, künſtlich; *Bh.* miſtrny, miſtrowſký; *Slo.* miſtrowný, miſtrowſký; *Hg.* meſterséges; *Crn.* mojſtrovſke; *Vd.* moiſterſki, moiſtrun, kunshten, vmetaln, vmetalnoſten, s'brit; *Cro.* meſterszki; *Rs.* мастерскій, мéстерскій, искусственный, художный, художественный, хитрый; *Ec.* благохудожный, художничій, благоковáрный, благохóзненный. Tak swą umiał poſtawę układać, że się nic miſternym nie pokazał, i owszem otwartym i wiernym. *Jabł. Tel.* 223. Dosyć miſterny, zręczny *Rs.* мастеровать. MISTERSTWO, - a, *n.*, kunszt, sztuka, *Bh.* miſtrowſtwj; *Sr.* 1. mjſterſtwo; *Vd.* moiſtruſt, moiſtrina, moiſternia; *Cro.* meſtria; *Dl.* meſtria, zanat; *Hg.* meſterseg; *Bs.* majſtoria, mesctria, zanat; *Rs.* мастерство, художество, die Kunſt, Künſtlichkeit. Kunszt to natury w małych rzeczach pokazać miſterſtwo. *Psalmod.* 37. Petroniusz kazał sobie wielkim koſztem i miſterſtwem obraz Kaliguli zrobić. *Sk. Dz.* 24. Wódki rozmaitém miſterſtwem bywaią działane. *Spicz.* 98. Miſterſtwo natury w ſkładzie ciała człowieczego. *Petr. Pol.* 407. A co wdzięczności więcéy przydawało, Miſterſtwa nie znać, co wszyſtko działało. *P. Kchan. Jer.* 399. Nie zawiódł nas w błąd wymy ł złego miſterſtwa. *W. Sap.* 15, 4, wymysł szkodliwéy umieiętności. *Bibl. Gd.*). W mówieniu więcéy trzeba patrzeć prawdy, niżli miſterſtwa. *Modrz. Baz.* 65. W téy proſtéy figurze mówienia, wielkie się miſterſtwa i taiemnice zawieraią. *W. Poſt. W.* 28. Ącz nie każdy rozumie miſterſtwa wierszów, iednak wszyscy czuią iawny ſkutek ich. *Petr. Pol.* 2, 379. Sixtus V. obeliſk z Alexandryi wielkim nakładem i miſterſtwem budowniczych podniósł. *Sk. Dz.* 239. Dowodzą tego Chymiſtowie w swym miſterſtwie. *Cresc.* 76, *ob.* Miſterność. MISTROWAĆ, MISTRZOWAĆ, - ał, - uie, *cz. contin.*, sztucznie sprawować, künſteln, künſt=

ſich machen; *Bh.* miſtrowati; *Ger.* meiſtern; *Rs.* мастерить, смастерить, хитрствовати; *Sr.* 1. miſchtruju, miſchtrujam; *Vd.* moiſtruvati, kunshtuvati, vmetalnoſttuvati (*Vd.* moiſtrit *moderari*, *Crn.* mojſtriti *superare*; *Slo.* miſtrowánj *censura*). Pszczoły robotę swą tak miſtrzuią, że każdy plaſtr ma dwie rureczki. *Kąk. Pas.* 32. Kuſle bukowe pięknie zmiſtrowane. *Zebr. Ow.* 209, *fabricata*). Jemu i myśl i sztuka z ręki wyleciała Kowalſkiéy, koło któréy wtedy miſtrzowała, *quod opus fabrilis dextra tenebat. Zebr. Ow.* 84, *ib.* 193. Boſka moc i mądrość razem miſtrzuie, około wszyſtkiego świata części. *Gorn. Sen.* 240. Siła ieſt rzeczy, które nam wielkie przynoszą pożytki, iedno iż się do tego pożytek tych, którzy około tego miſtrzuią, przymieszał, nikt zatym miſtrzom nie ieſt powinien. *Gor. Sen.* 257. Koło czynów woiennych w tym rzemieśle teraz miſtrzował iedyny Gwilelm. *P. Kchan. Jer.* 459, t. i. celował w doſkonałości robienia ich, er war ein Meiſter in dieſer Arbeit. Szuyſki scenę swą miſtruie tym śpiesznéy i uſaléy, gdy żadnéy przy Carze oſtrożności nie czuie. *Tward. Wład.* 19, *in malam partem*, chytrze układa, prowadzi, sztucznie udaie, gotuie, eilig führt er ſeinen argliſtigen Plan aus. - §. 2) Miſtrować *ob.* Miniſtrować do mszy.

MISTRZ, - a, *m.*, cf. maiſtr, *Bh.* miſtr; *Sr.* 1. miſter, miſchter; *Sr.* 2. meiſtr; *Crn.* mojſtr; *Vd.* moiſter, vmetalnik; *Cro.* mèſter; *Dl.* maysztor; *Hg.* meſter; *Sla.* majſtor (meshtar, = szkolnik, bakałarz); *Rg.* majſtor, mesetar; *Bs.* majſtor, mesctar; *Rs.* мастеръ, *Gr.* μησωρ, *Hbr.* משתר mischtar; *Gual.* meiſtri, *Ital.* maeſtro, *Wolos.* maſtoru; *Angl.* maſter, *Suec.* meſtare, *Isl.* meiſtare, *Lat. med.* meiſtralis, *Gall.* maitre, *Lat.* magiſter, *Ger.* der Meiſter. *a) doſkonałością roboty celuiący, ein vollkommner Meiſter in etwas. Lepiéy miſtrzów słuchać, niżeli wpółmiſtrzów. *Petr. Pol.* 2, 372. Miſtrza dobrego z małéy sztuki poznać. *Cn. Ad.* 506. On miſtrz woyny Chodkiewicz. *Pasz. Bell. B.* Teraz miſtrzu sam się lecz. *J. Kchan. Dz.* 131. On był lepszy miſtrz, bo lepiéy wymierzył, i właśnie ią pod szyszak trafił. *P. Kchan. Orl.* 1, 169, cf. gracz). - §. *b) Miſtrz, nauczyciel, der Lehrer, der Meiſter. Miſtrzu, mówi Nikodem do Jezusa, iż uczyć się do niego przyszedł. *Gil. Kat.* 207. Eleazar, ieden z przednieyszych miſtrzów. 3 *Leop.* 2 *Mach.* 6, 18, uczelników. 1 *Leop.*). Chcąc brać księgi Tertuliana, mówił: poday mi miſtrza. *Sk. Dz.* 111. Naylepszy ieſt miſtrz i nauczyciel pobożności natura. *Warg. Wal.* 170. Kto nigdy uczniem nie był, też miſtrzem nie będzie. *Bud. Ap.* 82. Nie może bydź miſtrzem, iedno który był piérwéy uczniem. *Petr. Ek.* 96. Mnie bydź uczniem a iemu miſtrzem należało. *Mon.* 65, 90. Aryſtoteles był Aleksandra W. miſtrzem. *Gwag.* 628. Dał mię tobie ociec twóy za miſtrza własnego, Abym cię z młodu ciągnął do wszego dobrego. *Modrz. Baz.* 54. Cypryan Retoryki w Kartainie sławnym był miſtrzem i nauczycielem. *Sk. Zyw.* 2, 186. Jeśli płacim drogo kawalkatorowi, co nam konie ćwiczy, a czemuż nie miſtrzowi, który mi syna uczy? *Star. Vot. C.* 3. Mądrzy miſtrzowie uczą, iakie się maią czasy obierać w kopaniu korzenia. *Syr.* 141. Dzieciom więcéy się podobaią żądze i chęci ich, niżli porady rodziców, albo miſtrzów ich. *W. Poſt. W.* 194. Jaki miſtrz, taka i nauka. *Opal. sat.* 138. Miſtrzowie kłamliwi, którzy wprowadzaią sekty. *W. Poſt. Mn.* 310. Doma siedząc, uczył się od umarłych miſtrzów, t. i. z ksiąg. *Warg. Radz.* 2. Sprawa dnia wczorayszego, Miſtrzem ieſt dzisieyszego. *Rey Zw.* 232 *b*, nauczycielką, przeſtrogą). - *§. Scypio *censorem*, t. i. *miſtrzem* był uczynion obyczaiów ludzkich. *Kosz. Lor.* 108, sędzią, Sittenrichter. - *§. Miſtrz w naukach akademicki, doktor filozofii, der Magiſter, der Philoſophie-Doctor. Jan Tęczyńſki zoſtał miſtrzem w Krakowie 1456 R., będąc panem z panów gradum magiſterii dosługował się. *Papr. Gn.* 1200. Zoſtawszy miſtrzem w filozofii, do teologii się udał. *Sk. Zyw.* 2, 76. Jan Muſkata, Miſtrz w naukach wyzwolonych. *Bielſk.* 170. Jagiełło akademią Krakowſką fundował, przyzwawszy do niéy doktorów i miſtrzów wszyſtkich nauk wyzwolonych z Pragi. *Stryik.* 482. Professorowie, miſtrze i ſtudenci. *Vol. Leg.* 4, 639. Czciy Kantorze Miſtrza, Czciy Klecho Plebana. *Cn. Ad.* 123, cf. piérwszy wóyt, niż ławnik; cf. ſtarszy Pan Baranowſki, niżli Pan Kozłowſki; cf. ſtarszy Pan Bóg, niż ś. Marcin). - §. Miſtrz rzemieślniczy, mayſter, rzemieślnik pod którym czeladnicy robią, der Meiſter einer Profeſſion; *Ec.* первохудожникъ. Rzemieślnicy maią w swych cechach schadzki miewać, a ſtare miſtrze, Altmeiſter, Aeltermänner, między sobą obierać, ktorzyby mieli moc, innych miſtrzów doglądać. *Sax. Porz.* 26, *ob.* cechmiſtrz). W téy aptece zawsze robi 300 aptekarczyków, 18 samych miſtrzów, a 4 przełożeni nad niemi. *Stan. Dw.* 29. - §. Miſtrz, = kat, małodobry, der Feldmeiſter, Abdecker, Halbmeiſter; *Vd.* kervnik, kervaunik, rabel, fraiman; *Rs.* мечникъ; *Ec.* главосѣчецъ, палачъ, мучитель, спекулаторъ, паличникъ, заплечный мастеръ. Zęby ścisnąwszy cierpi boleść mężnie Choć go nielutościwy ciągnie miſtrz potężnie. *Klon. Wor.* 39. (*Włoszek* utrzymuie: „słowo *miſtrz* kata nigdy nie znaczy, lubo i kat miſtrz ieſt w swoim rzemieśle.“ *Trotz* czyni tę uwagę, że dlatego znaczenia słowo to dziś się iuż w innych nie używa). - §. Miſtrz, = Przełożony, der Vorgeſetzte. Zbierz mi siedmiudziesiąt mężów z ſtarszych ludu, które ty znasz, że są ſtarszemi ludu tego, i miſtrzowie. *Leop. Num.* 11, 16, książęta. *Bibl. Gd.*). Miſtrzem generalnym będąc, zakon prowadził świątobliwie. *Birk. Dom.* 29. Ś. Atanazyusz, biſkup Neapolſki, był książęciem Neapolſkim abo miſtrzem żołnierſkim; tacy się i Marchionami zwali. *Sk. Dz.* 838. Miſtrz u Krzyżaków był iako król albo książę. *Stryik.* 274, der Großmeiſter. Wielki Miſtrz Maltańſki. *Kras. Zb.* 2, 108. - §. Miſtrz, = sprawca, autor, der Urheber. Częſtokroć człowiek swego szczęścia miſtrzem, i robi ie sobie. *P. Kchan. Jer.* 257. - §. Miſtrz, pies myśliwy, pewny swóy tryb polowania maiący. *Tr.*, ein Jagdhund, der zu einer Verrichtung beſtimmt iſt. Miſtrze psy są: przeiemca, popądzca, gońca, wyprawca i poprawca. *Tr.* MISTRZOWNIK, - a, *m.*, miarz, *imperatoria*, ziele, Meiſterwurz. *Krup.* 5, 135, *Syr.* 113, *Boh.* wſſedobr. *MISTRZOWSKI, - a, - ie, MISTRZOWNY, - a, - e, sztuczny, miſterny, doſkonale zrobiony, künſtlich, meiſterlich; *Bh.* miſtrowſky, miſtrowny, miſtrny, *Sr.* 1. miſchterſky; *Dl.* meſtrovzki; *Hg.* meſterseges; *Vd.* moiſterſki, moiſtrun;

Rs.

Rs. мастерскій. Dedal w postawieniu budowania *wielmi mistrzowny. *Mącz.* - §*. od mistrza nauk wyzwolonych, doktorski w filozofii, Magister:, Doctor:. Czemu się wstydamy kaptura Mistrzowskiego abo bakałarskiey wereendy? *Falib. Dis. O.* 3. Nauki Mistrzowskie, = filozoficzne, philosophische Wissenschaften. Człowiek uczony w naukach mistrzowskich. *Sien.* 431. Człowiek uczony w gwiazdarskiéy nauce, w naukach mistrzowskich, w filozofii. *Spicz.* 198. - Nauczycielski, Lehr:, Lehrer:, Bonawentura katedrę mistrzowską w Paryżu otrzymał, na którey *librum sententiarum* z wielkim pożytkiem słuchaczów wykładał, trzy lata onę katedrę doktorską sprawuiąc. *Sk. Zyw.* 2, 28. Grzegorza ś. studenci z Aten puścić nie chcieli, prosząc, aby mistrzowską katedrę wziął, a im nauk ich skarb otworzył. *Sk. Zyw.* 1, 291. - §. od Wielkiego Mistrza, Meister:, n. p. Wielki mistrzowski urząd, Großmeister:. - §. Mistrzowski, kaci, katowski, Henkers:, n. p. Oddadź kogo w mistrzowskie ręce. *Zab.* 5, 162. - Po mistrzowsku, = *Mistrzowskie *adverb.*, iak mistrz, misternie, meisterlich, meisterhaft.

MISTRZOWSTWO, MISTRZOSTWO, - a, *n.*, *Boh.* mistrowstwj; *Sr.* 1. mjisterstwo; *Vd.* moisternia, moistrina, moistrust; *Rs.* мастерство (cf. maysterya); stan mistrza, a) nauczycielstwo, das Lehramt, der Lehrerstand. Filip bardziéy się cieszył z przyszłego mistrzostwa Arystotelesa, niż z urodzenia Aleksandra. *Kras. Hst.* 30. Kiedy syn czego z nauk swych, jako z mistrzostwa, albo z rzecznictwa nabędzie, tego z bracią dzielić nie powinien. *Szczerb. Sax.* 429. - §. godność mistrza nauk wyzwolonych, doktorska w filozofii, das Magisterium, die Magisterwürde, *magisterium* mistrzostwo. *Mącz.*, Kollegia, i przy nich bakałarstwa, mistrzostwa, są bałamuctwa pogańskie. *Hrbst. Odp. Xx.* - §. Mistrzostwo wielkie, godność wielkiego mistrza, Großmeisterthum. Zygmunt xięstwo z mistrzostwa Pruskiego uczynił. *Stryik. Gon.* 3. - §. katostwo, die Feldmeisterey, das Scharfrichteramt. *Tr.* MISTRZOWY, - a, - e, od mistrza, nauczycielski, des Lehrers. Nie iest godzien nauki ten, który karania a nauczania mistrzowego nie przyymuie cierpliwie. *Bud. Ap.* 82. **Mistrzowa*, t. i. żona, die Meisterinn, des Meisters Frau, *Bh.* mistrowa, *Vd.* moistrova. - *§. Experyencya, iako naylepsza mistrzowa, oznaymi, która partya górę odniesie. *Fur. Uw. F* 2, mistrzyni, nauczycielka. MISTRZYK, - a, *m.*, *magistellus*. *Mącz.*, *dem. nom.* mistrz, Meisterchen, Meisterlein; (*Bh.* mewstrik naystarszy z parobków, Großknecht); *Sr.* 1. mjistrik: *Rg. mesctriz*). Teraznieysi mistrzykowie płochym zdaniem twierdzą, iż ażeby bydź mądrym, niedosyć iest umieć po Łacinie. *Mon.* 73, 130. MISTRZYNI, - i, *ż.*, die Meisterinn, misterkini; *Bh.* mistrnyne; *Sr.* 1. mischtetka; *Crn.* mojstrovna, *Slq.* majstorica; *Bs.* mesctrigna, mesctriça; *Rs.* мастерица. S. Ewrozyna była do zakonu przychodzącym panienkom mistrzynią i przewodzicielką do zbawienia. *Steb.* 98. Wszyscy uczeni do iéy nauki, jako do mistrzyni garnęli się. *Sk. Dz.* 383. Mistrzynią była miłość, co rozum i dowcip ostrzyła. *Past. Fid.* 68.

Pochodz. *burmistrz, gwiazdmistrz, cechmistrz, kunsztmistrz, sztukmayster, ochmistrz, ochmistrzyni, zegarmistrz*; *cf. mayster.*

MISZESTRZE *ob.* Myszotrzew, Kurzyślep 2).

*MITENKA, - i, *ż.*, n. p. Dama mitenki robiąca. *Min. Ryt.* 3, 349, *Gall.* mitaine, = gatunek rękawiczek, eine Art Handschuhe.

MITRA, - y, *ż.*, *Ital.* mitra; *Rs.* митра, z *Greckołac.*, der Bischofshut; *Sr.* 1. mecza; *Ec.* увясло; infuła biskupia; także czapka książęca, der Fürstenhut. *Kras. Zb.* 2, 173. - §. *metonym* n. p. gdyby chciał, mitryby i ordery do iego córki wzdychały. *Teatr* 25 *c*, 21, książęta i orderowi panowie).

MITRĘGA, - i, *ż.*, MITRĘSZKA, MITRĄSZKA, - i, *ż.*, *dem.*, robota zmudna, zwłaszcza tych, co łataią stare rzeczy. langweilige Arbeit, Flickerey, Klauberey; *Rs.* помѣха, меледа, мѣшкота, нажиданіе. Mitręga, partanina. *Cn. Th.* - §. skępstwo, zmindactwo. *Cn. Th.*, Knauserey. - §. 2) *person.* powolny, ochoczy iak pień na ptaki, ein langsamer Zauderer. Czynią się Argusami, choć biedney mitrędze kretowi rowni. *Zab.* 15, 180. Ach mitręgo, iaćbym kości w tobie pogruchotał. *Teatr* 21, 64. Co tu robisz, od wstydu zśniedziały mitrąszka, Żółty do czerwonego rzekł kruszec pieniążka. *Zab.* 16, 160. - §. zmindak, skąpiec, zmigrosz, liczykrupa, ein Knauser. Ma męża, który to ludzie wyśmienicie zdziera i wielkiego mitręgę. *Teatr* 15, 43. - §. Mitręga *obscoen.*, wstyd kobiecy, cf. mudo. MITRĘŻNY, - a, - e, MITRĘŻNIE *adv.*, powolny, nudny, zmudny, langsam, langweilig; *Bh.* zpozdilý; *Rs.* косный, коснѣ, медлительный, медленный, мѣшкотный. Starzec rad zwłóczy, ma nadzieie dalekie, mitrężny. *Kor. Hor.* 10. Lepiéy podług mnie raz tu ginąć mężnie, Niż z cudzéy dyskrecyi, królować mitrężnie. *Pot. Arg.* 143. MITRĘŻYĆ, - ył, - y, *cz. ndk.*, trawić czas darmo. *Cn. Th.*, mudzić, marudzić, zaudern, zögern; *Rs.* мѣшкать, мелeдить, помеледить, коснить, мотчати, die Zeit langweilig, tändelnd, hinbringen, verleiern, verklimpern, verstümpern. Staray się, niech ci marnie czas się nie mitręży, Tak ci spłynie godzina, praca nie sacięży. *Min. Ryt.* 4, 184. Gdym iest zabawny, cierpieć nie mogę, kiedy mi kto czas mitrężyć przychodzi. *Teatr* 23, 19, psuć czas, truć czas). Insza czynić, insza mitrężyć. *Fred. Ad.* 16. Ani bitwy wydawał, ani też pokoiu i spoczynku dozwalał, aby tylko nieprzyiaciela zmitrężył. *Pilch. Sal.* 214, trzymał go na wodzy, zmudził go, er hielt ihn hin). - §. 2) Mitrężyć, skępić. *Cn. Th.*, knausern, knicken.

MITRYDAT *ob.* Dryakiew, Gegengift, Theriac. *Syr.* 531.

MITUK, - a, *m.*, *Tatar.* mitiuk, krótki czaprak na konia. *A. Czart. Mscr.*, eine kurze Schabrake, cf. szekambet.

MITYNKA *ob.* Mitenka.

MIXTATNIK *ob.* Mikstatnik.

MIZANTROP, - a, *m.*, z *Greck.*, nienawistnik ludzi, tetryk, *Rs. et Ec.* человѣконенавидецъ, человѣконенавистникъ, дикарь. Mizantropka человѣконенавистница; Mizantropski, человѣконенавистный. Mizantropiia, *człowiekozawiść, *Ec.* человѣконенавидѣніе.

MIZERACTWO, - a, *n.*, mizerya, nędza, Elend, Noth; *Vd.* riva, riunost, nadluga, teshava; *Rs.* злострадание. - §. b) *collect.* mizeracy, elendes Volk. MIZE-

RAK, - a, *m.*, MIZERNIK, - a, *m.*, MIZERACZEK, - czka, *m.*, *dem.*, nędzarz, nędznik, biedak, nieboga, ein Elender. Z paną mizerak nagle przerobiony. *Wad. Dan.* 3. Przecię mizerakiem Jest przy władzy tak wielkiéy, przy złocie żebrakiem. *Jabł. Tel.* 32. Mizeraka, co nie miał ratunku, zbawiał od frasunku, *Chrość. Job.* 106. Nie potrzeba mizeraków nauczać płakać, ani żebraka, iak ma prosić. *Sk. Kaz.* 238, *Star. Ref.* 54. Mizeraki lubią ubolewać. *Tręb. S. M.* 75. O nieszczęsny mizerniku. *Rey Ap.* 42. Z wierzchu mizerak, ale wewnętrznie maiętny. *Hor. sat.* 191. Ja chociażbym do śmierci miał bydź mizerakiem, Wolę bydź lwem w nieszczęściu, niż w szczęściu ślimakiem. *Węg. Mſk.* MIZERACZKA, - i, *ż.*, MIZERNICA, - y, *ż.*, kobieta mizerna, biedaczka, nędzarka, eine Elende. Przed ołtarz mizernica pogrzebny *przyciekła. *Zebr. Ow.* 203, *ib.* 332, *infelix.* MIZERERE, *Jleum*, das Miserere, choroba, w któréy exkrementa grube, enemy dane, przez womity uſtami odchodzą. *Krup.* 5, 723. MIZERNIUCHNY, - a, - e, - o *adv.*, *misellus* nędzniuchny. *Mącz.*, *intens. adj.* mizerny, gar sehr elend. MIZERNIEĆ, - iał, - ieie, *neutr. ndk.*, zmizernieć *dk.*, nędznieć, biednieć, elend werden, verfallen. Przez całe sześć dni konie od codziennego na ulicy ſtania bardziéy zmizerniały, niż gdyby drogę odprawiły. *Mon.* 65, 71. Jakem zmizerniała, iakżem źle ubrana! *Mon.* 73, 328. MIZERNY, - a, - e, MIZERNIE *adv.*, *z Łac.* miser, *Bh.* mizerný; *Sr.* 2. miserni; *Vd.* riven, nadlushen, sromazhen, vsmilitliu; *Rs.* лядащій (cf. ladaco), плохій (cf. płochy); nędzny, biedny, elend, armseelig. Oy mizerna głowo, na żadne pytanie odpowiedzieć nie umie. *Teatr* 5 *b*, 59. Wielką podeyźrzliwość miał w rzeczy mizernéy. *Jabł. Tel.* 32, bzdurnéy). Słowa mizernego do mnie nie przemówiła. *Teatr* 8 *b*, 7. Lunatykiem ieſt, i mizernie się z nim dzieie, bo częſtokroć wpada w ogień, i częſtokroć w wodę. *Sekl. Matth.* 17. Opłakuie on upadek, a ono mizerne zginienie iego. *Rey Pſt. Kk* 5. Oſtatni iarmark był mizerny. *Pam.* 84, 1177, lichy, cf. *kiepſki). MIZERYA, - yi, *ż.*, (cf. *Bh.* mizyna, cf. mizynny), nędza, bieda, Elend, Noth. Nie widziałem takiéy mizeryi, iak w dobrach iego. *Teatr* 8, 49. Łazarz w mizeryi życie przepędził. *Sekl. Luc.* 16. Jezus tychże mizeryy naszych ſkosztował. *Sk. Kaz.* 531. Patrzeć suchym okiem na ludzką mizeryą nie mógł. *Sk. Zyw.* 1, 286. Nie uważaiąc mizeryi, nędzy i wzgardy swoiéy. *ib.* 2, 44. - §. 2) *Econom.* mizerya z octem. *Tr.*, śledzie, lub ogórki drobno pokraiane z iabłkami w koſtki, octem, oliwą i pieprzem przyprawne.

*MIZG, - u, *m.*, Umizg, Caresse, verliebte Schmeicheley, Läffeley. Migi, mrugi, mizgi. *Klon. Wor.* 58. *MIZGAĆ, MIEZGAĆ, - ał, - a, *cz. cont.*, mizgnąć *idntl.*, ſtroić się *Tr.*, sich putzen, schniegeln; cf. muſkać, musnąć, cf. *Ger.* mutzen Ablg., cf. schmiegen. Mizgać się, = wyſtraiać się, sich heraus putzen, sich schniegeln, niedlich machen. Wszyſtko się mizga w zwierciedle iak gaszek. *Jabł. Ez.* 157, *ob.* Umizgać się). Gdy się łasił, miezgał i prosił pokornie, W bród mu odpowiedziała. *Zebr. Ow.* 52, *verba iactanti mitiſſima.* MIZGUS, - ia, *m.*, zalotnik, fryierz, gach, ein Läffler, ein Stutzer. Bilet zapewne ieſt przysłany od iakiego mizgusia. *Teatr* 20, 72. Wolnie sobie poſtępować, wołaią: debosz, mizguś, galancik! *Xiądz* 52. Porzuć Telefa, Telef mizguś *metki. *Hor.* 2, 271. MIZGUŚKA, - i, *ż.*, Umizgalſka, kokietka, eine Läfflerinn, Kokette. Niemasz tu i tych przykrych mizgusiek, Młodych o siwym włosie Jagusiek. *Zab.* 9, 347 *Zabł.*

*MIZYNNY, - a, - e, *Ec.* мизинный naymnieyszy, der kleinſte. Oſtatni, mizynny palec. *Chmiel.* 1, 60, *ib.* 683, mały palec, der kleine Finger; *Bh.* malík, malíček; *Vd.* mesienz, mesink, mihini perſt, mesinik; *Crn.* mesinz; *Cro.* mezinecz, perſztecz; *Bs.* mzinç, mazinç; *Rs. et Ec.* мизинецъ, малый перстъ, мизинчикъ (отъ частаго мизанія, миганья, или киванья; *sed* мизинный naymnieyszy).

MK.

MKŁY, - a, - e, szybko się pomykaiący, szybuiący, pośliźgaiący się, dahin schlüpfend, forteilend. Mkłym czółnkiem czyniła przetykania z takowych nici. *P. Kchan. Jer.* 404. Bieg mkłego roku. *Petr. Hor.* 2. *L* 2. - §. b) Mkły do czego, ſkłonny, porywczy, prędki do czego, schnell zu etwas. Chciéy pohamować ręce mkłe do złości. *Petr. Hor.* 2, *H* 2 *b.* - §. 3) Mkły, mſkły, gibki, giętki, smukły, wysmukły, geschmeidig, schlank, biegsam. Mkła sosnina. *Zbyl. Zyw.* *A* 2. Był Kazimierz wzroſtu wysokiego, mkłego, długiéy twarzy. *Bielſk.* 430, był wzroſtu mkłego, urody doſtatniéy. *ib.* 54. Mſkłe śliże i rybki, które piaſkiem żyią, pasmami tam po krzemiennym bruku w ſtoku się wiią. *Pot. Arg.* 211, mſkła ryba. *ib.* 730. U niego młodość rzeźwa, mſkła. *ib.* 591. Jakie szumy we mkłych się choinach dzieżą, Gdy z świſtem niemi srogie wschodnie wiatry chwieią. *Otw. Ow.* 638. MKNĄĆ, - ął, - ie, *cz. idtl.*, (cf. mgnąć), Mykać, *qu. v.*, *frequ. et cont.*, pomykać, posuwać, sunąć, schieben, rücken, fortschieben; *Bh.* mknauti, mkl, mknu; *Vd.* mekniti, maknuti, premekniti, meknem (mikati, = trząść, mikniti *rapere*, cf. smyk; meknenje, = ruch, *Crn.* makniti, maknem *trahere*, mikam *pectere linum*, *allicere*, *Cro.* mikam lan); *Rg.* maknutti, pomaknutti: *Sla.* maknuti; *Bs.* maknuti, miççati; *Rs.* мчать, мку szybko unosić; мкнуть, мкну zatkać, мыкать, мыку czesać konopie, мыканица grzebień konopny; cf. *Ger.* schmiegen Ablg.). Wieżę mkniono na kołkach, i chodziła na nich bardzo łacno i prędko. *Warg. Cez. praef.* 4. - *transl.* potaczać, walić, porywać z sobą, fortwälzen, wegschaffen. Tam gdzie nieſtałą mknie Wisła wodę, Filis usiadlszy pasła swą trzodę. *Zab.* 13, 302 *Zabł.* Śmierć lub dziatki lub dziadki mknie, iako się nawiną. *Brud. Oſt.* 9, *surripit*). Śmierć nie zna złota i drogiéy purpury, Mknie po iednemu, iako z koyca kury. *J. Kchan. Fr.* 10. - MKNĄĆ *verb. med.*, = MKNĄĆ się *recipr.*, ruszać, machać, piąć się, umykać, *Cro.* meknújemsze; *Vd.* musniti, smusniti, smukniti; *Ross.* мчаться, sich fortbewegen, fortrücken, sich rühren, weiter zu kommen. Mknąć z kim do wieży na męki *corripere in quaeſtionem.* *Mącz.*; *Corripio me hinc*, ia ztąd mknę precz. *ib.*, ich mache, daß ich fort komme, tummle mich fort. W ciemnym ukryta obłoku, mknie z Seryfu. *Zebr. Ow.* 112, *Seryphon deserit.* Jozef z Herodowego nie ſtrwożon edyktu, mknie do Egiptu. *Koch. Roż.* 115, macha). *Tolutim incedere* mknąć się, by płynął, czerſtwo, szybko,

prędko. *Mącz.* Pola się uśmiechaią, rzéki cichym pędem Mkną po gładkich kamieniach. *Zimor.* 331. Naznaczonym wszystkim cugiem Mkniem w ziemię, ieden za drugim. *Kchow.* 72. Rychléy mknie w dom słomą kryty Sen, niż na pałac obity. *Petr. Hor.* 2. *D* 2 *b.* Płotno mknie na wał. *Zebr. Ow.* 128, *tela iugo vincta est)* Ramiona mkną w gałęzie, palce w roszczki małe. *ib.* 259, *eunt*, szybko się przeobrażaią, przewierzgaią).

Pochodz. *myk*, *mykać*, *namykać*, *namknąć*; *odmykać*, *odemknąć*, *odemknięty*; *podmykać*, *podemknąć*; *pomykać*, *pomknąć*. *pomknięty*, *pomek*, *pomyk*, *prędkopomkły*; *napomykać*, *napomknąć*, *napomknięty*, *przemykać*, *przemknąć*, *przemyk*; *promień*, *promyk*, *promyczek*, *promienisty*; *przymykać*, *przymknąć*, *przymknięty*; *rozmykać*, *rozemknąć*, *zmykać*, *smykać*, *zemknąć*, *smyk*, *smycz*, *smyczek*, *smok i t. d.*; *posmyk*, *posmyczny*, *smuk*, *smuknąć*, *smukły*, *wysmukły*, *smużyk*; *umykać*, *umknąć*, *umkniony*, *umknięty*; *wmykać*, *wemknąć*, *wemknięty*; *wymykać*, *wymknąć*, *wymknięty*; *zamykać*, *zamknąć*, *zamknięty*, *zamkniony*, *zamek*, *zameczek*, *zamczysty*, *zamkowy*, *zamkarz*. - §. *Bh.* mok ciecza, płyn; ztąd: moknąć, mokry, mocz, moczyć i t. d. - §. cf. miękki, mięknąć i t. d.

ML.

MŁACAĆ *ob.* Młócić.

MLANKA, - i, *ż.*, *gardus*, Rößerle, ryba rzeczna, bardzo smaczna, podobna do uklei. *Sien.* 317, ein Flußfisch. Mrzewki i mlanki niech dawa czeladzi. *Myśl. F.* 2.

MLASKAĆ, - ał, - a, *et* - szcze, *intr. cont.*, Mlasnąć, mlasnie *idntl.*, *Bh.* mlaskati; *Rs.* чмокнуть, чмокать, жевать, чавкать, почавкать, почавкивать; *Crn.* zmàkam, dleskàm (cf. *Hg.* malatz *porcus*, cf. młoto); (*Cro.* mlàszkam, *Bs.* mgljaskati, mlaskati; *Rg.* mgljëskati *comedere sine appetitu*); iedząc wargami klaskać, schmatzen. W gorączce nie napiie się, byś mu cebrem nosił, Mlaska gębą, ieszcze day, przebóg, będzie prosił. *Rey Wiz* 120. Zbik mlaskał. *Banial. J* 2 *b*, *Sor.* 1. won mla'tscha ako świna. - *tr. fig.* O ile całowań po gaiach mlaskało, Ile czułych uścisków widzieć się im dało. *Przyb. Luz.* 285. Nasze siwce zaraz się po brodach mlasnęły I wnet zgryźliwą iakąś rozmowę zaczęły. *Tręb. S. M.* 28, t. i. całowały się. MLASKANIE, - ia, *n.*, *subst. verb.*, *Contin.* das Schmatzen, das Geschmatze. Mlasnienie *subst. verb. idntl.*, *s* Mlask, - u, *m.*, *Sr.* 1. z hubomа mlaskneno, mlask, mlask; *Bh.* klok; *Rs.* жеванïе, das Schmatzen. Wietrzyk wydaie poszept i wdzięczne mlaskanie, Gdzie mu się balsamowe łupy skraść dostanie. *Przyb. Milt.* 107; (*Bh.* mlaskacek *liguritor*, ein Näscher; *Etym.* mls *liguritio*, Näscherey, łakotki mlsty *cupedia*; mlsny *amans cupediorum*; mlnost *liguritio*; mlsota *cupedia*).

MLEĆ, mlił, mioł, *f.* mielła, *miał, *mlał. miele, mielę miolę *cz. ndk.*, umleć, zemleć *dk.*, *Bh.* mljti, mlel, mesli, *Sr.* 1. mliecz, mliin, mlepu, mletzo; *Sr.* 2. mlasch; *Vd.* mleti, mlèl, melem, mejlem; *Crn.* mlęti, mleiti, mełém; *Cro.* mleti, melyem (mela, *s* mąka, *Ger.* Mehl); *Dl.* szamlyivam; *Bs.* mlitti, samlitti; *Sla.* mliti; *Rg.* mljetti, megljem, mliosam, samljetti, samglivati (mljevo *farina*); *Rs.* молоть, смолоть, мелю смелю, умолоть, молотый; *Lat.* molere, *Gr.* μυλλειν, *Gall.* *mouldre, moudre, *Angl.* mill, *Suec.* mala, *Dan.* male, *Hebr.* מלל malal), mahlen in der Mühle. Podź no Waść do mielnika, żeby mlił zaraz. *Teatr* 8 *b*, 25. Mąkę dadź mleć na zimę, bo ta długo trwa. *Zaw. Gos.* Młynarz miele, piekarz piecze. *Zab.* 12, 274. Dwie dziewki będą mioły we młynie. *Sekl. Matth.* 23 *et Luc.* 17. Samson w łańcuchach mioł w ciemnicy. *Budn. Judic.* 16, 21. Musiał mleć w domu więźniów. *Bibl. Gd. ib.* Kto miele w młynie, umączy się. *Pot. Pocz.* 110, kto się tyka smoły, ubrudzi się). Proch ten umiel na kamieniu marmurowym z wodą, iak farby trą. *Sien.* 601. Nazbierawszy manny, zmeł w żarnach. 1 *Leop. Num.* 11. Kto piérwéy zboże do młyna przyniesie, piérwéy ma mleć. *Szczerb. Sax.* 248; kto piérwszy, ten lepszy). *Prov. Slo.* tak nech sa mele, ked sa rumplowało, *ita agere, ne nihil egisse videamur*). - *fig.* Mleć ięzykiem, *s* młynkować, die Zunge künstlich beugen, niedlich und zärtlich sprechen. Umieią śpiewać, pląsać, stroić się wytwornie, Mleć ięzykiem i strzelać oczyma niesfornie. *Przyb. Milt.* 368, *Rs.* пустомелить bredzić; пустомелство gadulstwo). - §. Miele się komu, *s* powodzi się, szczęści mu się, es glückt jemanden, geht ihm von statten. Widząc Kniaź, iż się naszym miele, a Moskwa trwoży sobą, wnet tak krzyknął . . . *Stryik.* 728. Powiadacie, że się nie wasze mielło. *Falib. Q.* Jednemu się zmiele, a drugiemu się skrupi. *Cn. Ad.* 314, na wilka okrzyk, a wrona świnie skubie). Wiele przeciw tobie knował; choć się to wszystko na nim zmełło. *Pilch. Sen. list.* 321, na iego głowę spadło.

Pochodz. *melcie*, *mełty*; *miały*, *miałki*, *miały*, *miałkość*, *miela*, *mielizna*, *mliwo*, *młyn*, *młynarz*, *młynarski*; *zmełty*, *zmełcie*, *wymleć*, *wymielek*; *domleć*, *namleć*, *pomléć*, *przemléć*, *przymléć*, *rozmléć*, *zamléć*.

MLECZ, - a, - u. *m.*, *Bh.* mljč; *Bs.* mljecce od ribbe; *Ec.* молока; *Rs.* молоки sok mleczny, istota mleczna, Milchsaft, Milch, etwas Milchartiges. Piórkami syny swe obtykaią, prawie pokąd im mlecz ieszcze na gębie. *Glicz. Wych. F* 2 *b*, cf. mlokos cf. mech na gębie). - rybi mlecz, die Milch in einem Fische, im Milchner. U ryb samce maią w sobie mlecz, samice ikrę. *Zool.* 74. - §. 2) śpik pacierzowy, das Mark im Rückgrade, w pacierzowéy rurze u zwierząt, świeczka *Ursino. Cn. Th.*, Przedłużeniem mozgu iest mlecz pacierzowy, *medulla oblongata. Zool.* 43. Mlecz grzbietowy. *Krup.* 3, 197. Mlecz tarniowy, *medulla spinalis. ib.* 3, 199, *Kirch. An.* 76. - §. 3) Mlecz w drzewach niektórych, abo zdrzeń, iako we bzie, w winorośli, *medulla. Cn. Th.*, das Mark im Flieder, im Weinstocke und andern Hölzern. - §. 4) Mlecz, mleczko cielęce. *Tr.*, das Brößchen, Kalbsbrößchen. - §. 5) *botan.* mlecz, *Bh.* mleč, mlíč; *Sr.* 1. mločj; *Rg.* mlic, mlicja, mljëcer, mljëc, smljëc; *Bs.* mlicjaç, cepcègh, kostrisc; *Rs.* молочай, молочайникъ. Każde ziele, maiące w sobie sok mléczny; *sonchus Linn.*, Gänsedistel, Saudistel, Hasenkohl, roślina kwiatu żółtego, w pręcie pełna iest soku białego. *Kluk Rosl.* 2, 239, błotny *palustris*, polny *arvensis*, gładki *oleraceus. Jundz.* 397, *Urzęd.* 129, *Rs.* заячья капуста. Mlecz ostry abo czarny, od soku zwany, Saudistel. *Syr.* 1144. Świni mlecz, psi mlecz, mniszek, papawa, popia główka, mnisza główka, świni pysk,

radiki, wilczy ząb, Pfaffenblatt, Saurüssel ꝛc. *ib.* 1168. Wilczy mlecz, Wolfsmilch. *ib.* 1487, *Rs.* молочай волчїй, *etc.* Mlecz iary *ob.* iary. Mlecz krowi *ob.* Krowi. Mlecz słoneczny *ob.* Kozia brodka. Mlecz sałaciany *ob.* Endywia. MLÉCZAK, - a, *m.*, *Boh.* mlíčnik; *Vd.* mliezhnjak, ribji samez, der Milchner, der männliche Fisch. U ryb samców abo u mléczaków iest pozdłuż brzucha mlécz. *Kluk Zw.* 3, 84, *oppos.* ikrzak. - §. Mléczak, osesek, sysak, ein Thier, das noch saugt; *Rs.* молóшникъ; *Rg.* mlikòscze. - §. Mleczak, garniec od mléka. *X. Kam.*, der Milchtopf; *Mor.* látka; *Crn.* lambora; *Ross.* молóшникъ. MLÉCZARKA, - i, *ż.*, Mleczniczka *Tr.*, przekupka nabiału, *Bh.* mljkařka; *Crn.* mlękarza; *Rs.* молошница, сливошница, die Milchfrau, Milchhöckinn. Otoż macie mléczarkę grzeczną, kto chce od niéy kupić mléka? *Teatr* 51 *c*, 19. - Krowy postępowały z wolna ku mleczarkom, czekaiącym na nie z szkopcami. *N. Pam.* 23, 183, dziewki doiące, Melkerinnen, Milchmägde. MLECZARNIA *ob.* Mlecznik. MLÉCZAY, - aia, *m.*, *Vd.* mlezhniza, kugniak, blagva, kupmak, kutmauka; *Cro.* mlech gliva; *Dl.* klobuchyacz; *Rs.* сыроѣга, сыроѣжка, груздь, груздокъ. Bedłka gorzka, *agaricus piperatus Linn.*, od pospólstwa na niektórych mieyscach mléczaiem nazwana, *Jundz.* 555, der Pfefferschwamm. MLECZEK *ob.* Wilczy mlecz. MLECZKO, - a, *n.*, *dem. blandum nom.* mléko, *Rs.* молочко, Milch, schöne Milch. Ja oliwki, ślaz, kapary, Mleczko gdy iem, nie znam biedy. *Hor.* 1, 143 *Kobyl.* - §. Mleczko kamienne, *lac lunae*, Mondmilch, substancyą gębkowata, biała, którą nazywaią grzybem kamiennym, podobna do gębki modrzewowéy; zmieszaną z wodą wydaie kolor mléka. Znayduie się w iaskiniach między górami Szwaycarskiemi. *Ład. H. N.* 107. - §. 2) Mleczko cielęce, *animela. Wiel. Kuch.* 396, Kalbsbröschen. Mleczko u rzeźnika, n. p. mléczko cielęce, iest przy piersiach. *Mag. Msk.* - §. 3) *person.* mleczko, *masc.*, co rad mléka używa, *ut dicitur* miąsko, wódka. *Cn. Th.*, ein Milchmaul, der gern Milch ißt oder trinkt. MLECZKOWY, - a, - e, n. p. sok mleczkowy, *chylus* (*ob.* miazga), iest treścią wyciągnioną z pokarmu. *Zool.* 31, der Milchsaft, Nahrungssaft; *ob.* Mleczny. MLÉCZNICA, - y, *ż.*, *botan.* roślina *polygala Linn.*, Milchkraut, Kreutzblume, Milchwurz. *Jundz.* 357, krzyżownica. *Kluk Dyk.* 2, 210. *Rs.* истóдъ. Konicza wyczka, *polygala*, słuszniéy z Grecka ma bydź zwana mlecznicą, wielomleczną, dla skutku, że mleka paniom i mamkom dostatek daie. *Syr.* 598. - §. 2) Mlecznica *ob.* Mlecznik. MLÉCZNICZKA *Tr.*, *ob.* Mléczarka. MLÉCZNIEĆ, - iał, - ieie, *neutr. ndk.*, mléka nabieram, *lactesco. Cn. Th.*, mlekiem się stawam. *Mącz.*, in Milch übergehen; *Ec.* млечнѣю, млекомъ обилствую. Pszenica ieszcze nie iest w mlecznieiącéy trawce, lecz w samém iuż zbożu zupełnie doźrzałym. *Pilch. Sen. list.* 4, 228. MLÉCZNIK, - a, *m.*, *Bh.* mlékař, mljkař; *Cro.* mléchár; *Rs.* сливошникъ; *Rg.* mljecjăr; co robi koło mléka albo przekupień mléczny. *Cn. Th.*, der Milchhöke, Milchmann. - §. 2) Mlecznik, mleczarnia, mlecznica, *Bh.* mlíčnice; *Slo.* mléčnica; *Cro.* mlechnicza); schowanie nabiałowe, das Milchbehältniß, Milchgewölbe, der Milchkeller. Podłoga w mléczniku porządnym, powinna bydź z cegły. *Switk. bud.* 817. Dziwić się ieszcze trzeba nie po mału, Kiedy mlecznicę uyrzysz dla nabiału, Na końcu ogroda. *Zab.* 9, 146, *Bh.* mlíčnik; *Ross.* молошникъ naczynie od mléka, mleczak; (*Vd.* mliezhnik, priedni sob, = mleczny ząb, Milchzahn). - §. 3) Mlécznik, kamień, *galactites, leucographia Plin.*, *attritus succum lacteum et dulcem reddit. Cn. Th.*, *Bh.* kamen bílý, mlékowý), der Milchstein. - §. 4) *botan.* Mlecznik, *glaux*, eine andre Art Milchkraut, dostatek mléka paniom i mamkom dodaie, i utracone przywraca im. *Syr.* 598. MLÉCZNO, - a, *n.*, Mleczywo, nabiał, Milchwerk, Milch, *coll.* Milchsachen. O nabiałach, abo mlécznie. *Haur Sk.* 64. Szwaycarya ma wielki dostatek masła, serów i mléczna wszelakiego. *Bot.* 107. W lecie chowaią mléczno w chłodnym mieyscu, aby się z wolna zsiadło, a te naczynia z mlécznem, lepiéy żeby nie pokrywano dla paru. *Haur Sk.* 64, Gdy bydło trawy zakusi, zaraz się mléczno zmieni. *ib.* 55. Łatwa im wszelka robota, bo mlécznami tylko żyią. *Jabł. Tel.* 114. Mięsa i mléczna nieiedzą, a mięso i mléczno dobre iest. *W. Post. Mn.* 110. Pewnych dni wstrzymuiemy się od mięsa i mléczna. *ib.* 3, 251, a to powściągnienie od mięsa i mléczna, zowie się post. *W. Post. W.* 138. - §. 2) Mleczno *adverb. adject.* mleczny, = z mlékiem, mit Milch; obficie z mlékiem, milchreich, mit viel Milch. Mléczno lubi kawę pić. *Ld.* MLÉCZNY, - a, - e, *Bh. et Slo.* mlíčný; *Sr.* 1. mlocżné, mlokowé; *Vd.* mliezhen, mlieken; *Crn.* mlęzhn; *Bsn.* mlicni, smlicjan, koji ima mlieka, mljecjan; *Rg.* mljeccni, mlikoscze; *Cro.* mléchen; *Ross.* молóшный; *Eccl.* млéчный; od mléka, Milch=; mléko maiący, daiący, *lactarius. Cn. Th.*, milchgebend, milchreich; mléczny, z mléka, von Milch, Milch=. Kwas mléczny, *acidum lacticum*, formuie się w mléku kwaśnym, gdzie z kwasem octowym iest zmieszany. *Sniad. Chem.* 2, 29. Leczenie mléczne, die Milchcur. Leczenie czyli kuracya mléczna, gdy chorzy przez pewny czas samym mlékiem żyią, albo przynaymniéy po większéy części. *Krup.* 5, 80. Na suchoty leczenie mléczne zachwalane. *ib.* 580. Sok mléczny (*ob.* Mleczkowy, *ob.* Miazga), der Milchsaft, Nahrungssaft, *Chylus*, oddziela się w kiszkach z wpółstrawionego pokarmu, i staie się potym sokiem pożywnym. *Kluk Zw.* 1, 35. Naczyniami mlecznemi, Milchgefäße, nazywamy te białe cewki, które sok żywiący, *chylum*, z cienkich kiszek w siebie przeymuią, i onże w ściek mléczny, *in receptaculum chyli*, Milchbehältniß, wylewaią. *Pers. Cyr.* 1, 43. Żyły mléczne, *vasa lactea. Wey An.* 76. Cukier mléczny, Milchzucker, staie się z serwatki przez długie gotowanie i częste cedzenie. *Krup.* 1, 79. Ryba mléczna *ob.* Mleczak. - Twarz mléczna, = mléczowata, biała by mléko, ein Milchgesicht, weiß wie Milch. Twarz mu się mléczna krwią zarumieni. *Zab.* 8, 357 *Kniaź.* - *Astron.* Mléczna droga, białomleczna droga na niebie, koło mléczne białe, które widziemy w pogodną noc przez pośrzodek nieba nad głowami naszemi rozwiedzione, pas białawy nieforemnego kształtu, tu i owdzie iakoby na wyspy podzielony, *via lactea*, die Milchstraße. *Otw. Ow.* 14, *Hub. Męch.* 532, *Dudz.* 45; *Rg.* drobnozvjezdiza; *Rs.* млечной путь. - *Botan.* Mléczne ziele, mlécznik, *glaux*, das Milchkraut *qu. v.*, cf. przytulia. - *Anatom.* Mléczne zęby, = młodociane, piérwsze, die Milchzähne, które w siódmym roku wypadaią. *Krup. Ost.* 1, 79, *Vd.*

mleżhnik, priedni sob. MLECZOWATY, - a, - e, - o *adv.*, do mléka podobny, *Rs.* млековидный, milchicht, milchähnlich. Wewnętrzna istota mózgu wyglądała biało, czyli mléczowato. *Perz. Cyr.* 37. MLECZYSTY, - a, - e, mlecz maiący. *Cn. Th.*, voll Milch; *Crn.* mlęzhnât; *Vd.* mliezhnast, poun mlieka; *Rg.* mljeciast; *Rs.* молочистый, *Ec.* млечистый. - o roślinach, pełen mleczu, voll Milchsaft, voll Mark; *ob.* Mlecz. - §. b) koń mleczysty. *Tr.*, mleczowaty, maści na mléko pochodzącéy, ein milchfarbiges Pferd. - *§. Żywot nasz wątły, i mleczysty, w każdym nadto szczątku Latom rówien dziecięcym na wiosny początku. *Zebr. Ow.* 381, *aetas tenera et lactens*, mleczna, cf. mléko pod nosem, młokos. MLECZYWO, - a, *n.*, Mleczno, nabiał, Milchwaare, Milch. Przy folwarku powinien bydź sklepik do mleczywa. *Switk. bud.* 58.

MLÉKO, - a, *n.*, *Bh.* mléko, mljko; *Sr.* 1. *et* 2. mloko; *Crn.* mlęku (mlesva, = szara); *Vd.* mlieku, mliku (cf. *Vd.* molsti, *mulgere*, doić); *Cro.* mléko; *Bs.* mljeko, mliko; *Sla.* mliko; *Rs.* молоко, *Ec.* млеко, cf. *Ec.* межзити, измелзити doić); *Suec.* miölk, *Dan.* melk, *Angl.* milk, *Germ.* die Milch (cf. *Germ.* melken). Mléko iest biała, słodkawa i tłusta płynność, która się w cycach zwierząt ssących zbiera. *Kluk Zw.* 1, 35. Mleko, płyn biały, słodkawy, rozdzielaiący się na trzy części, to iest, masło, sér i serwatkę. *Sniad. Chem.* 2, 23. Mléko krowie, koźle, owcze, oślicze. *Dyk. Med.* 4, 337. Mléko Maiowe skutecznieysze iest, niż zimowe. *Krup.* 5, 76. Migdałowe mléko, czyli orszada. *Perz. Cyr.* 2, 136. Piérwsze mléko po ocieleniu *ob.* siara, młodziwo. Mléko kwaśne, zsiadłe, *Bs.* sgetiça (cf. żętyca, rzętyca), strrighgljata, cf. serwatka). Mléko pokłócone, Rührmilch, *Vd.* smedki, smedeniza (cf. śmietana), matuda, penjenu mlieku, stepki, cf. masło, cf. doić). *Prov. Vd.* zherna krava ima sai bielu mlieka, = czarna krowa białe mleko daie; nie sądź z pozoru. *Vd.* krava per gobzi mouse, = iaka karmia, takie mléko. - *Cro. Prov.* vidi-sze, iz kojega mleka more szir biti, *de fructu cognoscitur arbor*, *ex unguibus leo.* *Prov. Pol.* Już łacniéy mléko od mléka rozdzielić, niżli Polską krew od Litewskiéy. *Gwagn. praef.* Wszystkiego tam obficie, mléka tylko ptaszego nie było na wety. *Pot. Arg.* 508. Taka ładna, mleko i róża. *Teatr* 30, 27, schön, wie Milch und Blut. Jak mléko wyglądasz tak biało. *Mn. Ryt.* 1, 320. Dziewcze kochane, Twe lice z mlekiem różane... *Zab.* 16, 177 *Swięt.* - Mlekiem karmić; = karmić piersiami, dadź ssać dziecięciu (*cf. obs.* *doić), säugen. Chowała syna swego, aż go odchowała od mléka. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 1, 24, od piersi); *Ec.* измлечнию, млекомъ питати пре-стаю, *Gr.* ἀπογαλακτίζω. Mléko w piersiach utracam *Crn.* sadojim). Zażył był Karakalla mléka chrześciańskiego i wychowania dobrego. *Sk. Dz.* 109, miał mamkę chrześciankę. *ib.* Radziwił, dawszy Jerzemu Ossolińskiemu *ś.* chrzest, oycu iego na mléko zaraz wypuścił dwie wsi. *Boh. Ossol.* 8, t. i. na koszt dziecinnego wychowania, na mamki etc. Cóż wam złego uczyniły dziateczki, że ie zabiiacie ieszcze w mléku, ieszcze na łonie matek! *Birk. Ex. C*, t. i. ieszcze ssących, ieszcze niemowlęta). Mléko ieszcze ma pod nosem, = młokos, od cycka niedawno odsadzon, er ist kaum der Brust entwöhnt worden, hinter den Ohren noch nicht trocken, ein Gelbschnabel. Niektórym ieszcze mleko macierzyńskie w uściech nie wyschło, a Oycamiśmy ie nad przyzwoyność poczynili. *Smotr. Lam.* 25. Czyż ia mam wąs podstarzały zaufać chłopcu, co ieszcze mléko ma pod nosem? Mnie trzeba męża z twardym w brodzie włosem? *Zab.* 14, 247 *Szym.* (cf. mech na licu). - §. 2) Z Benzoinu robią mléko Panieńskie, Jungfernmilch, ein Schminkwasser, wlawszy kilka kropel w wodę, zaraz woda bieleie; która do czyszczenia rąk i twarzy służy. *Krup.* 5, 123, *Dyk. Med.* 4, 339. - §. *Bot.* Mléko czartowe, wilcze, *ob.* czartowy, wilczy. **MLEKODAYNY, - a, - e, milchgebend. Mlekodayne rogate dobytki. *Groch. W.* 13. *MLÉKOKARMNY, - a, - e, karmiony mlékiem, milchgenährt, *Rs. et Ec.* млекопитающій, млекопитный, млекопищный. *MLEKOLICZNY, - a, - e, lica mlecznego, białego iak mléko, milchwangig. Położywszy na trawie skronie mlekoliczne, Zasnęła twardo. *Tward. Pas.* 94. **MLEKOPŁYNNE rzéki. *Ryb. Gęśl. C 2 b*, milchströmende Flüsse. **MLÉKORODNY, - a, - e, *Cro.* mljekorodni, milcherzeugend. Czemu odkryte piersi noszą heroiny? doić iak krów nie zwyczay, cóż tedy po gołym mlékorodnym ciele? *Łączw. Zw.* 22, MLÉKOWY, - a, - e, od mléka, Milch=. Masło naśladuie przyrodzenia mlékowego. *Urzęd.* 431.

Pochodz. *od słowa mléko*, *Rs.* молоко, młokos, młokosik, *Rs.* молокососъ.

MLIWO, - a, *n.*, (*Etym.* mleć), *Vd.* mela, melaja; *Bs.* mlivo, múka; *Rg.* mljevo; *Cro.* mélya; *Dl.* mlivo, brasno; *Rs.* мéливо; co zmielono, mąka, Gemahlenes, Mehl. Rzecz podleysza nad plewę mliwa startego. *Dar. Lot.* 4, 12. Sciskacie lud móy, i oblicza ubogich zmielacie, by *mliewo. 1 *Leop. Jez.* 3, 15. - §. b) *Bh.* mliwo *molitura*, mielenie, mełcie, das Mahlen in der Mühle. Sposób, iak się mliwa z różnego zboża odprawuią na mąki i krupy. *Haur Ek.* 142. Mąką starego mliwa bywa zatęchła. *Syr.* 937. W wyższych młynach za podniesieniem wody w niższym stawie, mliwo bydź nie mogło. *Stat. Lit.* 299, *Haur Sk.* 38. - *transl.* Tu nas do sławy woła nowe mliwo. *Pot. Syl.* 205, t. i. żniwo. - §. 2) młynarstwo, Mühlerey, Mühlwerk. *Tr.*

MŁOĆBA, - y, *ż.*, MŁOCKA, - i, *ż.*, MŁODŹBA, - y, *ż.*, *Bh.* mlatba; *Sr.* mloceni (*Sr.* 2. Mloschni Listopad); *Crn.* mlazhva; *Vd.* mlaten zhafs, zhafs sa mlatenje; *Cro.* mlatenye, verfsitva; *Rg.* mladitba, varscidba; *Bs.* varscidba, verscidba, vrriscenje od sgitta; *Rs.* молотьба, (cf. молотило cepy, *Ec.* млатба, молотба; młócenie, czas młócenia, i to co się młóci, das Dreschen, Gedresche, die Dreschzeit; das Gedroschne, oder zu Dreschende. Gdy się gumno młóci, karbarze ustawicznie w gumnie pilnować maią młodźby, wymłacania dobrego ze słomy, gardlinę dobrze wytrząsać, pośladu nic nie zostawować. *Haur Ek.* 3a. Jeżeli w piérwsze młoćby, cena zboża w gorę idzie, pospolicie potym upada. *Kluk Rosl.* 3, 251. Upadło Babilon, połamały się na ziemi młodźba moia i córka boiowiska moiego. *Leop. Jes.* 21, 10, gumno moie. *Bibl. Gd.*). MŁOCEK, - cka, *m.*, który młóci, *Bh.* mlatec; *Sr.* 1. mlocik; *Sr.* 2. mloschk; *Vd.* mlatiz, mlatizh; *Crn.* mlatish, mlatizh; *Rg.* mlatta, mlattalaz; *Cro.* mlatecz; *Rs.* молотильщикъ; der Dre-

ſcher. Młockowie, gdy młócą, trzeba ich pilnować, by . . . Haur Sk. 6. Piérwszy młocek, *Bh.* poklaſný), der Oberdreſcher. MŁÓCIĆ, - ił, - i, *cz. ndk.*, MŁACAĆ, - ał, - a, *frequ.*, *Bh.* mlátiti, mlatiwati, zmlátiti, umlatiti; (młócić wózkiem *Bh.* třjbiti, třjbiwati *tribulare*); *Slo.* mlátiti; *Sr.* 1. mloczu, mwoczu; *Vd. et Crn.* mlatit, mlatem; *Cro.* mlatiti, mlátim, verſsim sitek; *Rg.* mlàtiti, varscitti, varhatti, vàrchi; *Hg.* tséplem, tsépen (*ob.* cepy); *Bs.* cepati, versciti sgitto, varsciti, vrricchi; (*Dl.* mlatiti, = kuć, *ob.* Młot); *Bs.* mlatiti, udarati *percutere*, smlatiti *proſternere*; *Rs.* молотить, молочу, смолотить; *Ec.* млатити, млачу, молочу; cf. *Lat.* malleo, *Aeth.* ... malat *allisit*); cepami ziarna z kłosów wybiiać, dreſchen. Na klepiſku młacaią. *Mącz.* Z daleka ſtoiąc nasłuchawaią, gdzie drudzy młócą. *Rey Zw.* 163 *b*, pracuycież i wy ... Próżno słomę młócić. *Tward. W. D.* 2, 133, *Slo.* ſlámu mlátí *aërem verberare.* Darmo wodę młócić. *Chrość. Fars.* 449, *Slo.* naaprzno mlátá, potom platá pierwéy pomłócić, potym zapłatę wziąć). We dwoie młóci. *Cn. Ad.* 1226, = na miedzy siedzi *duplici spe uti; geminas chordas pulsare*, cf. na dwóch ſtołkach. - *§. Witołd Pruſkich Liflandſkich Krzyżaków moc ſkrócił, Częſto ich młócił. *Stryik. Gon.* Q 3, zbiiał, trzepał). MŁÓCENIE, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, *Bh.* mlacenj; *Rs.* молоченіе, das Dreſchen, *ob.* Młócba. MŁOCISKO, - a, *n.*, trzonek młotowy, der Hammerſtiel, *Ross.* молотовище. MŁOCKA, *ob.* Młócba. MŁOCKA, MŁOCZKA, - i, *ż.*, która młóci, die Dreſcherinn, *Cro.* mlatnicza. MŁOCKOWY, - a, - e, od młocka, Dreſcher=, *Crn.* mlatishkô). Uiął w swą silną rękę młockowe narzędzie. *Tom. Rol.* 93. Młockowy wozek, *Bh.* třjb; *Crn.* orev. Pochodz. *pod słowem Młot.*

*MŁOD, MŁODA *ob.* Młody. MŁODEC, - dca, *m.*, *Sr.* 1. modzo; *Crn.* mladizh, mladiza); zwierzątko, ptaszątko, bez rodziców ieszcze się nie obchodzące, ein junges Thier oder Vögelchen, das ſich ſelbſt noch nicht forthelfen kann. *Tr.* Weź orła z gniazda, gdy iuż będzie odrosły, dochowały i opierzony młodec. *ib.*, *Bh.* mládek trzeci parobek browarny. MŁODEŃKI, - a, - ie, młodziutki, *Bh.* mladičky; *Rs.* младенческій, gar ſehr jung. Niedawno mamy przykład młodeńkiego pana. *Op. sat.* 52. W tak młodeńkim wieku, iak zżęty poległ kwiatek. *Tr. Tel.* 83 *et* 40. MŁODKA, - i, *ż.*, *oppos.* ſtarka; (*Bh.* mlodka imię białogłowſkie; mladice *adolescentula*; *Rs.* молодка, молодая, молодушка młoda pani, co niedawno za mężem; молодица, która z piérwszym synem zległa, pierwiaſtka); młoda kobieta, *Sla.* mláda (mladica, = łososiopſtrąg); *Rs.* молодка, молодица, молодушка; *Rg.* mladizza, dikla, diklizza; *Cro.* mladicza, podraszlicza; ein junges Weibel. Jedne z tych kobiet były młodki, drugie blizkie agonu. *Nar. Dz.* 3, 138. Złota powaby Csynią nad piękne młodki droższe ſtare baby. *Teatr* 43 *b*, 63, *Drozd.* Żona niemłodka. *Brath.* C 2. J tobie niemłodko, młodego potrzeba! *Opal. sat.* 19. - §. 2) Młodka, o zwierzętach: samica, która nie rodziła ieszcze, n. p. iałowka, junge weibliche Thiere, die noch keine Jungen gehabt haben (cf. Mosche Adlg., cf. *Lat.* virgo equina); *Rs.* молодка młoda kokoszka; *Sr.* 2. mlozisa; *Cro.* mladicza, = młodoszczep). Tak obfity płód trzody wydały, Że iarym młodki w liczbie prawie wyrównały. *Zab.* 10, 58 *Koſſak.* Skoro matka z roiem kąt zoſtawi goły, Bartnik ſtarki dłużnią w ulu zatka, A na robotę i na towar słodki, Bez omieszkania poosadza młodki. *Jabł. Buk.* J 2 *b.* MŁODNIEĆ, - iał, - ieie, *neutr. ndk.*, zmłodnieć *dk.*, *Bh.* mladnauti; *Slo.* mladnut, mladnu; *Vd.* pomladitise, mlad gratati; *Rs.* молодѣть, помолодѣть; *Ec.* младѣю; odmładzać się, jung werden, ſich verjüngen; *Rg.* mladovatti *iuuenari*; *Cro.* mladujem, po mladenichko chinim). Patrząc na ciebie, zdaie mi się, że młodnieię. *Teatr* 55, 16. Skryte nauki umiała, Którémi się zdała bydź gładka i młodniała. *P. Kchan. Orl.* 1, 191. Witay słońce! wszelka piękność zmłodniała do nas się uśmiecha. *Przyb. Ab.* 10. MŁODNIŚ, - ia, *m.*, człeczek młody, młodzieniaszek, ein junges Männchen; *w rodz. żeńſk.* Młodniśka, n. p. Ja się nie sądzę być ſtarą, ale roſtropnieyszą od dzisieyszych młodnisiek. *Teatr* 32 *b*, 113, młodych kobietek, trzpiotek). MŁODO *adv. adj.* Młody. MŁODOCIANY, - a, - e, młody i pieszczony, dla młodości nieſtężały, delikatny, jung und zart; *Bh.* mladiſtwý; *Vd.* mladoviten, mladenizhen, mladoiten; (*Rs.* моложавый, моложеватый *młozawy, młodo wyglądaiący, моложавость, моложеватость wyglądanie młodo; молодцоватый tęgi, silny). Po upłynionym wieku niemówlęcym i dziecinnym, wchodzi człowiek w wiek młodociany, w którym trwa od dziewiątego roku do 14. *Zool.* 284, das zarte Knabenalter; cf. młodzieńczy wiek). Młodociane mięso *Ec.* молодиво. Młodociane zwierzątko молозиво (cf. młodziwo), агненокъ, теленокъ, или козленокъ, которой не отсосалъ еще матки на молока, *ob.* osysek). Młodociany lasek, sad, *nouella sylua. Cn. Th.*, *Bh.* mladiſtwo; *Rs.* молодежникъ. Przyydzie czas, że tym drzewom łaty nadpsowanym, Uſtąpić trzeba będzie drzewkom młodocianym. *Karp.* 3, 44. MŁODOLATEK, - tka, *m.*, człowiek młodoletni, ein Minderjähriger. Jupiter z młodolatków poſtanowi męże *faciet viros impubibus annis. Zebr Ow.* 230. MŁODOLETNI, - ia, - ie, lat zupełnych nie maiący, małoletni, młody, minderjährig (*Bh.* nezletilý), jung. Młodoletni ſtan. *Zimor.* 200. Samuel w usługach młodoletnich chciał mieć boga pana. *Chod. Koſt. ep.*; - *Jntensiue* *Młodziuchnoletni bogu chciał bydź poślubiony. *ib.*, w młodocianym naypieszczeńszym wieku, in den allerzarteſten Jahren. MŁODOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* mladoſt, mladictwj, ginochſtwj (cf. iunosza, iuniec, iunactwo); *Sr.* 2. mlodoſcż; *Sr.* 1. modoſcż; *Vd.* mladueſt, mladuſt, mladenſtvu, mladishtvu; *Crn.* mladoſt, mladůſt; *Rg.* mladós; *Bs.* mladóſt; *Cro.* mladozt; *Rs.* молодость, младость, *Ec.* юношество; młody wiek, młodzieńſtwo, das Jugendalter, die Jugend. Młodość człowiecza, albo dzieciſtwo. *Sal.* 3, 112. We dwa razy siedm leciech młodość zaczyna się. *Boh. Djab.* 2, 241, *ob.* Młodzieńſtwo). Od młodości, z młodości, z młodu. Znać w młodości, co ma bydź w ſtarości. *Cn. Ad.* 1361, cf. za młodu tarń oſtrzeie). Młodość przyiemna, i ſtarość zgrzybiałą zaleca. *Cn. Ad.* 508. Starość obraz młodości, ſtarość owoc młodości, Poznać łatwo z ſtarości, iaki kto był w młodości. *Cn. Ad.* 1092, *Sr.* 2. kaf ſe ſaden wot mlodoſcżi naloźi, tak ſe potem na ſtare dni jarźi; cf. znać wino po occie; cf. po dobrym winie i lagier wypiią). Grzechy młodości, karze Pan bóg na ſtare kości.

Rys. Ad. 14. Przypłaciſz w ſtarości Rozpuſtnéy młodości. *Cn. Ad.* 1092. Młodość ſkazitelna, siła trzyma o sobie, każda rzecz rzetelna zda się bydź iéy, i mniema, nie bać się niczego, lekko ufać każdemu, dokazać wszyſtkiego. *Jabł. Tel.* 6. Wiekiem zielonéy uwiedzion młodości, Udałem się od boga do świata lubości. *Kulig.* 11, Młodość buyna, do rządu trudna. *Cn. Ad.* 508, cf. młode piwko szumi). Młodość bez wyſtępku, iak ryba bez wody. *Falib. H* 3. Młodość wesoła kwitnieie, Starość zmarszczona truchleie. *Cn. Ad.* 508, cf. ſtarość sama choroba). *Slo.* mladoſt radoſt młodość radość. - Powiadaią: młodość płochość. *Teatr* 31 *c*, 51; *Vd.* mladuſt je noraſt. - *transl.* Młodość spraw, względem obyczaiów, *lubricum aetatis*, płochość, nieſtatek, letkość abo płoche lata. *Cn. Th.*, Flatterhaftigkeit, Jugendlichkeit. - §. *2) Młodość, młodzież, junge Leute, Jugend. Ach ach! młodości chrześciańſka, a mało was ieſt, którzy artykułów wiary waszéy nie wiecie! *Bals. Nied.* 1, 64. **MŁODOSŁAWNY, n. p. Krzysztof Chodkiewicz. *Chod. Koſt. ep.*, za młodu sławny, in der Jugend berühmt. MŁODOSZCZEP, - u, *m.*, płonka, szczep młody, cf. latorośl, ein junger Stämmling. *Mon.* 73, 215, *Sr.* 2. mlojiza, *Cro.* mladicza. **MŁODOŻENIEC, - ńca, *m.*, Nowożeniec, pan młody, (*Rs.* новобрачный, женихъ, *Bs.* mladosgegna, *Sr.* 1. nawojena, *Bh.* ženich *ženich), der Neuvermählte. *Stas. Num.* 111, *Cro.* mladosenya; *Ross.* молодой. **MŁODOŻEŃSTWO, - a, *n.*, wczesne pożenienie, frühzeitige Heirath. Rodzice przez perswazye zabraniaią dzieciom młodożeńſtwa. *Mon.* 73, 648. - §. państwo młodzi, Neuvermählte. Powraca ociec z młodożeńſtwem, hymen zaślubny śpiewaiąc. *Stas. Num.* 2, 110.

MŁODY, *MŁOD, - a, - e, *oppos.* ſtary, *Bh.* mladý; *Slo.* mladi; *Sr.* 2. młodi, mwodi; *Sr.* 1. młody, mode; *Vd.* mlad, mlajshi, muájshi; *Crn.* mlâd; *Cro.* mlad, mlajshi; *Sla.* mlàd; *Bs.* mlád; *Rg.* mlad (cf. mledan, = chudy); *Ross.* молодый; *Eccl.* мла́дый, мо́лодь, младъ (мо́лодь, молодизна piana na młodym piwku, cf. młodzie), юный, юнъ, cf. iuniec; cf. *Hbr.* מולד muladh *natus*, ילד jaladh *peperit*, ילד joledh *puer*); jung. Młody człowiek, chłopiec *Rs.* моло́дчикъ, молодчина; *Sla.* mladich, ditcsàg (*ob.* dzieciuch; *Ec.*младя, младенецъ, дитя dziecię). Syn naymłodszy *Rs.* меньша́къ. Młody płód *Sr.* 1. modźo. Młode zwierzątko *Crn.* mladizh, *f.* mladiza *ob.* młodec). Młody wół, iuniec *Rg.* jûnaz, *Ec.* юнецъ. Młoda krowa юница. Młodym być *Ec.* юношествовати, младымъ быть. Byłem młod, a iużem się ſtarzał. *Wrobl.* 86. Gdyś był młod, chodziłeś gdzie chciałeś... *Biał. Poſt.* 111. Młodym będąc, pamiętay, że ſtarym będziesz. *Cn. Ad.* 507. Młody nabyway, ſtary zażyway. *ib.* 509. Młodym robić, mężom rządzić, ſtarym modlić się przyſtoi. *ib.* 507. Młody, wiatr, pędziwiatr. *Gemm.* 162. Twoia głowa bardzo ieſt młoda, aby innemi rządziła. *Teatr* 12 *b*, 60, zielona). Młody ieszcze ieſteś mnie uczyć. *Xiądz* 38, niećwik, żak). Młode piwko szumi. *Zab.* 14, 40. Młode rzeczy przyiemne. *Cn. Ad.* 469, małe prosiątko piękne). Gaiczek młody. *Chod. Ges.* 193, młodociany). Śmietanka młoda. *Torz. Sz.* 70, świeża). Sér młody, abo niedawno uczyniony, przeciwnéy siły ieſt od ſtarego. *Urzęd.* 435. Wina młode, które nie maią nad trzy lub cztery miesiące, małą część lagru złożyły, i wszyſtkie niemal własności moszczu w sobie zamykaią. *N. Pam.* 4, 17. Przytomność braci ſtarszych i młodszych. *Warg. Wal.* 113, senatorów i posłów, *ob.* brat). J w młodych leciech nayduie się czasem ſtary rozum. *Sk. Zyw.* 1, 101. Młode lata, rozum ſtary, Młodość niemłoda; ſtateczna, mądra. *Cn. Ad.* 506. Młody, aleby ſtarego nauczył. *Gemm.* 161, *Vd.* tudi mladenzh ſtarjake sodi; cf. *Pol.* przed laty mądry; broda nie czyni mądrego; lata nikogo mądrym nie czynią; siwizna nie mądrości znak, lecz ſtarości). Młody rychło umrzeć może, ſtary długo żyć nie może. *Cn. Ad.* 509, junge Leute können ſterben, alte Leute müſſen ſterben. - *§. Lia a Rachel za wielki to sobie miały upominek, gdy im Pan Bóg dał co młodego. *Glicz. Wych. C* 2 *b*, dziecię). Młode ptaków *ob.* piſklę; młode psów *ob.* szczenię; z resztą służy na wyrażenie tego zakończenie na - *ę* lub - *ątko*, n. p. lwię, lwiątko. - Za młodu, = w młodości, w młodym wieku, in der Jugend. Za młodu świata użyć. *Rys. Ad.* 78. A cóż na ſtarość, kiedy tak za młodu! *Zegl. Ad.* 3, młody, iak młody, ale ſtary... *Gemm.* 162. Za młodu gałązki nachylać trzeba, bo kiedy się zroście, tedy się iuż złamie. *Rys. Ad.* 80, młodym łacniéy rządzić; młodą płonkę łacniéy naproſtować. *Cn. Ad.* 507, cf. im kot ſtarszy, tym ogon twardszy). Za młodu tarń oſtrzeie. *Zegl. Ad.* 283. Z młodu, = od młodości, von Klein auf, von Jugend auf; *Vd.* sa pervega, od mladuſti, dokler se terta vije; *Ec.* измла́да, изъ мягкихъ но́гте́й. Trzeba się z młodu opatrzyć, czymby na ſtarość chciał żyw być. *Ezop.* 34. Z młodu się tarnek oſtrzy. *Glicz. Wych. E* 5, za młodu tarnek się oſtrzy. *ib. K* 3, *Slo.* z mladi ſa trn' oſtri. Z młodu zaprawować trzeba. *Gemm.* 389, młody ćwiczenia potrzebuie. *Cn. Ad.* 508. *Slo.* čeď ſa člowek za mladi ne uſiluge, na ſtaroſt' ge ťaſ'ko, czego się nowa ſkorupa napiie, tym na ſtarość trąci). Jaki kto z młodu, taki na ſtarość. *Cn. Ad.* 297, ſtarość obraz młodości, *Slo.* mlada koza ſol lúbi, a ſtara gu ze ſolničku uchicnge. Kto z młodu chodzi iako ſtary, na ſtarość ſkacze iak młody. *Rys. Ad.* 29, *mature fiat senex oportet, qui non cito velit eſſe senex*). - Pan młody = nowożeniec, oblubieniec, der Bräutigam, der Neuvermählte; *Bh.* ženich, chot; *Slo.* ženich, mladoženich; *Sr.* 1. nawojena; *Sr.* 2. nawojżna; *Crn.* shęnen; *Vd.* shenin, shenim; *Cro.* vernik (cf. wiernik), zaruchnik (cf. zaręczyny); *Rg.* mladoxégna; *Sla.* mladoxenja; *Bs.* mladosgegna; *Rs.* жени́хъ, новобрачнїй. Rządca wesela zawoła młodego pana (pana młodego), i rzecze mu: naprzód dobre wino daią... *Sekl. Jan.* 2, *not.* „oblubienica, abo *ženicha“. Gdy czas był naznaczon ślubowi i weselu, wiele panów, iedni do króla, drudzy do Jana Zamoyſkiego, iako do młodego pana się schodzili. *Gwag.* 178. Rad pan młody, i czeka dnia naznaczonego, Szczęśliwym się mianuiąc z małżeńſtwa przyszłego. *Groch. W.* 273. - Panna młoda, Pani młoda, = oblubienica, *Bh.* newěſta, chot; *Slo.* chot, mlada newěſta, mladucha; *Sr.* 1. *et* 2. newěſta; *Vd.* nevéſta, oblubleniza (cf. mlada gospodinja, sinouna gospa, = synowa); *Crn.* nevęſta; *Cro.* vernicza, zaruchnicza; *Bs.* neujeſta, vjereniça, mlada nevĭſta, *Rg.* nevjeſta; *Sla.* mláda (*Bh.* Mláda *Hebe*); *Rs.* невѣста (cf. *Rs.* молодая niedawno zamężna); die Braut. Nazaiutrz upominki pannie młodéy od Zamoyſkiego oddawane były,

Gwag. 179. Aniś matką nie wiodła młodéy Pani z mężem do łożnicy. *Chrość. Ow.* 108. – Państwo młodzi, *Vd.* svati, hosetni ludi, die Brautleute, co się maią pobrać, n. p. To Jchmość są państwo młodzi; ach trzeba ich pożenić, bo cóś miłośnie na siebie z boczka poglądaią. *Teatr* 15, 83. Młode małżeństwo, = nowożeńcy, das Brautpaar, die Neuvermählten. Przyiechaliśmy tam, a z nami razem młode małżeństwo. *Kras. Pod.* 2, 108. – Młodsza, izdebna. *Tr.* Młodsza, = służąca, pokoiowa, die Jungemagd. – Młodsze karty, bez figur, Karten ohne Bilder. *Tr.* MŁODYSZ, – a, *m.*, młodo wyglądaiący, ein jung Aussehender, *Rs.* моложавый, моложевáтый. Taki mi to Wc Pan młodysz, a myśmy się przecię iednego roku urodzili. *Teatr* 26 *c*, 100. MŁODŹ, – i, *ż.*, *Bh.* mladež; *Cro.* mladina; *Sr.* 1. modženstwo; młodzi ludzie, młodzież, *collect.* junge Leute, Jugend; *Slo.* mlaď, mladistwo *germen; Sla.* mladina, = ptastwo domowe, cf. drob'; *Sr.* 2. miloj płod, płonka). Młodź wasza złe bardzo ma wychowanie, bo ich nie w pracy, ale w pieszczocie wychowywacie. *Gorn. Wt. S. b.* Nie z takich oyców młodź się porodziła, Która krwią morze Penów zamąciła. *Lib. Hor.* 69. Przebrawszy z kwiatu szczerą młodź i wyboru, klęskę nieprzyiacielowi przyniosł. *Tward. Wład.* 57. (MŁODŹBA *ob.* Młoćba, Młocka). MŁODZIAN, MŁODZIANIN, – a, *m.*, *Bh.* mladenec; *Slo.* mladota; *Vd.* mladezh, mladenizh; *Ec.* юноша, юношка (cf. iunosza); *Rs.* молодецъ; młody człowiek, ein junger Mensch, ein Jüngling. Młodzianem będziesz, siedm lat maiąc trzecie. *Chmiel.* 1, 181. Młodzian ognisty. *Jabł. Tel.* 231. Wiem ia co mogą młodziana wdzięcznego żałosne prośby. *Past. F.* 107. Różni młodzianie, iego przyiaciele, nawiedzaią go, i czas mu zabieraią. *Boh. Kom.* 2, 240. MŁODZIANKI, – ów, *plur.*, (*Bh.* mlaďátko *infantulus*), dzieci niemowlęta, które Herod kazał zamordować. *Cer.* 1, 198, die unschuldigen Kinder, die Herodes morden ließ. Młodzianki, święto =, dzień *Młodziankowy*, *Slo.* den' wšech newinných nemluwňátek, aneb mladátek; *Crn.* pametva); święto przypadaiące czwartego dnia po narodzeniu Pańskim. *Cer.* 1, 198, der unschuldige Kinder Tag. Ewanieliia na dzień Młodziankowy. *W. Post. W.* 3, 97. Czyżeś się zapomniał kochany mężu, że to dzień młodziankowy, ach boże uchoway! *Mon.* 65, 124. Poniedziałek za nieszczęśliwy maią, zowiąc go dniem młodziankowym. *Kras. Pod.* 1, 298. MŁODZIĆ, – ił, – i, *cz. ndk.*, *Bh.* mladiti; *Rs.* молодить; młodym czynić, odmładzać, jung machen, verjüngen. Nic po karminie, ani po bleywasie, które nie młodzą starego wieku. *Zab.* 9, 348 *Zabł.* Cnoty choć dawne zawzdy kwitną, starość im nie szkodzi, sława ich młodzi. *Stryik. Gon. O* 2. MŁODZIĆ się *recipr.*, młodnieć, odmładzać się, sich verjüngen. Swiat iednostaynym gościńcem chodzi, nie występuiąc z kolei, Co było starym znowu się młodzi, a co nowego starzeie. *Zab.* 13, 237 *Nar.* Daremnie się ten świat w ludziach coraz młodzi, Bo takiéy Heleny drugiéy nie urodzi. *Zimor.* 322. Ale mnie do ciebie nie tak krew' uwodzi, Która się na twarzy szlachetnéy twéy młodzi. *Zimor.* 326. Już miesiąc zachodzi, Już północy minęło, iuż się niebo młodzi Na zorzą, ia na oczu snu ieszcze nie miała. *Sim. Siel.* 36, bieleie. – *§. Młodzić, *Rs.* молодить, piwu młodzie zadawać. *X. Kam.*, dem Biere die Hefen geben. MŁODZIE, – ia, *n.*, podmłoda, drożdże, robota piwu zadana. *X. Kam.*, Oberhefen, Spunthefen; cf. *Rs.* молодь, молодизна, cf. młoto. *MŁODZICZKI, – a, – ie, = młodziuchny, n. p. *iuuenca*, młodziczka też mówią. *Mącz.* MŁODZIEŃCZY, – a, – e, od młodzian, młodzieński, Jünglings=; *Ec.* младенечный, юношескїй, юностный, юношскїй; *Rs.* молодцóвъ (младéнцевъ, младéнческїй dziecięcy). Wiek nasz iuż wyszumiał, iuż przywary, młodzieńczą popędliwością zbuiałe osłabił. *Pilch. Sen. list.* 2, 138. Od lat czternastu poczyna się wiek młodzieńczy, który trwa do 24 roku. *Zool.* 284, cf. młodociany. MŁODZIEŃCZYK, – a, *m.*, *Rs.* молодчикъ, który iuż brodacieie, okrzos, śpiczak. *Mącz.*, goławąs, ein Jüngling, ein Milchbart. Młodzieńczykiem był, a iuż głos był taki, Że z niego miał być wielki człowiek iaki. *P. Kchan. Jer.* 72. Śmiały młodzieńczyk. *Past. F.* 315. Młodzieńczyka Mars od niéy przeymuie, I krwią mu zlane ścieszki pokazuie. *Susz. Pieśń.* 3, *G b.* Młodzieńczyk przed boiaźnią nie dobył miecza swego, albowiem ieszcze był niedorosłym. *Radz. Judic.* 8, 20, bo był ieszcze pacholęciem. *Bibl. Gd.*). MŁODZIENIASZEK, – szka, *m.*, młokos, wyrostek, młodzik, *Bh.* mladeneček, mladenček, hošek; *Vd.* mladenizh; ein ganz junges Menschchen. Młodzieniaszek Samuel posługował Panu. 3 *Leop.* 1 *Reg.* 3, 1, chłopiaszek. 1 *Leop.*). Pożytecznieyszy syn młodzieniaszek; ale słodsze niemowlątko. *Pilch. Sen. list.* 57. Jeszcze młodzieniaszkiem będąc, Katylina wiele zbroił. *Pilch. Sall.* 30. Młodzieniaszek do boiu chciw bywa. *Kołak. Wiek. B* 2. Pochlebna mowa uięła mocno serce młodzieniaszka. *Mon.* 66, 854. MŁODZIENIEC, – ńca, *m.*, *Bh.* mladenec, ginoch, gonak, gonaček (cf. iuniec, iunak), hoch, hošek, cf. hoży, cf. chost, chostek); *Slo.* mláďenec, mlaďec; *Sr.* 2. mlojenz; *Sr.* 1. modženc; *Crn.* mladęnzh, hlapzhèzh (cf. chłopiec); *Vd.* mladenizh, mladenzh, samez (cf. samiec), fant; *Cro.* mladenecz, mladazh; *Dl.* mladinacz; *Sla.* mladich, *Rg.* mlâdaz, mladìch; *Bs.* mladaç, mladicch; *Rg.* mlâdaz, mladich; *Rs.* юноша, молодой человѣкъ (младéнецъ dziecię), молодецъ; młodzian. der Jüngling. Młodzieńcem bydź, *Ec.* младéнствовати. – §. b) Młodzieniec, panic, przy całości panieńskiéy, *cuius femininum est* panna, *vel potius* dziewica, *sed* dziewic *masculinum inusitatum est. Cn. Th.*, *Bohemicum eandem habet significationem*, ein reiner Junggeselle. MŁODZIENNY, – a, – e, MŁODZIEŃSKI, – a, – ie, młodzieńczy, od młodzieńca, Jünglings=; *Bh.* mládenecký; *Sr.* 1. modženczliwe; *Bsn.* mladovit; *Rs.* молóденькїй (*Rs.* молодéцкїй, молодéческїй zwinny, obrotny); *Ec.* юношескїй. Od czternastego roku do dwudziestego drugiego wzrostu swego dosięgaią synowie, który wiek młodzieński iest. *Petr. Et.* 95. Ach szkoda lat młodziennych i męzkiéy urody. *Hul. Ow.* 215. Bluszczem młodzienne uwieńczone skronie. *ib.* 233. Słodko zażywacie młodziennéy szczęśliwości. *Past. F.* 120. Młodzieński szczerobiały obraz marmurowy. *Otw. Ow.* 570. Stan młodzieński, = kawalerski, wolny, bezżenny, der Junggesellenstand, die Junggesellenschaft. Dziś stan młodzieński Jeden z twoich przyiacioł zamienia w małżeński. *Zab.* 9, 338 *Zabł.* Za naywiększą poczytuię słabość, ożenić się; niemasz większéy szczęśliwości nad swobodę młodzieńskiego stanu. *Teatr* 25, 22. MŁODZIEŃSKIE, = po MŁODZIEŃSKU *adv.*, jugendlich.

lich. - *transl.* płocho, niestatecznie, flatterhaft. MŁODZIEŃSTWO, - a, *n.*, młodzieński wiek, młodość, das Jünglingsalter; *Boh.* mladenectwj, ginochstwj; *Sr.* 1. modźenczstwo; *Crn.* mladęnstvu; *Vd.* mladenishtvu, golobradnost; *Crę.* junachtvo, od dvadeszet petoga do dwyszet i oszmoga leta; *(Rs.* младенчество dzieciństwo) *Rs.* молодость, юность, юношество. Trzeci wiek człowieka młodzieństwo, poczyna się od 12 aż do czternastego; czwarty od 14 do 18 z młodzieństwa k męstwu wychodzi. *Kłok. Wiek.* Dorastanie lat iest, kiedy kto młodzieństwa dorasta, co bywa we trzynaście lat lennym prawem, a Saskim we dwanaście lat. *Szczerb. Sax.* 197. Miiaią latka mego młodzieństwa. *Zab.* 11; 595. *Zabł.* W dzieciństwie i w młodzieństwie swoim. *W. Post. W.* 3, 252. Jak w młodzieństwie syny chować; od czternastego roku do dwudziestego drugiego. *Petr. Ek.* 95 Wtóry wiek narodu Rzymskiego, iakoby w młodzieństwo wyrastanie. *Falib. Dis.* 45. Tego człowieka starość iest żywotem niepokalanym, który w cnotach młodzieństwo swoie strawił. Nieprzystoynie strawione młodzieństwo, czyni starość małostateczną. *Biał. Post.* 133. cf. starość obraz młodości; iaki kto z młodu, taki na starość). Dzieciństwo nasze płakało, młodość igrała, młodzieństwo wyćwiczone i wychowane pracować poczyna. *Tr.* Wchodzimy na świat, pierwsze nas nagich przyięcie idzie od swoich początków między dziecięciem a mamką; daléy gdy światło bierzemy, między młodzieństwem i nauczycielem. *Mon.* 70, 662. - *2) *collect.* młodzież, młodzi ludzie, junge Leute, Jugend. Młodzieństwo ich pożarł ogień, gdy ie palili nieprzyiaciele. *Wrob.* 190, *iuuenes eorum comedit ignis.* - MŁODZIEŻ, - y, *ż.*, Młodź *collectiv.*, młodzi ludzie, junge Leute, die Jugend, *Boh.* mladež; *Vd.* mladenshtvu, sbranje mladenzhou, mladenzhia, pubnia, mlad sviet; *Rs.* молодёжь. Pokoiowa młodzież niech wiedzą, iż są w szkole, w którey douczać się maią tego, czego nie umieią. *Kras. Pod.* 2, 209. Był nieszczęśliwym Rzym w swoiéy młodzieży, Od tego też właśnie czasu upadać zaczął. *Mon.* 65, 401. - §. młodzież, młodzizna, (*Bh.* mladi *surculi)* latorośle, junge Sprossen. Czasem lubo drzewa obficie wydaią nasiona, przecię koło nich nie oglądamy rosnącéy młodzieży. *Kluk. Rosl.* 2, 111. *Torz.* 19. - §. młodzież, młoda czyli mnieysza zwierzyna, jung Wildpret, klein Wildpret. Wymownie rozwodził się o czasach polowania na młodzież, zaiące, lisy, sarny, słomki, bekasy. *Xiądz.* 20. MŁODZIK, - a, *Boh:* mladik; *Vd.* mladnik, hlapshish), młodzieniaszek, ein junger unerfahrner Mensch. Co za młodzik! iemu ieszcze o żonie myślić! *Teatr* 1 *b*, 52. Młodzik w czym, niewprawny, *tiro. Cn. Th.*, nowonk, *oppos.* ćwik). Młodzikiem ieszcze był w sztuce szermierskiéy. *Siem. Cyc.* 22. MŁODZIUCHNY, - a, - e, MŁODZIUCZKI, MŁODZIUTKI, MŁODZIUSIENKI, MŁODZIUSINECZKI, - a, - ie, - o *adv.*, *intens. adj.* Młody, (cf. młodeńki) *Rg.* mladjahan; *Rs.* молоденекъ, gar sehr jung. Każdemu smakuią one lata młodziuczkie; wszyscy bardziey lubiem wiosnę niż zimę. *Gor. Dz.* 118. Oyca mamy starsuchnego, a brata młodziuchnego. 1 *Leop. Gen.* 44. Dziatki mam z sobą młodziutkie. 1 *Leop. Gen.* 33, 13. młodziuchne 3 *Leop.* Scypie w iedney wielkiey bitwie obronił oyca swego, młodziuczkim bardzo będąc. *Gor. Sen.* 210. Młodziuchne serce łatwo się uwiedzie. *Past. F.* 266. Dobrze tam będzie na staruszka stronę, Który młodziuchną będzie tam miał żonę; Jeść iuż nie będzie, patrzaiąc na dwoie, Na młodziuchnego i na młodkę swoię. *Bratk. H* 4. Oszalał stary, młodziusineczką żonę poymuie, nie sobie. *Opal. sat.* 14. Członki twe młodziusieńkie w ostre łoże włożono. *Zyw. Jez.* 28. Na członeczki tak bieluchne, tak rozkoszne, subtelne i na tak młodziuchne, Nie godzi się koszulka z pospolitéy przędzy. *Groch. W.* 368. Młodziusieńki *iuuenculus. Mącz.* *MŁODZIUCHNOLETNI *Chodk. Kost. Ep.*, *ob.* młodoletni, w bardzo młodych latach. MŁODZIUCHNOŚĆ - ści, *ż.*, *Rg.* mladicnós *teneritas.* MŁODZIWO, - a *n.*, siara, piérwsze mleko po cielęciu. *Dudz.* 31, die Biestmilch, die erste Milch nach dem Kalben, *Bh.* mlezywa, *Crn.* mlesva. MŁODZIZNA, - y, *ż.*, *collect.* młodzież, młody płód zwierzęcy, roślinny, die Jungen, die Kleinen, junge Brut, junge Schößlinge. O wychowaniu tey młodzizny, gąsiąt, kurcząt etc. *Haur Sk.* 123. Pawica nad piętnaście młodzizny wodzić nie będzie. *ib.* 132. Młodzizna za swą matką pnie się, choć nierównym krokiem. *Tol. Saut.* 94. Frasuie się młodzizna, w lesie zostawiona. *ib.* 64. Młodzizna rybia. *Tr.* Młodziznę chwastów wyplewić trzeba. *ib.*

Pochodz. *odmładzać*, *odmłodzić*, *odmłodnieć; zmłodnieć*, *zmłodniały.*

MŁOKICINA, - y, *ż.*, koźlina, witwina, chrościna złotowierzbie podobna liściem, pręcia drobnieyszego, cudnego, gibkiego, do koszyków, półkoszków etc., roście przy wodach, na piaszczystych wylewkach. *Cresc.* 470, eine Art Bachweiden.

MŁOKOS, - a, *m.*, MŁOKOSEK, - ska, *Sr.* 2. młokaz; *Rs.* молокососъ, od słowa молоко mleko) który mleko ieszcze ma pod nosem, chłystek, niećwik, niebywalec, *Vd.* mladustnik, smerkovez cf. smarkacz), ein Milchbart, Gelbschnabel (O b d. ein Gauch). Podług Platona, młokos, który starca uderzył, iest hańbą ludzi. *Mon.* 76, 874. Co podobnego Herkulesowi miał wściekły ten młokos, który miasto cnoty, miasto dzielności, miał szczęście? *Gor: Sen.* 40. Panna, aby się młokosom na dwie godziny podobała, maluie twarz sobie . . *Bals. Sw.* 2, 191. Potraciwszy młokos hultay wszystko, udał się prędko na kradzież. *Jabl. Ez.* 151. Postępki iego dalekie są od teraźnieyszych młokosów. *Teatr* 48 *d*, 35. Nieuważny młokosek. *Pot. Pocz.* 352. Bóy się razu Ikara, młokoska płochego. *Ryb. Gęśl. C. b.* Ci żołnierze dali się temu młokoskowi tak sromotnie poranić. *Papr. Ryc.* 250. Hetman ten ćwiczył młokoski woienne. *Leop.* 4 *Reg.* 25, 19, nowouki. 1 *Leop.*, *ob.* młodzik.

MLON, - u, *m.*, *Rs.* мéленъ rękoieść żarn, n. p. Mlon u żarn domowych, bywa iarzębowy, leszczynowy, brzozowy. *Kluk Rosl.* 2, 162. der Griff an der Handmühle.

*MŁOST, n. p. Dopadłszy warzęchy i młostu, Nawali w brzuch śmietany. *Pot. Jow.* 2, 32.?

MŁOT, - a, *m.*, (cf. *Bh.* mlat klepisko w gumnie, cf. młocić; kladiwo, kladiwko młot; *Slo.* kladiwo, kladiwko; *Hg.* kalapáts; *Sr.* 1. klepatź (cf. klepać), hampr; *Sr.* 2. klávaz; *Crn.* kladuvu, kladvo; *Vd.* kladivo, kladvu, kladilu, kyz, ky (cf. kiy, cf. kuć; *Cro.* mlát, mlatecz, bát, kladivo (kládem *tudiculo* cf. kłaśdź, kładę), chekich, cf. czekan; *Dl.*

korach, mlat; *Bs.* magl (cf. *malleus*), mlataç, (mlat, mlataç, magliç, mlatniça, túcka, kom se predivo tuce); *Rg.* mlát, tucka, mlatniza, koràch, magliz; *Rs.* молотъ (молотовáя hamernia, млатобíецъ kował); *Ec.* млàтъ; der Hammer. Trzonek młota *Rs.* молотовище, der Hammerstiel. Młot kowalſki *Rs. et Ec.* ковáло, кузнеческій молотъ. Młotem bić *Vd.* kladivati, kovati). Kruszec, nim będzie złotem, Musi bydź w ogniu i pod młotem. *Teatr.* 46, 4. Statua ta wyszedłszy z pod trybu i młota, sześćdziesiąt łokci brała wysokości. *Wad. Dan.* 68. Tak na mię spoyrzała miło, ze serce młotem w méy piersi biło. *Chod. Ges.* 87. Między młotem i kowadłem. *Pot. Arg.* 366, ani mi tam, ani mi sam; wilka za uszy trzyma; złapał Tatarzyna, ten go nie chce puścić, *Vd.* v' tesnobi-biti, zwischen Thür und Angel. Będąc między młotem i kowadłem, wolałem łaſki pańſkiey poſtradać, aniżeli w uczciwym szwankować. *J Ossol. Dyar.* 5, 7. Nie młotci to, *Cn. Ad.* 623, nie motykać to; czego się kto nie uczył, nie podeymuy się; Jeśliś szwiec, patrz swego kopyta. – *fig.* Hugona zwali młotem królów, bo zawzdy nad niemi wygrawał. *Sk. Dz.* 1190. cf. Makabeusz) S. Antoniego młotem heretyków nazywali. *Sk. Zyw.* 1, 384. cf. bicz. MŁOTEK, - tka, *m.*, MŁOTECZEK, - czka, *m.*, MŁOTYSZEK, - szka, *m.*, *deminutiua*; *Vd.* kladiliza, kladilze; *Rg.* mlàtaz, koracich, maglicich; *Bs.* maglicch, mlacicch; *Cro.* kladivecz; *Dl.* mlatacz, maglichich; *Sla.* czekichich; *Ross.* молотокъ; *Ec.* млáтикъ, ein kleiner Hammer, ein Hämmerchen. Młotek mularſki *Rs.* кирёшка, кирка, z iednéy ſtrony ieſt płaſki i oſtry, do łupania cegły, z drugiéy ma kształt młotka zwyczaynego. *Mag. Mſk.* Młotek na drzwiach do kołatania. *Cn. Th.*, *Rs.* стукальцо cf. stukać) ein Thürklöpfel. Młotek do ſtroienia inſtrumentów, der Stimmhammer. – §. *Anat.* Młotek, Młoteczek, = kość *młotkowa* w uchu za bębnem. *Krup.* 1, 94, das Hämmerchen im Ohre. MŁOTNIK, - a, *m.*, który młota używa *malleator.* *Mącz.* der mit dem Hammer arbeitet; *Ec.* млатобíецъ; *Rg.* mlatitegl. MŁOTNY, MŁOTOWY, - a, - e, od młota, Hammer=. *Rg.* mlatni; *Rs.* молотовый. MŁOTO, MŁUTO, - a, *n.*, *Bh. et Slo.* mláto; (winné mláto lagier); *Vd.* mlatu, mieth (zbożne słodziny, *Vd.* sadje (cf. sadże); *Sr.* 2. ſzłoʒina; *Rs.* рожцы, гуща, дробúна, дробыны cf. *Rs.* молодить, моложу młodzić piwo, мóлодь, молодизнà młodzie, piana na młodym piwku, cf. *Hg.* malatz *porcus* cf. mlaſkać). słodziny, die Träber. Młotem tam świnie w karmniku tuczono. *Min. Ryt.* 3, 284. Swinie w zimie młotem paszą, otrębami, zgoninami. *Haur Sk.* 61. Jak wieprz tyie młotem rozkoszy. *Psalmod.* *A 2 b.* *Leop. Luc.* 15, 16. *Sekl. Luc.* 15.

Pochodz. *młocić*, *młocek*, *młocba*, *młocka*, *domłacać*, *omłacać*, *odmłacać*, *wymłacać*, *wymłocić*, *wymłot.*

*MŁOZAWY, MŁODZAWY, - a, - e, *Rs.* моложавый, młodo wyglądaiący, młodociany, jung aussehend, friſch. Trzeba, żeby dębina była młozawa, i od robaków nietknięta. *Torz.* 45.

MŁYN, - a, *m.*, *Boh.* mlegn, mlegnice; *Slo.* mlin, mlyn; *Crn.* mlin, mâlèn; *Vd.* mlin; *Sr.* 2. mlun, mun, mún; *Sr.* 1. món; *Cro.* mèlin, sztuparnicza (cf. ſtępory); *Dl.* mlin; *Hg.* malom; *Bs.*, *Sla.*, *Rg.* mlìn; *Rs.* мéльница (млинъ kamień młyński, *Gall.* meule; меленъ młon); *Ec.* млынъ, жéрновъ у мелница; *Jsl.* mylna, *Suec.* mylna, mölla, *Dan.* molle, *Gall.* meule, moulin, *Anglos.* mylen, *Angl.* mill, *Finnl.* mylly, *Jrland.* mulinn, *Lat.* mola, *Gr.* μυλη, *Ger.* die Mühle (*ob.* mléc, mahlen, Mehl Adlg.) Młyny są wodne, Wassermühlen, wietrzne, wiatraki, Windmühlen, końſkie Roßmühlen, i żarna Handmühlen. *Kluk. Rosl.* 3, 260. Młyny pływaiące. *Os. F.* 342. cf. Bulgarſki młyn, korczak, korzecznik, walnik, wałecznik. Młyny konne i wołowe. *Solſk. Arch.* 82. Młyn bydlęcy. *ib.* 88. Młyn tarciczny = tartak, die Schneidemühle. Młyny prochowe. *Jak. Art.* 3, 86. Młyn wietrzny abo wodociąg wietrzny, do wywodzenia wod z mokrzyn, iako w Prusiech tego dosyć, *aquagium.* *Cn. Th.* eine Wasserſege, das Wasser weiter zu blasen an ſumpfigen Orten. Młyn od gładzenia materyy, kalandra, prasa *Ross.* площúльня. – *Phras. Prov.* Na swóy młyn wodę obracać, t. i łakomie zbierać, *ſtudere suis compendiis.* *Mącz.*, cf. na swoie koła ciągnąć; Na swoie zwiiać motowidło). Coby spolnemu dobru mieli służyć, to sobie na swóy młyn wodę wiodą. *Lekarſt.* *B* 3. Ow poddymacz, przyiaciel omylny, będzie cię nadobnie przestrzegał, aleć iście nie dla ciebie, ale dla siebie, aby na swóy młyn wodę obrócił. *Rey Zw.* 91 *b.* Obie ſtronie chytrością swą na swóy młyn wodę ciągnąc, wywracały dekret. *Modrz. Baz.* 552. *Gorn. Dw.* 26. Aza się w tym młynie i moie też zmielé? *Pot. Arg.* 535. cf. iednemu się zkrupi, a drugiemu się zmiele; cf. *Slo.* w druhom mlíně meleſ'. Kto pierwszy do młyna, pierwszy zmiele. *Cn. Ad.* 591., kto pierwéy zboże do młyna przywiezie, pierwéy ma mléć. *Szczerb. Sax.* 248; *Cro.* koi pervo v melin doyde, pervi z melyun domov poyde; cf. kto pierwszy ten lepszy; kto pierwszy u mety, wygrał; cf. Kto nierychło chodzi, ten sobie szkodzi). Póty młyn miele, póki co wody. *Pot. Pocz.* 14. cf. do czasu dzban wodę nosi, aż się urwie). Na ſtarym do młyna. *Rys. Ad.* 42, *Slo.* na ſtarom do mlina *equorum senio confectorum, ne pellis quidem usui eſt.* Nie chodź do młyna, ieżli nie chcesz się umączyć. *Pot. Arg.* 787. *Slo,* kdo ćaſto do mlina chodí, zamučí ſa; cf. kto się smoły tyka). Kleynot rozumu w cichym siedzi ſklepie, Młyn wietrzny, chociaż nie ma co mléć, trzepie. *Zab.* 13, 219; cf. beczka prożna szumi, pełna milczy; cf. kierat; *Slo.* we mlíně huſ't *surdo fabulam narrare* cf. groch na ścianę). MŁYNARCZYK, - a, *m.*, czeladnik młynarſki, der Mühlknappe; *Bh.* práſſek cf. proch, proszyć; *Rs.* мѣльничный батракъ. MŁYNARKA, - i, *ż.*, *Bh.* mlynarka; *Sr.* 1. mónkowa; *Cro.* mlinaricza; *Hg.* mólnárné; *Bs.* mlinariça; *Rg.* mlinariza; die Müllerinn. MŁYNARSKI, - a, - ie, od młynarza, Müller=, *Bh.* mlynarſky; *Slo.* mlinarſkí; *Crn.* malnarſke; *Cro.* mlinarszki, mlinarov; *Hg.* molnári; *Rs.* мельникóвъ, мéльничїй. MŁYNARSTWO, - a, *n.*, rzemiesło młynarſkie; *Bh.* mlynarſtwj; *Cro.* mlinaria, *Hg.* mólnárság; *Vd.* mlinſtvu, mlinaria; das Müllerhandwerk. MŁYNARZ, - a, *m.*, *Bh.* mlynář; *Slo.* mlinar; *Sr.* 1. monk; *Sr.* 2. munik; *Vd.* mlinar; *Crn.* malnar; *Cro.* mlinar; *Dl.* molinar; *Hg.* mólnár; *Rg.*, *Bs.*, *Sla.* mlinàr; *Ross.* мéльникъ (мелецъ mielnik), *Jtal.* molinaro, *Lat.* molitor, *Ger.* der Müller, Obd. Müllner. Próżnuie młynarz, ſkoro woda zbieży. *Pot. Syl.* 23. Młynarz niemączony, zwierzyna. *Rys. Ad.* 41. MŁYNEK, - nka, *m.*, *dem. nom.* młyn,

Bh. **mlegnek**, *Rs.* мелничка, **eine kleine Mühle.** Trzepie młynek po deszczu; nastąpiły sucha, cicho stoi. *Pot. Jow.* 2, 76. Przy hucie śklanéy, ma być *zorn* czyli młynek marmurowy. *Torz.* 285. Młynek do kawy, **eine Kaffeemühle.** Młynek dziecinny z karty na kiyku, **eine Windmühle der Kinder auf einem Stocke.** *Tr.* Młynek stolarskiey roboty, wygodny do czyszczenia zboż. *Haur Sk.* 59. **eine Getreidefege**; *Vd.* ſtug). Zboże aby było piękne, przez sita, arfę albo młynek chędogo wywiać. *Haur Ek.* 171. Oczyszczaią wszelkiego zboża ziarno młynkiem i szuflą. *Mon.* 74, 185. Arfy żelazne, młynki i przetaki, Czynią coraz pięknieyszych ziarn potrzebne braki. *Tomasz.* 93. - §. Młynek, gra na szachownicy, **das Mühlchenspiel**, *Crn.* shpana. Młynkiem *ob.* Młyniec, młyńcem. MŁYNICA, - y, *z.*, *Bh.* **mlegnice, mlýnisstě**; *Rg.* mliniza); mieysce, gdzie mielą. *Włod.*, **der Ort wo eine Mühle steht, das Mühlgebäude, Mahlhaus.** Mieysce, na którym młyn stoi, młynica, *moletrina*. *Mącz.* Wszystka młynica zawisła na kołku, Jeśli ią flis urwie, powiesie z sobą młynarza. *Klon. Fl. B* 4. (o młynie nawiślnym). MŁYNIEC, - ńca, *m.*, Młyńce *plur.*, rodzay gry; niewiem czy ta sama, co teraz nazywaią młynek. *Włod.* **das Mühlchenspiel.** *Młyńcem*, *Młynkiem adv.*, taczaiąc się w koło, kręcąc się, maiakiem, **im Kreise herum, in die Runde herum.** Po żyłach krew' się młyńcem rzuci. *Zab.* 15, 160. *Kniaź.* Nieprzyiacioł do zamku się cisnących, z góry drzewy i kamieniami spychali, iż się młyńcem toczyli, iako piły. *Stryik* 458. Tak się biedny człek kręci, tak obraca młyńcem. *Nar. Dz.* 3, 120. Dał mu pięścią, aż się młynkiem zatoczył. *Min. Ryt.* 4, 253. Drzewo mym zyskom sporne, niech cię twardym młyńcem, Łamią kóła przychodniów, rozsłane gościńcem. *Hul. Ow.* 78. Gdy się pewnym młyńcem obieg zkręci wieku ... *Zab.* 15, 9. *Kniaź.* Upadnę kształtnym młyńcem na mey pani łono. *Hul. Ow.* 47. - Dusze nieprzyiacioł twoich pódą młyńcem, iako kamyki z procy, lada kędy wyciśnione. *Birk. Chod. A* 2 *b.* Kiedy innych ciężki strach obchodzi, Sama nie poszła Massylia młynkiem, Owszem uchodząc Greckich miast przywary, Stałey Rzymianom dotrzymuie wiary. *Chrość. Luk.* 77. Już Europa chodzi młyńcem Zmınęła się z swym gościńcem, Państwa od spólnych sił giną. *Lib. Sen.* 13. Jeśli w polu wsieść na koń przychodzi, Aż iunakowi głowa młyńcem chodzi. *Kchow.* 8. Kto bitym pogardza gościńcem Błądzi, i iuż nie prosto, ale chodzi młyńcem. *Pot. Arg.* 344. Zbieg dopadłszy lasa, zaraz skręci młyńcem. *Pot. Jow.* 154. Młynkiem się bronił, z kołkiem, obrotem w koło, maiakiem, **mit einem Streiche in die Runde, mit einem Zirkelstreiche.** *Tr.* MŁYNIK, - a, *m.*, n. p. młyniki ręczne, z żarna. *Solsk. Arch.* 81. **eine kleine Mühle, Handmühle.** MŁYNKOWAĆ, - ał, - uie *Act. ndk.*, zboże młynkiem czyścić, **das Getreide auf der Fege reinigen, fegen.** Zboża do przedaży powinny bydź iak nayczyściey wychędożone, wywiane, młynkowane. *Kluk. Rosl.* 3, 253. - 2) *Intrans.* młynkować, kręcić, wykręcać, taczać, maiaczyć, **drehen, wenden, herausdrehen.** Wiadomy dobrze, którymby trzeba młynkować kątem, Chcąc się wybiegać przed czuynym rątem. *Zab.* 9, 346. *Zabł.*, t. i. w bok umykać). Tak pracowicie swóy udawał dyskurs, z tak łatwym młynkowaniem ięzyka, żem w całey rozmowie nie uchwycił słowa. *Mon.* 66, 721. **Zungendreschen**; cf. *Slo.* **má dobri gazik; ide geg gazik, gako koleſo mlinſké).** Oparty o ścianę, po brodzie pluie, młynkuie ięzykiem, oczyma przewraca. *Mon.* 68, 205. iąka się, ięzyk mu chodzi iak w pantoflach). MŁYNOBUDOWNICTWO n. p. *Schneidera*; t. i. budownictwo młyńskie, **der Mühlenbau.** MŁYŃSKI, - a, - ie, od młyna, **Mühl-, Mühlen-.** *Bh.* **mlegnſký**; *Slo.* **mlynſký**; *Sr.* 1. **monſki, mo-nowé**; *Hg.* malomi; *Crn.* malenske; *Vd.* mlinski; *Cro.* melinszki, melinzki; *Rs.* мельничный. Młyńskie kamienie, które się zażywaią do wodnych, końskich młynów, albo też do żarn, są gatunkami kamieni piaskowych, ziarna grubego. *Kluk. Kop.* 2. 81; *Os. F.* 336. Młyński kamień, *Bh.* **mlecy kamen, mlegnſký, žernow** (cf. żarna; **žernowniće** góry młyńskich kamieni, gdzie ie łamią); *Bs.* sgervan, sgrrivan, sgiarvan, kammi za mlitti; *Rg.* zarvagni kammi; *Rs.* млинъ, жерновъ. - *Fig.* Prawda, że młyński kamień mieć będę na głowie, Lecz choćby się i spękać, stawię ci się w słowie. *Teatr.* 43 *c*, 22. Przez paprzycę kamień młyński zwierzchni wspiera się na samym wrzecionie. *Os. F* 336. *MŁYWO *ob.* Mliwo.

M N.

MNĄ, n. p. ze MNĄ, *Instr. Pronom.* Ja. 1) MNĘ, mniesz *ob.* Miąć. 2) *MNĄĆ, *mnął, *mnie, (cf. *lat. Gr.* memini); *unde* pomnąć, przypomnąć, przypominać, pamięć *etc.*, cf. iąć, imać *ob.* mniemać. *MNAŻAĆ, *Frequ.* *ob.* Mnożyć.

MNICH, - a, *m.*, *Bh.* **mnich, klášterník**, *Slo.* **mních, reholník**, *Sr.* 1 *et* 2. **mich**; *Crn.* menih; *Vd.* minih, menih, *Cro.* fratar, frater, cf. brat, braciszek, frater); *Sla.* redovnik, zvonár; *Bs. et Rg.* kalughjer; *Rs.* монахъ, мнихъ, чернориз́ецъ, чернецъ; *Ec.* инокъ, что инакъ долженъ вести жизнь свою отъ мірскаго поведенія; *Graecolat.* monachus, *His.* monge, *Angl.* monk, *Dan. et Suec.* munk, *Wallis.* Mynach, *Isl.* munkur, *Anglos.* munuc, **Obd. Münch**, *Kero* municho; *Ger.* **der Mönch**, zakonnik, *postrzyżeniec, cf. czerniec). W pierwszym ustanowieniu była to osoba, od świeckiey społeczności zupełnie oddalona, (= pustelnik); teraz osoba duchowna obowiązana regułami pod władzą przełożonych żyiąca. *Kras. Zb.* 2, 174. Mnich męczennik, *Ross.* преподобномученникъ. Mnichem iestem *Ec.* мнишествую. - *Prov.* mnich a baba, narzędzie djabła. *Rey. Ap.* 82. Mnisi gdy się zeydą, mówią o kapicach. *Rey Wiz.* 147, kowale o kleszczach; krawcy o nożycach). - *Prov.* *Slo.* **mnich tak odpowedá, gako mu opat ſpíwa**, mnich tak odpowiada, iak mu opat śpiewa; iaki pan taki kram; iakie pytanie, taka odpowiedź). *Slo.* **Habit ne robi mnicha**, cf. i w kapicy wełna, cf. broda iak u proroka, i t. d. - §. mnich, pop w szachach. *J. Krhan. Dz.* 94. **der Laufer im Schachspiel.** Biały mnich, = białoskornik *Tr.* **der Schuster in einigen Spielen** (cf. kasztelan). - 2) *Chym.* Mnich, **die Probierkapelle**, narzędzie, w którym się osobliwie złoto i śrebro w piecyku oddziela. *Kluk. Kop.* 2, 141. - 3) *Oeconom.* Mnich, **der Wassermönch, der Mönch an den Teichen**, *Bh.* **barbora, poltrubí**, słup wydrożony z iedney strony od stawu, które to mieysce wydrożone zastawia się szczelnemi ławeczkami, które

woda w ſtawie przycifka; ile wody upuscić trzeba, tyle się ławek wyymie. *Kluk. Zw.* 3, 201. – *fig.* Więcéy wody wychodzi iedną przerwą za ćwierć godziny, niżeli trzema mnichami za tydzień. (żart rozpuſtny *Smolicha* na to, że mu wymawiała iedna dama, iż często od ſtołu wſtawał wodę odlewać). *Dwor. E* 4. Już się nie ieden grobelnym ſtał mnichem, Zwłaszcza gdy wino sięga do kołnierzów. *Pot. Syli* 228, kto w się wlewa, z siebie wylewa). – 4) *Botan.* Mnich, ziele *ob.* Mniszek. – Mnich, gatunek pirogów. *Wol.* eine Gattung gefüllter Klöße. – §. Mnich, *monachus*, ryba, a raczéy monſtrum morſkie, Kaptur mnichów reprezentuiące, i twarz ludzką. *Chmiel.* 1, 627. ein Seethier. – 5) *Geogr.* Mnich, wysoka ſkała, do gór Karpackich należąca, w ſtaroſtwie Nowotarſkim, z daleka patrzącym wyraża poſtać mnicha siedzącego. *Ład. H. N.* 44. ein hoher Felsen in der Starostey Nowytarg. *MNICHOW *Boh.* Mnichow, = Monachium, München. MNICHOWKI, – ek, *Tr.*, *ob.* Miechunki. MNICHOWSKI, – a, – ie, mniſki, mniszy, zakonniczy, Mönchs=, *Cn. Th.*; *Rg.* dúmanſki, kalùghjerſki; *Ross.* монáховъ, иноческïй, чернéческïй. Mnichowſko *adv.*, *Pot. Jow.* 2, 46, po mniszemu, auf Mönchsart. MNICHOWSTWO, – a, *n.*, ſtan mnichowſki, zakonnictwo, das Mönchsthum, der Mönchsstand. *Crn.* menishtvu, *Ross.* монáшество, мнишество, иночество, чернорúзничество, чернéчество; *Ec.* стáрчество. 'Mnichoſtwo zganił, dlatego był w więzieniu. *Baz. Hſt.* 25. W mnichoſtwie żyć *Rs.* монашествовать, мнишествовать, иночествовать. Nie ma mnichowſtwo Kazimierza, żadnego pewnego dowodu. *Nar. Hſt.* 2, 271. *MNICHOWSZCZKO, – a, *n.*, *pogardl. i pożal.* n. p. ubogie mnichowszczko. *Zygr. Pap.* 302., biedne mnichowszczko. *Zygr. Ep.* 38., ein armes elendes Mönchlein.

Pochodz. *Mniszek*, *mniszka*, *mniſki*, *mniszy*.

MNIE *Genit. Dat. Acc. Local*: *Pronom.* Ja. – 2., *tertia Praes. verbi* Miąć, Mnę.

MNIEMAĆ, *MNIMAC, – ał, – ali, – *iel, – *ieli, – a; *Act. ndk.*, *Bh.* miniti, mniti, mněl, mnjm; *Slo.* domnjwam ſe; *Sr.* 1. měnu, mam za to; *Crn.* mienit, meiniti, mneti, meniti, męnem, dimlam; *Vd.* mienit, sdeti se, sdim, meni se sdi, jes mienim, sa tu dershati, namieniti, samieniti, domieniti, shtimat; *Cro.* ſhmati (cf. *ſtym); *Dl.* mniti; *Bs.* mnim, mnitti, sçjeniti; *Rg.* mnitti, mnjetti, razmnîvati, chjutjeti; *Ross.* мнить, помнить, мню, мниться, помниться, возмнѣть, возмечтать, думать, дýмаю; *Ec.* мнительствую, непщую, непщевати, вознепщевáти, вмѣняю; cf. *Lat.* memini, mens, *Gr.* μναομη; cf. *Anglos.* maenan, Niederd. meenen; *Ger.* meinen, vermeinen, vermuthen, dafür halten, denken. Mniemam = trzymam, rozumiem, mam za to, zda mi się. *Cn. Th.*, dzierżę tak, biorę za to, domyślam się, n. p. Lepiéy wiedzieć, niż mniemać. *Rys. Ad.* 34. *P. Kchan. Orl.* 1, 52. Wiara wiernych nie ma mniemać; ale pewnie i mocnie wiedzieć. *Zrn. Pſt.* 118. Naylepiey samemu doświadczać, abyś wiedział, a nie mniemał. *Hipp.* 22. Zlęknieni i przeſtraszeni *mniemieli, żeby ducha widzieli. *W. Poſt. Mn.* 202. Opiekunowie *mniemieli, że dziatek oszukać mieli. *Groi. Obr.* 156. Uyrzawszy go chodzącego na morzu, mniemali, żeby była obłuda, i krzyknęli. *Bibl. Gd. Marc.* 6, 49. Wszelki, który was zabiia, będzie mniemał, że bogu posługę czyni. *ib. Joh.* 16, 2. Auguſtyn ś. tak *mnima. *W. Poſt. W.* 229. – *Slo.* člowek min'i, Pán boh men'i, = człowiek myśli, a bóg rządzi. W sprawach woiennych sromota mówić: nie mniemałem. *Warg. Wal.* 232. (głupiego wymówka: nie spodziewałem się); ich habe das nicht vermuthet. Mniemamy nowe mody za ſtare zwyczaie. *Teatr* 48 *b*, 16. mamy ie za nie. MNIEMANIE, *MNIMANIE, – ia, *n.*, *Subſt. Verb.*, *Boh.* minění; *Sr.* 1. měneno; *Sr.* 2. mejnunga; *Crn.* manènga, namęn, dimlanje; *Vd.* mienenje, menjenje, shin, namiena, mienje, sdetje, sdenje; *Cro.* ſtimanye; *Rg.* mnjenje, scjenna; *Rs. et Ec.* мнѣнïе, мнѣтельство, мысль, непщеванïе, вмѣненïе; rozumienie o czym, zdanie, opinia, suppozycya, domysł, widzi mi się, das Meynen, Vermuthen, die Einbildung, Meynung. Mniemanie nie ieſt prawda, któréyby się kto bezpiecznie a niewątpliwie uiąć miał. *Zrn. Pſt.* 3, 730 *b.* Mniemaniem to zowią, kiedy kto inaczéy nie wie o czym, iedno tak, iako się spodziewa. *Szczerb. Sax.* 253. Mniemania, zaſtępuiąc niewiadomość, pomagaią uwadze w zbliżaniu, ſtosowaniu i równaniu iednych ſkutków z drugiemi. *Sniad. Jeo. pr.*; hypotezy). Omylne mniemanie, błąd. *Wiśn.* 190. Z mniemania nikt przysięgać nie ma, bo powinien pewno wiedzieć. *Sak. Art.* 47, Lud się rządzi mniemaniem, i sądzi z pozoru. *Teatr* 45 *d*, 19. Mnimanie wiele może; mnimaniem ludzkie rzeczy ſtoią. *Cn. Ad.* 511, iak sobie kto w głowie uknuie, tak mu wszyſtko smakuie). Mniemaniem ſtoiący, na mniemaniu zawisły, *opinabilis*, *coniectura nitens*. *Cn. Th.*, *Sr.* 1. měněnité. Mniemaniem narabiaiący, = fantaſtyk. *ib.* To ieſt prawdziwa mądrość, żyć według rozumu, a nie według mniemania. *Opal. Sat.* 67. Zawzięte mniemanie, = uprzedzenie, prewencya, *q. v.* – Mniemanie o sobie *Rs.* самомнѣнïе. – W nauce wyćwiczony, wielkiego był u ludzi mniemania. *Sk. Dz.* 746. t. i. sławy, er hatte einen guten Ruf, großen Ruhm, man hatte von ihm eine große Meynung. 'Zszedł z tego świata w mniemaniu świątobliwości. *Boh. djab.* 3, 155, *in odore sanctitatis*, im Geruche der Heiligkeit. MNIEMANY, – a, – e, *Bh.* mnelý, domnelý; *Slo.* domněný; *Rs.* мнимый, rozumiany, vermeynt, vermuthet. O mniemaney rzeczy ma bydź tak dzierżano, iako iuż o pewney prawdzie. *Sax. Art.* 47. MNIEMACZ, – a, *m.*, który mniema, der Meyner, Vermuther. *Sr.* 1. měnićžer; *Ec.* вмѣнитель. Srogi dekret Pańſki na takie marne *licemierniki, a na takie *mnimacze o sobie. *Rey Pſt. L l* 4. *Rs.* мнительность ſkrupulatność, мнительный = ſkrupulat, przywidzeniec. –

Pochodz. *domniemawać się*, *domniemać się*, *domniemany*, *niedomniemanie*.

MNIEY *Adv. Comparat. Posit.* Mało; nietyle, nie tak wiele, *Boh.* mene, mjn; *Slo.* méň, méň'eg; *Sr.* 1. meney; *Sr.* 2. menej; *Crn.* manje, main, mejn, maihin; *Vd.* menje, minjei; *Cro.* menye, manye; *Sla.* manje; *Rg.*, *Bs.* magne; *Ross.* мéньше; *Ec.* мнѣе; *It.* manco, meno, *Lat.* minus, *Gall.* moins, *Gr.* μεῖον, *Ger.* minder; cf. *Hbr.* מנע mana *minuit*), weniger; *oppos.* więcey). Bodaieś był mniéy o Karynie wiedział, J ia mniéy pytał, i ty mniéy powiedział. *Paſt. F.* 295. Kto ma mniéy, ma bezpieczniéy. *Rys. Ad.* 27. Naymniey fortuna wydziera, komu naymniey dała. *Min. Ryt.* 4, 147. Mniey nie zdołam, a ty każesz więcey! *Cn. Ad.* 510. – *Arithm.* O oznaczeniu odeymowania (w subtrakcyi) znaku — używamy, który

edno czyni co słowo *mniey*; tak 5 - 2 znaczy: 5 mniey 2, albo że 2 odjąć trzeba od 5. *Jak. Mat.* 1, 60, *Łęfk.* 2, 14. - Mniey dbam o iego fochy. *Boh. Kom.* 1, 27. t. i. mnieysza o to, **ich mache mir nicht viel daraus.** - Mniey więcey, = mniey albo więcey, **mehr oder weniger.** Znaydzie u ciebie ratunek sierota, Z brakiem między mniey więcey potrzebnemi. *Zab.* 17, 215. *aliter* mniey więcey, = *plus minus*, koło, około. *Mącz.*, **ohngefähr, (von Zahlen).** Było tego ze trzydzieści mniey więcey. - Mniey daley, = prędzey czy późniey, **ohngefähr (von der Zeit).** Mniey daley w kwadrans przyydzie. *Tr.* Naymniey, bynaymniey, w naymnieyszey cząstce, **ein ganz klein Wenig.** Ogłaskane zwierzęta, byle się napiły choć naymniey krwi, wraca się im dzikość. *Bard. Luk.* 58. Byś iako naymniey odstąpił od świętych słow a od świętéy nauki Pana tego. *Rey Pſt.* a 5. - Nie mniey, przecięż, z tym wszyſtkim, atoli, *Vd.* nizhemenje. MNIEYSZEĆ, - ał, - eie *Neutr. ndk.*, umnieyszeć, zmnieyszeć *Dok.*, mnieyszyć się, mnieyszym się ſtawać, maleć, *Bh.* **menſſit ſe**; *Rg.* smagukattise; *Cro.* minuti, minújem (cf. minąć); **kleiner werden, weniger werden.** W lecie dzień przez trzy miesiące mnieyszeie. *Zebr. Zw.* 24. Kurczemy się, a dziwnym sposobem się dzieie, Ze wzrost ludzki w ſtarości z kościami mnieyszeie. *Zab.* 8, 394. *Koryt.* Alexandrya nie ustępowała w wielkości mieszkańców żadnemu miaſtu; potym poczęła mnieyszeć za Mahometa. *Boter.* 216. Codziennie zewsząd przybywało nieprzyiacioł, a naszych mnieyszało. *Biał. Odm.* 20. t. i. ubywało, **es wurden ihrer täglich weniger.** *MNIEYSZOROCZNY, - a, - e, ieszcze roku nie maiący, młodszy od roku, **noch nicht jährig, noch kein ganzes Jahr habend.** Dzieciom czworoletnim, rocznym, mnieyszorocznym, łyżkę iedno tey wodki dawać. *Syr.* 287. MNIEYSZOŚĆ, - ści, *ż.*, (*Compar. Subſt.* małość; *oppos.* większość), **die (*Kleinerheit) kleinere Zahl, Macht, Kraft.** Polacy dla mnieyszości swoich, spolnie wszyscy bić się chcieli. *Nar. Hſt.* 4, 306. Nicby nas bardziey nie chyliło do anarchii, iak gdyby mnieyszość przeciwko większości, proteſtacye czynić mogła. *Gaz. Nar.* 1, 260. Honor podwyższa i wyższi nim hardzi, Ale i niżsi mogą się pocieszyć, Mnieyszość rozrzewnia, większość serce twardzi. *Kras. Liſt.* 2, 142. *Superlativ.* NAYMNIEYSZOŚĆ, n. p. Zagadnienie o naywiększościach, i naymnieyszościach *de maximis et minimis*. *Jak. Mat.* 3, 50. MNIEYSZY, - a, - e, *Comp. adj.* mały, *Boh.* **menſſi**; *Slo.* **menſ'i**; *Sr.* 1 *et* 2. **menſchi**; *Crn.* majnshe (majhen, mal, = mały); *Vd.* menshi (maihen, mihen, mali = mały); *Rg. et Bs.* mągni; *Cro.* menyshi, manyi, menyi; (*Cro.* malahan, ma = mały); *Rs.* меньшïй, меньшой; *Ec.* мнѣшïй, меншïй, малѣйшïй, мальшïй; (мнïй мизинный naymnieyszy *ob.* *mizynny, cf. *Gr.* μείων). *oppos.* większy), **kleiner, geringer.** Mnieysza przykrość się nie czuie, kiedy więtsza naſtępuie. *Cn. Ad.* 510. Kto wytrwa co więtszego, wytrwa i co mnieyszego. *Cn. Ad.* 404. Mnieyszey mu rzeczy odmówiono, a on się większey upomina. *ib.* 511. Mnieyszy się na większego miece, *aquilam cornix prouocat. Mącz.*, nie miec się kocie na niedźwiedzia). Kmiecy mnieyszy morg, kmiecy większy morg, *ob.* morg. - Chwalę cnotę, choć w naymnieyszym człowieku; ganię wyſtępki, gdzie ie znaydę. *Kras. Hſt.* 59. Mnieyszym ia ieſt, niż wszyſtkie miłosierdzia twoie. *Leop. Genes.* 32, 10. *Bibl. Gd.*; t. i. niegodnym, nie zasłużyłem sobie na nie, **ich bin zu geringe aller Barmherzigkeit ... Luth.** Mnieysza o to, = mniey dbać o to, nie ſtać o to, **das macht den kleinsten Kummer, das hat wenig auf sich, hat wenig zu bedeuten.** Gniewayże się! mnieysza o to. *Teatr* 36, 57. *Niem. Kr.* 2, 87. Mnieysza o to, czy ſtara, czy młoda, garbata, Proſta, chroma, czy ślepa, byleby bogata. *Zabł. Fir.* 28. MNIEYSZYĆ, - ył - y, *Act. ndk.*, *Bh.* **menſſiti, zmenſſiti, zmenſſowati, ſtrownjm, uſtrownjm,** *Slo.* **umenſſiti, zmenſſugi**; *Sr.* 1. **womenſcham**; *Crn.* majusham; *Vd.* menshati, smenshati, pomenshati, mihenu ſtoriti; *Bs.* smankovati, smankati; *Rg.* smagnkatti, omáliti, omalivati; *Ec.* мéнмю; umnieyszać, mnieyszym czynić, uszczuplać, **mindern, vermindern, kleiner machen, verkleinern.** Niegodzi się cudzych zasług lżyć i mnieyszyć. *Sk. Dz.* 378. MNIEYSZYCIEL, - a, *m.*, który co umnieysza, **der Verkleinerer, Verringerer,** *w rodz. żeńſk.* Mnieyszycielka, *Slo.* **zmenſowatelka, ſtencowatelka** *miosis*, figura rhetorica.

Pochodz. *bynaymniey*, *pomnieyszyć*, *przymnieyszyć*, *przynaymniey*, *umnieyszać*, *umnieyszyć*, *zmnieyszyć*.

MNISKA, *MNISZKA, - i, *ż.*, *Bh.* **miſſka, nunwice, kezanice,** *Sr.* 2. **nunwa, nunna**; *Maialis* cf. **Mönch** *apud* **Adlg.** et *Ital. monacare* trzebić). n. p. Do tego plaſtru brać sadło nie wieprzowe, ale z świni, którą mniską zowią. *Syr.* 1405.; mniſka, nie ieſt to wieprz; ale świnia samica, któréy z boku wyięto matecznik, aby się dla lepszey karmi niepłodną ſtała. *Rydel.* (cf. mniszyć), **eine verschnittne Sau, eine Nonne.** MNISKI, - a, - ie, MNISZY, - a, - e., Mnichowſki, *Bh.* **mniſſky, mnichſky, klaſſterni**; *Sr.* 1. **miſchi**; *Vd.* minishki, klashterſki; *Crn.* menishke; *Rg.* dúmanſki, kalughjerſki; *Rs.* монáшескïй, мнишескïй; *Ec.* мнишескïй, смéрческïй. **Mönchs.** O mniſkim abo zakonniczym ſtanie. *W. Poſt. W.* 3, 415. Mniſkie zakony. *Zygr. Pap.* 135. Zdał on się bydź żywota pobożnego, i mniſkiego. *Sk. Dz.* 245. Po mniſku *adv.*, po zakonnemu, sposobem mnichów, **auf Mönchs-Art.** Kazali się po śmierci w grobie kłaść po mniſku. *Pot. Pocz.* 504. MNISZEK, - szka, *m.*, *dem. nom.* mnich, **ein Mönchlein,** *Bh.* **mniſſek.** 2) *Orneoth.* mniszek, pliszka Czerniec, *motacilla atricapilla Linn.*, **eine Art Grasmücken, Grasspatz, Schwarzkopf, Mohrenkopf, Mönch,** ptaszek wielkości sikory; samiec na głowie czarny, pod oczami biały. *Ład. H. N.* 107., *Kluk. Zw.* 2, 254. - 3) *botan.* mniszek, mnich, ziele, popia główka, mnisza główka, świni mlecz, papawa, psi mlecz, świni pysk, radyki, wilczy ząb, gdy okwitnie, kosmatą i pierzowatą główkę ma, a gdy ią wiatr obwieie, główka iako u mnicha goło zoſtawa. *Syr.* 1154, *Urzęd.* 268; *Crn.* regràt, briszavèk, **Mönchskopf, Mönchsplatte, eine Art des Löwenzahns, Pfaffenplatte, Dotterblume, Butterblume, Schmalzblume,** *Leontodon Taraxacum Linn.* Mniszek zły, mordownik, morderznik, do godziny siodméy zabiia, ktoby go w się wziął, kwiat ma kapturowaty. *Syr.* 1387. *Sien. Wykł.* **Narrenkappe, blauer Sturmhut** *Aconitum Napellus Linn.*, Mniszek dobry *Aconitum anthora Linn.*, **Giftheil**, mam za to, iż go ſtąd zowią dobry, iż mniszka złego iad wygania, i silić mu się nie dopuszcza. *Sien. Wykł.* MNISZKA, - i, *ż.*, *Bh.* **mniſſka, klaſternice, geptiſſka** (cf. opat); *Slo.* **mniſ'ka**; *Crn. et Vd.* nuna; *Cro.* dumna (cf. *dumny), kolu-

dricza, opaticza; *Hg.* apátza; *Rg.* dùmna, dumniza, kolùdriza; *Sr.* 1. nnnwa, klojterska kneżna (cf xieni); *Sla.* dùvna; *Bs.* koludriça, dumna, kalughjeriça; *Rs.* монáхиня, инокина, старица; *Ec.* мнúхиня, черница; zakonnica, klasztorna panna, die Nonne. Ksieni abo naywyższa mniszka. *Sk. Dz.* 150. die Aebtissinn. Mniszka męczennica *Rs.* преподобномученница. Od mniszek, *Rs.* монáхинный. - 2) *oecon.* mniszka *ob.* mniſka. MNISZYĆ, - ył, - y, *Act. ndk.*, omniszyć *Dok.*, mnichem kogo czynić, kapturzyć, ſtrzydz, einen zum Mönche machen. Omniszył go ociec, ale on porzucił potym kapicę i zakon. *Nar. Hſt.* 2, 220. Chcąc się do mnichów na sądnym dniu przyszyć, Kazał się ieden po śmierci omniszyć. *Pot. Jow.* 2, 39. - 2) *caſtrare sues* mniszyć abo czyścić świnie. *Mącz* ; *Jtal.* monacare, die Säue caſtriren, zu Nonnen machen. *ob.* mniſka). Samice wieprzów domowe można też umniszyć, aby tłuſtsze były. *Sien.* 271.

MNOGI, - a, - ie, *Bh.* mnohý; *Slo.* mnohý, mnohí, mnohotliwí, wienasobní (mnogotliwé, hognotliwé méno *collectivum*, *ob.* zbiorowe); *Sr.* 1. mnohi; (*Sr.* 2. mlogi niektóry); *Crn.* mnôg; *Vd.* mnog, velkuteri, velkutiri (cf. wielokrotny); *Cro.* vnógi; *Ra.* mnòghi; *Sla.* mlogi; *Rs.* мнóгїй, многъ, множáйшїй; cf. *Ger.* mannig, Menge, cf. *Hbr.* מנה manach *numerauit*). liczny, wieloraki, zahlreich, viel. Mnodzy sprawiedliwości pilno służą, ale ciż sami namiętności swoich pohamować nie mogą. *Modrz. Baz.* 228. Po nie mnogich dniach. *Budn. Luc.* 15, 13, wkrotce). Przynabył sobie mnogszego i ieszcze sposobnieyszego naczynia. *Smotr. Ap.* 10. - *Grammat.* liczba mnoga, *Rs.* мнóжественное число, *pluralis numerus*, (towarzyſka liczba. *Bals. Nied.* 1, 156), *oppos.* liczba poiedyncza, *singularis*. *Kpcz. Gr.* MNOGO, w MNODZE) *adv.*, *Boh. et Slo.* mnoho; *Vd.* mnogu, veliku, velku; *Crn.* dukaj; *Cro.* vnogo; *Bs.* mnogo; *Sla.* mlogo; *Ec.* много, (немнóшко troszkę, отмнóга od dawna, попремнóгу tym więcéy), licznie wiele, wielorako, viel. Umarł Wielki Kniaź, panowawszy *mnoho (mnogo) lat. *Stryik.* 166. Wierny w male i w mnodze wierny ieſt, a w male niesprawiedliwy, i w mnodze niesprawiedliwy ieſt. *Budn. Luc.* 16, 10. (w wielu. *Bibl. Gd.*). *Slo. Prov.* mnoho, ani wóz ne znéſe; cf. koń nie uciągnie; *Slo.* co mnoho, to mnoho *quod multum ſtultum*. MNOGOBARWY, - a, - e, - o *adv.*, wielofarby, vielfarbig, *Vd.* mnogofarbaſt, pisan, *cf.* pisany; *Ec.* многошарный; *Rs.* многоцвѣтный; *Sr.* 1. mnohobarbojté. *MNOGOBÓZTWO, - a, *n.*, wielobóztwo, czczenie wielu bogów, die Vielgötterey, *Rs.* многобóжїе, многобóжество. *MNOGOBOŻNY, - a, - e, - ie, *adv.*, vielgötterisch, *Rs.* многобожный; *Subſt.* mnogobożnik многобожникъ. *MNOGOCIELISTOŚĆ, - ści, *ż.*, tusza, pełność ciała, *Eccl.* многоплóтїе, тучность, толстота тѣла, Wolleibigkeit. *MNOGODZIENNY, - a, - e, - ie *adv.*, przez wiele dni trwaiący, vieltägig, *Ross.* многодневный, długo żyiący, podeszły; *Ec.* многодéнствїе, *Gr.* πολυημερία; *Verb.* многодéнствовати кого, долгою жизнїю наградить. MNOGODZIETNY, - a, - e, - ie *adv.*, wiele dzieci maiący, cf. bezdzietny, kinderreich, *Rs.* многодѣтный, многодѣтенъ, многочáдный. *MNOGODŹWIĘCZNY, - a, - e, - ie *adv.*, wiele dźwięków wydaiący, *multisonorus*, *Sr.* 1. mnoho zenczjaté, vieltönig. MNOGOFUNTY, MNOGOWAŻNY, - a, - e, wiele funtów zaważaiący, vielpfündig, *Ec.* многоталантный, многовѣсный. *MNOGOGŁOŚNY, - a, - e, - o *adv.*, głosów mnogich, *Ec.* многоглáсный, *Gr.* πολύφωνος, vielſtimmig. MNOGOGŁOWY, - a, - e, o wielu głowach, vielköpfig, *Ec.* многоглáвный, многоглавáтый, *Gr.* πολυκέφαλος *multiceps*. MNOGOGRZESZNY, - a, - e, *Rs.* многогрѣшный, *Ec.* многосогрѣшáтельный, viel ſündigend, ſehr ſündhaft. Każdy człowiek mnogogrzeszny. *Sak. Ok.* MNOGOIĘZYCZNY, - a, - e, - ie *adv.*, *Ross.* многоязычный. MNOGOIMIENNY, - a, - e, - o *adv.*, *Rs.* многоимéнный, vielnamig, cf. bezimienny). *Subſt.* многоимéнство mnogoimienność, Vielnamigkeit. *MNOGOKARMNY, - a, - e, - o *adv.*, wielu karmiący, vielnährend, *Eccl.* многопúщный. MNOGOKĄT, i tak daléy, *obacz* Wielokąt. *MNOGOKOLANKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, vielknotig, von Pflanzen, *Ec.* многоколѣнный. MNOGOKROTNY i t. d., *ob.* wielokrotny, *mnohokroć. *Sekl. Luk.* 18. MNOGOKSZTAŁTY, MNOGOLETNI, *ob.* Wielokształty, Wieloletni. MNOGOLUDNOŚĆ, - ści, *ż.*, wielka ludność, *Rs.* многолюдность, ſtarke Bevölkerung. Jeżeli mnogoludność znakiem pomyślności kraiowey, musi ſtan pokoiu bydź szacownieyszym od ſtanu woyny. *Zab.* 9, 221. MNOGOMÓWNY *ob.* Wielomówny. *MNOGONACZELNY *ob.* wielorządny, wielorządztwo. MNOGONOGI *ob.* Wielonogi. MNOGOOCZNY, - a, - e, *Ec.* многоочитый, wielooki, n. p. mnogooczny Argus, vieläugig; tak się też zowie motyl dzienny, ieden z mnieyszych, którego tylne ſkrzydełka pod spodem wiele oczek maią. *Zool.* 141. *MNOGOPAMIĘTNY, - a, - e, *Ec.* многопамятный, *Gr.* πολυμνήμων, *multum memoria valens*. *MNOGOPIECZOŁOWITY, - a, - e, - icie *adv.*, wielce troſkliwy, *Ec.* многопечáловенъ, viel beſorgt. *MNOGOPLEMIENNY, - a, - e, - o *adv.*, *Rs.* многоплемéнный. *MNOGOPŁODNY, - a, - e, - ie *adv.*, *Rg.* mnoggoplodni; *Ec.* многоплодный; *Verb.* многоплóдствую. *MNOGORAKI *ob.* Wieloraki. MNOGORODNY, - a, - e, *Rg.* mnogorodan, vielerzeugend. MNOGOROGI *ob.* wielorogi. MNOGOROSISTY, - a, - e, - o *adv.*, obfituiący w rosę, *Es.* многоросистый, *Gr.* δρωσώδης. MNOGOŚĆ, - ści, *ż.*, mnoſtwo, wielość, liczność; *cf.* moc, gwałt, siła, = wielka liczba), *Sr.* 1. mnohosćj; *Vd.* mnogoſt; die Menge, reiche Anzahl. Oſtatek drzewa lasu przez ich niemnogość będą zliczone. *Leop. Jes.* 10, 19. *Arithm.* Wypadek z działania mnożenia, zowie się mnogość, *factum*. *Jak. Mat.* 1, 25. To co wypada z rozmnożenia iakiéy liczby, wzięty kilka lub więcey razy za czynnika, nazywamy mnogością tey liczby, *potentia, dignitas*. *Alg. Nar.* 180. die Potenz; cf. możność); produkt z więcey niż z trzech równych czynników złożony. *Łąſk.* 2, 44. *Jak. Mat.* 1, 25. MNOGOSKŁADNY *ob.* wieloſkładny. MNOGOSŁAWNY, - a, - e, - ie *adv.*, *Rs.* многослáвный, *Ec.* многозвягóмый. *MNOGOSŁOWIĆ *ob.* wielomówić, wielosłowić. *MNOGOSOCZNY *ob.* soczyſty. *MNOGOSPADKOWY, *Ec.* многопадéжный, *Gr.* πολύπτωτος *multis casibus conſtans*, *ob.* przypadek grammat. *MNOGOSTRADALNY, n. p. S. Jan *mnohoſtradalny. *Fund.* 58, *Ec.* многострa-

дальный, który wiele ucierpiał. MNOGOSTRONNY *ob.* wieloſtronny. *MNOGOŚWIETŁY, - a, - e, *Ec.* многосвѣтлый, многосвѣтный, vielbeleuchtet. *MNOGOUCZONY, wielce uczony, *Ec.* многоучёный. MNOGOWŁOSY *ob.* wielowłosy. *MNOGOWIDZ, drobnowidz, microscopium. *Klecz. Zd.* 76. *MNOGOWODNY, - a, - e, - e *adv.*, *Rs.* многово́дный, бл̃аговодный, w wodę obfituiący, waſſerreich; *Subſt.* многово́дïе obfitowanie w wodę, *mnogowodność, *mnogowod. *MNOGOŻENSTWO *ob.* wielożeńſtwo. *MNOGOZNACZNY *ob.* wieloznaczny. MNÓSTWO, - a, *n.*, *Bh. et. Slo.* mnoʒſtwj; *Sr* 2. man; *Crn.* mnoshéza; *Vd.* vnoshina, (mnoshiza, *z* lud, pospólſtwo), mnoshtvu; *Sla.* mloshtvo; *Cro.* vnosina; *Dl.* mnoſtvo; *Bs.* mnósgh, mnosctvo; *Rg.* mnoox, mnoxtvo, mnòsctvo; *Rs.* множество, wieloliczność, liczność, die Menge, groſſe Anzahl. Przeciw mnóſtwu, z tobą Polſka posyłała małe woyſka. *Birk. Chmiel. D b.* Nie trwożmy sobą; tam więcey oręża, Tu serca męſtwo, nie mnóſtwo zwycięża. *Kniaź. Poez.* 2, 18. Wszelkie mnóſtwo iako dawno mówią, czyni zamieszanie. *Modrz. Baz.* 361. cf. wielu rząd, nierząd). Panów mnóſtwo, czyni uboſtwo. *Rys. Ad.* 56. - §. lud, pospólſtwo, gmin, das Volk, die Gemeine. Wywiedli nas na tę puſtynią, aby mnoſtwo wszyſtkie głodem pomorzyli. 3 *Leop. Ex.* 16, 3. wszyſtek gmin. 1 *Leop.*). Przyszło wszyſtko mnóſtwo przed króla. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 19, 8. Wyznali świadectwo przeciwko niemu przed mnóſtwem. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 21, 13., *ib.* 2 *Reg.* 18, 16. *Ross.* со́нмище, сонмъ; cf. seym). MNOŻCA, - y, *m.*, rozmnażaiący. der Vermehrer, Mehrer. Akragas, mnożca urodziwych koni. *A. Kchan.* 85, *generàtor.* MNOŻNIK, - a, *m.*, *ob.* mnożyciel; mnożący, *multiplicator* Arithm., liczba, przez którą się druga rozmnaża. *Jak. Mat.* 1, 25. MNOŻNY, - a, - e, mnożący się licznie, *Ec.* множимый, ſich mehrend, zahlreich vermehrend. Króliki bardzo mnożne są. *Sien.* 284, *Zool.* 334. Wróble bardzo są mnożne, co miesiąc przez lato wyprowadzaią po 5 młodych. *Kluk. Zw.* 2, 225. *Rs.* во́дкïй mnożny, płodny, mnożący się bardzo, o ptaſtwie domowém). Gorczyca tak mnożne ieſt ziele, iż gdzie go raz nasieią, trudno się go z onego mieysca pozbyć. *Cresc.* 242. - *Fig.* Pochwała nielada iakowe dawa posilenie, i mnożne czyni serca chciwość chwały, *Gil. Pſt.* 176, dodaie serca, macht hochherzig. *Slo.* mnohotliwi *multiplicatiuum.* - 2) *Arith.* Liczba, która ma bydź rozmnożona, nazywa się mnożnym, *multiplicandus. Jak. Mat.* 1, 25. *Łęſk.* 2, 6. *Solſk. G.* 3, 79, *Rs.* мно́жимое число̀. MNOŻYĆ, - ył, - y, *Act.*, *ndk.*, umnożyć, pomnożyć *Dk.*, mnażać *Frequ.*, *Bh.* mnoʒiti; *Sr.* 1. womnohoſcʒam; *Vd.* mnoshiti, pomnoshiti, mnogoterniti, velikukratiti, povezhati, gmerati, avelikushati; *Crn.* mnoshim; *Cro.* mnoshiti, kupitisze, unosújem; *Bs.* umnosgiti; *Rs.* мно́жить, умножить, умножать; *Ec.* многоусугу́бити; rozmnażać, pomnażać, przysparzać, mehren, vermehren. Książęta woyſka swe mnażały. *Krom.* 477. Jowiszu, który boskie, ludzkie sprawy mnożysz, Wieczną władzą sprawuiąc, a piorunem trwożysz . . . *A. Kchan.* 9. Młode wychowanie roztropne siła potym obyczaiów dobrych na ſtarość każdemu umnożyć może. *Rey Zw.* 7 *b.* - Mnożyć się *Recipr. Bh.* mnoʒit ſe), ſich mehren, vermehren. Stoiąc mocno w wierze, mnożmy się we wszelakich uczynkach dobrych. *W. Poſt. Mn.* 313. Przez takie krwawo trudności, Umnożyły się drogie twe wolności. *Groch. W.* 582. Jako się nie ma w tey społeczności ta społeczna miłość umnożyć, patrzaiąc na miłe dziatki swoie? *Rey Pſt. H* 4. Jezus mnożył się w mądrości, i w leciech, i w łasce u boga i u ludzi, *Biał. Poſt.* 172. t. i. podraſtał, er nahm zu. Dzisieysze nasze marnotrawctwo nizkąd się nie mnoży, iedno z łakomſtwa. *Falib. S.* - §. *Arithm.* mnożyć, multipliciren. Mnożyć iednę liczbę przez drugą, ieſt to brać pierwszą tyle razy, ile w drugiey znayduie się iedności. *Jak. Art.* 1, 25. Mnożący, *multiplicator. Łęſk.* 2, 6, *Rs.* множи́тель, liczba przez którą się druga mnoży. *Solſk. G* 3, 78. mnożnik. - *§. mnożyć dzieci, rodzić, płodzić, Kinder zeugen. Był z Fauna i z Semeli Nymfy umnożony Acis, *erat creatus. Zebr. Ow.* 339. Tyś móy syn, iam cię dziś umnożył sobie. *J. Kch. Ps.* 2. Syn naymilszy z twey krwi umnożony. *Groch. W.* 466. Nie gwołiś oycze sobie mnie umnożył. *Groch. W.* 433. MNOŻENIE, - ia, *n.*, pomnażanie, das Vermehren, die Vermehrung. Mnożenie ptaſtwa domowego *Ross.* во́дъ. - *Arith.* ieden z pięciu sposobów rachowania, *multiplicatio. Solſk. G.* 3, 79. *Crn.* mnoshenje, mnoshitva; *Rs.* умноже́нïе, die Multiplication. *Łęſk.* 2, 6. Tablica mnożenia. *Łęſk.* 2, 45, Pytagoresowa, wieloraz, das Einmaleins. MNOŻYCIEL, - a, *m.*, *Boh.* Mnoʒitel; *Bs.* umnosgitegl; *Vd.* povezhavez, gmeravez; *Rs.* умножи́тель. - *Arith.* Mnożący i mnożnik są czynnikami mnogości, abo mnożycielami, *factores. Jak. Mat.* 1, 25. *Uſtrz. Alg.* 2, 168, *et* 2, 161.

Pochodz. *domnażać*, *domnożyć*, *namnażać*, *namnożyć*, *namnożny*, *pomnażać*, *pomnożyć*, *przemnażać*, *przemnożyć*, *rozmnażać*, *rozmnożyć*, *zamnażać*, *zamnożyć.*

M O.

MOC, - y, *ż.*, *Bh.* moc, *Sr.* 1. moʒ, moh, mocʒ; *Sr.* 2. moʒ; *Vd.* muzh, muezh, mozhnuſt, smoshneſt, samoshnoſt; *Crn.* mózh, muzh, mogozhnoſt (*ob.* *mogącość), *Cro.* móch, oblazt, jakozt; *Dl.* sznaga; *Rg.* mooch, jàkoſt; *Bs.* mócch, uzmosgenje, snaga, hrabroſt, jakóſt; *Sla.* moguchſtvo; *Ross.* мо́чь, крѣпь, могу́щество, область; *Ec.* мо́щь, могу́честь; cf. *Suec.* magt, *Anglos.* myht, maeth, meath, *Dan.* magt, *Angl.* might cf. *Ger.* mögen Adlg., *Ger.* Macht, *Lat.* magis, maieſtas; cf. *Hbr.* אמץ amas *robuſtus fuit*). die Macht, Kraft, Stärke, Gewalt. - a) mocność, siła, dużość, die Kraft, Stärke, das Vermögen. Ogień nie tym mnieyszéy mocy będzie, iż na rzecz trafi, która się ognia nie boi. *Gorn. Sen.* 336. Zal, gniew, smutek doda mocy siła, Srogiego raczey męża zniewol układnością. *Bardz. Tr.* 542. Szymon Czarnoksiężnik czynił się synem bożym, i mocą wielką bożą. *Sk. Dz.* 20. Bożek mocy, siły, *Crn.* Jodût). Lekarſtwo tym, którzy wnątrz na mocach poruszeni, iako na rozumie, na pamięci, na baczności, na mowie. *Sien.* 235. na wewnętrznych siłach, władzach, die innern Kräfte. O swoiéy mocy, = o swoiéy sile, bez cudzey pomocy, aus eigner Kraft, von ſelbſt. Nieść go do ciemnicy kazał, rozumieiąc, że się sam ruszyć nie mógł; ale on szedł o swéy mocy, a nieść się nie dał. *Sk. Zyw.* 1, 101. Otwie-

raią się drzwi o swéy mocy, wchodzi coś czarnego, iſkrzy z uſt ogień. *Oſs. Str.* 1. §. Moc *passiue*, ſtałość, niełacność odmianom, die Feſtigkeit. Wieża była téy mocy, że dobyć iey nie możono. *Ld.* Na moc budować. *Cn. Th.* 444. mocno). - §. brać moc, = brać gorę, mocnić się, wzbiiać się, Ueberhand nehmen, ſtark werden. Nasi zamek zapalili, a gdy ogień wziął moc, wnet Moskwa wytoczyli się ku bitwie. *Stryik.* 774. W 16 wieku wzięła moc sekta Nowochrzczeńſka. *Bielſk.* 518. Widząc król, iż Moſkiewſki, im daley tym więcey moc bierze, do króla Duńſkiego się udał. *ib.* 554. cf. mróz bierze, *ob.* brać). - §. Moc, = władza, die Macht, Gewalt zu etwas, über etwas. Mam od cesarza daną moc na śmierć i na żywot. Ona odpowiedziała: zabić możesz, ale dadź umarłym żywota nie możesz; tak masz mowić: dana mi moc na śmierć. *Sk. Zyw.* 2, 357. Porzucił każdemu w moc po tysiącu ludzi. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 8, 22. pod komendę oddał). Miał moc nad piwnicznymi. 3 *Leop. Gen.* 40, 3. władnął nad szynkarzami). Taką mocą rozgrzesza, iaką sam od drugiego ma. *Rys. Ad.* 68, *nemo poteſt plus iuris in alium conferre, quam ipse habet*; cf. trzeba pierwey mieć, abyś dał). - W mocy czyiey, = pod iego władzą, in jemandes Gewalt. Jeżli u kogo, u Muz to ieſt w mocy, Nie dopuścić zamierzchnąć cnocie w ciemney nocy. *Groch. W.* 532. Ze zapał ugasł, szalone chciwości Pod moc rozsądnéy dały się ſkromności. *Paſt. F.* 75. Polacy pozoſtałey dziewce Krakusa księſtwo w moc oddali. *Krom.* 37. Bolesław zamek w Łęczycy zbudował, i Semowitowi w moc go oddał. *Bielſk.* 150. Zle kiedy pospólſtwo poczyna wiele o sobie rozumieć, nie daiąc się iuż ſtarszym w moc *Petr. Pol.* 137. Nie w moicy to mocy, *Vd.* ni per mojei oblaſti). Pełna moc, pełnomocnictwo, umocowanie, plenipotencya, *Rs.* довѣренносшь. - §. Moc, przemoc, gwałt, Uebermacht, Gewalt. Tatarowie bacząc moc na się, sprawili się wszyscy w ieden uf. *Biel.* 468. Mocy miernie używay. *Cn. Ad.* 514, imeśmocnieyszy, tym bądź ſkromnieyszy). *Slo.* moc železo láme moc żelazo łamie, mus). - §. Mocą, = gwałtem, mit Gewalt. Mocą wypchnąć, wyrzucić, iak żabę z wierszy. *Cn. Ad.* 512. *aliter* mocą, = na fundamencie, cf. w ſkutku, kraft, vermöge, Mocą urzędu mego to uczyniłem. *Tr.* - *Vd.* is teſtamentu, savolo teſtamenta). Na mocy swoiéy władzy *Vd.* is svoje oblaſti. - b) *quantitatis:* moc, mnogość, liczność, gwałt czego, siła czego, eine gewaltige Menge. W porażce bitnych żołnierzy moc ſtracili. *Stryik.* 44. Z Afryki biorą moc zboża do Turczech i Judyi. *Pam.* 83, 60. Moc krwi przez dziesięć lat Troia lać mogąca, Tych czasów tylko rumy ukazuie dawne. *Otw. Ow.* 626. - *§. *Abſtr.* mocy, mocarſtwa, Kräfte, Mächte, *Rs.* власши. Ty ziemio, i wy rzéki i mocy podziemne, Bądźcie świadki tych umów. *Dmoch. Jl.* 1, 77. Racz boże powietrzne mocy powściągać, i wszyſtkie przeszkody i ucisſki od ludzi oddalać. *Wys. Al.* 481. - §. brzydka moc, = szpetny iak djaboł, eine abſcheuliche Figur, eine Fratze. Kazał Ezopowi rolą sprawować, nie chcąc téy brzydkiey mocy w domu chować. *Jabl. Ez. A* 4. Nie są iey tak tęſkliwe ieszcze same nocy, Zeby się przedadź miała brzydkiéy mocy. *ib.* 2. MOC *ob.* Modz *Infin. Verbi*; *Praes.* mogę. **MOCARKA, - i, *ż.*, mocna rządczyna, eine gewaltige Herrſcherinn (cf. mocarz). Mocarko, a wszech bitew bogini Minerwo. *A. Kchan.* 320. W człowieku są mocarki dziwne, popędliwość, boiaźń, żałość, radość. *J. Kchan. Dz.* 40. MOCARSKI, - a, - ie, od mocarzów, pańſki, herrſcheriſch, Herrſcher=. W mocarſkiéy ręce Minerwa lance trzymała świecące, Pod któremi drżą woyſka, miaſta woiuiące. *Jabl. Tel.* 338. Stałeś się mocnością ubogiemu; abowiem duch mocarſki, iakoby wicher popieraiąc ścianę. *Leop. Jes.* 25, 4; wściekłość okrutników była iako powodź podwracaiąca ścianę. *Bibl. Gd.*). Łupy mocarſkie. 1 *Leop. Jes.* 53, 12, zwycięzcy). MOCARSTWO, - a, *n.*, pańſtwo, panowanie. *Cn. Th.* potencya, die Herrſchaft, Gewalt, Macht; *Rs.* могущесшво. MOCARZ, - a, *m.*, *Bh.* mocnař, monarcha); mocą celuiący, ein Mächtiger; Gewaltiger. Samson męſtwem i siłą, mocarz nigdy niesłychany. *Sk. Zyw.* 2, 1. Samsony, Alexandry, Baltasary, Herkulesy, byli tacy mocarze, że się ze lwy, z smoki i z innemi okrutnemi zwierzętami łamali a biiali. *Rey Zw.* 62 *b*. Gdy uyrzeli Filiſtynowie, iż umarł Goliat, mocarz ich, pierzchnęli. *Radz.* 1 *Sam.* 17, 51. *Bibl. Gd.* Nie może żaden sprzęta mocarzowego rozszarpać, ieśliby pierwey mocarza nie związał. *W. Marc.* 3, 27. *Bibl. Gd.* Aniołów pismo ś. zowie mocarzami i zaſtępem Pańſkim. *Karnk. Kat.* 20. Posyła Bóg do panny nielada anioła, Lecz mocarza swego, cnego archanioła. *Pieś. Kat.* 3. - §. potentat, pan wielki, ein großer Potentat. Bog podal książęta na pomordowanie, a pobił sługi z mocarzami, a mocarze na ſtolicach ich. *Bibl. Gd. Judyt.* 9, 2. W *mocarzoch zbawienie prawicy iego. 3 *Leop. Ps.* 19, 7. w *potentaciech. 1 *Leop.*). Mocarza nie gnieway; Mocarz rozgniewany ſtraszny. *Cn. Ad.* 512. cf. nie ſkładay się z dworem, bo przypłacisz worem; cf. Nie mieszay się sielſka sobako między dworſkie; Nie gray myszko z kotkiem; Nie wygrasz z nim; Ugrozisz mu; Ucszynisz mu; Zaymiesz mu kaczki na błocie). MOCEN *ob.* Mocny. *MOCKA, - i, *ż. dem. nom.* moc, eine kleine Kraft. *Viriculae* mocki, siłki. *Mącz.* MOCNIEĆ, - iał, - ieie, *Neutr. ndk.*, MOCNIĆ SIĘ *Recipr.*, mocnym się ſtawać, dużeć, ſtark werden, ſich verſtärken. Kozieł odtąd rosł, i mocniał w trzodzie. *Wad. Dan.* 159. Którémi się pańſtwa wszczynaią sposobami i mocnieią. *Psalmod.* 15. Im dłużey mówił, tym się głos w nim mocni, I boiaźń uſtąpiła z twarzy mu widoczniey. *Jabl. Tel.* 322. Sam w sobie żal, dawnemi mocni się siłami. *Bard. Tr.* 104. Miecz sami na się obracamy, a sąsiady się mocnią rządem i pokoiem. *Teatr* 45 *d*, 10. cf. zmocnić się. MOCNIĆ co, *Activ.*, umacniać, wzmacniać, ſtärken, verſtärken; befeſtigen; *Bh.* mocniti, mozniti, zmocniti, zmocnowati; *Vd.* mozhneishati; obmozhiti, pomozhneishati; *Cro.* jachiti, temeliti). Skutecznie mocnią zdrowie z laty Rozmaitego rodzaiu sałaty. *Mon.* 70, 801. Serce swe zmocni, że mu nie słabieie z boiaźni. *Jer. Zb.* 353. Sprawiedliwość tron królewſki mocni. *Goſt. Gor.* 125. MOCNIUCHNY, - a, - e, *intensiv. adj.* mocny; *forticulus Mącz.* mächtig ſtark. MOCNO *Adv.*, *Bh.* mocně; *Sr.* 1. wulzy (cf. wielce), jara, jaru (cf. iary); *Slo.* naramně; *Vd.* mozhnu, slu, pre-, cf. prze-), hudu; *Cro.* kruto, jako; *Rs.* мочно, очень, голѣмо, плошно, вплошь, довѣлà; *Ec.* зельнѣ, зѣльно, зѣло (cf. siła), довѣла (cf. cało). весьма, очень, велми, silnie, bardzo, *pr. et tr.*, kräftig, ſtark, feſt, ſehr. Dobry to szewc, dobrze, mocno i pięknie robi. *Teatr* 29 *c*, 55. Dzień i noc kuryerem biegnąc, mocnom

nom się sfatygował. *Teatr* 8 *b*, 28. Brat Wc Panny był bliźniakiem, i mocno do niéy podobny. *Teatr* 29, 41. Będę iuż czekał, ale mi się mocno ieść chce. *Teatr* 2 *c*, 49; gwałtem). Mocno żądam *Ec.* прежеляю; mocno pożądany, *przeżądany прежеланный, благовождѣлѣнный. Strasznym ogniem goreię do niéy; ale to iak wszyscy djabli, *alias* mocno. *Teatr* 6, 33. Mocno, dobyway mocy, przyłoż pałców. *Cn. Ad.* 513. Hrabia Montſort, = *Mocnogórny. *Birk. Dom.* 23; *Mocnogorſki, *ib.* 24. Wybiera sobie prokuratorów, którym onę swą rzecz mocno w ręce daie, którą aby wygrali, nie żałuie im dosypać. *Glicz. Wych. N* 3 *b*, usilnie im zaleca, albo też umocuie, upoważnia do tego). MOCNOBOKI, - a, - ie, boków mocnych, ſtarkſeitig; *Ec.* благобочный. MOCNOMYŚLNY, - a, - e, - ie *adv.*, myśli mocnych, *Vd.* mozhnoumen, *subſt.* mozhnoumnoſt. MOCNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* mocnoſt; *Slo.* možnoſt (*ob.* Możność); *Sr.* 1. krutoſcź; *Crn.* mogozhnoſt; *Vd.* mogozhnuſt, mogozhnoſt; mogozhlivoſt, mozhnuſt, smoshnoſt, samoshnoſt, mahtekaſt, mahtek; *Sla.* moguchſtvo; *Bs.* jakóſt; *Rs.* могутство, прочность, плотность; *Ec.* могучесть; moc, siła, silność, *dużość, die Macht, Kraft. Ku poznaniu mocności końſkiéy i to zależy, czy ieſt śmiały, nogami ziemię grzebie . . . *Cresc.* 525. Stałeś się boże mocnością ubogiemu, mocnością niedoſtatecznemu w udręczeniu iego. *Leop. Jes.* 25, 4, twierdzą ubogiemu, zamkiem nędznemu. *Bibl. Gd.*). Bog sam będzie ucieczka nasza, nadzieia nasza, mocność nasza. *W. Poſt. Mn.* 308. Napełniy nas odrobinami twego męſtwa i mocności, w któréy wszyſtkie krzywdy wytrwasz. *Sk. Kaz.* 178. Na àpoſtołach mocność kościelna ieſt fundowana. *Hrbſt. Art.* 112. Mocność i pewność wywodu. *Hrbſt. Nauk. B* 4 *b*. MOCNOSERCY, - a, - e, *Vd.* mozhnoserzhen, ſtarkherzig, *subſt. Vd.* mozhnoserzhnoſt. MOCNOWIERNY, - a, - e, *Vd.* mozhnoveren, terdoveren, *subſt.* terdovernik. MOCNY, MOCEN, - cna, - cne, *Bh. et Slo.* mocný; *Sr.* 2. możni; *Sr.* 1. moczné, możny, mozny, kruté; *Vd.* mozhen, mogozhen, mogozhn, mogozh, mogozhan, mozhan, samoshen, mahtig, silen, terdn, ſtanoviten; *Crn.* mózhn, mogozhn, mozhan, terdan; *Cro.* mochën, ják, sez'ok; *Rg.* mochní, moçchjan, jâk, jâki, jamaccjan, jakoſtan; *Sla.* jàk, jaki; *Bs.* mochjan, jaki, snasgjan, hrabren; *Rs.* мочный, мочень, могучїй, могутный, благомощный, молодцоватый, могутникъ, крѣпышъ, здѣльный, матерый, прочный, плотный, плотноватый; *Ec.* мощный, мощенъ, незыблемый; silny, *duży, tęgi, mächtig, ſtark, kräftig. Mocny lew, mocne wino, mocna niewiaſta, mocnieyszy czas, który ie trawi, nad niego mocnieyszy człowiek, który go umie zażyć. *Mon.* 66, 255. Kto mocnieyszy, ten lepszy. *Birk. Zam.* 31, *Opal. sat.* 94; *Slo.* kdo wládnegſſi, ten ſilnegſſi. Mocnieyszemu mocny uſtępuie; mocnieyszemu trudno się oprzeć. *Cn. Ad.* 513. Bóg nasz mocenci nas wyswolić! *Rey Pſ. H* 8. Mocnym być, mieć z to mocy, przemagać *Ec.* можествовати. Mocne przedsięwzięcie *Vd.* terdnu, sriesnu priedvsetje). Poznałem, że on w tych wszyſtkich naukach ieſt mocny. *Boh. Kom.* 3, 29, biegły, gruntowny). Mocne trunki. *Cresc.* 345. Kto czego mocnego ſkosztuie, w czym in-

szym smaku mało czuie. *Cn. Ad.* 375. Ale też to nadto mocny ieſt ten bilet. *Teatr* 5 *c*, 26, tęgi, oſtry). Familia iego ieſt mocna; nicbym nie wſkórał. *Teatr* 13 *c*, *B*, liczna, znaczna). - Mocny, krzepko na mieyscu ſtoiący, nieruchomy, ſtały, iak wryt ſtoiący. *Cn. Th.*, feſt, unbeweglich. Armida, miaſto mocne w Mezopotamii. *Sk. Dz.* 483, twierdza, cf. twardy). Z natury mocne miaſto, które abo na górze, abo wodą oblane ſtoi. *Papr. W.* 1, 153. Suchą nogą po morzu, iako po ziemi mocnéy szedł. *Sk. Zyw.* 1, 434, po lądzie, po tęgiéy ziemi, *Rs.* матерая земля. - *§. Nie ſtanął do sądu ani przez się, ani przez swego mocnego człowieka. *Sax. Porz.* 54, t. i. umocowanego, plenipotenta, durch ſeinen Bevollmächtigten. MOCOWAĆ co *cz. ndk.*, silić, natężać, *Sr.* 1. mocuju, mocujem, cf. *Gr.* μογειν, anſtrengen. Darmo sobie gardło mocuię, ona dziś nie przyydzie. *Teat.* 56 *d*, 4. - *§. Woźnego mocować. *Tarn. Uſt.* 85, gwałt mu wyrządzać, gewaltthätig behandeln, *Sr.* 1. moczuyu cogo. - Mocować się, - ał, - uie, *recipr. ndk.*, silić się, pasować się, walczyć z kim, kämpfen, ringen, ſeine Kräfte mit jemanden meſſen; *Bh.* hrdlugi ſe, hrdlowati ſe, cf. gardłować; *Rg.* jaccitise; *Vd.* se samuezh, se ſkushati, ſkusitise, se s'kom pipati, se metati, tergati, tepſti; *Cro.* boritisze; *Rs.* бороться. Oto mąż mocował się z nim aż do zarania; który widząc, że go przemodz nie mógł, obraził żyłę lędźwi iego. 1 *Leop. Gen.* 32, 25. Z nieprzyiacielem, i z trudnością niesposobnego mieysca mocować się im przychodziło. *Krom.* 465. Tak się długo mocował z wodą, że nie zginął, i z morſkich nawałności na brzeg wyszedł. *P. Kchan. Orl.* 1, 141. MOCOWANIE, = w zapasy chodzenie, walczenie, das Ringen, Kämpfen. Za pasy chodząc z Anteuszem, mocowaniem go przemógł. *Otw. Ow.* 606, *Sr.* 1. moczwano *coactio*. MOCOWNIK, - a, *m.*, zapasnik, co się mocuie z drugim. *Włod.*, *Dudz.* 45, *Vd.* metauz, pipavez, pardegauz, pulesh, der Kämpfer, Ringer (*Sr.* 1. moczuwar *coactor*).

Pochodz *pod słowem Modz*, *mogę*.

MOCYA *ob.* agitacya, die Motion. - §. *in iure* ruszenie do wyższego sądu, die Apellation. *Włod.*, cf. promocya.

MOCZ, - u, *m.*, *Bh. et Slo.* moč; *Sr.* 2. mokſch; *Sr.* 1. motź, mocź, źtźant; *Bs.* misgesg; *Rg.* mixesc, bûrex (cf. *Lat.* mingere; cf. *Vd.* mozhilu, = polewka, podlewa; *Crn.* mozhur, *Hg.* motsar, = błoto, kał); *Rs.* моча. cf. *Suec. et Jsl.* Miga, Niederſ. Mige, *Anglos.* migan, mighta, cf. *Lat.* meiere, *Gr.* μιχειν, ομεχειν); mokrz, der Urin, der Harn; wodniſta, słona, oſtréy woni ciecza, wyprowadzaiąca z ciała zbytnie cząſtki oleyne, solne i ziemne. *Zool.* 40. Mocz czyli uryna oddziela się w ciele przez nerki, i wypędza się przez macharzynę. *Krup.* 2, 126, *Kirch. An.* 61, *Spicz.* 262. Wół bieżąc mocz puszcza. *Haur Sk.* 324. *MOCZNY, - a, - e, moczony, przemoczony, eingeweicht, geweicht. Przyprawił łaźnię, do któréy rozmaitych ziół mocznych w kotliki i w garnce nakładł. *Biel. Św.* 261 *b*. MOCZOCIĄG, - u, *m.*, moczociąg do wypuszczania moczu, *catheter*. *Perz. Cyr.* 2, 6. Jak moczociąg do pęcherza wprowadzić? *ib.* 245. MOCZOWY, - a, - e, *Bh.* močowý, od moczu, Urin=, Harn=. Macharzyna moczowa. *Krup.* 2, 120. Kanał moczowy. *Zool.* 40.

MOCZADŁO, - a, *n.*, MOCZARA, - y, *ż.*, *Bh.* močidlo *palus*; *Crn.* mozhur; *Hg.* motsar); bagno, kałuża, der Sumpf. Jako gdy z uschłych moczar i rozparów ziemnych Skwar słońca powietrze napruszy. *Zab.* 14, 166. Osuszył moczadła. *Staś. Num.* 2, 214, *Rs.* мочало, мочальцо, мочалка wiecheć z kory lipowéy). MOCZYĆ, - ył, - y, *cz. ndk.*, zmoczyć, umoczyć, namoczyć *dk.*, maczać *czfl.*, *Bh.* močiti; *Rs.* мочить). - *§. *Intr.* Mokrzyć, pissen, harnen. Za każdą razą, gdy na koniu iachał, moczył krwią. *Dyk. Med.* 4, 355. - §. Mokro czynić, naß machen; *Bh.* močiti, zmočiti, zmačeti, smočjm, smáčjm; *Sr.* 1. maczjam; *Crn.* mozhiti, mozhèm, makam; *Vd.* mozhiti, smozhit, vmakati, pomakati, namakuvati, mokriti; *Cro.* mochiti, makati, mákam, machem; *Bs.* smocitti, squassiti, ftápati, natapiti; *Rg.* mocitti, mocijm, umocitti, smocitti, umaakam, umakati; *Ross.* мочи́ть, мочу̀, макать, макнуть, макáю, мачу̀, смочить, смачивать, измочить. Moczący *Ec.* мокротворный. Ognia nie oducsysz, aby nie palił, wody, aby nie moczyła. *Birk. Zyg.* 16. - *fig.* Gdzieś poyrzał, krzywdy moczyły się łzami. *Groch. W.* 260. O wszystkim mi donosił, a iemu za to mordę moczyłem. *Teatr* 17, 44, poiłem go). Jako wół Nabuchodonozor trawę iadł, i moczył się po rosie. *W. Post. W.* 2, 291. - §. Nogi moczyć, die Füße (im Fußbade) waschen, ein Fußbad nehmen. *Kluk Rosl.* 2, 276. Podług różnych wad, przy kąpielach, w inszym czasie dnia można nogi moczyć, lub różnego kąpania zażywać. *Krup.* 1, 221. - §. Moczyć co w czym, = namaczać, eintauchen, einweichen. Ziołka zawikłanéy substancyi, ażeby sposobnemi się stały do destylowania, powinny bydź przez kilka dni moczone. *Krup.* 5, 17, moczenie *maceratio.* *Kruml. Chy.* 82, *Rs.* мочка, вымочка. Moczenie konopi, das Einweichen, Rösten, Wässern des Hanfs, pospolicie odbywa się w dole napełnionym wodą. *Jak. Art.* 3, 216. Czas do moczenia lnu naylepszy iest Marzec. *Przędz.* 11. Konopi, ani żadnego przędziwa nie masz dopuścić moczyć w stawie. *Haur Ek.* 42. - *fig.* Ledwie świat niestateczny zoczą, W gorzkości zaraz duszę swoię moczą. *Chrość. Job.* 18. Natura uciechy nasze w smutku i goryczy moczy i przetrawia. *Mon.* 70, 593. Dobrego ma sługę, co w kuflu ięzyka nie moczy. *Mon.* 76, 770, nie piie, nie moczymorda). MOCZYCIEL, - a, *m.*, moczący, *Crn.* makâvz, der Naßmacher, Einweicher. MOCZYDŁO, - a, *n.*, a) moczadło, bagno, kałuża, w któréy len, konopie moczą, der Sumpf, das Wasser, worin Hanf, Flachs, geweicht wird, die Röste, Flachsröste, Hanfröste; *Bh.* močidlo. Mieysce na moczenie konopi, powinien być dół zwany moczydło, albo *moczuła.* *Przędz.* 40. (*Cro.* mochilnicza lana, *fasciculus lini aqua maceratus*). Konopie nałożone w moczydło, nakryte słomą, przyciśniy drzewem i kamieniami. *Jak. Art.* 3, 217. Za igrzysko Dunaiec i San miawszy z Bugiem, Dzisiay mię w iednym lichym moczydle konopi Nieszczęsny kurcz i moia nierostropność topi. *Pot. Jow.* 64, cf. przepłynąwszy morze w Dunaycu utonął). - *§. Ognia piekielnego, żadne moczydło, nawet naywiększe, potłumić nie może. *Bzow. Roz.* 65, woda go nie zgasi, niezgasisty). MOCZYDLNY, - a, - e, od moczydła, bagienny, kałużany, Sumpf=. Jeziornych, moczydlnych wód wilgoci smrodliwe, powietrze każą. *Sien.* 477. MOCZYWĄS, - a, *m.*, MOCZYMORDA, - y, *m.*, *Bh.* močhuba, molek; *Ger.* ein Naßkittel; piianica wielki; gęba u niego iak cholewa; Leie iak na kamionkę; Kufel mu patrzy z oczu; Kufel, ein Saufaus. Piiał do północy moczywąs z swoią drużyną. *Min. Ryt.* 4, 232, *Teatr* 43 *c*, 25, *Comp. Med.* 410, *Mon.* 75, 590. Opuszczam już tych dymowąchów, moczywąsów, suszykuflów, którzy na cudze objady i flaszki czatuią. *Mon.* 71, 357.

Pochodz. pod słowem: *Moknąć.*

MODA, - y, *ż.*, *Sr.* 2. moda; *Vd.* shega, ushanza, navadnost; *Cro.* shega; *Rs.* мода, обычай, поведенïе; die Mode (z Francuzkołac.). Moda wyraz przedtym nie znaiomy, oznacza nowy sposób działania, wszczęty od znacznych, naśladowany przez niższych. *Kras. Pod.* 2, 215, zwyczay nowy, nayczęściéy obcy, czyli to co do stroiu, czyli mieszkania, stołów, usłużenia, porządków domowych i wszelkiego rodzaiu kształtów, którémi się zmysły nasze bawią do czasu. *Kras. Zb.* 2, 177. Moda iest sposób na nowo używania rzeczy, należących do wygody, potrzeby lub ozdoby. Postać przerobionego sprzętu iest w modzie, gdy iest w zażywaniu powszechnym. Jedno powszechne to tylko iest prawo mody: tak teraz noszą; albo też: iuż tego przestano nosić. *Jez. Wyr.* Moda iest tyran, który prawa daie. *Zab.* 15, 410 *Zabł.* Wielki świat idzie za modą. *Teatr* 13 *c*, 191. Z modą się świat obraca, wyszedł rozum z mody, Trudno walczyć z tłumem, Niech będzie rozum głupstwem, a głupstwo rozumem. *Kras. List.* 169. Do mody stosować się należy, aby uchodzić za ludzi umieiących żyć. *Teatr* 19 *b*, 7. Częstokroć bydź głupim potrzeba dla mody. *Nar. Dz.* 3, 42. Naylepiéy tak chodzić, iako kędy moda. *Pot. Arg.* 89. Francuzczyzna w modzie, a zatym i nasze listy piątno mody na sobie noszą. *Kras. Pod.* 2, 110. To teraz w naywiększéy modzie. *Teatr* 22 *b*, 52. Interes iest w modzie, a zysk we zwyczaiu. *Teatr* 48 *b*, 28. Teraz to w modę poszło, źle o drugich mówić. *Teatr* 15 *c*, 5. Miłość małżeństwa, chociaż nie iest w modzie, przecięż gdy była, miała swoie wdzięki. *Zab.* 13, 373. Dawny zwyczay młodym szaleć, to gorsza, co za naszego wieku w modę wchodzi, że starzy szaleią. *Teatr* 2, 116. Rzeczy istotnie potrzebne nigdy nię wyydą z mody. *Pam.* 83, 389, *ob.* Modny, modnie, modniś, modziasty.

MODEL, - elu, *m.*, *MODELUSZ, - u, *m.*, *Crn.* modèl; *Vd.* model, modou, podoba; *Sr.* 1. pjedznamo; *Bs. et Sla.* kalup (cf. kadłub); *Cro.* forma, zlevalka, *Dl.* tvorillo (cf. tworzydło); *Rs.* модéль, образецъ (cf. obraz), образчикъ; z *Francuzkołac.* modele, modulus), das Modell. Modelusz, oryginał rzeczy każdéy, którą kunsztem naśladować pragniemy. *Kras. Zb.* 2, 179. Model budowania, kształt, konterfekt, wizerunek. *Cn. Th.* Model drzewiany abo malowany, rysowany, budowania całego wnątrz i z wierzchu. *ib.*, abrys). Planta ta służyć może za model, według którego trzebaby stawiać wsi. *Swith. Bud.* 488. Obił wszystko blachami złotemi robotą foremną, według modła i prawidła. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 6, 35. Takiéy był wcale formy naypiérwszy kapelusz, Z niego następca przeiął ninieyszy modelusz. *Zab.* 12, 72. Gdzie się tylko iaka w stroiu moda wszczyna, Już ci z niéy cała bierze modele kraina. *Zab.* 12, 64. Przeciąg ten krótki panowania twego, chcą mieć za model przyszłego. *Pilch. Sen.* 6. Z pism perydycznych naysła-

wnieyszy u Anglików Spektator, modelusz wszyſtkich naſtępuiących. *Kras. Liſt.* 50, wzór). Monarchowie są poddanych modele, Jch oni przewodniczym śladem zawsze chodzą, Pod wielkiemi się królmi wielcy ludzie rodzą. *Nar. Dz.* 1, 130, iaki pan, taki kram). Nie sięgaymy w głąb czasu, Oto nam na iawi Przytomnych ieszcze mężów żywy model ſtawi. *Zab.* 10, 323 *Kniaź.* MODELOWAĆ *cz. ndk.*, w glinie modele wyciſkać, modelliren, *Ross.* вылѣпить (cf. wylepić). Modelowanie лѣпка. MODELOWNIK, - a, *m.*, *Rs.* лѣпщикъ, лѣпильщикъ, der Modellmeiſter. MODELOWY, - a, - e, wzorowy, *Rs.* образцовый. MODERACYA, - yi, *ż.*, *z Łac.*, die Mäßigung, wſtrzemięźliwość, umiarkowanie, mierność, cnota trzymaiąca żądze na wodzy. *Kras. Zb.* 2. 179, *Boh. Kom.* 4, 185. MODERAT, - a, *m.*, wſtrzemięźliwy, der Enthaltſame, Gemäßigte. Moderat, żeby w ciele wysuszył zbytnie wilgotności, Krew' puszcza, purgans bierze, co trzeci dzień pości. *Pot. Jow.* 69. Którzy są moderaci, ci wolną i lekką ſtarość miewaią; mierzioność zaś w każdym wieku przykra. *Bud. Cyc.* 5. (MODEREK *ob.* Modrak). MODEROWAĆ *cz. ndk.*, miarkować, pomiarkować, umiarkować, moderiren, mäßigen. MODEROWNY, - a, - e, moderowany, do moderowania, mogący być moderowanym, gemäßigt, moderirt. *Mon.* 69, 442. MODESTYA, - yi, *ż.*, przymiot człowieka, znaiącego się na sobie, a szacuiącego innych, pochodzący z uwagi na własne niedoſkonałości. *Kras. Zb.* 2, 179, ſkromność, die Beſcheidenheit. Przyzwoita grzeczność nie ubliża modeſtyi moiéy. *Teatr* 6 *b*, 35.

1) MODŁA, - y, *ż.*, *Bh.* modla forma; *Vd* furm, predklad, poduba; *Rs.* образецъ, *ob.* Model, Modelusz); modła do uſtawienia proſtego słupów, muru, ścian. *Cn. Th.*, die Bleywage, Richtwage *pendule*. *Stas. Buff.* - *Fig.* Model, wzór, prawidło, fosa, die Richtſchnur, das Modell. Prawo ieſt modła, którą się uznawa, co ieſt sprawiedliwego, a co niesprawiedliwe. *Gorn. Sen.* 253. Prawo ieſt modłą, podług któréy ludzie w społeczności mieszkać i żyć maią. *Gorn. Wł. G* 4 *b*. Życie Chryſtusa ieſt iako modła, abo wizerunek żywota chrześciańſkiego. *W. Poſt. W.* 47. Stolica twoia będzie prawidłem albo modłą, proſtuiącą króleſtwo twoie. *Bzow. Roz.* 79. - 2) MODŁA, - y, *Bh.* modla, *Crn.* malik, *Cro.* molvan, bolvan, *deus fictus*, bałwan; ein Götzenbild. Modlił się bogom; a była tam iedna modła złota, przed którą klęczał, która modła się ruszyła. *Biel. Sw.* 142 *b*. Przy Libusy grobie udziałali Czechowie iednę modłę, chłopa na koniu, z szczérego złota, a zwano ią Zelu. *ib.* 138 *b*. - 3) MODŁA, - y, *ż.*, modlitwa, prośba do boga (*Rs. et Ec.* мольба, = uniżona prośba), das Gebet. Złożywszy ręce na krzyż, modłę czynił. *Sk. Żyw.* 2, 402. Oycowie nasi na téy górze modłę czynili, a wy powiadacie, iż w Jeruzalem ieſt mieysce, gdzie ma być modła czyniona. 1 *Leop. Joan.* 4, 19. Achab służył Baalowi, i dawał mu modłę. *ib.* 3 *Reg.* 16, 31. MODLARZ, - a, *m.*, *contemtim* od modlenia, bałwochwalca (*Bh.* modlař *idolatra*; modloſlužebnjk, = bałwochwalca; *fem. Bh.* modlařka; *adj.* modlařſký, = bałwochwalſki; modlařſtwj, modloſlužba, modloſlužebnoſt bałwochwalſtwo). Baal nie dbał na one modlarze. *Leop.* 3 *Reg.* 18, 29. *MODŁEK, - łka, *m.*, który się modli, zawiesiwszy się komu ze szyi, albo klękaiąc przed nim, *flagitator. Mącz.*, ein zudringlicher Bitter.

MODLIĆ się, - ił, - ł, *reclpr. niedokonane*, *MODLAĆ się, *MADLAĆ się, (Modliwać się *frequ.*, *Bh.* modliti ſe, cf. *Bh.* medle *quaeso, amabo*); *Slo.* modlim; *Sr.* 2. modliſch ſe; *Sr.* 1. modlu ſo; *Vd.* moliti, molituvati, moleduvati, shelnu prositi, shebrati (cf. żebrzeć); *Crn.* modlit, moliti, môlem, shebrâm (molęduvam *flagito*; molęti, = ofiarować, podawać); *Cro.* moliti, mòlim; *Sla.* moliti, mollim, moliti boga; *Hg.* imádom; *Bs.* moliti; *Rg.* molliti, mollitise, pomollitise; *Rs.* молить, молю, молиться, помолиться, богомольствовать (молебствовать śpiewać Te Deum); *Ec.* молитвовати, молитствовати, modlić się bogu, świętym, beten. Młodym robić, mężom rządzić, ſtarym modlić się przyſtoi. *Cn. Ad.* 507. Ty usłuchasz boże, prośbę ludu, którą się *modla na mieyscu tym. *Budn.* 1 *Reg.* 8, 30. Faryzeuszowie po rynkach, na rogach madlali się. *Pot. Pocz.* 581. Gdyś się ty madlał z płaczem, iam ofiarował twoię modlitwę panu. 1 *Leop. Tob.* 12, 12. Nad konaiącymi gorąco się modlono. *Kanc. Gd.* 163. Przy tym ołtarzu zwykł on się madlać. *Morszt.* 199. Tobiasz częſto modliwał się. *W. Tob.* 12, 12. Przed każdą potrzebą długo się modliwał Chodkiewicz. *Birk. Chod.* 2. Częściéy się modliwał za żywych, niż za umarłych. *Birk. Dom.* 151. Bogu modlić się mamy. *Karnk. Kat.* 389. *Slo.* ľahko ſa člowek modlí, keď ſa mu dobre wodí, cf. ma chléb rogi). *Slo.* kdo ſa modlit newge, nech na more jde, cf. do boga, gdy trwoga, *ob.* Modlitwa). - *§. Boga modlić, *Rs.* молить бога, n. p. Wiele iałmużn czynił, a boga zawsze modlił. *Birk. Chm. B* 2. Chryſtusa boga naszego modl, aby nas zbawił. *Pim. Kam.* 242, proś modlitwą). Tego, któregoś porodziła panna, iako miłosiernego, nie przeſtaiąc, modl. *ib.* 242. - Smotrzyſki braciom swoim łaſki w duchu świętym uprzeymie modli, życzy i winszuie. *Smotr. Ap.* 1. - *Jron.* Częſto słychamy, kiedy się za niemi modlą, bogday z piekła nie wyyrzał, to mi odjął, tego mi nie zapłacił, to mi odgraniczył. *Fallb. Dis. S* 2. - §. Modlić się człowiekowi, prosić kogo bardzo, pokornie, przebóg, supplikować, *Rs.* молить, demüthig bitten, inſtändigſt, vor und nach Gott bitten. Porwano Euſtachiuszowi żonę; modlił się o nię, i prosił pokornie ręce ſkładaiąc, aby na boga pomnieli, a onéy mu tak wielkiéy żałości nie czynili. *Sk. Żyw.* 2, 196. Nie przykrzę się, nie modlę się z przyiaciół żadnemu, Mam ia do woli z Sabińſkiéy intraty. *Hor.* 1, 299. Mężnie się bronić nieprzyiaciołom, nikomu się nie modlić. *Warg. Cez.* 77. Nikomu się nie modlił, ani płakał, iedno żałosny głos wypuszczał. *Sk. Dz.* 48. Modliwałem się synom moim. 1 *Leop. Job.* 19, 17, modliłem się. 3 *Leop.*). Skoro się dowiedział, że się odſtrzelił od niego Filip, upadła mu myśl, modląc się nieprzyiacielom, poddał się im. 1 *Leop.* 2 *Macch.* 13, 23. MODLICIEL, - a, *m.*, modlący się, der Beter; *Bh.* modlitelnjk; *Crn.* molitnek; (*Vd.* obmolnik, namolnik, = *adorator*); *Rg.* molnik, molitegl; *Bs.* molitegl; *Cro.* molitel; *Rs.* молебникъ, молельщикъ (pielgrzym), богомольщикъ (bogomódlca), поклонникъ; *Ec.* молитвенникъ, молитель,

молебникъ. Intercessorami, przyczyńcami, modlicielami są święci, a Bóg dawcą. *Smotr. Lam.* 204., przez świętych do boga); *w rodz. żeńsk.* Modlicielka, *Cro.* moliteliсza; *Rg.* molitegliza; *Rs.* молитвенница, богомольщица; *Ec.* молебница, молительница. *MODLISTY, - a, - e, Modlitewny, Gebet=; *Bh.* modliſtý. Modlista kaplica, gdzie się modły odprawuią. *Petr. Hor. B.* 4. MODLITEWKA, - i, *ż.*, *dem. nom.* modlitwa, *Bh.* modlitbička; *Crn.* molituvza; *Cro.* molitvicza, ein Gebetchen, cf. paciorek). Dnia iednego pewne mówili modlitewki. *Boh. Djab.* 2, 57, między inszemi modlitewkami... *Pim. Kam.* 108. MODLITEWNIA, - i, *ż.*, MODLITEWNICA, - y, *ż.*, MODLITEWNIK, - a, *m.*, *Bh.* modlitebnice; *Vd.* molitna hisha; *Rg.* pomolisete; *Rs.* мольбище, молитвенникъ, часовня, часовенка; *Ec.* молителище, молбище, молитвенница, молитвенное мѣсто; mieysce, gdzie się modlą, kapliczka, ołtarz od modlenia, modlnica, der Ort zum Beten, das Bethaus, die Betstube, das Betzimmer. Teraz proszę, póydź zemną do modlitewnice, Gdzie mam bogom ślubione zyścić obietnice. *Pot. Arg.* 779. Weszła do modlitewnicy swoiéy. *W. Judit.* 9, 1. Uczynił Salomon wnętrzny dom modlitewnicy, aby była świątnica świętych. *Leop.* 3 *Reg.* 6, 16. Na około modlitewnika. *Budn.* 1 *Reg.* 6, 5. Udziałał ubłagalnicę abo modlitewnicę ze złota. 1 *Leop. Ex.* 37. - *§. Modlitewnik, modlitewniczek *zdrbn.*, modlitwy, modlitewki. *Cn. Th.*, książka modlitw, das Gebetbuch; *Vd.* molitve bukve, molitoune bukve; *Rs.* молитвенникъ, молитвословъ, часовникъ, часословъ; *Ec.* молитвенникъ книга, молитвословецъ, требникъ *ob.* trebnik. MODLITEWNY, - a, - e, od modlitw, Gebets=, Bet=; *Bh.* modlitební; *Rs.* молитвенный (cf. молебенный, молебный od modlitwy dziękczynnéy, n. p. Te Deum laudamus; молительный suplikuiący, молительное письмо suplika). Wszedł do domu modlitewnego. *Bud.* 1 *Chron.* 28, 11. MODLITWA, - y, *ż.*, *Bh.* modlitba; *Slo.* modlitba; *Sr.* 1. modlitwa, proſtwa; *Sr.* 2. batowane, batowanſtwo; *Crn.* molitva, molituv; *Vd.* molitva, molitje, shebranje; *Cro.* molitva, molba, molenye; *Sla.* molitva; *Bs.* molba, molitva; *Rg.* molba, molitva; *Rs.* мольба, молитва (2. prośba), молитвословіе (молебенъ, молебствіе Te Deum laudamus; kanony albo *molebny. *Pim. Kam.* 309), das Gebet. W modlitwie iest obcowanie i rozmowa z bogiem. *Sk. Zyw.* 2, 96. Modlitwa, podniesienie serca ku bogu. *Karnk. Kat.* 379, *Radz. Z. P. M.* 37. Modlitwa z panem bogiem w swych potrzebach umawia się. *Hrbst. Odp. R r* 6. Goraiące a żałobliwe modlitwy. *Rey Pst. N n n* 3, modlitwy zapalone. *ib.*, *ob.* strzeliste). Turcy ksztaltną postawę rozmaitą pod czas modlitwy biorą, zakładaią ręce, chylaią się, czołem biią, chwieią głową. *Klok. Turk.* 192. Komu modlitwa nie smakuie, ten niech po morzu żegluie. *Cn. Ad.* 356, *Slo.* kdo ſa modlit ne wge, nech na more ide, niebezpieczeństwa nauczą nabożeństwa; do boga, gdy trwoga). Modlitwa Pańska, *s* pacierz, Oycze nasz, *Ec.* господская молитва, господня, отченашъ, das Gebet des Herrn. - §. Modlitwy, Modlitewki, *plur.* książki, w których modlitwy są. *Cn. Th.*, *ob.* Modlitewnik, das Gebetbuch. MODLNICA, - y, *ż.*, modlitewnica, der Betort, das Bethaus. Do ciebie pobieżą, iako do modlnicy. *Birk. Kaw.* 14. MODŁOCZYŃCA, - y, *m.*, który modlitwy czyni, der Beter. Urząd modłoczyńców. *Petr. Pol.* 2, 150.

Pochodz. *namodlić się*, *pomodlić*, *przemodlić*; *bogomódlca.*

MODNIS, - ia, *m.*, fircyk modny, ein Modenärrchen. Jak młodemu skąpcem, tak staremu modnisiem bydź nie przystoi. *Teatr* 22, 10, *Zab.* 12, 69. Bodayeś przepadł modnisiu! *Teatr* 43 *c*, 4; *w rodz. żeńsk.* modnisia, *Ross.* модница. MODNIE, MODNO *adv.*, wedle mody, modisch, nach der Mode. Nie piie inaczéy tylko modnie, bo go za każdym razem trzeba do domu zanieść; gra modnie, bo zawsze przegra; pożycza modnie, bo nigdy nie oddaie; ieździ modnie, bo niedawno babę zatratował; kochał się modnie, bo nikt o tym nie wiedział, na reszcie ślub wziął modnie, bo bez księdza. *Teatr* 29, 89. Młody kawaler kuso, modno, opięto przybrany. *Kras. Pod.* 2, 24. Stroyno a głodno, modno a chłodno. *Zegl. Ad.* 241. - *§. Robiąc nowe koło, młynarz ma przestrzegać, aby wychodziły modno abo zupełnie cewy z palcami. *Solsk. Arch.* 82, t. i. zgodnie, w proporcyi, in Uebereinſtimmung. MODNIEĆ *niiak. ndk.*, zmodnieć *dk.*, stawać się modnym, modiſch werden. Właśnie na nasze nieszczęście, kiedyśmy nayubożsi, tośmy zmodnieli. *Kras. Pod.* 2, 70. Poetyka teraz całe się wyleniła i zmodniała. *Mon.* 73, 134. MODNOCHODNY, - a, - e, modnie czyli podług mody się noszący, ſich nach der Mode tragend. Nie rzucay na psa sadła, z przysłowia mówicie, A czemuż modnochodne inaczéy czynicie? *Łącz. Zw.* 7. **MODNOGRZECZNY, - a, - e, modiſchgalant. Powiadaią modnogrzeczni, iż śmiać się z drugich, iest to ton wielkiego świata. *Kras. Pod.* 2, 105. *MODNOŻYYSKI, - a, - ie, żyiący podług mody, modiſch lebend. *Mon.* 71, 525. MODNY, - a, - e, *Rs.* модный, modiſch (cf. modziasty). Kiedy on mniéy dba o nią, ona umiera dla niego; kiedy ona nim gardzi, on się do niéy umizga; oy modne głowy! *Teatr* 52 *d*, 86. Był niemodny, lecz dobry, wiek stary. *Zab.* 15, 521. - §. 2*) Modny, stosowny, zgadzaiący się, übereinſtimmend. Modna liczba albo sprawna palców u koła iest, kiedy żaden palec nie zachodzi na obrot cewów niezupełnych; a takie koło zowią modne koło. *Solsk. Arch.* 64.

MODRAK, - u, *m.*, modrzeniec, chabrek, bławat, rodzay rośliny kwieciſtéy, maiącéy listki kwiatu rozmaitego gatunku. *Dyk. Med.* 4, 379, die Kornblume. *Sien. wykł.* Modrak między żytem, niektórzy zowią *moderek. *Mącz.*, *Bh.* modrak, charba, chrpa; *Crn.* rojèze; *Vd.* shitna rosha; *Rg.* modrùgliza; *Bs.* sagasilje; *Rs.* лоскутной цвѣтъ, василекъ, синюха. Bławat, który chabrkiem, modrzeńcem i modrakiem mianuiemy, czworakiego rodzaiu znayduiemy. *Syr.* 1175. MODRAWY, - a, - e, - o *adv.*, na modry pochodzący, *Bh.* namodrý, zamodralý, pomodralý; *Sr.* 1. namodrowity, namodré; *Vd.* veshneukast, plavoten; *Rs.* голубоватый (cf. gołębi), синеватый, cf. siny), bläulig. Wąż się z iadu wspina, A swe piersi modrawe nadymać poczyna. *A. Kchan.* 43. Jako wody morskie widzą się z daleka modrawe, tak i boginie morskie teyże są barwy. *Otw.*

Ow. 448. MODRO, *adv. adj.* modry, *Bh.* modře, błękitno, bławatno, blau. Modro farbuiący *Rs.* синильникъ, синильщикъ. MODROBLADY, - a, - e, bladomodry, wodniſtéy farby, bławy, blaßblau, meerblau, *Sr.* 1. wohdowé. Hiszpańſkiéy rzéki Betys woda modroblada. *Bardz. Luk.* 31 *et* 99, *Mon.* 75, 595. MODROOKI, - a, - ie, oczu modrawych, *Bh.* modrooký), blauäugig. Modrooka Junona. *Tward. Pasq.* 47. Modrooka Minerwa. *Dmoch. Jl.* 1, 11, *ib.* 1, 33. MODROŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* modroſt; *Crn.* mudroſt; *Sr.* 1. modrencza; *Bs.* modróſt; *Rg.* modrizza; *Rs.* синета, синь, синка, *ob.* sinośc. MODRY, - a, - e, *Bh.* modrý; *Sr.* 1. modrý, modré; *Sr.* 2. modri; *Crn.* mudr, môdr; *Vd.* muder, veshneu, *vulg.* plavi (*ob.* płowy); *Cro.* mòder, modri, mavi; *Bs.* modar; *Sla.* modar, pláv; *Rg.* modar, modra, modro; *Rs.* синій, cf. siny, blau, bławatny, błękitny zupełnie. *Cn. Th.* Chodziła w barwie niebieſkiéy, to ieſt, modréy. *Biel. Sw.* 40. Lilia pomiędzy modrych fiołków. *Anakr.* 81. Farba modra Berlińſka, Berliner Blau. *Kruml. Chy.* 494. Farba modra górna, *Rs.* голубецъ, Bergblau. Kolor iéy odbiia błękitnie; ale ba modry ieſt, iako się zwykło proſto gadać. *Zab.* 11, 182. Modra góra, iedna z Bieszczadzkich. *Ład. H. N.* 44. MODRZEĆ, - ał, - eie, *neutr. ndk.*, Modrzyć się *recipr.*, *Bh.* modrati, zmodrati; *Sr.* 1. wo-modřam; *Rg.* modrittise; *Bs.* modritise; *Cro.* modrimsze; blau werden, modrym się ſtawać, sinieć, n. p. Jeden poraził go pięścią przeklętą, Tak że mu śliczne smodrzało lice. *Miaſk. Ryt.* 57. MODRZENIEC, - ńca, *m.*, *ob.* Modrak. - §. 2) ryba morſka, *glaucus. Plin.* 9, 16, der Meerſtichling, ein Seefiſch. *Cn. Th.*, *Chmiel.* 1, 626. - §. 3) *Consolida regalis*, Ritterſporn, oſtróżki, ziele ś. Katarzyny, modrzeniec zwane, że kwiecie ma modre. *Urzęd.* 101. *MODRZENIOWE lasy. *Gaw. Siel.* 360, *ob.* Modrzewowe. MODRZEW', - ia, *m.*, *MODRZEŃ, *Bh.* modřín, dřín (*ob.* dereń); *Sr.* 1. złó-wrencżże drewo, *ob.* ſkowronek; *Vd.* mersezna, merzesnovu drevu; *Crn.* mézêsn; *Rs.* лиственица, der Lerchenbaum, drzewo piérwszéy wielkości, iodle i sosnie podobne; liście albo kolce są tylko iak nitki, miękkie; wyraſtaią po sześć w kupce z iednego guzika. *Kluk Rośl.* 2, 28. (cf. keder). Topor oſtry w *modrzeniu. *J. Kch. Dz.* 164. - *fig.* Runął ach, modrzew' wielki téy korony, Na rum którego zadrżały tryony, Modrzew' który gałęziami Nade dwiema przewyższał morzami. *Tward. Misc.* 103. MODRZEWNICA, - y, *ż.*, ziele *andromeda. Linn.*, *Jundz.* 236, *Chamae paruae*, ziele modrzewnica, którą drudzy chcą bydź bagnem. *Syr.* 600, ma liſteczków gromadkami pełno, równie iak na modrzewiu. *ib.* MODRZEWOWY, - a, - e, od modrzewia, Lerchenbaum-, Lerchen-; *Bh.* modřínowý, dřínowý; *Rs.* лиственничный. Modrzewowa gąbka, agaryk, Lerchenſchwamm; *Crn.* mushènze; *Rs.* лиственничная губа, gatunek grzyba rosnącego na modrzewiu czyli modrzewowym drzewie. *Dyk. Med.* 4, 380, *Urzęd.* 14. Modrzewowa żywica, iż bywa brana miaſto terebintowéy, zowią ią też terpentyną. *Sien. wykł.*, Lerchenharz, *Vd.* pulpah. MODRZYĆ, - ył, - y, *cz. ndk.*, *Boh.* modřiti; *Rs.* синить, modrym czynić, blau machen, blau färben.

MODZ, MÓC, mogł, mogli, może, mogę *med. ndk.*, *Bh.* mocy, albo moct, mohl, můžeš, mohu; *Slo.* můžem; *Sr.* 2. mož, mogl, ja mogu, tů možoſch, won možo; *Sr.* 1. mož, ſamož, možu; *Crn.* mosh, mogl, môrem; *Vd.* mozhi, moreti, morit, samoreti, mogèl, mogeu, mogla, mórem; *Cro.* mochi, mogel, mozi, morem, moguch jeszem; *Hg.* meglehet; *Rg.* mocchi, mògu, *Bs.* mocchi; *Sla.* mochi, mogao, mogla, moglo, more, moresh, mogu; *Rs.* мочь, возмочь, могу; *Ec.* мощи, могу, моществую, мощенъ есмь; cf. *Ger.* mögen, Macht, *Jsl.* meèga, *Suec.* *màga, ma; *Dan.* maa, monne, *Anglos.* magan, *Angl.* may, cf. *Gr.* μεγας, *Lat.* magnus, *Hg.* magas *altus*, *Gr.* μογειν *laborare*, *tolerare*, *Hbr.* מעוז maos *robur*); können, vermögen. a) *cum Infinitiuo:* mogę, = zdołam, wydoływam, mocenem, nie ieſt mi niepodobno, ieſtem w ſtanie, ich kann. Chce kąsać, choć nie może, i dziko się sroży. *Bardz. Tr.* 235. Kto nie ieſt architektem, może bydź mularzem, Może bydź cyrulikiem, kto nie ieſt lekarzem. *Dmoch. Szt. R.* 87. Tak ieſt, mężem, mężem, i iak może być doſkonałym ze wszech miar mężem. *Teat.* 13 *c*, 10, niepodobna być doſkonalszym). Wszyſtko to może nie bydź, wszyſtko to bydź może. *Pot. Arg.* 701. Tak wielka zgraia djabłów go opętała; mógł kto wierzyć, że wszyſtko piekło nań wſtąpiło. *Birk. Dom.* 19. Sędziowie nie mogą nikogo na gardło sądzić, bez iego wiadomości. *Star. Dw.* 19, nie powinni). Już na to ſtrony nic więcéy przykładać nie będą *moc (modz, mogli). *Stat. Lit.* 179. Rychléy w obozie ſtrzęli, niżli coby się działo, obaczyć *możono. *Warg. Cez.* 71. (*Gerund.* = można było). Przeszłego lata owies był niepomału drogi, a nakoniec ani go doſtać *możono. *Gor. Dw.* 202. We dnie iechać nie *możono. *Sk. Zyw.* 326. Choć go szukano, naleść go nigdzie nie *możono. *ib.* 2, 409. - *Gramm.* Mogący tryb, *potentialis. Kopcz. Gr.* 1, 68. Chorował na piersi, oddechu wolnego mieć nie **mogłe. Chodk. Koſt.* 83, nie mogące). O okolicznościach tu być *mogłych. *Kluk Zw.* 1, 57. - §. *cum ellipsi Infinitiui:* können, vermögen. Kiedy tego nie możemy, co chcemy, chcieymy co możemy. *Cn. Ad.* 346. Kto tego dopiąć, czego chce, nie może, Niechay chce, co ma raczéy i co może. *Paſt. F.* 146. Jak możemy, nie iako chcemy. *Cn. Ad.* 302. Nie wszyſtko możemy, co chcemy. *Cn. Ad.* 719. Błaznuy iak chcesz, ia tobie radzę iak mogę. *Dzwonk. A* 2. Nie mogę na co patrzeć, czego słuchać; Przykro mi, ledwiem żyw, to śmierci mi się równa; *Dobrzem żyw na to; *Dobrzem żyw to słysząc, widząc. *Cn. Th.* 506. - §. *absolute* modz, silnym bydź, ſkutecznym, ſkutkować, ſtosownéy mocy bydź, *z to bydź, dokazywać, przemagać, ſtark ſeyn, kräftig ſeyn, vermögen, die Kraft haben, wirken, gelten, ausrichten. Na téy wyspie białogłowy walczą szpadami, i mogą tak wiele iak mężczyzny. *Boter* 51. Jeszczeście nie mogli, ale ani teraz ieszcze możecie, iż i teraz ieszcze ieſteście cielesnymi. 1 *Leop.* 1 *Cor.* 3, 2. Bogactwa wiele mogą, *Cn. Ad.* 31, pieniądze wszyſtkiego dokażą, mieszek pan). Patrzaycie, co łzy białogłowſkie mogą, Miękczeią na nie rycerze zuchwali. *P. Kchan. Jer.* 101. Jeśli co z lichem nabożeńſtwem mogą, Stawiane świece twemu obrazowi, Weź w swą opiekę dziecinę ubogą. *ib.* 307. U Turków pieniądze bardzo wiele mogą. *Warg. Radz.* 131.

On wiele może u pana ekonoma. *Teatr* 54 *c*, *B* 2, wiele waży, znaczy, wpływa). Solon tych, którzy u okrutników nieco mogli, a w wadze byli, liczmanom przyrównawał. *Kosz. Lor.* 175 *b.* Wiele może na woynie fortuna. *Warg. Cez.* 147. Wiele ten może, kto sam sobą mądrze władnie. *Zab.* 12, 216. Siła przygoda może, a w iednéy godzinie, Albo raczéy w minucie wiek ludzki upłynie. *Groch. W. B.* Chcieć i moc, iedno to u niego było. *Warg. Wal.* 226. Chce modz, czego nie może, kto ma mocy siła. *Bard. Tr.* 130. Co mógł Polak i co iego sława, przed oczy kładę. *Jabł. Buk.* Dumny faworyt Carowéy, rad był pokazać, iż i on mógł wiele w Polszcze. *Uſt. Konſt.* 1, 67. Ludzie południowi więcéy mogą rozumem, a północui więcéy mogą dużością ciała. *Petr. Et.* 86. Nie wiele prośby moie na twym oycu mogą, Ale póydę do niego. *Niemc. P. P.* 82. Nic ten nie może, kto umrzeć nie może. *P. Kchan. Jer.* 563. Tak wielka była możność Nowogrodzan, iż to przysłowie u nich było pospolite: kto może przeciw bogu i wielkiemu Nowogrodu? *Stryik.* 513. O Amfionie powiadaią, że tak wiele mógł cytrą i ſtronami, że kamienie do iego się grania schodziły. *Otw. Ow.* 225, t. i. tak mocen był na cytrze, er war ſo ſtark auf der Zither, vermochte damit ſo viel, daß ... Jaſtrząb okrócony piérwszego roku mało może ku chwytaniu ptaków. *Sien.* 291. – §. *Conſtructio obsoleta:* Część mnie dobywali od młodości moiéy; wżdam iednak nic mi nie mogli. 1 *Leop. Ps.* 128, 2, nie zmogli. 3 *Leop.*, *Rs.* смóчь, сморамь, nie wſkorali przeciw mnie, ſie konnten mir nichts anhaben. Skoro rozumie człowiek, iż na zatrefunowanie iakieś dawno przedtym myślono, mało albo nic *mu się może. Gorn. Dw.* 164, t. i. nie można na nim impressyi czynić, man kann ihm wenig anhaben, wenig Eindruck auf ihn machen. – *Obsol.* póki mogąc, iako mogąc, = póki można, iak można, ſo lange, als möglich; ſo gut, als möglich. Świętopełk synom rozkazał konaiąc, aby na Krzyżaki woynę podnosić, poki mogąc, ociągali się. *Krom.* 276. Włodzimirz umyślił się bronić, a gwałt niesłuszny Witołdow iako mogąc słuszną obroną odbiiać. *Stryik.* 467. – §. 2) Nie mogę nie, podług Łacińſkiego: *non poſſum non*, = nie mogę inaczéy tylko, = muszę (koniecznie), ich kann nicht anders als, kann nicht umhin, ich muß nothwendig, ich muß. Człowiek cnotliwy nie może tego nie czynić, co czyni, bo nie byłby cnotliwym, kiedyby zaniechał to czynić. *Gor. Sen.* 439. Mówił zemną w sposób taki, że nie mogłem troſkliwych nie powziąć myśli. *Zabł. Dz.* 72. – §. *niemogę, = choruię, *ob.* niemodz. – §. Może być, może, *adverbialiter*, *uide suo loco.*

Pochodz. *moc*, *mocarka*, *mocarz*, *mocarſki*, *mocarſtwo*; *Mocny*, *Mocno*, *Mocnić*, *mocnieć*, *mocniuchny*, *mocność*, *mocować się*, *mocownik*; *niemoc*, *niemocny*; *omacniać*, *obmacniać*; *pełnomocny*, *pełnomocnik*; *przemoc*, *przemocować*; *umacniać*, *umocnić*, *wszechmocny*, *wszechmocność*, *wszechmogący*, *zmacniać*, *zmocnić*, *zmocować*, *wzmacniać*, *wzmocnić*; *możny*, *można*, *może*, *możność*, *możnorządca*; *domagać*, *domodz*; *pomagać*, *pomodz*, *pomoc*, *pomocny*, *pomocnik*; *przemagać*, *przemodz*, *przemoc*, *wielmożny*, *wielmożność*; *wymagać*, *wymodz*, *wzmagać*, *zamagać*, *zamodz*, *zamożenie*, *zamożny*, *zapomagać*, *zapomodz*, *zapomożenie*; *wspomagać*, *wspomożenie*; *zmagać*, *zmodz*, *zmożenie*, *niezmożony.*

MODZEL, – u, *m.*, *Bh.* mozol *callus*; *Slo.* mozol, hrubla kuže od bila; *Sr.* 1. mozel, podranicza; *Crn.* masûl, shûl; *Vd.* mosel, shulk, oshulk, shulink; (*Cro.* mozol, = wrzód); *Cro.* sià, súly; *Dl.* xuly; *Bs.* sgjug; *Rag.* xûgl; (*Sla.* mozúli, = karbunkuł choroba); *Rs.* мозóль (мосóлъ gnat wielki wołowy); naroſtek twardéy ſkóry na ręku od roboty ciężkiéy, lub na nogach od chodzenia, martwak, twardzizna, odtręt, odciſk, nagniotek (*ob.* Mozoł), die Schwiele, harte Haut vom Arbeiten an den Händen, vom Gehen an den Füßen. Modzele abo brodawki, które bywaią na ręku i na nogach z roboty, albo z chodzenia. *Urzęd.* 253. Lekarſtwo na zganianie brodawek i modzelów. *Sleszk. Ped.* 68. On nie wie, co to ieſt, modzelami swemi, Dorabiać się, pracować rękoma własnemi. *Klon. Wor.* 55. – §. 2) Modzela herb, *idem quod* Bończa. *Kurop.* 3, 33. *MODZELOWSKI, roſtrucharz; może się brać tak iak Truchla, za handlarza, końmi oszukuiącego ... *Alb. n. W.* 11.

Pochodz. *mozoł*, *mozolić*, *mozolić się.*

*MODZIASTY, – a, – e, Modny, modiſch. Dawniéy nie było tych wymyślnych i modziaſtych ſtroiów. *Haur Sk.* 33. Modziaſte towary. *ib.* 92. Niech pokaże moda, czegoby nie trzeba, Nie odradzi modziaſtym i sam anioł z nieba. *Łącz. Zw.* 6.

MOGIŁA, – y, MOGIŁKA, – i, *ż.*, *dem.*, *Rs.* могила, могилька (*Rs. et Ec.* могильникъ, могилякъ grobarz; *Sr.* 1. Mogelin, *Ger.* Mügeln *oppidum Misniae*, cf. *Ger. obs.* Möller, *hodie* Mal, *Sax. Inf.* Mael, *Talm.* מוליה *agger*). a) Mogiła samorodna, = pagórek. *Cn. Th.*, ein Hügel, Erdhügel. – §. b) z ziemi usypana, osobliwie nad grobem, ein Erdhaufe, beſonders Grabhaufe, Grabhügel; *Sr.* 1. nametana kupa; *Ross.* могильница, курганъ, курганчикъ, *ob.* kurchan). Ciało Wandy milę od Krakowa na *wydałym mieyscu pochowali, tymże kształtem iako i oycu usypawszy mogiłę; ztądże wieś przy niéy leżąca, nazwiſkiem *Mogiła* i po dziś dzień słynie. *Krom.* 58, *Dyk. G.* 2, 165. – Poyrzysz na groby i smutne mogiły, Które w przeszłych pięciu lat syny twe pokryły. *Groch. W.* 530. *poet.* mogiła, = grob, das Grab. Skonam na ich ręku; żale ich zakopią wraz zemną w mogiłę. *Teatr* 5, 140. – §. 2) ogólnie: mogiła, = kupa, ein Haufen, eine große Menge auf einem Haufen. Filozof żyw ieszcze ksiąg swoich mogiłą przywalony zoſtaie, zagrzebiony w myślach swoich. *Zab.* 8, 161. Więcéy niżli tysiąc mogił, albo kup niemałych zboża popsowanego. *Wez. Zap. B* 4. Te drobne proszki, których okiem doyrzeć nie można, są w saméy rzeczy, iak mogiłki iakie, z których każda ieſt z wielu inszych ieszcze drobnieyszych proszków ułożona. *Rog. Doś.* 1, 25. Mogiłka kretowa. *Tr.*, ein Maulwurfshaufen. (*Rs.* могилище wielka mogiła, mogiliſko; могильной камень grobowy kamień). MOGIŁA *herb.*, mogiła czworograniaſta; krzyże dwa na bokach; trzeci na śrzodku iéy; na hełmie ſtrusie pióra. *Kurop.* 3, 33, ein Wappen. MOGILNICZY, – ego, *m.*, *Rs.* могильникъ, grobarz, der Todtengräber. *Tr.* MOGILNICA, – y, *ż.*, miaſto w Rawſkim. *Dyk. G.* 2, 165, eine Stadt in der W. Rawa. MOGILNO, – a, *n.*, bogate opactwo

Benedyktynów w woiew. Kaliſkim. *Dyk. G.* 2, 165, eine reiche Benedictinerabtey in der W. Kaliſch, cf. Mohiłów). MOGILNY, - a, - e, od mogiły, Erdhügel=, Grabhügel=; *Rs.* могильный.

*MOGŁY *ob.* Modz, moc.

MOGUNCKI, - a, - ie, od Moguncyi, Mayntzer, Payntz=, *Bh.* Mohućký. Arcybiſkupſtwo Mogunckie. *Wyrw. G.* 208. Arcybiſkup *Moguntyńſki. *Uſtrz. Kruc.* 1, 133. Arcybiſkup *Moguntineńſki. *Kosz. Lor.* 138. MOGUNCZYK, - a, *m.*, z Moguncyi rodem, der Mayntzer. MOGUNCYA, - yi, *Bh.* Mohuć, *Ger.* Payntz, ſtolica ſtanów elektorſtwa Moguńſkiego, w cyrkule Renu niższym. *Dyk. G.* 2, 166.

MOHIŁÓW, - a, *m.*, znaczne miaſto Lit. w woiew. Mściſławſkim. *Dyk. G.* 2, 166, ztąd: Ekonomia Mohiłowſka. *ib.* - §. Mohiłów, miaſto w Podolſkim. *ib.*, Städtenamen. MOHYLNA, - y, *ż.*, małe miaſto w Mińſkim. *Dyk. G.* 2, 166, ein Städtchen in Litthauen.

MOIE *ob.* Móy.

*MOIŻE, *Moyże; Folwark w Inflanciech Meiżami zowią. *Gwag.* 414. Moyże tym się maią dadź, ktorzy w służbach ſtatecznie trwaią. *Nar. Chod.* 1, 169, *not.* „z Łotewſkiego ięzyka, toż samo co folwarki, dwory", ein Vorwerk, cf. Maierz.

MOKNĄĆ, moknął *et* mokł, moknie *neutr. idntl.*, zmoknąć, umoknąć *dk.*, *Bh.* moknauti, mokl, moknu, zmoknauti; *Slo.* moknu; *Sr.* 1. moknu, moknem, zmoknu; *Cro.* moknem, mochvarenszem; *Rg.* kisnuti, okisnuti; *Bs.* quaſsitise; *Rs.* мокнуть, мóкну, смóкнуть, измóкнуть; *Ec.* мокрѣю, мокну; *Bh.* mok ciecza, płyn, cf. mknąć); naß werden, feucht werden. Gdy komu nogi zmokną, obmyć ie w letniéy wodzie. *Krup.* 5, 19. Skoro zmoknę, cóż mi po opończy! *Pot. Syl.* 133. Zły gospodarz, co w domu zmoknie. *Cn. Ad.* 1353, *Slo.* mokné galo dach, przemokł do szczętu). Wlekliśmy się iak zmokli żórawie. *Jabł. Buk.* Q 2. Karczemuy iunak ma konexyą z bobrowym ogonem, że póty ieſt wielki i dzielny, póki moknie w trunku. *Mon.* 73, 309. - §. b) Moknę w wodzie, namakam, moczą mię, mięknę, *maceresco. Cn. Th.*, eingeweicht seyn, weichen. - §. c) *fig.* We łzach moknąc, śmierci wygląda. *Pot. Arg.* 211, t. i. płynąć, tonąć, in Thränen schwimmend. MOKRA, - y, *ż.*, rzéka na pograniczu Pruſkim wpadaiąca do Wisły. *Dyk. G.* 2, 168, ein Fluß an der Preußischen Gränze. MOKRADLA, MOKRZADLA, - i, *ż.*, mokrota, mokrość, die Nässe, die Feuchtigkeit; *Bh.* mokřina; *Slo.* močarina, močař, močidlo; *Hg.* motsár). W ten czas Libiyſkie kraie mokrzadli pozbyły Przez gorąco, i wielce suchęmi się ſtały. *Otw. Ow.* 64. Do Wisły wſkoczył; co się dzieie duszy Nie wiedzieć; snadź się w pieklo z téy mokrądli suszy. *Kchow. Fr.* 150. Mokradla zbytnia ziarn macice niszczy. *Haur Sk.* 9. - §. 2) Mokry grunt, wilgotne mieysce, mokradlina, feuchter Boden. Behemot leży pod cieniem w iamie trzciny na mokradli. *Radz. Job.* 40, 16, w ſkrytościach trzciny i błota). Na górach, i bydło i drzewa lepsze bywaią, niżli w mokradlach. *Petr. Et.* 87. Przeſtrzegam, aby w błotny abo na mokrzadli zagon, daremnie nie rzucano ziarna. *Haur Sk.* 23. Rzeżucha rośćie na mokradlinach i mieyscach wodniſtych. *Syr.* 1138. W nizinach i na mokradlinach roſtą olsze.

Cresc. 486. - §. 3) Mokradła *plur. neutr.*, słota, nasses Wetter, Regenwetter. Trafiły się długo z wiosny mokradła. *Haur Sk.* 23. MOKRO *adv.*, *Bh.* mokře; *Rs.* мокрò, *opposit.* sucho; naß, feucht. Mokro tu. Mokro co chować. Mokro przyłożyć. *Cn. Th.* **MOKRODEPTES, żaba Πηλοβατης, *Przyb. Batrach. Homer.*, ein Frosch in der Batrachomyomachie, cf. bagnoch. **MOKRODZIW, - u, *m.*, wodny dziwotwor, ein Meerungeheuer. On na Delfinie między ryb szeregiem Rozgania morſkich mokrodziwów bydła. *Morszt.* 20. MOKROŚĆ, - ści, *ż.*, MOKROTA, - y, *ż.*, *Bh.* mokrost; *Sr.* 2. mokschosch; *Sr.* 1. mokrosćź, mokrota; *Vd.* mokrota, mokruta, mokruſt, mokriua, vlaga; *Cro.* mokrina, mochvarina, mòchvar, mochvárnoszt; *Bs.* mokróſt, mokrina, mocjarglina; *Rs.* мокрóта, подмочка (мокрóта flegma, мокрóтина ślina); *Ec.* мокрость, мокрóта, *oppos.* suchość), die Nässe. Woda zimno ſtracić może, a mokroty nie może. *Zebr. Zw.* 2. Mokrość, = czas mokry, dżdżyſty (*oppos.* susza), nasses Wetter, Nässe der Witterung. *Cn. Th.* MOKROSNIEŻYSTY, - a, - e, - o *adv.*, schneenaß, feucht und schneeig. Zima długa, mokrośnieżyſta. *Haur Sk.* 39. **MOKROWŁOSA ranna zorza. *Otw. Ow.* 201, rosiſta, naßhaarig. MOKRY, - a, - e, *Bh.* mokrý, močalowitý; *Sr.* 2. mokri, mokschi; *Sr.* 1. mokry; *Vd.* moker, mokruten; *Cro.* moker, mochváren; *Rg.* mókar; *Bs. et Sla.* mokar; *Rs.* мокрь, мокрый; *Ec.* мокренный (*Syr. Arb.* מקר *aquam terrae immisit*), *oppos.* suchy (cf. wilgotny), naß. Przy suchym drzewku i mokre goreie. *Bratk. R.* Mokra śmierć, = śmierć pod wodą, utonienie, ein nasser Tod, Tod im Wasser, Ertrinken. Uszli żelaza, a mokra ich śmierć i ślepe pożarły zatopy rzéki nieubłaganéy. *Tward. Wład.* 235. Mokra śmierć wodze woyſka Faraonowego ſtarła czerwonemi wiry. *Groch. W.* 10 *et* 436. Mokra śmierć ich poda w słonych wod zatopy. *Groch. W.* 436. *MOKRZ, - u, *m.*, mącz, uryna, szczyny. *Mącz.*, der Urin. *MOKRZA, - y, *ż.*, ciecza, płyn, etwas Flüssiges. Rozpalone żelazo kowal topi w wodzie, to zatym pryſka zamoczone, i popiſkuie, w mokrzy ciepłéy zagrążone, *in trepida unda. Zebr. Ow.* 302. - 2) Mokrza *ob.* Mokrzyca. MOKRZAWY, - a, - e, wilgotny, nwilżony, befeuchtet, feucht; *Bs.* mocjargliv; *Rs.* мокроватый. - Wioſka mała, lecz zdrowa, z czyſtych wód mokrzawa. *Hul. Ow.* 161. MOKRZEC ziele *ob.* kurzy Ślep drugi *et* Sporyż wielki. MOKRZKO, - a, *n.*, miaſto w Sieradzkim. - 2) Miaſto w Krakowſkim. *Dykc. G.* 2, 168, Städtenamen. MOKRZYĆ, - ył, - y, *cz. ndk.*, *Bh.* mokřiti, zmokřiti; *Vd.* mokriti, smozhiti, namozhiti; *Bs.* mokriti, mokritti, misgjatti; *Rg.* mixatti, omokritti; *Cro.* czukati, szczati; *Dl.* misati, buritisze; *Rs.* мочить; moczyć, namaczać. *Cn. Th.*, netzen, naß machen. - §. Mokrzyć, szczać, o zwierzętach, harnen. Koń dziś ieszcze nie mokrzył. Mokrzyć się, = *ut* pomokrzył się w łóżku, = zeszczał się, podlał, hat sich bepisst (cf. ryby w łóżku łowić). Lekarſtwo to dzieciom mokrzącym i usikaiącym się w pościele użyteczne. *Syr.* 145. MOKRZYCA, - y, *ż.*, MOKRZA, - y, *ż.*, choroba w ogonie u cugowych bydląt. *Bndtk.*, eine Krankheit des Schwanzes bey dem Zugviehe. cf. *Rs.* мокрéцъ parch końſki w nogach i pod kolanami, die Rappe, eine Pferdekrankheit (*Ross.* мокрица ſtonóg ſklepowy).

MOKRZYDŁO, - a, *n.*, mokradlina, mokry grunt, nasser Boden. Zbłądziwszy przez skały się przedziera, Przebywa mokrzydła, pnie się na opoki. *Kras. Off. H* 3 *b.* MOKRZYNY, MOKRZYZNY, MOKRZYSKA, *plur.*, mokre mieysca. *Cn. Th.*, mokrzydla, mokradla, nasser Boden. Topola podoba sobie na mokrzyznach. *Jak. Art.* 3, 162. - §. 2) Mokrzyzna, mokrota, mokrość, die Nässe. Tych, którzy przy ogniu się grzali suknie ieszcze mokre były; onego, który na modlitwie przez noc był, żadnéy mokrzyzny na sobie nie miały. *Birk. Dom.* 83. - §. 3) Mokrzyny, kąt gdzie szczą. *Tr.*, ein Pißwinkel. MOKRZYSKA, - ysk, *plur.*, miasto w Krakowskim. *Dyk. G.* 2, 168, eine Stadt im Krakauischen. MOKWA, - y, *ż.*, (*Bh.* mokwati *madere*), mokrość, wilgoć wielka, die Nässe. Nie masz dachu na tak przesiętą mokwę. *Pot. Pocz.* 466. Woli w polu niewczasu zażywać i mokwy Dla sławy, niżli w domu siedzieć bez sławy spokoynie. *ib.* 543.

Pochodz. *domoknąć, domakać; namoknąć, namakać, omoknąć, omakać; pomoknąć, pomakać; przemoknąć, przemakać, przemokły, wymoknąć, wymakać, zmoknąć, zmokły; mocz, moczociąg, moczadło, moczara, moczydło, moczydlny, moczywąs, moczymorda, moczyć, maczać; domoczyć, domaczać; namoczyć. namaczać, omoczyć, omaczać, omaczalny; pomaczać, pomoczyć; przemaczać, przemoczyć, rozmaczać, rozmoczyć, rozmoczki; umaczać, umoczyć, wmaczać, wmoczyć, wymaczać, wymoczyć; zmaczać, zmoczyć, zamaczać, zamoczyć.* - §. *miękki, mięknąć.*

MÓL, - a, *m.*, *Bh.* mol; *Slo.* mol; *Sr.* 1. mola, *Sr.* 2. mohla; *Crn.* molov, mòl, saplivk; *Vd.* mol, mul, mou, sapliuk; *Cro.* mòl, zaplyùvek, grizlicza; *Dl.* moly, grisicza, uplyuvak; *Hg.* moly; *Sla.* moljac, strixie, stricsak; *Bs.* cmogl, griziça, gagriça; *Rg.* grizlica, grizica; *Rs.* моль, мáшень, прусàкЪ, маракáнЪ, кожеѣдЪ, плевóкЪ; *Dan. et Norv.* möl, *Celt.* mola, cf. *Lat.* molere, *Hbr.* מולל molel *succidens*, מול mul *circumcidere*, cf. *Ger.* Milbe), die Motte, die Schabe, *tinea*, bardzo drobny gatunek ćmy, czyli motylów nocnych gąsienica; pospolicie w odzieży nieprzewietrzanéy lęgnie się. *Zool.* 148. Mól kożuchowiec. *Ład. H. N.* 108, die Pelzschabe; suknowiec. *ib.*, die Kleiderschabe; Mól ulowy, motylek pszczołom bardzo szkodliwy, pospolicie ie ćmami zowią. *ib.*, die Bienenmotte, Honigschabe. Słabe to dobra, co ich rdza i mól gryzie. *Falib. R.* 3. U żydów stroiów siła mole gryzą. *ib. M* 3. Czas na kształt mola pisma te podziurawił. *Pilch. Sen.* 10. Jak mól w księgach zawsze siedział. *Jabl. Ez.* 71, Bücherwurm. - §. 2) *transl.* Mól, rupie, zgryzota, utrapienie, frasunek, nagender Kummer, heimlicher Wurm, Gewissensbisse ꝛc. Los życia ludzkiego zgryźliwy, a wszystkim pospolity, malujemy w tym przysłowiu: każdy ma swego mola, co go gryzie. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 91, *Sło.* každi naylepsug wi, kdě ho čo kusé a swrbi, *Vd.* vsakiteri vie, kei ga zhreul tishi); każdy ma swoie rupie; iednego to, drugiego owo gryzie). *Min. Ryt.* 3, 327, *Biał. Post.* 113, *Teatr* 49, 14 *et* 18 *b*, 15. Kogo gryzie mól zakryty, Nie w smak mu objad obfity. *Rys. Ad.* 23. Nie raz mól cichéy zgryzoty, Mścił się taiemnéy w tym sercu niecnoty. *Kniaź. Poez.* 2, 223. Zawsze nieprawość ma swoiego mola, ten gryzie wewnątrz. *Wad. Dan.* 33. Nowy się mól zalągł w iego głowie, i coraz strachu nabywał nowego. *Wad. Dan.* 119. Nie tail się z tym, nie chcąc w sumnieniu mieć mola. *Off. Str.* 3, *Past. F.* 330.

*MOŁCZANKA, n. p. Wszak mówią, że mołczanka nikogo nie puszy. *Zimor. Siel.* 254, cf. *Rs.* молчанїе milczenie.

MOLCZARZ, - a, *m.*, rzéka w Nowogrodzkim. *Dyk. G.* 2, 168, ein Fluß in der W. Nowogrod.

MOLDAWA, - y, *ż.*, znaczna rzéka Czeska. *Dyk. G.* 2, 168, die Mulde in Böhmen. MOLDAWIA *ob.* Multany. MOLDAWIANIN *ob.* Multanin.

*MOLEBNY, *Rs.* молебенЪ, *ob.* Modlitwa, modła.

*MOLESTYA, - yi, *ż.*, z *Łac.*, przykrość. MOLESTOWAĆ kogo, *cz. ndk.*, umolestować *dk.*, przykrzyć mu się, naprzykrzać mu się, uciążać go, einen belästigen. Żeby go żaden o żadną rzecz nie gabał, ani molestował. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 10, 63. Dzieci nie ćwiczą, aby ich nie strudzili i molestowali. *Petr. Pol.* 2, 333.

MOLIK, - a, *m*, (*dem. nom.* mól), *acarus*, rodzay owadu tak drobny, że gołym okiem ledwo rozeznane bydź mogą, iak w serze, w chlebie etc. *Kluk Zw.* 4; 146, *Bh.* molik), Milbe.

MOLISTY *ob.* Molowaty.

MOŁODEC, - dca, MOŁOIEC, - yca, MOŁODZIEC, - dźca, z *Ross.* молодецЪ, młodzik, młodzian, młody człowiek, chłopiec, *Bh.* mladik), ein junger Mann, junger Bursche; *Rg.* mômak; *Bs.* momak). Ten to mołodec Amor, im starszy, młodnieie. *Kchow. Fr.* 36. W porażce mołoyców bitnych moc stracili. *Stryik.* 44, *Zimor.* 164. Mołodziec *iuuenis*. *Zebr. Ow.* 58. O *mołoydźcy, uyrzy z was wnet każdy, Jako nad białogłowską broń męska ma zawzdy. *Otw. Ow.* 317. Nasze czerstwych mołodców rycerstwo piérwsze, naiazdy nieprzyiacioł na siebie zawzdy czołem zatrzymawa. *Stryik.* 187. Zaporoscy mołoycy *ob.* Zaporozki. MOŁODYCA, MOŁOYCA, - y, *ż.*, *Rs.* молодица, młodka, *Bh.* mladice; *Bs.* moma, ein junges Weib. Ja niedawno na kiermasz idąc ku Zniesieniu, Uyrzałem mołodycę w bieluchnym odzieniu. *Zimor.* 165. MOŁODZIECZNO, - a, *m.*, miasto w Wileńskim. *Dyk. G.* 2, 168, eine Stadt in Litthauen.

*MOLOTOCZYNA, - y, *ż.*, *Rs.* молеточина, мóлица, dziury przez mole toczone, rzeczy, które mole poiadly, Mottenlöcher, Schabenlöcher, Mottenfraß. MOLOWATY, MOLISTY, - a, - e, - o *adv.*, pełen molów, schäbig, voll Schaben, Motten; *Crn.* molave; *Vd.* molen; *Sr.* 1. molowité; *Cro.* molaszt, molni, molszki; *Hg.* molyos; *Ec. et Rs.* молѝстый. Mąka starego mliwa bywa zleżała, molowata, zatęchła. *Syr.* 937. MOLOWNIK, - a, *m.*, ziele stoziarn, Miłek, molownikiem też zowią, z obrony szat od molów. *Syr.* 732, *botrys*, Traubenkraut. MOLOTYNCE, - iec, *plur.*, miasto w Kiiowskim. *Dyk. G.* 2, 169, eine Starostey im Kiiowschen.

MOMENT, - u, *m.*, MOMENCIK, - a, *m.*, mgnienie, okamgnienie, naykrótsza czasu chwila, ein Augenblick, część mała czasu w okamgnieniu upływaiąca. *Kras. Zb.* 2, 183, *Bh.* mženi, okamženi (*ob.* mżyć, mgnąć); *Crn.* hip, hipz; *Vd.* smeshik, sameshik, trenik; *Cro.* hip, chasa od vremena; *Bs.* hip, cjas od vrjemena; *Rg.* hip, cjas, trenùtje; *Ross.* мигЪ (cf. migi), мгновенїе oka.

Mo-

Moment ten nasz iest, chwytać go należy, *Zab.* 13, 325. *Jakub.* Jeden moment pozbawia mię wszystkiego. *Teatr* 18, 119. Momentem później, iużby było po wszystkiém. *Teatr* 9 *c*, 90. Siła mogą momenta. *Lub. Roz.* 463. Za moment powracam. *Teatr* 24 *c*, 99. Niech się tu momencik zatrzyma. *Teatr* 55 *b*, 23. Zaczekay choć momencik *Boh. Kom.* 1, 289. Póydę na momencik do miasta, i zaraz wrócę. *Teatr* 7, 31. Drugiemu na rok stałoby namysłu i roboty, co u niego w momencie. *Teatr* 19 *b*, 7, *Vd.* v'enem shlaki, smeshnu, cf. w iednym tchu). Jadę w ten moment. *Teatr* 41 *c*, 322, tuż, natychmiast, tego momentu. MOMENTALNY, MOMENTOWY, - a, - e, moment trwaiący, *Bd.* **okamiţlu**; *Rs.* мгновенный, всемину'тный, **einen Augenblick dauernd**. Biesiady, posiedzenia, tańce, krotofile, Momentowa uciecha iest, bo krótkiéy chwili. *Kchow. Fr.* 21. Momentalnie *adv.*, *Rs.* мгновенно, **augenblicklich**.

*MOMIĆ *ob.* Mamić.

MOMOT, - a, *m.*, blekot, zaiąkliwy, **ein Stammler, Stotterer.** Język momotów prędko będzie mówił, i iaśnie. 1 *Leop. Jes.* 32, 4, ięzyk zaiąkaiących się. *Bibl. Gd.)* Przywiodą Jezusowi głuchego momota. *Sekl. Mat.* 7, *not.* „ledwie mówiącego“; z ciężkością mówiącego. *Bibl. Gd.)* MOMOTAĆ, - ał, - oce *Jntr. Cont.*, mamotać, blekotać, **stottern, stammeln**; *Vd. et Cro.* berbotati; *Ec.* момотати, нѣмотствовати, неисправно говорить, блекотать. Zaiąkliwy momoce, bełkoce. *Dudz.* 21. Gdy co publicznie mówić maią, zęby im szczegocżą, ięzyk momota. *Pilch, S n. list.* 74. Momotanie, zaiąkliwość. *Dudz.* 45. **das Stottern, Gestottere.** MOMOTLIWY, - a, - e, zaiąkliwy, **stotternd.** Przywiedli Jezusowi głucha momotliwego. *Budn. Marc.* 7, 32. Języki momotliwe, zaiąkaiące. *Rey Pst. Ggg* 2. MOMOTOWY, - a, - e. od momota, n. p. Blegocę, momotowym przykładem, co owo Rzadko między tysiącem cało rzecze słowo. *Groch. W.* 335. nakształt momota, **wie ein Stammler.**

MONARCHA, - y, *m.*, z *Greckołac.*, iedynowładzca iedynorządzca, samowładzca, samorządzca (cf. samodzierżca, iedynodzierżca) **der Monarch**, *Bh.* **mocnář** mocarz, **samowladce, samowladař, samopanowník**; *Sla.* monarka, vlastelin; *Vd.* samokraluvauz, samoblastnik; *Cro.* szamoladavecz; *Rs. et Ec.* монархъ, государь, владѣтель, властодержецъ, державецъ, самодержавецъ, самовластный государь, самовластитель, единодержецъ, самодержецъ, единоначальникъ). cf. król, car, cesarz), W Moskwie monarcha iedynowładecz. *Biel. Hst.* 428. MONARCHIIA, - ii, *ż.*, **die Monarchie**, *Vd.* samokralstvu, samoblastvu, samokralestvu, samogospodstvu; *Rs. et Ec.* самовластїе, единодержавїе, единодержавство, единоначалїе; państwo, którym iedna tylko osoba rządzi. *Modrz. Baz.* 10, król abo cesarz. *Wyrw. G.* 121, iedynowładziectwo. *Stryik.* 353, iedynowładztwo, iedynorządztwo samowładztwo. MONARCHICZNY, MONARCHALNY, - a, - e, MONARCHICZNIE *adv.*, *Vd.* samokralski, samokralujezhen, samogospodezhen, samoblasten; *Rs. et Ec.* владѣльческїй, единоначальный, единодержавный, самовластный; iedynowładny, samorządny, **monarchisch**. Forma rządu cerkwi była monarchalna. *Smotr. Ap.* 161. Nadęty monarchalną pychą, chciwy sławy.. *Przyb. Milt.* 49. Monarchicznie panować *Ross. et Ec.* единодержавствовать, монаршествую. MONARCHINI, - i, *ż.*, samowładczyni, **die Monarchinn**, *Rs.* державица, владѣтельница; Monarchini Rossyyska. *Pam.* 85, 1, 58. imperatorowa). MONARSZY, - a, - e, MONARSZYNSKI, - a, - ie, od monarchy, **Monarchen=**. Trucizną kraiu są grzechy monarsze. *Kras. Mysz.* 6. Wysoki umysł pragnienia monarszéy wielkości. *Teatr* 47 *c*, 22. Monarsze trony. *Chrość. Job.* 24. Azaż niewolno z monarszego stanu Żebrakiem zrobić wszechmocnemu panu? *Chrość. Job.* 14. Berło, monarszyńskiéy godności znak. *Chmiel.* 1, 499. Suknie monarszyńskie. *ib.* 1, 477.

MONASTER, - u, *m.*, MONASTEREK, - rka, *m.*, *zdrbn.*, *Rg.* manastir, manastirich; *Rs.* монастырь, **ein griechisches Kloster**, klasztor Grecki). W Państwie Rossyyskiem 479 męzkich, 74 panieńskich monasterów liczono. *Dyk. G.* 2, 358. Wszystkie *manastyrki (monasterki), wielkie i małe, nie były fundowane bez błogosławieństwa episkopów. *Sak. Sob. B* 3. - 2. MONASTER, **die Stadt Münster**, wielkie miasto w cyrkule Westfalskim w Niemczech. *Dyk. G.* 2, 192. MONASTERSKI, - a, - ie, n. p. Biskupstwo Monasterskie, **Bisthum Münster**. *Wyrw. G.* 209. MONASTERSZCZYZNA, - y, *ż.*, miasto w Mścisławskim. *Dyk. G.* 2, 169, **eine Stadt in der Woiw. Mcislau.** MONASTERYCZ, - a, *m.*, miasto w Podolskim. *Dyk. G.* 2, 169. **eine Stadt in Podolien.** - b) w Kiiowskim, **in der Woiw. Kiiau.** *ib.* MONASTERZYSKA, *plur.*, miasto w Wołyńskim. **eine Stadt in Wolhynien.** *Dyk. G.* 2, 170, b) w Bracławskim. *ib.*

MONDERUNK *ob.* Munderunek. MONDRZYK *ob.* Małdrzyk.

MONECISKO, - a, *n.*, licha moneta, **schlechtes elendes Geld.** Rozkazać, aby cudzoziemskich drobnych monecisk do Polski nie wwozili. *Gost. Gor.* 38. Zarzucili nas za nasze złoto moneciskiem. *Grod. Dis. C* 2 *b.* Lada monecisko. *Spos. Pien. A b*, 2. MONETA, - y, *ż.*, pieniądz, pieniądze, *minca, **Geld, Münze**; *Sr.* 1. **minsça**; *Sr.* 2. **münza**; *Bs.* minça; *Vd.* denar, piens, penes, meta; *Rs.* монета, злата́ица. Moneta od łacińskiego *moneo*, że o cenie metallu i zwierzchności szacunek iey naznaczaiącey, ostrzega. *Wyrw. G.* 431. Srebro, gdy człowiek nieco odłączy na menicę, iuż to nie srebrem, ale monetą zowiemy. *Gil. Kat.* 325. Moneta tego pana iest, którego napis i wyobrażenie na niey. *ib.* 388. Moneta iest złoto, srebro i miedź, bite abo stęplowane urzędownie, aby była ceną i pomiarkowaniem wszystkich kupi. *Sum. A* 2 *b.* U nas zwyczayna moneta iest, złote, grosze, grzywny, talary. *ib. A.* 4. Nie tylko u nas, ale i w innych kraiach złotą monetę nazywano czerwoną; moneta srebrna białéy, a zdawkowa, czyli mieszana z miedzią, czarnéy otrzymały nazwiska. *Czack. pr.* 1, 165. Rządy staraią się, aby nie złéy mieli monety, abo kotliny, ale złota, śrebra do siebie przeciągnąć. *Gost. Gor.* 12. - §. moneta, drobne pieniądze. *Cn. Th.* **kleines Geld, Münze.** - 2) *alleg. Fig.*, **Münze**, Komplementa stroić, to iest fałszywą świata moneta. *Węg. Mar.* 1, 259. Echo brzmiących tytułów, obiiaiące się o niegodnych następców, podobnemi ich czyni do sfałszowanéy monety, na któréy, choć cecha dobra, przecięż kruszec ladaiaki. *Mon.* 72, 230. Piękną mone-

tą mi Wc Pan płacisz moie ſtarania i wysługi; przykrości, przegryzienia i ucinki, to są Wc Pana podziękowania. *Teatr* 56 *d*, 12. Tą monetą nie płacą się długi. *Teatr* 54 *b*, 30. Niech pani targuie na inną monetę; bo za tę upewniam, że nie kupi. *Teatr* 24 *b*, 40. Jnni tak robią zemną, a zatym i mnie to Godzi się, równą sobie płacimy monetą. *Zabl. Z. S.* 23. mit gleicher Münze zahlen. Jam iuż 99 razy przez rózgi biegał, a naymuieyszy spacyer był sześć razy na Pruſką monetę. *Teatr* 8, 91. MONETNIK, - a, *m.*, odmieniacz pieniędzy. *Cn. Th.*, MONETARZ, *Ross.* монетчикъ; *Sr.* 1. minczaŕ); der Geldwechsler. Monetarze. *Sekl. Joan. not.* „którzy drobną a proſtą monetę za wielką odmieniali". *ib. Math.* 21. MONETARSKI, - a, - ie, wexlarſki, Wechsler=, Wechsel=. Dla czegoś nie dał tych pieniędzy na ſtół monetarſki, a iabym ie był przyiechawszy z lichwą wyciągnął. *Sekl. Luk.* 14. „not. bank". MONETNY, MONETOWY, - a, - e, od monety, Geld=, *Cn. Th.*, *Rs.* монетный; *Sr.* 1. minczowé.

MONIMENT, - u, *m.*, dokument, prawny spisek, prawo na co świadecznię abo urzędownie napisane. *Cn. Th.*, ein Rechtsdocument. Aby sprawę iego u sądu odprawował, powierzył patronowi monimentów swoich. *Chel. Pr.* 36. MONITOR, - a, *m.*, z łac. napominacz, poſtrzegacz. *Mon.* 70, 131. - Monitor, tytuł dziennika moralno - filozoficznego, który od roku 1764 do 1784 w Warsz. wychodził. Nowy Monitor, dziennik polityczny, przez księgarza Krakowſkiego JP. *May* wydany. Moniteur, sławna polityczna gazeta Francuzka.

MONOLOG, - u, *m.*, z Greck. rozmowa samego z sobą, (*opp.* dyalog); *Rg.* samogovòr. (samogovórni, samogovórnik, *F.* samogovornicza *soliloquus*. MONOPOLIUM, samokupſtwo, t. i. Wolność samemu przedawania, czego się inszym nie godzi. *Petr. Pol.* 36., *Ec.* откупщичество. MONOPOLISTA, samokupiec. *Czack. pr.* 1, 326.

*MONSTRA, - y, *ż.*, musztra, okaſka, die Musterung. *Crn.* mushtr; *Vd.* muſter, model, podoba; *Cro.* múſtra; *Dl.* izgled, *Rs.* узоръ, узорчикъ, образецъ. Czegoż ſtać będziem po górach i lasach, Czyli dla monſtry, czy dla przypatrzenia? *Jabl. Buk. S.* 2. - §. okazanie, okazywanie, der Erweis. Czy mogła się kiedy na świecie dadź więtsza monſtra a więtsze okazanie miłości! *W. Poſt. W.* 242.

MONSTRANCYA, - yi, *ż.*, *Vd.* moshtranza, die Monstranz, Monſtrancya, przenośny przybytek dla okazania ludowi hoſtyi poświęconéy, oraz noszenia iéy w processyach. *Cer.* 1, 67. MONSTRANCYYNY, - a, - e, die Monstranz betreffend. *Thensa*, pięknemi oponkami nakryta kolebka abo *pokłat, pod któremi poganie swe świątości w processyą wynosili; u nas może bydź zwan monſtrancyyny grób. *Mącz.*

MONSTRUM, *Zab.* 15, 190, dziwoląg, dziwotwór, cudo, *Vk.* zhemerni rod, poshaſt, spaka, neroiſtvu; *Rg.* nàkazan, nemán. MONSZTUK *ob.* Munsztuk.

MONTWA, - y, *ż.*, *Evonymus*, rodzay krzewu; do którego należy trzmiel, *Kluk. Dyk.* 1, 209, Spindelbaum, Zweckenholz; *Rs.* бересклетъ.

MOPS, - a, *m.*, MOPSIK, - a, *m.*, *zdrbn.*, *z Ang.*, der Mops; *Rs.* мопсъ, мóська. Mopsy, pieſki małe, na łonach tylko dam pieszczone. *Kluk. Zw.* 1, 299. Mopsik igra sobie z kotką. *Mon.* 70, 775. MOPSOWATY, - a, - e, - o *adv.*, nakształt mopsa, mopsig, Mops=. Nos mopsowaty, oczy sowie. *Teatr* 18 *b*, 18.

MOR, - u, *m.*, nagłe umieranie między ludźmi i bydłem, osobliwie z głodu, przemorzenia, lub też z morowego powietrza, die Sterbe, das Sterben, unter Menschen und Vieh, Hungertod, Pest, *Bh.* mor morna komora umarłych); *Sr.* 1. mor, mohr, mohrny czas; *Sr.* 2. mrétwa; *Vd.* moria, pomor, pomoria; *Rs.* моръ, падежъ, *ob.* pomorka, umor, cf. morzyć, mrzeć; cf. *Lat.* mori, mors). Sam ieden mor bydła, może całe gospodarſtwo na długi czas zniszczyć. *Pam.* 83, 531. Tego roku liche urodzaie i mor na bydło nawiedziły tę prowincyą. *ib.* 85, 1, 845. Mory, rozumiem, głód i pragnienie. *Pilch. Sen. liſt.* 1, 102. Da bóg, że woyſka nie zagubię morem Łożąc opatrznie na żywność nakłady. *Jabl. Buk. B* 3 *b*. Frasunek ten nayokrutnieyszym zabiia mię morem. *Pot. Arg.* 155. Mor, abo morowe powietrze. *Dyk. Med.* 4, 382. *Cn. Th.*, *Kosz. Lor.* 34., *Bh.* mor; *Vd.* kuga, vmoria, pomoria, kushni tvur, prekush, shlesa; *Crn. et Sla.* kuga; *Cro.* kuga, nemoch szmërtna; *Rs.* пагуба, чумà, *Ec.* всепогублéнïе. Pieśni w mor, t. i. pod czas morowego powietrza. *Hymn. Gd.* Morowe powietrze oddala ruta; mogę rzec, że będąc w ciężkim morze, nie nalazłem rzeczy bezpieczniejszéy. *Urzęd.* 271. - §. MOR, MORA, ZMORA, - y, *ż.*, *Bh.* můra, morás; *Slo.* mory, nočnj mátoha; *Vd.* mora, truda; *Crn.* móra; *Cro.* mora, nochnicza; *Sr.* 2. murrawa; *Sr.* 1. duschate khodot, kobota; *Sla.* mora; *Rg.* mòra, prijkaza, nemán, nochnizza, upirina, ùzma, vukodlak, puſtolovina; *Rs.* кикимора; *Gall.* canchemar, *Suec. et Fsl.* mara, *Anglos.* mar, nachtmar, *Sax. Jnf.* Maare, Moore, cf. *Lat.* lemures. (cf. *Ger.* Mähre); der Alp, die Trut, das Nachtmännchen. Duszenie nocne zbytniey krwi ku sercu, prości ludzie duchowi przypisuią, którego morą zowią, *Syr.* 740 *et* 100 *et* 122 *et* 517. Latowiec, mora, kiedy kto mniema, żeby go kto dusił we śnie. *Volck.* 202. Aby go mor w kolebce udusił. *Teatr* 20 *b*, 208! - §. Mory mię przechodzą. *Chrość. Ow.* 3. Zmora mię przechodzi, mrowie, (*Rs.* мурашей mrówka), die Haut schaudert mir. Kiedy na niego spoyrzę, aż mię mory przechodzą! *Teat.* 28, 112. Mory przez Poliarcha wſkroś szły aż do duszy, Gdy one tak haniebne czyta kartelusze. *Pot. Arg.* 665. Zaraźliwa choroba i ſtraszna, nad którą nie widziałem ſtrasznieyszey: ieszcze mory biorą, gdy wspomnę. *Przyb. Lux.* 165. - §. 2. Mors *herb*, głowa Murzyńſka, po samo ramię ucięta, bindą przepasana, *Kurop.* 3, 33. ein Wappen.

MORA, - y, *ż.*, gatunek materyi iedwabnéy, cf. *Gall.* moirer, der Mohr, ein Seidenzeug. Mora z każdéy ſtrony inaczéy w oko biie; owo zgoła mieni się iak cudowny obraz. *Mon.* 74, 366. *Rs.* объяръ, объярина.

MORĄG, MORĘGI, - a, - ie, MORĄGOWATY, MRĄGOWATY, - a, - e, pasy rożney sierci maiący, bunt gestreift, *Bh.* morhowany; *Vd.* marongaſt = brudny; *Vd.* marogaſt = dziubaty; *Crn.* marogaſt *cicatricosus*). Morągowaty marmur. *Star. Dw.* 6. Morągowaty fraczek. *Teat.* 32, 52. Mrągowaty trąd. *Oczk. przy.* 4. Morągie Tygryny. *Banial. J* 2. Tygrysy morągowate. *Morszt.* 202. Jeden pies moręgi, drugi bury. *Jak. Lub. B* 212. Móy moręgi chart. *ib.* 250. - §. 2. MORĄG, - a, *m.*, *subſt.*,

zwierz morągowaty, ein buntgestreiftes Thier. Spostrzegł w pustym murze szare, skrzydlaste morągi, Brzydkie ptasze dziwolągi. *Jak. Bay.* 225. – §. *per excell.* morąg, = pies morągowaty, pstrokaty, ein buntscheckiger Hund, (*Vd.* morizh, = żaba czarna). Już wilka morąg za gardło dusi. *Zab.* 15, 47. W tym na burego wilka wpadaią, Rwie go chart morąg, on zębem kłapie. *Zab.* 9, 346. *Zabł.* Spuściwszy z obróż sierdziste morągi. *Hor.* 2, 117 *Nar.*, *vigiles canes).* Lutnio! folgo serc twardych naydzielnieysza, ciebie J w ciemnym morąg polubił Erebie, Więc by ci wolna i tam była brona, Zciągnął ogona. *Hor.* 2, 98. *Nar.* Przed mówiącym Plutonem ucichnie odźwierny, Tuląc paszczę troistą morąg ów niezmierny. *Zab.* 15, 12. *Kniaz.* Zadumiał się i zamilkł morąg tróypaszczęki. *N. Pam.* 4, 99., Cerber). Coż za dziw! kiedy sam strażnik katuszy Morąg tróypaszczy zwisłe wznosi uszy. *Hor.* 1, 256. *Nar.* – §. Morąg, – u, *m.*, pas czyli strefa ciemnego koloru, ein dunkler Streif. *Crn.* maróga *macula*; *Vd.* maroga, madesh, vmas = brud; odra. – §. 3. MORĄG, die Stadt Mohrungen, miasto w Pomezanii w Prusach. *Wyrw. G.* 581.; *Dyk. G.* 2, 166.

MORAŁ, – u, *m.*, MORAŁKA, – i, *ż.*, *zdrb.*, uwaga czyli nauka obyczaiowa, die Moral, moralische Betrachtung. Jużem sobie ułożył, żeby w téy księdze Nic morału nie było. *Węg. Org.* 10. Czytałem Seneki zdania i morały. *Teatr* 43 *b*, 73. Precz morały moie, bo się o grzbiet boię. *Teatr* 52 *d*, 119. O szczęściu sobie dumaiąc swobodnym, Puści z umysłu ostrzeysze morały. *Kniaz. Poez.* 2, 141. Day go katu, co za górne morały. *Teatr* 52 *d*, 25. Otóż morałka krótka, ale przewyborna. *Zabł. Roz.* 35 MORALIZOWAĆ, – ał, – uie, *Act. ndk.*, obyczaiowe uwagi czynić, moralisieren. Prędkoż Wc Pan przestaniesz moralizować! *Teatr* 24 *c*, 24. MORALISTA, – y, *m.*, moralizuiący, daiący morały, der Moralist; *Ross.* нравоучи́тель; *Ec.* благонравотвори́тель, благонравоучи́тель. Będąc gołym, można być wyśmienitym moralistą. *Teatr* 31 *b*, 15. MORALNOŚĆ, – ści, *ż.*, obyczayność, die Moralität, Sittlichkeit; *Rg.* chjudorednos; *Rs.* нравственность. Nazywaią moralnością stosowanie się spraw ludzkich z prawem, które onych iest prawidłem. *Mon.* 75, 313. Co do moralności, życie oyca, matki, Stanie dziatkom za przepis skuteczny i rzadki. *Zab.* 11, 346. Dawszy pokoy tym moralnościom, któremi wieku się brzydzi tego wieku ... *Zab.* 15, 289, tym morałom). MORALNY, – a, – e, – ie *adv.*, obyczaiowy, moralisch; *Rg.* chjudoredni; *Rs.* нравственный, нравоучи́тельный, *Ec.* нравосло́вный. Błędy moralnego świata. *Zab.* 11, 31. *Nar.* Trzy gatunki przyczyn moralnych, które wpływaią do spraw ludzkich. *Mon.* 76, 41. Część filozofii o powinnościach wszelkich stanów ludzi, nauką moralną czyli obyczayną nazywamy. *Mon.* 70, 317, obyczaiowa nauka, *Ross.* нравоуче́ніе. Filozofia moralna, zbiór prawideł, za któremi iść powinniśmy w sprawach naszych. *Mon.* 75, 313.

MORAWA, – y, *ż.*, rzeka, od które Morawia ma imię swoie. *Dyk. G.* 2, 182, der Fluß, die March (*Bd.* Morawa). MORAWCZYK, – a, *m.*, z Morawii rodowity, der Mähre, *Bh.* Morawan, Morawčjk; *Slo.* Morawec; Morawczykowie pochodzą od Słowaków, których językiem dotąd mówią. *Dyk. G.* 2, 182. MORAWKA, – i, *ż.*, *Bh. et Slo.* Morawka, z Morawii rodowita, eine Mährerinn. MORAWSKI, – a, – ie, od Morawii, Mährisch, *Bh.* Morawsky. Margrabstwo Morawskie. *Wyrw. G.* 238. Morawski oley. *Spicz.* 135. MORAWIA, – ii, *ż.*, *Bh.* Morawa) Mähren, prowincya przyłączona do Czech; kray górzysty; stolicą Bryn. *Dyk. G.* 2, 182. Podbił Bolesław Czechy, *Morawce*, Kaszuby, Pomeranią. *Sk. Żyw.* 1, 252. MORAWCZYZNA, – y, *ż.*, język, obyczaie, ubior i t. d. Morawskie, das Mährische, Mährische Sprache, Sitten, Kleidung u. s. w., *Bh.* morawčina. MORAWICA, – y, *ż.*, miasto w Krakowskim. *Dyk. G.* 2, 182. eine Stadt im Krakauischen. – b) miasto w Wołyńskim. *ib.* – in Wolhynien.

*MORAZ *ob.* Swiszcz.

MORCZA, – y, *ż.*, miasto w Halickim. *Dyk. G.* 2, 182. eine Stadt in Gallizien.

1. MORDA, – y, *ż.*, MORDKA, – i, *ż.*, *dem.*, *Ross.* мо́рда, мо́рдка (cf. морда́шка brytan); *Vd.* gris, popad, sobje), = pysk, die Schnautze, das Gebiß, das Biß eines Hundes, das Gefräß. U człowieka gęba; u zwierząt różnie pysk, abo *morda*, albo ryiak, *Kluk Zw.* 1, 45. Morda końska, *Vd.* snodri). Żeby konia wczwyczaić do strzelania, staway przy piechocie musztruiącéy się z ogniem; wszakże nie nazbyt blizko, abyś mordy nie osmalił; inaczey nie łacno da się ośmielić. *Papr. W.* 1, 397. – b) rubasznie; gęba, das Maul. O wszystkim mi donosił, a iemu za to mordę moczyłem. *Teatr* 17, 44, poiłem go, *cf.* moczymorda, moczywąs). Mordy chłopskie suchwałe. *Teatr* 19, 58. Nauczę ia ciebie, ośla mordo. *ib.* 22 *b*, 100. Pozwól Wc Pan, tylko mu mordy nakuię. *Teatr* 16, 68.

2. *MORDA, – y, *ż.*, MORD, – u, *m.*, *Bh. et Slo.* mord, wražda; *Sr.* 2. mordowane; *Vd.* mord, rasboj, vboi, vmor, ludomorstvu, vbitje, vsmertenje, vmerlatenje; *Crn.* reswoj; *Cro.* ludomorztvo; *Rs.* убі́йство, смертоно́сіе; *Suec.* mord, mordom, *Dan.* mord, *Goth.* maurthr, *Anglos.* mordur, morther, *Angl.* murder, *Gall.* meurtre, *Lat. med.* murdrum, cf. mors, *Gr.* μόρος, *Pers.* mork, = śmierć, *cf.* mor, morzyć, mrzeć). morderstwo, zabóy, mężobóystwo, der Mord. *Mordą okrutną mię potwarzaią. *Warg. Kurc.* 22. *parricidium obiectum mihi.* Prawo o mordzie. *Petr. Pol.* 117. Pauzaniasz z tak wielkiey mordy, i z Filipa króla tak cnego, był sławny. *Warg. Wal.* 301. Furaniuszowa *morda domowa, niezbożnością samą niecnotę przeszła. *ib.* 334. Słuszney męki i karania za *mordę, niegodną spominania, nie odniósł. *Warg. Wal.* 214. Niedźwiedkom, gdzieby byli sokiem rzodkwi skropieni, wielką trucizną i mordem. *Syr.* 1048. cf. Swinimord, Morzymord). – b) Mordy *plur.*, mordowanie, fatygy, trudy. *Wlod.* Strapatzen. *MORDASTY, – a, – e, gębasty, *Ross.* морда́стый. MORDERCA, – y, *m.*, MORDERZ, – a, *m.*, *Bh.* mordýř, wrah, wražedlník; *Slo.* mordár, wražedlník; *Sr.* 2. mordar; *Sr.* 1. mordař, morisćeř, zamordowar; *Vd.* merdrar, kostnik, hostnik, ludomorez, vmorez, vmorjavez, resboinik, vbiunik, vboinik, vbijavez; *Crn.* reswojnek (cf. rozboynik), mordrir; *Cro.* vmoritel; *Sla.* uboica; *Rs.* умертви́тель, смертоубі́йца; *Ec.* убі́йца; *Dan.* morder, *Suec.* mördare, *Anglos.* myrthra, *Angl.* murderer, *Gall.* meurtrier, *Holl.* mordenaar, *Pers.* mirtan). Zaboyca, zabiiacz, mężoboyca, der Mörder. Gdy ie-

den drugiego zabiie chcąc, i bez słusznéy przyczyny, ten ieſt własnym morderzem. *Szczerb. Sax.* 242. Ktoby żelazną bronią kogo uderzył, ażby umarł, ten ieſt mężobóyca, a taki morderz ma też i sam umrzeć. *Radz. Num.* 35, 16. Mordercą sobie samemu bydź, wielki i naypierwszy ieſt grzech. *Sk. Zyw.* 1, 21. Dwa kroć morderz oycowſki, pierwey radą, potym na śmierć iego patrząc. *Warg. Wal.* 334. Marek Brut swoich własnych pierwey cnot, niżeli oyca oyczyzny *mordyrz. *Warg. Wal.* 204. Morderze Chryſtusowi. *W. Poſt. W.* 2, 199. Morderca zakątny tayny, Meuchelmörder; *Sla.* zasidács. - §. 2, *cruciator Cn. Th.*, katownik okrutny, der Peiniger, Märtyrer. MORDERCZYNA, - y, *ż.*; *Pot. Jow.* 79. = MORDERKA, - i, *ż.*, die Mörderinn, *Bh.* wražedlnice. Bodayżeśmy więcéy nie oglądali syna albo córki z ciebie na ziemi, morderko mężów twoich, 1 *Leop. Tob.* 3, 9. (MORDEROWY kolor. *Teatr* 36 *c*, 55. z Fr. mortdorée; pucefarben. Morderowe trzewiki. *Teat.*). MORDERSKI, - a, - ie, MORDERCZY, - a, - e, zabóyczy, mörderisch. *Sr.* 2. mordarſki; *Bh.* wrahowſky, wražedlný, wražedlnický; *Rs.* бойчевый, убійственный; *Vd.* vbijarſki, ludomorſki, resboinſki. MORDERSTWO, a, *n.*, *Crn.* mordrya; *Rs.* смертонóсіе, смертоубійство; Mord, Meuchelmord, Todtschlag. Przez morderſtwo rozumieli dawni właściwie zabóy pokątny; pochodzi to słowo od dawnego Teutonów słowa: moerda, znaczącego zabóy bez żadnego świadka i po cichu popełniony.. *Oſtr. P. Kr.* 1, 256. Zabóy rozmyślny, inaczey morderſtwem zwany. *ib.* 271. cf. morda, mord). - 2) morderſtwo, = katowanie, męczenie, męka, das Martern, die Marter. Porwany, wszyſtkiemi morderſtwami ciągniony, bity, pieczony, targany był. *Sk. Zyw.* 1, 14. - §. 3, morderſtwo, ſkłonność do mordowania, okrucieńſtwo, Mordsucht, mörderische Grausamkeit. *Cn. Th.* MORDERZ *ob.* Morderca. MORDERZ, MORDERZNIK *botan.*, *ob.* Mordownik. MORDKA, - i, *ż.*, *dem. nom.* mordą; pyſk, *Rs.* мóрдка, Schnäutzchen, Gebiß, Gefräß. Mordka liszki. *Kniaż. Poez.* 3, 147. *Rs.* мордки pyſki wiewiórcze, co za pieniądze chodziły cf. biela, aspergil. MORDOWAĆ, - ał, - uie, *Act. ndk.*, *Bh.* mordowati *caedem facere* morden; *Slo.* mordowati; *Sr.* 2. mordowaſch; *Bs.* moriti, izmoriti, umoriti *fatigo, occido*; *Crn.* mordrim, mordrujem; *Vd.* vmoriti, vmoruvati, pomorjati; *Ross.* умертвить, имерщвлять. *Suec.* mörda, *Pers.* mordaniden, *Jsl.* myrda, *Dan.* myrde). - b) zamordować, zabiiać, morden, todtschlagen, tödten. Ten, który człowieka morduie, ieſt mężobóycą. *Szczerb. Sax.* 237. Nie nowina żydom była mordować proroki, i rzadki u nich swą śmiércią umarł. *Biał. Poſt.* 101. - 2) męczyć, umęczać, fatygować okrutnie, *trupać, trapić, pracować kogo, trudzić, einen quälen, martern, strapaziren, müde machen, ermüden; *Bo.* unawiti; *Bs.* umoriti, otruditi, nebaviti; *Vd.* truditi, martrati, smujat, obtrudit; *Crn.* truditi; *Rs.* нýрить, томить, утомить, утомлять, истомить, истомлять, мáять, умаять. Rzuca się na łupieżce, którzy naywięcey morduią ſtarca, zabiia trzech, miota się na innych.. *Stas. Num.* 2, 112. Jeden morduie ziemię, drugi szuka w lesie, Co mu pożytek razem i rozrywkę niesie. *Zab.* 9. 20. *Harab.* Morduiesz moię cierpliwość; naoſtatek pokażęć, kto ieſtem. *Teatr* 1, 25. Morduie wszelkie sposoby po głowie, Aż mu ta sztuka wypada w połowie. *Zab.* 12, 76. Słabszy daleko koń, którego nie morduią, i nie hartuią do pracy. *Papr. W.* 1, 593. - §. Mordować się *Recipr.*, męczyć się, umęczać się, fatygować się mocno, sich quälen, sich müde machen, müde werden, ermüden. *Rg.* morittise, umorittise; *Cro.* zatruditisze; *Vd.* se obtruditi, vgnatise, se vtruditi, se ſtruditi). Sysyfus z kamieniem się morduie, który Albo w górę pchać musi, albo ścigać z góry. *Otw. Ow.* 160. Zleś zrobił, że tak daiesz matce mordować się, lataiąc po wsi, szukaiąc ciebie. *Teatr* 14 *d*, 15. *ob.* Zmordowany. MORDOWNIK, - a, *m.*, Morderca, zaboyca, der Mörder. Tyrany, mordowniki chrześcian. *Biał. Poſt.* 22. *Zrn. Pſt.* 3, 755. - b) *Milit.* mordownik, Mordschlag, krótka rurka żelazna, nabita prochem i kulą, osadzaiąca się między wiązaniem ogniſtey piłki. *Jak. Art.* 3, 302 *et* 2, 102. - c) *Anat.* Mordownik, Morderznik, zły mniszek, *aconitum napellus*, ziele tak zwane od mordowania, bo do godziny siódmey zabiia człowieka. *Syr.* 1387, *Sien. Wykł.*, *Kluk. Dyk.* 1, 5. Toiad mordownik pospólſtwo na wielu mieyscach czarnobylem, ogrodnicy bernardynem zowią. *Jundz.* 286. *Rs.* мордовникъ, прегрáдъ, прострѣльная трава. MORDY *ob.* Morda, Mord. 2. Mordy, miaſto w Podlaſkim. *Dyk. G.* 2, 182. eine Stadt.

Pochodz. *domordować*, *namordować*, *pomordować*, *umordować*, *zamordować*, *zmordować*; *cf. martwić*, *morzyć*, *mrzeć*.

MORĘGI *ob.* Morąg.

MORELA, - i, *ż.*, MORELKA, - i, *ż.*, *dem.*, *Boh.* merunka; *Crn.* marełza; *Bs.* kaiscja; *Rs.* морéль. die Morelle, Amarille. Morele dwoiakie są, większe, które aprykozy zowią, i mnieysze, właściwe morele. *Kluk. Rosl.* 1, 155.

MORES, z *łac.* obyczaie, maniery, Mores, Manieren, Nauczę ia go mores, co on swemu panu, Co za względy zacności mego winien ſtanu. *Tręb. S. M.* 114. Dla ciebie zburczę go tylko, potym pogłaszczę, trzeba żeby znał mores. *Teatr* 42 *c*, 40. Na drugi raz grzecznieyszym będziesz, wiesz teraz co te mores. *Teatr* 8, 113.

MORG, - u, *m.*, z *Niem.* der Morgen Landes, ein Tagewerk, Juchart, *Bh.* gitra, (cf. iutro) dılec, augezd (cf. ujazd); *Cro.* ral (cf. rola); *Sr.* 1. honé (cf. zagon). Morgiem w początkach nazywano to pole, które para wołów przez ieden dzień zaorać mogła. Nayzwyczaynieszy zaś teraz morg, ieſt to proſtokąt z 3 sznurów kwadratowych, to ieſt pole, maiące długości trzy sznury, a szerokości ieden sznur. *Łęſk.* 2, 27. Trzydzieści morgów czynią włokę, a 3 włoki czynią łan. *Jak. Mat.* 1, 5. Morg Chełmińſki ma sznurów trzy, lub prętów 30, albo łokci 225 długości; szerokości łokci 175. Morg gospodarſki ma wzdłuż prętów 20; w szersz 10. *Oſtr. Pr. C.* 2, 297. *Czack. pr.* 2, 226. Kmiecy morg większy i mnieyszy. *Zabor.* 299. Morg każdy ieſt na trzy wężyſka. *Grzępſk. K* 4 *b.* W Polszcze mówią pręt; a w Mazowszu morg. *ib. L.* 4. (cf. ſtaianie, ſtaie). Na hubę rachuią 24 morgów. *Pam.* 83, 351.

MORMOTAĆ *ob.* Marmotać.

MOROMSK, - a, *m.*, miaſto w Kiiowſkim. *Dyk. G.* 2, 184. eine Stadt im Kijowischen.

MORÓWKA, - i, *ż.*, *Rs.* морушки, моровыя бобоны; *Crn.* prekûrsh; *Bh.* mornj hliza; bolączka morowa, die

Pestbeule, Pestdrüse. Morówka, czyli morowa czarna krosta, *carbanculus*, iest to niezmierne zaognienie się z zatkanych cienkich żyłek krwią, morową zarazę w sobie iuż maiącą, pochodzące. *Perz. Cyr.* 2, 68. cf. powietrzna dymienica, dżuma). Morowki powietrzne. *Syr.* 70. Morowki abo petocie, my przystudzienicami zowiemy. *ib.* 554 *et* 875. Peterschen; cf. karbunkuł, *et* łożna czarna krosta, morówka. 1. MOROWY, - a, - e, *Bh.* morowý, mornj; *Crn.* kushen; *Vd.* kugan, kushen, kugoviten, naleсliu; *Cro.* kusen; *Bs.* kusgjan, okusgen, kusgni; *Rg.* kuzni; *Ross.* моровый. od moru, powietrzny, Pest=, Pestilenzialisch. Morowa dymienica. *Perz. Cyr.* 2, 64. *ob.* morówka). Morowe powietrze. *Urzęd.* 271, *Crn.* shlesa; *Vd.* kuga, shlesa, pomoria; *Rg.* kuga; *Bs.* kugga, bubba, cjumma; *Rs.* моровое повѣтрїе, моровая язва. Zaraza morowa. *N. Pam.* 4, 117. Bolączki morowe. *Sien.* 485. prysczе morowe. *ib.* Powietrze zarażone, to iest morowe. *Sien.* 475. Strzegą się go, iak morowéy zarazy. *Mon.* 66, 19. Ja tobą brzydzę się, iak morowym powietrzem. *Teatr* 11, 59. cf. iak zgniłym psem). - *Botan.* morowy korzeń. *Urzęd.* 245 *ob.* Carz ziele. - *Fig.* Złośliwych ludzi, których morowemi pismo ś. zowie, tak odcinać maią, żeby zdrowych członków nie zarażali, *Birk. Zyg.* 17. To iest moc morowa, silnym bydź ku uszkodzeniu. *Pilch. Sen.* 13.

2. MOROWY, - a, - e, od mory, z mory, materyi, von Mohr. Wstęga błękitna morowa. *Skrzet. P. P.* 2, 272.

MORSELE, MORSZELE, - ów, *plur.*, z łac. morsellus, Morsellen, *Rs.* морзелы; lekarstwo w tabliczkach do iedzenia. *Włod.* Zaczyniwszy prosszku tego i umieszawszy dobrze, naczynić morszeli albo kołaczków. *Syr.* 74. - *Fig.* Krew' nam daie ilopem, a w niewinnym ciele Ku wiecznemu żywotu zbawienne morszele. *Pot. Zac.* 165.

MORSKI, - a, - ie, od morza, *Bh. et Slo.* mořský; *Sr.* 1. morski; *Crn.* morske, murske; *Vd.* morski; *Cro.* morszki; *Bs. et Rg.* morski; *Ross.* морскій. See=, Meer=, Meeres=. Morskie burzenie, przychodzenie i odchodzenie, podnoszenie i opadanie. *Cn. Th.* Ebbe und Fluth. Wylew i odlew, *fluxus et refluxus*. *Hub. W.* 104; *Bs.* plimma, narastenje morra; osseka, rechescja; *ob.* morszczyzna). Morskie koty (koczkodany), gatunek małp, nadwszystkie inne dłuższe ogony maiące. *Kluk. Zw.* 1, 65, Meerkatzen. Sól morska, Meersalz. *Urzęd.* 416., *Ross.* морянка. Stéty morskie, wyrostki stérczącego nad morzem lądu. *Sniad. Jeo.* 224. Morski pies, *Vd.* murski pess *ob.* pies; morskie cielę *Vd.* mursku tele, *ob.* cielę. Morska świnia *Vd.* delfin, dupin *ob.* świnia; morski koń *Rs.* моржъ. Morski zaiąc abo ozada. *Syr.* 825, *Sien.* 68. Ukąszenie iadowite od szkorpeny, morskiego smoka, także od ogonicy morskiéy. *Syr.* 343. Morski wiatr *Rs.* моряна. Gwiazda morska *Vd.* buroush *ob.* gwiazda. Bogini morska, *Bh.* Mořena, manželka, Wodenowa, bohyně mořská. Morski mieszkaniec, pomorzanin *Rs.* морянинъ. Handel ludzi lądowych z morskiemi. *Boter.* 199. Morska bitwa *Ec.* кораблебранство. Żołnierz morski *Cro.* ladjobojnik; *Rs.* лодейникъ; *Ec.* кораблеборецъ. Zegar morski. *Warg. Radz.* 308, *ob.* kompas, buksola). Warsztat morski. *N. Pam.* 12, 285, okrętowy, gdzie okręty buduią, Schiffswerften. Mech morski, porost morski, Meermoß, roście po skałach mórskich, a naywięcey po skorupach ryb i małżow morskich. *Syr.* 1418. Morski kopr *ob.* sól babia; Morski pław *ob.* pław morski; morski ptak *ob.* zimorodek. **MORSKOROD, - u, *m.*, płód morza, ein Meerthier. Przepływaią rozliczne zatym morskorody. *Zab.* 9, 329. *MORSKOZIELONY, - a, - e, seegrün, *Vd.* morskoselen. MORSZCZYZNA, MORZCZYZNA, - y, *ż.*, *collect.* morskie płody, morskie rzeczy, Meererzeugnisse. Konchy i inna morszczyzna, *corpora marina*. *Hub. W.* 14. - §. pomorszczyzna, Seeuferland, Küstenland. Zygmunt księciu Stołpeńskiemu Lemburg i Bytom, i inszą pobrzeżną morszczyznę w lenno dał. *Bielsk.* 503. - §. przestwor morski n. p. W morszczyzny szyper żegluie. *Dar. Lot.* 18. Meeresweiten. - *§. morszczyzna, pomorszczyzna, *morka*, pomorka, wiatr od morza. *Bndtk.*, *Rs.* моряна. - §. Morszczyzna xiężyca, ruch podnoszącego się i opadaiącego morza, sprawiony siłą samego xiężyca. *Sniad. Jeo.* 246. Ebbe und Fluth.

MORSZ, - u, *m.*, nadpruchniałość zwłaszcza w drzewie (z Niem. morsch) die Morschheit, *adj.* morszaty, morszysty *ob.* nadpruchniały.

*MORSZPRĘGI, n. p. Morszpręgi, latanie abo chodzenie po powrozie, by dobrze było u nas pospolite, iednakbym ia swemu dworzaninowi tego nie dopuścił. *Gor. Dw.* 33, może *saltus mortales*, cf. *Gr.* Sprünge, Sprung.

MORTYFIKACYA, - yi, *ż.*, martwienie, morzenie siebie samego z nabożeństwa, die Quaal, die Selbstpeinigung aus Andacht, fleischliche Züchtigung. Co się tknie mortyfikacyi, tak był skłonny do umartwienia i innych pokut, iż gdyby go byli starsi na wodzy nie trzymali, snadnieby sobie był żywota skrócił. *Sk. Zyw.* 1, 418. MORTYFIKOWAĆ *ob.* martwić, trapić, umarzać.

MORUS, - a, *m.*, MORUSEK, - ska, *m.*, *zdrbn.*, człowiek ubrudzony, - brudny (cf. morąg), ein Schmutzling, schmutziger Mensch. MORUSAĆ *cz. ndk.*, pomorusać, umorusać *dk.*, brudzić, pobrudzić, ubrudzić, beschmutzen. MORUSOWATY, - a, - e, - o *adv.*, brudny, (morągowaty) schmutzig, beschmutzt.

MORWA, - y, *ż.*, *Bh. et Slo.* moruše; *Sr.* 1. maruscha, maruschna, wolberna; *Crn.* murba; *Vd.* murva, murba, murvovu sadje, malina (cf. malina); *Cro.* múrva; *Bs.* murva, dúd; *Rg.* murva; *Sla.* dud, murva, *Rs.* морошка, мушовая ягода, шелковица (cf. szelki, cf. *Rs.* шелкъ iedwab'); *Ec.* смоковница (*Rs.* смоква figa; *Graecolat.* morus, *Ital.* mora, *Holl.* moerbesie, *Angl.* mulberry, *Suec.* mulbaer, *Ger.* die Maulbeere, drzewo i owoc, der Baum und die Frucht; morwa drzewo, średniey wielkości; owoc wyraża główkę z iagod skupionych złożoną; iest czarny, iest i biały. Liściem białych morw żyią iedwabniki. *Kluk. Rosl.* 2, 66. Czarna morwa *Vd.* stroshnize). Morwa, abo drzewna ieżyna. *Sien.* 104, *Kluk. Rosl.* 1, 156. **MORWIOLISTE wiechy. *Pot. Arg.* 809., maulbeerblätterig. MORWIORODY, MORWIORODNY, - a, - e, n. p. Praca bogata paiąków morwiorodych. *Tward. Wład.* 210. t. i. iedwabników, na morwach się rodzących, auf Maulbeeren erzeugte Seidenwürmer. Morwiorodne paiąki użyczaią nam swych iedwabiów. *Kul. Her.* 231. MORWOWY, - a, - e, od morwy, *Boh.* morušowý; *Crn.* murbén; *Ross.* шелковичный; *Ecc.* смоковничный. Maulbeer=. Morwowe drzewo. *Dyk. Med.* 4, 405, *Slo.* morušowý strom; *Sla.* dudovo dérvo; *Vd.* murvovu dre-

vn, murvar, murva, malinca; *Rs.* му́mовое дерево. Sok morwowy. *ib.* 407. Liście morwowe. *ib.* 408.

*MORYCZYĆ, - ył, - y, *Act. ndk.*, (*etym.* marszczyć *Rs.* морщить; cf. морочить, tumany puszczać, oczy mydlić). nalegać na kogo, martwić go, einen martern, einem zusetzen. Oktaw pragnąc konsulatu, nie senatu o tę cześć moryczy, Ale prywatnie Cycerona nuka. *Chrość. Fars.* 140. Królowa króla moryczy, żeby swą ręką koronował wnuka. *Pot. Syl.* 283. ¿Jego ta próżna otucha moryczy. *Chrość. Luk.* 2, 49. W subtelnych dworskich żołądkach delikackie głody Przez smaczne potraw kąski moryczą się. *Gaw. Siel.* 357.

MORZE, - a, *n.*, *Bh. et Slo.* moře; *Sr.* 2. mohro; *Sr.* 1. mořo, morio; *Crn.* murje, morje, more; *Vd.* morje, murje; *Cro.* more, morje; *Sla.* mòro; *Rg.* mòre, púccina; *Bs.* morre; *Dl.* more; *Rs.* мо́ре; *Lett.* marios, *Esthnic.* merri, *Bretag.* mor, *Anglos.* mere, *Suec. et Jsl.* mar, *Lat.* mare, cf. *Gr.* μυρειν *fluere*, *Hbr.* מר mar *s amaritudo*) *Ger.* das Meer. Morze, część globusu wodą zalana. Dla łatwieyszego iednak sytuacyi morza względem ziem różnych rozeznania, rozmaite mu nadano przeswiska. *Kras. Zb.* 2, 204. Kazał bóg: niechay się sbiorą wody, które pod niebem są na iedno mieysce, że się ukaże susza; i stało się tak. J nazwał bóg suszę ziemią, a zebranie wód morzem. *Leop. Genes.* 1. Wtedy grunt suchy ziemią, a wielkie rozcieki Wód zgromadzonych w iedno, bóg nazwał morzami. *Przyb. Milt.* 221. Morze Wielkie abo Ocean. *Dudz.* 45, *otoczyświat. *Cn. Th.* Morze lodowate, lodowe. *Tward. Wład.* 29, północne. *Dyk. G.* 2, 185. Morze śrzodziemne międzyziemne, (*Stryik.*, *Pot.*); morze *Europiińskie. *Cn. Th.* Adryatyckie. *Dykc. G.* 2, 184. Azyańskie abo Chwaleńskie *Caspium. Cn. Th.*; *Sla.* Valinsko môre, *ob.* Chwaleńskie); Carogrodzkie; Arabskie, czyli cieśnina Perska; Czerwone czyli cieśnina Arabska *Cn. Th.*; *Sla.* cèrljeno more (*Rs.* понтъ czarne lub czerwone morze); Morze białe; czarne *Cn. Th.*, *Sla.* cèrno mòre). Hellespontem woda z morza czarnego do morza białego, Propontis rzeczonego, pędem wielkim idzie. *Star. Dw.* 2.; Bałtyckie, u Niemców Wschodnie. *Dyk. G.* 2, 182. *s* (Szwedzkie *Cn. Th.*). Morze umarłe, martwe. *Cn. Th.* Morze ciasne, ściśnione. *Cn. Th.*, *ob.* cieśnina morska). Wysokość morza, głębokość wzniesienia morza od pewnego punktu uważana i mierzona. *Sniad. Jeo.* 230. Morze wysokie, które dosięgło naywyższey swoiey wysokości. *ib.* – Na rozlaney szeroko morz płynnych przestrzeni.., *Zab.* 15, 154. *Kniaź.* Bóg zakładał *morzowi (morzu) granice. *W. Prov.* 8, 29. Morzem się bawię *Ec.* морежительствую, при мори живу, *Gr.* θαλασσεύω. Nad morzem panuię *Ec.* моредержа́вствую, *Gr.* θαλασσοκρατέω. Pan od morza do morza, *Zegl. Ad.* 192. szerokowładny, bogaty). Jak morze, wszystko na wierzch wyrzuca. *Rys. Ad.* 19. nie trzyma ięzyka za zębami). Kto na morzu nie bywał, ten dziwów nie widał. *Rys. Ad.* 26, *non vidit mira*, *qui non vidit maria*). Komu modlitwa nie smakuie, ten niech po morzu żegluie. *Cn. Ad.* 356, *Slo.* kdo sa modlit nè wge, nech na more jde. Kto zna morze, wie co *gorze. *Rys. Ad.* 29. Niebo, nie umysł tacy odmieniaią, Którzy po rozum za morze biegaią. *Budn. Ap.* 5. *Ezop.* 22, *coelum, non animum mutant*, *qui* etc. *Hor.*; gąska z domu, gąsior do doma). Młody mówi: dopiero mi lat dwadzieścia; ieszcze śmierć za morzem. *Sk. Kaz.* 512. za granicą, daleka, *opp.* za pasem, tuż, nad karkiem, nad głową). Morzu wody przylewać, słońcu przydawać pochodni, *Chmiel.* 1, 75. *Slo.* do Dunage wodu nosit *noctuas Athenas.* – Morze, otchłań, przepaść, bezgruncie, bezdno, *Ross.* пучи́на. (MORZA, - y, *ż.*, iedwab' gruby z bawełną mieszany. *Pincikow*). MORZCZYZNA, - y, *ż.*, *ob.* Morszczyzna. **MORZOLOTNY, - a, - e, über das Meer hinfliegend. *fig.* Wsiadać chcesz, widzę, w nawę morzolotną. *Groch. W.* 433. Morzolotny okręt. *Zab.* 5, 317., *J. Kchan. Ps.* 69. **MORZONOŚNY, - a, - e, od morza noszony, vom Meer getragen. Morzonośna Syrena. *Zab.* 15, 188. *Nagł.* *MORZORODNY, - a, - e. w morzu się rodzący, meererzeugt, *Ec.* пучинородный. *MORZOPŁAWNIK, - a, *m.*, *Rs.* мореплаватель, мореходецъ żeglarz; мореплавательный, мореходный żeglarski, мореплаванïе, мореходство żegluga. **MORZOWŁADNY, - a, - e, meergebietend. Król morzowładny i w porty zamożny. *Groch. W.* 443. Morzowładny Neptun. *Dudz.* 19, Auster morzowładny. *Petr. Hor.* 2, *D* 4.

Pochodz. *morski*, *nadmorski*, *odmorski*, *podmorski*, *pomorze*, *pomorski*, *Pomorczyk*; *przymorski*; *międzymorze*; *przymorze*.

MORZYĆ, - ył, - y, *Act. ndk.*, Marzać *Freq.*, umorzyć *dk.*, *Bh.* mořiti, zmořiti, umrtwiti, umrtwowati; *Sr.* 1. moru, moriu, morim; *Crn.* morim, mertvazhèm; *Vd.* vmoriti, vsmertiti, pomoriti, vmerlatiti, pomerlatiti, vbiti, vbijati, mertvazhiti, vkoriti; *Cro.* morim; *Rg.* moritti; *Bs.* moriti, izmoriti, umoriti; *Ross.* мори́ть, морю́, умори́ть. *Actiuum Verbi Neutrius* mrzeć, *s* umierać, cf. mor, mord, *Lat.* mori); *s* robić, że kto mrze czyli umiera, mordować kogo na śmierć, sterben lassen, umkommen lassen, jemandes Tod befördern, ihn tödten. Doktorowie morzą, nie léczą, kiedy się samych ksiąg trzymaią. *Fredr. Ad.* 73. Smierć tam nie próżnowała, iednako *morzęcy (morząc), Okrutna wieki ludzkie i rodzay bydlęcy. *J. Kchan. Ps.* 115. – *fig.* W żartach człek morzy tęsknicę. *Zab.* 11, 371, *Zabł.*, t. i. umarza, zatapia, zbywa. – §. Morzyć głodem, *Rg.* moritti glàdom; *Rs.* морить голодомъ głodzić kogo na śmierć, einen mit Hunger quälen bis auf den Tod, einen verhungern lassen. Kazał mię morzyć głodem. *Boh. Kom.* 4, 205. Kiedy na nas Bóg głodu nie przepuszcza, głodem się nie morzmy. *Sekl.* 13. *transl.* umęczać, dokuczać, sehr quälen, martern, zusetzen. (cf. *Bh.* mořiwa zymnice *febris lenta*, das schleichende Fieber). Już też i trucizna morzyć go poczęła. *Gor. Dw.* 252. Kto pić przymusza niechcącego, a kto morzy pragnącego, który gorszy nad drugiego? *Cn. Ad.* 391, *cf.* i cnota ma swoie granice, *est modus in rebus.* Piiaństwo zmorzy, starga przyrodzenie. *Biał. Post.* 199. Ludzi więcey gardło morzy, niż ostry miecz. *Ezop.* 86. Od dwóch dni iuż nie spałem; czuię, że mię sen morzy. *Teatr.* 39, 12. Wieczor sen go okrutnie morzył. *ib.* 35 *c*, 7. Gdy się też zmorzysz snem i umorduiesz, Na mym odpoczniesz łonie i sfolguiesz. *Past. F.* 91, gdy cię sen zwycięża). Nade wszystko sen ich morzył cięższy. *Tward. Wł.* 90. Ty śnie kilkogodzinny ulgąś iest w tey mierze, Morzysz wprzód, niż nas wieczny sen ze świata zbierze. *Zab.* 11, 187. Na cóż się przyda ten spoczynek, którego sen ustawiczny morzy? *Zab.* 1, 115. Snem zmorzony

Na zieloney murawie leżał rosciągniony. *Zab.* 1, 98. *Nar.* - §. Żywe śrebro morzyć, = martwić. *Tr.*, das Quecksilber tödten. - §. Morzyć się, trapić się, gryźć się, frasować się, sich quälen, martern, abmergeln, härmen. Ustawnie się w sercu swym o to gniewem morzył. *Papr. Kol. R* 5. MORZYCIEL, - a, *m.*, morzący, męczący, der Quäler (*Sr.* 1. moricżer morderca). *w rodz. żeń/k.* morzycielka. MORZYMORD, - u, *m.*, ziele, Mniszek dobry, od skutku tak rzeczony, bo truciznę złego mniszka czyli mordownika zamarza. *Syr.* 1388, cf. toiad, *Kluk. Dyk.* 1, 6, *aconitum anthora*, Heilwurz, *Crn.* zhmerûnka. **MORZYSARNA, - y, *m.*, *Otw. Ow.* 111. miano psa gończego, der Name eines Jagdhundes, Rehbiß. MORZYSKO, - a, *n.*, morzenie czyli gryzienie w żołądku, Bauchgrimmen. Ziele śrebrnik dziatkom grzyzawki i morzyska w żywocie układa. *Syr.* 292. Oleiek ten kolice i darciu w kiszkach albo morzysku pomaga. *ib.* 94, *et* 101. morzenie w żywocie. *Sien.* 278. - §. *transl.* Cóż znaczą te niezwykłe wzdrygi, te morzyska, To czucia, którym nadać nie można nazwiska? *Przyb. Abel.* 184. MORZYSKOWY, - a, - ie, Grimm=. Morzyskowa kiszka *colon intestinum* der Grimmdarm. *Perz. Cyr.* 1, 149 *et* 48. kolkowa, kobielasta. *Cn. Th.*

Pochodz. *podsłowem; mrzeć.*

*MOS *ob.* Mas.

MOŚĆ, - ści, *commun.*, tytuł skrócony, ze słowa Miłość, (abo też Możność, cf. *Maiestas*). *Mon.* 66, 460, gnädiger Herr, gnädige Frau, Gnaden, Liebden; *Sla.* Velliccánstvo; *Rs.* величество, величество, величие; (*ob.* *wieliczaństwo). Jego Mość i t. d. *ob.* Jegomość, Jeymość, Jchmość, Jegomościn, Jeymościn, Jchmościn, - Jego Królewska Mość, = J. K. M., Jhro Königl. Majestät. Wasza Królewska Mość, W. K. M., Euer Königl. Maj. Jego Księca Mość, Jhro Fürstliche Durchlaucht; Wasza Księca Mość, Euer Fürstliche Durchlaucht. Żartem: wilk chciał oddadź usługę Jego *Końskiéy* Mości. *Zab.* 15, 276. *Tręb.* - Wasza Mość, *Sla.* Gospodstvo, Milloštivo, = *inde* Waszmość. - *obsol.* Waszéy Pańskiey Mości, Jaśnie Wielmożny a Mościwy Panie Woiewodo (Zebrzydowski), to dzieło poświęcam. *Gwag. ded.* Euer Hochgräflichen Gnaden. - *Vocat:* Mości *in Masc.*, Mościa *Fem.*, *Ross.* сударь, сударикъ, сударчикъ; *f.* сударыня; Herr! gnädiger Herr! gnädige Frau! Euer Gnaden! Mości oycze kochany. *Teatr* 34 *c*, 102. Mości Dobrodzieiu! *ob.* Dobrodziey! Mościa Dobrodzieyko *ob.* Dobrodzieyka. Mości Panie, mein Herr! Jaśnie Wielmożny Mości Panie N. N., Mnie wielce Mości Panie i Bracie. *Kras. Doś.* 65. U dawnych Polaków naypierwszy był tytuł Bracie! poczekawszy trochę, przydano: Panie Bracie; powiększono potym i mówiono: Mci Panie Bracie! *Mon.* 67, 460. Chciałbym żeby się pozbyć téy nudney intytulacyi: Mego Wielce Mości Pana. *Mon.* 65, 301. Mości Panowie Młodzi, dzisieyszy wieczor poświęcony iest dla uciech wieku waszego. *Zab.* 3, 111. Mos Panie, *skrócone zamiast:* Mości Panie, mein Herr, mein Freund. Przyszły twóy małżonek nie iest urzędnik, ani uwielmożniony; nie będziecié sobie mówić; Mospanie, Mościapani; ale móy mężu, moia żono. *Teat.* 25 *c*, 69. Niechay go poznam, spraw to móy Mos Panie. *Teatr* 43 *b*, 49. Trzymay mocno cugle, Mospanie, trzymay. *Teatr* 52 *c*, 50. Mospanie, gwałtowności w tym kraiu nie są cierpiane. *Teatr* 36 *b*, 23. - Już Moście Państwo, kończcie komplementa. *Teatr* 43 *c*, 71, meine hochgeehrte Herrschaft, macht einmal ein Ende. - *transl.* Mościpan, = Wielmożny tylko, nie Jaśnie Wielmożny, ein bloß Hochedler, nicht Hochwohlgebohrner. Jesteś królem; a byłeś przedtym Mościpanem; To grzech nieodpuszczony. *Kras. Sat.* 5. Z tłustym wilk chudy brytanem Raz się spotyka, pachoł z Mościpanem: *Kniaz. Poez.* 3, 89. Jeden Mospan otyły, silny i bogaty, Miał stada, trzody, łąki, *Zab.* 8, 93. *Tręb.*, *cf.* Jespan. Mospanek *zdrbn.*, n. p. Ci Mospankowie. *Mon.* 74, 140, panicze, panoska, Herrchen) *ob.* Mościwać, Mościwy, Mościenka;

MOŚCIĆ, - ił, - i, *Act. ndk.*, umościć, pomościć *Dok.*, pomoszczać, mostem pokładać, *Rs.* мостишь, мощу, = brukować); *Ec.* мощу *facio pontem*, bebrücken. Rzeki mościć. *Klon. Fl. B* 3 *b.* Roskazał Olgierd drogi proste ku Moskwie kilku tysięcy czerni gotować, i tak drogi wszędzie mosszczono przez błota i starzyny, co nayprościey bydź mogło. *Stryik.* 379. O wyzwoleniu od płatów, od podwod, budowania zamków, moszczenia mostów. *Stat. Lit.* 87, (*Rs.* мощенїе brukowanie, dylowanie, cf. pomost). - *tr.* mostem położyć, podbić, uniżyć, hinstrecken. Wszystkie mu fortuna pod nogi umości przeciwności. *Leszcz. Cl.* 24, sprzątnie ie przed nim. (MOŚCIENKA, - i, *ż.*, Jeymość *iron.*, Oto iużci moię mościeńkę wstyd nawet i przed Nayśw. Sakramentem uklęknąć. *Mon.* 71, 712, cf. żonunio, żonina).

MOŚCINA, - y, *ż.*, tarcice, szerokie dyle, które na most kładą, *planca. Mącz.*, posadzka mostowa, pomost, *Sr.* 2. mostniza, *Cro.* mosstnicze; *Ross.* мостовина. Brückenbretter, Brückenbohlen, die Bedeckung einer Brücke. Naprawiać drogi, by nie były dziury w mościnach. *Mącz.*, *munire viam.* Na wierzchu kładł dębinę, które rozmaitą mościną, żerdziami i drzewem na kształt kraty zaściełał. *Warg. Cez.* 81. - §. Mościna, most biedny, mizerny, eine elende, jämmerliche Brücke. Mościny stare. *Kosz. Lor.* 161 *b.* MOŚCISKO, - a, *n.*, most brzydki, eine abscheuliche Brücke; *Rs.* мостище. MOŚCISKA, - isk, *plur.*, miasto w woiew. Ruskim, od Przemyśla 4 mile. *Dyk. G.* 2, 186. eine Stadt in Reußen.

MOŚCIWAĆ komu, - ał, - a, *et* MOŚCIAĆ *Jntr. Cont.*, tytułować go Mościwym Panem, jemanden Euer Gnaden tituliren. Kiedy do wsi przyiedzie, to mu mościwaią. *Mat. z Pod. B* 3. Pan słudze nie mościwa, nie waszmościa. *Cn. Ad.* 811, pachołek Jaś, Staś, Jasiek, Janek. cf. słysz! sam! idź! bież! stoy!). MOŚCIWY, - a, - e, *contractum ex* Miłościwy, *cuius loco usurpatur, et dignitatem ac potentiam magis, quam fauorem, ut illud vetus significabat, sonat. Olim in personis illustribus compellandis vel nominandis, usurpabatur; iam viluit, et priuatis etiam tribuitur; cf. Lat.* Ornatissimus, Clarissimus, Amplissimus, Humanissimus. *Cn. Th.* gnädig, gnädigster, hochgeehrter, hochgeehrtester. Aby inaczey chodziła Mościwa Pani, inaczey szlachcianka. *Gost. Gor.* 131. Wszyscy sobie równi bydź chcemy; wszyscy Mościwemi pany, wszyscy równo chodzić, żyć, ieździć, gwardye trzymać. *Falib. B* 3. - b) mościwy, łaskawy, gnädig, geneigt. Byś pracą tę moię przyiąć a mym mościwym panem bydź raczył. *Warg. Wal. praef.*, *et*

Warg. Radz. 121. Nie troszcz się Waszeć Mościem Pan (Mościwy Pan); iuż wszystko dobrze poydzie. *Teatr* 7 *d*, 34 *Czrt*. - c) mościwy, mocą sławny, *illustris*, durch seine Kraft berühmt. Ktoryż mię matką swoią nazwie tak mościwy znowu syn, iak był Herkul! *Bard. Tr.* 522. Przedni, vortrefflich. Zacna, wyborna, mościwa rzecz, spokoyne sumnienie. *Ern.* 186.

MOSIĄDZ, - iędzu, *m.*, *Bh.* mosaz; *Slo.* mosadz, mosaz; *Sr.* 1. mossacz, mossaz, mossasch; *Sr.* 2. mischnik; *Crn.* mèd (*ob.* miedź), medu, mjedu, mejd, mednèk, pirenzh; *Vd.* med, medenisa medu, medenina; *Cro.* slatomedo; *Rg.* xuuti mjed; *Sla.* pirincs; *Rs.* желтая мѣдь, (зеленая мѣдь bronc) паяовая мѣдь; *Anglos.* maestling, maestlen, maeslen, *Angl.* masling, *Dan. et Suec.* messing; *Ger.* das Messing, miedź żolta. *Jak. Art.* 3, 302. Mosiądz, mieszanina, składaiąca się z miedzi i z kruszcu żołtego, nazwanego kalaminą. *Jak. Art.* 5, 302., *Kluk. Kop.* 2, 188., *Krumt. Chy.* 199. *MOSIĄDZOWY, MOSIĘDZOWY, - a, - e, Mosiężny, *Cn. Th.*, von Messing. Mosiędzowy grunt pod złotem. *Sien. Rej.* Sierpik mosiądzowy *falx aëna*. *Zebr. Ow.* 167. MOSIĘŻNIK, - a, *m.*, mosiądzem abo miedzią robiący, u nas konwisarzowie, złotnicy, rutgiserowie mosiądzem robią. *Cn. Th.*, der Messingarbeiter, *Sr.* 1. mossaznik; *Rg.* xutomjedar, Gelbgießer. Aleksander mosiężnik. *W.* 2 *Timot.* 4, 14, *not.* „rotgisser, kotlarz"; (kotlarz. *Bibl. Gd.*). MOSIĘŻNIKOW, - a, - e, MOSIĘŻNICZY, od mosiężników, Messingarbeiters, Gelbgießers. MOSIĘŻNICTWO, - a, *n.*, mosiężniczy kunszt, die Messinggießerey, Arbeit in Messing, Gelbgießerey. *MOSIĘŻNODĘTA trąba. *Kchow.* 251., die hohlgegoßne messingne Trompete. MOSIĘŻNY, - a, - e, *Bh.* mosazny; *Sr.* 1. mossazne, mossasny; *Crn.* mèdèn; *Vd.* medini; *Rg.* xutomjedni); z mosiędzu, Messingen. *Surmy rogowe ogłos woyny dały, Trąby mosiężne głośno zahuczały. *Bard. Tr.* 381. Mosiężna skwara, łuska; suzeł mosiężny, odmioty mosiężne. *Włod.* MOSIĘŻYSTY, - a, - e, mosiądz w sobie maiący. *Cn. Th.*, Messing enthaltend.

MOSKAL, - a, *m.*, cf. Moskwicin, der (Moskowiter) Russe, Rossyanin; *Boh.* Rus; *Vd.* Rusianz, Rusiak, Moshovit, Moshkovitar; *Cro.* Moskov, Moskovita; *Hg.* Mushka; *Sla.* Moskòv; *Rs.* россiянинъ, *vulg.* русакъ; *Ec.* москвитинъ, россъ (*Ross.* москвитянинъ z miasta Moskwy rodowity). Narodom pod panowaniem Rossyyskiém zostaiącym, daią ogólne nawisko Moskalow. *Dyk. G.* 2, 358. „*Moschi a Vd.* mosh (mąż) *vir*" deriuat *Bohoriz.* - §. 2. moskal, moskalik, gatunek pigułki, eine Art Pillen. Na zastanowienie biegunki, moskalą ugnieść z mąki pszeniczney, z babczanym nasieniem, dadź choremu ieść. *Sien.* 374. Z gliny, dodawszy żółtek iaiowy i wódki, urób iakoby moskalik, który ususz dobrze, a gdy będzie trzeba, wezmiesz tego moskala, a rozmoczywszy, iako plastr przykładay. *Sien.* 262. *Spicz.* 108. MOSKIEWCZYZNA, - y, *ż.*, cokolwiek z Moskwy pochodzi, Moskwę obchodzi, Moskiewski iezyk, obyczaie, towary Moskiewskie *collect.* das Russische, etwas Russisches, was nur immer Rußland betrifft, Russische Sprache, Gebräuche, Waaren etc. MOSKIEWKA, MOSKALKA, - i, *ż.*, die Russinn; *Rs.* россiянка (*Rs.* москвитянка z miasta Moskwy rodowita). MOSKIEWSKI, - a, - ie, - 1) od miasta Moskwy, *Rs.* московскiй; Moskauisch. Wielkorządztwo Moskiewskie, iest prowincya państwa Rossyyskiego, zwana Moskwą. *Dyk. G.* 2, 186. - 2) Rossyyski, Russisch. *Bh.* Ruský; *Sr.* 1. muskowski, muzakowski; *Vd.* ruski, rusianski, rutenski (cf. Ruski), *Ross.* россiйскiй, русскiй; *Ec.* московскiй. Szkło Moskiewskie, Frauenglas, kamień dzielący się na giętkie, lśniące i przezroczyste iak szkło, wielkie szyby; koło Archanielu obficie się znayduie. *Kluk. Kop.* 2, 91. *Solsk. G.* 2, 11. Mros Moskiewski, gdy z paszczęki swey kosiorożec wypuści, Niepochybnie winogrod pomrozi. *Zimor. Siel.* 215. Dać komu pożałowanie Moskiewskie, *Haur. Ek.* 173. plagi, knutę). *MOSKIEWSKI, - iego, *substant.*, z W. Kniaź Moskiewski, Car Moskiewski, der Russische Großfürst, Zar. Książęta Siewierskie nie mogli się osiedzieć przed Moskiewskim. *Bielsk.* 429. Wziął Moskiewski Połock R. 1563, *Gor. Dz.* 159. Tych czasów znowu Moskiewski Inflantom był ciężki. *ib.* 142. Gliński wiernego z listem do Moskiewskiego posłał, obiecuiąc, ieśliby mu Wielki Ksiądz (Kniaź) Moskiewski dobrowolnego do siebie przyiechania dozwolił, do niego się przekinąć, z czego się Moskiewski bardzo uradował. *Stryik.* 691. (*MOSKUD, - u, *m.*, *n. p.* wielkie było woysko ich; owdzie trzech set ludu, Nie było do potrzeby okromia Moskudu. *Papr. Gn.* 1073.??) MOSKWA, - y, *ż.*, *Rs.* москва, die Stadt Moskau, wielkie bogate i bardzo znaczne miasto, niegdyś stolica państwa Rossyyskiego. *Dyk. G.* 2, 186, *Gwag.* 474, *Wyrw. G.* 289. - 2) Rossya, państwo Rossyyskie, (Moskovien) Rußland, das Russische Reich, *Bh.* Rusy; *Vd.* Rusku semla, Rutenska deshela, moshkovitku zesarstvu; *Cro.* moskovitsko Czarsztvo; *Hg.* Muszkak; *Sla.* Moskovska; *Rs.* россiя; *Ec.* москва; Wszystkie te obszerne kraie, które się zamykaią pod powszechnym Moskwy imieniem, na Moskwę Europeyską i Azyatycką dzielą się. *Wyrw. G.* 287. Te księgi, *na Moskwie za kapelana służąc, na Polski ięzyk przełożyłem. *Boter.* 3. w Moskwie, w Rossyi, cf. na). - 3. *collect.* Moskwa, z Moskale, Russen. Kupcy obcych narodów, t. i. Włosi, Niemcy, Francuzowie, Moskwa, Ormianie ... *Vol. Leg.* 3, 440. MOSKWICIN, - a, *m.*, z pogardą: Moskal, ein (Moskowiter) Russe, *Ec.* москвитинъ. Moskwicin wiele czyni w Litwie w granicach szkody krolowi. *Papr. Rc.* 105. Których ogniów skoro się z strachem napatrzyli Moskwicinowie, z zamku poschodzili. *Chetch. Popr.* *A* 4 *b*.

MOSPAN, MOSPANEK, *ob.* Mość.

MOST, - u, *m.*, *Bh.*, *Slo.*, *Sr.* most; *Vd.* must, muest, most; *Crn.* mòst; *Cro.* mózt, mószt; *Dl.* moost; *Sla.* most, chupria; *Rg.* moost; *Bs.* móst; *Rs.* мостъ, die Brücke. Mosty nad wodami bywaią sosnowe. *Kluk. Rosl.* 2, 161. Zygmunt August zaczął most budować w Warszawie, którego potym Anna siostra iego dobudowała. *Bielsk.* 551. Mostów woyskowych rożne rodzaie. *Jak. Art.* 2, 299 *et* 440. *et* 5, 302. (*ob.* mostołodź, cf. wzwodny most, wzwód). Most na łyżwach. *N. Pam.* 2, 236, *Ross.* мостъ на судахъ, eine Schiffbrücke. Most palowy. *Warg. Wal.* 159. Most słać. *Przyb. Milt.* 69. eine Brücke schlagen, *ob.* mościć, pomościć). Rzucić most. *N. Pam.* 2, 233. *ib.* 4, 87, eine Brücke abwerfen. Przysłowie dawne: most trzeba posłać złoty uciekaiącym. *Birk. Chmiel. C* 2 *b.*, *Jabł. Buk.*

Buk. P. 3, *Tward. W. D.* 48. *Prov.* Polſki moſt, Niemiecki poſt, Włoſkie nabożeńſtwo, wszyſtko to błazeńſtwo. *Rys. Ad.* 56, *Cn. Ad.* 888. Czciy góry, moſty, chceszli mieć grzbiet proſty. *Cn. Ad.* 123. Moſt komu zakładać, torować mu drogę, lod przełamać, den Weg bahnen. Sam swóy wierszyk mdły, nie z inszego ſkładam, Sam ięzykiem mdłym, mędrszym moſt zakładam; Pisz kto chce lepiey, ieśli sądzisz srogo, Papier niedrogo. *Stryik. Gon. O* 2. - *Prov. Slo.* čo oſla na moſt do: hnat *necessitatem adferre*, cf. ciasny kąt, kozi rożek). - Moſtem kłaść, słać, paść, a) *paſſ.* = pokosem, wie hingeſtreckt, wie abgemäht. Wszyſtka winnica z drzewem moſtem położona; Za czym na nic iagody i zdeptane grona. *Kulig.* 77. Padaią siewby moſtem, w żałość się obraca Żądość oracka; wniwecz długoroczna praca. *Zebr. Ow.* 9. Smok ten, gdy ogonem po piaſku długim sobie kręci, Konie przed smokiem moſtem padaią. *Bard. Luk.* 2, 44. W ni przyiacielu taką klęſkę sprawił, że iakoby położył moſtem go po ziemi. *Tward. Wład.* 79. Koni i wielbłądów wiele nieprzyiacielſkich w polu moſtem ściele. *Susz. Pieśń. H* 3 *b.* Rzuca się na nieprzyiacioł, za każdym miotem iego, słali się moſtami, iak pod kosą żniwiarza pokosami kłosy. *Stas. Num.* 1, 150. W iednéy bitwie tak tęgo ſtrzelała legia Rzymſka, iż moſtem słała szeregi nieprzyiacielſkie. *Papr. W.* 1, 240. - §. b) *activ.* moſtem padać, kłaść się, leżeć, = płazem upadać, pod nogi czyie się słać, czołem mu bić, do nóg mu upadać, pokornie mu się uniżać, korzyć mu się, czołgać, cf. bożkować się przed kim, ſich vor einen in den Staub werfen, zur Erde fallen, auf ſein Angeſicht fallen, ihm zu Füßen liegen, zu Fuß fallen, ſich vor ihm erniedrigen, demüthigen. Moyżesz się moſtem z Aaronem kładzie Przed bogiem, żeby gniew w nim ułagodzić. *Leszcz. H. T.* 156. Woła, prosi hetman, nic nie wſkóra, i choćby się nakoniec moſtem im położył, nic nie sprawi, uciekaią wszyscy. *Tward. W. D.* 32. Nie mógł mieć z niego przyiaciela, by mu się był i moſtem kładł. *J. Kchan. Dz.* 148. Za toć się moſtem uniżonym kładę, Że o Meropie moiéy masz ſtaranie. *Pot. Syl.* 275. Ze ſtrachu wszyscy zwyciężcy moſtem się położyli. *Chrość. Fars.* 507. Upadli na twarz przed bogiem, Leżeli, iak mówiem, moſtem Książę, urzędnik i pan z chłopem proſtem. *Wad. Dan.* 71. Pod czas drugi, dla iakiéy ſkrytéy przyczyny moſtem się kładzie. *Gor. Dw.* 221. Moſtem się kładzie, kto z kim na zdradzie. *Rys. Ad.* 41, z przodku głaszcze, z tyłu drapie). (MOSTARDA *ob.* Musztarda). MOSTEK, - ſtku, *m.*, MOSTECZEK, - czka, *m.*, *Bh.* moſtek, můſtek; *Sr.* 2. moſcžik; *Sr.* 1. mośćik; *Vd.* moſtizh, berv (cf. brew); *Bs.* moſtaç; *Cro.* mosztecz; *Rs.* мостокъ, мостикъ, *demin. nom.* moſt, das Brückchen. Staroſta ten przez lat dwadzieścia moſtku mizernego nie kazał zrobić na kałuży. *Mon.* 65, 300, *Rs.* мостки ławka, kładka. - §. *Anat.* kość piersiowa czyli moſtek. *Perz. Cyr.* 1, 31, das Bruſtbein, Bruſtſtück. Pokrywa piersi kość twarda, płaſka, moſtkiem, *ſternum*, zwana. *Zool.* 67. Moſtek u rzeźnika, część wołu lub cielęcia, od piersi. *Mag. Mſk.* Weźmiesz moſtek barana onego ... *Leop. Exod.* 29, 26, piersi barana. *Bibl. Gd.*). - §. Moſteczek mydła, *Tr.*, ein Riegel oder Steg Seife.

MOSTKOWATY, - a, - e, piersiſty, ſtark von Bruſt. Moſtkowaty wół. *Tr.* MOSTKOWY, - a, - e, od moſtku, Bruſt=, Bruſtbein=, Bruſtſtücks=. Między piersiami ieſt mieysce moſtkowe, *regio ſterni. Perz. Cyr.* 19. Moſtkowa pieczenia, *Tr.*, ein Bruſtſtück, Bruſtbraten. **MOSTOBRONNY Kokles. *Ryb. Gęsl. D* 3 *b*, brückenvertheidigend. MOSTOŁODŹ, - i, *ż.*, *Ponton*, eine Schiffsbrücke. Łodzie drzewiane, mosiężne lub z innéy materyi, służące do poſtawienia na nich moſtów dla przeprawy woyſka. *Jak. Art.* 3, 302, *Łęſk.* 64. MOSTOWNICZY, - ego, *m.*, *ſubſt.*, *Rs.* мостовщикъ; *Ec.* мостодѣлецъ *moſtodziéy, Brückenaufſeher, Brückenmeiſter, Brückenherr. Moſtowniczy, urząd w niektórych województwach W. X. L., z obowiązkiem dozoru dróg publicznych, grobel, moſtów. *Kras. Zb.* 2, 205. Moſtowniczy od ſtarania o moſtach imię ma. *Skrzet. P. P.* 1, 213. MOSTOWNICZOW, MOSTOWNICZOWY, - a, - e, od moſtowniczego, den Brückenaufſeher betreffend. *Tr.*, *Rs.* мостовщичій, мостовщиковъ. MOSTOWY, - a, - e, od moſtu, *Bh.* moſtecký, moſtſký, moſtnj; *Rs.* мостовый; *Ec.* мостный; Brücken=, die Brücke betreffend. Zasadzek iakich fortelnych na przeprawie moſtowéy się obawiali. *Birk. Podz.* 15, bey der Ueberfahrt über die Brücke. Moſtowy pal, *Slo.* moſtince, ſlzage. MOSTOWY, - ego, *m.*, *ſubſt.*, celnik na moście. *Cn. Th.* der Brückenzolleinnehmer. MOSTOWE, - ego, *n.*, *ſubſt.*, cło, czyli myto od moſtu, der Brückenzoll; *Vd.* moſtnina, moſtni denar; *Cro.* mosztovina; *Rs.* мостовое, мостовщина; rodzay cła w Polszcze, pozwolony tym, którzy kosztem znacznym w dobrach swoich moſty wybudowali. *Kras. Zb.* 2, 206. Cła bronnego, moſtowego albo wodnego, ktoby nie oddał, we czwornasób to nagrodzi. *Szczerb. Sax.* 49. Brukowym albo moſtowym, cło, które w bramie dawać każą, nazywaią. *Kosz. Lor.* 132. Zapłaciwszy na Wiśle moſtowe, na walnym trakcie szukałem noclegu. *Zab.* 14, 274. MOSTY, - ów, *plur.*, miaſto w Bełzkim. *Dyk. G.* 2, 187. - §. 2) Miaſto w Nowogrodzkim. *ib.*, Städtenamen.

Pochodz. *pomościć*, *pomoſt*, *pomoſta*, *Zamość*, *Zamoyſki*, *zamościć*; *Rs.* вымостить rusztowanie dawać.

MOSZCZ, MUSZCZ, *MOSZT, - u, *m.*, *Bh.* meſt, *Gen.* mſtu; *Slo* muſſt; *Sr.* 2. moſcht; *Sr.* 1. mozt; *Vd.* mosht; *Crn.* mejshta, shônta; *Cro.* mòſt; *Hg.* muſt; *Rg.* màſt; *Bs.* maſt; *Rs.* мсто̀, мéстъ, *G.* мста̀; молодое вино; *Gall.* mout, *Ital.* moſto, *Suec. et Angl.* muſt, *Dan.* mooſt, z *Łac.* muſtum, der Moſt. Niżeli likwor winny kisać zaczyna, moszczem go, lub brzęczką, nazywamy. *Krup.* 5, 98. Wyprasowany z iagod sok ieſt muszczem, który się zlewa w naczynia dla wyrobienia się. *Kluk Rosl.* 3, 345. Mosztu słodkiego nalawszy. *Syr.* 355 *et* 452. Szydzono z Apoſtołów, mówiących cudzemi ięzykami, iż się oto ci moszczem popili. *W. Poſt. W.* 420. Wſtaią zafarbowawszy słodkim czoła moszczem. *Pot. Arg.* 541. Świątum wino dał, Bogu zaś lagier daruię, Moszcz świątum oddał zgodny, Bogu ſus oddaię. *Kul. Her.* 174, *deteriora Deo*, chromą córkę do klasztoru). Natura człowiecza zawżdy się burzy, iako moszcz, aż gdy się uſtoi, to też iedno lagier, co się niczemu dobremu nie godzi, na dnie zoſtanie. *Rey Zw.* 121 *b.*

*MOSZCZA, n. p. Bolesław Wſtydliwy nie śmiał przeciw gęſtéy moszcze zaciągów Tatarſkich orężnie ſtanąć. *Kromer* 242, *ob.* moc, *Rs.* мочь, мощь.

MOSZCZĘ *ob.* Mościć.

*MOSZCZY, relikwiie. *Sak. Dusz.* 144, *Rs.* мощи.

MOSZCZOWY, - a, - e, od moszczu, *Bh.* meſtowý; *Sr.* 1. mоžtowé; *Cro.* mòſten; *Hg.* muſthosvaló; *Rg.* masni.

MOSZCZYK *ob.* Mozdzik. MOSZEŁKA *ob.* Muszełka.

MOSZK *ob.* piżmo, Biſam. MOSZKOWY, - a, - e, piżmowy, von Biſam. Chceszli tę maźć wonną mieć, przyłoż piżma trochę moszkowego abo zybuczkowego. *Sien.* 497.

MOSZNA, - en, *plur.*, miaſto w Kiiowſkim. *Dyk. G.* 2, 187, eine Stadt.

MOSZNA, - y, *ż.*, MOSZENKA, - i, *ż.*, *dem.*; *in plurali:* MOSZNY, *Gen.* moszen; MOSZENKI *et* MOSZENKA, mieszek, der Beutel; *Bh.* měſſec; *Sr.* 1. meſchk, moſchna; *Sr.* 2. moſchina; *Vd.* moshna, moshnja, meshniza, tashka, paitl; *Crn.* móshna; *Cro.* mòsnya, mosnicza; *Rg.* mòscgna; *Bs.* moscgna, tobolaç; *Rs.* мошна, мошонка, мошоночка; *Ec.* мошенка, мѣшечикъ, cf. *Hbr* [illegible] *vas, in quo eſt semen*; *ob.* Miech). Dopieroż się do moszen proſtaczkowie maią, Na kościelny budynek hoyną ręką daią. *Klon. War.* 49. Utrzebi rzezimieszek bogate mossenki. *ib.* 36. Miał nóż on w mosznie czerwonéy. *Papr. W.* 2, 267, t. i. w pochwie, w futeraliku). *Pericardium* osierdzie, moszna sercowe. *Perz. Cyr.* 1, 176, der Herzbeutel, Herzſack. - §. *per excell.* worek moszny, moszna, moszenka, moszenki, dwie torbeczki błoniſte, zawieraiące w sobie iądra mezkie. *Dyk. Med.* 412, *Bh.* ſſaurek, ſſaureček; *Ec.* мошенка михирная; *Eo.* шулята, шулятная мошенка; der Hodenſack. Trzeba obierać ſtadnika iądr i moszny wielkiéy, ale nie obwisłéy. *Hipp.* 13, cf. Puzdro). Plaſtru tego na chuſtce przyłożyć na mosznę opuchłą i bolącą. *Spicz.* 234. Lekarſtwo na puchlinę członka męzkiego albo moszen. *Sleszk. Ped.* 214. *Teſticulus* podołek, iądro w mosznach mezkich. *Mącz.* Stroie bobrowe albo moszenka. *Haur Sk.* 304. - *Botan.* Moszenkowe drzewo abo Moszenki, *collatea Linn.*, rodzay rośliny, Linſenbaum, noszący ſtrąki niby moszenki abo macharzynki. *Syr.* 840, *Kluk Dyk.* 1, 146. MOSZENKOWY, MOSZNOWY, - a, - e, od moszen, Säckel=, *Rs.* мошоночный. MOSZYN, - a, *m.*, miaſto w Poznańſkim. *Dyk. G.* 2, 187, eine Stadt im Poſniſchen.

*MOSZT *ob.* Moszcz.

MOTAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, Matać *frequ.*, *Bh.* motati, máſti, matl, matu, zmotati, zmaſti, zmátl; *Sr.* 1. motam; *Vd.* motati, ſmotiti, obmotiti, premotiti (motit *fallere*, motavilnik, = włóczęga, cf. motyl); *Crn.* motâm; *Cro.* motati, motam, szukati (cf. sukno); *Bs.* motati, zamotati, smotatti; *Rg.* motatti na motovilo, namotatti, omotatti, smotatti; (*Rs.* мотать, мотаю, мотнуть, помотать ruszać, trząść, *Lat.* motare, motus, *Hbr.* [illegible] matat *dimouit*, *Arb. et Hbr.* [illegible] mut *moueri*, *verti*; *Ross.* мотовскій rozrzutny, мотишка rozrzutnik), мотать, смотать nawiiać, nawikłać na motowidło, haſpeln, weifen. Jeżeli iedwab' z orzechów w kilka zaraz dni ma się motać, nic im się nie czyni, i do motania są bardzo łatwe. *Kluk Zw.* 4, 329. Nam żonom każą doma siedzieć, prząść kądziel, a motać. *M. Bielſk. S. N.* 7. - *transl.* kręcić, miotać, rzucać, drehen, werfen, durch einander werfen; *Rs.* мясти, мяту mieszać, путать, cf. pętać, plątać). *Flexiloquus* który i tak i owak rzeczą mota. *Mącz.* Lot iaſkołczyn mota się abo przewiią i tak i owak, *flexuosus*. *Mącz.*, *Bh.* motat ſe *motitare se*, ſich hin und her bewegen; *Sr.* 1. motam ſo *titubo*. To w ten bok, to zaś w drugi z uchyleniem latam, Jak piorun się matam. *Jabł. Tel.* 66. Dla zdrowia lepszego galardy ſkaczą, aby za onym motaniem sobą, wzruszyło się ciepło przyrodzone. *Petr. Pol.* 340, cf. miotać, miotanie. MOT, - u, *m.*, MOTEK, - tka, *m.*, péwna liczba nici na motowidle zebranych, mnieysza od przędziona, eine Haſpel Zwirn oder Garn; *Ross.* мотъ, мотокъ, моточикъ. Byłabym sobie oto ze dwa moty naprzędła, com darmo latała. *Teatr* 14 *d*, 26. Dwa motki abo dwa przędzionka niewielkie surowéy a niespieranéy przędzy. *Syr.* 427. Praca iedwabnic póydzie na kołowrotki, Przez tysiąc ręku sztucznie uwita na motki. *Zab.* 15, 91. Nici ſkręcone i złożone porządnemi motkami. *Jak. Art.* 1, 429. Motkiem palce powiązawszy *pectine iunctis*. *Zebr. Ow.* 226. Niżeli palcem ſtron potrąci rzutnie, Narwie się motków, i naciſka lutnie. *Mon.* 71, 719, ſtron muzycznych). - *fig.* Różnych gatunków szczęście przędzie motki. *Zab.* 13, 367. Symonie! tobie długie życia zwiia czas motki. *Min. Ryt.* 3, 27. - *transl.* Prowadźże, rzecze Ewa; smok wiedzie, nie zwłoczy, Lecz się na przeſkok w motkach wykręcanych toczy. *Przyb. Milt.* 280, t. i. w kłębach, in Knäueln. MOTACZ, - a, *m.*, motaiący na motowidło, *Cro.* motàvecz; *Vd.* motauz, godlauz; *Rs.* мотальщикъ, der Haſpler, Weifer; *w rodz. żeńſk.* Motaczka, *Vd.* motaviza, die Haſplerinn. MOTŁAWA, - y, *ż.*, die Motlau, rzéka, odnoga Wisły, osobliwszym przemysłem prowadzona, aż pod śpichlerze Gdańſkie, tak że po niéy ładowne okręty z morza przyſtępuią, a nazad przez Wisłę powracaią. *Ład. H. N.* 109, *Dyk. G.* 2, 187. MOTŁOTA, - y, *ż.*, MOTŁOCH, - u, *m.*, sam tłok (cf. tłoczyć), wielki gwałt czego podłego, gęſtwa, chmara, *per excell.* chałaſtra, gawiedź, tałałayſtwo, ein großer gewaltiger Haufen ſchlechten Zeugs; der große Haufe, der Pöbel (cf. *Lat.* numerus), Jan Hagel; *Bh.* zběř (cf. zbiór); *Crn.* puk (cf. półk), ſkup (*ob.* kupa); *Vd.* mnoshiza, gmein volk, shterzouje, sanikarni ludi; *Rg.* cegljadina (cf. czeladź), puuk; *Rs.* шушера (cf. szuszfałki), сволочь, сброд (cf. мотъ, мотыга rozrzutnik). Księga puſtych słów motłochem i uszczypliwemi obelgami napchana. *Boh. Zam.* 128. Kartezyusz zewsząd widział się motłochem zdań uprzedzonych otoczonym. *Zab.* 6, 295. W krótkim czasie niezmierne motłochy zebrał złoczyńców. *Nag. Cyc.* 38. Poſtawili ich przed nieprzyiacielem, aby ten motłoch, zebrany z wielu narodów, nie miał drogi do ucieczki. *Baz. Sk.* 511. Wmieszani w motłoch ludu, zoſtańmy z daleka. *Teatr* 46 *c*, 31. Niech podłość motłoch dziwi, mnie z Parnassu zdroiu, Doda pełne puhary Apollo napoiu. *Hul. Ow.* 96. I sam gmin, chociaż tę motłotę za odmienną trzymamy, będzie sprawiedliwy. *Jabł. Tel.* 333. MOTŁOCHOWATY, - a, - e, - o *adv.*, natłoczony, vollgepfropft, angepfropft. Zgraię motłochowatą rozgromił. *Krom.* 750, *promiscuam*

multitudinem. MOTOL, - a, *m.*, miaſto w Brzeſkim Litewſkim. *Dyk. G.* 2, 187, eine Stadt in Litth. Brzesc. MOTOWĄZ, - ęza, *m.*, (*Rs.* мотовязъ, мотовязка szpagat, sznurek), sznurek, którym przewięzuią nici na motowidło, żeby się nie plątały. *Dudz.* 44, *Włod.*, das Kettel, womit die Gebinde auf der Haſpel gebunden werden. - §. 2) węda z kilką haczykami na osobnych sznurach, do głównego sznura przywiązanych. *Kluk Zw.* 3, 257, na Rusi zowią Kozulka. *Włod.*, eine Angelſchnur mit mehreren kleinen daran gebundnen Angelſchnüren. Sznur wędny, die Angelſchnur, *Rs.* лѣса, леса. Z motowęzmi i z siecią się smykał, A z wód ryby drgaiące wędziſkiem wymykał, *lino et hamis*. *Zebr. Ow.* 73. MOTOWIDŁO, - a, *n.*, *Bh* motowidlo, motadlo, ſwigadlo (zwiiadło); *Sr.* 1. mottedlo, mottedwo, motedwo; *Crn.* motovilu, motavilu, garèmprat; *Vd.* motovilo, motavilu, motovilu, motaviza, sukaunik; *Cro.* motálo, mahalo (*machadło), vitlo, vitel; *Hg.* motóla, matóla; *Rg.* motovillo, ràscjak, vitlo, vittao (wiiadło); *Bs.* vittao, vittal, kolo za motati preghju, rascjak, na sctose preghja mota; *Rs.* мотовило, мотовильцо, мотальница, выюшка, мотушка, воробы; die Haſpel, die Weiſe. Nici na motowidła zwiiaią. *Haur Sk.* 82. Każdy na swoie wiie motowidło. *Pot. Arg.* 118, na swoie koła, na swóy młyn wodę ciągnie, cf. na swóy kłębek, cf. prywata). Prędko znalazła szydło Na ono niecnotliwéy baby motowidło. *Pot. Arg.* 393, na onę mataninę, intrygę). Szczęścia motowidło. *Chrość. Luk.* 167, koło, obrotność, śliskość. *Prov. Sr.* 2. rowno ako motele, proſty iak motowidło; sprzeczne przymioty, cf. czarny łabędź, biały kruk. - §. Motowidło, motek, mot, ein Gebinde. Na wielkie motowidło po 24 nici rachuią. *Haur Ek.* 57. MOTOWIDLNY, MOTOWIDŁOWY, - a, - e, od motowidła, Haſpel=; *Vd.* motovilen; *Rs.* мотальный. MOTOWIDŁÓWKA lub MOTOWILUWKA, - i, *ż.*, miaſto w Kiiowſkim. *Dyk. G.* 2, 181, eine St. MOTUZ, - a, *m.*, n. p. Ey cyt, bo iak się koło twoiéy zakręcę ſkóry, ty szczebiocie, motusie ty, bądźże cicho. *Teatr* 43 *c*, 39, wietrzniku, Windbeutel, *Ross.* мотыга rozrzutnik.

Pochodz. (*cf. miotać*), *motyka*, *motyl*; *domatać*, *domotać*, *namotać*, *odmotać*, *obmotać*, *pomotać*, *rozmotać*, *umotać*, *zamotać*, *może i: szamotać*, *wyszamotać*.

*MOTYA, - yi, *ż.*, z *Franc.* moitié, połowa, die Hälfte. Ja w motyi do tego zakładu. *Teatr* 52 *b*, 52. W motyi z drugim szulerem zgrać kogo i oszwabić. *Teatr* 28, 8.

MOTYKA, - i, *ż.*, MOTYCZKA, - i, *ż.*, *dem.*, *Bh. et Slo.* motyka, motyčka; *Sr.* 1. motika, motyka, zahrodna motika, zpoda (cf. szpada); *Sr.* 2. motika, motija; *Crn.* matika, kramp; *Vd.* matika, motika, kopalu, kopazha, krampa, kreul; *Cro.* motika, motichicza, krámp; *Dl.* motika, dvoraticza, zubachya, kramper; *Hg.* kopa (ob. kopać); *Rg.* motika, moticiza, objêtaliza; *Bs.* motika, ascjó, ternokop, trrinokop, sadillo; *Rs.* мотыка (ob. motać *Rs.* мотать, *Lat.* motare), ein Karſten, eine Hacke, eine Haue. Motyka wielka, Reuthaue, do wykopania drzew lub dołów pod drzewa. Są też motyki z drugiéy ſtrony iak oszkard, do wywalenia kamieni. *Kluk Rosl.* 1, 79. Motyka, naczynie kopnicze. *Jak. Art.* 3, 302. Motyka kabłączyſta, naczynie podkopnicze, od poſtaci zakrzywionego oſtrza w kabłąk tak nazwane. *Jak. Art.* 3, 302. Bóg liche kmiotki z senatorami miesza, i berła z motykami równa. *Birk. Kant. B* 3. Motyczką zielſka były kopane. *Cresc.* 675. - *Prov.* Nie motyka to, *Cn. Ad.* 623, nie młot to; *cum quis in alienam professionem, praesertim difficiliorem se ingerit*; Nie twoiéy to głowy; Szewcze! nie wyżéy kopyta; Jeśliś kowal, nie chciéy bydź konowałem, złotnikiem). Nie umie, iedno po proſtu, figi figami, motykę motyką zwać. *Kosz. Lor.* 55, bez ogródki, nie obwiia w iedwab'). Motyka się rozjgrała. *Cn. Ad.* 516, ſkacze, by cielę u kołka; niezgrabny; ochoczy, by pień na ptaki). Nie miec się z motyką na słońce. *Rys. Ad.* 45, *Pot. Jow.* 80, cf. nie miec się kotku na niedźwiadka; o niepodobne rzeczy się nie kuś, cf. *quid valeant humeri*). Witołda chciał mocą odpierać Fiedor, ale iż się targnął z motyką na słońce, zarazem był od Witołda porażony. *Stryik.* 469. Widząc miſtrz, iż próżno z motyką miotać się na słońce, Zygmuntowi przysięgę oddał. *Gwag.* 105. *Prov. Slov.* z motiku ſtrelit, *rem acu tangere*.

MOTYL, - a, *m.*, MOTYLEK, - lka, *m.*, *dem.*, *Bh.* motegl; *Slo.* motil, liſag; *Sr.* 1. metel; *Sr.* 2. matel; *Crn.* matûl; *Vd.* matul, metil, viha, vèsha (cf. wyga, cf. *Vd.* metul, piaviza, vampir, = piiawka); *Cro.* metúly, metepuly; *Dl.* metil, lepir; *Bs.* metigl, lepir, lipir, ljepir; *Sla.* lepir; *Rg.* ljepir, ljepirizza, ljepirich; *Rs.* мотылъ, мотылёкъ (мотылять latać tam i sam, motylkować), бабочка, der Schmetterling. Motylów trzy są rodzaie, dzienne, zmierzchne i nocne albo ćmy. *Zool.* 137, ſtaią się z gąsienic przemienionych w poczwarki. *Kluk Zw.* 4, 79. Motyl Apollo, kapuſtnik, przeżuchowiec, pſtroſkrzydeł, pawik, błyszczak, perłowiec, paź królowéy, śrebrnokres, wilczomlekowiec, łśniok, białawek, gruszkowiec etc. Kiedyś po łąkach goniła różnobarwne motyle; ów złotem i lazurem cętkowany, czyli też w perły sadzonemi ſkrzydłami powabny, to z drzewka na drzewko, to z gałązki na gałązkę, to z trawki na trawkę, i z liſtka na liſtek, raz w tę, raz w owę ſtronę uſkakiwał, i wznosił się, i opadał, odlatywał, z daleka okrążył, wnet znowu po przed oczy się migał. *Off. Str.* 2. Czas na próżności ſtrawisz, gdy motyle na powietrzu chwytasz. *Sk. Zyw.* 1, *praef.*, cf. bąki ſtrzelać). Na kształt motyla latasz co chwila Jnny koleyno wysuszać kwiatek. *Zab.* 6, 369, *Vd.* motavilnik, = powsinoga, włóczęga). Nasi tłukli nieprzyiacioł iako motyle i muchy. *Jabł. Buk. P.* 2. O śmieszne porównanie, iak słoni do motylów. *Mon.* 70, 177. Motyl świeczny, *Bh.* ſwětluſſka. Motyl do świecy lecąc, ſkrzydła pali. *Kohow. Fr.* 124. *Prov. Vd.* lepota vpravi v' sramoto, liepa je slepa, vesha se na luzhi sasmodi, = piękność nabawia sromoty; piękna ieſt ślepą; motyl na świecy się parzy). Ja to sama poznaię, że lecę, iak zaślepiony motyl na ten ogień. *Teatr* 6 *b*, 71. MOTYLICA, - y, *ż.*, *fasciola*, płaſkowązki robak, znayduiący się na roślinach wodnych; sprawuie chorobę bydłu, osobliwie owcom, które téy wody albo tych roślin zachwycą. *Zool.* 92, *Kluk Zw.* 1, 280 *et* 4, 495, *Wolszt.* 126, die Blattlaus, der Blätterwurm. Czasem się też w plaſtrach miodu motylice *zalągaią.

Cresc. 608. - §. choroba owiec, das Drehnen der Schafe; eine Krankheit. Owce choruią na motelice bardzo niebezpiecznie. *Konfk. Lek.* 2, 11. O motylicach, albo o zgniłey chorobie. *Wolszt.* 123. Owce mi wszyſtkie pozdychały na motylicę. *Teatr* 30 *c*, 69. Prócz innych chorób miewaią gąsięta nieiakie motylice, gdy im lotki w ſkrzydłach rość poczynaią. *Kluk Zw.* 2, 153. *MOTYLICZKA, - i, *m.*, wietrznik, latawiec, ein Windbeutel, Schmetterling. Przegrał ów motyliczka, co ſkacze, iako kozieł po płociech. *Rey Zw.* 164. MOTYLI, - a, - e, MOTYLNY, - a, - e, od motyla, Schmetterlings=; *Crn.* matulov. Tu łagodne wietrzyki, gdzie ktory zawionie Ztrząsa z motylich ſkrzydeł rodowite wonie. *Przyb. Milt.* 106. Owadów rodzaie, co zamiaſt ſkrzydeł chwieią motylne wachlarze Z okrasą drobnych prążek w dokładnym rozmiarze. *Przyb. Milt.* 227. MOTYLKOWAĆ, - ał, - uie, *intr. cont.*, wiatru gonić niby motyl, pędziwiatrem bydź. *Tr.*, wie ein Schmetterling umher flattern, *Rs.* мотылять.

MOWA, - y, *ż.*, (*Bh.* mluwa *oratio*, mluw; *Rs. et Ec.* молва wieść, cf. *Gall.* mot); co mówią, was geredet wird, das Gerede, das Reden, die Rede, die Sprache; *Slo.* řeč (cf. rzecz, rzec, rzekę); *Sr.* 1. rieci, reti; *Sr.* 2. rěž, grono (*ob.* grono); *Vd.* sreka, riezh, govor, marn, besseda (cf. biesiada); *Crn.* govor (cf. gawor, gaworzyć), beseda; *Cro.* rizh, govor, govorenye, beszeda; *Hg.* beszèd; *Rg.* govór, razgovór, beſsjedenje; *Bs.* govor, besiedenje, besjedda; *Sla.* govorénje; *Rs.* рѣчь, говоре́нїе, глаго́ланїе. Mowa nasza nic innego nie ieſt, tylko powietrze, z płuc wypadaiące, ięzykiem wzruszone. *Boh. djab.* 3, 57. Mów ludzkich nic nie waż sobie, Gdy rozum i cnota przy tobie. *Cn. Ad.* 516, mądra głowa, nie dba na głupie słowa; pies szczeka na słońce, a słońce świeci). Mowa pospolita, pospolicie prawdziwa. *Cn. Ad.* 519, niedarmo ludzie mowią; na co się wszyscy zgodzili, w tym się niełacno omyli, *vox populi vox Dei.* - *Slo.* nehleď na reč, ale na wec, *non verba pensanda sunt, sed res*, cf. słowo); Mnoho reč, ucinku niſt. Gdzie ieſt iedno serce a dusza iedna, tam też mowa musi bydź iedna. *Orzech. Qu.* 192. Łagodna mowa, pewna namowa. *Cn. Ad.* 416. Znać dobrze po mowie, co się dzieie w głowie. *Rys. Ad.* 81, *Slo.* ptáka po peri, wlka po ſrſti, člowěka po reči poznaſ; Caki člowek, taka reč. Taka ieſt mowa u ludzi, iakie i życie. *Mon.* 67, 606. Mowa, myśli naszych ieſt tłumaczem. *Zab.* 6, 318. Mowa ieſt obraz duszy, z mowy poznać człeka. *Min. Ryt.* 4, 174. Mowa zamyka w sobie i słowa, niby ciało mowy, i myśl przez słowa wyrażoną, niby duszę mowy. *Kopcz. Gr.* 1, 8. - Mowa do kogo miana, = rzecz, przemowa, *oratio*, eine Rede, *Sr.* 1. wudźbena retžniſkowa retž. Mowy seymowe poselſkie Andrzeia Maxymiliana *Fredra*, wydane przez *Glinkę*. Mowy Jerzego Ossolińſkiego Kanclerza, z Łacińſkiego przełożone przez Josefa *Oſſolińſkiego*. Mowę mieć *Bh.* řečnowati. - Mowa, sposób mówienia, tłumaczenia się, wyrażenia myśli swoich, die Art zu reden oder sich auszudrücken, die Sprache. Mowa gruba, proſta, pospolita, *ſtylus rudis. Cn. Th.* Mowa gruba, pełną gębą mowienie niewdzięczne. *ib.* Mieszana mowa *ob.* Makaronizm. *Klecz. Zd.* 88. Mowa nieprawa iakiego ięzyka (*ut* prawy Polak w mowie), mowa cudzoziemcem pachnąca. *Cn. Th.* - Mowa z kim, = dyskurs, rozmowa, die Unterredung, das Gespräch, der Discours. Julia, iakim to mowę prowadzi sposobem, iaki to rozum! *Teatr* 30, 97. Niema mowa *ob.* migi, cf. niemy. - Mowa, = zdolność mówienia, die Fähigkeit zu reden, die Sprache. Beſtye chociaż nie maią mowy, iednak piszczeniem, ięczeniem, szczekaniem wyrażaią chęć swoię. *Zab.* 12, 259, cf. nieme ſtworzenie, *niema *twarz). Ze ſtrachu mowę ſtraciła. *Teatr* 18 *b*, 30. Apoſtołowie od ducha ś. mowy wszyſtkich ięzyków wzięli. *Sk. Żyw.* 1, 118. Stał w kramie sztukatora Kupido woſkowy Na przedaż, i tylko mu brakowało mowy. *Mon.* 76, 4, tylko co nie przemówił). - Mowa, wymowa słów, wymawianie, die Sprache, die Aussprache. Lekarſtwo ciężkiey mowie, za nabrzmiałością i ociężałością ięzyka ze zbytnich wilgotności. *Syr.* 162. - §. Mowa iakiego narodu, ięzyk, którym naród iaki mówi, die Sprache einer Nation. Te dwie *mowie (*dual.* = mowy), Grecka i Łacińſka są i piękne i obfite i dawne. *Gor. Dw.* 51. Wandali w Afryce tamtych ludzi na swą mowę nie ochrzcili, iakby Słowianie tak prędko Jlliryczyków na swą mowę przekować mogli? *Bielſk.* 12. Wykładaią pismo święte w mowę Łacińſką. *Farnov.* 150. Grecki ięzyk, na pięć iakoby mów (dyalektów) rozdzielony. *Warg. Wal.* 271, *Ross.* нарѣчїе. MOWCA, - y, *m.*, *Bh.* weymluwčj, řečnjk (*ob.* rzecznik); *Crn.* govorezhnek, rezhnik; *Vd.* govornik, rekavez, besednik, marnuvauz, govorezhik, beseduvauz; *Cro.* govoritel, govornik, beszeditel; *Dl.* govornik, beszednik; *Rg.* beſsjednik, beſsjeditegl; *Bs.* govorillaç, govornik, razlosgnik dobar, koji ljepo besjedi, besjeditegl; *Sla.* govorljivac; *Rs.* глаго́латель, речетворецъ, красноcловецъ, вѣтїя (cf. *wiec); *Ec.* глаго́льникъ, который говоритъ; *wymówca, cf. krasomowca, der Redner. Czyńmy dobrze, nie bądźmy wielkiemi mówcami. *Bach. Ep.* 62. MÓWIĆ, - ił, - i, *trans. et intrans. ndk.*, MAWIAĆ *frequ.*, *Bh.* mluwiti, mluwiwati; *Slo.* mluwit, mluwim; *Sr.* 2. gronisch, prawu; *Crn.* govoriti, marnuvati, besediti, beseduvati, kremlati, vesuvati, se pomenjati, se prauhati; *Sla.* govoriti, kazati; *Cro.* govoriti, beszediti, zpominatisze; *Dl.* beszediti, velim; *Bs.* govoriti, besiediti, velim, dím (cf. *Lat.* dico, *Gall.* dis); *Rg.* govoritti, beſsjediti; *Ross.* мо́лвить, каза́ть, кажу̀, сказать, сказываю, говори́ть, вѣщать; *Ec.* глаго́лати, возглаго́лати, изглаго́лати (*Ec.* мо́львити mruczeć, troszczyć się); słowy myśli swoie wyrażać, reden, sprechen, sagen; mówić, = prawić, gadać, reden, sprechen. Kto wiele mówi, mało uczyni. *Cn. Ad.* 402, *Rys. Ad.* 26, *Teatr* 15, 54, cf. Krowa, co bardzo ryczy, mało mleka daie; cf. łacno gadać, nie łacno dokazać). Mówi, a nie uczyni; słowa to tylko; Nie będzie z tego nic. *Cn. Ad.* 519. Między mądremi, głupi naywięcey mówi. *Cn. Ad.* 488. Mówi, prawi, a drudzy iedzą. *Cn. Ad.* 517, mów ty, a ia będę iadł. *ib.*, cf. gadu gadu, a psi w krupy). Mówi, a sam nie rozumie; własna papuga. *Cn. Ad.* 520. - Mówi leda co, co ślina do gęby przyniesie. *ib.* - Mówić, *opposit.* gadać, sprechen, reden, sagen. Nie usiłuiemy uczyć tego mówić, który gadać nie umie, *docere dicere, qui loqui nesciat. Pir. Wym.* 223. Wiele gada, a mało mówi. *Teatr* 28 *b*, 28, *ib.* 25, 93, świegot, wiele słów,

sensu mało, er spricht viel, und sagt wenig. Mało i ostrożnie mów. Cn. Ad. 489, miey język za zębami; gdy masz co mówić, ukąś się w język; milczeć lepiéy; wiedz nie wiedząc, cf. słowko wyleci wroblem, a wróci się wołem; słowko raz wyrzeczone, nigdy nie przywrócone). Niechże gada, ma-li co mówić, bo czasu nie mam. Teatr 24 c, 87. Język twóy plecie zdrady, mówisz przeciw bratu twemu. Dambr. 417. Ten mówić nie umie, co nie rozważa gruntownie tego, co zamyśla mówić. Zab. 6, 518. Mówić do rzeczy, nie każdy może. Cn. Ad. 520. Dobrze mówcie tym, co wam źle mówią. 1 Leop. Luc. 6, 28, dobrorzeczcie tym, co wam złorzeczą, cf. błogosławić. - Mowię, z mówiący iestem, z mogę mówić; n. p. Człowiek mówi, wół nie mówi. Cn. Th. - Ogóln. mówić, powiadać, rzec, gadać, sagen, reden, sprechen. Nie mów, iak drudzy mówią, a co mnie do tego? Pasz. Dz. 47. Mowią o nim wszyscy, noszą go, na ięzyki go wzięli. Cn. Th. Mówić do tych, co nie słyszą, głupia rzecz. Cn. Ad. 521. Głupiemu nic nie mów, aby się nie śmiał. Sk. Dz. 359. Mówił, powiedział Vd. on je djau; Mówiłem Vd. sem djau; Mówiłam Vd. sem djala, ob. *dziać komu; cf. Lat. dicere). Co mówisz? co powiadasz? Cro. kaj velish?). O bogu żadnéy wiadomości nie mieli, o czym, iakoby przez sen mówili. Falib. Q 2. Jeśli *zmówią (mówić będą, powiedzą), iakoż i mówią schizmatyki. Sak. Pers. 9. Nie mowią tego iawnie usty, ale uczynkiem. Sk. Dz. 818, wyrażaią). Tak się kochaią w osobliwości, iż aby się od innych różnić, chcieliby oczami mówić, a ustami patrzeć. Mon. 66, 498. Nie turbuy się, wszystko mi mówi, że Eliza Wac Panową będzie. Teatr 48 d, 20, t. i. wszystko mi dykuie, okazuie, wróży). Przystoyny, zacny, nie ma co mówić. Teatr 26 c, 94, t. i. wyrzucać, man hat nichts einzuwenden. Mówmy sobie prawdę. Cn. Ad. 521. Mówże, powiadayże, a będziesz to mówił? Cn. Th., nun so rede doch! Mówi dobrze po Łacinie, z dobrą ma Łacinę, nie zepsowaną, nie mieszaną. ib. Mowi źle po Łacinie, po Polsku, złą Łacinę, Polszczyznę ma. ib. - Mówić pacierz, das Gebet hersagen, laut beten. Mów wilku pacierz; a on: koza macierz. Cn. Ad. 518, cf. wilk chowany, żyd chrzczony, niepewne rzeczy; maż ty chłopa masłem, on śmierdzi dziegciem; nie pomoże krukowi mydło). Mówić z kim pacierz, przysięgę, z przemawiać komu. Cn. Th., einem vorbeten, vorsagen. Mówić po kim, za kim, z mowę drugiego powtarzać. Cn. Th., ihm nachsprech.n. Mówić za kim, po kim, z przyczyniać się zań, bronić go, für jemanden reden, für ihn das Wort führen, ihn vertheidigen. Mowiwszy za wilkiem, mówmy i za baranem. Falib. J. 3. Mówić od kogo, z w iego imię, in eines Namen sprechen. Często Krasomowca nie od siebie, lecz od innych mówi; starać się tedy ma dobrze poznać tych, od których mówi. Zab. 1, 86. MOWIENIE, - ia, n., subst. verb., das Reden, Gerede; Bh. mluwenj; Rs. изглаголанїе. Azaż nie może bydź chrześcianin między przeciwnemi mowieniami postawiony? Bals. Niedz. 2, 14. Mówienia sposob, frazesa, Crn. et Vd. govorina, govorna visha, Redensart. MOWINA, - y, ż., biedna, mizerna mowa, eine elende miserable Rede. - Mowiny, gadanina, mówienie, wieść, das Gerede. Są o tym niektórych mowiny. Chodk. Kost. 58.

*MOWISKO, - a, n., gadanina brzydka, häßliches Gerede (cf. obmowisko). Niepomyślne mowiska. Chod. Kost. 16. *MOWNICA, - y, ż., la tribune. Kal. Kr. 99, 103, Rs. проповѣдалище (cf. ambona, kazalnica); katedra mowcy, der Rednerstuhl, die Rednerbühne. - 2*) grammatyka, zawieraiąca prawa mowienia. Włod., die Sprachlehre. *MOWNIK, - a, m., Tr., ob. Dykcyonarz; słownik zaś Trotzowi iest Vocabularium. Swemu dziełu dał tytuł: Nowy Dykcyonarz, to iest, Mownik Polsko-Niemiecki; das Wörterbuch. *MOWNICZEK, - czka, m., dem., Tr., (distg. Ross. мовникъ myciel, łaziebnik). MOWNIE adv., wymownie, beredt. Dobrze i mownie zna w prawach przebierać. Jabł. Tel. 74. MOWNOŚĆ, - ści, ż., skłonność abo łacność do mówienia, Boh. mluwnost; Sr. 1. rěčjniwosć; Vd. zgovornost, govorlivost; Cro. govorlivozt; Ross. словохотность, словесность, любословїе, die Redseligkeit, Vielredenheit. Mowności siła, mowy mało. Fred. Ad. 27. MOWNY, - a, - e, Bh. et Slo. mluwný; Sr. 1. rěčjniwé, strieczniwé; Sla. govorljiv; Vd. zgovorn, pogovorn, govorliu, beseden, beseditliu, jesizhen, dober na marinj; Ross. словесный; Ec. благовѣщанный; którému łacno mówić o czymkolwiek, choć nie wiele mówi, ale może gdzie trzeba abo chce; Wielomównym bydź wada iest; mównym, dar przyrodzony; wymównego ćwiczenie i nauka czyni, disertus. Cn. Th., fertig im Reden, leichtsprechend, beredt. Byli więcéy mówni a żwawi, niżli wymowni. Eraz. ięz. B 2. Mieszkańcy tamteysi są pospolicie gorących dowcipów, więcéy mówni, aniż wymówni. Boter 28. Panowie nie lubią, kiedy chłop iest mówny. Star. Ref. 137. Mnich niemowny, kot niełowny, gach wstydliwy, gracz sprawiedliwy, nigdy nie wskóraią. Rys. Ad. 40, nieumieiący się przemówić o co. - Mowny, mogący mówić, (opp. niemy), n. p. Syn Krezusa przemówił widząc oyca swego W blizkim niebezpieczeństwie, niemy z p zyrodzenia, Jako się człek zatrzyma mówny od mówienia, Czytamy że on zaraz przerwał związkę swego języka. Groch. W. A 2. Dziecięteczko niemówne. W. Post. W. 382, ob. niemówlę, niemówlątko). Wzruszyły i niemównego ieszcze proroka w żywocie macierzyńskim, słowa te ku radości. Bzow. Roz. 20, nieurodzonego). - Wymowny, beredt, rednerisch. O któraż Muza znaydzie się tak mowna, Co iéy weselu rymem swym wyrówna. Nar. Dz. 1, 61. - §. Świegotliwy, gadatliwy, redselig, schwatzhaft; Vd. podgovorliu; Cro. govorlyiv; Rs. глаголивый, любословный. Niewiasty świegotliwe, mówne, nietaiemne są. Petr. Pol. 467. Nimfa Echo była bardzo mowna, i samę Junonę długiemi słowy, ku iéy szkodzie zabawiała. Otw. Ow. 118. - transl. Strumyki szepcące, mowne ptaszyny. Zab. 12, 10, szczebiotliwe. - Meton. Mowny, z mównym czyniący, beredt machend. Wino iest mówne, wynurza taiemnice domowe. Petr. Ek. 107. - Mówny quasi passiue, o którym wiele można mówić, szeroki tr., n. p. verbosissimus locus. Cn. Th., wovon sich viel reden läßt, reichhaltig. Mówny, mogący być mówionym, wymówionym, Ec. глагольный.

Pochodz. Mawiać frequ.; chytromówny, cudomówny, długomówny, długomowiec; domawiać, domówić; fałszomowca, gładkomowny, gładkomowca, głupiomowność, grubomowność, iednomowny, krasomowca, kra-

zomówny, *krasomostwo*, *łagodnomowny*, *lekkomowny*, *krotkomowny*, *małomówny*, *dużomowny*, *wielomowny*, *wielomowność*; *namawiać*, *namowić*, *namawiacz*, *namowa*, *niemowny*, *niemowlątko*, *niemowlę*, *niemy*, *niemota*; *omawiać*, *obmawiać*, *obmowa*, *obmowca*, *obmowny*, *obmowność*; *odmawiać*, *odmówić*, *odmowa*; *pomawiać*, *pomowić*, *pomowka*; *przemawiać*, *przemowić*, *przemowa*, *przemowka*, *przedmawiać*, *przedmowić*, *przedmowa*, *przymawiać*, *przymowić*, *przymówka*; *rozmawiać*, *rozmówić*, *rozmowca*, *rozmowny*, *nierozmowny*, *umawiać*, *umowić*, *umowa*, *umowiony*; *wmawiać*, *wmowić*; *wymawiać*, *wymowić*, *wymowa*, *wymowny*, *wymówca*, *wymowka*, *niewymównie*; *wdzięcznomowny*, *wolnomowny*; *zamawiać*, *zamówić*, *zamowa*; *zmawiać*, *zmowić*, *zmowiny*, *zmowa*.

MOY, *f.* Moia *contr.* Ma, *N.* Moie, *contr.* Me, *Bh.* můg, ma *et* moge, me *et* moge; *Slo.* móg, můg; *Sr.* moi, moy, moia, moya, moje, moye; *Vd.* moi; *Crn.* mui, moj, *antiquitus* mvoj, *sicut* tvoj, svoj; *Bs.*, *Rg.*, *Sla.*, *Cro.* moj; *Rs.* мой, моя, моё (cf. mnie, mię, mi, mną, *pod słowem* Ja), *Lat.* meus, *It.* mio, mia, *Gr.* ἐμός, *Lett.* manas, *Walli.* man, *Anglos.* min, *Angl.* mine, *Gall.* mon, ma, mien; *Ind.* mama; *Ger.* mein; *z. pronom. possess. primae pers. Sing.*, do mnie należący, ściągaiący się etc. n. p. Będzie wnet móy. *Cn. Ad.* 13, t. i. w moiey mocy, w saku, iuż go mam prawie). To moie, co sjem, co wypiię. *Cn. Ad.* 1165. (cf. zażyway, póki możesz). Nie karz mnie za niemoie grzechy. *Mon.* 95, t. i. za cudze. Uczynili złość przed oczyma *moiema (*dual.*, *z* moiemi). *Budn.* 2 *Reg.* 21, 15. Dobrze czynią, na moię poczciwość. *Teatr* 16, 41, iakem poczciwy). Twoie szczęście moie szczęście, twoia dola, moia dola. *Teatr* 19 *b*, 69, wszystko nam spólne). Już teraz zupełnie iesteś moią Zofia. *Teatr* 55 *d*, 34. Moią będzie, gdy przezemnie będzie wyzwoloną. *Otw. Ow.* 173. To nie moia rzecz, nie chcę ia też o tym więcéy pisać. *Paszk. Dz.* 123. Myślę tedy sobie: oto móy człek, takiego mi właśnie trzeba. *Mon.* 66, 403; moyski, das ist mein Mann, das ist der rechte, der wahre. – §. *Bland.* Móy ty, móy miły, móy duszko, móy drogi etc., mein Lieber, Theurer, mein Herz etc. Moia ty etc. – *Mel meum* móy duszko! móy rodzony, móy miły! *Mącz.* – *Iron.* Każe mu oyczyznę pogaństwu przedać; bieży *móy* do Carogrodu. *Birk. Ex. B b*, nasz poczciwiec). – §. *Ellipticè substant.* Już to trzecia noc, iako domu niemasz mego, Jakoż ia się domyślać nie mam czego złego? *Simon. Siel.* 89, t. i. mego kochanka, męża etc., der Meinige, mein Liebster, mein Geliebter, mein Mann. – §. Moie *ellipt.* moia własność; das Meinige, mein Eigenthum. Nie widzę, dlaczego mię przy moim tak nieprzyiacielsko gabaią? *Warg. Cez.* 23. Wszystko co mego, to przy mnie. *Pilch. Sen. list.* 65. Czyli mi się nie godzi uczynić z moiem co chcę? *Sekl. Math.* 20. Piérwszych chrześcian było serce iedno i dusza iedna, i żaden nie mówił: to moie. *Sk. Dz.* 19, das ist mein! Odtąd, iak *Moie* i *Twoie*, Mein und Dein, powstało, wygnaną została przyiaźń z społeczności ludzkiéy. *Zab.* 5, 95. Nieszczęśliwe te słowa dwa: *Twoie* a *Moie*, Mieszaią świat i bracią przywodzą w zaboie. *Pot. Pocz.* 579. Pan *móy* choć się czasem gniewa, iednak ma względy na zasłużonych, a co mego to twego. *Teatr* 27 *e*, 67, dzieli się po braterski, udziela, obdarza. – §. Muszę się pomścić za moie. *Teatr* 41 *c*, 327, t. i. za moie krzywdy, cierpienia). MOYKOW, – a, *m.*, miasto w powiecie Piotrkowskim z woytostwem. *Dyk. G.* 2, 189, eine Stadt. MOYSKI, – a, – ie, zwykły mnie, zgoła do mnie się stosuiący. *Włod.*, so recht für mich, nach meinem Sinne. Po moysku, *z* po moiemu *adv.*, moim obyczaiem. *Włod.*, nach meiner Art.

*MOYŻE *ob.* Moiże.

MOYŻESZ, – a, *m.*, *Rs.* Моисей, prorok i prawodawca ludu Izraelskiego. *Kras. Zb.* 2, 206, Moses. Lata mu licsy, powiada, iż to iuż niemłody pater, czasby mu przed Moyżesza. *Rey Zw.* 160 *b*, do Abrahama, na tam ten świat). MOYŻESZOWY, – a, – e, *Rs.* Моисеевый, od Moyżesza, Mosis. Piérwsze Księgi Moyżeszowe, *Genesis*, Księgi rodzaiu. *Bibl. Gd.*, *Rs.* бытия; *adj.* бытейский. Czwarte числа, книга числъ; Piąte второзаконие.

MOZA, – y, *ż.*, rzéka w Niderlandzie. *Wyrw. Geogr.* 21, Meuse, die Maas.

MOZAIK, – u, *m.*, MOZAIKA, – i, *ż.*, *Rs.* мозаика, мусия, z kawałków kamyczków lub szkła składane malowanie, *Lat. med.* musiuum, *Gall.* mosaïque, Musivarbeit, Mosaik, *ob.* słoiowata, szrotowana robota). *Muzaicka robota. *Boter.* 34. Na gładzonéy a *zdobnéy mozaiką posadzce. *Przyb. Milt.* 30. Dzieie te w mozaiku wiecznym wyryy i odkuy ze śpiże w odlanych kunsztach. *Leszcz. Class.* 2. MOZAIKOWAĆ *czyn. ndk.*, mozaiką wykładać, mit Mosaik auslegen. – *fig. iocand.* We Panna twarzyczki nie maluiesz, nie mozaikuiesz! *Mon.* 73, 528.

MOŹDZIERZ, MOŻDŻERZ, – a, *m.*, MOŹDZIERZYK, – a, *m.*, *dem.*, *Bh.* moždjř, moždíř; *Slo.* moždjř, mažiař; *Sr.* 2. mórsel; *Sr.* 1. pjšta (cf. piasta); *Crn.* mosher, môshnar; *Vd.* moushar, mousher, moshar, mosharish, moushares; *Cro.* mozar, musár; *Hg.* mosár, mozar; *Dl.* mortar, tucsak; *Rg.* tùcjak (*ob.* tłuc); *Sla.* mozar, havan; *Bs.* mortar; *Rs.* можжеръ, можжиръ (можжить drusgotać), мамрель, иготь, ступа, ступка (cf. stępa); *Gall.* mortier, *Angl.* mortar, *Anglos.* mortere, *Ital.* mortaro, mortaio, *Suec.* mortel, *Dan.* morter, *Lat.* mortarium, *Ger.* der Mörser. 1) kuchenny moździerz, mosiężny lub żelazny, w którym nie tylko korzenie, ale i różne mięsa, migdały etc. na massę tłuką. *Wiel. Kuch.* 406, der Mörser zum Kleinstoßen, der Küchenmörser. – §. 2) *Milit.* Moździerz, rodzay działa krótkiego, ale śrzednicy obszernéy, do rzucania bomb i różnych kul ognistych. *Jak. Art.* 3, 302, *Aqua Msc.*, *Papr. W.* 1, 265, *Sla.* havan top; *Rs.* мортира, мортирка, можжара; *Ec.* мартиръ, пушка огнеметная, можжера, der Feuermörser, der Böller, der Mörser. Moździerze nożne, ręczne, okrętowe, łożowe, wiszące, stoiące, klocowe. *Jak. Art.* 3, 302. Moździerzyki. *Jak. Art.* 2, 24. MOŹDZIERZOWY, – a, – e, *Rs.* мортирный, иготный, Mörser=. Moździerzowy kamień, na moździerze dobry. *Cn. Th.*, der Mörserstein, ein Stein, woraus man einen Mörser machen kann. Moździerzowy tłuk. *Ld.* Łoża moździerzowe, okładki spoione z dwóch ścian, bywaią drewniane, albo żelazne. *Jak. Art.* 3, 300. MOŹDZIERZOWANY, – a, – e, w

moździerzu utłuczony, gestampft. Ciasto formowane, moździerzowane, garnuszkowe. *Lek. C.* 2.

MOŻE *adverbialiter*, (*tertia Sing. praes. Verbi* Modz, mogę, możesz, może), = podobieństwo iest, nie iest to niepodobna, = podobno, vielleicht, es kann seyn (cf. *Gall.* peut-être); *Rs.* можетъ статься, можетъ бытъ, развѣ; *Vd.* morebiti, mordei, loshzhe, lahkai, lohkei, mari, loshzkei, vusshe, kedai, kaikeda; *Crn.* morde, mordej, more bèt; *Cro.* morebiti, mozibiti, jèda, jedali; *Sla.* more, moxebit; *Bs.* brrisg, brrisgek; *Rg.* barzech; *Sr.* 1. snezi, pitscha, trebas (cf. trzeba); *Sr.* 2. snasch, snatko; *Slo.* snad, asnad, tuš'im (cf. tuszyć), náhodau; *Bh.* snad, cf. snadź, snadnie; *Eccl.* негли. Podeyrzliwość moia może iest daremną; lecz ... *Teatr* 11, 48. Może że ia tu nadto iestem w tym momencie; zostawiam was. *Teatr* 17 *c*, 40.

MOŻDZIK, MÓZDZEK, *MUZDZEG, MUSZCZEK (*Zool.* 42), - a, *m.*, *dem. nom.* Mózg; *Bh.* mozeček; *Sr.* 1. mozćki; *Rg.* moxdanicchi; *Rs.* мозжечекъ, das Hirnlein, das Gehirnchen. *Anat. cerebellum*, drobny mózg, szatrą się od mózgu oddziela, i za pomocą ścianki małéy w tyle głowy będącéy, na dwa się udziały rozdwaia. *Perz. Cyr.* 1, 40, *Krup.* 3, 129, *Weych. An.* 144. Muździek mu się w głowie zmieni. *Czach. Tr. K* 4, t. i. oszalał. **MÓŻDŻGOWY, MUŻDŻGOWY**, - a, - e, od Możdzika, das Hirnlein betreffend. Osnowy muzgowe i mużdżgowe. *Perz. Cyr.* 1, 40.

MOZELA, - i, *ż.*, rzéka w Niemczech. *Wyr. G.* 21, die Mosel. **MOZELAŃSKIE** wina. *Krup.* 5, 107, Mosler Weine.

***MOZENIEC**, - eńca, *m.*, n. p. Sam Zyzyf kamień cięźki w górę dźwiga, Którego tysiąc bladych duchów ściga, Znaydziesz **Możencych*, co żywi na poły, Kopią się w doły. *Kohow.* 299. - ?

MOZERSZCZANIN *ob.* Mozyrszczanin.

MÓZG, MUZG, - u, *m.*, NB. *po dyalektach słowo to bądź mózg w głowie, bądź śpik w kościach, bądź oboie to znaczy*; *Bh.* mozk, mozek; *Slo.* mozk, mózgi w hlawe, mozg'i w kos'tach, špik, mozek w kosti; *Crn.* musk, = śpik; mushgane, = mózg; *Vd.* musik, musg *medulla*, cf. miazga; *Vd.* moshgani, = mózg; *Sr.* 1. mozowki śpik; mosy, moze, *Sr.* 2. morsgi mózg; *Cro.* mozg, mozag v' drevu *medulla*; mosgyani, *Dl.* mosdani, moxgyani *cerebrum*; *Bs.* mozak *medulla*; *Bs.* mosgdani, *Rg.* moxdani, *Sla.* mozak *cerebrum*; *Rs.* мозгъ *cerebrum*, *medulla*, мозги потрава z mózgu (cf. *Lat.* mucus, *Gr.* μύξα, cf. *Hebr.* מוח muuch *cerebrum*, *Arab.* מך); Mózg, das Hirn, das Gehirn, miętka massa, wypełniaiąca czaszkę głowną; w mózgu naznaczaią siedlisko duszy, i początkowe mieysce wszelkiego uczucia i ruchawości. *Kluk Zw.* 1, 57, *Zool.* 42, *Weych. An.* 144, *Krup.* 3, 120, *Kirch. An.* 72. Mózg drobny. *Kirch. An.* 75, *ob.* Możdzik. - §. *meton.* Mózg, = głowa, umysł, dusza, myśl, sposob myślenia, rozum, Hirn, Kopf, Verstand, Geist, Denkkraft, Denkart ꝛc. Ach piękna głowa, gdyby mózg i rozum miała! *Jak. Bay.* 143. Komu źle w mózgu i w głowie ułożono, ten się chwyta, czego się nie chwytać. *Petr. Et.* 122. Kto iest mózgu miałkiego, poważnych się wstydzi rzeczy podjąć. *Lib. Hor.* 15. Lekarstwo przednie było w proszku utaione, Wypiłeś! cóż ci złego? masz mózgi zwrocone. *Zab.* 5, 343 *Koss.* Chybaby całe z mózgu oszalała, Coby dadź takiéy bayce wiarę miała. *Past. F.* 94. Chyba ten, któremuby się głowa zawracała, a prawie szalał z mózgu. *Glicz. Wych. O* 4 *b.* Nie wierzę, żeby mieli bydź tak głupi, albo z mózgu piiani. *Pot. Pocz.* 136. Mózg ci się w głowie przewrócił, rozumiałeś, żeś sam ieden rozumny. *Niemc. Bibl.* 14. Cóż mam czynić? wyznaię, mózg mi się wywraca. *Morszt.* 134, *Teatr* 28, 56. Te słowa oycowskie oni powtorzyli tak mi często, że mi aż do mózgu ie wbili. *Jabł. Tel.* 29. Różne mózgi w głowach w rozmaitych kraiach. *Paszk. Dz.* 11. Ustaw siła knuią podług głów różnych mózgów. *Gost. Gor.* 66. *Slo.* aj za mozg'i, a za wsecke rozumi widi, *valde perspicax*. Żona według rozkazania mężowego, nie według swego mózgu, ma rząd w domu prowadzić. *Petr. Ek.* 76., nie według swego kaprysu). Klepał mu głowę, mózg mu suszył. *Teatr* 24 *b*, 40, pokoiu mu nie dał). Ci, którzy umysłem i mózgiem robią, muszą mieć w czasie swóy odpoczynek. *Petr. Pol.* 2, 356. U nas, kto nie szlachcic, by mózgiem niebo wywracał, nie ma nadgrody. *Petr. Pol.* 310. Suszą mózgi nad wynalezieniem środków do zgaszenia długów narodowych. *Wyrw. G.* 475. Kłama, bredzi, fałszuie, Mózgiem rusza gdzie czuie Co oberwać. *Klon Wor.* 36, cf. konceptem ruszać. - §. 2*) Mózg w *kościech, w pacierzach. *Cresc.* 53, śpik, mlecz, das Mark. **MOZGAWA**, - y, *ż.*, rzéka mała w Krakowskim. *Dyk. G.* 2, 189, ein Flüßchen im Krakauischen. **MÓZGORODNY**, - a, - e, rozumodayny, Verstand gebend. Kalliopea mię też za sługę przyznała, A mózgorodna dar swóy Minerwa przydała. *Stryik. przyg.*, może też i *passive*, że się z mózgu Jowisza urodziła, Minerwa mózgorodna. ***MÓZGOWAĆ** *cz. ndk.*, *transit. et intransit.*, mózgiem nadrabiać, konceptem ruszać, roić, sein Gehirn anstrengen, brüten, ausbrüten. Fałszywe racye mózgował. *Obr.* 31, *Smotr. Lam.* 52. **MÓZGOWATY**, - a, - e, - o *adv.*, *Rs.* мозговатый, nieco mózgu abo śpiku, lub mlecza maiący, etwas gehirnig, markig. **MÓZGOWIEC**, - owca, *m.*, szumiłeb, wartogłów, ein Tollkopf, wunderlicher Heiliger, *Ec.* зломозгїи, *Gr.* κενόνους, który albo gniewliwy, albo zuchwały, albo też swéy myśli iest, *cerebrosus*. *Mącz.* Owych zuchwałych mozgówców gromada, Na wierzch Olimpu* Pelliony wkłada. *Hor.* 2, 46 *Kniaź.* Tysiąc głów zaradzało, by co kray zyskiwał, A ieden psuł mózgowiec i uchwałę zrywał. *Zab.* 15, 302. Ktoby mógł bydź takim mózgówcem, żeby chciał na ten czas, gdy drudzy śpiewaią, szermować? *Gor. Dw.* 83. **MOZGÓWCOWY, MOZGOWCZY**, - a, - e, od mozgówca, tollköpfisch, grillisch, wunderlich. Wymysł mozgówczy. *Tr.*, uroienie dziwaczne. **MOZGOWNIA**, - i, *ż.*, **MOZGOWNICA**, - y, *ż.*, *fig. burl.* czaszka mózgowa, = głowa, łeb, rozum, der Gehirnkasten, das Capitolium, der Kopf. Bóg sprawiedliwy brzydzi się tych myślą, Co niegodziwość w swéy mózgowni kryślą. *Hor.* 2, 47 *Kniaź.* Jęczą prasy, i biedni drukarze się pocą, Głupie się mózgownice ledwie nie przewrócą. *Węg. List.* 23. Materya metafizyczna nie bardzo zgodna do zamącenia grubych mozgównic. *Klok. Turk.* 162. Roiąc w mozgowni szczęścia nadzieię omylną, Chcą bydź doskonałemi przez pracę usilną. *Zab.* 7, 153. Niech co chcą rozumieią,

pełne puſtéy dumy, Mozgownice deiſtów i mocne rozumy ... *Zab.* 4, 380 *Min.* Trzeba w mózgownicy twoiéy dowcipny znaleźć wybieg. *Teatr* 1 *b*, 44. Wszyſtko to mózgownicy moiéy wynalazkiem. *Teatr* 7 *c*, 79. MÓZGOWY, MUZGOWY, - a, - e, *Cro.* mosgyanaszt; *Dl.* mosdan; *Rs.* мозговый, od mózgu, Gehirns-, Hirns-. Błon muzgowych ieſt trzy, które mózg sobą obtaczaią; piérwsza twarda błona *dura mater*, druga, paięczynowa, *arachnoidea*, trzecia cienka, *pia mater* (cf. matka). *Perz. Cyr.* 1, 37. Pochodz. *bezmózgi.*

MOŻNA *adverbialiter*, = można rzecz, podobna, godzi się, możemy, mogą, cf. *z to, *Bh.* mozna; *Sla.* mogûche; *Rs.* можно; *Ec.* мощно; мощно ми есть, возможно мнѣ, дерзательно есть, man kann, es ist möglich. Trzeba umieć, ażeby można uczyć. *Kpcz. Ukł.* 10, um lehren zu können. Gdy niemożna czynić, iakby trzeba, czyńmy co można. *Dyar. Gr.* 130. Trzeba iak można, gdy nie możemy iak chcemy. *Kluk Rosl.* 3, 239, *Ross.* нельзя, *ob.* nielza, *lza). Reszta kredytorów, iak można, mieści się po innych dobrach; ia tu siedzę. *Kras. Pod.* 2, 44. Wszak to Pan, można mówić, takiego gatunku ... *Teatr* 48 *b*, 26. A dokąd? można wiedzieć? *Teatr* 30 *c*, 9. Niemożna, niepodobna, niesposób, es ist unmöglich, *Cro.* ni moguche; *Ec.* неудобь. Czyż można? czy sposób? *Rs.* не ужели, не ужьли, не ужто? - Nie można nie, = trzeba koniecznie, nie można inaczéy (cf. *Lat. non posse non*), man kann nicht anders, kann nicht umhin, man muß durchaus. Niemożna nie przypominać sobie w Jędrzeiu Wielkiego Jana Zamoyſkiego. *Zab.* 14, 201. Niemożna nie być czułym na naganę lub szacunek drugich. *Zabl. Roz.* 140. MOŻNIE *adv. adj.* możny, = z mocą, mocno, mit Macht. Cóż to za nauka Jezusowa, że możnie też i duchom nieczyſtym rozkazuie, a słuchaią go! *Sekl. Marc.* 1, z mocą im rozkazuie. *Bibl. Gd.*). - §. b) potężnie, mocno, bardzo, wielce, stark, gewaltig, sehr. Małemu milosierdzie będzie uczynione; ale ci możni możnie będą męki cierpieć. *Leop. Sap.* 6, 7, mocna pomſta nad niemi wisi. *Bibl. Gd.*). *MOŻNIĆ, - ił, - i, *cz. contin.*, rozmożniać, możnym czynić, wielmożnić, mächtig machen. Zoſtawił Karól Wielki naſtępcom plantę możnienia swoiéy familii. *Przeſtr.* 285. MOŻNIEĆ *niiak. ndk.*, możnym się ſtawać, mächtig werden. Z maiątkiem ludność się mnoży, rolnik nabiera do pracy ochoty, kray cały możnieie. *Pam.* 83, 375. MOŻNORZĄDY, - ów, *plur.*, MOŻNORZĄDZTWO, - a, *n.*, MOŻNOWŁADZTWO, - a, *n.*, *ariſtocratia* abo też *oligarchia*. *Fredr. Ad.*, rząd Aryſtokratyczny, gdy szlachetnieysi i możnieysi obywatele, bez dokładania się pospólſtwa, naywyższą sprawuią władzę. *Wyrw. G.* 111, *Mon.* 75, 590. Wyparcie nayszkodliwszéy każdemu narodowi oligarchii czyli możnorządztwa. *Uſt. Konſt.* 1, 116. MOŻNORZĄDCA, MOŻNOWŁADCA, - y, *m.*, *ariſtocrata*, *oligarcha*, *Rs.* властодержецъ. Naywięcéy możnowładcy uciſkali wolność obywatelſką przez czyuszową szlachtę. *Uſt. Konſt.* 1, 218. MOŻNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh. et Slo.* moznost; *Sr.* 1. mocznoscj, zamoznoscj, zamozilost; *Vd.* mogozhnoſt, mogozhlivoſt, samoshnoſt; *Cro.* moguchansztvo, moguchnoszt, zmòsnoszt, *Rg.* mogûchſtvo; *Rs.* могущество, могущественность, возможность, die Möglichkeit, podobieńſtwo, przemożenie, siła, moc, das Vermögen, die Kraft. Będę czynił w téy sprawie, co możność. *Teatr* 9, 23. Wymówić takowych piękności nie ieſt ięzyka moiego możność. *Paſt. F.* 72. Nie ieſt możność wymówić, co Pan nagotował tym, którzy go miłuią. *Gil. Kat.* 278, niepodobna). Prosi na ubogą wieczerzą, i tym czeſtuie, co ieſt możność iego. *Jabł. Ez. A.* 4. Krasicki był uczynny, ſkoro mu tylko możność pozwoliła. *N. Pam.* 4, 79. Bez możności, wola ieſt nadaremna. *Bardz. Boe.* 113. Oczy zawarte maią możność widzenia, ale iéy nie używaią, to ieſt, mogą widzieć, ale nie widzą. *Gor. Sen.* 394. - §. próżność, potęga, siła, moc wielka, die Macht, Gewalt. To teraz możnością zowią, kto ma z to siły, żeby oyczyznę swą deptał. *Gor. Sen.* 364. Przyszli Krzyżacy do wielkiéy możności i bogactw. *Bielſk.* 118. Nie pomału zatrwożyła koronę ta możność i szczęście Moſkiewſkiego. *Gor. Dz.* 160. Wielkie możności niedługo są trwałe, Nie mogąc swego znieść ciężaru, giną. *Chrośc. Luk.* 4. Romulus potężnie przyszłéy Rzymian możności zakładać począł fundamenta. *Fal. Fl. praef.* Oczyma swemi widzieli możności bóztwa iego, gdy przed ich oczyma umarłe krzesił. *Rey Pſ. U.* 1, siły, mocy, cudowne ſkutki). Pańſtwa, hetmańſtwa, króleſtwa, szlachectwa, doſtoieńſtwa, możności. *Bud. Cyc.* 60, znaczenie). - §. *Mathem.* Proporcya linii do linii taka, iaka ieſt ich kwadratów, zowie się możność. *Solſk. G.* 21, die Potenz, cf. mnogość. MOŻNY, - a, - e, *Bh.* mozny; *Slo.* mozni; *Sr.* 1. mozné; *Crn.* mogozh; *Vd.* mogozh, mogozhliu, ſtorliu, sdelatliu, dopernashliu; *Bs.* uzmosgivi, uzmosgni, acto mosge bitti, mosgno; *Rg.* uzmoxni; *Rs.* возможный, уповательный, чаятельный; *Ec.* можный, возможный. a) *quasi passiue*, bydź mogący, ſtać się mogący, podobny, möglich. Niemożna rzecz. *Kłok. Turk.* 31. Możnali to rzecz, niechay przeminie kielich ten, abym go nie pił. *Bzow. Roz.* 65. Oycze, wszyſtkie rzeczy tobie są możne. 1 *Leop. Marc.* 14, 36. Rzeczy niemożne u ludzi, są możne u boga. *Sekl. Luc.* 18. Jeśli człowiek nie wyczyści rozumu swego, nie ieſt rzecz można, aby kiedy sam z siebie przyſtoynie żyć mógł. *Gor. Dw. ded.* (cf. można *adverbialiter*). Żaden człowiek nie ieſt doſkonały; aby tylko taką miał cnotę, iaka mu ieſt można. *W. Poſt. W.* 264. Nie była rzecz można ciała świętego przez trzy dni pogrześć dla uſtawicznych cudów. *Wys. Kat.* 457. - §. b) *actiue* możny, potężny, mocny, stark, kräftig, gewaltig, mächtig; *Vd.* mozhen, mogozhen, samoshen, premoshu; *Sr.* 1. mozaczé, zamozné, zamozité; *Cro.* mogúch, zmòsen; *Dl.* mochni; *Bs. et Sla.* moguch; *Rs* могущественный, дѣйственный, властный. Co kto może wykonać, w tym ieſt możny, a kto nie może, w tym ma być za słabego miany. *Bardz. Boe.* 113. Pan nasz bogiem możnym ieſt nazwan, abyśmy nic nie wątpili, że go będzie z to, aby przemógł wszyſtkie siły. *Wiśn.* 425. Pospolity zwyczay możnieyszy, niżli wszyſtkie prawa. *Gor. Sen.* 383. Lekarſtwo możne (*valens*) wszyſtkę niemoc odegnać, raz przyłożone, wszyſtko sprawuie, że więcéy nie bywa przykładane; a ieżliby zawsze przykładane było, iawny ieſt *rozsądek, że mniéy przemogło. *Zygr. Gon.* 285. Prorok możny w uczynku i w mowie. *Sekl. Luk.* 24. Z możnych

cedrów

cedrów lub rosłych modrzewi... *Zab.* 12, 211. Człowiek w zamki, miasta i skarby możny. *Bielsk.* 467. Krezus bardzo bogatym, a możnym w skarby był. *Kosz. Lor.* 7 *b.* Król w rycerstwo możny. *ib.* Mąż urodziwy i możny w grosz. *Papr. Ryc.* 189. Gdy się możni mnożą, ludzie ubożą. *Rys. Ad.* 15. Książęta, urzędnicy i możni królewscy. *W. Dan.* 3, 95, dygnitarze).

MOZOŁ, - u, *m.*, *ob.* Modzel, *Bh.* mozol *callus, callum*; *Slo.* mozol, zhrubia kůže od djla; *Sr.* 1. mozel dęga; *Crn.* masùl, = gruczoł; *Vd.* mosel, *Cro.* mozol, = wrzod, *Sla.* mozúli, = karbunkuł choroba; *Rs.* мозоль, = nagniotek, odcisk; trud). - *Pol.* Mozoł, mozoła, - y, *ż.*, trud, kłopot, bieda, frasunek, Mühe und Noth, Kümmerniß, Plackerey, Sorge. Czy w każdym roku taka z kochania Jak w ośmnastym mozoła? *Karp.* 1, 36. MOZOLIĆ kogo, - ił, - i, *cz. ndk.*, kłopotu nabawiać, einem Mühe und Noth, Kummer und Sorgen machen; (*Rs.* мозолить, намозолить odcisków, nagniotków nabawiać). Niewiasty mozolą często mężom głowę. *Bals. Niedz.* 2, 62. Próżno, iak widzę, myśl moię mozolę. *Teatr* 3 *d*, 5. Jeślić co głowę taiemnie mozoli, Masz oyca, zwierzay mu się. *Pot. Syl.* 40. Lepiéy sobie głowy nie mozolić nad taką rzeczą, któréy pożytku nie widziemy. *Mon.* 65, 248. Mozolić się, = frasować się, sich Sorgen, Mühe und Noth machen. Niechay go palec, niech łokieć zaboli, Zaraz się nudzi, zaraz się mozoli. *Min. Ryt.* 3, 335. Nie długo nad tym się mozoli, i ten bierze sposób... *Zab.* 14, 245 *Szym.*, *Teatr* 24 *b*, 21, głowy sobie nie łamie; mózgu nie suszy). Za co się o swą własną mamy mozolić sposobność, kiedy łacnieyszym sposobem korzystać już można. *Mon.* 65, 190. - *transl.* Widać tam wieyską do uprawy rolą I stawek, gdzie mdłe rybki się mozolą. *Zab.* 9, 143. MOZOLNY, - a, - e, (*Ross.* мозольный szramowaty). - §. 2) trudny, trudu i kłopotu nabawiaiący, schwierig, mühseelig, mühevoll. Dzieło to wiele prac mozolnych kosztuiące. *Dyar. G.* 144. Pracy mozolnéy nadgroda. *Przyb. Ab.* 55. MOZOŁOWATY, - a, - e, - o *adv.*, na kształt modzelów, zatwardziony, szramowaty, *Slo.* mozolowatý, ztwrdnutý; *Vd.* shulkast, oshulken, shulenkast; *Rs.* мозолеватый, мозолистый, schwielig, verhärtet, voll Schwielen. Fistuły mozołowate i do leczenia trudne. *Syr.* 275. Mozołowatym się stawać *Bh.* mozolowatěti, *callere.* MOZOŁOWATOŚĆ, - ści, *ż.*, zatwardzenie na kształt modzelów, eine schwielige Verhärtung. Oleiek ten fistuły i mozołowatość w nich twardą wyiada. *Syr.* 174.

MOZYR, - a, *m.*, znaczne miasto Litewskie w Mińskim. *Dyk. G.* 2, 189, eine Stadt. MOZYRSZCZANIN, MOZERSZCZANIN, - a, *m.*, z Mozyra obywatel, n. p. Połoczanie, Nowogrodzianie, Mozerszczanie. *Stebel.* 163.

*MOŻYSTY *Chod. Kost. ep.*, zamożysty, *ob.* Możny.

MR.

MRĄGOWATY *ob.* Morągowaty. *MRAW *ob.* narów, obyczay. MRĘ *ob.* Mrzeć.

MROOZA, miasto w Kaliskim. *Dykc. Geogr.* 2, 189, eine Stadt im Kalischschen.

MROCZEK, - czka, *m.*, *demin. nom.* mrok, *Bh.* mraček chmurka, mrákota *caligo*), mały zmierzch, ciemność nieznaczna, cień, ein nicht starkes Dunkel, Schattendunkel. Jak mi w was ckliwo będzie, cieniste szałasze, Kiedy mię pytać będą chłodne mroczki wasze, Gdzież iest ten... *Przyb. Ab.* 197. - §. 2) Mroczek, = mrużek. *Cn. Th.*, ein Blinzelauge, ein Blinzler. *Dudz.* 46. Biy mroczku żydy. *Rys. Ad.* 2.? MROCZNY, - a, - e, *Bh.* mračný, saumračný; *Vd.* mrazhen, mrazhliu; *Crn.* mrashn; *Rg.* mraacni, markli; *Bs.* mracjan; *Cro.* mráchen, mrachlyiv; *Rs.* мрачный; *Ec.* мраковидный; ciemny, zaćmiony, düster, dunkel. Nawałność mrocznym obłokiem niebo zachmurzyła. *Przyb. Luz.* 47. Noc z cieńmi mrocznemi przyśpiesza. *Nar. Dz.* 1, 29. Szczęśliwsza pod poszyciem lichém wieyska chata, Gdzie na mrocznych skrzydełkach prędszy sen zalata. *Hor.* 2, 7 *Nar.*, *Kniaź. Poez.* 2, 122. Otrącać się będą nogi wasze po górach mrocznych. *Budn. Jer.* 13, 16, obrazić o góry ciemne. *Bibl. Gd.*). *MROCZNICA, - y, *ż.*, wieczernica, wieczorna gwiazda, *Crn.* mrazhniza, mrakanos. MROCZNOŚĆ, - ści, *ż.*, ciemność, die Düsterheit; *Vd.* mrazhnust, mrazhlivost, temlivost; *Rg.* marklos; *Rs.* мрачность. MROCZYĆ, - ył, - y, *czyn. ndk.*, umroczyć *dk.*, ćmić, ciemnym uczynić, zacimiać, *Vd.* merkniti; *Crn.* merkniti; merknem; *Cro.* merchim, mráchim, potemnujem; *Rg.* mrâciti, pomarcjatti, omarciti, marcim; *Bs.* mrricciti, omrricciti, smraciti; (*Rs.* морочить okpić); *Rs.* мрачить, verdunkeln, dunkel machen. Ciemności mroczą oczy. *Bard. Tr.* 263. Niech ci rozum oczy Otworzy, które miłość swą ślepotą mroczy. *Min. Ryt.* 1, 117. Grot śmiertelny słabi go i mroczy. *Kras. W. Ch.* 72. Wzmaga się burza, a zrażone oczy Blask nagły ślepi, gruba ciemność mroczy. *ib.* 93. Sen cię mroczy, przetrzyy oczy. *Teatr* 54 *b*, 11. - Mroczy się, mierzcha się. *Tr.*, es wird dunkel, zachmurza się, es bezieht sich, umwölkt sich; *Bh.* mrnej se; *Sr.* 1. mrótżu ßo; *Vd.* se mrazhiti, mrak se dela, se mrazhi; *Rg.* marcjatti; *Bs.* mracitise; *Rs.* мрачиться, мрачнѣть.

MROGA, - i, *ż.*, rzéka w Rawskim. *Dyk. G.* 2, 189, ein Fluß im Rawischen.

*MROGĘTNY, - a, - e, grundychwał, nieuczosaniec, surowy, *mrogętny a gniewliwy człowiek. *Mącz.*, mrukliwy, tetryczny.

MROK, - u, *m.*, *Bh.* mrak, saumrak, umrak; *Slo.* mrak, mrákota, mrkani, saumrak; *Crn.* mrâk, sumrâk, pumrâk; *Vd.* mrak, mrazhenje (*Vd.* mrazhnik, = włóczęga, *Crn.* mrazhnik, = nietoperz); *Cro.* mrák, mrachnoszt, szúmrak, skúr; *Dl.* markloszt; *Rg.* mrâk, marklîna, marklós, smarknùtje; parvi mrak, *vulg.* sût; *Sla.* sûtonj; *Bs.* mrák, sumrak, suton; *Sr.* 1. smerkwano (mrocżel, mróżel, mrotżawla, *Sr.* 2. mrokawa chmura, chmurka); *Rs.* мракъ, сумерки (*vulg.* морокъ okpienie, oszukanie); *Ec.* сумракъ, сомракъ, сумерки, примракъ, темноватость; mierzch, ciemność, die Dämmerung, das Dunkel; cf. Niederd. mirk dunkel, *Isl.* myrkur, = ciemnota; *Gr.* *μαυρος* ciemny, cf. Adlg. *s. v.* Mohr). - Mrok, światło stopniami gasnące. *Sniad. Jeo.* 326. Po zachodzie słońca, powietrzokrąg iego ieszcze promienie ku nam odbiiaiąc, daie nam owo słabe światło mrokiem nazywane. *Hub. Wst.* 271. Już słońce zaszło, mrok na-

ftał wieczorny, noc się przybliża. *Kras. Offy. Bb.* Dzień biały, Późne wieczorne mroki z świata wyganiały. *Otw. Ow.* 16. Mrok pada, = mierzcha się. *Dudz.* 46, es dämmert. Mrokiem, z mrokiem. *Cn. Th.*, in der Dämmerung, *Cro.* ob mraku). Z mrokiem każdy idzie do siebie. *Teatr* 32, 133, mit anbrechender Dämmerung. - *fig.* Skonał, mrok go śmiertelny ogarnął. *Luk. Bardz.* 124.

Pochodz. *pamrok*, *pamroczny*, *pomraczać*, *zamraczać*, *zamroczyć*; *mrużyć*, *mrużek*, *mrzek*, *mrugać*, *mrugnąć*; *mierzch*, *zmierzch*, *zamierzch*, *mierzchnąć*, *mierzchać*.

*MROSZCZYĆ się, n. p. Szkoda w ten czas ryb, Gdy się mnożąc mroszczą, Lepiéy że ufta te ryby odposzczą. *Myśl. J.* 3. ? *MROSZKA, - i, *ż.*, *Rs.* морошка, *rubus chamaerosus*, die Moltebeere, gelbe Himbeere, gatunek malin.

MRÓWCZANY, MRÓWCZY, - a, - e, od mrowek, *Sr.* 1. mrowacżé; *Cro.* mravlij; *Vd.* mraulou, mraulinji; *Rg.* mravgli; *Ross.* муравьиный; von Ameisen, Ameisen=. Mrowczą poczwarkę omylnie mrówczym iaiem zowią. *Kluk Zw.* 4, 385. Kwas mrówczany znayduie się całkiem uformowany w mrówkach. *Sniad. Chem.* 2, 32. MROWIE, - ia, *n.*, a) kupa wielka mrówek, *collect.*, Ameisen in einem Haufen. Kępa pospólftwem, iak mrówiem okryta. *Kniaź, Poez.* 2, 145. Natura tu swą płodność wywiera na wydanie wszelakiéy poczwary, J mrowia dziwolągów. *Przyb. Milt.* 56. - §. b) Mrowifko, *Cn. Th.*, mory, osobliwsze fkóry na człowieku wftrzęsienie, iak gdyby go mrówki obłaziły, das Schaudern der Haut, der Schauder; *Slo.* zymomrawky; *Crn.* bolęst; *Ross.* подирáетъ, подрáло на кожѣ. Włosy na nich wftawały, i szło po nich mrowie. *Pot. Arg.* 656. Przy téy powieści idzie przezeń mrowie. *Pot. Syl.* 327. Słysząc to, aż mrowie po mnie przechodzi. *Zab.* 13, 236. Wzdrygam się, iakież zimne przechodzi mię mrowie. *Przyb. Ab.* 107. Ah mrowie przechodzi przez wszyftkie me kości. *Przyb. Ab.* 54, cf. mróz się po mnie rozchodzi. MROWIK, MROWINEK, - nka, *m.*, kamień drogi, *myrmecites*, *Plin.* 37, 11, der Ameisenstein. *Cn. Th.* *MROWINIEC, - nca, *m.*, *Bs.* mravinaç trava, matterina dusciça; *Rg.* mravinaz, babbina duscizza; *Dl.* mravinacz, materina trava, *ob.* lebiotka, macierza duszka. MROWISKO, - a, *n.*, *Bh.* mrawenisste, drabenisste, mrawenečnik; *Crn.* mrovlishe; *Vd.* mraulishe, mraulinjak, mrov'lishe; *Sr.* 2. mrojowischczo; *Cro.* mravhinyak; *Rg.* mrávignak; *Sla.* mravinjak; *Ross.* муравейникъ; *Eccl.* мрáвникъ; kopiec mrówczy, der Ameisenhaufen, Ameisenberg. Gniazdo mrówek, czyli mrowifko, ieft to niby kopiec, który z odrobin różnych drzew robią. *Zool.* 131, *Ład. H. N.* 111. - §. b) Mrowifko, wielka gromada mrowek, a *transl.* chałaftry i t. d., ein großer Haufen Ameisen, fig. ein großer Haufen Gesindel u. s. w. Skoro to ufłąpiło łotrowfkie (Kozackie) mrowifko, Pokazało się oczom smutne widowifko. *Zimor. Siel.* 252. Liczba pogańftwa poięcie przechodziła; rozsypało się to mrowifko po Podlasiu i Mazowszu. *Nar. Hft.* 5, 205. Ma fkarbów, iako mrowifka. *Kosz. Lor.* 11, niezliczone). - §. 2) Mrowifko po mnie idzie. *Cn. Th.*, *ob.* Mrowie 2). MROWISTY, - a, - e, *Sr.* 1. mrowaté; *Cro.* mravlenchaszt; *Rg. et Bs.* mràvinaft; *Rs.* муравьистый; *Ec.* мрáвистый, voll Ameisen, pełen mrowek. *Cn. Th.*

MRÓWKA, - i, *ż.*, MROWECZKA, - i, *ż.*, *zdrb.*, *Bh.* mrawenec, drabenec; *Slo.* mrawenec, mrawec; *Sr.* 1. mrówa; *Sr.* 2. mroja; *Crn.* mrêvla, mrovla, mrovlinz; *Vd.* mroula, mraula; *Cro.* mrav, mravlicza, mravlichicza; *Bs.* mrav; *Sla.* mráv; *Rg.* mráv, mrâvak; *Rs.* муравей, *Pers.* mur; *Ec.* мрáвïй, Niedersächs. miere, *Angls. et Suec.* myra, *Jsl.* maura, *Gr.* μυρμηξ), die Ameise. Jeft ich u nas kilka gatunków, wszyftkie wyrabiaią sobie kopce, gdzie wspólnie w wielkiéy liczbie żyią; rząd prowadzą podobny pszczołom z nieiaką odmianą. *Ład. H. N.* 111. Jak się mrówki w ciasnym pagórku kręcą! większe noszą brzemię niżli same są; inne ziarna wnoszą, drugie ziemię wynoszą, i groblę dla deszczu sypią; drugie, by ziarna w trawę się nie obróciły, ogryzaią ie; drugie umarłe wynoszą; iedna drugiéy nie przeszkadza, owszem pomaga. *Sk. Zyw.* 1, 199. W mrówkach, podobnie iak pszczołach, dwoiaka ieft co do płci różnica. *Zool.* 131. Ziarnonosze mrówki. *Otw. Ow.* 286. Za co w zaradnych mrowek wchodzić ślady, Kiedy szczęśliwsze są teraz motyle? *Mon.* 65, 191. Jak nędzne mroweczki gmerszemy pod nogami twoiemi. *Weresz. Rgl.* 59. Mrowkom, przypowieść Turecka, Bóg na co inszego fkrzydeł nie daie, tylko na prędszą zgubę. *Klok. Turk.* 59. Co żywo w on dzień, iak mrówki się wili. *Wad. Dan.* 69. Wszyftka z swych ftanowifk rusza się potęga, iak mrówki na wiosnę. *Tward. Wład.* 79. J mrówka ma swóy gniew. *Rys. Ad.* 76. J mrówka kąsa, kiedy się rozgniewa. *Ezop.* 26, cf. i biedna mucha się odeymuie). Ty mrówko przeklęta, trafić do ciebie nie mogę. *Teatr* 10 *b*, 78, bzduro, karle!). - Mrówki w piecu suszone, dla słowików, *Rs.* мурáшки. - §. 2) Brodawki drobne, mrowkami zowią. *Urzęd.* 379, eine Art kleiner Warzen. MRÓWKOIAD, - a, *m.*, *myrmecophaga Linn.*, der Ameisenfresser, Ameisenbär; *Rs.* муравейникъ, муравьѣдъ; zwierzę fsące, ogon ma bardzo kosmaty, którym się od słoty i gorąca zasłania; żywi się mrówkami, rozkopuiąc mrowifka pazurami, i wyciągaiąc ie ięzykiem. *Zool.* 297. MRÓWKOLEW, - lwa, *m.*, MRÓWKOŁÓW *Cn. Th.*, *formica leo Linn.*, *Ross.* мравóлевъ, der Ameisenlöwe; gąsienica, maiąca szczęki zębate, długie, któremi chwyta drobny owad, mianowicie mrówki. *Zool.* 135. **MRÓWKOWIEC, - wca, *m.*, Mrówkowce *Myrmidones*, mytholog: *Otw. Ow.* 286, ludzie, którzy się mieli z mrówek wylądz, die Ameisler. *MROWNICA *Węg. Mar.* 1, 249. ?

MRÓZ, - u, *m.*, *Bh.* mraz, sfchrawice; *Slo.* mráz; (*Sr.* 1. mróz, mros; *Sr.* 2. mros *pruina* szron); *Crn.* mras, mrês; *Vd.* mras, merslina, smerlina, sima, hlad, smers, sriezh, smersnoft (cf. sryż); *Cro.* zmerzavicza, merzlina, mërzloszt, = mróz; *Cro.* mrâs, = szron; *Bs.* mraz, lód *gelu*, *glacies*, *Rg.* mràz, *Sla.* mraz, *Hg.* zuzmaráz *pruina*; *Ross.* морозъ, стужа (cf. ftudzić); *Eccl.* мразъ, студъ, студенъ (cf. Styczeń), cf. *Holland.* Vroft, Vorst, *Anglos.* froft *et* forst, *Dan.*, *Suec. et Angl.* fröst, *Ger.* der Frost, die Kälte. Mróz wodę w lody ścina. *Warg. Radz. pr.* Mróz zioła i drzewa powarzył. *Zab.* 8, 303 *Nar.* Mróz Mofkiewfki, gdy z paszczęki swéy koziorożec wypuści, Niepochybnie winogrod pomrozi. *Zimor. Siel.* 215.

List mrozem powarzony. *Paſt. F.* 8. Suknią z siebie przedał, a gdy potym mróz uderzył, zimno wielkie cierpiał. *Ezop.* 72, *Slo.* pridě na psa mráz *veniet tempus, ubi senties;* prišel na psa mráz *sentit iam.* Mróz bierze, sili się, chwyta; folguie, wolnieie mróz, mróz upuszcza, spuszcza. *Cn. Th.* Biały mróz, szron, Reif. Już nie przykładam drewek do komina, Już i na łąkach biały mróz nowina. *Lib. Hor.* 14. – *transl.* Smiertelny mróz ścina krew' w żyłach. *Węg. Mar.* 1, 158. – §. Mróz, zamroz, zamrożona część ciała, Frost, Frostbeule, Frostschaden; *Slo.* omrzlina, zmrzle masso na nohach; *Rs.* ознобa. – *fig.* Mróz, = mrowie, kalter Schauer; *Rs.* знобъ, ознóбъ, cf. ziębnąć). Aż mię mróz całą przechodzi. *Teat.* 25, 121, *Crn.* mrasenje). Strach mówić, mróz po ciele zimny się rozchodzi. *Bard. Tr.* 190. Ach iaki mróz po wszystkich przechodzi żyłach. *Teatr* 46 *c*, 106. To słowo: do kozy! Tak mię mocno zmieszało, aż mię przeszły mrozy. *Teatr* 46 *b*, 46, daß mir ganz eiskalt wurde. MROZIĆ, - ił, - i, *cz. ndk.*, mrozem stężać, robić, że co zmarznie, przemrażać, gefrieren machen, kalt machen; *Slo.* zmrazugi; *Vd.* smrasiti, smersuvati; *Bs.* smrriznuti, slediti, lediti (cf. lód); *Cro.* merzlim, hladim (cf. chłodzić); *Rs.* морозить, морóжу, знобить, зноблю́ (cf. ziębić); *Ec.* мрáзю, мéрзлю, морóзю, ледению̀. Ten, co dał, co mrozi, dał i to co grzeie. *Kras. Liſt.* 2, 8. Boreas rzekł: moia rzecz, moc, którą śniegi mrożę, którą ziemię gradem wzbieram. *Zebr. Ow.* 159, *induro nives.* Grzegorz Henryka mrozi na szyderstwo. *Zygr. Pap.* 320, na mrozie go trzyma). Rolnik dla wygod cudzych piecze się i mrozi. *Kniaz. Poez.* 1, 196, t. i. na mrozy się naraża, setzt sich dem Froste aus. – *fig.* Strachem mię mrozisz. *Teatr* 44 *b*, 80, przenikasz, przeszywasz). Ton, którym do mnie mówisz, krew' w żyłach moich mrozi. *Teatr* 41, 128, ścina). Boiaźń mrozi męstwo. *Przyb. Luz.* 116, studzi. MROŹNO *adv.*, zimno, z mrozem, frostig, kalt, eiskalt; *Vd.* merslu; *Sla.* smêrzovito; *Rs.* морозно. Luty mroźno śnieżysty. *Jez. Ek. D.* 3. MROŹNOŚĆ, - ści, *ż.*, zimno mroźne, der Frost, die Frostkälte; *Rs.* мéрзлость (*Crn.* merslotina, = lody, *Rs.* морóженое). W kraiach wilgotnych zimie nie bywa mroźność zbytnia. *Cresc.* 15. MROŹNY, - a, - e, *Bh.* mrazywý, sychrawý; *Crn.* mrasn, mrasliv, mersl; *Vd.* mersel, mrasen, smersnast, srieshen; *Cro.* mrazen, mèrzel; *Dl.* mrazan, szuden (cf. studzić); *Rg.* mrazan, leden, mrazniv, smarznutiv *congelabilis*; *Bs.* mrazan; *Rs.* морóзный, зя́блый (*ob.* ziębnąć); *Ec.* мрáзный, sprawuiący mróz, robiący że marznie, bardzo zimny, Frost=, frostig, eiskalt, kalt zum Frieren. Ciebie, naygorętsze, łakomcze, upały, Ni czas mroźny, w lodowe ukuty kryształy, Nie utrzyma w pokoiu, żebyś miał posiedzieć. *Hor. sat.* 4. Mroźny go wiatr podwiewa, widząc życie swe na cienkiéy nici. *Pot. Syl.* 518. Oręże Sarmaty mroźnego. *Bard. Tr.* 443, mrozom podległego, der kalte Sarmate, aus einem frostigen Clima. Bombele mroźne, Frostbeulen, czyli odmrożenie, gdy ciało wielkim zimnem przeięte, nadyma się, puchnie, a zwłaszcza w ręku i w nogach bombele wyrzuca ... *Perz. Cyr.* 2, 70. (*Rs.* мерзля́тина rzecz zmarzła, мерзля́къ człowiek na mrozy zbyt czuły, zmarzlak). MROZOBICIE, - ia, *n.*, szkoda przez mróz w polach, iak gradobicie, szkoda przez grad, Frostschaden im Felde. Dzierżawca ostrzegł przypadki nieprzewidziane, iakie są, z ognia, z gradobicia, mrozobicia, nieurodzaiów. *Xiądz.* 167. MROZONOSNY, - a, - e, przynoszący mróz, frostbringend; *Cro.* merzlonosz. MROZOWATY, - a, - e, schimmelfärbig (von Pferden), reiffärbig. Siwe konie mrozowate. *Hipp.* 8, *Lek. K* 5, u takich siwa sierść z wronią się pomiesza, a mieyscami iako iabłka czarnawe się znayduią; ktemu głowa, nogi, uszy, grzywa, ogon czarny, z rzadkim siwym włosem sierci; Hiszpani takiego konia zowią głową Murzyńską. *Hipp.* 8, ein Mohrenkopf.

Pochodz. *domrażać, domrozić, namrażać, namrozić, odmrażać, odmrozić, pomrażać, pomrozić, przemrażać, przemrozić; przymrozek; umrażać, rozmrażać, zamroz, zamrażać.* – *b) marznąć, domarznąć, namarznąć, obmarznąć, odmarznąć, pomarznąć, przemarznąć, przymarznąć, rozmarznąć, umarznąć, wymarznąć, zmarznąć, zamarznąć, zmarzlak.*

MRU MRU MRU niedźwiedź markoce. *Petr. Ek.* 43, das Brummen des Bären auszudrücken. MRUCZEĆ, - ał, - eli, - y, *cz. ndk.*, MRUKAĆ, - ał, - a, *kontyn.*, Mruknąć *idntl.*, *Bh.* mumlati, reptati, repcy, reptám, bubláti, bublawati; *Slo.* hlučjm; *Sr.* 1. murcżu, mértżu; *Crn.* mermram, renzhati, renshim, garzhim, godernam; *Vind.* mermrati, mumrat, tertrati, godernjati, kontrati; *Cro.* mermrati, mermram, morgújem; *Dl.* marmorim, marmlyati; *Hg.* morgok, morogni; *Rg.* romònittí, xâmoriti, marmosciti; *Sla.* marmorati; *Bs.* mrrimgljati, mrrimosciti, brribosciti, rumoniti; *Rs.* мурнычать, мурныкать, мурлычать, мурчать, роптать, рóпщу, пыхтѣть, пыхчу̀, ворчáть, брюзжать, бормотать, кропотать, кропочу̀, кропчу̀; *Ec.* мóлвити (cf. mówić), cf. *Ger.* murren, *Gr.* μορμυρω, *Lat.* murmurare), warczyć, markotać, mamrzeć; o bestyach i o ludziach, brummen, murren. Niedźwiedź mruczał. *Ban. J.* 2. Kot je mysz, przecięż i nad myszą mruczy. *Bratk. L* 3 *b.* Mruknął coś pod nosem, i nietylko mruknął, ale i zgrzytnął zębami. *Oſſol. Str.* 7. To tupnie, to mruknie pod nosem, kłóci się sam, tak i nie tak. *Mon.* 73, 723. Choćbyś zrobił naylepiéy, kiedy mruczysz przy tym, kwituię cię. *Pot. Arg.* 186. Pokątnie mruczycie. *Pociey* 182. Wey, iak coś mruczy z sobą zamyślony. *Paſt. F.* 291. Jeźli iaka przykrość ci dokuczy, Znoś w cierpliwości, nie wskóra, kto mruczy. *Mon.* 73, 106. Jeżeli tak, już ani mruknę. *Teatr* 56 *c*, 8, ani pisnę). Daway przykład posłuszeństwa prawu, nie mrucz na podatki. *Teatr* 26 *c*, 76. O cóż to mruczą, iak muchy w garku? *ib.* 20 *b*, 145. Nosi koronkę w ręku, pacierze mrucząc na niéy. *Star. Dw.* 49. Czytaiąc mruknie, w śmiechach i szyderstwach cały, W reszcie krzyknie: spalić te głupie szpargały! *N. Pam.* 5, 498. Dążę na ucztę, żołądek pusty, iuż dawno sobie mruczy. *Teatr* 42 *d*, *A.* Miłość w serduszku mruczy. *Teatr* 6, 14. Czego się człek nauczy, to też i na zawsze mruczy. *Mon.* 71, 360. MRUCZEK, - czka, *m.*, *mormyrus*, rodzay ryb morskich, nieiakiś szelest do mruczenia podobny, wydaiących. *Kluk Zw.* 3, 123, ein gewisser Seefisch. – §. 2) gra na kształt ciuciu babki, w któréy maiący oczy zawiązane po mruku powinien osobę poznać,

Cro. kukuvach, sismis). Nóże daléy w ślepą babkę, daléy w mruczka. *Teatr* 25, 14. MRUCZLIWY, MRUCZNY, - a, - e, mruczący, *Rs.* ро́потный, brummend, murmelnd. Mruczliwa wiola. *Zab.* 4, 395. MRUCZYDŁO, - a, *m.*, mruk, który zawsze mruka, ein Brummbart. Ten gderak, mruczydło, wiesz, iuż się gniewa. *Teatr* 43 *c*, 52.

Pochodz. *mruk*, *mrukliwy*; *namrukać się*, *odmrukać*, *słodkomruczny*.

**MRUG, - u, *m.*, mruganie oczyma, migi, das Augenblinzeln. Ty im się bardziéy gniewasz, wdzięcznieysze masz mrugi. *Zab.* 15, 110. Przeſtań mrugiem i szeptem Dyomedowego ſkazowania. *Zebr. Ow.* 326, *vultu.* MRUGAĆ, - am, - a, *intr. cont.*, Mrugnąć *idntl.*, *Bh.* mhauřati, mhauřjm; *Slo.* mhaurám; *Bs.* sctegati, sctekati; *Ross.* защу́риться, жмуриться, migać powiekami, cf. mrużyć, mit den Augenliedern blinzeln. Powiekami mrugać od natury przymuszeni ieſteśmy, aby częſtym mruganiem i powiek ruszaniem, oko z różnych proszków weń wpadaiących, otarte było. *Krup.* 2, 281. Mrugnąwszy oczkiem uśmiech dała. *Hul. Ow.* 186. Mruga częſto oczyma nad wolą, blaſkooki ieſt, mruży, zamruża oczy częſto, *nictatur. Cn. Th.* - Mrugać na kogo, migać, przez migi mówić, dadź znać, einem zublinzen, durch Blinzen zu verstehen geben, mit den Augen winken. Próżna mrugać na ślepego. *Min. Ryt.* 4, 221. Nie iuż ten kocha, co mruga. *Karp.* 1, 32. MRUGNIENIE *subſt. verb.*, mgnienie, das Blinzeln. Słońce pobladło, nieba się w obłoki J w chmury w oka mrugnieniu ubrały. *P. Kchan. Jer.* 416, t. i. w okamgnieniu, in einem Augenblicke. MRUGANIE oczyma przyrodzone, zmrużanie. *Cn. Th.*, das Blinzeln mit den Augendeckeln. Mruganie na kogo, daiąc znać czego, *s* MRUGI, migi, das Winken mit den Augen, wenn man einem zublinzelt, durch Blinzeln etwas zu verstehen giebt. *Cn. Th.* MRUGAŁA, - y, *m.*, który komu mruga, nań miga, ein Blinzeler, Augenredner. Obłudni frantowie, mrugałowie nieszczerzy. *Klon. Wor.* 28.

MRUK, - u, *m.*, mruczenie, mruknienie, das Murren; *Slo.* hluk; *Vd.* mermranie, tertranje; *Cro.* mermranye, morguvanye; *Hg.* morgás; *Rg.* rómon, sùk, xàmor; *Bs.* rumon, sgjamor; *Rs.* ро́потъ, ропта́нїе, журьба̀, брюзга́, кропо́тъ; *Ec.* ропта̀. Zazdrość mruczała na ſtronie; mruki te słyszał, i niewiele na nie dbał. *Birk. Chod.* 4. - §. *personif.* Mruk, - a, *m.*, człowiek mrukliwy, mruczydło, ein Brummbart; *Bs.* mrrimgljavac; *Vd.* mermrazh, mermrauz, godernazh, *f.* mermrauka, godernauka; *Crn.* godernavz, *f.* godernavka; *Cro.* mermravecz, morguvavecz, *f.* mermravka; *Hg.* morgolódó; *Rs.* ропотникъ, бормоту́нъ, бармоту́нъ, *f.* бармоту́нья, воркотунъ, воркунъ, *f.* воркоту́нья, ворку́нья, брюзга́, кропоту́нъ, *f.* кропоту́нья; *Ec.* ропта́тель. Przyiaciel, że ieſt mruk daymy, ale oſtrość iego użytecznieysza niż słodycz pochlebcy. *Jabł. Tel.* 190. Niech iuż pokątne mruki, nieprzyiazne swéy oyczyznie, wſtydzą się i hańbią. *Gaz. Nar.* 1, 301. Jeszcze mi będzie burczał! wey, wey! tego mruka. *Zabł. Fir.* 36. Co to za człowiek, co by mruk chodzi? *Papr. Przyk. C.* MRUKLIWOŚĆ, - ści, *ż.*, ſkłonność do mruczenia, zrzędność, die Brummigkeit, brummiges Wesen; *Rs.* ворчали́вость, воркли́вость, кропотли́вость. MRUKLIWY, MRUKOWATY, - a, - e, mruczący, ſkłonny do mruczenia, zrzędny, brummerisch, mürrisch, brummend, murmelnd; *Boh.* bublawý; *Vd.* mermrarſki, godernavi, mermrazhen, goderni; *Crn.* goderné; *Dl.* marmlyv; *Hg.* morgo; *Rs.* ворчали́вый, ворќливый, кропотли́вый, ропотли́вый, бармотливый; *Ec.* ропта́тельный. Z dudą prowadzi mrukliwe niedźwiedzie. *Nar. Dz.* 3, 47. Babſko swarliwe, głupie, mrukliwe, ſkoro wymruczy przez zęby spruchniałe słów kilka, choroba ma uſtać. *Boh. djab.* 2, 289. Jak ſtraszny, mrukliwy, mściwy, sępowaty. *Przyb. Ab.* 188. Starzec ten był wszyſtkim mrukliwy. *Zab.* 2, 62 *Nar.* Przechadzał w smutnych myślach naymrukliwszy. *Przyb. Ab.* 131. Ludzie mrukowaci, surowi, łakomi. *Ktok. Turk.* 162. Mrukliwe źrzodła. *Zab.* 9, 14. MRUKLIWO *adv.*, n. p. Humoru kwaśnego, niedogodnego, mrukliwo burzliwego. *Perz. Lek.* 345, mürrisch auffahrend. MRUKNĄĆ *ob.* Mruczeć.

MRUŻEK, - żka, *m.*, co oczy często zmruża. *Włod.*, *Bh.* mhauran *myops*, ein Blinzelauge, der beständig mit den Augen blinzelt; *Rs.* щу́ра, жму́ра, моргу́нъ, *f.* моргу́нья. - *Mrużek, gra dziecinna, ciuciu babka, *ob.* mruczek, mrzek, mrzyk, mżyk, mżytek. MRUŻNY, - a, - e, - o *adv.*, od mrużenia, Blinzel=. Niektóre zwierzęta maią ieszcze prócz powiek inną zasłonę mrużną, *membrana nictitans*, którą bez opuszczania powiek oko zasuwaią, iak na przykład zaiąc. *Zool.* 47. To raz spuszczone k ziemi ſkłada oczy, To zasępione lice mrużno gorą toczy, *torvos vultus. Zebr. Ow.* 332. MRUŻYĆ, - ył, - y, *cz. ndk.*, zmrużyć *dk.*, zamrużać oczy, cf. mżeć, cf. mrugnąć, die Augen zumachen, die Augendeckel fallen lassen; *Bh. et Slo.* mhaurám, mhauřjm; *Crn.* mèshâti; *Vd.* meshati, meshgetati, sameshati, pomeshguvati; *Cro.* sméríti, smèrim, smim; *Bs.* sgmiriti, sgmitti, darsgjati occi zatvorene; *Rs.* жму́рить, зажму́рить, щу́рить, защу́рить, моргáть, *obsol.* мругать. Tak myśli, a sen cichy myśl i oczy mruży mu po mału. *Pot. Arg.* 606. Czyż ieszcze oczu zmrużyć nie mogę? *Teatr* 4 *b*, 5, usnąć nie mogę). Nie śpi serce złośliwe, chociaż mruży oczy. *Pot. Arg.* 364. Zmruż oczy na swą biedę. *Teatr* 51, 59. Mrużyli swe oczy na bozkiego Światła przytomność, żeby nie patrzali. *Odym. Sw. A a* 2 *b*, zamknęli). - §. Niepodobna, iżbyśmy oczu, gdy kto w nie z nagła palcem chce ugodzić, nie zmrużali. *Pilch. Sen. Gn.* 183, iżbyśmy nie mrugnęli oczyma, blinzeln.

MRZANA, - y, *ż.*, ryba, *Bh.* mřen, *s* kiełb, Gründling, *Slo.* mrenka *muraenula*, eine Schleie. Widać w téy wodzie śrebrne mrzany i pſtrągi nakrapiane. *Tward. Pas.* 88.

MRZEĆ, marł, mrze, mrę, *med. cont.*, *Bh.* mříti, mřel, mřu; *Sr.* 1. mru; *Crn.* mèrjem, mrèti; *Rg.* mrjèti, umrjeti; *Bs.* mrjeti, umirati; *Rs.* мере́ть, мру̀, *Lat.* mori, cf. morzyć, cf. mrzyć); umierać, zmierać, konać, dokonywać, sterben, dahin sterben, wegsterben. Upadła przed zbawicielem śmierć ona wieczna, którą zawsdy marli przodkowie nasi. *Rey Pſt. F* 2. Mrzeć ieſt przeſtawać być. *Zebr. Ow.* 383. Nie będą mrzeć oycowie za syny, ani synowie mrzeć za oyce; ale każdy w swym grzechu umrze. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 14, 6. Wszyscy mrzemy, a iako

woda spływamy do ziemi. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 14, 14, 1 *Leop. Syr.* 8, 8. W krainach tych ludzie są mdli, i rychło mrą. *Biel. Sw.* 155 *b.* Jęli mrzeć w woyſku cesarſkim czerwoną niemocą. *Biel. Sw.* 185 *b*, umierać na czerwoną niemoc). Komu, mówią, żony częſto mrą, przyydzie do chleba. *Opal. sat.* 29. Niemasz zwierzęcia, któreby nie marło. *Zool.* 36. Pożarł wszyſtko czas łakomy, Mrą i ludzie, mrą i domy. *Kras. Liſt.* 37. Chętnie ginie, mrze sławnie, i mężnie woiuie. *Jabł. Tel.* 72. – §. Mrzeć głodem i t. d., = z głodu umierać, **Hungers ſterben.** Dziatki maiąc, dbania o nich nie maią, te dziatki głodem, zimnem mrzeć muszą. *Biał. Poſt.* 190. Z nauki swéy się pożywili, by głodu nie marli. *Kosz. Lor.* 5. Mrzeć głod, = (*Bh.* **hladem mřjt**), morzyć się głodem, **Hunger leiden, hungern.** Słusznie zimie mrzesz głód, bo lecie nic nie robisz. *Ezop.* 34. Mrzeć głody. *Min. Aus.* 22. Wolą w insze dni mrzeć głód, a w dzień święty wszyſtko przepić. *Biał. Poſt.* 114. Nie dam się w klasztorze zaſklepić; wolę głod mrzeć, albo nad robotą ślepić, a żyć w świecie. *Teatr* 43 *c*, 39. MRZE kędy, *impers.*, zapowietrzyło się, mor ieſt, **es graſſirt das Sterben, die Peſt.** Nie było iednego miaſta, gdzieby okrutnie nie marło. *Biel. Sw.* 55 *b.* Roku 1553 srogie powietrze w Wilnie panowało, marło też w Trokach i w inszych okolicznych wsiach i miaſteczkach. *Stryik.* 752. – §. *transl.* Mrzeć na co, = z upragnienia czegoś umierać (cf. na zdech, cf. zdechł na to), *Ec.* ласко́рдити, **vor Begierde nach etwas brennen, ſterben, ſchmachten.** Na cudze, iako na chléb mrą. *Star. Ref.* 107. *Ferocire* mrzeć na miłość. *Mącz.* Baran na owcę, ieleń na łanią mrze rączy, Tymże się też i ptaſtwo kształtem z sobą łączy. *Otw. Ow.* 384. Jak wilk zawsze na owcę mrze, tak zły schnie, gdy nie czyni źle. *Rys. Ad.* 20. Mrze Cezar na włos Kleopatry purpurowy. *Bard. Luk.* 2, 18, ginie, przepada, schnie). My na nowiny mrzemy. *Petr. Pol.* 2, 288. *Intentio lusus* marcie na grę. *Mącz.* Niech ten *mrze *pociech, kto ich ieſt niegodny. *Chrość. Ow.* 591. Rzemieślnicy, *mrąc *zyſku, radziby to widzieli, aby iak naydrożéy było. *Kucz. Kat.* 3, 228.

Pochodz. *mrzyć, mrzygłod; mor, morowy, morzyć, morówka; morda, mord, mordować, morderz, morderca, morderſtwo; namordować się, pomordować, wymordować, zamordować, zmordować; nademrzeć, nadmarło; obumierać, obumarcie, pomorek; odumierać, odumrzeć, odumarły; przemierać, przymierać, przymorek; umierać, umrzeć, umarły, umor, umerlak; wyumierać, wyumarły; zamierać, zamarły, zmarły, zmerlak; martwy, martwić, umartwiać, umartwienie; zmartwić, -zmartwiały; zmartwychwſtać, zmartwychwſtanie; śmierć, śmiertelny, śmiertelność, pośmiertność, pośmiertny.*

*MRZEK, - a, *m.*, zmrożek *Tr.*, *mrzyk *Volck.* 589, gra, ciuciu babka, **blindes Mäuſel, blinde Kuh**; *ob.* mroczek, mruczek, *ob.* mżyk.

MRZEWKA, MRZEWECZKA, - i, *ż.*, rybka maluczka; też owiesek sowią. *Cn. Th.*, **Stint, Spiring, ein ſehr kleiner Fiſch**; *Bh.* **pulec**; *Sr.* *a.* **ſchtintwa**; *Rs.* мюксу́нъ, хо́рюха, ко́рюшка, инняха. Mrzéwka, rybka maleńka, w momencie się mogąca upiec. *Chmiel.* 1, 72. Mrzewki i mlanki daway czeladzi. *Myśl. F.* 2.

MRZEŻNA, - y, *ż.*, *Boh.* **mřjže, mřjže, mřjžka**, *Slov.* **mřjže, mřeže** kraty; *Vd.* mresha, mreshiza, = sięć, *Vd.* omreshje, reshetva, = krata (mrena, = kałdun); *Crn.* mręshá *rete*, mręshèza *diaphragma*, ommreshje, = krata; *Cro.* mrèsa, mresicza *rete*, mrèsar *retiarius*, mresni *retiarius*; *Dl.* mrixa, = sieć, *Dl.* mrixe, razmresje, = kraty; *Rg.* mrèxa *rete*, mrexiza, = siatka; râzmrexje, = kraty; *Bs.* mresgja, mrisgja *rete*, mrjesgiça od utrobe, opniça *omentum*; *Sla.* mrixa, = sieć; *Rs. et Ec.* мережа, мерёжка, мрёжа, мрёжица, *adj.* мрёжный, мерёжный, (*Rs.* рёжа sieć szerokooka; *Ec.* мрежу, ловлю *capio*); gatunek sieci na ryby, **eine Art Fiſchnetz.** Na rzekach i na szerokich wodach łowią ryby siecią, którą drgubicą zową albo mrzeżną. *Cresc.* 643, cf. drgubica).

MRZYĆ, - ył, - y, *czyn. ndk.* morzyć, *actiuum Medii* Mrzeć; robić, że kto mrze, umiera, **des Lebens berauben, tödten.** Z czego piorun ulany, z iak tęgiéy cięciwy Bladych ſtrachem mrzy ludzi ogień przenikliwy? *Zab.* 9, 41 *Zabł.* MRZYGŁOD, - a, *m.*, ſkąpy, ſknéra, zmindak, liczykrupa, sobie nawet żałuiący, **ein Hungerleider, Knicker.** Ow ſtary ſknera, brzydki, mrzygłód, który bez dziedzica wkrótce ma umrzeć; nie dla woru złota i śrebra, ale dla grosza, o który się czeladnik iego dopomina, ledwie ze złości nie pęknie. *Pilch. Sen.* 363. – §. a) miaſto w woiew. Ruſkim; – b) w woiew. Krak. *Dyk. G.* 2, 189.

*MRZYK *ob.* *Mrzek, Mżyk.

M S.

MŚCI *abbrewiacya*, Mości, n. p. Waszéy Księcéy Mści.

MŚCIBOW, - a, *m.*, miaſto w Nowogrodzkim. *Dyk. G.* 2, 189, **eine Stadt im Nowogrod.**

MŚCIĆ się, - ił, - i, mszczę się, *recipr. ndk.*, zemścić się *dk.*, *Bh.* **mſtjt, mſtjt ſe**; *Vd.* se maszhati, se mashovat, se maszhovat, mashuvati, se fantiti; *Cro.* fautitisze, zadovalyatisze, osvetati, nadomeſtiti; *Crn.* mashtujem; *Sr.* 1. **ſo wecžicž, rachuyu**; *Rg.* osvètitise, osvetivatise; *Ross.* мстить, мщу, мщáти, мщáю, отмстить, отмщать, отмщевать; *Eccl.* мститися, мщуся, возоблаждать, *ob.* *mſta, pomſta, zemſta, cf. mieysce); zemſtę sobie z kogo wziąć, **ſich rächen.** Tak bywa, gdy nic może kto sposobem innym Mścić się nad większym krzywdy, mści się nad niewinnym. *Gaw. Siel.* 395, cf. krawca za kowala, sprawa iak w Osieku). Niż się masz mścić, trzeba pomyślić. *Rys. Ad.* 46. Mścić się nad nieczułym głupſtwo. *Cn. Ad.* 522, cf. pies kamień gryzie, którym go uderzono). Kto się mści, dwa kroć będzie bitym. *Pot. Arg.* 434, *Rys. Ad.* 29, *Bielſk.* 680, *Gwag.* 160. MŚCICIEL, - a, *m.*, *Bh.* **mſtitel**; *Sr.* 1. **rachar, rachuwar**; *Vd.* maszhuvauz, osvetnik; *Cro.* fantitel; *Dl.* oszvetitel, oszvetnik; *Bs.* osvetitegl; *Rg.* osvatnik, osvetitegl; *Rs.* мститель, отмститель, отмéстникъ; *Ec.* мéстникъ, мщáтель, **der Rächer.** Może śmierci oycowſkiéy bydź mściciel prawdziwy. *Bard. Tr.* 213. Mściciel bratniéy krwi. *Pot. Syl.* 109. MŚCICIELKA, - i, *ż.*, *Bh.* **mſtitelkyně**; *Sr.* 1. **rachuwarka**; *Bs. et Rg.* osvetiteglica; *Ross.* отмстительница; **die Rächerinn.** Grecya się mścicielka nie zemści tych złości? *Bard. Tr.* 251. Furye, złości mścicielki. *Bard. Boe.* 108. MŚCICIELNY, - a, - e, mszczący, **rächend, Rache-**; *Ross.*

отмстительный. MŚCICIELSKI, - a, - ie, od mściciela, Rächer=; *Vind.* maszhuvauni. MŚCISŁAW, - a, *m.*, znaczne miasto w Litwie. *Dyk. G.* 2, 189, eine Stadt in Litthauen. - *adj.* Mścisławski, - a, - ie, n. p. Mścisławskie województwo. *ib.* **MŚCIWOPRĘDKI, - a, - ie, prędki do zemsty, rachschnell. Pharaon mściwoprędki. *Chodk. Kost.* 39. MŚCIWOŚĆ, - ści, *ż.*, popędliwość do zemsty, *Bh.* mstiwost; *Vd.* mashuvanja shelnost, serd, slobnost; *Rs.* мстительность, памятозлобïе, злопамятство; *Ec.* зломнѣнïе, злопомнѣнïе (pamięć złego), die Rachgier. Zachęcał ich do prędkiéy mściwości, Za tak okropne i nieznośne złości. *Leszcz. H. T.* 219. MŚCIWY, - a, - e, Mściwie *adv.*, *Bh.* mstiwý, mstiwé; *Vd.* shelen se mashuvati, sloben, serditen; *Ross.* мстительный, злопамятный; *Ec.* памятозлобный, памятозлобивый, skłonny do zemsty, rachgierig. Mściwym być *Rs.* памятозлобствовать, злопамятствовать. Niemściwy *Rs.* стходчивѣ. (2. MŚCIWY *abbrew.* Mościwy. MSKŁY *ob.* Mkły). *MSTA, - y, *ż.*, pomsta, zemsta, *Bh.* msta; *Ec.* местѣ, die Rache. Tak zaiątrzone do msty animusze, Gdy iuż iuż tylko swéy czekaią pory... *Chrość. Fars.* 45. Z uraz tylekroć zadanych, z oyczyzny ścisku, msty nad kollegamí... *ib.* 33. - §. Msta, rzeka w Moskwie, płynąca przez wyższy Wołoczok. *Dyk. G.* 2, 180. MSTOW, - a, *m.*, miasto w Krakowskim. *Dyk. G.* 190, eine Stadt im Krakauischen. MSTYCZOW, - a, *m.*, blisko Mrzygłoda, gniazdo familii Plazów. *Dykc. Geogr.* 2, 190.

Pochodz. *pomścić*, *zemścić*, *pomsta*, *zemsta*.

MSZA, - y, *ż.*, *Bh.* mše; *Slo.* mša, omša; *Hg.* mise; *Sr.* mscha; *Crn.* masha; *Vd.* mesha; *Cro.* misza, mesha, masa, aldov mesni, cf. *Cro.* Velikomeshnyak, = Sierpień, cf. mesznе; *Cro.* Malomeshnyak, = Wrzesień); *Sla.* missa; *Bs.* misa, posvetilisćte; *Rg.* missa, svetilisćte, posvetilisćte; *Rs. et Ec.* обѣдня (cf. objata), литургïя, служба церковная, самимѣ Христомѣ на тайной вечери уставленная (*ob.* służba), миша, *Ger.* die Messe. Msza, *Lat.* missa, obrządek ofiary ciała i krwi zbawiciela. *Kras. Zb.* 2, 206. Ofiara nowego testamentu. *Cn. Th.* Ofiar abo mszy sprawili trzy tysiące. *Sk. Dz.* 799 *et* 47. Mszą mieć, *ob.* *Mszyć, *Vd.* meshuvati; *Cro.* mashuvati; *Crn.* machujem; *Rs.* литургисать. Mszy odprawianie *Eccl.* священнодѣйствïе, священнодѣйствованïе. Xiędza z krótką mszą szukaią. *Mon.* 68, 208, cf. byle zbyć, *Vd.* hitra mesha, Jägermesse, *ob.* *mszyczka). Hieronym ś. od papieża to otrzymał, żeby Słowiańskim ięzykiem msza bywała. *Bielsk.* 10. *Slo.* ani na mšu, ani na kázen' ně hodí nie bywa w kościele). Mszy słuchać. *Ld.* Do mszy służyć, = ministrować. Msza za umarłe, zaduszna, die Seelenmesse. Zaduszna msza przez dwadzieścia dni po śmierci *Rs.* ноłусорочины. Żałobne msze, *żałomsze. *Bzow. Roz.* 106. Msza sucha. *Pim. Kam.* 85, *ob.* suchy). Fundacye na wielkie i śpiewane msze. *Pam.* 2, 83, 51. Tak ważna msza czytana, iako i śpiewana. *Rys. Ad.* 67, cf. nie biały chleb, ale bułka; nie kiiem ale pałką; nie kwas, ale ocet). MSZAŁ, - u, *m.*, *Bh.* mssál; *Bs.* misao, misąl; *Vd.* meshne bukve; *Cro.* missal, knyiga messna; *Rs. et Ec.* служебникѣ, книга церковная, по которой священникѣ отправляетъ службу божественную, *ob.* służebnik), księga kościelna, w któréy nabożeństwa do mszy świętéy, modlitwy i przepis obrządków zawarty iest. *Kras. Zb.* 2, 207, das Meßbuch. Napisali schismatycy w swoich mszałach albo służebnikach bluźnierską tę naukę. *Sak. Persp.* 26, *Pim. Kam.* 73, *Sak. Persp.* 1. *pr.* MSZALNICA, - y, *ż.*, miasteczko w powiecie Sandeckim. *Dyk. G.* 2, 190, ein Städtchen. MSZAŁNY, - a, - e, od mszału, Meßbuch=. MSZALNY, MSZOWY, - a, - e, meszny, od mszy, *Bh.* mešný, mešní; *Crn.* mashni; *Rs.* обѣдянный. Mszowe, *missale*, *ob.* Meszne. *Czack. Pr.* 1, 318. MSZANKA, - i, *ż.*, miasto w Bieckim. *Dyk. G.* 2, 190, ein Städtchen. MSZANNA, - y, *ż.*, miasto w Krak., z starostwem. *Dykc. Geog.* 2, 190, eine Stadt. *MSZARSKI, - a, - ie, od *mszarza, kapłański, Meßpriester=; *Sr.* 1. měschnićzki; *Vd.* meshnikou, duhouski; *Cro.* szvetnichki, mesnichki; *Rg.* misnicki; *Sla.* misnicki). Biskupi kazali go obłoczyć w *mszarskie ubiory, iakoby miał mieć mszą. *Baz. Hst.* 10. Ofiara *mszarska. *Zrn. Pst.* 187 *b.* *MSZARSTWO, - a, *n.*, kapłaństwo, Meßpriesterthum, *Sr.* 1. měschnićztwo, *Crn.* mashtvu, *Vd.* meshtvu (meshnaria, = zakrystyaństwo, *Crn.* mesenya, = dom zakrystyański; *Cro.* mesnictvo, szvetnichtvo). *Mszarstwo Lutrowe. *Zygr. Pap.* 187. *MSZARZ, - a, *m.*, kapłan, der Meßpriester, *Sr.* meschnik (cf. *Lat.* mysta), *Crn.* mashnèk; *Vd.* mashnik, meshnik, far (meshnar, = zakrystyan); *Cro.* misznik; *Rg. et Sla.* misnik). Opat go *mszarzem uczynił, i plebanią mu dał. *Baz. Hst.* 31, *ib.* 16. *Mszarzowie Rzymscy. *Zrn. Pst.* 3, 130 *b*, *Gil. Pst.* 25.

MSZCZĘ się, MSZCZENIE się *ob.* Mścić się. *MSZCZONY, - a, - e, zemszczony, gerächt. Ten człowiek na ulicach mszczon będzie. *Leop. Syr.* 23, 30, karany *Bibl. Gd.*, gestraft).

MSZCZONOW, - a, *m.*, miasto powiatowe w ziemi Sochaczewskiéy w woiew. Rawskim. *Dyk. G.* 2, 190, eine Stadt; *adj.* Mszczonowski, n. p. powiat Mszczonowski. *ib.*

*MSZCZUG, - a, *m.*, imię staropolskie *Mestvinus*. *Jabl. Her.*

MSZEĆ, - ał, - eie, *neutr. ndk.*, *Ross.* мшиться, замшиться, mszystym się stawać, mchem porastać, moosig werden, bemoosen (cf. *Rs.* можжатѣть, обможжатѣть, *etym.* мохѣ, = mech; = kosmacieć). Wilk leżąc nie utyie, kamień mszeie leżąc. *Simon. Siel.* 39. MSZYĆ, - ył, - y, *czyn. ndk.*, pomszyć *dk.*, mchem okładać, abo czynić podobnem mchowi. *Wlod.*, *Dudz.* 46, bemoosen, mit Moos bedecken, dem Moose ähnlich, faserig machen; *Rs.* мшить, замшить, обомшить mchem zatykać, мшарить, замшарить kosmacić). Koron aby w praniu rękami nie tarto, boby się darły, psowały i mszyły. *Haur Sk.* 354, t. i. straciłyby gładkość i foremność swoię, sie würden sich fasern, rauch werden. (*MSZYĆ *czyn. ndk.*, mszą odprawiać, *Vd.* meshuvati; *Cro.* mashuvati; *Crn.* mashujem; *Rs.* литургисать. *Missificare* *mszyć. *Zygr. Papr.* 181. Ludzie ci nieumieiętni, nie dbaią, aby uczyli; ale aby tylko *msząc żywot swóy iakokolwiek od ubóztwa obronili. *Zrn. Pst.* 251 *b*, *ib.* 3, 597. *Mszyycie, to iest, msze miewaycie za żywe i umarłe. *ib.* 236 *b.* *Mszenie *Zygr. Papr.* 181, odpra-

wianie mszy, *Ec.* священнодѣйствie, священнодѣйствованie). MSZYCA, - y, *ż.*, *Rs. et Ec.* мшица *vermiculus brassicam et olera depascens*, моха, мошка, мшица *thrips*; robaczek kapustę i ogrodne rzeczy drugie psuiący. *Cn. Th.*, die Krautraupe. Mszyca roślinna, *aphis*, owad drobny koloru zielonawego, znayduiący się w wielkim mnóstwie na drzewach, latoroślach, kapuście, róży. Nawet całe łodyżki pewnych roślin okrywaią; od niektórych wszami roślinnemi nazwane, Blattläuse. *Zool.* 157. Przeciw mszycom i wąsienicom dobrze iest, gdy nasienie będzie zmoczone w soku roiownikowym. *Cresc.* 203. - *fig.* Szańcami oganialiśmy się, iako puklerzami, mszycy onéy pogańskiéy. *Birk. Podz.* 7. - §. 2) Mszyce trawne, małe ptaszki, żywią inszych ptaszków ptaszęta miasto swoich. *Mącz.*, *curruca*, ein gewisser kleiner Vogel, vielleicht die Grasmücke. - §. 3) *botan.* mszyca, *blattaria*, Schabenkraut, Mottenkraut, imię ma od mszyc, bo gdy to ziele wyrwiesz i gdzie porzucisz, wnet na niéy pełno mszyc i innych robaków. *Urzęd.* 55, cf. knafliczka. - *aliter* Mszyca, *Jungermannia Linn.*, rodzay rośliny ieden z skrytopłciowych. *Kluk Dyk.* 2, 64, *Jundz.* 539. (*MSZYCZKA, - i, *ż.*, *zdrbn. rzeczwn.* msza, eine kleine Messe, ein Meßchen. Mniemaią, że iuż dosyć powinności swéy uczynili, iż mszyczki posłuchali. *Zrn. Pst.* 2, 338 *b.* Mszyczkę ranną roratami zowią, i mszą Panny Maryi. *ib.* 4 *b.*). MSZYNY, - yn, *plur.*, *titiuillitium*, nić, mech a mszyny z płotna pod krosna padaiące. *Mącz.*, Zasern, Fasern; *Rs.* мшина pagoreczek mchem obrosły, *Rs.* мшарина, мшаринникъ mszyste mieysce. MSZYSTY, *MESZYSTY, - a, - e, MSZYSTO *adv.*, *Boh.* mechowatý; *Sr.* 1. mochaté, mochowité; *Vd.* mehnast; *Cro.* mehnaszt; *Hg.* mohoszt; *Rs.* мшистый, мхомъ обросшый, моховый (мохнатый kosmaty, мшаристый chropawy, мохноногiй kosmatonogi, мохноножка kokosz kosmatonoga); pełen mchu, mchem obrosły, moosig, voll Moos, von Moos bewachsen, *omszony. *Mącz.* Kształtowały do koła meszyste murawy. *Przyb. Milt.* 155. Na damaszkownéy kwieciem murawie meszystéy. *ib.* 112. Wkoło meszystego wąż oplótł się pniaka. *ib.* 279. Dymna zużel w kominach hutnych mszysta, *pompholix vellerea*, Weißnicht. *Sien. wykł.* (cf. urewiec). - *transl.* Ty niepłytko rzeczy bierzesz, nie z prosta, nie *mszysto. *Zab.* 12, 127. ?

M U.

MU, *Datiu. Pron.* On, ona, ono.

MUC, - a, *m.*, MUCYK, - a, *m.*, MUCEK, - cka, *m.*, *zdrbn.*, (*z Włosk.* mozzo, = kusy, *Lat. med.* mutis), gatunek psów, eine Art von Hunden. Gdy miiał wrota, muc, któremu znać figura iego nie podobała się, zaszczeknął. *Teatr* 24 *c*, 44. Móy mucyk dryndaiąc chwostem Łazuś ku tobie szczerzy ząbkami ... *Zab.* 10, 200 *Zabł.* Mucka tańca wyuczył. *Mon.* 72, 103.

MUCEL, - cela, *et* - cla, *m.*, Mucle albo mucele, kawałki żelaza krotkie i grubawe, które fryszerz z gęsi wyrabia, i oneż pod wagą oddaie, robiącym lemiesze, radlice, albo blachy. *Os. Zel.* 80, cf. *Jtal.* mezzo), kurze dicke Eisenerzstücke.

MUCET, - u, *m.*, z Niem. die Mütze der Geistlichen, Doctoren, cf. mycka). *Almutium mucet. *Czack. Pr.* 1, 119. Księża po kapitułach wnieśli modę z Niemiec w ubiorach swoich kanoniczych mucetów ze skórek bądź wiewiórczych, bądź popieliczych. *Nar. Hst.* 5, 289. Dali doktorowi biret, mucet, czerwoną togę. *Jak. Bay.* 227. - *fig.* Są tam flinty, kaptury, ordery, mucety, Drogi szarłat, gronostay, kożuchy i gunie. *Zabł. Fir.* 43, rozmaite stany.

MUCHA, - y, *ż.*, Muszka *dem.*, *Bh.* maucha, muska; *Slo. et Sr.* mucha; (*Sr.* 2. mucka komar); *Vd.*, *Crn.*, *Sla.* muha; *Cro. et Rg.* mùha; *Bs.* muhha; *Rs. et Ec.* муха, мушка, *Gall.* mouche; *Jt.* mosca; *Pers.* mekes; *Suec.* mygga, *Anglos.* mycg, *Angl.* midge, *Jsl.* my, Obd. Mucke (cf. *Ger.* Mücke), *Lat.* musca, *Gr.* μυῖα, die Fliege; owad bardzo liczny lataiący; ma pyszczek miękki, w słupiec zakończony, którym bierze rozmaity pokarm. Mucha koląca, *conops calcitrans*, die Stechfliege, ma pysk szydłowaty. *Zool.* 115. Mucha cesarz, ścierwowiec, nawozowiec, mięśniczek, mucha psia, mucha nawodna, bąk, *Vind.* obad, kobla, muha, *v. suo in loco.* Mucha iezierna, Seefliege, *Vd.* taboliza. - §. *Proverb.* Prawa są równie iako paięczyna, Bąk się przebiie, a na muchę wina. *Rey Wiz.* 112, mucha uwiąznie, a bąk się przebiie. *Jak. Bay.* 72, małych tylko złodzieiów wieszaią; nie gore czapka na wielkim złodzieiu). By muchy na miód. *Rys. Ad.* 5, t. i. chciwie tam gromadno śpieszą). Łacno muchy ułowić przy miedzie. *Pot. Arg.* 447. Na miód, nie na żółć, łowią ludzie muchy. *Jabł. Ez.* 97. Muchy wolą na wrzodach usieść, niż na zdrowym ciele. *Birk. Chod.* 20. Muchy na rany i ropę przypadaią. *Sk. Dz.* 804. *Prov. Cro.* y muha konya pekne, *Rg.* i mùha kògna pèkne, = i mucha konia kąsze; i mały nieprzyiaciel zaszkodzi). *Vd.* muha, katira perleti, huishi pikni, = mucha, która przeleci, gorzéy kolnie; co nagle, to po djable). Człowiek śpi, a fortuna muchy ogania. *Teatr* 10, 112, od szkody broni). *Slo.* muchi sa zděsit muchy się lękać; cienia się bać). J biedna mucha się odeymuie. *Cn. Ad.* 279. Jak to mowią: i biedna mucha się broni. *Teatr* 26 *c*, 97, i robak śmierci się chroni, *Sr.* 2. jaden hujenz se tschuji, gaj won tlozoni, teptani horbujo). Muchy po domu ścigać. *Bal. Sen.* 52, bąki strzelać). Dla niepewnéy nadziei i próżnéy otuchy, Łapaią niebożęta, po powietrzu muchy. *Zbyl. Zyw. B b.* Muchę gonić po świecie. *Pot. Arg.* 705. Z muchy słonia robią. *Jabł. Tel.* 328, *Slo.* z muski welbluda robit, *Sr.* 2. wono jo lebba nolsch, a horbujo s' nogo lolsch. Usłyszysz słowo, przyłożysz dziesięć, a z muchy wielbląda zrobisz. *Mon.* 70, 586. - Mocą upartéy imaginacyi, muchę wielbłądem zrobi, Pigmeyczyka olbrzymem. *Mon.* 66, 149, *Fred. Ad.* 105; *Rg.* cinitti od muhe vòla). Jak muchy padną w boiu syny ludzkie. *Wad. Dan.* 62. Jemu toż samo człowieka zabić, co i muchę. *Boh. Kom.* 1, 139. Ścinay, przeszyway, obcinay, brodź w iusze, Dław', iako muchy, a posyłay dusze Ćmą do Plutona. *Pasz. Bell. B* 3 *b.* Jak skoro huczne działa runą, Jakoby muchy poparzył ukropem, Tak się z swych tłumów Tatarzy rozsuną. *Jabł. Buk. J* 5 *b.* Teraz gdy się wzbił poganin do góry, narody wszystkie, waży iako muchy. *Jabł. Buk. F.* U boga i mucha, kiedy każe, żołnierzem. *Psalmod.* 48. - *fig.* O marna mucho, o sprosny bałwanie, iakaż twoia pycha!

Rey Ap. 38. Nawróć się nędzniku, obacz się mizerna mucho. *Rey Ap.* 2, bzduro! żabo!). Będzie tam much wiele (tak Kozacy Turków nazywali), nie bierze iednak oganek żadnych pawich na mie; dobre kopiie, dobre pałasze na takie muchy i gadziny. *Birk. Zyg.* 26. - Muchaby z tym uleciała. *Cn. Ad.* 1259, wróbelby uniósł iego maiętność). Dobra psu mucha. *Zegl. Ad.* 60, *Opal. sat.* 83, *Slo.* dobra pſu mucha, a chlapowi repa; cf. szkoda psu białego chleba; dobra Matyaszowi płotka; takiemu takie; do wody z gębą, dobry tobie cienkusz; dobra kozie brzoza; w chomąto słoma, w kaftan bawełna; nie twoiéy to gęby kąsek; nie miec pereł przed świnie). Na bagniſku woyſka iako muchy na smole zoſtały. *Gwag.* 48, t. i. zagrzęzły, uwięzły). Karbowna łaty, a przy młodym chłopie Tak się otrząsa, iak mucha w ukropie. *Hor.* 2, 111 *Nar.* Piianemu i mucha zawadzi. *Bratk. P.* Woyſku ładaco i mucha zawadzi na nosie. *Pot. Arg.* 507. Rozgniewa się, by mu na nos mucha padła. *Cn. Ad.* 269, by mu palec zakrzywił, sierdziſty, kokotliwy, iak osa iadowity). Muchy w nosie, w głowie, = roie, humory, gniewliwe dziwactwa, kaprysy, szumy, verdrießliche Grillen, Aergerlichkeit, wunderliche Laune; *Slo.* má ten muſſi w noſe *lurco*, cf. wróblami karmiony), cf. *Vd.* muhuvanje, fantasia, muhołovitje, = przywidzenia, uroienia; *Vd.* muhovez, muhounik, muhołovez, *Crn.* muhaſt *phantaſticus.* Fanatykowi koczki drą we łbie, albo mu się muchy roią w głowie, niektórzy mówią. *Mącz.* Temu szaleńcowi muchy, co mu mózg we łbie pomieszały, wypłoszę. *P. Kchan. Orl.* 1, 340. *Slo.* prebrat nětomu muſſi *compescere aliquem.* Czy nie muchy w nosie? *Teatr* 43 *c*, 33. Na wzmiankę rzeczy téy, pokazał zaraz muchy w nosie. *Pot. Syl.* 441. Jak iéy w nos mucha iaka wlezie, o ladaco Łaie, fuka, katuie, szczypie, biie, grozi. *Opal. sat.* 44. Masz muchy w głowie, znać to dziś po tobie. *Bratk. P.* Cóż ci to za mucha usiadła na nosie, żeś dziś tak niegrzeczny? *Teatr* 11, 51. Młodzi w głowie muchy maią, Prędko ſtarych oszukaią. *Dwor. K.* Psuie się cierpliwością, psuie folgą moią, Coraz to mu się we łbie nowe muchy roią. *Pot. Arg.* 146. - Przyſtoić, iak musze z pawim ogonem. *Cn. Ad.* 634, iak kozie w czepku; iakby też pień ubrał). - §. b) *figur.* Muchami zowią śpiegów, którzy ludzi śledzą, I co u cudzych ſtołów nieproszeni iedzą, Muchami także mienią dworſkich podsłuchaczów ... *Jak. Bay.* 237, *Gall.* mouche, Spione, Laurer an der Thüre, Tellerlecker u. ſ. w. - §. c) Muszka, mucha, = plaſterek od twarzy, ein Schminkpfläſterchen. Zalotnice od much powabów pożyczaią. *Jak. Bay.* 246. Muchami swych twarzy damy poprawiaią. *Łączw. Zw.* 10. Baba, choć iéy przeszkadzaią zmarszczki, Nie przeſtanie much lepić, nie przeſtanie farby. *Pot. Zac.* 204. Częſto u panien znaydziesz pod muchami kroſty. *Pot. Jow.* 36, nie wszyſtko złoto, co się świeci; pozor oszukiwa). - §. 2) Mucha Hiszpańſka, *Rs.* шпанская му́ха, *meloe vesicatoria*, die Spaniſche Fliege, nie ieſt muchą, ale chrząszczem miernym; lotna sól, którą ma w sobie, ieſt przyczyną, że się zażywa do wezykatoryów. *Kluk Zw.* 4, 346. Muchy Tureckie, *cantharides. Perz. Cyr.* 2, 155, *Bs.* babak, çrrivak. - §. 3) Mucha albo żaba, choroba końſka, gatunek parchu. *Lek. Kon.* 46, *Hipp.* 20, eine Roßkrankheit, die Raupe, der Froſch. MUCHARKA, MUCHAIERKA, - i, *ż.*, naczynie śklane z małym otworem, w którym się muchy topią. *Mag. Mſk.*, das Fliegenglas.

Pochodz. *muchoiadka*, *muchomor*, *muchotrzew*, *muszak*, *muszany*, *muszka*, *muszę*, *muszęta*; *muszy*, *muszyca.*

MUCHAIR, - u, *m.*, iakaś materya, ein Zeug; *Bs.* muhaviar svitta, cjambelot; *Rs.* мухоя́ръ. Muchairu Weneckiego sztuka, Tureckiego, Niemieckiego ... *Vol. Leg.* 4, 81. Dobry mieszczce muchair niedrogi Turecki, Trwalszy niż adamaszek przedni a Wenecki. *Jeż. Ek. F.* 3. Sztuka muchairu czarnego dwunitnego. *Boh. Oſſol.* 12.

MUCHAWIEC, - wca, *m.*, rzéka w Brzeſkim Litewſkim. *Dyk. G.* 2, 190, ein Fluß. MUCHOIADKA, - i, *ż.*, MUCHOŁOWKA, - i, *ż.*, der Fliegenſchnäpper; *Boh.* muchoplaſſka *ficedula*, *Cro.* muhavicza, = piegża; *Rag.* muholòvaz, *Cro.* muholóvecz *muscicapa*; *Rs.* мухоловка, мухоловъ; kamienniczek, błękitnogrzbiet, *muscicapa cyanaea*, ptak kraiowy wielkości dzierlatki. *Kluk Zw.* 2, 245. muchołówka czarnogłówka, muchołowka brunatek. *Ład. H. N.* 113, *v. suo loco.* - §. 2) *botan.* muchołówka *Dionaea muscipula*, gatunek żywoliſtu, roślina Amerykańſka. *Kluk Dyk.* 1, 191, Fliegenkraut; *Rs.* мухоловка siatka na motyle. MUCHOMOR, - u, *m.*, MUCHORÓWKA, - i, *ż.*, MUCHOWADŹ, - i, *ż.*, *Sr.* 1. muchornik; *Bh.* muchomůrka; *Vd.* mishenza; *Ross.* мухомо́ръ, мухоя́ръ, *agaricus muscarius*, Fliegenſchwamm. Muchomory w słodkim mléku rozwarzaią, a na miſkach wyleią; do nich tedy muchy lecą i zdychaią. *Syr.* 1394, *Kluk Dyk.* 1, 13, muchorówki. *Urzęd.* 149. Rosną w lesie czerwone bedłki muchowadzi zwane; te usiekać i mlékiem polać. ſkoro muchy ſkosztuią, zdechną. *Zaw. Gosp.* MUCHOTRZEW, - ia, *m.*, *centunculus*, rodzay rośliny. *Kluk Dyk.* 3, 184, Gauchheil. *Jundz.* 138.

MUCHRA, - y, *ż.*, n. p. Owe kutasy, owe dziwne muchry, ſtrzępki, aż dziwño patrzeć na te ſtraszne wymysły świata tego. *Rey Zw.* 58.

MUCZYK *ob.* Muc.

MUDO, - a, *n.*, *Bh.* mud, maudj; *Crn.* môdi; *Vd.* mode, modete; *Rg.* mûdo; *Cro.* mudo, jaycze; *Ross.* муд̀о, ядра, cf. iądra); iaie w mosznach, iądro, die Hode. Ktoby chciał, aby mu krowa samca urodziła, tedy bykowi, którego masz przypuścić, zawiązać masz lewe mudo albo iaie; a na samicę tedy prawe; bowiem z prawego muda płemie samcowe pochodzi, a z lewego na samicę. *Cresc.* 549 *et* 526, cf. mitręga *obsc.*). (*MUDRAHEL, *MUDROHEL, - a, *m.*, mędrelek, ein Klügling. Niezbożny mudrahelu. *Pimin. Kam.* 135. My ciebie mudrahela słuchać nie będziemy. *Pim. Kam.* 52. Stulże pyſk, panie mudrohelu, i fałszów służebnikom Pańſkim zadawać nie waż się. *ib.* 142.). MUDZIĆ, - ił, - i, *intr. ndk.*, czas trawić, mitrężyć, *mieszkać, die Zeit hinbringen, zaudern, zögern; *Vd.* muditise, sadershuvatise, muditi, odkladati, omuditi, samuditi (smujat, = zmordować; samudit, = zaniedbać); *Crn.* mudim *morari*, *impedire*; *Sr.* 2. ſe kommuziſch, ſe hokomuziſch, nuziſch; (*Sor.* 2. muzni zfatygowany); *Cro.* mudimsze, kerszmamsze, zamuditi, (mudim *negligo*, *impedio*, mudenye *negligentia*, *impedimentum*); *Rs.* умéдлить, за-

ла́ндать.

ла́ндаться, гуза́ть, шишлять (cf. *Ec.* мужикъ chłop, cf. smudzinek). W lecie godzinę, nietylko dzień szkodliwa zmudzić. *Haur. Ek.* 26. Mudzi iesscze seym tak długo wleczony, póki poseł od Hana nie przyiechał. *Tward. W. D.* 2, 123. Co się bawią i czemu tak mudzą? *Morszt.* 29. – *Transitive* żyiesz bez tòwarzysza, a zdaniem wszech ludzi, Kto go nie ma, ten życie tyra, ten go zmudzi. *Pot. Arg.* 836. das Leben langweilig hinbringen cf. nudzić, nudzić się. MUDZI mi się, = mieszka mi się, poźno na mnie, długo się bawię, *mora mihi fit*, es dauert mir zu lange; ich habe nicht länger Zeit.

Pochodz. *zmuda*, *zamuda*, *zamudzić*, *zmudzić*, *zmudny*.

MUFTY, - ego, *m.*, kapłan naywyższy religii Mahometańskiey. *Kras. Zb.* 2, 207, der türkische Mufti. Mufty naywiększy bałamut w duchowieństwie pogańskim. *Star. Dw.* 70. Tam Muftego pochowano, czy się boisz, żeby cię nie zjadł. *Teatr* 55 *e*, 56.

MUKAROW, - a, *m.*, starostwo w Podolskim. *Dyk. G.* 2, 191. eine Starostey in Podol:.

1. MUŁ. - a, *m.*, *Slo.* mul, mulice, mezek; *Boh.* mezek, *etym.* mezy między; *Vd.* misg, miesg, meseg, mesek (*ob.* mieszaniec); *Crn.* mèsg; *Sr.* 1. konski wosow; *Cro.* mulecz, mèzg, mázg, mazinacz; *Bs.* mazak (*Bs.* mazga, kopile = bękart); *Sla.* mazga; *Rg.* músak, mazghich; *Rs.* мулъ, ишакъ, ишачокъ, лоша́къ, лошачекъ; *Ec.* мескъ, *G.* меска; das Maulthier. Z połączenia się osła z klaczą, pochodzi gatunek zwierza nieprawy, *mulem* zwany, który się między sobą nie mnoży. *Zool.* 379. Muły powolne, *Banial. J* 2. Czasem i *mół wierzgnie. *Pot. Arg.* 321. *Mułowie. *P. Kchan. Orl.* 1, 151.

Pochodz. *mulica*, *mulnik*, *mularz*, *mułosieł*, *mułowy*; *mulę*, *mulęta*.

2. MUŁ, - u, *m.*, co się na dnie w rzeczach rzadkich ustawa, szlam. *Cn. Th.*, kał; *Slo.* kal, zmulina; *Vd.* glenza, klatje, glinza, glen, zekla, musga, bersu, blatu, mul; *Rs.* ми́на, илъ (cf. ił); dicker Satz, Hefen, Schlamm (cf. *Germ.* der Mulm, das Mull, *Ital.* melma). Dziecię od pierwszey iuż na kilka kroków odbiegłszy istoty, coraz głębiey wchodzi w poznawanie mułu, z którego własna iego wyrobiona lepianka. *Zab.* 12, 45. Nawy, abo w wirach toną ponurzone, Abo w piaszczystym mule więzną pogrążone. *Sim. Siel.* 99. Wszak z mułu błocka ziemskiego Rodzaiu wyście ludzkiego. *Dar. Ryt.* 3. Uformował bóg człowieka z mułu ziemi. *Leop. Genes.* 2, 7, z prochu ziemi. *Bibl. Gd.*). MULAĆ *ob.* Mulić.

Pochodz. *mulić*, *zmulić*, *zmulać*, *omulać*, *pomulać*, *zamulać*, *mulisko*.

MULARKA, - i, *ż.*, żona mularza, mularzowa, die Maurerinn. *Boh.* zednice. - 2) mularka, = *mularstwo*, das Maurerhandwerk, die Maurerey; *Bh.* zednictwj; *Vd.* sidarstvu, sidaria; *Crn.* sidarstvu; *Sla.* zidarluk). Na maystra wyszedł w mularce. *Pir. Pow.* 166. -- (- II. mularka, od mułów, poganiaczka mułow, die Maulefeltreiberinn). MULARSKI, - a, - ie, *MURARSKI, od mularza, *murarza, Maurer:, *Bh.* zednický; *Sla.* zidarski; *Cro.* zidarszki; *Ross.* ка́менщичій, ка́менщическій. Kiela *murarska. 1 *Leop. An.* 7, 7. MULARZ, MURARZ, - a, *m.*, *Etym.* mur, *q. v.*, *Bh.* zednik; *Crn.* sidâr; *Vd.* sidar, shtamez, stamiz; *Cro.* zidár; *Bs.* zidaç, kamenar; *Dl.* kamenar (cf. kamieniarz, kamiennik); *Sla.* zidár; *Rg.* zidálas, zidaz, kammenar; *Ross.* каменщикъ, каменной мастеръ; *Ec.* домоздáтель, стѣнодѣлатель; der Maurer. Murarza uczy murować iaskołka. *Klon. Fl. D* 3 *b.*, *Leop.* 3 *Reg.* 5, 18. Mularz zmuruie dom, kamienicę .... *Petr. Ek.* 3. Mayster mularz rozdaie innym mularzom robotę, podług rysunku architekta. *Mag. Mscr.* der Maurermeister. Ten kto się bawi koło kamieni, cegły i kawałków roboty, tylko iest mularzem, nie całym architektem. *Jabł. Tel.* 312. *Murarze ciosali kamienie i gładzili na budowanie domu bożego. 3 *Leop.* 1 *Paral.* 22, 2. kamienniki). Mularzem być *Bh.* zednićiti. - §. Wolny mularz, frankmacon, der Freymaurer. Coż to, zniesiecie wy bracia, że wolnych mularzy Związek, zawsze na celu będzie złey potwarzy? *Min. Ryt.* 3, 49. -- (II. Mularz, *Mulnik*, *Mon.* 76, 258. mułów pastucha, poganiacz, *Cn. Th.*, *Mulater*, der Maulefeltreiber. *Bh.* mezkař; *Crn.* mesgâr; *Bs.* mazgar, mazgásc; *Rg.* mazgár, kramár; *Sr.* 1. wosliczer. Idzie iako mulater abo masztalerz iaki. *Birk. Ob. F* 3. Mularz, *muleo. Dasyp. M m* 3.

MULĘ, - ęcia, *n.*, *dem. nom.* muł, ein junges Mauleselchen. *Bs.* mazcicch; *Rs.* муленокъ; *Ec.* мщá, мщáтми. U maciorki w brzuchu też tak długo iako i konie, to iest dwanaście miesięcy od poczęcia, mieszkaią mulęta. *Cresc.* 545. MUŁECZEK, - czka, *m.*, mały muł, ein kleiner Maulesel. Trzeba mi malutkiego mułeczka. *Teatr.* 36 *b*, 67. MULI, - a, - e, mułowy, od muła, *u. p.* Gnóy muli zastanawia upławy. *Dyk. Med.* 4, 414, Maulesel:.

MULETA, - y, *ż.*, MULETKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, z franc. mule, *ob.* muły) pantofel osobliwie damski; ein Pantoffel, Damenpantoffel. *Mon.* 76, 142. Zbiera wszystkie damskie trzewiki, pantofelki, muletki. *Teatr* 36 *c*, 30. - *ib.* 16.

MULIĆ, - ił, - i, *Act. ndk.*, MULAĆ, - ał, - a, *kontin.*, omulać, zamulać, mułem oblepiać, zalepiać, mit Schlamm bedecken, anfüllen, verschlämmen. Woda zła muli żołądki. *Bard. Luk.* 93. Potrawy różnéy przyprawy mulaią, a nie tuczą. *Pilch. Sen. list.* 8. Z nawały, ieżeli się zamulą trawy . . . *Haur. Sk.* 79. Gdzie niegdzie kładą wołom iarzma na rogi; przynaymniey na rogach nie mulaią się. *Kluk. Zw.* 1, 212. cf. zmulały.

MULICA, - y, *ż.*, *Bh.* mezkyně; *Slo.* mulica, mezkina; *Sr.* 1. konska wosliczа; *Rg.* mâsga, maška, masccizza, mazghizza; *Cro.* mezgina; *Bs.* mazga; *Ec.* мскá; die Mauleselinn, samica muła. *Cn. Th.* Mulica rzadko kiedy się zrzebi. *Dyk. Med.* 4, 413. - 2. mulica, drzewo przyprawione dla zręczności rządzenia sochą, trzymaiąc za rękoieść. *Kluk. Rosl.* 2, 118. das Griffholz am Hakenpfluge.

**MULIDAS, - a, *m.*, żaba πηλείων. *Przyb. Batr.*; cf. bagnoch. MULISKO, a, *n.*, paskudny muł, häßlicher Schlamm, Koth. Z nawały, ieżeli się zamulaią trawy, a deszcze przed grabieniem tego nie spłóczą muliska, tedy grabiami otłuc takie siano. *Haur. Sk.* 79. Kobyli kopr mulisko z pęcherza wywodzi. *Syr.* 399. MULISTOŚĆ, - ści, *ż.*, szlamowatość, die Schlammigkeit, *Rs.* миновáтость. MULISTY, MUŁKOWATY, MULNY, - a, - e, pełen mułu, schlammig, szlamowaty, kalny; *Vd.* mulnast, glenzast, glenast; *Rs.* миновáтый, министый. Wódka taka czyści nieczystości mulne ielit i nerek. *Spicz.* 20,

Stawowa woda ieſt w sobie gruba, mulista. *Haur. Sk.* 98. Jeżeli grunt rzéki piaszczyſty, mułkowaty, cząſtki iego woda odnosi. *Os. F.* 261. Kasztan podoba sobie naybardziey, na gruncie mułkowatym, zwłaszcza kiedy ieſt pomieszany z piaſkiem lub z kamieniem. *Jak. Art.* 3, 161.

MULNIK *ob.* Mularz 2). - MUŁOOSIEŁ, - sła, *m.*, der Maulesel, *ex equo et asina. Cn. Th.* MUŁOWATY, - a, - e, na kształt muła, Mauleselartig. Klacz żeby była zadu rozbitego, a iako zowią, mułowatego. *Hipp.* 15. MUŁOWY., - a, - e, mułom służący. *Cn. Th.*, od muła, muli, Maulesel,, Maulthier:. *Bs.* mazghin; *Rg.* mazghijn; *Ross.* ишачїй, лошаковый. Końſkiego lub też mułowego rogu naraszplowanego dodadź. *Jak. Art.* 2, 95.

1. MULTAN, - u, *m.*, gatunek bardzo miękkiéy wełnianéy materyi, der Multon, cf. *lat. med.* multeda cf. lat. mollis). Staią się tarcia tym sposobem: bierze się multan abo insze sukno, grzeie się nad węglami rozżarzonemi i trze się ciało *Krup.* 5, 589.

2. MULTAN, MULTANIN, - a, *m.*, Moldawianin, *Rs.* молдаванецъ, der Moldauer. - §. gatunek szabli, *Rs.* мултанъ; eine Art Säbel. Dobywszy miecza swego, czy multana, W piersi go wbiie i ginie w żałości. *Chrość. Fars.* 261. Wkrótce znowu się okropne multany z pochew dobędą. *Zab.* 11, 306. MULTANKA, - i, *ż.*, MULTANKI, - nek, *plur.*, *Mutyanki, eine mehrſtößige Rohrpfeife; *Bh.* moldánky, naſtrog hudebný z piſstial ſložený; dudki, bączek maiące z kilką piszczałkami zowią ie tak, że w Multańſkiey ziemi naywięcey ich zażywaią. *Nag. Wirg.* 489. *disparibus septem compacta cicutis fiſtula*). Teraz zaniosę iey ten to bukiecik, Ma iuż odemnie multankę i flecik. *Zab.* 9, 97. *Eysym.* Przymuszony musiał **mutyanki* nadymać, i grać na nich ladaco, palcami iako nieumieiętny ladaiako przebieraiąc. *Gwagn.* 538. MULTAŃSKI, - a, - ie, Mołdawſki, *Rs.* молдàвскїй, молдаванскїй, Moldauiſch. Hospodar Multańſki ſtanowiony i zrzucony bywa od Turków. *Dyk. G.* 2, 192. MULTAŃSKA ziemia, MULTANY, - an, *plur.*, *Cro.* Moldavszka zemlya; *Hg.* Moldva; *Rs.* молдàвїя, Moldawia, die Moldau, graniczy z Polſką, ziemią Siedmiogrodzką, Wołoſką, Ukrainą i Bessarabią. Jassy ieſt ſtolicą. *Wyrw. G.* 266. Za czasem naród Wołoſki na dwoie państw rozcięto, tak iż ci, którzy się na wschód i na północ ſkłaniaią, nazwiſko Wołochów zatrzymuią; którzy się zaś południowego boku ziemi Siedmiogrodzkiey dotknęli, tych nasi właśnie Multanami, a drudzy Transalpinami zowią. Niektórzy też tych właśnie Multanami, a onych Moldawiany mianuią. *Krom.* 360. Ziemia ieſt Mołdawia żyzna i przeſtronna, Od rzéki Mołdawy niewielkiey rzeczona. *Tward. Wład.* 53. Dziś tę część Wołoszy, która się Siedmiogrodzkiey ziemi dotyka, Multańſką ziemią zowią. *Bielſk.* 196.

MULTYPLIKACYA, - yi, *ż.*, MULTYPLIKOWANIE, - ia, *n.*; die Multiplication, das Multipliciren, ieden z pięciu sposobów rachowania, = mnożenie. *Solſk. Geom.* 3, 79, rozmnożenie. *Rog. Doś.* 2, 190.

MUŁY, - ów, *plur.*, lat. mullei, *Gall.* mule, Niederſ. Mule, *Holl.* muyle, pantofle wysokie *Cn. Th.*, obuwie wysokie z rodzaiu patynek lub pantoflów. *Dudz.* 46., hohe Pantofeln. cf. mulety, mułetki.

MUMIA, - ii, *ż.*, *Rs.* мумїя, die Mummie. Mumie, są to ciała zmarłych sposobem osobliwym namaszczenia dotąd się w Egipcie konserwuiące. *Kras. Zb.* 2, 207., *Sien.* 109.

*MUMSZANC, n. p. W tych maszkarach Arcyksiążę Ferdynand przyniósł *mumszanc królewnie Katarzynie, i znać to było z wielu rzeczy, iż ku niey był serce pokłonił. *Gor. Dz.* 59. ? cf. *Boh.* mumrag, *Ger.* die Vermummung, zakapturzenie, zakrycie.

*MUNDERUNEK, - nku, *m.*, MUNDUR, - u, *m.*, z *Franc.*, die Montur, die Montierung. *Vd.* montura, shounirſku oblazhilu; *Sla.* hodilo; *Rs.* мундиръ. Mundur, suknia z obszlegami. Kawałek sukna odmiennego koloru na kołnierzu i na końcu rękawów, robi zaraz naszwiſko munduru. *Jez. Wyr.* Mundury woyſka u nas zaczęły się co do gwardyi za Auguſta II, co do woyſka całego za Józefa Potockiego. *Czack. pr.* 217. Żołnierz w mundur i munderunek porządnie ubrany. *Dyar. Gr.* 166. Oto masz Apollinie, patrz pod twemi znaki, W iak odartym świecimy mundurze chudaki. *Zab.* 12, 170. *Zabł.* - §. *meton.* = służba woyſkowa, Soldatendienſt. Często miał ociec, zamożny w intratę, Mundur dla syna, za wolności ſtratę. *Zab.* 16, 78. MUNDUROWAĆ *cz. ndk.*, umundurować *dk.*, w mundur ubierać, montiren. MUNDUROWY, MUNDERUNKOWY, - a, - e, Montirungs:. Sukna niebieſkiego na kontusz mundurowy. *Teatr* 29 *c*, 76. MUNDURZYSKO, - a, *n.*, nieforemny mondur, eine elende Montur. Zdjął mi suknie uczciwe, a włożył to mundurzyſko wytarte. *Teatr* 15, 95.

MUNIA, MUNKA, - i, *m.*, nikczemnik. *Cn. Ad.* 522. człowiek zadumiały, z zadumienia mało mowiący. *Włod.* pień, kamień, człowiek leniwy i głupi. *Dudz.* 46. *ob.* niuń, ein unbeholfner und einfältiger Mensch, ein Tölpel, ein Klotz. Co sam łaził by munia po drogach piechotą, Pod nim frez nogi ſtawia, ale nie z chromotą. *Myśl. C b.* Syna takiego mieć będziesz, iaki sam ieſteś, domator, bałamut i muńka. *Opal. sat.* 133. Królu! długoż nami tak wzdy by muńkami wodzisz, a nas ieno kusisz? 1 *Leop.* 3 *Mach.* 5.

*MUNICYA, - yi, *ż.*, ufortyfikowanie, Befeſtigung. Pomorzanie na czoło i z boków płoty przed sobą uczynili; Skarbimierz z tyłu na nich uderza; zaczym też one municye ich na czele Bolesław przerwie. *Bielſk.* 78. W Bartonii, chociaż spustoszoney, municyi ieſt do siedmi, przez Krzyżaków zbudowanych. *Bielſk.* 46. O zamkach i municyach moc daiemy hetmanowi, te któreby nie mogły wydzierżeć nieprzyiacielowi, znosić i palić. *Vol. Leg.* 2, 1329. Obrony w municyach, w mieściech naszych żadney niemasz. *Petr. Pol.* 165. Municye dwoiakie są króleſtwom potrzebne; zamki według teraznieyszego, a kolonie według ſtarego zwyczaiu. *Star. Pob. A* 4. *Birk. Chod.* 5. MUNICYPALNE prawo *Pam.* 85, 1, 721, *ob.* Mieyscowe. MUNICYPALNOŚĆ, - ści, *ż.*, mieyſka gwardya, die Municipalität, die Stadtgarde.

MÜNNICH, - u, *m.*, Monachium, *Bh.* Mnichow, *Ger.* München, ſtolica elektorſtwa Bawarſkiego. *Wyrw. G.* 203.

MUNSTER *ob.* Muſter.

MUNSZTUK, MONSZTUK, MUSZTUK, - a *et* - u, *m.*, z *Niem.* das Mundstück an einem Pferdezaume; *Bh.* can't (*ob.* czanka), *Sr.* 2. grisstka; *Crn.* bersda; *Vd.* bersda, vusda; *Sla.* xvale, pisak u iedne svirallè; *Rs.* мундштукъ; *Ec.* бразда. Munsztuki, są to rożnego kształtu żelaza, w pysk koniowi wetknięte w poprzecz, do którego rzemienne przyprawione cugle, ieżdziec w ręku utrzymuie. *Kluk. Zw.* 1, 183. Munsztuki według konia każdego gęby z podbrodkiem okrągłym bydź maią. *Hipp.* 39. Munsztuk iest własny hamulec, warownie z żelaza urobiony, gębę końską według przynależności stanowiący, i konia ku wszelakiey potrzebie, w obracaniu, w bieganiu i w zastanowieniu powolnym czyniący. *Hipp.* 58, (cf. czanka, wędzidło, uzdeczka). Koń z munsztukiem, *Ec.* кръпкоуздныи, на которомъ узда съ мунштукомъ. Koniowi bystremu monsztuku, nie ostrog potrzeba. *Cn. Ad.* 358. W *mąnsthuku a w wędzidle czeluści ich skróć, którzy do ciebie nie przystępuią. 1 *Leop. Psal.* 31, 9, ogłowią a uzdą czeluści ich zewrzyy, 3 *Leop.*), Włożę munsztuk w gębę twoię. 3 *Leop. Ezech.* 38, 3, kryg 1 *Leop.*). - b) *fig.* hamulec, tama, Zaum, Hemmkette, Damm, Zügel, Zügel. Nie rozumiey, iakobym ia szczodrobliwość wściągać i onę na bardzo przykrym munsztuku mieć chciał. *Gor. Sen.* 42. Wasza Pańska Mość mocno affekty swe w monsztuk uiąć raczył, *Gwag. ded.*, cf. na wodzy trzymać swe żądze. *Gor. Dw. ded.*). Boiaźnią osławy, iako dużym munsztukiem, trzymaią ie gwałtem w poczciwym życiu. *Gor. Dw.* 267. Żebyście naleźli iaki munsztuk na krzywoprzysięstwo. *Gor. Wt. K* 3 *b.* Iż z Włoch wiele się słych rzeczy do Polski przynosi, trzebaby i munsztuki stamtąd przynieść te, któremi we Włoszech występki hamuią. *Gor. Wt. N* 2. Turcy Polaków maią za iedyny munsztuk powściągaiący potęgę Moskiewską. *Kłok. Turk.* 118. Miłość cnoty, toć to iest naytwardszy munsztuk białym głowom. *Gor. Dw.* 271. Potężny munsztuk dobre ćwiczenie. *Falib. C* 3. Chychotania nie słychać, ięzyk skromny, gardło na munsztuku, obierać się nie umie. *Birk. Oboz. L* 3. - §. munsztuk, : ustna sztuka u dętych instrumentów, *Rs.* дульцо, das Mundstück an Blasinstrumenten. Munsztuk trąb, piszczałek. *Cn. Th.* Zapędzali się za nieprzyiacielem, aż wytrąbić każą przez munsztuk wodzowie, Ze się z nami do zgody biorą Tatarowie. *Tward. W. D.* 60, t. i. *synecdoch.* przez trąby, durch die Trompete. Hasło przez musztuk otrąbiono. *Chmiel.* 1, 83. - §. musztuk u miecznika, pierwszy oków do pochwy przy krzyżu. *Mag. Msk.* MUNSZTUKOWY, - a, - e, das Mundstück angehend, Mundstücks-; *Rs.* мундштучный.

*MUNSZTUŁUK, *MUSZTUŁUK, - a, *m.*, nagroda, podarek, die Belohnung, das Geschenk. Herb ten żołnierzowi król dał w munsztułuku, Że przed potrzebą w locie orła ubił z łuku. *Pot. Pocz.* 423. Ty Czauszu, coś przyszedł z fukiem, Z takim odeydziesz dziś munsztułukiem, Że z Polskich matek, każda co zlęże, Rodzi serdeczne i mocne męże. *Kchow.* 310. Munsztułuk sowity obiecuie mu Merope doroczy. *Pot. Syl.* 521. Ciche z wielką pilnością chwyta munsztułuki. *Bard. Tr.* 211. Dziś ten munsztułuk odebrałem ze dniem, żebym w zad wrócił, tak Chan do mnie pilno przykazuiąc pisze. *Jabl. Buk. H.* Gdy to się stało, sługa chcąc nabyć kopy Za swóy munsztułuk ieszcze niesłyszany, Zbiegł do nieprzyiaciela. *Chrość. Fars.* 505. I wesoły musztułuk, strachu mnie nabawi. *Bard. Luk.* 90. Z niewielką garścią pod bunczukiem Idzie Wiedniowi Jan z dobrem musztułukiem. *Susz. Pieś.* 3, *J b.. Pot. Syl.* 284.

MUNTOWY, - a, - e, z Niem. Mund, : usta), muntowa mąka, muntowa bułka, montowa, Marymontowa, Mundmehl, Mundsemmel, przednieyszego gatunku.

MUR, - u, *m.*, *Dan.* muur, *Suec.*, *Jsl.*, *Wallis.*, *Alban.* mur, *Gall.* mur, muraille, *Germ.* Mauer, *Lat.* murus, moerus; *Sr.* 2. mura; *Bh.* zed, *Gen.* zdi; *Vd.* mir, sid, sijd, sidovje; *Crn.* sid; *Dl.* mir; *Cro.* zid; *Sla.* zid; *Rg.* zijd, mir, meghja; *Bs.* mir, zid; *Cro. barb.* dvár (cf. dwór); *Rs. et Ec.* зидъ, стѣна, cf. ściana). die Mauer. Od Niemców za Kazimierza Wielkiego mury w Polszcze nastały, i Niemcy dopiero w Polszcze mury rozmnożyli. *Gor. Wt. S* 2 *b.* Główny mur *Vd.* vogeluik, *ob.* węgielny). Pruski mur, budynek z Pruska, to iest z drzewa i cegieł między nim dawanych. *Switk. Bud.* 144. *Ross.* мазанка, Preußische Mauer, Fachwerk. Z domu w Pruski mur i drewnianego, od każdego komina zł. 10. *Vol. Leg.* 8, 134. Z domu Pruskiego muru i drewnianego ... *ib.* cf. szachulec). - Między dwiema *muroma, 1 *Leop.*, *dual.*). - §. W murze, : w obrębie murów mieyskich, w mieście, innerhalb der Mauern, in der Stadt. Pod czas trzęsienia ziemi Baiazet, boiąc się w murze mieszkać, na pole wyciągnął. *Stryik.* 702. - §. Pod murem, : w międzymurzu mieyskim, albo pod iakimsiś kolwiek murem, na ulicy, nie w domu, unter der Mauer, auf der Gasse, in keinem Hause. Starość w szpitalu abo pod murem skończył. *Teatr* 19, 52. - §. Mury zamków, mury miast bronią. *Gor. Sen.* 297. Z ślicznemi woyski ciągnie pod one mury Teby. *Jabl. Tel.* 229. - ztąd: mur, : obronne mieysce, obrona, Mauer, Schutzwand. W przewrotności kłamstwa swego, iak za murem siedzi. *Psalmod.* 29. I baba śmielsza za murem. *Rys. Ad.* 76, śmielsza niż rycerz w polu baba za płotem). - *fig.* mury oyczyzny, : bohatyry, filary, przedmurze, Mauern des Staats, Helden. One Publikole, Emiliusze, Fabrycyusze, Scypiony, i tym podobne oyczyzny mury. *Warg. Wal.* 132. Wielki Achilles, mur Greckiego państwa. *Biel. Hst.* 22. Jeżeliś ty był kiedyś, iam iest teraz mężny, Jam podpora królestwa, iam iest mur potężny. *Osiń. Cyd.* - Murem się stawić, murem stanąć, : mężną odporą czyli obroną, sich wie eine feste Mauer entgegen stellen. Ganił go, iż królewskim rozpustnościom murem się nie stawi. *Skarg. Dz.* 1171. Przy prawdzie i sprawiedliwości murem stanął. *Sk. Sk.* 817. Gdy były na stan duchowny mocne zamachy, chcących go od rad publicznych oddalić, Jan Zamoyski murem, iż tak rzekę, przeciwko nim stanął, i nie dopuścił mu czynić tey krzywdy. *Boh. Zam.* 310. - Mur *fig.* obrona, przeszkoda mocna, twarda, eine Mauer, eine feste Schutzwehr, ein unüberwindliches Hinderniß. Mocne mury, miłość poddanych. *Rey Zw.* 46. Mocny mur złych, iest towarzystwo dobrych; gdzie ci są, bóg gniewu swego nad ziemi nie rozciąga. *St. Zyw.* 1, 205. - Trudno głową mur rozrywać. *Pot. Arg.* 409. Muru głową nie przebiiesz. *Alb. n. W.* 22. *Petr. Hor.* 2, *H* 2, *Tward. W. D.* 2, 147, trudno przeciw kosturowi wierzgać; mocnieyszemu ustąp'; Podleźć, gdzie nie przeskoczysz). Chciał znać mur głową przebić ten kawaler zjadły, Ale darmo, włosy mu tylko z niey opadły. *Pot. Pocz.* 666. - Jakby do muru gadała,

tak na nię patrzy panna zaniemiała. *Jab. Ez.* 201, (cf. mów ty ścienie, cf. groch na ścianę rzucać). MURACHWA, - y, *ż.*, miasto w Bracławskim. *Dyk. G.* 2, 193, eine Stadt in Litth. MURARSKI, MURARZ *ob.* Mularski, Mularz. (MURAWA, - y, *ż.*, MURAWKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, mieysce darniem, kwieciem i t. d. obrosłe, ein Rasenplatz. *Sr.* 2. blome (cf. błonie) (*Sr.* 2. murrawa = mara nocna); *Ross.* мурава (мурава glazura, polewanie garcowe). - Kochane owieczki, wy się cieszycie na téy kwiecistéy murawie! *Teatr* 54 *c, i i.* Przechadzały się po murawie kwiatów pełnéy. *Jabł. Tel.* 3. MURAWNY, - a, - e, darnisty, trawisty, kwiecisty, voll Rasen. Ziołka wzrastaiące spadek kropiąc wody, Murawnym mokrą ziemię darniem wskroś okrywa. *Hul. Ow.* 161. Puszczony z więzów depce koń murawne smugi. *ib.* 140). - - - MUREK, - rka, *m.*, *dem. nom.* mur, przedmurek, eine kleine irgendwo angebrachte Mauer, *Bh.* zjdka; *Cro.* zidek; *Rg.* zidak, miraz, (*Sr.* 2. murka nalepa). Dach Włoski obwiedziony bywa murkiem w około, wysokim na 2 łokcie, grubym na półłokcia. *Switk. Bud.* 110. Ledwo się nie zabił o murek. *Teatr* 43 *c*, 76. - b) dziura, loch w murze, framuga, macloch, ein Mauerloch, eine Blende, eine Nische. Napadłem człowieka, który trzech zliczyć nie umiał, stoiącego iak miłosierdzie w murku. *Mon.* 66, 723. - 3. gra, może : mruczek. n. p. Graiy tam rożne gry, murki, babki, piłki, cygi. *Pot. Arg.* 356. (MURENA *ob.* Marena). MURGRABIA, - iego, *m.*, dozorca murów pałacowych, dozorca pałacowy, der Pallaisaufseher, Castellan *ob.* burgrabia. MURŁAT, - u, *m.*, *z Niem.* die Mauerlatte, łata, podstawek, który się kładzie wzdłuż muru, żeby belki w przek idące muru samego nie dolegały. Podstawki balek. *Włod.* cf. płatwy. Murłaty bywaią sosnowe. *Kluk. Rośl.* 2, 162. *Switk. Bud.* 244. Twarde murłaty. *Zab.* 15, 29. *Kniaź.* MUROŁOM, - u, *m.*, kartan, armata wielka, niosąca kulę 48 funtową; dziś przestaią do łamania murów na wagomiarze 24, 16 i 12 funtowym, i te trzy gatunki nazywaią się ogołem murołomami. *Jak. Art.* 3, 302. Mauerbrecher, Carthaune cf. burzące działo, cf. śmigownica, wąż, *Sla.* lubarda). - §. murołom, bresza, *Rs.* стѣнобой. MUROŁOMNY, - a, - e, wyłamuiący mury, mauerbrechend; *Rs.* стѣнобитный. MUROM, - a, *m.*, miasto Rossyyskie w prowincyi Wołodzimirskiey. *Dyk. G.* 2, 194. eine Stadt in Rußl. *MUROPIS, - a, *m.*, ścianopis, *Rs.* стѣнописецъ, malarz ścienny, murowy. MUROWAĆ, - ał, - uie, *Act. ndk.*, zmurować *Dok.*, mauern, *Sr.* 2. murrowasch; *Vd.* miriti, siditi, sydat; *Crn.* sidati, sidam; *Cro.* zidati, zidam, zigyem; *Rg.* zidati, zighjati, sazidati; *Bs.* zidati; *Bh.* zditi; *Ec.* каменемъ зидати; *Rs.* каменое строеніе строить. *Murarze uczy murować iaskółka. *Klon. Fl. D* 3 *b.* Kto muruie buduie, ale kto z drzewa kleci, ogień w domu nieci. *Rys. Ad.* 29. Do trzech set kościołów po rożnych mieyscach zmurowała. *Groch. W.* 188, kazała wymurować. MUROWANIE, - ia, *ż.*, *Subst. Verb.*, das Mauern. - §. *collect.*, = mury, das Gemäuer. MUROWANY, - a, - e, *Part. Perf.* gemauert. Owa, cokolwiek Polska dziś ma murowanego, większa połowica z Kazimierza Wielkiego iest pracy. *Bielsk.* 201. Kazimierz Polskę drewnianą zastał, murowaną zostawił. *Pam.* 85, 1, 784. MUROWKA, - i, *ż.*, cegła pospolita do murowania; powinna pospolicie mieć 3 cale grubości, 6 calów szerokości, 12 calów długości. *Kluk. Kop.* 1, 502, der Mauerziegel. MUROWNY, - a, - e, w mury opatrzony, wohl gemauert, mit Mauern versehen, voll Gemäuer. Sądecz murowny rozłożysto leży. *Pasz. Bell. A* 2 *b.* MUROWY, - a, - e, od muru, *Bd.* zedni; *Cro.* zidni, Mauer-, gemauert, von Mauer. Murowy wieniec złoty u Rzymian temu dano, który pierwszy na mur wlazł. *Warg. Wal.* 60. Podźmyż zaś do murowych koron dawnéy mody, Kto nieprzyiacielskiego muru dopadł wprzódy, Ten bobkową koroną swoie dzieło szczycił. *Pot. Zac.* 108. Żeby murowey uszedł zgrai.. *Tward. Wład.* 172, t. i. mieyskiey chałastrze). Jak w kosztowne pałace uderzaią gromy, Giną murowe wsaiem i drewniane domy. *Banial. G* 3, murowane, z muru.

Pochodz. *domurować, międzymurze, namurować, nadmurować, omurować, obmurować, odmurować, pomurować, podmurować, podmurny, pomurny, pomurze; przemurować ; przedmur, przedmurze, przymurować, przymurze, przymurek; wymurować, wmurować, zamurować, zamurze, zmurować.*

*MURWA *ob.* Kurwa.

*MURYA, - yi, *ż.*, Jeden gatunek soli z wody warzono, którą wodę z dołu do góry windowano, a ta woda nazywała się murya. *Nar. Hst.* 4, 288. Salzsohle, Sohle. cf. *Gall.* muriate.

MURZA, - y, *m.*, *Rs.* мурза, kniaź Tatarski, ein Tatarischer Fürst. Murza abo mirsa, tytuł wodza pokolenia lub pułku u Tatarów, *Kras. Zb.* 2, 210. Car Perekopski żądał, aby murzów, to iest celnieyszych, Witold nie przyymował. *Czack. pr.* 2, 138. Murza z Przekopa. *Pot. Jow.* 2, 38. Gdyby który Tatarzyn narodu zacnego, iako to są Kniaziowie, Murzowie, Ułanowie . . . *Stat. Lit.* 546. Tatarowie pogłówne płacą, wyiąwszy Chorążych, Murzów i Ułanów, i tych, którzy służbę woienną z Chorążemi, Murzami i Ułanami swemi służą. *Vol. Leg.* 5, 233. Murzowie przedni, t. i. synowie hetmańscy. *Stebel.* 185.

MURZYĆ, - ył, - y, *Act. ndk.*, umurzyć *Dok.*, czernić, brudzić, schwärzen, schwarz machen; *Bs.* izmrricciti, ocçarniti; *Rs.* вымарать, вымарывать. Bliższy ogień Jndyana swego murzy nagiego. *Bard. Tr.* 361. Twarz umurzona. *Ern.* 53. Tak brudno umurzony, iak co w piecu lega. *Ryb. Ps.* 127. Chmura na powietrzu dżdżysta, gdy słońce iéy przypiecze skwarą swą ognistą, Węglem zda się i iako *płachorodym worem zmurzy niebo. *Tward. Wł.* 123, (cf. chmurzyć, chmura). Z południa parny wiatr wieie, Błękitne murząc niebo chmurami. *Miask. Ryt.* 84. Dzień wesoły nastąpi po burzy, Co nas tak murzy. *ib.* 521. cf. zasępić. - MURZYN, - a, *m.*, MURZYNEK, - nka, *m.*, *dem.*, *Bh.* mauřenjn, černoch; *Slo.* mauřenjn; *Sr.* 2. mor; *Vd.* mor, mur, samurs, zhernik, saumeris; *Crn.* samurz; *Bs.* çarnaç, çrrinaç (*distg.* czerniec); *Rg.* zaarnaz; *Rs.* муринъ, Арапъ; *Ec.* мурінъ. z łac. maurus, der Mohr. Nigryczykowie abo murzyny, nazwisko, które daiemy narodom czarnym, mieszkaiącym w Nigrycyi, Gwinei, Abissynii i innych pogranicznych kraiach. *Dyk. G.* 2, 218, powszechnie tak nazywamy ludzi czarnych, z kraiów południowych pochodzących. *Kras. Zb.* 2, 210. Etyopy my pospolicie murzyny nazwiem. *Budn.* 1 *Chron.* 1, 11. *not.* Murzyna trudno obmywać. *Sk. Dz.* 558. Często gniew ich hamował sam ociec chudzina, Nic nie wskórał, tak właśnie, iakby myl

murzyna. *Zab.* 16, 239, nie pomoże krukowi mydło; Darmo cegłę myią; *Slo.* murin ne bude bili, bis ho wiceg mil. Nie pomoże, przypowieść ſtarodawna mówi, Czarnemu z przyrodzenia woda murzynowi. *Pot. Pocz.* 570,, *Haur. Sk.* 174, *Sk. Dz.* 216; cf. maź ty chłopa masłem, on śmierdzi dziegciem; cf. wilk chowany). Murzyn służący n. p. Co to ludzi assystować mi będzie: lokaie ſtrzelcy, hayduki, paiuki, murzyni, laufry. *Teat.* 55 *b*, 4. – 2. murzyn, murzynek, koń, głowa murzyńſka *ob.* Mrozowaty koń. *Hipp.* 8. ein Mohrenkopf, ein Pferd. Murzynek, koń czarnonogi, i o czarnéy także głowie. *Tr.* 2, 5148. – §. Murzyn, miano charta, ein Name der Windspiele. Jeden myśliwy chartom i charcicom sześciu te dał miana: Murzyn Uwił Wieniec, Panna Warkocz Spletła. *Chmiel.* 1, 583. – 3. pliszka murzynek, czerniczek, *motacilla maura*, ptaszek kraiowy, wielkości pospolitey sikory, główkę czarną maiący. *Kluk. Zw.* 2, 255. eine Art Bachstelzen, Mohrenkopf. – 4. Murzynek mineralny, czarny proszek z merkuryuszu i siarki zrobiony. *Dyk. Med.* 4, 418. ein schwarzes Mercurialpulver. MURZYNKA, - i, *ż.*, *Bh.* mauřeninka; *Crn.* samurkena; *Vd.* samurzinja, morinja; *Rs.* арапка. die Mohrinn. Murzyni i murzynki, przeniesieni nawet do kraiów nayzimnieyszych, dzieci maią czarne. *Mon.* 70, 19. MURZYŃSKI, - a, - ie, MURZYNOWY, - a, - e, Mohren-, *Bh.* mauřeninſky, *Crn.* samurſke; *Rs.* муринскӥй. Murzyńſka ziemia, = Nigrycya. *Dyk. G.* 2, 218. *Vd.* samurſka, morna deshela, Mohrenland. Po murzyńſku ubrany. *Papr. Ryc.* 199, auf Mohren Art, wie ein Mohr. – *Chem.* Pokrywy kruszcowe, do których przyłączone ieſt zewnątrz naczynie iakie, które ie zewsząd otacza, zowią się głowami Murzynowemi. *Krumt. Ch.* 54, eine Art metallner Deckel oder Stürzen der Scheidekünstler.

MURZYSKO, - a, *n.*, mur paſkudny, *Bs.* zidina, mir ſtar; *Crn.* sidje, sidovje; eine schlechte elende Mauer. Jeden buduie murzyſko, a drudzy tynkuią go wapniſkiem. *Budn. Ezech.* 13, 10. ścianę glinianą. *Bibl. Gd.*).

MUS, - u, *m.*, z *Niem.* das Muß, die Nothwendigkeit, der Zwang, muszenie, konieczność, niewola, przymuszenie, *Slo.* přineuceni (*ob.* przynukać); *Vd.* mush, sila, posilje, persilnoſt, permuranje; *Bs.* nevoglja (cf. niewola); *Rs.* необходимость, надобность. Rzeczy przesławnéy mus nie urodzi. *Gor. Sen.* 162. Mus, ciężki, = przymuszone rzeczy ciężkie. *Cn. Ad.* 974. *oppos.* Łacno ten poymuie, co w nauce smakuie). *Slo.* muſ ge weliki pan, mus ieſt wielki pan). Cnotliwego na złe zhołdować, żadna siła, żaden mus nie potrafi. *Pilch. Sen. liſt.* 275. Musy krwawe. *Zygr. Ep.* 91. Mus w cnotę przemienić. *Birk. Chod.* 7. aus der Noth eine Tugend machen. Moia rada z musu cnotę przerobić; musim umrzeć, uczmyż się dobrze umierać. *Birk. Kaw. Malt. C* 4 *b.* Często z musu cnota urość musi. *Arch.* 2, 27; cf. chcę, bo muszę; Do boga, gdy trwoga; Niebezpieczeńſtwa uczą nabożeńſtwa). Mus naylepszy bywa nauczyciel *Fred. Ad.* 31. Nie miey mi za złe Pani, widzi bóg mą duszę, Jż to, cokolwiek czynię, z musu czynić muszę. *Min. Ryt.* 2, 179. Z musu, = musem, = niedobrowolnie, nieochotnie, *Crn. et Vd.* po sili, aus Zwang, gezwungen, ungern. Jeśli kiedy haftować musiała, Szło iey to z musu i prawie przez dzięki. *P. Kchan. J.* 38. Nie bardzo grzecznie zemną się przywitał; on mię iakby z musu ucałował. *Pilch. Sen.* 233. Co zbawienia pożądanie musem na mnie wyciągało, to ci tu podaię. *Smotr. Ap. pr.* Taki z ciebie leniwiec ſtał się, wszyſtko z musem i drzymiąc robisz. *Zab.* 16, 216. – Pachnęły prośby one musem. *Pot. Arg.* 543, prosi a musi tak bydź; Proszę, a niech inaczey nie będzie! Jeśli nie prośbą, tedy groźbą. *Cn. Ad.* 931.). Zołnierz lub ubogi gnębi musem, potwarzą i zdzierſtwem, ukazuiąc naprzod chłopu obuch, aby było piwo, gorzałka, miód, wino... *Star. Ryc.* 27. – W naszéy kompanii niemasz musu; każdy sam sobie rad, i tylo piie, ile chce, *Mon.* 66, 82, nie żenuiemy się. – 2. Mus, *necessitas*, *Fatum*. *Hor.* 1, 158. *Nar.*

Pochodz. *pod*: *Musić*.

2. *MUS *ob.* mas. *MUSS, - u, *m.*, z fr. mousse, = piana, Schaum *ob.* mussować.

MUSAT, - u, *m.*, MUSATEK, - tka, *m. zdrbn.*, *Rs. et Ec.* мусатъ о чию мочатъ, ſtalka do oſtrzenia, wecowania, der Wetzstahl. Musat u rzeźnika, ſtalka do oſtrzenia. *Mag. Mſk.* Szablom nie dowierzaią, ciągną musatami, U kopii także groty oſtrzą osełkami. *Burd. Luk.* 113. Nóż oſtrzeyszy, kiedy go ogniwkiem albo *musadkiem pociągną. *Rey Zw.* 112 *b.* – b) *meton.* miecz ſtalowy, cf. bułat, das Schwerdt, der Stahl. Wszyscy pod śmierci zoſtaiem musatem. *Pot. Pocz.* 173. Gniewliwy pociągnie musatów na każdego z nich. *Chość. Fars.* 156. Porwie się z kordem do musata. *Pot. Arg.* 435. Pochodz. *Rs.* мусатитъ *oſtrzyć*, *wecować*.

*MUSCH *ob.* Mas.

MUSIEĆ, - iał, - ieli, musi, muszę *Med. et actiu. Cont.*, *Bh.* muſyti; *Slo.* muſet, muſým, ſylim, neutim (*ob.* silić, nukać); *Sr.* 2. mußaſch; *Crn.* môram, morem; *Vd.* muriti, murem, mureti, permurati, permuruvati, siliti, persiliti, posiliti, nasiliti; *Cro.* moram, szilim, sziluiem; *Dl.* szilóvati; *Bs.* sillovati, usillovati. (cf. usiłować), *Sr.* 1. moczuyu; *Ec.* нудить, нужду (cf. nudzić) нуждати, неволить, принуждать, бѣжду (cf. biedzę) cf. *Angl.* i must, = muszę; *Suec.* motta, *Ger.* müſſen. – 1. musieć *niiak.*, przymuszonym, zmuszonym być, koniecznością przyniewolonym, z musu czynić, gezwungen seyn, müssen. Poczniymy, co chcemy, Jeśli po dobréy woli nie poydziem, musiemy. *Groch. W.* 549. Dawszy słowo, że poiedziesz, musisz iechać. *Teatr* 42 *c*, 104. Nie chcą; musieć będą. *Bard. Tr.* 301. Nie radaćby szła na targ, ale musi koza. *Alb. n. W.* 17, *Slo.* ne radabi koza do trhu, ale muſi. Wiele czyni, kto musi. *Teatr* 33 *d.* 35. Wiele ten robi, co musi. *ib.* 10, 52. Co muszę, to rad uczynię. *Birk. Oboz. L.*, *Zegl. Ad.* 42, *Slo.* co muſim, rád ucinim; chcę, bo muszę: z musu cnotę czynię). Tam wóz musi, gdzie się konie naprą. *Rys. Ad.* 67. Przeciwko musisz! nie ma wymówki. *Fred. Ad.* 114. – Muszę, = nie mogę nie, ich kann nicht anders, ich muß, *non poſſum non*. Muszę prawdę zeznać; rzekę, nic nie ochylaiąc. *Cn. Ad.* 522. Wilk żarłoczny, lis zdradny, uſtawne czuwanie Jeżeli czynią, muszą, tym sposobem żyią. *Kras. W.* 28 – b) *Impersonaliter* *musi, musi się, = trzeba, potrzeba, man muß, es iſt nothwendig. Uſtawicznie o dotrwanie boga prosić potrzeba, uſtawiczną ſtraż mieć *musi* około serca swego. Jeſt wiele pokus, na które się oglądać *musi*, aby to, co się naprawiło, dotrwało. *Sk. Kaz.* 92. – *Elliptice*: Myśli so-

bie, mnieć tam bydź, by natrudniey było. *Rey Wiz.* 177. t. i muszę się tam doſtać. - 2. Musi bydź, *aliter*, *ut* musi bydź, nie wie, *non sonat* koniecznie, *sed* podobno, *quo pacto etiam* pewnie *usurpatur*; = *ignorare videtur*, *probabile eſt*, *magnum argumentum eſt*, *eum nescire*, *ignoret oportet*. *Cn. Th.* **er muß es nicht wiſſen, es iſt höchſt wahrſcheinlich, daß** ... Nasza Pani Podczaszyna, musiała albo zachorować, albo o mnie zapomniała. *Teatr* 15 *c*, 22. Ze djabły iéy wpaść musiał ten Jegomość w oczy. *Teatr* 17, 117. - 3. *Actiue* musić kogo, = przymuszać, niewolić, **jemanden zwingen**. Chcę ią obronić od niegodnego związku, do którego ią muszą. *Teatr* 20, 22. Przebóg! w cóż człeka żądza przeklęta nie musi! *Pot. Zac.* 6. MUSZENIE, - ia, *n.*, *Subſt. Verb.*, **das Müſſen**, = zmuszenie, mus, **der Zwang, die Nothwendigkeit.** *Parere necessitati* nie przeciwić się muszeniu. *Mącz.* Żadna cnota nie zna nakazu i zmuszenia. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 97. MUSZONY, - a, - e, niedobrowolny, **gezwungen, erzwungen.**

Pochodz. *mus*; *domusić*; *przymuszać*, *przymusić*, *przymus*; *przemuszać*, *przemusić*, *przymusiciel*; *wymuszać*, *wymusić*, *zmusić*; *wmuszać*, *wmusić*.

MUSNĄĆ, - ął, muśnie *Act. idntl.*, MUSZCZEĆ *ndk.*, MUSKAĆ, - ał, - a, *kontyn.*, umuſkać, umusnąć, pomuſkać, pomusnąć *dk.*, (cf. mizgać, mizgnąć) głaſkać, **ſtreicheln.** (*Vd.* musniti, smusniti, smukniti = mknąć, zemknąć, wymknąć, *Vd.* ludi omusniti, dreti, omusnuvati, = zdzierać, *Vd.* omusnik, omusovez, = zdzieracz; *Crn.* musam *defolio*, musem se, musiti *subridere*, smusniti, smusnem *soluere*, *euadere*, movſti, movsem *mulgere* doić; *Bs.* muſti, pomuſti; *Sla.* muzam, pomuzivam; *Rg.* mûſti, mûzem, pomûſti, omûſti, izmûſti *mulgere*; *Ec.* мелъзити, измелъзити doić). Włosy muszcze, płaszcz, aby kształtnie leżał, trefi, *Zebr. Ow.* 49. Wszetecznego głowy palcami muſkanie wydaie. *Pilch. Sen. liſt.* 403. Woli się kochać w naukach, niżeli psy głaſkać, muſkać, a konie tuczyć. *Glicz. Wych. N* 6 *b.* Ja ią przycisnę, ona pod brodą mię muśnie. *Zabl. Fir.* 71. Zefir muszcząc lekkim ſkrzydłem wody, Wróci pogody. *Miaſk. Ryt.* 2, 91. Leży na gorze, urodzaynéy w bluszcze, A sen iéy źrzenice muszcze. *Hor.* 2, 165. *Nar.* - *figur.* Co ſkore rzekł, po szyi muśnie go berdyszem. *Pot. Arg.* 727. t. i. uderzył go). - Musnąć kogo po kalecie, = ogołocić, wyszyplić, **einem den Beutel fegen.** Karano go na zdrowiu, i też na monecie, Kiedy go więc muśniono znacznie po kalecie. *Klon. Wor.* 18. Nie mógłby smaczno usnąć, Gdyby nie miał konwie musnąć. *Rey. Zw.* 234. chlipnąć). Musnąć kogo po grzbiecie, = łoić mu ſkórę *Tr.*, garbować, **einem das Fell ſchmieren.** Zmudź i Litwa, choć się zdadzą grubi, Lecz lepiey muśnie, niżli Hiszpan drugi. *Stryik. Gon. U* 3. - b) ſtroić, piękrzyć, mizgać, *cf. Germ.* **mutzen** Adlg.) **putzen, ſchmücken, ſchniegeln.** Mężczyzna niepotrzebnie się muszcze, idąc do mężczyzn. *Budn. Ap.* 32. Umuſkałaś farbą brwi i oczy swoie i ozdobiłaś się ſtroiem niewieścim. *Sk. Zyw.* 2, 313. Za co się tak barzo muszczysz, i piękrzysz? gdy wszyſtko ku krasie twéy sporządzisz znaydzie się ieszcze niemało zwierząt, które ciebie ozdobą przewyższą. *Pilch. Sen. liſt.* 4, 235. Wiele godzin ſtrawiła ubieraiąc się i muszcząc, wszyſtkie ſtarania na to obracaiąc, aby iey na żadnym ochędoſtwie nie schodziło, żeby się oczom wszyſtkich podobała. *Sk. Zyw.* 2, 256. W zwierciedle uſtawicznie, ni tam małpa iaka, muszcze się, goli brodę i dwa razy na dzień. *Opal. sat.* 3. Dlaczego się niewiaſty ſtroią, muszczą, pięknie ubieraią? aby ie chwalono. *Petr. Ek.* 67. Muſkaiący i piękrzący się. *Pilch. Sen.* 267. Musnąć, pomusnąć = trochę namazać. *Cn. Th.*, **ein wenig beſtreichen, beſchmieren.** MUSK, - u, *m.*, MUSKANIE, MUSZCZENIE, - ia, *n.*; *Subſt. Verb.*, głaszczenie, **das Streicheln, Liebkoſen.** Słowa ich słodkie są muſk, nadziewany smrodem. *Morszt.* 43. MUSKOWY, - a, - e, głaszczący, lękko się dotykaiący, **leicht berührend, ſanft ſtreichelnd.** Patrz, iako zgięte buynym plonem niwy, Muſkowny wietrzyk w złote fale zmiata. *Zab.* 14, 103, *Nar.*, *Nar. Dz.* 2, 175.

Pochodz. *omuſkać*, *obmuſkać*, *odmuſkać*, *pomuſkać*, *przymuſkać*, *przymuszczek*; *wymuſkać*.

MUSOWAĆ, MUSSOWAĆ *intr. ndk.*, z fr. mousser, = pienić się, **ſchäumen.**

MUSTER *Tr.*, *ob.* Musztra. MUSTROWAĆ *ob.* Musztrować.

MUŚLIN, - u, *m.*, Od miaſta Tureckiego Mozul, (Mosul. *Dyk. G.* 2, 187), nad Tygrem, naprzeciw dawnéy Niniwy, muśliny imię swoie maią i początek. *Wyrw. G.* 262, materya cienka, *Gall.* mousseline, *Crn.* mushélin; **der Muslin.** Gatunek grubszego muślinu, *Rs.* мишкалъ. MUŚLINOWY, - a, - e, z muślinu, **Muslin=**; *Crn.* mushelinaſt. - Z grubszego muslinu, *Rs.* мишкалевый, мишкалинный. *MUSUŁ, - a, *m.*, n. p. drociane musuły; zdaie się, iż musuł a pancerz było brane za iedno. *Czack. pr.* 1, 215, **ein Panzer.** MUSUŁBAS, MELIHBASZ, - a, *m.*, (Maszelbas *Tr.*) materya bawełniana, osobliwie do podszywania opończ i namiotów; w mieście Musuł fabrykowana. *A Czart. Mscr.* (cf. Altembas). Nosicie z Azyi muzułbasy i cienkizny, a Tatarom śrebrnych i złotych pieniążków niewolno nosić. *Azulewicz Apologia Tatar.* 2, (w rękopiśmie *Czackiego* o Tatarach). Towary Tureckie, kobierce, melihbasse. *Vol. Leg.* 4, 82.

MUSZAK *botan.*, *ob.* Kurzyślep 2).

MUSZANY, - a, - e, od much, **Fliegen=.** Paiąk, myśliwiec muszany, *muscarius*. *Mącz.*

MUSZCZ *ob.* Moszcz. MUSZCZĘ *ob.* Muſkać. MUSZCZEK *ob.* Mózdzik.

1. MUSZĘ, - isz, - i *ob.* Musieć.

2. MUSZĘ, - ęcia, *n.*, *dem. nom.* Mucha, **eine kleine junge Fliege.** Drobnieysze muszęta. *Lub. Roz.* 346. Paięczyna małe muszęta sidli, a mocnieyszych nie utrzymuie. *Warg. Wal.* 239. cf. bąk się przebiia.

MUSZEC *botan.*, *ob.* Kurzyślep 2).

MUSZELKA, - i, *ż.*, *dem. nom.* muszla; **eine kleine Muſchel, Farbenmuſchel.** Włożyć farbę w muszelkę. *Haur. Sk.* 359. Do rysowania tusz rozciera się świezo w muszelce. *Łeſk.* 87. - b) czasza do polewania przy chrzcie, **die Taufſchale.** MUSZELKOWE złoto, śrebro, = co w muszelkach roztarte, *Tr.* **Muſchelgold, Muſchelſilber.**

MUSZESTRZE *botan.*, *ob.* Kurzyślep 2).

MUSZKA, - i, *ż.*, *dem. nom.* mucha, *Bh.* **muſſka**; *Sr.* 1. **muſchka**; *Crn.* mushéza; *Cro.* mussicza; *Bs.* musciça; *Rg.* mùsciza; *Rs.* мушка; *Ital.* moschetta, *Lat.* muscula, **eine kleine Fliege.** Lepieyby był muszki chwytał, niżeli się

o tym pytał: *Lib. Sen.* 11. Muszka w nocy świecąca, *cicindela. Sleszk. Ped.* 416. Ktorym muszki albo paięczyny przed oczyma się zdadzą latać, to bywa ze mdłóści wzroku. *Syr.* 21. - b) muchy, muszki do piękrzenia twarzy, Schminkpfläſterchen. Zalotnica rozumie, że się z muszek twarz udatnieyszą ſtaie. *Jak. Bay.* 247. Przemieniała więcey niż dwadzieścia razy na dzień muszki, które z rana z taką pilnością przylepiła była. *Mon.* 65, 564. Do ubierania się kazała nagotować i *muszczek, i pachniących mydeł i rumienidła. *Tward. Pas.* 10. - §. 2, MUSZKA, - i, *m.*, *personif.*, Nigdy człek nie będzie z tego muszki, Osieł a osieł. *Pot. Jow.* 2, 8. MUSZNA białogłowa. *Łączw. Zw.* 10, t. i. muszkami przypiękrzona, voll Schminkpfläſterchen; *Rs.* му́шчамый.

MUSZKAT, - u; = MUSZKATOWA, Muszkatołowa gałka, die Muskate, Muskatennuß; *Boh.* muſſkatowa kulka; *Sr.* 2. muſchkota; *Sr.* 1. mužkatelſka kruſchwa, mužkota; *Vd.* mushkatou oreh, oreshizh, orieshiz; *Cro.* muſkaplet; *Sla.* oràshak; *Bs.* orascjaç miſkani; *Rs.* мушка́тъ, мускатъ, мушкатой орѣхъ; owoc drzewa Jndyy Wschodnich, wielki iak orzech, zapachu wdzięcznego, który odziany ieſt powłóką szczególną, nazwaną *kwiatem muszkatowym*, Muskatenblüthe, *Bh.* muſſkatowy kwět, *Rs.* мушкатный цвѣтъ. *Dyk. Med.* 4, 419. Muszkatowy orzech zowią od woni, którą ma bardzo rozkoszną, podobną piżmu, które też *moscua* zowią, *Urzęd.* 364. *Boter.* 34. Kwiat Muszkatołowy. *Kras. Pod.* 2, 131. Gałki muszkatołowe. *Mon.* 72, 518. Muszkatowe drzewo, *Myriſtica*, na Moluckich wyspach. *Kluk. Dyk.* 2, 134. MUSZKATELA, - i, *ż.*, wino *muszkatelowe*, *Krup.* 5, 104, wino *muszkatelne. Warg. Radz.* 50, macica, iagody, Muskatellerwein, Muskatellerbeeren; *Bh.* běl; *Crn.* mushkat; *Vd.* mushkatelerſki grosdizh, mushkatel, mushkatelſki grosd, mushkatelni grosdizh, mushkatnu vinu, zofandlar; *Bs.* musckato grozdje, musckateo vino; *Rs.* мушкатель. Z Macedonii idzie *moszkatella do Polſki. *Boter.* 132. Malmazya, muszkatela. *Lek. C.* 2. Od muszkateli i wina Włoſkiego płacić maią . . . . *Vol. Leg.* 3, 57. Muszkateli przyprawa, to ieſt, aby wino miało smak muszkatelowy. *Sleszk. Ped.* 386. - §. 2. Muszkatela, *Muszkatelka*, *Muszkatka*, *Muszkatułka*, *Bh.* muſſkatelka, owesnice; *Vd.* mushkatelſka grushka, mushkatelza; *Crn.* mushkatelze); gruszka muszkatowa; naypierwszy w lecie owoc, zapach ma podobny do piżma. *Dyk. Med.* 2, 443., *Cresc.* 386. *Ład. H. N.* 46. *Sleszk. Ped.* 416. die Muskatellerbirn. MUSZKATOWY, MUSZKATOŁOWY, - a, - e, od muszkatu, Muscat=, Muscaten=. *Slo.* muſſkátowý. MUSZKATELOWY, - a, - e, od muszkateli, Muscateller=. Wina leią na lagry muszkatelowe, małmazyowe i t. d. *Syr.* 1219.

MUSZKIET, - u, *m.*, *Sr.* 1. mužketa; *Vd.* mushketa, shounirſka puksha; z Franc. musquet, *Jtal.* moschetto), rusznica, die Muskete. Strzelba podobna do piechotney broni, ale większa, używaiąca się z wałów fortecznych. *Jak. Art.* 3, 303. Kazał bydź hetman wszyſtkim pod muszkietem. *Jabl. Buk.* J 3, pod bronią). Pycha matką wszyſtkiego złego, ztąd łuk, ztąd muszkiet. *Pot. Syl.* 29. MUSZKIETNIK, - a, *m.*, MUSZKIETYR, - a, *m.*, żołnierz pod muszkietem służący, der Musketier, *Vd.* mushketirar, nogazh.

MUSZKUŁ *ob.* Myszka.

MUSZLA, - i, *ż.*, małż, die Muſchel, *Crn.* mushél; *Vd.* oſtriga, saklapniza, cf. zaſklepić; *Sla.* shkoljka; *Bs.* cjascka (cf. czaszka); *Rs.* черепъ, черепо́къ, раковина, раковинка; cf. rak; *Ec.* чрепъ cf. ſkorupa). *Lat. med.* muscula, *Jtal.* muoscolo *et* musciolo, *Gall.* *mousle, moule, *Angl.* muscle, *Holl.* mossel, *Suec.* muſla, *Dan.* muskel). Muszlami nazywamy te ſkorupy, w ktorych mieszkaią robaki miękkie. Muszle poiedyncze, *cochleae*, złożone *conchae*. Niektórych muszel malarze używaią na chowanie farb. *Zool.* 93 - 7, *ob.* Muszelka. MUSZLOWY, - a, - e, od muszli, Muſchel=. Liniia muszlowa, *conchois. Sniad.* 2, 151.

*MUSZTAP, *MUSZTABEL *ob.* Maſtab.

MUSZOTRZEW *botan.*, *ob.* Kurzyślep 2).

MUSZTARDA, - y, *ż.*, z Fr. moutarde, *Jtal.* moſtarda); Zaprawna gorczyca. *Ład. H. N.* 43. eingemachter Senf; *Slo.* horčice; *Crn.* muſterd, shênof; *Vd.* shenf, shenof, mushtarda, gorushiza, muſterd; *Cro.* moſtarda, muſtárda; *Dl.* sznop, gorussicza; *Hg.* muſtár; *Rg.* moſtárda, osláe; *Bs.* smòcenje, oslaſtiça; *Rs.* горчи́ца; *Ec.* гору́шица. Głodnemu smaczny objad bez musztardy. *Pot. Arg.* 766. cf. głód naylepszy kucharz). Musztardą od moszty winnego, z którym przyprawiana bywa, zowią. *Syr.* 1203., *Rey Zw.* 14 *b.* MUSZTARDNICA, - y, *ż.*, MUSZTARDNICZKA, - i, *ż. zdrbn.*, naczynie od musztardy, die Senfbüchse, *Rs.* горчи́чникъ, горчичница. MUSZTARDNIK, - a, *m.*, robiący lub przedaiący musztardę, der Senfeinmacher, Senfhändler. MUSZTARDOWY, - a, - e, od musztardy, Senf=, *Rs.* горчи́чный. - §. koloru czyli maźci podobney do musztardy, ſenffarbig. Jeden z musztardową, a drugi z żółtogorącą brodą. *Teatr* 33, 81.

*MUSZTASIE, (*Gall.* mouſtaches = wąsy). Czegóć się ięły białe głowy zasię, Gdy miaſto muszek na czele musztasie? *Pot. Jow.* 273, Z trupich włosów na swoie kładziecie musztasie. *Pot. Zac.* 115, włosy pokręcone, *kraycarki, kędziorki.

MUSZTRA, - y, *ż.*, exercerunek woyſka, cf. monſtra, die Muſterung der Soldaten, cf. popis). *Slo.* muſſtra; *Sr.* 1. muſtruwanczą, muſtruwano, woyſke pżehladwano; *Crn.* mushtra; *Vd.* muſter; *Cro.* múſtra; *Dl.* izgled, *Sla.* prozivanje; *Rs.* смотръ. MUSZTROWAĆ, - ał, - uie *Act. ndk.*, woyſko exercytować, muſtern; *Sr.* 2. muſtrowaſch; *Slo.* muſſtrugi; *Hg.* muſtrálom; *Vd.* mushtrati, pregledat, proberat, sberat, doudati; *Crn.* meshtram, mushtram; *Cro.* múſtram; *Rs.* осматривать солдатъ. Adolf, król Szwedzki, musztruiąc woyſko swoie, srodze się rozgniewał na iednego półkownika. *Zab.* 13, 82. Żeby konia wezwyczaić do ſtrzelania, ſtaway przy piechocie musztruiącey się z ogniem. *Papr. W.* 1, 397. MUSZTROWNY, - a, - e, wyexercerowany, wohl gemuſtert, wohl exercirt. Rzymianie świat zwoiowali musztrownym i karnym żołnierzem. *Papr. W.* 1, 1. MUSZTROWY, - a, - e, od musztry, Muſterungs=. Musztrowy plac, *Crn.* mushtrishe, meſtrishe, meshtrya; *Rs.* мѣсто, гдѣ воиско осматриваютъ, гдѣ смотръ бываетъ.

MUSZTUK *ob.* MUNSZTUK. MUSZTUŁUK *ob.* Munsztułuk.

MUSZY, - a, - e, od much, Fliegen=. *Sr.* 1. muchowſki;

Rs. мутиїн. Obrazy i pamiątki świętych odszczepieńcy muszymi bogami nazywaią. *W. Poſt. W.* 183. *MUSZYCA; wielka mucha, *Cro.* mushiczą; *Crn.* mushniza = komar. MUSZYNA, - y, *ż.*, biedna mucha, eine elende Fliege. - *§. m szyna, materya iakaś, n. p. Muszyny Tureckiey, od iedney ... *Inſtr. cel. Lit.*; **Muszyńſkiego* sukna poſtaw. *ib.* MUSZYSKO, - a, *n.*, brzydka paſkudna mucha, eine häßliche Fliege.

MUTANT, - a, *m.*, z łac. młodzieniaszek, który głos dziecinny poczyna utracać; ztąd mutować. *Dudz.* 46. ein Knabe, bey dem die Kinderſtimme ſich in eine männliche zu verwandeln anfängt, etwa im 14 Jahre; *ob.* mutynować.

*MUTERKA, - i, *ż.*, macica szrubna, die Schraubenmutter. (*Sr.* 2. mutterka matka). Sztyſt ten muterką czyli iak zowią, macicą przyszrubować się daie. *Zabor. G.* 338. Muterkę szruby kluczem przykręcaią. *Os. Rud.* 192.

MUTETA, - y, *ż.*, z *Włosk.* mottetto, *Gall.* motet, *lat. med.* motetum; śpiewanie, die Motete, ein Gesang. Na lutniach o ośmiu ſtronach grali mutetę o zwycięſtwie. 1 *Leop.* 1 *Par.* 15, 22. Wszyſtkie ganki śpiewały razem mutety rozmaite. *Warg. Wal.* 306. Już gram w fuiarkę, naśpiewam mutet i pochlebnych pieśni. *Tward. Daf.* 13. Mutety żałosne, i ciężkie wzdychania. *Kulig.* 312. Gdy w rękę lutnią wzięła, J o pięknych boginiach mutetę zaczęła, Nic naylepsi miſtrzowie przed nią nie umieli. *Sim. Siel.* 118. - §. Prałacie, ktory cnotą na tym Polſkim świecie, Zdobisz senat koronny, w poważney *mutecie! Kchow.* 280. Kto się mógł wolnym nazwać, gdyby nie ta ſtanu pierwszego zakwitła muteta. *Chrość. Fars.* 11. odmiana?) MUTOWAĆ, - ał, - uie, *Med. ndk.*, głos dziecinny utracać, mienić. *Cn. Th*, die Kinderſtimme verlieren. Chłopiec mutuie, kiedy mu wąsy pipią. *X. Kam.* - Wino mutuie, musuie, robi, przewraca się, ieſt w robocie. *X. Kam.*, *Cro.* mitarimsze *plumas, pilos muto*, b) *muto sententiam*, *de inconſtantibus.*

*MUTYANKI *ob.* Multanki.

MUTYNA *herb*, iedno co *Drya. Kurop.* 3, 34.

MUZA, - y, *ż.*, z *Greckołac.*, die Muſe; *Crn.* popevka, marlivka, modriza; *Vd.* modriza, viednoſt, modropevka; *Rg.* mudropojka, pjevaliza; *Bs.* pievaliça, vila; *Cro.* popevka, pevka, pivka, vila, vilenicza (*Boh.* wjla *Hecate* cf. szaławiła); *Rs.* муза. Muzy, dziewięć sioſtr, córki Jowisza, boginie nauk i kunsztów. *Kras. Zb.* 2, 212. *meton.* muza, poetyka, i ogolnie każda nauka, die Dichtkunſt, und überhaupt jede Wiſſenſchaft. Nie wsławią ni bogactwa, ni laury Gradywa, Chyba kiedy ie Muza swym brzękiem opiewa. *Zab.* 15, 306. Który tylko kray kiedy do Muz się przyłożył, Zaraz w nim duch ludzkiego towarzyſtwa ożył. *Zab.* 15, 306, *didicisse fideliter artes, emollit mores*). - 2. *botan. Musa Linn.* rodzay rośliny, u nas bardzo rzadki, do którego należy Rayſka figa. *Kluk. Dyk.* 2, 130, die Muſe, die Paradiesfeige. (MUZDZEK *ob.* Móżdzek). MUZEUM *indeclin.*, świątynia Muz; zbiór rzeczy kunsztowych, gabinet; mieysce schadzki w celu bawienia się wzaiemnego kunsztami i naukami, *Crn.* uzhirna. **MUZOPŁYNNY, - a, - e, poetycki, poetiſch, dichteriſch. Ty królu, pobudzaiąc ſtrumyk muzopłynny, Uwieńczasz ſkronie Polſkiey Aganippy. *Zab.* 14, 108. *Nar.* Rzucił ktoś biegłym okiem na móy rym niewinny, Com go ulał z kropelki wody muzopłynney. *Zab.* 2, 227. **MUZOWODZ, - a, *m.*, musagetes, n. p. Apollo. *Mon.* 75, 590.

MUZUŁMAN, - a, *m.*, prawowierny w Arabſkim ięzyku, der Muſelmann, Mahometaner, ten tytuł przez dyſtynkcyą nadali sobie Mahometanie, i religią swoię MUZUŁMAŃSKĄ *per excellentiam* nazywaiąc. *Kras. Zb.* 2, 212, die Muſelmänniſche, Mahometaniſche Religion cf. Bisurman, Turek.

*MUZYCKI, - a, - ie, MUZYCZNY, - a, - e, *Bh.* hudebný, *ob.* gędziebny, gędziecki, gędźcowy; *Vd.* musikalſki, ſkladnopetni; *Rg.* ſkladnopjetni; *Ec.* црегуднически́й, мусикійскій, органный; muſikaliſch. Jubal był oycem graiących na arſiech i muzyckim naczyniu. *W. Genes.* 4, 21. (Gędziebne naczynie, *Mącz.*, gędzieckie naczynie. *Cresc.* 269.). Nabyć sławy z dzieła muzyckiego. *Paſt. F.* 259. Granie na inſtrumentach muzycznych, taniec, śpiewanie, wszyſtko to w naukę panieńſką wchodzić powinno. *Kras. Pod.* 2, 248. Gołka muzyczna, czyli cała nota w muzyce, ma w sobie ogonatek czyli połnotów dwie. *Mag. Mscr.* MUZYK, - a, *m.*, *Bh.* hudec, = gędziec *qu. v.*; *Cro.* musikash; *Vd.* musikant, musikazh, ſkladnopeuz, musikontur; *Sla.* ſkladnoznanac, ſkladnopivaoc; *Rg.* ſkladnopjèvalaz; *Ec.* смычникъ, играющій на мусикійскомъ орудіи смычкомъ; der Muſikus. Orfeusz muzyk albo gędziec znamienity. *Biel. Sw.* 10; cf. Balcerek, Bekwarek). Takich tonów ów muzyk dobywał, że go Jowisz u ſtołu rad pewnie posłucha. *Jabł. Tel.* 111. Muzyk muzyka szanuy, dworzanin dworaka. *Dzwonk. A* 3, cf. kruk krukowi). Muzyk, piszczek, podła rzecz, podły ſtan. *Cn. Ad.* 523, cf. lekki chleb. (*MUŻYK, - a, *m.*, *Rs.* мужикъ, proſty chłop, gbur, ein gemeiner Kerl, ein Bauerkerl. W gnóy po kolana wlazł mużyk smrodliwy. *Jabł. Ez.* 37. *Sak. Kal. D* 2 *b.* Wielką miał z piianych mużyków pociechę. *Jabł. Ez.* 40. Smok wyratowany, za miaſto bog zapłać chłopowi, Chodź sam mużyku, mam cię zjeść, mu powie. *ib.* 28, *mużykaszmat, *Tr.*). - - MUZYKA, - i, *ż.*, z *Greckołac.*; *Pers.* musigi; *Ec.* мусикія; *Ross.* музыка; *Bh.* hudba, = gędźba *q. v.*) die Muſik, die Tonkunſt; *Sr.* 1. herczowſtwo, herczowſki kunſt; *Vd.* musika, ſkladnosloshnoglasje, glasaviednoſt, glasina snanoſt; *Cro.* glaszoszlosnozt; *Rg.* ſkladnopjetje); kunszt, dźwięków złączeniem, harmonią wdzięczną słuchowi przynoszący. *Kras. Zb.* 2, 212. - Muzyka, = śpiewanie, granie, eine Muſik, Muſik, Spielen, Singen. Muzyka głosowa abo wokalna, i narzędziowa abo inſtrumentalna. *Petr. Pol.* 3, 372, *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 12. Wczoray była muzyka pod zamkiem w nocy. *Pam.* 83, 125, *ob.* serenata). Turcy nie bardzo chwalą nabożeńſtwo przy muzyce, twierdząc, że ich fundator iako żywo nie zażywał muzyki. *Klok. Turk.* 171. Nieużyteczna ieſt muzyka, kiedy iey nikt nie słucha. *Petr. Ek.* 42. W muzykę woyſkową, trąby, bębny uderzyć każe, woyſko uszykowawszy. *Tward. Wład.* 134. Marsyasz Apollinowi, w śpiewaniu, w piſkaniu i inszych muzykach przeciwić się chciał. *Mącz.*, t. i. w inszych gatunkach muzyki). - Muzyka na czterech gankach ſtała; na pierwszym tylko same chłopięta były; na drugim manualna, t. i. pandora, lutnia, teorba, arfa, cytara etc., przy nich klawicymbał; na trzecim inſtrumentów wszyſtkich dętych wszyſtkie gatunki, pomort, puzan, kornet etc., na czwartym głośna, różnych głosów. *Warg. Wal.*

Wal. 306. — *personif. collect.*, muzyka *s*, muzycy, kapela, Musikanten. Przyymuie pacholki, muzykę, pokoiowych, kredencerzów. *Opal. sat.* 150. Pan, który muzykę chowa, powinien płacić poboru trzy sta; bo, lepiéy na to mieysce puszkarzów chować. *Lek. D.* Naprzód szła muzyka, pięknie i kosztownie ubrana. *Papr. Ryc.* 200. MUZYKALNY, - a, - e, muzyczny, musikalisch. Nie wiem, która ich muzykalna szkoła Uczyła tego ut re mi fa sol la. *Kchow.* 323. Słyszany był głos muzykalny bardzo wdzięczny. *Birk. Gl. K.* 54. MUZYKANT, - a, *m.*, MUZYKANCIK, - a, *m.*, *dem.*, żywiący się z muzyki, der Musikant; *Crn.* musikantar; *Vd.* godez, musikont). *W rodz. żeńsk.* muzykantka, die Musicantinn, n. p. Córka twoia została naybieglejszą muzykantką swoiego wieku. *N. Pam.* 19, 48.

*MUŻYKASZMAT, - a, *m.*, *Tr.*, *ob.* Mużyk, ein Bauerkerl.

MY.

MY, wir, piérwszy przypadek liczby mnogiey zaimku osobistego Ja; *Genit. et Accusat.* Nas; *Dat.* Nam, *Instr.* z Nami, *Bh. et Slo.* my; *Sr.* 2. mu, mů; *Sr.* 1. my; *Vd.*, *Bs.*, *Sla.*, *Cro.* mi; *Hg.* mi, mů; *Rs.* мы, *Indic.* aham, *s* my; *Ind.* nau, *s* nas. W dawnych pismach znayduie się, (co i dotąd w używaniu iest u wieśniaków naszych) *Dualis:* naiu, *s* nas; nama, *s* nami (*Vd.* ma, *s* mi dva, *s* my dway). n. p. Niechay słucha obu *naiu, Lepiéy nam tam, niż tu w gaiu. *Groch. W.* 370. Niemasz między *nama iednacza. *Bud. Job.* 9, 33. O tę summę idzie między *nama. *Leop. Genes.* 23, 15. - My-ć *cum enclit.* n. p. Zepsucie to iest powszechne, i myć nie lepsi. *Teatr* 14, 10. - *Prima Persona Pluralis Verborum, ad normam Pronominis, facit in* - - my: czytamy, przyszliśmy, uczymy, słyszymy. *In Duali Veterum facit prima in:* - wa: n. p. Słowa, któreśwa mówiła, ia i ty. *Budn.* 1 *Sam.* 20, 23. Poydźwa, *s* póydźmy my dwa.

MYĆ, mył, myie, *ex. ndk.*, Myiać *Frequ.*, *Boh. et Slo.* mýti abo meyt, myl, mygi; *Sr.* 2. mysch, mych; *Sr.* 1. méhyu; *Rg.* mitti; *Cro.* mivam; *Hg.* mosas, mosodom; *Ec.* мыши, мыю; *Rs.* мыть, моешь, мою), wodą lub inną cieczą trąc czyścić (o bieliznie czyli chustach mówi się: prać), cf. szorować, waschen z. B. die Hände, scheuern z. B. Geschirre, den Fußboden (von der Wäsche wird prać gebraucht). Ręka rękę myie. *Jag. Gr. A* 4. (noga nogę wspiera; miasto miastem żyie). Nic nie wskórał, tak właśnie, iakby mył murzyna. *Zab.* 16, 239. Żem ia téy krwi nie winien, oto myię ręce. *Pot. Zac.* 129. - §. b) *fig.* myię kogo, strofuię, kapitulę wycieram, einem den Kopf waschen. Myć kogo bez ługu. *Rys. Ad.* 78, cf. ług). Gdy kogo zmyią bez ługu, to się z niego drudzy śmieią. *Bud. Ap.* 47, cf. ogolić bez mydła, cf. zmyty. - §. *fig. tr.* Rzéki te, tocząc się w gruntach letkich, myią brzegi swoie, podrywaią ie. *Pam.* 83, 475, wymywaią, ausspühlen. MYĆ się *recipr.*, sich waschen. Starzy, piérwéy niż do stołu mieli iść, myiali się. *Syxt. Szk.* 64. Kot tak wieszcza bestyia, że się zawżdy na deszcz myia. *J. Kchan. Dz.* 259, t. i. liże, oblizuie. - - §. 2) Myć *verb. neutr.*, umykać, mknąć, ausreißen, entfliehen. Skupiwszy się na odwrót, wszyscy nazad myią, Upadły im fortele, niemęzko się biią. *Bardz. Luk.* 122.

Myie ku swym obozom mocno przetrzepany, Między swoie obrony znowu wparowany. *Leszcz. Class.* 78. MYCIE, - ia, *n.*, *subst. verb.*, umywanie, omywanie, das Waschen, Scheuern. - (MYCIC *cz. ndk.*, *Ec.* мытствими, myto płacić, Oe ster r. mauthen, vermauthen (cf. *Ger.* miethen), clić, zollen. *Sak. Dusz.* 157. (*Bs.* mititi, zamititi, *Cro.* mititi, mitim *corrumpere pecunia*). *MYCIEL, - i, *ż.*, *Bh.* mytedlna, *Rs.* мыльня, мовня, мовница, ein Bad, Badewasser. Na ochwat koniom uczynić *myciel z otrąb pszennych, a tym umywać mu nogi. *Cresc.* 536. *MYCIEL, - a, *m.*, który myie, *Bh.* myč), der Wascher, *Rs.* мовникъ łaziebnik. MYCINY *plur.*, pomyie, Spülwasser, Spülicht, myciny, brudy. *Mącz.*, *malluviae.* (MYCKA, MYCZKA, - i, *ż.*, *Niem.* Mützchen; *Sr.* 2. miza; *Sr.* 1. mécza, mieca, mécżka, czapeczka (cf. mucet). Na głowę myckę bramowaną włożył, *mitram. Zebr. Ow.* 368. W domu modlitwy przystoi myckę zdeymować. *Hrbst. Nau. S.* 3. Rogate birety, długouchate mycki. *Gil. Pst.* 41 *b.* Żydzi w królestwie naszym znaki, to iest biretki abo myczki, abo inne czapki żółte niechay noszą. *Herb. Stat.* 376. Odeymie Pan córkom Syońskim łańcuszki i zaponki, i myczki. *Leop. Jes.* 3, 18. Spraw Jaśku pstry kożuszek, więc czerwoną myckę. *Rey Wiz.* 57.). MYDEŁKO, - a, *n.*, *dem. nom.* mydło, Seifchen, *Rs.* мыльцо. Teraz piastuy zwierciadełka, pilnuy farbiczek, mydełka. *Jag. Wyb. C.* 2. Barskim mydełkiem grzbiet natrzeć. *Rey Zw.* 161 *b.* - *Chem.* Mydełko, ciało z połączenia oleiu lotnego z alkali powstaiące. *Śniad. Chem.* 1, 329, *ob.* mydło. MYDELNIK, - a, *m.*, MYDLNICA, - y, *ż.*, *Saponaria Linn.*, *Cro.* szopunicza, *Rs.* мыльная трава (мыльница, мыленка puszka od mydła); gdy liście téy rośliny z wodą trą w ręku, tedy pieni się iako mydło. *Urzęd.* 277, *Syr.* 621, *Jundz.* 241. MYDŁAK, - a, - u, *m.*, znaczy prawie toż co miękisz, iest bowiem ziemia przyboczna rudzie, do niéy podobna; z tym wszystkim nie iest rudą. *Os. Zel.* 80. Ostatnia ciągłica u górników zowie się mydłak wałowy. *Os. Rud.* 38, eine Art Seifenstein. MYDLANY, - a, - e, von Seife, Seifen *s*, z mydła, *Bh.* meydlowý; *Vd.* shefni; *Rs.* мыльный (*Rs.* мылькїй, мылокъ łatwo się rozpuszczaiący, мылкость łatwość rozpuszczenia się). Dąć mydlane bańki. *Torz.* 130. Mydlany plaster. *Perz. Cyr.* 2, 310. MYDLARKA, - i, *ż.*, *Bh.* mydlarka, która mydło robi, abo mydlarzowa żona, die Seifensiederinn, *Sla.* safuncxijnica). Nie ma w kroiu różnicy, mydlarka od senatorki. *Mon.* 69, 595. MYDLARNIA, - i, *ż.*, warsztat mydlarski, die Seifensiederey, die Werkstatt des Seifensieders; *Vd.* shefaria, sopunaria; *Rs.* мыловарня. Browary, mydlarnie, garbarnie. *S. Grodz.* 2, 81, *N. Pam.* 13, 22. MYDLARZ, - a, *m.*, który mydło robi, *Bh.* mydlař; *Slo.* midlár; *Crn.* shajfar; *Vd.* shefar, sopunar; *Cro.* szopunár; *Hg.* szappanfözö; *Sla.* safuncxija; *Ross.* мыловаръ, мыльникъ, der Seifensieder. MYDLARCZYK, - a, *m.*, czeladnik mydlarski, der Seifensiedergeselle oder Bursche. MYDLARSTWO, - a, *n.*, *Bh.* mydlařstwí; *Sla.* saffuncxilnk; *Rs.* мыловаренїе; rzemiosło mydlarskie, das Seifensiederhandwerk. MYDLARSKI, - a, - ie, *Boh.* mydlařský; *Cro.* szopunichni; *Sla.* saffunczijski); od mydlarza, Seifensieder *s*. Ług mydlarski, potaż z wapnem

nieugaszonym gęſto ugotowany. *Kruml.* 100. MYDLASTY, - a, - e, na kształt mydła, ſeifiсht, ſeifenartig; *Vd.* shefaſt, shefen, sopunaſt), Glina ta ieſt mydlaſta w palcach. *Torz.* 76. Glina mydlaſta, *argilla fullonum*, Seifenerde, Waſchthon, z wodą mieszana, pieni się iak mydło, i dlatego sukiennikom zdatna, *Kluk Kop.* 1, 251. Ziele mydlnica smak ma gorzko mydlaſty. *Jundz.* 241. MYDLASTOSĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* meydlowitoſt), die Seifenartigkeit. *MYDŁEK, - łka, *m.*, n. p. Gonił Turczyn Mazura, bo się bał zawoia, Gdy mu spadł, rzecze Mazur: o już dobra moia; Nie ciebiem się, *mydłku*, bał, ale twego pudła, Przypadłszy, utnie mu łeb, podźże panie kudła. *Gwag.* 131, *Paszk. Dz.* 67, nie ciebiem się **miłku*, bał. *Stryik. Tur. f* 2.? MYDLENIEC, - ńca, *m.*, albo MYDLATY kamień, der Seifenſtein, ieſt ślizki, niby mydłem iakim powleczony, daie się ſkrobać; robią z niego różne naczynia. *Kluk Kop.* 2, 88. MYDLIĆ, - ił, - i, *cz. ndk.*, *Bh.* mydliti; *Vd.* shefati, poshefati, sopunati, oshefati; *Cro.* szopùnim; *Ross.* мы́лю, мылить; mydłem nacierać, ſeifen, mit Seife ſchmieren. - *fig.* mydlić komu oczy, = zamydlać, tumany mu puścić, einem Staub in die Augen ſtreuen, ihm die Augen verblenden. „*Apophtegma hoc, a casu Sigismundo regnante desumptum, quo duo veterani aulici homines Cracoviae, tertii tyrunculi oculos, extrusis in platea e domo chirurgicis peluibus, lavandi capitis causa venientis, inter abluendum, smygmate adeo obliti eſſent, ut hunc caecutientem, detracta de colle torque, e domo protinus protruderent, pelvim subito absconderent, habitumque continuo mutarent. Jſte vero diluto smygmate, veluti homo novitius, neque aulicos iſtos, neque locum noscens, torquem veteranorum dolo amisit.*" *Orzelius Hiſt. Jnterr. Lib.* 5, *med.* Jakże mu mydli oczy, iakże go też ślepi! *Zabl. Zbb.* 71. Mydli im rozum i wzrok na urzędach, Że się w swych sami umotaią błędach. *Chrość. Job.* 47, t. i. myli, er macht ihnen den Verſtand irre. Na woynie rzadko kiedy liczba biie, Leda ſtrach, leda serce mydlą opiniie. *Pot. Arg.* 650, machen das Herz konfus. Mydlisz Waść teraz i radbyś się zaparł. *Teatr* 1, 89, t. i. kręcisz, du drehſt, ſuchſt Ausflüchte. MYDLINY *plur.*, *Bh.* mydliny; *Rg.* opèrina, oplacina; *Rs.* помылки; woda mydłem zaprawna, abo mydło w wodzie rozpuszczone, Seifenwaſſer. Praczki, żeby mydliny w beczkę iaką, do tego umyślnie urządzoną, zlewały. *Swith. bud.* 287. Mydliny czynią żyznemi pola. *Mon.* 73, 773. Kąpiele z mydlin czyſtych. *Perz. Lek.* 178. Mydelnica, gdy ią w ręku mną, puszcza z siebie iako mydło mydliny, które także wychędażaią szaty. *Syr.* 621. MYDLNY, - a, - e, *Tr.*, mydlany, von Seife. MYDLNISTY, - a, - e, *Tr.*, Mydlaſty, ſeifiсht, ſeifenartig.

MYDŁO, - a, *n.*, *Boh.* meydlo, mydlo; *Slo.* midlo; *Sorab.* 1. módwo; *Sorab.* 2. ſeipq; *Vind.* shefa, sopun, shöffa; *Carn.* shaifa, shmigla; *Croat.* szopùn; *Dl.* szapun, midlo; *Hg.* szappan; *Rg.* saplûn, midlo; *Bs.* midlo; *Rs.* мыло, die Seife. Wszyſtkie iſtoty, które się ſkładaią z soli i oleiu, i które się rozpuszczaią w wodzie, maią nazwiſko mydła. *Kruml. Chy.* 103. Mydło, ciało z połączenia oleiu ſtałego z alkali powſtaiące. *Sniad. Ch.* 1, 329, *ob.* mydełko. Mydło robi się z ługu, wapna i łoiu. *Kluk Zw.* 1, 237. Weneckie, Barſkie, Węgierſkie mydło. *Perz. Cyr.* 2, 30, *Comp. Med.* 35 *et* 68, *Rey Zw.* 237 *b.* Mydła po praniu resztka, kawałek, *Bh.* zpéřek. Czarne mydło. *Syr.* 933. Golić bez mydła. *Teatr* 28 *b*, 6, *ob.* golić. Nie pomoże krukowi mydło. *Zegl. Ad.* 163. (*ob.* murzyna myć, cegłę myć). Ludziom ciekawym w oczy puścił to mydło. *Pot. Arg.* 60 *et* 74. (*ob.* mydlić oczy), tumany im puścił, er warf ihnen Staub in die Augen. Zalśnął djabelſkim mydłem. *Pot. Zac.* 62, t. i. omamieniem, Verblendung. Jak po mydle, z mydła, = gładko, bez przeszkody, smarowno, glatt, glatt fort, wie geſchmiert. Do gardła iak po mydle, z gardła, iak po grudzie. *Pot. Pocz.* 485. Poieżdżayno, droga iak po mydle. *Pot. Jow.* 65. Wszyſtko już szło, iako z mydła. *Pot. Arg.* 817. Co dziś idzie uporem, iutro iako z mydła. *ib.* 454. Wſkórać iak *Zabłocki* na *mydle*, który wedle powiaſtki, cały maiątek w handel mydlany włożywszy, a wszyſtek towar na iednę brykę napakowawszy, w Dunaycu wywrócił i wszyſtko utracił. - Upewniam na mydle wſkóracie, ieżeli moich rad nie usłuchacie. *Zab.* 10, 400 *Zabl.*, ihr werdet ſchlecht fortkommen, wenig Gedeyen haben. Szlachta nieprzyiaciół pogromili, a łupy swoie sowito odebrali, tak iż Rusacy z Litwą ledwo mydło uwieźli. *Stryik.* 292 *et* 620. Zamyślał Antoni o Syryi, ale że tamtędy już spiſkowi szli, boiąc się, żeby nazad nie wiózł mydła, i nie wydał się z kunsztem, co go tai, drugiemu tę prowincyą rai. *Chrość. Fars.* 60. Niegodny mydła za nim wozić. *Pot. Arg.* 74. Drugiemu choć się zda, że iawniéy do fortuny lezie, Mydło za owym, wpadłszy w samołówkę wiezie. *Pot. Arg.* 603. J trzeci brat nie woził za tamtemi mydła. *Pot. Pocz.* 315. - *Corripere se intro* wpaść w dom, uwieść mydła. *Mącz.* Jak zaiąc przed charty ogona, tak on przed niemi mydła, musiał umykać. *Glich. Wych. H* 7. - §. Mydło, pudło, chyba w grach, das Pudeln im Spiele, ein Pudel, ein Nichts. - §. Brausztyn hutnicy nazywaią mydłem ſklanym. *Torz.* 241. - §. 2) *botan.* mydło. *Kluk Dyk.* 3, 51, *ob.* Mydelnik, Mydelnica. MYIĘ *ob.* Myć.

Pochodz. *domywać*, *domyć*, *namywać*, *omywać*, *omyty*, *obmywać*, *odmywać*, *odmyty*, *pomywać*, *pomyć*, *pomyie*, *pomywaczka*, *przemywać*; *rozmywać*, *umywać*, *umyć*, *umywadlnik*, *zmywać*, *zmyć*, *zmyty*; *mydlić*, *domydlić*, *namydlić*, *pomydlić*, *przemydlić*, *umydlić*, *zamydlić*, *zmydlić*.

*MYEDZY *ob.* Miedzy. *MYESCE *ob.* Mieysce.

MYK! *interj.* wyraża, iak smyk, coś podobnego do: szuſt! i niby to nagłe szybowanie, pomykanie oznacza (*ob. radicem:* Mknąć), ſchub! fort! weiter! *Bh.* mýk. Tak się cisnąć równym cugiem, To na woynę, to w groby, Jaki taki myk za drugim, Jak z teatru osoby. *Biel. Sen.* 77. Mykże do swéy kalety, z tą świętą zdobyczą. *Klon. Wor.* 49. MYKAĆ, - ał, - a, *act. contin. et frequ.*, (*ob.* Mknąć), pomykać, ſchieben, hinſchieben, wegſchieben; *Vd.* mikati, = trząść; *Rs.* мыкать, мычу konopie czosać). Fortuno, ty ſtaruszki żywisz, młodzieńce połykasz, Ty płochemi koły czasy iak chcesz mykasz. *Ryb. Gęsl. B b.* - §. b) Mykać, *neutr.*, umykać, uchodzić, ſich fortmachen, machen, daß man weiter kommt. Wilka szuka, a ślad iego uyrzawszy myka. *Cn. Ad.* 1061. cf. śmiały na bruku; samotrzeć na puſtki uderzy). Wielki

Kniaź żonę z synami wysłał wprzód, chcąc sam za niemi mykać. *Gwagn.* 175. Mykay! *gradere. Zebr. Ow.* 26. Pierzchać im przyszło, aż do taboru mykaiąc samego. *Biał. Odm.* 42. MYKAĆ się *recipr.*, szybować się, rwszać się, pomykać się, sich fortschieben, weiter rücken. Nawy się mykały, porząc sztabami morza rozległego wały, *Przyb. Luz.* 278. Wtedyśmy się na morze z okręty puścili, Mykamy się, wnet z oczu lądyśmy ſtracili. *ib.* 145. MYKITA, - y, *m.*, n. p. na kiusaku pancernym harcuie Mykita (Kozak). *Zab.* 16, 123 *Nar.*, szybki, obrotny na koniu.

Pochodz. pod słowem: *Mknąć.*

MYLIĆ, - ił, - i, *cz. ndk.*, *MYLAĆ, - ał, - a, *cont. et frequ.*, umylić, zmylić *dk.*, *Boh.* meyliti, meylim, zmeylim, omeylim; *Sr.* 2. ſmoliſch; *Sr.* 1. mohliu, mohlim; cf. *Hbr.* מהל mahal *confudit*, *miscuit*); *Rs.* перебывать; omylać kogo, einen irre machen. Myląc Greki, gdzie ranny Eneasz się podział, Feb marę w iego postać i zbroię przyodział. *Dmoch. Jl.* 128. Nam teraz, iak w Babilonie, Pan Bóg ięzyki myli. *Podw. Sion. O*, pomiesza, verwirren). Większy bót krok myli, a zaś ciasny gniecie srodze. *Mon.* 68, 135. Król przeprawiwszy się swoim serca przydał, a Moſkwie szyki zmylił. *Stryik.* 696. Zmyliła, a zmyliła okrutna śmierć szyki. *Pot. Jow.* 83. Mylić komu w książce, którą czyta, z mieysce, na którym ſtanął, zagubić, verblättern, verſchlagen. - *§. Szczep nad wodami nie myli w żaden rok owocami pana swoiego. *Ryb. Ps.* 1, nie chybia mu, odpowiada nadziei iego, er täuſcht ihn nicht. - §. 2) mylić, z chybiać, verfehlen. Zadam szyprowi tyle w głowę krętu, że trakt zmyli. *Jabł. Tel.* 123. Potym z onych frasunków młodzieniec ubogi Possedł głowę spuściwszy, i umylił drogi. *Rey Wiz.* 158. Kiedy psi przedni zmylą, odpędziwszy daleko zaiąca, pozadni częſtokroć poprawuią. *Oſtror. Mysl.* 43. - Mylić się, z omylać się, błądzić, chybiać czego, brać iedno za drugie, *Sr.* 2. moliſch ſe; *Slo.* mylim ſe; *Vd.* preposnati, presposnati se, ſich irren. Mylisz się bardzo. *Cn. Ad.* 523, uſtąpiłeś drogi). Nie byłbyś człowiekiem, gdybyś się czasem nie mylał. *Dyar. Gr.* 505, *Nar. Hſt.* 5, 87. Na trzech rzeczach naypotrzebnieyszych pospolicie ludzie nayczęściey się mylą, na żenie, przyiacielu i doktorze. *Petr. Wod.* 37, oszukuią się). Oddaiąc król pieczęć Jędrzeiowi Zamoyſkiemu, rzekł: potomność mylić się będzie między Janem i Jędrzeiem Zamoyſkim. *Gaz. Nar.* 2, 73. - *Paſſiue*, irre werden. W koło z nim wszyſtko chodzi; dzień odziany zda mu się we ćmy, i wzrok mu się myli. *P. Kchan. Jer.* 496. Gdy się (peroruiąc) zmyli, to z głowy potrafi poprawić błąd. *Teatr* 8, 61 *c.* MYŁKA, *MEŁKA, - i, *ż.*, *Bh.* meylka; *Sr.* 1. zmulka, pomulka; *Vd.* zmota; *Rs.* погрѣшность, прорýха; omylenie, omyłka, pomyłka, der Irrthum, der Fehler. Wicher ten w iakie go błędy, w iakie go dał *mełki. *Pot. Arg.* 609. A ia dopiero *mełkę poſtrzegłszy w imieniu, Klątem się, żem niesłusznie był w tym rozumieniu. *Otw. Ow.* 295. Halicz tu, zdaie mi się, Długosz miaſto Włodymierza kładzie; ale snadź tę myłkę nieoſtrożny pisarz do ksiąg iego wprowadził. *Krom.* 354. Myłka, omyłka drukarſka, *Rs.* опечáтка. MYŁKOWAĆ *cz. ndk.*, myłki popełniać, Fehler machen. Nasi aſtrologowie i kalendarznicy często myłkuią. *Mon.* 70, 338. MYLNOŚĆ, - ści, *ż.*, możność mylenia się, ſkłonność do mylenia drugich, niepewność, die Fehlbarkeit, Irrigkeit, Trüglichkeit. Oczy mu otworzył nad fortun mylnością. *Jabł. Tel.* 300, *N. Pam.* 9, 314. MYLNY, - a, - e, - ie *adv.*, omylny, *Boh.* mylný; *Slo.* mylný; *Sr.* 1. mulkowité, mulkowné; *Rs.* погрѣшительный. a) omylaiący, betrüglich, irrſam. Błądzą posępną przerażeni ciszą, Droga się coraz mylnieysza wydaie. *Kras. W. C.* 59. Mylnym idąc gościńcem błądziemy. *Zab.* 15, 36. Wenus zdradna, Mars mylny, i zbity się dźwiga, A ten, coś go nie sądził, że padnie, polega. *Hul. Ow.* 65. Znaki te daią znać o niemylnym boga na świat przyyściu. *Zab.* 15, 4 *Kniaź.*, pewnym, niechybnym). - §. b) mylący się, irrend, ſich irrend, irrig. Stryikowſki pisarz pracowity, lecz w datach nader mylny. *Nar. Hſt.* 6, 101. Mylnym na świecie każdy idzie torem, Ty zbłądzisz rano, a brat twóy wieczorem. *Karp.* 4, 42.

Pochodz. *namylać się, omylać się, omylić się, omyłka, omylny, omylność, pomylać się, pomyłka, umylać, zmylać, zamylać.*

MYNCA, MYNICA *ob.* Minca. *MYRCHA *ob.* Mercha.

MYŚL, - i, *ż.*, *Bh.* myſl *animus*, *dem.* myſlička *animulus*; *Slo.* miſel; *Sr.* 2. múſl; *Sr.* 1. myſl, móſla (moſ umysł); *Crn.* misl; *Vd.* misl, misál, misel, miseu, misou, missal, shien; *Cro.* miszel; *Rg.* miso, misli; *Bs.* misal, misao, miscgljenje; *Sla.* misao, *G.* misli; *Rs.* мысль; *Ec.* мнѣнïе, мнѣтельство, мысль, разумѣтельное; cf. *Ger.* Muth, Gemüth, vermuthen, *Hbr.* משל misle *sententia*, *Aeth.* מסל *putauit*); od *móy et radice sl verbi* słać wywodzi *Durich.* 1, 173-5. - §. siła duszna, którą myślimy, die Denkkraft, das Gemüth, der Geiſt. Myśl nieśmiertelna, nie umie próżnować. *Paſt. F.* 48. - §. Myśl, myślenie, Denken, Gedanken, Denkart. Myślą *Rs.* мысленно, *Ec.* мысленнѣ. Jeśli się myślą na mieyscu, o którym czyta, nie ſtawi, niech swoiéy nieczułości xiędze nie przypisuie. *Mon.* 72, 342. Tropiki, dwa cyrkuły myślą poſtawione na niebie, którémi się graniczy bieg słoneczny. *Boter* 265. Zgrzeszyłem myślą, z myśleniem, pomyśleniem. *Cn. Th.* Na poſtawie baranek, ale lis na myśli, Co wszyſtkie ludzkie sprawy cicho we ſbie ſkryśli. *Rey Wiz.* 77. Co z oczu, to i z myśli. *Pot. Arg.* 449. Myśli słodka i spokoyna, Uszczęśliwiay po kryiomu, Myśli prawa i doſtoyna, Jakeś weszła, trway w tym domu; Wszyſtko ma poſtać przyiemną, Gdy ia z tobą a ty zemną. *Kras. Liſt.* 2, 42. O myśli ludzkie, iakoście zaćmione Slepotą, iako nocą otoczone! *Paſt. F.* 305. Usnę, sen w oczach twóy mi obraz kryśli, Ocknę się, ty mi ſtaiesz na myśli. *Zab.* 14, 265. Próżno gniazdo ściele, Myśl w niebie a nogi w popiele. *Pot. Arg.* 319, cf. huczno bucsno a w pięty zimno). Nigdy nadziei z myśli nie wypuścił. *Sk. Dz.* 547. Piérwéy niżem widział Pana, nie byłem spokoyncy myśli, i zawszem się frasował z przedłużenia przyyścia iego. *Biał. Poſt.* 266. - §. Myśl, z to co myślemy, *Bh.* myſſlinka, myſſlenka, *ut* wpadła mi ta myśl. *Cn. Th.*, cf. idea, koncept, der Gedanke, das, was wir denken. Przyyść na myśl *Rs.* вздýматься (cf. dumać, *duma). Poznanie albo myśl, ieſt wyobrażenie rzeczy. *Boh. djab.* 30. Jeżeli która, tedy ta ieſt myśl

i wysoka i głęboka. *Boh. Kom.* 4, 154. Miałem naypięknieysze myśli, które tylko mogą bydź na świecie, ale Wc Pan ze wszystkim wybiłeś mi ie z głowy. *Teatr* 23 *b*, 14. Myśl liczna, iedna drugą oddala, odpycha. *Teatr* 43 *b*, 34. Myśl każda, wyobrażeniem iest zmysłowym lub umysłowym. *Gol. Wym.* 165. Myśl cła nie płaci. *Rys. Ad.* 41, *Mon.* 70, 225. Myśli do wóyta nie idą; myśli nie pozywaią; myśli urząd nie sądzi. *Cn. Ad.* 524, Gedanken sind zollfrey. Myśli swoiéy objawienie *Ec.* мыслодáтельство. – §. *Personif. poet.* n. p. **Myśli, łakomych lat nieprzyiaciołki, Wierne wszystkich spraw stróże i szafarki, Ozdóbcie ięzyk móy z skarbu waszego Tym, coby trwało do wieku późnego. *P. Kchan. Jer.* 11, cf. Muzy). – §. Myśl, wola, zamysł, zamiar, chęć, koniec, Absicht, Gedanke, Augenmerk, Endzweck. Nikanor miłował Judę z prawéy myśli, a był mu bardzo przychylny. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 14, 24, szczérze). Dobra życzliwa myśl *Slo.* dobromisel, dobromiselnost. Zła myśl *Rs.* зломыслïе. Złą myśl maiący *Rs.* зломышленникъ, *adj.* зломы́сленный. Złą myśl mieć *Eccl.* зломыслити. Obrócić abo nakłonić myśl do czego. *Cn. Th.* Mieć co w myśli, zamyślać, zamierzać *Rs.* смышлять, смышляю (*distg.* zmyślić). Myśl za uczynek stoi. *Cn. Ad.* 524. – §. Myśl, = skłonność, affekt, humor, smak, upodobanie, fantazya, *puls, rumel, Sinn, Wille, Gefallen, Neigung, Geschmack. Gmyśli, k-myśli, ku myśli, do myśli, wedle myśli, po myśli, = pomyślnie, nach Wunsch. Bardziéy do serca, co boli, przypuszczamy, niżli co gmyśli się dzieie. *J. Kchan. Dz.* 66. Nie zawsze człeku wszystko gmyśli. *Cn. Ad.* 731. (*ob.* gmyśli, kmyśli, ku myśli). Do myśli wszystkim się szczęściło. *Wad. Dan.* 66. Rozpaczaią, że się im zaraz nie wedle myśli szańcuie. *Biał. Post.* 47. Witold, mniemaiąc, iż mu się wszystko według myśli miało wodzić, wciągnął do Pruss. *Stryik.* 264. Przyzwol nam, a bądź nam ku myśli. 1 *Leop. Dan.* 13, 20, willfahre uns. Wszystko na rękę i po myśli trafiło się księciu Dowmantowi, gdy Troydena przez zdradę zabił, a drudzy dway bracia pomarli. *Stryik.* 315. Coby człek za to nie dał, żeby mu wszystko szło po myśli! *Teatr* 18 *b*, 15. Mądry nie obiecuie sobie łaskawéy i po myśli fortuny. *Gorn. Sen.* 310. Wstaię i kładę się z naylepszą myślą. *Teatr* 19 *c*, 69, w naylepszym humorze). Ester, iako mogła, czyniła królowi, co naylepszą myśl. *Weresz. Rgl.* 155, rozrywała, bawiła, rozweselała go). – §. Wolna myśl, = *opposit.* frasunek, zgryzota, kłopot, ein freyes Gemüth, ohne Kummer und Sorgen, Kummerlosigkeit, Heiterkeit, Aufheiterung. Wolna myśl, iedna rozkosz dla człowieka. *Rys. Ad.* 71. Częściéy na łowy dla wolnéy myśli, niż dla zwierza wyieźdża. *Lub. Roz.* 518, dla rozrywki. – §. Dobra myśl, = a) wesołość umysłu, *Vd.* dobre vole; *Crn.* shidane vole, Frohsinn, guter Muth. Jowisz dobréy myśli, maiąc wedle siebie nadobną Junonę. *Zbil. Dr.* G 1. Zemiska był pod dobrą myśl wzruszony urodą księżny Ruskiéy. *Stryik.* 119. Wszyscy byli weseli na tym objedzie, a pod dobrą myśl podpiwszy Wasilko (podochociwszy sobie), iachał do swéy gospody. *Stryik.* 294. Dobréy myśli być, *Vd.* dobre voli biti, gmetnovolen, vesiel; cf. *Vd.* dobre vole! = wesoło! żywo!). Heliogabal żadnéy godzinki nie opuścił, aby iakiéy sprosnéy krotochwili nie wymyślił ku dobréy myśli swoiéy. *Rey Zw.* 102 *b*. Dobrą myśl leda co zepsuie. *Cn. Ad.* 163. Bez białych głów i w niebie nie mogłaby bydź dobra myśl. *Dwor. H* 2. – Poważnym sercem swoim uczynił taką myśl onemu rycerstwu swemu. *Weresz. Rgl.* 145, ochotę, serce, otuchę, Muth, Herz. – §. b) *meton.* to co sprawuie dobrą myśl, lusztyk, biesiada, krotochwila, zabawa, Lust, Lustbarkeit, lustiges Leben, Ergötzungen. Gdzie się urzędnicy dowiedzą w domach poczciwych, że tańce abo dobre myśli iakie były, zaraz domem chrzczą podeyźrzanym. *Star. Ref.* 94. Na dobrą myśl i tańce biegaią. *Sim. Siel.* 59. Kilka tam dworskich przyszli, A to dla dobréy myśli. *Kchow.* 60. We Wtorek skończyła się ta dobra myśl weselna. *Boh. Off.* 2, 31, gody). Używała dobréy myśli, brzmiał zamek muzyką, tańcami i innemi rozrywkami. *Nar. Hst.* 7, 11. *Prov. Vd.* dobre vole moshne kole, = lusztyk kosztuie). Na iednego wieczora dobrą myśl, kilkaset utracić nie żałuiemy. *Zrn. Pst.* 3, 659 *b*. Gdyby komu o gardło szło, izaby się temu chciało dobréy myśli? *Zrn. Pst.* 3, 757. Król dobréy myśli zażywał, a tańcow dokończywał. *Zbil. Dr. G* 1. Jch dobra myśl, łuk, szabla, szańce, Nie lekkie tańce. *Groch. W.* 558. – §. Zła myśl, nieochota, niechęć, Unlust, Unmuth. Jakie szczęście naśladuie ludzi, Tak w nich albo dobrą myśl albo więc złą wzbudzi. *Groch. W.* 398. Spiegowie, wróciwszy się, złą myśl uczynili Jsraelitom, mówiąc: olbrzymowie są w téy ziemi, którą nam bóg obiecał. *Sk. Zyw.* 1, 353. Na mię złą myśl macie, żem człowieka uzdrowił w sobotę. 1 *Leop. Joan.* 7, 23, chrap, gniew). – §. – – MYŚL, *Observ.* Wiele imion Polskich kończy się na *-myśl:* Ziemomyśl, to iest, Samomyśl; Radomyśl, to iest, radę myśli. *Jabl. Her.* – – MYŚLEĆ, -ał, -eli, *et* MYŚLIĆ, -ił, -i, *cz. contin.*, *Bh.* myslīti, smyssleti; *Slo.* mislet, myslim; *Crn.* mislèti, mislèm; *Vd.* misliti, spomeniti; *Sor.* 2. müßlisch; *Sr.* 1. myslicz, myslu, mislim, moßlu; *Dl.* missliti; *Cro.* miszliti, miszlim; *Bs.* misliti, motriti; *Rg.* misliti, pomisliti; *Sla.* misliti; *Rs.* мы́шлю, мыслить, denken. Myśleć co, abo o czym, denken, zu Gedanken haben, etwas denken. Nie męcz się myśląc. *Boh. Kom.* 1, 228. Patrzayważ (*dualis*) w duchu, gdy go wyprowadzą, A *myślwa (*dualis*, = myślmy), że mu iuż wytchnąć nie dadzą. *Groch. W.* 196. – pomyśleć, na myśl przywodzić, myśleć ze staraniem, rozważać, nachdenken, denken, in Gedanken fassen. Będzie się o tym myślało. *Teatr* 36 *b*, 58. Kto myśli o czym, łacno wszystkiemu dogodzi. *Sim. Siel.* 50. Trzeba było myśleć o sobie, bo się nie bardzo można było spuszczać na to, co rodzice zostawią. *Kras. Pod.* 2, 142, staranie mieć o swoim losie, nie zapomnieć o sobie). Myślić co frasowliwie, = zamyślić się, utonąć w tym. *Cn. Ad.* 524. Wiedz, że czas myślić stąd o naszéy drodze; iest okręt iuż gotowy. *Jabl. Tel.* 314. Myśleć co czynić, = zamyślać, umyślać, stanowić, postanawiać, gesonnen seyn, gedenken, Willens seyn; *Bh.* hodláti (cf. godzić na co). Bili się rządnie, a żadna strona uciekać nie myśliła. *Warg. Wal.* 23. Koronne woyska tu przybyły, i za Dniestr myślą. *Jabl. Buk. E* 5 *b*. Myślenie stoi pod czas za czynienie. *Cn. Ad.* 524, chęć za skutek). – Człowiek źle myślący *Ec.* зломы́слитель, *Gr.* κακόθυμος. Myśleć komu dobrze, abo

źle, *s* sprzyiać mu, nie sprzyiać, gesinnt seyn gegen jemanden, einem gut oder übel wollen. Żadenby nie wiedział, ieśli źle albo dobrze myślił Judasz panu. *Biał. Post.* 132. Co drugiemu myślił, to samego potkało. *Cn. Ad.* 213, was er dem andern zugedacht hatte, das..., cf. kto drugim dołki kopie, sam w nie wpada). J więźniem będąc, oyczyznie swéy dobrze myśli. *Papr. Gn.* 1164. Wyście mnie źle myślili, a bóg to w dobre obrócił. *Sk. Żyw.* 324, *Leop. Genes.* 50, 20. Prosił królówéy o życie swoie, rozumieiąc, iż mu król źle myśli. *Sk. Żyw.* 2, 542. Boga za świadka mam, iż nic wam nigdy złego myślić nie chcę. *Sk. Żyw.* 1, 324. Nie wierzył, aby mu kiedy Jagiełło co złego miał myśleć. *Stryik.* 429. Gdy im na gardło stał, myślili mu też źle, a dobréy woli nań nie mogli być, naprawiali, aby go zabito. *Glicz. Wych.* G 1 *b*. – Myśleć, *s* rozumieć, mniemać, glauben, meynen, denken, vermuthen; *Rs.* думать, cf. dumać). Widzisz ten klawikord, myślałby kto, iż on wie, że ia lubię muzykę. *Teatr* 53 *d*, 47. Myśli się, *Rs.* мыслиться zdaie się. MYSLICZEK, – czka, *m.*, połowa suknia, ein Jagdrock. Piotrowskiéy odkazuie Jeymość w testamencie myśliczek swóy aksamitny. *Boh. Off.* 12, cf. amazonka. MYŚLISTWO, – a, *n.*, *Bh.* myslivectwj, *Rs.* ловля, *s* łowy), die Jagdkunst, Jägerey; *Rs.* промыселъ, промыселъ, cf. przemysł). Łowiectwo nazwane iest myślistwem dla rozmaitych chytrości imowania ptastwa, zwierząt. *Cresc.* 611. – §. myślistwo, *s* łowy, die Jagd. Wsiadłszy na koń, iedzie na myślistwo, aby mógł iakąkolwiek zwierzynę ułowić. *Star. Dw.* 55 *et* 69. – §. *collect.* potrzeby myśliwskie, Jagdsachen, Jagdapparat; *personif.* myśliwcy, Jäger. Strzelców iest wiele, którzy bez myślistw sami chodzą z samopałem i kundlem przy boku i kilkanaście niedźwiedzi do roku ieden zastrzeli. *Jabł. Ez.* 76. Trabus był wedle Książęcey godności z koniem, z sługą, z bronią, z myślistwem spalony. *Stryik.* 304. MYŚLIWCOWY, MYŚLIWCZY, – a, – e, MYŚLIWSKI, – a, – ie, od myśliwców abo myślistwa, *Bh.* myslivecky; *Rs.* охотническїй, охотничїй (*ob.* ochoczy), Jagd=, Jäger=, Jägers=. Myśliwskie trąby. *Teatr* 51 *b*, 4. Myśliwczy gończy pies *Cro.* kopov). Kto raz myśliwskiéy polewki zakusi, Już ten ięzykiem ich mówić musi. *Klon. Fl. E* 2. Wymkniy się, iako sarna z ręku myśliwcowych. *Radz. Prov.* 6, 5. Bóg wyrwie mię z sidła myśliwcowego. *Budn. Ps.* 91, 3. Psa nie ukradł; bo psa wziąć, to iest myśliwska sztuka. *Mon.* 73, 740. Po myśliwsku *Rs.* поохотничьи. MYŚLIWCZYK, – a, *m.*, *zdrbn. rzeczwn.* myśliwiec, ein Jägerchen, Jagdliebhaberchen. Słyszałem mówiącego myśliwczyka, iż dobra psiarnia naywiększy panu honor czyni. *Mon.* 68, 953. – §. chłopiec myśliwczy, ein Jägerjunge. Myśliwczyk psów doieżdża. *Tr.* MYŚLIWIEC, – wca, *m.*, MYŚLIWY, – ego, *m.*, *Bh.* myslivec; *Rs.* охотникъ (*ob.* ochotnik), промышленникъ, *ob.* przemysł); *Ec.* пселовитель; łowiec, d. Jäger. Myśliwy do bicia zwierząt, iest pod łowczym. *Kluk Zw.* 1, 380, der Unterjäger. Myśliwiec, łubiący i umieiący polować, ein Jagdliebhaber, Jagdkenner. Myśliwcy ludziom zwykli wielkie szkody czynić, depcąc zboże. *Stat. Lit.* 316. Całodniowe w lasach dzikich polowanie, brodzenie po bagnach, i uganianie się za zwierzem, zostawiam myśliwcom. *Mon.* 68, 186. Od Nemrota wyszła, przypowieść: wielki myśliwiec. 1 *Leop. Gen.* 10, 8, duży łowiec. 3 *Leop.*). Turczyn, że ludzkim myśliwcem iest przeważnym, pokazuie się ztąd, że z iego Tureckich szabel krew chrześciańska nigdy nie osycha. *Jan. Lig. B.* Nuże! móy miły leniwcze, Na piecu sławny myśliwcze! *Rey Zw.* 231 *b*, *ob.* legart). MYŚLIWY, – a, – e, lubiący polować, jagdliebend. Kazimierz Jagiełło radniéy mieszkał w Litwie, niżli w Polszcze, dla roskosznych łowów, bo był bardzo myśliwy. *Stryik.* 638, *Bielsk.* 430. Biskup Krak. Paweł, tak był myśliwy, iż gdy mszą miewał, tedy psi około niego chodzili, i *s* ptaki przed nim myśliwce stali. *Bielsk.* 169. Żony mężów myśliwych nie lubią. *Zab.* 13, 378. – §. polować umieiący, jagdverständig. Myśliwy ptasznik łowił ptaka. *Jabł. Ez.* 79. Rarogi myśliwe. *Banial. J* 2 *b*. – Kobieta myśliwa *Bh.* myslivcowa. – – MYŚLNY, – a, – e, od myślenia, do myśli należący, *Sr.* 1. pomofsné; *Bsn.* miscgljen, namiscgljen; *Rs.* мысленный, in Gedanken, gedacht, denkend. Kto słuszności w tym nie widzi, tak ten wiele światłości myślnego słońca widzi, iak wiele widzi kret światłości słońca zmysłom podległego. *Smotr. Ap.* 12. (*Crn.* mislènost *imaginatio*). Twierdzenie myślne, abo słówne. *Cyank. Log.* 83. ••MYŚLOTWORY, – a, – e, gedankenerzeugend. Tak wysilony umysł, iak ma błyskać iaśnie, Gdy w nim ów myślotwory płomyczek zagaśnie. *Zab.* 13, 288.

Pochodz. *bezmyślny*, *bezmyślność*, *bogomyślny*, *bogomyślność*; *chytromyślny*, *darmomyślny*; *domyślać się*, *domysł*, *domyślny*, *domyślność*; *namyślać się*, *namysł*; *obmyślać*, *obmyślny*; *pomyślać*, *pomysł*, *pomyślny*, *pomyślność*, *niepomyślny*, *niepomyślność*; *przemyślać*, *przemysł*, *przemyślny*: *górnomyślny*, *iednomyślny*, *iednomyślność*, *lekkomyślny*, *lekkomyślność*; *podłomyślny*; *rozmyślać*, *rozmysł*, *rozmyślny*; *umyślać*, *umysł*, *umysłowy*, *umyślny*; *wmyślać się*, *wielkomyślny*, *wspaniałomyślny*, *niskomyślny*, *podłomyślny*, *wolnomyślny*, *wysokomyślny*; *wymyślać*, *wymysł*, *wymyślny*; *zmyślać*, *zmysł*, *zmysłny*, *zmysłność*, *zmysłowy*, *zmyślony*; *zmyślacz*; *zamysł*, *zamyślić*.

MYSTERYUM *ob.* taiemnice, *Rg.* svetotajstvo, cf. świątość. MYSTYCZNY *ob.* taiemny, *Rg.* otajni, svetotajni; *Rs.* таинственный.

MYSZ, – y, *ż.*, *Bh.* myš; *Slo.* miš; *Sr.* 1. mosch, musch; *Sr.* 2. musch; *Vd.* mish, mish; *Crn.* mish; *Cro.* mish, mis, miš; *Rg.* misc; *Bs.* mjesc, misc; *Sla.* mish; *Rs.* мышь, *Jsl.* maus, *Angl.* mous, *Suec. et Anglos.* mus, *Dan.* muus, *Pers.* mousch, *Arab.* עכבר, *Lat.* mus, *Gr.* μυς, *Ger.* die Maus. Mysz domowa, Hausmaus, nierównie mnieysza od szczura, iemu przyrodzeniem zupełnie podobna. *Zool.* 350. Mysz ziemna, Erdmaus, polna Feldmaus, błotna Sumpfmaus. *Kluk Zw.* 1, 360; mysz leśna. *Ład. H. N.* 113, *Rg.* pùh, die Waldmaus; laskowa. *ib.*, die Haselmaus, *Rs.* мшуръ, cf. iaszczur, cf. szczur); żołędna, *ib.* Mysz ostropysk. *ib.*, die Spitzmaus; *Slo.* plch, plech (cf. popielica), sysel; *Sr.* 1. rost, jurk (cf. szczur); *Sr.* 2. reśch, reśchk; *Crn.* shpishmàh; *Vd.* strupna mish, shtakor; *Cro.* stàkor; *Sla.* tvorac; *Rs.* житникъ (cf. żytnik); Mysz Brytańska, paięcza, *mus araneus*. *Cn. Th.*, *Rs.* землеройка, zalega mieysce po-

między szczurem a kretem; kryie się po stodołach; bardzo iest nieruchawa. *Dyk. Med.* 4, 436. Mysz paięczna gryzie czasem konie, które po tym ukąszeniu mieważą też przypadki, iak gdyby od węża były ukąszone. *ib.*, *Syr.* 213. Mysz wielka ziemna *ob.* susiel. - *Prov.* Myszy tam nie bywaią, gdzie o zbożu nie znaią. *Czach. Tr. H* 4. Trudno maią bydź myszy, gdzie niemasz śpiżarni. *Pot. Pocz.* 524. Kota na myszy, na zaiąca charta. *Mon.* 65, 195. Gdzie niemasz kota, tam biegaią myszy. *Bratk. F* 4 *b.* Gdy kota myszy nie czuią, bezpiecznie sobie harcuią. *Cn. Ad.* 616, niemasz pana doma; *Slo.* magu miš'i hodi, keď kocki doma neni. - *Prov. Cro.* teškoje missu z machkem, *Rg.* tèškoti miscju s' máckom. Niech nie igra mysz z kotem. *Teatr* 20 *b*, 190. *Slo.* kočka miš'i neněcha, lišťa slepic, a wlk owec. Złodziéy żyie iak mysz na pudle. *Klon. Wor.* 37, na złodzieiu czapka gore). Wyspał się, by mysz na pudle. *Rys. Ad.* 72. Z wielkiéy chmury mały deszcz, mysz się rodzi, choć stękały góry. *Zabł. Fir.* 73, *nascitur ridiculus mus*). Gdy skonamy, póydzie Eskulapi, Nie dba o myszy, bo kota ułapi. *Mon.* 71, 716, nie o owcę idzie, lecz o wełnę). - Myszą się wkradł do dworu. *Pot. Arg.* 228, t. i. iak mysz, taynie, nieznacznie, kryiomo, wie ein Mäuschen, so heimlich, so unbemerkt, verstohlen. Ci pewno nie wleźli do szlachectwa myszą. *Pot. Pocz.* 702. - §. Ziele świnia wesz, wydaie z siebie zapach *myszami* oddaiący. *Perz. Cyr.* 2, 80, t. i. coś na myszy przyśmrodek wychodzący, einen Mäusegeruch; *Bh.* myšſina smrodek myszy), cf. myszką wino oddaiące. - §. 2) Myszy, Myszki, choroba końska, bardzo niebezpieczna, der Feifel, eine Halsdrüsenkrankheit der Pferde, gruczołki, które się pod gardłem zgromadzaią, tak konia duszą, aż upadnie na ziemię. *Hipp.* 102, *Lek. Koń.* 24, cf. żaby, zołzy. MYSZASTY, MYSZATY, MYSZOWY, - a, - e, maści myszéy, *Cro.* mishje farbe, mäusefärbig. Popielaste, myszowe sukno. *Ern.* 69. Konie myszate. *Hipp.* 8. Koń myszasty. *Bud. Apoc.* 6, 8, koń płowy. *Bibl. Gd.*). MYSZCZASTY, - a, - e, pełen myszek czyli muszkułów, muscnlös; od myszek czyli muszkułów, Muskel-. Błona myszczasta *muscularis. Krup.* 2, 3. MYSZĘ, - ęcia, *n.*, MYSZĄTKO, - a, *n.*, *demin.*, ein junges Mäuschen. Płodna maciora mysz wylęgła razem mysząt siła. *Jabł. Ez.* 20. Małe myszęta. *ib.* Małe myszątko. *Groch. W.* 354. MYSZETRZE *ob.* Kurzyślep 2). MYSZEIS, - eidos, O bazecznym Popiela od myszy pożarciu mamy dzieło *Myszeis*, wybornym piórem i rymem napisane od Jgnacego *Krasickiego. Nar. Hst.* 3, 54, die Mauseade des Fürsten Erzbischof Krasizki, cf. niżéy: myszka Popielowska. MYSZKA, - i, *ż.*, *Bh.* myška; *Sr.* 1. móſchka; *Sr.* 2. muschka; *Crn.* mishka, mishk; *Vd.* mishika, mishka, mishiza; *Cro.* missek; *Bs.* mjeeccicch; *Rs.* мышка, мышенокъ, мышеночекъ; *Ec.* мышица, *demin. nom.* mysz, das Mäuschen. Nie igray myszko z kotkiem. *Rys. Ad.* 43, *Cn. Ad.* 598. (nie gray kotku z niedźwiedziem; Nie gryź z czartem orzechów; Nie składay się z dworem; day złemu pokóy). - Przednie wino; czuć w nim myszkę ieszcze Popielowską. *Teatr* 33 *d*, 91, t. i. bardzo stare, myszami oddaiące. - §. 2) myszka, muszkuł, die Muskel, die Maus; *Boh.* ſwal; *Bsn.* misciça, guscter, mjescnića od ruki; *Cro.* mécha, mishicza; *Rg.* bùt, miscizа; *Ec.* мышца; *Rs.* мышка, iest miesistą częścią ciała zwierzęcego, przez którą czynią się poruszania. *Kluk Zw.* 1, 31, *Zool.* 55, *Kirch. Anat.* 117, *Krup.* 4, 1. Każda myszka składa się z włokn prosto sobie odległych i wraz przez błonkę tkankowatą spoionych. *Krup.* 4, 4. Myszka przegrodowa, *diaphragma*, przedziela iamę piersiową od brzuchowéy. *Krup.* 4, 68, das Zwerchfell, Brustfell. - §. 3) myszki końskie, gruczołki szkapie. *Cn. Th.*, *ob.* mysz. *MYSZKOPRZEGRODOWY nerw, *nervus phrenicus. Krup.* 3, 190, Zwerchfellsnerve. MYSZKOWATY, - a, - e, *Bh.* ſwalowitý; *Rg.* buttav); muszkułowaty, do muszkułu podobny, muskulös, mięsiste, myszkowate, żyłowate ciało. *Kirch. An.* 117. MYSZKOWAĆ, - ał, - uie, *intr. cont.*, czatować na co, iak kot na myszy, łapać, smykać, mausen, haschen, Jagd auf etwas machen. Lis po polu myszkuie. *Pot. Pocz.* 104. Na ów czas liszka nie myszkowała, Ni charcica liszkę gnała. *Zab.* 1, 40. Myszka w polu myszkuiąca, Pożywienia szukaiąca. *Jabł. Ez.* 69. Lis o długim ogonie myszkował kiedyś w onéy stronie. *Jabł. Ez.* 31. MYSZNA, - y, *ż.*, *Gwag.* 455, Miśnia, Meißen, *ob.* Myszyński. MYSZNARZ, - a, *m.*, z Myszeńskiéy ziemi, to iest, z Miśnii, ein Meißner. Przeciwko Sasom i Mysznarzom sławny rycerz. *Warg. Wal.* 180 *et* 179. MYSZOŁÓW, - a, *m.*, der Mäusefanger, der Mäusegeyer; *Rs.* мышелóвъ, *vultur percnopterus*, iest to ów sęp, który pospolicie lata nizko nad rolami, szukaiąc myszy i żaby. *Kluk Zw.* 2, 304. MYSZOŁÓWKA, - i, *ż.*, łapka na myszy, die Mäusefalle; *Crn.* mishnèza; *Vd.* mishna stava, past; *Ross.* мышеловка, мышеловкa. *Mon.* 75, 590. - §. der Mäusehabicht, ptak wielkości kobusa, do rodzaiu sępów należący; pożywieniem iego są myszy. *Kluk Zw.* 2, 229. MYSZOŁOWNY, - a, - e, łowiący myszy, mäusefangend, *Rs.* мышелóвный. MYSZOTRZEW *ob.* Kurzyślep 2). - MYSZOWY *ob.* Myszaty. MYSZUR, - a, *m.*, mysz, samiec, das Männchen der Maus. Źle myszurowi zięciem bydź lwowi. *Rys. Ad.* 79, nie składay się z dworem; Nie gryź orzechów z djabłem). MYSZY, - a, - e, *Bh.* myšj; *Sr.* 1. moſchi, moſchacźe; *Crn.* mishje, mishne; *Vd.* mishy, mishni; *Cro.* missji; *Rg.* miscij; *Rs.* мышiй, мышиный; *Ec.* мышей, od myszy, Mäuse-. Mysze łayno, myszy gnóy, mysze bobki, Mäusedreck; *Crn.* mishjek, mishnek; *Vd.* mishjak). Niektórzy aptekarze mysze łayno za pieprz przedaią. *Sien.* 567. Mysza trucizna *Vd.* mishniza; *Crn.* mishèza, mishza). Dedykacyi arkusz, a dzieło samo iako myszy ogon. *Mon.* 73, 199, kuse). Koń iego, skoro trąby dosłyszy, myszym uchem strzyże. *Pot. Jow.* 91. Kot długo koło iamki myszéy chodził. *Czach. Tr. G* 4. - §. *Botan.* Myszy ber, *phalaris*, rodzay trawy, do którego należy Kanarkowa trawa, koci ogon etc. *Kluk Dyk.* 2, 175, Kanarienkraut. Jaskółcze ziele, Pszonkę, Feigwerzenkraut, myszemi iayki zowiemy, że kształt iaiek spoionych do siebie ma. *Syr.* 898. Myszy ięczmień, wyczyniec, *hordeum myrinum Linn.*, Mäusekorn. *Jundz.* 127. Myszy ogon, *myosurus Linn.*, *Ross.* мышей хвостъ, rodzay rośliny, Mäuseschwanz. *Kluk Dyk.* 2, 153. Mysze uszko, *Hieracium Auricula Linn.*, gatunek iastrzębca, od uszek myszych ma imię,

że liſtki podobne myszym uszkom. *Urzęd.* 43, *Syr.* 904, *Kluk Dyk.* 2, 40, *Cro.* missevina, misje vuho, trava; *Rs.* мышьи ушки, Mäuſeöhrlein. Myszą wiechą zowią ziele, inaczéy Jglicą Włoſką zwane, że myszy nie dopuszcza do rzeczy nią okrytych, *Ruscus Linn.*, *Ross.* мышей тéрнъ, Mäuſedorn. *Syr.* 610. Mysze zboże *ob.* Owiesek. MYSZYNIEC, - ńca, *m.*, bobki mysze, mysze łayno. *Tr.*, Mäuſedreck; *ob.* myszy *adj.* - 1) MYSZYŃSKI, u Greków Sminteyſki, był zwan Apollo, dlatego, że z iego wieśćby, wielość myszy napadła na Teukry. *Otw. Ow.* 495. - 2) *MYSZYŃSKI, *MYSZEŃSKI, - a, - ie, Miśniyſki, z Miśnii, Meißner=, von Meißen. Myszyńſka ziemia, od słowa Polſkiego, to ieſt, od *myszy* nazwana ieſt. *Błaż. Krom.* 43. Myszyńſkiéy ziemi głową miaſto *Myszna*, przez którą idzie Albis. *Gwag.* 455. *Hermunduri*, Myszeńſka ziemia około Lipſka. *Mącz.* Myszyńſkie piwa zawołane są w Niemieckich ſtronach. *Syr.* 947, *ob.* Mysznarz. MYSZYNAJ, - y, *ż.*, biedna nędzna myszka, ein armes Mäuschen. MYSZYSKO, - a, *n.*, paſkudna mysz, eine abſcheuliche Maus, *Rg.* miscina.

MYTEL, - tlu, *m.*, w drukarni, gatunek pisma mnieyszy od tercyi. *Mag. Mſk.*, z Niem. Mittelſchrift.

*MYTARSTWO, - a, *n.*, płacenie myta, wypłacanie się z należytości; w szczególności w Greckim kościele to, co w Łacińſk. czyściec, das Zollzahlen, Verzollen, Steuern; in der Griechiſchen Kirche: das Fegfeuer. Ci, którzy tu ieszcze nie wypłacili, tedy tam po śmierci na mytarſtwach będąc zatrzymani, *wypłacywaią. *Sak. Dusz.* 138. Na tym mytarſtwie, gdzie to się dusze mycą, ieśli ieſt iaka męka, niektorzy wątpią. *ib.* 157. Mamy między niebem i piekłem mieysce, które Łacinnicy *purgatorium*, Polacy czyścem, Słowianie mytarſtwem nazywamy. *ib.* 154. Rossyanie ognia czyścowego nie wymyślali, ale mytarſtwa być wyznawali. *Fund.* 2, *ib.* 57. Aniołowie prowadzą dusze przez różne mytarſtwa do nieba. *Gal. Alf.* 347. - *§. *Rs.* мытарство wykrętarſtwo, oszuſtoſtwo, Dreherey, Betrügerey. Wybawcie mię ze wszyſtkich złych mytarſtw. *Pimin. Kam.* 215. MYTLARZ, - a, *m.*, n. p. Obieraią na woźnego, gdzie ieſt rząd, nic piianicę, nie mytlarza. *Gor. Wł. K.* 3, oszuſt, ein Betrieger. *MYTNICA *Rs.* мытница, мытня, *Ec.* мытоимница; *ob.* celnica, *Vind.* mutaria. MYTNICTWO, - a, *n.*, celnictwo, Mauthnerey, Zollweſen. Celnicy opuściwszy mytnictwa, naśladowali Pana Jezusa. *W. Poſt. W.* 3, 394. MYTNIK, - a, *m.*, *Bh.* meytnik; *Vd.* mutar, zolnar, aushlakar; *Crn.* avshlokar; *Rg.* occitnik, zarinik, nadharacnik, nadharacjâr; (*Cro.* mitnik, ochivesst gresnik, - iawnogrzesznik); *Cro.* maltar; *Rs.* мытникъ, мытчикъ, мытовщикъ, мытоимецъ (мытарь oszuſt, мытарить okpiwać); *Ec.* мытарь, мытоимецъ, пошлиноимецъ (мздникъ naiemnik); der Mauthner, celnik, Zolleinnehmer. Celnik ſtoiąc z daleka, nie śmiał oczu podnieść do boga; faryzeusz, patrząc na tego mytnika, ... *Sk. Kaz.* 347. Z mytników i poborców wyganiał ś. Jan kradzieſtwa i złe nabycie. *Sk. Kaz.* 29. Wiele celników, mytników abo *wyborców. *Sekl. Math.* 9. Mytnik bogaty. *Protas. Jał.* 20. MYTNY, - a, - e, *Bh.* meytny; *Rs.* мытный, мытенный, мытаревъ, мытарскій; celny, od cła, myta, Mauth=, Zoll=, den Zoll betreffend (*Crn.* mitne *tributarius*). Tam owe mytne Duńſkie grody, Gdzie musisz płacić Morſkie cło od wody. *Klon. Fl. C* 1. (przeprawa przez Zunt).

MYTO, - a, *n.*, *Boh.* meyto *portorium*, *Slo.* mzda, denni plat *merces*; *Sorab.* 1. mito, myto, móto *praemium*, zda, sda *merces*; *Sorab.* 2. mutto, mútto; *Crn.* mitje, - czynsz, lichwa, *Vind.* muta, zol, aushlak, - cło; *Vind.* mesda, plazhilu, mesditje, - płaca, żołd; (*Vd.* mitje, mitovina, - len, lenność; *Cro.* mito *donum corruptiuum*; *Cro.* malta, - cło; *Bs.* mito *munus pro corruptione*, *Rg.* mito *id.*; *Eccl.* мыто cło; *Eccl.* мздица nagroda, cf. *Gr.* μισθος, *Arb.* miizd, miijd *merces*, *Chald.* מדה middah *tributum*, cf. *Germ.* Miethe), die Mauth, der Zoll cło, *Dl.* vama, divona; *Bs.* vam, çarina od púta; *Crn.* avshlok; *Rs.* таможное. *Licet aliqui* cło *ad principem vel Rempublicam referant*; myto *ad priuatos*; *in conſtitutionibus regni video haec confundi. Cn. Th.* - Myto lub cło wybierać niesprawiedliwie, lichwić *Ec.* мытоимствовати. Wolność od myta *Vd.* muteproſtnoſt. - *fig.* Na swąwolą bez myta puszczą. *Rey Wiz.* 23, t. i. nie hamuiąc, frey. - Myto naiemnikowi, czeladnikowi, zapłata. *Cn. Th.*, der Lohn, Geſindelohn; *Bh.* mzda; *Rs.* мзда. Ciężkim grzechem ieſt służebnikom myto zatrzymać. *Haur Sk.* 254. Wszyscy wzięli odemnie odprawę bez myta. *Mon.* 70, 357, z kwitkiem poszli, ſie zogen leer ab). Wołał urzędom myta ze ſkarbu naznaczyć, aby poddanych nie darły. *Sk. Dz.* 524, t. i. pensye, iurgielty, Gehalt, Penſion. Ceres płaci myto pracy oraczowi. *Jabł. Tel.* 144, t. i. nagrodę, ſie lohnt ihm die Arbeit. Cierpliwość zawsze miewa swoie myto, J zwyczaynie się nagradza sowito. *Chrość. Fars.* 272. O duszo iakożeś droga, wielkiém mytem zapłacona. *Pieśń. Kat.* 49, 1 *Leop.* 1 *Cor.* 6, 20, kosztownie, drogo, krwawo, mit großen Koſten, theuer. Nie wierzy, żeby którém mytem miał być odkupiony. 1 *Leop. Job.* 15, 31, zapłatą. 3 *Leop.*). Na całe woyſko złe myto przypada, Zamknięta aerya, złe powietrze wzięła w ciemną chmurę. *Bard. Luk.* 93, zły raz, niebespieczeńſtwo). Po mieście i ulicy, wszyſtkich w pień wybito, Czym w tumulcie zapłacił piérwszy sam to myto. *Tward. Wład.* 41. Tatarów pod Kopylem bardzo wiele zbito, J u Piotrowic gardłem zapłacili myto. *Stryik.* 685, ſie büßten mit ihrem Halſe. Tą śmiercią zrzucon z Rzymſkiéy władzy szale, W iednym dniu wszyſtkie klęſki bierze mytem. *Chrość. Luk.* 270, w nagrodę). - Myto od pomieszkania. *Tr.*, komorne, czynsz, die Miethe, der Hauszins; *Rs.* пожилое.

Dalszy ciąg pochodz. *przemycać, przemycić, przemycenie.*

MYTOLOGIIA, - ii, *ż.*, z *Greckołac.*, die Götterlehre; *Rs. et Ec.* баснословіе, баснословство; hiſtorya baieczna bożyszcz, i opisanie wszyſtkiego, co się ich obrządków tykało. *Kras. Zb.* 2, 214. MYTOLOG, - a, *m.*, trudniący się mytologią *Rs. et Ec.* баснословецъ, баснословъ, баснотворецъ, повѣствователь житія и дѣлъ вымышленныхъ; *Verb.* баснословлю *Gr.* μυθολογέω. MYTOLOGICZNY, - a, - e, - ie *adv.*, *Rs. et Ec.* баснословный.

MZ.

MŻEĆ, mżał *et* mżył, mże *et* mży, *intr. ndk.*, *F.* pomży, *Bh.* mžikati, mžikauti, mrkati, mrknauti; *Vd.* meshati, meshgetati, sameshati, pomeshguvati; *Cro.* migati; *Rs.* мигну́шь, мига̀шь, мижу̀, сожжишь, смежишь; *Eccl.* мжити, мжу, жму́рю, мигаю, миза́ю, *Gr.* μύω; migać, mignąć, mgnąć, oczy zamrużać, die Augen zumachen. Była nieiaka krotochwila u starych, ieden mżał, a drugi ukazował palce, mówiąc, wiele ich? *Mącz.* Snem mżę *abo* mży mi się, *semisomnis sum, dormiens vigilo*; drzemię *plus significat. Cn. Th.*, bloß schlummern, halb wachend schlummern. Zaniecha grać, a spania przytwierdzać poskoczy Mżące czarowną laską zamuskuiąc oczy, *languida. Zebr. Ow.* 24. Przez całą noc nie spała i ieszcze wątpliwym snem mżała. *Pot. Arg.* 84. – *Actiue* sen mżeć, = marzyć, träumen. Widziszże na iawie, czy sen mżysz zawodny? *Zab.* 8, 112 *Nar.* – §. sen mię mży, = sen mię napada, = oczy w kupę idą, der Schlummer überfällt mich. Aby zaś sen nas nie mżył u objadu, Naucz się pieśni przekornego składu. *Hor.* 2, 272. Piasek pomżył smokcze iey oczy. *Zab.* 10, 66 *Kossak.* – §. 2) Mży, = deszcz drobny pada. *Cn. Th.*, *Ern.* 894, es regnet ganz klein, es rieselt; *Bh.* mžiti, mžel; *Crn.* pershi (cf. pruszyć); *Rs.* моросишь. **MŻENIE**, – ia, *n.*, *inumbrata quies, somnus leuis. Cn. Th.*, ein ganz leiser Schlummer; *Boh.* mženj, okamženj okamgnienie; *Vd.* nameshik, = spoyrzenie; *Eccl.* мженïе, мизанïе, миганïе, мжа, = miganie, mignienie, mig oczny). Powoli ciężały mu powieki; lekkie mżenie odeymuiąc mu obecnych widoków, marami go łudzi. *Off. Str.* 9. Sen lekkie sieiąc mżenie Narkotnym powieki przyciężał obłokiem. *Kniaź. Poez.* 2, 231. Lekarstwo przeciwko niemocy śpiącey, a ustawicznemu mżeniu. *Urzęd.* 419. – §. 2) drobniuchny deszczyk. *Tr.*, ein ganz kleiner Regen; das Rieseln. **MŻYK**, – u, *m.*, **MŻYTEK**, – tka, *m.*, *Bh* mžik, mžitek, ciuciubabka, gra dziecinna, zmrużek. *Dudz.* 46. *Włod.*, blindes Mäusel, blinde Kuh, ein Kinderspiel. Grali mżyka. *Ern.* 126, *Glicz. Wych.* B 5.

N.

Litera N *w Łacińskim abecadle dwunasta.* Kras. Zb. 2, 214. *Po Rossyysku nazwana* Nasz, = H, н. – *My mamy* n *dwoie: Łacińskie, iak w słowie: dzwon; a kreskowane z podszytym niby* i, *n. p. zadzwoń się.* Gornicki *ostatnie z daszkiem pisze* ń. Now. Char.

–– ń praepositioni appositum, pronomen *iego*, vel *onego* significat: n. p. *nie wieleż to nań?* Orzech. Qu. 184. *t. i. na niego). Kto kogo raz stłucze, ma iuż nadeń wiele.* Tward. Wł. 127. *nad niego). Doń,* = *do niego; poń,* = *po niego; zań,* = *za niego; weń,* = *w niego; zeń,* = *z niego.*

N. P. *abbrewiatura*: Nayiaśnieyszy Pan.; N. S. Nayiaśnieysze Stany. – n. p., = na przykład.

1. **NA!** *Interj.*, – *cum enclyt.* **NAĆ! NAŚCI! NĘ-Ć, NĘ-Ż**, = ów! weź to, bierz! da! nimm! da hast! *Slo.* na! *Sr.* 2. na tosch masch; *Crn.* na! en! *cape! Ross et Ec.* на́, на́ возми, сѐ возмѝ. Na! masz ią, weź to żelazo. *Teatr* 2, 110. Piotrze, na ci na piwo! *Teat.* 10, 83. Naści przyiacielu na piwo. *ib.* 23 *b*, 41. Wenus mówiła do mnie: pasterzu, nać to z ręku moich Chłopiątko (Amorka), naucz mi go proszę, piosnek swoich. *Sim. Siel.* 20. Z więźniów, ieśli którzy chcą robić, nać na nich pieniądze. *Pot. Arg.* 215. Naści bracie; włoż te pieniądze do kieszeni. *Teatr.* 8, 109. Naści, schoway to na iutro. *ib.* 55 *e*, 25. Naści, tu masz pieniądze. *ib.* 52 *d*, 10. Choć mówi: naści, wprzód obaczyć, ieśli co ma w garści. *Haur. Sk.* 238. Lepiey gdy rzeką naści iedno, bierz za swoie, Niż gdy komu powiedzą, że będziesz miał dwoie. *Min. Ryt.* 3, 312. Nacież Kachno ten palet, schowaycie go. *Teatr* 8, 5. Naści także pastuszą tę laskę wzaiemnie. *Nag. Wirg.* 504. Ja cię, Panno, z mym synem poiednam na wieki, Nęć rękę, nęć cnotliwe na to słowo moie. *Pot. Arg.* 755. Nę-ż ia ten dar tobie. *Otw. Ow.* 171. – §. na! = he! na! he! Oy nie, nie wierzę ia temu; *Ry.* na! o zakład! *Teatr* 39, 63.

2. ***NA ---, NAY ---**; *particula praeposita Comparatiui Gradus adiectiuo vel adverbio, Superlatiuum efficit, ut:* lepiey, *nalepiey, naylepiey; lepszy, *nalepszy, naylepszy. *Bh.* Ney–, neylepssj; *Sr.* 2. nej–, neiz–, e. g. nejdalschi; *Sr.* 1. nai–; *Cro.* naj–, pre–; *Vd.* ner–, nar–, nai–, pre–, (cf. prze–) narvekshi, narsveiteishi, nerbulshi, predobar; *Bs.* naj–;) *Exemplum nostrum sequentes Moscovitici, dicunt etiam*: наикратчайшïй; = naykrótszy; *quanquam apud illos, frequentior Superlatiuus cum praemissa Positiuo particula* пре, = prze––, n. p. пребогатый przebogaty = naybogatszy. Rodde. Gr. 56. *In usu apud illos etiam* все–, *e. gr.* всевышный nawyższy (ze wszech; cf. wszechmocny i t. d.); *utuntur etiam particula* пре–, преблаженный nayszczęśliwszy cf. *Gall.* très–, cf. *lat.* tres, *Pol.* trzy.

NA *praepositio; significans locum in quo, cum sexto casu, Locali; notans autem locum ad quem, cum quarto, Accusatiuo, nominis ponitur. Boh., Slo., Sr.* 1. na, *Sr.* 2. na, naw; *Crn., Vd., Cro., Sla., Bs.* na; *Ross.* на, cf. *Gr.* ἀνα, *Ger.* an, nahe, nach), = auf, nach, zu; auf die Frage wo? mit dem Locali nominis, auf die Frage wohin? mit dem Accusat. – 1. *Locus in quo*, auf. Kto na koniu, ten pod koniem czasem być musi. *Rey Zw.* 144. Kto bywa na koniu, na wozie, bywa pod koniem, pod wozem. *Cn. Ad.* 371. Na czyim wozku siedzisz, tego piosnkę śpieway. *Cn. Ad.* 526. Powierzchnia szata na nim bielsza śniegu była. *Groch. W.* 278. Żaden z tych bohatyrów na swoim łożku nie umarł.

Lach.

Lach. Kaz. 1, 91. Na dworze *ob.* dwór. Na filarach, na słupach dom ftoiący. *Cn. Th.* Na ledzie budować *ob.* Lod. Na bruku mężny *ob.* bruk. Miafto na gorze, auf einem Berge; *aliter* na gorze mieszkam, oben, na wyższym piętrze, *oppos.* na dole, unten. Na obu ftronach. Na prawey ręce. Na ramieniu niosę. Na rękach kogo wynieść. Podniosłszy się na palcach, pogląda do góry. *Bard. Tr.* 234. Na ziemi, nie na wodzie. Na iedney ziemi kąkol i pszenica rośnie. *Cn. Ad.* 530. Na wierzchu, oben, oben auf. Na boku, na ftronie, na osobności, auf der Seite, in der Einsamkeit, na razie, na ftręcie, na doręcdziu, *v. suis locis* - Zamiaft *w*, kładzie się tam, gdzie objętość iedney rzeczy w drugiey nie ieft wyraźna: in. Za wftyd żołnierzowi rozumiał na leży bydź, gdy hetman pod namioty. *Zam. Birk.* 5. im Winterquartiere. Na tym świecie tylko do czasu, iako na gospodzie mieszkamy. *Kosz. Lor.* 182, cf. gospodą mieszkać). Tak sobie na chłodzie milusieńko drzymał. *Zab.* 1, 98, *Nar.* im Kühlen. Miey to zawsze na myśli (in Gedanken) i na ięzyku (und auf der Zunge), ieśli on to cierpiał, cóż ia? *Birk. Gl. K.* 35. Cezar odniosł zwycięftwo na trzydzieftu dwóch bitwach. *Zab.* 2, 191. Jedni na dygnitarftwach (in hohen Aemtern), a drudzy w obelgach. *Birk. Ex.* 27. Na oku kogo mieć. *Teatr* 4 *b*, 85, einen im Auge haben cf. oko). Służyć panom pilnie, nietylko na oczu, i krom oczu. *Gil. Pft.* 90. Wielkie szczęście na wszem od boga poznali. *Papr. Ryc.* Nie był on w podeyrzaniu, i o nim na wszyftkim dobrze trzymano. *Glicz. Wych. B* 5 *b.* ze wszyftkim, we wszyftkim, zupełnie). Jagnieszka, w ciele młodą, ale na duszy (am Geist) ftarą, na ciele niedorosłą, ale na sercu siwą, na twarzy piękną, ale w wierze pięknieyszą była. *Sk. Żyw.* 1, 47. Piękna na twarzy, ale na duszy pięknieysza. *ib.* 178. Zdarzenie to niemałą we mnie sprawiło na cerze i na zdrowiu odmianę. *Teatr* 9 *c*, 11. Jakoli się ma Laban na zdrowiu? 1 *Leop. Genes.* 29. Wielką na sercu zjęty był boleścią. *Sk. Żyw.* 1, 173. Kazimierz się panom Litewfkim na wszyftkim w sprawach woiennych i domowych, podobał. *Stryik.* 579, in allem. Za panowania na monarchii Polfkiey Hermana. *Stryik.* 171, t. i. w koronie, w Polszcze. Jechali nasi do Cesarza pod namioty na gleycie. *Bielfk.* 96, t. i za gleytem, na fundamencie gleytu otrzymanego, auf erhaltnes sichres Geleit. Na piśmie *v.* pismo. Sułtan nacznacza im powne dochody na miaftach, miafteczkach i wsiach. *Klok. Turk.* 61, *scil.* fundniąc, zapisuiąc, Einkünfte, auf Städte, Flecken und Dörfer fundirt. Na kazaniu, in der Predigt. Co na kazaniach bywa, tego dziś nazywaią nabożnisiem. *Boh. Kom.* 1, 57. Czy bywaią oni na komedyach? *R.* Jużci zapewne nie na kazaniach! *Teatr* 19 *c*, 112. Na mieście, = w mieście, *locutiones hae duae rem eandem sonant, sed priorem usurpat is, qui in domo aliqua ciuitatis eft, ut*: poszedł na miafto, na mieście gdzieś piie, byłem na mieście, co tam na mieście słychać? *Lat. foris bibit. Pofteriorem usurpat, qui extra ciuitatem eft, ut:* byłem w mieście, co w mieście słychać? *fui in ciuitate. Cn. Th.* 1216, cf. po mieście;. in der Stadt. *Similiter* na wsi, we wsi, po wsi; *ob.* wieś. *O niektórych kraiach mówiąc, używamy zarówno* na i w. *n.p.* na Węgrzech, = w Węgrzech; na Szląfku, = w Szląfku; *o innych kraiach lub krainach, samo* na *w używaniu*: na Wołyniu, na Podolu, na Podlasiu, na Rusi (*w Rusi. *Syr.* 999, n. p. Bywszy w Rusi, do domu musi. *Cn. Ad.* 54. *Similiter*: Ja te xięgi **na* **Mofkwie* za kapellana służąc przełożyłem. *Boter.* 3.). Na Wołoszczyznie. - Samo *w* w używaniu, w tych: w Polszcze, w Mazowszu, w Litwie, w Krakowfkim, w Niemczech, w Włoszech *etc.* *Na* zdaie się, że o takich kraiach naywięcéy się używa, co otwartością lub wyższością położenia celuią. *Ld.* - §. *Sequentia sonant Germanice* an, in, auf, na początku, am Anfange. *Cn. Ad.* 639. Na przodku *v. suo loco.* - Na końcu liftu. Na którym mieyscu ze dwu? *utrubi?* Na słońcu bielę, suszę. Na słońcu sala, altanka *ob.* nasłoneczny. Na łyczku co wisi, na nitce, es hängt an einem Härchen. Trzymać na wodzy. *Boter.* 3, 65. *ob.* wodza). Jednych na czciach, drugich na gardle karano. *Biel. Św.* 248 *b.* an der Ehre, am Leben ftrafen. Na tym zależy, zawisło, daran liegt es, darauf kommt es an. Czyś ty z Jnacha rodu i bogaty, Nic na tym, czyś ty z podłey żebrak chaty, Na ofiarę póyść Plutona trzeba. *Hor.* 1, 195, *nihil intereft).* Bądź się kto zacnym zrodził i bogatym, Bądź niewolnikiem, u śmierci nic na tym. *ib.* 196. Wiele na tym, czy sługa Dawus, czy pan gada, Czy dziad ftary, czy rzeźwy co młodzian powiada. *Kor. Hor.* 8, *intererit multum).* Nie na tym ci to szczęśliwość, nie na tym, Gdy kto na ziemi potężnym, bogatym. *Karp.* 4, 23. Mnie wiele na tym. *Cn. Ad.* 510. Na tym wszyftko. *ib.* 542, to grunt, to summa, wszyftko, alles kommt darauf an, hängt davon ab. Mało tobie na tym. *ib.* 475, tobie to wszyftko za iedno, dir liegt wenig daran. Mnie na tym nic, bądź winny, bądź niewinny, byleś ty iedno zginął. *Warg. Wal.* 261. Jeśli ieft co na tym Rzpltey, aby kto nie używał źle rzeczy swéy, iako daleko więcey ieft na tym, aby kto nie używał źle ludzi. *Mod. Baz.* 183. - §. Bydź na czym =, trudnić się czym, myśleć o czym, chodzić koło czego, sich womit beschäftigen, etwas vorhaben, damit umgehen. Bifkup Paweł, z więzienia wypuszczony, na tym wszyftek był, iakby nad królem zemścić się. *Krom.* 280. Władysław na początku panowania swego na tym był, iakby uspokoić domowe roztérki. *Bielfk.* 64. Nieprzyiaciel był na tym, aby naszych mógł gdzie z kąta użyć. *ib.* 106. Wacław na niczym nie był, iedno żeby Łokietka do gruntu wykorzenił. *Bielfk.* 172. Gdy się Rakufki Polakom nie podobał, na tym byli, iakoby Jadwidze inszego męża, a sobie króla naleźli. *Bielfk.* 229. Już wszyftkie miafta Prufkie na tym są, że się królowi chcą poddadź. *Bielfk.* 391. Prosił, aby się z swym ludem pierwey potykał, iako z zwyczaynieyszym, którzy zawżdy na tym są, i wiedzą obyczay Tatarfki. *ib.* 468. Prosił Witołd Jagieła o koronę Litewfką, a gdy król na tym z senatory zasiadł, . . . *Stryik.* 529, da er über diese Materie eine Rathsversammlung hielt. Którzy na téy sentencyi są, nigdy nie wiedzą, co po czym chodzi. *Glicz. Wych. J* 7 *b.* którzy się iéy trzymaią). Na robocie ieft lud *Cn. Th.* bey der Arbeit, przy robocie, nad robotą, robotą zaięty). Poznali go, że on to był, co na iałmużnie siadał u drzwi kościelnych. 1 *Leop. Act.* 3, 9, żebrąc iałmużnę). Na zdradzie komu być, knować nań zdradę: n. p. Jeżelim umowę złamała, albo na zdradzie komu była, słusznie tę zawziętość ponoszę. *Psalmod.* 40. Na czym, przy czym, w ciągu czego, bey etwas, über etwas. Na gwałcie abo na złym uczynku poimany. *Sax. Art.* 26. Ale czas darmo tracę na mym narzekaniu, Darmo gubię mo-

menta na płaczu, wzdychaniu. *Min. Ryt.* 1, 159. Niechay na słowach droga chwila nie upływa. *Dmoch. Jl.* 2, 196. Nie iednegom półzłotka przepił na gorzałce. *Teatr* 32 *b*, 80. Na rozſtaniu, = rozſtaiąc się. *Cn. Th.* bey der Scheidung. – Rzadka cnota, aby kto wiernym był na cudzym. *Sk. Kaz.* 470, treu bey Verwaltung fremden Gutes. Na małych rzeczach, iako i na wielu, złym bydź nie przyſtoi. *Sk. Zym.* 310. in großen und kleinen Sachen. Na tym ſtanęło, = przy tym, dabey. Na tym mówić przeſtał. *Stas. Num.* 2, 144, t. i. w tym, bey dieser Materie hörte er auf. Dość na tym, genug daran. Nie dość na tym, co mamy dziś, trzeba myśleć, co będzie iutro. *Kras. Pod.* 2, 236, (cf. przeſtać na czym). – 2. *locus ad quem, cum casu quarto, Accusatiuo, nominis*, auf, nach, in; *phys. et fig.*, na dwor wyyść, auf den Hof gehen *v.* dwor. Nigdy nie wychodzi na słońce, które nie sądzi godnym, żeby mogło iego twarz oświecać. *Pam.* 83, 647, er geht nie an die Sonne. Włoż go na ramię. Na wszyſtkie ſtrony obracać. Serce dobre rzecz wszelką na dobrą ſtronę bierze. *Mon.* 70, 701. Wszyſtko sobie tłumaczysz na dobre. *Teatr* 41 *c*, 330. Na szyię ſpaść, na szyię zepchnąć. Wszyſtkowładna siła, trząsnąwszy piorunem, na głowę go ſtrąciła z nadpowietrznego ſtropu. *Przyb. Milt.* 8. Konie wędzidła nie czuiąc, na łeb lecą. *Jabł. Tel.* 337. Komu ciasno, i na łeb ten ma proſtą drogę. *Bard. Tr.* 247. Uciekać z góry na górę, z iaſkini do iaſkini. *Zał. H. T.* 163. Już też Apollo swe wozy złocone. Na świat gotował, i zorze schodziły. *P. Kchan. Jer.* 255. Jaka swawola w dzieciach! przez płot na ogrod wlezie, ba i płot obali. *Petr. Ek.* 92. Na ſtronę co kładę. Na ſtronę co idzie. Biega z góry na dół. *P. Kchan. Orl.* 219, nach unten; *oppos.* na górę, nach oben, hinauf. Na miaſto częſto wychodziła. *Teatr* 15, 40. Na mnie kolcy, mich trift die Reihe, an mich ists. Gdyby tak na mnie, unikałbym prawowania się. *Teatr* 36 *b*, 71, sc. przypadało). Bieżysz na twą zgubę. *Teatr* 47 *d*, 84. du rennst in dein Verderben. Wezmiy mię w ogrodziec z sobą, Póydę rada na śmierć z tobą. *Pieśń. Kat.* 56. Hey Janie, Maciciu, hey na pomoc, gwałtu! *Teatr* 30, 24. Na, = ku: Już dobrze po północy na dzień się skłoniło. *Bard. Tr.* 203. Już dobrze na dzień, idźmy teraz. *Teatr* 27, 138. Na dzień naysmaczniey się sypia. *Teatr* 31 *b*, 116. z rana). Trzecia dopiero godzina na dzień. *Odym. Sw.* 2 *O o* 2 *b*. ranna). Zoſtał się tam na noc. *Sekl. Math.* 21. zanocował tam). J tak-li nasza Nice, na swe ſtare lata Za mąż idzie! i myśli ieszcze zażyć świata! *Sim. Siel.* 31, w tym wieku!) – Na *zamiaſt* do, *przy niektórych kraiach*: nach, poiechał na Wołyń, na Ruś, na Podlasie, na Podole, na Ukrainę na Węgry, na Szląſk; *mówi się też*: do Węgier poiechał, do Szląſka). Z Kuiaw ruszył Regiment na Ukrainę. *Teat* 24, 160. *Obsol.* Litwa z margrabſtwa idąc na dom (do domu), Mazowsze bardzo woiowała, *Bielſk.* 180. – Na, = w, do, in, auf, Wziął go do siebie na karetę, i bratem go nazwał. *Birk. Zyg* 15. We Panów wszyſtkich proszę na kompanią. *Teatr* 12, 166, do kompanii, do pokoiu bawialnego). Na dłuż, na wyż, na mięż, = wzdłuż, in die Länge. Pod Erymantem zabił srogiego Dzika. na wielkość rzadko widzianego. *Paſt. F.* 196, co do wielkości). Na kształt ten abo ów, = w kształt, auf diese Art. Na krzyż składam, ins Kreutz. Na ukos, überzwerch. Na lewą rękę, = w lewą. – Na, = przeciwko, gegen, auf. Slepo na miecze bieży. *Gor. Sen.* 562. Nie przeſtaiąc spotkania, na pałasze idą. *Dmoch. Jl.* 2, 108. Na broń póydę z gołemi rękami. *Bard. Tr.* 214. Gdy tedy każą, na działa, na ſtrzelbę, na włocznie i na sam ogień wszyſtek, powinien poyść rycerz. *Star. Ryc.* 38. Biegli do zakonu ś. Bernarda, ludzie bogaci na wielkie uboſtwo, rozkoszni na wielką nędzę, uczeni na wielką pokorę, zacni na wielką wzgardę. *Sk. Zyw.* 2, 126. Jozue doſtatecznie żydów w pokoiu nie zoſtawił, maiąc zawsze na się nieprzyiaciele. *Biał. Poſt.* 145, sie hatten sie immer auf dem Halse (cf. trzymać na się). Łożko brać na niedźwiedzia, na odyńca mary. *Zegl. Ad.* 117. t. i. idąc na niedźwiedzia, na łowy. Jeszcze po wielkim ſtrachu, który na się mieli, ksobie nie przyszli. *P. Kchan. Orl.* 399. Samsonie, masz na się Filiſtyny. *Radz. Jud.* 16, 14. Filiſtynowie nad tobą! *Bibl. Gd.*). Królowa Elżbieta, iż miała na ten czas co innego na się, bo Węgrzy posłali byli do Napulii po innego króla, wątpliwą odpowiedź dała. *Bielſk.* 217. Rychley się na trzeciego, niżli sami z sobą dwoch zgodzą. *Pot. Jow.* 1, 10. Rozum na rozum, i głowa na głowę. *Jabł. Ez.* 40. Na złe ieſt dobre. *Cn. Ad.* 334, każda choroba ma swoie lekarſtwo). Biſkup kazanie na cesarza uczynił; gdy z kazalnicy zszedł, rzekł mu cesarz: przeciw mnie kazanieś uczynił; On odpowie: owszem, po tobiem ie uczynił. *Sk. Zyw.* 2, 401. Nieprzyiaciel widząc złą sprawę naszych, wziął na nich serce. *Stryik.* 629. Pozywa go na szable i drzewa. *P. Kchan. Orl.* 247, auf Säbel und Lanze. *Similiter*: Zakazał trędowatemu Jezus, aby nań nikomu nie powiadał, iż go on zleczył. *Sk. Kaz.* 59. Od półgodziny wrzeszczę na ciebie, gadayże, *Teatr* 16, 33, krzyczę nad tobą). – Chory na co, an etwas krank. Wielu ludzi, którzy się na rozmaite niemocy źle mieli, Jezus uzdrowił. *Sekl. Marc.* 1. Owce wszyſtkie pozdychały na motylicę. *Teatr* 30 *c*, 69. Na to oko nie widzę; na to ucho nie słyszę. *Cn. Th.* auf dieses Auge sehe ich nicht, u. s. w. Wolę umrzeć, niżlibym miał na się wiedzieć ieden błąd. *Baz. Hſt.* 7. *ob.* wiedzieć do siebie, znać do siebie, przyznać się do). Wie to na was ociec wasz niebieſki, że wam tego wszyſtkiego potrzeba. 1 *Leop. Math.* 6, 32, co się tycze was). – Na, = *usum, consilium determinat*, = do, zu, auf, für. J na tóż to nieba z tak wielu nas przypadkow wyrwały, Żeby nas w te przepaści tak ſtraszne oddały? *Jabł. Tel.* 80. Kiedy proszę o pieniądze, zaraz się bada, na co? *Teatr* 34 *b*, 11, wozu? Otoż macie na wino. *Teatr* 34 *c*, 60, da habt ihr zu Wein. Ciężko pracowałem na kawałek chleba. *Teatr* 33, 6. J ſtary Kato Pił żwawie na to, By zagrzewał cnotę. *Hor.* 2, 142, *Nar.* Dwu wnuków posłała na naukę do Włoch, bo chciała ie mieć duchownemi. *Bielſk.* 142. Ociec posłał go do Aten na nauki. *Węg. Pow.* 118, um dort zu ſtudieren. Ci co na nauki abo peregrynacye do cudzych ziem ieżdżą. *Grod. Dis. C* 2 *b*. W zaran i w wieczor, na pacierze zwonią. *Hrbſt. Nau. h.* Tak na ludzi, iak na się, sprawił szat kosztownych. *Falib. Dis. D.* 1. Więcéy wydaiemy pieniędzy na bagatelki, niżli na rzeczy potrzebne. *Zab.* 16, 49. Ociec, iż ma na co inszego, a to na piwo abo ubiory, przeczby też nie miał mieć nauczycielowi? (*Datiuus commodi*: = na nauczyciela?) *Glicz Wych. M* 6 *b*. Ktoby zboże na drogość ſkupował, albo ktoby zbo-

że chował, aby ie drożéy przedał, ma być karan. *Szczerb. Sax.* 177. Czasem uczeni ludzie rozumu na złe używaią. *Mon.* 66, 513, mißbrauchen. Miecze i ogień na niego gotuie. *Boh. Kom.* 11, 512. Sprawił gody na wszystkie swe sąsiady, i na wszystkie przyiacioły. 1 *Leop. Tob.* 8, 22. Sprawił wielką cześć na pany swoie. *Zbyl. Dr. G* 2. Objady na ubóstwo sprawuią. *Krom.* 80. Koronacya cesarsowy na królestwo Węgierskie. *Gaz. Nar.* 2, 36, zur Ungrischen Königswürde. Orał rolą ręką swoią na ubogie, aby im potu swego udzielać mógł. *Skarg. Zyw.* 1, 33. Nigdy nic nie iadł, iedno chléb ięczmienny, na który sam młócił, i sam go na mąkę zmloł. *Sk. Zyw.* 2, 141. Król w Wilnie na pany Litewskie seym złożył. *Bielsk.* 471 *et* 95. Kocha, słyszę, na męża Walera. *Teatr* 42 *c*, 17, w nadziei, że za niego póydzie). Skarby przez Baszów zebrane, po śmierci na cesarza idą; nie czuią iednak, że na pana zbieraią. *Kłok. Turk.* 98. Chłop na pana robi. *Leszcz Gl.* 105. Poddani, iako pszczoły na pana robią. *Star. Ref.* 141, cf. *sic vos, non vobis*). Szczepanowski kupił wieś Piotrowin na biskupstwo Krakowskie. *Bielsk.* 61, für das Bisthum Cracau. NB. rzeczy zdolne wmieszczać się, kupuią się *do*, n. p. wołu, chleba, beczkę wina *do* klasztoru; rzeczy nie zmieszczaiące się, kupuią się *na*, n. p. rola, wieś; *dla* commune). - Iść na ryby, na łowy, na raki, na ptaki, na grzyby, *ob.* iść). Woźnica poszedł na sprawy swe. *Baz. Hst.* 86, za swoiemi sprawunkami, er gieng seinen Bestellungen nach. Na co to? cóż po tym? wozu? Na coż piszecie prawa, ieżeli ich nie słuchacie? *Kras. Dos.* 153. Na cóż nam wiele, gdy tak krótko żyiem? *Hor.* 1, 281. Ey Rymedonie, nie na toć ta dana J powierzona chorągiew' odemnie! *P. Kchan. Jer.* 557. Wielką zgraię ludzi około siebie chowa, nie wiedzieć na co. *Stryik.* 507. Męczenniki związane, na śmierć wiedzione. *Sk. Zyw.* 1, 216, man führte sie zum Tode. Proroki zabiiaią, samem się został, i ieszcze i mnie na śmierć szukaią. *Sk. Kaz.* 120, t. i. na stracenie, cf. na gardło, sie suchen mich, mich zu tödten. Farao dał szukać na stracenie Moyżesza. 1 *Leop. Exod.* 2. Gdy kto króléwskiego syna zabiie, poddani go zaraz na śmierć szukaią. *ib.* 301. Człowiek się rodzi na pracę, a ptak na latanie. *Leop. Job.* 5, 7, t. i. do pracy, zur Arbeit, zum Fliegen. Na same urodziłem się nieszczęścia. *Teatr* 33 *d*, 56. Na śmierć się rodzimy. *Pilch. Sen. list.* 291, żeby umrzeć). Na nic cię, tylko abyś iadł, pił, i marnotrawił. *Opal. Sat.* 6, do niczego zdatny), zu nichts tauglich. Na listy Polskie dobry pisarz. *Papr. Ryc.* 271. Ja na dobre me słaby i zchorzały, Na złe zdrowy i duży. *P Kchan. Orl.* 227. Coraz większe bezpieczeństwo na złość i zuchwalstwo roście. *Star. Ref.* 144. Drewno na koły, pale, tyki. *Cn. Th.* Na łaknienie konfekt, trunki, = od łaknienia. *ib.* Na oczy, na zęby dobry, = do oczu dobry. *Cn. Th.* Na wszystko można znaleść sposoby. *Teatr* 22, 64. Prożne są leki, niemasz zioł na starość. *Zab.* 12, 304, es giebt kein Kraut wider das Alter. Na pamiątkę; na próbę; na przedaż; na przykład; na psotę; na figiel; na złość; na żart; *v. s. l.* Nie umrę na złość złemu. *Ryb. Ps.* 233, na przekorę, zum Possen. Na to mówię, = to chcę rzec, dlatego to mówię, *eo dico. Cn. Th.* Na co inszegom to rzekł. *ib.* Nie kupuie gruntu, ale idzie na arędę. *N. Pam.* 22, 91, arędą, dzierżawą, *ob.* iść). - *Accommodandi*, na, = według, nach, im Verhältniß, für. Na móy mieszek, dość kosztowny. Nie wieleż to nań? *Orzech. Qu.* 184; *Ec.* нань. Na swoie kopyto przerobić. Na tę notę pieśń. To nie na mnie trzewik. Gaik ten, ieżeli nam przeszkadza widzieć, z drugiéy strony iest bardzo na rękę, bo nas nikt widzieć nie może. *Teatr* 10 *b*, 70. Dobrze tak na niego, gdyż tego sam sobie nawarzył. *Stryik.* 539, es geschieht ihm recht. Nasi naskwierali potrwożonym nieprzyiacielom, a właśnie iak *na toż* drobny deszczyk przetrzepuiąc, kurzawę pokropił. *Krom.* 451. Szata złota w lecie ciężka, w zimie zimna; sukienna tak na lato, iako i na zimę sposobnieysza iest. *Warg. Wal.* 10. Nie dosyć na oyca, bydź dobrym dla siebie samego, ieżeli się nie stara, aby i dzieci iego dobre były. *Zał. H. T.* 134. Czynisz, iako na wiernego należy. 1 *Leop.* 3 *Jan.* 1, 5, iak nań przystoi, iak powinien). - *Exitus:* zu, Na nic dobrego im nie wyszło. *Cn. Th.* zu nichts Gutem gediehen. Kto do niego się po radę udał, zawsze mu na dobre wyszło. *Teatr* 54 *b*, 46. Koral z wody wywleczony, twardnieie na kamień. *Otw. Ow.* 625. Syn iego w narodzie Marsów na bohatyra wyrosł. *Stas. Num.* 2, 247. Ta niemoc nie iest na śmierć. *Sekl. Jan.* 11. Zabić kogo na śmierć. *Teatr* 15, 35. Ta się choroba, choć szerzy, Jey zaraza iest na życie. *Karp.* 1, 45. Na swe złe to uczynił. *Cn. Ad.* 340. sam sobie szkodził). Pożądliwość załamuy w sobie, bo cię ta zawsze będzie wiodła na pychę, na gniew, na pomstę, na łakomstwo, na obżarstwo, i na insze przypadki. *Rey. Zw.* 36. Na móy mieszek, na móy grosz, na moię szkodę, *meo periculo. Mącz.* Prosił mię, abym mu konia w swéy stayni, na iego grosz, i na iego szkodę postawić dozwolił. *Szczerb. Sax.* 181. Na nieszczęście odszedł. Na szczęście odszedł. Na proch, na popioł spalić. Na gotowe pieniądze grać. *Teatr* 33 *d*, 32. Nie piy na skórę niedźwiedzia żywego. *Jabł. Ez.* 76. Na głupich orać nie trzeba, ani siać, sami się rodzą. *Teatr* 32 *b*, 31. Na traf. Na niepewną. - §. Na; *subsequenter, consequenter*, po, z przyczyny, za, nach, darauf, auf, bey. Włostowicz mówił Bolesławowi, aby na iego fortel ze wszystką Polską od woyny Ruskiey spał bezpiecznie. *Stryik.* 188. Na przyczynę czyię uczynić. *Cn. Th.* 447, za czyią instancyą). Nie bądźże tak srogi, uczyń to na łzy moie. *Pot. Arg.* 82. Czyież na tak wspaniały widok, nie rozrzewni się serce? *Gaz. Nar.* 1, 300. Widzę, iuż cały mięknę, Na te przymioty i wdzięki piękne. *Teat.* 56 *d*, 21. Na tę tak piękną powieść, różne we mnie myśli powstały. *Mon.* 74, 47. Naylepiéy głuchym być na takie baśnie. *Teatr* 45 *b*, 20. Upiiamy się na spadki i przypadki, iedném okiem patrząc na duchowny chléb, drugiém na świecki. *Lek. B* 4. Rozumiałby kto na pola, że to ogrody. *Mon.* 73, 772, sądziłby o nich). Spi na to dobrze. *Rys. Ad.* 65. Na wszystkie te pobudki lepiey, niżeli on Endymion spał. *Wal.* 112. Na iego imię drżą odległe kraie. *Auszp.* 38. - §. Na swoie oczy, na swoie uszy, = swoiemi własnemi oczami, uszami n. p. On to wszystko widział na swe oczy. *Pam.* 84, 304. Sama na własne uszy to słyszałam. *Teatr* 51 *b*, 44. - Przybliżył się do niego, i powiedział mu cóś na ucho. *Niem. Kr.* 2, 92, do ucha, szeptem. - Na oko, = oczywiście, wpadaiąc w oko *ob.* oko. Na oko co czynić, na pozór, powierzchnie, udaiąc, maszkary stroiąc, zum Schein. Na życie iego następowała, choć się za nim na

oko wstawiała. *Pam.* 85, 1, 792. - §. Na *augurationis*, auf, zu. Gdy się po mieszkaniach dymy włóczą, na deszcz. *Haur. Sk.* 103, znamionuie deszcz). Na deszcz wrona krzecze. Na złe psi wyią. Na deszcz kot się myie, auf Regen, wenns regnen soll. Ognie niecąc kometa, prognostyki swoie morzu daie na fale, królestwom na boie. *Ustrz. Klaud.* 19. - §. Na; *assecurandi, obligandi*, auf, bey. Na tę brodę przyrzekłeś mi siwą. *Teatr* 43 *c*, 137. Na moię poczciwość! *Teatr* 15, 41. Prawdziwie, na życie moie. *Teatr* 30 *c*, 69. Na honor, na życie klął się, że mię kocha. *Teatr* 43 *d*, 45. Na poczciwość, na honor, na wszystko, co nayświętszego iest, przyrzekam. *Teatr* 30, 102. Na miłość bozką proszę Wc Pana. *Teat.* 33 *b*, 79. Proszę, wzywam, na miłość oyczyzny, nie burzmy narodu. *Przestr.* 16. Zaklina go na przyiaźń, miłość, na boga, na cztery litery. *Mon.* 73, 141. Prosi na żywy bóg. *Boh. djab.* 3, 99, dla boga). Prosił na swą przyiaźń, na imię Augusta. *Hor. Sat.* 29. Fredor dawał na się listy i mocne zapisy, iż miał na potym zawsze bydź pod mocą królewską. *Stryik.* 472. Na swą duszę biorę, na swoie sumnienie. *ob.* dusza, sumnienie). Kto winien różne summy, a dałby co *na to*, to wolno obierać mu, *na którą* summę, to co dał, będzie chciał rachować; inaczey ten, który wziął, może powiedzieć, *na którą* to summę chce wytrącić; z prawa zaś przyydzie wytrącać, to co dano, z twardszey albo cięższey summy. *Szczerb. Sax.* 89. Czynią na miłosierdzie iego, iako na karb. *Glicz. Wych. E* 3 *b.* - §. Na *metiendi*, *s* z, blizko do, koło, około, niemal, gegen, ohngefehr, auf. Teokryt żył na lat 270 przed narodzeniem Pańskim. *Kras. List.* 97. Stoią iedna od drugiey, iakoby na łokieć. *Star. Dw.* 45. W woysku Tureckiém nie rachować na 100,000 woiennika. *Kłok. Turk.* 216. Wzrostu na sześć piędzi tylko. *P Kchan. Orl.* 79. Jest tam mieysce na stopień wyżey uczynione. *Star. Dw.* 60. Stoy tu; na krok mi się nie rusz. *Teatr* 55 *b*, 57. auch nicht um einen Schritt. Nie odstępuie icy i na krok. *Stas. Num.* 2, 141. Niechay się ieszcze, choćby sto lat smuci, Na ieden fenik szkody nie powróci. *Karp.* 1, 192. Już się też lew na tedy rozjadł bez pamięci. *Zab.* 13, 283, *Tręb.* t. i, na koniec przecię, wtedy). Na moment nie przestaie hałasować, kiedy iest u siebie. *Teatr* 24 *c*, 5. Raz na dzień ieść mi przynosił. *Kras. Doś.* 241, einmal des Tages. Kto się chce mieć dobrze na dzień (für einen Tag, einen Tag lang!) niech sobie gęś zarznie; kto na tydzień, niech wieprza zakole; kto na miesiąc, niech wołu zabiie; kto na cały rok, niech żonę poymie; a kto do śmierci, niech księdzem zostanie. *Rys. Ad.* 31. Piękneby to twoie małżeństwo było; chyba na godzinę. *Teatr* 30, 82. Na czas *ob.* czas. *Aliud est:* na ten czas n. p. To na ten czas opuściwszy, obaczmy drugą przyczynę. *Sekl.* 110, *s* w ten czas, teraz, für jetzt. - Na trzy zbyty, na oścież, na schwał, na wybor, na wylot, *s. i. l.* - §. *Accumulandi*, zu, auf. Bieda na biedę przyydzie, a wieść na wieść będzie. *Budn. Ezech.* 7, 26, eine über die andre. Szły dzień na dzień uniwersały... *Ust. Konst.* 2, 227. Nieszczęście na nieszczęście, rozpacz na rozpacz. *Teatr* 7, 112. - §. *Diuidendi*, zu, Na troie, na czworo. Na dwa, trzy, cztery głosy muteta. Na pięć części, *quinquepartito. Cn. Th.* Na trzy misy, abo na troie noszenie. Na przemiany, *Rs.* попереꙋѣнно. Na raty płacić, *s* ratami, zu Terminen, Terminweise. Dowiezione do miasta ze wsi trunki, nie na kieliszki, na kwarty abo garce, lecz hurtem przedawane bydź maią. *S. Grod.* 2, 101. nie kieliszkami, kwartami, garcami, lecz hurtem. *NB. obserues hic vim casus Instrumentalis Polonici).* Za Zamoyskiego do Jnflant po złotych 15 na koń dawano. *Star. Ryc.* 20, rachuiąc na konia). - *Ad cognoscendam plenius vim huius praepositionis, conferas adhuc:* na rozum; na oczy; na imię; na domysł, na pamięć; na czczo; na gardło; na udry; pochodzić na co, *et alia.*

NA..., *praepositio inseparabilis*, dodaie czasownikom (*Verbis*) a) znaczenia kierunkowego do mieysca, auf, n. p. nakładać na woz, naładować, aufladen, napisać na ścienie, namalować na murze. b) Znaczenia *accumulationis*, przygromadzenia, przysporzenia, viel auf einander..., nach einander.., auf.., naborgować, viel aufborgen, nakupować, recht viel aufkaufen, Nałapać. *Jn hac significatione desiderat verbum Genitiuum (pluralis) Substantiui:* nabudować śpitalów. c) *verbis reciprocis adiungit significationem satisfactae cupiditatis*, sytości, i aż do zbytku nawet, i zmordowania się, recht satt..., zur Gnüge..., nach Herzenslust..., bis zum Ermüden, n. p. naiadł się, nacałował się; cf. nie mógł się odcałować. d) *Saepenumero non seruit nisi ad exprimendam coniugationem completam, quam Dokonane vocamus:* n. p. iużem napisał. e) Na.., Nad.., ein wenig, etwas, Natrącić, *s* nadtrącić; nabiegać konia, *s* nadbiegać; cf. *Slo. et Sr.* 1. na-, *exprimens diminutionem adiectiui; e. gr.* načerni czerniawy, nabělbiaławy, nahorkgorzkawy, cf. *Lat.* sub-, *e. gr.* subfuscus). *vide obseruationem sub* Nad-, *praep. Jnseparab. Noueris in hac ab* N *incipiente serie, non pauca verba, a syllaba* Na - *incipientia, omissa esse, eo vel quod obliqua sint, nec in suo themate* NA *retineant, ut* nałaiać, nagotować, nakarbować, nakarmić i t. d., *nec enim* nałaiam, nagotowam i t. d. *dicimus; vel quod licet thema suum habeant, et composita videantur, tamen parum, aut nihil, a simplici differant, ut* nagabam, gabam, nauczam, uczę, nazywam, zowię; *quare talia bis poni minime oportebat. Cn. Th.* 440. W tym słowniku, choć umieszczono, na co się tylko przykłady znaydowały, lub do czego przynaymniey dyalekty pobratymcze upoważniaią, a zatym wiecey, niż w *Knapskim* słów z przyimkiem *na* - złożonych poprzyymowano; atoli i tu służy ta sama uwaga, którą pod przyimkiem *do*-, i w samym do dzieła wstępie, uczyniono, że niepodobna wszystkich wyliczyć.

NĄBA, - y, *ż.*, mała rzeka w księstwie Zmudzkim. *Dyk. G.* 2, 195. der Name eines Flüßchens in Samogitien.

*NABABAĆ komu *Act. Dok.*, nałaiać którey, że baba, babą ią często z urąganiem nazywaiąc, *Cn.-Th.* 453. ei: ne ausschelten, mit den Worten: altes Weib; (*etym.* baba) cf. nachłopać, napopać.

NABABRAĆ *cz. dk.*, nagryzmolić, nabazgrać.

NABAIAĆ *czyn. dok.*, baśni nagadać, (*etym.* bayka) *Ross.* навирать, viel her fabuliren, viel Mährchen nacheinander vorbringen. O Argonautach błędnych nabaiali siła Grekowie. *P. Kchan. Jer.* 16. Turcy wierzą plotkom, co im Mahomet w piśmie swym nabaiał. *Biel. Hst.* 462.

To coś ty iak baba nabaiał, mówić, ieſt nieprzyſtoyna. *Pim. Kam.* 300. - nabaiać się *zaimk.*, do nasycenia się pobaiać, ſich ſatt fabuliren. Nabaiawszy się o tych aparatach po doſtatku. *Pim Kam.* 110. NABAIANY, - a, - e, nawymyślany, nach einander ausgedacht, erdacht. Morze nabaiauemi osławione dziwami. *Fal. Fl.* 53.

NABARDZIEY, = Naybardziey, *Superlat.*, *ob.* Barzo.

NABARŁOŻYĆ *cz. dk.*, barłogiem napaſkudzić, mit Streue, Wirrſtroh, unſauber machen, verunreinigen. Umiatanie nabarłożonego domu, potrzebne ieſt. *Petr. Ek.* 131.

NABAWIAĆ, - ał, - a, *Act. ndk.*, NABAWIĆ *Dok.*, (*oppos.* pozbawiać, wybawiać) nabawiać kogo czego złego, dobrego, = przyprawiać kogo o co, abo do czego, wdawać kogo w co, iednać, zadawać co komu, ściągać nań, sprowadzać nań; einem etwas zuziehen, ihm etwas bewirken, verurſachen, etwas über einen bringen, ihm etwas verſchaffen; *Rg.* dobàviti, dobavgljati; (*Cro.* dobaviti = doſtać czego; dobavitisze = przyyść do czego). *Ross.* приключишь, приключашь; (*Ec.* набавляю *augeo*). Czuię tu zapach rozmarynu; to mnie zapewne kataru nabawi. *Teatr* 55 *b*, 39. Wielom toż samo powód dało do boiaźni, że drugich nabawili boiaźni. *Pilch. Sen. liſt.* 104. On mnie boiaźni, a iam iego gniewu nabawił. *Boh. Kom.* a, 91. Dzieci te nabawiły mnie niemało zgryzoty. *Teatr* 37, 56. Ten dawny oszuſt nie iednego biedy nabawił. *Boh. Kom.* 3, 363. Wieczny królu z wysokości, Tyś nas nabawił wolności. *Groch. W.* 78, obdarzył). Sama tylko cnota szlachectwa nabawiać człowieka może i uszczęśliwienia. *Zab.* 10, 241. Kto zdradą zginie, większey żałości nabawia. *Zab.* 11, 191. Ten przewóz nabawi kiedyś nie iednego biedy. *Teatr* 54 *d*, *D* 2. - §. Nabawiać kogo czym, napełnić, n. p. Nad ziemią ś powietrze sprawił, i ono ptaſtwem nabawił. *Kanc. Gd.* 11. Bezczynność przykrą nabawia tęſknotą. *Zab.* 11, 149. Ze bardzo głupi, przetom go mógł łatwo nabawić ſtrachem. *Teatr* 34, 87. Jazonowi to Medea sprawiła, Że go tą złotą wełną nabawiła. *Klon. Fl. B* 4 *b.* - Nabawić się czego, *zaimk.*, ściągać na siebie, ſich zuziehen. Niesławy się wkrótce nabawi. *Teatr* 18, 123. - 2) Nabawić się, bawić się do woli, ſich nach Herzens Luſt amuſiren, unterhalten. Bylibyście się Wc Państwo nabawili z sobą do woli. *Teatr* 29, 5. NABAWICIEL, - a, *m.*, przyprawiciel, który nas nabawia czego, der Zuzieher, Stifter, Urheber, der mir etwas zuzieht, verurſacht, ſtiftet. Bądź nam panie zbawicielem od grzechów, wybawicielem od nieprzyiaciół, i nabawicielem pokoiu. *Sk. Kaz.* 513, autor pokoiu; *Rg.* dobavitegl *curator*; *f.* dobaviteglisa.

NABAZGRAĆ *dok.*, *ob.* bazgrać, *Rs.* намарать, намарываю, накропать.

NABAŻYĆ się, - ył, - y *Recipr.*, *Bh.* nabažiti ſe *satiari*) napuszyć się, aufgeblaſen ſeyn, ſich aufblaſen. Niech się przeciw mnie sroży i nabaży. *Chrość. Job.* 98. Choć się tak Porta nabażyła ... *Jabł. Buk. II* 4. Wszyscy, którzy się mądrością nabażą, Badać się pewnie tego odważą. *Chrość. Job.* 146. Kleopatrę Antoni szatą ozdabiał Jzydy, czym się wyniosła niewiaſta nabaży, J boginią się zowie, *Chrość Fars.* 480. Ciebie z niéy, choć się nie wiem iak nabaży, Zadne przeciwne szczęście nie obrazi. *Chrość. Luc.* 41. Odebrawszy ten rozkaz, tym bardziéy się nabaży, *Chrość. Fars.* 106. Niechay poganin, iak chce się nabaży, Niech na trzy tuzy każe, wiem, nie wſkóra. *Jabł. Buk. D.* Gdy bić się nie chcąc, w swych się szańcach zmieści, Aby się przecię na nas mógł nabażyć, i orda współ z nim plac do bitwy miała, Dziś w zad cofniemy, na ſtrzelanie z działa. *Jabł. Buk. O* 3 *b.* (cf. zabaża się, = chce się).

NABĘBNIĆ, NABĘBNIĆ się, *Bs.* nabubati, nalupati *satis verberare*, *ob.* bębnić.

NABECHTAĆ, - ał, *Act. dk.*, nabechta, nabechce *Fut.*; nabechtać kogo, poduszczać, namawiać, nabiiać komu uszy. *Cn. Th.* *Nabektać kogo, = namawiać kogo. *Cn. Th.*, *Bh.* nabidnauti, nabadati, nawadéti někoho na něco; *Cro.* nabadati, nabuhnujem; *Rg.* nabùniti; *Vd.* navablųvati, nahuſkati; *Ross.* наустить, наущать, нашколить; *Ec.* наваждати, наваждаю, наустяю, навѣтую, наваждаю кого кому *lites fero*, *discordiae persuadeo*). anhetzen, anreitzen. Cesarz od żony nabechtany, niechętną twarz Pulcheryi pokazywał. *Sk. Dz.* 424. Wszyſtko co mówiła, mowiła z iego nabechtania. *Teatr* 24 *c*, 64, naſtroiona od niego. Nabechtanie, *Slo.* nabádánj; *Rs.* замыйл. Pospólſtwo nabechtane, iż Mirabeau zoſtał otrutym, żądało koniecznie, ażeby ciało iego otworzono. *Gaz. Nar.* 1, 131, maiąc głowę tym nabitą, cf. klin w głowie). Młodemu panu leda kto łatwie uszy nabechce. *Bielſk.* 69. Daie się nabechtać, = nie ma własnego zdania. *Ossol. Wyr.* NABECHTACZ, - a, *m.*, poduszczyciel, który drugiego nabechta, der Aufhetzer, *Rs.* зачинщикъ, замыя, *f.* nabechtaczka зачинщица.

NABĘCZEĆ *cz. dk.*, *Rs.* нажужать *ob.* bęczeć.

*NABEL, - bla, *m.*, z Niem. Nabel pępek). W hucie ſklanéy, nabel, kawałeczek ſkła, śrzedni punkt ciężaru naczynia, przez co można ten ciężar od piszczala oderwawszy, wziąć na haftayze *Torz.* 35; *ib.* 205.

NABEŁKOTAĆ *cz. dk.*, *Rs.* наболтать, набалтываю *ob.* bełkotać.

NABIADAĆ się *zaimk. dk.*, do woli się biadaniem nasycić, ſich ſatt jammern. Nabiadawszy się, rzekł, *multa praequeſtus*, *dixit.* *Zebr. Ow.* 86.

NABIAŁ, - u, *m.*, mleczno, Milchwerk, Milchſachen, Milch, Rahm, Buttermilch, Butter, auch Käſe. Hollenderſkie krowy osobliwie obfite są, co do nabiału. *Kluk. Zw.* 1, 203. Folwark, gdzie wiele wydaia się mléka, powinien mieć obszerne ſklepiki do chowania nabiału. *Switk. Bud.* 316. Od mięsa, iaiec, sera i od wszelakich nabiałów, z których się mięso rodzi, wſtrzymawał się na wszelki czas. *Birk. Dom.* 138. - - *ob.* Nabielne.

NABIĆ, - ił, F. nabiie, *Act. Dok.*, NABIIAĆ, *Act. Contin.*; *Bh.* nabiti; *Slo.* nabit, nabigem; *Sr.* 1. nabiyu; *Vd.* nabiti, nabijati, navdariti, gornabiti, gornabijati, gorperbiti; *Cro.* nabiati, nabijam; *Bs.* nabitti, nabiati; *Rs.* набить, набивать. Nabiiać komu, częſto a gęſto go bić, einen viel und oft ſchlagen, prügeln. Natłukaią, nabiiaią wołom, gdy źle robią. *Mącz.*, *multantur boues.* - b) nabiiać gwoździ, = gęſto powbiiać, gwoździami wybiiać, ponabiiać, mit Nägeln beſchlagen, benageln, viel Nägel neben einander und nach einander einſchlagen. Botów ich podeszwy ćwiekami nabiiane są. *Teatr* 26 *c*, 58. Zbroia złotem nabiiana. *P. Kchan. Orl.* 201. W drewnianą ſkrzynię, wewnątrz goździmi nabitą, był wsadzon. *Kosz. Lor.*

163. W beczkę go wsadzili, która była ze wszech ſtron oſtrych gwoździ nabita. *Warg. Wal.* 318. Szufle i cepy i brony nabite. *Morszt.* 76. Nabiiać trzcinę *ob.* trzcinować. – c) nabiiać, natykać, natłaczać, napychać, powypychać, voll pfropfen, voll ſtopfen. Pisarze dobrze wory nabiiaią Effendemu, i do niezmiernych go doſtatków przywodzą. *Kłok. Turk.* 71. Mieszek sobie nabiiać, łakomie zbierać, *compendiis suis ſtudere. Mącz.* Rynek był gminem nabity, i grodze rozmaitą chałaſtrą napełnione. *Pilch. Sen.* 191. Nabite ludem kościoły. *Mon.* 71, 131. Co rano przedpokoy iego był nabity ludźmi, którzy życzyli sobie widzieć go. *Teatr* 24, 94. Ludzi, iak nabił, po całym Palmirze, Pełne ich dachy, rynny i kominy. *Pot. Syl.* 473. geſtopft voll. Lekarſtwo nabiciu boków, i rozpieraniu z wiatrów zbytnich. *Syr.* 436, t. i. rozepchnieniu, nadymaniu). Nabity, = gęſty dicht. Ciało im więcey zamyka cząſtek w mnieyszym rozłożeniu, tym ieſt nabitsze. *Rog. Doś.* 1, 203. – §. *per excellentiam* nabić broń, = ładować, das Gewehr laden; *Sla.* puniti; *Ross.* зарядить, заряжать. Zaniesiesz te piſtolety do moiey ſtancyi, ale ich nie nabiiay, iak tylko prochem. *Teat.* 7 *b*, 22. Ta fuzya kulmi nabita. *Teatr* 1 *c*, 42. Na słowo komenderuiącego: do nabiiania! przeważa się broń w lewey ręce na prawą ſtronę etc. *Kaw. Nar.* 239. – d) nabiiać co do czego, = biiąc wciſkać, wtłaczać, wpuszczać, einſchlagen, hineinſchlagen, einlaſſen. Jakim sposobem nabiiać, czyli nazad wprawiać wybity członek. *Perz. Cyr.* 100, ein Glied einrenken, wieder einſetzen. Wybitą w ramieniu rękę, iak nazad nabiiać. *Perz. Cyr.* 1, 101. Słodu w miedziane garce czyſte i chędogie na wodkę nabić. *Haur. Ek.* 110. Do gorzałki do nabiiania pewną przydadź część surowicy żytney. *Haur. Sk.* 164, einſchlagen den Branntwein, einrühren. Nabić iaiec na iaiecznicę. *Tr.*, Eyer einſchlagen. – §. Nabiiać, = pozabiiać, nach einander tödten, todt machen, ſchlachten. Lew nabrał doſtatecznie szczeniętom swoim, i nabił lwicom swoim. 1 *Leop. Nah.* 2, 12. Zołnierz im doſtatnieyszy, tym czuynieyszy; gołota niewiele nabiie. *Bud. Ap.* 92. Z szańcu wiele mu ludzi nabito. *Tr.* Nabił wołów i bydła tłuſtego, i wezwał wszyſtkich do uczty. *W.* 3 *Reg.* 1, 19. Nabił Salomon ofiar spokoynych. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 8, 63. – f) *Figur.* nabiiać komu uszy, = do uprzykrzenia mu nagadać, nabechtać kogo, namawiać, naklektać, einem etwas zum Ekel wiederhohlen, viel und oft von etwas vorreden, die Ohren voll ſchreyen. J moia także matka Nayczęściey tą mi gadką nabiiała uszy. *Zab.* 11, 373, *Zabł.* Jże mi ten smaganiec ma uszy nabiiać, śmie sobie tak gadać! *Cn. Th.* 452. J mąż mi ten taki tak wolno mówić! *ib.* Swięty Damascen częſto to nabiia, iż obrazom cześć bozka nie należy. *Sk. Dz.* 741, powtarza, *inculcat* er wiederhohlt es beſtändig. – Nabiiać komu głowę, = napychać, napełniać czym mniey dobrym, klin mu wbiiać w głowę, einem etwas in den Kopf ſetzen, ihm den Kopf womit anfüllen, den Kopf warm machen; *Ross.* натвердить, натверживать. Próżnemi marami nabiiasz sobie głowę. *Teatr* 31, 36. Częſtokroć prożnościami nabiiaią głowy młodych panien ci, którzy się ſtaraią przypodobać onym. *Teatr* 9 *b*, 30. Panny młode, nie maiąc ieszcze doświadczenia żadnego, nabiiaią sobie głowę tym, co w romansach czytały. *Kras. Pod.* 2, 247. Głowę nabitą maią dymem romansowym. *Niemc. P. P.* 20. Głowę maiąc dzikiemi rzeczami nabitą, Wie dobrze co ananas, a nie wie, co żyto. *ib.* 21. Nabić głowę nauką iaką. *Niemc. Krol.* 3, 138. Jużeś sobie głowę nabił Lucyndą. *Teatr* 29 *c*, 3. Jużeś mi tym nierządem dosyć głowę nabił. *Falib. Dis. O.* Rozrywa światło żale, co mu sny nabiły. *Jabł. Tel.* 245, t. i. któremi mu sny natłoczyły głowę, Kummer, womit Träume ihm den Kopf angefüllt hatten. Wszycy liczą Amorka pomiędzy bogami, J iam nabity kiedyś był temi baśniami. *Zab.* 9, 96, t. i. głowę niemi zaprzątnioną miałem, hatte den Kopf voll von dieſen Fabeln. NABIIAĆ SIĘ *Recipr.*, – 1) do woli komu nabiiać, naprać się kogo, einen nach Herzens Luſt ausprügeln. Epireńscy żołnierze byli się iuż i spracowali, i do woli nabili, *Baz. Sk.* 173. Leda kto się go nabiia. *Cn. Ad.* 429, leda kto nad nim dekazuie; ma się iak groch przy drodze; Na ubogiego wszędzie kapie). – 2) Nabiiać się gdzie, = natrętnie się cisnąć, nadſtawiać się, ſich wozu drängen, ſich hinzu drängen. Do mnie same niegdyś nabiiały się dziewczęta. *Zabł. Bal.* 15. Darmo mię młoda lubi Zofia, Darmo się sama do mnie nabiia. *Zab.* 12, *Zabł.* Lekarz gruntowny w swey umieiętności, nigdzie się sam nie nabiia. *Perz. Lek.* 352. Wszyscy się mi nabiiaią, ten o urząd iaki, ten o pensye, tamten o regiment. *Boh. Kom.* 4, 34. Zdięci chciwością zyſku, sami się iemu z swoim towarem nabiiali. *Mon.* 68, 649. NABICIE, – ia, *n.*, *Subſt. Verb.*, – b) = naboy *qu. v.*

NABIEC, NABIEDZ, *ob.* Nabiegać.

NABIEDZIĆ się *Recipr. Dok.*, dosyć biedy nacierpieć się, genug leiden, ausſtehen. Do niebios teraz bozką cześć w kościołach bierze; Ale się wprzód z fortuną swą nabiedził szczerze. *Bard. Tr.* 556. Wprzód się nabiedziły z tą częścią onego męża, niż śmierć wprowadziły. *Bard. Luk.* 50.

NABIEG, – u, *m.*, NABIEGANIE, napad, napaść, *Rs.* набѣгъ, der Anlauf, Anfall, Einfall, Ueberfall, die Streiferey. Częſte nabiegi Polaków, woyſko Henryka nadraziły. *Krom.* 135. W Galilei dla nabiegów Arabſkich nie orzą. *Warg. Radz.* 53. *Gwag.* 695. Podatki przeciw Tatarſkim nabiegom. *Bielſk.* 486. Dwie przekopy wiódł, aby od nabiegu prędkiego nieprzyiacielſkiego bezpiecznie chodzić mogli. *Warg. Cez.* 175. Nabiegiem nieprzyiacielſkim nic się nie trwożyli. *Warg. Cez.* 47. Tatarowie częſtym nabieganiem Podolſką i Ruſką ziemię puſtoszyli. *Papr. Ryc.* 620. – §. Nabieg, przybieżenie, przyſkoczenie, das Herzueilen, Herbeylaufen. Za nabiegiem domowych, co zaczął, nie mógł dla zabronienia kończyć. *Warg. Wal.* 136. NABIEGAĆ, – ał, – a, *Jntr. ndk.*, Nabiedz *Dk.*, nabiegnąć *idntl.*, *Bh. et Slo.* nabehnauti; *Sr.* 1. naběhnu, nabjžu, nabjžim, nabjham; *Vd.* nabukniti, nariniti, natiekuvati; *Rs.* набѣгать, набѣжать; napadać na kogo, biegać nań, auf einen los laufen, über ihn herfallen. Na śmierć ciała swe wydawali, na działa nabiegali, przez woyſka się przebiiali, w ogniu wſkakowali. *Rey. Zw.* 167 *b.* Czekał czasu, żeby go we śpiączki nabieżał. *Papr. Kol.* N 2 *b.* Naywdzięcznieysze dobrodzieyſtwa, które są gotowe, które same nas nabiegaią. *Gor. Sen.* 50. – §. nabiedz, = biegiem doścignąć, einhohlen, erhaſchen im Laufen. Gnuśny pies nie nabiega nic. *Oſtr. Myśl.* – b) Nabiegł konia *Actiue*, = nadbiegł konio-

wi. *Cn. Th.*, zmordował konia. *Włod.*, er hat das Pferd müde gerennt, müde gejagt, müde geritten. - c) *Neut.* Nabiegać, s nabrzmiewać, wzbierać się, ociekać, anlaufen, anschwellen, schwellen; *Bh.* nabjhati. Dobywszy kańczuka, tak mię wyciął po ręku, że mi zaraz nabiegły. *Teatr* 24, 132. Zwaliła mię kością w łeb, aż mi guz nabiegł. *Teatr* 22 *b*, 55. Nabiegnienie żył, iest to pokurczenie się ich, a ztąd guzowate ponabieganie, sino lub czarniawo wyglądaiące. *Perz. Cyr.* 2, 285. - **§. Pierzem nabieżała, *sumsit pennas*. *Zebr. Ow.* 80, przeobrażaiąc się w ptaka, nagle pierzem obrosła). NABIEGAĆ się *Recipr.*, *Bh.* naběhati se; *Rs.* набѣгаться, набѣгиваться. - a) *sensu molesto* biegać długo, zmordować się biegaiąc. *Cn. Th.*, sich müde laufen. - b) *sensu iucundo*, nabiegałem się, ucieszyłem się biegaiąc, biegałem do woli. *Cn. Th.*, sich recht satt laufen, nach Herzens Lust laufen. - *c) Sam się nabiegł na szpadę. *Tr.*, naraził się na nię, er ist selbst in den Degen gelaufen. NABIEGŁY, - a, - e, nabrzmiały, ociekły, wezbrany, *Bh.* naběhlý), angelaufen, geschwollen. O dymienicach, i nabiegłych gruczołach, *Perz. Cyr.* 2, 63.

NABIELIĆ *cz. dk.*, nabielać *ndk.*, po wierzchu pobielić, dosyć wybielić, von oben weiß machen, weiß genug machen; *Vd.* nabieliti; *Rg.* nabjěliti, *Rs.* набѣлить, набѣливать. Nabielić czego, dosyć czego wybielić, eine hinlängliche Zahl weißen, weiß machen. Dworka powinna serwet dostatek nadziałać, nici naprzyczyniać, sznurków nabielić. *Haur. Sk.* 86. NABIELNE. - ego, *n.*, *Subst.*, dochod z nabiału, Einkünfte von Milch, Butter etc. Matkać z nabielnego wlecze też co może, Jedno nic nie powiaday przed oycem nieboże. *Rey Wiz.* 90. NABIELUCHNY, - a, - e, bieluteńki, sehr weiß. Karczek nabieluchny. *Tr.*

NABIERAĆ *ob.* Nabrać. NABIIAĆ *ob.* Nabić. NABIIACZ, - a, *m.*, nabiiaiący, który nabiia, natłacza, der Einschläger, Beschläger; *Vd.* nabijavez; *Cro.* nabijach *doliarius*.

NABIKOWAĆ się *Recipr. dok.*, w prożnowaniu, w włóczędze, dość czasu, podług upodobania przepędzić; *ob.* Bikować się, zur Gnüge ausfaullenzen. - §. natkać się, sich voll pfropfen. Chłop kiedy się u pańskiego stołu raz potraw z korzeniem nabikował, usnął. *Bies. B* 3.

NABIODRKI, - iodrek, *abo* - iodrków, *plur.*, części zbroi, lub też szorów końskich, nabiodrzne, die Hüftstücke an der Rüstung, am Geschirre, *equi ornamentum laterale*. *Cn. Th.*, ozdoby boczne na koniu. *Włod.* Seitenzierathen an dem Pferdegeschirre. *Graec.* παραμηρίδια; *Cro.* parhám; (*Rs.* набедренникъ, czworograniasta materya, noszona przez biskupów i opatów, pod czas nabożeństwa, na boku.

NABIOR, - u, *m.*, nabieranie, nabranie, nabrzmiałość, wzbior, wezbranie, das Anschwellen, Anlaufen des Wassers. Z deszczu pełne wód nabiory. *Przyb. Luz.* 150. Tybr niezmiernym wod nabiorem zerwał mosty. *Nar. Tac.* 3, 98.

NABITY *Part. Verbi* Nabić. NABLADNĄĆ *ob.* Nadbladnąć.

NABŁĄKAĆ się, *Recipr. dok.*, nawłóczyć się błędnie, *Rs.* наскитаться, наплутаться; genug und sattsam herumirren. Długo nabłąkawszy się, z znużenia w tak dzikim mieyscu osiedli. *Oss. Sen.* 8. *longo errore iactati*.

NABŁAZGONIĆ *cz. dk.*, nabzdurzyć, napaplać głupie, sattsam hinplappern. Nabłazgoniwszy o gazetach, wpada w anatomią naytaiemnieyszych gabinetowych rad. *Mon.* 71, 211. NABŁAZNOWAĆ się *Recipr. dk.*, błazeńsko nażartować się do woli, *Rs.* надурачиться, надурить, sich nach Belieben auf eine närrische Art lustig machen. O Afrodyty synie nućmy sobie, Z tego kędziorki Wybieray wzorki, Nabłaznuy się śmiele. *Kchow.* 152.

NABŁOCIĆ *cz. dk.*, błotem napaskudzić, mit Straßenkoth beschmieren, *Rs.* нагрязнить. NABŁOTNY, - a, - e, leżący na błotach, an Sümpfen liegend, *Ross.* наболотный; *ob.* nadbłotny.

NABOCZYĆ się *Recipr. dk.*, podeymować boki, napuszyć się, sich in die Seite stämmen, dick thun, sich aufblasen. Któż się odważy strofować go w oczy? Zwłaszcza, gdy się tu nadmie i naboczy. *Chrość. Job.* 78.

NABOLEĆ się *Recipr. dk.*, nacierpieć, genug Schmerzen leiden. Cóż z takim człekiem czynić, trzeba mu pozwolić, Aby się w nędznym stanie mógł chętnie *nabolić. *Hor. Sat.* 6, do woli swoiey się nacierpieć, nabiedzić.

*NABOŚĆ, nabodł, nabodzie *cz. dk.*, *nabadać *kont.*, nakłóć, aufspießen, *Bh.* nabusti, nabodnauti, nabodnu; *Vd.* nabosti, nabodem, nasulizati; *Rg.* nabósti, nabaadam; *Cro.* naboszti, nabádam; *Bs.* nazabadati). Wół go nabódł na rogi.

NABOY, - oiu, *m.*, *Etym.* bić; *Bh.* nabitek; *Rs.* зарядъ; die Ladung, der Schuß für ein Gewehr. *Rs.* набивка nabiianie; набойка płótno drukowane; набой deska na kraiu małych statków nabita, dla podwyższenia brzegu). Naboy, ilość prochu potrzebna do wypędzenia pocisku, nasypana w komorze działa. *Jak. Art.* 3, 303. Niełatwo naznaczyć należyty naboy do każdey kuli i armaty. *Jak. Art.* 1, 348. Gdy naboy z pistoletu wykręcono, odkryto w nim dwie kule, kilka ziarn szrotu, i kilka gwoździ żelaznych. *Gaz. Nar.* 2, 159.

NABOŻEŃSTWO, - a, *n.*, (*Etym.* bóg); *Bh.* nábożenstwí religiia; *Slo.* nábożenstwo; *Sr.* 1. poboźnosć; *Vd.* poboshnost, boguslushnost cf. służba); *Crn.* andoht; *Rg.* posvetelisćte; *Rs.* набожничество, набожность, благовѣйнство, благочестїе, pobożność, miłość boga, die Gottesfurcht, die Andacht. Niebezpieczeństwa nauczą nabożeństwa. *Cn. Ad.* 356, *Zegl. Ad.* 113. cf. do boga, gdy trwoga; komu modlitwa nie smakuie, ten niech po morzu żegluie). Oziębłość nasza i nienabożeństwo. *Opal. Sat.* 68. Ten co opatruie wielbląda, który z Alkoranem do Méki chodził, zbiera pianę, co od gęby mu ciecze, i smaruie sobie brodę nią z wielkiém nabożeństwem. *Kłok. Turk.* 202. Nabożeństwem narabiać, nabożnisiem być, *Ecc.* прибожествовати; *Rs.* ханжить, ханжу, набожничать. - *burl.* Ziele to, kto z winem piie, zapala ku nabożeństwu do młodey pani. *Sien.* 288, chuć, żądza, ogień). - 2) służba boża w kościele, der Gottesdienst, die Kirchenandacht. Dzwonią na nabożeństwo. *Tr.* Zchodzą się na nabożeństwo i kazanie. *Kłok. Turk.* 146. W pogaństwie, iacy kędy bogowie takie nabożeństwo. *Warg. Wal.* 5. Kościoły i nabożeństwo nasze w mocy Tureckiéy było. *Baz. Sk.* 66. Nabożeństwa odprawianie, *Ec.* священнослуженїе. Odprawuiący nabożeństwo *Ec.* священнодѣйствователь. Nabożeństwo odprawiać *Ecc.* священнодѣйствовати. - 3. *obsol.* wyznanie, wiara, religiia, obrząd, die Religion, der Glaube zu dem man sich

bekennt. Coś zacz, a iakiegoś nabożeńſtwa? powiedział, że chrześcianin. *Sk. Zyw.* 1, 312. Każdego, który się do przysięgi bierze, pyta pisarz, któregoby był nabożeńſtwa. *Modrz. Baz.* 343. *Sak. Persp.* 10., *ib. pr. B* 2. Przed oblicznością twoią, każdego nabożeńſtwa ludzi, widzę. *Zygr. Pap.* 145. NABOŻNICA, - y, *ż.*, NABOŻNICZKA, - i, *ż.*, nabożna kobieta, dewotka, **eine fromme andächtige Frau.** Ta była wielka nabożnica zakonu naszego. *Wys. Jgn.* 143. Cóż to złego, że cię niezbożni nazwą nabożniczką, zakonnicą, świętą? *Mon.* 73, 612. NABOŻNIK, - a, *m.*, NABOŻNIŚ, - ia, *m.*, NABOŻNICZEK, - czka, *m.*, *dem.*, *Bh.* **nabožnjk, pobožnuſtkař**; *Rs.* ханжà; **ein Andächtler.** Boisz się, aby cię nabożnikiem, mnichem nie nazywali. *W. Poſt. Mn.* 194. Nabożnik Paweł, trzech mszy słuchał, Zmowił cztery rożańce, na gromnice dmuchał, Wpisał się w wszyſtkie bractwa, dwie godziny klęczał, Krzywił się, szeptał, mrugał i wzdychał i ięczał; A pieniądze dał na lichwę... *Kras. Sat.* 21. Cnota twa nabożnisiom ofiary nie pali, Od potwarzy dewotek nikt cię nie ocali. *Węg. liſt.* 15. Nie zchodzi w Turczech na zmyślonych nabożnikach, co się schodząc pod maszkarą nabożeńſtwa i kazania, niemałe zamieszania w państwie czynić zwykli. *Klok. Turk.* 146. Nabożnisiem być, *Rs.* набожничать, богомолствовать. - §. Brańcy z Rusi, pospolicie niewielcy nabożniczkowie, snadno lada pogróżką dadzą się Turkom uſtraszyć. *Klok. Turk.* 102, nietrwali w wierze). NABOŻNICTWO, - a, *n.*, udawana lub przesadzona nabożność, **Andächteley**; *Boh.* **pobožnuſtky**, *Rs.* ханжество. NABOŻNIEĆ, - iał, - ieie *Neutr. ndk.*, znabożnieć *Dok.*, nabożnym się ſtawać, **andächtig und fromm werden.** *Tr.* NABOŻNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Boh.* **Nábožnoſt**; *Slo.* **pobožnoſt, pobožeuſtwo** (cf. pobożność); *Vd.* poboshnoſt, andoht; *Sla.* poboxnoſt; *Ross.* нáбожность, набожничество, wzniesienie serca i myśli do boga, **die Andächtigkeit, die Andacht.** NABOŻNY, - a, - e, NABOŻNIE, NABOŻNO *adv.*, NABOŻNIUCHNO *intens.*, *Bh.* **nabožny, nabožné**; *Vd.* poboshen (cf. pobożny), andohtliu; *Crn.* andohtlive; *Sla.* poboxan; *Rs.* нáбожный, благоговѣйный, богомóльный; *Ec.* честйвый *ob.* cześć), **andächtig.** Ludzie cnotliwi, ubogą ofiarą błagaiąc bogi, bywali miani za *nabożne* i *cześciwe*; a ludzie grzeszni, chociaż hoynie krwią bydląt oblewali ołtarze, przecię przezwiſka niezbożnych i niecześciwych uchadzać nie mogli. *Gor. Sen.* 22. Wszyscy ieſteście nabożnymi, Panu Bogu się modlicie, iemu chwałę wzdawacie. *Baz. Sk.* 652. Nabożno schylił głowę. *Ezop.* 121. Z młodości był ku panu bogu nabożny. *Sk. Zyw.* 2, 98. Nabożny ieſtem ku któremu świętemu, mam nabożeńſtwo do obrazu tego, ku relikwiiom etc. **andächtig zu einem Heiligen, seine Andacht zu einem Heiligen verrichtend.** - §. Miſtrz Krzyżacki Władysławowi pochlebnie i nabożniuchno odpowiada, że cokolwiek czynił, tedy z dobrym Władysławowym wszyſtko czynił. *Krom.* 316. układnie, **in einem schmeichelhaften und gar sehr frommen Tone.**

NABRAĆ, - ał, *f.* nabierze *cz. dk.*, Nabierać *ndk.*, *Boh.* **nabjrati, nabrati**; *Sr.* 1. **naberu**; *Rg.* nabratti; *Cro.* nabiram; *Ross.* набрàть, набирàть; brać co na się, przywlekać na się, przyymować, **annehmen, auf sich nehmen.** W tym momencie oczy żywszemi się ſtały, płeć barwy nabrała. *Teatr* 26 *d*, 59. Niechay cierpliwie w szczupłym niedoſtatku Nabiera młodzik i serca i ſtatku. *Hor.* 2, 13. Każde wino dłużéy zoſtawione na cieple, smaku kwaśnego nabiera. *Kruml. Chy.* 574. - Nabrać wody, = naczerpać, **Wasser nehmen, schöpfen.** Przyſtąpiła do ſtudni, i nabrała wody. 1 *Leop. Genes.* 24. Nabierzcie cztery wiadra pełne wody. *ib.* 3 *Reg.* 18, 34. Nabierz wody z rzéki, a wléy na suchą ziemię. *ib. Ex.* 4. Przyſtępuie do źrzódła, nabiera w rękę wody; w tym słyszy głos: ktoż ci pozwolił nabrać wody, w tym źrzódle? *Stas. Num.* 2, 189. - Nabieram w się czego, *imbuor. Cn. Th.*, **einschlucken, einsaugen, in sich ziehen.** Bocian koło półmiſka próżno dziobaiąc nosem, nic nie mógł weń nabierać. *Ezop.* 13, wetkać, brać). - Nabierać, doſtatkiem czego nabrać, nazbierać, **genüglich nehmen, sammeln, zusammen bringen.** Lew nabrał doſtatecznie szczenięţom swoim, i nabił lwicom swoim. 1 *Leop. Nah.* 2, 12, nałapał). Nabrawszy pożywienia na bydło, poiechał. *ib. Gen.* 45. Nabierz sobie mych kwiatków, a w moiéy wonności Użyy sobie rozkoszy, i każdéy wolności. *Papr. Kol. C b.* Poddani, gdy drwa wożą, iednako nabierać maią, bo czy dobry, czy zły gospodarz, więcey brać nie powinien. *Haur Ek.* 14, naładować, nakładać na wóz, **aufladen, aufpacken.** - Nabrać sił, **Kräfte sammeln.** Trzeba mi spocząć trochę i nabrać sił. *Teatr* 33 *c*, 24. Nabieraią mléka krowy. *Cn. Th.*, doynieyszemi się ſtaią, **die Kühe bekommen mehr Milch.** Doymy nabrane te wymiona. *Klon. Jud.* 14, t. i. pełne, napęczniałe, **die strotzenden Euter.** Sadła nabrał. *Tr.*, roztył się, *Rs.* плотнѣть, **er hat Speck auf die Ribben bekommen.** - Rzéka nabiera, = przybiera, wzbiera, nabrzmiewa, *Vd.* sajesiti, sajieshiti, **der Fluß schwillt an, wächst.** Rzéki nabieraią, im się daléy oddalaią. *Birk. Chmiel. D.* Rzéki nabrane od śniegów. *Lib. Hor.* 99. Wrzody i pryszcze nabrane. 1 *Leop. Ex.* 9, ociekłe, nabrzmiałe). NABRAĆ się *recipr.*, do woli się opatrzyć w co, **sich genugsam beladen, nach eignem Belieben, zur Genüge, nehmen, sich voll packen.** Już byli Tatarowie uszli, nabrawszy się, iak zawżdy czynią. *Bielſk.* 441. Bolesław zebrawszy woyſko do Morawy, tam nabrawszy się, wrócił się do domu. *Biel. Sw.* 196, obładowawszy się plonem). Nikt się nabrać nie może, nikt nie mówi, mam dosyć. *Gor. Sen.* 562. - §. b) Nabierz się cierpliwości. *Teatr* 19, 30, opatrz się w cierpliwość, **fasse Geduld.** Dziecię się ſtrachu nabrało. *Gęb. hym.* 300, nalękało się). - §. c) *Impersoн.* Nabrało się czego, = licznie się ſkupiło (cf. przebrało się), **es hat sich gehäuft, ist in Menge zum Vorschein gekommen.** Wiele z Afryki heretyków do Rzymu się nabrało. *Sk. Dz.* 420. Już troiaka bibliia była, różności się w nię i ſkazy bardzo wiele nabrało. *Sk. Dz.* 117. NABRANIE, NABIERANIE, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, **das Annehmen, Aufnehmen, Auffassen, Aufschöpfen** *Rs.* набирка (2. koszyk do zbierania iagod. наборка ſkładanie druku, наборная доска zecerſka deſka, наборщикъ zecer, ſkładacz, наборъ werbunek 2) ſkładanie druku, наборный wykładany, ſkładany.

NABRAM *herb*, Waldorf; trzy pola czarne; od prawéy ręki pierwsze także czarne, drugie białe, w odległości równéy od siebie, proſto do góry idące. *Kurop.* 3, 34, **ein Wappen.**

NABREDZIĆ *cz. dk.*, dosyć pobredzić, **sattsam hinschwatzen,**

ßen, Rs. навирать, наколобродить, наколобрежи-ваю, нагрезить, нагрежу.

NABRNĄĆ, - ął, *f.* nabrnie *intr. idntl.*, brnąc nachodzić, loswaten, auf etwas zuwaten. - *fig.* Sultan Nuradyn szerokim nabrnął zagonem na wodsa chcącego pomsty. *Susz. Pieś.* 3, *G* 3, naszedł.

NABRODZIĆ się, *f.* nabrodzi się *recipr. dk.*, do woli pobrodzić, sich satt waten, zur Genüge herum waten. Aż w ten czas swego dochodzi, Gdy się w krwi własnéy nabrodzi. *Dar. Lot.* 4, *Rs.* набродиться, набраживаюсь.

NABROIĆ, *f.* nabroi *cz. dk.*, wiele złego porobić, viel Unheil stiften; *Rs.* накутить, напакостить. Nabroiwszy, wstyd ich był kaiać się. *Warg. Cez.* 178. Czy to ta była wolność, którą tak wiele u nas nabroiła? *Groch. W.* 601. Nie proszę więcéy, iuż broy, iakoś nabroiła. *Bard. Tr.* 119. Trzymali się tych błędów, których on był nabroił. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 17, 19. Niewierny nauczyciel wieleby złego uczniowi nawarzył i szkody nabroił. *Glicz. Wych. L* 4 *b.*

NABRONIĆ się *recipr. dk.*, (*Bh.* nabraniti se, *diu defendere*), bronowaniem napracować się. *Wol.*, sich müde eggen.

NABROZDZIĆ *cz. dk.*, brozdami napełnić, auffurchen, befurchen, mit Furchen beziehen, *Rs.* набороздить, наборозжу.

NABRUDZIĆ *cz. dk.*, brudem napaskudzić, beschmutzen, *Rs.* насквернить, нагадить.

NABRUKOWAĆ *cz. dk.*, brukiem nałożyć, mit Steinpflaster belegen, steinbrücken, *Rs.* намостить, намащивать.

NABRYZGAĆ *cz. dk.*, bryzgaiąc nabłocić, mit Koth anspritzen, *Rs.* нагрязнить, набрызгать, набрызгивать, напачкать.

NABRZECHAĆ, *f.* nabrzecha *cz. dk.*, naszczekać, viel verbellen; *Rs.* наброзжать namruczeć). Nic nie pomogło psu, to co nabrzechał, Pan z kiiem na nim, aż z domu wyiechał. *Jabł. Ez.* 117.

NABRZĘKŁY, - a, - e, nabrzmiały, ociekły, aufgeschwollen, aufgelaufen. Co z nabrzękłemi zawałkami w czeluściach będącemi robić. *Perz. Cyr.* 2, 200, *tonsillae*). Cała nabrzękła. *Teatr* 18 *b*, 65. Żelazem po świeżo nabrzękłych ranach ryie i porze, nowe w ranach zadaiąc rany. *Pilch. Sen. list.* 2, 285. NABRZĘKNIENIE, - ia, *n.*, NABRZĘKŁOŚĆ, NABRZMIAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, ociekłość, napuchnienie (*ob.* otok), die Geschwulst; *Slo.* otékanj; *Sr.* 1. hopuklina, nabubneno; *Vd.* obraknenje, otiek, ottok, otuk, otezhnost, otezhenje, otezhlivost, obrakust, parnost, sparjenje, gerzha; *Crn.* ottok, otok; *Cro.* otok, otok; *Sla.* ottok; *Rg.* nátėk, gukka, várka; *Ec.* пруженïе (*Rs.* засадъ nabrzmiałość wewnętrzna u zwierząt). Nabrzmiałość, iest to napuchnienie czyli nabrzęknienie iakowego członka lub części ciała nad przyrodzoną iego postawę. *Perz. Cyr.* 2, 52, *oedema. ib.* 1, 172, *tumor ib* 1, 113, iest to przeciwprzyrodzone odęcie się części, lub też całego członka, pod powierzchownością ciała osiadaiące. *Perz. Cyr.* 1, 113. NABRZMIAŁY, - a, - e, nabrzękły, nadęty, ociekły, nabrany, angelaufen, aufgeschwollen, angeschwollen; *Sr.* 1. nabubnené, zapuchwé; *Vd.* otekel, otekou, oteken, otezhliu, sabrakel, obrakel; *Sla.* otecsen). Właśnie w piérwospy, z nabrzmiałemi oczy Sen, z Letu rzéki, mnie całego zmoczy. *Zab.* 14, 159. Jak strumyk z deszczowych wód tylko nabrzmiały, Schnie bez źrzódła, i moie chęci tak zniszczały. *Zab.* 11, 262 *Zabł.* Z wiosiennych rostopów staw nabrzmiały trzymaną wodę swą wywiera z upustów poruszonych. *Tward. Wład.* 77. Nabrzmiałym czynić *Rs.* пружить, cf. prężyć). - *transl. et fig.* nadęty, n. p. Tak nabrzmiałe mowy żadnego wyraźnego śladu nie zostawuią. *Zab.* 8, 133. NABRZMIEĆ, - iał, *f.* nabrzmieie *neutr. dk.*, Nabrzmiewać, - ał, - a, *kontyn. et frequ.*, nadymać się, nabiegać, ociekać, nabierać, anlaufen, anschwellen; *Bh.* botnati (cf. buta); *Sr.* 1. nabubnam so, nabubnam, zapuchnu; *Sr.* 2. hopuknusch; *Crn.* ottezhi, ottękam; *Vd.* otezhi, obtezhi, gortezhi, otikuvati, otiekati, obrakniti, satezhi, sabuhniti; *Cro.* otechi, otechem; *Bs.* obetiti, otecchi, napetise (cf. napiąć); *Rg.* nabreghjatise; *Rs.* напрячься, растечь. Z powodzi Prut nabrzmieie. *Tward. Wł.* 59. Rzéka nabrzmiawszy deszczami, niepodobne bez łodzi ukazywała przeyście. *Nar. Hst.* 2, 406. Gdy staw wielki powodzią nabrzmieie, pola, łąki, ogrody przyległe zaleie. *Tward. Wład.* 179. Te brzegi z *Turskiéy nabrzmiewały iuchy. *Jabł. Buk. F.* Cała nabrzmiała. *Teatr* 18 *b*, 66.

*NABRZUSZEK, - szka, *m.*, *Bh.* nábřissek, *ventrale*, Bauchgurt, *ob.* trzos.

*NABRZYDZIĆ się, - ił się, *f.* nabrzydzi się, *recipr. dok.*, brzydzić się czym dosyć długo i mocno, Ekel und Abscheu genug vor etwas haben. Tak bestyalską okrutnością nikt nigdy się słusznie nie będzie mógł nabrzydzić. *Ustrz. Kruc.* 2, 126.

NABUCZNIEĆ, - iał, - ieie, *neutr. dk.*, nadgnić, anfaulen, morsch werden. Gdyby pniak macicy winnéy był naruszon albo nabuczniał od słońca, od deszczu, albo od robaków był wydupniały, wszystko sprochniałe ma bydź wyczyszczone: *Cresc.* 316.

NABUCHAĆ czego, *cz. ndk.*, nawalić czego, tüchtig aufladen, aufpacken, einschenken, *Rs.* набухать, набухиваю. - §. nabuchać się, naieść się do sytu, sich dick essen.

NABUDOWAĆ, - ał, *f.* nabuduie, *cz. dk.*, dość pobudować, liczbę budynków powystawiać, genug bauen, eine Menge hinbauen; *Sr.* 1. natworicż, natworu; *Rs.* настроить, настроивать; *Ec.* назидати, наздавати. Nabudował szpitalów w każdym mieście, aby się pielgrzymi iego szczodrobliwością chłodzili. *Sk. Dz.* 261. Nabudowałem sobie domów, uczyniłem sobie ogrodów. *Budn. Eccles.* 2, 4, *Leop. ib.* Gospod dla gości nabudowała. *Sk. Dz.* 315. Słup iest rzecz doczesna; wolę ia tych słupów nabudować około siebie, co się nigdy nie obalą. *Rey Zw.* 50. Daryus dał im corok 20 talentów, na nabudowanie kościoła, pókiby go nie dobudowali. 1 *Leop.* 3 *Ezdr.* 4, 53, na wystawienie). NABUDOWAĆ się *recipr.*, chęci swoiéy budowaniem odpowiedzieć, seine Baulust büßen, sich satt bauen.

NABUNTOWAĆ *cz. ndk.*, dosyć pobuntować, genüglich aufwiegeln; *Bs.* nabuniti, uzbuniti.

NABURTA, - y, *ż.*, na szkucie w budzie po obu stronach bale na burcie, których końce przed schodki wychodzą, i w nie wpuszczane są krokiewki od budy. *Mag. Msk.*, die Bordbalken in der Kajüte des Flußschiffs.

NABUTWIAŁY *ob.* Nadbutwiały.

NABUZOWAĆ *f.* nabuzuie, *intr. dk.*, nałaiać groźno komu, einen mit Drohworten ausschelten. Nabuzował, nałaiał podstarościemu. *Falib. M.* 2.

NABYĆ, **NABYDŹ**, - ył, *f.* nabędzie, *cz. dk.*, Nabywać, - ał, - a, *cz. ndk.*, *Bh.* nabyti, nabywati, dogíti; *Slo.* nabit, nabidem, nabýwam, nadobýwam; *Sr.* 1. dobéwam; *Crn.* dobiti, dobim; *Vd.* dobit, sadobit, perdobiti, perdobiulati, perpraviti; *Cro.* zadobiti, zadoblyújem; *Dl.* dotechi, pribaviti; *Rs.* нажить, наживать, стяжать, стяжевать (cf. ściągnąć), прїобрѣсть, прїобрѣтать; *Ec.* пристяжати, прїусвоить (cf. oswoić, przyswoić). Nabywać, dostawać sobie, szukać sobie, swoim czynić, w swoię własność przemieniać, sich zu erwerben suchen, an sich zu bringen suchen; nabyć, dostać sobie kupnem i t. d., an sich bringen, erwerben, sich zu eigen machen, bekommen, erlangen. Siedział żebrak przy drodze, żebrząc a nabywaiąc żywności swoiéy. *Rey Pst. M.* 2. Naprzód mądrości nabyway, a we wszem nabyciu twoim nabyway rostropności. *Budn Prov.* 4, 7. Nabywayże mądrości, a za wszystkę maiętność twoię, nabyway rostropności. *Bibl. Gd.* Upada-ć serce, biegasz, nabywasz rady. *Rey Pst. y.* 5. Młody nabyway, stary zażyway. *Cn. Ad.* 509. Nabywszy nie zażyć, głupstwo. *Cn. Ad.* 525. Dwu rzeczy snadno pozbyć, ale trudno nabydź, grosza a zdrowia. *Jag. Gr. A.* 2. Co źle nabędziem, to nie nasze iest, ale cudze. *Karnk. Kat.* 423, *ob.* nabyty). - Nabywać, kupować sobie, an sich kaufen, käuflich an sich bringen. Król na rzecz swoię, nie może nabywać żadnych dóbr. *A. Zam.* 7. NABYDZ się *recipr.*, *Bh.* nabyt se, nabawić się gdzie dość długo, namieszkać się, lange genug an einem Orte seyn, sich genugsam verweilen; *Rs.* выжить, выживать. Dosyciem się w Warszawie nabywał, aż do uprzykrzenia. *Teatr* 24 *b*, 59. Jeszcze się z nami nabędzie i w niebie, Chociaż w starości weźmiem go do siebie. *Pot. Arg.* 687. - §. Nabywać się *passive*, dostawać się, osięgać się, erworben werden. Obyczaie i grzeczność nabywaią się na wielkim świecie. *Teatr* 19, 12. NABYWANIE, NABYCIE, - ia, *n.*, *subst. verb.*, zdobywanie się na co, dostawanie, dostanie, dostąpienie czego, das Erwerben, das Ansichbringen. - §. NABYCIE, = NABYTEK, - tku, *m.*, *Bh.* nabytek *supellex*; *Sr.* 1. dobétk *lucrum*, cf. zdobycz); *Rs.* стяжанїе, нажива, зажитое; *Ec.* обрѣща, добыча, находка, прибытокъ, польза; co się nabyło, własnością się stało, der Erwerb, das Erworbne, an sich Gebrachte. Z tego rzemiesła mamy niemały zysk a nabytek. 1 *Leop. Act.* 19, 25, zarobek, Verdienst). Z dawna iuż nie mam nic, ani do utraty, ani do nabytku, nichts zu verlieren, nichts zu gewinnen. Złe nabycie źle zginie. *Petr. Ek.* 28. Łacne nabycie, łacne odbycie. *Cn. Ad.* 94, wie gewonnen, so zerronnen; *Slo.* gako zisкal, tak stratil, cf. co łacno przyydzie, łacno odeydzie; Lekko sobie szanuiemy, czego darmo dostaiemy). Złe nabycie w korzyść się nie obróci nigdy. *Opal. sat.* 27. Z niesprawiedliwego nabytku, Nie weźmie potomek łupieżcy pożytku. *Gil. Post.* 54 *b*. Dobre nabycie trwałe. *Cn. Ad.* 165. Dobre nabycie i w morzu nie utonie. *ib.* Dość mam i nadto z twéy szczodroty w życiu Moim, o większym nie myślę nabyciu. *Hor.* 2, 301. Obowiązali się Krzyżacy wszelkie w Prusiech nabytki między sobą z książętami Mazowieckiemi dzielić. *Nar. Hst.* 4, 235. Lekce zdaią się wżyć nabytki swoiéy oyczyzny. *N. Pam.* 11, 251, akwizycye, zdobyte krainy, die Eroberungen, Acquisitionen. Cudzoziemcy nie poczynili zbyt wielkich w ziemi Francuzkiéy nabytków. *ib.* 16, 70, nie nabyli wielkich gruntów). NABYTY, - a, - e, dostany, uzyskany, osięgniony, erworben, erhalten, erlangt, an sich gebracht; *Rs.* нажитый. Pługiem nabyte, naypewnieysze skarby. *Pot. Arg.* 310. Dobro tym milsze iest, im trudniéy nabyte. *Zab.* 1, 114. Dobrze nabyty, *Ross.* благопрїобрѣтенный. Źle nabyte, nie bywa dobrze pożyte. *Rys. Ad.* 77. Źle nabyte, źle ginie. *Modrz. Baz.* 38. Z źle nabytych, rzadko się ucieszy trzeci dziedzic. *Kluk Rosl.* 3, 12, unrecht Gut kommt nicht auf den dritten Erben; unrecht Gut gedeiht nicht; *Slo.* zle dobité, horsseg odbité; zboji zle dobité, ne dedi; co zle biwá nabité, mnoho horsseg biwa odbité. Miesiąc iuż stracił swą iasność nabytą. *Auszp.* 35, t. i. nieswoię, pożyczaną, cudzą). Przyrodzony i nabyty rozum. *Gor. Dw.* 360, wykształcony). - §. nabyty, = *nabytny*, *nabywalny*, czego nabydź można, erlangbar, erwerblich, was sich erwerben läßt. Wolałem łaski Pańskiéy postradać, która nabyta iest, i kiedyśkolwiek przywrócić się może, aniżeli w uczciwym szwankować z niepowetowaną hańbą. *Boh. Ossol.* 57. Nienabywalny *Vd.* neperdobiulast. Nienabywalność, nienabytność *Vd.* neperdobiulost. NABYWCA, - y, *m.*, NABYWACZ, NABYWALNIK, - a, *m.*, ten co nabywa, der etwas an sich bringt, der Erwerber, osięgacz *partor. Mącz.*, *Cro.* zadobitel; *Rs.* стяжатель; *Ec.* пристяжатель. Nabywcóm dóbr kościelnych spokoyność zawarowana. *N. Pam.* 21, 298. Znaiący się na rzeczach nabywca. *N. Pam.* 3, 315, kupiec, który co kupuie). Prawa nabywca. *Gaz. Nar.* 1, 154. Nabywacz pieniędzy dla kogo. *Tr.*, der Geldmäkler. NABYWCZY, - a, - e, od nabywcy, Erwerbers=. Nabywcze prawa. *Czack. pr.* 2, 13.

NABZDURZYĆ się, *f.* nabzdurzy się *dk.*, do sytu nagadać się, sich satt schwatzen, müde plappern. Nabzdurzą się, nabzdurzą, nakoniec przestaną. *Zabł. Fir.* 30.

***NABZDYŻYW**, - a, *m.*, pochlebca, kadziciel, pasorzyt, ein Speichellecker, Schmeichler, Fuchsschwänzer. Tak bogate sieroty gubią iako żywi Niewstydliwi pochlebcy, chytrzy nabzdyżywi. *Klon. Wor.* 55. Mnodzy tak żądaią chwały, iż też, chociaż z utratą swoią pochlebce bardzo radzi widzą; takowi ludzie nabzdyżywom na pośmiech bywaią. *Ezop.* 6. NABZDZIĆ *ob.* Bzdzić.

1) **NAĆ** *ob.* Na! Naści, Na - ć.

2) **NAĆ**, - i, *ż.*, u ziół liście nad korzeniem. *Włod.*, liście z kłączem. *Syr.* 192, das Kräutig, das Herz der Pflanzen und Kräuter, die Blätter, die sich schließen. Liście iarzyn ogrodowych, die Blätter der Küchenkräuter, der Petersilie, gelben Rübe, des Pasternacks; *Bh.* nať, braucj *folia raparum et similium plantarum*; *Vd.* nat, meteniza; *Crn.* zima; *Sr.* 2. nasch, rep'acze likernaki (*Hg.* nád *canna*, *Rs.* насть skóra na śniegu po odwilży). Hollenderska pietruszka obfitą nać daie. *Kluk Rosl.* 1 212. Koszą nać marchwianą, pasternakową, na trawę dla bydła. *Kluk Rosl.* 3, 312. Liście i nać od iarzyn dla

bydła zbierać. *Zaw. G.* Nać z iarzyny, co mąż przyniosł, żona obrzynała. *Otw. Ow.* 331. Chociaż na zimę naci zioł psuią się, przecię one na każdą wiosnę krzaki zwyczayne z kwieciem z korzenia wypuszczaią. *Otw. Ow.* 398. - Rybna nać *ob.* rybny.

NACACKAĆ się *zaimk. dk.*, naciackać się, napieścić, cackaniem nasycić się, **sich satt liebkosen**. Mąż o niczym wiedzieć nie będzie; a oni się z sobą nacackaią do woli. *Teatr* 10 *b*, 11.

NACAŁOWAĆ się, *f.* nacałuie się *recipr. dk.*, do woli pocałować, *Rs.* нацѣловаться, **sich satt küssen**. Nie mogła się napatrzeć i nacałować onych ran świętych. *Groch. W.* 217, cf. odcałować się.

NACECHOWAĆ, *f.* nacechuie, *cz. dk.*, cechą oznaczyć, *Rs.* намѣтить, намѣчать, **bezeichnen**. Gdzie kogo szatan opoi, nieiednego sobie nacechuie, temu nie dostawa palca, tego usieczono, trzeciemu nogę ugolono. *Rey Pst.* 130. Nie darmo cię natura nacechowała. *Cn. Ad.* 668, cf. nie darmoś się ty łysym, chromym, zezowatym, garbatym etc. urodził; Co szpetne, to i złe; Byś był co dobrego, nie miałbyś grzbietu krzywego; cf. Cechowanych się strzeż). - *Protocollum* krotkie naznaczenie, nacechowanie pisarskie, pisania albo sprawy, z którey potym szerzey w księgi piszą. *Mącz.*, notatki.

NACEDZIĆ, *f.* nacedzi *cz. dk.*, Nacedzać *ndk.*, dosyć powycedzać, **genugsam einzapfen**; *Cro.* nacsejam, nadoczéjam; *Bs.* nadoçiditi; *Rg.* nasjéditi; *Rs.* нацѣдить, нацѣживать. Hoyney nacedziwszy iuchy, napił się Gradyw i Bellona syta. *Jabł. Buk. F.*

*__NACEWIĆ__ *cz. dk.*, nawiiać na cewy, *Vd.* nazievati, na zieu naviti, navijati, svijati, ovijati, **aufspulen**.

NACHAPAĆ, **NAHAPAĆ**, *f.* nachapnie *cz. dk.*, chapaniem nabrać, **aufraffen**. Trochę nachapał wykrętów od sławnego Mecenasa, u którego trzy lata dependentem był. *Teatr* 1 *b*, 10. Mam ia w sobie cudzoziemskich przymiotów cokolwiek, com ich różnie nachapał. *Mon.* 71, 518. Wydrę ci wszystko, coś nahapał. *Teatr* 28 *b*, 127.

NACHARKAĆ, *f.* nacharcze *cz. dk.*, charkaiąc napluć, **anspeien, bespeien**; *Rs.* нахаркать, *Vd.* naherkati, = osukać).

NACHEŁPIĆ się, *f.* nachełpi się *recipr. dk.*, do woli się nachwalić, **nach Belieben prahlen**. Niech się nachełpi zbytkiem nikczemnym. *Karp.* 3, 28, *Rs.* нахвастаться.

*__NACHEŁY__ *ob.* Nachylić, Nachyły.

NACHŁASTAĆ się *recipr. dk.*, *Bh.* **nachlastati se**, nażrzeć się, napchać się, **sich satt saufen, satt fressen**; *Rs.* нахлебаться, *ob.* chłastać.

NACHLIPAĆ się, *f.* nachlipa się *recipr. dk.*, naszlochać się, **sich satt weinen, satt schluchzen**. Ociec żalem przeięty, nic nie odpowiada, Dość się nachlipawszy, na te słowa wpada... *Jabł. Tel.* 60. - §. nachlipał się wody; *ob.* chlipać.

NACHŁODZIĆ *cz. dk.*, dosyć chłodnym uczynić, **sattsam abkühlen**; *Rs.* нахолодить.

NACHŁOPAĆ komu, *f.* nachłopa, *intr. dk.*, raz wraz komu chłopać, chłopem go z urąganiem nazywać, **jemanden einen Flegel über den andern schelten**; *debacchari in aliquem, rusticum identidem illum appellando. Cn. Th.*, cf. napepać, nababać.

NACHŁOSTAĆ *cz. dk.*, w miarę wychłostać, **genugsam durchwichsen, schlagen, Schmisse geben**, *Rs.* нахлестать, нахлыстать.

NACHŁYSTAĆ się *cz. dk.*, chłystaiąc do woli napić się, **sich nach Belieben voll schlucken, voll trinken**, *Rs.* нахлюстаться.

NACHMURZYĆ, *f.* nachmurzy *cz. dk.*, nachmurzać *ndk.*, chmurą przywlekać, **bewölken, umwölken**. Czoło nachmurzy, iakby się gniewał. *Leszcz. Class.* 49. Nachmurzyć się, namarszczyć twarz, nasępić, *Rs.* нахмуриться, нахмуриваюсь. Nachmurzyło się na niebie, zachmurzyło się *Rs.* нахмурилось на небѣ.

NACHOD, - u, *m.*, *__NASCIE__, **NAYSCIE**, - ia, *n.*, napad, napaść, napadnienie na kogo, naiazd, *Rs. et Ec.* находъ, нахожденïе; (*Ross.* находка, находочка nalazek, *Vd.* nahod, perhod, perhaja, = przybycie, przychod; *Vd.* nahod, *Crn.* nahod *grauedo* ruma). Pomniy, że brat zawzięty gotnie nachody, J pragnie z ziemią zrównać wznoszące się grody. *N. Pam.* 8, 230. Zasadzki podrożne, gwałty i naścia domowe, burgrabia sądzi. *Szczerb. Sax.* 163. Podrapawszy twarz, a drzwi porąbawszy, opisze naście na dom na onego, którego samże ranił, i pozowie pierwéy o naście domowe, niż o rany. *Gorn. Wł. L* 3. Kray nasz nayściami Litwy, Tatarów, Pomorczyków zniszczony. *N. Pam.* 10, 84. **NACHODZIĆ**, - ił, - i, *cz. ndk.*, nayść, naszedł *dk.*, (nay-dzie *ob.* naleźć), nachodzić kogo, nachodzić na kogo, napadać, naieżdżać nań, *Sr.* 1. **nanhdu, nanhdżem**; *Rg.* nâchi; *Vd.* nahajati; *Ec.* нашествовать; **auf einen losgehen, einen überziehen, überfallen**. Jeśli w nocy naść (nayść) ma na cię nieprzyiaciel, nie zasypiay. *Sk. Kaz.* 7. Wièm iednego, kogo naszto (naszli, nachodzono), na dom i urąbano. *Gor. Wł. L* 3 *b.* Utarczkami ustawicznie nachodząc Skanderbega Sułtan, więcéy go draźnił, niźli straszył. *Baz. Sk.* 166. Pospolici ludzie naszli kościoły, posiekli obrazy. *Boter* 4, 77. Mospanie! nie wstydzisz się móy dom nachodzić? *Teatr* 32 *b*, 100. Z twarzą Achilles taką, z iaką więc pochodził, Z mieczem Agamemnona gdy srogim nachodził. *Zebr. Ow.* 329, *periit ferro*). Nayść kogo, = napaść go, nadeyść go, spotkać go, natrafić na niego, zastać, **einen überraschen, über etwas antreffen, ertappen**; *Sr.* 2. **najhisch, nadajhisch, nadehisch**; *Vd.* nadoiti, nadohajati, gornapriti, nadopriti; *Rs.* найти, находить, нашелъ, найду; *Ec.* нашествовать; (*Rg.* snâchise, snahodimse, = potkać się). Temiż słowy mowcie do Ezom, gdybyście go naszli. 1 *Leop. Gen.* 32. Jeśliby gwałtownika swego gdziekolwiek naszedł, może go zatrzymać podług prawa. *Szczerb. Sax.* 379. Nie *znaszedł (naszedł) mię żaden ani w kościele do kogo mówiącego, ani zbieg ludu czyniącego. *Bud. Act.* 24, 12, nie znaleźli mnie... *Bibl. Gd.*). - Nayść, znaleźć, **finden**, *Lat.* inuenire, *Boh.* **nagiti, nassel, nagdu**; *Crn.* najsti, najdem; *Vd.* najti; *Bs.* nacchi, nahoditi (*Bs.* nascjastje *inuentio*, nascjast *inuentus*); *Sla.* nachi; *Rs.* найти, находить. Świnie orzechy z kształtu orzecha naszły sobie imię. *Syr.* 1235, t. i. nalazły, dostały; cf. naleźć. - §. Nachodzić się, nabiegać się, do woli chodzenia używać, *Bh.* **wychodit se, nachodit se**; *Cro.* nahodilsemsze; *Rs.* наслоняться, находиться, **sich satt gehen, müde gehen**.

Gdy się do woli nachodzisz, musisz wrócić się do domu. *Pilch. Sen. list.* 4, 241. Biegłem za szczęściem, mniey bacżny, bo młody, Niech też odetchnę, dościem się nachodził. *Kras. W.* 67, *Zab.* 16, 95. – §. Nachodziło się, naszło się *imperson.*, zbiegało się, zbiegło się, nabiegło się, **es kamen zusammen, es versammelten sich.** Bieżeli żołnierze na iedno mieysce, gdzie się było wiele niewiast i panien przed strachem naszło. *Baz. Hst.* 69. Naszło się do nich niemało ludzi; a gdy się niemało ich nazbierało, zbudowali sobie klasztor. *Sk. Zyw.* 1, 153. – §. *verb. neutr.* Pospolicie koniom w drodze nogi nachodzą. *Hipp.* 56. t. i. nabiegaią, nabrzmiewaią, **die Füße laufen ihnen an.** – §. nayść czym, = przeyść czym; przeniknionym bydź czym, *fig.* napoionym, n. p. Takem naszła z téy pary, kurzawy, tytuniu, że ledwie nie skonam. *Teatr* 43 *c*, 82, **durchdrungen seyn von etwas.** – *aliter* Dachy mchem były nieforemnie naszły. *Zebr. Ow.* 13, narosłe, nadrosłe, nakryte, **von oben bewachsen, bedeckt.** *NACHODNY, *Rs.* находный, *ob.* napastny.

NACHOWAĆ, *f.* nachowa, *cz. ndk.*, nachowywać, nachowuie *frequ.*, *Bh.* **nachowati** *seruare, reseruare*, ciągle chować, **lange nach einander erhalten,** *Bh.* **nahlidati se.** Będą zabrane wszystkie rzeczy, które w domu twoim są, i których nachowali oycowie twoi aż do tego dnia. *Leop. Jes.* 39, 6. W mieście nachowano żyta, i śpichlerze tak naśpiżowano, iżby na cały rok żołnierze mieć mogli. *Baz. Sk.* 277.

NACHRAMOWAĆ, - ał, - uie, *intr. ndk.*, NACHRAMYWAĆ *frequ.*, Nadchramować, *etym.* chromy), na iednę nogę napadać, nieco kulać, **auf einem Beine ein wenig hinken.** Nachramował na iednę nogę nieiako, która dla rany i kości wyiętéy, poniekąd stała się krótsza. *Wys. Jgn.* 75. Raniony na woynie, nachramował. *Bud. Ap.* 94. Ustępuiąc znać dawa, że nie nachramuie. *P. Kchan, Orl.* 134. Oni gdym nachramywał, weselili się. *Bud. Ps.* 35, 15. Strącony z nieba Wulkan zgruchotał goleń sobie srodze, Tak że musiał o iednéy nachramować nodze. *Min. Ryt.* 2, 294.

NACHUCHAĆ *Vd.* nasapati, napihniti, *ob.* Chuchać. NACHUCHANIE, - ia, *n.*, *nadchnienie (natchnienie), nadęcie, *aspiratio. Mącz.*, **das Hauchen, Behauchen, Anhauchen.**

NACHUDNĄĆ *ob.* Nadchudnąć.

NACHWALIĆ *cz. dk.*, wielce pochwalić, **genugsam loben,** *Rs.* нахвалить. – Nachwalić się, **sich satt und müde loben.**

NACHWYTAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, Nachwycić, *f.* nachwyci, *dk.*, wiele czego pochwytać, nałapać, *Vd.* nabasati, **viel fangen, ergreifen, erhaschen.** Jużem zdrów; nachwytałem niemało złotych plastrzyków. *Boh. Kom.* 1, 42. Wiele nachwytał. *Hul. Ow.* 60. Wielbłądom twoim nachwytam wody, żeby się napili. 1 *Leop. Gen.* 24, 19, naczerpię wody. 3 *Leop.*, *ob.* nabrać.

NACHYCHOTAĆ się, *zaimk. dk.*, do woli pochychotać, nasycić się chychotaniem, **sich satt kichern und lachen;** *Rs.* нахохотаться, *ob.* naśmiać się.

NACHYLIĆ, *f.* nachyli *cz. dk.*, Nachylać *ndk.*, *Bh.* **nachyliti, nacheyliti, nachylowati;** *Slo.* **nachylugi;** *Sr.* 1. **nachilici, nakhilam;** *Dl.* priszloniti; *Rs.* наклонить, прилкнуть (cf. tulić, przytulić); nakłaniać, **hinneigen, hinbeugen, beugen, hinlenken.** Nachyl wiaderka twego, że się z niego napiię. 1 *Leop. Gen.* 24. Za młodu nachylay gałązki. *Ezop.* 59, naginay). Jeśli masz syny, uczże ie, i z młodu ich nachylay. *Biał. Pst.* 190. On w swéy nadętości Ledwie co na doł swéy głowy nachylił. *Auszp.* 37, schylił, skłonił). Ucha nachylał na takie śpiewanie. *Prot. Jał.* 33, nadstawiał). Nim niedogodna starość cię nachyli, A rzeskie lata, i dobra myśl służy, Teraz wdzięczney użyy krotofili. *Hor.* 1, 50 *Kniaź.*, zgarbi, pochyłym uczyni). Wszystkie słowa my możemy deklinować, to iest, końce ich *nachylać*. *Budn. bibl. praef.*, przypadkować). – §. *verb. neutr.* Koń nachyla, uważa, upada na pośladek. *Cn. Th.*, **das Pferd fällt auf ein Hintertheil auf, hinkt.** NACHYLAĆ się, NACHYLIĆ się, *recipr.*, *NACHYNĄĆ się *idntl.*, nakłaniać się, chylić się gdzie, *Bh.* **nachylit se, nachylowat se;** *Ec.* нинуся, **sich neigen, sich beugen.** Ten kapelusz zawsze w tę stronę się nachyla. *Teatr* 16 *c*, 44, przeważa na tę stronę, wisi, **er hängt auf die Seite.** Drzewo się pod ciężarem smoczym *nachynęło, *curvata est arbor. Zebr. Ow.* 57, schyliło się, skrzywiło się, nakrzywiło się). Młoda roszczka, dokąd się nachyli, trudno bywa potym ztamtąd ią odchylić. *Hrbst. Nauk. O.* Nachyli się przed obrazem, i modli się. 1 *Leop. Jez.* 44, 17, schyla się, kłania mu się). NACHYLENIE, NACHYLANIE, - ia, *n.*, *subst. verb.*, nakłanianie, naginanie, chylenie gdzie, **das Hinneigen, Hinlenken, das Lenken, Neigen;** *Bh.* **nachylani;** *Ec.* согбенїе. Sposoby te więcéy mogą ku nachyleniu duszy, niż ku poprawieniu. *Zygr. Gon.* 397. – §. Nachylenie, = **NACHYŁ, - u, *m.*, NACHYŁEK, - łku, *m.*, chylenie się, pochyłość, **die Hinneigung, das Neigen.** Kąt płaski, rostwor dwóch równi, które się z sobą schodzą; ten kąt nazywa się też nachylenie iednéy równi względem drugiéy. *Jak. Mat.* 1, 144. W górnictwie, nachylenie żyły, **Fallen des Ganges,** oznaczenie stopni na półkręgu, ile żyła zbaczać może od linii poziomey i właściwego sobie kierunku. *Mier. Mst.* Nawiódł ie na to mieysce przez pewne nachyły. *Przyb. Milt.* 186. Idź do wody z ludźmi; którzyć będą rękami łeptać wodę, tych nie bierz; ale którzy będą pili nachyłkiem, tych weźmi z sobą. *Rey Zw.* 205 *b*, nachyliwszy się, **hingebeugt, hingestreckt.** NACHYLNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* **nachylnost** *propensio*; *Sr.* 1. **nakhilenosci, nakhilitosci;** *Ross.* уклонъ, откосъ; przymiot daiącego się nachylić, **die Neigbarkeit, Lenkbarkeit, Geneigtheit,** cf. przychylność. NACHYLNY, - a, - e, *Boh.* **nachylny,** = przychylny; *Slo.* **nachilni;** *Sr.* 1. **nakhilne;** mogący bydź nachylonym, daiący się nachylić, skłonić, skłonny, **lenkbar, biegsam, das sich lenken läßt.** Oboiętność okazuią nienachylną ku iednéy raczéy, iak ku drugiéy stronie. *Mon.* 76, 521. *NACHYŁO *adv.*, (*Bh.* **nachylne,** = przychylnie, życzliwie), z nadwerężeniem, z uszczerbkiem, **wankend, schadhaft.** Troi szło wszystko nachyło. *Zebr. Ow.* 387, *res laborat*, **es hinkte mit ihnen.** Czech wyrok czyni Polakom nachyło, Ale szczęście Krzyżakom i w tym nie służyło. *J. Kchan. Dz.* 170. NACHYLONY, - a, - e, *Bh.* **nachyleny;** *Slo.* **ukriweni;** *Sr.* 1. **nakhilene;** *Rs.* склонённый; *Ec.* согбенный; nakłoniony, pochylony, pochyły, **hingeneigt, hingebeugt, gebeugt.** Ku południu dzień iest nachylony. *Lib. Hor.* 87. Był nosa z góry

nachylonego. *Wys. Al.* 434. (*opp.* zadarty). Nachylona łodyga, gdy wierzch prosty łodygi poziomo iest pochyły. *Jundz.* 2, 12. – Nachylony przypadek w Gramm. *Slo.* ukriwenec *casus obliquus.* O tym przemyślał Wielki Jan Zamoyski, Jakoby nachyloną oyczyznę na mary J na upadek blizki, rozumem ratował. *Groch. W.* 534, nadwątlony). Biskup Warmieński, upatruiąc powodzenie Krzyżaków bardzo nachylone, przy królu przestawać, iawnie zeznawa. *Krom.* 668, *inclinatas esse.* – §. W sądach nienachylony (nienachylny) przeciw prawom, upominkami się ruszyć nie dał. *Sk. Dz.* 638, niewzruszony, niegiętki, unbeugsam, unerschütterlich. *NACHYŁY, – a, – e, nachylony, cf. pochyły, hingeneigt. Wóz *nacheły. *Zebr. Ow.* 118, *pronus.*

NACI, ſ Naści, Nać *ob.* Na! *interj.* NACIĄĆ *ob.* Nacinać.

NACIĄGAĆ, – ał, – a, *cz. ndk.*, NACIĄGIWAĆ *czstl.*, NACIĄGNĄĆ, *f.* naciągnie *idntl.*, *Bh.* natahati, natahowati, natahnauti; *Sr.* 1. naczanu, naczaham, naczahuyu; *Vd.* nategniti, nateguvati, napotegniti; *Cro.* natesem, nategnulszem; *Rs.* натянуть, натягивать, тягли́ти; *Ec.* натязаю, натягаю, налѧцаю, налѧцати, налѧгу; dosyć czego ciągnieniem nabrać, naczerpać, ziehend hinlänglich schöpfen, genug ziehen, *propr. et fig.* Naciągniy sobie wody, dla oblężenia. ſ *Leop. Nah.* 3, 14, naczerpay. 3 *Leop.*). Naciągnął wody z nami, a napoił owce. *ib. Ex.* 2. Idźmy naciągnąć wina. *Teatr* 52 *c*, 53, t. i. do woli się napić, sich satt zechen. Naciągać w siebie, wciągać w się dosyć czego, genug einsaugen, in sich ziehen, *propr. et fig.* Dopuściwszy się kłamstwa w iednym, odważamy się i na drugie, a za czasem naciągniemy w siebie charakteru fałszywego i chytrego. *Zabł. Roz.* 97. – Naciągać bęblów, pęcherzyków, naprzyszczyć, Blasen auf der Haut ziehen. Plastr ten nie powinien bydź odeymowany, póki pęcherzyków nie naciągnie. *Krup.* 5, 394. Jaskier zamiast kantaryd na naciąganie bęblów używać się może. *Jundz.* 299. – §. naciągać, napinać, aufziehen, aufspannen, ziehen, spannen, *pr. et fig.* Z Memnozyny zrodzone połogu, Naciągniycie mi stron ku téy potrzebie. *Jabł. Buk. A.* Obawiam się, aby ta śmiałość na sęk nie trafiła, abyś tak wysoko nie naciągał, aż się stronka spada. *Mącz.* Gdyby się urodził w Tartaryi, zarazby w dzieciństwie łuk naciągał. *Pilch. Sen. list.* 286. Naciągał łuk, aby szkodził dobrym. *Psalmod.* 38. Kupido iak naciągnie łuczka, strzałkę nałoży ... *Zab.* 13, 165. Wszystkie myśli swoie na to zaczął naciągać, iakoby całą Polskę uspokoić. *Krom.* 306, natężać). – Naciągać zegar z wagami; zegar bez wag, w którym sprężyna kół obrót czyni, taki się nakręca. *Cn. Th.* 461, die Gewichter einer Uhr aufziehen. – Naciągać staw wywichniony, wprawiać go, wsadzać, prostować, einrenken, ein verrenktes Glied gerade ziehen. Gdy kto rękę abo nogę wywinie, że mu z stawu swego wypadnie, tedy doktor, chcąc onę znowu w staw swóy wprawić, naciąga onéy ręki abo nogi. *Sak. Kal. D* 4 *b*, *Nap.* 60. W kluby naciągać i wprawiać. *Sak. Kal. D* 4 *b.* Narzędzia do naciągania nóg lub rąk zwichnionych. *Czerw.* 37. – *Fig.* Naciągnąłem konwersacyą do tego małżeństwa. *Teatr* 36 *b*, 63, nakierowałem, ich lenkte das Gespräch dahin. Kto do iakiéy namiętności skłonny, ten wszystko do niéy naciąga. *Mon.* 66, 517. Zawsze naciąga do Lubieckiego, iak widzę, chce mię do iego przeciągnąć strony. *Teatr* 28 *b*, 24. Naciągniesz go iak chcesz, iak nos woskowy. *Cn. Ad.* 525, t. i. powolny, człowiek iak wosk; nie ma własnego zdania; daie się nabechtać). Naciągam na swóy pożytek, ſ garnę do siebie, na swe koła wodę ciągnę *ob.* koło. – Naciągnąć, nadciągnąć, gwałtem pociągnąć dokąd, musić, przekręcić, mit Gewalt ziehen, zerren, *phys. et mor.* Nie dość wiersz pisać, pospolitym kształtem, A tym bardziéy nadciągać kadencyą gwałtem. *Hor. sat.* 66. Pokaléczył Horacyusza wiersze; do swoich ie naciągaiąc. *Boh. Kom.* 4, 151. Tych słów naciągaią niektórzy przeciw prawdziwéy obecności ciała. *Dambr.* 214, wymuszenie przytaczaią). Aryusz bluźnił, źle naciągaiąc do tego słów z apokryfów. *Kat. Gd.* 64. Jeśli kto zechce naciągać wyrazy konstytucyi naszéy ... *Gaz. Nar.* 1, 102. – NACIĄGAĆ się *zaimk. ndk.*, do woli swoiéy ciągnąć, sich satt ziehen, spannen, recken; mordować się ciągnieniem, sich müde ziehen u. s. w. NACIĄGANIE, NACIĄGNIENIE, – ia, *n.*, *subst. verb.*, *Cro.* nategnenye; *Rs.* натягиваніе, натяжка; genugsames Ziehen, Hinziehen, Hinlenken, Aufspannen, Aufziehen, Spannen, Renken. NACIĄGNIONY, NACIĄGNIĘTY, – a, – e, *Bh.* natażeny; *Cro.* nategnyen; hingezogen, aufgezogen, aufgespannt, gespannt, gerenkt, gereckt. NACIĄGADŁO, – a, *n.*, narzędzie naciągania, ein Reckholz, Sperrholz, Reckeisen, *Vd.* nategalu, nategnilu (*Cro.* nategacha *attractorium*; *Sla.* nategacsa, teglica, ſ lewar, hewar).

NACIASTA, – y, *ż.*, *Cn. Th.*, NACIAST, – u, *m.*, *Bh.* nátěstek, kwas; *Sr.* 1. zakiß, czestowé kwas; *Rs.* кислое тѣсто, закваска, cf. наквасa, накваска, der Sauerteig. Kwas albo *naciast* nic innego nie iest, ieno *ciasto* z iakiegokolwiek zboża mąki, ciepłą wodą zaczynionéy, zagniłością zakwaszone. *Syr.* 998. Na wsi niewiasty zostawuią w dzieży kawał iuż wykisiałego ciasta, aby na drugi raz rozczyniona mąka znowu mogła kisnąc, a to czynią dla niedostatku drożdży. *Syr.* 220.

NACIEC, *f.* naciecze *niiak. dk.*, Nacieknąć, *f.* nacieknie *idntl.*, Naciekać *kontyn.*, ciekąc napływać, dostatecznie cieczeniem przybywać, worauf hinfließen, hinrinnen, hinlecken; genugsam anfließen, anrinnen, zusammenfließen; *Vd.* natezhi, natekati; *Cro.* natechem, naviram; *Bsn.* navrriviti; *Rs.* натечь, натекать. Z beczki w sień nacieklo. *Ld.* Przez tę noc wiele wody deszczowéy do beczki nacieklo. *ib.* (*Rg.* natjezzatise, natjeccemse *velitari* naciekać się, nabiegać się; *Rg.* nadtecchi *redundare*).

NACIECKAĆ się *recipr. dk.*, nacackać się, do woli pocackać, napieścić się, sich satt liebkosen. Gdy ta co iest w tkance mię uymie i pozwoli Nacieckać się z sobą i wzaiem poswywoli ... *Zab.* 13, 130.

NACIĘCIE, – ia, *n.*, *subst. verbi* Nacinać, Naciąć, ſ narznienie, ciosna, *Bh.* wrub, liz; *Crn.* saręsa; *Bs.* urizak, riz (cf. raz), das Einschneiden, der Einschnitt. Trzeba w téy tablicy zrobić nacięcie na kształt fug. *N. Pam.* 11, 215.

NACIEK, – u, *m.*, nacieczenie, napływ, das Anrinnen, Anlaufen, Zurinnen; *Vd.* natiek, natok (*Rs.* натёкъ pogoń, nabieg, cf. ucieczka).

NACIERAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, Natrzeć, natarł, *f.* natrze *dk.*, *Bh.* natjrati, natriti; *Vd.* natreti, naterem, naribati; *Sr.* 1. natru; *Rs.* натирать, натереть; nacierać co czym, trąc napuszczać, einreiben, einschmieren mit etwas. Nogi iego całuie, maźcią naciera, Łzami kropi, włosami swemi ściera (Magdalena). *Grock. W.* 99. Dobywa chustki natartéy piżmem. *Zab.* 9, 347 *Zabł.*, perfumowanéy). W łaźni, iak się wypoci, gorzałeczką, olinką a Barskiem mydełkiem grzbiet sobie natrze. *Rey Zw.* 161 *b.* - Nacierać, nadcierać, trąc nadpsuć, kahl reiben, wund reiben. Nic dla siebie, dla drugich wół sobie iarzmem kark naciera. *Teatr* 46 *b*, 22. - §. *Fig.* natrzeć komu uszu, = wytrzeć komu kapitułę, powiedzieć pacierz, dadź łacinę, naśpiewać, nabiiać mu uszy, myć komu głowę, strofować go, łaiać mu, szczypać go słowy, einem den Kopf waschen. Otoż iest zdrayczyna, Złość się we mnie na nię wszczyna, Muszę ia iéy natrzeć uszy. *Teatr* 53 *c*, 37. Węgrowie Matyaszowi uszy nacierali, aby z chrześcianami nie walczył. *Bielsk.* 424. Obruszył się król na Gdańszczany, i kazał im uszy natrzeć Janowi Zamoyskiemu, wyrzucaiąc na oczy ich iawną rebellią. *Gwag.* 160. - §. Nacierać na kogo, = naieżdżać nań, nachodzić, rzucać się nań, auf einen losgehen, auf ihn eindringen, ihn angreifen; *Cro.* nasztorujem; *Sr.* 1. wobjtretupu; *Ec.* натрижняюся, подвизаюся, приλогствовати кому. Za wykomenderowanym: nacieray! kawalerya, dodawszy koniom silnie ostrogi, z naywiększym impetem wpada na nieprzyiaciela. *Kaw. Nar.* 471. Zwawo naciera, wprowadza wśrzód nieprzyiaciół pułk hetmański. *Pilch. Sall.* 117. Starzy żołnierze, dawnego męstwa swego pamiętni, mocno nacieraią, ci też nieustraszeni odpór daią; z obu stron bóy żwawy. *ib.* Naciera na błędy ludzkie z ostróżnością i z przemysłem. *Zab.* 8, 167, *Zygr. Pap.* 263. Gorącą modlitwą we dnie i w nocy do boga nacierać. *Furm. Uw. F* 3 *b.* NACIERACZ, - a, *m.*, nacieraiący na kogo, der Losdringer, Eindringer, Angreifer; *Sr.* 1. wobjtretwar. NACIERANIE, NATARCIE, - ia, *n.*, *subst. verb.*, *Rs.* натирка, натертïе, натиранïе, das Einreiben, Aufreiben, Aufschmieren. - §. b) naleganie, naieżdżanie, naiazd, das Losdringen, Losgehen, Eindringen, Angreifen; *Ec.* натрижненïе, подвигъ, срящъ. NACIERANY, NATARTY, - a, - e, *part. perf.*, *Rs.* натертый.

NACIERPIEĆ się, *f.* nacierpi się *recipr. dk.*, dosyć wycierpieć, wiele znosić, *Rs.* натерпѣться, genug zu leiden haben. Nacierpiał się tam męki i ucisku. *Paszk. Dz.* 37. Nacierpią się głodu, iako psi. *Wrob.* 134. Cożmy się też tam nie nacierpieli! *Teatr* 24, 160.

NACIESAĆ, NACIOSAĆ, - ał, *f.* naciesze *cz. dk.*, *Rs.* натесать, натесывать, dosyć pociesać, viel behauen, bezimmern, fällen. Nacieszemy drzewa z Libanu, ileć go będzie potrzeba, i spuścimy ie trastami. *W.* 2 *Paral.* 2, 16, nawycinamy drzewa. *Bibl. Gd.*, *ob.* nacios). Siekierą rąbiąc wierzbę zawiłą, chcąc iéy rychléy pożyć, z niéy klinów naciosała. *Ezop.* 75.

NACIESZYĆ się, *f.* nacieszy się *rec. dk.*, *Rs.* натѣшиться, do woli pociechy zażyć, sich satt freuen, die Freude zur Genüge genießen. Nacieszyć się i naśmiać do upadłéy. *Mon.* 70, 604. Zboczyłem z drogi, bym cię nawiedził, i z tobą się nacieszył. *Teatr* 54 *d*, 31. Oczy iego nie mogły się nacieszyć oglądaniem tego, co iuż oglądały tyle razy. *Stas. Num.* 2, 98. Day boże by się z tobą długo Kornelia nacieszyła. *Bard. Luk.* 36. - *Activ. Rs.* натѣшить rozweselać kogo.

NACIEŻ wy, wam, *plur.*, = Naści, Na-ć, *Sing.*; *ob.* Na! *interj.*

NACIĘŻEĆ *niiak. dk.*, ciężkością naważać, schwer aufwiegen. Niepobożnie żyłem, ztąd przymnożył się i naciężał grzech móy. *Baz. Hst.* 100.

NACINAĆ, NADCINAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, Naciąć, naciął, nacięli, *f.* natnie *dk.*, *Bh.* nacinati, natinati, načiti, načnauti; *Rs.* надтянуть, надтягивать, narzynać, karbować, anschneiden, anhauen, einen Riß thun, einen Streich machen. Dwa palce mu uciął, i trzeciego aż do kości nadciął. *Steb.* 2, 179. Narzędzie do bańiek stawiania, i nacinania ran. *Czerw.* 8. W ten czas zły iarmark, kiedy na iarmarku Piianemu często nadcinaią kaiku. *Brath. K.* 2. NACINANY, NACIĘTY, - a, - e, *part. perf.*, narzynany, nakarbowany, voll Anschnitte, Einschnitte, Risse, gekerbt, geringelt; *ob.* Nacięcie, cf. naciunie, natoń.

NACIOS, - u, *m.*, nacięcie, n. p. Do liczby znaków granicznych należą też *naciosy* na drzewach, które lubo czasem na kilka calów zarastaią, i tylko plama czyli niewielki otwor domyślać się o nich każe, atoli za odszczepieniem drzewa znak takowy w całości swoiéy znaydzie się. *Ostr. Pr. C.* 2, 115, Einschnitte, Hiebe in den Gränzbäumen, als Gränzdenkmale. Jeżeli w ciągu ściany graniczney znayduią się znakomitszéy wielkości drzewa, na tych przez sąd graniczny wyrzynane bywaią znaki nakształt krzyża, które zowią naciosy. *Zabor.* 358. (cf. kopiec). NACIOSAĆ *ob.* Naciesać.

*NACIOT, - a, *m.*, n. p. To szwagier, co ma siostrę; tego iak zwać potym Co moię siostrę poymie? A panna (rzecze): *naciotem. *Pot. Jow.* 227, cf. ciotka. (*Rs.* начотъ, начеть defekt w kassie).

NACISK, - u, *m.*, *Bh.* natisk, *plur.* natisky *oppressio*; *Vd.* natish, potishek, naganjik, poganja; *Ross.* натискъ, давка, ścisk, ucisk, ciężar naciskaiący, ausdrückende Last, Druck. Tyfon nieraz się nacisk ziemski zawodzi odwalić, A miasta i wysokie mury z siebie zwalić, *pondera. Zebr. Ow.* 116. - §. natłoczenie się, natłok, das Zusammendrängen, das Gedränge. Wielki nacisk o ten towar. *Tr.* Grecki surmacz i woźny wrzaskliwy, nie mnieyszy maią do siebie nacisk. *Pilch. Sen. list.* 2, 240. Nacisk coraz podleyszych monet zagranicznych, kray cały o niepowetowaną szkodę przyprawił. *Pam.* 85, 1, 59. NACISKAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, Nacisnąć, - ął, *f.* nacisnie *idntl.*, natłaczać przyciskaiąc, aufdrücken, sehr drücken, drängen; *Vd.* natisniti, gornatisniti, natishati, potishuvati; *Cro.* natiszkavam; *Rg.* natiskati; *Bs.* natjeskati, nameciti; *Rs.* натиснуть, натискать, натискиваю, натиснить. Nie naciskay *parce pressare. Cn. Th.* 454. Człowiek we śnie, przez krwi naciśnienie, chce wołać, a nie może, tracąc odetchnienie. *Jabł. Tel.* 338, *ob.* Mora. - - §. II) naciskać, = narzucać, wiele czego do kupy rzucać, viel nach einander werfen; *Sr.* 1. nacisnu, nadcisnu; *Vd.* gornatishati, gornariniti; *Rs.* наметать, намечу, наметывать, накинуть, накидывать

Kto tu naciſkał kamieni? *Tr.* NACISKAĆ się *recipr.*, dogadzać sobie ciſkaiąc, rzucaiąc, ſich ſatt und müde wer- fen. Naciſkał się kamieni do woli. *Tr.* - Naciſkać się, = naruszać się, nasierdzić się z gniewu na kogo. *X. Kam.*, ſich vor Unwillen werfen. - §. b) natłaczać się gdzie, ſich wohin drängen. Lud się na to mieysce nacisnął. *Tr.*

*NACIUNIE, - ia, *n.*, w Krakowſk., drwalnia, kolnia, der Holzſtall, *ob.* nacinać, *ob.* natoń.

*NACYA, - yi, *ż.*, Naród, die Nation. Kupcy wszelakich nacyy. *Vol. Leg.* 5, 262. Zadna nacya. *Sk. Kaz.* 275. Przodkowie nasi u wszyſtkich pogranicznych nacyy zawołani byli. *Star. Ref.* 6. Ormiańſka nacya. *Nies.* 1, 94. *Natie. *Petr. Pol.* 268. NACYONALISTA *ob.* Rodak, ziomek. NACYONALNY, - a, - e, Narodowy, National=. Kościoł i dom nacyonalny Polſki z szpitalem i alumnatami. *Vol. Leg.* 7, 373.

*NACZ, = na co, (*hodie non usurpatur, nisi praemiſſa negatione: ninacz qu. v.*), *Bh.* nač; *Sr.* 2. naž, na zo, nazga), zu was, wozu, worüber, worauf. Byłoby tu ieszcze nacz rozmyślić się. *W. Poſt. W.* 2, 296. Gdyby kto temu, co się nacz rozmyśla, wierną a zdrową radę dawał. *Kosz. Cyc.* 30. Widzieliśmy go, i nie było nacz poyrzeć. *W. Jes.* 53, 2. Znam to do siebie, że się nie nacz nie godzę. *Gorn. Dw.* 6. Naczkolwiek (na cokolwiek) się obowiązała. *Radz. Num.* 30, 4. Ona się nacz obowiązała. *ib.* 5. (cf. niocz), *ob.* co.

NACZA, - y, *ż.*, miaſto w Brzeſkim Lit. *Dyk. G.* 2, 196, eine Stadt in Litthauen.

NACZĄĆ, - ął, *f.* nacznie, *cz. idntl.*, naczynać, - ał, - a, *ndk.*, *Rg.* nacèti, nacignem; *Cro.* nachinyati; *Bs.* naceti, ſtavit ruku; *Sla.* nacséti, *Sr.* 2. nazeſch zacząć beczkę, *Crn.* nazhęjnam, nazhnem, nazhęti, = zacząć chléb); *Rs.* начáть, начинать, napocząć, rozpocząć, zacząć, anfangen, anheben. Teraz naczałem mówić do pana mego. *Budn. Genes.* 18, 27, zacząłem. *Bibl. Gd.*). Otożci dopierom naczął rozumieć. *Wrob.* 180, *nunc coepi*). Dzisiay naczne dawać ſtrach twóy na twarz ludzi. *Budn. Deut.* 2, 25. *NACZAŁ *ob.* Naczelnictwo. NACZALNIK, NACZALNY *ob.* Naczelnik, Naczelny.

NACZAROWAĆ *cz. ndk.*, (*Bh.* načarowati, = *multas lineas ducere*), czarów nadziałać, genug zaubern, *Vd.* nazoprati; *Rs.* наворáживать, наворожúть.

NACZĄTEK, - tku, *m.*, *Rs.* начатокъ, начáтïе, начáло (cf. naczelnictwo), начúнъ, cf. naczynie, początek, zaczątek, wszczątek, der erſte Anfang. Poświęcon był Izrael Jehowie, naczątek urodzaiów iego. *Bud. Jer.* 2, 3, z piérwocinami urodzaiów. *Bibl. Gd.*, *Rs.* начатки, = piérwiaſtki, Erſtlinge).

NACZCZY, - a, - e, na czczo będący, nüchtern, mit nüch= ternem Magen. Ślina naczcza, *ieiuna saliua. Mącz.*

NACZEKAĆ *niiak. dk.*, NACZEKIWAĆ *czſtl.*, czekaiąc wyglądać czego, długo poczekać, *Vd.* nazhekati; *Rs.* нажд́ать, нажидать, lange warten, wartend entgegen ſehen, harren. Pokoiu im, ani odmawiał, ani przyrzekał; a tym czasem na obietnicę posłów naczekiwał. *Pilch. Sall.* 200. Obóz zmocniwszy królów naczekiwał. *ib.* 252. Wypogodzonym czołem w spokoyności śmierci naczekiwaią. *Pilch. Sen. liſt.* 249, *ib.* 85. NACZEKAĆ się *rec.*, dosyć długo do ſtęſknienia czego czekać, lange genug war= ten und harren; *Bh.* načekati ſe, popočkam ſy; *Rg.* nacekkatise). Drugi siła nie służąc nabrał; drugi naczeka się chwilę, niżli mu co podadzą. *Star. Vot. B* 2 *b.*

I) NACZELNIK, *NACZALNIK, - a, *m.*, na czele będący, przełożony, rządzca, *Rg. et Bsn.* poglaviça; *Ross.* глáвной, тысячской; *Ec.* чиновникъ, приставъ, рига, князь начальникъ, воевода, der an der Spiße ſteht, der Befehlshaber, das Oberhaupt (cf. Häuptlinge in Oſtfriesland. Büſchings Erdbeſchr. 6, 289; Adlg. Häuptling); *Rg.* nacélnik, nadcelnik, nadceonik; *Crn.* glavar; *Vd.* poglavar; *Cro.* naczèlnik, pochetnik, poglavár, poglavnik; *Rs.* начáльникъ autor, początek czego, *ob.* nacząć, naczynać; начáльница, *Rg.* nacélniza, = autorka; *Ec.* злоначáльникъ *autor, s. origo malorum*, началозлобный, *Gr. ἀρχέκακος*; начальноводúтель, начaловождь *Gr. ἀρχηγέτης* naywyższy wódz, первоначáльникъ, военачáльникъ hetman, cf. woiewoda). Arcybiſkup Gnieźnieńſki, prymas króleſtwa, piérwszy senator i xiążę naczelnik w duchownych sprawach, iako i w świeckich. *N. Pam.* 8, 138. Piotra Ś. nazywaią *naczalnikiem, t. i., xiążęciem apoſtołów. *Smotr. Ex.* 54. Naczelnik aniołów, wierny bóſtwu, Michał. *Przyb. Ab.* 158, *Ec.* чиноначáльникъ archanioł). Naywyższy naczelnik siły zbroynéy Narodowéy; tytuł Tadeusza *Kościuszki*, będącego na czele powſtania Narodowego, Roku 1794. *Gaz. Rząd.*, cf. *Ec.* народоводúтель. Naczelnikiem być *Ec.* чиноначальствовати, *Rs.* начáльствовать. NACZELNICTWO, *NACZELSTWO, *NACZAŁO, - a, *n.*, *Vd.* poglavaria; *Rg.* poglavſtvo; *Cro.* poglavársztvo; *Rs.* начáльство; *Ec.* начало, власть; naywyższa władza, przełożeńſtwo, zwierzchność, die Obermacht, die höchſte Gewalt. Synod pod naczelſtwem Teodozyusza arcybiſkupa. *Steb.* 1, 24, pod prezydencyą). W monaſtyrku Jhumen nie ma się zwać Jhumenem, tylko za ſtarca, i to pod naczałem inszego większego monaſtyru miany będzie. *Sak. Sob. B* 3 *b.* Naywyższe naczelnictwo *Rs.* первоначáлïе. Naczelnictwo cząſtkowe, *Rs.* частоначáльство, cf. podkomenda). Naczelnictwo na wovnie, naywyższa komenda *Rs.* военачáлïе, военачальство (cf. woiewództwo)', тысяцкое (cf. tysiącznik), *Ec.* чиноначáлïе dowództwo, komenda. NACZELNIKOWSKI, - a, - ie, od naczelnika, Ober= haupts=, *Ross.* начальниковъ, военачáльническïй. -

II. Naczelnik, = NACZOŁEK, - łka, *m.*, *Bh.* načelnik; *Slo.* načelnjk; *Vd.* zhelna obvesa, zhelni ves (nazhelujak, nazhelak, = kość czołowa); *Sr.* 1. nadtjolnéſchatk, ſtrontuch, bortka; *Crn.* puntek, *Cro.* fizér; *Rs.* начéлокъ, начéлочекъ, начéльникъ, налóбникъ; ſtróy czyli przepaſka naczelna, na czele noszona, eine Kopfbinde, ein Kopfriemen, eine Stirnbinde, ein Stirnriemen *frontale. Cn. Th.* 455, *Cn. Syn.* 392, *Dasyp. Y* 2 *b.* Mógłbym ukazać, kopiie, chorągwie, naczelniki i inne woienne narzędzia zdobyte. *Pilch. Sall.* 264. To będzie na znak w ręku twoich, a iako naczołki między oczyma twemi. *Radz. Exod.* 13, 17, *Budn. Deut.* 11, 18, będzie to za naczelniki między oczyma twemi. *Bibl. Gd.*, te słowa będą naczołkami między oczyma twemi. *Zrn. Pſt.* 3, 605 *b.* - §. *Medic.* Naczelnik, lekarſtwo, które przykładaią na czoło. *Dykc. Med.* 4, 438, ein Heilmittel, auf die Stirne zu binden, ein Stirnpflaſter, Stirnſäckel ꝛc. NACZELNY, - a, - e, na czele będący, Stirn=, auf der Stirne befindlich. Naczelne włosy, ozdoby. *Tr.* - §. naczelny, *naczalny,

pierwszeńſtwo maiący, celny, główny, Haupt=, an der Spitze befindlich, den Vorrang habend, vorzüglich. Rzymſki biſkup ieſt kościoła pierwszym sprawcą i *naczalnym paſterzem. *Smotr. Ap.* 112. U Persów trzy były naczelne prawa narodu: nie zadłużać się, nie zmyślać, i nie próżnować. *Karp.* 7, 110. Rzęd pierwszy zwierząt ssących zowie się naczelny (*primates*), że człowiek w nim się zamyka. *Zool.* 283. O Wersallu! naczelne dzieło Wielkiego króla. *Karp.* 3, 45, chef d'oeuvre; Meiſter=ſtück, cf. arcydzieło; *Rs.* начáльный początkowy, zkąd się co naczyna czyli zaczyna.

NACZEPIĆ *cz. dk.*, czepiąc na czym nawieszać, aufhef=teln, anhaken; *Vd.* nahaklati, nakvakati, gornahaklati; *Ec.* подцѣпляю на что, вѣшаю.

NACZERNIĆ *cz. dk.*, czarno naſarbować, ſchwarz anſtrei=chen; *Vd.* nazherniti, *Rs.* начерни́ть. Naczernić sobie oczy *Rs.* насурмиться, насурмлю́сь.

NACZERPAĆ, - ał, *f.* naczerpie *cz. dk.*, czerpaniem dosyć nabrać, *Vd.* nazhrepati, nazhreplem, najeti, najemem, gorsajemati; *Rs.* начéрпать, начерпывать, накачàть, genugſam heraus ſchöpfen. Wielbłądom twoim naczerpię wody, żeby się wszyscy napili. 3 *Leop. Gen.* 24, 19, nachwytam wody. 1 *Leop.*). Naczerpali z rzéki wody. *Przyb. Luz.* 162.

NACZERSTWIĆ *cz. dk.*, czerſtwieyszym uczynić, auffri=ſchen, *Vd.* gorszherſtviti.

NACZESAĆ, NACZOSAĆ, - ał, *f.* naczesze *cz. dk.*, *Bh.* načeſati; *Rg.* nacescgljatti; *Rs.* начесàть; włosy, len, wełnę grzebieniem przeczesać, ile dosyć, lub wzgórę, genug kämmen, hinauf kämmen. Naczosać się, do woli, lub do zmordowania, ſich ſatt oder müde kämmen. Opuszczać nędzną; com ia nakochała, Com się zawiłych kędzior naczosała. *Tward. Daf.* 43. - Szczotką naczesać, genug bürſten, aufbürſten, *Vd.* nashzhetiti, gorshzhetiti. - §. 2) *transl.* nasmagać, wybiiać, nałoić ſkórę, *ob.* naciosać, naciesać, genugſam ausprügeln, durchpeitſchen. U pręgierza gdyby tylko iednéy z tych wszetecznic naczosano świerzbiącego smrodnika, toby ... *Pasz. Dz.* 127. - §. Mówiąc bez naczosania uszu i ięzyka, i bez nagrawania, zda się wam, iakobyśmy abo nic nie mówili, abo bezdowodnie mówili. *Sm. El.* 32, bez urazy, obrazy, ohne Beleidigung der Ohren.

*NACZESNY, - a, - e, na czas, w czas, wczesny, à propos, gelegén. Przez on swóy niesłuszny ani naczesny upor, w ohydę do niéy przyydzie. *Gor. Dw.* 301.

NACZOCHRAĆ *cz. dk.*, *Bh.* načechrati, = *laxare*, auflo=ckern, czochraniem napuszyć włosy, kudły, wełnę, len.

NACZOŁEK *ob.* Naczelnik II.

*NACZYNAĆ *ob.* Nacząć.

NACZYNIĆ, - ił, *f.* naczyni, *cz. dk.*, Naczyniać *niedok.*, *Sr.* 1. nacžinicž; iedno po drugim narobić, nadziałać, kilka rzeczy porobić, mehreres nach einander machen; *Bh.* nadělati; *Vd* nadjati, nadielati). *Sr.* 1. natžinam *afficio*, *imbuo* napawam; *Rg.* nacinitti, ponacinitti, nacignati *resarcire*; *Bs.* naciniti, napraviti *inſtauro*; *Sla.* nacsiniti; *Rs.* начинѝть, начи́нивaю napełniać, nadziewać, начи́нка nadziewanie, *diſtg.* naczynać *ob.* nacząć). Nabudowałem sobie domów i naszczepiłem winnic, naczyniłem ogrodów, a nasadziłem drzew, i nadziałałem sobie ſtawów. 1 *Leop. Ec.* 2, 4-7. Jakośmy sobie nowych miniſtrów, nowych zborów, brogów, bożnic naczynili, tak też nieszczęście Polſki się ięło. *Podw. Sion. L* 2. Do owczarni Pańſkiéy złodzieie wiele dziur nadziałali, a z owczarni pańſkiéy gołębińców naczynili. *Zrn. Pſt.* 264 *b.* Nie zwykli miewać mszy bez ornatów, a tak musielibyście zaraz ornatów naczynić. *Tworz. Ok. E* 4. Bóg ieſt mocen i z kamieni naczynić sobie synów Abrahamowych. *Lach. Kaz.* 1, 113. Z kamienia prawie chce naczynić chleba sobie. *Rey Pſt. O o* 4. Tak wiele świąt w kościele naczynili, że ich ledwo nie więcéy, niż dni powszednich. *Sekl.* 56. Niech sobie naczyni przyiacioł z maiątku swego. *W. Poſt. Mn.* 317. - Naczynić, nakłaść, nasypać, nalać. *X. Kam.*, worauf thun. - *§. naczynić się czego, raz w raz ściągać na się, in Menge über ſich bringen, ſich zu=ziehen. Chociaż twóy koń nigdy nieprzyiaciela nie widział, aleś się uſtawnie naczynił despektów i narzekania żołnierſtwa twego. *Jan. Oksz. G* 5 *b.* *NACZYNICIEL, - a, *m.*, narobiciel, który czego naczynia, nadziała, der genugſam von einer Sache macht, verfertigt; *Rg.* nacinitegl *refector*, *f.* naciniteglıza, *diſtg. Ross.* начина́тель, начи́нщикъ autor czego, zaczynaiący co, *ob.* nacząć). NACZYNIE, - ia, *n.*, NACZYNKO, *NACZYNICZKO, - a, *n.*, *zdrbn.*, (*Bh. plur.* načenj, = nádobi naczynia, sprzęty; *Cro.* nachin *forma*, *norma*; *Rg.* cin, nâcin *modus*, na nâcin, = iak, na kształt; *Bs.* nacin, *Sla.* nácsin, = sposób; *Rs.* начи́нъ naczątek, początek *ob.* nacząć); ſtatek, w którym co chowaią, narzędzie nieczynne, das Gefäß, Geſchirr, Geräth; *Bh.* nádoba, nadob=ka, nádobjčko, oſudj, oſudjčko (*ob.* *sąd, *sęd, *sud), zamít=ka; *Sr.* 1. hrat (cf. grat); *Sr.* 2. réd (cf. narzędzie), nop, nopk; *Crn.* posôda; *Vd.* poſsoda, posoda, sodje; *Cro.* poszuda; *Sla.* posuda; *Rs.* су́дно, су́дъ, сосу́дъ, посуда, сосу́децъ, приборъ, снарядъ, снасть; *Eccl.* прїятелище, скровъ. Spiżarnie maią bydź w równinie budowane, w którychby się chowało naczynie piwne, winne albo też oleiowe. *Cresc.* 19. Mis, czasz i kadzidlnic po dwanaście; a wszyſtkiego śrebra w onym naczyniu było 2400 syklów. *Bibl. Gd. Num.* 7, 85. Stopione masło w iakie piękne wlewać naczynie. *Haur Ek.* 178. *Vasculum* naczynniczko. *Urs. Gr.* 329. Złe naczynie naylepszy likwor ſkazie. *Mon.* 66, 277. - *Chym.* Narzędzia, które obeymuią albo ciała maiące bydź doświadczone, albo narzędzia czynne, nazywaią się naczyniami, *vasa*. *Chy.* 18. - *Anatom.* Naczynia w ciele zwierzęcym, die Gefäße in den thieriſchen Körpern. Naczynia, kanały, w których części ciekące się ruszaią i pomykaią. *Krup. Oſt.* 1, 16. Naczynia te, dla humorów, które zawieraią, dzielimy na naczynia krwawe, Blut=gefäße, i naczynia nerwowe. *Krup.* 3, 2. W naczyniach po całym ciele zwierzęcym poſtrzeganych, ieſt iakaś ciecza. *Zool.* 6. Naczynka w ciele dziecęcym są powolne, i do rozmaitego kształtowania sposobne. *Mon.* 69, 1018. - *Naczynie wodne, *coll.*, = ſtatki wodne, okręty, Schiffe, Waſſerfahrzeuge. W 700 okrętów abo naczynia wodnego do Rzymu się brał. *Sk. Dz.* 380. Oſkoład w naczyniu wodnym, w okrętach i galerach ciągnął na Konſtantynopol. *Stryik.* 114. - §. 2) naczynie, narzędzie czynne, = inſtrument, das Werkzeug, Inſtrument. Naczynie nic nie ieſt, ieśli nie będzie takiego, któryby onym naczyniem władał. *Goſt. Gor.* 65. Grać na muzyckim naczyniu. *W. Genes.* 4, 21. Dobremu rzemieślnikowi każde naczynie dobre. *Cn. Ad.* 172. Dobry rzemieślnik leda naczyniem dobrze zrobi. *ib.* Są między członkami takie, które na-

tura

tura dała iakoby naczynia do zmysłów, iako oczy do patrzenia, uszy do słuchania, ręce dla tykania ... *Karnk. Kat.* 253. Heretyk djabelſkie naczynie, zazdrości i złości pełne. *Sk. Dz.* 824. Naczynia szturmowe Turkom pobrano. *Baz. Sk.* 272, cf. *czyny. NACZYNISTY, - a, - e, *Anat.*, *vasculosus*, **aus viel Gefäßen zuſammen geſetzt.** Błona naczyniſta, dlatego tak zwana, ponieważ złożona ieſt z wielu naczyń. *Krup.* 2, 3 *et* 196.

NACZYŚCIĆ się *rec. dk.*, *Bh.* **načiſtiti ſe**; czyszczeniem sobie dogodzić, lub też się zmordować, **ſich ſatt oder müde reinigen.**

NACZYTAĆ się, *f.* naczyta się, *rec. dk.*, naczytywać się *czſtl.*, *pr.* naczytuię się, *Rs.* начитаться, czytaiąc dogodzić sobie, **ſich ſatt leſen.** Tam się naczyta do woli, co pogańscy królowie dobrego czynili. *Weresz. Rgl.* 32. Przykładów takich naczytać się i napatrzyć można. *Mon.* 70, 734. - *§. *activ.* *naczytać, czytaiąc natrafić, **im Leſen worauf ſtoßen**, *Rs.* начитать. Gdzieżeście to w obronie weryfikacyi naszéy naczytali, z czego tryumfuiecie? *Smotr. El.* 39, *ib.* 46. Czytaliśmy wszyſtkie synody, a żadnegośmy takiego nie naczytali, któryby Rzymſkiéy ſtolicy poddawał pod posłuszeńſtwo ſtolicę Konſtantynopolſką. *Smotr. El.* 34.

NAD, *praepos.*, *regens Inſtrumentalem et Accusatiuum*, *Bh.* **nad**; *Slo.* **nad, nade**; *Sr.* 1. **nad, woſche** (*ob.* wyżéy); *Sr.* 2. **nad, huſchei**; *Crn.* nad, sgor (cf. z gory), sgorei, verh (cf. wierzch), zhès, zhęs (cf przez); *Vd.* nad, na, sgorai, zhes, sries, vezh (cf. więcéy), dalei (cf. daléy, daleko); *Cro.* nad, oberh, ober, verhu, zverhu, visse (cf. wyżéy); *Sla.* nad, vishje, svèrshu; *Bs.* svrrih, odzgar, surrih, izvan, priko (cf. przeko-); *Ec. et Rs.* надъ, верху́, поверхъ, сверхъ. *Aliquando mollioris pronuntiationis causa huic praepositioni e additur:* e. gr. nade wszyſtko, nade-mną, *pro* nad mną, *quod durius sonat.* (cf. beze-mnie, przede-mną, nade-mną, ode-mnie, ode-wſtał, we-drzwiach). - a) *cum Inſtrum.* Nad, *impendens*, **über**. Gdy kto umiera, nad nim modlitwy czytaią. *Pim. Kam.* 210. Juguroie zguba nad karkiem wisi. *Pilch. Sal.* 237. Nieprzyiaciele nam iuż nad głową wiszą. *Hok. Turk.* 243, **ſie ſchweben über unſerm Haupte, ſind uns ſchon auf dem Halſe.** Wilk ten zawsdy uſtawicznie nad niemi chodzi, iakoby ie podrapać a pożrzeć mógł. *Rey Pſt. Hh.* 6. Swoie ſpiegi nad nami wszędy mieli. *Warg. Rad.* 338, t. i. pilnuiących nad nami, **wir hatten immer ihre Spione auf dem Halſe.** Moſkwa Polaków nie tylko mieć nad sobą, ale i imienia ich nienawidzi. *Tward. Wład.* 18. Szyper głosem zawoła, mieymy się ku zbroi, Ludzie mamy nad sobą, a nie wiedzieć kogo. *J. Kchan. Dz.* 284, t. i. tuż za sobą, wyżéy siebie, **gleich über uns, auf dem Nacken.** O czeladź swoię Krassus bardzo się ſtarał, ſtoiąc częſtokroć nad niemi, gdy się uczyli. *Kosz. Lor.* 70 *b.* Nad książkami ſtraciłem i zdrowie i oczy. *Karp.* 7, 82, **über den Büchern.** Nad robotą dukwiąc, święta gwałcą. *Bals. Nied.* 2, 265. Nad wsią ſtoiąca sosna. *Lib. Hor.* 81, **über dem Dorfe, zu Anfang des Dorfs, beym Eingange, am Dorfe.** Kraków nad Wisłą, na pograniczu Gallicyi. *Dyk. G.* 2, 46, **an der Weichſel.** Lemgow, miaſto w Weſtfalii, nad rzéką Begą. *ib.* 72. Niewidomy siedział nade drogą żebrząc. *Sekl. Luk.* 18, przy drodze, **am Wege.** - - Nad, *praemiſſa alia adhuc praepositione:* Dziś rano pasłam po nad tym laſkiem mą trzodę. *Teatr* 55, 11. *In hac significatione adiungimus* nad *subſtantiuis eorumque adiectiuis:* nadbrzeże, z nadbrzeża, po nadbrzeżu; Nadbrzeżanin, Nadbrzeżny; *praesertim nominibus fluuiorum:* Naddunaie, Naddunayſkie, Nadwiśle, Nadwiślny. - §. Nad, *tempor.* = ku, **gegen**, przed **vor**. Nad świtaniem, = przede dniem. *Cn. Th.*, gdy się miało do świtu). Pieśni nad wieczorem i w wieczor. *Kanc. Gd.* 340. *Cum Accusat.* Nad wieczor przyniósł iéy krawiec suknie. *Niemc. Kr.* 4, 110. - §. *Exceſſiuum:* O miłości nad wszyſtkiemi Miłościami gorącemi! *Groch. W.* 215, **Liebe über alle Liebe.** Marność nad marnościami, i wszyſtko marność. *Bibl. Gd. Eccles.* 1, 12, *vanitas vanitatum.* - §. 2) *Cum Casu Accusatiuo.* Nad a) *excedens*, *exceſſiuum*, = więcéy niż, przechodząc miarę, **über, mehr als, als.** To nad ich rozumienie było, gdy książeczka w ogień wrzucona, nie zgorzała. *Birk. Dom.* 11. Lubię kobietek niewinne pieszczoty, Kocham z oyczyzną króla nad me zdrowie. *Zab.* 12, 32 *Nar.*, **mehr als mein Leben.** Kto miłuie oyca abo matkę nad mię (nade-mnie), nie ieſt mnie doſtoien. *Bud. Matth.* 10, 37. To iego wszyſtka myśl i to ſtaranie, Nad świecką sławę i nad panowanie, By z miaſta świętego wyrzucił pogany. *P. Kchan. Jer.* 3. Nic nad siłę. *Cn. Ad.* 550, co w czas, to z nas; Piędzią się mierz; Nie miotay się kocie na niedźwiedzia; nie rzucay się z motyką na słońce). Wydatek nad przychod, z cudzych ieſt pieniędzy. *Teatr* 19 *b*, 43, większy od przychodu). Nie przywłaszczaymy sobie coś nad ród zwierzęcy, Nieme pono ſtworzenie coś ma nad nas więcéy. *Nar. Dz.* 3, 70, **wir wollen uns nichts vor den Thieren zum voraus anmaßen, über die Thiere herausnehmen; ſie haben vielleicht was vor uns voraus.** Mieć co nad kogo, = celować go w czym, prym mieć, przechodzić go w czym, **vor jemanden etwas zum Voraus haben, ihn worin übertreffen, einen Vorzug vor ihm haben.** Miał wiele nad insze hetmany, Nad przeważne, w cnotach *pokazałe pany. *Groch. W.* 550. Stary ma nad młodego. *Cn. Ad.* 1099, ſtary rozum lepszy, niż młody). Wiele ma prawda nad nieprawdę. *Smotr. Ex.* 5. Prusacy utarczki z naszemi miewali, ale nasi wszędzie mieli nad nie. *Bielſk.* 360, t. i. górę). Tłumaczenie biblii siedmiudziesiąt (*Septuaginta*) ma wiele nad inne. *Sk. Dz.* 116. Kto kogo raz ſtłucze, ma iuż nade-ń wiele. *Tward. Wł.* 127. Nikt nade-ń zacnością i maiętnością nie miał. *P. Kchan. Orl.* 1, 111. Tankred obrótem i ciała lekkością Siła ma nadeń, lub siecze, lub chodzi. *P. Kchan. Jer.* 491. Do takiego zbytku przyszło, iż pan ſtanu naywyższego nic nie ma nad szlachcica. *Sk. Kaz.* 20. Panowie chcą mieć nad pospólſtwo w szatach, w porządku, iedzeniu i piciu. *Kosz. Lor.* 10. Jeſt nad cię *albo* nadeń. *Cn. Ad.* 318, nieieden taki ieſt; dobry to, ale się naydzie taki drugi abo lepszy). Agezylaus z Tyssafernem, który nadeń ludem miał, miał się potykać. *Kosz. Lor.* 168 *b*, więcéy od niego). Kosarzu! robotniku dobry! coć się ſtało, Przedtym między czeladzią nad cię nie bywało, Teraz, ani docinasz, i pokosy psuiesz, Ani równo z inszemi w rzędzie poſtępuiesz. *Sim. Siel.* 28. Jeſt rozum nad ro-

sum. *Cn. Ad.* 319, ein Verstand ist noch über den andern. Będzie krawiec nad krawca, będzie tkacz nad tkacza. *Pot. Jow.* 131, *sc.* lepszy, doskonalszy). Niemasz, ach niemasz nad prywatne życie. *Hor.* 2, 304, nichts geht über das häusliche Leben; nic słodszego, cf. doma naylepiéy). Nad ludzie coś. *Cn. Ad.* 526, coś nadludzkiego, *de eo, qui aliis longe antecellit*, etwas übermenschliches. Sprawiedliwością, rozumem, porządnemi obyczaymi, nad pospolitego się człowieka miał. *Kosz. Lor.* 18, za lepszego, wyższego). – §. Nad *cum Comparatiuo:* większy nad niego, = większy od niego, większy za niego, als. Większym cudom nad prawdę wierzyć się nie godzi. *Bard. Tr.* 190. Maią tam chleb lepszy niż chléb, żelazo twardsze *nad* żelazo. *Boter* 85. Nic zacnieyszego nad starożytne Rzymiany, nic też hardzieyszego nad nie nie było. *Mon.* 65, 138. Dusza nad ciało, życie nad śmierć są rzeczy lepsze. *Zach. Kaz.* 1, 288. *Elliptice* Nad piekielne męki umęczona dziś dusza moia. *Past. F.* 177, t. i. większemi niż piekielnemi mękami). Uciecho moia, nad którą mię inna strudna ma potkać. *Groch. W.* 434, t. i. od któréy większa). – Nad *cum Positiuo, loco Comparat.*, Do woyny ochotnemi nas naydziesz, i posłusznemi nad innych wszystkich. *Sk. Zyw.* 2, 201. Niemasz sędziego nad boga, ani rozumnego *nad* nawyższego. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 7, 19. – §. *adverbialiter* Byś wołał i *nad* wołał, tedy ia mówić będę, żeś ty zdraycą. *Orzech. Qu.* 2ı. Mniemam i *nad* mniemam, że się wam dosyć rzekło, *puto et deputo. Mącz.* Coż? mów *nad* mów takiemu; on sam chce bydź biednym. *Zab.* 8, 321. Ja wam tak powiadam, i *nad* powiadam, *dico et edico. Mącz.* Nie przylecą do lenia pieczone gołąbki, By siedział i *nad* siedział, zgotowawszy ząbki. *Ryś. Ad.* 43. By mi się sprawiał i *nad* sprawiał, *si per plures deos iuret. Mącz.* – §. Nad, *transl.*, mimo, przeciw, wider, gegen, ohne Rücksicht auf. Laskonogi z ofiarowanego sobie państwa się wymawiał, ieśliby to było nad wolą Leszka białego; ale gdy to nie było naprzeciwko Leszkowi, dopiero przyzwolił. *Bielsk.* 113. Tak sprawiedliwie sprawował urząd swóy, aż się wszystkim podobało, gdyż nad wolą swych rad nie chciał nic czynić. *ib.* Nie przyymuie bóg dusz takich, które nad iego wolą z ciała wychodzą. *Sk. Zyw.* 1, 145. Jechał król do Litwy; co uczynił nad wolą i prośbę panów Polskich, którzy go prosili, aby teraz nie odjeżdżał. *Bielsk.* 362. Nie godzi się nikomu nic brać nad wolą iego, i mieć przy sobie nic cudzego nad wolą czyię. *Karnk. Kat.* 350. Nikt nie ma się nic nad pismo S. domyślać. *Hrbst. Odp. Z* 7 *b.* Nad wiadomość i uchwałę Rzpltéy stało się. *Warg. Cez.* 92. Dano mu konsulat w młodszym wieku iego nad prawo. *Warg. Wal.* 301. Uciekł nad zakazanie. *Chel. Pr.* 149. – §. Nad to, = prócz tego, *Vd.* zhries, zhes tu, tozhries, verhu tega, na verh, überdieß noch. Nad to, = ktemu, oprócz tego. *Cn. Th.* Nie pozwoliłem mu; owszem nad to wiedzieć trzeba, żem zakazał. *Ld.* Kto inny mógłby przestać na szacunku, ale mężowi przyszłemu o miłości nad to zapewnić się potrzeba. *Teatr* 32, 67. – *Aliud est* nadto *qu. v.* – – II) NAD..., *praepositio inseparabilis, adiungit verbis significationem* a) *excedendi*: nadmierzyć, naddawać, nadżyć, – b) *deprehendendi, inueniendi:* nadchodzić, nadjechać. – c) *altius apponendi:* nadbudować, nadmurować. – d) *incipiendi, neque multum progrediendi:* nadgnić, nadpsować. – *Observ.* Gdy się *nad* kładzie przed głoskami c, g, s, w, p, głoska *d* opuścić się może, n. p. nachudł, = nadchudł; nagradzam, = nadgradzam; nagrobek, = nadgrobek; nagryźć, = nadgryźć; nagniły, = nadgniły; naskakuię, = nadskakuię; nawątlony, = nadwątlony; napsował, = nadpsował. *Dudz.* 14.

NADĄC *ob.* Nadymać.

NADADŹ, – ał, *f.* nada, *cz. dk.*, NADAWAĆ, – ał, – a, *frequ.*, nadaie *ndk.*, *Bh.* nadati, nadawati; *Sr.* 1. nadacj; *Vd.* nadati, nadajati; *Bs.* nadavati, mnogo datti; *Rs.* надавать. – a) nadawać komu co, galić komu co, galić na kogo, obdarzać go czym, zdarzać mu; einem etwas verleihen, ihm gewähren, ihn damit beschenken. Edukacya kształci rozum, ale go nie nadaie. *Teatr* 19 c, 51. Częstokroć zdarzenie szczęśliwe nada myśl niewyćwiczonemu, na którąby się naydoskonalszy nie zdobył. *Kras. Pod.* 2, 36. Niech ludzkie dobro piérwszy nasz cel będzie, Bozka to rozkosz nadawać wesela. *Zab.* 13, 322 *Jakub.* Znam obowiązki, które na mię wkłada konstytucya; ale znam i prawa, które mi nadaie. *Gaz. Nar.* 2, 118. Prawa, gdy się gruntuią na ustanowionym społeczeństwie, nazywaią się nadane. *Gal. Cyw.* 1, 2, *positiuae.* – Nadawać kogo czym, = obdarzać kogo czym, einen womit beschenken. Nadaycie rolników wolnością; pogańska niewola przez chrześciańską sprawiedliwość zwróconą będzie. *Ust. Konst.* 1, 14. Nie są to rzeczywiste dobra, któremi oni ciebie nadanym radziby widzieć. *Pilch. Sen. list.* 255. – Kat go nadał etc., sprowadził go, sprawił to, der Henker hat ihn her gebracht, hat das gestiftet, veranlaßt, verliehen. Do skąpca piiesz: za zdrowie Jeymości, A skąpiec myśli: djaboł nadał gości. *Bratk. D.* Djabli nadali taką robotę. *Teatr* 36 *c*, 5. Czy djabli nadali te iéy ślepki, tylko spoyrzała, iużem się udobruchał. *ib.* 29, 85. Ale czy kaci nadali, że on teraz powrócił! *Boh. Kom.* 4, 43. Czyż mi go złe nadało! *Teatr* 43 *c*, 12, *Pot. Jow.* 33. – Nadaię komu czego siła, = obdarzam go hoynie, ich beschenke einen reichlich. Bóg błogosławił panu memu bardzo, nadał mu owiec i wołów. 1 *Leop. Gen.* 24, *Smotr. Ap.* 8. Nadaię kościoł, koleiium, śpital, *doto. Cn. Th.*, ich begabe, begifte ein Kloster, steure es aus. Zbudował tam kościoł, i nadał go dochodami hoynemi. *Tworz. Ok. F.* 1, *Biel. Sw.* 201. Przodków naszych pobożnych kościoły budowne i bogacie nadane. *Podw. Syon Q.* Nadanie kościelne abo poświętne. *Herb. Stat.* 156, (funduszowy grunt). – Nadadź się, Nadadź co, = stawić, nie cofać, nastawiać, nagadzać, entgegen stellen. Wstyd było ustąpić téy trwodze, Wszakżem zieloną szatę swą zrzuciwszy z siebie Ramion nadał i w placum stanął ku potrzebie. *Otw. Ow.* 346. Patrz, iak się iałowica goni za dorodnym bułaiem, i nadawa sama. *Tward. Pas.* 30. – *aliter* Tym dzielnym woźnikom nie dasz rady, mnie samemu ledwie *się* nadadzą, A iak się rozbiegaią, i na léc nie dadzą, *vix me patiuntur. Zebr. Ow.* 29. – Nadawać, kierować, podawać ku, lenken, kehren. Tę krainę Węgierską, która ku Polszcze nadaie się, plondrowano. *Krom.* 709, *quae ad Poloniam vergit*). Lapończykowie, bardziéy ku północy nadani, kłaniaią się wschodzącemu słońcu. *Chmiel.* 1, 1061. Rzéka ta raz w tę stronę, skąd się wzięła, na-

daie biegu, drugi raz do pięknego morza ciągnie brzegu. *Otw. Ow.* 306, t. i. nakłania, nachyla). - Nadawać, *s* podawać, podsuwać, **hinschieben, hingeben, hinreichen**. Nadawanie drzewa pod piłę na mieyscu iednym rznącą. *Solsk. Arch.* 100. Nadawać w drukarni, presserowi piłkami farbę na formę nadawać. *Mag. Msk.*, **die Buchdruckerschwärze auf die Formen in der Presse auftragen**. Nadawać komu piłkę do grania, galić, **den Ball einschenken**. - U flisów, nadać linkę, znaczy onęż flisom, gdy holuią, popuścić. *Mag. Mscr.*, **den schiffziehenden Bootsknechten das Seil lüften, nachlassen**. - §. Nadadź *absolute*, pomagać, służyć, pożytecznym być, (cf. *Bh.* **naplat**, z. B. co ge naplat, *s quid iuuat?* cf. płaci), **nützen, helfen**. Rozum i dobra minka teraz nic nie nada bez pieniędzy. *Teatr* 7 *d*, 29. Gdzie miękkie serce, tam rozum nie nada. *Kras. Mysz.* 41. Nie szczyć się rodem, imię nic nie nada. *Hor.* 1, 77. Czy się krwią tykasz Jnacha możnego, Nic to nie nada, czy z gminu podłego Zrodzony, żyiesz pod niebem gołota, Musisz za ciemne poyść Ereba wrota. *Hor.* 1, 200. Wybiegi nic nie nadadzą, wszystkich nas ten koniec czeka, że umrzeć trzeba. *Teatr* 5 *b*, 27. - §. Nadadź się komu, *s* udać się, powodzić się, wieśdź się, **einem gelingen, von Statten gehen, glücken**. Niech mię ludzie przewyższaią; byleby mi się nadało fortunę pokonać. *Pilch. Sen. list.* 2, 137. Nadało mi się pomyślnie dopiąć swego. *Teatr* 32 *c*, 31. Szalony to, kto pomstę na niepewną wkłada Woynę, która sam nie wie, iako mu się nada. *Morszt.* 337. Nienadany *s*, nienadarzony, nie na rękę, niepowodzący się, nieszczęśliwy, n. p. O nienadana miłości, Śmiech stroisz z moiéy ciężkości. *Petr. Hor. F.* - §. Poydźmy, zgładźmy ten naród nienadany. *J. Kchan. Ps.* 123, nieugłaskany, dziki, niecywilizowany, **roh, ungeschliffen**. Jezus Jana chciał mieć aż dotąd żywego, Póki żydów naród nienadany Od Rzymianby nie był zawoiowany. *Odym. Sw.* 2, *Nn* 3 *b*. - Nadany, nadobny, ładny, **schön, schmuck, hold**. Niedawno w świat puszczony, dziś chłopczyk nadany, *formosissimus. Zebr. Ow.* 260. Nadanie, *s* powodzenie, **der glückliche Erfolg, das Gelingen**. Siła woien z pany Greckiemi szczęśliwym nadaniem zwodził. *Krom.* 61. Poddał się Knaypów; a nadaniem tym uniesieni Krzyżacy, iuż mniéy z sobą traktować dopuszczali. *ib.* 607, *successus*).

NADAIAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, Nadoić, *f.* nadoi *dk.*, dosyć wydaiać mléka, **genugsam einmelken, Milch genug abmelken**; doiąc wpuszczać na co, **einmelken, auf etwas melken**, *immulgere. Mącz.*, *Bs.* nadojti; *Cro.* nadajam; *Rs.* надоить.

NADANIE, NADANY *ob.* Nadadź.

NADAREMNY, - a, - e, NADAREMNIE, NADAREMNO, NADARMO, *adverb.*, *Bh.* **nadarmo**; *Ross.* напрасный, всуе, суе, *ob.* *napraśny; **vergeblich, unnütz**. Nadaremna praca. *Tr.* Miłość chodzi na zamian, nigdy nadaremnie. *Jabl. Tel.* 110. Nie będziesz brał imienia boga twego nadaremno. *W. Exod.* 20, 7, *Pasz. Dz.* 113. Język nadaremno imię bozkie biorący, niechay do podniebienia przyschnie. *Psalmod.* 53. Nie śmiem słowa przemówić; boby było nadarmo. *Teatr* 10 *b*, 67. NADARZAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, Nadarzyć, *f.* nadarzy, *dk.*, zdarzać komu co, nadać go czym pomyślnym, *Bh.* **naděliti, naděľowati**; *Rg.* nadàriti; *Bs.* nadariti; *Cro.* nadarujem; *Rs.* надарить, надарять, **einem etwas verleihen, gewähren, schenken**. Przyszedłem do niéy; ale mi coś lepszego niż ią, miłość nadarza. *Wsg. Mar.* 1, 184. Nienadarzony, niedogodny, nienadany, niezdarzony, **mißglückt, nicht erwünscht**. Dwakroć miały Sarmackie grody Nienadarzone woiewody. *Miask. Ryt.* 2, 28. - Nadarz bóg, zdarz boże, da-li bóg, za pomocą bozką; **geliebt es Gott, mit Gottes Hülfe**. U nas nadarz bóg, a swoie chowamy, Żeśmy iego szafarze nic nie pamiętamy. *Papr. Kot. O* 2. - §. obficie obdarzać kogo, **einen reichlich beschenken**. Sama dawałaś dary miłośnikom swym, i nadarzałaś ich, żeby do ciebie wchodzili. *Bud. Ezech.* 16, 33, dawałaś im upominki. *Bibl. Gd.*). Dlaczego was natura ięzykiem nadarzyła? *Smotr. Lam.* 28. - §. Nadarzać się, *s* ofiarować się, stawiać się, podawać się na co, **sich selbst anbieten, antragen**. Sami nadarzaią się cudzoziemcom za narzędzie do prędszego uskutecznienia gwałtów. *Przestr.* 95. - Nadarzenie *ob.* zdarzenie, traf. NADARZYCIEL, - a, *m.*, nadarzaiący, *Rg.* nadaritegl *remunerator*, **der Verleiher, Schenker, Geber**, *f. Rg.* nadaritegliza. NADARZYN, - a, *m.*, miasto w Mazowieckim. *Dyk. G.* 2, 196, **eine Stadt in Masovien**.

NADĄSAĆ się *ob.* Dąsać. NADĄSANY, - a, - e, z gniewu sapiący, **vor Zorn schnaubend**. Nadąsanemu chłopcu daiesz iabłka próżno. *Zab.* 9, 75.

NADATEK, - tku, *m.*, *Cro.* nadavěk); nadanie, fundacya, **die Ausstattung, Stiftung**. Szczodrobliwości Elżbiety okazałe nadatki trwaią ieszcze i po dziś dzień. *Krom.* 780, *donaria*). - b) nadatek, nagoda, powód, okazya. *Cn. Th.* 804, zdarzenie, **Gelegenheit, Ereugniß**. 2) NADATEK *ob.* Naddatek. NADAWAĆ, NADAWANIE *ob.* Nadadź. NADAWCA, - y, *m.*, który co nadaie, **der Hingeber, Darreicher, Stifter**. Nadawca w drukarni, co nadaie farby preserowi na formy drukarskie pod prasą, **der Aufträger, der die Buchdruckerschwärze mit den Ballen auf die Formen aufträgt**. Nadawca przywileiu. *Czack. Pr.* 1, 57, **der Verleiher**. Nadawca kościoła, klasztoru, *s* fundator, **der Stifter, Ausstatter**. *Włod.* NADAWCZYNI, - i, *ż.*, **die Stifterinn**, fundatorka. NADAWCZY, - a, - e, od nadawcy, do nadawania należący, **Stiftungs-, Ausstattungs-, Verleihungs-**. Rozkazywano w nadawczych przywileiach, czytaiącym o tym nadaniu, posłuszeństwo. *Czack. Pr.* 1, 256. Nadawczy list. Wolności iest nadawczym panem stwórca. *Jez. Wyr.*, t. i. nadaiącym nas nią. NADAWKA, - i, *ż.*, w tartaku, która drzewa pod piłę nadaie. *Os. Fiz.* 351, *Solsk. Arch.* 100, **der Anschieber, eine Maschine in den Schneidemühlen, die den Baum auf die Säge andrängt**.

NADAWIĆ *cz. dk.*, *Rs.* надавить, надавливать nagnieść, dawiąc nadusić, *ob.* dawić.

NADĄŻAĆ *ndk.*, NADĄŻYĆ *dk.*, *intr.*, komu, za kim, *kego, *s* nie zostawać za nim, równią mu trzymać, równym z nim chodzić krokiem, **gleichen Schritt mit jemanden halten, nicht hinter ihm zurückbleiben, es ihm gleich thun**. Pan nadążyć przewodnikowi nie mogąc, więcéy iako trzy staie został za nim. *Teatr* 52 *b*, 112. Acest stary, nie mógł go, choć mężny, nadążyć. *Jabl. Tel.* 12.

Jeśli z pieszemi bieżąc umordowałeś się, iakoż będziesz mogł *nadężyć koniom? Leop. Jer. 12, 5.

NADBABA, - y, ż., NADBABKA, - i, ż., prababka, die Urgroßmutter. Tr.

NADBIEGAĆ *frequ.*, Nadbieżeć, - ał, *f.* nadbieży *ndk.*, Nadbiedz *dk.*, Nadbiegnąć *idntl.*, *Sr.* 1. nadběhnu, nadbehuju biegiem kogo napaść, biegiem nadeyść, einen überlaufen, im Laufen einholen, überfallen, angelaufen kommen. Nadbieżał mnie wilk. *Lib. Hor.* 30. Tysiąc okropnych myśli nadbiegną ią w tłumie. *Zab.* 12, 34 *Gawdz.* Skoro przybliżywszy się nań nadbieżał, Pyta dlaczego takim pędem bieżał. *P. Kchan. Orl.* 1, 197. Gdy też chęć łakoma nadbieży którego, stańmy się miłosierni, a bądźmy hoynymi. *Papr. Kol. U. b*, *Sr.* 1. nadbehženo *incursus*, nadbežne *incursim*. - §. b) Nadbiegł koniowi, = nabiegł konia, *aliquantum lassavit equum cursu. Cn. Th.* 453 *et* 452, er hat das Pferd etwas abgemattet, müde gemacht.

NADBLADNĄĆ, NABLADNĄĆ, *neutr. idntl.*, przybladszym się stawać, *pr. et fig.* etwas blaß werden. Nabladł, = nabladło mu, *impalluit. Cn. Th.* 452. *Naywięcéy używane bezosobiście, nau et zaimkowo:* nabladło komu, n.p. Powstał wielki szturm na morzu, a w takim razie i Arystyppowi się nadbladło. *Bud. Ap.* 19, strach go napadł). Cnota nogę złamała, a prawdy dno wypadło, A pokorze u dworu iuż bardzo nadbladło. *Rys Ad.* 5. Bardzoć *czemuś nabladło, nie dobre to znamię. *Rey Wiz.* 96. Przed strachem nabladłeć lica. *ib.* 103. Kiedy weyrzysz w te książki, iako we zwierciadło, Gdy widzisz, gdzie czerwono, a gdzie też nabladło... *ib. praef.* Gdy weyrzysz w ludzkie sprawy, iako we zwierciadło, Poznasz, gdzieć się rumieni, a gdzieć też nabladło. *Rey Zw.* 29 *b*. Alexander wziął przymierze gorzkie z Moskiewskim, Siewierskie państwo, bo siadło, Litwie nabladło. *Stryik. Gon. R* 3, źle było koło Litwy). Już prawie na punkcie ostatnim stanęło Cesarstwo chrześciańskie, bo iuż nadbladnęło. *Stryik. Tur. d.* 3, chwiało się, nadchwiało się, nachyliło się).

NADBLAKOWAĆ, *f.* nadblakuie, *dk. intr.*, trochę spełznąć, cokolwiek z koloru utracić, etwas verschießen, die Farbe etwas verlieren. Z przestrachu nadblakuie i pobledníe zorza. *Leszcz. Class.* 1.

NADBŁOTNY, - a, - e, nad błotem leżący, über dem Sumpfe befindlich. Nadbłotne wiszary. *Nag. Wirg.* 492, *ob* nabłotny *Rs.* наболотный.

NADBOTWIEĆ *niiak. dk.*, nadgnić, nadpsuć się butwiałością, etwas morsch werden, modrig werden. NADBOTWIAŁY, NADBUTWIAŁY, NABOTWIAŁY, - a, - e, Nadgniły, nadpsuty, angefault, morsch, anbrüchig. Księgi przez niedozor i dawność czasu nadbótwiałe. *Vol. Leg.* 8, 474. Zacząłeś nadbutwiały okręt w rącz naprawiać. *Zab.* 13, 267 *Szost.* Z pośrzód nabutwiałych ciał drugich wyięta. *Groch. W.* 320.

NADBRZEŻANIN, - a, *m.*, nad brzegiem mieszkaiący, *Ec.* брегожитель. *Rs.* морянинъ, cf. Pomorzanin, der Küstenbewohner. Nadbrzeżanie Koromandelscy i Malabarscy. *Wyr. G.* 176. NADBRZEŻE, - a, *n.*, *Eccl.* подбрежїе, ciąg brzegu morskiego, rzecznego, die Küste. Po nadbrzeżach morza czarnego. *Nar. Hst.* 6, 239. Przechodzą się dosyć długo po nadbrzeżem (po nadbrzeżu) rzeki. *Niemc. Kr.* 3, 42. NADBRZEŻNY, - a, - e, od nadbrzeża, Küsten=, *Rs.* набережный. Żale z łzami nadbrzeżne usłyszawszy skały, Łamanym ich westchnienia iękiem powtarzały. *Zab.* 5, 434. - *transl.* nadbrzeżny=, ukrainny, krayny, nadgraniczny, Gränz=, an der Gränze liegend. Woiewództwo Poznańskie iedno z nadbrzeżnych. *Gaz. Nar.* 1, 146.

NADBRZUCHOWY, - a, - e, nad bruchem się znayduiący, über dem Bauche befindlich. *Anat.* żyła nadbrzuchowa, *vena epigastrica. Krup.* 3, 78.

NADBUDOWAĆ, *f.* nadbuduie *cz. dk.*, wyżéy czego pobudować, höher anbauen, über etwas hinauf bauen; *Cro.* naddelávam; *Rs.* надд҃блать, надд҃блывать, надстроить, надстраивать; *Ec.* надзидаю. - *fig.* Polecam was bogu, który może nadbudować, i dadź wam dziedzictwo ze wszemi poświęconemi. *Bud. Act.* 20, 32. - Nadbudowanie *Rs.* надд҃лка, надстройка, das Angebaute.

NADCHADZAĆ *frequ.*, przychodzić do kogo często, bywać u niego często. *Cn. Th.*, uczęszczać do niego, oft zu einem kommen, ihn oft besuchen. Sam gdy się zstarzał, dzieci go młode nadchadzały. *Papr. Kol. R. b.* (*Bh.* nadchazeti *antevenire*). NADCHODZIĆ *intr. ndk.*, Nadchadzać *frequ.*, Nadeyść, nadszedł, nadeszła, *f.* nadeydzie *dk.*, *Bh.* nadgiti, nadssel; *Slo.* nadist; *Sr.* 1. nadchodžuju; *Vd.* nahajati, nadohajati; *Cro.* nadohájam; *Bs.* nadicchi, pridocchi); idąc przybliżać się, stawać, sich annähern, gegangen kommen, herbey kommen, anrücken, dazu kommen, kommen, eintreffen. Otóż właśnie nadchodzi. *Teatr* 15, 10. Możesz nadeyść po chwili. *Teatr* 8 *c*, 3. Nadeydziesz potym do króla. *Teatr* 48, 110. Właśnie tu nadszedłeś, gdy naypotrzebniéy żądanym od mnie byłeś. *Teatr* 32 *c*, 50. Zaczekać chciéy na mnie, nadeydę niebawem. *ib.* 32 *c*, 42. Otoż Jegomość nadchodzi. *ib.* 16 *c*, 60. Po co tu chodzisz? Jeymość może nadeyść! *ib.* 16 *c*, 48. Byłby dom skradł, gdybyśmy nie nadeszli. *ib.* 32 *b*, 74. Słońce we Lwa *nadnidzie w Auguście. *Jabl. Buk. D* 2 *b*, nadeydzie, t. i. wstąpi, wstępuie, tritt ein, rückt ein). Kiedy zima nadchodzić ma, tedy nie z razu gwałtem przypadnie, ale z nienagła biedzi się z latem, aż iéy lato *ustąpić musi. *Podw. Wr.* 37. Nie bawmy dłużéy, bo noc nadchodzi. *Teatr* 56 *c*, 99. Trzecia noc nadchadzała, iako się zemną zmówił, żebym go czekała. *P. Kchan. Orl.* 1, 121. Wiosna nadchodzi. *Zab.* 16, 319, następuie). Nadchodzący mróz i śnieg, znakiem że zima niedaleka. *Zab.* 13, 78. Gdy Jezus uczył, nadeszli biskupi i doktorowie. *Sekl. Luc.* 20, „*not.* *nadstanęli"). Uydziem tam podeyźrzenia, chociaż kto nadnidzie (nadeydzie). *Pot. Arg.* 352. Nadszedł czas utrapienia. *Teatr* 18, 10. Gdy prawie dusza dla boleści wychodziła, a śmierć iuż nadchodziła, urodziła syna. 1 *Leop. Gen.* 35. Nadchodziły już blisko dni śmierci Dawidowéy. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 2, 1, przybliżały się. 3 *Leop.*). Kuryer z Petersburga ieszcze nie nadszedł. *Gaz. Nar.* 1, 235, nie stanął). J do nas nadeszła wiadomość o powtórnym ujechaniu iego. *ib.* 2, 4, doszła do nas). Nadeszły, - a, - e, *particip.*, *e. g.* Dla nadeszłéy burzy znalazł się okręt w nayniebezpiecznieyszym stanie. *N. Pam.* 11, 159, dla nastąpionéy, powstałéy burzy, erfolgt, entstanden). Nadchodzenie i od-

chodzenie wod. *Boter* 65, morskie przychodzenie i odchodzenie, podnoszenie i upadanie, Fluth und Ebbe. - Nadchodzić po czym, za czym, = następować po czym, iść po czym, folgen, erfolgen. Po rozkoszy nadchodzi żal. *Teatr* 42 *d*, *D.* Słowa iego niekunsztowne, ale skutek za niemi nadchodzi. *Kras. Pod.* 59. - §. *aliter* nadchodzę, iako dzieża, *fermento*; *fermentescit farina*, dzieża nadchodzi, mnoży się. *Mącz.*, rusza się, gährt, geht auf. - §. Nadchodzić kogo, = nachodzić go; nadeyść kogo, = nayść go, zdybać go, napaść nań, *Vd.* popast, dobit, vjet; *Bs.* prispiti, namirritise; einen unvermuthet überfallen, ihn über etwas antreffen, ertappen. Nadszedłem go nad tym uczynkiem. *Ld.* Judasz nadszedł Pana w ogroycu, gdzie się modlił. *Dambr.* 839. *Nadście (nadeyście), napadnienie, *interuentus. Mącz.*, *Bs.* pridoscjastje; *Ec.* наитїе. - §. Nadeyść co, natrafić na co, naleźć co, worauf kommen, es antreffen, finden. Nadeszli iednę wyspę. *Pasz. Dz.* 39. Nadszedłszy różne ścieszki, zdumiawszy się stoi, Przypatruiąc się każdéy, zbłądzenia się boi. *Groch. W.* 272. Dway towarzysze, idąc w drogę, nadeszli konia; ieden iął się chwalić, mówiąc: nalazłem konia, ... *Ezop.* 84. Świat na krąg obeszła, Pragnąc by gdzie lub trupa, lub kości nadeszła. *Zebr. Ow.* 37. Kanizego i w Auszpurgu nie nachodząc, do Dylingu się zaś puścił. *Chodk. Kost.* 34.

NADCHRAMOWAĆ *ob.* Nachramować.

NADCHUDNĄĆ, NACHUDNĄĆ, *f.* nadchudnie, *neutr. idntl.*, przychudszym się stawać, etwas mager werden. Ey iak mi nadchudł buhay, choć pastwy po uszy! *Nag. Wirg.* 495. Po zimie zawsze musi nadchudnąć bydło. *Haur Sk.* 55. - *Jmperson.* nachudło mu. *Cn. Th.* (cf. nabladło mu), = nachudł).

NADCIĄGAĆ *ob.* Naciągać. - §. 2) nadciągać *niiak.*, ciągnąc nadeyść, herbey gezogen kommen, *Vd.* pervlezhi, navlezhi, perhajati, permarshirati). Hetman nieprzyiaciela gotowego czuiąc, a nie wiedząc kiedy nadciągnie, lud po gotowiu ma, straży czuć rozkazuie. *Zrn. Pst.* 2, 451. Nadciągnienie Alibasza, Skanderbeg lekce ważył. *Baz. Sk.* 75, nadeyście, nadchodzenie.

NADCIEC *ob.* naciec. NADCIERAĆ *ob.* nadetrzeć. NADCINAĆ *ob.* nacinać, naciąć. NADCISNĄĆ *ob.* nacisnąć.

NADDADZ, - ał, *f.* nadda, *czyn. dk.*, Naddawać, - ał, - awa, *frequ.*, naddaie *praes.*, *Sr.* 1. nawdahwam; *Vd.* gornadati, gornadajati; *Rg.* nadodatti; *Rs.* наддàть, наддавàть, передàть, передаю; przydadź ieszcze, więcéy przyczynić, noch darüber geben, noch mehr hinzu fügen. Kto odkupi rolą, nadda piątą część oszacowanych pieniędzy. *W. Levit.* 27, 19, przyda piątą część do szacunku iéy. *Bibl. Gd.*). Kiedym kuflem chłodne mleko nachylała, Drugim kuflem rzadkiego miodu naddawała ... *Otw. Ow.* 265. Nie przestaie szczodrobliwości swéy używać, nie przestaie dawać i naddawać. *Gor. Sen.* 573. Naddawać na pieniądze, = naddatku płacić, cf. nadzwyż dawać, Aufgeld zahlen, Agio geben. Na stu po kilka złotych naddawali. *Gost. Gor.* 2. - §. Naddawać się czemu, zupełnie się poświęcać, sich gänzlich hingeben, aufopfern. Interesom swoim nadskakuią, naddaią się i ledwie ze skóry nie wydzieraią. *Mon.* 69, 578. - §. Naddawać się z czym, n. p. Byli u nas znacznieysi panięta; ale żaden się z swemi pieniędzmi tak nie naddawał, iak Wc Pan. *Teatr* 8, 16, nadstawiać się szumno, występować dumno, womit dick thun.

NADDAROWAĆ, *f.* Naddaruie *cz. dk.*, hoynie obdarzać. *Tr.*, reichlich beschenken.

NADDARTY *ob.* Naddzierać, Nadedrzeć.

NADDATEK, - tku, *Bh.* nadawek; *Vd.* nadai, gornadauk, verhobiunost; *Cro.* nadolósek, nadavek, naversek; *Rg.* nakladak, nadometak, namètak; *Bs.* pridak, nadodak; *Sla.* nàmetak, nadodavak; *Rs.* наддача, промѣнныя дéньги; *Ec.* наддятокъ; NADDAWEK, - wka, *m.*, (*distinguas* nadatek), przydatek, przyczynienie, die Zugabe. Korce bez żadnych naddatków wymierzone bydź maią. *Vol. Leg.* 3, 200. (t. i. bez czubów, pod strych). Naddatek, przydatek, które dawaią nad wyż, niżli to, co się winno dadź, *corollarium*, *auctarium. Mącz.* Jeśli co pożytku przyydzie, będziesz to miał iakoby naddatek nad to, za coś stargował. *Gorn. Sen.* 227. Naddatek do pieniędzy, = agio, das Aufgeld. Lichwę i naddatek brałeś. *W. Ezech.* 22, 12, płat. *Bibl. Gd.*). Do pomnożenia siły monety naddatki są wielką przyczyną. *Haur Sk.* 90. - *aliter* naddatek, = nadmiar, der Ueberschuß, Uebersatz, gdy naród kupczący, zamieniwszy towary swoie na cudzoziemskie, ieszcze za nadmiar gotowe bierze od sąsiadów pieniądze. *Wyr. G.* 411. Handel z Hollandyą przynosił przedtym Francyi naddatku corok 7 millionów; naddatek z Anglią iest na stronę Francuzką zawsze. *ib.* 316. NADDATKOWY, - a, - e, od naddatku, Zugabe=, Ueberschuß=, *Rs.* намѣнный.

NADDROBNIEĆ *cz. dk.*, przydrobnieyszym się stawać, nadmaleć, słabnąć, etwas kleiner, schwächer, hinfälliger werden. - *Jmpersonal.* Aby nie rozpaczali, ieśliże im *naddrobniało*, ale Panu dufali, który ie ieszcze może wydźwignąć. *Gil. Kaz. C c* 2 *b*, ieżeli ich stan rzeczy podupadł; cf. nadbladło mu, nadchudło mu).

NADDNIEPRZAŃSKI, - a, - ie, nad Dnieprem leżący, am Dnieper gelegen. Naddnieprzańska Ukraina. *N. Pam.* 10, 34. NADDNIEPRZE, - a, *n.*, kraina nad Dnieprem, brzegi Dniepru, das Dnieperufer, das Land am Dnieper. NADDUNAIE, - ia, *n.*, brzeg Dunaiu rzeki, das Donauufer, die Donaugegend. Dowiaduiemy się z naddunaia, iż negocyacye pokoiu idą z iak naywiększym pośpiechem. *Gaz. Nar.* 1, 231. NADDUNAYSKI, - a, - ie, nad Dunaiem leżące, an der Donau liegend. Wypuścił hordy swoie naddunayskie Nogay ku Polszcze. *Nar. Hst.* 5, 204.

NADDZIAD, - a, *m.*, pradziad, dziad drugi. *Tr.*, der Aelterevater.

*NADDZIAŁAĆ *ob.* Działać. (*Cro.* naddelávam, = nadbuduię, *Rs.* наддѣлываю, наддѣлывать, наддѣлать.

NADDZIENNY, - a, - e, nade dniem będący, staiący się nade dniem, vor Tagesanbruch sich ereugnend. Mara, co w naddziennym drzymaniu się przekaże. *Przyb. Ab.* 33.

NADDZIERAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, NADEDRZEĆ, naddarł, *f.* nadedrze *dk.*, trochę podzierać, etwas abreißen, zerreißen: *Bh.* nadřiti, nadru; *Rs.* надодрàть, наддирàть. Wzięli na się szaty naddarte, i zmyślili, że byli z dalekich kraiów. *Zał. H. T.* 110.

NADĘCIE, - ia, *n.*, *subst. verb.* Nadymać, Nadąć, 2) NA-

DĘCIE, = Nadęto *adverb. Partic.* Nadęty, = pysznie, dumnie, **aufgeblasen, stolz, schwülstig.** Odpowiadasz bogu nadęcie. *Bud. Job.* 15, 13. Liczne w salach obrazy i herby rachuiesz, Nadęcie ftarożytnych przodków pokazuiesz. *Tol. Saut.* 50.

NADEDRZWIE, - ia, *n.*, nadprożek. *Cn. Th.*, spoienie w górze podwoiu. *Włod.*, **der Thürsturz, die Oberschwelle in der Thüre;** *Rs.* наддверïе, *Ec.* бру́съ верхнïй у́ дверéй, *Vd.* nadurze, nadpragje. *(diftinguas* nade drwy *ob.* drwa).

NADELBIAŃSKI, - a, - ie, nad Elbą leżący, mieszkaiący, znayduiący się, **an der Elbe gelegen, befindlich, wohnend;** n. p. Nadelbiańscy Słowianie. *Nar. Hft.* 6, 153.

NADEMDLEĆ, - ał, *f.* nademdleie, *med. dk.*, Nademdlewać (*Nademgliwać) *cont.*, po woli omdlewać, **allmählig in Ohnmacht sinken.** Wysilony prawie nademdlałem. *Paft. F.* 81. - *transl.* przymdleyszym się ftawać, **allmählig von Kräften kommen.** Podrzucaią hetmani nademdliwaiącym świeże roty posiłkuiące. *Krom.* 602, *laborantibus*). Ludwik też iuż nademgliwaiący z nienagła truchleć napoczął. *Krom.* 388. Nademdlony, nademdlały, = przymdleyszy, **etwas abgemattet, schwach, ohnmächtig.** Srodzem nademdlała, Chodzić nie mogę, com się zmordowała. *Paft. F.* 249. Długo iuż czekał Tankred nademdlony, Aza się kiedy poganin zmorduie. *P. Kchan. Jer.* 145. Jeft on od boga wyznaczony, aby nademdloną dźwigał Sarmacyą. *Psalmod.* 79. Dla imienia Pańfkiego walcząc, nademdloną wfkrzesimy reputacyą: *ib.* 64.

NADEMRZEĆ, Nadmarło, nadmiera komu *Impers.*, głod uczuć dokuczliwy nieco, **etwas Hunger leiden.** Nadmarło mi, = głod trochę czuię. *Włod.*, *Cn. Th.* 455. Nadmiera mi, = ieść mi się chce. *Tr.*, cf. Namrzeć *się.*

NADEŃ, nad niego *ob.* Nad, *ob.* On.

NADEPTAĆ, *f.* nadepce, *cz. dk.*, podeptać kogo, **auf jemanden treten, ihm auf den Fuß treten.** Jakżeś nieoftróżny, nadeptałeś mi nogę. *Teatr* 36 *b*, 110. Ktoby się też na tego gniewał, coby go w ciżbie nadeptał albo potrącił? *Gor. Sen.* 414. - Nadeptać *się recipr.*, nadrepcić się, nachodzić się, nabiegać się, **sich müde und satt laufen.** Nadeptałem się też ia dziś dosyć. *Kniaź. Poez.* 3, 199.

NADER *adverb.*, zbytecznie, **überaus, gar sehr, über die Maße.** Niechay się mści; nader na to zasłużyłem. *Węg. Mar.* 1, 153. W słowie twym naderem miał nadzieię. 1 *Leop. Ps.* 118, 114. Greckich Rzpltych nader różne były interesa. *Nag. Fil.* 1. - *Lusus verborum: Nader* dobry, *nader* chwalny; sędziego ganiąc, t. i. *na dar* dobry, *na dar* chwalny. *Dwor. D.* 1. NADERBĘKART, - a, *m.*, syn nieprawnie spłodzony z zamężną, lub z żonatym. *Czack. Pr.* 1, 266, **ein Bastard im zweyten Grade.**

NADERWAĆ *się*, *f.* naderwie się *recipr. dk.*, wywichnąć sobie iaki członek, **sich verrenken, verreißen (sich verbrechen);** *Rg.* nadarvatti; *Rs.* надорвáть, надрывáть. Tak się pieniędzmi uiuczył, że nim do siebie dolazł, z ciężaru i zadyszenia naderwał się, i umarł. *Nar. Hft.* 2, 452. Wybicie niezupełne kości, czyli naderwanie, lub wywichnienie, *subluxatio*, gdy wybite iabłko wyfkoczy ze swéy solniczki, na iéy brzegu ftanie i utrzyma się. *Perz. Cyr.* 1, 99. Jak członek naderwany tylko, czyli nadszarpany, opatrywać. *Perz. Cyr.* 1, 112. Mieysce naderwane *Rs.* надрывъ.

NADERZNĄĆ *cz. idntl.*, nadrzynać *ndk.*, rznąc nacinać, **etwas einschneiden,** *Rs.* надрѣзáть, надрѣзывать. Naderznięcie, nacięcie *Rs.* надрѣзъ.

NADESCHNĄĆ *niiak. idntl.*, nadsychać *kontyn.*, z wierzchu podeschnąć, **von oben trocknen.** Część wody deszczowéy, ieśli ziemia ieft nadeschła, w się bierze. *Syxt. Szk.* 11.

NADEŚCIE, = Nadeyście; Nadeszli *ob.* Nadchodzić.

1) NADESŁAĆ *czyn. dk.*, Nadsyłać *ndk.*, w ciągu czego przysłać, **zu etwas herbey schicken;** cf. nasłać, nasyłać.

2) NADESŁAĆ *cz. dk.*, Nadścielać *ndk.*, wyżéy czego wyścielać, **über etwas weg Streue machen;** *Sr.* 1. **nadscjeśćam** *superfterno.*

NADĘTO *adv. Part.* Nadęty, = Nadęcie, **aufgeblasen.** Nadętonogi n. p. Oedipus. *Urs. Gr.* 175, nóg nadętych, odętych, **von angelaufnen Füßen.** NADĘTOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* **nadutost;** *Sr.* 1. **naduhtosćż;** *Vd.* sdetnoft, velkosdetnoft, napnh; *Rs.* одутловатость, надмéнïе, надменность, кичливость, высокопáрность; ociekłość, nadęcie, **die Aufblähung, Geschwulst, Schwulst, Aufgeblasenheit,** pycha, duma, **Stolz, Hoffarth.** U Macieiowfkiego w szczęściu nadętości, a w nieszczęściu upadłéy myśli znać nie było. *Gor. Dw.* 2. On w swéy nadętości Ledwie co na dół swéy głowy nachylił. *Auszp.* 37, *Obr.* 75. NADĘTY *ob.* Nadymać, Nadąć.

NADETRZEĆ, nadtarł, *f.* nadetrze, *cz. dk.*, Nadcierać *ndk.*; przetrzeć trochę, **ein wenig abreiben.** U Waści sukmanna nadtarła się, trzeba sukna kupić. *Teatr* 52, 8.

*NADEUROPSKI, - a, - ie, Zaeuropeyfki, nie w Europie leżący, **außer Europa liegend.** Grubość, w któréy nadeuropfkie kraie żyią. *Tward. Wład.* 9.

NADEYSCIE, = Nadeście *ob.* Nadchodzić. *NADĘŻYĆ *ob.* Nadążyć.

NADGIĄĆ *cz. idntl.*, nadginać *ndk.*, zginaniem nadchylić, **überhinbeugen, etwas anbeugen,** *Rs.* надогну́ть, надгибáть.

NAGŁASZAĆ się *recipr. ndk.*, Nadgłosić się, *f.* nadgłosi się *dk.*, odzywać się do kogo, *Vd.* naglasiti, **sich hören lassen, sich melden, sich vernehmen lassen.** Darmo Menelausza i Agamemnona, Darmo Kadma waleczne chcę śpiewać imiona, Lutnia miłości poświęcona nasza, Miłosnym tylko dźwiękiem się nadgłasza. *Min. Ryt.* 3, 56. Poznasz Messalinie, na co w smutnym nadgłasza się Nazo rymie? *Zab.* 15, 365. Po kilkakrotnych nadgłoszeniach się do Henryka o powrócenie uzurpacyi, wyszedł w pole Kazimierz. *Nar. Hft.* 1, 157, t. i. po odezwach, **nach mehreren Aufforderungen an ihn, um Wiedererstattung.**

NADGŁOWEK *ob.* Nagłowek. NADGŁOWNIK, - a, *m.*, punkt nadgłówny, *Zenith. Hub. Wft.* 45, *Łefk.* 2, 189, *Crn.* vershaák, **das Zenith, der Punkt über unserm Scheitel, der Scheitelpunkt.** NADGŁOWNY, - a, - e, nad głową będący, **über dem Haupte befindlich.**

NADGNIĆ, NAGNIĆ, *f.* nadgniie *med. dk.*, *Vd.* nagniti; *Bh.* **nahniti, nahnigi,** nadpsuć się gniiąc, **etwas anfaulen.** Sciany chałup pochyłe, nadgniłe, i upadku bliskie. *Pilch. Sen.* 368. Owoc nagniły. *Tr.*, *Bh.* **nahnilý;** *Sr.* 1. **nahnité;** *Rg.* naghgnio.

NADGNIEŚĆ, NAGNIEŚĆ, - iotł, *f.* nadgniecie, nad-

gniotę *cz. dk.*, *Bh.* nahnětu; *Vd.* nagnjésti, nagnjel, nagnjétem, nagnjeti, nagnjetim; *Bs.* naghgnesti, natjeskati; *Rg.* naghgnèsti, naghgnjeetam; *Rs.* нагнéсть, нагнетáть, намя́ть, нажать; trochę przygnieść, etwas abdrücken, abreiben. Tak piérwsze iarzmo karków więc nadgniecie, Kiedy kto młode cielce pod nie wplecie. *Chrość. Ow.* 41, *ob.* Nagniotki). Nadgnieciony owoc, (*Cro.* nagnyetem *confertus* nadziewany).

NADGNIEWAĆ *cz. dk.*, nadjątrzyć, do nieiakiego gniewu poruszyć, etwas böse machen. Niechcąc sobie nikogo nadgniewać, gadać czasem nie chcemy. *Hrbst. Nauk.* M 3 *b.* Pospolite nadgniewania winniśmy wszystkie zawsze odpuszczać. *ib.* *E* 4, obrazy, urazy.

NADGOIĆ, *f.* nadgoi *czyn. dk.*, ranę zasklepić, überheilen. - *Recipr.* zagoić się trochę, etwas heilen, heil werden. Poki się rana nie nadgoi. *Hipp.* 27.

NADGONIĆ *cz. dk.*, goniąc nadeyść, doścignąć, einhohlen (erjagen). Gdy był w drodze, iuż niedaleko od miasta, nadgonił go sekretarz królowéy. *Baz. Hst.* 227.

NADGORZAŁY, - a, - e, trochę pogorzały, etwas angebrannt, bebrannt. Widzieli nadgorzałe komory. *Warg. Cez.* 169.

NADGRADZAĆ, Nagradzać *ob.* Nagrodzić.

NADGRANICA, - y, *ż.*, pogranicze, der Gränzstrich. Z nadgranicy Moskiewskiéy odebraliśmy te wiadomości. *Gaz. Nar.* 2, 136. NADGRANICZNY, - a, - e, nad granicą leżący, pograniczny, Gränz-, an der Gränze befindlich. Nadgraniczne komory. *S. Grodz.* 2, 118.

NADGRĄZNĄĆ *ob.* Nagrąznąć.

NADGROBEK, NADGRODA, NADGRODZIĆ etc. *ob.* Nagrobek, Nagroda, Nagrodzić.

NADGRYŹĆ, *f.* nadgryzie, *cz. dk.*, gryząc nadłamać, ein wenig anbeißen; *Cro.* nadgrizujem; *Rs.* надгры́сть, надгрызáть.

NADHOŁDOWAĆ *cz. dk.*, podbić sobie, sich unterwerfen. Zygmunt III. z nadhołdowania Moskwicina tryumfował. *Krom. dedyk.*

NADJEŻDŻAĆ, - ał, - a, *intr. cont.*, Nadjechać, *nadjachać, nadjechał, *f.* nadjedzie, nadjadę *dk.*, *Bh.* nadgeti, nadgel, nadgižditi; przyiechać w ciągu czego, angefahren kommen, angeritten kommen, ankommen, dazu kommen. Przyieżdżay zaraz do Warszawy, tam albo mię znaydziesz, albo kilka dni zaczekasz, nim nadjadę. *Boh. Kom.* 3, 125. - §. b) nadjeżdżać kogo *ob.* naiechać kogo. NADJAZD, - u, *m.*, Nadjechanie, przyiazd w ciągu czego, die Ankunft, Dazukunft, Dazwischenkunft (cf. nadeyście. -). Odstąpił od obleżenia, upewniony o naieździe Matyaszowym. *Krom.* 712, *aduentus*, cf. Naiazd.

NADJMIĘ, - ienia, *n.*, *Rg.* nadimme *agnomen*, cf. przyzwisko, cf. przyimek), ein Beyname.

NADJNTRATNY, - a, - e, przewyższaiący dochody, die Einnahme übersteigend. Nadjntratny zbytek. *Teatr* 43 *c*, 161.

*NADISTNY, - a, - e, *supersubstantialis. Pim. Kam.* 394. Sam ociec iest zrzódłem nadistnego bóztwa. *ib.*; *Ec.* пресу́щественный; *Gr.* ὑπερούσιος; cf. nadpodstatni.

NADKĄSAĆ *cz. dk.*, kąsaiąc nadgryźć, ein wenig anbeißen, *Rs.* надкусáть, надку́сывать.

NADKAZIĆ, *f.* nadkazi *cz. dk.*, trochę skazić, nadpsuć, etwas verletzen, verderben. Jakoś mię sprawca bozki i ludzki nadkaził, Dotknąwszy piorunowym powietrzem zaraził. *A. Kchan.* 53. Despot także Bosseński serca mu nadkaził, Gdy mu woyska Janczarskie i iezdne poraził. *Stryik. Tur. J.* 3.

*NADKIDAĆ *cz. dk.*, nadmiatać, nadrzucić, drüber werfen; *Rs.* надки́нуть, надкидывать.

NADKŁADAĆ, - ał, - a, *cz. cont.*, Nadłożyć, *f.* nadłoży *dk.*, więcéy przyczyniać, naddawać, nadstawiać, mehr hinzu fügen, dazu legen, dazu setzen; *Slo.* nadložit; *Rs.* надкласть, надкладывать; *Ec.* надлагáю. Same stany niedostatki prawa mogą nadkładać, i wykładać. *Petr. Pol.* 332. Tu masz na koszta, a cokolwiek nadłożysz, za powrotem moim ci zapłacę. *W. Post. W.* 2, 205, t. i. co więcéy wyłożysz, was du noch darüber auslegen wirst. A iakoż uczyć maią, nie umieiąc sami, Muszą pewnie nadłożyć kazania baśniami. *J. Kchan. Dz.* 154, t. i. nadstawić, nadłatać, ausflicken, ausfüllen. Nie synowie maią skarbić rodzicom, ale rodzice synom; a ia bardzo rad nałożę, i nadłożę sam siebie za dusze wasze. *Leop.* 2 *Cor.* 12, 15, nakład uczynię i samego siebie wynałożę za d. w. *Bibl. Gd.*), ich will darlegen und dargelegt werden für eure Seelen. Luth. - §. Nadkładać, nadłożyć w handlu, = naddadź nad piérwsze podanie ceny. *Ossol. Wyr.*, zulegen, im Handeln oder Dingen (*distinguas* nakładać, nałożyć z kim). - §. *transl.* Nadłożyć ucha, = nadstawić ucha, das Ohr hinneigen, aufmerksam hören, aufhorchen. Racz nadłożyć uszu twoich ku głosu modlitwy moiéy. *Wrob.* 305, *fiant aures tuae intendentes.* *NADKŁADEK, - dku, *m.*, NADKŁADKA, - i, *ż.*, naddatek, dodatek dokładka, *Rs.* надкла́дка przyczynek.

NADKŁÓĆ *cz. dk.*, nadkalać *ndk.*, niewiele przekłóć, ein wenig anstechen; nadkłóć, nadszczepać, *Rs.* надколóть, надкалывать, ein wenig anspalten.

*NADKNĄĆ *ob.* nadtknąć.

NADKOLANEK *ob.* Nakolanek.

NADKOŁATAĆ *cz. dk.*, kołataniem nadwerężyć, durch Klopfen erschüttern, schwächen. Nadkołatany, - a, - e, trochę wzruszony, nadwerężony, etwas erschüttert, geschwächt. Rzplta Rzymska woyną domową nadkołatana, pod iednego panowanie przyszła. *Krom.* 690, *quassata.*

NADKOPYCIE, - ia, *n.*, krążek przy kopycie końskim. *Cn. Th.*, der Saum, der Preis, die Krone am Pferdehufe; cf. *Bh.* přikopití.

NADKOSIĆ, *f.* nadkosi *czyn. dok.*, nieco z wierzchu pokosić, etwas abmähen. Kiedy żyta i pszenice grożą niebezpieczeństwem wylegania, nadkoszą się albo nadeżną. *Kluk Rosl.* 3, 203.

*NADKOSZULKA, *Rg.* nadkoscjùgliza, = rokieta.

NADKOWEK, - wku, *m.*, n. p. Fryszerze z żelaza odebranego z zużlu, nie mogą mieć tego nadkowku, który maią z gęsi. *Os. Rud.* 113. ?

NADKRACAĆ *cz. ndk.*, nadkrócić, *f.* nadkróci *dk.*, przykracać, umiarkować, etwas abkürzen, beschneiden, mäßigen. Bardzo iuż nadkrócona była potęga Krzyżaków. *Krom.* 657, *valde accisae vires.*

NADKROPIĆ *ob.* nakropić.

NADKRZYWIĆ, *f.* nadkrzywi, *cz. dk.*, nieco krzywszym uczynić, nadgiąć, nadchylić, etwas krumm machen. Bolesław nazwany Krzywousty, że mu w dzieciństwie wrzód wargi nadkrzywił. *Nar. Hst.* 3, 87, cf. nakrzywić.

NADKWAŚNIEĆ, - iał, *f.* nadkwaśnieie *neutr. dk.*, przykwaśnieyszym się ſtawać, ſauer werden. Przyczyną téy choroby była oſtrość nadkwaśniała. *Perz. Lek.* 142, cf. nakwaśnieć.

NADŁAMAĆ *ob.* Nałamać.

NADŁATWIAĆ *cz. ndk.*, Nadłatwić, *f.* nadłatwi *dk.*, cokolwiek ułatwić, etwas erleichtern. Nadłatwić się, = trochę lżéy sobie czynić; uwalniać się, wolnieyszy cokolwiek czas sobie robić, ſichs leichter machen, ſich mehr Muße machen, etwas weniger zu thun haben. Cesarz do nadłatwienia się swego z kłopotami woiennemi, sprawę Polſką odłożył. *Krom.* 540, *quo eſſet curis solutior.*

*NA-DŁAZIĆ się *recipr. dk.*, nadeptać się, nagnieść się, ſich nach Belieben ſatt treten, ſatt drücken, ſatt ſtampfen. Jeżeli ty to sobie będziesz lekko ważyć, Leda kto się na potym może nas na-dłazić. *Rey Wiz.* 69.

NADLECIEĆ, *f.* nadleci *intr. dk.*, latając nadeyść, *Rg.* nadletjetti, herbey geflogen kommen. Nadleciała szarańcza. *Teatr* 43 *c*, 51.

NADLEGAĆ *ob.* Nalegać. NADLEŻEĆ *ob.* Należeć.

NADLEŚNICZY, - ego, *m.*, *subſt.*, ſtarszy nad leśniczymi, der Oberförſter; *oppos.* podleśniczy.

NADLEWAĆ *cz. ndk.*, Nadlać, *f.* nadleie *dk.*, zbytecznie nalewać, übergießen, zu viel eingießen. NADLEWEK, - wku, *m.*, *Artill.* zbyteczna ilość spiżu, nadlana na kształt głowy nad głową armaty; takowy nadlewek powinien bydź odpiłowany. *Jak. Art.* 3, 303, der Ueberguß, Anguß an dem Kopfe einer Kanone.

NADLICZYĆ, *f.* nadliczy *cz. dk.*, nad liczbę naliczyć, zu viel zählen. NADLICZONY *supernumerarius. Cn. Th.* 456, *Cn. Syn.* 860, überzählig, nadliczebny. (cf. *Ross.* надбой, w cegielni, nadliczebna cegła, w nagrodę ſtłuczonych).

NADLINIIOWY, - a, - e, wyżéy linii się znayduiący, über der Linie befindlich, *Rs.* надстрочный.

NADŁOM, - u, *m.*, co nadłamano, etwas Angeknicktes, *Rs.* надломъ.

NADLOTKA, - i, *ż.*, pióra nad lotnemi się znayduiące, okrycie lotnych piór w ſkrzydłach, die Flügeldecke. Sroka ma brzuch i nadlotki białe. *Zool.* 261. NADLOTNY, - a, - e, n. p. Piora w ſkrzydłach nadlotne. *Zool.* 262, Schwungfedern.

NADŁOŻYĆ *ob.* Nadkładać.

NA-DŁUBAĆ *cz. dk.*, dosyć po-dłubać, mnogo wydłubać, genug aushöhlen, ausſtochern, auspuhlen, *Rs.* надолбить, надалбливать, наковырять, наковыривать. Nadłubać się, dłubaniem nasycić się, lub namordować się, ſich ſatt ſtochern, ſich müde ſtochern.

NADLUDZKI, - a, - ie, człowieczeńſtwo przechodzący, *Vd.* prezhloveshki, zheszhloveshki, übermenſchlich (cf. boſki, anielſki, djabelſki). Salomon obdarzony nadludzką mądrością. *Zab.* 5, 161. Precz baśnie, i owe nadludzkie chwały Achillowe. *Tward. Wl.* 1. Tam uſtanowion dla nadludzkiéy cnoty, Opływasz w rozkosz, nie czuiąc tęſknoty. *Zab.* 13, 147. Dziewica nadludzkiéy urody. *Tward. Pasq.*, *Jabl. Tel.* 83.

NA-DŁUŻYĆ się, *f.* na-dłuży się *recipr. dk.*, długami się obciążać, ſich verſchulden, viele Schulden machen.

NADMALOWAĆ *ob.* namalować.

NADMAZAĆ *ob.* namazać.

NADMARŁO mi, *ob.* Nademrzeć.

NADMARSZCZYĆ, *f.* nadmarszczy *cz. dk.*, trochę pomarszczyć, ein wenig falten, runzeln. Kto się za darami fortuny ubiega, Nadmarszczyć musi z iéy nieſtatku czoła. *Zab.* 15, 39.

NADMIAR, - u, *m.*, *Cro.* nadomèra, priversek; *Vd.* premera, zhresmera; *Ross.* upомѣрь, примѣрь; co nad miarę czyli nad ſtrych wychodzi, przewyżka, naddatek, der Ueberſchuß, *exceſſus. Alg. Nar.*; *Geom.* 2, 47. Liczba, po odciągnieniu mnieyszéy od większéy, nazywa się resztą, lub różnicą, lub nadmiarem. *Łeſk.* 2, 6, der Reſt, die Differenz. Gdy piérwsza osoba dwa razy tyle ma, iak druga, więc nadmiar piérwszego maiątku nad drugi ieſt w samèy rzeczy tym drugim maiątkiem. *Alg. Nar.* 3. Zamien wszy swoie towary na cudzoziemſkie, ieszcze za nadmiar gotowe biorą od sąsiadów pieniądze. *Wyr. G.* 411. - Nadmiar, *NADMIARZ *Cn. Th.*, zbytek, *Dudz.* 46, das Uebermaß. Z nadmiaru ukontentowania radziby wszyſtko mieć iak naydokładniey wyſtawione. *Gaz. Nar.* 1, 88. - §. nadmiarz *adverb.*, *superabundanter*, nadzwyż, *Cn. Th.*, zbytecznie. *Dudz.* 46, überflüßig (cf. iakmiarz). Z natury był nadmiarz zuchwały. *Mon.* 74, 34. NADMIAREK, - rku, *m.*, przydatek. *Cn. Th.*, *Wlod.*, das Uebermaß, die Zugabe. Żeby te nasze bole wyższy ſtopień miały, Jeszcze nam ten nadmiarek wyroki przydały. *Tol. Saut.* 27. NADMIERNOŚĆ, - ści, *ż.*, przechodzenie miary, das Uebermaß, die Uebergröße, *Vd.* premernoſt, zhesmernoſt, nemernoſt.

NADMIERNY, - a, - e; - ie, - o *adv.*, nad miarę wychodzący, übermäßig, *Vd.* premern, zhesmern; *Rs.* надмѣрный, непомѣрный. - §. nadmierny, dosyć mierny, nie bardzo wielki, nicht ſehr groß, mäßig, mittel. Był on wzroſtu nadmiernego przy dziwnéy układności ciała. *Uſtrz. Kruc.* 2, 188. NADMIERZAĆ *cz. ndk.*, Nadmierzyć, *f.* nadmierzy *dk.*, nad ſtrych z przydatkiem wymierzać, przydawać do miary, mit Zugabe meſſen, zugeben; *Rg.* nadomjerriti; *Cro.* nadomerujem.

NADMIERZNĄĆ, nadmierzł, *f.* nadmierznie *neutr idntl.*, przymierzieńszym się ſtawać, einem etwas ekelhaft werden. Byś się trochę obaczył, nadmierzłyby ci czacka świata tego. *Rey Ap.* 15, *ob.* namierznąć.

NADMIEŚCIE, - ia, *n.*, *Citadelle*, zamek abo twierdza, przyłączona do fortecy, budowana pospolicie w położeniu wyższym. *Jak. Art.* 3, 303.

NA-DMIPYSK, - a, *m.*, człowiek z odętą gębą, gębal, ein Pausback, Großmaul. Bieda będzie, iak tu tych nadmipyſków sprowadzi. *Teatr* 32 *b*, 54.

NADMNIEYSZYĆ, *f.* Nadmnieyszy *cz. dk.*, cokolwiek przymnieyszyć, etwas vermindern, ſchwächen. Haniebnie było nadmnieyszone woyſko Olbrychta. *Krom.* 748.

NADMORDOWAĆ, *f.* nadmorduie *cz. dk.*, trochę przymordować, sfatygować, ein wenig müde machen. Nadmordował nieprzyiaciela harcami. *Leszcz. Claſſ.* 96. Będąc nadmordowane, smacznie bardzo iadły. *Tward. Pas.* 84.

NADMORSKI, - a, - ie, *NADMORZNY, - a, - e, nad morzem leżący, nadbrzeżny, an der See liegend, am Meere, Ubior twóy daie poznać, iż ci lasy nasze i brzegi nadmorſkie nie są oyczyzną. *Teatr* 50 *b*, 13. Z dalekich nadmorſkich ſtron. *Kluk Kop.* 1, 317. Nadmorzna góra.

góra. *Urs. Gr.* 130. NADMORZE, - a, *n.*, die Küste, brzeg nadmorski, *Rg.* nadmórje, *promontorium.*

NADMORZYĆ; *F.* nadmorzy *Act. dk.*, nadgłodzić, wygłodzić, hungrig machen. Z nadmorzonym źrzebcem do stayni powrócił. *Hipp.* 32.

*NADMOWA, epilog, *Ec.* надглаго́ланïе. - надглаго́лю, *Gr.* ἐπιλέγω, *ob.* domówić, domawiać, domówienie.

NADMOŻONY, - a, - e, wysilony nad moc swoię, zmożony, przemożony, über seine Kräfte angestrengt, erschöpft, überwältigt. Drzewko skrzywione, zostało ciężarem węża nadmożone. *Otw. Ow.* 105. Odłożmy na daley swe łowy, Już bowiem i sieci i oszczepy zjuszone Krwią zwierzęcą, wielce są teraz nadmożone. *ib.* 108. znużone.

NA-DMUCHNĄĆ, *F.* nadmuchnie *Act. dk.*, *Bh.* nadmauti), na co podmuchnąć, auf etwas hinblasen. *Tr.*, *Cro.* napuhavati.

NADMULIĆ *ob.* Namulić.

NADMUROWAĆ *cz. dk.*, nad czym wymurować, über etwas hin mauern, *Rg.* nadozidati; *Ec.* надзида́ю.

NADNATURALNY, *ob.* nadprzyrodzony.

NADNERKI, lub gruczołki NADNERKOWE, *glandulae suprarenales*, są dwa gruczołki żółte, na wyższym nérki końcu położone. *Krup.* 2, 113, die Nierendrüsen.

NADNIEBNY, - a, - e, nad niebem będący, überhimmlisch, *Vd.* prenebeshki, zhesnebeshki.

NAD-NIEŚĆ, nad-niosł, *F.* nad-niesie *cz. dk.*, właśnie w traf przynieść, przyprowadzić, grade zurecht herbeybringen, *Slo.* nadnést, *Sr.* 1. nadnoschupu; *Ross.* наднѐсть, надносѝть. Piorun nadniósł iakiegoś skądsiś Starogdyrskiego. *Teatr* 32 *b*, 5, nadał. - §. nadnieść iednego końca belki, unosząc usunąć. *J. Kam.*, schwebend wegrücken.

NADNIEWALAĆ *cz. ndk.*, Nadniewolić *dk.*, n. p. Dorys Memnona oko, serce nadniewala. *Zab.* 13, 315. nieco zniewala, wolności pozbawia, krępuie, etwas fesseln.

*NADNIYDZIE, = Nadeydzie *ob.* Nadchodzić.

NADOBA, - y, *ż.*, (*Bh.* nádoba *vas*, nadobka, nadobićko *vasculum*, nadobj *suppellex*; *Sr.* 1. nadoba, nadobnoscj *abundantia*; nadobewam *abundo*; *Rs.* надобье, на́добность potrzeba). - §. *nadoba, naczynie, das Geräth, die Geräthschaft. W przybytku były stoły z *nadoby ich. 1 *Leop. Exod.* 31, 9, z naczyniem ich. 3 *Leop.*). - §. piękność, uroda, die Schönheit; *Vd.* podoba, spoduba (cf. podobać się), lepotnost, zhednost, zhistoba, nasladlivost, mizhlivost, shlahtnost, shmahnost: *Rs.* приго́жество, удѣльность, щи́рость, благообра́зïе. Miłości, których ty zaymiesz twą nadobą, Gardzą wszystkim, cokolwiek nie iest iście tobą. *Przyb. Luz.* 102. On nad resztę celował, nad wszystkie szwadrony, J nadobą, i wzrostem dumnie wyniesiony. *Przyb. Milt.* 25. Ta zbyt łudliwa nadoba nie zwiodła ich. *ib.* 334. (NAD-OBFITOWAĆ, *F.* nadobfituie *Med dk.*, nader hoynie opatrzonym bydź, opływać, reichlich versehen seyn, überfließen; *Sr.* 1. nadobéwam. W śmierci bozkiey nadobfituiąca dobroć Chrystusa okazuie się. *Bals. Nied.* 1, 114.). - - - NADOBNY, - a, - e, Nadobnie *adv.*, - NADOBNIUCHNY, - a, - e, NADOBNIUSIENKI, - ie, *intensiv.*, (cf. *Sr.* 1. nadobné *redundans*; *Rs.* надобный, надобенъ potrzebny *necessarius*, надобно godzi się, przystoi *licet*, *decet*; *Ec.* надобный *decens.*) = piękny, gładki, *nadany, ładny, schön, niedlich; *Bh.* hezký; *Vd.* spodobn, lepoten, liep, fleten, zheden, shistoben, nasladliu, mizhliu; *Rs.* пригожïй, удѣльный, благообра́зный, чи́нный, щи́рый. Dzieci zdrowsze bywaią, które plugastwa swierzchne maią, a niżeli owe, co nadobne z dzieciństwa trwaią. *Syxt. Szk.* 234. Widziałem pacholę tak nadobne, iakoby w 4 latach. *Sk. Zyw.* 2, 84. Złoty, iak mowią, był wiek za króla onego, Tak w nadobnym pokoiu kwitnął świat za niego. *A. Kchan.* 222. Aleksander wszystek Egipt, mieysca pamiątkami staroświeckiemi nadobne, przechodził. *Orzech. Tar.* 28. Jak bóg nadobnie przyodziewa kwiatki polne! *W. Post. W.* 2, 219. Dowodnie i nadobnie to ieden doktor kościelny pokazuie. *W. Post. W. praef.* J to też S. Synodowi nadobnie i uczciwie się podobało. *Smotr. Lam.* 47. W wiekach, w których nadobne nauki zaniechane były, samym prawie Łacińskim ięzykiem pisano. *Mon.* 73, 151, cf. wyzwolone). Ciesząc bracią, nadobnie z niemi mówił. *Radz. Genes.* 5., 21, łagodnie. *Bibl. Gd.*). Za iednę aryykę, pięknie i nadobnie zaśpiewaną, znaczne summy ofiaruią. *Mon.* 66, 31. Jasienku móy maleńki, móy nadobniusieńki. *Kchow.* 137. *Pulchellus* nadobniuchny, piękniuchny. *Mącz.* Dzieciątko nadobniusieńkie. *Syr.* 1568. NADOBNIŚ, - ia, *m.*, NADOBNICZEK, - czka, *m.*; *zdrbn.*, nadobny człowiek *Tr.*, ein schöner Mensch, ein niedliches Figürchen.

*NAD-OBYCZAYNIK, - a, *m.*, ceremoniarz; *Rg.* nadobicjajnik; *Rg.* nadobicjajistvo = ceremoniarstwo.

NAD-ODRZAŃSKI, - a, - ie, nad Odrą rzeką będący, an der Oder befindlich. Słowacy nadodrzańscy. *Nar. Hst.* 4, 9. NAD-ODRZE, - a, *n.*, brzeg nadodrzański, das Oderufer, die Odergegenden.

NADOGONIE, - ia, *n.*, na przykład u ptaków, sam początek ogona. *Kluk. Zw.* 2, 10, der Ort über dem Schwanze.

NADOIĆ *cz. dok.*, *Bh.* nadogiti, nadogim, dosyć wydoić, doiąc wpuszczać, genug melken, auf etwas hin melken. Nadoić się *zaimk.*, doieniem do woli nasycić się lub zmordować, sich satt melken, sich müde melken.

NADOKUCZAĆ *cz. dk.*, dokuczaniem dać się dość w znaki, genüglich quälen, hinreichend zusetzen, beschweren, *Rs.* надоку́чить, надоку́чивать.

NADOŁ, NADOLE, = na dół, na dole *ob.* Dół. NADOŁEK, - łka, *m.*, dolna część, n. p. podołek u sukni, der Untersaum eines Kleides. Poczyńcie sobie bramy u nadołków szat swoich, *Radz. Num.* 15, 38, na kraiach szat swoich. *Bibl. Gd.*). Wierzchney szaty uchyli, i nadołek ukaże bogaty. *Pot. Arg.* 358. Spodem piersi iest nadołek; *scrobiculus cordis. Perz. Cyr.* 19, die Herzgrube, mały serdeczny dołek. NADOLNY, - a, - e, na dole będący, *oppos.* górny; unten, unter; *Vd.* sdolni; *Ecc.* надо́льный. Wyszedłem broną nadolną. *Bud. Neh.* 2, 13, bramą nad doliną. *Bibl. Gd.*). - §. *poet.* nadolny, = na tym padole świeckim się nayduiący, podmiesięczny, podsłoneczny, podniebieski, hier unten auf der Welt befindlich, unter dem Monde, irrdisch. Wszystek świat nadolny swą zgubę obaczy. *Kulig.* 293. Noc iuż przynieść miała Sen zwierzętom i ptastwu i uspokoienie Na ludzie i na insze nadolne stworzenie. *Kulig.* 234. *Rey. Pst.* Xx 1.

NADOMNY, - a, - e, od domu, Haus:, *Lacus aedificii* strop albo astrych nadomny. *Mącz.*

NAD-OSTROŻNOŚĆ, - ści, *ż.*, zbyteczna ostrożność, Ueberworsichtigkeit, zu weit getriebne Vorsicht. Niektórych

praw naszych nadoſtróżność smutnym ieſt przypomnieniem dawnych między maieſtatem a narodem nieufności. *Dyar. Gr.* 326.

NADPADAĆ się, *NAPADAĆ się *Recipr. ndk.*, Nadpaść się *Dok.*, trochę się spadać, nadłamać się, Brüche bekommen, riſſig werden. Z ołowianey rury, kiedy się gdzie napadnie, woda wyſtrzeliwa. *Otw. Ow.* 143, *diſtinguas* napadać). Uyrzał, że ku Tybrowi kamieniſta ſkała, Napadłszy się, od góry znacznie odewſtała. *Klon. Wor.* 24. Jeszczebyśmy mogli byli daley iechać, ale u galery nadpadła się żerdź, na którey żagle wiszą. *Warg. Radz.* 318. NADPADANY, - a, - e, trochę rozpadły, etwas riſſig. Klocki narznięte znalazły się bydź bardzo nieznacznie nadpadane, i prawie tylko samo narznięcie otworzyło się. *Jak. Art.* 3, 168.

NADPALONY n. p. kolor ludzi, ciepłem auſtra przerażonych. *Bard. Luk.* 182, czarniawy, ogorzały, ſchwärzlich gebrannt.

NADPEŁNOPEŁNE liczby, *Arith.*, *supersolida*, rodzą się z pięciu liczb równych przemultyplikowanych. *Solſk. G.* 3, 150. übervolle Zahlen. *NADPEŁNIĆ, *Bs.* nadpunniti *adimpleo*, *ob.* dopełnić, przepełnić.

NADPIĆ *cz. dk.*, nieco odpić, etwas abtrinken. J. P. Gorliwſki, odebrawszy odemnie kieliszek, gdy go nadpił cokolwiek, zaczął arcypożyteczny proiekt układać. *Mon.* 73, 576.

NADPIECEK, - cka, *m.*, plac na murach pieca. *Os. Rud.* 141. der Platz über dem Ofen.

NADPIERSZEK, - szka, *m.*, podgardłek u kura *ceruix*, *Cn. Th.* 737. - §. Nadpierszek *ob.* napierśnik.

NADPIĘTNY, - a, - e, nad piętami leżący, über der Ferſe. Żyła nadpiętna, *vena calcaria. Perz. Cyr.* 1, 186. cięciwa nadpiętna, *tendo Achillis. ib.* 21.

NADPIŁOWAĆ *cz. dk.*, nieco przepiłować, anſägen, *Rs.* надпили́ть, надпи́ливать.

*NADPIS, - u, *m.*, n. p. nadpis rozdziału. *Obr.* 61. napis po wierzchu dany, adreſs, cf. podpis, die Ueberſchrift, *diſtg.* napis. *NADPISAĆ *cz. dk.*, *Sr.* 1. nadpiſchu, *Rs.* надписа́ть, надпи́сывать, *Ec.* надписа́ти, надпису́ю; *nadpis dawać, adressować, podpisać, *diſtg.* napisać.

*NADPŁAT, - u, *m.*, *Vd.* nadplat, verbouſs, zhreulna oglava; = przyszwa u trzewika, der Obertheil des Schuhs.

NADPLENIĆ, *F.* Nadpleni *Act. dk.*, Nadmnieyszyć, nadrzedzić, etwas dünner machen, etwas verringern. Nieprzyiaciel pierwszą bitwą dobrze nadpleniony. *Krom.* 204.

NADPLEWIĆ *cz. dk.*, plewiąc nadrzedzić, durch Jäten dünner machen *pr. et fig.* Brody sobie nadplewię. *Weresz. Rgl.* 126.

NADPŁODEK, - dka, *m.*, gdy kobieta, będąca już po poczęciu w ciąży, poczyna wtóry płód. *Dyk. Med.* 4, 441, die Ueberſchwängerung.

NADPŁYNĄĆ, *F.* nadpłynie *Med. idntl.*, w ciągu czego przypłynąć, herbeykommen, heran (geſchwommen, gefloſſen) kommen, herbeyfließen. Królu! przy tobie słodsze, iak tuszem, nadpłyną nam lata. *Zab.* 14, 80, *Rg.* nadplivati *redundare*, *ob.* opływać.

NADPODESZWIE, - ia, *n.*, pierwsza cieńsza podeszwa w trzewikach. *Tr.* die Brandſohle, *Vd.* sout; *Ross.* стѣлька, стѣлечка.

NADPODSTATNI, - ia, - ie, *transsubſtantialis*, cf. nadiſtny). Chléb duszom ku ożywieniu nadpodſtatni niebieſki, ciałom zaś ku posileniu, nasz ten powszedni ziemſki. *Twor. Wie.* 41. W imię nadpodſtatniey Tróycy S. *Zrn. Pſt.* 3, 609 *b.*

NADPOSPOLITY, - a, - e, nadzwyczayny, ungewöhnlich, außerordentlich. Szare bielmo dzielić się zwykło na pospolite i na nadpospolite. *Perz. Cyr.* 2, 169.

NADPOTRZEBNY, - a, - e, przechodzący potrzebę, zbywaiący, über den Bedarf, überflüßig. Produkta nadpotrzebne wywożą, żeby nie ginęły nadaremnie. *Pam.* 83. 616.

NADPOWIETRZNY, - a, - e, nasz powietrzokrąg przechodzący, überatmoſphäriſch, über unſerm Luftkreiſe. Niezwykłe cuda i w nadpowietrznych rzeczach dziwowiſka. *Psalmod.* 60. Szatana ſtarła w potyczce wszyſtkowładna siła, I trząsnąwszy piorunem na głowę ſtrąciła, Z nadpowietrznego ſtropu w zgubę niezbrodzoną. *Przyb. Milt.* 8. Siedzą tam bez plamy w nadpowietrznych gmachach. *ib.* 39 Nadpowietrzne kraie. *Bardz. Boe.* 111. Słońce wódz świątów nadpowietrznych. *Nar. Dz.* 1, 35. Ulękła się zorzy północney dzica lekkowierna, iako wpływów na ziemny okrąg nadpowietrznych nieświadoma, *Nar. Hſt.* 4, 310. (*diſtinguas* napowietrzny).

NADPRACOWANY, - a, - e, trochę spracowany, nadwątlony, etwas ermüdet, geſchwächt. Nasi na pomoc swoim już nadpracowanym przypadną, i bitwę znowu rozmocnią. *Krom.* 524. Nadpracować się, nadwątlić pracą, ſich etwas matt arbeiten.

NADPRADZIAD, - a, *m.*, prapradziad. *Jabl. Her.*, dziad trzeci, der Urgroßvater, Urälterνater.

*NADPRAWIE, - ia, *n.*, n. p. Kryli się pod tytuły nadprawia. *Przyb. Luz.* 245, wyższości nad prawo, Uebergeſetzlichkeit, Wegſetzung über das Geſetz.

NADPROŻEK, - żka, *m.*, NADPROŻNIK, NAPROŻNIK, - a, *m.*, NAPROŻE, - a, *n.*, (*Etym.* prog) nadedrzwie, *Sr.* 1. durſſi werchowcz, wudwernik; *Sr.* 2. naglowk; *Slo.* ſwrchni podwoge; *Crn.* nadórze, ejz; *Vd.* nadprag, nadpragje, nadurse; *Rs.* прито́лока, кнѧзь. der Thürſturz, die Oberſchwelle an der Thüre. *Cn. Th.* Herbami wrot naproża piętnuie. *Min. Auz.* 9. Pokropcie tą krwią naprożnik i oba podwoie. *W. Exod.* 12, 22. Poruszyły się naprożniki z zawiasami od głosu tego. *W. Jes.* 6, 4. Nadprożek kamienny. *Boh. djab.* 3, 98.

NADPRUĆ, *F.* nadporze *cz. dk.*, nieco rozpruć, etwas auftrennen, aufſchlitzen.

NADPRUCIE, - ia, *n.*, brzeg rzéki Prut, das Ufer des Pruth. Na odmienione nadprucie. *Karp.* 1, 56.

NADPRZYKRZYĆ się *ob.* Naprzykrzyć się.

NADPRZYRODZONY, - a, - e, NADPRZYRODZENIE *adverb.*, nadnaturalny, zwyczayny przyrodzenia tryb przechodzący, *Sr.* 1. nimonaturſki, nimonaturſcze; *Vd.* zhesnaturen; *Rg.* nadnaravni, svarhnaravni, varhnarávni; *Rs. et Ec.* сверхъестественный, чрезъестественный, преестественный, пресу́щный, вышеестественный; übernatürlich. Nauczał ludzi, że ich początek ieſt nadprzyrodzony. *Zab.* 4, 26, *Ossol.* Wielkość pańſtwa Tureckiego nadprzyrodzonéy iakiey przyczynie, aniżeli roztropnemu rządzeniu przypisować należy. *Kłok. Turk.* 3. W tey taiemnicy niektóre rzeczy przyrodzonym porzą-

dkiem stały się, niektóre nadprzyrodzenie. *Karnk. Kat.* 31. Nauka przyrodzona, *s* Fizyka; nauka nadprzyrodzona, Metafizyka. *Biał. Post.* 156.

NADPSOWAĆ, NADPSUĆ, *F.* nadpsuie *Act. dk.*, trochę popsuć, etwas verderben. Co się w obyczaiach i w prawach nadpsowało, exekucyą pilną poprawić trzeba. *Star. Ref.* 5. Nasi długością bitwy znużeni, i w ludziach nadpsuci, gdy im na początku złamano Rusinów, nie chcieli się za nieprzyiacielem daleko zapędzać. *Nar. Hst.* 4, 107, t. i. trochę uszkodzeni, osłabieni, etwas geschwächt. NADPSOWANIE, NADPSUCIE, - ia, *n.*, das Verschlimmern, Nadpsucie się die Verschlimmerung.

NADRA *ob.* Nadro.

NAD-RABIAĆ *Act. ndk.*, Nad-robić, *F.* nad-robi, *dk.*, nadstawiać, ansetzen, anstückeln; zu viel Wesens womit machen, sich viel zu thun machen, *pr. et fig.* (cf. narabiać, narobić). Nie nadrabiał miną, a szczérze się gotował do boiu. *Oss. Str.* 3. Potrzeba tu rozumem nadrobić, ażeby się nie dowiedział o niczym. *Teatr* 9 *b*, 72.

NAD-RĄBAĆ, *F.* nadrąbie *Act. dk.*, trochę przerąbać, nadciąć rąbaniem, etwas anhauen, nicht ganz durchhauen. *Rs.* надрубить, надрубать. *Nadrąbił lasowi. *Cn. Th.* 453, *s* przerzedził las. *Włod.*, er hat den Wald gelichtet, ihn dünner gehauen.

*NADRAGI, n. p. Krawiec szlachcicem został; coż tu za tym idzie? To, że nam samym sobie nadragi szyć przyydzie. *Kchow. Fr.* 56. *Ec.* надрáги pludry, Pluderhosen.

NA-DRAPAĆ, *F.* nadrapie *Act. dk.*, wiele podrapać, *Sr.* 1. nadrapam; *Rs.* нацарáпать; genug kratzen. Niżby wiersz który sklecił, ibaby nadrapał, i pogryzł pazury. *Zab.* 10, 329.

NADRAST, - u, *m.*, *Archit.* gzems sklepienie podpieraiący, der Kämpfer, ein vorspringendes Simswerk, das den Bogen eines Gewölbes trägt. *Tr.*

NAD-RASTAĆ *Med. Cont.*, NAD-RASTYWAĆ *Frequ.*, NAD-ROSNĄĆ, nad-rosł, *F.* nad-rośnie *idntl.*, coraz to więcéy podrastać, przyrastać, aufwachsen, emporwachsen, aufschießen; *Sr.* 1. nadrostu. Z rosterku domowego Czechów, dzień w dzień więcey kłopotów nadrastywało. *Krom.* 540. *ob.* nadrośl.

*NAD-RAZA, - y, *ż.*, mała uraza, nad-rażanie, das Zunahetreten, die Beleidigung. Z nieiaką Kazimierza nadrazą, Matyaszowi papież królestwo Czeskie poślubił. *Krom.* 697. *cum nonnulla eius sugillatione.* NAD-RAZIĆ, *F.* nadrazi *Act. dk.*, nieco porazić, uszkodzić, beschädigen, etwas anfreiben. Buczacki plondrowniki Tatarskie zaskoczywszy, niemałą klęską nadraził. *Krom.* 377. Częste nabiegi Polaków woysko Cesarza nadraziły. *Krom.* 135. Nawalność niemal wszystkie nawy nadraziła, i na brzegi wyrzuciła. *Warg. Cez.* 99.

NA-DRAŻNIĆ SIĘ, *F.* nadraźni się *Recipr. dk.*, do woli kogo zdraźnić, einen nach Belieben herumzerren, reitzen, böse machen. Bitny Mitrydat z gardłem uchodzi, Nadraźniwszy się Rzymskiey fortuny i młodzi. *Bard. Luc.* 31. NA-DRAŻNIĆ, *Vd.* nadrashiti *irritare*, poduszczyć, aufreitzen.

NA-DRĘCZYĆ *cz. dk.*, ile dosyć dręczeniem namęczyć, genug placken, quälen, martern. Wszelaki ból rozwalniaią, gdy owe części, które dobrze nadręczył, przytępią. *Pilch. Sen. list.* 2, 278. Nadręczyć się, *zaimk.*, nasycić się dręczeniem, sich satt martern. Nadręczywszy się dziwnie onych niewiernych swoich, umarł. *Rey Pst. R.* 6.

NA-DREPTAĆ, *F.* nadrepce *Act. dk.*, dosyć podreptać, viel zertreten, niedertreten. Przez zimę bydło iedząc, chodząc, wiele słomy nadrepce. *Haur. Sk.* 30.

NADRO, - a, *n.*, NADRA, - y, *ż.*, NADRA *plur.*, *s* zanadrze, pazucha, *Bh.* ňadra, ňadřrka; *Slo.* ňádra, lůno (*ob.* łono), zádřrenj; *Crn.* nedèrje; *Vd.* niederje, nederje (*Vd.* nederz, muderz, *Ger.* Mieder sznorowka; *Cro.* nádra, *Dl.* nidro; *Bs.* nidra, gnidra, gnjedra, skút; (*Hg.* nádra *uterus*); *Sr.* 1. nadřo; *Sr.* 2. nadra piersi; *Ec.* нѣ́дро łono, wnętrze; cf. *Etym.* wnątrz, нáдры fartuch, нанѣ́дрникъ *encolpium*; cf. *etym.* dzierżeć); *Rs.* пазуха, грудь. der Busen. Coż pomoże nosić za nadry ewanieliią, kiędy iey w sercu nie masz? *W. Post. W.* 3, 61. Ręce za nadra włożyć. *Klon. Wor.* 34. Bierze pisma, i chowa sobie za nadrę. *Teatr* 34 *b*, *F.* 2. Za nadrzem węża sam odżywił. *Jabł. Tel.* 275, *Slo.* hada za ňadrami, w pazusse, chowal. *Prov. Slo.* sahni za twé ňadra sięgniy do swego nadra; weź się za swóy nos). Modlitwa moia do nadra mego się nawróci. *W. Ps.* 34, 13. Jam dała niewolnicę moię do nadra twego. *Bud. Gen.* 16, 5, "*not.* do łona twego" Schooß. Umarł Łazarz, i doniesiou iest od aniołów na łono Abrahamowe. *Sekl. Luk.* 16, *not.* „w nadro abo w zanadrze", *Ecc.* Авраáмово нѣ́дро.

NA-DROBIĆ, *F.* nadrobi *Act. dk.*, *nadrobiać *ndk.*, dużo podrobić, wdrobić w co, viel nacheinander klein machen; auf etwas einbröckeln; *Boh.* nadrobiti; *Sr.* 2. nadrobisch; *Sr.* 1. nadrebiu, nadrebim, *Slo.* nadrobiti; *Cro.* nadroblyújem (*Cro.* na-drobek *intrita* drobianka); *Bs.* nadrobiti; *Rg.* nadrobitti). Nawarzył warzy, i nadrobił chleba na miseczkę. 1 *Leop. Dan.* 14, 32. *Affrio*, palcami co rozcieram, abo nadrobiam. *Mącz.*

NAD-ROBIĆ *ob.* Nad-rabiać.

NADROŚL, - i, *ż.*, NADROST, - u, *m.*, przyrostek, iak n. p. wilk u krzaków, Ueberwuchs, z. B. ein wilder Sprößling, Sprosse, ein Räuber. Drzewa czyścić trzeba, przecinaiąc, z niepotrzebnych nadroslów. *Fars. Doz.* 14. Krzewy buiaią przez nadrostów zbytek. *Przyb. Milt.* 266. Nadrostek kości, ein Ueberbein, *Vd.* zheskostje). *Math.* Geometrowie zwykli, pokazawszy propozycye, z nich cokolwiek wywodzić, które oni porismatami, albo nadrostkami, t. i. przydatkami, nazywaią. *Bardz. Boe.* 91. *corollaria.* NADROSNĄĆ *ob.* Nadrastać.

NA-DROŻNIK, - a, *m.*, co na drogę daie, wyprawca na drogę. *Tr.*, der einem Reisegeld giebt. NADROŻNY, - a, - e, podrożny, drodze służący, *Sr.* 1. puczowné, cf. put, putny, Reise-, zur Reise gehörig. Nadrożne, - ego, *n.*, *Subst.*, podróżne, opatrzenie na drogę, strawne, koszt. *Cn. Th.*, wiatyk, Reisegeld, Reisezehrung, Reisekosten. *Sr.* 1. pucżna czérowa; *Crn.* popotneza; *Vd.* popotnina, potni denar, brashnja, smuk, fermat; *Cro.* poputno, brasno; *Bs.* brascjançe; *Rs.* босмáнъ; *Ec.* босмана, напýтіе, напýтное, дорожное, спýтная. Nadrożnego dawać, na drogę opatrywać *Ec.* напутствовать. - b) nadrożny, na drodze abo przy drodze będący, an der Straße, am Wege. *Obuius homo*, nadrożny człowiek, któ-

rego łatwie znaleźć, nie trzeba go długo szukać. *Mącz.* einer der häufig auf der Straße ist; cf. brukowiec.

NADROŻYĆ *cz. dk.*, dosyć wydrożyć, *Ross.* надолбить, надалбливать, genug aushöhlen.

*NADRUKDANIE, - ia, *n.*, *Tr.*, nakład na druk, der Verlag. *NADRUKDATNIK, - a, *m.*, *Tr.* kto na druk łoży, nakład na druk czyni, der Verleger, der die Kosten zum Druck hergiebt. NA-DRUKOWAĆ *cz. dk.*, wydrukować na czym, lub w czym, worauf drucken, abdrucken, *Rs.* напечатать. Nietylko napisali, ale i nadrukowali w swoich mszałach, bluźnierską tę naukę. *Sax. Persp.* 26., *ib.* 2., *Pim. Kam.* 73. Nadrukować się, drukuiąc nasycić się, namordować się, sich satt, oder müde drucken.

NADRWIĆ się, *F.* nadrwi się *Rec. dk.*, do woli przedrwić, einen nach Belieben zum Besten haben, sich über ihn lustig machen. Zyskałem 20 czerwonych złotych, i ieszcze się nadrwimy z niego. *Teatr.* 15, 65.

NADRZEĆ *Act. dk.*, Nadzierać *ndk.*, *Boh.* nadrati, nadru, nadřiti; darciem naruszyć, anreißen, einen Riß machen. Lepiey z daleka bronić granic swoich, niż po czasie z bliża iuż nadartych poprawiać i bronić. *Jan. Pos. C.*

NAD-RZECZANIN, - a, *m.*, nad rzeką mieszkaiący, nadbrzeżanin, der Uferbewohner, Nadrzeczanie przeszli za Jordan. *Bud.* 1 *Sam.* 13, 7. NAD-RZECZE, - a, *n.*, nadbrzeże rzeczne, das Ufer, Pałace te rzędem po nadrzeczu wesołe oczom sprawuią widzenia. *Lub. Poz.* 326. NAD-RZECZNY, - a, - e, nadbrzeżny, nad rzeką leżący, am Flusse befindlich, Ufer-. Nadrzeczne wierzby. *Chrość. Job.* 161.

NADRZUCIĆ *cz. dk.*, przyrzucić ieszcze, *Slo.* nadhazugi; *Sr.* 1. nadcżiſnu; *Ross.* надкинуть, надкидывать, надбросить, надбрасывать, noch dazu hinwerfen. Szukaycie sprawiedliwości bozkiey, a insze wszystkie rzeczy będą wam nadrzucone. *Gil. Pst. A* 2.

NADSADZAĆ *cz. ndk.*, Nadsadzić, *dk.*, n. p. Odprawuiesz spław pracą, nadsadzasz siłami. *Bach. Epik.* 11. nadstawiasz, nadrabiasz, ansetzen, anstücken, übertreiben; *Bh.* nadsaditi, nadsazugi; *Ross.* надсадить, надсаждать. Jestami nadsadzać. *Węg. Mar.* 3, 17.

NADŚCIELAĆ *cz. ndk.*, nadesłać *dk.*, pościelać nad czym, eine Streu worüber hin machen, *Sr.* 1. nadſcżewam.

NADŚCIGNĄĆ, *F.* nadścignie *Act. idnlt.*, doścignąć w tym, nadążyć, indessen einholen, erjagen. Zabawili nieprzyiaciół, dokądby była piechota nie nadścignęła. *Krom.* 463. Posła wielkiego, niż nadścignę wyprawić, raczcie teraz gońca mego miłościwie przyiąć. *Zygr. Gon. A* 6 *b.* nim nadąże z wyprawą iego.

NADSIEC, nadsiekł, *F.* nadsiecze, *cz. dk.*, siekąc nadciąć, einwenig einhauen, *Rs.* надсѣчь, надсѣкаю.

NADSIODŁYWAĆ *cz. czstl.*, Nadsiodłać *dk.*, *F.* nadsiodła *Act. dk.*, wyżey niż zwyczaynie osiodłać, etwas zu hoch satteln. Siodłem zwyczaynym raczey nieco nadsiodływać trzeba, aniżeli w pośrzodku grzbietu przypinać. *Hipp.* 39.

NADSKAKIWAĆ *cz. czstl.*, NADSKOCZYĆ *dk.*, przyskoczyć w ciągu czego, herbeygesprungen kommen. - §. *ob.* Naskakiwać. 2) Nadskakiwać komu *Act. Cont.*, zabiegać o czyię łaskę, nadsługiwać, eines Gunst zu erwerben suchen, einem aufspringen, um eines Gunst buhlen. Szczęśliwym nadskakuią wszyscy. *Niem. Kr.* 3, 148. Dla Wc Pana sprawy, trzeba konsyliarzowi iak można nadskakiwać. *Teatr* 52 *d*, 44. Nigdybym mu nie nadskakiwała z tą gorliwością, gdybym się pochlebnego dla siebie nie spodziewała testamentu. *ib.* 1 *b*, 7. Jnteressom swoim nadskakuią, naddaią się, i ledwie se skóry nie wydzieraią. *Mon.* 69, 578. Lekkomyślney młodzieży przysługi i nadskakiwania, bynaymniey mnie nie poruszyły. *Węg. Mar.* 1, 196. NADSKOK, - u, *m.*, Nadskakiwanie (*distinguas* naskok), das Aufspringen, Aufpassen, Auflauern sich jemandes Gunst zu erwerben, das *Gunstbuhlen. Umarłby pieszczoch bez tych umizgów nadskoku. *Przyb. Ap.* 17.

NADŚLEPIĆ, *F.* nadślepi *Act. dk.*, przyślepszym uczynić, nieco zaślepić, etwas blenden, verblenden. Powodzenie i zdradna mamona trochę ią nadślepiła. *Teatr* 42 *c*, 43. NADŚLEPIEĆ *niiak. dk.*, nadślepnąć *idntl.*, nieco oślnąć, etwas erblinden.

NADSŁUGIWAĆ, NADSŁUGOWAĆ, Nadsługuie *Jntr. Contin.*, nadskakiwać komu, podle mu służyć, einem aufpassen, ihm niedrige schmeichlerische Dienste erweisen, auf jeden Wink zu Gebote stehen. Nie miała konstytucya na prowincyach nieprzyiaznych, tylko tych, którzy magnatom, w Jassach bezbożne knuiącym zamysły, podle nadsługiwali. *Ust. Konst.* 1, 215. Doma rozkoszom, pieniądzom, prywacie nadsługuiecie. *Pilch. Sall.* 100. - b) służyć, usługiwać, dienen, bedienen. Co w pięciudziesiąt lat iuż nie maią sprawować urzędu, ale braci swoiey nadsługować będą w przybytku. *Radz. Num.* 8, 25. Zamiast narodowi, co mi nadsługuie, bydź użyteczną, teraz staie się szkodliwą. *Przyb. Luz.* 47.

NADSŁUPIE, - ia, *n.*, część balkowania, *epistylium. vel trabs magistra. Callit.* 7, der Architrab, der Balken auf dem Capitälchen der Säule; *Rg.* nadstûpje; *Cro.* nadglavje sztupa, nadsztupje). Nadsłupie, balka, architrab. *Chmiel.* 1, 77. Nadsłupie, czyli spodobelk. *Rog. bud.* 25.

NADŚMIERTELNY, - a, - e, nadludzki, przechodzący śmiertelników, übermenschlich, die Sterblichen übertreffend. Obaczył bohatera nadśmiertelną postać. *Dmoch. Jl.* 2, 253.

NADSPIAĆ, *F.* nadśpieie, *Neutr. dk.*, nadścignąć, nadbliżyć się, herbeyeilen, herzukommen. Kumeyskich proroctw iuż nadśpiały czasy. *Nag. Wi g.* 497. *venit iam tempus.* NADŚPIESZAĆ, *F.* nadśpieszy *Jntr.*, śpiesznie nadeyść, przyśpieszyć, heran eilen. Nadśpieszaiące niebezpieczeństwa. *Krom.* 562.

NADSPODZIANY, - a, - e, Nadspodzianie *adv.*, przechodzący nadzieię, Niespodziany, über Verhoffen, unverhofft. Tu się wnet staie odmiana, Grzmoty, huk, łoskot, burza nadspodziana. *Zab.* 16, 321. *Sr.* nenadźiźiy; *Rs.* неожидѣемый, неожиданный.

NADSPORZYĆ *cz. dk.*, sporo namnożyć, reichlich vermehren. Cnotliwym Pan niebo otworzy, Tam wiele pociech nadsporzy. *Kanc. Gd.* 29.

NADSTAĆ *ob.* Nastać.

NADSTALIĆ, NASTALIĆ *cz. dk.*, n. p. Stal lana dobra iest, do nastalania żelaz rolniczych. *Os. Rud.* 337, stalą nadstawić, vorstählen. Nadstalony, - a, - e, stalą przekładany, vorgestählt. Narzędzie dobrze nadstalone. *Jak. Art.* 2, 8.

*NADSTANĄĆ *ob.* nadchodzić, nadeyść. NADSTARCZAĆ *ob.* Nastarczać.

NADSTARZAŁY, - a, - e, nieco podstarzały, podeszłeyszy, ältlich, etwas alt, vom Alter getroffen. Twarz nadstarzała rozumna, szanownieysza od twarzyczki kształtney a głupiey. *Teatr* 34 *c*, 6. Już mu był włos siwy

Przyproszył ſkronie, iuż był nadſtarzałym. *Odym. Św. D. b.* Nadſtarzałe iey kości. *Pot. Jow.* 2, 69.

NADSTAWA, -y, *ż.*, *Boh.* náſtawa, naſtawek, naſſewek, sztukowanie, co się przysztukuie, *fig.* łata, przysada, *Vd.* gorpoſtavik, gorpoſtava, ein Ausflicker, Lückenbüßer, womit man etwas ausflickt, ausfüllt, zudeckt. Niedoſkonałość potrzebuie nadſtawy, aby się nagrodziła niedoſkonałość. *Petr. Ek.* 74. Im gładsza niewiaſta, tym mniey potrzebuie nadſtawy zwierzchniey. *ib.* 76. *Rg.* nadoſtavka hyperbola. NADSTAWEK, - wka, *m.*, kręgielek drewniany, który puszkarz ſtawia na głowie armaty, chcąc dadź kanałowi nachylenie niższe, iak gdyby była wycelowana pod oko. *Jak. Art.* 3, 303; też liniika drewniana lub mosiężna, do nachylenia wyższego *ib.* der Richtkegel oder das Richtlinial der Canoniere, den Lauf höher oder niedriger zu ſtellen. NADSTAWCA, - y, *m.*, przyſtawca, który ſtoi nad kim, der Aufſeher, der bey den Arbeitern ſteht. Jakie bywaią okrucieńſtwa owych nadſtawców. *Kluk. Rosl.* 3, 215, *Rg* nadſtojnik, nadſtavgljenik. NADSTAWIAĆ *Act. ndk.*; Nadſtawić, *F.* nadſtawi *dk.*; sztukować, przysztukować, nadſtosować, anſtücken, anflicken, anſetzen, ausfüllen, aushelfen. *Vd.* naſtauit, gorpoſtaviti, gorpoſtaulati, gorposaditi, nakositi, nashtukati; *Cro.* nadosztávlyam; *Rg.* nadſtáviti, nadſtavgljati, nadſtavglivati, (*Rg.* nadoſtavgljati *hyperbolam usurpare*); *Rs.* насmáвиmь, насmавлámь, насmавливаmь. Nie godzi się urzędowi nadſtawiać prawa, co w nim nie doſtaie. *Petr. Pol.* 331. Annibal, gdy mocą nie mógł, chytrością a rozumem nadſtawił. *Kosz. Lor.* 154, udał się do fortelu). Gdzie nie ſtaie wilczéy ſkory, tam lisiey nadſtawia *ob.* lis. Mowa Turecka, będąc przez się bardzo iałowa, Perſką i Arabſką nadſtawia się i zdobi. *Kłok. Turk.* 35. Gdy ięzyk nasz nie ieſt prawie doſkonałym, iakim ięzykiem nadſtawiać swego mamy? *Gor. Dw.* 45. Niechay ten sobie obcą nadſtawia okrasę, komu na własney zbywa. *Nar. Dz.* 2, 136. Jak może tak męſtwa nadſtawia uporem. *Pot. Arg.* 237. Rozumem nadſtawiać urody. *Zegl. Ad.* 218. Nie maiąc żadnych przez samych siebie zasług, nadſtawiamy się długą naszych przodków liczbą. *Mon.* 65, 153. Junacy pierzchliwość swoię powierzchowną zuchwałością i haydamackim ſtroiem nadſtawiaią. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 287. Fałszywi prorocy powagi swoiéy nadſtawiaią sobie szérokiemi płaszczmi, długouchatemi myckami. *Gil. Pſt.* 41 *b.* Aktorowie Greccy nadſtawiali się i obuwiem wysokim i ſtroiem głowy. *Teatr* 24, 28. *Czartor.* Nadſtawia się korkami. *Mon.* 70, 382. – b) nadſtawiać się, = piękrzyć się, zdobić się przysadnie, ſich ſchmücken, ſchön machen, putzen. Już babą wydaią cię lice, Ty przecię chcesz się nadſtawiać urodą, Jgrasz i piiesz, iakbyś była młodą. *Hor.* 2, 278. *Min.* Jak się on nadſtawia, Jak puszy, iak pſtry cały, gdyby ogon pawia. *Zabł. Fir.* 10. Jm więcéy po wierzchu się nadſtawiasz, tymeś mnieyszym u mnie. *Opal. sat.* 117. Owa księga pod ławą lega, która się słowy, a nie rzeczą nadſtawia. *Gor. Dw.* 65. – 2) Nadſtawiać gardła, szyi, ucha, *ob.* Naſtawiać. NADSTAWNIK, - a, *m.*, der Bergſteiger, Grubenaufſeher, zawsze musi bydź przytomnym, kiedy górnicy do kopalni wchodzą i wychodzą. *Kluk Kop.* 2, 287.

NADSTOSOWAĆ *cz. dk.*, nadsztukować, nadſtawić, nieco przysztukować, anſetzen, anflicken, anſtückeln. Gdzie lwiéy ſkóry nie doſtawa, może lisią nadſtosować. *Ezop.* 29.

NADSTYGNĄĆ, *F.* nadſtygnie *Neutr. idntl.*, zaſtygnąć, nieco letnym się ſtawać, überkühlen, abkühlen, etwas kühl werden, von der Wärme verlieren. Papkowate okładania na mieysce zaognione przykładać ciepło, a co nadſtygnie odmieniać. *Perz. Cyr.* 1, 116.

NADSTYROWY, Nadſtérowy, - a, - e nad ſtérem będący, über dem Steuer befindlich. Pierze nadſtyrowe u sokoła śniade. *Zool.* 276, t. i. pióra nad ſterowemi znayduiące się, die Federn über den Schwingen; *ob.* ſtérowy, lotny.

*NADŚWIETNY, - a, - e, nad światem będący, *Ec.* npemi̇рный *supramundanus.* – §. *ob.* prześwietny.

NADSYŁAĆ *ob.* Nasyłać.

NADSZANCOWA n. p. działobitnia, z której po nad przedpiersień, albo po nad szaniec ſtrzelaią, *à barbette. Jak. Art.* 1, 568. *ob.* nadwalnia), über die Schanzen weg.

NADSZARGAĆ, *F.* nadszarga *Act. dk.*, trochę poszargać, pobrudzić, nadtyrać, etwas beſchmutzen. Mamy kilkanaście kapeluszów z temi, co są nadszargane. *Teatr* 22 c, 42.

NADSZARPAĆ, *F.* nadszarpie *Act. dk.*, trochę poszarpać, etwas zerfetzen, zerreißen. Jak członek naderwany tylko, czyli nadszarpany, opatrywać. *Perz. Cyr.* 1, 112.

NADSZARZAĆ *cz. dk.*, szarzaniem nadwątlić, nadtyrać, ein wenig abnutzen, abreißen, ſchwächen. Ponieważ im się woyną lud nadszarzał, na zimowe go rozwiedli ſtatywy. *Chrość. Fars.* 400. Sam czas i woyſko nadszarzane radzą traktować z nieprzyiacielem. *ib.* 399.

NADSZASTAĆ się, *F.* Nadszaſta się *Rec. dk.*, dosyć poszaſtać, ſich ſatt oder müde ſpringen, tanzen, laufen. Djabelnie nadszaſtałeś się. *Teatr.* 17, 8. – szaſtaniem nadwątlić się, ſich durch Herumtummeln abmatten.

NADSZCZEKAĆ *ob.* Naszczekać.

NADSZEDŁ *ob.* Nadchodzić, Nadeyść.

NADSZCZEPAĆ, *cz. dk.*, szczepaniem nadciąć, ein wenig anſpalten, *Rs.* надmяпнуmь, надmяпываmь, надколоmь, надкалываmь.

NADSZTUKOWAĆ, *F.* nadsztukuie *Act. dk.*, nadſtawiać, nadſtosować, nadsadzić czego brak, *Vd.* nashtukati, pershtukati; *Rs.* насmáвиmь, насmавлámь, насmавливаmь, anſtücken. Potrzebna ieſt umieiętność nadsztukowania sobie linki, kiedy się zerwie. *Jak. Art.* 3, 46.

NADTARTY *ob.* Nadetrzeć. NADTERAĆ *ob.* Nadtyrać.

NADTKNĄĆ *ob.* Natknąć.

NADTO *adverb.*, (*diſtinguas* nad to, *ob.* nad); zbytecznie, nad miarę, za wiele, *Crn.* natu, prevêsh, dovêl, *Vd.* prevezh, zhesmero, zhes vse; *Cro.* odvèch, prevech; zu viel, zu ſehr, über das Maaß. Wszyſtko, co ieſt nadto, człeku szkodzi. *Nar. Dz.* 1, 53. Chcieć nadto ieſt grzechem. *Hor.* 1, 283. Już też to tego nadto. *Tręb. S. M.* 112. A iuż też to i nadto. *Teatr* 53, 4; *Zab.* 5, 145. Zakonników nadto. *Kras. Pod.* 2, 157. Może, że ia tu nadto ieſtem, zoſtawiam was samych. *Teatr* 17 c, 40, niepotrzebny, na przeszkodzie). Oto ten kochany leytnancik za nadto sobie pozwala. *Teatr.* 47, 23. trochę za wiele). Wiele ludzie maluią, rożne są portrety, Jedni aż nadto czernią, drudzy nadto bielą. *Kras. Liſt.* 2, 101. Któreż zwierzę od osła głupsze znacie? Ry. Człowiek! – a iuż to nadto! – nie nadto; lecz mało. *Kras. W.* 28.

NADTRACIĆ, *Nadutracić, *F.* nadtraci *Act. dk.*, podtracić, nieco potracić, tracąc nadmnieyszyć, zum Theil verlieren, durchbringen, schmählern. Znam słuszność strofowania, żem mych dóbr nadtracił. *Teatr* 43 *c*, 14. Na niepotrzebnych stroiach nadtracił wiele. *Rak. Pob. a iij.* Jesteś familii podupadłéy; ociec twóy nadtracił substancyi. *Teatr* 35 *c*, 16. Nadutraciwszy sobie w Poznaniu, przeniosł się do inszego miasta. *Zebr. Zw.* 176.

NADTRUCHLEWAĆ *Med. Cont.*, Nadtruchleć *dk.*, zasłabieć, kränklich werden. Władysław, wróciwszy się do Krakowa, nadtruchlewać zapoczął. *Krom.* 340.

NADTRZĄŚĆ *ob.* Natrząść.

NADTYRAĆ, NADTĚRAĆ, NATYRAĆ, - ał, - a, *Act. nd.*, nadwerężać, nadwątlić tyraniem, schwächen, abmatten durch Herumtreiben, Herumreißen, Abstoßen. Panowie teraz wolą i swoiey reputacyi i maiętności nadtyrać, tylko żeby swoiey dumie dosyć uczynili. *Star. Ref.* 19. Porwać się na nieprzyiaciela z tak umnieyszonym woyskiem i nadtyranym, niebezpieczno. *Birk. Chod.* 9. Natyrał pod on czas zdrowia, że w nim ustawały siły do prac. *Birk. Dom.* 78. Cyrce, darmo zalotów nadterawszy, rzecze, *retentatis precibus frustra. Zebr. Ow.* 359.

NADUMAĆ się, *F.* naduma się *Recipr. dk.*, Nadumywać się *kont. et frqu.*, *Rs.* надуматься, надумываться; do woli się namyślić, dumać, sich satt genug denken, lange genug nachdenken, sich müde denken. Móy smutny przyiacielu, móy dawny sąsiedzie, Nadumałeś się dosyć o domowéy biedzie. *Tręb. S. M.* 5.

NADUŻYWAĆ *Act. dk.*, Nadużyć, *F.* nadużyie *dk.*, przesadzaniem na złe używać, nad powinność używać, mißbrauchen, durch Uebertreibung. *Vd.* nevriednu nuzati, nepridnu oberniti; *Ross.* злоупотребить, злоупотреблять. Niewolno w induktach i replikach nadużywać praw do rzeczy niestosownych. *S. Grodz.* 2, 168. Zostaiącemu pod opieką wolno iest na opiekuna żalić się, ieżeliby ten władzy swey nad nim iakim sposobem nadużyć miał. *Gall. Cyw.* 1, 89. Nadużycie, przesadne użycie, na złe użycie, der Mißbrauch, besonders durch Uebertreibung, *Vd.* nepridnu obernenje, hudobernost, nevriednu nuzanje, nepridna shega, resvada; *Crn.* resvâda, svâda, hudobèrnost; *Rs.* злоупотребленïе. Nadużyty *Ec.* попребовательный *abusiuus.* Nadużytny, mogący być źle użytym *Ec.* злоупотребительный.

NADWAŁEK, - łka, *m.*, die Brustwehr. *Tr.*, *ob.* przedpiersień. *Jakub.* NADWALNY, - a, - e, n. p. Nadwalna działobitnia, zasłoniona przedpiersieniem bez strzelnic, tak niskim, iż z armat strzela się po nad przedpiersień. *Jak. Art.* 3, 304, eine läge Batterie, mit einer sehr niedrigen Brustwehre ohne Schießlöcher. Zaszczyty, baterye nadwalne, szańce. *Archel.* 2, 42.

NADWĄTLIĆ, - ił, *F.* nadwątli, *Act. dk.*, Nadwątlać *ndk.*, nadwerężyć, osłabiać trochę, etwas schwächen, wankend machen. Ręce Attyliusza, które chłopska robota nieco nadwątliła, całość oyczyzny ugruntowały. *Warg. Wal.* 131. Annibala, którego niedostępne Alpy przytrzeć i nadwątlić nie mogły, rozkosze Kampanii osłabiły. *Pilch. Sen. list.* 389. Zli ludzie pragną wiarę umnieyszyć, i nadwątlić. *Ząbk.* 7. Nic niemasz, coby tak mocne iego przedsięwzięcie nadwątlić mogło. *Stas. Num.* 1, 63. Fenixie trzykroć fortunny; to co dla nas zgonem, Tobie życiem i wiekiem iest nienadwątlonym. *Zab.* 15, 163. *Kniaz.*, nienaruszonym, niepodległym skazie.

NADWAŻYĆ *cz. dk.*, nieco przeważyć, etwas überwiegen. Nadważenie, - ia, *n.*, *superpondium*. co zwłaszcza nad pewną wagę przydawaią. *Mącz.*, das Uebergewicht. Naddatek, die Zugabe.

NADWERĘŻAĆ, *NADWEREDZAĆ, (cf. rzedzić, rzadki), - ał, - a, *Act. ndk.*, Nadwerężyć, *Narężyć, *F.* nadwerężу *dk.*, nadwątlić, nadsłabić, *Vd.* omadeshiti, *Bs.* squariti, isquariti, isctetliti, schwächer machen, schwächen, wankend machen. Teraz i ludziom wypocząć należy, Których podróżny niewczas nadweręży. *Chrość. Ow.* 98. Jezus w rękach spracowany, w nogach *nadweredzony, w siłach zwątlony. *Pociey* 332. Postem i niespaniem *nadweredzać swego zdrowia. *Pim. Kam.* 103. Jezus śmiercią śmierć zwyciężył, szatańskiéy siły narężył. *Kanc. Gd.* 104. Ma w głowie nadwerężone krokiewki. *Teatr* 7 *c*, 60. Jak tę nadwerężoną robotę naprawić? *Teatr* 6, 101.

NADWIĄZAĆ, *F.* Nadwiąże *Act. dk.*, Nadwięzywać, Nadwięzuie *Cont.*, *pronectere. Cn. Th.*, Nadstawiać, nadsztukować, anknüpfen, anstücken; *Sr.* 1. nadwazuju, nadwjezu; *Vd.* nadvesati; *Rg.* nadvêzati. NADWIĄZKA, - i, *ż.*, swięzywanie wyżéy czego, das Ueberbinden, *Vd.* nadves.

NADWICHNĄĆ, NADWINĄĆ, *F.* nadwichnie *Act. dk.*, *Bs.* navinuti, *Sr.* 1. nawihnu; nieco wywichnąć, etwas verrenken, verbeugen. Już to ostatnia, nadwinąwszy nogi, Kamień, na wstręcie co był, zrzucać z drogi. *Mon.* 71, 348. Eurem bystrym Cyprys nadwichnięty. *Hor.* 2, 237. *Kniaż.*

NADWIĘDNĄĆ, NAWIĘDNĄĆ, *F.* nadwiędnie *Med. idntl.*, nieco powiędnąć, ein wenig welk werden. Nadwiędłe kwiatki. *Stas. Num.* 2, 99. Nawiądł. *Cn. Th.* 453.

NADWIERCIEĆ *cz. dk.*, nieco nawiercieć, etwas anbohren, *Rs.* надсверлить.

NADWIEŚĆ *ob.* Nawieść.

*NADWIESZ, n. p. Zjawiać się tobie będzie bóg z ubłagalni. *Budn. Ex.* 25, 22. *not.* „właśnie: od nadwiesza“, od wieka, nakrycia, baldakinu, cf. *nadwisieć, *Sr.* 1. nadwišnyu *superpendeo*; *Rg.* nadvisjeti, nadvisiti *impendere*, *imminere*; *Bs.* nadvissiti; (*Rs.* надвѣсить, надносить *nadwiesić, nad czym zawieszać).

NADWIETRZNY, - a, - e, nadpowietrzny, überlüftig. Anielska istota gładka, nieśmiertelna i nadwietrzna. *Przyb. Milt.* 187. NADWIETRZYĆ, *F.* nadwietrzy *Act. dk.*, Nadwietrzać *ndk.*, wietrzeniem nadeyść, ausspüren. Trudno żeby pozadni psi zatarty trop od przednich nadwietrzali. *Ostror. Myśl.* 43.

NADWIEŹĆ, nadwiozł, nadwieźli, *F.* nadwiezie *Act. dk.*, Nadwozić *ndk.*, w ciągu czego co przywieźć, indessen herbeyführen. Nadjechał pan z okrutnym rozruchem, licznym dworem, brykami za nim nadwieźli pieniądze. *Zab.* 13, 207.

NADWINĄĆ *ob.* nawinąć.

NADWISLANIN, - a, *m.*, który nad Wisłą mieszka, der an der Weichsel wohnt. NADWISLANY, - a, - e, nad Wisłą leżący, nadbrzeżny, an der Weichsel liegend. Zamki nadwiślane. *Nar. Hst.* 4, 332. NADWIŚLE, - a, *n.*, nadbrzeże Wiślane, das Weichselufer. Wraz potym ciągłe po nadwiślu skały Ach! odgłos trzykroć przeraźliwy dały. *Zab.* 12, 404. *Kossak.*

NADWNUCZKA, - i, *ż.*, prawnuczka, die Urenkelinn. NADWNUK, - a, *m.*, prawnuk, der Urenkel. Slad pracy oyców, niezapomnianey przez późne nadwnuki. *N. Pam.* 6, 301. *Czack. pr.* 1, 10.

NAD-WODNY, - a, - e, *Bh.* powodněný, nad wodą, rzeką *etc.* będący, am Wasser befindlich. Nadwodne drzewa. *Otw. Ow.* 363. Wierzby nądwodne, *amnicolae. Zebr. Ow.* 246.

NADWORNA, - y, *ż.*, miasto w Rufkim. *Dyk. G.* 2, 196, eine Stadt im Reuß:. NADWORNY, - a, - e, od dworu Królewfkiego, monarszego, *Rs.* надворный, придворный, Hof=, den Hof des Königs, des Monarchen angehend. Marszałków wielkich marszałkowie nadworni zastępuią. *Herb. Stat.* 187. Sądy nadworne, = zadworne, królewfkie, kanclerfkie, assessoryalne, das Oberhofgericht. Nadworny rok, *terminus curialis. Vol. Leg.* 1, 388. eine Ladung vor dieses Gericht. - b) od dworu wielkiego pana, den Hof eines großen Herrn angehend. Panowie nasi utrzymuią żołnierzy na swym żołdzie, pod imieniem gwardyi nadworney. *Leszcz. Gł.* 117. Hofgarde, Leibgarde. Nadworni ci żołnierze wycieńczali intraty obywatelów. *Kras. Pod.* 2, 174. (cf. Ordynacki żołnierz). - c) nadworny, = dworfki, dworzaninowi przystoyny, Hof=, für den Hof und das Hofleben. Zawziętość kosterftwa za zabawę osob godnego urodzenia, przewrotna chytrość za cnoty nadworne są poczytane. *Zab.* 7, 37. - 2. nadworny, napodworny, podniebny, *subdialis. Cn. Th.*, pod niebem zostaiący. *Włod.*, unter freyem Himmel befindlich, draußen, im Freyen. *Fortif.* Nadworne obrony, = zewnętrzne, na pole wychodzące. *Tr.*, die Außenwerke, gegen das freye Feld zu. NADWOROWAĆ, *F.* nadworuie *Act. dk.*; do woli z kogo nażartować, mit einem nach Belieben seinen Scherz treiben. Nadworować kogo przed ludźmi. *Tr.* NADWORZE, - a, *n.*, podniebie, der Ort unter freyem Himmel, das Freye, *Bh.* nadwoří = podworzec, *Rs.* надворье. *Dium*, nadworze. *Urs. Gr.* 129. Spał na nadworzu, = pod niebem. *Włod.* Z nadworza, zewnątrz, von außen. Bóg zamknął Noego w korabiu z nadworza. *Budn. Gen.* 7, 16. zamknął za nim. *Bibl. Gd.*) Z nadworza pustoszyć ie będzie miecz, a wewnątrz strach. *W. Deut.* 32, 25. zewnątrz. *Bibl. Gd.*). Domy z belek, *z nadworu* obwodzą smołą. *N. Pam.* 14, 180.

°**NADWYSZ**, NADWZWYSZ, NADWZWYŻ, NADZWYŻ, (*ob.* Wyż), *adverb.*, nadto, nazbyt. *Włod.*, *ex abundanti. Cn. Th.*, nadmiarz, über die Maaßen, überflüßig. Nadwysz to trzeba wiedzieć, iż . . . *Cresc.* 335, t. i. nad to, prócz tego, außerdem. Dałeś-mi był pięć grzywien, otożem drugą pięć nadzwyż urobił. 1 *Leop. Math.* 25, 20. Lichwy nadzwyż nie brał. *Leop. Ezech.* 18, 17. *et* 22, 12. *Bh.* nádwyssek *superplus*; *Rg.* nadvisiti; *Rs.* надвысить, надвышать, °nadwyższyć, przewyższyć.

NADYBAĆ, *F.* nadybie, *Act. dk.*, zdybać nad czym erwischen, ertappen. *Ross.* набрести, набреду, наброжу. To tedy nie mam mowić ni przedkim, choćbym ich razem kiedy z sobą nadybał? *Teatr* 10 *b*, 31. Zwyczayna do żyda chodzić na przepalankę, wlecze co nadybie. *Comp. Med* 396. co uchwyci). Z wiekiem upłynęły siły, nadybała starość. *Sirm. Qu.* 6. nadążyła.

NADYCHAĆ *ob.* Natchnąć.

NADYMAĆ, - ał, - a, *Act. ndk.*, Nadąć, - ął, - ęli, *F.* nadmie *dk.*; *Bh.* nadymati, nadmauti, nadul, nadugi; *Slo.* naduti; *Sr.* 2. naduwasch, nadumasch; *Sr.* 1. nadużwam, nadujnem, naduju; *Vd.* napihniti, napihati, napihuvati; *Cro.* nadúvam, nabochnjem; *Bs.* nadutti, nadimati, nabotiti; *Rg.* nadutti, nadimati; *Rs.* надуть, надувать, надмить, надмевать, надымать; *Ecc.* надымаю, надуваю, кичить, всзкичить; wiatrem rozpychać, aufblasen, aufblähen, *propr. et fig.* (*oppos. Bs.* zdimati, izdutti *detumefacio*). Umieią bogactwa mołoyca głupiego, iako macharzynę nadąć, że o sobie wiele rozumieć będzie, o żadnego nie dba. *Birk. Ex.* 30. Fortuna pospolicie umysły nadyma, Komu płuży, rzadko się w swey mierze utrzyma. *Groch. W.* 425. Mniemanie ludzi głupich, Wiatry prożne miechy nadymaią. *Zab.* 7, 225. Wszystkie te rzeczy, które nas nadymaią, i wyżey niż człowieczeństwo dopuszcza, wynoszą - - *Gor. Sen.* 400. Nadął gębę by pudło, na piędź rozszerzoną. *Rey Wiz.* 166. Długoli mu będzie wolno, tak nadymać tę postawę swoię? *Weresz. Rgl.* 82. *Rey Zw.* 48. - Nadęty, Nadymany, *Part. perf.*; *Bh.* nadutý; *Slo.* nadutý, *Vd.* napuhen, sdeten; *Sla.* napúnut; *Ross.* надутый, одутливый, одутловатый, бояроватый, бароватый, высокопарный; *Ec.* кичливый; aufgeblasen, aufgebläht. *phys. et moraln.* żaczekby cię nastraszył nadętym pęcherzem. *Teatr* 51, 9. Surm Berecyńtyyfkich °znadymane rogi. *Otw. Otw.* 428, nadęte). Pryszcze nadęte. 1 *Leop. Ex.* 9, ociekłe, nabrzmiałe). Nadzieia ta iest bardzo daleka, i wiatrem nadęta. *Kłok. Turk.* 73. Nadęci, nie maiąc w sobie żadney albo mało co godności, rozumieią o sobie, iakoby byli bardzo godni. *Petr. Et.* 267. Im kto uczeńszy, tym bywa nadętszy. *Rys. Ad.* 21. Nieposłusznym a nadętym, źle się wodziło. *Gil. Psł.* 128. 1) Nadęcie *adverb.*, = nadęto, nadętym sposobem. 2) NADĘCIE, - ia, *n.*, *Subst. Verb.*, nadymanie, das Aufblasen; cf. nadętość, die Aufgeblasenheit, *phys. et moral. Sr.* 2. hopuklina; *Vd.* napuh; *Rg.* nadutje, nadúdba; *Rs.* высокопарность. NADYMAĆ się, NADĄĆ się *Recip.*; *Bh.* nadymat se, nadmaut se, botnati, banjm se; *Crn.* napuhûjem; *Vd.* napihuvatise, gornapersuvatise, se podpirat; *Rg.* naduttise; *Cro.* napuhavatisze; *Ec.* дмитися, дмюся, кичиться, надыматься, гордиться; *Ross.* бояриться; odymać się, puszyć się, pysznić się, kokoszyć się, gniewać się, sich aufblasen, aufblähen; *phys. et mor.*; (*oppos. Bs.* zdimatise, izdiettise, ispihnuti *detumeo*). Nadymała się żaba, chcąc się wołowi porównać. *Ezop.* 14. Ci którzy pychą i dumą nad innych się podnaszaią i nadymaią, są głowy czcze. *Zab.* 13, 72. Nadyma się iak ropucha. *Cn. Ad.* 4. *Sr.* 2. won se hustawa, ako naduti mech, ako tuzne jelito. Nadął się iak półtora nieszczęścia, spoyrzał na mnie marsem. *Teatr* 21, 151., *Mon.* 66, 723. Nadąwszy się z palicą Mazur w karczmie siedział. *Jag. Gr. B* 3. Teraz się nadymasz, brwi oczu swoich wzgórę podnosisz! *Weresz. Rgl.* 83. Próżnym o sobie dobrym nadymaią się mniemaniem. *Mon.* 69, 272. NADYMACZ, - a, *m.*, *Anat.* tak zowią muszkuł, naywiększą część iagody twarzy składaiący, *buccinator*; on się nadyma, gdy człowiek dmie w trąbę etc. *Dyk. Med.* 4, 444. *Krup.* 4, 22. der Blasemuskel, Trompetermuskel im Gesicht. cf. *Bh.* Nadymač 1) *follis* 2) *flator*; który nadyma, der Anblaser. NADYMIĆ *cz. dk.*, dymem napełnić,

mit Rauch anfüllen, voll rauchen, *Bs.* nadimmiti; *Ross.* надымить.

NADYSZKUROWAĆ się, *F.* nadyszkuruie się *Rec. Dok.*, nagadać się, sich satt discuriren. Długo nadyszkurowawszy się o tym, nie mogli się zgodzić. *Lub. Roz.* 371.

*NĄDZ, *Genit. plur. nomin.* nędza.

*NADZAMIAR, - u, *m.*, zbytek, Uebermaß, nadmiar). Wedle *nadzamiaru prześladowałem zbór boży. *Budn. Gal.* 1, 13. nader. *Bibl. Gd.*).

*NADŻDŻYĆ *intrans.*|*dk.*, deszczem napadać na co, worauf regnen, *Rs.* надождити, надождять.

*NADŻEGAĆ *cz. dk.*, *Rs.* наджечь, надожгу, наджигать podpalić, *ob.* podżegać.

NADZIAĆ *ob.* Nadziewać. NADZIAK, - a, *m.*, Czekan abo nadziak, broń Węgierska, różni się tym od obucha, że koniec od młotka idący, iest zakrzywionym w obuchu; w czekanie zaś, czyli *nadziaku*, na prost idzie, i że i młotem i końcem razić można, tłukąc młotem, a *nadziewaiąc*, czyli dziubiąc końcem. *Czrtr. Msk.*, ein Ungarischer Spitzkolben, Streitkolben mit einem spitzigen Ende. W ręku nadziak trzyma złotolity. *Kchow.* 51. Bystry nadziak w ręku. *Pot. Jow.* 30. Dobrze go pięściami utłukłszy, potym nadziakiem, aż do złamania kiia, srodze go ubił. *Nar. Chod.* 1, 360.

NADZIAŁAĆ *Act. dk.*, *Bh.* nadělati: *multum facere*; *Vd.* nadielati, nadjati; *Rs.* надѣлать, надѣлывать, надѣланный, wiele czego narobić, nagotować, viel und genüglich machen, fertig machen, anfertigen. Nabudowałem sobie domów, naczyniłem ogrodów, i nadziałałem sobie stawów, 1 *Leop. Ecl.* 2, 4. Łotrowie do owczarni wiele dziur nadziałali, a z niey gołębińców naczynili. *Zrn. Pst.* 264 *b.* Nadziałasz forstów na przybytek z drzewa Setym. 1 *Leop. Ex.* 26, 15. Dworska powinna obrusów, ręczników, serwet dostatek nadziałać. *Haur. Ek.* 86.

NADZIAŁY, NADZIANY, NADZIEWANY *Part. Verb.* Nadziewać, Nadziać. *ob.* NADZIEWANY.

NADZICZYĆ się, *F.* nadziczy się *Rec. dk.*, *wydziwiać do woli, zur Gnüge wüthen und toben. Bestya ta na lądzie do woli się nadziczywszy i napastwiwszy, do morza się wraca. *Gwag.* 493.

NADZIEIA, - iei, *ż.*, *Bh.* naděge, naděloſt, cjala (*ob.* czekać, oczekiwać); *Slo.* náděg, dusfáni (*ob.* ufać); *Sr.* 2. najeja; *Sr.* 1. nadžeja, nadžey; *Crn.* nadęga, vupanje; *Vd.* upanje; *Rg.* nâda, nadanje; *Sla.* uffanje; *Bs.* uffança, uzdanje, uffanjiçe; *Rs.* надежда, чаяніе, упованіе; *Ec.* надѣя, надежда, cf. *Etym.* dziać); spodziewanie się, otucha, die Hoffnung. Tuszysz sobie, że dostąpisz dobra, którego pragniesz; czuciem twoim iest nadzieia. *Pir. Wym.* 180. Nadzieia, ukontentowanie duszy, myślącey o przyszłym dobru, przytrafić się mogącym. *Cyank. Log.* 40. Skutek niezawsze naszey rzeczy bywa, Ale nadzieia nigdy nie upływa. *Chrość. Ow.* 290. Nadzieią cieszyć się nie wadzi. *Past. F.* 46. Nadzieia, dziecię miłości własney, a dziedziczką przyszłości. *Jez. Wyr.* Nadzieia często omyla. *Cn. Ad.* 526. Niebierzmy nadziei za skutki. *Koll. List.* 2, 14. Nadzieia, wszystkich głupich matka. *Teatr* 53 *d*, 5. Zgubione nadzieie, zwiędłe, pogrzebione. *Past. F.* 76. W samych nam sobie mieć nadzieię trzeba. *P. Kchan. Jer.* 261. W bogu nadzieia. *W.* 4 *Reg.* 18, 22; *Zab.* 10, 261. Nadzieię swoię w bogu będę miał; niechay nadzieię swoię w tobie pokładaią Panie. *Gil. Kat.* 53. Nadzieię pokładać *Rs.* понадѣяться. W tobie ia samym, Panie, człowiek smutny Nadzieię kładę, ty racz o mnie radzić. *J. Kchan. Ps.* 7. Z odwagi w samey szabli nadzieię pokłada. *Bard. Luc.* 5. Gdy nadzieia zwycięstwo obiecuie, śmieley się następuie. *Warg. Cez.* 71. Czynić komu nadzieię, tuszyć mu, *Rs.* обнадежить, обнадеживать. Ta nadzieia utrzymuie nas ieszcze. *Teatr* 8, 43. Kto nadzieią żyw, wskóra-li wielki dziw. *Rys. Ad.* 26. Miłość nadzieią żyie i z nią kona. *Morszt.* 184. Stracić całe nadzieię, iest skończyć kochanie; *ib.* 47. Nadzieię tracić, zwątpić, rozpaczać, *Ec.* отнадеждитися. Ach prędkie tych co kochaią, nadzieie! *Morszt.* 233. Nie trać nadzieie, gdyć się nie dobrze dzieie. *Cn. Ad.* 526, cf. spodziewaу się śmiele, póki dusza w ciele; Poki iedno człowiek ziewa, wszystkiego się niech spodziewa; Będzie też kiedy dobrze, bywszy źle; Będzie też kiedy słońce przed naszemi wroty). Nadzieia ieszcze iest. *Cn. Ad.* 526, cf. iescze nie rozpaczać, ieszcze nie po wszystkim). Wierzę temu, co dawne nas przysłowie uczy, Nadzieia karmi, ale nadzieia nie tuczy. *Min. Ryt.* 3, 233. Karmiemy nadzieią serca, w nieszczęściu tęskliwe. *Past. F.* 29. Rzecz szalona, nadzieią się karmić, gdyż nią nikt nie utyie. *Ezop.* 34. Nadziei za pieniądze nie kupi. *Ezop.* 2. Ja nigdy nadziei nie kupuię; gdy co mogę mieć teraz, wolę niż potym. *ib.* 34. cf. lepiey chwała bogu, niż da-li bóg). Wszędy iużby była błędna nadzieia twoia. *Rey Pst. S s* 2, mylna nadzieia, niepewna, prożna. Próżną się nadzieią cieszyć *Rs.* суетствовать. Miasto w obleżeniu, i w złey nadziei. *Rey Zw.* 94 *b.*; raczey w obawie złego wyyścia, nie spodziewa się dobrego końca). Dobra nadzieia. *Cn. Ad.* 163, dobry znak, dobra oznaka, dobre początki. - Przylądek dobrey nadziei, *Cap de bonne esperance*, w końcu południowey Afryki. *Dyk. G.* 2, 15, das Vorgebürge der guten Hoffnung. - b) *per excellent.* nadzieia kobieca, z brzemienność, die Schwangerschaft, die gute Hoffnung, Hoffnung, andre Umstände. Elektorowa iuż od trzech miesięcy przy nadziei ma się znaydować. *Gaz. Nar.* 1, 240. Królowa znowu przy nadziei znayduie się; iuż to dwudziesta druga cięża tey monarchini. *Gaz Nar.* 1, 310.

NADZIELIĆ *cz. dk.*, Nadzielać *ndk.*, ile dosyć udzielić, genüglich mittheilen; *Bh.* nadělití, nadělowati; *Rs.* надѣлить, надѣлять (надѣлъ, надѣлокъ udział). Ubogich iałmużną nadzielamy. *Sak. Pr.* 154. Dlaczego was natura ięzykiem nadarzyła? dlaczego rozumem nadzieliła? *Smotr. Lam.* 28.

NADZIEMNY, - a, - e, nad ziemią będący, über der Erde befindlich, *oppos.* podziemny). *Syst. Szk.* 143.

NADZIENIE *ob.* nadziewać.

NA-DZIERAĆ *ob.* Nadrzeć.

*NAD-ZIERAĆ *ob.* dozorować. *Nadzieranie *Rs.* надзираніе dozor; *Nadzieracz *Rs.* надзиратель dozorca, cf. nazierać, naglądać.

NADZIEWAĆ, - ał, - a, *Act. ndk.*, Nadziać, *F.* nadzieie, *dk.*, *Bh. et Slo.* nadjwati, nadjwám, nadjti, nadégi *farcire*; *Rg.* nadjetti, nadjêvati *farcire*; *Cro.* nadevam, natervavam *farcio*, nadevam ime *indo nomen* cf. dziać, iak c-dzieią?, *Bs.* naditti imme *indere nomen*, naditti, naghgnesti *farcire*; *Vd.* nadjati oblezhi: oblec, ubierać, nakładać; *Rs.* надѣть, надѣвать odziać, kłaść na się, oblec).

oblec). - *Pol.* napychać, natłaczać, napełniać, voll stopfen, anfüllen, stopfen; *propr. et figur.*; *Sr.* 1. nawotzam; *Crn.* basam, fadlàm, mashim, *Vd.* hatiti, fadlati, bulati, nahatiti, nabulit, nabàsati, gatiti, nadregati, pitati, marjashiti, moshiti; *Rs.* чинить, начинить, начиниваю. Z tabaki kurzawą nosy nadziali. *Birk. Oboz. L.* 2. Jemu iedwabne słówka uszy nadziewaią. *Banial. D* 3 *b.* Żeby się panowie przysłuchali, iak służący ich djabłami nadziewaią. *Teatr* 6 *b*, 19, t. i. djabłami karmią, klną im). Nadzieia nie nadziewa. *Min. Ryt.* 3, 233, t. i. nie karmi, nie tuczy, Hoffnung mästet nicht. *Teatr* 42 *d, d.* Nadziewać gęś żywą, tuczyć, karmić kłóskami. *Cn. Th.*, Gänse stopfen. Nadziewać gęś zarzniętą, prosię, cielęce piersi, *s* natykać nadzieniem, mit Fülsel füllen. *Wiel. Kuch.* 406. Kiszki tak wołowe, iako i wieprzowe powinna dworka nadziewać. *Haur Ek.* 86, *ob.* nadziewanka, nadziewanie. - §. *2) Nadziewać się *recipr.*, spodziewać się, *Bh.* naditi se, nadati se, *s* spodziewać się; nadiwati se *diu spectare*, *etym.* dziw; *Sr.* 1. nadżeju so; *Sr.* 2. nażasch; *Rg.* nâdatise *sperare*; *Bs.* nadatse *expectare*; *Cro.* nadjamsze, nadejèmsze *praesagio*, *spero*; *Vd.* vupati, dovupati (*ob.* ufać); *Rs.* надѣяться, надѣюсь; (*Ec.* наджидаю, ожидаю, *s* czekam); hoffen. Od kogo się naywięcéy czego nadziewaią, naywięcéy temu zabiegaią. *Kosz. Cyc.* 29. Od boga tego się nadziewał, co mu nie było obiecano. *Salin.* 5, 23. Zeszło mu na pomocach, skąd się ich nadziewał. *Bielsk.* 504. Nigdym się nie nadziewał, abym cię kiedy widzieć miał. *Radz. Genes.* 48, 11. Nadziewał się widzieć od niego iawne cudo. *W. Post. Mn.* 170. Król Duński nadziewał się ieszcze czego lepszego od Polaków dostać. *Gwag.* 422. Prawdy ostréy, abyś się tu doczytać nadziewał. *Orzech. Qu. praef.* Przekładał arcybiskup i gniew boży, którego i król i Rzplta nadziewaćby się mogła. *Gor. Dz.* 161. Nadziewaj się każdy wierny, iż ci bóg da łaskę. *Rey Ap.* 15. Zawsze bądźmy gotowemi, bo gdy się nie nadzieiemy, pan przyydzie. *Gil. Kat.* 243. - §. b) Nadziewać się na co, *s* spuszczać się na co, sich auf etwas verlassen, sein Zutrauen setzen. Nie na łuk móy nadzieię się, ani miecz móy zbawi mnie. *Bud. Ps.* 44, 6. w łuku moim nie ufałem. *Bibl. Gd.).* Są, którzy nadziewaią się na maiętności swe. *Bud. Ps.* 49, 6, ufaią bogactwom swoim. *Bibl. Gd.*). Nadziewaycie się na każdy czas ludzie, bóg ufanie nasze. *Bud. Ps.* 62, 9. Lepiéy nadziewać się na Jehowę, niż ufać w człowieku. *Bud. Ps.* 118, 8. NADZIEWACZ, - a, *m.*, co nadziewa, n. p. gęś, prosię etc., *fartor. Cn. Th.*, tuczyciel, karmiciel, der Stopfer, Gänsestopfer, Hühnerstopfer; co nadziewa kiszki, der Fülselfüller, Wurststopfer; *Slo.* nadiwač; *Bs.* nadivalaç; *Crn.* fadlavz; *Cro.* devenichar, nadevach. NADZIEWANIE, NADZIANIE, - ia, *n.*, napychanie, natłaczanie, das Anstopfen, Vollstopfen. Nadziewanie gęsi kłóskami, das Stopfen des Federviehes. Nadziewanie kucharskie, das Füllen mit Fülsel. Biegli kucharze w nadziewaniach kunsztownych. *Hor. Sat.* 200. Nadziewanie, *s* NADZIENIE. *Bh. et Slo.* nadiwka; *Sr.* 1. pielneno; *Rg.* nadjevak, nadjedba; *Bs.* nadivenje, naghnetenje, kugljen; *Cro.* nagnyetenye, devenicza, nadev; *Ross.* начинка; to, czym nadziewaią pieczenie, kiszki i t. d., das Füllsel, die Fülle. Nadzienie do wielu potraw mięsnych i postnych robi się, sporządziwszy do tego rozmaitym sposobem siekaninę. *Wiel. Kuch.* 406. NADZIEWANKA, - i, *ż.*, nadziewanego co, *Bh.* nadiwanina, klobasa, kiełbasa), etwas Gefülltes, gefüllte Speise. *Tr.* - §. kiszka nadziana. *Tr.*, eine Wurst; *Cro.* devenicza; *Bs.* diveniça, nadiveniça; *Rg.* djevenizza, nadjevenizza. NADZIEWANY, NADZIANY, - a, - e, *part. verbi* Nadziewać, Nadziać; *s* napchany, natłoczony, napełniony, voll gestopft, voll gefüllt. Wszyscy byli strachem nadziewani, Mogli bydź w obce tchórzami naswani. *Auszp.* 21. Wiatrem i dymem nadziany, Musi świat lekki bydź zwany. *Dar. Lot.* 12. - §. karmny, nakarmiony, tuczny, gestopft, gemästet, feist. Nadziewanego abo karmnego cokolwiek, gęś, ptak, cielę, baran, *farctum aliquid. Cn. Th.* U dworu lepiéy bydź odzianym, niż nadzianym. *Dwor. F.* 3. - §. nadzieniem natkany, *Cro.* nagnyeten, mit Füllsel gefüllt. I ryby na post siekaniem rozmaitym nadziewane bywaią. *Wiel. Kuch.* 406. - §. 2) Nadziany, *nadziały, nadzieszny, *s* spodziewany, gehofft, verhofft; *Sla.* nádanj; *ob.* nadany). Zdziwią się nagłéy odmianie nienadziałego zbawienia. 1 *Leop. Sap.* 5, 2, niespodziewanego. 3 *Leop.*). Czas nienadzieszněy potrzeby. *Rey Zw.* 166. Nagłe a nienadziane odjechanie. *Mącz.* Nienadziana rzecz na mię przyszła; *nec opinata. Mącz.* Przypadł na mię nagły i nienadziały strach. *Leop. Sap.* 17, 15. Nieodpowiednie i nienadziałego w namiocie zamordował. *ib. Mach.* 1, *Cro.* iz nenada, *s* z nienacka; *Ec.* внезапу; *Rg.* nenaadni *repentinus*). NADZIEYNY, - a, - e, od nadziei, czego się spodziewać można, Hoffnungs:, hoffentlich; *Sr.* 1. nadżejiczné; *Rg.* naadni; *Rs.* надежный, *s* (pewny, ufny, zaufania godny; *Ec.* полнадежный, *Gr.* ἡμισέλπιδος *semisperans*). Widoczną utaiłem gorycz w nadzieyną odziewaiąc ie sukienkę. *Mon.* 65, 95.

NADZIL, - a, *m.*, miasto w ziemi Chełmskiéy. *Dyk. G.* 2, 196, eine Stadt im Chelmischen.

NAĐ-ZIOMEK, - mka, *m.*, w ogrodzie, *terrasse.* n. p. Ja chcę wieniec przybarwić pachnącemi ziółki, Po naybliższym nadziomku zbieraiąc fiołki. *Zab.* 16, 88 *et* 8, 120 *Tręb.*, eine Gartenterrasse, cf. grzęda, lecha, leszka.

NADZIWIĆ się, *f.* nadziwi się *rec. dk.*, Nadziwować się *ndk.*, wydziwić się, sich genug wundern, bewundern; (*Bh.* nadiwati se *diu spectare*); *Bh.* nadiwiti se; *Rs.* надивиться. Pismom iego uczeni nadziwić się nie mogą. *Zebr. Zw.* 96. Nie może się nadziwić tak wielkiéy mądrości w tak młodym wieku. *Stas. Num.* 2, 138. Nieprzyiaciel może się téy twierdzy dobrze podziwować, i nadziwować, aby ią miał otrzymać mocą. *Boter* 81. *NADZIWY *adv.*, (*ob.* Dziw), na podziw, zbyt, zu verwundern, außerordentlich. Siostra Wisława, iż nadziwy była szpetna, nikt iéy poiąć nie chciał. *Bielsk.* 86.

NĄDZKA, - i, *m.*, nędzarz, ein Elender. Nądzkowie albo niedopankowie, nie czuiąc się w powadze i wziętości, radzi ią pychą nadstawiaią. *Fred. Ad.* 26. Pyszny nądzka, kiedy spanoszeie. *ib.* 35, cf. sowa, kiedy skobuzieie, cf. ciężki z sługi pan, z kléchy pleban.

NADŻOŁĄDKOWY, - a, - e, über dem Magen gelegen; *Anat.* Okolica nadżołądkowa, *regio epigastrica. Krup.* 2, 14.

NA-DŹWIGNĄĆ *cz. idntl.*, nadźwigać *ndk.*, dźwignąc

nakłaść, worauf hinheben, *Rs.* надвинуть, надвигать, надвигивать. Nadźwigać się *zaimk.*, dźwiganiem dogodzić sobie, lub zmordować się, sich satt oder müde heben.

NADZWONIĆ się *zaimk. dk.*, dzwonieniem nasycić się, zmordować się, sich satt, oder sich müde lauten; *Rs.* назвѣниваюсь, назвониться; *Vd.* nasvoniti.

NADZWYCZAYNOŚĆ, - ści, *ż.*, niezwyczayność, extraordynaryyność, die Ungewöhnlichkeit; *Ross.* чрезвычайность, необычайность, необыкновенность, крайность, странность. Zdania samą nadzwyczaynością zaszczycone, w poważeniu zostaią. *Zab.* 6, 307. Co mówić o wydarzeniach osobliwszych w swoiéy nadzwyczayności? *Jez. Wyr.* NADZWYCZAYNY, NADZWYKŁY, - a, - e, Nadzwyczaynie *adv.*, niezwyczayny, nad tryb pospolity, extraordynaryyny, nietrybowy, außerordentlich, ungewöhnlich; *Vd.* isverften, vsheuzhen, prejimeniten, isporeden; *Sr.* 1. nimoradné; *Rs.* чрезвычайный, необыкновенный, необычайный, крайный, сверхъобыкновенный, странный; *Ec.* изрядный. Bozka mądrość nie raz się przez nadzwykłe zjawy do serc uda. *Przyb. Ab.* 64. Nadzwyczaynie, nie trybem pospolitym, *Cn. Th.*

NADZWYŻ *ob.* Nadwzwyż.

NAD-ŻYĆ, *f.* nadżyie *med. dk.*, po kim, dłużéy od niego żyć, einen überleben. *Tr.*

NAELEKTRYZOWAĆ *cz. dk.*, elektrycznością zaprawić, electrisch machen. Listek złota naelektryzowany od śklanego walca. *Scheidt.* 24.

NAFABRYKOWAĆ, *f.* Nafabrykuie *cz. dk.*, dosyć pofabrykować, eine Menge fabriciren. Nafabrykowali sobie wiele przywileiów, iakoby od zmarłego króla nadanych. *Nar. Hst.* 7, 80.

NAFARBOWAĆ *cz. dk.*, dosyć pofarbować, genug färben; *Vd.* nafarbati; *Rs.* накрасить, накрашивать, нарумянить, нарумянивать.

NAFASOWAĆ, *f.* nafasuie *cz. dk.*, napełnić, natłoczyć, voll pfropfen, anfüllen. Zamek Smoleński ścianami, blankami, ktemu izbicami, z dębu zrobionemi, a ziemią nafasowanemi, dobrze opatrzony. *Stryik.* 721. Mięsną strawą chciwe brzucho nafasował. *Zebr. Ow.* 378. Natkay, nafasuy serce swe mym smutkiem, *pascere satiaque. Zebr. Ow.* 145.

NAFRASOWAĆ *cz. dk.*, nagryźć, nadręczyć frasunkiem, genug kränken. Nafrasować się kogo. 1 *Leop. Deut.* 8, do woli nagryźć się kogo.

NAFTA, - y, *ż.*, die Naphta, gatunek oleiu ziemnego, bardzo płynnego, łatwo się zapalaiącego. *Kluk Kop.* 1, 205.

*NAG *ob.* Nagi.

NAGABA, - y, *ż.*, nagabanie, nadraźnienie, pokuszenie, pokusa, die Anfechtung, das Anfechten, Reitzen. Chcę ci dowieść, że twoie domysły są słabe, Które ci wątpliwości sprawiły nagabę, *Przyb. Milt.* 23. Twoia boiaźń zaręcza, rzekł mu Zefon śmiały, Że cię naymnieyszy żwalczy mimo twe nagaby. *Przyb. Milt.* 131. NAGABAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, Nagabnąć, *f.* nagabnie *idtl.*, NAGABYWAĆ *frequ.*, drażnić kogo ile dosyć, nie dadź mu pokoiu, einen anfechten, ihn reitzen, zerren. Niech nieprzyiacioł częstemi podjazdy nagaba, aby tak bitwy unikaiąc, ich strudził. *Stas. Num.* 1, 208, *harceler*). Nie nagabnę, ale nagabaiącemu odpowiem. *Cn. Ad.* 624. Powoli nagabała ią tęskność, i chęci widzieć znowu stolicę wzmagały się. *Węg. Mar.* 1, 110. Nagaba mię choroba, napastuie mię, napada na mnie. *Włod.* Świętopełk taiemnie Prussaków do rebellii nagabywał. *Krom.* 251, *sollicitauit*, poduszczał, nabechtał. NAGABANIE, - ia, *n.*, *subst. verb.*, die Anfechtung. Jak długo kupca imienia, przedawca powinien od nagabania bronić. *Sax. Tyt.* 75. NAGABANY, - a, - e, *part. perf.* uniespokoiony, zdrażniony, skuszony, angefochten, gereizt. Gdy pospólstwo widzi grymasy, gadania i łamania się, z wielości robaków w człowieku pochodzące, sądzi go bydź opętanym, czyli od czarta nagabanym. *Perz. Lek.* 190. S. Agnieszka, różnemi sposobami nagabana do grzechu, nie pozwoliła. *Bals. Nied.* 1, 44. Nietylko nagabanym bydź żołnierstwy, ale i biczami sieczony, i w sztuki krajany za Chrystusa chciał bydź. *Birk. Dom.* 72. NAGABACZ, - a, *m.*, n. p. *exagitator*, niespokoynik, nagabacz, iako niektórzy mówią. *Mącz.*, der Anfechter, Störer.

NAGACIĆ, *f.* nagaci *cz. dk.*, gacią pomościć, mit Reisbündeln bedrücken, mit Faschinen belegen; *Rs.* нагатить, нагачивать. Gałęzi i chrostowiska nanosiwszy, a rzekę niemi nagaciwszy, wskok na tamtę stronę przeieżdżaią. *Krom.* 784, *amne constrato*). *Via strata* brukowana, nagacona droga. *Mącz.*

NAGADAĆ, *f.* nagada *cz. dk.*, wiele pogadać, viel hersagen, herreden; *Rs.* наговорить, наговаривать, насказать, насказывать. Prawda, że mię wyciął w gębę; alem mu za to nagadał wiele rzeczy. *Teatr* 34, 26. Nagadać się, *Rs.* накалякаться, *recipr.*, do woli wygadać, sich satt reden, satt plaudern. Oto się dwóch bałamutów zeszło; nagadać się nie mogą. *Teatr* 55 *e*, 10. Nie słucham nigdy; i kiedy czasem nagada się dość długo, zdaie mi się, żem tylko głos słyszała. *ib.* 14, 57.

NAGADZAĆ się; *ob.* Nagodzić się.

NAGALIĆ, *f.* nagali *cz. dk.*, Nagalać *ndk.*, nakierować, nastręczać komu, hinlenken, einem etwas zuweisen, ihm zuspielen, in die Hände spielen. W prawą, gdym płachty nagalał, Cóż czynisz? wrzasnął. *Zebr. Ow.* 75, *dextra mihi lintea danti*). Biskupstwo Włodzławskie król Gruszczyńskiemu nagalał. *Krom.* 577. Senatorowie częścią Olbrachtowi, częścią Aleksandrowi, a niektórzy Zygmuntowi królestwa nagalali. *ib.* 752, *destinabant*). Z dwoma swoich tysięcy, wziąwszy się do Rzawu, co się powinie, czego gniew nagali, Równa z ziemią. *Tward. Wład.* 252. Co pierwéy mam chwalić, i zkąd tak powiewnego polotu nagalić żaglom iego? *ib.* 1. Niech kupczy; morzu zdobyczy nagala. *Min. Ryt.* 3, 171. Trafunek iéy okazyą dość sposobną do zemsty nad Duninem nagalił. *Krom.* 166. Oszczérca więcéy ci pochwały nagali Niż prawdziwy przyiaciel, który słusznie chwali. *Kor. Hor.* 22.

NAGANA, - y, *ż.*, naganienie, przygana, der Tadel; *Sr.* 1. hanibba; *Slo.* hana; *Bh.* hana, vtrźka; *Crn.* graja; *Vd.* prigovor, tadeu, skruna, madesh; *Rs.* хула, похулка, укоръ, укора, укоризна, похулка, восхуленіе, нареченіе, нареканіе (cf. narzekać); *Ec.* тажда. Jak główne dawałem mu nagany! iakie mu kazania prawiłem! *Teatr* 36 *b*, 29. Cały móy smutek przychodzi z obawiania się nagany. *Teatr* 7, 5. Bez nagany całko-

wiek, święty, sprawiedliwy. *Wiśn.* 532, cf. bez ale). NAGANIĆ, - ił, *f.* nagani, *cz. dok.*, Naganiać *niedok.*, przyganić, **tadeln** (*Etym.* hańba, gańba); *Vd.* opesuvati, obtadvati, pomenshuvati, potvarjati; *Rs.* похулить, перехулить, восхулити, расхулить, расхуливать, порочить, опорочить, опорочивать, порещи, пореку, порицать, оговорить, оговариваю, укорить, укорять. Mam prawo naganiać twoie zdrożenia. *Teatr* 43 *c*, 14. Czyż możesz sobie naganiać, żeś była sprawiedliwą? *Węg. Mar.* 1, 196. Łatwiéy ieſt czynności naganiać, niżeli bydź czynnym. *Dyar. Gr.* 84. Siła naganić wyſtępków możemy, nie uſkromić. *Petr. Wod.* 11. Ściągnęły się ich nienaganione woyſka. *Krom.* 416, *non contemnenda*, nienaganne, **untadelhaft.** - *Juridice*: naganić wyrok, = ruszyć od niego do wyższego sądu, appellować, **den Richterſpruch nicht anerkennen, und höher appelliren.** *Petrus non provocauit, vulgariter* nie naganił. *Vol. Leg.* 1, 23. Adwersarz nie ma nic, czymby sentencyą naszę mógł naganić. *Salin.* 4, 416, zbić i wyżéy ruszać). *Sententia iudicis, quae non fuit aliqua provocatione suspensa, vulgariter* nie naganiona, *transit in rem iudicatam. Vol. Leg.* 1, 23. *Cum aliquis arguit, alias* nagani *sententiam caſtellani* ... *ib.* 36. - *§. Jeśliby kto cudzoziemcowi naganił na szlachectwo ... *Stat. Lit.* 81, t. i. zadawał mu coś, zarzut iakiś uczynił, **jemandes Adel tadeln, Einwürfe gegen deſſen Aechtheit machen.** O cudzoziemcu naganionym o szlachectwo. *ib.* (II. NAGANIAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, Nagonić, Nagnać, *f.* nagoni *dk.*, *Bh.* **nahnauti, nahnat, nahoniti** (**nahan'ka** spędzenie czyli ruszenie zwierzyny *commotio*); *Sr.* 1. **nahanam**; *Cro.* naganyam; *Crn.* nagajnam; *Vd.* naganjati, nagnati (naganja, = pobudka); *Rg.* naghnatti; нагонять, нагнать (*Rs.* нагонъ napędzenie); napędzać, **auf etwas hintreiben, hinjagen, hinzu jagen, vorwärts treiben.** Jedni uciekali, drudzy naganiali. *Pilch. Sall.* 206. W dobrym bycie, kiedy komu szczęście zewsząd pędzi, zewsząd nagania ... *Gor. Dw.* 368. Ordę nagnał do parowu. *Jabł. Buk. O.* 2. Rozgromiona i nagnana w błoto. *ib.* Branek nędznych z Rusi, których Tatarowie nagnali, iako bydło do taborów Tureckich na przeday. *Birk. Podz.* 11. Młodemu rozumu do głowy naganiać trzeba. *Cn. Ad.* 152, cf. dębowa wić uczy robić, a brzozowa rozum dawa). Naganiam komu kłopot, = nabawiam kogo kłopotu. *Cn. Th.*, **einem Kummer machen, Sorgen auf den Hals bringen.** - §. nagonić, goniąc doścignąć, nałowić, **erjagen, fangen.** Liszek-li chytrych, wilków-li nagoni, Z iakim tryumfem pozwiesza ich z koni! *Tward. Daf.* 7. - §. Naganiać się do kogo, zapędzać się na kogo, **auf einen losgehen.** Rzekł: nie cierpię tego! i nagania się do Walka z kiiem. *Teatr* 32 *b*, 118). NAGANIACZ, - a, *m.*, ganiciel, który wszyſtko gani, wszyſtkiemu przyganiaiący, **der Tadler**; *Bs.* koritegl; *Cro.* koritel; *Ec.* погаждатель, похулитель; *Rs.* порицатель, укоритель. Epikur, Stylpona naganiacz. *Pilch. Sen. liſt.* 1, 66. Piękne było arcybiſkupſtwo Aaronowe; patrz iak plugawy naganiacz za nim idzie Kore! Jle cnotliwych i pobożnych ludzi, tyle tych naganiaczów i censorów. *Birk. Zbar. B* 4. Niektórzy niesprawiedliwi człowieka naganiacze, łżyć w pismach i mowach swoich naturę zwykli. *Zab.* 7, 362. (II. NAGANIACZ, - a, *m.*, od gonienia, napędzacz, który przypędza, **der Zuſammentreiber, Herumtreiber** *rc.*; *Bh.* **nahonči**; *Sr.* 1. **nahanicżeř**, *f.* **nahanicżerka**). NAGANNOŚĆ, - ści, *ż.*, wartość nagany czyli przygany, **die Tadelnswürdigkeit, Tadelhaftigkeit.** Poczytałabym się za nieszczęśliwą, gdybym ściągnęła na się iaką naganność. *Węg. Mar.* 1, 93. Rzadkiéy rzeczy szukał, to ieſt nienaganności. *Pilch. Sen.* 6, cf. nieplamiſtość, niepokalaność. NAGANNY, - a, - e, NAGANNIE *adv.*, przyganny, przygany godny. *Cn. Th.*, **tadelhaft**; *Vd.* gaditliu, svaritliu, sanizhliu; *Rs.* зазорный, порочный, укоризненный, престкновенный; *Eccl.* гаждательный, достогаждательный.

NAGARBIĆ, *f.* nagarbi *cz. dk.*, nakrzywić na garb, **etwas krumm biegen.** Był Ludwik twarzy wesołéy, ramion troszczkę nagarbionych. *Krom.* 389, **ein wenig bucklig.** Nagarbić się *Rs.* нагорбиться.

NAGARNĄĆ, *f.* nagarnie *cz. idntl.*, *Bh.* **nahrnauti**; *Rg.* nagarnutti; *Bs.* nagarnuti, nagrrinuti; *Cro.* nagernujem; garścią nagromadzić, nasunąć, nazsuwać w kupę, **aufraffen.** Kazał Turniusa przywiązać, i nagarnąwszy plugawego śmiecia pod nim kurzyć. *Weresz. Rgl.* 121. - §. ogarnąć, uchwycić, **ergreifen.** Miłością ku niéy nagarniony. *Zebr. Ow.* 233, *amore captus.* Kassandrę widzę, że ią duch Apollinowy zwykły nagarnął. *J. Kchan. Dz.* 79. Nargarnąć się *recipr.*, *Bh.* **nahrnaut se**, zbiedz się, zkupić się, **ſich zuſammen häufen, zuſammen drängen.** Pogańſtwa nagarnęło się wiele do kupy blizko szańca. *Birk. Chod.* 34. Wódka ta ięzyczka w gardle ociekłości, z zbytnich flusów do niego nagarnionych, ieſt ratunkiem. *Syr.* 293, zebranych.

NAGDAKAĆ się *rec. dk.*, *Bh.* **nakdákam se**, do woli lub do zmordowania się ugdakać, **ſich ſatt oder müde gacken**; *pr. et fig.* Po kilkakroć o tym wyżéy nagdakawszy się, tak daléy bluźni. *Pim. Kam.* 200.

NAGĘBEK, - bka, *m.*, *Bh.* **náhubek, krabuſſka, Sſtrabek**: *Sr.* 1. **nahubné korb, rézadwo, prémza**; *Rs.* нагубникъ, наморданикъ. Narzędzie na gębę, na pyſk, aby głosu nie wypuszczać, aby nie kąsać, kaganiec. *Włod.*, **der Maulkorb, die Bremſe.** Nagębek wkładać *Rs.* бротать. NAGĘBNY, - a, - e, na gębie się znayduiący, **auf dem Maule befindlich.**

NAGĘŚCIĆ *cz. dk.*, ile dosyć zgęścić, **ziemlich anfüllen, voll und dick machen.** Nagęszczony, natłoczony, napełniony, **voll gepfropft, dicht, häufig,** liczny **zahlreich.** Nagęszczony senator do dworu królewſkiego zjechał się. *Krom.* 753.

NAGI, - a, - ie, *Bh.* **nahý**; *Slo.* **nahí**; *Vd.* nag; *Crn.* nâg; *Sr.* 2. **nagi**; *Sr.* 1. **nahi**; *Rg.* nágh; *Cro.* nág, gòl; *Rs.* нагій; *Jsl.* naken, *Angl.* naked, *Suec.* naket, *Dan.* **nogen**, *Ger.* **nackt, bloß, unbekleidet, unbedeckt,** bezszatny, nieodziany, nieokryty, **unbekleidet**; *caret Comparatiuo).* Byli oboie nadzy, Adam i z żoną swą, a nie wſtydzili się. 1 *Leop. Gen.* 2. Nagi ieſtem *Ec.* нагошую. Panienka iedna naga, bo były na niéy szaty pogniły, naleziona od iednego łowca ... *Sk. Dz.* 858. Nagiego, tak iak się urodził, za koniem wlekli. *Sk. Zyw.* 1, 232, **mutternackt.** Nagim przyszedł z matki méy żywota, Nagim się wrócę pod śmiertelne wrota. *Chrość. Job.* 10. - Sniadek Afrycki nagim zowią, że korzeń iego tak subtelną łupinkę na sobie ma, że się zda żadnéy nie mieć.

Syr. 862. Łodyga naga, bez liści, łusek, kolców i t. d. *Jundz.* 2, 14. Włos nagi puściwszy po sobie, błąka się samopas. *Zebr. Ow.* 166, *nudos capillos* bez wieńców i t. d.). Muszę teraz bydź kontent, iak nagi w pokrzywie, *Zabł. Amf.* 60 – Nagi, = obnażony, goły, nic nie maiący, **bloß, entblößt, nichts habend.** Nieſtraszny nagiemu rozbóy. *Rys. Ad.* 45. Dziesięć zbroynych u iednego nagiego nic nie wezmą. *Rys. Ad.* 10. Z nagiego trudno wziąć. *Opal. sat.* 149, gdzie nic niemasz, i cesarz nie weźmie). *Vd. Prov.* kiri enobart pade v' nagu, teshu pride keda k' blagu, = kto raz zoſtał nagim, czyli gołym, ciężko kiedy przyydzie do bogactwa). Boże day ci dom nagi, czcze w ſtarości głody. *Hul. Ow.* 61. Nagiego żołnierza zowię, nie żeby bez sukni był i koszuli, ale iż we zbroię nie ieſt ubrany. *Gor. Sen.* 361, **ein nackter, wehrloser, waffenloser Soldat.** Nagie granice, naga obrona, A na zawodzie ręczszym korona. *Tward. Mis.* 4, t. i. bezbronne, **wehrlos, unbedeckt.** Jam ieſt młody, a przetom ieszcze bez uwagi, J burzliwym passyom ieſtem iak cel nagi. *Jabl. Tel.* 74, niczym nie zasłoniony, na sztych wyſtawiony, **den Leidenschaften bloß gestellt.** Mało na świecie naga waży cnota. *Zab.* 13, 248 *Nar.*, t. i. szczera, nieprzyprawna; w bawełnę nie uwinięta, lub też uboga, bezposażna.

Pochodz. *naguchny*, *nagutеńki*, *nago*, *nagość*, *nagota*, *obnażyć*.

NAGIĄĆ, *f.* nagnie *cz. dk.*, Naginać, – ał, – a, *ndk.*, *Bh.* **nahnu, nahenbati,** = *nagibać; *Slo.* **nahybugi;** *Sr.* 1. **nawihnu, zwihnu, nazbibnu;** *Vd.* nagniti, napogniti, nagnil, nagnem, nanagniti, nageniti, nagibati; *Crn.* nagniti, nagnem; *Cro.* nagnuti, nagibbam, nagiblyem; *Bs.* naghnuti; *Rg.* naghnutti, naghijbam; *Rs.* нагнуть, нагибать cf. *Ger.* **neigen**, *Dan.* **neye**); zginać co ku czemu, **wohin beugen, umbeugen, beugen.** Gałąź rosła nie da się naginać. *Cn. Ad.* 324, im kot ſtarszy, tym ogon twardszy). Snadno ieſt młode umysły naginać, i ku dobremu wkładać. *Pilch. Sen.* 217. Zaledwo dziewczę ślubnych lat dosięże, Myśli, iak w tańcu gładką ſtopę nagnie. *Hor.* 2, 70 *Nar.* W czasie i mnie ſtarość nagnie siwa. *Hul. Ow.* 215. NAGIĄĆ się, Naginać się *recipr.*, *Bh.* **nahenbat se;** *Rs.* нагнуться, нагибаться, **sich beugen, sich krümmen.** Nachylać się, *incurvescere*. *Cn. Th.* NAGIĘCIE, NAGINANIE, – ia, *n.*, *subſt. verb.*, nachylanie, **das Beugen, Biegen;** *Slo.* **nahýbání, nahybnuti, nahrbka;** *Vd.* nagnenje, nagnitje, nagibleni, nagib, pognenje; *Cro.* nagibanye; *Rs.* нагибъ, нагибанїе. Co za delikatność w nagięciach głosu, co za różność w iego odmianach! *Węg. Mar.* 1, 287. Naginaniu przeciwny, niepowolny, do naginania twardy, nagięcia nie trzymaiący, odginaiący się *renitens*. *Cn. Th.*, *oppos.* *Cro.* nagiblyiv *flexibilis*, giętki, gibki. – §. b) nagięcie, *curvatura*. *Cn. Th.*, krzywizna, przegub, **die Krümmung, der Bug.** Srzodek łoża armatnego, gdzie drzewo ieſt przycięte, zowią nagięciem. *Archel.* 3, 60. NAGIĘTY, NAGINANY, – a, – e. *partic.*, *Bh.* **nahnuty;** *Vd.* nagnen; *Cro.* nagnyen); nachylony, nakrzywiony, **gebeugt, gekrümmt.** Kornety nagięte. *Zimor. Siel.* 174.

NAGIETEK *ob.* Nogietek.

NAGLĄDAĆ, NAZIERAĆ, – ał, – a, *cz. ndk.*, Nayrzeć, Naźrzeć, *f.* nayrzy, naźrzy *dk.*, (*Etym.* *irzeć), *Bh.* **nazýrám, nahlizeti, nahlidnauti, nakauknati, nakaukati;** *Bs.* nazritti, viditi; *Rg.* nazretti, ziram; *Vd.* nagledati, nakukati (*Vd.* nagledliu, = oczywiſty); *Rs.* надглядывать; *Ec.* нагладаю, назираю, назирати, назрити; = naglądać dokąd z góry, patrzeć na dół (cf. nazierkiem patrzeć, w nazierki), patrzeć w co, gdzie, **herab schauen, hin schauen, hinein schauen.** Ten, który ma wolność doſtrzegania biesiadników, ſtoi i nagląda, których pochlébſtwo, których obżarſtwo, godnemi czyni wezwania na iutrzeyszą ucztę. *Pilch. Sen. liſt.* 350. Szalony oknem będzie naglądał w dom. 1 *Leop. Syr.* 21, 26. W każdy kierz, ieśli zaiąc pod nim nie siedzi, naglądaią. *P. Kchan. Orl.* 355. Patrzałem na prawo i naglądałem, a nie był żaden, któryby mię poznał. *Wrobl.* 322. Marcin uſtawicznie naziera, ieśli Pan nie idzie. *Teatr* 24 *c*, 50. Nie lubię, kiedy mi kto z tyłu naziera. *ib.* 18, 5. Nieznośna, kiedy kto swoie powiaty dzierży, i w drugiego grunta zazdrościwemi oczyma nagląda. *Smotr. Lam.* 41, cf. nienayrzeć). Biegun, włócząc się tylko, w cudze garńce naglądał. *Sk. Dz.* 363. *Manticulor* do cudzych mieszków naglądam, kradnę. *Mącz.* Chcąc o pismach Stoików sądzić, trzeba ie wſkroś przeczytać, nie zaś z dorywcza tam i owdzie nayrzeć. *Pilch. Sen. liſt.* 266. – Naglądać gdzie, do kogo, nazierać, = zaglądać doń, odwidzać go, **zu einem hinein sehen, ihn besuchen, sehen, wie es ihm gehe.** Goście przerażeni okropnym dźwiękiem, coraz rzadzéy do nas naglądaią. *Mon.* 67, 244. Odtąd iuż nie nayrzy na to tam mieysce. *Haur Sk.* 62, cf. nienayrzeć, nienawidzieć). Dłużnicy i rzemieślnicy nadchodzą, naglądaiąc do pana. *Lek. C.* 3. – Naglądać, Nayrzeć kogo, patrzeć nań, **einen anschauen** *Fig.* n. p. Nieszczęśliwy Sosyo, Sosyo nieſtety, Jak srogie twą kolebkę nayrzały planety. *Zabł. Amf.* 96, cf. *Crn.* nagled *aspectus*, *ob.* aspekt; *Rs.* наглядка przypatrowanie się. *Naglądacz, *nazieracz, doglądacz, obserwator, *Vd.* nagledauz; *Ec.* нагладатель, назиратель, *Rs.* наблюдатель. – § naźrzeć się, napatrzeć się, **sich satt sehen,** *Rs.* наглядѣться. Długich pomp naźrzą się Kapitolſkie mury. *Zebr. Ow.* 19, *visent*.

NAGŁASKAĆ się, *f.* Nagłaszcze się, *recipr. dk.*, *Bh.* **nahladiti se,** do nasycenia lub zmordowania się pogłaſkać, **sich satt, oder müde streicheln.** Oſtraszyłem się potym i szedłem ku lwowi, Wolnom się go nagłaſkał, by pieſka iakiego. *Rey Wiz.* 110. – *transl.* nagłaſkać, udobruchać, *Bh.* **nachlacholjti se,** = *ſludere lenire*, *mitigare*; *Rs.* налощить, налащивать, nagładzić, naglancować, napolerować, **glatt streicheln, glätten.**

NAGLE *adv.* *adj.* Nagły, *Bh.* **nahle;** *Slo.* **náhle, naramné;** *Vd.* naglo, hitro, naglu, na naglim; *Crn.* jedernu (cf. iędrznie); *Sr.* 1. **nahli, nahle;** *Sr.* 2. **napschißmo, napschißko;** *Bs.* naglo, brrizo; (*Rs.* нагло gwałtownie, zuchwale); *Rs.* мелькомъ; *Ec.* хищно, поспешно; pędem, prędko, nierozmyślnie, **plötzlich, jählings, schnell.** Co nagle to źle. *Zegl. Ad.* 42. Za zwyczay nagle, bywa po djable. *Teatr* 29 *c*, 69, *Slo.* **náhlá robota, nikdi ne bíwá dobrá;** cf. *Vd.* muha, katira perleti, huishi pikni, = mucha, która przelatuie, gorzéy kąsa). Zapuść, zapuść kotwice, zrzuć napięte żagle, Wiedz, że ten szkodą goni, kto co czyni nagle. *Błaz. Tł. A.* Nagle

zginąć, znośnieysza rzecz iest dla człowieka, Niż kiedy w długiéy trwodze klęfki swoiéy czeka. *Zab.* 8, 399 *Koryt.* Medyków dowcip nie ratuie chorych, ktorzy uprzedzaią Smiercią recepty i nagle konaią. *Paft. F.* 23. Z nagła, = z kopyta, na prędce (*oppos.* z wolna), in der größten Geschwindigkeit, plötzlich (urplötzlich); *Bh. et Slo.* znáhla *ex abrupto*). Woyna się z nagła zaczęła; wprzód się dowiedzieli o iéy zaczęciu, aniżeli się na nię gotuią. *Siem. Cyc.* 292, *ib.* 170; *oppos.* z nienagła, *Bh.* znenáhla; *Slo.* pozné náhla, = po woli, nie z prędka, wolno, gemach, ohne Hast. Rewizya liftów wielki czas wziąć musiała, bo z nienagła się odprawowała, przeftrzegaiąc tego, aby kto ukrzywdzon nie był. *Vol. Leg.* 2, 638. Prosi i radzi, aby się zjeżdżali Szlachetne serca z nienagła kołysze, Wszyftko przekłada, czymby się wzbudzali. *P. Kchan. Jer.* 7. Kiedy zima nadchodzić ma, tedy nie z razu gwałtem przypadnie, ale z nienagła biedzi się z latem, aż iéy lato *uftępić musi. *Podw. Wr.* 37. Ja będę mówił cicho, a z nienagła, a wy słuchaycie, a w rozum bierzcie. *Jer. Zbr.* 6.

NAGLIĆ, - ił, - i, *cz. ndk.*, przynaglać, do prędkości większéy przypędzać, przyśpieszać, beschleunigen, antreiben, geschwinde vorwärts betreiben; *Slo.* náhlim; *Cro.* nagliti, naglim, harlim; *Rg.* nâghliti; *Rs.* торопить, торить. торю, cf. trapić). Kiedy bydlę w robocie zbytuie naglone będzie, naftępuie gwałtowne krwi okrążanie. *Kluk Zw.* 1, 154. Czas nagli. *Teatr* 50, 87, die Zeit ist dringend. (*Slo.* náhlim se, *Rs.* торопиться śpieszyć się; *Crn.* naglèm se, = ukwapić się; *Rs.* нагле́цъ natręt, zuchwalec, gwałtownik). NAGŁOŚĆ, - ści, *ż.*, (*Bh.* náhlost *praecipitium*, *Rs.* наглость, = gwałt, gwałtowność); fkorość, naleganie, nagła potrzeba, die Eilfertigkeit, die Eile, dringende Umstände; *Vd.* naglost, nagelza; *Crn.* naglost, nagléza, hitréza; *Cro.* naglozt, nagloszt; *Bs.* naglost, brrizochja *celeritas*, *impetus*; *Rg.* nâghlos, naglos, nâglost *impetus*, *vehemens animi affectio*; *Ec.* напраснство. Maiąc wzgląd na teraźnieyszą potrzebę i nagłość czasów. *Vol. Leg.* 3, 420.

NAGLOZOWAĆ *cz. dk.*, nanotować, krótko na kształt glozy, glozki, glozatki nakreślić, kurz anmerken, aufnotiren. Gomony czynią, jak się im nie wygodzi w czém, co w punktach swoich naglozowali. *Birk. Ex. B* 3 *b.* (*oppos.* wyglozować).

NAGŁOWEK, NADGŁOWEK, - wka, *m.*, *Bh.* náhlawec, = *capiftrum*; *Bs.* naglavnik, oglavnik, koji sgene ftavgljaju na glavu za nositi te:ke ftvari *cefticillus*, *ob.* koło, kołko, *Cro.* naglavnik, podvitek *cefticillus*, *capucium*, *capitis tegmen*, *Rg.* nâglavak, *Dl.* naglavëk, = kapelusz; *Ec.* нагла́віе tyara); nakrycie głowy, w szczególności ogłówka munsztuka końfkiego, jede Kopfbedeckung; insonderheit das Kopfgestell, Hauptgestell am Pferdezaume. Naylepsza miara nadgłówka, gdy wędzidło munsztuka o cal nad kieł konia, a wędzidło trzęśli w tył pyfka przychodzi. *Kaw. Nar.* 396. Munsztuki nad kłem końfkim na palec wyżéy równo z obu ftron do nagłówków przypinane bydź maią. *Hipp.* 39. - §. 2) *Archit.* gałka słupowa, der Säulenknauf. *Tr.*, *Crn.* nadglavje, = kapitela. *NAGŁOWIE, - ia, *n.*, Wezmie dziś bóg pana twego od ciebie. *Bud.* 2 *Reg.* 2, 3, *not.* „właściwiéy: od nagłowia twego,“ cf. głowy, w głowach siedział, cf. *Ger.* Kopfstück. NAGŁOWICE, - ic *plur.*, miafto w Krakowfkim. *Dyk. G.* 2, 196, eine Stadt im Krakauischen. Mikołay *Rey* z Nagłowic.

NAGŁY, - a, - e, Nagleyszy *comp.*, *Bh.* náhlý; *Slo.* náhlý; *Sr.* 1. nahwé, nahle; *Vd.* nagel, nagou; *Crn.* nagl; *Cro.* nágel; *Sla.* nágao, nagli, nagla, naglo; *Rg.* naaghli, naagli (*Rg.* nâghli *curiosus*, nagloxeglja *curiositas*, cf. ciekawy); *Ec.* на́глый, похабный, напрасный; *Rs.* внезапный (наглый gwałtowny, zuchwały); bardzo prędki, nadspodzianie napadaiący, plötzlich, jäh, schnell. Nagła śmierć, którą lekarze zowią apopleksyą. *Sien.* 155, *Syxt. fkt.* 231, *Rs.* скоропостижная смерть. - Wtargnąwszy z nagłą ludzi garścią do Rusi, Włodzimierz ofkoczył. *Krom.* 354, *cum tumultuaria manu*; na prędce zebrana garść ludzi). - §. b) naglący, pilny, dringend; n. p. bardzo nagły interes. *Tr.*

NAGMATWAĆ *cz. ndk.*, bez różnicy natłoczyć, ohne Unterschied zusammen stopfen. Siłaś zaraz nagmatwał rzeczy, nie wiem na coć piérwéy odpowiedzieć. *Gorn. Wl. E* 3 *b.* Nagmatwać cudze błędy w swoię naukę. *Sk. Dz.* 58. W większym pułku ftał motłoch nagmatwanego pospólftwa. *Krom.* 618, *vulgus promiscuum.*

NAGNAĆ *ob.* Naganiać, Nagonić. NAGNAIAĆ *ob.* Nagnoić. NAGNIĆ *ob.* Nadgnić. NAGNIE *ob.* Nagiąć. NAGNIECIONY, NAGNIEŚĆ *ob.* Nadgnieść.

*NAGNIEWNĄĆ się *rec. idntl.*, *zagniewnąć się, *succensere. Mącz.*, unwillig werden. *Leuiter mihi succensuit* Nagniewał się na mię. *ib.*, *ob.* nadgniewać. Nagniewać się, gniewem się nasycić lub namordować, sich satt oder müde ärgern. Pomyśliwszy o iego bezczelności, trzeba się na przemiany, i naśmiać i nagniewać. *N. Pam.* 8, 303.

NAGNIŁY *ob.* Nadgnić, Nadgniły.

NAGNIOTEK, - iotka, *m.*, (*Etym.* gnieść, *Bh.* nahnětek, = co gniecie), odcifk, kurze oko na nogach, martwak, twardzizna, narośtek, das Hühnerauge, der Leichdorn; *Bh.* kuřjřit, kuřé oko, naſedlina; *Crn.* nawôj, bunka, pèrhnâk; *Vd.* kurju oku; *Cro.* natiszkavicza, nabôyi, kurje oko; *Rs.* мозоль, наминка (cf. modzel). W ciepłéy wodzie nogę namoczywszy, gdy nagniotki odmiękną, dobyć ie końcem nożyka ze swego mieysca. *Perz. Cyr.* 2, 287, *Dykc. Med.* 1, 458.

NAGNOIĆ, *f.* Nagnoi *cz. dk.*, Nagnaiać *contin.*, Nagnojwać *frequ.*, *Vd.* nagnojiti; *Bs. et Rg.* naghnoitti; *Cro.* nagnájam; *Rs.* навозить (*ob.* nawieźć); gnoiem pokładać, düngen, mit Dünger bemisten. Pilumnus nagnaianie rol wynalazł. *Mącz.* Cóż mam mówić o pożytku nagnoiwania? *Bud. Cyc. ftar.* 27. NAGNOIONY, - a, - e, gedüngt; *ob.* gnoyny.

NAGO *adv. adj.* nagi, *Bh.* nahо), nackt. Myśmy z żywota matek nago wyszli. *Bard. Tr.* 548. Do naga, *Rs.* до нага, bis auf den bloßen Leib, ganz nackt. Wszyftkich do naga prawie wyzuie Okrutna chciwość zdobyczy. *Karp.* 1, 105, *ob.* Naguchno, Naguczko.

NAGODA, - y, *ż.*, *Bh. et Slo.* nahoda, nahodilost, *casus*, *fors*, nahodau *fortuito*), powód, okazya, zdarzenie. *Włod.*, *Cn. Th.* 804, przygoda, die Gelegenheit, das Ereigniß, die Veranlassung, der Zufall. NAGODA *herb*; Prus trzeci, pod czas godów, to iest wesela, wszczął się iego początek, od skolligowania się z Pobożańką. *Jabl. Her.*, po prawéy ftronie tarczy kosa oftrzem ku śrzodkowi obrócona, biała, w czerwonym polu; po

lewéy ftronie pól podkowy niby ftoiącéy, tak że z kosą zdaie się niby bramę formować; na wierzchu iéy półtóra krzyża złotego etc. *Krup.* 3, 42, ein Wappen. NAGODNY, - a, - e, *Bh. et Slo.* nahodný *fortuitus*), zdarzliwy, szczęśliwie się nadarzaiący, erwünscht, nach Wunsch sich ereignend. Uyrzeli z żaglami rozpiętemi łodzie; cieszą się maytkowie, i okiem chciwie za tak nagodnym ścigaią widokiem. *Przyb. Luz.* 13. Ode dnia do dnia ociągaiąc się, nagodnych wczasów i pogody zasypiaią. *Pilch. Sall.* 75. *NAGODNIE, w NAGODŹ *adv.*, *Slo.* nahodau, nahodné. Tak się więc od łuczywa pasieka zatlewa, Ktore w nagodź, lub blifko przysadził podróżny. *Zebr. Ow.* 16. NAGODZIĆ się, *f.* nagodzi się *rec. dk.*, Nagadzać się *ndk.*, *Bh.* nahoditi se, namásti se, namatl se, namatu se; *Crn.* nakluzhiti se, namiré se); nadarzać się, przytrafiać się, nawiiać się komu, einem zutreffen, zustoßen, begegnen, vorkommen. Kapłan przy tych assessorach wyymie iednę kartkę, którą się nagodzi. *Bzow. roż.* 117. Złego nie szukać, samo się nagodzi. *Cn. Ad.* 1335, cf. licha nie budzić; Złe się rychléy nawinie). Schować nie szkodzi, co się nagodzi. *Cn. Ad.* 1034, cf. co bóg da, do kobiałki). Bonifacyusz, gdy z domu wychodził, A ubogi się który na drodze nagodził, odzienie swoie oddawał mu. *Protas. Jał.* 18. Zdumiałym coraz się nagadza, *seque admirantibus offert. Zebr. Ow.* 22. Nawdzięcznieysza rzecz iest, która iest gotowa, a łatwie się nagadza. *Kosz. Lor.* 114 *b.* Tych czasów częfte zaćmienia słoneczne się nagadzaią. *Ber. Dek. A* 4 *b.* Ludziom się ieszcze długim czasem ftarzeć i młodnieć nagodzi. *Brud. Ofl. A.* 2. Z trafunku nagodzili się Piastowi dway nieznaiomi w pielgrzymskim odzieniu młodzieńcy. *Krom.* 48. Nie płacz, Teftyli, nie płacz, tobie się nagrodzi Twoia szkoda, tobie się inszy mąż nagodzi. *Sim. Siel.* 115.

*NAGOGŁOWY *Ec.* нагоглавый, *ob.* z nienakrytą, z odkrytą, z gołą głową.

NAGOLENICA, - y, *ż.*, ubior na goleń, pończocha, ubranie, *Rs.* наголенокъ, наголенки; *Ec.* голенище, обглезнїе, eine Bedeckung des Schienbeins, der Strumpf. Odeymie pan corkom Syonskim łańcuszki i manelle i nagolenice. *W. Jes.* 3, 20, *ob.* pleszek). W Norwegii noszą na wierzchu nagolenice, i spodnie skórzane. *N. Pam.* 14, 182. Nagolenice żołnierskie *ocreae ferreae. Cn. Th.*, Beinharnisch, Beinschienen. Piechota Rzymska oprócz kirysia i szyszaka, żelazne nagolenice na prawéy goleni miewała. *Papr. W.* 1, 24.

*NAGOMĘDRZEC *Eccl.* нагомудрственникъ *gymnosophista.*

NAGONIĆ, NAGONICIEL *ob.* Naganiać, Naganiacz.

NAGÓRNY, - a, - e, górny, na górze leżący, (cf. na górze *s. v.* góra), *Ross.* нагорный, *Eccl.* погорный, oben, hoch, auf dem Berge, auf der Höhe. Nagórne boginie. *Zebr. Ow.* 213, *montanae.* Nagórny mieszkaniec *Ec.* горожитель. Nagórny, niedolny, *supernus. Mącz.* *NAGORZE, - a, *n.*, nagórna okolica, *Rs.* нагорїе, Berggegend.

NAGORZEĆ *niiak. dk.*, napalić się, aufbrennen, zu einem Haufen brennen; *Rs.* нагорѣть, нагораю. Kapłan wybierze popiół ten, który nagorzał w ołtarzu. 1 *Leop. Levit.* 6. Kupy popiołu, którego nagorzało. *ib.* 2 *Ezdr.* 4, 2.

NAGOŚĆ, - ści, *ż.*, NAGOTA, - y, *ż.*, *Boh.* nahota; *Sr.* 2. nagota; *Sr.* 1. nahota; *Vd.* nagoft, nagota; *Crn.* nagoft, nagota; *Cro.* naga, golota, nagoszt; *Bs.* nagôft, golochja, golotina; *Rg.* nâgos; *Rs.* наготь, нагота; die Nacktheit, die Blöße *propr. et impr.* (cf. nagi). Na tym obrazie iedna Sabinka tak szpetnie wygorsowana była; takowe nagości są bardzo gorszące dla niewinnéy młodzieży. *Teatr* 7 *c*, 74. Zrzuciłem do nagości wszystko me odzienie. *Jabł. Tel.* 65. Z domowéy skóry, nagotę zasłonisz. *Myśl. B.* 2. Oglądał nagotę iego. *Leop. Hab.* 2, 15, napatrzył się nagości iego. *Bibl. Gd. ib.* Cóż gdyby Jezus za nas téy nagoty i zelżywości przyiąć nie raczył? *W. Poft. W.* 287, ubóztwo, nędza). *Vd. Prov.* kiri enobart pade v' nagu, teshku pride keda k' blagu, s kto raz wpadnie w nagość, w ubóztwo, ciężko przyydzie kiedy do maiątku). Jak oyczystą nagość tę zasłonić, gdy nie wiedzieć gdzie pierwéy i komu się bronić! *Tward. Wł.* 72, t. i. bezzbroyność, obnażenie z obrony, die Blöße, Ungedecktheit der Gränzen. Nagość racyy iego iasno się okazała. *Zygr. Papr.* 206, niegruntowność, słabość). Prawda nigdy się lepiéy nie wydaie, iak w swéy nagości czystéy. *Mon.* 76, 150, nie obwinąwszy w bawełnę, w iedwab', bez ogrodki.

*NAGOŚCIĆ, *Rs.* нагоститъ, нагощу rester quelque tems chez quelqu'un en visite. *Nagościć się нагоститься rester long tems en visite.

NAGOTOWAĆ, *f.* Nagotuie *cz. dk.*, *Bs.* nagotoviti; *Vd.* pernarediti, narediti, napraviti; *Rs.* наготовить, наготовливать *nagotowywać, надѣлать, надѣлывать (*ob.* nadziałać); gotować co, aby na czas było, przygotować co, etwas im Voraus machen, zubereiten, vorbereiten. Nagotuycie drogę pańską, poczyńcie profte ścieszki iego. *Sekl. Math.* 3, „*not.* *uprzeprawcie, albo urumuycie"). Jedno lifty nagotuy, iuż on o swéy ftrawie Trafi tam nie pytaiąc, co naprościey prawie. *Rey Wiz.* 101 *b.* Lemieszem wyczyścił rolą, a przyprawił, a nagotował, aby się godziła przyiąć nasienie. *Eraz. Jęz. L l* 5. Muszę póyść do mego pokoiu, żebym się nagotował na iaki modny komplement. *Boh. Kom.* 3, 296. Nagą szyię mieczowi nagotowaną ukazał. *Birk. Kant. B* 2 *b.* - § b) nawarzyć, potraw nagotować, *Rs.* настряпать, gar kochen, kochen, genug abkochen. Gdzie dwiema nagotuią, i trzeci się pożywi. *Cn. Ad.* 235, *Rys. Ad.* 15. Kaź nagotować kawy. *Teatr* 29 *b*, 11. NAGOTOWIU, *z* na doręczu, fertig, bereit. Na wszystko ma nagotowiu odpowiedź. *Jabł. Ez.* 154.

NAGRADZAĆ *ob.* Nagrodzić.

NAGRABIĆ, *f.* nagrabi *cz. dk.*, *Bh.* nahrabati; *Rs.* награбить, нагребать, kupami zabrać, nagarnąć, in einem Haufen wegraffen. Tym sposobem mógł niespodzianych nagrabić iassyrów. *Jabł. Buk. P.* 4.

NAGRAWAĆ, NAIGRAWAĆ, NAYGRAWAĆ, - ał, - a, *cz. cont.*; Nagrać, *f.* nagra *dk.*, *a) *activ.* nagrawać kogo, *z* nagrawać się z kogo, naśmiewać się zeń, urągać z niego, einen zum Gelächter machen, zum Spott machen, seinen Spott mit ihm treiben. Już dziesięćkroć pohańbiliście mię, i nie wstydże was, że mię tak nagrawacie?

Radz. Job. 19, 3. Kłaniaiąc się przed nim, nagrawali go, mówiąc: bądź pozdrowion królu żydowſki. *Radz. Math.* 27, 29, uklękaiąc naigrawali go. *ib. Leop.*, *Sekl. ib.*, *not.* „pośmiewali się z niego", naśmiewali się z niego. *Bibl. Gd.*). Hardzi nagrawali mię, aż bardzo. *Bud. Ps.* 119, 51, bardzo się zemuie naśmiewaią. *Bibl. Gd.*). Mężowie, którzy trzymali Jezusa, nagrawali go, biiąc. *Sekl. Luc.* 22. Herod, obaczywszy, iże go tak mędrcy nagrali, rozgniewał się. *Sekl. Matth.* 2, *not.* „iż nagran abo zbłaźnion ieſt"; że był oszukan od mędrców. *Bibl. Gd.*). Tym sposobem dyssymulować, ieſt iakoby pana boga naigrawać, który nie może być pośmiewan. *Weresz. Rgl.* 21. Każdemu się zachoway, nędznego nie nagraway. *Budn. Ap.* 5. Naygrawał żydy. *W.* 2 *Ezdr.* 4, 1. Bóg sam będzie ie naigrawał. *Wrobl.* 5, *subsanabit eos*). *Cum Datiuo* Goliat piekielny twoiéy dziedzinie nagrawał. *Bzow. Roz.* 56. - *Absolute:* Nic innego, ieno sny powiadamy, a sny, które naigrawaią w nocy. *Zygr. Pap.* 212, łudzą, mamią, oszukuią. - §. 2) Nagrawać się z kogo, naigrawać się, naygrawać się z kogo, naśmiewać się zeń, **mit einem Spott treiben, einen verhöhnen**; *Cro.* pospotavatisze. Stateczność mężna, poprawuie częſtokroć naigrawaiącego się, i czyni wyśmiewacza naśladowcą. *Kras. Pod.* 2, 213. - *§. Nagrać się, graiąc nasycić się lub zmordować, **sich satt spielen, sich müde spielen**; *Rg.* naigrattise; *Rs.* наиграться. *Activ.* наиграть, наигрывать, wiele powygrywać; lub też grać na narzędziu muzycznym. NAGRAWANIE, - ia, *n.*, *subſt. verb.*; urąganie, szyderſtwo, **das Gespötte, der Spott, die Verhöhnung**; nagabanie, pokusa, **die Anfechtung**. Koral przy sobie noszony wszyſtkie nagrawania we śnie oddala, przeciw djabelſkiemu nagrawaniu silną moc czyni. *Urzęd.* 409. NAGRAWCA, - y, *m.*, NAGRAWACZ, - a, *m.*, szyderca, urągacz, **der Verhöhner, der Spötter**; *Vd.* shpotuvauz, spotlivis, posmehovauz; *Cro.* pospotlyivecz). Wyciągnął rękę swoię z nagrawcami. *Leop. Osea.* 7, 5, z naśmiewcami. *Bibl. Gd.*). Niemasz przy mnie nikogo iedno nagrawacze. *Radz. Job*, 17, 2. Nagrawacze prawdy. *Rey Apoc.* 89.

NAGRAŻAĆ *ob.* Nagrozić.

NAGRĄŻAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, grząſkim czyli ignącym czynić, **schlüpfrig und morastig machen**. Nie przeſtaiące deszcze ziemię z przyrodzenia ignącą, tym bardziéy nagrążały. *Krom.* 497, *Rs.* нагрязнить nabłocić, nabryzgać (нагрузить, нагружать naładować na okręt). - Nagręzić, nanurzyć w wodzie, **ins Wasser versenken**. Rybki głupie pływaią w nawód nagrężony. *Wad.* 129. NAGRĄZNĄĆ, NADGRĄZNĄĆ, *f.* nagrąźnie *neutr.* *idntl.*, grząſkim się ſtać, **morastig werden**. Po radleniu, ieżeli naſtąpi pluſkota, rola zbyt zaraz nagrąźnie, i nierychło wysycha. *Haur Sk.* 24. Płakał cały Olimpus, płakały wszyſtkie Nimfy, Aż tym rodzayna ziemia nagrąznęła. *Otw. Ow.* 233. - Nagrąznąć, Nagręznąć, namoknąć, **naß werden, durchnäßt werden**. Kto się puści na burzki morſkie, ieśli tam nie zginie, tedy się wody opiie, nagrąźnie, upracuie. *Rey Zw.* 157. Póydziesz Faetonie środkiem, By-ć ſkrzydła, gdzie się kiniesz spodkiem, z wód nie nagręzły, górą ogniem nie zetlały, *ne unda grauet pennas. Zebr. Ow.* 194. Ciężały mu pióra z napluſkania, I nie śmiał iuż Perseus dłużéy mieć ufania W nagręzłych ſkrzydłach. *Otw. Ow.* 174. Ty Amor, coś zwykł rządzić i panować wszędy, Odpiąłeś saydak, i ſkrzydłać nadgręzły. *Morszt.* 12. - *§. Blada, szczura osobka, twarzyczka nagręzła, Wszyſtka u kredytorów maiętność uwięzła. *Klon. Wor.* 57. Ci, którzy się w piciu zbytnim kochaią, maią twarz nagręzłą, oczy brlokowate i ciekące. *Eraz. Ob. F.*, ponurą, **finster, trübe**.

*NAGROBEK, NADGROBEK, - bka, *m.*, *Bh.* **nahrobek**, **das Grabmal**. Mauzoleum; sztuka architektury temu przyzwoitéy, iż okrywa grob zmarłego, wyznaczona dawnym zwyczaiem dla pamiątki między żyiącemi; na ten koniec kładą się napisy imienia, cnot i szczęścia osoby zeszłéy. *Kras. Zb.* 2, 215. - §. 2) Nagrobek, z NAGROBIEC, *NADGROBIEC, - bca, *m.*, kamień i napis nagrobny, **der Grabstein, die Grabschrift**; *Bh.* **hrobnjk**; *Crn.* nadgrobniza; *Vd.* nadgrobniza, pokopalishtvu; *Bs.* nadgrobniça; *Rg.* nadgrobje, nadgrobniza, grobno nadpisje; *Rs.* надгробіе, надгробная надпись. Taki sobie nagrobiec napisał: depcie nogi ludzkie sól zwietrzałą. *Sk. Dz.* 873. Taki tyranowi nadgrobiec położył: umarł krwi pełny. *Sk. Dz.* 733. NB. Między słowem *nagrobek* i *nadgrobek* możnaby ſtanowić różnicę, ſtosownie do rzeczy samych od siebie się różniących: *nagrobek*, pomnik na grobie, czy napisany, czy położony, dosyć, że poziomy, horyzontalny; *nadgrobek*, pomnik nad grob wywiedzony. NAGROBNY, NADGROBNY, - a, - e, NAGROBKOWY, od nadgrobku, *Ross.* надгробный, **Grab:, Grabmal:, Grabstein:**. Kamień nagrobny, *Rs.* надгробной камень, **der Grabstein**, na którym nagrobki piszą. *Otw. Ow.* 637. Tu na tym mieyscu pogrzebem uczczona, Gdzie trzy wiersze ma środek nagrobnéy tablicy. *Groch. W.* 321.

NAGRODA, NADGRODA, - y, *ż.*, *Bh.* **náhrada** *restitutio*; *Rs.* награда, *Etym.* grod, do którego indemnizacye płacano), odważenie drugiemu szkody uczynionéy, **der Schadenersatz, die Vergütung**; *Sr.* 1. **narunano** (*narównanie); *Crn.* pourazhilu; *Vd.* povrazhenje (*powrócenie), povrazhilu, vernenje, vernilu, povernilu, dovernitje, doſtavik, doſtava; *Rg.* har, harnoſt, vzdarje; *Cro.* nadomeschenye; *Rs.* возвращеніе, заверстка, замѣна, замѣнъ; *Ec.* измѣна. W czym kto szkodę podjął, w tymże zaś szuka nagrody. *Modrz. Baz.* 296. cf. *przesąd). Nagrodą albo besserunk, *emenda. Szczerb. Sax.* 258, *ob.* naprawa). Nagrodą zbywa wyſtępku, kiedy przeciwko bliźniemu swemu wyſtąpi; winę daie sędziemu, iż przeciw bliźniemu wyſtąpił. *ib.* 262, *ib.* 82. - §. b) Nagroda, którą kto bierze względem szkody z *pożyczku, z interesse, procent. *Cn. Th.*, **Interessen, Procent**. Płacę prowizyą i nagrodę daię. *Grod. Dis. C* 4 *b.* - §. 2) dar zawdzięczenia za co, **die Belohnung**; *Bh.* **oplátka**; *Slo.* **mzda**; *Sr.* 1. **móto, zda**, cf. myto; *Vd.* pomesdenje; *Bs.* kolaç (cf. kołacz); *Rs.* возмездіе. Od Parysa w nagrodę takiego uczynku, Wielkiego się spodziewać możesz upominku. *Dmoch. Jl.* 1, 90. Cnoty nagroda, u ludzi i u boga sława nieśmiertelna. *Star. Ryc.* 12. Gdzie nie bywaią nagrody cnocie i wyſtępkom, ludzie gorsi się ſtaią. *Petr. Ek.* 9. Kto dla nadgrody dobrze czyni, nie godzien nadgrody. *Zab.* 13, 73. Dobrodzieyſtwo nie ieſt, które potrzebuie nagrody. *Cn. Ad.* 178. Choć w nie nadgrodzie są tak piękne blizny, Tak

trać dla oyczyzny. *Jabł. Buk.*, t. i. nienadgrodzone zostały. - *NB.* między słowem *nagroda* i *nadgroda* stanowic można różnicę stosowną do dwóch znaczeń wcale różnych, tym słowom bez różnicy dawanych: *nagroda* dedommagement, *nadgroda* recompense. NAGRODNY, NADGRODNY, - a, - e, od nadgrody, *Rs.* наградительный возвратительный; **belohnend, lohnend, Lohns**:, **Belohnungs**:. Zaraz nagrodne datki żołnierzom od króla posłano. *Krom.* 524. - §. co może bydź nagrodzonym, **ersetzbar, vergeltbar, belohnbar**; *Sr.* 1. **narunanité**; *Rs.* возвратимый; *Ec.* воздаятельный. W reszcie postąpić do kary, ale lżeyszéy, odwrotnéy i nadgrodnéy. *Pilch. Sen.* 125. *Oppos.* nienadgrodny, *Sr.* 1. **newopwatżenité, neporedżenité**; *Vd.* nedostauliu, nedovernitliu, nedokladliu; *Rs.* ненаградимый, невозвратимый, невозвратный. Nienagrodna szkoda. *Zbyl. Lam. B.*, *J. Kchan. Dz.* 112, *Cn. Syn.* 500. NAGRODZIĆ, NADGRODZIĆ, *f.* nagrodzi *cz. dk.*, Nagradzać, Nadgradzać *ndk.*, na czym grodzić, grodzę porobić, **wor**: **auf zäunen, Zäune, Flechten machen**; *Rs.* нагородить, нагораживать; *Rg.* nagrâditi, nadogrâditi *superstruere*. - §. Nagrodzić, nagradzać, *Bh.* **nahraditi, nahrazowati**; *Slo.* **nahraditi, nahrazugi**; *Sr.* 1. **narunam**; *Crn.* namęstem, namęstiti; *Vd.* namestiti, nadomestiti, dostauit, povernit, sadobrustoriti, sadostistoriti, podobrotiti, podobruvati; *Rg.* nadomjeriti, naplâtiti, nadoplatiti, naknaditi; *Bs.* naplatiti, vratiti, nadoplatiti, namjeriti, namiriti, spodobiti; *Cro.* nadomestiti, nadomescham; *Rs.* наградить, награждать, замѣнить, замѣнять, наверстать, навёртывать, заверстать, заверстывать, выверстать, выверстывать; szkodę komu *odważać, odwetować, **vergüten, ersetzen** (cf. oprawić szkodę). Szkody, ieżeli iakie były przy zrządzeniu gwałtu, z dwóch części pozostałego maiątku wróconemi czyli *nadgrodzonemi będą. *Czack. Pr.* 2, 135. Mostowego ktoby nie oddał, we czwornasob to nagrodzi. *Szczerb. Sax.* 49. Jadwigą westchnąwszy rzekła: to się ubogim ludziom dobytek *wróci;* ale płacz ich, kto im *nagrodzi? Bielsk.* 230; Ukrzywdzonemu *szkoda* może się *nagrodzić*, ale *łzy* nigdy. *Rys. Ad.* 70, *Hedvigis Reginae*). Wszystko się nagrodzić może, tylko strach nie. *ib.* 74. Odmień twarz z umysłem, czas szkodę nadgrodzi. *Hul. Ow.* 91. Co na iednym nie dostaie, drugim się nagradza. *Cn. Ad.* 98, cf. nadstawić; nadsztukować; rozumem szczęścia poprawić). Masz głowę; to potrafisz omyłkę nadgrodzić. *Teatr* 8 *c*, 62. Błąd nienagrodzony. *Nar. Tac.* 1, 279, t. i. nienagrodny, nie mogący być poprawionym). Dobrze się to nagrodziło. *Cn. Ad.* 192, za iednego dwa wziąłem). Co na iednym zeszło, drugim się nagrodziło. *Ern.* 10. Monarcha, ponieważ nie może być nigdy nadgrodzony, więc powinien wzgardzić urazą. *Teatr* 39, 140. - §. b) upominkiem za usługę obdarzać, zawdzięczać, **belohnen**; *Vd.* samesditi, vsaslushbati, pomesditi, pomesduvati, obmesduvati; *Rs.* наградить, награждать, возмздить, воздать, воздавать; *Ec.* возмездѣвати, мздовоздаяти, отплачивать, награждать, жалую (cf. żałować). Król miał dobrze nagrodzić, Ktoby mógł tego zucha fortelem pochodzić. *Papr. Gn.* 702. Skoro tylko córkę odbiorę straconą, Osobliwie nagrodzę chęć sobie świadczoną. *Ustrz. Troi.* 46. Nadgrodzony *Rs. obs.* мархавъ. - *NB.* między *nagrodzić* a *nadgrodzić*, powinnaby być zachowana ta różnica, żeby pierwsze *dedommager*, drugie *recompenser* znaczyło. - NAGRODZICIEL, - a, *m.*, NAGRODZCA, - y, *m.*, co nagradza, **der Schadenersetzer, Vergelter, Belohner**; *Vd.* samesdnik, vernik, poverniuz, dovernovez, povrazhavez; *Sr.* 1. **narunanik**; *Rs.* награадитель, возмездникъ, мздовоздатель, мздовоздаятель, воздаятель; *Ec.* возмздитель, почестидатель (*Rg.* nagraditegl *structor*). Bogatego, gdy podeydą, wiele ma nagrodzicielów szkody. *Leop. Syr.* 13, 26, *Biał. Post.* 296. Pan iest nagrodzcą, a siedmkroć więcéy ci odda. *Radz. Syr.* 35, 11 *et Wuiek.* Bóg nagrodziciel wiernych posług. *Wys. Aloy.* 60. Monarchowie, skarbiący sobie wielkie imię nadgrodców cnoty. *Mon.* 76, 708. NAGRODZICIELKA, - i, *ż.*, **die Vergelterinn**; *Sr.* 1. **narunanicźa**; *Vd.* verniza, povrazharza; *Rs.* наградительница, воздаятельница.

NAGROMADZAĆ *cz. ndk.*, NAGROMADZIĆ, *f.* Nagromadzi *dk.*, do kupy nazbierać, **viel zusammen häufen**; *Slo.* **nazhromáżdit**; *Bh.* **nashromażdim**; *Sr.* 1. **naromadżicż, naromadżam**; *Ec.* нагромаждаю, возгромаждаю; *Rs.* набросить, набросать, набрасывать (нагромоздить nawalić, nakłaść). Nagromadziliśmy grzechy na grzechy, i zakon zgwałciliśmy naszemi złemi uczynkami. *Jer. Zbr.* 239. Sława i bogactwo aż do nieba nagromadzone. *Warg. Wal.* 63.

NAGROZIĆ *cz. dk.*, nagrażać *ndk.*, ile dosyć pograżać, **genug dräuen**; *Vd.* naprotiti, poprotiti, *Rs.* нагрозить. Nagrozić się *recipr.*, grożąc nasycić się. zmordować się, **sich satt oder müde dräuen**, *Cro.* nagrasàmsze.

NAGRYZAĆ, NAGRYZOWAĆ, *cz. ndk. et frequ.*, NAGRYŹĆ, *f.* nagryzie *dk.*, *Bh.* **nahryzowati, nahryzti, nahryznaut**; *Rs.* нагрызть, нагрызать; nakąsać, ogłodać trochę. **annagen, anbeißen**. Trzeba mu wprzód paznogci dobrze nagryźć, głowy Naskrobać, niżli w pióro wpłynie rym gotowy. *Mon.* 76, 366. Nagryźć się *rec.*, gryząc nasycić się, zmordować się, *phys. et mor.*, **sich satt oder müde beißen, nagen**, nafrasować się, **härmen**.

NAGRYZMOLIĆ, *f.* nagryzmoli *cz. dk.*, ledaiako napisać, nabazgrać, **hinschmieren, hinpinseln**. Tak pisze, że nie wiedzieć, czyli kiiem czyli piórem *nakryzmolił. *Haur Sk.* 180. Jak iął pisać, i nadto pismo nagryzmolił, W iednych łaiał, łgał w drugich, a w trzecich swywolił. *Kras. Wiersz.* 25. Leżę do czwartéy; potym to czytam, to łażę, Nagryzmolę też tak co. *Zab.* 9, 90 *Jżyck.* Trzy lub cztery słówka w liście iako tako nagryzmolone, zgadzaią kochanków. *Teatr* 6, 101.

NAGRZAĆ, *f.* nagrzeie *cz. dk.*, NAGRZEWAĆ *ndk.*, *Rs.* нагрѣть, нагрѣвать, ile dosyć ogrzewać, **warm machen**; *propr. et fig.* Poczną ustępować Prussacy, a nasi ustępuiącym nagrzewaią. *Krom.* 113, *instant;* nacieraiąc dokuczaią). Nieprzyiaciel nagrzewał Rzymian. *Stryik.* 55. Zamilkł; a wszyscy wnet ięli go nagrzewać, aby daléy o tym rzecz prowadził. *Gor. Dw.* 414. NAGRZEWALNIK, - a, *m.*, *Rs.* нагрѣвальникъ, naczynie do wygrzewania pościeli, **der Bettwärmer**.

NAGRZESZYĆ *cz. dk.*, wiele pogrzeszyć, grzechów nagromadzić, **viel zusammen sündigen, Sünden häufen**, *Rs.* нагрѣшить.

NAGRZONĄĆ *cz. dk. idutl.*, narzucić, namieść, nacisnąć na co, **wohin werfen.** Nieinaczéy wsplonął, Jako gdyby kto ognia pod słomę nagrzonął. *Zebr. Ow.* 151. *supponit*). Jak łopusze, kto pod nie ognia więc nagrzonie, Jakie z lekka, płomienia nie podawszy, płonie. *ib.* 52. *cum ignis supponitur herbis*).

NAGUCHNY, - a, - e, **NAGUCZKI**, **NAGUTEŃKI**, - a, - ie, Naguchno, naguczko, Naguteńko *Adv.*, *intensiva adj.* Nagi, **fadennackt, splitternackt, ganz nackt**; *Slo.* **nazički, nahički**; *Vd.* golenag, zielunag; *Crn.* parnag; *Rs.* нагишомъ. Zwlokł się z szat swoich, i śpiewał naguczki przez cały dzień i noc. *Leop.* 1 *Reg.* 19, 24. Potkał ubogiego naguchnego zgoła, dał mu swoię sukienkę. *Prot. Jal.* 19. Naguchno przy drzwiach stoią, bez korda, bez stroiu. *Bratk. M* 4. Dla nabożeństwa naguczko bez wszego zgoła zakrycia chodzą. *Warg. Rad.* 43. *Zebr. Ow.* 86. Naguteńki, iak go matka urodziła. *Falib. N* 2.

*__NAGWATŁAĆ__ *cz. dk.*, n. p. cudaków *nagwatłała, *monstra creavit. Zebr. Ow.* 15, może nagmatwała, natłoczyła.?

NAGWAZDAĆ, *F.* nagwazda *Act. dk.*, nabazgrać, nagryzmolić **hinschmieren, hinklecken, hinpinseln.** Bez wszelkiego dowodu nic do rzeczy nagwazdał. *Pim. Kam.* 325. Z niego ma wszystko, co w swoiéy Perspektywie nagwazdał. *ib.* 178. *ib.* 236. Przeto Wielmożnych wszystko obieramy, Ze w instrukcyą tylko nagwazdamy. *Bratk. D* 2. Gdy co raz nagwazda, rad że z iego księgi Wiedzieć co będą dziecka i baby włóczęgi. *Zab.* 10, 340.

NAHACZYĆ *cz. dk.*, naczepić na haku lub haczku, **aufhalen, an einem Haken oder Häkchen aufhängen**, *Vd.* nahaklati, nakvakati, gornahaklati.

NAHAŁASOWAĆ *cz. dk.*, dosyć pohałasować, **genug lärmen.** Nahałasować się, *Recipr.*, hałasując dogodzić sobie, lub zmordować się, **sich satt oder müde lärmen.** Niech się nahałasuie do woli; to samo go może uspokoi *Teatr* 25, 121.

NAHAPAĆ *ob.* Nachapać.

NAHAY, - aia, *m.*, **NAHAYCA**, - y, *m.*, Nogayski Tatar, **ein Nogaischer Tatar, von der Nogaischen Horde.** Nie gorzey Tatarowie robią i dzicy Nahayce. *Pot. Zac.* 175. Osiada tam Nahay i Wołoszyn. *Mon.* 69, 602. NAHAY, - aia, *m.*, z NAHAYKA, - i, *ż.*, *Rs.* нагайка, bicz Tatarski, kańczug, **ein Tatarischer Kantschuh.** Część więźniów skrępowanych nahayką przed sobą pędził w dzikie krainy. *Paszk. Dz.* 16. Moskale widząc garść naszych, tuszyli sobie, że ich nahaykami zapędzić do Moskwy mieli. *Biel/k.* 559, *Star. Réf.* 80. - §. *meton.* nahaie, plagi, bizuny, razy, kiie, bicze, **Schläge, Hiebe.** Sto nahaiów wyliczyć ci każe. *Teatr* 23 *b*, 64; *Teatr* 19, 59. NAHAYSKI, - a, - ie, Nogayski, Tatarski, **Tatarisch.** Zwaliwszy go z konia Tatarzyn, tam gdzie ciało nie dało przykryć się żelazu, Raz nahayską barbarą kładzie wedle razu. *Pot. Jow.* 32.

NAHEBLOWAĆ *cz. dk.*, ile dosyć pohebłować, **genug hobeln**, *Rs.* настрогать, наскоблить, нaскабливать. Naheblować się, hebluiąc dogodzić sobie, lub zmordować się, **sich satt oder müde hobeln.**

*__NAHODOWAĆ__, *F.* nahoduie *Act. dk.*, z Ruska (*Etym.* gody) czestować, podeymować u siebie, rad bydź komu u siebie, **einen tractiren, womit aufnehmen.** Bóg ci zapłać, Miłoszu, żeś nas nahodował. *B.* Wprawdziem ci się dla gości takich nie gotował, Jednak co dom miał, dałem wam ochotną ręką, Tylko mało za wiele chcieycie przyiąć z dzięką. *Zimor. Siel.* 211.

*__NAHOROWAĆ__ sie *recipr. dk.*, nabiedzić się, *ob.* harować, horować, **sich müde placken.** Dość z początku świata Los móy po te się nahorował lata. *Zebr. Ow.* 39. *fortuna fuit irrequieta.*

NAHUŁA, - y, *m.*, z Leybowaty, basałykowaty, rozkisły, rozlazły, **ein ungeschickter Kloß.** NAHULAĆ się, *recipr. dk.*, ley rozley do sytu stroić, **sich satt und müde schwärmen.** My się na konto panów naszych często kroć nahulamy. *Teatr* 22, 37. *Rs.* нагуляться naspacerować się, нагулять dohulać się n. p. choroby.

NAIĄĆ, - ął, *F.* naymie *Act. dk.*, Naymować, - ał, - uie *ndk.*, *Bh.* **najmauti** *et* **najiti, najímati**; *Slo.* **najímati**; *Sr.* 1. **najímam, pjenajímam**; *Vd.* najemati, najemlem, navseti, namititi, podmititi, savjemati, savjętuvati; (najeti, najemem z naczerpać; najet, z wziąć); *Crn.* najęti, najemlem, najęmam, najmêm; *Cro.* naimlyem, naimati; *Bs.* naimati, najmiti, najati; *Rg.* najmiti, naimitti, nâimati; *Dl.* nayimati; *Rs.* нанять, найму, нанимать, рядить, *Ec.* наиму, наемлю, наятии, наятіе, мздю. Naymować komu czego swego do używania, *Vd.* samititi, vunsavdinjati, vunsamititi, naštaniti, likof dati, likofovat, **einem etwas vermiethen.** Naymować komu roli na dziesięć lat. *Cn. Th.*, *ob.* arędować). Dobra bez woli dziedziców naymowane bydź nie maią, i naiętych, dziedzic sobie doyść może. *Sax.* 263. Samych niewiast, chełpić się z łupów iest zwyczaiem, Same nocy naymuią, i idą za naiem. *Hul. Ow.* 69. Naymuię się co komu zrobić, zbudować. *Cn. Th.* **sich bey einem zu etwas vermiethen, sich bey ihm verdingen.** Chodziłem z miasta do miasta, i naymowałem się, gdy znalazłem pracę; gdy iéy nieznalazłem, nie miałem co ieść. *N. Pam.* 2, 149. Naymowanie, *Rs.* прокать. - §. 2. Naymować czego u kogo do używania, **miethen, in Pacht nehmen, in Sold nehmen.** Czyś iuż Wc Pan naiął stancyą? *Teatr* 34, 18. Te kobiety przewodzą sobie, iak gdyby ie kto naiął. *ib.* 55 *b*, 7.

NAIACHAĆ *ob.* Naiechać. **NAIADA, Nimfa leśna wodna *Rs.* сусалка. NAIADAĆ się *ob.* Naieść się. NAIADŁY, - a, - e, Nasytny, mogący się naieść, **zu ersättigen**, *oppos.* nienaiadły, **unersättlich.** n. p. Bóg Erysychtona nienaiadłym uczynił. *Otw. Ow.* 339, *Rs.* ненаѣда rosomak.

NAIARZMIĆ *cz. dk.*, iarzmem obłożyć, **das Joch auflegen**, *Vd.* najarmati, *ob.* ojarzmić, podjarzmić.

NAIĄTRZYĆ, *F.* naiątrzy *Act. dk.*, zjątrzyć kogo na drugiego, **einen gegen den andern erbittern, aufbringen.** Job nieszczęśliwym iednak się nie kładzie, Choć nieprzyiaciel z swegó naiątrzenia, Czyni iako chce nad nim pohańbienia. *Chrość. Job.* 13.

NAIAZD, - u, *m.*, *NAIAŻDŻKA, - i, *ż.*, (*Bh.* **nagezd** spisek, rokosz); *Rs.* наѣздъ, *Ec.* находъ, naiechanie, naieżdżanie na kogo, natarcie, nacieranie, uderzenie na kogo, *Cn. Th.*, **das Losreiten, Eindringen auf jemanden, der Anfall, Ueberfall, Ueberzug mit gewaffneter Hand, Einfall in fremde Güter, Einritt.** Przyciągnął do Jamni, i iął naiażdżki czynić na lud. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 15, 40, naiazdy 3 *Leop.*). Wielkie przyskorki i naiażdżki czynili na lud Jzraelski. *ib.* 11, 41, naiazdy. 3 *Leop.* Przez naiazd domu szlacheckiego, rozumie się napadnienie gwałtowne onego zbroyną ręką, tamże zabicie, skaleczenie

lub zbicie gospodarza albo domownika iego. *Oſtr. Pr. Cyw.* 1, 358. Monarcha powinien poddanych sposobić do walecznego ſtawienia się gwałtownym i niesprawiedliwym naiazdom kraiu. *Zabł. Roz.* 17. – *transl.* Staroſta naywiększy naiazd nań uczynił, przyzwawszy go, namawiał... *Sk. Dz.* 276, t. i. attak w słowach, er drang aufs ſtärkſte in ihn. (*NAIDUIE, *NAIDZIE, nayduie, naydzie, *ob.* Naleźć). NAIECHANY, NAIEŻDŻANY, – a, – e, napadnięty, angegriffen, mit gewaffneter Hand überzogen. NAIECHAĆ, *NAIACHAĆ, *NADIECHAĆ, *F.* naiedzie *Act. dk.*, Naieżdżać *kontyn.*, *Bh.* nagazditi, *Rs.* наѣхать, наѣзжать, наѣздить, наѣзживать; naieżdżać na kogo, abo kogo; = nacierać nań, auf einen losgehen, losdringen; *phys. et moral.* Codzień z większą wzgardą obóz naieżdżał. *Warg. Cez.* 125. Nieprzyiaciele oſtatnich naszych naieżdżać poczęli. *Warg. Cez.* 15. Paweł pierwey gwałtownie naieżdżał na tych, którzy wzywali imienia Chryſtusa. *W. Poſt. W.* 3, 140. Gdy kto naiedzie drugiego przed sądem słowy nieuczciwemi... *Sax. Porz.* 13. Naieżdżam kogo, to ieſt, maiętność, dom czyy. *Cn. Th.*, ich überziehe jemandes Wohnung mit gewaffneter Hand, mache einen Einfall; reite ein. Pan zabiia, odziera, naieżdża, rozgania, Siedzieć mu iednak w krześle; a ty chłopku pewnie Za snopek, lub barana, zawiśniesz na drewnie. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 434, cf. bąk się przebiia). – §. Naiechać kogo, nadjechać go, idąc nadeyść, trafić nań; n. p. Puścił się za mężem bożym, i nadjachał go siedzącego pod Terebintem. 1 *Leop. 3 Reg.* 13, 14, zaſtał go, spotkał, zdybał, er fuhr oder ritt ihm nach, und traf ihn an, oder fand ihn. – §. Naieździć się, *recipr. dk.*, *Rs.* наѣздиться, наѣзживаться, do woli lub też do zmordowania się poieżdżać, sich satt oder müde reiten, fahren. Zebrali się na Tatarów panowie Polscy z szlachtą zbieraną; naieździwszy się nad niemi, dali im pokoy, gdyż nierówny poczet ludzi mieli. *Biel. Sw.* 256 *b.*

NAIĘCZEĆ się *recipr. dk.*, do sytu lub do zmordowania się poięczeć, sich satt oder müde seufzen; *Rs.* навизжать.

NAIEDNAĆ, *F.* naiedna *Act. dk.*, wiele zjednać, sich mehreres nach einander verschaffen, erwerben. Stara się, iżby sobie więcey przyiaciół naiednał. *Gor. Sen.* 274.

NAIĘDRZNIEĆ *ob.* Jędrnieć. *NAIĘDYCZYĆ się *ob.* Jndyczyć się.

NAIĘCIE, – ia, *n.*, *Subſt. Verb.* Naiąć; *Slo.* nagetj, nagjmání; *Vd.* najemlenje, namitenje, das Miethen, Vermiethen. NAIEM, – aymu, *m.*, naięcie komu czego swego, das Vermiethen; *Bh.* nagem, pronágem; *Sr.* 2. najam; *Crn.* najęm, *vdin; Vd.* najemshina, namitu, podmitu; *Bs.* najam; *Rg.* nâjam, (*salarium: Cro.* najem, najemek *merces*, *salarium*); *Cro.* fit; *Ross.* наёмъ, положилое; (*Ec.* наймъ *ſtipendium*, *salarium*). Naiem od przedania tym tylko różny ieſt, iż przedanie na wieki, a naiem tylko do czasu trwa. *Sax.* 262. Kobiety dziś idą za naiem. *Hul. Ow.* 69. vermiethen sich. Naiem abo naięcie się czego zrobić komu. *Cn. Th.*, das Verdingen zu einer Arbeit, um Lohn. Naiem, naięcie czego u kogo, das Miethen, Pachten. Naiem, zakupowanie dóbr pospolitych, ceł, gór kruszcowych, młynów, = aręda, der Pacht. *Cn. Th.* Wszyſtko iak w naiem dopomaga memu szczęściu. *Teatr.* 14, 44. t. i. iak naięte, przekupione, als wenns gemiethet, bezahlt wäre. Naiem, = umowa naymowania, der Miethvertrag, Pachtvertrag. Każdy naiemnik powinien się we wszyſtkim zachować, według umowy albo naymu; A ieśliby co w kontrakcie albo w naymie dołożono nie było, to ma czynić według słuszności. *Szczerb. Sax.* 262. Ktoś z naymu dom mu zapalił. *Bielſk.*, t. i. przenaięty, przekupiony na to). Naiem, = myto z naymu, das Miethgeld, die Miethe. Nalazł okręt, i dał naiem i wſtąpił weń. *Bud. Jon.* 1, 3, zapłaciwszy od niego, wſtąpił nań. *Bibl. Gd.*). Z naymu ieſteśmy pobożnemi, wedle tego, iak nam kto zapłaci. *Pilch. Sen. liſt.* 4, 99., *Vd.* najemſkú, na najeto visho, naiemanſko, podmitnu). – Naiem, = zadatek, iako część przyszłey płacy poczytany bydź ma. *Gall. Cyw.* 1, 124, das Handgeld.

NAIEMNICA, – i, *ż.*, NAIEMNICZKA, – i, *ż.*, *zdrbn.* *Boh.* nagemnice, *Rg.* nâjmeniza, najmiteglіza; godiſcniza (*ancilla*); *Cro.* naimachicza, naimavka *mercenaria*); *Ec.* наёмница; która się naymuie, die *Miethlinginn, Gedungene, Besoldete. Mamka, będąc *naiemnicką, ſtarać się nie będzie, aby się dziecię dobrze miało. *Glicz. Wych. D* 3. NAIEMNICZY, – a, – e, od naiemnika abo naymu, *Boh.* nagemnj; *Rg.* nâjmenicki, godiscnicki; *Ross.* наёмническій, наёмничій; Mieths=, Miethmanns=. W prawie naiemniczym to sobie oprawuią, aby naiemnik koz przy domie nie chował. *Cresc.* 564. b) naiemniczy, naiemny, czego naiąć można, verlaßbar, vermiethbar, zu miethen. Dobrze służebny charakter sługi, do wszyſtkiego naiemniczy, wydałeś w Sprawnickim. *Teatr* 54 *d* 8. NAIEMNIE *Adv.*, z naymu, za naiem, *transl.* przedaynie, (verkäuflich, zu verlassen), zu vermiethen, ums Geld, beſtechlich, verkäuflich. NAIEMNIK, – a, *m.*, (*Bh.* nagemnik, pronágemnik; *Sr.* 2. najamnik; *Sr.* 1. nayemnik; *Crn.* najemnek; *Vd.* najemnik, najemavez, najemauz, najemar, namitnik (cf. naymacz, naymit); *Cro.* najemnik; *Rg.* naajmenik, nâjmenik (nâjmalaz *inquilinus*), najmitegl; *Rs.* наёмщикъ: *Ec.* наёмникъ, мёздникъ. Naiemnikiem wielekroć Polacy nazywaią, tak tego, który z imienia lub domu swego czynsz bierze, der Verpachter, Vermiether, iako i tego, który daie. *Sax. Tyt.* 213, der Miether, Zinsmann. (cf. komornik, *Rs.* постоялецъ, постояльщикъ; czynszownik). Pan domu może naiem wypowiedzieć przed czasem naiemnikowi, dem Miethsmanne, gdy mu czynszu naiemnik nie płaci, albo gdyby naiemnik w onym domu się źle sprawował. *Sax. Art.* 40. – b) Naiemnik, który się naymuie na robotę codzienną, abo dłuższą, ale nie o swey ſtrawie, ani swym narzędziem, czeladzią etc., iako naymacz. *Cn. Th.*, wyrobnik, der Tagelöhner, Tagewerker, Liedlöhner. Których gospodarz, nie mogąc poddanemi albo czeladzią wydołać, na dnie lub krótki iaki czas, do roboty naymuie, są naiemnikami. *Kluk. Rośl.* 3, 112. Sługa naiemny, który maiąc wolność swoię, posługi abo robotę swoię za pieniądze przedaie drugiemu; takiego naiemnikiem, robotnikiem zowią. *Petr. Ek.* 110. *cf.* bandos, bandoſka). NAIEMNIKOWY, – a, – e, od naiemnika, Miethers=, Miethmanns=. Cokolwiek się w dobrach naiętych szkody ſtanie, tedy ona szkoda naiemnikowa ieſt, nie pańſka. *Szczerb. Sax.* 263, dzierżawcy, possessora, arendarza, nie dziedzica). Zywot człowieczy na świecie ieſt boiowanie, a dni iego są iako dni naiemnikowe. 1 *Leop. Job.* 7, 1. NAIEMNY, – a, – e, mogący bydź naiętym, *Bh.*

nagemný; *Vd.* najemliu, vdinjątliu; *Cro.* najèmni; *Ross.* наёмный. Mieth-, zu vermiethen, das man miethen kann. Naiemny dom, grunt. *Cn. Th.* Naiemny żołnierz, *z* płatny, ein Söldner. Sługę naiemnego, gdyby pan wygnał przed czasem, powinien mu myto spełna zapłacić. *Szczerb. Sax.* 257, naiętego, ugodzonego, za iurgielt służącego). Człowiek naiemny cf. przedayny. NAIEMNOSC, - ści, *ż.*, możność być naiętym, die Miethbarkeit, Vermiethbarkeit, *Vd.* najemnost, sadershnost, savjetnost. NAIEMSTWO, - a, *n.*, trudnienie się naymowaniem, *Rs.* наёмничество, das Pachten, Miethen, Vermiethen, die Beschäftigung damit. Do pieniężnego handlu należy lichwa, naiemstwo. *Petr. Pol.* 50.

NAIEŚĆ się, Naiadł się, naiedli się, *F.* naje się *Recipr. dk.*, Naiadać się *ndk.*, iedząc nasycić się, sich satt essen; *Bh.* nagjsti se, nagedl se; *Sr.* 2. ße naješcz; *Sr.* 1. ße najjescz; *Crn.* najęsti se, najęm; *Vd.* najesti se, nasobati se; *Rg.* naještise, najeedamse (najest *satietas*); *Rs.* наѣсться, наѣдаться. Jedli, i naiedli się. *Sk. Kaz.* 317. Są iedni, co iedzą, a nigdy się nie naiedzą, iako łakomi *ib.* Do heretyków się udaią, tam się do sytości naiadaią, bo im dopuszczaią wszystkiego; a przecię łakną, i ieszcze im czegoś nie dostaie. *Podw. Sion. N.* Bydlę gdy się naie, iuż więcey nie ie. *Petr. Ek.* 69. Nie naiem się tym. *Cn. Ad.* 624, nie będę tym syt; nie da mi to ieść; cf. Głodny woli ieść, niż muzyki słuchać; *Slo.* pelnoti sa člowek ne nage, cf. oczy paść). Kiedy się myszka naie, to iey się pszenica gorzka bydź zdaie. *Teatr* 8, 45, - *transl.* W złych przypadkach strachuśmy się naiedli. *Falib. Dis. A* 3, wir haben Schrecken genug eingeschluckt. Rad był Moskiewski pokoiowi, bo się strachu naiadł, gdy Radziwił był u Wołhy. *Bielsk.* 723.

*NAIESTY, - a, - e, n. p. Zwierzchnia szata na zbroi *naiestey plugawey barwy. *P. Kchan. Orl.* 168.?

NAIĘTY, - a, - e, Naymowany, *Part. Verbi* Naiąć, gemiethet, vermiethet, Na reduty naiętą poiechał karetą. *Teatr* 22 *b*, 4. Łże iak naięty. *ib.* 33, 73. Źle naięto przedaią swą przysięgę świadki. *Hul. Ow.* 69.

NAIEŻAĆ *ob.* Naieżyć.

NAIEŹDŹAĆ *ob.* Naiechać. NAIEŹDŹANIE *ob.* Naiazd. NAIEŹDŹCA, - y, *m.*, NAIEZDNIK, NAIEŹNIK, - a, *m.*, (*Rs.* наѣздникъ partyzant woienny, der Parthengänger), który kogo naieździa, der den andern mit gewaffneter Hand überfällt, der Fehder, der angreifende Theil. NAIEZDNY, - a, - e, od naiazdu, Anfalls-, Fehde-, Einritts-. W przyłbicach kwoczki siedzą, kotçzy to naiezdny koń, a poczet zaś woły; tak to teraz. *Pąsz. Dz.* 47, z *J Kchan. Dz.* 34, gdzie: *nadzieżny.

NAIEŻYĆ, *F.* naieży *Act. dk.*, Naieżac *ndk.*, wzjeżać, nastorzyć włosy, i t. d.; *pr. et impr.*, *Bs.* najesgiti; *Rs.* najèxiti; empor sträuben, sträubig machen, hinauf streichen, empor stecken. Skały gęsto owe mieysca brzegu naieżały. *Przyb. Luz.* 54. Byka kolor czerwony poburza, źmiję cień naieża, niedźwiedzia biała chusta osroża. *Pilch. Sen.* 555, iątrzy). Naieżyć się. sich sträuben, die Haare empor sträuben; *Rg.* najèxitise, najexivatise; *Bs.* najesgitise, nakostriscitise, nakostruscitise, sgroznitise; *Cro.* najesnjemsze, nakustravamsze; *Rs.* наёжиться, нахохлиться, нахохливаться. Pies naieżywszy się, a sierć po sobie postawiwszy, począł bardzo szczekać. *Kosz. Lor.* 135. Naieża się, skąd ta śmiałość! *Jabł. Tel.* 3. NAIEŻONY, - a, - e, nasierzały, sträubig, emporsträubend, aufgesträubt. Włosy, które z czoła białego wisiały, Z mienagła naieżoną czupryną się stały. *Otw. Ow.* 395. Włosy mu naieżone wszystkie na łbie wstały. *P. Kchan Orl.* 1, 11. Znać, po naieżonym łbie twoim. *Rey. Ap.* 11. Nic w oczach moich bardziey nie wydaie tchórza, nad naieżoną postać. *Mon.* 66, 665. Twarz rumiana; płeć iego ledwo mchem młodości naieżona. *Węg. Mar.* 1, 186. Łodyga naieżona, *caulis muricatus*, miękkiemi niekolącemi cierniami osadzona. *Jundz.* 2, 14. Naieżone włócznie pola iak żyzne źniwo osuwały. *Fr. Tel.* 192. sterczące.

NAIGRAWAĆ *ob.* Nagrawać. *NAIGRZYSKO *ob.* naygrzysko.

*NAIŚĆ *ob.* naleźć.

*NAISKAĆ się *recipr. dk.*, naszukać się, *Rs.* наискаться, sich satt und müde suchen; naiskać się, od iskania wszy *ob.* iskać. - *Rs.* наискать, наищу nazbierać; *Vd.* najiskati, najiskuvati *z* pytać, prosić, zachodzić.

*NAIU, *Genit.*, *Accus.*, *Loc. Num. Dualis*, nas dwu, nas dwóch, uns zwey, uns beyde. Trzeba nam bydź do dnia w Kaiu, Tęsknią tam drudzy bez *naiu. *Groch. W.* 517. Niechay słucha obu *naiu, Lepiey nam tam, niż tu w gaiu. *ib.* 570. Wszak wiesz, iako o *naiu u Ezopa stoi ... *Bielsk. S. M. A* 3 *b. Noster duorum* naiu *aliqui polonice vertunt*; *sic* waiu *vester utriusque. Cn. Th.*

NAIUCZAĆ, *Act. ndk.*; Naiuczyć, *F.* Naiuczy *dk.*, *Ross.* навьючить, навьючивать, iukami obładować, mit dem Saumsattel satteln, bepacken. Cztery konie, dobrze naiuczone, prowadził. *Kłok. Turk.* 29. Odebrał pięć wielbłądów, z inną niezliczoną liczbą bydląt, naiuczonych złotem i śrebrem. *Ustrz. Kruc.* 2, 400.

NAIWNY, - a, - e, - ie *adv.*, naturalny i niewinny, co do wyrażenia uczuciów, z franc.; naïv. Cieszyła się, gdy się nauczyła iakiego słowa, wyrażaiącego iakie słodkie wewnętrzne poruszenie duszy; zażywała tego słowa, wyrażaiąc naiwne i uprzeyme rzeczy. *Węg. Mar.* 3, 222. NAIWNOŚĆ, - ści, *ż.*, naturalność i niewinna otwartość w okazaniu wewnętrznego uczucia, die Naivheit.

NAKADZIĆ, *F.* nakadzi *Act. dk.*, *Sr.* 1. nakadźu; *Rg.* nakàditi; *Bs.* nakaditi; *Cro.* nakagyujem, nakadyenye; *Rs.* накаживаю, накаживать, накадить, kadząc napuszczać dymem, okadzić kogo, einen beräuchern. Chore bydlę takowe nakadzić pilchem. *Haur. Sk.* 58. - nakadzić, dosyć pokadzić, hinlänglich räuchern. Nakadzić się, sich satt oder müde räuchern.

NAKALAĆ *cz. ndk.*, a lekka tu i owdzie kłóć, worauf hin stechen; nakłóć *dk.*, wiele pokłóć, skłóć, viel zerstechen. *Rs.* наколоть, накалывать; *Vd.* napehniti. (*Rs.* накалить, накаливать rozpalić). Nakalany, rysowany, *punctis notatus*, *impunctus. Cn. Th.* 966. - §. nakłoć się, *z* do sytu, do woli, do zmordowania nakłoć kogo, czego, sich satt und müde stechen.

II. NAKALAĆ, nakalić, dosyć pokalić, napaskudzić, genug beschmutzen, beflecken.

NAKAPAĆ, *Neutr. et Act. dk.*, nakapie *F.*, kapiące namaczać, worauf hintröpfeln, hinträufen, *Bh.* nakapati; *Vd.* nakapluvati; (nakapluje *z* kropi; nakapati *z* wpoić); *Rg.* nakappiti, nakapivati; *Bs.* nakappiti; *Cro.* nakaplyújem; *Rs.* накапать.

NAKARAĆ, *F.* Nakarze *Act. dk.*, karaniem do upamiętania przywieść, durch Strafen bessern; *Bh.* natrestati. Jeśli

go nie nakarze szkoda, niecham go w przedsięwzięciu iego. Klon. Fl. C 4 b. Jeśli przez to nie nakarzecie się, a przeciwko mnie poydziecie, tedy ... Bud. Levit. 26; 23., Bibl. Gd. t. i. ieśli się nie ukaiacie). – §. Nakarać się, verb. med., Sr. 1. nakazuyu so, upamiętać się, wchodzić w się, ukai é się, zum Besinnen und zur Besserung kommen, sich bessern. Umrze, ieśli się nie upamięta, albo nie nakarze. Kosz. Lor. 63. Karz syna twego, póki nadzieia iest, aby się miał nakarać; a polepszyć. ib. 79 b. Zdarz Panie, abyśmy się choć oto temi cudami nakarali, a schizmę pożegnawszy, na iedność Sw podpisali się. Smotr. Ex. 16. – §. Nakarać się activ. recipr., karząc nabiedzić się, sich satt und müde strafen.

NAKARBIĆ, NAKARBOWAĆ, F. nakarbi, nakarbuie, Act. dk., na karbach nakreślić, auf dem Kerbholze einkerben. Poborca albo też podskarbi, który co kradnie, nigdy nie nakarbi, Jabł. Ez. 126, t. i nie napisze, nie nanotuie). – §. Jak się do szabliska porwie, pysk któremu *nakarbasuie, Teatr. 22, 124., nacechuie paragrafami, naszramuie.

NAKARCIĆ, F. nakarci Act. dk., nastrofować, nałaiać, ausschelten. Jak tak dziecię nakarciła, poszła daley. Jak. Bay. 189. Zamiast zganienia i *nakartania dziecko o niepotrzebny płacz, oni mu dogadzaią. Perz. Lek. 204.

NAKARMIĆ, F. nakarmi Act. Dk., Bh. nakrmiti; Sr. 1. nakormiu; Vd. nahatiti; Bs. napitati; Cro. napitávam, (cf. *picować), nahranújem; Rs. накормить; Ec. ухлѣбити, dosyć pokarmić, hinlänglich sättigen. fig. nasycić, napełnić, erfüllen, anfüllen, sättigen, zur Genüge gewähren, verursachen. Trwogami wielkiemi Szweda nakarmił. Birk. Chod. 32. Wielkim strachem Jowisza ona nakarmiła młodź, co się z członków swych niezmiernych chełpiła. Lib. Hor. 66. Śmiechem wszystkich nakarmił. Warg. Wal. 246. Śmierć syna smutku ciebie i żałości wielkiey nakarmiła. Sk. Kaz. 526. Persowie zwycięstwy się nakarmili. Sk. Dz. 621. Nakarmiony wstydem odszedł, nie myśląc więcey iuż o tey kobiecie. Zab. 14, 14 Twoim postępkiem szlachetnym nakarmiłeś mnie pociechą. Kras. Dos. 22?.

NAKĄSAĆ, F. nakąsa Act. dk., nakęsywać Cont. et Frequ., Bh. et Slo. nakausnauti; nakausati, Sr. 1. nakusacż, nakusam, kąsaniem na co natrafić, nagryźć, zakęsać, anbeißen, worauf beißen.

NAKAŚLAĆ się, F. Nakaśle się Recipr. dk., długo pokasłeć, lange husten. Nakasłał się, namigał się, naprosił się i z resztą uciekł. Teatr 36 c, 72, Vd. nakashlati.

NAKAZ, – u, m., Nakazanie, i to co się nakazuie, przykaz, rozkaz, Sr. 2. pschikasa; Crn. napovd; Vd. navkasa, napovedba, vkasanje, vkasa, sapoved (cf. zapowiedź); Cro. zapoved, naredba; (Cro. nakaz = straszydło, bobo, strach, przeszkoda); Bs. naredba, sapovjed; Rs. заповѣдь, повелѣніе; (Rs. наказъ instrukcya, przepis, Ec. наказаніе instrukcya; kara, kaźń); das Anbefehlen, Verordnen, der Befehl, die Verordnung, cf. ukaz). Prawa cóż są innego, iedno nakazy, z przydanemi pogróżkami? Pilch. Sen. list. 3, 155. Żadna cnota nie zna nakazu i zmuszenia. ib. 2, 97. – *§. assygnacya Tr., die Anweisung, Assignation. Doszedł mnie list z nakazem na trzydzieści czerwonych złotych. Tr.

NAKAZA, – y, ż., Nakażenie, skaza, nadpsucie, (Boh. nakaza lues, corruptela) die Beschädigung, Verletzung, Verderbniß, Versehrung. Palnik kłączę tak ma twardą, że bez nakazy i naruszenia trwa czas długi. Syr. 790, ob. nakazić.

NAKAZAĆ, F. Nakaże Act. dk., Nakazywać, frequ., Nakazuie Cont., Vd. navkasati, navkashuvati, vkasati, nakasati, vkashuvati, sapovedeti, sarozhiti, porozhit, navishati; (Vd. nakazati, nasnanuvati, = oznaymić); Crn. napovędàti, napovęm, napovęduvati, sapovdujem, sapovędati, narozham, narozhim; Slo. poručit poruczyć; Cro. zapovedati; Sla. zapovidíti; Bs. zapovjediti; naredìti (cf. narządzić); Sr. 1. nakazuyu (Sr. 1. nakazuyu so *nakaram się, upamiętam się); Rs. наказать кому, велѣть, повелѣть, повелѣвать (Rs. наказать, наказывать ukarać, Ec. наказати, наказую nauczać, napominać, наказатися nauczyć się); Ec. завелѣвати, заповѣдать, завѣщевать; przykazać, zapowiadać, stanowić, anbefehlen, anordnen, andeuten. Ubóstwa mego gotowa iestem dowieść, iako mi z prawa nakazano będzie. Szczerb. Sax. 469. Trudu tego, choćby ci nikt go nie nakazował, iednakże ... Pilch. Sen. list. 2, 295. Czułość w sercu wzbudzona, ale nie nakazana bydź może. Wyg. Mar. 1, 63. Nakazany Rs. указный. Nakazujący, Rs. заповѣдательный. W Grammatyce tryb nakazuiący ob. rozkazuiący. – Nakazuiący co, *Nakazywacz, Subst., Crn. sapovdnik, sapovednik; Vd. nakasauz, navkasavez, napovednik, vkasavez, sapoviedavez; Boh. poručnik, f. poručnice (cf. porucznik, poruczyć); Ecc. заповѣдатель (наказатель nauczyciel). *NAKAZNY, – a, – e, Rs. наказный, od nakazu (2. uczący, nauczny), Befehls=. Ciciura nakazny hetman Kozacki, podniósł z półkami zadnieprskiemi rękę na pana swego. Vol. Leg. 4, 765, komenderuiący hetman.

NAKAZIĆ, F. Nakazi Act. dk., Bh. nakaziti; Sr. 1. nakaszycz; Slo. nakazugi; Bs. nakaziti, narusgiti); skazić, zakazić, anstecken, verderben, inficiren. Rzadko żeby kto ze złymi towarzystwo maiąc, nie nakaził się. Sax. Post. 4, Glicz. Wych. L 4 b. Ilekroć się na świat ukażę. Tylekroć się w czym nakażę. Cn. Ad. 323. NAKAŻENIE, – ia, n., nakaza, skaza, skażenie, uszczerbek, uszkodzenie, nadpsucie, Bh. nakażeni das Anstecken, die Ansteckung, Verderbniß, Verderbung. Nie opuścisz duszy moiey w grobie, a nie dopuścisz mi oglądać nakażenia. Radz. Ps. 16, 10., skażenia. Bibl. Gd.). Ciała między płomieńmi chodzące, żadnego nakażenia nie miały. Bud. Sap. 19, 20. NAKAŻONY, – a, – e, (Boh. nakażliwy, nakażciwy, = zaraźliwy) zarażony, uszczerbiony, nadpsuty, angesteckt, verderbt, angegriffen, etwas versehrt. Wierzyciel dłużnikowi, po odebraney zapłacie, fant powinien wrócić, iaki od niego przyiął, nienakażony. Sax. Porz. 72. Nienakażony, nienapsowany. Cn. Th. 507, unversehrt. Nie mogło przyyść do tego, dla złych czasów i obyczaiów nakażonych. Vol. Leg. 2, 609.; trochę niżey: „przez taką zabiegłość obyczaiów i nakażenie czasów". Król Polski radził się z senatem onym, iescze żadnemi sektami nienakażonym. Weresz. Rgl. 22. Będą-li które iagody nakażone, te wyrwać, a nie dopuszczać im bydź między zdrowemi. Cresc. 329. Wódka ta nakażony słuch, puszczaiąc w ucho, naprawia. Urzęd. 426. Członki te od ciała odcinaią, które tak nakażone są, iż i drugie pożarem chorobnym zarażaią. Birk. Zyg. 17.

NAKAŻDODZIENNY, – a, – e, n. p. nakażdodzienna febra, quotidiana. Mącz., codzienna, na każdy dzień przypadaiąca, alltäglich, jeden Tag gefällig.

NAKĘSUIĘ ob. Nakąsać.

NAKIDAĆ, – ał, F. Nakida Act. dk., Ross. накинуть,

накидывать, narzucać, namiotać, nacifkać, aufwerfen, hinauf werfen. Jeśli się żeglować komu próżnym przyda Okrętem, kamieni wén i piafku nakida. Pot. Pocz. 89. - §. nalać czego gęftego, etwas dickes eingießen, X. Kam.

NAKIEROWAĆ, F. Nakieruie, Act. dk., obrocić ku pewnemu mieyscu, wohin richten, wohin kehren. Sr. 1. nawodżuuu (cf. nawieść); Vd. gornaoberniti; Cro. napuchújem). Uchwycił uciekaiącego chorążego za gębę, i ku mieyscu własnemu nakierował go. Warg. Wal. 79. Niemasz człowieka, żeby pilnym ćwiczeniem nie miał się nakierować do dobrego, i cnoty. Petr. Ek. 93. O iakbym ci rad Amórku dziękował, Gdybyś kochankę do mnie nakierował! Zab. 9, 97.

NAKIPIEĆ niiak. dk., na co wykipieć, dosyć wykipieć, kipiąc naciec, im Kochen worauf hin überlaufen, genug überlaufen, übersieden, Rs. накипѣть, накипаю, (Rs. накипь piana).

NAKISNĄĆ niiak. idntl., nakwaśnieć, hinlänglich sauern, ziemlich sauer werden. Rg. nakisnuti; Ross. накиснуть, накисать; (Bs. nakisnuti madefieri pluuia).

NAKIWAĆ, - ał, - a, Act. ndk., Cro. nakimavam, namigavam), dosyć pokiwać, genug wackeln. - §. fig. nagrażać, pograżać, dräuen. Jeftem ten, który umiem pod nos nakiwać. Teatr 9, 65. Mon. 67, 721. Gdybym ducha potkał, nakiwałbym mu należycie, Teatr 28 b, 10.

NAKLĄĆ, F. naklnie Act. dk., NAKLINAĆ ndk., n. p. Ażem mu srodze *naklena (naklęła), Bo mię z ftrachu drżączka *wziena, (wzięła). Zab. 13, 285. Tręb., wiele poklinać, genug fluchen. Nakląć się, sich satt oder müde fluchen.

NAKŁAD, - u, m., Bh. naklad, nakladek, auplat, auplatek, autrata (cf. opłata, utrata); Vd. naklad, naklada, naloshba, vtrata, gorgreia, troshek, ftroshek, potroshek, iftroshik, saloshba, saklada, salog, vundanjé, fermat, roba, ropotia; Cro. etroshek, zprávnozt; Bs. tratgna, potruscjak; sr. 1. náklad, nawojk, wudawk, nawojitk; (Rs. накладъ szkoda, ftrata, накладка podwyższenie) Rs исшора, задержка, заводъ cf. zawód, Ec. иждивеніе, проѣсти, проторы; Koszt który na co łożą, wydatek, Kosten, Aufwand, Ausgabe. Kto z was, chcąc budować wieżę, usiadłszy pierwey nie obrachuie nakładów, które są potrzebne? 1 Leop. Luc. 14, 28. Winnica, niżeli się sposobi, siła kosztuie, siła czasu, pracy i nakładu bierze. Dambr. 115. Musić takiemu nie doftawać, kto nakład większy czyni, niżli ma dochód. Petr. Pol. 42. Większy nakład niż pożytek. Cn. Ad. 1236. większy koszt, niż zysk; Jgły szukaiąc, świecę spalił). Bez nakładu zysk nie będzie. ib. 16. cf. Musi łożyć kaczora, kto chce wygrać gąsiora). Przyczyna nakładu iakiego ieft, albo potrzeba, albo pożytek. Kosz. Oyc. 143. Prosił Pana, aby co ieść dla nich nagotował, obiecuiąc odrobić on nakład. Sk. Zyw. 2, 197. Plebeiusz może też mieć nauki, ieśli mu z to ftanie, gdyż nakładu do nauki potrzeba. Petr. Ek. 93. Wiadomość ftoi za nakład pracy. Fal. Fl. Nie mam nakładu na druk. Goft. Gor. 113. Paftor Fido, drukowany w Toruniu, nakładem J. C. Laurera, auf Kosten, im Verlage. Nakładem i drukiem Michała Grölla. Wiel. Kuch. - §. Nakład, w drukarni, ilość papieru, na którym się ma drukować. Mag. Mfk., die Auflage, Druckauflage. - 2. nakład, ciężar, Bh. naklad = ładunek), fig. co się gdzie kładzie, fig. die Last, die abgemessene Schwere oder Größe. Podług konftytucyi zdrowia dzieci, układam porządek nauk, applikacyą myśli, nakład pamięci. Kras. Pod. 1, 62. - §. nakład, = dodatek, przydatek, Cro. et Dl. naklad; Zugabe, Zusatz. Każdy miał przed sądem rzecz swą powiedzieć po proftu, bez wszelkiego nakładu. Bielfk. 432. - §. nakład, zapas, der Vorrath. Nie powiecieli mi, kto to ieft, co zjada ten tak wielki nakład, pomrzecie. 1 Leop. Dan. 14, 7. Wziąć beczkę miodu, w któréy, iaki będzie nakład, słusznie obeyrzeć potrzeba. Haur. Rk. 141.

NAKŁAŚĆ, F. nakładzie cz. idntl., NAKŁADAĆ, - ał, - a Act. ndk., NAŁOŻYĆ, F. nałoży dk., Bh. nakladati, naklafti, naložiti, wzložiti, wzkladati; Slo. naložit; Sr. 1. naložicż, nawożu, nawožam, horepołožu, nakwadupu; Vd. naloshiti, gornaloshiti, gornaklafti, nakladat; Crn. nalâgam, naloshim; Bs. nalosgiti, naverchi, navrrichi; (Bs. nakladiti tudiculo): Rg. naloxitti, nalâgati, naklâdit; Cro. nalagam, nalasem, nakládam, nadkladam, nadolasem, nadpoztavlyati (2. nalagam calumnior, falsitatibus onero cf. nalgać): Rs. накласть, накладывать, налагаю, наложишь, налагать, возложить, возлагать, нагромоздишь, навороши́ть, наворачивать. - a) Kłaść co na co, auflegen, drauf hin legen, auf etwas legen, anlegen. Ułożył drwa, i zrąbał na sztuki wołu, i nakładł na drwa. 1 Leop. 3 Reg. 18, 34. Wóz próżny nałożonemu, i lżeyszy cięższemu, uftąpić powinien. Szczerb. Sax. 110., ib. 49. naładowanemu). Będzie zgrzytał, iak ikrzypi wóz barzo nałożony siana. 1 Leop. Am. 2, 13. Brogi nie maią się przychylać nałożone, bo brożyny miąższe maią być. Haur. Ek. 34. Ziół moczonych w garnce nakładł. Biel. Sw. 261 b. Na grzbiet móy nakładali wielkie ciężary, Wrob. 304. Okręt bogatemi towary nałożony. Ufirz. Kruc. 2, 394. Nałożcie ogień, rzekła; a zatym i drwa straszliwie rozgorzały. Sk. Dz. 511. Nałożyć faykę, lulkę, napchać, die Pfeiffe stopfen. Kto lubi tutuń, to mu trzeba lulkę nakładać. Teatr 6 b, 15. - W kuchni: nakładać kapłuna, prosię, = nadziewać, nadzieniem natykać, mit Füllsel füllen, Tr. - Syna swego kazał *nałożyć, i chłoftę mu dać, Glicz. Wych. F 8 b., położyć na pieńku, hinlegen, überlegen, überziehen. - fig. Tysiąc zawsze oświadczeń nakładzie mi w ucho, a w rękę nic. Teatr 43 c, 52. Gospodarz wszyftko z ciekawością słucha, J gdy iuż w obie nakładli mu ucha Przymowek. te się uprzykrzyły. Jabł. Ez. 191. Matka, przyftąpiwszy, nałożyła ucha, a on iéy ucho ukąsił. Glicz. Wych. B. b., nadftawiła ucha, sie reichte das Ohr hin. - Pomieszanie twoie nakłada mi milczenie. Węg. Mar. 1, 234. t. i. nakazuie mi, legt mir Stillschweigen auf. - Łuk nakładać, napinać, den Bogen spannen. Wnet wszyscy swoich łuków chyżych nakładaią Mężowie; a z saydaków ftrzały dobywaią. A. Kchan. 131. Nałożony łuk, idem aliquibus quod naciągniony, napięty; sed proprie nałożony eft telo inftructus. Cn. Th. 469, mit dem Pfeile belegt. Nałożyłeś łuk ftrzałami, Ryb. Ps. 12. Uyrzeli myśliwca iednego, Łuk ktemu nałożony tęgi w ręku iego. Papr. Koł. S. 3. Niewolno chodzić z rusznicą, z łukiem; wszakże dla naprawy do rzemieślnika ruśnice nienabite a łuki nienałożone bez ftrzał przynosić wolno. Stat. Lit. 11. Łuk w lewey trzymała ręce nałożony. Otw. Ow. 315, Pasz. Dz. 14. Nałożony kurek, = odwiedziony; n. p. Z długiemi ruśnicami i nało-

żonemi kurkami wypadli do nas. *Warg. Radz.* 338. gespannte Hahn am Gewehr. – Nakładać, = dokładać, dodawać, przyczynić, vermehren, zulegen, zusetzen. Kuryer spóźnił się, bo musiał nakładać drogi, gdy zalane wszyſtkie tamté okolice. *Gaz. Nar.* 1, 232. Tym sposobem dziecię rzeczy Łacińskiéy sobie nabędzie, nałoży, i iakoby naśpiżuie. *Glicz. Wych. J* 8 *b.* – §. Nakładać na co, = koszt łożyć na co, koszt czynić, wieść, auf etwas verwenden, Kosten worauf anlegen, darauf setzen, Kostenaufwand machen. Dla ciała żadnych kosztów nie żałuią; a dla dusznego zdrowia nic nałożyć nie chcą. *W. Poſt. Mn.* 382. Więcéy sobie ociec waży gromady pieniędzy, niżeli rozum syna swego, któremu mógłby go doſtać, kiedyby trochę pieniędzy usypał, a na nauki iemu nałożył. *Glicz. Wych. M* 2. Dla nakładu leda gdzie daią dzieci do szkoły, aby iedno niewiele nakładać. *ib. M* 1. Narzekaią dzieci na rodziców, że im na przyzwoitą nie nakładaią edukacyą. *Mon.* 69, 802. O synaczku! wychowałem cię, nałożyłem ci, miéyże też na tym dosyć. *Glicz. Wych. O* 3. Tym co się mieli do nauk, lubo mu nie byli pokrewnemi, przyſtoynie do cudzey ziemi nakładał. *Star. Zad. D. b.* Nakładać komu na naukę, na rzemiesło, *suſtentare suis sumptibus aliquem. Cn. Th.*, einem die Kosten zu etwas hergeben, ihn unterstützen, unterhalten. Nie synowie maią ſkarbić rodzicom, ale rodzice synom, a ia bardzo rad nałożę sam siebie za dusze wasze. *Leop.* 2 *Cor.* 12, 15, ia bardzo rad nakład uczynię, i samego siebie wynałożę za dusze wasze. *Bibl. Gd.*) t. i. poświęcę się, dahin geben, aufopfern, daran setzen, daran wagen. Nałożenie na co, nakład, Kostenaufwand. Miałem do pisania tego pobudkę, i pewną obietnicę w nałożeniu na druk. *Sak. Pr. pr.* Druckkosten. – Nałożyć czym, = zapłacić czym, mit etwas bezahlen, büssen. W otchłań otwartą za oyczyznę wpada Kurcyusz, i swą głową za wszyſtkich nakłada. *Leszcz. Class.* 5. Którzy po cudze zdrowie przyszli, swoim nałożyli. *Psalmod.* 73. Tyś go uwiódł, lecz zdrowiem Swym oba nałożycie, iak się o tym dowiem. *Min. Ryt.* 2, 212. – §. Nakładać kogo do czego, przyzwyczaiać do czego, wkładać, wprawiać w co, zwyczaić, einen zu etwas anhalten, gewöhnen, darin üben. *Assuefacere* nakładać kogo. *Mącz.* Potrzeba, aby dzieciom zwyczay dobry z młodu rodzice nakładali. *Glicz. Wych. D* 8 *b.* Młode ludzie dobrze wychowywać umie, a to tym, że ie nakłada miernie i powściągliwie żyć. *Kosz. Lor.* 11 *b.* cf. wkładać w co, włożyć, *cf.* nałog). Nakładam się w co, zwyczaię się do czego, wyknę czego. *Cn. Th.*, ich gewöhne mich zu etwas, übe mich darin, lege mich darauf; *Sr.* 1. nawojam ßo. W czym się nałoży dziecię z młodu, w tym zatwardnieie zawsdy. *Glicz. Wych. D* 8 *b.* Nie mogę się *odiąć, iużem przywyknął a nałożył się tak łotrować. *Gil. Pſt.* 175 *b.* O tym się nałożyło myślić obłędliwe serce iego. *Rey Pſt. L* 5. zmarowiło się). Niechay dzieci z sobą biorą do kościoła, żeby się uczyły modlić, a powoli się wszyſtkim dobrym rzeczom nakładały. *W. Poſt. Mn.* 66. Jż chléb i wino takie rzeczy są, ktorymeśmy się nałożyli, tedy się imi nie brzydzimy. *W. Poſt. W.* 250. Kto ſkłonny z przyrodzenia do czyſtości, wnet się nałoży czyſtości, i będzie miał prędki nałog czyſtości. *Petr. Et.* 132. Po długich się morzach żeglować nałożę. *Otw. Ow.* 254. *Assuetus* nałożony, *assuetior* *należeńszy, *Mącz.* Ciągnie się żyła, gdzie się nałożyła. *Rys. Ad.* 8. natura ciągnie wilka do lasa). – §. 2. Nakładać z kim *Verb. Med.*, towarzyszyć z kim, przeſtawać z kim, obcować, mieć do czynienia z kim, mit einem umgehen, mit ihm zu schaffen haben, mit ihm zu thun haben, sich mit ihm abgeben; *Slo.* s něcim nakladám; *Ec.* сообращаюся, сообщаюся. Pospolicie równi z równemi nakładaią. *Bud. Cyc.* 4. Z iakiemi nakładamy, takiemi się wnet ſtawamy. *Cn. Ad.* 745, cf. Obcowanie snadno daie Złe lub dobre obyczaie; Z iakim kto przeſtaie, takim sam się ſtaie). Cesarz od Matyasza zdradzony, nie chciał bydź z nim nigdy więcey w przyiaźni, a raczey z Kazimierzem od tych czasów nakładał. *Bielſk.* 404. Widząc, że mocą nie mógł, iął pięknie z nim nakładać. *ib.* 405. Od tego czasu cesarz począł dobrze z papieżem nakładać. *Biel. Sw.* 68 *b.* Chodzi z czyniącemi nieprawość, i nakłada z mężami niezbożnemi. *W. Job.* 34, 8. przeſtawał. *Bibl. Gd.*) Namawiali Bolesława, iżby do cesarza przyiechał, chcąc z nim przyiacielſkie nałożyć. *Bielſk.* 77. Upominali Olbrachta, aby z Woiewodą Wołoſkim miłościwie nałożył, by w rozpacz nie przyszedł, a do Turków się nie uciekł. *Bielſk.* 456. Amazonki z obcemi ludźmi w płodzie *nakładały. *Glicz. Wych, B* 5 *b.*, mieszały się cielesnie, cf. spółkować). NAKŁADNIK, – a, *m.*, *Bh.* nakladač *nakładacz*; *Cro.* nalositel); który co nakłada, ładuie, der Aufleger, Auflader, *f. Bh.* nakladačka. Nakładnik, łożący koszt na co, der Ausleger, Verleger, Kostenverwender, *Vd.* saloshněkar, saloshnikar, saloshnik; *Bs.* trattillaç; *Ec.* иждивитель. (*Cro.* nalagavecz, potvoritel = *calumniator* potwarca). NAKŁADNY, – a, – e, Nakładnie *adv.*, *Bh.* nakladný, nakladně, autratnj, *Slo.* nakladný; *Sr.* 1. nawojitłowné, drohotné; *Ross.* накладный, накладно; *Ec.* иждивительный, иждивенный, иждивный; nakładu i kosztu wyciągaiący, kosztowny, kostspielig, Aufwand erfordernd, kostbar. Kopanie kruszców wielce nakładne ieſt. *Petr. Ek.* 128. Bogatym ludziom trzeba zlecić nakładne sprawy. *Petr. Pol.* 2. 146. Cieszącsmętek i narzekania ludzi, Elżbieta na zamku Krakowſkim tańce i krotofile nakładne sprawowała. *Stryik.* 418. Przepyszne i nakładne budowanie. *Sk. Dz.* 48. Królewſka ſtolica bardzo nakładna (kosztowna). 1 *Leop.* 3 *Reg.* 10. *Gil. Pſt.* 71 *b.* 1 *Leop.* 1 *Cor.* 9, 18. Poseł nakładnie by był czeſtowany, doyrzeć kazano. *Auszp.* 39. – b) nakładny, nakładziony, nałożony, naładowany *Boh.* nakladnj, *Rs.* накладный; beladen. Łodzie próżne i nakładne. *Herb. Stat.* 710.

NAKŁAMAĆ na kogo, *F.* nakłamie *Act. dk.*, wiele na kogo pokłamać, viel gegen jemand lügenhaft sprechen, viel Lügen von ihm sagen. *Cn. Th.* Nakłamać się *recipr.*, do sytu pokłamać, aż do zmordowania się, sich satt oder müde lügen.

NAKŁANIAĆ *Act. ndk.*, NAKŁONIĆ, *F.* nakłoni *Act. dk.*, *Bh.* naklóniti; *Slo.* naklonugi; *Vd.* naklouiti, perklonit; *Rg.* naklonitti; *Bs.* nakloniti; *Cro.* naklanyam; *Rs.* доклонить, доклонять, наклонить, наклонять, nachylać, naginać, hinneigen, hinbeugen. Spiewanie psalmów z tak lekkim głosn nakłanianiem, że mówiącemu raczéy podobne było, niż śpiewaiącemu. *Ryb. Ps. pr.* Wprzód go złamie, niżeli nakłoni. *Bard. Tr.* 301, nieszgięty). Syn twóy da się nakłaniać na drogę poprawy. *Teat.* 16 *c*, 58.

Nakłaniać się ku czemu *s* skłaniać myśl ku czemu. *Cn. Th.* sich wohin neigen. Nakłonienie umysłu. *ib.*, die Hinneigung, *Slo.* náklonnost; *Rs.* наклонность, наклоненїе *s* (2. tryb w grammat. *modus*; *Ec.* склоненїе przypadkowanie, deklinacya. NAKŁONNY, - a, - *e*, do nakłonienia, mogący być nakłonionym, beugbar. *Ross.* наклонный pochodzisty; skłonny, przychylny). Nienakłonny, kto się nie da nachylić, nieużyty, *inde-flexus. Mącz.* Ludzi upornych i nienakłonnych iak ukarać. *Rey Pst. H.* 8.

NAKLECIĆ, *F.* Nakleci *Act. dk.*, wiele poklecić, viel zusammenkleben; zusammen pappen. Nakleciłeś tych świętych za ieden dzień tak wiele; natworzyłeś teologów., *Birk. Ex. E. b.*

NAKLEIĆ *cz. dk.*, dosyć czego pokleić, lub też na czym przykleić, aufkleben, *Vd.* nalimati; *Rs.* наклеить, наклеивать.

NAKLĘKIWAĆ się *recipr. czstl.*, naklęczeć się *dk.*, długo klęczeć aż do sprzykrzenia, sich satt oder müde knieen, *Cro.* naklékam.

NAKLEKTAĆ *cz. dk.*, dosyć wiele poklektać, genug klappern, schwatzen. Naklektać kogo, klektaniem go namówić, einen beschwindeln, beschwatzen. U paniąt łagodną mową naklektanych, zboże bardzo tanie kupowali. *Kosz. Lor.* 53 *b.*

NAKLEPAĆ, *F.* naklepie *cz. dk.*, klepiąc bić na co, ile dosyć poklepać, *Boh.* naklepati *malleo exacuere.* (*Ross.* наклепать, наклёпываю obmówić, potwarzyć). Naklepać się, *Bh.* naklepat se *diu pulsare*, sich satt und müde klopfen oder dängeln.

NAKLINAĆ *ob.* Naklnąć.

NAKŁO, - a, *n.*, Nackel, miasto w Kaliskim. *Dyk. G.* 2, 197. eine Stadt im Kalischer Depart.

NAKŁÓĆ *ob.* nakalać. NAKLUĆ, NAKLWAĆ *cz. dk.*, dziobem nadziurawić, anpicken. Nakluć się *Rs.* наклюнуться, наклёвываться, наклевáться, sich satt oder müde picken.

NAKŁOCIĆ się *recipr. dk.*, do upodobania lub zmordowania się kłócić, sich satt oder müde zanken. J nakłóciłem się z damami, i ieszcze mi śpiewały do myśli. *Mon.* 73, 40: Co się małżeństwo nakłóci, natrudzi, Aby też w domu było, iak u ludzi. *ib.* 70, 598.

NAKŁONIĆ, NAKŁONNY, *ob.* Nakłaniać.

NAKŁOPOTAĆ się *recipr. dk.*, naieść się kłopotu, sich satt und müde kümmern, *Rs.* наклопотáться.

NAKOCHAĆ się, *F.* nakocha się *Rec. dk.*, do woli się pokochać, sich satt lieben, genüglich der Liebe pflegen. Synów narodzisz, a nie nakochasz się w nich, boć ie zawiodą w niewolą. *Leop. Deut.* 28, 41. Duch ma to, że się może w panu nakochać. *Baz. Hst.* 107. Wszystkie dzieci bierze na pokoie; Nie mogli się nakochać, nie mogli nawierzyć... *Pot. Arg.* 819.

NAKOLANKI, - ek *plur.*, stróy na kolana u starych Rzymian, *genualia. Cn Th.*, *Bh.* nákolenky; *Vd.* shibra na koleni, zhepiza; *Rs.* наколѣнникъ, Kniestücke, Kniebinden, Kniebänder. Miał nakolanki miedziane na nogach. *Radz.* 1 *Sam.* 17, 6. *Bibl. Gd.* Drudzy karaceny i ochędożone Nakolanka ze śrebra czynią wyciągnione. *A Kchan.* 203. Tetys prosiła Wulkana, żeby Achillesowi tarcz, przyłbicę, karacenę i nakolanki przystoyne wykował. *Otw. Ow.* 516. Parys ku przyszłemu boiu się gotował, Naprzód nakolankami nogi obwarował. *J. Kchan. Dz.* 55. (*Crn.* nadkoléniza *gremiale*). NAKOLANNY, NAKOLENNY, - a, - e, na kolanach się nayduiący, auf dem Knie befindlich. Jabłko nakolenne, *patella. Perz. Cyr.* 1, 21 *et* 159, *s* NAKOLANEK, Nadkolanek, okrągła, płaska, gąbkowata kość, która leży nad kolanem. *Wey. An.* 51, die Kniescheibe. *Rs.* надколѣнный, nadkolanny, wyżéy kolana się znayduiący.

NAKOŁATAĆ *cz. dk.*, nakołacze *F.*, kołacąc bić na co, worauf klopfen, *Vd.* naterkati, gortliekati; *Ross.* наколотить, наколáчивать. Nakołatać się *recipr.*, do sytu lub zmordowania się pokołatać, sich satt oder müde klopfen.

NAKOLEBAĆ się *Rec. dk.*, *Bh.* nakolibati se, do sytu lub zmordowania się pokolebać, sich satt oder müde wiegen. NAKOŁYSAĆ się, kołysaniem sobie dogodzić, lub zmordować się, sich satt oder müde schaukeln, *Rs.* накачáться.

NAKONIEC, *s* na koniec, *adverbial.*, przecię kiedy, tandem, naostatek, endlich. Kuryer tak długo oczekiwany przyiechał nakoniec. *Gaz. Nar.* 1, 208, *Rs.* наконецъ. (*Rs.* наконéчникъ wkówka u szpady, na końcu pochwy). - §. Nakońcem śmigać, samym końcem, mit der Peitschenspitze, Schnurspitze: Weźno wszystkiemi ozteroma (końmi) razem, podsobniego i naręcznego na przegiętkę, a lécowego nakońcem. *X. Kam.*

NAKOPAĆ *Act. dk.*, *Bh.* nakopati, *Rs.* накопать, накáпывать, dosyć czego powykopywać, genug aufgraben. Nakopać się *recipr.*, kopaniem nasycić lub zmordować się, sich satt oder müde graben.

NAKOPCIĆ *cz. dk.*, kopciem napuścić, mit Rauch anlaufen lassen, beräuchern, *Rs.* накоптить, накáпчивать.

NAKOSIĆ *cz. dk.*, ile dosyć pokosić, genug hin mähen, abmähen, *Rg.* nakossitti, nakositti; *Bs.* nakositi; *Rs.* накосить, накáшивать. Nakosić się *recipr. dk.*, sich satt oder müde mähen.

NAKOWAĆ *cz. dk.*, nakuć, *F.* nakuie *dk.*, dosyć pokować, kuiąc na czym nabić, worauf schmieden, genug in Menge schmieden; *Bs.* nakovati; *Vd.* nakovati, perkovati, nakleniti, perkleniti; *Ross.* наковáть, накую, нaкóвываю. Nakowanie *Rs.* накóвка. NAKOWADLNIA, NAKOWALNIA, - i, *ż.*, NAKOWADŁO, - a, *n.*, *Boh.* nakowadlj *et* nakowadlo; *Slo.* nákowa; *Sr.* 2. nakowa; *Cro.* kovalnik, nakovalnik, naklu, nakvu, kladuvavnek; *Vd.* nakovalu, nakovaunik; *Cro.* nakov, nakovalo; *Rg.* nakov, nakovan; *Bs.* nakovan; *Rs.* нáковальня, нáковаленка; kowadło, der Amboß. Kowal siedząc u nakowadlni, bawi się robotą żelaza. *Radz. Syr.* 38, 29., *Bibl. Gd.*; przy nakowalni. 1 *Leop.*). Widząc ia pilność w rynsztunków robieniu, Słyszę, że młoty brzmią z nakowalniami. *P. Kchan. Jer.* 132. Nakowadła pod ciężkiemi ięczały młotami. *Tr. Tel.* 235. NAKOWADLNY, NAKOWADŁOWY, - a, - e, od nakowadlni, Amboß-. *Rs.* нáковаленный.

NAKPIĆ się z kogo, *F.* nakpi się *Rec. dok.*, nadworować z kogo, do woli sobie z niego nażartować, einen nach Belieben zum Besten haben. Z gościa się możesz nakpić przy biesiedzie. *Dzwonk. A.* 2.

NAKRAIAĆ *Act. ndk.*, wiele pokraiać, viel abschneiden, klein schneiden; *Bh.* nakrageti, nakrogiti; *Sr.* 1. nakraju, nakra-

jem; *Rs.* накроить. Nakroić *dk.*, zacząć, kraiać, ſkrawić, anſchneiden, einſchneiden.

NAKRAPIAĆ *Act. ndk.*, NAKROPIĆ, *F.* Nakropi *dk.*; pokrapiać wodą, beſprengen mit Waſſer; *Sr.* 1. naktrep'am; *Vd.* nakropiti; *Cro.* naſkroplyújem; *Bs.* nakropiti, naackrappati; *Ross.* накрапать, накрапывать, накропить, накроплять. Szuka ryb pieczonych, i smaczno nakropionych. *Pim. Kam.* 302. Nakrapiać farbą, = pſtrzyć bunt beſprengen, ſprenkeln. Nakrapiany, = upſtrzony, pſtry, bunt, geſprenkelt; *Rs.* накропленный, крапленный, крапанный. Odłączył barany pſtre i nakrapiane, a wszyſtko ſtado iednoſtayney barwy, t. i. białey albo czarnéy wełny, poruczył synom. 1 *Leop. Gen.* 30, 35, srokate. 3 *Leop.*). Z nakrapianych iaspisów otwiera się brama. *Leszcz. Class.* 6. Noc czarna puściła się zarazem przez głębokie morze., Wysławszy nakrapiane wprzód przed sobą zorze. *Zbil. Dr. G.* 2. NAKRAPIACZ, a, *m.*, pokropiciel, *Bh.* kropič), der Aufſprützer. Nakropienie, nakrop, *Bh.* naktrop, poktrop, uktrop, ktrop.

NAKRAŚĆ, *F.* Nakradnie *Act. dk.*, *Boh.* naktraſtv, *Ross.* накрасть, накрадывать, наворовать, намошенничать, наплутовать.

NAKRASIĆ *cz. dk.*, nafarbować, *Rs.* накрасить, накрашивать, bemahlen, färben. – §. okrasą nazaprawiać. *X. Kam.*, fett anmachen.

NAKRĄŻAĆ *Act. ndk.*; Nakrążyć, *F.* nakrąży *Act. dk.*, w krąg obracać, płaſkookrągło robić. flach und rund machen. Chrzan w talarki nakrążany, w winie moczyć. *Syr.* 1053. – §. nasiekać, n. p. pokrzyw dla wieprzów. *X. Kam.* klein hacken.

NAKRĘCAĆ, *NAKRĄCAĆ *Act. ndk.*, NAKRĘCIĆ, *F.* Nakręci *dk.*, *Vd.* nasukati; *Rs.* накрутить, накручивать (2. przeładować), насучить, навертеть, навернуть, навертывать. Kręcąc nakierować, wohin drehen, naciągać, wohin ziehen, lenken, leiten; *propr. et fig.* Kark skręcony nazad nakręcać. *Perz. Cyr.* 2, 48. zurück drehen. Wszyſtkie dyſkursa do swego konia nakręca. *Karp.* 4, 37, t. i. naciąga, er leitet ſie dahin. Kocha się w myślach nadętych, i gwałtem do materyi nakręconych. *Mon.* 67, 607. Płaſkie śmiechy i nakręcone żarty. *ib.* 68, 1007, wymuszone). U Porty zawsze ze dwie albo trzy osoby wszyſtkie sprawy nakręcaią, i władną prawie całym pańſtwem. *Kłok. Turk.* 114, t. i. kieruią wszyſtkie sprawy, ſie leiten alles. Nakręcać zegar bez wag, w którym sprzężyna koł obrot czyni. *Cn. Th.*, *Cro.* naviati, eine Uhre mit dem Uhrſchlüſſel aufziehen. (o zegarze z wagami, mowi się: naciągać *Cn. Th.*). Zegar w ręce nakręcaiącego czas pomierza. *Psalmod.* 24. W niebie nakręcaią To koło, którym przypadki biegaią. *Paſt. F.* 241. Sam na się nakręcił nawyższe kapłańſtwo. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 4, 24, sobie galił.

NAKREDZIĆ *cz. dk.*, kredą posmarować, bekreiden, *Ross.* намѣлить.

NAKREŚLIĆ *Act. dk.*, *Bh.* načarowati; *Rs.* начертать, начертавать, начертить, начерчивать, na czym pokreślić, kreſką poznaczyć, bezeichnen. *Fig.* Znakiem zbawiennym czoła nakreślili. *Auszp.* 22. Nakreślenie *Rs.* умоначертанïе.

NAKROCHMALIĆ *cz. dk.*, ile dosyć pokrochmalić, genug kraftmehlen, ſtärken, *Rs.* накрахмалить.

NAKRÓTCE, *Adv.*, Krótko, w krótkości, kurz, mit kurzen Worten, im Kurzen. Powiemy nakrotce, co nam za pamiątkę . . . *W. Poſt. Mn.* 270.

NAKRUSZYĆ *cz. dk.*, krusząc na-drobić, kruszynami nasypać, bebröckeln, genug hinbröckeln, *Rs.* накрошить.

NAKRYĆ, *F.* nakryie *Act. dk.*, NAKRYWAĆ, - ał, - a, *ndk.*, *Vd.* nakriti, napreſtreti, napokriti; *Bs.* pokritti, poklopiti; *Rs.* накрою, накрыть, накрывать, przykrywać czym, bedecken, decken. Zimno przywieść go do tego nie mógło, aby był kiedy głowę swoię nakrył. *Warg. Wal.* 286. Proszę nakryć głowę. *Teatr.* 36, 39; *Cro.* pokritisze, decken Sie ſich. Nakryymy głowy. *ib.* 34 *c*, 10, ſetzen wir auf (die Hüthe, die Mützen). Nakrywam iednę, a iadę drugą. *Teatr.* 18, 5. Stół nakryć, *Sla.* proſtérti ſtôl, den Tiſch decken. Stół nakryiesz na wielkiey sali. *Teatr* 6, 112. Niechże ſtół nakryią na trzy osoby. *ib.* 11 *b*, 58. Nie zaraz ieść, lubo ſtół nakryią. *Fr. Ad.* 106. cf. daleko ztąd do owąd; daleko gęby grzanka). NAKRYCIE, NAKRYWANIE, - ia, *n.*, *Subſt. Verb.*, das Decken, Bedecken; Nakrywanie ſtołu, *Sla.* proſtiranje ſtola. - b) nakrycie, to czym nakrywaią, pokład, *Rs.* накрытье, накрывало, die Decke, die Bedeckung, das Verdeck; Nakrycie okrętu *Crn.* shtorija. NAKRYTY, NAKRYWANY, - a, - e, *Rs.* накрытый, gedeckt, bedeckt. NAKRYWA, - y, *ż.*, NAKRYWKA, - i, *ż.*, *Bh.* poklicka; *Sr.* 2. pokſchiwadlo, pokſchywaz; *Vd.* pokrivauka, pokrovauka, pokrou, pokrovez, pokroushizh, reina; *Crn.* pokrov, pokrovz, pokryvâlu, shkridla, ręna; *Sla.* zaklopac, kashiluk; *Bs.* zaklop, zaklopaç, poklop, poklopaç, çrjepuglja, tapún; *Cro.* pokrov, pokrivâlo, riglya; *Dl.* gibka; *Rs.* накрышка, крышка, покрышка, сковородникъ; *Ec.* накрышка сосудовъ, покрышка; przykrywadło, wieko, der Deckel. Nakrywa do tego naczynia by dobrze przyſtawała. *Torz. Szk.* 190. Nakrywy, wieka żelazne, którémi czopy armatne w pańſwiach łożowych przyciſkaią się. *Jak. Art.* 3, 304. NAKRYWACZ, - a, *m.*, który co nakrywa, der Decker, Bedecker, Tafeldecker, *Vd.* krivez, pokrivez, *Ross.* скатертникъ. NAKRYWALNY, - a, - e, nakrywaniu służący, zum Decken dienlich. *Cn. Th.*, cf. *Rs.* одѣяльный, *ob.* Odziać. - §. mogący bydź nakrytym, przykrytym, bedeckbar.

NAKRZEPCZYĆ, *F.* Nakrzepczy *Act. dk.*, naſtorzyć, podnieść, *arrigere. Mącz.*, aufſteifen, ſteif aufrichten.

NAKRZESAĆ *Act. ndk.*, Nakrzesić, *F.* nakrzesi *dk.*, pokrzesić, erregen, erwecken. Mocen bóg z kamienia oto tego *nakresić synow Abrahamowi. *Sekl. Matth.* 3., *Sr.* 1. nakſcheſu, nakſcheſam; wszczególności: ognia nakrzesić, Feuer anſchlagen. Nakrzesać się, krzesząc nasycić się lub zmordować się, ſich ſatt oder müde ſchlagen am Feuerſteine, Steinpflaſter.

NAKRZYCZEĆ, *F.* Nakrzyczy *Act. dk.*, *Bh.* nakřičeti, nadřzati ſe; *Vd.* nakrizhati, navpiti, savpiti; *Rs.* накричать; wiele krzyczeć, viel nacheinander herſchreyen. Upominaiąc się, tak nakrzyczeli, nahałasowali, żem prawie ogłuchł. *Teatr* 29 *c*, 68. Nakrzyczenie, *nakrzyk *Vd.* nakrizh, nakrizhanje, navpitje). Nakrzyczeć się, krzycząc dogodzić sobie, lub zmordować się, ſich ſatt oder müde ſchreyen, *Bh.* nakřičeti ſe.

NAKRZYWIAĆ *cz. ndk.*, NAKRZYWIĆ, *f.* nakrzywi *dk.*, *Bh.* nakřiwowati, nakřiwiti; *Slo.* nakriwugi; *Sr.* 1. nakſiwu, nakſiwam; *Crn.* nakluzhiti; *Cro.* nakrivlyujem, naklyuchújem, szluchim; *Bs.* nakriviti, ſkuciti, ukriviti; *Rg.*

Rg. makriviti; *Ec.* накривляю; *Rs.* шу'лить, притулить (cf. tulić), накривить, накривлять; na iaką stronę skrzywiać, nachylać. wohin krümmen, krumm beugen. Trzęsąc głową, szyię nakrzywiła. *Bard. Tr.* 109. Powiem wam, że się zadziwicie, I że wargi ściśniecie i brwi nakrzywicie. *P. Kchan. Orl.* 1, 259. Dominikan, każąc, mieysce ono Pawłowe nakrzywiał ku swéy stronie. *Baz. Hst.* 38, naciągał, nakręcał. NAKRZYWIENIE, - ia, *n.*, *subst. verb.*, *Rs.* накривленїе, *Bh.* nakřiwenj, *Ec.* косвенїе, косвенство, искошенїе, накривленїе, das Krümmen, die Krümmung. NAKRZYWIONY, - a, - e, *part.*, zakrzywiony, przykrzywiony, *Bh.* nakřiwený; *Bs.* prignut, sueden; *Cro.* szlukàv; etwas gekrümmt, krumm gebogen. NAKRZYWIACZKA, - i, *ż.*, naczynie do nakrzywiania abo odkrzywiania, *flexabulum*. *Cn. Th.*, das Biegeisen, ein Instrument, etwas damit zu biegen.

NAKSZTAŁT (*ob.* kształt) *adverb.*, niby, gleichsam. On coś nakształt pomieszany ma rozum. *Teatr* 22 *c*, 62.

NAKUĆ *ob.* nakować.

NAKUPIĆ *cz. dk.*, Nakupiać *ndk.*, na kupę nazgromadzać, anhäufen, aufhäufen; *Bh.* nakopčjm (cf. kopa); *Sr.* 1. nawihyam; *Vd.* nakupzati, gornakupzati, gorkopuvati, v' kope dielati; *Bs. et Rg.* nakuppiti; *Rs.* накопить, накопляю, накапливать, скопить, скоплять, набросить, набросать, набрасываю. - §. Nakupić *dk.*, nakupować *kontyn.*, kupiąc, czyli kupnem, nazgromadzać, viel zusammen kaufen, aufkaufen; *Bh.* nakaupiti, nakupowati; *Slo.* nakupit; *Vd.* nakupiti; *Rs.* накупить, накупать. Nakupowanie, *Nakup, *Vd.* nakuplenje, nakup, perkup; *Rs.* накупъ. Nakupuiący, Nakupiciel *Vd.* nakupez; *Rg.* nakuppitegl, *f.* nakupiteglizа.

NAKURZAĆ *cz. ndk.*, Nakurzyć, *f.* nakurzy *dk.*, *Bh.* nakauřiti; *Rs.* накурить (= 2. przepalić wódkę); kurzu czyli dymu napuszczać, okopcić, wiele pokurzyć, beräuchern, viel räuchern. Nakurzyć konia chorego stroiami bobrowemi z rutą suchą. *Haur Ek.* 159. Gnóy wymiataiąc i kadzeniem nakurzaiąc (nakadzaiąc), kościoły uczcili. *Sk. Dz.* 506. - §. kurzem nasypać, bestauben; *Vd.* naprashiti (cf. naprószyć); *Rs.* насорить, насаривать. - §. b) *transl.* nakurzać komu, = wycierać mu kapitułę. *Tr.*, einen ausschelten. Nakurzyłem nierychłemu posłańcowi. *Ern.* 54, nałaiałem). Nakurzyć się, kurząc dogodzić sobie lub zmordować się, sich satt oder müde rauchen, räuchern, stauben.

*NAKWAŚNIAĆ *cz. ndk.*, *NAKWAŚNIĆ, NAKWASIĆ, *f.* *nakwaśni, nakwasi *dk.*, *Bh.* nakwassowati, nakwasyti; *Slo.* nakwasyti; *Bs.* naoçtiti; *Rs.* наквасить, наквашивать; nakisać, dadź kwaśnieć, säuern, einsäuern, sauer machen. Cytryną wodę nakwaśniy. *Tr.* NAKWAŚNIEĆ, *f.* Nakwaśnieie *neutr. dk.*, przykwaśnieyszym się stawać, säuerlich werden, einen säuerlichen Geschmack annehmen. *Cn. Th.* 453. Wino niezatkane, czasu ciepłego łatwie nakwaśnieie. *Cresc.* 347. NAKWAŚNIAŁY, - a, - e, przykwaśnieyszy, säuerlich geworden. Piwo nakwaśniałe iak naprawić. *Syr.* 934, *Sien.* 480. - *Rs.* наквасъ, наквасъка naciast Kamczadalski.

NALAĆ, - ał, - eli, *f.* naleie *cz. dk.*, NALEWAĆ, - ał, - a, *ndk.*, *Bh.* naliti, naliwati; *Slo.* naljwati; *Sr.* 2. nalasch; *Sr.* 1. nahliwam; *Vd.* nalyth, naliti, nalijati, gornalijati, gorsliti, gorpoliti, noternaliti, notervlijati; *Crn.* natâkam (cf. natoczyć); *Cro.* nalevam, natachem; *Bsn.* nadoliti, nadolivati, zadoliti; *Rg.* nalitti, naljevati; *Rs.* налить, наливать, возлїять, возливать; nalewać, polać iakie mieysce, begießen, angießen, anschütten. Nie naleway tu. *Cn. Th.* Nalałeś tu bardzo, = sadzawkę uczyniłeś. *ib.* Nalać do naczynia, n. p. do stołu wina, piwa, einschenken, eingießen. Nalewa sobie herbatę, i piie. *Teatr* 53, 3. Dla piany karczmarz z góry nalewa. *Pot. Jow.* 67. Gościu każ mi wino nalać, Tak ia tylko pragnę szaleć. *Anakr.* 41. Jeszcze sobie dobrze gęby nie utrze, a iuż woła: naléy drugą! *Rey Zw.* 61, cf. léy rozléy, rozgardyas). Dziesięćby się ich pożywiło, co ieden w brzuch swóy natka i naleie. *Hrbst. Nauk. U.* 2. Skoro przestaniesz twoim pachołkom nalewać, tak oni iak muchy z kuchni, gdzie pary nie czuią, precz odlecą. *Star. Ref.* 83. Strzedz niewiasty nalewać w piasty. *Rys. Ad.* 65. Nalał w czub tak wiele, że rozum stracił. *Jabł. Ez. B* 4. Zdumiane muzykanty wypędzono z sali, Ani im zapłacili, ni w gardło nalali. *Tręb. S. M.* 124. Obranaś z ozdob oyczyzno! lecz i to mało, Bo się za skórę więcéy nalało. *Chrość. Job.* 172, więcéy się ieszcze złego na cię zwaliło, *ob.* za skórę komu nalać). - *transl.* Nieprawdy w nasz Wezyrskie co dzień, co godzina, przez swoie posły nalewali. *Birk. Zbar. D.*, pokładli; nakarmili go kłamstwami. NALANIE, NALEWANIE, - ia, *n.*, *subst. verb.*, *Rs.* наливанїе, das Aufgießen, Angießen, Begießen, Eingießen, Einschenken. Jakże kładziesz cukier, czy przed nalaniem, czy po nalaniu kawy? *Teatr* 36 *c*, 20. - *Med.* Nalanie *Infusa*; ziołka przepisane pozypawszy w garczek, nalewa się na nie wrzącéy wody w miarę; nakrywa się; po upłynionym kwadransie zlewa się w osobne naczynie, i to się zowie nalaniem. *Perz. Luk.* 362, *et Perz. Cyr.* 2, 336, *Rs.* настой, Sud, Abguß, Decoct; *ob.* wywar). Nalewać na zioła, infuzę robić, *Rs.* настоять, настаивать, cf. nastać. NALANY, NALEWANY, - a, - e, *part.*, begossen, angegossen, eingeschenkt. Brzuch *wina nalany, prędko się ku nieczystości burzy. *Kosz. Lor.* 66 *b*, wina pełny, winem oblany). - *transl.* nadęty, nabrzmiały, aufgedunsen, ungeschickt (*oppos.* ulany). Nayduią się tak na twarzy i całym ciele nalani (*vultu motuque corporis vasti*), niezgrabni i grubi, że chociażby w nich sztuka moc miała, iednak w poczet mówców przyięci bydź nie mogą. *Pir. Wym.* 63. Oziębła wątroba miasto krwi wodę rodzi, którą potym po wszystkim ciele rozesławszy, ono szpetne, blade, nabrzmiałe i nalane czyni. *Sak. pr.* 204. Fryierka lutnistka, po któreybyś w tany pohasał, i hołubca zaciął, iak nalany. *Zab.* 8, 330.

*NAŁACZNĄĆ się, NAŁAKNĄĆ się, *f.* nałacznie się *rec. idntl.*, dosyć połaknąć, genug hungern, sich aushungern. Nałacznęli się i napragnęli się słowa bożego. *Wrobl.* 253, sehr hungrig werden, lange hungern.

NAŁADOWAĆ *cz. dk.*, ładując nałożyć, obładować, cf. iuczyć, aufladen, beladen; *Vd.* nabassat, nabasati, gornaloshiti, potovoriti; *Cro.* waterszujem, natovarujem, natovorilszem; *Bs.* nakarçati, nakrriçati, natovariti, naprrititi, napartiti; *Sla.* natovariti (cf. towar), spraviti (cf. sprawić); *Rg.* nakarzatti; *Rs.* вкласть, возкласть, возкладать, навить, навивать (cf. nawiiać), нагрузить, нагружать, нагружевать. W mieście

tym nic nie robiłem, a brzuch zawsze miałem naładowany. *N. Pam.* 2, 150, pełny). Naładowanie *Ec.* возлогъ; *Rs.* нагрузка.

NAŁAIAĆ komu, *f.* Nałaie *cz. dk.*, do woli połaiać, *Bh.* naplisniti se; *Bs.* navikati (nala ati, = naszczekać; *Rs.* налаять, = 2. nałaiać), einen sehr ausschelten. Nałaiawszy pogłaskać. *Cn. Ad.* 755, obraziwszy leczyć). Nikt ci o to nie nałaie. *Wad. Dan.* 60. Nałaięć, dębowemi słowy. *Cn. Ad.* 531, skóra odpowie.

NAŁAMAĆ, NADŁAMAĆ, *f.* Nałamie, nałomi *cz. dk.*, Nałamywać, Nałamuie, *frequ. et cont.*, *Bh.* nalamati, nalomiti; *Slo.* nalomiti; *Vd.* nalomiti; *Sr.* 2. nalamasch; *Sr.* 1. nawamam; *Rs.* наломать, наламывать, надломить, надламывать; *Ec.* наломую; niezupełnie przełamać, nicht völlig zerbrechen, etwas anbrechen (knicken), brechen. Upadek tu iednego, niecała wygrana, Zgładzić iednego między tak wielu tyrany, Byłoby do połowy nadłamać kaydany. *Min. Ryt.* 2, 244. Gdy z trzech stron burza biła na twe ściany, Nie dziw, żeś w brzegach został nadłamany. *Gaz. Nar.* 2, 240. Nałamanych dołamać. *Birk. Exorb. A* 2 *b.* Bóg móy nałomionéy nie dołamał trzciny. *Groch. W.* 206, *Sk. Kaz.* 14, *Rs.* наломанный. Krew ku siarce podobna, która się wnet zgęstnie, a niejako nałomi, ukazuie, że człowiek rychło zginie. *Spicz.* 163, która się spada, rozpada). Nałomił umowy Pańskiéy. 1 *Leop. Jos.* 7, naruszył). Nałamać sobie głowy, = suszyć sobie mózg, łamać sobie głowę wiele i długo, sich viel und lange den Kopf brechen. Nad tłumaczeniem tych liter nałamał sobie filozof głowy. *Jabł. Ez. B* 4. Siła sobie ludzie pisząc księgi, głowy nałamali. *Bud. Ap.* 4. – §. Dziwnie dobrze robić to będą czeladnicy, byle nie byli starzy, bo ci iuż nigdy się nie nałamią. *Torz. Szk.* 101, nie wciągną, nie wprawią, sie lassen sich nicht abrichten; *ob.* nałomny.

NALANY *ob.* Nalać.

NAŁAPAĆ *cz. dk.*, nałapie *f.*, dosyć czego połapać, *Slo.* nalapat), genug wovon zusammen fangen.

NAŁATAĆ, *f.* nałata *cz. dk.*, dosyć połatać, *Sr.* 2. naplatasch; *Vd.* nablekati, nablekuvati, genug zusammen flicken; na czym nałatać, łat naszyć, aufflicken. Nałatać się, do nasycenia lub zmordowania się połatać, sich satt oder müde flicken.

NALATAĆ *intransit. ndk.*, naleciec *dk.*, naleci *f.*, na co przylatać, worauf hingeflogen kommen; *Vd.* naleteti, nalietati; *Rg.* naletjetti; *Rs.* налетѣть, налечу, налетаю. NALECIEĆ się, *f.* naleci się *dk.*, *Bh.* nalitet se; *Rs.* налѣтѣть, налѣтать, do kupy się zlecieć, viel hinfliegen, auf einen Haufen zusammen fliegen. Gaik zielony nad samym wod stokiem Tam się ptactwa drobnego naleciało tłokiem. *Karp.* 1, 88. – §. Nalatać się, do nasycenia lub zmordowania się polatać, sich satt oder müde fliegen, laufen, rennen. Wiatry zakradłszy się w namioty, a nalatawszy się z niemi, w tysiąc sztuk one rozdzierały. *Ustrz. Kruc.* 1, 397. Ach iak się nalatał niebo-rak, rozumiałem, że zawrotu głowy dostanie. *Teatr* 53, 43, t. i. nabiegał.

NAŁĄŻĘ *ob.* Naleźć, Łazić. NALAZEK, -zku, *m.*, *Bh.* nalazek *inventum*, nalez *sententia* wyrok). a) znalezienie, zdarzenie, co się znalazło, das Finden, der Fund; *Vd.* naid, naidenje; *Cro.* nasheztje (*ob.* nayść); *Rs.* находка, находочка, обрѣтенїе; *Ec.* обрѣтша, добыча, прибытокъ, польза. Jakich radości z tym nalazkiem zażył, Ścisła raz po raz znalezionego przyiaciela ... *Jabł. Tel.* 61. – *§. znaleziony przez sędziego wyrok, (cf. naleźć, naydować wyrok, dekret, ein Urtheil finden, Adlg.), der Rechtsspruch, das Urtheil, die Sentenz (das Befinden, für Gut befinden). Ja wedle nalazku waszego nagrodzę obrażonemu odemnie każdemu. *Orzech. Qu.* 37, *Szczerb. Sax.* 379. Strony się zgadzaiąc, dały się na nasz wyrok, iako na nalazek komissarski, daiąc nam wolną moc i władzę. *Herb. Stat.* 140. Takowy ma bydź karan wedle nalazku prawa pospolitego. *Sax. Post.* 40. Ktoby niewiastę brzemienną roztrącił, tedy wedle nalazku męża iéy będzie karan. *Radz. Exod.* 21, 22, karanie, iakie nań włoży mąż iéy. *Bibl. Gd.*).

NAŁECHTAĆ się, *f.* Nałechce się *rec. dk.*, do woli połechtać, sich satt oder müde kitzeln *propr. et fig.* Nie żleć, żebyśmy dłużéy tu siedzieli, Aże się bieda tych Gaurów nałechce. *Jabł. Buk. Q* 3 *b.*

*NAŁĘCZ, - u, *m.*, chustka związana, *Etym.* *łąk, = łuk, obłąk, ein zusammen geknüpftes Tuch. Pani młoda zawieszała na drzwiach domu nałęcz wełniany. *Nar. Tac.* 2, 331. Wiążą sprawiedliwości oczy nałęczem, pokazuiąc przez to, że nie powinna żadnego mieć do stron przywiązania. *Mon.* 69, 1094. Przy nawróceniu się Polski tym, którzy do ołtarza przystępowali, wiązano ręcznikami głowy, (*fasciis*), na znak przywiązania do nowéy wiary; co dało początek herbowi tegoż imienia. *Jabł. Her.* - *Nałęcz*, *herb*, biała binda czyli chustka w koło zawiniona, i związana, w polu czerwonym. Na hełmie panna między ieleniemi rogami, rękami się tych rogów trzymaiąca; głowa u panny związana, i końce chustki z tyłu wiszącéy widać. *Europ.* 3, 34, ein Wappen. NAŁĘCZOWATY, - a, - e, na kształt nałęczu, bindenartig, wie eine Binde. - *Anat. Musculus, fascia lata* szeroka binda nałęczowata. *Perz. Cyr.* 1, 163.

NALECZYĆ *cz. dk.*, *Bh.* naleciti, naliciti, dosyć poléczyć, genug curiren, heilen. Naléczyć się, léczeniem dogodzić sobie, lub zmordować się, sich satt oder müde curiren.

NALEGAĆ, - ał, - a, *med. cont.*, *Nalegnąć, *naległ, *f.* nalegnie, nalęże *indtl.*, naledz *dk.*, *Bh.* nalehati, nalehnauti; *Sr.* 1. nadlehnyu; *Bs.* nadligati *imminere*; *Crn.* nadlęgam, nadleguvati *incommodare*, nadlęga *incommoditas*, *ob.* dolegać; *Vd.* nadlegati, nadleguvati, = naprzykrzyć się; *Cro.* nadlogújem *molestare*; *Rs.* налечь, наля́гу, налегать, налегаю, *distg.* налагать, наложить, = nakładać, nałożyć); przypierać, opierać się, napierać się na co, narzucać się, sich an etwas anstämmen, darauf losdringen, andringen. Uwięziwszy drzewo w tarczy Skanderbegowéy, tak go wielką mocą naległ, chcąc go z konia zbić, że się ono iego drzewo złamało. *Baz. Sk.* 12. Porwał Saul miecz, a naległ nań, i umarł; Co gdy uyrzał kopienik iego, naległ też na miecz swóy. *Leop.* 1 *Paral.* 10, 5, *Wuiek. ib.*, padł nań. *Bibl. Gd.*), rzucił się nań, er stürzte sich in sein Schwerdt. Broń końcem w nizkie piersi podprawiwszy, onę nalegla, tak aż przepadł sztych na drugą stronę. *Otw. Ow.* 145. Woda wodą bywa *popądzana, J przynagla iéy owa, co z góry nabiega, A ta zaś na bieżącą przed sobą nalega. *Otw. Ow.*

613, dringt darauf los. Okręt był w niebezpieczeństwie, niepogoda niemała *nadlegała (nalegała). W. Act. 27, 20, Bibl. Gd., t. i. nacierała). Skanderbeg nie chciał na niesprawione Turki uderzyć i gwałtem naledz. Baz. Sk. 87. Te miasteczka były własne Skanderbega; lecz gdy ie Amurat bardzo naległ, otrzymał ie. Baz. Sk. 57, oblegaiąc doskwierał). Aetna głowę nalęgła degrauat. Zebr. Ow. 116. Ufanie w bogu mieć mamy, gdy postrachy nalęgą. Sk. Kaz. 66. Nie mógł Dawid budować kościoła, dla walk, które go nalegały w koło. Leop. 3 Reg. 5, 3, które go ogarnęły. Bibl. Gd.). - §. Nalegać, = nacierać, przyciskać o co, przynaglać, dringend ansuchen, auf etwas dringen; Bh. naſtupowati ob. następować; Cro. pergajnam, cf. przyganiać; Vd. pergajnat, naganjati, naperganiati, doperganjati, natirjati (cf. nacierać), obtirjati, narinjati, natishati, potishuvati, nasiliti, siliti, cf. silić; Sr. 1. naſtahwam (cf. Lat. insto, Ger. inſtändig, cf. nastać; Cro. nasztájem, nasztojam, rádim; Bs. nastojati, potukkati, potiççati, potaknuti (cf. potykać); Rg. nâstojati, potizzati; Rs. промурить, кучиться, покучиться; Ec. прилогствовати кому; Ec. нудю, понуждаю, cf. nudzić). Woźny woła, wrzeszczy na ustęp; burmistrz o toż fukliwie nalega. Mon. 76, 141. Jeśli Wc Pan będziesz o oddanie pierścienia nalegał, to ia będę nalegał o dotrzymanie słowa méy córce. Boh. Kom. 4, 348. Tu ociec nalega za Bogackim; i tam mię do Grzecznickiego prowadzą gwałtem. Teatr 6, b, 57. Żołnierz próżen korzyści, Nalęże na koronę, aż się mu uiści. Miast. Ryt. 2, 70. Nalegaiący Vd. nastan, naganjatliu, tisheshen, silen (cf. usilny), natisheshen, nasilen, silast, naganjeshen); Nalegaiąc, inſtändig; Ross. неотступно; Sr. 1. naſtayne. NALEGAĆ się ob. Należeć się. NALEGANIE, - ia, n., subst. verb., nacieranie, przynaglanie, niestwora. Cn. Th., das Andringen, Losdringen, Dringen auf etwas, dringendes Ansuchen; Sr. 1. naſtahtjo, naſtahwnoſci, naſtaynoſcj; Cro. nasztojanye; Vd. naganja, perganja, napelanje, silnost, tisheshnost, nadleshnost, naleshanje). Naleganie częste, długie, za gwałt stoi. Cn. Ad. 532, cf. ustawiczność wiele może, gutta cauat lapidem, non vi, sed saepe cadendo, często kapiąc miękka woda Natwardszy kamień wygloda). NALEGACZ, - a, m., nalegaiący, niestwornie żądaiący, der sehr auf etwas dringt, sehr darauf besteht, dringend darum ansucht (cf. natręt); (Sr. 1. nadsſchawcz latawiec); Bs. potukaç; Ec. ну'дитель (cf. nudziciel). Przykazał Farao urzędnikom onych robot, a ciężkim nalegaczom ludu, ... 1 Leop. Ex. 5, 6, przystawom. 3 Leop.). *NALEGŁOŚĆ, - ści, ż., należytość, własność należąca się, was einem gehört, das Eigenthum, Zugehörige. Zjednoczeni staliśmy się z djabłem, i z iego własnościami a należłościami wszystkiemi. Gil. Kaz. B b 5 b. *NALEGŁY, - a, - e, należący się komu, właściwy, własny, zuſtändig, zugehörig. Mamy się wszystkiego warować, co iest zbytkowi a pysze naległego. Gil. Pst. 3 b.

NALĘKAĆ się recipr. dk., naieść się strachu, den Schrecken satt haben, sich oft und lange genug erschrecken. Nieraz w nocy takowe widziałem larwy, iż ciężko się nalękałem. Mon. 73, 180. Wprzód się pracy nalękaią, dźwigaią iednak. ib. 71, 42.

NALEPA, - y, ż., przypiecek, przymurek piecowy, eine kleine Nebenmauer am Ofen, darauf zu sitzen; Bh. záhrobec; Sr. 2. murka; Rs. лежанка, лежаночка. Jaś wedle Grety, siadłszy na nalepie, Nadwiędłą dymem swoię damę klepie. Kochow. 292 et 12. Czeladź siadłszy przy ogniu tam na nalepie. Hor. 2, 320. Ona przy piecu siedzi na niskiéy nalepie. Pot. Arg. 78. Na nalepie ciepłych popiołów russyła, in foco. Zebr. Ow. 208, na ognisku, Heerd. NALEPIĆ cz. dk., nakleić na czym lepem, aufleimen; Vd. nalimati; Rs. налѣпить, налѣплять, улѣпить, улѣплять; Es. налепляю. Nalepić się, *nalepnąć, na czym przylepnąć, Rs. нальнуть, налипнуть, налипать, налипаю.

NALEPSZY, Naylepszy ob. Lepszy.

NAŁEPTAĆ się, f. Nałepce się rec. dk., do woli połeptać, napić się, sich satt schlürfen. Woyna gdy się krwi nałepce... Chrość. Luk. 29.

NALEŚĆ ob. Należć.

NALEŚNIK, - a, m., gatunek ciasta, eine Plinse, eine Art dünner Pfannkuchen. Zamiast robić pirogów, łazanków i naleśników, robi ona madrygały. Teatr 29 b, 8.

NALEWAĆ ob. Nalać. NALEWACZ, - a, m., Cn. Th., *NALEWAYKA, - i, m., Tr., *NALEWAYCA, - y, m., NALEWAYKO, - a, m., Bh. nalewač; Vd. nalivar; Sr. 1. tótjka; (Ec. винолїй, кто вино наливаетъ); który nalewa, der Einschenker, Eingießer. - §. 2) Nalewayko, imię hydne pewnego gatunku heretyków cerkwi Greckiéy, Schimpfname einer Secte in der Griechischen Kirche. Nalewaykami nas łżą i sromocą. Veryf. 43. Ta iedna kropka, o którą Nalewaykowie z Unitami za łeb idą, Władyckie wioski, Archymandryckie dzierżawy, ziemi trochę. Birk. Gł. K. 14. Z Nalewaykami bądź Nalewaykiem, z politykami politykiem. ib. 18. Jednym razem ukaże się Nalewaykom brat pop niestworny, i zawoła na swawolniki odszczepione, za mną, za mną dzieci! Birk. Ex. D. NALEWACZKA, - i, ż., która nalewa, Bh. nalewačka), die Einschenkerinn. NALEWALNY, - a, - e, nalewaniu służący, ministratorius. Cn. Th., zum Eingießen oder Einschenken gehörig. - §. daiący się nalewać, eingießlich, das sich eingießen läßt; Rs. наливный, наливчатый. NALEWKA, - i, ż., Bh. nalewka, Slo. náliwka leiek; Bh. nalewadlo, hubatka nalewka; Crn. nalyvâlu; Vd. kropinna kandva, nakropivalu, kropiuni verzh; Bs. vrriç; Rs. возливальникъ, возлїяльникъ, полевальня (наливка gatunek likworu iagodowego); Ec. наливка urceolus, trulla; naczynie do nalewania, ein Gießgefäß, Gefäß zum Eingießen. Deszcz w kroplach pada, tak iakby ie kto ogrodniczą przepuszczał nalewką. Zab. 6, 112 Min., Gießkanne der Gärtner. U żydów umywanie nalewek i statków stołowych iest z ustawy starszych. Sekl. Mark. 7, „not. naczyń, z których piią, Trinkkannen. - Per excell. nalewka na ręce, miednica, umywadlnik, das Handbecken, die Kanne, auf die Hände zu gießen beym Waschen; Vd. medeniza, vlivalu, vmivalu, v'mivalnik, giesfas; Bsn. verc za liuati uodu na ruke; Sor. 1. rucżna méhyewka. Przynieś tu nalewkę na ręce z wodą. Teatr 42 d. Wodę kryształową daią rękom nalewki, w puhary perłowe leią wino. Bard. Luc. 180. Od wódki perfumowanéy do nalewki, niech płacą złoty ieden. Lek. C 2 b. - §. me-

ton. co się nalewa, nalewanie, trunek, der Zuguß, der Trank, das Trinken, der Trunk. Prosi ich na sztukę mięsa przy kwarcie nalewki. *Pot. Jow.* 166. - §. Nalewki, w Warszawie ulica niedobrze słynąca, eine Straße in Warschau, die nicht im besten Rufe steht. Na podeyrzane mieysca, na Grzybow i Nalewki chodzisz, gdzie cnota i poczciwość niezmazaną odbiera plamę. *Teatr* 1 *b*, 70. NALEWECZKA, - i, *ż.*, *dem.*, ampułka przy mszy. *Tr.*, das Fläschchen zum Meßweine.

NALEŻĄCY *ob.* Należeć.

NALEŹĆ, nalazł, *f.* nalezie *cz. dk.*, Nałazić *ndk.*, przyleźć gdzie, gekrochen kommen (*Rs.* налѣзть, налѣзать wzdrapać się do góry na czym). Nałazić się, *s* do woli, czyli dosyć połazić, sich satt kriechen. - §. 2) Naleźć, znaleźć, nalazł, *f.* naydzie, znaydzie *cz. dk.*, (cf. nayść, naszedł, naydzie, *sed vid.* nachodzić), *Naydować*, - ał, - uie, *cont.*; *Bh.* nalezti *et* naleznauti, nalezati, najiti, našel, najdu, nacházeti; *Slo.* naiſ't, naiděm; *Crn.* najdti, najdem; *Vd.* najti, naijti, nashèl, najdem, naiditi, nahoditi, naleſti; *Sr.* 2. najhiſch, nadajhiſch, nadehiſch; *Sr.* 1. nanedu, namakam, namakuiem, pytſiu, pytſem; *Cro.* najti, nahajati, nasseszt, nassesztje, nasheztje, nahájam; *Dl.* nahodim; *Rg.* nâchi, nahodim, nascten, nascjaſt; *Slo.* nachi; *Bs.* nacchi, nahoditi, nascjaſtje, nascjaſt; *Rs.* найти, находить, нашелъ, найду, улучить, улучать, обрѣсти, обрѣтать, cf. Lat. *inuenire*); znaydować, wynaydować, trafić na co, zastać, finden. Dwa towarzysze idąc w drogę *nadeszli* konia; tedy ieden, który go poiął, iął się chwalić, mówiąc: *nalazłem* konia. Rzekł mu towarzysz, czemu nie mówisz; *nalazłaśwa* (*Dual.*)? *Ezop.* 84. *Potrafił Jezus w kościele uzdrowionego, i powiedział mu . . . *Sekl. Jan.* 5, „*not.* *naiduie abo *naidzie). Ś. Helena dziwnie nalazła krzyż on, na którym P. Chrystus wisiał. *Hrbſt. Nauk.* Q 5. Nalazł, czego szukał. *Cn. Ad.* 531. Nalazł swóy swego; Nalazła Marta Gotarta. *ib.*, cf. trafił swóy na swego). Znalazł mażnicę, zgubił szkatułę w drodze. *Pot. Pocz.* 650. W tym uyrzą bez sprawców płynące dwie łodzie; które; kiedy stanęli, *naszli (naleźli) dosyć żywności. *Prot. Jał.* 26, *ob.* nayść, nachodzić), Gwałtownika pokoiu poimać albo *naiść. *Szczerb. Sax.* 437, zdybać). Prawdę szukaną, ieśliście *naszli,. *naydzioną (znalezioną) ieśliście uważali, . . . *Smotr. Ap.* 123. Stary kurta na łańcuchu co zrobi, to iakbyś nalazł, a co zje, to iakbyś za płot wyrzucił. *Burl. C.* 2. Jm mniéy chwały szukał, tym więcéy onéy naydował. *Pilch. Sall.* 106. Przyzweity swym obyczaiem, życia koniec nalazł. *Pilch. Sall.* 108. Jnną radę zły iego umysł nalazł. *Sk. Dz.* 871, wynalazł, wymyślił). - Kiedy się kto ustawom przypatrzy, *naydzie* to, iż kiedy ustawa iaka przeciwna ieſt prawu przyrodzonemu, tedy cesarze i prawodawcy *naydowali* zawsze sposób, iakoby onę ustawę pomiarkowali. *Szczerb. Sax.* 114. - §. *naydować dekret (cf. nalazek, b) *sententia*), ein Urtheil *finden Adlg., s. v. abfinden, cf. Befinden, Gutbefinden), = sprechen. Ławnik niepowinien sołtysowi dekretów naydować, oprócz prawdziwych dni sądowych. *Spec. Sax.* 207; a nie powinien dekretów naydować, abo skazować, dłużéy nad trzy godziny. *ib.*, *Szczerb. Sax.* 207. Jak im wierzyć, że się stawią do sądu, a wszystkiemu, co prawo naydzie doſtoią? *Modrz. Baz.* 340. Będzie powinien dać, ile iednacze naydą. 1 *Leop. Ex.* 21. Gotowem niewinności swéy dowieść, tak iak bóg i prawo naydzie. *Szczerb. Sax.* 181. Pan lenny obiera do ławicy godnych mężów, ku naydowaniu prawa iemu albo poddanym iego. *ib.* 198. Uchwałą seymu teraznieyszego nayduiemy, aby żaden luſtratorom sprzeciwić się nie śmiał. *Herb. Stat.* 56. - §. Naydować się wzaiemnie, sich finden. Dzień i noc się po lesie szukali, A dopiero się z sobą teraz naydowali. *P. Kchan. Orl.* 1, 96. - Nayduie się, es befindet sich. Więcéy przeciwko im z waśni mówił, niż aby się tak wszystko naleść miało. *Gor. Dw.* 512. NALEŹCA, - y, *m.*, naleziciel, *repertor Mącz.*, wynaleźca, der Finder, Erfinder. Łodzi piérwszy naleźca Jason, *molitor. Zebr. Ow.* 198. Sem, patryarchy ſtarszy syn Noëgo, Wina naleźca słodkiego. *Odym. Sw. F* 4. Ulisſ naleźca drogi do niecnoty. *A. Kchan.* 36. Merkury, Marszałku boży, o niewysłowiony Naleźco lutni, na któréy brzmią ſtrony . . . *Petr. Hor. B* 4.

NALEŻEĆ, - ał, - eli, należy *med. ndk.*, *Bh.* náležeti; *Vd.* naleshati; *Rs.* надлежать, надлежить). a) Należeć komu abo do kogo, = przynależeć, bydź czyim, bydź czyią własnością, *propr. et fig.*, einem angehören, zugehören, sein Eigenthum seyn, ihm zukommen; *Vd.* doshlishati, pershlishati, *ob.* *przysłuszeć). Nie powinieneś do biſkupſtw należące dobra odrywać. *Stab.* 190. Wiedz, że czas zgoła do ciebie nie należy. *Pilch. Sen. liſt.* 264, że nie ieſteś panem iego). Fortece z municyą, własnością samemu Cesarzowi Tureckiemu należą. *Klok. Turk.* 4. Jeśliby kto ſkarb nalazł na cudzym gruncie, tedy ſkarb będzie należał panu onego gruntu . . . *Chel. Pr.* 56. Tobie należeć będzie roskazanie, Muie zaś powolne tylko wykonanie. *Paſt. F.* 91. W zawód bieganie rycerſkiemu rzemiesłu nieiako należy. *Gor. Dz.* 32. Orlandowi nic upadek i trwogi onego ludu nie należały. *P. Kchan. Orl.* 1, 515, nie tyczały się go). Należący do kogo, tyczący się go, *Slo.* priſtuchagicý; *Rs.* надлежащій, касательный. Nie ma nikt nikogo pozywać do sądu o rzeczy, onemu sądowi nie należące. *Vol. Leg.* 2, 694. *Omiſſo verbo:* Daycie co cesarzowi, cesarzowi, a co bogu, to bogu. *Sk. Kaz.* 436, *Sk. Zyw.* 2, 118. - §. należeć do kogo, = krewnym iego bydź, mit einem verwandt seyn, zu seiner Familie gehören. Jak Aleksander Wc Panu należał? R. Był moim dziadem. *Teatr* 27 *c*, 61, wie nahe war er mit ihnen verwandt? Taniec ceremonialny przy assyſtencyi należących i sąsiadów. *Kras. Pod.* 2, 73. Należący, krewny, *Rs.* свойственникъ, *fem.* свойственница, cf. swóy, swoyſki, cf. kolligat. - §. *2) *Actiu.* należeć, = nalegać, naglić, dringen, andringen; *Sr.* 1. naleju, nalejim *incubo*, *Rs.* належать ciemiężyć, prześladować). Przypadły mu sprawy niektóre w Medyolanie bardzo należące. *Wys. Aloy* 137. - §. *b) należeć komu, = sprzyiać mu, einem gewogen seyn. Samcy pawy iaycom swym bardzo nie sprzyiaią, a dzieciom swym z młodu bardzo nie należą, póki im koronki na głowie nie wyroſtą. *Cresc.* 575, t. i. nie dbaią o nie. - §. NALEŻY, NALEŻY się *imperson.*, przynależy, przyſtoi, wypada, ieſt powinnością, potrzebą, es gehört sich, es kommt einem zu, geziemt sich, gebührt; *Slo.* náležité; *Vd.* naleshi, nadleshi, se spodobiti; *Bs.* nadljesgjati;

Sr. 1. hodži so, dérbi so; *Rs.* достоинть, приличествовать, приводиться, слѣдуетъ, должно, надобно. Jak złym ukaranie, dobrym należy się pochwała i nagroda. *Kras. Pod.* 2, 206. To mi się należy. *Cro.* to me ide). W szczęściu wiara potrzebna, w nieszczęściu należy. *Bard. Tr.* 285. Nie do nas należy mścić się za nieba. *Stas. Num.* 2, 145. Oznaymuiem wszem w obec i każdemu z osobna, którymkolwiek należy, i na potym należeć będzie, gdyż... *Vol. Leg.* 2, 609. Będę człowiekiem, iak się należy. *Teatr* 36, 3, *comme il faut*, wie sichs gehört, cf. *czysty, całą gębą). - *Omisso* należy się: Bóg sam uszy otwarza grzesznemu, aby słuchały czego słuchać. *Sk. Kaz.* 358. A tobie dudku, język za zębami. *Teatr* 33, 18. Tobie piisku, o téy porze powracać do domu! hultaić się noc całą! *Teatr* 10 *b*, 94, czyż przystoi, godzi się, należy, przyzwoita, potrzeba?). Troiańskie miasta w popioły obrocił, J teraz się bać, aby czego złego Moc nie zrobiła bożka gniewliwego. *Bardz. Tr.* 574. - §. należy na kogo, przystoi nań, iest iego powinnością, es gebührt ihm, geziemt ihm, ist seine Pflicht. Czynisz, iak na wiernego należy. 1 *Leop.* 3 *Jan.* 1, 5. Na nas to należy, abyśmy się starali o niebo. 3 *Leop.* 1 *Mach.* 6, 57. Należy, = tycze się, n. p. Drugich części ustaw ile należy, te nie są przeciwko woli bożéy... *Sekl.* 76, ile się ściąga, was anbelangt, betrifft. - §. 2) Należy na czym, = zależy, zawisło, es hängt davon ab, es kömmt darauf an. Wiesz co należy na twoiéy osobie; Wszystkiego wojska zdrowie, zdrowie twoie. *P. Kchan. Jer.* 525. Sprawiedliwość nasza nie na saméy wierze należy. *W. Post. Mn.* 301. Starać się o przyiaźń tego, co iest u Turków na urzędzie, i należy na nim, iest to wdać się w koszty bez potrzeby. *Klok. Turk.* 114. Wiele należy na tym królom, aby nie puszczali interessów swoich na uwagę tych, którzy iéy mało maią. *Ustrz. Kruc.* 2, 91. - Podobnież: Należeć w czym; n. p. Obaczyli się panowie Litewscy, w których należał porządek i zachowanie Rzpltéy, iż bez ... *Stryik.* 288. Mądrość i rostropność z nauki pochodzą, i w umiejętności należą. *Petr. Et.* 43. O tym myślili, aby tylko onego krzyża dostali, iakoby w tym co należało chrześcianom. *Baz. Hst.* 1 *b.* - §. NALEŻEĆ się, *f.* Należy się *recipr. dk.*, Nalegać się *ndk.*, do woli się wyleżeć, sich satt liegen, satt faulenzen; *Bh.* naležati se; *Rg.* nalecchi-se). Należysz się w grobie. *Cn. Ad.* 533, cf. nie iutro zmartwychwstać.

NALEZIENIE, - ia, *n.*, *subst. verbi* Naleźć, *Bh.* nalezení; *Bs.* nascjastje; *Cro.* nassesztje; *Rs.* находка, находочка, *Ec.* наитїе, *ob.* nayście, *ob.* nachodzić; cf. wynalezienie, das Finden. Ten co skarb nalazł, czwartą część iego weźmie, bo ta iest zapłata nalezienia prawem naszym ustawiona. *Chelm. Pr.* 56. Krzyża Świętego nalezienie święcimy. *Hrbst. Nauk.* Q 5. Anioł skrył się nie do znalezienia. *Zab.* 11, 362. NALEZICIEL, - a, *m.*, *ob.* Naleźca, *nayduch, der Finder, Erfinder; *Bh.* nálezce, nálezatel; *Cro.* nahajavecz, nayditel, nahoditel; *Sr.* 1. namakar, namakawcz. NALEZICIELKA, - i, *ż.*, która nayduie, die Finderinn, Erfinderinn, cf. wynalezicielka; *Cro.* nahajavka, nayditelicza, nahoditelicza; *Sr.* 1. namakarka. Minerwa, nalezicielka tkackiego i knapskiego rzemiosła. *Mącz.* Nayświętsza panna, nalezicielka łaski dla nas. *W. Post. M.* 529, t. i. iednaczka, wyiednaczka. NALEZIONEK, - onka, *m.*, *Bh.* nalezenec, porzucone dziecię, *infans proiectitius. Mącz.*, ein Findelkind. *Cn. Th.*, porzutek, podrzutek, *Rs.* найденышъ. NALEZIONY, - a, - e, *part. verb. ndk.*, znaleziony *dk.*, gefunden; *Bh.* nalezený; *Cro.* nasseszt; *Rg.* nascten, nasčjast; *Bs.* nascjast; *Rs.* находный; *Sr.* 1. namakacžné. NALEZISTY, - a, - e, należny, co łatwo naleźć można. *Cn. Th.* 465, leicht zu finden. Nienalezisty, którego trudno naleźć. *Cn. Th.* 507. NALEŹNE, - ego, *n.*, *subst.*, nagroda nalezienia, *Rg.* nâljexa, das Findegeld, Fundgeld. Charta iego chować pono nie zawadzi, Aza ten fortel w miłość go wprowadzi, J że w należnym swoie pożądaną Miłość za zdobycz da mi odebraną. *Past. F.* 81. NALEŹNIK, - a, *m.*, naleźca, naleziciel, der Finder. Naleźnik nie powinien znalezionéy rzeczy sobie przywłaszczyć, aż wprzód rzecz tę ogłosił. *Haur Sk.* 232.

NALEŻNOŚĆ, - ści, *ż.*, co się należy, przynależytość, należytość, die Gebühr, cf. *należłość; *Vd.* naleshezhnost, naleshezhnost, nadleshnost, doushnust; (*Vd.* nadleshnost, naleshanje, = naleganie). Poddany każdy należność winien iest oddawać. *Xiądz.* 248. Ziemię tę ze wszystkiemi należnościami. *Vol. Leg.* 3, 196, t. i. ze wszystkim, co do niéy należy, mit allem, was dazu gehört. Należność, = należenie do czego, das Angehören, Gehören zu etwas. Nam episkopom, archymandrytom, igumenom, według każdego poważności i do téy sprawy należności, wiedzieć należy... *Smotr. Ap.* 117. Należność sądowa. *Tr.*, t. i. właściwość, *competentia fori*, die Eigenthümlichkeit des Gerichtshofes. Oświadczył sądowi należność swoię do tego spadku. *A. Zamoy.* 4, t. i. bliskość swoię, pretensye swoie, prawo swoie do niego, sein Recht, seine Ansprüche darauf. Dosyćby nam było na pokazaniu należności iego. *Veryf.* 32. NALEŻNY, - a, - e, należyty, należący się, wie sichs gehört; *Vd.* nadleshen, praveden, spodoben, dostoin (cf. *należły). Chwała samemu Panu należna. *Modl. Gd.* 19. Nieposłuszny każdy pod należne karanie cerkiewne podpada. *Veryf.* 16. Należnieyszym sposobem. *Sak. Dusz.* 46. Maią to sposobami należnemi warować. *Vol. Leg.* 3, 31. Nikt nie ma nikogo od sądu należnego do drugiego wyzywać. *Stat. Lit.* 165, właściwego). U sądu sobie nienależnego nie stawił się. *Sow.* 39. Każdy z nich był z téy zmyślonéy, a sobie nienależnéy szaty rozebrany. *Smotr. Ex.* 1. (§. 2. Naleźny, = Nalezisty, co łatwo naleźć można. *Cn. Th.*, leicht zu finden. Ameryka naleźna. *Chodk. Kost.* 2, znaleziona, odkryta, gefunden, entdeckt. - Herkules, gdy był stracone woły nalazł, zbudował tam ołtarz Bogu naleźnemu. *Biel. Sw.* 17, *inuentori*, naleźcy, dem Finder). NALEŻYCIE *adv.*, *Bh.* náležitě; (*Vd.* nalosh, nalesh *data opera*); iak się należy, cf. *czyście, wie sichs gehört, gehörig, wacker. Całek maiący się wcale należycie. *Niemc. P. P.* 5. Alem też co pił to pił należycie dzisieyszéy nocy. *Teatr* 6, 61. Skórę mu należycie wytrzepał. *Teatr* 22 *b*, 65. Odpocząłem iuż sobie należycie, i czuię się dobrze na siłach. *Teatr* 54 *b*, *b i i.* NALEŻYTOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh. et Slo.* náležitost; *Vd.* spoduba, spodobnost, spodoblivost; *Rs.* должность, cf. *należłość); należność, co się należy, prawo do czego, das, was sich gebührt, gehört, geziemt,

die Gebühr, das Recht. Wziąwszy chrześciańskie około śmierci należytości, umarł. *Sk. Żyw.* 114 *b*, dyspozycye, wiatyk, świątości. NALEŻYTY, *NALEŻYSTY, - a, - e, należny, należący, gebührend, gehörig, zugehörig; *Boh.* náležitý; *Vd.* spodoben, spodobliu; *Rs.* должный (cf. dłużny), достодолжный; przynależący, n. p. Tobie zapewne byłby należyty Piękności wieniec, od Grecyi wity. *Szym. Sw. W.* 71. Póki nie upłynie tak drogi i należyty czas, i taka pogoda do dobrego żniwa, chwytaymy, robmy. *Sk. Kaz.* 511. Jm rzeczy droższe i *należystsze, tym szkodliwsza iest na nich omyłka. *Sk. Kaz.* 227. Druga rzecz nie mniéy *należysta. *Boter* 268.

NAŁGAĆ, *-f.* nałżę, nałgę *cz. dk.*, wiele pokłamać, viel nach einander vorlügen; *Cro.* nalegati; *Bs.* nalagati, navuhviti; *Rs.* налгать. Nałgał przed panem, to mu powiadaiąc, Że się cud stanął równego nie maiąc. *Jabl. Ez. A* 4.

NALGNĄĆ *niiak. idntl.*, na czym dosyć polgnąć, genug kleben bleiben, backen bleiben; *Rs.* нальнуть, налипнуть, налипать, налипаю. Muł, który przy ścianach onéy studni nalgnął. *Syxt. Sz.* 213.

NALIBOKI, - ów, *plur.*, miasto Lit. w Nowogrodzkim. *Dyk. G.* 2, 197, eine Stadt in Litthauen.

NALICHWIĆ, *f.* Nalichwi *cz. dk.*, lichwą wiele nazbierać, zusammen wuchern. Po te czasy z nas nalichwiwszy cudzoziemcy Kalwinowie, wielce dźwigali turbacye Węgierskie. *Gost. Gor.* 68. Pieniądze, które żydzi z chrześcian nalichwili. *Wys. Kat. praef.*

*NALICZEK, *Bh.* náliček, *Rg.* nalijcje, = nakrycie na lice czyli twarz, *ob.* larwa, maska; *Rs.* наличникъ blacha na zamku; odedrzwi; личникъ *la visière du casque.*

NALICZYĆ, *f.* naliczy *cz. dk.*, ile dosyć policzyć, genug zählen, aufzählen; *distg. Bh.* naličiti, = *fucare*, schminken, *ob.* lice); *Sr.* 2. nalizisch; *Bh.* napočtu; *Vd.* nashteti, naraitati, gornashteti, narazhunati; *Rs.* насчитать, насчитывать. W konwencie braci naliczył do trzydziestu. *Birk. Dom.* 43. Naliczyć się, licząc zmordować się, sich satt und müde zählen; *Rs.* начитаться.

*NALITY, - a, - e, n. p. Niektóra rola, nietylko iż wody iest wnątrz nalita ustawicznie, ale też ieszcze przez wielką część roku bywa wodą przykryta i zalewana. *Cresc.* 102, nalana, cf. lity, *ob.* naliunąć.

*NALKI *plur.*; z *Niem.* Nelken, Gewürznelken, goździki kramne.

NALINĄĆ, *f.* Nalinie *cz. idntl.*, (*Etym.* linąć, = lunąć), hoynie nalewać, reichlich ergießen, ausgießen, aufgießen. Nie drzewiéy pies popłynie, aż mu się wody w rzyć nalinie. *Rys. Ad.* 43, z musu cnota).

NALIZAĆ *cz. dk.*, naliże *f.*, na czym polizać, worauf lecken; *Sr.* 1. naliżu, nalizam, nalizuyu. Nalizać się, do woli lub zmordowania się polizać, sich satt oder müde lecken.

NAŁKNĄĆ się *recipr. idntl.*, nałykać się *ndk.*, do woli lub zmordowania się połykać, sich satt oder müde schlucken. Wyżeniesz precz do chlewa te, co drożdży smrodliwych nałknąć się nie mogą. *Bzow. Roz.* 66.

NAŁODŹNY, - a, - e, (*Etym.* łodź), n. p. Żołnierz nałodźny, namorski, *naumachinarius. Mącz.*, ein Schiffssoldat, Seesoldat.

NAŁOG, - u, *m.*, *Bs.* naloga *strues lignorum*; *turba hominum*; *Rg.* nàlogh, nalogaj, nàkup *strues*, *Cro.* nalog *strues*, *Rs.* налогъ nałożony podatek). = *Pol.* do czego się kto nałożył (*ob.* nakładać się do czego); zwyczay, die Gewohnheit, das Angewöhnen, der Gebrauch; *Sr.* 2. nalog; *Rg.* navada, uvadiza; *Rs.* повадка, повычка, привычка, приучка; *Ec.* наукъ, навыкъ. Nałog, łożenie chęci i pracy częstéy na iaką sprawę. *Kpcz. Gr.* 3, 15, *assuetudo* nałog, nakład. *Mącz.* Nałog iest snadność do czynienia złego abo dobrego. Cnoty nałog mieć i żyć cnotliwie, różne są rzeczy; daleko iest lepsze życie cnotliwe, niżli mienie nałogu. *Petr. Et.* 29. Z tego, czego się czynić zwyczaimy, nałog rośnie. *Gor. Dwor.* 393. Z czasem wszystko w nałog się odmienia. *Zab.* 14, 250. Każdą niemal wadę nałog wdziękiem zdobi. *Zab.* 15, 203. Komu się nałog w naturę obraca, Siodło mu łóżkiem, odpoczynkiem praca. *Pot. Syl.* 401. Nałog ułacnia trudności. *Cn. Ad.* 534, cf. zwyczay wszystko przemaga; przykrość zwyczayna lżeysza). Baczcie panowie, iak iest rzecz wielka nałóg. *Kosz. Lor.* 10 *b*. J w połogu, nie zapomni nałogu. *Brath. D* 4. Nałóg łamie przyrodzenie. *Rys. Ad.* 82, nałog drugie przyrodzenie. *Cn. Ad.* 533, *Mon.* 70, 222, *ib.* 69, 174, po staremu Bartosz). Trudno starego nałogu zaniechać. *Klon. Wor.* 41. Stare niemocy trudno léczyć, iako i stare nałogi. *Sk. Dz.* 740. - *Jn malam partem*: eine böse Gewohnheit, eine Unart; *Sr.* 2. nerad; *Crn.* svâda; *Ec.* злонравство, злоимѣтельство. Młodość moia niebaczna z dobréy zszedłszy drogi, Wszystkie mych społeczników przeięła nałogi. *Tręb. S. M.* 102. Nałog do złego, nic gorszego. *Cn. Ad.* 533. Kretensowie, gdy kogo okrutnie przeklinaią, mówią: bodayeś złego nałogu nie odstępował. *Warg. Wal.* 240. Ze złego nałogu trudno ku bogu. *Lek. D* 2, *Rys. Ad.* 81, *Pot. Jow.* 183, *Podw. Wr.* 27. Są też takie nałogi, Unarten, które lubo w sobie żadnéy istotnéy złości nie zawieraią, nie mniéy iednak społeczeństwu ludzkiemu przykre, a czasem nieznośne bywać zwykły. *Mon.* 76, 662. - §. *2) Nałog, = załoga mieyscowa, die Garnison in einer Stadt. *Tr.*

NAŁOIĆ *cz. dk.*, łoiem nasmarować, betalgen, mit Talg beschmieren, *Bs.* nalojiti, *Cro.* nalojujem). Skórę komu nałoić, wygarbować go, einen wacker durchgerben.

NAŁOKAĆ się *czyn. dk.*, nałykać się, nachłapać się, sich satt schlucken, *Rg.* nalokattise.

*NAŁOKIETNIK, - a, *m.*, rękawek aż do łokcia od ręki idący, *Rs.* налакотникъ; szyna na złamaną rękę koło łokcia, eine Armschiene.

*NAŁOM, - u, *m.*, *NAŁOMEK, - mku, *m.*, nałomienie, nałamanie, kawał nałamany, das Anbrechen, der Anbruch, Bruch, ein angebrochnes Stück; *Boh.* nálomek; *Vd.* nalom. NAŁOMIĆ *ob.* Nałamać. NAŁOMNY, - a, - e, daiący się nałomić, nagiąć, giętki, gibki, (hinbrechlich), hinzuneigen, beugsam. Łacno ku każdéy rzeczy nałomny iest. *Rey Pst. Hhh* 6. *Naród dziewczęcy iest mdły, a na wszystko snadnie nałomny. *Rey Zw.* 7 *b*.

*NAŁOŃ, - i, *ż.*, *lignile* *wierzyszko, mieysce, gdzie drwa chowaią, nałoń też zowią. *Mącz.*, der Holzplatz, cf. nałociunie, w Krakowskim mówią natoń, - ia, i natonie). - §. 2) Nałoń, Nałonie, = Nałęcz. *Tr.*, binda, eine Binde.

NAŁOTROWAĆ się *recipr. dk.*, do woli nabroić, genug Bubenstreiche machen. Nim sam zginie od kogo, tym czasem może się nałotrować do woli. *Mon.* 74, 56.

NAŁOWIĆ *cz. dk.*, naławiać *ndk.*, ile dosyć złowić, genug fangen, fischen; *Sr.* 1. nalowizu; *Rg.* nalovitti; *Rs.*

наловить, наливливать. Nałowić się *recipr.*, sich satt oder müde fangen, fischen.

NAŁOŻENIE, Nakładanie *ob.* Nakładać, Nałożyć. NAŁOŻNICA, - y, *ż.*, *Boh.* ſaulożnice, żenina, kuběna; *Slo.* ženina, poſtrannj žena; *Sor.* 1. pschilożnica, pżilěhawka; *Crn.* poleguiza, polegshena, perspavavka, perdrushnèza; *Vd.* perleshauka, srauna shena, perleshniza, perspanjiza, hotniza, hot, hut (cf. chuć), lubsha (cf. luba), sravenspauka; *Cro.* podlegavka, prilesnicza, prilosnicza, hotnicza; *Dl.* hotuicza; *Bs.* prilosgniça, hotimiça, hotniça; *Rg.* hotimisa, hotinisa, slizza; *Rs.* наложница; *Rs.* меньшица, меньшая жена, ненастоящая, наложница, подложница (cf. *Gr.* παλλακη, cf. *Lat.* pellex), совводная жена, подсадница, незаконная жена; sałożnica, das Kebsweib, die Beyschläferinn (cf. przespałka, cf. duszka, dussyca, cf. kawalerka). Nałożnice. *W. Genes.* 25, 6, „*not.* insze żony, które poymowano bes ceremonii, ani rządziły, ani synowie ich dziedziczyli." NAŁOŻNICTWO, NAŁOŻEŃSTWO, - a, *n.*, *Cro.* hotinsztvo; *Bh.* ſaulożnictwj; *Sr.* 1. zlěhano; *Bs. et Rg.* hotimſtvo; *Rs.* наложничество, die Kebsehe. Siostry żony twéy na nałożnictwo przy niéy nie weźmiesz. *W. Levit.* 18, 18. Nałożnictwem się bawię *Ec.* наложничествую. NAŁOŻNICZY, - a, - e, od nałożnictwa, Kebs-, unehelich; *Bh.* kubenſký; *Rs.* наложничій, наложническій. NAŁOŻNIK, - a, *m.*, *Bh.* kubenář, ſaulożnjk; *Sr.* 1. pżilěhawcż, zlěhawcż; *Vd.* perleshauz, perleshenik, sravenspanik; *Rg.* hotimik; *Cro.* podlegavecz, prilesnik, hotnik; *Rs.* наложникъ; *concubinus Cn. Th.*, ein Beyschläfer. NAŁOŻNY, - a, - e, od nałogu, nałogowy, przywykły, angewöhnt (cf. *Cro.* naloslyiv *conſtructibilis*). Chciałbym upominać, aby iak mogą te nałożne w dyſkursach powszednich wady odcinali. *Mon.* 73, 349. - §. włożony w co, n. p. Młodź nienałożna dźwigać ciężary przed laty. *Min. Ryt.* 2, 317. - §. Nałożniczy, Kebs-. Pełni wszelkiéy nieprawości, złości, nałożnéy nieczyſtoty. 1 *Leop. Rzym.* 1, 29. Nałożnych i cudzołożnych bóg osądzi. *Mon.* 76, 553. NAŁOŻONY *ob.* Nakładać, Nałożyć.

NALUDNIĆ *cz. dk.*, ile dosyć zaludnić, hinlänglich bevölkern, *Rg.* napůciti.

NAŁUPAĆ *cz. dk.*, *f.* nałupie; dużo połupać, viel spalten. Drew na kuchnią nałupał. *Tr.*, *Bs.* nalupati *multum verberare.*

NAŁUPIĆ *cz. dk.*, ile dosyć połupić, wyłupić, łupiąc nazbierać, genug erbeuten, ansehnliche Beute zusammen bringen; *Bh.* nakořiſtugi. Nałupić się, do woli lub do zmordowania połupić, sich satt oder müde plündern.

NALUTOWAĆ *cz. dk.*, lutuiąc na czym naſtawić, auflöten, *Vd.* navariti, privariti, gorpervariti, gornavariti). Nalutować czego, ile dosyć polutować, genug fertig löten. Nalutować się, do woli lub zmordowania polutować, sich satt oder müde löten.

NAM *Dat. Plur. Pron.* Ja. *NAMA *Glicz. Wych. H* 8 *b*, *Odym. Sw. J.* 3. *Dual.* = nami.

NAMACAĆ, *f.* Namaca *cz. dk.*, *Bh.* namakati; *Sr.* 1. namaſam (cf. *Sr.* 1. namakacż, = znaleźć); *Vd.* natipati, nashlatati); macaniem doyść, doświadczyć, erfühlen, fühlen. Matląc palcy po czele, co uyrzał, namacał. *Zebr. Ow.* 391. - *transl.* trafić na kogo, doyść, naleźć, auf einen treffen, bis zu ihm durchdringen. O małe nie był kulą namacany. *Biał. Od.* 41. Gorączka wszyſtkie członki namaca. *Syxt. Szk.* 221. Uchowa nas bóg, aby nas tak daleko mieli ci pohańcy namacać. *Star. Pob. B* 2. Ktokolwiek w cnocie żyie, iéy to własna praca, Choćby się krył namyślnie, sława go namaca. *Pot. Arg.* 359. Ci, co światem władaią, I pod ziemią namacaią. *Groch. W.* 476. - §. Biczem namacać kogo, = okładać, mit Schlägen belegen, durchprügeln. Zenas iak tylko do domu powraca, Zaraz kiiem Ezopa namaca. *Jabł. Ez. A* 4. Tym biczem do żywego namacany. *Pot. Syl.* 297.

NAMACHAĆ *czyn. niedok.*, NAMACHNĄĆ, *f.* Namachnie *idntl.*, wiele pomachać, dużo poszermować; wiele pośpieszyć, viel schwingen, schwenken, Luftſtreiche thun; viel eilen, schleunigſt befördern. Na złéy szkapie nie wiele pałaszem namacha. *Pot. Jow.* 132. W tak krótkim czasie namachał kawał. *Ld.* Papieru! chcesz? to mieysce, czas, ſtraż obierzemy, A kto więcéy namacha z nas wnet obaczemy. *Zab.* 10, 338 *Jżyck.*

NAMACHLOWAĆ, *f.* Namachluie *cz. dk.*, machlerſtwa naſtroić, machlerſtwem zebrać, zusammen lügen, durch Lug und Trug zusammen bringen. Klęſkę tę żydom przyniosła zazdrość szalbierſtwem bogactw namachlowanych. *Krom.* 439.

NAMĄCIĆ *cz. dk.*, wiele pomącić, viel aufrühren, trübe machen, *Rs.* намутить, намучать.

NAMACZAĆ *cz. ndk.*, NAMOCZYĆ, *f.* Namoczy *dk.*, moczyć czego wiele, dosyć długo moczyć, *Bh.* namáčeti, namočiti; *Slo.* namočugi; *Sr.* 1. namacżuju, womaſelnoſcżam; *Vd.* namoshiti, namakuvati; *Cro.* namachem (namakavecz, farbavecz); *Rs.* намочить, намачивать (намакать świece ciągnąć), einweichen einen Haufen, einen Theil von etwas; eintauchen; genug weichen lassen. Nil Egipt wodą swą, gdy mu iéy przybywa, namacza, i tłuſtym czyni. *Boter* 213. W ciepłéy wodzie nogi namoczywszy, nagniotków dobywać scyzorykiem, *Perz. Cyr.* 2, 287, wykąpawszy). Namaczanie, lekarſtwo mokro przyłożone. *Cn. Th.*, ein nasser Umschlag. Naparzanie abo namaczanie, *fotus*, *fomentatio*, ieſt to lekarſtwo tęgie lub płynne, które przykładaią ciepło albo zimno, na rozmaite części ciała. *Dyk. Med.* 4, 444, cf. Namocz.

NAMĄCZYĆ *cz. dk.*, mąką posypać, bemehlen, *Ec.* намушнить.

*NAMAGAĆ *cz. ndk.*, *namódz, *f.* namoże *dk.*, wymagać czego, żądać, begehren, verlangen. Bolesław do lat zaraſtywania przychodząc, z opieki Konradowéy wydrzeć się iuż namagał, *cupiebat. Krom.* 234.

*NAMAKAĆ *med. ndk.*, Namoknąć, *f.* namoknie *idntl.*, *Bh.* namokati, namoknauti; *Sr.* 1. namokam; *Rs.* намокнуть; po części przemoknąć, naß werden, etwas durchnetzt werden. Gdy mokrą wiosną i południowemi wiatrami ziemia wszyſtka namaka dżdżyſtemi ... *Otw. Wirg.* 437. Skoro się mielerz wykurzy, węgle zwozić trzeba, aby nie namakały. *Os. Rud.* 582. W wschodnich kraiach ziemia lepszemi wodami namokła, obfitsze daie urodzaie. *Petr. Pol.* 2, 290. Namokły *Bh.* namokralý.

NAMALOWAĆ *cz. dk.*, na czym pomalować; wiele czego wymalować; aufmalen; viel hin malen; *Sr.* 1. nabmolują, Malarz, nie mogąc dosſkonale wyrazić ſtrapionego oyca, namalował go z zasłoną na twarzy. *Mon.* 71, 870.

NAMARŁ *ob.* Nademrzeć, Nadmarł.

NAMARSZCZYWAĆ *act. frequ. et cont.*, NAMARSZCZYĆ, *f.* namarszczy *dk.*, pomarszczyć, w zmarszczki poskładać, *Rg.* namarſkati; *Bs.* namrriſkati, nafraſkati, naruditi, nagriscpati; *Cro.* narugiti, naguziti; *Rs.* наморщить, наморщивать; voll Runzeln machen, sehr runzeln, mit Runzeln bedecken. To wam namarszczywa czoła ... *Bratk. J.* 4 *b.* Namarszczyć twarz *Rs.* нахмуриться, нахмуриваюсь, cf. Kozła poſtawić, cf. posępny, ponury).

NAMARTWIĆ *cz. dk.*, nieco martwości nabawić, etwas abtödten, absterben machen. Rzeczy namartwionych, odrodzeniem i przetworzycielem ieſt Kryſtus. *Gil. Poſt.* B *b* 5.

NAMARZNĄĆ *idntl. niiak.*, ile dosyć pomarznąć, genug frieren, oder befrieren; *Vd.* namersniti; *Rs.* намерзнуть, намерзать.

*NAMAŚLIĆ, *Rs.* намаслить, намасливать, masłem zaprawić, mit Butter anmachen.

NAMASZCZAĆ *cz. ndk.*, NAMAŚCIĆ, *f.* namaści *dk.*, namazywać, oleykować, salben; *Bh.* namaſtiti; *Rg.* namâſtiti, namazati; *Rs.* namaſtiti, namazati, namazivati; *Cro.* namaschújem; *Sr.* 1. namaju, zawbupu; *Ec.* намащаю, намастяю. Pomazanie oſtatnie albo NAMASZCZENIE, die letzte Oelung, ieſt u katolików sakrament, który kapłan daie oleiem świętym, niebezpiecznie chorym. *Karnk. Kat.* 250. NAMASZCZENIEC, - ńca, *m.*, pomazaniec, der Gesalbte. Że ta zoſtała całą Namaszczeńca głowa, Którą bóg na podporę niech oyczyzny chowa... *Zab.* 4, 382 *Min.*

NAMAWIAĆ *ob.* Namówić. NAMAWIACZ, - a, *m.*, namównik, radziciel, powód, pobudka, (*Boh.* namluwce *conciliator coniugii*), der Beredet, Ueberreder, der einen zu etwas beredt; *Vd.* premarnuvauz, pregovornik; *Rs.* уговорщикъ. Namawiacz równy przymusicielowi. *Cn. Ad.* 536. NAMAWIACZKA, - i, *ż.*, (*Boh.* namluwčj) *persuaſtrix Plaut.*, która namawia, die Bereberinn, die einen wozu beredet. NAMAWIANIE *ob.* Namowa.

NAMAZAĆ, *f.* Namaże *cz. dk.*; NAMAZYWAĆ *frequ.*; Namazuie *praes. cont.*; *Bh.* namazati; *Sr.* 1. namazuyu, namaju, namażem, namazam, nadmaznu; *Vd.* namasati, namashuvati, gorpomasati; *Rg.* namàzati, namazivati; *Cro.* namazújem; *Rs.* намазать, намазывать; namaścić, nasmarować, oleykować, besalben, beschmieren, einsalben. Przy koronacyi arcybiſkup, omoczywszy mały palec w oleiu świętym, namazuie królowi rękę prawą. *Gwag.* 188. - *fig. transl.* ręce komu namazać, = smarować kogo, przedarować, przenaymować go, einem die Hände schmieren, ihn bestechen. Opanował wiele zamków przez dobrowolne poddanie ſtaroſtów, że im ręce namazał był dobrze. *Bielſk.* 203. NAMAZYWANIE, namaszczanie, nasmarowanie, *actio. Cn. Th.*, das Schmieren, Salben; NAMAZANIE, namaszczenie, nasmarowanie, *effectus. Cn. Th.*, die Einsalbung, Einschmierung; *Vd.* namas, namasilu. NAMAZALNY, - a, - e, namazywaniu służący, zum Einschmieren, Einsalben. NAMAZYWACZ, - a, *m.*, namazuiący, der Salber, Einsalber; *Sr.* 1. namazwak.

NAMDLEĆ, *f.* Namdleie *neutr. dk.*, Namdlewać *niedok.*, przymdleyszym się ſtawać, schwächer werden, ohnmächtiger werden, abnehmen. Wychodziła na poźny sp acer słońce gdy namdleie. *Tward. Pas.* 9. Skoro dzień namdleie, do piękney wsywa ich przewagi. *Tward. W. D.* 73. NAMDLAŁY, - a, - e, przymdleyszy, geschwächt, schwach geworden. Jednego Manliusza pogróżki Rzymskie siły namdlałe otrzeźwiły, piérwszą czerſtwość im przywróciły. *Warg. Wal.* 202. NAMDLIĆ, *f.* Namdli, *cz. dk.*, przymdleyszym uczynić, nadwątlić, abmatten, schwächen. Pielgrzym, kiedy go praca i gorąco namdli, prześpi się w cieniu przy iakiéy ſtrudze. *Gor. Dw.* 141.

NAMĘCZYĆ *cz. dk.*, do nasytu pomęczyć, genug martern. Nameczyć się, męcząc nasycić się lub zmordować się, sich satt und müde martern; *Bh.* nawundati; *Rs.* намучиться, натомиться.

*NAMENTANIEĆ *niiak. dk.*, n. p. Obeszło mię, żebyście nie szaleli różnie, byś ty nie znamentaniał, nie zcykuciał bratuſi. *Zab.* 9, 68 *Jżyck.*

*NAMGLEYSZY *ob.* mdły, *mgły. *NAMGLIĆ *cz. dk*, mgłą nawieść, benebeln, umnebeln; *Bs.* namaghlitti; *Cro.* nameglújem *obnubilo.*

NAMIĄĆ, namnął, *f.* namnie *cz. dk.*, *Bh.* namnauti, namnu; *Rs.* намять, намну, miąc nagnieść, viel drücken, winden, auswinden, ausdrehen, ausreiben. *Rs.* наминка kontuzya, nagniecenie.

NAMIAŁSZY *ob.* Miałki.

NAMIANOWAĆ, *f.* namianuie *cz. dk.*, ile dosyć pomianować, hernennen, herzählen. Bóg Chryſtusa wyżéy posadził, niż wszelkie paſtwo i niż wszelkie imię namianowane, nie iedno w wieku tym, ale i w przyszłym. *Bud. Ephes.* 1, 21, które się mianuie. *Bibl. Gd.*).

*NAMIAST, = na miaſt *ob.* *Miaſt, = zamiaſt, anstatt. Namiaſt nagrody kiiem obeıwał. *Tr.* *NAMIASTEK, - ſtka, *m.*, namieſtnik, będący na mieyscu czyim, zaſtępca, na mieysce czyie naſtępuiący, naſtępca, *Bh.* naměſtek; *Rs.* намѣстникъ; der jemandes Stelle vertritt, der Vertreter, Statthalter, Verweser, Nachfolger. Apoſtołowie posłali ucznie i namiaſtki swoie, iako Paweł ś. Tymoteusza i Tyta. *W. Poſt. Mn.* 254. Chryſtus chciał, by to wiadome było apoſtołom, a potym przez nich, i przez ich namiaſtki wszyſtkim. *Kucz. Kat.* 3, 229, „przez naſtępców"). Namiaſtki i opiekuna po sobie zoſtawić. *Baz. Hſt.* 103. Już z weselem umrę, gdy zoſtawiam cię namiaſtkiem swoim. *Leop. Genes.* 46, 30. Słuchali królowie papieża, iako namiaſtka bożego na ziemi. *Bielſk.* 401, *W. Poſt. Mn.* 540. Chryſtus Ś. Piotrowi rzekł: cokolwiek zwiążesz, będzie związano; co chcą rozciągnąć na iego wszyſtkie namiaſtki. *Szczerb. Sax.* 43. My Aleksander, Jowisza syn, Wam miłość, pokoy i pozdrowienie od nas i od naszych namiaſtków będących po nas w sprawowaniu i rządzeniu świata. *Bielſk.* 12, t. i. gubernatorów, wielkorządzców. NAMIASTKA, - i, *ż.*, która na czyim mieyscu, *Rs.* намѣстница gubernatorowa), die Stellvertreterinn. Z tysiąca macoch iednę nalazłbyś, któraby swéy namiaſtki polubiła dzieci. *Burl. A.* 3, t. i. poprzedniczki.

NAMIATAĆ *ob.* Namiotać. NAMIECIK *ob.* Namiot.

NAMIĘKAĆ *med. ndk.*, Namięknąć, *f.* namięknie *dk.*, miękkim się ſtawać, durchweichen, etwas weich und locker werden, pulchnieć.

NAMIENIAĆ *cz. ndk.*, NAMIENIĆ, *f.* Namieni *dk.*, wspomnieć,

mnieć, wzmiankę uczynić, natrącić, dotknąć, *Rg.* namjémiti; *Bs.* napomenati; *Rs.* напамятовать, напамятываю, erwähnen, berühren. (*Sr.* 2. namenisch mianować; *Crn.* nameniti, namęnem *destinare*; *Cro.* namenujem *intendo*, *statuo*, namena *casus grammaticus*; *Rs.* намѣнять, намѣнивать, *s* zamienić, przefrymarczyć). Mądremu dosyć namienić. *Rys. Ad.* 39. Przeswiskiem ią nazwał, i Orą namienił. *Otw. Ow.* 602. On mi innego zięcia namienił *Boh. Kom.* 4, 127. Namieniony, *s* przerzeczony. *Cn. Th.*, erwähnt, gedacht. Wdowie bliższa iest otrzymać wiano swe przed inszemi wszystkiemi długi, które się po *namienieniu* wiana stały, t. i. po zabezpieczeniu na dobrach. *Szczerb. Sax.* 463, po wytykaniu, zapisie, naznaczeniu, Benennung, Bestimmung. - *2) NAMIENIĆ się, ile dosyć poprzemieniać się, sich vielfältig genug verwandeln. We wsze osoby darmo się namieniwszy, nakoniec *podoby zażył ptaka, co rosnosi pioruny. *Zebr. Ow.* 311, *variatus*).

NAMIERZNĄĆ, *f.* namierznie *niiak. idntl.*, mierzionym się stać, zum Ekel werden. Chwała próżna i nikczemna, bogu namierzła bywa. *Zrn. Pst.* 139 *b.* Nierządnica dla namierznienia, podnosząc zapłatę ... *Leop. Ezech.* 16, 31, cf. nadmierznąć.

NAMIERZWIĆ, *f.* Namierzwi *cz. dk.*, mierzwą potrząść, *Slo.* namrwiti; *Bs.* namarviti, namrriviti; mit Krummstroh bestreuen, unsauber, unrein machen. Chcesli póyść do króleſtwa niebieskiego z sianem twoim i słomą, abyś go namierzwił, a naprószył? *W. Post. W.* 3, 466.

NAMIERZYĆ, *f.* Namierzy *cz. dk.*, pomierzyć, ile dosyć wymierzyć, einem zumessen, abmessen; *Bh.* naměřiti; *Sr.* 1. namiriu, namirim; *Vd.* nameriti; *Sla.* namiriti; *Rs.* намѣрять, намѣриваю. Jak ci wierzą, tak ci namierzą. *Ern.* 150, *Cn. Ad.* 288. Ileć wierzą, tyleć namierzą. *Cn. ib.*, cf. iak cię widzą, tak cię piszą). Jak kto namierzy, ludzie mu odmierzą. *Mat. z Pod. B* 1, wet za wet). *Slo.* staru miru mu nameral *mansit*, *ut ante fuit*, cf. po staremu Bartosz. - §. Namierzyć, godzić gdzie, celować, mierzyć do czego, wohin zielen; *Vd. et Crn.* nameriti, namerjati). Do iednego biegą celu; faryzeusz namierzył, celnik w cel uderzył. *Pociey* 1; *Rs.* намѣриться, вознамѣриться zamierzyć sobie; *Rg.* namjeritise, namjerivatise *interuenire*, *accidere*; nâmjera *occasio*, *Bs.* namirritise; *Cro.* namerjamsze na kay, *Sla.* na koga se namiriti *incidere in aliquem*.

NAMIEŚĆ *ob.* Namiotać.

*NAMIEŚCIĆ *cz. dk.*, dosyć czego pomieścić, genug placiren, unterbringen; *Rg.* namjestiti, namiestivati *collocare*; *Bs.* namjestiti; *Vd.* nameſtiti *restituere*, *Crn.* namęſtem, namęstiti; *Cro.* nameschujem, namesztiti, nameschati, nameschám; *Rg.* namiestiti jednoga za drugoga *subrogare*.

NAMIESIĘCZNY, - a, - e, na miesiącu czyli księżycu się znayduiący, auf dem Monde befindlich, *Bh.* naměsyčný. *Subst.* naměsyčník.

NAMIESTNICTWO, Namieśnictwo, NAMIESTNIKOSTWO, - a, *n.*, *Slo.* naměstnictwj; *Cro.* namesztnichtvo; *Crn.* namęſtniſtvu; *Vd.* nameſtnishtvu, nameſtje, meſtu; *Rs.* мѣстоблюстительство (намѣстничество gubernium); zastępstwo, die Stellvertretung, Amtsvertretung, Statthalterschaft; następstwo, die Nachfolge. Znacznieysi obywatele, zakosztowawszy w namieśnictwie słodyczy roskazywania, targnąć się mogą na władzę naywyższą. *Mon.* 68, 640. Postanowiony był exarchat, albo namiestnikowstwo patryarszeńskie. *Steb.* 2, 163. Potomstwo księżny Libuszy ustawicznym namiestnictwem (*successione*) długo bardzo panowało u Czechów. *Krom.* 36, Amtsfolge. NAMIESTNIK, NAMIEŚNIK, - a, *m.*, *Namiastek, *Bh.* místodržjcý; *Slo.* meſtodržicí, náměſtník (następca); *Crn.* nameſtnik, namęſtnèk; *Vd.* nameſtnik, namieſtnik, nameſtni oblaſtnik (namesnik *haeres*); *Cro.* namesztnik, nameztnik, *s* zastępca, następca); *Rg.* nâmjesnik, nâmjeſtnik (namjeſtitegl *collocator*); *Bs.* namjeſtnik; *Rs.* мѣстоблюститель; (*Rs.* намѣстникъ gouverneur, proposé sur un gouvernement ou sur plusieurs. *Coxe Voy.* 2, 306, *s* gubernator). - *Pol.* Zastępca, der Stellvertreter, Statthalter, Vertreter. *Chelm. Pr.* 163. Na to namiestników chowam, aby mię zastępowali w tym, czego sam przez się czynić nie mogę. *Kras. Pod.* 2, 200. Uczynił biskup dyakona swoim w kazaniu namiestnikiem, aby kazanie zań odprawował, gdy sam przez wadę ięzyka nie mógł. *Sk. Zyw.* 1, 49. Leszek Popiela *namiestnikiem* (*successorem*) sobie ieszcze za żywota obrał. *Krom.* 42. (osiadł mieysce Piastowe Ziemowit, którego żyiąc ieszcze, laty osłabiały ociec, *na mieyscu* swym używał. *ib.* 50). *Letus Romanus* namiestnik hetmański. *Pilch. Sall.* 117. Dominika Ś. możemy nazwać porucznikiem albo namiestnikiem papiezkim. *Bzow. Roz.* 16. Przy chorągwi namiestnik znaczy to, co adjutant przy całéy brygadzie lub pułku. *Kaw. Nar.* 62. Namiestnik Chrystusowy, *ob.* Namiastek). Kazał mi uczyć się gospodarstwa, zaczynaiąc od funkcyi namieśnika. *Teatr* 19 *c*, 126. - W Litwie namieśnik, woiewoda, n. p. Jędrzéy Jakowicz R. 1440 był namieśnikiem czyli woiewodą Smoleńskim. *Nies.* 4, 5. NAMIESTNY, - a, - e, mieysce czyie zastępuiący, *vicarius*. *Cn. Th.*, stellvertretend; *Crn.* namęſtna besęda *pronomen* zaimek (*Cro.* nameſztlyiv *locabilis*); *Rs.* намѣстническій do gubernatorstwa należący; намѣстничій gubernatorski).

NAMIESZAĆ, *f.* Namiesza *cz. dk.*, wiele pomieszać, viel hinein mischen; *Sr.* 1. namischu, namischam; *Rg.* namjėsiti, nadomjėscjati; *Rs.* намѣсить (osobliwie o obroku), намѣшать, намѣшивать, набалтать. W one księgi namieszał powieści fałszywych i zatrudnionych. *Sk. Dz.* 843.

NAMIESZKAĆ się, *f.* Namieszka się *rec. dk.*, dosyć długo pomieszkać, pobawić, lange genug verharren, bleiben, wohnen bleiben. Giligin był ze trzy lata na państwie Litewskim, iak umarł; a syn iego, nie namieszkawszy się też na tym państwie, umarł prędko. *Bielsk.* 127.

NAMIĘTNOŚĆ, - ści, *ż.*, NAMIĘTA, - y, *ż.*, (*Etym. ob.* miąć, mięty, cf. iąć); *Bh.* náruživost, wášeň' (cf. waśń); *Crn.* terpęzhnoſt (cf. cierpiętliwość), ſtraſt *Vd.* terplenjoſt, terpezhnoſt, nagloshelnoſt, pohotenoſt (cf. pochoć); *Rg.* ganùtje; *Rs.* страсть; *Ec.* пристрастїе; die Leidenschaft. Namiętność *latius patet*, *quam* pożądliwość; *nam continet non solum concupiscentiam*, *desiderium*, *gaudium*, *amorem boni*; *sed etiam mali fugam*, *odium*, *dolorem*, *tristitiam*, *iram*, *timorem*, *audaciam*, *desperationem etc. Cn. Th.* Namiętności w nas bez nas powstaią. *Pilch. Sen.* 176. Namiętności cielesne, które człek w sobie czuie, gniew, chciwość, pożądli-

wość cielesna etc. *Karnk. Kat.* 437. Ciało Chryſtusowe nie było podległe niedoſtatkom i affektom, ktore drudzy namiętnościami nazywaią. *Sk. Dz.* 559. Podobne namiętności dwóch ludzi, podobny temperament *Ec.* подобострácтïе, *adj.* подобострácтный. Dobre namiętności *Ec.* доброcтрácтïе, *Gr.* ἐυπαθεια, cf. entuzyazm. Boiaźń ieſt panuiącą tyranów namiętnością. *Węg. Mar.* 1, 156. Namiętność rozpuszczona pewna zguba. *Cn. Ad.* 536. Nie ieſtem tego mniemania, iakoby namiętności, abo popędliwe chęci, mogły bydź do gruntu wykorzenione; z przyrodzenia są dane, aby nas pobudzały do czynienia czegokolwiek. *Modrz. Baz.* 26. Gdy bóg ludzie ſtworzył, rozdał między nie wszyſtkie cnoty i też **namięty*. *Ezop.* 89. - §. *Namięta, Drzewko *Agnus caſtus*, nakładzione w pościel, broni ciału *namięty*, ani zmazania przez sen nie dopuszcza. *Cresc.* 474. NAMIĘTNY, - a, - e, Namiętnie *adverb.*, od namiętności, z namiętnością, leidenſchaftlich, Leidenſchafts=; *Rg.* ganút; *Rs.* cтрácтный, *Ec.* приcтрácтный. Namiętna pochodnia. *Hor.* 2, 160 *Nar.* Złości ludzkiéy uchadzali, ani policzków namiętnie naſtawowali, widząc, żeby to mały zyſk, swoią namiętnością okrom potrzeby sobie gorzéy uczynić. *Sekl.* 21.

NAMIGAĆ się, *f.* Namiga się *recipr. dk.*, wiele do uprzykrzenia się pomigać, ſich müde winken. Nakaślał się, namigał się, naprosił się, i z resztą uciekł. *Teatr* 36 *c*, 72, *Rg.* namighnuti, namighivati, namigovatti *annuere oculo* *Bs.* namaghnuti, namighnuti, miggati; *Vd.* namigati, namiguvati, nameshati, nameshuvati; *Cro.* namagnújem, namigavam, nákimavam, namegnújem; *Ec.* намизáти. (*Vd.* namiganje, megnenje, *Cro.* namegnenye, = migi).

NAMIŁOWAĆ się, *f.* Namiłuie się *rec. dk.*, nasycać się miłowaniem, do sytu miłości zażywać, ſich ſatt lieben, ſatt herzen, der Liebe nach Belieben pflegen. Wniydźcie, nie zayrzę wam tego, Wniydźcie namiłuycie się go. *Groch. W.* 343. Wieczna oycowſka iasności, Day się ciebie namiłować, J z tobą społem królować. *Groch. W.* 89. W nim nie była zazdrość, w nim nie były obrzydłe obyczaie; ale to było, czego się człowiek namiłować nie mógł do woli. *Gor. Dw* 318. O iak się ty tych książek namiłować nie możesz! *Baz. Sk. pr.*

NAMIOT, - u, *m.*, *Etym.* miotać; *Bh.* namĕtek *subgrundium*; námet przedmiot, objekt; *Vd.* namet, nametanje, = narzut; *Crn.* namêt *vallum*; *Cro.* namet, naszip *vallum*, *agger*, nametëk, pridav *additamentum*; *Rg.* naamèt, nâsap, = grobla; *Bs.* nametak *additamentum*; *Rs.* намéтъ narzutek, wyższa część namiotu, wierzch; gatunek sieci; *Ec.* намéтъ воинскïй, шалашъ namiot). - *§. Namiot, namiotanie, co namiotano na co, narzut, das Hinwerfen auf etwas, Ueberwerfen. Namiotem haniebnych gór ociśniony. *Zebr. Ow.* 3 *b.* - - §. woienna budka obozowa pod płachtami, szatra, das Zelt, Lagerzelt; *Sr.* 1. czelda, woverſka veta, czeldka, vetka (cf. iata); *Crn.* shótor; *Vd.* shotor, al ena hisha na pulo, na voiſki sa shunirje, tabor (*ob.* tabor); *Slo.* ſtan, ſſátor, wogenſka bauda; *Hg.* sátor; *Cro.* shator, sátor, sátorecz; *Dl.* sator; *Rg.* scjàtor, ceerga; *Bs.* cerga, cerghiça; *Ross.* вcтáвка, палáтка, колиба, колибица, юрта (z tatarſk.); *Eccl.* шатéръ, намéтъ воинскïй, шалашъ, cf. szałasz, сѣнъ (cf. sień), скинïя. Namiotu tego nie przeſtawiaią, a kołki iego nie będą poruszone, i wszyſtkie sznury iego nie będą odbierane. *Bud. Jes.* 33, 20. Pospołu w *namiecie (w namiocie) iedli. *Gor. Dz.* 157. Namioty rozbili. *Birk. Chmiel. A* 3. Namiotów rozbiianie, ſtawienie, *Eccl.* сѣнопоставленïе. Święto chłodników i namiotów ſtawiania. *Odym. Sw. O o* 4 *b*, *ob.* Kuczki). Namiotów robienie *Ec.* ускошвéнïе, художество прошивать ремнями палатки. Obóz wązki, i zbyt rzadki w siły, Lecz same bohatyry pod namiotmi (namiotami) były. *Przyb. Luz.* 86. - §. b) Namiot, NAMIOTEK, - tka, *m.*, NAMIECIK, - a, *m.*, nad łóżkiem, nad ſtolicą, nad ołtarzem etc., *cadurcum*. *Cn. Th.*, pawillon, der Pavillon, Betthimmel, Thronhimmel; *Bs.* scjator; *Rg.* scjattor, zâſtor, nadsjenna, cérga; *Cro.* nadszèncza. Do uciazonéy sypialnéy komnaty Wchodzi, i w namiot kładzie się bogaty. *Morszt.* 40. W marmurowéy łożnicy, pod pięknym namiotem iedwabnym. *J. Kchan. Dz.* 57 Od namiotów do łóżka, niech płacą złotych ośm. *Lek. C* 4 *b.* Nalega żona, ieśli mąż będzie bogaty, Kupuy suknie, kleynoty, namioty, karoce. *Opal. sat.* 39. Żona wyciąga, namiotek iedwabny aby był, kobierce w izbie aby były. *Petr. Ek.* 81. Namiotek łożkowy. *Birk. Chmiel. A* 3. Judit, uciąwszy głowę Holofernesowi, zrzuciła z słupków namiotek iego; mowiąc: oto głowa iego, oto namiotek, w którym spał piiany. A namiotek ten, który była wzięła od łoża iego, Panu ofiarowała. *Radz. Judit.* 13, 9-22, *Wuiek. ib.*, namiecik. 1 *Leop. Jud.* 13, 10 *et* 19. Zmordował Wasil głowę rączych ſklanek biegiem, Więc mu ława namiotkiem, i odwieczerz noclegiem. *Kchow. Fr.* 112. - *fig.* Ciało ieſt iako namiotek z płótna. *Sk. Dz.* 50. - *Anat.* szatra, namiotek, *tentorium*. *Perz. Cyr.* 1, 183. - §. b) gatunek płótna; n. p. Za łokieć pacześnego płótna grosz; za łokieć namiotek dwa grosze. *Stat. Lit.* 395. NAMIOTNICZY, - a, - e, od namiotnika, Zeltmacher=. S. Paweł był namiotniczego rzemiosła. *W. Act.* 18, 3, robił namioty. *Radz.*). NAMIOTNIK, - a, *m.*, co robi namioty. *Cn. Th.*, der Zeltmacher; *Rs.* скинотворецъ, шатéрникъ (cf. шатерничей dozorca namiotów, oboźny). - §. co mieszka w namiecie. *Cn. Th.*, der Zeltbewohner. - §. co ieſt do namiotów, rozbiiacz namiotowy, der Zeltbewahrer, Zeltaufſchlager, der mit den Zelten zu thun hat. Namiotnicy, ſkoro ſtrzelba do obozu przyydzie, maią nayprzednieysze namioty zaraz rozbiiać. *Archel.* 2, 44. NAMIOTOWY, - a, - e, od namiotu, Zelt=; *Rs.* шатéрный. Namiotowe sznury, kołki. NAMIOTOWY, - ego, *subſt.*, *ob.* Oboźny. *Cn. Th.*

NAMIOTAĆ, *f.* Namiece, namiotę *czyn. dokon.*, Namiatać *ndk.*, na kupę naciſkać, narzucać, auf einen Haufen werfen, über einander häufen; *Crn.* namętshem *aggerare*; *Vd.* nametati, namezhem, namezhuvati, navreshi; *Cro.* naméchem; *Rg.* namèſti, nametatti, nameetam; *Bs.* nametati, navrrichi *imponere*; *Rs.* наметàть, намечу, намéтывать (2. lekko przyszyć, faſtrzygować), нахламостить. Na onym mieyscu namiotana ieſt wielka kupa kamieni. *Radz. Jos.* 7, 26. - *§. Namiotać się czym, naszamotać się, do woli przerzucać, szamotać, nach Belieben herum werfen, herum ſchaukeln. Gdy tak nami gwałtownie się burzliwość morſka namiotała, drugiego dnia wymiatywali, co mieli w okręcie. 1 *Leop.*

Act. 27, 18. - §. Namieść, namiatać miotłą, na kupę zmiatać, wohin zuſammen kehren; *Bh.* nameſti, nametu, namjtati; *Bs.* nameſti *verrendo multum congerere*; *Rs.* наскрéсть, наскребать, *ob.* naſkrobać.

NAMKNĄĆ *ob.* Namykać.

NAMLEĆ, *f.* Namiele *cz. dk.*, dużo pomleć, *Rs.* намолóть, viel Mehl fertig mahlen. W Styczniu i w Lutym mąki iako naywięcéy kazać namleć. *Zaw. Gos.* Gdy w iakowéy wsi nie było młynu, kazał na żarnach mąki na knysze namleć. *Perz. Lek.* 259.

NAMŁÓCIĆ *cz. dk.*, ile dosyć umłócić, zur Genüge aufdreſchen; *Bh.* namlatiti; *Bs.* namlatiti; *Rs.* намолотúть, намолáчивать. Namłócić się, do woli lub do zmordowania pomłócić; *pr. et tr.*, ſich ſatt oder müde dreſchen, prügeln, ſchlagen.

NAMNOŻYĆ *cz. dk.*, namnażać *ndk.*, wiele pomnożyć, viel anhäufen, vermehren; *Ec.* набавляю, наращáю.

NAMOCZYĆ *ob.* Namaczać. Namoczenie, Namocz, infuzya. *N. Pam.* 6, 318.

NAMODLIĆ się *recipr. dk.*, do woli lub zmordowania modlić się, ſich ſatt oder müde beten, *Vd.* obmoliti, namoliti.

NAMOKNĄĆ *ob.* Namakać. NAMOKRZYĆ *cz. dk.*, mokrzem napuszczać, mit Urin anfeuchten; *Vd.* namokriti, *z* nawilżyć, naß machen, anfeuchten.

NAMORDOWAĆ *cz. dk.*, ile dosyć pomordować, pozabiiać, genug morden, tödten. Namordował zwierza z potrzebę. *Zebr. Ow.* 186. - §. dosyć wysilić, fatygować mocno, ſtark müde machen. Namordowawszy się z temi nędznemi przypadki świata tego, umarł. *Rey Pſ. Nn* 1.

*NAMOŚCIĆ *cz. dk.*, *Rs.* намостúть, намáщивать, *z* nabrukować.

NAMOTAĆ *cz. dk.*, na czym pomotać, lub dosyć zamotać, worauf aufwickeln, aufwinden; genug wickeln, drehen, verwickeln: *Sr.* 1. namottam; *Vd.* namotati, gornamotati, gorsmotati; *Cro.* namotávam; *Dl.* namotivati; *Rg.* namotatti; *Bs.* nametati (namotak *mataſſa*); *Rs.* намотáть. намáтывать.

NAMOWA, - y, *ż.*, (cf. *Bh.* namluwa *sponsalia*), namowienie do czego, *Cro.* nagovarjanye; die Ueberredung. Ożenił się Herman z namowy panów radnych z księżniczką Czeſką. *Bielſk.* 64. Łagodna mowa, pewna namowa. *Cn. Ad.* 416. (łagodnemi słowy, pożyiesz twardéy głowy). - §. b) Namowa na co, umowa; z namowy, *z* zmownie, umownie. *Cn. Th.* 1438, Abrede, Verabredung. - §. *2) uamawianie, naradzanie się, obradowanie, obrady, konferencya, Unterhandlung, Berathſchlagung, Rathsſitzung. Strony w czasie namowy sędziów (u nas deliberacyą lub uſtępem zwanéy) z izby uſtąpić muszą. *Oſtr. Pr. Cyw.* 2, 22, *S. Grodz.* 2, 183. Namowa, albo o chorobach, zszedłszy się między sobą, radzenie. *Oczk. prz.* 233. Polacy zjazd w Gnieznie założywszy, po długiéy namowie (*poſt longam consultationem*), wszyscy zdaniem iednoſtaynym Krakusowi państwo poddaią. *Krom.* 34. Posyła Władysław do miſtrza dla traktatów; złożono mieysce namowom spolnym. *Krom.* 467, *colloquiis*). Bolesław na on czas sądy, które namowami i głównemi seymikami, *colloquia et terminos generales* zowiemy, w polu pod namioty odprawował. *Krom.* 106. Po długich i pilnych radach i namowach, któreśmy czynili i mieli z pany radami, uſtanawiamy ... *Vol. Leg.* 2, 610. Gdy posłowie Cesarscy liſt oddali, była długa namowa. *Sk. Dz.* 519. Trzeba, żeby posłowie zgodnemi namowami i umysły na seym wielki przyiechali. *Stat. Lit.* 72. O szkołach na inszym mieyscu namowę mieć będziemy. *Modrz. Baz.* 46, t. i, rozprawę, Verhandlung, Abhandlung. - §. *3) Namowa, NAMOWKA, - i, *ż.*, sentencya, piękna powieść. *Mącz.*, eine Sentenz. *Sententiola* piękna powiaſtka, sentencyyka, namówka. *ib.* *Interpunctae clausulae* rozpunktowane albo rozdzielone sentencye lub namowy. *Mącz.* NAMÓWCA, - y, *m.*, namawiacz, der Bereder, Aufreder. Namówce dusz. 1 *Leop. Sap.* 12, 3. NAMÓWIĆ, *f.* Namówi *cz. dk.*, NAMAWIAĆ *ndk.*, *Bh.* namlauwati, namluwiti; *Sr.* 1. doriecżacż; *Vd.* nagovorit, pregovorit, premarnuvat, ratat, v'raimat, dogovoriti, domarnuvati, dopovedeti; *Crn.* pogovarjam, pregovarjam; (*Rg.* nagovoritti, nagovârati *hortari*); *Cro.* nagovarjati, vputiti, nasznubújem; *Rs.* сговорúть, сговáривать, подозвать, подзывать, уговорить, уговáривать, приговорить, приговаривать; *Ec.* нау(стяю, наущáю. - §. Namawiać kogo, einen zu bereden ſuchen; namówić kogo, einen bereden. Do dobrych rzeczy, nie trzeba ludzi namawiać, sami idą. *Teatr* 52, 41. Namawiał ich Paweł o Chryſtusie z proroków, od poranku aż do wieczora. *W. Act.* 28, 23, namawiał ich do tych rzeczy, które są o Chryſtusie. *ib.* Ten mię wnet namówi, który czyni to co mówi. *Cn. Ad.* 1160. Namówić się nie daie; namówić go trudno. *Cn. Th.* Namówiony *Rs.* навáльный. Namówiona rzecz, do któréy kogo namówiono *Rs.* навáльщина. Zaczęli się zjeżdżać iak namówieni, ledwie nie w iednę godzinę. *Ksiądz.* 196, iak umówieni. - §. Namawiać komu, długo mu przekładać, zaſtanawiać go, einem Vorſtellungen machen, einem vorſtellen. Ludziom ia teraz namawiam i nawodzę, czyli bogu, czyli się chcą ludziom podobać? 1 *Leop. Gal.* 1, 10. - §. Namówić komu, *z* nałaiać komu. *Dudz.* 13, wytrzeć kapitułę, einem das Kapitel leſen, ihn ausſchelten. Namówić komu zelżywie, sromotnie, napluwać komu w kaszę. *Cn. Ad.* 538. - §. *2) Namawiać co, *z* *namowę o czym czynić, konferencyą ſkładać, rozprawę mieć, traktować, układać, negocyować, czynić o co, *Vd.* se podgovorit, se svetuat, etwas verhandeln, negociren, unterhandeln. Na wyspie Toruńſkiéy tym czasem pokóy namawiać zaczęto. *Krom.* 468. Na seymikach o tych rzeczach, które im na liściech naszych oznaymiono, namawiać maią. *Stat. Lit.* 67. Drugiego dnia król począł namawiać z zacnym senatem o tym pogrzebie. *Zbil. Dr. F.* 3. Pięć rzeczy na tym koncylium uważane i namawiane były. *Smotr. Lam.* 154, roztrząsane). Tego Ś. Oycowie, którzy to symbolum na wtórym powszechnym synodzie namówili i napisali, nie przydali. *Smotr. El.* 31. - §. Namówić się z kim, *z* umówić się na co, ſich mit einem wozu bereden. Namówili się do tego uczynku. *Tr.* - §. Namówić się, *z* nagadać się do woli; ſich ſatt und müde reden. Jam się namówił, a tyś się nasłuchał. *J. Kchan. Dz.* 789. Pociecha, gdy co boli, namówić się do woli. *Cn. Ad.* 538, napłakać się, iaka taka uciecha). NAMAWIANIE, - ia, *n.*, *subſt. verb. ndk.*, das Zureden. NAMÓWIENIE, - ia, *n.*, *subſt. verbi dk.*, das Bereden. NAMÓWNIE

adverb., skutecznie namawiaiąc, przekonywaiąc, überredend, überzeugend. Namównie, nie gwałtownie. *Cn. Ad.* 223, *persuasione*, *non vi.* – §. b) Namównie, = z namowy, zmównie. *Cn. Th.*, abgeredeter maßen, laut Abrede. – §. *c) *sententiose* z pięknemi powieściami, namównie. *Mącz.*, sententiös. NAMÓWNIK, – a, *m.*, Namawiacz, co drugiego namawia na co. *Włod.*, namówca, der Bereder, Ueberreder. *Delinitor* namównik, ubłagacz. *Mącz.* NAMOWNOŚĆ, – ści, *ż.*, wymowa ku namówieniu sposobna. *Cn. Th.*, Beredungskunst, hinreißende Beredtsamkeit. – §. *passive* łatwość dania się namówić, Neigung, sich überreden oder bereden zu lassen. NAMÓWNY, – a, – e, a) *active*, który łacno namówi, voll Beredungskraft, hinreißend beredt. Mowa iego była wdzięczna i namówna, która wielu ludzi posyłkowała, i do prawdy przyciągnęła. *Sk. Zyw.* 2, 398. – §. *passive*, który się da łatwo namówić. *Cn. Th.*, leicht zu bereden. – *§. Mieć co u siebie za *namowną* i pewną. 1 *Leop. Sap.* 17, 2, za ułożoną, nieuchybną rzecz, für ausgemacht. Za namowną u siebie maią, że dobre są rzeczy widome. 1 *Leop. Sap.* 13, 7, za pewną rzecz. 3 *Leop.*

NAMOZOLIĆ, *f.* namozoli *cz. dk.*, nabiedzić, einem viel Noth und Mühe machen. Cóż wart ów pedant; co chłopca nieboraka Namozolił, a zrobił nie człeka, lecz żaka? *Zab.* 10, 255. – *Recipr.* namozolić, nabiedzić się, sich genug placken.

NAMROZIĆ *cz. dk.*, mrozem naruszać, mit Frost und Kälte zusetzen, *Rs.* наморозить.

NAMRZEĆ się, cf. nademrzeć, *recipr. dk.*, nacierpieć się, n. p. głodu aż do umiorania, den Hungertod leiden, großen Hunger leiden, verschmachten. J głodu się namarł, i pieszą się nazad wrócić musiał. *Gorn. Dw.* 203. Głodu się tam co dosyć namarli. *Biel.* 697. Baczę, że się do wóli namrzemy, *nos esurituros satis. Mącz.*

NAMSZEĆ *niiak. dk.*, mchem narosnąć, mit Moos bewachsen, bemoosen. Czyszczenie iakiéy rzeczy namszałéy. *Spicz.* 134.

NAMŚCIĆ się *recipr. dk.*, ile dosyć się pomścić, sich zur Genüge rächen, *Bh.* wymstiti se.

NAMUŁ, – u, *m.*, szlamowatość mieysce iakie paskudząca, Schlamm, Leim, der auf etwas liegt, Schmutz. Namuł, kał, *limus. Urs. Gr.* 129. Nie wypędzi się bydło na wiosnę, aż deszcze namuły zimowe opłóczą, a trawa znacznie podrośnie. *Kluk Zw.* 1, 150. Staw powinien mieć odmiał taki, żeby od grobli piasek i namuł spadkiem nieznacznym szły pod wodę. *Kras Pod.* 1, 174, *Os. Rud.* 45. NAMULAĆ, NADMULAĆ *cz. ndk.*, Namulić *dk.*, mułem nakrywać, napełniać, *Rs.* насоришь, насоривать, mit Leim oder Schlamm anfüllen, beschmutzen. Namulony, n. p. staw *Rs.* наметный, наносный. – §. Namulić, *Vd.* namuliti, nasmukati, = skórę na ciele nacierać, przecierać, drasnąć, die Haut abstreifen, abreiben, durchreiben. Woły od słoty łatwo sobie iarzmem namulaią. *Kluk Zw.* 1, 213. Po skończonéy robocie zawsze trzeba patrzyć, czy się wołom szyia nie namuliła. *ib.* 214. Kark ich, ieśli nie nadmulony. *ib.* 3, 115. NAMULNY, – a, – e, mogący być namulonym, do namulenia, namulony, verschlammbar, Schlamm=, verschlammt. Nienamulny *illimis. Urs. Gr.* 166.

NAMUROWAĆ, *f.* namuruie *cz. dk.*, wiele pomurować, *Vd.* nasidati, viel mauern. Kazimierz Wielki kościołów wiele namurował. *Papr. Ryc.* Kazimierz Wielki miast namurował. *Stryik. Gon. L.*

NAMYĆ, *f.* Namyie *cz. dk.*, Namywać *ndk.*, *Bh.* namyti; *Rs.* намыть, намывать, ile dosyć pomyć, genug aufwaschen, viel waschen, scheuern. Namyć się, myiąc dogodzić sobie lub zmordować się, sich satt oder müde waschen.

NAMYDLIĆ *cz. dk.*, *Bh.* namydliti; *Bs.* nasapunati; *Rs.* намылить, намыливать, mydłem nasmarować, naprawiać, beseifen, mit Seife beschmieren.

NAMYKAĆ *cz. ndk.*, NAMKNĄĆ, *f.* namknie *idntl.*, nasuwać, nasunąć, napomknąć, *Vd.* namekniti; *Rs.* намекнуть, намекать *propr. et fig.*, hinschieben, anrücken, hinrücken, fig. hingeben, angeben, eingeben. Namykam czego, nap eram, napycham na inszą stronę. *Cn. Th.* Ja piérwszy królowi namknąłem, aby kanał od morza do morza przekopano, i zaraz méy rady usłuchał. *Boh. Kom.* 3, 201, Erwähnung thun, etwas angeben (*Rs.* намеки alluzye). Neronowi, niepewnemu iak zabić matkę, namknął swóy dowcip, *obtulit ingenium*, Anicet wyzwoleniec. *Nar. Tac.* 2, 218, er lieh ihm sein kunstreiches Genie, unterstützte ihn mit Rath. Gdy postrzegli, że im chętnie nadstawiono uszu, namykali zręcznie samego żołnierstwa obelgi. *Nar. Tac.* 3, 65, t. i. wzmiankowali, przekładali). Z umartwieniem widzi, że się namyka w straszne sidła, co zdrada zastawiła dzika. *Przyb. Luz.* 40, t. i. że się przymyka, naraża, sam się wplątą, daß er sich den Schlingen nähert, ihnen näher rückt.

NAMYSŁ, – u, *m.*, Namyślanie, rozmyślanie, *Rg.* namisao, namisli; *Vd.* namislik, namislenje, das Nachdenken, Erwägen, die Erwägung. Gdzie namysł i rada, tam dobrze. *Teatr* 21, 195. Trzeba czasu do namysłu i przygotowania. *Gor. Dw.* 16. Prosił o czas do namysłu. *Nar. Hst.* 2, 247. Bez namysłu, ohne langes Besinnen. – §. b) Namysł, namyślenie, skutek namyślania, co się umyśliło, rezolucya, der Entschluß. Prędki namysł w strachu. *Pot. Arg.* 363. Z namysłu, = umyślnie, naumyślnie, namyślnie, mit Vorsatz, mit Bedacht. NAMYŚLAĆ się *recipr. ndk.*, rozmyślać, rozważać co u siebie, über etwas nachdenken, etwas bey sich überlegen, nachsinnen, sich bedenken. Namyślaiąc się, często okazya ginie. *Min. Ryt.* 4, 131. Długo się namyślay, a śpieszno wykonay. *Cn. Ad.* 159. NAMYŚLIĆ się *dk.*, umyślić co u siebie, stanowić, rezolwować się. *Cn. Th.*, etwas bey sich beschließen. Odjeżdżam, namyślony nie widzieć się z nią więcéy. *Teatr* 48 *d*, 26. W prawie Litewskim godzinę nazywano czas namyślenia sędziów. *Czack. pr.* 2, 97, cf. namowa, cf. ustęp. NAMYŚLIĆ *act. transit.*, długo pomyślić, rozważyć co, lange genug überlegen, durchdenken; *Sr.* 1. namyslin, namyslim; *Bs.* namisliti *comminiscor*, namiscgljati *meditor*, *Vd.* namisliti, *Cro.* namisslyam *imaginor*; *Rg.* namisliti *excogitare*). Głębokiego układu zamiary wielkie, długim lat przeciągiem namyślone i przetrawione. *N. Pam.* 15, 374. NAMYSŁAW, – a, *m.*, Namslau, miasto Szląskie. *Dyk. G.* eine Stadt in Schlesien. NAMYŚLNY, – a, – e, NAMYŚLNIE *adv.*, z namysłu robiony, umyślny, naumyślny, mit Fleiß, mit Absicht, aus Vorsatz geschehen; *Rg.* namiscgljeno; *Rs.* нарочный. Jedne mordy są namyśl-

ne, drugie z przygody. *Petr. Pol.* 597. - §. namyślaiący się, rozmyślaiący, uważny, bedachtsam, mit Nachdenken, bedächtig. Namyślna iest fortuna w dawaniu, porywcza w odbieraniu. *Krom. Błaż. ded.* Horacyusz, w trudach więzienia Moskiewskiego, na utulenie żalów, przez *Petrycego*, nie tak namyślnie, iak w niewoli tęskliwie, przełożony (t. i. nie z tak wolną myślą, ochoczo).

NAŃ, = Na niego, *Bh.* nan', = na něho; *Ec.* нань, на негò, *ob.* na, *ob.* on.

NANA, = Mama, (Mämme!) Mutter! *νάννα Graecis soror est matris. Cn. Th.*, *Bs.* nana, babba, gospa *auia; Sr.* 1. *et* 2. nan ociec. NAŃKA, NIAŃKA, - i, *ż.*, mamka, piastunka od dzieci, die Kinderwärterinn; *Bh.* chůwa; *Ital.* nena; *Rs.* няня, нянка, нянюшка (*Rg.* ninnanje *somnus infantis*, *Ital.* ninna). Mamki i niańki przyymował. *Teatr* 24, 134. Wkrótce Teosiu z rąk niańki przeydziesz do innych. *Zab.* 14, 259. Umie pacierz bez niańki. *Cn. Ad.* 593, nie dziecię-ć iuż iest; Ma-ć rozum; Minęło mu siedm lat; wyrosł z rózgi; sam sobie radzić może; Wie co złe, co dobre).

NANARZEKAĆ się *recipr. dk.*, narzekaniem nasycić się, zmordować się, sich satt und müde klagen. Nanarzekawszy się w swym żalu iak trzeba, Rzekł.... *Otw. Ow.* 149.

NANĘCIĆ *cz. dk.*, ile dosyć ponęcić, zusammen locken; *Cro.* napèlyávam; *Rs.* наживить, наживлять.

*NANIEBIE *Crn.* nanębje, = klima, cf. podniebie.

NANKIN, - u, *m.*, materya, początkowo Chińska, od stolicy Chińskiéy Nanking nazwana, Nankin, ein Zeug. *N. Pam.* 21, 257, *Rs.* китайка, китаечка (cf. kitayka). Bela nankinu, po 10 sztuk zawieraiąca *Rs.* тюнь. NANKINOWY, - a, - e, od nankinu, Nankin=; *Rs.* китайчетый. Nankinowy kitel китаетникъ. Nankinowa suknia kobieca китайникъ.

NANOSIĆ *act. cont.*, NANASZAĆ *frequ.*, NANIEŚĆ, *f.* Naniosę *dk.*, *Bh.* nanositi, nanésti; *Rg.* nanjèti, nanosim; *Vd.* nanesti, nanositi, nanashati, ponashati; *Crn.* nanesem; *Rs.* наносить, нанести, наношу, wiele na kupę poznosić, viel zusammen tragen, zusammen häufen. Nanosiły *abo* naniosły mrówki ziarn. *Cn. Th.* Nasi wielką korzyść w Rusi wzięli; bo było nanoszono dosyć z Węgier śrebra i złota. *Bielsk.* 116. Egipt iest darem Nilu; nie tylko iż go wodą swą namacza, ale też i dlatego, iż ziemię onę sama naniosła rzéka, i ustawicznie iéy przyczynia. *Boter* 213. (*Rs.* наносный namułony, 2. obmowny, potwarny; *Rs.* нанестися namulić się; *Ec.* нанести вину, = obwinić). - Koń naniósł. *Rys. Ad.* 28, nagnoił, nasypał, das Pferd hat Haufen gemacht. - Nanosić ławy, *woza, *stoła, łóżka, drewna etc., = namykać czego, napierać, napychać na inszą stronę, *promouere*, *protollere. Cn. Th.*, herbey bringen, herbey tragen, herbey rücken. - Nanieść na kogo, ściągnąć na kogo, nawieść, naprowadzić, über einen bringen, ihm zuziehen. Heretyckiego upadku na dusze swe nanieść nie chcemy. *Smotr. Ap.* 18. - *§. Nanieść, wnieść, wniosek uczynić, allegować, przytaczać, anführen, folgern. Nanieśliście i owo, że Nestor był kondemnowany; bezrozumnieście nanieśli. *Smotr. El.* 44. - §. *phys.* Bóg wyiął żebro Adamowi, a ciałem naniósł mieysce wyiętego żebra. *Kanc. Od.* 269, zasklepił, zamknął, naodział, bedecken, bekleiden.

NANOTOWAĆ *cz. dk.*, z *Łac.*, anotować, krótko napisać, kurz anmerken, aufzeichnen; *Sr.* 1. womérkuyu, podmérkuyu, podezeychuyu; *Vd.* navanzhati, nasnaminuvati, sasnaminuvati, posnaminuvati, narisati, sarisati), Nanotowanie, *Rs.* памятописанїе.

NANUDZIĆ *cz. dk.*, nudami namordować, recht müde langweilen, *Ross.* надосадить. Nanudzić się, sich recht müde langeweilen.

NANUKAĆ *cz. dk.*, na co przynukać, napędzić, *Cro.* nanukávam *incito*.

NAOBCINAĆ *czyn. dok.*, cf. obetnąć, *f.* obetnie *dk.*, wiele poobcinać, vieles behauen, beschneiden. Naobcinawszy gałęzi z drzew, szli za nim. 1 *Leop. Jud.* 9.

NAOBIECYWAĆ, *f.* Naobiecuie *cz. dk.*, wiele poobiecywać, vieles nach einander versprechen; *Ross.* насулить. *Oneratus spe praemiorum* wiele mu naobiecywano. *Mącz.*, cf. złote góry).

NAOBIERAĆ *cz. dk.*, wiele poobierać, viel auslesen; *Bh.* naobjrati. Naobierawszy iagod przewiędłych ... *Cresc.* 540.

NAOBŁAPIAĆ się *recipr. dk.*, nauścískać się, *sensu honesto*, genug umarmen. Skanderbeg Uranokonta, naobłapiawszy się go, pocałował. *Baz. Sk.* 333.

*NAOBŁOCZYĆ *cz. dk.*, nawlec obłokami, *Bs.* naoblaciti, *Cro.* naoblachújem *obnubilo*; cf. oblec.

NAOBRACAĆ się *recipr. dk.*, do zmordowania się obracać, sich müde drehen, genug umdrehen; *Bh.* naobraceti se, naobracým se.

NAOBRYWAĆ *cz. dk.*, wiele poobrywać, viel abreißen, abpflücken.

NAOBRZYNAĆ *cz. dk.*, wiele poobrzynać, viel beschneiden.

NAOCZNY, - a, - e, - ie *adv.*, (*oppos.* zaoczny), w oczy uderzaiący, przed oczami będący, *Sla.* oscigledan, *Cro.* zòchen (cf. zoczyć), in die Augen springend, vor Augen befindlich. Więcéy nad iego prawidła i rady Znaczyły u niéy naoczne przykłady. *Kniaz. P.* 3, 121. Daiesz oto i teraz naoczne przykłady. *Zab.* 11, 47 *Zabł.*

NAODZIAĆ, *f.* Naodzieie *cz. dk.*, NAODZIEWAĆ *ndk.*, przyodziać, noch drüber bekleiden, noch darüber decken, bedecken. Tak wielą znakomitych cnot uślachcasz zbiorem, Które śmierć żałobistem naodzieie worem. *Zab.* 9, 42 *Zabł.* *Corporis tegumenta* naodzianie, nakrycie ciała, odzienie. *Mącz.*, die Bedeckung, Bekleidung.

NAOLEYKOWAĆ, *f.* Naoleykuie *cz. dk.*, namaścić oleykiem, voll salben, mit Oel voll schmieren. *Delibutus medicamentis* lekarstwy naoleykowany. *Mącz.*

*NAOŁTARZNY, - a, - e, *Ross.* напрестольный, na ołtarzu się znayduiący, auf dem Altare befindlich.

NAOPAK *ob.* Opak.

NAOPOWIADAĆ *cz. dk.*, ile dosyć poopowiadać, genug hererzählen, *Rs.* наскезать, наскaзывать.

NAORAĆ *cz. dk.*, *Sr.* 1. naworacz; *Bs.* naorati; *Rs.* напахать, dosyć poorać, aufackern.

NAOSTATEK, = na ostatek, nakoniec, nawet, zuletzt, übrigens. *Cn. Th.*, (*Etym.* stać, ostać się).

NAOSTRZYĆ, *f.* Naostrzy *cz. dk.*, Naostrzać *ndk.*, kończasto przyostrzyć, anspitzen, spitzig machen, schärfen, zuschärfen; *Bh.* naostřiti, nabrausyti; *Vd.* naostrit, nabrusit; *Bs.* naosctritti, nabrusiti, natoçiliti; *Rg.* naosctritti; *Cro.* naostrujem, naoczelujem, nabrusújem; *Rs.* нао-

стрить, навострить. Chryzoſtom język swóy na sprosne wyſtępki ich naoſtrzył. *Sk. Dz.* 545. NAOSTRZYCIEL, - a, *m.*, *Cro.* nabruszitel, der Schärfer.

NAPĄCHAĆ *cz. dk.*, n. p. Napełnia swoią nauką drukarnie, Byłeśmy chcieli nie żałować ucha, Pewnie napącha wspaniałego ducha. *Mon.* 74, 34, natchnie nas nim, *comice*, begeiſtern.

NAPAD, - u, *m.*, napadnienie, napaść, nayście, naiazd, (*Rs.* нападенїе, нападок; *Bh.* napad, = spadek; *Crn.* napadanje *sors*); *Sr.* 1. napad, nadbehjeno; *Slo.* wpád, utok; *Vd.* napad, popad, prepad, zhespad, napadenje, nabuknenje; *Crn.* plan (cf. plon); *Cro.* nadpad; *Ross.* нападéнїе, нашéствїе, нáступъ, нáпускъ (нападки prześladowania), der Anfall, Einfall. Niespodzianemu napadowi trudno się odjąć. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 377. Bagna te są doſtateczne, do wſtrzymania napadu iazdy. *N. Pam.* 12, 267, attaku). Nieuſtanne wędrownych dziczy napady. *ib.* 4, 24. Prussacy częſte czynili napady na ziemię Chełmińſką. *Nar. Hſt.* 4, 81. Czeſkie napady na Polſkę. *ib.* 2, 336. Mnisi za napadem sług królewſkich, pomordowani zoſtali. *ib.* 2, 126. - NAPADAĆ, - ał, - a, *contin.*, NAPADNĄĆ *idntl.*, Napaśdź, napaść, napadł, *f.* napadnie *idntl.*, *Bh.* napadati, napadnauti; *Slo.* napadám; *Sr.* 2. napadnuſch; *Sr.* 1. napadupu; *Rg.* napáſti, napadati, nascociti, nadpaſti, nadſtupiti, docchi iz ne nadke, narjepiti; *Vd.* napaſti, napadati, prepaſti, zhrespaſti, planiti, prenadſkozhiti, popaſti, nahajati, lotiti se; *Crn.* lótiti, lôtém, buhtiti; *Cro.* napadam, nadpádam, navalyiti; *Rs.* напáсть, нападàть; *Eccl.* прилогствовати кому. a) *Verbum neutr.* Napadać na co, = przypadać, natrafiać, auf etwas ſtoßen, auf etwas treffen. Miiaiąc tę kamienicę, napadam na czterech ludzi; ci ſkoro mię poſtrzegli, wraz na mnie się rzucili. *Boh. Kom.* 2, 231. Wszyſtko, co napadnie, pożera. *Otw. Ow.* 583. Jle razy do polityki się rzucę, zawsze napadnę na biedę. *Boh. Kom.* 3, 366. Owo co na myśl napadnie głupiemu, Chce dokazować i zdołać wszyſtkiemu. *Biał. Odm.* 10, was ihm nur einfällt, in den Sinn kommt. - §. *Napadać* na nogę, nachramować, chromać, *Cro.* napádam, auf einen Fuß hinken. *Dudz.* 47. Slepi do byſtrzeyszego przychodzą widzenia, Chromi bez napadnienia zażyią chodzenia. *Banial. F* 2 *b.* - §. b) *Verb. actiu.* Napadać na kogo, = rzucać się nań, ſich worauf werfen, ſtürzen, überfallen, über einen herfallen. Czego gdym mu odmówił, napadłszy na szyię moię, łzami oblany, prosił mnie o to. *Smotr. Ex.* 10. Dowiedziałem się, że czterech ludzi miało napaść na Wc Pana. *Boh. Kom.* 2, 231. Skorom wiechał do lasu, rozboynicy napadli na mnie. *Teatr* 23 *b*, 50. Febra codzienna rano, niekiedy po południu, albo w wieczor napada. *Krup.* 5, 539. Napadła go melankolia, boiaźń, nabożeńſtwo, *inceſſit. Cn. Th.*, es ergriff ihn... Napadła go żądza, = zachciało mu się. Napada mię sen, = drzymię. *Corripere viam* ochotnie sobie w drodze pochadzać, napaść na drogę. *Mącz.* - §. Napadać kogo z czym, = nacierać nań czym, nalegać nań czym, auf jemanden womit losgehen, losdringen, ihm dringend zuſetzen. Jm żarliwiey kto go z tym napadał, wyrzucaiąc mu na oczy zdradę, to on na Dońce ſkładał. *Tward. Wład.* 67. - §. *Napadać, napadło imperson.*, licznie do

kupy spadać, häufig und viel fallen. Co tey nocy śniegu napadło. - §. Napadać się *recipr.*, trochę się spadać; *ob.* Nadpadać się. NAPADŁY, - a, - e, (*Bh.* napadny spadkowy), oſkoczony, naiechany, angegriffen, überfallen. Od zboyców napadły. - §. b) Napadła droga, = mokra, namiękła, durchgeweicht, grundlos, kothig. *Cn. Th.* Napadła droga śniegiem, beſchneyt.

NAPAIAĆ, NAPAWAĆ *ob.* Napoić.

NAPAKOWAĆ *cz. dk.*, na czym pakuiąc nakłaśdź, ile dosyć popakować, aufpacken; genug packen; *Vd.* naharshatati, gornabasati, gornatovorjati; *Sla.* natovariti, spraviti; *Cro.* naperchújem). Napakować się, do dogodzenia sobie, lub do zmordowania się pakować, ſich ſatt oder müde packen. - *fig.* naieść się, obieść się, ſich voll ſtopfen.

NAPALIĆ, *f.* napali *cz. dk.*, Napalać *ndk.*, *Bh.* napáliti, napalowati; *Sr.* 1. napalam; wiele popalić, mocno zapalić, viel verbrennen; ſtark einheitzen. Piec był bardzo napalony. 1 *Leop. Dan.* 3, 22. - Napalić się, paląc dogodzić sobie lub zmordować się, ſich ſatt oder müde brennen, heitzen.

*NAPAMIĘTAĆ się *recipr. dk.*, wiele popamiętać, wydołać spamiętaniu czego, viel gedenken; im Stande seyn, gehörig zu gedenken. Jnnych zabobonów, a ktoby się napisał abo napamiętał? *Rey Pſt. pp* 5, ktoby się tego naliczył a napamiętał? *Rey Zw.* 58.

NAPAPLAĆ *cz. dk.*, wiele popaplać, viel nach einander plappern; *Rs.* навирать, наболтать, набалтывать. - Napaplać się, do dogody lub zmordowania się popaplać, ſich ſatt oder müde plappern.

NAPARCZYWY, - a, - e, NAPARTY (*ob* napierać); NAPARCZYWIE, NAPARCIE *adv.*, wielce nalegaiący, nacieraiący, ſehr dringend, zudringlich, ungeſtüm. Umysł naparczywy. *Fred. Ad.* 93. O to, co się raz uymie, naparcie ſtoi. *Zebr. Zw.* 86. NAPARCZYWOŚĆ, NAPARTOŚĆ, - ści, *ż.*, naleganie wielkie, natarczywość, ungeſtümes Zudringen, Zudringlichkeit; *ob.* Napor.

NAPARSTEK, - ſtka, *m.*, NAPARSTECZEK, - czka, *m.*, *dem.*, *Slo. et Bh.* naprſtek, *etym.* prſt, = palec, zkąd pierścień; *Cro.* napershnyak, naperssnyak (perzt, = palec); *Rg.* naparſtak (parſt, = palec); *Vd.* perſtnik, fingrat; *Crn.* napèrſtnèk, fingrat; *Sla.* nápêrſtnjak; *Sr.* 1. porſtjané twobecżk; *Rs.* наперсток, напёрстник, напёрсточек; der Fingerhut. Naparſtek mosiądzowy nie mógł tey igły wſtrzymać. *Wys. Katar.* 156. Od nici, igieł, naparſtków, co maią płacić... *Vol. Leg.* 4, 359. Naparſteczek śrebrny. *Teatr* 28 *b*, 100. Pan naparſteczkiem piie, iak kanareczek. *Teatr* 26 *b*, 25. Chciałby swego nieprzyiaciela w naparſtku utopić. *Opal. sat.* 189, = w łyżce wody. - §. *Botan.* Naparſtek albo NAPARSTNICA, - y, *ż.*, rodzay rośliny, *Digitalis Linn.*, Fingerhutblume, Fingerhutkraut, Waldglöcklein, ma kwiat podobny naparſtkom, które maią niewiaſty na palcach, gdy szyią. *Urzęd.* 121, *Kluk Dyk.* 1, 191, *Ross.* напёрсточная трава. NAPARSTKOWY, NAPARSTECZKOWY, - a, - e, od naparſtka, lub naparſteczka, *Rs.* напёрсточный.

NAPARTACZYĆ *cz. dk.*, wiele popartaczyć, genug zuſammen pfuſchern, *Rs.* напорóть; napartaczyć się, ſich ſatt oder müde pfuſchern.

NAPARTOŚĆ *ob.* Naparczywość. NAPARTY *ob.* Naparczywy *et* Napierać.

NAPARZAĆ *cz. ndk.*, Naparzyć, *f.* Naparzy *dk.*, naparzać członek chory, *fouere. Cn. Th.*, *Rs.* напарить, напáривать, ein krankes Glied bähen, durch warme Umschläge ausdünſten laſſen. Naparzać się, *vaporibus insidere. Syxt. Szk.* 234, ſich bähen. Naparzanie, namaczanie. *fomentatio*, die Bähung, robi się z ługow alkalicznych, dodaiąc łotnych wyſkokowych i oleiowatych rzeczy; zgrzawszy miernie maczay w tym chuſty, i okładay niemi ciepło, iak ſtrzymać możesz. *Perz. Cyr.* 2, 333, *Dyk. Med.* 4, 444. Naparzenie nóg chorych podagryka. *Mon.* 69, 1035. **NAPARZNĄĆ**, Naparzchnąć, *f.* Naparznie *cz. idntl.*, (*Bh.* naprſkati *multum spuere*, naprznjti *polluere*). Naparznął kot co, = parą swą zaraził. *Włod.* Naparznąć mówią o psie, kocie etc., gdy parą swą co zarazi abo ozionie. *Cn. Th.* 472. *Contacta halitu leonis*, co lew naparznął, napuchnął. *ib.*, durch Anhauchen anſtecken. Wąż, pies to naparznął. *Tr.*

1) **NAPAŚĆ**, = Napaśdź *infin.*, *ob.* Napadać. – 2) **NAPAŚĆ**, – ści, *ż.*, *Bh.* autok; *Slo.* wpád, utok; *Sr.* 1. napad, nadběhjeno; *Vd.* napad, napadenje, prepad, shepad, saderka, popad; *Crn.* napaſt, plan (*Rg.* nâpaſt, = djaboł; *Cro.* napaszt *tentatio*; *Rs.* напáсть nieszczęście, smutek, krzyż); *Rs.* нападèнïе (нападки prześladowania), нáступъ, наступлéнïе, напускъ, намéстнïе, навѣтъ; *Ec.* сράщъ; napaſtowanie, prześladowanie, napad, Verfolgung, Ueberfall, Anfall, Händel. Napaść ieſt wmówienie iakiéy potwarzy w człowieka, upom naiąc się od niego za dosyć uczynienia o krzywdę, któréy nie popełnił. *Jez. Wyr.* Wilk szukaiąc napaści, rzekł do barana: cóż mi mącisz wodę? *Zab.* 13, 273. Napaść z Litwy, *querelle sur un pied de mouche. Tr.*, Zank um des Kaiſers Bart. – §. Napaść, bieda, nieszczęście, Ungemach, Kreuz, Elend. Jedno naywiększe nieszczęście a napaść, to ieſt nic nie umieć. *Kosz. Lor. pr.* Koniom na paſkudnika co robić, żeby zaraz ta napaść ustąpić musiała. *Haur Fk.* 155. – §. Napaść, choroba bydlęca, paſkudnik, nogieć, eine gefährliche Krankheit des Viehes. Szkaradna zaraza i napaść, bydło i wszelaki dobytek morząc, Polſkę zbroździła. *Krom.* 750. Skoro napaść czyli nogieć w oczach konia poſtrzeżesz, . . *Lek. Kon* 18.

3) **NAPAŚĆ**. napasł, *f.* napasie *cz. dk.*, Napasać *ndk.*, *Bh.* napaſti; *Bs.* napaſti; *Vd.* napaſti, napasem; *Rg.* napâſtiti; *Cro.* napasznjem; *Rs.* напастѝ, напасàть, = w zapas się opatrzyć); dobrze do nasytu bydłu dadź się paść, das Vieh satt weiden, lange und zur Genüge weiden laſſen. Napasł bydła. *Cn. Th.* Idą ku domowi owce napasione. *Lib. Hor.* 111. – §. Nakarmić *propr. et fig.*, ſättigen. Za ten uczynek godzien psy napaść i kruki. *Pot. Arg.* 231. (cf. krucza ſtrawa). Nie mogła oczu napaść na niego patrzeniem. *Jabl. Tel.* 4. Takeś też i ty już napasł się temi zdaniami przewrótnemi! *Teatr* 22, 45, nakarmiłeś się, napoiłeś się niemi.

NAPAŚCIWY, NAPASTLIWY, NAPASNY, – a, – e, (*Rs.* напáстный nieszczęśliwy, biedny); napadaiący, napaſtuiący, nacieraiący, natarczywy, natrętny, angreiferiſch, befehdend, Fehde ſuchend; *Rs.* находный, наступáтельный, наступчивый. Jnkwizytorowie obieżdżaią miaſta i ziemie, dla widzenia, ieśli tam niemasz napaśliwych kłotników, mieszaiących pokóy publiczny. *Mon.* 74, 328. Męſtwo nieuſtraszone, ale nie napaſtliwe. *Kras. Pod.* 2, 64. Wilk szkodny, napaściwy. *Haur Sk.* 311. Straszą lud trwożny napaſtliwe duchy. *Kras. Off. E b.* Napasnych karzą. *Hor. Sat.* 156. Utaił się przed napasnemi kredytorami. *Zab.* 13, 212. (**NAPASKUDZIĆ** *cz. dk.*, *Bh.* naprznowati, = *foedare*; *Ross.* напáкостить, нагáдить, насквернить, напáчкать, paſkuſtwa narobić, nakłaść, naplugawić, Unflath hinthun, beunreinigen). **NAPASTNIK**, – a, *m.*, *Sr.* 1. napadnik; *Bh.* autočnik; *Vd.* popadnik; *Crn.* lotuvavz, planénik; *Bs.* napaſtnik, progonitegl *persecutor*, *tentator*; *Cro.* nahrupitel, navalitel (*Cro.* napasztnik *tentator*, *diabolus*; *Rg.* napasnik); *Ross.* нападчикъ; napaſtuiący kogo, napadaiący nań, naieźdźca, prześladowca, der Ueberfäller, Ueberzieher, mit gewaffneter Hand, der Befehder, der einen anfällt. Rozboynik na życie i maiątek razem, napaſtnik na samę własność człowieka dybie. *Oſtr. Pr. Cyw.* 1, 354. **NAPASTOWAĆ**, – ał, – uie, *cz. ndk.*, prześladować kogo, nacierać nań, einen verfolgen, ihm keine Ruhe laſſen; *Crn.* planiti; *Cro.* navalyújem. nahruplyújem (*Bs.* napaſtovati; *Cro.* napasztújem *tento*, *Vd.* napoſtuvat *irritare*). Nie napaſtuy mnie. *Teatr* 46, 60, = day mi pokoy.

NAPASTWIĆ się, *f.* Napaſtwi się *recipr. dk.*, napaść się, nakarmić się, *sed solummodo in malam partem*, ſich (an etwas grauſamen) ſatt weiden, ſein Müthchen kühlen (*Ec.* напаствовати biedę klepać). Rad był temu bardzo, że się mu doſtał ksiądz, na którym się mógł napaſtwić do woli. *Birk. Gł. Kun.* 45.

NAPATRZYĆ się, *f.* napatrzy się *rec. dk.*, Napatrzać się *ndk.*, napatrywam się *czſtl.*, patrząc nasycić się, lub zmordować się, ſich ſatt ſehen, ſich müde ſehen; *Rg.* napazitise; *Cro.* napazivati, napaznjem; *Vd.* nasiati, obsiati; *Ross.* наглядѣться, заглядѣться, насмотрѣться, насматриваться. Przykładów takich naczytać się dosyć i napatrzyć można. *Mon.* 70, 734. Widywałem ią często, ażebym się napatrzył cudownym iéy wdziękom. *Zab.* 14, 299. Nie mogła się napatrzyć i nacałować onych ran świętych. *Groch. W.* 237, *Rs.* ненаглядной czego się napatrzyć nie mogą). Teraz się napatrz panno, kogo widzieć żądasz, Kto wie, ieśli go potym na wieki oglądasz. *Papr. Ryc.* 25. Napatrzyłem się tego, iak częſtokroć naylepsze intencye źle tłumaczone były. *Kras. Doś.* 261. Nie mogą się napatrzeć siebie, pan drzwiami, a pani oknem. *Rys. Ad.* 47. Napatrzanie się, *Crn.* nagled, *Rs.* наглядка przypatrywanie się.

NAPAWAĆ, = Napaiać *ob.* Napoić. **NAPAWALNY**, – a, – e, napawaniu służący, zum Tränken, Tränke=. Napawalne mieysce abo koryto, *aquarium. Cn. Th.*, *Bh.* napagedlo; *Cro.* napoische; *Vd.* napajalishe; die Tränke, der Tränketrog. **NAPAWANY, NAPAWANIE** *ob.* Napoić.

NAPCHAĆ, *f.* Napcha *cz. dk.*, Napchnąć *idntl.*, napychać *ndk.*, pchaiąc napełnić, voll ſtopfen; *Bh.* nacpati, nacpawati; *Crn.* nawadam, nabasam; *Vd.* nahatiti, nabulati, nadregati (*Vd.* napehniti, = nakłóć); *Bs.* nakladiti (cf. nakłaść); *Rs.* напихнуть, напихàть, напихивать. Dziurawego woru nie napchasz. *Zegl. Ad.* 70. J wół lepiéy pociągnie, gdy się plewami napcha. *Boh. Kom.* 5, 264, obetka, ſich voll ſtopfen. *Prov. Slo.* prawidlami nacpat hlawu, gako krupami gelito *regulis superfluis one-*

rare. Lubię tę przemianę losu, kiedy kieszeń pusta, potym złotem się napcha. *Teatr* 22, 41. - §. *intransit. obsol.* napychać, wiele popychać, viel stoßen. Ten się dorwał pagórka, w krzywym czołnie drugi Wiosłem napycha, kędy zaciągał się z pługi. *Zebr. Ow.* 10.

NAPCHLIĆ, *f.* Napchli *cz. dk.*, pchłami napełnić, voll Flöhe machen, mit Flöhen anfüllen; *Rs.* наблошнять. Napchlić komorę, łóżko, suknią. *Cn. Th.* Napchlony, pełny pfech, pchlisty, *pulicosus. Mącz.* (*Rs.* наблошнйться formować się, kształcić się, doskonalić).

NAPĘCZNIEĆ, *f.* Napęcznieie *neutr. dk.*, pękato nabrzmieć, aufschwellen, aufbersten, aufplatzen; *Bh.* nabobtjm. Różga Aaronowa zakwitnęła, i napęczniawszy pąkowie z téy roszczki, wypuściły z siebie kwiatki. *Leop. Num.* 17, 8. Żyły napęczniałe, oczy łyskaiące. *Pilch. Sen.* 283. NAPĘCZYĆ, *f.* Napęczy *cz. dk.*, n. p. Oczy wytrzyszczył, a gębę napęczył. *Rys. Ad.* 52, nadął, odął, napęczniałą uczynił, aufblasen, anschwellen lassen.

NAPĘD, - u, *m.*, napędzanie, natarcie, nawał, napaść; das Lostreiben auf jemanden, der Anlauf; *Rs.* стремйтельность. Bili na około obozu parkan, aby pod iego zasłoną wycieczki czynić, i w czasie napędu bezpiecznie cofać się mogli. *Nar. Hst.* 3, 149, *Mon.* 76, 520. NAPĘDZIĆ, *f.* Napędzi *cz. dk.*, Napędzać *ndk.*, przypędzić na co, do czego, naganiać, *Crn.* nagajnam; *Vd.* nagnati, naganjati, napelati, perganjati; wohin treiben, antreiben. Napędziłem dzikiego zwierza do parkana. *Bard. Tr.* 315. Jesteś iak ów wilk, co go do sieci napędzaią, a onemu się nie chce. *Twor. Wie.* 100. Napędzenie *Vd.* naganja, perganja, napelanje). Napędzała dziewki baba bardzo do roboty. *Zab.* 13, 278 *Tręb.* Do zimnéy go wody napędził. *Cn. Ad.* 209, cf. przyparł go do ciasnéy dziury). Napędzić komu Piotra *ob.* Piotr. Napędzać komu kłopot, = nabawiać go kłopotu, einem Kummer machen. Napędzili nam postrachów rywale. *Teatr* 43 *b*, 68. Officer ten djabelnie mu strachu napędził. *ib.* 52 *b*, 45. NAPĘDZICIEL, - a, *m.*, *Sr.* 1. nahanicżer, napędzicielka nahanicżerka.

NAPĘKNĄĆ *niiak. idntl.*, napęczniawszy pęknąć, aufplatzen, aufbörsten, *Rg. et Bs.* napuknuti). Napękły, *Cro.* napuknyen *modice ruptus* nieco spękany, etwas aufgeborsten.

NAPEŁNIĆ, *f.* Napełni *cz. dk.*, Napełniać *ndk.*, *Bh.* naplnowati, naplniti; *Slo.* naplnugi; *Sr.* 1. napelnicż, napelnu; *Sr.* 2. napolnisch; *Sla.* napúnut; *Rg.* napunniti, napuuniti, napugnivati, nadopunniti; *Vd.* napouniti, dopouniti, naopuniti, pounu storiti, domeriti, napounenje, napounjen; *Crn.* napolniti, nabúlim; *Bs.* napunniti, napugnati, nadopuniti; *Dl.* nadopuniti; *Cro.* napunyávam, naddopunyavam; *Rs.* напóлнить, наполня́ть, начинить, начи́нивaю; wypełnić, voll füllen, ausfüllen, erfüllen *propr. et fig.* Kiedy naczynie iakie się napełni, dopiero wstrząsną, alić ieszcze zostanie mieysce, coby mogli napełnić. *Radz. Z. P. M.* 464. Napełniaiący *Ec.* полни́тель. Napełniasz mieysce wszystkie bóstwem twoim. *Groch. W.* 334. Jupiter, przywsiąwszy Satyrskiéy postawy Napełnił dwoygiem dzieci piękną Niktyenę. *Otw. Ow.* 219, schwängern). Drogę tę świętą, słuszna rzecz, *abyśwa (*dual.* = abyśmy) ią łzami gorzkiemi *napełniła (*dual.* = napełniły). *Groch. W.* 196. Kałuże się bydlęcym rykiem *znapełniały (= napełniły). *Otw. Ow.* 447. Jedli wiele, a napełniwszy się, zaraz iednym rzygnieniem nic w żołądku nie czuli. *Sk. Dz.* 1148. Kogo pan zbytecznie swemi łaskami napełnia, tego podaie w nienawiść swym towarzyszom. *B. h. Kom.* 2, 64, obsypuie, obdarza). Miłosierny opuszczonemu bogactw swych udziela, a mądry niedostatki ubogiego napełnia. *Smotr. Ap.* 28. - *Napełnić się czego, = czym, n. p. Krótka była radość moia, która się teraz napełnia gorzkości i pohańbienia. *Sk. Żyw.* 2, 170. Będzie napełnion ducha świętego, ieszcze z żywota matki swoiéy. *Sekl. Luc.* 1. Oni napełnieni byli szaleństwa. 1 *Leop. Luc.* 6, 11. Gdy Mardocheusz przed nim nie wstał, napełniony był Aman popędliwości przeciw niemu. *Radz. Esth.* 5, 9, napełniony popędliwością. *Bibl. Gd.*). NAPEŁNIENIE, *Rs.* наполне́ние, = pełność, die Fülle, die Völligkeit, die Volladung. Jak tylko człowiek niestrawnego żołądka co zje, czuie prędkie napełnienie i odrzygowanie się. *Krup.* 5, 40. *NAPEŁNISTY, - a, - e, mogący być napełnionym, *Rg.* napunniv *implebilis*, anfüllbar. Nienapełnisty, którego trudno napełnić. *Cn. Th.* 507. NAPEŁNIA, - i, *ż.*, mieysce w kopalni pod szybem głównym, do zgromadzenia wyciętych skał lub kruszców, by te na wierzch kopalni dobytemi były. *Mier. Msk.*, der Füllort im Bergschachte.

NAPERZAĆ się *recipr. ndk.*, uprząść postawę, podeymować boki, kokoszyć się. *Cn. Th.*, *Włod.*, *Dudz.* 47, sich entrüsten, sich brüsten, sich breit machen, cf. perzyć się, gniewać się). Gdy u dworu przychodzi rada około czego, tedy przewrotni pochlebcy naperzą brwi. *Kosz. Lor.* 41, naieżą, kozła postawią, marsa, sie sträuben die Augenbraunen.

NAPIĄĆ, *f.* napnie *cz. idntl.*, NAPINAĆ *ndk.*, *Bh.* napnauti, napjti, napjnati; *Sr.* 2. napesch, napinasch, napinam; *Crn.* napęti, napęl, napném, napęjnam; *Vd.* napeti, napnit, napenjati, nápnem; *Cro.* napinyam; *Bs.* napeti, (*Bs.* napetise, otecchi *tumeo*); *Rg.* napêti, napeeti, napignem; *Rs.* напя́лить, напя́ливать, (*Rs.* напну́ться, напинаться potykać się, utykać), наля́гáю, наля́гу; naciągać, nastroić, aufspannen, ausspannen, spannen. Napinać łuk, kuszę, = naciągać, cf. nałożyć. *Cn. Th.* Prędką ręką puść strzałę z napiętéy cięciwy. *Bard. Tr.* 162. Łuk napięty wysili się; czasem go z cięciwy uwolnić nie zawadzi. *Lub. Roz.* 481, *Mon.* 76, 2. Napnę oyczystéy arfy chętnie strony. *Susz. Pieśń. B* 3. - Napinać siły swoie, napinać się, = usadzać się, usiłować, seine Kräfte anspannen, sich anstrengen. Napina mocno swoie siły. *Susz. Pieś.* 3, 8. Na to naywięcéy siły swoie napina, żeby ich na swóy żołd przewabił. *Bzow. Roz. pr.* Tak na to silnie się napięli, że nieprzyiacioł stąd rugowali. *Tward. Wł.* 168. Król na woynę Szlachtę wszystek napięty. *Krom.* 715, *intentus*. Nie mieliśmy sił, nie szły nam fortele, Często daremnym poszliśmy napięciem. *Pot. Syl.* 130. Żartuy sobie Wc Panna, ale to iest pewna, że tu iest napięte zamężcie. *Teatr* 37, 193. Zastał w Judaszu wolą złą ku przedaniu Pana napiętą. *Zrn. Pst.* 79, skłonną). - *Meton.* napinać co, = nastraiać co, rozpoczynać, przygotować, den Anfang machen, anheben, einleiten, einfädeln. Kiedy co poczynasz, Upatruy srogi zawod, gdy dzieło napinasz. *Jabl. Tel.* 339. Tak rzecz swą napiąwszy, na mieysca iak nayskrytsze ucho-

uchodzi. *Pilch. Sall.* 216. Już mam rzeczy napięte, niczego mi nie brakuie, tylko twego zezwolenia. *Teatr* 21, 185. Wszak widzą co złe; dla boga, czemuby nie umykać się od napiętéy zguby! *Chrość. Fars.* 38.

NAPIĄTNOWAĆ, NAPIĘTNOWAĆ, *F.* napiątnuie *Act. dk.*, piątnem naznaczyć, nacechować, **bebrandmarken, stempeln.** Literami napiątnowawszy żelaznemi twarz mu oszkaradził. *Warg. Wal.* 215. Działa te maią bydź znakiem pewnym napiątnowane. *Vol. Leg.* 3, 489. Skanderbeg wielki od natury napiętnowany żołnierz. *Mon.* 69, 441.

NAPIĆ, *F.* napiie *Act. dk.*, Napiiać *ndk.*, *Bh.* **napiti**, *Sr.* 2. **napiſch**; *Rg.* napittati; *Rs.* напить, wiele pić, **viel trinken.** Trunków na borg napili. *Teatr* 21, 94. *Vd.* napianiti, vpianiti, *Crn.* napyam, *Cro.* napijam, napijati, *Bs.* napitti, napiati, zdraviçe ciniti *propino*, pić do kogo. NAPIĆ się, NAPIIAĆ się, *Bh.* **napiti ſe**; *Cro.* napijam-sze; *Bs.* napittise; *Rg.* napittise, nadûscitise; *Rs.* напиться, напиваться, испить, испивать, насытиться, do sytu pić, pragnienie ugasić, **ſich ſatt trinken, genug trinken, zur Genüge trinken.** Bydlę, gdy się napiie, ile przyrodzeniu dosyć, iuż więcey nie piie. *Petr. Ek.* 69. Jedliście, a nie naiedliście się; piliście, a nie napiliście się. *Sk. Kaz.* 525; *W. Agg.* 1, 6. *Prov. Slo.* **napil ſa, aż mu za uchom praſklo.** - §. Napiiam się, często po trosze piię, piię sobie, **ich trinke nach und nach, bis zur Genüge.** Wstałabym sobie o osméy godzinie, napiłabym się kawy... *Teatr* 30 *b*, 28. Albo się i napiymy, kochany sąsiedzie, rzekł po pierwszey potrawie. *Kras. Pod.* 2, 139. Hoyne napiianie naśladuie wielkie zalecanie, *foecundi calices, quem non fecere disertum? Mącz.* (*Cro.* napijanye, z picie do kogo). Napiia się rad, z upiia się. *Cn. Th.* Napity, piiany, podpity, **berauſcht,** *Sr.* 1. **napité, pjané.** - b) *Meton.* napiiać się dymu, smrodu, z nabierać w się, wciągać w się, **einſaugen, einziehen, in ſich ziehen.** Która ziemia była, któraby się krwi naszey nie napiła? *Lib. Hor.* 42. Straconéy nigdy nie odzyska zpełna Barwy, gdy farby napiie się wełna. *Hor.* 2, 54. *Min.* Czego się zrazu skorupa napiie, To się z niey potym nigdy nie wymyie. *Rys. Ad.* 4, *quo semel est imbuta*; cf. nałog trudno odmieniać; iaki kto z młodu, taki na starość; Maź ty chłopa masłem, przecięż on śmierdzi dziegciem). - *transl.* napił się n. p. swéywoli, z nawrzał, zawziął złey nauki, wiary, złe wziął mniemanie o czym *Cn. Th.*, **einſaugen.** Alexander nie mógł się odiąć nieobyczaiom, których się był za młodu od Leonidesa napił i nauczył. *Glicz. Wych. L* 8. Błędu obrazoborskiego dobrze się napili. *Sk. Dz.* 739. Czyby winna żona, gdzieby napiwszy się od złego męża złych obyczaiów, źle żyła? *Petr. Ek.* 83. Augustyn z młodości napił się był kacerstwa Manicheyskiego. *Sk. Zyw.* 2, 148. Cnotą i przyrodzeniem ludzie się rządzili, Aż się potym z nienagła swéywoli napili. *Simon. Siel.* 25.

NAPIEC, *F.* Napiecze *Act. dk.*, Napiekać *Nied.*, *Boh.* **napecy**, *Rs.* напечь, напекать, нажарить; wiele czego popiec, **viel backen, braten.** Napiekł przaśnego chleba. 1 *Leop. Genes.* 19. - *Fig.* Napiekłabyś raków, słysząc o tym. *Teatr* 42 *c*, 64, t. i. zawstydziłabyś się, zaczerwieniłabyś się, zarumieniłabyś się, **du würdeſt erröthen**, cf. rak.

NAPIĘCIE, Napinanie *Subst. Verbi* Napiąć.

NAPIECZĘTOWAĆ *cz. dk.*, wiele popieczętować, **viel ſiegeln**; (*Ross.* напечатать nadrukować, wydrukować).

NAPIENIĆ *cz. dk.*, pianą napełnić, **voll ſchäumen, mit Schaum anmachen**; *Ec.* напѣнѧю.

NAPIEPRZYĆ *cz. dk.*, pieprzem posypać lub zaprawiać, **bepfeffern**, *Rg.* napepriti.

NAPIERAĆ *Act. ndk.*, Naprzeć, naparł, *F.* naprze *dk.*; *Cro.* napiram; *Sla.* naperiti; *Bs.* napriti, navaliti; *Sr.* 1. **naperam**; *Rs.* напереть, напру, напирать. napierać co gdzie, przeć dokąd, naciągać, nanosić, *propr. et fig.*, **wohin ſtoßen, drängen, wohin zwängen, ziehen, zerren.** Poskoczył za Euforbem, gdy on cofał nogi, Trafia w brodę, a silnie grot naparłszy srogi, Obala go o ziemię. *Dmoch. Jl.* 2, 132. Od nieprzyiacioł w około oskoczony i orężem naparty, poległ. *Krom.* 714, *conclusus in medio et oppressus.* Każdy swykł napierać na koła swe wody. *Tward. Wł.* 12. Ta stoi nieporuszona, napiera tylko na męża, aby się sam czémprędzéy ratował. *N. Pam.* 1, 88. nalega nań, naciera). NAPIERAĆ się czego, *Recipr.*, koniecznie z uporem sądzić się na co, natrętnie nalegać o co, gwałtownie wymagać, żądać czego, **ſteif und feſt auf etwas beſtehen, dringend darauf beſtehen, durchaus es haben wollen, mit Gewalt darnach ringen.** (*Vd.* navpreti, z oprzeć się). Trzeba się czasem czego większego napierać, aby otrzymać co iest pożądanego. *Lub. Roz.* 127. Naprzyy się, nie będzie odmówiono tobie. *Otw. Ow.* 52. Tam wóz musi, gdzie się konie naprą. *Rys. Ad.* 67. Kiedy się konie naprą, a dziewki, nie trzymay. *ib.* 24. Czego się naprze, to mu muszą dadź koniecznie. *Petr. Ek.* 91. Czego się paniątko naprze, o boże uchoway, zaraz mu dadź każą. *Falib. G* 8. Aresztant w nocy naparł się na wychod, tam... *Pers. Cyr.* 3, 188. Naparł się Leszko z Woiewodą na Ruś ciągnąć *Stryik.* 204. Stoy tak, stóy okrutniku, gdzieć się to naparły nogi! *Jag. Wyb. D.* Gwałtem napierasz się czegoś odemnie. *Teatr* 18 *b*, 8. NAPIERANIE *ob.* Napor, Naparcie. NAPIERACZ, - a, *m.*, który napiera, nalegacz, **der worauf dringt**, *Sr.* 1. **naperak.**

NAPIERSNIK, - a, *m.*, NAPIERSIEŃ, - śnia, *m.*, NAPIERŚNICZEK, - czka, *m.*, *zdrbn.*, *Boh.* **naprſnjk, prſnjk**; *Crn.* napèrsnèk, opersnek; *Vd.* napersnik, napersuiza, ovratiza, ogerlai; *Rg.* nisparsniza, oklop, oklopje; *Ross.* напéрсникъ, нагрýдникъ, скрижали; noszenie napierśne, męzkie, białogłowskie, halszbant. *Włod.*, przepaska, **Bruſtbinde, Bruſtfleck, Bruſttuch, Bruſtriemen.** Sprawisz dla kapłana napierśnik sądu. *Radz. Exod.* 28, 15 *not.* „niektórzy to zowią racyonał." Racyonał sądu urobisz hastarską robotą. *W. ib.*; *not.* „było to przed piersiami, iakoby noszenie szerokie albo założka, *Gr.* λογιον". **das Bruſtſchild des jüdiſchen Prieſters.** Pektorał albo napiersień. 1 *Leop. Ex.* 28, 13, napierśnik. 3 *Leop.*). Zartkonogie rumaki okryte dywdykiem Wzorzystym i szkarłatnym; przód zaś napierśnikiem Szczérozłotym połyska. *Pilch. Sen. list.* 2, 426. - Dziecięciu dasz napierśniczek wełniany, aż do podołku długi, w tyle zawiązany z rękawkami. *Mon.* 69, 908, kaftanik. NAPIERŚNY, - a, - e, na piersiach położony, wiszący. *Cn. Th.*, znayduiący się na piersiach, **auf der Bruſt befindlich,** *Ross.*

нагрудный. NAPIERSZEK, - szka, *m.*, *Tr. ob.* Napierśnik; cf. Nadpierszek.

NAPIERZAĆ *Act. ndk.*, Napierzyć, *F.* napierzy *dk.*, pierzem napełnić, *Vd.* naperjati, voll Federn machen, befiedern. Suknią mi napierzysz. *Tr.* Napierzaycie ſtrzały. *Bud. Jer.* 51, 11. - *Fig.* Ow fortunat pychą napierzony. *Wad. Dan.* 201.

NAPIEŚCIĆ się, *F.* napieści się *Rec. dk.* nacackać się, nakochać się, do woli pieszczot zażyć, sich satt liebkosen. Napieściwszy się, i z nim swoie żarty Skończywszy, w on czas Miłego żegnała. *P. Kchan. Jer.* 404. Ktoż się dość kiedy napieścił z swoiego kochania celem? *Zab.* 16, 191 *Węg.*

NAPIĘTEK, - tka, *m.*, tylna część trzewika, obuwia część napiętna, das Hackenstück, Hackenleder im Schuhe, im Stiefel; *Bh.* zápět; *Crn.* panoge, oppetnèza, shepânz; *Vd.* opatnik, sadnik; *Cro.* nadpètje; *Rg.* nadpetak; *Ross.* запятокъ, закабалучье. Nie po krzywych napiętkach u botów ma bydź poznawan prawdziwy szlachcic; ale po cnocie. *Star. Ref.* 32. Pchnie konia napiętkiem. *Pot. Arg.* 37. Szewcu po napiętku dosyć. *Zegl. Ad.* 248, cf. ieśliś szwiec, patrz swego kopyta). Ta zima nie iednemu z was zayrzy pod napiętki. *Chrość. Fars.* 266, t. i, będzie dokuczała; cf. spyta cię Luty, masz-li boty). Gore iuż Cezar do woyny ſkwapliwy Wlawszy oyczyznie waru za napiętki. *Chrość. Luk.* 165. cf. w kołnierz wsadzić). NAPIĘTNY *ob.* Nadpiętny.

NAPIĘTNOWAĆ, *ob.* Napiątnować.

NAPIĘTRZYĆ *cz. dk.*, piętra nabudować, wysoko wynosić, Stockwerke aufbauen, aufthürmen, *Vd.* naparnati, gorsparnati, nakladati, nakopati, verhuvati.

NAPIĘTY *Part. Verbi* Napiąć.

NAPIEWAĆ *Act. ndk.*, Napiać, *F* napieie *dk.*, *Vd.* napeti, napojem; *Rs*, напѣть, напѣвать, zaśpiewać, intonować, anstimmen, den Ton angeben. Napiewaią chwałę Herkulesową. *A Kchan.* 221. (*Rs.* напѣвъ, напѣвка die Anstimmung, das Anstimmen). Im śpieszniéy napiewa, tym ochotniéy głowa szańcuie się ku górze. *Zebr. Ow.* 356. Napiewała głosy niewieściemi. *ib.* 558 *modulatur carmina.* - *fig.* Doradzaią iey leczyć miłość, lecz myśli głuchéy napiewaią, *surdae adhibent solatia menti. ib.* 237.

NAPIIAĆ *ob.* napić. NAPIŁY, - a, - e, nieco piiany, podpiły, berauscht, betrunken. Starszy ieden między niemi, bardziey napiły iak inni, zaprowadził ich wszyſtkich iako burzycielów pokoiu. *Teatr* 7 *d*, 42.

NAPIŁOWAĆ *cz. dk.*, wiele popiłować, viel sägen oder feilen; *Rs.* напилить.

NAPINAĆ *ob.* Napiąć. NAPINACZ, - a, *m.*, *Rg.* napignalas, *Vd.* napenjar, napenjavez, *tendens.*

NAPIS, - u, *m.*, *Bh.* napis; *Slo.* nápis; *Sr.* 1. nadpiß, zapißmo; *Vd.* napiſs, nadpiſek, zhrespismu, napismu, napisek; *Cro.* nadpiszek, nadpissje, napiszek, napisz; *Bs.* nadpis, napis; *Rg.* nâdpis, nadpisje; *Ross.* надпись, надписанїе, возписанїе, заглавїе, стълописанїе, лозунгъ. napis ksiąg, obrazu, liſtu, = tytuł. *Cn. Th.* die Aufschrift. Napis liſtu, = addres *ob.* podpis. Na kopercie czytałem napis: à Monsieur ... *Kras. Pod.* 2, 110. Liſt ten bez napisu. *Teatr* 23 *d*, 31. Z samego tego rozdziału *nadpisu, poznasz sfałszowanie ksiąg. *Obr.* 61. - §. *napis, przyzwiſko, tytuł, der Beyname, der Titel. Rychared, pierwszy z Gotów król nawrócony, nazwanym był od synodu królem Katolikiem; on sobie tytuł wznowił Adelfonsus; potomkowie zaś tego napisu zaniechali. *Sk. Dz.* 706. Napis kładę, rzeżę, = tytułuię. *Cn. Th.* NAPISAĆ, *F.* Napisze *Act. dk.*, Napisywać, *czſtl.*, napisuie *Pr.*; *Bh.* napſati; *Sr.* 2. napißasch; *Sr.* 1. napischu, nadpischu; *Vd.* napisati, na pism sapopaſti, spopaſti, gorpisati, gornapisati, gorpopisati, gorsapisati; *Rg.* nadpisati; *Cro.* nadpiſsújem, napiſsújem; *Bs.* napisati, nadpisati, upisati; *Sla.* napisati; *Rs.* написать, написываю, возписать, возписывать, надписать, надписывать, сочинить, сочинять; *Ec.* надписати, надписую. popisać na czym, aufschreiben. Nietylko napisali, ale i nadrukowali w swoich mszałach schismatycy bluźnierzką naukę. *Sak. Persp.* 26. Napisaćby węglem na czeluściach. *Cn. Ad.* 537, kretą na wapnie napisać. *ib.* Napisano u białego Lwa, nie czekaią iednego dwa. *Rys. Ad.* 43. Lepiey niech pan napisze choć kilka słów; bo lokay proſtak, nie umie komplementu uczynić. *Teatr* 15 *c*, 7. - §. napisać, *Dokon. verbi* pisać *qu. v.* - §. napisać liſt *ob.* podpisać liſt, adressować. - §. Napisać się czego, = wydołać napisaniu czego, im Stande seyn gehörig aufzuschreiben. Innych wymysłów abo zabobonów, a ktoby się napisał abo napamiętał? *Rey Poſt. Pp* 5. *NAPISACZ, - a, *m.*, napisuiący, *Ec.* написатель *inscriptor.*

NAPISKAĆ się, *F.* napiszczo się *Rec. dk.*, piſkaniem sobie dogodzić lub zmordować się, sich satt oder müde pipen. - *§. napiſkać się czego, n. p. Tak fortuna chciała, żeby się go do woli była napiſkała. *Paszk. Dz.* 43.? (*Rs.* напыщить, напыщать napuszyć, nadymać.

NAPIŚNE, - ego, *n. Subſt.*, Wyciągacz podatków względem znaku, który *napiśnem* zowią, niech nic nie wyciąga, a wszakże liſty swemi niech kmiecie kwituie z zapłacenia. *Herb. Stat.* 89, zaświadczenie na piśmie, ein schriftliches Zeugniß.

NAPITEK, - tku, *m.*; *Crn.* napytk *propinatio*; *Cro.* napitek *potus*, *hauſtus*; *Rs.* напитокъ napoy) napiianie się, napoy, trunek, das Trinken, der Trunk. Niektórzy sér ſtary, nawet zagniły, nad świeży przekładaią, że taki lepszy dla napitku. *Haur. Sk.* 512. Wielom ſtoi za mękę, nie mieć do napitku wina. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 174. Wilk rzekł do barana: coż to ważysz się tak mącić móy napitek? *Zab.* 13, 273 *Tręb.* - *Obscoen.* Te wąsy, Mościa Pani, u zdrowego chłopa Dobry znaczą napitek, tylko ruszyć czopa. *Pot. Jow.* 2, 53. NAPITY *ob.* Napić.

NAPIWOŃ *herb*, ielenia głowa z rogami, a między niemi wilk szary; na hełmie pięć piór ſtrusich. *Kurop.* 3, 34, ein Wappen.

NAPŁACIĆ *Act. dk.*, *Bh.* naplatiti = *multum et saepe solvere*, *Cro.* naplácham, *Bs.* naplatiti, vratiti *compenso* nagradzam), viel zahlen. cf. Nadpłacić.

NAPŁAKAĆ się, *F.* Napłacze się *Rec. dk.*; nasycić się płaczem, do woli popłakać, sich satt weinen, sich ausweinen; *Rs.* наплакаться, навопиться. Jednęż mam wolność w swey ciężkiey niewoli, Ze się wzdy mogę napłakać do woli. *J. Kchan. Frg.* 18. Napłakać się iaka taka uciecha. *Cn. Ad.* 538. pociecha gdy co boli, namowić się do woli). Ubiwszy, nie dadzą się napłakać. *Rys. Ad.* 69.

Napłaczesz ty się, luboś chrzanu nie przekąsił. *Birk. Ob. L* 2.; *Bux. Sk.* 69.

NAPLĄSAĆ się; *recipr. dk.*, dosyć poplasać, sich satt oder müde tanzen, gaukeln, *Rs.* наплясаться.

NAPLATAĆ *ob.* Napleść.

NAPŁATAĆ, *F.* napłata *Act. dk.*, wiele porozpłatać, nasiekać, viel zerhauen, niederhauen. Odparł od granic Amurata, Gdy mu woyska trzydzieści tysięcy napłata. *Min. Ryt.* 2, 36. (*Sr.* 2. naplataſch nałatać). - §. *Napłatać figlów, psot narobić, viele Streiche machen.

*NAPLĄTAĆ, *F.* napląta *Act. dk.*, dosyć poplątać, hinlänglich verwickeln, verwirren. Z uprzędzionych syłków ledwo ręce im napląta Cząſtka dziesiąta. *Klon. Fl. C.* 4. *Recipr.* naplątać się, nach Belieben verwirren. (*Rs.* наплуташь, наплушашься nabłądzić się).

NAPŁAWIĆ *Act. dk.*, *Bh.* naplawjti ziemi przypławić, anschwemmen, Erdreich ansetzen. - *Bh.* naplawowati *demittere, deuehere per aquam* Holz flößen. *Bs.* naplaviti *inundare.* Naplawac, der Flößer, *qui ligna per aquam devehit.* Naplawka, naplaw, naplawa, *locus quo ligna per aquam deuehuntur*, der Floßplatz. *Bs.* naplov *inundatio*; *Rs.* наплавъ rdeſtnica; kamienna nawłoka zakamieniałych ciał; pławy u sieci; *Bh.* naplawiſko przypławiona ziemia.

NAPLEĆ *cz. dk.*, napielę *F.*, wiele poplęć, viel zusammen jäten, *Rs.* наполоть.

NAPLECZNIK, - a, *m.*, (*etym.* plecy), der Rückengurt; *Ec.* наплечїе, нарамникъ; pas szleyki, torby lub iakikolwiek inny, przy pomocy którego, założonego przez ramię, nosi się albo ciągnie rzecz iaka. *Jak. Art.* 3, 304 *et* 1, 416. (*Rs.* наплечки część sukni od kołnierza do łopatek.

NAPLEŚĆ, naplotł, napletli, *F.* naplecie *Act. dk.*, Naplatać *ndk.*, *Bh.* naplesti, naplſſti; *Vd. et Bs.* naplesti; *Ross.* наплести, наплетать, наплетывать, wiele popleść, nawikłać, viel verwickeln, verflechten, viel flechten. Nie maiąc konopi na powrozy, włosy białym głowom pourzynawszy, sznurów z nich napletli. *Star. Pob. B* 4. - *Fig.* Krótkać rzecz, ale węzłowata, „Poczciwie żyć" to słowo siła tu naplata, A silneyby tu na to iście głosy trzeba. *Rey Wiz.* 50 *b.* - §. *translat.* plotek nagadać, viel Klätschereyen machen, viel vorschwatzen; *Ross.* напушашь. Wszyſtko fałsz, co pan Zwodnicki naplotł przed nami. *Teatr* 22 *b*, 130. Napleść się, nagadać się, napaplać się, sich satt und müde schwatzen. Po karczmach chodzą, szukaiąc, z kimby się leda o czym napletli a namówili. *Eraz. Jęz. D d* 5.

NAPLEŚNIEĆ, *F.* Napleśnieie *Neutr. dk.*, pleśnią zachodzić, anschimmeln, schimmelig werden. Napleśniał. *Cn. Th.* 453.

NAPLESZCZEĆ *cz. dk.*, pleszcząc nabryzgać, aufplätschern, bepläntschern; *Rs.* наплескать, наплеснуть, наплескивать.

NAPLETEK, - tka, *m.*, pospolicie *nieobrzezaniem*, *nieobrzezką* zowią, ale nic do rzeczy. Dawid miał przynieść Saulowi Filiſtyńſkie *nieobrzezki*; ale iakoż ie miał przynieść nie *obrzezawszy*! inżci to musiały bydź *obrzezki*! W Słowiańſkim *praeputium* plet konieczna (*Ross.* крайняя плоть, передняя кожа), więc ia zowię *napletkiem.* *Budn. Bibl. praef.*; *et Genes.* 17, 11. die Vorhaut; *ob.* Przedſkórek; *Vd.* obresek, pridkoshje, sgurna koshiza; *Rg.* lákoriniza, lakkorina. *NAPLETOWATY, - a, - e, napletek maiący, nieobrzezany, mit der Vorhaut, unbeschnitten. Obrzezał ich Josue, bo napletowaci byli, ponieważ ich nie obrzezowano w drodze. *Bud. Joz.* 5, 7.

NAPŁODZIĆ *cz. dk.*, dosyć popłodzić, genug zeugen, gebähren; *Rg.* naploditti, *Bs.* naploditi; *Cro.* naplodújem; (*Ec.* наплодити, учинить плодоноснымъ, opłodzić). Dom iego, iako sad, rozmaitemi kwiatkami, drzewy, trawą i zielem rozlicznym napłodzony. *Glicz. Wych. N.* 1.

*NAPŁOMIENIĆ *cz. dk.*, płomieniami napełnić, beflammen, *Vd.* naplameniti, vplameniti.

NAPŁOSZYĆ *cz. dk.*, popłochu nabawić, aufscheuchen, *Rs.* напужать, напугать.

NAPLUĆ *ob.* Naplwać.

NAPLUGAWIĆ, *F.* Naplugawi, *Act. dk.*, napaſkudzić, verunreinigen, Unrath wohin thun; *Bh.* naprznowati; *Vd.* naſkurniti; *Ross.* напакостить, нагадить, напачкать, насквернить. Odwiedź konia, bo naplugawi. *Alb. z W.* 4. Miod żydowſki czym smaczny? bo go żyd zaprawi Gdy z żydówką, z żydzięty w niego naplugawi. *Comp. Med.* 394. Żaba raka uyrzawszy rzekła do niego: Jakóś ty śmiał szpetniku tak się ważyć tego, Żeś naplugawił wodę sobą tę tak piękną? *Popr. Kot. J* 3.

NAPLWAĆ *Act. Cont.*, NAPLUĆ, *F.* Napluie *dk.*, Naplunąć *idntl.*, *Bh.* napliwati, napliti; *Sr.* 1. naplupu, naplumam; *Rg.* napgljuvati; *Vd.* napluniti, napluvati; *Rs.* наплевать, наплюю, наплевывать, наплюнуть; pluć na co, etwas anspeyen. Naplwano mu w twarz. *Pilch. Sen. liſt.* 107. Główka iak makówka, a rozumu puſta, *abo* iak naplwał. *Cn. Ad.* 248, ni kąſka). Naplwać komu w kaszę. *Cn. Ad.* 538, namowić komu zelżywie, sromotnie; natrzeć komu uszy). Naplwał mu w ręce, = nasmarował mu ręce, przedarował go. *Tr.* er hat ihm die Hände geschmiert.

NAPŁYN, NAPŁYW, - u, *m.*, coraz większy przypływ, der Zufluß, das Zuschießen, Herbeyschießen. Smarowidło to w drzewo chore nie dopuszcza wdzierać się napływom. *Fors. Drz.* 7. Odmieniała po razy kilka swoię poſtać ziemia nasza, napływem nowego coraz barbarzyńſtwa. *Nar. Hſt.* 1, 11. Gmin tuteyszy ſkłada się z napływu wszyſtkich prawie narodów. *Pam.* 85, 1, 383. *Rs.* набродъ. Do pierwiaſtkowego przechodu przez Bosfor, pomagały nowe hord napływy. *Czack. Pr.* 7. Prawidła panuiących o ſtopie menniczney, w miarę napływu iednego lub drugiego kruszcu zmieniać się muszą. *ib.* 174. Napływ interesſów. *ib.* 2, 71. NAPŁYWAĆ *med. ndk.*, napłynąć *idntl.*, płynąc lub pływaiąc natrafić, nadeyść, *ob.* nadpłynąć, heran fließen, heran schwimmen, heran geflossen oder geschwommen kommen; *Vd.* naplavati; *Bs.* naplitti, nalecchi, navrriviti, naligati, navarviti; *Rs.* наплыть, наплывать, *Ecc.* наплавствую, по верху плаваю. Na brzeg Misena hucznego napłynął, *intrat. Zebr. Ow.* 350. Flotta Angielſka napłynęła pod Maltę, kiedy ta iuż w mocy Francuzów była. *N. Pam.* 1, 108.

NAPO, = *duae praeposit. inseparabiles, iunctae verbis, exprimunt coniunctam significationem, unicuique seruientem*; *ob.* napomknąć, napomykać; *cf.* Napod -, Nawy -; pona --, *cf.* zapo -, *cf.* poroz -.

NAPOCZĄĆ *idntl. cz.*, napoczynać *ndk.*, zacząć, rozpocząć, anfangen, anheben, einen Anfang machen. Aleć też iuż czas, bym Myrtyla mego Szukać napoczął, tak

pożądanego. *Past. F.* 265. Na rok następny zostało korcy 18 mąki, i beczka soli napoczęta. *N. Pam.* 18, 335.

NAPOD-, *duae praepositt.*, *iunctae verbis*, *exprimunt significationem unicuique seruientem*, (*ob.* napo-) e. g. NAPODPALAĆ *cz. dk.*, *Boh.* napodpalowati, *diu et saepe accendere.*.

NAPO-DWORNY, - a, - e, na dworze, to iest, pod niebem zostaiący; *Włod.* auf dem Hofe, draußen, unter freyem Himmel.

NAPODZIW *ob.* Podziw. NAPOGOTOWIU *ob.* Pogotowiu.

NAPOIĆ, *F.* Napoi *Act. dk.*, NAPAIAĆ, NAPAWAĆ *ndk*, *Boh.* napogiti, napageti; *Slo.* napágim; *Sr.* 2. napojsch; *Sr.* 1. natjinam (cf. naczynić); *Vd.* napojiti, napajati; *Crn.* napojim, napajam; *Cro.* napajati, napajam; *Bs.* napojiti; *Rg.* napojtti, napaajam; *Ec.* напаяю, напоїю; *Rs.* напоить, напаивать, dadź napić się, trinken lassen, tränken. Gdy w drodze będąc, nie możesz konia napoić przed zaiechaniem do oberży, day mu potym przynaymniey godzinę spoczynku przed napoieniem. *Dyk. Med.* 4, 430. *Slo.* napágení. Przy napawaniu koni utarczkę mieli. *Warg. Cez.* 120. Niech mamka napoi dziecię, *Tr.*, t. i. piersiami nakarmi, niech mu się da nassać; *ob.* *doić. - §. Napawać co czym, napuszczać czym, napełniać, mit etwas anfüllen, etwas einsaugen lassen, mit etwas tränken, etwas einflößen. Lampa napawa knot oliwnym sokiem. *Groch. W.* 138. Deszcz napawa ziemię i czyni ią płodną. *Bud. Jes.* 55, 10. Egipt Nil oblewa i napawa. *Boter.* 213. Napoił albo napuścił pop winem hostyą albo *ahnec w Czwartek Wielki, a wysuszywa z tey wilgotności w Wtorek Wielkonocny. *Sak. Persp.* 18. Obmyli krew' z ran iego, a potym sokiem balsamu wonnego napoili ie. *Odym. Sw.* 2, *K k* 3 *b.* Na dnie, szkarłatnym napawanym mętem Zegary idą i excytarz czuły. *Morszt.* 38, farbowanym). - *transl.* Pięknemi widzę zdaniami rodzice W Pana napoili. *Teatr* 8, 14. Messala ślepą błędnych furyą napawał, A zdraycom tym sposobem oyczyznę przedawał. *Teatr* 45, 54. Oni co miasta często nawiedzaią, Tam się obłudy duchem napawaią. *Karp.* 1, 45. Ludzie, póki tylko trucianą szczęść się napawaią, Za bogów się maią. *Jabł. Tel.* 331. NAPOICIEL, - a, *m.*, napawacz, który napawa, der Tränker, *Vd.* napajar, napajavez, *Cro.* napoitel; *f.* napoitelicza, - napoicielka. NAPOIEK, - oyku, *m.*, *dem. nom.* napoy; - *Medic.* ein Tränkchen. *Tr.* NAPOIENIE, NAPOIONY *ob.* Napoić. NAPOIOWY, - a, - e, napoyóy, od napoiu, Trunk-; *Bh.* napogowý. Czara do czynienia napoiowych ofiar. *Stas. Num.* 1, 111, Trankopfer (*Bs.* napojniça *potatio*).

NAPOŁ, NAPOŁY, = na pół, w pół, w poły, *Bh.* napoly), auf die Hälfte, zur Hälfte, halb. Napoły dziedziczy *ex parte dimidia haeres. Cn. Th.* *Adiectiuis praemissum exprimit latinum semi*: napoły nagi *seminudus* halbnackt. Napoły spalony, *semiustus.* Napoły śpiący *semisomnis*; napoły umarły, *Sr.* 1. na powmoſsne, *semimortuus*, etc. *Cn. Th.*; *ob.* pół.

NAPOLICZKOWAĆ się *recipr. dk.*, ile woli lub do zmordowania policzków nadawać, sich satt, oder müde ohrfeigen, *Bs.* napestati, isppestati.

NAPOLNY, - a, - e, na polu się znayduiący, auf dem Felde befindlich, *Rs.* напольный, *ob.* polowy, polny.

NAPOMINAĆ *Act. ndk.*, NAPOMNIEĆ, *F.* napomni *dk.*, *Bh.* napomjnati, napomenauti; *Slo.* napomjnám; *Sr.* 1. napominam; *Vd.* napomeniti, napominati, opominit, opomeniti, opominati, opomenuvati, pominati, s'varit, peratovat; *Crn.* pominam, oppominam; *Cro.* opominati, opominam, opomenuti, nagovarjam; (napominam *mentionem facio* wspominam); *Rg.* napomenuti, napomegnivati, nagovorittì, nagovàrati; *Bs.* nagovarati, toliti, potiççati, svjettovati, kaniti, nukkati; *Dl.* szitovati; *Rs.* увѣщать, увѣщавать, каять, каю (*Rs.* напомянуть, напоминать, напомнить = przypomnieć); *Ec.* прїувѣщаваю, уговариваю, прїумоляю; upominać, słowami napędzać, namawiać, ermahnen, erinnern. Ktokolwiek cię będzie napominać na dobro twoie, ze czcią słuchay i podziękuy mu. *Teatr* 42 *d*, *B.* Między urzędniki dworskiemi mało iest, którzyby chcieli abo śmieli pana *napominać a słowy *strzelać. *Kosz. Lor.* 48. Napominać drugich, nayłacniey. *Cn. Ad.* 539, cf. drugiemu dobrze wnet poradzimy, a sami sobie nie umiemy; Drugim przygania a sam nic nie czyni; Sam błądzisz, a drugich rządzisz). Napominanie, Napomnienie, *Subst. Verbi*, das Ermahnen, die Ermahnung; *Sr.* 1. napominano; *Vd.* napomenenje, opominanje, opomina, opomenik, pomenitje; *Rg.* napomena, uspomena; *Ross.* увѣтъ, увѣщанїе, увѣщаванїе; *Ec.* увѣщливство, уговоренїе, (напоминанїе wspominanie, wzmianka). Cierpieć nie może tych, którzy mu czynią napomnienia. *Teatr* 23 *b*, 15. Napominanie pierwsze ma bydź niż karanie. *Cn. Ad.* 539. cf. nie zaraz do twardych słów; pierwey fuki, niż puki; Kto gardzi słowy prostemi, tego trzeba dębowemi). NAPOMINACZ, - a, *m.*, *Boh.* napominač, napominatel; *Slo.* napominawatel; *Sr.* 1. napominar; *Vd.* opominavez, opomenius, opomenjaves, opominar; *Rg.* napomenitegl, nagovàralaz, nagovoritegl; *Bs.* nagovoritegl; *Cro.* nagovoritel, nagovarjavecz; *Ec.* напоминатель, *Rs.* увѣщатель. ten co upomina, napomina, *hortator. Mącz.*, der Ermahner. Miło mi iest urząd monitora, t. i. napominacza czyli przestrzegacza, sprawować. *Mon.* 70, 131. Niecierpliwy duch, ani ieszcze unoszony, Gardzi napominacza słowy oburzeny. *ib.* 129. Ja iestem milczącym napominaczem. *Baz. Sk.* 189. *w rodz. żeńsk.* *Sr.* 1. napominarka; *Rg.* nagovoritegliza. NAPOMINALNY, - a, - e, napominaniu służący. *Cn. Th.*, Ermahnungs-. *Sr.* 1. napominarski, napominate; *Rs.* увѣщательный, увѣтный; *Ec.* увѣщавательный, увѣтливый. Nakazuie senat księżom, aby wzięli listy napominalne, a publikować ie kazali na kazalnicy, aby temi listy byli napomnieni wszyscy. *Baz. Hst.* 92. Dzieło napominalne, *Mon.* 71, 219. Owa część filozofii, którą Grecy napominalną zwali, my przykazuiącą zowiemy. *Pilch. Sen. list* 3, 180. ☙*Napominek *Cro.* napomenek, memorial, *Dl.* uspomena, = Memoryał).

NAPOMKNĄĆ, *F.* napomknie *Act. idntl.*, NAPOMYKAĆ, *ndk.*, *Bh.* ponawrhugi, ponawrhnu; namknąć, naprzymykać, przymknąć, nasunąć co, podadź, hinschieben, hingeben, hinreichen. Jeden napomknął, drugi porwał. *Cn. Ad.* 308. cf. Jeden wynalazł, drugi zrobił). Napomykać kogo, = nawodzić, wzbudzać, zachęcać, hinleiten, führen, bewegen. Nie mamy napomykać ludzi na łakomstwo, na niezgodę; sam człowiek przez się iest do tego skłonny. *Gor. Sen.* 164. Niekarność napomyka nieisko ku złemu.

Gor. Wł. M. 2. Nie iest nikt, kogoby nie napomykało do dania powtóre dobrodzieystwa to, iż raz dał. *Gor. Sen.* 261. Alexander W. miał Homera tak we czci, aby napomknął kogo ku pisaniu o sobie. *Gor. Dw.* 66. - Nie day powodu, nie napomykay. *Cn. Ad.* 570. nie day przyczyny, gieb keine Veranlassung. - Napomykać, dawać do zrozumienia, natrącić, an die Hand geben, zu verstehen geben, Veranlassung geben, einen Wink geben, veranlassen. Jeno napomknąć, sam się domyśli. *Cn. Ad.* 669. nie trzeba go wiele namawiać). Nic nie taiąc, przyczynę napomkniętą powie. *Przyb. Milt.* 61. t. i. wspomnioną, natkniętą. NAPOMKNIENIE *Subst. Verb.*, powód *Cn. Th.* Anlaß, Wink. Ty nie potrzebuiesz napomnienia, lecz tylko napomknienia. *Pilch. Sen. list.* 96, natrącenia.

NAPOMOCNY, - a, - e, przypomocny, *Bh.* napomocny) mitbehülflich, etwas beytragend. O to starać się ma hetman, żeby żołnierzom słońce, kurzawa, dym napomocne były w bitwie. *Archel.* 2, 27. *Bh.* napomahati, napomoct, *Vd.* napomagati, = pomodz do czego.

NAPOPAĆ komu *Act. ndk.*, nałaiać mu powtarzaniem popa, ty popie; jemanden einen Pfaffen über den andern schelten. cf. nachłopać, nababać komu. *Cn. Th.* 453.

NAPOR, - u, *m.*, *poet.*, = napieranie, Zudringlichkeit, Zudrängen, Aufdrängen: *Cro.* napor, *Sr.* 1. napěranstwo; *Rg.* nâpor, *Rs.* напоръ. Tak rzekł monarcha z groźbą, i wstał z tronu skory, Uprzedzaiąc rostropnie niewczesne napory, Gdyby iego odwagą zapalony drugi Kto z wodzów chciał się teraz podiąć tey usługi. *Przyb. Milt.* 51. Napor, napadanie, napieranie, das Eindringen, Zudringen in den Feind. Maiąc iuż wpadać do ziemi Chełmińskiey, obwarował pierwey zameczki swoie dla wycieczek i przytułku w czasie naporu. *Nar. Hst.* 4, 332. NAPORNY, NAPORCZYWY, - a, - e, - ie, *adv.*, napieraiący, nacieraiący, natarczywy, zudringlich, *Rs.* напорный. Błąd naporczywy *temerarius error. Zebr. Ow.* 295.

NAPORUCZAĆ *Act. dk.*, *Boh.* Naroraučeti = *multa mandare*, wiele pozalecać, viel auftragen, übertragen.

NAPORZĄD *ob.* porząd.

NAPOŚLEDNIEYSZY, NAPOŚLEDZ *ob.* pośledni.

NAPOŚMIEWAĆ się z kogo *Rec. Cont.*; naśmiewać się, urągiwać sobie, seinen Spott und Gelächter mit jemand treiben. Gdy się tak napośmiewali z niego, zwlekli z niego onę czerwoną szatę. *Leop. Matth.* 27, 31.

NAPOSYŁAĆ *Act. dk.*, *Bh.* naposylati, wiele nasyłać, viel über einander schicken.

NAPOTKAĆ, *F.* Napotka *Med. dk.*, natrafić na kogo, einen begegnen, antreffen. Ach iakem szczęśliwie Wc Pana napotkał. *Teatr* 7, 96. Szuka zgubionego syna; bada się wszystkich, kogo tylko napotka. *Stas. Num.* 1, 151. Potrafię ia z tym paniczem, bylem go tylko gdzie bezbronnego napotkał. *Teatr* 28, 108. Nie wiedziałem, że mię to napotka. *Pilch. Sen. list.* 2, 257. Mądry wie, że go wszystko napotkać może. *ib.* NAPOTYKAĆ się *Rec. dk.*, dosyć często utykać, *Bh.* naklopeytati se; *saepe offendere*, *labi*.

NAPOTYM, = na przyszłość, in Zukunft; *ob.* potym, *Boh.* napotom, dopotomnischoho, dahley po tom; *Rs.* впредь.

NAPOWIETRZNY, - a, - e, *Rs.* небопарный, na powietrzu się znayduiący, in der Luft befindlich. Twory napowietrzne, różne widowiska i dzieła przyrodzone, w atmosferze się pokazuiące. *Śniad. Jeo.* 277. Twory napowietrzne ognište, pioruny, gwiazdy spadaiące i t. d. *ib.* 346. Komety miano za ognie napowietrzne. *Boh. Pr.* 8. Różne różnych mniemania o napowietrznym ogniu. *Scheidt.* 120. - NAPOWIETRZYĆ, *F.* Napowietrzy, *Act. dk.*, powietrzem pozarażać, verpesten, mit der Pest nach und nach anstecken. - *Fig.* Sekty heretyckie rożnemi odszczepieństwy wszystkę ziemię Czeską napowietrzyły. *Krom.* 486.

NAPOWIEDZIEĆ, *F.* Napowie *Act. dk.*, napowiadać *ndk.*; *Bh.* napowěditi, napowidati, *Rs.* насказать, насказывать, наговорить, наговаривать; wiele iedno po drugim rozpowiadać, vieles nacheinander hersagen, herzählen; *Crn.* napovědàti, napověm, napovědvati, = nakazać; *Vd.* napovedeti, napoviedati, = oznaymić, zwiastować). Różnych rzeczy mu napowiadałem. *Teatr* 36 *b*, 63. Dobrze to iest; ale ia mam ci wiele nowin napowiadać. *ib.* 52 *c*, 29. Tyle mi strasznych napowiedała reczy, żem się aż rozpłakała. *Teatr* 16 *b*, 8. O wolności wiele pięknych rzeczy nam napowiedał. *Pam.* 55, 1. 291. Wstyd mię za słowa, iakich śmiał mi napowiedzieć. *Zebr. Ow.* 26, naliczyć). Nie ieden siła tak napowie, iako do czego ochotnego i chciwego widzi. *Warg. Cez.* 76. Takeś tu Wc Pan czystych rzeczy napowiedział, iżby szkoda, którą inną rozmowę w to wtrącać. *Gor. Dw.* 380. Napowiadać się, - nagadać się (*Bh.* napowjdat se) sich satt reden, müde erzählen. Napowiadał mi się o dziwnych rzeczach. *Warg. Radz.* 161.

*NAPOWIEŚĆ, Napowieśdź, *F.* napowiedzie *cz. dk.*, namknąć, *phys. et. mor.*, berühren, erwähnen. O satyrowéy zagubie napowiodł. *Zebr. Ow* 149. *reminiscitur.*

NAPOWTARZAĆ *Act. dk.*, *Bh.* naopakowati, = *saepe repetere*, oft genug wiederholen.

NAPOY, - oiu, *m.*, *Bh.* napog; *Sr.* 1. napoy; *Vd.* pitje, pivu, piva, popilu, pialu, piazha, pilish (cf. piwo); *Cro.* napitek (*ob.* napitek), pilo, pitvina; (*Cro.* napoy, schava, = stek; napoynicza *potio*); *Rs.* напитокъ, пойло; (*Rs.* напойка szczyptka tabaki); *Ec.* пиво, питіе, напитокъ; co się piie, picie, napitek, trunek, der Trank, das was man trinkt. Woda iest napoy naypowszechnieyszy, i nayprzyzwoitszy. *Krup.* 5, 86. Przez wiele lat innego napoiu nie piiał, iedno szczérą wodę. *Birk. Gł. K.* 16. W obłoki suche usta wlepili i oczy, Co większa tym ich bardziey głod napoiu tłoczy. *Bard. Luk.* 61. t. i. pragnienie). Dała swemu kochankowi napoy miłosny, od którego on umarł. *Mon.* 76, 22. NAPOYNY, - a, - e, napoiowy, od napoiu, Trank=. Napoyne ofiary, abo mokre ofiary. *W. Levit.* 7, 30.; *Leop. ib.*

NAPOYMOWAĆ *czyn. cząstl. dk.*, wiele poymować, viel nehmen, annehmen, aufnehmen. Salomon zięty głupią miłością, dziewek pogańskich sobie napoymował. *Gil. Kaz. Cc* 6 *b*.

NAPOŻYCZAĆ *Act. ndk.*, Napożyczyć, *F.* napożyczy *dk.*; wiele raz po raz pożyczać viel nach einander borgen, aufborgen. Napożyczała Jeymość pieniędzy, i wydała je na bale. *Teatr* 24 *b*, 74. Hebrayczykowie napożyczali u Egipcyan kubków, i rozmaitych kleynotów. *Wrobl.* 247.

NAPRAĆ, *F.* napierze, napiorę *Act. dk.*, *Boh.* naprati, wiele poprać, viel waschen. *Transl.* Naprać się kogo, do woli mu skórę wyłoić, einen nach Herzenslust durchgerben

Tegom sobie naybarziey życzyła, abym się ciebie do woli naprała. *Paſt. F.* 133.

NAPRACOWAĆ się, *rec. dk.*, *Bh.* napracowati ſe; *Ross.* нарабoтаться, нарабóтываюсь; n. p. Człowiek narobi się, napracuie, a grad wszyſtko psuie. *Karn. Kat.* 422, do zmordowania się popracować, ſich ſatt und müde arbeiten.

NAPRAGNĄĆ się *rec. dk.*; n. p. Nałacznęli się i napragnęli się słowa bożego. *Wrobl.* 253, pragnieniem zmordować się, vor Durſt verſchmachten, lange genug ſchmachten.

*NAPRASNY, NAPRÓŻNY, - a, - e, - o *adv.*, *Rs.* напрасный, напрасно, próżny, nadaremny, daremny, n a nic, eitel, vergeblich, vergebens, umſonſt. Naprasne były nasze wrzaſki i bezpotrzebne nasze prośby. *Weryf.* 65. Naprasno skwierczeli, i nadaremną dokukę czynili. *ib.* 65.

NAPRASOWAĆ *cz. dk.*, ile dosyć czego wyprasować, genug preſſen, auspreſſen, glätten, *Rs.* нажать, нажимать. Naprasować się, ſich ſatt und müde preſſen, glätten.

NAPRASZAĆ *ob.* Naprosić, *et* Naprószyć.

NAPRASZCZAĆ *ob.* Naprościć. NAPRASZCZACZ, - a, *m.*, polepszacz, naprawiacz, poprawiciel, *corrector.* *Mącz.*, der Graderichter, Verbeſſerer.

NAPRAWA, - y, *ż.*, *Bh.* naprawa, poprawa, naprawianie na lepsze, die Verbeſſerung, Beſſerung, das Ausbeſſern, Zurechtmachen; *Vd.* naprava, napraulenje, napraulishtvu, *s* naſtroienie, narządzenie); *Ross.* перепрaвка, исправа, исправка, выправка. Wnet poſtrzeżono, że i Ptolomeusza gieografia wielkiey potrzebuie naprawy. *Wyrw. G.* 5. Zepsowanie prędko, naprawa nierychło się wiedzie. *Fred. Ad.* 3. *Pilch. Sen. liſt.* 384. Bóg ſtarca tak mądrego zesłał na naprawę Moich błędów, i czynów moich na naprawę. *Jabł. Tel.* 144. W takowych kobietach karmia wszyſtka w żywność a naprawę ciała się obraca, tak iż żadne pożywienie płodowi nie zoſtaie. *Spicz.* 181, tucz). - *Jurid.* naprawa, bassarunk. *Szczerb. Sax.* 6, nagroda, Schadenerſatz. - §. 2. Naprawa, *s* *NAPRAW, - u, *m.*, namowa, poduszczanie, naprawienie na co, przygotowanie, naſtroienie, narządzenie, Anſtiftung, Anleitung, Zubereitung, angeſtellte Händel, aufgeſtellte Fallen. Wszyſtko to się działo za naprawem Antoniego. *Chrość. Fars.* 77. Jeśli drugiego z nieobaczenia pchnie, albo rzuci nań iakie naczynie bez naprawy .... *Budn. Num.* 35, 22, nieumyślnie *Bibl. Gd.*, ohne Abſicht). O tym rozbiciu rozumiano, iakoby się z cesarſkiey naprawy działo. *Sk. Dz.* 835. W porcie gotowano naprawy, Jak zdradziecko zaczepić Portugalſkie nawy. *Przyb. Luz.* 39. NAPRAWCA, - y, *m.*, NAPRAWIACZ, NAPRAWICIEL, - a, *m.*, który co poprawia, naprawuie, *Bh. et Slo.* naprawitel, naprawnik; *Sr.* 1. porědżar, zporedżnik; *Vd.* popraulavez, popraular; *Cro.* napravitel, prenapravitel; *Rg.* napravitegl, ponapravitegl, ispravitegl; *Rs.* исправитель; *Ec.* справщикъ; der Verbeſſerer, Wiederherſteller, Zurechtbringer. Adryan zaiechał do Afryki, pokoy i urząd naprawuiąc, i pisali go pochlebcy naprawcą Afryki. *Sk. Dz.* 78. Mamy w sobie uſtawicznego ſkaziciela, trzeba nam więc uſtawicznego naprawiciela. *W. Poſt. W.* 241. Publiczny sędzia i naprawca obyczaiów. *Mon.* 71, 169., *ib.* 67, 47. Rzeczpospolita ma swoich obrońców, opiekunów, ſtróżów, naprawicielów. *ib.* 70, 269. Pan Jezus, ten nayszlachetnieyszy naprawca świata, chciał przywrócić człowieka do pierwszey godności. *W. Poſt. W.* 242, *Baz. Hſt.* 48. Kazimierz, naprawcą pokoiu nazwany. *Krom.* 94. - §. 2. Naprawiacz na kogo zdradliwy *subornator Cn. Th.*, der Anſtifter, Aufhetzer.

NAPRAWIAĆ *Act. nied.*, NAPRAWIĆ, *F.* naprawi *dk.*, Naprawować, naprawuie *Contin.*, *Bh.* naprawiti, naprawowati, oprawiti, oprawowati; *Slo.* naprawugi; *Sr.* 1. zporědżam (*ob.* sporządzić); *Vd.* poprauit, popraulati, kerpati (napraviti *s* narządzić, urządzić, zaprawić); *Crn.* napraveti, napravlam; *Cro.* napravlyam, prenapravlyam, zadelávam, zadelati; *Bs.* napraviti, naciniti; *Rg.* napràviti, napravglivati, napràvgljati, ponapravgljati, nacinitti; *Rs.* изправить, изправлять, заправить, заправлять, выправить, выправлять, сдобрить, сдобривать, хитить, хичу. ухитить, ухичивать, прихитить, прихичивать, учинить, учинивать, исчинить, вычинить, вычинивать; *Ec.* справляю. popsute narządzać, poprawiać, polepszać, zurecht machen, verbeſſern, ausbeſſern. (*NB.* poprawić dziś więcey używa się w znaczeniu moralnym, naprawić w fizycznym, osobliwie o rzeczy przez używanie nadpsutéy; dawni mniey zachowywali téy różnicy). Nie tak łacno naprawić ludzie, iako ie łacno zepsować. *Sk. Kaz.* 621. Łacniey zepsować, niż naprawić. *Cn. Ad.* 411. Naprawił wszyſtko, co się przeciw prawom kościelnym porobiło. *Sk. Dz.* 1065. Usiłował bitwę znowu naprawić; ale widząc, iż próżno, pierzchnął za drugiemi. *Stryjk.* 292. Chodkiewicz ſtarał się karę żołnierſką naprawić, która znacznie była z ſtarożytnych terminów wykroczyła *Tward. Wład.* 97. Losy moie iuż naprawione; ta szacowna ręka zaciera we mnie pamięć dawnych nieszczęść. *Teatr* 53, 49. Moie interesa tym wcale się nie naprawiaią. *Teatr* 1 c, 74. - 2) Naprawić, narządzić, urządzić. anrichten, zurichten, einrichten, *Vd.* pernarediti, narediti, napraviti, napuſtiti; *Ross.* натóрить, натаривать, напрáвить, направлять, направливаю, настроить, настраивать. Osobno obiedwie się ſtawią, J parę poſtaw *s* przędzy cieniuchnéy naprawią, *intendunt. Zebr. Ow.* 128. Gumna naprawione i nasadzone brogami ſtoią. *Glicz. Wych. M* 5. Naiął zdraycę, aby Henryka zabił, na kościele kamień srogi naprawiwszy nań. *Zygr. Pap.* 315. Bóg lato swym dowcipem, i zimę naprawił. *Kanc. Gd.* 178. - naprawiać kogo, abo co na kogo, *s* nasadzać nagotować nań, namawiać, poduszczać, gegen jemanden anſtiften, anhetzen, auf ihn abrichten, beſtellen, zurichten. Tak ten winny ieſt, co źle działa, iako i ten, co drugie naprawia. *Ezop.* 110. Cudze grzechy te zowiemy, które acz my nie sami czynimy, wszakże albo drugich naprawiamy, albo pomagamy, albo nie hamuiemy. *Hrbſt. Nauk.* I 6 *b.* Myślili mu źle, a dobréy woli nań nie mogli być, przenaydowali i naprawiali, aby go zabito. *Glicz. Wych. G* 1 *b.* Henryk naprawił Niemieckie książęta na Bolesława, aby go namówili przyiechać do niego. *Bielſk.* 77. Naprawili nań fałszywych świadkow. *W. Act.* 6, 11. Obaczyli wszyscy niewinność biſkupa, a potwarz tych, co niewiaſtę naprawili. *Sk. Dz.* 206. Filip Miryteusza, naprawiwszy lekarza, trucizną umorzył. *Sk. Dz.* 121. Euzebia zayrząc Helenie, że częſte dzieci miewała, naprawowała baby, żeby dzieci .... *Sk. Dz.* 237. Naprawił Olbracht niektóre poddane swoie,

aby puścili głos, że Turcy ciągną wielką mocą na Podole. *Bielſk.* 434. (2. NAPRAWIĆ, *F.* Naprawi *Act. dk.*, wiele i długo nagadać, napowiadać, viel herreden. Człowiek któren mówi, co mu przyydzie na myśl, naprawi często wiele bredni. *Zab.* 5, 85.). NAPRAWIANIE, NAPRAWIENIE, - ia, *n.*, *Subſt. Verb.*, naprawa, das Bessern, die Besserung; das Anstiften. NAPRAWIONY, - a, - e, *Part.*, verbessert, angestiftet. NAPRAWIACZKA, NAPRAWICIELKA, - i, *ż.*, *Slo.* naprawitelkyně; *Rg.* ponapravitegliza; *Rs.* исправительница. która poprawuie co nadpsutego, die Verbesserinn, Zurechtmacherinn, Wiederherstellerinn. Marya, naprawicielka rodzaiu ludzkiego. *W. Poſt. W.* 3, 575. Naprawicielko świata! *Birk. Oboz. B.* - 2. która co albo kogo na kogo naprawia, die Anstifterinn. NAPRAWIŚWIAT, - a, *m.*, *Mon.* 75, 590, będący w pretensyach poprawy całego świata, cf. bocian, co świat czyści, ein Weltverbesserer. NAPRAWKA, - i, *ż.*, *dem. nom.* naprawa, = reparacyyka, die Ausbesserung; *Ross.* чинка, починка, зачинка. Gmin w niewolą wzięty po zamkach pogranicznych na naprawki fortec rozsadzono. *Nar. Hſt.* 3, 104. Naprawki i dobiorki łożów, koł, osi, przodkarów, dyszlów. *Jak. Art.* 1, 239, t. i. zapas do naprawy służący, Ausbesserungsvorrath. NAPRAWNIK *ob.* Naprawiciel. NAPRAWNOŚĆ, - ści, *ż.*, możność być naprawionym, die Verbesserlichkeit; *Vd.* perpraulenost, perpraulivost; *Ec.* изправность. NAPRAWNY, - a, - e, - ie, *adv.*, co się da naprawić *reparabilis*, *Cn, Th.*, *Mącz.*, *Bh.* napravitedlný; (*Bh.* naprawný, z prawa k nieczemu nalezegiczý) *Sr.* porědźne; *Vd.* napraulen, perpraulen; *Ec.* изправный, verbesserlich. Nienaprawny, co nie może bydź naprawionym, *irreparabilis*. *Mącz.* - b) = naprawiony, verbessert, zurecht gemacht.

NAPRAŻYĆ *cz. dk.*, prażąc dosyć posmażyć, genug prägeln, *Rs.* напряжить.

NAPRĘŻYĆ, *F.* Napręży *Act. dk.*, Naprężać *ndk.*, *Boh.* napřahnauti, napřahati, = zamach czynić, rękę wyciągać); *Rs.* напрячь, напрягать, напружить, напруживаю, mocno natężyć, sehr ausspannen, ausrecken, recken, ausdehnen. Naprężaiąc wnątrz swoiey przestrzeni Płomiennym bania powietrzna duchem się odyma. *Kniaz. Poez.* 2, 148. Gdy baie, usłu napręż. *Zab.* 12, 101. Już nieprzyiaciel tak się naprężył, Jakby po większey części nas zwyciężył. *Chrość. Fars.* 273. *Ec.* пружатися natężyć się, usiłować; *Rs.* напрячься nabrzmieć, напругий tęgi, mocny.

NAPROŚCIĆ, *F.* Naprości *Act. dk.*, NAPROSTOWAĆ, *ndk.*, NAPRASZCZAĆ *Frequ.*, prostym robić, gerade richten, grade machen. *Recurvo*, zaś nakrzywiam, na drugą stronę naginam, napraszczam. *Mącz.* Napraszczam, odginam, *reflecto*. *Volck.* 315. Co się skrzywiło naprostować. *Pilch. Sen.* 106. Gdy się komu miecz skrzywi, woli go o ścianę zawadziwszy łamać a napraszczać, a choćby się i złamał, woli na ten czas szkodę mieć, niżliby mu się czasu potrzeby spadać miał. *Rey Zw.* 76 *b.* Czego krzywego, gdy kto z prędka napraszcza, rychléy snadź złomi, niż naprości. *Glicz. Wych. G.* 1. Nasza krzywość ma być napraszczana prostą wolą bożą. *Hrbſt. Nauk. A* 4 *b*, nakierowana). Wyrównay drogi, naprość krzywe sprawy W gościniec prawy. *Groch. W.* 91. Krzywe te serca iak naprościć? *W. Poſt. W.* 2, 182. Młodą płonkę łacno naprostować. *Cn. Ad.* 507, Młodego łacniey rządzić). Pagorek będzie poniżon, i będą drogi krzywe naproszczone. *Leop. Jes.* 40, 4. - Miey na to wagę mierną, kędy działo naprościć? *Bielſk. S. N.* 36, t. i. narychtować.) - Będę chwalił ciebie w sercu naproszczonym. *Wrob.* 278, *in directione cordis*; w naproszczeniu serca. 1 *Leop. Sap.* 9, 3, w prostocie serca. 5 *Leop.*).

NAPROSIĆ, *F.* naprosi *Act. dk.*, NAPRASZAĆ *ndk.*, wiele poprosić, viel zusammen bitten; *Sr.* 1. naproschupu; *Vd.* naprositi, (naprashati, = zapytywać się); *Cro.* naprassam; *Bs.* naprositi, prosecch nakuppiti; (*Rs.* напросить, напрашивать nażebrać). Rozmaitych narodów naprosiwszy, wszystkim tam hoyność wielką dóbr swych udzielaią, sąsiady bankietuią. *Pascz. Dz.* 86. Na wesele zewsząd gości naproszono wiele. *P. Kchan. Orl.* 257. Napraszanie gości na biesiadę. *W. Poſt. M.* 351, *Vd.* naproshnja, naproshenje. NAPROSIĆ się *Rec.*, *Boh.* naprositi se, rozprositi se; bardzo wiele i długo do namordowania się prosić, sich müde bitten, sehr viel und lange bitten. Nakaślał się, namigał się, naprosił się, i z resztą uciekł. *Teatr* 36 *c*, 72.

NAPRÓSZYĆ, NAPRUSZYĆ, *F.* Naprószy *Act. dk.*, NAPRÓSZAĆ *ndk.*, (*Etym.* proch) potrząść, *propr. et fig.*, bestreuen, *Bh.* naprassiti *puluere conspergere*; (naprssseti *multum depluere*, *impluere*); *Vd.* naprashiti; *Rg.* naprâsciti; *Cro.* naprassujem; *Ross.* напорошить, насорить, насаривать. Nie tak iak owi głupi Matusowie, co krzyczą, wrzeszczą naproszywszy głowę. *Wad. Dan.* 260. - *2. naproszyć, = naszczać, n. p. Litwa do Strasburga miasta naiechali; a mimo insze zelżenie świątości, ieden łotr w chrzcilnicę naproszył. *Stryik.* 260.

NAPROWADZIĆ, *F.* naprowadzi *Act. dk.*, Naprowadzać, *ndk.*, nawodzić na drogę. *Cn. Th.*, auf den Weg bringen, auf die Spur bringen, jemanden wohin leiten, zu etwas hinführen; *Vd.* napelati, napeluvati; *Cro.* napelyati, napuchuvati, napuchújem, naputiti, *Sla.* vputchivati; *Ec.* навождѹ. Starożytni żelaznym stylem na drewnianych, woskiem naprowadzonych tabliczkach pisywali. *Mon.* 73, 206, powleczonych, überzogen. NAPROWADZICIEL, - a, *m.*, der Hinführer, *Vd.* napelaus, *Cro.* naputitél, naputnik; *Ec.* настáвитель, наставникъ, вождь, *f.* naprowadzicielka, *Cro.* naputetelicza.

NAPROŻE, NAPROŻNIK *ob.* Nadprożek. NAPRÓŻNY *ob.* *naprasny.

NAPRUĆ *cz. dk.*, Naporze *F.*, ile dosyć popruć, genug auftrennen. Napruć się, sich satt und müde trennen, *Rs.* напороться nakłóć się.

NAPRYSKAĆ *cz. dk.*, wiele popryskać, viel bespritzen; *Rs.* напрыскать, напрыскивать. Naprysk *Rs.* напрыскъ u introligatora, nakrapianie oprawy książek.

NAPRZĄŚĆ, *F.* Naprzędzie *Act. dk.*, wiele uprząść, viel spinnen, viel fertig spinnen; *Vd. et Bs.* napresti; *Rg.* naprésti; *Cro.* naprédam; *Ross.* напрясть, напряду. Wszystkie niewiasty iedwab' ten przędły, a przynosiły naprządłszy. *Budn. Ex.* 35, 25. Byłabym sobie oto ze dwa moty naprzędła, com darmo latała. *Teatr* 14 *d*, 2 *b*.

NAPRZEĆ *ob.* Napierać. NAPRZECIW, NAPRZECIWKO *Adv.*, *et praep. reg. Genit. et Dat.*; *Boh.* naproti, wstříc; *Slo.* naproti, naprotiwa, w ustřetý; *Sr.* 1. napjecjo, z napjecja; *Sr.* 2. napschesch'iwo; *Crn.* napruti, su-

proti, prejk, nazviſt; *Vd.* napruti, zbriespruti, pruti; *Cro.* naszaproti, prema, naprot, szuprot, szuproti, naproti, proti; *Sla.* prama; *Bs.* prema, protiva, suprocch; *Rs.* напромѣвъ, супромѣвъ, насупромѣвъ, насупромѣвку. z przeciwney ſtrony, gegenüber, entgegengeſetzt, entgegen. Przez kąty wynaydować zwykliśmy położenie rożnych mieysc, iednych naprzeciw drugim. *Jak. Mat.* 1, 17. Nie ieſtci nam boiowanie przeciwko ciału i krwi, ale przeciwko xiążętom i mocom, naprzeciwko rządcom świata, naprzeciwko duchom niecnotliwym. 1 *Leop. Efez.* 6, 12. Prawda, naprzeciw któréy niemasz co powiedzieć. *Teatr* 19 *c*, 77. Mieszka naprzeciwko ratusza. *Bndtk.*, gegen über. Naprzeciw sobie. *Botan.* 49, naprzeciw siebie. *Jundz.* 2, 11. einander gegen über. Wyyść naprzeciwko komu, einem entgegen gehen; *Cro.* naprotiti; *Ec.* противоидѹ. Wyiechać naprzeciwko komu, entgegen fahren oder reiten. Naprzeciwko ſtawiam, kładę, ἀντιτίθημι, *oppono. Cn. Th.*, naprzeciwko ſtawianie, *oppositio. ib.*; *ob.* *naprzeki, przeciw, przeciwko. NAPRZECIWLEGŁY, - a, - e, naprzeciwko leżący, entgegen liegend. Liście naprzeciwległe *opposita*, kiedy co dwa liście naprzeciw sobie wyraſtaią, *Botan.* 49. Gałęzie naprzeciwległe, gdy dwie gałęzie na pniu, lub łodydze, naprzeciw siebie są osadzone. *Jundz.* 2, 11. cf. naprzemianległy (*ob.* przeciwległe kąty). NAPRZECIWNY, - a, - e, na przeciwko będący, entgegen geſetzt, entgegenliegend; *Bh.* naprotiwſſi, co na proti geſt; *Ec.* прямный. Jdźcie do naprzeciwnéy wsi. *Budn. Luc.* 19, 30.

NAPRZEDZIEY *ob.* naprzód.

NAPRZEK, *NAPRZEKI *adv.*, *Crn.* prejk, = naprzeciw, w poprzek, w przek, na poprzek, na ukos, przez, überzwerch, quer über. Drewno naprzeki drzewa żaglowego położone, *antenna. Mącz.* Gdziem ia ieſt, granic nie rozszerza Łotroſtwo, z kimem naprzek, tam moia broń zmierza. *Ryb. Gęśl. C* 2 *b.* NAPRZEKARZAĆ się komu, przekory narobić. *X. Kam.* viel zu Poſſen thun.

NAPRZEMIANLEGŁY, - a, - e, *Rs.* посмѣнный, abwechſelnd, in abwechſelnder Ordnung gelegen. Liście naprzemianległe *alterna*; z których ieden liſt powyżey drugiego w około gałęzi wyraſta. *Botan.* 49. *Jundz.* 444. Gałęzie naprzemianległe, gdy ſtopniami po sobie naſtępuią. *Jundz.* 2, 10. NAPRZEMIANNY, - a, - e, na przemiany uczyniony, abo czyniący co, idący, abwechſelnd. Anguł naprzemianny *alternus. Solſk. G.* 2. Naprzemiannie *adv.*, wechſelsweiſe; *Ross.* посмѣнно; na przemiany; *ob.* alternata, = naprzemianność.

NAPRZOD, NAYPRZOD *Adv.*, *NAPRZEDZIEY (niby *Superlatiue*), *Bh.* napřed; *Slo.* napřed, předně, ponaprw; *Sr.* 1. naypřej, naypředě, zpředka, přjedewſchim; *Sr.* 2. napretk; *Sla.* naprid; *Vd.* naprei, napried, priedi, popriedi, popricda, (sanaprei, = na dal), narprei, narpoprei, predvsem; *Crn.* naprej, narpoprej; *Cro.* napre, napred, zpreda; *Rs.* напередъ, напередѝ, naypierwey, wprzód, voraus, zuerſt, *temporis et loci.* Naprzód ſtworzył bóg niebo i ziemię. *Radz. Gen.* 1, 1. *not.* „przed wszyſtkim, albo pierwey niż co było“. Naprzód idzie nam o chwałę bożą, zasię o cześć syna bożego; potrzecie o sławę ducha *S.*, *Gil. Kat.* 5. *Naprzedziey to wam mówię. *Sekl. Joan.* 8. *not.* „na początku“. - Naprzod! = daley! vorwärts! (*Cro.* napredek = poſtępowanie, poſtępek; *Cro.* napreduvati = przyśpieszać). Maszeruiąc z rekrutem, komenderuie: naprzod! marsz! w lewą! w prawą! *Kaw. Nar.* 228. Konia za każdym zaſtanowieniem się harapnikiem poſtraszyć, i naprzód popędzić. *ib.* 385. - §. Naprzód mieć, = prym mieć, den Vorrang haben, zum Voraus haben. Nasi mieli wiele naprzód, iż byli zbroyni, siekli mieczmi pogańſtwo nagie. *Bielſk.* 53. - §. Dadź komu naprzod, wprzod, przodek, = uſtępować mu, einem den Vorzug laſſen, ihm weichen. Wilk ze swemi zwierzęty na orła powſtawał, Orzeł z ptaki wszyſtkiemi naprzód mu nie dawał. *Bielſk. S. M. A* 3 *b.* Ten ma wiele nad insze w zacności domu, Ten dobrą sławą nie da naprzód nikomu. *Hor.* 2, 2. Znam kilku ſtarych, którzy pięknie śpiewaią, a nie dadzą w tym żadnemu młodemu naprzód. *Gor. Dw.* 93. - §. *Naprzód, = na przyszłość, w przyszłe, *Rs.* напредки, in die Zukunft, voraus, vorher. Zygmunt ſtary był człowiek daleko naprzód patrzaiący. *Modrz. Baz.* 424. - §. *NB.* Naprzod powinno być pisane, gdzie znaczy *naprzod*, = na przodek, n. p. idź naprzod, abo na przod; gdzie zaś tyle znaczy co *naypierwey*, i wyraźnie ieſt w ſtopniu naywyższym, *in superlatiuo*, dla różnicy od pierwszego, lepiéy ieſt pisać *nayprzod*, n. p. nayprzod to uczynił, potym do tamtego się wziął.

NAPRZTYKAĆ komu w oczy *Act. ndk.*; nałaiać mu w oczy, nakpać, einen ins Geſicht ausſchelten. Nie mam gęby, a przecięż każdemu *naprztykam. *Chmiel.* 1, 1201.

NAPRZYCZYNIAĆ *cz. dk.*, doſtatecznie przygotować, genug bereit machen. Dworka powinna serwet doſtatek nadziałać, nici pannom do białego szycia naprzyczyniać, sznurków nabielić. *Haur. Ek.* 86. - §. naprzydawać, genug hinzu thun.

NAPRZYYMOWAĆ, *F.* naprzyymuie *Act. Nied.*; wielu raz po raz poprzyymować, viele einen nach den andern aufnehmen, annehmen. Służebnych siła naprzyymował. *P. Kchan. Orl.* 1, 350. Panicz sług więcey, niżli potrzeba, naprzyymuie. *Petr. Ek.* 97. Glińſki w Niemczech za pieniądze bardzo wiele reyterów i knechtów naprzyymował i do Moſkwy przywiódł. *Stryik.* 719.

*NAPRZYKAZOWAĆ *Act. dk.*, *Bh.* napřikazowati, = *saepe iubere*; häufig nacheinander anbefehlen.

NAPRZYKRZAĆ się, NADPRZYKRZAĆ się, *Rec. ndk.*, Naprzykrzyć się, *F.* naprzykrzy się *dk.*, *Vd.* nadlegati, nadleguvati, nadleshuvati; *Crn.* nagajam; *Ross.* надосадить, надокучить, надокучивать; *Ec.* пакощу. - a) *actiue* przykrym się robić komu, z przykrością nań nalegać, nacierać, ſich einem läſtig machen, ihm Ungelegenheit machen. Upornie mucha ludziom się naprzykrza. *Dmoch. Jl.* 2, 153. Widzę przeszkadzam; nie naprzykrzam się, i kłaniam. *Boh. Kom.* 1, 392. Nie przeſtał prośbą mi się naprzykrzać, poki nie uprosił. *Teatr* 42 *d*, 13. - b) *Passiue*, przykrym się ſtawać, ciężarem bydź, zur Laſt fallen, läſtig werden, läſtig, beſchwerlich, zuwider ſeyn. Czasem ieśli się droga nadprzykrzyła, w trudach podróżnych utwierdzał ich. *Birk. Dom.* 83. Obawiam się, abym Wc Pańſtwu uſtawnym przebywaniem się nie naprzykrzał. *Teatr* 30 *b*, 44. Jeślić się z zbytniey społeczności Jey nadprzykrzyły wdzięki i miłości. *Chrośc. Ow.* 37. NAPRZYKRZENIE, - ia, *n.*, *Subſt. Verb.*, przykrość, przykre naleganie, doleganie, *dokuka, Beſchwerlichkeit, Beläſtigung; *Crn.* sitnoſt; *Vd.* nadleshnoſt, nadlega, napoſt. NAPRZYKRZONY, - a, - e, przykrym

krym

krym się ſtaiący, drugim się naprzykrzaiący, beſchwerlich, läſtig; *Crn.* nagajiv, nagajavz, nagajivz, sitnek, sitnésh; *Rs.* безотбойный; *Ec.* накосивый, накосивникъ. Kto nigdy nie chorował, bywa naprzykrzonym, gdy zachoruie, i ciężkim swą niecierpliwością iak drugim, tak i sobią. *Perz. Lek.* 344. Przyszedłem, może iuż aż nadto naprzykrzony, odwiedzić Wc Panią. *Teatr* 22 *c*, 35.

NAPRZYMAWIAĆ się komu *cz. ndk.*, do woli mu przymawiać, viel Sticheleyen bis zur Genüge jemanden ſagen. Za to, żem mu się naprzymawiał, i za to, że mię goniąc upadł, dał mi kilka złotych. *Teatr* 34 *c*, 76.

NAPRZYRZEKAĆ *cz. dk.*, *Bh.* napřipowídati, = *multa promittere*, naobiecywać, viel verſprechen.

NAPRZYWOZIĆ *cz. dk.*, n. p. Musiałeś Wc Pan naprzywozić wiele ciekawości z tych kraiów. *Teatr* 17 *b*, 34, viel mit bringen (zu Wagen).

NAPSOTAĆ komu, *f.* napsota *cz. dk.*, narobić komu psoty, szkody, złości nawyrządzać, einem viel zu Poſſen thun. NAPSOWAĆ, *f.* napsuie *cz. dk.*, dosyć popsować, genug verderben, übel zurichten. Napsował miecza. *Cn. Th.* 453, *hebetauit gladium*). Ileż to ludzi ſtraszny ten potwor napsował! *Dmoch. Jl.* 2, 107, pokaléczył). Fałszem chcesz napsować dobréy sławy moiéy. *Papr. Pr. C* 3, ſkazić). Napadł na Polſkie ciury, Którzy mu dużo napsowali ſkóry. *Biał. Odm.* 51. Napsować sobie głowę, = nałamać, nasuszyć, ſich den Kopf brechen. Napsowali sobie głowy w Konſtantynopolu, wymyślaiąc nowe opinie w wierze. *Kłok. Turk.* 158. Głowy napsuł. *Mon.* 71, 48.

NAPUCHAĆ *cz. dk.*, NAPUCHNĄĆ, *f.* Napuchnie *czyn. idntl.*, wyziewem, wypuchem napełnić, mit Dampf anfüllen, voll dampfen; *Vd.* napuhati, napihniti, napihuvati; (*Crn.* napuhujém, napuhuvâti *superbire*); *Sr.* 1. zapuchnu; *Cro.* napuhávam; *Bs.* napuhati; *Rg.* napûhati). Za to swym sługom zwykli płacić, Aby iedli i pili, izbę napuchawszy Odeydą do swych gospod. *Opal. sat.* 52. – Napuchać na kogo, abo napuchnąć kogo, puchaniem zarazić, iako się dzieciom małym trafia od plugawych osób (cf. naparznąć). *Cn. Th.*, mit einem ſchädlichen Hauche inficiren, anhauchen. *Velut illis Canidia afflaſſet*, iakby ich ochuchnęła, oziongła, napuchnęła ta czarownica. *Cn. Th. Contacta halitu leonis*, co lew naparznął, napuchnął. *ib.* Napuchnienie, nachuchnienie, ziewanie, puchanie na kogo, *afflatus. Cn. Th.* - §. 2) *verb. neutr.* napuchnąć, nabrzmieć, nabrzęknąć, naſkoczyć, ociekłym być, ſchwellen, anſchwellen, auflaufen; *Bh.* napuchnu; *Sr.* 2. hopuknuſch; *Sr.* 1. nadubwam ſo, zapuchnu, nabubnam *Vd.* napuhati, nabuhtiti, napuhniti, napuhati se; *Crn.* zabuhniti; *Rg.* napuhati se; *Rs.* напухнуть. Nabrzmiałość, napuchnienie, nabrzęknienie iakowego członka nad przyrodzoną iego poſtawę. *Perz. Cyr.* 2, 52, die Geſchwulſt. NAPUCHŁOŚĆ, - ści, *ż.*, nadętość, nabrzmiałość, *propr. et fig.*, die Geſchwulſt, die Schwülſtigkeit; *Sr.* 1. zapuchwoſcż, nabubneno; *Sla.* ottok (*ob.* otok); *Crn.* napuh *superbia* pycha). Przygaszać trzeba napuchłość téy prawnickiéy miny. *Tręb. S. M.* 6. NAPUCHŁY, - a, - e, - o *adv.*, nabrzmiały, geſchwollen, aufgeſchwollen; *Sr.* 1. nabubnené, zapuchwé; *Crn.* zabuhliv, (napuhnen *inflatus, superbus* napuszony, pyszny; *Vd.* napuh, = gniew); *Sla.* otecsen *ob.* ociekły), *Rs.* напухлый.

NAPUDROWAĆ *cz. dk.*, ile dosyć co popudrować, genug pudern, *Rs.* напудрить.

NAPUKAĆ się, *f.* napuka się *rec. dk.*, do woli popukać, ſich müde klopfen, knallen. Dawszy się im do woli kilka dni napukać, Potym na nie fortelów ze wszyſtkich ſtron szukać. *Bielſk. S. N.* 34.

NAPUSZCZAĆ *cz. ndk.*, Napuścić, *f.* napuści *dk.*, *Boh.* napauſſtjm, - ětí, napuſtiti; *Sr.* 1. napuſchcżu, napuſchcżim; *Rg.* napûſtiti; *Vd.* napuſtiti; *Rs.* напустить, напускать, напущать (2. = nasczwać psy na kogo). Wiele czego wpuścić, viel herein laſſen. Pochop ią pcha srogi, nieprzyiaciół, brony otwarłszy, napuścić, *hoſti recludere portas. Zebr. Ow.* 189. - §. u flisów, napuścić, na dół z wodą idąc, do iakiego mieysca opuścić ſtatek, drzewo. *X. Kam.*, mit dem Strohme wohin auflaufen laſſen. - §. Napuszczać co czym, = napaiać co czym *pr. et fig.*, eine Sache mit etwas tränken, damit anmachen, ſie es einſaugen laſſen, einflößen. Napoił pop abo napuścił hoſtyą we Czwartek Wielki; a wysuszywa zaś z téy wilgotności aż we Wtorek Wielkonocny. *Sak. Persp.* 18. O farbowaniu, a napuszczaniu kości i drzewa i kamienia rozmaitemi barwami, co rzemieślnicy besowaniem Beitzen zowią. *Sienn.* 586. Napuszczony sokiem *Cro.* naszochen). Dzikie narody ſtrzały swe iaszczurczym iadem napuszczaią. *Pasz. Dz.* 15. Nietylko same ſtrzały hartowne puszczaią, Ale ie też i iadem srogim napuszczaią. *Bard. Luk.* 137. Już umysł żony sręcznie napuścił iadem. *Teatr* 2, 27 *Barss.* Przeczucia srodze mię dręczą, i ſtrasznym niepokoiem napuszczaią mą duszę. *Teatr* 49, 58 *Boguſł.* - §. *transl.* Wróżyły przez Apollina napuszczone baby. *Pot. Jow.* 226, t. i. natchnione.

NAPUSTOSZYĆ *cz. dk.*, wiele popuſtoszyć, viel verwüſten. Cóż maiętności napuſtoszyło w Polszcze, ieno ręndy. *Falib. Dyſk. P.*

NAPUSZYĆ, *f.* Napuszy *cz. dk.*, Napuszać *ndk.*, nadymać, aufblähen, aufdunſen, aufblaſen, *propr. et fig.*; *Vd.* napuhati, nahlapati, napihovati, napihniti; (*Crn.* napuhûjem *supérbio*); *Cro.* napuhavati; *Rs.* напыщить, напыщать. Cała Muz gromada tchnie duchem Apollina, którym ie napusza. *Min. Aus.* 63. Człowiek za pochlebſtwem podniesie się w pychę; a ięzyk pochlebny więcéy napuszy albo nadmie takiego, który się iuż wyższy rozumie, niżli ieſt. *Eraz. ięz. P.* Choć go zwycięſtw napuszała sława, Zniżę dumnego pod me wielowładne prawa. *Teatr* 51, 5. Podłą napuszony dumą. *Gaz. Nar.* 2, 279. - *§. Napuszyć się od kogo, oddechem zarażać się (cf. naparznąć), ſich durch den Hauch anſtecken. Chcąc być zdrowi, chroniliśmy się z tymi żyć, którzy są trudnym chorobom poddani, abyśmy się od nich nie napuszyli. *Eraz. ięz. D d* 7 *b.* NAPUSZENIE, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, ieſt to udawanie niby wielkiéy choroby, i niby opętania, z kurczowatym trzęsieniem i wyłamywaniem się pomieszane. *Perz. Lek.* 207, verſtellter Paroxiſmus einer Perſon, die vom Teufel beſeſſen zu ſeyn vorgiebt. - Napuszenie, NAPUSZYSTOŚĆ, - ści, *ż.*, nadętość, Aufgeblaſenheit. W młodym była napuszystość ciele, *dira superbia. Zebr. Ow.* 65. NAPUSZYSTY, - a, - e, - o *adv.*, napuszony, pyszny, nadęty, dumny, aufgeblaſen. Chłop durny, napuszysty. *Pot. Arg.*

433. Fortuna sama sobie zgubą Lub powierzchowną napuszystą chlubą Zda się bydź czymsiś ... *Kchow.* 28. Pycha głupiego napuszysta gubi, A zazdrość nigdy poczciwych nie lubi. *Chrość. Job.* 23. Górnomyślną twarzą brząkał napuszysty, *tumidus. Zebr. Ow.* 201. Napuszysty puszczał na wiatr słowa, *animosus. ib.* 308.

*NAPUŻAĆ; n. p. Bóg czuł o śpiącym woysku, bóg oka nie zmrużał, Że go zdradą przypadłszy Niemiec nie napużał. *Pot. Pocz.* 199. Gdzie siłą nie zdużał, Przynaymniey strachem pogan iako mógł napużał. *ib.* 606. ?

NAPYCHAĆ *ob.* Napchać, Napchnąć.

NAPYLIĆ *cz. dk.*, pyłem nakryć, napełnić; naprószyć, nakurzyć; *Rs.* напылить, bestäuben.

NAPYTAĆ *się recipr. dk.*, *Bh.* naptati se; do zmordowania się wiele zapytywać, sich satt und müde fragen, *Ec.* надпрошаю, *Gr.* ἐπιζητῶ *insuper quaero.*

NARĄBAĆ *cz. dk.*, ile dosyć porąbać, genug klein hacken; *Sr.* 1. narubacź; *Rs.* нарубить, наколоть, накалывать. Narąbać się, rąbaniem zmordować się, sich satt und müde hacken, *Rs.* нарубиться. Narąbanie *Rs.* нарубка (2. wrąb).

NARABIAĆ *cz. ndk.*, NAROBIĆ, *f.* Narobi *dk.*, a) dużo lub dosyć czego porobić, viel nach einander machen. (*Rs.* наработать, наработывать, *:* zarobić). Długów narobił, marnuie wszystko. *Teatr* 27, 139. To kochana moia ciotula tego wszystkiego narobiła, a to wszystko dlatego, iż za niego iść nie chce. *Teatr* 52 *c*, 30. - §. *Intrans.* narabiać czym, *: frequenter, crebro aliquid usurpare*; *in usu frequenti aliquid habere. Cn. Th.*, häufigen Gebrauch von etwas machen (cf. nad-rabiać, nadrobić). Co fałszywym funtem narabiaią, Naprzód ich do więzienia sromotnego daią. *Pasz. Dz.* 128. Głosem, piętami narabiałem, aby się móy osiełek śpieszył w drodze. *Zab.* 2; 120. Niedbalstwem wszyscy narabiaią, dlatego też iedna kraina po drugiey stracona bywa. *Fur. Uw. F.* 4. Natarczywe i krwawe to potkanie było, że bardziey zawziętością, niż sprawą narabiano. *Ustrz. Kruc.* 1, 162. Tym wszystko narabiasz. *Cn. Ad.* 1159, nadstawiasz, cf. tylko też to umiesz; tym-ci wszędy zatkać; zawsze iedno). Cóż o owych kobietach rzeczecie, co się sobie mądre zdadzą, co więc Łaciną w mowie narabiaią? *Opal. sat.* 40. Są tacy, którzy umyślnie śmiechem narabiaią. *Zab.* 12, 288. W żadney sprawie nie mamy wymyślać, ani fałszem narabiać. *Kosz. Cyc.* 199. Nieprzyiaciela cię maią, Którzy fałszem narabiaią. *J. Kchan. Ps.* 5. Piecinig grubością ciała, Rusin zaś czerstwością narabiał. *Stryik.* 127. - §. Narabiać z kim, *:* towarzyszyć z kim, nakładać z nim, mit einem Umgang pflegen. *Cn. Th.* NARABIAĆ się, NAROBIĆ się *rec.*, *Rs.* наработаться, наработываюсь, napracować się, dosyć spracować się, sich satt und müde arbeiten. Narobiwszy się, nakopawszy ziemi, umrzesz. *Zab.* 15, 215. Człowiek narobi się, napracuie, żorze, przeorze, a grad wszystko psuie. *Karnk. Kat.* 422.

NARACHOWAĆ *cz. dk.*, naliczyć, aufzählen, abzählen, genug rechnen, *Vd.* narazhunati, naraitati; *Rs.* насчитать, насчитывать. Narachować się *recipr. dk.*, sich satt oder müde rechnen, *Rs.* начитаеться.

NARADA, - y, *ż.*, naradzenie, obrada, die Berathschlagung, das Berathen. Puścili się w drogę spólną naradą, iść z hetmanem dzielnym. *Bial. Od.* 19. NARADZAĆ się *recipr. ndk.*, Naradzić się, *f.* naradzi się *dk.*, z kim o czym, albo o co, *:* namawiać się, znosić się, namyślać się, porozumiewać się z kim. *Cn. Th.*, sich mit jemanden berathen, mit ihm berathschlagen; *Vd.* se svetuat, se podgovorith, obratuvat; *Sr.* 1. naradźu *persuadeo*, naradnik *persuasor*, naradzenitė *persuasibilis.* Naradzanie się z kim, dokładanie się go, obrada, porada, *namowa, *obmowa, das Zurathe ziehen, die Berathschlagung.

NARĄGAĆ się *recipr. dk.*, wiele się urągać, viel über einen spötteln, *Rs.* наругаться; наругание, наругательство urąganie, wyszydzenie; наругать łaiać, szkalować. (*Cro.* narugavam, *in rugas contraho*, *rugo*, *corrugo*, narugati czelo *caperare frontem*).

NARAIĆ, *f.* Narai *cz. dk.*, Naraiać *ndk.*; nastręczać, *Vd.* sarozhit, zuschanzen, zuweisen. (*Vd.* narejati, narediti, *:* narządzić, nastroić). Gdy uwolnię cię od męża złego, Naraię z wszystkich miar doskonałego. *Past. F.* 103. Ozwała mu się z piękney panny naraieniem. *Otw. Ow.* 411. Nasz Stręczycki litkupnik, którego nam naraiono, człowiek sprawny. *Teatr* 7, 34. NARAIOW, - a, *m.*, miasto w woiew. Ruskim. *Dyk. G.* 2, 139, eine Stadt in Reußen.

NARAMICE, - ic, *liczb. mn.*, miasto w woiew. Sieradzkim. *Dyk. G.* 2, 199, eine Stadt im Sieradischen.

NARAMIENNIK, NARAMNIK, - a, *m.*, NARAMIONEK, - onka, *m.*, *dem.*, *Bh.* naramek, naramnice; *Slo.* náramky; *Sr.* 1. naramnicze, ramenicza; *Crn.* ramenza, naramènza, nadramnèza, narozhnèk; (*Rg.* nádrameniza, okoràmeniza *stola*, *fascia collaris*; *Vd.* nadramnise, naramik, *:* szleyki od spodni; duhouska nadramenza, *:* stoła); *Cro.* nadplechje, nadoplechje, nadplechnicza, nadoplechnicza; *Ec.* надраменїе, раменоносникъ; męzki żołnierski stróy, ozdoba ramienia, kołca śrebrne, złote, haftki, pętlice, *armilla. Cn. Th.*, die Armspange. Mężnego żołnierza złotym naramionkiem lewym uszanował. *Warg. Wal.* 289. Naramiennik Lidogłowski u Rzymian, *spinther. Cn. Th.* - §. b) Naramiennik, naramiennica, Naramnica, - y, *ż.*, przyramek, część ubioru na barkach leżąca, das Schulterstück der Kleidung; *Ec.* нарамникъ, нарамница dawny krótki mętlik; нарамница, одежда ветхозаконнаго архиерея, коя на плеча была возлагаема. Humerał, albo naramnik. 1 *Leop. Ex.* 28, 12, przyramek. 3 *Leop.*). Naramiennik abo humerał Aarona był złotemi łańcuchami i drogiemi kamieniami ozdobiony. *Sk. Żyw.* 1, 347. Naramiennik, epoletka, das Achselband. NARAMIENNY. - a, - e, na ramieniu będący. *Włod.*, auf der Achsel, oder an dem Arme befindlich. (*Bh.* naramný, *:* *ingens*).

NARANIĆ *cz. dk.*, nieco poranić, etwas verwunden. Jeśliś w myśli naraniony, Z niego będziesz pocieszony. *Hrbst. Lek. L* 3.

NARASTAĆ, NARASZCZAĆ, NARASTYWAĆ *ob.* Narość, Narosnąć.

NARASZPLOWAĆ, *f.* naraszpluie *cz. dk.*, wiele poraszplować, viel zusammen raspeln. Do tych materyy dodać trzeba poraszplowanego końskiego lub mułowego rogu. *Jak. Art.* 2, 95.

*NARAZ (*distinguas* na raz), n. p. Byli obowiązani poddani da-

wać panom podatek na karmienie psów (*canaria* abo *brennium*, *branagium*, od słowa starych Gallów *bren*, = otręby). Powinność ta myśliwcza u nas nazywała się *naraz*. Rozumiem, że to słowo utworzone ze starey Francuzczyzny *branaz* brana raz. *Nar. Hst.* 5, 143, cf. *narzasz.

NARAŻAĆ *cz. ndk.*, Narazić, *f.* narazi *dk.*, (*Bh.* naražo- ti, przebiiać, rozbiiać; naražeti *hortari*, *alludere verbis*); nieco porazić, naruszyć, nadwerężyć, nawątlić, *Cro.* naléczam, verletzen, schwächen, beschädigen. Kilkunastu nam pachołków ubyło, i koni dosyć siła, których pogaństwo strzałą naraziło. *Jabł. Buk. L b.* Gdy od oblężenia odstępować musiał, oblężeni wycieczką go narazili. *Pot. Arg.* 280. Narażam ręki, nogi, = obrażam. *Cn. Th.* (*Bh.* naraz, naraža, 'náražek wrzód pod nogą). – Narażać kogo, = obrażać kogo, urażać go, einen beleidigen, ihm zu nahe treten. Zawstydził się Faeton, i sromem gniew zraził, Niósł potym matce, czym go Epafus naraził, *tulit Epaphi conuicia. Zebr. Ow.* 25. Kiedy się mówi, że syn boży u boga był, tylko się różności osób naraża, a nie istności. *Smalc.* 91, narusza, dotyka, wird berührt. – Narażać czego, narabiać czego przykrego, nabawiać czego, n. p. Z lewego ramiona strzał stróż słoniowy, dźwięku narażał powieszony, *resonabat. Zebr. Ow.* 198, kołatał, klapperte. – §. 2) Narażać na kogo, naszczwać, napuszczać, loshetzen, loslassen. *Przecz nań byków nie narażę i ziemiorodów srogich? *exhortor. Zebr. Ow.* 161. – Narażać kogo na co, wystawiać, na szańc puścić, (der Gefahr) aussetzen, bloß stellen; narażać się, sich Preis geben, der Gefahr bloß stellen, gerade darauf losgehen; *Crn.* giniti (cf. ginąć); *Vd.* se v'navarnost podat; *Cro.* napetchámsze; *Bs.* usuditse, smitti se staviti). Narażaiący się, *Ec.* великоб҃дствующий, *Gr.* μεγαλοκίνδυνος. Król narażony był na niechęć magnatów. *Ust. Konst.* 1, 194. Ale zważ tylko, na co to mię narażasz. *Teatr* 24 *c*, 80. Nie należy się dobrowolnie na niebezpieczeństwa podawać i narażać. *Kras. List.* 143. Nikomu tak się narazić nie obawiamy, iak osobom od nas kochanym. *Zabł. Roz.* 36. Nie dba, że się narazi, byleby prawdę wyznał. *Karp.* 4, 35. – *Ironice:* Pan mię na funkcye zyskowne narażał *Kras. Pod* 2, 144, nastręczał, er ließ mir einträgliche Functionen zukommen. – §. Narażać na co, = zdarzać co, etwas verleihen, gewähren. Mądrego to iest pana, urzędy rozdawać ludziom godnym i umieiętnym, co mu ie szczęście abo trafunek iaki naraża. *Kłok. Turk.* 32. NARAŻNY, - a, - e, na razie leżący, nadorędziowy, *peropportunus. Cn. Th.*, *Włod.*, *Cro.* naredën, lasstan. NARAŻNIE *adv.*, sehr gelegen, zur Hand, bequem gelegen. Konsulowi zasadzki, a miastu pożar sporządzał; narażne i sposobne mieysca wartą osadził. *Pilch. Sall.* 51. NARAŻNOŚĆ, - ści, *ż.*, dogodne położenie, eine bequeme Lage. *Tr.*

NARCYS, - a, *m.*, NARCYSZEK, - szka, *m.*, *Bh.* narcysek; *Sr.* 1. narcziš; *Vd.* narzifs, narzisa; *Crn.* merzisa; *Rg.* sunovràt, luxàgna; *Bs.* sunovrat, luscgjagna; *Cro.* narcis; *Rs.* нарциссъ; *Lat.* narcissus, *Gr.* ναρκισσος, *Pers.* Narguez, die Narzisse, baią, iż kwiat ten tak nazwany od iednego dziecięcia, które weń było przemienione. *Sien.* 113, rośnie z cebuli, kwiaty ma białe pachnące; ale iest i żółty; do tegoż gatunku należy taceta i żonkilla. *Kluk Dyk.* 2, 136. Narcyszek ziele, = pierzga *Cn. Th.* Wiele narcyszków maią własne imiona w naszym ięzyku, iako polny Turecki szafran, poźnik, kwiecie kościelne, szyszkowy korzeń, kwiat królewski etc. *Syr.* 1482. – §. b) Narcyszek, kamień drogi, *narcissites. Plin.* 37, 11, ein gewisser Edelstein. *Cn. Th.* NARCYSOWY, NARCYSZKOWY, - a, - e, Narzissen=; *Sr.* 1. narcziššowé; *Rs.* нарциссовый. Narcysowa lilia, *amarillis*, Narzissenlilie, rodzay roślin zamorskich, u nas chowane bywaią te dwa gatunki: narcysowa lilia naypięknieysza i królewska. *Kluk Dyk.* 1, 28.

NARDA, - y, *ż.*, NARDUS, - a, *m.*, *nardus Linn.*, *Gr.* νάρδος, *Ross.* нардъ, *Hebr.* נרד, *Pers.* nardin, die Narde, szpikanarda, narda Francuzka albo Niemiecka; narda Indyyska. *Sien. wykł.*, *Rg.* descpijk). Bliźniczki wonne, narda pękata, *nardum montanum. Sien. wykł.* Ziele kopytnik drudzy leśnym albo wieyskim nardusem zowią. *Syr.* 44, *Urzęd.* 59, Haselwurz. NARDUSZEK, - szka, *m.*, *nardus*, das Nardengras, rodzay traw; prostokłosowy rośnie na gruntach nieurodzaynych. *Kluk Dyk.* 2, 137, *Rs.* бѣлоусъ. NARDOWY, - a, - e, z nardy, Narden=, *Rs.* нардный. Nardowy oleiek. *Cn. Th.*

NA-RDZEWIEĆ *niiak. dk.*, rdzą zachodzić, verrosten, rostig werden, *Vd.* se naerjavinati.

*NARĘBNY, - a, - e, opaczny, *praeposterus. Mącz.*, verkehrt. *NARĘBNIE *adv.*, opacznie, wspak, *praepostere. ib.*

NARĘCZE, - a, *n.*, ile na ręku unieść można, ein Armvoll. *Ern.* 65, *Rs.* охапка, охапочка; *Bh.* naruč *et* náruči, naručka. Naręcze drew. Naręcze zboża żętego. *Tr.* (*Rs.* нáручи szyny ręczne pancerne). NARĘCZNIK, - a, *m.*, NARĘKAWIE, - ia, *n.*, manipularz. *Włod.*, bindâ, w którey się ręka nosi, eine Binde, den Arm darin zu tragen, eine Armbinde. Wybitą rękę nosić w narękczniku z szyi wiszącym. *Perz. Cyr.* 1, 101, (*Vd.* naroshnik, = u szewca skóra naręczna; narokva, = *naruczak, manela; *Crn.* narozhnèk, narokniza *armilla*, *Cro.* narukva, narukvicza, *Rg.* narùkvicza; *Rs.* нарукáвники, зарукавье, = zarękawki, *Ec.* нарукавицы, нарукáвницы. NARĘCZNY, - a, - e, *Bh.* naručnj; *Vd.* narozhen, perrozhen), na dorędziu, na ręce będący, zur Hand gelegen. Naręczny koń, *Bh.* naručnj kun), das Handpferd. Naręczny się skurczył, iż sierść na nim wstała. *Czach. Tr. L.* 2.

NAREW, - rwi, *ż.*, NARWA, - y, *ż.*, rzeka znaczna w woiew. Podlaskim. *Dyk. G.* 2, 199, ein Fluß in Podlachien; miasto tamże. *ib.*, eine Stadt eben daselbst.

*NAREŻYĆ; n. p. *frumentum fressum* żyto trochę kamieniem we młynie nareżone, to iest, skrupione. *Mącz.*, cf. *reż.

*NARĘŻYĆ *ob.* Nadwerężyć.

NAROBIĆ *ob.* Narabiać.

NAROCZ, - a, *m.*, miasto w Wileńskim, nad rzeką tegoż imienia. *Dyk. G.* 2, 200, eine Stadt in der W. Wilna an dem Flusse gleichen Namens. *NAROCZYTY, - a, - e, - o *adv.*, *Rs.* нарочитый, dostateczny, znakomity, znaczny, zulänglich, ansehnlich. Oznaymili mi zdanie swoie o tym *naroczyto, iak ieden do mnie pisze, i dostatecznie iak drugi pisze. *Smotr. Nap.* 9.

NARÓD, - u, *m.*, *Boh.* národ; *Slo.* národ *gens*; *Sr.* 1. nahrod, *Sr.* 2. narod *natiuitas*; *Vd.* *et* *Crn.* narod, sa-

32 . .

rod, ludvina (*Crn.* narôdn, = niezgrabny); *Cro.* narod *partus*, *genus*, *natio*, *progenies*; *Bs.* narod *genus*, *natio*; *Rg.* nârod, narasctaj *progenies*, *natio*; *Sla.* národ *familia*; *Rs.* народъ *nation*, *peuple*, *des gens*, *du monde*). – *Pol.* *a) urodzenie, ſtan urodzenia, die Geburt, der Stand, worin man geboren worden. Ludzie narodu szlacheckiego. *Krom.* 63, *Vol. Leg.* 3, 47. Gniewali się synowie ſtrutych ſtryiów Popielowych, iż mimo nie wybrano proſtego narodu człowieka za pana. *Bielſk.* 30. Każdy szlachcic powinien sobie rozmyślać, iż nie tak dalece narodowi iego Rzplta urzędy dawa, iak narodu iego cnocie. *Modrz. Baz.* 160. Urzędów naszych proſtego narodu ludziom dawać nie mamy, ale szlachcie. *Stat. Lit.* 79. Agatokles, król Sycyliyſki, był *zduńſkiego narodu. *Weresz. Rgl.* 88. – §. b) *Naród, = rod, familiia, dom, plemię, die Familie, das Haus, das Geſchlecht. Nayiaśnieyszy naród nasz, albo familiia. *Herb. Stat.* 5. Żadnego niemasz w narodzie twym, coby go zwano Janem. *Sk. Kaz.* 565, w rodzie twoim. *Bibl. Gd. Luc.* 1). Eduard, król Duńſki, matki swéy naród do kiążąt Polſkich przytaczał. *Krom.* 232, t. i. genealogiią). Opisanie genealogii, albo narodu Pana Kryſtusowego. *Zrn. Pſt.* 3, 673. – §. c) *narod, gatunek, die Gattung, die Art. Naród psów troiaki nayduiemy, ieden łowczy, drugi ku ſtraży byllła, trzeci ku ſtraży domowéy. *Cresc.* 568. – *§. Matki około dzieweczek powinny pilność mieć, gdyż to ieſt naród mdły, a na wszyſtko snadnie nałomny. *Rey Zw.* 7 *b*, rodzay, płeć, Geſchlecht. Pirra żeńſki naród kamienia miotaniem wzbudzała. *Biel. Św.* 8 *b.* Przykazał król, aby każde dziecię, które się urodzi w męzki naród, zabili. *Biel. Hſt.* 28. – §. 2) Narod, = *nacya, cały ten zbior ludzi iednego ięzyka, iednych obyczaiów, w iednym kraiu osadzonych, die Nation, das Volk. Nietylko dorośli, ale i niemówiątka są narodem. *Salin.* 6, 149. Jnni *narodowie (inne narody), którzy są z ciepłych krain, nie są tak trwali iak nasz. *Bielſk.* 2. Niektórzy drudzy *narodowie (= niektóre drugie narody). *Modrz. Baz.* 300. Słowo, naród, przemienione zoſtało w poprawie zasad rządowych, na słowo Rzplta. *Uſt. Konſt.* 1, 119. Wszyscy *narodowie będą mu służyć. *Leop. Ps.* 71, 11. Oni *narodowie, które podbiiecie. *Radz. Deut.* 17, 2. We wszyſtkich *narodziech (narodach). *W. Poſt. W.* 226. *Eccl.* всенародство *wszechnarództwo, *Gr.* *πανδημια*, cały naród. Narodowi obwieszczać *Rs.* обнародовать, обнародывать, обнародованïе; *Ec.* народствую, народствованïе (*Rs.* ународить zaludnić). Twórca narodu, *Ec.* народодѣтель, *Gr.* *δημιουργος*, tworzenie narodu народодѣтелство, tworzę naród народодѣтелствую. Narodu nauczyciel народовѣщатель. Wódz narodu народовождь, народоводитель, игемонъ *Gr.* *ἡγεμων*; Naczelnictwo narodowe народоначалство, народоводство, игемонство *Gr.* *δημαρχια*; Narodowi naczelniczę народоначалствую, народоводствую, игемонствую *Gr.* *δημαρχέω*, *ἡγεμονεύω*. Gdy związki iednego narodu z drugim, lub tegoż ze wszyſtkiemi uważaią się, to zowiemy prawo narodów, *ius gentium*. *Oſtr. Pr. Cyw.* 1, 7, Völkerrecht. Prawo narodów, ieſt prawo udzielnych w różnych państwach rządów, tym samym do zachowania wzaiemnie pewnych przepisów obowiązanych. *Wyr. G.* 101. *NARODEK, – dka, *m.*, *zdrbn.*, *Ec.* народецъ, ludek, ein Völkchen, eine kleine Nation. *NARODOBOYSTWO, – a, *n.*, *Przeſtr.* 255, zgubienie własnego swego narodu, der Nationalmord, Mitwirkung zum Untergange seiner eignen Nation. NARODOWY, *NARODNY, – a, – e, *Rs.* народный ludowy, ludzki, od ludu; pospolity; народно, *Ec.* народнѣ publicznie, przed ludem; *Cro.* narodni *genticus*; *Sr.* 1. nahrodné *natalis*); od narodu, narodu się tyczący, National=. Przebóg! iak się cnotliwych mężów kraie serce Za ohydę narodną przez takie morderce. *Zab.* 4, 359 *Koſſ.* Komissya edukacyi narodowéy. *Kras. Zb.* 1, 459, die Nationalerziehungskommiſſion. Grammatyka dla szkół narodowych, *Kpcz.*, Nationalſchulen. Gazeta Narodowa i obca. Narodowego *scil.* tańca, = po Polſku, der Nationaltanz, eine Polonoiſe, n. p. Kapela he! niech zabrzmi, a narodowego. *Teatr* 45 *c*, 93. Tańcowałem narodowego prawie każdego, i menuetę razy kilka. *Teatr* 15 *c*, 79. – *aliter* wyrazy narodowe, *gentilicia*, n. p. Polak, Niemiec, Hiszpan etc. *Kpcz. Gr.* 3, 2, t. i. całe narody oznaczaiące, Völkernamen, *Slo.* narodné méno. *NARODSKI, – a, – ie, od narodów, Völker=. Przynieście Jehowie, o plemiona narodſkie, sławę i moc. *Bud.* 1 *Chr.* 16, 28, plemiona narodów. *Bibl. Gd.*). NARODOWOŚĆ, – ści, *ż.*, narodowa właściwość, którą się ieden narod od drugiego różni, die Nationaleigenheit, der Nationalunterſchied, die Nationalheit. *NARODSTWO, – a, *n.*, bytność narodowa, die Nationalheit, Nationalexiſtenz. Poydźmy a wysieczmy ie z narodſtwa. *Bud. Ps.* 83, 4, t. i. by nie byli narodem; wytraćmy ie, niech nie będą narodem. *Bibl. Gd.*). NARODZIĆ *cz. dk.*, na świat wydać, auf die Welt ſetzen, gebähren, *Sr.* 1. narodźicź; *Rs.* народить. Synów twoich, którzy *wynidą z ciebie, których narodzisz, zabiorą. 1 *Leop. Jez.* 39, 7. NARODZIĆ się, *f.* narodzi się (*Praes.* rodzi się) *recipr. dk.*, *Bh.* naroditi ſe; *Slo.* narozugi ſe; *Sr.* 1. nahrodźam ſo, nahrodźu ſo; *Rg.* narodittise, narâghjatise; *Cro.* narájamsze); urodzić się na świat, zur Welt kommen, gebohren werden. Narodzić się nie ieſt nic innego, tylko przyyść na świat. *Salin.* 2, 96. Gdy góra porodzi, tedy się myszka narodzi. *Ezop.* 11. Kto się narodzi, umrzeć musi. *Pilch. Sen.* 3, 266. Jakby się znowu narodził. *Cn. Th.* 288, ożył, odmłodniał, er iſt wie neu gebohren. NARODZENIE, – ia, *n.*, *subſt. verb.*, *Bh.* narozeni; *Slo.* narodzeni; *Sr.* 2. narojene; *Crn.* rojſtvu; *Cro.* porod; *Rs.* рожденïе, рождество; die Geburt. Boże narodzenie, = gody, *Bh.* hod boži, wánoce; *Sr.* 2. gody; *Cro.* narogyenye Kriſtussevo, bosich; *ob.* boży, *ob.* gody. Gwiazda narodzenia, = konſtelacya. – *§. Księgi rodzaiu Chryſtusowego. *Sekl. Matth.* 1, „*not.* narodzenia abo rodu a pokolenia“, t. i. genealogii, *narodu, Geburtsfolge, Geſchlechtsfolge. NARODZINY, – in, *plur.*, dzień narodzenia, der Geburtstag. Panowie wielcy wspaniale rocznicę narodzin obchodzą. *Kras. Pod.* 2, 238. Gwiazda na niebie przedtym nigdy niewidziana, Odkryie narodziny zbawiciela Pana. *Przyb. Milt.* 393. *NARODZIEŃCOWA aſtrologiia, opowiada z urodzenia żywot cały człowieka. *Zebr. Zw.* 345, die Nativitätsaſtrologie.

*NARÓG, – u, *m.*, n. p. Starzy Litwini, kiedy w Ruſkich ziemiach pługi połupili, włócznie kuli z narogów. *Stryik.* 215. sośniki, żelaza, któremi są okute końce wideł u sochy. *X. Kam.*, eiſerne Spitzen am Gabelpfluge.

*NAROK, *NAROKIEM (cf. nazierkiem), (*Bh.* narok (od rzeczenia), *oblocutio, interpellatio*); n. p. Kiedyby narokiem ochotnika z tysiąc O milę gdzie za Wisłą pokazało oczy, Wszyscyby odbieżeli króla. *Tward. W. D.* 41. Cóż gdyby się oszukał narokiem, Uiął albo przyczynił wieku swego rokiem! *Pot. Arg.* 244. Mogła ona choć na to pozwolić narokiem, A głęboko w sobie zawziętość tę zataić. *Tward. Pas.* 82. Akteon, że złym okiem nagą Dyanę oglądał, zaraz tym narokiem podzierzgła go w ielenia. *Tward. Pas.* 75. Skryty iad pożera członki, i gdzie skryte zasiadły otwiera naroki. *Bardz. Luc.* 169. Tle w sercu ogień niesłychany pragnienia; iuż wynika spaliwszy naroki. *Bard. Tr.* 296. Do ptaka z łuku strzelisz, przeszyie naroki, a ptak spadnie na ziemię. *ib.* 516. Saydak chcąc przypasać, postrzega z naroku, że próżny. *Tward. Pas.* 97. Masztalerzowi potrzeba żelaska krzywego z naroka do wychędożenia kopyta końskiego z piasku i kamyczków. *Hipp.* 56. - *Rs.* нарокомъ umyślnie, absichtlich, mit Fleiß. Między rozmowami, narokiem a umyślnie Scypio inszych słał, aby położenie wszystkiego wiedzieli. *Kosz. Lor.* 155 *b.* Woysko swoie zmowiwszy, iakoby to zdrayców, kazał im narokiem do woyska Rzymskiego ze swego uciec. *ib.* 153 *b*, cf. z umowy, cf. *zrok, zrzeczenie. *Rs.* нарокъ fryszt, termin, rata, *ob.* rok, roczek.

NAROL, - a, *m.*, miasto w woiew. Bełzkim. *Dyk. G.* 2, 200, eine Stadt im Belzischen.

*NAROŚCIĆ, *f.* Narości *cz. dk.*, NARASZCZAĆ *niedok.*, skutkować do narośnienia czego, nakrywać czym rosnącym, etwas bewachsen machen, dazu beytragen, daß es bewachsen werde; *Cro.* naraszćujem; *Rs.* нарастить, наращать. Lekarstwa te maią moc ciało naraszczać i goić. *Zrn. Pst.* 3, 576 *b.* Sól ta mięsa złe wygryza, a dobre naraszcza. *Spicz.* 43. Mała ozanka ma moc goiącą rany, naraszczaiąc ciałem. *Sien.* 46. Jako włosy naraszczać na ranie zagoioney. *Cresc.* 542. - §. Gdy kura zacznie nieść iaia, mówią, że się naróściła. *Rydel*, t. i. płodną się stała, ist fruchtbar geworden, hat sich befruchten lassen. - §. b) *transl.* narościć co (cf. urościć), założyć co, zamierzyć, napiąć, nagotować, etwas einleiten, anspinnen, anlegen. Naroszczoney zdradzie zabiega. *Tward. Wł.* 32. *Naroszczowy, = *idem.* Książę Wiśniowiecki umyślnie miniony, Jakoby go nie było, abo w Moskwę kinął, Albo gdzie w naroszczowych od swych wnikach zginął. *Tward. W. D.* 15. - (NAROSIĆ *cz. dk.*, rosą nawilżyć, bethauen; *Bs.* narositi; *Rg.* narossiti, zarossiti; *Cro.* naroszujem; *Rs.* оросить, окроплять росою). NAROŚL, - i, *ż.*, NAROŚLINA, - y, *ż.*, NAROST, - u, *m.*, NAROSTEK, - stka, *m.*, wyrostek na czym, na przykład na skórze, na ranach, dziwe mięso, ein Auswuchs worauf, z. B. wildes Fleisch, ein Gewächs auf einer Wunde, auf der Haut :c.; *Vd.* narast, narastenje, narastba; *Cro.* naraszt; (*Rg.* naraslizze *lactes*); *Rs.* нарость, наросль, желвакъ. Wrzód, maiący brzegi swey rozpadliny niby powywiiane, a mieyscami niby gąbkowatą narośl z siebie ukazuiące. *Perz. Cyr.* 1, 122. Narośliny lub wyrostki w pochwie maciczney wyrastaiące, wykorzeniać trzeba. *ib.* 2, 257. Gruzoły i narośliny twarde rozpędza ziele toczydło. *Syr.* 184. Z wrzodów wytrawiać przeciwprzyrodzone plugastwo lub narosty. *Perz. Cyr.* 1, 151. - Narost kości, porost, *callus*. *Perz. Cyr.* 1, 147, die harte Knochenschale. Lipka ciekłość z połamanych kości osiękaiąca, kawałki te do kupy klei, daley kościeie, nazywaiąc się narostem, *callus*, który to narost po upłynionych sześciu miesiącach, twardości inszym kościom równey nabywa. *Perz. Cyr.* 1, 96. - Narostek na roślinach, = guz, eine aufgelaufene Beule auf Blättern und Pflanzen, vom Stiche der Insecten. Z zakłócia galasowników robią się na liściu lub korze narostki, służące za zasklep liszkom tego owadu; takim narostkiem iest galas, der Gallapfel. *Zool.* 130. - Narostki, = nadgniotki, odciski, modzele, martwaki, twardzizny, które się robią na nogach, rękach, kolanach dla zbytecznego ściśnienia. *Dyk. Med.* 4, 458, zu einer Beule hart zusammen gedrückte Haut, dergleichen die Leichdörner, Hühneraugen, Schwielen u. s. w. sind. NAROSNĄĆ *niiak. idntl.*, Narość *dk.*, *f.* Narośnie, NARASTAĆ *ndk.*, NARASTYWAĆ *frequ.*, w górę podrastać, podnosić się, aufwachsen, aufschießen, hervorwachsen, heranwachsen, *propr. et transl.*; *Vd.* narastiti, nakerkniti; *Bs.* narasti; *Rg.* narastjèti; *Dl.* nareszti; *Rs.* нарости, нарастать, нарастаю (*Rs.* нарожденіе wzrost wielki). Znowu narasta mięso, albo porastaią zaś kości, *recreantur carnes rasis ossibus*. *Cn. Th.* Co czynić, gdyby rana iuż była równa z ciałem, żeby się iuż napełniła, a narosła. *Spicz.* 239, zarosła). Z takowey pszenicy, na którey iest skórka subtelna, bywa ciasto puchlne, i narasta go wiele. *Cresc.* 154. Narasta, pęcznieie ziarno ku pełni, *grandescunt frumenta crescente luna*. *Cn. Th.* - §. *Passiue:* Jędza sprosna weżmi narastywa. *A. Kchan.* 192, obrasta, sie wird mit Schlangen bedeckt, es wachsen auf ihr Schlangen hervor. NAROST, *ob.* Narośl. NAROSTOWY, - a, - e, od narostu, pełen narostów, dziwego mięsa, nabrzękły, porostowy, voll Auswüchse, voll wilden Fleisches, verwachsen. O goieniu narostowych wrzodów, *ulcus callosum*, *Perz. Cyr.* 2, 97. Wrzody fistułowate, narostowe, ciężkie bywaią do goienia. *ib.* 88. NAROSZCZONY, NAROSZCZOWY *ob.* Narościć.

NARÓW, *NORÓW, *MRAW, - u, *m.*, *Boh.* mraw *consuetudo*, *mos*, mrawy *mores*, mrawnost *moralitas*; *Crn.* naràva *affectio*, *natura*, *Vd.* narau; *Sla.* nárav, = natura; naravni, = naturalny; *Cro.* narav, narava; *Rg.* nàrav *natura*, *essentia*, *corporis constitutio*; *Bs.* narav *natura*, *ingenium*, *mores*; *Rs* нравъ charakter, umysł, obyczay, zwyczay, норовъ obyczay, zwyczay; уноровка stósowanie się, dogodzenie; нравоученіе nauka moralna; *Ec.* нравъ *mos*, *usus*, *consuetudo*). - *§. zwyczay, obyczay, Gewohnheit, Sitte. Ucz się *mrawów cnotliwych, iak Czech mówi, zatym będziesz w łaskę onych ludzi przyięty. *Eraz. Dw. a.* Mówi Ruś: szto horod, to norow. *Pim. Kam.* 20, iaki kray, taki zwyczay; что городъ, то норовъ, что деревня, то обычай. - §. *In malam partem* zły nałóg wysterpuiący z granic należnych, *Vd.* prenavada, eine böse Gewohnheit, eine Unart. Przydawała Krzyżakom hardych norowów onych, przyiaźń z Tatarami uiednoczona. *Krom.* 479, *augebat iis spiritus*). Jaropełk w zgwałceniu przysięgi, nie uchybił narowu oycowskiego. *Krom.* 156. Nieprzyiaciel tym iest niebezpiecznieyszy, gdy maszkarą przyiaźni pokryty, norowy chytrze wywiera. *Krom.* 129.

Miłosne chłopczęta Te maią narowy, Że lubią dziewczęta. *Skotop.* 93. Umie swe chytrość narowy ugładzić. *Zab.* 14, 102 *Nar.* By nie niezgoda i wolności tak wielkiéy niektóre narowy, byłby narod nasz niezwyciężony. *Tward. Wład.* 61. Pochylonych ciężarem wieku mniéy nas szpeci, Chociaż czasem wpadamy w narów małych dzieci. *ib.* Powoduiąca końmi ręka, powinna bydź umieiętna, aby się przez iéy nieumieiętność konie iakiego narowu nie nauczyły. *KlukZw.* 1, 188, cf. *Rs.* лошадь съ норовомъ, koń narowisty, ein stetiges Pferd. Wiadome mi fortuny narowy. *Pot. Syl.* 238, dziwactwa, kaprysy). NAROWIĆ *cz. ndk.*, Znarowić, *f.* znarowi *dk.*, *Rg.* unàraviti *indere naturam*; *Rs.* наровить, przez szpary patrzeć, dogadzać), narowów uczyć, einen unartig machen, Unarten lehren, verwöhnen; *Vd.* prevaditi, prenavajati, prevajati; *Rg.* navaditi; *Rs.* изнѣжить, избаловывать, мирволить, помирволить. Pieniądze ludzi znarowiły. *Tr. Tel.* 374. Nieprzyiaciela, albo przestrach, albo gniew znarowi. *Pot. Arg.* 278. Z iego przykładu pobudzeni inni, zaraz się znarowili. *Tward. W. D.* 2, 240. NAROWISTY, *NOROWISTY, NAROWITY, - a, - e, (*Bh.* mrawný *moralis*; *Cro.* naravszki, *Dl. et Bs.* naravni; *Sla.* náravni *naturalis*; *Rs.* нравный, нравенъ dziwaczny, uparty; нравно podoba się, miło, przyiemno, злонравный złego charakteru; *Ec.* нравный *ethicus*); pełen narowów, znarawiony, voll Unarten, böser Gewohnheiten. Z natury swoiéy narowitéy. *Tward. W. D.* 40. Ach niewdzięczny, nieużyty, Takeś śmiały, narowity. *Jag. Wyb. D* 2. Pochop zmysłów *norowistych. *Błaż. ded.* Ma skuteczne dla narowistych obyczaiowych chorob lekarstwa. *Mon.* 73, 153. Przeklęta to rzecz, narowista szkapa. *Teatr* 24 c, 39, *Rs.* лошадь съ норовомъ.

NARÓWNAĆ, *Narównić, (*Tr.*), *cz. dk.*, *f.* narówna; NARÓWNYWAĆ *frequ. et cont.*, *Bh.* narownati, narownawati; *Slo.* narownáwám, wyhladjm; równym poczynić, gleich machen, eben machen, ebnen. Jeden ścianę budował, a drudzy narównywaią ią wapnem. *Radz. Ezech.* 13, 10, tynkuią. *Bibl. Gd.*). - *§. *Narównić, n. p. trzodę. *Tr.*, dozupełnić, uzupełnić, kompletować, vollzählig machen. - §. Narównać co :, nagradzać szkodę, ersetzen, erstatten. Powinien drugiemu tę szkodę narównać we wszystkim tak wielkością, iako dobrocią. *Tr.* Piłuością swoią tę niedbałość narównał. *ib.*, : powetował. NAROWNANIE, *NAROWNIENIE, - ia, *n.*, *subst. verb.*, nagradzanie, powetowanie, das Erstatten, Ersetzen. *Tr.* Zjechali się do Wiednia, a tam się stało narównanie, o ee między nimi szło. *Biel. Sw.* 153, ugoda, Vergleich. NAROWNI, - ia, - ie, który na równi iest, *ut* potyczka narównia. *Cn. Th.*, in einer Ebene befindlich.

NAROZGADYWAĆ się *recipr. dk.*, do sytu rozgadać się, sich satt und müde reden. Już teżem się dużo narozgadywał w listach moich o płci nászéy. *Mon.* 71, 710.

NAROŻEC, - żca, *m.*, (*Etym.* rog), kopiec narożny, narożnik, der Eckgränzhügel, die Eckgränzmarke (cf. uroczysko). Postrzega kamień ogromny, którego z obozu wyruszyć nie można było; a rolnicy w swoich granicach zwali go narożcem. *Stas. Num.* 1, 146. NAROŻNICA, - y, *ż.*, róg czego, albo ozdoba rogu. *Włod.*, die Ecke, die Eckverzierung. NAROŻNIK, - a, *m.*, - a) dom narożny, das Eckhaus. Prędzéy ruinie podległe są narożniki, aniżeli w połaci kamienica. *Haur Sk.* 87. - §. Narożnik, narożny czyli węgielny kopiec, węgielnik. *Zabor.* 358, narożec, der Eckgränzhügel. Strona ościenna, na iedno mieysce narożnika czyli węgielnika, z węgielnym sąsiadem zgadzaiąca się, iednego tylko Arbitra lokować ma; Arbiter zaś, lub arbitrowie od różniącego się narożnika posadzeni, po osądzeniu węgielnika, w dalsze rozsądzenia ścian między stronami, wdawać się nie będą. *Kalendarzyk na Rok* 1791. 2, 364. - §. Narożnik kafel, ten, który się na rogu czyli brzegu pieca osadza; narożnik rachuie się za półtora kafla. *Mag. Msk.*, die Eckkachel. - §. Narożnik woyska, : skrzydło, der Flügel einer Armee. Dowodzcą był w prawym narożniku woyska. *Leop.* 1 *Mach.* 9, 12, w prawym skrzydle. *Bibl. Gd.*). Przydał im prawy narożnik woyska. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 9, 1. - §. Narożnik lądowy, cypel, którego się warować trzeba dla bystréy wody. *Haur Ek.* 174, eine Landecke, Erdecke, scharfe Erdzunge. - §. Na szkucie narożniki są klamry, któremi się kanty od budy z wierzchu zbiiaią. *Mag. Msk.*, Eckklammern. (*Ross.* наугольникъ *nawęgielnik, *narożnik, szafka narożna). - §. 2) *Fortif.* Narożnik, bastyon, część fortyfikacyi, powystawiana po wszystkich rogach wielokątu, składaiąca się z dwóch czoł, z dwóch ramion, przytykaiących do zasłony, i z dwóch półszyyków, służących za wchód do narożnika. *Jak. Art.* 3, 304, *Łęsk.* 280. NAROŻNIKOWY, - a, - e, od narożnika, die Bastey betreffend. Kąty narożnikowe.. *Jak. Mat.* 1, 18. NAROŻNY, - a, - e, NAROŻNIE *adv.*, *Bh.* narožnj; *Sr.* 2. rosni; *Rs.* наугольный; na rogu się nayduiący, Eck:, węgielny. n. p. Kopce narożne abo węgielne, *angulares*; większe bydź powinny od kopców ściennych. *Zabor.* 358. Krystus iest narożnym kamieniem, którym się wszystko budowanie podpiera. *Baz. Hst.* 2, 199. Dom narożny. *Op. Jes.* 23. Tu to się działo, w tym narożnym pokoiu, który wychodzi na rynek. *Teat.* 33, 33. - §. b) Narożna liniia. *Tr.*, *ob.* przekątna liniia, przeciwkątna, węgielna.

NAROZŚWIECAĆ *cz. dk.*, *Boh.* narozswecowati, : *saepe accendere*, ile dosyć porozświecać, hinlänglich überall erleuchten, beleuchten.

NAROZTWARZAĆ *cz. dk.*, wiele poroztwarzać, eine Menge (Getränke) mit Wasser vermischen, wässern. Naroztwarzała wina swego, przygotowała stół swóy. *Bud. Prov.* 9, 2.

NART, - u, *m.*, NARTY *plur.*, kośle, łyżé do śliżgania się po ledzie. *Dudz.* 47, *Włod.*, Schlittschuhe; (*Boh.* nart *convexum plantae*, b) *corium superius*, *obstrigillus*; *Rs.* нарта sanki/Kamczadalskie wązkie obdłużne). Rusini na nartach bardzo prędko po wierzchu śniegu biegaią; a te narty są drewniane, przydłuższe, żelazem podłożone ze spodu, na dwa abo trzy łokcie wzdłuż; które na nogi miasto trepek włożywszy, kosturkami się przydłuższemi, na końcach zaostrzonemi, podpieraiąc, bardzo prędko wciąż bieżą. *Gwag.* 491. NARTNIK, - a, *m.*, co narty robi. *Tr.*, der Schlittschuhmacher. - §. biegaiący na nartach, der Schlittschuhläufer.

*NARUCZAK, - a, *m.*, (z Ruska :, naręczak, *etym.* ręka), manela, ein Armband; *Rg.* narùkviza, narùcnik,

narúcniza; *Crn.* preroshniza; *Bs.* narukviça; *Cro.* narukva, narukvicza). Godny narucsak Jowiszowéy ręki. *Pot. Arg.* 177.

*NARUMIENIĆ *cz. dk.*, rumienno pofarbować, rumienidła nakłaść, **roth färben**, *Rs.* нарумянить, нарумянивать. - §. narumienić się, nawstydzić się, **genug erröthen**.

NARUNĄĆ na co *idntl. med.*, runąc uderzyć na co, **wor: auf hin prellen**, *Vd.* nareniti). Narunęło czego dosyć, runąc naleciało, **es ist genug hin gefallen**.

NARUSZALNOŚĆ, NARUSZNOŚĆ, NARUSZLIWOŚĆ, - ści, *ż.*, możność być naruszonym, **die Verletzbarkeit**, *oppos.* nienaruszalność i t. d., *Rs.* нерушимость, ненарушимость, невредимость, сохранность. Nienaruszalność osoby królewskiéy. *Gaz. Nar.* 1, 249. Nienaruszność, stałość umysłu. *Mącz.*, *virtus*, **Unerschütterlichkeit**. NARUSZALNY, NARUSZNY, NARUSZLIWY, - a, - e, - ie *adv.*, podobny do naruszenia, **verletzlich, verletzbar, zu erschüttern**; *oppos.* nienaruszalny i t. d., *Rs.* нерушимый, ненарушимый, сохранный, невредимый, неврежденный. Osoba króla iest nienaruszalną i świętą. *Gaz. Nar.* 1, 285. Nienaruszenie, całowicie, *integre*. *Mącz.* Wiarę królom nienaruszliwie zachowywali. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 3. Prawa te świątobliwie i *nienaruszenie* zachowane mieć chcemy. *Gaz. Nar.* 1, 154. NARUSZYĆ, *f.* naruszy *cz. dk.*, Naruszać *ndk.*, *Bh.* **poruſſim, porauchám**; (cf. poruszyć; *Cro.* narusújem *crudeliter verbero*, *saucio*, *deturpo*, *Bs.* narusgiti, izrusgiti *destruere*, *manoum reddere*); *Bs.* quariti, sctettiti; *Crn.* kershniti, kershnem, kręsnem; *Rs.* нарушить, нарушать; *Ec.* порушити; nawątlić, narazić, *propr. et fig.*, **verletzen, versehren**. Marya syna porodziwszy, panieństwa nie utraciła, ani naruszyła. *Biał. Post.* 66. Aiaks Kassandrę w kościele Pallady w panieństwie naruszył. *Otw. Ow.* 580. Gdy był Daniel wywiedzion z dołu lwów, żadne naruszenie na nim nalezione nie było. *Radz. Dan.* 6, 23, *Ec.* поруха, повреждение; *Bs.* quar, pomankanje, sctetta, *ob.* skaza). Nienaruszony, - ie *adv.*, bezszkodny, nieuszkodzony, *Sr.* 1. **bezkodné**; *Rs.* сохранный. Tyś mi przyrzekła sekret nienaruszony. *Teatr* 58, 113. Przemysły łakomstwa nas w uczciwych postępkach, nawet i w dobrym sumnieniu naruszaią. *Falib. O.* 3. Jad występku mię zaraża; serce moie iuż iest naruszone. *Węg. Mar.* 3, 245, *Slo.* **poruſſený**. Jeżeli łgę, niechby mię *palarusz (paraliż) naruszył. *Teatr* 8 *b*, 94, **der Schlag soll mich rühren, treffen**. W kościele bez pokrycia mszą odprawował, tam się wiatrem naruszył, i w febrę gorącą wpadł. *Sk. Żyw.* 2, 251, t. i. nawiało go, **die Zugluft wehete ihn an**. Apostołowie rozumieiąc, iż Piotra pan starszym po sobie czynił, o to się *naruszyli. *Sk. Kaz.* 625, t. i. obruszyli, **sie fanden sich dadurch beleidigt**. Nie mógł człowiek sobie przeciednać boga naruszonego. *Bzow. Rōz.* 54. NARUSZYCIEL, - a, *m.*, nadwerężyciel, **der Beschädiger, Verletzer**; *Slo.* **ruſſitel**; *Rs.* нарушитель, *f.* нарушительница.

NARWA, - y, *ż.*, miasto stoł: Estonii. *Dyk. G.* 2, 200, **die Stadt Narwa**; 2) Narwa, Narowa, rzéka. *ib.*, **der Fluß Narwa**, *ob.* Narew'.

NARWAĆ, *f.* Narwie *cz. dk.*, Narywać *ndk.*, (*Rs.* нарвать, нарывать, = na wrzód się zebrać; нарывъ, = wrzód); wiele poobrywać, **viel abpflücken**. Niezwyczaynych zioł po pagórkach narwała. *Otw. Ow.* 572. Pobiegł i narwał onego zioła prędziuchno. *Past. F.* 317. Wyszedł w pole, aby narwał zioł polnych. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 4, 39. Narwanie członków, iest gatunek wywinienia zaszłego nagle w spoieniu stawowym, nadarzonym przez iaką gwałtowną usilność. *Dyk. Med.* 4, 460, *ob.* naderwanie, naderwać się, **das Verreißen**.

NARYBEK, - bka, *m.*, młode rybki dla płodu utrzymywane, *Bh.* **naſada, potěr**): **der Fischsatz, der Satz, junge Fischbrut**. Mnich z ikrami je ryby, pan żartuie: księże Ostróżnie, boć się w brzuchu narybek zalęże. *Kchow. Fr.* 126. NARYBIĆ, *f.* Naryby *cz. dk.*, Narybiać *ndk.*, narybkiem opatrzyć, płodem rybnym nasadzić, **mit Fischbrut besamen**. Różne ryby same przez się narybiaią się i mnożą. *Haur Sk.* 138. Wiesz apostoł siecią schybił, Gdy bóg chciał one narybił. *Myśl. A* 3, t. i. rybami napełnił, **füllte sie mit Fischen an**. NARYBNY, - a, - e, od narybienia, **Fischbruts**. O gatunku różnym narybnym. *Haur. Sk.* 137. - *§. Gnidos narybna. *Zebr. Ow.* 260, *piscosa*, obfituiąca w ryby, **fischreich**.

NARYĆ *cz. dk.*, ryiąc narzucić, **aufwühlen, aufwerfen durch Wühlen**, *Rs.* нарыть, нарывать.

NARYCHTOWAĆ, *f.* Narychtuie *cz. dk.*, na pewną stronę kierować, **wohin richten, die Richtung geben**. Tak kulę nagotowawszy, nabiy, narychtuy działo i wypal. *Archel.* 3, 42. Działa wszystkie narychtowali byli na brzeg na te chłopy. *Warg. Radz.* 324. Dział tak wiele na galerach nanosili, do kasztelów narychtowali, nic nie sprawili. *Birk. Kaw. Malt. C.* 3. Narychtuię ia lepiéy przeciw tobie tenże twóy argument. *Twor. Wie.* 78.

NARYSOWAĆ *cz. dk.*, na czym odrysować, nakreślić, **wor: auf hin zeichnen**, *Vd.* narisati; *Rs.* нарисовать, начертать, начертывать, начертить, начерчивать.

NARYCZEĆ się, *recipr. dk.*, *Bh.* **nařwati ſe**, dosyć poryczeć; **sich satt und müde brüllen**.

NARZAĆ *act. frequ. verbi* Nurzyć.

NARZĄDZIĆ, *f.* narządzi *cz. dk.*, Narządzać *ndk.*, *Boh.* **nařjditi, nařizowati** *imperare*, *iubere*, *constituere*, *Crn.* narédim, naręjam *efficere*, *Vd.* naredbati, nareduvati, narediti, narejati; *Cro.* narediti, naregyújem, redim *in ordino*, *Hg.* elrendelem; *Rg.* narèditi, naredivati, nareghivati *constituere*, *praescribere*, naredba *lex*, *ob.* urządzić, urządzenie; *Bsn.* narediti, zapovjedati *mandare*, *committere*; naredba *mandatum*; *Rs.* нарядить, наряжать, naznaczyć, urządzić, ozdobić, stroić, снарядить, снаряжать uzbroić, wyprawić, opatrzyć, нарядный ozdobny, stroyny). - *Pol.* nagotować, przygotować, naprawiać, *Cro.* odregújem, *Vd.* napraviti, **zu rechte richten, zu rechte machen (rechteln Obd.), anrichten**. Biesiadę narządzić, *aptare conuiuium*. *Mącz.* Tu krzesło dla starosty, tam dla sędziego, i stołek dla pisarza; wszystko tedy iuż narządziłem. *Teatr* 7 *b*, 47. Nie podoba-ć się w uczcie, że się podostatku narządziło? *Bud. Ap.* 18. Zaboie, pożary, i inne obrzydłe i okrutne rzeczy, na współobywatelów, na oyczyznę narządzili. *Pilch. Sall.* 103. Żołnierza zbierali, woynę narządzali. *Warg. Cez.* 188. Prokuraci rozbieraią kauzę iego, od ciebie narządzeni. *Birk. Gł. K* 58, naprawieni, nastroieni). Pańska ostrożność wielką mu cześć i chwałę u urzędników

narządzi. *Kosz. Lor.* 60, przyniesie, sprawi, zjedna). - Jozyas narządził kapłany według porządku dni. 1 *Leop.* 3 *Ezdr.* 1, 2, postanowił. 3 *Leop.*). - Narządzić się, gotować się, sich fertig machen. Aby was iak smok pożarł, na to się narządził. *Stryjk. Tur. K* 3, gotów iest was pożrzeć). Narządzał się w drogę w obce strony, *parabat. Zebr. Ow.* 376, wybierał się, er machte sich auf. Tak się narządź, abyś podłych był sędzią, i poważnieyszych naśladował. *Glicz. Jsocr. J i* 3. NARZĄDZENIE, - ia, *n.*, *subst. verbi*, nagotowanie, naprawienie, das Zurechtrichten, Anrichten, Zubereiten, die Zubereitung; *Cro.* naredyènye; *Vd.* naprava, napranlishtvu; (*Bh.* nařjzenj dekret; *Rg.* nâredba *constitutio*, *Crn.* narędba *effectus*, *machina*, *opus*; *Vd.* naredba, *s* umieszczenie, postanowienie; *Vd.* nared, *s* ugoda; *Cro.* naredba, *s* reguła zakonna, nakaz, *Rs.* наряжанiе, наряженiе rozrząd, ozdobienie, stroienie, нарядъ naznaczenie, urządzenie, ozdoba, снарядъ przyrządzenie, naczynia, narzędzia. NARZĄDZICIEL, - a, *m.*, narządzaiący co, przygotuiący, der Zubereiter, Zurichter, Anrichter; *Cro.* odreditel, nareditel *ordinator*; *Crn.* narédnik *effector*, *actor*; *Rs.* нарядчикъ przystaw, dozorca; *Bh.* nařjditel prawa *legislator*.

*NARZASZ, n. p. *Jn Pomerania exactionem s. datiam, quae portus, alias* Narzasz *veteri institutione ducum Polonorum vocabatur, tollimus. Vol. Leg.* 1, 177 Cas. Jag. 1454 R.; cf. naraz.

*NARZAZAĆ *ob.* Narzezać.

NARZANIEC, - ńca, *m.*, NARZANEK, - nka, *m.*, (*etym.* nurzyć), ziołko Egiptskie, którego głowka, gdy słońce zachodzi, w wodę się kryie, zaś po ranu z słońcem się wynarza, *lotus Aegyptia*, Egyptische Wasserlilien. *Syr.* 1441. Szafran, iacynt, narzanek, zaiętych rozkoszą, Na miękkich głowach lekko nad ziemią unoszą. *Dmoch. Jl.* 2, 52.

NARZEC, narzekł, *f.* Narzeknie *cz. dk.*, (*Bh.* narknauti, naříci, nařekl, nařknu *accusare, incusare*, *ob.* narzekać; *Rg.* narecchi, narizati *dictare*, narecchi dan *diem statuere*; *Sr.* 2. naráz nazwać; *Rs.* нарицать, нарекать nazywać; *Ec.* нарицати appellować, нарековати, уставить uchwalić; cf. нарѣчiе dyalekt języka, cf. narzekać, *Etym.* rzec, rzeknąć); wymówić co, mową oznaczać, aussprechen, benennen, besagen. Abym ci tylko narzekł, a ty skazanie uczynisz, *ut tibi voce praeirem, quid iudicares. Mącz.*; *Nominatio* mianowanie, zdanie imienia, narzeczenie. *ib.* - *§. Narzec, naganić, przyganić, zarzut uczynić, tadeln, vorwerfen, einen Vorwurf machen. Ktoby ławnika na mieyscu sądowym siedzącego narzekł, albo się nań słowy nieuczciwemi puścił, . . . *Szczerb. Sax.* 207. Dziecię może być w prawie swym narzeczone, dlatego że się prędzéy, niżli być miało, urodziło. *ib.* 15, *ib.* 183. - §. 2) Narzec komu co, *s* przyrzec, przyobiecać, einem etwas zusagen, versprechen. Ludwik Rakuskiemu młodszą corę swoię Jadwigę iuż był narzekł dadź. *Bielsk.* 217. *Devota sacrificia* ofiary poślubione, zrządzone, narzeczone. *Mącz.* Która to iest ta narzeczona Pańska żona? *Teatr* 33, 4. Proszę do siebie bliżéy Mospanie narzeczony zięciu. *ib.* 24 *c*, 47. Póydź zobacz się z swoią narzeczoną. *ib.* 49.

NARZĘDNY, - a, - e, narządzony, naprawny, opatrzony w co. *Cn. Th.*, zu recht gerichtet (gerechtelt Obb.), zubereitet, versehen. NARZĘDZIE, - ia, *n.*, *NARZĘDY, - ów, *plur.*, *Bh.* náradj; *Sr.* 2. rěd (cf. rzęd); *Sr.* 1. hrat (*ob.* grat); *Crn.* orodje, orrodje (cf. oręż, *Jtal.* aredo, corredo, Abschl. Rade), brandus; *Cro.* orudje, orudelje; *Rg.* orůdje, slogga, halàt; *Bs.* orudje, irudje, halat, alat; *Rs.* орудiе, снасть, снарядъ, збруя; (*Rs.* нарядъ, *s* rozkazywanie, b) narządzanie, ozdoba); instrument, das Instrument, das Werkzeug (cf. naczynie). Narzędzia nazywaią się wszelkie instrumenta, służące do różnych kunsztów. *Jak. Art.* 3, 304. Narzędzia czynne *instrumenta*, narzędzia obeymuiące, *vasa* naczynia. *Kruml. Chy.* 18. Narzędzia do zębów wyrywania: klucz, pelikan, kleszcze, kruczy nos, pręt. *Czerw.* 51. Trąbami, organy, i wszystkiém narzędziem należy go chwalić. *Zyw. Jez.* 28, całą kapelą). Skład narzędzi *Rs.* збруеположница. Narzędzie zmysłowe, organum, *Ec.* чувствилище, чувствило. - *Fig.* Ty widzę urodziłeś się na to, abyś był narzędziem udręczenia mego. *Teatr* 53, 20. Precz stąd zazdrość i niezgoda, wy-ście zgryzoty narzędzie! *Teatr* 56 *c*, 130. - §. b*) narzędy, *s* naczynia, statki, sprzęty, Gefäße, Geräthe. Przedtym wino w wykopanym dole deptali, iako dziś depcą, ale insze od tego narzędy mieli. *Sekl. ad Matth.* 21. Jedliny bardzo potrzebuią do okrętów i narzędów morskich. *Urzęd.* 323. Część narzędów próżnych. *Archel* 2, 12. O narzędach do strzelby należących. *ib.* 15. Narzędy konia wierzchowego. *Tr.*, *s* rząd, das Reitzeug. NARZĘDZIOWY, - a, - e, instrumentalny, Jnstrumental-. Muzyka głosowa i narzędziowa. *Kpcz. Gr.* 3, p. 12.

NARZEKAĆ, - ał, - a, *intr. ndk.*, *Bh.* naříkati, naříkanti, naříci *ob.* narzec), hořekowati (*ob.* gorzéy, *gorze); *Slo.* naříkam; *Bs.* naricjati; *Rg.* narizati; *Cro.* narekujem; *Dl.* lelekam; *Sr.* 2. še sjamrowaść; *Sr.* 1. wobźkorżuju so, żawoścżu *ob.* żałość); *Crn.* klaguvati, ja mram, *Vd.* toshit, se pertoshit (*ob.* *tążyć, tęsknić); (*Rs.* нарекать нарицать nazywać, mianować, *ob.* narzec); *Rs.* вопить, возопить, возопiять, наволить, вавопишь, навизжать, сѣтовать, нажаловаться; (*Ec.* нарицати appellować); *Ec.* плачевопльствовати; *Etym.* rzec, rzeknąć), *s* biadać, lamentować, wehklagen, klagen. Panna narzekała: nędzna ia sierota, dzisia do kogoż się ia skłonić mam! *Pieśń. Kat.* 53. NARZEKANIE, - ia, *subst. verb.*, lament, lamentowanie, biadanie, das Klagen, Wehklagen, die Klage; (*Bh.* nařek *accusatio*; *questus, querela*); *Bh.* hoře, hoř (*ob.* gorzéy, *gorze); *Vd.* poteshava, poteshba, teshava, nadluga, riva, teshkust (*Vd.* nariekanie, *s* oznaymienie); *Cro.* tùsba; *Dl.* ukor; *Bs.* tusgba (*ob.* *tążba); *Sr.* 1. żawoścź *ob.* żałość); *Rs.* рорпванiе, сѣтованiе, вопль; *Ec.* плачевопльствiе; (*Rs.* нареканiе, нареченiе mianowanie, nazywanie, naganienie). NARZEKALNICA, - y, *ż.*, NARZEKALNICZKA, NARZEKACZKA, - i, *ż.*, płaczka, która się na płacz, narzekanie, biadanie, i lamenta przy pogrzebach naymuie, das Klageweib, die Klagefrau; *Rg.* narikaviza, naricjuscja, narikùscja, tuxbèniza, plakkaviza; *Vd.* toshniza, shaluvauka, plakaviza; *Cro.* narekavicza, narekussa, jaukaricza; *Rs.* визгунья. *Praeca* naiemna niewiasta ku opłakowaniu a obżałowaniu czyiéy śmierci, iako u Rusi i u Litwy był obyczay, który ieszcze niektórzy

którzy zachowywu'ą. *Mącz.* Zwołaymy narzekalnic niechay go żałuią, Niechay nad grobem iego wszyſtko lamentuią. *Groch. W.* 541 *et* 419. Przyzowcie narzekalnic, niech uczynią nad nami lament. *W. Jer.* 9, 17, narzekaiących niewiaſt. *Bibl. Gd.*). Przyzowcie narzekaczek. *Budn. ib.* Wołaycie narzekalniczek, płaczliwych niewiaſt, niech przyydą, niech nam smutną pieśń zaczną. *Sk. Kaz.* 180. Prócz matki samey, były i drugie tam narzekalnice, które z lamentem czyniły płakanie, z Martą, Marya z Magdalu, i ſioſtry Marye, które przeymował żal oſtry. *Odym. Sw.* 3, *Kk* 3 *b.* NARZEKALNIK, - a, *m.*, NARZEKACZ, - a, *m.*, płaczek, ſkwierkliwy, **ein Klagender, der immer klagt und lamentirt**; cf. Skarga.; *Bh.* **tužebnjk**; *Sr.* 1. **wobſtorźwaté, wobſtorźuyné**; *Bs.* tughgljv, tusgiv, koj se tusgi (cf. tęſknić); *Rs.* визгунъ, визгли́вый. Szemrzacze, narzekacze. *Radz. Jud.* 16. (*Bh.* **nařikawý** *querulus*; *Bh.* **Nařkliwé ſpis**, paszkwil).

NARZEKTAĆ się, *F.* narzekce się *Rec. dk.*, do woli porzektać, **sich satt krächzen.** Nie inaczey, gdy sroki za sową lataią, Narzektawszy się darmo, nic za to nie maią. *Rey Wiz.* 55.

NARZEZAĆ, *NARZAZAĆ *Act. ndk.*, wiele porzezać, *Bh.* **nařezati**, (**nařezanj** = *incisum*; *Cro.* narezavam; **viel zerschneiden, zerhauen, abschneiden, klein schneiden.** Tatarowie po wygraney dziewięć worów wielkich, u zabitych ludzi uszu narzezali. *Gwag.* 53. Narzazał prorok byków i drobu. *Budn. Num.* 22, 40, dał nabić wołów. *Bibl. Gd.*) **er schlachtete viel..** *NARZEZACZ, - a, *m.*, narzezaiący czego dosyć, *Vd.* nareshuvauz. NARZNĄĆ, *F.* narznie *Act. idntl.*, NARZYNAĆ *ndk.*; *Bh.* **nařiznauti**; *Sr.* 2. **nareſaſch**; *Sr.* 1. **narjiu, narijem, narizam, narezuyu**; *Vd.* naresati, nareshuvati; *Bs.* narizati; *Rs.* нарѣзать, нарѣжу, нарѣзываю, надрѣзать, надрѣзывать; naderznąć; *ob* nacinać, nakarbować, **einschneiden, einhauen, längs aufschneiden.** Koniowi w uszu żyły na krzyż narzniy, aż z nich krew' poydzie. *Lek. Kon.* 28. Narznienie, narzynanie, karbowanie liścia etc. *incisura. Cn. Th.* **Einschnitte, zackiger Rand**;. *Slo.* **Sſtřebina** cf. ſtrzępić, naſtrzępić, **nařezánj zubkowaté**; *Bs.* urizak, riz; *Vd.* nares, naresanje; *Crn.* saręsa; *Ross.* надрѣзъ, порѣ́зъ, подрѣ́зъ, зарубъ, зару́бина, зарубень, зарубка, назъ. Narzynany, nacinany, karbowany *serratus. Cn. Th.* **zackig, gekerbt.**

NARZUCIĆ, *F.* narzuci, *Act. dk.*; NARZUCAĆ, *ndk.*, wiele na iednym mieyscu rzucaniem natłoczyć, namiotać, naciſkać; lub też rzucić na iakie mieysce; **viel hinwerfen, wohin werfen**; *Bh.* **nahazeti, nahazowati** (cf. nagodzić); *Vd.* nametati, nameshem, nameshuvati, navrezhi, naporiniti, nariniti, gornariniti, gornatishati, persiliti, napersilit; *Bs.* nametati, nametatti, navrricchi; *Ross.* наметать, намечу́, наметывать, навороти́ть, наворачивать, набросать, набрасываю, накинуть, наки́дывать; *Ec.* возвергати, возвергнути. Ulice narzucane ciałami ludzkiemi. *Tward. Wł.* 100. - b) narzucać u mularza, wapno rzadkie lub gips kielnią rzucać na ścianę, gzyms lub trzcinowanie. *Mag. Mſk.*, **anwerfen, bewerfen, mit Kalk bewerfen.** Narzucać na kogo, namiotać nań, *fig.* na szyię, na kark mu rzucić, **einem etwas über den Hals werfen, ihm eine Last aufbürden, ihm etwas aufdringen.** Któreż mocarſtwo ma prawo drugiemu narzucać konſtytucyą, a przeciwność takowemu narzutowi brać za słuszny powód do woyny? *Uſt. Konſt.* 2, 40. NARZUT, - u, *m.*, narzucanie na kogo, ciężar, brzemię mu nałożone, *Boh.* **namjtka**; *Vd.* namet, nametanje (cf. namiot); *Rs.* накидка; **die aufgebürdete Last, das Aufbürden, die Bürde.** Stara się, aby się uiścił swemu boiarowi, iak i publicznym narzutom. *Mik. Obs.* 23. Troſkliwością naszą ieſt, od narzutu praw przemocy uchronić się. *Gaz. Nar.* 2, 319. Rozumem wybić się trzeba z tych niesłusznych narzutów, które zmyślona natury władza swoim podaie prawem. *Zab.* 8, 260. Panowie na Ukrainie narzuty wódki na poddanych robią, to ieſt, wiele który gospodarz wodki wypić powinien, nakazuią. *Perz. Lek.* 258. Gdy ślepym dóbr narzutem szczęście cię obdarza Ty się nie miey za pana, ale za włodarza. *Pilch. Sen. liſt.* 52. - 2) NARZUT, - a, *m.*, *person.*, wtręt, wlas, intruz, **ein Aufgedrungener, ein Usurpator.** Wkrótce uyrzał Halicz nowego w sobie narzuta. *Nar. Hſt.* 4, 66. NARZUTNY, - a, - e, NARZUTNIE *adv.*, przymuśny, mimowolny, **aufgebürdet, aufgedrängt.** Z nieposzanowaniem narodu, narzutnie swoie delacye wpychał. *Przęſtr.* 112.

NARZYNAĆ *ob.* Narznąć.

NAS (*Bh.* **nas**) *Genit. Accus. et Local. Plur. Pron.* Ja, *plur.* My.

NASAD, - u, *m.*, NASADA, - y, *ż.*, na czym się co nasadza, zasadza, grunt, bazys, **worauf etwas gesetzt und gegründet ist, der Grund, der Boden, die Fläche.** *Crn.* nàsad = pokład do młócenia; *Rg.* nâsad rjeppe *solum rapis consitum.* Oſtrokąt i rozwartokąt, wyrysowane na iedney nasadzie. *Cyank. Log.* 128. Górę wielką z nasady podważywszy z dołu, Wpół ią chylą z wszyſtkiemi sosnami pospołu. *Przyb. Milt.* 182. - §. nasad, *Boh.* **nasada** rękoieść, trzonek, **der Stiel.** Dyana rzucony grot z nasadu zerwała *ferrum volanti abſtulit iaculo. Zebr. Ow.* 199. Z któregoby to lasu nasad był takowy, dawno się wodzę myślą, *haſtile. ib.* 181. (2. *Bh.* **naſad** narybek *ob.* nasadzić ſtaw). - §. *per excell.* nasad pługowy, kroiowy, lemieszowy, drzewo w które się kroy lub lemiesz osadza. *Włod.*, cf. ſtyk, kozica, **der Pflugbaum, Pflugbalken, Grendel**; *Boh.* **plaz**; *Slo.* **plužina, ſtyk**; *Sr.* 1. **pwužna hwowa, pwužna wopatka**; *Cro.* gredel; *Bs.* zubaç od ralla. - §. Nasad wozowy, = spód wozowy, na którym pudło leży; **das Gestelle eines Wagens.** Nasady u wozów bywaią sosnowe, wierzbowe. *Kluk Rosl.* 2, 162. Kobelica do wozu przyſtawiona, niższa bydź ma, niż ieſt nasad wozowy, na którym drzewo leży. *Rog. Doś.* 3, 32. Łoża armatne powinny mieć swoię przodkarę; ta ſkłada się z osi, złączoney z nasadem *sellette*, z dwóch kół, z dyszla etc. *Jak. Art.* 1, 271. - §. Nasad abo łodź bardzo prędka *liburnum. Mącz.* **ein leichter schneller Kahn.** *Biremis* łodź, okręt abo nasad o dwu rządziech wioseł. *ib.*; *Rs.* насадъ gatunek większych ſtatków wodnych). - b) *poet.* to co się na czym nasadza, nasadzenie, **das was auf etwas gesetzt und gestellt ist, der Aufsatz.** Posadzkę iacynt, szafran i fiołek społem W gęſte nasady haftem wieńczyły wesołym. *Przyb. Milt.* 123. Znać było mądrego cieślę z drzwi rzemiosła, Gdy na złotych zawiasach nasada się wzniosła. *Przyb. Milt.* 150. - c) nasada ſtrzelby, nasad u piłki ſtolarſkiey *Tr.*, osada, **der Schaft,**

das Geſtelle. - 2. *moral.* nasad, nasada na kogo, naprawa nań, nasadzka, kluczka, Anſtiftung wider jemand, Falle, Schlinge für ihn, (*Crn.* nâsad *esca*). Z nasady złośliwych, zamordowano twego kolegę. *Stas. Num.* 2, 8. *Wiśn.* 409. Z takiego nasadu uyść niepodobna było. *Pot. Arg.* 471. Ktoby na kogo z nasady cisnął, iżby umarł, mężoboycą ieſt. *Radz. Num.* 35, 20, z zasadzki. *Bibl. Gd.*). - 1. NASADKA, - i, *ż.*, łapka, łapica, eine Falle. Na liszki, tchorze i tym podobne zwierzęta trzeba nasadki ſtroić. *Cresc.* 582. Lis umieraiący rzekł: żadnéy nasadki, ani sidła myśliwców nie będę się ſtrachał. *Ezop.* 103. 2. NASADKA *ob.* Nasiadka. NASADZIĆ, *F.* Nasadzi *Act. dk.*, Nasadzać *ndk.*, *Bh.* naſazowati, naſazeti, naſaditi; *Vd.* nasaditi, nasajati; *Crn.* nasadim; *Cro.* naszagyam, naszagyújem; *Rg.* nasâditi; *Bs.* nasaditi, nadosaditi; *Ross.* насадить, насаживаю; *Ec.* насаждаю. - a) Nasadzać czego na polu, w ogrodzie, viel einſetzen, viel pflanzen, viel ſtecken, nach einander bepflanzen. Nasadziłem sobie winnic, nasadziłem w sadach drzewa. *Bud. Eccles.* 2, 5, naszczepiłem. *Bibl. Gd.*). Nabudowałem sobie domów, i naszczepiłem winnic, naczyniłem sadów, a nasadziłem ie wszelakich drzew. 1 *Leop. Ec.* 2, 4 - 7. Poſtawił ołtarz Baalowi i nasadził gay. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 16, 33. - *similiter:* nasadzić wsie, ulice, domy, = powyſtawiać; *n. p.* Ku murom w Stambule różne narody swoie ulice nasadzone maią. *Star. Dw.* 9. - §. Nasadzić narybkiem ſtaw *Tr.*, narybić go, einen Teich mit Fiſchbrut beſetzen, ihn beſaamen; *Bh.* naſad narybek. - c) nasadzać kokosz, = podłożyć iey iaia, *Rg.* nassaditi kokosc, eine Henne ſetzen; ihr Eyer zum Brüten unterlegen. W Egipcie kurczęta rodzą się bez nasadzenia kokoszy, w piecach. *Bot.* 218. W nasadzeniu gęsi upatrować tego, aby iey własny był owoc. *Haur. Sk.* 123. - *aliter* n. p. Jaiec nakupić, pod *kokosz nasadzić*, tedy się to wylęże. *Haur. Ek.* 76, podłożyć pod kokosz, kokosz na nich nasadzić; *ob.* nasiadka. - §. nasadzać siekierę, młot, włocznią, = osadzać, auf den Stiel ſetzen, mit einem Stiel verſehen. Nasadzić fuzyą *Tr.*, w osadę wprawić, ein Gewehr ſchäften. Nasadzić armatę *Tr.*, = na łożach osadzić, eine Kanone auf die Lavette bringen. - e) nasadzić czym *propr. et fig.* przyprawić, przyozdobić, womit beſetzen, ſpicken, beſtreuen, ſchmücken. Kielich z kryształu, nasadzony kamieniami. *N. Pam.* 16, 16. Słowy cudnemi i przebranemi rzecz ozdobną i nasadzoną do wszyſtkich miał. *Warg. Wal.* 280. - 2. Nasadzić, = narychtować, wohin richten, die rechte Richtung geben. Hetman lud po gotowiu uszykowany ma, w sprawie ſtoi, ſtrzelbę nasadza, ſtraży czuć rozkazuie. *Zrn. Pſt.* 2, 451. Lutnia odſtroiona, gdzie głosy ze zgodnéy a miſternie nasadzonéy melodyi wykroczą, ieſt obraźliwa. *Zrn. Pſt.* 3, 514. - Nasadzić, naprawić, nasłać, naſtroić na kogo, zasadzić, gegen etwas anſtiften, anhetzen. Gdzie djabeł nie może, tam nasadzi babę. *Zabl. Fir.* 75. Zawsze bądź gotów przeciw nasadzaniu chytrości nieprzyiacielſkich. *Ezop.* 122, Nachſtellungen; *Rs.* насаживанїе, насадка, насажденїе. Nasadzić się na co, usadzić się, ſich worauf ſteifen, ſteif und feſt darauf ſetzen, durchaus haben wollen. Nasadził się Herod, aby dzieciątko ſtracił, lecz bóg syna swego oswobodził. *Biał. Poſt.* 120. Gdy się lis na cudze zdrowie nasadza, Rad też sam ku sidłu przychadza. *Sien.* 287, *t. i.* nasadza się na cudze zdr., er ſtellt ihm nach. NASADZICIEL, - a, *m.*, der Anſetzer, Auffetzer, Beſetzer, Nachſteller, *Rg.* nasaditegl *sator*; *Rs.* насадитель osadziciel, *w rodz. żeńſk.* nasadzicielka.

NASALAĆ *ob.* Nasolić. NASALACZ, - a, *m.*, rosołowych rzeczy, zwłaszcza ryb etc., zaprawiacz, *salsamentarius. Cn. Th.* 929, der Einſalzer, Einpökler.

NASCHNĄĆ *idntl. niiak.*, Nasychać *ndk*, *Vd.* nasehniti, *Rs.* насохнуть, насыхать, насохлый po wierzchu, lub też na czém z wierschu przyschnąć, antrocknen, auftrocknen, auf etwas klebend trocken werden.

NASCHWAŁ *ob.* Schwał. NASCI *ob.* Na! Nać! *Interj.* *NAŚCIE, - ia, *n.*, = Nayście *Subſt. Verbi* Nachodzić, nayść. .... NAŚCIE, *Vd.* ... naiſt, i. e. *Vd.* nadesat, *additum nomen primis numeris, auget illos denario, ut* iedenaście, t. i. ieden na dziesięć; *Cro.* jedan na deset; *Vd.* ennajſt, *Bh.* gedenact; *Rs.* одиннатцать; dwanaście *etc.* cf. kilkanaście; cf. ... dziesiąt.

NAŚCIEBAĆ, *cz. dk.*, nawléc na nitkę, nasilić, auffädeln. Niektórzy naściebawszy piwoniowych ziarnek na sznurek, dzieciom na szyię zawieszaią miaſto paciorków. *Syr.* 786.

NAŚCIELAĆ *ob.* Nasłać. NAŚCIELISKO, - a, *n.*, n. p. Mało pomogło ono naścieliſko z koców, namiotów, bo wiąznęli rzeſko. *Biał. Odm.* 49, ladaiakie nasłanie, ſchlechte Streue, ſchlechtes Lager, Unterlager. NAŚCIELNIK, - a, *m.*, deka, naſtołka, naścielnik, *ſtragulum*, *Ursin. Gr.* 132, eine Decke, ein Teppich, deka na konia, przykrycie, *Włod.* eine Pferdedecke. (cf. woyłok) *Ross.* настилка naścielanie, naściołka, nasłanie; podeszwa wewnętrzna wo buwiu.

NAŚCIERZY, - ów *plur.*, ziele, *lunaria*, Mondenraute. *Tr.*, czy nie raczey: podeźrzał?

NAŚCIGNĄĆ, *F.* Naścignie *Med. idntl.*, nadążyć, przybiedz, herzueilen; *Rs.* настичь, настигать, *Sr.* 1. nazciehnyu. Maślausz, nie czekaiąc naścignienia posiłków Pruſkich, Kazimierzowi bitwę daie nieodwłócznie. *Krom.* 91.

NAŚCINAĆ, - ał, - a *Act. ndk.*, wiele pościnać, viele nach einander hinrichten. Głowy wodzów na palach po mieście noszą, drugie przed Syllę na ziemię rzucali, Tam było znać, iak wiele ludzi naścinali. *Bard. Luk.* 22.

NAŚCIOŁKA *ob.* naſtołka.

NASEP, - spu, *m.*, *Bh.* náſep, naſyp, hraz *agger, vallum*; *Slo.* náſyp, hat; *Vd.* nasip, sep, sasip, shutina; *Crn.* sashap, nasip (= okop, szaniec); *Cro.* naszip, namet; *Rg.* nâsap, naamèt, zaſtava; *Bs.* nasap, zasutje (*ob.* suć, zasuć); *Dl.* nassap; *Rs.* насыпь, насыпка, насыпанїе, приспа, примѣть (насnЬ lichwa z pożyczanego zboża); ziemia nasypana, nasuta, grobla, okop (cf. *wysep, wyspa); aufgeſchüttete Erde, ein Erdhaufen. Około drzewa, które na zimę ma bydź sadzone, lepiéy ieſt, nasep uczynić ku górze z ziemi i dobrze obtłoczyć. *Cresc.* 118. Tarnie wysoko wzrosło, iak ieſt nasep grobli. *ib.* 21.; *ob.* nasypać, naspa.

NASĘPIAĆ *Act. ndk.*, Nasępić, *F.* Nasępi *dk.*, nieco zasępić, etwas düſter und finſter machen. Widzisz Tezeusza między bohaterami z nasępioną twarzą. *Tr. Tel.* 370. *Rg.* násupitise; *Rs.* насупиться.

NASEŚCIE, n. p. od *naseście* pismo wzięli, od *naseście* się tego nauczyli. *Zrn. Pſt.* 47. od *nas* wzięliście, nauczyliście się.

NASIAĆ, *F.* Nasieie *Act. dk.*; NASIEWAĆ *ndk.*; *Boh.* na-

sÿti; *Vd.* nasjati; nasjevati, nashjvat; *Sr.* 1. naſéhwam, naſahyu; *Rg.* nassjati, nasjeevam; *Ross.* насѣять, насѣвать, dosyć posiewać, nasienie porozrzucać na roli, ausſäen, hinſäen, ausſtreuen; *propr. et fig.* Taki uczynek wiele niezgody nasiał. *Sk. Dz.* 746. Nasiewał niezgody między bracią Rufką. *Birk. Ek. O b.* Tam tak wiele wysp, iż zdaie się, iakby nasiano. *Bot.* 41. Nasiało się teraz złych pieniędzy *Tr.*, t. i. porozchodziło się wiele.

NASIADAĆ *Med. ndk.*, NASIEŚĆ, NASIĄŚĆ, *F.* nasiędzie *dk.*, siadać na czym, *Sr.* 1. naſeduyu, naſéduwacż; *Vd.* nasedeti, nasiedati; *Rg.* nadsjéſti, nadsjedam; *Ross.* насѣсть, насѣдать, надсѣсть, надсѣдать, насидѣть, насиживать; ſich worauf ſetzen. Nasiada kokosz, = siedzi na iaycach. *Cn. Th.*, die Henne ſitzt, brütet. Nad drzewem tym ptaki się gnieżdżą, iayka nasiadaią. *Bard. Tr.* 272. Skorupa iaia coraz cienieie, dla uſtawicznego nasiedzenia ptaka. *Sak. Pr.* 179., *Ross.* насидка, насиженїе. Orlica nasiedząc, swe dzieci ſkrzydły ogrzewa. *Gęb. Hym.* 298. Kokosz każda radaby nasiedziała, ieno lecie rychléy kurczęta wylęże, niźli w zimie. *Spicz.* 148. Gdzie góry nasiedzą, tam się mysz wylęże. *Kosz. Lor.* 113. – §. Prac odwykłym, na wały morſkie nasieść kazano, i żagle rozwinąć. *Zebr. Ow.* 361, *rursus inire fretum*, wsiadać na okręty. NASIADKA, NASADKA, – i, *ż.* *Rs.* насѣдка, samica na iaykach nasiadaiąca, kokosz, indyczka, gęś, *Rg.* kvòcka, kokosc nassaadjena; (*Rs.* насѣдъ kiełek w iayku, zaśniad, насѣсть, насѣстка grzęda kurza), der Eyer brütende weibliche Vogel, z. B. die Gluckhenne, Brütgans *etc.* Nasadki, kokosze siedzące na iaiach. *Haur. Sk.* 120. Kokosze nasiadki tak opatruy, aby uſtawno we dnie i w nocy siedziały, z gniazda nie schodząc, chyba ieść abo pić. *Cresc.* 582. *Oua gallinis subiicere*, pod nasiadki iaiec nasypać, nasadzić na iaycach. *Mącz.* *Pleiades* gwiazda, pospolity lud zowie nasiadką z swemi kurczętami. *Mącz.*, *ob.* baby, das Siebengeſtirn, die Gluckerinn. NASIADŁOŚĆ, – ści, *ż.*, dosyć wielka osiadłość, ludność, *Bs.* nàsegljenje, die Bevölkerung, Menge von Niederlaſſungen, zahlreiche Einwohner. Masynissa państwo, które wziął puſte, dziwnie gęſto nasiadłością zamnożył. *Warg. Wal.* 276. Przez zagęszczenie i nasiadłość rycerſtwa onych kraiów, uſtawniemy seymik w Haliczu. *Herb. Stat.* 257. NASIADŁY, – a, – e, a) zamieszkany, bewohnt. *Ross.* насѣлый (cf. osiadły). Kraina ta pogańſtwem nasiadła. *Nar. Hſt.* 4, 83. Kray przedtym nasiadły, dziś wody, *habitabilis*. *Zebr. Ow.* 208. – Ziemia zmłodniała, zielem i trawą nasiadła, *mollia pabula surgunt*. *Zebr. Ow.* 169, okryta. – §. ludny, zaludniony, dobrze osiadły, *Bs.* nasegljen, zahlreich bewohnt, angebaut, bevölkert, volkreich; Nienasiadły, nieludny, nie osadzony dobrze. *Cn. Th.* Dla poznania, które są kraie bardziey nasiadłe, kładę tu każdego liczbę mieszkańców z proporcyą iego wielkości. *Wyrw. G.* 181. Nasiadła i urodzayna Francya, *fertilis hominum frugumque*. *Mącz.* Wyspa ta ieſt znacznieysza od pierwszéy, i *nasiedleysza*, bowiem pełna ludzi chrześciańſkich pobożnych. *Bot.* 4, 128. – §. 2. nasiadły, = osiadły, mieszkaiący, wohnhaft, ſeinen Sitz habend. Zebrało się do niego mnóſtwo nasiadłego po włościach okolicznych ludu. *Nar. Hſt.* 2, 406. Lud to dziki i nienasiadły, *Pilch. Sall.* 251, t. i. bez siedliſka pewnego). – b) nasiadły w kupie *Tr.*; krępy, kurz und dick, unterſetzt.

NASIARCZYĆ *cz. dk.*, siarką napuścić, natrzeć, beſchwefeln, mit Schwefel beſtreichen, anmachen, *Rs.* насѣрить.

NASIEC, *F.* Nasiecze *Act. dk.*; NASIEKAĆ *ndk.*, NASIEKIWAĆ *Freq.*; *Bh.* naſekati; *Slo.* naſekat; *Sr.* 2. naſiez; *Crn.* nasękam; *Vd.* nasekati, nasiekati, navsekati, gorvsekati, gorvsekuvati, gorpovsiekati; *Cro.* naszekujem; *Rg.* nassjecchi; *Rg.* nasiççati; *Rs.* насѣчь, насѣкать, насмекать, nacinać, narzynać siekąc, einhauen, einkerben, einhacken. Na wyspie tey piią sok, co ciecze z pewnych palm nasiekanych. *Boter.* 246. O baniek ſtawianiu i o nasiekiwaniu. *Rey Cyr.* 2, 127. Ręka iego tak spuchła była, iż cyrulicy mieli mu nasiekiwania *scarificationes* uczynić. *Scheidt* 212. Od kiia padł nasiekanego. *Bard. Tr.* 445, *ob.* nasiek, nasiekaniec). Chłop ma bydź iak nasiekany kiy, *forma viros neglecta decet*. *Ryc. Ap.* 4. – b) dużo pokosić, viel mähen. Nasiekli na łące. *Tr.* – c) Nasiec chłopca *Tr.*, nachłoſtać, auspeitſchen.

NASIEDLIĆ *cz. dk.*, w siedliſkach osadzić, anſiedeln, zaludnić, bevölkern, *Rg.* naselitti; *Bs.* naseliti, *Rs.* населить, населять. *NASIEDLICIEL, – a, *m.*, osadziciel, der Anſiedler, Bevölkerer, *Rs.* населитель; (*Ec.* насельникъ *indigena*).

NASIEDZIEĆ się *recipr. dk.*, do uprzykrzenia sobie długo posiedzieć, ſich ſatt und müde ſitzen; *Bh.* naſeděti ſe; *Rs.* насидѣться, насиживаюсь; cf. nasiadać, nasieść.

NASIEK, – u, *m.*, NASIEKANIEC, – ńca, *m.*, kiy nasiekany, i ćwiekami obity, w Krakowſk. kitayka; *X. Kam.* ein knorrig gekerbter und mit Zwecken beſchlagner Prügel, ein Knorrenknüttel. (*Rs.* насѣчка nasieczenie, narznięcie; demesskowanie; насѣкомое insekt, przewięz). Zakazano, aby chłopi na targi z nasiekami, z pałkami, z maczugami nie chodzili. *Haur. Sk.* 228. Już mię, gdy wszyſtkich trzyma w łożach sen głęboki, Nie zbeszta nikt, nie oprze nasiekańcem boki. *Zab.* 5, 345, *Koss* – *§. Siekierą i nasiekiem drzwi iego obalili. 1 *Leop. Ps.* 73, 6, toporem. 3 *Leop.*).

NASIENIE, – ia, *n.*, *Bh.* ſemeno siemię, *Lat.* semen; *Sr.* 1. ſymio, ſéhmo; *Sr.* 2. ſzemè; *Crn.* sejme; *Vd.* seme, zeime; *Cro.* szeme; *Rg.* sjemme; *Rs.* сѣмя, der Same (*ob. etym.* siać). Nasienie ma w sobie sposobność, za doſtaniem się w zdatną ziemię, wyrosnąć w taką samę roślinę, iaka ieſt ta, na któréy doyrzało. *Botan.* 130. Jakie nasienie, taki też owoc. *Stryik. Gon. h* 2. Nasienie ieſt to ziarno, z którego, iak z iaia, wywiia się roślina. *Kluk. Rosl.* 1, 9. By nie nasienie, nie byłoby zboże, a wzdy sztychuiąc do tego, co z nasienia urosło, maluczka rzecz nasienie będzie. *Gor. Sen.* 200. – b) nasienie zwierzęce, ludzkie, der Saamen eines Thieres, des Menſchen; *Bh.* wyſtał. Nasienie męzkie, humor żółtobiały, kleiſty, w iądrach oddzielony. *Krup.* 2, 149. Kto cierpi nasienia płynienie, nieczyſty będzie. *Leop. Levit.* 15, 2. *Nasieniapleniec seminifluus. *Zygr. Pap.* 344. – 2. *transl. met.* nasienie, = dzieci, potomſtwo, Kinder, Junge, Nachkommen. Sępów nasienie drzewo na swych gałęziach dźwigało. *Hul. Ow.* 79. NASIENIOWY, – a, – e, od nasienia, Samens=, *Sr.* 1. ſehmenowé; *Vd.* siemni; *Rs.* сѣменный. Naczynia do iąder idące nasieniowemi nazywamy. *Krup.* 2, 131 *et* 3, 38. NASIENKO, NASION-

KO, - a, *n.*, *dem. nom.* nasienie; siarnko nasienne, ein Samenkörnchen; *Rs.* сѣмечко. Rzuć nasienko pociechy w iego utrapienia. *Przyb. Ab.* 206. NASIENNIK, - a, *m.*, ogrod dla nasion, mieysce dla wychowania młodocianych roślinek, ein Samenplatz, Samenbeet *seminarium*. *Cn. Th.*, nasiennik, płonnik. *Dasyp. Jii.* szczepnik, *Volck.* 875., *Sr.* 1. ſehmenſtwo. - §. nasiennik, ogórek, melon, arbuz, przeyźrzały, na nasienie zoſtawiony. *X. Kam.* Samengurke, Samenmelone; *Rs.* сѣменникъ. - *Fig.* Miłość założyła z niezgod pobratanych nasiennik rzeczy i świata osadę. *Morszt.* 6. NASIENNY, - a, - e, nasienie rodzący. *Cn. Th.*, *Ross.* сѣменоно́сный, ſamengebend, ſamenerzeugend. - b) od nasienia Samen=.

NASIERSZAŁY, NASIERSZONY, - a, - e (*Etym.* sierć), naieżony, ſträubig, ſtruppig, *Hispidus* od szczecin kudłaty; nasierszony. *Mącz.* *Sentus* nasierszały, naieżony, rozkudłany. *ib.*

NASIEWAĆ *ob.* Nasiać; *Nasiew *ob.* wysiew.

NASIĘŹRZAŁ, - u, *m.*, (*Etym.* *irzeć, = patrzeć) *Ophioglossum Linn.* Natterzunge, rośnie po lasach ciemnych; w Maiu ma tylko ieden liſt, i z niego pręteczek, bez znacznego kwiatu kłokowaty. *Kluk. Rosl.* 2, 239., *Syr.* 630. cf. wołowy ięzyk. - NASIĘŹRZA, - y, *ż.*, *philtrum*, trunek, konfekt albo potrawa, albo wab nieiaki, który w gamractwie dla miłości bywa zadawan; nasięźrza, szalona miłość, póydź za mną, niektórzy zowią. *Mącz.*

NASILIĆ *Act. dk.*, Nasilać *dk.*, nawłóczyć na nitkę, naściebać, *Rs.* низать, нанизать, auf einen Faden auffädeln. Grzybów, paciorków nasilić. *Urm.* *NASIŁOWAĆ *cz. ndk.*, usilnie nacierać, mit Gewalt losdringen, zwängen, *Vd.* nasiliti, natishati). Będą krzyczeć dla nasiłowania mocnych okrutników, 1 *Leop. Job.* 35, 9, usiłowania 3 *Leop.*). Nasiłuiąc wielką mocą, mieysca otrzymali, *ib.* 2 *Mach.* 10, 17. NASIELSK, - a, *m.*, *Neosellia*, miaſto w Mazowieckim. *Dyk. G.* 2, 200. eine Stadt in Maſovien. NASIŁOW, - a, *m.*, miaſto w powiecie Oszmiańſkim. *Dyk. G.* 200. eine St. in Litth.

NASINIĆ *cz. dk*, sino czyli niebieſko nafarbować, blauen, blau färben. *Rs.* насинить.

NASIONKO *ob.* Nasienie.

NASIWIEĆ, *F.* Nasiwieie *Neutr. Dk.*, nieco siwym się ſtawać, podsiwieć. *Włod.*, etwas grau werden. Już nasiwiał. *Cn. Th.* 453.

NASKAKIWAĆ, Naſkakuie *Med. Frequ.* NASKAKAĆ *Contin.* NASKOCZYĆ *F.* naskoczy *dk.*, Naſkoknąć *idntl.*, *Bh.* naſkočiti; *Sr.* 1. naſſakupu, naſkoczu; *Vd.* naskozhiti, naſkakati, naſkazhiti; *Dl.* nasſkocsiti; *Cro.* naszkochujem, nadszkakujem; *Rg.* naſkoccitti, naſkaacem, nadſkocitti, nadſkoccivati; *Bs.* naſkociti, nadſkociti; *Rs.* наскочить, наскакать, наскакивать, напрыгнуть; *Ec.* наскакую, напрядаю; *diſtinguas* nadſkakiwać komu); nagle się porwać, aufſpringen. Naſkoczyć na kogo, naſkoczyć kogo, porwać się na niego, natrzeć nań, napaść, über einen herfallen, auf ihn losſpringen; *Bs.* nascociti, napadati; *Rg.* nadſkoccitti tkoga). Naſkakiwanie na cudzą dyecezyą nienależnego paſterza. *Veryf.* 32, napaść). - §. *neutr.*, nagle napuchnąć, nabiedz, nabrzmieć, ſchnell aufſchwellen, aufſpringen, auflaufen. Dymienice, gdy naſkakuią na słabiznach, lekarſtwo to ie rozpędza. *Syr.* 1043. Zaśniałości na ciele z naſkoczenia krwi za ſkórę.. *ib.* 185. Dymienice mu naſkoknęły, i wrzód wielki pod pachą. *Sien.* 543. Naſkakuie guz. *Cn. Th.* Żyła nabrzmiała, naſkoczyła. *Ern.* 55. Żyła, gdy źle będzie nacięta, naſkoczy i nabiegnie; potym zbierze się ropa. *Spicz.* 192. - §. Naſkakać się, *recipr. ndk.*, do woli poſkakać, ſich ſatt u. müde ſpringen, *Rs.* наскакаться (2. truchleć), напрыгаться.

NASKARBIĆ, *F.* naſkarbi *Act. dk.*, skarbiąc zebrać, zuſammen ſammeln. Zabiorąć wszyſtko, cokolwiek naſkarbili oycowie twoi. *Bud.* 2 *Reg.* 20, 17.; *W. Jes.* 39, 6., cokolwiek schowali. *Bibl. Gd.*). Skarb wielki naſkarbiła sobie. *Birk. Krz. Kaw.* 14.

NASKARŻYĆ *cz. dk.*, zanieść ſkargę na kogo, Klagen vorbringen, verklagen. Iżby zausznicy baiek nie baiali, Z tym na kogo naſkarżą, spuścić ich za pasy. *Papr. Koł. U.* 4. - Naſkarżać się *recipr. dk.*, do upodobania poſkarżać, ſich ſatt und müde klagen, *Rs.* навопиться.

NASKI, - a, - ie, naszego kraiu, nasz domowy, aus unſerm Lande, einheimiſch, inländiſch, unſer; *Rg.* nascinſki *ob.* naszyniec). Jak on sztucznie obce drzewa w naſkie mieni, Gdy pniak swoyſki z przywoźną latoroślą żeni. *Zab.* 10, 50. *Koss.* W nowym świecie widzieć wszędzie pola posiane maiżem i zbożami naſkiemi. *Bot.* 313. Brzeg, który flisowie nazywaią płaſki, iż ieſt miałki, przeto też nienaſki. *Klon. Fl. E* 2 *b.* PO NASKU *adv.*, po naszemu, auf unſre Art. Panie boże bądź z nami, nie po naſku to. *Orzech. Qu.* 9. Auſterya, po naſku gospoda. *Pot. Jow.* 164.

NASKŁADAĆ *Act. ndk.*, wiele poſkładać, viel nach einander zuſammen ſetzen. Salomon naſkładał przypowieści rozmaitych. *Bud. Eccles.* 12, 10.

NASKOCZYĆ *ob.* Naſkakiwać. NASKOK, - u, *m.*, *Sr.* 1. naſkok; *Vd.* naſkok, naſkakanje; *Cro.* nadszkok; *Rs.* наскокъ. - *poet.* naſkoczenie, das Aufſpringen, Herzuſpringen, Anſpringen. Ięczą grona pod prasą, a częſtym naſkokiem Wyciśnione obszerne kadzie pełnią sokiem. *Zab.* 10, 69 *Koss.*, t. i. napływem, Zufluß, Zuſchuß. (*Bh.* naſkoka = odraženice, wrzód na nodze z urażenia). *NASKOCZNY, - a, - e, - ie *adv.*, naſkakuiąc, *Sr.* 1. naſkočnė, přiſkočnė *assultim*, im Anſprunge, Aufſprunge. *NASKOCZYCIEL, - a, *m.*, *Bs.* naſkocitegl *oppugnator*, *Rg.* naſkocitegl *inuadens*; *Cro.* naszkochitel, nadszkochitel.

NASKROBAĆ, *F.* Naſkrobie *Act. dk.*, NASKROBYWAĆ, naſkrobuie *ndk.*, wiele oſkrobać, długo ſkrobać, viel aufritzen. *Rs.* наскоблить, наскабливать (cf. наскресть, наскребать namieść). Probuiąc nowo odlanego moździerza powierzchny śpiż, narzędziem dobrze nadſtalonym naſkrobuie się, ieżeli nie pokażą się iakie ſkazy. *Jak. Art.* 2, 8. Trzeba mu wprzód paznogci dobrze nagryźć, głowy Naſkrobać, niżli w pióro wpłynie rym gotowy. *Mon.* 76, 366.

NASKRĘTNIE, NASKRZĘTNIE, *adv.*, z pośpiechem, etwas eilig. Chutnie i naſkrętnie piiąc kielich zbawienia ludzkiego, żądał, aby się to rychło ſkończyło. *Wys. Kat.* 276. Morze się naſkrzętnie rozbuiało. *Kanc. Gd.* 117.

*NASKRZYĆ; n. p. On w swe ufaiąc muszkiety i prochy, Kiedy go naſkrą, uſtępuie w lochy. *Archel.*, naiſkrzyć, viel Funken werfen.

NASKRZYPIEĆ *intrans. dk.*, wiele poſkrzypieć, viel knarren, *Rs.* наскрипѣть.

NASKUPOWAĆ *cz. dk.*, *Cn. Th.* 453., wiele poſkupować, genug zuſammen kaufen.

*NASKWARZEĆ, n. p. Pierzchaiących żołnierz konny iednych pozabiiał, drugich w Wartę naſkwarłszy potopił. *Krom.* 169. (*Vd.* naſkurniti, = naplugawić). NASKWIERAĆ *Med. ndk.*, nalegać, nacierać, dosyć doſkwierać komu, dokuczać, andringen, losbringen, einem viel zuſetzen. Ja k dołu przychylony, wszyſtkiemi piersiami Czoła czołem naſkwierał, i palców palcami, *premebam. Zebr. Ow.* 218. Ruś z placu uſtępuie, nasz tym bardziey *naſkwira. *Krom.* 77. W oczy i z boków przykro nieprzyiaciel naſkwiera. *ib.* 180. Nie było zkądby żołniersom, o zasłużone pieniądze usilnie *naſkwiraiącym, zapłacić. *Krom.* 704, *flagitantibus*). Nasi naſkwierali potrwożonym nieprzyiaciełom. *Krom.* 451.

NASŁABIĆ, *F.* nasłabi *Act. dk.*, Nasłabiać *ndk.*, przysłabszym czynić, ſchwächer machen. Dwóch cesarzów woyſka, złączywszy się, wiele nasłabili Gotów. *Sk. Dz.* 293. NASŁABIEĆ, nasłabł, *F.* nasłabieie *Neutr. dk.*; przysłabszym się ſtawać, etwas ſchwächer werden. Patrząc uſtawnie w niebo wzrok mam przytępiony, Oczy mi nasłabiały. *Groch. W.* 8. Nasłabieli nieprzyiaciele; zamkom iuż nie dowierzaią. *J. Kchan. Ps.* 23.

1. **NASŁAĆ**, *F.* naściele *Act. dk.*, NAŚCIELAĆ *ndk.*, *Bh.* naſtlati, naſtlal, naſteln; *Sr.* 1. naſlaju, naſlajem, *vulgo* naſwaju, naſwajem; naſceln, naſcelem, naſcjewu; *Cro.* nasztiram; *Ross.* настлать, настилать; cf. naſtołka) porozkładać, nakrywać, nakładść, darüber breiten, auf etwas ausbreiten; *ob.* Naścieliſko, naścielnik.

2. **NASŁAĆ**, *F.* naśle *Act. dk*, Nasyłać *ndk.*, *Ross.* наслать, насылать, wysyłać czyli wyprawiać na czyię szkodę, einem über den Hals ſchicken, einem zuſchicken. Zeby żaden nie śmiał na cudze domy gwałtownie nachodzić albo nasyłać. *Vol. Leg.* 5, 645. U niego nic z przypadku; lecz każde zdarzenie Albo djabół nasyła, abo przeznaczenie. *Zabł. Zbb.* 8. Dwor Moſkiewſki bez wypowiedzenia woyny, nasłał Polſkę swoiemi woyſki. *Przeſtr.* 70. Czy mi go tu wszyscy djabli nasłali? *Teatr.* 21, 89. Już też to prawdziwe nasłanie. *Teatr* 43 *c*, 54, t. i. pokusa, napaść, plaga). - Nasyłać abo nadsyłać do kogo, = posyłać przyiacioły, iednacze, *allegare Cn. Th.*, an einen abſenden. *ob.* nasłaniec.

NAŚLAD, - u, *m.*, *poet.* naśladowanie, das Nachfolgen, Nachahmen. Nie dopuszczał, żeby się przez śmiały Naślad wzoru mieć chcieli za iego rywały. *Przyb. Milt.* 31. NAŚLADNIK, - a, *m.*, n. p. Za psa naśladnika trzy ruble groszy. *Stat. Lit.* 396, pies śladem czyli tropem goniący, ein Spürhund. NAŚLADOWAĆ, - ał, naśladuie *Act. ndk.*, *Bh.* naſledowati; *Slo.* náſledugi, po nêkom n'etco činim; (*Sr.* 1. naſledupu *indago*, *prosequor*, *inuestigo*); *Sr.* 1. nazcžehupu, zcžehupu, pozcžehupu (cf. cech); porunoſcjám ſo (cf. równać); *Crn.* naslędujem, posnęmam; *Vd.* nasleduvati, nahajati, naſtopuvati, hodíti sa kum, nadoſtaulati, napomujatise, sadi poiti, nadjanuvati, nasnemati; *Bs.* nasljedovati, sliditi, sljediti (cf. śledzić); *Rg.* nasljedovati, pricinitti (cf. przyczynić); *Cro.* naszleduvati, szledéti, szlediti, naszledújem, szledim; *Dl.* naſslidovati; *Rs.* слѣдовать, наслѣдовать (= naſtąpić), возслѣдовать, поревновать, послѣдовать, послѣдствовать, подражать; *Ec.* спослѣдствовати, вслѣдствовати, итти за кѣмъ, послѣдовать кому, послѣдую. - §. iść za kim, za iego śladem (in die Fußtapfen treten) hinter einem hergehen, ihm nachtreten, ihm nachgehen. Poważny senat przed nim poſtępował, Tego Moſkiewſki poseł naśladował. *Chełch. Popisz. A* 2. Dwor króla zmarłego iechał ſtroynie, Posłowie też, ziemscy z pospólſtwa iechali. A legatowie z cudzych ſtron naśladowali. *Stryik. Henr. B.* 3. Nie umarła z głodu ta rzesza, która pana Chryſtusa na puszczą naśladowała. *W. Poſt. W.* 190. Miał Jezus zwolenniki na tym weselu, którzy weń uwierzyli; ale go ieszcze na ten czas nie naśladowali. *Biał. Poſt.* 208, towarzyszyli mu w drodze). Obróciwszy się Jezus, widząc, iż go naśladuią, pytał ich.. *Rey Pſt. Z* 2, 6, iż za nim idą). Jam oycze gotowy; wiedź gdzie chcesz, ia cię będę naśladował. *P. Kchan. Jer.* 255. - *Fig.* tego lekarza tak łaſka pańſka zewsząd naśladowała, że nie tylko ciałom ludzkim, ale i duszom, były iego lekarſtwa użyteczne. 1 *Leop. pr. Act.* Jakie szczęście naśladuie ludzi, Tak w nich albo dobrą myśl, abo więc złą wzbudzi. *Groch. W.* 398. Wszyscy miłuią dary, a naśladuią odpłat. *Leop. Jes.* 1, 23., idą za nagrodą. *Bibl. Gd.*, uwiiaią się za darami, ſie gehen der Belohnung nach. Popiel nic zacnego nie uczynił, tylko zawżdy rozkoszy naśladował. *Gwag.* 25, er gieng der Wolluſt nach. Książę Ruſki przysiągł, iż opuściwszy ceremoniie Greckie, miał kościoła Rzymſkiego wiernie naśladować. *Stryik.* 281, t. i. trzymać się go, ſich an die Röm. Kirche halten. Wprowadzi nas z sobą do nieśmiertelności, będziemy-li ſtóp iego naśladować. *Salin.* 2, 585. Będzie się układnie a ludzkie sprawował, i naśladował w tym woli moiéy. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 9, 27. Naśladować boga, nic inszego nie ieſt, ieno mu wiernie wierzyć, a nade wszyſtko miłować. *Rey. Pſt. A a* 8. - 2. naśladować kogo lub czego, *moraln.*, wzór sobie z tego brać, ſtarać się równać temu, w ſtrzemię iego wſtępować, einen nachahmen, nachfolgen, in die Fußtapfen treten, Przykład iak wiele pomaga lub szkodzi, Na *wzór* iednego drugi się przemienia, Co czynią ſtarzy, *naśladuią* młodzi. *Kras. Mysz* 21. Przodków swoich nie naśladuiemy. *Star. Vot. C. b.* W tym co dobre i uczciwe, naśladować drugich potrzeba. *Kras. Pod.* 2, 231. Czuiąc się na siłach, przeſtał *naśladować*, i ſtał się *wzorem*. *Teatr.* 24, 55. (*Cro.* tekmimsze *aemulor*, tekmènye *aemulatio*). Cnotę szanuy, a co ieſt dobrego naśladuy. *Haur. Sk.* 428. Dobrych naśladuy. *Cn. Ad.* 188. Wszelka sztuka ieſt naśladowaniem natury. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 71. *Salin.* 4, 135; *Cro.* naszleduvanye; *Vd.* nadjanuvanje *Crn.* posnemanje; *Sr.* 1. porunoſcjeno; *Rs.* послѣдованїе, слѣдованїе (наслѣдованїе dziedziczenie). - §. *3. *Verb. Neutr.* naśladować, = naſtępować, auf etwas folgen, nachfolgen. Pierwsze dni piękne będą, naśladuiące zaś z zimnemi obłokami się ſkończą. *Pur. Uw. E b.* Patrz o tym naśladuiące rozdziały. *Archel.* 21. NAŚLADOWAŃSTWO *ob.* Naśladowſtwo. NAŚLADOWCA, - y, *m.*, NAŚLADOWNIK. NAŚLEDNIK. *NASZLEDNIK, - a, *m.*, *Bh.* naſledownik, nohſleda pridržek, pridrženec; *Slo.* náſledownjk; *Vd.* naslednik, naſtopnik, nahajavez, navisnik, perdrushnik, nadjamevauz, napomnjar, nadoſtaulavez; *Rg.* nàsljednik, nasljedovalaz, pricinitegl;

Bs. nasljednik, sljeditegl, sljednik, sljedecchi; *Cro.* naszlednik, szleditel, tekmëcz; *Dl.* nasſlidovnik; *Ross.* слѣдователь, послѣдователь, подобникъ, подражатель, ду́мецъ, ду́мичъ, сму́дрственникъ, сму́дренникъ, единомышленникъ; (наслѣдникъ dziedzic, naſtępca); *Sr.* 1. naszjehuwar, zcjehuwar, porunoscjenik (naſladuwar *indagator*). naśladuiący kogo abo czego, idący za kim, der Nachfolger, Nachahmer. Natury, obyczaiów i serc naśladowca Rozsądny, w swych wyrazach, przedni będzie mowca. *Kor. Hor.* 17. Małachowſki referendarz, tak wielkich swoich przodków wierny naśladowca. *Zab.* 16, 172. Prawy dobrego naśladowca, zasługuie sobie na to, aby i on też był naśladowanym. *Kras. Pod.* 2, 37. Po wsadzeniu Jana do więzienia, począł Jezus wzywać zwolenników, aby byli naśladownikami iego, opuściwszy wszyſtkie rzeczy. *Biał. Poſt.* 208. Bądźcie naśladowniki moiemi. *W.* 1 *Cor.* 11, 1. Na wieczną otchłań będzie przewodnikiem Temu, kogo swym znaydzie naślednikiem. *Chrość. Job.* 79. – *2. naſtępca, n. p. Nadał Konrad pierwszemu biſkupowi Chełmińſkiemu, i naślednikom iego, część Chełmińſkiey ziemi. *Stryik.* 249. Ci, którzy bez potomſtwa blizkich szczątków i naśladowników swych zemrą... *Stat. Lit.* 79., *Zab.* 3, 237, *Kossak.* NAŚLADOWNICA, NAŚLADOWCZYNA, - y, *ż.*, NAŚLADOWNICZKA, NAŚLEDNICZKA, - e, *ż.*, *Bh.* naſledownice; *Vd.* nasledniza, nahajarza; *Rg.* nasljedniza, nasliditegliza; *Sr.* 1. porunoscjenicza, (naſleduwarka, ſlednicza śledzicielka); *Cro.* naszlednicza; *Ross.* послѣдовательница, подражательница; (наслѣдница dziedziczka, spadek biorąca); która kogo naśladuie, die Nachfolgerinn, Nachahmerinn. Każda nauka ieſt naśladowniczką natury. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 72. Jeśli każda sztuka powinna być naśladowniczką natury, toż i mowa. *ib.* 3, 287. Roztropność, iak ieſt wybornym przymiotem, tak iéy naśladowniczka, zła kopiia dobrego oryginału, frantoſtwo, doſtała się w podział nikczemnym umysłom. *Mon.* 72, 254. *ib.* 68. 682. Niechay rząd żadney ſtatuy, którаby naśladownicą była rzeczy takich, nie dopuszcza. *Birk. Gł. K.* 76. W niey macie barbarzyńſtwa rywalkę, naśladowczyną zbrodni waszych. *Przyb. Lux.* 77. – *§. naſtępczyni, die Nachfolgerinn (in der Reihe). Naśledniczki Ewy, maią być mężom posłuszne. *Mon.* 76, 803, córki Ewy). NAŚLADOWCZY, NAŚLADOWNICZY, NAŚLADOWNY, - a, - e, NAŚLADOWNIE *adv.*, *Bh.* naſledowny; *Crn.* naslędn; *Vd.* nasledliu, nadjanuvatliu, nahajatliu, naſtoritliu; *Rg.* nasljedni, naslidiv, nasljediv, nasljedgliv, scto se mosge sljediti; *Cro.* naszledlyiv; *Sr.* 1. zcjehuwaté, naszjehuyné; (*Rs.* послѣдовательный naſtępny, наслѣдственный spadkowy); *Rs.* подражательный, подража́емый. od naśladowania; naśladuiący, nachahmend, nachahmerisch. Odraziły się od króla serca żołnierſkie, których naśladowcze nie uięło złoczyńſtwo. *Nar. Hſt.* 2, 433. Częſto duch naśladowniczy zawodzi nas. *Karp.* 3, 10. Obrazy malowane, iako naśladownicze kopiie przyrodzonych oryginałów... *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 50. Stoią światu z podziwem naśladowne wzory Wielkiego plemię pana Arkad i Honory. *Zab.* 10, 321, *Kniaź.* – §. do naśladowania, godny naśladowania, podobny do naśladowania, nachahmungswürdig, möglich nachzuahmen. Nienaśladowne zgorszenia. *N. Pam.* 24, 372. Naśladowne prowadzi życie. *Chodk. Koſt.* 37. NAŚLADOWSTWO, NAŚLADOWAŃSTWO, NAŚLADOWNICTWO *ob.* naślednictwo.

NASŁANIEC, - ńca, *m.*, nasłany na kogo lub do kogo; którego nasyłaią, ein Abgeordneter, Abgesandter; Abgeschickter, (der einem über den Hals geschickt wird). Nasłał na mię swoich porwańców, alem za pomocą szlachty, onych nasłańców wypędził. *Sak. Persp. p. B* 3. Druga połowa tych nasłańców milczkiem na około długo śledzili, aż trafili do drzwi. *Pot. Arg.* 418. Ja poślę nań nasłańce, ianczary swoie, bronić się mi będzie. *Birk. Zbar. D* 2. *Mon.* 70, 683.

*NAŚLAPAĆ, *Act. ndk.*, Naślapić, *F.* Naślapi *dk.*, nadeptać, treten auf etwas. *Anguem pressit* naślapał, nadeptał na węża. *Mącz.*, *Bh.* Náſſlapek *lutum quod de calceamentorum soleis deraditur*; 2. *callus pedis*.

*NAŚLEDNICTWO, NAŚLADOWNICTWO, NAŚLADOWAŃSTWO, NAŚLADOWSTWO, - a, *n.*, *Vd.* naslédba, nahaja, nahajanje (*Cro.* naszleda, = sekta; *Ross.* наслѣдїе, наслѣдство spadek, dziedzictwo); naśladowanie, chęć naśladowania, Nachahmung, Nachahmen, Nachahmungssucht. Przewodnikom wdzięczność tylko należy, a prawdzie samé ofiara i naśladowſtwo. *Nar. Hſt.* 2, 6. Przykład króla ieſt głównym naśladowańſtw ſlakiem. *Zab.* 15, 75. – *§. naſtępſtwo (cf. naśladować), die Nachfolge. Kazimierz W., gdy bez potomka umarł, ſkończył sukcessyą albo naślednictwo królów Polſkich z narodu Polſkiego od Lecha. *Stryik.* 414. NAŚLEDNIK, *NASZLEDNIK *ob.* naśladowca.

NAŚLINIĆ, *F.* Naślini *Act. dk.*, NAŚLINIAĆ *ndk.*, *Bh.* naſliniti; cf. naſlintati, śliną namazać, mit Speichel beschmieren.

NASŁODNIEĆ *niiak. dk.*, przysłodszym się ſtawać, süßlich werden. Nasłodniało ὑπεγλυκαίνετο: *Cn. Th.* 453. *NASŁODZIĆ *cz. dk.*, słodyczą zaprawić, süß anmachen; *Rg.* naslâditi, nasladivati; *Rs.* насластить, наслащивать; *Ec.* наслаждаю (cf. *Rs.* насладиться, наслаждаться delektować się, używać; *Vd.* nasladuvati = weselić; *Bs.* nasladiti, arajdatti *delectare*, naslaghjenje *delectatio*; *Rg.* náslada *oblectatio*; *Cro.* naszladuvatisze = ucieszyć się; naszladujem *delecto*, naszlada, = rozkosz).

NASŁONECZNY, - a, - e, *Boh.* oſlonj, wenſlunný; na słońcu położony, którego słońce dochodzi, *apricus*. *Cn. Th.* 448, an der Sonne gelegen. *Dudz.* 47. Mieysce nasłoneczne, na słońcu, *Bh.* wenſlunj, miſto wenſlunne; *Bs.* prisoj, mjeſto prema sunçu; *Ecc.* насолнечное; *Ross.* припёка; cf. słońce piecze, *ob.* Przypiec.

*NASŁONIĆ *cz. dk.*, zasłoną ponakrywać, von oben verdecken, verhüllen. Jzraelczykowie wodę przeszli, i obłokiem byli nasłonieni za powodem Moyżeszowym. *Gil. Pſ.* 59. (*Rg.* naslonitti na tkoga sctó *comittere alicui*; *Bs.* naslonitti *admouere*, naslonittise *innitor*; *Crn.* naslajnam se, = podeprzęć się; *Vd.* naslonja, naslon, = poręcze; *Cro.* naszlanyam *acclino*, *reclino*, naszlanyamsze *innitor*; *Ross.* наслонятися nawłóczyć się; cf. słonić się.

NASŁONIEĆ *niiak. dk.*, nabrać w się soli ile potrzeba, salzig genug werden. Nasłoniał nieco, *subsalsus iam eſt*. *Cn. Th.* 450.

NASŁUCHAĆ się, *F.* nasłucha się *Rec. dk.*, nasłuchywać się *czſtl.*, dosyć posłuchać, sich satt hören, müde hören,

Rg. nasluscjatise; *Rs.* наслушаться). na toż mam przyyść, abym się nasłuchał drwinek? *Teatr.* 32, 52. Ten okrzyk teraz widzę, i nasłuchywam się go ustawicznie. *Zygr. Gon.* A 3 q. Czuły starzec nie mógł się napatrzeć, nasłuchać, nacałować syna. *Stas. Num.* 2, 135. Nie skończyłbym, gdybym miał wszystko powtarzać, czegom się od niego nasłuchał. *Mon.* 66, 65. - *§. Nasłuchywać, Nasłuchować, słuchu natężać by usłyszeć, *Vd.* nashlushati, hinhorchen. Nastrożywszy uszy, pilno nasłuchywali, zkądby się kto ruszył. *Tward. W. D.* 29. Szaleństwo iest nasłuchawać przeze drzwi. 1 *Leop. Syr.* 21, 27. Nic nie umieią, nic poradzić nie mogą, tylko z daleka stoiąc, nasłuchawaią, gdzie drudzy młócą. *Rey Zw.* 163 *b.* Król Antygon, nasłuchuiąc, kczemu się też iego ludzie maią, dowiedział się... *Weresz. Rgl.* 129. Tylko się o nim pytamy, tylko o nim nasłuchawamy. *Rey Ps.* *T. u* 2.; *ob.* nasłychnąć.

NASŁUGOWAĆ, - ał, Nasługuie *Act. ndk.*, nasługiwać *cząst.*, usługiwać komu, einem Dienste erweisen, zu Diensten bereit stehen. Dawać im, kędy trzeba nasługuiąc, choćby od nich żadnego pożytku nie mieli. *Sekl.* 77. Ostatni byłbym z ludzi, gdybym ci ustąpił, Kto podły, niechay twoiey nasługuie dumie. *Dmoch. Jl.* 14, nadskakuie). Słuszna, abyśmy pobożnością nasługowali panu, że on nas na to oczyścił krwią swoią. *Rey Ps. D* 6. Krześt nasługuie do odrodzenia naszego. *Salin.* 50, służy do tego). NASŁUŻYĆ się, *F.* nasłuży się *Rec. dk.*; długo służąc sprzykrzyć sobie, sich müde und satt dienen. *Tr.*

NASŁYCHNĄĆ, *F.* Nasłychnie *Med. idntl.*, usłyszeć co, dosłyszeć, *Włod.*, *Rs.* наслушаться, наслушиваюсь; etwas zufällig hören, erhorchen, erschnappen, aufschnappen.

NASMALAĆ *ob.* Nasmolić.

NASMAROWAĆ, *F.* Nasmaruie *Act. dk.* *Rs.* насалить, насаливать, smarować co na czym. posmarować czym, etwas aufschmieren, eine Sache mit etwas beschmieren. Plastr nasmarować. *Perz. Cyr.* 2, 321. Dobył Tobiasz żółci rybiey; i nią oycu oczy nasmarował. *Teatr* 42 *d, D.* Kolaska iuż nasmarowana. *Teatr* 28, 157. Kiedy wóz nasmaruiesz, iakobyś trzeciego konia przyprzągł. *Rys. Ad.* 25. Kto nasmaruie, ten poiedzie sporzey. *Pot. Jow.* 153. Nasmarowano mu ręce. *Cn. Ad.* 939, *Mon.* 76, 276; przedarowano go; przekupiono, przenaięto.

NASMAŻYĆ *cz. dk.*, ile dosyć posmażyć, genug schmoren, *Rs.* напряжить.

NAŚMIAĆ się, *F.* Naśmieie się *Recipr. dk.*, NAŚMIEWAĆ się *ndk.*, *Bh.* nasmati se, nasmal se, nasmegi se; *Vd.* nasmejatise, nasmehuvatise; *Cro.* naszmehavamsse; *Rs.* насмѣяться, насмѣяться, насмѣхаться, нахохотаться, do upodobania lub uprzykrzenia wiele się śmiać, zbytnie wiele się śmiać. sich müde und satt lachen, sehr viel lachen. Nacieszyć się i naśmiać do upadłéy. *Mon.* 70, 604. - §. Naśmiewać się komu, z śmiać się komu. *Cn. Th.*, einen anlachen. - §. Naśmiewać się z kogo, z śmiać się z niego, szydzić, urągać, über einen lachen, spotten, sein Gelächter haben, seinen Spott treiben, einen auslachen, verlachen. Naśmieway się z ludzkiego życia Demokrycie, Czas iest nad wszystkie czasy, byś się śmiał sowicie. *Zab.* 15, 175. Ważył się z ceremoniy naśmiewać, i one na błazeństwa i komedye obracać. *Sk. Dz.* 805. Od siostry pysznie dosyć naśmiana, verlacht, ausgelacht, verhöhnt, verspottet, krzywdy tey nie ścierpiała. *Fal. Fl.* 49. Od żydów był naśmiewan, gdy na krzyżu wisiał. *Pieśń. Kat.* 69. Jezus gdy był do Piłata odesłan, naśmian iest białym odzieniem. *Baz. Hst.* 10. (*NASMIERTNIK, - a, *m.*, *Ec.* насмертникъ na śmierć przeznaczony, *ob.* śmiertelnik). NAŚMIESZYĆ *cz. dk.*, śmiechu nabawić, genug zu lachen machen, *Ross.* насмѣшить. List Alfonsa niepomału naśmieszył Skanderbega *Baz. Sk.* 376. NAŚMIEWCA, - y, *m.*, NAŚMIEWACZ, - a, *m.*, *Rs.* насмѣшникъ, насмѣятель, *Cro.* oszmesiávecz); urągacz, szyderz, ein Lacher, Spötter, Verspotter, Spottvogel. Naśmiewcy, którzy co ku osławie czyiéy powiadaią. *Karnk. Kat.* 362. Lucyanus naśmiewca chrześciański. *Sk. Dz.* 74. Obrzydłością panu iest każdy naśmiewca. *W. Prov.* 3, 32, przewrotny. *Bibl. Gd.*, *ob.* pośmiewca). Nie karz słowy naśmiewacza, by cię nie miał w nienawiści. 1 *Leop. Prov.* 9, 8. Na rynku i na ulicach naśmiewcy sromocą i łaią nas. *Veryf. pr.* 41. Nie wierz tym, którzy cię chwalą, i owszem naśmiewaczom ucha twego nie nakładay. *Kosz. Lor.* 44. - w *rodz. żeńsk.* *Rs.* насмѣшница *naśmiewaczka*. NAŚMIEWISKO, *NAŚMIEWSTWO, - a; *n.* urągowisko, naśmiewanie; *Vd.* nasmieh; *Rs.* насмѣшничанïе, насмѣшничество, насмѣшка, pośmiech; szyderstwo, Gespötte, Gelächter, Spott. Czynili z niego żarty i naśmiewiska. *Haur. Sk.* 425. Że to nam się stało, różne naśmiewiska, urąganie, i sarkazmy sobie stroi. *Pim. Kam. pr.* Naśmiewiskiem światu iestem, a przedtym ludziom podziwienie, *Smotr. Lam.* 1. Naśmiewiskiem blizkiemu iestem. *Bud. Job.* 12, 4. pośmiewiskiem *Bibl. Gd.*). Naśmiewiska komu stroić. *Vol. Leg.* 5, 647. *Dicteria* naśmiewiatwa, przekwintowania, uszczypliwe przymówki. *Mącz.* NAŚMIEWNY, - a, - e, - ie *adv.*, urągaiący, szydzący, szyderski. *Sr.* 1. naßmeschne; *Ross.* насмѣшническïй, насмѣшливый, насмѣшливо; Szyderstwo ludzi chytrych a naśmiewnych. *Kosz. Lor.* 44., höhnend, hönisch, spottend, spöttisch, verlachend. насмѣшливость urągliwość.

NASMOLIĆ, *F.* Nasmoli *Act. dk.*, NASMALAĆ *ndk.*, smolą, żywicą napuszczać, polewać, zalewać. *Cn. Th.*, *Bh.* nasmoliti; *Vd.* nasmoliti; *Ross.* насмолить, насмаливать, bepichen, betheeren, verpichen.

NASMRODZIĆ *cz. dk.*, smrodem napełnić, voll Gestank machen, voll stänkern, *Vd.* nasmraditi, *Rs.* надушить, навонять.

NAŚNIĆ się, *F.* naśni się komu *Rec. dk.*, namarzyć się komu, raz po raz mu się marzyć, viel und oft im Traume vorkommen, häufig träumen. Co mu się w opiłym łbie w nocy naśniło, to udawał miasto słowa bożego. *Birk. Exorb.* 13.

NASNOWAĆ, *ctr.* NASNUĆ, *F.* nasnuie *Act. dk.*, napiąć, naciągnąć, aufspannen, auffädeln, anlegen; *Boh.* nasnowati; *Vd.* snovati, nasnovati, *propr. et fig.*; *telam ordiri*, przędzę nasnować, postawić, t. i. zacząć co trudnego i długiego. *Mącz.* Gdy szkło bardzo miętkie, nie można na piszczał wielką nasnować gałkę. *Torz. Szk.* 172. - §. Nasnuło się czego, nazbierało się, es hat sich viel gehäuft. Mych nieprawości na mnie iarzmo czuło, Których się w ręku twych panie nasnuło. *Chrośc. Job.* 179.

...**NASOB**, ...*NASOBNIE, *adiectitia particula, incrementum significans dictionis, cui additur. Cn. Th.*; - fach;

fältig. W czwornasob, vierfach, vierfältig; w dwoynasob, w pięcioronasob, w sześcioronasob, w dwudzieſtonasob, w kilkornasob, w dziesięcioronasob, (*Bh.* - nasob, trinasob, dwognasob; *Vd.* - gub, n. p. shtiri gube, sheſt gub; *Sla.* - ſtruk, dvaſtruk, troſtruk; *Cro.* - sztrúk, dvoysztruk, troysztruk). Stracił wszyſtko, żeby to w dziesięćnasob (w dziesięcioronasob) złupił z oyczyzny. *Pot. Arg.* 147. Wniesiono, aby pobor szlacheccy poddani w *ieden *nasob* płacili; królewscy zaś i duchowni aby we *dwóynasob* ſkładać go powinni byli. *Krom.* 610. - ... NASOBNY, - a, - e, *adiect.* - fältig, n. p. czwornasobny, dwoynasobny. (*Boh.* - nasobný, dwognasobný, mnohonasobný, kolikonasobný; *Slo.* gednásobni *singularis*, dwognasobni *dualis*, wicnásobni, mnohotlıwi *pluralis*).

NASOLIĆ, *F.* Nasoli *Act. dk.*, NASALAĆ *ndk*, *Bh.* nasoliti, nasolowati; *Cro.* naszályam, naszolyen; *Bs.* nasoliti, ósoliti; *Rs.* насолить, насоливать, solą zaprawiać, einsalzen, einpökeln. Do nasolenia masła lepsza ieſt warzonka; do nasolenia mięsa kopalna sól. *Kluk. Kop.* 1, 172. *Ceterariae* mieysce blizkie morza, na którym ryby nasalaią. *Mącz.* Nasalane rzeczy, z rosołowa ſtrawa. *Cn. Th.* Eingesalzenes, Eingepökeltes. Kmin z każdemi słoninami, to ieſt, z rzeczami nasolonemi ſtrawność naprawia. *Cresc.* 220.

NASOWKA, - i, *ż.*, miaſto w Kiiowſkim. *Dyk. G.* 2, 200. eine Stadt im Kiiow:.

NASPA, - y, *ż.*, NASYPKA, - i, *ż.*, *Boh.* nasypka *vas infusorium*, das Aufschüttegefäß in der Mühle; *Rs.* насыпка, z насыпанїе nasypanie) *saccus ipse, plumas aut tomentum continens, cui super induitur poszwa. Cn. Th.*, wór, worek na pierze, poduszka bez poszwy, *Włod.*, das Inbelt, der innere Sack, worein die Federn unmittelbar gethan werden, und worüber hernach der Ueberzug kommt. (cf. *etym.* nasep; *ob.* nasypać, sypać). Spi na słomianym bez naspy ſtrusaku, Lemiesza pracą rolnik utrudzony. *Mon.* 71, 75.

NASPAĆ się, *F.* naśpi się *Rec. dk.*; NASYPIAĆ się *ndk.*; dowoli spać, sich recht ausschlafen, satt schlafen; *Bs.* naspattise; *Vd.* naspatise; *Sr.* 1. naspiu, naspim; *Rs.* наспаться. Spisz Solimanie twardo i nie czuiesz, Naśpisz się czasu inszego do woli. *P. Kchan. Jer.* 253. - §. *Nienaspana* noc, n. p. Kwap' się, póki iasne zorze Nie zapadną w byſtre morze, Po chwili ćmy czarne wſtaną, Choć noc noszą nienaspaną. *J. Kchan. Dz.* 234, bez końca, ohne Ende, nie do przespania.

NASPACEROWAĆ się, *recipr. dk.*, spacernią̨c sobie dogodzić, sich satt spaziren, *Rs.* нагуляться.

1. NAŚPIAĆ, *F.* naśpieie *Med. dk.*; NAŚPIEWAĆ *ndk.*, (cf. dośpiać) nadążyć, przyśpieszyć, herbey eilen, schnell hinzukommen. Przyszła mu noga na poprzecz kolei, a zatym wós naśpiał, i przechodząc przez nogę, złamał mu nogę. *Gor. Wl. J* 2.

2. NAŚPIEWAĆ, *F.* naśpiewa *Act. dk.*; wiele pośpiewać, viel singen. *transl.* naśpiewać komu. *Cn. Ad.* 543, natrzeć mu uszy, powiedzieć pacierz, dadź łacinę, wytrzeć kapitułę, einem den Leviten lesen. - §. Naśpiewać się, do woli wyśpiewywać, sich satt singen; *Ross.* напѣться, напоюсь.

NAŚPIŻOWAĆ, NAŚPIŻYĆ, *F.* naśpiżuie *Act. dk.*; w *śpiżę t. i. w żywności opatrzyć, versehen, versorgen mit Lebensmitteln, verproviantiren; *V.* oshpishat; *Bs.* namisiti). Szczęśliwemi zbożami gumna naśpiżuią. *Lib. Hor.* 87. W mieście nachowano żyta, i śpichlerze mieyſkie tak naśpiżowano, iżby na cały rok żołnierze mieć mogli. *Baz. Sk.* 277. Józef naśpiżował w każdym mieście króleſtwa pełne śpichlerze zboża. *Biel. Hſt.* 17. Spichlerze Egiptſkie przez Jozefa zbudowane i naspiżowane. *W. Poſt. W.* 120. Będzie ona żywność za naśpiżowanie ziemi na siedm lat. *Bud. Genes.* 41, 36, na wychowanie ziemi. *Bibl. Gd.*). Wozów żywnością wszelaką naśpiżowanych. *Krom.* 78, *onuſti commeatu*). Hoyniеć wszyſtko wesoła wiоſka przygotuie, J wszelakich doſtatków pełno naśpiżuie. *Lib. Hor.* 26. Zażby ten mądrym był, któryby do śpiżarni naśpiżowaney bieżąc, chlebaby z sobą nabrał? *Zrn. Pſt.* 2, 308 *b*, cf. Drwa do lasa, wody do morza). Naśpiżowawszy na wielbłądy i muły żywności co mogło bydź, tak iechali daley. *Bielſk.* 574. t. i. naładowawszy, aufladen, aufpacken. Przedawszy dom, naspiżował okręty, i iechał na kupią. *Ezop.* 117, befrachten. Posłał ich na ocean, naśpiżowawszy im żywności w okręty do trzech lat. *Biel. Sw.* 110. - §. naśpiżować, z w *śpiż, to ieſt, w śpiżową broń opatrzyć, mit Geschütz und Gewehr versehen. Zmocnili się na zamku, i naśpiżowali sobie w nim śpiże, zbroie. *Leop.* 1 *Mach.* 1, 37. złożyli tam zbroię i żywność. *Bibl. Gd.*). Jowisz już gotowemi zbroiownie pociſki naśpiży. *Nar. Dz.* 3, 189; *Zab.* 12, 241. - §. *ogólnie*: Krzyżacy budowali dwa zamki; a naśpiżowawszy obadwa doſtatkiem wszelkiey żywności, i rycerſtwem i ſtrzelbą porządnie obwarowawszy, i działa w nich zoſtawiwszy, do Pruſs odciągnęli. *Stryik.* 368. Jupiter w wieży od oyca *zamknioney, Sam w łono bogatego naśpiżował złota. *Otw. Ow.* 173. Tym sposobem dziecię nieiako rzeczy łacińſkiéy sobie nabędzie, nałoży, i iakoby naśpiżuie. *Glicz. Wych. J* 8 *b.*, naſkarbi). Zadney wiadomości o rzeczach nie może sobie nabyć albo naśpiżować, który sam tylko w kącie mieszka. *ib. L* 3 *b.*

NASPÓŁ, z pospołu, *ob.* pół; zusammen, gemeinschaftlich. *Włod.*

NASPORZYĆ *cz. dk.*, namnożyć, powiększyć, pomnożyć, sporo przyczynić, vergrößern, vermehren; *Rg.* nasporitti, *Bs.* nasporiti). Bądź pilen króleſtwa niebieſkiego, wszyſtkiego ia tobie nasporzę. *Rey Pſt. Gg* 1. Pan obiecuie sowito nasporzyć wszyſtkiego błogosławieńſtwa na ziemi i na niebie. *ib. J i* 5. *NASPORZYCIEL, *Rg.* nasporitegl, naspornik; *F.* nasporiteglіza, naspornisa *ob.* pomnożyciel, powiększyciel. (*Rg.* naspor *augmentum*; *Rg.* naspórni, nasporiv *multiplicandus*.

NASPRAWOWAĆ, NASPRAWIAĆ *Act. ndk.*, nasprawuie, nasprawia *F.*; wiele posprawiać, viel nach einander machen, anschaffen. Nasprawował sobie wozów i iezdnych, mówiąc ia będę królował. *W.* 3 *Reg.* 1, 5; *Budn. ib.* Nasprawiał sobie. *Bibl. Gd.*, 1 *Leop. ib.* Zebrał wielkie woyſko, a nasprawiał zbroie barzo wiele. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 10, 21.

NASPROWADZAĆ *Act. dk.*, wiele posprowadzać, viel zusammen geführt bringen, viel zusammen bringen, viel kommen lassen. Będziemy sobie tańczyć, nasprowadzamy sobie chłopców. *Teatr* 15, 4.

NASPRYCOWAĆ, *F.* Nasprycuie *Act. dk.*, sprycować na co, abo w co, *Vd.* nashverkati, nashterkati; aufspritzen, ein:

einſprützen. Narzędzie do nasprycowania macharzyny. *Czerw.* 27.

NASRAĆ *cz. dk.*, *Bh.* naſrati, naſeru; *Vd.* nasrati), sraniem napaſkudzić, hinſcheiſſen, beſcheiſſen, voll ſcheiſſen. Nasrać się, ſich müde ſcheiſſen.

NASROMOCIĆ, *f.* Nasromoci *cz. dk.*, wiele i dużo pohańbić, viel und ſehr beſchimpfen, vielen Schimpf anthun. Romań nasromociwszy władyce, który mu na wyprawę tę nie chciał błogosławić, wciągnął do Polſki. *Stryik.* 207.

NASROŻYĆ, *f.* Nasroży *cz. dk.*, Nasrożać *ndk.*, naiątrzyć, naieżyć, srogim uczynić, fürchterlich machen. Sztukmiſtrz kreśląc obraz chwały, Ręce iéy mieczem nasrożył, Zwycięſtwa wieniec wspaniały, Na groźnym czele położył. *N. Pam.* 4, 63. Chceszli groźną zoſtać? Zębami i pazurem zaraz cię nasrożę. *ib.* 4, 100. Czy ci fortuna groźną twarz nasroży, Czy gwoli wszyſtko pomyślnie ułoży, Równym znoś sercem. *Hor.* 1, 204 *Nar.* Kto nasrożył śmierciami pioruny hartowne? *Nar. Dz.* 3, 88. Obóz Oſtro zakończonemi nasrożaią koły, Głębokie rowy kopią, a niezmierne doły. *Dmoch. Jl.* 190. NASROŻYĆ się *recipr.*, srogim się ſtawać, fürchterlich, wild und aufgebracht werden oder ſeyn. Nie zginął, choć się los srogi nasrożył, Kto w bogu swoię nadzieię położył. *Kras. W. Ch.* 57. Próżno się ſtan mniemaną potęgą nasrożył, Który na gruncie cnoty rządów nie założył. *Kras. sat.* 16. Gęſto na koło obozu oſtrogi nasrożyły się bardziéy ieszcze licznemi oszczepami, które nieprzyiaciele ukosem ku naszym w ziemi utkwili. *Nar. Hſt.* 3, 150. (cf. naieżyć się, cf. naſtorzyć). Przez sen zda mu się, że okropnie obraz nasrożony Julii z grobu wſtaie. *Bard. Luk.* 35.

NASSAĆ się *recipr. dk.*, Nasysać się *ndk.*, ssaniem się nakarmić, napoić, *propr. et fig.*, ſich ſatt ſaugen; *Rg. et Bs.* nasissatise; *Rs.* насосаться, насасываться (cf. *Rs.* насосъ, насосецъ lewar, pompa).

NASTAĆ, *f.* Naſtanie *neutr dk.*, NASTAWAĆ *ndk.*, *Bh.* naſtati, naſtawati; *Slo.* naſtał, naſtaním *exurgere*; *Sr.* 1. naſtahnu *oborior*, naſteju, naſtejem *perſto*, *consiſto*, naſtainy *aeuiternus*, *Vd.* naſtati, naſtojim; *Cro.* nasztajem *immineo*, *inſto*; *Bs.* naſtatti *venio*, *inſto*, *Rg.* nadſtati *imminere*; *Rs.* настоять, настою, настать, настану, настаю; *Ec.* надстою *inſto*; *Gr.* ἐφίσταμαι; (cf. *Rs.* настой infuzya aptekarſka, настоять, настаивать nalać na zioła, infuzyą robić); zbliżyć się, naſtąpić, nadeyść, wszczynać się, eintreten, aufkommen, erfolgen, anbrechen, entſtehen. Naſtaie żniwo nowe. *Tward. Wład.* 200. Od początku zbawienia po dwudzieſtoletnym i tysiącsetnym rok za tym piérwszy naſtawał. *Tward. Wład.* 101. Gdy ich rozmowami wszyſtka noc zeszła, naſtawał dzień. *Baz. Sk.* 274. Po iego śmierci ieszcze gorszy naſtał. *Bud. Ap.* 143. Za Bolesł. Wſtydliwego żydzi do Polſki naſtali. *Wag. Hſt.* 43, za Władysł. Herm.). Korzeń ten kopać czasu naſtawania nowego księżyca, to ieſt w ten punkt, kiedy naſtawa, albo się z słońcem złącza. *Syr.* 403. Naſtaie księżyc *exoritur noua luna*. *Cn. Th.* *Dies tertia ineuntis lunae* dzień trzeci po naſtaniu. *ib.* Now Marca naſtaie 27 dnia, około drugiéy. *Furm. E 4 b* Zwierzchność naſtawanie nowych zgromadzeń zakonnych odmówiła. *Kras. Pod.* 2, 158. Co za spór i co za wrzawa, Tak sprzeczna sercu, naſtawa? *Dar. Lot.* 4, 1. Teraz naſtawa wielkie zamieszanie w Węgrach. *Baz. Sk.* 97.

Rogiem naſtał. *Rys. Ad.* 61, zhardział). - §. 2) Naſtawać na co, o co, *actiue*; nalegać, nacierać, *Sr.* 1. naſtahwam; *Bs.* naſtojati; *Rg.* nâſtojati, potiszati; (naſtojni *induſtrius*, naſtojanje *induſtria*); *Cro.* nasztájem, nasztojam, auf etwas dringen, auf etwas beſtehen, es nachdrücklich betreiben. Aż nadto Wc Pan naſtaiesz na mnie, chcesz mego nieszczęścia. *Teatr* 9 *b*, 109. O to tylko naſtaię i proszę, abyś twe czyny w milczeniu taił. *Hul. Ow.* 251. Brat móy na twoie naſtawa życie. *Teatr* 18, 137. Rodzice moi niech rządzą mym szczęściem; oni zapewne nie będą tak, iak ty, na zgubę moię naſtawać. *ib.* 9 *b*, 108. Na uporne ich naſtawanie, potwierdził im to. *Szczerb. Sax.* 328. - §. 3) NASTAĆ się, *NASTOIĆ się, *f.* NASTOI się *recipr. dk.*, *Bh.* naſtati ſe); ſich müde ſtehen; poſtać ile dosyć, lub aż do sprzykrzenia sobie. (*Rs.* настояться, настаиваться zaprawnym być).

NASTALIĆ *ob.* Nadſtalić.

*NASTALOWAĆ, *f.* Naſtaluie *cz. dk.*, (cf. obſtalować), naprawić, narządzić, nagotować, nasadzić, naſtroić, bereit machen, fertig halten, zubereiten, anſtellen, anſetzen. Powiedziano mi o zdradliwych załogach, które nań byli naſtalowali. *Leop. Act.* 23, 30. Naſtaluycież dwu mężów przeciwko niemu, niechże powiadaią nań fałeszne świadectwo. *Leop.* 3 *Reg.* 21, 10, poſtawcie. *Bibl. Gd.*).

NASTAŁY, - a, - e, *part. verbi* naſtać, *Bh.* naſtalý, teraźnieyszy, aktualny; *Rs.* настоящій. NASTANIE *ob.* Naſtać.

NASTĄPIĆ, *f.* naſtąpi *act. et med. dk.*, NASTĘPOWAĆ *ndk.*, *Bh.* naſtaupati, naſtaupiti, naſtupowati; *Sr.* 1. naſtupacź, naſtupuyu; *Vd.* naſtopiti, naſtopuvati; *Rg.* naſtûpiti; *Cro.* nasztuplyujem; *Rs.* наступить, наступать, - 1) naſtąpić na co, = nadeptać, *Vd.* gorſtopiti, gorpoſtopiti, auftreten, auf etwas treten. Naſtąpiwszy na szatę. *Cn. Th.* Leżącego na ziemi naſtępuie. *P. Kchan. Orl.* 137. Król wyrwał pociſk, trupa naſtąpiwszy nogą, Wtedy się z taką odezwał przeſtrogą. *Dmoch. Jl.* 151. Hektor naſtąpił trupa, i natychmiaſt z rany Wyrwał pociſk. *ib.* 2, 128. Sługę zbić na niwecz kazał, za naſtąpienie nieuważne psu na nogę. *Mon.* 73, 86. Gdy pies śpi na śmieciu, nie naſtępuy mu na ogon, by cię nie ukąsił. *Rey Zw.* 146 *b*, cf. licha nie budzić). - §. 2) *transl.* naſtępować na co, naſtawać, nacierać, nalegać, auf etwas losgehen, dringen, andringen; *Cro.* nasztuplyujem *impingo*, nasztup *offendiculum*; *Rs.* наступить, наступать; наступленіе attak, napaść, наступъ; наступчивость natarczywość, наступчивый natarczywy). Nasi byli gotowi do bitwy; Wołosi poczęli uſtępować i zasię naſtępować kunsztownie. *Biel. Sw.* 267. Na nieposłuszne Kozaki z woyſkiem naſtąpił. *Steb.* 2, 316. Za naſtąpieniem potężnym nieprzyiaciela na to miaſto . . . *Vol. Leg.* 3, 615. Wiele nadtracił ludu, że się potym więcéy szturmować i naſtępować nie poważał. *Birk. Podz.* 9. Nie chcę ani na honor, ani na życie iego naſtępować. *Mon.* 66, 515. Przeſtrzeżeni o iego naſtąpieniu, lud uszykowali. *Warg. Cez.* 164. Naſtąpił piórem swym na zbytki. *Falib. Dis. M* 3. Tego abyśmy nie uprosili, będziesz przeszkadzał? i na nasz płacz naſtępował? *Siem. Cyc.* 306. Tak gwałtownie naſtępował Saul na Dawida, że chcąc zgubić iednego człowieka, wielką siłę sprowa-

dził *Zał. H. T.* 165. Tak marnie na śmierć bez potrzeby naſtąpił. *Falib. Dis. Q* 2; naraził się). Woyna broniąca i naſtępuiąca. *Lub. Roz.* 531, *defens. et offens.*, odporna i zaczepna, cf. *Rs.* союзъ наступательный и оборонительный. Naſtępować na kogo woyną. *Lub. Roz.* 532, t. i. zaczepić go, **ihn angreifen**. Naſtępować komu na szyię, *iugulum petere. Cn. Th.* Uſtępowanie i naſtępowanie morza, *Boter* 3, przychodzenie i odchodzenie, podnoszenie się i opadanie, wylew i odlew, **Ebbe und Fluth**. - §. 2) *verb. neutr.* Naſtępować, naſtawać po czym, **folgen, erfolgen**; *Crn.* naslędujem; *Vd.* naſtopuvati, nahajati, nasleduvati, naperhajati, nadohajati, na tu, po tem, sa tem gre kai drugega; *Bs.* izminiti; *Cro.* szlediui; *Sr.* 1. **naſsljeduju, poſsljeduju**; *Rs.* наслѣдовать, послѣдовать, послѣдствовать, возслѣдовать, возпослѣдовать. Muszę cię uprzedzić, że to poſtanowienie nie tak prędko ieszcze naſtąpi. *Teatr* 13, 8, do ſkutku przyydzie, zjści się). Po burzy naſtępuie pogoda. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 378. Kościoł poznać po naſtawaniu abo naſtępowaniu biſkupów. *Baz. Hſt.* 316. Porządne naſtępowanie albo sukcessya kapłanów naszych od apoſtołów. *W. Poſt. W.* 2, 273, **die Folgereihe**. Równo z cnotą sława naſtępuie. *Birk. Chod.* 19. Naſtępuię na czyy urząd, mieysce, dobra, *succedo. Cn. Th.*, *ob.* Naſtępca etc.

NASTARCZYĆ, NADSTARCZYĆ, *f.* Naſtarczy *cz. dok.*, NASTARCZAĆ *ndk.*, (cf. doſtarczyć, doſtatczyć, doſtatek; *etym.* doſtaie, ſtać); ile trzeba naſtawiać, doſtawiać, **das Abgehende gehörig ergänzen, herbey schaffen, anschaffen**; *Slo.* **nahraditi** (cf. nagrodzić); *Bh.* **poſtacziti, poſtačowati**; *Rg.* dobàviti, dobavgljati). Szalony, ktoby niewielu potędze utratą czci i wolności nadſtarczał. *Pilch. Sall.* 122. Żartkiemi przeſkoki iuż osłabionych posiłkuie, iuż miaſto ranionych zdrowemi nadſtarcza. *ib.* 117. Mechanika nadſtarcza słabości rąk ludzkich. *Znóſk. Kond.* 1, pomaga, wyręcza, **ergänzt, kommt zu Hülfe, hilft aus**. *Absolute* naſtarczyć, nadążyć, wydołać, **ausreichen, hinreichen**. Byle te zbolałe nogi iuż moie, i prawie zgrzybiałe, mogły naſtarczyć. *Paſt. F.* 301.

NASTARZAĆ się *ob.* naſtorzyć się.

NASTAWAĆ *ob.* Naſtać. NASTAWIĆ, *f.* Naſtawi *cz. dk.*, NASTAWIAĆ, NASTAWOWAĆ *ndk.*, *Bh.* **naſtawěti, naſtawowati, naſtawiti**; *Sr.* 1. **naſtahwam**; *Vd.* naſtaviti, naſtaulati, napoſtaviti, gorpoſtaulati; *Cro.* nasztavlyam; *Bs.* naverchi, navrricchi; *Rs.* наставить, наставлять, наставливать, настановить, настанавливать, cf. nadſtawić. - §. a) naſtawiać beczek, słupów, ſklenic. *Cn. Th.*, wiele po sobie poſtawiać, **viel hinſtellen, hinſetzen, hinlegen, aufrichten, errichten**. Naſtawili różnych flaszek, flaszeczek, pudełek, ſkrzyneczek. *Teatr* 19, 23. Ci, którzy winnice urodzayne maią, Doſtatkiem z nich do piwnic wina naſtawiaią. *Lib. Hor*, 55. Naſtawiał ołtarzów kilka przeciwko ołtarzom. *Birk. Ex. C* 4 *b*. Turcy naſtawiwszy sobie wiele drabin i tarcio do muru, uczynili sobie iakoby iaką wieżę. *Baz. Sk.* 229. Potrzebna ieſt rzecz fortece zaprawiać, I nowych, kiedy mieysce po temu, naſtawiać. *Star. Vot. D.* - *§. Naſtawić, uſtawić, poſtanowić, uſtanowić, **feſtſetzen, beſchließen, verordnen**. Wróciwszy pokóy ziemi, prawotwórca pobożny, i uchwał naſtawi. *Zebr. Ow.* 400, *leges feret.* - §. b) Naſtawić na kogo, *Bh.* **naljčnanti**, = naprawić nań, nasadzić, naſtroić, **auf einen aufſtellen**. Iednym naſtawionym żelazem dwóch złapałem lisów. *Teatr* 20 *b*, 213. - §. c) Naſtawiać, *nadſtawiać, n. p. szyi, gardła, ręki, = nie cofać, owszem podawać, wyciągać, **hinhalten, hinreichen, hinſtrecken, darreichen**, *obiicere, praebere, offerre*. - Temu, kto cię uderzy w policzek, naſtaw' i drugiego. *Leop. Luc.* 6, 29, *ib. Math.* 5, 39, nadſtaw' mu i drugiego. *Bibl. Gd.*). Odważnie szyi pod miecz katowſki naſtawił. *Oſtr. Pr. Kr.* 2, 257. Bitwą trudno zwać; iedna ſtrona biie, A druga tylko nadſtawuie szyie. *P. Kchan. Jer.* 542. Żołnierz życie własne nadſtawił był dla bezpieczeńſtwa narodu. *Zab.* 11, 242, t. i. narażił, **er hat sein Leben der Gefahr ausgeſetzt, in Gefahr gegeben**. Katolicy w Aryańſkim prześladowaniu maiętności i gardła nadſtawiać musieli. *Sk. Zyw.* 1, 33. Koniowi nogę kuią, a żaba też swoiey nadſtawia. *Rys. Ad.* 26. Konia kuią, nadſtawia się żaba. *Zabł. Amf.* 37, **sie ſtellt ſich auch hin, hält ihr Bein auch hin**. Po wierzchu szumno i groźno się nadſtawiaią, a serce truchleie od boiaźni. *Pilch. Sen.* 170, **mit drohender Miene treten sie hervor**. Naſtawiać ucha, = naſtorzyć, słuchać bacznie, **aufmerksam auf etwas hören, sein Ohr hinneigen**. Każdy ucha nadſtawia, każdy z uwagą słucha. *Dambr.* 894. Kiedy nadſtawiam ucha na mowy wasze, nie wiem, iak ie pogodzić z tym, co widzę. *Nag. Fil.* 105. Potwarzom nie nadſtawiay łatwo ucha. *Pilch. Sen.* 229. Nadſtawcie ucha tu pilnego, bowiem Nowe wam rzeczy, a nieznane powiem. *Hor.* 2, 4. Naſtawienie, *Vd.* naſtava, naſtaulenje; - to co naſtawiono *Vd.* naſtava, naſtavik; (*Sr.* 1. **naſtahwa** puklerz; *Rs.* наставленіе prawidło, наставка nadſtawiony płat; *Rs.* наставникъ nauczyciel; *Ec.* наставитель, наставникъ, вождь wódz).

NASTAWNY, - a, - e, naſtawiony na kogo, naprawny, naſtroiony, zasadzony, **aufgeſtellt**. Jeleń wydobywszy się z naſtawnéy sieci. *Hor.* 2, 50.

NASTĘP, - u, *m.*, *Bh.* **náſtup, naſtupek**; *Vd.* naſtop, gorſtop, gorſtoplenje (*Crn.* naſtop *scala*; *Cro.* nasztup *offendiculum*, *Sla.* náſtup, = kolika); *Rs.* наступъ, наступленіе nacieranie, napaść, наступчивый natarczywy, наступчивость natarczywość). a) *actiue* naſtępowanie na co, nacieranie, naſtawanie na co, **das Losdringen auf etwas, das Andringen, das Nachſtellen**. W walnych potrzebach a gwałtownych naſtępach Tureckich. *Birk. Pod.* 4. Nasi lekko uzbroieni, w pierwszym mianowicie naſtępie, na pewnieyszy cel ciosów nieprzyiacielſkich narażać się musieli. *Nar. Hſt.* 3, 172. Czekać naſtępu Tureckiego tak częſto na szańce, nie ieſt bezpieczna. *Birk. Chod.* 9. Gwałtowny i nagły apoſtatów naszych na nas naſtęp bóg dopuścił. *Obr.* 2. Na króla krwawy naſtęp czynili. *Veryf. pr.* Szatan nas naſtępem silnym łowi, iako lew srogi. *Kanc. Gd.* 259. Schrońże się przed szponami tych okrutnych sępów, Bo się boię niegodnych dla ciebie naſtępów. *Tręb. S. M.* 115. - §. Naſtęp, = *Naſtępek*, - pku, *m.*, naſtępowanie, iście za czym, wynikanie, ſkutek, **die Folge, der Erfolg**. Uſtawiczny naſtępek potomnych ludzi. *Petr. Pol.* 204, naſtępſtwo). W naſtępie lat. *Wyrw. G.* 453, t. i. w poſtępie lat, **in der Folgezeit**. Z dobrego proſto lub ubocznie tylko dobre we wszyſtkich naſtępach wynika. *Przyb. Milt.* 293. NASTĘPCA, - y, *m.*, NASTĘPNIK, - a, *m.*,

a*) *actiue* prześladowca, który na kogo następuie, nalegacz, napastnik, naiezdnik, der Verfolger, Angreifer; *Sr.* 1. nazcżehuwaŕ; *Rs.* наступатель. Amor się znowu ozwie: iużeś zarażony; Trzymay łup, nie będziesz iuż z niego pozbawiony, Tak bywa mym następcom. *Gaw. Siel.* 385. - §. który po kim następuie, der Nachfolger; *Bh.* naſtupnjk, naſtupowatel, naſtupcże; *Slo.* naměſtnjk (*ob.* namiestnik); *Sr.* 1. naſtupnik, potómnik (*ob.* potomstwo); *Vd.* nahajavez; *Cro.* nameztnik; *Rg.* namjesnik, izmjenitegl, nàsljednik; *Bs.* izminitegl; *Rs.* наслѣдникъ, *Ec.* преемникъ, приемникъ. Damasus biskup Rzymski, następnik Liberyusza. *Sk. Dz.* 296. Urban szósty następnik Grzegorzow. *Krom.* 388. Następca tronu, der Thronfolger, *Vd.* nahajavez na tron; *Rs.* настольникъ, *Ec.* преемникъ чьего престола. Nie pozwalaią prawa o następcy wspominać za życia króla. *Skrzet. Pr. Pol.* 1, 88. - *Arithm.* Z dwóch ilości, do siebie przystosowanych, ta co się wymawia albo pisze naypiérwéy, sowie się poprzednik, *antecedens*, druga zaś nazywa się następnik, *consequens*. *Jak. Mat.* 1, 136, *Lęsk.* 2, 69, *Geom. Nar.* 1, 157. NASTĘPCZYNA, - y, *ż.*, NASTĘPCZYNI, - i, *ż.*, NASTĘPNICA, - y, *ż.*, NASTĘPNICZKA, - i, *ż.*, która następuie na co, albo po czym, die Verfolgerinn; - die Nachfolgerinn. Ktokolwiek iest ta moia następczyni Z tak wysokiego zrzucę ią wnet progu. *Morszt.* 8. Następnica chorob, śmierć. *Cn. Th.* 476. Ludwik Katarzynę za następczynę naznaczył. *Czack. pr.* 1, 181, *Steb.* 2, 403, *Rs.* наслѣдница, преемница. - §. Wiele iest innych cnot, które tamtey towarzyszkami są, i niby następniczkami. *Siem. Cyc.* 236, że idą za nią. NASTĘPNIE *adv.*, po sobie, tudzież za kim, potocznie, posobnie. *Cn. Th.*, auf einander folgend, in einer Folgereihe; *Vd.* ponahodnem; *Sr.* 1. pozcżehuwadne, nazcżehuwne; *Ross.* послѣдовательно; *Ec.* преемно. Następnie szli, to iest, szli ieden za drugim. *Włod.* Dom Jagielloński następnie panował w Polszcze. *Skrzet. P. P.* 1, 311. NASTĘPNIK *ob.* Następca. NASTĘPNOSĆ, - ści, *ż.*, *Tr.*, *ob.* Następstwo. NASTĘPNY, - a, - e, a) *actiue* następuiący na kogo, nastawaiący nań, napastny, zaczepny, *Ross.* наступательный, angreifend, angreiferisch. Woyna następna i odporna, *offens. et defens. Papr. W.* 1, 441, cf. *Rs.* союзъ наступательный и оборонительный, związek następny i odporny. - §. b) *neutr* następny, po czym następuiący, Folge:, folgend, erfolgend; *Sr.* 1. naſtupnicżki, pozcżehuwacżé. *Crn.* naslędn; *Bh.* poſlaupný; *Rs.* слѣдующій, послѣдовательный, наслѣдный, преемничій, наступающій następuiący). Czemuż po zgasłym Jagiełłów domu, naród wyrzekł się następnego panowania? *Pam.* 83, 2, 240. Umieiętność następnym nie spada prawem. *Zab.* 7, 187, Folgerecht, Erbfolgerecht. - Rozciągłość następna, godziny, kwadranse, minuty. *Mon.* 76, 320. NASTĘPOWANIE, NASTĄPIENIE *ob.* Nastąpić, Następować. NASTĘPSTWO, - a, *n.*, (następność *Tr.*), iście czego po czym, die Folge, die Folgereihe, die Nachfolge; *Bh.* naſtupka, poſlaupnoſt; *Slo.* náměſtenſtwj; *Sr.* 1. pozcżehuwacżnoſcż; *Vd.* nahaja, nasledba; *Rs.* наслѣдство, наслѣдіе, преемничество; *Ec.* преемство, прееманіе, бытіе одного послѣ другаго. Herbarz Niesieckiego w piérwszym tomie następstwa senatorów, ministrów, marszałków seymowych trybunalskich, a w nim każde następstwo dowodami wsparte, zawiera. *Kras. List.* 162. Ten, co pragnąc w następstwie by był lat wspomniony, Spalił Dyany kościoł, pewnie był szalony. *Zab.* 5, 386. - §. b) następstwo, postępek, der Fortgang. Zastanowmy się nad peryodycznych pism początkiem, następstwem i stanem teraznieyszym. *Kras. hist.* 48.

NASTKA, Nastusia, - i, *ż.*, n. p. Bartek się żeni z Nastką, dlatego, że ią kocha. *Mon.* 67, 371, z Anastazyą.

*NASTOIEĆ się *Tr.*, *ob.* Nastać się. NASTOLE, - a, *n.*, miasto w Mińskim. *Dyk. G.* 2, 201, eine Stadt in Litthauen.

NASTOŁKA, NAŚCIOŁKA, - i, *ż.*, *Rs.* настилка, zasłanie, naścielanie; podeszwa wewnętrzna), co się naściela (*Etym.* słać), deka, eine Decke, z. B. Pferdedecke. *Ephippium* siodło, też deka, którą konia nakrywaią, abo nastolka. *Mącz.* Koń w pochwy i nastołkę przybrany. *Ezop.* 15. Byk na ofiarę, rogi złotem oprawione, a na nim nastołka złotogłowowa z perłami i drogiemi kamieńmi. *Jer. Zb.* 53. - *§. Ten się dziwuie twéy osobie, drugi Wspaniałéy szacie, i nastulce długiéy. *Mlask. Ryt.* 2, 93. Daie mi, nie przeto, żebym przed nim stał w pacholęcym kole; Abo i przy nastołce ciągnął się przez pole. *J. Kchan. Dz.* 28. Nie pragnę ia podpierać cudzych drzwi ramiony J biegać za *nastułką pańską iak szalony. *Zbyl. A* 2 *b.* Jeśliby na wyższy stan rad wstąpił, to za nastołkami błoto depcąc biega, przed progiem stoi, a czasem się na nim i prześpi. *Rey Zw.* 158.

NASTOPERCZYĆ, NASTORCZYĆ, NASTERCZYĆ, NASTORZYĆ, NASTROSZYĆ, NASTROŻYĆ, NASTRNOŻYĆ, *f.* Nastroży etc., *cz. dk.*; NASTARZAĆ, NASTORCZAĆ, NASTROSZAĆ *ndk.*; *Bh.* naſtražiti, naſtrajowati, naſtrati, naſtrkati, naſtrkowati *praefigere*, *imponere*, *tendere.*; *Rs.* насторожить, насторажинвать łapki nastawiać; *Etym.* storcz, *Niem.* Sterz, Sturz), na storcz położyć, na krawędź, auf die scharfe Ecke oder auf die hohe Kante stellen; *Sr.* 1. nazbéhuju; *Bs.* nakostrusciti, nakostrisciti; *Cro.* oszavlyam, oszovilszem). *Arrigere* podnieść, nastorzyć, nakrzepczyć. *Mącz.*, empor richten, in die Höhe richten, empor steifen. Nastorczony, na storcz leżący, prosto wzgórę. *Cn. Th.* 479. Dźwirki u klatki z wierzchu spadaiące, tak nastrożysz, iż skoro ptak do nasienia zleci, natychmiast dźwirki na się obali. *Cresc.* 636. Gołębie, gdy przy gniazdach ich sidło nastrnożysz, możesz łapać. *Cresc.* 632, t. i. nastawisz, aufstellen. Na ponętę drapieżnego ptaka, mięsa iakiego kęs nastrnożyć. *Cresc.* 631, t. i. nawtykać, aufstecken; *ob.* nastroga). Sinogarlicę łowią sidłami małemi, nastrnożywszy bobu. *ib.* 632. (*Bh.* naſtrajowati *inescare*), als Lockspeise legen, streuen. Ptaki spadaiące na ścierw, łowisz, gdy w pośrzodku sieci ścierwu nastrnożysz. *Cresc.* 629. Liszka przywiodła małpę nad doł, gdzie było mięso nastrożone. *Ezop.* 67. Po polach ostre u nasterczonych włoczeń widziano groty. *Tr. Tel.* 228. - *fig.* Zbiliśmy iednę zawadę; drugą ieszcze szkodliwszą nieprzyiaciele nastrożyli. *Zrn. Pst.* 2, 343, nastawili, zasadzili). - §. *Comas arrigere*, nastorzyć abo rozterchać, rozkudłać włosy. *Mącz.*, die Haare sträuben, empor sträuben, empor richten, natrzmić, naieżyć, wzjężyć). Zwierzęta

gdy rozgniewane są, iako się całego ścierwa postawą nad zwyczay ieżą i nastorszaią! *Pilch. Sen.* 110. Jndyk, gdy się zaindyczy, nastrosza pierse, ogon rostacza i gołgocze. *Zool.* 238. Dudek przestraszony czub nastrossa. *ib.* 266. Ryba ta, miasto żagla, nastoperczy wzgórę Posłuszną skórę. *Klon. Fl. D* 4 *b.* Smok łuską okryty, nastrożywszy grzywy, wali się po ziemi. *Chrość. Ow.* 162. Wzięła do ręki węże nastroszone. *Hor.* 1, 174 *Kobyl.* Nastrożeni wężowie. *Petr. Hor. H* 4 *b, not.* „ostróżni, którzy czego pilnuią". ?). Smok nastrożone toczył z strachem skrzele. *Tward. Daf.* 18. Nie wadzi koniowi, gdy mu się na stawiech nożnych sierść nastroży, iakoby opak wzgórę rosła. *Cresc.* 526. *Turgeo* nadymam, nastarszam się; *turgidus* nadęty, nastorzony. *Mącz.*, strotzen von etwas. Młynarze mierzą zboże do młyna miarą nastrosżoną. *Kluk Rosl.* 3, 260, t. i. nie pod strych). - §. *Arrigere aures* nastorzyć uszy, to iest słuchać pilnie. *Mącz.*, *Vd.* vuhu vlezhi, vushete podiguvati, die Ohren spitzen. Nastorzyłem uszy. *Pilch. Sen. list.* 2, 135. Nastrożywszy uszy Pilno nasłuchywali, zkądby się kto ruszył. *Tward. W. D.* 29. Słuchaiąc wdzięcznych piosnek, uszy nastorczały. *Przyb. Milt.* 212. Z nagłego zlęknienia uszy nastrożywszy. *Otw. Ow.* 633. *Arrectus* nastorzony, n. p. nastorzona chuć na bitwę, t. i. chutliwa, gotowa. *Mącz.*

NASTRĄCAĆ *cz. dk.*, wiele postrącać, viel hinab stoßen, zusammen stoßen. Charcica weszła do kredensu, i rozswywoliwszy się, nastrącała i natłukła różnych rzeczy. *Teatr* 19 *b*, 54.

NASTRASZYĆ *cz. dk.*, dosyć strachu nabawić, genug Schrecken einjagen; *Vd.* strah narediti, storiti, strah delati, stisnuvati, natesnuvati, britkuvati; *Rs.* настращать, напужать, напугать. Za katy nastraszyłem tego dziada. *Teatr* 32 *c*, 39. Nastraszyć się, nakarmić się strachu, Angst und Schrecken genug haben. Fałsz uczynił, fałsz ucierpiał; a tym się sposobem i fałszerza nastraszył. *Kosz. Lor.* 169 *b.*

NASTRĘCZYĆ, *f.* nastręczy *cz. dk.*, NASTRĘCZAĆ *ndk.*, zalecaiąc podawać do usługi, einem zuweisen, zuschanzen; *Bh.* naskytnauti, dohoditi; *Vd.* sarozhit, cf. zaręczyć), sasbahati, savkasati, napraviti; *Rs.* наразумить, надоразумить, подрядить. Nastręczył mi sługę dobrego. *Tr.*, pochlebców na urzędy nastręczał. *ib.* NASTRĘCZYCIEL, - a, *m.*, *Bh.* dohazowač; *Vd.* saroshnik, napraular, napraulenik, savkasavs; *Rs.* маклерь; der Zuweiser, Zuschanzer. NASTRĘCZYCIELKA, - i, *ż.*, die Zuweiserinn; *Bh.* dohazowačka.

NASTROGA, - i, *ż.*, *Bh.* nastraha, nastrożona ponęta, die aufgesteckte Lockspeise, der Köder. (*Sr.* 1. nastork *motiuum*). Nad wilczym dołem przyprawiaią deskę z wagą, po którey wilk ku nastrodze idąc, przeważy się i w doł wpada. *Cresc.* 639. Skoro ptak do nasienia zleci, natychmiast ruszywszy nastrogi, drzwiczki klatki na się obali. *ib.* 636. Rybitw w tey tam wodzie suma na nastrogę poima. *Tward. Pas.* 53. Jak ryba pod nastrogą wędę, tak i świat pod ponętami zatracenie bierze. *Zrn. Pst.* 3, 707, *ib.* 3, 68 *b.*

NASTROIĆ, *f.* nastroi *cz. dk.*, NASTRAIAĆ *ndk.*, (*Bh.* nastrogiti *instruere*; *Rs.* настроить, настроивать, z nabudować; naprawić; instrument nastroić); naprawić, narządzić, nagotować, nakierować, nasadzać, zasadzać, zurecht machen, zurichten, zubereiten, lenken, leiten; *Vd.* napraviti, nastaviti, narejati; *Rs.* замышлять, замышлять. Turcy maią dostatek wszelkich potrzeb do budowania statków i nastroienia floty. *Klok. Turk.* 248. (cf. *Bh.* nastrog narzędzie; *Slo.* nástrog silnia). Nam się nastroi zwycięstwo tu naypierwsze. *Bard. Luk.* 29. Opiekunowi nie godzi się rzeczy sierocinnych kupować przez nastroioną na to osobę. *Sax. Tyt.* 177, t. i. naprawną na to, nasadzoną). Losy do łona rzucaią, ale od pana bywaią nastroione, *W. Prov.* 16, 33, rozrządzone. *Bibl. Gd.*). - Nastroić minę, z przyiąć minę iaką, udawać, eine Miene annehmen. Ale day go katu, iakąż sobie minę nastroiła, chcesz może, żebym cię przepraszał? *Teatr* 29, 85. Razu iednego nastroiłem na twarzy mey tego Marsa, którego w potyczkach zwykłem pokazywać. *Boh. Kom.* 4, 208. Oto iuż idzie! Obacz się! nastróy minę, nie pokazuy nędzy! *Min. Ryt.* 1, 79. - §. Nastroić głos, die Stimme moduliren; *Bh.* nastrogit hlas. Głos w smutne trele nastroiwszy. *Zab.* 15, 158 *Kniaź.* Nastroy tu głos zwyczayny, tam poważny, tu żywo i śpiesznie, tam się wstrzymay. *Nag. Fil.* 16. - §. *per excellentiam* nastroić narzędzie muzyczne, ein musikalisches Instrument stimmen; *Bh.* nasstemugi, srownawati hlasy, strunití; *Ross.* наладить, налаживать. Doskonały gracz każdą skrzypcę zgodnie nastroić potrafi. *Zab.* 7, 219 *Koss.*, cf. dobry rzemieślnik leda naczyniem dobrze zrobi). Nastroiła lirę delikatną ręką. *Stas. Num* 2, 93. Lutnia, gdy ią dobrze nastroią, dla zgodnych dźwięków, iest wdzięczna w uszach ludzkich; odstroiona zaś iest obrzydliwa. *Zrn. Pst.* 3, 514. Jak organy nastroisz, tak graią. *On. Ad.* 289, cf. iak dudy nadmiesz). Bęben dobrze nastroiony. *Chmiel.* 1, 237, mocno naciągniony. - NASTROIENIE, - ia, *n.*, *subst. verb.*, z *nastroy, *Vd.* nastava, naprava, *Rs.* затѣя narządzenie na co, nasadzenie, das Zurechtrichten, Anrichten, Anstellen, Stimmen. NASTROICIEL, - a, *m.*, *Bh.* strůgce; *Rs.* затѣйщикъ, затѣя, cf. nabechtacz; *f.* затѣйщица nastroicielka. NASTROYNY, - a, - e, nastroiony, lub do nastroienia, od nastroienia, (*Bh. et Slo.* nástrogní *instrumentalis*).

NASTRUGAĆ *cz. dk.*, *Bh.* nastrauhati *multa radere*; *Rs.* настрогать, настружить, наскоблить, наскабливать, dosyć postrugać, genug schnitzeln; nastrugać się, sich satt und müde schnitzeln.

NASTRZELAĆ *cz. dk.*, nabić dosyć strzelaniem, genug zusammen schießen, *Vd.* nastreliti, nastrielati, gorstrielati, gornastreliti). Nastrzelać się, do uprzykrzenia lub zamordowania się wiele strzelać, sich satt und müde schießen.

NASTRZĘPIĆ, *f.* nastrzępi *cz. dk.*, NASTRZĘPIAĆ *ndk.*, marszczonym robić, namarszczyć, nakędzierzyć, trefić, kraus machen, krausen, ausstaffiren, *Rs.* настрочить (*Bh.* Střebina, nařezaní zubkowatě *crena*), *propr. et fig.* Około niey fraucymer dziwnie przystroiony, Perłami a kamieniem wszędy nastrzępiony. *Rey Wiz.* 25. Wiatr łagodnym tchem nastrzępiał morze. *Nar. Dz.* 1, 144. Piórkiem czubek nastrzępiwszy, iak konik po polu lata. *Rey Zw.* 145. Młodź otyła, parskaiąc nosem nastrzępionym. *Słonk. Pers.* 25. J pieśni marne teraz, nastrzępione słowki, Bez rzeczy; a w nich gasby tylko i przymówki. *Sim. Siel.* 53. Orzechowski spisaną rzecz, dosyć ucso-

ną, a naſtrzępioną Łacińſkiemi słowy, podał ku obronie Walentego. *Gor. Dz.* 29. Sielanka nigdy naſtrzępionym wyrazem nie głuszy. *Dmoch. Szt. R.* 22. Liwiusz nieco naſtrzępionego i żywszego ſtylu użył. *Pilch. Sall.* Opisanie to, by gładkie, nie zmuszone było, nie przypuszczaiąc ani wytworności, ani naſtrzępienia. *Mon.* 605, 65. Solon obaczył, iż to naſtrzępiona prawda. *Weresz. Rgl.* 120.

NASTRZYDZ, *f.* naſtrzyże *cz. dk.*, dosyć poſtrzydz, genug zuſammen ſcheren, *Rs.* настричь, настригать. Naſtrzydz się, ſich ſatt und müde ſcheren.

NASTRZYKAĆ *cz. dk.*, Naſtrzyknąć *idntl.*, nasprycować, anſpritzen, genug ſpritzen, *Vd.* nashterkati, nashverkati. (*Ec.* настреканный, начертанный narysowany).

NASTUDZIĆ *cz. dk.*, *Bh.* naſtuditi *refrigerare*; *Rs.* настудить, настужу, dosyć wyſtudzić, genug abkühlen, kühl machen.

NASTUŁKA *ob.* Naſtołka.

NASTURCYA, - yi, *ż.*, rodzay rośliny *tropaeolum Linn.*, *Kluk Dyk.* 3, 133, die Indianiſche Kreſſe (*ob.* rzeżucha), *Rs.* настурція.

NASTYGNĄĆ *neutr. idntl.*, *Bh. et Slo.* naſtydnauti, dosyć wyſtygnąć, genug abkühlen, kühl werden; *ob.* nadſtygnąć.

NASUĆ, *f.* Nasuie *cz. dk.*, nasypać, aufſchütten, voll ſchütten; *Bs.* nasuti, nasipati; *Rg.* naſsûti; *Vd.* nasuti, nasipati, naposuti, gorsuti, gornasuti, gorposuti, gornasipati). Nalęła iednego, obiecuiąc mu nasuć magierkę pełną czerwonych złotych, aby Władysława zabił. *Bielſk.* 519. Nasuli w wory ich pszenicę. *Leop. Genes.* 42, 25, napełnili ie zbożem. *Bibl. Gd.*). Dawaycie miarę dobrą, natłoczoną i potrzęsioną, i zwierzchem opływaiącym nasutą. *Sekl. Luk.* 6. Turcy obłupili więźnie żywo, nasuwszy plew w ſkórę. *Biel. Hſt.* 252.

NASUNĄĆ, *f.* Nasunie *cz. idntl.*, NASUWAĆ *ndk.*, namknąć, naszybować, herbey ſchieben, heran ſchieben; *Vd.* natisniti; *Rs.* насунуть, насовывать, насовать, напятить, напячу, *propr. et fig.* Czapka nasuniona na uszy. *Teatr* 6 *b*, 45, auf die Ohren gedrückt. Groził mi, nasuwaiąc kapelusz. *Teatr* 12 *b*, 100. Częſtokroć mnie upominał, i ganił nasuwane nowe doradzenia. *Księdz.* 35. Przywary, które się w oczy nasuwaią. *Teatr* 19 *c*, 75, w oczy lézą. NASUWIEŃ, - wnia, *m.*, suknia, która się na wierzch nasuwa, surdut, wierzchnia suknia, ein Oberrock. Zbroią się ieszcze przed świtaniem i zwierzchnim nowym nasuwniem odziewa Barwy foremnéy. *P. Kchan. Jer.* 450. Nasuwnia naciąga, By iako naykształtniéy leżał, ſtara się i o to, Aby bramy i wszyſtko widać było złoto. *Otw. Ow.* 93. Strzała schroniona w koliſtym nasuwniu zawisła, *sinuosa veſte*. *Zebr. Ow.* 106. Dziś co kurta to dołoman, co deliyka to nasuwień. *Dwor. H.* NASUWNY, - a, - e, posuwny *Tr.*, daiący się nasunąć, szybowny, mkły, ſchiebbar, das ſich hinein ſchieben läßt. Trzewik nasuwny. *Tr.*, dobrze leżący na nodze.

NASUSZYĆ *cz. dk.*, dosyć posuszyć, genug trocknen, trocken machen; *Bh.* naſuſſiti; *Rg.* nasûsciti; *Rs.* насушить, насушивать.

NASWARZYĆ się, *f.* Naswarzy się *recipr. dk.*, wiele się pokłócić, poswarzyć, ſich müde zanken; *Sr.* 1. naſwaru *obiurgo*; *Vd.* nasvariti, = fuknąć na kogo). Naswarzywszy się, a nic nie sprawiwszy, posłowie odjechali precz. *Stryik.* 705. Myśmy się dosyć długo o tym z niemi naswarzyli. *Tworz. Ok.* 2.

NASWATAĆ *cz. dk.*, swataiąc naſtręczać, dosyć poswatać, zuſreyen, zuwerben (einen Gatten, eine Gattinn); *Vd.* nasvatiti, nasvatuvati). Naswatać się, do uprzykrzenia i zmordowania się wiele poswatać, ſich ſatt und müde zufreyen, zuwerben.

NAŚWIDRZYĆ *cz. dk.*, nawiercieć, dosyć poświdrzyć, genug bohren, *Rs.* насверлить. Naświdrzyć się, ſich ſatt und müde bohren.

NAŚWIECIĆ *cz. dk.*, światłem napełnić, genug beleuchten, *Vd.* nasvietiti, nasvieshuvati.

NAŚWIĘCIĆ *cz. dk.*, dosyć poświęcić, genug weihen. Czernców po manaſterach naświęcić. *Ex.* 22. W Sobotę Wielką ognia i wody naświęcić. *Rey Poſt.* P p 5.

NASWISTAĆ się *rec. dk.*, do upodobania i aż do uprzykrzenia poświſtać, ſich ſatt und müde pfeifen; *Rs.* насвистать, насвищу, насвистывать. O naświſtałżeby się dziś nie ieden. *Weresz. Rgl.* 15. (*Rs.* насвисть gwizdanie piosnki).

NASYCIĆ, *f.* Nasyci *cz. dk.*, NASYCAĆ *ndk.*, *Bh.* naſytiti, naſycowati, wyſytiti; *Sr.* 1. naſetzam; *Vd.* nasititi; *Cro.* naszichújem, naszititi; *Rg.* nasittiti, zadovogliti; *Bc.* nasittiti; *Rs.* насытить, насыщать; sytym robić, do sytu nakarmić, ſättigen, *propr. et fig.* Nie nasyci głodnego pełen wór pieniędzy, ieśli chleba nie kupi. *Pot. Jow.* 214. Nie podniosę głowy, nasycon będąc utrapieniem i nędzą. 3 *Leop. Job.* 10, 15, otuczony. 1 *Leop.*). Nasycaiący, sytny *Ec.* насытительный. - §. Nasycić się, *recipr.*, *Rg.* nasittitise; *Crn.* navélizham se, ſich ſättigen, ſich erſättigen. Wypróżniły się cyſterny, tak iż nie było w mieście, zkądby się mogły *nasycić, bo pod miarką ludziom wody udzielano. *W. Judit.* 7, 11, pragnienie ugasić, den Durſt ſtillen oder löſchen, ſich ſatt trinken). - Uszy słysząc, ięzyk mówiąc, ręce do siebie garnąc, serce pożądaiąc, nigdy się nie nasycą. *Rys. Ad.* 70. Nie mogłem się nasycić patrzaiąc na nię. *Stas. Num.* 2, 51. Nie można się napatrzyć i nasycić widokiem pięknych rzeczy. *Teatr* 8 *b*, 37, cf. oczy paść). Oſtatnie moie małżeńſtwo nasyciło mię iuż za djabły; przysiągłem, iuż więcéy się nie żenić. *Teatr* 52 *c*, 25, dało mi się we znaki, przyiadło mi się). - §. Nasycony, nasytny, do nasycenia, którego nasycić podobna, *Cro.* naszitlyiv, *Rg.* nasittiv, erſättlich, zu erſättigen. - *Oppos.* nienasycony; n. p. Łakomy nienasycony. *Cn. Ad.* 423, cf. rzeszoto; dziurawy wór). Nienasycony, nie nakarmisz go. *ib.* 625, *Vd.* nenasiteozh, kir se ne more napoinit, nesitnik, poshreshnik, nigdarsit, vouzhjega shelodza shlovek, shkerlius, shkerlau, shkerliu prashizh, shkerlavu prese; *Sr.* 1. nenaſetziité; *Rg.* nenasitiv, nenasitni; *Crn.* nautękn, nautęzhn; *Rs.* ненасытный; *Ec.* безсытостный, безсытнъ, чревоненасытный. Nienasyconym być *Ec.* чревонеистовствовати. Alexander W., serce miał nigdy nienasycone. *Warg. Wal.* 300. *Nienasyciec, ieſt hasło proroka siódmego. *Paszk. Dz.* 21, głód morzący). - *Chym. transl.* nasycić, = napoić, einträńken, tränken. Gdy roztworsyciel z roztworzonéy iſtoty nic więcéy iuż nie przyymuie, znać iż ieſt nasycony. *Krumł. Chy.* 79. NASYCENIE, - ia, *n.*, *subſt. verb.*, syt, sytość, nasytek, dosyt, cf. dosyć.

NASYŁAC *ob.* Nasłać.

NASYPAĆ, *f.* Nasypie *cz. dk.*, NASYPOWAĆ, Nasypuie *ndk.*; *Bh.* nasypati, nasepati; *Slo.* nasypngi; *Sr.* 1. nasipu, nasipam, nasipiem, nasipnu, nasipnem; *Vd.* nasipati, nasiplem, nasuti (*ob.* nasuć), gornasipati; *Rag.* nassipati; *Bs.* nas'ppati, nasipali, nasuti; *Cro.* nasziplyújem; *Rs.* насыпнуть, насыпа̀ть, насы́плю, насыпа́ю. a) na wierzch sypać, posypać czym, bestreuen. - §. b) nasypać czego, = dosyć posypać, genug streuen, hin schütten. Jeszcze ia tobie piasku na oczy nasypię. *Zabł. Zbb.* 92, doczekam się twoiéy śmierci). Nasypać kosz młyński, in der Mühle aufschütten, in den Rumpf schütten. Nasypany *Rs.* насыпный, cf. nasep.

NASYT, - u, *m.*, NASYTEK, - tku, *m.*, nasycenie, die Sättigung, Befriedigung. Tatarowie do nasytku chęć swoię krwią i łupieżą natuczywszy, do Rusi odwrócili. *Krom.* 297. Chciwym nienasytkiem zażęci, dziwne wymysły na spanoszenie wynayduią. *Błaż. Krom. dedyk.* NASYTNY, - a, - e, - ie *adv.*, do nasycenia, cf. nasycony, *Slo.* nasytný; *Bs.* nasitivi, koji se mosge nasittiti; ersättlich; *oppos.* nienasytny, nienasycony, *Vd.* nenasitliu, nesasitliu, nesadostliu, nesadovoljanliu; *Ross.* ненасы́тный. Nienasytne żądze. *Hor.* 2, 129 *Nar.* Ziemia, czuiąc nieznane głody, nienasytna pożera płody. *Zab.* 16, 90. NASYTNOŚĆ, -ości, *ż.*, możność być nasyconym, die Ersättlichkeit *Rg.* zadovooglnos; *Oppos.*, *Vd.* nesadostlivost, nesadovoljanlivost; *Rg.* nenasitos; *Ec.* чревобѣсіе, чревоненасытовство; *Rs.* ненасы́тность, ненасытимость, die Unersättlichkeit.

NASZ, - a, - e, *Bh.* náš, nasse; *Slo.* náš; *Sr.* 1. *et* 2. nasch; *Vd.* nash; *Crn.* nas, nash; *Rg.* nàsc; *Cro.* nash, nashi, nasi; *Sla.* nash; *Bs.* nasc; *Rs.* на́шъ, *Portug.* nosso, *Lat.* noster, cf. nas *Accus. plur. Nom.* Ja, My, cf. *Lat.* nos), *pronomen possessiuum primae personae Pluralis;* unser (cf. *naiu). To nasze, co za swoią użyiemy pracą. *Dzwonk. Stat. A* 2. Ten tylko moment czasu nasz, w ktorym żyiemy. *Zab.* 12, 378. Nasz, czy nienasz? *Cn. Ad.* 542, *hospes an hostis? Glicz. Wych. H* 7 *et* 8. cf. naszyniec): - Hayże hay, dobra nasza, dobra nasza, wiedzie nam się wyśmienicie! *Teatr* 24, 105 *Czrt.*, sprawa nasza gornie, cf. gorą nasi!). Po naszemu, = naszym sposobem, auf unsre Art.

NASZAĆ *act. frequentat. verbi* Nosić, *ob.* Nieść.

NASZALEĆ się *recipr. dk.*, n. p. Naiadł się ziela, z którego naszalawszy się umarł. *Sien. praef.*, *Bs.* namahnitatise, *Rs.* нашали́ть, dosyć poszaleć, viel verwirrtes Zeug machen.

NASZARGAĆ *cz. dk.*, dosyć poszargać, genug beschlumpern, *Rs.* напа́чкать.

NASZARPAĆ *cz. dk.*, cf. nadszarpać). Już więcéy naszarpał, niż oni. *Nar. Tac.* 3, 48, szarpiąc nagromadził, hinzerren. Naszarpać się, sich satt zerren. Skrycie się mnie naszarpali, Nawet i iawnie szczypali. *Ryb. Ps.* 62.

NASZASTAĆ się *recipr. dk.*, do woli poszastać, genug herum schlendern, *Rs.* нашата́ться.

NASZATKOWAĆ, *f.* Naszatkuie *cz. dk.*, nakraiać kapustę, n. p. Między naszatkowaną kapustę, mieszay drobno pokraiane kwaśne iabłka. *Kluk Rośl.* 1, 232, Kraut klein hobeln.

NASZCZAĆ, *f.* Naszczy *cz. dk.*, wiele poszczać, viel pissen. Naszczał ci skurwy syn. *Pot. Jow.* 213, *Vd.* nasсati, nashshim; *Rs* нассать.

NASZCZĘDZIĆ *cz. dk.*, naskąpić, dosyć oszczędzeniem nazbierać, genug zusammen geitzen, *Rs.* нащечи́ть.

NASZCZEKAĆ, *f.* Naszczeka *cz. dk.*, Naszczekiwać, Naszczekuie *ndk.*, szczekać na kogo, einen anbellen; *Bs. et Vd.* nałajati; *Rs.* налаять. Kiedy pod starym dzika bukiem Psi naszczekuią, on tylko poziera. *Pot. Syl.* 28. NASZCZEKAĆ się *rec.*, do woli poszczekać; n. p. Gdy się do woli naszczeka pies, podrzuconą karmią uspokaia się. *Pilch. Sen.* 372, sich satt und müde bellen.

NASZCZEPAĆ *cz. dk.*, wiele porozszczepać, viel spalten; *Vd.* naziepiti; *Rg.* nazjèpati; *Rs.* нащепа̀ть, наколо́ть, нака́лывать. Gęsto naszczepane łuczywa paliła. *Otw. Ow.* 265. NASZCZEPIAĆ *ndk.*, NASZCZEPIĆ, *f.* Naszczepi *dk.*, drewna na końcu rozszczepiać, am Ende etwas aufspalten, anspalten. Naszczepiać drzew owocowych, = dosyć ich poszczepić, genug pfropfen. Naczyniłem sadów, a nasadziłem ie wszelakich drzew, nabudowałem domów, i naszczepiłem winnic. 1 *Leop. Ec.* 2, 4-7. Naszczepił gay. 3 *Leop.* 3 *Reg.* 16, 33, nasadził. 1 *Leop.*). Zielone latorostki nowo naszczepione. *Ryb. Ps.* 286. - *fig.* Rodzice taki owoc z synów swoich zbierać muszą, iakiego swym zbytniem dozwalaniem im swéy woli, nasadzili, a naszczepili. *Rey Pst. H.* 1. Dobréy powieści czyiéy naszczepić, sławę czyią zelżyć, *inquinare. Mącz.*, jemandes guten Namen schmälern; *ob.* naszczerbić.

NASZCZERBIĆ, *f.* Naszczerbi *cz. dk.*, Naszczerbiać *ndk.*, szczerbatym uczynić, schartig machen Naszczerbileś noża. *Tr.* - §. b) nadwerężyć, nadwątlić, naruszyć, narazić, verletzen, versehren, schmälern. Pilnuie, zabiega, z naszczerbieniem zdrowia i z niebezpieczeństwem żywota. *Gor. Dw.* 287. Srożéy się mszczą naszczerbionych wolności, niżeli się, za ich wydzieraniem opieraią. *Bud. Cyc.* 96. Dwoiako w tym prawa swego naszczerbił. *Zrn. Pst.* 40. Dla oyczyzny gotowi maiętność i gardło swe tracić, a przecięby sławy swéy naymnieyszego kęsa nie chcieli naszczerbić. *Kosz. Cyc.* 51, *Papr. Pr. D. b.* Woleliby gardło dadź, niż naymniéy naszczerbić poczciwości. *Gor. Dw.* 271. Szatan bardzo naszczerbiał poczciwości panieństwa Maryi, tak na przykład przez Helwidyussa szarpał i szczerbił niepokalane iéy dziewictwo. *Biał. Post.* 73. Człowiek sławy naruszonéy i naszczerbionéy. *Chet. Pr.* 47.

NASZCZUĆ, NASZCZWAĆ *cz. dk.*, dosyć poszczuć, genug jagen; *Sr.* 1. nasczuwam; *Rs.* натко́лить. Naszczwać na kogo, podszczwać, aufhetzen. NASZCZUWACZ, - a, *m.*, podszczuwacz, der Anhetzer, Aufhetzer. Boże uchoway przygody z nieszczęścia, tedy wnet naszczuwacze zaskakuią. *Rey Zw.* 50 *b*.

NASZCZYKAĆ, NASZCZYPAĆ *ndk.*, NASZCZKNĄĆ, NASZCZYPNĄĆ, *f.* Naszczknie *dk.*, dosyć poszczykać, naobrywać, viel pflücken; *Rg.* nasctipati; *Rs.* нащипа́ть. Liścia ręką panieńską naszczypie. *Toł. Saut.* 75. Póydę naszczykać kwiatów i łoże uścielę. *Przyb. Ab.* 47.

NASZEDŁ *ob.* Nachodzić.

NASZELNIK, - a, *m.*, (*Rs.* нашейникъ obróżka), *lorum latum, quo collum equi temoni alligatur. Cn. Th.*, der Deichselriemen, die Deichselkette. Naszelniki na koń-

cu dyssla przekładaią. *Tr.* *Nasszynik końſki, *monile equi*, *Mącz*.

NASZEPTAĆ *cz. dk.*, *Sr.* 1. naſcheptuu; *Cro.* nasèptávam; *Rs.* нашептать, нашёптывало, szeptaniem napełnić, voll ziſcheln. Syrena tak ci pięknie ucho nasszepce, iż ani sam wzwiesz, kiedy się zanurzysz. *Rey Zw.* 83 *b.* Nasszeptać się, ſich ſatt und müde ziſcheln. Nasszeptacz, *Cro.* nasèptavecz.

NASZŁA, NASZŁO, NASZLI, NASZTO *ob.* Nachodzić.

NASZŁADOWAĆ *ob.* Naśladować.

NASZPIKOWAĆ, *f.* Nasspikuie *cz. dk.*, n. p. udziec zajęczy nasspikować, beſpicken. - Niedźwiedź tędy przychodzi; oh! nasspikuiesz go uczciwie. *Teatr* 57 *c*, 4. Trzeba głupſtwu iego dogodzić, iesszczeby mię nasspikował, niech go kaci wezmą. *ib.* 53 *b*, 52, nakłóć, aufſpießen. NASZPILKOWAĆ *cz. dk.*, szpilkami nasadzać, mit Stecknadeln beſpicken. Cytrynę gęſto goździkami nasspilkować. *Haur Ek.* 98.

NASZPIŻOWAĆ *ob.* Naśpiżować.

NASZPOCIĆ *cz. dk.*, sspetności nabawić, häßlich machen. Jeśliby dziecię na iednę ſtronę oczyma nakrzywiało, tedy na onę ſtronę poſtawić świecę, żeby zasię onym światłem wzrok nasspocony uproſtował się. *Spicz.* 190.

NASZPUNTOWAĆ *cz. dk.*, szpuntuiąc napełnić, voll pfropfen. Łakomcy ſkrzynie swoie a worki nasspuntuiąc, nigdy nie maią sytości. *Gil. Kat.* 303.

NASZRUBOWAĆ *cz. dk.*, dosyć poszrubować, genug ſchrauben; *Vd.* naferkati, pervreteniti, navreteniti; *Rs.* навинтить, навинчивать.

NASZTURCHAĆ, NASZTURKAĆ *cz. dk.*, dosyć poszturkać, genug ſtoßen, beſtoßen; *Sr.* 1. naſtorkuyu *ſtimulo*; *Rs.* натолкать, натолкнуть, наталкивать. Geſtami żwawemi natrykał mię, i iak chciał naszturchał. *Mon.* 70, 65.

NASZTYCHOWAĆ *cz. dk.*, beſtecken, n. p. Każe cię ćwiertować i ćwierciami twoiemi pale nasztychować. *Pasz. Dz.* 24, nasspilkować. - §. nasztychować map, obrazów, viel Kupferſtiche ſtechen.

NASZUKAĆ się *recipr. dk.*, do zmordowania się szukać, ſich ſatt und müde ſuchen; *Bh.* nahledati ſe; *Rs.* наискаться.

NASZUMIEĆ *cz. dk.*, dosyć szumu narobić *pr. et fig.*, genug Getöſe machen; *Rs.* нашумѣть.

NASZYĆ, *f.* naszyie *cz. dk.*, NASZYWAĆ *ndk.*, *Bh.* naſſiti, naſſiwati; *Rs.* нашить, нашивать), przyszyć do czego, darauf nähen, annähen, anheften; *Vd.* nashivati, gornashivati, gorpershivati). Naszyty *Rs.* нашивный. Naszycie *Rs.* нашивка. *Bh.* náſſewek *aſſumentum*). Naszywać perukę, u fryzera, tressę przyszywać, na siatkę robiąc perukę. *Mag. Mſk.*

NASZYCHTOWAĆ, *f.* Naszychtuie *czyn. dokonane*, w szychty naſkładać, na przykład drzewa, aufſchichten. - naſtrożyć, naſtawić, naprawić *propr. et fig.*, aufſtellen, aufſtecken, zurichten. Stwórca niektóre zwierzęta gęſtą siercią i szczecinami naszychtował. *Gor. Wl. U.* Tam zaraz się udała, Gdzie miłość swe żagle ślepa naszychtowała. *Tward. Pas.* 30. Dokądże płyniem, dokąd się pławiemy, Naszychtowawszy żaglami okręty? *Mon.* 71, 584. Naszychtowawszy żaglami odęty Okręt, wykręca ſterem w odmęty. *ib.* 73, 269. Jakim takim ćwiczeniem domowym wady też sobie główkę naszychtuie. *Rey Zw.* 16. Nie przydawała zwierzchności mówiącemu łakoma chciwość abo naszychtowana przedtym słuchaiących wiadomość. *Krom.* 647, *non eleuabat autoritatem dicentis, aut arguentis ambitio, aut conscientia audientium.*

NASZYDZIĆ *cz. dk.*, dosyć poszydzić, genug ſpötteln, *Rs.* нашутить, нашучу. Naszydzić się, ſich ſatt ſpötteln.

NASZYIEK, - yyka, *m.*, (*Rs.* нашейникъ obrożka; *ob.* Nasszelnik). Kanak *Tr.*, ein Halsband. NASZYYNY, - a, - e, na szyi noszony, am Halſe getragen. Kleynoty naszyyne. *Nar. Tac.* 2, 483.

NASZYNIEC, - ńca, *m.*, *Bh.* naſſinec; *Slo.* naſ'inèc; *Sr.* 1. naſch ſwoyßné; *Cro.* nassinecz, *f.* nassinka; *Rg.* nascinaz, nascinſki, *f.* nascinka; *Bs.* nascinaç, *f.* naszinka; *Eccl.* нашестранецъ, нашезéмецъ; *noſtras*, einer von den Unſrigen. Rozumienia tego niektórzy z naszyńców byli. *Krom.* 4. Naszyńcom był wielce miłym, a Numantynom ſtrasznym. *Pilch. Sall.* 129. Nieprzyiaciele i naszyńce w iedno byli zmieszani. *Pilch. Sall.* 207, *Gil. Pſt.* 81, cf. waszyniec.

NASZYNIONY, - a, - e, n. p. Piaſtuie go na łonie, a lepieyby było, żeby mu naszynionego karku przyłamała. *Tward. Pas.* 123, cf. przeszyniony.

NATACZAĆ *ob.* Natoczyć.

NATAŃCOWAĆ się *recipr. dk.*, do woli potańcować, ſich ſatt tanzen, *Rs.* наплясаться.

NATARCIE, NATARŁ *ob.* Nacierać. NATARCZ, - y, *ż.*, *poet.* = natarcie, nacieranie, napaść, napad, naſtęp, das Losdringen, Eindringen. Lizybona z nieuſtraszonym męſtwem natarcz odpierała pysznych zdobywców. *Przyb. Lus.* 85. - §. 2) Natarcz *herb*, w polu czerwonym ſtrzała, żeleszcem do góry ſtoiąca między dwoma blankami; w hełmie ręka do góry wyniesiona, dzidę trzyma. *Kurop.* 3, 35, ein Wappen. NATARCZKA, - i, *ż.*, naiazd, natarcie, nacieranie. *Cn. Th.*, der Angriff, das Eindringen. NATARCZYWOŚĆ, - ści, *ż.*, ochotne nacieranie, *Rs.* настойчивость, friſcher, lebhafter Angriff, muthiges Eindringen. Punkt attaku nayessencyonalnieyszy dla kawaleryi, ieſt natarczywość, albo oſtatnie do nieprzyiaciela nayżywsze w zawod przypuszczenie czyli uderzenie. *Kaw. Nar.* 466. NATARCZYWY, NATARCZLIWY, - a, - e, - ie *adv.*, ochoczy do nacierania, *Rs.* настойчивый, lebhaft angreifend, muthig eindringend. Pierzchliwy ieleń zewsząd otoczony Od chartów natarczliwych nie widzi obrony. *Kulig.* 216. Impetem w ſtronę każdą natarczliwym biią. *Kulig.* 108.

NATARGAĆ *cz. ndk.*, NATARGNĄĆ, *f.* Natargnie *idntl.*, naszarpać, narwać, *Bh.* natrhnauti, natrhati; *Vd.* natergati; (*Bs.* natrrikivati *incursionem facere*); *Rs.* надергать, надёргивать, натеребить, натеребливать, anreißen, nicht ganz durchreißen. Natargałeś tylko powrozu. *Tr.* - §. b) nadwerężyć, naruszyć, ſchwächen, verletzen. Natargnionego zdrowia, często a gęſto choruiący, *valetudinarius. Mącz.* Nie owszem dobrą sławę mieć, ale natargnioną, *audire minus commode. Mącz.* (*Bh.* natrhlý *vesanus*; natrhloſt *vesania*). - §. Natargać się kogo, do woli go potargać, ſich an einem müde und ſatt zauſen. Zły duch popada go, tłucze go i rozdziera tak, iż piany toczy, a zaledwie odſtępuie, natargawszy się go, 1 *Leop. Luc.* 9, 38.

NATARGOWAĆ się, *f.* Natarguie się *recipr. dk.*, wiele potargować, viel und lange handeln, dingen. *Rs.* наморговать dohandlować się.

NATARTY *partic. verbi* Nacierać, Natrzeć.

NATCHNĄĆ, *f.* Natchnie *cz. dk.*, NADYCHAĆ *niedok.*; tchem napełnić, einathmen, inspiriren, eingeben; *Boh.* nadchnauti, nadchl, nadchnu; *Sr.* 1. naddubnu, nadechnu, duhpu nutz; *Cro.* nadihavam; *Bs.* nadahnuti; *Rg.* nadahnutti, nadissati; *Rs.* надышать, поселить, поселять. Jadem go nadycha, *inspirat virus. Zebr. Ow.* 51. Uformował bóg człowieka, i natchnął w oblicze iego dech żywota. 1 *Leop. Gen.* 2, 7, wetchnął. 3 *Leop.*). Żebyć to was bóg wszechmogący natchnął, żebyście mi poradzili... *Offol. Str.* 1. Bóg tym duchem iedności na tym seymie natchnął nasz naród. *Gaz. Nar.* 1, 187. Natchniony, natchnięty, *Rs.* дохновенный, вдохновенный, богоносный, богоносецъ; *Ec.* духновенный, богодухновенный, *Gr.* θεοπνευστος. Natchnionym sposobem *Ec.* духновенно. Maiący być natchnionym *Ec.* вдухновсвятеленъ, *Gr.* ἐμπνευστικος *inspirabundus*. Natchniętymi tych zowią, którzy bez wszelkiego zastanowienia, piękne wynayduią myśli. *Węg. Mar.* 3, 79. begeistert. Natchnieni duchem świętym. *W. Post. W.* 319. O boże, natchniy mię, co tu czynić potrzeba. *Teatr* 94 *b*, 86. Nie sądź o mnie podług pierwszego podeyrzenia, którym mię strach natchnął. *Teatr* 50 *b*, 17. Bóg ią do klasztoru natchnie. *Teatr* 6, 114, (poda iéy chęć). *Submoneo* potaiemnie kogo napominam, nadycham komu. *Mącz.* Chrystus o pocieszycielu mówi: ia nadycham w nim, i dodawam mu tego, co mówi. *W. Post. W.* 389. Natchnienie, Inspiration, Eingebung, Begeisterung; *Slo.* nadchnutj, nadutj; *Sr.* 1. naddudchnené; *Es.* nadahnutje; *Cro.* nadehnènye; *Rs.* вдохновéнïе, дохновенïе, откровéнïе; *Ec.* духновéнïе. Natchnienie, czułości wzbudzone w duszy, które ią nakłaniaią, aby im nieodwłócznie zapobiegła. *Mon.* 75, 91.

NATEMPEROWAĆ *cz. dk.*, dosyć potemperować, n. p. piór, genug (Federn) schneiden.

NATĘPIĆ *cz. dk.*, przytępszym uczynić, genug abstumpfen; *Rg.* natùpiti.

*NATERMINOWAĆ co, *f.* naterminuie *cz. dk.*, napisać krótko i leda iako dla pamięci, *annotare. Cn. Th.*, nanotować, kurz anmerken. Naterminowanie, terminowanie czego, pisanie krótkie dla pamięci, *annotatio. ib.*, das Anmerken, Aufnotiren.

NATĘŻYĆ, *f.* Natęży *cz. dk.*, NATĘŻAĆ *ndk.*, *Bh.* natahnauti, natahowati; *Vd.* persiliti, nasiliti, natiſknvati; *Rs.* натягивать; натужить, натуживать, напрячь, напрягать; naciągać, napinać mocno, tęgo, stark anziehen, spannen. Natęża łuk, i w samo serce iego ugadza. *Pilch. Sen.* 314. Łuk, ażeby swoiéy nie tracił gibkości, nie zawsze powinien być natężony. *Mon.* 70, 548. Lutnie stroi i natęża. *Brud. Ost. F.* 12. - §. tęgim uczynić, steif machen. Krochmal natęża chusty. *Tr.* - §. *fig.* przykładać mocy w czym, usilniéy czynić, usiłować, anstrengen. Rzekł, i zamach na straszną Egidę natężył. *Dmoch. Il.* 2, 248. Natężenie *Rs.* ретивость, натуга. Do poięcia tych rzeczy trzeba pilnego natężenia. *Pilch. Sen. list.* 3, 95. Gdy rozum przywięzuie się do iednego wyobrażenia usilnie, rozbieraiąc go z każdéy strony, iest to natężenie rozumu. *Cyank. Log.* 38. Choćbym wszystek rozum móy naymocniéy natężył, nie wywinę się. *Teatr* 7 *c*, 68. Natężyć się *Ec.* понатужиться. Im bardziéy się zbliżaią, im bardziéy natężam wzrok, tym bardziéy się widzą onym podobnieysi. *Teatr* 42 *d*, *D*. Natężanie, podnoszenie z przedłużaniem sylab w mowie, w słowiech. *Cn. Th.*, przycisk, der Ton, der Accent, den man auf eine Sylbe legt. Natężaniem głosu nie gardź; ale abyś go miał, według pewnych stopniów i kształtów, wykwintnie podnosić i spuszczać, tego się wystrzegay. *Pilch. Sen. list.* 115. Odrzuciwszy dzikie makaronizmy, słów nowych, natężenie Polskie maiących, dostarczamy. *Pilch. Sall. praef.*, zakroy, brzmienie, Zuschnitt, Ton, Klang). - §. Natężenie *adverb.*, z natężeniem, usilnie, mit Anstrengung, angestrengt, *Rs.* натужно. Póty natężenie krzyczeć nie przestaią, póki iakiekolwiek im siły wystarczyć mogą. *Mon.* 69, 810. Natężony, *natężny *Rs.* натужный, angestrengt. NATĘŻAŁOŚĆ, -ści, *ż.*, siła do natężenia, Anstrengungskraft. Ten którego mi zalecasz, nie ma iuż w sobie natężałości i mocy. *Pilch. Sen. list.* 4, 59.

NATKAĆ *cz. ndk.*, NATKNĄĆ, *f.* natknie *idntl.*, NATYKAĆ *contin.*, *Sr.* 1. natkam; *Sr.* 2. hotkaſch; *Crn.* natikujem, natikuvati; *Ross.* наткнуть, натыкать, начинить, начинивать; napychać, napełniać, nabiiać, voll stopfen, anstopfen, voll füllen, *propr. et fig.* Nie miałem na czym leżeć, okrom woru słomą *nadkanego. *Baz. Hst.* 147. Łacniéy natkać ieden wór, niźli wiele. *Ezop.* 118. Worki i skrzynie natkasz; ale serca nie natkasz, zawsze chce więcéy. *Sk. Kaz.* 500. Łakomego nie natkasz i millionami. *Birk. Exorb. B* 2 *b*. Ich chciwości nic natkać nie może. *Pilch. Sen. list.* 4, 9. Dziesięćby się ich pożywiło, co ieden w brzuch swóy natka i naleie. *Hrbst. Nauk. U.* 2. Dla natkania mizernego brzucha, przemy się prawdy. *Rey Ap.* 25. Głodni się chleba natkaią. *Ryb. Ps.* 39. Obżartuchy, choć się iuż natkaią, przecię iedzą. *Petr. Ek.* 69. Marnością iakąś rzkomo słowem bożym natykacie uszy słuchaczów waszych. *Birk. Sk. A* 4 *b*. - Skanderbeg iuż się rozmaitym łupem natkał, a prawie utuczył. *Baz. Sk.* 524. Natkany, napchany, napełniony. *Cn. Th.* Książka Zyzaniego, iako kiełbasa, nieczystemi heretyckiemi bluźnierstwy iest natkana. *Sak. Dusz.* 142. Wszędzie moc wielka, iakoby natknął, ludu była. *Kosz. Lor.* 184 *b*, (iak natkano, iabłkoby potoczył). Natkane, nabite gęsto płótno, sukno. *Cn. Th.*, dicht zusammen gewebt, gut zusammen geschlagen. Im więtszy wsór w adamaszku, tym więcéy do niego iedwabiu wychodzi, i natkańszy adamaszek. *Gost. Gor.* 105. Adamaszki z pode dna krochmalą, aby się zdały natkańszemi. *Gost. Gor.* 115. - §. Natykać winnicę, ogród, tyczkami. *Cn. Th.*, powtykać, ponatykać, pozatykać, bestecken, voll stecken; *Sr.* 1. natikam; *Vd.* natikniti, natikuvati, ponatekniti; *Crn.* natakniti, nataknem; *Cro.* nateknuti, nateknújem; *Bs.* nataknuti; *Rg.* nataknutti, naticcem; *Rs.* натыкать, наткнуть. Natkniony ogród tyczkami, zioła, winne latorośle, (podwiązany. *Cn. Th.*, besteckt mit Pfählen, bepfählt. Dziesięć wozów, w kosy i woienne sztuki natknionych. *Pot. Arg.* 254, nastrożonych). Natkniony ogród kwiatkami. *Cn. Th.*, upstrzony). Manelki, by gwiazdeczkami, perłami

łami natknione. *Groch. W.* 352. Niebo ze ſklepem zawieſzonym, Gwiazdami natknionym. *Ryb. Ps.* 31. - §. Natknąć w mowie, w piśmie, natrącić, namienić, tknąć wspominaiąc, berühren, erwähnen. O czym iż insi szerszéy piszą, iam tu tylko trochę w sposob przeſtrogi *nadknął. *Wiśn.* 504. Tak napisałem oracyą, żebym tylko natknął dary twe. *St. Radz. Z. P. M.* 46. Jak się te ognie pod ziemią rodzą, teraz tylko króciuchno natknę, *memorabo. Syxt. Szk.* 152. Z przyczyn natknionych iawnie to pokazuie się. *Zygr. Pap.* 239, przywiedzionych). Jżby to lepiéy poięli, *nadkniem tu rzecz tę podobieńſtwem iedném. *Glicz. Wych. M* 8 *b*, wytknę, wyłuszczę). Natknienie, Natknięcie, *Vd.* natik. - §. Natknąć na co, narazić na co, urazić, uderzyć, an etwas ſtoßen, verletzen. Natknęli się na kamień, a ia za niemi, oni wpadli w iamę heretyctw, a z niemi i ia. *Smotr. Nap.* 27. NATKANO *adv.*, ciasno iak natkał *Cn. Th.*, voll gepfropft, voll geſtopft. II) NATKAĆ *cz. dk.*, tkaniem wiele narobić, genug fertig weben, *Vd.* natikati; *Rs.* натка́ть.

NATŁOCZYĆ, *f.* Natłoczy *cz. dk.*, NATŁACZAĆ *ndk.*, *Bh.* natlačiti; *Sr.* 1. natwocžjam, natwotjam, natwocžjuju; *Vd.* natlashiti; *Cro.* natlachujem); mocno powpychać, tęgo nabiiać, naciſkać, tłocząc nawtykać, eindrängen, viel hinein drücken, einpfropfen, voll ſtopfen. Zasypali kamieńmi i grubą ziemią on dół, natłaczaiąc. *Sk. Dz.* 10. W tym uyrzą przy brzegu płynące po wodzie, Pełne i natłoczone bez sprawców dwie łodzie. *Protas. Jał.* 26. Miarę dobrą i natłoczoną i potrzęsioną i opływaiącą dadzą wam. *Sk. Kaz.* 273, *Rey Pſ. Ff* 4. Przez całą tę drogę tak natłoczone było pospólſtwo, iż kareta bardzo powoli iść musiała. *Gaz. Nar.* 1, 330. NATŁOCZNY, - a, - e, daiący się natłoczyć, pakowny, ſtopfbar. *X. Kam.* - §. natłoczony, cisnący się, gedrängt, voll gepfropft. Lata podziw ſtłoczny w natłocznym gminie. *Zab.* 12, 218. NATŁOCZYCIEL, - a, *m.*, *Sr.* 1. natwocžijicžeř, który natłacza, napychacz, der Vollpfropfer, Stopfer, *w rodz. żeńſk.* natłoczycielka. NATŁOK, - u, *m.*, napływ, nawał, gwałtowne natłoczenie się, naciſk, Vollgepfropfe, Gedränge, Zuſtrömen, Drang, Andrang.

NATŁUC, *f.* natłucze *cz. dk.*. NATŁUKAĆ *ndk.*, *Bh.* natlaucł; *Vd.* gortouzhi; *Bs.* natucchi, nameciti; *Rg.* natůchi; *Rs* натолочь натолку натолачать. - §. natłuc, nadtłuc, nieco potłuc, anbrechen, nicht gänzlich zerbrechen. Garńca natłuczonego dłużéy. *Cn. Ad.* 230, cf. łatane zdrowie trwalsze). - §. wiele potłuc, viel zerſchlagen. Choć nie wſkóra, aby miał wziąć klucze, Naſtrzela iednak hetman, nasiecze, natłucze. *Jabł. Buk.* *Q* 3 *b*. Charcica raz weszła do kredensu, i rozswywoliwszy się, naſtrącała i natłukła różnych rzeczy. *Teatr* 19 *b*, 54. *transl.* naruszyć, nadwątlić. *Cn. Ad.*, ſchwächen, verletzen.

NATŁUŚCIĆ, *f.* Natłuści *cz. dk.*, tłuſtym uczynić, fett machen. Natłuściłeś głowę moię oleyki. *Radz. Ps.* 23, 5.

NATOCZYĆ, *f.* natoczy *cz. dk.*, NATACZAĆ *ndk.*, natoczyć okrągłych rzeczy z iednego mieysca na drugie, genug hin wälzen. Czerw' natoczył prochna. *X. Kam.* - §. Tokarz natoczył szachów, genug drechſeln. - §. Natoczyć siekierę, szablę, na brusie naoſtrzyć. *X. Kam.*, genug ſchleifen, *Rs.* натоить. - §. trochę wytoczyć, dosyć natoczyć, etwas abzapfen, anzapfen, genug zapfen; *Vd.* natozhiti, nashepiti, nashepati; *Crn.* natâkam; *Sr.* 2. natožiſch; *Rg.* natocitti, natâkati; *Bs.* natociti, napuniti; *Cro.* natachem, nalevam). Śmieszna chcieć z beczki wody, wina natoczyć. *Burl. B.* 3. Oby dosyć było na téy krwi, któréy się w tych polach natoczyło z dzikich szyy, żeby z inszéy krew' nie poszła szyi. *Bard. Luk.* 122. - Możnali to rzecz, abym nie ſkosztował kielicha mnie natoczonego, wyléy go precz, niech go nie zakuszę. *Bzow. Roż.* 21, nalanego, eingeſchenkt, eingegoſſen. - §. *aliter* Jeśli się iaki dziw natoczy, niech wſtanie inszy Alcyd. *Bard. Tr.* 500, t. i. nadarzy, natrafi, vor Augen kommen, erſcheinen, begegnen.

Tom. II.

NATONĄĆ *niiak. idntl.*, n. p. Śklanki z miodem zaprawiwszy, na muchy ſtawić, a gdy tego natonie, wylać. *Haur Ek.* 117, dosyć wiele potonie, in ziemlicher Anzahl ertrinken, erſaufen.

NATONIE, - ia, *n.*, (część lasu, gdzie drzewa spuszczaią. *Tr.*, das Gehau im Walde), raczéy kolnia, drewutnia, kielnia, (*Vd.* natan, natèn, z kloc; *Bh.* naton drąg, cf. naciąć, natnę). Strożowie na natoniu drwa rąbią. *Haur Sk.* 495. Stróża miéy na oku, względem kradzieży drew z natonia, z obory bydła. *Haur Ek.* 55, Holzſtall, Holzplatz.

NATOPIĆ *cz. dk.*, dosyć potopić, utopić, genug unter Waſſer ſetzen, erſäufen, ertrinken laſſen, *Rg.* natopitti, natapati; *Bs.* natopiti, natapati; *Cro.* nataplyam; *Rs.* натопить. - §. ogniem natopić, rozpuścić, czego dosyć ogniem, napławić, genug zuſammen ſchmelzen, *Ross.* натопить, натапливать.

NATRĄCIĆ, *f.* natrąci *cz. dk.*, NATRĄCAĆ *ndk.*, trącaiąc naruszać, nadwątlić, uszkodzić mit Stoßen etwas beſchädigen; verletzen, ſchwächen, verſehren; *Sr.* 1. naſtorčžu; *Rs.* натрутить, натрущивать. W woynie domowéy los przyiacioły, krewne i bracią natrąci, iż własnéy krwi czynić między sobą żelazem przyydzie. *Krom.* 119. - §. Natrącać kogo na co, narażać, wyſtawiać na co, (einer Gefahr) ausſetzen, in Gefahr ſetzen. Z szczerością natrącałem się w niebezpieczeńſtwo przy ich sprawie w boiu. *Stas. Num.* 2, 37. Na raz trafiam, natrącam się. *Cn. Th.* 447. Natrącił się mocny na mocnego, a obadwa pospołu upadli. 1 *Leop. Jer.* 46, 12, uderzył się, uraził się, es ſtieß einer an den andern. - §. Natrącać czego w mowie, wspominać, przymawiać się, dotykać czego, wzmiankę czynić, natknąć, etwas berühren, erwähnen. Uſtawicznie mi natrąca o prawdziwéy przyiaźni Wezyra ku tobie. *Teatr* 39, 145.

NATRAFIĆ, *f.* natrafi *intrans. dk.*, NATRAFIAĆ *ndk.*, trafić na co, napaść na co, nadeyść, *Crn.* narajmam, auf etwas treffen, dazu kommen. Oſtatniéy moiéy u nich wizyty natrafiłam, że furye wywierał na żonę. *Teatr* 2 *b*, 10.

NATRAPIĆ się, *f.* Natrapi się, *recipr. dk.*, *Bh.* natrápiti ſe, dosyć się frasować, gryźć się, ſich ſatt quälen. Jeśli mi ieszcze i to nie pomoże, Na com się próżno natrapił, móy boże? *Chrośc. Job.* 38.

NATRAWIĆ, *f.* natrawi *czyn. dok.*, wiele ſtrawić, viel nach einander verzehren, verthun. Przyzwał go z Prus, zapłaciwszy zań wielką summę pieniędzy, które tam był natrawił. *Stryik.* 471.

NATRĘ *ob.* Nacierać. 1) *NATRĘT, - u, *m.*, napęd, napędzanie, natarcie, das Herzutreiben. Są chęci ludzkie,

według natrętu i wſtrętu kłamliwéy fortuny, odmienne. *Krom.* 604, *secundum ſlatum et reſlatum*). 2) NATRĘT, - a, *m.*, = NATRĘTNIK; NATRĘCIK, - a, *m.*, *dem.*, człowiek swoią natarczywością uprzykrzony, ein zudringlicher Menſch; *Cro.* nameknyènecz; *Rs.* нахлебь, стужатель, суета. Natręt, co się w nieswe rzeczy wtrąca. *Smotr. Ap. pr.* Natręt wielki, wszędy się wrazi. *Comp. Med.* 386. Jak mucha nieproszona leci do potrawy, Tak i natręt do każdéy rad się miesza sprawy. *Min. Ryt.* 4, 206, *Fred. Ad.* 31. Natręt bez ładu, bez słuszności, bez wszelkiéy okrasy, nie uprosić, nie wymodz, ale że tak rzekę, rozbić prawie chce. *Lub. Roz.* 343. Natręcik. *Klon Fl. D.* 4. Kaci nadali natręta; niechże weydzie! *Teatr* 24 *c*, 67. Obawiam się, żeby tu znowu ten natrętnik nie przyszedł. *Boh. Kom.* 4, 39. NATRĘTNICA, - y, *ż.*, NATRĘTKA, - i, *ż.*, (*Tr.*), kobieta natrętna, eine sehr Zudringliche. Otoż widzisz natrętnico! *Teatr* 36, 77. NATRĘTNY, - a, - e, NATRĘTNIE, NATRĘTNO *adv.*; nacieraniem uprzykrzony, sehr zudringlich, läſtig; *Sr.* 1. wobuzné; *Rs.* навязчивый, суетливый. Natrętny prędzéy wſkóra, choć trzy po trzy plecie. *Teatr* 46 *b*, 56. Żadnéy już nie żądam pomocy; wszyſtko mi ieſt natrętno. *Teatr* 47 *c*, 128, t. i. przykro. NATRĘTSTWO, - a, *n.*, NATRĘTNOŚĆ, - ści, *ż.*, uprzykrzenie się napieraniem, *Sr.* 1. wobuznoſcź, wóbza; *Rs.* суетливость, докука; Zudringlichkeit, Läſtigkeit. Natrętność, gwałtowne nadſtawienie swoiéy osoby i swego zdania, w owym okrzykliwym opowiadaniu rzeczy całe niepotrzebnéy, albo niemiłéy słuchaiącym. *Jez. Wyr.* Mam słuszne przyczyny! Ɍ. Mogęż się o nie spytać bez natrętności? *Teatr* 41 *c*, 323. Co za natrętſtwo kobiece! *Teatr* 43 *b*, 7.

NATROSZCZYĆ się *recipr. dk.*, dosyć się troszczyć, gryźć, tęſknić, ſich genug härmen; *Vd.* natesnuvati; *Rs.* натруситься.

NATRUDZIĆ, *f.* Natrudzi *cz. dk.*, namordować, müde genug machen. Skoczyłem bez pamięci na grzędę, i ieszcze prawą nogę sobie natrudziłem. *Teatr* 20 *b*, 99. NATRUDZIĆ się *recipr.*, nabiedzić się, ſich müde placken. Com się natrudził, com się nażądał, Ażebym ciebie oglądał. *Kniaź. Poez.* 2, 192. Co się małżeńſtwo nakłóci, natrudzi, Aby też w domu było iak u ludzi. *Mon.* 70, 598. Przedsiębiorąc iakową robotę, podjęciem się iéy natrudzą i pracy nalękaią; dźwigaią iednak. *Mon.* 71, 42, *ib.* 73, 720.

NATRWOŻYĆ *cz. dk.*, dosyć potrwożyć, genug beſtürzt machen, ängſtigen, *Vd.* natesnuvati). - §. Natrwożyć się, ſich genug ängſtigen.

NATRYKSAC *cz. dk.*, dosyć potryksać, nabość (rogami), genug ſtoßen (mit Hörnern). Uślinił mię, geſtami żwawémi natryksał, i iako chciał naszturchał. *Mon.* 70, 65.

NATRZĄSAĆ *czyn. dok.*, NATRZĄSNĄĆ, *f.* Natrząśnie *idntl.*, *Bh.* natrauſyti, natřaſti; *Sr.* 1. natruſcham, natruſchu, nadtruſcham; *Crn.* natręſti, natręsem; *Rs.* натрясть, натрясать; dosyć czym potrząsać co, beſtreuen mit etwas hinlänglich. Od natrząsania gmachów zioły, niech płacą złotych trzy. *Lek. C* 2 *b.* Natrząsanie *Rs.* натруска. - §. natrząsać, dużo trząść, genug ſchütteln, rütteln. Dobrą miarą odmierzy ci bóg, natkaną, natrzęsioną i opływaiącą. *Sk. Kaz.* 279. - §. natrząsać czego, dosyć czego zrzucać trząsaniem, genug herab ſchütteln. Wlazł na dąb, aby natrząsł żołędzi. *Ezop.* 73. - §. Natrząsać się czym, *recipr. paſſ.*, wzruszyć się, aufgebracht werden, erſchüttert werden. Tym się natrząsnąwszy król haniebnie, poſtanowi sobie, nie słać więcéy do Hana nikogo. *Tward. W. D.* 2, 109. - §. Natrząsać się z czego, *activ.*, = urągać się, naśmiewać się, höhniſch worüber lachen, mit Hohngelächter ſich darüber wegſetzen, verhöhnen, verſpotten. Nieprzyiaciel się natrząsa i z kościoła twego naśmiewa. *Sk. Kaz.* 76. Z martwych wſtawaiąc, z śmierci natrząsać się będziem, mówiąc: gdźież zwycięſtwo twoie? *ib.* 188. Heretycy taiemnice nasze wydali, i z nich się natrząsali. *ib.* 596. Dokądże ieszcze ze mnie natrząsać się będziesz? *Teatr* 9 *b*, 48. Wywołany z kraiu Zborowſki przeieżdżał się po Polszcze z taką dumą, iakby się z praw i słabości przełożonych natrząsał. *Boh. Tar.* 170. Cham śmiał natrząsać się z oyca, a nie umiał pokryć niedoſtatków iego. *Sk. Zyw.* 1, 189. Natrząsać się z religii. *Teatr* 49 *d*, 24, *ib.* 37, 107.

NATRZEĆ *ob.* Nacierać.

NATRZEPAĆ *cz. dk.*, dosyć potrzepać, genug klopfen, *Rs.* натрепать. Natrzepać się, ſich ſatt klopfen.

NATRZMIĆ, *f.* Natrzmi *cz. dk.*, naſtorczyć, najeżyć, wzjeżyć, aufſteifen, aufſtrotzen, ſtrotzen machen. Stąpa panna iak pawa, a natrzmiwszy rogi, Ogon za sobą włóczy. *Zimor. Siel.* 151. Zbielałym natrzmiła ſkronie włosem, *posuit ad tempora capillos canos. Zebr. Ow.* 63. Junacy w natrzmionych fantazyach siła z płocha czynią. *Fred. Ad.* 44, w nadętych, aufgeblaſen. Swe brzydkie Tantalka uczynki natrzmiła złorzeczeńſtwy, *adiecit. Zebr. Ow.* 143, ieszcze brzydszemi uczyniła).

*NATRZNĄĆ, *f.* natrznie *cz. dk.*, n. p. Podsadzi się żyd doktor pod zadek chorego, wszyſtko chcąc widzieć opatrznie, Gdy mu ten w oczy, w uszy, w gębę nawet natrznie. *Pot. Jow.* 2, 77, napuści, trafeyda, er macht ihm ins Geſicht.

NATRZYMAĆ się *recipr. dk.*, dość długo i mocno potrzymać do zmordowania się, ſich müde halten; *Vd.* nadershati; *Rs.* надержать. *Subſt.*, *Vd.* nadershavez.

NATUCHAĆ *ob.* allewować, przyrzynać.

NATUCZNIEĆ *niiak. dk.*, dosyć otyć, napęcznieć, genug dick und fett werden, *Ec.* натучняю.

NATULIĆ, *f.* natuli *cz. dk.*, NATULAĆ *ndk.*, przytulić do czego, aufdrücken, auf etwas andrücken, anſchmiegen. Czapkę na uszy natulił. *Teatr* 22, 7. NATUŁAĆ się *recipr.*, nabłądzić się, nawłóczyć się, ſich sehr lange herum ſtoßen, herum treiben in der Welt, *Rs.* натолкаться, наскитаться. Zbity od Turków Zygmunt po morzu się natułał, aż go Wenętowie do domu odwieźli. *Bielſk.* 288. *Fluctuatus*, ten, który się i tam i sam po wodzie natułał. *Mącz.* Natuławszy się długo, przecięż naoſtatek, Stawiła mię w tym mieyscu odwaga i ſtatek. *Teatr* 44, 26.

NATUPAĆ się, *f.* natupa się *recipr. dk.*, wiele potupać, viel mit den Füßen ſtampfen, ſich müde ſtampfen. Natupa się, nafuka, i na tym przeſtanie. *Tręb. S. M.* 18.

NATURA, - y, *ż.*, przyrodzenie, die Natur; *Bh.* přirozenj; *Sr.* 2. natura; *Sr.* 1. natura, pʒihrodʒene waſchno; *Vd.* natura, pant, narau; *Crn.* natûra, naràva (*ob.* narów); *Sla.* nárav, *Rg.* nârav, *Bs.* narav; *Cro.* narav, narava, chúd; *Ross.* натура, природа. - a) *active:*

siła twory wywodząca, **die hervor bringende, die schaffende Natur.** Nic na świecie nie zginie, tak to sposobiła natura, to ieſt przyrodzenie rzeczy wszyſtkich. *Gor. Sen.* 346. Nic z tego nie niszczeie, co się z oczu zmyka, i do wszyſtkorodnéy natury, z któréy wyszło, i znowu wkrótce weyść ma, ſkrytym nurtem powraca. *Pilch. Sen. liſt.* 288. Co ieſt natura? bo nie trzymam się waszego zdania, że ieſt spoczynku albo ruchania naypiérwszym początkiem. *Susz. Pieśń.* 3, 3. Zawsze bóg i natura iedno daią prawo. *Przyb. Milt.* 181. Natura, ieſt to zrządzenie praw, od samego ſtworcy uſtanowionych, dla długiego trwania rzeczy i dla porządnego naſtępowania po sobie iſtności; można ią uważać za moc dzielną, niezmierną, która wszyſtko ogarnia. *Stas. Buff.* 29. Nic sztuka bez natury, praca nadaremna, Jednakowoż ie łączy potrzeba wzaiemna. *Dmoch. Szt. R.* 82. Wszelka sztuka ieſt naśladowaniem natury. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 71. Wszyscy się równi rodzimy z natury, Dopiero ślepa fortuna nas dzieli. *Pot. Syl.* 243, **von Natur.** Uyrzał u brzegu dziewczynę, iako ią natura ſtworzyła, *P. Kchan. Orl.* 308, naguteńką, **wie sie Gott erschaffen hat.** - §. b) *paſſive:* ogół rzeczy ſtworzonych, **die hervor gebrachte Natur, die ganze Natur.** Sama natura mała dla chciwego. *Bard. Tr.* 466. Świadomy natury, znawca natury, *Vd.* naturosnanes, **der Naturverſtändige.** - §. c) natura, iſtność, **das Wesen, die Natur.** Czym ieſt różna natura od persony (osoby)? natura ieſt człowieczeńſtwo, a persona ieſt człowiek. Natura ieſt w Pietrze, iż tak musim rzec, Piotroſtwo, a persona Piotr. Natura ieſt iſtność abo ieſteſtwo nieosadzone, które na iednym abo na wielu ſtanąć może; a persona ieſt iſtność osadzona na iednym. *Sk. Kaz.* 535. Eutych dwie rozdzielne *naturze (*dual.* z natury) w Chryſtusie, bozką i ludzką mieszał. *Sk. Kaz.* 536 Dwie naturze są w nas, duchowna, którą duszą zowiem, i ziemſka, którą ciałem nazywamy, w iednéy personie (osobie) złączone. *ib.* 536. Nam śmierć nie ieſt natury ſkończenie, ale tego życia dokonanie; bo się natura nasza na lepsze po śmierci naprawuie. *Sk. Zyw.* 2, 407. Za nic sobie miał ludzi, iakby inszéy natury, nie iako on byli. *Jabl. Tel* 24. Jedna natura, ieden charakter, *Ec.* соестéствїе, iednéy spólnéy natury będący *Ec.* соестéственъ. Złéy natury będący *Ec.* злоестественный. *Rg.* unâraviti *indere naturam*, cf. narowić; *Vd.* se ponaturiti, = przyiąć naturę). Natura wilka ciągnie do lasa. *Zegl. Ad.* 150. Natura = przyrodzone przymioty, **natürliche Eigenschaften, Natur.** O naturze, to ieſt dobroci abo defektach kraiowych produkcyy wiedzieć potrzeba. *Mon.* 65, 290. Flota podatki w naturze wiozła. *N. Pam.* 24. 289. nie w pieniądzach, w zbożu, w fruktach i t. d., **in Naturproducten.** - §. *Prawo natury*, **Naturrecht,** zawiera prawdy, którémi człowiek względem boga, siebie i drugiego za powodem samego rozumu, rządzić się ma. *Oſtr. Pr C.* 1, 7. - §. natura, cf. nasienie męzkie. NATURALISTA, - y, *m.*, fizyk *Tr.*, **ein Naturforscher.** NATURALIZACYA, - yi, *ż.*, obrządek prawny, którym się cudzoziemiec przyswaia, i ſtaie zdolnym do osiągnienia urzędów kraiowych. *Kras. Zb.* 2, 220. (cf. indygenat), **die Naturaliſirung.** NATURALNOŚĆ, - ści, *ż.*, ułożenie naturalne, przyrodność, **die Natürlichkeit.** NATURALNY, - a, - e, przyrodzony, przyrodzonym sposobem, **natürlich, Natur=;** *Sr.* 1. **naturſki, pşihrodjenſki;** *Bh.* **přirozený;** *Crn.* natirléh; *Vd.* naturn, naturen, samonaseben; *Cro.* naravszki; *Dl.* naravni; *Sla.* náravni; *Rg.* ponaravſki; *Bs.* naravni; *Rs.* натуральный, сродный. Fortyfikacye naturalne maią rowy, okryte wzgórkami, ſkały, góry etc. *Jak. Art.* 2, 499. Rzeki, ſtrugi etc., oddzielaiące iednę maiętność od drugiéy, nazywaią granicą naturalną. *Zabor.* 360. Naturalny włos. *Hul. Ow.* 91. Produkt naturalny, *Rs.* самородка. Naturalnego koloru, niefarbowany *Rs.* самоцвѣтный. Członki naturalne, *genitalia. Kirch. Anat.* 3. Hiſtorya naturalna, **die Naturgeschichte,** nauka o wszyſtkich ciałach poziemnych i podziemnych. *Bot. Nar.* 2, *Vd.* naturosnanſtvu, snanoſt nature. NATURALNIE *adv.*, przyrodzenie, **natürlich.** Rozumiesz, że on powziął wielkie przywiązanie do ſtarościanki? ℟. Jużci naturalnie, kiedy tak wielką niecierpliwość widzenia iéy pokazał. *Teatr* 8, 34. NATURKA, - i, *ż.*, *demin. nom.* natura, *contumeliose*, **das Naturchen.** Téy Jeymości naturkę dobrze znałem. *Teatr* 24 *b*, 6, t i. temperamencik.

NATURBOWAĆ się, *f.* naturbuie się *recipr. dk.*, natrwożyć się, natrapić się, **sich müde quälen, viel ausstehen.** Dosyć ia się naturbowałem, kiedym pożyczał pieniędzy, niechay oni się teraz turbuią, iak maią odbierać. *Teatr* 22, 40.

NATWARDZIĆ *cz. dk.*, dosyć twardym uczynić, *Vd.* naterditi, **genug verhärten.** NATWARDZIEĆ, NATWARDNIEĆ *niiak. dk.*, ſtawać się dosyć zatwardniałym, **hart genug werden.** Sok ten śledzionę natwardziałą ścieńcza. *Spicz.* 24. Lekarſtwo na krę abo natwardzenie, żeby ie rozpędzić. *ib.* 117.

NATWORZYĆ, *f.* Natworzy *cz. dk.*, NATWARZAĆ *ndk.*, dosyć potworzyć, *propr. et fig.*, **eine Menge nach einander hervor bringen, machen, schaffen.** Sieciech sprawuiąc rządy, natworzył sobie wielu nieprzyiacioł. *Nar. Hſt.* 3, 44, *N. Pam.* 15, 329. - *Rs.* натворить zaczynić, zaprawić.

NATYCHMIAST *adv.*, na tych miaſt, *repente*, z nagła, w ocemgnieniu, *hnet (wnet), natychmiaſt mówią niektórzy. *Mącz.*, **auf der Stelle, sogleich;** *Bh.* **pogednan, na obrat;** *Sr.* 1. **naměztje;** *Sla.* sadataki; *Crn.* natęgàma, sdàje, sdajzi, obrât, na obrat; *Vd.* sdaizi, kmalu, jadernu, na tem meſti, v' tem shlaki, shlakama; *Cro.* mahom, vréd; *Rs.* нáскоро, сей часъ, áбїе. - §. b), = zamiaſt, **an der Stelle, anstatt,** *ob.* miaſt, miaſto, na *to miaſt.

NATYKAĆ *ob.* Natkać.

NATYNKOWAĆ *cz. dk.*, po wierzchu potynkować, **von oben betünchen;** *Cro.* nakorivam.

NATYRAĆ *ob.* Nadtyrać.

*NAUCZALNY, - a, - e, *Tr.*, z czego można się nauczyć, **lehrreich, belehrend,** *Nauczny, naucznie*, *Vd.* vuka poun; *Rs.* учительный, поучительный, наказный наставительный; *Ec.* казательный, доброучительный. *NAUCZALNIK, - a, *m.*, *Tr.*, dogmatyk, **ein Dogmatiker.** NAUCZKA, - i, *ż.*, *demin. nom.* nauka, **eine kleine Lehre.** Napisz sobie tę nauczkę: wara kocie, idzie o cię. *Teatr* 1. *b*, 79. Napisać raczył krótką nauczkę, co to ieſt szlachectwo. *Mon.* 71, 895,

Zebr. Ow. 113. Na pięknyśmy baliczek trafili, zamiast menwetu, mieliśmy nauczki. *Teatr* 24 *b*, 79. *NAUCZLIWY, - a, - e, - ie *adverb.*, chętny nauczyć się, przyymuiący naukę, *docilis*, gelehrig, lernbegierig, *Bh.* gemnŋ, cf. iąć, imać, poiętny; *Vd.* navuzhliu, podvuzhliu, umen, vukashelen; *Rg.* naucgliv, nauciv, naùcni, uglavgliv; *Cro.* navuchlyiv; *Rs.* переимчивый, понятливый. *NAUCZLIWOŚĆ, - ści, *ż.*, chęć nauki, die Gelehrigkeit, Lernbegierde; *Bh.* gemnost; *Rg.* naucgl vost, naùcnos, uglavnos; *Vd.* navuzhlivost, podvuzhlivost, umnost; *Cro.* navuchlyvozt, navuchenoszt; *Rs.* переимчивость, понятливость. NAUCZYĆ, *f.* nauczy *cz. dk.*, Nauczać *ndk.*, *Bh.* naučiti; *Slo.* naučjm; *Sr.* 2. roswuzisch; *Vd.* podvozhit, podvuzhiti (*ob.* poduczyć), dopovedeti; *Cro.* navuchati, navùcham; *Sla.* naucsiti; *Rg.* naucitti; *Bs.* nauciti, vjecbati, uglaviti; *Rs.* научить, научать, вразумить, вразумлять, надоумить, надоумливать, наставить, наставлять, наставливать, натыкнуть; *Ec.* вразумляти, научить, наразумить, наставить, наказати, наказую; skutecznie pouczyć kogo, einen (mit Erfolg) unterrichten, lehren, belehren. Byś uczył nie wiem iako, nie nauczysz nic, ieśli sam tego nie uczynisz. *Petr. Ek.* 22. Kto się czego nie uczył, nie może drugiego nauczyć. *Ryt. Ad.* 26. Wielu iest, którzy nauczaią (= uczą), a mało, którzy przyymuią nauki. *Teatr* 22, 17. Nigdy cię rozumu nie można nauczyć. *Teatr* 36, 103. Co zaszkodziło, to nauczyło. *Cn. Ad.* 107, cf. mądry po szkodzie). Nauczać wiary, = katechizować. *Cn. Th.* - §. Set, iako sam się w dobrych przykładach ukazował, i potomstwo swoie na dobre nauczał. *Glicz. Wych. B* 1 *b*, formował, kształcił. NAUCZANIE, Nauczenie, - ia, *n.*, *subst. verb.*, das Lehren; *Cro.* navuchanye; *Rs.* ученіе, наставленіе (*Ec.* наукъ, навыкъ, привычка nawyknienie, nałog, *Rs.* навычка wprawa). Całe życie przepędzać będziesz z metrami; łożąc go połowę na uczenie się, a drugą na nauczanie. *Teatr* 38, 192. - §. *aliter* *nauczenie *adv.*, = uczenie, uczonym sposobem, gelehrt. - Nauczony, - a, - e, *partic. praet. pass. compl.*; b) *obsol.*, = uczony, biegły, doświadczony, wprawny, gelehrt, geübt. Gdybyś mi gadał o twoich nauczonych rzeczach, gębę otworzywszy słuchałbym. *Teatr* 19 *b*, 43. Tam się obróciła, kędy ią nauczona wiedma prowadziła. *P. Kchan. Orl.* 60. Niektóre narody, acz same grubemi były, sąsiady nauczone miały. *Krom.* 6. Między iego sługami był ieden Greczyn nauczony. *Gwag.* 110. Perły na szyszaku sadzone ręką nauczoną. *P. Kchan. Jer.* 435, sztuczną, misterną, ćwiczoną. NAUCZYĆ się *recipr.*, *Bh.* naučit se; *Sr.* 2. nawuknusch, nawucknusch; *Sr.* 1. nawuknucż, nawuknu, cf. nawyknąć; *Vd.* se navuzhiti; *Cro.* navuchitisze; *Rs.* навыкнуть, навыкать, lernen, erlernen. Jakoby się dopiero mówić nauczała, Tak w ten czas szepleniła, tak się zaiąkała. *Pot. Arg.* 353. Kto się sam czego dobrze nauczył, słuszna aby drugich uczył. *Cn. Ad.* 398. Tak długo trzeba się uczyć, pokądby się nie nauczył. *Glicz. Wych. N.* 2. Czego się człek nauczy, To też i na zawsze mruczy. *Mon.* 71, 360. Nauczyć się na pamięć, auswendig lernen; *Rs.* твердить, твержу, твержду, затвердить, затверживать, cf. twierdzić). NAUCZYCIEL, - a, *m.*, *uczyciel, który drugiego czego uczy, der Lehrer; *Bh. et Slo.* učitel; *Sr.* 1. hutżer, pschihutżwar; *Vd.* vuzhenik, podvuzhenik (cf. poduczyć); *Crn.* uzhenik, poduzhenik, podvis; *Cro.* navuchitel; *Dl.* nauchitel, uglavitel; *Bs.* naucitegl, ucitegl; *Sla.* naucsitelj; *Rg.* naùcitegl, ucitegl; *Rs.* учитель, вразумитель, преподаватель, наставникъ; *Eccl.* казатель, учитель, наказатель, поучатель. Jan Długosz, nauczyciel synów Kazimierza. *Stryik.* 636. Nauczyciel wiary, = katechista. *Cn. Th.* NAUCZYCIELKA, - i, *ż.*, die Lehrerinn; *Bh.* učitelkyně; *Vd.* vuzheniza (cf. uczennica); *Cro.* navuchitelicza; *Rg.* naucitegliza; *Bs.* uciteglica; *Rs.* учительница, наставница. Piiaństwo iest matką wszelakiéy szkarady, a sromotnéy nieuczciwości nauczycielką. *Kosz. Lor.* 119. Osobność nie iest z siebie mistrzynią niewinności, ani wieś nauczycielką oszczędności. *Pilch. Sen. list.* 3, 177. *NAUCZYCIELOWY, - a, - e, od nauczyciela, do nauczyciela należący, Lehrers=; des Lehrers. O dziwna moc nauczycielowa. 1 *Leop. List. Hier. S. H.* 5. NAUCZYCIELSKI, - a, - ie, od nauczyciela lub nauczycielstwa, Lehrer=, Lehr=; *Bh.* učitelský; *Rg.* naucitegliski; *Cro.* navuchitelszki; *Rs.* наставническій. (*Ec.* поучательный, *Gr.* διδασκαλικος *peritus docendi*, *qui valet arte docendi*). Osoby stanu nauczycielskiego. *S. Grodz.* 2, 67, vom Lehrstande. NAUCZYCIELSTWO, - a, *n.*, funkcya nauczycielska, trudnienie się uczeniem, stan nauczycielski, Lehramt, Lehrstelle, Lehrstand; *Vd.* vuzhenishtvu, vuzhenishnu slushilu; *Rg.* naucitegliſtvo; *Cro.* navuchitelsztvo; *Rs.* учительство, наставничество. Uwagi to służą wszystkim do nauczycielstwa tak publicznego, iak domowego powołanym. *Pir. Pow.* 1. Którzyby się żywotem nauczycielstwa bawili, tych od wszelkich innych Rzpltéy powinności uwalniamy. *Modrz. Baz.* 512, *N. Pam.* 24, 363.

NAUKA, - i, *ż.*, *Bh.* nauka, učenost; *Slo.* učeni; *Sr.* 1. hutżwa; *Sr.* 2. huzba, wuzba; *Crn.* uk, nauk, uzhenûst, vędés; *Vd.* uk, vuk, navuk, podvuk, navuzhnost, navuzhenje, podvozhenie, vuzhnost, vuzhenost, sastopnost; *Cro.* navuk, navuchanye, vuchenoszt; *Sla.* nauk; *Rag.* nâuk (= zwyczay, *ob.* nawyknienie), ùmstvo (cf. umieiętność), kgnixenstvo, kgnixna mudros (cf. księga, cf. piśmienny); *Bs.* nauk; *Rs.* наука, проучка, толкъ, вразумленіе, наставленіе, ученость, свѣдѣніе, (навыкъ, навычка wprawa); *Ec.* художество, книжество, ученіе, книжное или ученость. (*Ec.* наукъ, привычка, навыкъ nawyknienie). - 1) nauczanie, uczenie, das Lehren, die Lehre, der Unterricht. Dał mu przytym i ustną informacyą albo naukę. *Sk. Zyw.* 53. Granie na instrumentach, taniec, śpiewanie, wszystko to w naukę panieńską wchodzić ma. *Kras. Pod.* 2, 248. Młody ćwiczenia i nauki potrzebuie. *Cn. Ad.* 508. Nie trzeba tym dawać nauki, którzy się za uczonych maią. *Zab.* 4, 19 *Ossol.* - §. *aliter* Orygenes mógł siedmiom pisarzom z ust swoich nauki dawać, *Sk. Dz.* 113, t. i. dyktować. - §. b) rzecz, która uczy, przestroga, die Lehre, die Warnung, das, was einen belehrt. Padły stuletnie dęby, a trzcinom nauka. *Kras. Wiersz.* 47. I śmiech niekiedy może bydź nauką, Kiedy się z przywar, nie z osob natrząsa. *Kras. Mon.* 79. Olbracht woynę na Turka z nauki Kallimacha miał podnieść, aby szlachtę woyną

wytracił. *Bielſk.* 435, t. i, z rady, z namowy). Wyprawiła ich do Ormiańſkiéy ziemi, żeby tam byli, póki im innéy nauki nie da. *Sk. Żyw.* 239. - §. 2) nauka, = to, czego uczą, der Gegenſtand des Unterrichts, die Wiſſenſchaft, die Kunſt. - Nauka, gdy smakuie, sporo się poymuie. *Cn. Ad.* 544. Nauki krasomoſtwa, rymotworſtwa, geografii, hiſtoryi, filozofii. *Kras. Pod.* 2, 245. Własny podział nauk dzielić się powinien na naukę fizyki i na naukę obyczaiów. *Jer. Wyr.* Nauka obyczayna (obyczaiowa, moralna) powinna być z siebie iasną, czyſtą, niezawiłą. *Mon.* 76, 150. Nosząc do chluby serce pochopne, Szukałem z nauk imienia, Puściłem w knieie myśl niewytropne Skrytego przyrodzenia. *Zab.* 13, 232 *Nar.* Jan Muſkata, miſtrz w naukach wyzwolonych. *Bielſk.* 170, der freyen Künſte. Jagiełło przyzwał do Krakowa doktorów i miſtrzów wszyſtkich nauk wyzwolonych z Pragi. *Stryik.* 482. Nauki wyzwolone *Rs.* словесныя науки, словесность, cf. wyzwolony). Nauka walna, wszyſtkie zawieraiąca w sobie, albo też umieiętność walna, *encyclopaedia. Cn. Th.* Ociec go posłał do Aten na nauki. *Węg. Mar.* 1, 118, t. i. na uczenie się nauk, zu ſtudiren; *Vd.* vuzhenſtve, shtudirſtve, navuzhlive rezhi, vuki). Nauk pilnować, *sztudować, *szkołować, *Gall.* etudier, ſtudiren, *Vd.* shtudirati, navushivatise, se svushivati, vuzhitise). Pociecha oycu, domowi ozdoba, syn z nauk w oyczyſte powraca progi. *Pociey* 17, ze szkoł, z uniwersytetu, z akademii). - §. b) nauka *per excell.*, chrześciańſka abo duchowna nauka, = katechizm, der Katechismus, die Katechismuslehre, die Lehre. *Karnk. Kat.* 116. Nauki nam duchowney nie powiedział. *Ksiądz.* 16. Ksiądz pleban z ambony miał naukę. *ib.* 136, *Ross.* проповѣдь, cf. kazanie, Predigt. Choć wielkiemi ordami na początek kazania Janowego gromadzili się ludzie, przecięż gdy do ciemnicy wsadzon był, mała pamięć była na naukę iego. *Biał. Poſt.* 40. - §. 3) nauka, czego się nauczono, umieiętność, wiadomości uczone, Gelehrſamkeit. Płci niewieściéy nauka nie przyſtoi. *Kras. Pod.* 2, 243. Nauka wszędy ma mieysce. *Cn. Ad.* 189, nauką się wszędy pożywisz; nie sromota co umieć; dobrze, co umieć; rzemiosło ſtoi za folwark). - Nauka wielka nie zawsze chwalna. *Cn. Ad.* 545. Co mi to za nauka, że tego, co z powinności, z urzędu, i ze ſtanu umieć powinni, nie znaią, a o tym, co do nich nie należy, gadaią. *Teatr* 19 *c*, 60. Zowiemy człowieka bez nauki, nie żeby nic nie umiał, ale iż doſkonalszéy nauki nie dosiągał. *Gor. Sen.* 361. - *§. Ptasznik chcąc gołębia ułowić, roźmiatał nań siatki nauką swoią. *Ezop.* 56, sztuką swoią, podług swoiéy umieiętności).

NAUKŁADAĆ *cz. dk.*, *Bh.* naukladati, *saepe multa reponere*, wiele na kupę poukładać, viel auf einander legen, in Ordnung legen.

*NAUKLER, - a, *m.*, ſternik, żeglownik, żeglarz, der Steuermann, der Schiffer. Nawalność pokazuie dobrego nauklera. *Min. Ryt.* 4, 212. Wyprawia naukler swoie floty Do Ameryki, po ten kruszec złoty. *Kchow.* 68.

*NAUKOLUBNY, - a, - e, - ie *adv.*, nauki lubiący, die Wiſſenſchaften liebend, *Ec.* любоучителенъ, *Gr.* φιλομαθής. NAUKOWY, - a, - e, od nauk, scyentyficzny, *Crn.* naukſke, *Rs.* учебный, wiſſenſchaftlich, ſcientifiſch. Techniczne czyli naukowe wyrazy. *Kpcz. Ukł.* 27. Naukowe książki, *compendia*, *Rs.* учебныя книги; szkolne, elementarne, Lehrbücher.

NAUMIZGAĆ się *recipr. dk.*, do woli się poumizgać, nach Belieben careſſiren, liebäugeln, coketiren. Dobrze się naumizgała. *Teatr* 35 *b*, 36.

NAUMYŚLNIE *adv.*, umyślnie, zamyślnie, mit Fleiß, mit Vorſatz und Bedacht; *Bh.* z aumyſla, z umyſla, naſchwal; *Sr.* 1. zamyſlom, zamyſwom, za zamoſom; *Vd.* namislenu, namienjenu, navash, nalosh, nalesh; *Cro.* navlaszt, hotomcze, hotcze; *Rg.* navlasc; *Sla.* nafallicé; *Rs.* нарочно, нарѣкомъ. Więc iak naumyślnie i w sam czas, oś się u karety złamała. *Teatr* 30 *b*, 148. Słudzy, którzyby od panów swych naumyślnie na hultayſtwo odeszli... *Vol. Leg.* 2, 1405.

NAURĄGAĆ się komu, *f.* Nauraga się *recipr. dk.*, NAURĄGIWAĆ się *ndk. et frequ.*, naśmiewać się, nach Belieben verſpotten. Bóg naśmieie się z nich; pan nauraga się im. *Bud. Ps.* 2, 4, szydzi z nich).

NAUSZKA, - i, *ż.*, NAUSZNICA, - y, *ż.*, *Bh. et Slo.* nauſſnice, *Etym.* ucho, uszy; *Sr.* 1. huſchowne wóbwéſchk; *Crn.* naushesnek, ushesnèk; *Vd.* vuhna rinkiza, navuhiza, navushniza, navuhshje; *Rg.* naùhvizа, ucciorési; *Bs.* nauhviçe, oboçi; *Sla.* mengjushe; *Cro.* navusnicze, mèngyus, rinchicze; *Dl.* nauhvicza, nausje; *Rs.* подвѣска, подвѣсь, серга, серьги; *Ec.* воушесца, усерязь, усерязи, серги, der Ohrring, das Ohrgehänge, zauszniczka. Brzescy tłumacze naypierwsi poczęli używać słowa nausznica, *inauris. Budn. bibl. praef.* Nausznica złota. *Radz. Genes.* 24, 22, kolſtki złote. 1 *Leop. Genes.* 24, 22, nauszki. 3 *Leop.*). Zawiesiłem nauszki ku okrasie oblicza iéy. 3 *Leop.* 24, 48, kolſtki. 1 *Leop.* Czyia to nauszka? 3 *Leop. Genes.* 38, 25, czyia to zaponka? 1 *Leop.*). Nausznic perłowych dobywa, aby niemi zdobił szyie nałożnic swoich. *Birk. Chmiel. B* 3 *b*, nausznice złote. *Sk. Dz.* 1002. (*Rs.* наушница zauszniczka, poduszczycielka, наушникъ zausznik). NAUSZNY, - a, - e, na uszach się znayduiący, Ohr=, auf den Ohren befindlich. Nauszny, na uszy usłyszany (cf. naoczny), mit (eignen) Ohren vernommen.

*NAUTOCZNY, - a, - e, n. p. *velitaris pugna* harcowanie, nautoczne potykanie. *Mącz.*, Scharmützel.

NAUZDAĆ *cz. dk.*, uzdę nałożyć, ouzdać, *Vd.* navuzdati, oglaviti, obvzdati, gornavuzdati, naklematr, bezäumen, mit Zaum und Gebiß belegen.

NAUŻYWAĆ *med. dk.*, dosyć poużywać, genug genießen; *Bs.* nausgivatise *oblectari.*

NAWA, - y, *ż.*, (*z Łac.* nauis), iakikolwiek ſtatek wodny, ein Waſſerfahrzeug; *Rg.* brood (cf. bród), ſlaghia (cf. łodź), plav (*ob.* pław), korabglja, korabgliza, sukorabgliza (cf. korab); *Cro.* bròd; *Bs.* bród, ormaniça, drjevo (cf. drzewo): *Rs.* ря́быкъ (cf. rąbać), мишанъ, ушкуй, бударá, сандáлецъ, учáнъ, сóшма, бýся; *Ec.* камáрга. Nawa mała, = łodka, czołn, bat, ein Boot, ein Kahn. *Fasellus* nieiaka forma łodzi, nawą też zowią. *Mącz.* - *Prov.* Kogo bóg ma w swéy obronie, Ten w złéy nawie nie utonie. *Cn. Ad.* 551, komu bóg ieszcze nie obiecał śmierci, Ten i z grobu snadno się wywierci). Nawa spora, = komięga, szkuta, dubas, łodź, prum, ein Flußſchiff. Nawa morſka wielka żaglowa do ciężarów, okręt, ein Seeſchiff. Nawy, którem

rzéki i morza przebywamy, napiąwszy dla pędu wiatrów żagle, a z tyłu przydawszy fter, którymby to w tę, to w owę ftronę szybuiąc, nawy bieg zwracano. *Pilch. Sen. lift.* 3, 65. Wsiadać chcesz widzę w nawę morzolotną. *Groch. W.* 433. Nawa wiosła maiąca, *s* galera. *Cn. Th.* Naw budowania mieysce, *nauale. Cn. Th.*, warsztat, der Schiffsrauplatz, die Schiffswerfte, *Cro.* brodarnicza, *Bh* lodénice. Naw budowniczy, *naupegus. Cn. Th.*, der Schiffszimmermann. - §. 2 *transl.* nawa kościelna. *Solfk. Geo.* 2, 76. Nawa kościoła zwłaszcza murowanego, z filarmi wnętrz, *templum ipsum, ó vaos. Cn. Th.*, das Schiff einer Kirche, der Mitteltheil.

NAWABIĆ *cz. dk.*, dosyć czego powabić, wabiąc naprowadzić, genug zusammen locken, wohin locken; *Sr.* 1. nawabicz, nawabam; *Vd.* navabluvati, napeluvati (*Vd.* navabiti, *s* zaprosić gości); *Ross.* наживить, наживлять.

NAWĄCHAĆ się *recipr. dk.*, dosyć powąchać, sich satt riechen; *Vd.* navohati; *Rs.* нанюхаться. Bodaybyś pod się kakaiąc, do sytości się smrodu nawąchał swoiego. *Pasz. Dz.* 11.

NAWADZIĆ się *recipr. dk.*, *Bh.* nawaditi se, *diu saepe litigare* (nawaděti někoho na něco, *s* *instigare, incitare*, nabechtać; *Vd.* navadit *irritare*; navada, *s* zwyczay; *Ec.* наваждаю *litigo*, наваждаю кого кому *lites sero*), sich satt zanken.

NAWAŁ, - u, *m.*, NAWAŁA, - y, *ż.*, NAWALNICA, - y, *ż.*, NAWAŁNOŚĆ, - ści, *ż.*, (*Bh.* nawal nawalone drzewo; *Sr.* 2. nawal wielka fala, bałwan, wełna morska; *Rg.* nàvala, navagljenje, *concursus, multitudo*; *Vd.* naval, vodna mush, vodni shum; *Bs.* navala *turba, aggressio*; *Cro.* navala *irruptio, turba, caterua*; *Rs.* навалъ, *s* wielka kupa nawalonych rzeczy, waląca się kupa, nacieraiąca na kogo, *propr. et fig.*, ein aufgethürmter Hause, eine große Menge, eine daher stürzende Last, cf. natłok, napływ). Nieprzyiaciel niezmiernym nawałem pod miasto nastąpił. *Tward. W. D.* 24. Dzicz narodów północnych nawałem zastępów swoich, zagniotła państwa zachodnie. *Jez. Wyr.* Już nieprzyiaciel gonić nas gotuie się; hetman wielkim sercem skoczy wśród wszystkiego nawału. *Tward. W. D.* 22. Gdyż my teraz przez nawałność spraw przyyść do tego nie mogli, odkładamy to do drugiego seymu. *Vol. Leg.* 2, 166. Musisz rozporządzać tyle żądań, tyle spraw, nawałem z całego świata przychodzących. *Off. Sen.* 37, *rerum coeuntium congestus*). Nawałność, *s* impet, napęd, gewaltiges und ungestümes Eindringen, Bestürmen; *Vd.* naskok, napad; *Cro.* bùk, napor, jagma; *Rs.* стремленіе, устремленіе, стремительность. Russcy przebiwszy uprzeymą nawałnością uffy Greckie, zwycięstwo otrzymali *Stryik.* 122. - - §. *per excellent.* burza, szturm, zburzone fale morskie, *transl.* zamieszanie, trwoga, Sturm, Ungewitter, Fluthen, Bedrängniß, Zerstörung, Guß, Gußregen, Platzregen; *Bh. et Slo.* lijawec, licina, příwal; *Sr.* 1. hlipenza, morska nawalnoscż; *Crn.* fertûna; *Vd.* fortuna, vreme, nevurje, pojoviza, pojouza, viha, pleha, ploha; *Rg.* poplaviza; *Rs.* вьюга, зыбь, зыбель, треволненіе, порывъ, проливной дождь. Po spokoyney ciszy morza, przypada nawałność. *Pilch. Sen. lift.* 3, 379. Aby gwałtowna nawałność morska, wzbiiaiąc się wzgórę, z brzegów nie wylewała, szkody nie działała. *Wisn.* 319. 319. Tu wichry w srogiéy powstaią nawale. *Kniaź. Poez.* 2, 109. Powstał wicher wielki, i nawałności obiiały się o łódź. *Bud. Marc.* 4, 37. Powstała wielka nawałność wiatru, a wały biły o łódź. *Bibl. Gd. ib.* Nawałność dobrego żeglarza pokazuie. *Fred. Ad.* 75. Po nawałnościach radzi na spokoyne morze patrzamy. *Warg. Wal.* 118. Tu chmura grozi ogniem i wylewem Brzemienna klęską wiszącey nawały. *Kniaź. Poez.* 2, 110. Na mię biie srogi szturm i nawał trwogi. *Kulig.* 2. Więtsza iest nawałność niż kropla. *Radz.* 4 *Ezdr.* 9, 16. Przez kilka wieków obruszenie się narodów z północnych kraiów Europy, zrobiło nawałność na państwo Rzymskie. *Jez. Wyr.* Do wielkiéy nawałności Maryus i Cynna Rzplitą przywiedli. *Warg. Wal.* 126. Gdyby w tych niebezpieczeństwach zachodzących, nawałność iaka na Rzplitą naszą iła, postanawiamy pospolite ruszenie. *Vol. Leg.* 3, 541. Kościoł za tak wiele a wielkich biiących nań nawałów, nie miał się namniéy naruszyć. *Hrbst. Art.* 88. NAWALAĆ *cz. dk.*, nabrudzić, nabłocić, beschlumpern, beflecken, *Vd.* navmasati, vmasati, pogerditi, nanevzhediti. 2) Nawalać, *Nawałkować*, dosyć czego powałkować, genug walken, *Rs.* навалять. NAWALIĆ, *f.* Nawali *czyn. dk.*, Nawalać *ndk.*, *Bh.* nawaliti, nawalowati; *Rg.* navàliti; *Cro.* navalyiti, navalyujem, nahrupluiem *irrumpo, incurro*, navalyam *aduoluo, accumulo*, *Bs.* navaliti, natovariti *onero*, *irruo*, navaglivati *aggredior*, navagljati *multum uoluo*, navaliti, napriti *ango, sollicito*; *Ross.* навалить, наваливать, накатать, накатывать, натолкнуть, натаскивать, наворотить, наворачивать, нагромоздить, набухать, набухивать; wiele czego waląc narzucać, do kupy powalić, zusammen wälzen, zusammen werfen. Już się sroga śmierć we wszystkie wgroziła, Młodych i starych sobie nawaliła. *Kanc. Gd.* 296. Dopadłszy warzęchy, nawalił w brzuch śmietany. *Pot. Jow.* 2, 32, nabuchał, t. i. tęgo się obżarł. NAWALICIEL, - a, *m.*, der Zusammenwälzer (*Cro.* navalitel, *s* napastnik). NAWALNISTY, - a, - e, - o *adv.*, nawałom, burzom podległy, den Stürmen oft ausgesetzt, stürmisch. Morze nawalnistego świata tego. *W. Post. W.* 3, 4. Zburzą się, iak nawalniste morze. *ib.* 1. 15. NAWALNY, - a, - e, w wielkiéy kupie czyli nawałem nalegaiący, naciéraiący, napadaiący, spadaiący, mit großer Last und Menge heran dringend (*Rs.* навальный namówiony; nadspodziani otrzymany). Dla nawalnych spraw Rzpltéy nie przyszło ieszcze do zupełnego ukończenia téy materyi. *Vol. Leg.* 3, 326. Mahomet z nawalnym woyskiem wtargnął do Bosnii. *Krom.* 712, *cum valido exercitu*. Męstwem wielkim i sercem pobił hufce wielkie Nieprzyiacioł nawalnych. *Kraj. Chj. A* 4 *b.* Od Gallów nawalnych oyczyzna zgubiona. *Leszcz. Claff.* 11. - *per excell.* burzliwy, szturmowy, stürmisch; *Bh.* příwalný, příwalowý, příwalčiwý, lijawý; *Sr.* 1. hlipenczki, hlipenczowite; *Vd.* fortunast; *Rs.* стремительный, устремительный; *Ec.* вьюжный. Morze nawalne. *Tward. Wl.* 12. W deszczu nawalnym. 1 *Leop. Syr.* 49, 11, Platzregen; *Rs.* ливень. Rzéki częstokroć swą nawalną prędkością podrywaią brzegi. *Cresc.* 146. - *Nawalnie adv.*, z nawałem, gwałtownie, *Cro.* z nàvalum, *Bs.* s' navalem *caterUatim, turmatim*; *Rs.* валомъ,

stürmisch, gewaltsam. Nie nawalniéy z obłoków wypadać grad może, i cięźéy bić ku ziemi wstawaiące zboże, iako Zołkiewski bił nieprzyiacioł. *Tward. Wł.* 28. Zda mi się przyiazd Jehego, bo nawaluie a prędko przybiega. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 9, 20, cwałem, *Rs.* стремить, стремлю; *Vd.* naglu vunnapasti, vunsdreti se, vunnaskozhuvati.

NAWARA, - y, *ż.*, co się nawarza, naparza, der Sud, was eingesotten wird; *Bh.* nawara co warzeniem przybyło; *Rs.* наварь przykute zwarzone żelazo; навара tłuszcz, po wierzchu, n. p. rosołu pływaiąca okrasa, pozłota; posilność uwarzonéy rzeczy; наварный tłuszczem pokryty; zwarzony, o żelazach). W gorzelni kotłowy nawarę przygotuie. *Chmiel.* 1, 80. Kości piérwéy odgotować na nawarę dla psów, potym do huty odesłać. *Torz. Szk.* 270, *ob.* parsa, ospa. NAWARYA, - yi, *ż.*, miasto w woiew. Ruskim. *Dyk. G.* 2, 202, eine Stadt in Reußen. NAWARZYĆ, *f.* Nawarzy *cz. dk.*, Nawarzać *et* Nawierać *cz. ndk.*, *Bh.* nawařiti; *Vd.* navariti, privariti (o żelezie zwarzyć; *Rs.* наварить, наваривать), dosyć czego nagotować, wiele gotować, liczne potrawy warzyć, viel kochen, sieden; *Rs.* настряпать. Nawarzył warzy, i na-drobił chleba na miseczkę, i szedł na pole, chcąc donieść żeńcom. 1 *Leop. Dan.* 14, 32. Nazbierawszy manny, tłukł w moździerzu, a nawarzywszy w garncu, nadziałał z niéy kołaczków. 1 *Leop. Num.* 11. Nawarzyła kaszę, i wylała na stół. *Ezop.* 13. - Piwa nawarzyć, Bier brauen; *fig.*, licha iakiego narobić, Unheil anrichten, sich selbst Noth zuziehen, zurichten; *Vd.* kai hudega napraviti, narediti, vdelati, nasjati, podshgati, shtiftati; *Rs.* довариться. Jakiego nawarzyli, takie piwo piią. *Pot. Arg.* 383, *Dzwon. Stat. B* 2. Pleć, pleć, nawarzysz sobie, a nie komu, piwa. *Zabł. Zbb.* 94. Czemuż to ia mam piiać to piwo, którego głupie kto inszy nawarzył? *Pot. Syl.* 392. Piy piwo, iakiegoś nawarzył. *Rys. Ad.* 55, trinf aus, was du eingeschenkt hast; *Slo.* co si si nawaril, zec, *Sr.* 2. zo jaden sebe nadrobi, to dej tefe hujeści, *Rs.* ты заварилъ кашу, ты ее и расхлебывай. Czego panowie nawarzą, tym się poddani poparzą. *Cn. Ad.* 125, panowie za łby chodzą, a poddanym włosy trzeszczą). Wyście sami tego wszystkiego złego nawarzyli. *Leop.* 1 *Reg.* 12, 20, wyście to wszystko złe uczynili. *Bibl. Gd.*). To złe, które cierpią, sami sobie nawarzyli. *Pilch. Sen. list.* 299. Nauczyciel nieprawowierny, wieleby w tym złego uczniom nawarzył, i szkody nabroił. *Glicz. Wych. L* 4 *b.* Synowie, by sporni nie byli, a tobie iakiego żalu a frasunku nie nawarzyli. *ib. E* 6 *b.*

NAWASZCZAĆ *ob.* Nawoszczyć. NAWĄTLIĆ *ob.* Nadwątlić.

NAWAŻYĆ, *f.* Naważy *cz. dk.*, NAWAŻAĆ *ndk.*, *Boh.* nawažiti *inclinare; multum pendere, ad libram exigere*, wiele odważyć wagą, genug abwägen, *Vd.* navagati, prezhvagati, priedvagati, napreivagati. - §. Naważać co, robić że się waha, rusza, chwieie, in eine wägende Bewegung bringen, in Schwingung bringen. Ptaki naważaią, uważaniem rządzą lot, *librant aues cursum in aëre. Cn. Th.* 1229. Naważać się *fiz. i moraln.*, wahać się, schweben, schwanken. Na obie naważa się strony, *momenta sumit utroque. Zebr. Ow.* 254. - *§. naważyć, odważyć, zdecydować, udeterminować, beschließen, sich entschließen. Królewna osieść go naważyła, *ausa est. Zebr. Ow.* 53. Zeyść naważyła z górnych wysokości, *sustinet ire. ib.* 92. - §. ważyć czyli łożyć na co, auf etwas verwenden, darauf setzen, daran setzen. Jak naychciwiéy na to naważamy, Co wkrótce utracimy. *Papr. Cn. praef.*

NAWECOWAĆ *cz. dk.*, dosyć wywecować, naostrzyć, genug wetzen, *Rs.* наточить (*ob.* natoczyć).

NAWĘDROWAĆ się, *f.* Nawędruie się *recipr. dk.*, do woli lub zmordowania się wiele powędrować, *Ross.* наскитаться, sich müde wandern. Całe iest pielgrzymką życie, Gdy się nawędruiem do czasu, te rzeczy Opuścim ziemskie. *Min. Ryt.* 1, 291.

NAWĘDZIĆ *cz. dk.*, dosyć powędzić, genug zusammen räuchern, einräuchern, *Cro.* navugyújem. (*distg. Rs.* наудить *na wędę* nałowić).

NAWĘGIELNY, *Rs.* наугольный, NAWĘGIELNIK *Rs.* наугольникъ, *ob.* Narożny, Narożnik.

NAWESELIĆ się, *f.* Naweseli się *rec. dk.*, nacieszyć się, sich zur Genüge freuen, nach Belieben ergötzen; *Rs.* навеселиться. Nie naweseli się ociec głupiego. *Bud. Prov.* 17, 21.

NAWET *adv.*, a*) nakoniec, naostatek, na dokończenie, zum Beschluß, zuletzt. Słusznie my boga zawsdy naprzód wspominamy, Naprzód i nawet, bo ztąd wszystko dobre mamy. *J. Kchan. Dz.* 1. - §. nawet, = i chociażby, ja sogar, auch, selbst; *Bh.* alebrž, anobrž, třebas; *Vd.* ja she, she tu; *Sla.* dajosh; *Rs.* даже. J ślepy nawet, gdy ciska nawiasem Cały dzień, niemasz dziwu, że w cel trafi zasem. *Pot. Arg.* 249. J podeyrzenie nawet nań nie padło. *Kras. Pod.* 2, 79. NAWETOWAĆ *cz. dk.*, dosyć powetować, odwetować, nagrodzić stratę, hinlänglich ersetzen. Jeśli się sługom nie stanie dostateczna od panów ich nagroda, maią pana w niebie, który im to wszystko nagrodzi i *okwicie nawetuie. *Zrn. Pst.* 67. Nawetuie wam lat, które poiadła szarańcza. 1 *Leop. Joel.* 2, 25.

*NAWIA, - ii *ż.*, *Tr.*, obłok strzał, kul, eine Wolke von Pfeilen, Kugeln, ein Kugelregen, *ob.* Chmura, chmara.

NAWIAĆ, *f.* Nawieie *cz. dk.*. NAWIEWAĆ *ndk.*, *Vd.* napihati; *Rs.* навѣвать; wiać na kogo, einen anwehen. Przy drzwiach tak mi w kark nawiało, że obrocić się ledwo mogę. *Teatr* 24, 139.

NAWIĄDŁ *ob.* Nawiędnąć.

NAWIAS, - u, *m.*, (*Etym.* wiesić), krzywa, nieprosta liniia, eine krumme Linie. Tamże Tatarzy z góry puszczali *nawiosy, Huk wielki z obudwu stron w same bił niebiosy. *Zimor. Siel.* 239, obłąkowate wystrzały, Bogenschüsse. *Nawiasem, = Nawiasowo adverbial.*, nieprosto, obłąkowato, im Bogen, nicht gerade. Araby strzelaią z szybkich łuków; ale strzał prosto nie puszczaią, Tylko co ie nawiasem do góry rzucaią. *Bard. Łuk.* 122. Z moździerzów nigdy poziemnie, ale zawsze strzela się nawiasowo. *Jak. Art.* 2, 9. Póydź, gdzie chcesz z swoią trzodą, ia za tobą w tropy. Choć nawiasem Halino, swe pożenę skopy. *Zab.* 11, 379 *Zabł.* Na nię ledwie nawiasem mogłem spoyrzeć. *Teatr* 18, 76, z ukosa). Nigdy się w takich nie chciał mieścić rzędzie, Co tak czynią iak drudzy, szedł zawdzy nawiasem. *Kras. Wiersz.* 49, osobno, swoią szczególnieyszą drogą). Rze-

czy te, będąc wyiawione, mogłyby nam w prost lub nawiasem sprawić zawstydzenie. *Mon.* 76, 402. - §. Nawias, *parenthesis*, die Parenthese, das Parenthesenzeichen, dwie miesiączkowe kreski, między któremi poboczna iaka myśl wtrąca się. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 4, *Crn.* kluke, sèrpi; *Rg.* vmètke, vmèt; *Slo.* medzołładla, medzostogła, zawreni, zatworeni; *Ross.* вмѣстительная, скобки. Żeby naznaczyć rozmnożenie między dwiema ilościami wielosłównemi, każda z tych pisać się zwykła między nawiasami, *in parenthesi. Jak. Mat.* 2, 19. - §. *transl.* nawiasem, = natrącaiąc, namieniaiąc, miiaiąc, im Vorbeygehen berührend. Możesz mu sam o tym namienić, ale nawiasem. *Boh. Kom.* 4, 55. Ale nawiasem mówię ci to, *inter nos*, że on naywiększy zbrodzień. *Teatr* 23 *b*, 7. Świat pełen tych interesuiących się nawiasem Jchmościów, którzy w rzeczy samey tyle o nas dbaią, iak pies o piątą nogę. *Teatr* 24 *c*, 23, niby też to, na pozór). - §. *meton.* nawiasem, = przypadkowo, na szczęście, na los, zufällig, auf gut Glück, aufs Gerathe wohl. A zatym widzisz Wc Pan, że to nie nawiasem, Lecz z trudnością przychodzi, zostać Mecenasem. *Zabl. Zbb.* 49. J ślepy nawet, gdy ciska nawiasem Cały dzień, niemasz dziwu, że w cel trafi czasem. *Pot. Arg.* 249. - Nawias, azard, przypadek, Zufall. Nie chcieliśmy królów omylnym natury nawiasem. *Pot. Arg.* 107. NAWIASOWO *adv.*, *ob.* Nawias. NAWIASOWY, - a, - e, nieprósty, krummlinig; *transl.* przygodny, przypadkowy, zufällig. Nawiasowe zdarzenia, ślepe przypadki. *Zabl. Zbb.* 71. Trzeba też to dawne znaiomości Rożnić od nawiasowych przyiaciół i gości. *ib.* 85. Witałem ią tylko w nawiasowych zdarzeniach. *Teatr* 18, 26.

NAWIĄZAĆ, *f.* Nawiąże *cz. dk.*, NAWIĘZYWAĆ *czſtl.*, nawięzuie *praes. ndk.*, *Bh.* nawazati, nawazowati; *Rg.* nadovèzati; *Vd.* navesati, navozlati, gorpervesati, nashnurati, gornavoslati; *Dl.* navezujem (= haftuię; *Bsn.* navesti, vesti ighlom, = haftować); *Rs.* навязать, навязывать; przywiązać nad czym, über etwas anbinden. Zerwał się ten interessów łańcuch, że chyba szczęściem, kto mógł, nawiązał; a kto nie umiał, to mu się urwało. *Zab.* 13, 189. Na łuki cięciwy świeże nawięzuią. *Bard. Luc.* 113. Patrz czy też wszystko dobrze nawiązano. *Alb. n. W.* 8. Przystąp' tu Muzo! nawiąż mi bandury, Niech się po złotych wdzięk stronach ozywa. *Zab.* 10, 155 *Zabl.*, napinać stronami, mit Saiten bespannen. - §. b) *Jurid.* nawiązać rany, szkodę, = bassarunk płacić, nagrodzić; Schmerzengeld zahlen, Schaden vergüten. Raniony upominał się, aby ból onego i rany były nawiązane. *Dwor. B.* 4. Swiadków niesłusznie zganionych i odstawionych, tak nawiązać trzeba, iakbyś ich ranił. *Stat. Lit.* 295, t. i. tyle kary pieniężney zapłacić; *Czack. Pr.* 2, 192. Od tego czasu, iako kto ludzi cudzych u siebie zadzierżał, ma ich nawiązać, to iest, za omieszkanie roboty ich, od każdéy głowy, na każdy tydzień, po sześciu groszy zapłacić. *Stat. Lit.* 383. Ktoby ku oyczystemu imieniu ludzie abo ziemię bez daniny naszéy zabrał, ma każdego człowieka, iako wiele wziął, swemi oyczystemi nawiązać, i każdą ziemię ziemią. *ib.* 20, *Czack. Pr.* 1, 189. NAWIĄZANIE, NAWIĘZYWANIE, - ia, *n.*, *subst. verb.*; b) nawiązanie, to, czym nawięzuią, *amentum*, *Cn. Th.*, das Band, der Riemen. Tobie przystoi dyament w pętlicy, złoto w przepasaniu, w szabli świetny kamień, w nawiązaniu nić od złota i iedwabiu przednieysza. *Mon.* 69, 603. NAWIĄZANY, - a, - e, *part.*, nawiązane łóżko, = podwiązane, *subtentus lectus loris. Cn. Th.*, ein Gurtbett. NAWIĄZKA, - i, *ż.*, (cf. *Bh.* nawazek, *Vd.* naves *Rs.* навязка, nawiązanego co), czym nawięzuią, Band, Binde. Nawiązki cyrulik przyłożył *Tr.* - §. b, pęk nawiązany, ein Bund, etwas Zusammengebundnes. *Fasces* u Rzymian nawiązki. *Fal. Fl.* 10. - §. 2) *Jurid.* bassarunk, Schmerzengeld, Heilgeld, Schlagegeld, Schadengeld. W sprawach kryminalnych. prócz kar cielesnych, zyskuie strona na stronie nawiązkę, czyli pewną, niby na felczerów i aptekę, pieniężną sumę, ieśli tylko rany abo siniaki zadane były. *Ostr. Pr. C.* 1, 310. Poimanego biskupa musiał Leszek z znaczną nawiązką iednać i wypuścić. *Stryik.* 320. Midas wyciął policzek Dyogenesowi, i zaraz mu dał nawiązkę wedle prawa. *Bud. Ap.* 29.

NAWIĆ, NAWICIE *ob.* Nawinąć, Nawiiać.

*NAWICELLA, - i, *ż.*, czołnek do kadzidła. *Cn. Th.*, die Weyhrauchbüchse; z Łac.

NAWICHNĄĆ *ob.* Nadwichnąć.

NAWICHRZYĆ *cz. dk.*, dosyć powichrzyć, genug stürmen, toben, Saus und Braus machen.

NAWIDZIEĆ kogo, Nawidzi *med. ndk.*, (*oppos.* nienawidzieć), rad widzieć kogo, rad mieć, kochać się w nim, einen gern sehen, lieben, gern haben. (*Vd.* naviditi, nagledati, = zamierzyć sobie; *Vd.* navidlivati, = nienawidzieć, zawidzieć, *Lat. inuidere*; *Vd.* naviden, = poważany). Lubią go obiedwie, a ta, ta młodsza passyami go nawidzi. *Teatr* 22 *b*, 25. Dobrego gospodarza każdy nawidzi, chwali. *Kluk Rosl.* 3, 11. Nienawidzę równie rozpusty, tak iakem ią przedtym *nawiedził. *Mon.* 70, 124. - §. *ob.* nawiedzieć.

NAWIECZERZAĆ się *recipr. dk.*, kończyć wieczerzą, das Abendmahl endigen; *Bh.* nawečeřeti se. Także i kielich wziął, gdy się nawieczerzał. *Leop. Luc.* 22, 20, gdy było po wieczerzy. *Bibl. Gd.*). Gdy się nawieczerzali, wprowadzili go do komory. *W. Tob.* 8, 1, gdy wieczerzą odprawili. *Bibl. Gd.*).

NAWIEDZIĆ, *f.* Nawiedzi *cz. dk.*, NAWIEDZAĆ *niedok.*, *Bh.* nawštiwiti, nawštěwowati; *Vd.* objiskati; *Sr.* 1. woppytam, wopytam; *Cro.* pohoditi; *Bs.* pocchi viditi koga, pohoditi koga; *Sla.* pohoditi; *Rs.* навѣстить, навѣщать, посѣтить, посѣщать; *Ec.* сѣщу, посѣщаю, присѣтити, при бѣти. odwiedzić kogo, zaglądać do iego pomieszkania, einen besuchen. Wyciąga tego uprzeymość sąsiedzka, żeby się nawiedzać. *Kras. Pod.* 2, 85. Bogate pany z chęcią nawiedzaią, a ubogich nie widzą. *Biał. Post.* 224. Maiący być nawiedzonym czyli odwiedzonym *Ec.* посѣщаемый *visendus.* Położnicę nawiedzić *Vd.* na sibel jiti, na sibeu priti). Objecał się był do nich rychło nawiedzić. *Sk. Dz.* 41. - *§. nawiedzić, troskliwie szukać, wyglądać, sorgfältig suchen, nachsehen. Będę szukał owiec moich, i nawiedzę ie, iako nawiedza pasterz trzodę swoię, gdy bywa w pośrzodku owiec rozproszonych. *Pociey* 386. Rozpraszacie owce moie, owszem rozganiacie ie, a nie nawiedzacie ich. *Bibl. Gd. Jer.* 23, 2. - *§. Posłowie Carscy oddawszy hetmanowi listy, zdrowie od Carza nawiedzili. *Papr. Ryc.*

Ryc. 105, oświadczyli, sie statteten den Gruß ab. - §. Bóg nawiedza czym, *theol.*, Gott sucht heim womit. Bóg choć oyca abo syna nie skarze, przecięż dalszego potomka za ten grzech nawiedzi. *Karnk. Kat.* 307. Mieczem nawiedził bóg kraie owe. *Sk. Dz.* 555. Nawiedzę on naród w mieczu, w głodzie, w morze, aż go wytrawię. 1 *Leop. Jer.* 27, 8. Żona Zacharyaszowa niemało sromu użyła, gdy ią bóg był nawiedził niepłodem, *Glicz. Wych C* 3 *b.* Bóg nawiedza swoich, i doświadcza ich przygodami rozmaitemi. *Sk. Zyw.* 245. Kogo bóg miłuie, tego i nawiedza. *Zegl. Ad.* 111; *Vd.* na respotjah sreshą sedi, = na rostayniach szczęście siedzi). Bóg wszechmogący swoie nawiedza rozmaitemi frasunki tu na świecie. *Biał. Post.* 230. Często bóg ten dom pogrzebami i żałobą nawiedza. *Groch. W.* 524. Od swey młodości chorobą był nawiedzon. *Prot. Jał.* 23. Atoć ia mężatek nie miłuię, a wżdy mię pan bóg takową raną przez gębę nawiedził. *G. r. Dw.* 208. Pan bóg cię nawiedził, mówiono pogorzelcowi; niech mię miia drugi raz, odpowiada. *Dwor. K* 2. Który mię *nawidził bolem, ten mi dodał i cierpliwości. *Psalmod.* 95. - *§. *nawiedzę, *nawidzę co na kogo, = nawiodę *ob.* nawieść. - §. *burlesk.* skórę czyią nawiedzić, = wyłupić, wyłoić, jemandes Buckel heimsuchen (mit Schlägen). Cieszyłabym się, gdyby ci czasem skórę nawiedzał za twoie głupstwo. *Teatr.* 55 *b*, 136. Nie bóy się, a choć ci czasem haydamaki skórę nawiedzą, to nic nie szkodzi. *Teatr.* 15, 88. Może ci ludzie móy grzbiet nawiedzić zechcą. *Teatr.* 52 *c*, 52. - b) nawiedziło kogo, = opętało go, er ist besessen. Żeby cię iuż nawiedziło, opętana przekoro. *Teatr.* 33 *d*, 17. Przez dwie staruszki nawidzone przemówił djabół. *Mon.* 74, 421. Lata iak furya, iak nawiedzona. *Teatr* 11 *b*, 49. Wrzeszczemy oboie, gdyby nawiedzeni. *ib.* 33 *d*, 37. NAWIEDZANIE, NAWIEDZENIE, -ia, *n.*, *Subst. Verb.*, NAWIEDZINY, *in plur.*, *Bh.* nawſſtiwenj; *Slo.* naſſſtweni; *Cro.* pohodyenye; *Crn.* vas; *Rs.* навѣщанїе; *Ec.* присѣщенїе, odwiedziny, wizyta, zayrzenie do kogo, das Besuchen, der Besuch, das Heimsuchen. Kazał go zabić w ten czas, gdy był do niego przyszedł w nawiedziny. *Ustrz. Kr.* 2, 68. Ochmistrzyni nasza poszła w nawiedziny do kumy. *Teatr* 28 *b*, 4. Czas wykradaią przyiacielskie nawiedziny. *Pilch. Sen. list.* 2. Moiéy zguby są przyczyny, Niewiast częste nawiedziny. *Zab.* 11, 331. Nie powiaday, żem zachorował, bo oni zechcą przyyść do mnie w nawiedziny. *Boh. Kom.* 3, 145. W nawiedziny do syna przyiechała. *Star. Dw.* 50. - §. Nawiedzenie Panny Maryi die Heimsuchung Mariä. - §. *aliter.* Żywot i miłosierdzie dałeś mi, a *nawiedzanie twoie przystrzegało ducha mego. *Leop. Job.* 10, 12, opatrzność twoia. *Bibl. Gd.*, dein Aufsehen. Luther. - §. Nawiedzenie od boga, doświadczenie, krzyż, przepuszczenie boskie, die Heimsuchung von Gott. Stateczność wiary dzierżą panu swemu, co znoszą pokornie każde nawiedzenie od niego. *Rey. Pst.* 85 5. NAWIEDZICIEL, - a. *m.*, *Bh.* nawſſtiwitel, *Rs.* посѣтитель, дозорщикъ, der Besucher. Racz przyyść duchu, stworzycielu, Serc wiernych nawiedzicielu. *Pieś. Kat.* 87. Ten, który ma w niebiosach mieszkanie, *nawiedzicielem i obrońcą iest mieysca onego. *Leop.* 2 *Mach.* 3, 39, dozorcą i obr., *Bibl. Gd.*) Aufseher; *w rdz.* żeńsk. Nawiedzicielka, *Rs.* посѣтительница.

NAWIEIE *ob.* Nawiać.

NAWIERAĆ *ob.* Nawarzyć, *et* Nawrzeć.

NAWIERCIEĆ, *F.* Nawierci *Act. Dk.*, NAWIERTAĆ *ndk.*, Nawiertywać, nawiertuie *Freq. et Cont.*; trochę zawiercić; *Vd.* navertati; *Sla.* navèrtati; *Cro.* navertavam; *Rs.* навертѣть, навертывать, насверлить; etwas anbohren. W bokach saméy głowy zapalnika nawiertuią się na krzyż cztery dziurki. *Jak. Art.* 2, 80. Nawiertanie drzewa ma bydź aż do drdzenia. *Cresc.* 438.

NAWIERZGAĆ się, *F.* Nawierzgnie się *Rec. dk.*; do woli powierzgać, sich müde toben, viel herumtollen. Poiechali na reszcie z lichem, iedno nawierzgawszy się, a drugie nahałasowawszy. *Teatr* 24 *c*, 39.

NAWIERZYĆ się, *F.* nawierzy się *Rec. dk.*; wszystkich sekretów sobie popowiadać, sich vielerley vertrauen. Popoznawszy się, nie mogli się nakochać, nie mogli nawierzyć. *Pot. Arg.* 819.

NAWIEŚĆ, NAWIEŚDŹ, nawiódł, nawiedli, *F.* nawiedzie, nawiodę; *cz. dk.*, Nawodzić *ndk.*, *Bh.* nawesti, nawoditi; *Rg.* navèsti, navodim, navaadam; *Vd.* navoditi; *Sr.* 1. nawodźuju, nadwodźam; *Dl.* navodim; *Ross.* навесть, наводить, навожу, *Ec.* навожду, naprowadzić na co, nakierować, worauf hinführen, leiten, lenken. Do sławy i do cnoty chce go iakim kształtem nawieść. *Przyb. Orl.* 1, 181. Nawodzisz mię na krok tak niebezpieczny. *Teatr* 11 *b*, 47. Na zły raz nawieść. *Cn. Ad.* 548, cf. nagnać do sieci). Gadał w bóżnicy, wkładaiąc imię Jezusowe, i nawodził żydy i Greki. 1 *Leop. Act.* 18, 4, miewał rozmowę i pozyskawał żydy. *Bibl. Gd.*, nawracał, gewinnen, bekehren. 1 *Leop. Gal.* 1, 10. - §. Nawieść na kogo, naprowadzić na kogo, ściągnąć na kogo, über einen bringen, über ihn verhängen, ihm zuziehen. Gdyby to utaiono, musiałoby nawieść osobom tym i dostoieństwu ich zniewagę. *Veryf.* 40. Oto ia *nawiedzę też na was złość chuci i usiłowania waszego. 1 *Leop. Jer.* 23, 3, ia nawiedzę was. *Bibl. Gd.*, *ob.* nawiedza kogo bóg). Gdy się wypełnią lata, *nawidzę na króla Babilońskiego i na tamten naród, nieprawość ich, a przywiodę na onę ziemię wszystkie słowa moie. 1 *Leop. Jer.* 25, 12, *nawiedzę. *Bibl. Gd.*). - §. nawodzić, przywodzić, przytaczać, anführen, (citiren). Nawodzisz z Bellarmina, że on nie wie, iakim się sposobem sąd od Pana Boga odprawuie. *Smotr. Ex.* 22, *ib.* 44. - Nawiedzenie, nawodzenie, *Subst. Verbi*, *Vd.* navodenje, navodba; *Cro.* navoy *inductio*; cf. nawoy.

NAWIESIĆ *cz. dk.*, nawieszać *ndk.*, dosyć czego na czym pozawieszać, genug aufhängen, *Dl.* navjeziti, *Cro.* naveszìti, navessujem; *Ross.* навѣсить, навѣшивать. Nie maią na pieczy darmolęga, chociay nań czasem i złota, iako pstrocin na dzięcioła, nawieszaią. *Rey. Zw.* 135 *b*.

NAWIETRZNY, - a, - e, - ie, *adv.*, *expositus ventis.* *Cn. Th.* der Luft ausgesetzt, lüftig. NAWIETRZYĆ, *F.* nawietrzy *Act. dk.*, *Bh.* nawětřjm, - iti, wiatrem zaziębić, kalt machen. Nawietrzenie, = zaziębienie, die Erkältung von der Luft, vom Winde, Zuge. Położnicom w żywocie ciężkie bole z nawietrzenia przychodzą. *Syr.* 436.

Lekarstwo to od nawietrzenia i zaziębłości, zwłaszcza macicy, użyteczne. *Syr.* 181.

NAWIEWAĆ *ob.* Nawiać.

NAWIEŹĆ, nawiózł, nawieźli, *F.* nawiezie, nawiozę, *Act. dk.*, NAWOZIĆ *ndk.*; *Bh.* nawezti, nawozyti, nawozowati; *Vd.* gornavositi; *Bs.* navesti; *Cro.* navásam; *Ross.* навезти, навозить; навожу, наваживать, натащить, натаскать, натаскивать, надёрнуть; przystawić wiele czego wozem, statkami *etc.*, viel herbey gefahren bringen; herbeyführen, herbeyfahren. Spichlerze nawiezione, pełne zboża rozlicznego. *Ryb. Psr* 6. Już niechay spichlerze, nawiezione maią. *J. Kchan. Ps.* 4. t. i. dobrze opatrzone, naspiżowane, wohl verproviantirt. Wielką sobie przed bogiem górę zasług w szukaniu zbawienia bliźnich nawiozła. *Wys. Kat.* 180, t. i. nasypała, aufschütten, zusammentragen, zusammenschütten. Nawozić rolą, *s* gnoić rolą. *Tr.*, einen Acker düngen; *ob.* nawoz, *Vd.* navoshnja, navosenje, napel.

NAWIĘZUIĘ *ob.* Nawiązać.

NAWIIAĆ *ob.* Nawinąć. NAWIIACZ, – a, *m.*, który co nawiia, der etwas aufwickelt; u tkaczów nawiiacz, der Spuljunge, co na cewki nici nawiia. *Tr.*

NAWILEĆ, nawilał, *F.* nawileie (*praesenti caret.*) *Med. dk.*; szaleć od strachu *Cn. Th.*, vor Schrecken rasend werden. *Insolens* buyny, nawilały, szalony, wściekły, *Mącz.*, *n. p.* nawilała buyna chełpliwość. *ib.*; *Ciuitas rabie contacta*: nawilało, oszalało, *Mącz.*; cf. szaławiła.

NAWILKI, – ów, *plur.* herb, kosy *Tr.*, zwey Sensen, ein Wappen.

NAWILŻYĆ *cz. dk.*; napuszczać wilgocią, anfeuchten, *Vd.* namokriti.

NAWINĄĆ, *F.* Nawinie *Act. dk.*; NAWIIAĆ *ndk.*, *Boh.* nawinauti, nawinowati; *Sr.* 2. nawisch; *Sr.* 1. nadwihvam; *Rg.* navitti; *Vd.* naviti, gornavijati, gorviti, gornaviti, gorsviti, gornaklonshati, navijati, svijati, ovijati, naslevati; *Cro.* naviati, navijam; *Rs.* навить, навивать (naładować wóz; навивка ładunek wozu); wiiać na co, aufwickeln. Nawiiać nici na kłębek. *Tr.* Tkacz nawiia krosna, osnowę na wałeczek. *ib.* Na nawoiu przędzę do wyrabiania nawiiaią. *Pilch. Sen. list.* 3, 62. Trzyma śmiertelna kądziel, iako trzeba, swoy dekret, srogą ręką nawiniona. *Bard. Tr.* 394. *Bh.* Náwinek, *s* co nawinięto, das Aufgewickelte). Nawiiać papiloty, u fryzera, włosy skręcwszy, w papier zawinąć, do przypalania. *Mag. Msk.* – b) nawinąć *Tr.*, nawichnąć, nie ze wszystkim wywichnąć nogę, rękę, etwas verstauchen, ein wenig verrenken. NAWINĄĆ SIĘ *Rec.*; natrącić się, w ręce wleźć komu, vorkommen, in die Hände kommen, von selbst sich einfinden. Dobrego szukaiąc ledwie naydziesz, złe się samo nawinie. *Cn. Ad.* 170, (złego nie kupić). W kray ten wciągnął, burząc, paląc i plundruiąc, co się nawinęło. *Stryik.* 184. Zakazał, żebym się na iego oczy nawinął. *Boh. Kom.* 3, 357. Jeżeli hultaiu, ieszcze mi się raz przed oczy nawiniesz, to cię ... *Pam.* 83, 2, 178. Zdało mi się, że łzy mu się nawiiały. *N. Pam.* 16, 21, rzuciły mu się, die Thränen drängten sich ihm in die Augen.

NAWIOS *ob.* Nawias.

NAWŁACZANY, – a, – e, kosmaty. *Cn. Th.*, rauh, zottig. Szata kosmata, nawłaczana, kutnerowana. *Cn. Th.* 1103. Jakób sprawił Józefowi nawłaczaną suknią. *Biel. Mst.* 16. Koc Turecki nawłaczany okustronny. *Vol. Leg.* 4, 357. NAWLEC, *cz. dk.*, NAWLEKAĆ *ndk.*, NAWŁOCZYĆ *kont.*, NAWŁACZAĆ *czst.*, *Bh.* nawlíknauti, nawlíkowati; *Vd.* navlezhi; *Sr.* 2. nawlaz; *Rg.* navùchi, navlàcki; *Cro.* navlachim; *Rs.* навлечь, навлекать, наволочить, наволакивать; *Ec.* навлачаю, навлекаю, wlekąc naciągnąć, nakryć, zakryć, n. p. Chmura nawlekła na słońce gęste cienie. *Teatr.* 51 *d*, 77, cf.; *Rs.* на небо наволокло, beziehen, überziehen. – Nawlec igłę, einfädeln; *Vd.* vdeniti, notervdeniti; *Cn.* fnôram; *Cro.* nanizavam, napelyavam konecz u iglu; *Bs.* uditti konaç ù ighlu; *Ross.* вдѣть нитку въ иголку; вдёрнуть нитку въ иглу; *Ec.* налязаю, налязу. Zawłaczać, wtykać nić w ucho iglane. *Cn. Th.* Nawłóczay nitkę w igłę, przeciągay przez dobrą ospę. *Perz. Cyr.* 126. Nawlec piętę u pończochy. *Mag. Msk.* włożyć na drotach oka pięty. – §. Nawlec na nitkę perły, korale, naciągnąć, naściebać, auffädeln, aufreihen, *Vd.* nisati, nisgati, nanisgati, nenisati, *Cro.* napelyavam sernye na nit; *Rs.* низать, нижу, нанизать, нанижу, нанизывать. – §. Nawlec czego wiele, przywlec mnóstwo, wlekąc przyciągnąć, nagromadzić, viel zusammenschleppen. – §. Nawłóczyć, nawłaczanym czynić, kosmatym czynić, zottig machen, stricken, wirken. *Tr.* Nawłóczyć pończochy, czapkę. *Tr.* – §. Nawłóczyć się, nawałęsać się. sich genug herumschleppen, herum treiben. *Rs.* натолкаться, наслоняться, налыгаться. *NAWLEKACZ, – a, *m.*, który nawleka, der Brzicher, Ueberzieher, Herbeyzieher, *Cro.* navlachitel *superinductor.* NAWŁOK, – u, *m.*, powłoka n. p. na pierzyny, der Ueberzug, der Bettüberzug. *Rs.* наволока, наволочка, (*Rs.* наволокъ łąka nad rzeką namulona; *Cro.* navlàka, kùm sze obruchi natesu na lagev *harpago*, *Bs.* navlake, kalcine, *Sla.* navlacsci, *s* skarpetki). Poiąłeś bracie nadobną dziewczynę, Wziąłeś w posagu puchową pierzynę, Z kitayki nawłok, a czegoż chcesz bracie, Kiedy sypiacie smaczno na bławacie? *Bratk. J.* 3 *b.* Nawłók ciał skamieniałych kamienna, *Rs.* наплёвъ. NAWŁOKA, – i, *ż.*, u sieci powróz gruby, na ktory się sieć nawłóczy. *Wiod.*, die Netzleine, worauf das Fischernetz gereiht ist. Sznurek, na ktorym worek iest nawłóczony. *Tr.*, das Einreihebánd, Einziehebánd an einem Beutel.

NAWOD, – u, *m.*, *Bh.* nawod, powod, nawodzenie, poduszczenie, nastroienie, narządzenie, naprawa, die Anleitung, Verleitung, Anreizung. Grecy z nawodu z porady Temistoklesa umyślili bronić się Persóm. *Biel. Sw.* 25 *b.*, *ib.* 185 *b.* Woynę podnieśli z nawodu Matyaszowego. *Bielsk. Kr.* 409. Odstawali poddani od Władysława, z nawodu Wszebora i Dunskiego. *Bielsk. Kr.* 91. – §. nawod, rozpoczęcie, zawod na nowo, das Anfangen von Neuem. Naprzód zebranie historyi czytać, potym obszerną też historyą drugim nawodem. *Mon.* 65, 235. cf. zawod.

NAWODNY, – a, – e, na wodzie będący, auf dem Wasser sich aufhaltend. Żołnierze nawodni, *classiarii. Mącz.* Obóz nawodny do Włoch przewieźć, *classem in Italiam traiicere. ib.*, *Terrenum iter* poziemna droga, to iest, nienawodna. *ib.* Nawodne ptastwo, gęsi, *s* przebywaiące na wodzie. *Dudz.* 24. Nawodna mucha *tipula solstitialis*, *Rs.* кохра. Nawodne miasto, *s* nad wodą leżące,

wodą otoczone. *Dudz.* 24.; mit Wasser umgeben. *NAWODNIĆ *cz. dk.*, wodą okryć, oblać, überschwemmen, *Vd.* navodeniti, *Rs.* наводнить, наводнять.

NAWODZĘ *ob.* Nawieść. NAWODZICIEL, - a, *m.*, naprowadziciel, co na co nawodzi, *Sr.* 1. nawodźwař; *Vd.* navodnik, navishar; *Rg.* navoditegl; der einen wo auf hinführt, der Führer, Leiter. Nazową cię naprawcą rozwalenia, i nawodzicielem ścieszek dla mieszkania. *Bud. Jes.* 58, 12, (przeprawca ścieszek. *Bibl. Gd.*).

NAWOIOWAĆ się *recipr. dk.*, dosyć powoiować, sich satt kriegen, den Krieg satt bekommen. Żołnierze Skanderbega, gdy się do woli nawoiowali, do obozu się wracali. *Baz. Sk.* 92.

NAWOIOWY, - a, - e, do nawoiu należący, den Weberbaum betreffend. Nawoiowe płótno, = na nawoiu zwinięte. *Wlod.*

NAWOŁAĆ czego wiele *cz. dk.*, wołaiąc nagromadzić, viel zusammen rufen, *Vd.* naklizati). Żołnierze uciekaiące widzi nienawołane. *Tward. W. D.* 32, których się nie dowoła). NAWOŁAĆ się, *F.* Nawoła się *Rec. dk.*; wołaniem namordować się, sich müde rufen, sich abschreyen. *Tr.*, *Bh.* nawolatise.

**NAWOŁOMNY, - a, - e, - ie *adv.*, łamiący czyli rozbiiaiący nawy, schiffebrechend. Nawołomne morskie przebył nory, *navifragum fretum*, *Zebr. Ow.* 347.

NAWONIAĆ się czego *recipr. dk.*, woniaiąc nasycić się, sich satt riechen. Day mi się w sobie nabyć do sytości moiey, A niechay się nawoniam tey wonności twoiey. *Papr. Kol. G.* (*Rs.* навонять nasmrodzić).

NAWOSKOWAĆ, *F.* nawoskuie; NAWOSZCZYĆ, *F.* Nawoszczy *act. dk.*, Nawoszczać, Nawaszczać *ndk.*, *Bh.* nawoskowati; *Rg.* navosctitti; *Rs.* навощить, наващивать, навакснть; наваксивать; woskiem napuszczać, mit Wachs überziehen, wichsen. *Cerare, incerare*, nawoszczyć, owoszczyć. *Mącz.* Nić dobrze nawoskowana. *Perz. Cyr.* 2, 29.

NAWOY, - oiu, *m.*, utok, der Weberbaum; wał tkacki, na którym przędzę do wyrabiania nawiiaią. *Ot. Ow.* 216, *Pilch. Sen. list.* 3, 62. *Boh.* wratidlo; *Sr.* 1. nawopna; *Rg.* vratillo; *Cro.* vratilo (*Cro.* navoy *inductio*); *Ross.* навой, орудіе (cf. oręż, narzędzie; *Rs.* навойня krążek klubowy). Oszczepisko Goliata było iako nawoy tkacki. *Radz.* 1 *Sam.* 17, 7. - §. *poet.* Ta która z złotey kądzieli Życia twego nici przędzie, Jeszcze nawoiu ma wiele, Jeszcze na długi wiek będzie. *Karp.* 4, 55, t. i. wątku, noch viel Fäden, noch viel Materie.

NAWÓZ, - u, *m.*, *Bh.* nawoz; *Vd.* navoshnja, navosenje, napel, gnojenje, gnojina; *Ec. et Rs.* навозъ всякій, чемъ ямы засыпаютъ; гной, мотыло, to czym doły, rowy, przerwy, zasypuią, wyrównywaią. *Cn. Th.* zusammengefahrner Schutt, zum Ausfüllen, Ausschütten. - §. gnoy nawieziony, der Dünger. Nawozy oborne, staienne, chlewne, owczarne. *Haur. Sk.* 30. Margiel przedziwnym iest nawozem. *Kluk. Rosl.* 3, 177. Nagnoić nawozem, nawozić *Ross.* унавозить, унавоживать. NAWOŻĘ, NAWOZIĆ *ob.* Nawieźć. NAWOŻNY, - a, - e, nagnoiony, n. p. Ziemia nawożna i tłusta. *Syr.* 1154; *Rs.* навозный. NAWOZOWIEC, - wca, *m.*, mucha, *musca stercoraria*, die Mistfliege, Schmeißfliege, iaia składa w gnoiu, koło którego całe lato się bawi. *Lad. H. N.* 112; *Kluk. Zw.* 4, 392. NAWOZICIEL, - a, *m.*, który nawozi, der Zusammenschütter, Düngerführer, *Vd.* navosnik.

NAWRĄBAĆ *act. dk.*, *Bh.* nawraubiti, = *striare, incidere*, einkerben.

NAWRAŻAĆ *Act. dk.*, *Boh.* nawrajeti, = *multos clavos incidere*, wiele powrażać, powbiiać, viel hinein drängen, treiben, schlagen.

NAWROCIĆ, *F.* Nawróci *Act. dk.*, NAWRACAĆ *ndk.*; *Bh.* nawraceti, nawratiti, nawracowati; *Slo.* nawracugi; *Sr.* 2. wobroschisch; *Sr.* 1. wobrocźicź; *Vd.* naoberniti, vtratiti, gornaoberniti; *Be.* navrachjati, navarnuti, navrrinuti, navernuti; *Cro.* navrácham; (*Ec.* навращати, навращаю, навращаю przywrócić do pierwszego stanu, *Rs.* наворотить, наворачивать narzucić, nałożyć; przybić do lądu). nawracać co, = kierować czym, nanosić czego, etwas umwenden, wohin wenden, wohin kehren. Nawrócenie nic innego nie iest, iedno *mutatio situs*, odmiana położenia, gdy to co po prawey stronie leżało, będzie po lewey, a co po lewey po prawey, co na przodku, to nazad póydzie, co wzgórę to na dół. *Birk. Ex. G.* 2. Niech nawróci stangret. *Tr.* der Kutscher soll umwenden. Gdy rzeka była wezbrała, nie śmiał się przez nię ważyć, i nawrócił ku domu. *Ezop.* 113. Nawrócić się, = obrócić się na drugą stronę, sich umdrehen, umwenden; *Slo.* nawrátiti se *redire*. Gdy się nawrócił Dawid, zabiwszy Filisteusza, wziął go Abner, i przywiódł przed Saula. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 17, 57. Szyią mi się z ciężkością przychodzi obrócić, Aż się wszystek iako wilk sam muszę nawrocić. *Prot. Kont. A* 3 *b.* - §. Nawrócić gdzie, dokąd, = udadź się tam, obrócić się tam, wohin zurückkehren. Wziął nowinę o nawróceniu iego do Rzymu. *Wys. Aloy.* 351. *Cro.* navrachatisze = wstępować gdzie. - §. *theolog.* nawracać grzesznika, heretyka, = na dobrą drogę go wracać, *Vd.* preberniti, preoberniti, einen Sünder, einen Ketzer bekehren, ihn wieder auf den rechten Weg bringen. Żaden tego nie nawróci, od kogo bóg twarz odwróci. *Rys. Ad.* 81. Heretyk, chce-li się prawdziwie nawrócić, niechay żałuie za to, że kiedy po heretycku wierzył. *Birk. Ex. G* 2 *b.* Jagiełło kazał nawracać lud na wiarę chrześciańską. *Bielsk.* 233. Dawni monarchowie mieli za iakowąś pobożność, nawracać mieczem pogany. *Nar. Hst.* 4, 88. Jagiełło wielką pilność ustawicznie czynił w nawracaniu pogaństwa do chrześciaństwa. *Stryik.* 445. *Slo.* obrácení; *Slo.* obrátjenje). Chrystus na upad wielom położony, dla ich nienawrócenia. *Biał. Post.* 129, (zatwardziałości). - Nawrocić się, *per excellent.*, katolikiem zostać, katholisch werden. NAWROCICIEL, - a, *m.*, co na wiarę, cnotę ludzi nawraca, *Vd.* prebernenik, prebernjar; *Rs.* обращатель; der Bekehrer. *Tr.*; *Cro.* navrachàvecz *diuersitor.* NAWRÓCICIELKA, - i, *ż.*, die Bekehrerinn. NAWROT, - u, *m.*, Nawrócenie, Nawracanie, das Umwenden, Umkehren. Nawrot wozu. *Tr.* Rzeka ta trudna do nawigacyi, i niepośpieszna, dla wielkiego krążenia i nawrotów. *Boter.* 159. *ib.* 211, dla kołowania, zakrętów, Drehungen, Windungen, Krümmungen. - b. powrót; das Zurückkehren, Zurückkommen, Wiederkommen. Kazimierz z Malborka nawrotu do Polski przybliżył. *Krom.* 725, *reditus*). Raz uciekłszy, iuż żadnego nawrotu nie maią. *Kanc. Gd.* 218. Bywaią też zimnice nawrotami powracaiące. *Perz. Lek.* 95. - §. nawrot,

z powtórny raz, powtórzenie, die Wiederhohlung. Z pierwszey żony (bo z Chmielowſką drugim nawrotem żył niepłodnie) syna spłodził. Nies. 1, 176, drugim nawrotem z Kisielnicką zrodził córkę. *ib.* 187, *secundo voto.* Nie chce prawo, aby winowayca za tenże wyſtępek powtórnie odpowiadał, lub drugim nawrotem był karany. *Oſtr. Pr. Kr.* 2, 137. Wiek Jagiellów, wiek dla nauk złoty, Pod ich potomkiem zda się iść w nawroty. *Zab.* 8, 30, *Skrzet.*, wracać się, powracać, zurückkehren. – §. nawrót, przywrócenie, nagrodzenie, za dosyć czynienie, das Wiedererſtatten, Wiedergutmachen, Vergüten, Ausgleichen. Choćbyś dobył miecza na przyiaciela, nie rozpaczay, bo ieſt nawrót. *W. Syr.* 22, 26, ieſt droga do uśmierzenia. *Bibl. Gd.*). – §. Nawrót słońca, *z* die Sonnenwende, *solſtitium*, roku czas, którego się słońce znowu nam zbliża, albo znacznićy oddala; n. p. O wilgotne nawroty słońca, a pogodne zimy, proście oracze. *Otw. Wirg.* 378. – §. *theolog.* nawrot, nawrócenie się ku dobremu, ku prawdziwey wierze, die Bekehrung. Oycowie sądzą Zacheusza tego, Że ieſt nawrotu przykład prawdziwego. *Leszcz. H. T.* 642. – §. *Botan.* Nawrót, słonecznik, podrożnik, brodawnik, brodawiec, oblubienica słoneczna; ziele to kwiatem swoim cały dzień się za słońcem nawraca; gatunek szczodrzenicy, *Cytisus Auſtriacus. Kluk. Dyk.* 1, 179; *chondrilla*, klein Sonnenwirbel, Warzenkraut. *Urzęd* 163; *Sien.* 61. Nawrót *lithospermum. Jundz.* 151, *Syr.* 1529. *Rs.* воробьиное сѣмя, – *poet.* Piękność całowiekiem tak władnie, iak słońce wonnym nawrotem. *J. Kchan. Fr.* 19.

NAWROTNY, – a, – e, – ie *adv.*, nawracaiący, rückkehrend, rückkehr*z*, *Slo.* nawratitedlný. Słońce się pomyka *a tropico cancri* od letniego nawrotnego koła, *ad tropicum capricorni* do ozimego nawrotnego koła. *Otw. Ow.* 53, die Wendezirkel. Nawrótnie, powtórnie. *Chod. Koſt.* 82. – §. wracaiący się, n. p. *oppos.* Chwile nienawrotne. *Zab.* 9, 236, *Eys.* nie mogące być nawrócone, przywrócone.

NAWROŻYĆ *cz. dk.*, wiele powróżyć, viel prophezeyen, (*Ross.* наворáживать, наворожи́ть *z* naczarować), Nawróżyć się *recipr. dk.*, ſich ſatt prophezeyen.

NAWRZEĆ, nawrzał, *F.* nawre *Med. dk.*; *NAWRAĆ, NAWIERAĆ *ndk.*, *Bh.* nawřiti; *Cro.* navrényе *ebullitio.* wpiiać w się czego, osobliwie mowi się o naczyniach, które od warzenia nieiaki smak lub przysmrodek niewygubiony, przyymuią (in ſich hinein ſieden), durch Sieden einen Geruch, Geſchmack bekommen oder annehmen, einſaugen, einziehen. Mięso nawrzało soli, octu. *Tr.* Czego nowa ſkorupa nawre raz, tym na ſtarość śmierdzi. *Petr. Ek.* 101, *quo semel imbuta teſta.* Długo trwa, wierz memu słowu, Czego garnek nawre z młodu. *Eraz. Ob. B.*, *Slo.* čím hrnec nawre, tím aj ſa rozbije páchné. Świeża ſkorupa tłuſtością smrodliwą, nawrzała, ſtarą przywarą woniała. *Stryik.* 382. Czego garki nawraią, taki zapach maią. *Star. Vot. C.* Jakim smródem to dawno nawrzało, Podobno iuż tak wiecznie tym będzie śmierdziało. *Rey. Wiz.* 78. Nie odmieni niecnoty, którey nawrzał z młodu, Jeszcze się ciśnie do niey, by wieprz do wychodu. *Papr. Kol. T* 4 *b.* Iż był w młodości swoiey woli nawrzał, W ſtarości się nikomu zachować nie umiał. *ib. O.* Za apoſtołów byli tacy, którzy będąc nawrzałymi faryzeyſką nauką, zakonne ceremoniie z ewanieliią zſtaczali. *Gil. Pſt.* 49 *b.*

*NAWSKROSŁUSKA, – i, *ż.*, ryba Azyańſka wyborna, ryba Grecka z morza Karpatſkiego, *elops. Cn. Th.* 961.

NAWSTECZ *adv.*, na wſtecz, w zad, nazad, zurück. Odtąd wiele uczniów iego poszli nawſtecz. *W. Jan.* 6, 66.; *not.* „opuścili go“.

NAWSZYĆ kogo, *F.* nawszy *Act. dk.*; wszów nabawić kogo, einen mit Läuſe anſtecken, voll Läuſe machen. *Tr.* NAWSZYĆ SIĘ *Rec.*, *z* NAWSZEĆ, *F.* Nawszeie *Neutr.*, voll Läuſe werden. – *transl.* Wszyſtkim złym się *nawszeły obyczaie. *Ryb. Gęsl. C* 3, t. i. zaraziły.

NAWTYKAĆ *cz. dk.*, wiele powtykać na czym, viel einſtecken. Kruk nazbierawszy piórek innych ptaków, nawtykał ich między swe. *Ezop.* 67. Włos u wąsa by szczeć nawtykana. *Jan. Oksz. C* 2.

NAWY–, *z Bh.* nawy..; *duae praepositiones inseparabiles, praemissae verbis, exprimunt coniunctam significationem unicuique servientem; Verba talia significant actionem iteratiue finitam.* (cf. napo – –, cf. pona – –; cf. zapo ...). NAWYBIERAĆ *Act. iterat. dk.*, *Boh.* nawybirati, dosyć powybierać, genug zuſammen ausſuchen. Nawybierawszy sztuk wielkich żelaznych, rozpalić ie aż do czerwona w ozzowie. *Torz. Szk.* 243. (NAWYĆ się *recipr. dk.*, wyiąc zmordować się, ſich ſatt und müde heulen; *Rs.* навыться). – NAWYCIĄGAĆ *Act. Iterat dk.*, *Bh.* nawytahowati, wiele powyciągać, viel zuſammen herausziehen. NAWYDZIERAĆ, *F.* nawydzieram *Act. Iterat. dk.*; wiele powydzierać, viel erpreſſen, entreiſſen. Nakradłszy, nawydzierawszy, nałupiwszy. *Bud.* 3 *Ezdr.* 4, 24. Co z krzywdą nawydzierał, to mu też wydzierać poczęto. *Psalmod.* 43. Wiele pieniędzy od kupuiących nazbierali, abo raczey nawydzierali. *Grod. Dis. B* 4. NAWYDZIWIAĆ się, *F.* Nawydziwia się, nad kim, *Rec.*, do woli się napaſtwić, zur Genüge ſein Müthlein kühlen, *ob.* nazdziwać) Krzyżacy, gdy się iuż do woli nad Polſką nawydziwiali, do Pruſs odchodzą. *Krom.* 335. NAWYGANIAĆ *Act. Iter. dk.*, *Bh.* nawyhaněti, wiele powyganiać, viel zuſammen hinausjagen.

NAWYKNĄĆ, *F.* Nawyknie *Med. idntl.*, Nawykać *ndk.*; *Bh.* nawyknauti, nawykati; *Sr.* 1. nawozam ſo (nawuknuci, nahuknu nauczyć się); *Vd.* se navaditi, se navajeto (cf. wada; *Vd.* se navuzhiti *z* nauczyć się); *Cro.* navaditisse, navagyujemsze, obiknujem (navuchitisze *z* nauczyć się); *Bs. et. Rg.* obiknutise, cf. obyczay; *Rs.* навы́кнуть, навыкать nawyknąć, 2. nauczyć się); przywykać do czego, wkładać się, wprawiać się, wciągać się, nabywać zwyczaiu, etwas gewohnt werden, ſich daran gewöhnen. Czego z młodości nawykł, swoie czyni ſtary. *Pot. Jow.* 2, 63, (cf. czego nowa ſkorupa nawrzała). Do czego się iuż nawykło, tego się nie chce porzucić. *Mon.* 71, 361. Nawykay być iednakim. *Pilch. Sen. liſt.* 258. Pospolicie tak śpiewa, iak nawykła wrona, *Papr. Pr. C* 4. Nieprzyiaciół wszyſtkich nie wykorzenił, aby się żydzi do boiu ćwiczyli, i rycerſkiego rzemiosła nawykali. *Star. Ryc.* 7. Chciał spraw pod tobą nawyknąć Marsowych, Tak dobrym miſtrzem. *P. Kchan. Jer.* 199. Witold w Prussiech mieszkaiąc, po Niemiecku nawykł. *Bielſk.* 233, t. i. nauczył się). Nie umiała inakszego ięzyka iedno Niemiecki; wszakże za ośm niedziel nawykła po Polſku, gdzie się temu wszyscy dziwowali. *Stryik.* 481. Szkodliwych rzeczy uczą się, i

nawykaią. *Zebr. Zw.* 158. – §. Chiron Doktor nawykł leczyć ludzi, tak iż dwu wrócił od śmierci na prośby Dyany. *Biel. Hft.* 22, umiał.

NAWYLICZAĆ, *F.* Nawyliczá *Act. iter. dk.*; iak naydokładniey wszystko po iednemu powyliczać, alles haarklein herzählen. *Tr.* cf. nawypowiadać.

NAWYŁUDZAĆ, *F.* nawyłudza *act iter. dk.*; bardzo wiele powyłudzać, viel ausloden, ablocken.

NAWYMYŚLAĆ, *F.* nawymyśla *Act. iter. dk.*; wiele powymyślać, viel erdenken, erdichten. Nawymyślałeś wiele ustaw. *Gil. Kat.* 296.

NAWYNOSIĆ *Act. Iter. dk.*, *Bh.* nawynasseti, wiele powynosić, viel zusammen hinaus tragen.

NAWYPOWIADAĆ, *F.* NAWYPOWIADA *Act.iter.dk.*, wiele nagadać, einem vieles vorsagen, vorreden. Wieleśmy mu rzeczy nawypowiadali, całe dla niego nowych. *Teatr* 19 *c*, 54.

NAWYTRZĄSAĆ, NAWYTRZĘSAĆ *Act. iter. dk.*, wiele potrzęsać, viel nach einander heraus rütteln und schütteln. Wiele głodny literat nowin nawytrzęsa, Nim się zjawi na stole tłusta sztuka mięsa. *Nar. Dz.* 3, 120. My się lubim pokłócić, powadzić, nawytrząsać pod nosem; ale żeby zabić, rzadkie tego przykłady. *Teatr* 43 *c*, 126.

NAWYWOZIĆ *Act. Iter. dk.*. *Bh.* nawywážeti, wiele powywozić, viel zusammen ausfahren, ausführen.

NAWZAIEM *ob.* Wzaiem.

NAY – –, *NA – . ., *ob.* Na –

2. *NAYDA, – y, *ż.*, nalazek, nalezienie, das Finden, der Fund. Szczęśliwa nayda po nieszczęsnéy zgubie. *Pociey* 89. NAYDĘ *ob.* Nachodzić. NAYDĘ, NAYDUIĘ *ob.* Naleźć. *NAYDUCH, *NAYDUK, – a, *m.*, naleźca, *Cro.* nahajavecs, nayditel, nahoditel, der Finder. O dwu nayduchach, co idąc w drogę, nadeszli konia; – rzekł nayduch do towarzysza: biada nam! *Ezop.* 84. Ten nayduk taki, co się nie wiem z iakich puszcz wyrwał, .. *Jan. Oksz. D b.* – w *rodz. żeńsk.*, *Cro.* nahajavka, nayditelicza, nahoditelicza.

NAYGRAWAĆ *ob.* Nagrawać. *NAYGRZYSKO, *NAIGRZYSKO, – a, *n.*, nagrawanie, igra, urągowisko, Verspottung, Verhöhnung. Którzy się naigrzyski i fukaniem nie ukarali, doznali sądu bożego. 1 *Leop. Sap.* 12, 26.

NAYGORSZY, NAYIAŚNIEYSZY, NAYLEPSZY *ob.* Gorszy, Jasny, Lepszy.

NAYMACZ, – a, *m.*, naiemnik, pan który rzeczy swey komu naymuie do używania. *Cn. Th.*, der Miethlasser, Vermiether, Verpachter. Naymacz tego ma patrzać, któremu czego wynaiął. *Chel. Pr.* 132. *Sr.* 1. pjenajimar, najewnik; *Rg.* nâimalaz, naajmenik, najmitegl; *Vd.* najemavez, najemaus, najemar, namitnik, samitnik, vunsavdinjavez; *Rs.* наемщикъ; który co swego komu na zrobienie ogołem naymuie *C. Th.*, der Bauherr etc., der Verdinger, der eine Arbeit bedingt. – 2. który od kogo naymuie czego do używania *Cn. Th.*, der Miethsmann, der Pachter. Naymacz, zakupnik dóbr pospolitych, ceł, żup, gór, młynów. *Cn. Th.* – 3. Naymacz, : który się co komu zbudować, zrobić ogółem swym kosztem podeymuie. *Cn. Th.*, der Uebernehmer einer Arbeit, der sich zu etwas verdingt. NAYMIT, – a, *m.*, naięty robotnik, der Miethling; *Rs.* наймитъ, мездникъ. Tych, których do roboty abo posług naymuiemy, nie mamy zwać sługami, ale naymitami albo pachołkami. *Petr. Ek.* 115. Klassa robotników i naymitów, co się do robot wszelakich naymuią. *Petr. Pol.* 349. Prosty naymit. *Sim. Siel.* 80. Liczbę rzemieślników naymitami ze swey szkatuły pomnożył. *Nar. Tac.* 2, 427. Duma kraiem wichrzyła, a szlachcic zostawał podłym u niey naymitem. *Zab.* 15. 298. Uczyciel niedbały, naymit, a nie pasterz owiec. *Smotr. Lam.* 24, *Smotr. Ap.* 14. NAYMITOWY, – a, – e, od naymita, Tagelöhners. Naymitowe to iest dzieło. *Smotr. Ap.* 14.

NAYMNIEY, NAYMNIEYSZY *ob.* Mniey, Mnieyszy. NAYMUIĘ *ob.* Naiąć. NAYPRZÓD *ob.* Naprzód. NAYŚĆ *ob.* Nachodzić. NAYRZEĆ *ob.* Naglądać. NAYWIĘKSZOŚĆ *ob.* większość. NAYWYŻSZOŚĆ *ob.* Wyższość.

NAZABIIAĆ *cz. iterat. dk.*, wiele pozabiiać, viel zusammen umbringen. Ten kochany rycerz, iak z reiestru wyliczał tych, których nazabiiał dla swego tryumfu. *Mon.* 74, 46.

NAŻĄĆ *cz. dk.*, nażynać *ndk.*, dosyć użąć, genug mähen, ernten, abhauen, *Bs.* naxgetti, *Rg.* naxetti, naxgnijvam. *Cro.* nasinyam; *Ross.* нажать, нажну, нажинать.

NAZACIĄGAĆ, *F.* Nazaciąga *Act. dk.*, wiele pozaciągać, viele in Dienst nehmen. Jak mu się wróciła fortuna, nazaciągał chłopstwa bardzo wiele. *Bard. Luk.* 20.

NAZAD *adv.*, : wzad (*ob.* zad), w tył, zurück, in Rücken. *Boh.* nazad, nazadek, zpět; *Slo.* nazad, spátkem; *Sr.* 1. zadź, sadło (cf. zaś; zadde post), wospat, swopeczizu; *Sr.* 2. slėtt, naslėtt, naslėttu cf. pośledz); *Crn.* nasaj, sad, sadej, odsâd, odsadej; *Vd.* nasaj (: po), sad nasai, odsâd, nasad, snak, sa sebo, ritenfki (cf. rzyć); *Cro.* nazad, nayzad, natrag; *Sla.* natrag; *Bs.* nazad, nazada, natragh, uzatrah; *Rg.* nazáda, (nazádak *detrimentum*), natrágh; *Rs.* назадъ, вадомъ, назади, озадъ, обратно, вспять. Przeciwko woli bożey rozumy nasze zostaną nazad. *Gor. Dz.* 28. *Vd.* sadstati; nie nadążaią). We wszystkich tych sztukach dworzanin niechay nazad nie zostaie. *Gor. Dw.* 33. Wyprawił się prędko, nie czekaiąc tych, którzy nazad byli. *Bielsk.* 74. Ludzie naprzod i nazad idący, wołali Hosanna. *Sk. Kaz.* 148. Tym darem zostawił nazad Eschines pańskie serce Alcybiadowe. *Gor. Sen.* 25. – b) Nazad *adiunctum verbis*, : od . . . ; wieder zurück, n. p. nazad dadź, : oddadź; nazad zanieść, : odnieść.

NAŻĄDAĆ się *Recipr. dk.*; dosyć długo żądaiąc wyglądać, sich müde sehnen, vor Sehnsucht ermüden. Com się natrudził, com się nażądał, ażebym ciebie oglądał. *Kniaź.* *P.* 2, 192.

NAZADAWAĆ *Act. iter. dk.*; wiele pozadawać, viel verursachen. Nayokrutnieyszych mi mąk nazadawawszy, wolno nie wypuścił. *P. Kchan. Orl.* 1, 243.

NAZAIUTRZ *adv.*, (*etym.* iutro); *Bh.* nazeytrj; *Slo.* nazegtrj; *Sr.* 1. zaputsischim; *Bs.* sjuttra dan, drugghi dan; *Rs.* заутріе; *Ec* наутріе, наутрей; dnia następuiącego, folgenden Tages, den Tag darauf, den Morgen darauf. Nazaiutra (*dzień) przed śniadaniem, prowadzę go na spacyer. *Mon.* 65, 248. Gdy było nazaiutrz, zawarł się legat z królem. *Bielsk.* 380. NAZAIUTRZE, – a, *n.*, *Subst.*, *posterum* dzień iutrzeyszy. *Wlod.*, der

morgende Tag; *Bh.* zeytřeł. NAZAIUTRZNY, Zaiutrzny, - a, - e, do iutra należący. *Włod.*, den morgenden Tag angehend.

NAZAKŁADAĆ *cz. czfl. dk.*, dosyć pozakładać, genug zusammen anlegen, stiften, errichten. Władysław kościołów nazakładał. *Biel. Sw.* 175.

NAŻALIĆ się *recipr. dk.*, wiele się żalić, poskarżyć, genug klagen, sich beklagen, *Rs.* навопиться. NAŻAŁOWAĆ się *recipr. dk.*, żalu się nakarmić, sich satt bedauern, (*Rs.* нажаловаться skarżyć się).

NAŻARTOWAĆ się, *F.* nażartuie się *Rec. dk.*; do woli pożartować, zur Genüge scherzen, sich lustig machen über etwas. *Bh.* nadowaditi se, *Ross.* нашутить, нашучу. Nażartowałem się z oney staruszki. *Mon.* 65, 642.

NAZAWODZIĆ się *recipr. czfl. dk.*, wiele się nasilić, zawodzić, sich viel und stark anstrengen. Wiatry darmo się nazawodziwszy nieba doyść swiebodnieyszego, ziemię ciągłą rozdęły *Zebr. Ow.* 384 *luctari.*

NAZBIERAĆ, *F.* Nazbiera *Act. dk.*; wiele pozbierać, viel zusammen sammeln, zusammen bringen; *Vd.* nabrati, nabirati, gornabrati, noterabrati, noterspraulati; *Sr.* 1. nazbiru, nazbiram; *Rs.* наискать, наищу. Kruk nazbierawszy piorek innych ptaków, nawtykał ich między swe. *Ezop.* 67. Wiele pieniędzy od kupuiących nazbierali, albo raczey nawydzierali. *Grod. Dys. E* 4. Kiedyć weźmie odemnie pieniądz, od drugiego pieniądz, nazbiera-ć mu się. *Sekl.* 104. NAZBIERACZ, - a, *m.*, który nazbiera, der Zusammensammler, *Vd* nabiravez, naberazh.

NAZBIIAĆ się *recipr. czfl. dk.*, do zmordowania się pozbiiać, sich satt und müde herumschlagen, todt schlagen, morden. Turczyn gdy tak po ukrainach waszych do woli się nazbiia, na ostatek na gardle osiędzie waszym, *Jan. Oksz. B* 3 *b.*

NAZBYT *Adv.*, zbytnie, więcey i bardziey niż należy, *Bh.* nazbyt, *Cro.* prevèch, preodvisse; zu sehr, zu stark, zu viel. Poczekam, aż mię Bóg lepiéy wspomoże, ieszcze teraz nie mam nic nazbyt, z czegobym mógł kościołowi dobrze uczynić. *Dambr.* 212. Szczęśliwy kto między tym dwoygiem: „nazbyt i bardzo mało", środek należyty zachowuie. *Zab.* 6, 115 *Min.* Jednemu nazbyt, a drugiemu nic. *Rys. Ad.* 21. Nigdy u nas niedosyć, chyba kiedy nazbyt, Nazbyt sług, nazbyt potraw, nazbyt koni i psów. *Opal. Sat.* 99. Kto nazbyt dobrze co chce mieć, gorzéy mu się trafia. *Cn. Ad.* 1051, słodkość zbytnia w gorzkość się obraca; Zbytnie rzeczy nieprzyiemne; cf. chłóstał, chłóstał; cf. strugał, strugał; cf. miara). Równie niebezpiecznie, bydź nazbyt prędkim, iako i nazbyt opieszałym. *Zab.* 13, 430. Kto nazbyt ciągnie, prędko zerwać musi. *Fred. Ad.* 36. Dosyć aż nazbyt tego. *Groch. W.* 528, bis zum Ueberflusse (cf. aż).

NAZDOBYWAĆ, *F.* Nazdobywa *Act. iter. dk.*; wiele podobywać, viel erobern, einnehmen. Ten do dziedzictwa swoiego z macierze Nazdobywał państw i miast możnych wiele. *P Kchan. Jer.* 13. *Chodk. Kost. epigr.*

NAZDRADZAĆ, *F.* nazdradza *Act. Dk.*; wiele pozdradzać, viele nach einander betrügen. Wieleż to iuż twoy Pankobiet nazdradzał? *Teatr* 22, 46.

NAZDYCHAĆ, *F.* Nazdycha *Neutr. dk.*; licznie pozdychać, zahlreich krepiren. Co koni nam nazdychało! *Teat.* 24, 160.

*NAZDZIAĆ, *F.* *Nazdzieie *Act. dk.*, *NAZDZIEWAĆ *ndk.* n. p. Będzieć nazdziano imie nowe, które usta pańskie nazowią. *W. Post. Mn.* 55, t. i. nadane, es wird dir ein neuer Name gegeben werden; pf. dziać komu). Przy chrzcie nazdziewaią dzieciom imiona. *W. Post. W.* 3, 248.

*NAZDZIWAĆ (*ob.* Nawydziwiać się), *Act. dk.*; napastwić się, nazbroić, viel Unfug treiben. Nieprzyiaciele nad ludźmi niewinnemi nazdziwawszy, do domów ustępowali. *Krom.* 518.

NAZDRZYK, - a, *m.*; *Tr.* ziele *saxifraga*, Steinbrech, *ob.* łomikamień.

*NAZĘBEK, - bka, *m.*, *Rs.* назубокъ pilnik, do wypiłowania zębów w pile, die Sägefeile.

NAŻEBRAĆ, *F.* nażebrze, *Bh.* nażebrati, *Act. dk.*: *Rs.* напросить, напрашивать, wiele pożebrać, nach einander zusammen betteln. Wezbrał się przeciw niemu Konradyn, posiłków i tu i owdzie nażebrawszy. *Birk. Zam.* 29.

*NAŻEGAĆ *cz. dk.*, napalić, dosyć pozażegać, genug anstecken, anbrennen; *Vd.* nashgati; *Bs.* nasgecchi, nagoriti; *Cro.* nasisem, nasgalszem, nasganie; *Rs.* нажечь, нажигать.

NAŻEGLOWAĆ się *recipr. dk.*, do sprzykrzenia sobie pożeglować, sich müde und satt schiffen, *Vd.* najadrati.

*NAŻELEĆ, *F.* Nażeleie *Neutr. dk.*, n. p. Gdy iuż drwa w *wierzchim garncu *nażeleią, *odprzętnisz ogień. *Sien.* 524.

NAZEWNĄTRZ *ob.* Zewnątrz.

NAZGRZYTAĆ, *F.* Nazgrzyta *Act. dk.*; wiele pozgrzytać, viel mit den Zähnen knirschen. Nagami natupa, zębami nazgrzyta. *Teatr.* 6 *b*, 7.

NAZIĘBIĆ, *F.* naziębi *Act. dk.*, Naziębiać *ndk.*; czynić, że co naziębnieie, kühle machen, verkälten machen; *Etym.* zimno); Naziębić się, s NAZIĘBNĄĆ, sich verkälten; *Rg.* nazèbsti; *Bs.* nazebsti, nahladitise, ohropotiviti, nastinnuti; *Cro.* nazebújem, nazimujem). Anim nogą z izby nie wyszła, iakem ia się mogła naziębić? *Perz. Lek.* 346. Naziębione z wiatru rany, ból wielki mu czyniły. *P Kchan. Jer.* 255. Naziębienie *Bs.* nazèba, *Cro.* nazeba.

NAZIELENIĆ *cz. dk.*, zielonym uczynić, namaić, grün machen, *Rg.* naselenitti.

NAZIEMNY, - a, - e, *oppos.* pod-ziemny.; auf der Erde befindlich; *Ec.* наземный; cf. ziemny.

NAZIERAĆ, nayrzeć *ob.* Naglądać. NAZIEREK, - rka, *m.*, nazieranie, naglądanie, patrzanie z góry na dół, abo bokiem, zyzem, das Herabschauen, das Seitwärtsschauen, das Hinschielen. Sam Jan i Piotr, bo in i uczniowie uciekli, Z daleka się nazierkiem za Jezusem wlekli. *Pot. Zac.* 49. Rodzina i krewni, tylko zaglądaią nazierkiem, z wierzchu płaczem pokrywaiąc chciwość puścizny. *Psal-mod.* 51. Niech się zazdrość, w nazierki idąc za nią, puka. *Pot. Pocz.* 620.

NAZIEŻDŻAĆ się. *F.* Naziezdża się, *Rec. dk.*; z wszystkich stron poziezdżać się, von allen Seiten zahlreich zusammen gefahren oder geritten kommen.

NAZIMIEC, - mca, *m.*, NAZIMEK, *m.*, młode zwierzątko, cielę, wieprzek co się iuż zimę iednę chowało; ein junges Stück Vieh, ein Kalb, ein Schwein etc., das schon einen Winter durchlebt hat. (cf. latoś, iarlik, lonszczak). Niedźwiedź głodem przymuszony, porwie i w las unosi *nazimca młodego, kwiczącego i stado zwoływaiącego. *P Kchan. Orl.* 351 a. - *§. Nazima; *Sr.* 2. *etc.* nasimma iesień, *q. v.*

NAŻŁOBIĆ *cz. dk.*, na czym wyżłobić, wydrożyć, wors auf ausböhlen, ausgraben, *Ross.* надолбить, надолбливать.

NAŻŁOPAĆ się, *F.* nażłopa się *Rec. dk.*; do woli pożłopać, genug hinein schlucken. Który brzeg ze krwią obficie zmieszaney Nie nażłopał się do sytości piany? *Hor.* 1, 188.

NAZŁORZECZYĆ, *F.* Nazłorzeczy komu *Act. dk.*; bardzo wiele przeklinać, *probra ingerere. Mącz.*, einem viel auf den Hals fluchen, viel Böses anwünschen.

NAZŁOŚCIĆ się, *recipr. dk.*, złościć się długo, sich satt ärgern, *Bh.* nazlobiti se.

*NAŻMINDZIĆ *cz. dk.*, żmindactwem nazbierać, zusammen filzen; zusammen sparen. To co łakomca nalichwi, nażmindzi, nałupi, obroci się tak, iak onym żydom zbytnie nazbieranie pokarmu. *Gil. Kat.* 304.

NAZMYŚLAĆ *cz. dk.*, wiele pozmyślać, viel erdichten; *Vd.* nasmisliti, nasmishluvati). Ustaw cudzych nie sluchali, których ludzie nazmyślali. *Kanz. Gd.* 226.

NAZNACZYĆ, *F.* Naznaczy *Act. dk.*; Naznaczać *ndk.*, *Bh.* určiti, poznamenati; *Slo.* ulozim, oznamugi; *Sr.* 1. wobzeychuyu, wótczeychupu, pžipołaju, predpostajwu; *Crn.* nasnâzham, samirkujem, namęnem, nameniti; *Vd.* naznamenit, navanzhati, nasnaminuvati, nakonshati, napostaviti, pomienit; *Cro.* odregyújem, odluchiti; *Dl.* zamiriti; *Ross.* назначить, назначать, распредѣлить, распредѣлять, опредѣлять, нарядить, наряжать, вчинить, вчинять; *Ec.* нарѣчествовати, изоставити; nacechować znakiem, bezeichnen. Pieczętuiesz, naznaczasz, a złoto odważasz, Srebro z wagi na wagę przekładasz. *Prot. Jał.* 10. Człeka tego zdrady pełnego, żeby naznaczyć kazał, dawszy mu napisać na czele pewne litery. *Gor. Sen.* 317, piątnować). Wart naznaczenia, nanotowania, *Rs.* достопримѣчательный. – §. Naznaczyć komu czas, mieysce. *Cn. Th.*, einem Zeit und Ort bestimmen. – §. Naznaczyć komu co, = przeznaczyć, stanowić dla niego, przeyrzeć komu, einem etwas bestimmen, für ihn festsetzen. Co komu bóg naznaczy, złodziey nie ukradnie. *Pot. Arg.* 130. Smierć a żonę każdemu naznaczyły nieba. *ib.* 502. Samo nadbieży, co iest naznaczono komu, A zła chwila namaca i w zawartym domu, *Sim. Siel.* 58. – §. Naznaczyć kogo na co, einen zu etwas bestimmen, dazu erwählen, ernennen. Olgierd naznaczył Jagiełłę po śmierci swoiey na wielkie księstwo Litewskie. *Stryik.* 426. NAZNACZYCIEL, – a, *m.*, który co naznacza, n. p. *annotator* pilny naznaczyciel a obaczyciel którey rzeczy. *Mącz.*, der Bezeichner, Aufzeichner, Aufmerker; *Ec.* назнаменатель. NAZNAMIONOWAĆ, *F.* Naznamionuie *Act. dk.*; *Bh.* poznamenati; *Vd.* nasnaminuvati, nasnaniti, nasnanuvati; *Rs.* намѣтить, намѣчать, назнаменати; naznaczyć, przeznaczyć do czego, lub na co, bestimmen. *Exsignare* naznamionować, naznaczyć. *Mącz.*, Bóg nie innego nie uczyni, ieno co każdemu naznamionował. *Eraz. jęz. P. b.* Każdy członek ma swóy urząd, ku działaniu naznamionowany. *ib.* D 3. – §. znamienitym uczynić, merklich machen. Naznamionowałeś nas Panie światłością oblicza twego. *Wrobl.* 7, *signatum est super nos lumen vultus tui.* Naznamionowana iest nad nami światłość oblicza twego. *Leop. Ps.* 4, 7.; *W. id.*

NAŻOBAĆ się *Rec. dk.*, *Rg.* nazobattise; *Vd.* nazobatise, najestise; *Rs.*назобаться, наклеваться, naieść się, szczególn. o ptakach, sich satt fressen, besonders von Vögeln. Ptacy się zboża nażobali. *Ezop.* 99. – *Fig.* nakarmić się; n. p. Przez czas tey przewłoki pożytków się z cudzego imienia nażobał. *Sax. Porz.* 107.

NAŻÓŁKNĄĆ *niiak. idntl.*, żółto nachodzić, gelb werden, gelb überzogen werden. Widziałyście piora nagle, gdy nowa niemi nażółknęła skóra. *Zebr. Ow.* 122.

NAŻONĄĆ, Nażonął, nażął; nażonęła, nażęła; nażonęli, nażęli, *F.* Nażenie, nażonę, *Act. idntl.*, (cf. *Bh.* naženu *Fut.*, nahnal, nahnati, *imper.* nažeň'). Nagnać, napędzić, wohin treiben, auf etwas zu treiben. Nażonęli nas w sieci, w niewody. *Chrość. Job.* 193. Jak wiele ptastwa kryie się w lesie, gdy zimny deszcz ich z gór nażenie. *Otw. Wirg.* 473. Złośni bogowie ludzi stąd wygnawszy, W kray wężorodny nędznych nażonęli. *Chrość. Luk.* 315.

NAŻRZEĆ się, nażarł się, *Rec. dok.*, *Bh.* nažrati se, nažral se, nažeru se; *Sr.* 1. nažracż; *Sr.* 2. nažrasch; *Vd.* nashretise; *Bs.* naagdritise; *Rg.* naxdrjetise, naxdritise, naxdiratise, naxdirem se; *Ross.* нажраться, напресться, нахлебаться, żrąc naieść się, sich satt fressen. *Odym. Sw.* 2, *D d* 2.

*NAŻRZEĆ, nayrzeć *ob.* naglądać.

NAŻUĆ się, *F.* nażuie się *Rec. dk.*, nagryźć się, *Rs.* нажеваться, sich satt kauen, satt essen. Niech tu zwierzęta nażują się trawy. *Tward. Daf.* 43.

**NAZWA *ob.* Nazwisko. NAZWAĆ, *NAZOWIĆ, *F.* nazwie, *nazowi *Act. dk.*; NAZYWAĆ *ndk.*; *Bh.* nazwati, nazwu, nazowu, nazywati; *Vd.* pojemenuvati; *Sr.* 2. nazaj (cf. narzec); *Crn.* velim; cf. wolę; *Bs.* nazivati, zvatti, prozvatti, naditti imme; *Cro.* zazávam (nazávam *vesito*); *Hg.* nevezem; *Dl.* zazvati; *Rs.* назвать, назову, называю, нарицать, нарекать; imię, lub nazwisko nadawać, mianować, benennen, einen Namen geben, nennen, heißen. Nazywać się *Rec.*, sich nennen, *neutr.* heißen. *Rg.* nazyattise, *Vd.* jimenuvatise, pravitise; *Rs.* называться, нарѣчься, нарещися. Panna porodzi syna, i *nazową (nazwą) imię iego Emanuel. *Biał. Post.* 62. Porodzisz syna, i nazowiesz imię iego Jezus. *ib.* 62, *W. Math.* 1, 21, *Kucz. Kat.* 61, nazwiesz). Nazow (nazwiy) imię iego Jzrael. *W. Osea.* 1, 4. Pismo rzeczy tak nazywa, iakie nam się widzą. *Karn. Kat.* 182. Nazwać kogo inaczey, = przechrzcić go). Niech się siestrzenicą moią nie nazywa, ieżeli to uczyni. *Teatr* 7 *a*, 9. Żonę rzuca, Tałą *nazowioną, (nazwaną). *Jabł. Tel.* 39. Niedarmo go tak nazwano. *Cn. Ad.* 566, imię swe rzeczą wyraża). Starożytni Polacy nazywali się, naprzod od herbów: Ciołek, Jastrzębiec etc., powtóre od wiosek: Piotr z Chodzca, z Zakliczyna; po trzecie od imion oycowskich, iak teraz Rusini: Jan Iwanowicz, Witek Bieniewicz, to iest, syn Bieniasza. *Nar. Hst.* 4, 327. NAZWISKO, – a, *n.*, **NAZWA, – y, *ż.*, iakiékolwiek rzeczy przezwisko, imię, die Benennung, der Name einer Sache; *Bh.* nazew, nazwánj; *Cro.* nadime, pridovek; *Rs.* названіе, нареченіе, нареканіе (названіе przyzwisko, przezwisko ohydne, szyderskie). Dla lepszego wyrozumienia, obaczmy rozmaite nazwiska, któremi się zowie ten żywot wieczny. *Gil. Kat.* 276. Cesarzów nazwiski niepoczciwemi nazywał.

Sk. Dz. 723. Naswisko własne, prawdziwe maiący, nazwisko wyrażaiący, ὁ φερώνυμος, *ex re nomen habens. Cn. Th.*, der den Namen mit der That führt. Naswisko własne, *nomen proprium. Cn. Th.* Narzędsia woienne maią ogólną nazwę broni. *Gol. Wym.* 231.

*NAŻYĆ *cz. ndk.*, obnażać, nagim czynić, entblößen, nackt machen; *Vd.* ponagiti, do nagega slezhi; *Ec.* нажу̀, обнажа́ю. Samego siebie z chwały twoiéy nażysz, pieluchami się lichemi pokrywasz. *Bzow. Roz.* 51.

NAŻYĆ się, *F.* nażyie się *Rec. dk.*; długo dosyć pożyć, sich satt leben, lange genug leben; *Rs.* нажѝшься, наживàшься (: 2. dorobić się, uzyskać, нажѝшь, наживашь nabyć, nabywać, нажиш ный nabyty, cf. pożytek, pożytkować). Dosyć się na świecie nażyłem, weź duszę moię Panie. *Sk. Zyw.* 2, 194. Dziś zjawił dzień się ten szczęśliwy, Nażyłem się na świecie dość starzec sędziwy. *Min. Ryt.* 1, 27. Krzykuie śmierć: wychodź dziadu, nażyłeś się. *Jabł. Ez.* 147. Ten dopiero chce żyć, a ów się iuż nażył. *Bud. Cyc.* 54 Ja ile zemnie, nażyłem się do woli. *Pilch. Sen. list.* 2, 51. Ten się do woli nażył, kto śmierci żąda. *Sirm. Qu.* 253.

NAŻYCZYĆ, *F.* nażyczy *Act. dk.*; Nażyczać *ndk.*; pożyczyć komu czego, einem etwas leihen, borgen. Nażycz ty mnie nóg, ia ci nażyczę oczu. *Klon. Wor.* 51. – §. nażyczać = użyczać, udzielać, nadarzać, nastręczać, geben, ertheilen, verleihen, verschaffen, gewähren. Racz pomocy nażyczyć, *fer opem. Zebr. Ow.* 241. Nażyczę swéy rady. *Ryb. Ps.* 60. J to, co rzeczom słońce nażycza światłości Grzała miłość; słońcowe powiedzmy miłości. *Zebr. Ow.* 83. Dobrze nażyczać, każdy tego świadom, Chleba sąsiadom. *Klon. Fl. C* 3 *b.* Zamek spalili, aby iuż przytułku nieprzyiaciełom nie nażyczał. *Krom.* 504. Kiedykolwiek Bolesław na łow zaiechał, wszędzie szlachta koni łowcom nażyczać musiała. *Krom.* 280. Tey czystości duszom naszym i ciałom przysparszay i nażycz. *Birk. Dom.* 78. Głowa chora choroby nażycza ciału wszystkiemu. *Birk. Ex. F.* 4 *b.* – §. nażyczyć, wiele czego komu życzyć, viel wünschen, *Vd.* voshiti, navoshiti, nasheliti.

NAŻYNAĆ *ob.* nażąć. NAZYWAC *ob.* Naswać.

NAŻYWIĆ *Act. dk.*, *Bh.* nažiwiti, dosyć pożywić, nakarmić, genug nähren, füttern.

N E.

NEAPOL, – u, *m.*, Neapel, stolica królestwa Neapolit:, *Wyrw. G.* 194; *Sla.* Nápulja; *Bs.* Napulà. NEAPOLCZYK, NEAPOLITAŃCZYK, – a, *m.*, *Sla.* Napolitan, der Neapolitaner. Neapolczykowie. *Sk. Dz.* 530. Przymioty Neapolitańczyków. *Wyr. G.* 196. NEAPOLITANKA, – i, *ż.*, die Neapolitanerinn. *NEAPOLSKI, NEAPOLITAŃSKI, – a, – ie, Neapolitanisch. Matka Bony była córka króla Neapolskiego. *Gor. Dz.* 144. Bona znaczney sumy pożyczyła królowi Neapolitańskiemu; ztąd urosło prawo Polskie do summ Neapolitańskich. *Strzet. P. P.* 1, 126. S. Atanazyusz, biskup Neapolski, *Sk. Dz.* 838.

NĘ-Ć *ob.* Na, Na-ci, Naści.

NĘCIĆ, – ił, – i, *Act. ndk.*; wabić, *Boh.* wnaditi; *Crn.* vadem; *Vd.* nastaviti, nastavlati, nastaviti vabno jed; *Bs.* mamiti; *Cro.* mamim, núdim; *Ross.* льсти́ть, польсти́ть, льщу; locken, anlocken, *prop. et fig.* Czego trudniey dostąpić, to nas bardziey nęci. *Pot. Jow.* 2, 46. Co dzień inne nadzieie, codzień inne chęci, Dziś się iedno podoba, iutro drugie nęci. *Szym. Sw. W.* 36. Synu móy, iéśliby cię nęcili grzesznicy, nie przyzwalay im. *W. Prov.* 1, 10. – *§. Gołębi dla ochędóstwa nie nęcić, bo i od tych prędzéy dach zgniie. *Haur. Ek.* 20, nie chować. NĘCISKO, – a, *n.*, gumienko, na którym ptaki łowią, der Vogelheerd. Dla ułowienia kaczek dzikich, udziałay przy stawie grubę abo nęcisko, albo gumienko, na kilka łokci długie i szerokie, według sieci etc. *Cresc.* 625.

Pochodz. *nęt*, *nęta*, *ponęta*, *przynęcać*, *przynęcić.*

NĘDZA, – y, *ż.*, *Bh.* nauze, neřest, strast, saužení; *Slo.* psota, nauze cf. *Lat.* nausea; *Sr.* 2. nusa, noth, *Ger.* Noth, *Angls.* nead, neod, nyd, *Jsl.* neid, Niederl. nood) *Sr.* 1. hubenstwo; (nuza, nusa *necessitas*); *Vd.* pregon, riva, nadluga; *Cro.* tuga, nevolya (cf. tążyć, niewola); *Dl.* nevoglya, nevolya; *Hg.* nyavalya; *Rs.* нужда cf. nuda, nukać) скуда, скудоша; mizerya, bieda, Elend, Noth, Mühseeligkeit. Musi żyć w nędzy, kto nie ma pieniędzy. *Rys. Ad.* 41. Każda nędza naydzie pociechę. *Cn. Ad.* 334, każda choroba ma swoie lekarstwo). Co tych kłopotów na świecie! iedna nędza drugą goni. *Dambr.* 691, *Slo.* jadná psota sama není, gedna tuda druhu honí. Jedna nędza nie dokuczy, nie dość na człowieka. *Cn. Ad.* 310. *Teatr* 43 *b*, 100. Kto cudzą nędzę uważy, lekcey sobie swoię waży. *Cn. Ad.* 457. Nędze chude. *Tward. Wład.* 173. *Slo.* psota mu každého ļuta wigira. – Nędzę klepać; *Bh.* nuzugowati, *ob.* nędzować, *Vd.* silo terpeti, potrebuvati, *Ross.* нуждаться, скудаться, убожествовать. Klepanie nędzy *Ec.* жестокопребыва́нїе. Nędzę będzie klepał. *Leop. Prov.* 22, 16, zubożeie, *Bibl Gd.*, *Boh.* nuzowati se. Mogąc się mieć dobrze, nędzę klepie. *Cn. Ad.* 459, ma, a nie zażyie). – *Jn Plural.* Do pana udawać się mamy, z niedostatki i z nędzami naszemi. *Biał. Post.* 216. Przyszedł zbawiciel do poratowania nądz (*Genit. plur.* = nędz) naszych. *Sk. Kaz.* 531. Co cię zniewoliło, żeś tyle nądz użył? *Kanc. Gd.* 32. – §. 2. *meton.* materya iedwabna, ein gewisses Zeug. Nędzy bogatéy, od sztuki . . . ; nędzy wązkiey, od sztuki . . . *Jnst. Cel. Lit.* Od sztuki alheruntu, *alias* nędzy bogatéy szerokiey złoty ieden; od nędzy wąskiey groszy 15; od sztuki nędzy ubogiey gr. 6. *Vol. Leg.* 4, 358. NĘDZARZ, NĘDZNIK, – a, *m.*, NĘDZA, – y, *m.*; NĘDZNICZEK, – czka, *m.*, *dem.*, NĘDZKA, – i, *m.*, *dem.*, NĘDZNIĄTKO, – a, *m.*, *dem.*; nieborak, nędzny, biedak, biedaszek, niebogi, mizerak, niebożę, niebożątko, *Bh.* nuzník; (*Ec.* нýжникъ wielce usiłuiący; *Rs.* нужникъ = prewet). Nędzarz on, nie bogacz; nędzarz każdy skąpy. *Pot. Jow.* 75. Chociażby on był całego świata panem, przecięż iest nędzarzem. *Pilch. Sen. list.* 1, 66. Często przy hoynych stołach, przy stołach mamony, J w perłach siedzi nędznik iaśnie oświecony. *Nar. Dz.* 2, 65. Nędzarz we wszystko głodny. *Dar. Lot.* 4, 6. Okryła mię nędzarza. *Teatr* 43 *b*, 79. *Bard Luk.* 81. Lepiey ci mądrym być, choć ubogim, niż głupim, a bogatym w skarbie drogim, Z rozumem wszystko masz, on zawsze nędznik, Żebrak i biednik. *Stryik. Gon. F.* 3. Kto się bogu nie podoba, nędznik iest. *Biał. Post.* 195. nędzniczek ubogi. *Papr. Gn.* 1059; *Rey Apoc.* 56. Ah nędzniczku! *Zebr. Ow.* 290.

hću

kesu misaz. Nędzniczek drugi przed zbytki twemi nie może się docisnąć, aby sobie dostać mógł partyki chleba ku żywności swpiéy. *Rey Pst. Kk* 1, *ib. M* 2, *ib. F.* 3. Aniołowie nas nędzniczki, to iest, małe braciązki swoie, na rękach noszą. *W. Post. M.* 567. Nie czyń się panem, gdyś nędzą. *Ezop.* 36. Jam ci iest nędzniczek i żebrak ubogi. *W. Post. W.* 2, 60. Biada mnie nędznikowi, iż przydał pan boleść ku boleści moiey! 1 *Leop. Jer.* 45, 2. Nędznik za nic maiący swe życie. *N. Pam.* 15, 331. Nędzniątka zwierzęta, w ziemi dłubaiąc, nędzney żywności szukaią. *Rey Zw.* 156. NĘDZIĆ, NĘDZNIĆ, - ił, - i, *cz. ndk.*, znędzić *dk.*, nędznym czynić, (cf. *Bh.* nutiti, nutkati, *Sr.* 2. nuziśch musić kogo; *Rs.* нудить, нужу, cf. *Pol.* nukać, nękać, cf. nudzić), einen elend machen. Zrzebne świerzopki nie maią bydź nędzone pracą. *Cresc.* 516. Znędził konie, swątlił. *Brn.* 18. Cóż bydlęta bardziéy gubi i nędzi, iak zła droga? *Kluk Kop.* 1, 294. Nędzić kogo, = męczyć kogo, einen placken, quälen. Nędzili Egypczykowie nas i oyce nasze. *Leop. Num.* 20, 16, trapili. *Bibl. Gd.*). Król Egiptski robotami koło błota i cegły znędził i zniewolił ich. 1 *Leop. Jud.* 5, 10. Nikogo nie nędzcie. 1 *Leop. Luc.* 3, 14, nie *ściskaycie. 3 *Leop.*, nie uciskaycie). Kiedy duch zły iął nędzić Saula, Dawid wziął harfę. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 16, 23, porywać. 3 *Leop.*). Choroby te zepsuią oczy wasze, a znędzą dusze wasze. 1 *Leop. Levit.* 26. Obacz, iakom znędzony, Od wszystkich porzucony. *Ryb. Ps.* 171. Miasto utrapione i znędzone. *Warg. Wal.* 148. Znędzenie i porażki żydowskie, pokłada za pofortunnienie rzeczy swoich. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 14, 14. NĘDZKA, - i, *ż.*, *demin. nomin.* nędza, *Rs.* нуждица, eine kleine Noth. Nędzka *aerumnula. Mącz.*, cf. nądzka. NĘDZNICA, - y, *ż.*, NĘDZNICZKA, - i, *ż.*, *dem. Bh.* nuznice; nędzna, biedna kobieta, eine Elende, Arme, Dürftige. *O me miseram*, o ia nędzna, nędznica. *Mącz.* Wspaniała ieit iego mina, a dusza iego nędznica. *Bals. Niedź.* 2, 40. Zabiła się nędznica. *Kraj. Chim. B* 3 *b.* Cnota lubo chwalona, drży iednak od zimna nędznica. *Birk. Ex.* 30. Córka Babilońska nędzniczka. 1 *Leop. Ps.* 136, 8. NĘDZNIEĆ, nędznieie *neutr. ndk.*, nędznym się stawać, mizernieć, elend werden; *Bh.* nuzeti, znuzeti. Począł nędznieć, tak że onego długu nie mógł ani miał czym zapłacić. *Chel. Pr.* 137. Pod czas prześladowania bardzo znędznieli byli chrześcianie. *Sk. Dz.* 29. NĘDZNIK *ob.* Nędzarz. NĘDZNIKOWY, - a, - e, n. p. Pan nie lekce poważył utrapienia nędznikowego. *Radz. Ps.* 22, 25, ubogiego. *Bibl. Gd.*). des Elenden. NĘDZNY, - a, - e, NĘDZNIE *adv.*, *Bh. et Slo.* nuzný; *Sr.* 1. nuzné *necessarius*; *Vd.* riun, nadlushen, potreben, sroshen, sromazhen; *Sla.* siromashan; *Cro.* nevolyen; *Hg* nyavalya; *Rs.* нужный; biedny, mizerny, elend, dürftig. Nie iest ten nędzny, kto gdy chce umiera. *Bard. Tr.* 441. Ten, który szczęścia swego nie poznaie, Nędznym wśrzod szczęścia samego zostaie. *Pilch. Sen. list.* 67. Nędznik nędzny u prawa. *Rey Wiz.* 122. Uczysz ubogiego żebrać, nędznego płakać, *aquilam volare doces. Mącz.* Ja nędzny! *Cro.* tusni ia! (cf. *tążny). NĘDZOWAĆ *niiak. ndk*, nędznym być, nędzę czyli biedę klepać, *Bh.* nuzngowati, nuzowati se; *Vd.* silo terpeti, potrebuvati; *Rs.* нуждаться, скудаться, убожествовать. Nędzowaćby było lżéy bez winy. *Zebr. Ow.* 42, *miserum esse.* Każdy heretyk iest niewolnikiem szatańskim, iemu hołduie, pod nim nędzuie. *Smotr. Ap.* 120.

Pochodz. cf. *nękać, ponękać*; *wynędzać, wynędzić, wynędznieć, wynędzniały*; *znędzać, znędznieć, znędzniały*; *cf. nudy, nudzić, nudny.*

*NEGA, - i, *m.*, z Łac. *negare*; sprzecznik, kłótnik, *Bs.* nikavaç, ein Leugner, Widersprecher, Zänker. Ten sakrament iest cudem nie tylko względem skutku, ale też względem istności; czegoś ty przał Panie Nega. *Twor. Wie.* 24. - 2) NEGA *ob.* Nyga.

NEGLIŻ, - u, *n.*, z *Franc.*, ubior domowy niestroyny, das Negligé. Damy w negliżu nie są tak surowe i zbyt poważne, iak w wielkim stroiu. *Pam.* 85, 1, 955, *Teatr* 19, 26.

NEGOCYACYA, - yi, *ż.*, czynienie z kim o co, n. p. Negocyacye są woyną gabinetową. *Zab.* 9, 229, *Vd.* pódkupzhnia; *Rs.* переговоръ, переговорка, die Unterhandlung. NEGOCYATOR, - a, *m.*, *Sr.* 1. jaśhadźiwař, *Vd.* podkupez, podbarantuvauz. NEGOCYOWAĆ, = czynić z kim o co, *Sr.* 1. jaśhadźiam; *Vd.* podkupuvati, podbarantuvati, mushetati.

*NEGOWAĆ, = przeć czemu, n. p. Te fałsz oczywisty, ia temu neguię. *Teatr* 30 *c*, 68; *Bs.* nikati.

NEGUS *ob.* Nygus.

NĘKAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, (cf. *Bh.* nutkati, nutiti, nukać, przymuszać; *Rs.* нукать, нукну); *Ross.* нудить; męczyć, trapić, quälen, martern. Wszech rozkosz syty pędziłem wiek młody, Smutne mię teraz nękaią przygody. *Zab.* 13, 296. Ow na ubostwo, ów na zdrowie stęka, Każdego bieda tłoczy, kłopot nęka. *Min. Ryt.* 3, 328. Mnie oyciec niech łaie, niech nęka, niech dusi, Ja twą Ulissie bydź muszę. *Chrość. Roz.* 8. Choć kłopot nęka człeka, bieda lechce, Przecięż nikomu umierać się nie chce. *Mon.* 76, 370. Męstwo, którego żadna przeciwność nie znęka. *N. Pam.* 22, 113, nie zmorduie, nie odstręczy.

NEKRA, - y, *ż.*, der Fluß Neckar, rzeka w Niemczech. *Wyrw. G.* 21.

NEKROMANCYA, - yi, *ż.*, wywoływanie z tamtego świata dusz. *Boh. djab.* 3, 64, das Todtenbeschwören.

NEKTAR, - u, *m.*, trunek bogów w Olimpie. *Kras. Żb.* 2, 225. der Nectar; *Crn.* serbât, serbatje). Nad nektar słodsze wino. *Jabł. Tel.* 7. Gdzież znaydziem stałe na świecie wesele? Do nektaru fortuna gorzkie sypie ziele. *Zab.* 11, 120, cf. do miodu piołun się wlewa).

NEMEZYS, imię bogini sprawiedliwości, Nemesis, *Boh.* Přisnena.

*NENI, n. p. Kiedy groszy w pytlu *neni, W ten czas się rozum odmieni. *Rys. Ad.* 23.? może niemasz.

NEOFIT, - a, *m.*, z *Greck.*, nowowierca, nowochrzczeniec; w szczególn. przechrzta, ein getaufter Jude, ein Neugetaufter, nowo chrzczony. *Kras. Zb.* 2, 226. Nawróconych do ś. wiary żydów powszechnie neofitami zowią. *Ostr. P. Cyw.* 1, 43. Obawa, aby ten rodzay Neofitów, z przyrodzoney biegłości, i chciwości do prerogatyw szlacheckich cisnących się, rodowitego szlachty Polskiéy imienia nie zaćmił... *Vol. Leg.* 7, 74.

NEPTUN, - a, *m.*, bożek morza, Neptunus, *Bh.* Widlon (cf. Widły); *Crn.* Vodân, Murân.

NERKA, NYRKA, - i, *ż.*, NERECZKA, - i, *ż.*, *dem.*, die Niere; *Sr.* 1. nèrka; *Jsl.* nyra, *Suec.* Njura, *Dan.* nyre; - *Bh.* ledwina, ledwinka, cf. lędźwie; *Slo.* ledwina, oblička (cf. obły); *Crn.* lediza, obist; *Vd.* lediza, ledvize, obist; *Cro.* ledovnicza, ledovje, bùbrèk, bùbrèg, bubrèsich, obisztje; *Dl.* bubrezi; *Rg.* lèghja, bubrèsi, bubrègh; *Bs.* bubrigh, bubrisgicch; *Rs.* бубрѣкъ, почка, почечка (cf. pączka); *Ec.* почки, чресла. *ap. Keron*: lenti, *ap. Notker*: lancha). *Nérki* są dwie mięsiste z podłużna okrągłe miąższości, po obu bokach *lędźwi* leżące. *Zool.* 40, *Krup.* 2, 106. W nyrkach oddziela się mocz ode krwi. *Perz. Cyr.* 4. Wiecie, iako inaczéy *nérkę* nazywaią? *Głupie mięso*, a to z téy przyczyny działaią, Że w samym łoiu siedząc, bardzo chuda bywa. *Jag. Gr. C.*, cf. ma mnoho dobra, ale nie zażywa). Nyrki zowią też pokrątkami. *Rydel.* Dwie *nérce (*z dual.* nérki). *Budn. Deut.* 32, 14, *Exod.* 29, 22. Nérek iego świadek iest bóg. 3 *Leop. Sap.* 1, 6, świadek wnętrzności. 1 *Leop.*, serca). NERCZANY, Nyreczny, - a, - e, Nieren=, n. p. tłustość nerczana. *Bud. Deut.* 32, 14. Nerczane boleści. *Spicz.* 118. Nyreczne boleści. *Syr.* 1007, *Rs.* бубрѣжникъ. NERKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, do nerek podobny, nierenförmig. Liście nérkowate, *reniforme*, gdy liść szerszy niż długi, zakończa się okrągławo, a przy ogonku wyrznięty iest. *Botan.* 55, *Jundz.* 303. NERKOWY, - a, - e, Nieren=; *Bh.* ledwinkowý; *Vd.* ledizhni; *Rg.* bubrèxichi; *Cro.* obisztni (obiszten *petulans*); *Rs.* почечный. Nerkowego kamienia drobienie. *Sien. wykł.*

NERW, - u, *m.*, *z Greckołac.*, der Nerv, żyła pięta. *Sien.* 92, sucha żyła. *Syr.* 59, *Bh.* suchá žila, žilnà; *Sr.* 1. zpinata žiwa, napinata žiwka; *Crn.* kita; *Vd.* biela shila, kita, ftegnoshila, krepna shila; *Cro.* sila; *Bsn.* sgilla bjela; *Rs.* становая жила. Nerwy po całym ciele rozchodzące się, sprawuią w zwierzęciu czucie; składaią się zaś z wielu skupionych nitek, cienką siatką związanych. *Zool.* 43, *Kluk Zw.* 1, 52, *Perz. Cyr.* 1, 52, *Weych. An.* 15, *Krup.* 3, 19. Żyły suche zowią nerwy. *Spicz.* 49. - *fig.* pieniądze, *nervus belli. Mon.* 66, 13. NERWOWY, - a, - e, n. p. Systemat nerwowy składaią mięsa i nerwy razem wzięte. *Sniad. Teo.* 214. W oku retyna albo błona nerwowa. *Krup.* 2, 312, die Retine im Auge. NERWISTY, - a, - e, - o *adv.*, pełen nerwów, voll Nerven; *Vd.* moshnoshilast.

*NERUNGA, - i, *ż.*, (NERZEIA *Tr.*), die frische Nährung, klin ziemi, oblany morzem Baltyckim i zatoką Haffem. *Dyk. G.* 2, 207. *NB.* popraw błąd *Adelunga*, pod słowem Nahrung, iakoby **Nerzeia* znaczyło pokarm.

NESPUL, NESPLIK *ob.* Niesplik.

NĘT, - u, *m.*, NĘTA, - y, *ż.*, NĘTKA, - i, *ż.*, ponęta, to czym nęcą, posypka, nastroga, powab, *propr. et fig.* przyluda, die Lockspeise, der Köder; *Bh. et Slo.* wnada, nástraha; *Sr.* 1. nawabenstwo; *Crn.* vada, nàsad, nejtilu; *Vd.* nastava, vabiuna jed; *Cro.* máma; *Dl.* meka; *Bs.* mama, blaznóst; *Rg.* màma, mèka; *Rs.* мáнка, нажи́ва, кукле́вáнецъ. Roskosz nęta do złego. *Cn. Ad.* 1000. Zaczepiwszy w ostrym haczku nętkę, Wabi na zdradną chciwe ryby wędkę. *Zab.* 9, 17, *Rs.* наживи́мъ, наживля́ть. Skrytéy zdrady nętem dał się oszukać. *Przyb. Milt.* 96. Któraż z bogiń nęt więcéy miała od Dyany? *Przyb. Luz.* 47. Złe przykłady nętą są do zbrodni. *Pilch. Sen. list.* 37. NĘTNY, - a, - e, powabny, *Rs.* наживный, anlockend, reitzend. Nętne oczy. *Kniaź.* 3, 52 *et* 260.

NEUTRAŁ, - a, *m.*, NEUTRALISTA, - y, *m.*, bezstronnik, ein Neutralist. Jeśli będą neutrałami, to iest, na żadną stronę... *Sekl.* 60. Neutrałowie i wszyscy, którzy się za słowem bożym mocnie nie zastawuią. *ib.* Te wieże na przesmykach, od neutralistów niech będą tym czasem trzymane. *Jabł. Tel.* 151. Neutralistą być, NEUTRALIZOWAĆ, stron uchodzić, ni do téy, ni do owéy przystawać. *Cn. Th.* 1076. NEUTRALNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Crn.* nobènoplatnost, die Neutralität, stan państwa w czasie postronnéy woyny, do żadnéy się strony nie przywięzuiącego. *Kras. Zb.* 2, 230. NEUTRALNY, - a, - e, NEUTRALNIE *adv.*, *Crn.* nobènoplatn, neutral. *NEUTROWAĆ się *recipr. ndk.*, *zneutrować się *dok.*, neutralnym się stawać, neutral werden. Kassyan nie tylko się od Ruskiéy wiary odszczepił, ale też i z unitami zneutrowawszy się żył. *Pim. Kam. pr.*

NEWA, NIEWA, - y, *ż.*, rzéka w Moskwie, wpada do odnogi Finlandzkiéy. *Dyk. G.* 2, 211, die Newa.

NEWEL, - wla, *m.*, miasto w woiew. Witebskim. Gniazdo Newelskich domu. *Dyk. G.* 2, 211, eine Stadt in der Woiw. Witeb.

NEWLIN *herb*, strzała ostrzem do góry; przez śrzodek iéy krzyż między dwiema gwiazdami. W hełmie skrzydło orle czarne rozpostarte, strzałą przeszyte. *Kurop.* 3, 35, ein Wappen.

NĘ-Ż *ob.* Na! Nać, Naści.

N I.

NI, *Vd. et Bs.* ni, ne; *Cro.* ni; *Rs.* ни, *particula*; *varie usurpatur*, *sed potissimum pro* ani, by, nie, bynaymniéy, nawet nie, auch nicht, selbst nicht, nicht einmal. On mu nie odpowiedział ni na iedno słowo. *Sekl. Math.* 27. Chcąc kaydany skruszyć Wiklę nogi, że nawet ni się mogę ruszyć. *Toł. Saut.* 69. Ni iednéy przyczyny śmierci na Jezusa nie znalazłszy... *Bud. Act.* 13, 28. Ni człowieczka tam niemasz, z nikogo, ani iednego człowieka. *Cn. Ad.* Ni dudu *ob.* dudu. - §. *Loco* nikt, nic, *veteres ponunt* ni, *subsequente casu Pronominis* kto, co: Na obiady proszony, ni do kogo nie chodził. *Sk. Zyw.* 59 *b*, z do nikogo). Nie zgodził się ni do czego. *Bud. Jer.* 13, 7, do niczego). Nie zgodził się ni nacz. *ib.* 13, 10, z ni na co z, na nic). Wszystko rozdał, ni przy czym nie zostaiąc. *Sk. Zyw.* 116, z przy niczym). Rodzice ni o co więcéy się staraią, iedno aby bogato dzieci zostawili. *Sk. Zyw.* 101. - §. *Niocz*, z ni o co, z o nic, um nichts (ni pocz *ob.* Pocz). Do tych miast nioczeście nie prosili. *Sk. Kaz.* 233. Oni się niocz inszego nie staraią, iedno... *W. Post. W.* 349. Mów, że nioczym nie masz wiadomości. *P. Kchan. Jer.* 160, z o niczym). Nie dba niocz. *Bud. Apopht.* 91. Już więcéy nioczym, tylko o woynie nie myślą. *Ustrz. Kruc.* 5, 183. Nie wiem o *niokim, coby z nim równał. *P. Kchan. Jer.* 181, z o nikim). Słówka *niskim nie mówił. *W. Post. W.* 2, 169, t. i. z nikim). Zadna *niskim nieprzyiaźń. *Vol. Leg.* 2, 1087. - §. *Niprzecz*, z niszcz, dla niczego, niemasz za co, bez przyczyny, za nic,

um nichts, ohne Ursache. Mówili przeciwko mnie, i zburzyli mię niprzecz. *Leop. Ps.* 108, 3. §. *Nizacz*, z za nic, für nichts. Niedbałość, abo nizacz mienie. *Gor. Dw.* 39, Srebra nizacz sobie nie ważyli. *Leop.* 2 *Paralip.* 9, 20. Przedałeś lud twóy ni za co. *W. Ps.* 43, 13. Gdybym tego nie uczynił, byłbym nizacz u ludzi. *W. Post. W.* 2, 79. Rotmistrz ni zacz nie stoi, gdzie nie ma roty. *Petr. Ek.* 42. – §. *Ni - Ni*, z ani – ani, *Vd.*, *Sla.*, *Bs.* ni – ni, weder – noch. Ni bogu świecski, ni czartu ożoga, Ni bogu, ni ludziom. *Cn. Ad.* 549, nikomu nie pożyteczny; Ni pachnie, ni śmierdzi; ni to, ni owo. *ib.* 739. Ni przecz, ni zacz. *Cn. Ad.* 549, bez żadnéy przyczyny). Ni z tego, ni z owego, zaczął mię szkalować. *Teatr* 30, 56, ohne alle Ursache. Ni to, ni owo. *Teatr* 33 *d*, 66, *nec caput nec pedes habet. Cn. Ad.* 739, ni w pięć, ni w dziewięć). Kobieta bez męża iest ni to, ni owo. *Teatr* 23 *c*, *a*. Co Francuzi galimatyas zowią, to nasi: ni to, ni owo. *Mon.* Ni mnie, ni tobie; ni tobie, ni mnie; ni temu, ni owemu. *Cn. Ad.* 738, niemasz się czym dzielić). W ten czas Tatara strzedz się naybardziéy potrzeba, Kiedy mu ni do ziemi będzie, ni do nieba, Jakoby już miał skonać... *Paszk. Dz.* 13. – 2) NI, z Niby, z nakształt, wie, gleich wie, gleichsam wie, als wie. Mięso, codzień, ni wilk żrą. *Wad.* 15. Ni rybki pływaią głupie w swewoli w nawod nagręzony. *Wad.* 129. Biegaią ni szaleni, iedni bez odzieży, drudzy bez broni. *Klok. Turk.* 21. Pospólstwo, ni szalone, iakby już nie było madzieie Rzymu bronić, precz ucieka. *Bard. Luk.* 13. W zwierciedle ustawicznie, ni tam małpa iaka Muszcze się. *Opal. sat.* 3. Bieżą chorągwie, ni mak rozkwitnione, Niosąc drzewa i hełmy. *Tward. W. D.* 26. Rozegnał konie, iak pioruny lotne I koła w wozie ni ptaki obrotne. *Hor.* 1, 153 *Koryt.*

NIANKA *ob.* Nańka.

NIBY *adv.*, coś na kształt, na pozór, *quasi*, gleichsam, gleich als, wie, zum Schein; *Cro.* jen, jerbo, kakti; *Bh.* gakowět. Niby z drugim gada, a trzeciego słucha. *Kras. sat.* 88. Jak mię to gniewa takie udawanie, Bo to *niby* odmawia i *niby* się chwieie, A wewnątrz wiem że dla mnie z miłości szaleie. *Niemc. P. P.* 31. Karczma była *niby* przykryta dachem; mówię *niby*, bo słoma po większéy części z krokwi była zdarta. *Kras. Pod.* 2, 18. Chodzi w zadumach niby uczony, Chociaż Tersyty bratek rodzony. *Zab.* 9, 346 *Zabł.* Zawsze, niby pomagaiąc uciśnionym, obce siły wkraczały do kraiu naszego. *Gaz. Nar.* 1, 398. Niby to ty tego nie znasz, niebożątko. *Teatr* 54, 67. Wstydzisz się, odwracasz oczy, niby też to niechce ci się póyśdź zań. *Teatr* 22, 137. Jestem głupia, niby to tak, iak Wc Pani o mnie trzymasz. *Teatr* 30 *b*, 128, nämlich nach Ihrer Meynung. Lecz bo też to chcieć zabić, niby psa. *Teatr* 43 *c*, 148, t. i. iak gdyby psa, wie einen Hund. *Peninsula* niby wyspa. *Ustrz. Kruc.* 3, 111, półwysep, eine Halbinsel.

NIC, *Nico, *G.* niczego, *D.* niczemu, *Instr. et Loc.* z niczym, w niczym; *subst.* –; *et adverb.*: *Bh.* nic, ničeho, ničemu, ničem, ničjm; *Slo.* nič, nič't; *Sr.* 1. nicžo, nicžijo; *Sr.* 2. niž; *Crn.* nesh, nishtèr; *Vd.* nish, nisheser, nishser, osik, nikai; *Cro.* nikàj, nistar, nista; *Sla.* nishta; *Bs.* niç, niscta; *Rg.* niscta, nisctan, nisctor, ser; *Rs.* ничто́, ничего́; *Ec.* ничто́же, nichts (*opp.* co); żadna rzecz (cf. nikt, z żaden człowiek). Nic, po dawnemu *nico. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 45. Lepszy rydz w ostatku, niżli nic. *Jabł. Bz.* 25, *Slo.* lepš'i bol, než ne bol; *Vd.* bushi nekai, kaker nikai, besser etwas, als nichts. Lepsze i to niż nic. *Teatr* 54, 8. Jakiekolwiek zbiory, są czaczko dziecinne i połyskuiące się nic. *Psalmod.* 102. Co tu kłopotu za iedno nic. *Teatr* 36, 65. Pęcherz nadęty, ogromne nic. *Fred Ad.* 85. Jedna fraszka, iedno nic. *Mon.* 76, 448. Czy można być komu wdzięcznym za całe nic, albo ieszcze mniéy niż za nic. *Mon.* 74, 5. Jeszczeć to nic. *Cn. Ad.* 320, dopieroć to początki, das hat noch nichts zu bedeuten. Ja niczym to nazywam, co się nazywa nic, Czy łożne, czy spętane, czy w wierszu, czy w prozie. *Zabł. Amf.* 61. Nic nie znaczące słowo *Crn.* neshtèrz, nishterz. – §. *Cum praepositionibus* a) *indecl.* n. p. Sprawa u sądu, woyna i kochanie, Często z nic nagłéy podlega odmianie. *Nar. Dz.* 1, 55, aus Nichts, durch ein Nichts. Żadna materya nie niszczeie, istoty od nic odległość nieskończona. *Zab.* 11, 196, *cf.* niczość, nicestwo, – §. b) *declinab.* Wszystko z *niszczego (niczego) iest stworzono. *W. Post. Mn.* 241. Albo rozumiesz, iże tak mężkiego Przypadku ma bydź początek z niczego? *Past. F.* 241. Przez wiele lat do niczego nie przyszedł. *Mon.* 70, 650, do maiątku nie przyszedł, maiątku nie zrobił). – §. Na nic, z nieużyteczne, nieskuteczne, zu Nichts, unnütz; *Cro.* nichemu, za nistar; *Vd.* sanishen, nishoun, sa nish). Wszystko się przewróciło, prawa poszły na nic. *Zab.* 15, 298. – §. Za nic, za cyfrę, für Nichts, für eine Null. Za nic ma ludzi, lekce waży bogi. *Bard. Tr.* 558. Za nic ma wszystko ten, kto na śmierć się odważy. *ib.* 457. Wszystka winnica z drzewem mostem położona, Za czym za nic iagody i zdeptane grona. *Kulig.* 77. A ono jak mawiacie: wszystko stoi za nic! *Star. Vot. A* 3 *b.* Te przestrogi dla woyskowéy trwogi, za nic były. *Tward. Wład.* 74, groch na ścianę, głuchemu piosnka). Teraz w naywyższym stopniu stanęła ta sztuka, za nic wszyscy poprzedni. *Zab.* 12, 64. – §. Z niczym, nie wskórawszy, n. p. Póydzie on stąd z niczym. *Boh. Kom.* 4, 169; z kwitkiem, unverrichteter Sache. – §. Nic do rzeczy. *Teatr* 36 *c*, 93, t. i. nie służy tu, ni w pięć, ni w dziewięć, nicht à propos, unpaßlich, untauglich. Ten napis wcale iest nic do rzeczy, trzeba tu inszy zawiesić. *Teatr* 52 *d*, 49. Owo zgoła wszystko nic do rzeczy. *Kras. Pod.* 2, 144. – Nic mi do niego. *Jabł. Tel.* 91, z nie należy do mnie, nie iest moim krewnym abo przyiacielem, bynaymniéy mnie nie obchodzi, ich stehe mit ihm in keiner Verbindung, er geht mich nichts an. – Nic po czym, z na nic, za nic, nic warte, unnütz, fruchtlos. Nic tu było po tobie. *Cn. Ad.* 351. Nic po nim, nic wart, nikczemny, niepożyteczny. *Cn. Ad.* 351. Jeśliż sprawiedliwość każdy czynić sobie sam zechce, tedy nic po prawie, nic po urzędnikach, nic po trybunałach i po wszystkich seymikach. *Star. Vot. E.* 4. – §. Nic czego, z żadna naymnieysza część czego, Nichts von etwas, auch nicht das Geringste von einer Sache. Nic nowego na świecie. *Cn. Ad.* 550. Nic doskonałego. *ib.* Nic trwałego na świecie. *ib.* 351, wszystko pomija). O! co za nic dobrego ten chłopiec. *Teatr* 36 *b*, 81, *oppos.* co dobrego), t. i. co za hultay etc., was für ein Taugenichts. – *ellipt.* Albo wszystko, albo nic. *Teatr* 52 *d*, 84, day). – *Obsol.* Są niczego dobrego zawsdy przy-

czyną. *Bor. Dek. B*, nic dobrego od nich nie pochodzi). – §. Nic abo nie, słowo odmawiaiącego komu czego. *Cn. Ad.* 555, nichts! Nic, nic, nic z tego, krótko ci powiadam. *Teatr* 16, 14. Uczyń mi tę łaskę! Ry. nic z tego! *Teatr* 10 *b*, 90. Nic, nic, co się zowie nic. *Teatr* 33 *d*, 59. – §. Acz nic, *ob.* acz. – §. *Quando* nic *subsequitur verbum*, *adiungimus adhuc negationem* nie, n. p. Nie będzie z tego nic. *Cn. Ad.* 554. Nic nie dam. *Cn. Ad.* 553. Nie będzie nic z niczego. *Teatr* 26, 69, *Fredr. Ad.* 5, cf. z piasku bicz). Nie da nic, = cf. da on duszkę świętą; da on łaskę bożą. *Cn. Th.*, cf. z Panem Bogiem). Gra we wszystkie, a żadney gry nie zna, nic a nic. *Zabł. Fir.* 13, auch nicht ein Bißchen, ni kąska). Admirał, choć większą potęgę objął, przecię nic a nic nie zrobił. *Pam.* 83, 2, 203, *Vd.* nizhesar, zhistu nizh). Za nic niemam, za nic poczytuię, *Ec.* ничмо́жу *vili pendo*; *Sr.* 2. sanizowak pogardziciel). Niemasz nic *ob.* Niema. *Omittens verbum*, *omittas etiam negationem:* Nic z tego. *Teatr* 22, 46. (*scil.* nie będzie). Dawno nas tym straszyli, ale chwała bogu, ze wszystkiego nic. *Star. Pob. B* 2. Z oney rzeczy Księże Janie nic. *Rys. Ad.* 80. Nic mu, iedno się przeląkł. *Teatr* 53 *c*, *D*, es ist ihm nichts. – *Elliptice* o mnie nic, = mnieysza o mnie, na mnie nie zależy, auf mich kommts nicht an, an mir liegts nicht. O mnie nic, lecz mię o was trwoży strach ostatni. *Bard. Tr.* 314. O mnie nic, ale Kalchas na to nie zezwoli. *ib.* 217. – §. 2) *Chym.* Na brzegach tygla, gdy miedź na mosiądz przetapiaią, osiada biały proszek gębczasty, który biorą na potrzebę lekarską pod imieniem *Nic*, *nihilum. Kruml.* 199, der Nicht, Weißnicht, cf. urewiec. – §. 3) nic, niczego (*scilic.* brak), = uchodzi, nie naygorszey, *passable*, niezłe, es passirt, geht mit, ganz leidlich, nicht schlecht. Pan twóy czy zdrów? Ry. Niczego, dosyć czerstwy. *Zabł. Zbb.* 19. To ieszcze niczego. *Teatr* 17 *b*, 38, uydzie, nienaygorzey). Nic dziewczynie, ładna bestyyka. *Teatr* 21, 107. Spoyrzę na niego; niczego mu, chłop wysoki, pleczysty, kibitny. *Boh. Kom.* 4, 202. Nic iey, nieszpetna. *Teatr* 27 *c*, 71. Prawda, że twoiey pani niczego, ale czyż ma ona tę kibić ... *Węg. Mar.* 1, 184. Pani piękna, i słudze niczego. *Teat.* 43 *b*, 43. – *Joc.* Jest sekta *Niczegoistów*, których hasłem to słowo: niczego. *Mon.* 66, 235. Usilnie obligowałem go, żeby głowę nakrył; na to trzy razy: niczego! *Mon.* 66, 240. Takich wielu, którzy bez tego *a a e e*, *niczego*, z niczym więcey ozwać się nie mogą. *Teatr* 24 *c*, 49. Prosiłem, żeby nie tak wiele się kłaniał, odpowiada: niczego. *Mon.* 66, 238. Usiądźże, bądźże łaskaw, *Resp.* niczego Mościpanie! *A.*, Ale proszę! *Teatr* 30 *c*, 15, mogę stać, nie trzeba mi siedzieć). – *Iron.* Otoż chleb wysłużony, codzień od Jegomości kułakiem w zęby, od Jeymości codzień burka, niczego; piękniem się oporządził u tego dworu. *Teatr* 10, 85.

NIĆ, – i, *ż.*, Nitka *dem.*, *Bh.* nit; *Slo.* nit, nitka; *Sr.* 1. nitz, nitsch; *Sr.* 2. niz; *Vd. et Crn.* nit; *Cro.* nit, konecz (= 2. koniec); *Rg.* xizza, pteghja, prèden, strukka, kònaz; *Dl.* konacz; *Bs.* sgiça, koneç, sgiciça, preghja (cf. przędza), strukka; *Rs.* нить, ни́тка, ни́точка, пря́дь; cf. *Lat.* netum, nete, nema, *Gr.* νηθω, νησω *neo*, *Arab.* נוה *nata* fila extendit, *Hbr.* extendit; *Syr.* נין *nen* netum, *Ger.* Nath, nähen, Niet; *Aegyptiis* Nit, Neith, Nyith *Minerva*, *nentium Dea*), der Faden, Zwirnsfaden. Nici *plur.*, Zwirn; *Crn.* zvirn, sukanèk, sukanz; *Cro.* konecz; *Vd.* preja, nitje, nitruje; *Rg.* nitti; *Sla.* kònci; *Rs.* ни́тки. Ze lnu nici grube, cienkie, cieńsze, bardzo cienkie przędą. *Kluk Rosl.* 3, 328. Nici Gdańskich do szycia białych. *Gost. Gor.* 111. Siła nici i kłębów różnych potrzebuie szwaczka do roboty. *P. Kch. Orl.* 1, 385. Nici tkacze, krosienne, naczynia część, osnowę z wątkiem przeplataiące, *insubuli. Cn. Th.*, die Anschere, die Scherung, der Aufzug. Z różnych postaw nici mi tu trzeba. *P. Kchan. Orl.* 1, 39. – Nić kręcona *Rs.* скань. Nici kręcić *Rs.* сучить, сучу, *Ec.* сука́ти, ску (cf. sukno). Nici kręcenie *Rs.* су́чка; *Vd.* nititi, presti, = prząść; *Rg.* nisati, nanisati, obnisati *infilare* nawlec igłę). Nici zamotane, motanina *Ross.* пу́тань. – *Phrases et Prov.* Cienkie dość nici stawimy, Gdy ptaki siatką łowiemy. *Dar. Lot.* 17, sidła). Niech tych zamysłów zbędą, Próżno tę nić przędą. *Chrośc. Luk.* 112, t. i. roią abo snuią tę nadzieię). To na bardzo cienkiey nici wisi. *Rey Wiz.* 71, na łyczku, na włosku). Już na cienkiey nici korona wisiała, Sam tylko bóg ią trzymał, że się nie urwała. *Zimor.* 231. Widział życie swe na cienkiey nici. *Pot. Syl.* 518. U skępca czasu wszystkiego żywota Na bardzo cienkiey nici wisi cnota. *Rey Zw.* 217. – By z nici nie kręcili powrozów. *Mon.* 73, 102, z muchy słonia). Skaka iak wróbel na nici. *Mon.* 70, 758, niezgrabnie, niekształtnie, iak ciele na powrozku). Po nici kłębka dochodzą. *Rys. Ad.* 53, *Bo.* po niti klubka dogdeš; za śladem wytropić). Po nici, = po szwie, nieprzerwanie, ciągle, in einem fort. Od pierwszych idzie między żołnierzy Z głosu do głosu strach iako po nici. *P. Kchan. Jer.* 548. Sądzimy o rzeczy, którey ciągu nici znać nie możemy. *Xiądz.* 176, pasma). – *meton.* życzliwie, według myśli, erwünscht. Gryzie się, że rzeczy nie po nici, nie po szwie się porzą. *Pot. Pocz.* 505. Bardzo mu markotno, Iże się nie po nici prdło ono płótno. *Pot. Arg.* 118. Sam się żrze w sobie, ani go nasyci Żadna fortuna, choć ią ma na nici. *Chrośc. Luk.* 67, w ręku. – §. 2) *transl. poet.*, W takt graią lutni Polskiey nici. *Zab.* 8, 190, t. i. strony, die Saiten. Tytan dziś iaśniey niżli kiedy świeci, Jaśniey rozpuszcza promieniste nici. *Zimor.* 182, t. i. promienie.

NICA, – y, *ż.*, **NIC**, – a, *m.*, **NICE** *plur.*, sukni lewa strona (*opp.* lice), die linke, abichte Seite des Tuchs; *Rg.* nisze; *Sla.* opàka, strána; *Rs.* изна́нка, изна́ница, вы́воротъ, вороть, изворотъ, испо́дь, исподокъ. Na ręby, na wywrót, na nice szatę oblec. *Cn. Th.* Wywroćcie te szaty na lice, w których dawno na nice chodzicie. *Czach. Tr. F* 2, *Ec.* на́ ницъ, на́ ничь, на вы́воротъ. – *fig.* na nice wywracać, = przewracać, umkehren, verkehren. Złe serce prawie wszystko na nice wywraca, Rzecz złą chwali, a dobrą zaś na złe obraca. *Zebr. Zw.* 90. Smierć wywróciła na nice Wiatrem nadziane nasze fantazye. *Zimor. Siel.* 196. Na nice, = na opak, verkehrt. U bogaczów wszystko na nice, z człowieka bestyą, z dnia noc, a z nocy dzień czynią. *W. Post. W.* 3, 118. Nie mogąc mu dadź zła fortuna rady, Na dobrą stronę obraca się nicem. *Pot. Syl.* 5. Ogień wszczęty wszystko wywrócił na nice. *Bard. Tr.* 417. (*Ec.* ницъ, ниць, никомъ, ничкомъ twarzą na ziemi). – §. *aliter* zbytecznie ganić, wzorki zbie-

wać, nicować co albo kogo, kritisiren, streng richten; kritisiren. Każdy co iest wychwala, a co było gani. Przewraca dawnych mołoś działania na nice. Kras. W. 19. Już to z dworstwa wychodzi siestrzyce, Wywracasz tu móy żywot na nice. M. Bielsk. S. N. 10. Same cnoty na nice obracamy, często na gładkiéy twarzy brodawki upatruiem. Zab. 13, 65. Czemu twe słowa tak na nice idą? Chrośc. Ow. 78. — §. W kramie prędko się na nice wacek wywróci. Alb. n. W. 11, t. i. wypróżni się, wyszypli, leert sich aus, wird leer. — §. nice, gatunek ciasta, lżeysze pączki, wietrzniki, Windbeutel, eine Art Pfannkuchen. NICENNICA, - y, ż., filago Linn., rodzay rośliny, das Fadenkraut. Kluk Dyk. 2, 8. NICIENNICA, - y, ż., u tkacza, iest z nici kręconych, bywa od dwóch do 30 szaftów. Mag. Mst., die Fadenschleife bey dem Leinweber. — (NICESTWO, - a, n., nicość, nic, bycie niczym, das Nichts, das Nichtseyn, die Nullität; Crn. neshęmèr; Rg. nisctarstvo. n. p. Jeśli daléy coraz sięgać zechcemy starożytności, przyydziemy do tego kresu, przed którym obaczymy się w nicestwie. Pilch. Sen. list. 330. Jak zapobiedz temu nicestwu, czyli zniszczeniu. Mon. 76, 525.) — NICIANY, - a, - e, z nici, Bh. nitenný; Rs. нитяный; von Fäden, von Zwirn, zwirnern. Złota nicianego funt. Gost. Gor. 110, Fadengeld. Niciane pończochy. NICIASTY, - a, - e, - o adv., pełen nici, fadig, Crn. shtrenast. NICIK, - a, m., dem. nom. nit, nitabla. NICOWAĆ, - ał, - uie, cz. ndk., przenicować dk., suknią na nice, na lewą stronę, przerabiać, ein Kleid wenden. Nicowana suknia Rs. изнорошь, Nicowanie sukni перелицовка. — fig. Nicować co, z przekręcać, verdrehen. Pismo ś. wykręcaią, szpecą, nicuią. W. Post. W. 84. Odszczepieńcy, kiedy poczynaią wykładać abo raczéy psować i nicować słowo boże. W. Post. W. praef. Arcybiskup bronił mistrzowi kościołów psować i wiary nicować. Stryik. 754. Prokurat sens prawa wykrętnie nicuie. Pasz. Dz. 114. Moie przysługi przewrotnie nicuiesz, Dyskursa moie wszystko prześladuiesz. Karp. 1, 155. — aliter przeszydzać z czego, wzorki wybierać, ostro ganić, durchziehen, durchhecheln; Vd. ponizhuvati, sanizhovat, tadvat, tadlat). Niema tego domu, gdzieby cudzéy wiary nie nicowano. Boh. Kom. 2, 15. Niech iak kto chce nicuie, z fraszek będą fraszki, Nikomu nasze wadzić nie mogą igraszki. Zab. 11, 371 Zabł. Gotowi są ludzie do nicowania talentów, których sami nie maią. Nag. Fil. 152. Dobre twe sprawy źle nicuiąc śledzą. Zab. 11, 27 Kossak. Mam może niektóre śmieszne przymioty, pozwalam, aby ie nicowano. Węg. Mar. 3, 163. Nicować czyie niewinne postępki. Teatr 46 b, 52. Lepiéy iest pisać, niżeli próżnować, Trudniéy iest robić, a łatwiéy nicować. Teat. 27 c, O. Chwała nicowana. Dwor. D. 1, t. i. na opak. — §. 2) transl. Gęste kubki z ochotą nicuymy. Lib. Hor. 38, spełniaymy, leeren, ausleeren, ausstechen die Becher.

NICWART ob. nic po nim. NICZEMNIEĆ, NICZEMNY ob. Nikczemny. NICZOŚĆ, - ści, ż., Nic, subst., nicestwo, bycie niczym, das Nichtseyn, die Nullität, das Nichts. Zdaie się, iż wszystkie żywoty zburzone, a cała natura znowu się w niczość pogrąża. Stas. Num. 2, 158. Mógłbym cię pogrążyć w nicości, z któréy cię wyciągnąłem. N. Pam. 9, 369.

NICZYY, - yia, - yie; do nikogo nie należący, niemandes; Sr. 1. nicżeji; Sr. 2. nczeji (cf. czyy). Człowiek mądry nie gardzi niczyią radą. Zab. 5, 80. (cf. Rs. ничей żebrak).

NIDA, - y, ż., rzeka w Sandomirskim. Dyk. G. 2, 216, ein Fluß in der Woiw. Sandomir.

NIDERLAND, *INDERLAND, - u, m., pays-bas, die Niederlande, kraina z 17 prowincyy między Niemcami, Francyą i morzem północnym. Dyk. G. 2, 216, Wyrw. G. 245; Bh. Nizozemé; Crn. Nádolje; Vd. sdolne deshela, dolne nemshke deshele, Nadolje). Niderland abo niższe Niemce. Boter 77. Izabella pani w *Inderlandziech. Birk. Dom. 131. Do *Inderlandu. Gost. Gor. 36. NIDERLANDCZYK, - a, m., der Niederländer; Boh. Nizozemec; Cro. Nadolecz, (Vd. et Crn. Dolęne, z niższy Kraińczyk). NIDERLANDKA, - i, ż., die Niederländerinn. NIDERLANDSKI, *INDERLANDSKI, - a, - ie, Niederländisch; Cro. Nadolzki; Vd. sdolnodeshelski (Vd. et Crn. dolenski, z niższokraiński). Inderlandskie książęta. Stryik. Tur. F 3.

NIE negans particula, Boh. ne; Slo. né, ni; Sr. 2. ne; Sr. 1. ně, nie, nię; Crn. ne (in compositis na-, ni-, no-); Vd. ne, nak, nèi, nikar, kar; Cro. né, ni; Hg. nè, nem; Rg. nè, ni; Sla. nie, ne; Rs. не, нѣтъ; Lat. non, nec, ne, cf. Gr. νη, νε, Suec. nei, Dan. nei, Angl. nay, Pers. nen, Hbr. אין en; Ger. nein, nicht. — a) respond. nein! Skoro mu raz powiem: tak; to drugi raz powiesz: nie! Teatr 24 c, 41, ja! nein! Zamiast że miała mówić dobrze! zawsze odpowiadała: nie, nie! Teatr 17 b, 27. Alboż ci tych pieniędzy nie dałem? Resp. co nie, to nie! wszakeś ie nazad do kieszeni włożył. Teatr 36 b, 88. — §. b) historice, nicht. Nie źleś mówi, ale nie wszystko też dobrze. Cn. Ad. 553. Nie byłeś na mych chrzcinach. ib. 557. A nie mówiłem ia, nie prorokowałem ia, co się teraz dzieie? Jabł. Ez. 114. Nie tu ieszcze koniec nieszczęścia mego. Teatr 53, 12. Ludzie nie niedźwiedzie, drzeć się za łby. Teatr 11 b, 17. — Nie ten, z inszy zupełnie, odmienny, nicht der, nicht mehr derselbe. Co się z tobą stało? ty nie ten człowiek, co byłeś. Teatr 19 c, 65. Pokóy iak nie ten, wyrzucili wszystko ... Teatr 19, 23. — Żart. Powiedziałeś dwa razy: nie nie, powiedziałeś: nie nie dam, a to znaczy to samo, co dam. Boh. Kom. 4, 179. — §. Nie mogę nie, z nie mogę inaczéy, tylko muszę, non possum non, ich kann nicht umhin, ich muß, ich kann nicht anders. Z śmierci córki nie mogły macierzyńskie wnętrzności smutku nie poczuć. Sk. Żyw. 528. Gdy córkę uyrzy, nie zmiękczyć serca swego nie będzie mogła. Gor. Dz. 93. — §. Ledwo nie, ledwiuteńko nie ob. ledwo. — Dobrze nie, z ob. Dobrze. — Nie do rzeczy, minus exprimit, quam nic do rzeczy, nichts zur Sache, unschicklich. Niż co nie do rzeczy masz gadać, lepiéy milcz. Teatr 29 c, 7. — Elliptice, z czy-, czy nie, es sey nun — — oder nicht. Gdyby drugi był w téy potrzebie, pan nie pan, ksiądz nie ksiądz, dyskret nię dyskret, skrupulat nie skrupulat, świętoszek nie świętoszek, mnieyby ieszcze podobno odemnie miał dyskrecyi. Teatr 21, 182. — §. Usus praeualuit, ut vocibus per se iam negatiuis, pleonastice subiungamus adhuc nie: n. p. Nigdy nie dokażesz. Kpcz.

Gr. 1, 15. Nigdzie niemasz. *ib.* Nie chwal nikogo przed śmiercią. *Cn. Ad.* 561. Nie będzie z tego nic. *ib.* 554. Nic tam w smak nie bywa, gdzie się bez towarzysza zażywa. *Cn. Ad.* 552. Żadna rzecz tak zła nie iest, aby w sobie czego dobrego nie miała. *ib.* 1295. Żaden nie iest sobie dostatni. *ib.* 1294. – *Mere pleonastice*: co tylko usłyszał swoie imię, iak nie cofnie się nazad. *Zab.* 12, 271 *Dudz.*, iak wziął się cofać!). – §. *Elliptice cum Infinitiuo Verbi:* nie zmilczeć, nie odpowiedzieć, nicht zu schweigen!! nicht zu antworten!! *iziotismus, habens aposiopesin verbi, quod ob affectum indignationis, vel alium, reticetur, quod aliquando etiam exprimitur, ut:* co za głupstwo! welche Narrheit! co za szaleństwo! *vel* i tyś głupi, nie zmilczeć! i tyś też, nie usłuchać! *pro* czemuś nie milczał? milczeć było, głupi! *Cn. Th.* – §. Nie *praemissum numeris*, z więcéy niż, przeszło, nad, mehr als. Nie raz tam bywałem. *Jabł. Tel.* 124. Przez ieden miesiąc, nie raz, nie dwa, nie trzy razy, nie cztery, nie pięć, Nie sześć, ale i kilkanaście nocy u niéy bywam. *P. Kchan. Orl.* 120. Jużem ci to nie sto razy powiedział. *Teatr* 24 *c*, 27. Powiadał mi to, nie tysiąc razy. *Teatr* 28 *b*, 29. Nie raz siekierą trzeba w dąb uderzyć, kto chce go wyciąć, nie raz piórko mieć w ręku, kto chce dobrze pisać. *Birk. Kaz. Ob. K* 3 *b*. Nie sto razy wspomniano imię iego. *Niem. Kr.* 1, 86. Nie ieden nam dziś wymawia, żeśmy się uwieść dali. *Ust. Kst.* 1, 88. – §. Nie – tylko, z więcéy nic, tyle tylko, bloß so viel, bloß, einzig und allein. Tobiasz nie był zaślepionym, tylko na ciele, a był objaśniony wielce na duszy. *Zał. Test.* 264. – §. Nie *particula prohibens, ut* nie mów, nie czyń, Lat. *ne agas*, thue es nicht. Z panem kart nie gray, w zawod nie puszczay, pieniędzy mu nie pożyczay. *Rys. Ad.* 80. Nie tay prawdy. *Teatr* 46 *c*, 26. Nie day powodu, nie napomykay. *Cn. Ad.* 570. – *Contra regulam apud nos receptam, qua Verbum Act. cum negatione, loco Accusatiui Genitiuus sequatur, saepissime peccat Minasow:, e. g.* Widzę, że sprawiedliwe te moie przestrogi Nic nie miękczą twóy umysł uporczywy, srogi. *Min. Ryt.* 1, 133, *et alibi.* – §. *Negatio* Nie – –, *praeiuncta nominibus et participi s, fere idem significat, quod* bez, un:, n. p. niezmierny, bezmierny; niekrwawy, bezkrwawy; niekształtny, bezkształtny. *Maximam partem talium vocum quaeras, abiecta negatione, in affirmatiuis; hic eas solummodo ponimus, quae absque negatione in usu non sunt, vel significatione a positiuo suo differunt.*

NIEBACZNY, NIEBACZNIE, NIEBACZNOŚĆ *ob.* Baczny, Bacznie, Baczność. z *NIEBACZKA *adverbial.*, nie bacząc, nieumyślnie, unversehens. Zlać mu konwią wody na łeb z niebaczka. *Haur Ek.* 158. Nakazuie z niebaczka pod wody go wrazić. *Zebr. Ow.* 366, *tacito*, sekretnie, żeby-nikt nie widział. NIEBACZNIK, – a, *m.*, nieuważny, ein Unbedachtsamer. Czuy się niebaczniku, co mówisz! dobrze w takich raziech mieć ięzyk za zębami. *Obr.* 73. Co mówisz niebaczniku? Milcz! święty niech cię strach zdeymie. *Zabł. Zbb.* 77. *W rodz. żeńsk.* NIEBACZNICA, – y, *ż.*, n. p. Niebacznica gdzieś w chroście stała, J na mą większą żałość twym głosem wołała. *Banial. F* 4 *b*. – NIEBAWEM, NIEBAWIĄC *adverbial.*, bezodwłócznie, natychmiast, niezabawem, ohne Aufschub, unverzüglich; *Rs.* нáскоро (cf. skoro). Wesoło niebawiąc będzie. *Boh. Kom.* 4, 71. Idź, niebawem za tobą póydę. *Teatr* 47 *c*, 108. Niebawem do pomnéy roboty śpieszą się. *Przyb. Milt.* 148, *N. Pam.* 12, 268.

NIEBEZPIECZEŃSTWO, – a, *n.*, NIEBEZPIECZNOŚĆ, – ści, *ż.*, *Boh. et Slo.* nebezpečenstwj, nebezpečnost; *Sorab.* 1. straχota, strach (cf. strach); *Sorab.* 2. tschachota; *Crn.* navarnost; *Vd.* nevarnost, navarnost, neshihrost (cf. warować); *Cro.* pogibel (cf. guba), pogibelnost; *Rg.* poghibil, poghibja, póguba, poghibionós; *Bs.* poghibia; (*Rs.* опасность); *Etym.* piecza; die Unsicherheit, die Gefahr. Nigdy niebezpieczeństwo bez niebezpieczeństwa zwyciężone nie bywa. *Min. Ryt.* 4, 153, cf. klin klinem wybić). Patrz boże, w iakiéy iestem niebezpieczności. *J. Kchan. Ps.* 11, *Nieprzezpieczeństwo. *Herb. Stat.* 3, *ob.* *bez, z *przez). Zdrowia niebezpieczność. *Star. Ref.* 68. Musieli dla niebezpieczności ujeżdżać. *Bar. Hst.* 32. Przez trudne niebezpieczności drogi iechdził Alexander W. do kościoła Jowisza Hammona. *Stryik.* 14, *W. Post. M.* 555. NIEBEZPIECZNY, *NIEBEZPIECZEN, – a, – e, NIEBEZPIECZNIE, NIEBEZPIECZNO *adv.*, *Bh. et Slo.* nebezpečny, nebezpečni; *Crn.* navarn (cf. warowny); *Vd.* navarn, neshiber; *Cro.* nesseguren, pogibelen; *Rg.* poghibni, poghibilni; *Bs.* poghibilni; *Sla.* pogibilan; *Rs.* опáсный (cf. opatrzny), причи́нный (cf. przyczynny), небезопасный; unsicher, gefährlich. Niebezpieczny był stan Wielkopolski od Czechow. *Nar. Hst.* 6, 258. Mówiłem mu, że są mu żarty niebezpieczne. *Boh. Kom.* 4, 197. – *actiue* Niebezpieczny iestem drugim, gefährlich. – *Ellipt.* niebezpieczna, *scilic.* sprawa, n. p. Niebezpieczna ufać koniowi. *Ryb. Ps.* 58, es ist unsicher. – *passiue* niebezpieczny sam iestem, z w niebezpieczeństwie iestem, ich bin unsicher, in Gefahr. Choroba ta w początku go niebezpiecznym życia uczyniła. *Zab.* 5, 89, niepewnym życia).

NIEBIANIN, – a, *m.*, obywatel niebieski, *Bh.* nebeštian; *Slo.* nebebidlitel; *Rg.* nebbostanik; *Cro.* nebostanik, der Einwohner des Himmels, der Himmelsbürger (cf. anioł, nieboszczyk). Stronami się niebianie ukazali. *Przyb. Ab.* 97, t. i. aniołowie; *Slo.* nebeštané: *Rs.* небесная, небожи́тели. Zgromadzeni niebianie (bogowie) przyznali Minerwie zwycięstwo, dla utworzenia oliwnego drzewa. *Stas. Num.* 1, 220. NIEBIANKA, – i, *ż.*, obywatelka niebieska, die Himmelsbewohnerinn (*Boh.* Nebeštena Astraea bogini). Wenus naypięknieysza z niebianek (z bogin). *Stas. Num.* 2, 106. Maią żółć i niebianki. *Kniaź. Poez.* 3, 108. (*Bh.* nebešt'anka znak niebieski). **NIEBIAŃSKI, – a, – ie, niebianom służący, cf. anielski, Himmelsbewohnern zukommend, himmlisch, englisch. Archanioł zbliżał się w pokoiu, Nie miał wtedy na sobie niebiańskiego stroiu, Lecz odziany iak człowiek, spotkał się z człowiekiem. *Przyb. Milt.* 354. (NIEBIEGŁY, NIEBIESIADNY *ob.* Biegły, Biesiadny). NIEBIESKI, – a, – ie, od nieba, nieba się tyczący, *Bh. et Slo.* nebeský, nebeski; *Sr.* 1. nebeski; *Vd.* nebeski, nebeshki, neben, nebji; *Crn.* nebęshke, *Cro.* nebészki, nebeski; *Dl.* nebesky; *Rg.* nebbeski; *Sla. et Bs.* nebeski; *Rs.* небесный, himmlisch, Himmels-. Niebieski dziedzic, tu nie ma nic. *Teatr* 29 *c*, 21. O niczym nie myślą, tylko o niebieskich migdałach. *ib.* 24 *c*, 56, *Mon.* 70, 98, o rozkoszach przyszłego życia, osobliwie podług

wyobrażenia raiu Mahometa). Rycerstwo niebieskie. 1 *Leop. Act.* 7, 42, aniołowie). Niebieski, napowietrzny, *Rs.* небопа́рный. Słońce, księżyc i gwiazdy, iż nazbyt od ziemi są oddalone, ciałami niebieskiemi nazwano. *Hub. Wst.* 275, Himmelskörper. - Homer poeta dowcipu niebieskiego. *Warg. Wal.* 228, t. i. boskiego). - Niebiescy *subst. poet.*, i. e. obywatele niebiescy. *Cn. Th.* (*ob.* niebianin), die Himmelsbürger. - §. 2) błękitny, modry, bławatny, w kolorze do nieba czystego podobny, *Grn.* nebinast, nebine; *Vd.* nebnoveshnen, bledoplaukast, muder, plavi (cf. płowy); *Sla.* pláv, modar; *Ec.* небома́рный, василко́вый (cf. wasiłek), голубый (cf. gołębi), синїй, himmelblau. Sybilla ta chodziła w barwie niebieskiéy, t. i. modréy. *Biel. Sw.* 40. Podniosła piękne oczy niebieskie łzami zalane. *Węg. Marm.* 1, 50.

NIEBIESKAWY, - a, - e, na niebieski kolor pochodzący, modrawy, bläulich. Bielmo białawe, burawe, żółtawe lub niebieskawe. *Perz. Cyr.* 2, 169. Margiel niebieskawy. *N. Pam.* 16, 97, *Rs.* голубова́тый, синёвый. NIEBIOSA *ob.* Niebo. - (NIEBITNY, NIEBITY, NIEBŁĘDNY, NIEBLECHOWANY *ob.* Bitny, Błędny, Blechować). - **NIEBNY, - a, - e, od nieba, niebieski, do nieba należący, himmlisch. Czas byś wyszedł pod niebne piękności. *Zab.* 9, 142. Wszedł do domu niebnego. *Chodk. Kost.* 55.

NIEBO, - a, *n.*, *in plurali* Nieba, *z* Niebiosa. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 161. (*NB.* podobnym sposobem w Cerk. dyalekcie ymecà, *z* ymи uszy). *Bh.* nebe, *plur.* nebesa; (*Bh.* ponebj piętro, cf. podniebienie): *Slo.* nebe, nébo, nebesa; (*distg. Slo.* nebo *nam*); *Sr.* 1. nébo, nebio, nebe, nébesa; *Sr.* 2. nebo; *Crn.* nébù, nebęsa; *Vd.* nebu, nebese, nebiesse, nebesa; *Rg.* nebbo, nebbesa; *Cro.* nèbo, nebesza; *Dl.* nebo; *Sla.* nebo, nebesah; *Bs.* nebbo (2. suffit, strop); *Rs.* нёбо, небесà (2. podniebienie); cf. *Lat.* nubes, nebula; *Ger.* Nebel; *Irland. et Celt.* nev *coelum*, *Gallis.* nef, nefo, *Gr.* *νεφέλη*, *νεφος nubis*; *Arab.* נבו *nebo*, *nabo*, *praecipuum numen totius fere Orientis*, cf. *Ger.* Nabe), der Himmel, die Himmel. Wystawuiemy sobie w umyśle nieiakie sklepienie błękitne, które niebem nazywamy. *Hub. Wst.* 157, der blaue Lufthimmel. Niebo, przestrzeń niezmierna, gdzie się mieszczą wszystkie dzieła stworzenia; przepaść odległości, w którey tonie wzrok ludzki. *Sniad. Jeo.* 2. Niebo, to rozpostrzenienie, na którym są postanowione gwiazdy, planety, słońce i miesiąc. *Gil. Kat.* 238. (*Ec.* небоширо́кїй rozpostarty). Niebo astronomiczne wystawuiemy iak kulę wydrożoną, ziemię naszę otaczaiącą, z nią ieden środek maiącą. *Hub. W.* 61. Chwalcie Jehowę niebiosa, wody które na wierzchu niebios. *Bud. Ps.* 148, 4, „*not.* rozumiéy o obłokach modrych, które na powietrzu, bo to niebem zowią". Mieysce, w którym gwiazdy widzimy, nazywa się firmamentem, albo niebem gwiazd. *Boh. Pr.* 7. *p*, Sternenhimmel, cf. twierdza, utwierdzenie). Niebo gwiazdeczne. *Otw. Ow.* 2. Niebo przyozdobił bóg słońcem, miesiącem i inszemi gwiazdami. *Karnk. Kat.* 19. Liczą aż iedenaście nieb. *Gal. Al.* 59. Piérwsze niebo powietrzne *Ec.* воздушное, drugie gwiazdowe звѣздное, trzecie naywyższe небо небесе, трикро́вное небо etc. - §. pod niebem, *z* pod gołym niebem, *z* na dworze, na otwartym powietrzu, *Crn.* pod milem bogam (cf. bóg), unter freyem Himmel. Chłopek co był w chacie, pod niebem nocuie. *Kulig.* 79. Swe noclegi częstokroć musieli pod niebem miewać. *Groch. W.* 364. Zginęło Podole nasiadłe; tylko z niego niebo dziś a pole. *Zimor. Siel.* 230, t. i. budynków nie widać, bloß Himmel und Erde, keine Häuser. Dom podpalę, i z dymem Wc Pana wyślę do nieba. *Teatr* 1 *b*, 59, na powietrze). - §. Niebo, *z* *altum quid*, *elatum*, gen Himmel, hoch, himmelan. Z góry mówi, nie z niska, nie z dołu, nie z ziemi, ale z góry, t. i. z nieba, z wysoka. *Wiśn.* 195. Te rzeczy tak są dalekie od siebie, iako niebo od ziemi. *Syzt. Szk.* 145. Ktokolwiek w niebo patrzy, a po ziemi chodzi, Niemasz dziwu, że często łbem w kamień ugodzi. *Pot. Arg.* 396. Kto iedną nogą w niebo, drugą mierzy w ziemię, I tam i tu nie dóydzie, zerwie mu się strzemię. *Pot. Arg.* 781. Jako urząd Wezyra naywyższy, i tyka się prawie nieba pysznéy monarchii, tak też wystawiony na pioruny ziemskiego Iowisza. *Klok. Turk.* 56. *Elatus*, wzbił się pod trzecie niebo, bywa mówiono. *Mącz.* Wysławiać kogo pod niebiosa, pod obłoki, uwielbiać; n. p. Żołnierze pod skromnym rządem iego, zpanoszywszy się, pod niebiosa go wynaszali. *Pilch. Sall.* 281. - §. *żart.* Tak się rządzi, iak szara gęś po niebie. *Mon.* 71, 712, zrzęda, gdyracz, dziwak). - §. Niebo, stolica bozka i rządu świata, der Sitz Gottes und der Weltregierung. Bóg z nieba sam wie i widzi, co komu potrzeba. *Kołak. Cath. C* 4. Kto czyni wolą oyca mego, który iest w *niebiesiech (w niebiosach, w niebie), ten wniydzie do królestwa niebieskiego. *Sk. Kaz.* 324. Jak bóg w niebie. *Teatr* 8, 67. Jak bóg na niebie. *ib.* 54 *b*. 29. Niebo mi was przysyła, nie czuię się od radości. *Teatr* 1 *c*, 69. Żonę i śmierć każdemu naznaczyły nieba. *Pot. Arg.* 502. Będę o niego łaskawych nieb prosić. *Teatr* 9 *c*, 66, boga prosić). O zemstę do nieba woła. *Teatr* 10 *b*, 97, do boga). - Niebo, *z* życie niebieskie, błogosławione, ray, himmlisches Leben, himmlische Glückseligkeit, himmlisches Paradies; *Ec.* премі́рная, небо, вѣчное блаженство, будущая жизнь. Nie wiem czy w niebie tak wesoło bydź może. *Teatr* 30 *b*, 10. Boday nam z tego nieba, do piekła poyść nie przyydzie, iak się matuleńka dowie. *Teatr* 30 *b*, 11. Bywa im miasto rozkoszy karanie, a niebo w męczeństwie. *Birk. Dom.* 69. Choćby nieba widział otwarte, żyć woli żebrak. *Pot. Arg.* 729. Nieboszczyk móy ociec, niech mu tam bóg da niebo!... *Teatr* 30, 34. Panie day mu niebo! *Mon.* 71, 363. Panie day mu tam niebo! *Teatr* 12, 6, *ib.* 18, 19, cf. świeć nad duszą iego, Gott gäbe ihm das Himmelreich; *Bh.* nebesst'anstwj. W niebo wzięcie N. P., *ob.* Wniebowzięcie (cf. Wniebowstąpienie), *Ec.* успе́нїе богородицы. Nieba kogo nabawić *Eccl.* онеботвори́ти, земнаго учинити небеснымъ, онебеси́вшїй, содѣлавшїй кого небеснымъ. - *Prov.* Jakby z nieba spadł. *Cn. Ad.* 288, z obłoków, pożądany, nagły, erwünscht und wider Verhoffen. Dobrym się pokazuie, iakby rodem z nieba. *Jabł. Tel.* 189. Mową i całą postawą okazuią się bożkami, i iakoby dopiero z nieba zstąpili. *Sekl.* 30, bożkuią się, iakby trzeciego dnia z Panem bogiem gadali). - §. 2) niebo, *z* klima, der Himmelsstrich. Pod lepszym niebem to miasto

leży. *Tr.* Niebo, nie umysł, tacy odmieniaią, Którzy po rozum za morze biegaią. *Fr. Ad.* 50, *coelum, non animum mutant.* *NIEBOCHODZICIEL, - a, *m.*, *Ec.* небохóдецъ, *Gr.* ουρανοβάμων *per coelum gradiens.* NIEBODAYNY, - a, - e, - ie *adv.*, n. p. niebodayna cnota. *Chodk. Kost.* 5, den Himmel gebend, himmelschaffend. *NIEBODĄŻYCIEL, *Eccl.* небошечникъ, *Gr.* ουρανοδρόμος, *in coelum tendens, sublimis.*

Pochodz. *niebogromca, niebolotny, niebonośny, niebotyczny, niebosiężny, niebieski, niebianin, niebianka, niebiański, niebny; nieboszczyk, nieboszka, nieboszczyca, półnieba, podniebienie, wniebowstąpienie, wniebowzięcie.*

NIEBOGA, - i, *ż.*, (*Bh.* neboh̄y, - á, - é, *miser, infelix*; *Slo.* nébohí; *Rg.* nebògh, nebávaz (cf. nieboras, nieborak); *Bs.* nebog, nebavaç; *Cro.* nebog, nevolyen, szeromah, sziromaski (nebostvo *miseria*, cf. ubogi, ubostwo; *Sr.* 1. bohí *vacuus*, cf. *Hbr.* בהו bohu, nebohí nieboszczyk). - *Pol.* nieboga, biedna, nędzna, nieszczęśliwa, *scil.* kobieta, die Elende, Arme (*Etym.* bóg, cf. bogaty, cf. ubogi).

NIEBOGROMCA, - y, *m.*, n. p. Jowisz. *Hor.* 2, 46 *Kniaż.*, der Himmelsdonnerer. Zagrzmiał Jowisz *niebogromny* (*adject.*), *Zab.* 5, 406 *Czys.*, der Himmeldonnernde. *NIEBOIAWNY, - a, - e, *Eccl.* небоявлéнный, *Gr.* ουρανοφάντωρ, *ad coelum usque resplendens, coelo coruscans.* **NIEBOLETNI Eliaszowie. *Ryb. Gęsl. D* 4, gen Himmel fliegend, raczéy *niebolotni.* *NIEBOMĄDRY, - a, - e, *Ec.* небомýдренный, мудрствующïй о небесныхъ вещахъ. NIEBONOŚNY, - a, - e, himmeltragend. Atlas niebonośny. *Bard. Luk.* 2, 29, *coelifer. Mon.* 75, 595.

NIEBORAK, - a, *m.*, NIEBORAS, - ia, *m.*, NIEBORACZEK, - czka, *m.*, *dem.*, (*Etym.* bog; cf. day go *Boru, z day go Bogu.); biedak, wart pożalenia, ein Elender; *Slo.* nèborák; *Sr.* 2. naboré, naborétko (*Sr.* 1. nebohradł, nebohzabdł *posthumus*); *Vd.* nebore; *Rg.* nebògh, nebàvaz, siromascjaz; *Cro.* nèbog, nebavacz; *Bs.* nebog, nebavaç). Kulawy, nieborak. *Teatr* 13, 51. Ze stołka spadłszy nieboraś starzec, złamał szyię. *Hrbst. Nau. L.* Ledwo łazi nieboraś. *Mat. z Pod. A* 1. Aczci pono niewinien nieboraś ubogi. *Ryb. Gęsl. B* 2. Nas marnotrawne synaczki, przyymiy w łaskę nieboraczki. *Pieśń. Kat.* 72. NIEBORACZKA, - i, *ż.*, biedaczka, nieboga, die Arme, Elende; *Slo.* neborka. Uznay się nieboraczko, a pokutuy. *Rey Pst. B* 5.

NIEBORODNY, - a, - e, (*Ec.* неборóдный bogomyślny), niebo daiący. NIEBOSIĘŻNY, - a, - e, himmelansteigend; n. p. orzeł niebosiężny. *Zab.* 9, 7 *Świętorz.*, cf. Niebotyczny. NIEBOSZCZYK, - a, *m.*, *quasi* w niebo szczyk, *ut aliqui ludunt in hac voce*, ουρανοδρομος, *oppos.* piekłoszczyk; Nieboszczyk *quasi* niebieszczyk ουρανιδης. *Cn. Th.*, *niebieszczik. *Urs. Gr.* 159, *Bh.* nebožtjk, nebožtjček; *Sr.* 1. nebohi, nebo; *Sla.* pokòjni (cf. pokoy, spokoyny); *Vd.* povmerti, odvmerti, mini (cf. zmarły, ray), nebostanik, nebeshki stanovnik, svetnik, nebeszhen; *Crn.* ranke, ranze; *Rs.* покóйный, покóйникъ; der Selige, der Verstorbne (cf. świętéy pamięci). Z tego świata zeszłych nieboszczykami nazywamy. *Smotr. Ap.* 63. Starzec do nieboszczyków gotowy stępować. *Bard. Tr.* 184. Świętéy pamięci nieboszczyk pan umiał fortunę powiększyć. *Kras. Pod.* 2, 28. Trąby straszne zabrzmiały; z grobu swego nie ieden z nieboszczyków wstaie. *Bard. Luk* 15. Lepszy był nieboszczyk. *Cn. Ad.* 451, cf. po złym panie bywa gorszy). NIEBOSZCZKA, - i, *ż.*, *NIEBOSZCZYCA, - y, *ż.*, die Selige, die Verstorbne; *Bh.* nebožka; *Rs.* покóйная, покóйница. Nieboszczka matka. - *burl.* Gdy krowa świnią wesz abo ciemierzycę Będzie ieść, iście z niéy masz pewną nieboszczycę. *Rey Wiz.* 61 *b*, prędko zdechnie). NIEBOSZCZYKOWSKI, - a, - ie, do nieboszczyka należący, des Seligen, des Verstorbnen; n. p. Nieboszczykowscy kolligaci *Kras. Mysz.* 36. Brat rodzony nieboszczykowski grzebł ciało iego. *Birk. Zbar. A* 2 *b.* Wróżki niewesołe po mieście udaią, W trumnach nieboszczykowskie kości się ruszaią. *Bard. Luk.* 14, t. i. zmarłych zwłoki. *NIEBOTOCZNY, - a, - e, *Ec.* небошéчный, изтекающïй съ небеси, vom Himmel rollend. *NIEBOTWORCA, - y, *m.*, *Ec.* верхотвóрецъ. *NIEBOTYCZNY, - a, - e, bardzo wysoki, wielki, wystrzelały, *Vd.* nebeshkovisok, himmelberührend; cf. niebosiężny). Niebotyczne skały. *Psalmod.* 66, *Kochow.* 81. Na niebotyczne biią gromy góry. *Hor.* 1, 232 *Min.* Niebotyczne wieże. *Zab.* 2, 350 *Koſſak.* Grzech niebotyczny. *Tr.*, do nieba wołaiący, pomstę nieba ściągaiący, himmelschreyende Sünde. NIEBOWID, - a, *m.*, *Chmiel.* 1, 623, *Mon.* 75, 590. (*Cro.* nebògled, premiszlyavecz nebesz; *Ec.* небовидецъ; Wnieboyźrzał, ryba morska, *uranoscopus. Cn. Th.*, der Himmelschauer, ein Seefisch.

NIEBOY, - oia, *m.*, śmiałek, zuch, nie boiący się niczego, ein kecker Mensch. Śmiały od nieboia tym się różni, iż śmiałego obeymuie strach, iednak kusi się zwyciężyć, choć widzi przegraną. Nieboia zaś żaden strach nie obruszy, iako głupie bezpiecznego, zkąd przypowieść: nieboia psi kąsaią. *Petr. Et.* 110, *Rys. Ad.* 42. Jako nieboia pies kąsa, tak też nieopatrznego djabeł sidli. *Gil. Pst.* 196. Wyuzdanego pobiię nieboia. *Pot. Arg.* 156.

NIEBOŻĘ, - ęcia, *n.*, NIEBOŻĄTKO, NIEBOŻĄTECZKO, - a, *n.*, *dem.*, nieborak, ein armer, elender Mensch, *de genere masculino et feminino*; *Boh. et Slo.* nebožátko, nebožička; *Sr.* 1. nebojatko, naboretko, nabore; (*Crn.* naborè *subiugatus*); *Cro.* nebose). Ty niebożę głodny tułasz się po lesie? *Ezop.* 45. Niebożęta szynkarze nie maią teraz tego co przedtym odbytu. *Mon.* 71, 514. Woły stoią niebożąteczka w iarzmie popętane. *Papr. Kol. R* 2 *b.* Nie przyszedł doktor do zdrowych, iedno do tych niebożątek chorych. *Rey Pst. Nn* 5. Przyszła uboga niewiasta niebożątko płaczliwa z dziecięciem zabitym do cesarza. *Weresz. Rgl.* 34. Jaskołka, niebożąteczko, kiedy przyleciała Do gniazda zniszczonego, wielką żałość miała. *Papr. Kol. M.* 4. Ona niebożąteczko, acz niewinna była, Z wielkim wstydem przymówek takowych użyła. *Papr. Gn.* 1055. One niebożąteczka, co wolno lataią, Przecię na swéy swobodzie iesczcze mało maią. *Rey Wiz.* 103.

*NIEBOZNAWCA, - y, *m.*, *Ec.* небознáтель, *Gr* ουρανογνωμων, *coelestium rerum peritus.*

NIEBRODATY, NIEBRZUCHATY *ob.* Brodaty, Brzuchaty.

*NIEBYLICA, - y, *ż.*, czego nigdy nie było, fałsz, ein Unding, das nie war. *Rs.* небылица, несущество (*oppos.* былица dzieie prawdziwe; *Ec.* небылица nikczemnik). Czemu potwarco, niebylicę za prawdę, ważysz się na świat wydawać? *Pim. Kam.* 9ɔ, iawne kłamstwa i niebylice nie wstyd się na świat wydawać, *ib.* 18. Jawnie pisać niebylice nie wstyda się. *Fund.* 47. Barwiane ich listy pełne niebylic. *Smotr. El.* 16. Poetowie fantazyą narabiaiąc, powymyślali wiele niesłychanych niebylic, Charona, Acheronta, Cerbera; ba i teraz iest takich wiele, co z prawdy zmyślone rzeczy czynią, i przeciwnie. *Sak. Dusz.* 22. NIEBYT, NIEBYTNOŚĆ, NIEBYWALEC *ob.* Byt i t. d.

NIECAŁY *ob.* Cały. NIECĘ *ob.* Niecić.

NIECHAĆ, - ał, - a, *Act. ndk.*; *Bh. et Slo.* nechati, nechawati, *sinere, omittere, relinquere*; *Sr.* 1. ja necham, nacham nie chcę; je cham, til josch, tschesch ia chcę, ty chcesz, *Sr.* 1. nechacj, necham *nolo*, nicham, baham bocz necham, necha so *piget* niechce się, cham chcę, wonecham *desino*, cf. odniechciało się; *Vd.* nehati, pustiti, nahati, donehati, henjat; *Crn.* nehat, nęhâm, jejnam, henjat; *Rg.* nehajati *contemnere*, nehajstvo *contemtus*, nehajatise *non curare*, hajatise *curare*, hajanie *cura rei*, ohaisti *supersedere*; *Bs.* nehajati *non curare*; nehajatise *parum curare*, hajatise *curare*, ohajatise *facere missum*; *Cro.* nehajam *negligo*, haiatisse *curare*; *Dl.* nehayati, nehayatisse *aspernari*; *Rs.* нехаться wzbraniać się). - *Pol.* niechać, dopuszczać, *Urs. Cyr.* 255. lassen, zulassen, erlauben. Niechaycie roboty ich, niech sobie buduią. *Bud. Ezdr* 6, 7., dopuście *Bibl. Gd.*). Niechay mię, iż oczerstwieię. *Budn. Ps.* 39, 13. Niechaycie, że dziatki przychodzą do mnie. 1 *Leop. Luc.* 18, 16. - §. *Hodie quam plurimum utimur hoc verbo, ad formandam tertiam personam Imperativi*, NIECH czyta, NIECHAY czyta, niech czytaią, niechay czytaią. *Bh.* nech, nechay; *Slo.* nech; *Vd.* naj, *vel* pusti; *Sla.* neka; *Rg.* nekka; *Cro.* naj; *Sr.* 1. nech, s necjin; *Sr.* 2. dasch; *Rs.* пусть, пускай. Puść abo *niechai tak będzie. *Sekl. Math.* 27. laß ihn lesen, laß sie lesen, mag er lesen, mögen sie lesen, mag es so seyn. Niechay cię wielowładna pani Salaminy, Niech iasne zorze, bracia cney Heliny. Niech król wiatrow prowadzi, a zawarłszy żwawe, Wypuści tylko powiewy łaskawe. *Hor.* 1, 18 *Nar.* oby!) Niechay, iako chce prosi, niechay wzdycha. *Groch. W.* 566. Poniewaź Alexander chce bydź bogiem, niechże będzie. *Gol. Wym.* 9. Niechay się nie cieszą ze mnie, niechay się hardzie nie podnoszą. *Bibl. Gd. Ps.* 38, 17. *Cum enclit.* - że, - no, n. p. Kazał ptaki wieszcze w morze wrzucić mówiąc, a nie chcą ieść, niechże piią. *Warg. Wal.* 13. Niechno do moich doydziecie lat, dopiero poznacie. *Teatr* 48, 54. - *Cum adiecta coniunctione Coniunctiui* by, n. p. Około tego wszystkiego rodzice niechayby pilni byli. *Glicz. Wych.* *F* 5 *b.* Niechnoby tak, popamiętałbyś. *Teatr* 31, 30. - §. *cum prima persona* Niech zginę, ieżeli - -; niech zginiemy; (obym zginął). Niech nie zginę od ręki zdradzieckiey. *Ld.* Oy dziewczę, niechby ia ieno matką twoią była. *Teatr* 30 *b*, 112. - *§. *Obsol. construct. pleonast.* Ktoby czynił więcey niż przystoi, niech żeby od tego niżey opisany pobor dawał. *Lek. C.* : niechby dał; niechay da). *Niechasz nam będą dane dwa woły. *Leop.* 3 *Reg.* 18, 23 : niechay). *Niechasz oni sobie obiorą iednego, a zrąbawszy go, niechay włożą na drwa. *ib.* - *2. niechać, : dadź pokoy, unterlassen, bleiben lassen, mit Frieden lassen; *Sr.* 2. se lossowasch. Czemuś mię nie niechał w pokoiu, aleś mi kazał przyyść? 1 *Leop.* 1 *Reg.* 28, 15, nie zaniechał. 3 *Leop.*). Kto go miia, a niecha go spokoiem, wynidzie kiedy chce. *Biel. Hst.* 21. Niechaycie, byście wyplewiaiąc kąkol, nie wyrwali z nim pszenice. *Biał. Post.* 243. Lepiey niechać, niż zbłądzić. *Opal. Sat.* 6. Niechay tey figi ieszcze tego roku, owa snadź przyniesie ieszcze owoc. *Leop. Luc.* 13, 8, *Sekl. ib.*, zaniechay ią. *Bibl. Gd.*). Niechaycie skarbów świętych. *Klon. Jud.* 11. Rzuca precz szturmy, niecha oblężenia. *Susz. Pieś.* 3, *L* 2. Niechaycie tego niewinnego; on tego mężoboystwa nie popełnił. *Gwag.* 213. Wiele kościołów popalili, tylko klasztoru na łysey górze niechali, *Gwag.* 56. Czy miał zacząć woynę, czyli niechać. *Star. Ref.* 166. Książęta Ruskie, niechaiąc Połowców, Olecha obegnali na Starodubie. *Bielsk.* 63. *Prov. Slo.* kočka midi ne nechá, liš 'ta slepic, a wlk owec, kotka nie niecha myszy, liszka kur, a wilk owiec). - *2. niechać, : zostawić, opuścić, zurücklassen. Józef niechawszy w ręce iey szaty, wywinął się od niey. *Leop. Genes.* 39, 12. Gdy będziesz zbierał owoce, ieśli co na drzewie zostanie, nie wrócisz się zaś to otrząść, ale niechasz przychodniowi. Także gron, które zostaną, niechasz, że ie zbiorą sobie sieroty. *Leop. Deut.* 24, 20. Proszę cię, niechay tego, dla moich młodych dzieci. *Ezop.* 26. - Pochodz. *poniechać, zaniechać, poniechawać, zaniechawać.* NIECHCĄC, NIECHCIEĆ *ob.* Chcieć.

NIECHĘĆ, NIECHUĆ, - i, *ż.*, niechcenie, nieprzychylność, nieochota, die Unlust, die Abgeneigtheit; *Bh.* nelibost, způznost (nechut, nechutenstwi *fastidium, nausea*); *Crn.* hudenje, klublivost, klubu, najovôla (cf. niewola); *Vd.* hudovola, odvolnost, hudovolnost, hudovoshlivost; *Dl.* chemer; *Hg.* cheümeür (cf. humor); *Rs.* нехотѣнїе, негодованїе, досада, оскуда, зложеланїе; *Ecc.* хольѣ, злохотѣнїе. Gość wdzięcznieyszy, co sam z chuci a miłości przyydzie do kogo, niżeli ów, co go wloką, a on się wydziera, a prawie gwałtem ukazuie onę niechuć swoię. *Rey Zw.* 167. NIECHĘCIĆ *cz. ndk.*, zniechęcić *dk.*, chęć odjąć, niechęci nabawić; *Crn.* klubuvam, unlustig machen, abgeneigt machen; *Vd.* zgerditi). Lada bzdura go pomiesza i zniechęci. *Zabł. Roz.* 188. Powiedz mi szczérze, co cię zniechęciło ku temu młodzieńcowi? *ib.* 84. *NIECHĘCIEN, NIECHĘTNY, - a, - e, - ie *adv.*, nieskłonny, nieprzychylny, nieochoczy, unlustig, abgeneigt, ungern; *Bh.* bezděčný, způzný (*Boh.* nechutný *fatuus, insipidus, Subst.* nechuta; *Vd.* odvolen, hudovolen, hudovoshliu; *Ross.* лиходѣйный, *Ecc.* злохотный. Neptun Achillowi złemu niechęcien o wszystkiem złym przemyśława iemu, *perosus. Zebr. Ow.* 312. Niechętnym być, nie sprzyiać, *Rs.* лиходѣйствовать, зложелательствовать, *Ec.* негодую. Mina niechętna *Vd.* pomerdik. NIECHĘTNIK, - a, *m.*, człowiek niechętny, ein Unlustiger, Abgeneigter, Ungünstiger, *Vd.* hudusheluik *Rs.* зложелатель, лиходѣй; *Ec.* негодователь; *w rodz. żeńsk. Rs.* лиходѣйка.

NIECHLUIA, - i, *m.*, NIECHLUY, - uia, *m.*, nieczysty człowiek, cf. fleytuch, ein schweinischer Mensch, ein Unflätiger; *Vd.* vmazanek, mulei, bradomasnik, nevshednik,

ſtrganik, zotoves, koluder; *Rs.* скверназецъ, неряха. Nie trzeba być, ani zbytnim gaszkiem, ani wielkim niechluią. *Zabł. Roz.* 104. Jeśli nie dba o wykwintność w ſtroiu, niechluią go zowią. *Mon.* 73, 429, *Słonk. Pers.* 17. NIECHLUIA, - ui, *ż.*, NIECHLUYKA, - i, *ż.*, ſlądra, nieochędożna kobieta, **eine Unflätige**; *Vd.* potepka, shtersla, potepeuka, mazafura, nevshedniza, laina, vlazhugarza, paizeva). Niechluia', co się błotem ſklapie po kolana, A na głowie kołtuny, u niego, piękność zaniedbana. *Zab.* 9, 33, *Zabł.* NIECHLUYNY, - a, - e, - ie *adv.*, nieochędożny, nieczyſty, *Vd.* nevshheden, roszukan; **unflätig**. Niechluyne świnie, w błocie się walaiące. *Kluk. Zw.* 1, 147. Dawne niechluyne Sabińſkie matrony. *Hul. Ow.* 53. NIECHLUYSTWO, - a, *n.*, nieczyſtota, nieochędoſtwo, (świńſtwo), **Unflätigkeit, Unsauberkeit**; *Rs.* скверна, неряшество, *ob.* niechludność). Nieochędoſtwo i niechluyſtwo. *Pir. Pow.* 79. Niechluyſtwo ma bydź literatów znamię. *Teatr* 43 *b*, 12. Miara w zażywaniu ozdob, robi osobę przyiemną, i broni od niechluyſtwa. *Jez. Wyr.*, *Zab.* 9, 86.

NIECHNO, NIECHNOBY *ob.* Niechać.

NIECHRZCZENIEC, - ńca, *m.*, *oppos.* chrzczony, chrześcianin), **ein Ungetaufter**. Jak grozi ewanielia niechrzczeńcom, tak też nieobrzezańcom. *Biał. Poſt.* 143, *Rs.* некрещенъ poganin.

NIECHUĆ *ob.* Niechęć. NIECHŻE *ob.* Niechać.

NIECIĆ, - ił, - i *Act. ndk.*, wzniecać, ogień wywabiać, **Feuer machen, Feuer anmachen.** *Vd.* nietiti, nietim, kuriti, *=* palić w piecu; *Bs.* nititi, topiti, griati *foueo; Cro.* netim). Każ w kominie niecić; wypiiaymy sobie, *Opał. Sat.* 9., każ na kominku zapalić). *Fig.* Zapalą często czart ciała nasze, nieci w nas ogień pożądliwości. *Dambr.* 152. - *transl.* wzbudzać, **erwecken, erregen, anstiften.** Już pochlebna otucha W smutnym sercu radość nieci. *Niemc. P. P.* 108. Gniew się wemnie okrutny nieci, że go wſtrzymać nie zdołam. *Teatr* 4, 104. *aliter* niecić się *poet.*, lśnić się, błyszczeć się, **schimmern, blizen.** Za kapeluszem cudna kita była, Przy niey zapona iasno się niecita. *Chełch. poprz. A* 2 *b*.

Pochodz. *naniecać, naniecić, podniecać, rozniecać, wzniecać.* (*Vd.* nietiz, nietovez, nietez *=* zapalacz w piecu; *f.* nietenza; netilo, netil *fomes).*

NIECIERPEK, - pka, *m.*, *botan.* rodzay rośliny, należą do niego balsamina, nietykałek. *Kluk. Dyk.* 2, 56. NIECIERPLIWIĆ *cz. ndk.*, zniecierpliwić *dk.*, niecierpliwości nabawić, pozbawić cierpliwości, **ungeduldig machen.** Do tego ſtopnia oſtre poſtępowanie posuwa, że nakoniec lud zniecierpliwiony bierze się do broni. *N. Pam.* 6, 238. Zniecierpliwiony sąsiad pogróżki w otwartą nieprzyiaźń zamienił. *ib.* 366. NIECIERPIĘTLIWY, NIECIERPLIWY *ob.* Cierpiętliwy, Cierpliwy.

NIECKA, - i, *ż.*, NIECZUŁKA, *dem.*, *Boh.* **necky**, *G.* **necek, necyčky, troky, trúcky**; *Sr.* 2. **nazki, holschin, holschink, holschinaschk**; *Vd.* nizhke, nishke, kopelniza, koritu, kaduine, nishkize, koritize, mieshize; *Cro.* gnéchyak (*Etym.* gnieść); *Crn.* nèshkę; *Dl.* nachve; *Bs.* nacchve; *Sla.* nachve; *Rg.* nacchi, kopàgna, ghgnècjak, rusignaccja, tarveniza; cf. *Lat.* magis, mactra, *It.* mettara; *Rs.* нóчвы, ночóвки, *Ec.* нóщвы opałka); *Ross.* хомокъ, **die Mulde,** kopanka; *cf.* dzieża, koryto, n. p. Z topolowego drzewa robią niecki, kopanki. *Kluk. Roſl.* 2, 35. Niecka, naczynie drewniane do kuchni potrzebne, na rozczynienie ciasta. *Wiel. Kuch.* 417. Mąkę z prochu przetakami, nieczułkami przesiać. *Haur. Ek.* 143. Kasza czyści się przez opałanie, podrzucaiąc na niecce, z któréy plewy opadaią. *Kluk. Rośl.* 3, 264. Bez nauki człowiek, iak mdłe dziecię bywa, Co w nieckach pływa, *Stryik. Gon. G.*, w wanienkach od kąpania). W hutach niecki abo treytak, naczynie drewniane, którym rudę w piec sypią. *Os. Zel.* 80. Nieczułki, któremi rudę w piec wsypuią, są albo drewniane, albo żelazne. *Os. Rud.* 246. - Niecka, miara, część Olkuſkiego korca. *Czack. Pr.* 2, 199., **ein bestimmtes Erzmaß in den Bergwerken.**

NIECNOTA, - y, *ż.*, NIECNOTKA *dem.*, *Birk. Sk. B* 2 *b.* zły uczynek, zbrodnia, psota, *Boh.* **nectnost**; *Sr.* 1. **nesmanstwo**; *Rs.* нечестие, **eine Lasterthat, eine böse Handlung.** Przy mnie żadna niecnota nie będzie się działa. *Bard. Tr.* 420., *Cn. Th.*, Niemasz niecnoty, którąby patrona osobnego nie miała. *Tward. Wł.* 26. Na złość, na psotę, na niecnotę komu co uczynić. *Cn. Th.* 431., na przekorę, **zum Possen.** - *§.* brak cnoty, **die Lasterhaftigkeit.** Milsza mi z cnotą chudoba, niźli z niecnotą ozdoba. *J. Kchan. Dz.* 298. Milsza cnota uboga, nad bogatą niecnotę. *Teatr* 35 *b*, 15. Niecnota podli, cnota ludzi większy. *Mon.* 68, 175. Niecnota na maieſtacie siedziała, Wypchnąwszy szczerą cnotę fort za wrota. *Wad. Dan.* 165. Sama niecnota człowieka karze. *Rys. Ad.* 62. Wſtyd w młodym człowieku cnota, a w ſtarym niecnota. *Rys. Ad.* 75. - 2. niecnota, Niecnotka, *masc. et fem. personif.*, człowiek niecnotliwy, **ein Lasterhafter,** cf. lotr, zbrodzień, złoczyńca). Ten niecnota niech się mi na oczy niepokazuie. *Teatr.* 12, 4. Stać w oknie przez dzień ma zwyczay ta niecnotka. *Mon.* 70, 85. Chłopiątka złodzieie z początku, więc dla dobroci cnotkami one przezywaią, iakoby rzekł niecnotka. *Glicz. Wych. H.* 6 *b.* Zginęli synowie Helego, iż byli źli, iż byli niecnotowie. *Petr. Ek.* 91. Szczęście niecnotom folguie. *Bard. Luk.* 45. Naywiększy w Tebach niecnota matczyn mąż (Oreſt). *Bard. Tr.* 376. Nad nich gorszych niecnotów nie przybierze. *Star. Dw.* 50. NIECNOTNICA, - y, *ż.*, n. p. niecnotnica, która męża mego uwiodła. *Węg. Mar.* 1, 260., niecnotliwa kobieta. NIECNOTLIWY, NIECNOTNY, NIECNY *etc.*, *ob.* Cnotliwy *etc.*

NIECO *adverb.*, *Bh.* **neco, nětco, nětterak, tolik, tolikerý**; *Slo.* **neco, netolko**; *Sr.* 1. **niescho, nejto, nekak**; *Sr.* 2. **nezo, nesto**; *Vd.* nekai, kcikai, kai; *Crn.* nekej, kolshekaj, enmalų; *Bs.* nikoliko; *Sla.* nikoi, nikoja, nikoje; *Cro.* nekaj, nèšto, nekuliko; *Dl.* nikoliko, ništo; *Ross.* нѣсколько, нѣчто, нѣчего; trochę, niewiele, więcey niż nic, cokolwiek, coś, **etwas.** Gdy się iuż nieco zły los przekręcił, Pokoy do kraiu zawitał luby. *Zab.* 15, 54. Day nieco wypokutować, Oſtatek nam racz darować. *Groch. W.* 64. - *§.* Nieco, *=* przy - -, *praeposito comparatiuis adiectiuorum* n. p. nieco dalcki, *=* przydalszy; nieco drogi, *=* przydroższy. - *§. Subſtantiue* nieco pieniędzy, nieco chleba. - *§. In casibus obliquis hodie non usitatum: sed reperitur in antiquioribus:* n. p. Prysała, chcąc się *nieczego od ciebie dowiedzieć. *Radz.* 1 *Reg.* 14, 5, t. i. czegoś). Gdy się żona dowiadywała *nieczego od niego, on powiedział, że iey nie chce powiedzieć.

Braz. Jęz. K 2. Co się byli *nieczego nauczyli, tego doma za bąkami chodząc, zapamiętaią. *Glicz. Wych. N.* 1.

NIECOFNIONY, NIECOFNY, NIECUDNY etc. *ob.* Cofać, Cofny, Cudny. NIECZESANY *ob.* Czesać.

NIECZCIĆ, nieuczcić kogo, *cz. ndk.*, niecześć i lekkość mu wyrządzać, einen verunehren. Przez przestępowanie zakonu boga nieczcisz. *W. Rom.* 2, 23, boga lżysz. *Bibl. Gd.*). Boga przez przestępstwo zakonu nieczcisz a lżysz. 1 *Leop. Rom.* 2, 23, *Bh.* zneuctim. Ktoby z mandatami iadącego zbił lub nieuczcił, połroku wieży siedzieć ma. *Czack. Pr.* 189. NIECZEŚĆ, *G.* nieczci, niecześci, *ż.*, zelżywość, sromota, lekkość, *quanquam* niecześć *leuius quiddam sonat*, i. e. *priuationem honoris debiti aut conuenientis. Cn. Th.* ἡ ἀτιμία; *Boh.* nečest, necti; *Crn.* nazhast; *Rs.* зазорь, (*Rs.* нечестивость niepoczciwość); die Verunehrung, die Unehre. Upominałem, aby króle swoie wiernie czcili, i o ich się niecześć gniewali. *Sk. Kaz. praef.* Niech dziś ma od nas cześć to ciało, które tak wiele nieczci dla nas podięło. *ib.* 286. Wzgardę i niecześć dla Chrystusa cierpieć. *Sk. Żyw.* 1, 214. Mimo te obelgi, mimo te niecześci, Tyle sobą władnąłem, że ani się gniewam. *Zabł. Amf.* 91. O niesławę ludzką i niecześć nie dba, na dobrym sumnieniu przestaiąc. *Sk. Dz.* 1150. Cudzym żonom niecześć wyrządzał. *Petr. Et.* 34. NIECZEŚCIWY, NIECZESNY *ob.* Cześciwy, czesny.

NIECZOSANIEC, - ńca, *m.*, *Tr.*; nieokrzesaniec, nieulizany, grundal, ein ungeschliffner Tölpel. Nieuczosaniec, mrogętny człowiek, prostak, *agrestis. Mącz.* NIECZOSANY *ob.* Czesać.

NIECZUIA *herb*, w polu czerwonym pień od drzewa, na wierzchu krzyż; trzy sęki po prawey stronie, dwa po lewey. W hełmie takiż pieniek między dwoma skrzydłami. *Kurop.* 3, 35, ein Wappen. NIECZUŁA *herb*, pieniek o pięciu korzeniach, na nim szpak czarny; dwie gałązki, z boku koło szpaka. *Kurop.* 3, 35, ein Wappen.

NIECZUŁKA *dem. nom.* niecka.

NIECZUŁY, NIECZUYNY, *ob.* Czuły, Czuyny.

*NIECZYY, - yia, - yie, *Boh. et Slo.* Nčcj, *z alicuius*, jemandes, *Sr.* 1. nicčeji, *ob.* Czyy.

NIECZYŚCIĆ *cz. ndk.*, unieczyścić *dk.*, nieczystym uczynić, nieczystości nabawić, verunreinigen, *Bh.* neświařjm, *Ross.* сорить. сорю. выгадить. NIECZYSTOTA, NIECZYSTOŚĆ, NIECZYSTY *ob.* Czystość, Czysty.

*NIEDARNY, - a, - e, niepomyślny, nie zdarzaiący się, niezdarzony, ungünstig, unglücklich, verunglückt. Zawsze hardy trupem ich przywali, Mszcząc się pradziada mężnego u Warny W bitwie niedarney. *Miask. Ryt.* 65. Poległ u niedarney Sławney dziś ieszcze Warny. *ib.* 2, 33.

NIEDBALEC, - lca, NIEDBAŁEK, - łka, *m.*, *Bh. et Slo.* nedbalec; *Crn.* sanikernek; *Vd.* sanemarnik, obnemarnik; *Rg.* nepomgniv, nepomgnivaz; *Rs.* нерадивецъ, рохля, *Ec.* небрежникъ; niedbały człowiek, nie dbaiący o rzecz, ein Nachlässiger. Niedbalce słowa bożego, którzy zatłumiaią ie rozmaitemi myślami. *Biał. Post.* 294. Bądź raczey i na mnie niedbałkiem, niż takim iako pierwey śmiałkiem. *Chrość. Ow.* 302. - *W. rodz. żeńsk. Bh.* nedbalkyně, kobieta niedbała, *Rg.* nepomgnivisa. NIEDBAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, NIEDBALSTWO, - a, *n.*, *Boh.* nedbalost, nebedliwost; *Slo.* nedbanliwost, lhostegnost; *Sr.* 1. nerodnosćj, złombjeno; *Vd.* nemarnost, ponemarnost, neskerblivost, sanemarnost, sanemaranje, samudenje; *Cro.* neskerblyivozt, mudenje, lenoba; *Rg.* nehajstvo (cf. niechać), nehajanje, nemár, nepomgna, nepomstvo, bespomgna; *Rs.* безбережность, неисправность, оплошность, оплошливость; *Ec.* небольѣзнованіе, небрежность; niedbanie o co, die Unachtsamkeit, Nachlässigkeit. Jakoś w niedbalstwie i zwierzchney gruboéci Tyle troie przybyło iey wdzięczności. *Tward. Daf.* 14. Z niedbałości wciągaią się w nieiaką ciężkość do wszystkiego, czymby się oyczyznie kiedy przydadź mogli. *Mon.* 66, 307. NIEDBAŁY, - a, - e, Niedbale *adv.*, *Bh.* nedbliwý, lhostagný; *Slo.* nedbanliwý; *Sr.* 1. nerodné, złombne; *Crn.* nikern, sanikèrn, lishkak; *Vd.* nemaren, malumaren, vtragliu, ponemaren, neskerbliu; *Sla.* nepomljiv; *Rg.* nemariv, nahajmechi; *Cro.* len, (cf. leniwy); *Rs.* безбережный, небрежливый, небережливо, оплошливый, оплошный (cf. płochy), наскоро, абло, неизправный; *Ec.* небрежный, небрежно, нерадивый, нетщательный. *ob.* Dbały.

NIEDOBA, NIEDOBIOR, NIEDOBOR, NIEDOBITY, *ob. sub affirmatiuis* Doba, Dobor, Dobić. NIEDOBITKI, *G.* niedobitek *plur.*; reszta z porażki uszłego woyska, die Trümmer einer geschlagenen Armee, elende Reste davon. cf. niedomordki; niedogryzki, niedoiadki). - *§. niedobitki, litery w druku niedobite, niedodrukowane, niezupełnie wybite, *Rs.* недопечатка. zNIEDOBACZKA; *Haur. Sk.* 260, z nienacka, unversehens, z nieobaczka. NIEDOBRY *ob.* Dobry. NIEDOBRE, - a, *n.*, z złe, szkoda, Böses, Uebel, Schaden. Przełożonemu należy, aby Rzpltą od niedobra wyswobadzał, a iéy dobrego postanowienia przestrzegał. *Glicz. Jsocr. Jj* 2. Taki sługa od pana z niedobrem i z wielką niełaską bywa odprawion. *Glicz. Wych. O* 5 *b.*

NIEDOCHODEK, - dka, *m.*, niedonoszony płód, zaśniad, pomiotek; niedonosek, eine unzeitige Geburt, *Bh.* nedochůdce, nedochodilý, *Slo.* nedohůdce, nedochůdčatko. Jestem iako niedochodek skryty, albo iako ci, którzy począwszy się, nie oglądali światłości. *Leop. Job.* 3, 16, martwy płód skryty. *Bibl. Gd.*). Napoślédz po wszystkich ukazał się też i mnie, iako niedochodkowi. *Leop.* 1 *Cor.* 15, 8, iako poronionemu płodowi. *Bibl. Gd.*).

*NIEDOCNA *adv.*, nie ze wszystkim, nie do szczętu; wyraz między prostactwem używany, nicht gänzlich.

NIEDOGODA, - y, *ż.*, nierazność, niewczesność, die Unbequemlichkeit, das Mißbehagen. Przekłada Ludwik, iż to i Polakom i Węgrom niedogodą bydź musi, gdyby obudwom ieden panował. *Krom.* 372. Dzierżawa Krzyżakom bramy dobrowolnie otworzyła; taka tedy niedogoda, aby więcey nie szerzyła się, król miasta warunkami obmocnił. *Krom.* 604, *id malum ne latius serperet.* Czy chcą, ażeby była powszechność szczęśliwa z niedogodą ich namiętności? *Gaz. Nar.* 1, 361. NIEDOGODNOŚĆ, - ści, *ż.*, dziwactwo, zrzędność, mrukliwość, verdrüßliches Wesen, Mißbehagen, übler Humor. Niedogodność, która czasem na człowieka napadnie, bywa skutkiem hypokondryi. *Perz. Lek.* 359. Goździec choroba sprawuie w chorym niedogodność, zachowanie się i bałwanowatość. *Perz. Lek.* 12. NIEDOGODNY, - a, - e, - ie *adv.*, któremu trudno dogodzić, dziwaczny, zrzędny, wunderlich, eigensinnig, mürrisch, selten womit zufrieden. Niedogodny, nie dogodzisz

mu; nic mu się nie podoba; wszystkiemu przygania. *Cn. Ad.* 574. cf. niedotkliwy, wrzód). Człowiek umysłem pracujący, i na siedzeniu życie prowadzący, bywa humoru kwaśnego, niedogodnego, mrukliwoburzliwego. *Perz. Lek.* 345. Niemasz stworzenia bardziey niedogodnego, i które z większą przezornością powinnoby bydź rządzone, iako człowiek; trzeba mu naywięcey ulegać. *Pilch. Sen.* 69. Starzy niedogodni są, mrukliwi, na kształt chorych i wzmagaiących się. *Pilch. Sen.* 219. Chory niecierpliwy, niedogodny, *morosus*. *Cn. Ad.* 68, niedogodna starość. *Hor.* 1, 50, *Kniaz.*, *morosa*). *Niedogodliwy*, *Tr. Tel.* 103.

NIEDOGRYZKI, NIEDOIADKI, NIEDOIADY, - ów *plur.*; reszty pozostałe niedogryzione, niedoiedzone (cf. niedobitki, niedomordki) *Vd.* sjedi, *Rs.* недоѣдки (2. zbytnia witrsemięźliwość od iadła, niedoiadanie), объѣдки, объѣдя. die Ueberbleibsel, die Trümmer, nicht aufgezehrte Reste. Z ich dzieł te tylko nam spłynęły zyski, W spleśniałych pargaminach molów niedogryzki. *Nar. Dz.* 3, 109. Za woyskiem lud ubogi, głodny, chudy, blady, Zbiera z płaczem swą pracą, a ich niedoiady. *Pot. Arg.* 238. Pańskie niedoiadki dobre dla czeladki. *Cn. Ad.* 822, w czym panowie brakuią, w tym ubodzy smakuią; przy orle żywią się krukowie; Dobra kozie brzoza.

NIEDOKUNKI, n. p. Kunich niedokunków sorok. *Instr. C. L.* Kosmate towary, wydry, norki, niedokunki. *Vol.* 4, 82. (cf. niedoliski) gatunek kun niedorosłych.

NIEDOKWAS, - u, *m.*, w Chymii, ciało, które ieszcze nie ma tyle kwasorodu, żeby mogło być kwasem. *Sniad. Chem.* 1, 199, oxyde, *N. Pam.* 6, 320. NIEDOKWASZENIE *oxydatio*, proces chymiczny; przez który ciała tyle przyięły kwasorodu, iż ieszcze nie nabyły własności kwasów. *Sniad. Chem.* 195.

NIEDOLA *ob.* Dola.

NIEDOŁĘGA, NIEDOŁĘKA, - i, *ż.*, NIEDOŁĘŻNOŚĆ, - ści, *ż.*, NIEDOŁĘSTWO, - a, *n.*, ułomność, słabość, niewydoływanie, niezdoływanie, okaleczenie, die Schwäche, Gebrechlichkeit, Verstümmelung, niedostatek czego, *Cn. Th.*, die Unzulänglichkeit, Mangelhaftigkeit. *Fizycz. i moral.* Powiadaią o Mieczysławie, że wyszedł na świat ślepym, i że dla tego niedołęstwa nazwano go Mieszkiem. *Nar. Hst.* 2, 7. Na niedołęstwo męża publicznie się skarżąc, rozwodu chciała. *Nar. Hst.* 5, 143. Igra swą potęgą Niebo nad śmiertelności naszey niedołęgą. *Pot. Arg.* 414. Skoro Kambyzes doznał ludzkiey niedołęgi, Biorą korony Artaxes z Amazem. *Pot. Syl.* 168. Grzech nieumieiętność, kłamstwo, z krewkości i niedołężności pochodzą. *Karnk. Kat.* 17. Niechby ten spisał prawa swego księgę, Co przyydzie ludzką sądzić niedołęgę. *Chrość. Job.* 118. Pod pozorną świetnością wielka się niedołęka i bieda taiła. *Tr. Tel.* 426. - §. 2. NIEDOŁĘGA, - i, *m.*, *person.*; Niedołężny człowiek, ułomny, kaleka, ein Verstümmelter, Hinfälliger, Gebrechlicher, Schwacher *phys. et. mor.* Obaczę, iak nasz ma się niedołęga. *Kniaz. Poez.* 2, 232. Słyszałem o nich, iak o niedołęgach iakich, którym na nosie zagrać można. *Teatr* 17 *b.* 26. Hetman go kaleką widząc, rzecze: wroć się ty niedołęgo do domu, bo ty nic nie sprawisz; alić on mu odpowie, nie patrz na to, żem chromy, ale patrz na serce moie. *Star. Ryc.* 42. NIEDOŁĘŻEĆ, *F.* niedołężeie *Neutr. ndk.*; słabieć, schwach werden. Moc i rozum niedołężeią starością. *Przestr.* 9. NIEDOŁĘŻNY, NIEDOŁĘŻLIWY, - a, - e, ułomny, słaby, gebrechlich, verstümmelt, schwach, *phy. et mor.* Izaiasz nazwał Chrystusa mężem boleści, niedołężliwym, chorym i nędznym. *Biał. Post.* 41. Dziatki porodzone bywaią niedołężliwe. *Cresc.* 11. Niedołężnych rodziców niedołężnieysze bydź muszą dzieci. *Zab.* 10, 219. Już wiek niedołężny mi blisko, sił tak mało, że iuż mi ciężko dźwigać własne ciało. *Zab.* 13, 293. Ukrycie przedemną ten żal niedołężny. *Teatr* 46 *c*, 101.

NIEDOLISEK, - ska, *m.*, n. p. Lisy Moskiewskie od każdego po gr. 3, od niedolisków po gr. półtora. *Vol. Leg.* 4, 357. (cf. niedokunki). *Rs.* недолисѣ, ein Frühfuchs zu Anfang des Herbstes; lis młody na początku iesieni; cf. *Rs.* недопесѣ, недопесокѣ niedopies, lisek iesienny krótkosierci.

*NIEDOMAGAĆ *niiak. ndk.*, słabym być, niemocnym na zdrowiu (*ob.* niemoc, niemogę). etwas krank seyn, nicht ganz gesund seyn, unpäßlich seyn, *Rs.* недомогать. Antoniusz Cycerona zaszwał; on zmyślił, iakoby z drogi niedomagał. *Kosz. Cyc. C* 4.

NIEDOMIAR, NIEDOMIAREK *ob.* Domiar; *Ross.* недомѣрь. (недомѣрокѣ ryba niedorosła).

NIEDOMORDKI, - ów, *plur.*; *fortius idem exprimit quod* niedobitki; reszty z mordu ocalone, die vom Morde Erretteten. Romulus dla przebłagania bogów, nakazał uroczyste ofiary; wlecze się tam wszystek lud, czyli wierniey powiem, wynędzniały niedomordków ostatek. *Stas. Num.* 2, 156, *le foible reste de son peuple.*

NIEDONOSEK, - ska, *m.*, niedonoszony płod, niedoszły, zaśniad, niedochodek, odchodzę, pomiot, poroniątko, eine unzeitige Geburt; *Sr.* 1. pometank, netześne jimotz pwob; *Ross.* недоносокѣ, выкидышѣ, извергѣ. Z źrzebięcia niedonioska nie wielka korzyść. *Hipp.* 21. NIEDONOSZONY *ob.* Donosić, donieść *etc.*

NIEDOPAD, NIEDOPADKOWY; *ob.* dopad, dopadkowy.

NIEDOPAŁEK, - łka, *m.*, głównia niedopalona, ein Brand, ein Brandscheit. Nie mogąc dostać mocą tey twierdzy, otoczyli ią stosami pozostałych z zgorzeliska mieyskiego niedopałków. *Nar. Hst.* 6, 354; *Hor.* 1, 172.

NIEDOPANEK, - nka, *m.*, udaiący pana, nie będąc nim, einer, der den großen Herrn macht, ein großer Herr seyn will. Nądzkowie albo niedopankowie, nie czuiąc się w powadze, radzi ią pychą nadstawiaią. *Fredr. Ad.* 55.

NIEDOPERZ *ob.* Nietoperz.

*NIEDOPIES, - psa, *m.*, *Ross.* недопесѣ, недопесокѣ, *ob.* niedolis.

*NIEDOPITKI *liczb mn.*, reszta picia pozostała (cf. niedoiadki) Ueberbleibsel von Getränken, *Rs.* опивки, *Vd.* sraga, sragiza.

NIEDOPŁAYCA, - y, *m.*; długów ostatki winien. *Cn. Th.*; *Włod.*, ein Restant, der noch einen Rest schuldig geblieben ist.

NIEDOROBIONY, NIEDOROSTEK, NIEDOROSŁY *ob.* Dorobić, Dorostek, Dorosły. NIEDORZECZNY *ob.* Grzeczny. NIEDOŚCIGŁY, NIEDOSIĘGŁY, NIEDOSKONAŁY *ob.* Dościgły i t. d.

NIEDOSŁUCH, - a, *m.*, głuszek, głuchy. *Cn. Ad.* 248, który nie dosłyszy *Włod.*, ein Harthöriger. *Rs.* недо-

слышка słuch niedobry. NIEDOSŁYSZEĆ ob. Dosłyszeć.

*NIEDOSOBOL, - a, m., Rs. недособолъ sobol młody iesienny krótkosierci; cf. niedopies, niedolis, niedokunki.

NIEDOSPIAŁEK, - łka, m., kosmaczek, pilosella. Mäuseöhrlein. Sien. 17. NIEDOŚPIECH ob. Dośpiech.

NIEDOSTATECZNY ob. Dostateczny. NIEDOSTATEK, - tku, m., Bh. nedostatek; Rg. nestàja; Rs. недостатокъ, нестяжаніе, неимущество, неимѣніе; Ec. оскудное; niedostawanie czego, niedostarczanie, brak czego, der Mangel, der Abgang, die Unzulänglichkeit. Niedostatek wody, chleba. - b) absolute bieda, nędza z ubostwa, Armuth, Mangel, Noth. Gdy niedostatku swego tail, Arcezylas nawiedzaiąc go, włożył mu pod poduszkę worek pieniędzy. Gor. Sen. 65. Niedostatek cierpieć, biedę klepać, Vd. stradati, potrebuvati). Niedostatek pokazuie, iak mało człek potrzebuie. Cn. Ad. 578. cf. w nędzy łacno poznawamy, iak wiele zbytnich rzeczy miewamy). - c) niedoskonałość, wada, defekt, fiz. i moral., Mangel, Fehler, Gebrechen. Lekarstwo to na opuchnienie śledziony, na zatwardzenie i na iey wszystkie niedostatki pomocne. Urzęd. 41. Wodka ta wszelaki niedostatek uszny oddala. Sien. 548. Lekarstwo na rzeżawicę, kamień i insze niedostatki. Urzęd. 29. J w naywiększym szczęściu bóg zostawuie ludziom iaki niedostatek, po którymby znali człowieczeństwa swoiego ułomność, iż doskonałego szczęścia mieć nie mogą. Sk. Kaz. 570. Mądry sam na się i swoie niedostatki oko ma. Sk. Kaz. 19. My pełni marności, nieumieiętności i innych niedostatków niezliczonych. W. Post. W. 237. Żaden człowiek nie na wszem dobry, każdy ma wiele niedostatków. ib. 2, 258. NIEDOSTATNI, NIEDOSTĘPNY, NIEDOSTOYNY, NIEDOŚWIADCZONY, NIEDOSZŁY, NIEDOTKLIWY, ob. in Affirmatiuis.

NIEDOUK, - a, m., człowiek nie do końca wyuczony, cf. niedowarzony (ob. dowarzyć, douczyć) ein Halbgelehrter, der nicht ausstudiert hat; Bh. nedouk; Vd. pisblu vuzhen, slabosvuzhen, malusnans; Rs. недоучь; Ec. недовыучный. A ty niedouku śmiesz tę prawdę swoię niewyparzóną gębą w wątpliwość przywodzić? Pim. Kam. 21. Tak fałszywie niektórzy niedouczeńcy mniemaią. Szczerb. Sax. 49. cf. nieuk, *uk, przeżak.

NIEDOWIAREK, - rka, m., NIEDOWIERNY, - a, - e; Sr. 1. newerjwć, niewierzący w co, nie do końca dowierzaiący, niezupełney wiary człowiek, ein Hartgläubiger, der schwer glaubt, der nicht alles glaubt, der nicht ganz am Glauben hält, ein Ungläubiger. Nie bądź niedowiarkiem, ale wierzącym. Radz. et Leop. Jan. 20, 28, nie bądź niewiernym, ale wiernym. Bibl. Gd.). Tomasz apostoł rzeczon był niedowiarek, iż nierychło uwierzył zmartwychwstaniu Pańskiemu. Biel. Hst. 144. Ludzie ci byli ieszcze niedowiarki, bo ieszcze byli nie poznali prawey dobrotliwości Pańskiey. Rey Pst. H. 7. Jesteście nietylko niedowiarkowie, ale i złowiarkowie. Smotr. Ex. 13, cf. heretyk, kacerz). Doista, sceptyk, niedowiarek. Mon. 75, 720., ib. 590. Pół psa, pół kozy, niedowiarek boży. Rydel. Jestem niedowiarkiem, i mam w tym móy własny interes, żebym nie dowierzał. Zab. 2, 306., oppos. łatwowierny). Nas starych defekt, że iesteśmy niedowiarkami. Teatr 26, 12. NIEDOWIARSKI, - a, - ie, do niedowiarków lub niedowiarstwa należący, der Ungläubigen, den Ungläubigen zustehend, Rs. многомудрый, (cf. heretycki, kacerski). Bożnice, niedowiarskie mieysca. Syr. 1538. Nie wierzyć apostołom, szczery iest upor i złość niedowiarska. Sk. Kaz. 441. Według twoiego niedowiarskiego rozumienia i wiary. Pim. Kam. 31. NIEDOWIARSTWO, - a, m., niedowierzanie, niewiara, nieufność, Mißtrauen, nicht völliger Glaube, Unglaube, Ungläubigkeit. Sr. 1. newerjwofcj; Rs. многомудріе. Niech tobą nie trwożą niedowiarstwa mówiących; bo każdy niedowiarek w niedowiarstwie swoim umrze. 1 Leop. 4 Ezdr. 15, 3. Oni przedsię trwaią w swym niedowiarstwie. Hrbst. Nauk. B 5 b. Rey Pst. M 1. Zbyt wolny sposób myślenia, rodzi niedowiarstwo. Kras. List. 69. Niedowiarstwo teraz za bystrość rozumu poczytane. Zab. 7, 37. Niedowiarstwo wiernego zepsuie. Fredr. Ad. 6. Im więcey niedowiarstwa, tym więcey zdrady. Teatr. 27, 167. Często małżeństwa w niedowiarstwa błędzie, Mąż żonę, żona męża trapi wszędzie. Zab. 13, 354.

NIEDOWID, NIEDOWIDZ, - a, m., ślepak. Cn. Th. 1016, krótkiego wzroku. Włod., ein Kurzsichtiger. NIEDOWIDZIEĆ intransit. ndk., niedowidzać kontyn., być niedowidzem, krótki mieć wzrok, ein kurzes Gesicht haben, Rs. недовидѣть, недовижу. Jeden z nas niedowidzi. Teatr 52 c, 60. - §. transit. niedowidzieć, niedostrzedz okiem, nicht ersehen, erblicken, mit dem Gesichte nicht wahrnehmen. Gdy złych wad w twoim oku niedowidzasz wzrokiem, Czego na innych wady ostrym patrzysz okiem? Mon. 73, 663.

NIEDOWIERNY, - a, - e, NIEDOWIERNIE adv., nie wierzący w co, ungläubig Tr., ob. niedowiarek, niedowierzaiący. NIEDOWIERZAĆ, NIEDOWODNY, NIEDOZOR, NIEDOYRZAŁOSĆ, ob. in Affirmatiuis. NIEDOYZRZELEC, - lca, m., nazwisko rudy niedóyźrzałéy. Os. Zel. 80. unreifes Erz. NIEDOZRZAŁEK, - łka, m., n. p. zebrane będą iako z winnicy niedozrzałki iego. Bud. Job. 15, 33, niedozrzałe grona. Bibl. Gd., niedoyrzały owoc, unreife Frucht.

NIEDOZIERKA, - i, ż., niedozor, niedbalstwo, n. p. Koń taki za naymnieyszą niedozierką w niwecz się obróci. Hipp. 8; Mangel an Aufsicht, Unachtsamkeit.

*NIEDROŻNIK, - a, m., 1 Leop. Jes. 43, 19, bezdroże 3 Leop., brak drogi utorowanéy, Mangel an Wegen und Straßen. NIEDROŻNY, NIEDROŻONY, NIĘDRZĘWNY; ob. in affirm.

NIEDUFNOSĆ, NIEDUFNY, z nieufność, nieufny; ob. Ufność, i t. d.

NIEDUŻY, NIEDUŻNOSĆ, NIEDWORNY, NIEDYMNY ob. in affirmat.

NIEDZIELA, - i, ż., Bh. neděle; Slo. neděla; Sr. 2. nezela; Sr. 1. nedźela; Crn. nedejla, nedęla; Vd. nedela, nedelski den, nedöla (Vd. nediel, nedeu. nedju, prasnik, svetik z święto); Cro. nedèlya, (opp. delatnik dies laboris); Bs. nediglja; Rg. nedjeglja; Sla. nedilja; Ec. et Rs. господница, день воскресной, недѣля (cf. wskrzeszenie); święto niedzielne, od niedziałania zwane, iż się w ten dzień nic działać i robić niegodzi. Sk. Kaz. 390. Kpcz. Gr. 3, 32; Chmiel. 1, 57, Cn. Th., der Sonntag. Jak Niedziela od niedziałania, tak w Greckiéy Cerkwi праздникъ Swięto, упраздненіе отъ дѣла, ob. próżnować, próżny). Nie-

dzieła ludzi w spoczynku zagrzeba, Cichy dziś wieczor, nie słychać kołatu. *Kniaź. Poez.* 2, 94. Jeſt w tygodniu niedziela, ieſt także i piątek. *Pot. Jow.* 2, nie zawsze gody). Przez cały miesiąc było tey rozpuſty, Zawsze niedziela, zawsze mięsopuſty. *Pot. Syl.* 239. *Slo.* blujſá Sobota, nej Nedéla; blujſá koſ'ela nej kabat *ordo inuersus.* – Niedziela ſtarozapuſtna, mięsopuſtna, zapuſtna, wſtępna, sucha, środopoſtna. *Kal. Kr.* Niedziela biała, abo męki Pańſkiéy *Groch. W.* 65, *Gil. Pſt.* 62, *Rg.* zvjeetna, zvjeetniza. Niedziela kwietnia; przewodnia. *Kal. Kr.* W sobotę po wielkiéy nocy przed niedzielą przewodną. *Warg. Radz.* 17. Niedziela pierwsza poſtna *Ec.* сборная недѣля; православїе. Piątą niedzielę po Wielkiey nocy krzyżową zowią. *Sk. Kaz.* 232, *Slo.* ſmrtna neděla Nedéla. – Zydowie od soboty poczynają dni liczyć, iako my od niedziele. *Sekl.* 131. cf. poniedziałek, wtorek, środa, czwartek, piątek. – 2. Niedziele *in plur.*, = tydzień, tygodnie, *Bh.* neděle; *Rg.* nedjeglja, *Bs.* nediglja dana, sedmina; *Sla.* nedilja; *Rs.* недѣля, недѣлька, *Ec.* седмица; die Woche. Wielka Niedziela, wielki tydzień *Sla.* Velika Nedilja). Sérna Niedziela. *Pim. Kam.* 316. *Rs.* сырная недѣля; *ob.* sérny). W przyszłym tygodniu, w przyszłéy niedzieli, z niedzieli; *Bh.* Sneděle. Dwie niedziele kwitnie, dwie niedziele się wysypuie, dwie niedziele doyrzewa zboże na polu. *Rys. Ad.* 12. – 1, NIEDZIELNY, - a, - e, niedzieli się tyczący, ſonntäglich, *Bh.* nedělnj; *Slo.* nedělný; *Vd.* nedelen, nedelſki (nedielen, nedielnodenſki, ponedielen, svetezhen, = świętalny, świąteczny); *Rg.* nedjeglni; *Crn.* nedęlske; *Rs.* воскресный, недѣльный (= 2. bez sensu, bez dowcipu). Litera niedzielna. *Zebr Zw.* 67, *Zab.* 13, 77, die Sonntagszahl. Lepiéy się częſtokroć maią na piątkowych rybach, niż na niedzielney zwierzynie. *Sekl.* 13. Niedzielne śniadanie a piątkowe śpiewanie, rzadko na dobre wychodzi. *Rys. Ad.* 43. Suknia niedzielna, świętalna, odświętna, *Ross.* однорядокъ, однорядка. – 2. NIEDZIELNY *ob.* Dzielny.

NIEDŹWIADEK, - dka, *m.*, - §. *dem. nom.*, niedźwiedź, ein kleiner Bär; *Bh.* nedwjdek, nedwědátko; *Cro.* medvedich, medvechich, medvedecz; *Rg.* medvjedich, mèdvjedcich; *Bs.* medvidicch; *Rs.* медвѣженокъ, медвѣдокъ. Lepiey się potkać z niedźwiedzicą, zabrawszy iéy niedźwiadki, niżli z szalonym. 1 *Leop. Prov.* 17, 12, niedźwiedzięta, 3 *Leop.*). *Stas. Buf.* 1, 52. – §. owad ziemny, podobny do raka, ogon ma długi, uzbroiony żądłem bardzo oſtrym. *Dyk. Med.* 4, 553., *Zool.* 112, szkorpion, iako paiąk ieſt, ale ogon paciorkowaty. *Cn. Th.*, der Skorpion, *Sr.* 1. ſkorpyon; *Rs.* равша, раца. – §. Niedźwiadek na niebie, *J. Kchan. Dz.* 4, das Himmelszeichen, der Scorpion. Znak niebieſki iesienny. *Zebr. Zw.* 25, między wagą a ſtrzelcem. *Otw. Ow.* 57, *Bard. Luk.* 100. – *c) *theolog.* Ociec mói chłoſtał was biczmi, a ia będę was chłoſtał głogiem. *Bud.* 1 *Reg.* 12, 11. *not.* „właściwiey: niedźwiadkami; były to bicze, których końce miewały śpilczane haczki oſtre, iako ogony u niedźwiadków". Na *Lupercalia* nago biiali się biczmi z niedźwiadki żelaznemi. *Biel. Sw.* 55. – §. Niedźwiadek, *gryllotalpa*, gatunek świercza żółtawego; nóżki przednie ma grube, płaſkawe, nakształt łapek, żywi się korzonkami roślin. *Zool.* 134; *Kluk. Rosl.* 3, 204; *N. Pam.* 17, 214; die Maulwurfsgrille. – §. niedźwiadki drewniane, kłody, koziołki, kolce w ziemię wsadzone, dla warunku iakiego mieysca. *Warg. Cez.* 198 *cippi*, Kreuzpfähle, Pflöcke; (*Rs.* медвѣдки gatunek nizkich wozów o cztorech grubych kołach czyli walcach do przewożenia ciężarów). NIEDŹWIADKOWIEC, - wca, *m.*, *phalangium cancroides*, ma kształt małego paiąka, a kolor pluſkwy; czyni niemałą szkodę w rzeczach kleionych klayſtrem. *Kluk. Zw.* 4, 355, der Bücherscorpion, Bücherkrebs. NIEDŹWIADKOWY, - a, - e, od niedźwiadka, Bärchen=. *Scorpionius. Cn. Th.*, Scorpionen=. Popędził go niedźwiadkowym biczem. *Przyb. Milt.* 57. NIEDŹWIEDNIA, - i, *ż.*, *Crn.* medvedovna, *Vd.* medvedov'nna), futro niedźwiedzie, der Bärenpelz. Zimy sprzęty są, niedźwiednie, wilczury, i inne futra. *Mon.* 71, 204. NIEDŹWIEDNICZY, - a, - e, do niedźwiedników należący, ſkomoroszy, smorgońſki, Bärenführer=. Inſtrumenta niedźwiednicze, surmy, bębenki, mutyanki, trąby. *Gwag.* 537. NIEDŹWIEDNIK, a, - *m.*, *Bh.* nedwědář, ſkomoroch, smorgończyk, co oprowadza niedźwiedzie tańcuiące, der Bärenführer. Gdzie trąbią, niedźwiednicy, tańcuią niedźwiedzie. *Klon. Wor.* 33. Przyszedłszy nad słaby lód niedźwiednicy radzą, Jak na tamtę ſtronę niedźwiedzia przeprowadzą... *Pot. Jow.* 143. Dziś mu się, iak niedźwiednikowi za nos wodzić. *Weresz. Rgl.* 93. NIEDŹWIEDŹ, *MIEDŹWIEDŹ, - ia, *m.*, *Bh. et Slo.* nedwěd, medwěd; *Sr.* 2. medwez; *Sr.* 1. medwedź; *Crn.* médvèd; *Vd.* medved, nedved; *Sla.* médvid; *Hg.* medwé; *Bs.* medvid, medo; *Rg.* mèdo, médvjed; *Cro.* medved; *Dl.* medo; *Rs.* медвѣдь, *etym.* медъ, = miód); der Bär; zwierz dla składu ciała i długości włosów niekształtny, ſtopy ma podobne do ludzkich; u nas są czarne lub czerwonawe; mnieysze, bartnikami zwane, i małe, u których końce włosów połyſkuią się iak śrebrne. *Ład. H. N.* 115; *Zool.* 326. *ob.* miś). Niedźwiedź chmurnooki. *Mon.* 71, 389. Parafianin ten, dziki iak niedźwiedź borowy. *Teat.* 22, 33. Niedźwiedź mru mru mru markocze. *Petr. Et.* 43, mrucze. *Ban. J.* 2, mamrze. *Dudz.* 21; *Crn* renshim; *Rs.* мурчать. Kiedy niedźwiedzia uderza gałąź, tedy ryknie, a kiedy go drzewo przywali, tedy milczy. *Rys. Ad.* 21. Niedźwiedź srogo na żołądź ryka, Gdy gałąź spadnie, milczkiem umyka. *Cn. Ad.* 593, cf. palec ſkrywisz, kryczyt, kułakom morsniesz, mouczyt, z *Ruſka*). Niedźwiedź w lesie, a ſkórę iego przedaiesz. *Pot. Syl.* 500, *Cn. Ad.* 594. *Slo.* prw koju predáwaſ', nežliſ medwedu zabil; uſ' koju predáwaſ', a eſ'ce wlk za humni. Na niedźwiedzią ſkórę piie, a niedźwiedź ieszcze w lesie. *Rys. Ad.* 45, cf. ieszcze ſkóra na baranie, a już kuśnierz piie na nię; Ptacy w polu, a on rożenki na nie ſtruże; Daleko stąd do owąd; cf. na łowca zwierz). Nie przedaway niedźwiedzia, aż będzie zabity. *Jak. Bay.* 176. *Slo.* ne predáwag z medwedá koju prw, nežliſ ho chitil. Z szwagrem na zaiąca, z bratem na niedźwiedzia. *Rys. Ad.* 78, cf. łożka brać na niedźwiedzia, na odyńca mary). Niedźwiedzia zabić, = upaść na lodzie. *Wolſk.* Nie uda im się to, żeby na mnie mieli kłóć niedźwiedzia. *Pot. Syl.* 393; z mego niebezpieczeńſtwa korzyſtać; na moie *risico*). Nie mieć się na niedźwiedzia kocie zagorzały, Tyś nie wielkie ſtworzenie, a niedźwiedź nie mały. *Bies. A* 4, z motyką na słońce). Kiedy niedźwiedzia prowadzono do miodu, tedy mu uszy oberwano, a kiedy od miodu, tedy ogon. *Ryt. Ad.* 29. **Miedźwiedź* póki łaskawie, a wzgórę

ſkacze, póty mu się ludzie dziwuią, a kiedy go po ulicy wiodą, tedy przed nim uciekaią. *Rey. Zw.* 17 *b.* Powiadaią, że niedźwiedź przez zimę tłuſtość swoię przez łapy ssie, i tym tylko żyie. *Ład. H. N.* 115. Leży niedźwiedź mrucząc, a łapę ssąc, w barłogu. *Rey Zw.* 164 *b.* Lata z ſtatkiem każą siedzieć, Łapę lizać, iako niedźwiedź. *Chach. Tr. H.* 3, cf. łapę lizać). Kiedy niedźwiedzia raz przemożesz, iuż go gdzie chcesz za nos powiedziesz. *Rys. Ad.* 53. Właśnie tak, iako w taniec prowadzą niedźwiedzia. *Pot. Syl.* 425. - §. 2. niedźwiedź morſki, der Seebär, większy od leśnych, pokryty włosem długim, białym, znayduie się na morzu lodowatym. *Zool. Nar.* 327. - *3. *ob.* Oſtrężyny. NIEDŹWIEDZI, - ia, - ie, *Bh.* nedwědj; *Slo.* medwědi; *Hg.* medvei; *Bs.* medvidov; *Sr.* 1. medwedźiſki; *Rg.* medvjedni, medvjedov, medvjedſki; *Crn.* medvędov; *Cro.* medvedov, medvedzki, medvedni; *Ross.* медвѣжїй, Bären=. Niedźwiedzia ſkóra niedźwiednia, *Crn.* medvedovna, *Vd.* medvedov'nna. Niedźwiedzie grono, *arbutus uva ursi. Linn.* (*Jundz.* 257, mącznica pospolita), die Bärentraube, gatunek chrościny iagodney. *Kluk. Dyk.* 1, 47; *Krup.* 5, 150, *Rs.* медвѣжья ягода, толокнянка. Niedźwiedzia ſtopa, ziele, *Rg.* medvjeſka ſtoppa, *Vd.* kaishra, medvedja taza; *Cro.* tacza, medvedova trava; *ob.* Barszcz płonny. Niedźwiedzia łapa *ob.* Łapa, *Bh.* akant, nedwědj paznehet, *Rs.* медвѣжья лапа, борщъ. NIEDŹWIEDZICA, - y, *ż.*, *Bh. et Slo.* nedwědice; *Sr.* 1. medwedźicza; *Vd.* medvida, medvedinja; *Crn.* medvędèna, medvèdka; *Cro.* medvedicza; *Bs.* medvidiça, medvidiciça; *Rg.* medvjediza: *Rs. et Ec.* медвѣдица, мечка (cf. mać); samica niedźwiedzia, die Bärinn. Niedźwiedzica kotna. *Dudz.* 21; *Otw. Ow.* 545. Z niedźwiedzicą swą niedźwiedź nigdy nie ma woyny. *P. Kchan. Orl.* 1, 107. - 2. *aſtron.* gwiazda, też wozem zwana. *Otw. Ow.* 81, *et* 517, der Bär am Himmel; *Vd.* mala medvedniza, hervor. NIEDŹWIEDZIĘ, - ęcia, *n.*, młode niedźwiedzia, das Junge der Bären, *Bh.* nedwědjátko niedźwiedziątko; n. p. Niedźwiedzica, gdy iéy niedźwiedzięta zabiorą, rozje się w lesie. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 17, 8, niedźwiadki. 1 *Leop. Prov.* 17, 12. *NIEDŹWIEDZINA, - y, *ż.*, mięso niedźwiedzie, Bärenfleisch, *Rs.* медвѣдина. NIEDŹWIEDZIOMYSZ, - y, *ż.*, szczur górny, gatunek świszczów. *Zab.* 12, 184; eine Art Murmelthiere. *NIEDŹWIEDZIOSTRÓŻ *arctophilax. Urs. Gr.* 182. der Bärenhüther. *NIEDŹWIEDZKI, - a, - ie, nakształt niedźwiedzi, bärenmäßig. Tancmiſtrz niedźwiedzkiego almandu. *Teatr* 32 *b*, 25.

NIEFARBOWANY, NIEFLORYZOWANY, NIEFOREMNY, NIEFRASOBLIWY, NIEGASZONY, *ob. in Affirmatiuis.*

NIEGDY *Adv., temporis*, (*cf.* gdy, *cf.* nigdy); *Bh.* někdy; *Slo.* někdi, někedi; *Sr.* 1. něhdě, niede; *Sr.* 2. negdi, nega; *Crn.* nekdej; *Vd.* nekeda, tanekeda; *Rg.* gnèkada, gnèghda, gneko vrime; *Bs.* nikàd, gnekada; *Cro.* negda, igda, ikad, ikada, kadkad; *Rs.* иногда, нѣкогда. - *a. niekiedy, pod czas. *Cn. Th.*, zuweilen. Sędziowie niegdy niewinnych uciſkaią. *Sax. Art.* 52. Poronienie bywa niegdy przed ożyciem dziecięcia, niegdy też iuż po ożyciu. *Sien.* 457. - §. niegdy, kiedyś w przyszłości, w czasie, czasem, künftig einmal, irgend einmal. Proszę boga, owabym wżdy iako niegdy mógł mieć szczęsną drogę w woli bożey przyyść do was. 1 *Leop. Rzym.* 1, 9, iżby mi się wżdy kiedykolwiek droga zdarzyła. *Bibl. Gd.*). - §. niegdy, *c. enclit.* niegdyś, kiedyś tam, w przeszłym czasie, przed dawnym czasem kiedy, weyland ehedessen. Niegdy były *Bh.* někdegſſj; *Vd.* nekedaishni. - NIEGDZIE *Adv. loci*; (cf. gdzie); niekędy *alicubi Cn. Th.*, irgendwo; *Bh. et Slo.* někdě; *Sr.* 1. niedźe, nědźe; *Crn.* negdej; *Vd.* negdi, neiki, negdai, neikai, neizhei; *Cro.* negdi, negde; *Dl.* kadigoder; *Rs.* нѣгдѣ (*diſtg.* негдѣ niemasz żadnego mieysca, cf. nigdzie). Niegdzie wina nie podpieraią, ale samo leży na ziemi. *Cresc.* 293. - §. Gdzie niegdzie, = mieyscami, hier und dort; *Bh.* onde y onde. Sąć iescze gdzie niegdzie zabytki trwałości dawney. *Kras. Ped.* 2, 264.

NIEGĘSTY, NIEGIBKI, NIEGŁADKI; *in Affirmatiuis.*

NIEGŁAŹNY, - a, - e, niezwinny, niezręczny, niezgrabny, ungeschickt, plump. *ob.* głaźny). Części chropowate, niegłaźne, bez kształtu. *Rog. Doś.* 1, 26. Prożno drżenie boiaźliwego serca niegłaźną iunactwa sili się pokryć postacią. *Teatr* 2, 30, *Barss.*

NIEGODNICA, - y, *ż.*, niegodziwa kobieta, *Rs.* негодница, негодяйка, eine Unwürdige, ein schandloses Weibsstück. Moia rada, abyś tę niegodnicę na wieś, zkąd wyszła, odesłał. *Mon.* 65, 597. - *b) *aliter* sprosność, grzech, niecnota, Schandbarkeit, Verbrechen. Pełny żywot niegodnice z łożnicy wyniosła. *Otw. Otw.* 412, *concepta crimina portat.* NIEGODNIK, NIEGODZIASZ, - a, *m.*, NIEGODZIWIEC, - wca, *m.*, *Rs.* негодяй, негодникъ, niegodziwy człowiek, ein Unwürdiger, ein schändlicher Kerl. Niegodnik. *Otw. Wirg.* 457, *inglorius.* Zniydź mi z oczu niegodniku. *Teatr* 30 *c*, 31. Teraz żałuiesz, żeś wczoray temu niegodziaszowi takie pochwały dawał? *Teatr.* 8, 102, *et* 17, 120. Szukać mam z moią chęcią niegodnika, Którego inna iuż miłość przenika? *Paſt. F.* 82. Niegodziwcze iescześ tak zuchwały, podłość postępku obowiazkiem nazwać! *Teatr* 48, 126 *et* 22, 27, *et* 20, 102. Niegodnikom albo niedoſkonałym ludziom pozwalaią, co bronią doſkonałym. *Zygs. Pap.* 286. NIEGODNY, NIEGODZIWY, NIEGOISTY, NIEGOLONY, NIEGOŚCINNY, NIEGOSPODARNY, NIEGOTOWY, *ob. in Affirmatiuis.*

NIEGRUNTNY, - a, - e, - ie *adv.*, bezgruntny; gruntu niemaiący, grundlos. *Spiegierzu mieysc niegruntnych. *Chodk. Koſt.* 32. NIEGRUNTOWNY *ob.* Gruntowny.

**NIEGRZEBNY, - a, - e, - ie *adv.*, niepogrzebany, niepochowany, unbegraben. Hektor niegrzebny przy twym leży progu. *Dmoch. Jl.* 2, 342, *ib.* 344. Nie cieszy się tronem, Lecz na piaſku niegrzebny prędkim padnie zgonem. *N. Pam.* 6, 360.

NIEGRZECZNY *ob.* Grzeczny i t. d.

NIEGUS, NEGUS, *ob.* Nigus.

NIEIAKI, - a, - ie; *cum enclitico:* Nieiakiś, Nieiakaś, Nieiakieś, *Bh.* negaky; *Slo.* negaki; *Sr.* 2. nekaki; *Sr.* 1. niekaiki; *Rs.* нѣкакїй, нѣкїй; *Ec.* нѣкаковый, нѣкоторый (*ob.* niektóry). = iakiś, ein gewisser. NIEIAKO *adv.*, *encl.* nieiakoś; *Bh.* negak; *Slo* negak, nekterak; *Vd.* nekaku; *Cro.* nekak; *Sr.* 1. nekak, na nekajke waschno; *Rs.* нѣкакъ; iakoś, iakimsiś sposobem, auf eine gewisse

Art. Okazuią się te dowody niezgoła, *non simpliciter*, ani właśnie *improprie*, lecz nieiako *quodammodo*. *Zygr. Gon.* 247.

NIEIASNY, NIEIAWNY, NIEIEDEN, NIEIEDNAKI, NIEIEZDNY, NIEINAKSZY, NIEISTOTA, NIEKARNY; *in Affirmatiuis*.

NIEKĄD *ob.* Doniekąd, poniekąd.

NIEKĘDY *adv. loci; Bh.* někady, někudy, ondeh onde; *Slo.* někam, někde, wolakde, někadel; *Sr.* nědże; *Crn.* nękam; *Rg.* kadgodi; *Cro.* nekud, nekuda, nekam; *Rs.* нѣкуда; = niegdzie, *alicubi Cn. Th.*, irgend wo. Kędy niekędy, = mieyscami, hier und dort. NIEKIEDY *adv. tempor.*, *Bh.* někdy, leckdy, leckdys; *Slo.* někdi, nekdy, někedi; *Vd.* nekadaj, nekeda, tanekeda, keda, zhasi, vzhasi; *Crn.* merſkedej, enekrati, katirékrat; *Cro.* nikada, negda, kadkad; *Hg.* néha; *Dl.* nikada; *Bs.* nighda i nighda, kad i kad; *Sla.* kadgodii; *Rg.* ghjegòdi, kadagòd, kadgodi, kadgodjer; *Rs.* нѣкогда, иногда, временемъ; niegdy *nonnunquam Cn. Th.*, bisweilen. Kiedy niekiedy = od czasu do czasu, = czasami, von Zeit zu Zeit. - 2. niekiedy, = przeszłego iakiegoś czasu, ehemals, vormals. Z króla Dawida z niekiedy żony Uryaszowéy poszedł Salomon. *Sekl. Matth.* 1; z byłéy żony Ury:). Niekiedy były *Bh.* někdegſſi, *Vd.* nekodaishni.

*NIEKILKI, *NIEKILKA, *Bh.* několik, *Dl.* nikoliko; *Sr.* 1. nekelko; niektóre, kilka, einige. Niekilki czas, albo niekilka dni, *aliquantisper Mącz.* (*ob.* kilka). Palma z iedney peſtki niedługo trwa, ale ich musi *niekielko weſpołek wsadzić. *Sien.* 214. Zdrowo ieſt niekielko kęsów chleba rano zjeść. *Spicz.* 202.

NIEKISIAŁOŚĆ *Tr.*, *ob.* zakał. NIEKLEISTY, NIEKONTENT, NIEKORZYSTNY, NIEKRASNY, NIEKRUCHY, NIEKRWAWY, *ob. in Affirmatiuis*. NIEKRZECZY, = Niegrzeczy, *ob.* Grzeczy, Grzeczny. NIEKRZCZENIEC *ob.* Niechrzczeniec. NIEKSZTAŁT, NIEKSZTAŁTNY; *ob.* Kształt i t. d.

NIEKTO, *G.* niekogo; = ktoś, *Bh.* někdo, *G.* někoho, nekdo; *Slo.* nědko; *Sr.* 2. něcht, nechto, nechten; *Sr.* 1. niechto, néchto; *Vd.* nekak, nekakershni, negdu, kedu, htu; *Crn.* nekak, nekakshn, nekakershn; *Cro.* negdo, nekoi, nekoja, nekoje; *Sla.* kogod, gneko; *Dl.* niko; *Rg.* nikki, njekki, gnjekki; *Sla.* nikì, nika, niko, *G.* nikoga; nikoi, nikoja, nikoje; koigod, kojagod, kojegod; *Ross.* нѣкто; jemand, ein gewiſſer, Einer. Stanął nad nim niekto z synów Joabowych. *Bud.* 2 *Sam.* 20, 11. Hetman woyſko upomniał: teraz obieduycie, ponieważ niekto tak z nas, iak z nieprzyiacioł, na onym świecie będzie wieczerzał. *Eraz. ięz. H.* 2, nieieden, mancher. NIEKTÓRY, - a, - e, iakiś, iaki taki, nie wszyſtek, nieiaki, *Bh.* některý; *Slo.* některi; *Sr.* 2. nekotari, wotari, mlog (cf. mnogi); *Sr.* 1. nekotre; *Crn.* enekatir, enusakatir, nekatir; *Vd.* enkatir; *Cro.* nekoi, nekuliko, neki, neketeri, neſtèri; *Sla.* nikì, nika, nikò, nikoi, nikoja, nikoje; *Rg.* njekki; *Rs.* нѣкоторый; *Ec.* нѣкаковый; einige, ein gewiſſer, ein; *plur.*, einige. Złączyła się Ruś niektóra z naszemi. *Bielſk.* 105, t. i. niektórzy Rusini, część ich). Od niektórych czasów siły Tureckie zmnieyszone. *Kłok. Turk.* 203, od nieiakiego czasu). Przypomnieć dobrodzieyſtwo niektórego czasu możemy, ale ſkromniuchno. *Gor. Sen.* 557. Wacław był na króleſtwo Węgierſkie od niektórey ſtrony panów Węgierſkich wybrany. *Stryik.* 330. Był niektóry człowiek bogaty, a używał na każdy dzień. 3 *Leop. Luc.* 16, 20, ieden człowiek. 1 *Leop.*).

NIEKUNSZTOWNY, NIEKUPNY, NIEKWASZONY, NIEŁACNY, NIEŁAD, NIELADACO, NIEŁAGODNY, NIEŁAKOMY, NIEŁASKA, NIELĘKLIWY, NIELENIWY, NIELICZNY, NIELITOŚĆ, NIELOTNY, NIELUBY, NIELUDNY, NIELUDZKI, NIEŁUSKOWATY, *ob. in Affirmat.*

NIELUSY, - a, - e, niegłaźny, ungeſchickt (obd. tallig. Gnuśny i nielusy. *Kochow. Wied.* 11 Ah iakiś teraz nielusy, ah pfe kurta! *Zab.* 13, 281 *not.* „niezgrabny".

NIELUTOŚCIWY, NIELZA *ob.* Lutościwy; *Lza.

NIEM *ob.* Nim.

NIEMA, NIEMASZ *Jmperson.*; (nie było *Jmperf.*) nie ieſt, nie znayduie się, nie iſtnie, nie ſtaie, *Gall.* il n'-y-a pas, man hat nicht, es iſt nicht da, es iſt nicht vorhanden, es giebt nicht mehr; *Slo.* něni; *Crn.* nimàm; *Bh.* neměti, *Dl.* nimati; *Hg.* nemlenni; *Rs.* нѣсмь, нѣси, нѣсть, нѣсмы, нѣсте, несуть (*oppos.* имѣется, имѣлся, = il-y-a, = ma się, *ob.* mieć). J sam bóg nie bierze, gdzie niemasz. *Cn. Ad.* 282. *Hrbſt. Nauk.* e 4 *b.* *Rys. Ad.* 32. *Slo.* kde niſ't něni, ſmrt ně bere. Raz zbywa nazbyt, a drugi raz niemasz nic. *Falib. Dis. P* 3. - §. *Cum Genit.* Grzechu niemasz, gdzie woli niemasz. *Sk. Zyw.* 1, 83. Cokolwiek dzieie się dobrowolnie, w tym krzywdy niema. *Koll Liſt.* 1, 129. Z domu wychodząc, gdzie suczka? niemasz suczki, zginęła! *Gaz. Nar.* 1, 16. Niemasz teraz owych Zamoyſkich, Zolkiewſkich, Czarnieckich. *Cn. Ad.* 614. (*Conſtr. obs.* Ano niemasz kto posłużąc, niemasz kto pomogąc, niemasz kto ratuiąc, tylko one bydlęta zagrzewały onę niewinność nowonarodzonego. *Rey Pſ. D* 1, nie było komu posługiwać, nie było komu pomagać i t. d.) Jako iſkra co wiatr poddyma, zgaśniesz, i już cię na świecie niemasz! *Zab.* 16, 194. Ludzie iako kwiaty, rozwiną się rano, a w wieczor ich niemasz. *Jabł. Tel.* 261. Nikogo niemasz na świecie, kogobyśmy nie mogli zwyciężyć. *Warg. Cez.* 77. Niemasz tego hultaia, coby iakiéy nie miał cnoty. *Teatr* 54 *d*, 9. Niemasz tu co ieść, pić, a nawet z kim gadać. *Zab.* 11, 191. U ſkąpego na końcu ięzyka siedzi: niemasz! *Cn. Ad.* 613. My mniemamy, czego na pewnym mieyscu niemasz, iakoby tego nie było, *Sk. Zyw.* 1, 83. Zgraia dzieci prosi chleba, dadź niemasz i kawałka komu. *Zab.* 16, 365. Chwali, a niemasz co. *Cn. Ad.* 73. Niemasz szczęścia tylko w bogu, niemasz pociechy, tylko w cnocie. *Kras. Pod.* 2, 76. - *§. *Conſtructio obsol.*; Nie za równo, według tego, iako *komu masz*, albo nie*masz*, tak to się przydawa. *Glicz. Wych. F* 2 *b.*, iak kogo ſtaie lub nie). Na Turki się obraca, ale *niemasz go z to*, aby im bitwę miał dać. *Biel.* 419, *ob.* z to), nieſtaie go na to, nie ma sił). - §. Niemasz go, = nie ieſt przytomnym, nie ieſt doma, nie ieſt u siebie, er iſt nicht zu Hauſe, nicht da, nicht zugegen. Jeśliby kto przyszedł z obcych; powiedzieć, że mnie niemasz. *Teatr* 22 *c*, 14. Niemasz pana doma. *Cn. Ad.* 618, cf. gdy kota myszy nie czuią, bezpiecznie sobie harcuią). Janie! Pawle! kędy was bies? a niemaszże żadnéy bestyi! *Mon.* 65, 541. Pytam się, za co go niemasz? *Zab.* 13, 193. Poszła, niemasz iey, iuż nie obaczemy iey więcey. *Stas. Num.* 2, 129. Lataią nakształt ptasząt, tu byli, tu ich nie-

niemasz. *Pilch. Sen. lifl.* 3, 344. Jedna polityczna pani sługom swoim to więc gani, Że ſkoro czego nie ſtało, *Niemasz* mówić się im zdało; Mówcież raczéy: *przebrało się!* Śle tedy po woźnicę dziewczynę, A że był odszedł od dworu, Wedle swéy pani humoru, Ukłoniwszy się iéy dusza: *Przebrało* się i Matusia. *Pot. Jow.* 24. - §. Niemasz *cum sequenti infinitiuo Actiui*, ≈ niemasz przyczyny, man hat keine Ursache zu, man hat nichts zu . . . Niemasz czego żałować, szanować, czekać etc.; ≈ Miałeś czego czekać! Było czego żałować! Jeſt-ci czego szanować! Jeſt-ci djaſka bronić! Djasek niech czeka! By on tego i owego chciał, bym go miał czekać. *Cn. Th.* - Niemasz na co odpowiadać. *Cn. Ad.* 495, cf. szkoda mówić). Niemasz czego słuchać. *ib.* 613. Niemasz mu co zadać. *ib.* 615. Niemasz się o co kłopotać. *ib.* 617. A rogi iakie? i to prawda! A ſkóra? Niemasz co mówić! *Teatr* 26 *c*, 115, bez nagany, bez kweſtyi). Niemasz ufać komu. *J. Kchan. Ps.* 15. - §. *Niemasz*, - a, *m.*, *subſtantiue; ludens verbo*; ≈ niedoſtatek, Mangel, Nichthaben. Lepszy *Tomasz* (oto masz!), niż *Niemasz*; przeto bez odporu Kanclerz Sapieha wygnał *Niemasza* ze dworu; J chudsi z tym *Niemaszem* nie mieszkaią radzi, Lecz ten pan znał, iż więcéy panom *Niemasz* szkodzi. *Jag. Gr. B b.* Nie lubię ia tego *Niemasza*. *Pot. Jow.* 24. Dowod od *Niemasza*, *argumentum negatiuum*. *Wlod.*

NIEMAL *adv.*, bez mała, prawie, ledwo nie, *malem, o male, ohngefähr, faſt, *Sr.* 1. žoroj, nimale, cf. ſkoro). Marszałek zagaił sessyą w tych niemal wyrazach. *Dyar. Gr.* 373. Głupiemu służyć, w nocy ieździć, w karczmie gospodarować, wszyſtko niemal za iedno. *Rys. Ad.* 16. NIEMAŁO, NIEMAŁY, NIEMARSZCZONY, NIEMARZNĄCY, *vide in Affirmat.*

NIEMCY, *G.* - iec, *plur.*, *Bh.* němcy; *Vd.* Niemshka deshela; *Crn.* Nęmshku; *Bs.* Njemacka zemglja; *Rg.* Njemacka zèmglje, Njeemſka zemglja; *Cro.* Nemſka zemlya; *Hg.* Német orszag; *Rs.* германія, нѣмецкая земля. Niemiecka ziemia, Deutſchland; wielki kray w środku Europy, z tytułem cesarſtwa; dzieli się na 10 cyrkułów. *Dyk. Geo.* 2, 216. (w Niemczech: *Local.*). NIEMCZEĆ, - ał, - eie, *neutr. ndk.*, zniemczeć *dk.*, w Niemca się przemieniać, zu einem Deutſchen werden, Deutſches Weſen, Sitte, Manier annehmen, *Bh.* němčjm ſe, zněmčjti ſe. Znaczne już części Polſki zruśniały, zniemczały. *Zab.* 10, 25. Zniemczały, - a, - e, *partic.*, *Bh.* zněmčilý. *Bh.* zněmčiloſt *zniemczałość. NIEMCZURA, - y. *m.*, zgrubiale *rubasznie*, ≈ Niemiec, ein guter Deutſcher Degenknopf. NIEMCZYĆ *cz. ndk.*, zniemczyć, przeniemczyć *dk.*, na Niemca, lub na Niemieckie przerabiać, deutſchen, verdeutſchen, umdeutſchen; *Vd.* nemshkuvati. NIEMCZYK, - a, *m.*, *dem. nom.* Niemiec, ein junger Deutſcher, ein Deutſcher Junge; *Bh.* němeček; cf. Niemiaszek). - §. *herb*, tarcza wszerz przedzielona, w wyższéy części pół iednorożca czarnego, na dolnéy półkarpia; w hełmie biała kita, ſtrzałą przeſtrzelona. *Kurop.* 3. 35, ein Wappen. NIEMCZYSKO, - a, *n.*, niezgrabny Niemiec: n. p. leniwe Niemczyſka. *Teatr* 15 *c*, 64, *Pot. Pocz.* 551. - §. litościwie, ≈ Niemczyna, n. p. Nie Węgrzyn on, owszem poczciwe Niemczyſko. *Teatr* 11 *b*, 22. NIEMCZYZNA, - y, *ż.* *Bh.* němčina, němčinka; *Slo.* Němčina, Němčina. Niemieckie obyczaie, sposoby, ięzyk, literatura etc., das Deutſche, Deutſche Sitten, Sprache, Literatur ꝛc. NIEMECZKA, - i, *ż.*, *dem. nom.* Niemka, eine junge Deutſche. W Dreznie Niemeczki śliczne. *Teatr* 36 *c*, 9. - §. 2) kobietka niemowna, eine Ungeſprächige, die nicht viel ſpricht (*ob.* Niemy). J to nie dobrze, kochana niemeczko, Że nim się zbierzesz na iakie słoweczko, Drugaby tysiąc puściła na szrotę, Teraz milczenia nie maią za cnotę. *Zab.* 10, 402 *Zabł.*

NIEMEN, - mna, *m.*, rzéka spławna w Litwie, u dawnych *Chronus*; gdy przechodzi za granice Pruſkie, zowie się *Memelem. Dyk. G.* 2, 217, *Krom.* 75, *Bielſk.* 3, *Gwag.* 3, *Wyrw. G.* 20, der Fluß Niemen oder Memel.

NIEMĘSKI, NIEMĘTNY, NIEMĘŻATA, NIEMIANOWITY, NIEMIARA, NIEMIARNY, *vide in Affirm.*

NIEMIASZEK, - szka, *m.*, Niemczyk, ein kleiner Deutſcher. Niech się ia z tym niemiaszkiem ucieszę. *Teatr* 26 *b*. 27. Musiały niemiaszki tak mi ſkakać, iakem im zagrała. *Teatr* 15 *c*, 65. NIEMIEC, - mca, *m.*, *Boh. et Slo.* němec; od ne i gmé, gméno miano. *Dobrowſk.*; *Sr.* 1. Nimz; *Crn.* Nęmz, Niemez, Nemaz; *Vd.* Niemez, Nemez, Niemis, Niemesh (niemez, ≈ północny wiatr); *Cro.* Neměcz; *Dl.* Nimac; *Hg.* Német; *Sla.* Nimac; *Bs.* Njemaç; *Rg.* Njêmaz; *Rs.* германецъ, нѣмецъ; ≈ Niemiec rodem, der Deutſche. Niemcy tak zwani, albo że naypiérwéy nad *Niemnem* osiedli; albo że ten, który obudwóch ięzyków nie umiał, był iak *niemy*, i przez znaki tylko się rozmawiał, albo nazwiſko maią od *Nemetów*. *Klecz. Zd.* 29. Niemiec, że niemy ieſt do mowy Polſkiéy. *Urs. Gr.* 325. *Miemce. *Kołak. Cat. A* 4. Kazimierz IV. Niemców z sąsiedztwa sprowadził, po dziś dzień pod prawem Magdeburſkim osiadłych, i *głuchemi Niemcami* rzeczonych. *Mon.* 71, 202, Stockdeutſche. Niemcowi dadź zrobić, a wszyſtko porządnie i iak naylepiéy zrobi. *Haur* 186. Niemiec dał się dla towarzysza obiesić. *Rys. Ad.* 43. NIEMIECKI, - a, - ie, *Bh.* německý; *Slo.* německi, německi; *Sr.* 1. Nimſki; *Vd.* Niemshki, Nemshki; *Crn.* Nęmshke; *Cro.* Nemſki; *Hg.* Németes, Nemetol; *Dl.* Nymszky; *Sla.* Nimacſki; *Rg.* Njemàcki; *Rs.* нѣмецкій, *Ec.* аламанскій; Deutſch. Ocean Baltycki Niemieckim zowiemy. *Stryik.* 37, *Gwagn.* 6. Wiele słów Niemieckich mamy w ięzyku naszym, których już nie mamy za Niemieckie, ale za Polſkie. *Górn. Dw.* 49. Niemiecki ięzyk. *Dowod. A b.* Węzeł Niemiecki służy do zrobienia kluczki w uszach armatnych. *Jak. Art.* 3, 44. - Po Niemiecku *adv.*, Niemieckim sposobem, Niemieckim ięzykiem, Deutſch, auf Deutſch, auf Deutſche Manier, in Deutſcher Sprache; *Vd.* Nemſku, ponemshken. - *Botan.* Groch Turecki, Groch Niemiecki *ob.* Fasola. (*Rs.* нѣмецкій инбирь obrazki, wiele złego, ziele). - *Prov.* Jak na Niemieckim kazaniu tam siedziałem. *Cn. Ad.* 290, nie powiem nikomu co mówił; nie rozumiałem nic). NIEMIEĆ, - ał, - eie, *neutr. ndk.*, zniemieć, oniemieć *dk.*, *qu. v.*; *Cro.* nemem; *Rs.* нѣмѣть, онѣмѣть; niemym się ſtawać, ſtumm werden, ſprachlos werden. Wierz mi, że przed twoiemi ia czyny niemieię. *Jabł. Tel.* 41. Z trucizny téy człek szaleie, choć nie umrze, ale iak beſtya niemieie. *ib.* 117. Gdy przeciwność uſtawicznie dusi, Nakoniec zniemieć i ochrapieć musi. *Paſt. F.* 265. Blednie trup ſkrzepły, amant azaź nie blednieie? Milczy trup; a miłosnik nie

niemieie? *Tol. Saut.* 40, *Przyb. Luz.* 190. Zlaynicy zniemieli, J na szkodnika psy szczekać nie śmieli. *Groch. W.* 260. Zniemiały, **Zniemiony*, zmilkły, verstummt, stumm, n. p. Bez odpowiedzi dyszał tylko, i zniemiony upadł. *Przyb. Ab.* 226.

NIEMIŁĆ, NIEMIENIE *ob.* Mieć. NIEMIERNY, NIEMIESZANY, *ob. in Affirm.*

NIEMIERZA, imię Staropolſkie, *Erasmus, Jabł. Her.*

NIEMIESZKANIE, NIEMIESZKALE *adv.*, niebawnie, bez omieszkania, unverzüglich. Ja tam teraz zaraz iadę niemieszkanie. *Pot. Arg.* 293. Posłał go niemieszkale, aby iako ich w zamku wziął. *Warg. Wal.* 83 *et* 7.

NIEMIROW, - a, *m.*, miaſto w Bracławſkim. *Dyk. G.* 2, 217. - §. 2) miaſto w cyrkule Belzkim. *ib.*, Name verschiedner Städte; cf. mir.

NIEMKA, - i, *ż.*, *contumeliose* NIEMKINI, - i, *ż.*, *Bh.* nemkyně, němkynka; *Slo.* Němkin'a; *Crn.* Nemshkúta; *Vd.* Nemshkutta; *Cro.* Nemícza; *Rs.* нѣмка, die Deutsche. Z synów iego ieden poiął Niemkę, drugi Jrlandkę, trzeci Szwedkę za żonę. *Pam.* 85, 1, 570. Ze niema ieſt do mowy Polſkiéy, ztąd Niemkini abo Niemka. *Urs. Gr.* 325. Ryksa Niemkinia nie mogła cierpieć u dworu Polaków. *Nar. Hſt.* 3, 288. Boiaźń okrutnéy niemkini była przyczyną książętom do ucieczki. *ib.* 2, 246. Niemkinie łaſkawe. *Morszt.* 9. Onę Niemkinie, których męże Maryusz poraził. *Gor. Dw.* 263.

NIEMOC, - y, *ż.*, 1) *ob.* moc. - §. *2) *Bh.* nemoc, nedub; *Slo.* nemoc; *Rg.* némooch; *Cro.* nemòch; *Dl.* razbolenye; *Vd.* nemuzh, oslabetje, omedleuza, omedlaviza, omagauje; *Ross.* немощь, немочь, = choroba, słabość, die Krankheit, Unpäßlichkeit. Wpadł w niemoc, i tak choro iechał do Pomeranii. *Bielſk.* 173. W niemocy człowiek sam sobie nie pomoże, trudno mu sobą władnąć i ciałem i myślami, które do bolu przyſtały. *Sk. Kaz.* 406. Wpadł w wielką niemoc, iż o zdrowiu iego zwątpiono. *Sk. Zyw.* 182. Skoro niemoc zemdli człowieka, podobny ieſt umarłemu. *Protas. Kont. C.* 4. Uzdrawiał Jezus wszelaką chorobę i wszelką niemoc. *Sekl. Matth.* 4, „*not.* mdłość abo niedużość"). Krwawnice niemocą żydowſką zowią. *Sienn.* 401. Żółta niemoc. *Sleszk. Ped.* 98, = żółtaczka. Niemoc padaiąca, niemoc S. Walentego, niemoc wielka, padaczka. *Spicz.* 236, *Sleszk. Ped.* 24. Zła niemoc go gnębi, co się nią klną chłopi, kiedy sobie łaią. *Rey Wiz.* 62, wielka choroba). Na drogach uſtawali, i biegunkami i czerwonemi niemocami marli. *Stryik.* 391. - §. *transl.* kiiowa niemoc, n. p. Żaden swarów nie ma wszczynać, pod kiiową niemocą. *Gwag.* 307, pod karą kiiów aż do zachorowania; *Slo. Prov.* kdo chodí po noci, hledá kígoweg nemoci. *NIEMOCARZ, niemężny, niewaleczny, *imbellis. Mącz.*, *ob.* mocarz. NIEMOCEN, NIEMOCNY, - a, - e, 1) *ob.* Mocny. - §. *2) *Bh.* nemocen, nemocný; *Rg.* némochjan; *Cro.* nemochen; *Rs.* немощный, немощенъ (*oppos. Ec.* безнедужный, = zdrowy), chory, słaby, krank, schwach. Niech przywiodą chorego niezleczonego, niech wzywaią bogów swych, aby bóſtwo swoie pokazali nad takim niemocnym. *Sk. Zyw.* 2, 66. Wpadłem był w wielką chorobę, a tak byłem bardzo niemocen w zamknieniu. *Baz. Hſt.* 218. (*Sla.* nemochnik, = inwalid). NIEMOCNICA, - y, *ż.*, *Jnfirmaria. Kłcz. Zdan.* 74, die Krankenſtube. *NIEMOCNIEĆ *niiak. ndk.*, zniemocnieć *dk.*, *Bh.* znemocněti, niemocnym się ſtawać, zachorować, słabieć, ungesund werden, krank werden, erkranken. Jeśli grzmi tego miesiąca, tedy mnodzy ludzie *zniemocznieią. *Spicz.* 202. Czas ten niebezpieczny, nie zachowasz - li się od zimna, *zniemocznieiesz. *ib.* 202. *NIEMODZ, NIEMÓC, niemógł, niemoże, niemogę *med. ndk.*, *Niemagać *kontyn.*, (cf. módz, móc mogę), *Boh.* nemocněti; *Rs.* немочь, немогу, изнемочь, изнемогать, *Ec.* немоществовать, chorym bydź, chorować (cf. oniemocnić się, rozniemodz się), krank seyn, kranken. (cf. *Ec.* могу, здравствую, cf. *Rs.* можеться, моглося wieść się, powodzić się, n. p. ему худо можеться źle mu się powodzi). Tak niemógł, że bliskim był śmierci. *Budn. Phil.* 2, 27. Ty będziesz niemógł wielką chorobą na wnątrze. *Leop.* 2 *Paralip.* 21, 15. Niektóry mąż, niemogąc na nogi, siedział, chromy z żywota matki swéy. *Bud. Act.* 14, 8. Czasu Hippokratesa mało ich było, coby podagrą niemagali, a to dla mierności chowania. *Kosz. Lor.* 119 *b.* Ci, którzy na kamień niemogą, od innych niemocy bywaią wolni. *Eraz. Jęz.* 7 *b.* Zemdlałem i niemogłem *przezedni. 1 *Leop. Dan.* 8, 27. Niemogłem, a wyście mię nawiedzili: *Sekl. Math.* 25. Doktor gniewa się za to, gdy mu się powie, że chory cały niemoże, *Perz. Lek.* 76, że wszyſtkich sił pozbawiony leży). *NIEMOGŁY, - a, - e, który nie mógł, n. p. wprowadzili w cerkiew pasterza, żadnego przyſtępu do niéy nie maiącego, i mieć **niemogłego. Smotr. El.* 19, który go też i mieć nie mógł.

NIEMONOYCE, - oiec *plur.*, królewszczyzna w woiew. Trockim. *Dyk. G.* 2, 217, eine Domaine in Litthauen.

NIEMOŚĆ, - ści, *ż.*, NIEMOTA, NIEMOWA (*Tr.*), - y, *ż.*, *Bh.* němoſt, němota; *Vd.* nemoſt, negovoreshnoſt, negovornoſt, mutaſtnoſt, mutaſtuſt; *Cro.* nemoszt; *Rs.* нѣмота, нѣмованїе, нѣмствованїе, безсловесїе, безсловесность; niemówienie, die Stummheit, Sprachlosigkeit. Ktoby zbyt tego ziela używał, niemość i mowy utracenie czyni. *Syr.* 457. Sok ten zbytecznie pity niemotę, a utracenie mowy przywodzi. *ib.* 455. Zapłakał i w niemocie długą chwilę ſtanie. *Przyb. Ab.* 214. Uczynił dziw wielki nad głuchym, i nad zarażonym niemotą człowiekiem. *Rey Pſ. Nn* 4, rozkazał się otworzyć onéy głuchości i niemości iego. *ib. Mm* 2. Lew niemotę swą miłym gieſtem zaſtępuie, J za ratunek wdzięcznym mruczeniem dziękuie. *Tol. Saut.* 168. - §. b) *transfertur saepe ad significandas res viles, et nullius momenti, ut* matanina, błazeńſtwa, fraszka. *Cn. Th.*, etwas Unbedeutendes, eine Kleinigkeit. Sad mą bydź ogrodzony i od przechodzenia bydła, albo i inszych niemot szkodzących. *Cresc.* 115, cf. nieme ſtworzenie, *brutum.* - §. 2) *personif.* niemowa, Niemota, - y, *m*, niemówiący, niemy. *Tr.*, ein Sprachloser, *Bh.* němá. NIEMOWLA, - i, *ż.*, niemówienie; n. p. Złotoblaſknemi kryte ściany blachy, na których dzieła Jowisza z niemówli miſterną ręką kunsztownie wyryte. *Zab.* 14, 167, prawie do przemówienia). NIEMOWLĘ, - ęcia, *n.*, NIEMOWLĄTKO, NIEMOWIĄTKO, NIEMOWNIĄTKO, NIEMOWIĄTECZKO, - a, *n.*, *dem.*, *Bh.* nemlauwně, nemlauwňátko *infans*, *infantulus*, mladě, mladiatko; *Slo.* nemlauwňátko; *Sr.* 1. neretiwe djecio; *Rag.*

coddo; *Ec.* младенчество, ein Kind, das noch nicht reden kann, ein noch kleines Kind, ein Säugling. Niemówiątko, dziecię, które ieszcze mówić nie może, od Czechów wzięte słowo. *Mącz.* Powoli się niemówlę w żywocie macierzyńskim wzmaga. *Kras. List.* 117. Herod kwilące od piersi macierzyńskich wyrwane ścina niemówlęta. *Pociey* 218. Od strachu wielkiego, niemówlęta (oniemieli), ięzyk się próżny za zębami pląta. *Wad. Dan.* 51. Znaki poiawiły się w Rzymie, świeże dzieciątko mówiło głosem, będąc niemówlątko. *Chrość. Fars.* 161. J niemówiątka maluchne iego cześć opiewały. *Bzow. Roz.* 77. Naléźli niemówniątko położone w iaslifkach. *Gil. Kaz. Cc* 5. Jak niemówiątko wychowywać. *Petr. Pol.* 2, 250. Mléko własnéy matki przyrodzeniu niemówiątka bardzo służy. *Sien.* 464. Niemówiątko do rąk oddaią mamczynych. *Otw. Ow.* 365. Nowochrzczeńcy nie pozwalaią, aby niemówniątka do krztu należeć miały. *Salin.* 6, 128. Niemówiątka ochrzczone, gdy iuż dorosną, biorą bierzmowanie. *Karnk. Kat.* 158. Jakie kwilenia o niemówiąteczko, Jakie kwilenia małe dziecineczko. *Groch. W.* 363. NIEMÓWLĘCY, - a, - e, NIEMOWLI, - a, - e, niemogący ieszcze mówić, *Cro.* negovoréch, noch nicht reden könnend. Wiek niemówlęcy. *Pilch. Sen. list.* 372. Człowiek w stanie niemówlęcym przebywa pospolicie lat dwa. *Zool.* 284. Gdym się ledwo na stopkach niemówlich mógł wspierać... *Zab.* 3, 289. NIEMÓWLĘCTWO, - a, *n.*, niemówienie, das Nichtreden, die Sprachlosigkeit. Nie cieszy niemówlęctwo Chrystusowe wielomównych, nie cieszą łzy chychotków. *Birk. Ch. K.* 40. - §. b) wiek niemówlęcy, die sprachlose Kindheit; *Slo.* newyměluwnost. Częstokroć towarzystwu ludzkiemu wiele złego przyniosły te osoby, którym niemówlęctwo dziatek poruczone było. *Mon.* 65, 101. Niechciał się ani w niemówlęctwie swym wczasować. *Birk. Dom.* 4. - §. c) niemówlęctwo, *collect.*, = niemówlęta, sprachlose Kinder, die noch nicht reden, Säuglinge. Wymordowali starszyznę i niemowlęctwo. *Nar. Hst.* 5, 206. NIEMOWNY, NIEMOŻNY etc., *in Affirmatiuis.* *NIEMOWY, NIEMY, - a, - e, *NIEMO *adv.*, *Bh.* němý, *subst. Bh.* nima; *Slo.* němý, němň; *Sr.* 1. niemy, němé; *Sr.* 2. nimi; *Vd.* nem, negovorezhen, mutast, mutis, mutez, mutastnik; *Crn.* mutast, mutz; *Cro.* ném, nemak, mutavecz; *Hg.* néma; *Sla.* nim; *Rg.* njém, njemas: cf. Niemiec), muukli (cf. milknąć); *Bs.* nimmimaç; *Ross.* нѣмый, нѣмъ, нѣмко, нѣмтырь, нѣмо, безсловесный, безсловно; co nie może mówić. sprachlos, stumm. Człowiek niemy, który gadać nie może. *Chel. Pr.* 24. Niemy z przyrodzenia syn Krezusa, widząc oyca w niebezpieczeństwie, przerwał związkę swego ięzyka. *Groch. W.* 2. Ja szukam dla siebie żony niemey, któraby nic gadać nie umiała. *Boh. Kom.* 2, 105. Na śpiewanie iego Cerberus stogłowy, staie się niemowy. *Petr. Hor.* 2 B 4 b, umilkł). Niemym być *Rs.* нѣмовать, нѣмотовать, нѣмотствовать; *Ec.* нѣмотствовати, неисправно говорить, блекотать, мокомать. - §. niemy, gadać nie chcący, nie lubiący, n. p. sędziowie, aby nie byli dla darów ślepymi, abo niemymi. *Kosz. Lor.* 162. Niemym czynię *Cro.* nemoga chinim, *Hg.* némitom). Głucho o tym piszą, mówią, = niemo. *Cn. Th.*, perobscura est fama, man spricht ganz dunkel (dumpf) davon. Zaboycy ani osobność niema wyiawiła, ani noc ślepa wydała. *Siem. Cyc.* 490, cf. głuchy). - §. Niema mowa, = migi, Gebärdensprache. Pokoiowi w szarsiu wymyślili niemą mowę, wyrażaiąc sobie ruszaniem oka, nogi, ręki, palca, ciała wszystkiego, sukni, nayskrytsze taiemnice. *Kłok. Turk.* 43, *ib.* 44. Seym 1717 odprawił się w siedmiu godzinach, że na nim przeczytano tylko umowione wprzody uchwały; nazwano go *niemym*, że wszyscy w milczeniu czytania słuchaiąc, nie mieli wolności odezwać się. *Skrzet. P. P.* 1, 251. - §. Niema ryba, = odgłosu nie wydaiąca, nie odzywaiąca się, n. p. Tak całą gębą Kokles prawił, A tyran iako niema ryba siedział. *Zab.* 15, 264, stumm wie ein Fisch; *Slo.* nemi gako riba. Głos po obszernéy rozlega się sali, A ludzie iako nieme ryby stali. *Zab.* 15, 256. - Żaba niema abo parszywa abo ziemna. *Syr.* 430, = ropucha, die Kröte. - *§. *Twarz niema, bestya niema, = bezrozumna, *bezumna, das unvernünftige Thier; *Vd.* nemu shivinzhe; *Cro.* nemo sivinche *brutum*). J bestye i nieme twarzy i drzewa i ziemia nas potępią. *Sk. Kaz.* 238. Rostropni ludzie do stanu małżeńskiego idą, nie iako nieme twarzy. *Sk. Kaz.* 61. Człowiek iest daleko wyższéy dostoyności, niż twarz niema. *Gorn. Wt. T* 4. (cf. twarz). Bozkie i ludzkie prawa wywróciwszy, iako bydlę, iako twarz niema, żyie. *Gor. Dz.* 80. Nieme pospólstwo. *Biel. Sw.* 127, nierozumne). - Niema ziemia, = nieczuła. *Cn. Th.*, gefühllos, unempfindlich, leblos. Przez sprosnéy czarownicy sprawę Odmienił w nieme drzewo człowieczą postawę. *P. Kchan. Orl.* 157.

z NIENACKA *adverb.*; *a) nieznacznie, po mału, unvermerkt, allmählig. Staraycie się, abyście głupstwo sobie przyrodzone z *nienaczka składali. *W. Post. W.* 52. - - §. b) z nieobaczka, z nagła, bez wieści, unversehens, unbemerkt, plötzlich; *Bh.* ponenáhlu; *Sr.* 1. newadli; *Crn.* nanaglema; *Vd.* nanaglem, brez nadjanja, nesnanze; *Cro.* iz nenada, iznevarcse, znevarcze, znenadeanya; *Rg.* iznenadke, snenádke, nenádno, nenádano, necekkáno (*Rg.* nenácka, nenáda, = przypadek; nenaadan, nenádni *inopinatus*; *Bs.* iznenadi, odnenadi, s' nenadi, s' nenadke, nenadno (*Bs.* nenadka *accidens*, nenadni *improvisus*); *Sla.* iz nenada; *Rs.* незначай, внезапу, изневѣсть, нечаянно; *Ec.* незапно, внезапу. W nocy bezdrożnemi szlakami przerznąwszy się niespodziany gość z nienacka z obozu wyszłych napada. *Pilch. Sall.* 212. Oddalmy się, a potym przyydziemy z nienacka. *Teatr* 51, 7. Trzeba go zażyć w téy mierze z nienacka. *ib.* 33 *d*, 17. Zebrawszy resztę swoich, wpadł na nieprzyiaciela z nienacka. *Teatr* 51 *d*, 86, *ib.* 18, 153. Z nienacka i milczkiem do domu powracaią. *ib.* 7 *c*, 39. Rękopisma iego przeglądaiąc, napadłem z nienacka na sonnet Franciszki. *Mon.* 75, 705, przypadkiem, zufällig). Daruy Wc Pan, żem go z nienacka nie poznał. *Teatr* 30 *c*, 15 t. i. od razu, lub też przez prędkość.

NIENACHYLONY, NIENACIĄGNIONY, NIENADZIAŁY, *NIENADESZNY, NIENAGABNIONY, NIENAGANNY, *vide in Affirm.*

z NIENAGŁA, *ob.* z nagła, nagły, nagle.

NIENAGNIECIONY, NIENAGNOIONY, NIENAGRODNY, NIENAKAŻONY, NIENAKŁONNY, NIENAKRĘCONY, NIENAKRYTY, NIENALEZISTY, NIENALEZNY,

NIENAMULNY, NIENAPEŁNISTY, NIENAPSOWANY, NIENARUSZONY, NIENASIADŁY, NIENAŚLADOWNY, NIENASYCONY, NIENASYTEK, *vide in Affirm.*

NIENAWIDNY *ob.* Nienawiſtny. NIENAWIDZIEĆ, nienawidział, nienawidził, nienawidzieli, nienawidzi *czyn. ndk.*, *Bh.* nenawiděti, zanewřiti; *Sr.* 1. hraniu (cf. chronić), hidziei (cf. hydzić); *Vd.* sourashiti, sovráshit, navidlivati, *Sla.* zlobiti; *Crn.* zhertiti, sovrashem, sovrashiti; *Bs.* nenaviditi, mrriziti (cf. mierzić), zlobiti; *Rg.* nenâviditi; *Cro.* nenavidem, odurjavati (cf. odrzyć), nazlobujem, nasstorujem; *Rs.* ненавидѣть, возненавидѣть, ненавижу, враждовать, лиходѣйствовать; *Ec.* ненавижду, ненавидствовать, ненавистничать; *oppos.* nawidzieć; *etym.* widzieć, cf. *Lat.* inuidere, videre); nienawiść, gniew taiemny przeciw komu chować, nienayrzeć, einen haſſen. Niech nienawidzą, byleby się bali. *Pilch. Sen.* 90, *oderint, dum metuant*). Nienawidzi go, chroni się go, iak czego złego; utopiłby go w łyżce wody. *Cn. Ad.* 627. Te miłuiesz, co cię nienawidzą, a masz w nienawiści te, którzy cię miłuią. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 19, 6. Nienawidzę równie rospuſty, tak iakem ią przedtym nawidził. *Mon.* 70, 124. Jako nienaźrzy swowolna niewiaſta żony poczciwey, tak będzie nienawidzieć sprawiedliwość nieprawości. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 50. – §. *2) nienawidzieć komu co abo czego, z zazdrościć. *Tr.*, beneiden. NIENAWIŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* nenawiſt; *Sr.* 2. gramota; *Sr.* 1. hramota (cf. *Ger.* Gram); *Crn.* naviſt, navidlivoſt, zhertje, sovrashtu; *Vd.* sourashtvu, sourashnoſt, sovraſtvu, savrashtvo, obsourashba, obsourashtvu; *Dl.* omraza, nenavidoszt, zavidoszt; *Cro.* nenavidnoszt, nazlob, zloba, merzenye, nasztor, jál; *Rg.* nenâvidos, navidos, omraza, zlobba (cf. złość); *Bs.* nenavidóſt, mrrizochja; *Rs.* ненавидѣнїе; *Ec.* возненавидѣнїе; zawiść, gniew długo chowany, der Haß, die Feindſchaft. Uwaga nieprzyiemności, kturą nam rzecz iaka może uczynić, daie nam wyobrażenie nienawiści. *Cyank. Log.* 39. Nienawiść ieſt iawne niemienie w miłości bliźniego. *Gil. Pſt.* 173 *b.* Wzaiemna obopolna nienawiść *Rs.* усобица. W równey Atryd Alexandra nienawiści miał, iak ſkonanie. *Dmoch. Jl.* 1, 84. Nienawiść naydzie winę, i do krzywdy przyczynę. *Cn. Ad.* 627. Nienawiść wszyſtko we złe obraca. *ib.* 628, nienawiść złym cudzem się chłodzi, choć iey to samey równo szkodzi. *ib.* Nienawiść iakąś warzycie w sobie przeciw Cesarzowi. *Bals. Sw.* 2, 581. Otworzyſta nienawiść. *Birk. Kant. C.* 2. – §. Przodkowie z panów wszelką nienawiść, a ze sług wszelką szeżywość otarli, zowiąc pana oycem czeladki, a sług domownikami. *Pilch. Sen. liſt.* 554, ohydę, materyą, pochop do nienawiści). – §. b) zazdrość, *Crn.* nid, *Vd.* nijd, ponijdanie, Neid. Biſkupi przez nienawiść Jezusa na więzienie wydali. *Sekl. Marc.* 15, „*not.* zazdrość". Nienawiść nigdy od bogactw i kredytu nierozdzielna. *Nar. Hſt.* 4, 125. NIENAWISNIK, NIENAWISTNIK, - a, *m.*, NIENAWIDCA, - y, *m.* (*Smotr. Ap.* 9.), *Bh.* nenawiſtnik; *Crn.* navidlivnèk; *Vd.* navidleuz, navisnik, pervisnik, nevoshliv'z, sourashnik; *Sr.* 1. hramotnik, hramnik; *Rg.* nenâvidnik, zlohotnik; *Bs.* nenavidnik; *Cro.* nenavidnik, nazlobnik, jalnik; *Rs.* ненавистникъ, лиходѣй; nienawidzący kogo, der Haſſer. Nienawisniki moie wygubię. *Bud.* 2 *Sam.* 22, 41, *Bud. Ps.* 55, 12. Nienawisnicy nasi. *Veryf. pr.* 27; *w rodz. żeńſk. Vd.* nevoshliv'ka; *Rs.* ненавистница, лиходѣйка. NIENAWISTNY, NIENAWISNY, NIENAWIDNY, - a, - e, NIENAWISTNIE, Nienawiſtno *adv.*, – §. *active*, nienawiść ku drugim maiący, nienawidzący, *Crn.* navidliv, navoshliv, sovrash; *Vd.* navidliv, nidik, nevoshezh, kiri navoshi, obsourashen, vsourashliu, oserditliu, oſtuden, oduren, sperſkau; *Cro.* nenavidni, nazloben, jalën; *Sla.* nenavidijv; *Sr.* 1. hramne; *Rs.* ненавистный, ненавистливый, ненавидящій, лиходѣйный, gehäſſig, haſſend, voll Haß. Puchacze nienawidne. *Banial. J.* 3. Walery cię kocha, i ty nie ieſteś mu nienawiſtną. *Teatr* 14 *c*, 49. – §. *paſſiv.* nienawiſtny, którego drudzy nienawidzą, niemiły, nienawidzony, *Sr.* 1. zadſpene; *Vd.* savraschen; *Bs.* mrrizecch, mrrizgliv; *Rs.* ненавидимый, verhaßt. Jeſteśmy nienawisnemi u wszech ludzi, i przeto nas morduie świat. *Baz. Hſt.* 85. Rzecz ta wydaie się bardzo cierpke i nienawiſtno, bo krewkościom ludzkim nadzieię odbiera. *Pilch. Sen.* 97. Godny nienawiści *Ross.* достоненавистный.

NIENAYRZEĆ, NIENAŹRZEĆ, - ał, - eli, - y, *cz. ndk.*, (*Etym. obsol.* *irzeć, źrzeć, *zkąd* poyrzeć, wzrok, źrzenica, zayrzeć); nienawidzieć, *Lat. inuidere*, haſſen. Garncarz garncarza nienayrzy. *Modrz. Baz.* 260. Pszczoły robotne nierobotnych nienaźrzą. *Cresc.* 601. Nienaźrzeliście mię, i wygnali z domu oyca mego. *Leop. Jud.* 2, 8. Każdy, który nienayrzy brata swego, mężobóyca ieſt. 1 *Leop.* 1 *Jan.* 3, 15. Katylinę każdy szlachecki człowiek nienayrzał. *Kosz. Cyc. B* 2 *b.* Nienayrzał Absalon Ammona, o to iż zgwałcił sioſtrę iego. *Budn.* 2 *Sam.* 13, 22. Jehowo nienayrzysz wszech działaiących próżność, *Bud. Ps.* 5, 5. Człowieka zdradnego Pan Bóg będzie nienayźrzał, *abominabitur. Wrob.* 9. Niemoc nieuleczona, kiedy chory lekarſtwa nienayrzy, i nim się brzydzi. *Karnk. Kat.* 217. Jeśli tych, którzy nas kochaią, będziemy mieć w nienawiści, a z temi co poczniemy, którzy nas nienayrzą? *Bud. Ap.* 111. Z temi, którzy pokoiu nienayźrzeli, spokoyniem się chował; a wszakże tak ma cnotliwy król żyć z temi, którzy pokoiu nie lubią. *Weresz. Rgl.* 26. Gniew, nienayrzenie etc. *W. Poſt. W.* 212, cf. zazdrość.

z NIEOBACZKA *adverb.*, nieobacznie, z niepoſtrzeżenia, z nienacka, niespodzianie, *Cro.* znevarcze, znenadeznya, unverſehens, unvermuthet. Jedli, pili, aż z nieobaczka przyszedł na nich potop. *W. Poſt. W.* 420. Z nieobaczka nań zaiechał huf nieprzyiacielſki, uczyniwszy nań zasadzkę *Radz.* 1 *Macch.* 2, 68. Z nieobaczka naſtąpiwszy nań gwałtem, wywlekli go na ulicę. *Birk. Dom.* 66, *ob.* bez wieści). Aniołowie *wyzbierali kamyki na drogach iego, aby się z nieobaczka nie obraził w nogę swoię. *Rey Zw.* 69. Nie chcąc z nieobaczka co niesprawiedliwego czynić. *Petr. Et.* 393. Romulus z nieobaczka z oczu ludzkich porwany. *Fal. Fl.* 8. NIEOBACZNY, NIEOBECNY, *NIEOBEL, NIEOBESZŁY, NIEOBIĘTNY, NIEOBŁĘDNY, NIEOBŁUDNY, NIEOBRAŻNY, NIEOBRONNOŚĆ, NIEOBRONNY, NIEOBROSŁY, NIEOBROTNY, NIEOBRUSZNY, NIEOBRZĄDNY, *vide in Affirm.*

NIEOBRZESKA, - i, *ż.*, NIEOBRZEZEK, NIEOBRZE-

ZEK, – ska, *m.*, obrzezek, odrzezek, obrzeſka, napletek. *Budn.*, *qu. v.*; *praeputium;* n. p. Jak się urodzili, dotąd w nieodrzeſku byli, ani ich żaden na drodze nie był obrzezał. *W. Josue* 5, 7, *Bh.* **neobřizka**; *Ross.* крайняя плоть, залупа; **die Vorhaut**. Obrzezować będziecie ciało nieobrzeſki waszéy. *Radz. Genes.* 17, 11, „*not.* t. i. ſkórka, która okrywa członek męzczyźnſki", *ob.* Przedſkorek. NIEOBRZEZANIEC, – ńca, *m.*, Nieobrzezany (*oppos.* żyd, cf. Mahometanin), **ein Unbeschnittner**; *Bh.* **neobřezanec**. Wydali Jezusa poganom, nieobrzezańcom, aby od ich ręku umarł. *Sk. Kaz.* 162. Pobiymy tych nieobrzezańców. *W.* 1 *Reg.* 14, 6. Obrzezany kto ieſt, niech się nie czyni nieobrzezańcem. *Bud.* 1 *Cor.* 7, 18.

NIEOBUCZONY, NIEOBWAROWANY, NIEOBYCZAYNY, NIEOBŻAŁOWANY, NIEOCHĘDOGI, NIEOCHĘDOŻNY, NIEOCHOTNY, NIEOCHRONA, NIEOCIĘTY, NIEOCIOSANY *ob. Affirmatiua.* NIEOCIOSANIEC, – ńca, *m.*, t. i. nieociosany co do obyczaiów. *Tr.*, nieokrzesany, **ein Ungeschliffner**; *nieuczosaniec. *Męcz.*

NIEOCZEKIWANY, NIEODARTY, NIEODBITY, NIEODBYTY, NIEODETCHNIONY, NIEODERWANY, NIEODJSKANY, NIEODKUPNY, NIEODMIENNY, NIEODMYTY, NIEODPŁACONY, NIEODPŁATNY, NIEODPORNY, NIEODPOWIEDNY, NIEODPRAWIONY, NIEODPROSZONY, NIEODRODNY, (NIEODRZEZEK *ob.* Nieobrzezek), NIEODSTĘPNY, NIEODWŁOCZNY, NIEODWOŁANY etc., NIEOKREŚLNY, NIEOKREŚLONY; *vide in Affirmat.*

NIEOKRZESANIEC, – ńca, *m.*, człowiek nieokrzesany co do obyczaiów, nieulizany, grundychwał, nieuczesaniec, **ein Ungeschliffner**; *Rs.* мужикъ, мужицкій, мужичій. NIEOKRZESANY, NIEOMYLNY, NIEOPAŚNY, NIEOPATRZNY, NIEOPŁUKANY, NIEOPOWIEDNY, NIEOSZACOWANY, NIEPAMIĘĆ, *NIEPEWNIK, *NIEPEWCA, NIEPIŚMIENNIK, NIEPOBOŻNIK, NIEPOCZESNIK, NIEPOGODA, NIEPOGODNY, NIEPOKALANY, NIEPOKOIĆ, NIEPOKOY, NIEPOLITYKA etc. etc., *vide in Affirmativis.*

NIEPOŁOMICE, – ic *plur.*, miaſto w woiew. Krakowſkim, sławne łowami królów Polſkich. *Dykc. G.* 2, 217, **eine Stadt in der Woiw. Krakau.** NIEPOŁOMSKI, – a, – ie, n. p. puszcza Niepołomſka, **Niepolomicer**. NIEPOŁOMCZYZNA, – y, *ż.*, grunta do Niepołomic należące, **das Niepolomicer Revier.**

NIEPOMIARKOWANY, NIEPOMIERNY, NIEPOMNY, NIEPOMYŚLNY, NIEPOPŁATNY, NIEPOPRAWA, NIEPOPRAWNY, NIEPORZĄDEK, NIEPOSŁUSZEŃSTWO, NIEPOSŁUSZNY, NIEPOSTRZEGŁY, NIEPOSTRZEŻENIE, NIEPOTEMNY, NIEPOZNAKA, NIEPOZWOLONY, NIEPOŻYTECZNY, NIEPOŻYTEK, *vide in Affirmatiuis.*

NIEPR rzéka; *ob.* Dniepr.

NIEPRAW, *NIEPRAWIEĆ, NIEPRAWDA i t. d., – – NIEPRZYIACIEL, NIEPRZYIAZNY, NIEPRZYIEMNY, NIEPRZYSTĘP, – NIERĄCZY, – – NIERÓWNIA, – NIEROZJĘTNY, – NIERYMOWNY etc., *vide in Affirmatiuis.*

NIERZĄD, – u, *m.*, brak porządku, NIERZĄDEK, – dku, *m.*, **die Unordnung**, nieporządek, nieład, n. p. Układ tey móy szczypaią, nazywaiąc go nie porządkiem, ale nierządkiem. *Groi. Obr. pr.* J w nogach błąd, kiedy w głowie nierząd. *Dwor. D.* 4, kiedy piianemu w głowie szumi, nogi się plączą). J w nierządzie iakiś rząd bydź musi. *Cn. Ad.* 283. (*Bh.* **neřad** *confusio*, *sordes*, *coenum*, *pediculi*; *Rs.* непорядокъ; *Sr.* 1. **neřad** plugaſtwo, brud, gadzina, owad). – §. *praesertim* brak rządu kraiowego, anarchiia, **Anarchie, Mangel einer ordentlichen Regierung.** Nierządem Polſka ſtoi, nie źle ktoś powiedział, Lecz drugi odpowiedział, że nierządem zginie. *Opal. sat.* 89, *Falib. R.* 3, *Gor. Wl. b.* 4. Mniéy nam szkodliwy był nierząd, gdy z rządności żaden chlubić się nie mógł naród. *Zab.* 16, 170. Był czas, kiedy błąd ślepy nierządem się chlubił, Ten nas nierząd o bracia, pokonał i zgubił! *Kras. Sat.* 16. Czasem się rząd nierządem naprawuie, zamieszanie i bunty wprawuią w ryzę zepsowane rządy. *Klok. Turk.* 13. Wielu rząd nierząd. *Cn. Ad.* 237. – §. 2) nierząd życia, nierządne cielesne życie, rozpuſta, psoty, nieczyſtości, **Ausschweifungen, ein unordentliches, liederliches Leben, Hurerey, Unzucht.** Nierząd z wolną, porubſtwo. Nierząd z krewną, z powinną, kazirodztwo. – Nierządu patrzyć, nierządem się bawić, *o męzczyznie*, cielesność z białogłową pełnić; *o białéy głowie*, *z* na nierząd się udadź. *Cn. Th.* Mąż dopuścił żonie swéy z kim innym nierządu patrzyć. *Chelm. pr.* 78. Są rodzice, które córki swe do nierządu sami przyprawuią. *Petr. Ek.* 25. Ewanieliia żąda po nas, nietylko żebyśmy cudzołoſtwa, ani żadnego nierządu nie płodzili, ale też złemi pożądliwościami się nie mazali. *W. Poſt. Mn.* 303. Niewiaſta iedna niewſtydliwa iawnie do niego przyszedłszy, zapłaty się za nierząd upominała, mówiąc fałszywie, iakoby iéy ku lubieżności swéy cielesnéy używał. *Sk. Żyw.* 2, 338. Nierządu chowanie, rufiańſtwo; – Nierząd trzymać, rufiańſką trzymać.

NIERZĄDNICA, – y, *ż.*, wszetecznica, **ein unzüchtiges Weib, eine Hure**; *Sr.* 1. **wahlawa**; *Crn.* zônta; *Ec.* женнища, женщина непотребная. Nierządnica iednego, nałożnica, kawalerka). Z majętnieyszych, który małżonkę poczciwą maiąc, nie ma nierządnicy iakiéy, nie maią go za kawalera dobrego. *Star. Ryc.* 35. Nierządnica, która się przeto ſtroi, aby się podobała ludziom, a o bogu ani myśli. *Dambr.* 361, cf. kokietka, cf. zalotnica, umizgalſka). Nierządnica pospolita, iawna, bądź w domu nierządnym, bądź indzie mieszkaiąca, każdemu powolna, *lupa*, *Cn. Th.*, *ob.* kurwa). NIERZĄDNICZY, – a, – e, do nierządnicy należący, **Huren**-. Ona bez wſtydu, ſkromną w ſtroiu ieſt, z widzenia, Ty nic nierządniczego niemasz krom odzienia. *Min. Aus.* 22. Nierządniczy dom, pełen zelżywości i hańby. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 235, *ob.* zamtuz). Nierządniczy sługa, rufian. – Nierządnicze, – ego, *n.*, *subſt.*, nierządnicy zapłata, **Hurenlohn.** NIERZĄDNIK, – a, *m.*, wszetecznik, nierządu patrzący, *Cro.* lotér; *Dl.* prelyubodelnik; **ein Unzüchtiger, ein Hurenbold.** Nierządnik w zachowywaniu i w używaniu ma, czego i boski zakon i ludzkie prawo broni. *Smotr. Ex.* 51. Nierządniki, iż ciałem grzeszą, na ciele też rozmaitych bolów, Włoſkiego łamania, sprośnych bolączek doſtawaią. *Gil. Pſt.* 64. Był bez wſtydu i czoła cudzołożnik, nierządnik, koſtera, dóbr oyczyſtych utratnik. *Pilch. Sall.* 28.

Nierządnik i cudzołożnik króleſtwa niebieſkiego nie osiągnie. *Karnk. Kat.* 345, *Bach. Ep.* 58. Nierządnik pospolicie rozrzutny. *Cn. Ad.* 643. NIERZĄDNOŚĆ, - ści, *ż.*, nałóg nierządu, nierząd, wszeteczeńſtwo, Unzucht; *Bh.* nezřizenoſt. Piianica snadnie się dopuści wszelakiey nierządności. *Star. Ref.* 48. Miernością nierządności zwyciężamy. *Wrobl.* 201. NIERZĄDNY, - a, - e, NIERZĄDNIE *adv.*, *Bh.* neřadný, nieporządny, unordentlich. Tak to idzie u nas ten nierządny porządek. *Klon. Fl. B* 4. Kto nierządnym w domu, niepodobna aby miał bydź rządnym w Rzpltéy. *Petr. Ek.* 2. - §. b) wszeteczny, unzüchtig. Nierządnéy niewiaſty głowa iéy synowi nierządnie narodzonemu płacona bydź ma. *Vol. Leg.* 1, 26. Weź sobie za żonę niewiaſtę nierządną, zrodźże z niéy syny psotliwe. 1 *Leop. Ozeasz.* 1, 2. Wyſtawiona nierządna każdemu do kupu, Szuka nędznego ciałem niewolniczym łupu. *Hul. Ow.* 68. Gdy widział, że żona iego z nierządną iedną, co niewolnicą przedtym była, gada, rozwiódł się z nią. *Warg. Wal.* 200. Nierządny dom, = zamtuz, Hurenhaus, burdel). Ja cię do domu nierządnego na iawną sromotę i utratę panieńſtwa twego poślę. *Sk. Żyw.* 1, 47. *NIERZĄDORAYCA, - y, *m.*, rufian. *Włod.*, zamtuznik, der Hurenwirth, der Kuppler.

NIERZESKI, NIERZETELNY, *vide in Affirm.*

NIERZKĄC, NIERZEKĄC *adverbial.*, *Bh.* nercyli; *Sr.* 1. nicz yeno; cóż dopiero, ani myślić, *nedum*, geschweige denn. Zalotnik iéy, choćby wielkim panem był, nie mógłby iéy kosztu doſtarczyć, nierząc, żebyś ty mógł. *Cn. Th.* Ani poyrzy na te towary, nierzekąc aby ich miał potargować. *Grod. Dis. D.* 4. Przodkowie prawowali się na iednym wózku ieżdżąc, nierzkąc żeby sobie mieli około prawa gardła pobierać. *Sekl.* 22. Przyrodzonéy i przyſtoynéy pożądliwości nie zakazuie bóg, nierzkąc aby zakazywał duchownéy. *Karnk. Kat.* 371. - §. b) nierzkąc, ale i, = nie tylko, ale też, nicht nur, sondern auch. Sami z siebie nic dobrego nierzkąc uczynić, ale ani pomyślić nie możemy. *W. Pſt. W.* 118. Nierzkąc zabić, ale i gniewać się na brata swego, grzechem. *W. Poſt. Mn.* 303. Tak go grzech trapić nie przeſtanie wszędzie, że nierzkąc dom, ale i rozum utraci. *Otw. Ow.* 367.

NIESĄDOWNY, NIESAMORODNY, *vide in Affirmat.*

NIEŚĆ, niosł, nieśli, niesie, niosę *cz. ndk.*, *Bh.* néſti, neſt, neſu; *Slo.* néſt, neſu; *Sr.* 2. naſcź, naßl, naßu, noßiſch; *Sr.* 1. neſcź, neſt, neßu, neßem, noſchycź, noßem, noſchu; *Crn.* nęſti, nęsl, nèsem, nosèm, nositi, nosil; (*Crn. obsol.* nûdem); *Vd.* neſti, nésem, nesél, nositi; *Bs. et Sla.* nositi; *Rg.* nossiti; *Dl.* nofsiti; *Cro.* nesti, néssem, nosziti, nòszim, vjédam; *Rs.* несть, несу̀, носи̂ть, ношу̀; *Hbr.* נשא *nasa* tulit; cf. nosić *continuat.*, Naszać *frequ.*, dźwigaiąc sobą z mieysca ruszyć, tragen. Wszyſtko przygotowawszy, co mieli nieść w drodze, żegnali Tobiasza. *W. Tob.* 5, 22, potrzeby na drogę. *Bibl. Gd.*). Człowiek o dwu tylko nogach ieſt, na których się nosi. *Sak. Pr.* 4. Nieść co gdzie, = przynosić, zanosić, bringen, herbey tragen, (getragen bringen), hin tragen. Dobra wieść, kiedy niosą nieść. *Rys. Ad.* 12. - *transl.* bringen. Każdy swóy ukłon niesie, każdy biie czołem. *Zab.* 15, 17 *Kniaź.* Nieście chwałę mocarze Panu mocnieyszemu, Nieście chwałę królowie, królowi więtszemu! *J. Kchan. Ps.* 38. Co niesiesz nowego? *Paſt. F.* 63. Jakoście mu pierwéy złą nowinę o moiéy śmierci przynieśli, tak mu tę wesołą nieście. *Sk. Żyw.* 324. Zawſtydził się Faeton, i sromem gniew zraził, Niósł potym matce, czym go Epafus naraził. *Zebr. Ow.* 25, doniósł). Dokądże WcPan tak śpieszne niesiesz kroki? *Teatr* 1, 100, t. i. obracasz, zanosisz, wohin tragen Sie, richten Sie Ihre Schritte? Szczęście mu służy, on sam w nieszczęście się niesie. *Bard. Tr.* 513, t. i. podaie się, er ſtürzt sich selbst in Unglück. - Gdzie oczy niosą, = poprowadzą, wohin nur die Augen führen, leiten, hin leiten. Nie wiedzą gdzie uchodzić, sami się turbuią, Idą gdzie oczy niosą, domy opuszczaią. *Bard. Luk.* 13, *Sk. Żyw.* 2, 12. Gdzie żal, gdzie mię oczy smutne niosą, tam biegnę. *Zab.* 13, 304. Gdzie oczy niosą idzie, sprawy nie pilnuie, Gora czy las nie patrzy, z zamku uſtępuie. *Bard. Luk.* 29, *Nar. Hſt.* 3, 75. Zebrawszy się, gdzie droga, gdzie niesie gniew, ślepo wypadaią. *Tward. Wład.* 20, unosi). - Właśnie też szczęście mi ią niesie. *Teatr* 45 *b*, 52, t. i. przyprowadza, zdarza, führt sie herbey. A czyż djabli znowu niosą tego gryzikrupę. *Teatr* 30, 90. Nieś się ztąd. *Nag. Cyc.* 21, t. i. wynieś się, wyprowadź się ztąd, mache Dich weg, packe Dich weg von hier. - Nieść, = unosić, n. p. Achill poprawił się w kroku, ruszył wszyſtkich sił, i iak gdyby go wszyscy djabli nieśli, natarł na Hektora. *Off. Str.* 2. - §. Fuzya, ſtrzelba niesie tak daleko, trägt so weit. Jako z męskiéy dłoni nieść może kamień nieciężki, Tak on iuż był od nich oddalon. *Miaſk. Ryt.* 54. - §. Nieść co komu, ofiarować mu, einem etwas darbringen, darreichen, anbieten. Czechowie, wypędziwszy Zygmunta, Władysławowi swoie króleſtwo nieśli. *Krom.* 486. - §. Nieść życie, = łożyć życie, sein Leben darbringen, darauf setzen, daran setzen. Niosę więc życie na szańc, i wy bracia nieście, Gdy się Auguſt nie w kraiu, lecz kocha w niewieście. *Teatr* 45 *d*, 63. Dla oyczyzny niesie na plac zdrowie. *Grech. W.* 562. - §. *Metaphor.* nieść, = wyciągać, wymagać, iako ſkutek za sobą przynosić, mit sich bringen, erfordern. Powinność to męża niesie, iżby żony swoiéy nie inaczéy, iedno iako ciało swe własne miłował. *Gor. Dz.* 156. Bieg przyrodzony koniecznie niesie, aby z początku wszyſtko wypływało. *Zab.* 2, 33. Są niektóre sprawy, które żadnéy szkody, ani pożytku nie niosą. *Szczerb. Sax.* 72. Niedbalſtwo może być takie, które żadnéy szkody nie niesie. *ib.* 72. Co niesie przyrodzenie, zbraniać się nie godzi, Człowiek aby raz umarł, z tym się na świat rodzi. *J. Kchan. Dz.* 275. Zapłacimy - ć, co sprawiedliwość niesie. 3 *Leop. Num.* 20, 19, co słuszna a godna będzie. 1 *Leop.*). Bliźniego byś miłował, iako niesie chrześciańſka powinność twoia. *Rey Pſt. Oo b*, wymaga. - §. Nieść *aliter* pozwalać, znosić, leiden, gewähren, verſtatten. Zebrał woyſko, ile ścisłość czasu krotkiego niosła. *Krom.* 254. Był Kazimierz I. uczony, iako on wiek niosł. *Bielſk.* 54. Była dziwnéy gładkości, o którą nie dbała, Lub tyle dbała, ile cnota niosła. *P. Kchan. Jer.* 31. Ziemowit w karaniu, gdy tego potrzeba niosła, łaſkawym był. *Krom.* 51. - §. Nieść się za co, = udawać się za co, za równo się trzymać, sich für etwas halten, ausgeben; so betragen, als wenn man das wäre. Swidrygiełło zaraz po śmierci Witolda za książę się, krom pozwolenia Władysława, nieść począł. *Krom.* 510. Meſkal sam się niesie za równego Cesarzowi Tureckiemu, i także też napełnia liſty wymyślonemi tytułami. *Kłok. Turk.* 118.

Chociaż niektórzy pokutujących osobę niosą, wszakoż one mięsopustne swowoleństwa iawnie wołaią, iż to tylko dla *obyczaiu czynili. *Zrn. Pſt.* 100, ſtroią osobę pokut:). - §. Kto się hardo niesie nad inne, na pośmiech bywa drugim. *Bzop.* 14, wynosi, sich über andere erhebt. - *§. Wyiął kolſtki złote, które niosły dwa łoty złota. 1 *Leop. Gen.* 24, 22, ważyły. 3 *Leop.*, wynosiły. - §. Niesie się ku czemu, = zanosi się, es läßt sich darauf an, es hat das Ansehen dazu. Król rozumieiąc, że się wszyſtko to ni ku czemu dobremu niesie, kazał miaſto oprawiać. *Bielſk.* 154. - §. 2) *Oeconom.* kokosz niesie, iaia niesie, niesie się, die Henne legt Eyer. Kury w każdym czasie nieść mogą iaia, inne ptaki w pewnych tylko porach. *Zool.* 214. Samice pawiów leda gdzie po oborze iayca niosą i nasiędą. *Cresc.* 575. Kury mogą się nieść przez cały rok; pospolicie w Marcu nieść się poczynaią; im obficiéy się niosą, tym prędzéy uſtaną. *Kluk Zw.* 2, 98. Kokosz niosąca, niesna, nośna, *Vd.* jaizenosezha kokush, kura, kokla; *Rs.* несу́шка.

Pochodz. *Nosić*; *donosić*, *donieść*, *donośny*, *donośność*; *donosiciel*, *donosicielka*; *nanosić*, *nanieść*; *nosiciel*, *nosiwać*, *naszać*, *nosidło*, *nosza*, *noszar*, *noszarka*, *nośna* lub *nieśna kokosz*; *obnosić*, *obnieść*; *odnosić*, *odnieść*, *odnosiciel*, *odnosicielka*; *ponosić*, *ponieść*; *ponosiciel*, *podnosić*, *podnieść*, *podniosły*; *przenosić*, *przenieść*, *przenosiny*; *przynosić*, *przynieść*; *roznosić*, *roznieść*, *roznosiciel*; *unosić*, *unieść*, *unosiciel*; *wnosić*, *wnieść*, *wniosek*, *wnioſkować*; *wynosić*, *wynieść*, *wyniosły*, *wyniosłość*; *zanosić*, *zanieść*, *znosić*, *znieść*, *znośny*, *nieznośny*, *znosiciel*; *wznosić*, *wznieść*.

NIESCHLUDNOŚĆ, - ści, *ż.*, niechluyſtwo, nieczyſtość, nieochędożność, die Unreinlichkeit, Unſläthigkeit. Takie niedbalſtwo, taka nieschludność, sprawiedliwie ludzi od siebie odpycha. *N. Pam.* 21, 337.

NIEŚCIERPLIWIĆ *cz. dk.*, nieścierpliwiać *ndk.*, cierpliwości pozbawić, nieścierpliwym uczynić, ungeduldig machen. Nakoniec nieścierpliwiła mię ta ich niepoiętność. *Pam. Weresz.* 3, 320, *Cztr.*

NIEŚCIGNIONY, NIEŚCIGŁY, NIESEN, NIESFORA, NIESFORNOŚĆ, NIESIĘGNIONY, *NIESIĘKOMY, *vide in Affirmat.*

NIESIENIE *ob.* Nieść. *·NIESIONKA, - i, *ż.*, którą niosą, unoszą, uwieziona, n. p. Niesionce dał szatę za upominek. *Zebr. Ow.* 221, *raptae*, die Geraubte, Entführte.

NIESKAZITELNY, NIESKŁADNY, NIESKOŃCZONY, NIESKUPNY, NIESŁYCHANY, NIESMAK etc. etc., *in Affirm.*

NIEŚMIERTELNIĆ kogo *cz. ndk.*, unieśmiertelnić *dok.*, nieśmiertelnym czynić, nieśmiertelności nabawić, einen unſterblich machen (verunſterblichen). Mógłbym tysiące liczyć między walecznemi, Gdybym chciał nieśmiertelnić imiona na ziemi. *Przyb. Milt.* 188. Heweliusz, aby pamiątkę króla Jana unieśmiertelnił, nową konſtellacyą tarczą Sobieſkiego nazywa. *Karp.* 4, 40. Przez wiersze swe, imiona ich unieśmiertelni. *Przyb. Luz.* 226. Gama unieśmiertelnił się odkryciem drogi do Judyy Wschodnich przez cypel dobréy nadziei. *ib.* 331. *·NIESMIERTELNIK, - a, *m.*, t. i. Ambrozya, bo tym, którzy iéy używaią, dale nieśmiertelność. *Otw. Ow.* 587, bezśmiertelnik, die Unſterblichkeitsſpeise, Ambrosia; Ziele żółcień abo nogietek, też *nieśmiertelność* zowią; *Ambrosia herba, immortalitas. Mącz.* - NIEŚMIERTELNY, NIEŚMIESZNY, NIEŚMOLONY, *vide in Affirm.*

NIEŚNA kokosz, = niosąca iaia, niosąca się, eine Leghenne; *Vd.* jaizenosezha kokush, kura, kokla; *Ross.* несу́шка.

NIESNADNY *ob.* Snadny. NIESNASKA, NIEZNASKA, - i, *ż.*, (cf. znać), rozróżnienie, niechęć, nienawiść, Hader, Zank, Feindſchaft, Unverträglichkeit. O zapłatę trudności i nieznaſki żadnéy nie będzie. 1 *Leop. Num.* 20. Niesnaſki i pomieszania zjawiły się w moim domu. *Teatr* 18, 235. - *§. Wilgoć ſtaienna czyni w nogach końſkich gruczoły, guzy i inszych wiele *nieznaszek szkodnych. *Cresc.* 520, wad, Fehler, Gebrechen.

NIEŚNIEDNY *ob.* Śniedny.

NIESOBIA *herb*, pół ſtrzały białéy, żelezcem w górę, pod nią ogon orli czarny, na hełmie trzy pióra ſtrusie. *Kurop.* 3, 35, od rzéki Niesobi w Sieradzkiéy ziemi tak zwany, nad którą przodek tych herbowników musiał co znacznego uczynić. *Bielſk.* 41, ein Wappen.

*NIESOKOR, - u, *m.*, n. p. Z niesokoru pleciono koronki. *Pot. Syl.* 365. Skórzanyć miał pas chrzciciel, póki mieszkał w boru, A ia cię opasuię pasem z niesokoru. *Pot. Jow.* 99.

NIESPLIK, MESPLIK, NIESZPUŁ, MESPUŁ, - u, *m.*, NIESZPUŁKA, - i, *ż.*, *mespilus*, drzewo chowane; owoce zażywaią się na ſtół za przysmaczek. *Kluk Dyk.* 2, 121, *Bh. et Slo.* nyſpule; *Crn.* neshple; *Vd.* neshplina, nespel; *Sr.* 1. neʒpula; *Cro.* nesplin, oſkorush; *Dl.* nespulya; *Hg.* naszpolya; *Bs.* nespula, muscmula; *Śla.* mushmula; *Rg.* múscmula, néscpula; *Rs.* мѣсомникъ, мргà, кизильникъ, аронїе; *Ec.* аронна; *Jtal.* Nispola; z Greck. μεσπιλη, die Mispel. Nieszpuły, owoc z jednego drzewka kolącego, małe, iako iabłuszka. *Sienn.* 212. Nespuły są iakoby gniłe gruszki leśne. *Boter* 67. Drzewo MESPUŁOWE, NESPUŁOWE *Cresc.* 432, der Mispelbaum; *Vd.* neshplinovez, neshplinovu drevu.

NIESPLUGAWIONY, NIESPODZIANY, NIESPOISTY, *vide in Affirm.*

NIESPOKOIĆ *cz. ndk.*, uniespokoić *dk.*, niepokoiu nabawić, *Bh.* nepokogiti; *Rs.* безпокоить; beunruhigen. Ze ſtratą odpędzeni, przeſtali potym nas niespokoić. *Gaz. Nar.* 1, 23. NIESPOKOYNICA, - y, *ż.*, kobieta niespokoyna, kłótliwa, cf. sekatorka, ein unruhiges Weib. NIESPOKOYNIK, - a, *m.*, NIESPOKOYNICZEK, - czka, *m.*, człowiek niespokoyny, warchoł; *Rs.* гомоза, гомеюнъ, блажный; ein unruhiger Menſch. Swidrygiełło, iako niespokoyniczek, i w Nowogrodku niedługo wytrwał. *Stryik.* 474, *Kromer* 321, *Petr. Hor.* 2, *M* 2 *b.* Zbigniew niespokoynik burzył Pomorzanów, Prusaków i Czechów. *Nar. Hſt.* 3, 126. Niespokoyniczkowie na bunty, na woynę gonią. *Petr. Et.* 49, *Krom.* 321. Kilka się niespokoyniczków zwadziło. *Dwor. H* 3. NIESPOKOYNY *ob.* Spokoyny etc.

NIESPUŁ *ob.* Niesplik. NIESROMIĘŻLIWY, NIESTAŁOŚĆ, NIESTAŁY, *vide in Affirmativis.*

NIESTANIE, - ia, *n.*, u prawa, na rok, *contumacia Jurid.*, das Nichterſcheinen vor Gericht. NIESTANY, NIESTANNY, - a, - e, NIESTANNIE *adv.*, Contumaʒ:.

Ktoby na pierwszych rokach nie ſtał, tedy na drugich winę nieſtanną zapłaci. *Stat. Lit.* 137. Kto o rzecz krwawą pozwan nie ſtanie, tedy urząd ma go za nieſtannego na wywołanie zdać. *ib.* 149. Gdy pozwany na roku pierwszym nie ſtanie, ma być w winie nieſtannéy przekazan. *Tarn. Uſt.* 9. Od dekretów oczywiſtych, nieſtannych, i appellacyynych po złotemu. *Vol. Leg.* 7, 404. W Litwie nieſtanne wyroki, w Polszcze kondemnaty. *Czack. Pr.* 2, 81. Gdyby iedna ſtrona nieſtannie albo *contumaciter* miała się . . . *Oſtr. Pr. Cyw.* 2, 116. *Nieſtanne*, - ego, *n.*, *ſubſt.*, wina pieniężna za nieſtanie na roku, die Geldstrafe für das Nichterscheinen vor Gericht. Ktoby na pierwszych rokach nie ſtał, ma ſtronie zapłacić nieſtannego, za każde pozwy cztery kopy groszy. *Stat. Lit.* 139, *Tarn. Uſt.* 19, *et* 23 *et* 24. - - NIESTATECZNY, NIESTATECZNOŚĆ *ob.* Stateczny, Stateczność. - 1) NIESTATEK, - tku, *m.*, nieſtateczność, brak ſtatku, lekkość, odmienność, der Unbestand, die Veränderlichkeit; *Rg.* neſtavnos; *Vd.* neſtanovitnoſt, prebernitlivoſt). Odmienna ieſt przyiaźń świata, nieſtatku się pełna bydź nayduie. *Sk. Żyw.* 1, 53. Kto ukaże nieſtatek po sobie, Niżby z nim żyć, lepiéy ledz z umarłemi w grobie. *Sim. Siel.* 45. Żaden tu nie ſtał w swéy mierze, Na dół ów, ten górę bierze, Ten ich ſtan i obrot wieczny, W nieſtatku tylko ſtateczny. *Dar. Lot.* 6. Czas ma więcéy nieſtatku w sobie, niżeli chmura. *Zab.* 13, 253. O ludzki nieſtatku, iakoż ci nigdy dufać nie można! *Sk. Dz.* 504. - §. *b) niedoſtatek, gdy nie ſtaie czego, Mangel. Przyszedł nieſtatek i wziął oſtatek. *Cn. Ad.* 982, *Ryś. Ad.* 55. Rozmyślanie nieſtatku i frasunków świata tego. *Sk. Dz.* 312. - §. 2) Nieſtatek, - tka, *m.*, NIESTATECZNIK, - a, *m.*, *perſonif.*, człowiek nieſtateczny, ein Unbeständiger, ein veränderlicher Mensch; *Bh.* neposeda. Nieſtatek wielki z niego, odmienny, lekki człowiek. *Cn. Ad.* 653, raz tak, drugi raz owak), Do rady wołał młode i płoche nieſtatki, mądrych ſtarców oycowſkich oddalił ze wzgardą. *Jabł. Tel.* 25. Skoro uſtaniesz w przedsięwzięciu, iuż zaraz nieſtatkiem zoſtaniesz. *Bach. Epik.* 66. Człowiek humoru nieznośnego, nieſtatek, kłótnik. *Teatr* 15, 35. Trzpiot i nieſtatek. *Teatr* 10, 102. Nieſtatkiem być *Ec.* непостоянствую. Wiele ieſt nieſtatków, których ſtrach i nadzieia do odmiany przywiedzie. *Pot. Arg.* 173. Z cudzołożnikiem i nieſtatkiem wdawać się nie chciał. *Sk. Dz.* 829. Kochałam cię nieſtatka, iakoż niezrównanie Większe ku ſtatecznemu, byłoby kochanie! *Morszt.* 346. To się i w nieſtatecznikach znayduie, gdzie im dobrze, tam się kochaią. *Dambr. Kaz.* 20. - §. nieſtatek *collect.* tałałayſtwo, hołota, ćma czego, Gesindel, Geschmeiß. Jeſt tego nieſtatku (złośliwych żebraków) wszędzie niezliczone mnoſtwo. *Haur Sk.* 40. Gdzie są pluſkwy, bursztynem nakurzyć, od tego do szczętu ten nieſtatek wyzdychać musi. *Haur Ek.* 113, to licho).

NIESTETYSZ, *NIESTETEŻ, *NIESTECIE, *NIESTECIEŻ, *NIESTOTY, *NIESTOTYSZ, *NIESTOTES, *NIESTOTA! NIESTOCIE! *interj.*; biada! biadaszku! kłopocie! o weh! o Unglück! (*Bh.* neſſtéſtj, = nieszczęście, neſſtiaſtny nieszczęsny); *Bh.* naſtogte (= ratuycie! cf. naſtać), hrotecku, po hřjchu; *Sr.* 1. yaw; *Slo.* neſtogté; (*Cro.* neſtéch *inuite*). Nieſtetyż, babie łono ogarnie Alcyda. *Bard. Tr.* 521. Alexander płakał, mówiąc: nieſtocie, a iam ieszcze i iednego świata nie podbił! *Budn. Ap.* 62. O ach nieſtotysz! i namci przysmaki świata smakuią. *Rey Ap.* 28, *Radz.* 1 *Sam.* 4, 8. Nieſtota, biada! *Pot. Syl.* 61. Ach nieſtocie! *Pot. Arg.* 429. Nieſtoty. *Leop. Jud.* 11, 35. Przelęknione wołały: nieſtota! *Tr. Tel.* 192. Będziesz mówił neſteteż na twóy rozum głupi. *Mat. z Pod.* 3, t. i. będ iesz nieſtotał, biadał, narzekał). Nieſtetysz na niedbałość przełożonych naszych! *Hrbſt. Odp. U u* 6. Ach dniowi temu, w któryśmy się porodzili, nieſtetysz ziemi, po któreyeśmy chodzili! *Smotr. Lam.* 19. Komuż z tego biada? mnie! Komuż nieſtety? mnie! Nieſtety i wam, którzyście mię znieważyli. *ib.* 16. Ach nieſtoty mnie! 1 *Leop. Jud.* 11. Nieſtotes, toć niewinnie umierasz! *Eraz. ięz.* Gg 7 *b.* NIESTOTA, - y, *ſubſt.*, nieszczęśliwy, nieszczęśliwa, *in sing. et plur.*, eine unglückliche Person, ein Unglücklicher, eine Unglückliche. Ach biada tobie nieſtocie! biada wam nieſtocie! *Tr.* NIESTOTAĆ, - ał, - a, *med. ndk.*, narzekać, biadać, wehklagen. Poddani pod ciężkim ięczą, narzekaią i nieſtotaią iarzmem. *Haur Sk.* 315.

NIESTOSOWNIK, - a, *m.*, nonkonformiſta w Anglii, odſtrzelaiący się od kościoła Angielſkiego, ein Englischer Nonconformist. *Oſtr. Pr. Kr.* 1, 81.

NIESTR *ob.* Dnieſtr.

NIESTRACONY, - NIESTRAWNY, *vide in Affirmat.*

NIESTRĘTEK, - tku, *m.*, gatunek zawilca, *Anemone nemorosa Linn.*, ziele bardzo szkodliwe. *Kluk Dyk.* 1, 37, *Jundz.* 292, Waldanemonien.

NIESTROIONY, NIESTROYNY, - NIESTWORA, NIESTWORNOŚĆ, NIESTWORNY, - NIESTWORZYSTY, NIESUBTELNY, - NIESUMIENNY, - NIEŚWIADOM etc., *vide in Affirmatiuis.*

NIEŚWIĘTA, - y, *ż.*, rzéka w Litwie. *Dyk. G.* 2, 217, ein Fluß in Litthauen. NIEŚWIĘTY *ob.* Święty.

NIEŚWIEŻ, - a, *m.*, miaſto w Nowogodzkim, należy do książąt Radziwiłów. *Dyk. G.* 2, 218, eine Stadt der Fürsten Radziwill in Litthauen. *Adject.* NIEŚWIEZKI, - a, - ie, n. p. Bibliia Nieświeſka czyli Radziwiłowſka.

NIESWORA, NIESWORNY *ob.* Sfora, Sforny. NIESWÓY, NIESYTNY, NIESZACOWNY, *vide in Affirmatiuis.*

NIESZAWA, - y, *ż.*, miaſto w woiew. Inowrocławſkim nad Wisłą. *Dyk. G.* 2, 218, eine Stadt an der Weichsel, cf. *Vd.* niabava, = niskość, *ob.* *Niż.

NIESZCZERDA, - y, *ż.*, miaſto w Połockim, sławne klęſką Moſkwy. *Dyk. G.* 2, 218, eine Stadt in Polozk.

NIESZCZERY, NIESZCZĘŚCIE, NIESZCZĘŚLIWY, *vide in Affirmat.* NIESZCZĘSNIK, - a, *m.*, NIESZCZĘŚNIŚ, - ia, *dem.*, *Bh.* neſſt'aſtnik; nieszczęśliwy człowiek, ein Unglücklicher. Nieszczęśniku! *Tręb. S. M.* 103. Obym był między swemi zginął nad Libyą, niżem pod Taps nieszczęśnik przywiódł oyców boie. *Bard. Luk.* 2, 38. Nieszczęśniku porzuć te twoie głupſtwa! *Teatr* 18, 22. Wychodź nieszczęśnisiu. *Teatr* 20, 81. - *W rodz. żeńſk.* NIESZCZĘSNICA. *Zebr. Ow.* 528, *Bh.* neſſtaſtnice.

NIESZCZODRY, NIESZCZWANY, *vide in Affirmat.*

NIESZEWA, - y, *ż.*, miaſto i rzéka w woiew. Połockim. *Dyk. G.* 2, 218, eine Stadt im Polockischen.

NIESZKODLIWY, NIESZKODZIEN, NIESZLACHCIC, NIE-

· NIESZLACHECKI, *ob. in Affirmat.* NIESZLACHETNICA, - y, *ż.*, NIESZLACHETNIK, - a, *m.*, nieszlachetnego życia lub umysłu, nieuczciwy, **ein Unádler, eine Unádle.** *Iste profligator perditissimus*, ten nieszlachetnik, który swe dobra przez gardło przelał. *Mącz.; Bh.* **nešlechetnik.** Idźcież nieszlachetnicy, gdyście mię nie znali, Na wieczne potępienie, tam was w zyfku zdali. *Rey Wiz.* 121. Śmierć, szpetna ta nieszlachetnica. *ib.* 96. Nieszlachetnico, przecz stoisz nadomną? *Papr. Kol. C 2 b.* - §. nieszlachetnik, nieszlachcic, nieznakomitego urodzenia, *roturier*, **von unádler oder unadeliger Geburt, nicht vornehm.** Ten nieszlachetnik urodził się z prostych rodziców. *Rey. Ap.* 82: A ty nieszlachetniku, coś się nadziewał bydź małżonkiem moim! *Gor. Dw.* 252.

NIESZPOR, - u, *m.*, NIESZPORY *liczb. mn.*, *Gr.* ἑσπέριος, *vespertinae*, wieczorne nabożeństwo, **die Vesper, die Abendandacht**; *Bh.* **nešpory**; *Slo.* **nes'por**, *Sr.* 1. **njžpor, nišchpor**; *Sr.* 2. **wjazorna**; *Crn.* vezhirnèze; *Vd.* vezherniza, vezhirniza, veshper. *Bs.* vecergna; *Cro.* vechernicza; *Rs.* вечерня. (cf. *Hebr.* נשף nescheph *crepusculum*). Nieszpor oznacza złożenie z krzyża, przed wieczorem niedaleko. *Hrbst. Nau. P.* 5 *b. Wrob. Zolt.* 295. Wieczernia abo nieszpor. *Smotr. El.* 46. *Pim. Kam.* 229, *ib.* 260. Kazał księży nieszpor albo wieczernią śpiewać. *Stryik.* 152; *Jabł. Bz* 56. Nieszpor przed południem nie bywa. *Pim. Kam.* 86. Dobry uczynek za cztery nieszpory. *Zab.* 15, 244. Na nieszporze ludzi bywa niewiele. *Jabł. Bz.* 56. - Sycylijczykowie pobili iedney godziny w *nieszpor Wielkonocny* wszystkie Francuzy; ztąd przypowieść u Hiszpanów i Włochów, gdy kto komu łaiał; o bodgday cię potkał *nieszpor Sycylijski. Stryik* 311; **die Sicilianische Vesper.** - *meton.* nieszpor, wieczór, **der Abend.** Jeśli na wschodzie piękność ta serca ludzkie szkodzi, Coż się iey zdoła oprzeć o nieszporze? *Morszt.* 18, t. i. w nachylonym wieku. NIESZPORNY, - a, - e, *Bh.* **nešporni**; *Vd.* veshperni: **Vesper**=. Psalmy nieszporne. od Psalmu 109. *Wrobl.* 263. Jezus z krzyża zdeymowan czasu nieszpornego. *Pieś. Kat.* 40, t. i. wieczornego.

NIESZPUŁKA, *ob.* Niesplik.

NIESZTOWICE, *plur.*, *Boh.* **nešstowice, nešstowicka** krosta, ospa); z materyi francowatey pochodzą rożne guzy czerwone, bolące, palące, niesztowice, zapalenie korzenia męskiego etc. *Krup.* 5, 146. Krosty białe iątrzące niesztowicami przodkowie nasi mianowali, teraźnieysi nie umieią nazwać. *Syr.* 1419.

NIESZTUCZNY, NIESZTUKOWANY, NIESZYTY, *in Affirmatiuis.*

*NIET, *Rs.* нѣтъ, = niemasz, brak, n. p. Przed słym umknąć; gdy mocy niemasz, niet i rady. *Jag. Rug. C* 3 *b.* **fehlt, mangelt, gebricht.**

NIETAYNY, NIETĘGI, NIETONĄCY, *in Affirmat.*

NIETOPERZ, NIEDOPERZ, *MĘTOPYRZ, - a, *m.*, *Bh.* **netopeyr**; *Slo.* **netoper, netopir, netopyer**; *Sr.* 1. **nedopor, mietopor**; *Sr.* 2. **nidopuř**; *Crn.* topir, toper, tropir, mrazhnik, pirpogashèza; *Vd.* nadopir, mrazhnik, pirhpogazhiza, shishmish; *Cro.* shishmish, sisimis, miszer; *Dl.* misir; *Sla.* slipi mish; *Rg.* miscpotopir, pîraz, gligljak; *Bs.* netopjer, nadopir, gligljak, lieromisc, sljepi misc, pirçaç, liromisc, sljeromisc; *Rs.* натопырь, нетопырь (натопыриться rozczepierzyć, натопыриться pierse ieżyć), кожанъ, мышь летучая; *Ec.* нощникъ (= 2. sowa; *Ec.* нетопырь, жаба żaba), latonka, latoperz, gacek, **die Fledermaus**, cf. ptak błonoskrzydły, błonolotny. Nietoperz należy do zwierząt ssących; wielkości iest myszy, lata w nocy. *Zool.* 291. Nietoperze skrzeczą. *Tward. Wł.* 29, *Cro.* skriplye). Nietoperz iest ani ptak, ani mysz. *Gil. Kat.* 388. Kłamstwo, iakoby wieczorny niedoperz, w nocy lata. *Weresz. Rgl.* 116. Nietoperz w słońce nie patrzy. *Pot. Arg.* 705. - *Metonym transl.* nocny kruk, ptaszek, frant, **ein Nachtschwärmer, ein schlauer Gast.** Miłosnego nietoperza Ledwo chwilka snem uśmierza. *Zab.* 15, 188. Biada nocnym nietoperzom. *Brut. Ost. E.* 9. Znać przecię mówią ptaka nietoperza. *Bies. B* 4, znać dudka z czubka). NIETOPERZOWY, *MĘTOPYRZOWY, - a, - e, **Fledermaus**=. *Vespertilionum alae*, skrzydła mętopyrzowe. *Perz. Cyr.* 1, 181. *Niedoperzowa głowa. *Pim. Kam.* 31, ciemna). *Niedopyrzowy rozsąd k. *ib.* 101.

NIETOPNISTY, NIETOROWANY, *ob. in Affirm.*

NIETOTA, - y, *ż.*, *botan*, miotłę ziele Rusnacy i koziarze nietotą zowią; dlaczego zaś, wiedzieć niemożemy. *Syr.* 842, *muscus scoparius*, **hochgewachsner Moos.** - §. 2. *ob.* sabina niepłodna.

NIETOWARZYSKI, NIETRAFNY, NIETREFNY, NIETRWAŁY, NIETRWOŻLIWY, NIETRYBOWY, NIETRZEŹWY, *in Affirm.*

NIETYKAŁEK, - łka, *m.*, *impatiens, noli me tangere. Linn.*, gatunek niecierpka; nasienniki tego ziela cokolwiek ruszone, natychmiast pękaią. *Kluk. Dyk.* 2, 57, **Rühr mich nicht an; eine Pflanze.** NIETYKALNY, NIETYLKO, NIEUBŁAGLIWY, NIEUCHRONNY, NIEUCIESZNY, NIEUCZCIWY, *ob. in Affirmat.*

NIEUCTWO, - a, *n.*, brak nauki, nieumieiętność, *Ross.* невѣжество, невѣжство, невѣжествїе, **Unwissenheit, Ungelehrsamkeit.** Ludzie dobrego urodzenia gardzili nauką, i nieuctwo było wywodem szlachectwa. *Teatr* 24, 41. Przesądy skażnią białe głowy na życie ciemne i nieuctwo. *Zab.* 15, 64. Zanurzeni w ciemnościach grubego nieuctwa. *Zab.* 7. 46. Prostota dawnego nieuctwa. *ib.* 7, 30. NIEUCZCIĆ *ob.* Nieczcić. NIEUCZEK *ob.* Nieuk NIEUCZENNOŚĆ, NIEUCZENNY, NIEUCZLIWOŚĆ, NIEUCZNY, NIEUCZONY, NIEUCZYNNY, NIEUDATNY, NIEUDOLNY, NIEUDZIELNY, NIEUFNOŚĆ, NIEUHAMOWANY, NIEUIĘTNY, NIEUJEŻDŻONY, *ob. in Affirmat.*

NIEUK, - a, *m.*, NIEUCZEK, - czka, *m.*, *dem.*, nieuczony, nieumieiący. **ein Unwissender, Ungelehrter, der etwas nicht kann, nicht versteht**; *Slo.* **nehutjenej**; *Cro.* neknisen; *Sla.* lajk; *Rs.* невѣжа, *Ec.* невѣжда, невѣгласъ, некниженъ, неграмотный. Nie trwoż się nowaku, albo nieuku, ieśli tego nie zrozumiesz. *Zygr. Gon.* 18. Nie takiego nieuka, iako ty, ale niepośledniego według szkolnych nauk uka, przywodzę. *Pim Kam.* 57. Nieuk pyta uka, co to w tym za sztuka. *Bratk. G* 2 *b.* Nieukiem być, *Rs.* невѣжничать. - §. *o zwierzętach*, n. p. Byczek pokładany, roboty ieszcze nie nauczony, zowie się nieuk. *Kluk. Zw.* 1, 202, **ein junger noch nicht ausgelehrter Ochs.** Nieuki w trzecim roku do roboty sposobić się maią *ib.* 210. Za byka stadnika półtory kopy groszy, za byka nieuka kopa groszy. *Stat. Lit.* 394. Był to nieuczek ugładzoney nogi, Szyi łabędziey, łba z złotemi rogi. *Zab.* 16, 310. Nieuk pies; nieuk koń. *Tr.*

NIEUKA, - i, *ż.*, nieumiętność, n. p. Nieuka śmiałość,

a nauka czyni boiaźń. *Orzech. Tward.* 62. Dla saméy téy nieuki, zbrzydził się temi naukami. *Sak. Persp. B* 4 *b.* *Nieuki, - a, - ie, nieumieiętny, unwissend. Naród ten choć swiebodny, nieuki iednak, niewiadomy. *Smotr. Ap. pr.*

NIEUKŁADNY, NIEUKRÓCONY, NIEUKUSZONY, NIEULECZONY, NIEULECZYSTY, NIEUŁOMNY, NIEUMIECIONY, NIEUMIEIĘTNY, *in Affirmat.*

NIEUNITA, - y, *m.*. Dysunita, ein Nichtunirter, ein Altgläubiger, einer von der griechischen Kirche. Nastąpiła 1595 unija części Greków z kościołem Rzymskim, i podział na Unitów i Nieunitów. *Skrzęt. P. Pot.* 2, 62. Nieunici, to iest Rusacy. *Steb.* 68. NIEUNICKI, - a, - ie, nicht unirt. NIEUNITKA, - i, *ż.*, białogłowa religii nieunickiey, die Nichtunitinn. Nawrócenie Heleny nieunitki, żony Alexandra. *Steb.* 73.

NIEUNOSZONY, NIEUPAMIĘTAŁY, NIEUPROSZONY, NIEURODZAY, NIEURODZAYNY, NIEUSIDLONY, NIEUSKROMIONY, NIEUSTAYNY, NIEUSTAWNY, NIEUSTRASZONY, NIEUSTRZEŻONY, NIEUTRATNY, NIEUTULONY, NIEUTULNY, NIEUWAGA, NIEUWAŻNY, NIEUŻYTNY, NIEUŻYTY, NIEWAŁASZONY, NIEWALECZNY, NIEWAROWNY, NIEWĄTPLIWY, NIEWAŻNY; *ob. in Affirmat.* NIEWAŻYĆ *ob.* znieważyć, ważyć.

NIEWCZAS, - u, *m.*, pora nie potemu, niepotemność, opóźnienie lub ukwapienie, *Vd.* nezhasf, nevreme, nevremnost, negoda, negodnost; *Crn.* nadlęga, die verfehlte rechte Zeit, das Verspäten oder Uebereilen. Naychwalebnieysze dzieła w niewczasie przedsięwbrane, tracą swoię cenę. *Nar. Hst.* 4, 324. - §. Po niewczasie, = po czasie, zapóźno, już klamka zapadła, już się stało, zu spät. Żal próżny, kiedy po niewczasie. *Kras. Bay.* 15. Gdy słońce pod ziemią, już to po niewczasie, Czegoś okiem nie doyrzał, macać po kompasie. *Zegl. Ad.* 106. - 2. niewczas, *niewczesność*, - ści, *ż.*, *incommodum*, niedogoda, niewygoda, Unbequemlichkeit. Czas, bym szedł od wygod na twarde niewczasy, Do głębokiéy pustyni, między głuche lasy, Między głogi ościste. *Kulig.* 199. Na górach wysokich śnieżnych takową niewczasność cierpią, iako w zimnych kraiach. *Cresc.* 15. Niewczasy w iedzeniu, w niedospaniu. *Papr. Ryc.* NIEWCZASOWAĆ, - ał, - uie kogo *Act. Contin.*, Niewczasić *ndk.*, zniewczasować, uniewczasować *dk.*, inkomodować kogo, przykréy niewygody go nabawiać, *Crn.* nadleguvati, nadlęgam; einen inkommodiren, ihm Beschwerlichkeit verursachen. Obżarłszy się, beczeć dudzie każesz, niewczasuiąc ludzie. *Lib. Sen.* 16. Naymnieysza muszka częstokroć nayweiększego człowieka uniewczasuie. *Lub. Roz.* 197. Na co bez potrzeby, ludzi w nocy niewczasować? *Haur. Sk.* 166. Podeyźrzliwość ustawicznie umysł iego obraca i niewczasuie. *Lub. Roz.* 304, *Pot. Jow.* 165. Mocnego nieprzyiaciela woiuy ogładzaiąc, niewczasuiąc przez iesienne i zimowe niewygody. *Fred. Ad.* 56. Pies czarny przy miłéy biesiedzie niewczasował gości. *Kłok. Turk.* 165. Z przykrzonym nas kłopotem, już to od lat kilku woyna niewczasi. *Pot. Arg.* 518. Jam się po swym błądzeniu zniewczasował. *Banial C* 4 *b.*, t. i. zmordował. NIEWCZESNY, - a, - e, - ie. *adv.*, nie na czas trafiaiący, unzeitig, za rychły lub za późny, zu früh oder zu spät. Tego niewczesna śmierć grzebie, Co wszystko zna oprócz siebie. *Zab.* 1, 112. Kiedy kto szanować umie osoby, niewczesnym pytaniem nie zwykł się im naprzykrzać. *Teatr* 6 *c*, 21. Niewczesne rzeczy nieprzyiemne. *Cn. Ad.* 689. Niewczesna uczynność, stoi za umyślną złość. *ib.* 179. - b) przykry, niedogodny, niewczasuiący, *Crn.* nadlęshn, beschwerlich, incommodirend, lästig, widrig. Drogość sroga dla niewczesnego roku naród ludzki ciężła. *Krom.* 792, *propter anni intemperiem.*

NIEWDZIĘCZEN, = niewdzięczny, *ob.* Wdzięczny. NIEWDZIĘCZNICA, - y, *ż.*, kobieta niewdzięczna, eine Undankbare. *Nar. Hst.* 4, 126, *Rg.* nehaarniza. *NIEWDZIĘCZEŃSTWO, = Niewdzięczność, *ob.* Wdzięczność. NIEWDZIĘCZNIK, - a, *m.*, niewdzięczny człowiek, *Rg.* nehaarnik, nesaznanik, nespoznan, ein Undankbarer. Niewdzięcznik podobny człowiekowi, który z fałszu i z zdrady żyie. *Gor. Sen.* 172. Żaden gorszy nie wynika Z ziemi płód nad niewdzięcznika. *Mon.* 76, 857. Niewdzięcznik łaski pańskiey. *Bial. Post.* 136. *NIEWDZIĘK, - u, *m.*, *NIEWDZIĘKA, - i, *ż.*, niewdzięczność, (*ob.* wdzięczność), die Undankbarkeit, der Undank. Takąż onę miłość mu niewdzięką oddasz! *Pot. Syl.* 47. Nie spodziewaiąc się takiego niewdzięku. *Tward. W. D.* 6. - Niewdzięki, = niełaska, nieprzychylność Ungunst. Pokazuiąc mu znacznie swe niewdzięki Rękę od siebie iego odpychała. *P. Kchan. Jer.* 563.

NIEWESOŁY, NIEWIADOM, NIEWIADUK, NIEWIARA; *ob. in Affirmat.*

NIEWIASTA, - y, *ż.*, (*Bh.* newěsta panna młoda; synowa, świekra. *Dalemil.* 95, 96, *Bh.* pranewěsta *pronurus*; *Slo.* newěsta, bratrowa žena *fratria*, muže mého sestra *glos*, sinowa žena, mladá něwesta *sponsa*; *Sr.* 1 *et* 2. newěsta panna młoda, pani młoda; *Vd.* nevésta *sponsa*; mojga bratra shena; synova shena; *Crn.* nevęsta, *quasi nesciens virum*, *Gr.* νυμφα, *et nurum s. filii uxorem, et sponsam significat*, *ita et Gallis* bru *idem utrumque sonat*; *Cro.* neveszta, bratòva sena, bratova szesztra (nevèsch *inexpertus)*; *Dl.* neuizta = bratowa; *Hg.* neüsteny; *Rg.* nevjesta *nurus, fratria, sponsa*; *Bs.* nevjesta, mloda neujesta *sponsa*, *noua nupta*, sinoua sgena *nurus*; brattova sgena *fratria* (*Bs* nevjesct *tyro* nowak cf. nieświadom); *Rs.* невѣ́ста panna młoda, na wydaniu, dorosła, безневѣстная dziewica; *Ec.* невѣ́ста, *sponsa*, cf. сыновныя или братныя жена, невѣстка, *cf.* уневѣстити, уневѣщати *viro sponsam collocare*, уневѣ́щеніе *desponsatio*. *connubium*, невѣстоводствую *Gr.* νυμφαγωγῶ). - *§. nowa młoda mężatka, nowozamężna, die Neuverheurathete, junge Frau. Gdym była panienką, byłam oycu we wszystkiem posłuszną; ale gdym iuż niewiastą została, mężowi iestem posłuszna. *Kosz. Kor.* 68 *b.* - §. białogłowa, kobieta, *Bs.* sgena, sgenska glava, das Weib. Ani na wsi, ani w mieście Nie trzeba wierzyć niewieście. *Zegl. Ad.* 6, *Rys Ad.* 1., *nec cras*, *nec heri*, *nunquam credas mulieri.* Nad niewiastą dokazować, nie męstwo. *Cn. Ad.* 696. Bayka urosła, iż Jan Osmy był niewiastą; gdyż z przymówki na boiaźliwe i niemożne to się słowo rado u ludzi obraca. *Sk. Dz.* 845. Dwie *niewieście poziomki zbierały. *Krom.* 140, (*dualis*, = dwie niewiasty). Niewiasta mężna, męska *virago*, cf. mężyca, mężowa, cf. bohatyrzyca). Niewiasta szpetna cf. larwa, maszkara, ko-

całodan; niewiasta zła, cf. djablica, iędza, iaszczurka). Rozgniewał się, gdy mu raz niewiasta iego zbytnie potrawę osoliła. *Gor. Dw.* 187, t. i. służąca, gospodyni. - NIEWIASTKA, *NIEWISTKA, - i, ż., *demin.*, kobietka, **ein Weiblein, Weibchen.** Scewole i Regulusze wystawiacie, a my wam niewiastki i dzieci ukażemy, których wszystkiemi katowniami zwyciężyć nie możono. *Sk. Dz.* 109. Zwodzili niewiastki, obciążone grzechami. *Birk. Ex.* 6. Nic takiego nie poczęła, co dzisieysze niewiastki czynią. *Biał. Post.* 197. - 2. *żełw' abo *żełwica, też *niewiastka* niektórzy mowią, mężowa siostra. *Mącz.* **des Mannes Schwester, die Schwägerinn**; Synowa, **des Sohnes Tochter, die Schwiegertochter**, (cf. *Bh.* **newěſtka** *meretrix*). Noemi stara Rut niewiastkę swoię, syna swego żonę, dziewką swoią zwała. *Biał. Post.* 71. *Hrbst. odp.* X 5. Niewiastki twey sromoty nie odkryway, bo iest żoną syna twego. *Radz. Levit.* 18, 15., *Wuiek ib.*, synowy twoiey. *Bibl. Gd.*). Przyszedłem łączyć córkę z matką swą, i niewiastkę z świekrą swą. *Leop. Matth.* 10, 36. Swiekier niewiastkę swą plugawił. *Leop. Ezech* 22, 11. Jeśliby kto spał z niewiastką swoią, oboie niechay umrze. *Leop. Levit.* 20, 13. cf. dziewierz.

Pochodz. *niewieści*, *niewieścieć*, *niewieściuch*, *niewieyski*, *niewieściuszeć*. (*Ross.* невѣстоукрасительница ubieraiąca pannę młodą; epith. N. P. M.).

NIEWID, niewidzianego co, (cf. niebylica, cf. ni słychu ni widu), **etwas Unerhörtes, Ungesehenes** n. p. Trzy niewidy. *Rys. Ad.* 66. Pogaństwo, które się zabobonami bawi, troie niewidy o sielu tym pisali, *Syr.* 612. Troie niewidów od potopu świata prawi, plecie. *Mon.* 70, 66. Jest tak pomieszanego rozumu, że plotł troie niewidy. *Teatr* 30 *b*, 41, trzy po trzy). To takiego nie trudno, co ustawicznie boże niewidy o sobie powiada, abo powiada, co iemu samemu szkodzi. *Gor. Dw.* 303. NIEWIDA, - y, *m.*, nie pokazuiący się na świat, odludek, **ein Unsichtbarer, der sich der Welt nicht zeigt, nicht sehen läßt.** Gdy tego niewidę, komparować z Seseſtrem tak przystępnym wniydę, Tamten iak miły, tak ten okrutny ... *Jabł Tel.* 32. NIEWIDANY, NIEWIDNY, NIEWIDZIALNY, NIEWIDOK, NIEWIDOMY, NIEWIEDZA, NIEWIEDZĄC, NIEWIELE; *ob. in Affirm.*

NIEWIERNICA, - y, ż., niewierna kobieta, zdrayczyna, **eine Ungetreue.** *Trźb. S. M.* 115, *Rg.* nevjerniza. NIEWIERNIK, - a, *m.*, *NIEWIERCA, - y, *m.*, *Bh*, **newěrník**; *Slo.* **newerici**, **newerni**; *Vd.* najovernik; *Cro.* nevérnik; *Bs.* nevjernik; *Rg.* nevjernik, nevjèraz, hudovjernik; *Ross.* безвѣрь, *Ec.* безвѣрникъ). - *Pol.* niewierny człowiek, zdrayca, perekińczyk, zmiennik, **ein Ungetreuer.** Obiecał, ale niewiernik nie ziścił. *Sk. Dz.* 906. Ten niewiernik mię rzuca; umieram z rozpaczy. *Teatr.* 48 *b*, 46. Nie bóy się, acz niewiernicy są z tobą. *W. Ezech.* 2, 6 - b) nie wierzący, **ein Ungläubiger.** Ukaż panie moc swoię niewiernikom *Czach. Tr. G.* 4. Co który z onych niewierników myślił przeciw bogu, to się w ten czas pokazało. *Biał. Post.* 132 *et* 205; taki nie iest wiernym, ale niewiernikiem. *W. Post. M.* 416. Pokaż się panie z nieba tym niewiercom, tym błędnym objawić się trzeba. *Przyb. Luz.* 81. Wielu tam niewierników, złowierników, heretyków. *Bak. Persp. pr.* Umysłem niedowiernym niewierniku wahasz się. *Zygr. Gon.* 159. *NIEWIERCZY, - a, - e, niewiercom własny, n. p. Głosy niewiercze z wiernemi zmieszane. *Przyp. Luz.* 99. NIEWIERNOŚĆ, NIEWIERNY *ob. Affirmat.* *NIEWIERZ, - a, *m.*, Niewiernik, zdrayca, **der Ungetreue, Verräther.** Gdy przyiechała Narymuntowa do Dowmanta dziewierza, albo raczey niewierza swego, wziął on sobie gwałtownie za żonę bratową. *Stryik.* 310.

NIEWIEŚCI, - ia, - ie, *NIEWIEYSKI, - a, - ie, *Cn. Th.*, białogłowski, kobiecy, *Bs.* zgenſki, **Weiber**; *Crn. et Vd.* nevesten, z ślubny; *Rs.* невѣстинъ do synowey należący). Niewieścia choroba, krwotok, miesiące, miesiączki, miesięczna choroba, czasy. *Cn. Th.* Niewieyskie abo białogłowskie mieszkanie, z fraucymer; (*Ec.* невѣстникъ, *sponsalis thalamus*). Nad niego większy nie powstał między syny niewieścimi. *W. Post. W.* 38. Szkoda się mężom w swary niewieście wdawać. *Sk. Kaz.* 570. Umysł niewieści nie ma stałości. *Rys. Ad.* 69. Niewieścia rzecz kądziel. *Cn. Ad.* 708. - *In mulam partem* niewieście podobny, słabością, pieszczotą, z niemęzki (cf. niewieściuch), **weibisch, nicht männlich.** *Cn. Th.* - b) *aliter* niewieścia chęć, towarzystwo, nakładanie z niewiastami, *mulierositas Cn. Th.*, **die Weibersucht.** Po niewieysku, Niewieyskie, po niewieściu, *muliebriter Cn. Th.*, **weibisch, auf Weiber Art.** - c) *Botan.* Niewieście psiny *ob.* psiny. NIEWIEŚCIEĆ, *NIEWIEŚCIUSZEĆ, - ał, - eie *Neutr. ndk.*, zniewieścieć *dk.*, *effeminari*, miętkim, niewieściuchem, bezkostem się stawać, **weibisch werden**; *Ec.* ласкосердствовати, женствую, твορю яко жена; *Gr.* γυναικίζω. Tak srodze zniewieścieli, że do woiowania zgoła są niesposobni dla serca lichego. *Star. Vot. E* 2. Bierzcie się w pole przeciw nieprzyiaciołom, niechayże nie niewieścieie serce wasze, a nie lękaycie się ich. *Jer. Zb.* 44. Przed tobą sam się Mars wstydzi i niewieściuszeie. *Pot. Arg.* 396. Męstwu swemu zniewieścieć dopuścił. *Warg. Wal.* 44. Zniewieściały; cf. pieszczony, papinkowaty, zbabiały, bezkostny, *Sr.* 1. **wožonskoscżené, požonſkliwé**; *Bh. et Slo.* **zženilý, chlipný**; *Bs.* zgenſki; *Cro.* posenchem, senchaszt, prokshen; *Hg.* asszszonyos). Książki wierszami zniewieściałemi i miękkiemi napełnione. *Sk. Dz.* 195. *ob* zniewieściałość). NIEWIEŚCIĆ *cz. ndk.*, zniewieściałym czynić, **weibisch machen, verzärteln,** *Sr.* 1. **wožonscžžu, wožonskoscžu.** Katon rozkoszami języka swego nie zniewieścił. *Eraz. ięz.* C 8. Na macierzyńskim łonie zniewieściona, pieszczotami rozpuszczona młodź. *Mon.* 71, 737. *NIEWIEŚCINIEC, - ńca, *m.*, macica, członek, w którym się płód chowa, *matrix*, *Mącz.*, **die Bärmutter,** NIEWIEŚCINNY, - a, - e, *a) żeniny, **Frauens.** Niewieścinne dobra *Tr.* - b) z niewiastami nakładaiący, kobieciarz, **weibersüchtig, weibertoll.** Niewieścinny młodzian. *Tr.* NIEWIEŚCISKO, - a, *n.*, babsko, kobiecisko, **ein garstiges Weibstück.** Sprosne niewieściska. *Sk. Kaz.* 678. Tales naśmiewiskiem był iednego niewieściska. *Petr. Et.* 68. Siła ich pożarta; stali się, iako niewieściska. *Birk. Zyg.* 22. Uderzył iako niewieścisko iakie w lamenty Osman. *Birk. Chod.* 13. NIEWIEŚCIUCH, - a, *m.*, zniewieściały bezkost, **ein weibischer Kerl, ein Mann wie ein altes Weib, ein Weichling**; *Slo.* **ženčhl, na ženy laſkawý**; *Sr.* 1. **mechkliwcj**; *Cro.* sénschak; *Rg.* xèna, xènbar; *Bs.* zgenharina; *Rs.* женоподобный, дѣвуля; *Ec.* женонимáнный, ласко-

сердный. Mężowie niewieściuchami się stali. *Pilch. Sall.* 27. Kto niewieściuchem, niech się tu zostanie, Wart iest, by go Sybarys przyięła za syna. *Szym. Św W.* 38. Ludzie nikczemni, niewieściuchowie, leniwi, kochaiący się w rozkoszy. *Ustrz. Kruc.* 2, 146. - b) iurny, za kobietą szaleiący, ein Weiberkerl, Weibernarr. Niechby Parys niewieściuch z Heleną pokoiu w amorach używał. *Jabł. Tel.* 146. NIEWIEŚCIUCHOSTWO, - a, *n.*, NIEWIESKOŚĆ, - ści, *ż.*, niemęzkość, zniewieściałość, papinkowatość pieszczoność zbytnia, weibische Schwäche, übertriebne Zärtlichkeit. Niewieściuchostwo, miękkość, pieszczenie. *Pir. Pow.* 89. Niewieskość, niemęzkie zmiękczenie. *Przyb. Ab.* 90. Ciało i umysł męzki niewieściuchostwem zaraził. *Pilch. Sall.* 23. NIEWIEŚCIUCHOWSKI, - a, - ie, zniewieściały, babski, weibisch, unmännlich. Niewieściuchowski umysł iest takowy, który strzyże i goli, i wnet się da na tę abo na owę stronę zmiękczyć. *Damb. Kaz.* 20. NIEWIEYSKI *ob.* Niewieści.

NIEWINIĄTKO, - a, *n.*, - ; *plur.* Niewiniątka, Niewinięta; *Bh.* newin'atko, człeczek bezwinny, ein unschuldiges Geschöpf, die liebe Unschuld selbst. *ironice* Niewiniątko! patrząc nań, rozumiałby kto, że aniołka widzi, a on gorszy od djabła rogatego. *Teatr* 29, 94. *Slo.* tátim sa robi, gakobi ani wodi zamutit na wadel, *innocentior Metello.* Oh niewiniątko! niby to ona o niczym nie wie. *Teatr.* 29, 37. Nie czyńże się niewiniątkiem. *Teatr.* 52 *d*, 84. - *absque ironia:* Bogini słabe wołania niewiniąt łaskawie przyymuie. *Teatr* 48 *c*, 15. Niewiniątka, *ob.* Młodzianki. *NIEWINNIĆ kogo *Act. ndk.*, oniewinnić, uniewinnić, *dk.*, niewinnym uczynić, einen unschuldig machen, schuldlos machen. A wy, aza niewinni będziecie? nie będziecie bez winy! *Bud. Jer.* 25, 29 *not.* „właściwiey: a wy niewinniąc się, uniewinnicie się? nie uniewinnicie się! - gdyby się nam tak mówić godziło". Popełnił zaboystwo, okoliczności nie mogły go oniewinnić. *Przyb. Luz.* 337. Zda się być przez uczynek sam uniewinniona. *Przyb. Milt.* 308. Jam cię z tak sromotnego złego przed bogiem i iego wiernymi oniewinnił. *Smotr. Nap.* 12. Nie rozumiey, aby ta wymówka mogła cię w oczach ludu uniewinnić. *N. Pam.* 15, 327. NIEWINIEN, NIEWINNY *ob.* Winien, Winny. NIEWINIUCHNY, - a, - e, NIEWINIUTEŃKI, - a, - ie *intensiv. adj.* niewinien, z bez naymnieyszey winy, niepokalany; *mor.* czysty iak złoto, ganz unschuldig, rein, ohne alle die geringste Schuld. Oy slutki, na kształt dzieci niewiniuchne się bydź zdaiecie! *Teatr* 53 *b*, 24. Od stóp do głowy niewiniuteńka. *Teatr* 33 *b*, 26. Ach małe dziecię! nic tego nie zna. Niewiniuchna! iak stary sędzia. *Teatr* 20 *b*, 10. NIEWINNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Boh.* newinnost; *Sr.* 2. newina; *Rs.* невинность, die Unschuld. Niewinność dziecinna, *Sk. Dz.* 683. NIEWINNY, NIEWINNIE *ob.* Winny.

NIEWISTKA, *ob.* Niewiastka, Niewiasta.

NIEWŁADNY, NIEWŁAŚCIWY, NIEWŁASNY; *ob. in Affirmat.*

NIEWOD, - u, *m.*, NIEWODEK, - dka, *m.*, *zdrbn.*, *Bh.* newod; *Rs.* неводъ, неводокъ, неводчикъ, мaгаєы, погоняй, (cf. pogonia), бродникъ, бродничекъ, (бродить niewodem łowić) die Fischwathe, die Wathe, das Ziehgarn; *Sr.* 2. wnda, wajizka, scherren; *Sr.* 1. rěbacźna wata; *Crn.* vakina, shpeglarza; *Bs.* sojabaka, alov, halov); sieć wielka, na stawach, iezioracł i rzekach zażywana, robi się z mocnych konopi; ma dwa skrzydła i matnią. *Kluk. Zw.* 3, 241; niewód, sieć maiąca 60 sążni długości. *Mag. Msk.* Na morzu albo na wielkim iezierze łowią ryby niewodem albo kniei. *Cresc.* 613. *Niewod*, w dawnym ięzyku Pomorzan i Wielkopolanów *Nywoch. Czack. Pr.* 3, 263. Niewodek. *Tol. Saut.* 58. - *Prov.* przed niewodem ryby łowi. *Rys. Ad.* 55. *ante victoriam triumphat*, *Pot Arg.* 680, *Ossol. Str.* 3, nie mów hup, aż przeskoczysz). Wszystko wielkie za wielkim iść powinno rodem, Na przykopę z wierciochem, na Wisłę z niewodem. *Pot. Jow.* 2, 49. - §. niewod ptaszny iest podobny do niewodu rybnego, matnią tylko ma dłuższą. *Kluk. Zw.* 2, 350, ein Zuggarn, Vögel damit zu bedecken und zu fangen.

NIEWOLA, - i, *ż.*, (*Bh.* newole *indignatio*, nezwole *servitus*; *Crn.* navòla, najevòla *indignatio* niechęć; *Vd.* nevolia *clades*; *Cro.* nevolya *miseria*, nędza; nevolyicza *aerumnula*; *Hg.* nyavalya, nyavalyatska *calamitas*; *Dl.* nevolya, nevoglya; *Bs.* nevoglja *sollicitudo*, *miseria*; *Rg.* nevòglja *aerumna*, *necessitas*; *Sla.* velika nevolja, z padaczka, wielka choroba; *Ross.* неволя ięctwo). - a) przymus, mus, konieczność, brak wolności, Zwang, Noth, Nothwendigkeit, *Vd.* permurnost, persilnost, siłą, posilje; (*oppos.* dobra wola, freyer Wille). Niewolą się wymawiaią, iż będąc dłużni, musieli kraść. *Karnk. Kat.* 358. Zastawić gruntu dziedzicznego niewolno białeygłowie, chyba żeby tego była bardzo wielka niewola, i niedostatek znaczny, który przysięgą oświadczy. *Chel. Pr.* 90. I bez kmotrów prawy chrzest, gdy tego niewola; ale gdy gwałtowney potrzeby niemasz, bez kmotrów chrzest niech nie będzie. *Sk. Kaz.* 404. Nie miał ty niewoli Zygmunt III, aby brał od schizmatyków żonę. *Birk. Zyg.* 45. Co mi tego za niewola? *Cn. Ad.* 95. cf. kto mię za szyię biie? was hab ich das nöthig? was zwingt mich dazu? Gdzie przewodzi boiaźń, tam niewola. *Pilch. Sen. List.* 2, 96. To na każdego wolą, a nie niewolą spuścił, *Zygr. Gon.* 409 *necessitas).* Co to temu była za niewola, iak naumyślnie śmierci szukać? *Ossol. Str.* 1. Upornie poddadź się nie chcieli, aż iuż prawie wielka niewola do tego ich przygnała. *Papr. Ryc.* Uważali goście gospodarską niewolą, to iest zbytnie iego bieganie, i około nich pieczołowanie, *Dwor. H.* 3, t. i. niewczasowanie się, fatygę, Geplacke). Niewola nauczy robić. *Rys. Ad.* 43. Niewolać wszystkiego nauczy; a przeto iesliby gospodarzem nie był, nauczyć go żona i niewola, gdy mu przyprze, a świercze za piecem zaskwierczą. *Glicz. Wych. P.* 4 *b.* Kiedy niewola, znaydzie się też i rada *Archel.* 2, 100. Od niewoli to sługa, koń etc., nic nie wart, *Dudz.* 48, t. i. dobry, że lepszego niema; cf. z musu cnotę uczynić). *Cn. Ad.* 769. - Z niewoli, z niewolą, za niewolą, po niewoli, z nie z dobrey woli, z potrzeby, z musu, bez dzięki, aus Zwang, aus Noth; *Bs.* zaneyoglja; *Rs.* неволею, заневолю, по неволѣ. Ryb nie iada, chyba żeby nie miał nic inszego do iedzenia, tedy dopiero z niewoli musi ieść. *Star. Dw.* 68. Karania rzadko, i aż z niewolą używać mamy. *Bud. Cyc.* 71. Ubogiemu niech nie dadzą z niechuci, ani za niewolą. *W. Post. W.* 193. Nie chce po woli, więc po niewoli. *Cn. Ad.* 636; cf. nie radaby koza do targu, ale musi).

Wygnaliście mię, a teraz za niewolą przyszliście do mnie. *Leop. Jud.* 11, 7, gdy ucisk przyszedł na was. *Bibl. Gd.*). Znaydziesz w naszym tłumaczeniu kilka słów za niewolą wynalezionych. *Budn. Bibl. praef.* - §. 2. Niewola, niewolność, niewolstwo, niewoleństwo, stan życia niewolnego, **die Sklaverey, Knechtschaft, Leibeigenschaft**; *Bh.* **chlapstwj** (cf. chłopstwo), **otroctwj** (cf. otrok); *Slo.* **chlapstwo**; *Sr.* 1. **wotrocztwo**; *Cro.* szusanztvo, robsztvò (cf. *rob); *Rg.* suxànstvo, ròbstvo; *Rs.* неволя, невольничество, холопство, нятіе, плѣнничество, cf. ięcie, ięctwo, plon). W niewolą zabrać, *Bs.* zarobiti). Gdy iedna część społeczności samowolnie pracą i osobami drugiéy części zarządza, takowy stan rzeczy nosi imię niewoli. *N. Pam.* 15, 287. Niewola żelazna wygania, wabi złota wolność. *Birk. Kaz. Ob. C.* 2. Nie iest tak ciężka niewola pod Turczynem, iako w naszey farbowaney wolności; oddałbym haracz, byłbym iuż wolny, i bezpieczny dobra swego. *Kłok. Turk. praef.* Gdzie kopa w niewoli, tam i pan u kopy. *Jag. Gr. C.*, gdzie pieniądze w skrzyni, tam pan ich, skąpiec, w więzach łakomstwa). Panem wielkim bydź, wielka niewola. *Cn. Ad.* 32., bogacz niewolnik). - §. niewola *per excell.* ięctwo, **Gefangenschaft, Kriegsgefangenschaft** W niewolą tak brańców poszło siła. *Kulig.* 45. NIEWOLIĆ, - ił, - i, *Act. ndk.*, zniewolić, uniewolić *dk.*; *Rs* неволить, = przymuszać, **einen zwingen, nöthigen**, (*Rg.* nevogliti *affligere*, *Bs.* nevogliti, napastovati *sollicitare*, *laborare*, *Cro.* nevolyim *affligo*, *afflicto*; onevolyújem *debilitor*, *deficio*, *Dl* nevoliti *afflictari*). Nikogo do picia nie *niewolono*, ale każdemu *dano na wolą*, aby używał, iako mu się podoba. *Sk. Żyw.* 2, 340. Gdy od boga wolna wola pochodzi, toć pewnie uniewolenia i przymusu nie kocha. *Psalmod.* 22. W. K. Mści, pana mego, wierny poddany, i sługa uniewolony. *Błaż. ded. Krom.*, obowiązany). Król Egiptski buduiąc miasta swe, robotami koło cegły znędził Israelitów, i zniewolił ich. 1 *Leop. Jud.* 5, 10, trapił, **er plackte sie.** - §. Niewolić, niewolnikiem uczynić, podbić sobie, opanować, **bezwingen, sich unterwerfen.** Wikląc dusze w sieciach, niewoli iarzmem swoich ustaw. *Teof. Zw. E* 2. Fortuna da nogi pętom, ciało da niewoli, A wspaniałego ducha nie zniewoli *Pilch. Sen. list.* 392. NIEWOLNICA, - y, *ż.*, NIEWOLNICZKA, - i, *ż.*, *dem.*, *Bh.* **otrokyně, chamowina**; *Bs.* raba, robigna; *Rs.* невольница, холопка, рабыня, колодница; *Ec.* рабынка; **die Sclavinn.** Otoż ia niewolniczka a służebniczka pańska. *W. Post. W.* 3, 183. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 1, 11. cf. roba. NIEWOLNICTWO, NIEWOLSTWO, - a, *n.*, *Bh.* **porobа** (cf. parobek), **otroctwj**, (cf. otrok), **člowěčenstwj** (cf. człowieczeństwo); *Slo.* **rabstwj**; *Crn.* sushnost; *Vd.* telolastnost, shushnost, slushanstvu, slushjastvu, slushabnost (cf. służebność); *Ross.* невольничество, холопство, (cf. chłopstwo), кабальщина, рабство, раболѣпность, раболѣпіе, раболѣпство; Stan niewolnika, życie niewolnicze, **die Sclaverey, Knechtschaft.** Niewolnictwo iest prawo, poddaiące człowieka człowiekowi, tak dalece, iż ieden drugiego iest panem. *Mon.* 68, 585. Niewolnictwo ustanowieniem chrześciańskiéy wiary zniesione. *Mon.* 65, 197. *ib.* 68, 456. Bliziuchno nas stoi wolność, a przecięż nieieden ieszcze żyie w niewolnictwie. *Pilch. Sen. list.* 2, 268. Wolność z niewolnictwa gwałtem sobie wyrobił. *Jabł. Ez. A.* Ty niewolstwa brzydkiego, łańcucha więzień podłego. *Dar. Lot.* 6. Litwa, wyswobodzona z przyrodzonego swego niewolstwa, mogła bydź z wolną Polską, złączona. *Orzech. Qu.* 115. Chłopi ledwie kiedy którą rzecz pochwalenia godną uczynić mogą, będąc haniebnym niewolstwem związani i załumieni. *Modrz. Baz.* 156. Bóg cię wyprowadził z Egiptu, z domu niewolstwa. *Leop.* 2 *Chron.* 6, 12; *Budn.*; Ręką to swą bóg nasz sprawił, Że nas z niewolstwa wybawił. *J Kchan. Ps.* 145. Jeśli niewolstwo i poddaństwo z natury pochodzą? *Petr. Pol.* 14. Było w tym kraiu zawsze niewolstwo wielkie. *Bielsk.* 548. Gdyby król rozkazał, aby zdrowi lekarstwa używali, byłoby to znakiem niewolstwa i tyraństwa. *Zrn. Pst.* 3, 140 *b.* - §. *aliter* duch czyli umysł niewolniczy, **Sclavensinn, sclavischer Geist.** Rokoszu niewolnictwo wysilało się na naypodleysze uwielbienia Carowy. *Ust. Konst.* 2, 124. - b) *personif. coll.*, = niewolniki, **Sclaven, Knechte.** Jesteśmy boga stworzenie, proch nogi iego, niewolstwo iego. *Sk. Kaz.* 263. Ci co nie słuchaią boga, nie są z boga, ale są niewolstwem szatańskim. *Biał. Post.* 288. NIEWOLNICZEK *ob.* Niewolnik. NIEWOLNICZY, - a, - e, niewolnikom czyli niewolnictwu należny, **sclavisch, Sclaven=**; *Sr.* 1. **wotroczki**; *Vd.* telolasten, slushjazhen, shklaten; *Rs.* невольничій, невольническій, рабскій, раболѣпный, рабьиннѣ, колодничей, колодничій, колоднический, холопскій, холоповъ, полонскій; *Ec.* рабовъ, рабыниинъ, поимный *ob.* imański). Niewolniczy syn. *Cn. Th.*, *Ec.* рабичищъ. Rolnicy grunta nasze osiadaią, w niewolnym, lepiey rzekę, w niewolniczym prawie. *Mon.* 67, 301. Lud pospolity po niewolniczu traktowany. *Leszcz. Gł.* 104. NIEWOLNIK, - a, *m.*, NIEWOLNICZEK, - czka, *m.*, (*Rs.* невольникъ ieniec, poimaniec; *Bh.* **něwolnjk**, *seditiosus detrectator imperii*; **wězeň** więzień; *Rg.* nevóglnik *calamitosus*; *Cro.* nevolyen; *Hg.* nyavalyás *miser*). - *Pol.*, niewolnik, = człowiek drugiego własnością niby będący, wyzuty z własney woli, **ein Sclave, Leibeigner**; *Bh.* **člowěk** (*ob.* człowiek), **cham** (*ob.* cham); *Sr.* 1. **popadnencz, z wopnu habo z rubenstwom popadncné**; *Crn.* sushnèk, sushn; *Vd.* slushjak, telolastounik; *Cro.* ròb; *Hg.* rab; *Bs.* ròb, suagiagn; *Dl.* rob; *Rg.* sùx, sùxagn; *Rs.* рабъ, холопъ cf. chłop, обель, колодникъ cf. kłoda, военноплѣнникъ. W tym teraźnieyszym statucie tych ludzi na *czeladź*, którzy przedtym *niewolnikami* byli zwani, odmieniono nazwisko, a napisano ich czeladzią dworną, oyczystą, macierzystą, kupną abo poimaną. *Stat. Lit.* 420. *Czack. pr.* 2, 239. Miał dwu *niewolniku. *Glicz. Wych. M* 5 *b*, *dualis*). Niewolnikiem być, *Rs.* рабствовать, cf. раболѣпствовать czołgać się podło, niewolnicze; раболѣпствователь podły pochlebnik; равнорабный do niewolnika podobny. Niewolnikiem sobie czynić, *Rs.* кабалить, закабалить, *Ec.* закабалити, *Rs. obs.* робити, cf. robić. - Niewolnik woienny, = braniec, ieniec, **ein Kriegsgefangner, ein Gefangner.** Niewolnik u Turków, człowiek całe poświęcony na wolą Cesarza, gotów pełnić naymnieysze iego skinienia, a gdyby można i same myśli; choćby rozkazał całemu woysku z skały iakiey skoczyć, i most mu na rzece z głów usłać. *Kłok. Turk.* 10. Niepodobna, musi ten niewolniczek bydź urodzenia niepospolitego, *Boh. Kom.* 1, 190. -

transl. niewolnik pieniędzy, namiętności, *Cn. Th.* NIEWOLNOŚĆ, NIEWOLNY, NIEWOLNO, *ob. in Affirmat.* NIEWOLSTWO; *ob.* Niewolnictwo.

NIEWONNY, NIEPRAWNY, NIEWRZĄCY, *ob. in Affirmatiuis.*

*NIEWRZĘDA, - y, *ż.*, n. p. Babilońſkiéy merchy niewrzęda niewſtydliwa. *Zygr. Pap.* 22, nierząd?

NIEWSCIĄGLIWY, NIEWSCIĘŻNY, NIEWSKOPANY, NIEWSPARTY, NIEWSTYD, NIEWSTYDLIWY, *ob. in Affirmat.* NIEWSTYDNIK, - a, *m.*, bezczelnik, psu oczy przedał. ein Schaamloser, Unverschämter; *Boh.* neſtyda, *Slo.* neſtidatec. Niewſtydnik, nie zaprowadził wprzód córki moiey do ołtarza, iak się należało. *Teatr* 48 *d*, 7. Dasz mi rachunek ze wszyſtkiego, niewſtydniku. *ib.* 21 *c*, 73.

NIEWYBADANY, NIEWYCZERPANY, NIEWYCZOSANY etc. etc. *in Affirmat.* *NIEWYCZOSANIEC, - ńca, *m.*, *male feriatus. Volck.* 296, nieokrzosany, niewyk/zykany. - NIEWYPARZONY, *ob.* Wyparzyć.

*NIEWYWCZAS, - u, *m.*, niewygoda, niewywczasowanie, brak spoczynku, Unbequemlichkeit, Unruhe. Głowa mię z niewywczasu boli. *Teatr* 12, 18.

*NIEWZWOD, - u, *m.*, *Medic.* nie wzwodzenie się, osobliwie członka męzkiego, nie podniesienie się, nieſterczenie, n. p. Ktoby miał chorobę płynącą z członka męskiego, tym zielem obłoż członek, zaſtanowiesz płynienie, i niewzwod czyni. *Spicz.* 24. Tę wodę ktoby pił, czyni mu niewzwod, i nasienie mężczyznie wysusza. *ib.* 20.

NIEZABAWEM *adv.*, niebawnie, nie bawiąc, nieodwłócznie, natychmiaſt, unverweilt, sogleich. Wyiechała do Warszawy, a niezabawnie doszła nas wieść o iey śmierci, *Kras. Pod.* 2, 49, nie za długo). Póydę ia niezabawem do nich. *Teat* 28, 139. NIEZABAWNY *ob.* Zabawny. NIEZABRONNY *ob.* Zabronny.

NIEZABUD, NIEZABUDESZ, - a, *m.*, NIEZABUDEK, - dka, *m.*, *z Ruſka*, niezapominay mnie, upominek, pamiątka, podarunek na pamiątkę, ein Andenken, ein Geschenk zum Andenken. Już cię żegna, już niesie i pierścionek, Na krótki niezabudesz, przyszły twóy małżonek. *Pot. Arg.* 703. Pani moia z Wc Panem zrywaiąc przyiaźń, prosi go, abyś iéy odesłał portret iey, i liſty i niezabud wszelki, który od niey masz. *Teatr* 3, 77. Na zadatek nowey przyiaźni i wieczny niezabudesz, konia ci mego ofiaruię. *Teatr* 21. 178. Francowate dymienice na niezabud od osob iuż zarażonych amanci odbieraią. *Perz. Cyr.* 2, 69. - 2. *Botan.* Niezabudki, *Rs.* незабудочка, *ob.* Niezapominayki.

NIEZACHWIANY, NIEŻADNY, NIEŻĄDNY, NIEZAGRĄŻONY, NIEZAGRODNY etc.; *in Affirmat.* NIEZADŁUGO, *ob.* zadługo, *ob.* Długo.

NIEZAPOMINAYKI, NIEZAPOMINAYMNIE *botan.*, Niezabudki, kwiatki, rosnące na wilgotnych mieyscach, gatunek ptaszego oczka, *myosotis scorpioides paluſtris Linn.*, Vergißmeinnicht. *Kluk. Dyk.* 2, 132. *Kniaź Poez.* 1, 87. (pacierzyczka błótna *Jundz.* 155.) *Boh.* ſtočnjk, *Crn.* potoshnize (cf. potok), *Vd.* potoshnize, potushnisa.

NIEZAPOLNY, NIEZAPRAWIONY, NIEZARDZEWIAŁY, NIEZARZUTNY, NIEZASŁUŻNY etc.; NIEZBADNY, NIEZBADANY; *in Affirm.*

NIEZBEDNY, - a, - e, sprosny, plugawy, brzydki, *Cn. Th.*, abscheulich, häßlich, (*Bh.* nezbedny *proteruus, petulans, procax*; nezbednoſt *proteruitas*; nezbeda, *proteruus, petulans*; *diſtg.* niezbędny, *ob.* zbędny, zbyty). Wolny bez troſki i kłopotu żyię, W sercu niezbedney nie noszę chciwości. *P. Kchan. Jer.* 168. Niezbedna zazdrość z plugawą nieuką w nim się pomieszały. *Smotr. Nap.* 64. Obyśmy byli wyswobodzeni od niezbednych i złych ludzi. 1 *Leop.* 2 *Thess.* 3, 2. Wſtydźże się niezbedny potwarco! *Pim. Kam.* 15. Teraz po pracach spokoynie śrzód wioſki, Czasby żyć próżnym od niezbedney troſki. *Zab.* 13, 294. Żyd niezbedny. *Biał. Poſt.* 262. Książę wszyſtek się w kupca dla niezbednego łakomſtwa, obrócił. *Star. Ref.* 96. Rozum ponurzywszy w niezbedney ſklenicy, Nie znaią uczciwości, od hańby rożnicy. *Hor.* 1, 96. *Nar.* Niezbedna Atropa. *ib.* 131. *Nar.* Bicz woyny niezbedney. *Nag. Cyc.* 44. NIEZBEDNIK, - a, *m.*, plugawiec, sprosny człowiek, brzydal, ein abscheulicher, häßlicher Mensch. Przyzwawszy go, z przygrożeniem mu rzekł: ty niezbedniku, wiele ci kroć trzeba to rozkazować? 1 *Leop.* 3 *Mach.* 5. Na cóż niezbedniku czynisz taką dywizyą w iednéy i teyże hoſtyi? *Sak. Persp.* 27. Niezbednik pytał: ieśliże ieſt mocny na niebie, który przykazał święcić sobotę? 1 *Leop.* 2 *Mach.* 15, 3. NIEZBEDNICA, - y, *ż.*, brzydnica, plugawica, koczkodan, szpetne babſko, iędza, larwa, maszkara, ein häßliches Weib. A ty maszkaro, a ty niezbednico, Dusze czernidła pełna! *Tręb. S. M.* 126. NIEZBEDNY, NIEZBITY, NIEZBŁAGANY, *in Affirmat.*

NIEZBOŻEŃSTWO, - a, *n.*, niepobożność, die Gottlosigkeit. Wielkie ieſt niezbożeńſtwo tych dzisieyszych ludzi. *W. Poſt. W.* 2, 367. NIEZBOŻNIEĆ, - iał, - ieli, - ieie *Neutr. ndk.*, zniezbożnieć *dk.*, niepobożnym się ſtawać, gottlos werden. Ja niezbożniałem. *Budn. Job.* 9, 29. Zgrzeszyliśmy Panie, znieprawieliśmy i zniezbożnieliśmy. *Zrn. Pſt.* 119 *b*.. NIEZBOŻNIK, - a, *m.*, niepobożny człowiek, ein Gottloser. Prośby niezbożników boga gniewaią. *Bud. Ap.* 49. Nie nazyway tych panami, ale niezbożnikami, którzy sługi Chryſtusowe morduią. *Sk. Zyw.* 1, 374. *Budn. Job.* 10, 7. Niezbożnicy w wieczny ogień poydą. *Smotr. Lam.* 157. NIEZBOŻNOSĆ, NIEZBOŻNY, *ob.* zbożność, zbożny.

NIEZBRODZONY, NIEZBROYNY, NIEZBYTNI, NIEZBYTY, NIEZDANY, NIEZDOBNY, NIEZDOLNY, NIEZDROWY, NIEZDROŻNY, NIEZGANNY, NIEZDARZONY, NIEZGŁADZISTY, NIEZGŁĘBNY; *in Affirmatiuis.*

NIEZGODA *ob.* zgoda. §. 2. NIEZGODA *herb*, podkowa barkiem do góry, wśrzodku iey ſtrzała żelezcem na dół; przez śrzodek podkowy miecz przechodzi. *Kurop.* 3, 35. ein Wappen. NIEZGODNIK, - a, *m.*, kłotnik, ein Händelmacher, Streitsüchtiger. Posiał djabeł nasienie, z którego urośli niezgodnicy, zazdrosnicy, sektarze.. *Biał. Poſt.* 250. Boży przeciwnik, z Kryſtusem niezgodnik, duchowi S. odpornik, szatan. *Gil. Pſt.* 65. NIEZGODNY, NIEZGODLIWY *ob.* Zgodny.

NIEZGOIONY, NIEZGONIONY, NIEZGONNY, *in Affirmat.* NIEZGORZEY *ob.* Gorzey.

NIEZGRABIASZ, NIEZGRABNIK, - a, *m.*, nieokrzesaniec, nieulizaniec, *Rs.* чурбанъ, чурка, ein ungeschi-

ter Tölpel. Skrzypiński starsco, niezgrabnik i opsica, od Władysława snadnie mógł bydź usidlony. *Krom.* 378. NIEZGRABNOŚĆ, - ści, *ż.*, *oppos.* gracyi, *q. v.*; *Teat.* 24, *panna n. w. Xcia Czartor.*, Mangel der Gratie, Ungeschicklichkeit, Plumpheit, Tölpelhaftigkeit; *Bh.* neohrabanost. W uczciwym posiedzeniu resztę niezgrabności domowey i szkolney tracą. *Kras. Pod.* 2, 210. NIEZGRABNY, - a, - e, NIEZGRABNIE *adv.*, nieulizany, nieokrzesany, niewdzięczny, ungeschickt, tölpelhaft (Obd. talkig), plump; *Bh.* neohrabaný (ohrabati *circumradere*), nemotora; *Crn.* lę̂ps, tepshaft, naródn; *Cro.* nekipen; *Rs.* оселопный, недъльный. Twarz niezgrabna. *Teatr.* 8 *c*, 43. Więcey słoczyńcę, pozór obyczaiów maiącego, dziś sobie szacuią, niż poczciwego, ale niezgrabnego człowieka. *Zab.* 5, 36.

NIEZGROMADNY, NIEZGWAŁCISTY, NIEZIARNIONY, NIEZLICZNY, NIEZŁOMISTY, NIEZŁOMNY, NIEZMARTWY, NIEZMIĘKCZYSTY, NIEZMIENNY, NIEZMIERNY, NIEZMOŻONY, NIEZMRUGŁY, NIEZMRUŻONY, NIEZMYSLNY, NIEZNACZNY, NIEZNAIOMY, NIEZNALĘZISTY; *in Affirmat.*

NIEZNASKA *ob.* Niesnaska.

NIEZNIKOMY, NIEZNOŚNY, NIEZNUŻENIE, NIEZRACHOWNY, NIEZRANNY, NIEZRĘBNY, NIEZRĘCZNY, NIEZRZAŁY, NIEZROBNY, NIEZROSŁY, NIEZROZUMNY, NIEZSIADŁY, NIEZSTARZAŁY, NIEZUMYSŁOWY, NIEZUPEŁNY, NIEZWADLIWY, NIEZWALCZONY, NIEZWĄTPIONY, NIEZWIĄZANY, NIEZWIĘDŁY, NIEZWIETRZAŁY *in Affirmat.* *NIEZWOD *ob.* Niewzwod.

NIEZWORNY, *=* niesforny; *ob.* Sforny. NIEZWROTNY, NIEZWYCIĘŻNY, NIEZWYCZAYNY, NIEZWYKŁY, *in Affirm.*

*NIEŻYT, - u, *m.*, (*Bh.* nežit *=* wrzod; *Ec.* нежить, болѣзнь особа города); Ryma, sapka, nieżyt, i innemi imiony nazywamy wilgoć zbytnią, która z głowy płynie, niegdy iedno w nozdrze, niegdy w płuca i insze członki. *Sien.* 350, der Katharr, der Schnupfen (Obd. das Strauchen). Zimna reuma, abo nieżyt. *Cresc.* 234. Zimny nieżyt abo ryma. *ib.* 260. Mdłość mózgowa, pochodzi też z *remy abo z nieżytu. *Spicz.* 114. Pigułki przeciw katarowi, to iest nieżytowi abo sapce. *Sien.* 224. Woły maią ieden rodzay niemocy, który bywa w głowie z mnóstwa flegmy; ten pospolicie zowią rymą, sapką, abo nieżytem. *Cresc.* 552. NIEŻYTOWY, - a, - e, Katharral:. Na rymę nieżytową kadzenie . . . *Sien.* 351.

*NIEŻYWIĄTKO, - a, *n.*, nieżywy płód, embryon ieszcze nie ożywiony, n. p Przyrodzenie z macicy chcąc i wody i nieżywiątka się pozbyć, rozmaicie się ratuie. *Cziach. Przy.* 3. NIEŻYWNY, NIEŻYWY, NIEŻYWOTNY, NIEŻYZNY; *in Affirmat.*

NIGA *ob.* Nyga. *NIGD *ob.* Nikt.

NIGDY *adverbium temporis*, (*nikiedy *Chrość. Luk.* 204); *Bh.* nikdy, nikdá; *Slo.* nikdi, nikda; *Sr.* 1. nihdy, nihdě; *Sr.* 2. nikul, nikula, żedne (cf. żaden); *Crn.* nikol, nekol, nigdàr; *Vd.* nikoli, nigdar, nikedai, nikolivezh, nikarvezh, karvezh, odnirikrat, obenobart, obenekrat; *Cro.* nigdar, nigda, nikada, nikadar; *Bs.* nighda, nikada, nikadar, ikadár, ighdár; *Sla.* nikada; *Rg.* nighdar, nikad, nikada, nikadarevik; *Rs.* никогда, николи; żadnego czasu, w żadnym czasie, niemals, nie. Nie będzie to nigdy. *Cn. Ad.* 737, *=* na Zielone świątki; Pierwey świat opak póydzie; Musiałoby słońce inaczey chodzić; Póki świat światem, nie będzie to; Kiedy mi na dłoni włosy urostą *etc.*. - Na święty nigdy. *Ryś. Ad.* 42, *Teatr* 36, 37. cf. na święty Adam. *Slo.* na swatého Wida, co nebudé nikda, *Bh.* swatého Nikdy swátečke, *Slo.* po smrti w ten uterek; *ad calendas Graecas*). Do karczmy zawsdy, do kościoła nigdy. *Falib. R* 3. Gracza poprawy nigdy świat ieszcze nie widział. *Teatr* 2, 12, *Bars.* NIGDZIE *Adv. loci*, *Bh. et Slo.* nikdež, nikdě; *Sr.* 2 nidże, nihdże; *Crn.* nekjer, nekód; *Vd.* nekir, nigder, nekiri, nikir, na obenem kraiu; *Cro.* nigde, nigdör, nikàm, nikamo, (nigdernoszt *Utopia*, *nusquamia*); *Bs.* nighdi, ù nijedno mjesto; *Rg.* nighdir, *Sla.* nigdi, (*oppos.* igdi, *=* gdzieś); *Ross.* некуда (cf. nikąd), нигдѣ, (cf. негдѣ niemasz mieysca); na żadnym mieyscu, nirgends. Nigdzie, byś zwiedził wszystek świat, nie naydziesz. *Cn. Ad.* 738. - b) *ad locum* n. p. gdzie idziesz? nigdzie! nirgends wohin; *ob.* nikam. NIIAK, NIIAKO, *NIKAKIE, *NIKAKI *adverb.*; *Bh.* nijak, nikoli; *Slo.* nijako, żadnim spusobem; *Sr.* 2. nikak; *Vd.* nikakor, nikar, nikolli, *Cro.* nikak, nikako; *Bs.* nikako; *Rs.* никакъ, *Ec.* никако, отнюдь; żadnym sposobem, żadną miarą, bynaymniey, keines Weges. On mu rzekł: nikakie nie umrzesz. *Bud.* 1 *Sam.* 20, 2: boże uchoway, nie umrzesz. *Bibl. Gd.*). Mówił bóg: nikakie iuż więcey nie będę złorzeczył ziemi. *Leop. Genes.* 8, 21. Nikaki iuż daley nie będzie zagubione wszystko ciało, *ib.* 9, 11. Pętlice tak się zawinęły około gałęzi, iż krogulec niiak się odjąć nie mógł. *Ezop.* 89. Sól zwietrzała nie może być iuż niiak naprawiona. *Odym. Sw.* 2, *B* 4. Nikt przeciwko iey niiak odważyć się może. *Lub. Roz.* 211. Kopanie bydź ma, póki ieszcze winnice nie zakwitną, bowiem póki kwiat iest, nikakie nie godzi się ich tykać. *Cresc.* 325. Kiedy koniowi iuż oczy wpadną, a łzy z nich cieką, taki nikaki żyw nie zostanie. *ib.* 685. Tyś bogiem, który nikakie złości nie chcesz. *Wrobl.* 8. Stanę przy tobie, który nikakie grzechu nie lubisz. *ib.* Niiak, *=* ani tak ani sak, *neutro modo*, weder so, noch so. *Cn. Th.* NIIAKI, - a, - ia, *Slo.* nijaki, żadni; *Sr.* 1. nikaiki, (*Sr.* 2. nikaki, *=* nikczemny); *Crn.* nobèdn, nobèn; *Rg.* nioboj; *Ross.* никакій, żaden z dwóch, ani ten, ani tamten, keiner von beyden; w ogóln. żaden, keiner. Bez służby żyiąc, i niiaką robotą nie bawiąc się, czas trawią. *Stat. Lit.* 389. Niiaki ὁ ἄποιος, *nulla qualitate praeditus*, ni słodki, ni gorski, ni biały, ni czarny, ἄποσος *nulla quantitate praeditus*, ni mały, ni wielki. *Cn. Th.*, keinerley, von keiner Art und Eigenschaft.. Niedostatku domowego dawnych bohatyrów, pogrzebów nędznych, niiakiego córek posagu, tu nie uważamy, ale . . *Warg. Wal.* 132. *Grammat.* Słowa niiakie, *verba neutra*, wyrażaiące prosty stan rzeczy iedney, bez żadnego względu na drugą. *Kpcz. Gr.* 1, 32 *et* 3, 2, (*oppos.* czynny, bierny). Jmiona rodzaiu niiakiego, *generis neutrius*, ungewissen oder sächlichen Geschlechts, *ib.*, *Slo.* żadne, nijakenske slowo. Wyrazy są męzkie, żeńskie i niiakie, n. p. król, królowa, króleſtwo. *ib.* 3, 3. (*distinguas* nieiaki).

NIK, - u, *m.*, wnik *Tr.*, kluczka, Schlinge, Schlange, Falle. W sztuczne niki Siedząc przy trzodzie plotą z złotowierzb koszyki. *Gaw. Siel.* 363.

NIKĄD *adv. loci*, (*Ross.* нѣкуда nigdzie), *Boh.* **nikudy**, żadną drogą, przez żadne mieysce, **nirgends wo durch**; *ob.* niktorędy, cf. nizkąd; *ob.* nikam. *NIKAKI, *NIKAKIE *ob.* Niiak. *NIKAM *adverb. loci*, *Bh.* **nikam** *nusquam, nullo*; *Ross.* никуда; *Ec.* никáможе (*Cro.* kam, kamo, = dokąd? kędy?) ani o krok z mieysca, **auch nicht einen Schritt vorwärts**. Było popisowania dosyć z chęciami swemi ku Rzpltey, ieden nad drugiego z oracyą się wynosząc, ale z mieysca iako ono mówią, nikam, *Bielsk.* 556; „ani się ruszyć z mieysca chcieli" *Bohom. ad h. l.* Nikam z mieysca, = niesporo *Cn. Th.* Bog zlutował się nad człowiekiem, iże kiedy iuż było nikam, (iako mówią), toż on sam ratował nas. *Gil. Pst.* 140, cf. ani mię tam, ani mię sam. NIKĄSKA; *ob.* Kąsek.

NIKCZEMNIEĆ, - iał, - ieie *neutr. ndk.*, znikczemnieć *dk.*, *Boh.* **zničemněti**; nikczemnym się stawać, wartość i szacunek tracić, **nichtswürdig werden, seinen Werth verlieren, schlecht, elend werden** *Weg. Mar.* 1. 97. Żyto i pszenica na iednym grunci lat kilka bez odmiany siane, nikczemnieią. *Przędz.* 3. Dzielne konie, gdy z rześwości i boiu maiąc przedtym sławę, Między stado masztalerz puści ich gdzie w trawę, Znikczemnieią do czasu. *Tward. Wł.* 87. Epireńskie państwo nagle upadło, i niespróśnie znikczemniało. *Baz. Sk.* 59. Wszyscy się odwrócili, i wszyscy znikczemnieli, niemasz czyniącego dobrze. *Zrn. Pst.* 2, 277. NIKCZEMNIĆ *Act. ndk.*, unikczemnić, znikczemnić *dk.*; upodlić, *Rs.* уничижить, уничижать; **zu nichts machen, herabsetzen.** Dawno wyklątem miłość, znikczemnił rozkosze. *Teatr* 43 *b*, 56. Allians z Polską, choć tak nieszczęśliwą i unikczemnioną, nie iest rzeczą oboiętną. *Kll. list.* 1, 156. Chciwość unikczemniła powszechną w narodzie czułość. *ib.* 1, 30. Przesądami znikczemnione narody barbarzyńskie. *N. Pam.* 9, 359. Leżą w ognistym morzu znikczemnione duchy. *ib.* 12, 370. NIKCZEMNIK, - a, *m.*, nikczemny człowiek, nic wart, na nic się nie godzący szuia, *balatro*, *Mącz.*, **ein Nichtsbedeutender, Nichtswürdiger, ein Taugenichts, ein schlechter, elender Mensch**; *Bh.* **darebák, darmnjk, dareba** (cf. darmoiad), **ostuda**; *Slo.* **ani bich ho neobscál**; *Sr.* 1. **nicžo dobroho cžłowěk, nemaßelny**; *Crn.* malopridna; *Vd.* sanikarnik, maluvriednik, nepridnik, prepeluh, loter; *Bs.* nisctalo, od niscta, lotar, taman, tamgnak, lottar; *Rs.* негодникъ, негодяй, фалалей, бездѣльникъ; *Ec.* неингъ, небылица. *W rodz. żeńsk.* Nikczemnica; *Bh.* **daremnice**; *Rs.* негодница, негодяйка, бездѣльница. *NIKCZEMNOMÓWCA, - y, *m.*, który lada co mówi, *mattaeologus*, *Mącz.*, **ein leerer Schwätzer**. NIKCZEMNOŚĆ, - ści, *ż.*, NIKCZEMSTWO, - a, *n.*, niegodność, podłość, niewartość, *Boh.* **ničemnost**; *Slo.* **ničemnost, opowrženost**; *Sr.* 1. **knicžižomnosćž**, *Crn.* nezhemernost; *Vd.* sanikarnost, potepuhnost, nizhnust, nizhevelanjost, nizhvriednost; *Cro.* nichemurnosszt, nistarsztvo, nischetnoszt; *Bs.* tamnóst, lotrostvo; *Rs.* негодность, неключимость; **die Nichtswürdigkeit, Werthlosigkeit, Schlechtheit.** Numantyny, dla przeszłych hetmanów Rzymskich nikczemności wzbyt dumne, skrócił Scypio. *Warg. Wal.* 49. Na seymik nie poiedziesz, nie służyłeś woyny, Nikczemstwo swe na żywot przechrzciwszy spokoyny. *Pot. Pock.* 423. NIKCZEMNY, *NICZEMNY, - a, - e,

NIKCZEMNIE *adv.*; *Bh. et Slo.* **ničemně, ničemně**; *Sr.* 1. **knicžižomně, knicžomny, nikaiki**; *Sr.* 2. **nikaki**; *Bs.* nicemurni, *Crn.* maluurędn; *Vd.* sanikern, zhemern, maluvreiden, hudoben, sanizhen; *Cro.* nichemúren, zlochesst, trischeten; *Dl.* trishen; *Rs.* негодный, прenегодный, дрянный, неключимый; *Ec.* ничтожный, пуcтый; niczemu się nie godzący, nicwart, do niczego, podły, **blahy, zu nichts, untauglich, werthlos, schlecht.** O zdrowie prosi niemocnego, a na pomoc niczemnego wzywa. *Leop. Sap.* 13, 18, który w niczym nie iest doświadczony. *Bibl. Gd.*). Mieli lud wielki, ale nikczemny ku walce. *Bielsk.* 184, t. i. niezdatny. Wszyscy są nikczemni, mdli, ospali, próżnowaniu przywykli. *Baz. Hst.* 553. Macie rozum nikczemny i fałszywe mniemanie. *Farnov.* 120. Człowiek wyschły i nikczemny na ciele. *Perz. Cyr.* 3, 5, t. i. słaby, **schwach**. Ośli nikczemni. *Tward. Wł.* 230. t. i. nie wiele warci, **unbedeutend, von keinem hohen Werthe, schlecht**. Był człowiek gniewliwy, wszakoż gniew iego był krótki i nikczemny. *Popr. Ryc.* 60, t. i. bezskuteczny, **ohne Folgen**. Narod Słowiański długo w nikczemnym bałwochwalstwie przebywał. *Krom.* 56 *vanus*. - §. Wszystkie dawne listy psuiemy, wyniszczamy nikczemne czynimy, i wyniszczone nikczemne i próżne opowiadamy. *Herb. Stat.* 2. Coby przeciwko wolnościom narodowym było, to wszystko ma bydź nikczemne, próżne i za nic miane. *ib.* 19, t. i. nieważne, **nichtig, ungültig**. *NIKCZEMU niesposobny. *Eraz. Jęz. F.* 5, ni ku czemu, ku niczemu, do niczego, na nic.

NIKIEL, - u, *m.*, *Niccolum*, **der Nickel, ein Halbmetall**, nowy półmetal, Roku 1751 w Szwecyi wynaleziony. *Kluk. Kop.* 2, 249.

NIKĘDY *adv. loci*, nigdzie, **nirgend**; *Slo.* **nikadel, nikdel, nikdě, nikam**; *Crn.* nekamer; *Vd.* nikamer; *Bs.* nikamo; *Cro.* nikam, nikud) Nikędy nas śmierć nie kaleczy gorzey, Jak gdy dzieci dorosłe nam morzy. *Zab.* 15, 276. NIKĘSA *ob.* Kąs. NIKNĄĆ, niknie *Med. ndk.*, (zniknąć, znikł, *dk.*, (*Boh.* **zmiknauti, zniknl**, *oriri*, *nasci*, *elabi* cf. wyniknąć, przen knąć; *Vd.* niknitі, klise spushati = kiełki wypuszczać; *Cro.* niknem, niknulszem *pullulo*; *Bs.* niknuti, niçati, izniknuti *nascor*, *pullulo*, *germino*, *exeo*; *Rg.* niknuti, niccem, izniknuti, nizzati, *pullulare*, *germinare*, *erumpere*; cf. ponik; *Rs.* никнуть kłonić się schylić się, *Ec.* поникнуть oczy spuścić, приникнуть, приникать schyliwszy się przypatrywać); - *Pol.* w niwecz się obracać, **schwinden, verschwinden, vergehen, zu Nichts werden**; *Boh.* **mizeti, mizнauti, wymizeti, zmizeti**. *Vd.* vihnit, ugasnit, miniti, itrohnit, stkopnet, smegniti, sgeniti, sginiti, vbihniti, sibniti; *Crn.* sgineti; *Cro.* izniknuti, iznikujem, izginujem; *Bs.* vitriti, isvitriti, ludovati, izlignevati; *Ross.* гинуть, згинуть; *Ec.* изчезнуть, исчезнствоватися, бездѣйствоватися. Już coraz niknie z żalu, który go dręczy. *Teatr* 54 *d*, 42, ginie, schnie, nikczemnieie). Głos móy niknie. *ib.* 47 *c*, 150. Urodzenie, maiętności, wszystko to niknie przed blaskiem twych przymiotów. *Teatr* 2 *b*, 134. Nikły, *nikomy, znikomy, miiaiący, **vergänglich, schwindend.** Występek błędne omamia oczy Farbą i nikłym pozorem. *Kniaz. Poez.* 3, 157. Nikłe ziarna, czcze, **taube leere Körner.**

Pochodn. *ponikać*, *ponik*, *przenikać*, *unikać*, *wynikać*, *znikomy*, *znikomość*, *znikać*, *zanikać*, *wnik*.

(*Nikołay* ob. *Mikołay*).

NIKT, *NIKTO, *G.* - ogo, *D.* - omu, *Instr.* nikim, *NIGD, *Bh. et Slo.* nikdo, nikoho, nikterý; *Sr.* 1. nicht, nichto; *Sr.* 2. nicht, nichto, nichten; *Crn.* nezhęsr, nehzhe, nekôgr; *Vd.* nihzhe, obeden, nikieger, nikiri, needen, odniri, obeni, nishir, nisher, nikoger, *G.* nikogerja; *Cro.* nigdo, nieden, nijeden, nische, nigdor; *Dl.* nitko; *Sla.* nitko; *Rg.* nikto, nijedan, niedan; *Bs.* nitko, nijedan; *Rs.* никто, *G.* никого; никакїй, никїй; никїйже; *Ec.* нıедѝнЪ; żaden, niemand, *latius tamen patet quam* żaden, *nam* nikt *excludit universe omnes et omnia*; *ut* nikt tam nie był, *i. e. nec homo, nec animal etc.*; Żaden *certum genus excludit*, *cum addito substantiuo, vel praemisso vel subaudito:* żaden człowiek abo pies tam nie był, żadna krowa, żadne bydlę, chłopię. *Cn. Th.* *Nikto dobry, tylko ieden bóg. *Bud. Matth.* 19, 17. Nie może *nigd dwiema panom służyć. *Sekl. Matth.* 4. O nim *nigd nie wiedział. *ib. Marc.* 7. Sobie co dadź nie iest to rzecz towarzyska, bo nikogo ten nie iedna sobie, nikoge nie obowięzuie, nie czyni nikomu nadziei. *Gor. Sen.* 354. *Niodkogo przeszkody nie miał. *Warg. Radz.* 310, *z* od nikogo. NIKTÓRĘDY *adverb. loci*, żadną drogą, przez żadne mieysce, nirgends wo durch; *Bh.* nikudy, nikady. *NIKUCZEMU, *z* ku niczemu, *ob.* nic. *Sekl. Matth.* 5, cf. ni.

NIM *adv. temp.*; prędzéy niż, ehe als. Nim się obrócimy, nim się obeyrzemy, śmierć zawita. *Pilch. Sen.* Bóg myśli nasze z daleka rozumie, t. i. nim się stanie, wysłuchywa modlitwy nasze nim zabrzmią, posiera na potrzeby nasze, nim przyydą. *Pociey* 363. Był u mnie dwa razy, nimem się obudził. *Teatr* 38, 193. - §. 2) nim *Instrum. et Loc. Singularis pronominis* On, ona, ono. - §. 3. *nim; *ob.* im-tym.

*NIMAM, *z* nie mam, *ob.* niema, *ob.* mieć.

NIMBUS, miesiączek około głowy, *Crn.* obstertje.

NIMFA, - y, *ż.*, *z* Greck. die Nymphe. Nazwisko nymf dawane bywało boginiom leśnym, łącznym i górnym. *Kras. Zb.* 2, 242; *Bh.* ozwěna (cf. echo, odgłos, odezwanie); *Vd.* vila, shalikshena; *Cro.* vila, vilenicza; *Bs.* vila, vileniça, *Rg.* vila (cf. szaławiła); *Rs.* русалка. - *§. Nimfa, nierządnica. *N. Pam.*, ein Freudenmädchen. - §. 2) *Anatomice* nimfy, dwie marszczki między wargami wielkiemi i otworem pachwy macicznéy. *Krup.* 2, 158.

*NINACZ, *z* ni na co, auf nichts, zu nichts. Ninacz innego nie patrzą oczy nasze, ieno na Man. *W. Num.* 2, 6. Slepa miłość ninacz nie pamięta. *Pot. Syl.* 284. Ninacz innego obracać nie maią tych pieniędzy, tylko na zapłacenie żołnierza. *Vol. Leg.* 3, 168. Nie dbaią ninacz innego, tylko by przestronne mieszkać mogli. *Boter* 128. Drzewo to iuż ninacz się nie przygodzi. *W. Post. Mn.* 312. To ninacz nie potrzebne. *Brud. Ost. D.* 7. - Z strony bożéy ninaczym nie zyydzie. *W. Post. W.* 2, 279. *z* na niczym, an nichts.

NINIE *adv. temp.*, *Bh* nyni, nynicko, nynícko; *Slo.* nyni, nini, teraz, wčil, wčilek; *Sr.* 1. na, no, nietk, nielk, nielko, net, neto (cf. wnet); *Vd.* sedai, seda, sdai, tezhass, koli; *Cro.* szad, szada, voeda; *Rs.* нынѣ, нынѣча, теперь (cf. dopiero; понынѣ dotąd, отнынѣ odtąd; cf. *Gr.* νυν, *Lat.* nunc, *Ger.* nun, *Dan.*, *Suec.*, *Isl. et Holl.* nu, *Hbr.* נא, *Pers.* nuh); teraz, jetzt, gegenwärtig. Cześć tobie, ninie i na wieki wieków. *Sk. Zyw.* 58. Oznaymuiemy wszystkim ninie i potym będącym. *Herb. Stat.* 582. Niech będzie imię Jehowy błogosławione od ninie i aż na wieki. *Bud. Ps.* 113, 2, „*nor.* odtąd aż na wieki." NINIEYSZY, - a, - e, *Bh.* nyněgšj; *Vd.* sdain, sedain, sedaishni; *Rs.* нынѣшний, теперешний; teraźnieyszy, gegenwärtig, jetzig. Ninieyszą nędzę przyszłą nadzieią cieszył. *Sk. Zyw.* 51. Ból każdy ninieyszy zda się nayniezno śnieyszy. *Cn. Ad.* 41. Mądry nietylko upatruie czasy ninieysze, ale też i przyszłe. *Ezop.* 110. Co iest ninieysze, to ninieyszym. 3 *Leop.* 4 *Exdr.* 8, 46, co iest przytomnego, to przytomnym. 1 *Leop.*).

NINOG *Cn. Th.*, *ob.* Minog. - *NIOCZ *ob.* ni. *NIODKOGO, *z* od nikogo, *ob.* nikt. *NIOKIM, *z* o nikim, *ob.* nikt. *NIPRZECZ; *ob.* ni, *ob.* *przecz. NIOSĘ; *ob.* nieść.

NIS, NISIA, rzeka, *ob.* Nis. NISIOWCZYK, Kozak, *ob.* Nizak.

NISKĄD, *z ob.* niskąd, *z* ni zkąd. NISKI, NISKO, NISKOŚĆ, *ob.* niski etc. *NISKIM, *z* z nikim; *ob.* nikt. NISLI *ob.* niźli, niżeli. *z* NISZCZEGO, *z* z niczego, *ob.* nic.

NISSA, - y, *ż.*, miasto Szląskie bardzo mocne. *Wyrw. G.* 237, die feste Stadt Neiße in Schlesien, *Nyssa. Dyk. G.* 2, 206, *Bh.* Nysa.

NISZCZEĆ, - ał, - eie, *neutr. ndk.*, zniszczeć *dk.*, w niwecz się obracać, niknąć, ustawać, vernichtet werden, zu Nichts werden, untergehen, vergehen; (*Rs.* нищать ubożeć, изныть, изнывать niknąć); *Ec.* изнеистовишися, ныю, ныдѣю, тлѣю. Nazbyt byli szardzieli, Alić nagle wyniszczeli, Jako dym niszczeie. *Ryb. Ps.* 126. Nakupcie nam potrzeb, abyśmy żyć mogli, a nie niszczeli niedostatkiem. *W. Genes.* 42, 2, abyśmy nie pomarli. *Bibl. Gd.*). Ciało chudnieiące i niszczeiące. *Syr. Ziel.* 285. Ciało niszczeie, das Fleisch vom Körper schwindet, gdy z ciała opada człowiek bez oczywistéy przyczyny. *ib.* 278. NISZCZYĆ, - ył, - y, *cz. ndk.*, zniszczyć *dk.*, w niwecz obracać, vernichten; *Bh.* nicití, ničím, zničití, zničím, hubjm; *Sr.* 1. knicżżom zcżinu, zanicżuju, zanicżujem, rozkoncżuju; *Vd.* sanizhuvati, sanikarvati, ponizhuvati, vnizhim; *Cro.* nistarim, nischetim; *Rg.* vniscititi; *Rs.* уничтожить, уничтожать (нищаться ubogiego udawać); *Eccl.* изнеистовити, истнѝти, истнѣвати, тлити, тлю, изтрити, устрывати; (нищетю ubożyć, обнищавати, приводить кого въ нищету). Zniszczona abo pożarta bywa śmierć w zwycięstwie. *Baz. Hst.* 239. Żydzi skrytą chytrością niszczą panów samych, Gdy ich niszczą, nie samych, ale w ich poddanych. *Comp. Med.* 395. Żal mię niszczy. *Teatr* 46 *c*, 107. Niszczący, zgubny, *Ec.* уничтожительный. Niszczenie, zniszczenie, zguba, *Bh.* zmat; *Rs.* ничтожество (нищета, нищество ubóstwo, żebractwo). Niszczyć kontrakt iaki, *z* zrzucać, znosić. *Cn. Th.* NISZCZYCIEL, - a, *m.*, zgładziciel, der Vernichter, który co niszczy. *Włod.*, *Boh.* hubitel. Dziczyzna uwieńczonych grabieżników, ziemi

niszczycielów. *Zab.* 12, 177 *Nagł.* NISZCZYCIELKA, - i, *ż.*, die Vernichterinn.

NISZSZY, = niższy *ob.* niski.

NIT, - u, *m.*, z *Niem.* das Niet, der Nietnagel, gwoźdź, który się z drugiego końca zanituie, *Vd.* shenz, shenzanje, okrjulanje, sakrivitje, krivitje; *Rs.* заклепа, укрѣпа, прикрѣпа, прикрѣпка. Ugodził go między nity i między pancerz. *Radz.* 1 *Reg.* 22, 34. Kędy oboyczyk z przednim blachem nity zpinał, tam swóy miecz wraził. *Pot. Arg.* 671. - *fig.* Skrzepnie się woda, wmarzną flotty nitem. *Chrość. Luk.* 152, t. i. iak przynitowane, przygwożdżone, zamarzły. - §. *transl.* nit puścić, = nie wytrwać, psuć się, rozproć się, nachlassen, nicht ausharrend anhalten, nicht bestehen. Rad puszcza nity, sprzęt źle nabyty. *Ryś. Ad.* 60. Jeśli on dwa kroć od was nie ubity, Prędko moc wasza musi puścić nity. *Petr. Hor. C.* 4, *Pot. Zac.* 122. Niechay się duma, nie wiem iako chwali, Musi nit puścić. *Nar. Dz.* 2, 41. Uważaiąc, że bądź krótko, bądź długo, tedy tam onym nity puścić, iął o sobie myślić. *Bielsk.* 208. - §. *aliter* puściły zamki, nity, = popuścił, nie mógł ztrzymać uryny albo miąższego. *Cn. Th.* 776. NITABLA, - i, *ż.*, nit wielki, ein großer Nietnagel. Nitable maią głowy płaskie na wierzchu, same są okrągłe; na końcu maią blaszki dziurawe okrągłe, aby się na nich końce nitablów dały zanitować. *Solsk. Arch.* 129. Nitablami listwy do słupców przymocniaią. *Jak. Art.* 1, 338, cf. nitownik, nitować, zanitować.

NITAWA, - y, *ż.*, Mittawa, Mietau, stolica Semigallii, rezydencya xcia Kurlandskiego. *Dyk. Geo.* 2, 164. NITAWCZYK, - a, *m.*, der Mietauer. NITAWKA, - i, *ż.*, die Mietauerinn. NITAWSKI, - a, - ie, Mietauisch.

NITECZKA, - i, *ż.*, *dem. nom.* nitka, nić, das Fädchen. Włokna z wielu inszych pierwiastkowych nieiako niteczek, (*fibrillae*) złożone są. *Botan.* 10, Fäserchen. NITKA, - i, *ż.*, *dem. nom.* nić, *Bh.* nitka; *Sr.* 2. nidla; *Sr.* 1. nitka; *Vd.* nitiza, suien, konz ene nydi al nyti; der Faden. Nitki przykładaiąc do nitki, ukręci się powróz. *Fred. Ad.* 123, cf. Malo do mała uczyni wiele). Po trosze robiąc, niby nitkę, iako mówią, do nitki przykładaiąc, mogła się rzecz zrobić. *Pilch. Sen. list. pr.* Z wielu nitek robią się nici, a z nici kręcą się sznury. *Rog. Doś.* 2, 475. Nawlókszy nitkę w igłę. *Perz, Cyr.* 2, 126. Gdybym miał dość czasu iak nitkę po igle, Takbym cię poprowadził przez iego psie figle. *Zabł. Zbb.* 45. - §. Do nitki, = do koszuli, bis aufs Hemde. Do nitkiśmy przemokli. *Teatr* 20, 125., fadennaß. Ani suchéy nitki nie mam na sobie. *Teatr* 8, 6. - §. Na nitce wisieć, = na włosku, słabo, an einem Haare, an einem Faden. Biedny człowieku, na nitce życie wisi. *Teatr* 53 *c*, 67. Zdrowie twoie się nam zdało, Iże na cienkiéy iuż nitce wisiało. *Past. F.* 315. Głupi gardło swe zawiesi na nitce. *Gor. Dw.* 88. Irlandya prawie na ostatniéy nitce z Anglią się trzyma. *Pam.* 84, 120. - §. b) Nitki w siarce moczone skrzesany krzesiwem ogień rozpalaią. *Kluk Kop.* 1, 222, Schwefelfäden, *Rs.* сѣрнильна. - *impr.* nitki goraiącéy nie zagasił. *Sk. Kaz.* 153, t. i. knota. - §. c) *Anatom.* Nitka *fibra*, w ciele zwierzęcym, Faser, składa się z niewidomych nam ziemnych cząstek, które pewnym kleiem spoione są. *Kluk Zw.* 1, 28. NITKARZ, - a, *m.*, handluiący nitkami, niciami, der Zwirnhändler; *Bh.* nitkař; *w rodz. żeńsk.* Nitkarka, *Bh.* nitkařka. NITKOWY, - a, - e, Faden=. Korony złote i insze rzeczy nitkowéy roboty. *Haur Sk.* 353. NITNY *ob.* dwunitny.

NITOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, zanitować *dk.*, nitem czyli nitablą spaiać; z Niem. nieten, vernieten; *Vd.* shenzati, se shenzami perbiti, sbiti, saterditi, sakriviti, okriulati; *Rs.* склепать, склепывать. Pod czas zanitować iest zaklepać nity, abo bez nitów żelazo iedno z drugiem stwierdzić młotkiem. *Cn. Th.* Drugie końce nitablów na blaszkach maią bydź zanitowane. *Solsk. Arch.* 129. Stoi, odzienie maiąc sesspecone, Około szyi łańcuch nitowany. *Odym. Sw.* 2 *Dd* 3, skuty). NITOWANIE, - ia, *n.*, *subst. verb.*, nitami spinanie. *Cn. Th.*, das Nieten, Vernieten. - §. b) nitowanie, = to, co znitowano. *Cn. Th.*, die Nietung. NITOWNIK, - a, *m.*, nitabla, der Nietnagel. Nitowników gładkich z obrączkami. *Jak. Art.* 2, 289. - §. b) który co nituie. *Tr.*, der Nieter, Vernieter.

NIUCH, - u, *m.*, n. p. tabaki, tyle ile się razem w nos wciąga, ein Zug in die Nase, eine Prise, z. B. Taback. NIUCHNĄĆ *cz. idntl.*, niuchać *ndk.*, wciągnąć w nos, in die Nase hinauf ziehen.

NIUŃ, - ia, *m.*, *ob.* Muńka, niedokołysany, n. p. Za iakiegoż to niunia chce wydadź tak grzeczną dziewczynę. *Teatr* 24 *c*, 49, ein junger Lecker.

NIWA, - y, *ż.*, nowina, rola nowo kopana, *aliqui usurpant pro quouis aruo. Cn. Th.*, Neubruch, Neuland; denn überhaupt Flur, Feld. (*Genes.* 27, 27, яко воня нивы исполнены *sicut odor agri pleni*; *proprie agrum cultum videtur significare. Durich* 1, 96.); *Bh.* niwa, niwka (niwař, sedlak rolnik); *Crn.* niva *ager*, agar; *Vd.* niva, njiva, gniva; *Rg.* gniva; *Sla.* njiua; *Bs.* gniua, gniuiça; *Cro.* nyiva, nyivicza, ztern; *Dl.* niva *ager, iugerum*; *Rs.* нива, нивка, пивица (нивáрь rolnik, cf. źniwiarz, źniwo, cf. *Gr.* νεαρη γη; cf. *in Holsatia* Neffinger, *iudices agrarii, qui curare debebant, ne cui ex eius agro quid decedat.* Niwy należące bez fruktu odłogiem są za nic. *Kulig. Her.* 70. - §. 2) *niwa, = źniwo. *Tr.*

*NIWCZYM, = w niczym, in nichts. Nie wyrodził się od przodków swoich niwczym. *Bielsk. Kr.* 32. w NIWECZ, = w nic, in nichts, zu nichts; *Bh. obs.* niweč, = nic. W niwecz obracać, = niszczyć. *Cn. Th.*, *Bh.* w niweč obrátiti, w drt; *Slo.* na wniweč. Tak ich swoiował, iż się w niwecz iako dym obrócili. *Sk. Dz.* 849. Jak w niwecz obrócony, po smutnéy minie sądzić można. *Teatr* 1, 13. Wszystkie starania poszły w niwecz. *Boh. Kom.* 4, 42. Każda rzecz stworzona w niwecz się wraca. *Zab.* 8, 395. - Okrutny pan sługę zbić na niwecz kazał. *Mon.* 73, 86, na miazgę, er ließ ihn zu Schanden schlagen. Ranny leży przy drodze, iż mu się w niwecz przygodzić nie może. *Rey Pst. Nn* 2, na nic, do niczego. NIWECZYĆ *cz. ndk.*, zniweczyć *dk.*, w niwecz obrócić, niszczyć, vernichten, zu Schanden machen, vereiteln. Ciebie, przeklęta ziemio, w mym gniewie zniweczę. *Przyb. Ab.* 49. Nie mieć postępków swoich prawidła, zupełnym byłoby całego ludzkości składu zniweczeniem. *Mon.* 76, 588.

*na NIŻ, *w NIŻ, s na niższe mieysce, na dół, *Slá.* niz (n. p. niz vodu); *Rs.* низъ, внизъ; *Ec.* низъ, низъ; (cf. *Ec.* низ-, *praepos. insepar.* przed czasownikami, n. p. низпасти spaść); in die Niedrigung, nieder, herab; *oppos.* na wzwyż, wzgórę, *Sla.* uz, cf. wz-). Między Dryssą a Dzisną na niż do Rygi płynąć. *Stryik.* 233. Rzuciwszy na niż okiem po polu szerokim. *Kulig. Her.* 173. Widzę kurzące Etny ogniem, a Alpy w niż upadaiące. *Kulig. Her.* 293. Baran wilkowi wodę mąci, choć w niż rzeki ſtoi. *Veryf. Pr.* 18. NIZ, - u, *m.*, rzéka, która wpada w Dniepr. *Gwagn.* 338, ein Fluß. - §. b) niższe nad Dnieprem kraie, die Gegend am Unterdnieper. Uyście Dniepru potoku Ruszczyzna Niżem nazywa. *Nar. Chod.* 2, 286. Usiadł na niż, *ad confinia orientalia Poloniae. Cn. Th.* - §. *transl.* Niz *collect.*, s Nizacy, Nizowcy. Kozacy od mieysca tego zwani. *Orzel. Interr.*, Nisower Kosaken. - §. sposób życia włóczęgów, zbiegów zostaiących nad Dnieprem; a ogolniéy: życie łotrowſkie. *Włod.*, Nisower Kosakenleben, Räuberleben.

NIŻ, NIŻLI, NIŚLI, NIŻELI, ANIŻELI *adverb. comparat.*, als; *Bh. et Slo.* než, nežli; *Sr.* 1. než, nežli, nieżli, nizli; (*Sr.* 2. nežli, nelij ieśli nie); *Vd.* kaker; *Dl.* negh; (*Cro.* néli, s niemasz-li?); *Rs.* нежели; *Ec.* неже. W kraiu tym maią chléb, lepszy *niż* chléb, żelazo twardsze nad żelazo. *Boter* 85. Śmiech, *niż* płacz, komuż bardziéy nie smakuie? *Paſt. F.* 320. Bywa i w dzieciach rozum, ale z rzadka; i bardziéy dowcip, niż się rozum zowie. *Jabł. Ez.* 134. Lepiéy mądréy rady, niż słuchać swéy chęci. *Jabł. Tel.* 144. Łatwiéy Tatary zhołdować, Niż naturę zwyciężyć. *Groch. W.* 525. Piérwéy niżli góry wſtały, niż ziemia, niż okazały Krąg niebieſki ieſt ſtworzony, Tyś ieſt boże nieſkończony. *J. Kchan. Ps.* 134. *Drzewiéy niżli ſtanęły granice świata, piérwéy niżli wiały zebrania wiatrów, przedtym niż huczały głosy gromów, iescze niż się oświecały iasności łyſkawic, i *drzewiéy niż były umocnione grunty raiowe; tedym ia myślił. 1 *Leop.* 4 *Esdr.* 6, 1. On iuż był, a niżli było wszyſtko; ieśli był, a niżli było wszyſtko, tedyć był przed wszyſtkim czasem. *Zrn. Pſt.* 25. Doſtał więcéy, *aniżeli* się spodziewał. *Kłok. Tur.* 147. Więcéy występnych, niżeli cnotliwych. *Kras. Mysz.* 22. Naród Epireńſki ieſt daleko waleczniéyszy, niżli *nabożniéyszy. *Baz. Sk.* 105, więcéy waleczny, niż nabożny). Nie ieſtem niżli wy podleyszym. *W. Job.* 13, 2, t. i. od was, nad was podleyszym. - Boże oto usiluię Żebym cię dziś, niżli miłuię Mógł miłować serdeczniey. *Groch. W.* 586. - §. *omiſſa comparatione:* Jeśli król na Turki przyiechał, mógł proſtą drogą ciągnąć, niż tędy. *Bielſk. Kr.* 435, t. i. mógł raczéy, abo: mógł prościeyszą drogą. - §. *Cum particula conjunct.* - by; *vel incertitud.* - li, n. p. Niżli, Niżby, s chybaby. *Cn. Th.*, es sey denn. Niżli co ku prawu duchownemu należeć będzie, to w duchownym prawie sądzone bydź ma. *Stat. Lit.* 90.

NIŻA, - y, *ż.*, nizina. *Cn. Th.*, die Niederung, die Niedere. Za zaiącem łowiec po nizie upędza się mroźnéy. *Hor.* 1, 174, *in campis niualis Aemoniae.*

NIZACZ *ob.* ni.

NIZAK, NIŻAL, - a, *m.*, NIŻOWIEC, - owca, *m.*, NIŻOWY Kozak, ein Niesischer Kosak, vom untern Dnieper. Kozacy Dnieprowi na wschod ranny od Nizu Nisowcami się zowią. *Tward. Wład.* 61, *Veryf. pr.* Zaporoscy Kozacy nazywaią się Nizowemi, dla spadziſtego przy uściach Dniepru potoku. *Nar. Chod.* 2, 286, *Orzel. Interr.*; *Rs.* низовый, понизовый, na dół rzéki leżący.

NIŻBY *adv.*, Chybaby. *Cn. Th.*, es sey denn; *ob.* niż *adv.*

NIŻELI *ob.* niż.

NIŻÉY *adv. comparat.*, *ob.* nisko, niski. NIZINA, - y, *ż.*, *Bh.* nižina; *Rg.* nizina; *Cro.* nizina; *Rs. et Ec.* низина; niża, nizki grunt, die Niederung, Niedere. Kto z wysoka spada, rzadko zoſtawa w pośrzodku, ale pospolicie do samey aż niziny pędzi. *Gor. Sen.* 474. *NIZINNY, *Tr.*, *ob.* nizny. NIZIOŁEK, - łka, *m.*, karzeł, łokietek. *Dudz.* 47, ein kleiner Knirps. Wszak drobny niziołek nie pokona olbrzyma? *Tol. Saut.* 145. NIZIUCHNY, - a, - e, NIZIUTEŃKI, NIZIUTKI, NIZIUCZKI, - a, - ie, - o *adv.*, *int. adj.* nizki, gar sehr niedrig; *Rs.* низенькiй, низехонько. Dadząc chatę niziuchną, ſtropu po nos, ścian po boki. *Brud. Oſt. A.* 9. Częſtokroć w ludziach niziuchnego ſtanu widzimy wielkie dary. *Gorn. Dw.* 20. Niziuchne ukłony. *Zab.* 5, 236. Niziuteńko się kłaniał. *Zab.* 13, 198. Niziuchno o sobie rozumiał. *Birk. Sk. D* 4 *b.* Mogąc buiać wysoko, tuż nad ziemią niziuczko się wlecze. *Rey Wiz.* 65.

NIZKĄD, NISKĄD *adv. loci*, s ni skąd, z żadnego mieysca, *Gr.* ουδαμοθεν, nirgend her; *Cro.* od nikud.

NIZKI, NISKI, - a, - ie, (*obsol.* NIZNY, - a, - e, *Nowy Char.; Slavi aeque ac Bohemi, dicunt* низкiй *et* нижнiй. *Durich* 1, 267.); *comparat.* niższy; *adverb.* nizko, niſko, *in comparat.* niżéy; *Bh. et Slo.* nizký, nižſſi, nizko, nižce, niž, niže, nižegi; *Sr.* 2. niſki, niſko, nižej; *Sr.* 1. niſki, nizki, niſchi, nižſchi, niſko, niže, nižey; *Crn.* niſke, nisishi, sdol, sdolej; *Vd.* nisek, ponishen, nishi, nishlaish; *Cro.* nizek, nizkeshi, nizeshi, niseji, nise; *Rg.* nizok, niſki, niſkó, nizókko; *Sla.* nizak, nixje; *Bs.* nizok, dubok; *Rs.* низкiй, низокъ, нижный, низовый, понизовый; *Ec.* низшiй, нижае, пониже (cf. *Chald.* [illegible] *locus depressus*, cf. *Gr.* νασσω *complano*); niewyniosły nad ziemią, niewysoki, niedrig, nicht hoch; *Rs.* низменный, низовый. Ziemię mu dał wierzchnią i niższą. 1 *Leop. Jud.* 1, 15, górną i dolną. 3 *Leop.*). Zamek ieden *nizny, a drugi na kopcu wyższy zabudował. *Stryik.* 84. Stoki *wyszne, i ſtoki niżne. *Bud. Joz.* 15, 19, *Gwag.* 127. Bethoron niżny i nadolny. *Budn.* 1 *Chron.* 7, 24. Ziele leczy wrzód w *niżniéy ziemi Niemieckiéy bywa chowane. *Syr.* 226, in Niederdeutschland. Nieco niski, pochyły, *Rs.* низковатый, *subſt.* низковатость. Gdzie nisko, zaleią powodzi. *Pot. Arg.* 251, cf. na pochyłe drzewo kozy ſkaczą). Niski, s w dole leżący, głęboki. *Cn. Th.*, tief. - *transl.* Niſki ton w muzyce, t. i. głęboki, gruby, w notach na niższéy linii położony. *Mag. Mſk.* Niski ſtan urodzenia. *Teatr* 46 *d*, 5. W niskich domach się porodzili. *Falib. P.* 3. Niska cena. *Teatr* 52, 15, tania, niedroga, niewysoka). Co ma bydź wielkiego, z niſka się poczyna. *Min. Ryt.* 4, 159. Odrodzeni nie z niſka, ale z wysoka, nie z ziemi, ale z nieba. *Wiśn.* 523. - Niższy, subordynowany, untergeordnet; n. p. Czyniciel

ieſt samą przyczyną główną w ten czas, gdy kto inny nie ieſt tylko niższą przyczyną. *Mon.* 76, 41. - *moral.* a) pokorny, demüthig. Kłania się bardzo nisko. *Teatr* 22, 15, sehr tief. Nizko prosili maieſtatu iego. *Uſtrz. Kr.* 2, 124. Po co tak nizko onéy usługować? *Paſt. F.* 57. Nayniższy sługa, nayniższy, pokorny, naypokornieyszy, *Rs.* всенижайшїй, unterthänigſter; cf. uniżony. - §. b) *in malam partem*, podły, nikczemny, niederträchtig, niedrig. Doſtałem tego urzędu nizkim sposobem; ieszcze się wſtydzę. *Teatr* 30, 56. Człowiek nizki albo podłomyślny. *Fred. Ad.* 94. (*NIZKIM, z ni z kim, z z nikim, *ob.* nikt). NIZKOLOTNY, - a, - e, *Gr.* χαμαιπετης *Cn. Th.*, nizko latający, niedrig fliegend. NIZKOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* nizkoſt; *Sr.* 2. niſkoſcź; *Sr.* 1. nizkoſcź; *Bs.* nizokóſt, dubina; *Vd.* nisekoſt, nishava (cf. Niezawa), niſkuſt, niſkota, nisha, ponishnoſt; *Cro.* niskocha, nizina, nizokoszt; *Rg.* niſkocchja; *Rs.* низкость, низость; niżina, niża, niewysokość, cf. dolność, *pr. et transl.*, die Niedrigkeit. Pan z niebieſkich wysokości Pogrzał na ziemſkie nizkości. *J. Kchan. Ps.* 16. O niezmierna dobroci, o niewymowna nizkości syna bożego. *W. Poſt. W.* 237, t. i. pokora. (NIŻLI *ob.* niż *adv.*). NIŻNIK, - a, *m.*, w kartach, *oppos.* wyżnik, der Unter im Kartenspiele; *Bh.* ſpodek, ſpodnik; *Vd.* spudnjak; *Rs.* хлапъ (cf. chłop). Walety, Damy, wypędziły niżników i wyżników. *Kras. Pod.* 1, 189. NIŻOWIEC *ob.* niżak, niz. NIŻSZOŚĆ, - ści, *ż.*, większa nizkość, größere Niedrigkeit, *phys. et mor.* Panujący różne ma pod sobą ſtopnie niższości. *Zabł. Roz.* 75. NIŻYĆ, - ył, - y, *cz. ndk.*, zniżyć *dk.*, *Bh.* nižiti; *Rs.* низить, нижу, nizkim lub niższym czynić, *propr. et fig.*, niedriger machen. Trafunek iednych nader wywyższa lub niży. *Teat.* 52, 30. Fortuną uzycha, gdy wysokich nie niży, i w ziemię nie wpycha. *Pot. Arg.* 821. Fortunę ludzie ganią, że ieſt odmienna, wedle woli swéy, iedne podnosi, drugie żyży a niży. *Eraz. ięz. B* 5. - §. niżyć się *recipr.*, pokorzyć się, *Ec.* ничати, ничу, въ внизъ наклонитися. Setnik im naywięcéy się niżył, tym więcéy ieſt od Pana Chryſtusa wysławion. *Hrbſt. Nau. G b.* Pochodz. *poniżać, poniż, uniżać, uniżoność.*

NO.

NO! *exclam. aggrauans*, (cf. nu, nuż), no! nu! *Sr.* 2. no! (*Rs.* но, z ale, lecz). Teraz gdy razem ieſteśmy pogadaymy sobie. *Resp.* no! zaczniymy. *Teatr* 37, 145. Słuchay mnie Wc Pan przynaymniéy. *Resp.* No! słucham. *Teatr* 22 *c*, 7. Nieszczęśliwy Gromko! *Resp.* No! coż mu? *ib.* 8, 88. No i coż? Mospanie Parkowſki. *ib.* 14 *b*, 68. No! cóż tam? powiaday Waść. *ib.* 43 *c*, 58. No daléy, no daléy! *ib.* 1, 71. No, no, no! spuść się Wc Pan na mnię. *ib.* 55 *b*, 11. - *Ex abrupto:* No! iakże mi się masz, Mospanie Staroſto? *Teatr* 22, 68. - §. 2) - no *enclit. adiungitur Imperatiuis*, z ieno, nur. Obróćno się. *Zab.* 13, 281 *Trzb.*, kehr Dich nur einmal um. Niechbyno tu kto odważył się wyyść! *Teatr* 11 *b*, 18.

NOBILITACYA, - yi, *ż.* uszlachcenie, das Adeln, akt naywyższéy kraiowéy zwierzchności, przez który osoba zalecona, z kondycyi pospolitego urodzenia, idzie w porównanie ze szlachtą rodowitą kraiową. *Kras. Zb.* 2, 244, cf. ſkartabellat). Nobilitacya ieſt uszlachcenie niebędącego szlachcicem. *Czack. Pr.* 1, 263. NOBILITOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, szlachcić kogo, einen adeln.

NOC, - y, *ż.*, *Bh. et Slo.* noc; *Sr.* 2. noz; *Sr.* 1. noj, nottż, nóc; *Vd.* nuzh, nuezh, *Crn.* nózh, nush; *Cro.* noch; *Sla.* nòch; *Rg.* nooch; *Bs.* nocch; *Rs.* нощь; *Ec.* нощь, ночка; *Hisp.* Noche, *Ital.* notte, *Lat.* nox, *Gr.* νυξ, *Hbr.* נחת *nachath* quies, נוח *nuach* quieuit, *Gall. provinc.* nuech, *Gall.* nuit, *Angl.* night, *Dan.*, *Isl.*, *Suec.* natt, *Ger.* die Nacht; czas, przez który słońce przechodzi podziemne krainy. *Zebr. Zw.* 31. Noc nic nie ieſt, iak zniknienie słońca z horyzontu. *Wyrw. G.* 47. Bóg oddzielił światło od ciemności, i nazwał światło dniem, a ciemności nocą. *Leop. Gen.* 1. Noc się robi, noc nadchodzi, mierzcha się, *Crn.* nozhy se *noctescit*; *Vd.* se nozhij, nuzh se diela, nozhiti se, mrazhiti se; *Cro.* nochisze; *Rg.* nocchittise; *Bs.* nocchittise, cinitise nocch). Noc ciemna, bezksiężycana, *illunis.* *Cn. Th.* Noc mglista, ciemna, wietrzna. *Kras. Off. H* 3 *b.* Noc ponura, noc smutna, mgły na górach wiszą, Szum drzew słychać z daleka, wiatry się kołyszą, Skrył się księżyc, gwiazd nie znać, a potoki mruczą, Po wyniosłych wierzchołkach drzew puhacze huczą. *ib. H* 3. - Działo się téy nocy. *Gor. Sen.* 284, *Bs.* nochjaſka; cf. *Cro.* sznoch, *Crn.* snózhi, z wczoray wieczor; *Cro.* nochasz, z dziś w wieczor; *Sla.* nochas, *Rs.* нощесь przeszłéy nocy, *adj.* нощешный przeszłonocny). Późno w noc odjechał. *Zab.* 13, 206. Dzień i noc, n. p. szlocham. *Zab.* 14, 227, Tag und Nacht; *Cro.* dan y noch; *Ec.* дненощно; *subſt.* *Rs.* нощеденство, нощеденствїе, *Ec.* времнощеденствїе, цѣлые сутки, и денъ и ночь, cf. od doby do doby). Przyszedł do Betanii, i tamże na noc zoſtał. *Sekl. Matth.* 21, „*not.* gospodą był", zanocował). Dziś na noc *Vd.* donesſ na nuzh, drieve). Chodził w dzień za ſtadami, w nocy opłakiwał swe nieszczęścia. *Jabł. Tel.* 19. Nocą co robię, piszę, przędę, przy świetle ogniowym, *lucubro.* *Cn. Th.*, cf. *Vd.* ponoshuvanje, ponoshnu delu, z lukubracya). - *Prov.* Noc ma swóy obyczay. *Rys. Ad.* 44. W nocy wszyſtkie koty są bure, *Vd.* vse mazhke so ponozhi sherne, *Slo.* w nocy wſecke krawi, kočki, ſu černé. Nocą, w nocy, po nocy, bey der Nacht, in der Nacht, Nachts; *Crn. et Vd.* ponozhi; *Cro.* po nochi; *Ec.* нощїю, обнощъ. Nocą wiele sprawisz. *Cn. Ad.* 740, cf. nie dosypiać). Z wielkiego miaſta nigdy ku nocy nie wyieżdżay. *Rys. Ad.* 78. Po złym dniu zła noc. *Burl. A* 4, cf. iak sobie pościelesz, tak się wyśpisz). Po nocy się włóczyć. *Teatr* 30 *b*, 12. Nie na żadną kradzież godzę, Chociaż tak po nocy chodzę. *J. Kchan. Dz.* 224. Wilkci i złodzièy po nocy wędruie, A trzeci błazen, co ich naśladuie. *Brątk. C* 4. Dlaczego błąkasz się po nocy? *Teatr* 39, 293. Kto chodzi po nocy, szuka kiiowéy niemocy, *Slo.* kdo chodi po noci, hledá kiyowey nemoci, cf. niemoc). - *Salut.* Dobra noc! gute Nacht! (*oppos.* dobry dzień). Dobra noc, rozumie! wiesz to Pan Bóg, kiedy się z tobą oglądam. *Rys. Ad.* 12. Niemasz cię iuż, przeszadłeś, dobrąś noc powiedział, Jako gość, który z nami dziś w gospodzie siedział. *Groch. W.* 546. - §. Wielka noc *ob.* pod *Wielki.* - §. b) Noc *transl.*, ciemność, niewidok, *propr. et fig.*, Finſterniß, Nacht. Obie oczy ſtraciła, i przez całe trzy lata w nocy długiéy żyła. *Birk.*

Dom. 106. Ona tylko może odkryć tę noc, w którey swą ukrył zbrodnią. *Teatr* 47 *c*, 72. O myśli ludzkie, iakoście zaćmione Ślepotą, iako nocą otoczone! *Past. F.* 305. - Wiele spraw zacnych przodków naszych w ciemnéy nocy leżą. *Bielsk. Kr.* 7. - §. c) *Botan.* ziele dzień i noc. *Cresc.* 537, *ob.* Dzień.

Pochodz. *nocny*, *nocleg*, *noclegować*, *nocować*, *przenocować*, *nocnica*, *nocnik*, *ponocnik*, *północ*, *północny*, *Wielkanoc*, *wielkanocny*.

NÓCIĆ *Cn. Th.*, (o *vasto*, *quasi* nucę *Cn. Th.*), NUCIĆ, - ił, - i, *cz. ndk.*, zanucić *dk.*, (*Etym.* nóta), śpiewać, iak poeci wierszami, (dichterisch) singen. Nućcie sobie poety w zapalonéy wenie! *Zab.* 15,200, *Chod. Ges.* 9. Teraz o Bardy nućcie, iuż dzień gaśnie, Śpiewaycie dumy, niechay Fingal zaśnie *Kras. Oss. E* 2. (*distinguas* *nucić kogo, *qu. v.*). *Prosodia*, nóta, nócenie, dźwięk, przynócenie niektórych syllab w mówieniu. *Mącz.* Gdy słowik tak sobie nuci Czyżyk z zazdrości się smuci. *Zab.* 11, 341 *Zabł.*

NOCLEG, - u, *m.*, *Boh.* nocleh; *vocabulum ex prima gentis Slauonicae memoria usurpatum, nam in Ottocari I. et Venceslai I. diplomatibus exstat, videturque antiquissimum esse Slauonicae legis monumentum, cuius obseruantia ex moribus patriarcharum originem duxerit, de quorum hospitalitate constat. Durich* 1, 81, *Vd.* prenozhishe, prenozhivanje, jerberge, herperje; *Rs.* ночлегъ; *Ec.* нащлѣгъ, насл‍ѣгъ; das Nachtlager. Nie goń tego, co naprzód wyiechał; nie czekay tego, co pozad iedzie, chcesli mieć nocleg wczesny. *Rys. Ad.* 51. Dyonysyusz żadnéy spokoynéy nocy nie miał; na innym coraz mieyscu nocleg zakładał. *Pilch. Sall.* 239. - §. Nasi czwartym noclegiem na Bukowinę przyszli. *Bielsk. Kr.* 436, t. i. czwartego dnia na noc; czwartym stanowiskiem). Szedł, a pierwszym noclegiem został u rzéki Tygrys. 1 *Leop. Tob.* 6, 1. Jako nayprędszemi noclegami do Francyi dalszéy bieżeli. *Warg. Cez.* 5. Wielkiemi noclegami do granic przyszedł. *Warg. Cez.* 119, à grandes journées. *NOCLEGARZ, - a, *m.*, *Bh.* noclehář, = der bey einem übernachtet, der Nächtiger; *f.* noclehářka; *Rs.* ночлежникъ; *Ec.* насл‍ѣжникъ. NOCLEGOWAĆ, - ał, - uie, *intr. ndk.*, nocleg odprawiać, nocować, nächtigen; *Bh.* noclehowati. Noclegować na iednym łożu będą ludzi dwoie, Z których do nieba ieden będzie wzięty, Drugi zostanie na drodze przeklętéy. *Odym. Sw.* 2, *U.* Co byli, wszyscy nocleguią w ziemi, i co idą, noclegować muszą. *Kołak. Cat. C* 3. NOCNICA, - y, *ż.*, (*Bh.* nocnice *candela nocturna*; *Crn.* nozhniza *Proserpina*, 2) *retis species*; *Ec.* нощница sowa, nietoperz); - ćma, omaćmica. *Cn. Th.*, strach nocny, *Cro.* nochnicza, mora; *Rg.* nochnizza, prijkaza; *Bs.* maçicoh, hudoba, koja nochjom plasci; ein Nachtgespenst, Nachtgeist (cf. przypołudnica). Za nic bogowie, za nic i księżyce J straszne bledéy Hekaty nocnice. *Chrość. Ow.* 167. Wzywała Cyrce szatanów nocnych, które czarownice nocnicami sowią. *Otw. Ow.* 576, *Hrbst. Nauk. J* 8 *b.* - §. b) *Med.* nocnice, z duszenie nocne, mora, das Alpdrücken. Hanyż spanie w nocnicach przywodzi, w trunku go używaiąc. *Syr.* 408. Dzieciom, które nocnice miewaią, z białego maku mléko dawać. *ib.* 1360. Dzieciom małym na spędzenie nocnic, i na insze złe przypadki. *Haur Sk.* 418, *Comp. Med.* 421. - §. 2) Nocnice, z motyle nocne. *Zool* 144, Nachtfalter, Nachtschmetterlinge, Nachtvögel. NÓCNIE *adv.*, *Bh.* nocně, nocą, nächtlich, bey Nacht. Gwiazdy co nocnie przyświeciaiące. *Teatr* 8 *c*, 67. NOCNIK, - a, *m.*, (*Rg.* nochnohodaz, nocchnik, nocchjùrak *pernox*; *Ross.* ночникъ, ночничёкъ lampa nocna; *Ec.* нощникъ sowa, nietoperz; nocą pracuiący człowiek). - Po nocy się włóczący, kruk nocny, ein Nachtschwärmer. *Tr.*, ponocnik, *ob.* nocownik). Niktyleus, nocnikiem rzeczon Bachus, że w nocy naywięcéy obrzędy ku chwale iego odprawiano. *Otw. Ow.* 139. - §. b) nocnik, z szczak, urynał, der Nachttopf; *Sr.* 1. nocżné sudowo, hornécž; *Vd.* nozhna posoda, nozhna zhrepinja. - §. c) nocnik Pruski, *sciurus glis*, der Preußische Tagschläfer, zwierzątko w Prusiech, trzymaiące się iak wiewiórka na drzewach; w dzień śpi, w nocy szuka pożywienia. *Kluk Zw.* 1, 329. NOCNY, - a, - e, *Boh.* nočnj; *Sr.* 1. nócžné; *Crn.* nózhne; *Vd.* nozhni, nozhen, ponozhen; *Cro.* nochni; *Sla.* nochni; *Bs.* nocchni; *Rg.* nocchni; *Rs.* ночный; *Ec.* нощный; od nocy, nächtlich. Sowy są ptacy więcéy nocni, niżli dzienni. *Cresc.* 62. Stróż nocny, der Nachtwächter, *Bh.* hlasný, ponocný, *Slo.* hlásni (cf. głosić), *f.* ponocná. Nocna straż *Bh.* ponucka, hláska; (*Bh.* ponocowati *vigilias agere*). Nocna chwila *Vd.* nozhni zhass, ponozhje). Nocne picie, nocny trunek, *Crn.* povézhirk, *Vd.* nozhnu pitje, napitek za dobru spanje, povezhirk, ein Schlaftrunk. Czapka nocna. *Baz. Hst.* 87, szlafmyca, die Schlafmütze, Nachtmütze, *Vd.* ponozhna kapa, *Rs.* спальной колпакъ. Nocna szata. *P. Kchan. Orl.* 1, 176, szlafrok, der Schlafrock, Nachtrock, *Vd.* nozhnu oblashilu, nozhna jopa, hemetel za spanje; *Sla.* halјina spávacha; *Rs.* спальное платье. Nocny kruk *ob.* kruk. Nocne duszenie *ob.* duszenie. Nocna świeca, Nachtlicht. - *Botan.* nocna świeca, roślina, *oenothera. Kluk Dyk.* 2, 146, Nachtkerze. - *§. Hospodar nocnéy Rusi. *Tward. Wład.* 16, t. i. północnéy. NOCOBŁĄD, - ędu, *m.*, *somnambulismus. Perz. Lek.* 194, das Nachtwandeln; cf. lunatyk, miesięcznik. **NOCOBLEDNY, - a, - e, nachtblaß. Już dzień z nieba ustąpił, a księżyc po niebie Na karze nocoblednéy rozświecał od siebie. *A. Kchan.* 277. Cyntya na nocobledney karze. *Chodk. Kost.* 2. NOCODZIENNY, - a, - e, dniowonocny, Tag= und Nacht=. Zegary naszé stosnią się ku rewolucyi nocodziennéy. *Zebr. Zw.* 13, t. i. ku nocorówni czyli dniowonocnéy równości, *aequinoctialis.* **NOCOLSNY, - a, - e, nocą świecący, *ob.* nocoświetny, nachtstrahlend. Na lutni dziecię Latony wysławiam J Lunie chwałę nocolsnéy wyiawiam. *Petr. Hor.* 2 *L b.* **NOCORODNY, - a, - e, *actiue* noc rodzący, przynoszący, nachtbringend; - *passiue* nocny, nächtlich. Sowa nocorodna, nie wychodzi z iamy na świat, aż w ten czas, gdy noc z mrokiem godzi. *Kulig. Her.* 253. NOCORÓWNIA, - i, *ż.*, dniowonocna równość. *Zebr. Zw.* 20 *et* 22, Tag= und Nachtgleiche *aequinoctium*; *Sr.* 1. dna ha nocze runoscž; *Crn.* enakonzhnost; *Vd.* nozhnudanska gliha, enakost dnu inu nozhi; *Rg.* jednakonochstvo; *Cro.* jednakonochtvo; *Rs.* равноденствіе. Nocorównia wiosnowa. *Zebr. Zw.* 98. Ci nocorówni podlegli życzliwéy Zbytniego zimna i ciepła nie znaią. *P. Kchan. Jer.* 424. *NOCORÓWNY, - a, - e, ekwi-

nokcyalny, *Crn.* enakouzhne; *Rg.* jednakonòchni; *Rs.* равноденственный. NOCOŚWIEC, - a, *m.*, *fulgora*, owad w Ameryce, większy nad szarańczę, ma na głowie wypuſtek, który znaczne światło w nocy wydaie, że przy nim czytać można. *Zool.* 154, der Nachtleuchter, Laternenträger, ein Insect. **NOCOŚWIETNY miesiąc. *J. Kchan. Fr.* 15, nachtleuchtend; *ob.* nocolsny. NOCOWAĆ, - ał, - uie, *intr. ndk.*, zanocować, przenocować *dk.*, noclegować, *Bh.* nocowati; *Sr.* 1. pjez nocz hoſpodujn; *Cro.* nochújem; *Rg.* nocchjevatti, nocchitti, prinocchitti; *Bs.* nocchiti, nochjati, nachjati; *Rs.* ночевать. ночую; *Ec.* нощýю, начýю, ноществую, обнощевáти, обноществовáти; übernachten, nächtigen. Nie będę dziś nocował w domu. *Teatr* 55 *e*, 23. Wigilie, czuyności i nocowania na modlitwach. *Pim. Kam.* 239, *lucubrationes*, przepędzenie nocy. NOCOWNIK, - a, *m.*, który ludziom drzwi wybiia nocą, *effractor*. *Mącz.*, *ob.* nocnik nocny kruk, ponocnik, ein Nachtſchwärmer. *NOCWID, - a. *m.*, n. p. Odmieniec z Nocwidem. *Zimor.* 225. ? ſtraszydła nocne.

*NOG, - a, *m.*, *Bh.* noh; (*Ec.* нóгпоmка, орелъ великїй, иначе семнb); *ob.* Gryf, ptak zmyślony, der Greif. *Cn. Th.* Macie się ſtrzedz orła, noga i t. d. 1 *Leop. Lev.* 11, 14, gryfa. 3 *Leop.*).

NOGA, - i, *ż.*, *Bh. et Slo.* noha; *Sr.* 2. noga; *Sr.* 1. noha; *Crn.*, *Vd.*, *Sla.*, *Bs.*, *Cro.* noga; *Rg.* nògha; *Rs.* нога (*dem.* nóżka); der Fuß, das Bein. Nogi są właściwym narzędziem chodzenia, na których całe wspiera się ciało. *Zool.* 56. Przyrodzenie dało nam nogi, abyśmy niemi chodzili. *Pilch. Sen. liſt.* 420. (*Vd.* k' nogam jiti, = pieszą iść). Nogi człowiecze złożone są z uda, piszczeli i ſtopy pięćpalczyſtéy. *Zool.* 286. Przednia część nogi, przyszwa; tylna, pięta). Wzroſt choży, talia piękna, noga czyſta. *Teatr* 22 *b*, 37. Wół nogami kopa oracza. *Ezop.* 42. Siedzi i myśli, na krzyż nogi założywszy. *Teatr* 35 *b*, 139. Obiema nogami *Crn.* okobèl. - Kto bluźnił, drgnął nogą na powrozie. *Twor. Ok.* *C* 1, wisiał). - *Phras. et prov.* a) od chodzenia: noga za nogą, z lekka, *pedatim*. *Mącz.*, *Sla.* koràk, cf. krok). Z bosemi nogami szedł. *W. Poſt. W.* 260. Staremu, gdy chodzi, trzecia noga z lasu płuży. *Kołak. W. C.* 1, cf. kiiu móy, ty ſtarości méy wierna podporo, Prowadź mię, iuż w tym wieku bez ciebie niesporo. *Nar.*). Noga iego nigdy tu nie poſtała. *Teatr* 1 *c*, 79, *Star. Pob.* *B b*, *Boh. Kom.* 1, 294. We dworze nigdy nogą nie poſtał. *Mon.* 76, 597. Niewolnicom nigdzie tam nie wolno iawnie nogi mizernéy wynieść. *Pasz. Dz.* 125. Idź, gdzie nogi zaniosą. *Lib. Hor.* 121. Przedtym około botów chodził, a teraz nie wie, na którą nogę ſtąpić. *Mon.* 73, 589, cf. ſtąpa iak z partessów). Skąpy do iałmużny ma leniwe nogi. *Pret. Jał.* 10, nieochoczy). Gdzie głowa chodzi za nogami, a nie nogi za głową, rząd tam płochy być musi. *Smotr. Ap.* 47, cf. gdzie donica rządzi, tam wieroimak błądzi). Mylą się nogi, kiedy błądzi głowa. *Mon.* 71, 469. Wolę się głowy, a niżli nóg uiąć. *Gwag.* 381, przednieyszych się trzymać raczéy, niż pośledniejszych). Ktokolwiek ſtanie nogą na ziemi naszéy, używa opieki rządu. *Uſt. Konſt.* 1, 221. - *Neutro pede satis utilis*, nie może się ani na tę, ani na owę nogę przygodzić, abo na obie *nodze (*dual.* z nogi) pies, t. i. nie może sobie nic pomodz. *Mącz.*, cf. ani mi tam, ani mi sam). Koń potkliwy, pies na nogi. *Cn. Th.* 693. Nogi włoczący, bezkoſty w nogach, *loripes*. *Cn. Th.*, cf. włogawy. Koń ma cztery nogi, a przecięż się potyka, *Cro.* y konyusze prigodi na chetireh nogah popiknuti, *ob.* Koń). - *Valet cursu*, nie wrzód mu w nogi, może dobrze biegać. *Mącz.* Prędko; wziąwszy nogi za pas; na moich nogach. *Cn. Ad.* 928, *Slò.* nohi na plecia wzat. - §. a *b*) *per excellent.*, od uciekania: *in pedes me confero* uciekłem, uderzyłem w nogi. *Mącz.*, *Bielſk. Kr.* 122, *Petr. Hor. F* 4, *Petr. Et.* 323. Nie doczekawszy trwogi, Uderzyli prędko w nogi. *Rys. Ps.* 96, cf. drapaka dać). Puścił w nogi. *Zebr. Ow.* 343, *terga fugae dederat*. Oni męſtwu iego wytrzymać nie mogąc, w nogi. *Boh. Kom.* 2, 333. Umknąć, uciec, w nogi. *Cn. Ad.* 1203. *Bh.* na koty ſe bráti. Nogi na pomoc wziąć. *Dambr.* 843. Wysiekł się nogami abo piętami. *Cn. Ad.* 1286. Nadzieia w nogach. *Pot. Arg.* 64. W potyczkach, bardziéy bezpieczeńſtwo pokładaią w nogach, niżli w orężu. *Pilch. Sall.* 243. Za co pełna trwogi, umykasz w nogi? *Zab.* 15, 59. Ma chléb rogi, a nędza nogi. *Cn. Ad.* 480. Dawszy rękoma, biegay *nogoma. *Rys. Ad.* 10. Jak kto może, nogi za pas. *Teatr* 24 *c*, 16. J iedna noga z pola była nie uszła. *Nies. Kor.* 4, 16, *metonym.* nikt a nikt, żadna żywa dusza. - §. b) od ſtania i wspierania ciała, *propr. et impr.* Oſtatek krwi z siebie tocząc, iednak na nogach ſtał. *Gor. Sen.* 177. Jlekroć był z nóg zwalony, tylekroć żwawszy na nogi powſtał. *Pilch. Sen. liſt.* 88. Gdyby niewiaſt nie było, światby nie ſtał na nogach. *Burl. A* 4, *Warg. Wal.* Z nóg się upiiać. *Dwor. J.* 4, t. i. żeby nie modz ſtać na nogach). Noga mu się powinęła. *Pilch. Sall.* 146, posskapił się, pośliznął się). Ręka rękę umywa, noga wspiera nogę. *Simon. Siel.* 82. - Na nogi poſtawić. *Sk. Dz.* 371, t. i. podpomodz, aufhelfen, auf die Beine helfen; *Slo.* na kridla, nohi, ho poſtawil. (*Vd.* vnogati, nanogati, = zasadzać się; *Ger.* ſich fußen). Sułtanowa chciała na nogi poſtawić powagę swego syna. *Kłok. Tur.* 16. Godność na nogi człeka ſtawia. *Falib. P.* 3, *Gor. Sen.* 8. Ludzką ułomność na nogach poſtawia. *Wad. Dan.* 53. Niesprawiedliwą sprawę na nogach poſtawił. *Pilch. Sall.* 147. O iako ich siła, Na nogi promocya twoia poſtawiła! *Tward. Mis.* 133. - Przerzucić kogo przez nogę, t. i. zwieść, podeyść, schytrzyć go, *inuertere*. *Mącz.*, *Rs.* запнуть, запять, запинать; *Ec.* подцѣпляю ногóю. Jako cię mogę, ieśli nie siłą, tedy przez nogę. *Cn. Ad.* 299, *Zegl. Ad.* 97, *Rey Wiz.* 75, *Obr.* 41, *Paszk. Bell. A* 4 *b*, cf. gdzie nie ſtaie wilczéy ſkóry). Nikogo przez nogę rzucić nie chcemy, abyśmy sami pod nogi rzuconemi nie byli. *Pilch. Sen. liſt.* 104. Niecnota ten przez nogę mię przewinął. *Ern.* 114. Stara mówi przypowieść, czy wręcz, czy przez nogę, Uydzie nieprzyiaciela pożyć, iako mogę. *Pot. Pocz.* 674, *Pilch. Sall.* 84. *Accipere repulsam* nie bydź przyięt na urząd, bydź przerzucon przez nogę, w przyp: *Mącz.* - Na iednéy nodze ſtoiąc, = rychło, prędko; iak pióro opalił; rychléy niż się goła splecie. *Cn. Ad.* 1015. Dla niewieściuchów służbę bożą ſkracać, i iakoby na iednéy nodze ſtoiąc odprawować. *Pim. Kam.* 90. Kończcież iuż teraz, a na iednéy nodze. *Teatr* 43 *c*, 157. Mogąc na iednéy nodze

sprawę odprawić, dzień za dzień odkładaią. *Bud. Ap.* 135. - Jedną nogą w grobie. *Cn. Ad.* 310, cf. śmierć mu w oczy zagląda). Pod zeszły mój wiek, pod lata moie stare, iuż iedną nogą stoię w grobie, abowiem z tym światem co godzina rostać mi się przychodzi. *Smotr. Nap.* 24. Biią starych, choć w grobie iedną nogą stoią, I nad dziećmi w powiciu okrucieństwa stroią. *Bard. Luk.* 20 *et* 65, *Zab.* 14, 352. Człowiek stoletni, który lada dzień na mary póydzie i iedną nogą na łodzi Charonta stoi. *Kulig. Her.* 179. Me wielkie nieszczęścia i smutki i bole Sprawiły, że iuż iestem iedną nogą w dole. *Tręb. S. M.* 102. - §. c) do nóg, u nóg, pod nogi, pod nogami, *z* nisko, z uniżeniem. - Padania do nóg, scisкania za nogi, podłość w sobie maią. *Zab.* 11, 69. Całuię nogi, upadam do stóp, uniżam się pod stopy, ścielę się pod nogi i t. d. *Mon.* 69, 458. Upadanie do nóg, *Vd.* pad k' nogam, der Fußfall. Do nog upadaiący, u nóg leżący, *Vd.* padezh k' nogam, *Ec.* предваляющійся, fußfällig. Ot! u nóg twoich wiszę porzucona O odpuszczenie żebrząc uniżona. *Past. F.* 112. Oboie mu do nog padniemy, Chęci nasze wynurzemy. *Teatr* 54 *c, dii.* Płakać muszę, do nóg pierwéy ci supplikuię. *Bard. Tr.* 516. Ja świata nie lubię; u mnie świat pod nogami. *Boh. Kom.* 2, 17, depcę go z pogardą). Wyższy Diogien nad Aleksandra, pod którego nogami wszystko było. *Gor. Sen.* 335. Kto pożytek sobie waży, a nie kładzie go pod nogi, iuż ten iest niewdzięcznikiem. *Gor. Sen.* 263. To iest własność wielkiego umysłu, słać pod swe nogi dobrodzieystwa innym świadczone. *Mon.* 70, 690. Beszakonnym zostawał, i prawa pod nogi miotał. *Sk. Dz.* 556. Wszystkie nauki zwietrzały, i pod nogami zostały. *Sk. Dz.* 135. Depcę cię z twemi pompami, Czas ci też bydź pod nogami. *Dar. Lot.* 7. Bieda zewsząd piecze, kto złożył fata drapieżne pod nogi. *Bard. Tr.* 441. - Nogami się rodzący, *agrippa. Cn. Th.* Nogami wzgórę, głową na dół zawiesić, *catomo suspendi. Cn. Th.* Nogami wzgórę obraca wszystko. *Cn. Ad.* 788, opak), *Bh.* zuby, na opak obrátiti; *Slo.* kam noha, kam ruka, kam ocas, kam hlawa; *Sr.* 2. to spodne k' werchoju; *Vd.* pried nu sad). Wszystko teraz do góry nogami przewraca się; świat się wniwecz obrócił. *Teatr* 34 *c*, 35. Wszystek stanie świat wzgórę nogami. *Past. F.* 139. - §. *Promiscue*, Niech głowa nogom nie mówi, nie iesteście mi potrzebne. *Sk. Dz.* 280. Ty mię z nogami chcesz zjeść. *Teatr* 7, 61. Mam za iednę nogę wisieć, lepiéy iuż za obie. *Ossol. Str.* 3, ma-li bydź ciepło, niech będzie znój; ma-li bydź kwaśno, niech będzie ocet). Tyle dba o to, iak pies o piątą nogę. *Teatr* 24 *c*, 24, *ib.* 84. J po nogębym się tam nie wrócił. *Cn Th.* 227. - Nogami i rękami tego się trzymał. *Oss. Str.* 3, *Slo.* rukami i nohami, nechtami i zubami. - *Slo.* to ani noh, ani ruk nema, to nie ma ani nogi, ani ręki, cf. ni w pięć, ni w dziewięć). *Strepito*, ustawicznie szmer czynię, wożę się nogami po ziemi. *Odio et strepitu senatus*, za nielubością i zacieraniem nóg panów radnych. *Mącz.*, cf. tupać). - *Prov. Slo.* na teple nohi *bene illi omnia succedunt; distg.* ciepłe nóżki. *Slo.* ge S'uhag ubohi, né ma len dwe nohi, *est valde miser.* - *Slo.* ne trafuge sa kaјdaј obnu na kaјdu nohu. - §. 2) Noga u stołu, u łoża etc. *Gorn. Sen.* 130, der Fuß eines Tisches ꝛc. Łożowe nogi *Crn.* nóshje, *Bs.* nosgiçce, *Vd.* snoshje, snushje). Uyźrzała dwu aniołów, iednego w głowach, a drugiego w nogach. 1 *Leop. Joan.* 20, 12, zu den Füßen, cf. w głowach, *ob.* Głowa). Nogi stołowe *Bh.* trnož. Nogi pługowe, kozica, *Bh.* klec, *Cro.* nosicza plusna, *Rs.* бобки. Porwawszy szpetna baba ożoga, Tak po zwierciedle biła, że go nie uszła i noga. *Łącz. Zw.* 33. - §. *3) *transl.* od trzeciego stopnia powinowactwa, iedną tylko nogą albo stopą następuiąc, ... *Chel. pr.* 76, um einen Grad, um einen Schritt, Fuß. - §. 4) *botan.* Gęsia noga *ob.* Gęsi. - - NOGAL, - a, *m.*, *NOGAY, - aia, *m.*, wielkonogi. *Kpcz. Gr.* 3, 139, *Sla.* nohač; *Crn.* nogåt; (*Vd.* nogash, *z* piechotnik; *Rs.* ногата dawny pieniądz, 1/4 kuny), (cf. gębal, nosal), ein Langbein; Długi człowiek, smagły, nogay, długowięzy, iak niektórzy zowią, *caliga. Mącz.*, który długie nogi ma, nogay, *comperuis. ib.* NOGAWICA, - y, *ż.*, NOGAWKA, - i, *ż.*, *Bh.* nohawice, nohawičky *femoralia; Slo.* nohawice *braccae, caligae*; *Vd. et Crn.* nogaviza, shtumf, shok, *z* pończocha; *Bs.* nogaviça; *Rg.* nogavisa; *Dl.* nogavicse). - *Pol.* nogawica, *tibialium pars imum pedem tegens. Cn. Th.*, Streifhose, Strumpfhose. Nogawka *caligula. Mącz.* Ubior z nogawkami. *Zab.* 13, 106. W iednę nogawicę moich szarawarów, byłbym takich trzech schował. *Teatr* 43 *c*, 98. Nogawica, żołnierskie skorznie, *caliga. Mącz.*, *Rs.* бýмурайкъ. - *§. W ciasnym mieyscu przez siedm niedziel zamkniony był, gdzie ani leżeć, ani spać nie można; nazywaią katowie tę mękę skórnią abo nogawicą, bo iest z dołu wązkie, a z wierzchu szerokie, iako naczynia aptekarskie. *Baz. Hst.* 94, eine Art Gefängniß, der Stiefel, der Trichter. - §. 2) NOGAWEK, - wka, *m.*, n. p. Uważać trzeba, ieśli konia gdzie u nogawka przęczka nie dolega. *Hipp.* 52.? *NOGIEĆ, NOKIEĆ, - gcia, *m.*, (*Bh.* nehet, nehtu, nehtek, *z* paznogieć, *Slo.* néchet, pažnost, *Sr.* 2. nokść, *Sr.* 1. nóchcj, nóchcžik, *in homine*, *in pecoribus* panocht, *in auibus* pazor; *Crn.* nohat, noht; *Vd.* nueht, nohet, noht, krampel, nohtizh, nohtei; *Cro.* nohet, nohtecz; *Bs.* nokat; *Rg.* nòkat, *Sla.* nokti *plur.*; *Rs.* ноготь, ноготокъ. -). - *Pol.* - *§. nikczemnik, nic wart, lada co, (*Etym.*, cf. *Lat.* noxa, noxius). - *Flagro*, sługa, który bicie abo kiiem zasłużył, smard, nogieć. *Mącz.* Z szubienicy się urwał, smard, nogieć, kiia godny. *ib.*; *Heroum filii noxae*, Wielkich ludzi synowie, nogciowie. *Petr. Et.* 305. Niech się panowie staraią, aby synowie ich byli dobrze wychowani, aby po sobie iakich nogciów nie zostawowali. *Modrz. Baz.* 185. Panienki na cię nie łaskawe, Powiadaią, żeś nogieć wąchawy. *J. Kchan. fr.* 36. Na ratusze: Tuby trzeba dobrym łokciem Cnotę mierzyć, nie być nogciem. *Rey Zw.* 237. By też chodził po workach, przecię nogieć nogciem. *Rey Wiz.* 97. Wiedz nokcia z mieszku. *Gost. Gor.* 5.? Ba-prawda nokciu! *Rey Zw.* 50 *b.* - §. 2) nogieć, *z* napaść, paskudnik, choroba bydlęca, końska, eine Augenkrankheit des Viehes, besonders der Pferde. Nogieć iest błonka gruba z zaczerwieniałego zarastaiąca mięsa, na końcu ostrą chrząstkę maiąca, prawie między powieką a źrzenicą leżąca, która gdy zbytnie narośnie, niemal całe oko zakrywa. *Hipp.* 105, *Lek. K.* 18, *Myśl.* 2. - §. 3) *transl.* nogieć, *z* koń na nogieć choruiący, ein augenkrankes Pferd, ogólniéy: szka-

pśko nic warte, eine schlechte Mähre. Zamiast zdrowego konia, zarzuciłeś go ślepym abo chromym nokciem. Klon. Wor. 67. NOGIETEK, - tka, m., miesiączek, calendula, roślina, któréy kwiatem masło się żółto farbuie, die Ringelblume. Kluk Rośl. 2, 239, Krup. 5, 206, Zab. 10, 54, Syr. 1530; Sr. 1. wulki bewé kwétk; Crn. rigèlz; Rs. ногошки. Ziele miesiączek zdaie mi się, że pospolite iest, które zowią nogietek. Spicz. 46, Pam. 83, 435. Pochodz. nom. nogą: białonogi, cienkonogi, czworonogi, czworonożny, dwunogi, długonogi, dłoniatonogi, iednonogi, kłaponogi, kozionogi, krzywonogi, lekkonogi, małonogi etc. (Rg. nogoból, z pedagra; nogobolan, z pedagryczny); nożka, nożęta; nożny; odnoga; paznogieć; podnożek, podnożny; powsinoga, przynogi, szczupłonogi, stonog, trzynog, wielonog. zanokcica.

NOKTURN, - u, m., część iutrzni ze trzech lub więcéy psalmów i lekcyy tyleż składaiąca się; nazwana od czasu nocnego, w którym odprawiać się zwykła. Kras. Zb. 2, 246, ein Theil der Frühmette. NOKTURNY, - a, - e, n. p. *Wszenocne albo nokturne wigiliie. Pim. Kam. 207.

NOMINACYA, - yi, ż., mianowanie na urząd, die Ernennung zu einem Amte; podawanie i wyznaczenie osoby na urząd świecki lub duchowny. Kras. Zb. 2, 247. NOMINAT, - a, m., mianowany. Cn. Th., der zu einem Amte Ernannter. NOMINATKA, - i, ż., die zu einem Amte Ernannte. Tr. NOMINOWAĆ, - ał, - uie, cz. ndk., na urząd mianować kogo, einen wozu ernennen; Ec. изоставити.

NOMPAREL, - u, m., z Franc. non pareil; w drukarni, gatunek pisma naymnieyszego. Mag. Mśk., die kleinste Druckschrift.

NONA, - y, ż., iedna z siedmiu części pacierzy kapłańskich, składa się na wzór innych godzin, z hymnu, trzech psalmów, responsoryum i modlitwy; mówi się przed nieszporami. Kras. Zb. 2, 247, das Gebet vor der Vesper. Dziewiątéy godziny, iż Jezus dał duszę swoię Bogu Oycu, Nonę dlatego mówimy i w kościele śpiewamy. Hrbst. Nauk. P 5 b.

NONCYUSZ ob. nuncyusz.

NOR, NORA, NOREK, ob. nur, nura, nurek.

NORBERTAN, - a, m., zakonnik reguły S. Norberta, wieku 1120, ein Norbertiner, Prämonstratenser. NORBERTANKA, - i, ż., zakonnica teyże reguły. NORBERTAŃSKI, - a, - ie, n. p. zakon Norbertański.

*NORDERSKIEGO sukna postaw. Jnstr. cel. Lit., ob. Norski. NORDER, - u, m., sukno nabite tęgie grube.

*NOROW, *NOROWISTY ob. narow.

NORSKIEGO sukna postaw. Jnstr. c. Lit., ob. Norderski.

NORT ob. nurt.

NORWEGIIA, - ii, ż., królestwo między Szwecyą i morzem. Dyk. G. 2, 225, Norwegen; wykłada się po Polsku droga północna. Gwag. 404. NORWEGCZYK, - a, m., Dyk. G. 2, 225; NORWEGIANIN, - a, m., n. p. Norwegianie są kształtni, mocni, zręczni. N. Pam. 13, 34, der Norwege; w rodz. żeńsk. Norwegianka, die Norweginn. Pięknieysze maią zęby Norwegianki, niż kobiety Duńskie. N. Pam. 13, 35. NORWEGSKI, - a, - ie, Norwegisch. Język Norwegski iest ten sam, co Duński. N. Pam. 13, 35.

NORYMBERGA, NURYMBERGA, - i, ż., miasto wolne w Cyrkule Frankońskim. Wyr. G. 205. NORYMBERCZYK, NORYMBERSZCZANIN (Grod. Dis. C. 7), - a, m., ein Nürnberger; per excell., towarami Norymberskiemi kupczący. n. p. Norymberczyk przyszedł z galanteryami. Mon. 67, 38. Do Norymberczyków poszła dla obrania iedwabiów. Teatr 3 d, 32. NORYMBERSKI, - a, - ie, Nürnbergisch. Rzplita Norymberska. Dyk. G. 2, 231. Norymberskiéy roboty pachołek. Rys. Ad. 47, t. i. wymuskany). Głowa do pozłoty Norymberskiéy roboty. Handel Norymberski, t. i. bławatny, i drobnieyszych rzeczy sztucznie zrobionych do potocznego używania. Towary Norymberskie, z NORYMBERSZCZYZNA.

NORYN, - a, m., rzéka w Ukrainie, wpada do Uszy. Dyk. G. 2, 225, ein Fluß in der Ukraine.

NORZYCA, - y, ż., n. p. Po mężu pozostałéy konia dais wdowie z nieuleczonym zednem, norzyca się zowie. Pot. Jow. 149. Rs. норица choroba końska, wrzód niebezpieczny, eine Pferdekrankheit, ein gefährliches Geschwür.

NOS, - a, m., NOSEK, - ska, m., dem., Bh. nos, nosek; Slo. nos; Sr. 2. noß; Sr. 1. nóß, nosk; Crn. nos; Vd. nues, nufs, nofs; Cro. nósz, noszék; Rg. noos, nossas, nośsich; Bs. nós, nosaç; Sla. nôs; Rs. носъ; Jsl. nos, Suec. naesa et nos, Angl. nose, Anglos. nese, Lat. nasus, Ger. die Nase; narzędzie zmysłu powonienia. Zool. 51. Nos iest część organiczna, oddychania i wąchania instrument. Sak. Pr. 79. Nos składaią korzeń nosa, grzbiet nosa, koniec nosa, skrzydła nosa, dziurki nosa, nozdrze, chrząstki nosa. Krup. 2, 334. Nosa wyższa część Rs. переносье, переносица. Orli nos, Crn. klukanos; Rs. покляпой носъ. Chodkiewicz był nosa orlego. Birk. Chod. 2. Nosa wypukłego, garbatego, z garbonosy. Cn. Th. Garb na nosie Ec. хорномово. Spiczasty nos Vd. klunast nufs, klunski nuf.). Nos mopsowaty. Teatr 18 b, 18. Nosa wklęsłego, szerokiego, z płaskonosy, simus. Cn. Th. Nosa zakrzywionego Cro. zaviátonosz silo. Nosa oderzniętego Ec. носоотрѣзанный, ноздрерѣзанный, Gr. ῥινοτμητος przyzwisko Justyniana II. Nosa zadartego ob. zadarty). Hey nos ci to, nos, mógłby go na kompas do zegaru użyć. Haur Sk. 187. Czy nos dla tabakiery, czy ona dla nosa? Kras. list. 92, czy kołnierz dla delii?). Kto mocno i często nos uciera, krew' wycíska. Smotr. Lam. 80, Sr. 1. smorkam; Vd. se odshnodriti, nufs brisati; Rs. высморкать, вымаркивать, die Nase schnäuzen. Nie ważą się tam ni nosa utrzeć, ni kaszlać. Zab. 7, 158. Nos ucieraią często, płaczący. Krup. 2, 286. Chustka do nosa, *facelet, Slo. satka, rucnicek; Crn. róbs; Sla. marama rubac, otarczich; Bs. rucinik za trritti nos, ubruscich; Cro. rubecz, cf. rąbek); Hg. keszkenő (cf. kieszeń). Wszystkim iakby patykiem poucierał nosy. Teatr 16, 212, iak gdyby im dał po łbach). Krwi z nosa płynienie. Krup. 5, 459, das Nasenbluten. Krew' ci z nosa idzie. Teatr 22 b, 135, die Nase blutet Dir. Okulary kładzie na nos. ib. 30, 12, er setzt die Brille auf die Nase. To tupnie, to mruknie pod nosem, kłóci się sam, tak i nie tak. Mon. 73, 723. Gadać przez nos, cf. gęgnąć, Crn. hohnam; Vd. huhnjati, skus nufs govoriti; Cro. et Bs. hunkati; Rg. húnkati, gnúrhati; Rs. гнусить, гнуму (deriv. загнусить, пригнушивать); Gadaiący przez nos Crn. hohnavz; Cro. hunkavecz; Rg. húnkavaz, gnúrhavaz;

vaz, *Bs.* hunkavaç, *Rs.* гнусàрь. Gadanie przez nos, *Rs.* гнусливость; *adj.* гнусливый. Duchowni w Rossyi pewnym tonem przez nos śpiewaią. *Pam.* 85, 1, 818. – *Phras. et Prov.* pod nos, przed nosem, z przed nosa, = wyrażaią: blizkość; cf. w oczy). n. p. Przychodzi, i śmieie mi się pod nos. *Teatr* 36, 31. Pod nss komu kurzyć. *Falib. O.* 2. Od nosa komu łaiać, grozić, złorzeczyć. *Pot. Arg.* 788. Dopuścił sobie przed nosem nieprzyiacielowi manewrować. *Pam.* 83, 2, 233, tuż). Uszło mu, choć kozę widział przed nosem. *Zab.* 13, 29. Z przed nosa komu co brać. *Teatr* 1, 43 *et* 17 *b*, 14; *Slo.* ſpred noſa něco nekomu odtrhnut. Trzeba się śpieszyć, żeby ią kto z przed nosa Wc Panu nie capnął. *Teatr* 22 *b*, 98. Daléy od nosa nie patrzy. *Pot. Arg.* 150; *Slo.* ně widi daleg od noſa, ně widi wác, gak noſ ge. – §. b) *phras. et prov.* od wydatności i czułości nosa: n. p. Za nos kogo wodzić. *Boh. Kom.* 4, 172, *Petr. Ek.* 37; *Slo.* za noſom go wodi; *Vd.* sa nues vodit; *Rg.* voditti tkoga zá noos. Niedźwiedzia gdy przemożesz, za nos wodzić możesz. *Cn. Ad.* 525, cf. piérwszy ſtos naycięższy). Daie mu się iak niedźwiednikowi za nos wodzić. *Rey Zw.* 66. Hey! dałać mu po nosie. *Teatr* 51, 22, *Chrość. Fars.* 86, cf. dadź szczudłek; dadź komu łacinę). Kochanek moie zaſtępował mieysce; chciała ona mi nos zakręcić. *Teatr* 11 *c*, 7, cf. tumany w oczy puszczać). Z nosem poszedł. *Cn. Ad.* 1375, cf. z kwitkiem). Nie dam sobie w nos dmuchać. *Cn. Ad.* 566, cf. na gębie grać; szydzić z kogo). Nie są to tchorze; nikomu sobie na nosie zagrać nie dadzą. *Teatr* 53, 5, *Mon.* 67, 723. Już eś wziął po nosie od niego; chcesz i odemnie oberwać. *Teatr* 34 *b*, *F* 2. On nie dał sobie grać na nosie, a drugi nie ważył się też podłeść mu pod nos. *Off. Str.* 2. Chrząszcza abo chrabąszcza komu przez nos puścić. *Rys. Ad.* 60, *Lub. Roz.* 95. Poszedł im chrząszcz po nosie. *Teatr* 33 *d*, 56. Gdy ten głos słyszeli, poszło im kaducznie po nosie. *Off. Str.* 3, *Zabł. Firc.* 82. Djabelnie iéy to w nos póydzie. *Teatr* 52 *d*, 47; *Rg.* hoditti tkomu úz nos *aegre facere*). Nigdym się nie spodziewał tego, iżby iéy ta bagatela w nos weszła. *Teatr* 10, 83. Djabelnie ich to w nos biie. *ib.* 24, 143. To mu w nos wlazło. *Teatr* 36, 53. Rozgniewa się, by mu na nos mucha padła. *Cn. Ad.* 269. Czy nie muchy w nosie? *Teatr* 43, 33. Cóż ci wsiadło na nos? *ib.* 28 *b*, 72. Jeſt nosa dobrego, i zwąchał, że mam ſkarb w domu. *ib.* 11, 59. Miłość ma długi nos, daleko sięga. *Pot. Arg.* 380. Przerzucać kogo nosem. *Hor.* 2, 326, przenieść, przerzucić kogo okiem; *Rs.* высокоглядать (cf. *Rs.* заносчивый, заносчиво wyniosły). Wyżéy nosa gębę nosi. *Cn. Ad.* 1290, cf. wyższa gęba niż nos; pyszny, poważny). Dmuchay sobie poważnie, zadrzyy nosa w górę! *Teatr* 36 *c*, 15. Do góry zadziera nosa. *ib.* 53 *c*, 51. Pamiętay na twóy ſtan, a wyżéy niż ci przyſtoi nosa nie zadzieray. *Boh. Kom.* 2, 438. Tam nos wścibią, gdzie nie trzeba. *ib.* 2, 103; *Vd.* povsod svoi nuſs notervteknu, notervtikuvati; *Slo.* muſiſ wſadě twog noſ ſtrčit. Tam swéy nos wtykasz, gdzie się nie należy. *Teatr* 33, 24. Na bok z nosem, na bok; ia rywala nie cierpię. *Teatr* 22 *b*, 32. Nos ci się krzywi; znać nie prawda to. *Cn. Ad.* 741; *Vd. et Crn.* merdati, = nos marszczyć). Pysznemu ſkoro odeymuiesz bogactwa, wnet zmieni koncepty, i nos zwiesi. *Weresz. Rgl.* 84; *Slo.* powesil noſ. Spuścił nos na kwintę; *ob.* kwinta). Chcąli szeląg dadź, to się ciągną po nosach. *Brud. Oſt. E.* 10, ociągaią się, kurczą się). Ciągniy się za swóy nos, *Slo.* ſpſe wtip ſe, za noſ chit ſe; ſahni za twé nadra; *Vd.* primi sebe sa nuſs). *Slo.* i gá ſom z noſa ně wipadol, *et mihi sunt vires.* – §. 2) nos ptaszy, = dziób, der Schnabel. Bociany nosem klekotały. *Bart. J.* 3 *b*. Każdy ptak według nosa swego śpiewa. *Cn. Ad.* 343, cf. poznać z mowy). Każdy ptaszek swoim się noſkiem żywi. *Rys. Ad.* 25. Gołębica przyniosła rózgę oliwną w nosie swoim. *Biel. Hſt.* 4. – §. 3) nosek komorzy, muszy. *Cn. Th.*, pyszczek, ryiec; nos słoni, der Mücken=, Fliegen=, Elephantenrüſſel. – §. 4) nos, nosek u ſtatków, konwi, dzbana, bani, ampułki etc. *Cn. Th.*, die Schnautze an einer Kanne rc. – *Chym.* Kolba z nosem abo z rurą. *Syr.* 71. Chcesz-li wódki działać, miéy alembik z nosem dobrze długim; a w śklenicy aby była dziura, coby alembikowy nos wetknął się. *Spicz.* 99. Nóż z długim nosem. *Czerw.* 30. Nosek u bóta lub trzewika, sam koniec bóta lub trzewika śpiczaſty. Bywaią bóty z uciętemi noſkami. *Mag. Mſk.* Nos u trzewików śnieżnych Syberyyſkich *Rs.* сухонось. Nos okrętowy, *roſtrum*, Schiffsſchnabel. Nos poimanych okrętów. *Warg. Wal.* 262, *Warg. Cez.* 63, *Bard. Luk.* 49. (cf. *Rs.* носовщикъ na przedzie okrętu będący). – §. 5) nos świécy palącéy się, die Lichtſchnuppe. Utrzyy świécy nos, oświeć świecę, *Sr.* 1. ſwětżku wuwapnn. – *§. *metonym.* nos, = *wozgrzywość, nosacizna. *Cresc.* 538, der Rotz, eine Pferdekrankheit, = NOSACIZNA, -y, *ż.*, NOSATOŚĆ, -ści, *ż.*, wozgrzywość, der Rotz, eine Pferdekrankheit, choroba bydląt roboczych, wypływ smarkowatości przez nozdrze. *Dyk. Med.* 4, 658, *Kluk Zw.* 1, 193. – §. b) nosacizna, tryper, rzezączka, ciekączka. *Perz. Lek.* 116, *Perz. Cyr.* 2, 248, *gonorrhaea*, der Tripper.

Pochodz. *nosal*, *nosaty*, *nozdrza*, *nosiſko*, *beznosy*, *długonosy*, *garbonosy*, *krzywonosy*, *wysokonosy*, *nosorożec.*

*NOSACZ, -a, *m.*, n. p. Od każdego pułku Kozackiego przyiechał *nosacz* z dwoma assawułami. *Tward. W. D.* 2, 265, może nosiciel, *Rs.* номакъ, t. i. chorąży.

NOSAL, -a, *m.*, wielkonosy, nosaty, *Bh.* noſač, *dem.* noſaček; *Slo.* noſač; *Sr.* 1. noßacż, noßaty, noßowité; *Crn.* nosát; *Vd.* nov'sat, velikonosen (*Vd.* nosazh, = wścibſki); *Cro.* noszak, noszáazt; *Bs.* nosaſt; *Rg.* nossan, nossaſt; *Rs.* носастый, носáсть; *Ec.* носáтый. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 139, Großnaſe. *NOSALISTA; n. p. Dzwonnicy i nosaliſty. *Alb. z Woy. P.* 1.?

NOSARZ, NOSZARZ, -a, *m.*, *Bh. et Slo.* noſyč; *Sr.* 1. noſcher, pěſten; *Crn.* noshâzh; *Vd.* nosazh, nosez, noshnik, noshizh; *Cro.* noszecz, noszitel; *Rg.* nossâc, baſtâh; *Ec.* носитель; co nosi, der Träger. Nosarze ieńcom ieść noszą. *Haur Sk.* 182. Trawa ta nie napełniła ręki Żeńcowi ochotnemu, Ani łona obciążyła nosarzowi pilnemu. *J. Kchan. Ps.* 191. Noszarz. *Ryb. Ps.* 264.

NOSATY, -a, -e, *Bh.* noſatý; *Sr.* 1. noßaty, noßowité; *Crn.* nosât; *Vd.* nov'sat, velikonosen; *Cro.* noszàszt; *Bs.* nosaſt; *Rg.* nossaſt, nossan; *Rs.* носáстый, носàсть;

Bo. носашый; *nasutus*; z nosem, nos maiący, näsig, eine Nase, eine Spitze, einen Schnabel habend. Nawa woienna nosata, ostrożelazna, *rostrata*. *Cn. Th.* Nosate łodzie, t. i. na przedniéy stronie śpiczasty koniec maiące. *Mącz.* - §. 2) nosaty koń, = na nosaciznę chorujący, ein rotziges Pferd, das den Rotz hat. Nosaty koń z głową pochyloną stawa, z nozdrza mu płynie materya etc. *Hipp.* 108, *Koń. Lek.* 21, *Comp. Med.* NOSEK, - ska, NOSECZEK, - czka, *m.*, (*NOSIO, *burl. Teatr* 56 *b*, 72), *Bh.* nosek, nosejček; *Crn.* nósk; *Cro.* noszèk; *Rs.* носокъ, носочикъ; *demin. nomin.* nos, *quod v.*, ein Näschen, ein Schnäbelchen, ein gekrümmtes Spitzchen. Ptaszę, gdy się iuż dostoi w iaiu, w skorupę kołace i kluie noskiem. *Sak. Pr.* 179. Noski *Rs.* носки śpice trzewikowe (2. skarpetki). Lampowy nosek, rurka, przez którą opalonego knota zbytki odchodzą. *Dasyp. N. n.*, *Sr.* 1. lampowa trubka. - §. 2) noski, gatunek gołębi. *Haur Sk.* 172, eine Art Tauben. - §. 3) *botan.* nosek *geranium*, rodzay rośliny; iest nosek bekasi, żołnowy, czapli, bociani, chruścielowy, wróbli, szpaczy, żorawi, gołębi, sięby, dzięciołowy, słowikowy. *Kluk Dyk.* 2, 23, Storchschnabel, Gichtkraut; żorawie noski. *Sien.* 131, (cf. iglica), *Bh.* čapinůsek; *Sr.* 2. bacjenacze noß. Ziele to ma na końcu noski, iako bocianie, i ztąd go zowią tak. *Urzęd.* 286, *Syr.* 604.

NOSIĆ, - ił, - i, *cz. contin.*, *Bh.* nositi; *Crn.* nositi, nosil, nosèm; *Vd.* nositi, nesti; *Sr.* 2. nośisch, nascj, naßl, naßu; *Sr.* 1. noschycj, noßem, noschu; *Cro.* noszìti, nòszim; *Dl.* nositi; *Rg.* nossiti; *Bs. et Sla.* nositi; *Rs.* носить, ношу (*Ec.* носитъ znosić, znieść); nieść *ndk.*, naszać, nosiwać *frequ.*; *qu. v.*), öfters oder lange tragen, anhaltend tragen, zu tragen pflegen. Mamka w zanadrzu swoim dziecię nosi. *Sk. Kaz.* 215. Człowiek ze wszech, których iedno ziemia nosi, nayniepoczciwszy. *Pilch. Sall.* 139. Gdzie stoię, tam i mieszkam, bo wszystko z sobą noszę. *Teatr* 7 *d*, 14. Nosi wilk, ale poniosą i wilka. *Rys. Ad.* 43, *captantes capimur*. *Pot. Arg.* 147, *Ezop.* 118. Każ wina nosić starego. *Petr. Hor.* 2, *J b*, t. i. przynosić, bringen). Od senatu wszystkiego X. Skarga był niemal na ręku noszony. *Sk. Birk. D* 4 *b*, *Rs.* насить кого на шѣмячкѣ. Nayrychleysze ukrócenie krogulca bywa, często go na ręce nosząc. *Cresc.* 615. (cf. unosić). Rzeki Nissa i Odra wody czerwoniawe, iakoby zakrwawione, przez trzy dni nosiły? *Nar. Hst.* 5, 122, toczyły, miały). Medowie drogie kamienie na szyi, na poszwach, na mieczach i na botach nosili. *Sk. Dz.* 100. Koń ma szyię nosić w górę. *Cresc.* 524. Nie dla kształtu ia moię głowę noszę. *Brath. U.* 3. Noszę długą brodę, włosy, = nie golę, nie strzygę, zapuszczam). Sławecki iest imię, które noszę. *Teatr* 33 *c*, 52, które mam). Kapelusz nosić umiał. *Zab.* 12, 60. Powszechne prawo mody iest: tak teraz noszą. *Jez. Wyr.* Jabym się rad nosił po Francuzku. *Teatr* 55 *e*, 41, t. i. ubierał, chodził). Ta panienka pięknie się nosi, ale z szpetnego zysku. *Bals. Nied.* 1, 127. Krezus wszystkim kazał się w złocie nosić, aby Solon obaczył, iż Krezus pan iest w złoto. *Glicz. Wych. F* 4. Europeyczykowie noszą się krótko, oryentalne narody długo. *Kluk Zw.* 1, 57. Na on czas nie tak poważnie i pieszczono nosili się panowie. *Krom.* 48, *minime fastuosi et delicati erant*). Noszę podło syna, sługę, = źle ubieram; noszę ich stroyno, stroię ich. *Cn. Th.* Temu co w aksamicie sługi nosił, samemu ledwie potym falendyszu dostawa. *Petr. Et.* 97. Tetys nosiła Achillesa nie iako mężczyznę, ale iako pannę, aby był wolen od woyny. *Otw. Ow.* 510. Semiramis, wziąwszy na się odzienie syna, syna w swoim ubierze nosiła miasto siebie. *Biel. Sw.* 5. W iedwabiach syny swe nosili. *Glicz. Wych. E* 7 *b*. Noszenie się, noszenie, = *Vd.* oblazhilna visha, nosha, = habit, ubior; n. p. Chcąc rożnicę szlachty od mieszczan w *noszeniu się* nawet utrzymać, postanawiamy, aby żaden mieszczanin nie zażywał szat iedwabnych. *Skrzet. P. P.* 2, 114. Kieystut w płaszczu białym według Krzyżackiego habitu albo *noszenia*. *Stryik.* 402. - Nosić płod, = nosić w żywocie, schwanger oder trächtig gehen. Marya piérwéy niż się z Józefem zeszła, nalesiona iest, iż iuż nosiła w żywocie z ducha świętego. 1 *Leop. Mat.* 1, 18, maiąca w żywocie. 5 *Leop.* (*Vd.* nosezh, brei, = brzemienny; nosezhnost, breinost, = brzemienność). Klacz nieuieżdżona, i nosząca w łonie. *Dmoch. Jl.* 2, 293. - *Foetura*, noszenie płodu, to iest, wszystek ten czas, którego noszą płod. *Mącz.* Świnia się we cztery miesiące po spuszczeniu oprosi, bowiem cztery miesiące nosi. *Cresc.* 566. - §. Nosić, utrzymywać, zachowywać, erhalten. Ten, który wszystkie rzeczy stworzone do tego czasu nosi albo zachowuie i zatrzymywa, nie może być inszy, tylko sam bóg. *Salin.* 2, 519. - §. Noszę około, *circumfero*. *Cn. Th.*, obnoszę, ich trage herum. Ale co nosimy tu i owdzie oczy i uszy swoie po świecie? w Polskę, to iest, sami w się weyrzyymy. *Orzech. Qu.* 175. - §. Noszę kogo *moral.*, obracam kogo, *verso*. *Cn. Th.*, einem zu thun machen. Nosić kogo po ludziach, obmawiać. *Cn. Th.*, *Dudz.* 55, einen bey den Leuten herum tragen. Mówią o nim wszyscy, noszą go. *Cn. Th.* 432. Kto w niełasce Pańskiéy, z tego wszyscy dworuią, a będą go sobie podawać, nosić, piastować, aż do pacholąt przyydzie. *Gor. Dw.* 124. - §. Nosić kogo za co, = mieć go, poczytywać za co, einen für etwas halten. Za młodzieńca bez proby nosił go woiennéy, Za pieszczone paniątko. *Jabł. Tel.* 217. Korybut w Czeskim królestwie za króla się nosił, aczkolwiek nie był koronowany. *Stryik.* 536. - §. Nosić się przeciw komu, = zachowywać się, stosować, sich gegen jemanden verhalten, betragen. Nie możemy dobrze się nosić przeciw drugim, ieśli piérwéy przeciw samym sobie nie będziemy dobrze się nosić. *Petr. Et.* 386. NOSZENIE, - ia, *n.*, - 1) *subst. verb.*, - §. 2) noszenie potraw, iedno, dwoie, troie, = danie, ein Gang Speisen. *Cn. Th.* Troie noszenie, = na trzy misy. *Cn. Th.* 1154. Kurczę upiec, i tym na piérwsze danie stół miernie obdarzyć, a drugie zaś noszenie, co mógł mieć w ogrodach. *Hor. sat.* 175. Zdeymują u stołu półmiski wskok iedne po drugich, że w krótkim bardzo czasie wydadzą siedmdziesiąt noszenia. *Kłok. Turk.* 106. - §. 3) *passiv.*, to co noszą na sobie, co zawieszaią, das Angehänge; *Sr.* 1. woprjescht; *Vd.* noshnia, nosilnost; *Rs.* носка, подвѣска, подвѣсъ. Noszenie drogie dla ozdoby, zawieszenie u szyi, *viriae*. *Cn. Th.* Chętnie ten upominaczek Swietne noszenie, złoty łańcuszeczek Daię dziecięciu. *Groch.* 371. Oddał poseł od króla kosztowny

upominek, noszenie na bogatym kamieńmi osadzonym łańcuchu; ktory zaraz na szyię sobie włożyć kazała. *Gor. Dz.* 54. U szyi mu na piersiach wisiało noszenie. *P. Kch. Orl.* 1, 185. Noszenie od czarów, uroków, trucizny, *amuletum*. *Cn. Th.*, *Ec.* хранилище, ладонка, храмильная, нау́сы, вязала, юзольникъ, кону́ры. Cząstki krzyża ś. za nayprzednieysze noszenie używał. *Krom.* 72, *amulet*. NOSICIEL, - a, *m.*, *Bh. et Slo.* nosyč; *Sr.* 1. noschèr, nošecžer, pěsten (cf. piastun); *Crn.* noshàzh; *Vd.* noshazh, zigar, nosazh, noshizh, nòshnik, nosez, tovornik (cf. towar; *Vd.* nosilnishar, = lektykarz); *Cro.* noszecz, noszitel; *Rg.* nosſitegl, nosſilaz, nossâc, baſtáh; *Rs.* носи́льщикъ, ношákъ; *Ec.* носи́тель; który nosi, nosarz, der Träger (cf. tragarz). Pluto, nosiciel troyzębu. *Otw. Ow.* 328. Orzeł nosiciel Jowiszowéy broni. *ib.* 623. Chrystusa nosicielami zostaniemy, gdy i go ciało i krew' w ciało nasze weźmiemy. *Sk. Zyw.* 195. Siedź na twym nosicielu (koniu) i lekko i bacznie. *Tol. Saut.* 50. - *w rodz. żeńſk.* Nosicielka, *Bh.* nosyčka; *Sr.* 1. noscherka, pěstnicžža; *Rs.* носи́льщица. NOSIDŁO, - a, *n.*, naczynie od noszenia czego, cf. Jasło, eine Tragbahre. *Cn. Th.*, *Włod.*; *Bh.* nosydlo; *Sr.* 1. nošedwo, noschencža; *Sr.* 2. nošidla; *Slo.* nosydlo, nosidlo; *Crn.* nosilu, nosilnéze; *Cro.* noszilo, noszilnicza; *Bs.* nosila; *Rg.* nosſillo, nosſioniza, nosſilniza, *Rs.* носи́ло, носи́лки; oprócz ogólnego znaczenia, w dyalektach, szczególnie się tym słowem wyraża lektyka, lub też mary). - *§. Potym panom, któremu co przynależało Z ołtarza oddawano ich nosidła cało. *Stryik. Henr. C.* 2, noszenia, zawieszenia, ozdoby. - - (*NOSIO *burl.*, *ob.* nosek, cf. oko, *ocio. NOSISKO, - a, *n.*, niezgrabny, szpetny nos, eine häßliche Nase, *Bh.* nosysko). - - NOSITELNY, - a, - e, mogący bydź przeniesionym, tragbar, Trag=; *Vd.* lohkonosliu, prenosliu; *Rg.* nosſiv; *Bs.* nosiv; *Rs.* носильный, носимый, но́скїй, но́сокъ. Przeprawił się przez most nositelny. *Sk. Dz.* 631, die er mit sich führen konnte. Nositelna ciemnica *ob.* ciemnica. (*Slo.* nositliwi, nositliwec *Gerundium Gramm.*). NOSIWAĆ, - ał, - a, *frequ. verbi* nosić, = naszać, zu tragen pflegen. W ten czas rzéki poczęły nosiwać z olszy dłubane łodzie. *Otw. Wirg.* 380 NOŚNY, - a, - e, *Bh.* nosecny; *Rg.* nosſiv; *Bs.* nosiv; *Rs.* носи́мый, носильный, но́скїй, но́сокъ; od noszenia, Trage=. Z łodką nośną nad wodami mętnemi Charon stoi. *Bardz. Tr.* 353. - §. nositelny, daiący się przenosić, tragbar. W Lemnie armaty leią nośne, koluwryny. *Kchw. Wie.* 7. - §. 2) daiący się dobrze nosić, sich gut tragen lassend. W tym suknie chodzimy, które iest droższe, nie które nośnieysze i trwalsze. *Star. Ref.* 168. - §. 3) kura nośna, = iaia niosąca, nieśna, eine Legehenne; *Vd.* jaizenosezha kokush, kura, kokla; *Rs.* несу́шка. Półtoraroczne kury są naynośnieysze. *Kluk Zw.* 2, 99. -

NOSNY *ob.* nosowy. NOSOROG, - a, *m.*, NOSOROŻEC, - żca, *m.*, *Bh.* nosorożec; *Sr.* 1. rohowé nošacž; *Rg.* nosſoròxaz; *Rs.* носорогъ; das Nashorn; zwierzę wielkością do byka podobne, kształtem do dzika, o iednym rogu nie zbyt długim, nie na czele iednak, ale na nozdrzach wyrosłym. *Nies.* 1, 143, *Zool.* 387. Opisuie Pliniusz nosorożca, iż ma róg, który od nosa pochodzi, nie prosto, ale krzywo, i na ukos, którym on dziwnie mężnym iest, i woiuie z słoniem, któremu w wysokości niemal iest równy; obostrza róg o skałę, i tak się na woynę z nim gotuie, w któréy do brzucha słoniowego zmierza. *Birk. Chmiel. B* 4 *b*. Nosorożec parskał. *Banial. J* 2 *b*. - *Prov.* Do mnie się wszystkie zbiegaią iak do iednorożca. *Boh.* 1, 320. - §. 2) *nasicornus*, gatunek chrząszczów. *Zool.* 164, eine Art Käfer. NOSOROŻCOWY, - a, - e, *Rs.* носоро́говый, Nashorn=. *NOSOWKA, - i, *ż.*, *Tr.*, chustka do nosa, ein Schnupftuch. NOSOWY, NOSNY, - a, - e, Nase=; *Crn.* nósne; *Cro.* noszni; *Rs.* носовый. Nosowy rzemień u uzdy końskiéy, *Rs.* нары́льникъ. Przegroda nosowa, *septum narium*. *Krup.* 1, 47. Nosowa chrząstka, *Sla.* nosdèrva (cf. nozdrze). Wrzód nosny, polyp. *Syr.* 544. Wrzód nosowy. *Perz. Cyr.* 2, 185.

NOSTRZEK, NOSTRZYK, - a, *m.*, gatunek koniczyny, *trifolium Melilotus*. *Kluk Dyk.* 3, 122, Steinklee. *Sien* 100, *ob.* komonica swoyska *et* Goryczka mała. *Urzęd.* 116; *Vd.* nokata; *Rs* кропи́ло, донникъ. NOSTRZYKOWY, - a, - e, Steinklee=, n. p. *emplastrum de meliloto* nostrzykowy plaster, Steinkleepflaster. *Perz. Cyr.* 2, 311.

NOSZARZ, NOSZARKA *ob.* nosarz, nosiciel, nosicielka. **NOSZA, - y, *ż.*, noszenie, das Tragen; *Vd.* nosha, noshnia, nosilnost; *Rs.* но́ша, но́шка; *Ec.* бременни́ца. Zapuchła w pasie i szczęśliwą noszą Powiła córkę. *Morszt.* 99, t. i. szczęśliwym połogiem, glückliche Niederkunft; *ob.* nosić płod. NOSZE, - ów *plur.*, czém noszą co, tragi, nosidło, lektyka, eine Trage, ein Tragsessel; *Bh.* nůsse, nůsska; *Slo. et Morav.* nossa, nosidlo, nosydlo; *Sr.* 2. nošidla; *Sr.* 1. nošadwo, noschencža; *Crn.* nôsha, nôshna, nosilnéze, nosilu; *Vd.* nosilniza, nosenza, sedilu za noshnjo; *Cro.* noszilo, noszilnicza, tragle; *Bs.* nosila; *Rg.* nosſillo, nosſioniza, nosſilniza; *Rs.* носи́ло, носи́лки. Tam królowa bez lektyk, bez noszów chodziła. *Pot. Arg.* 207. NOSZĘ, NOSZENIE *ob.* nosić.

NOSZKA *ob.* nożka.

NOTA, - y, *ż.*, NOTKA, - i, *ż.*, *dem.*, - a) noty, anotacye, przypiski, uwagi które się zwykły pisać dla tłumaczenia pisma iakiegoś. *Kras. Zb.* 2, 249, die Anmerkung, die Note; *Vd.* nota, snamik, snamink, obvanzhik, snamisa, navanzhanje, naznaminuvanje, opomenenje; *Sla.* bilixka; *Rs.* вы́носъ. - §. b) nota, = nagana, uszczerbek, makuła, plama, *Rg.* prirok, prikor (cf. przekora), ein Makel, Fehler, Gebrechen, Tadel. Czyż oni są bez namiętności, bez błędu, bez noty? *Teatr* 45, 10. Żyć bez noty. *Mon.* 66, 175. Nauczać mową, i stwierdzać naukę przykłady, był to przywiléy sędziwéy cnoty, i przepędzonego bez noty życia. *Mon.* 68, 498. Kto przy cnocie zgrai się opiera, notę niesłuszną osobliwości mężnie znosi. *Mon.* 72, 589. Gdy się kto raz kłamliwym w swym słowie pokaże, Trudno, by prawdę mówił, notę z siebie zmaże. *Zegl. Ad.* 110. - §. 2) noty muzyczne, z których śpiewaią, solfy pisane. *Cn. Th.*, Noten in der Music; są to charaktery, wynalezione do znaczenia rozmaitych dźwięków i tonów, składaiących muzyczną harmoniią. *Kras. Zb.* 2, 249; *Bh.* nota. Nota w muzyce oznacza ton podług linii, na któréy lub nad którą iest położona. *Mag. Msk.* Gółka muzyczna, czyli cała nota w

muzyce, ma w sobie ogonatek czyli półnotek dwie. *Mag. Mſk.* - Noty ogólnie znaczy papier muzyczny, czyli pismo muzyczne. *ib.* - Z not się uśmiecha, w takt słowa mierzy. *Zab.* 9, 347 *Zabł.* cf. z partesów. - §. b) nota iakiéy pieśni, = melodya, die Melodie, die Weise; *Vd.* visha, ſtima, petna nota, peuna mera, kot, sekirza; *Rs.* напѣвъ, подобенъ. Hymny te notą kościelną dawną śpiewać możesz. *Groch.* 27. Śpiewali hymn wdzięczną notą. *Groch. W.* 107. Subtelną notą dumy żałobne śpiewaią. *Otw. Ow.* 575. Pieśń nową Panu zaśpiewaycie, notą głosu wesołego. *Ryb. Ps.* 57. Wesołe noty i ſtroie słodkobrzmiącéy lutni. *Uſtrz. Troj.* 132, cf. *gędźba). Notę tylko umiem; *anicula precandi formulam Dominicam dicere iuſſa, respondit:* notkęć go tylko umiem, *numeros memini, si verba tenerem. Cn. Ad.* 741. ' Poetyckich not nauczycielu, doday mi rymów, doday mi słów wielu. *Susz. P.* 3, *M* 3 *b*, poezyy). *Slo. Prov.* gednu notu huſt *crambo repetita. Slo.* premenit nekomu notu *sermonem alicuius immutare* (cf. zbić z iednochody, pomylić szyki). *Slo.* ne wí, na kteru nózu tancowat má *nescit unde initium sumendum.* - Prawieście nam trafili w notę. *M. Biel. S. M.* 17, dogodziliście nam). Pochlebniki umieią się z pańſką myślą zgadzać, a w notę iéy trafiać. *Kosz. Lor.* 113, cf. w rumel. *ib.* 25 *b*). Panowie tych tylko radzi widzą, którzy im, iako mówią, w notę ugodzić umieią. *ib.* 182. - §. Na tę notę coś mówił, = na ten sens. *Cn. Th.*, in dem Sinne. NOTARYUSZ, - a, *m.*, *Cro.* notariush; *Sla.* bilixnik; *Eccl.* подьякъ, подьячей; pisarz urzędownie upoważniaiący podpisem swoim wszelkiego rodzaiu ſkrypta, der Notarius, Notar (cf. pisarz *iawny). NOTARYUSZOSTWO, - a, *n.*, urząd notaryusza, das Notariat. NOTATKA, - i, *ż.*, anotacya, die Aufmerkung, Anmerkung. Kazał mi reieſtr podadź, zbierz tam wszyſtkie notatki. *Teatr* 19, 75; *Rg.* bigljéxka; *Rs.* записка, размѣтка. (NOTECZ, - y, *ż.*, rzéka, Netze, wypływa z ieziora Gopła, a w Brandeburgii uchodzi do Warty. *Dyk. G.* 2, 225. NOTECKI, - a, - ie, od Noteczy, Netz=. Powiat Notecki, der Netzdiſtrict). NOTNIA, - i, *ż.*, tak *prosodia* po naszemu zwać się może. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 3, die Proſodie. NOTOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, osobno dla pamięci naznaczać, notiren, aufmerken; *Sr.* 1. merkowne czyniu; *Rs.* отмѣтить, отмѣчать, помѣчать. W tych słowach notować mamy, iż męſtwo Judity czyſtości ieſt przypisane. *Birk. Zyg.* 23. - Notować przywary, = ganić, rugować, Fehler rügen. Proszę was, notuycie moie potknienia. *Wys. Jgn.* 80. Żona nienotowana w wierności. *Zab.* 13, 365, bez plamy, cf. niepokalany. NOTOWY, - a, - e, od not, Noten=. Notowy papier, gruby, dychtowny, do not pisania. *Mag. Mſk.*

Pochodz. *nanotować, annotacya, konotatka, ponotować, wynotować, zanotować.*

NÓW', - iu, *m.*, der Neumond, gdy księżyc między ziemią a słońcem, maiąc całe półsferze światłe do słońca obrócone, ziemi świecić nie może. *Wyrw. G.* 60; *Boh.* nowměſyce; *Slo.* nowi meſác; *Sr.* 1. nówe měſaczžwo; *Crn.* mlaj, shêp; *Vd.* mlai, nová luna, mlad miesenz, nou miesenz, mladina miesenza, miesenzhna novina, miesenzhnu mladitje, shep; *Bs.* mjena, novi miseç; *Rag.* mjêna, novi mjesez, mlaadi mjeséz; *Rs.* новомѣсячіе. (Nowiu początek *Rs.* нарожденіе). Na nowiu miesiąca Października, *sub initium. Krom.* 737. - Now'. *W. Osea.* 2, 11, „*nót.* Kalendae abo piérwszy dzień miesiąca".). Now' naſtaie *Vd.* miesenz se mladi). Na nowiu będący, od nowiu, nowomiesięczny, *Rs.* новомѣсячный. Nie życzę szumieć z obietnic na nowiu. *Chrość. Fars.* 63. NOWAK, - a, *m.*, NOWACZEK, - czka, *m.*, *dem.*, *Bh.* nowáček; *Slo.* nowáček, začátečnjk; *Sr.* 1. nowak; *Vd.* novak, noviz, sazheunik; *Bsn.* nevjesct *tiro* (cf. niewiaſta; *Bs.* sebar, novak *plebeius, ruſticus*); *Rs.* новичокъ, новикъ; nowotny żołnierz, orator, sługa etc., *tiro. Cn. Th.*, ein neuer Anfänger, ein Neuling; nowotny w iakiéy nauce abo rzemieśle. *Włod.*, nowicyusz, nowotnik, nowouk, *Sr.* 1. nowotnik, pjihutjencz, pjihutcjenczk; *Rg. vulg.* novalia; *Crn.* novák; *Cro.* novak, novachicz). Nie trwoż się nowaku, albo nieuku, ieśli gdzie trudność iaką znaydziesz. *Zygr. Gon.* 18. Na woynie żołnierze ſtarzy, ćwikowie, świadomi są wszyſtkiego; nowacy zaś, *tirones*, niebywali, nie wiedzą ieszcze, co się dzieie. *Petr. Et.* 181, *Mącz.* Lepszy żołnierz w potrzebach bywały, niż nowak. *Petr. Pol.* 2, 419, *Papr. W.* 1, 98. Na urzędy kościelne dawani bydź nie maią nowacy nieświadomi i nieumieiętni, ale ci, którzy się w tym ćwiczyli, i długo się w téy szkole uczyli. *Sk. Zyw.* 122. *Tirunculus* nowaczek, młodziczek, proſtaczek. *Mącz.* - §. *aliter: Nouus homo,* młody człowiek, nowak, co niewysokiéy będąc *rodowitości, piérwszy z swego domu wzgórę się wyniósł. Że Polacy tego słowa w tymże samym znaczeniu, w którym Łacinnicy używali, iasno to poznać z mowy Jana Tarnowſkiego, którą przywodzi Gornicki w dzieiach. *Pilch. Sall.* 125. - §. b) nowych rzeczy wynalezca. *Cn. Th.*, *Dudz.* 24; *Crn.* novinek; *Vd.* novitnik, ponoulovez, ein Neuling, der Neuerungen macht. *NOWACYA, - yi, *ż.*, n. p. Kiedy przedaiący kupuiącemu pieniądze kupna iako użyczkę na prowizyą daie, zowie się odmiana takowa nowacyą, *odnowieniem* długu abo ugody. *Gall. Cyw.* 3, 242, die Erneuerung, die Neuerung. NOWALIA, - ii, *ż.*, NOWALIYKA, - i, *ż.*, *dem.*, co się piérwszy raz w roku zażywać zdarza, *Crn. et Vd.* novina; *Ross.* новина, новинка; was Neues vom Jahre. Ogrodnicy wymyślni w nowaliiach dziwnych. *Hor. sat.* 200. Nowaliyka Mospanie dziś święcone iaie, Pociągnąwszy za ucho, wraz kiełbasę daie. *Pot. Jow.* 2, 82. - §. co rzadkiego, osobliwego, nowina, etwas Besonderes, Neues. Czy to nowalija, powſtać podupadłemu? *Tr.* *NOWIC, *ob.* Nowicyusz. *NOWIĆ *Chodk. Koſt. pr.*, *Crn. et Vd.* noviti, snoviti; *Rs.* новю; *ob.* odnowić. NOWICYAT, - u, *m.*, czas próby w zakonach, przed profesyą. *Kras. Zb.* 2, 260, das Noviciat; *Crn.* novashtvu, novizijat; *Vd.* ſkusnu letu; *Rg.* novactvo; *Cro.* novachtvo; *Ross.* искусъ; *Sr.* 1. pjihutjenſtwo. Nie ſkończyła ieszcze nowicyatu. *Zab.* 5, 236. Uczniowie Pytagoresa musieli odbywać pięcioletni nowicyat. *Mon.* 70, 785. - §. pomieszkanie nowicyuszów, die Wohnung der Novicen; *Rag.* novackoſtanisctе). Mieszka na nowicyacie. *Tr.* - §. *transl.* niebywałość, niebiegłość, Unerfahrenheit, Ungeübtheit. Znać, że w téy nauce nowicyat odprawuie. *Tr.* NOWICYACKI, - a, - ie, *Rg.* novaacki; *Cro.* novachki; Novic=, das Noviciat betreffend. NOWICYUSZ, *NO-

WIC, - a, *m.*, ein Novice; nowotnik, nowouk, nowak; *Sr.* 1. nowotnik, pjihutjencz, pjihutcjenczk; *Ross.* новикъ, новичóкъ. Katolicy rzeczy starożytne trzymaiąc, nowicami nie są. *Hrbſt. Art.* 56, cf. fryc). NOWICYUSZKA, - i, *ż.*, eine Novicinn; *Sr.* 1. pjihutjencjka. Romaniia obłócząc w zakonną sukienkę nowicyuszkę swą Przedzisławę, dała iey imię Eufrozyny. *Stebel.* 93. Na znak nowicyuszki przyięłam z pokorą Urząd smutny pilnować zakonicę chorą. *Teatr* 46, 19. Dla nowicyuszki ciężkoby było zdobyć się na takie doświadczania. *Mon.* 69, 367. *NOWIEĆ *ob.* odnowieć. NOWINA, - y, *ż.*, NOWINKA, - i, *ż.*, *dem.*, *Bh.* nowina, nowinka; *Sr.* 2. nowina; *Crn.* novina; *Vd.* novinna; (*Vd.* novina, = nowaliia); *Rs.* новизна, первина, первинка (новйна, новйнка nowaliia, nowe płótno, nowizna, lada); rzecz nowa, a osobliwa, rzadka, etwas Neues, Seltsames. Nie nowina to, że dla pieniędzy czasem wstępuią w małżeństwo. *Boh. Kom.* 3, 411. Płacze, boleści, frasunki, i u bogów nie w nowinę bywaią wedle poetów. *Warg. Wal.* 228. To nowina, ieszcześmy tego nie słyszeli. *Birk. Exorb. B.* 2, osobliwsza). Nowina na świecie, białogłowa dobra. *Bud. Ap.* 136. Teraz o takich dzieciach nowina słyszeć, którzyby się po śmierci rodziców dobrze rządzili. *Haur Sk.* 204. Nie piérwsza mu to, nie nowina mu to. *Cn. Ad.* 634, cf. bywalec, wie gdzie kozy gnano). Nowina to, niesłychana, niewidana rzecz. *Cn. Ad.* 742. Nie nowina starym pisarzom mieszać Scytów, Sarmatów, Słowianów z Polakami. *Nar. Hſt.* 2, 405. Częstokroć do nowinek się udaią i mienią się. *Warg. Cez.* 76, t. i. do nowości). Przynosi May słodkie nowinki, zielone iarzynki. *Jez. Ek. B.* 3, t. i. nowaliyki). Wiosna opątruie kuchnią nowinkami ogrodowemi, do [illegible]nia smaku sposobnemi. *Mon.* 71, 201. Nowiny zawsze woli człowiecza natura, Powszednie rzeczy gardzi, stare iuż *potura. *Pot. Zac.* Inaczéy tego słuchamy, co u nas iest w nowinie, i podziwienie nam czyni, a inaczéy tego, za czym świadczyć mamy. *Warg. Cez.* 213. W nowinę mu biały chléb, *ne per somnium quidem albo pane saturatus. Rys. Ad.* 75. - §. nowa wieść, wiadomość, nowe doniesienie, eine Neuigkeit, frische Nachricht; *Crn.* novina; *Vd.* novina, noviza, oznanik, oznanitje, poshta; *Cro.* novina; *Sr.* 2. nowina; *Rs.* извѣстье, извѣстїе. W mor, a w woynę, naywięcéy nowin. *Mącz.*, *Rys. Ad* 4. Latały wszędzie żałosne nowiny. *Auszp.* 60. Nowiny zawsze uprzedzaią samę rzecz. *Rys. Ad.* 49. Zawsze ludzie nowin przyczyniaią. *ib.* 76. Rychléy się dobra nowina, niżli zła odmieni. *ib.* 59. To pewna nowina, bywszy lato, będzie zima. *Rys. Ad.* 68. Dobra nowina, będzie lato, poszła zima. *Cn. Ad.* 163. Swierzbiące uszy ich, tylko na nowinki są otworzone. *W. Poſt. W.* 3, 189. Dworscy tylko nowinkami żyią. *Dar. Lot.* 18. Mam ci dobrą nowinę powiedzieć. *Wtg. Mar.* 141. - §. 2) Nowina, nowizna, piérworaz, lada, rola abo pole nowo orane, kopane, Neubruch, Neuland, Dreſchland; *Bh.* klučenina; *Vd.* novina; *Sr.* 1. nowina; *Crn.* rôte, prelôg; *Ec.* новосѣчїе; *Rs.* новйна, новйнка, кулига. Nowiny są role na nowo wykarczowane, o których niemasz wiadomości, żeby były piérwéy uprawione. *N. Pam.* 13, 72. Nowinę karczować *Ec.* новосѣщи, новществовати, новое заводить. Nowe role sta-rzy ludzie, które piérwszy raz na całym polu bywaią orane, albo też kopane, zowią nowinami. *Cresc.* 101. Balwierz mu głowę poszarpał, iak nowinę na odłogu. *Dwor. K.* 2. Na nowiznach wszelkich tak dobrze urodzi się zboże, iako nigdy lepiéy na swoźnéy ziemi. *Haur Sk.* 28. Na nowiznie urosły *Rs.* новоземéльный. - §. 3) Nowina, *herb*, ucho od kotła białe, w polu błękitnym, obiema końcami do góry; w śrzodku miecz końcem na dół. W hełmie nad koroną noga zbroyna z ostrogą, iakby klęcząca na koronie. *Kurop.* 3. 36, ein Wappen. NOWINIARKA, - i, *ż.*, n. p. Żartowniczki, nowiniarki, statystki. *Mon.* 67, 285, *ib.* 68, 284, Neuigkeitenkrämerinn. Nowiniarki do uncyi prawdy cetnary fałszu przyłożyć gotowe. *Mon.* 72, 424. NOWINIARSTWO, - a, *n.*, gonienie za nowinami, die Neuigkeitenjagd, *Bh.* nowinářſtwj. NOWINIARZ, NOWINKARZ, - a, *m.*, *Bh.* nowinář; *Sr.* 1. poſtkař; *Rs.* вѣстовщйкъ; nowinkonoś, nowinami się trudniący, ein Neuigkeitenkrämer. Nie są to powieści mylnego nowiniarza, nie pletliwe wieści. *Zebr. Ow.* 288, *auctoris ambigui*). Zawsze nowego co nowiniarz przyszywa. *ib.* 295. Niedawno do kalendarzników cechu wpisałem się; teraz zaś do nowiniarzów bractwa przystąpić umyśliłem. *Mon.* 68, 138. Nowin nie siéy; nowiniarza urząd nie poczesny. *Cn. Ad.* 742. Nie dziw, że się tobie nowiniarzowi nowe te rzeczy podobaią. *Pim. Kam.* 117. Ludzie tak miałkich rozumów, iak nowiniarze nasi. *Nag. Fil.* 57, *Mon.* 67, 138. NOWINKA *ob.* Nowina. NOWINKARZ, - a, *m.*, nowiniarz; = *NOWINKONOŚ, - ia, *m.*, *idem*, ein Neuigkeitenträger. Nowinkarze giną. *Morszt.* 70. Ci nowinkonosiowie nowiny powiadaią trzy po trzy, uszy bolą na kogo napadną, nabaią i naplotą, co się im śniło. *Opal. sat.* 50. NOWINNY, - a, - e, od nowiny, Neuigkeiten=; Nowinne, - ego, *n.*, podarek za nowinę. *Cn. Th.*, Neuigkeitenlohn. - §. Nowinny, od nowiny, nowizny, lady, Neubruchs. Prawa do wielu nowinnych dziesięcin dla biskupów, nie są tak mocne, iak się zdaią. *N. Pam.* 13, 72. - NOWIUCHNY, - a, - e, NOWIUCZKI, NOWIUSIEŃKI, NOWIUTEŃKI, NOWIUTKI, - a, - ie, *intensiv. adj.* nowy, sehr neu, (funkel nagel neu), *nouellus. Cn. Th.*, *Sr.* 1. nowuſki; *Vd.* zielu nou, vufs nou, kosednin, shiſtunou; *Rs.* новéнькїй; *nuperrimus*, *Mącz.*, Dam ci dwie symfoniyki nowiuteńkie, iak z igły zdięte. *Boh. Kom.* 1, 212. NOWIZNA *ob.* Nowina, rola. NOWO *adv.*, nowym sposobem, neu, auf eine neue Art, von neuem; *Bh.* wnowě, pożnowu; *Sr.* 2. ſnowoti, na nowe, wot nowotki; *Vd.* na novo, na novush, do novega, snovizh (*ob.* znowu), nanovizh, is novega, od novizh, spet, opet, drugizh; *Bs.* iz noua, iſtanoviçe; *Sla.* opèt, iz nova; *Ec.* ново, паки; *Rs* изнова, вновѣ (внóвѣ niedawno). *Nowo wprowadzić *Rs.* нововвести, нововодити. Jak ią uyrzy, to na nowo oszaleie. *Teatr* 53 *c*, 22, znowu, wieder von neuem; *de nouo*). - §. b) nowo, świeżo, niedawno temu, *Crn.* novèzh, vor kurzem, ohnlängſt, neulich. Nie zdołacie się oprzeć nieprzyiacielowi takiemu, iaki de was wtargnął tu *naynowiéy. *Przyb. Milt.* 114. NOWOCERKWIANY, - a, - e, nowowierny, einem neuen Glauben anhängend. Z naprawy schizmatyków nowocerkwianych Wileńskich. *Birk. Exorb. C.* 3.

NOWOCHRZCZENIEC, NOWOKRZCZENIEC, - ńca, *m.*, (*Bh.* nowokřtěnec, *Slo.* nowokřstěnec *neophytus*), ein Wiedertäufer; *Slo.* haban; *Crn.* prèkerſtnik, prekerſtenz; *Ross.* перекрестиmель, перекрё mь, перекрещенецЪ; *Ec.* перекрещиванецЪ. Nowokrzczeńcy przyganiaią krztowi, który się dziatkom małym usługuie, i przetoż sami drugi raz się nurzaią, a dziatek swych krzcić nie chcą. *Gil. Kat.* 335. Według nauki nowochrzczeńców chrzeſt dzieciom nie powinien bydź dawany przed wiekiem rozsądnym; a gdy przed tym wiekiem ieſt dany, powinien bydź powtórzony. *Wyr. G.* 140. (cf. Aryanin, Rakowianin, Socynianin; nurek). Nowochrzczeńcy sprzeciwiaią się panieńſtwu Panny Maryi. *W. Poſt. M.* 50. - §. *b) nowo ochrzczony, neu getauft. Jadźwingom nowochrzczeńcom, nowy miał bydź biſkup uſtawiony. *Stryik.* 291, *N. Pam.* 12, 339. - *w rodz. żeńſk.* *NOWOCHRZCZENKA, *Rs.* перекрещенка. NOWOCHRZCZEŃSKI, - a, - ie, wiedertäuferisch. (*Slo.* nowokřstenſkí *neophytus*). NOWOCHRZCZEŃSTWO, - a, *n.*, nauka nowochrzczeńſka, der Anabaptismus. Donatyści z Aryanami w nowochrzczeńſtwie się zgadzali. *Sk. Dz.* 417. NOWOCHRZCZONY, - a, - e, *neophytus*. *Cn. Th.*, neu getauft, neu bekehrt; nowonawrócony. *NOWOCINA, - y, *ż.*, nowotność, nowina niechwalebna, eine Neuheit, Neuerung. Widzisz ty, który się w nowocinach kochasz, że to zawsze tak bywało. *Pim. Kam.* 90. *NOWODNIOWIEC, - wca, *m.*, żyiący modnie, przerabiaiąc dzień na noc, a noc na dzień, n. p. Ci, którzy się trzymaią ſtarego kalendarza, maią wielkie naprzykrzenie, bo radziby spać, kiedy ci nowodniowcy ieżdżą. *Mon.* 71, 525, *Nachttägler, die aus der Nacht Tag machen. NOWODWOR, - u, *m.*, ſtaroſtwo Nowodworſkie w Pow. Wałeckim. *Dyk. G.* 2, 228, e. Starostey im Netzdistricte, cf. Nowy Dwór. - NOWOGŁADKA, - i, *ż.*, miaſto Kozaków Grzebieńſkich w Wielkorządztwie Aſtrachańſkim, obtoczone wałami. *Dyk. G.* 2, 228, eine Stadt. NOWOGROD, - a, *m.*, - 1) Siewierſki; miaſto powiatowe w województwie Czerniechowſkim. - 2) miaſto w ziemi Łomżyńſkiéy nad Narwą. - 3) miaſto w województwie Bracławſkim. - 3) Nowogrod wielki, *Novogardia*, wielkie miaſto Mosk., ſtołeczne Wielkorządztwa tegoż imienia. - 5) Nowogrod niższy, Xſtwo i miaſto w Państwie Mosk. przy zbiegu Okki z Wolgą. *Dyk. G.* 2, 228, Namen verschiedener Städte; cf. Stargard, Stary Grod, *ob. Frenzel Monim.* 2, 2419. Nowogrod z dawna Starodubem zowią. *Steb.* 2, 300. NOWOGRODEK, - dka, *m.*, *Neogardia*, dawne i znaczne miaſto Lit., woiew. tegoż imienia. *Dyk. G.* 2, 228. NOWOGRODZIANIN, - a, *m.*, obywatel Nowogrodzki. *Steb.* 163. - NOWOKSIĘŻYNY *plur.*, bankiet po nowéy mszy, *coena sacerdotii aditialis*. *Cn. Th.*, der Antrittsschmaus eines Geistlichen nach der ersten Messe; Nowoksiężyny, uczta z okazyi prymicyi. *Mon.* 75, 59. - §. b) nowa msza, *Cn. Th.*, die erste Messe eines neuen Priesters. *NOWOKWITŁY, - a, - e, *Eccl.* новоцвѣтущїй, *Gr.* νεοθαλὴς, *nuper virescens*, frisch blühend. NOWOLETNI, - ia, - ie, noworoczny, lub też w lecie nowy, neujährig; im Sommer neu, von diesem Sommer frisch. Każ woły puścić na siewy, póki ieszcze zielony kłos, a nie każ ie do domu gnać, aż wszyſtko ono zboże *nowoletnie* wypasą. *Kosz. Lor.* 97. - *§. Nowoletnie sprawy i aurogatorſkie. *Vol. Leg.* 2, 1231. NOWOMIESIĘCZNY, - a, - e, n. p. Święcenie *nowomiesiącznych świąt. *Hrbſt. Odp. Q.*, *Rs.* новомѣсячный, t. i. na nowiu będący, naſtaiący, Neumondes, Neulichtes. NOWOMIEYSKI, - a, - ie, od Nowego Miaſta, Neustädtisch; *Bh.* nowoměſtſký. *NOWOMIESTCZYK, - a, *m.*, *Neapolitanus*. *Mącz.*, ein Neustädter. NOWOMODNY, - a, - e, - ie *adv.*, neumodisch; nowoświecki; *Bh.* nowoswětſký, cf. ſtaroświecki). Nowomodne ſtroie. *Teatr* 30 *c*, 28. Nowomodni bardziéy, niżeli roſtropni, ięzyka oyczyſtego nieprzyiaciele. *Monit.* 65, 80. NOWOMYSLNY, - a, - e, świeżo wymyślony, neu erdacht. W pismach kacerſkich nic nie naydziesz, iedno nowomyślne rozumienia pisma S. *Biał. Poſt.* 9. NOWONARODZONY, NOWORODNY, NOWOPOWITY, - a, - e, neu gebohren; *Rs.* новорождённый. Przed Bogiem nowonarodzonym Trzéy krolowie od wschodu ſtanęli z pokłonem. *Przyb. Luz.* 162. Dziecięteczko noworodne. *Groch. W.* 365, *Bh.* zrozenátko. Noworodny syn boży. *ib.* 594. NOWONAWROCONY, - a, - e, *Vd.* novupreberujen; *Ross.* новопросвѣщённый; nowochrzczony, nowowierny, neu bekehrt; - *hinc subſt.* NOWONAWROCEŃCY. *Leop.* 2 *Paral.* 30, 25. NOWOPOLE, - a, *n.*, miaſto w Krak. nad Pilicą. *Dyk. Geogr.* 2, 229, eine Stadt an der Pilize. NOWOPRZYBYŁY, - a, - e, neu angekommen; = NOWOPRZYCHODNY, *id.*; ztąd *Subſt.* NOWOPRZYCHODZIEŃ, - odnia, *m.*, ein neuer Ankömmling; *Rs.* новозёмецЪ, *f.* новозёмка; *Crn.* novâz; *Vd.* novazh, nou posednik; *Ec.* секратнїй, секратный, новый, недавнїй, новоприлучившїйся. NOWOROCZNY, - a, - e, od nowego roku, Neujahrs; Noworoczny ofiarowniczy chléb, *Vd.* priklad, kruhek. NOWORODEK, - dka, *m.*, nowo narodzony, nowo urodzony, ein Neugebohrner. Parki mknąc wątek żywotny, tak nóciły sobie: Czas znaczem, noworodku, ten drewnu co tobie, *modo nate*. *Zebr. Ow.* 202. - *Chym.*, ein neues Product, neu hervor gebrachter Körper; ein neues Erzeugniß. Te iſtoty, które przez rozebranie ciał wychodzą, dzielą się na wyiątki czyli iſtoty wyłączone, *educta*, i na noworodki czyli iſtoty nowozrodzone, *producta*. *Kruml. Chy.* 11. Noworodkami, *producta*, nazywaią się iſtoty przez rozbior ciał otrzymane, które nie znaydowały się w ciele takiemi, iakiemi się pokazuią po rozbiorze. *ib.* 12. NOWORODNY, - a, - e, nowonarodzony, neu gebohren; *Vd.* novorojen). Pod żłobem drożonym noworodne Słoneczki położono w zimna niepogodne. *Miaſk. Ryt.* 21. NOWOROSŁY, - a, - e, neu gewachsen, frisch gewachsen. Na cudzym ogrodzie noworosłą wydeptał kapuſtę. *Zab.* 13, 69. Z uſt noworosłych dziatek chwała boska się mnoży. *Glicz. Wych. E* 7 *b*, nowonarodzonych, noworodnych). Noworosłe lata i nieuſtały rozum dzieci. *ib. J.* 7 *b*, *ib. E* 6. *NOWORZYMSKI, - a, - ie, Neu-Römisch. *Zygr. Ep.* 15. NOWOSĆ, - ści, *ż.*, *Sr.* 1. nowoſcź; *Vd.* noulenje, ponoulenje, ponovitje, novina; *Rg.* novina; *Rs.* новость, die Neuheit, Neuigkeit; *oppos.* ſtarość, dawność). Srzodkiem iść trzeba, między ślepym do ſtarych zwyczaiów przywiązaniem, a niebezpiecznym nowości chwytaniem. *Zab.* 14, 195. Żadnéy nowości w domu naszym nie pozwalam czynić. *Teatr*

19, 5. NOWOSIEDLEC, - dlca, *m.*, świeżo osiadły, **ein neuer Colonist, der noch nicht lange wo ansässig ist**; *Bh.* **nowousadlý**. *Vd.* novazh, nou posednik; *Crn.* novàz; *Rs.* новоземецъ, *f.* новоземка. Prawa umówione nowosiedlcom daie. *Jabl. Tel.* 176. Opatrowali znacznym nakładem swoich nowosiedlców w nadzieię przyszłych korzyści. *Xiądz.* 43. NOWOSIEDLINY, *G.* nowosiedlin, *plur.*, nowa osiadłość, nowa osada, **eine neue Colonie, neue Wohnsitze**. Strzeżcie się, by nowosiedliny Przez złych sąsiadow sztuki, nie przyszły do prędkiéy ruiny. *Jabl. Tel.* 188. - §. przeniesienie się do nowego siedliska, **Einzug in einen neuen Wohnort**. Te ci przestrogi na nowosiedliny Sle Erast wierny, życząc, byś godziny Szczęśliwe miała z panem w twoim sercu, Coś z nim na ślubnym stanęła kobiercu. *Mon.* 73, 116, *ib.* 75, 590. - §. b) uczta, którą czyni nowy mieszkaniec. *Włod.*, τα ἐγκαινια, τα κατοικεσια. *Cn. Th.*, **Einzugsschmaus bey Beziehung eines neuen Wohnorts**. NOWOSIEDLINNY, - a, - e, *Rs.* новонаселенный, **neu besessen, neu bewohnt**. - *fig.* Tak każe i zwyczaiu i wdzięczności obowiązek, ażeby piérwszy głos z tego tu mieysca nowosiedlinnego, na którym mię W. K. M. osadziła, zaczynał się od podziękowania. *Swad.* 1, 246. NOWOSIOŁKI, - łek, *plur.*, miasto w ziemi Chełmskiéy z Stwem. Tegoż imienia iest królewszczyzna w powiecie Łatyczewskim; także starostwo w pow. Nowogrodzkim. *Dyk. G.* 2, 229, cf. siele, sioło, **Name verschiedener Städte**. *NOWOŚWIECKI, - a, - ie, *Bh.* **nowoswětský**, nowomodny (*oppos.* staroświecki), **neumodisch**. *Mon.* 75, 595. Alamodzka, nowoświecka suknia. *Ern.* 37. NOWOTA, - y, *ż.*, *Bh.* **nowota**, nowego co, nowa rzecz; n. p. Atoli osładzała przykre te nowoty radość. *Nar. Tac.* 3, 32, **Neuheit, Neuerung**; *ob.* nowość. NOWOTANIEC, - ńca, *m.*, miasto w woiewództwie Ruskim pod panow. Austr. *Dyk. G.* 2, 229, **Name einer Stadt**. - z NOWOTKU, na NOWOTKU, za NOWOTKU *adv.*, z początku, **im Anfange**. Garniec, gdy czego weń za nowotku naleiesz, onym iuż aż do szczątku pachnąć będzie. *Kosz. Lor.* 1, cf. skorupa). Obrał sobie Stefan Jana Zamoyskiego, któryby go, zwłaszcza na nowotku, w wielu rzeczach ostrzegał. *Bielsk. Kr.* 675, *Gwag.* 159, na nowotku. *J. Kchan. Dz.* 190. Obroty te niebieskie idą od wschodu do zachodu, i z nowotku do wschodu. *Lat. Kom. C b*, *Biel. Hst.* 266, znowu, na nowo, zaś, **wieder, von neuem**. NOWOTNIK, - a, *m.*, człowiek nowe rzeczy lubiący, wynayduiący, **ein Neuling, ein Neuerer**, *Sr.* 1. **nowotnik**; *w rodz. żeńsk.* NOWOTNICA, - y, *ż.*, NOWOTNICZKA, - i, *ż.*, *zdrb.*, *ob.* nowak, nowicyusz. *NOWOTNINA, - y, *ż.*, nowość, nowota, nowego co, **eine Neuerung, etwas Neues**. Nie miłość nabożeństwa do zborów Ruś zaciągała, ale nowotniny widoki, organy, krzekotki, wyganiania Judasza. *Smotr. El.* 39. Jak iest rzecz głupia, pytać o nowotninie praw Polskich, tak iest rzecz głupia pytać Rusi o nowotninie praw ich duchownych. *Obr.* 62. NOWOTNY, *NOWOCIEN, - tna, - tne, *Boh.* **nowotný**; *Sor.* 1. **nowotné**; *Bsn.* novçat); niedawny, niestary, nowego rodzaiu, świeży, **neu, nicht alt, von neuer Art, frisch**. Stary żołnierz, w rycerskiéy nienowocien szkole. *Kch w.* 208. - *Subst.* Nowotny, iesscze niećwiczony uczeń, *tyro. Mącz.*, nowotnik, nowak, nowicyusz, fryc (*opp.* bywalec, bieglec, ćwik), **ein Neuling, ein Anfänger**. - §. *b) Biskup nie ma bydź nowotny. *W.* 1 *Tim.* 3, 6, 1 *Leop. ib.*, t. i. nowości się chwytaiący, **ein Neuling, Luth., neuerungssüchtig**. - §. *c) Jan Długosz, Matyasz Miechowita, i insi nowotnieysi pisarze. *Krom.* 5, t. i. nowsi, **neuere Schriftsteller**. NOWOTWORNY, - a, - e, - ie *adv.*, nowego sposobu czyli rodzaiu, nowomodny, **neumodisch, nach neuer Art**. *Blonde* wprawdzie pisarz nowotworniejszy, ale dzieiów starych wyszperacz pilny. *Krom.* 8. (*Ec.* новотворити, дѣлать что вновь). NOWOUK, - a, *m.*, nowak, nowotnik, nowicyusz, nowy w czym (cf. fryc); *Sr.* 1. **nowotnik, wjžhutjenez**. Hetman ten ćwiczył nowouki woienne. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 25, 19, młokoski. 3 *Leop.*). NOWOWIERNICTWO, - a, *n.*, nowotna wiara, **ein neuer Glaube, neue Lehre**. Porzuciwszy nowowiernictwo, idź za tą wiarą, którą starowieczność utwierdza. *Psalm.* 20. NOWOWIERNIK, - a, *m.*, NOWOWIERCA, - y, *m.*, NOWOWIAREK, - rka, *m.*, *Bh.* **nowowěrec**, *f.* **nowowěrkyně**; *Rg.* novovjernik, novovjèraz; *Rs.* нововѣрецъ, *f.* нововѣрка; nowéy się wiary chwytaiący, **ein Neugläubiger, der einer neuen Lehre anhängt, ein Ketzer**. Ci niewiernicy abo nowowiernicy nasi dzisieysi. *W. Post. W.* 12, *Skarg. Kaz.* 228. Nauki téy o świętych i umarłych, niechcą nam pozwolić nowowiernicy. *Hrbst. Nauk. M b.* Wszystkie one nowowiarki pobrał. *Birk. Kaw. C* 2. Zliczył Salomon wszystkie nowowierce, którzy byli w ziemi Jzraelskiéy. *Leop.* 1 *Paralip.* 2, 17, cudzoziemce. *Bibl. Gd.*). NOWOWIERNY, - a, - e, *Vd.* novoveren; *Rs.* нововѣрный; *bono sensu* świeżo do wiary prawéy nawrócony. *Cn. Th.*, **neu bekehrt**. Z ust nowowiernych brzmiał głos Pańskiéy chwały, *Groch. W.* 309. - §. b) *infami sensu*, *ob.* Nowowiernik, kacerz, **neugläubisch**; nowym rzeczom lub wierze przeciwnym wierzący. *Włod.* NOWOZACIĄGŁY, NOWOZACIĘŻNY, - a, - e, nowo zaciągniony do woyska, nowo zwerbowany, **neu geworben**; *Ec.* новобранный, новоизбранный. NOWOZACIĄŻNIK, - a, *m.*, **ein Neugeworbner, ein Recrute**. NOWOZAKONNY, - a, - e, zakonu nowego, podług nowego zakonu, *Bh.* **nowozákonný, nowozákonský**; *Rs.* новозавѣтный. Starozakonnéy i nowozakonnéy cerkwi różność. *Smotr. Lam.* 3, *Mon.* 75, 515. (*Rs.* новозаконїе nowe prawodawstwo). NOWOZAMĘŻNA, - éy, *ż.*, kobieta, która nowo za mąż poszła, **eine Neuverheirathete, eine junge Frau**; *Rg.* nevjèsta (cf. niewiasta), skorodovedèna; *Vd.* novovdana, novuomoshena. NOWOŻENIA, - i, *m.*, NOWOŻENIEC, - ńca, *m.*, NOWOŻENI, - iego, *m.*, pan młody, świeżo żonaty, **ein neuer Ehemann, ein Neuvermählter**; *Sr.* 2. **nawojóna**; *Sr.* 1. **nawojena, nowojenité**; *Vd.* novuoshenjen; *Sla.* mladaxenja; *Rs. et Eccl.* новоженя, новобрачный. *Neogamus*, nowy małżonek, nowożenia. *Mącz.* Czy mogą swatowie smęcić się, póki z niemi nowożenia? Przyydą dni, gdy od nich odjęt będzie nowożenia, a tedy pościć będą. *Budn. Matth.* 9, 15, oblubieniec. *Bibl. Gd.*). Ucichł głos radości, i głos wesela, głos *nowożenie i głos oblubienicy. 1 *Leop. Jer.* 33, 10, głos oblubieńca i głos oblubienicy. 3 *Leop.*). Jako nowożenia wychodzi z łożnicy swoiéy. *Budn. Ps.* 19, 5. Co do nowożeńca, wiesz, że to iest człowiek rzadki. *Węg. Mar.* 3, 25. Za młodą panią z domu oyca iéy przynoszono pochodnią do nowożeniego.

Ezop. 132. Goduiące na weselu pobił, nowożeniego poimał i z żoną. Biel. Sw. 204. - Plur. Nowożenie, nowożeńcy, = państwo młode, neue Eheleute, neues Ehepaar. Wszyscy nowożeńcy wolni będą od podatku przez dwa lata. Pam. 84, 108. Z tych nowożeniów urodził się wielki Achilles. Biel. Hſt. 22. Kiedy weselne gody odprawuią, Nowożenie foremne tańce swe sprawuią. Pasz. Dz. 118. Na weselach nowożeńcom oddaią upominki. Psalmod. 52. Napadli na godowników, wszyſtkich wycięli, a żony ich z nowożeńcami w niewolą pobrali. Nar. Hſt. 5, 199. NOWOŻEŃSKI, - a, - ie, neu vermählt; neue Vermählung, neu Vermählte betreffend. Nowożeńſki, abo żeńſki, weselny, swadziebny, gamites, gemma candida, manus inter se complexas exhibens, omen aptum nuptiis, ut ethnici superſtitiose opinabantur. Cn. Th., Mon. 75, 595. - *NOWOŻYDOWIN, - a, m., W. Act. 6, 5, nowo do wiary żydowſkiéy w ſtarym zakonie nawrócony, ein zum Judenthum neu Bekehrter. Krążycie morze i ziemię, abyście iednego nowożydowina uczynili. Sekl. Matth. 23. NOWSZOŚĆ, - ści, ż., Nar. Hſt. 3, 38, comparat. subſtant. Nowość, wyższy ſtopień nowości, die Neuerheit, od compar. adj. Nowszy.

NOWY, *NOW, - a, - e, Bh. nowý; Slo. nowí, nowý; Sr. 1. nowy, nowé, nowotné; Vd. novu, nou, ponoulen; Crn. nov; Rg. novi, nova, novo, ſkórni, sadagni (cf. ſkory); Bs. nov, nova, novo; Cro. nov (novi, = świeży), szkodoben (cf. ſkoro, doba); Hg. új; Rs. новъ; Ital. nuovo, Lat. nouus, Gall. neuf, nouveau, Angl. new, Irl. nua, Indic. nava, Pers. nau, Gr. νεος, Ger. neu. (cf. Hbr. נאה naah pulcrum fuit, decorum fuit); (opp. ſtary, dawny). a) nowy, niedawno będący, niedawno naſtały, neu, nicht alt. Lepszy ſtary sługa, abo pan, z dziesięcią wad znaiomych, niż nowy z iedną taiemną. Cn. Ad. 453, Rys. Ad. 35. Nigdy nowa przyiaźń nie wyrówna ſtaréy. Pot. Arg. 143. Wszyſtko nowe rzeczy nam się podobaią, nowe sposoby, nowe *ordynki w Rzpltéy sobie ſtanowiemy, a ſtare psuiemy. Bielſk. 609. - Co nowe to nowe. Alb. n. W. 12. Nowsze zawsze lepsze. Rys. Ad. 40. Nowa miotła lepiéy zmiata, Slo. nowá metla dobre meté, Cro. nova metla dobro pomeche, Rg. nova mètla dòbro meté. Nowe rzeczy przyiemnieysze, chociaż pod czas są podleysze. Cn. Ad. 741. Nowe sitko na nowym kołku wieszaią. Rys. Ad. 43; Slo. nowí klobuk na klín zawesugu; Póty wisi na kołku, póki nowe sitko. Pot. Arg. 147, póki nowe, póty go szanuią). Zawsze się ludzie nowéy rzeczy dziwuią, póki się co nowszego nie nagodzi. Ezop. 126. Lepsza suknia nowa, niż ſtara, a ryba świeża, niż zmarła. Sak. Kal. B 2 b. Złoto tak nowe dobre, iak i ſtare, w iednakiéy cenie idzie. ib. B 2 b. (Russ. Jak zoloto lipszeie ſtaroie, niż nowoie, tak i wera lipszaia ſtaraia, niż nowaia. Sak. Kal. B. 1.). - Jndya, nowy świat. Biał. Pſt. 247, Boter 260, t. i. niedawno odkryty, die neue Welt. Liſt ten osobliwsze ma w sobie wiadomości, iakoby z nowego świata pisany. Warg. Radz. praef. Dochodzili nowych ludzi, zjeździli morza. 1 Leop. L. H. 1, dochodzili nieznaiomych. 3 Leop.). - Nowy świat, ulica w Warszawie, eine Straße in Warschau. - Nowa Ziemia, wyspa na morzu lodowatym w Syberyi. Dyk. G. 2, 227. Nowa Gora, m. w Krak. ib. Nowa Wieś lub Jglo, Jglovia, m. w Spiſkim. ib. Nowe, miaſto i powiat w woiew. Pomorſk., Neuenburg. ib. Nowe Miaſto abo Korczyn, w Sandomierſkim; Nowe Miaſto, m. w ziemi Rawſkiéy; - Nowe Miaſto, Neuſtadt, m. w woiew. Poznańſkim; - b) m. powiatowe w ziemi Zakroczymſkiéy; - c) miaſto i powiat w woiew. Chełmińſkim, Neumark. ib. Nowy dwor, m. w woiew. Nowogrodzk. - b) m. w woiew. Trockim. Dyk. G. 229. Nowy targ, m. w woiew. Krak. ib., cf. Crn. Tershizh, Neumarktel). - §. b) nowy, nigdy nie były, niedoświadczony, nieznany, nie gewesen, neu. Nowa dań, nowy podatek Vd. noviza); Sr. 1. nowy penez, = pieniądz, pieniążek, Pfennig). Wygnanie mi nie nowe, wprawiłem się w biedy. Bardz. Tr. 254. Niepomyślności znam, i mnie nie nowe. Teatr 44 b, 24. Nic niemasz pod słońcem nowego, ani rzec można, oto to ieſt nowe. Leop. Eccles. 1, 10. Nie nowego na świecie. Cn. Ad. 550. Cokolwiek mówimy, było mówiono, cokolwiek piszemy, było pisano, cokolwiek działamy, inni iuż to działali, zgoła niemasz nic nowego pod słońcem. Kras. Pod. 2, 36. Zawsze co nowego, rzadko co dobrego. Ern. 40, Slo. Prov. nowím práwom ſtaré ſa kazi nowém prawem ſtare się psuie). Nowego co rozpoczynam Ec. нóвшествую, новое что издаю, Gr. νεωτερίζω res nouas molior. Robić co nowego Ec. новосодѣлами. - Zasiędą oni te mieysca, które zasieść ich przodkom nie nowa, J. Kchan. Dz. 160, scil. rzecz, = nie nowina, nichts Neues. Miło słyszeć co nowego. Cn. Ad. 742. Chciéy mi co nowego powiedzieć. Teatr 34, 21. Pytał go, ieśliby co słyszał nowego? powiedział, że nic. Eraz. Jęz. J. 7. To niemasz nic nowego? Teatr 54, 49. Cóż ten nasz nieprzyiaciel zamyśla nowego? co knuie? Bard. Tr. 19. - §. c) nowy, na nowo naſtaiący, rozpoczynaiący, von neuem anhebend, neu. Nowy rok. Zabł. Z. S. 23, Neujahr, das neue Jahr; nowe lato, Vd. novu letu; Cro. novo leto; Sla. mlado litto; Ec. новый годъ, новолѣтie. Biegaią dziatki po nowym lecie, i przyiaciele daią sobie nowe lato, a zwłaszcza panowie sługom, winszuiąc sobie na nowy rok wszego dobra. Hrbſt. Nau. N. 5, cf. kolęda, cf. panna gwiazdka, Neujahrsgeschenk. Już tu chodzić nie będę, Ani po nowe lato, ani po kolędę. Groch. W. 428. Dwor iego nową a nową krwią zawzdy się polewa. Gor. Sen. 546, coraz to świeżą). Nowa kasza, kasza z żyta niedoźrzałego. X. Kam., Grütze von unreifem Roggen. - Nowe, scil. zboże abo zniwo, neu Getreide, Neubrot; Ec. новоплóдie. U mnie zawzdy do nowego Doſtanie zboża każdego. M. Kchan 305. Ma swego do nowego. Rys. Ad. 39, Cn. Ad. 479, nie żebrze u nikogo chleba). Ma on odzież i cały rok do nowego chleba. Pot. Jow. 16. Chłop na nowe buczno każe, sporo piie. Cn. Ad. 62, cf. na przednowku). - §. Nowy, niedoświadczony w czym, obcy, niećwik, niebiegły, dzisieyszy, zielony. nie wie gdzie kozy gnano, gdzie dzwonią, fryc, nowak, nowouk, n. p. Nie ieſt on tak nowy, aby uwiedziony pozorem, przeſtał być poczciwym. Teatr 10, 31. Ach iak Wc Panna nowa na tym świecie, tego nie wiedzieć, co to słowo zaręczyny znaczy? ib. 10, 56. - §. Nowy człowiek, nowak, nouus homo, (oppos. Pan z panów), einer von niedriger Geburt, der sich empor geschwungen hat. Przodkowie nasi na doſtoieńſtwa ludzie ſtarożytne sadzali, a nigdy to nie było, iżby nowe ludzie

nad

nad *ſtarożytne* przekładać mieli. Niechay nie będzie ciężko ludziom *nowym* czekać, aż się w domach ich cnota wkorzeni i rozkorzeni; miło to będzie potomkom ich, gdy ich do doſtoieńſtw *nowi* ludzie uprzedzać nie będą. *Gorn. Dz.* 104. *Pilch. Sall.* 125.

Pochodz. *odnawiać*, *odnowić*; *ponawiać*, *ponowić*, *poodnawiać; przednowek*; *wznawiać*, *wznowić*.

NÓŻ, *G.* noża, *m.*, *Boh.* nůž, *G.* nože; *Slo.* nóž, nůž, nožíček; *Sr.* 1. nož, nowž; *Sr.* 2. nož, nožik; *Crn. et Vd.* nosh, noshizh; *Cro.* nos, nosicz; *Dl.* noox; *Rg.* nòx, noxich; *Bs.* nósg, nosgicch; *Sla.* nòx; *Rs.* нóжъ; narzędzie od kraiania, das Messer. Noż śpiczaſty, proſty, ſkrzywiony; wypukłego oſtrza. *Czerw. Narz.* 25-30. Noż kieszonkowy, cf. cygan, kozik, *Bh.* žawérak, kudla, kudlička; *Crn.* popkarza, shkerbz; *Vd.* ſklepomnik, ſkerbez, sgenjenik, sjenjenik, britelza, popkarza; *Cro.* kosztura. Nóż ogrodniczy, *Bh.* kleſák, kleſtak; *Crn.* fovzhék. Nóż bednarſki, *Crn.* makèza, *Vd.* obrozhnjak, *Cro.* obruchnyak, maklicza (cf. obręcz). Nóż ſtołowy, *Vd.* ſtenjenik. Nóż garbarſki, *Crn.* ſtergòn. Nóż winniczny, *Vd.* vinjak, kriu nosh, koszér, kemszè vinograd rese. *Rs.* косàрь wielki nóż do szczepania drzewek. - Naukać bez obyczaiów ieſt iakoby nóż bez okładzin, który zowią *brzeszczot*; a przeto iako do noża trzeba okładzin, tak do nauki obyczaiów, *Glicz. Wych. L* 7 *b*. Noż z grabką *ob.* sztuciec; *Crn.* noshnèk). Kto igra z nożem, pewnie się porzeże. *Pot. Jow.* 196. Sam się swoim nożem zarznął. *Rys. Ad.* 613. (cf. bicz; cf. dołek). Kto ma nóż umyty, temu trzeba z drogi uſtąpić. *Rys. Ad.* 33. Od ſtworzenia świata, tkwi nóż w połciu, z którego do tych dob żaden iesscze nie ukroił. *Rys. Ad.* 52, może alluzya do księżyca, mianowicie kiedy w piérwszéy kwadrze). Jakby mu nóż w serce wraził. *Rys. Ad.* 20. On mię tam, iak podszywał, iako brał na noże! *Pot. Arg.* 701. cf. brzytwa).

Pochodz. *Nożenki*, *nożny*, *nożowaty*, *nożownik*, *nożyk*, *nożyſko*, *nożyce*, *nożyczki*.

NOŻA, - y, *ż.*, Chrabąszcz, co się w końſkim łaynie mnoży, Zdycha zaraz, ieżeli włożysz go do noży. *Pot. Pocz.* 704.? cf. nożenki, nożny.

NOZDRZE, - a, *n.*; *plur.* NOZDRZA, *G.* nozdrzy, *Rg.* nòzdra, nozdarve, nozdarva; *Bs.* nozdrrine; *Cro.* nozderve, nosznicze, nosznicza; *Sla.* nosdèrva; *Crn.* nosnize; *Vd.* nosnize, votvize, nosne luknje; *Rs. et Ec.* нóздри, ноздря cf. *etymol.* nos *et* dziura, *Ross.* ноздреватый gąbkowaty, dziurkowaty). *Sr.* 1 nosowey dźercze, *in iumentis* křépě cf. chrapać); *Boh.* chřípě; *Slo* chřípa): die Nasenlöcher. Nos wzdłuż przegradza się chrząſtką na dwa nozdrza. *Zool.* 51. Jnnych rzeczy po dwoygu dało człowieku przyrodzenie: dwie oczy, *dwie uszy, *dwie nozdrze; a ięzyk iedno ieden. *Eraz. Jęz. C b.* Da wam Pan mięsa, byście iedli, aż wam polezie przez nozdrza wasze, aż wam obmierznie. *Leop. Numer.* 2, 20. Gdyby kto czwarty raz niewinnego spotwarzył, tedy mu nozdrza rozerznione bydź maią. *Stat. Lit.* 223. Melamp ma w nozdrzach znaiomość zwierzęcéy tropy. *Banial. A* 3 *b.* węchem goni). - §. na szkutach nozdrze zowią się rówki w wręgach, ze spodu porobione, przez które woda z całego ſtatku sączy się do zyzy. *Mag. Mſk.*. NOZDRZYK *ob.* Komonica.

NÓŻECZKA, - i, *ż.*, **NÓŻĄTKO**, - a, *n.*; *plur.* NOŻĘTA, NÓŻĄTKA, *dem. nom.* noga, nóżka, Füßchen Nożeczki śliczne. *Groch. W.* 365. Nożęta iey ſkakać po kwiatkach zwyczayne. *Przyb. Ab.* 82. Jey malutkie nożęta. *Teatr* 54, 18. Jam ci nożéczki i ſtopki proſtował. *Paſt. F.* 195.

NOŻENKI, - ek *plur.*; *demin. Nom.* Nożny, (cf. *neża) pochwa na noż, abo nożyczki, pokrowiec od noża, od nożyczek, die Messerscheide, Scheerenscheide; *Bh.* nožnice; *Rg.* noxniciza; *Sr.* nožnicžki. Nożenka, pochwy. *Volk.* 1046. Noża cudzego nie kładź w swoie nożenki. *Dzwon. Stat. A* 3, *Ząbk. Ml.* 297. Nożenki z inſtrumentami puszkarſkiemi. *Aqu. Mſk.*, futerał.

NÓŻKA, - i, *ż.*, *dem. nom.* noga; *Boh.* nožička, nožka; *Sr.* 1 *et* 2. nožka; *Crn.* noshiza; *Cro.* nosicza; *Rg.* noxizza; *Ross.* нóжка, ножéнька, ножечка; ein kleiner Fuß, ein Füßchen. Wzroſt piękny, chód poważny, nóżka iak u łani. *Teatr* 51, 13. Do nożek upadam. *ib.* 10 *b*, 55, cf. ſtopki całuię). Na ciepłe nożki, *ob.* ciepły; *Prov. Slo.* ma téple nohi *bene illi omnia succedunt*. Nożka Pan, *dicto hoc perſtringitur fuga timidi vel cauti*. *Cn. Ad.* 744. Baranie nożki dla psów. *Teatr* 19 *b*, 28. Dwie *nożce (*dualis*, z nożki). *Budn. Ex.* 26, 17. - b) nożki u owocu, u gruszek, śliwek *Tr.*, = ogonki, szypułki, die Stiele am Obste. - c) nożki, gatunek gołębi na wysokich nogach *Tr.*, eine Art Tauben mit hohen Füßen. NÓŻKOWY, - a, - e, Füßchen=, Fuß=, von Füßen. Rysiego błamu przedniego, tak nożkowego, iako i ślamowego - *Goſt. Gor.* 78. NÓŻNY, - a, - e, do nogi należący, Fuß=; *Boh.* nožnj; *Crn.* nòshne; *Sla.* noxni; *Cro.* nosni; *Ross.* ножный. Od wierzchu głowy aż do ſtopy nóżney. *W. Poſt. W.* 3, 113. Proch nóżny, co nim wiatr miece, gdzie i iak raczy. *Ryb. Ps.* 1. Palce nóżne. *Sk. Dz.* 140, die Zehen. Pedogra, to ieſt nóżna *dna. *Cresc.* 163. Dna nóżna i ręczna. *Sienn.* 107. Od męża pięści i policzki, nóżne ſtosy wytrwać musiała. *Sk. Żyw.* 1, 301. Stopy nożne. *Otw. Ow.* 209. *Artill.* Moździerze nóżne, nie maiące ani czopów, ani łoża; ale tylko przylaną do dna metalową nogę, czyli podſtawek, na którym ſtoią. *Jak. Art.* 2, 24.

NOŻNY, *G.* nożen *plur.*; *dem.* Nożenki, cf. noża); *Bh.* nožnice; *Sr.* 2. nowžne; *Sr.* 1. nožny, nožné, nožnicžki; *Crn.* noshnèza, noshniza; *Vd.* noshenza, noshenze, noshniza, pokrou; *Cro.* nosnicza, nosnicze, nosnichicze; *Rg.* noxniza, noxniciza; *Bs.* nosgeniça; *Ross.* нóжны; *Ecc.* нóжница, во что ножъ влагаетъся, ножевлагáлище. pochwa, osebliwie na noż, die Scheide, Messerscheide. O mieczu Pańſki! dokądże się nie uspokoisz? wroć się do nożen swoich, *Radz. Jer.* 47, 6, do pochew twoich. *Bibl. Gd.*). Rozum w nożnach, a radę w rękach, nie w głowie chowaią nasi posłowie. *Orzech. Qu.* 44. NOŻOWATY, - a, - e, - o *adv.*, nożowi podobny, *cultratus Cn. Th.*, wie ein Messer, einem Messer ähnlich. NOŻOWNICTWO, - a, *n.*, *Tr.* das Messerschmidshandwerk. NOŻOWNIK, - a, *m.*, *Bh.* nožiř; *Slo.* nožár; *Sr.* 1. nožnik, noži kowař; *Crn.* noshàr; *Vd.* noshni kovazh, noshar; *Cro.* nosár; *Rg.* noxàr; *Sla.* noxár; *Bs.* nosgjar; *Rs.* ножéвникъ, ножевщикъ. rzemieślnik od nożów, der Messerschmid, *cultrarius faber* *Mącz.*, *Cn. Syn.* 252. *Volck.* 513. Tokarze, powroźnicy, nożownicy etc. *Vol. Leg.* 3, 592. NOŻOWNICZY, - a, - e, od nożownika, Messerschmids=. Warsztat nożo-

wniczy, *Slo.* nožáren', nožárn'a, nožèna. NOŻOWY, - a, - e, od noża, Meſſer=. *Rg.* noxni; *Vd.* noshni; *Rs.* ножéвый (cf. *Rs.* ножевщина, = kłotnia, zatargi, spór). Nożowy brzusiec, oſtrze wypukłe; lecz i tylec nożowy można nazwać brzuścem, ſkoro on wypukły. Nożowy tylec czyli grzbiet, *Vd.* noshni herbet, telabez, telab (cf. tołub). Nożowa głównia, *Vd.* noshna klinga, noshna plozhiza, noshna trepka. Nożowy trzonek, *Vd.* noshi rug, helze. Nożowy sztuciec, *Vd.* noshenze. - NOŻYCE, *G.* nożyc *plur.*; NOŻYCZKI, *G.* Nożyczek, *nożyczków. *plur. dem.*; *Bh.* nožice, nůžky, nužtičky; *Slo.* nožnice; *Sr.* 2. nožiže, nowžniže; *Sr.* 1. nožicže, nožicžki; *Crn.* shkarje, makaze; *Vd.* shkarje, shkarjize; *Cro.* ſkarje; *Dl.* ſkara; *Sla.* shkare, makaze; *Rg.* nòxize, noxicize; *Bs.* nosgiçe, nosgiciçe; *Rs.* нóжницы, нóженки. die Scheere. Co dziś zowiemy *nożyczki*, że są iakoby z dwóch *nożyczków* złożone; kto wie, czyli ich potym nie nazwą *ſtrzyżykami*, że *ſtrzygą*, albo *krawaczkami*, że kraią? *Klesz. Zdan.* 37. Proſtych nożyczek używaią cyrulicy nayczęściey do plaſtrów wyrzynania; krzywych do ſkóry i ran powierzchnich przecinania; wypukłych do obcinania brzegów ran twardnieiących. *Czerw. Nar.* 4. - Smierć wszyſtko *nożycą (singularis)* przyſtrzyga. *Pot. Pocz.* 694. Matka wziąwszy nożyczki sama córce warkocze i głowę oſtrzygła. *Sk. Zyw.* 1, 178. - *Prov.* uderzyć w ſtół, aż się nożyce odezwą. *Teatr* 7, 15. cf. sam się ozwie niepytany, gdy kto słyszy swe przygany; Kiedy w ſtół uderzy krawiec, nożyc szukaiąc, ozwą się nożyce. *Opal. Sat.*. Stóy piórko, by kto mych słów nie wracał na nice, Abo się nie ozwały na ſtole nożyce? *Nar. Dz.* 3, 115. - Nożyczki do świec =, szczypce Lichtputze, Ucieradło *vocat Wuiek, sed commune multis et abiectum vocabulum eſt. Cn. Th.* - b) Rak i skorpion, prócz innych nóg, maią przednie nogi, zwane *nożyce. Zool.* 59. Krebsſcheeren, Scorpionsſcheeren; *Bh.* klepety; *Sr.* 1. rakowe nožicže; *Cro.* schipálke; *Rs.* клешня cf. kleszcze). NOŻYK, - a, *m.*, *dem. nom.* Nóż; *Bh.* nožík, nožíček; *Slo.* nožíček; *Sr.* 1. nožik; *Sr.* 2. nowžik; *Vd.* noshei, noshiz; *Cro.* nosicz; *Rg.* noxich; *Sla.* nóxich, nôxcis; *Bs.* nosgicch; *Rs.* нóжикъ, нóжичекъ; ein kleines Meſſer, Meſſerchen. *Czerw. Narz.* 33. Nożyk piſarſki do piorek, ſkrypturaſik, temporalik *Cn. Th.*, *ob.* scyzoryk Federmeſſer. - *§. Konie pod *nożykami*, wszyscy i woźnicy J hayducy śrebrowi. *Opal. sat.* 26 ? NOŻYNA, - y, *ż.*, biedny nóż, niewiele wart, ein elendes miſerables Meſſer; *Bs.* nosgina, yeliki nosg, kuſtura; *Rg.* noxina, veliki nox. - 2, nożyna, biedna noga, ein armer elender Fuß; *Rg.* noxina. 1. NOŻYSKO, - a, *n.*, *z przyganą*, nóż niezgrabny ladaco, ein ungeſchlachtes ungeſchicktes ſchlechtes Meſſer; *Ross.* ножище. 2. NOŻYSKO, - a, *m.*, noga duża niezgrabna, ein groſſer ungeſchickter Fuß; *Bh.* nožiſko; *Rs.* ножища.

N U.

NU! NUŻ! NUŻE! NUŻEŻ! *interj.*, *cf.* No! *Bh.* nu, nuže, hůž! *Slo.* no, noſa, nože; *Sr.* 2. no! *Sr.* 1. no, no ſchak; (cf. *Sr.* 1. na, no, *Lat.* nunc, *ob.* ninie); *Crn.* no, nu, dedar! *Vd.* nù, no, ushé, nu tai, nub ersnu; (cf. *Vd.* inu, nu, jenu, ter, tar, = i); *Cro.* nù, nuda, de, dejda, de dar (cf. dziać); *Dl.* nú, nó; *Hg.* nosza! *Sla.* nù, nudèr; *Bs.* nu, daj; *Rg.* nù, dà; *Rs.* ну, нуже! - *Excitando* działay, daley! nu! nun weiter! fort! auf! Wohlan! Rzekli: nu! zbuduiemy sobie wieżę. *Budn. Genes.* 11, 4. nużeż zbuduymy sobie. *Bibl. Gd.*). Nu! w imię boże. *Rys. Ad.* 41. Nuż zabieżmy temu! *Bud. Exod.* 1, 10 *not.* „właśniey, podźmy“. Człowiek biedzi się z tobą iak z nieukiem, a nuże! poydźże! *Teatr.* 16 *b*, 23. Nużeśmy chrześciànie, serdecznie się raduymy. *Bieś. Kat.* 21, *agedum*). Kiedy z cudzego, tedy nu nu; a kiedy z swego, tedy nie nie. *Rys. Ad.* 31. cf. z cudzego się szeroko kraie). Nuż Bracia, czas pieśnią smutną Wspomnieć Pańſką śmierć okrutną. *Groch. W.* 170. A nuże zaraz gaday, bo cię rozsiekamy. *Teatr.* 36 *b*, 105. Dzień noc, słota, szaruga, czy marznie, czy pali, Skoro pan powie: nuże! nogi za pas, daley! *Ząbł. Amf.* 12. Komu miła oyczyzna, niech się ma do broni, Nuże młodzi rycerſka, wsiądź na dzielne konie. *Zab.* 8, 353, *Kossak.* Daley Kumie! nuże daley! *Teatr* 35 *c*, 42. Nuże! nie baw' mię daley, włoż w ucho życzliwe Co masz na myśli! *Hor. Poez.* 1, 124, *Nar.* Rad to słyszę; nu daley! *Hrbſt. Nauk.* G, 5. O czymże się zamyślasz? nuże panie młody! *Zabł. Z. S.* 12. Nuż go, nuż weń! dobrzeż go, *perge in eum! Cn. Th.* Nu nu, poimaycie go. *Baz. Hſt.* 62. - Nu ieno, nuż iedno, = nuże! wohlan. Nu ieno wnidźmy w odpowiedź tego. *Lach. Kaz.* 2, 2. - 2. Nuż! = oto natychmiaſt! ſchau! und ſogleich! Pan Jędrzey przypomniawszy Zorawińſkie klęſki, Nuż w płacz nad królem Janem! *Kras. Sat.* 37. - 3. *Concedendi* co robić! nu! was iſt zu thun! Nu kiedy się iuż zawiodło, a inaczey bydź nie może, otoż tak poydźmy. *Falib. Dys.* F 2. - 4. Nuż *interj. cum Conditione:* kto wie, czy -, a co, ieżeli; daymy - może, azali, geſetzt; *Rs.* нýшка. *Cedo si conata peregit*, a nuż gdyby zamysły wykonał! *Cedo alioqui sonat* day to, *vel* daymy; *sed hoc loco melius reddes* a nuż *ἄγε εἰ, quid si, quid putas si, quid foret si. Cn. Th.* Służmy królowi i oyczyznie społem, Nuż do nas szczęście pierwszym zaydzie kołem. *Nar. Dz.* 2, 148. Aleź to długo czekać tey pogody! Nuż przykry zawsze boy prowadzić przyydzie. *Zab.* 14, 78. Miałaś ufność w swych dziatkach, a nuż cię swoiemi dźwigną kiedy rękoma. *Zab.* 12, 24. Nużby niebo upadło i ſkowronki potłukło. *Rys. Ad.* 42. Nie mogli imienia cnoty znieść, nuż pokuty. *Birk Dom.* 6. t. i. dopiero, co dopiero). - 5. *obs.* Nuż, *adv.*, *continuationis*, daley, ferner. Kazimiorz z Helżbietą miał te syny: Władysława, Olbrachta, Alexandra, Zygmunta, nuż te córki: Jadwigę etc. *Bielſk.* 430, dwie Elżbiecie, które pannami umarły; nuż Annę etc. *ib.* - 1. *NUCIĆ kogo, nęcić, locken, *Bh.* nutiti; musić kogo, naglić, (cf. nukać), *Rg.* nùtkati *incitare*, antreiben, nöthigen. Mąż złośliwy nuci bliźniego swego. *W. Prov.* 16, 29. przewabia. *Bibl. Gd.*). - *§. Smiele sobie poczynać mogli, aby im nie pikało pod kolany, albo rozum nie *nuczył*, ięzyk też nie uchodził. *Glicz Wych.* K 7 *b*.

Pochodz. *nukać*, *przynukać*; *nuża*, *nużyć*, *znużony*, *cf. nuda*, *nudzić*, *i t. d.*

2. NUCIĆ *ob.* Nócić.

NUDA, - y, *ż*, (cf. *Slo.* nauza, nauze nędza, cf. *Lat.* nausea; *Sr.* 2. nuſa bieda, ſtrach; *Crn. et Vd.* nuja, muja *miseria*, *necessitas*, *anxietas*, cf. *Ger.* Mühe, müde; *Cro.* nuda! nu! = nuże! *Rs.* нýжда potrzeba, mus, nędza; (cf. nuża); нытьe serca boleść; rzecz ckliwość spra-

wuiąca *propr. et transl.*, wobey einem Angst und bange wird; eine höchst beklemmende Sache, etwas Langweiliges, Langweiligkeit, lange Weile (*oppos.* krotochwila); *Ital.* noja; (cf. нόй ból głuchy); *Vd.* nadluga. dougzhasf, *Rs.* надола, скука. Gdy iesscze druku nie znano, prożney gadatliwości nuda z samym głosem niknęła. *Piram. Wym.* 126. Gdzie stąpisz, same nudy. *Teatr* 53 *d*, 65. Znowu same nudy przerwą nasze uciechy. *ib.* 48 *b*, 4. Dni nieszczęśliwych ostatki nudą zaprawione, sromotnie przeżyie. *Teatr* 47 *c*, 125. – b) nuda, nudzenie sobą, die Langeweile, die man hat. Ow smutek, czyli nuda iakaś niepoięta, wkrada się za nami i do cudzych domów. *Monit.* 66, 245. Może przez nudę rzuci oko na ten papier dworny człowiek. *Xiądz.* 277. A iakie ia też nudy z tym człekiem ponoszę! *Niemc. P. P.* 7. NUDNIĆ *ob.* Nudzić. NUDNIE, NUDNO, *adv. adj.* Nudny; ckliwo *phys. et moral.* (*oppos.* zabawnie), beklommen, ängstlich, langweilig, *Rs.* недально. NUDNIEĆ, - iał, - ieie *Neutr. ndk.*; od sił odpadać, nikczemnieć, niknąć, kraftlos werden. Gąsiętom rosa szkodzi, od niey zaraz nudnieią, i głowy im puchną. *Haur Sk.* 124. Od plugastwa w oborach bydło nudniało i schnęło. *Haur. Ek.* 178. Na nowinach nie pasać, bo od tego nudnieią owce. *ib.* 125. Słońce piecze, aż się ludzie pocą i nudnieią. *Tr.* NUDNIK, - a, *m.*, człowiek nudny, drugich nudzący, ein langweiliger Mensch, *Crn.* naslânz, *Rs.* стужатель (*Rs.* нужникъ usilnik, usiłowaniem wielkiem dokazuiący). Nudnik, ciemięga, zmuda, mantyk. – *W rodz. żeńsk.* Nudnica. NUDNOŚĆ, - ści, *ż.*, cf. nuda; serca boleść, ckliwość *phys. et moral.*; Herzensbeklemmung, Bangigkeit, Langeweile. *Rs.* мошнота, скука. Od kilku dni nudności serca cierpię. *Teatr.* 10, 41. NUDNY, - a, - e, (*Slo.* nuzný nędzny; *Vd.* nujen *anxius*, naushesh *auarus*; *Rg.* naudni, *s* szkodliwy; *Bs.* naudiiv *nocens*; *Rs.* нужный; *Ec.* нуждный potrzebny; *Ec.* нудительный *compulsatiuus* (*oppos.* zabawny); nudę sprawuiący, nudzący kogo, *Ital.* nojante, verdrieslich, langweilig, Langeweile machend; *Vd.* dougozhasen; *Crn.* dolgozhasne; *Rs.* скучливый, скучный. Smutny sam sobie nudny; złego każda rzecz gniewa. *Zab.* 8, 261. – §. Nudne iedzenie, picie, niesmaczne, ckliwe, unschmackhaft, Uebelkeit reitzend. NUDOTA, - y, *ż.*, NUDZIARSTWO, - a, *n.*, nudność, nudzenie sobie, die lange Weile. W kilka dni po ślubie nayżywsze kochanie gaśnie, a zmnieyszaiąc się dzień po dzień. nudota po nim zostaie. *Teatr* 53 *b*, 131. Ustawiczne téy rzeki zakręty, podsycaią ciekawość podróżnego, i pozbawiaią nudoty. *N. Pam.* 21, 265. Napoieni byli maxymami dawnego nudziarstwa. *Pam. Warsz.* 3, 527 (*ztr.*, nudnego sposobu życia). NUDZIĆ, - ił, - i *Neutr. ndk.*: NUDZIĆ sobie, NUDZIĆ sobą; NUDNIĆ sobą, *s* NUDZIĆ się *Recipr.*; Langeweile haben, bange Langeweile empfinden, (*oppos.* bawić się) *Rs.* стужатися, тошнитися (cf. tęsknić). Nie uwierzysz, iaki mi czas długi, od godziny iuż nudzę się. *Teatr* 24 *c*, 85. Nudzić się, iest to oz ć iakowąś czczość umysłu, nie wiedzącego co czynić, szukaiącego zabawy, a nie mogącego iey znaleźć; udaiącego się do rozmaitych, a nie znayduiącego w nich smaku; zostaiącego nakoniec w stanie opuszczenia, troskliwości, trwogi, pragnienia i obmierzenia. *Kras. Pod.* 2, 100. Dziwuiesz się, iż się ia na wsi *nie nudzę*; a ia się dziwuię, *że się w mieście bawisz*. *Kras. List.* 2, 24. Nudzić się zaczynam. *Teatr* 18, 162. Chciałaby wyyść, i nie chce iéy się; zostaie; to powiada, że się iéy nudzi. *Teatr* 22 *c*, 67. Przyuczone zawsze czym się zatrudniać, nie nudziły sobą. *Pod.* 145. Ah Dafnis, to ty chory nudzisz sobą! *Zab.* 12, 403. *Kossak.* Nie nudźmy sobie w przeglądaniu kilku przykładów – *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 125. Czego tak smutny chodzisz? i za iaką stratą Nudzisz? *Karp.* 1, 15. Nudzi, nie widząc ukochanéy żony. *Zab.* 13, 357. tęskni). Dowcip i rozum słusznie sobie nudnią; Oszukani od świata, nim się też nie trudnią. *Zab.* 14, 70, *Nagl.* Pan co nudzi rządem domu, i sam wniwcz nie wgląda, nayleszych psuie ludzi. *Teatr* 19 *b*, 44. zrzęda, zrzędny). Człowiek znudzony tęskni na iednym mieyscu. *Teatr.* 6 *b*, 52. – §. Nudzić *Verb. Activ. ndk.*; znudzić, unudzić *dk.*, nudę sprawować, ciemiężać, mantyczyć, Langeweile machen, beklommen machen; *Ital.* nojare; *Rs.* скучить, скучать, тошнить; *Ec.* стужать; (*Slo.* nautim *cogo*; *Sr.* 2. nujlisch óciągać się; *Crn. obs.* nûdem *ferre*; *Vd.* ponuditi, ponujati *s* potykać kogo czym, ofiarować mu co; *Vd.* se mujat, pomuiat, *s* usiłować; *Cro* nuditi, núdim *offero, allicio, illecto, ad comedendum incito*; cf. nęcić; *Rg.* nûditi, ponuditi *imitare, excitare* (ûditi, naûditi *nocere*, naudènje *s* szkoda, *Bs.* nauditi, uditi *nocere, offendere*); *Sla.* ponuditi *s* ofiarować co komu; *Rs.* нудить, нужу, нудю, понуждаю przymusić, cf. nukać; ныти, ныю, ною ból głuchy cierpieć; troszczyć się, tęsknić; *Ec.* нуждаюи, неволить, musić); W rozmowach wystrzegać się potrzeba, żeby nie nudzić powieścią o domowych okolicznościach. *Kras. Pod.* 2, 60. Jeżeli męża mego nudzi stateczność; wzgarda w nim musi miłość ocucić. *Teatr* 52 *d*, 87. Wizyty Alonza nudziły biedną twoię panią. *Teatr* 52 *b*, 13. NUDZISZ, - a, *m.*, nudny człowiek, nudnik, ein langweiliger Mensch. Aliści Nudzisz dotąd nam nieznany, upatrzył chwilę, i do nas wstępuie. *Kniaź. Poe.* 2. 130. – – – NUKAĆ, - ał, - a *Act. Contin.*; (cf. przynukać; *Etym.* nu, nuż!) powtarzać nu! *age age repetere*. *Cn. Th.*; *Bh.* nutkati naglić, antreiben, zwingen. *Slo.* nautim *cogo*, *ob.* nucić!); *Cro.* núkam, nutkam *incito*; *Bs.* nukkati, kaniti *urgere, excitare*, tukkati, potuççati koga; *Rg.* nutkati, nukkati, ponukati; *Rs.* нукать, нукну, нудить, нужу, *Ec.* нужду, нуждати, cf. *Ger.* nöthigen). Nigdy żaden ze służących niczego nie domyśli się; tylko za każdym razem nukać potrzeba: weźcież, wynieścież, przynieścież i t. d. *Teatr* 11 *b*, 56, nalegać, nalegaiąc wołać). Pragnąc Oktaw Konsulatu, nie senatu o tę cześć moryczy, Ale prywatnie Cycerona nuka I w konsulacie mieć kollegą życzy. *Chrość. Fars.* 140. NUKACZ, - a, *m.*, nalegacz, der Antreiber, Losdringer, *Rg.* nukkalaz, ponukkalaz, ponukkavaz, nutkalaz, *Rs.* нукникъ; *w rodz. żeńsk. Rg.* nukkaviza, ponukkaviza.

NUMER, – u, *m.*, liczba, cyfra, die Nummer, die Zahl, *Cro.* broj; *Rs.* числа. Gdzież ten dom? iak się ulica zowie? pod iakim numerem? *Teatr.* 19 *c*. 5. NUMEROWAĆ, - ał, - uie *Act. ndk.*, kłaść liczby porządkiem. *Tr.*, numeriren; cf. liczyć.

NUNCYATURA, - y, *ż.*, władza nuncyusza papiezkiego, godność iego; pomieszkanie iego, die Nunciatur. NUN-

43 . .

CYATURSKI, – a, – ie, Nuntiatur=. Audytor Nuncyaturski *Tr.* NUNCYUSZ, – a, *m.* duchowny poseł Papieski, der päbstliche Nuntius.

NUR, – a, – u, *m.*, miasto i ziemia w Wwdztwie Mazowieckim. *Dyk. G.* 2, 230. St. u. Landschaft in Masuren; *adj.* Nurski.

NURA, NORA, – y, *ż.*, *Ross.* нора, норка, кану̀ра, кану́рка, (кону́ра psiarnia), *Rg.* ponor *locus praeceps*, ponorni *profundus*); iama, dziura zwierząt pod ziemią, Höhlung unter der Erde, Fuchsröhre, Dachsröhre, Bau, Fährte; Fuchsloch, Mauseloch, etc. Taxy idą w nóry na zwierze iamne, iako to na lisy, borsuki. *Sool.* 306. Lis robi sobie nóry w ziemi, dla bezpiecznego schronienia się, *ib.* 309. Kazał, ażeby wzburzyć Jamy, i ogniem z nóry lisa wykurzyć. *Zab.* 2, 305. Kazał przekopać wilcze iamy, lisie nóry. *Zabł. Fir.* 77. Mysz każda do nury zemknęła. *Jak. Bay.* 48; *Hor. Sat.* 244. – §. nory *ob.* nurty, nurt. NURCIK *dem. nom.* nurt; *qu. v.* NUREK, – rka, *m.*, NÓR, NÓROWNIK, – a, *m.*, (*Mącz.*, urinator); człowiek, który nurkiem pływa, *Bd.* mořec; *Slo.* mořec, genj pod wodau plowati může; *Sr.* 1. mukał; *Rg.* nôraz, norilaz, noritegl; *Vd.* vtaplavez, makavez, *Bs.* norać; *Rs.* водолазъ, ein Taucher, Untertaucher. Opisał nurków dzielność, iak się w morze spuszczaią, iak oddech zatrzymuią, iak po dnie głębokości chodzą, iak małże do skał przypoione odrywaią, iak czeremchy otwieraią, iak perły wybieraią. *Włod.* 287. W tey bitwie był Foceus, nurek znaczny, w wodzie zbierał fanty na samym zanurzone spodzie. *Bard. Luk.* 51. – Nurki Kartezyusza, osobki szklane, ruszaiące się osobliwszym sposobem w naczyniu z wodą. *Hub. W.* 202, cf. djabli Kartezyusza). – 2. ptak, ein Vogel, der Taucher. Rodzay nurków, *Colymbus*, należy do rzędu gęsiego. Nurek czubaty, *auritus*, w wodzie zanurzony długo trwa. *Zool.* 258. *Bh.* roháč, potápka; *Sr.* 1. mukał; *Rg.* nôraz; *Cro.* pondurek; *Bs.* norać; *Rs.* нырокъ, гагара, гагарка; *ob.* nurokaczka, nurogęś. – 3. Nurek ryba, *hippurus. Plin.* 32, 11. ein Meerfisch. Ryby trzymaiące się zawsze w głębi, lub na samym dnie, należałoby nazwać nurkami, różniąc ie od wierzchołudków. *Kluk. Zw.* 3, 133. Grundfische. – 2. *translate* nurek, nowochrzczeniec. *Biał. Post.* 182, ein Wiedertäufer, Anabaptist. Ci pohańcy nurkowie nie wierzą, aby N. P. boga prawego urodziła. *Sk. Kaz.* 600. Nurkowie ci, którzy się u nas w Polszcze nurzaią, plemię są Magowe. *Biał. Post.* 3, *ob.* ponurznik. – §. nurek, nurkowaty człowiek, ponury, ein Trübsinniger. NURKA, – i, *ż.*, gatunek sobolego futra, *Nürzfell, eine Art Zobel. *Tr.* (cf. *Rs.* норка *mustela latreola*; норникъ gatunek lisów). NURKIEM *adv.*, pod wodą, unter dem Wasser, unter das Wasser getaucht. Dla łowienia pereł w morzu, ludzie idą nurkiem pod wodę. *Kluk. Zw.* 4, 493. Nurkiem pływać *urinari Cn. Th.* – §. Rzadko nie nurkiem patrzy, *vix oculos attollit humo. Zebr. Ow.* 41, oczy w ziemię wlepiać, ponuro patrzyć, trübe aussehen, die Augen niederschlagen. NURKOWAĆ *cz. ndk.*, nurkiem na dno się spuszczać, sich untertauchen. Na brzegach Bengalu Afrykanin śmiały, Nurkuiąc aż na dno dla pereł połowu, Wyrzuca muszle na brzeg, i chowa się znowu. *Tom. Rol.* 99. NURKOWATY, NUROWATY, – a, – e, – o *adv.*, ponury, posępny, trübe, trübseelig, trübsinnig. Nie dowierzay człowiekowi nurkowatemu, i mało mówiącemu. *Mon.* 70, 231. Nurowate oko. *Comp. Med.* 699. NURKOWY, – a, – e, *Rs.* водолазный, od nurków, Taucher=. Nurkowie wpuszczaią się w głębią morza, za pomocą naczynia zwanego dzwonem nurkowym, *campana urinatoria. Hub. Mech.* 277. Taucherglocke. NUROGĘŚ, – i, *ż.*, die Tauchgans, *Rs.* лутокъ, лутóчикъ, крохаль, *serrator merganser*, ma się u nas znaydować przy wielkich stawach; większa od kaczki. *Kluk. Zw.* 2, 325. NUROKACZKA, – i, *ż.*, die Tauchente; *Bh. et Sl.* křehár, křechař, kačice, kteráž se zamáta; *Bs.* galeb, kaleb; *Vd. et Crn.* pandirk; *Sla.* piuljacsa; *Rs.* каёръ, каёверъ, гагауиъ, нырокъ; *Ec.* сухолапль. Rodzay nurokaczek, *mergus*, należy do rzędu gęsiego. Nurokaczka czubata, ma czubek w tył głowy wystawaiący. *Zool.* 257. NUROWATY *ob.* Nurkowaty. – – NURT, – u, *m.*, der Strom eines Wassers, eines Flusses. Mieysca nayglębsze, gdzie woda nayprędzey idzie, *nurtem* rzéki nazywamy. *Hub. W.* 82, meat, *Vd.* tezhishe, struga; *Rs.* быстрина, стрёженъ, стреженёкъ, стремлéніе. Rzéki Hiszpańskie maią wszystkie brzegi wysokie, a dna abo nórty niskie i niegłębokie. *Botr.* 8. Wszedłem do głębokości wod, a *nort* zabrał mię. *Budn. Ps.* 69, 2, nawalność wod. *Bibl. Gd.*). Tamże u zamku Mintawa leniwa W łakomą Wisłę nurcik swóy wylewa. *Klon. Fl. F.* 2 *b.* Nawołomne morskie przebył *nory (nurty), *navifragum fretum. Zebr. Ow.* 347. *Nory rzéki. 3 *Leop.* 4 *Ezdr.* 13, 46, promienie rzéki, 1 *Leop.*). Nurt główny rzéki, (*oppos.* odnoga, łacha), der Hauptstrom eines Flusses. 2. *Chirurg.* Nurt w pośladku, *fistula ani*, pochodzi z zebranego otoku. *Perz. Cyr.* 2, 275, ein Röhrgeschwür. *NURTA, – y, *ż.*, głąb', głębia, die Tiefe, die Vertiefung. Idzie w dom, w samey nurcie iaskini zamkniony, Słońcu, wiatru niedoszły, smutny, zamrożony. *Zebr. Ow.* 50. Gdzie dziura była w skale wykowana, W nurtę go wpuścili. *Odym. Sw.* 2, *Hh* 2. NURTAWY Klaniusz. *Otw. Wirg.* 405, *inundans*; *Rs.* струистый, pełnego nurtu. **NURTOBYSTRY, – a, – e, *n. p.* Apennin wiele rzék rodzi z swego łona nurtobystrych. *Bard. Luk.* 27, bystrego nurtu, scharfströmend. NURTOWAĆ, – ał, – uie *Act. ndk.*; *Chyr.* iątrzyć, eitern, eitern machen. Ostrość humorów kołtunowych wywiia się albo włosami, albo też nurtuiąc ciało, guzami i dziurami sączy. *Perz. Lek.* 12. Smarkociny chorym owcom z nosa cieką iuchowate, nurtuiące, zgniłe i smierdzące. *Wolszt. bydl.* 118. NURTOWATY, – a, – e, – o *adv.*, fistulös. Kurze dupki i ranki nurtowate wedle otworu pośladkowego, *fistulae ani. Perz. Lek.* 2, 11. *NURY, – a, – e, ponury, tiefäugig, finster, düster. Tu nuremi oczyma pierwszy raz uyrzeli łzawą stratę. *Przyb. Milt.* 55.

NURZYĆ, – ył, – y. *Act. ndk.*, NURZAĆ *kontyn.*, *NARZAĆ *Frequ.*; *Bh.* nořjm, nořiti; *Rg.* noritti; *Sr.* 1. nuricž, ponuricž; *Sr.* 2. nirkasch; *Bs.* noriti; *Cro.* norim, plavam; *Rs.* нырять, нырну̀ть, унырну̀ть; *vulg.* юркну̀ть, юркать. (*Rs.* ну́рить, поморить męczyć, mordować), potapiać w wodzie, pogrążać, untertauchen. Już iuż go narza mokra śmierć: przecięż nie utonął. *Pot. Arg.* 191. Nurek ptak, za pierwszym zobaczeniem zapalaiącego się prochu, nurza się w wodzie pierwey, niż szrot do niego doleci. *Rog. Dos.* 3, 377. Nurzać się *Rs.* водолазничать. Długo marynarza morska fale narza.

Teatr 56 *b*, 85. Jako skała w burzy, Co ią pieniſta fala zewsząd nurzy. *Kras. Oss. D* 3 *b*. – *fig. i transl.* Tu kiedy na oyczyznę nowe wiatry wſtały, Łodź Rzeczypospolitey w niezgodzie nurzały. *Groch. W.* 536. Zabity zdrady płaci, i we krwi się narza. *Morszt.* 353, er schwimmt in seinem Blute. – b) Nurzaią się w radosnym łez potoku oczy. *Zab.* 13, 411. Znurzyłem twóy smutny liſt w rzewnym łez potoku. *Zab.* 15, 391. W tysiącznych nurzałam się uwagach. *Niemc. Krol.* 3, 93, ich ergoß mich in tausenderley Betrachtungen. Tam w brew' świata, co w zdrady otmęcie was narza, Uyrzycie okazałość szumnego mocarza. *Zab.* 16, 196, die Welt stürzt euch in die Wirbelströme der Verrätherey. – §. *Theol.* narzać, nurzyć, chrzcić nurząc, taufen mit Untertauchung des ganzen Leibes. Czemuż dziś dziatek małych nie narzamy, ale tylko wodą ie leiemy? *Hrbſt. Nauk. E.* Na krzcie w piérwszym kościele trzy kroć narzano krzczone. *ib. D* 8 *b. Gil. Kat.* 340. Niepotrzebne nowokrzczeńców w szatach się nurzanie, a do wody wbrodzenie. *Gil. Kat.* 333, *Ec.* груженїе, погруженїе chrzeſt; cf. grążyć.

Pochodz. *ponurzyć*, *ponurzać*, *ponury*; *wynurzyć*, *wynurzać*; *zanurzyć*; *znurzyć*.

NUŻ, NUŻE *ob.* Nu. – NUŻA, NUŻDA, – y, *ż.*, wycieńczenie sił, zmordowanie, Kraftlosigkeit, Mattigkeit; Ermüdung; cf. Nudność cf. nuda). Nuża z głodem, Trawę mchem, cukrem rzepę, wodę czynią miodem. *Pot. Jow.* 216. Wyśpi się na kamieniu pieszczoch pod czas nuży. *Pot. Jow.* 208. – b) rzecz morduiąca, praca wielka, bieda dokuczaiąca, abmattende Arbeit, Noth, Quaal. Tak długą maiąc nużą wycienczone siły, Padliśmy, i spoczynek nie był dla nas miły. *Szym. S. W.* 55. Tam na łożu wonnemi usłanym rożami, Spoczywa, miłosnemi zemdlony nużami. *ib.* 8. Ja zaś, gdy dla mych dziatek wiek ciągnę w tey nuży, Zyię bym się trapiła, bym konała dłużey. *Min. Ryt.* 1, 54. NUŻNIEĆ, – iał, – ieie *Neutr. ndk.*; nudnieć, z sił odpadać, niknąć, (cf. *Bh.* nuieti, *ad egeſtatem peruenire*, kraftlos werden. Psiarnia powinna bydź czyſto trzymana, żeby od gnoiu psi nie nużnieli i nie marnęli. *Haur. Sk.* 341. Od ſkrytey iakieyś choroby codzień bardziey nużnieie i usycha. *Tr. Tel.* 448. NUŻNY, – a, – e, *Bh. et Slo.* nuzny *egens*, *Ross.* нужный, *etym.* нужда nędza; *Ecc.* нуждный; *actiue* nużący, morduiący, entkräftend, abmattend. Ofiaruię ci krew' hoyną, pracę nużną. *Teatr* 46 *c*, 43. – b) zmordowany, wycieńczony, kraftlos, abgemattet. Niewczasem, pracą nużny, głodny. *Susz. Pieśń.* 3, 4 *b*. Widzi przy drzwiach, że człek ubogi, nużny, Potrzebuiący w chromocie iałmużny. *Leszcz. H. S.* 703. Do ſkąpéy pani, i iuż wiekiem nużney, Przyszedł zakonnik proszący iałmużny. *Pot. Jow.* 155. NUŻYĆ, – ył, – y, *Act. ndk.*; znużyć *dk.*; mordować, wycieńczać, ermatten, entkräftigen, abmatten. Znużony pracą.

N Y.

*NYA, – yi, *m.*, Pluto. Plutona boga piekielnego, którego zwali *Nia*, chwalili Sarmatowie w wieczor; którego kościoł był w Gnieźnie nayświętszy. *Stryik.* 136. Kościoł *Nyéy. Krom.* 58. *Nſje. W. Poſt. W.* 3, 185.

NYĆ *niiak. ndk.*, niknąć, ginąć, nudnieć, n. p. Nyie, schnie, chudnieie, i oczywiście z ciała opada. *Mon.* 70, 110, schwinden, vergehen, abfallen.

NYDERLAND *ob.* Niderland.

NYGA, NEGA, – i, *ż.*, *z Niem.* die Neige, der Reſt; niedopitki, niedoiadki, reszta. *Tr.*

NYGUS, – a, *m.*, niedbalec, byle zbyć wszyſtko odbywaiący, ein Nachläſſiger (cf. *Rs.* нѣга pieszczoność, нѣжный pieszczony).

NYKIEL *z Niem.* Mikołay, Nicolai. *Prov.* Biy Nyklu ſgarze. *Rys. Ad.* 2. ?

NYNAĆ, n. p. Nynay dziecię drogie moie, Niech zwiąże sen oczki twoie. *Groch. W.* 367, śpiy, drzymay, schlafen, schlummern *ob.* lilać, lulay.

NYRKA *ob.* Nérka. NYSSA *ob.* Nissa.

O.

Czternaſta litera alfabetu łacińſkiego; *samogłoſka czwarta.* Kras. *Zb.* 2, 260. O *mamy dwoie*, *łacińſkie otwarte*, *bez znaku*: *n. p. oko*; *drugie grubsze ściśnione ze znakiem n. p. wóz*, *którego brzmienie średnie ieſt między* o *a* u. Gornicki *miaſto* ó, *pisze dwie literze spoione*: uo, *n. p. bu-og*, *wu-odz*. Nowy Char. Quidam addunt tertium o secundo affine, diuerso tamen sono, ut in his: *słoń*, *słono*, *słońce*, *słoma*, *śledziona*, *dzwonię etc.*, quae aliquantum per nares sonant; possit puncto diuerso notari. *Cn. Th.*

O *Interj.*; *Crn.* o! o! *Sr.* 1. oh! oh! *Ec.* оле! *fere in omnibus linguis*; cf. *Gr.* οι, *Lat.* eheu, *Hebr.* אוי). O! ach! *seruit admirationi*, *exclamationi*, *inuocationi*, *optationi*, *irrisioni*, *comminationi*, *dolori etc.* O wielkie dziwy! O nieszczęśni! O Boże móy! O by to! *Cn. Th.* O dla Boga! *Boh. Kom.* 1, 291. Bóg pożycia osnowę twego wywiodł, i dał tę ześ rzekł *O! A!* mowę pierwszą z płaczem. *Kulig. Her.* 33. O zacny Neſtorze! *Jabł. Tel.* 145. Większa ieſt rzecz dadź, niż brać; o złotaż to mowa. *Patr. Jal.* 7. O! o! iak się uśmiecha do mnie. *Teatr.* 29, 84. (cf. wey wey!) O! O! Mospanie, powoli ieno, powoli! *Teatr* 1 *b*, 7, cf. ey ey!

O *praepositio*; *Bh. et Slo.* o; *Sr.* 1. wo; *Sr.* 2. ho, hob; *Vd.* ob; *Cro.* o, ob; *Bs. et Sla.* o; *Rs.* o, обь; około, blizko, um, bey. *NB. dziwna, iak kształt litery* o, *we wszyſtkich abecadłach Europeyſkich ieden*, *ſposówny ieſt do znaczenia krążenia*). I.) *cum Accusatiuo*: a) *directionis loci*, około, blizko, przy, przeciw, bey, um, nahe, an. Ledwo się nie zabił o murek. *Teatr* 43 *c*, 76. O łeb garniec ſtłuc. O pal, o pień koło się złamało. *Cn. Th.* O kość ząb złamać. *Cn. Th.* 555. Tygle tak twarde, że o ſtal bite, ognia dawały. *Torz. Szk.* 85. Na co głową bić o ścianę? *Pilch. Sen.* 165. Maluchne dziatki o ziemię tłuc kazał. *Warg. Wal.* 317. A chłop o ziemię; *subauditur aliquid aptum*, *quod repente et violenter labi in terram solet* (cf. upaść na ziemię; runąć, ru!). *Cn. Th.*, *Rs.* озємь. O ziemię *translate*, *ob.* ziemia, cf. uderzyć. – O granicę, o ścianę, z ościennie, nahe an der Gränze. Jeſt na Szlą-

ſku, o granicę z Polſką, Brzeg miaſteczko, od brzegu nazwane. *Krom.* 21. O bok komu idę, pobocz *Cn. Th.*, zur Seite, an der Seite. - Przyyść o co, = nabawić się czego, wpaść w iaką biedę, ſich etwas zuziehen, es über ſich bekommen, auf den Hals kriegen, darein verfallen. Bolesław łysy o ścisłość, o niedoſtatek, o mierziączkę ludzi swych, nawet o zaście w głowę przyszedłszy, tułaiąc błąkał się. *Krom.* 258. Za niebiegłością opiekunów Leszka, woyna przeciw Słowakom o zaniedbanie przyszła. *ib.* 52. Przyyście o rozum, *defectio a recta ratione. Mącz.*, cf. odeyść od rozumu; cf. przyprawić o co, przywieść o co, przyprowadzić o co. - b) *intentionis, consilii, desiderii*, um. Do tych czas nie prosiliście o nic w imię moie. *Kucz. Kat.* 3, 273, *niocz, *edit. pr.*. O głos ich prosi. *Birk. Dom.* 84. Widziałem z iaką przychylnością byłeś o dobro bliźnich. *Karp.* 1, 68. Widzą, że źle, i o reszt im idzie. *Sam. Leszcz. Class.* 57. O załadbym poszedł. *Teatr* 52 *d*, 28., *ob.* założyć się o co, auf etwas wetten. Rzekł kupiec: *płaci, ty nie masz nic? Obieś rzekł: mam! Kupiec: *ocz *nama, iż nie masz? Obieś: dobrzą! a o co chcesz? O dwa grosza, rzekł kupiec. *Glicz. Wych. H* 8 *b*. O co, że tak, *subauditur*: chcemy się założyć? *Cn. Th.*, was gilts? was gilt die Wette? *ob.* grać o co. O mnie nic, lecz mnie o was trwozy ſtrach oſtatni. *Bardz. Tr.* 314, nie boię się o siebie). O mnie nic; ale Kalchas nato nie zezwoli. *Bardz. Tr.* 217, o mnie mnieysza, nie idzie tak o mnie). W więzieniu siedział o gardło, i o wszyſtkę maiętność swoię. *Rey Pſt. D* 1., pod niebezpieczeńſtwem utraty życia i maiątku). O ściętą szyię, o złamaną szyię; *ob.* szyia. - *ob.* dbać o co, ſtać o co, ſtarać się o co. - c) *dimensionis et numeri*: około, blizko, do, z, an, gegen, auf, ohngefähr, um; o włos, o kęs, = bez mała, um ein Haar *ob.* kęs, włos. Było na ten czas *społu osób o ſto i o dwadzieścia. *Rey Pſt. Ccc* 1. Było na tym seymie o cztery tysiące księży, a o 30 tysięcy świeckich. *Sk. Dz.* 1081. O piętnaście razy było tego. *Paszk. Dz.* 27. Swatopełk z Chełmińſkiey ziemi wywiódł o cztery tysiące ludzi. *Bielſk.* 139. Gdyby się był o ieden moment z łożka nie porwał, zgorzećby od ognia musiał. *Sk. Dyw.* 1, 416. Oyciec rozumny swe wszyſtkie bogactwa nie o ieden raz dzieciom daie, lecz po trosze. *Mon.* 70, 609, nie razem). Żołnierz żołd o ieden wieczór przepiwszy, rabować musi. *Star. Ryc.* 27. O mil kilka ztąd mieszkaią. *Kras. Pod.* 2, 232. Bądź mi przyiaciel o milę daleki. *Zab.* 14, 257. - d) *caussae*, dla, za, z przyczyny, *Lat. ob*; um, wegen. Ba nie o to cię bito! *Tworz. W.* 101. Cesarz od papieża był klęt o kacerſtwo, o rozerwanie małżeńſtwa, o świętokradztwo. *Szczerb. Sax.* 44. Dla pychy anioły Bóg z nieba zmiatował, i króle możne zawzdy o nię niszczył. *Wersz. Rgl.* 89. O iednę sarnę, abo niedźwiedzia, ktoby zabił, gardłem karał Mieczysław, iakoż i wiele ich o to potracił. *Bielſk. Kr.* 100. Otto dał zabić iednego Grabię o żonę. *ib.* 38. Oni o te tu ziemie swe gotowi są umrzeć. *ib.* 248. Zawzdy z wielką uczciwością i sławą bywało, o oyczyznę swą umrzeć. *Kosz. Lor.* 157. O dobry cię uczynek nie kamienuiemy, ale o bluźnierſtwo. *Sekl. Jan.* 10. Wadzą się ieden z drugim o grunty, o domy, o maiętności. *Baz. Hſt.* 115. Gniewasz się o to, że nie masz o co się gniewać. *Teatr* 24 *c*, 22. Ja się

mam bić o dziecinności? *ib.* 30, 80. Nie krzycz o każdą rzecz! *ib.* 30, 143. II. *cum locali*: - a) *incumbendi*; o czym, na czym, z czym, auf, mit, an. Wóz o dwu kołach. *Cn. Th.* Uyźrzałem kogoś przed sobą ſtarego, Ktory o lasce, nie o swéy ſtał mocy. *P. Kchan. Jer.* 253. O kuli, o kiiu, o lasce, an der Krücke, am Stocke. O kiiu tylko iednym przeszedłem Jordan ten, a teraz z dwiema huffy się wracam. *Leop. Genes.* 32, 10; *Lach. Kaz.* 1, 491. O swey mocy, aus eigner Kraft. Nieść go kazali, rozumieiąc, że się sam ruszyć nie mógł; ale on szedł o swey mocy, a nieść się nie dał. *Sk. Zyw.* 1, 101. Co o nie swiey ſtanie mocy, długo się w sobie nie oſtoi. *Tward. W. D.* 17. - α) *coarctationis*; o czym, = przeſtaiąc na tym, nic więcey, ograniczaiąc się tym, bloß bey, bloß von, bloß mit. Nie takci nasze poſty, iak owe niegdyś puſtelnicze, o korzonkach, ziołach i wodzie. *Kras. Podſt.* 2, 266. Że dobrze myśleć o chlebie i wodzie, Baiali niegdyś mędrce zapalczywi. *Kras. Monach.* 44, *Kras. liſt.* 2, 153. Poydę, by o żebranym chlebie. *Teatr* 47 *b*, und wenn ichs Brot betteln müßte. Obiecał się do Loretu iść boso, a o cudzey ſtrawie. *Gor. Dw.* 11. t. i. o żebranym chlebie). Jadąc o głodzie i o pragnieniu, Turkom ledwo nie wszyſtkie konie pozdychały. *Bielſk.* 578. Wielka noc żydowſka o tym rok po roku bieży, żeby tam patryarchów onych swoich dawnych wspominali. *Paszk. Dz.* 86. Poty hulał utratnie, aż póki żyć nie miał o czym. *Hor. Sat.* 31; bis er nicht mehr wovon zu leben hatte. Kto nie ma o czym na świat, wszyſtko ma niesporo. *Pot. Pocz.* 634. Pierwszy Adam cieleśnie, a wtóry Adam duchownie o iedney żenie ieſt. *Sk. Zyw.* 2, 222. Lubią sławę śmiałkowie, ale nie o szkodzie. *Kras. W.* 41. Wiatr tak ieſt słaby i leniwy, że o nim bardzo mało ujedzie. *P. Kchan. Orl.* 1, 307. Dom o iednym piętrze. *Gaz. Nar.* 2, 18, ein Haus von einem Stock. Każdemu dawała po pięć mieszków, każdy o pięciuset talarach. *Kłok. Tur.* 25. - b) *loci et temporis*: o czym, = koło czego, za czym, po czym, według czego, um, herum, nach. Wniydźże, a zamkniy drzwi o sobie. *Leop.* 4 *Reg.* 4, 4. Do miaſta ich wpuściwszy, bramę o nich zamknęli. *Stryik.* Wrzucił go do przepaści, a zamknął i zapieczętował o nim. *Leop. Apoc.* 20, 3. W żadnéy rzeczy im nie uſtąpił, i zaprawdę iuż na ten czas było źle o nim. *Baz. Hſt.* 35. Xiądz kanonik o milę wraz się może ſtawić. *Niemc. P. P.* 91, t. i. prawie milę ztąd mieszkaiący). Seym powinien bydź tylko o świętym Michale. *ib.* 14. Zwyczaynie wſtałabym sobie o 8méy lub 9tey godzinie. *Teatr* 30 *b*. 28. O Piątku, o Szredzie dam, przyydę, *quasi* około. *Cn. Th.* O świtaniu, = przede dniem. O tey dobie, O tym czasie. *ib.* - c) *Passive* o. *Lat. de*, von, über. Mówiłem do nich o słowie bożym *Baz. Hſt.* 139. Kamilla ze mną tylko o mnie mowiła; ia z nią tylko o Kamilli gadałem. *Stas. Num.* 2, 60. Masz Wac Pan o tym wiedzieć, iż iuż . . . *Kras. Pod.* 2, 43. Rzadko, abo nigdy nie myſlem o grobie. *Groch. W.* 402. O kim mam powiedzieć pani moiey? *Teatr* 15 *c*, 12. O iey życiu i potrzebach pamięć na siebie wezmę. *ib.* 47 *b*. O uſtanowieniu i upadku Konſtytucyi 3go Maia. - §. II. O, *praepositio inseparab.*; *Bh. et Slo.* ob; *Sr.* 1. wob; *Sr.* 2. hob; cf. *Lat.* ob; *Gr.* ἀφ-, ἀπο, przed wokalizem; *ob* - ; często kroć bez różnicy *o* -, lub *ob* -, używaią, n. p. Obmierżam, ob-

mowa, obcinam, obwiniam, obwiewam; abo też omierżam, omowa etc, *Dudz.* 14; dodaie *Verbo* znaczenie krążenia czynności na około czego, obeymowania czego na około: um, = n. p. okręcić, obrócić; ocierać. - §. Ob -, przy *Comparatiuis*, = nieco, przy . ., n. p. obgrubsze węgle. *Haur. Sk.* 378, t. i. przygrubsze; *etiam cum positiuo:* obrzedni, obrzednie; obstary, obszerny obwysz, obdal, obdalny. - (§. *Bh.* obden co drugi dzień *alternis diebus*, obnoc co drugą noc *alternis noctibus*; cf. *Vd.* obedn *alter* ieden z dwóch; *Vd.* nobedn *neuter* żaden ze dwóch. - - III., O., *abbrewiatura*, = Oyciec, *Pater*, duchownie: in *Plurali* OO., = Oycowie *Patres*. n. p. Kazanie O. ALEXANDRA à Jesu, Karmelity Bosego. - Kollegium OO. Jezuitów. *Vol. Leg.* 7, 862. - §. J. O., = Jaśnie Oświecony; Erlaucht. Postanowienie między J. O. Radziwiłłami książęty na Ołyce. *Vol. Leg.* 7, 862. - §. Marszałkowie O. N., *Gaz. Nar.* 1, 197, t. i. oboyga narodów, Polsk. i Lit. - O. P. D., = Oboyga Prawa Doktor, *Juris Utriusque.*

O B.

1. OB -, *ob.* O, *praepos. Jnsepar.* Ob co; źle zamiast: o co. *Dudz.* 29.

OBA, *Fem.* obie, = obadwa, obiedwie *plur.*, *Bh.* oba, obě; *Sr.* 2. hobej, hoboj; *Sr.* 1. wobej; *Bs.* obba; *Vd.* oba, obie, *Crn.* oba, obe, oba; *Rg.* òba. obje, òba; *Cro.* oba, obba; *Dl.* obba; *Rs.* оба, объ; *Ger.* beyde. Strach wielkooki upadł na nie gwałtownie, trzęsąc oba boki. *Miask. Ryt.* 22. Lepiey chromo wniyść do nieba, niż z obiema rękoma, albo z obiema nogami być odesłanym do piekła. 1 *Leop. Math.* 18, 8. Względem wykonania człowiek dobry na obie ręce, *Nag. Cyc.* 70. Przełożeni wszyscy sprawnieby się mieli dobrych nauk rozmiłować, a za nie się obiema rękoma uiąć. *Kosz. Lor. pr.* Obiema rękoma pisze, *utraque manu Cn. Th.* Spi ma obie uszy. *Jabł. Ez.* 114. *Bals. Niedz.* 1, 139, tęgo, iak zarznięty). Obaśwa (*dual.*, = obaśmy) swych taiemnic sobie zwierzała (*dual.*, = zwierzali), J do Pańskiego domu w miłości chadzała. *J. Kchan. Ps.* 79.

Pochodz. *oboje*; *oboi*, *oboy*, *obołąki*; *obołętny*, *obopolny*, *zobopolnie*, *obopráwiec*; *oboręczny*; *obostronny*, *obuć*; *obuwie*..

*OBACZAĆ *Act. Cont.*, *OBACZYWAĆ, *OBACZAWAĆ, *OBACZOWAĆ *Frequ.*, (*Rg.* obàchi *gustare*; *Ec.* обаче ale, lecz, przecięż cf. opak); z uwagą oglądać, bacznie patrzać, uważać, aufmerksam zusehen, besehen, schauen, betrachten; *Bh.* zhlidnauti cf. zaglądać; *Sr.* 1, na něžo hladam; *Cro.* napazivati). Poyrzyy przeciwko sobie, a obacz to co widzisz. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 11, 36. Wyśpieguycież tedy, a obaczcie pilnie wszystkie chronki iego, w których się kryie. *ib.* 1 *Reg.* 23, 23. Obaczawałem one rogi, aliści rożek malutki wyrosł z pośrzodka ich. 3 *Leop. Dan.* 7, 8, obaczowałem 1 *Leop.*). - §. rozważać, erwägen. Zebyśmy to lepiéy poiąć mogli, obaczać mamy, co następuie *Kucz. Kat.* 127; 3, 341; rozważać *recent. edit.*). Spór o dawność bywa miarkowan z podobieństw, którę baczny sędzia ma obaczywać, i według tego skazować dowód, komu będzie rozumiał. *Szczerb. Sax.* 66. Obaczaymy, komu Pan na powstanie, a komu na upad. *W. Post. W.* 53. Przy *obrzazowaniu macicy winnéy, trzy rzeczy maią bydź obaczane. *Cresc.* 317. Ci ludzie się tylko około bystrości rozumu i subtelnie obaczania rzeczy *pętaią. *Gor. Dw.* 362. Małoć zawsze pomoże przyiaźń bogatego, Bo nie umie w przygodzie *obaczyć* nędznego; Ale tak wiedz, chudzina iest na to baczniéyszy, J przystęp o ratunek do niego łatwieyszy. *Papr. Koł. N* 4 *b.* (cf. *rozumieć komu, wchodzić w iego stan). - 2. OBACZYĆ *ndk.*, zobaczyć *dk.*; *OBACZAĆ, OBACZYWAĆ *Frequ.*; *cum effectu*;, postrzegać, widzieć, sehen, wahrnehmen. Rotmistrz ten z rotą swoią mężnie poczynał; co do niego król obaczywszy, starszym go nad szańcami uczynił. *Papr. Ryc.* 166. Łotr obaczywszy one znaki bóstwa, nawrócił się. *Rey Pst. S.* 3. Nie obaczysz Boga grzeszniku, nie zoczysz tryumfuiącego wszeteczniku pana. *Pociey* 232. Puść uszy po domach xiążęcych, i oczy po pańskich, a usłyszysz i obaczysz, że to szczera prawda. *Smotr. Nap.* 53. Gdy się szczęście obróci tyłem, uznawaią się ludzie, błąd swóy obaczywaią. *Petr. Ek.* 87. Cudze wady rychley, niż cnoty obaczamy *Cn. Ad.* 111. Na wyższym stopniu cnoty człowiek dopiero obaczywa, iako mu wiele ieszcze nie dostaie. *W. Post. W.* 4, 180. Z tych słów obaczyć i poznać możemy, iako to iest rzecz zacna. *Wisn.* 410. Zobaczę, co z tym robić. *Ld.* OBACZYĆ się z kim, = widzieć się z kim, sich mit jemanden sehen, jemanden sprechen. Temi słowy się żegnał: podobno się iuż z sobą nie obaczemy. *Star. Zad. E* 2, wir werden einander nicht mehr wieder sehen. Ponieważ mi starość niewiele życia obiecuie, przetoż życzyłbym z tobą przed śmiercią obaczyć się. *Boh. Kom.* 3, 125. Do obaczenia, do zobaczenia, do obaczyska, do zobaczyska, auf Wiedersehen. - §. obaczyć się, postrzedz się, pomiarkować się, upilnować się, gewahr werden, wahrnehmen. Pies ten do ciebie się łasi, a gdy się nie obaczysz, alić on za nogę cap! *Rey Zw.* 83. Gdy kto co nietrafnie uczyni, tedy więc tak mówią, że się nie obaczył, że się nieco potknął. *Kosz. Lor.* 25 *b. Rey Zw.* 198. - b) Obaczyć się *transl.*: przychodzić do siebie, upamiętać się, sich eines bessern besinnen, in sich gehen, seinen Fehler wahrnehmen, recht zu sich kommen. Tak bardzo był oddalony od zmysłów, iż kiedy przechodząc, umyślnie grzmot czynili, on naymniey nie słyszał, ani się obaczył. *Wys. Aloy.* 62. *Resipisco* obaczywam się. *Urs. Gr.* 49. Obaczył się nazaiutrz, gdy opłonął, a rozum od gniewu był uwolniony, posłał sługę za nim. *Birk. Sk. C* 2. Upamiętay się wzdy kiedy, a obacz się. *Baz. Sk.* 550. Obaczcie się, na żywy bóg was proszę, obaczcie się! *Smotr. Nap.* 21; *ib.* 15. Folguie bóg, abyśmy się upamiętali; ale ieśli się kto nie obaczy, ciężéy karan będzie. *Gil. Kat.* 227. Obaczmy się; budzą nas swoiemi przykłady blizcy Siedmiogrodzanie. *Pasz. Dz.* 111. By przez nas lud się ten obaczył z grubych błędów, które go dotąd ślepiły. *Teatr* 44, 9. Utratnicy wszystko straciwszy, dopiero się obaczaią. *Petr. Ek.* 92. Dopierom się obaczył, abo rzecz zrozumiał. *Cn. Ad.* 200. Rozgniewany, kiedy się obaczy, toż w ten czas sam gniewa się na siebie. *Min. Ryt.* 4, 142. Wamby się obaczyć trzeba, a wyniść z tey ciemności, w którąście nie wiem iako weszli. *Gor. Wt. N* 3 *b.* Nie chcęć na to odpowiedzieć, bo nie mogę się obaczyć, dobrzeli to było, czy nie dobrze. *ib. P* 3 *b.* - §. *Obaczony; który do

siebie przyszedł; zu sich gekommen, wieder zum Besinnen gelangt. Po tym strachu stała ona ieszcze niecale obaczona; oko we łzach pływało; w pół umarła warga. *Pot. Arg.* 5. - §. Obaczenie, = baczność, uwaga; Aufmerksamkeit, Achtsamkeit; nieobaczenie, niebaczność, nieuwaga, Unachtsamkeit. Tey nieprawości dopuścił się z niebaczenia. *Radz. Levit.* 5, 18, *et Deut.* 19, 4. nie wiedząc. *Bibl. Gd.*). Jeśli drugiego z niebaczenia bez waśni pchnie. *Budn. Numer.* 35, 22, z przygody. *Bibl. Gd.*, bez rozmysłu, ohnvorsätzlich; cf. z nieobaczka, z nieobaczku. OBACZNOŚĆ, - ści, *ż.*, uważność, opatrzność, baczność na okoliczności, aufmerksames Umsichsehen, Vorsicht, Bedachtsamkeit, *Ec.* обълюденїе, осторожность, опасность. OBACZNY, - a, - e, OBACZNIE *adv.*, rozważny, baczny, ostrożny, przezorny, aufmerksam, vorsichtig. W tym masz obacznym bydź, abyś w ogrodzenie żadnego szczepia dobrego nie sadził. *Cresc.* 22. Pamiętay sądzić słusznie, ani bydź obacznieyszym na cudze maluczkie wystąpy, niż na twoie wielkie. *Sekl.* 27. Patrzcie, iako obacznie chodzicie, nie iako niemądrzy, ale iako mądrzy. *Budn. Ephes.* 5, 15. Tak są nieobaczni i zapamiętali synowie świata tego. *W. Post. W.* 2, 291. Jeśliby kto słowy nieobacznemi przysiągł, choć na dobrą rzecz; ... *Radz. Levit.* 5, 4. Nie *drzewiey oka z niego chciwego spuściła, Aż ognia nieobacznym sercem zachwyciła. *Papr. Ryc.* 24. Nieobaczna ufność. *Nar. Tac.* 2, 304. Mąż w mowie obaczny. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 16, 18, mądry 3 *Leop.*, rostropny). Nieobaczne wymowienie ust iey. *Budn. Num.* 30, 6. Masz być miłosiernym nad nieobacznym upadkiem bliźniego. *Rey Pst. Hh* 3. - 2. *Passive* nieobaczny, nieprzewidzialny, niepostrzeżony, unvorhersehbar. Nieszczęście tak nowe, tak nieobaczne. *W. Post. W.* 3, 514, t. i. niespodziewano). Niedługo tego czekać, gdy się nieobacznie Upadek wszystkich rzeczy i zginienie zacznie. *Groch. W.* 17. Wypadł iakoś z pochew nieobacznie miecz. *Warg. Wal.* 78, *ob.* z nieobaczka. do OBACZYSKA, do Zobaczyska *familiar.*; = do zobaczenia, auf Wiedersehen. Mospanie Walcher, do obaczyska. *Teatr* 55 *d*, 11. *Bh.* na shledanj.

OBADAĆ *Act. ndk.*; badaiąc dochodzić; omacać *fig.*; na wszystkie strony wybadywać, auf allen Seiten erforschen, rund um befühlen, betasten; *Rs.* опросить, опрашивать (cf. *opytać). Zewsząd go obadawszy, poznałaś, że to część szczególnie twym ciosom odkryta, *Ossol. Sen.* 32, *cum bene illum undique circumisses.* W śrzednim wieku iednego baba obadała, Która muskaniem twarzy zmarszczki pokrywała. *Min. Ryt.* 4, 22, kusiła). Oczy cię zbłaźniły, żeś mię tak obadał, J taki wstyd przed ludźmi i i mą bracią zadał. *Pot. Arg.* 776. Zapomina o wszystkim, komu strach serce obada. *Pot. Pocz.* 43. - §. upatrywać, badaiąc obierać, wybierać sobie, sich ersehen, ausersehen, erwählen. Mieysce sposobne w dworze obadały, *partem tenuere.* *Zebr. Ow.* 157. Febowego dokłada się wyroku, gdzieby siadło miał obadać sobie, *quae sit tellus habitanda? ib.* 54. - §. *cum effectu* obadać, zoczyć, erblicken, wahrnehmen. Dziecko obadawszy, sobie go życzyła, *puerum vidit.* *Zebr. Ow.* 88. Po wszech dąbrowach często uganianą obadał, Cebrenowną Eperyą zwaną, *aspicit. ib.* 292.

2. *OBADAĆ *cz. ndk.*, *obość *dk.*, *Bs.* obadati, obosti; *Cro.* obadam; *Rg* obosti, obâdati); bodąc na około pokłóć, umspiessen, bepicken, (cf. *Cro.* obadâvecz *stimulator*; *f.* obadavka.

OBADWA, *f* obiedwie, *Bh. et Slo.* obadwa, obědwě; *Crn.* obadva, obedva; *Vd.* obadva, obudvie; *Rg.* obadva, obodvoizza, obodvoie, objedvie; *Sr.* 1. wobeydway; *Cro.* obòdva; *ob.* Oba; alle beyde. Już złe żelazo, iuż się złoto gorsze kurzy, Woyna się ściele, która *obodwoiem burzy. *Zebr. Ow.* 5, oboygiem.

OBAL, - a, *m.*, miano, które daią psom brytanom, ein Name, den man Englischen Doggen zu geben pflegt. Zaraz się rączy Łysek ocuci, J żwawy pędem Obal się rzuci. *Zab.* 15, 47. OBALACZ, - a, *m. demolitor.* *Cn. Th.*, co obala iaką rzecz. *Włod.*, der Umstürzer, Zertrümmerer, Umwerfer. (*Bh.* obal, *ambages*, *circumitio*, *Boh.* obalka *involucrum*). OBALIĆ, *F.* obali *Act. dk.*; Obalać *ndk.*; *Cro.* obalyati, obalyam; *Rg.* obâliti; *Bs.* obaliti); *obwalić; *Rs.* обвалить обваливать; wywracać iaki ciężar, umstürzen, hinstürzen, umwerfen; *Bh.* zwrcy, klopiti, přeruſſiti (*Boh.* obaliti, obalowati obwiiać w co); *Crn.* douvrezhi; *Vd.* douvresh, kuzniti, pokuzniti, prevaliti, sverniti; *Rs.* опружить, опруживать, спяти, спинати, опровергнуть, опровергать, опрокинуть, одолѣть, одолѣвать; *Ec.* повергнуть, повергать. Nie iuż nowy dom zbudował, kto stary obalił. *Rys. Ad.* 50. Co iedni zbuduią, to drudzy obalą. *Teatr* 45 *d*, 37. Drzewo obalone ze pnia, poczyna zaraz wysychać. *Jak. Art.* 3, 165. Wino chłopa obali. *Cn. Ad.* 178. Pewnego wieczora dwóch ludzi mię obaliło; byli to werbowuicy. *N. Pan.* 2, 150. Na ziemię obalić, *Ec.* низповрещи. Porwawszy kamień, w piersi go obalił, Aż Turczyn zaraz nogi i zęby rozwalił. *Paszk. Dz.* 34, t. i. wrzucił mu go w piersi, uderzył, er warf ihn ihm an die Brust. - *transl.* Przewidział Bóg co ludzi wznosi i obala. *Zab.* 12, 242, was sie hebt und stürzt. Wszelkiey sztuki zażyli, aby iego przedsięwzięcie na ziemię obalili. *Wys. Aloy.* 118. Obalam co na się, zwalam. *Cn. Th.*, ich ziehe mir etwas zu, stürze mich in ein Unglück. - §. na szkutach: obalić linę, mówi sternik, kiedy holuiąc, linka się na chróście zawiesi, aby ią flis kosicą, to iest, widelkami zrzucił. *Mag. Msk.* OBALIĆ się *Recipr.*; *Rs.* обвалуться, шлепнуться, *Bh.* kaciti se, kácým se; upadać, wywrócić się, umstürzen, umfallen. Mizerny świecie, iakoć wierzyć daley, Gdy co dziś stoi, iutro się obali. *Kochow.* 70. Gdy fundament usuwa się, cała na nim wsparta obala się machina. *Dyar. Gr.* 225. Słup iest rzecz doczesna; wolę ia tych słupów nabudować około siebie, co się nigdy nie obalą, a wiecznie trwać będą. *Rey Zw.* 50. Patrz, gdy mocny kamień, z górą się obali, von oben herab stürzt, Już więc mocną drzewinę i z korzenia wali. *Rey Wiz.* 137 *b.* - *transl.* Na cię się to obali; na tobie tego będą ścigać, patrzać, twoia to skóra abo mieszek poczuie. *Cn. Th.* 441. Tobie tego przypłacić, na cię się to obali. *Cn. Ad.* 1163, die Last wird über dich kommen; du wirst es büssen. OBALANIE, das Niederreissen, Umstürzen, Umwerfen. OBALENIE, der Umsturz walenie, rozwalenie; *Vd.* preverg, prekus, pokuz; *Rs.* шлёпокъ.

OBALASOWAĆ, - ał, *F.* - uie *Act. dk.*; balasami obtoczyć, *Tr.*, mit einem Gelender umgeben.

OBALINY, - in, *plur.*; rozwaliny, Ruinen, zusammengestürzte

ſtürzte Bruchſtücke, Trümmer. Obaliny zgruchotanego pałacu. *Teatr* 48 *c*, 8. Wielkich miaſt tylko obaliny, a nizkie i ubogie domki, widać. *Sk. Dz.* 142. Ginął ow Samson pod obalinami Z Filiſtynczyków trzema tysiącami. *Leszcz. H. T.* 216. - *transl. fig.* Poſtanowił nietylko miniſtra obalić; ale też siebie na iego obalinach poſtawić. *Pam.* 83, 442. OBALISKO, - a, *n.*, obalenie, nagły upadek, **Umſturz, Umfall.** Ciężkim obaliſkiem ſtarty zoſtał. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 17. OBALISTY, - a, - e, *Dudz.* 49, mogący bydź obalonym, *Vd.* okulpotisnitliu, okulvershliu, podertliu, prevershliu, **umſtürzbar.** Nieobaliſty *qui deiici non poteſt. Cn. Th.* 509. Upadku blizki, obaliſty, *labilis. Cn. Th.* 1192. Mieszkaią w tych obaliſtych mieyscach. 1 *Leop. Ezech.* 33, 24, rozwalonych. 3 *Leop.*). Zbuduię znowu obaliſte budowania. 1 *Leop. Ezech.* 36, 35, rozwalone. 3 *Leop.*).

*OBAR, - u, *m.*, n. p. Nie mogą wody ugasić pożaru, Szerzy się ogień po okrętach wszędzie, Ci narzucaią smolnego obaru, Ow czerpa wodę, że płomieni zbędzie. *Chroſć. Luk.* 93, cf. obwarzyć, obwarzanek, obarzanek.

OBARCZYĆ, *f.* Obarczy *cz. dk.*, Obarczać *ndk.*, *obarszczać; ciężaru komu na barki nakładać, obciążać go, uciążać, **einem Laſten auflegen, ihn beläſtigen, nieder drücken, ſchwer drücken,** *phys. et moral.* Pada na ſtołek, obarczony żalem. *Teatr* 9 *c*, 68. Wielą nieszczęściami zewsząd obarczony. *Teatr* 42 *d*, *d.* Krzyżacy obarczywszy Prusaków, na Polaków broń obrócili. *Wyrw. G.* 577. Kiedy się potężnieyszy interessuie do ratowania słabszego, w ten czas go myśli obarczyć. *Lub. Roz.* 126. Despota taxuie i obarcza iak mu się podoba, poddanych maiątki. *Przeſtr.* 27. Obarczone, iż tak rzekę, objąwszy państwa, całe, zupełne i ozdobne ie potomności zoſtawił. *Gor. Dz. ded.* Obarczon tylu interessów tłumem. *Zab.* 13, 15 *et* 14, 206. Język Polſki niegdyś obfity, dziś wzgardzony, i w oſtatnim obarczeniu. *Monit.* 65, 79. - *Fortif.* Obarczony kąt flankowany, nazywa się głównego wału, wyſkakuiący w pole, złożony z dwóch czoł narożnika. *Jak. Art.* 3, 304. - §. Nie obarczony, nie mogący bydź obarczonym; n. p. Pracą nieobarczony. *Teatr* 25 *a*, 4, t. i. niezmordowany, **unermüdbar.** - §. 2) obarczyć kogo z czego, odjąć mu co, wyzuć go z czego, **einem etwas abnehmen, entnehmen, entziehen.** Wiem to, że duch móy z ciała obarczony w czas dni moich będzie ukrócony. *Chroſć. Job.* 61. Job obarczon z fortuny i z dziatek, Przyszedł na ciężki ſtos i niedoſtatek. *Chroſć. Job.* 13. Szwed z swoiéy potęgi znacznie obarczony, prosi o pokoy. *Tward. W. D.* 2, 242. Wypędzaiąc kacerze, chcesz li teraz z tak wielu kawalerów koronę obarczyć? *Pot. Arg.* 171. OBARCZYCIEL, - a, *m.*, uciemiężyciel, **der Bedrücker, Beläſtiger.** Bogdayby tam naypiérwéy zniszczał, gdzie naypiérwéy zrosł, rodzaiu ludzkiego obarczyciel. *Przeſtr.* 69.

OBARŁOŻYĆ się: *recipr.*, (*etym.* barłog), leżuchem się robić, lenieć, gnuśnieć, **ſich auf die Bärenhaut legen, ein Faullenzer werden.** Staray się, abyś się nie nazbyt domem obarłożył. abyś nie był tylko iak wieprz w karmniku. *Rey Zw.* 36. Duchowni w swoich wczasiech tak się obarłożą, Że wraz cnotę z nauką wzgardzą, z służbą bożą. *Pot. Arg.* 166.

OBARTEL, - tla, *m.*, OBARTLIK, - a, *m.*, *Etym.* od obracania; *Bh.* **obrtlik**; (*Rg.* obàrtulaz, vartitegl *circumagens*); *obex versatilis poſti affixus. Cn. Th.*, zasuwka u drzwi. *Dudz.* 47, **ein Schieber, ein Riegel, Schubriegel.** Żelazo, którym się podnosi klamka, rękoieść klamki. *Wlod.* - §. b) obartel po wale prasnym chodzący. *Tr.*, macica u prasy, **die Schraubenmutter.** OBARTUCH, *OBORTUCH, - a, *m.*, *circulus ex farina, caseo et aqua. Cn. Th.*, **ein runder Käſekuchen;** ciaſto kołowate z serem. *Wlod.* Wieprzów takich nie dotuczysz, choćbyś im Ruſkie smażył *pierohy, abo obartuchami nadziewał. *Haur Ek.* 111. - §. b) *transl.* Tłuſty obartuch ſkłoni się nam do ziemi. *Teatr* 33 *d*, 89, brzuchacz, podsędek.

OBARWIĆ, *f.* obarwi *cz. dk.*, na około ubarwić, upiększyć, **umfärben, befärben, beſchönigen, bemänteln.** Bezwſtyd iakiś obarwiony, nigdy niegodny tego świętego przezwiſka piękności. *Gor. Dwor.* 414; *Vd.* obleputvati; *Rs.* окрáсить, окрáшивать.

*OBARZAĆ się, *ob.* Oburzać.

OBARZANEK, - nka, *m.*, obwarzanek, pracel, begiel. *Cn. Th.*, **der Bretzel;** *Slo.* **preclik;** *Sr.* 1. **praczel;** *Sr.* 2. **kringel;** *Crn.* pręſta; *Sla.* perétac; *Cro.* vertanyi (cf. *Cro.* obaram *aliquantulum elixo* obwarzam, *obarzana kasza, obwarzana *ob.* obwarzyć); *Ross.* вицу́ка, кренделъ, крéнгель. - Na szkucie, nawdziewaią się na obceie obarzanki, czyli wieńce ze sznurków, aby się obcoiów trzymali. *Mag. Mſk.*, **Strickkränze;** cf. obar.

OBAWA, - y, *ż.*, obawianie się, wątpliwa czego boiaźń, *Rs.* опасéнїе; *Ec.* обинове́нїе; **die Beſorgniß.** Obawa, pośrzedni ſtan boiaźni, w którym człowiek, lubo się lęka nieprzyiemnego zdarzenia, nie ieſt atoli pewnym, że się zdarzy, nie ieſt bez nadziei, że się odwróci. Obawa ieſt więcéy iak niespokoyność, a mniéy iak boiaźń. *Niemc. syn.*, ob. *Pam. Warsz.* 1, 28. Udał, iakby był bez żadnéy obawy. *Przyb. Milt.* 131. OBAWIAĆ się *recipr. ndk.*, *Bh.* **obwawati ſe;** *Etym.* bać się, boię się; *Sr.* 1. **wobojacź, zabopu ſo;** *Rs.* опаса́ть, опаса́ться; *Ec.* обину́тися; **beſorgt ſeyn um etwas, etwas befürchten.** Chwała bogu, iż to się na mnie obróciło, czegom się na wszyſtkie obawiał. *Skarg. Zyw.* 2, 405. Obawiać się masz o to, co chcesz mieć bezpieczno. *Min. Ryt.* 4, 146. Przez obawianie się zbytne, odkrywa się słabość i wątpliwość w swych rzeczach. *Lub. Roz.* 127. - *§. Obawam (obawiam) się ia króla mego. *Radz. Dan.* 1, 10, boię się. *Bibl. Gd.*, **ich fürchte meinen König**). Jeśliś wielom ieſt groźny, obawiay się wielu. *Min. Auz.* 45. Obawiany, z którego się boią, **der gefürchtet wird.** Nad całą puszczą powinien bydź przełożony człowiek obawiany, w sztuce leśnéy doſkonały. *Kluk Rosl.* 2. 123. (*OBAWICIEL, - a, *m.*, bawiący gdzie, mieszkaniec, cf. obywatel, **der Einwohner.** W Niemieckich kraiach nayduie się woda taka, która sama przez się rozpuszcza złoto i śrebro; o któréy obawiciele sami nie wiedzą. *Sien.* 594.). OBAWNY, - a, - e, czego się obawiać trzeba, **zu befürchten.** Żale prawdziwe w iéy sercu obawne; Gdyby zdradzieckie, nie byłyby iawne. *Teatr* 44 *b*, 58.

OBAZARNIK, - a, *m.*, markietan, bazarnik, **der Marketender** Obazarnicy sami ledwie żywi Z głodu, a przecię za chleb złota chciwi. *Chroſć. Luk.* 101.

*OBBIĆ *ob.* Obić.

OBBIEDZ, *f.* obbieże *cz. dk.*, Obbiegać *ndk.*, *Boh.* obbě-

hnauti, obbihati; (*Boh.* oběhnauti, *s* sich begatten, von männl. Thieren, *salire, inire coitum*, *ob.* pobiegać); *Sr.* 1. wołowo běham; *Bs.* obtecchi; *Rs.* обѣгнуть, обѣгать, обЬѣжать, обЬѣгать (обѣгать чего chronić się czego); *Ec.* обѣгаю, кругомъ обѣгаю; удаляюся, отбѣгаю, обтещи, обтичу, обтекаю; prędko co w koło obeyść, umlaufen, *propr. et impr.*; Jego ludzie obiegli byli całe miasto nadaremnie. *Pam.* 85, 1, 347, *Teatr* 42 *d*, 2. Wstanę a obbieżę miasto; po ulicach i po rynkach szukać go będę. *W. Cant.* 3, 2. Nieobjechany cyrkuł dotąd, lotnemi nawami obbieżany. *Leszcz. Cl.* 19. Dla nabrania rozumu obiegał świat. *Stas. Num.* 2, 82. Coż więc zyskamy w obiegnieniu kraiów? *ib.* Kilka wieków obiega i błąka się około prawdy, którą dalszy wiek dopiero uyrzy. *Kpoz. Gr.* 1, *p.* 114. Obiegł świat myślą na koło. *Dar. Lot.* 15. Proch naszym pogorzał, i samego hetmana, gdy obóz objeżdżał, dym szkaradnie obieżał, wszakoż nie szkodliwie. *Papr. Ryc.* 665, opadł, obleciał). Skały, góry, miasto Fryburg w koło obiegły. *Biel. Hst.* 282, otaczaią). Afryka ze trzech stron morzem *obyegła. *Biel. Św. B* 4 *b*, otoczona, oblana). OBBIEG, OBIEG, - u, *m.*, *Bh.* oběh, zápoll; *Cro.* zderkavanye; *Rs.* обЬѣганїе; *Ec.* кругохожденїе; obbieżenie, - ia, *n.*, okrążenie, okrąg, das Umlauf, der Umlauf. Obieg ziemi koło słońca. *Hub. Wst.* 297. Obiegu słonecznego przez rok iest dni 365 i godzin blizko 6. *Solsk. Geom.* 3, 31. Z obiegu gwiazd odmianę rzeczy wypatrzyli. *Zab.* 3, 34. Ludzie obieżeniem słońca około sfery swoiey, przeciąg roku wymierzaią. *Zab.* 2, 30. W niedługim lat obiegu. *Nar. Dz.* 3, 190, *Zab.* 12, 244. Po długim lat obiegu. *Nar. Tac.* 3, 7. Zabieganie i zakupowanie u Rzymian dostoieństw, zakazane były przez *leges ambitus* obbiegu, obchodu. *Pilch. Sall.* 35. W innych kraiach pieniądze były obficiey w obiegu. *Czack. Pr.* 120, w cyrkulacyi). - §. b) obbieg, *s* obwod, Peripherie, Umkreis. *OBBIEŻ, - y, *ż.*, n. p. Wszystkie porty z mieyskiemi uchody, Błota, kałuże, obbieży, Trzciny przeyrzeli, śpieguiąc czy się nie ukryli. *Chrość. Fars.* 169 (czy nie zdroża? manowce?). OBBIEŻNY, OBIEŻNY, - a - e, - §. a) *Pass.* obbieżony, mogący bydź obbieżonym, otoczonym, umlaufen, umringt, umlaufbar, umringbar. Hetman miał Szweda iakoby w obieżney knieie. *Tward. W. D.* 2, 183. Tam, gdzie obieżna kniaia z niemi staie. *Kchow.* 25, cf. objętki). - §. b) *act.*; obbiegaiący, krążący, kolący, in die Runde laufend, cirkelnd. Obieg księżyca obieżny, *mensis periodicus*, *reuolutio periodica. Hub. Wst.* 299. Miesiąc obieżny, *mensis periodicus*, czas, w którym księżyc przebiega długość 360 gradusów, rachowanych od pierwszego punktu znaku barana. *Hub. Mech.* 476. Rok obieżny czyli gwiazdowy, *sidereus*. *ib.* 510.

OBCAS *ob.* Abzas.

OBCĘGI, *OBCĄGI, - ów, *plur.*, OBCĄŻKI *zdrbn.*, OBCĄŻKA *sing.*, cęgi, z Niem. die Zange, Kneipzange; *Rs.* емки, остроrубцы, острозубцы, щипцы, щипчики, плоскогубцы, плоскозубцы; *Ec.* усѣкальница. Obcęgi, naczynie kowalskie albo ślósarskie. *Jak. Art.* 3, 304. Kaź kowalowi ostremi obcągami i piłką precz piłować, kły takiego konia. *Hipp.* 54, *Czerw. Narz.* 18. *Obciążka do ściskania żyły biiącey. *Czerw. Narz.* 14. *Obciążki abo szróbsztak do zatrzymania krwi. *ib.* 15. Obcążki do obrzynania paznogci, *s* kleszczyki, nożyczki nie strzygące, ale szczypiące.

OBCEIE, - iów, *plur.*, na szkutach, obceie. *Haur Ek.* 170, ośm sznurów poiedynczych, po cztery z każdey strony, któremi iest maszt od sztaby umocowany, i te są troiakie: wiatrowa, średnia, i dwie masztowe. *Mag. Msk.*, cf. karnaty), Masttaue.

OBCES, OBCESSOWY *ob.* Obses. OBCHEŁZNAĆ *ob.* Ochełznać.

OBCHÓD, - odu, *m.*, OBCHODZENIE, OBEYŚCIE, *OBEŚCIE, - ia, *n.*, chód czyli iście koło lub na około czego, cf. obbieg, das Umgehen, Umwandern, Herumgehen, der Umgang; *Bh. et Slo.* obchod, obchodek, obcházka, obchoz, ochoz; *Sr.* 1. wóbkhad, wobkhadzenca, wobenhdzeni; *Vd.* obhoja, obhod, okulhoja, okulhod, obhojenje, obhajanje, obhaja; *Crn.* obhod; *Cro.* obhod, obhajanye; *Bs.* obhod, okrugh; *Rs.* обходъ, обиходъ; *Ec.* обшествїе, обходъ. Zabiegania dostoieństw u Rzymian zakazane były przez prawa, *leges ambitus* obbiegu, obchodu, zwane. *Pilch. Sall.* 35. Kommissarz roczny obchód (objażdżkę) maiętności zakończywszy, die jährliche Bereisung der Güter, ... *Kras. Podst.* 2, 203. - §. *Milit.* obchód, ront, patrol, objażdżka, die Patrolle, obeyście nocne przez officera albo unterofficera wartowego, wszystkich wart i stoiek, dla doświadczenia, ieżeli straż odprawuie się pilnie. *Jak. Art.* 3, 304; *Vd.* patrola, okulhodezha vahta, ogledauna ponozhna strasha; *Bh.* pogizdka; *Rg.* obhoda. Obchodzenie krwi, *circulatio sanguinis. Kirch. Anat.* 28, der Umlauf des Bluts. Krwi obchód. *Krup.* 5, 91, obbieg. - §. 2) obchód iakiey uroczystości, processya, *Crn.* obhod, das Begängniß, die Prozession. Obchód abo processya około cerkwi ma być na wspak. *Sak. Sob. A* 4 *b*. Mieysce obchodu czyli processyi *Crn.* obhodishe). Ten Pan, którego wiarę, ceremoniię i obchody bronisz, stawi się za cię. *Jan. Oksz. O. b*, służbę). Po obeyściu służby bożey, do tego aktu przygotowali się. *Smotr. Ex.* 16, po odbytey służbie, po skończonym nabożeństwie). Obchód roczny, *s* rocznica, das Jahresfest, Jahrbegängniß. Uczęszczaią sprawować obchody znowione. *Otw. Ow.* 135. Obchody, które zwano Saturnalia. *ib.* 10. Nie maiąc ludzi do śpiewania i processyi, masz z nieba muzykę i obchód. *Sk. Żyw.* 2, 14. Obchod zaduszny, pogrzebowy, exekwiie, Leichenbegängniß. Dziś sprawnią obchód umarłemu. *s* *Leop. Gen.* 50. Nie doczekawszy, aby się obchody umarłego oyca skończyły, do Carogrodu pobieżał. *Sk. Dz.* 335. Chrześciańskie pamiątki męczenników nabożnemi obchodami święcą. *W. Post. W.* 3, 454. Kleopatra Oktawiego uprosiła, żeby sprawiła obchód Antoniemu, *exequias*. *Chrość. Fars.* 509. Senat Rzymski uroczysty obchód czyli supplikacyą, ustanowił, abo w wielkiey przygodzie, abo też po szczęśliwey iakiey wyprawie. *Pilch. Sall.* 218. - *NB.* *Idea* obchodu, aktu, *exprimitur frequenter terminatione pluralium* - - iny; *e. gr.* chrzciny, *s* akt ochrzczenia; imieniny, urodziny, *s* obchodzenie imienin, urodzin; Oględziny, Poślubiny, Zaręczyny, Janiny, Piotrowiny etc. - §. 3) *passiue* obchód, obeście, obwód, objęcie, der Umfang. Paryż iest miasto w kilka mil obchódu. *Tr.* Zakaz niewychodzenia za obeyście domu i ogrodu. *Karp.* 1.

163. - §. 4) obchód, OBCHODZENIE się z czym, OBEYŚCIE, sposób traktowania czego, das Umgehen mit etwas, das Verfahren, die Behandlung, der Umgang mit etwas. Do huty porządnéy obcych nie puszczaią, aby nie poznali, iakie zachowuią obchody. Torz. 309, fortele, sztuki; ob. obchodka). Zapalenie macicy często staie się dla złego obchodu z rodzącą. Krup. 5, 324. Spokoyny żywot i zgodne obeście z każdym zawsze kochała. Psalmod. 40. Nauk i z ludźmi obchodu się uczył. Hor. sat. 99. Nie mieliśmy, dziećmi będąc, karności; obeszcia na świecie żadnego nie nauczyliśmy się. Petr. Ek. 92. Obchód dobry, przestawanie z kim dobre, Rs. благообращеніе. Nie względem upodobania własnego, ale względem pożytku Rzpltéy obeszcie małżeństwa miał był Władysław sięgać. Błaż. Krom. 481, sposób, wybór). - §. obchod, obeyście, ktorym się kto trudni, professya iego, rzemiosło, sposób życia, das Gewerbe, die Handthierung, das Geschäft, die Lebensart; Vd. dobiulanje, dobitje, barantanje, perdelstvu, dobizhkuvanje (cf. obierać się czym; cf. gnarować). Co za obchód wasz? Bud. Genes. 46, 33, „not. t. i. dzieło wasze, co za robota wasza?“ Kazimierza, inszym obeściem żyiącego, i na nim przestawaiącego, na tron wołali. Krom. 90. Do Krzyżaków się udawszy Brat Mieścingów, obeście życia ich przyiął. ib. 291. Gdyby szlachcic, zaniechawszy imienia i obeścia swego szlacheckiego, mieszkał w mieście, szynk w domu maiąc ... Stat. Lit. 83. Krzyżacy względem ich duchownego obeścia, pod prawem papieskim siedzieli. Krom. 343. To odprawiwszy, rozeydą się każdy do domu i do obeścia swego. Szczerb. Sax. 345. Nie mniemay, abyć Pan zakazował poczciwego starania, a obchodu twego. Rey Pst. Oo 5. Wolno patrzy obchodu a obeścia swoiego. ib. N. 2. - §. obchód, sposób do życia, mienie, maiętność, fundusz, z czego się żyie, Unterhalt, Lebensunterhalt, Habe und Gut; Rs. обиходъ (2. sprzęt domowy). Ty masz z roli swoie obeście; a ten i siać i co orać nie ma. Sk. Kaz. 619. W obeyściu ziemiańskim Naymniéy dostatkom nie zazdroszczę Pańskim. Past. F. 77. Nieście im zbiór! ia moim bezpieczny obchodem Pogardzam bogactwami, pogardzam i głodem. N. Pam. 18, 386. Całe iéy obeście się było z pensyi. Teatr 28, 30, ihr ganzer Behelf. Nic ich bardziéy, iak cudzy los i obchod budzi. Teatr 43 c, 27. Hultaie, którzy nie służą, nie robią, żadnego obchodu nie maią ... Sax. Art. 62. Ludzie niemaiący służby, obeyścia, ani opatrzenia. Sax. Pst. 10, hołota). Wę własnym swym obchodzie był niewolnikiem. Stryik. Tur. C. Tarkwiniusz dzierżawy swe i obeyścia rozdał. Biel. Hst. 102. Gospodarzowi trzeba obeścia iakiego, z któregoby siebie i swoich żywił. Obeściem zowiemy maiętność, dzierżawy, imienie albo iakikolwiek przemysł, któremby swoich potrzeb nabywał. Petr. Ek. 115. Żądaiący sławy z dobrego obrządzenia się domowego, nie piérwéy dom swóy, stół, usługę, sprzęt wszystek, i całe obeyście swoie, ustanawiać ma, aż obrachuie się pilno, czyli dochody na całe tak rozmiarkowane obeyście wystarczą? Mon. 67, 452. Ze wszystkim obeyściem swoiem przed nieprzyiacielem do lasów się wynieśli. Warg. Cez. 82. Mennicany pałac z swoiemi obeyściami, machinami, funduszami. S. Grodz. 83, cf. attynencye, pertynencye. - OBCHODZIĆ, - ił, - i, trans. et intr. niedok., *OBCHODZYWAĆ, OBCHADZAĆ frequ.; OBEYŚĆ; obszedł, obeszli, f. obeydzie dk., Bh obgiti, obchoditi, obchazeti; Slo. obiß', obchodit, obcházeti, obcházím; Sr. 1. wobendźu, wobendźjem, wobkhadźam, wobkhodźam, wobkhadźuyu; Sr. 2. hobeſhiſch, hoboihiſch, hobeiſch, hoboiſch; Crn. obhajam; Vd. obhajati, obhoditi, okrog hoditi, okulhoditi; Cro. obhajati, obhájam, obiſselszem; Dl. obhadyati; Bs. obacchi, obiti, obicch, obhoditi; Rg. obiti, obàchi, obhoditti, obhodim; Ross. обойти, обойду, обшель, обходить, обхожу, обхаживать; Ec. обойти, обходити, обыду, обхожду, обшествую; cf. Lat. obire, obiit, obeo); iść na około czego, cf. obbiec, umgehen, um etwas herum gehen. Ubiory podrapawszy, świat na krąg obeszła, Pragnąc by gdzie lub trupa, lub kości nadeszła. Zebr. Ow. 37. On codzień biega i obchodzi wszystkich chorych. Sk. Żyw. 2, 395. Obchodził mury, dla wyśledzenia mieysc słabszych. Pilch. Sen. list. 2, 40. Straże w nocy obchodzywał. Jabł. Tel. 236; Vd. okulstrashuvati). Rzeka niemal w cyrkuł całe miasto obeszła. Warg. Cez. 24. Gwiazdy obchodzą niebo. Papr. Koł. A 5 b. Jeden kieliszek wina, obszedł na okoł stołu. Pam. 85, 1, 138. Noc nas obeszła cieniami. Kanc. Gd. 345, otoczyła). Okropność i trwoga zlękłą ziemię obeszły. Zab. 15, 4 Kniaź. Obchodzi mię płomień, ogarnia, obit. Cn. Th., das Feuer umgeht mich, umgiebt mich, schließt mich ein, otacza). Skoro ich uszy trąba Polska obeydzie, a szelest zbroy waszych na nie padnie, pierzchną pewnie. Birk. Chod. 7, t. i. koło uszu ich zabrzęczy, ihre Ohren umtönen wird. Koral, iak go wiatr naymniéy *obydzie (obeydzie), kościeie. Zebr. Ow. 387, quo primum contigit auras, skoro go obwionie). - § b) vicinum: obszedłem wszystko miasto, z schodziłem. Cn. Th., t. i. nie na około miasta obszedłem, ale wewnątrz prawie wszystkie domy, ich bin die ganze Stadt durchwandert, durchlaufen. Przyydę do was, gdy obeydę Macedonią, bo Macedonią schodzę. 1 Leop. 1 Cor. 16, 5. Obeszli ziemię Edom. 1 Leop. Num. 21. O w iak różnéy figurze świat zwierze obchodzą! Bardz. Boe. 172. - §. Passiue, Zgniłością moie ciało wszcząt obeszło. Chrość. Job. 30, na około pogniło). - §. 2) Obchodzić dzień iaki, uroczystość iaką, święcić, świątkować, Rs. праздновать, торжествовать, eine Feyerlichkeit begehen. Wszak oycu, kiedy pomrą dziatki, rozkazuie pogrzeb sam żal obchodzić. Bard. Luk. 26. Ofiar z obrzędami uczył ich obchodzić. Otw. Ow. 630. - To skoro się *obeydzie, wstępuie patryarcha w cerkiew'. Smotr. El. 46, gdy się odbędzie, odprawi). - §. 3) obchodzi mię co, rusza, daie się czuć, nie zostawia obojętnym, interessuie mię, Grn. amgrem, es interessirt mich etwas, es geht mich an, läßt mich nicht gleichgültig. Jestem człekiem, więc wszystkie, co na człeka godzą Przygody, mnie sięgaią, i równie obchodzą. Pilch. Sen. list. 3, 216, humani nihil a me alienum puto). Córki przynaymniéy krzywda niechay cię obeydzie. Otw. Ow. 204. Co to mię ma obchodzić! Teatr 53 c, 62. Jeśli was prawda niemiła obchodzi, Mówcie, że zmyślać poetom się godzi. Kras. Mysz. 40, t. i. obursa, w oczy kole, obraża, wenn euch die Wahrheit entrüstet, beleidigt, aufbringt. OBCHODZIĆ się recipr., Sr. 2. ße hobijaſch; Sr. 1. wobkhadźam ßo. a) obchodzić się czym, kiszować się czym

na około, sich bey etwas rund herum ablösen. Obchodzili się panowaniem, koroną, *insigne per omnes in orbem ibat. Cn. Th.* Po sześciu godzin robili, robotą sześciu godzin się obchodzili, *senae horae in orbem operi attributae sunt. Cn. Th.* - §. 2) obchodzić się czym, trudnić się czym, chodzić koło czego, cf. obierać się czym, gnarować, mit etwas umgehen, sich damit befassen, etwas treiben. Jeśliby synowie szynkiem i rzemiesłem mieyskim obchodzić się nie chcieli, a wzięliby się do spraw rycerskich, ... *Stat. Lit.* 83. Urząd się ma pilnie dowiadywać, zkąd kto iest, czym się obchodzi? *Sax. Art.* 62. Nie pytay mnie o imię, ani kto mię rodził, Ni zkąd iestem? com robił? czymem się obchodził? *Min. Aus.* 40. Ludzi lekkich, a którzy się błazeństwem obchodzili, nie dopuszczano ku dostoieństwom. *Eraz. ięz.* O 3. - §. 3) obchodzić się z kim, = postępować sobie z kim, traktować go źle, dobrze, *Vd.* obhoditise, ponoshatise, podnositise; *Cro.* baratati; mit jemanden verfahren, umgehen, ihn behandeln. Grzecznie się z kim obchodzić *Rs.* благопривѣтствовать. Bóg dopuścił, że się z panem Chrystusem tak okrutnie *obeszto. *Smalc.* 85, obchodzono). Fałesznie a pokrycie obchodzili się z nim, chcąc go podstąpić w słowach, *Rey Pst. J.* 7, 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 8, 28. Proszę się więcéy zemną nie obchodzić, tylko iak z przyiacielem. *Teatr* 34, 38. Szanuy go Wc Pani, ochraniay, obchodź się z nim iak nayoszczędniéy. *ib* 26 *c*, 28. Po grubiańsku się z nim obeszła. *ib.* 17, 35. Nie iednako się z każdym obchodzić. *Cn. Ad.* 602, cf. nie iednako wszystkim pozwalać, albo ich obciążać, karać etc.) Łatwo zwycięża, kto się łaskawie obchodzi. *Min. Ryt.* 4, 155. - §. 4) obchodzić się bez czego, *Rs.* обоиmиmbся, nie potrzebować czego, nie dbać o iego mienie, nie tęsknić bez czego, obyć się, *Vd.* nepogrieshati, sgrieshati, breszhesabiti, sich behelfen. Obeydę się bez ciebie. *Cn. Ad.* 746. Człowiek się bez człowieka obeyść nie może. *Lub. Roz.* 95. Jabym się obszedł, choćbym go nigdy nie widział. *Teatr* 9 *b*, 71. Łatwiéy się iest bez zębów obeyść, niż bez chleba. *ib.* 43 *b*, 22. Ja się obeydę bez téy wygody. *Comp. Med.* 388. - §. b) obeyść się czym, przestawać na tym, nie potrzebować więcéy nad to, sich mit etwas begnügen, sich damit behelfen. Małą się rzeczą ludzkie przyrodzenie Obeydzie zawzdy, i człowiecze zdrowie. *P. Kchan. Jer.* 168. - §. 5) *passiue* obchodził się wałek, = wychodził się, wyrobił się. *Wlod.*, hat sich abgenutzt, abgearbeitet, abgerieben, abgelaufen; *ob.* odchodzić się). Obchodzona zawiasa. *Cn. Th.*, cf. *Bh.* obchodilý. OBCHODKA, - i, *ż.*, sposób obchodzenia się z czym, fortel, sztuka, Verfahren, Benehmen, Kunstgriff, Handgriff. W téy robocie, małą obchódkę opuściwszy, całe dzieło zepsuć można. *Torz.* 276, *ib.* 176. Trzeba uważać, aby każdy materyał był należycie przygotowany, i obchódka z nim nieochybnie zachowana. *ib.* 295, *ib.* 41. OBCHODZICIEL, - a, *m.*, który co obchodzi, n. p. dozieraiąc, der Umwanderer, Umgeher. *Tr.*, *Bh.* obchodnik, = *negotiator*, *mercator*, obegda chodzący od domu do domu; *Cro.* obhodnik, obhoditel; *Rg.* obhoditegl, obhoda.

OBCIĄĆ, obciął *et* obetnął, *f.* obetnie *cz. dk.*, OBCINAĆ, - ał, - a, *ndk.*, cf. ociąć); drzewa obcinać, okrzosywać, obrzynać wilki, *gusz. Cn. Th.*, einen Baum behauen, beschneiteln, bescheeren; *Sr.* 1. zcilnam, tzeschlupu, hawze wobrubupu; *Cra.* oklestrujem; *Bs.* oplitti). Drzewa niektóre obcinaią, aby mnóstwo gałęzi wzrostowi na przekazie nie było. *Pilch. Sen.* 106. Po obcięciu gałęzie większe drzewo rodzi, Żelazo buyności nie szkodzi. *Lib. Hor.* 96. Z wierzby co rok obcinać może gałęzie, na tym mieyscu zaraz każdego roku inne odrastaią latorośle. *Haur Ek.* 162. Co z mięższego tylko kamień obcinać. *P. Kchan. Orl.* 1, 56. Obcinać pazury, = obrzynać, die Nägel abschneiden. Poznałam literata po wytartym boku, paznogciach nieobciętych. *Teatr* 43 *b*, 12. Obcinać włosy, pióra, skrzydła, obstrzydz, beschneiden. - *transl.* Obcinam komu skrzydła, = uskramiam kogo, odeymuię broń, odeymuię co komu; podskubuię kogo, jemanden die Flügel beschneiden, ihm Einhalt thun. Obcięto mu skrzydła; utarto mu rogów. *Cn. Ad.* 745, cf. zedrzeć pypeć komu; cf. ogorzały mu skrzydła). By wam skrzydła obcięto, nie takbyście wysoko latali, by wam beneficya wzięto, nie bardzobyście o tę unią krew' swoię ronili. *Smotr. El.* 15. - §. Położyłem niżéy list Rapiezki, *obciąwszy* tu i owdzie, co nie właśnie do téy materyi należy. *Birk. Dom.* 59, t. i. wyrzuciwszy, ich habe hier und da etwas abgeschnitten, was nicht hierher gehört. Świątości pańskie *ocięto (obcięto), okąszono, *sopakowano. *Zrn. Pst.* 41, skrócono, skurczono). - §. Obciąć człowieka, obsiec, kaleką go uczynić, rąk, nóg go pozbawić, porąbać go, obrąbać go, *demancare*, einen verstümmeln, ihm die Hände, die Füße weghauen, zum Krüppel machen; *Sr.* 1. wokuscham. Uniżaiącemu się, ręce *zobcinawszy, głowę urwały. *Otw. Ow.* 133. Kazał mu ręce obciąć, głowę uciąć. *Sk. Dz.* 619. My wolimy w téy sprawie bici raczéy, i obcinani i zabiiani być, niż ustąpić. *Smotr. El.* 15. Scinay, przeszyway, obcinay, brodź w iusze, Dław' iako muchy, a posyłay dusze Ćmą do Plutona. *Paszk. Bell.* B 3 *b*. Dwóch zaboyców zaraz obciął; drudzy uciekli. *Stas. Num.* 1, 226. Nalazł iednego obciętego, który nie miał ręku, ani nóg. *Sk. Żyw.* 2, 364. Chocia go z konia zrzucisz, obetniesz samego, okalеczysz, obnażysz, nie ulęże. *Paszk. Dz.* 13. Kto padł z nich na twarz, kto padł uderzony, kto stał, lubo obcięty, .. *Bardz. Luk.* 124. Uszy tym hultaiom obetnę. *Teatr* 13, 68.

OBCIĄGNĄĆ, *f.* obciągnie *cz. jdntl.*, *Ociągnąć (cf. ociągać), OBCIĄGAĆ *ndk.*, w około czego pociągnąć, *Rg.* otèghnuti; *Bs.* oteghnuti; *Slo.* obtáhnauti, obtéhugi; *Sr.* 1. wobcżahnu; *Ross.* обтянуть, обтягивать, herumziehen um etwas, umgeben, einfassen. Tęgim się członki ociągnęły (obciągnęły) splotem, *complexu coierunt. Zebr. Ow.* 90. Często on maiąc skronie trawą *ociągnione, Mógł się zdać tym, który trząsł siano powleczone. *Otw. Ow.* 590, obciągnione). Armatę obciągnąć dwoma półwęzłami flisowskiemi. *Jak. Art.* 3, 63. Trzcianki nierówne woskiem ociągnione, *iunctae compagine cerae. Zebr. Ow.* 24. Związką nieugłaskane włosy obciągała. *Otw. Ow.* 28. Obciągnienie *Rs.* обтяжка. Obciągły, *Ociągły, n. p. Joab był w sukience ociągłéy a ciasnéy, według miary kształtu swego. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 20, 8, *ob.* opięty. (OBCIĄŻKA, OBCIĄŻKI, *ob.* obcęgi, obcążki). OBCIĄŻLIWOŚĆ, OBCIĘŻLIWOŚĆ, - ści, *ż.*, nieiaka uciążliwość, dolęganie, *Sr.* 1. wobcżeżnosci), die

Beschwerlichkeit. Tyle przędziwa podzielió kmiotownom, iżeby bez obciążliwości prząść mogły. *Haur Ek.* 77. Między wszystkiemi smętki, a między wszystkiemi obciężliwościami, nie iest więtszy smętek, ani żadna obciężliwość, iako grzech. *Rey Pst. Ff* 1. Obciężliwość głowy za obżarstwem przychodzi. *Kosz. Lor.* 3 *b*. OBCIĄŻLIWY, OBCIĘŻLIWY, - a, - e, OBCIĄŻLIWIE, *OBCIĄŻLIWO, OBCIĘŻNO, *adv.*, *Bh.* obtjžný; *Sr.* 1. wobcježne; *Rs.* отягоминтельный; ciężki do znoszenia, ciemiężaiący, uciążliwy, beschwerlich. Panowie poddanym swoim obciążliwi. *Petr. Et.* 252. Obciążliwy urzędnik, ciężki, przykro rządzący. *Włod.* Umieraiący głowę iako tako podniósł, choć iuż obciężliwą. *Kosz. Lor.* 6, nieco ciężką). *Rey Pst. E e* 2, 1 *Leop.* 1 *Thess.* 2, 7. Niektórzy za obciążliwo sobie mieli, iż byli wzywani na seym do Krakowa. *Herb. Stat.* 10. Obciążliwie rządzić. *Petr. Pol.* 194. Umysłowi obciężno bywa, gdy świeckiemi myślami obciężony, o niebo się starać ma. *Fur. Uw. F* 3. Przemawia Wenus do syna ze skargą tą obciążliwą. *Tward. Pasq.* 22, t. i. żalącą się na ciężkość krzywdy, sich beschwerend. OBCIĄŻYĆ, *f.* obciąży *cz. dk.*, OBCIĄŻAĆ *ndk.*, (cf. ociążyć), narzucać kogo, belästigen; *Bh.* obtížiti, obtižiti, obtěžowati; *Slo.* obtěžugi; *Sor.* 1. wobcježam, wobcježnyn, wobcježkam; *Vd.* obteshati, nabassat. (*Bs.* obtesckati, ucinitise tesgjak); *Bs.* otesckati; *Cro.* obtesújem, otesújem, oterssujem, obtershiti; *Rs.* бременить, обременить, обременять. Ciało obciąża duszę. *W. Sap.* 9, 15. Mnogiemi zbrodniami obciążone sumnienie. *Pilch. Sall* 10. Ze wszech stron biedny, obciążony długami. *Teatr* 23, 8. Jupiter obciążył płodem Kalistę. *Otw. Ow.* 62. (cf. *Bh.* otěžkati), er hat sie geschwängert. Brzemieniem ią obciążył. *ib.* 375, cf. podbił iéy bębenka). Widząc Farao, że mu dano *odpoczynienie, obciążył serce swoie, i nie usłuchał Moyżesza. *Leop. Exod.* 8, 15, *Wuiek. ib.*, *Bibl. Gd.*, t. i. zatwardził, er verhärtete sein Herz. Obciążania od Aryanów, którzy zabiiali wierne, sromocili panny, stare męczyli. *Sk. Dz.* 276, Bedrückungen. - §. 2) Obciążyć sobie, = skarżyć się, żalić się na ciężkość, für Bedrückung halten, über etwas als Bedrückung klagen, sich worüber beschweren. Król w uniwersałach obciążał sobie na posły, iż seym rozerwali. *Gorn. Dz.* 29. Kaznodzieia na żydów w kazaniu szeroko obciążał, iż dzieciątko zamordowali. *Syr.* 1537. Nie lękaycie się, ani obciążaycie sobie tego, iżeście mię ukrzywdzili. *Leop. Genes.* 45, 5, nie trwożcie sobą. *Bibl. Gd.*). Posłał do króla, czyniąc mu dobrą myśl, aby sobie nic nie obciążał odkładania. *Biel. Sw.* 277, żeby sobie nie przykrzył). - *§. Nie zmniéy sobie *obciążywa Hymenea, by przybył co nayrychléy wzywa. *Zebr. Ow.* 241, *aestuat* oskarża się na ociąganie się iego, pragnąc go narzeka). OBCIĄŻYĆ się, OBCIĄŻEĆ *neutr.*, ciężkim się stawać, schwer werden. Obciążało mi serce, i płakać nie mogę. *Groch. W. A* 3. We dnie i w nocy obciążyła się nademną boiaźń kary. *Psalmod.* 35. OBCIĄŻYCIEL, - a, *m.*, potłumiacz, *oppressor. Mącz.*, uciemiężyciel, der Bedrücker; *fem.* Obciążycielka; *Rs.* отягоминтель, обременитель, обременительница. OBCIĘŻNOŚĆ, - ści, *ż.*, obciążliwość. *Sienn.* 241, *Boh.* obtížnost), die Beschwerlichkeit, cf. ociężność). Paraliżowe ziele leczy nie-snadność ku ruszaniu, i wszego ciała obciężność. *Spicz.* 102. OBCIĘŻNY, OBCIĘŻYĆ *ob.* Obciążliwy, obciążyć.

OBCIEC, OBCIEK *ob.* Ociec, Ociekać.

OBCIĘCIE, OBCIĘTY, OBCINAĆ *ob.* Obciąć. OBCINACZ, - a, *m.*, co drzewa i insze rzeczy obcina, *putator. Włod.*, odrzynacz. *Mącz.*, der Beschneider, Behauer; *Cro.* lisstobèr; *Sr.* 1. tješchlicjeŕ. OBCINEK *ob.* Ocinek.

OBCIEŚNIĆ *cz. dk.*, w koło nieco ścieśnić, beengen, *Sr.* 1. wobcješnoscju.

OBCIOS, - u, *m.*, obcinanie, obkrosanie, co się obciosało, *propr. et fig.*, das Abschneidsel, der Abschnitt, Abbruch. To tak powszechne prawidło nie znosi żadnego obciosu. *Jerz. Ossol. Mowy przedm.*, t. i. wyiątku, keine Ausnahme. OCIOSAĆ *ob.* Ociesać.

OBCISK, OBCISKAĆ, OBCISNĄĆ *ob.* Ocisk, Ociskać Ocisnąć.

OBCOWAĆ, - ał, - uie, *intr. ndk.*, *Bh.* obcowati; *Bs.* opcchiti s' kjem god *versari*; *Rg.* opchitti; *Dl.* opchiti *communicare*; *Crn.* opptujem, opptujeti *ablitigare*; *Rs.* общежительствовать; *Ec.* сообщаюся, сообращаюся, *Etym.* obec, *z*spolnie, cf. *ops); wspól żyć z kim, nakładać z kim, przestawać z kim, społeczność mieć z kim, *Crn.* pezhâm se; *Rg.* drugariti, drugovitti (cf. drużyna, drugi); mit jemanden Gemeinschaft haben, mit ihm Umgang pflegen, umgehen. Zmartwychwzbudzonego Jezusa Apostołowie oczyma swemi widzieli, i z nim obcowali, z nim iedli i pili. *Smalc.* 107. Żydowie z Samarytany nie obcuią. *Sekl. Jan.* 3, „*not.* spólnie nie żyią, nie nakładaią". Jam bardzo rad z tobą obcować, bowiem równie zabawić, iako i nauczyć umiesz. *Teatr* 9, 4. Obcuy z białogłowami, ale wiedz, kiedy i iak się wdać z niemi. *Węg. Mar.* 1, 124. Dobrze czyni, kto zawzdy z dobremi obcuie, J naylepszego mieysce nieprawe zepsuie. *Kras. bay.* 100. Z świętym obcuiąc, świętym się staniesz. 1 *Leop. Ps.* 17, 26. Powiedz mi, z kim obcuiesz, a powiem ci, ktoś ty iest. *Mon.* 76, 183. - Obcowanie, przestawanie z kim, der Umgang, *Rs.* сообщéние, сообщество. Miłość z obcowania roście. *Cn. Ad.* 504, Umgang erweckt Liebe. Obcowanie snadno daie Złe i dobre obyczaie. *Cn. Ad.* 745, cf. z kim kto przestaie, takim się staie). - *Theol.* obcowanie świętych, *z* społeczeństwo świętych, die Gemeinschaft der Heiligen: wszyscy wierni bowiem spółkuią z Panem, iako członki iego, we wszystkich dobrach. *Katech. Gd.* 26. Nasze obcowanie iest w niebiesiech. *W. Phil.* 3, 20, nasza rzeczpospolita. *Bibl. Gd.*). - §. Obcować z którą cieleśnie, *z* sprawę z nią mieć cielesną, einer beywohnen, fleischlich umgehen. Staraią się obcować z niewiastami tamtego kraiu, maiąc to sobie za rzecz świętą, aby tam płod po sobie zostawić mogli. *Starow. Dw.* 67. Obcowali nietylko z matkami, i z siostrami, ale i z zwierzęty. *Glicz. Wych. E* 2. - *§. Myśmy źle obcowali. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 7, 51, myśmy się źle zachowali. *Bibl. Gd.*), sich betragen, aufführen, benehmen, verhalten. - *§. Prawem ziemskiém sędzia nikogo nie przymusza do świadectwa, któryby w onym prawie nie obcował. *Szczerb. Sax.* 423, któryby pod nim nie mieszkał abo siedział, któryby iego nie był uczęstnikiem, der des Rechts nicht theilhaftig ist. OBCO-

WNIK, - a, *m.*, *Rs.* общникъ; *f.* общница *obcowniczka); nakładaiący z kim, spólnik, towarzysz, przyiaciel, der mit einem umgeht, lebt, der College, Gefährte, Genosse. Papież głowę twoię i wszystkich pomocników, obcowników i towarzyszów twoich klątwą zakłada. *Krom.* 168. Jeden z obcowników i konsyliarzów Henrykowych. *ib.* 303. Litwa książętom Mazowieckim, stowarzyszonym obcownikom naszym, dwa powiaty wydarła. *Krom.* 624, *sociis.* OBCOWNY, - a, - e, obcuiący, od obcowania, Umgangs:, den Umgang betreffend. Biskup Paweł z Litewskim pogaństwem w przyiaźni obcowne zachodził. *Krom.* 280, *affinitates et amicitias iungebat.* OBCY, *OPCY (cf. *ops, obec), *OBSZCZY, - a, - e, (*Rs.* общїй, общъ; *Bh.* obecni, *Dl.* opchen *communis;* *obszczy, *obsol.* spólny, gemeinschaftlich. Ze chléb ważono, taki zwyczay z dawnych czasów w monasterach *obszczych bywał. *Pim. Kam.* 349, gdzie spólnie, *obszcze (*ob.* obec), *in communitate* żyli). Schował w monastyrze *obszczym żyiąc, trzy złote. *Sak. Dusz.* 160. Monastyr *obszczeżytelny. Pim. Kam.* 367; *Ross.* общежительный; stąd *Subst.* общежитїе społeczne życie, społeczeństwo. - §. obcy, niedomowy, nie nasz, nie do nas należący (*distinguas* cudzy), *Crn.* ptuj, leshke, ludske (cf. *ludzki); *Vd.* ptui, ptuinik, nesnan, nesnanz; *Cro.* zvánszki; *Bs.* stranik; *Ross.* людскїй, страннический, сторонный, иноязычный; *Eccl.* странный (cf. postronny), обитальникъ, nicht heimisch, nicht einheimisch, fremd. Przyrodzenie Polskie ku *opcem a postronnym obyczaiom skłonnieysze iest, niżli ku swym własnym. *Braz. ięz.* 11 *b.* W piśmie Ś. przez obcych rozumieią się poganie, *Sal.* 98. *Opcego też, który nie iest z pocztu ludu twego, ty wysłuchasz z nieba. 1 *Leop.* 2 *Par.* 6, 32. Nie możesz tam być obcą, gdzie będziesz kochaną. *Teatr* 38, 219. Z obcych nędz weseli. *Warg. Wal.* 142.

*OBCZASOWAĆ *ob.* Ociosać. OBCZERSTWIĆ *ob.* Oczerstwić.

OBCZYTANY, - a, - e, wielkiego czytania, belesen; *Vd.* pismosnajozhi, *ob.* piśmienny; (*Rs.* обчесть, обочтать, обсчитываю omylić się w rachowaniu).

OBDACH, *ABDACH, - u, *m.*, OBDASZEK, - daszka, *m.*, *dem.*, (z Niem. Obdach, Abdach), daszek ściany od deszczu broniący. *Cn. Th.*, cf. okap, ein Wetterdach, Regendach, eine Regentraufe; *Sr.* 1. wotżeschki; *Slo.* přistřessj, střecha ob wichřice bágicý; *Bh.* přjstřessek, přjstřessj; *Sr.* 2. tscheécha; *Vd.* predstreha, nadstreshek, nadstreshje; *Crn.* nastreshnek, nadstręshk, nadstroshk; *Cro.* pedsztrosnicsa; *Rs.* навѣсъ, выпускъ. Buduie-li kto co ku szkodzie sąsiada, iako gdyby mu strzechę albo abdach na iego dworzec wpuścić chciał, ... *Szczerb. Sax.* 36, *ib.* 317. Żołnierze, by byli bezpiecznieysi od postrzał, uczynili sobie dylowanie i obdaszek. *Baz. Sk.* 212. OBDACHOWY, OBDASZKOWY, - a, - e, n. p. obdachowe wiązanie. *Cn. Th.*, Wetterdach:.

OBDAL *adv.*, opodal, przydaléy, ein wenig weit, nicht gar nahe. Za nim obdal idzie. *Fur. Uw. F* 3 *b.* OBDALNY, - a, - e, opodalny, przydalszy, ein wenig weit entfernt. Kupiectwo odległe wyspy, głuchemi pustyniami obdalne kraie, złącza. *Arch. dal.*

OBDARCIE *ob.* Obedrzeć.

OBDARNIĆ, - ił, *f.* obdarni *cz. dk.*, darniem obkładać, mit Rasen belegen. Mieysce zakryte wałem obmurowanym lub obdarnionym. *Papr. W.* 1, 472.

OBDAROWAĆ, *f.* obdaruie *cz. dk.*, podarkiem kogo zaszczycić, einen beschenken; *Bh.* obdarowati; *Ec.* удаpoвати. Bóg wiernych obdarował takim błogosławieństwem, kędy żadnego utrapienia nie uznaią. *Biał. Post.* 99. Od wielu osób dziękowano panu bogu za nas, z tego obdarowania, które w nas iest. 1 *Leop.* 2 *Cor.* 1, 11.

OBDARTUS, - a, *m.*, człowiek obdarty, gołota, gałgan; n. p. Wolą mieć dziesięciu obdartusów, iak dwóch tylko ludzi, a dobrze ubranych. *Mon.* 65, 420, ein Abgelumpter, ein Lumpe. ODARTY *ob.* Obedrzeć.

OBDARZYĆ, *f.* obdarzy *cz. dk.*, obdarzać *ndk.*, *Bh.* obdařiti; *Slo.* obdarauwám; *Sr.* 1. wobdarim, wobdahrują; *Vd.* obdaruvati, obdarovititi, obdieluvati; *Rg.* obdàriti, nadâriti, nadarivati (cf. nadarzyć); *Cro.* nadarújem; *Bs. et Sla.* nadariti; *Ross.* одарить, одаривать, надарить, нажаловать, надѣлить, надѣлять; *Ec.* задаряю, удобротворити, ущедрить, облагодатити, облагодательствовать; uszczęśliwić kogo podarzem, hoynie go w co opatrzyć, mit Geschenken beglücken, reichlich beschenken, versehen mit etwas, begaben, überschütten; *eiusdem significationis est cum* darować, *sed eum augst, i. e. multa, magna aut honorifica donare. Cn. Th.* Łaskami go swemi obdarzył. *Teatr* 46 *d*, 1. Rozdawanie orderów nie powinno mi bydź zazdroszczone, abym gdy nie mogę obdarzyć, mógł przynaymniéy ozdobić. *Gaz. Nar.* 1, 189 *Stan. Aug.*, begütern. OBDARZYCIEL, - a, *m.*, *Rg.* nadaritel, der Beschenker, Begaber; *w rodz. żeńsk.* Obdarzycielka, *Rg.* nadaritelicsa.

OBDASZEK, *dem. nom.* obdach, *qu. v.*

OBDŁUŻNY, - a, - e, - ie *adv.*, *Bh.* obdylný, obdlaužný; *Vd.* duugoviten, podougi; *Rg.* odugh; *Rs.* долговатый, длинноватый. Obdłuż *adv.*, cokolwiek długi, przydłuższy, podługowaty, länglich, etwas lang. Ogród mierny, obdłużny. *Pot. Arg.* 208. Był Alexander średniéy urody, twarzy obdłuż, kościsty i żylasty. *Biel. Sw.* 262 *b.* Rzecz iakąkolwiek obdłużną raz z wieczora przeczytawszy, tak ią nazaiutrz zupełnie mówi, iako drugi z ksiąg czyta. *Warg. Wal.* 71. OBDŁUŻNOŚĆ *ob.* podługowatość, die Länglichkeit.

OBDUKCYA sądowa; widzenie, wizya, gerichtliche Besichtigung. *Tr.* OBDUKOWAĆ co, n. p. zabitego, sądownie go oglądać i trupa examinować. *Tr.*

OBDZIAŁ, - u, *m.*, *Crn.* obdejl *dos*), dział komu przypadły, der einem zugefallne Antheil. Niewiernik w iéy granicach iuż nie mieszkał cale, J nie miał cząstki w Luzów dziedzictwa obdziale. *Przyb. Luz.* 94, *Rs.* обдѣлка oprawa. OBDZIELIĆ kogo czym *dk.*, Obdzielać *ndk.*, udzielić mu po części, einem mittheilen, ihn mit einem Theile von etwas versehen. Wyz. olenka ta często nadobnym ciałem służalców dworskich obdzielała. *Nar. Tac.* 2, 480, t. i. obdarzała). Czarę z ręki syna od prawéy strony obdzielać zaczyna. *Dmoch. Il.* 20. (*Bh.* obdělati ogrodzić); *Crn.* obdejlim *dotare*; *Vd.* obdeliti, okuldeliti; *Rs.* одѣлить, одѣлять hoynie obdarzyć, обдѣлить, обдѣляю w dziale oszukać).

OBDZIERAĆ *ob.* Obedrzeć. OBDZIERŻEĆ *ob.* Odzierżeć.

w OBEC, w *OBIECZ, *OBSZCZE, *adv.*, *Bh.* **obec, obecnice, obecnik, společnost**, gromada, gmina, **wůbec** *vulgo*, **občanstwj** stanu, n. p. konsyliarz stanu; *Slo.* **obec** *respublica*, **obecně** *communiter*, **wůbec** *generatim*; *Crn.* opzhina; *Vd.* obshina, = gromada, lud, mnóstwo; *Cro.* obchina *communitas*, obchinszki *communis*; *Dl.* opchina, opchen, opchiti *communicare*; *Sla.* opchinski *communis*; *Rg.* opchina *universitas*, opchjeni *universalis*; *Rs.* вообще w ogół, we wszem, всеобщій ogólny, общій, общъ spólny, pospolity, powszechny, общникъ spólnik, община społeczne pospolite dobro (cf. obcy), общество społeczeństwo, общительность gorliwość obywatelska, obywatelstwo, **Gemeinsinn**; сообщительно spólnie, razem, общенародно powszechnie, wszędzie; *Ec.* общно, обще, вообще spólnie, обещнѣ, общнѣ, общимъ согласїемъ; обещникъ, общникъ, общитель uczęstnik, общительный hoyny). - *Pol.* *§. *obsol.* *obiecz *subst.*, n. p. Nietylko ludzie rozumni, ale też pospolita obiecz ludzka, za wielką to wadę zawsze mieli. *Eraz. jęz. D* 8 *b*, cały ogół ludzki, **die Gesammtheit, Gesammtzahl.** - *§. *obszcze, spólnie, **gemeinschaftlich.** Jest to rzecz przystoyna zakonnikom, a osobliwie obszcze, t. i., *in communitate* żyiącym. *Pim. Kam.* 340. Czernicy według reguły Ś. Bazylego w manastyrach *obszcze, t. i., *communiter* żyli. *Sak. Sob. B* 3. - §. W obec, w ogół, ogólnie wziąwszy, razem, niepoiedynczo, *en general*, generalnie, **überhaupt, alle zusammen**; *Sr.* 1. **wschěchzróżnadne.** Traw iest wiele, o których wszystkich ani z osobna, ani w obec, tylko o niektórych, będzie się mówiło. *Syr. Ziel.* 1302. Kazano nam modlić się w obec za wszystkich ludzi. *Modlit. Gd.* 104. Chrystus, pan wszystkich rzeczy stworzonych w obec, i osobliwie ludzi wiernych. *Kucz. Kat.* 72, w powszechności, *edit. recent.*). Oćiec niebieski iest wszystkich rzeczy w obec sprawcą. *Sal.n.* 2, 408. Ludzie wszyscy w *obiecz, acz wiedzą, że to prawda, a wzdy grzeszą. *Eraz. jęz. D* 8, *ib. M* 2 *b.* O tych rzeczach trzeba mieć pewną wiarę, bądź o każdey w szczegolności, bądź w obec o wszystkich. *Kucz. Kat.* 22, w powszechności. *recent. edit.*). Uważanie o aniołach w obec. *Wys. Aloy.* 470. Statuta te chcemy, aby od wszech w obec poddanych naszych chowane były. *Vol. Leg.* 2, 608, t. i. od wszystkich społa, **von allen und jeden.** Wszystkim w obec, i każdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, oznaymuiemy... *ib.* 2, 650. My Stanisław August, wszem w obec i komu o tym wiedzieć należy... *Gaz. Nar.* 1, 255. Było w obec wszystkich ośm tysięcy. 1 *Leop. Num.* 4, hurtem). *Prov. Slo.* **obec, welki kopec** *communitas magnus obex*; *nec Hercules adversus duos.* - §. *2) w obec; teraz bierze się też za obecnie; pomimo przestrogi *Włodka*, że dawniey nigdy tego nie znaczyło: **in Gegenwart**, osobiście, **in Person.** Więzień w obec sądu popiera, iż niewinnie oskarżony iest. *Ostr. Pr. Kr.* 2, 150. Zapraszasz mię do siebie, synu móy kochany, Bym się w obec stawiła, na ten dzień. *Zab.* 13, 412. OBECNY, - a, - e, OBECNIE *adv.*, *Bh.* **obecný, obecně** spólny, **občanský, obecanský** od stanu, państwa, **wšsobecný** *omnibus communis*, *universalis*; *Slo.* **obecni, obecne** *generalis*, *communis*; *Bsn.* opcchjen, tako jednoga kako drugoga *communis*, *Rg.* opchjeni *id.*, *Sla.* opchenj; *Dl.* opchen; *Rs.* общій, общее, общежительный, общественный spólny). - *§. *obsol.* obieczny, ogólny, uniwersalny, **allgemein, gesammt.** Słyszę, że Chrystusowi wszyscy się poddali, widzę też krom tego iuż obiecznego a wszem pospolitego zakonu, wszystko mu podlega. *Eraz. jęz. J i* 5. Ludzie obieczni niechay będą posłuszni przykazaniu bożemu, *ib. K k* 8 *b*, wszyscy, generalnie. - *§. osobisty, w osobie, osobą, **persönlich, in Person.** Na Pizański synod biskup Krakowski obecnie iechał; drudzy zaś biskupi posły swoie wyprawili. *Krom.* 442. - §. przytomny, obliczny, **gegenwärtig**; *Sla.* ocsigledan; *Crn.* prizho; *Vd.* prizhen, naprizhen, vprizhen, sedain; *Rs.* присущій; *Ec.* насуществующій, настоящій. Dawność wychodzi między obecnemi za dziesięć lat, a między niebytnemi za dwadzieścia. *Szczerb. Sax.* 65. Pierwey go ludzie iuż obecnego widzieli, niż o przyieździe słyszeli. *Warg. Cez.* 143. Ciało w prawdzie bolało; ale dusza obecna sobie była. *Birk. Zbar. D* 3. Obecnym być *Vd.* tukaibiti, v'prizhibiti, perstanuvati; *Ec.* сприсутствую. Nieprzytomnym, nieobecnym być *Rs.* отбыть, отбываю. Nieobecny отсутствующій. Te rzeczy ludzi trwożyć zwykły, które obecne w oczach nie są. *Warg. Cez.* 207. OBECNOŚĆ, - ści, *ż.*, (*Bh.* **obecnost, obecenstwj**, *Rs.* общество społeczeństwo, *Bh.* **občina**, = *campus herbidus communis*, = błonie; *ob.* obec -); przytomność, obliczność. *Cn. Th.*, **die Gegenwart**; *Vd.* prizha, prizhnost, naprizhnost, vprizhnost). Nieobecność *Rs.* неприсутствїе, отлучка. Zawsze się zapłonił, zwłaszcza gdy miał rzecz w obecności wielu. *Pilch. Sen. list.* 1, 75. - (Pochodz. *wyobcować*).

OBEDRZEĆ, obdarł, *f.* obedrze *czyn. dk.*, OBDZIERAĆ *ndk.*; *Vd.* okulpodreti, okulpotergati; *Rs.* обдирать, ободрать; na około pozdzierać, *ob.* odrzeć, **rund um abreißen.** Wszyscy tacy warci, By żywcem byli ze skóry obdarci. *Kniaź. Poez.* 3, 135. Rozumiałem, że na nim suknie w kawałki obedrą, tak go każdy do siebie ciągnął. *Zab.* 13, 208, *cf.* obdartus). Obdarłem się, i chodzę, gdyby drab iaki. *Teatr* 35, 21. Wyniosłość, zawiść, duma, łakomstwo, rozpusty, Te czynią świat częstokroć obdarty i pusty. *Zab.* 11, 392 *Zabł.* Obdarcie *Rs.* обдирка.

*OBEDYENCYA, - yi, *ż.*, z *Łac.*, posłuszeństwo, uszanowanie, n. p. Idą obedyencyą oddawać Cesarzowi. *Star. Dw.* 54. Czernicy na różnych posługach i obedyencyach rozesłani i zostawieni będąc,... *Pim. Kam.* 88.

*OBEGNAĆ, - ał, - a, *cz. dk.*, *Bh.* **obehnati, obehnal, obeženu**, = *circum agere*, cf. oganiać, ognać; *Vd.* okulgoniti, okulgnati; *Sr.* 1. **wobhonicż** doświadczać; *Ross.* обогнать, обгонять dognać, doścignąć); obiec, obiegaiąc otoczyć, **um etwas herum rennen und es so einschließen.** Jednego baranka białego Zgraia pasterzów w polu obegnała, Kiymi zabiła, i zamordowała. *Odym. Sw.* 2, *G g* 3 *b.* Wyspa ta, lasy rozkosznemi obegnana. *Biel. Hst.* 280, owieńczona). - Obegnać miasto, położyć obóz około wszego miasta, *circumsedere*. *Mącz.*, obledz, otoczyć, opasać, *Vd.* okulopasiti, obdati, okulskleniti, **eine Stadt berennen, belagern.** Polacy Soczawę w koło obegnali. *Bielsk. Kr.* 435. Nasi Krosno obegnawszy, w okolicy pustoszyli. *Gwag.* 88. Kamieniec strwożyły bliskim woyska ciągiem, Obegnawszy go w koło, iako krągiem.

Jabl. Buk. Q 3. Ciągnął do Rzymu, obegnał go, a wziął go za dwa lata. *Biel. Sw.* 62 *b*, 1 *Leop.* 2 *Par.* 11, 9. O dobyciu zwątpił; o obegnaniu nie piérwéy radzić postanowił, ażby się na żywność sposobił. *Warg. Cez.* 179. OBEGNANIEC, - ńca, *m.*, *activ.* obleżeniec, der Belagerer. - §. *pass.* Obegnańcy na zamku i wody nie mieli. *Biel.* 88, *erronee pro* obegnani, obleżeni. OBEGNAŃCZY, - a, - e, Belagerungs=. Obegnańczy wieniec, *obsidionalis*, hetmanowi obleżeńcy (obleżeni) dawali, wybawieni od niego. *Warg. Wal.* 60.

*OBEL *adv.*, n. p. zakonnikom naszym wszenocne modlitwy odjąć, *obel* usiłuiesz. *Pim. Kam.* 240. Ceremoniie te nasze skracaiąc, nie obel przecię wyrzucił, ale przykazał, aby nad chorymi używane były. *ib.* 198, ze wszystkiem, ze szczętem, zgoła, (cf. obli, obły; cf. *Rs. obs.* обелъ, niewolnik).

OBELGA, - i, *ż.*, (*Etym.* łga, łżyć), hańba, obelżenie, Schimpf, Schmach, Schande; *Sr.* 1. nekazanstwo, hanidba; *Cro.* pszoszt, rugòta; *Rs.* образа (cf. obraza). Żydowski naród iest na obeldze u całego świata. *Klok. Turk.* 152. Każdy swoie zwycięstwa wyliczał, z wielką wielu godnych dam obelgą. *Mon.* 70, 524. OBEŁGAĆ kogo, *f.* obełże *cz. dk.*, okłamać, kłamstwami kogo nakarmić, einen belügen. *Tr.*, *Vd.* oblegati: *Sr.* 2. hobeldgasch, hobelgasch, hoboldgasch, hobolgasch; *Rs.* оболгать, облыгать, оболгаю, облыгаю. OBELGAĆ *ob.* Obelżyć. OBELGACZ, - a, *m.*, *Rs.* оболгатель potwarca.

OBELISK, - u, *m.*, OBELISZEK, - szka, *m.*, *demin.*, ostrosłup, ein Obelisk; rodzay kolumny, u wierzchu kończatéy - *Kras. Zb.* 2, 260; *Bs.* guglja, slup.

OBELGNĄĆ, OBELNĄĆ, *f.* obelnie *neutr. idntl.*, przylgnąć około czego, rund um kleben bleiben, ankleben. Powrozy w nasieniu cierniowym obwalać, tak iżby obelnęły. *Cresc.* 146. Zatyłość zakryła twarz iego, a tłustością obelnęły lędźwie iego. *Radz. Job.* 15, 27. *Sien.* 595. - Leży na ziemi, prochem obelniony. *Miask. Ryt.* 21, obsypany, oblepiony, beklebt. Robak w mrowisko wbieży, J obelniony bez władzy leży. *ib.* 61.

*OBELŻA, - y, *ż.*, obelga, hańba, Schimpf, Schande. Więcéy z niéy obelży, niż sławy nabędziesz. *Otw. Ow.* 182. OBELŻYĆ, - ył, - y, *cz. dk.*, OBELŻYWAĆ *cz. fl.*, OBELGAĆ *ndk.*, sponieważyć kogo, einen schmähen, lästern, beschimpfen; *Vd.* oshmagati, shmagati, obnesti, obnashati, s'poshtuat; *Bs.* opsovati; *Cro.* opszuvati, obsanújem; *Rs.* ругать, выругать, бранить, cf. urągać; (*Rs.* обольстить, обольщаю oszukać, okpić). Król Ammonitów obelżył posłów Dawida, ogoliwszy im po połowicy brody, i poprzekrawał w poły szaty ich. *Dambr.* 469. Słusznieby mię każdy obelżyć mógł, gdybym to uczynił. *Warg. Wal.* 142. Popuszczaią dziś ludziom wędzidła na uczciwych panienek obelżenie. *Petr. Pol.* 424. Słyszycie prawdę świętą, obelganą, zbluźnioną, spotwarzoną. *Smotr. Lam.* 28. Lukrecya wolała uczciwie zginąć, niżeli w obelżeniu na świecie żyć. *Petr. Ek.* 19, t. i. w zgwałceniu, in der Beschimpfung, Verunehrung. OBELŻYCIEL, - a, *m.*, pohańbiciel, der Beschimpfer; *Hg.* balgatag; *Vd.* oshmagaves, oberaves; *Cro.* obsanitel. - *fem.* Obelżycielka, - i, *ż.*, n. p. Obelżycielka sławy. *Wys. Kat.* 403, die Beschimpferinn, Verleumderinn. OBELŻYWOŚĆ, - ści, *ż.*, pohańbienie; die Schimpflichkeit, *Vd.* shmagujezhlivost, radoshmagnost; *Cro.* obsanoszt. OBELŻYWY, - a, - e, OBELŻYWIE *adv.*, łżący, zelżywy, schimpflich, schmählich, schändlich, schändend; *Sr.* 1. wohanibdencz; *Vd.* shmagujezhliu, radoshmagliu, obsnashajozhliu; *Cro.* obsanlyiv.

OBEMGŁEĆ, *f.* obemgłeie *neutr. dk.*, mgłą zayść, mgłą się okryć, umnebelt werden, sich in Nebel verhüllen. Ziemia obemgławszy, ... *Kolak. W. L. B* 1.

OBEMRZENIE *ob.* Obumrzeć.

*OBERCUCH, - a, *m.*, *z Niem.* der Ueberzug, powłoka, wierzchne pokrycie, wierzchnia suknia, das Oberkleid. U niego obercuchy szersze niż u kogo; Od kabata sto złotych, ieszcze to nie drogo. *J. Kchan. Dz.* 34. To nadobny obercuch, piękne sznurowanie, Gdy na cnocie z rozumem będzie haftowanie. *Rey Wiz.* 16. Już nie dba nic o stroie, nie dba o pstrociny, Naylepszy mu obercuch, dopaść do pierzyny. *ib.* 93, *ib.* 57 *b*. W świeckich burzkach, kto nie umie, iedno się w kabat uwiązać, kolet pięknie postanowić, obercuchy owe nadąć, iuż mu tam za prawdę będzie trudno z żelaznemi się obercuchy obchodzić. *Rey Zw.* 113.

OBERMAN, - a, *m.*, *z Niem.* Obermann, Obere; przełożony, starszy, der Vorgesetzte, *praefectus operarum in salinis*. *Cn. Th.*, superintendent solny, der Ober=Salzaufseher; Jgrzysk sprawca, rządzca, sędzia, playca. *magister certaminis*. *Cn. Th.*, der Director oder Ansteller der öffentlichen Spiele. *Honorarius arbiter* oberman, t. i. sędzia, na którego się obie *stronie zdawalą, abo którego też sędzia na co wysadza, aby strony poiednał. *Mącz.*, polubowny sędzia, rozjemca, der Schiedsrichter. Prawego obermana między sobą mieli, Obiedwie strony zatym na to się udały, Aby to, co on rzecze, prawdziwie strzymały. *Papr. Kol.* P 4. OBERMAŃSKI, - a, - ie, od obermana, Obermanns=, rozjemczy, polubowny, schiedsrichterlich. Zjechali się do Wyszegradu król Czeski Jan, i *Karzeł król Węgierski, obyczaiem obermańskim, o posiedzenie krain Polskich przez Krzyżaki. *Biel. Sw.* 216 *b*.

OBERMUS, - u, *m.*, *z Niem.*, starte migdały, z winem przypiekane w formach, geriebne Mandeln mit Wein in Formen gebacken. Obermus zrobisz, oczyściwszy migdały, utłuczesz w moździerzu, i cukru wsypiesz, potym zaléy winem; wyłóż gęste na półmisek. lub w formy blaszane, posyp cynamonem, upiecz w piecu wolnym. *Wiel. Kuch.* 417.

*OBERSTER, - a, *m.*, *z Niem.*; *Star. Ref.* 19, *ob.* Półkownik. OBERSTLEUTNANT, *Sla.* oberstlaitnant, *ob.* podpółkownik.

OBERSZTYNY *plur.*, u szewców, listewka ze skórki około przyszwy, wewnątrz bóta, lub na wierzchu. *Mag. Mst.*, der Oberleistchen im Stiefel.

OBERTASY, - ów, *plur.*, (w Niem. Obertasse wierzchnia filiżanka, kubek; główka filiżanki); żartem. zamiast obroty, kurowody, ambarasy, kłopoty, tarapaty, Verlegenheiten, verdrüßliche Händel; *Bh.* trampota. W iakież ia biedny człowiek wpadłem obertasy! *Teatr* 43 *c*, 144. Merkury w nieustanne wprzężon obertasy, służy Jowiszowi... *Zabł. Amf.* 4. W takowych obertasach, temu biedakowi został ieden przyiaciel, *Zab.* 8, 96 *Tręb.*

OBER-

OBERTYN, - a, *m.*, miasto w Podolsk.; sławne zwycięstwem Polaków nad Wołochami, gdzie poległ Sieniński. *Dykc. G.* 2, 232, eine Stadt in Podolien.

OBERWAĆ, *F.* Oberwie *Act. dk.*, OBRYWAĆ *ndk.*, *Boh.* oberwati; *Bs.* obarvati, obrrivati, *Cro.* obrívam; *Ross.* оборвать, обрывать, отеребить, отеребливать; owoc, kwiatki zkąd na około odszczypiaiąc zbierać, rund herum abpflücken, abreißen, *Rs.* зажилить. Bartek na drzewie obrywa gruszki. *Teatr* 51 *b* 3. Obrywać włosy *vellere comam Cn. Th.* Oberwanie *Ross.* обрывъ. *Fig.* Słowo to ledwie mi uszow nie oberwało. *Teatr* 9 *b*, 10, t. i. ledwie mnie uszu nie pozbawiło. - b) *transl.* oberwać co, niesłusznie, chytrze, urywkiem czego dostać, oskrobać, okroić, urwać, sich ein Profitchen machen, sich Schwänzelpfennige machen; *Rs.* завоpoвáться, пощечиниться. Każdy chce co oberwać. *Cn. Ad.* 338. Uczy go maniery Francuzkiéy, spodziewaiąc się, że za to cokolwiek na grzbiet oberwie. *Boh. Kom.* 1, 300. t. i. iakiey sukni dostanie). Żydowi materye przykrawaiąc na szaty się oberwie. *Grod. Dis. F. b.* - c) *Passiu.* oberwać co złego, plagi, kiie *etc.*, Schläge, Schelte bekommen. Poydź wcześniéy, póki możesz, bo oberwiesz cięgi. *Zabł. Amf.* 82. A chcesz ty co na pysk oberwać? *Teatr* 10 *b*, 41. Wiesz ty, że tu u mnie możesz co oberwać? *ib.* 24 *c*, 69. Jużeś wziął po nosie od moiéy żony, chcesz i odemnie oberwać? *Teatr* 34 *b*, *Fij.* Oberwie karę od drugiego, którąby miał wziąć od ciebie. *Pilch. Sen.* 249. Gdy się Pan wielki gwałtownie rozgniewa, Oberwie blizki, choć się nie spodziewa. *Wad. Dan.* 43. Jabym po skórze oberwała od matki. *Teatr* 14 *d*, 14, ich würde von ihr was auf den Pelz kriegen. *Zabł. Amf.* 95. Oberwać przez łeb. *Jabł. Buk. P b.* Kto nie ustąpi z drogi méy Minerwie, Kręconym z wierszy biczem w łeb oberwie. *Mon.* 76, 372. OBERWAĆ się *Recipr.*, zerwać się dźwiganiem, sich verheben, verreißen. (*Sr.* 2 ße hobrisch, hobriwasch wyrywać, podrywać brzegi). Na urazy abo oberwanie lekarstwo. *Haur. Sk.* 409, Verrenken, Verreißen. OBERWIPOŁEĆ, - połcia, *m.*, *Tr.*, urwipołeć, rzezimieszek, ein Beutelschneider.

OBERŻA, - y, *ż.*, z *Włosk.* lub *Franc.*, die Auberge, das Gasthaus, dom gościnny; *Vd.* goshtarja, korshma, litush; *Rs.* постоялый дворъ. Nieporządne oberże. *Teatr* 19, 8. OBERŻYSTA, - y, *m.*, *Slo.* hostinsky, gospodarz domu gościnnego, der Gastwirth. Gracze oberżyści, traktyernie młodym dopomagaią trącić pieniądze. *Teatr* 22, 10. OBERZYSTKA, - i, *ż.*, *Slo.* hostinská.

OBERZNĄĆ, *F.* oberznie *Act. idntl.*, OBRZYNAĆ *ndk.*, (*disting.* orznąć), obrzezać, obcinać, beschneiden; *Boh.* obřezati. *Slo.* obřezugi; *Sr.* 1. wobrezuyu, wobrizu, wobrizem, wobrizam; *Vd.* obresati, obresuvati, okulresati, odsekuvati, okleshtruvati, naresat; *Cro.* obrezati, obrezavati; *Bs.* obrezati, obrizati; *Rg.* obrèsati, obrezivati; *Dl.* obrizati; *Rs* обрѣзать, обрѣзывать, обрѣжу. Nie przyszedł czas obrzynania wina. *Bzow Roz.* 182. *Sr.* 1. wobrezeno *Vd.* obresanje, obresuvanje (cf. obrzezanie). Obrzynaią się gałązki, aby młodym drzewkom przyśpieszyć owocowanie. *Kluk. Rosl.* 1, 125. Końce paznokci obrzynamy. *Wey. An.* 61. Łakomstwo obrzynania i uskąpiania złota. *Gaz. Nar.* 1, 328. Złotu obernięternu szacunku legalnego zabraniamy. *ib.* 1, 328. Oberznięcie księgi *ob.* kray księgi, *Rs.* обрѣзъ. Trzech iuż gardło dało; czwarty na tymże oberznie się ostrzu. *Pot. Arg.* 325. t. i. urzną mu głowę, er wird sich an demselben Messer wund schneiden. Agata piersi oberznione w ręku trzymała. *Wys. Kat.* 450. t. i. na około oderznięte, die rund um abgeschnittenen Br. - *Obrzynanie bydła, ciołków, baranów. *Haur. Sk.* 57. t. i. wyrzynanie, trzebienie, das Verschneiden, Schneiden des Viehes.

OBESCHNĄĆ, OBESCHŁY *ob.* oschnąć.

OBEŚCIE *ob.* Obchod, obchodzić.

OBESŁAĆ, *F.* obeśle *Act. dk.* OBSYŁAĆ *ndk.*, *Bh.* obeslati, obsylati przypozwać); *Vd.* okulposlati, okulposlulati, oposlati, obslati, poposlati, doposlati; *Ross.* обослать, обсылать; *Ec.* обсылаю, около посылаю; na około do kilku porządkiem posyłać, zu mehrern nach der Reihe herum schicken. Obsyłam przyiacioły, pany, poruczniki *dimitto pueros circum amicos. Cn. Th.*, po panach *etc.* rozsyłam *Cn. Th.* 719. Tym kubkiem mieli się w koło obesłać, i tak skromnie pić, aby z niego wszyscy pili. *Tworz. Wie.* 71. Obesłanie *Rs.* обсылка. - §. Obesłać kogo czym, posłać mu co n. p. poczesnego, einen womit beschicken, ihm etwas hinschicken, ihm etwas zum Geschenk rc. schicken. Obesłał Zygmunta niedawno król Angielski księgą, którą sam napisał. *Birk. Zyg.* 13. Niedawno podobnym biletem i mnie obesłał. *Teatr* 2 *b*, 44. Zwierzyną sąsiadów obsyła. *Kras. Pod.* 2, 237. Ubogich potrawami obsyłał. *Sk. Zyw.* 2, 348. Panna od wieków przeyrzana, archaniołem obesłana. *Pieśń. Kat.* 6, zwiastowana). Śmierć chorobą, iak zawitym rokiem obesławszy, na trybunał Bozki gotować się każe. *Psalmod.* 50. Makary posłał iagody drugiemu bratu; lecz ten także drugiemu ie posłał; on trzeci także innemu, aż się wszyscy bracia onemi iagodami obesłali, a na koniec się do Makarego wróciły. *Sk. Zyw.* 1, 26. - Woyną kogo obesłać. *Pot. Arg.* 630, = wypowiedzieć mu woynę, einen mit Krieg beschicken, ihm die Kriegserklärung zuschicken, ihn mit Krieg überziehen.

OBESŁAĆ, OSŁAĆ, *F.* obściele, ościelę *cz. dk.*, Obścielać, Ościelać *ndk.*, *Rs.* осламь, остилать, na około czego wyścielać, um etwas herum Streu oder Gebette machen, bebetten, bestopfen. Męczennik Jerom był drwami obłożon, słomą osłany, i tak spalony. *Baz. Hst.* 12. Matami na szkutach zboże obścielaią. *Mag Msk.* Ościelali wierzchy słomą i chrostem z taką pochyłością, iż przy wygodnym dżdżow spadzie, przebywali zimę bezpiecznie. *Pilch. Sen. list.* 3, 58. Potomku przedniejszego króla w Akwilonie, *Możystemi cnotami śliczenie obścielony. *Chod. Epigr.*, hoynie obdarzony.

OBESZŁOŚĆ, - ści, *ż.*, obchod, okrążenie, obtoczenie, das Umgeben, Umringen. Plac leśną obeszłością ściśniony, na więcey ufców ludzi rozszykować bronił. *Krom.* 289. - b) łacność i skłonność obeyścia się bez czego, die Genügsamkeit, mierność w życiu, skromność. *Cn. Th.*, *frugalitas Mącz.* - *§. Panna święta i apostołowie, iako też ludzką obeszłość i dotkliwość maiący, słusznie płakanie wielkie uczynili. *Zrn. Pst.* 3, 752 *b.* potrzebę, dolegliwość, Bedürfniß. OBESZŁY, - a, - e, otoczony, obegnany, umgeben, umringt, eingeschloßen. Mieszkańcy wysep obeszłych wodami. *P. Kchan. Jer.* 425. Hiberniia obeszła wodami. *P. Kchan. Orl.* 1, 230. Przy zdroiu obeszłym płodnemi palmami, *P. Kchan. Orl.* 1, 147.

Naywyższemu bogu światłem obeszłemu. *Kanc. Gr.* 347. Już od nieprzyiaciela w fortecy *obesztey (obeszłey), Do ostatniey przychodzą obleżeńcy reszty. *Pot. Pocz.* 709, obleżonéy). Czemu nam głośne cytary nie brzęczą Obeszłe siatką na ścianie paięczą! *Hor.* 2, 132 *Nar.* – b) nieobeszły, nie mogący bydź obchodzony, określony, *indefinitus*, nieograniczony, unumgangbar, unbegränzt; *Ec.* обходный *circummeabilis*, обходно *circumeundo*; (*Rs.* необходимый nieuchronny; обходительный towarzyski, *Sr.* wobośny). Tyś fundament założył nieobeszłey ziemi. *Kanc. Gd.* 13. Wszystkie krainy świata nieobeszłego bogów swoich różnych miały. *Stryik.* 135. Krąg nieobeszłey ziemi. *Zimor. Siel.* 255. Nie czyni tego żadne ludzkie plemię, Byś przeszedł wszystkę nieobeszłą ziemię. *Groch. W.* 197. – 2. obeszły, mierny, *frugalis*, *Mącz.*, genügsam, *Sr.* 1. lutowné. *ob.* obchodzić się bez czego. - §. obeszły, bez czego się obeydzie, *Vd.* nepogrieshliu.

OBETKAĆ, OTKAĆ, *F.* obetka *Act. dk.*, Obtykać *ndk.*, (*distg.* obtykać, powtykać); opchać, napchać na około, vollstopfen, vollpfropfen. Na wierzch kolby włoż helm, i otkay dobrze wszystkie dziury. *Syxt. Szk.* 122. Myśmy nie tak stworzeni, byśmy iedno żarli, A otkawszy brzuch młotem, iako świnie marli. *Rey Wiz.* 30. Obetkany żołądek nie sprawuie subtelności myśli. *Pilch. Sen. list.* 113. Lepiey po trosze dawać dziecięciu pożywienia, niżli go iednym razem obetkać. *Sien.* 464. Nie nayzdrowiéy dziecięciu, gdy ie rozlicznemi karmiami obtykaią. *Kosz. Lor.* 4. *Spicz.* 185. Ciało ma być posilone, bez obetkania się do woli. *Eraz. ob. F.* Zalani winem, zbytnią tuczą obetkani. *Nag. Cyc.* 39. Wpędzili do matni suma obetkanego. *Tward. W. D* 2, 240, t. i. tucznego). Liczbą brańców Turcy obtykaią, i tuczą ciało tego Babilonu. *Klok. Turk.* 103, *Pim. Kam.* 101. Póty w usługach smak czuią, póki chlebem zasłużonych nie otkaią się. *Swada* 1, 270. Historyą swoię błędami otkał. *Smotr. Ex.* 48. – *§. OBETKAĆ, tkaniem obrąbić, beweben, *obtexere*, *Sr.* 1. wobtkaju, wobtżu.

OBETNIE *ob.* Obciąć. OBETRZEĆ *ob.* Otrzeć.

OBEWRZAŁY, - a, - e, na około zawrzały, obelgniony n. p. iuchą, posoką, otokiem, mit etwas Geronnenen beklebt, (bebackt). Zdzierali z pochowanych ropą obewrzałe szmaty. *Zimor. Siel.* 237. Lekarstwo żołądkowi oziębłemu, *flagmą wewnątrz obewrzałemu. *Syr.* 383. Szerokie rany krwią obewrzałe. *Stas. Num.* 2, 5. Brzydkiey Meduzy płod, obewrzały iadem, biorąc w palce, Smiertelne pasła swą piersią padalce. *Hor.* 1, 172 *Nar.*

OBEYDZIE *ob.* Obchodzić. **OBEYM, - u, *m.*, *Chodk. Kost.* 7, *ob.* objątek, objąt. OBEYMOWAĆ *ob.* Objąć.

OBEYRZEĆ, - ał, - eli, *F.* obeyrzy *Act. dk.*, OBZIERAĆ, OZIERAĆ, OGLĄDAĆ, *OGLĘDAĆ *ndk.*, *OGLĘDNĄĆ *idntl.*, Oględywać, Oglądywać *Frequ.*, oględuie, oglądywa *Praes.*; *Bh.* ohljžeti, ohlidnauti, obhlidnauti, ohlidati, ohledowati, ohledawati, ohledati, shlednauti, shljdnu, shlednu; *Slo.* osńwam; *Sr.* 1. wobladacź, wobladowacź, wobhladuyu, wobladuyu; *Vd.* ogledati, ogleduvati, obgledat, pogledat, oglejati, okulgledati; *Crn.* ogględam, agledujem se; *Cro.* agledam, ogledam, pregledati; *Bs.* ogledati, ugledati, pomno viditi i gledati; *Rg.* obazritti; (*Sla.* ogledati, koshtati, *Rg.* oglèdati *gustare*); *Rs.* оглянуть, обглядѣть, оглядывать, оглянку, оглядаю, обглядаю, возглядать, разглядѣть, разглядывать, осмотрѣть, осматривать, обозрѣть, обзирать, обозрѣвать, озирать; *Ec.* обглядати, осмотрѣть, оглядѣть, созерцати, зерцаю, смотрити, смотряти, смотряю; na około patrząc uważać, besehen. Oględował galery i wszystkie armaty. *Pasz. Dz.* 40. Oględowali fontanę, wsrzod placu uczynioną. *Warg. Wal.* 307. *Warg. Radz.* 160. Skanderbeg włożywszy deliią na pancerz, iechał miasta oglądywać. *Baz. Sk.* 208. Kiedy tak hetman mury oglądował, ... *P. Kchan. Jer.* 71. Oględuie twarz swą w zwierciedle, a oglądawszy się, odszedł, i wnet zabaczył, iaki był. 1 *Leop. Jak.* 1, 23. Dla większego przekonania, sam chciałem te rzeczy przeglądać i ozierać. *Xiądz.* 270. Wziąć co na oglądanie, *Cn. Th.* 615, zum Besehen nehmen. Na pokazanie, od kupca, szynkarza, na skosztowanie, na oglądanie rzecz iaka dana, *ob.* proba. *Cn. Th.* 821. Oglądanie, obeyrzenie, *Bh.* ohljžka, ohljdka; *Sr.* 2. hogled; *Sr.* 1. poladani; *Vd.* ogled, osirrallost; *Rs.* оглядка, смотрѣ, засмотрѣ, досмотрѣ, осмотрѣ, смотрѣніе, свидѣтельствованіе. Kiedy o czyich leciech wątpią, tam oględowanie ciała mieysce ma. *Szczerb. Sax.* 198. *ob.* oględy, oględziny). Obzieraiący *Ec.* обзирательный; ztąd обзорище, высокая башня, стражница, твержа *ob.* strażnica. – b) Oglądam *vel* oglądywam abo oględywać iadę, idę, miasta, kraie, w pielgrzymstwo dworne się wdaię; iadę abym zwiedził kraie dalekie. *Cn. Th.* 615. zwiedzam cudze kraie, ich gehe auf Reisen, reise die Welt zu sehen. Chcąc cudze ziemie oględać, wezbrał się do Włoch. *Ezop.* 60. Oglądanie, oględowanie kraiów, miast cudzoziemskich, pielgrzymowanie dworne, *lustratio locorum. Cn. Th.* 615, das Besuchen fremder Länder. – 2. oglądać kogo, obaczyć, uyrzeć, jemanden sehen, sprechen. Oglądałem cię Boga mego w ciele, niestworzonego, stworzonym; nieoglądanego widomym. *Sk. Zyw.* 1, 76. Wracasz na łono matki, tak dawno czekany, Jakże iestem szczęśliwa, że ciebie oglądam! *Niemc. P. P.* 34. Oglądał dzień ten pożądany. *Tr.* Do oglądania, do uyrzenia co odłożyć *Cn. Th.*, do obaczenia auf Wiedersehen. Boże nie dasz świętemu twemu *obeźrzeć na sobie skażenia. 1 *Leop. Ps.* 15, 10, *oględać. 3 *Leop.*, doświadczyć). Nie oględa zatracenia albo skazy. 1 *Leop. Ps.* 48, 11; nie ogląda. 3 *Leop.*). OBEYRZEĆ się, OGLĄDAĆ się; s w zad patrzeć, abo po stronach patrzeć, sich umsehen; *Sr.* 1. wobladuyu so; *Bs.* obazrittise, obziratise; *Crn.* agledavatisze, osiram se; *Vd.* se ogledat, okulviditi, okulgledati, ogleduvatise, osretise, osiratise; *Rg.* obazrettise, obziratise; *Cro.* obziramsze; *Rs.* обозрѣться, возриться; *Ec.* озрѣтися, озиратися, обозрѣтися, обозрѣваюся. Oglądnąwszy się żona Lotowa, obróciła się w słup solny. 1 *Leop. Gen.* 19, 26, obeyrzawszy się. 3 *Leop.*), obróciła się w słup solny, iż się oglądnęła nad rozkazanie. *Biel. Sw.* 6 *b.* Obeyrzawszy się i tam i sam, widząc, że nikogo nie było .., *Radz. Exod.* 2, 12, Ozieraiąc się woła: a gdzieś się podział! *Teatr* 20 *b*, 158. Na głos ten oglądnąwszy się, rzekł .. *Warg. Wal.* 34. Oględnął się zasię, a uyrzał go. *Budn.* 2 *Reg.* 2, 24. Oglądać się na wszystkie strony, iak złodziey. *Teatr.* 52 *b*, 87. Gumno nie ma bydź daleko od folwarku, ale tuż na obeźrzeniu. *Cresc.*

149, t. i. pod okiem, gleich vor den Augen, im Geſichte. – §. *transl.* oglądać się na co, na kogo, = uważać co, zaſtanawiać się nad czym, względać na kogo, wzgląd mieć nań, ſich nach einem, oder nach etwas umſehen, auf ihn ſehen, auf ihn Rückſicht nehmen. Otwartém na wszyſtko oglądać się okiem. *Torz. Szk.* 52. Na to, co mi przekładacie, naymniéy się nie oglądam. *Smotr. Nap.* 23. Oglądaiący się, przezorny, obaczny, *Ross.* осмотрительный. Ogląday się na poślednie koła, na przyszłe czasy. *Rys. Ad.* 52. *Klok. Turk.* 120. Na te rzeczy trzeba się obeyrzeć. *Sal.* 4, 451. Nie oglądali się oycowie na syny, opuściwszy ręce. 1 *Leop. Jer.* 47, 3, nie obeyźrzeli się. 3 *Leop.*). Uczynił to dla boiaźliwych, i na wszyſtkie się niebezpieczeńſtwa oglądaiących. *Siem. Cyc.* 560. Mądry na wszyſtkie ſtrony się ogląda. *Cn. Ad.* 466. Na wiele się trzeba oglądać temu, który ma przysiądz. *Karnk. Kat.* 513. Nie oglądam się, co zemną będzie; ale mówię, kto kocha oyczyznę, powinien bydź za tym proiektem. *Uſt. Konſt.* 1, 156, *Stan. Aug.* Na żadne obietnice i pogróżki królewſkie obeyrzeć się nie chciał. *Sk. Dz.* 1081. Wieku swego całego na to nie żałowali, ani się na prace żadne nie oględowali. *Warg. Wal. praef.* Tylko żeby dziś było; na iutro się nie oglądaią. *Teatr* 22 *c*, 25. *Paszk. Dz.* 113. Na ludzie się oglądać. *Cn. Ad.* 535. cf. respektami się uwodzić; cf. nie kto, ale co). Pan nie ogląda się na to, na co się ogląda człowiek; bo ludzie widzą to, co ieſt przed oczyma, ale pan w serce patrzy. *Radz.* 1 *Sam.* 16, 7. Bóg się na osoby nie ogląda. *W. Acta,* 10, 34. Bym się na cię nie oglądał, *nisi pater esses, non tulissem. Cn. Ad.* 50. – Oglądać się na kogo. = obawiać się go. *Cn. Th.* Nieiaki Aryanin, człowiek dzielny i woienny, miał wielkie łaſki u cesarza; i oglądał się nań cesarz, i bał się go nieiako dla odſtępſtwa iakiego, *Sk. Zyw.* 59–60. Biſkupi, na króla i moc iego się oglądaiąc, miiali sprawiedliwość. *Sk. Dz.* 1081. Oglądać się na kogo, spodziewaiąc się ratunku. *Cn. Th.*, *pendere ex aliquo.* – Oglądanie się na kogo, wzgląd, obawianie, obawa, *respekt, *Bh.* auhled, o'led. – 2. oglądać się z kim, = uyrzeć się z kim, widzieć się z kim, zeyść się z kim, jemanden ſprechen, mit ihm zuſammen kommen, ihn wo ſehen. OBEYRZAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, przezorność. die Vorſichtigkeit. Wrócił się nie tak nieuważnie, iako był uſtąpił, ale z wielką oſtróżnością i obeyrzałością. *Pilch. Sall.* 283. t. i. oglądaiąc się na wszyſtko OBEYRZAŁY, – a, – e, *adv.*, przezorny, wzgląd maiący, względny, vorſichtig. Panowanie Tyberyusza, na wszyſtkie ſtrony obeyrzałego, czyli raczey we wszyſtkim podeyrzliwego. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 148. Rzymianie w domu i obozie na wszyſtko obeyrzali i opatrzni. *Pilch. Sall.* 12. Zaliż nie widzisz? iak obeyrzale poſtępuie roztropność? *Pilch. Sen. liſt.* 3, 370. Na wynikaiące ſkutki nieobeyrzali, do buntów niewiele potrzebowali przyłudy. *Pilch. Sall.* 29., *Ec.* безобзорный. *OBEYŹRZLIWY, – a, – e, obeyźrzliwy w koło, *circumspicuus*, co ze wszech ſtron może bydź obeyźrzane. *Mącz.*, umſehbar, umanſehbar; *oppos. Ec.* необзорный.

OBEYŚCIE *ob.* Obchod.

OBEZECNIĆ, *OBEZECZCIĆ *cz. dk.*, oszkaradzić, poplamić, verunehren. Jakeście się wy tak bogu mierzionemi bluźnierſtwy obezeczcić dopuścili. *Smotr. Ap.* 94.

OBEZNAĆ *cz. dk.*, obeznawać *n. dk.*, zaznaiomić, womit bekannt machen, *Rg.* obaznatti, *Cro.* obznaniti). Obeznać się, *F.* Obezna się *Rec. dk.*, Obeznawać się, obeznaię się *ndk.*, oznać się, znaiomość sobie robić, znaiomość zabierać, ſich Bekanntſchaft machen, bekannt werden.

OBEŻREĆ się, OŻREĆ się, *F.* obeżre się *Recipr. dok.*, Obżerać się, Obżyrać się, Ożerać się, *ndk.*, *Bh.* obžirati, obežerati, obežeru, ožřim; *Sr.* 1. wožeram ſo; *Sr.* 2. ſe hobžraſch, hobožraſch; *Vd.* oshertuvati, poshreshuvati, do doshtokanja jeſti; *Bs.* prosgdriti, prosgdirati; *Cro.* osiramsze; *Rs.* обожраться, обжираться; ob-łokać się, objadać się, ſich befreſſen. Niedźwiedzie przed zimą tak niezmiernie się obżeraią, iakoby raz na zawsze nasycić się chcieli. *Zab.* 12, 206. Obżyra się, opiia. *W. P. W.* 3, 14. Ożerać się. *W. Poſt. Mn.* 15. Niemiec się ożera, Czech śpi, Francuz ſkacze. *Pasz. Dz.* 110. W nocy, gdy się ożarł, zabili go. *Sk. Dz.* 826. – §. opić się, *Boh.* ožrat ſe); ſich voll ſaufen. Żeś się iuż obżarł piiaku, Czyś się gorzałki dorwał? *Paſt. F.* 235. Jął się kufla, i ożarł się iak beſtya, *W. Poſt. W.* 18, *ob.* ożralec, obżarty, ożrały). Ożarłszy się gorzałki, szyię złamał. *Smotr. Lam.* 66. – *§. *fig.* Ożarłszy się od radości, twardo usnął. *Weresz. Rgl.* 153, upoiwszy się).

OBEZWAĆ się, *F.* Obeswie się *Rec. dk.*, Obzywać się *ndk.*, do koła się odezwać, do kilku rzędem, ſich bey mehreren der Reihe nach anmelden, womit hören laſſen, mehreren etwas melden. Nie obezwał się wam? *Teatr* 11 *b*, 60. Czy słuszna na niecnotliwym dekrecie cesarza przeſtawać, czyli też z woyną Krzyżakom się obezwać? *Krom.* 485.

OBFICIE, OBFITO, *OKWICIE, OKWITO *adv.*, hoynie, opływaiąc, zbytecznie, überflüßig, reichlich, voll auf. *Sr.* 1. nadobné (cf. nadobnie); *Vd.* obiunu, obiunoſtnu, kopaſtu, verhatnu; *Sla.* iz obila; *Cro. et Dl.* obilno; *Rs.* изобильно, излишне. Obfitorodny Nil. *A. Kchan. Wirg.* 240, okwicie. *W. Poſt. W.* 307. Pan bóg w niebie wam to wszyſtko nagrodzi, i okwicie nawetuie. *Zrn. Pſ.* 67. Obfito czynię *opulento. Cn. Th.* OBFITAL, – u, *m.*, bassin, czasza fontany. *Tr.*, das Springbrunnenbecken. *OBFITARZ, – a, *m.*, bogacz, ein Reicher. Nędzny obfitarzu! *W. Poſt. W.* 2, 60. Nędzny bogaczu, a obfitarzu świata tego! *Rey Pſ. Ee* 2. *OBFIT, – u, *m.*, *Tr.*, OBFITOŚĆ, *OKWITOŚĆ, – ści, *ż.*, hoyność, zbytni doſtatek, opływanie, Ueberfluß, Reichlichkeit, Reichthum, Fülle; *Sr.* 1. nadoba, nadobnoſcž (*ob.* nadoba), pwodnoſcž *ob.* płodność); *Rg.* obijlnos, obilnoſt; *Crn.* preobilnoſt, obilnoſt, obilje; *Cro.* blágoszt, oblinoszt; *Vd.* obylnoſt, obylje, obiunoſt, preobiunoſt; *Dl.* obilnoszt; *Bs.* obilatoſt, obilnoſt; *Ross.* обиліе, обильство, обильность, изобиліе, изобильность, излишество, излишность; *Ec.* изобилство, изобилность, гобина, обиліе плодовъ земныхъ, чрезпотребство, излишность, преизбытокъ, преизбыточествіе. Kto w obfitości rzeczy wszelakich, t. i. w zbytku żyie, umarłym ieſt, chociaż ieszcze żyw. *Kosz. Lor.* 66 *b.* Za przemaganiem obfitości nieprzyiacioł, wkrąg Mazurowie obskoczeni byli. *Krom.* 762. Jm więcey w kraiu ieſt ludzi, tym większe zbieraią obfity. *Tr. Tel.* 79. Wszelka okwitość z rąk boga na szczodrobliwe dobrodawce wylewa się. *Gil. Pſ.* 281. Litwini w księſtwie Połockim ludu wielkość z nieliczoną okwitością łupów w plon zagnali. *Stryik.* 86.

Wielką maiąc okwitość więźniów, onemi dwoie miaſt osadził. *Krom.* 32-3. OBFITOWAĆ, *OKWITOWAĆ *Intr. ndk.*, opływać w czym, hoynego doſtatku zażywać, im Ueberfluſſe leben, Ueberfluß haben; *Sr.* 1. nadobewam, pje=nadobéwam; *Rg. et Bs.* obiłovati; *Cro.* obilújem; *Vd.* obiunuvati; *Crn.* obilnujem; *Dl.* obilnovati; *Rs.* обиловать, изобиловать, излишествовать; *Ec.* избыточествовать, преизбыть, преизбываю, преизбыточествовать. Podług buyności ziemi swoiéy obfitował a rozmnożył się. 3 *Leop. Ozea* 10, 1, *rozhoynił a rozmnożył się. 1 *Leop.*). Obfituiący *Ec.* благодовольный. W żołnierza konnego nasi, a w pieszego nieprzyiaciele okwitowali. *Krom.* 580. Weidewutes u Prussów wielkim pocztem sług obfitował. *Stryik.* 45. Jeśli nie będzie obfitotowała sprawiedliwość wasza więcey, niż Faryzeuszów, nie wniydziecie do nieba. *Sk. Kaz.* 309. Liczba okwituiąca. *Krom.* 17. Słowianie wczesnością żadną do nauk ćwiczenia nie okwitowali. *Krom.* 6. Obfitowanie *Ross.* изобилованіе. OBFITY, OKWITY, - a, - e, hoynie doſtateczny, opływaiący, *Crn.* obilu; *Vd.* obyln, obilen, obiun, preobiun, obiunaſt, vnoshen, bogaſtven; *Cro.* obilen, blagovit; *Sla.* obilan; *Bs.* obilan, obilat, blag; *Sr.* 1. nadobny; *Rs.* обильный, независтный, неоскудный, нескудный; *Ec.* гобзовательный, гобзистый; reichlich, überflüßig, reich, fruchtbar. Zawsze obfitsze żniwo bywa u sąsiada. *Pot. Arg.* 568, cf. cudze czyli sąsiedzkie zawsze lepsze). *Okfite czasy. *Leszcz. H. T.* 89. Rzéka w ryby okwita. *Stryik.* 79. Nieprzyiaciel korzyść okwitą zabrawszy, odciągnął. *Krom.* 288. Doſtawszy tego miaſta bardzo okwitego, na łup dał rycerſtwu. *Papr. Ryc.* Chryſtus żywot swóy ofiarował z okwitym krwi wylaniem. *Biel. Hſt.* 200. Mieysca w Niemieckiey ziemi nayokwitsze pod lasem Hercynią. *Warg. Cez.* 141. Okwite paſtwiſka. *Wrobl. Zol.* 51. Nas też w łasce swey okwitey Choway na czas nieprzeżyty. *Papr. Try. B* 3. Poiedynkiem go zabiwszy, kosztowne z niego i okwite odniósł łupieży. *Kramer* 32. Ziemia okwitsza. *Krom.* 12. Który ma, temu będzie dano, i będzie zoſtawion okfitszym. *Sekl. Math.* 25. Zapłata wasza okwita ieſt w niebie. *Biał. Poſt.* 98. Jeśli sprawiedliwość wasza nie będzie okwitszą, niżli Faryzeuszów, nie wnidziecie do nieba. *Sk. Kaz.* 310. - §. niepotrzebny, będący nad to, zbyteczny, bez czego się obeydzie, überflüßig, unnöthig. Nie są rzeczą obfitą i takie działania, które fraszkami zowiemy. Uwaga rozmyślna z każdéy rzeczy może mieć korzyść. *Kras. Liſt.* 1, 83.

OBGADAĆ, OBGANIĆ, OBGARNĄĆ, OBGIĄĆ, OBGRODA; *ob.* Ogadać, Oganić, Ogarnąć, Ogiąć, Ogroda.

*OBGŁĄB *adv.*, nieco głęboko, etwas tief. W ziemi ie zagrzebł obgląb. *Zebr. Ow.* 86, *alta humo*).

OBGOTOWAĆ *cz. dk.*, obgotowywać *czstl.*, *Vd.* obkuhati), nieco zagotować, etwas aufkochen, aufſieden. Obgotować mięso, lub iarzynę iakową. *Wiel. Kuch.* 418. Mięso wprzod obgotuie się, nim na czyſte wſtawisz, z którego masz potrawę robić, iednak nie trzeba długo gotować, żeby smaku nie utraciło. *ib.* 418. Migdałki ziemne na kawę w wodzie dobrze obgotować potrzeba. *N. Pam.* 17, 211.

OBGRUBSZY, - a, - e, przygrubszy, etwas dick, etwas grob, *Boh.* obhrubný, *Slo.* obhrubni. Węgle obgrubsze. *Haur. Sk.* 378.

OBGRYŹĆ, *ob.* Ogryźć.

OBHEBLOWAĆ, *F.* obhebluie *Act. dk.*, heblem ogładzić, behobeln; *Rs.* обстружить, обстружевать, остроговаю, обстрогиваю. Stolik mierniczy, z tablicy z wierzchu iak naydokładniey obheblowaney. *Zabor. Geom.* 85.

*OBHEŁZNĄĆ *ob.* ochełznąć.

OBJĄĆ, - jął, - jęli, *F.* obeymie *Act. dk.*, OBEYMOWAĆ, obeymuie *kont.*, Obeymywać *czſtl.*, *Obeymać *ndk.*; *Boh.* obgimati, obgjiti, obegmauti, obgal, obſahnauti, obſahowati; *Slo.* obgat, obgimat; *Sr.* 1. wopzimnu, wopzipimam; *Vd.* obvjeti, obvjetuvati, objéti, objemati, obimem, objemlem, obramiti, okuliobdjati, okuljemati, okulvseti, okulsavjeti; *Crn.* objęti, objamem, objęmam; *Dl.* obnyeti; *Cro.* objeti, obimati, obimlyem; *Rg.* obujmiti, obujmijvam; *Bs.* obujmiti, obujati, obuzeti, obuhititi; *Rs.* обнимать, обымати, обыму, обьялъ, обнялъ, обнимаю, обхватать, охватать; *Ec.* объяти, обиму, объяхъ, объемлю, обымаю, приобъемлю, приобымаю; rękami obsiągnąć, ogarnąć; zawierać; *propr. et transl.*, umfaſſen. Kto wiele obeymuie, mało ściſka. *Cn. Ad.* 403. Wszedł Hektor, w ręku długi miał oszczep miedziany, Błyszczy się oſtrze, złotym objęte pierścieniem. *Dmoch. Jl.* 161, oprawne). On co go Rzymſki świat nie obeymywa. *Chrość. Luk.* 345. Skała do objęcia miernego zamku dosyć przeſtronna. *Pilch. Sall.* 281, do mieszczenia w sobie; *Vd.* objem, objetje, objemanje, (*Ec.* объятие, пазуха *sinus*). Cuda rozliczne, gdyby się wszyſtkie pisać miały, Na objęcie ksiąg snadźby świat był mały. *Odym. Sw.* 2, *Oo* 3. Obeymuiący *Rs.* вмѣстительный *ob.* wmieścić, *Ec.* приятеленъ, который способенъ принять что. Obeymuiący wiele *Rs.* убористый. Obeymuiący *subſtantive*, *Rg.* obujmitegl. - Nieobjęte oddaiemy ci dzięki wszyscy. *Nag. Cyc.* 136, t. i. nieograniczone, nieſkończone, unendlich, unbegränzt, gränzenlos. - Obeymuie mię ſtrach; pada na mię ſtrach *Cn. Th.*, es überfällt mich ein Schrecken. Żal mię obeyma srogi. *Zab.* 14, 128. Myśli go tak objęły, że nie słucha co gadaią do niego. *Jabł. Tel.* 335, całkiem zajęły). Daley poiechać nie mogła, dżdżami a gwałtowną powodzią objęta. *Krom.* 397, t. i. na około obſkoczona, napadła). - §. Objąć ſtaroſtwo, króleſtwo, urząd, wziąć na się, osiąść, übernehmen. Objąć ogród w possessyą. *Mon.* 70, 780. Objąwszy iaki urząd w oyczyznie, . . *Mon.* 70, 561. Po rodzicach objął maiętności długami obciążone. *Kras. Pod.* 2, 29. Wyiechał z Petersburga do woyſka, na objęcie kommendy. *Pam.* 83, 2, 71. *ob.* objąt, objęcie, objętność, objętny.

OBJAD, - u, *m.*, *Bh. et Slo.* oběd; *Sr.* 1. wobyd, wóbed; *Sr.* 2. hobéd; *Rg.* objèd; *Cro.* obèd, obrok; *Hg.* ebeed, ebéd; *Bs.* objed, rucjak; *Sla.* rúcsak ù podne; *Dl.* ruchyak; *Vd.* juscina, vushina, kosilu (*ob.* iużyna); *Crn.* kossilu, kosilu, cf kuszać; *Rs.* обѣдъ, iedzenie południowe, der Mittag, die Mittagsmahlzeit. Obiecał zemną dnia iutrzeyszego zjeść objad. *Xiądz.* 143, mit mir Mittags zu ſpeiſen. Dziś Waść u mnie na objedzie. *Zab.* 13, 203, heute ſind Sie bey mir zu Mittage, zu Tiſche. Przysłał prosząc na objad. *Teatr* 22 *b*, 27. Na obiedzie u Wezyra zwyczaynie bywa 12 mis. *Kłok. Turk.* 61. Tak trafiay, żebyś przed samym objadem zawitał, a nie odchodź, aż objad wydadzą. *Boh. Kom.* 1, 12, gehe nicht eher, bis der Mittag angerichtet

wird. Jutro na objad czekam. *Teatr.* 30 *c*, 25. Zostań u mnie na objedzie. *Teatr* 22 *c*, 39. Kazał mi bydź u siebie na objedzie. *Mon.* 66. 34. - *Prov.* Po obiedzie łyżka. *Cn. Ad.* 896, po śmierci lekarstwo). U skąpego zawsze po obiedzie. *Min. Ryt.* 4, 149, nierad, nie często). Omyliła go nadzieia, iakby mu psi objad zjedli. *Cn. Ad.* 785. Jeśli król takim wierzy, Nie dziw że rożny objad iada od wieczerzy. *Pot. Arg.* 321, t. i. że odmiennemu losowi podlega, że dziś tu, iutro tam), OBJADAĆ *act.*, 1. *ob.* Objeść. 2. OBIADAĆ, OBIADOWAĆ, *OBIEDOWAĆ, - ał, - uie, *OBIEDWAĆ, *OBIADWAĆ, - ał, - a *Jntr. ndk.*, *Bh.* obědwati, obědowati; *Slo.* obědugi; *Sr.* 1. wobydowacj, wobedupu; *Cro.* obedvati, obedvam, obedujem; *Hg.* ebédlem, ebedlenni; *Rg.* objèdovati; *Bs.* objedovati, rucjati; *Sla.* rùcsati; *Vd.* juzhinati, vushinatj, kositi, vudenjati; *Crn.* kosśiluti, kositi, kosti, kęsem cf. kuszać, kąsać; *Rs* обѣдать, обѣдаю; *Ec.* обѣдую, трапезовати; ieść obiad. zu Mittage speisen, Mittagsmahlzeit halten, (*Vd.* odvushinati; *Ross.* отобѣдати *dk.*, *odobiadować, *zobiadować). Krezus na złocie obiada, Po złocie chodzi i siada, *Karp.* 7, 5, Obiadowałem w garkuchni z przyiaciołmi. *Zab.* 11, 165. Razem z kim obiadować *Ec.* сообѣдати. Zaprosił go był biskup na obiad; ale nierychło godzina obiedwania przychodziła. *Birk. Dom.* 64. Prosił go, aby obiedwał u niego, gdzie też wszedłszy usiadł k stołu. *Sekl. Luc.* 11. Obiedwać. *Krom.* 318; *Leop.* 3 *Reg.* 13, 7; *Radz. Joan.* 21, 12; *Budn. Luc.* 9, 37. Obiedwaycie towarzysze moi! na polach Elizeyskich wieczerzać będziecie. *Warg. Wal.* 85. Na drugiey stronie rzeki obiadwał. *Sk. Dz.* 1192. Gdy się naobiedowali, rzekł ... *Sekl. Joan.* 21, gdy się dość byli naiedli na obiedzie. OBIADEK, - dku, *m.*, *zdrbn.*, mały obiad, ein kleiner Mittag, ein kleines Mittagsmahl; *Bh.* obídek; *Sr.* 1. wobedk; *Cro.* obédecz; *Rg.* ebèdetke; *Rs.* обѣдецъ. *OBJADKI, - ów *plur.*, *Rs.* обѣдки, niedoiadki. OBJADACZ, - a, *m.*, który co objada, ogłoda, der Beesser, der etwas rund um abißt, *Vd.* objedecz, *Rs.* обѣдала, обѣдрáльщикъ pasorzyt. OBIADALNIA, - i, *ż.*, pokóy obiadowy, iadalnia, das Speisezimmer zu Mittag, *Cro.* obedvalische *pransorium*. OBIADOWNIK, - a, *m.*, gość obiedni, ein Mittagsgast, Mittagsesser, *pransor*, = obiednik, *Mącz.*, *Cro.* obednik; *Rs.* объдникъ, пировáтель. OBIADOWY, OBIEDNY, - a, - e, *Rs.* обѣденный, do obiadu należący, Mittags-, zum Mittagessen gehörig. *ob.* poobiedny, przedobiedny.

OBJAŚNIĆ, *F.* objaśni *Act. dk.*, OBJAŚNIAĆ *ndk.*, oświecić *propr. et fig.*, *Sr.* 1. wovaßnam, wovaßnu; *Boh.* wyswetliti; *Vd.* resviezhuvati, arsvietit, resbistriti, reslagati, reskladati; *Rg.* obasjatti, obasjaavam, kazati; *Dl.* ocitovati; *Rs.* объяснить, объяснять, изъяснить, изъяснять, образумить, образумливать, предозарити, предозарять, beleuchten, hell machen, erleuchten, klar machen, deutlich machen, erläutern. Objaśnienie ulic miasta. *Pam.* 85, 1, 170, illuminacya, oświecenie, *Rs.* поясненïе. Objaśnić świece, oświecić, utrzeć nosy świecom. *Plerumque usitatum improprie:* n. p. Objaśniam rzecz całą podobieństwem .. *Bals. Niedz.* 2, 130. Gdybym ją chciała objaśniać, pomnożyłabym iey zgryzoty. *Teatr* 38, 127. Ja słucham, uważam, i objaśniam się. *ib.* 37, 152. Teraz nieco iestem objaśniony. *Teatr* 33, 57. Objaśniący *Ross.* объяснительный, изъяснительный. Objaśnienie, oświecenie, wytłumaczenie, *Sr.* 1. wovaßneno; *Vd.* resbstrenje, reslaga, resklada, *Ross.* сказáнïе, сказывáнïе. Zaden nie pierwey powinien ku chowaniu nowey ustawy, ażby była przez obwołanie w królestwie objaśniona. *Herb. Stat.* 24, t. i. objawiona, bekannt gemacht. *Theol.* Oycze objaśń imię twoie! - a w tym przyszedł głos z nieba: objaśniłem i ieszcze objaśnię. *Leop. Joan.* 12, 28, uwielbić, *Bibl. Gd.*, verklären. 1 *Leop. Hebr.* 5, 5. *ib. Joan.* 13, 30-32. *ib. Joan.* 17, 5. Ja twe oycowskie imię objaśniłem Na ziemi, chwalę twą opowiadaiąc, Ty mnie też objaśń, żeby w ktoréy byłem Chwale u Ciebie, i iasności trwaiąc Pierwéy, a niżli ten świat był stworzony, W teyżem zostawał, Oycze niezmierzony! *Odym. Sw.* 2, *B b* 2. Góra Tabor, gdzie Pan sługę swego *objaśniwa. *Chod. Kost. ep.* OBJAŚNICIEL, OBJAŚNIACZ, - a, *m.*, der Beleuchter, Erleuchter, *Rs.* объяснитель, изъяснитель; *w rodz. żeńsk.* objaśnicielka. *OBJAŚNIENKO, - a, *n.*, n. p. Pisał Joachim Watt małe *objaśnienko*, (*commentariolum*), na rozdział o Sarmacyi Pompeiusza Meli. *Nar. Hst.* 4, 286. OBJAŚNIEYSZY nasz wiek. *Mon.* 67, 179, t. i. przyświetleyszy.

OBJĄT, - u, *m.*, objęcie, objętość, der Umfang; *Boh.* Obsah, obsažení, obraba (cf. osięgnąć, ogrodzić); *Crn.* objęm; *Vd.* obvjetik, okrainik; *Rg.* okoliscte (cf. okolica); *Rs.* объёмъ, окружïе, окружность, (cf. okrąg), окóльность. *Obeym*, *Chodk. Kost.* 7. Wielkość ciała iest rozłożenie iego, objąt, wymiar, *volumen*, to iest, mieysce, które zastępuie cała rozłożystość ciała, stronami iego zewsząd określona. *Rog. Doś.* 1, 193. Gdy w glinie zanurzę zupełnie kulę, okrągłość cała, którą ta kula tam wydroży, nazywa się objąt czyli objęcie téy kuli. *ib.*

*OBIATA; - y, *ż.*, (*Bh.* obět *sacrificium*, *Bh.* obětní *sacrificialis*, *Slo.* obeta, *sacrificium*; *Bs.* obet *votum*; *Ross. e t Ecc.* обѣтъ, обѣтованïе obietnica, ślub, обѣщанïе ślubowanie). *Pol.* - a) obietnica, ślub, das Versprechen, die Verheißung, das Gelübde. *Cn. Th.* - §. b) *si ab oblatione*, *laesa voce oblata*, (*cf.* opłatki), = ofiara. *Cn. Th.*, das Opfer. Tobie można Wenero i twemu dziecięciu, Dawałem w upominku bogate obiaty. Często przed twym ołtarzem pysznym cap brodaty Upadał zarzezany; często na ofiarę Przynosiłem grzywaczów wychowałych parę. *Zimor. Siel.* 177. Sam swą osobą król ofiarował obiaty bogom. *Leop.* 2 *Paral.* 28, 22. Ofiary i obiaty nie chciałeś Oycze. *Gil. Kat.* 209. Chrystus wydał się sam dla nas obiatę i ofiarę bogu, ku wdzięczney woni. *Leop. Ephes.* 5, 2. - §. 3. Gdy przyniesiesz *oblatę* ofiary; biała mąka będzie ofiarą twoią. *W. Levit.* 2. 1 not. „*obiatą* zowiemy מנחה *minchah*, t. i. ofiarę z mąki abo z chleba w piecu upieczonego, abo w pańwi smażonego, abo na roszcie pieczonego, abo z prażma"; ofiara *śniedna. *Bibl. Gd.*, Speisopfer. *Jn hac significatione ab* obiad *duci potest*, *quasi* obiadnia, *ut Russi* obiadnia (обѣдня msza nayś; *Ec.* обѣдница, служба церковная вмѣсто литургïи отправляемая), *dicunt*, *coeleste prandium*, *vel coena diuina*". *Cn. Th.*, *ob.* obiednia. *OBIATOWAĆ, *OBIETOWAĆ, - ał, - uie *Act. ndk.*; *Bh.* obětowati *sacrificare*, *Bs.* obetovati *vouere*, *Rs.* обѣщать, обѣщаю, *Ec.* обѣщаваю, обѣтовать ślubować, *ob.* obie-

cać), ofiarować, opfern. Baalimowi ofiarowali, a bałwanom obiatowali. 1 Leop. Ozz. 11, 2. Dawał chwały, i ofiary obietował panu zastępów w Sylo. ib. 1 Reg. 1, 3. W pewne dni ofiary obiatował Panu. Leop. 1 Reg. 1, 3. Na ten czas kapłani zwykłe ofiary obiatowali. Leop. 2 Mach. 14, 31. Odeymę z Moaba ofiaruiącego na wysokościach, i obiatuiącego bogom iego. Leop. Jer. 48, 35.

OBJĄTRZYĆ, F. objątrzy Act. dk., obropić, eitern machen, beeitern. Rana się objątrzyła, rund um voll Eiter. - §. do gniewu poduszczyć, zum Zorne reitzen, erbittern. Z żalem i objątrzeniem szedł spać. Sk. Dz. 44. Dopiero Turcy się objątrzyli, za oną schadzką naszych do Wołoch. Nar. Chod. 2, 289, „z mowy Zołk."). Żal moy zataiony Tym więcey był objątrzony. J. Kchan. Ps., żałość świeżo się odnowiła. Karp. 5, 106).

OBJAWIĆ, F. objawi Act. dk., Objawiać ndk.; Sr. 1. wozjewam, wobzjewam, wozjawnosćzam; Rg. objâviti, objavglivati; Cro. javlyam, objavlyam; Vd. rasodeti, resdeniti, odkrivati, resglasiti, arsdenit; Ross. обьявить, обьявлять, iawnym co czynić, wyiawić, offenbaren, entdecken, bekannt machen. Ten oznaymuie, który naypiérwéy co nowego opowiada albo objawia. Sal. 4, 30. Kto objawia taiemnice przyiacielskie, wiarę traci. Leop. Syr. 27, 17. t. i wydaie). Miałbym sekret pewny ci objawić. Teatr 45, 92, odkryć). Objawiający Rs. обьявительный. Objawiony Rs. откровенный. Chrystus, który był u oyca, tenci iest objawion ludziom, którego objawionego widzieli, słyszeli, dotykali. Wiśń. 495. Objawienie Rg. et Bs. objavgljenje, ocittovànje, das Offenbaren, die Offenbarung. Objawienie myśli swoiey Ec. мыслодаятельство. Objawienie życia, dwa rodzaie czynności życie składaiących, przyswaianie odżywnéy materyi, i wyrzucanie nieodżywnéy. Sniad. Teo. 205. Theol Bóg albo aniol objawia ludziom rzeczy niewiadome, reuelat, Gott offenbart dem Menschen. Objawienie sc. bozkie, die Offenbarung, Bh. zgewenj; Sla. ocsitovanje, Ross. откровеніе, явленіе. Zjawienie abo Objawienie Jana S., Bial. Post. 115, Apocalypsis, die Offenbarung Johannis. Objawiony (od boga); Rs. богоявленный, боговдохновенный, боговѣщанный. - b) objawiać, obwieszczać, verkündigen, bekannt machen, Ec. позорствовати. Usta moie będą objawiać chwałę twoię. Wrobl. Zolt. 120. Medea, będąc urody niepospolitéy, była sławna i objawiona wszystkiemu światu. Biel. Sw. 9 b. **OBJAW, - u, m., **OBJAWA, - y, ż., **OBJAWY plur.; **OBJAWINY; poet.; objawienie, Offenbarung; Ross. явка, явленіе (: 2. scena w sztuce teatralnéy); обявка, обьявленіе. Ty Kostko, w skryciu będąc, przez objawę boską, byłeś ludziom w iawi. Chodk. Kost. 69, ib. 33. Przez objaw widziany. Przyb. Milt. 199. Widział go Jakób w senne objawiny. ib. 90. OBJAWICIEL, - a, m., *OBJAWCA, - y, m., oznaymiciel, Rg. objavitegl, objavionik; Ec. обаянникъ, Rs. обьявитель, der Offenbarer. Moyżesz zakonu bożego objawiciel. Stryik. 91. Jehowa wiadomca serc. objawca skrytości. Farn. 36. - w rodz. żeńsk. Objawicielka обьявительница.

OBJAZD, - u, m., OBJAŻDŻKA, - i, ż., a) objeżdżanie, das Umfahren, Umreiten, Herumfahren; Vd. objesda, objesdenje; Rs. объѣздка, объѣздъ. Na tym się objażdżki komisarza kończą, że go musimy za Pańskie pieniądze żywić. Kras. Pod. 2, 32. Objazdy lasów często czynią, a kogo przy rąbaniu zaftaną, wóz do dwora zaymuią. Haur. Ek. 161. Spodziewałem się mieć u siebie całą kompaniią po zakończoney objazdce. Xiadz 143. Nie trzeba było statkom czynić objazdu całey półwyspy. Nar. 2, 457. Wielki Książę ze wszystkiemi pany ieździł w objazd po zamkach ukraynych. Stryik. 647. - b) w objazd, : wokoło, w obwód, w objąt, im Umfange, in die Runde, im Umkreise. Kiiów przestrzeństwa swego w objazd siedm mil rachuie. Psalmod. 14. J. Kchan. Dz. 32. Gwagn. 314. Nar. Hst 2, 189. Ten mur w objazd iest na dwie mile. Baz. Sk. 159. Jle iest w obiazd od Baltydy kraiu, Aże po Euxyn i brzegi Dunaiu. Kchow. 275. - c) mieysce, ktore objechać, okrążyć trzeba, Umweg. Prosciny, objazdy, góry, rzeki, wszystko to niech hetman zważy. Papr. W. 1, 81. Objazd, objeżdżanie, kołowanie; zdrożna iazda, Umweg, Bh. obwoz, Cro. obhajanye. - 2. objazd, obiażdżka, obchod, ront, patrol, die Patrulle, objechanie nocne wart i stoiek, albo też wszelki poczet wysłany na prześpiegi. Jak. Art. 3, 304, et 314, Bh. pogjzdka, Rs. обьѣздка, обьѣздъ. Objazdy przez godzin 2 bily się, i Moskiewski został zniesiony. Gaz. Nar. 1, 291.

OBIBOK, - a, m., rębacz, iunak, burda ein Schläger, ein Raufer. A dalibóg ci to ieden z tych obiboków. Teatr 31, 51. Jeśli masz skrupuł bić się, to cię ten obibok wyręczyć może. Teatr 24, 161.

OBIĆ, F. obiie Act. dk., OBIJAĆ ndk., Sr. 1. wobbiju, wobiwam; Cro. obiám, otiram, Bs. oscinnuti); obijać owoc z drzewa decutere. Cn. Th., na około odbiiać, rund um abschlagen, z. B. Obst. Wiatr srogi wielkie zamieszanie w lasach uczyni, i liście obiie. Lib. Hor. 78. (Ross. обои owoc przez wiatr zrzucony). Leżą trupy na powal, iak robaczywe kiedy oblecialy iabłka, za trząśnieniem rózg, iak żołądź obity. Zebr. Ow. 179. Wychodząc z miasta takiego, proch z nóg waszych obiycie. Leop. Luc. 9, 5, otrząśniycie. Bibl. Gd.), schüttelt den Staub von euern Füßen. - b) Obić kogo, : wyłoić mu skorę, wybić go, okładać go plagami, Crn. opplaseti; Vd. otepsti, oklati, einen durchprügeln. Postronkami go iak byka każę obić. Bh. Kom. 1, 345. Obiiam komu gębę obtundo Cn. Th. - aliter obiiać co, : otłukać, ubiiać, stampfen, rund um abschlagen, beklopfen, schroten; obiiam ięczmień, p oso Tr. Cóż gdy się posieią takie rodzaie, które daleko są obitsze? Kluk Rosl. 3, 301; lepiéy się daią obić, wymłócić?) Moskwa mocnie Smoleńska dobywali, i w dzień i w nocy z dział obiiali zamek. Stryik 660, bestürmten, beschossen. - b) Obiiać co kołmi, obręczami circummunire Cn. Th., poobiiać, mit Pfählen umschlagen, mit Reifen beschlagen; Rs. обить, обивать. Obiiać blachą, mit Blech beschlagen, beblechen. Blachami śrebrnemi pozłacanemi komorę S. Piotra obił. Sk. Dz. 586. *Obbił i podstrował ściany wewnątrz forsty cedrowemi. 1 Leop. 3 Reg. 6, 14. Sr. 1. zdeskupu deskami pokładam, obiiam, pobiiam, tafluię). Waleryan, gdy mu żona była umarła, czarno wszystko obić dał, i czarny stół przed sohą postawić kazał. Weresz. Rgl. 149. - transl. Grota winnicą obita, Gałęzią i gronami iakoby obszyta. Jabł. Tel. 5. Jaskinia zielonym bluszczem na około obita. Past. Fid. 159. OBIJAĆ się Recipr., bić o co, anprallen, abprallen. Uderzyły wiatry, i obiły się o on dom, tedy się obalił.

1 *Leop. Math.* 7, 27, uderzyły w on dom. 3 *Leop.*). = Obiła się głos o uszy, erschallen. Obił się o moie uszy dźwięk muzyki. *Kras. Pod.* 2, 23. Obijanie się dźwięku od powierzchni chropowatych. *Hub. Mech.* 198, das Schallen, der Schall. (cf. odgłos). Wieść niepocieszna o nasze uszy się obiła. *Boh. Kom* 2, 492. *Zab.* 12, 275. Obiło się to o iéy uszy. *Teatr.* 39, 19. Grzmot się po powietrzu uwiia, Góry grzmią, głos okrutny się o nie obiia. *Bard. Luk.* 2, 33. OBICIE, - ia, *n.*, *Subst. verb. dk.*, das Schlagen rund um, das Beschlagen. - §. *generale est*, *et sub eo sunt* opony, szpalery, kobierce, kortyny etc., *Cn. Th.*, alles womit Wände ausgeschlagen werden; insonderheit Tapeten; *Bh.* czalaun (cf. całun); *Sr.* 1. wobweschki (cf. obwiesić), tebich; *Vd.* prestera, prestranja, tebih, *Cro.* saag, karpit, szág; *Rg.* ságh; *Sla.* chilim; *Bs.* kerpatur, krripatur, zaklona, zastori, kojim se miri pokrivaju; *Rs.* обой, обивка, шпалеры, выкоека. Pokóy pierwszy miał obicie z adamaszku czerwonego, drugi z atłasu farb rożnych. *Warg. Wal.* 305. Kazałem pięknym obiciem wybić pokoiki. *Teatr* 26 *d*, 5. Ściany okryte płocianym obiciem. *Kras. Post.* 2, 138. Papierowe obicia nierównie są pięknieysze; bo adamaszkowe smutny mebl robią. *Zab.* 13, 210. Przestawał na szpalerach, lub czystym w domu obiciu, które wziął po pradziadzie. *Pam.* 84, 346. OBICIANY, - a, - e, od obicia, *Rs.* обойный, Tapeten=. Obicianego lwa pięścią uderzył. *Jabł. Ez.* 45, t. i wyrażonego na obiciach). Fabryka obiciana, *Rs.* шпалерная, фабрика. OBICIARZ, - a, *m.*, tapecyer, der Tapezierer, *Bh.* czalaunjk; *Vd.* presternik, prapognek, tapezirar, prestranjar; *Ross.* обойщикъ.

*OBIDA, - y, *ż.*, mierziączka. *Dudz.* 47, der Ekel, das Grauen. *OBIDZAĆ, - ał, - a, *Act. ndk.*; *Dudz.* 47, obmierżać co komu. *OBIDZI, n. p. *P. Kchan. Orl.* 1, 68. „Obidziemu z Olbrachtem i Mikołaiowi", musi bydź imię.

OBIE, *ob.* Oba.

OBIECAĆ, - ał *ndk.*, OBIECOWAĆ *Contin.*, *Praes.* Obiecuie, OBIECYWAĆ *Freq.*, *Bh.* slibowati, slibiti, připowjdati (cf. ślubować); *Sr.* 2. slubisch, lubisch; *Sr.* 1. slubu, pšislubu, lubu, polubam; *Vd.* oblubiti, obiezhati, saobezhati, obetati (*ob.* obiatować, obiata); *Crn.* obętam, = przyrzekam; obetuvâti *vouere*; *Cro.* obéchem, obechati; *Bs.* obechjati, obitati, obrecchi (cf. przyrzec), datti rjec (obetovati *uouere*); *Sla.* obechati; *Rg.* obecchjatti, obitati, obecchjavati, objetivati, objêtati, poobechiatti, narecchi (cf. narzec); (*Rg.* objetovati *uouere*, *obstringere*); *Ross.* обѣщать, обѣщевать, обѣщаю, обрѣчь, обрекать, сулить, посулить, отсулить, отсуливать, помолвить; *Ec.* обѣтовати, обѣщаваю, запоручати, запоручити; przyrzekać, versprechen. Kto wiele obiecuie, mało daie. *Rys. Ad.* 22. *Slo.* kdo mnoho slubuge, málo dawá; *Rg.* obecchjavati zlato herzegoro, *Cro.* obetati zlato herczegovo; *ob.* góry złote). Lepiey iest nie obiecować, aniżeli obiecawszy nie oddadź. *Radz. Eccles.* 5, 4. Czego nie masz, nie obiecuy. *Rys. Ad.* 8. Muie obiecano, drugiemu dano. *Cn. Ad.* 509; cf. ten chodzi w mierze, tamten suknią dzierży). *Slo. prov.* slubowat ge pánsti, a držat sedlácki, obiecać iest pańska, a dzierżeć (dotrzymać), chłopska). Śmierć a żonę każdy ma sobie obiecaną. *Pot. Arg.* 477, *Rs.* обѣщанный, суленый. Coś to nam naobiecywał! *Teatr.* 21, 115. Nie tegoś sobie po nim oycze obiecował. *Groch.* 401, nie tegoś się spodziewał, tuszył. - Obiecuię kogo abo siebie gdzie, = ślubuię się na święte mieysce, ein Wallfarthsgelübde thun, jemanden oder sich selbst wohin geloben; *Rs.* обречься. Matkę swoię do grobu ś. Agaty obiecała. *Skarg. Kaz.* 41. Indult był takowy, iż ktoby do Krakowa, do Gniezna się obiecał, tak wielki miał osiągnąć odpust, iakoby do Rzymu chodził, *Bielsk.* 347. Oto cesarz, słysząc o cudach S. Woyciecha, obiecał się w chorobie swéy nawiedzić to mieysce swą osobą. *Biel. Sw.* 167 *b*. Obiecali się do obrazu tego świętego. *Zrn. Pst.* 3, 787 *b*. *ib.* 3, 532 *b*. Kropił, kadził, świeczki stawiał, do obrazów się obiecował. *Rey. Apoc.* 6. - *Prov.* Idź, gdzieś się obiecał. *Cn. Ad.* 305, iakoś przyszedł, tak idź, z kwitkiem, z panem bogiem, geh wie du gekommen bist, geh deiner Wege.

OBIECADŁO, OBIECADŁOWY; *ob.* Abecadło. OBIECANIE; *ob.* Obiecać, Obietnica.

OBJECHAĆ, *F.* objedzie, objadę *Act. dk.*, OBJEŻDZIĆ *Contin.*, OBIEŻDŻAĆ *Iterat.*, *Bh.* objeti, objeżdu, objíždeti; *Sr.* 1. wobněżdżam, wobjeżdżuju; *Vd.* okuljesditi, objesditi, okulpelatise, okulvositi se; *Rg.* objahati, objahivati; *Cro.* objahûjem; *Rs.* объѣхать, объѣзжать, объѣзжаю; iechać krążąc koło czego, bądź wierzchem, bądź poiazdem, umreiten, umfahren, bądź wodą, umschiffen. Lepiéy objechać, niż ulgnąć. *Fred. Ad.* 104. t. i. kolić, kołować). Trzeba teraz te wszystkie ziemie objechać, na woynę zawołać, woysko popisać. *Baz. Sk.* 71. Objeżdżenie, objechanie, objazd, objazdka, *Vd.* objesda, objesdenje). Nie dość milę poiechać, trzeba świat objechać. *Monit.* 65, 235, umfahren, umreisen. Objeżdżam kraie, miasta, dla uciechy, przeieżdżam się po miastach, oglądywam. *Cn. Th.* Corocznie maiętności wszystkie ma objeżdżać komissarz.. *Kras. Pod.* 2, 200, bereisen. Objęchać knieie. *Chmiel.* 1, 80. Objeżdżanie urzędowne doglądaiąc *lustratio Cn. Th.* Magellan pierwszy był, który ziemię objechał. *Wyrw. G.* 9, t. i. wodą; opłynął, der um die Erde schiffte. - 2. Objeżdzić, objeżdżać konia, okrocić, do iazdy go wzwyczaić, uieżdżać, *Vd.* objesdjazhiti, objesditi; *Rs.* объѣздить, объѣзживать, ein Pferd zureiten. Płochego źrzebca objeżdzić. *Rey Zw.* 155. O chwytaniu i objeżdżaniu albo ukroceniu źrzebców. *Cresc.* 517. Ci którzy objeżdżaią konie i ku gotowości ie ćwiczą, nie odeymuią im biegu, ani skakania. *Gor. Dw.* 350. Objeżdżony, uieżdżony, *Vd.* objesden, *Rs.* объѣзженный; *oppos.* необъѣзженный. Koń nieobjeżdżony iest waśniwy. *Radz. Syr.* 30, 8. cf. otargiwać; *ob.* objeżdżacz, objeżnik). Objeżdżać albo raczéy wyieżdżać nowe sanki *Rs.* обкатать, обкатывать. - b) *trans.*, okrócić, hamować, hemmen, bändigen, Łacno swąwolą, łacno objeżdzić królowi. *J. Kchan. Dz.* 163. Niech objeżdzić swąwolą śmie nieukróconą, A iego sprawy przyszłe wieki więc wspomioną. *ib.* 202. Polężesz strzałą nieměżney ręki prędko objeżdżon. *ib.* 80, t. i. zwyciężon, zabity). Stefana bóg wzbudził, aby sąsiadów objeżdził, i ich hardość strudził. *Spyt. Kmit. A* 2.

OBJĘCIE, - ia, *n. Subst. verbi* Objąć *qu. v*; - b) obwód, objąt, *Sr. I.* wobpjiwtjo, *Crn.* okulishe, der Umfang, Umkreis. Z wielkości objęcia nie można wnosić wielkości bryły i miąższości ciała. *Rog. Doś.* 1, 194. *Rs.* объ-

jmie, обниманіе, *Ec.* обыманіе uścisk; *Cro.* obimanye.

OBIECOWAĆ *ob.* Obiecać. OBIECOWNIK, *Cn. Th.*, OBIECNIK, - a, *m.*, *sponsor* przyrzecznik, który co komu dobrym słowem obiecuie, *Mącz.*, der Versprecher, Verheißer; *Crn.* obętavz; *Vd.* obezhavez, obezhuvauz, obezhar, obetavez, oblubnik, oblubovez (cf. oblubieniec), *f.* obiezharza, oblubniza; *Cro.* obetavecz, obetavka; *Rg.* obecchjâvalaz, objêtalaz, objêtaliza, obecchjaliza; *Ross.* обѣщатель (*Rs.* обѣщанникъ ślubownik). OBIECUIE *ob.* Obiecać.

*OBIECY, - ego, *m.*, żarłok, ein Fresser. Człowiek objecy i piiak wina. *Sekl. Luc.* 7, *not.* „który się kocha w iedzeniu i piciu"). Pana Jezusa i piiakiem i *objecem sądzą. *Sekl.* 49.; *ib. Math.* 11.

*OBIECZ, *OBIECZNY *ob.* Obec, Obecny.

OBJEDNAĆ, *F.* objedna *Act.*, *dk.*, OBJEDNYWAĆ *ndk.*; *Bh.* obgednati; zjednać sobie, verschaffen, erhalten, gewinnen. Pokóy bronią sobie objednywać musieli. *Faliss. Fl. pr.* Kapłan do P. Boga będzie usługę czynił, iakoby człowiekowi miłosierdzie *obyednał. *Gil. Pst.* 313 *b.* Synowie boży przyiaźni sobie iednali z córkami synów ludzkich, bardzo sobie tym gniew boży *obyednali. *Gil. Kaz. Cc* 6.

OBIEDNI, - ia, - ie, obiadowy, *Cro.* obedni; *Rs.* обѣденный, Mittags=, das Mittagsessen betreffend. Zaprosił ich na obiedni do siebie traktament. *Haur. Sk.* 425, zum Mittagsschmause. OBIEDNIA, - i, *ż.*, obchód obiedni, czyli obiadowy, das Mittagsmal. O Władysławach Węgierskich, o Godefredach onych sławnych, nie iedno mowy wielkie bywały, ale i dziadowie przy obiedniach pieśni śpiewali. *Jan. Lig. H. b.* - §. obiednia, cf. obieta, cf. *Rs.* обѣдня msza ś.; cf. *Bh.* obětni *sacrificalis*); msza Ruska, die Rußische Messe, nach der Russischen Liturgie. Po godzinach zaraz czytana bywa obiednia. *Pim. Kam.* 228. Ceremoniią na kształt liturgii, którą zowiemy obiednią, pod czas presbiter odprawuie. *ib.* 86. Czyńcie *zapachy z wonnego kadzenia, Czyńcie w kościołach częste pomienienia, Tak na obiedni, iako na wieczerni, Niech modlą za nim słudzy boży wierni. *Zimor. Siel.* 202. Kiedy obiednie albo wieczerze swe odprawnią. *W. Post. W.* 2, 52. Prośba za kadzidło, rąk złożenie, Panie, Niech ci za *wieczorną dziś *obiednią stanie. *J. Kchan. Ps.* 203. OBIEDNIK, - a, *m.*, *pransor*, gość na obiad. *Mącz.*, ein Mittagsgast, obiadownik, *Cro.* obednik. OBIEDWAĆ *ob.* Objadać; Obiadować. OBIEDZ *ob.* Obbiedz. OBJEDZIONY *ob.* Objeść. OBIEG, OBIEGAĆ *ob.* Obbieg, Obbiegać.

OBJEKT *ob.* obrzut, obmiot, przedmiot, przedrzut; *Bh.* namet; *Slo.* predklad, predkladka, predloha, predlozka, predhod, predhodka; *Rg.* oghléd, pridgléd, zamjera; *Rs.* предметъ; *Ec.* предлежащее.

OBIELIĆ, *Act. dk.*, obielać *ndk.*, *Bh.* objlim, -iti; *Sr.* 1. wobělam; *Vd.* obieliti, obbieliti; *Cro.* obelyujem (2. *decortico*); *Rg. et Bs.* objetiti, *Rs.* обѣлить, обѣливать, обѣливаю; *Ec.* обѣляю, w około pobielić, beweißen, rund um weiß machen. Obielić cyną, pobielić, *Bs.* okositeriti). Obielić zaiąca, sarnę. *Wiel. Kuch.* 418, skórę z niego ściągnąć, das Fell abziehen. Obielenie *Rs.* обѣлка. OBIELICIEL, *Rg.* objelitegl, *f.* objeliteglisa.

OBJEMCA, - y, *m.*, obeymuiący co, der Uebernehmer. Jż nad samą fortuną zemścić się nie mógł, na mnie, iako na uczestnika, i na objemcę fortuny oney, porwał się. *Krom.* 187.

OBIERAĆ *ob.* Obrać. OBIERACZ, - a, *m.*, *elector*, der Erwähler, Wähler, Wahlherr. *Bh.* wolenec; *Slo.* wolitel; *Sr.* 1. wohliczeŕ; *Cro.* izberitel; (*Rs.* обиратель zbieracz; обироха przekupny człowiek); *Rg.* obirâc, *f.* obiracisza). Kandydat kłania się obieraczom. *Klon. Wor.* 14. *ob.* wyborca. OBIERALNOŚĆ, - ści, *ż.*, zdatność by bydź obieranym, die Wahlfähigkeit. Generalność wydała sancytum, przez które od obieralności i głosu na seymikach oddaliła wszystkich mniey iey sprzyiaiących. *Ust. Konst.* 2, 263. Większa część nayzacnieyszych obywatelów, i od obierania i od obieralności oddalona została. *ib.* 2, 271. OBIERALNY, - a, - e, - ie *adv.*, elekcyyny, Wahl=, wahlfähig. Odmiana obieralnéy korony w następną. *Ust. Konst.* 1, 208, Wahlkrone, Wahlreich. OBIERCZY, - a, - e, do obierania należący, Wahl=, wählend. Elekcya zawisła od wolności zupełnéy głosów obierczych. *Nar. Hst.* 4, 102. - b) *pass.* obieralny, Wahl=, durch Wahl ertheilt. Od pierwiastków obierczego tronu, żaden krol spokoynego nie miał panowania. *Nar. Chod.* 1, 185. OBIEREK, - rka, *m.*, *usitatius in plur.* OBIERKI; = rzeczy obrane, wybrakowane, ausgesuchte abgesonderte Sächelchen. Wiara heretycka nie iest wiara boska, ale obierki i wynalazki i upodobanie ich. *Sk. Zyw.* 2, 407. Heretycy wiarę zgubili, i nie maią iey, iedno swoie obierki, mniemania, rozsądki poiedynkowe. *Sk. Kaz.* 404. - b) ostatki, ogryzki, odrzutki *Cn. Th.*, der Auswurf, Ausschuß, Reste, Ueberbleibsel. Jestem iak ten, który zbiera obierki po zbieraniu wina. *Leop. Mich.* 7, 1, pozostałe grona po zbieraniu *Bibl. Gd.*). OBIERZ, - y, *ż.*, zdobycz, łupy *propr. et fig.*, Raub, Beute. Prusacy, złupiwszy trupy, obierzą onę bogom swoim poślubili. *Krom.* 180. Ciało iego zwierzom przy morzu porzucił obierzą. *Chrość. Ow.* 48. Z płaczem na świat wychodzić, żyć troskom obierzą. *Zab.* 9, 42 *Zabł.* - b) obierze, sprzęty, narzędzia, Geräthe, Werkzeuge. Myśliwcze obierze = sieci, Netze, Garne u. s. w. der Jäger. Leżą osierociałe. ciesz się płoche zwierzę, Po swym Panu plecione z iedwabiu obierze. *Zab.* 4, 280 *Nar.* (*not.* „obierze = sieci, *Kochan.*) Zbłąkany od smutnéy macierzy, Wpadnie płochy ielonek w myśliwcze obierze; Chcąc się z iednych wyplątać, w drugie wlata sieci. *Nar. Dz.* 1, 51. Ciebie on z łowczych obierzy wyzuie. *Pieśń. Kat.* 160, z mocy szatańskiey). Jezus sam więźnia miał wysuć z *obierze. *Miask. Ryt.* 7. Obierz kuchenna *Tr.*, Küchengeräthe. - *2. W żółtey obierzy człowiek *Tr.*, = w odzieży, Kleidung, cf. ubiór. *OBIERZWIA, - i, *ż.*, postronek sieciowy, der Netzstrick. Do łowienia ptaków wodnych miey sieć tak długą, którąby przez wszystką rzékę przestała; a powrozy abo *obierzwie*, coby przestały od iedney osęki do drugiey. *Cresc.* 626. Kołki cztery, u których sieci zastawiaiąc na ptaki uwiążesz, wbiy przy czterech końcach, ku którymby się powrozy abo *obierzwie* sieci na kolce schodziły. *ib.* 625. Sieć ku łowieniu ptaków, ma bydź prostéy poły, iako ściana płaska, którąby się na dwu laskach według szerokości swoiey podnosić mogła; na dwu też *obierzwiach* rozciągniona. *ib.* 627. Niewód miewa na dolnéy

albo

albo spodniéy *obierzwi* glazy abo kolca z ołowiu, któreby go na dół ciągnęły. *ib.* 643. OBIERZYCIEL, - a, *m.*, obieracz, der Wähler, Wahlherr, Erwähler. - *femin.* OBIERZYCIELKA, - i, *ż.*, die Wählerinn. Mądrość nauczycielką iest umieiętności bożéy, i obierzycielką spraw iego. *W. Sap.* 8, 4, ta, która obiera sprawy iego. *Bibl. Gd.*).

OBIEŚ, OBWIEŚ, -ia, *m.*, szubienicznik, wisielec (*Etym.* wieszać), *Sr.* 1. wobeschenz, wobeschenc, wobeschené; *Crn.* obęsénk; *Vd.* obeshenjak, gaugenjak (*Vd.* obieshavez, rabel, = kat); *Bs.* obiescegnak, objescegnák; *Ross.* висѣльникъ, *f.* висѣльница, повѣса, удавленникъ, *f.* удавленница (*Rs.* обвѣсъ falszywa waga), ein Galgenstrick, Galgenvogel. Do obiesia: Wszystko wisi na cienkiéy nici, ty z twą szyią. Masz widzę od reguły swoię excepcyą. *Kchowſk. Fr.* 18. Niedaleko zaś wisiał od tego grobsztynu Ow obwieś, za pokutę sromotnego czynu. *Min. Ryt.* 3, 138. Dziobać obiesia ptacy będą. *Jabł. Ez.* 204. Kto Dyany kościoł chwalił Tak iako się godziło? Ach ieden to obieś spalił, Co tysiąc rąk robiło. *Bald. Sen.* 12. Łotrze! Obiesiu! *Zab.* 13, 128.

OBJEŚĆ, objadł, objedli, *f.* obje *cz. dk.*, OBJADAĆ *ndk.*, *Bh. et Slo.* obgisti, obgedl, obgjdati; *Sr.* 2. hobjescź; *Sr.* 1. wobyem, wobyédźené; *Cro.* objedati, objédam; *Vd.* objesti, objeduvati, okulpojesti; *Rc.* обѣѣсть, обѣѣлъ, обѣѣмъ, обѣѣдаю; *Ec.* объядаю (ogłodać; 2. pasorzycić); na około zjadać, rund herum befressen, auffressen. Szarańcza nie tylko łąki i zboże, ale i gałęzie z drzewa objadała. *Stryik.* 631. Robaczek, gdy tę morwę napada, Krętą ią zatoką do koła objada. *Tol. Saut.* 75. Niesforna drużyna, objadłszy tylko okolice, a resztę przez swawolę spaliwszy, iuż się do rozsypki zabierała. *Nar. Hſt.* 2, 141. Chłopiec na drzewie siedząc, wiśnie objadał. *Haur Sk.* 460. Psy objadły trupy aż do kości. *Bard. Luk.* 129. Objedziony, = ogłodzony, ogryziony, benagt. Objedzionych wężów ciała zostawuie. *Otw. Ow.* 95. - *aliter* objedziony, *obesus*, tłusty tyłowity, zsiadły. *Mącz.*, dick angefressen. OBJEŚĆ się *recipr.*, *Cro.* zobjeztisse; *Rs.* обѣѣсться, обѣѣдаться; obeżrzeć się, sich überessen, anessen, voll essen. Mysz, kiedy się mąki obje, tedy się iéy gorzka widzi. *Rys. Ad.* 76. Objedli się, opili, brali upominki, Z twéy zbytniéy rozrzutności stroiąc sobie drwinki. *Tręb. Ś. M.* 62. Co dzień skoro się objadło, ożłopało, na łóżko zwalił się, iak bela. *Mon.* 70, 177. Już się inni obiedli, a iam ieszcze głodny. *P. Kchan. Orl.* 1, 16. Nie day boże, abym ia się objadać miał, gdy drudzy głód cierpią. *Skarg. Dz.* 521.

OBIESIĆ, *f.* obiesi *cz. dk.*, *Bh.* obesyti; *Slo.* obesit, obesugi; *Sr.* 1. wobéscham, wobessu, wobessen; *Vd.* obesiti, obieshati; *Crn.* obęsem, obesèl, obesèti; *Bs.* obisiti, objesiti; *Rg.* objessiti; *Cro.* obesújem; *Ec.* обѣсити, обѣшиваю; (*Rs.* обвѣсить, = obwiesić); wieszać kogo, einen henken, aufhenken. Złodziéy ma bydź obieszon. *Sax. Porz.* 141. Obieszenie *ob.* powrozowa śmierć. OBIESICIEL, - a, *m.*, który wiesza, der Aufhenker, Henker, *Cro.* obeshavz.

OBJEŚNY, - a, - e, żarłoczny, gefräßig. Trudno oddalić objeśnych ludzi od dobréy wieczerzy. *Haur Sk.* 174.

OBJĘTKI, - ów, *plur.*; sieci knieię obeymuiące, cf. obławy), große Forstnetze, den Forst einzuschließen. Wjechał do wielkiéy puszczy, psy rozsworowano, Mnieysze sieci i mocne objętki stawiano. *Banial. A* 2 *b.*

OBIETNICA, - y, *ż.*, (*Bh.* obětnice *mensa sacrificalis*, *ara*, cf. obiata); *Bh.* přjpowěd; *Sr.* 2. slub, slubene (cf. ślub); *Crn.* obęt; *Vd.* obet, obluba, zaobluba, oblublenje, obezhanje (*Vd.* Obehtenza, = Zwiastowanie N. P.); *Cro.* obechanye; *Rg.* obít, objét; *Sla.* obechanje; *Ross.* обѣщанїе, обреченїе, сулѣнїе, посулѣнїе; *Ec.* обѣтъ, обѣтованїе, обѣщанїе. a) *activ.* obietnicy czynienie, obiecowanie, przyrzeczenie, das Versprechen, Verheißen, die Versprechung. Obietnicami mię zwiódł; obietnicy mi nie 'strzymał; nierad pełnić obietnic; dość u niego obietnic, t. i. słów obiecuiących, łacny do obiecowania, szczodry w obietnice abo bogaty. *Cn. Th.* Wielkie obietnice omylaią rady. *Simon. Siel.* 49; *Vd.* veliki obeti, malu prejeti (*ob.* złote góry). Każda obietnica powinna bydź za dług poczytana. *Dyar. Grodz.* 461. Dwa kroć daie, kto się wskok w obietnicy iści. *Pot. Arg.* 532. Obietnica głupiemu radość. *Teatr* 21 *b*, 6, *Mon* 74, 10; *Slo.* ſlubi ſu ſlubugu, bláznj ſa radugu. Nic za obietnicę w kramie nie kupi. *Bud. Ap.* 22. Lepiéy więcéy dadź, niż się obiecało, niżeli zawodzić datkiem, nie według obietnicy. *Kras. Liſt.* 53. - §. obietnica świątobliwa, ślub na się wzięty, *votum*, das Gelübde. Obietnicą oddaliśmy się, że nie mamy nic ukusić, aż go zabiiemy. 1 *Leop. Act.* 23, 14. Był ostrzygł głowę, bo miał obietnicę. *ib.* 18, 18. Mamy tu czterech mężów, którzy maią obietnicę nad sobą. *ib.* 21, 23. Ofiarowali ofiary panu, i obietnice ślubowali. *ib. Joan.* 1, 16. Król do Poznania dla wypełnienia nabożnéy obietnicy odjechał. *Krom.* 705, *voti soluendi gratia*, dla ślubu, des Gelübdes wegen. - §. Obietnica, zmowa spolna, *ſtipulatio.* *Cn. Th.*, ein wechselseitiges Versprechen. - §. b) *Paſſ.* obietnica, to co obiecano, das Versprochene, das Versprechen, die Verheißung, das Verheißene. Mam u ciebie obietnicę; przyszedłem po obietnicę. *Cn. Th.* Po obietnicę trzeba wsiadać na rączego. *Sim. Siel.* 72, *Rys. Ad.* 55, *Cn. Ad.* 896. Sadownik oddawa obietnice wieńcem z iabłek uwitym. *Otw. Ow.* 593.

OBJĘTNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* obſáhloſt, *Ec.* объятность, zdatność obeymowania, objęcia, *phys. et moral.*, die Umfassungsfähigkeit; *capacitas mentis.* *Cn. Th.*, poiętność, die Fassungskraft, die Begreifungskraft, Begreiflichkeit. - *Math.* Objętność, = objąt, objęcie, obwód, der Umfang, Inhalt. Mieysce, które ciało iakie zapełnia, nazywa się objętością ciała, *volumen.* *Sniad. Jeo.* 22. Objętość ciała, *capacitas*, *Jak. Mat.* 1, 169. Bryła maiąca w sobie objętości, (*volumen*), 12 calów kubicznych. *Sniad. Alg.* 1, 34, *Scheidt Elekt.* 40. Objętność, *superficies solidorum*, pole powierzchowne brył. *Solſk. Geo.* 5, die Fläche, der Flächeninhalt. OBJĘTNY, - a, - e, objąć mogący, obeymuiący, *Bh.* obſáhlý; *Sr.* 1. wobſahwaté; *Ec.* объятеленъ; *Rs.* емкїй, in sich fassend, umfassend, fähig zu umfassen. *Cn. Syn.* 148. - §. b) *Paſſ.* objętym bydź mogący, umfaßbar; *oppos.* nieobjętny. *Dudz.* 15, *Rs.* необъятный, необъемлемый, *Ec.* необъемлемый. - (*OBIETOWAĆ *ob.* Obiatować). - OBJĘTY *ob.* Objąć.

OBIEŻ *ob.* Obbież.

OBJEZDNY, -a, -o, mogący być objeżdżonym, **umreitbar, umfahrbar, umschiffbar**, *Rs.* объѣзжiй. OBJEŻDŻAĆ, OBJEŻDZIĆ *ob.* Objechać. OBJEŻDŻACZ, - a, *m.*, objeżdżacz koński, *domitor equorum*, *Mącz.*, kawalkator, uieżdżacz, *Vd.* jesdni vuzhenik, objesdjak, **der Bereiter, Zureiter**. - §. b) co objeżdża doglądaiąc, **der Landreiter, Bereiter**; *Rs.* объѣздникъ. OBJEŻDŻANIE, OBJEŻDŻONY *ob.* Objechać. *OBJEŹNIK, - a, *m.*, objeżdżacz, kawalkator, **der Pferdebereiter**, który umie konie młode objeżdżać, *desultor*. *Mącz.*

OBIEŻENIE *ob.* Obbiedz. OBIEŻNY *ob.* Obbieżny. OBIEŻYKRAY, - aia, *m.*, powsinoga, tułacz, wszędybył, mieysca nie zagrzał, **ein Landläufer**. Bywszy obieżykraiem, nie chce bydź nieukiem, Więc co widział, co słyszał, tłumaczy się (niedźwiedź) mrukiem. *Zab.* 12, 91 *Nagł.* Tacy obieżykraie. *Zab.* 15, 180. OBIEŻYSWIAT, - a, *m.*, roślina, pępownik, przerwipęp, Ś. Jana ziele, *ob.* Dzwonki, **Johanniskraut**, *hypericum*. *Sien.* 79, zowią tak, że kwiat iego za słońcem się obraca. *Syr.* 1429.

OBIIAĆ *ob.* Obić. OBIIAK, - a, *m.*, **ein Schlägel, Klopfholz, Klöppel**, drewno podobne do pałki, którym w fryszerce kowale obiiaią resztę gęsi. *Os. Zel.* 80, cf. gęś.

OBIÓR, - u, *m.*, *Bh. et Slo.* **wolenj** (cf. wolić); *Vd.* voilia, isvoljenje, svol, svolftvu), wybor, obieranie, elekcya. **die Wahl, das Wählen, die Erwählung**. Lud zgromadza się na mieysce obioru króla. *Stas. Num.* 2, 160. Dodawały wagi temu obiorowi na państwo, bogate i ludne prowincye. *Nar. Hist.* 3, 364. Przynaymniéy gdy iuż wszelka moc ustała, Ciężarem ciała swego szkodził w ostatnim obierze. *Chrość. Luk.* 90, t. i. w ostatnim terminie.

*OBJSK, - u, *m.*, *OBYSK, objskanie, szukanie koło czego, dochodzenie, indagacya, **das Nachsuchen, Nachforschen, die Nachforschung**, *Rs.* обыскъ, обыскъ. Jeśliby pan przy tym obysku być nie chciał, tedy żałobnik przecię z tymi, których ma przy sobie, obysk uczynić, i wszystkie schowania trząść ma. *Stat. Lit.* 403. OBJSKAĆ *cz. dk.*, objskiwać *kont.*, *Vd.* okuljiskati, okulpojiskati; *Rs.* обыскать, обыскать, обыскиваю, szukać koło czego, dochodzić, trząść, roztrząsać, **durchsuchen, nachsuchen, nachforschen, indagiren**.

OBITY *ob.* Obić. OBKĄSAĆ *ob.* Okąsać. OBKŁADAĆ *ob.* Obłożyć. OBKRĄŻAĆ *ob.* Okrążać. OBKRĘCAĆ *ob.* Okręcać.

OBKROIĆ, *f.* obkroi *cz. dk.*, Obkraiać, Obkrawać *ndk.*, *Bh* **obkrogjm, obkragim, obkragugi**; obrzezać, na około obcinać, **rund um abschneiden**. Z malogranatu obkroiwszy skórkę, ... *Cresc.* 427. (*disting.* Okroić).

OBLAĆ, *f.* obleie *cz. dk.*, Oblewać *ndk.*, (*Bh.* **oblewjti, oblewowati**, *ſ* mróz puszcza, folguie; **oblewa**, *ſ* odmięcza, *ſ* folga); *Slo.* **obliti**; *Sr.* 2. **hoblewaſch**; *Sr.* 1. **wobhliwam, wobhlipu**; *Vd.* obliti, povoduvati, obvoduvati, obtopiti, potopuvati; *Rg.* oblitti, obljevati; *Bs.* oblivati; *Cro.* oblévam; *Ross.* облить, обливаю, окатить, окачиваіпь; *Ec.* облiю; polewać co na około, **umgießen, mit etwas rund um begießen**; *propr. et fig.* Rodzice dziatki swe łzami radości oblewali. *Teatr* 54 *c, c.* Łzami oblane oczy. *Zab.* 10, 165. Jakby go zimną wodą oblał. *Cn. Ad.* 287, cf. iakby go oparzył). Wypadła, iakby oblał ią gorącym warem, Tchnąca zapalczywości okrutnym pożarem. *Min. Ryt.* 4, 242. Siłu ich krew' oblała między kuflami. *Lib. Hor.* 27. Nieraz się Smoleński zamek krwią Moskiewską i Litewską oblał. *Stryik.* 721. Krwawym się potem wprzód oblać potrzeba, Niż człek poczciwy przyydzie do chleba. *Teatr* 55 *e*, 40. Przemyską ziemię oblewa rzéka San. *Nar. Hist.* 2, 405, **beströmt, benetzt, befeuchtet, durchströmt**. Egipt prawie cały rzeka Nil oblewa i napawa. *Boter* 213. Francya, kray zyzny; pięknemi rzekami oblany, *Wyrw. G.* 310. - Oblewać co ołowiem, cyną, woskiem. *Cn. Th.* 567, **übergießen**. - *Fig.* Przywiózł tu tę złotem oblaną córę. *Teatr* 22, 11, t. i. pozłacaną, posażną. - *Moral.* Oblewa się wstydem, miesza się. *Zab.* 1. 131, cf. rumienić się, czerwienić się, cf. raki piec). Hańbą oblany stoi. *Hor. sat.* 205, **mit Schande überschüttet**. Demosten, gdy uyrzał młodzieńca wstydem oblanego, rzekł, taka barwiczka cnoty iest. *Patr. Bk.* 67, **mit Schaamröthe übergossen**. Patrząc na morderstwa, żałością serce swe oblewał. *Sk. Żyw.* 1, 399, napełniał. - *Oblany*, *Myśliw.*, tłusty, **fett**. Po myśliwsku nie mówi się bekas *tłusty*, ale *oblany*. *Podol.* 60. Widzieć po dziennéy na paszach wędrówce, Ku wieczorowi pod domowe strzechy Śpieszące skopy i *oblane* owce. *Zab.* 4, 269. *Oblanie*, *Medic.*, n. p. W zastarzałych świerzbach, liszaiach, w oblaniach ciała lub głowy, piiawek używaią. *Perz. Cyr.* 2, 131, w nabrzmiałości ciała, **Aufgedunsenheit**.

*OBLACYA, - yi, *ż.*, przynoszenie, podawanie, ofiarowanie; pewny obrządek cerkiewny, n. p. O chlebach, które się prosforami nazywaią, *oblacyą* albo *przynos*, prawisz, iż to iest niepotrzebne, że ie ludzie na ofiarę przynoszą. *Pim. Kam.* 143. Nie zabroniono dyakonom proskomizować, t. i. oblacye czynić. *ib.* 120.

OBŁĄCZEK, - czka, *m.*, *dem. nom.* Obłąk, *Bh.* **oblauček**), **ein kleiner Bogen**. Obłączek żelazny do boków pudełka przyprawiać. *Switk. bud.* 346. OBŁĄCZYSTOŚĆ, - ści, *ż.*, **die Bogenwölbung**. Obłączystość abo obłączysta strona iakiéy rzeczy zwierzchnia, iako iaia, czapki, nieba, czołnu, sklepu zwierzchnia strona, *conuexitas*, wypukłość. *Cn. Th.* Obłączystość, *conuexum*, pukiel. *Solsk. Geom.* 5, *ob.* okrągłość. - §. b) Obłączystość abo obłączysta strona spodnia dzwona, czapki, nieba, czołnu, sklepu, misy, miednicy wywróconéy spodnia strona, dołkowatość. *Cn. Th.*, *concauitas*, **die Hohlrundung**. Obłączystość nieba modra. *Zabł. Roz.* 30. Co iest naywyższego, i okręgiem swoim cały ten gmach opasuie, całą tę obłączystość, między którą leżą morza i ziemie, ... *Pilch. Sen. list.* 3, 321. OBŁĄCZYSTY, - a, - e, OBŁĄCZYSTO *adv.*, *Sr.* 1. **wobrukwaté**; *Vd.* loklin, po loki (cf. łuk, łąk); *Rs.* излучистый; *Ec.* дугообный, дужный; z wierzchu okrągły, czołnkowaty, *convexus*, **bauchrund, bogenrund, rundbäuchig**. Toki wody tak rozrządziły położenie gór, że węgieł obłączysty legł naprzeciwko węgła wydrożonego. *Stas. Buff.* 129, *saillant*. Obłączysto, esem, wężykiem, przeginaiąc się lezie gąsienica *arcuatim*. *Cn. Th.* - §. b) Obłączysty, dołkowaty, *lunatus*, *concauus*, **hohlrund**. Wchodzi pod zasępne obłączystych gałęzi zamroki. *Stas. Num.* 1, 64.

OBŁĄD, - ędu, *m.*, błąkanina, pobłądzenie, błąd, **Herumirren, Irre, Irrthum, Verirrung**. Pasterka po łące

sa swego zamyślenia się przypadkowemi obłędami postępuie. *Karp.* 3, 102. Nadto obłędy nasze łaskawie znosi, sam u siebie nas i zawiedzione dusze nasze omawiaiąc. *Gor. Sen.* 574. Białegłowy siłakroć obłędy mężczyńskie naprawowały. *Gor. Dw.* 260. Ten szwank a obłąd Ewy, białogłowa zasię naprawiła. *ib.* 243. Uyrzałem w ludziach niespokoyne obłędy. *Zab.* 13, 233. Lud w obłędzie będący, oświecić należy. *Gaz. Nar.* 2, 200. OBŁĄDLIWY *ob.* Obłędliwy.

*OBŁADRA, - y, *ż.*, u połszorków, rzemień, nawdziany na postronek, aby ten nie otarł boku koniowi. *X. Kam.*, z Niem. **Oberleder.** - §. Jelca, **Degen=, oder Säbelgefäß.** *Tr.* ?

OB-ŁADOWAĆ, *f.* ob-ładuie *cz. dk.*, ładunkiem obciążać, *Vd.* obasati, oblovoriti; *Cro.* obtershiti; *Bs.* otesckati; *Rs.* грузишь, гружу, **beladen, bepacken,** *propr. et fig.* Grzeczność obładowana wymysłami, przykrą się staie. *Mon.* 65, 147.

OBŁĄDZIĆ się, OBŁĘDZIĆ się, *recipr. dk.*, Obłądzać się *ndk.*, *OBŁĄDZIĆ, OBŁĄDZAĆ *niiak.*, mylić się, błąkać się, obłąkać się, **sich irren.** Jako inne zmysły, tak i wzrok się obłądza i myli, mniemaiąc, aby to było cudne, co cudnym nie iest. *Gorn. Dw.* 414. We dwu rzeczach bardzo się obłądził. *ib.* 390. Zasadzać na tym wiarę, czego nas nie uczy słowo boże, tedyby śmy się bardzo obłędzić musieli. *Rey Pst. P* 4. Kościoł w niczym nigdy się obłądzić nie mogł. *W. Post. W.* 228. Jeślim obłądził, naucz mnie ty; mówił-lim nieprawie, więcéy nie przydam. 1 *Leop. Job.* 34, 32. Ba i ci podobno obłądzaią, szukaiąc boga, a chcąc go naleźć. *ib. Sap.* 13, 6, błądzą. 3 *Leop.*). - Obłądzenie, omyłka, błąd, n. p. Obłądzenie w historyi autorowi przypisane bydź ma. *Wys. Aley.* 13. W obłądzenie mogą bydź zwiedzeni i wierni. *W. Post. M.* 385, **in Irrthum, Verirrung.** - Całą noc prawie onę obłądzony Tam i sam ieździł. *P. Kchan. Jer.* 128, t. i. zabłąkany, obłąkany, **irrend, in der Irre.** Jeden błąd czyni człowieka obłądzonym. *Smotr Ap.* 59. *Obłądziły *id.*, n. p. on w tym zdaniu iest *obłądziły* i heretyczny. *ib.* 61.

O-BŁAGAĆ *cz. dk.*, błagaiąc udobruchać, **besänftigen, wieder gut machen.** Grzesznicy! przyszedł wam iednacz wasz, i obłaganie za grzechy wasze. *Gil. Kaz. C c.* 4, *ob.* ubłagać.

OBŁAIAĆ, *f.* obłaie *cz. dk.*, obłaiwać *kontyn.*, połaiać trochę, **ein wenig ausschelten.** Gdy kogo przestrzegamy, napominamy i obłaiemy, ... *Petr. Et.* 43. (*Cro.* oblájem *oblatro*, *obloquor*, *Rs.* облаять oszczekać).

OBŁĄK, - u, *m.*, Obłączek *dem.*, *Bh.* **oblauk**, = *arcus*, *sed* **obląć**, = **ein geflochtner Bogen von gehechelten Flachs, der ein ganzes Schock ausmacht** *Rg.* oblúk, *Bs.* oblùk, lúk *arcus*; *Vd.* lok, oblok, luk, = sklepienie; lukati, lok delati, = sklepiti); *Rs.* лукъ obłąk, łuk; луќа krzywizna, łęk; излучина przegub; *Ec.* луковáнїе krzywizna, *Gr.* λοξος *curuus*); każda rzecz na kształt skrzydeł *łuku* skrzywiona, cf. kabłąk, cf. pałąk); *Sla.* branik, *Rs.* дужка, **jedes bogenförmige Ding, ein Bogen.** Smok krętnemi pasmami łuszczyste zatoki Łamiąc, gnie się iak obłąk, srogie stroiąc skoki. *Zebr. Ow.* 55, *sinuatur in arcus*. Tarcza cała z szczerego złota, bita w obłąk kształtem Traków, *Stas. Num.* 1, 136. Tym czasem Tęcza ku niebu skrzydły się podała, A chybkością w obłokach obłąk rozerwała. *A. Kchan.* 137, t. i. obłączystość nieba). Obłąkami, abo nakrzywionemi do ziemi gałęziami, rozmnożyć wierzbę, *mergis propagare salices.* *Cn. Th.*, **gegen die Erde gebogne Absenker, Ableger.** Obłąk garbarski na rozciąganie skór, *tentipellium*, rozciągadło. *Cn. Th.*, **der Gärberbogen, die Felle darauf aufzuspannen.**

OBŁĄKAĆ się *rec. dk.*, OBŁĄKIWAĆ *ndk.*, zabłądzić, zabłąkać, **irre gehen, sich verirren.** Obłąkał się w lesie. *Jabł. Ez.* 106. Czuię, że mi się iuż obłąkiwa przytomność. *Teatr* 45 *b*, 102, t. i. że mi się w głowie myli, że przytomność tracę. - Obłąkany, błądzący, błędny, **irrend, herum irrend, verirrt.** Obłąkane włosy składa w rzędzie. *Hul. Ow.* 72. Już przeszło 1700 lat, iak pielgrzymuie po świecie, znany pod imieniem żyda obłąkanego. *Teatr* 17 *b*, 33, **der wandernde Jude.** - (Wąż krzywo *obłąkany*. *Bardz. Luk.* 167, t. i. obłąkowaty, obłączysty, w obłąki skrzywiony, **bogenförmig**). - §. Obłąkać kogo *actiu.*, zwodzić go, na błędną drogę naprowadzać, **einen irre führen.** Gdyby imaginacya nie była tyle razy obłąkiwała oczu ludzkich, liczba naszych wiadomości byłaby większa, a liczba naszych błędów mnieyszyłaby się. *N. Pam.* 24, 341. Częstokroć umieiętność sama obłąkiwa tego, który ią posiada. *ib.* 18, 275. Nieszczęsna zazdrość, namiętność nieszczęśliwa, mogły ią obłąkać. *Teatr* 38, 95. Niedawno iak wszedł na chwały drogę, Ślepo w niéy postępuie, obłąkać go mogę, Wrząca młodość łatwo nam uwodzić się daie. *Teatr* 45, 12. Malkontenci wszelkich sprężyn poruszaią, ażeby obłąkać umysły ludu. *Gaz. Nar.* 1, 253. Próżność często mnie obłąkała. *Teatr* 41, 161. Obłąkany dziwacznemi demokracyi myślami, zabił się z rozpaczy obywatelskiéy. *Gaz. Nar.* 1, 266. - Obłąkany, cf. pomieszany, skażonego rozumu, w głowę zaszedł. Obłąkanie *ob.* waryacya. *OBŁĄKANIEC, - ńca, *m.*, człowiek obłąkany, **ein Verirrter, ein Irrender.** Bracie miły obłąkańcze, a tułaczu nędzny, tu szukay prawdy. *Zrn. Pst.* 53.

OBŁĄKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, obłączysty, łuczny. *Otw. Ow.* 459, **bogenförmig.**

OB-ŁAM, - u, *m.*, OB-ŁAMEK, - mku, *m.*, ułomek, ob-łamana rzecz, **ein abgebrochenes Stück, ein Bruchstück.** Ziemia zarzucona swoich porośliu obłamy. *Stas. Buff.* 44. Zaginęły wielkie starożytnych narodów umieiętności, z nich dostały nam się tylko grube obłamy. *ib.*, *ob.* obłomki). *Milit.* Reduty sypać, kosze stawić, drabiny przystawiać, *obłamki* budować, tramy spuszczać. *Star. Ryc.* 41, t. i. wieże do obłamowania murów, **Mauerbrecher.**

OB-ŁAMAĆ, *OB-ŁOMIĆ, *f.* ob-łamie, *cz. dk.*, OB-ŁAMOWAĆ *ndk.*, *Vd.* okulslomiti, okulnalomiti; *Rg.* oblomitti; *Cro.* oblamlyam; *Bs.* oblomiti, otarghnuti, otrrighnuti; *Rs.* обломить, обламывать; na około poodłamywać, **rund um abbrechen.** (*Bh.* **oblomiti** *agilem facere*, *mollire*). Roszczki zielone z drzew, obłamowali. *Pieśń. Kat.* 76. Obłamowali gałęzie z drzew i miotali na drodze. *Leop. Math.* 21, 9. Brzeżnemu rakowi, gdybyś *zobłemował dęte nogi, a ciało do ziemi zachował... *Otw. Ow.* 622. Z téy strony iuż były obłamane mury mieyskie; lecz przez położenie wysokie, miasto nie mogło być dobyte. *Baz. Sk.* 218. Obłamanie *Rs.* обломка.

OB-LAMOWAĆ, - ał, - uie, *cz. dk.*, futrem obszywać, mit Pelz ausschlagen, besetzen. Z wydry bywaią futra piękne do ob-lamowania szat. *Haur Sk.* 306.

***OBŁAP**, - u, *m.*, ***OBŁAPIANEK**, - nku, *m.*, *zdrbn.*, obłapienie, uścisk, die Umarmung; *Cro.* obimanye, objetje, zagerlay; *Rs.* объя́тïе, обнима́нïе; *Ec.* обыма́нïе. Wzaiemnemi uściskawszy się obłapami, do okrętu mię odprowadził. *Tr. Tel.* 58. Gdzież Demetryusz? czego się kryie przed obłapem oycowskim? *Teatr* 51 *d*, 129. Stokroć niebezpiecznieysze obłudne obłapy, Niż otwarta nieprzyiaźń i daremne sapy. *Zegl. Ad.* 106. Przy miłym obłapie. *Pot. Syl.* 182, *Pot. Arg.* 154. Wdzięczne obłapy. *ib.* 742. Zbytnie zatym całuie, nie panieńskim kształtem, J rachować się chcącéy, obłapianków gwałtem, Rzecz przerywa. *Zebr. Ow.* 40. - §. Obłap, **OBŁAPKA**, - i, *ż.*, *obscoen.* sprawa cielesna, *Cro.* hotinztvo, fleischliches Umarmen. **OBŁAPA**, - y, *ż.*, *botan.*, ziele kopytnik nazywaią wonną obłapą. *Syr.* 47, *baccar*, *Nug. Wirg.* 497. *baccharis Sleszk. Ped.* 417, Haselwurz. **OBŁAPIACZ**, - a, *m.*, co obłapia, szczególnie w znaczeniu sprawy cielesnéy, der Umarmer, besonders in Ansehung der fleischlichen Beywohnung. **OBŁAPIĆ**, ***UOBŁAPIĆ**, *f.* obłapi *cz. dok.*, **OBŁAPIAĆ**, **UOBŁAPIAĆ** *ndk.*, **OBŁAPIWAĆ** *czfl.*, *a) uściskać, rękami do siebie przyciskać, umarmen; *Bh.* obgijti; *Sr.* 1. wobpzimnu, wokoscham; *Vd.* objeti, obvratiti, objemati, obramiti, ogerliti, okul kragna perjeti, okuli gerla past; *Cro.* obimati, obimlyem, gerlim; *Sla.* gèrliti, zagèrliti (cf. gardło); *Dl.* zagarliti; *Rs.* охватить, охвачу́, объхватать, объхватываю, обнимать, обымать, обыму́, обнимаю; *Ec.* обымаю; (*Rs.* облапить łapami ogarnąć). Obłapiwam *amplector. Urs. Gr.* 335. Pospolicie nasi zwykli się przywitani obłapiać. *Star. Ref.* 82. Jakobym cię rad całował, Uobłapiał i piastował. *Groch. W.* 343. Członki iuż zemdlone Uobłapiwszy podnieść chciał. *Otw. Ow.* 226. Ona go obłapia, ściskaiąc go za szyię. *P. Kchan. Orl.* 1, 10. Obłapże oyca, nim odjedzie. *Boh. Kom.* 1, 403. Chciał ią w pół obłapić. *Bard. Luk.* 36. Precz z temi od kolan rękami Owszem w pół iak należy obłapmy się sami. *Bardz. Tr.* 316. Po wzaiemnym obłapieniu. *Birk. Dom.* 57, t. i. po wzaiemnych uściskach). - *Fig.* Zgoda pod wieńcy świeżo oliwnémi Swiat objapiła rękoma wdzięcznémi. *Tward. Mis.* 6. Pokoy się z sprawiedliwością, z nieba przyszedłszy, uobłapiaią. *Ryb. Ps.* 171. Sen obłapił ią mile po przeszłym niewczasie. *Tward. Daph.* 53. - §. *aliter:* Co się mieli strzedz zgorszenia, to oni zgorszenie chutliwie obłapili. *W. Post. M.* 564, t. i. ięli się go, rzucili się na nie). - §. Obłapiać kogo za nogi, = do nog mu upadaiąc nogi ściskać, vor einem nieder fallen, und seine Füße umarmend drücken. Przystąpił Książę przed maiestat bliżéy; tamże z wielką uczciwością za nogi króla obłapił. *Gwag.* 395. Sam i żona i dzieci obłapiały częstokroć za nogi Cesarza, żebrząc pomocy od niego. *Bielsk. Kr.* 94. - §. b) *transl.* ogarnąć, objąć, umfassen, in sich fassen, in sich schließen. Prawo pisane nie mogło wszystkiego obłapić, co się między ludźmi trafia, ale tylko to, co mogło zagarnąć; pod się zagarnęło. *Gor. Wl. K* 2 *b.* Uyrzyy skąd licha źrzenica wiele obłapi wzrokiem. *Miask. Ryt.* 2, 116. - §. 2) *obscoen*, cielesną sprawę mieć, fleischlich umarmen. Romulus i Remus narodzeni z córki Numitorowéy, od Marsa obłapionéy. *Otw. Ow.* 598. Kto rad obłapia mężatki, Bez obliczněy rany rzadki. *Rys. Ad.* 27. Dla francy, nie obłapić. *ib.* 12. Po iaiu się napić; po iablku pannę obłapić. *ib.* 57. (NB. *Verba honestis moribus perdidimus; nihil loqui tutum est. Quint.*).

OBLASK, - u, *m.*, blask na około roztoczony, *Cro.* oblészk, *Ec.* облисмáнïе, Umglänzung, Glanz in die Runde herum. Choć spełzł zewnętrzny oblask, mam stałą odwagę. *Przyb. Milt.* 10. Oblask nieba. *ib.* 44. Jak słodki zapadaiące słońce wydaie oblask! *Węg. Mar.* 1, 274. (**OB-ŁASKAWIĆ** *ob.* Łaskawić). **OBLASKLIWY**, - a, - e, na około błyszczący, oblask rzucaiący, rund umher blitzend. Od płomieni strasznéy pożogi daleko oblaskliwe się łuny po morzu rozwleką. *Przyb. Luz.* 51. **OBŁASKNĄĆ**, *f.* Oblasknie *cz. idntl.*, **OBLASKOWAĆ** *ndk.*, blaskiem obiaśniać, rund um mit Glanz erhellen, umglänzen. Jeszcze się cień twych ramion zbytnim światłem żarzy, Tak oblaskuiąc niebo z twéy zakrytéy twarzy, Jż nayświatleyszy Seraf zbliżyć serca nie ma. *Przyb. Milt.* 86. Nas zachodzące słońce oblaskło promieniem. *ib.* 50. Wielkim światłem oblaskniony. *ib.* 93. Oblasknięty. *ib.* 91.

OBLATA, - y, *ż.*, oblatowanie, wpisywanie do aktów (z *Łac.*), das Einreichen zu den Acten. Kancellarye Grodzkie od oblaty żadnéy zapłaty nie wezmą. *Vol. Leg.* 7, 68. - *2) oblata *ob.* opłatek.

OB-LATAĆ *ob.* Ob-lecieć.

OB-ŁATAĆ *cz. dk.*, **OB-ŁATYWAĆ** *kontyn.*, łatami okryć, beflicken, mit Flicken besetzen; *Cro.* okerpávam). Na piérwszym wstępie chce podstrzyc owieczkę, i obłatać sobie skórę. *Teatr* 16, 110.

O-BLATOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, podawać do aktów, *Bs.* usigilatit, upisati na súdú, zu den Acten einreichen, registriren lassen. O oblatowaniu metryk szlacheckich w własnym Grodzie. *Vol Leg.* 7, 68.

OB-LATYWAĆ *ob.* Oblecieć.

OBŁAWA, - y, *ż.*, *Etym.* łow), objętki, sieć wielka do obsadzenia kniei, ein großes Jägergarn, den Forst zu bestecken; (*Rs.* облава gatunek polowania w stepach). Przez obławy, niedbaiąc na krzyki Zgromadzonych myśliwców, przechodzi wieprz dziki, Czyniąc okna przestrone pyskiem i piersiami, Między ciasnemi chrósty i między trzcinami. *P. Kchan. Orl.* 1, 427. - §. obława, otoczenie, ostroienie, ogrodzenie, das Einschließen, die Einschließung, Umgebung. Zewsząd w silnéy obławie psi zębów mu dodaią, *undique circumstant mersis in corpore rostris. Zebr. Ow.* 62. Wieprz dziki, gdy mu myli obława psów skolących szyki, Skrzydły kęsom chciwym chybkiemi uchodzi, A wali krzywą szablą, kędy się nagodzi. *Zebr. Ow.* 101, *turba*); *Chodk. Kost.* 10. Kniemu przyległych zdroiów kupi się obława, *conueniunt illuc flumina*, *Zebr. Ow.* 10. - §. 2) *milit.* porządek maszerowania. *Tr.*, Ordnung im Marschiren, *ob.* Obławny, **OBŁAWĄ**, **OBŁAWEM** *adv.*, kupą, w kupie, na kupie, hurmem, in Haufen, haufenweise. Nie powinny się pastwiska spasać obławem, lecz podzielić na części. *Kluk Rosl.* 3, 313. Janczar silny szedł niegdyś obławem, i słał ziemię trupem z kup, przeciwko sobie równie bez porządku wystawionych. *Mik. Turk.* 104. Przedtym w mieście twym lud szedł obławą chwalić cię. *Wad. Dan.* 177. Pnie się ten, że przyia-

ciół i sług moc obławem za nim się wali. *Zab.* 11, 414. Rozumieli, że obławą Każdy będzie iego strawą. *Jak. Bay.* 136. Zwierz mordujesz i ścielesz obławą. *Chrość. Ow.* 116. OBŁAWIAĆ *ob.* Obłowić. OBŁAWNY szyk, = gęsto uszykowany. *Tr.*, dicht geschlossene Schlachtordnung.

OBŁAZ, - u, *m.*, (*etym.* leźć, łazić), kołuiąca droga, nieprosta, manowiec, bezdroże, zdroże, Umschweif, Abweg, *propr. et fig.* Obłaz, łaz, górołaz, droga wąska, na bokach gór wyrobiona, którą się objeżdża, gdy dobry gościniec wody zaleią, lub śniegi zasypią; używane naywięcéy w liczbie mnogiéy: górołazy, łazy, obłazy. *X. Kam.* Poydzie krom wszelkiéy trwogi przez śliskie obłazy. *Pot. Arg.* 436. - §. bez obłazu, = bez ceremonii, bez ceregielów, bez ogrodki, bez żartu (cf. *obleśny), ohne Umstände, ohne Umschweife. Wziął oyca z sobą na pokoy, a tam bez obłazu prosi o córkę. *Pot. Arg.* 407. Wyłępnych bez *obłazy karał. *Chrość. Fars.* 113. Tarcze o tarcze biią bez obłazy. *Chrość. Fars.* 40. Któż, kiedyby nie z iego rozkazu, Śmiał się nad tobą pastwić bez obłazu! *Chrość. Luk.* 267. Padnie do nóg bez obłazu. *Zab.* 15, 229. Bez obłazu bić, nie po prostu szermować, *rotatis et circumactis gladiis. Cn. Th.* 21. On go bez wszego obłazu Tnie przez szyszak, dufaiąc dobremu żelazu. *Sim. Siel.* 44. OBŁAZEM *adv.*, n. p. Skarby tam do Tyru i dostatki cisną się obłazem. *Jabł. Tel.* 166, hurtem, *ob.* obławem. OB-ŁAZIĆ *ob.* Obleźć. OB-ŁAZGIEM *adv.*, ciągle, nieprzerwanie, zusammenhängend. Rudy nowe, przybyłe, niepiérwiastkowe, nie mogą mieć żył ciągłych, nie mogą iść obłazgiem. *Os. Rud.* 3 :. (*Bh.* oblátek krzemień). OB-ŁAZGOWY, OB-ŁAZNY, - a, - e, ciągle idący, zusammenhängend, fortlaufend. Rudy twarde, w płatkach długich, szerokich i grubych, daleko ciągnących się, zowią skalistemi obłazgowemi, obłaznemi. *Os. Zel.* 31, *Os. Rud.* 7 *et* 38; *oppos.* gwiaździsta. (*Boh.* oblázkowý, oblátkowý krzemienny). OBLAZŁOŚĆ, - ści, *ż.*, oblézienie włosów, die Kahlheit, das Ausfallen der Haare. Pleszowatość i oblazłość głowy. *Syr. Ziel.* 623. OBLAZŁY, - a, - e, *Bh.* oblezlý, *Rs.* облѣзлый, łysy, bezwłosy, kahl. Maścią tą głowę oblazłą mazać, włosy rości. *Spicz.* 90. Futro oblazłe, = wytarte, kahl gerieben, abgetragen, abgerieben.

O-BŁAŹNIĆ *cz. dk.*, błazeństwem omamić, bethören, *Vd.* obnoriti, shertati, *Sr.* 1. wotwaznu. Omamiliście dusze swoie przeklętą mamoną, o-błaźniliście przypławną maszkarą niewinne Chrystusowe owieczki. *Smotr. Lam.* 14.

*OBLAZOWAĆ *ob.* Obleźć.

OBLEC, *OWLEC, oblokł, *f.* oblecze, oblękę *czyn. dk.*, OBŁOCZYĆ *ndk.*, *Bh.* obléci, oblíknauti, obléct, oblíkati, oblékl, oblaceti. *Slo.* oblékat. *Sr.* 1. wobbleкam, zwobbleкam, nawobbleкam; *Sor.* 2. hobla'z, hobla'kasch; *Vd.* okulvlezhi, okulivlazhiti, oblezhi, oblazhiti, nadjati; *Crn.* oblęzhi, oblęgl, oblęshém, oblázhem; (*Crn.* oblazhy se *nubilat*); *Cro.* oblachim, oblechi *induo*, oblachim, naoblachujem *innubile* (*ob.* obłok.); *Bs.* obucchi, oblaciti, oditti; (*Bs.* uzoblaciti, naoblaciti *obnubilare*, *Rg.* oblàciti, naoblàciti); *Rg.* obúchi, oblàciti, odjèvati; *Sla.* obùchi; *Ec.* совлачаю, обволокаю, облещи, облекати, облачить; *Rs.* надѣть, надѣвать, обволочь, обволакивать; (= *owłoczyć; *Etym.* wlec; cf. zewlec); ubierać, odziewać, wdziewać, ankleiden, anziehen, anlegen. Aby nigdy koszuli zimnéy chóry nie obłóczył. *Krup.* 5, 367, nie kładł na się). Gdy się z niego nagrawali, zewlekli go z pawłoki, i oblekli go w odzienie iego. 1 *Leop. Marc.* 15, 20, *Pieśń. Kat.* 64. Nie troszczcie się o ciało wasze, w cobyście się obłoczyli. *Sekl. Math.* 6, w czymbyście chodzili. *id.* ib. Bóg oblókł na się ciało. *Miask. Ryt.* 13, wziął na się; cf. wcielić). Piérwéy sto godzin wyciecze, Nim się niewiasta oblecze. *Rys. Ad.* 59, *dum comuntur annus est*). Człowieka w miękkie szaty obleczonego widzieć chcieli; oto którzy w miękkie szaty się obłóczą, w domiech królewskich są. *W. Math.* 11, 8. Ustawicznie się stroił, a obłoczył w rozliczne odzienie. *Rey Pst. E e* 2. W inszą się, iak mówią, suknią oblec, inaczéy niżli piérwéy żyć potrzeba. *Sk. Kaz.* 557, ein anderes Kleid anziehen, cf. przekabacić, przekopycić). Oblec kogo w kapturek *ob.* Kapturek. - Obłoczenie, odziewanie, ubieranie, das Anziehen, Bekleiden; *Cro.* oblàchenye; *Vd.* okulvliek, okulvlazhenje). Obłoczenie rozmaite bywa, albo z potrzeby ku ochędostwu, iako to szatami, albo ku nakryciu, ku opatrzeniu zdrowia swoiego, iako we zbroie, albo też i w iakowe sprawy uczciwe, albo też zelżywe. *Gil. Pst.* 3, *ob.* odzież, ubiór). Obłoczyć się w zakonny ubiór abo szatę, brać habit zakonny. *Cn. Th.*, die Kutte oder den Schleyer wählen (cf. obłoczyny). - *transl. et fig.* oblec się w co, brać na się, auf sich nehmen, anziehen. Uczeń trzeba, aby sposobem czynienia był podobien mistrzowi, a mogłoby to bydź, aby się prawie weń oblokł. *Gor. Dw.* 37. Obloką się pola w drób, a doliny ubiorą się zbożem. *Bud. Ps.* 65, 13. Migdały cukrem obleczone. *Sien.* 204, *Spicz.* 117, oblane, überzuckert, mit Zucker überzogen. Póydę z tego domu smutkiem obleczony. *Teatr* 19 *b*, 42, okryty.

OB-ŁECHTAĆ *cz. dk.*, w koło połechtać, bekitzeln, rund um kitzeln, *impropr.*; n. p. Kara aby nie była ustawiczna, bo tak obłechtane będąc, żadnego pożytku z karania nie odniesie dziecię. *Gil. Kat.* 115, cf. okiektać.

OB-LECIEĆ, ob-leciał, ob-lecieli, *f.* obleci *czyn. dk.*, OBLATAĆ, OBLATYWAĆ, oblatuie *ndk. et czstl.*, w koło czego latać, *Vd.* okulleteti, okullietati; *Rg.* obljètati, oblitati; *Rs.* облетѣть, облетать, um etwas herum fliegen, etwas umfliegen. Przed deszczem iaskółki w koło iezior świegotliwe oblatywały. *Otw. Wirg.* 390. Słyszcie mnie małe robaczki, Co oblatuiecie krzaczki. *Groch. W.* 345. Samo niebo z Etny dym oblata. *A. Kchan.* 80, wznosząc się okrywa). - §. b) *transl.* oblecieć, obbiedz, objechać, umlaufen, umfahren, umreisen, rund um bereisen. Com ia drog odbył; ledwo iest taki kąt w Polszcze, któregobym nie obleciał. *Kras. Pod.* 2, 143. - §. c) obleciała kogo boiaźń etc., t. i. opadła, napadła nań, Furcht, Schrecken u. s. w. hat ihn befallen. Strach ich obleciał. *Pilch. Sall.* 187. Nagły srom oblata twarz zasępną Plutona. *Zab.* 15, 10 *Kniaź.* O dumny, gdyć fortuna pochlebi choć mała, O tchórzu, gdy cię trwoga w strachu obleciała! *Bard. Tr.* 196. Nieraz gdy innych obleciały tchórze, Do nieprzyiaciół sam naypiérwéy skoczył. *Chrość. Fars.* 48. Padnie do ziemi, śmierć go czarna obleciała, J dusza w okamgnieniu członków odbieżała. *Sim. Siel.* 44. OBLECIEĆ *neutrum*, opadać, na około spadać, rund um

abfallen, in Stücke zerfallen. Leżały trupy na pował, iak robaczywe kiedy obleciały iabłka za trząśnieniem róźg, iak żołądź obity. *Zebr. Ow.* 179. Słyszał, że mury były oprawione, a iż to co było obleciało, zabudowano. *Radz. Neh.* 4, 7. Oglądałem mury miasta, które były obleciały, i bramy iego, które były popalone. *ib.* 2, 13. Na oprawę miast nie bardzo był dbały Jagiełło, tak iż ich wiele obleciało za niego, które Kazimierz Wielki pomurował. *Bielſk.* 305. Członki wszyſtkie zemdlone, włosy obleciałe. *Prot. Kont. B.* Włosów oblecenie abo opadnienie. *Oczk. prz.* 5. - (*OBLECZYNY *ob.* Obłoczyny).

OBŁĘDLIWOŚĆ, OBŁĘDNOŚĆ, - ści, *ż.*, mnogość błędów, zabłądzenie, zabłąkanie, das Irren, die Verirrung, die Fehlerhaftigkeit; *Bh.* poblaudilost. Na drodze obłędności długo się błąkali, na kształt dzieci nierozumnych żyiąc. 1 *Leop. Syr.* 12, 24. Wymiotać ciernie a kamienie, t. i. wszyſtkie omyłki a obłędliwości fałecznych nauk, a wymysłów świata tego. *Rey Pſt. X* 5. Wszyscy, by naylepsi ludzie, maią swe obłędliwości. *Sekluc.* 61, *Rey Apoc.* 12. Ciemności i obłędliwości pogańſkie. *W. Poſt. W.* 5. Rozmaite złości i obłędliwości, w których iako w nocy leżą. *W. Poſt. Mn.* 14. Iż nie było opisano, czego każdy pilnować miał, ztąd przydawały się obłędliwości i omieszkania. *Herb. Stat.* 187, Irrthümer, obłędy). Odpuśćcie ieśli co naprzeciw komu macie, aby i oyciec wasz niebieſki odpuścił wam obłędliwości wasze. *Sekluc. Math.* 11, „*not.* upadki abo wyſtępy". OBŁĘDLIWY, *OBŁĄDLIWY, OBŁĘDNY, - a, - e, OBŁĘDLIWIE, OBŁĘDNIE *adv.*, *Bh.* poblaudilý; tam i sam zabłądzaiący, błędny, fałszywy, irrend, irrig, falsch. Powieść obłędliwa. *Kat. Gd.* 60. Gdybym tylko iednego obłędnego nawrócił! *W. Poſt. W. przedm.* Płochy to Rusin, wschodniéy wiary wyznawca obłędny. *Obr.* 20. Obłędliwie ci uczą, którzy chrzeſt Janow równaią Chryſtusowemu. *Biał. Poſt.* 57. W zapaleniu mózgu pacyenci wszyſtko obłędnie czynią. *Perz. Cyr.* 2, 136. Obłędliwi przychodniowie zarazili prawowiernych chrześcian. *Petr. Ekon. ded.* Nic obłędnego nie przyſtąpiło do téy świętéy winnicy iego. *Rey Pſt. K* 6. Obłądliwy świat. *Rey Pſt. U.* 5. Szedłem za tym obłędnym światem. *Hrbſt. Nauk. C.* 3 *b.* Zachowywał się wedle wymysłów świata tego obłędnego. *Rey Pſt. M.* 4. Nie dopuść nam boże więcéy błądzić po tych marnych puſtyniach obłędnego świata tego. *W. Poſt. W.* 2, 95. Nieopatrzność głupich obłędna. *W. Ps.* 14, 8. - *Poet.* Winna latorośl obłędliwa po laszczkach utkwionych czyni chłodnik. *Banial. L* 4, t. i. błądząca po nich, wężykiem, obłączyſto idąca, die steckenumirrenden Weinreben. Narcys ilekroć chce swóy wyraz i poſtać nieżywą Pocałować, całuie wodę obłędliwą. *Zimor.* 207, t. i. błędu go nabawiaiącą, mamiącą, łudzącą, das ihn täuschende Wasser. Obłędna zdroiu woda. *Karp.* 3, 84, błędnym wężykiem płynąca, sich irrig schlängelnd. - §. Nieobłędny, Nieobłędliwy, nieomylny, niechybny, błądzić nie mogący. *Cn. Th.*, unfehlbar, dem Irrthume nicht unterworfen. Twórco dobrotliwy, rządzco nasz nieobłędliwy. *Groch. W.* 39. Koniec przykazania ieſt miłość z nieobłędnéy wiary. 1 *Leop.* 1 *Tym.* 1, 5. OBŁĘDNIEĆ *niiak. dk.*, obłędnym się ſtać, irre werden, sich verirren. Oczy w nim utopiła, ani obłędniawszy w twarz ludzką zda się patrzyć. *Zebr. Ow.* 163, *demens.* Obłędniały, *immemor ipse sui*, *ib.* 248. Teraz w taką ohydę, podłość i obłędnienie przyszedł. *Sak. Persp. pr. A* 2 *b.* (OBLEDNIEĆ *niiak. dk.*, oblednąć *idntl.*, bladym się ſtać, blaß werden, erbleichen, *Sr.* 1. woblednu, *Cro.* obledeti, *Bs.* obliditi, pobliditi). OBŁĘDNIK, - a, *m.*, błądziciel, ein Irriger, Irregehender. Heretykowie iednę naturę w bogu rozumieią; takich obłędników nauka w Polszcze niedawnych czasów szeroce była powiadana. *Biał. Poſt.* 85. OBŁĘDZIĆ się; *ob.* Obłądzić się.

OBLEDZ *cz. dk.*, OBLEGNĄĆ, obległ, *f.* oblegnie, oblęże *idtl.*, OBLEGAĆ *ndk.*, *Bh.* oblehnauti, oblehl, (2 oblehnauti ženſkau mieć sprawę cielesną z kobietą), *Sr.* 1. woblehnu, wobſenu, woblenem; wobhlaku, pohlakuju; *Vd.* obseduvati, obsedeti, obsiedati, obsehzh, obojuvati, obdati, obtaboriti, objet (*ob.* otaborzyć, objąć); *Crn.* oblezhi; *Cro.* obszedam, podszedam, oblegam; *Rg.* obsjeſti, obkrúxiti *Bs.* podsiſti grad, zasjeſti grad; *Sla.* obsiſti; *Rs.* осадить, осаждать, облечь, облегать; *Ec.* обсѣсти, обсѣжду, обстоять, обстою; kłaść się na około czego, otoczyć co, sich um etwas herum legen, herum lagern. Obległ Alrycha z woyſkiem Stylikon. *Biel. Sw.* 62 *b.* Obledz fortecę, = obegnać, osaczyć, *Ross.* градобореmствовать, eine Festung belagern. - *fig.* Niezmierny ciężar obległ mu serce. *Stas. Num.* 2, 73. - §. 2) *Verb. neutr.* oblegać, zwyczaynie się przelegać, mieszkać, bawić gdzie, spoczywać, sich wo aufzuhalten pflegen; *Ec.* облещи, облегаю, пребыть нѣкоторое время, отдохнуть. Ptaſtwo, w którychże lasach i kiedy oblega. *Paſt. Fid.* 4. Jeleń okrutnie zgrzany, obległ na murawie i pod drzewem spoczywał. *Zebr. Ow.* 247, *posuit sua corpora.* Wmieszkanego i obległego we Włoszech Annibala, Rzymianie kiedyś tedyś wymierzyli. *Fal. Fl.* 79, cf. osiadły). OBLĘGIERZ, OBLĘŻYCIEL, - a, *m.*, ten który obległ kogo, *obsessor. Mącz.*, der Belagerer. Oblegaiący kogo; *Subſtantiuo opus eſt, nam* oblężyciel, oblegacz *dura sunt. Cn. Th.*, cf. obleżeniec, obegnaniec, *Sr.* 1. wobleħnik, wobſenik.

*OBLEM, n. p. Kiedy oblem iaſkolki połkną iuż ieziora, A srzon oſtry pospina na brzegach komiegi, ... *Miaſk. Ryt.* 2, 168, ? cf. obły.

OBLENIEĆ *niiak. dk.*, ſtać się nieco leniem, gnuśnieć, träge werden, faul werden. Smok z zimna obleniały, a próżen srogości, *piger. Zebr. Ow.* 32.

OBLEPA, - y, *ż.*, OBLEPKA, - i, *ż.*, n. p. ściany, tła, to czym oblepiaią. *Cn. Th.*, Kleiberlehm, Lehm. Oblepa gliniana. *Kruml. Chy.* 544, Töpferlehm - §. b) *opus ipsum factum* polepa. *Cn. Th.*, Kleibewerk, *Sr.* 1. woblepeno; *Rs.* облѣпка, облѣпленіе. OBLEPIĆ, *f.* oblepi *cz. dk.*, OBLEPIAĆ *ndk.*, *Bh.* oblepiti; *Sr.* 1. woblepam; *Rg.* obljépiti; *Cro.* oblepchujem, omelujem; *Rs.* облепить, облѣплять, обольнуть, облипнуть, облипать; na około poleplć, rund umkleben, umschmieren. Owe śkła, które wyſtawione bydź maią na goły ogień, nie mogą goło nagléy mocy ciepła znieść, przeto oblepiaią się gliną. *Kruml. Chy.* 39. Pełny wrzodów, by go oblepił, *coopertus vulneribus. Mącz.*

*OBLEŚNOŚĆ, *OBLICZNOŚĆ, - ści, *ż.*, pochlebſtwo, die Schmeicheley (cf. obłaz, bez obłazu; cf. *Rs.* лесть

chytrość, pochlebſtwo, обловызанїе pocałowanie, обласкать pochlebiać komu, cf. lizać). Sprawne bywaią u mężów żeńſkie obleśności, namowy i prośby. *Krom.* 486, cf. oblężność). Sprosny ieſt a szkodliwy przymiot, szpetna obleśność, chydna obłudność, a plugawa nieprawda. *Rey Zw.* 96. Nie mógł go ani obleśnością, ani pieniędzmi na swą ſtronę przeciągnąć. *Krom.* 325, przez pochlebſtwa i obliczności. *Zolk. Mscr.* 1. - §. *aliter* Aczci maią twarze człowiecze; ale swemi poſtawami, obleśnościami, ubiory, goleniem, bardzo ie sobie odmienili. *Rey Ap.* 79, piękrzydłami. *OBLEŚNY, *OBLESZNY, *OBLESZCZYWY, -a, -e, *Sr.* 1. leſné *blandus*; *Bh.* aulíſný pochlebny, cf. lizać; *Vd.* perlisen, perl'snen, lesizhliu; cf. *Sr.* 1. lizczu ſo, leſnu ſo; *Cro.* liszichitisze, lichiti, = pochlebić; cf. *Rg.* lasctitti tkoga *adulari*, cf. łaſka; *Rs.* лѣстный chytry, zwodniczy, обласкать pochlebić, обловызать, обловызаю *id.*, лабзиться, лабжусь *id.*, улестить, улещать wypochlebiać, уласкать pieścić, подлиза pochlébca; *Ec.* лстецъ, лститель; лстительный, pochlebny, ſchmeichelhaft. (*NB.* nie wiem zkąd *Trotz*, obleśny umysł, verdrüßliches Gemüth, markotny, tłumaczy). Mieczysław prędko wierzącéy Heleny obleśnym pokusza fortelem, *blandis dolis.* *Krom.* 206. Zagrzewały w Władysławie nadzieię pogodzenia się obleśne Krzyżaków odpowiedzi, *blandae.* *Krom.* 316. Są chytrymi i obleszнеmi ſkazicielami. *Weresz. Rgl.* 105. My takowych zawsze się ſtrzec mamy, W ktorych mowę obleszną, acz łagodną, znamy. *Papr. Kol. P.* Nie day się tym obłudom zwodzić obleszczywym, Co są chciwi na złoto, a gardzą poczciwym. *ib. B* 4. To ieſt prawe dobrodzieyſtwo między poczciwymi, aby ieden drugiego nieobleśnie miłował. *Rey Zw.* 95 *b*, szczérze, rzetelnie). Nieprzyiaciele w kącie oblesznie a nieprzyſtoynie cieszą się z naszego nieszczęścia. *Papr. Tr. A* 2 *b*, obłudnie.

OBLEW, - u, *m.*, oblewanie, oblanie (*ob.* Oblać), das Umgießen, Umſtrömen. Prócz oblewu rzéki, z innych ſtron szańce miaſta broniły. *Nar. Hſt.* 2, 406; (*Bh.* oblewa, = odmięcz, odwilż, = *remiſſio frigoris*; *Rs.* обливанецъ oblewaniec, we chrzcie oblany, *oppos.* nurek, ponurzony). OBLEWINY *plur.*, zalanie, Uebergießung, Ueberschwemmung. Noc, która oblewiny one poprzedzała, . . . *Pot. Arg.* 458.

OB-LEŹĆ, oblazł, *f.* oblézie *cz. dk.*, OB-ŁAZIĆ *ndk.*, OB ŁAZOWAĆ *frequ.*, *Bh.* oblezti, oblezl; *Vd.* obleſti, aleſti, okulleſti, okullasiti; *Sr.* 2. hobleſcʒ, holéſcʒ; łazić na około, umkriechen, rund um bekriechen. Mrówki mię oblazły. - §. b) wycierać się, ſich kahl reiben. Oto iuż mi ręce ze ſkóry obłażą. *Teatr* 43 *b*, 17. Grzbiet koniowi oblazł od długiego bicia. *Czach. Tr. L* 3. - §. Włosy obłażą, = wypadaią, die Haare gehen aus, fallen aus. Pleszowatość głowy z opierzchnienia i obłażenia włosów. *Syr. Ziel.* 184. Oléy ten włosy czyni wielce trwałe, nie dopuszczaiąc obłazowania. *Cresc.* 447.

OBLEŻEĆ *niiak. dk.*, leżąc gnuśnieć, ſich etwas faul liegen. Obleżałym i prac odwykłym, na wały morſkie nasieść kazano. *Zebr. Ow.* 361, *resides.* OBLĘŻEĆ *ob.* Obledz. OBLĘŻENIE, - ia, *n.*, *subſt. verbi* Oblężeć, Obledz, *Bh.* obležení; *Sr.* 1. hleczʒiʒczo, pohleczʒeno; *Sla.* obsidnútje; *Vd.* obseſtvu, obseduvanje, obojuvanje; *Bs.* zasjedanje, obkrusgenje, obsjedenje, podsighjenje; *Rg.* obsjada; *Cro.* podszèda, podszegyenye, obszedenye, obszed; *Rs.* обсѣденїе, осада, обстоянїе, градоборство; *Ec.* облежанїе, облеженїе, die Belagerung; obegnanie. OBLĘŻENIEC, - ńca, *m.*, obegnaniec, oblężony, der Belagerte; *Rs.* осадникъ, *obs.* сидѣлецъ. Fortecy tak długo dobywał, aż oblężeńcy, nie mogąc daléy wytrwać, musieli się poddadź. *Bielſk.* 73. Obegnańczy wieniec hetmanowi oblężeńcy dawali wybawieni od niego. *Warg. Wal.* 60. - *NB.* zdaie się, że *oblężeniec* powinien oznaczyć *actiue* tego, co oblęga, der Belagerer, = OBLĘŻCA, - y, *m.*, OBLĘŻYCIEL, - a, *m.*, *Bs.* zasjedalaç, obsjeditegl, podsiditegl; *Cro.* obszednik, podszédnik, obszeditel; *Rs.* осаждатель, градоборецъ. Z wież kamienie na oblężców puszczali, oblężcy na też wieże rzucali ognie. *Chmiel.* 1, 464. OBLĘŻEŃSKI, - a, - ie, od oblężeńców, obegnańczy, Belagerer=, od oblężenia, Belagerungs=; *Sr.* 1. wobléhnenſki; *Croat.* obszedni; *Ross.* осадный, градоборный. *OBLĘŻNÓSĆ, - ści, *ż.*, naleganie, natrętność, Zudringlichkeit. Oblężnością żony zniewolony, ranę serca swego odkrywa, *importunitate victus.* *Krom.* 166, cf. obleśność.

OBLI *ob.* Obły.

*OBLICZ, - a, *m.*, OBLICZE, - a, *n.*, *Bh.* obličeg; *Slo.* obličag *vultus*, obličeg *habitus* (*Slo.* oblička, ledwina *ren*, *renes*, nerka, cf. obły); *Sr.* 1. wobleczo, woblicʒʒo; *Sr.* 2. woblizo, hoblizo, nagléd; *Vd.* oblizhje, nagled, pogled, obras (cf. naglądać, poglądać, obraz); (*Vd.* obliza sa jigro, = piłka do grania, *ob.* obły); *Crn.* oblizhje (*Crn.* obliza, = kula, *ob.* obły); *Cro.* oblíchay, oblíchje, licze, obraz; (*Cro.* oblicza, *Dl.* oblicza, = kula); *Hg.* ábrázat; *Dl.* szlikka; *Rg.* lîze, oblijcje, oblîcze, oblicje; (*Rg.* oblîna, = okrągłość); *Bs.* oblicje, prilika *imago*, *species*, *exemplar*; *Bs.* obraz *vultus*, *facies*; *Bs.* obliça, okoliac, = kula; *Sla.* oblícsje; *Rs.* обличїе, обликъ, = fizyonomiia, poſtać, kształt twarzy; *Ec.* обличїе, образъ, видъ, подобїе лица). - *Pol.* Oblicze, = lice, twarz człowiecza, das Angeſicht, Antlitz, Geſicht. Twarz mówi się o człowieku i o beſtyi; oblicze o człowieku tylko. *Dudz.* 65. Józef był piękny na obliczu, i wdzięcznego weyźrzenia. 1 *Leop. Gen.* 39. Z poyrzenia bywa poznan mąż, a po obliczu bywa poznan mądry. *ib. Syr.* 19, 26. Nie byłem im znaiomy po obliczu. *ib. Gal.* 1, 22, z twarzy). Jakże na *oblicz boga weyźrzeć się ośmielę? *Przyb. Milt.* 297. Gdy przed *oblicz króla przypuszczeni byli . . . *Przyb. Luz.* 37. Jak oblicze moie nie ma bydź smętne, gdyż . . . *Radz. Neh.* 2, 3, iakoż nie ma bydź smętna twarz moia? *Bibl. Gd.*). W niebie oczywiście oglądać będziemy boga oblicze w oblicze. *Karnk. Kat.* 96, von Angeſicht zu Angeſicht; twarz w twarz, oko w oko; cf. uſta). W hiſtoryach ludzie prapradziadów swoich prawie obliczem w oblicze widzą. *Stryik. przedm.* Widzą go, iaki ieſt, obliczem w oblicze. *Hrbſt. Odp. R r. b.* *Obliczym w oblicze mówił Jehowa z wami. *Budn. Deut.* 5, 4, twarzą w twarz. *Bibl. Gd.*). - *transl.* Nieprzyiaciele niechby spłynęli i zginęli od oblicza pańſkiego, iak płynie wosk od oblicza ognia. *Pociey* 374, od obliczności, obecności, przytomności ognia). Po wszyſtkim szerokiego morza obliczu niewód kazania rozciągnąwszy . . . *Birk. Dom.* 120, *in superficie*, na przeſtrzeni, Oberfläche, Flä=

che. Umysł do pokréwnych sobie rzeczy oblicza dąży. *Offol. Sen.* 11, *ad cognatarum rerum conspectum*, do poznania ocznego. OBLICZNIE *adv.*, twarzą, w twarz, w oczy, obecnie, w oczach, w osobie, osobiście, angesichtlich, gegenwärtig, in Person; *Rs.* личнo. Rozmawiał się Pan z Moyżeszem obliczie, iak przyiaciel z przyiacielem. *Radz. Exod.* 33, 11, twarzą w twarz. *Bibl. Gd.*, *ob.* oblicze w oblicze). Których oblicznie ludzie czcić nie mogli, iako ci, co daleko mieszkali, dalekie oblicze ich, gdy wyraz li, zacny obraz ku uczciwości królewskiéy sprawili, aby w iego niebytności, iakoby oblicznie iemu się przysługowali. *Budn. Sap.* 14, 17, przytomnie. *Bibl. Gd.*). Pozwał Leszko Swatopełka na seym oblicznie. *Gwag.* 50. Jeśliby wielki sąd był, na nim szołtys oblicznie być powinien. *Szczerb. Sax.* 406. Nietylko oblicznie, ale i przez posły chlubią się. *Rey Apoc.* 39. Król będąc oblicznie w powiecie, łacnoby się wszystkiego dowiedział. *Modrz. Baz.* 79. OBLICZNOŚĆ, - ści, ż., oblicze, obecność, *przytomność, das Angesicht, Antlitz, die persönliche Gegenwart, das Dabeyseyn in eigner Person. Mamy obaczać niewidomą obliczność Pana swego. *Rey Pst. C* 2. Obliczność gospodarza wielki pożytek czyni w folwarku. *Cresc.* 655, cf. oko pańskie, cf. stopy pańskie). Uweselą się wszystkie drzewa lasów dla oblicznośći bożéy, iż przyszedł *sędzić świat. *Wrob. Zolt.* 227, *a facie*). Kain uciekł od obliczności oyca swego. *Stryk.* 4. Wyżonę ich od obliczności twéy. 3 *Leop. Ex.* 23, 30, z poźrzenia twego. 1 *Leop.*). Straciłam ią w obliczności twoiéy. *Bzow. Roz.* 60. Gdy usłyszeli głos Pana Boga, skrył się Adam od obliczności iego między drzewa rayskie. *Leop. Genes.* 3, 8. Wszystko czyń, iako przed oczyma Pańskiemi, iako przed oblicznością iego. *W. Post. W.* 259. - §. Chleby obliczności w starym testamencie. *W. Post. W.* 245, *ob.* pokładne chleby, *Ec.* предложенія хлѣбы, Schaubrote. Dawid szedł do domu bożego, i iadł chleby wykładów albo obliczności. 1 *Leop. Math.* 12, 4, chleby pokładne. 3 *Leop.*), 1 *Leop. Ex.* 35, 13, *ib.* 1 *Reg.* 21, 6, *ib.* 2 *Ezdr.* 10, 32. - §. Zgładzę człowieka z obliczności ziemi. *Leop. Genes.* 6, 7, z oblicza ziemi. *Bibl. Gd.*, t. i. z powierzchni, z przestrzeni ziemskiéy. OBLICZNY, - a, - e, na obliczach będący, Gesichts=, Antlitz=. Obliczna rana. *Otw. Ow.* 484, t. i. w oblicze, eine Gesichtswunde, Verwundung im Gesichte. Widział Pyrrhus na poboiowisku zbitych Rzymian wszystkich obliczenmi razami pomorzonych. *Fal. Fl.* 274. Rany obliczne. *Chrość. Luk.* 234. Znaki obliczne, iako krzyż rozpalonem żelazem na twarzy abo na czele uczyniony, dlatego są, aby ludzie złodzieia znali. *Szczerb. Sax.* 521. - §. 2) przytomny, obecny, *Sla.* ocsigledan, gegenwärtig. Mówił Pan do Moyżesza obliczny do oblicznego. 1 *Leop. Ex.* 33, twarzą w twarz). Tak obliczni, iako niebytni, iednostaynie byli trapieni. *Leop. Sap.* 11, 12. Świat ten zawsze iest obliczny przed maiestatem Pańskim. *Rey Apoc.* 49. Pan w sakramencie prawdziwie obliczny. *W. Post. W.* 2, 51. Obwiniony, nie ma bydź skazan piérwéy, ażby miał obliczne żałobniki. *Budn. Act.* 25, 16, 1 *Leop. ib.* Wielkać to iuż iest, gdzie sam pan przy swoich pracownikach stoi obliczny. *Gil. Pst.* 49 *b*, cf. oko pańskie, stopy pańskie). Mądrość gdy obliczna iest, naśladuią iéy, a żądaią iéy, gdy się oddali. 1 *Leop. Sap* 4, 2. - §. W starym Testamencie, stoł obliczny, na którym ustawicznie chléb położony był. *Budn. Num.* 4, 7, stoł pokładnych chlebów. *Bibl. Gd.*, der Schautisch, Tisch der Schaubrote. Chleby wykładów abo obliczne. *Kucz. Kat.* 2, 411, pokładne, chleby obliczności, Schaubrote.

OB-LICZYĆ, *f.* ob liczy *cz. dk.*, OB-LICZAĆ *ndk.*, wszystko w około policzyć, berechnen, überzählen; *Ross.* счислить, счислять, сосчесть, сосчитать, сосчитывать. Ob - liczcie summę wszystkiego woyska. *Radz. Num.* 1, 2. Ob - liczyć téy szarańczy ani podobna. *Rey Apoc.* 78. Czuycie się starzy, czuycie i młodzi, Ob - liczcie stopnie, wiele ich iuż macie W górne pałace, ieżli o nie dbacie! *Groch. W.* 411. Dni każdego człowieka są porachowane, i miesiące życia człowieczego obliczone. *Gil. Pst.* 309. Fałszywie obliczania i rachunki czynisz. *Pilch. Sen.* 359, *Rs.* сочитаніе, сочтеніе. Obyś obliczył, co - ć wilk owiec i koz poiadł! *Rey Zw.* 49, toż samo temi słowy, *Weresz. Rgl.* 106. Nim się okradziony pan z swoiey przygody Obliczy, złodziéy iuż się schronił. *Pot. Arg.* 724. Pan oblicza się maczugą z swoim Janem. *Rey Wiz.* 73. OBLICZYCIEL, - a, *m.*, który oblicza, obrachuie, *Ec.* сочислитель, der Berechner, Zähler, Abzähler.

OBLIG, OBLIK, - u, *m.*, OBLIGA, - i, *ż.*, OBLIGACYA, - yi, *ż.*, obowiązek, die Verbindlichkeit. Obligacya moralna wypada albo z porządku natury, albo z obowiązku religii i sumnienia; obligacya cywilna obowięzuie nas z prawa i powagi cywilnéy. *Kras. Zb.* 2, 262. Zakrzątnął się, żeby powierzonéy sobie funkcyi wypełnił oblig. *Nies.* 1, 14. Większy oblig nosi, Kto bierze piérwéy, niżli prosi. *Pot. Arg.* 270. Każdy ma obligę swoię, którą mu należy, odprawować. *Petr. Pol.* 206. Mam ci za to wielką obligacyą. *Teatr* 7, 53, t. i. bardzo ci obowiązany iestem). Przymierzem was ułowił; i oblikiem zdradnego przymierza was podszedł. *Jan. Oksz. A* 3 *b.* Niesłusznie były obliki pokoiu złamane. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 13, 25, warunki). Roboam pod oblikiem pożytku pospolitego, swoie wymyślenie podawał. *Gil. Kaz. Aa* 5 *b.* - §. 2) *per excell.* pismo dłużne, ein Schuldbrief, eine Obligation. Pożyczył mu śrebra pod zapisem albo na oblig. *Sk. Zyw.* 2, 333. Widziałem oblig na pożyczone pieniądze, ręką oyca mego podpisany. *Boh. Kom.* 3, 349. OBLIGOWAĆ sobie kogo, = obowięzywać. Obliguiący *Rs.* одолжительный. Obligowany, obowiązany.

OBLIKWIDACYA, *ob.* obrachunek, *Rs* расчётъ.

OBLINIEĆ, - iał, - ieie, *niiak. dk.*, oblysieć, die Haare lassen, ganz kahl werden. Obliniały, oblazły, obłysiały, rund um kahl geworden (*ob.* linić). Krew kreta na głowę obliniałą dla porosszczenia dobrze pomazować. *Sien.* 288, *Cro.* olilénye kache *exuvium serpentis*.

OBLITY, - a, - e, oblany (*ob.* lity), begossen, umgossen. Państwo tyrańskie krwią braterską oblite, nierado bywa trwałe. *Stryik.* 288.

OBLIZAĆ *cz. ndk.*, OB-LIZNĄĆ, *f.* obliznie *idntl.*, OBLIZOWAĆ *cont. et frequ.*; *Bh.* oblizati, obliznauti, oblizowati; *Slo.* oblizugi; *Sr.* 1. wobliżu, woblizam; *Vd.* oblisati, okullisati; *Cro.* oblenujem, oblizújem, obuzavam; *Rg.* oblizati, obliznuti, oblixivati (*Rg.* oblâziti *gustare*; oblaznuti *primis labiis gustare*); *Bs.* oblaznuti, laznuti,

liza-

lizati, oblizati; *Rs.* облизить, облизывать, облизывать; lizać na około czego etwas umlecken, rund um belecken. Nie przystoi zwinionym ięzykiem warg oblizować. *Eraz. ob. a.* Drugi nie obliże ieszcze mleka, a ma iuż urząd. *Pot. Arg.* 76. (cf. mlokos). Zjadł, oblizał się, i rzecze, bay prawie Jeszczem nie wiedział o tey ia potrawie. *Jabł. Ez.* 122. Ledwo kość obliznie, ledwo ią winem spłócze, aż iuż gotów na wszelkie usługi. *Pot. Arg.* 119. Jeszczem się po tych przysmakach nie oblinął, aż mię zaraz robak sumuienia gryzie, *Psalmod.* 8. Nie żal się oblinąć do takiey nowaliyki. *Teatr* 10, 31. Oyciec zgromodsał, scifkał, palce oblizował, głodu przymierał. *Falib. R* 3, cf. łapę lizać iak niedźwiedź. OBLIZACZ, - a, *m.*, który oblizuie, der Belecker, *Sr.* 1. woblizak (*Sr.* 1. woblizaucz pasorzyt); *Vd.* oblisavuz, perlisavez. OBLIŻESZ, - a, *m.*, mysz λειχηνως. *Przyb. Batrach.*

OBŁOCIĆ *cz. dk.*, błotem obryzgać, mit Koth rund um beflecken, *Cro.* oblachújem, oblatujem; *Crn.* ozsmakàm; *Rs.* огрязнить.

OBŁOCZEK, - czka, *m.*, *dem. nom.* obłok, *Bh.* oblaček; *Bs.* oblacina, oblacjaç; *Cro.* oblàchecz; *Rg.* oblacicch; *Ec.* облачекъ, облачко; das Wölkchen. (*Slo.* obloček, okenko, *Hg.* ablakotska, = okienko, cf. obły; *Boh.* oblečka *indusium*; *Vd.* oblazhilu, obliek, = odzież; *Crn.* oblàzhilu, oblęka; *Rs.* оболонка, оболоночка, оболочка *enveloppe*, obwinięcie, błonka; *etym.* wlec, oblec. Chmurka albo obłoczek mały, i śrzod biału dnia słońce ludziom zasłoni, iż go uyrzeć nie mogą. *Zrn. Pst.* 200. Chmurki, co się pokazuią iak massy mdłego i nieruchomego światła, nazywaią się obłoczki. *N. Pam.* 19, 66. Obłoczki owe, co się kręcą na niebie w chwile południa. *Przyb. Ab.* 57, *nubeculae*. *Hub. Mech.* 532. Lniany obłoczek. *Groch. W.* 162, zasłona. OBŁOCZENIE *ob.* Oblec. OBŁOCZNY, - a, - e, Obłoczno *adv.*, *Bh.* oblačný; *Cro.* oblàchen; *Bs.* oblacjan; *Sla.* oblacsne, tàvno; *Crn.* oblàzhn; *Vd.* oblazhen, oblazhnu, meglen; (*Vd.* oblazhilen, oblazhilski, = odzieżny, ubiorowy); *Rs.* облачный; od obłoków, obłoczysty, pełen obłoków, Wolken-, wolkig, voll Wolken. Weźrzał pan na woysko Egiptskie przez słup ognisty i obłoczny. 1 *Leop. Ex.* 14. Jedno niebo niewidome, drugie widome, obłoczne i odmienne. *Biał. Post.* 29. Dzień obłoczny i pochmurny. *Bud. Ezech.* 34, 12. Jupiter z nieba obłoczną i ę zesłał do Junony. *A. Kchan.* 267, *aëriam*: Słońce się dobywa z chmur obłocznych. *Hor. Sat.* 119. Obłoczne grzmoty. *Wad. Dan.* 85. Odmienne czasy, wnet iasne słońca świecenie, tuż zasię pochmurno obłoczne. *Fur. Uw. F* 3 *b.* W niebo wstąpił Jezus w wielkiey chwale aniołów, w wielkim obłocznym maiestacie. *Sk. Kaz.* 244. Mówił Bóg Moyżeszowi: teraz do ciebie przyydę w mgle obłoczney. *Sk. Kaz.* 257. *fig. transl.* Jesion rozrosły przyiemne cienie Gromadzi pod obłoczne swych liści sklepienie. *Zab.* 21, 260 *Zabł.*, t. i. na kształt obłoków zasłaniaiące, wolkicht. Góry obłoczne. *Brud. Ost. D* 10, t. i. niebotyczne. wolkenberührend. Bława abo obłoczna maść, błękitna farba, *caesius color. Mącz.* niebieska wasserblau, himmelblau. OBŁOCZYĆ *ob.* Oblec. OBŁÓCZYCIEL, - a, *m.*, *Sr.* 1. wobbleśak, który obleka, ubieracz, der Bekleider, Ankleider; *w rodz. żeńsk.* obłóczycielka. OBŁOCZYNY *plur.*, uroczyste ubieranie w iaki habit, osobliwie zakonny, *Vd.* obliezhenje, die Einkleidung, z. B. in den Mönchsstand. Przemowa X. Załuskiego na obłoczynach Starościanki Kościańskiey u panien Brygitek. *Swada.* 2, 115. Zwyczay iest w zakonie, odmieniać przy *obłeczynach imię, iakie kto miał w świecie zostaiąc. *Steb.* 93. Niektórych kadetów godnemi osądzono noszenia aktualnego munduru korpusu; obłoczyny zaś te iak naysolenniey odprawić się miały. *Gaz. Nar.* 1, 258.

OBŁOCZYSTOŚĆ, - ści, *ż.*, obłoków zebranie. *Dudz.* 47, *Cn. Th.*, das Gewölke, die Umwölkung, *Boh.* oblačnost. OBŁOCZYSTY, - a, - e, - o *adverb.*, *Rs. et Ec.* облачистый, облачный, obłoczny, z obłoków składany, obłoków pełny, wolkig, Wolken-. Przed ludem Jzraelskim w drodze był słup obłoczysty przez dzień, a słup ognisty przez noc. 1 *Leop. Ex.* 13. Bog Jzraelitom dał w obłoczystey kolumnie przeyście do ziemi obiecaney. *Bals. Niedz.* 1, 323: Opadł strumień obłoczystey rosy. *Wad. Dan.* 141.

OBŁOG, - u, *m.*, OBŁOGA, - i, *ż.*, obłożenie, obkładanie, obsadzenie, obtoczenie, das Umlegen, Umstellen, Herumstellen; *Boh. et Slo.* obloha *firmamentum*). Tabor z tyłu wałem, a z przodu obłogiem wozów opięty, bezpiecznie bronić się mógł. *Krom.* 617. Woysko obłogiem wozów między ciasnemi ścieszkami obmocnić się nie mogło, *Krom.* 565, *objectu curruum*. - Tu ich zewsząd czterech set Kastylanów scifka, Chcąc wszystkich żywo dostać w więzy przez obłogę. *Przyb. Luz.* 243, t. i. przez otoczenie, obleżenie, durch Umzingeln, Einschließen. Wzięty go w śrzodek koliste obłogi. *Przyb. Milt.* 135, t. i. grona, kreisende Schaaren. - 2) obłog, leżysko, die Lagerstätte. Z wierzchu drzewa schodzi kot na dół do obłogu, Gdzie świnia była w połogu. *Jak. Bay.* 100. - 3. obłoga u sukni, brama. *Cn. Th.*, wyłoga na około idąca, der Besatz, das Gebräme eines Kleides. *Wład.* Obłogi abo bramy u u szat *laciniae*. *Volck.* 452. - 3. *Milit.* obłogi, bagaże, potrzeby; *ob.* obnoża; Gepäcke; są to wozy ciągnące za woyskiem z wszelkiemi potrzebami osobistemi. *Jak. Art.* 3, 305, *Bh.* zawazedla (*ob.* zawady), *Rs.* обозъ, обозецъ комъ (*ob.* obóz, kosz), угомозьніе. Między przednim a zadnym hufcem wszystkie obłogi woienne prowadzone bydź maią. *Archel.* 2, 23. W mieście tym hetman plony, ieńców i różne obłogi i ciężary złożył. *Pilch. Sall.* 253.

OBŁOK, - u, *m.*, obłak; *Slo.* oblak; (*Slo.* oblok, okno); *Sr.* 2. wobloka, hobloka; *Vd.* oblak, meglouje (*Vd.* obliek, = odzież, ubiór); *Crn.* oblák, (*Crn.* eblòk, = okno); *Cro.* oblák, (*Cro.* oblòk, okno, *Dl.* oblok, *Hg.* oblak); *Bs.* oblak (*Bs.* oblok, = okno), *Rg. et Sla.* oblák, obblacina, oblacich, oblàcjaz; (oblók *fenestra rotunda*, obli prozor, *ob.* obły: *Ross.* облако, *Ec.* облакъ, cf. owłoka; *Etym.* wlec, *owlec, oblec; die Wolke. Obłoki są mgły wzniesione na powietrze. *Hub. Wst.* 158. Kryie niekiedy słońce obłok ciemny. *Kras. Oss. G.* 4, *ob.* chmura). Snadź żadnego obłoku na niebie nie było, Przecież pod czas południa słońce się mroczyło. *Bard. Tr.* 470. Niebo wezbrało się w obłoki, biią pioruny i grzmoty, dżdże i nawalności następuią. *Birk. Dom.* 6. Przychodzą w *obłocech niebieskich. *W. Post. Mn.* 164, w obłokach. O czarownikach powiadaią, że przyzywaią obłoków burzystych, wzbudzaią wiatry i grzmienia. *Boter.* 164. Z obłoków wieszczący, *obłokowieszczek, *Ec.* облакогонитель, кои по облакамъ примѣчая предсказываютъ

бyдyщee. - b) *transl.* Swięte ofiary Zapalone robiły obłok bogom w dary. *Jabl. Tel.* 155, t. i. dym, eine Rauchwolke. Obłok w urynie. *Perz. Lek.* 79. - c) *fig.* od zaćmiania światła, obłoki, = przykrycia, ukrycia, zasłony, Hüllen, Verhüllungen, Wolken. Umysł twóy baczny dusze ich upatruie, Mimo wszystkie, w które się uwiiaią, obłoki. *Zab.* 8. 153. - d) pod obłoki, pod niebo, wysoko, bis in die Wolken, bis an den Himmel, gen Himmel, Himmelhoch. cf. *Rs.* вьшь. Zacznę iego pod obłoki wynosić pochwałami. *Teatr.* 35, 103. Fortuna znowu poczęła naszych nieść pod obłoki. *Tward. Wład.* 27. Junak pluie pod obłoki. *Pot. Jow.* 30. - Z obłoku, = z nieba, aus den Wolken, vom Himmel. Wcaleśmy się nie spodziewali Wc Pana; prawdziwie iakby z obłoku nam spadłeś. *Teatr* 7 *c*, 40. - 2) obłok, = chmara, chmura, tłum, tłuszcza, ein dichter Haufen, ein Schwarm, eine Wolke, ein Nebel. Obłokiem oszczepów lęże zarzucony. *Tward. Wład.* 20. Poganin stoiąc w gromadnych obłokach, nie ruszył się. *Jabl. Buk. N. b.* Nie dbaycie na te licznych ord obłoki, Cnotą nie liczbą wszystkie woyny stoią. *Jabl. Buk. J. b.* Tak wielki obłok świadków. 1 *Leop. Hebr.* 12, 1. *Zygr. Ep.* 69.

OB-ŁOKAĆ się *Recipr.*, (*Etym.* łoczyć, łokać), *de brutis vel hominibus gulosis et sordidis proprie dicitur*, objadać się. *Cn. Th.*, sich befressen, *ob.* obłóyca.

OBŁOKORODNY *nubigenus. A. Kohan.* 221. wolkenerzeugend. OBŁOKOWY, - a, - e, cf. obłoczny, obłoczysty, Wolken=. Zstępował słup obłokowy. *Budn. Ex.* 33, 9, *Radz. Ex.* 13, 23, *Ryb. Ps.* 194, 1 *Leop. Ex.* 14.

OBŁOMEK, - mku, *m.*, obłamany ułomek, *Cro.* oblomek, *Rs.* обломокъ, обломочекъ, ein abgebrochnes Stückchen, ein Bruchstück, *ob.* obłam). Niektórych na deszczkach przewozili, a drugich na onych obłomkach okrętowych. 1 *Leop. Act.* 27, 44. Obłomki drzew i zioł są gruntem wszystkich węglistych kopanin. *Stas. Buff.* 143. Obłomki w lesie, wiatrołomy, *Rs.* валежникъ (cf. walić). - §. *2. Gdy sługa czyy, rzeczony gołota, albo inaczey *obłomek*, komu krzywdę uczyni, *Herb. Stat.* 360, *si famulus alicuius dictus* gołota *aut alias* obłomek. *Vol. Leg.* 1, 36 *R* 1347, ein armer Schlucker.

OBŁOW, - u, *m.*, połów, korzyść, die Beute, der Fang auf der Jagd; die Ausbeute, der Raub, *propr. et fig.* Powroć mi móy obłów uszczwany, day mi tę łanią. *Past. F.* 89. Dyana obłowem pyszna postępuie. *Otw. Ow.* 76. Spodziewał się opaść zaraz gotowym obłowem w kraiu naszym. *Tward. Wd.* 64. Mężnego oyca trybem na obłowy woienne, bark i niedoszłe pazury wyprawuie. *Psalmod.* 71. Gruchnie pogłos, że Getowie Macedoniią plondruią w obłowie. *Chrość. Fars.* 80. Wielki zysk i obłów djabłu gniew przynosi. *W. Post. W.* 2, 124. Obłów dobry będzie, oberwiesz. *Cn. Ad.* 748. Nie gwałtem trzeba, kto chce w miłości obłowu. *Pot. Arg.* 174. - *§. Jeśli nie mylę się znowu Widzę go, czy też marę nocnego obłowu? *Morszt.* 158.? OBŁOWIĆ, *F.* obłowi *Act. dk.*, OBŁAWIAĆ *ndk.*, połowić, korzyścić, fangen, erhaschen, erkapern. Jam myślał, żeś cóś obłowił lub skorzystał. *Teatr* 46 *b*, 66. Jm wiele należało na tym, aby sobie obławiali intraty kościelne. *Bot.* 4, 66. Nadziewali się obłowić w iakiéy omyłce iego w onym kuszeniu swoim. *Rey Pst. N n* 1. Żałowałbyś tego, niewinną duszę obłowiwszy czarty. *Pot. Syl.* 57. OBŁOWIĆ SIĘ, dosyć dla siebie korzyścić, sich mit Beute beladen, berappen. Gdy mu się na łowach według myśli szańcowało, iż się nacieszył i obłowił, czestował w polu dworzany. *Stryik.* 353. Biorąc podatki exaktor, i siebie obłowi. *Pot. Arg.* 634. Jeszcze ia spodziewam się, że się nie tylko od nich wydrwię, ale się też i obłowię. *Boh. Kom.* 1, 65. Nie szpetnie się obłowiemy. *Teatr* 55 *c* 21. Prawda górą lata, iak orzeł, a gdzie się spuści, iak orzeł ptakiem, tak się ona sławą a poczciwością obłowić musi. *Rey. Zw.* 50. OBŁOWINY *plur.*; zdobycz, korzyść, Ausbeute, Beute. Czas mnie obmyślać sobie obłowiny. *Groch. W.* 432. OBŁOWNE kwiczoły. *Banial. J* 3, piczne, tłuste.

OBŁOYCA, - y, *m.*, co się ob-łoka, (*ob.* łoczyć) żarłok, obżartuch, ein Fresser. Obłoyca i opilca. *Budn. Deut.* 21, 20, żarłok *Bibl. Gd.*). OBŁOYNIE *adv.*, n. p. Gryf się ścierwem każdy dzień, a obłoynie pastwi. *Mysl. E* 2, żarłocznie.

OBŁOŻNY, - a, - e, OBŁOŻNIE *adv.*, n. p. Obłożna choroba. *S. Grodz.* 2, 116, t. i. o łożko uderzaiąca, eine bettlägerige Krankheit. Jeśliby kto był niemocen obłożną chorobą, za którą na służbę iachaćby nie mógł.. *Stat. Lit.* 50. Gdzieby sędzia bez prawdziwey obłożney niemocy roków omieszkał, za trzecim razem urząd traci. *ib.* 120. Obłożnie chory. *Gaz. Nar.* 1, 233. OBŁOŻYĆ, *F.* Obłoży *Act. dk.*, OBKŁADAĆ, OKŁADAĆ *ndk.*, *Bh.* obložiti, obkladati; *Rg.* obloxitti, oblaagam; *Bs.* oblosgiti; *Vd.* obloshit, okulnaloshiti, obklasti, obkladati, obdjati (*Vd.* oblesati, oblesuvati, = oprawić strzelbę); *Cro.* oblágam, oblosujem; *Ross.* окласть, обкласть, окладывать, обкладывать, обложить, облагаю, облагать); kłaść co na czym na około, belegen, auf etwas herum legen, umlegen, herum stellen, herum setzen, besetzen. Pewne lekarstwo chorobie podagry, Nogi winnemi obkładaią lagry. *Pot. Jow.* 194. (*ob.* okładania, kataplasmata. *Perz. Cyr.* 2, 303, Umschläge, *Rs.* припаришь, припарка. Puścizną po zmarłym plebanie, obłożył kolasę swoię. *Birk. o Exorb.* 28. Wieńcami nawy obkładaią. *A. Kchan.* 102, belegen sie, bestecken sie mit Kränzen. Siedzi w krześle, obłożonym poduszkami. *Teatr* 35, 3. Niewiasty niechay się złotem nie okładaią, ani zbytnym ochędostwem zdobią. *Karnk. Kat.* 287 *et* 348. 1 *Leop.* 1 *Petr.* 3, 3. Szedł po ulicach boso, zewsząd obłożony rzeczami naypodleyszemi i naywzgardnieyszemi. *Wys. Jgn.* 89. Rodzice syny swe nauką oną obłożyć maią. *Glicz. Wych. H* 5 *b.*, przyozdabiać nią, opatrywać w nię). Ma się każdy człowiek nauki pierwéy obłożyć. *ib. H* 6. - §. Okładać, obciążać, belegen, belästigen, *Vd.* obloshit. Dusza obłożona iest ciałem. *Karnk. Kat.* 105. My ludsie ciałem obłożeni, rzeczy przez zmysły cielesne tylko poymuiemy. *Sk. Zyw.* 1, 213. *Aliter* ciałem obłożony, = otyły. *Karnk. Kat.* 90, fleischreich, feist, fett. Rzeczy kopalne właściwie nie rosną, ale się tylko przez powierzchowne okładanie powiększaią. *Kluk. Kop.* 1, 3, durch Ansätze, Anschüsse. - §. Okładamy się ludźmi lekkiemi. *Star. Ref.* 92, t. i. otaczamy się, obciążamy się). Nie obkłada się prożną gwardyą. *Falib. P.* Wkrótce zgrzybiałość wiek twóy potrzebami obłoży. *Teatr* 2, 39. - b) okładać kogo, = plagami go obciążać, einen mit Schlägen belegen, einen durchprügeln; *Vd.* obkladati, okulvdariti, okulvrezhi, oklati,

otepſti; *Crn.* lopûzham; *Rs.* кокошить. Kozak mię tak okładał bez wszelkiey litości Ze mi niekędy mięso odſtało od kości. *Zimor. Siel.* 240. Okładano mię kiymi. *Teatr* 33 *d*, 38. Jeżeli tylko o bicie chodzi, upewniam, że się nie ruszy z mieysca, iak go zacznę okładać. *Teatr* 27, 101. Pytam za co mię biie? a ona na nowo kułakami okłada mię. *Teatr* 54 *b*, 64. Gdy z ludu kogo postrzegł, że upornie ſtaie, Tego berłem okłada, i słowami łaie. *Dmoch. K.* 36. Należy się być sprawiedliwym, ani małych wad wielkiemi karami, ani wielkich cnot małemi nagrodami okładać. *Mon.* 74, 634, mit Strafe belegen. Sąd mię niewinnie grzywnami obłoży. *Teatr* 15, 55, ſkaże na grzywny, um Geldſtrafen. (OBLÓZOWAĆ *ob.* Luzować. -) OBŁOŻYSKO, - a, *n.*, mieysce na około ograniczone, ein umſchloſſner Ort. Między chróſtami przy leśnych obłożyſkach taborem ſtanął. *Krom.* 450. Obawiam się, aby nieprzyiaciele między obłożyſkami ściśnionemi, trudności iakiey nie zadali odjeżdżaiącym. *Krom.* 760. *in anguſtiis.* - OBŁOŻYSTY, - a, - e, okrążony, rund um einge- ſchloſſen, zugerundet. Rozlega się po wszyſtkich pałacach obłożyſtego nieba okrzyk ten niezwyczayny. *Błaż. ded.*

*OBLUBIĆ *cz. dk.*, ślubić, poślubić, obiecać, geloben; *Sr.* 1. lubu, ſlubu; *Crn.* oblubiti, oblubuvati *promittere, uouere*, oblûba *votum*; *Vd.* oblubit *obligare*, oblûblen *obligatus*, obluba, obluблenje *votum*; *Cro.* oblyublyújem *adamo*; *Rg. et Bs.* obljubiti *amore prosequi*). Achil oblubił pannę Polixenę za małżonkę. *Biel. Hſt.* 59. OBLUBIENIEC, - eńca, *m.*, *Vd.* oblubnik, oblubovez, = obiecownik; *Cro.* oblyubitel *adamans*; *Rg.* obgljubitegl; *Bs.* obgljubitegl, gljubitegl *amans*, *beneuolus*; *Sr.* 1. lubcz *amasius*); pan młody, *żenich. *Sekl.* 11, nowożeniec. *Sax. Porz.* 132, der Bräutigam, małżonek obiecany ulubiony, ulubieniec *Cn. Th.*, *Bh* ženich; *Slo.* ženich, mladoženich; *Sr.* 1. nawoženа; *Crn.* shenęn; *Vd.* shenin, shenim; *Cro.* zaruchnik; *Sla.* zârucsnik; *Rs.* обручникъ. OBLUBIENICA, - y, *ż.*, (*Sr.* 1. lubka *amasia*, *Vd.* oblubniza, = która obiecuie); małżonka obiecana ulubiona *Cn. Th.*, panna młoda. *Sax. Porz.* 132, die Braut; *Sr.* 1. newesta (*ob.* niewiaſta, niewiaſtka); *Slo.* mladucha, mladá newesta; *Crn.* nevęſta; *Vd.* neveſta, oblubleniza; *Cro.* zaruchnicza (*ob.* zaręczona); *Sla.* zarucsnica; *Ross.* обручница, невѣста, просватанная. *Ec.* невѣста, уневѣщенная. Kto ma oblubienicę, oblubieniec ieſt. *Budn. Joan.* 3, 29. Kościoł nazywa się oblubienicą Chryſtusową. *Kucz. Kat.* 180. OBLUBIEŃCOW, OBLUBIEŃCOWY, - a, - e, Bräutigams=. Przyiaciel oblubieńcow, który słucha, wielce się raduie dla głosu oblubieńcowego. *Biel. Poſt.* 37. 1 *Leop. Math.* 9, 15. OBLUBIEŃCZY, - a, - e, swadziebny. *Cn. Th.*, Verlobungs=, Freyungs=. OBLUBIENICZY, - a, - e, od oblubienicy, Braut=. Dar weselny, który mąż żenie czyni, zowią darem przedweselnym. czasem też szczodrobliwością oblubieniczą, czasem wianem. *Szczerb. Sax.* 456. *ib.* 58.

~OBLUĆ *cz. dk.*, orzygać, umſpeien, beſpeien, *Ross.* облевывать.

OBLUCHNY, - a, - e, *intens. Adj.* obły, = okrągłuchny, recht kugelrund. Owa buzia, oczki iak dwa słońca, pierś obluchna. *Zabł. Fig.* 85.

OB-ŁUCZYĆ *cz. dk.*, obłąkiem obwieść, mit einem Bogen umkreiſen. Na takich kołach chyba obwód opadnie, na którego mieysce, nayłatwiey drugi obłuczyć. *Torz.* 28.

OBŁUDA, - y, *ż.*, powab, czym kogo my abo nas kto oszukiwa; nęta. *Cn. Th.*, verführeriſche Lockſpeiſe, falſcher Reiz. Obywatelſtwa i cnoty obłudą zjednali sobie opiniią publiczności. *Uſt. Konſt.* 1, 67. - b pokryctwo, pokrytość, nieszczerość, Heucheley, Gleißnerey; cf. licemiernictwo, *Vd.* hinaushshina; *Crn.* hinavshèna; *Ec.* притворѐнїе, притворство, лицемѣрїе, выдумка. Obłuda ieſt, poſtawą i uſty do boga się przybliżać, a sercem i sprawami się od niego oddalać. *Wiśn.* 490. Obłuda czyli hipokryzya, ieſt iadem w miodzie ukrytym. *Mon.* 65, 310. Obłuda ieſt z wierzchu czyſtość zmyślać, a wewnątrz nieczyſtość potaiemnie płodzić. *Zrn. Pſt.* 57 *b.* Wzgardził światem i podeptał iego obłudę. *Boh. Kom.* 2, 10. Coż się w tych obłudach bawię, Na czym próżno lata trawię? *Dar. Lot.* 16. Pełno w świecie obłudy, wkrada się i w fraszki, Wewnątrz ſkryta osoba, z wierzchu same maszki. *Kras. Wiersze.* 17. - 2. obłuda, mara, ćma, widok fałszywy, pokusa, ein Geſpenſt, Geiſt, falſche Erſcheinung; *Slo.* obluda; *Boh.* daß (cf. djasek), obluda, zly duch, příſtrach. Uyrzawszy uczniowie Jezusa, iż on po wodzie idzie, wſtrwożyli się, rzeknąc, iże obłuda ieſt, i od boiaźni krzyknęli. *Sekl. Math.* 14, *not.* „mara abo widziadło". *Leop. Marc.* 6, 49. *Chrość. Fars.* 285. *Groch. W.* 45. Sama temu nie wierzyła, Zeby żywego miała widzieć pana, Lecz że ią iakaś obłuda mamiła, J w swym widzeniu była oszukana. *Odym. Sw.* 2 *Ll* 4 *b.* - 3. *Chirurg.* Obłuda oczna, *ungula*, *pannus*, *pterygio*, ein Augenfell, ſkóreczka cienka przeciwprzyrodzonym sposobem wyraſtaiąca, zasłaniaiąca sobą rogową błonkę oka, a tym samym wzrok odbieraiąca. *Perz. Cyr.* 2, 172 *et* 1, 185. OBŁUDNIE *adv.*, nieszczérze, pokrycie, heuchleriſch, gleißneriſch. Wszyſtko z serca, a nieobłudnie mówił. *Zab.* 3, 85, *Dambr. Pſt.* 414. Z każdym w oczy cudnie, A za oczy obłudnie. *Boh. Kom.* 1, 11. Jeżeli mię nieobłudnie kochasz. *Teatr* 54, 56. OBŁUDNICA, - y, *ż.*, OBŁUDNICZKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, n. p. Gdyby niewiaſta wychwalała męża, któren nie ieſt godzien, mianoby ią za nierozumną albo obłudniczkę. *Zab.* 16, 287, *Rg.* râzbludnica; *Vd.* hinnav'ka; *Cro.* zkazlyivka; *Ross.* притворщица, пустосвятка; = kobieta obłudna, nieszczéra, die Heuchlerinn. OBŁUDNIK, - a, *m.*, hypokryta, pokryciec, licemiernik, *Slo.* pokrytec, oſſemetnjk; *Sr.* 1. tajeнcz; *Sr.* 2. hejchlař; *Crn.* hinavz, aihler; *Vd.* hinauz, hinavez, ſkaslivez, lisjak, repovertez, vertorep; *Cro.* zkazlivecz, potmaynik, szamopravichnik; *Rs.* двоедушникъ, притворщикъ, пустосвятъ cf. świętoszek); (*Ec.* притвороописатель, который лицемѣрно, притворно пишетъ о чемъ); *Ec.* ханжа; ein Heuchler, Gleißner. Obłudnik mami oczy pozory zwierzchnemi, Lecz mu się przypatrz dobrze; ta odmiana twarzy, To zdradne oko wyda, iakie złości warzy. *Dmoch. Szt. R.* 74. Obłudnik, nie maiąc za cel prawdziwey cnoty, tyle tylko zażywa płaszczyka cnoty, ile u siebie założy do dokazania zamysłów swoich. *Mon.* 65, 310. Obłudnik tylko ludzi zwodzić chce, aby go za świętego mieli. *Sk. Zyw.* 229. Łapacze a obłudnicy, z wierzchu się przyiaciołmi czynią, a nic nie myślą, ieno iakoby cię w czym podeszli, ułowili, podchwycili. *Dambr.* 445. OBŁUDNOSĆ, - ści,

ż., obłuda, pokrytość, nieszczerość, fałszywość, Heuchelen, Falschheit, Gleißnerey; *Boh.* obludnost; *Slo.* ossemetnost, pokrytctwi; *Sr.* 1. tayenstwo; *Vd.* hinauzhnia, ſkaslivost, hinauszhina, hinenje, vertorepnost; *Cro.* zkazlyivoszt; *Rs.* лукáвство, лукáвствïе. Ludzie pełni zazdrości, obłudności. *W. Post. W.* 162. OBŁUDNY, - a, - e, nieszczery, fałszywy, pokryty, *licemierniczy, *Vd.* hinauzhen, ſkaslivn; *Ross.* двоедушный; heuchlerisch, gleißnerisch, falsch. Ludzie obłudni, przed drugiemi nabożnemi, wſtrzemięźliwemi i poszczącemi, a ciało swe dręczącemi udadź się chcą. *Syr., Sekl.* 10, *ob.* Faryzeusz. Ludzie obłudni uſty mię chwalą, ale serce ich dalekie ieſt ode mnie. *Gil. Kat.* 111. Każe mi być obłudnym, ażebym inaczéy myślił, inaczéy gadał. *Teatr* 19, 18. Obłudny człowiek. 3 *Leop. Job.* 13, 16, pokryty 1 *Leop.*; cf. ſkryty). Człowiek obłudny uſty podchodzi przyiaciela swego. *Leop. Prov.* 11, 9. Przyiaciel obłudny niebezpiecznieyszy ieſt od iawnego złodzieia; przed tym dom zamykamy; przed owym serce otwieramy. *Zab.* 13, 73. Świat ieſt kłamca obłudny, niewdzięczny zdrayca, lubo z wierzchu zda się cudny. *Kulig. Her.* 234. Manicheyczyki mówili, że Chryſtus nie miał ciała prawdziwego, iako my mamy; iedno obłudne. *Biał. Post.* 141, t. i pozorne, einen Scheinkörper. Obłudne widzenie. *Odym. Św.* 2 *Mm* 3 *b.*, obłuda, mara, ćma, widok fałszywy, pokusa, ein Traumgesicht. *Milit.* obłudny attak, udawany, pozorny, ein verstellter Angriff, ein falscher Angriff.

OBŁUPIĆ, *F.* obłupi *Act. dk.*, Obłupować, Obłupuie *ndk.*; *Bh.* oblupowati, oblaupiti, olaupiti, oblaupjm; *Morav.* olraujim; *Sr.* 1. woberu, worubu; *Vd.* oblupit, obropati, poropati; *Crn.* ollupiti; *Cro.* oplunújem; *Rs.* облупить, облупать, слупить, слупать; z łupiny obierać, odzierać, *pr. et transl.* abschälen, abziehen, beschälen. Ktoż mi ie obłupi? *ſc.* iayko; *in delicatum et pigrum dictum, qui nullum penitus laborem habere vult, etiam sua causa. Cn. Ad.* 405. (cf. kotek chce ryby łowić, ale ogona nie zmoczyć; cf. bez pracy nie będą kołacze, cf. pieczone gołębie). Obłupić barana ze ſkóry *Tr.*, die Haut abziehen. Turcy obłupili więźnie żywo, nasuwszy plew w ſkórę. *Biel. Hſt.* 252. Wsadził go do tarasu, i obłupił go z odzienia, aż do ſkóry. *Baz. Hſt.* 219. Bliźnich ciążyć, mordować, obłupiać. *Zygr. Pap.* 315. (*Vd.* oblup, lupinja = łupina; *Cro.* oblupek, odlupek, olupek; *Bs.* oblupki, razbitki *fragmenta vasis*).

OB-ŁUSZCZYĆ *cz. dk.*; z łuszczyn obierać, odzierać, abschuppen, abhäuten, abrinden, *pr. et fig.*, *Bs.* obgljusctiti, oblusctiti; *Rg.* obgljùsctiti; *Cro.* obluschujem, oluschújem, orusgyujem, ogrohávam; *Crn.* oblûshem, ollushem.

OB-LUZOWAĆ *ob.* Luzować, ablösen. OBLUZ, luzowanie, die Ablösung.

OB-ŁUŻYĆ *cz. dk.*, ługiem obmaczać, belaugen, *Bs.* oblusgiti, opepeliti, *Rg.* oblùxiti.

OBŁY, - a, - e, *OBLI, *Bh.* oblý; (*Slo.* oblička nérka); *Sr.* 1. wóbli, woblužli gruby, woblíwosćj *ruditas*; *Vd.* obel, jaizofurmen, okroglat, (*Vd.* oblu, = balon; obliza sa jigro, = piłka do grania; *Vd.* oblina, okrogloſt, = okrągłość; *Vd.* oblize, = rzepy całkiem gotowane); *Crn.* obêl, = jaykowaty (obliza, = kula); *Cro.* obèl *rotundus*, oblina, okolische, = krąg, *Cro. et Dl.* oblicza, = kula, cf. oblicze); *Bs.* obli *rotundus*, obliça, okolisc, = kula; oblina, *rotunditas*, oblitti *rotundare*, oblia, = kołacz; *Rg.* naobli *in rotunditatem vertens*, oblina, = okrągłość; oblitti, zaoblitti *rotundare*, obli pozor, oblók, = okno, cf. obłok; *Rs.* облый gruby, duży, обéль niewolnik; cf. *obel); okrągłodługi, *teres*, länglich rund; *Sr.* 1. podowny kulwaté; Obli, t. i. okrągły wzdłuż. *Urs. Gr.* 160. Jako dąb obli ſtoi, J wichrów się nie boi. *Miaſk. Ryt.* 2, 132. Pierś obła i na przod wydana. *Zabł. Bal.* 23. Koń dobry ma bydź we wszyſtkim ciele obli a okrągły. *Cresc.* 525. Maszt z drzewa obłego. *Klon. Fl. E* 1. Szyia, iakoby z tokarni obła, wysmukła. *Anakr.* 32, *Hor.* 1, 311, *Nar.* Aminek pręt ma obli zielony. *Syr.* 445. Ty który mieszkasz na oblich ſkałach. *Budn. Jer.* 49, 16. - *Ornithol.* dzieb obły, tępy. *Zool.* 246, ein stumpfer Schnabel.

OB-ŁYSIĆ, *F.* obłysi *Act. dk.*, cbłysiać *ndk.*, łysym kogo czynić; *Ec.* плѣшивю, плѣшива дѣлаю, einen kahl machen, ganz und gar kahl bescheeren. Hanon sługi Dawidowe obłysił i ogolił. *Leop.* 1 *Paralip.* 19, 4. Obłysi pan wierzch głowy córek Syońſkich, i obnaży włosy ich. *Leop. Jes.* 3; 17. *Budn.* Każę odrzeć a obłysić te marne głowy ich. *Rey Pſt. Fff* 2. Nie będą się rzezać ani obłysiać dla nich. 1 *Leop. Jer.* 16, 6, ani łysina będzie dla nich. 3 *Leop.*). Obłysiy i oſtrzyż się. *Leop. Mich.* 1, 16. OBŁYSIEĆ *Neutr.*, ołysieć, oblazłym się ſtawać, kahl werden. Tak Tomasz obłysieie, iako i Pan Michał. *Bies. Roz. B* 4. Wiosna pola i łąki gołe, obłysiałe góry Okrywa trefionemi miſternie kędziory. *Zimor.* 214. Jeśliby na łysieniu okazała się bliźna biała, tedy ieſt trąd roſtący na obłysieniu. *Radz. Leuit.* 13, 42, na przełysieniu. *Bibl. Gd.*, na łysinach, auf der Glatze.

O-BŁYSNĄĆ *cz. idntl.*, o-błyszczeć *dk.*, błyszcząc oświecić w koło, beblitzen, bestrahlen; *Cro.* obleschujem; *Crn.* obſtrèti (obſterije *circumfulsio*); *Ec.* облистáть, облиставіе, озарить, озарять (cf. zorza). Dafnis odszedł, miłym xiężyca światłem obłyśniony. *Chod. Ges.* 23. Fale miłym słońca światłem obłyśnione. *ib.* 123.

OBMACAĆ, OMACAĆ, *F.* obmaca *Act. dk.*, OBMACYWAĆ *ndk.*, na około pomacać, rund um befühlen, betasten; *Bh.* omakati, omakawati; *Bs.* pippati, opippati, popippati; *Vd.* otipati, oshlatati, oshlati, oshlatuvati; *Cro.* opipávam (opiplyiv *contrectabilis*, opipa *contrectatio*; *Rs.* осязáть, ощупать, ощупывать. Wprzod obmacywa, potym całuie uſtami, J udatrą iey szyię obłapia rękami. *Otw. Ow.* 238. Palcy podniesionemi czoło obmacywał. *Otw. Ow.* 637. cf. Omacmie, po omacku.

OBMACNIAĆ *ob.* Obmocnić. OBMĄCZAĆ, *OBMACZOWAĆ *ob.* Obmoczyć, Omoczyć. OBMAMIĆ *ob.* Omamić.

OBMARTWIEĆ, *F.* obmartwieie *Neutr. dk.*, obumrzeć, ersterben, absterben. Obmartwione z zimna członki sok ten odżywia. *Syr.* 436. Jeśli ziarno w ziemi nie obmartwieie, samo tak zoſtanie; lecz ieśli tak obmartwieie, wielki owoc przyniesie. *Radz. Joan.* 12. 24.; obumarło. *Bibl. Gd.*).

OBMARZNĄĆ, obmarzł, *F.* obmarznie *Neutr. dk.*, *Ross.* обмéрзнуть, обмерзáть, na około pomarznąć, rund um befrieren. Obmarzły *circumgelatus. Cn. Th.*

OBMATAĆ *ob.* Omatać. OBMAWIAĆ *ob.* Obmówić.

OBMAZAĆ, OMAZAĆ, *F.* obmaże *Act. dk.*, OBMAZOWAĆ *ndk.*, pomazać na około, rund um beschmieren, be=

salben, umschmieren; *Sr.* 1. womasacj, womazuvu, womazu, womajem, womazam, wobmazuju, wobmazuvu; *Vd.* obmasati, oshligati, okulmasati; *Cro.* omasújem, obmasújem; *Bs.* omazati; *Rg.* omàzati; *Rs.* обмазать, обмазывать. Dziurę kędy pszczoły z ula wychodzą, gnoiem obmazać. *Cresc.* 596. Jadą z obmazaną czyli oblepioną twarzą, aby słońce delikatnéy gąbki nie raziło. *Pilch. Sen. list.* 4, 213. Wzięła koszyczek z sitowia, obmazała go kliiem a smołą .. 3 *Leop. Ex.* 2, 3, okliiła go i zasmoliła. 1 *Leop.*, bekleben.

OBMIĄĆ *cz. dk.*, w około pomiąć, umdrücken, umknitteln, *Rs.* обмять, обминать.

OBMIERZIĆ, OBMIERZLIWY, OBMIERZŁOŚĆ *ob.* Omierzić *etc.*

OBMIERZYĆ *cz. dk.*, obmierzać *ndk.*, w koło odmierzać, rund um abmessen, *Vd.* obmeriti; *Bs.* omiriti; *Rs.* обмѣрить, обмѣрять, обмежевать, обмежёвывать. (*Rs.* обмѣриться w mierzeniu pomylić się, обмѣръ pomyłka w mierze); *Vd.* obmernik, s wymierzyciel.

OBMIEŚĆ *ob.* Omieść. OBMINĄĆ *ob.* Ominąć.

OBMIĘSZ *adv.*, nieco w miąż, przygrubiey, etwas dick. Przywiń liścia kapustnego obmięsz. *Sien.* 499.

OBMIESZKAĆ się, *F.* obmieszka się *Rec. dk.*, Obmieszkiwać się, Obmieszkuie się *ndk.*, osieść gdzie *Tr.*, sich häuslich niederlassen. Obmieszkały się na mieyscu pewnym i trwałym. *Tr.*, *distg.* omieszkać.

OBMIOT, - u, *m.*, obrzut, przedmiot, przedrzut, obiekt, der Gegenstand. Szeroko i daleko pomyka weyźrzenie, Bo nie kryły obmiotów żawady, ni cienie. *Przyb. Milt.* 93. *Przyb. Pis.* 10. Kontentowałem oczy iednym po drugim obmiotem. *Mik. Turk.* 35.

OBMOCNIĆ, *F.* obmocni *Act. dk.*, OBMACNIAĆ, OBMOCOWAĆ *ndk.*, obwarować, rund um befestigen. *Sr.* 1. womócznoscjam, wobkrutju; *Vd.* obmozhiti, mozhneishati, pomozhneishati; *Cro.* objachiti, objachujem; (*Ross.* обмочься ozdrowieć). Kazimierz W. Podole zamkami obmocnił. *Krom.* 576. Nieprzyiaciel w taborze wozami i okopami obmocniać się zaczyna. ib 547.

OBMOCZYĆ *ob.* Omoczyć. OBMOKNĄĆ *ob.* Omoknąć.

OBMOTAĆ *ob.* Omatać.

OBMOWA, - y, *ż*, OBMÓWKA, OMÓWKA, - i, *ż.*, *zdrb.*, 1) namowa, nagadanie, rozmowa, narada, obrada, das Besprechen mit einander, die Berathschlagung, die Unterredung, *Ross.* переговоръ, переговорка. Nazaiutrz, skoro po obmowie, prosił wszystkich na obiad. *Stryik.* 294. Do siebie obmowę taką zaczynali. *Sim. Siel.* 64. Oblężeni posłali prosząc, aby ze dwa dni na obmowę. *Papr. Gn.* 1164, *Zimor.* 125; *ob.* rokowanie. - *2. obmowa, wymówka, wymawianie siebie, exkuza, die Entschuldigung; *Rs.* отоворка. Oskarżonego woiewodę, żadnych obmów nie słuchaiąc, ze wszystkich dóbr wyzuł. *Gwagn.* 523. Z niewczasowanego obmówkę uczynił zdrowia, i swey przyczynę dawał niebytności. *Banial. D* 3. Żydzi nie maią omówki, aby o Messyaszu nie wiedzieli. *Bial. Post.* 49. Ci obmowy nie potrzebuią, którzy do prawdy od kłamstwa przystępuią. *Zrn. Pst.* 3, 770 *b*. Paweł stoiąc przed Agryppą, począł obmowę czynić. *W. Act.* 26, 1, taką sprawę dał. *Bibl. Gd.*). - 3. *in malam partem*, obmowa, obmowisko, potwarz, uymowanie sławy, zły ięzyk, Afterreden, Verläumdung; *Cro.* ogovarjanie, prigovor; *Vd.* pogovor, obriekanje, obreshenje, obmarnuvanje; *Rs.* молва, оговоръ, навѣтъ, взносъ, вражденіе, злоязычіе, вредословіе, наговорка, наговоръ, обговоръ, оговоръ; *Ec.* вредословіе, хула, обида, оболганіе, оклеветаніе, смутки, смутни. Obmową tak się brzydził, iż skoro kto mowić o kim źle chciał, wnet go zfukał. *Sk. Zyw.* 413. Dobrze czyń, obmować nie zaszkodzi. *Fred. Ad.* 42. Przeciwko prawdzie obmowy niemasz. *Zrn. Pst.* 3, 98. Taka rzecz bez sromoty, i bez szczekania albo obmówki ludu być nie może. *Baz. Sk.* 257. Zeby się ustrzedz obmów i krytyki, niech pamiętaią na to przysłowie: nie day podoby, uydziesz obmowy. *Mon.* 73, 612. Boiszli się publiczney pism twoich obmowy, Trzeba być sam dla siebie był krytyk surowy. *Dmoch. Szt. R.* 19.

OBMOWCA, *OMOWCA, - y, *m.*, co ogaduie drugich, potwarca, obwadzca, zwayca, uwłóczyciel, ożuwca, oszczerca, *ossocznik, der Verläumder, Afterreder; *Bh. et Slo.* pomluwač; *Bs.* opankavaç, klevetnik; *Vd.* obriekavez, obmarnuvauz, obriekar; *Crn.* jêslâm; *Sr.* 1. mudruwak; *Cro.* ogovoritel, ogovarjavez, krivogovorecz, oblajavecz, lajavecz; *Rs.* оговорщикъ, навѣтникъ, вредословъ, клевотаръ, клеветникъ, навадникъ, поноситель, ябедникъ; *Ec.* злословникъ. Obmówcy staw twarz surową, Wnet poydzie precz z swą złą mową. *Cn. Ad.* 750. Obmowcy słuchasz, grzechu mu pomagasz. *ib.* 750. Obmowcę pokątnego, żmii pisz podobnego. *ib.* 749. Taki sposob żywota wiodła dla omowców. *Wys. Kat.* 220, dla złych ięzyków). Obmowca uczonych zazdrościwy, *zoilus. Cn. Th.* Censor Rzymski był szacownik i omówca ludzkich obyczaiów. *Mącz.*, krytyk.

OBMÓWIĆ, *OMÓWIĆ, *F.* obmówi *Act. dk.*, Obmawiać *ndk.*; (*Boh.* omluwiti, omlauwati *obiicere*). - *a) szeroko o czym mówić, słowami opisywać, ogradzać, *Vd.* okulmarnuvati, okulgovarjati, okulgovoriti, pregovoriti; umständlich von etwas reden, es umschreiben. *Periphrasis* obmówienie, t. i. słówne ogrodzenie, gdy wiele słowy iedna rzecz bywa ogrodzona, albo szerzey wymówiona. *Mącz.*, *Slo.* okolkowatelka, okolkogicnost, *Rs.* опредѣленіе. - Obmawia prawo, wyraża, przepisuie, das Gesetz besagt. Prawo omawia, iż każdy bliższy iest zdrowia swego bronić, niżliby go kto miał pokonać. *Sax. Porz.* 150. Pieśń ta omawia, iak Bóg miał zesromocić prześladowce Jezusowe. *Wrob. Zolt.* 77. - *b) wymawiać, wymówki przekładać, ochylać, exkuzować, *Bs.* opogovoriti, ogovoriti, odvittovati, osvitlati, entschuldigen. Nie tak prędko wierz, gdy o bliźnim źle mówią; raczey obmawiay z miłosierdzia ku niemu, mówiąc: niepewne to rzeczy; rozumieymy dobrze o nim. *Sk. Kaz.* 279. Jeden drugiego ratuie, omawia przed królem, przyczyniaiąc się za oskarżonym. *Star. Ref.* 106. Henryk omawiaiąc się powiedział przyczynę wyrzucenia Boguszy. *Biel.* 175. *Eraz. Jęz. Ee* 5. Niewinność swoię omówił. *Biel.* 370. Wyprawiono posły na koncylium, aby omówili króla, bo tam nań byli naskarżyli Prussacy. *Biel.* 304. Obmawiay u oyca twego, pośredniku nasz, grzechy nasze. *Sk. Kaz.* 632. Obmawia, daie sprawę o sobie temi słowy . . *Groch. W.* 358. Rzymianie chcąc się Grekom obmówić z przodka swego Romulusa, którego oni mieli za bękarta, twierdzili, żeby miał mieć oyca Marsa. *Glicz. Wych. B* 5 *b*. Aż się sposobnym nie czuie do tego, obmawiam się za czasu. *Protas. Jał. A* 3, *Sk.*

Dz. 259. Każdy baczny rychley nas w naszym nieszczęściu obmówi i pożałuie, niżliby nas winować miał. *Gorn. Wl. S* 4 *b*. Prożno kto omawiać ma niewdzięczność swoię. *Gor. Sen.* 121 *et* 566. - 2. obmowić kogo, mowić źle o kim, bramować kogo, *cf.* obwadzić, einen bereden, ihm Uebels nachreden, ihn verläumden, afterreden; *Slo.* omlauwati, pomluwám; *Rg.* koritti; *Bs.* klevetati; *Sr.* 1. mudrnyu, na pjetor řetju; *Crn.* oppravlam, jèslâm; *Vd.* obriekati, obmarnuvati, oporiekati, naporiekati, obrezhi; *Cro.* ogovarjati, omraziti, omrasujem (cf. omierzić), oblájem, lajem, lajati, klevetati, klevechem; *Rs.* оговорить, оговáриваю, клеветничать, клеветать, клевещу̀, оклеветать, наклепать, наклепываю, марáть, оболтать, обáлтывать, наябедничать, вредословить, взнести, взносить, поношу̀, опорочить, опорочивать, намутить, намучàть, накупать на кого, насказáть, наскáзывать; *Ec.* поношаю, поносить, обваждати, обаждати, оговаривать, обносить, лжеоклеветать, обличити, обезсловить, злоязычествую. Obmawiać nieprzytomnego, równo iak bić umarłego. *Cn. Ad.* 749. On się ludzkich dzieł sędzią powszechnym ſtanowi, A na tym mądrość kładziè, że wszyſtko obmowi. *Dmoch. Szt. R.* 81, krytykuie, nicuie, na przetaki bierze, wzorki wybiera. OBMOWISKO, *OMOWISKO, - a, *n.*, obmawianie, obmowa, uwłaczanie, uwłóctwo, zły język, szczekanie, potwarz, *ossoczenie, mowy, böse Nachrede, Leumund, Afterreden; *Slo.* pomluwáni, omluwáni; *Rs.* клеветà, наговóрка, наговóръ, злоязычїе, ябеда, ябеды, наму́тки, *Ec.* языковредїе. Od omowiſka wściągaycie języka. *Lep. Sap.* 1, 11. Przez złe udanie i obmowiſka nieprzyiacioł swoich, mniey był ludziom, a niż miał bydź przyiemny. *Krom.* 136. Nędzny ze wszech ſtron obmowiſk się boi. *Protas. Kont. B. b.* Od obmowiſka językowego zakryt będziesz. *Leop. Job.* 5, 21. Sławę dobrą obmowiſko i zazdrość psuie. *Birk. Chod.* 21. Obmowiſka pochopnieyszym zazdrość przyymuie uchem. *Nar. Tac.* 3, 6. Bliźniemu swemu obmowiſkiem czci uymuią. *Bial. Poſt.* 174. Proszę cię, abym iuż więcey nie słuchała tych obmowiſk. *Radz. Job.* 3, 15. OBMÓWNICA, - y, *ż.*, obmowna niewiaſta, *Crn.* jeslavka; *Vd.* obriekarza; *Cro.* lajavicza; *Rs.* клеветница, навáдница, навѣтница, поносительница, die Verläumderinn, Leuteberederinn. Oratorki, zasadzone na obyczayności, powſtaią z gorliwością przeciw zdrożnościom rodzaiu ludzkiego; a lud proſty, nie umieiący szacować wielkich talentów i wygórowaney cnoty, nazwał ie obmownicami. *Mon.* 72, 421. Niewiaſty nie maią bydź obmównice. *W.* 1 *Tim.* 3, 11, nie potwarliwe. *Bibl. Gd.*). OBMÓWNY, OMÓWNY, OBMÓWNICZY, - a, - e, potwarzliwy, ogaduiący; *Vd.* obrezhliu, obmarnujezhen, obriekajozhen, obsnashajozhliu, shmagujezhliu, radoshmagliu; *Sla.* mormorljiv; *Rs.* оглаcительный, клеветничїй, клеветническїй, клеветливый, клеветливый, понóсливый, поносительный, нанóсный, взнóсный, злоязычный; bereberisch, verläumderisch. *Maledicus* złorzeczny, omowny, plugawey gęby. *Mącz.* Języki złościwe, obmowne. *W. Poſt. W.* 3, 78. Białegłowy obmówne, swarliwe. *ib.* 51. Na niewdzięcznych i obmównych gości. *Opal. Sat.* 158. Radzibyśmy mieć przeciw obmowniczym językom obrońców sławy naszéy. *Mon.* 71, 439. OBMÓWSTWO, - a, *n.*, nałóg obmawiania, ogadania, Afterredigkeit, Nachredigkeit. Niepiękne wargi, z których wielomówſtwo, obmówſtwo idzie. *Birk. Zam.* 16.

OBMUROWAĆ *ob.* Omurować.

OBMUSNĄĆ, OMUSNĄĆ, *F.* obmuśnie *Act. idntl.*, obmuſkać, omuſkać *ndk*, obmuſkiwać *czstl.*, *obmuſkawać *kontyn.*, ogładzić, glatt ſtreichen, beſtreichen, beglätten. Gdy oley iuż wyprasuiesz w płotno zawiązane, obmuśniesz węzeł i prasę nożem. *Sien.* 574. *Circumlino* omuſkuię. *Mącz.* *Depurgo* omietam, ochędożę, omuſkuię *ib.* *Repurgo* zaś chędożę, omuſkawam. *ib.* *Pictura, in qua nihil circumlinitum eſt*, nie pomuśniono, nie obmuśniono, nie okreszono farbą. *Cn. Th.*

OBMYĆ *ob.* Omyć.

OBMYSŁ, - u, *m.*, obmyślony sposob, obmyśliwanie, obmyślenie, Vorſorge, getroffne Anſtalt, Vorkehrung. (*Boh.* obmyſl chytrość, chytry zamysł). Chciał koniecznie do Syryi popłynąć; ale żadna mu się rada i obmysł do tego nie udał. *Sk. Zyw.* 2, 389. Chce Demoſten, ażeby czerpano rady, obmysły z rozumów różniących się od swoiego. *Nag. Fil.* 153. OBMYŚLIĆ, *F.* Obmyśli *Act. dk.*, OBMYŚLAĆ *ndk.*, Obmyśliwać *kontyn.*, *Bh* obmeyſſleti, obmyſliti. *Vd.* obmisliti, oſkerbeti, preſkerbeti, poſkerbeti; *Sr.* 1. wobſtaram; *Rs.* обмыслить, обмышлять, обдумать, обдумывать; *Ec.* строительствовать; pomyślić o opatrowaniu czyim, ſtaranie mieć o czym, für etwas ſorgen, Sorge tragen. Ten, ktory wszyſtkim rozkazuie, nie swóy, ale wszyſtkich pożytek ma obmyślać. *Gor. Dz.* 18. Bóg ma obmyślanie o każdym, i rozdaie wedle ſtanu. *Sk. Kaz.* 468. Każdy pracuie około obmyślenia szczęścia własnego. *Zab.* 2, 94. Beſorgung, Vorſorge, Veranſtaltung. Królowie, ieden to króleſtwo, drugi owo, uczynnością i obmyślawaniem bronić, za wielką rzecz zawsze sobie poczytali. *Jan. Lig. A* 3. Pilnie obmyślawał kościelny pokoy. *Sk. Dz.* 1031. Pan zwierzom iamy obmyślawa. *Kanc. Gd.* 66. Słodka iey troſka i miłe ſtaranie Jeſt tylko trzodom swym obmyśliwanie Paſtwiſk przeſtronych i karmu żyznego. *Paſt. F.* 97. Obmyślił sposoby należyte. *Mon.* 70. 755. Obmyśl cię bóg. *Cn. Ad.* 752, boże cię wspomoż, idź z Panem Bogiem, daley się żywić; mam ci ia komu dadź). - *§. *Cum Loc.*, n. p. O onym swoim ſpitalu i po śmierci obmyślał. *Sk. Zyw.* 1, 431. - §. Naukę tę nową on dopiero wprowadzić obmyślał. *Twor. Wie.* 9, gotował się, zamyślał, er gedachte ſie einzuführen. OBMYŚLICIEL, - a, *m.*, opatrzyciel, der Beſorger, *Sr.* 1. wobſtaracżer, *Vd.* oſkerbnik, preſkerbnik; *w rodz. żeńſk.* wobſtaracżerka. OBMYŚLNY, - a, - e, - ie *adv.*; (*Bh.* obmyſlny, obmyſlné = chytry); przezorny, opatrzny, bedachtſam, vorſichtig, klüglich, vorſorgend, *Vd.* ſkerboviten, sbatliu. OBMYŚLNOŚĆ, - ści, *ż.*, (*Boh.* obmyſlnoſt, = chytrość), przezorność, opatrzność, die Vorſorge, Bedachtſamkeit.

OBNAŻYĆ, *F.* obnaży *Act. dk.*, obnażać *ndk.*, *OBNAŻYWAĆ *Frequ.*; *Boh.* obnažiti, obnažowati, *rozhaliti, wyhaliti; *Vd.* ponagiti, do nagega slezhi, onagiti, ogoliti; *Sr.* 1. wonahotżam; *Ross.* обнажить, обнажàть, заголить, заголять, оголить, оголять, *Ec.* нажу̀, обнажàю, узоблачàю; z nakrycia wyzuwać, se-

wlekać, nagim czynić, nażyć, **ausziehen, entblößen**; *propr. et impropr.*, Częstokroć się do domu bez sukni wracał; bo skoro ubogiego naydował, onego odziewał, a sam siebie obnażał. *Sk. Żyw.* 1, 350. Żydzi poddanych królewskich chytremi sposobami obnażywali *Grod. Dis. F.* 2, wycieńczali, zubożali). O niemądry człowiecze, czyś miał wysuszoną albo raczey z rozumu głowę obnażoną? *Kulig.* 150, z rozumu obraną, ogołoconą). Na ten czas Kraków w godne i zacne medyki, iako i dziś, obnażony nie był. *Falib. D* 3, t. i. ubogi w nie nie był). Gdy z półmisków obnażą zaś stoły, Ponowi taniec znowu swat wesoły. *Miask. Ryt.* 2. 128, gdy zdeymą półmiski z stołów). Już się obnażyła a odkryła zdrada iego. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 7, 31, wydała się). Prawda, chociaż iey zataią, a wszakże ią czas odkrywa, obnaża. *Weresz. Rgl.* 116. Obnażenie a) *actio*, **das Entblößen**. b) *effectus*, nagość, **die Blöße**. **OBNAŻNY, - a, - e, *poet.*, = obnażony, nagi, goły, ogołocony, **nackt, bloß**. Nie dbał on na słoneczne w południe przyskwarki, Co im śniade obnażnym przypalały karki. *Przyb. Abel.* 235. OBNAŻYCIEL, - a, *m.*, który obnaża, ogołociciel, **der Entblößer**; w *rodz. żeńsk.* obnażycielka.

OBNIEŚĆ, *F.* obniesie *Act. dk.*, OBNOSIĆ *ndk.*, OBNASZAĆ *Frequ.*; *Bh.* **obnesti, obnasseti**; *Crn.* okulipernêsem (*Crn.* obnâsem, nositi *atterere vestem*, znosić suknią; *Crn.* obnôshna, = znoszenie sukni); *Vd.* okulnesti, okulnositi, okuli ponashkuvati (*Vd.* obnesti, obnashati, = potwarzyć, obmówić, *Vd.* obnashliun, = zelżywy); *Cro.* obnássam, obnashati (obnássam chasst, *administro, gero officium*); *Rs.* обнести, обносить, обнашивать; na około roznieść, **umher tragen, herum tragen**. *propr. et impr.* Głowę mu uciąwszy, posłali do ziemi swoiéy, aby ią obnoszono, i ukazowano po kościołach ludziom. 1 *Leop.* 1 *Par.* 10, 9. Woźny z prawéy strony losy obnosić zaczyna. *Dmoch. Jl.* 1, 180. W lektykach obnosić się każą. *Pilch. Sen. list.* 2, 310. Którzy się nasłuchali wdzięczného melodyi, obnoszą z sobą ono miłe w uszach łechtanie. *ib.* 4, 214. - §. obnosić, osławiać, obmawiać, ogłaszać (na złą stronę), **berüchtigen, bekannt machen**. Samego tylko ciebie głupim bydź obnieśli. *Hor. Sat.* 182. (*Rs.* обносъ obmowisko, обнóсокъ, обнóсочекъ pochodzona sukniа). Zbiega należy do urzędu zaprowadzić, a pana iego listem urzędowém w miarę dalekości mieszkania obnieść. *Czack. pr.* 2, 222, donieść mu). Nieprzyiaciele inaczéy nas do ludzi obnoszą, a rzecz naszę inaczéy obracaią. *Zrn. Pst.* 3, 622 *b.* (*Ec.* обносимый, повсюду славимый, вездѣ хвалимый przesławny). OBNOSICIEL, - a, *m.*, który obnosi, **der Herumträger**, *Cro.* obnassavecz; w *rodz. żeńsk.* obnosicielka.

OBNOCOWAĆ, *F.* obnocuie *Jntr. dk.*, przenocować, **übernächtigen**. Nie obnocuie trup wisielca na drewnie. *Budn. Dan.* 21, 23. Tułać się będą, chcąc ieść; ieśli się nie naiedzą, tedy obnocuią. *Bud. Ps.* 59, 15, układą się. *Bibl. Gd.*). - *Recipr.* Poszedłszy do lasa, zbłądził, i obnocował się. *Chmiel.* 1, 598. (*Bh.* **obnoc** *alternis noctibus*, **obden** *alternis diebus*; *Ecc.* обнощный przeznocny).

OBNOWIĆ, *F.* obnowi *Act. dk.*, OBNAWIAĆ *ndk.*; *Boh.* **obnowiti, obnowowati**; *Slo.* **obnowugi**; *Sr.* 1. **wóbnowam**; *Vd.* onovit; *Rs.* обновить, обновлять; całkiem odnowić, **ganz erneuern**. Przez ten sakrament dusza bywa obnowiona i napełniona radością. *W. Post. W.* 243. Łaską bożą obnowieni i odrodzeni. *ib.* 3, 25. Niech przyniosą dary swé na obnowienie ołtarza. *Budn. Num.* 7, 11, ku poświeceniu *Bibl. Gd.*). Kazał król, żeby wszyscy przyszli obnowić obraz, który był podniosł. *Budn. Dan.* 3, 2. OBNOWICIEL, - a, *m.*, odnowiciel, *Sr.* 2. **wobnowenik**, *Ross.* обновитель, **der Erneuerer**; *Fem.* OBNOWICIELKA, - i, *Sr.* 1. **wobnowárka**. (*Rs.* обнóва, обнóвка nowa suknia, nowa rzecz).

*OBNOŻA, - y, *ż.*, obłogi woyskowe, ciężary, bagaże, **Gepäcke**. Litwa, zostawiwszy w lesiech z małym warunkiem obnoży swe, na naszych wypadaią, *relictis sarcinis.* *Krom.* 292. Prusacy z niezmierną obnożą (*praeda*) od Ciechanowa ruszyć się mieli. *Krom.* 254.

*OBNOŻNIK, - a, *m.*, chłopski bót, kurp', *carpatina.* *Mącz.*

*OBNUŻA, - y, *ż.*, nędza, utrapienie, **Noth, Elend**. Prosiła, żeby, póki noc służy, Z niewolniczéy ią uwolnił obnuży. *Pot. Syl.* 97.

O-BOCZYĆ, *F.* O-boczy *Act. ndk.*, bokiem obchodzić, okolić, **umgehen, von der Seite umzirkeln**. Długim zakołem oboczywszy, z tyłu na naszych uderzą. *Krom.* 492. OBOCZNY, - a, - e, - ie *adv.*, o bok graniczący, **rund um anstoßend**. Mocarstwa oboczne. *N. Pam.* 22, 107. OBOCZYSTY, - a, - e, n. p. Juliana Kardynała w oboczystym górzysku iednym łotrostwo odarło. *Krom.* 567, *in valle*; na około zamkniętym.

OBOD, - u, *m.*, obwod, okrąg, obląk u koła wozowego, dzwona, **die Radefelgen, der Radzirkel**; *Bh.* **laukot**; *Slo.* **laukat, bahok na kolese**; *Crn.* oblôga, okrôshje; *Vd.* oblag, platishe, platniza, sgorni kolobar oblaga; *Bs.* naplatak; *Cro.* oplatnicza, platnicza, napletek kolni; *Rs.* ободъ, ободóкъ, ободóчикъ. Koła te miały obody swe, a obody ich pełne były ocsu. *Budn. Ezech.* 1, 18, dzwona *Bibl. Gd.*). Darmo ścigać obodu będziesz stoczystego, gdyś iest kołem ostatnim. *Słonk. Pers.* 31. OBODZIASTY, - a, - e, - o *adv.*, z dobrym obodem, **gut gefelgt**. Koła powinny bydź obodziaste. *Torz. Szk.* 28.

OBODOWKA, - i, *ż.*, miasto w Bracławsk. *Dyk. G.* 2, 232, **eine Stadt in Litth.**

*OBODWOIE *ob.* Obadwa. OBOI, OBOIA *ob.* Oboy. (OBOIA instrum., *ob.* Oboy). OBOIAKI, - a, - ie, OBOIAKO *adv.*, oboiema sposoby, *utroque modo. Cn. Th.*, **auf beyde Art.** *Dudz.* 47. *Vd.* oboin, oboine sorte; *Crn.* obejak, oboj; *Ec.* обоякїй, обояко. Nauczaią, że duch S. pochodzi od Oyca przez Syna, nauczaią, że Duch S. pochodzi od Oyca i od Syna; który oboiaki mówienia sposób, ni przez Syna, ni od Syna, w piśmie znayduię się. *Smotr. Ap.* 133. OBOIAN, - a, *m.*, miasto Rossyyskie w Białogrodzk. *Dyk. G.* 2, 232, **eine St. in Rußland**. - OBOIE, *G.* oboyga, *D.* oboygu, = dwie osoby, dwie sztuki, **beyde, zwey Personen, zwey Stück** *rc.* *Slo.* **oboge**; *Crn.* obdvoje; *Rs.* oбóe. Oboie Wc Państwo będziecie ożenieni, a to ieszcze dziś w wieczor. *Teatr* 24 *c*, 4. *Oboieśwa (*dual.*, = oboieśmy) iuż *beła (były) w słusznym lecie. *P. Kchan. Jer.* 90. Przyiechałem, abym wespołek z wami w oboygu szczęściu złym i dobrym równo cierpiał. *Papr. Ryc.* 104. Marszałkowie oboyga narodów. OBOIĘTEK, - tka, *m.*, OBOIĘTKA, - i, *m.*,

et f., *Bh.* **obogetnik** *ambidexter* b) *fautor duorum hominum dissidentium*, człowiek ni ciepły ni zimny, barszczyk, **einer der nicht kalt noch warm ist; ein Gleichgültiger.** Bądź zemną szczéry, nie oboiętką, karze bóg takie oboiętki, którzy ani zimni, ani gorący są. *Gil. Kat.* 344. Potrzeba chrześcianinowi, znaiącemu prawdę bożą, aby nie był oboiętką. *Gil. Pst.* 202. J z tey strony i z owey stali przyiaciele, Stało tam także oboiętków wiele. *Pot. Arg.* 40. Tym kształtem swoim serca dodasz, stwierdzisz oboiętki. *Pot. Arg.* 327. Trzeba koniecznie na te oboiętki lisie mieć uszy, ostrowidzy dozór. *Zab.* 15, 247. OBOIĘTKA, - i, *ż.*, (*Bh.* **obogetnice** *fautrix duorum inter se dissidentium*) obłuda, zdrada, *fraus, fallacia. Mącz.* **Trug, Betrug.** - 2. Oboiętka, pszenica, która się tak na wiosnę, iak w iesieni siać może. *Kluk. Rosl.* 3, 129, **Weitzen, der sowohl im Frühjahr, als im Herbste gesäet wird.** OBOIĘTNIEĆ *niiak. ndk.*, zoboiętnieć *dk.*, stawać się oboiętnym, bezrożnym, letnieć, stakcieć, **gleichgültig werden.** Zoboiętniały, *Rs.* постылый. OBOIĘTNY, - a, - e, OBOIĘTNIE *adv.*; (*Boh.* **obogetnj** *utraquista*, cf. *Rs.* обоюдный obustronny; *Etym.* iąć) co z oboiey strony iętym bydź może, **von zwey Seiten faßbar.** Oboiętny garniec, *Bh.* **obogetnj hrnec** *olla anceps*, o dwu uchach, **ein zweyöhriger Topf.** Miecz oboiętny, obostronny, obosieczny, oboręczny, **ein zweyschneidiges Schwert.** Postawił przed raiem cherubina, i ognisty miecz oboiętny. 1 *Leop. Gen.* 3, 24, i płomienisty miecz na obie strony ostry. 3 *Leop.*). Miecz oboiętny przypasał do boku. *Tward. Wl.* 171. *Leop. Hebr.* 4, 12; *Radz. Apoc.* 2, 12. *Bs.* obrućgnak *culter duplicis manubrii carpentarius.* - Oboiętnie, z obu stron, *Rs.* обоюду, *Ec.* обоя́мо. - §. Centaurowie postaci mieli oboiętne. *Chrość. Luc.* 186, t. i. dwoiakie, **zweyerley.** - §. Oboiętne słowa, *z* dwuwykładne, **zweydeutige Worte;** *Vd.* dvoinopomeniten, dvoinokasen, dvoinokashezh; *Rg.* dvoslóvni, dvorjecni; *Rs.* двусмысленный. Słowa oboiętne, i dwoiako znaczące. *Karp.* 2, 69. Sens w piśmie wątpliwy i oboiętny. *Klok. Turk.* 148. Prawa maią być iasne, wyrozumialne, nietrudne i nieoboiętne, aby nie dały okazyi rozmaitych wykładów i sporów. *Pilch. Sen. list* 3, 157. - §. Niepewny, niedeterminowany, **ungewiß, unbestimmt.** Długo się oboiętnie chwiali, nie mogąc sobie pewnéy dadź rady. *Pilch. Sall.* 71. Była potyczka zapalczywa, lecz przez kilka godzin oboiętna i niepewna. *Nar. Hst.* 2, 379. - §. Człowiek oboiętny, abo obostronny, *bez przygany*; powolny, obrotny, do wszystkiego człowiek; uczynisz z niego co ohcesz, każdemu chce dogodzić *Cn. Ad.* 750, dworak, **ein Hofmann, der sich zu finden weiß, er verdirbts mit niemanden.** Oboiętny; *z przyganą*; i z tym i z owym nakłada, na obie strony człowiek; i strzyże i goli; trudno go zrozumieć; z każdym przestanie; każdemu się umie przymilić. *Cn. Ad.* 752, **ein Achselträger, Beidenhaltner.** - §. Oboiętny, którego co wcale nie obchodzi, bezróżny, nie dawaiący znać interessowania, *Boh.* **matný;** *Crn.* enakush, enakushne; *Vd.* mersloserzen, mlazhnomiseln, kesen, mersloben; *Ross.* равнодушный, хладнокро́вный; **gleichgültig, nicht interessirt.** Weźmiy na siebie zimną, oboiętną postać. *Teatr* 48 *b*, 22. *aliter.* oboiętny, nie obchodzący, nie interessuiący, **gleichgültig, nicht interessirend.** Już mi iest oboiętną, wzrok mnie iey nie łudzi. *Teatr* 48 *b*, 21. OBOIĘTNOŚĆ, - ści, *ż.*, obostronność, **die Zweyseitigkeit;** dwuwykładność, **die Zweydeutigkeit.** *Vd.* dvuinopomenitnost, dvoinokasnost; *Cro.* dvoszlovje, dvorechje, dvojaya, dvoynost; *Dl.* dvoumenye *dubium*, cf. wątpliwość, *Rg.* dvoslovje, dvorjecje; *Rs.* двусмысленность. Oboiętność, nieinteressowanie, nieczułość, bezrożność, **die Gleichgültigkeit;** *Crn.* enakushnost; *Vd.* mersloserzhnost, kesnust, merslobnust; *Ross.* хладнокро́вность, равнодушность. Oboiętność udaie, nie patrzy się na nię wcale. *Teatr* 55, 11. Trudno, abyś się miała w oboiętności zachować, gdy tylu wzdychaią do ciebie. *Niem. Krol.* 2, 143. Śpieway z oboiętnością, to się znaczy, śpieway, iak gdybyś śpiewał tylko dla śpiewania. *Teatr* 20, 29. Kiedy kobietka widzi w mężu oboiętność ku sobie, zaraz rozumie, że inna miłość zaprzątnęła mu serce. *Teatr* 52 *d*, 90.

OBOK *adv.*, o bok, przy boku, pobocznie, podle, **an der Seite;** *Crn.* mėmu; *Sr.* 2. **porome, sporome, pospor, posporome;** *Cro.* tik, tikcze; cf. tykać się). Na téy uczcie widział szlachcic obok siebie siedzącego rzemieślnika. *Gaz. Nar.* 1, 184. Miło iść w piekło obok Herkulesa mego. *Bard. Tr.* 452.

OBOLA, - i, *ż.*, rzéka w Połockim, wpada do Dźwiny. *Dyk. G.* 2, 253, **ein Fluß in Rußland.** OBOLENSK, - a, *m.*, miasto w wielkorządztwie Moskwy. *Dykc. G.* 2, 232, **eine Stadt in Rußland.**

OBOLEĆ *niiak. ndk.*, w około ból poczuć, **von Schmerzen umfangen seyn, rund um Schmerzen empfinden.** Z próżnowania i obżarstwa rozliczne się wrzody w człowieku zamnożyć muszą, skąd i ona miła duszeczka z nim pospołu oboleć musi. *Rey Pst.* 115 *b*.

OBOLEWIEC, - wca, *m.*, *Bh.* **obogetnik,** (*ob.* oboręczny, obоprawiec, cf. wardawy, mańkaty, *ambisinister, ambilaevus Cn. Th.*, *Gr.* ἀμφαρίστερος, *qui dextra ut sinistra utitur*, **der die rechte Hand wie die linke braucht.** OBOOSTRZYK, - a, *m.*, lancet. *Czerw.* 5 *et* :, **die Lanzette.** OBOPŁCIOWY, - a, - e, oboiéy płci, **von beyden Geschlechtern.** Obopłciowe części, części rodzayne żeńskie i męzkie. *Śniad. Teo.* 167, *ib.* 173. Palczatka ziele, ma kwiaty obopłciowe. *Jundz.* 502. OBOPOLNY, - a, - e, OBOPOLNIE *adv.*, *Tr.* (*ob.* zobopolny), *Bh.* **obapolný,** wzaiemny, **beyderseitig, gegenseitig** OBOPOLNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Tr. ob.* zobopolność, **die Wechselseitigkeit.** OBOPRAWIEC, - wca, *m.*, oboręczny, *aequimanus*, i prawą i lewą ręką dobrze się biiący *etc.*, *Dudz.* 47, **der links und rechts ist**, (cf. obolewiec) *Cn. Ad.* 755, *ambidexter*; *Rg.* dvodesnik; *Ross.* ободесно-ру́чный.

OBOR, - u, *m.*, obieranie, wybor osoby iakiey, *Crn.* svóla, (*Bh.* **obor** kupa, *Ross.* оборъ brak, wyrzut.; **die Wahl, Auswahl.** Dobrodzieystwa powinny uważniey i z pilnieyszym oborem bydź dawane. *Gor. Sen.* 168. Gdzie gwałt, tam iuż obor bydź nie może. *ib.*

OBORA, - y, *ż.*, OBORKA, - i, *ż.*, *demin.*; *Bh.* **obora**, *Etym.* wrzeć, zawrzeć, *sc.* obora. *sed cf. Rs.* заборъ, заборало, забранїе płot, ogrodzenie, *Etym.* brać); *Cro.* obrov *cinctura asseritia*, obrovnicze *asseres*; *Cro.* obor, ograja, odvet, *z* ogrodzenie; *Crn. et Vd.* obôra, *z* zwierzyniec; *Rg.* obòr, toor, *Bs.* obor, tór od krava i volova, tór govedji; *Dl.* obor, *z* owczarnia; (*Ec.* обора, верёвка *restis*,

reſtis, *funis*; *Rs.* обóры, обóрки rzemyki do zwięzywania kurpiów); ſtanie dla bydła pod niebem z okołem tylko nakrytym, ein bloß an den Seiten bedeckter, in der Mitte unbedeckter, Viehſtand, der Viehhof, Viehſtall; *Vd.* fortel; *Sr.* 1. ſkotnicza, rodj. Lepiéy więcéy bydła mieć w oborze, niż szat w komorze. *Petr. Ek.* 12. Oborka u zagrodnika tylko na trzy krowy. *Swith. bud.* 457. Słoma zawsze się przyda chłopu na oborkę. *Haur Sk.* 44. Zaiąć do obory, *concludere pecus alienum in clauſtris. Cn. Th.*, cf. ciążać). Nierychło oborę zawierać, kiedy iuż wilk owce poiadł. *Zebr. Zw.* 181, owczarnia). Jak wilka do obory wpuścił. *Cn. Ad.* 294, pewnemuś zlecił, *ouem lupo commisiſti*, du haſt den Bock zum Gärtner gemacht. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 91. J myśmy na świat nie wyszli z obory, Wartuiem pisma, czytamy doktory. *Chrość. Job.* 55, t. i. nie z lasa, nie z boru). - §. *Metonym.* obora, = bydło, co się chowa w oborze, das Rindvieh. *Haur Ek.* 120, *Rs.* говя́до.

OB-ORAĆ, - ał, *f.* ob-orze *cz. dk.*, OB-ORYWAĆ *ndk.*, na około przeorać, umackern, umpflügen; *Vd.* oborati, okulorati; *Sr.* 1. wobworupu; *Rg.* oboratti). Jak wiele mógł ieden pług oborać od wschodu. *Otw. Ow.* 639.

OBORĘCZNY, - a, - e, - ie *adv.*, *Bh.* oboručnį; *Slo.* oboručni, obauručný, oberučni; *Cro.* obòruk; *Bs.* duodesnik, duodesni, obiruçgnak; *Crn.* oborok, obojak; *Rs.* ободеснору́чный; oboprawiec, *ambidexter*, der rechts und links iſt. *Cn. Th.*, obolewiec (*ob.* oburącz).

OBORNIK, - a, *m.*, obora, Viehſtand, Viehhof. Ciągnęli za nim do zamku, ale mu nic nie mogli uczynić, iedno oborniki wybrali i spalili. *Biel. Sw.* 227. - §. Oborniki, miaſto w Wwdztwie Poznańſk. *Dyk Geo.* 2, 233, eine Stadt im Poſenſchen. OBORNY, - a, - e, od obory, Viehſtalls=. Końſkiego nawozu nie trzeba pomieszać z obornym. *Haur Sk.* 29 *et* 26. Oborne *ſubſt.*, zapłata za spaśne. *Wlod.*, abo za przechowanie w oborze, Viehſtandsgeld, Pfändungsgeld, Lösegeld für gepfändetes Vieh.

*OBORTUCH *ob.* Obartuch. OB-ORYWAĆ *ob.* Oborać. OBÓRZYĆ się *ob.* Oburzyć. OBOSĆ *ob.* Obadać 2).

OBOSIECZNY, - a, - e, - ie *adv.*, *Rs.* обоюдный: oboſtronny, oboiętny, oburęczny, o dwóch oſtrzach, n. p. miecz, zweyſchneidig; *Bs.* obiſtraniça, obiſtranna, biſtraniça, prosik, prosjek *bipennis*). - *Botan.* Łodyga obosieczna, *anceps*, z obu ſtron płaſka, a kąty ma oſtre. *Jundz.* 2, 16. OBOSPOLNY *ob.* Zobopolny. OBOSTRONNY, - a, - e, OBOSTRONNIE *adv.*, po obu ſtronach będący, beyderſeitig; *Bh.* obaſtranný; *Vd.* na oboinei ſtrani, na obema krajama, na oboinem kraju). Czeladź twa ubrana Po ſtopniach czeka, w oboſtronnym rzędzie. *Miaſk. Ryt.* 8. Wprzód idących i na zadzie ſtrzegących wielmożna ozdoba, w okrąg i oboſtronnie ſtoiących drabantów gotowość. *Smotr. Lam.* 32. - §. Oboſtronny, dwom ſtronom służący. *Rg.* objeſtranny, zweyſeitig. Oboſtronna odpowiedź. *Bardz. Tr.* 355, t. i. dwuwykładna, oboiętna, zweydeutig. Jedne rzeczy dobre, drugie złe, trzecie oboſtronne, to ieſt, ani złe ani dobre. *Bals. Niedz.* 1, 271, gleichgültige Sachen, die weder gut noch böſe ſind, *indifferentia*, *adiaphora*. - §. Człowiek oboſtronny, z dwoma przeciwnemi chytrze nakładaiący, oboiętny, ein Beydenhaltner, Zweyächsler. Kto pomoc oboſtronną niesie, ten iéy przeczy. *Bardz. Tr.* 355. - §. Oboſtronny, nie interessuiący się, nieczuły, oboiętny, gleichgültig. - §. *Grammat.* oboſtronna płeć, *genus dubium. Tr.* OBOSTRONNOŚĆ, - ści, *ż.*, oboiętność, dwuwykładność, die Zweyſeitigkeit, Zweydeutigkeit; bezróżność, nieróżność, die Gleichgültigkeit.

ÓB-OSTRZYĆ, *f.* oboſtrzy *cz. dk.*, Oboſtrzać *ndk.*, *Cro.* oboſtrújem, *Ross.* обвострить, обвáстривать, na około zaoſtrzyć, rund um ſcharf machen, ſchärfen, *pr. et fig.* Oboſtrzyć karę, surowszą ią czynić, powiększyć ią. - Oboſtrzyć co karą, zapowiedzieć pod surowością kary. *Wol.* - Oboſtrzyć kogo na siebie, oburzyć, rozgniewać na siebie, einen wider ſich aufbringen, entrüſten. Wzruszony i oboſtrzony gniewem. *Pilch. Sall.* 57. Nie tuszę, iżbyś W. K. M. oboſtrzony, nie gniewem, ale nieprawością Dymitra, miał dadź mieysce wywodom wykrętnym. *Gor. Dz.* 63 *et* 83. Sławiono bardzo biſkupa o tak oſtry dekret; owa po tym oboſtrzeniu ludzi wielkich i małych przeciwko biſkupowi, seym ieſt złożon. *ib.* 43, t. i. po tym zjątrzeniu). - *§. Bóg cudami zatwardziałe serce Faraona oboſtrza, aby się ku bogu ſkłoniło, i zmiękczyło. *Pociey* 117, nęci, budzi.

ÓBÓW *ob.* Obuw.

OBOWIĄZAĆ, *f.* Obowiąże *cz. dk.*, (*OBWIĄZAĆ *qu. vid.*), obowiązować, obowięzywać, obowięzuie *niedok.*, *Bh.* obwazati, obwazowati, zawazati; *Rg.* obvèzati; *Vd.* savesati, savjetuvati, sadoushiti (cf. zadłużyć), saſtauit (cf. zaſtawić), oblubit, koga sadershnega ſtoriti; *Cro.* zavezati, zavesújem, zadusiti, zadúsam; *Rs.* обязать, должить, одолжить, одолжать. - *moraln.* zniewalać kogo, obligować, powinność nań kłaść, verbinden, verpflichten, verbindlich machen. Więcéy sobie mam ważyć tę powinność, którą obowiązany ieſtem narodowi ludzkiemu, niżli tę, którą obowiązany ieſtem iednemu człowiekowi. *Gor. Sen.* 547. Zapis drugiemu uczynił, i obowiązał mu dobra swe, zapisawszy i uiściwszy mu on dług na nich. *Szczerb. Sax.* 274, na te dobra dług zawarował). Obowięzuiący *Sr.* 1. pziwinwatoſcjacze, *Rs.* обязательный, одолжительный. Obowięzuię kogo przysięgą, szlachectwem, słowem cnotliwym, = zawięzuię kogo przysięgą. *Cn. Th.* Obwięzuię was przysięgą, córki Jeruzalem. 1 *Leop. Cant.* 5, 8, poprzysięgam was. 3 *Leop.*). Obowięzuię kogo pod sumnieniem. *Dudz.* 12. Ja w tym sumnienie swoie Bogu obwięzuię, Iż i tam w tych, i tu w tych księgach sam pracuię. *Stryik.* 83. Przysięgą obowiązował wszyſtkie swe w lekarſtwie naśladowce. *Lat. Kom. A* 2. Obowięzuiemy cię na boga w Ś. Troycy iedynego, abyś nam prawdę powiedział. *Sk. Zyw.* 94, t. i. zaklinamy cię, wir beſchwören dich. Zakon boży obowięzował ludzie na rozmaite ceremoniie. *Sekl. Jan.* 13. Nikt na rzeczy niepodobne obwiązany bydź nie może. *Sk. Kaz.* 362, t. i. do rzeczy niepodobnych). Saul lud swóy na poſt obwiązał. *Sk. Kaz.* 120, do poſtu). Obwiązanie abo sakrament; gdy Nayś. sakrament chrześcianie przyymowali, obwięzywali się na żywot czyſty. *Sk. Dz.* 70. Katylina napoiem krwi towarzysze swoie obwięzywał. *ib.* Chrześcianin ma obowiązki, któremi nas bóg obowiązać raczył, a od tego obowiązania wszyſtek poſtępek nabożeńſtwa ieſt nazwany religiią, t. i. obowiązaniem. *Zrn. Pſt.* 3, 585. Bydź obowiązanym do sekretu. *Niem. Kr.* 1, 62. Nie obwięzuycie iarzmem tém duchownych. *Zygr.*

Gon. 408, nie obciążaycię). Człowiek nieuczony, i obowiązany innemi sprawami powołania swego. *Eraz. Jęz. C 4 b*, zaięty, zatrudniony). Obowiązany, winien, powinien, *Sla.* obvezan; *Vd.* obdoushen, doushen, sadoushen, sadershan, savesliu, savjetliu, savesan, oblublen; *Rs.* одолженный. Obowiązanym być *Ross.* долженствовать. - Obowiązać się do czego *Rs.* обязаться, ſich wozu verbinden; *Bh.* zavazat se, podwoliti se, podwolowati se; *Rg.* zavê atise. OBOWIĄZEK, *OBWIĄZEK, - zku, *m.* - *§. Obwiązka, obwiąsło, czym co fizycznie obwięzuią, Band, Binde, Łazarz wyszedł z grobu, maiąc związane nogi i ręce obowiązkami grobowemi, i oblicze iego było chuſtką obwiązane. *Sekl. Jan.* 11. - §. Obowiązek, powinność, obligacya, Verpflichtung, Schuldigkeit, Verbindlichkeit; *Bh.* zawazek, podwolenj; *Sr.* 1. wobwazano, winwatoſcj; *Vd.* saveza, savesanje, sadershba, savesnoſt, saveslivoſt, sadershnoſt, sadershlivoſt, doushnuſt, sadoushnoſt (*ob.* dłużność); *Crn.* dolshnuſt; *Cro.* dusnozt; *Sla.* dúxnoſt; *Rs.* обязанность, обязательство, должность. Posiada tę osadę z obowiązkiem służby woienney. *Boter* 177. Obowiązek ten, który na się maią, nie za mały trzeba poczytać. *Boter* 3, 177. Przywiedli go do obowiązków i przysiąg i obietnic, iakich im było potrzeba. *Sk. Dz.* 838. Żydów wiązać pismem i obowiązkami różnemi musiano. *Sk. Kaz.* 229. Wypuścił nas Jezus z onych ciężkich a twardych *obwiąſków zakonu. *Rey Pſ. O o* 1. O kontrakciech i obligacyach abo obowiązkach. *Modrz. Baz.* 305. Zaklinam cię na wszyſtkie obowiązki. *Kras. Doś.* 105, t. i. na wszyſtkie świętości, bey allem was heilig iſt. - §. Obowiązek, *obowiązka, - i, *ż.*, warunek, kondycya, die Bedingung. Przyzwolił na koncylium z taką obowiązką, aby nie było więcey zachodnich iak wschodnich biſkupów. *Sk. Dz.* 550. OBOWIĄZAŁY, - a, - e, obowiązany, zniewolony, *Rs.* обязанный, verbunden, verpflichtet. Nas wszyſtkich masz obowiązałych tobie za ocalenie. *Nag. Cyc.* 127. Naród Morawſki za Bolesława hołdownym i obowiązałym miał bydź królowi Polſkiemu. *Krom.* 69. Obrót szczęścia przyszłego obowiązałym sobie i wiecznym poczytuie. *Krom.* 459, *cursum fortunae proprium et perpetuum exiſtimat.* - Król ią pięciądziesiąt i sześcią tysięcy złotych na Gołubiu obowiązałych, i prawem zaſtawnym warowanych, obdarzył. *Krom.* 616, *in Golubio obligatis et oppignoratis*). Woiewoda Mołdawſki pod wiarą królewſką zawsze zoſtawać, przysięgą i obowięzałym pisaniem warował. *Krom.* 589, *literis consignatis*, t. i. obowięzuiącym, Verpflichtungsſchreiben, Handſchrift. OBOWIĄZKOWY, - a, - e, z obowiązku wypadaiący, Verpflichtungs=, Pflicht=. Część dziedzictwa, którego się dziedzice koniecznie domagać mogą, zowie się częścią obowiązkową; a za taką naznacza uſtawa każdemu małoletniemu dziecięciu połowę, każdemu zaś wieloletniemu trzecią część. *Gall. Cyw.* 2, 256 - 58.

OBOY, - oi, *ż.*, OBOIA, - i, *ż.*, z *Franc.* hautbois, *Sr.* 2. hobej, hoboi; *Vd.* huba, ein Hautbois, muzyczne dęte narzędzie; n. p. Trąby, bębny i oboie. *Teatr* 17 *c*, 9. Brzmi fletni i oboi kapela wesoła. *Dmoch. Jl.* 2, 182.

OBOY, - oia, - oie, *Bh.* obogi, oboge; *Crn.* oboj, obojak (*ob.* obojaki), obôjne, obôje; *Vd.* oboin, oboine

sorte; cf. dwoy, dwoia, beyderley, beyde, beyderſeitig. Król oboiey Sycylii. *Wyrw. Geo.* 193. Seymy i rady ten oboy naród Polſki i Litewſki ma zawzdy mieć spólne. *Herb. Stat.* 688. Oboy urząd, tak świecki, iak duchowny. *W. Poſt. W.* 320. Sakrament pod oboią osobą uſtawiony. *W. Poſt. W.* 224. Uczyli się na obie ręce szermować, żeby oboia ręka była pożyteczna. *Petr. Pol.* 140. Wierny przyiaciel w oboiey fortunie ſtatecznie służy. *Nar. Tac.* 1, 283. W piersi razem i plecy zoſtał poſtrzelony, Oboy się w pośrzód piersi schodzi grot ſtalony. *Bard. Luc.* 48. Patrz, iak w ſtronie obie, Oboy się polus kurzy. *Zebr. Ow.* 36. Dawać choremu pić dwie godzinie przed oboiem iedzeniem. *Syr.* 327, t. i. przed objadem i przed wieczerzą). Woyna oboia, i od nas, i przeciwko nam, czyniona. *Star. Pob. A* 3 *b*, t. i. zaczepna i odporna). Oboią razą, = obiema razy. *Cn, Th.* Oboiey płci, = obopłciowy, *ob.* mieszaniec, *Crn.* obojnak. (*Crn.* obojctuvati, = wątpić, cf. na dwoie).

OBOYCZYK, - a, *m.*, *Bh.* obogek *collare*, = *obwoyczyk). 1) Oboyczyk *focale. Urs. Gr.* 134, kołnierz, ſtroy na piersi, przepaſka, eine Halsbinde, Bruſtbinde; kształcik, kitlik, *mamillare. Mącz.*, ein Mieder. (*Cro.* obojki, = szmaty do podwięzywania nóg w bótach, cf. onuca, onuczka, cf. obuw*). Bolc nie inaczey, iako oboyczyk około szyi, obtoczyły mię. *Leop. Job.* 30, 18, iako oboyczykiem szaty opasały mię. *Wuiek.*, kołnierz. *Bibl. Gd.*). Oboyczyki, kołnierze do oboyczyków, ſtróy białogłowſki. *Sax. Tyt.* 7. Nie oprze się mu oboyczyk ze ſtali, Ani go włócznia nayoſtrza obali. *Chrość Job.* 167. Nie kryie Cezar piersi oboyczykiem. *Chrość. Luc.* 179. - §. b) *Anat.* Oboyczyk, oboyczykowe kości, kość kluczowa, *clavicula. Weych. An. t.* 23 *et* 47, *Krup.* 4, 86, *Perz. Cyr.* 1, 19 *et* 32, *Comp. Med.* 37, das Schlüſſelbein; *Rs.* ключь. - §. c) *Archit.* Oboyczyk, półwałczyk, w ozdobach architektonicznych wązka opaſka iakiey powierzchni, wypukła w poſtać półwałca. *Jak. Art* 3, 309 *et* 305, ein ſchmaler erhabner Gürtel auf einer Fläche.

OBÓZ, - ozu, *m.*, (*Rs.* обозъ, обозецъ bagaże, obłogi); *Bh.* tabor tabor; *Slo.* leženj; *Sla.* lexânje, logor; *Crn.* leshishe (cf. leżyſko); *Sr.* 1. woyſke lehwo; *Vd.* logar, tabor, kamp, dondar, voiſknu leshishe; *Cro.* logor, dondar, tabor; *Dl. et Hg.* tabor; *Rs.* лагерь, мабóрь, мáварь, тóвары (cf. towar), стáнъ; das Lager, Feldlager, zbiór namiotów na obozowiſku porządnie dla spoczynku woyſka wyſtawionych). Obóz zakładać i szańce czynić kazał. *Warg. Cez.* 32, das Lager abſtecken. Obóz ſtawiać, obozem się kłaść, *caſtra ponere. Cn. Th.*, *Ec.* ополчаю, воополчаюся. Obóz zatoczyć. *Tr.* Bolesław obóz pod Ciemierzynem rzuciwszy, zupełną zimę w nim trawił. *Krom.* 172. Uciekali z bitwy ku obozu. *Warg. Wal.* 54. Woyſka obozem ſtoią. *Leſk. Mier.* 97. Obóz ruszać, ruszać się z woyſkiem, obóz ſkładać. *Cn. Th.*, das Lager abbrechen. - Zła to sprawa, kto naprzód w obozie wykroczy, *Rys. Ad.* 80, bo go nayprzykładniey karzą). - §. b) *transl.* obóz, spoczynek woyſka ciągnącego; nocleg woyſka pod namiotami, Lagerruhe, Raſttag. Król oſtróżnemi obozami idzie powoli. *Susz. Pieśń.* 3, *K* 3 *b*. *OBOZIEŃSTWO, - a, *n.*, urząd obożnego, obożnictwo, die Quartiermeiſterſtelle. *Tr.* OBOZISKO, - a, *n.*, mizerny obóz, ein elendes Lager. Dość

miał postrassyć szczupłe obosisko. *Chrośc. Fars.* 137. OBOŹNIC, - a, *m.*, *Vol. Leg.* 8, 755, syn obożnego, **des Quartiermeisters Sohn.** OBOŹNY, OBOZOWY, - a, - e, **Lager**s; *Rs.* лагерный, становый. Zgraia obożna szła bez broni. *Warg. Cez.* 51, (*ob.* ciury). Obozowy żołnierz, = polny, **Feldsoldat**; *oppos.* garnizonowy, warunkowy). Hetmani Rzymscy sami przy obożnym ogniu rzepę piekli. *Birk. Kaz. Oboz. L* 2. Flasza obozowa. *Teatr* 8, 43, **die Feldflasche.** Wieniec obożny. *Bud. Ap.* 87. Obozowy wieniec hetman dawał temu, który naypierwey do obozu nieprzyiacielskiego wpadł. *Warg. Wal.* 60. Biegunka obozowa. *Perz. Lek.* 122. - §. Obożny, Obozowy, *subst. masc.*, *Rs.* обозный, квартерничей; *Ec.* воополчитель, **der Lagermeister, Regimentsquartiermeister.** Jak sobie obożny postąpić ma, przy kładzeniu obozu. *Tarn. Ust.* 295. Obożny Koronny i Litewski są dygnitarze i urzędnicy wyżsi; ich obowiązek zakładać obóz na mieyscu, który naywyższy wódz naznacza. *Kras. Zb.* 2, 264, *Papr. W.* 2, 235. - OBOŹNA, - y, *ż.*, *substant.*, żona obożnego, **die Quartiermeisterinn.** OBOZOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, obóz zakładać, obozem stawać, **lagern, ein Lager aufschlagen, im Lager stehen**; *Vd.* taboreti, tabor sabijati, postauiti). Woysko dwoiakim sposobem obozować może, zwyczaynie, to iest w ulice ustawionemi namiotami, lub też takim porządkiem, jak iest do bitwy uszykowanym. *Łąsk. Mier.* 2, 237. Nauka obozowania iest troiaka: wybrać obóz, strzedz i opatrzyć go. *St. Ob.* 2. OBOZOWISKO, - a, *n.*, mieysce lub plac obozu, *Vd.* taborishe, kampishe; *Rs.* становище, кочевище; **der Platz, wo sich das Lager befindet, das Lagerfeld Feldlager, der Lagerplatz.** Wybór dobrego obozowiska częstokroć wiele pomagał do znakomitych zwycięstw. *Jak. Art.* 2, 475 *et* 456.

O-BOŻYĆ, OBOZTWIĆ *cz. dk.*, bóztwem zaszczycić, **vergöttlichen, göttlich machen.** *Ec.* обожати; *subst.* обоженїе, общенїе или соединенїе человѣка съ богомъ. Chleb i wino iest samo istotne ciało Chrystusowe obożone. *Smotr. Ap.* 48. Tegoż dnia zstąpił Chrystus duszą **obożną* (obożoną) do odchłani oyców SS. *Sak. dusz.* 145.

OBRA, - y, *ż.*, dawne miasto w Wwdztwie Poznańskim. *Dyk. G.* 2, 233, **eine Stadt im Posenschen.**

OBRĄB, - ębu, *m.*, (*Bh. et Slo.* **obruba, obrubek** *margo*, *Sr.* 2. **hobrubk**; *Vd.* rob, brieg, okrajik, obshiu, sarob, *Cro.* obrúb *limbus*, rub *linteum*, 2. obrąbek; *Rs.* обрубъ, обрубецъ ocembrowanie, обрубокъ, обрубочекъ kloc, рубецъ bramowanie); otoczenie rębem, obramowanie, **das Umschließen, Umbrämen, Verbrämen, Besäumen**; *Sr.* 1. **wobbahwk.** We śrzodku sukni będzie przepor, a obrąb koło niego tkany. 1 *Leop. Ex.* 28, 32, przepor w około oszyiesz. 3 *Leop.*). - §. obrąb, obrona woienna z lasu porąbionego koło woyska. *Cn. Th.*, zasiek w około, **ein Verhau in die Runde.** - §. 2) *transl.* określenie, ograniczenie, okres, kresy, granice, *Vd.* opir, okrai, opietje, **Umgränzung, Gränzen.** Zachowuiąc się w obrębach instrukcyi, niczym nie uchybi poseł woli swóich współbraci. *Koll. List.* 2, 38. Władza przełożonych i posłuszeństwo niższych maią nieiakie obręby; każdy przełożony wychodzący z tych obrębów iest tyranem. *Zab.* 16, 248. Sprawiedliwość nigdy nie ma s praw obrębów wykraczać. *Vol. Leg.* 7, 69. Obręby rozumu naszego są ciasne *Zab.* 5, 35. Mnie według szczupłego sił miernych obrębu, i na tym dosyć przestać. *Min. Auz. pr.* - *§. Jeśliby którey stronie o ziemię *obrębną*, graniczną, powod z prawa był skazan, ... Jeśliby prawo mieli o ziemię zobopolną, a nie w iednym mieyscu, ale po różnych, niwami abo *obrębami* leżącą, świadkowie mogą o każdą niwę, sianożęć, abo *obrąb* świadczyć. *Stat. Lit.* 296, zagroda?). OBRĄBIĆ, *f.* obrąbi *cz. dk.*, Obrąbać, obrąbiać, obrębuie *ndk.*, *Rs.* обрубить, обрубать, ociosać, **behauen**, obcinać. *Cn. Th.* Z dziesięć tysięcy siekier maiąc, obrębali na koło wszystkie budynki, że nie mógł ogień pożarem iść. *Star. Dw.* 74. - §. obrębem otoczyć, **mit einem Verhau einschließen.** Bał się hetman, aby go nieprzyiaciel na lesie nie obrąbił. *Bielsk.* 711. Dano znać o zbóycach, którzy obrąbawszy się na lesie, stamtąd wielkie szkody czynili. *Bielsk.* 305. - §. 2) obrębować, owrębować, ręby czynić, obrownywać, rowem, aswem, brzeg iakiey rzeczy otaczać, *marginare*, *Boh.* **obraubiti, obrubiti, obrubowati**; *Slo.* **obrubugi**; *Sor.* 1. **wobrubacj, wobrubuyu**; *Cro.* rubiti, obrublyújem, *Vd.* robiti, rob storit, obrobiti, priemati, opriemati (bramować), sarobiti, obdjati, sapriemati, saportirati, opriemati, okrajati; *Crn.* rôbèm, robiti; *Bs.* obtociti haglinu; *Ross.* обрубить, торочить (cf. troczyć), каймить, окаймить, выкаимить, мачать, cf. toczyć, otaczać; **beranden, mit einem Rande umgeben, besäumen, besetzen, rund um einfassen.** Opruty kapelusz taśmą szczérozłotą wciąż obrębuie. *Zab.* 12, 77. Marysia obrąbia chustkę. *Teatr* 38, 23. Obrąbiony, owrąbiony, brzesisty. *Cn. Th.*, **gerandet, besetzt, besäumt.** OBRĄBEK, - bku, *m.*, *Bh.* **obruba, obrubek**; *Sr.* 1. **wobrub**; *Sr.* 2. **hobrubk**; *Crn.* obtôk, rôb, rôbs; *Vd.* rob, priem, okrajik, obshiu, saroblenje; *Cro.* rub, obrubek; *Bs.* obtoka; *Rs.* обрубка; obrąbek uczyniony na brzegu czego, *corona*. *Cn. Th.*, obrąbienie, owrąbienie, **die Einfassung, der Besatz, der Saum.**

OB-RABIAĆ *ob.* Obrobić.

OBRAĆ, *f.* obierze *cz. dk.*, OBIERAĆ *ndk.*, *Bh.* **objrati, obrati, obern** *decerpere*; *Slo.* **objrám**; *Sr.* 1. **woberu, worubu, wuzwohlam** *eligere*; *Vd.* obrati, dolpobrati *decerpere*; *Bs.* obratti, obirati, isbirati *eligere*; *Cro.* brati, berem, obiram, odbiram *seligere*; *Rg.* obratti; *Rs.* обобрать, обрать, обирать *decerpere*); brać co lepsze, wybierać, **auswählen, auslesen, erwählen**; *Crn.* svoliti, svolem, voliti, volim; *Vd.* svoliti, sbrati, isvoliti, vunsvoliti; *Ross.* изволити, изволяти; z dwóch iedno obrać, *Slo.* **z dwoch gedno ozelet.** Lepsze obiera, ślego nie ukusi, aż kiedy musi. *Petr. Hor. D.* 4. Przyiaciela bacznie obieray, a obrawszy mocno trzymay. *Cn. Ad.* 961. Dawid z nędznego stanu pasterskiego był od pana obrany na stan królewski. *Wiśn.* 443. Pan obrał sobie Syon, a upodobał sobie, aby był mieszkaniem iego. *ib.* 441. Trudnieysze tam bywa obranie, Gdzie tysiąc rzeczy widziem w równoważnym stanie. *Zab.* 4, 335 *Nag.* Nieprzeczna była do obrania sobie stanu. *Teatr* 9 *b*, 108. Szlachcie należy obierać krole. *Pot. Arg.* 114. - §. 2, Obierać kogo z czego, = ogołocić, wyzuć, **einen berauben, kahl machen, ausplündern.** (*Sr.* 1. **wobóbranki, woberki**

manubiae). Zboycy gwałtownie ludzi obieraią. *Szczerb. Sax.* 163. Obrano go w drodze z pieniędzy, i ze wszyftkiego, aż nie miał i o czym zaiechać do Polfki. *Bielſk.* 662. Po śmierci króla Michała, piérwsza poczta niesie, że Litwa obrała Xcia Konftantego; aż po tym objaśniło się, że ci dobywszy się w nocy do gospody, Obrali ze wszyftkiego, nie bez wielkiéy szkody. *Pot. Jow.* 143. Kościoły obieraią, aby domy swoie zbogacili. *Sk. Kaz.* 596. Nic nie mam, gdyż ieftem obrany ze wszyftkich dóbr. *Kul. Her.* 73. Jeftem z fortun wszyftkich **obe*brany. *ib.*, obrany). Ze wszyftkiegoć obrała sprosna miłośnica. *Jag. Wyb. C* 2. Obrany w rozum, w pieniądze, *sic Cochanovius loquitur*, *pro* obrany z pieniędzy. *Cn. Th.* Czylibym tak głupi był i w rozum obrany? *Kul. Her.* 280. Nie przeciwić się człowiekowi w rozum obranemu. *Bud. Ap.* 4. W rozum obrany, kto się śmierci boi. *Protas. Kont. D* 3 *b*. Nie ieft *obraná* pewnie tak *w rozumie*, Aby temu dadź kiedy wiarę miała. *Paſt. F.* 93. Na co się przygodzi ziemią w ludzie obrana? *Zebr. Ow.* 9. – §. Obi-rać drzewo, sad, owoc zbierać, owoc obrywać, die Gartenfrüchte abnehmen. W winnicy zebranéy gronka zoftawiaią ci, którzy pilnie winnicę obieraią. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 31. – §. Drzewa należy obierać ze ſkóry po ścięciu. *Jak. Art.* 3, 165, die Rinde abschälen. Drzewa obrane z kory na pniu usychaią. *Jak. Art.* 3, 139. Skotopas nadszedł lwa, a on iałowicę obiera. *Ezop.* 93. – §. Obierać, przebierać, chędożyć oliwki, iagody. *Cn. Th.*, Trauben belesen. Groch po ftole obierać. *Pot. Arg.* 114. Kości, któreby miały być nożem obrane, zębami ogryzać. *Eraz. Ob. E iii.* – §. Gruszki, iabłka obierać, abschälen, beschälen; *Vd.* odlupiti; *Rg.* ogûliti, gûliti. – §. Chłop konia przywiązawszy, kiiem go obierał. *Ezop.* 95, wzbierał, okładał, prügeln. OBIERAĆ się *recipr.*, wiele czego nabierać, obłowić się, sich berappen, sich voll packen. Nie obierzesz się tu, *non multa hinc auferes. Cn. Th.* – §. Obiera się, n. p. palec, ropą na około zachodzi, *X. Kam.*, obnaża się ze ſkóry, der Finger schält sich, häutet sich, eitert. – §. Obierać się czym, abo koło czego, parać się czym, *Bh.* objrat se, trudnić się czym, chodzić koło czego, bawić się tym, sich womit beschäftigen, abgeben, ein Geschäft treiben. Król Jagiełło w myśliftwie się obierał. *Gwagn.* 78. Tales obierał się w naukach gwiazdarſkich i lekarſkich. *Biel. Sw.* 27. Pytagoras się nie obierał, iedno w liczbie a rozmierzaniu świata. *ib.* 27 *b*. Ludzie w naukach się obieraiący. *Sak. probl. pr.* My ieszcze w większéy próżności obieramy się, niżeli ona młodość dziecinna. *Kucz. Kat.* 3, 334. Żupnik ma sól przedawać kupcom, i tym, którzy około soli się obieraią. *Herb. Stat.* 102. Staraycie się dzieci, abyście się w naukach poczciwych pilnie obierali. *W. Poſt. W.* 52. Obierać się około czego. *Petr. Pol.* 37. Obierali się ci łotrzykowie rozboiem. *Wys. Kat.* 376. Póki się w filozofii ćwiczyć i obierać nie zechcemy, póty drogi do szczęśliwego życia nie potrafimy. *Star. Ref.* 35. Zkądże tam cnota pochop dobry weźmie, kiedy się w niéy żaden z rodziców nie obiera? *ib.* 157. Obieranie się w czym, bawienie się czym, *Vd.* dobiulanje, dobitje, barantanje, perdelftvu, das Gewerbe, Geschäft, die Beschäftigung. Cycero udał się do spokoynego w naukach obierania. *Kosz. Cyc. A* 2. Życzył sobie do śmierci w spokoynym filozofii obieraniu bawić. *ib. A* 2 *b*.

OBRACAĆ *ob.* Obrócić. *OBRACHMANIĆ *ob.* Obrochmanić.

OBRACHOWAĆ, *f.* obrachuie *cz. dk.*, obliczyć, berechnen; *Boh.* rozpočísti, rozpočjtati, rozečtu; *Vd.* obrazhunati, obraitati; *Rs.* разсчéсть, разочту, разсчитать, разсчитывать, расчислить, расчислять, зачесть, зачитать, смѣтить, смѣчать, счислить, счислять, сочéсть, сочитать, сочитывать. Liczbę ich obrachowawszy. *Paszk. Dz.* 128. Nie piérwéy dom swóy uſtanawia, aż weźmie sprawiedliwą miarę ftanu swego, i obrachuie się pilno z dochodami. *Mon.* 66, 452. Kto z was, chcąc budować dom, usiadłszy piérwéy, nie obrachuie nakładów? 1 *Leop. Luc.* 14, 28. OBRACHUNEK, – nku, *m.*, rachunek z czego, cf. liczba, sprawa, likwidacya, die Berechnung; *Bh.* saučet, sečtenj; *Vd.* razhun, obrazhun, odrazhun; *Rs.* зачéтъ, учетъ, счéтъ, отчéтъ; наочтéнïе, разсчéтъ, сочитанïе, сочтенïе, смѣта, смѣтка, смѣчáнïе, вымешка, исчисленïе, расклáдка, выкладка, слóжность; *Ec.* расчéтéнïе, сочисленïе. OBRACHUNKOWY, – a, – e, od obrachunku, Berechnungs=, Rechnen=; *Rs.* зáчéтный, отчетный, *Ec.* смѣтный. Naywyższa Izba Obrachunkowa.

OBRĄCZ *ob.* Obręcz.

OBRACZACZ, – a, *m.*, co obraca, der Wender, Umwender, Umkehrer. *Anat.* Obraczacz udowy *trochanter*, *rotator*, ieft guz do przypinania myszkom wszelakim służący. *Krup.* 1, 152 *et* 3, 42. Nerw *obraczacowy*. *Krup.* 3, 222, żyła *obraczacowa*. *ib.* 77, od obracania, Wende=.

OBRĄCZKA, – i, *ż.*, *dem. nom.* Obręcz; *Bh.* obraučka, *Rs.* обручикъ, ein kleiner Reif. Obrączka szyi armatnéy. *Łęſk.* 2, 240. Zapałowa obrączka, wylotowa obrączka armatna, *aſtragale*. *Jak. Art.* 1, 138. Pierścionek na kształt obrączki, ein Reifring; *Rs.* бехчугъ, кольцо. Wc Pan potrzebuiesz obrączki na swoie zaślubiny. *Teatr* 49 *d*, 25. Obrączka koło pieniądza, = brzeg, der Rand um ein Geldstück; *Rs.* гуртикъ. – §. *Botan.* obrączka, *volua*, ieft kielich ſkórkowaty u niektórych bedłek na trzonie ftoiący. *Botan.* 96, die Pilzenhülle. OBRĄCZKOWY, – a, – e, od obrączki, z obrączką, Rand=, gerändert, Ränder=. Zaćmienie obrączkowe, gdy brzegi słoneczne w około wyftępnią za brzegi księżyca. *Sniad. Geo.* 207, *Boh. Prog.* 19 *pr.* Złoto ważne obrączkowe. *Kras. Doś.* 63. Złoto, i ieszcze samo obrączkowe. *Teatr* 55 *b*, 12, *Rs.* гуртильный. – *transl.*, Ja wiem, że każdy z tych wierszów ieft obrączkowy, i będzie przeważał. *Boh. Kom.* 4. 153, celny). *OBRĄCZKOWAĆ *cz. ndk.*, obrączkę czyli brzegi w koło czego dawać, rändern, *Rs.* гуртить, гурчу.

1) OBRADA, – y, *ż.*, ucieszenie, radość, ukontentowanie, *Etym.* rad, Vergnügen, Lust. Niewielka obrada; podarek błahy. *Cn. Ad.* 702, cf. obdarzyłeś mię *iron.*; cf. babko! dałem ci szeląg. Patrzyć a nie zażyć, mała obrada. *ib.* 825. Koń pod nim rże z wielkiéy obrady, dźwięk trąb usłyszawszy. *P. Kchan. Jer.* 405.

2) OBRADA, – y, *ż.*, (*Etym.* rada), obradzanie, naradzanie, das Berathen, die Berathschlagung; *Vd.* obrath,

posvituvanje, prevdarjenje; *Crn.* svjetuvanje, pomènitva; *Cro.* tolnáchtvo, tolnachenye, szvetuvanye; *Rs.* совѣтованіе, сонмище, сонмъ (cf. seym). Dla dalszéy obrady o tych rzeczach, naznaczamy seym extraordynaryjny. *Vol. Leg.* 5, 353. Obrad publicznych dom, radziecki dom. *Pilch. Sall.* 36, ratusz. - 1) OBRADOWAĆ, - ał, - uie, *intr. ndk.*, radzić o czym, *Crn.* pomèniti; *Vd.* obrathuvat, se svetuat, se podgovorith, se pomenvati, svit dershati; *Sr.* 1. wuradźicź, naradźu; *Ger.* berathschlagen. Dawne prawa nie pozwalały obradować przy świecach. *Skrzet. Pr. P.* 1, 273.

2) OBRADOWAĆ kogo, *cz. ndk.*, *Bh.* obradowati; *Bsn.* obradovati; *Rs.* обрадовать, обрадывать; ucieszać kogo, einen erfreuen. Słońce swoią przyiemną iasnością świat i obywatele iego częstokroć obraduie. *Fur. Uw. F.* - §. b) Obradować się iakiéy rzeczy abo osobie, *Ross.* обрадываться, sich einer Sache erfreuen. Gdy kto poymie żonę, nie póydzie na woynę, aby przez ieden rok obradował się żenie swoiéy. *Leop. Deut.* 24, 5, weseląc się z żoną swoią. *Bibl. Gd.*). Nie obradowaliśmy się. *Cn. Ad.* 702, *simul aperuit et clausit theatrum*, wir sind dessen nicht froh geworden. Obradować się temu dosyć nie mogli, że Telemaką z sobą wzięli. *Tr. Tel.* 220. Obradowanie iego będzie mu na żałość. 1 *Leop. Bar.* 4, 34, *Cro.* obradoscha, cf. po weselu płacz).

1) OBRADZAĆ *ob.* Obrodzić.

2) OBRADZIĆ, *f.* obradzi *cz. dk.*, Obradzać *ndk.*, obmyślić, Rath schaffen, berathen. Pan zbawienie wszystkim obradził. *Kanc. Gd.* 109. Obradź cię bóg, obmyśl cię bóg, = idź z Bogiem, z panem bogiem, Gott helfe dir, gehe in Gottes Namen.

*OBRĄG, = okrąg, obrąb, n. p. Hiszpańskie Eskuryały Maią w obrąg powiat cały. *Kchow.* 304.

OBRAMOWAĆ *ob.* Bramować, Obrąbić. OBRANIE, OBRANY *ob.* Obrać. OBRANIEC, - ńca, *m.*, który został obranym, der Gewählte. *Rey Pst. C* 2. - OBRASKI *ob.* Obrazki. OB-RASTAĆ *ob.* Ob-rosnąć. OB-RASZAĆ *ob.* Ob rosić.

OBRAZ, - u, *m.*, (*Bh. et Slo.* obraz *imago, effigies*; *Sr.* 1. wobraz *monetae figura, imago, typus, comma, character*; *Vd.* obras, obrastvu, = figura, kształt, obraz, oblicze, twarz; *Crn.* obras *facies, imago*; obrask, obrasnek *imago*; *Cro.* obraz, = twarz *vultus, effigies, facies, imago*, obriz *forma*; *Hg.* ábrázat *vultus*; *Bs.* obraz, liçe *vultus, gena, mala*, *Sla.* obraz, = twarz, *Sla.* obrazi, = iagody, policzki; *Rg.* óbraz, lize, oblijcje *vultus, facies, gena* (bezobrazni *deformis*); *Rs.* образъ, = obraz, kształt, sposób; образно, *Ec.* образнѣ tym sposobem, tym kształtem, безобразіе nieforemność); *Pol.* obraz, wyobrażenie, podobieństwo rzeczy widomych i niewidomych, das Bild; *Bh.* podobizna (cf. podobieństwo). *Slo.* obraz, pilda; *Sr.* 2. bilda; *Sr.* 1. bilda, snamjo (cf. znamię), mołwané znamó, wotmołwano; *Crn.* pild, kip, obrâsk, obrasnek; *Vd.* podoba, podobnust, spodoba, obras, obrasek; *Cro.* kip, prilika, obraz, licze, oblichay, szlikka, prikaza; *Dl.* prilika; *Hg.* kép, ábrázat (cf. kibić); *Rg.* prilika, sliccje, slikka; *Bs.* prilika, inkuna, kip; *Sla.* prilika, inkun; *Rs.* образъ, картина, *Ec.* зракъ. Obraz znakiem iest tego, który iest malowany; a ten, który na obraz patrza, zaraz patrza na tego, którego znaczy. *Birk. Gł. Kun.* 53, *ob.* portret, malowanie). Daleko iest obraz i wymalowanie od swego oryginału. *Kłok. Turk.* 70. Obrazy ciał tych są, które widziane być mogą, nie tych, które niewidome są. *Zygr. Gon.* 389. Obrazy są księgami prostych ludzi. *ib.* 402. Cudowny obraz, ein wunderthätiges Bild, ein Gnadenbild, *Rs.* икона, иконописъ. Mieni się, iak cudowny obraz. *Mon.* 74, 366, odmienia farbę, cerę, minę). Obraz formierski, na gipsie, na alabastrze odbity, wybity, *ectypum. Cn. Th.*, ein gegrabenes Bild. Obraz przemalowany abo wyrysowany z drugiego, *ob.* konterfet, *Vd.* poobras, ein kopirtes Bild, eine Kopie. Obraz rzezany, lany, kuty, statua, posąg, eine Statue. Obrazy słupowe. *Warg. Wal.* 289. Gorgiasza obraz słupowy z szczérego złota lany. *ib.* 311. Obraz większy nad wzrost ludzki, abo bardzo wielki, lany z kruszcu abo wybiiany, rzezany, składany z rozmaitych materyy, *colossus. Cn. Th.* Obraz niecały wzrost wyrażaiący, = bust, półposąże, popiersie, ein Brustbild. Obraz mnieyszy, niż wzrost ludzki, = miniatura. Obrazy przodków w przedniéyszéy stronie domu Rzymianie kładli, aby ich cnot potomstwo naśladowało. *Warg. Wal.* 282. - §. *transl.* obraz, wyobrażenie, wyrażenie, wizerunek, Bild, Abbildung, Vorstellung, Begriff. Wierzą, iż każdy Cesarz Turecki z domu Ottomanowego, iest prawdziwym obrazem Mahometowym i wikaryuszem iego. *Star. Dw.* 65. Przed poświęceniem niektórzy zowią chléb i wino typami abo obrazami, po poświęceniu, właśnie się zowie i iest ciało i krew Pańska. *Sk. Dz.* 741. W tych Jchmościach własny móy obraz widzisz, iak byłem przed kilką laty. *Teatr* 19 c, 82. Leiąc krew, twarzy nie zmienił obrazu. *Chrość. Luk.* 268, t. i. oblicza, miny). Stworzyliśmy sami w głowach naszych iakiś o tym obraz umysłowy, *ideal. N. Pam.* 20, 179, *Boh.* widła. Z boga rodzić się mamy, tym sposobem okażemy w sobie nieiaki obraz świętego poczęcia i narodzenia syna bożego. *Kucz. Kat.* 90, „*not.* sposób"). - - 2) *OBRAZ; - u, *m.*, dawny podatek, eine alte Steuerabgabe. Sep, obraz, naraz, sokołowe... *Papr. Ryc.* 469. - 3) *OBRAZ, - u, *m.*, n. p. Czytay to pismo z uwagą, ani zawierzay ślepo, ani odrzucay na piérwszy obraz. *Przestr.* 15, na piérwszy rzut oka). (*OBRĄZ *ob.* Obróz).

OBRAZA, - y, *ż.*, (*Bh.* obrážka odbiianie się od czego, *Rs.* образа obelga, *Vd.* obrastlika, = blizna, szram); to czym się kto obraża, abo obrazić może, *offensus. Cn. Th.*, *phys. et moral.*, der Anstoß, der Aerger; *Sr.* 1. poстork (cf. sterk, usterk); *Vd.* opotisk, prepotisk, shalenje, reshalenje (cf. żal); *Cro.* zamer, vrasenye, bantuvanye; *Rs.* обида, оскорбленіе, зашибъ, *Ec.* подтокновеніе, препткновеніе, запинаніе, помѣха. Którzy zawsze z smakiem iedzą i piią, takim wino piołunkowe bywa obrazą. *Syr.* 354, obmierzłe, cf. obrzasg, brzask, Ekel. - §. obraza, obrażenie abo obrażanie kogo, *actiue*, którym ia kogo obrażam, abom obraził, *offensio. Cn. Th.*, die Beleidigung, das Beleidigen, Verletzen. Im godnieysza osoba obrażona, tym większa obraza. *Lach. Kaz.* 1, 461. - §. obraza abo obrażenie od kogo, *quasi passiue*, którym mię kto obraził. *Cn. Th.*, krzywda, die erlittene Beleidigung, Verletzung. Dotykali się rozpalonéy szyny, a żadnéy obrazy nie odnieśli. *Sk. Dz.* 840. Mam obrazę od niego, iestem obrażony od niego, obraził

mię, *s* mam krzywdę, cierpię od niego, **er thut mir Unrecht**. Mam obrazę do niego, na niego, mam urazę do niego. *Wlod.*, mam chrapkę na niego, **ich habe einen Groll gegen ihn**. OBRAŻAĆ *ob.* Obrazić. OBRAŻCA, - y, *m.*, OBRAZICIEL, - a, *m.*, **der Beleidiger**; *Bh.* **auraice**; *Rs.* обидчикъ, оскорбитель, повредитель, сбѣдуга, *Ec.* обидитель, преобидникъ, который весьма склоненъ къ обидамъ, обижающій другихъ. Karano ich, iak obrazicielów Maiestatu. *Sowit.* 28, *Obr.* 49, **Majestätsverbrecher**. Któryby na woynie powinności swéy nie czynił, niechay będzie mian za obrażcę Rzpltéy. *Modrz. Baz.* 479. *W rodz. żeńsk.* Obrazicielka, *Ross.* обидчица. OBRAZEK, - zka, *m.*, *dem. nom.* obraz, *Bh.* **obrázek**; *Vd.* obrasek, poduba; *Cro.* kipecz, kipchecz, peldicza, obrazchecz, *Hg.* képetske; (*Cro.* obrázecz, obrázchecz, obrazich, *Hg.* ábrázatotska, *s* twarzyczka; *Bs.* obrazaç *vulticulus*; *Ross.* образецъ, образчикъ, *s* modelusz, forma, próbka), **ein kleines Bild, Bildchen**; *Sr.* 1. **znamejko**; *Rg.* priliciza; *Ec.* зрачикъ. Ci, co dla bogactwa i gładkości głupie żony sobie poymuią, obrazki sobie poymuią. *Petr. Ek.* 77. Człowiek niestatku obrazek, zwierciadło skazy, czasu łup. *Birk. Kaw. Mal. A* 4. Jak tylko postrzeżemy rzecz iaką, wnet ią przez wewnętrzne obrazki niesiemy do duszy. *Bals. Nied.* 1, 196. - §. *Botan.* Obrazki, obrasski, Aaronowa broda, djablik, wężownik biały, *arum maius*, **Aaron, Pfaffenpindt, Deutscher Ingwer**; *Bsn.* obrazko, zminaç; *Cro.* zminëcz, natragulya; *Rs.* образки, нѣмецкій инбиръ; ziele tak nazwane dla śliczności liści, które tak pięknie użyłowane są z przyrodzenia, iako malowanie iakie abo koltryny. *Syr.* 634, rodzaiu tego mamy dwa gatunki, wiele złego i obrazki mnieysze. *Kluk. Dykc.* 1, 52. OBRAZIĆ, *f.* obrazi *cz. dk.*, Obrażać *ndk.*, (*Bh.* **obraziti** *repercutere*, *offendere*; w innych dyalektach bierze od *obrazu* znaczenie *wyobrażania*, kształcenia, malowania; *Crn. et Vd.* obrasiti, mavati, *s* malować, *Cro.* obrasújem, obrazim, *Hg.* ábrázolom *effigio*, *formo*, *imagino*; *Rs.* образить, образовать formować); na ciele obrazić, ranić, **verletzen, verwunden**; *Vd.* obrasiti, porasiti, oskruniti, naporiniti, nashokniti, poshokniti; *Sr.* 1. **postortzu**; *Cro.* vraziti, ozledújem; *Bs.* obolestiti; *Sla.* uvriditi, ubiti; *Ross.* повредить, повреждать, ушибить, ушибать, зашибить, зашибать, ошибить, ошибать, пришибить, пришибать. Jeśliby pies kogo na ulicy obraził, a obrażony psa tego zabił; ... *Sax. Tyt.* 188, ukąsił). Ręce tak obrażone miał, że broni trzymać nie mógł. *Warg. Wal.* 77. Kto śpieszno chodzi, obrazi się. *Leop. Prov.* 19, 2. Na ręku będą cię bie nosić, byś iako nie obraził o kamień nogi twoiéy. *Wrob. Zol.* 219, *ne forte offendas pedem ad lapidem*, abyś się nie obraził w nogę swoię. *Rey Zw.* 69. Obrazili się o kamień obrażenia. *Budn. Rom.* 9, 32. Niż odstąpił, co wielka w hetmanie, kazał nieść nazad w szturmie obrażonych. *P. Kchan. Jer.* 297, pokaleczonych, poranionych, rannych). Na woynach siła żywych i nieobrażonych zostawa. *Gil. Pst.* 269. Kto komu obrazi źrzebca, ma za niego płacić 5 grzywien. *Tarn. Ust.* 142. Mocował się z nim, a widząc, że go przemódz nie mógł, obrazil żyłę lędźwi iego. 3 *Leop. Gen.* 32, 25, dotknął się żyły). - *transl.* obrażać kogo, obruszać, urażać, **einen beleidigen, bey ihm verstoßen, ihn aufbringen**; *Crn.* samireti, shâlém; *Vd.* shaliti, reshaliti (*Vd.* obsourashiti, posourashiti, *s* prześladować); *Bs.* uvraziti, uvrjediti, vrjediti, nauditi; *Rs.* обидѣть, обижать, оскорбить, изобидѣть, изобижать. Obrazić mocno *Rs.* разобидѣть, разобижать; *Ec.* омытарствовати. Nieco obrazić *Ec.* прираж́аю *suboffendo*. Uważny, by go słowem żadnym nie obrazić. *Teatr* 45 *b*, 17. Gotowiśmy wszystkim z serca odpuścić, którzy nas obrazili. *Kat. Gd.* 51. Wolę prawdą obrazić, niżeli pochlebstwem przypodobać się. *Pilch. Sen.* 90. Obrażać, i być obrażonym, ma iakiś związek. *Pilch. Sen. list.* 3, 214, *oderunt, quem laeserunt*). Obrażamy sercem, abo myślą, słowy i uczynki. *Karnk. Kat.* 218. O występkach obrażonego maiestatu, **der beleidigten Majestät**; o występkach obrażonéy powagi sądowéy. *A Zamoy.* 183-85, *Pam.* 83, 438. Obrażenie maiestatu tylko w osobie królewskiéy bywa dopuszczone. *Herb. Stat.* 9. Niebo obrażone. *Teatr* 23 *b*, 96. Byśmy mówili, że grzechu nie mamy, samibyśmy się zwodzili; w wielu obrażamy wszyscy. *Sk. Kaz.* 363, t. i. wykraczamy, chybiamy, **wir fehlen, stoßen an, verstoßen**. Ostrożnie mówić, żeby się uszy i serca uczciwe nie obrażały. *Karnk. Kat.* 289, nie zgorszyły, **daß ehrbare Ohren nicht beleidigt werden**. Kto nowych dobrodzieystw przyiąć nie chce, ten się obraża temi, które wziął. *Gor. Sen.* 324. - §. Obrażać się na kogo abo do kogo, ob-ruszać się nań, urazę do niego mieć, **gegen jemand aufgebracht werden**. Na nas dla Chrystusa będą się obrażać. *Kanc. Gd.* Słusznie się do mnie obrażasz. *Warg. Wal.* 155. Jeśliście się w czym do mnie obrazili, *si in me aliquid offendistis*. *Cn. Th.*, **wenn ihr an mir einen Anstoß genommen habt**. OBRAZICIEL *ob.* Obrażca. OBRAZISKO, - a, *n.*, obraz niepiękny, **ein schlechtes Bild**. Na uwieńczonym przedtym obrazisku Tylko iuż łubek z paięczyną goły. *Morszt* 5. OBRAŹLIWOŚĆ, - ści, *ż.*, - §. Obraźliwość słów *actiue*, słowa łacno obruszaiące drugiego, **Anzüglichkeit der Worte**; *Rs.* зазорность. - §. Obraźliwość człowieka popędliwego *pass.*, który się prędko o co uraża, **Empfindlichkeit eines Menschen**; *Vd.* hitroserdnost. - §. obrażanie, **das Verletzen, Beleidigen**. Poczęcie boskie było bez obraźliwości panieństwa, bez winności rodziców. *Bial. Post.* 71. - *§. Położyli obraźliwości swoie w domu moim, aby go splugawili *Leop. Jer.* 7, 30, obrzydliwości, *Bibl. Gd.*, **Greuel**. OBRAŹLIWY, OBRAŹNY, - a, - e, OBRAŹLIWIE *adverb.*, łacno obrażaiący, obruszaiący, *phys. et moral.*, **leicht verletzend, beleidigend, anzüglich**; (*Bh.* **obrazný**, **obrážný** odbiiaiący); *Vd.* obresni; *Bsn.* uvrjediv; *Rs.* обидный, обиденъ, обидчивый, обидливый, оскорбительный, досадительный, зазорный. Przestrzegać, aby krotofile nie były szkodliwe, nieobraźne, niekrwawe. *Rey Zw.* 1, 5. W pozwach nie ma nikt rzeczy nieuczciwych i obraźliwych dobréy sławie pisać. *Stat. Lit.* 143. Nieobraźne iady. *Kniaź. Poez.* 1, 77, nieszkodliwe). Lutnia, gdy ią dobrze nastroią, iest wdzięczna w uszu ludzkich; odstroiona zaś iest przykra i obraźliwa. *Zrn. Pst.* 3, 514. - §. *aliter* przymierze obraźliwe i odporne. *Wyrw. Geogr.* 101, t. i. zaczepne, **ein Trutz- und Schutzbündniß, eine Offensiv- und Defensiv-Allianz**. Ciężkie oręże i zbroie przodkowie nasi na woynie obronnie lub obraźliwie zażywali. *Mon.* 69, 651, *defensive et*

offensive. - §. *pass.* obraźliwy, co się łacno obraża, *moral.*, niecierpliwy, popędliwy, leicht zu verletzen, verletzbar, leicht zu beleidigen, empfindlich, *Vd.* hitroserden, aerditliu). Nieobraźliwy umysł. *Pilch. Sen. list.* 54.
*OBRAŹNIK, - a, *m.*, *Bh.* obrazník, řezbář; *Crn.* obrasnekar; *Vd.* obrasar, obrasnik, mavar, podobuvauz; *Sr.* 1. znamenik; *Cro.* obraznik, szlikovalaz, malar, kipopiszecz; *Rs.* иконникъ. Obraznik abo *Obrazny*, może bydź zwan sznicer, *sculptor*, bo to słowo sznicer Niemieckie. *Mącz.*, der Bildhauer. *Volck.* 937. (cf. *Eccl.* образуемое *obrazne, что изобразить, начертать, представить въ живописномъ изображенїи можно; *ob.* malowny, malarski). OBRAZOBÓRCA, OBRAZOBÓRZCA, OBRAZOBÓYCA, OBRAZOKAŹCA, - y, *m.*, obrazoburzca, obrazoburzyciel, der Bilderstürmer; *Ec.* образоборецъ, иконоборецъ. Zeneasza przodka mieli obrazoborcy. *Sk. Dz.* 468, *Sowit.* 44. Jkonoklasty abo obrazoboyce. *Ustrz. Kruc.* 3, 123. Maimburga historya obrazoboyców, przekładania *Ustrzyck.* Obrazokaźce. *W. Post. W.* 2, 329. Pisał wiele przeciw obrazoborcom Ś. Damascen. *Sk. Żyw.* 1, 297. Bezecni obrazoborzcy. *Birk. Gł. Kun.* 51. Obrazoborcą być *Ec.* иконоборствовати. OBRAZOBÓRSKI, - a, - ie, bilderstürmerisch; *Eccl.* иконоборный, иконоборственный. Błędu obrazoborskiego dobrze się napili. *Sk. Dz.* 739. Leo Jzaurykus wniósł heretyctwo obrazobórskie, obrazy z kościoła wymiataiąc. *Sk. Żyw.* 296. W ósmym wieku wszczęło się kacerstwo obrazoborskie, które z kościołów obrazy wyrzucało. *ib.* 211. OBRAZOBÓRSTWO, - a, *n.*, *iconomachia. Cn. Th.*, Bilderstürmerey, *Ec.* иконоборство; obrazoborskie kacerstwo. *Sk. Dz.* 700, *Mon.* 75, 590. OBRAZOCHWALCA, - y, *ż.*, czciciel bałwochwalny obrazów, bałwochwalca co do obrazów, der Bilderdiener. Obrazochwalcy, acz różno, wszakoż iednak iednemu panu, t. i. bałwanowi służą. *Zrn. Pst.* 2, 387. OBRAZOCHWALSTWO, - a, *n.*, bałwochwalskie czczenie obrazów, der Bilderdienst, *Ec.* образопоклоненїе. Żydzi i Turcy pogańskim się obrazochwalstwem brzydzili. *Zrn. Pst.* 3, 130 *b.* OBRAŻONY *ob.* Obrazić. *OBRAZOTWÓRCA, - y, *m.*, *Rs.* образописатель, malarz. *Min. Ryt.* 3, 346. OBRAZOWY, - a, - e, od obrazu, Bild-, Bilder-; *Cro.* obrazni, kipni (obrazodelni, = malarski); *Hg.* abrásáti, képi; (*Cro.* obràzen *formosus*, obrásznoszt *formositas*, *Rag.* obràzit *aspectu iucundus*, obràzitos *formositas*); *Ross.* образной, картинный, иконный, иконописный (*Rs.* образный, образовательный figuryczny, symboliczny); *Ec.* зрачный. Cześć obrazowa do tego się zanosi, którego w obrazie czcimy. *Birk. Gł. Kun.* 78, der Bilderdienst. Galerya obrazowa *Rs.* образная. Warsztat obrazowy *Rs.* иконописная. Sztuka obrazowa czyli malowania obrazów, *Vd.* obrasenje, obrastvu; *Cro.* obrazenye, obraznichtvo, malarsztvo, kipopiszichtvo, szlikotvorsztvo; *Rs.* иконописство, иконописанїе.
OB-RAZOWAĆ, - ał, - uie, *czyn. dk.*, razować *ndk.*, wyraz węglarski, den Meiler bestüschen, berasen, mit Laub und Erde bestopfen. Mielerz niedobrze obrazowany, to iest, niedobrze liściami i ziemią przykryty. *Os. Rud.* 73. Mielerza złożenie, obrazowanie i wykurzenie. *Os. Zel.* 49. Gdyby rudę, którą maią przepalać, tak obrazowano, iak kurzące mielerze razuią, rosztowanie większy daleko skutek czyniłoby. *Os. Rud.* 51.
OBRĘBNA ziemia, OBRĘBY *ob.* Obrąb.
OBRĘCZ, - y, *ż.*, *Bh.* obruč; *Sla.* obrúcs; *Vd.* obrozh (*Vd.* obrozhnjak, = nóż bednarski); *Crn.* obrózh; *Rg.* obrúc, obrúce; *Cro.* obrùch (obruchnyak *culter carpentarius*, obruchàr, *Hg.* abroncsozo *arcuarius*); *Hg.* abronts; *Bs.* obrúç (obruęgnąk *culter duplicis manubrii carpentarius*, obiruçice, oborucice *ambabus manibus* oburącz; *Rs.* обручъ (обручникъ bednarz; *Ec.* обручъ *manela*, cf. obrączka, *Etym.* ręka), der Reif, Faßreif. Obręcze dla bednarzów bywaią dębowe, leszczowe, czeremchowe. *Kluk Rosl.* 2, 162. Obręcz wanny obsięgała około trzydzieści łokci. 3 *Leop.* 2 *Par.* 4, 2. okrążek. 1 *Leop.*). Obręcz plecowa, do noszenia węborków wodnych *Ross.* хлуАъ. - *Prov.* I obręcz uderzy, kiedy kto na nię nastąpi. *Rys. Ad.* 76, cf. i biedna mucha się odeymuie). Ona, iak obręcz, ani się postrzeżesz, iak ci da po nosie. *Smotr. Ex.* 7. - §. Obręcze, ozdoby architektoniczne, opasuiące armatę w różnych mieyscach. *Jak. Art.* 3, 305, die Reifen an einer Kanone. Obręcz wylotowa. *Łęsk.* 2, 240, *Jak. Art.* 1, 138. - §. Obręczami złotemi przybrał ręce moie. *Sk. Żyw.* 47, t. i. manelami, mit Armspangen. Przy drzwiach kościoła kilkanaście przybitych postrzegłem żelaznych obręczy na szyię, na ręce, na nogi, i na pół. *Xiądz.* 32. - §. *transl.* Swą obręczą nieba około polów kołem się pokręcą. *P. Kchan. Orl.* 1, 56, t. i. swoim okręgiem, kołem, mit ihrem Kreise. - *fig.* Po wypadłych rzeczach z porządku obręczy ... *Zab.* 12, 237, t. i. z obrębów, z kresu, z klóbów, aus dem Gleise der Ordnung. OBRĘCZOWY, OBRĘCZNY, - a, - e, z obręczą, Reif-, Ränder-, *Rs.* обручный. Wszystko to na obręczowéy misie wniesiono. *Zab.* 8, 344, t. i. na brzezistéy misie). Wklęsłość półobręczna, *semicircularis. Rogal. Bud.* 27.
OB-RĘCZYĆ się, *f.* obręczy się *recipr. dk.*, Obręczać się *ndk.*, (cf. *Rs.* обручиться, обручаться zaślubić się, обручить, обручать zrękować córkę); zaręczyć samym sobą, sich verpfänden, sich verbürgen. W tym przypadku strona obwiniona ma się też za wszystkie szkody i nakłady ob-ręczyć. *Sax. Post.* 50. - §. Obręczyć co, zaręczyć, rękoiemstwem zapewnić, verbürgen. Gwar od sądu nakazany, powinien powód obręczyć, po którym gwarze, i po obręczeniu uczyni odpowiedź. *Szczerb. Sax.* 143. Odszedł od sądu upornie, winy nie ob-ręczywszy. *Tarn. Ust.* 111. (*Rs.* обручальный od zaręczyn, zrękowin). - *§. Obręczyć beczkę, *Rg.* obrùciti, *Cro.* obrùcham *vasis circulos induco*, = obręczami obić, bereifen, mit Reifen beschlagen.
OBROBIĆ, *f.* obrobi *cz. dk.*, OBRABIAĆ *ndk.*, na około okrzesywać, ociosać, obrąbać, bearbeiten, behauen, bezimmern; *Rs.* обработать, обработывать wypracować). Dobyte z ciemnych lochów glazy Silnemi trzeba kować i obrabiać młoty. *Zab.* 14, 186 *Sak.* Korale obrobione. *N. Pam.* 12, 298. Sztuka drzewa obrobiona na kształt piramidy. *Jak. Art.* 1, 184. Niech obrobi młynarz kloc czworograniasty. *Solsk. Arch.* 154. Drzewa do budowli powinny bydź obrobione z bieli. *Jak. Art.* 3, 136. Opiekunowie, przy spuszczaniu opieki, winni liczbę czynić z czynszów, a z bydła nieobrobionego. *Tarn.*

Uſt. 100, do zaprzęgu nieużywanego. ?). Obrobienie szwów u krawca. *Mag. Msc.*, zszywanie na piękne, iuż nie faſtryguiąc). Skraynie tey roboty subtelną liſtwą w okrąg były *zobrabiane. *Otw. Ow.* 220, t. i. obrąbione, **umsäumt, besetzt.** (*Rs.* обрабо́танїе, обрабо́тыванїе uprawa roli; обработка wypracowanie).

OBROCHMANIĆ, *f.* obrochmani *cz. dk.*, rochmanym uczynić, okrócić, **zahm machen, bändigen, bezähmen**: *Eccl.* укротъвати, укрощати. Snadniey bywa lew obrochmaniony, niż zła baba. *Pot. Syl.* 30. Namiętności nie tak łacno obrochmanić. *Pot. Pocz.* 119. Obrachmaniwszy ſtada. *Fal. Fl.* 182. Z umysłem iuż obrochmanionym, czekaymy ich tu. *Pot. Arg.* 417, t. i. uspokoionym.

OBROCIĆ, *f.* obróci *cz. dk.*, OBRACAĆ *ndk.*, *Bh* **obratiti, obraceti, obracowati, wrteti**; *Slo.* **obrátit, obrácuyi**, (**obracení** nawrócenie); *Sr.* 2. **hobroſchiſch** (nawrócić). *Sr.* 1. **wobrocžicž, wobrocžu, wóbrocžam** (**wotwobrocžu** odwrócić); *Crn.* obrâzham, obérnem, obvernem, berniti; *Vd.* oberniti, obèrnil, obèrnem, obrazhati, verniti, okoloberniti, svrashati, savrazhati, vertiti; *Cro.* obernuti, obrácham; *Bs.* obrachjati, obratiti, obrrinuti, svrrinuti; *Rg.* obpâtiti, obrácchjati, obartati, obargnivat; (*Slo.* obrátjenje, *s* nawrócenie); *Rs.* обратить, обращать, оборотить, оборачивать, ворочать, воротить, вратить, вращать, поворотить, поворочать, -поворачивать, *Etym.* wrócić), na około potaczać, w koło poruszać, **umwenden, herum wenden, herum drehen, in die Runde drehen**, *propr. et fig.* Obracać pieczenią. *Tręb. S. M.* 65, **den Braten wenden.** Zaſtał chłopca obracaiącego rożen. *Zab.* 13, 83. Łopatka podnoszenia, i moſtek obracania. *Budn. Levit.* 10, 15, *Bibl. Gd.*, **Webebrust. Luth.** (**Schwingebrust**). Derwisze obracaią się w koło, ni cyga. *Kłok. Turk.* 170. Obracać się tam i sam, *Ec.* сообращáтися. Osoby krwiſte maią krew rzadką, ruchawą, żywo w żyłach obracaiącą się. *Boh. djab.* 358. *Slo.* **ſamotržni** *versatilis*. Ziemia obraca się w koło swey osi we 24 godzinach. *Łęſk.* 2, 191. Przyyśdź nie mogąc do siebie, darmo ięzyk obraca do słów wymówienia. *Jabł. Tel.* 153. Oczyma swemi za nim obracała wszędy. *Otw. Ow.* 151. Panna ta wdzięcznie oczyma obraca. *Petr. Et.* 326, **sie dreht die Augen lieblich nach allen Seiten.** Prędko się fortuny obrociły koła. *Jabł. Tel.* 180. Obróci się koło fortuny. *Cn. Ad.* 731, nie zawsze będziesz panem, **das Blatt kann sich wenden.** Tak mówił Tankred, a hetman swe myśli Różnie obracał, co było lepszego, czy . . . *P. Kchan. Jer.* 344, różnie rozmyślał, rozważał). Obrócenie iakiego słówka, dwoiſte tłumaczenie maiącego. *Teatr* 49 *d*, 23, **die Verdrehung eines zweydeutigen Wortes.** Obrócona liczba trzech, *inuersa regula de tri. Solſk. G.* 3, 79. (*ob.* odwrotna), **die umgekehrte Regel de tri.** – §. *transl.* obracać kogo abo kim, *versare*, **einen herum drehen, herum zerren, ihm zu schaffen machen.** Wszyſtkichem poruszył, zabawił, obracał, kazałem się uwiiać, biegać, obracać. *Cn. Th.*, *omnes solicitos habui*). Zwyczay i praca kogo w obozach uſtawnie obraca, Żołnierzem czyni biegłym doświadczonym. *Susz. Pieś.* 3, *Q b.* Miaſtem onym obracał i kierował wedle upodobania. *Warg. Wal.* 280, **er wirthschaftete mit dem Staate nach Belieben.** Wszyſtkiemi monarchami tak obracał, iż państwa ich własne iednym brał, drugim ie dawał, podług woli swoiey. *Zygr. Ep.* 39. Zdali się być mocarzmi takiemi, żeby wszyſtkim światem obrócić mogli. *Zrn. Pſt.* 20 *b*, do gory nogami przewrócić, przerzucić). Długo mną to słowo obracało, *diu me torsit. Mącz.* Tak Lentula fortuna między ozdobami a sromotami obracała, po Konsulacie zdawszy, po zdaniu Censorem obrawszy, że mu ani uſtawicznie weselić się, ani wiecznie wzdychać dopuszczała. *Warg Wal.* 220. Częſto mię bez litości kiymi na wszyſtkie ſtrony obracano. *Zab.* 3, 186 *Bienk.*, t. i. okładano, **man hat mich mit Schlägen auf alle Seiten herum getummelt.** Obracać kogo słowy, *z* szydzić z niego, **einen vexiren, durchziehen, durchhecheln.** Zaſtawszy u plebana małe dzieci, Toć go pocznie obracać, sromota to księże! . . . *Pot. Jow.* 137. – §. Obracać się gdzie, naydować się, **sich wo befinden, aufhalten, seine Geschäfte treiben.** J dotąd nie wiesz, gdzie się obraca. *Teatr* 9 *c*, 10. – §. *aliter* Ja nie poymuię, iak ona się w tych zdarzeniach obraca. *Teatr* 6 *c*, 36, iak sobie radzi, iak poſtępuie. – §. 2) obracać co gdzie, do czego, na co, *ad locum*, kierunek pewny dokąd dawać, **wohin wenden, wohin leiten, richten, anwenden, verwenden.** Podług tego przymierza Car Tatarſki miał za ten iurgielt z ludem swym na granicach leżeć, gdzieby go obrócono. *Biel. Sw.* 257, gdzieby mu kazano; gdzieby go użyto). Na swóy młyn wodę obraca. *Groch. W.* 190, ściąga). Medowie na się miecze obrócili. *Lib. Hor.* 72. Nie pragnę obrócić na siebie oczy ludzkie. *Węg. Mar.* 1, 37. Nigdy twarzy swoiey do nieba nie obrócił, ufaiąc swey mocy. *Bardz. Tr.* 498. Obrócił oko Chryzoſtom na księżą swoię. *Sk. Dz.* 343. Do Chryſtusa się Hunni obrócili. *ib.* 747, nawrócili). Obracałem się w dolegliwości moiey na wszyſtkie ſtrony, upatruiąc pomocy. *Psalmod.* 35. Trzeba cioſy, które nam los zadaie, na swóy zyſk obracać. *Teatr* 2 *c*, 20. Kto wspominał Faraona abo Nabuchodonozora abo Holoferna, na się przymówkę obracał Genzeryk. *Sk. Dz.* 420. Pan bóg snadnie może obrócić zawzdy na miłosierdzie srogą rękę swoię. *Rey Zw.* 205. Fortuna obudwu i w swarach i w bitwach tak obracała, że ieden drugiemu, choć nieprzyiaciel, ratunkiem był. *Warg. Cez.* 113, t. i. tak kierowała). Rzadki opiekun, któryby obróconych nie miał rąk do siebie, J raczey nie dogadzał pilniey swey potrzebie, Niż sierocey. *Tward. Pasq.* 19. Mieysce to obrocił na pożytek Rzpltey. *Chel. Pr.* 125. Żywot mu darował; lecz co dał niewdzięcznemu, marnie to obrócił. *Tward. Wład.* 18. Co oszczędzamy, uymuiąc swey wygodzie, ty na uczty częſte to obracasz. *Teatr* 42 *d*, *a*, *Vd.* naoberniti, goroberniti, perdjati. Obracać kogo na co, abo do czego, *applicare. Cn. Th.* Tacy aniołowie nie bywaią od boga, ieno do sprawowania rzeczy bardzo zacnych, obracani. *Smalc.* 10, używani). – §. 3) Obracać co w co, *z* przemieniać, **in etwas verwandeln, in etwas verkehren.** Wszyſtkie te, co zabiiały Orfeusza, w drzewa były *zobracane od Bachusa. *Otw. Ow.* 431. Bóg sługom swym wszyſtko w dobre obraca. *Sk. Zyw.* 2, 27. Na świecie żadna się rzecz tak zupełnie nie niszczy, żeby się w nic obrócić miała. *Rog. Doś.* 3, 147. W popioł, w perzynę obrocić, *Ec.* опепели́ти, преобратить въ пепелъ. Jak wiele miaſt spalonych, wsi w popioł obróconych! *Pociey* 174. Leśny owoc obraca się, odmienia się, w ogrodny. *Cn. Th.*

W

W niedźwiedzięę się obróciła. *Otw. Ow.* 78, sie wurde zu einer Bärinn. Naylepiey gniew zacierać, i w śmiech abo żart sobie obracać. *Pilch. Sen.* 305. W cóż się bez ciebie ci nieszcześliwi obrócą? *Stas. Num.* 1, 94, was soll aus ihnen werden. *OBROCICA, - y, ż., n. p. Która suka rącza psica, Nazowiesz ią Obrocica. *Mysl. G.*, Name einer Jagdhündinn. OBROCICIEL, - a, *m.*, *Rg.* obratitegl); który co obraca, der Umwender, Umkehrer, Wender, Dreher. (*Slo.* obratitelka *apostrophe*). OBROCISTOSC, OBROCISTY *ob.* Obrotność.

OBROCZNIK, - a, *m.*, co obrok bierze, *diaetarius. Cn. Th.*, cf. iurgieltnik, *qui cibum diurnum accipit*, der von jemandes Tische lebt; jemandes Pensionist, Söldner; (*Bh.* aurocnjk, poplatnjk, obrocnjk *frumentator*; *Ross.* оброрчикъ,; оброчникъ, w żołdzie będący; kmieć pieniędzmi się opłacaiący; *Vd.* Obrózhnik, = October). OBROCZNY, OBROKOWY, - a, - e, od obroku, *Cro.* letinszki; *Hg.* obrakhozvaló; Speise=, Futter=. Obrokowa skrzynia *Sr.* 1. rieserk, *Rs.* закромъ. Obroczny ochwat, die Freßrehe; *Kluk. Zw.* 1, 197, *ob.* ochwat. Obroczny *Subst.*; *Bh.* obrocnj, *f.* obrocnjce; szafarz, rozdzielca, podzielca, *distributor Mącz.*, strawny. *Cn. Th.*, der Speisemeister. - *aliter.* obroczny = obrocznik, co obrok bierze, der Söldner. (*Rs.* оброчный czynszowy). Pokusił się Kmita Zygmuntowi tron wydrzeć, nasadziwszy z swoich obrocznych. *Teatr* 45 *d*, 13. (cf. *Rs.* ружный proboszcz maiący intratę od parafianów w zbożu lub czynszu; cf. *reż, = żyto). *OBROCZNO, - a, *n.*, = obrok, das Futter. Nie cięży swe obroczno koniowi żadnemu. *Alb. n. W.* 20.

OB-RODZIĆ, *F.* ob-rodzi *Intr. dk.*, Ob-radzać *ndk.*, obficie owoc wydawać, viel Früchte hervorbringen, reichlich Früchte tragen. (*Sr.* 1. wobradzam *elargior*). Drzewa, ieśli bardzo obrodziły, podpierać trzeba. *Zaw. Gos.* Niektóre drzewa, chociaż dobrze kwitną, wszelako mało obradzaią. *Cresc.* 59. Ogrodnicy, chcąc, aby im drzewa dobrze obrodziły, okładaią ie liściami, aby te, zagnoiwszy się, wiecey dodawały drzewom wilgoci ku obfitszemu obrodzeniu. *ib.* 59. - §. *pass. et neutr.* obrodzić, obrodzić się, obficie się rodzić, im Ueberfluß zur Frucht kommen, gut gerathen, wachsen. Jako na dobrych drzewach obradzaią Dobre owoce, tak gdzie iest szczepiona Dobra nauka, dobre wynikaią Z niéy obyczaie. *Odym. Sw.* 114 *b.* Na tym gatunku bzu błękitne gęste obradzaią się kwiatki. *Haur. Ek.* 163. Dziedzina iego *czyście się obrodziła. *Sekl. Łuk.* 12. Obrodzeniu kasztanów wiele dopomaga dobra uprawa. *N. Pam.* 17, 203. Insze zboże padło na pole ciernifte, które także swym nie ucieszyło Obrodzeniem. *Odym. Sw. A a* 2. OBRODZIŁY, - a, - e, co obrodził, *fetus. Cn. Th.*, reich an Früchten, fruchtbar.

OBROK, - u, *m.*, *Bh.* obrok *pabulum*; *Bh.* aurok, aurocek czynsz; *Slo.* obrok; *H.* abrak *pabulum*; *Hg.* abraklas. = karmienie; *Rg.* obrok *comestio*, obrokovatti *edere*; *Bs.* obrok, smók *obsonium*, *pulmentum*; *Cro.* obròk *cibatio*, *portio cibi*, obrukuiem *comedo*, obrochnicza *coenaculum*; *Dl.* obrok, jezba, bloguvanye, = iadło, iedzenie; *Ecc.* оброкъ, урокъ dań, czynsz, żołd; *Rs.* оброчка pańszczyzna, безоброчный od czynszu wolny, обоброчить, обоброчивать pogłówne nałożyć. обоброчка nałożenie pogłównego; cf. *Rs.* брашно karm). - *§. wyznaczony wikt codzienny, die bestimmte tägliche Nahrung, die Kost. cf. *Rs. et Ec.* руга, окла... *Gr.* ϱογος, roczna expens w pien... chownego; ружити, содержать на ... вать кому для содержанія деньги и хлѣбо... *Vd.* jied, spisha; *Cro.* brashno, pizha; *Sr.* 1 *et* 2. ... cf. śpiża, cf. *pica, picować). ...iego. *Klok. Turk.* 3. Bóg mię ... Ażeby przez swe na... Jak go nieszczęście ... Unglück *ben... ...rzbiet Ani ia, ani bracia moi, nie iedliśmy obroku książęcego; a książęta, co przedemną byli, ociążali lud, biorąc od nich chléb i wino. *Radz. Nehem.* 5, 14 - 15. Wszyscy iadali u stołu mego; wszakożem się nie upominał obroku, który miał przyyśdź na książę. *ib.* 18. Dowiedziałem się, iż obroki nie były Lewitom dane. *ib.* 13, 10. Obrok Salomonow na każdy dzień.. *W.* 3 *Reg.* 4, 22, rozchod Salomona na każdy dzień. *Bibl. Gd.*). Strawę mu dawano od króla obrokiem co dzień. *Budn. Jer.* 52, 34. Obrok iemu naznaczony, obrok ustawiczny dawano mu od króla na każdy dzień. *Bibl. Gd. ib.* Spisano mu wszystkich ubogich, a on naznaczył każdemu dzienny obrok iego. *Sk. Zyw.* 1, 64. W kościelną wieżę z parą siostr się skradła, Obrok dość szczupły wziąwszy, coby iadła. *Groch. W.* 259. Na obroku skromnym ciało, Niechayby się umartwiało. *ib.* 34. Pytał się dworzanina, co ma za obroki i zapłatę u dworu. *Sk. Dz.* 249. - §. Uiąć komu obroku, podnieść komu korytko, *cibum deducere. Mącz.*, einem den Brotkorb höher hängen. Powiadano Witołdowi, iż Dowmunt szlachtę czestuie; przetoby mu trzeba obroku uiąć. *Stryik.* 307. Gdy ubodzy, za iego iałmużnami, robić przestali, uiąć im obroku kazał, iednak ubóstwa ich wspomagać nie opuszczał. *Sk. Zyw.* 1, 284. Zbytkowi i łakomstwu obroku uymowali. *Falib. Dis. R.* - §. *fig.* obrok duchowny, duszny, posiłek duszy, geistige Nahrung, Geistesnahrung. Za obrok i naukę duchowną niech będą słowa S. Efrema. *Sk. Zyw.* 105. Sprawował biskupstwo czuynie, daiąc obrok duszny, w nauce, upominaniu, karaniu, każdemu według potrzeby iego. *Sk. Zyw.* 1, 420. Obrok duchowny z żywota S. Bazyliusza. *ib.* 1, 8. Na obrok duszom często kazywał. *Groch. W.* 250. Obrok duszom swym ieszcze kilką słów weźmiemy. *ib.* 187. Ciało swe martwiąc postami, A myśl tucząc modlitwami, Obrok iey słodki dawała. *Groch. W.* 121. - - §. 2. pasza dla koni, osobliwie owies, *Crn.* klastje, klastnina, *Vd.* eshbizhje; Futter für die Pferde, besonders Haber. Obrokiem koni pospolitym iest owies z sieczką; a potym siano. *Kluk. Rosl.* 3, 115. Siano choć łodygowate, uydzie na pokarm koniom, przy obrokach ziarnistych. *Haur. Sk.* 80. Cztery na obroku miał konie do kolaski. *Mon.* 70, 78. Uiąć potrzeba tym brykaiącym szkapom obroku. *Mon.* 76, 771, *ob.* wyżey. - §. *ironic.* Panie Pietrze, a Waszeć coś wskórał w tym roku? Utyłeś! - więc winszuię dobrego obroku. *Kras. Sat.* 32. OBROKOWY *ob.* obroczny, obrocznik.

OBRONA, - y, *ż.*, *Boh.* obrana, branba; *Slo.* ochrana, obhagenj (cf. ochrona); *Sr.* 1. woberancza; *Crn.* bran (cf. broń, *brona, brama) bramésh, bramin; *Vd.* obrana, obranba, branba, bramba, branva, obranstvu, branishtvu, branilu, prutibranstvu, prutibranva; *Cro.* obràmba, obràna, branitva; *Rg.* obrana, braniteglstvo, brâna, bràniscte; *Bs.* obrana, brana, braniteglstvo, braniscte; *Rs.* оборона, опасъ, оберегательство, выручка, заступа, заступничество, покровительство; *Ec.* кровъ, поборенїе, поборствїе, поборствованїе, защитилище, защи-

Uſt. 100, do zaprzę… …ſzwów u krawca … nie faſtrygui… …ler krolo- okra… …ebie w opiekę … …y obronie. Ten … …95. – b) budowa- … …za, zamek, mur, wał, … …ungswerk, Wehr, Befe- … …cieka mocno przetrzepany, … …u wparowany. *Leszcz. Klass.* … …eże, można poczytać za iedne z … …uzkich. *Boter.* 35. Winnic, ogro- … …e i obrony rozmaite bywaią, bo iedni … …kopuią, drudzy płotami osadzaią. *Cresc.* … tego nie wzięli, bo w dobrey obronie leży. … w obronnym mieyscu). Mahumet w Epireń- …emi obronę bardzo mocną, na kształt miaſta, za …dzieści dni zbudował. *Baz. Sk.*, twierdzę). – §. Szczyt, …łona *fig.*, Vertheidigungsmittel. Dawne prawa odnawiamy, i tą ninieyszą obroną pisania tego potwierdzamy. *Herb. Stat.* 13, Przywileie, zapisy, wolności, nadania, exemcye, pozwolenia i inne obrony wolności. *ib.* 20. Naywiększa obrona, nie potrzebować obrony. *Fredro Ad.* 9. Niemasz iako widzę, obrony iedności. *Sowit.* 41, Meliton pisał obronę za chrześciany. *Sk. Dz.* 89, t. i. apologiią, eine Vertheidigungsschrift; *Sr.* 1. zamowenſke piſmo. Na pierwszéy moiey sprawie albo obronie, żaden przy mnie nie ſtał. 1 *Leop.* 2 *Tym.* 4, 16. Obroną słówna, wymawianie, wymówka, *obmawianie, *obmowa, mündliche Vertheidigung, Entschuldigung; *Rs.* оговорка, оговариванїе. Kędy uczynki same inſtyguią, Wszyſtkie obrony iuż tam uſtępuią. *Paſt. F.* 217. Każdy grzech ma swoię obronę. *Cn. Ad.* 338, każdy błąd ma swoię wymówkę, wymówkę łacno znaleźć. OBROŃCA, – y, *m.*; OBRONICIEL, – a, *m.*, *Boh. et Slo.* obrance, obhágce; *Sr.* 1. wobaraczer; *Crn.* branik; *Vd.* obranovez, obranenik, branik, obvarnik, sabranik; *Cro.* obranitel, branitel; *Bs.* obranitegl, branitegl; *Rg.* branitegl; *Ross.* оборонитель, оберегатель, забрало, заступникъ, поборствователь, покровитель; *Eccl.* поборникъ; który broni kogo, aż do obronienia, der Vertheidiger; Beschützer. Kto ma mocnego obrońcę, nie boi się mdłego prześladowcy. *Wrob. Zolt.* 129. Dawid był obrońcą ludu bożego, który on od Filiſtynów i innych nieprzyiacioł wybawił. *Wiśn.* 458. Stróż i obroniciel świętey poczciwości. *Bard. Luk.* 27, Równych doznanym szczérze przyiacielem, A niższych w biedzie ieſt obronicielem. *Zab.* 16, 141. *Patronus* Łacińſkie słowo, po Polſku wykłada się obrońca. *Hrbſt. Nauk.* R 4. *ob.* obronicielka. OBROŃCZY, – a, – e, broniący, Wehr-, Schutz-, Stan szlachecki ieſt ſtanem obrończym, ſtanem rycerſtwa. *Przeſtr.* 5. Już miał zginąć nasz kray; lituie się raz ieszcze obrończe iego boſtwo, *ib.* 180, Schutzgott. OBRONIĆ, *F.* obroni *Act. dk.*, (bronić *ndk.*, *qu. v.*; *Bh.* obraniti, obranowati, obhagiti, obhagowati; *Sr.* 1. wóbronu (*obarmo* uzbraiam); *Vd.* branit, obranit, obranuvati, sabraniti, obvaruvati, odbraniti, vbraniti, dovariti, dovaruvati; *Crn.* ottmim, ottevam; *Cro.* obraniti, obranújem; *Rg.* obrâniti; *Bs.* braniti, obraniti; *Rs.* оборонить, оборонять, оберечь, оберегать, ущищать; ſkuteczną obroną zasłonić, wirksam vertheidigen, mit Erfolg beschützen. Króleſtwo to siłami świeckiemi obronione i zachowane być nie mogło. *Wiśn.* 519. Pokazili domy ku obronieniu muru. 3 *Leop.* 22, 10, na obſtalowanie muru. 1 *Leop.*). Szabli okrutney, psem wściekłym, lwom srogim, Obroń mię byſtrym zwierzętom iednorogim. *J. Kchan. Ps.* 29. Prosimy boga, aby nas obroniwszy od grzechu, obronić raczył od wszelakiego złego, obronić od ognia, od wody, od gradu, od nieprzyiaciela, od wszelakich utrapień. *Karnk. Kat.* 446. Obronić słównie, *Rs.* оговорить, оговариваю. OBRONICIELKA, – i, *ż.*, która broni, die Beschützerinn, Vertheidigerinn; *Rg.* obranitegliza; *Cro.* braniteliza, obraniteliсza; *Rs.* оборонительница, поборствовательница, заступница, покровительница; *Ecc.* поборница. Joanna Darcya, grom Anglików, obronicielka Karóla VII. *Boh. Djab.* 2, 191. Prawica ta, obronicielka chrześciańſtwa. *Oſsol. Mow.* 49. Już to wiek temu minął, iak Polſka się ſtała obronicielką Wiednia. *Dyar. Gr.* 477. Rzeczniczka i obronicielka grzesznych, N. P. *Bżow. Roz.* 2 orędowniczka). Matką zbytku ieſt próżność, ieſt także iego gorliwą obronicielką. *Mon.* 74, 250. OBRONNIE, OBRONNO *adv.*, *de loco vel aedificio*, *firmiter Cn. Th.*; feſt, befeſtigt. Obronno czynić = obwodzić murem *Cn. Th.*, feſt machen, befeſtigen. Użrzą koniec mądrego, a nie zrozumieią, coby myślił o nim bóg, i czemuby go pan tak obronno miał? 1 *Leop. Sap.* 4, 17, na co go pan obroną opatrzył? *Bibl. Gd.*). – §. *de homine*: obronno przyszedł, *cum praesidio*, *armatus*, *ſtipatus*, *munitus*, im Vertheidigungsſtande, mit Waffen, mit Bedeckung, mit Bereitschaft zur Gegenwehr. Pogonią za nim posłał; iesliby obronnie uchodził, zabić go kazał. *Warg. Cez.* 97. – §. obronnie, broniąc się, na obronę, n. p. Ciężkie oręże i zbroie przodkowie nasi na woynie obronnie lub obraźliwie zażywali. *Mon.* 69, 651, *defensive et offensive.* OBRONNOŚĆ, – ści, *ż.*, możność obrony, die Vertheidigungsmöglichkeit, Beschützbarkeit. Wyście przyszli śpiegować nieobronności ziemi. *Leop. Genes.* 42, 12, *niżey*: mdleysze mieysca, (nieobronne mieysca tey ziemi. *Bibl. Gd.*). OBRONNY, – a, – e, *Bh.* obranný; *Rs.* оборонительный, возбранный, взбранный; obronie służący Vertheidigungs-, Schutz-. Obronna liniia w fortyfikacyi. *Jak. Art.* 3, 305. die Vertheidigungslinie. Wziął liſt obronny od króla, *securitatis. Sk. Dz.* 698, Sicherheitsbrief. – b) obronę maiący, befeſtigt, feſt. Miaſto założeniem i położeniem obronne. *Pilch. Sall.* 246. Miaſta obronnemi czyni ręka ludzka abo natura, abo to oboie razem. *Papr. W.* 1, 183; *Star. Woy A* 3. – *aliter*, obronna rzecz, która łatwie może bydź *wymówiona, *excusabilis Mącz.*, vertheidigungsbar, das ſich vertheidigen oder entschuldigen läßt. Nieobronna rzecz, niewymówna, *inexcusabilis. Mącz.*

OB-ROSIĆ, *F.* ob-rosi *Act. dk.*, Ob-raszać *ndk.*, rosą przyprószyć, *Vd.* obrositi; bethauen, umthauen, mit Thau beſprengen. Czemu deszcz bezdrożne kąty i uboczy z iednegoż sitą obrasza i moczy? *Chrośc. Job.* 150.

OB-ROSNĄĆ, *F.* ob-rośnie *Intr. dk.*, OB-RASTAĆ, *OB-ROSTAĆ, *ndk.*, *Bh.* obrůſti, obroſtl, *et* obroſtal; *Crn.* obrâſti, obrâsém; *Vd.* obraſtiti, okulraſtiti; *Cro.* obrogyújem; *Rs.* обрости, обростать, na około zaraſtać,

porastać, bewachsen, rund um bewachsen, mit Haaren, Gras. Obrastam, kosmatym bydź poczynam, *pilare*, *Mącz.* *Pubesco* poczyna mi łono obrastać, puszczaią mi się włosy około łona. *Mącz.*, *Cro.* pavulichimsze, (pavulicza, mah, *Lanugo*, *ob.* mech). Herkules skoro obrastać począł, myślił o stanie żywota swego. *Kosz. Cyc.* 77. *obrostać. *Bud. Cyc.* 62. Klodyusz ieszcze na ten czas bynaymniey nie obrastał. *ib. B* 3 *b*, er hatte noch keinen Bart. Już obrosł iako satyr; zapuścił włos siwy. *Bard. Luk.* 26, er wurde zottig, rauch. Day buzi, a to niech cię nie odraża odemnie, ieżelim obrosł cokolwiek. *Teatr.* 6, 29. Owce strzyżone na zimę źle wyglądaią; nim obrosną, od zimna zmarnieią. *Haur. Ek.* 128. Obrośle bydlę, *hirsutus Cn. Th.* Oto puszczę w was ducha, dam na was żyły, i każę na was obrość mięsu. 1 *Leop. Ezech.* 37, 6. Zbierzesz łóy, którym obrosły ielita. 1 *Leop. Ex.* 29, 13, który okrywa ielita. 3 *Leop.*). Obrosły brzegi wierzbą, *obnata salicta ripis. ib. Vestitae ripae gramine Cn. Th.*, obrosły trawą, *tr.*, odziały się. *ib.* Rychley kamień obrośnie, gdy na mieyscu leży, *sc.* mchem. *Alb. z W.* 33; *Jabl. Ez.* 125. *Glicz. Wych. L* 2 *b.* Kamień, gdy go często z mieysca przenasza, niełatwie obrasta ani mchem obchodzi. *Glicz. Wych. N* 5., *ob.* leżeć. - Obrastanie, obrośnienie, *obductio, quae fit crescendo*, περίφυσις *Cn. Th.*, das Bewachsen, Umwachsen. Mchem obrosły, z wszystky *muscosus*, moosig. *Cn. Th.* OBROSTNICA, - y, *ż.*, *botan.*, lotus *Cn. Th.*, der Nesselbaum, Zirgelbaum. Lotus, po Polsku niedobrze wyrażaią obrostnica. *Chmiel.* 1, 52. *Veneris mors* krzak obrostnica. *Perz. Cyr.* 180. cf. słonecznik.

*OBROSZCZONY, - a, - e, n. p. Sklep ten iabłka świeże niezmarszczone W chłodzie swym dochował, lodem obroszczone. *Pot. Arg.* 719. cf. obrosić.

OBROT, - u, *m.*, obracanie, obrócenie, *Bh.* obrat; *Sr.* 1. wobroczeno; *Rg.* óbartáj, óbart; *Rs.* оборотъ, das Herumdrehen, Umdrehen, Umwenden. (*Crn.* na obrat *extempplo*; *Rs.* оборотъ uadzienica, изворотъ wywrot). Proszę, uważay pilnie obrot iey oczu. *Hi.* *Ow.* 75. Zaż słońce obroty swemi wielkiemi roku nam nie naznacza, a księżyc mnieyszemi obroty miesiąca? *Gor. Sen.* 283, *ob.* obieg). Oś obrotu, *axis rotationis*, oś kręcenia się, liniia stała, około którey bieg iakiego ciała się odbywa. *Sniad. Jeo.* 21. - §. Obroty woienne, *evolutions*, manewry, Wendungen, Schwenkungen, tak nazywamy rozmaite poruszenia woyska, czynione na ten koniec, żeby było przyzwoicie uszykowanym do stoczenia bitwy. *Lesk.* 2, 214. Woysko w liczniejszey i dzielnieyszey obrot swóy iuż odbywa postawie. *Gaz. Nar.* 1, 307. - b) *passive* obrot, ruch w około, kołowrot, obertasy, męki, ambaras, *propr. et fig.* Bewegung in die Runde, Schwingung, Drehung, Zerrung, Marter, Herumreißen, Verlegenheit, Drang, Gedränge. Swiat iest w ustawnym obrocie; my isteśmy mimo woli naszey w tenże obrot z nim pociągnieni. *Zab.* 5, 157. Wszystko w nieustaiącym obrocie, wszystko odmienia się. *Zab.* 6, 357. Często inszy chart porwie kota, nie ten co dogoni, Dosyć nań że dał obrot.. *Pot. Pocz.* 66. t. i. że zaiąca w bok zapędził, er nahm dem Hasen die Seite. Pod ląd spokoyny podpłynęli łodzią, Już ich nie porwie wart w przykre obroty. *Zab.* 13, 220. Na iakiekolwiek obroty przychodzili z Turków posłowie innych mocarstw, dotąd żadna sniewaga nie spotkała Angielskiego. *Kras. Turk.* 3. Bóg mię snadź szatanowi na obroty podał, Ażeby przez swe naczynia mię głodał. *Chrośc. Job.* 59. Jak go nieszczęście weźmie na obroty... *ib.* 19, wenn ihn das Unglück herumtreiben wird, herumschütteln wird. Jak się pan dowie, grzbiet twoy w kaducznych będzie obrotach. *Teatr* 52 *d.* 51, (cf. obracać kogo kiymi), dein Buckel wird ins Gedränge kommen. Z gwiazd łaskawe abo nieszczęśliwe życia obroty ciągnie. *Past. F.* 60. Jam nigdy nie wierzył i przysiądz był gotów, Że nic wróżki nie maią do ludzkich obrotów. *Pot. Jow.* 205. t. i. do ludzkich losów, do szczęścia lub nieszczęścia ludzkiego, mit den Wendungen des menschlichen Schicksals. Jeszczem nigdy się nie znalazła w podobnym obrocie. *Teatr* 16 *c*, 93. - §. 2. obrot, na którym się co obraca *cardo coeli*, biegun, *Crn.* obrázháj, der feste Punkt, worum sich etwas umdreht, z. B. der Angelpunkt, der Himmelspol. Na obadwa niebieskie obroty Młodź Rzymska patrzała. *Bard. Luk.* 120. Na arktycznym usiadł obrocie. *Bard. Tr.* 512. Już świat cały Rzymianie zwycięzcy trzymali, Ziemią, morzem, obroty obiema władali. *Bard. Luk.* 2, 2. Obrot w ciele, *vertebrae pedum*, *crurum*. *Cn. Th.*, die Gelenke, Wirbelbeine; *Rs.* позвонокъ. - §. 3. obrót, obrótność, zręczność obracania, kierowania *phys. et metaph.*, chytrość, przebiegłość, koncept, Gewendigkeit, Gelenkigkeit, Verschlagenheit, Schlauheit; *Rs.* проворъ. Aby dzieci były dużego ciała i czerstwego obrotu, mamy ich przyuczać zimnu. *Petr. Ek.* 94. Chciałaś tu także obrotu użyć, ale się nie udało. *Teatr* 17 *c*, 53. Chwalisz sługę z obrotu, wierzę temu snadnie, Musi ten rzeźko służyć, kto cię rzeźko kradnie. *Nar. Dz.* 3, 128. Złe w tym kraiu, gdzie obrot prostotę wyściga, *Węg. Org.* 16. Byłby przepadł, gdyby się był obrotem nie ratował. *N. Pam.* 11, 155. Trzeba mieć obrot, aby bydź szczęśliwym. *Teatr* 33 *c*, 24. Kobietka z obrotem. *ib.* 9 *b*, 41, z główką, z sprytem). Jeszcze i u nas dosyć obrotu, umiemy pokwitować za swoie. *ib.* 10, 98. - §. *personif.* Patron ten nayslawnieyszy w tym mieście, obrot wielki tak w słowach iako i w rzeczy, sprawę nayfałszywszą wykręci. *Teatr* 54, 86, t. i. obrotna głowa, spryt, ein verschlagner Kopf. *OBROTLIWY czas. *Kmit. Tren. A* 4, t. i. kolący, kołuiący, w koło uchodzący, die cirkelnde Zeit. *Mon.* 74, 398. OBROTNY, - a, - e, OBROTNIE *adv.*, *Boh.* obratný, obratně; *Crn.* obértn, obartn; *Bs.* obrritan, obritan, pohitaç; *Cro.* obèrtën, obrachlyiv, obrachni; *Rg.* obartan, obrativ; *Rs.* оборотный, обращательный (обратный powrotowy, оборотный uadzieniczy, обратно z powrotem, nazad); *Ec.* вратный, доброводимый; obracaiący się, abo mogący bydź obracanym, toczny, sich umkehrend, drehend, schwingend, drehbar, umkehrbar; *Slo.* samotjžni. Gwiazdy w obrotnym niebie. *J. Kchan. Dz.* 17. Cherubin z mieczem płomienistym i obrotnym. *W. Genes.* 3, 24. Słonecznik obrotny. *Zab.* 16, 307. Obrotny miał statek, za szczęściem i ludźmi idąc, a cieniów się nadziei w ludziach trzymaiąc. *Sk. Dz.* 825. - b) obrotny, dobrze się obracaiący, zręczny, zwinny, przemyślny, *phys. et metaph.*, gewendig, gelenk, schlau; *Rs.* бойкій, бойкъ, расторопный, вертлявый, новоротливый, проворный, молодецкій; молодеческій. *Obrotym (obrotnym) w koleczku kieruie wała-

chem. *Banial. C 3 b.* Obrotny i pracowity umysł, dnia i nocy godziny ze smakiem trawi nad pracą. *Mon* 73, 267. Roskosznik pieſzczliwy, szłeka roboczego, i obrotnego, godnym być politowania sądzi. *Pilch. Sen liſt.* 2, 173. Obrótny, iak dwa razy żyie. *Fred. Ad.* 68. Móy pan synal, czegoby nie dokazał? ieſt to ptaszek obrotny. *Teatr* 29, 69. Chłopiec niby to obrotny, z chłopca wyszedłszy żyie i umiera z reputacyą szalbierza. *Zab.* 11, 75. (*Rg.* obartnik *curator*, *Rg.* obartniza *curatrix*). OBROTNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh* obratnoſt; *Crn.* obertnoſt, obartnoſt; *Rg.* obartnós; *Bs.* obrritnoſt; *Cro.* obërtnoszt, obrachlyivoszt; *Rs.* коловрáтность, поворотливость, *volubilitas ad versationem recipiendam Cn. Th.* die Umdrehbarkeit, Umwendbarkeit, toczność. *Mącz.* Bieguny z swoią obrotnością. *Bardz. Boe.* 111. - b) *act.* obracanie abo ruszanie przyiemne, zręczne, die Gewendigkeit; *Rs.* проворство, вертляность, расторóпность, молодéчество. *transl.* obrot w głowie, chytrość, przemysł, die Schlauheit, Verschlagenheit.

OB-RÓWNAĆ, *F.* ob-równa *Act. dk.*, Ob-równywać *ndk.*, na około pogładzić, równym czynić, *Vd.* obraunat; *Rs.* обровня́ть, обравнивать, rund um gleich machen, beglätten. Nie będą golić głów swych, ani włosów zapuszczą, ale obrównaią ie na głowach swych. *Radz. Ezech.* 44, 20, równo przyſtrzygać. *Bibl. Gd.*).

OBRÓŻ, *OBRĄŻ, - y, *ż.*, OBRÓŻKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, (cf. obręcz); alsbant, naszyynik, zwłaszcza w szczególności dla psów, ein Halsband, besonders für die Hunde; *Slo.* obogek; *Sr.* 1. wobwazk, pßowé hozdżowité khornak; *Crn.* grebeniza; *Cro* ogerlina, ogerlay, ovraticza; *Bs.* oghrrilicch; *Rs.* ошейникъ. *Millum* obróż na psy, oſtremi ćwieczkami nabita, dla wilka, charty za szyię łapaiącego. *Mącz.* Nie trzeba kundlu tak się bardzo srożyć, Zdiąć z kundla obrąż, a na charta włożyć. *Brath. O 4 b.* Kondyś w pſtréy obróży, świnia w magierce. *Pot. Jow.* 174. - §. *aliter* obręcz na szyię, Halseisen. Powiada męczennik, weź tę obróż żelazną z szyi moiey, a włóż na szyię córki twéy, a będzie zdrowa. *Sk. Żyw.* 278. - *aliter iron.* alzbant, Halsband. Od obroży na szyię, albo bindy ze złotemi koronami, aż za kolana, co nic po niey, niech płacą zbytkowego poboru złotych dwanaście. *Lekarſt. C 3 b.* W złotéy obroży. *Papr. Kot. S.* 4. - 2. *transl.* kaydany, niewola, Fesseln, Sclaverey. Poczciwsza zginąć, niźli bydź w obruży. *Chrośc. Luk.* 120. Zdraycę podał do obroże. *Jabł. Buk. F 4 b.* Wszyſtkich do ſtryczków napędzą ogołem, Szczęśliwy, kto się z obróży umyka. *ib. Q.*

OB-RUCHAĆ, *F.* obrucha *Act. Contin.*, OBRUCHYWAĆ, *Frequ.*; *firmum aliquid saepe agitando, commouendo, labefactare. Cn. Th*, *Cro.* omajati, podmikávam; *Bs.* isquariti, isotettiti; wackelig machen. Obruchał ząb w czeluści. *Tr.*, *ob.* obruszyć.

O-BRUDZIĆ, O-BRUKAĆ, *F.* obrucze *Act. dk.*, (*ob.* Brukać) osmolić, rund um beschmutzen; *Crn.* osstudim; *Vd.* oſkurniti, ogerditi, pogerditi, obmadeshuvati; *Rs.* обмарáть, обмáрывать, обгáдить, обгáжу; *Ec.* опинити, осквернить. Ten ci to ogień wyuzdaney żądze Skore świat w sadzach grzechowych obrucze, Odrywa wodnych otchłani wrzeciądze. *Zab.* 15, 217.

OBRUS, - a, *m.*, OBRUSEK, - ska, *m.*, *dem.*, *Bh.* ubrus, ubraussek, ſtolnj proſtéradlo, je ſe oné lzjce, nuj, ruce brauſy, vtjragj (*Boh.* brauſyti oſtrzyć, wecować, krus osła); *Slo.* obrus; *Hg.* abrosz; *Dl.* obrusz; *Vd.* obrisjak, obrisalu, brisauka, = ręcznik, ścierka; *Vd.* obrisati *abſtergere*; *Crn.* brisálu, = ścierka; *Crn.* brisati *tergere*; *Cro.* obriszàch, obriszàlo, ruchnik *tersorium*, *facitergium*, *manutergium*, obriſsújem *tergo*; *Bs.* obrus, ubrus, rucinik *sudarium*, ubruscicch, rucincicch za otrritti nos *nasitergium*; *Rg.* ubrùs, ubrùsaz, = chuſta, chuſtka; *Ec.* убрýсъ, убрýсецъ *mantile*, *mappula*); *Pol.* obrus, = chuſta do nakrywania ſtołu, das Tischtuch. *Sr.* 1. blidné rub, klébné rub; *Vd.* pèrt, misni pert, pertizh, tishtoh; *Cro.* ztolnyak, sztólnyak; *Bs.* ſtonik, nappa, tarpeznik, trripeznik; *Sla.* ſtôlnjak, tarpeznik; *Ec.* столéчникъ, скатерть; *Ross.* скáтерть, скáтертка. Od obrusów Olenderſkich, Nyderlandſkich, cienkich adamaszkowych, od sztuki groſzy 13. *Vol. Leg.* 4, 358. Alić iuż kredencerze przynieśli obrusy, którémi ſtoły ścielą ... *Pot. Arg.* 719. Nie zaraz ci to ieść, choć obrusem ſtoł przykryią. *Haur. Sk.* 238, cf. daleka łyżka od gęby; cf. J od gęby odpadnie; cf. daleko ztąd do owąd). Jeszcze miodu noszono, ieszcze ich za obrusem bawi. *Pot. Arg.* 77, t. i. za ſtołem. Chytry dłużnik uſtawnie za obrusem siedzi, Tak go ceklarz zaſtanie kiedy go nawiedzi. *Klon. Wor.* 73, *impedimentum citationis*). - *Mensam iubet tolli*, każe zbierać obrus. *Mącz.*, den Tisch abdecken. Obrus przed nim zjęto, = psi mu objad zjedli, z grzanki mu spadło, es gieng ihm beym Munde vorbey. Królowie chrześciańscy w Litwie, gdy żywności nie mieli, bo przed niemi obrus zjęto, ięli od głodu umierać. *Gwag.* 384, bo Litwini sami wprzód swoie krainy spuſtoszyli). - §. Przodkowie nasi, ani sieść za ſtół z podeyrzanym chcieli; obrus przed nim rzezali, talerz nóżmi kłoli. *J. Kchan. Dz.* 36. Co żona twoia liſtków ma od gachów i młodzieńców, Dosyć, że temi czasy nie kraią nożami Obrusów przed takiemi, iako przedtym było, Teraz bodayby który obrus zoſtał cały. *Opal. Sat.* 38. U przodków waszych obrusy przed drugim rzezano, u ſtołu iednego z nim siedzieć, w szyku z nim ſtać nie chciano. *Corn. Wt. S.* Pierwey przy obiadach książęcych albo królewſkich, ieśli kto począł obmawiać kogo, tedy heroltowie, chcąc zasromać takiego, albo chléb przed nim przewracali, albo w obrusie dziurę uczynili. *Eraz. ięz. Y 3 b.* *OBRUŚNIK, - a, *m.*, co obrusy robi, tkacz od obrusów, der Tischtuchweber, *Rs.* скáтертникъ. OBRUSOWY, - a, - e, od obrusów, Tischtuch=, *Rs.* скатертный. *Obrusowy pokoy, kredens, *Rs.* скатертная.

OB-RUSZYĆ, obruszy *F.*, *Act. dk.*, Obruszać *ndk.*; z mieysca swego poruszyć, obruchaniem zlózować, potoczyć, durch Hin= und Herbewegen losmachen, in Bewegung bringen; *Rs.* обрушить, обрýшиваю. Praca idzie sporo, kamień się iuż wywali, obruszy się ſkoro. *Teatr* 55 *c*, 42, der Stein wird sich bald rühren. - *transl.* obruszyć kogo, obrażać, draźnić, iątrzyć, jemanden aufbringen, in Harnisch bringen, in Bewegung bringen. Kto kogo miłuie, ten się tego ſtrzeże, aby go nigdy nie gniewał, a nie obruszył woli iego. *Rey Pſt. A a* 5. Rząd teraźnieyszy niczego nie opuścił, czymby umysły obruszone ugładził, a oboiętne ku sobie pociągnął. *N. Pam.* 4, 103. Obruszy się, byś mu palec zakrzywił. *Cn. Ad.* 579, er geräth in Wuth, wird aufgebracht. Nie poduszczay obruszonego. *ib.* 637

nie podżegay zapalonego; gniewliwego hamuy). - §. Swym przemysłem, nie láty twemi się obruszę, odmłodzić wiek teściowski, *tentabimus. Zebr. Gw.* 165, nakłonię się, sich bewegen lassen, sich entschließen OBRUSZNY, - a, - e, co się da obruchać *quassabilis Cn. Th.* 578, erschütterlich. - *transl.* co się łacno obruszy, leicht aufzubringen, in Harnisch zu jagen. Nieobruszny, co się niełacno obruszy, *aequanimus Cn. Th.* 509.

OB-RYĆ, *F.* obryie *Act. dk.*; *Vd.* obriti, sriti, okulriti, okulsriti; *Bs.* oriti, razoriti; *Ec.* обрыю; *Rs.* обрыть, обрывать, na około ryiąc ziemią otoczyć, umgraben. Plac taki potrzebuie płotem wysokim ogrodzenia i obrycia przekopami. *Cresc.* 20. Kopiec obryty. *ib.* 21. Groble przy ogrodziech obrytych. *ib.* 320.

OB-RYCZEĆ, *F.* obryczy *Act. dk.*, obryknąć *idntl.*, rykiem na około napełnić, umbrüllen. Obryczane błota, rykiem ogłoszone, *demugitae paludes*, *Włod.*, *Cn. Th.* 963. - *§. *fig. tr.*, n. p. Ledwie się hamuiąc, znać gniew twarzą dała, Tayną nawet boginią obryknęła śmiała, *resecuta est. Zebr. Ow.* 128. Obryknąć się na kogo, oburzyć się na kogo, einen anschnarchen. - *Racha*, który się na brata swego obryknie, iakoby brzydząc się i gardząc nim, *Mącz.*

OBRYN, - u, *m.*, w woiewodztwie Nowogrodzkim, gniazdo familii Obryńskich. *Dyk. G.* 2, 233. eine St. in Litth. OBRYŃSKI, - a, - ie, *adj.*

OB-RYSOWAĆ *cz. dk.*, *Vd.* sarissat., sazirklat); w koło odrysować, abreißen, abcirkeln, umkreisen. Rozpalonem żelazem obrysować to mieysce, gdzie koń tylczak cierpi. *Haur. Ek.* 155.

OBRYWAĆ *ob.* Oberwać. OBRYWACZ, - a, *m.*, co obrywa, der Abreißer, Abpflücker. Obrywacz owocu, *strictor*, obrywacz włosów, *depilator Cn. Th.* OBRYWACZKA, - i, *ż.*, die Abreißerinn, Abpflückerinn. OBRYWKA, - i, *ż.*, rzecz oberwana, etwas Abgerissenes, Abgepflücktes; *Rs.* обрывъ, обрывокъ, срывъ. Obrywki, urywki ziół, wierzchołki, kwiatki oberwane *decermina Cn. Th.*, Abgerupftes. - 2. obrywka, co się komu oberwało, okroiło, sikorka, Accidenz, Profit, Sportel; *Sr.* 1. pjiberk, pjiberki; *Vd.* perprid, perprida, dobizhki, sagrabi, darovi, darizhi; *Rs.* взятки, акциденцїи. Wino, co się w kieliszkach zostawało, To naszych chłopców obrywką bywało. *Pot. Jow.* 213. Co urząd, to obrywka, *Cn. Ad.* 299. Kiedy im się nazbiera siła obrywek, miewaią czasem i po sto czerwonych złotych na dzień. *Kłok. Turk.* 47. Szukać obrywek, *Ross.* тянуть, тянуть.

O-BRYZGAĆ *cz. dk.*, w koło pobryzgać, rund um bespritzen; *Sr.* 1. wopanczam; *Crn.* opprisham, oppaskàm, *Rs.* обрызнуть, обрызгивать, огрязнить.

OBRZĄD, - ędu, *m.*, OBRZĄDEK, - dku, *m.*, *Ross.* обрядъ, rzęd w koło czego, eine Reihe um etwas herum. Pereł obrzędy, *positae ex ordine gemmae. Zebr. Ow.* 30. - §. apparat przyrządzony, Apparat. Poczekay trochę, ażby zgotowany Był wszystek obrząd, ażby otworzyli Kościoł, i wszystko wprzód w nim sporządzili. *Past. F.* 267. - §. ceremoniia zwyczayna, die Ceremonie, die gebräuchliche Weise. Wszystkie obrzędy, które się dzieią przy mszy, postanowione są dla uczciwości i powagi. *Karnk. Kat.* 205. Swięci wszystkie obrzędy kościoła powszechnego trzymali. *Hrbst. Nau. L* 5 *b.* Zachowanie obrzędów i ceremoniy kościelnych. *Ząbk. Mł.* 322. Polska przez zamordowanie Stanisława biskupa, klątwą obciążoną będąc, duchownych obrzędów nie zażywała. *Krom.* 111. - §. episkop obrzędu abo obrządku Greckiego, *ritus*, cf. wyznanie). Żydzi nie przyzwolili mu, żeby się mieli wdać w obrzędy Greckie, ale że chcieli swóy zakon trzymać. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 11, 23. OBRZĄDKOWY, - a, - e, OBRZĄDKOWO *adv.*, obrządkom służący, ceremonialny, ceremonialisch. Obrządkowo zapytana była Katarzyna, czy przystąpi do Wiedeńskiego przymierza. *Ust. Konst.* 2, 180, bloß zur Ceremonie. (*Rs.* обрядливый lubiący ceremoniie). OBRZĄDNY, OBRZĘDNY, OBRZĘDOWNY, - a, - e, OBRZĄDNIE *adv.*, *Ross.* обрядный, według obrządków, zachowuiąc obrządki, den Gebräuchen und Ceremonien gemäß. Jest nóż ostry, który się do ofiary zgodzi, Porządkiem wszystko idzie, by obrządna była taka złość. *Bardz. Tr.* 524. Czynią Panu obrzędne posługi, *Pryb. Milt.* 134. Woynę obrzędnie opowiadał. *Kosz. Cyc.* 228. *Warg. Wal.* 3. Nieobrządnie, nie według obrządków, niechowaiąc obrządków, *non rite Cn. Th.* Eugeniusz Zygmunta w Rzymie koroną cesarstwa obrzędownie uraczył. *Krom.* 525, *ritu solenni*; uroczyście). Koronę i insze królestwa Polskiego obrzędowne kleynoty w Gnieznie chowano. *Krom.* 313. t. i. obrządkowe, obrządkom służące. OB-RZĄDZIĆ, *F.* obrządzi *Act. dk.*, obrządzać *ndk.*, rozrządzić, oporządzić, in Ordnung bringen, anordnen, (*Rs.* обрядить, обряжать oprawiać bite bydlę). Żądaiący sławy z dobrego obrządzenia się domowego, nie pierwey dom swóy, stół, usługę, sprzęt wszystek i całe obeyście swoie ustanawiać ma, aż weźmie sprawiedliwą miarę stanu swego. *Monit.* 67, 452. Poddani nie maiąc czasu do obrządzenia swego gospodarstwa, w tym opuszczaią się. *ib.* 67, 215. Konopie, lny, ogrody obrządzić. *Mon.* 66, 206.

OBRZASG *ob.* Obrzazg.

*OBRZĄSKNĄĆ, obrzaskł, *F.* obrzaśknie *Act. idntl.*, brzaskiem czyli switem oświecić, erhellen, erleuchten, bemorgenröthen. Skoro zorza dnia obrzaskła szara. *Przyb. Ab.* 145.

*OBRZAZAĆ *ob.* Obrzezać.

OBRZAZG, OBRZASK, - u, *m.*, brzazk; w winie, w piwie; *dulcedo ingrata et saepe acerba, eo quod foeculentus humor non subsedit, nec fermentescenda eiectus est. Cn. Th.*, *Rs.* приторность, geile Süßigkeit der Getränke, des ungegornen Biers, des Mostes. (cf. Crn. bèrsa, z wino zepsute, *Rs.* брозглйвость brzydzenie się, брезговать, побрезговать brzydzić się, *Eccl.* брезгую brzydzę się). Że się obrzazg pokaże w źle chowanym winie, Nie likwor temu winien, ale złe naczynie. *Kras. Wiersz.* 12. W chorobie tey iest ięzyk gorzkością oblepiony, obrzask w uściech. *Perz. Lek.* 47. - b) *transl.* Za co zemną nigdy łagodnie nie mówisz, ale zawsze z obrzazgiem? *Teatr.* 21, 198, z cierpkością, z fukiem, mit Bitterkeit, Rauheit. Sił obrzazg czuiąc z tylemi kupami, rzecze... *Zebr. Ow.* 110. *virtutem turbae.?* OBRZASKOWATY, OBRZASGOWATY, OBRZAZNY, - a, - e, *Rs.* приторный, geilsüß. Obrzaskowate piwo *cereuisia mustulenta. Cn. Th.*, *Stipticus* obrzaźny, obrzazk w sobie maiący, albo zatykaiący, zapiekaiący.

. *Mącz.* *Aſtrictus guſtus* obrzaźny a przykry ku kosztowaniu *ib.* *Guſtus cum aſtrictione* przykre kosztowanie, obrzaſk czyniące. *Mącz.* Kiedy niewykisiałe do zimnéy piwnicy zaniesiesz piwo, będzie obrzaſkowate, że aż żywot odmie. *Haur. Ek.* 107. *ib.* 106.

OBRZAZAĆ, OBRZAZOWAĆ, OBRZAZYWAĆ *ob.* Obrzezać. OBRZAZKA *ob.* Obrzezek.

*OBRZĘDA, - y, *ż.*, obrząd, Ceremonie. W lesie tym smutne ſtoią bałwaniſka, bez żadney obrzędy, na kształt pniów. *Chrość. Luk.* 82. Orły te z hetmańſkiey miały karmią swą obrzędy. *Chrość. Fars.* 243. ? OBRZĘDNOŚĆ, - ści, *ż.*, formalność ceremoniialna, formelle Ceremonie. Wszyſtkie niepożyteczne okazałości albo obrzędności, *solennitates iuris*, maią bydź zaniechane. *Dub.* 92. OBRZĘDNY, OBRZĘDNIE *ob.* Obrządny.

OBRZEDNI, - ia, - ie, OBRZEDNIE *adv.*, trochę rzadki, niebardzo gęſty, etwas dünn, nicht zu dick, nicht zu dicht. Lepiey że obrzedny będzie kley, aniżeli gdyby potym malowanie miało się łupić. *Haur. Sk.* 374. Obrzednia sieyba dorodnieyszy, niż gęſta len przynosi. *Przędz.* 104. Sieie się to nasienie obrzednie. *Kluk. Dykc.* 1, 110. Mąka rozczynia się kwasem dzieżnym a obrzednia. *Kluk. Rosl.* 3, 262, t. i. obrzednie, obrzednim sposobem. - b) rzadko kiedy przypadaiący, nieco rzadki, nieczęſty, ein wenig selten. Wſtyd, ſtatek, cnoty te i w panach dziś obrzednie. *Pot. Arg.* 444. Trafunkiem obrzednim spotkał się zemną we śrzodku morza. *ib.* 710. Coż dziś kiedy na świecie cnota tak obrzednie A wżdy nizacz nie ſtoi. *Pot. Pocz.* 599.

OBRZĘDOWNY *ob.* Obrządny.

OBRZĘKŁOŚĆ, - ści, *ż.*, opuchłość, Geschwulst. Wylegaiących się ociężałe ciała obrzękłość napada. *Pilch. Sen. liſt.* 4, 193. OBRZĘKŁY *ob.* Opuchły.

*OBRZEMSKI, *Obrzymſki; *ob.* Olbrzymſki.

OB-RZEZAĆ, *OBRZAZAĆ, *F.* obrzeże *Akt. dk.*, OBRZEZOWAĆ, *OBRZAZOWAĆ *Cont.*, OBRZEZYWAĆ, *OBRZAZYWAĆ *Frequ.*; *Bh.* obřezati, obřezowati; *Slo.* obřezáwám; *Sr.* 1. wobrezuyu; *Vd.* obresat, obresuvati; *Cro.* obreçavati, obrezavam, obrezujem; *Dl.* obrizati; *Rg.* obrezati, obrezovati; *Rs.* обрѣзать, обрѣзывать, obrzynać, (*ob.* obrznąć), obkraiać, beschneiden, umschneiden, beschneiteln, beschnitzeln. Drzewo, aby częſto było obrzazowane od tarnia kolącego i od gałązek zbytnich. *Cresc.* 66. Winnice ku połnocy, lepiey ieſt na wiosnę obrzezować; zaś te ku południu, mogą bydź w iesieni obrzazowane. *Cresc.* 315. Obrzazowanie macicy winney. *ib.* 317. Nie będą winnicy tey obrzazywać ani kopać. *Budn. Jes.* 5, 6. - b) *per excell.* obrzezać człowieka na wiarę żydowſką, Mahometańſką, einen beschneiden. Obrzezanie, obrzazanie, obrzezywanie, *Slo.* obřezowani; *Sr.* 1. wobrijzani, wobrezano; *Vd.* obresanje, obresuvanje; *Crn.* obręsa; *Ec.* краякроѣніе, обрѣзаніе; die Beschneidung. Żeby potomſtwo Abrahamowe z innemi narodami się nie mieszało, uſtawił mu bóg *obrzezanie*; aby się każdy potomek iego obrzezował na znak obietnicy o Messyaszu. *Sk. Zyw.* 202, *Biał. Poſt.* 142. Niechay będzie obrzezan z was każdy mężczyzna, a obrzezować będziecie ſkórkę członka taiemnego (napletek). *Leop. Genes.* 27, 10. Turcy używaią obrzezania roku ósmego, żydzi ósmego dnia. *Paszk. Dz.* 79, *Starow. Dw.* 61. Obrzezywanie. *Sekl. Luc.* 1., *ib. Jan.* 7. Zeszli się obrzazować dziecięcia. *Leop. Luc.* 1, 59. Na Muzułmańſką wiarę się obrzezał. *Warg. Radz.* 28, *Paszk. Dz.* 80., poturczył się, pobisurmanił się, er ließ sich zu einem Muselmann schneiden. - *Fig. et transl.* Grzechy cielesne obrzeż. *Groch. W.* 66, ſkracay, uſkramiay). Mieli serca nieobrzezane, t. i. od próżnych myśli, języki nieobrzezane od próżnych a złych słów. *Eraz. Jez. J i 8 b.* Kto tak obrzezany w rozum, aby to tak miał rozumieć? *Zygr. Pap.* 146, ogołocony z rozumu). *Zygr. Ep.* 26. OBRZEZACZ, - a, *m.*, który obrzezuie, der Beschneider; *Sr* 2. wobrezwar; *Crn.* obręsnekar; (*Bh.* obřezak hebel introligatorſki; *Sr.* 1. wobrezwacžk, winczarſki nožik wincarſki rzezak). OBRZEZANIEC, *OBRZAZANIEC, - ńca, *m.*, któremu członek męzki obrzezan ieſt, żyd *recutitus. Mącz.*, ein Beschnittner; *Boh.* obřezanec; *Sor.* 1. wobrezancj, wobrezané; *Slo.* obřezaný; *Rs.* обрѣзанецъ, обрѣзный. Jeśliby nas który z obrzezańców spytał, czemu się nie obrzezuiecie?.. *Biał. Poſt.* 143. Grozi niekrzczeńcom, nieobrzezańcom. *Biał. Pſt.* 143. OBRZEZEK, - zku, - skú, *m.*, odrzezek, okrawek, *Sr.* 1. wobrezk; *Crn.* obresina; *Cro.* obrèzek, odrèzek; *Bs.* obrizak, *Rg.* obrezak, uſsjecjak, utàrak; *Rs.* обрѣзокъ; ein Abschneidsel. Obrzeſki paznokci, *praesegmina unguium. Cn. Th.* Obrzezków sukiennych, od beczki.. *Inſtr. Cel. Lit.* - *transl.* prawdę bez obrzeſków mówić. *Nar. Dz.* 3, 71, bez ogrodek, nie zawiiaiąc w bawełnę, die Wahrheit ohne Umstände sagen. - b) *per excell.* obrzezek, *obrzazek, *obrzaſka, odrzezek, nieodrzezek, nieobrzezek, nieobrzeſka, *praeputium*, *ob.* napletek *Budn.*, przedſkórek, die Vorhaut, ſkórka pokrywaiąca żołądź korzenia. *Krup.* 2, 139. *Bh.* obřízka; *Sr.* 1. wobrizk, wóbrězk mužkoha ſtawu, pzedkoža; *Vd.* obresek, przedkoshje, sgurna koshiza; *Rg.* lákoviniza, lakkorina). Miał przynieść ſto obrzeſków Filiſtyńſkich. 3 *Leop.* 1 *Reg.* 18, 25, ſto prepucyy z *obrzazania Filiſtynów. 1 *Leop.*). Wszyscy poganie maią obrzaſkę, a wszyſtek dom Izraelſki ieſt nieobrzezanego serca. *Leop. Jer.* 9, 26. Obrzazuycie się panu, a odeymuycie obrzaſki serc waszych. *Leop. Jer.* 4, 4. *Smalc.* 159. OBRZEZKOWY, - a, - e, n. p. Sobola szuba obrzeſkowa. *Inſtr. cel. Lit.*, z samych obrzeſków zszyta.

O-BRZMIEĆ *niiak. dk.*, w koło nabrzmieć, rund um anschwellen, zgrubieć, grob werden, dick werden. Ogień grubszy w gęścieysze powietrze się ſtroi, To w wodę, ziemia z wody obrzmiałéy przyſtawa, *tellus glomerata cogitur unda. Zebr. Ow.* 383. Obrzmiałym tonem spytała mię, ieśli Państwo będą? *Teatr.* 16, 54. Wrzaſk przeraźliwy, huk *obrzmiany. *Przyb. Luz.* 300. (*Rs.* обеременѣла brzemienna, ciężarna).

OB-RZUCIĆ co, *cz. dk.*, obrzucać ndk., n. p. wapnem, popiołem. *X. Kam.*, womit bewerfen. - Obrzucić się na kogo, *Rec.*; obryknąć się na kogo, hardzie mu odpowiadać. *Dudz.* 47, ofuknąć się na kogo, *Cn. Th.* 614, einen anschnarchen, anfahren, hart anlassen. Bez przeſtanku nań dolegał, aż temi się słowy obrzucić musiał: zaprawdę, że się osłowie lepiey maią, niż królowie. *Kosz. Lor.* 20. (*Slo.* obhazugi *circumiacio*, *Vd.* okulvreshi, okulozazniti). OBRZUT, - u, *m.*, obrzucanie się, fuk, ofuknienie, das Anfahren, Anschnarchen, Poltern. Nero, iakoby za niewolą papier w rękę wziąwszy, z obrzutem powiedział: radbym, abym pisać nie umiał. *Kosz. Lor.* 141. - §. przedmiot, przedrzut, obmiot, objekt, *Bh.* [illegible]

met, *Slo.* předklad, předkladka, předloha, předložka, před: hod, předhodka; *Rg.* oghled, pridgled, samjera; *Eccl.* предлежащее; der Gegenstand; Hersylia, nad którą nic w świecie nie widzi, Hersylia iednym obrzutem iego myśli. *Stas. Num.* 1, 72.

O-BRZYD, - u, *m.*, O-BRZYDA, - y, *ż.*, obrzydzenie, brzyd, omierzienie, omierzłość, Ekel, Ekelhaftigkeit. Czasem brzemienne obrzyda pokarmów napadnie, iż przez czas długi mało co iedzą. *Czia. prz.* 92. A bożeń ten miły, iako się obrzydu nie obawiał? *Gaw.* 369. Wszród czartów w rożne upstrzonych obrzydy. *Przyb. Milt.* 22. Parszywy członek niemałą obrzydę czyni ciału. *Rey Pft. Ff* 6. Snuią się w mych oczach do obrzydu. *Chrość. Ow.* 209. Jakie sobie igraszki niewiasta bez wstydu stroi z tego ludzkiego i swego obrzydu. *Jabł. Tel.* 40, o tyranie mowa). Móy wzrost nie spodobał się bogini Tetydzie, Wzrost tak strasny i szpetny był u niey w obrzydzie. *Przyb. Luz.* 159. OBRZYDLIWIEC, - wca, *m.*, brzydal. *Ossol. Wyr.*, ein häßlicher Kerl, ein Scheusal. OBRZYDLIWOŚĆ, OBRZYDŁOŚĆ, OBRZYDNOŚĆ, - ści, *ż.*, brzydliwość, brzydkość, mierzioność, *Sla.* gèrstanje; *Ec.* скука; Abscheulichkeit, Häßlichkeit, Greuel. Wykorzenił Jozyasz wszystkie obrzydności ze wszech powiatów Jzraelskich. *Leop.* 2 *Chron.* 34, 33, obrzydłości. *Bibl. Gd.*). Na tym mieyscu obrzydność spustoszenia usiadła. *Podw. Wroz.* 59, der Greuel der Verwüstung). W obrzydności mię niegdy mieli radni moi. 1 *Leop. Job.* 19, 19. Kiedy z żoną bliźniego swego obrzydność broił. *Leop. Ezech.* 22, 11, obrzydliwość czynił. *Bibl. Gd.*). OBRZYDŁIWY, OBRZYDNY, - a, - e, brzydki, brzydny, mierziony, ekelhaft, häßlich, gräulich, abscheulich; *Slo.* ošklivý; *Vd.* gnusnoben, gnusen, gnusiten, ostuden; *Ross.* брезгливый, отвратительный; *Eccl.* скучный. Satyr, ten dziw obrzydliwy. *Past. F.* 206. Ta to sprawa przyczyną, żeś mi obrzydliwa. *Hul. Ow.* 67. Niebiosa nie są czyste przed oblicznością boską; tym więcéy obrzydny człowiek. 1 *Leop. Job.* 15, 16, brzydki: 3 *Leop.*). OBRZYDNĄĆ, OBRZYDŁY, OBRZYDZIĆ *ob.* Brzydnąć, Brzydzić.

*OBRZYM, *Bh.* obr, *ob.* Olbrzym.

OBRZYNAĆ, *ob.* Oberznąć. OBRZYNACZ, - a, *m.*, *Sr.* 1. wobrezwar, co obrzezuie, obcina, der Beschneider. Obrzynanie złota za występek główny uznaiemy, i obrzynaczów kryminalnie karanych mieć chcemy. *Gaz. Nar.* 1, 528; *S. Grodz.* 2, 134. OBRZYNACZKA, - i, *femin.* - OBRZYNEK, OBŻYNEK, - nka, *m.*, wyrzynek po skończonym żniwie, ochota którą żniwiarzom sprawuią, okrężne, wieńczyny, *Bh.* obžinky, ožinky); Erndtelustbarkeit, eine Lustbarkeit, die man den Schnittern nach geendigter Erndte macht. Parobkom i dziewkom cknęło się czekać na obrzynek *Ossol. Str.* 5. Na obżynkach wieniec oddaią ze śpiewaniem panu poddani. *Chmiel.* 1, 29.

OBSACZYĆ, *ob.* Osaczyć, osocyć.

OBSADZIĆ *ob.* Osadzić. *OBSADZKA, *OBSECZKA, - i, *ż.*, *un entremets Tr.*, ein Beyessen, Nebenessen.

OBSCIĄGNĄĆ, *F.* obściągnie *Act. idntl.*, trochę ściągnąć, etwas zusammen ziehen. Plugastwem był osspecony, broda zrosła, płaszcz cierniem był na nim obściągniony. *A. Kchan.* 81. Szorcem była *obściągniona. *Chod. Kat.* 46.

OBSCIELAĆ *ob.* Obesłać.

OBSERWA, - y, *ż.*, przestrzeganie czego, die Beobachtung. J lepsze prawa będą, i w większey obserwie. *Zab.* 15, 363. OBSERWACYA *ob.* uwaga, postrzeżenie, *Rg.* opaza, obzir, opip. OBSERWACYYNY, - a, - e, do obserwowania służący, n. p. korpus, Observations:; *Ec.* подсматривательный, podglądaiący. OBSERWANT, - a, *m.*, Obserwantów u nas Bernardynami nazywaią. *Sk. Zyw.* 2, 45, ein Minoritenmönch, Bernhardiner. OBSERWATOR, - a, *m.*, postrzegacz, dostrzegacz, podglądacz, der Beobachter; *Vd.* nagledauz; *Rs.* наблюдатель; *Ec.* назиратель, нагладатель. Obserwator, gwiazdarz *Crn.* svęsdarnèk. OBSERWATORYUM *ob.* gwiazdarnia, *Bh.* hwězdarna; *Crn.* svęsdârna, svęsdoglедârna, lukovza, *Rs.* наблюдалище, вышка. OBSERWOWAĆ, - ał, - uie *Act. ndk.*, uważać, przestrzegać, dostrzegać, podglądać, beobachten; *Rg.* paziti; *Rs.* наблюсти, наблюдать. Przez szkła obserwuią gwiazdy. *Teatr* 7, 70.

OBSES, OBCES, - a, *m.*, - *§. *obsessus a Daemone; daemoniacus*, opętany, obses. *Mącz.*, ein Besessner. *Fanaticus* obses, albo opętany. *ib.* Zli z obsessów wyparci szatani. *Kchow.* 145. - §. szalony, szalenie nacieraiący, ein Rasender, der wüthig drauf los geht. Bez broni się rwać, iako głupi czynią, Jest to z obsessem skoczyć, ginąć z świnią. *Pot. Syl.* 495. Postrzegłszy nieprzyiaciel takiey ich zabawy, Skoczy na nich iak obseś, nim przyydą do sprawy. *Pot. Pocz.* 327. - §. obces, natarczywość, Zudringlichkeit. Porzuć Wc. Pan tę miłość własną, te obcesy, Te śmiałe z pokrzywdzeniem płci naszey karesy. *Zabł. Firc.* 51. - §. *Adv.*, obses, w obces, obsessem, obcessowo, = natarczywie, zapędliwie, pędem, blind drauf los, hindringend; zudringlich, hinzustürzend, unaufhaltbar. Całek obses we wszystko oślep lezie, gdzie chcą. *Teatr* 52, 20. Któż to widział, w dom cudzy włazić tak obcesem? *Zabł. Zbb.* 48. Rzuciłem się obces, i szczęściem ratowałem ich życie. *Teatr* 8 *c*, 78. Jak mrugnie, zaraz obses i w zawody Wszystkie do usług stawaią stworzenia. *Wad. Dan.* 76. Przebrany po hussarsku z wielkiemi wąsami, wpada obcessowo. *Zabł. Bal.* 86. Mamże tym oświadczeniom wierzyć obcessowo! *Teatr* 43 *B*, 27. OBCESSOWY, - a, - e, natarczywy, zudringlich, grade drauf losgehend. Za kogo to mię bierzesz! czy te twoie mowy Płochością, czy tchną wzgardą, panie obcessowy? *Zabł. Zbb.* 13. Czy ich djabli przynieśli, iacy obcessowi! *Teatr* 28, 110. Może Wc Pan z żadną nie oświadczyłeś się pretensyą; w takim razie trzeba bydź obcessowym. *ib.* 11 *b*, 32.

OBSIAĆ *ob.* Osiać.

OBSIEC, obsiekł, *F.* obsiecze *Act. dk.*, Obsiekać *ndk.*, (*cf.* Osiec). *Slo.* obsekati; *Vd.* obsekati, obsekuvati, okulpposekati, odsekati; *Bs.* obsiecchi; *Rg.* obsjecchi, obsjėzati; *Rs.* обсѣчь, обсѣкать, obcinać, behauen, behacken, beschneiden. Gałązki, które krzywe wyrostą, maią być obsiekane. *Cresc.* 575. Nogi mu ucieli, ięzyk urznęli, i tak obsiekanego odeszli. *Sk. Dz.* 687, *ob.* obcięty). Obsiec komu skrzydła, t. i. odjąć swąwolą, *pennas incidere, Mącz.* Obsieczenie *Rs.* обсѣчка. (*Ec.* обсѣчки *fragmenta, recrementa*; *Crn.* obsék *sectio).*

OBSIESĆ, OBSIADŁY *ob.* Osieść.

OBSIEWAĆ *ob.* Obsiać. OBSIEWINY, OBSIEWKI, *plur.*,

przesiewki, opełki, poślad, *Cn. Th.*, *Cn. Syn.* 755., wysiewki *Wtod.*, **Auswurfſtörner**; *Vd.* obsietva; *Rg.* scjùglzi, ocijnzi; *Cro.* obchinki; *Sr.* 1. **wotcżiſt, wùßmorf**; *Rs.* обсѣвки.

OBSKOCZYĆ, OBSKAKIWAĆ *ob.* Oſkoczyć. OBSKROBAĆ *ob.* Oſkrobać. OBSKUBAĆ *ob.* OSKUBAĆ. OBSMAŻYĆ *ob.* osmażyć. OBSOCZNY *ob.* Osoczny. OBSSAĆ *ob.* Ossać.

1. OBSTAĆ *ob.* obſtawać. 2. OBSTAĆ, *F.* obſtoi *med. dk.*, obſtawać *ndk.*, ſtać naokoło czego, **herum ſtehen**; *Vd.* okuſtati; *Sr.* 1. **wobſtoyu**; *Rs.* обстать; (*Ec.* обстоя́ти, обстою обledz miaſto, обстоя́ніе oblężenie, обстоимъ, окружённый, осаждённый okrążony; *Rs.* обстоя́тельный dokładny, wyszczególniony). Miękki żywot subtelne łubki obſtawaią, *cinguntur tenui praecordia libro* *Zebr. Ow.* 18. - *§. Śniegi miesiąca Kwietnia za nawóz albo okrasę na zasiane pola *obſtoią*. *Haur. Ek.* 17, za nawóz ſtać mogą).

OBSTACH, - u, *m.*, *Gorn.*, czcza ziemia, w któréy rudy niemasz. *Tr.*, **leere Erde ohne Erz**. *OBSTACHOWANIE ſtatku, gdy ſtatek drugi miiaiąc, polną linę przekładaią. *Haur. Ek.* 175.?

OBSTALIĆ, *F.* obſtali *Act. dk.*, Obſtalować *ndk.*, Obſtalowywać *Frequ.*; *Etym.* ſtal. (*proprio physico significatu non utimur, sed* uſtalić *Cn. Th.*); *transl.* utwierdzać, obwarować, upewniać, **befeſtigen, verſichern, ſicher und gewiß machen, vergewiſſern**. Gdańſk ieſt nayznamienitsze targowiſko; portem i trzema miaſty obſtalowane. *Krom.* 33. Oſtatek wieku Bolesław na pokoiu i na obſtalowaniu rządu w Rzpltey trawił. *ib.* 77. Pokazili domy, na obſtalowanie muru. 1 *Leop.* 22, 10, ku obronieniu. 3 *Leop.*). Kołki te obſtaluy. 1 *Leop. Jez.* 54, 2, utwierdź 3 *Leop.*). Miał ie namowami sobie obſtalować i potwierdzić. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 1. Krzyżacy chcąc sobie w ziemi Pomorſkiey bezpieczną osiadłość obſtalować, na spolne umowy Władysława zapraszaią. *Krom.* 320. Za Jadwigi wieczny pokoy między Polakami a Węgry obſtalowany został. *ib.* 397, *foedus sancitum*). Jednéy córce Ludwik u Węgrów już obſtalowywał państwo; o drugą się ieszcze frasował. *ib.* 376. Pisali, aby ten dzień święty był obſtalowan na potomne czasy. 1 *Leop. Hiſt.* 9, 29, ſtanowion 3 *Leop.*).

OBSTALOWAĆ, obſtaluie *Act. ndk.*, z Niem. **beſtellen**, zamawiać; *Sr.* 1. **wóbſtayuu**; *Crn.* fręmam; *Vd.* navkasati, napoſtaviti, napovedeti, *Ross.* заказать, заказывать. Początęm obſtalował, *Teatr* 28, 157. OBSTALOWANIE, - ia, *n.*, *OBSTALUNEK, - nku, *m.*, zamówienie czego, **das Beſtellen, die Beſtellung**, *Bh.* **zakazka**, *Vd.* navkasa, napoſtava, napovedba; *Rs.* зака́зъ.

OBSTĄPIĆ, *OSTĄPIĆ, *F.* obſtąpi *Act. dk.*, Obſtępować, Oſtępować *ndk.*, *Bh.* **obſtaupiti**; *Vd.* obſtopiti; *Rg.* obſtùpiti; *Sr.* 1. **wobſtupiu, wobſtupim, wobſtupam, wobſtupuiu, wobſtupuiem**; *Rs.* оступить, обступаю, na około kogo iść, otaczać go, **einen umtreten, umzingeln, umgeben**. Oſtąpić. *Warg. Cez.* 148, *cf.* oſtęp). Saul i mężowie iego oſtępowali Dawida, aby go poimali. *Bud.* 1 *Sam.* 23, 26. Już i prawe ſkrzydło oſtępowano. *Warg. Kurc.* 29, *circumibatur*). Oſtępuią ſtryiowie smętni w krąg chorego. *Krom.* 46. Uſtawicznie obſtępuią mię wszyscy, chodzą za mną, zawsze mię ciżba ludzi otacza. *Teatr* 2 c, 22. Sierot wiele wychowała, które ią, gdy przyszła, iako roie pszczoł obſtępowały. *Sk. Zyw.* 2, 343. Obſtąpcie w koło kolebeczkę małą, A śpiewaycie mu, choćby przez noc całą. *Groch. W.* 356. W ten czas miaſt okopy głębokie nie obſtępowały. *Zebr. Ow.* 4. OBSTĄPICIEL, - a, *m.*, który obſtępuie, *Sr.* 1. **wobſtupnik** *ſtipator*, **der Umzingler**; *Vd.* obſtavez, okulſtoinik.

OBSTARY, - a, - e, przyſtarszy, *Vd.* oſtarjen, poſtarn, ſtaroviten, **etwas alt, ältlich**. Nuż co się dzieie w tych domach, gdzie mężowie obſtare maią żony? *Gor. Wł. F. Longius provectus aetate* *obſtary, podſtarzały. *Mącz.* Twarz iuż obſtarnia (?) i opadłe schaby Czyniły podobieńſtwo coś babie do baby. *Pot. Arg.* 338, *cf. Bh.* **obſtaroſtny, obſtaroſitný**; *cf.* Oſtarzeć.

OBSTAWAĆ, *Pr.* obſtaie, *Intr. ndk.*, obſtawać przy czym, za czym, o co, ſtawić się przy czym, koniecznie się czego trzymać, **auf etwas beſtehen, fußen, dabey bleiben, beharren, ſteif und feſt dabey bleiben, ſich worauf ſteifen, es unerſchütterlich behaupten**; *Vd.* obſtati, ſtanoviten biti, oſtati, poſtati, obſtajati; *Sr.* 1. **wobſteiiu, wobſteiem, wobſtanu, wobſtanem, woſtahwam, wobſtoyu (wobſtoyne, wobſtainy** *conſtans*, **wobſtoynoſcź, wobſtainoſcź** *conſtantia*); *Cro.* obsztâjem (obztojenye, trwanie). Porta obſtaie przy podpisanych iuż przedugodnych artykułach; Moſkwa wyciąga więcey. *Gaz. Nar.* 1, 333. Bóg ieſt święty, mocny i obſtawaiący o cześć swoię, nie przepuści złościom waszym. *Sk. Zyw.* 356. Nie godzien, abyś obſtawała za nim. *Teatr* 11, 80. Gdyby mi przy moiey sławie obſtawać przyszło, nie wiem ieżelibym potkał się żwawiey. *Teatr* 33 *d*, 35. Nie nowina im ſtawać przeciwko tym, przy których niedawno zdrowiem, życiem, honorem, sumnieniem obſtawali. *Mon.* 65, 263. Ma reputacyą z męſtwa i obſtawania przy słuszności. *Teatr* 31, 94. Gdy tego oyczyzny niebezpieczeńſtwo wyciąga, każdy za nią i bez nagrody obſtawać powinien. *Boh. Kom.* 2, 507. Nie puszczę to płazem, i owszem obſtawać będę, żebyś na ciele ukaraną zoſtała. *Teatr* 7 *d*, 52. - Obſtawać przeciwko komu, lub czemu, *Ross.* противостать, противостою, **wider etwas auftreten**. Jabym przeciwko sobie samemu obſtawał, gdyby tego móy honor wyciągał. *Teatr* 9, 8.

OBSTAWIĆ, *F.* obſtawi *Act. dk.*; Obſtawiać *ndk.*, *cf.* oſtawić); *Bh.* **obſtawiti, obſtawowati**; *Vd.* obſtaviti, obſtaulati, okulpoſtaviti, okulsaſtaviti; *Rs.* обставить, обставливать; na około poſtawić, **rund umher ſtellen, ſetzen, beſetzen, umſtellen**. Psów mnóſtwem dziki zapienione Pędzi w parkany zewsząd obſtawione. *Mon.* 70, 803. Poſtawił siedm słupów, a około tych obſtawiał słupy wielkie. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 13, 28. Dziesiącią piór szyszak na znak tyleż wygranych poiedynków obſtawił. *Warg. Wal.* 82, **er beſteckte ihn mit Federn**.

OBSTĘP *ob.* oſtęp. OBSTĘPOWAĆ *ob.* Obſtąpić. OBSTRUKCYA *ob.* zatkanie, zatwardzenie, *Rg.* sáduha, tvardine.

OBSTRYCHY, *gorn.*, **Abſtriche, Unrath von Bley** *Tr.*, paſkuſtwo odłączaiące się od ołowiu.

OBSTRZYDZ *ob.* Oſtrzydz. OBSUĆ *ob.* Osuć.

OBSYGILLACYA, - yi, *ż.*, urzędowne zapieczętowanie, **gerichtliche Verſiegelung**. Zabezpieczenie maiątku przez obsygillacyą. *Gall. Cyw.* 1, 91.

OBSYŁAĆ *ob.* Obesłać. OBSYPAĆ *ob.* Osypać.

OBSZAR, - u, *m.*, szeroki plac, rozłog, przeſtrzeń, przeſtwór, **eine breite Fläche, ein offner Platz, das Freye,**

Gefil-

Gefilde. Przemkniy świat wszystek z całym obszarem, acz nieobeszły w ogromie ... *Zab.* 10, 408 *Zabł.* Piki, dzidy tak gęsto po polach sterczały, Jak gdy obszar Sykulski w kłosach pływa cały. *Jabł. Tel.* 144. Buynych się pól obszar w czystych wodach pławi. *Hul. Ow.* 163. Przyległych pól obszary. *Pot. Arg.* 426. Zostawił ich oyciec przy włości bogatych obszarach. *Pot. Pocz.* 142. Wygnał trzody na obszary. *Zab.* 9, 120. Na obszar szeroki Lecą pszczoły zbierać sobie soki. *Niemc. P. P.* 114, *Hor.* 1, 94, cf. obszerny, cf. obszerz, *ob.* szerz, szeroki.

OBSZARPANY *ob.* Oszarpany. *OBSZCZE, *ob.* Obec.

OBSZCZEPIĆ, *f.* obszczepi *cz. dk.*, obszczepiać *niedok.*, szczepami otaczać, umpfropfen, mit Pfropfreisern umgeben. *Consitura* obszczepienie, zaszczepienie, zasadzenie. *Mącz.*

*OBSZCZEŻYTELNY, *OBSZCZY, *ob.* Obcy, Obec.

OBSZERNY, - a, - e, OBSZERNIE *adv.*, *Bh. et Slo.* obssirny, obssirne; *Rs.* обширный, na około szeroki, przestronny, weitläuftig, *phys. et transl.* Im obszernieysza iest która prowincya, tym rządzenie nią iest trudnieysze. *Zab.* 16, 13, *ob.* obszar. OBSZERNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* obssirnost; *Rs.* обширность; przestronność, szerokość, die Weite, die Weitläuftigkeit. w OBSZERZ, = OBSZERZ *adv.*, w szerz na około, in die ganze Breite. Ogień woienny sunął się daléy na ogranicznych i wszystkę w obszerz Cefalonią. *Fal. Fl.* 87. Jak obszerz zawisłe ręką zażął chmury, grzmot powstał. *Zebr. Ow.* 9, *lata*).

OBSZCZYPAĆ *ob.* Oszczypać.

OBSZLEGI, z *Niem.* Aufschläge, wyłogi, obłogi; n. p. Mundur z obszlegami. *Jeż. Wyr.*, *Sr.* 2. husschlag; *Vd.* gorvklad.

OBSZNUROWAĆ, OSZNUROWAĆ, *f.* obsznuruie *cz. dk.*, sznurami otaczać, beschnüren, mit Schnüren einschließen. Kazał zamknąć i osznurować krobie. *Warg. Radz.* 292. Sposób obsznórowania armaty. *Jak. Art.* 3, 63.

OBSZORCOWAĆ *cz. dk.*, szorcem opasać, umschürzen, beschürzen, *Vd.* preogerniti, prepasati, *ob.* przepasać, opasać.

OBSZTAFIROWAĆ *cz. dk.*, obsztafirowanie, u krawca, sposób przyszywania podszéwki brzegiem do sukna lub materyi. *Mag. Mſk.*, bestaffiren, berändern, cf. wysztafirować.

OBSZTURCHNĄĆ, *f.* obszturchnie *cz. idntl.*, Obszturchać *ndk.*, na około szturchaiąc bolu lub szkody nabawić, bestoßen, rund um mit Stößen verletzen. Nogi mi zdeptał, suknią poobrywał, boki obszturchał, pod nosem nakiwał. *Mon.* 67, 721.

OBSZYĆ, OSZYĆ, *f.* obszyie *cz. dk.*, Obszywać *ndk.*, *Bh.* obssiti; *Vd.* obshivati, oshivati, okulshivati, sarobiti, obdjati, obshteipati; *Crn.* róbiti, róbem (cf. rąb); *Rg.* obscitti, obscivati; *Bs.* obsciti; *Cro.* obsśvávam; *Ross.* обшить, обшивать, опорочить, опорочивать, оторачивать; *Ec.* ошиваю; szwem otaczać, obrąbić, benähen, umnähen, besäumen, einfassen, *propr. et fig.* Przepor sukni w koło oszyiesz. 3 *Leop. Ex.* 28, 32, dasz obrąb koło niego. 1 *Leop.*). Obszywać trzewiki wstążeczkami. *Teatr* 36 *c*, 68. Rebeka, zabiwszy koźlę, obszyła ręce w skórkę Jakobowi. *Biel. Sw.* 6 *b.* Oszył ręce sobie Jakob w cielęcą skórę. *Rey Pſ. K* 2. Perłami się oszyć, pompa iest szatańska. *Hrbſt. Lek. E* 3 *b.* Grota winnicą obita, Gałęzią i gronami iakoby obszyta. *Jabł. Tel.* 5. Gdzie lwia skóra nie pomoże, więc się w lisią obszyć. *Jan. Lig. A* 4. Grecyą chytrość a zdrada, pokoiem obszyta, Tureckiemu państwu przyłączyła. *Jan. Lig. B* 2. Próżno to katolickiem oszywasz opowiadaniem. *Zygr. Pap.* 199, barwisz, piękrzysz. OBSZYCIE, *actio*, obszywanie, das Benähen. - §. skutek obszywania, obrąbek, die Einfassung, der Saum; *Crn.* rôb, rôbs (*ob.* rąb), *Rg.* rumb, obtòk, *Vd.* obshiu, podshiu, rob, okrajik, sarob; *Rs.* обшивка; *Ec.* ометъ.

OBTABOROWAĆ *ob.* Otaborzyć. OBTARGAĆ *ob.* Otargać. OBTACZAĆ, Obtoczyć *ob.* Otoczyć. OBTARTY *ob.* Otrzeć. OBTULIĆ *ob.* Otulić.

*OBTESTOWAĆ się czym, z *Łac.*, świadczyć się, jemanden zum Zeugen anrufen. Gdy naybardziéy skłamać chcesz, tedy się panem bogiem obtestuiesz. *Smotr. Ex.* 46.

OBTYKAĆ, OTYKAĆ, - ał, - a, *cz. ndk.*, (cf. obetkać, obetknąć, obtykać), *Bh.* obstrkati; *Vd.* obtikuvati, obtekníti; *Sr.* 1. wobtjkam; *Rs.* обомкнуть, обтыкать; powtykać na około czego, rund um bestecken, cf. otoczyć). Hełm swóy otykał listy dębowemi. *Papr. Gn.* 907. Nie tylko sami rodzice, by panowie się szerzą, ale też i temiż piórkami syny swe obtykaią. *Glicz. Wych. F* 2 *b.* Po roku drzewka te maią być z korzeniem do sadu przesadzone, i obtykać ie kołkami z laszczek. *Cresc.* 116. Obtykam zioła, chmiel, wielogroch, płonki młode, *palo, offigo. Cn. Th.* - §. *transl.* obtykam się księgami, okładam się, *ob.* obetkać.

OBUĆ, *f.* obuie *cz. dk.*, Obuwać *ndk.*, *Bh.* obauti, obauwati; *Sr.* 2. hobusch, hobowasch; *Sr.* 1. wobéwam, wobywam; *Vind.* obuti, obujati, obujem; *Carn.* obûti, obujem, obuvam; *Cro.* obúvam, obuvati; *Bs.* obutti; *Rg.* obutti, obúvati, nazutti; *Sla.* obuti; *Ec.* обу́всмовати, обувать; *Rs.* обуть, обувать; włożyć na nogi obuwie, die Füße bekleiden, Strümpfe, Schuhe oder Stiefeln anziehen. (*oppos.* zzuwać). W bóty obuwać. *Ryb. Ps.* 113, *Vd.* naskornizati, oskornizati, skornizi obuti, obknieshati). Obuć mu się kazał, sam bóty iego podaiąc. *Sk. Zyw.* 2, 82. *Calceor* bywam obuwany. *Urs. Gr.* 232. Spustoszy Pan ięzyk morza Egiptskiego, tak żeby przeszli przezeń obuci. *Leop. Jes.* 11, 15, w obuwiu przechodzić będą. *Bibl. Gd.*). Opoy szczka, spluwa, Pierza mu we łbie pełno, opak się obuwa. *Rey Wiz.* 16. Obuwam trzewiki, bóty, obuwam się w trzewiki, obuwam kogo, *calceo. Cn. Th.* Obuć trzewiki, *Vd.* nazhreulati, perzhreulati, obzhreulati, pozhreulati, zhreule obuti), Przykazał im, aby obuwszy się w trzewiki tylko, dwu sukien nigdy nie obłoczyli. 1 *Leop. Marc.* 6, 9. - *§. *transl.* Niech go i Latonia w swą obuie zbroię, *protegat. Zebr. Ow.* 201, okryie).

OBUCH, - a, *m.*, OBUSZEK *demin.*, *Bh. et Slo.* obuch, obussek (cf. *Bh.* bussitin łupam, siekę); *Ec.* обухъ, чеканъ, обушек *dorsum securis*, *Rs.* обухъ ucho siekiery, *Ec.* обу́шіе koniec uszny, uszko; *Etym.* ucho), *securis pars auersa. Cn. Th.*, der Rücken einer Axt, der Nacken einer Axt; *ob.* obuszkować. - §. obuch =, bindas, eine Bindeaxt. *Tr.* - §. gatunek dawnéy broni, eine Art Streitaxt, cf. czekan, nadziak). Obuch tym się różni

od czekana, że ma koniec od młotka idący zakrzywiony. *Czrtr. Msk.* Na słobodach obuchem i kiiem świaszczennikowi grozi. *Pim. Kam.* 167. – §. pod obuchem, pod kiiem, pod grozą, przemocą, **unter der Fuchtel**. OBUCHOWICZ *herb,* w polu czerwonym klucz biały, z lewéy przy kluczu gwiazda. *Kurop.* 3, 36, **ein Wappen**. OBUCHOWY, - a, - e, *Rs.* обушный; **Artrücken**; obuchowa dziura, *το πελεκιαριον, foramen in quod manubrium inseritur. Cn. Th.*, **das Auge an der Art**; *Eccl.* обуховые ушки или скважня.

OB-UCZYĆ, *f.* ob-uczy *cz. dk.*, Obuczać *ndk.*, *Rs.* обучить, обучать, wuczyć kogo, wzwyczaić go, **einen unterrichtend an etwas gewöhnen**. Nieob-uczony koń, nieobjeżdżony, *sessorem non expertus, iniugis. Cn. Th., Ec.* необученъ *non exercitus*; необученїе *ruditas.*

O-BUDOWAĆ, *f.* obuduie *cz. dk.*, *Rs.* обстроить, обстроивать, обстраивать, w koło pobudować, budynkami osadzić, budowaniem otoczyć, **umbauen, rund um bebauen.** Mieszkał Dawid na zamku Syon, i obudował go wszędy w około i wewnątrz. *Leop.* 2 *Reg*, 5, 9. W Londynie liczą 20 placów, które pięknemi domami obudowane. *Pam.* 85, 1, 8. Obudowali miasto murem mocnym. *Leop.* 1 *Macch.* 1, 35. Obudował przeciwko mnie, żebym nie wyszedł. *W. Tren.* 3, 7, 1 *Leop. ib.* Jeńców do ławek w okręcie przykowano, a tarcicami tak gęsto zewsząd obudowane, że żadnego uyźrzenia nikędy nie mieli. 1 *Leop.* 3 *Mach.* 4.

OBUDZIĆ, *f.* obudzi *cz. dk.*, Obudzać *ndk.*, *Vd.* obuditi, *ob.* budzić, **wecken, erwecken, aufwecken**; *propr. et fig.* Niech nas długoletnim zmorzonych letargiem, obudzi dźwięk trąb woiennych. *Mon.* 65, 51. Niewdzięcznikom obudzaią pamięć dary. *Gor. Sen.* 37. OBUDZAĆ się, *z* ocucać się, **erwachen**; *Vd.* zbuditi se, gorsbuditi se; *Eccl.* убуждати, разбуждати, воспрядаю, воспряню. Następuiącego poranku, tylko co obudzony, odebrał bilet. *Węg. Mar.* 12, **erwacht**. Bardzo dobrze powiedział, kto rzekł, miiay cicho, Gorsze gdy się obudzi, mnieysze gdy śpi licho. *Zabł. Amf.* 60. OBUDZICIEL, - a, *m.*, budziciel, co budzi, **der Wecker, Aufwecker, der einen aufweckt; der Wächter.** Zstąpił z nieba obudziciel święty. *Bud. Dan.* 4, 13, „albo wartownik, ten co wartuie" (stróż *Bibl. Gd.*).

OB-UMRZEĆ, ob-umarł, *f.* obumrze *neutr. dk.*, Obumierać *ndk.*, obmartwić, zdrętwieć, **ersterben, absterben**; *Bsn.* primemocchise; *Ec.* обумираю, обмираю, обуморенъ, полумертвъ; cf. *Rs.* обмереть, обомру, обмирать omdleć, zemdleć; обморокъ omdlewanie, mdłość). Siły we mnie ustaią, iuż obumieram wcale. *Teatr* 53 *b*, 77. Schnie, mdleie, obumiera z miłości, i kona. *Zab.* 15, 189 *Nagł.* Zesłabły nogi, oczy zapadły, Ramiona zwisły, całe zaś ciało obumierało. *Kniaź. Poez.* 3, 66. Owieczki obumierać muszą prze niedostatek paszy. *Rey Ap.* 35. Z wielkiéy niespokoyności prawie na pół obumarły. *Stas. Num* 2, 62. Sen ciało w półśmiertelne wprawił obemrzenie (obumrzenie, obumarcie). *Zab.* 14, 120. Gdy obumieraią snem gnuśne zmysły, naybardziéy buiaią. *Past. F.* 48. Jak mu to powiadano, obumarło serce iego w nim, i sam był iako kamień. *Budn.* 1 *Sam.* 25, 37. Niektóre zwierzęta w czasie zimy obumieraią, to iest, zasypiaią i drętwieią aż do wiosny. *Zool. Nar.* 38. Zimna obumarli Lappowie nie czuią. *Tward. Wład.* 2. Obumarło w exekucyi prawo, odżywienia mądrością waszą wymaga. *Gaz. Nar.* 1, 183. Dafne świętym wstydu zapalona gniewem, Wolała raczéy obumrzeć tym drzewem. *Tward. Daf.* 80, t. i. w martwe drzewo bobkowe bydź przeobrażoną.

OBURĄCZ, z OBURĄCZ *adv.*, *Rg.* obboruczie; *Cro.* oboruchicze; *Rs.* обѣручь; obiema rękami, *ambabus*, **mit beyden Armen, mit beyden Händen.** Nietylko chętnie znosi, czego się inni obawiaią; ale też oburącz do siebie garnie. *Pilch. Sen. list.* 2, 177. Wyniósłszy i głos i miecz wielki wzgórę Z oburącz nań tnie. *P. Kchan. Jer.* 144. Sarmaci szablicami oburącz robią. *Nar. Tac.* 3, 90. Puklerz odrzuciwszy od siebie, bestyą onę z oburącz siekł. *Birk. Kaw. Malt. B* 4. Buławą nań bił z oburącz. *P. Kchan. Orl.* 1, 305. OBURĘCZNY *ob.* Oboręczny.

OBURZLIWY, - a, - e, co się łacno burzy, **leicht in Bewegung gerathend, stürmisch.** Oburzliwe Amfitryta łono, słodkiego im spoczynku gospodą się stało. *Przyb. Luz.* 275. OBURSTWO, - a, *n.*, OBURZLIWOŚĆ, - ści, *ż.*, skłonność do oburzenia się, **die Stürmischkeit**, *phys. et moral.* Prze ich ku sprawom zbawiennym ocięte oburstwo, przyyść słusznie do tego nie mogłem, com sobie był zamierzył. *Smotr. Ex. pr.* OBURZYĆ, *OBÓRZYĆ, *f.* oburzy *cz. dk.*, oburzać, *obórzać, *obarzać *ndk.*, (*Bh.* **obořiti**, *z* zwalić, zburzyć; **obořit se** *ruere, labi*, b) *inuehi in aliquem, increpare, obiurgare*; *Rg.* oboritti *euertere, praecipitare*, *Bs.* oboriti, obaliti; *Cro.* oborujemsze *renitor*, *Rs.* обуреваться wystawionym być na burzę); poduszczać, **aufbringen, böse machen, unruhig machen.** Mężczyzna może łatwo bydź oburzony od krewnych na żonę. *Zab.* 16, 291. Wzorki zbieraiąc, krytykuiąc bez względu, nicuiąc każdego, oburzyłeś na siebie wszystkich. *Teatr* 27, 22. OBURZAĆ się na kogo, powstawać przeciw komu, *vertere iras in aliquem. Cn. Th.*, **gegen jemanden in Harnisch gerathen, seinen Zorn auslassen, auf ihn zornig losgehen.** Wszystek świat przeciw apostołom powstał i oburzył się. *W. Post. W.* 382. Moskiewski gniewem obostrzony z wielką mocą ku Litwie się oburzył. *Bielsk.* 555. Nie walcz z nim, ani się nań obórzay woyną. *Bud. Deut.* 2, 9, nie podnoś woyny przeciwko nim. *Bibl. Gd.*). Nie obarzaycie się na nié, bo nie dam wam ziemi ich. *Bud. Deut.* 2, 5, nie drażniycie ich. *Bibl. Gd.*). Poczynay, posiaday, a obórz się na nie woyną. *Budn. Deut.* 2, 24, podnieś woynę. *Bibl. Gd.*). Postronni słysząc o panów Polskich niezgodzie, oburzyli się na nie zewsząd. *Bielsk.* 30. Mahomet na cię się obórzył, na cię szabli dobywa, aby cię z króleſtwa zsadził. *Raz. Sk.* 535. Nim się na nas wyrwie, sami my się dobrowolnie oborzmy. *ib.* 69. Albo z nim zgoła nie walczyć, albo się nań z wielką mocą obórzyć. *ib.* 132. Obórzmy się na to Tureckie woysko, uderzmy na nie. *ib.* 594. Wziąwszy z sobą tysiąc mężów, z nagła obórzył się na miasto. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 5, 5. - *§. Kazimierz, gdy się długo o króleſtwie Czeskim rozmyślał, kto inszy się na nie obórzył. *Bielsk.* 399, pokusił się o nie). Gdy kto dobrze panu wierzy Hoynym funtem wszystko mierzy, A *nacz się kolwiek oborzy, Dziwno mu się wszystko sporzy. *Rey Zw.* 251 *b.* OBURZYCIEL, - a, *m.*, który oburza, **der Stürmerer, Bestürmer**, *Bs.* oboritegl.

OBUSTRONNY *ob.* Obostronny.

OBUSZEK, - szka, *m.*, *demin. nomin.* obuch, der Nacken oder Rücken einer kleinen Axt. U czekana obuszek, *dorsum securis rostratae. Cn. Th.* - §. mały obuch, gatunek broni, cf. nadziak, czekan, ein kleiner Streitkolben. Tak dobrze go obuszkami otłukli Węgrowie, że potym prędko umarł. *Bielsk.* 678. Warta go obuszkami, z zamku wyprowadzaiąc aż za wrota, żegnała. *Pim. Kam.* 245. OBUSZKOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, *securi aduersa tundere. Cn. Th.*, einen mit dem Axtrücken schlagen, mit der umgekehrten Axt hauen; obuchem czyli obuszkiem, na kształt czekana, bić, mit dem Streitkolben schlagen. Panowie chłopa obuszkować każą, że o leda co turbuie Jegomości. *Starow. Ref.* 107. Chłopka ubogiego nie obuszkuymy, ale ten gniew na nieprzyiaciela zachowaymy. *Star. Ryc.* 31.

OBUTY *ob.* Obuć. OBUW', OBÓW', - ia, *m.*, (*obów', - i, *ż.*), OBUWIE, OBÓWIE, - ia, *n.*, *Bh.* obuw; *Crn.* obúda; *Vd.* obuja, obuvalu; *Cro.* obúcha, obutel; (*Cro.* obojki, z szmaty w bótach koło nóg, cf. obwinąć); *Bs.* obuchja; *Rg.* obùchje; *Ross.* обувь; *Eccl.* обу́щи, обу́ще, обу́ща, обувéніе, сапоги, башмаки, *calceamentum*, Fußbedeckung, Schuhe, Strümpfe, Stiefel. Szwiec szedł na iarmark z bótami i innym obuwiem. *Dwor. H.* 3. Obów' twoia nie zstarzała się na nodze twoiéy. *Budn. Deut.* 29, 5, obuwie wasze nie wiotszało. *Bibl. Gd.*). Obuwie stare pochodzone *Rs.* омо́пскъ, омо́почекъ. Obuwie chłopskie z boku zasznurowane *Rs.* пóршень. Ziele śrebrnik w obuw' nakładszy, podeszwami gołemi na nim chodząc, biegunkę wstrzymuie. *Syr.* 296. *Prov. Slo.* ne trefuge sa kaźda obuw na kaźdu nohu, cf. trzewik). Na białą nogę obów' kształtny wciąga, Który śrebrnemi haftki iak naymocniéy sprząga. *Dmoch. Jl.* 79. Obówie używane do grania tragedyi Greckiéy, *s cothurnus. Hul. Ow.* 170. Obów' staroświecki, i teraz niektórych zakonników, podeszwa ze sznurkami abo z rzemykami, *sandalium. Cn. Th.* Obów' żołnierski staroświecki, *caligae. Cn. Th.*, *Ec.* калиги; cf. trzewik, bót, skórnik, kurpie, nogawice, obnoźnik, postoły, łapcie, chodaki, choboty, baczmagi. OBUWAĆ *ob.* Obuć. OBUWACZ, - a, *m.*, który obuwa, *Ross.* обувальникъ, cf. *Bh.* obuwnik, ſwec szewc. OBUWIK, - a, *m.*, *Cypripedium Linn.*, *Jundz.* 443, trzewik *Kluk Dyk.* 1, *Rs.* кокушкины сапожки, башмаки, Frauenschuh, eine Pflanze. OBUWINY *plur.*, obuwie, Stiefel, Schuhe, n. p. Antoni szkolne na nogi wdziawszy obuwiny, z katedr oratorskich dał się słyszeć. *Chrość. Fars.* 398.

OB-UZDAĆ *ob.* Uzdać, ouzdać.

OBWĄCH, - u, *m.*, odwach, hauptwach kordegarda, z *Niem.* die Hauptwache. Daléy, daléy, Mospanie chorąży, póydźmy na obwach. *Teatr* 21, 11. W bęben biią, muszę iść na obwach. *ib.* 21, 138. W bliskości kordegardy i obwachu. *A. Zamoy.* 2, 34.

OBWĄCHAĆ *cz. dk.*, w koło powąchać, beriechen, *Ross.* обнюхать, обню́хивать; *Ec.* обоняти, обоняти.

OBWADZIĆ, *f.* obwadzi *czyn. dok.*, Obwadzać *ndk.*, *Ec.* обождáти, обваждати, обаждати, оговаривать, обносить, доносить, клеветать сыщикомъ быть, obmawianiem nabawić kogo zwady, bösen Leumund machen, bereden, verläumden; *Rg.* obaditi, obadivati; *Bs.* obaditi, osvaditi, opoviditi; *Dl.* oszvaditi, obvaditi, *Hg.* bevadolni; *Eccl.* важду на кого *defero*, *accuso*; *ob.* wadzić); *Rs.* вадить, важдать potwarzyć). Kto obwadza w taiemnicku bliźniego, tego zatracę. *Budn. Ps.* 101, 5, obmawia. *Bibl. Gd.*). Kto chodzi obwadzaiąc, odkrywa taiemnice. *Budn. Prov.* 11, 13, obmawiaiąc. *Bibl. Gd.*). O wiarę moię obwadzony iestem od żydów. *Budn. Act.* 26, 7, skarżą na mię. *Bibl. Gd.*). Obwadzenie, potwarz, *Rs.* важденіе, *Ec.* обáда, оболганіе, оклеветаніе; (*Dl.* obvadyenye, *Hg.* vadolas *accusatio*). OBWADZCA, OBWAYCA, - y, *m.*, zwayca, obmowca, ein Leutebereder, Beschänder; *Bs.* obvaditegl, osvaditegl *accusator*, *w rodz. żeńsk.* obvaditegliça. Mąż przewrótny napuszcza rosterk, a obwadzca rozłącza książęta. *Budn. Prov.* 16, 28, *not.* t. i. obmówca. *ib.* 18, 8.

OBWALIĆ, *f.* obwali *cz. dk.*, Obwalać *ndk.*; *Vd.* prevaliti, okulvaliti, okulvalati, okulsvaliti; *Rs.* обвалить, обваливать; obracać w czym, potaczać w czym, in etwas herum wälzen. Obwalać powrozy w mące rzadkiéy z wodą ukwaszonéy. *Cresc.* 146. (*distg.* obalić).

OBWAPNIĆ *cz. dk.*, wapnem obwieść, otynkować, bekalken, *Vd.* obapniti.

OBWAROWAĆ, OWAROWAĆ, *f.* obwaruie *czyn. dok.*, opatrzyć, obmyślić przeciw czemu, versehen, verwahren wider etwas; *Sr.* 1. wóbwarnuyu, wokrutjam; *Vd.* obvariti, obvaruvati, obarovat, obarnati, obstrasliti; *Cro.* obvaruvam, chuvam; *Dl.* obarujem; *Bs.* obarovati, ukloniti, cjuvati; *Rg.* obvàrovati, obarovati). Oprawili a obwarowali grób. *Leop. Math.* 27, 66, osadzili grób strażą. *Bibl. Gd.*). Zamek obwarowany, ogrodzony, obmurowany, osadzony żołnierzem. *Cn. Th.* Prawo obwarowało żony, aby im nie działa się krzywda od mężów. *Petr. Ek.* 7. Temi cnotami obwarowanego Piasta wszyscy czcili. *Krom.* 49. Obwarowanie, a) *actio*, das Verwahren, Versehen. - b) warunek, wszystko co do obwarowania czego służy, Verwahrung, Sicherstellung, Gewähr, *Vd.* obvaruvanje, obvarjenje, obaruvanje, obvarstvu, obvarishtvu, varstvu. *OBWAROWNIK, - a, *m.*, obrońca, *Vd.* obaruvauz, obvarnik, obranovez, varih. OBWAROWNY, OWAROWNY, - a, - e, w warunek opatrzony, wohl verwahrt; *Incustoditus* nieopatrzny, nieowarowny. *Mącz.* (*Crn.* neobvarn *insuitabilis*).

OBWARZANEK *ob.* Obarzanek. OBWARZYĆ, *f.* obwarzy *cz. dk.*, Obwarzać *ndk.*; *Bh.* obwařiti, obwařowati; *Cro.* obáram; *Bs.* obariti, mallo provariti; *Ross.* обварить, обваривать; pod-warzyć, etwas aufkochen, aufsieden lassen. Pigwy ku chowaniu w ipsymie obwarzaią. *Cresc.* 413. Na obwarzaną kaszę tatarka się gotuie; potym wysuszona w stępie utłucze. *Kluk Rosl.* 3, 265. Obwarzenie *Rs.* обвáрка, обварéніе.

OBWĘDROWAĆ *cz. dk.*, w koło powędrować, umwandern, *Vd.* okùlpopotuvati, obpotuvati.

OBWENCYA, - yi, *ż.*, obrywka, Nebensportel, Accidentie. Niewiele ma na tym urzędzie obwencyy. *Tr.* Prócz pogrzebów, chrzcin, i innych drobnych obwencyy, znaczną ma z dziesięciny intratę. *Teatr* 16, 72.

OBWESELIĆ, *f.* obweseli *cz. dk.*, Obweselać *ndk.*; *Bh.* obweseliti, obweselowati; *Vd.* oveselit; *Bsn.* obeseliti;

Cro. obveszelyújem; *Ec.* обвеселяю; radości nabawić, einen erfreuen. Obweselisz go radością z obliczem twoim. 1 *Leop. Ps.* 20, 7, rozweseli go. *Bibl. Gd.*). Uyrzysz ie w kłopocie obweselone. *Zrn. Pst.* 3, 790. Syn boży nam iest dan na obweselenie. *Kanc. Gd.* 39. Obweselał go sprawami swemi, tak że wiecznie pamiątka iego z błogosławieństwem. *Leop.* 1 *Macch.* 3, 7.

OBWIĄZAĆ, *f.* obwiąże *cz. dk.*, obwięzywać, obwiężuie *ndk.*; *Bh.* obwazati, obwazowati; *Slo.* obwazugi; *Sr.* 1. wobwaju, wobwazuyu; *Vd.* obvesati, okulvesati, obvesuvati, obvoslati; *Cro.* obvesújem; *Bs.* obuzlati, obvezati; *Rg.* obuzlatti, obvèzati; *Rs.* обвязать, обвязывать; na około zwięzywać, rund um bebinden. Szczepy gliną, woskiem, z chustami obwiężuią. *Mącz.* - §. *2) *transl.* *obwiązać; *ob.* obowiązać, obowięzywać. OBWIĄZANIE, a) *actio*, obwięzywanie, das Umbinden. *α) *obs.*, *ob.* obowiązanie, obowiązek. - b) obwiązanie; = OBWIĄZKA, -i, *ż.*, OBWIĄZŁO, OBWIĄSŁO, -a, *n.*, *Bh.* obáslo (*ob.* kądziel); *Sr.* 1. wobwězk, wobwazk, wobdabwk; *Vd.* obvesa, zhesvesa; *Rs.* обвязка; *Ec.* обязало, обвязка (*ob.* fartuch); nawiązka, nawiązki, die Umbindung, die Bänder, die Bandage. Obuwia mieysce zastępowały obwiązania nóg płotnem. *Gaz. Nar.* 1, 274, *ob.* onuca. - *Emplastrum in arboribus*, obwiąsło abo obwiązanie, gdy szczepy gliną, woskiem z chustami obwiężuią. *Mącz.* - *Cestus* obwiąsło, opasanie, związanie. *ib.* Łazarz wyszedł z grobu, maiąc ręce związane obwiąskami grobowemi. *Sekl. Jan.* 11, *not.* „chustami". Pieluchy i obwiąski dziecinne. *Zrn. Pst.* 21 *b.* Obwiąsło, ktorym obwiężuią snopy. *Dudz.* 47, powiąsło, powrosło, das Strohband, Garbenband. *Diadema* obwiązka główna z purpury, iaką królowie nosili. *Mącz.*, cf. zawóy). Dąb sam tylko ieden był stoiący, Wielką liczbę na sobie obowiązek noszący, i tabliczek pamiętnych. *Otw. Ow.* 336, *sensu ambiguo*, może alluzya *ad nom*, obowiązek, *votum*.

OBWICIE *ob.* Obwinąć.

OBWIĘDNĄĆ *niiak. idntl.*, w koło nieco powiędnąć, umwelken, rund um etwas welk werden; *Vd.* sveniti, obveniti, obvedleti; *Crn.* ovvęnem, - neti.

OBWIEŃCZYĆ *cz. dk.*, w koło uwieńczyć, rund um bekränzen, (*Rs.* обвѣнчать ślub dawać), *Bs.* okruniti, *Vd.* obvenzati, obkrienzati.

OBWIES *ob.* Obieś.

OBWIEŚDŹ, Obwieść, obwiódł, obwiedli, *f.* obwiedzie, obwiodę *cz. dk.*, Obwodzić *ndk.*; *Bh.* obwedu, obwésti; *Sr.* 1. wokowo wodźu; *Rs.* обвесть, обводить, wieść na około czego, rund um etwas herum führen. Obwiodłem go wszędzie. Obwodził woysko koło lasu. *Tr.* - §. obwieść czym, = otoczyć czym, *Bh.* obélati, obélawati); mit etwas umgeben, einschließen. Miasto murem obwiódł. *Min. Ryt.* 2, 40. Tu Mincyusz swe brzegi zielonemi trzciny obwiódł. *Nag. Wirg.* 511. Obwodzenie murem, = obmurowanie. Wieńcem topolowym swą obwiódłszy głowę. *Hor. Poez.* 1, 43 *Kniaź.*, *tempora vinxisse corona*). Rozpór u szaty obwiedziesz bramą, by się nie rozdzierał. *Bibl. Gd. Ex.* 28, 32, mą mieć obwodkę w koło. *Bud.*, obszyiesz go, obramuiesz). Portret królewski, obwiedziony dużemi brylantami. *Gaz. Nar.* 1, 373, besetzt mit Brillanten. Niebo chmurą się obwiedzie. *Bardz. Tr.* 490, mit Wolken sich beziehen, überziehen. Dymy niebo obwodzą, las ciemnością okryty. *A. Kchan.* 81. Stawiaią domy z belek, z nadworu obwodzą smołą. *N. Pam.* 14, 180, posmaruią, powlekaią). - §. *transl.* obwodzić woźnym, woźnego na świadectwo zażywać, gerichtlich besichtigen lassen. Rany niegdy przez woźnego bywały obwodzone, i przez świadki dowedzone. *Herb. Stat.* 243, *Tarn. Ust.* 142.

OBWIEŚCIĆ, *f.* obwieści *cz. dk.*, Obwieszczać *ndk.*; *Vd.* posnaniti, resglasiti, resozhititi; *Cro.* nazveschati, nazvescham, ochitújem, opovidam; *Bs.* navistiti; *Rg.* navjèstiti, navjestivati (uvjesctiti *instruere*); *Ross.* объвѣстить, объвѣщаю, возвѣстить, возвѣщать, повѣстить, повѣщать, извѣстить, извѣщать; *Ec.* извѣщавати, народствовати, народствую, вѣщую; wieść przynosić, oznaymować, donosić, powiadać, ogłaszać, hinterbringen, verkündigen, ankündigen, bekannt machen, kund machen, kund thun, zu wissen thun. Obwieszczam co komu, abo kogo czym. *Cn. Th.*, *Dudz.* 12. Obwieszczaią mię, *accipio nuntium. Cn. Th.* Obwieścić szczęście *Rs.* благовозвѣщать. Obwieścił mię listem o weselu córki. *Kras. Podst.* 2, 42. Nazaiutrz był obwieszczonym o nieszczęśliwym przypadku. *Mon.* 70, 785. Żadna strona nie ma attakować drugiéy, póki się wprzód dziesięcią dniami nie obwieszczą. *N. Pam.* 2, 241. Bóg, ile razy strasznym się chciał obwieścić światu, w ogniu się pokazywał. *Bals. Sw.* 2, 162. Obwieszczam, opowiadam co złego, *obnuntio. Cn. Th.* Wie niebo, co nam taić, wie co nam obwieścić. *Kras. Bay.* 35, t. i. objawić, offenbaren. Obwieszczam co pismem publicznym iawnym, *promulgo, proscribo. Cn. Th.* Obwieszczam obranego na urząd, ogłaszam. *ib.* Obwieszczenie, ogłoszenie, *Rg.* licba (cf. liczba); *Rs.* возвѣстїе, извѣщенїе; извѣстїе; *Ec.* народствованїе. Obwieszczenie pismem, intymacya, programma, schriftliche Ankündigung. Obwieszczenie względem ksiąg elementarnych, pismo komissyi edukacyi narodowéy podane. *Zab.* 14, 191. OBWIEŚCICIEL *ob.* obwieszczyciel.

OBWIESIĆ, *f.* obwiesi *cz. dk.*, *Obwieszywać, *Obwieszuie *czstl.*, Obwieszać *ndk.*, w koło pozawieszać, obiesić, powiesić, aufhängen, aufhenken; *Bh.* obwěšyti; *Vd.* obvisuvati; *Rs.* обвѣсить, обвѣшивать, увѣшать, увѣшивать. Krzyżacy nie tylko pospólstwo, ale też i szlachtę obwieszywali. *Krom.* 476. Uczynisz sień w przebytku, obwieszenia sienne z bieli kręconéy. *Bud. Ex.* 27, 9, opony téy sieni z iedwabiu kręconego. *Bibl. Gd.*, t. i. obicia, zasłony, *Sr.* 1. wobwěschki; *Vd.* obiesha, obesilu, okulvisek, okulvifs, okulvisenje, die Umhänge, Vorhänge, Tapeten. - §. b) *transl.* spuścić, powiesić, *Bh.* ochlipiti, ochlipowati; *Ross.* свѣсить, свѣшивать, hängen lassen, sinken lassen, fallen lassen; *ob.* obwisnąć. Koń skoro nie zdrów, uszy obwiesuie. *Otw. Wirg.* 450. Obwiesił skrzydła. *Cn. Ad.* 1375, cf. zwiesił nos, spuścił ogon, z nosem poszedł, osowiał.

OBWIESZCZAĆ *ob.* Obwieścić. OBWIESZCZALNY, - a, - e, obwieszczaiący, obwieszczaniu służący, Verkündigungs=, Ankündigungs=, *Rs.* извѣстительный, вѣстовой, вѣстовый; *Ec.* извѣщавательный. Pozwy, inaczéy nazywano obwieszczalne listy. *Czack. pr.* 2, 204, *ib.* 105, *Steb.* 2, 188. *Obwieszczy. *Chodk. Kost.* 68. OBWIESZCZYCIEL, - a, *m.*, *Bs.* navistiteglj

tegl; *Rg.* navjèſtitegl, navjeſtnik; *Cro.* nazvesztitel, ochitnik; *Rs.* возвѣститель, извѣститель, вѣщатель, вѣстовщикъ; opowiadacz, oznaymiciel, ogłosiciel, der Verkündiger, Ankündiger. Mędrki dzikiemi wyrazami zasępiaią powieści swoie, i iak gdyby byli wyroków tylko samych obwieszczycielami, ćmią ie i kryią zawiłością. *Kras. Pod.* 2, 108. *W rodz. żeńſk.* OBWIESZCZYCIELKA, *Cro.* nazvesztitelicza; *Rg.* navjèſtitegliza, navjeſtniza; *Ross.* извѣстительница, возвѣстительница.

OBWIESZENIE *ob.* Obwiesić, obiesić. OBWIEWAĆ *ob.* Owiewać.

OBWIEŹĆ, obwiózł, *f.* obwiezie *cz. dk.*, Obwozić *ndk.*, w koło czego zawieźć, fahrend herum führen, *Vd.* obvositi, okulvositi, okulpelati; *Rs.* обвезть, обвозить, катать, катывать.

OBWIĘZYWAĆ, obwięzuie; *ob.* obwiązać, obowiązać.

OBWILŻYĆ *cz. dk.*, Obwilżać *ndk.*, *Bh.* obwlaiiti, obwlažowati; *Slo.* obwlažugi; *Sr.* 1. wowożnam, wowożnoſczam; *Vd.* omokriti, ovlashiti; *Rg.* ovlaxiti, ovlaxniti; *Bsn.* ovlasggniti; *Cro.* ovlasújem, ovugnujem; *Ec.* усыришти, cf. sér, serzyć, umfeuchten, rund um befeuchten. OWILGNĄĆ *niiak. idntl.*, wilgotnym się ſtać, feucht werden, *Rg.* ovùghnuti; *Ec.* усырѣть.

OBWINĄĆ, OWINĄĆ, *Perf.* obwinął, obwił, *Partic.* obwinięty, obwiniony (cf. obwinić), obwity, obwiły, *f.* obwinie *cz. idntl.*, OBWIIAĆ *ndk.*; *Bh.* obwinauti, obwinowati, obtočiti, obtačeti; *Sr.* 1. wobwihnu, wobwihyu; *Vd.* obit, obivat, obviti, oviti, okulviti, vijati, obdiati; *Crn* okklęnem; *Rg.* ovitti; *Cro.* obviam, oviam; *Ross.* обвить, обвивать, обвернуть, обвертывать; *Ec.* взвиваю; zawiiać około czego, herum wickeln, umwickeln, umwinden. Obwiń tę słoninę papierem we czworo. *Sien.* 499. Józef ciało pańſkie prześcieradłem czyſtym obwił. *Pim. Kam.* 256. Obwinąć w pieluchy *Rs.* пеленать, спеленать. Obwinąć się, опахнуться, опахиваться. Widziemy często naywybornieysze książki w ręku kramarzów, ſkazane na obwiianie towarów. *Zab.* 7, 100, cf. na placki, na trąbki, na obwoluty). Obwinąć koło drzewa latorośli, *coronae in modum circumdare coles arbori. Cn. Th.*, opleść, umflechten. Tyki rozmaite w ręce swe brały, winną chmieliną obwite. *Otw. Ow.* 137. Bluszcz drzewny około drzew wysokich się pnie i obwiia. *Syr.* 886. Było mirtowe drzewo rozłożyſte; obwił się wąż około iedney gałęzi. *Warg. Wal.* 24, ſchlang ſich herum. Cerber wężami owiły łeb maiący. *Bard. Luk.* 106. Włosy wężami obwiła Megera. *Bard. Tr.* 485. - *Figur.* słowa w iedwab' obwiiać. *Zab.* 14, 117, albo w bawełnę. *Mon.* 65, 181, (*oppos.* bez ogrodki mówić, unumwunden, w brew'), mit der Sprache nicht gerade heraus wollen, umwinden. Subtelność rozumu ludzkiego może tak dobrze uſtroić kłamſtwo, że go od prawdy nie rozezna; a z drugiéy ſtrony prawdę tak obwinąć w obłudne wynalazki, że się tak szpetna pokaże, iak kłamſtwo. *Kłok. Turk.* 167. OBWICIE *subſt. verb.*, *Ross.* обвивка, a) *actio*, obwiianie, obwinienie, das Umwickeln. - §. b) obwicie, obwinięcie, to, czym co obwiiaią, obwolut, der Umſchlag, worin man etwas einwickelt; *Bs.* obojak, *Cro.* obojek, obojki *veteramentum panni inuoluendis pedibus ad frigus arcendum.* (*Rs.* онуча płótno lub sukno, którém chłopi nogi obwiiaią). OBWIIACZ, - a, *m.*, *Chirurg.*, bandaża, obwiązki, die Bandage; *Bh.* obtačka; *Rs.* обвертка. Obwiiaczami ranę nie tęgo, ani też ciasno umocnić, boby się rana zaognić mogła. *Perz. Cyr.* 70 *et* 85.

OBWINIĆ, *f.* obwini *cz. dk.*, Obwiniać *ndk.*; *Bh.* obwiniti, obwinowati; *Slo.* obwinugi; *Crn.* obdolshim; *Vd.* obdoushit, okriviti, obsijati; *Cro.* kriveti, krivim, okrivlyújem, pokrivlyujem; *Rg.* okrìviti koga, obàditi, obuzrocciti (*oppos. Rg.* opravdati *culpa liberare*); *Bs.* okriviti (*diſtg. Bs.* oviniti *v nolentum facere*); *Rs.* обвинить, обвинять, замѣять, замѣвать, клепать, поклепать, оговорить, оговариваю; *Ec.* зазираю, осуждаю, клеветать, клевещу, нанести вину, оглаголати, оглаголовати; winować kogo, winę mu zadawać, nań zwalać, einen beſchuldigen. Obwiniam kogo o co. *Cn. Th.* - §. *b) obwiniać kogo w czym, *abo* obwiniać kogo czym, = winnym go osądzić, einen für ſchuldig erklären. Dwu kapłanów dali ściąć rayce, obwiniwszy ie w złodzieyſtwie. *Bielſk.* 362. Dwoma grzechami Dawid król był obwiniony. *Kul. Her.* 24, *Bh.* winnjk. Śmierć złoczyńców, także kradzieżą iaką i wyſtępkiem obwinionych, bogom wdzięczna. *Warg. Cez.* 137. - §. c) obwiniać kogo u sądu o co, ſkarżyć na kogo u sądu, pozywać kogo, zadawać komu, einen anklagen. *Cn. Th.* Obwiniaiący *Rs.* обвинительный. Trzeba wiedzieć, kto ma być powodem, aktorem, a kto obwiniony, *reus. Groi. Obr.* 185, *Boh.* nařčený pozwaniec. - Bezpiecznie żyiesz, gdy bez obwinienia. *Fredr. Ad.* 2, t. i. bez winy, ſchuldlos, niewinnie, *integer vitae etc.* Obwinienie *Bh.* nařek (cf. narzekać); *Vd.* obdoushenje, okriulenje, doushenje; *Ec.* виновство, возрокъ, извѣтъ, извиненіе; *Rs.* оговоръ. Obwinienie fałszywe, potwarz, *Ross.* всклепъ, приклепъ. OBWINIACZ, OBWINICIEL, - a, *m.*, *Vd.* dov'shiv'z, obdoushovez, obzijavez; *Rg.* okrivitegl, osvaditegl; *Cro.* okrivitel, pokrivitel; *Rs.* оговорщикъ, винитель, обвинитель; *Ec.* оглагольникъ; obwiniaiący kogo, oſkarżyciel, der Beſchuldiger, Ankläger. Gdzież są oni obwiniacze twoi? nikt cię nie osądził? *Sekl. Jan.* 8, oni co na cię ſkarżyli. *Bibl. Gd.*). *W rodz. żeńſk.* OBWINICIELKA, *Rg.* okrivitegliza, osvaditegliza; *Vd.* dov'shiv'ka; *Ross.* обвинительница. OBWINIENIE, OBWINIONY *ob.* Obwinąć, *et* Obwinić. OBWINIĘCIE, OBWINIĘTY *ob.* Obwinąć.

OBWIODĘ, obwiedzie *ob.* Obwieść. OBWIONĄĆ *ob.* Owiać. OBWIOZĘ *ob.* Obwieźć.

OBWISNĄĆ, Owisnąć, *f.* obwiśnie, *partic.* obwisły, *neutr. idntl.*, zwisłym się ſtawać, obwiesić się, ſchlapp werden, herab hängen; *Sr.* 1. wobwiſnu, wobwiſnyu; *Vd.* dolvisiti; *Ross.* обвиснуть, нависнуть, свиснуть, отвиснуть (ввиснуть, ввисать wklęsnąć). W tym zachoruie sokoł byſtropióry, Obwisły ſkrzydła, łeb mu osowieie. *Kniaź. Poez.* 3, 105, *Zebr. Ow.* 370. Obwisł z boiaźni, spadał iak nieżywy na ziemię. *Oſſol. Bay.* 2. W bolu naymocnieyszemu owisną ramiona. *Przyb. Milt.* 291. Obwisły *Vd.* slaboshilaſt, slabovuden, dolspushen, povisnjen; *Rs.* обвислый, навислый, отвислый, свислый. Kapelusz z obwisłemi brzegami. *Tr.* Obwisłych uszu, *ob.*

klapouszy. Kto tych zuchwalców na obwisłe morze Puszcza bez ſtéru i przewodniéy zorze? *Zab.* 16, 318, pochyłe, *Bh. et Slo.* obwyſſny *accliuis* pochodziſty.

OBWITY *ob.* Obwinąć. OBWIYKA, - i, *ż.*, obwicie, rzecz do obwiiania służąca, Bandage. Panie Cyruliku, za tak niespodziane szczęście, musisz przynaymniéy przez siedm lat pana golić *darmo, a pani darmo obwiyki dawać. *Teatr* 16 *c*, 118, fleytuszki). - §. *botan.* gatunek kielicha naypospolitszy, *perianthium*, ściśle do korony przytulony. *Botan. Nar.* 95, die gewöhnlichste Art Blumenkelche, die sich hart an die Krone anschließen.

OBWÓD, - odu, *m.*; *Rs.* обводъ obwodzenie, obwiedzienie, die Herumführung; Myśl wasza, aby wielkiemi a nieporządnemi obwody tam i sam rozerwana nie była, rzecz swą temi opiszę opłotkami. *Jan. Lig.* *A* 3 *b*. - §. otoczenie, ogrodzenie, die Umgebung, Einschließung; *Crn.* okulishe; *Ross.* ободъ, ободокъ, ободочикъ. Miaſto otworzyſte bez obwodu murów. *Leop. Prov.* 5, 28. Krzywość albo okrążność koła, obwód (*ob.* obod) niektórzy zowią. *Mącz.*, der Radkranz. Obwód czyli krzywizna koła, *curuatura*. *Sniad. Alg.* 2, 118. Na takich kołach chyba obwód opadnie, sprychy lat kilka trwaią. *Torz. Szk.* 28. - *Math.* obwód figury, *perimeter*. *Geom.* 1, 229, der Umfang, *ob.* objąt, objątek, objęcie). Summa wszyſtkich boków figury nazywa się iéy obwodem. *Lgſk.* 16. Obwód, *circumferentia*, *peripheria*. *Solſk. G.* 5, *Rog. Doś.* 3, 24, obód. półobodu. *Grzępſk. G. L* 2.). Ten portret nie ma żadnéy żywości, obwód głowy ieſt nie do rzeczy. *Teatr* 39, 101, rys, profil). Jowisz obwód od okręgu ziemi iedenaście razy ma większy. *Stas. Buff.* 79, obieg). - §. *transl.* Zaraz go obwód naypiérwszych otoczy, Wszyscy w głuchym milczeniu zwrócili nań oczy. *N. Pam.* 22, 115. Tronów obwodem zdrada. *Stas. Num.* 2, 193, t. i. zdrady ie otaczaią). Ściągną z ciebie ten obwód, to zawicie, aż do oſtatniéy ſkóry. *Pilch. Sen liſt.* 3, 323, obwinięcie, Hülle. Każdy obywatel życzy sobie mieć obwód i granice swych praw. *Gall. Cyw. praef.*, den Umfang. - §. b) obwód prawny, oświadczenie urzędowne (*ob.* obwodzić woźnym), gerichtliche Zeugenſtellung. Nic ci to nie będzie pożyteczno czasu pomſty i obwodu. *Leop. Syr.* 5, 1. OBWODKA, - i, *ż.*, obrąbek, brzeg, der Saum, die Einfaſſung. Rozpor u szaty ma mieć obwodkę w koło, aby się nie rozdzierała: *Budn. Ex.* 28, 32, rozpor obwiedziesz bramą. *Bibl. Gd.*). Tablica śrebrna pozłacaną obwódką obwiedziona. *Gaz. Nar.* 1, 274. - *§. Palec cisnąć *obwodą. *Hul. Ow.* 41, obrączką, pierścieniem). OBWODNIA, - i, *ż.*, OBWODNICA, - y, *ż.*, objętość, objątek, der Umfang, die Umgebungen. Całą płaszczyznę wsi i iéy obwodnią na mappę przenieść. *Czack. Pr.* 2, 182. Pola te pewnym wymiarem czyli obwodnicą ograniczył. *Steb.* 2, 233. OBWODNY, - a, - e, obwiedziony, otaczaiący w koło, *Ross.* обводный, rings herum geführt, herum gehend. Mur obwodny cały folwark zamykaiący. *Switk. Bud.* 87. OBWODZIĆ *ob.* Obwieśdź. OBWODZICIEL, - a, *m.*, który obwodzi co, *Ec.* обводи́тель, der Herumführer. *Munitor* obroniciel, obwodziciel murem. *Mącz.*, cf. obmurować.

OBWOINA, - y, *ż.*, ziele, *apocynum repens*. *Mathiol.*, *aconitum lycoctonum*. *Linn.*, Hundskraut. *Cn. Th.* 583.

OBWOŁAĆ, *f.* obwoła *cz. dk.*, Obwoływać *frequ.*, obwołuie *cont.*, obwieszczać głosem, ogłaszać, zapowiadać, ausrufen, öffentlich kund machen; *Sr.* 1. wobwołwam, wuwowam, wozpewam, připowedam; *Vd.* oklizat; *Ross.* окликать, окликнуть, обнародовать, обнародывать. Ogień obwołać. *Szczerb. Sax.* 299. Obwołać rozkazał, aby się wszyscy do przodków swych religii wrócili. *Warg. Wal.* 279. Język nasz ieſt to ów pan woźny, co wszyſtko obwoływa złe i dobre. *Rey Zw.* 140 *b*. Apoſtołowie wszyscy o tym bardzo obwołali, i głośno to światu opowiedzieli. *Rey Pſ. Pp* 2. Obwołanie *Crn.* okkliz, *Rs.* обнародованїе. Aukcya abo obwołanie na przedaż sekt filozofſkich (z Lucyana). *Min. Ryt.* 1, 299, licytacya). - §. A po coś panie bracie przyszedł między pany, Kiedyś tu w naszym kole nie ieſt obwołany? *Papr. Kol. H* 4 *b*, nie wezwany). - §. *aliter* Cnota iego iasna, dzieła znaczne, zasługi obwołane. *Jag. Wyb.* *A* 2 *b*, t. i. głośne, sławne, słyną, berühmt, laut gepriesen. OBWOŁYWACZ, - a, *m.*, *proclamator*. *Cn. Th.*, der Ausrufer. Do téy boskiéy sprawy obrał bóg Jezusa; iego a nie żadnego inszego chciał mieć tak wielkiéy rzeczy i obwoływaczem i wykonaczem. *Smalc.* 2, *ib.* 34.

OBWOLUT, - u, *m.*, z *Łac.*, obwicie, obwinienie, do obwiiania służące, *Bh.* obalowacý papjr, obálka; *Vd.* savijanſki popir; *Rs.* обвертъ, завертка, der Umschlag, zum Einwickeln. Trzymaiąc w ręku chwilę one obwoluty Rzuci w komin. *Pot. Arg.* 603.

OBWSTĄŻKOWAĆ, *f.* obwſtążkuie *cz. dk.*, wſtążkami obszyć, *Rs.* морочить, оморочить, оморачивать, mit Band einfaſſen. Jam te pantofle sama obwſtążkowała. *Teatr* 36 *c*, 17.

OBWYSZ, OBWYŻ *adv.*, (*Bh. et Slo.* obwyſſny *accliuis*), przywyżéy, nieco wyżéy, etwas höher. Groby Turcy w obwysz wyſtawiaią, żeby tam pies nie wſkoczył. *Paszk. Dz.* 93. W przegrodach ma bydź prog spodni obwysz we drzwiach, aby prosięta za matką wyſkoczyć nie mogły. *Cresc.* 566. Widział djabła, iako chłopa, ſtatury obwyż. *Birk. Exorb.* *D* 3 *b*. Biſkup obwyż, iakoby na maieſtacie siedział. *Gor. Dw.* 153.

OBY! *interj.* boże day to! duszkosz! by! *Bh.* kyž (cf. kiedyby, gdyby); *Slo.* o kebi, kedbi, keď; *Sr.* 1. o by, o ſa; *Vd.* bug oteu; *Bs.* da; *Cro.* dàbi; *Ec.* обы; o wenn doch! Gott gäbe, daß! Oby szczęście z pięknością twą szło równą drogą. *Hul. Ow.* 52. Oby mi lata i dech dotąd służyć miały, Ażby twe dzieła wspomnieć godnym rymem śmiały. *Nag. Wirg.* 499. *Oby*ch* (obym) u ciebie sądzony był iako zdrayca, radbych (= radbym) pod miecz téy szyi nadſtawił. *Sk. Dz.* 1042.

*OBYĆ się; *ob.* Obydź się, cf. Obeyśdź się.

OBYCZAY, - aiu, *m.*, OBYCZAIEK, - ayku, *m.*, *dem.*, *Bh.* obyčeg; *Slo.* običag; *Dl.* obicsay; *Cro.* obichay (*Cro.* obiknujem, = nawykam, *Cro.* obiknenye, = nawyknienie; *Sla.* obicsaj; *Bs.* obicjaj, nauk (cf. nawyknąć, nauka; *Bs.* obiknutise, = nawyknąć); *Sr.* 1. nawoženo; *Rg.* objcjaj, nauk, *aſſuetudo*, *ritus ecclesiaſticus* (obicjajnik, = rytuał); *Rs.* обычай, обыкновенїе, (обыкнуть, обыкать, навыкнуть, навыкать nawyknąć); *Ec.* наукъ, привычка, навыкъ; *etym.* wyknąć, zwyknąć). *a) obyczay, zwyczay, zwykły sposób, nałog, Gewohnheit, Gebrauch. Mieszaiąc się między żołnierzami, często słyszał,

że oni słów wolnych i niecudnych używaią, iako pospolicie takowi maią w obyczaiu. *Wys. Al.* 36. Musimy używać słów między pospólstwem w obyczay wziętych. *Kosz. Cyc.* 126. Tak obyczay otrzymał, *ita usu receptum. Mącz.* Łancuchy iakieś widzę, nad obyczay długie. *Paszk. Dz.* 55. Według ustawy i obyczaiu kościoła powszechnego. *W. Post. W.* 230. - §. b) Obyczay *differt a* zwyczay, *ut cum dicimus*, ma swóy obyczay lato, dzieciństwo, zima, wino, grunt ten abo ów, koń, i. e. własność, przyrodzenie, *at* zwyczay *est* nałog. *Cn. Th.*, eigenthümliche Art und Weise, Sitte; *Bh.* mraw; *Sr.* 1. nawojeno, cżahnidba; *Vd.* sadershtvu, sadershanje, shega; *Rg.* chjuud, uvadiza; *Bs.* chj d, narav (cf. narów); *Rs.* обычай, норовъ, нравъ, ухватка. Zwyczay mało co się odmienia od obyczaiu w słowie. Zwyczay właśnie iest, przez który się dzieie obyczay, gdyż obyczay staie się z zwyczaiu. A iako obyczay, tak też zwyczay przynależy samemu człowiekowi rozumnemu. U Polaków za iedno czasem się bierze zwyczay, obyczay, nałóg, nałożenie się czemu, przyzwyczaienie etc. *Petr. Et.* 120. Obyczaie są sprawami wolnemi człowieka, przyymuiącemi powodowanie się i prawidło. *Mon.* 75, 313. Mówimy pospolicie, każdy ma swóy obyczay, t. i. każdy ma coś osobnego od natury danego, czego inszy nie ma. *Petr. Et.* 120. Osobliwie cztery złe zwyczaie u nas w obyczay weszły. *W. Post. M.* 551, sind bey uns zur Sitte geworden. Co kray, to obyczay, ländlich, sittlich, *de moribus hominum*, *de fertilitate terrae*, *plantarum*; nie wszędy się wszystko iednako rodzi. *Cn. Ad.* 338; *Rs.* что городъ, то норовъ, что деревня, то обычай; Mówi Ruś: szto horod, to *norow;* zwyczay tam taki i tu taki być może. *Pim. Kam.* 20; *Slo.* kolko kragow, kolko obicagi. Nie z obyczaymi, ale do obyczaiów, iak mówią, ieździć każdy musi. *Stryik.* 78, cf. kiedy iesteś między wrony; *ulula cum lupis*; *Slo.* podla obicage; *cum fueris Romae*, *Romano uiuito more*). Bóg przez 30 lat obyczaie Jzraelitów cierpiał na puszczy. *Lepp. Act.* 13, 18, złe obyczaie, niesworność, nieposłuszeństwo). Alexander nie mógł się odjąć występkom a nieobyczaiom, których się był za młodu od Leonidesa napił i nauczył. *Glicz. Wych. L* 8, złym nałogom). Psuią dobre obyczaie złe rozmowy. *Modrz. Baz.* 215, *Rs.* худыя общества портятъ хорошїе нравы, złe towarzystwo psuie dobre obyczaie). Czas w nim może odmienić serce iego hardo, Z zabaw leśnych zatrzymał obyczaie twarde. *Teat.* 45 *c*, 46. Starych i młodych obyczay przeciwny. *Pot. Jow.* 133. Dobrzy bakałarze nietylko czytać dzieci uczą, ale i innych obyczayków uczciwych, aby w iedzeniu, w staniu, w chodzeniu, w mowie przystoynie sobie poczynali. *Gorn. Dw.* 343. Obyczaiek, *mosillus. Mącz.* Obyczaiów dobrych nauka *ob.* obyczayna, obyczaiowa, moralna nauka). Obyczaiów poprawiacz, stróż, naprawca publiczny, urzędowy, *censor. Cn. Th.*, *Rg.* nadchjudnik *morum magister;* nadchjudnos, nadchiudstvo *morum praefectura.* - §. *3) obyczay, sposób, kształt, gatunek, rodzay, die Art und Weise, Mittel. Wszystkich obyczaiów zażywa, iakoby nieprzyiaciela ubłagał. *Sk. Dz.* 1064. Szukali obyczaiu, iakoby go zabili przez zdradę. *Sekl. Marc.* 14. Nie tylko na to trzeba mieć wzgląd, co kto czyni, ale też którym obyczaiem działa. *Ezop.* 50.

By w naylepszy obyczay ta miłość była, iednak za sobą osławę ciągnie. *Cor. Dw.* 293. Wszelkim obyczaiem podobać mu się pragnie. *ib.* 12. Bóg ma wiele obyczaiów u ludzi niepodobnych, któremi wywieść może z wszystkich przygod. *Sk. Kaz.* 66. O dziwnym obyczaiu swego nawrócenia Ś. Paweł sam pisze. *Sk. Żyw.* 1, 55. Uchodził kryiomym i pokątnym obyczaiem. *ib.* 1, 176. W prawie dano obyczay, iako się opiekunowie sprawować maią. *Sax. Art.* 35. Król Czeski przyzwolił dadź Mieczysławowi Dąbrowkę tym obyczaiem, ieżeli się ochrzci. *Bielsk.* 33, t. i. pod tym warunkiem, unter der Bedingung. Zbawiciel nasz ten obyczay śmierci sobie obrał, który ... *Kucz. Kat.* 94, rodzay. *edit.* 2.). OBYCZAIĆ, - ił, - i, *cz. ndk.*, obyczaiów nabawiać, polerować, obyczaynym czynić, gesittet machen. Religiia obyczai narody, łagodzi dzikie umysły. *Stas. Num.* 2, 204. Prace iego tak potrzebne do uszczęśliwienia każdéy zobyczaionéy społeczności. *Pam. Warsz.* 4, 47 *Cztr.*, ucywilizowanéy; *Bs.* uobicjaiti *inducere in consuetudinem*). OBYCZAIOWY, OBYCZAYNY, - a, - e, do obyczaiów abo życia cnotliwego należący, moralny, Sitten=, Moral=; *Bh.* mrawny, moresny; *Sr.* 1. cżahnidbené, cżahnidbné; *Crn.* sadershliv; *Rg.* obicni, *s* zwyczayny, *Rg.* obicjan *humanus*; *Bs.* obicjajni *consuetus*; *Sla.* obicsan, *s* ludzki; obicsajan, *s* zwyczayny; *Rs.* обыкновенный, *s* zwyczayny; нравоучительный, нравственный moralny, *Ec.* нравный *ethicus.* Część filozofii o powinnościach wszelkich stanów ludzi, nauką moralną czyli obyczayną nazywamy. *Mon.* 70, 317, *ib.* 76, 150; *Rg.* filozofia nadchjudna, chjudorèdna, chjudorèdnos; *Ross.* нравоученїе. Bardzo pięknie o obyczaynéy nauce mówią, von der Sittenlehre, a bardzo daleko obyczaiami od niéy się odsuwaią. *Wyrw. G.* 525. Obyczayne prawdy. *Bals. Niedz.* 192, t. i. moralne, z nauki moralnéy). Każda przypowieść Chrystusowa zamyka w sobie skutkuiącą obyczayną prawdę. *ib.* 1, 117. - §. b) obyczayny, obyczaynie *adv.*, (*Bh.* obyčegny, obyčegné; *Slo.* običegný; *Rs.* обычайный, обично, *s* zwyczayny), dobrych obyczaiów, gesittet, wohlgesittet; *Vd.* sheden, fleten, lepovishen, napraulen, sadershezh, sadershtvan, pohleun; *Rs.* благонравный, добронравный, степенный; *Ec.* легконравный. Obyczaynym iestem *Ec.* добронравствую; *oppos.* злонравствую. - §. *c) przezorny, ostróżny, vorsichtig. Gdy się około ognia nieobyczaynie snuie, płomieniem zachwycony, na pół martwy z placu wzięty był, *temere. Krom.* 714. Buczacki z nieuzbroionym czeladzi orszakiem na Tatarów nieobyczaynie napadł, *imprudens. ib.* 618. Wodę mu nieobyczaynie na ręce podał. *Sk. Dz.* 866, niezgrabnie). Wełnianki z tego ziela dzieciom do igrania maią bydź obyczaynie dawane, żeby iedno drugiemu tego w uszy nie natkało. *Syr.* 734. Lew gdy gwałt zbyt wielki na się widzi, odstęp czyni, ale obyczayny, pazury abowiem ostre w łapy pokryie, żeby śladu po sobie nie zostawił, i z lekka ustępuie, gotów z nieprzyiacielem czynić i na ustępie. *Birk. Chod.* 8. OBYCZAYNOŚĆ, - ści, *ż.*, (cf. dworstwo obyczaiów), grzeczność, die Sittsamkeit, Höflichkeit; *Bh.* mrawnost, moresnost; *Rg.* obicnos *humanitas*, obicjajnos *assuetudo*; *Vd.* fletnost, lepovishnost, pohleunost, lepudershnost, prausadershnost; *Sr.* 1. cżahnidbnosć; *Rs.* благонравie,

добронравіе. Obyczayność uważa co mówić i czynić przystoi. *Zab.* 4, 146. Obyczayność iest dowodem powierzchownym umysłu łagodnego. *Zab.* 1, 43. Obyczayność iest rodzay niejakich spraw, w których przez ćwiczenie i zwyczay do iakowéyś przychodzimy gotowości. *Mon.* 70, 317. Pewne prawidła, zwyczaiem kraiowym ftwierdzone, obyczaynością mianuię. *ib.* 71, 34. Nieobyczayność zamyka w sobie wyftępki i sprosności, iako piiaństwa, fryerftwa i t. d. *Glicz. Wych.* L 8 *b.*

*OBYDLE, - a, *n.*, *Bh. et Slo.* **obydlj**, *et* **obyt**, *Rs.* обитаалище, mieysce przebywania, pomieszkanie, **die Wohnung.** Żorawie tam swoie obydle miewały. *Kmit. Spyt. D.*, *ob.* obywać.

OBYDWA, Obiedwie *ob.* Oba, Obadwa, **alle beyde.**

OBYDŹ się, obył, *f.* obędzie się *rec. dk.*, Obywać się *ndk.*, a) obeyść się, α) obeyść się bez czego, **sich ohne etwas behelfen.** Król wziął sobie to za punkt wielki polityki, aby kraie iego obyły się bez zagranicznego przemysłu. *Pam.* 85, 1, 101. Wcale bylibyśmy się obyli bez téy łaski. *Teatr* 17, 124. Stary mąż młodéy żony, bez koadiutora się nie obędzie. *Teatr* 15, 48. - β) obeyść się czym, przeftawać na tym, **sich mit etwas begnügen, damit behelfen.** Połowicę fkarbu Oktaw woyfku rozdał; czym kontentowani i oni byli, i Oktaw się obył. *Chrość. Fars.* 152. - §. 2) Obydź się gdzie, długo pomieszkać, pobydź (*ob.* obywać), **eingewohnt seyn, lange an einem Orte wohnhaft seyn.** Nie obył się tam, nie zagrzał mieysca, nie fkwasił tam. *Cn. Th.* 584. Nimfy, satyrowie, gorale, sylwani, Ziemię raz sobie zdaną, niech w wieczność osiędą; Czy wierzycie, że i ci na niéy się obędą? *Zebr. Ow.* 7. - *§. *Obydzie go wiatr. *Zebr. Ow.* 387, obeydzie, *ob.* obeyść, obchodzić.

*OBYECADŁO *Glicz. Wych.* *J* 8, *ob.* abecadło. *OBYEDNAĆ *Gil. Pst.* 313 *b*, *ob.* Objednać. *OBYEGŁY *Biel. Sw.* *B* 4 *b*, *ob.* Obiegły, Obiedz.

*OBYSK *ob.* Objsk.

*OBYWAĆ, - ał, - a, *contin. intr.*, *Bh.* **obywati;** *Slo.* **obýwám;** *Ec. et Rs.* обитамь, обитаю, mieszkać gdzie, domem ftać, **wohnen.** Kazał im obywać w mieściech Samaryyfkich. 1 *Leop.* 1 *Ezdr.* 4, 10, mieszkać. 3 *Leop.*). Odpisał urzędnikom, obywaiącym w Syryi ... 1 *Leop.* 3 *Ezdr.* 2, 25. Lech i Czech przyszli pod góry, gdzie piérwéy obywali Boemowie. *Biel. Sw.* 136. Obróciwszy twarz ku puszczy, uźrzał lud Jsraelfki, obywaiący w namieciech. 1 *Leop. Num.* 24. Po ziemi téy nie chodził mąż, ani obywał człowiek. 1 *Leop. Jer.* 2, 6, ani mieszkał człowiek. 3 *Leop.*). Każdy, któryby obywał między synami Jsraelfkiemi. 1 *Leop. Levit.* 17, 10, zagościł. 3 *Leop.*). Z ludźmi obywania nie ma. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 5, 38, mieszkania. 3 *Leop.*). Gdzie nocy iasne a niemglifte, tam ciała obywaiących (mieszkańców) zdrowe bywaią. *Cresc.* 651. W suchych ftronach obywaiący, też suśsi bywaią. *ib.* 15. Bóg lud Jzraelfki wywyższył czasu obywania w ziemi Egiptfkiéy. *Budn. Act.* 13, 17. Przykazał ludu, który obywał w Jeruzalem, aby dawali część maiątku kapłanom. *Leop.* 2 *Chron.* 31, 4, mieszkaiącemu w Jeruzalem. *Bibl. Gd.*). - §. *Act. cum Accus.* **bewohnen.** Przed Panem niech się zruszaią wszyscy obywaiący krąg ziemi. *Leop. Ps.* 32, 8, wszyscy obywaiący w krąg ziemi. 1 *Leop. Ps.* 32, 8, wszyscy obywatele okręgu ziemi. *Bibl. Gd.*). - *§. obywać z kim, cielesną sprawę mieć, **beywohnen, sich fleischlich vermischen.** Nieprzyiaciel będzie obywał z żonami twemi iawnie. 1 *Leop* 2 *Reg.* 12, 12, będzie legał z niemi. 3 *Leop.*). Któryby obywał z macochą swoią, niechay umrze. 1 *Leop. Lev.* 20, 11, któryby spał. 3 *Leop.*). Niewiafta, któraby obywała z bydlęciem, zabita będzie. 1 *Leop. Levit.* 20, 16, któraby podległa bydlęciu. 3 *Leop.*). - §. Obywać się, *ob.* Obeyść się, Obydź się. OBYWATEL, - a, *m.*, - *§. *Bh. et Slo.* **obywatel** mieszkaniec, *Bs. et Cro.* obitel, *s* czeladnik, domownik; *Rs.* обыватель mieszkaniec; *Ec.* обитель pomieszkanie, обиталникъ cudzoziemiec; *Ross.* обитатель, obywaiący gdzie, mieszkaniec, **der Einwohner, Insaß.** Jdźcie oglądać tę ziemię, i lud, który iest obywatelem iéy, ieśli mocny iest. *W. Numer.* 13, 14, lud, który mieszka w niéy. *Bibl. Gd.*). Słońce swoią iasnością świat i obywatele iego częftokroć obraduie. *Furm. Uw. F.*, *Rs. obs.* житїй, житьи люди. Przed zdradami *obywacielów k ay ten niebezpieczny iest. *Kosz. Lor.* 55 *b.* Ziele to u nas ani gościem, ani obywatelem iest, bo tylko w kraiach ciepłych swe kochanie ma. *Syr.* 235. Djabeł po zbawieniu ludzkim iuż sam tylko ma bydź obywatelem wiecznego potępienia. *Biał. Post.* 246. Obywatel niebiefki naśmieie się z nich. *Budn. Ps.* 2, 4, bóg, który mieszka w niebie. *Bibl. Gd.*, **der im Himmel wohnt. Luth.**). - §. 2) obywatel, członek cywilnie i politycznie wolny pospolitéy rzeczy, *citoyen*, **der Staatsbürger, der Bürger eines Staats** (cf. mieszkacz, mieszczanin). Zoftać obywatelem, ieft oddadź swoię moc osobiftą towarzyftwu całemu. *Stas. Zam.* 20. Samę szlachtę prawa nasze rozumiały właściwie przez obywatelów, tak dalece, że cokolwiek się mówi o prawach, swobodach, wolnościach obywatelfkich, ściśle należy do saméy szlachty, czy to w senatorfkim, czy w rycerfkim ftanie będącéy. *Skrzet. P. P.* 1, 187. Prawy obywatel w każdéy sprawie dobro kraiu powinien mieć przed oczyma. *Kras. Pod.* 1, 20. Składam nayglębsze dziękczynienia u tronu Twego, u tronu Króla obywatela i oyca oyczyzny. *Dyar. Gr.* 67, **vor deinem Throne, König, Bürger und Vater des Vaterl....** Jmię obywatela, ty móy fkarbie złoty, Szacownieyszy nad wszyftkie herbowne klejnoty. *Zab.* 2, 273 *Nar.* OBYWATELKA, - i, *ż.*, *§. *Boh.* **obywatelkyně,** *Rs.* обывательница; mieszkanka, **die Bewohnerinn, Einwohnerinn.** Krolowie woyfk uciekali, a obywatelka domowa podzieli korzyść. *Budn. Ps.* 68, 12, ta, która przyglądała domu. *Bibl. Gd.*). - §. 2) dzieląca wolność cywilną i polityczną państwa, **die Staatsbürgerinn.** Matka obywatelka. *Kniaź.* OBYWATELSKI, - a, - ie, obywatelom służący, należyty, *§. tameczny abo tuteczny, *vernaculus patrius, indigena. Cn. Th.*, domowy, kraiowy, **einheimisch, inländisch, Landes=;** *Rs.* обывательскій mieszkańczy. - §. 2) członkom pospolitéy rzeczy należyty, **staatsbürgerlich.** W rodackiéy chodząc sukience, niby obywatelfką okazuią poftać. *Mon.* 65, 188. Brak wielki wyobrażeń i obyczaiów obywatelfkich w ludzie wieyfkim. *Ust. Konst.* 1, 114, t. i. na obywatelów przyftoynych, **der Mangel an Begriffen und Sitten, die Staatsbürgern erforderlich sind, unter unserm Landvolke.** Po obywatelfku *adv.*, z według zwyczaiu obywatelów kraiu iakiego. *Cn. Th.* 719, **nach Landesart;** - duchem obywatel-

watelskim, sposobem obywatelskim. staatsbürgerlich, mit Bürgersinn, mit Biedersinn, patriotisch. Radzę postąpić w tey materyi po obywatelsku, po bratersku. *Gaz. Nar.* 1, 189 *Stan. Aug.* Przysięga sekretarz rady, że swą funkcyą sprawować będzie sumiennie, wiernie i po obywatelsku. *Skrzt. Pr. Pol.* 1, 292. OBYWATELSTWO, - a, *n.*, - *§. *incolatus Cn. Th.*, die Einheimischkeit, die Insaßschaft, die Eingebohrenschaft, das Indigenat. Obywatelstwa, abo mieyskiego utracenie, abo niemienie, cudzoziemstwo, *peregrinitas Cn. Th.*, Staatsbürgerrecht, Bürgerrecht. - 2. *politycznomoraln.*, patryotyzm, charakter obywatelowi należyty, Staatsbürgersinn, Patriotismus, Biedersinn; *Rs.* общительность. W średniey mieszkańców klassie znayduią się umiarkowanie, obywatelstwo i inne cnoty. *Gaz Nar.* 1, 246. Jędrzey Zamoyski, sławny mąż w Europie cnotą, urzędami, obywatelstwem. *Zab.* 14, 201. Zna król twoie obywatelstwo, zna wierność bez skazy; wdzięczności się spodziewaу. *Teatr* 45 *d*, 20, *Wyb.* Nayczystsze obywatelstwo, sentymenta pełne szlachetności, odmalowane są w całym tym dziele. *Gaz. Nar.* 1, 302, - 3. *personif. collect.* obywatelstwo, = zbiór obywatelów, = obywatele, cf. pospólstwo, w dawnym znaczeniu; Bürger, Staatsbürger. Poseł od swego woiewództwa, powagą mówi od obywatelstwa, iako od niego wybrany i delegowany. *Koll. list.* 2, 31. Widzi kray dobrze, co za pożytki w obywatelstwie zdatnym do usługi Rzeczypospolitey wyniknęły. *Zab.* 14, 178. Zgromadzone na ratusz obywatelstwo tę ustanowiło uchwałę. *Gaz. Nar.* 2, 195.

OBŻĄĆ *cz. dk.*, Obżynać *ndk.*, w koło pożąć, bemähen. Kosmatą Polifem obżyna sierpem krzywym brodę. *Zebr. Ow.* 340.

OBŻALEC, - lca, *m.*, *sorte de bois de charpente*, Art von Bauholz. *Tr.*

OBŻAŁOWAĆ, *F.* obżałuię *Act. dk.*, *Bh.* obžalowati, prožalowati; *Dl.* oszvaditi); obżałować kogo u sądu, obwiniać kogo. *Cn. Th.*, oskarżać, einen gerichtlich anklagen, cf. żałoba). Osoczył a obżałował ie wielą haniebnych złości. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 7, 25. Przywiedziono one męże, którzy byli obżałowali, a oskarżyli Daniela. *ib. Dan.* 6, 24. Siostrę brat obżałował i wydał. *Sk. Dz.* 802. W zakonie starym godziło się oycu syna nieposłusznego do urzędu obżałować. *Sk. Kaz.* 44. Obżałowany powinien prawdę zeznać, co żałuiącemu winien. *Sax. Porz.* 25. Epaminondas był obżałowan, i chciano go o gardło przyprawić. *Eraz. Jęz. H.* 2 *b.* Obżałował a oskarżył mię u ciebie. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 19, 27. Dopuśćże mi, żeć maluczko obżałuię boleści moie. 1 *Leop. Job.* 10, 20, niech ci się skarżę). Lukrecya żałobliwemi słowy krzywdy swéy przed mężem dosyć żałośnie obżałowawszy, pugiнałem się zabiła. *Kosz. Lor.* 68 *b.* - §. obżałować *ob.* ożałować.

OBŻARCA, OBŻERCA, OŻERCA, OŻYRCA, - y, *m.*, OBŻARTUCH, - a, *m.*, *Boh.* obežral ý, obžerač, ožralec, žraut, hlton; *Slo.* ožralec; *Sr.* 1. wožrawcź; *Vd.* shertovez, oshertnik, preshertnik, velikujedez, posheruh, poshreshnik, trebushnik, oshertuvauz, poshiravez, nesitnik, nigdarsit; *Cro.* osiravecz, oserlyivecz, poshvſh; *Bs.* prosgdor, prosgdorac, sgderallo; *Rs.* обжора, чревообъядникъ, ѣдунъ, *f.* ѣдунья; *Ec.* пищникъ, который ѣсть ожотникъ, прожорливъ, гортанобѣсникъ. *Etym.* żrzeć; ożrzalec, ob-łoyca, żarłok, ein Fresser, Schlemmer (cf. wilk, rosomak, brzuch, utonął w brzuchu; tylko ieść a pić; iak w piekło wrzucił; pożarł; pasobrzuch). *Helluo* obżarca, żarłok *Mącz.* Obżerca, niepowściągliwy w pokarmach. *Sk. Zyw.* 2, 20. Niepotrzebni obżarce, którzy tylko w brzuch tkaią. *Kosz. Lor.* 107 *b.* Do ożerców, których obżarstwo nigdy niesyte, zawsdy bezdenne. *Pilch. Sen list.* 3, 43. Niemądry, który ożyrce karmi, a czyni zelżywość oycu swemu. 1 *Leop. Prov.* 28, 7. On dla swey wspaniałości iedynie oznaku, Wszystkich w piątki obżarców czestował bez braku. *Zab.* 15, 93. Obżartuch, tylkoby ieść a pić, zatonął w brzuchu. *Zegl. Ad.* 182. Wilk obżartuch. *Haur. Sk.* 313; *Jak. Bay.* 80. Obżarcą być *Eccl.* чревонеистовствовати. OBŻARCIE, OBŻARLIWIE, OBŻERNIE *adv.*, żarłocznie, łakomie, gefräßig, verfressen. OBŻARLIWY, *OBŻYRLIWY, *OBŻERLIWY, OBŻARTY, OBŻARŁY, OŻARŁY, OŻRZAŁY, OBŻERNY, - a, - e, *Bh.* obžerny, ožraly, obežraly, hltawý, zícný; *Slo.* ožrali, obžerni, pažrawý, wožrawczki, wovedné; *Vd.* osherten, poshreshin, poshrih, poshreshen, sherten, grosnojedezhen, trebushen; *Crn.* samogovtnę; *Dl.* obgyden; *Rs.* обжорливый; *Ec.* чревообъядный, чревообъястливый, объядливый, чревонеистовъ, чревонасытный, żarłoczny, gefräßig, freßsüchtig. Kolera i morzenie iest człowiekowi ożarłemu. *Leop. Syr.* 31, 23. Wilk bestya obżerliwa iest. *Sak. Pr.* 101. Wilk obżerny. *Zimor.* 275. Psi obżarliwi nie znaią nasycenia. *Budn. Jes.* 56, 11. Oni są psami obżartemi, nie mogą się nigdy nasycić. *ib. Bibl. Gd.*). Obżarły *glutosus Mącz.* Ciężkość niewyspania trapi człowieka ożrzałego. *Radz. Syr.* 31, 22. Motłoch opiły, ożrzały. *W. Post. W.* 280. Nie bądź obżyrliwy, będziesz długo żywy. *Sak. Pr.* 147. Obżarty brzuch rozumu ostrego nie czyni. *Kosz. Lor.* 4., *plenus venter etc.* Obżarły Mateusz biskup Krakowski, *Bielsk.* 100. Kto nie obżartem, opędzi brzuch i żartem. *Dwor. C* 3. Tym, którzy obżerniejsi byli przed chorobą, więcey pokarmu w chorobie pozwolić potrzeba. *Krup.* 5, 369 *et* 2, 104. OBŻARTOŚĆ, - ści, *ż.* OBŻARSTWO, OBŻERSTWO, - *n.*, *Boh.* obžerstwí, obežralost, žrawost; *Slo.* obžerstwo, ožralstwo, pažrawost; *Sr.* 1. wožrawczstwo, wovednosćź; *Crn.* poshręshnost; *Vd.* oshertnost, shertlivost, poshresnost, posherlivost, velkojedstvu, grosnojedezhnost; *Cro.* oserlyivosst; *Dl.* zarxtvo; *Rg.* proxdorstvo; *Bs.* prosgdrrilost, posgjarlost, prosgdarstvo; *Ec.* чревобѣсіе, чревонеистовство, чревообъяденіе, ласкосердство, гортанобѣсіе; *Rs.* обжорство, обжирство, chciwość zbytnia (*habitus*) nieporządna do iedzenia, żarłoctwo, łakomstwo w iedzy. *Cn. Th.*; ożrzalstwo, die Gefräßigkeit. - §. *actio* obżeranie się, obżarcie się, obłożenie się pokarmem, przebranie w iedzy, abo i w piciu, das Ueberladen mit Speise und Trank. Dla obżerstwa wiele ludzi ginie, a kto powściągliwym iest, żywota sobie przyczyni. *Sk. Kaz.* 504. Na czci rozpasować się, znak obżartości. *Eraz. B iii.* Że zbytniego *gorzałki obżarstwa*, trafiaią się ludziom różne przypadki. *Haur. Sk.* 164, piiaństwa. OBŻERAĆ się *ob.* Obeżrzeć się.

OBŻEGLOWAĆ *cz. dk.*, w koło pożeglować, umsegeln, *Vd.* obladjati, objadrati, okuljadrati.

OBŻEGNĄĆ *ob.* Ożegnąć.

OBZIERAĆ *się ob.* Obeyrzeć się, **OBZNACZYĆ** *ob.* Oznaczyć. **OBZOBAĆ** *ob.* Ozobać, **OBŻYNĄĆ** *ob.* Obżąć. **OBŻYNKI** *ob.* obrzynek. **OBŻYRAĆ** się, obżerać się *ob.* obeżrzeć się. **OBŻYWIĆ** *ob.* Ożywić.

O C.

OCALIĆ, *F.* ocali *Act. dk.*, w całości zachować, całości nienaruszenie obronić, ganz und unverletzt erhalten, die Unversehrtheit behaupten. (cf. *Vd.* sazeliti, obzeliti, dozeliti, *s* zagoić, wygoić; *Ross.* исцѣлить, исцѣлять wyléczyć). W odmęcie sprzysiężonych na zgubę niewinności łotrów, szczęśliwy ieszcze, kto głowę na karku ocalić potrafi. *Teatr* 49, 27. Służył oyczyznie i szlachetnie radził, Nie mógł ocalić, ale iey nie zdradził. *Kniaż. Poez.* 1, 71. Ocalone króleſtwo, uwolniony oyciec, nieprzyiaciele zwyciężeni. *Teatr* 51 *d*, 123. **OCALEĆ**, - ał, *F.* ocaleie *Neutr. dk.*, w całości się utrzymać, ganz und unversehrt bleiben; *Rs.* уцѣлѣть; (*Ec.* цѣлитися ozdrowieć). W pośrzód zgrai zalotnych ocalała. *Hul. Ow.* 206. Albo ginąć, albo ocaleć razem musimy. *Nar. Tac.* 3, 47, (*Ec.* исцѣлитель lekarz, goiciel).

OCAP, - u, *m.*, *fortif.* w cembrowaniu galeryy podkopowych, sztuka poprzeczna ramy, ſkładaiąca u wierzchu niby balkę pułapową. *Jak. Art.* 3, 305, der Zapfenbalken, das Zapfenſtück. Mur, lub parkan pospolicie ogradza ogrody; kiedy ieszcze po ocapach oſtre kołki gęſto na krzyż pozabiiano będą, zabrania się tym wſtępu wszelkiemu bydlęciu. *Kluk. Rosl.* 1, 59. Ocapy u budowy zwyczaynie sosnowe. *ib.* 2, 162. U drzwi u wierzchniego ocapu przybił podkowę. *Haur. Sk.* 302.

OCAPIEĆ, *F.* ocapieie *Neutr. dk.*, głupim iak cap się ſtawać, w rozum zeyść, dumm werden wie ein Schöps. Ocapiałby dziad ſtary, by mu się zachciało ſtawiać klétki, grać w licho, i na trzcinie ieździć. *Zab.* 8, 74, *Jżyck.*

OCCIANY, - a, - e, z octu, od octu, octowy, Essig=. Daway iey kwaśnych potraw i occianych pokarmów. *Spicz.* 175. **OCCIARZ** *ob.* Octarz. ***OCCIĆ**, *Bh.* zoctiti, na ocet obrócić, zu Essig machen; *Bh.* zoctěti octem się ſtawać.

OCEAN, - u, *m.*, całe to zebranie wody słoney, która świat oblewa. *Wyrw. G.* 14, wielkie morze, które wszyſtkie ziemie sobą opasało, i od bliskich ziem bywa nazywane rozmaicie. *Otw. Ow.* 605, rozlanie morza wielkiego, oceanem zowią. *Syxt. Szk.* 33. Ocean, otoczyświat, morze wielkie. *Cn. Th.* 426, *Sla.* shirokó mòre, das Weltmeer. **OCEAŃSKI**, - a, - ie, Oceans=, Weltmeers=. Oceańſkie wody. *Zbil. Dr. E* 3, die Gewässer des Oceans.

OCECHOWAĆ, *F.* ocechuie *Act. dk.*, oznaczyć, *circumsignare Mącz.*, bezeichnen, umschreiben. Ocechowanie. *Veryf.* 18.

OCEDZIĆ *cz. dk.*, *Vd.* ozhedit, *Cro.* oczejam, *Ross.* оцѣждáти; оцѣждáю, *ob.* Cedzić.

***OCĘKAŁY**, - a, - e, ocięțny, krnąbrny, hartnäckig. Zaślepione, ocękałe a zatwardziałe serca pokutować nie umieią. *Kosz. Lor.* 63 *b.* Ziele Wrotycz febry i gorączki ocękałe léczy. *Syr.* 811.

OCEL, - u, *m.*, bródka na podkowach, (*ob.* cel 4.), der Stollen auf dem Hufeisen. (cf. *Bh.* ocel, *s* ſtal, *Bs.* ocigl, bliznica, *Cro.* oczel, oczely; *Hg.* atzél). Kto konia swego na ocel da ukować, Już i na gołoledzi może tym harcować. *Rey. Zw.* 4. Uzbroiwszy w podkowy i ſtalne ocele konie żołnierzów swoich. *Pot. Pocz.* 117. - §. *fig.* Co cnotą na ocel nie zakowano, trudno to słusznie ma być pochwalono. *Rey Zw.* 145. Myśl ſtateczna, na żadną ſtronę nie uniesiona, a rozumem na ocel zahartowana. *ib.* 22 *b* **OCELOWAĆ**, *F.* oceluie *Act. dk.*, *okryżać, ograniczyć, *determinare. Mącz.*, umgränzen. Okrążenie abo ocelowanie *circumscriptio terrae. ib.*

OCEMBROWAĆ, **OCEMBROWANIE** *ob.* Cembrować.

***OCEMGNIENIE**, - ia, *n.*, okamgnienie, (*ob.* mgnąć), der Augenblick. *Oczy* po ſtaropolſku *oce*; ztąd *ocemgnienie. Kpcz. Gr.* 2, *p.* 161. Na każde ocemgnienie boleści iego większą moc brały. *W. 2 Mach.* 9, 11. *W. Poſt. Mn.* 123. *Rey Wiz.* 186., Język kłamliwy uſtanie w ocemgnieniu, *Radz. Prov.* 12, 19. Pan Bóg w ocemgnieniu wszyſtko opatrzyć, odmienić, naprawić, i poſtanowić może, *Rey Zw.* 198.

OCENIĆ, *F.* oceni *Act. dk.*, Oceniać *ndk.*; *Cro.* uczènyam; *Vd.* oshtimati, doshtimati; *Ross.* оцѣнить, оцѣнять, cenę nasnaczyć, oszacować, taxiren, schätzen, einen Preis ansetzen. Dziki wędrownik zboieckiemi nawy Przybywszy do nas (Amerykańczyków) losy me odmienił, Panów mych wyciął, a perły ocenił. *Zab.* 13, 247, *Nar.* t. i. wartość im naznaczył). Nieoceniony, *Nieocenny*, którego ocenić niemożna, nieoszacowany, *Ross.* неоцѣненный, *Ec.* неоцѣнимый, unschätzbar, ohne Vergleich koſtbar. Błyszczała z cesarſkiego berła nieocenna perła. *Przyb. Luz.* 219. Dziecię nieocenione, ani też wysłowione W boskiey wszechmocności. *Pieśń. Kat.* 30. Moment każdy bawienia się z tobą, momentem ieſt u mnie nieocenionym. *Teatr* 16 *c*, 5. Ocenienie, cena *Rs.* оцѣнка. Oceniciel *Rs.* оцѣнщикъ, *Ec.* оцѣнитель; *ob.* taksator.

OCERKLOWAĆ, Ocyrklować *ob.* Cyrklować.

OCET, *G.* octu, *m.*, *Bh. et Slo.* ocet, zoctiti na ocet obrócić, zoctěti octem się ſtać; *Sr.* 1. kiſawo, kiſalo; *Sr.* 2. woſucha; *Crn.* jeséh, uriſk (urishèzhn *acetosus*); *Vd.* esih, jeseh, jösih, jesih, kiselz, grishik; *Cro.* oczèt, *G.* ocsta; ozat, kvaszniczna, kvassina; (ocztim *aceto*, zocztújemsze *acesco*; *Hg.* etzet, eczeth; *Dl.* oczat, kvaſsina (ocztitiſse, *Hg.* ecztiilni, *s* kwaśnieć; *Dl.* oczten, *Hg.* eczetes, *s* kwaśny); *Bs.* ocat, (octitise, uzoctitise *acescere*, octen, gljut, *s* kwaśny; *Rg.* ozat, (xeſtok, *s* mocny ocet); *Sla.* ocet, sirche; *Rs.* оцетъ, *G.* оцета; уксусъ; *Ec.* оцетъ, кислина, тоже что уксусъ по Россійски, а происходитъ отъ Римскаго реченія acetum, *Gr.* ὀξος острый; (*Ec.* оцетность; кислота, квасность kwaśność). *Anglos.* ecet, *Ger.* der Essig. Ocet, skwaśniałe wino, piwo, miód ſkwaśniały). Ocet bywa z wina i inszych rzeczy, gdy części winne w winie bywaią zaziębione, a części wodne zagniią. *Urzęd.* 423. Rozmaite są octy; naylepszy winny. *ib.* Wino w cieple ſtoiąc, ſtaie się octem. *Kluk. Dyk.* 3, 170. Znać piwo, wino po occie. *Cn. Ad.* 1092, poznać łatwo w ſtarości, iaki kto był w młodości). Z naylepszego wina, nayoſtrzeyszy ocet. *ib.* 184, dobry gdy się zepsuie, bywa naygorszy). Czas octu za piecem pilnować. *Rys. Ad.* 6. - §. Ocet siedmiu złodzieiów, przeciw powietrzu służy. *Perz. Sax.* 252. - §. Ocet z miodem zmieszany, oksymel, miodek kwaſkowaty, Drymel. Insza ieſt rzecz ocet miodowany, a insza ocet mio-

dowy, który ieſt z miodu przaśnego. *M. Urzęd.* 425. OCETNIK, - a, *m.*, chodzący koło octu, octarz, octownik; *Rs.* уксусникъ, der Essigmann, Essigkrämer, Essigbrauer; *w. rodz. żeńſk.* Ocetnica, - y, Ocetniczka, - i, *zdrbn.*, *Rs.* уксусница. - §. Ocetnica, ocetniczka, naczynie od octu, flaszka, ein Essigfläschchen, Geschirr zum Essig, *Slo.* octowni nádoba; *Sla.* ocetnica, sirchetnica; *Rg.* oſtenizа; *Bs.* ocтeniça; *Cro.* ocztenka; *Crn.* shotàra; *Ec.* уксусница.

Pochodz. *octowy*, *octowki*, *octarz*, *octownik*.

OCH! *interj.*, *Ross.* охъ!, o! ach! cf. *Ross.* охать ię́kać ächzen!) Och iak wielkiéy z boiaznią upatruię złości, Boże odwróć to licho z twoiey wszechmocności. *Bardz. Tr.* 536. Kocha mię, och i iak kocha! *Boh. Kom.* 1, 391. Och! to się pocieszę i zemszczę się. *Karnk. Kat.* 357. Nie mieli wody w woyſku, i rzekł król Jzraelſki: och biada, biada, biadaż nam! 1 *Leop.* 4 *Reg.* 3, 9-10. *Sak. Persp. pr. B.* 2 *b.*

OCHAPIA mi się kto abo co *Recipr. ndk.*; - *obuersatur animo meo confusa species alicuius rei vel hominis*; *videor nosse*, *vidisse alicubi hominem. Cn. Th.*, *Crn.* dimla se meni, es kommt mir einer oder etwas als schon gesehen oder bekannt vor, es schwebt dunkel vor meiner Seele, als hätte ich es sonst schon gesehen. (*Ross.* охапать, охапывать, nachapać, охáпка, охáпочка nachapanie; *Rs.* охабна gatunek dawny sukni). (*Ochapia mię* co albo kto, n. p. ochapia mię ten głos. *Tr.* ??). Pamiętaszże twarz albo imię iego? *W.* Ochapia-ć mi się przecię iakoś twarz onego. *Bard. Tr.* 387. I mnie się coś ochapiało, żem cię znał kiedyś. *Teatr* 54 *c*, *C* 2. Zdaie mi się, że mam znać W Pana. *W.* Bydź może, bo i mnie się W Pan coś ochapiasz. *Teatr* 30 *b*, 88. Widzi ią, ochapia mu się iey poſtać. *Pot. Syl.* 222. - §. *aliter* Mimy ochapiały się do tych sztuk, które Francuzi Fars zowią. *Teatr* 24, 35, *Czartor.* t. i. przypominaią ie, podobne do nich były.

*OCHĘDOGA, - i, *ż.*, ſtróy, suknie i insze rzeczy co naylepsze, Putz, Staat. Biedny ten człowiek ochędogę swoię i ſtroie owe szlachetne wszyſtkie utracił. *W. Poſt. W.* 3, 24. Wzięła manele, rękawiczki, pierścionki, nadto wszyſtkie swe ochędogi, owa bardzo się pięknie przybrała. *Radz. Judit.* 10, 4, wszyſtko ochędoſtwo swoie. *Bibl. Gd.*). - *transl.* Ochędogę chwały i wielmożności twoiey w dziwnych twych sprawach rozprawować będę. *Radz. Ps.* 145, 5, ozdobę chwały *Bibl. Gd.*). *OCHĘDOGOŚĆ, - ści, *ż.*, przyozdobienie, ozdoba, Zierrath, Putz, Staat. Jżbyśmy sprawowali sobie takie przyprawy, i takie ochędogości na duszach i na myślach naszych. *Rey Pſt. R r* 5. *OCHĘDOŻKA, - i, *ż.*, szata do ludzi, *Cn. Th.*, *Dudz.* 48., chędoższa i lepsza suknia, odświętna, świętalna, ein Feyertagskleid, Staatskleid. Słudzy iego swowolni, i barwy i ochędożki z siebie potyrali. *Petr. Ek.* 109. Konie sprzedam, sprawię ochędożkę na się. *Alb. z Woy.* 35. Nie włożywszy ochędożki, wyszedł do swoich. *Budn. Ap.* 112. OCHĘDOŻNOŚĆ, - ści, *ż.*, ochędoſtwo, czyſtość, die Reinlichkeit. *Boh.* plechota, čiſtotnoſt; *Vd.* zhednoſt; *Rs.* опрятливость, опрятность. W kraiach wschodnich gorącość powietrza konieczney ochędożności wyciąga. *Mon.* 72, 711. - *b) ſtroie, sprzęty, Putz, Schmuck. Odszczepieńcy z swoich zborów wyrzucaią obrazy i wszyſtkę ochędożność a porządek zwierzchni. *W. Poſt. W.* 3, 81. OCHĘDOŻNY, - a, - e, OCHĘDOŻNIE *adv.*, OCHĘDOŻNIUCHNY *intensiv.*, chędogi, czyſty, sauber, rein, reinlich, *Bh.* čiſtotný; *Rs.* хóльный, опрятливый, опрятный. Nie ma bydź pobłocona szata, ale ochędożna. *Petr. Pol.* 2, 148. W każdym gmachu ma być zawsdy ochędożniuchno. *Haur. Ek.* 88. - §. Ochędożny, **Ochędogi*, - a, - ie, (cf. *czyſty), piękny, ſtroyny, schön, geputzt; *Rs.* узорочный. Posłał mu pacholę bardzo cudne, i wzroſtu ochędożnego. *Warg. Wal.* 149. Amurat wiele ochędogiego woyſka swego potracił. *Baz. Sk.* 256. Mieczysław przyiechał do Krakowa, ochędożnie i z doſtatkiem wielkim. *Bielſk.* 111. Tłumacze Radziwiłłowscy o ochędożną Polszczyznę naywięcey się ſtarali. *Bud. Bibl. praef.*, t. i. o ozdobną, ein zierliches Polnisch. OCHĘDOZTWO, OCHĘDOSTWO, - a, *n.*, czyſtość, niebrudność, die Reinlichkeit, Sauberkeit. *Vd.* zhednoba, snashnoſt, saloſt; *Cro.* sznaga; *Rs.* хóля. Zoſtaie nam ieszcze mówić o czyſtości czyli ochędoſtwie względem pomieszkania i ubioru. *Mon.* 74, 593. Przez ochędoſtwo nie rozumiemy ozdoby, ani kosztowności domów, bo można zachować się czyſto i w chałupie. *ib.* Koń, pan, i wino wielkiego ochędoſtwa potrzebuią. *Rys. Ad.* 26. - *2) Ochędoſtwo, **Ochędożeńſtwo*, przyozdobianie, ozdoba, ozdoby, ſtróy, Putz, Schmuck (cf. lat. *mundus*); *Bh.* ſſperky; *Sr.* 1. debenſtwo, cżerich; *Crn.* shumrâk; *Vd.* koranda, lepoſtvu, kinzh, tinkuſtvu, koranda; *Cro.* gyungy; *Ross.* утварь, наряжанïе, наряженïе, нарядъ, узорóчïе, убранство. Pospolicie chełpią się białogłowy ze swych gratów, szat a chuſt białych; ięła i ona też wykładać swoie ochędożeńſtwa, szaty i insze ubiory. *Glicz. Wych.* C 6 *b.* W świetnym odzieniu i ochędożeńſtwie ciała kochaią się. *Glicz. Jsocr. J i* 4. Mówię o zbytecznym i wymyślnym sprzęcie albo ochędoſtwie domów, to ieſt, iak dziś modnie mówimy, o meblach, które z wielkim kosztem sprowadzaią. *Mon.* 67, 622. Żona Stylikona z Bogini Rei ochędoztwo wzięła, i na się włożyła. *Sk. Dz.* 323. Były przy ornacie dwa ochędoſtwa kapłańſkie, które zwano Rationale i Humerale. *Sk. Dz.* 12. Księżna własne dobra swoie i wszyſtko prawie ochędoſtwo białogłowſkie *mundum muliebrem*, na potrzeby ubogich wyłożyła. *Krom.* 112. Ściany kościoła złotemi blachami obite były, okrom innego nieoszacowanego ochędoſtwa w iedwabiach i w kamieniach drogich, i naczyniu złotym i śrebrnym. *Sk. Kaz.* 456, *Biał. Poſt.* 181. Ołtarze sobie budował, i ochędoſtwem, iakie mieć mógł, ozdobił. *Sk. Żyw.* 317. Dobra a cnotliwa żona wielkie ieſt ochędożeńſtwo małżonka każdego. *Glicz. Wych. P.* 5 *b.* Za wielkie to sobie ochędożeńſtwo miała, dziatki. *ib.* C 6 *b.* ozdobę, zaszczyt). OCHĘDOŻYĆ, *F.* ochędoży *Act. dk.*, ochędażać *ndk.*; - a) chędogo czynić, czyścić, *Vd.* ozhediti; *Cro.* obchinyati; säubern, sauber machen. Dawid smętny woła do boga o ochędożenie, i daie za oczyszczenie swoie ofiary. *Rey. Ap.* 8. Ochędożcie sobie złość serca a umysłu złościwego waszego. *Rey. Pſt. M m m* 2. W tych dniach niewiaſty się ochędażały, pomazuiąc się przez sześć miesięcy oleykiem i rzeczami wonnemi, i innym ochędoſtwem białogłowſkim. *Budn. Eſter.* 2, 12. Chryſtus ochędożył nas krwią swoią. *Rey. Apoc.* 8. - b) wyſtroić, uſtroić, ozdobić, przyozdobiać, ausputzen, ausschmücken,

zieren; *Boh.* ſperkowati; *Ec.* утворяти, утворяю; *Rs.* охорашивать. Kościoł dał blachami położyć, a we środku gwiazdami pięknie ochędożyć. *Bielſk.* 201. Kościoł zbudował, i wierzchem pozłociſtym ochędożył. *Stryik.* 179. Długiemi naczyniami, oponami, malowaniami kościoły ochędożył. *Sk. Dz.* 799. Tym obiciem, a temi oponami obiecał zawzdy ochędażać przybytek serca naszego. *Rey Pſ. Hh* 2. W sześciu dniach bóg świat ſtworzył, i rzeczami ſtworzonemi ochędożył. *Leop.* 1. Rozmnożyłeś lud twoy, i ochędożyłeś gi chwałą. *Radz. Sap.* 19, 21. – §. ochędożyć kogo, *rubasznie:* oćwiczyć go, einen durchwalken.

OCHEŁNICKIE ſtaroſtwo w Wwdztwie Mińſkim. *Dyk. G.* 2, 233, eine Staroſtie in Litth.

OCHEŁZNĄĆ, OBCHEŁZNĄĆ, OBHEŁZNĄĆ, *F.* ochełznie *Act. idntl.*, OCHEŁZNAĆ *ndk.*, *OCHEŁSTAĆ *ndk.* Okiełznać, ouzdać, uſkromić, zäumen, bändigen, zähmen, bezähmen; *Slo.* zazubadlugi. Złość wyuzdana munsztukiem srogim przez cię była ochełznana. *Lib. Hor.* 107. Młodemi wołmi ieżdżą po ulicach, gdzieby kołatanie było, albo gwar ludzi, aby się tak ochełſtały. *Cresc.* 550, oswoiły, ugłaſkały). Polſka teraz około tegoż chodzi, iakoby pewnemi prawami swowolą i śmiałość zbyteczną obchełznała. *Zygr. Pap.* 308. Od tych pokarmów się wſtrzymać, aby tak obhełznąwszy ciała buyność, uczynić ie do przykazania bożego wypełnienia powolne. *Zygr. Gon.* 344.

OCHŁANIAĆ *ob.* Ochłonić.

OCHLAŃSKIEGO wina oxeſt. *Inſtr. cel. Lit.*, d' Anjou. *Tr.*, Anjou-Wein.

OCHLASTAĆ się *Rec. dk.*, *Bh.* ochlaſtati ſe, = *inebriari; Bh.* ochlaſta, = *ebrius. ob.* Chlaſtać.

OCHLICA, – y, *ż.*, cierlica do lnu, do konopi, eine Flachshechel. *Tr.* OCHLICZY, – ego, *m.*, OCHLICZ, – a, *m.*, co len na cierlicy chędoży, der Flachshechler. *Tr.*

OCHLNĄĆ, *F.* ochlnie *Intr. idntl.*, oklnąć, olknąć, olchnąć, ogłuchnąć, taub werden. Na uszy ochlnącym, że doſtatecznie słyszeć nie mogą, po kilka kropel tego extraktu w uszy puszczać. *Syr. Ziel.* 565.

OCHŁODA, – y, *ż.*, *Bh.* chlad; *Vd.* hladitje; *Bs.* ohladiscte; *Rs.* прохлада, (прохладѣ wczesność, wygoda); охлада. – a) ochłoda, ſkutek chłodzenia, die Kühle, Abkühlung. Pragniesz może ochłody w miłym zażyć wietrze. *Hul. Ow.* 194. Lasy pełne ochłody. *Brud. Oſt. A* 3. – §. b) uciecha, ukontentowanie, Troſt, Freude, Vergnügen; *Vd.* islohkota, polohkota, reshiulanje). O gdybym sobie przynaymniey śpiewaniem ochłodę uczynił. *Baz. Sk. pr.* Jezu móy, ochłodo moia. *Kanc. Gd.* 319. W moich żalach Ochłodę odnoszę. *Paſt. F.* 18. Bóg tak uchwalił, by za prace młode Starość brała ochłodę. *Zab.* 2, 266. Japończyki gęsi i kury tylko dla ochłody oczu chowaią, ale ich nie iedzą, *Sk. Zyw.* 2, 385. W czekaniu Messyasza wszyſtka była ochłoda i nadzieia wiernych. *ib.* 1, 268.

OCHŁODNIEĆ *niiak. dk.*, OCHŁODNĄĆ, *F.* ochłodnie *idntl.*, *Ross.* охладѣть, охолоднѣть, chłodnym się ſtawać, ſich abkühlen, kühl werden. Poki owce są zagrzane, nie maią bydź doione, aże ochłodną. *Cresc.* 557. – *fig.* Z krwi nieprzyiaciół ieszcze nie ochłodły. *Chrośc. Luk.* 329. Miecz po zwycięſtwie ochłodnął w pochwy włożony. *Psalmod.* 73. – *transl* gniew ochłodł, = uśmierzył się, der Zorn hat ſich abgekühlt, beſänftigt. Ochłodł na koniec, zapalczywość uśmierzoną zoſtała. *Teatr* 2, 121. Ochłodnie w gniewie i ubłagać da się. *Przyb. Milt.* 42. Ukryli ią tak dobrze, iż bezpieczną była, aż gniew nieprzyiacielſki ochłodł. *Gor. Sen.* 185. – *aliter.* pocieszyć się, ucieszyć się, ſich tröſten, zufrieden ſtellen. Z twarzy Pańſkiey ochłodnęli. *Groch. W.* 110. Dobrze iuż ochłodnęła z boiaźni. *Teatr* 28 *b*, 159. Po ukaranych tych gwałtach ochłodła wszyſtka ziemia. *W.* 4 *Ezdr.* 11, 46.

OCHŁODNY, – a, – e, chłodzący, chłodny, *Rs.* охладительный, прохладительный, прохладный; kühlend. Ochłodna rosa. *Sk. Zyw.* 1, 48. OCHŁODZIĆ, *F.* ochłodzi *Act. dk.*; Ochładzać *ndk.*, *Bh.* ochladiti, ochlazowati; *Slo.* ochladit; *Sr.* 1. wotwobzam; *Crn.* ohhladim; *Vd.* ohladiti; *Bs.* ohladiti; *Rg.* ohladiti; *Cro.* ohlagyujem; *Rs.* охолодить, охоложивать, охладить, охлаждать; chłodnym czynić, kühlen, abkühlen. Wody nie tylko na obmycie używamy, ale i na ochłodzenie. *Karnk. Kat.* 107. Prosił Abrahama, aby posłał do niego Łazarza, żeby ochłodził wodą ięzyk iego, ſkwarczący się w płomieniu podziemnego ognia. *Smotr. Ek.* 42. – b) *transl. fig.* pocieszyć, ucięszyć, ułagodzić, uśmierzyć, tröſten, beruhigen, beſänftigen, erfriſchen, erquicken, erfreuen; *Rs.* освѣжить. Ochłodziłeś mię, pocieszyłeś mię; dusza w mię wſtąpiła. *Cn. Ad.* 759. Ochłodziłeś lud twóy pokarmem anielſkim. *Radz. Sap.* 16, 20, karmiłeś *Bibl. Gd.*). Ochłodzona na myśli swey, na ciele też lepiey się mieć poczęła. *Sk. Zyw.* 1, 110. Brał Dawid arfę i grał ręką swą, i ochładzał się Saul i lżey mu bywało, bo duch zły odchodził od niego. *W.* 1 *Reg.* 16, 23. Radością się niezmierną ochłodziwszy. *Sk. Zyw.* 1, 23. Bym się wrócił do was, bym się ochłodził z wami. *Leop. Rom.* 15, 32, ucieszył. *Bibl. Gd.*). OCHŁODZICIEL, – a, *m.*, chłodzący, der Kühler, Abkühler, *transl.* ucieszyciel, pocieszyciel, Tröſter. Duchu! gość w duszach naywiętszy, słodki ochłodzicielu, *Pieśń. Kat.* 88.. Bóg będzie tobie ochłodzicielem duszy i podporą ſtarości twey. *Budn. Rut.* 4, 15. (ucieszy duszę twoię. *Bibl. Gd.*).

OCHŁONĄĆ, OCHŁANĄĆ, *cz. idntl.*, ochłonić *dk.*, ochłaniać *ndk.*, w koło pochłonąć, umſchlingen, rund um verſchlingen. Nadaremnie będziecie osiewać, bo wszyſtko nieprzyiaciel ochłanie. *Leop. Levit.* 26, 16. Kto chce wiele ochłanąć, często musi na male przeſtać. *Ezop.* 111. Niech cię licho ochłoni, przeklęty gaduło! *Teatr* 28 *b*, 52.

OCHŁOSTAĆ kogo *Act. dk.*, oćwiczyć, chłóſtą okładać, *Ross.* охлеснуть, охлыснуть, охлестать, охлыстать, einen durchpeitſchen. Jeśli kradzież nie ważyła pięciu czerwonych złotych, tedy złodziey niechay będzie ochłoſtany. *Chełm. pr.* 189.

*OCHLUDNY, – a, – e, – ie *adv.*, *oppositum* nieochludny, = niechluyny, nieschluyny, unreinlich, unſauber. Jeſt nieochludna w swoim odzieniu i około siebie, a dom iey niczym się od chlewa nie różni. *Mon.* 70, 84.

OCHMATOW, – a, *m.*, miaſto w Kiiowſkim, sławne potyczką krwawą pod Koniecpolſkim hetmanem. *Dyk. G.* 2, 233, eine Stadt in der Woiw. Kiiow.

OCHMIELIĆ *cz. dk.*, *Miaſk. Ryt.* 2, 128, *ob.* Chmielić, (*Bh.* ochmeliti okpić, oszwabić).

OCHMISTRZ, HOCHMISTRZ, – a, *m.*, z *Niem.* Hofmeiſter, przełożony nad dworem marszałek domowy, Haushofmeiſter. *cf.* podochmiſtrzy), *Crn.* okmashtr, *Vd.*

dvorni predftoinik, moifter, *Sr.* 1. domu zastopnik; *Ross.* гофмейстеръ. Efter uczyniła ftryia swego ochmiftrzem abo przełożonym nad domem swoim, *Sk. Zyw.* 2, 342. Rzezaniec ten był hochmiftrzem i ftrożem białych głów królewfkich. *W. Efter.* 2, 3, (komornik *Bibl. Gd.*). *Paranymphus* dziewosłąb, swat, hochmiftrz albo marszałek na swadziebnym weselu. *Mącz.* - b) ochmiftrz, dziecinny inspektor. *Petr. Pol.* 395, guwerner, der Hofmeister junger Herren, Lehrer. Cel oftatni dofkonałego dworzanina ten ieft, aby on wiodąc pana ku dobremu, zoftał w tey mierze u niego ochmiftrzem. *Gor. Dw.* 396. Odprawuie ochmiftrze, żegna ftare panie, co się z nią iechać daley napierali. *P. Kchan. Orl.* 405. OCHMISTRZOWAĆ, - ał, - uie *Act. ndk.*, hofmeistern. Ochmiftrzowanie dworzaninowe ma się ztąd począć, iżby pana takich obyczaiów zwyczaił, któreby go cnotliwie żyć zuczyły. *Gor. Dw.* 369. Z młodych lat moich ochmiftrzowałaś i przewodziłaś nademną; teraz kiedy dziecinieiesz, wzaiemną winienem ci przysługę. *Zabł. Bal.* 87. *Glicz. Wych. F* 3 *b.* cf. burmiftrzować. OCHMISTRZOSTWO, - a, *n.*, *Cn. Th.*, die Hofmeisterstelle; *Sr.* 1. domu zastopnistwo. OCHMISTRZYNI, - i, *ż.*, die Hofmeisterinn; *Vd.* dvorna moiftrova, predftoiniza; *Ross.* гофмейстерина. Jako teraz paniom młodym bywaią przydane ochmiftrzynie od matek; tak u ftarych pogan też miały prerogatywę mamki. *Bard. Tr.* 69. Jeymość wzięła na siebie edukacyą corek i zaftępuie ochmiftrzynią *Kras. Pod.* 1, 165.

OCHMURZYĆ, *F.* ochmurzy *Act. dk.*; chmurami na około odziać, umwölken. Jak z nieba posłaniec, zwinąwszy obłoki, rzeki i morza omgliwszy, niebo ochmurzywszy, prawi nam wyroki. *Smotr. Ap.* 77. Trofki iak naygęściey mu ochmurzyły czoło. *Przyb. Ap.* 99.

*OCHNIKOWAĆ, *F.* ochnikuie *Act. dk.*, n. p. Kazał go przez kilka dni kiymi ochnikować, Że musiał Rufki miesiąc na to się smarować. *Paszk. Dz.* 75.? oćwiczyć, ochędożyć.

OCHOCIĆ, *F.* ochoci *Act. dk.*, ochoty dodawać, podochacać, zachęcać, ermuntern, anfrischen. Rzekł to z owym wdziękiem królewfkiey dobroci, Co poddanych uymuie i do dzieł ochoci. *Przyb. Luz.* 133. - b) ochocić koge, czeftować go dobrze *Tr.*, uraczyć go, einen tractiren, wohl bewirthen. OCHOCIĆ się *Recipr.*, podochacać sobie, sich fröhlichen Muths trinken. (*Ec. et Rs.* охо́титися, оохо́титися ochotę mieć, chcieć). Przynieś mu miodu abo wiśniaku, niech się ochoci. *Teatr* 8, 69. *OCHOCZOWAĆ, - ał, - uie *Jntr. ndk.*; ochotować, biesiadować, schmausen. Lichy bycie! lecz kto też tam z wami wraz siedział Ochoczuiąc? *Zab.* 8, 339; *Jżyck.* (*Ross.* доброхо́тствовать sprzyiać; доброхотъ = łafkawca, dobrodziey). OCHOCZY, - a, - e, - o *adv.*, rzefki, rasch, munter, unverdrossen; *Rs.* охочїй, охо́чъ. Ochoczy gospodarz, siebie nie oszczędzaiąc, wszelkiemi sposobami nakłaniał mię, żebym z nim rzęsifte kieliszky spełniał. *Kras. Pod.* 2, 11. Nie zbyt naglił gospodarz kieliszkami; sam iednak z kilku sąsiadami i za mię i za siebie był ochoczy. *ib.* 14. *aliter* Ochoczy pułk z sobą wziął. *Warg. Cez.* 232. t. i. pułk ochotników, ein Corps Freywillige.

OCHOPNY *ob.* pochopny. OCHOSTAĆ, *s* ochwoftać *ob.* Chwoftać.

OCHORZEĆ *niiak. dk.*, mocno zachorzeć, gänzlich erkranken. Ozdrów tę nędzną a ochorzałą dzieweczkę moię. *Rey Pf. N* 3. Ochorzała leży w tobie nędzna dusza twoia. *ib. N* 4. Ochorzałe sumnienie nigdy nie może być cudzą wiarą uzdrowione. *ib. R r* 4. A któż ieft ochorzalszy? *ib. O* 3.

OCHOTA, - y, *ż.*, OCHOTKA, - i, *ż. dem.*, *Etym.* chcieć, chęć; *Rs.* охота, *secundo significatu* polowanie; *Rg.* hotjenje, hoochja, hotionos, = wola; *Hg.* ohajtom *desidero*); rzefka chęć do czego, die Lust zu etwas, die Aufgelegtheit; *Crn.* radovolnoft; *Vd.* shelje, hotenje, slatkuft; *Bs.* pohotjenftvo, sgeglja; *Rs.* изволе́нїе. Uczyń z ochotą, co masz uczynić z przymusu. *Min. Auz.* 43, z musu cnotę czynić). Bez ochoty, niespore roboty. *Cn. Ad.* 16, *Zegl. Ad.* 13. Dwa razy czyni, kto z ochotą. *Fred. Ad.* 4. Co w ochotę, to też i miło. *Hipp.* 18, Lust und Liebe zum Dinge, macht Mühe und Arbeit geringe. Ochota gorsza, niż niewola, *Rys. Ad.* 52. Król z woyfkiem swym przeciw Mofkwie z ochotą wyciągnął. *Bielfk.* 472. żwawo, duchem, rzefko, śpiesznie, hurtig. - Ochota czego, chęć czego, pragnienie czego, die Lust, der Wunsch, das Begehren. Do mnie, w kim ieft zbawienia swey duszy ochota, Dwadzieściam subtelnego lat wykładał Skota. *Węg. lift.* 3. Obawiaią się Turcy, żeby synom Sułtanów przemieszkanie w ftolicy nie dodało ochotki przed czasem panować. *Kłok. Turk.* 93. - Ochota, ochotność, dobra wola, wesołość, pogodność umysłu, dobra myśl, Fröhlichkeit, Frohsinn. Hetman ma ochotną twarz przed ludźmi okazać, aby ludzie patrząc na iego ochotę, dobrey myśli byli. *Tarn. Uft.* 252. Gdy tamten srożey mu się okazuie, rozumieiąc, że ta nieochota z dobrey myśli nie pochodzi, schronił się przed nim. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 14, 30. - Ochota, dobra myśl, sprzyianie, gościnność, der gute Wille, die Neigung, Zuneigung, Gastfreundschaft. Za naywiększy dar ubogiemu day ochotę; a ieżeli nic nie masz, płakać mu pomoż, *Sk. Zyw.* 294. Odbieraiący więcey szanuie ochotę, daiącego, niż wartość daru. *Kras. Pod.* 2, 94. Prosił, aby u niego nocowali; wzbraniali się zrazu, i nie przyymowali tey ochoty; nakoniec do domu iego weszli. Przyiął ich tedy z niesłychaną ochotą, i nad zwyczay czeftował. *Zal. H. T.* 31. Prosił go do swego domu, i taką pokazał ochotę na iaką się mógł zdobydź. *ib.* 131. - b) *transl.* dobra myśl, biesiada, eine Fröhlichkeit, *A b l g.*, Lustbarkeit, ein Schmaus. Oddaiąc syna do bakałarza, ochotkę wyprawił. *Teatr.* 34, 25. OCHOTNY, - a, - e, OCHOTNIE, OCHOTNO, *adv.*, OCHOTNIUCHNY, - a, - e, *intensiv.*, *Bh.* ochotný, ochotně; *Slo.* ochotný; *Sr.* 2. podwóblné; *Vd.* svojovolen, radovolen; *Rs.* охочїй, охочъ, охо́тный, самохо́тный, изволе́нный (охотничеcкїй, охотничїй myśliwczy, łowiecki; *Sla.* hotan, = chciwy; *Bs.* pohotni, sgeglni *cupidus*; *Rg.* nehotni, nehtjen, = nieochoczy); rzefki do czego, z dobrey woli żwawo się biorący do czego, (*opp.* ociągaiący się), mit Lust an etwas gehend, munter, voll Lust. Roskazuiesz mi, abym szedł ochotno w służbę tak niepoczciwą. *Hor. Sat.* 125. Widzę duszę ochotną, ale ciało słabe. *Sk. Kaz.* 165. Krzyknął hetman, aby się ochotnie potkali, nie licząc nieprzyiacioł. *Papr. Kl.* 98. W tym fkoczyła ochotniuchno, chcąc by go zaraz ułapiła. *Papr. Koł. H.* Czuię się ociężałym, chciałbym bydź *ochotnym*; - oni rzekli; a iako my cię *lekkim* uczynim? *Sk.*

Zyw. 2, 110. - §. *aliter* dobrowolny, z chęci, sprzyiaiąc, gern, gutwillig; *Rs.* доброхóтный. Ochotnego dawcę bog miłuie. *Patr. Jal.* 7. Dobrodzieyſtwo ochotnie dane, drogo bywa szacowane. *Cn. Ad.* 179. Dwa kroć daie, kto rychło, a trzy kroć, kto ochotnie daie. *ib.* Ochotney soli dawszy na ſtół. *Tward. Pas.* 62, t. i. dobrą ochotą obiad zaprawiwszy). - Ochotna myśl, = wesoła, der Frohsinn. Czyniły mu ochotną myśl one dobre uczynki, które czynił. *Sk. Dz.* 518. Hetman ma ochotną twarz przed ludźmi okazać. *Tarn. Uſt.* 252, pogodną, wypogodzoną, heiter). - Krotofilne ognie, ochotne ognie, = faierwerki. *Jak. Art.* 3, 298, Luſtfeuer, Feuerwerk. OCHOTNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh et Slo.* ochotnoſt, *Sr.* 1. podwoblnoscz chęć do czego, Luſt zu etwas, freywillige Bereitſchaft. Doznasz z iaką ięzyk móy ochotnością nigdy chwały twey nie przeſtanie. *Ryb. Ps.* 98. Niechay go z wielką ochotnością wszyſtkie] góry przywitaią. *ib.* 193. Rozmiłuymy się cnot świętych, szczodrobliwości, czyſtości, łaſkawości, życzliwości mierności ochotności. *Hrbſt. Nauk.* i, 4 *b.* usłużność, *Rs.* дорохóтство. OCHOTNIK, - a, *m.*, OCHOTNICZEK, - czka, *m.*, *dem.*; *Ross.* охотникъ amator; b) myśliwiec; охотница amatorka); z ochotą biorący się do czego, der mit Luſt an etwas geht. *Milit.* woluntaryusz, ein Freywilliger, Volontair; *Boh.* dobrowolnik; *Sla.* svojevoljnik; *Crn.* radovolz; *Vd.* radovolez, radovolnik; *Rg.* dobrohotinik, dobrohotnik). Hetman na ochotnika wprzód otrąbić każe. *Leszcz. Cl.* 69. OCHOTOWAĆ, - ał, - uie *Jntr. ndk.*; biesiadować, dobrey myśli zażywać, ſchmauſen, gaſtiren. Podemknęli się nieprzyiaciele pod samę wieś, gdzie król ochotował, zaproszony od szlachcica na uroczyſtość poświęcenia kościoła. *Nar. Hſt.* 3, 112. OCHOTSKOY, miaſto Tartaryi Moskiewſkiey, przy uyściu rzeki Ochoty, między Syberyą i Kamszatką. *Dyk. G.* 2, 233. eine St. in der Tartarey.

*OCHOWYWAĆ, *ochowuie *Act. Frequ.*, zachowywać, bewahren, aufbewahren. Krwi swoich żołnierzy aż prawie do oſtatniey potrzeby ochowywać. *Fur. Uw. E.* 4 *b.*

OCHRAMIĆ *ob.* Ochromić. OCHRANIAĆ *ob.* Ochronić.

OCHRAPIEĆ, OCHRZYPIEĆ, *F.* ochrapieie *Neutr. dk.*; *Bh.* ochraptěti; *Bs.* ohropotiviti, omuknuti, zamuknuti; *Ross.* сипнуть, охрипнуть, охрипѣть, охрипать, chrypki doſtać, głos utracić, heiſer werden. Z zaziębienia ludzie ochrzypiaią. *Sak. Pr.* 98. Spracowałem się wołaiąc, aż mi gardło ochrapiało. *Radz. Ps.* 69, 4, wyschło gardło moie. *Bibl. Gd.*). Gdy przeciwność uſtawicznie dusi, Nakoniec zniemieć i ochrapieć musi. *Paſt. F.* 265. Wołał przez siedm lat, a nigdy nie ochrapiał. *Sk. Dz.* 48. Chropawość gardłową ochrapieniem zowią. *Sien.* 365. Ochrapieniu i zoſtrzałości gardła płokanie pomocne. *Syr.* 11. Z czasem ſtyl się nam popsuł, Muzy ochrzypiały, Huczne tylko, lecz przykre dźwięki wydawały. *Dmoch. Szt. Rym.* 14. OCHRAPIELINA, - y, *ż.*, ochrapienie, *Rs.* хрипота, хрипѣнïе, сипота, сипучесть, Heiſerkeit. Blażeyki sobie około gardła wieszali, a ochrapieliny i inne gardłowe niemocy sobie tym léczyli. *Rzy Pſt*; *Fff* 1. OCHRAPAŁY, OCHRAPŁY, - a, - e, - o *adv.*, Ochrapiony, *Bs.* omukao; *Vd.* hriplezh, shkripan, kriglaſt; *Rs.* сиплый, сипль, сипучïй, охрипалый, heiſer. Sok pomocny przeciw ochrapałemu gardłu, oniemiałemu głosu. *Urzęd.* 386. Dokąd kwapisz, rzekł gębą ochrapioną. *Otw. Ow.* 209. Trędowaci ochrapło mówili, bo ta choroba gardziel zarażała, że głośno mówić nie mogli. *Dambr.* 421.

OCHROMIĆ, OCHRAMIĆ, *F.* ochromi. *Act. dk.*; OCHRAMIAĆ *ndk*; chromym uczynić, okaleczyć, einen lahm machen, lähmen; *Crn.* obhromęti; *Vd.* ohromiti, resvudeniti; *Rg.* ohromitti; *Bs.* ohromiti koga, uciniti hromma. *Mutilo* obcinam, ochramiam, obrzezuię. *Mącz.* Sciął czterech iednym razem, dziesięciu ochromił. *Kmit. Spyt.* *B* 4 *b.* Gdy kto komu bydlę zabiie, albo ochromi, tedy .. *Szczerb. Sax.* 432. On mi rękę ochromił, przeciąwszy mię szablą. *Baz. Sk.* 102. Kazał ich wymordować, albo oślepiwszy i na inszych członkach ochromiwszy oszpecił. *ib.* 81. Tłuczenie, rany, ochromienie. *Petr. Pol.* 114. *Szczerb. Sax.* 245. Szalona miłość, w kogo się wlepi, Albo ochromi albo oślepi. *Teatr* 24 *b*, 45. OCHROMIEĆ, OCHRAMIEĆ, *F.* ochromieie *Neutr. dk.*, *ochramować *ndk.*, chromym się ſtawać, *Vd.* ohromiti, hrom gratati, okruleti; lahm werden. Konia mu chromo wrócił, powiadaiąc, iż przyczyny nie wie, od czego ochromiał. *Tarn. Uſt.* 92. On ochramował na nogę. 3 *Leop. Gen.* 32, 31, okulawiał. 1 *Leop.*).

OCHRONA, - y, *ż.*, ochranianie, szanowanie, oszczędzanie, oszczędność, das Schätzen, Behüten, Bewahren, Sparen, die Sparſamkeit. *Boh. et Slo.* ochrana *defensio*; *Vd.* ohranenje, hranva, sahranva, ohranltvu, = schronienie, zachowanie; *Rs.* сохрáнность całość, nienaruszoność). Byłoby się czemu dziwować, gdyby w porządnym domu liche naczynia w ochronie, a drogie w nieochronie były. *Bardz. Boe.* 110. Uczynił był Klodyusz z Korsykany pokoy; ale iż z nieochroną maieſtatu Rzymſkiego, tedy go senat wydał nieprzyiacielom. *Warg. Wal.* 198, t. i. ze zniewagą). Nie chcę powtarzać dla ochrony czasu, tego, co iuż przedemną powiedziano. *Dyar. Gr.* 221. Skępſtwo teraz zowią ochroną i rządem. *Opal. Sat.* 58. Jeśli się im w czym noga powinie, powinnowatych doſtatki, mnogie opieki podporą onym są i ochroną. *Pilch. Sall.* 258. Gdzie ia piękną? na taką nieochronę! *Teatr* 10, 39, na takie nieszanowanie się). - §. ochrona, to co ochrania, prezerwatywa, Verwahrungsmittel, Schutzmittel. Tych, którzyby albo wiersze śpiewać nad tobą, albo ochrony zabobonne przykładać ofiarowali się, z pogardą wypędzisz z domu. *Boh. djab.* 2, 304. Nosi ochrony, które tylko komu nieroztropna boiaźń poda. *ib.* 2, 301 *ob.* noszenie, amulet). Ochrona *praemunitio* *obmowa, warunek, die Bedingung, der Vorbehalt; *Rs.* предохранéнïе. Podſkarbi zaległości woyſku zapłacić ma; wszakże z ochroną, aby nad wyznaczone summy większych podatków na województwa nie zwalał. *Vol. Leg.* 3, 238. OCHRONIĆ, *F.* ochroni *Act. dk.*, OCHRANIAĆ *ndk.*, *Boh.* ochraniti, ochranowati, uſpořiti, uſſetřjm; *Cro.* ohhraniti, otımim, ottęvam; *Sr.* 2. hoplewaſch; *Sr.* 1. wobwarnuyu, lutuyu, pjelutuyu; *Vh.* ohranit, hranit, sahranit, obdershati; *Cro.* obchuvam; *Bs.* sahraniti, spasiti; *Rs.* сохранить, сохранять, охранить, охранять, предохранить, предохранять, поберечь, поберегать, опасти, опасать; *Ec.* блюсти, блюду, осуществовати; nie naruszać, nienaruszenie zachować, od szkody uwarować, oszczędzać, szanuiąc zachować, behüten, bewahren, ſchonen, ſparen, erhalten. Za sprawą Jana Zamoyſkiego

korona gwałtu ochroniona iest. *Petr. Et.* 175. Myśmy króla prosili, aby nas przywileiem swoim od waszéy persekucyi ochronić raczył. *Obr.* 74, zasłonić). On czas umie ochraniać. *Mon.* 70, 831. Dawno to w prawach świeckich ten punkt iest wytkniony, Ochraniay drugich, ieśli chcesz bydź ochroniony. *Jak. Bay.* 216. Babylon ochraniay swey głowy, Bo ciebie czeka upadek gotowy. *Ryb. Ps.* 274. Ciała ochraniali od ostrego powietrza, mrozu i użegu. *Przyb. Milt.* 341. Boiaźliwe ochranianie stoi za złe szanowanie. *Cn. Ad.* 324, im bardziey kto śkła szanuie, tym ie więc rychley zepsuie). Małym trzeba ochraniać wiela; kto żałuie Mała dla wiela, często na wszystkim szkoduie. *Sim. Siel.* 57, kto chce wygrać gąsiora, trzeba ważyć kaczora; cf. lepsza szkodka niż szkoda). Ochraniać swego dobra, iest to nie dać mu nic iść na stronę, ale wcale obracać go na pożytek. *Mon.* 71, 337. Swoie niszczy, a cudzego ochrania; *Pot. Jow.* 77, cudze proso ogania). Dopiero ochraniamy, gdy mało mamy. *Cn. Ad.* 200, nie wczas oszczędzamy, gdy dna dobieramy). Jako nabyć, tak nie mniey rzecz iest nabytego Umieć ochronić, maiąc w wydatkach swą miarkę. *Opal. Sat.* 144. – Ochronić się, sich bewahren, sich verwahren; Ochraniać się, seiner selbst schonen. OCHRONICIEL, – a, *m.*, *Boh.* ochrance; *Slo.* ochrance *defensor*; *Sr.* 1. zwarnuwař; *Vd.* sahranjavez, obvarjh, ohranik; *Bs.* sahronitegl, spassitegl; *Rg.* sahranitegl; *Rs.* хранитель, сохранитель, охранитель, obrońca, wybawiciel *conservator*. *Cn. Th.* der Erhalter, Beschützer, Schoner; *w rodz. żeńsk.* ochronicielka, *Sr.* 1. zwarnuwarka, *Rs.* хранительница, сохранительница. OCHRONNY, – a, – e, OCHRONNIE *adv.*, (*Rs.* охронной листъ gleyt; охранительный obronny, *Bh.* ohramneho platiti za opiekę płacić); – ochraniaiący, oszczędny, sparsam, behutsam, schonend, *Ross.* сохранный, сохранно, предохранительный. Officyer zaitanowić się ma, z któreyby strony nayochronniey i nayprędzey doprowadzić swoie attaki. *Jak. Art.* 2, 260. Przezorni wasi hetmanowie tak ochronnie krwią waszą szafowali. *Swada.* 1, 210. OCHRONNOŚĆ, – ści, *ż.*, ochranianie, oszczędzanie, przezorna pilność, Sparsamkeit, Achtsamkeit, Vorsicht, Schonung, Behutsamkeit; *Rs.* сохранность. Wszelka nieochronność woysko opanowała. *Krom.* 225.

OCHROPAWIEĆ *ob.* chropawieć.

OCHROSNĄĆ się, *F.* ochrośnie się *Rec. idntl.*, ostrachać się, chrostu, chroszczenia, chrobotu przywyknąć, die Furcht verlieren, dreuster werden. Wpędziwszy młode stado w opłotki, tam im dadź pokoy, aż się ochrośnie i ubezpieczy. *Hipp.* 30. OCHROSTAĆ, *F.* ochrosta *Act. dk.*; obić, otrzepać, ociosać, okrzosać, bekloppen, mit Schlägen zudecken, rund um beschlagen, beprügeln, durchwichsen, herumhudeln, abhobeln, abstoßen. *Propr. et Fig.* Wziąć ięczmienia garść otłuczonego, i z łupin ochrostanego. *Syr.* 769. Jużeśmy przez nieszczęścia różne ochrostani. *Pot. Arg.* 412. Jeśli chcesz przy zdrowiu się zostać, Day się naprawić i złość swą ochrostać. *ib.* 189. Woyska te w tak wielu Marsach ochrostane, resztę do męstwa budziły. *Tward. W. D.* 2, 187. t. i. oćwiczone. Jeszcze skrupulatka; nie ochrostała się ieszcze między Warszawiankami. *Teatr* 36 c, 111, t. i. nieutarta, nieulizana, nicht abgeschliffen. Kupres ochrostawszy się, do domów przystawał Śmiele, i swą każdemu szyię głaskać dawał. *Zebr. Ow.* 246, *naturali pavore deposito*, ośmieliwszy się).

OCHRZCIĆ *ob.* Chrzcić. OCHRZYPIEĆ *ob.* ochrapieć.

OCHUCHNĄĆ, *F.* ochuchnie *Act. idntl.*, Ochuchać *ndk.*, na około naparsnąć, napuchnąć, chuchem otoczyć, *Vd.* osapati, opihniti, behauchen, anhauchen. Tchem gorszym Puńskich wężów były ochuchnione. *Zab.* 8, 345, *Jżyck.* *Velut illis Canidia afflasset*, iakby ich ochuchnęła, osionęła, napuchnęła ta czarownica. *Cn. Th.* 472.

OCHUDNĄĆ, OCHUDŁY, OCHUDZIĆ; *ob.* Chudnąć, Chudzić.

OCHWACIĆ, *F.* ochwaci *Act. dk.*, Ochwacać *ndk.*, konia nabawiać ochwatu, przesypać konia, *Bh.* schwatiti, schwatim), ein Pferd rehe machen, rehe tränken, rehe reiten, so daß es sich verschlägt oder verfängt. Zbytne razem podanie bydłu paszy, ochwaca prędko. *Kluk. Zw.* 1, 151. Ochwacił się koń *Cn. Th.*, das Pferd hat sich verschlagen, verfangen, ist rehe geworden. Koń ochwacony abo ochwatny. *Hipp.* 112, *Lek.* 32, ein verschlagnes Pferd; *Boh.* schwácený kůň. – *fig. transl.* Rzeczy nowych ludzi siła iedzą, i prędko się niemi, iako szkapy owsem ochwacaią. *Sak. Pr.* 152. Kray nasz tą odmianą się ochwaci. *Pot. Arg.* 147, *Morzt.* 86, t. i. obmartwieie, ins Stocken gerathen. OCHWAT, – u, *n.*, die Rehe, eine Pferdekrankheit. (*Sr.* 2. chwat łamanie w stawach, *dna; *Etym.* *chwatać, chwytać, chwycić). Gdy koń na iednę abo więcey nóg uchramuie, tak iż chodzi iako spętany, a obracać się nie może, toć są znamiona ochwatu. *Cresc.* 534. Ochwat obroczny abo żytny (rostrucharze *zbożem* zowią, *Hipp.* 112), die Fresrehe, pochodzi ztąd, kiedy koń po obfitym obroku znacznie pędzony będzie, albo po przynagloney pracy obficie się da obroku. Ochwat wodny, Wasserrehe, kiedy się zgrzany koń nagle poi, lub przez zimną wodę przeieżdża; wietrzny, Windrehe, kiedy przeciwko wiatru gwałtownie pędzony bywa. *Kluk. Zw.* 1, 197, *Hipp.* 112, *Lek.* 30, *Cresc.* 536. OCHWATNY, – a, – e, Rehe:. Koń ochwatny abo ochwacony. *Hipp.* 112, *Końsk.* *Lek.* 32, *Bh.* schwácený kůň.

OCHWIAĆ *cz. dk.*, OCHWIEWAĆ *ndk.*, ze wszystkich stron poruszać, los machen, wanken machen, rund um ablösen. Już się ochwiewały kliny pogłobione. *Otw. Ow.* 453. Kiy gryzł zębami, Tenże mocą ochwiawszy na wsze strony, wyrwał, *vi multa partem labefecit in omnem. Zebr. Ow.* 56.

OCHYBIĆ, *F.* ochybi *Act. dk.*; Ochybiać *ndk.*, *Rs.* ошибиться; ominąć, uchybić *Tr.*; fehl schlagen. Ochybiły zboża. *ib.* Ochybiła mię nadzieia, *ib.* Ochybienie, *Ross.* ошибка. OCHYBNY, – a, – e, – ie, *adv.*, niepewny, uchybić mogący, unzuverlässig, fehlschlagend, *Bh. et Slo.* ohebný. Jest to rzecz nieomylna ani ochybna. *Rey Pst.* N 3. Wiemy to nieochybnie. *ib.* O o 4. Ochybność, *Bh.* ohebnost niepewność.

OCHYDA, OCHYDZIĆ *ob.* Ohyda.

OCHYLIĆ, *F.* ochyli *Act. dk.*; Ochylać *ndk.*, (*proprie sensu* odsuwania, usuwania *non usitatum*; *at observes exemplum sensu physico* omiiać, meiden. Każdy się chronił iechać przez ziemie tego króla, a ochylał mieysce to; bo zabili każdego, ktoby przyiechał. *Biel. Hst.* 34.); wymawiać, *obmawiać, ogradzać, nieprosto powiadać, nie wprzęcz, w bawełnę lub iedwab' obwiiać, bemänteln, nicht grade heraus sagen. Nie ochy-

laiąc mówić, z w brod iść, proſtym odmachem, bez ogródki, grade in den Bart sagen. - *Praetextu carens*, którego trudno ochylić. *Cn. Th.* 510. - Acz było wiele wyſtępnych, przedsię ogradza, ochyla, a nic nie wspomina wyſtępków ich. *Rey Ap.* 38. Pięknym słowem ochyla złe rzeczy. *Petr. Hor.* 2, *R* 2. Prożnoć to ochylać; nie może to żadnym obyczaiem dobrym zwano być, co nie bywa roztropnym. *Rey Zw.* 71, *Źrn. Pſt.* 18. Popiszę to wszyſtko, tak iak się tu mówiło, nie ochylaiąc niczego. *Orzech. Qu.* 182. Długosz nasz nikogo nie zwykł ochylać. *Bielſk. Kr.* 315, menażować, ochraniać). Obowiązkiem naszym ieſt, abyśmy cudze grzechy ochylali i okrywali. *W. Poſt. M.* 557. Uſta moie nie maią ochylać i okrywać wymówkami grzechy moie. *W. Poſt. W.* 78. Krzywdy bożey nie mamy cierpieć, ani ochylać, ale się mocno o cześć bozką wszędzie zaſtawić. *ib.* 204. Muszę prawdy zeznać; rzekę nic nie ochylaiąc. *Cn. Ad.* 522. Dzieci zabiia matka głaſkaniem, nauczyciel ochylaniem; biadaż tym mężoboycom duchownym. *Hrbſt. Nauk. S.* 4, Ochylanie *Rs.* обинякь.

OCHYNĄĆ się, *F.* ochynie się *Recipr. idntl.*, Ohynąć się, *Min. Ryt.* 1, 24; *Ross.* окунуть, окунать, окуньівать, ponurzyć się; ztąd okuń); ponurzyć się, wskoczyć do wody, wraucić się, *propr. et fig.*, sich in die Fluthen stürzen, sich untertauchen, hinein stürzen, hinein springen, hinein rennen. Ochynąć się kilka razy w rzéce, ponurzać się kilka razy z głową. *Perz. Lek.* 26. Po ciałach miękkiemi pióry obraſtaią, W Tryteńskim się dziewięć raz ochynąwszy zdroiu, *cum novies subiere paludem. Zebr. Ow.* 386. Niektórzy ledwie że się ochyną Za tak pięknemi w nurty pływaczkami. *Jabł. Buk. F b.* Od brzegu swego odważył się płynąć, Odważył sobie, choć się i ochynąć. *Kłon. Fl. B* 3. Ta łodka nigdy się zatrząsnąć, nigdy się *zanorzyć, a nigdy się ochynąć nie może. *Rey Pſt. Gg* 2. W nieuchronnéy toni ochynąć się przychodzi. *Mon.* 70, 806. Polacy iak w morzu trzykroć się w Moſkiewſkich ludziach ochynąwszy, wielką w nich dziurę uczynili. *Bielſk.* 473. Gdy bydź nie mogło inaczey, mężnie Radziwił w pół się ochynie zaſtępów nieprzyiacielſkich. *Tward. W. D.* 2, 126. Herbort ochynął się w one hufy Tatarſkie, i z wielką Tatarſką szkodą tam zoſtał. *Orzech. Qu.* 132. Wolał ochynąć się raczey o tego poganina i ważyć nań śmiele. *Tward. Wład.* 127. W naukach się chciwie ochynął. *Birk. Dom.* 5. - §. *Active* ochynąć, z na sztych wyſtawić, in Gefahr stürzen. Rzeczby zdesperowana przeciw wodzie płynąć, J króla i oyczyznę pospołu ochynąć W takiey rezolucyi. *Tward. W. D.* 2, 105. - b) ochynąć się, *primum impetum suſtinere, primum aliquid, inexpertum aggredi. Cn. Th.*, zuerst die Bahn brechen, den ersten Versuch wagen. Ochyń się, a nie odwłocz! *accingere. Zebr. Ow.* 161. W imię boże, ochyńcie się na niego. *Weresz. Pob. C* 4. Nayciężey się ochynąć, *omne principium difficile, prima coitio acerrima. Rys. Ad.* 51, pierwszy ſtos naycięższy). - 2) ochynąć się zkąd, wynurzyć się, wychynąć się, wybrnąć, aus den Fluthen empor kommen, herauf kommen, *propr. et fig.* Czekali pod niebem, póki się biały dzień nie ochynie z zamorza. *Tward. W. D.* 2, 120. Dzień się gmyśli ochynął. *Pilch. Sen. liſt.* 113. Gdy dzień się drugi z morza ochynie, *Tward. Misc.* 32, Albo się ochynie z razu tego oyczyzna, albo wiecznię zginie. *Tward. W. D.* 110. - *Activ.* Taki wschodzi Lucyfer, niż szumne swe konie Tytan z morza ochynie. *Tward. Misc.* 131. Dzień z morza ochyniony. *Tward. Pasq.* 56. Już się tedy zbliż do mnie, niech na twą ręczynę Słodkie serca uczucie przez uſta ochynę. *Zab.* 11, 374. *Zabł.*, t. i. wynurzę, ausdrücken.

OCIĄĆ, ociął, ocięli, *F.* otnie *Act. dk.*, Ocinać *ndk.*, siec kogo rózgą, obić, durchwichsen, durchprügeln, auspeitschen; *Cro.* ossinújem; *Rg.* oscinuti; *Vd.* presekuvati, okerniti, okerhati). Rózgami cię ociąć, a potym w kominie uwędzić każę. *Teatr* 32 *b* 131. Tę sekutnicę dziś ieszcze rózgami otnę. *Teatr* 47. Ey otnę! *ib.* 18 *b*, 8. Ociąć ucznia dyscypliną. *Boh. Kom.* 1, 109. - *transl.* ociąć kogo, okpić, odrwić, urwać, zedrzeć kogo, einen anführen, betrügen, berücken. Czasem też w karty zagrasz z nieznaiomym człekiem, Który cię otnie, potym ſtanie się dalekiem. *Mon.* 70, 175. O tak! u nas kto kogo otnie, to i otnie; a prawda coś słyszałem, że i Pana zmyto. *Teatr* 43 *c*, 20. *Wyb.* - b) ocinać drzewo, obcinać *ob.* obciąć.

OCIĄGAĆ *Act. ndk.*, ociągnąć *idntl.*, (*diſtg.* obciągnąć); kucharſki termin: mięso ociągać, *Wiel. Kuch.* 406, biiąc nad ogniem kruższym czynić *Tr.*, das Fleisch auflaufen lassen, mürbe machen. Kapłuna, różne ptaſtwa lub zwierzynę, które masz piéc na rożnie, wprzód ociągniesz nad żarzącemi węglami, ażeby ſtwardniało; można także ociągnąć w rondlu z masłem; nie trzeba iednak zbyt grzać, ażeby się nie przyrumieniło: *Wiel. Kuch.* 417. OCIĄGAĆ się *Recipr. ndk.*; Ociąga się koń zadem *Tr.*, le cheval devuide, es geht hinterwärts zurück). - §. nie bydź ochoczym; mitrężnie koło czego chodzić, nicht gern dran gehen; nicht dran wollen, (sich recken und ziehen). *Sr.* 1. wobtjakupu; *Sr.* 2. nujlisch; *Slo.* prodlewátn; *Crn.* obotavlam se; *Vd.* poſtopuvati; *Bs.* ućknitti, kasniti; *Rg.* kasnitti, zknitti, kartjetti, odoznittise, karsmatti, kânitise, *Dl.* karszmam; *Cro.* kasznim, kësznim, ſtentam, okunyavamsze; *Rs.* укоснить, укоснѣвать. Coż takiego? tylko się nie ociągay, powiedz! *Teatr* 15 *c*, 6. Ociągaiąc się, zwłaczaiąc, nierychło, mitręgą, przez ręce *cunctanter Cn. Th.*, unlustig, zaudernd, *Sr.* 1. wobtjakawy. Ociągaiący się, odwłóczyciel, der Zauderer, *Crn.* obotavlavz, *Vd.* poſtopuvauz, poſtopavez, vedlehodes, *Rg.* kasnitegl, *Slo.* prodlewač. *OCIĄGNĄĆ, *OCIĄGAĆ *ob.* obciągnąć.

OCIĄTNY *ob.* Ocięty. OCIĄŻAĆ *ob.* Ociężać.

OCIEC, *G.* oyca, *ob.* Oyciec.

OCIEC, OCIEKNĄĆ, ociekł, *F.* ociecze, ocieknie *Jntr. dk. et idntl.*, OCIEKAĆ *ndk.*: (*Bh.* otecy, otekl; otekati *tumescere*). - a) zciekać, ablaufen, abfließen. Ociekła woda z chuſty. *Tr.* - b) *Neutr.* ociekнąć, polewać się na około, sich begießen, benetzen; *Vd.* okultezhi, okultiekati; *Bs.* obtecchi, obtiççati; *Cro.* obtéchem; *Rs.* обмѣчь, обмекать; *Ec.* обмещи, обмичу, обмекаю. Już pola krwią ociekły. *Tr.* *Partic.* ociekły, polany, begossen. Stęka zkrzywdzona praca i w gorzkich łzach tonie, Ociekłe krwawym znoiem wznosząc w górę dłonie. *Nar. Dz.* 2, 196. Krwią ociekłe odkryte żyły wyięła. *Otw. Ow.* 233. - c) *Chir.* ocieknąć, puchnąć, nabrzmieć, *Vd.* otezhi, natezhi, otikuvat, otiekati, satezhi, obtezhi, gortezhi; *Crn.* ottezhi, ottękam; *Sr.* 1. zacjekam so; *Cro.* otechi, otéchem,

chem, otekam, natechem, podhuhnújem; *Rg.* otecchi, otjeccem; *Bs.* otecchi; obotiti, napetise; *Rs.* отечь, отекать, затечь, затекать, растечь, anſchwellen, anlaufen, aufſchwellen. Gdy iuż koniowi ze splecenia noga ociekać pocznie. *Końſk. Lek.* 34. Ociekły, nabrzmiały, *Bh.* otekly; *Vd.* oteken, otezhliu, otekou, otekel; *Sla.* otecsen; *Bs.* otekao, -kla, -klo). Na ociekły abo spuchły brzuch, gdy koniowi brzuch ociecze abo spuchnie. *Koń. Lek.* 64. Ziele to wodnocielnym a ociekłym duszność odeymuie. *Spicz.* 96. Żyła ociekła nadęta, ociekaiąca, nabrzmiewaiąca, naywięcéy w goleniach, *varix. Cn. Th.*, die Krampfader. *Otw. Ow.* 233. OCIEKLINA, -y, *ż.*, OCIEKŁOŚĆ, -ści, *ż.*, *Bh.* oteklina, otečenj, otok; *Slo.* otekánj; *Vd.* oteklueſt, otuek, otuk, otezhnoſt, otezhenje; *Crn.* otok; *Cro.* otek, natechenye, otok (2. = wyspa); *Rg.* otek, nátek; *Sla.* ottok); nadętość, nabrzmiałość, die Geſchwulſt. Którzy są ſkłonni ku trędowi abo guzowatéy ociekłinie... *Sien.* 285. Psinkowa wódka na ociekliny gorące dobra. *ib.* 241, *Spicz.* 42.

OCIELIĆ się, *f.* ocieli się *rec. dk.*; Ocielać się *ndk.*, = cielić się, *Bh.* otelitiſe; *Sr.* 2. ſe hoſchelliſch; *Bs.* otelitise; *Rg.* otelittise; *Cro.* otelujemsze; *Rs.* отелиться; o krowach, łoszycach, łaniach, płod wydawać, kalben (cf. okocić się, oszczenić się, ożrzebić się, oprosić się). Nie zawsze krowy w równym ocielaią się czasie. *Haur Sk.* 54. Ocielona krowa (*oppos.* iałowka). Zaprzęgaycie dwie krowie ocielone. *W.* 1 *Reg.* 6, 7, dwie krowie od cieląt. *Bibl. Gd.*).

OCIEMNIAŁY, OCIEMNIEĆ, OCIEMNIĆ, *ob.* Ciemnieć, Ciemnić. OCIENIĆ *cz. dk.*, Ocieniać *ndk.*, cieniem osłonić, cieniąc otoczyć, umſchatten; *Vd.* obsienzhati, okulsasienzhati, obtemniti; *Sr.* 1. wobſénu, woſenu, woſćemnu; *Bs.* obsjenniti (obsjenólt *opacitas*); *Rg.* obsjenniti; *Cro.* obssenchujem; *Ec. et Rs.* осѣнить, осѣняю, пріосѣнить, пріосѣнять, отемнити, отемнятми. Stok ten dąb rosły mile ocienia. *Chod. Gesn.* 5. Ocienienie, *Sr.* 1. weſenenо *adumbratio*.

OCIEŃCZYĆ *cz. dk.*, ocieńczać *ndk.*, w koło pocieńczyć, wycieńczyć, rund um dünner machen; *Sr.* 1. wocjenſcham; *Vd.* obtinshati, obtiukuvati, ſtinshati; *Cro.* obtenchavam, otenchávam; *Bs.* otanciti, omrriscjaviti, omerscjaviti.

OCIEPLIĆ, *f.* ociepli *cz. dk.*, Ocieplić *ndk.*, ogrzać, ciepleyszym uczynić, erwärmen; *Boh.* otepliti, oteplowati; *Sr.* 1. wocjoplam. Słońce wodę dosyć ocieplilo. *Krup.* 3, 241. W ziemi urodzaynéy musi bydź wapno, któreby ią ocieplało. *Kluk Rosl.* 3, 71. Skoro móy duch ich ociepli Rozgoreią się, co byli okrzepli. *Chrość. Job.* 150. Ociepliło się, = spuszcza mróz, es wird wärmer, die Kälte läßt nach. Skoro się ku wiosnie ocieplać zacznie... *Kąck. Pas.* 10. OCIEPLAŁY, -a, -e, ogrzany, erwärmt, wärmer geworden. Ocieplałe powietrze. *Tr.*

OCIERAĆ *ob.* Otrzeć. OCIERKI, -ów, *plur.*, cząsteczki poodcierane, Abreibſel. Z żelaza ocierki. *Petr. Wod.* 6.

OCIERNIĆ, *f.* ociernі *cz. dk.*, Ocierniać *ndk.*, cierniem okładać, ogradzać. *Cn. Th.*, mit Dornen umgeben, umzäunen. *Cn. Syn.* 812.

OCIESAĆ, OCIOSAĆ, OBCIOSAĆ, OCZESAĆ, *f.* ociesze *cz. dk.*, Ociosywać, Obciosywać *frequ.*, Ociosuie *praes.*, obcinać, okrzesać, behauen, bezimmern; *Bh.* otesati, oſtépiti; *Slo.* oteſáwám, oteſati; *Sr.* 1. wocjeſchlu; *Vd.* kolbati, pokolbati; *Cro.* oteszújem, obteſsújem, ochezavam; *Bs.* otesati, ocesnuti, ocescjatti, odilati; *Ross.* обтесать, обтесывать, отребити, отребляти, хмылить, охмылить, *propr. et fig.* Michał Angelo, lubo iuż miał lat 60, tyle obciosywał nader twardego marmuru w iednym kwadransie, ile... *N. Pam.* 24, 324. Cieśle ku poſtawieniu dachu, siekiery używali, a drzewa chędogo ociosywali. *Kosz. Lor.* 108. Ociesz sobie dwie tablice kamienne. 1 *Leop. Ex.* 34, wyciesz. 1 *Leop.*). Snicerz ociosuie swą robotę, póki z proſtego pnia abo głazu nie wyrobi figury. *Leszcz. Gł.* 3. Dobry rzemieślnik, gdy widzi iaki kamień porzucony, bierze, ociosywa i gładzi. *Sk. Żyw.* 2, 61. Skórę wszelką chropawą z drzewa *obczasować. *Cresc.* 378, t. i. ociosywać). – *transl.* pień nieociosany, niezgrabny. *Zab.* 13, 64, *Rs.* мужикъ, ungehobelt, ungeſchliffen. Jakiż to kloc nieociosany, do tych czas ieszcze się kłaniać nie umie. *Teatr* 6, 11. Nieociosany koł, zawsze poznać że koł. *Mon.* 71, 122. – *§. Na bót sobie pogląda, oczesuie bryże; Podobniéy ci oczesać serdeczne niecnoty, Więcéy cię to ozdobi, niżli łańcuch złoty. *Papr. pr. C.*

OCIĘTNOŚĆ, OCIĄTNOŚĆ, -ści, *ż.*, krnąbrność, *contumacia. Mącz.*, Halsſtarrigkeit; *Rs.* строптивость, строптомлявость, строптомство; ociąganie się, upor; *sed* ociątność *ad corpus magis et ad bruta pertinet*; upor *ad animum magis refertur. Cn. Th.* Zdradliwa a przewrotna ociątność. *Kosz. Lor.* 56. Sąsiady pogardziły nikczemnością i ociętnością Mieczysława, *ignauia. Krom.* 81, ocietość. *Jabł. Buk. G.* 3. OCIĘTNY, OCIĄTNY, *OCZĘTAŁY, -a, -e, OCIĘTNIE, OCIĄTNIE *adv.*, zacięty, uporny, krnąbrny, hartnäckig, widerſpenſtig; *Slo.* twrdoſſignÿ; *Crn.* snévéritu; *Rs.* строптивый. Uparł się, chce swego dokazać; ociątny. *Cn. Ad.* 1205. Ociątni, gnuśni i niedbali. *Ryb. Ps. praef.* Zmysły nasze ociątne racz sam ku pełnieniu woli bożéy ſkłaniać. *Modl. Gd.* 30. W grzechu ociątnie utwierdzony, rozkoszy przeſtać nie chce. *Kosz. Lor.* 68. Ocietny i zatwardniały umysł. *Kucz. Kat.* 3, 138, zacięty, 2 *edit.*). Szalony, niezbożny i ocietny, własną ręką sobie gwałt czyni. *Jer. Zbr.* 88. Ocietne serca macie. *Farn.* 135. Osieł ieſt zwierzę ociątnieysze. *Kosz. Lor.* 84 *b.* Syn ocietny i uporny, któryby nie słuchał oycowſkiego abo macierzyńſkiego rozkazania, a ſkarany wzgardziłby posłusznym bydź. *W. Deut.* 21, 18. Ludzie tak ocietne, uporne, nieposłuszne. *W. Poſt. W.* 868. Rytygierz, wszyſtkich pokuszaiąc sposobów, serca swych ocietne i od boiu dalekie bydź widzi. *Krom.* 37. Nierozumby to był z nich każdego, by miał być w téy mierze, który z nich oczętałym. *Weresz. Kij.* 22, *ib.* 21. Dowcip ocietny, około którego wiele zażyć pracy potrzeba. *Pilch. Sen. liſt.* 398, twardy, niepoiętny. OCIĘTY *ob.* Ociąć.

OCIĘŻAĆ *cz. ndk.*, Ociężyć, *f.* ocięży *dk.*, *Bh.* obtižiti, obtežowati; *Rg.* otèxati, otesckatti; *Rs.* омягчать, омягчить, омягощать; (cf. *Bh.* otěhotniti, = *reddere grauidam*, ſchwängern); obciążyć, ciężarem gnieść, belästigen, beſchweren, drücken. Skoro się mucha mléka dotknęła, wnet ſkrzydła ociąża Sniežna rosa, i prawie na dno ią pogrąża. *Tol. Saut.* 2. Mowa tych, co wiele mówią niepotrzebnie, tak ociąża słuchaczów, iakobyś się

ociążył żęlaznemi pieniądzmi, które małą cenę maią. *Eraz. Jęz. F* 6. Oyciec twoy ociążał nas iarzmem, ale ty go nam ulżyy. *Budn.* 2 *Chron.* 10, 10. Ociążeni byli snem, *Smaſc.* 72, morzeni). Obróciła a ociążała się ona bitwa na Saula. 1 *Leop.* 1 *Par.* 10, 3, cięźka mu być zaczęła). Nędzny a ociążony człowiecze, kiedy obaczysz ociążone grzechem sumnienie twoie? *Rey Pſt. U* 6. Jezus na się wziął wszyſtkie ociążenia grzechów naszych. *Rey Pſt. Aaa* 1, ciężary). Brzemię i ociążenie moie bardzo lekkie ieſt. *ib. Ccc* 1. – *transl.* Nie ociężone są ussy Pańſkie, żeby nie miał wysłuchać. *W. Poſt. W.* 2, 191, t. i. nie ociężałe. – §. b) ociążać, ociążać się, żałobę zanosić, narzekać, klagen, ſich beſchweren. Pewne osoby dobra swe ſtawami naszemi pozalewane bydź ociążaią. *Vol. Leg.* 3, 47. OCIĘŻEĆ, OCIĄŻEĆ, *f.* ociążeie *neutr. dk.*, ciężkim się ſtawać, *Rg.* otexati, otesckatti, utèxati, ſchwer werden, ſchwerfällig werden. Do ſkoków i biegu wprawiać człowieka należy, nim ciało przez lata podeszłe ociężeie. *Papr. W.* 5. Śpieguią momentu, kiedy się uśpi albo ociężeie nieprzyiaciel. *Zab.* 9, 218. Ja władzy w sobie nie mam, serce ociężało, Jakom ſkoro zobaczył twe okrzepłe ciało. *Groch. W.* 419. Ociężały, obarczony, belaſtet, beſchwert. Ociężały laty ſtarzec. *Nar. Hſt.* 3, 131. Ociężały, ciężki, nieochoczy, Ociężale *adv.*, ſchwer, ſchwerfällig. Ociężały gospodarz, choć mu Ceres szumna Wyda urodzay zyzny, nie zwiezie do gumna. *Kulig. Her.* 112. Ociężałe serce nie zaraz na pociechę dbałe. *Groch. W.* 434. Czuię cię ociężałym, a chciałbym bydź ochotnym. Oni rzekli: a iako my cię lekkim uczyniem? czyli my ślosarze, żebyśmy cię opiłowali? *Sk. Zyw.* 2, 110. OCIĘŻAŁOŚĆ, OCIĘŻNOŚĆ, – ści, *ż.*, ciężkość, nieruchawość, Schwere, Schwerfälligkeit. Wſtydź się nierzeźwa młodzi twoiéy ociężności, Że latom zaniedbywasz przyſtoynéy miłości. *Kchow.* 209.

OCINAĆ *ob.* Ociąć. OCINEK, – nku, *m.*, pień odciętego drzewa, das Stammende eines gefällten Baumes. Na ocinku ſtarego drzewa. *Pot. Pacz.* 203. – *aliter* Ziela tego ocinki albo odnożki korzenia są podobne ocinkom cynamonowym. *Syr.* 56. Ług z popiołu winnéy macicy ocinków uczyniony. *Syr.* 344.

OCIO, *burl.* = oczko, Aeuglein. Kiedy się będziem ściſkali, pieścili i całowali, Jak gołąbek gołąbeczka, w ocio, nosio, i uſteczka. *Zabł. Bal.* 72.

OCIOKAĆ *ob.* Ocokać. OCIOSYWAĆ, OCIOSUIĘ, *ob.* Ociesać.

OCISK, – u, *m.*, przetarta rana, sedno. *Tr.*, eine aufgeriebene Wunde. OCISKAĆ czym *cz. ndk.*, ocisnąć *idntl.*, przecierać ſkórę, ranić, wund reiben. *Tr.* Biega iunczyk, gdy mu ociśnionego karku sierszeń doszedł. *Zebr. Ow.* 278, *Bs.* otisnuti *detrudere, impellere.* – §. Ociſkać, obciſkać, ściſkaiąc w koło dolegać, rund um feſt anſchließen, andrücken, otulić, umhüllen. *Tr.* Ocisnąć się suknią, *apprimere tunicam corpori.* *Cn. Th.*, *Rs.* окинуться. Ciasnemi obciſkane sznorowkami. *Mon.* 69, 1089. Dziecię ma na głowie kołpaczek, który mocno obciśnięty na przodzie. *Mon.* 69, 1065. Olbrzym namiotem haniebnych gór ociśniony. *Zebr. Ow.* 3 *b*, w koło gnieciony.

OCISZYĆ, *f.* ociszy *cz. dk.*, ociszać *ndk.*, na około uciszyć, *Vd.* obtishati, otihati, rund umher ſtille machen, ruhig machen. Między ociszonemi domów swych ścianami. *Otw. Wirg.* 460. Dwór dla przykrych wiatrów drzewem różném w koło osadzać i ociszać. *Haur Ek.* 11, *ib.* 139, ogacać, obmaiać (cf. *Ger.* *befriedigen).

OCKNĄĆ, *ODSKNĄĆ się, Ocucić się, *f.* ocknie się, ocuci się *recipr. dk.*, OCUCYWAĆ się, OCKNIEWAĆ się, OCUCAĆ się, OCYKAĆ się, ODCYKAĆ się *ndk.*, cf. otchnąć 2.); *Sr.* 1. wotucżicż, wotżuwu; *Crn.* drâmem se, dramiti; *Vd.* sbuditise, gorsbuditise, (cf. *Vd.* zhutik, obzhutik, = uczucie; *Cro.* ochutiti *praesentio*, *Bs.* ochjutiti *audio*, *exaudio*, *praesentio*; *Rg.* òcittovanje, = objawienie; *Rg.* ochjuutni *sensus mouens*); *Sla.* osviſtitise; *Rs.* (ощутить; ощущàти, = uczuć), проснуться, просыпаться, *Bh.* procytiti (cf. *Bh.* octnauti ſe=, *pervenire*); obudzić się, erwachen, aufwachen. Mości Mądrogłowſki, hey! ockniy się Wc Pan! *Teatr* 7 *d*, 5. Ocuć się arſo i cytaro, ockniy się rano. *Bud. Ps.* 108, 3. Nie *odſkną się, ani będą obudzeni ode snu swego. *Bud. Job.* 14, 12. Bogowie, ieśli to sen, niechay umieram, niżeli się ocknę. *Stas. Num.* 2, 100. Ocknął się ze snu Soliman słabego, J przebudzony mdłe otworzył oczy. *P. Kchan. Jer.* 253. Bardzo się onéy rzeczy dziwować poczęła, I nie wie, ieśli spała, ieśli się ocknęła. *P. Kchan. Orl.* 1, 59, czy sen, czy iaw'). Nagle z oczu znika nocna mara, gdy się kto ocyka. *P. Kchan. Orl.* 1, 346. Oto iuż się ze snu odcyka. *Bard. Tr.* 506. Odcykuiąc się, mówi. *Teatr* 36 *c*, 11. Natychmiaſt on się *ocuciwa. *Sak. Pr.* 229. Sen uśpionego bogactwami obsypuie, a ſkoro się ocyka, iakim był, takim się znayduie. *Mon.* 69, 405, *Boh. djab.* 2, 76. Dusza, kiedy muzykę słyszy, to iako ze snu ockniewa się. *Gor. Dw.* 67. Za czasu *oczuć się, który śpisz, a powſtań z martwych. *Wiśń.* 582. Obyśmy się czuli! wzdy się kiedy *oczućmy (*Etym.* czuć), a uczuymy, iż między nami ieſt Chryſtus. *Sk. Kaz.* 22, *Rs.* очувствоваться, очнуться, очнуться, = upamiętać się, przyyść do siebie). A w tymem się ocknął, ano iuż dzień, a wszyscy w białéy zbroi. *Rys. Ad.* 1. Pozna ocknięty, że sen chytry myli. *Zab.* 14, 158. OCKNĄĆ *neutr.*, erwachen. Tak bardzo piiany, iż nie tylko na ono łektanie nie ocknąłby był, ale by go był snadź i palił świecami. *Gor. Dw.* 279. Z twardego snu ocknął przebudzony. *Groch. W.* 257. OCUCIĆ, *f.* ocuci *czyn. dok.*, Ocucać *ndk.*, obudzić, aufwecken (cf. otchnąć 2.). Mię zimny ſtrach ocucił w tym ze snu smacznego. *Bard. Tr.* 204. To rzekłszy po maluśku do niego się rzuci J lekkim całowaniem śpiącego ocuci. *Zab.* 1, 103 *Nar.*

OĆMA, – y, *ż.*, ciemność, ociemnienie, die Finſterniß. Słońca nie widać, oćmy się w krąg *zbierzą. *Chrość. Fars.* 407. Gdy noc grube oćmy swe wyzionie ... *Chrość. Ow.* 76. Pozwolił im dnia na rozmysł połowę, lecz iak noc przerzedzi Oćmy i słońce iasną ſtawi głowę, Wraca pod mury. *Chrość. Fars.* 219. W oćmie pod cudzy dom się podkopywa, Co w dzień uradził, w nocy wykonywa. *Chrość. Job.* 89. W ſtrachu, i w gniewie i w oćmie, Sam wódz co mu czynić nie wie. *Chrość. Fars.* 458. W oćmie trwała Europa czas niemały. *Teatr* 24, 42. OĆMIĆ *cz. dk.*, *Sr.* 1. wocżemnoſcżam; *Vd.* obtemnit; *Cro.* otemnújem; *Rs.* омрачить, омрачàть; *ob.* Ćmić.

OCOKAĆ, OCZOKAĆ, OCIOKAĆ *czyn. dok.*, ciokaniem, ceckaniem ugłaskać, **zahm machen, bändigen, zähmen.** *Domitura*, uśmierzenie, ocokanie. *Mącz.*, *Domitus* uśmierzony, ocokany. *ib.* OCOKAŁY, OCZOKAŁY, - a, - e, nieochoczy, ociągaiący się, **nicht rasch, unlustig.** Oczokały *tardus. Zebr. Ow.* 32. Ludzie bez gniewu, oczokali są, głupi, bez czucia. *Petr. Et.* 271. Piiany musi bydź niestatecznym, niewstydliwym, ocokałym, na napominania niedbałym. *Petr. Hor.* 2, *P* 2 *b.* Czemu psie niewinnych kąsasz ocokały, O wilki srogie niedbały! *ib.* 2, *O* 2 *b.* Jako na karku końskim, kiedy ocokały Ślep osiędzie ... *Klon. Wor.* 76.

OCTOWANY, - a, - e, octem zaprawny (*ob.* ocet), **geessigt**; *Cro.* ocstika, **mit Essig angemacht.** Miód octowany, oxymel. *Urzęd.* 435. OCTOWKI, *vibrio serpentulus*, **Essigwürmer, Essigmaden**; robaczki pokazuiące się w occie, osobliwie winnym nienakrytym; tylko przez szkło powiększaiące widzieć ie można. *Kluk Zw.* 4, 417. OCTOWNIK, Ocetnik, - a, *m.*, OCTARZ, OCCIARZ, - a, *m.*, *Bh.* **octař**; *Rs.* уксусникъ; chodzący koło octu, **der Essigmann, Essigbrauer, Essighändler**; *w rodz. żeńsk. Bh.* **octařka**. *Rs.* уксусница. *OCTARNIA, - i, *ż.*, *Bh.* **octarna**, schowanie na ocet. OCTOWY, - a, - e, od octu, **Essig=**, *Boh.* **octowý**; *Cro.* ocztene; *Ec.* оцтовый; *Rs.* уксусный. Octowa flaszka. *Tr.*

OCUCIĆ *ob.* Ocknąć.

OCUKROWAĆ, *f.* ocukruie *cz. dk.*, cukrem zaprawić, osłodzić, lub powlec, *Vd.* obzukrati, posladkoriti, **überzuckern, zuckern, süß machen**, *propr. et fig.* Ocukrować to trzeba. *Cn. Ad.* 760, samo to nie smakuie; przyprawić to trzeba; samo to nie pachnie; bez soli ryba; bez korzenia zwierzyna; cf. złemu zalecenia potrzeba; dobry chrzan z miodem; *oppos.* dobremu piwu nie potrzeba wiechy). Niewczas woienny wdzięczną ocukrowany żołnierzowi małżeńską pieszczotą. *Tward. Wład.* 107. Nie może bydź tak mała rzecz, któreyby król, ocukrowawszy ią ludzkością, dadź nie mógł. *Gor. Sen.* 86.

OĆWICZYĆ, *f.* oćwiczy *cz. dk.*, ochłostać, **durchpeitschen.** Któż to zgadnie, i kto to wyliczy, Wiele chłopców na kwartał bakałarz oćwiczy! *Nar. Dz.* 3, 120. Kazał go za to Kady laskami z drzewa bambukowego oćwiczyć. *N. Pam.* 22, 15, *ob.* okładać, obłożyć.

OCYGANIĆ *cz. dk.*, *Crn.* ozzeganeti, *Vd.* oziganiti, *ob.* cyganić, oszwabić, odrwić, okpić.

OCYKAĆ, ODCYKAĆ, *ob.* Ocknąć.

OCYRKLOWAĆ, OCERKLOWAĆ, *f.* ocyrkluie *cz. dk.*, cyrkułem ogrodzić, określić, *Vd.* obzirklati, pokroglivati, pokroglati; **umcirkeln.** Ocyrklował mi to kiiem na piasku. *Pot. Jow.* 108. - *transl.* ogrodzić, określić, opisać, **begränzen.** Na nieocyrklowaney władzy potęgę państwa swego Turcy zakładaią. *Kłok. Turk.* 4.

*OCZ, *Bh.* **oč**; *Sr.* 2. **woj, wój, hoj**; = o co, czemu, dla, **warum, um was.** Ocz była proszona, obiecała. *Otw. Ow.* 267. Głupi poseł, gdy z *niszczym a ocz prosić idzie. *Jag. Gr. B* 2. Nie chciał dopuścić, ocz prosili. *Leop. Num.* 20, 21. Obacz, ocz ci idzie. *W. Post. W.* 3, 494, *Rey Pst. K.* 1. Z ochotą dam, ocz prosić będziesz. *Papr. Gn.* 1061. Pierwszy rzekł: ocz *nama, iż nie masz nic; a drugi na to: dobrze, a o co chcesz? o dwa grosza, rzekł pierwszy. *Glicz. Wych. H* 8 *b*, o co zakład między nami dwoma?). *Niocz*, ni o co, o nic, **um nichts.** Temu, który ni ocz nie prosił, mawiał: a czemu ni ocz nie prosisz? *Budn. Ap.* 91. Żołnierz nie dba ni ocz, gdy dobrze odziany. *Bud. Ap.* 91. Wieszczków się ni ocz pytaycie. *W. Leuit.* 19, 31. Dosyć mam na tym I ni ocz nie podnoszę Do nieba ręku. *Tward. Misc.* 111, *ob.* Niocz, *ob.* Co.

2) OCZ, zamiast Oczu, *ob.* Oko.

OCZAKOW, - a, *m.*, mocne miasto w Bessarabii; stolica Tatarów Oczakowskich. *Dyk. G.* 2, 233, **Otschakow.**

OCZAPIĆ, *f.* oczapi *cz. dk.*, ogarnąć, w się brać, na około otoczyć, (*Etym.* czepić, czapka; cf. oczepić); **umfassen, umschließen.** Garniec szerokogęby, któryby dno drugiego oczapił. *Sien.* 523. Rozpalony ten kamień niechay brzemienna oczapi podołkiem, aby iéy ona para do macicy szła. *Sleszk. Ped.* 197. Oczapiony kabłukiem do monasteru odwieziony został. *Nar. Chod.* 1, 404. Strach był na Germanów, gdy obaczyli, iak Rzymianie Ren mostem, iakoby iarzmem, oczapili. *Fal. Fl.* 146, *Zebr. Ow.* 9, *et* 101.

OCZAROWAĆ, *f.* oczaruie *cz. dk.*, uroczyć kogo, urzekać, czarami go czego nabawić, *Bh.* **očarowati, okauzliti, učarowati**; *Slo.* **očarugi, začarýti**; *Crn.* panam; *Vd.* obzoprati, sazoprati, vrekuvati, savplatiti, vplatívati; *Bs.* zacjarati, zatraviti; *Cro.* ocharati, oczóprati, osàtrnjem; *Rs.* очаровать, очаровывать, заговорить, заговаривать, завороживать, заворажививать, обворожить, обворажививать, наколдовать, наколдовывать, околдовать, околдовывать; *Ec.* обаваши, забавами, опѣваю, обманываю; **einen bezaubern, behexen.** Chciałbym wiedzieć, kto go oczarował, czy Bartosowa, czyli też Grzesiowa stara; wiesz, że ieżdżą na łysą górę. *Teatr* 28 *b*, 151. Nie rozumieiąc choroby, mniemaią, że oczarowani są. *Krup.* 5, 621, *Eccl.* обалстившися urzeczonym być.

*OCZAS, - u, *m.*, *Bh.* **očas**; *Ec.* ошибъ; ogon, chwost, **der Schweif, der Schwanz der Thiere** (cf. oczesać). Kazał pacholku, aby koniowi *ogon* utargnął; lecz nie mógł pacholek tego dowieść, aby on *oczas* utargnął razem, iedno po iednemu włosu targaiąc, wszystek wyrwał. *Eraz. Jęz. G* 7 *b.* *OCZASOWAĆ, = Ociosować, *ob.* Ociesać.

OCZASTY, - a, - e, - o *adverb.*, oczu pełen, oczysty, oczkowaty, **voll Augen**; *Bh.* **okatý**; *Sr.* 1. **wokowité**; *Crn.* okat; *Bs* occjast; *Cro.* ochaszt; *Ec.* очистый, глазастый; *Rs.* глазастый. Nie tak pięknych barw niezliczone roie Paw' na oczastym pierzu ukazuie. *P. Kchan. J.* 404, cf. ogonooki pawie). Wiezie Bootes skrzypiącemi wozy Osiwiałą nam zimę i oczaste mrozy. *Leszcz. Cl.* 98, t. i. lśnące, iskrzące się, **glänzend, funkelnd.**

OCZCZONY, - a, - e, octem cuchnący, *acetosus. Mącz.*, **essigartig, nach Essig riechend.**

OCZECHRAĆ, oczochrać, *ob.* czechrać.

OCZEKAWAĆ, OCZEKIWAĆ, *OŻYDAĆ, Oczekiwa, Oczekuie *med. ndk.*, wyglądać czego, czekać czego, **warten, erwarten**; *Bh.* **očekawati**; *Sr.* 1. **wobtjakuyu** (2. *cunctor*; **wobtjakayne** *cunctanter*); *Vd.* obzhakati, perzhakati, dozhakati; *Cro.* jasze nadjam (*ob.* *nadziewać się, spodziewać się, cf. nadzieia); *Rs.* ожидати, ожидаю, поджидать, обождать, обжидать; *Ec.* наджидаю. Podniosła się stoiąc wedle stolicy, oczekawaiąc królowéy. *Wys. Kat.* 448. Wszystkiego się spodziewaу, wszystkiego oczeki-

-way. *Pilch. Sen.* 251. Oczekują, spodziewają się, *Rs.* ожидается, ожидаются. Słudzy żeby byli cierpliwymi, a nagrody swéy wierności od Pana *oźydali. *Gil. Pſt.* 135 *b.* Wyrok Pańſki nie zawsze do żniwa Buyno-wyrosłym kłosom oczekiwa. *Zimor. Siel.* 200, *ob.* czekać komu, cierpieć komu, einem nachſehen, Geduld mit ihm haben. OCZEKIWANIE, spodziewanie się, nadzieia, die Erwartung, die Hoffnung. Plemię oczekiwania u ludzi wielkiego. *Groch. W.* 325. Jezus był oczekiwanie narodów. *Biał. Poſt.* 48. Wysłał król przed sobą królewicą, iedyne oczekiwanie i nadzieie korony. *Birk. Chod.* 16. *Oczekawanie lenne, kiedy pan za żywota mana swego, przyobiecuie dobra drugiemu, ieśliby man iego bez potomka zszedł. *Szczerb. Sax.* 25. - *§. Bóg nukwapliwy nie ieſt, iż długie *oczekawanie dawa grzesznikom. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 7, 63, czeka im długo).

OCZEMBROWANIE, = Ocembrowanie, *ob.* Cembrowanie.

OCZENKI *ob.* Oczęta.

OCZEPIĆ, *f.* oczepi, *Bh.* očepiti *vitta tegere*, cf. oczapić), w czepiec przybrać, hauben, eine Haube aufſetzen. Tu kapłani w czerwone obleczeni kapy Prowadzą oczepione woły, owce, capy. *Pot. Arg.* 124. Rychléy dziś głowę siwy włos oczepi. *Pot. Syl.* 148, (*Rs.* оцѣпка zaczepka, оцѣпъ drąg, na którym kolébka się zawiesza).

OCZERNIĆ, *f.* oczerni *cz. dk.*, oczerniać *ndk.*, *Vd.* ozherniti, obzherniti, sazherniti; *Cro.* ochernlti, ochernújem, ovranujem, ochernenye; *Rg.* ozarnitti; *Bsn.* ocarniti, ocrriniti; *Rs.* очернить, очернять, na około czarnym uczynić, rund um ſchwärzen, beſchwärzen, anſchwärzen; *propr. et fig.* Chodzi w rozpalonym obuwiu bez naymnieyszéy iednak sparzeliny i oczernienia. *Mon.* 66, 18. Nie oczerni błoto, póki się go nie dotkniesz. *Fredr. Ad.* 118. Skarby, sława, urzędy, nic nas nie ocali, Jedna słabość oczerni, sławę w błąd obali. *Zab.* 15, 106. Dlaczego ona ciebie nie lubi, i oczernia z taką zaiadłością? *Teatr* 38, 117, *Rs.* опорочить, опорочивать. OCZERNIEĆ *niiak. dk.*, rund um ſchwarz werden. Nie gardźcie mną, patrząc na oczerniałą twarzy méy postać. *Smotr. Lam. pr.*

OCZERSTWIĆ, OBCZERSTWIĆ, *f.* oczerſtwi *czyn. dok.*, Oczerſtwiać *ndk.*, *Bh.* občerſtwiti, občerſtwowati; *Slo.* občerſtwugem, občerſtwugi; *Vind.* ozherſtviti, ozherſtiti); orzeźwić, czerſtwieyszym uczynić, ożywić, posilić, mit neuer Kraft beleben, ſtärken, erfriſchen, friſch und munter machen. Wino z dzięcieliny duchy ożywiaiące, które w sercu bytność swoię maią, oczerſtwia i posila. *Syr.* 502. Szukali iedła sobie, żeby oczerſtwili duszę swoię. *Budn. Tren.* 1, 19. Obczerſtwią słabego winem gorącym. *Pot. Syl.* 156. P. Jezus onym chlebem niebieſkim tak był oczerſtwiony, że żadnego przyrodzonego pokarmu przez on czas nie potrzebował. *Smalc.* 17. Skoro mokre Tytan otrząsł na świat grzywy, J obczerſtwił nadwiędłe dniem wczorayszym niwy... *Pot. Arg.* 754. Młody rycerz siły często oczerſtwia przez gry i turnieie. *ib.* 577. Świątości téy pożywać, ieſt *obczyrſtwienie a ożywienie duszne brać. *Rey Pſt. Q* 5, posiłek). OCZERSTWIĆ się z, OCZERSTWIEĆ, *f.* oczerſtwieie *neutr.*, czerſtwieyszym się ſtawać, *Sr.* 1. wotzerſtwam, wotzerſtwu; *Bsn.* osgillaviti, occvrriſtitise, friſcher werden, Kraft bekommen. Obczerſtwiaią się drzewa wysokie i cedry Libanu. *Radz. Ps.* 104, 16. Kości ich niechay obczerſtwieią na mieyscach swoich, a sława ich niechay wiecznie zoſtanie. *Radz. Syr.* 46, 15. Zaniechay mię, że się mało oczerſtwię. *Budn. Job.* 10, 20.

OCZERWIEĆ *niiak. dk.*, *Cro.* ochervlyujem, ochervivelszem, *ob.* Czerwieć. OCZERWIENIĆ *cz. dk.*, *Rg.* ozarglienitti; *Bs.* ocerveniti, ocrriveniti, ocrrigljeniti; *Cro.* oche lenújem; *Rs.* очервленить, очервлять, *Eccl.* оброщаю, крашу червленїю, *ob.* Czerwienić, cf. purpurzyć.

OCZESAĆ *ob.* ociesać *et* oczosnąć.

OCZĘTA, OCZENKI *Tward. Misc.* 165, OCZYNKI, *G.* oczątek, *demin. nomin.* Oko, Aeuglein. Uymuiące oczęta. *Teatr* 12, 46. Przysięgłaś na miłość, i na twe oczęta. *Hul. Ow.* 164. Znać było z ślicznych cząt Co w nim za duchy, co za dowcip oſtry. *Zab.* 5, 24. Zawrzyy sam oczynki małe, Często czuyne, rzadko spałe. *Groch. W.* 366. (*OCZĘTAŁY *ob.* Ocię ny. OCZKAĆ się czym, *ob.* Opchać się czym -). OCZKAS, n. p. Miaſto klinika w oczku ula wprawnią oczkas, t. i. czop zaciosany, aby z końca miał taki klinik, i tak boki zerznione, żeby pszczoła koło niego ze dwu ſtron wchodzić mogła. *Kącz. Pas.* 7, der Augenzapfen im Bienenſtocke.

OCZKO, - a, *n.*, *in plur.* oczka *et* oczki, *demin. nom.* Oko, *Bh.* očko; *Sr.* 2. woczko; *Sr.* 1. woczko; *Bs.* occo; *Ec.* очко, очеце; *Rs.* глазокъ, глазочикъ; das Aeuglein, Aeugchen. Oczko, gdyby kruczek. *Teatr* 43 *c*, 19. Uyrzycie dziecię z iasnemi oczki gwiazdom podobnemi. *Groch. W.* 543. Nie psuy dziecię oczek ślicznych Z takowych łez uſtawicznych. *Groch. W.* 359. Otrzyy sam oczki z płakania, A uspokoy go do spania. *ib.* 368. Ninay dziecię drogie moie, Niech zwiąże sen oczki twoie. *Groch. W.* 367. Oczki swoie obfitemi łzami oblewał. *Zbil. Dr. F* 2. Oczki mu biegaią. *Teatr* 15, 45. Rozśmiała się, i oczkiem coś mi obiecała. *Hul. Ow.* 199. Kochała cię, tak iak swoie własne dwa oczka. *Teatr* 52, 21. Brat, to był trzecie oczko, mię trzymano w szkole. *Tręb. S. M.* 60, pieszczota; ztąd *transl.* moie oczko, *ocule mi. Mącz.*, rybko moia, moie serce, mein Schatz! O o! iak się uśmiecha do mnie, nie spoglądaj z oczka ſilutko, nic tym nie zrobisz. *Teatr* 29, 84, t. i. nie mrugay oczkiem na mnie, nie patrz zezem, ſchiele nicht auf mich her. - §. 2) *transl. in plurali* zawsze oczka: n. p. *Botan.* Oczka, *gemmae*, die Aeuglein an den Zweigen, die Augen, Knoſpen, są to części rośliny zielne, łuszczkami okryte, zamykaiące w sobie przyszłe wyrosnąć maiące gałązki. *Bot. Nar.* 84, *ob.* oczkowanie). Oczko w ulu, z dziurka, otwór, die Oeffnung im Bienenſtocke, das Auge. Oczko w ulu iedno tylko ma bydź, klinikiem przedzielone. *Kącz. Pas.* 7. - Oczka, małe oka w robocie dzianéy, tkanéy, n. p. w pończochach, Augen, Maſchen. Mały paiączek, na kształt subtelnéy osnowy, Bez kądzieli sprządł włokno, wynalazek nowy, Nie kleiąc do nici i do oczek oczka, Więzy na muchę robił, coś na wzór powłoczka. *Tom. Saut.* 58. Taśmy u smuklerza są rozmaite, iako to, w wemik, futrowane, w bugler, w wężyk, w oczka, w ząbki. *Mag. Mſk.* - Daie się u worów w koło idące oczko czyli obszywka, przez którą przeciąga się sznurek do zawiązania. *Jak. Art.* 1, 379, die Einfaſſung an einem Sacke, wo der Schnur zum Zubinden

durchgezogen wird. - Oczka w rosole, z tłustości na wierzchu rosołu się pokazuiące. *Tr.*, die Fettaugen in der Suppe. - Czerwony złoty 64 oczek waży. *Tr.*, as, Aß, Eß, Eßchen, deren 64 in einem Dukaten. - §. 3) Oczko abo oczkowaty kamień, *leucopthalmos*, *gemma rutila oculi speciem candidam nigramque continens. Plin.* 37, 10, ein gewisser Edelstein. - §. 4) Oczko *personif.*, małooki. *Cn. Th.*, *Włod.*, ein Kleinauge, kleinäugiger Mensch. OCZKOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, okuliren, äugeln; *Bh.* očkowati. Oczkowanie abo okulizacya. *Kluk Rosl.* 1, 163. Zażywaią oczek na poprawę owocow przez oczkowanie. *Botan. Nar.* 89, cf. kożuchowanie. OCZKOWATY, - a, - e, *Bh.* očkowitý, oczu pełen, oczysty. *Cn. Th.*, oczasty, voll Augen. Nayprzednieysza sól kopalna iest iara albo oczkowata, biała, w pół przeźroczysta, ale iéy nie wielka obfitość. *Kluk Kop.* 1, 168, *Krom.* 261, *Syxt. Szk.* 103, das weiße Krystallsalz, Perlsalz. Sól oczkówata, perłą czyli kwiatem soli zwana. *Ład. H. N.* 161, *sal gemma. Sleszk. Ped.* 417. Kadzidło oczkowate. 1 *Leop. Levit.* 24. Paw', Junony kochanek, który oczkowate Nosi w piórach ogona ozdoby bogate. *Tol. Saut.* 43. - Szata kapłana wielkiego ma bydź długa, koszula oczkowata. *Budn. Exod.* 28, 4, haftowana. *Bibl. Gd.*). OCZKOWE, - ego, *n.*, podatek ulowy, eine Abgabe von den Bienenstöcken. Oczkowe, rogowe, presudy. *Tward. W. D.* 57. Chłopi, chcąc dziesięciny znikać, na to godzą, żeby dziesięciu pniów (ulów) nie było, żeby oczkowym pańską dań odprawić. *Kąck. Pas.* 9, *ob.* oczko w ulu).

(*OCZŁOWIECZYĆ *czynne dokon.*, człowieczą naturą obdarzać, cf. wcielić, mit Menschennatur begaben; *Vd.* vzhlovezhiti, vteloviti; *Rs.* вочеловѣчить, вочеловѣчивать, воплотить. *Oczłowieczyć się *Ec.* вочеловѣчитися, человѣчество воспрять, człowiekiem się stawać. *Oczłowieczenie *Crn.* pozhloveshzhenje, *Dl.* úchlovechenye, *Cro.* uchlovechénye, *Rs.* вочеловѣченїе, воплощенїе, die Menschwerdung. *Oczłowieczony, wcielony, *Vd.* vzhlovezhen, *Ec.* плотоносецъ, обложенъ тѣломъ, какъ то сынъ божїй по вочеловѣченїю. Bóg oczłowieczony, wiersz *Odymalſk.*).

OCZNY, - a, - e, *Rg.* ocni; *Cro.* ochni; *Ec.* очный, очесный; *Rs.* глазный; od oczu, Augen=. Zrzenica oczna. *Papr. Ryc.* Kły oczne, *dentes oculares. Kirch. An.* 103, Augenzähne. Oczny gnóy. *Cn. Th.*, *Bs.* krrimegl, suza osahla). Ogień w piekle dżdżem ocznym niezgaszony (łzami). *Brud. Ost. C.* 8. Truciznę oczną wszędzie widać, pełno obrazów plugawych po salach... *Birk. Gł. Kun.* 75, Augengift. Lekarz oczny, który oczy leczy, *opthalmicus. Mącz.*, okulista, *Ec.* очница, der Augenarzt. Oczny, na oczy, przed oczyma, oczywisty, vor Augen, augenscheinlich; *Sla.* ocsigledan; *Bh.* očitý. Służcie panom wiernie, nie wedle oczney służby. *Bud. Ephes.* 6, 6, nie na oko. *Bibl Gd.*). Piérwsze mieysce daią świadkowi ocznemu, czyli oczywistemu, poślednie sa-ocznemu. *Ostr. Pr. C.* 2, 173, Augenzeuge; *Rs.* видокъ, самовидецъ, очевидецъ (cf. *Rg.* ocnik, *Cro.* ochnik *tubus*). Często w słuszności oczney są niezgodne duchy. *Zab.* 14, 172. (cf. iak na dłoni). - *transl.* armaty oczna sztuka, = wylotowa sztuka. *Jak. Art.* 3, 306, das Mündungsstück der Kanone.

OCZOCHRAĆ *ob.* Czechrać.

OCZODOŁKOWA dziura, *Anat.*, *foramen orbitale. Krup.* 1, 48, das Augengrubenloch.

OCZOKAĆ *ob.* Ocokać.

OCZOW, n. p. Tak złą babę do Oczowa wygnać, aby się téy pozbyć mogła złości. *Haur Sk.* 194. ?

OCZOSNĄĆ, n. p. drzewo, *cz. idntl.*, zedrzeć go z kory, einen Baum abschälen, die Rinde abnehmen. *Tr.*, *Boh.* očesati, = *demere*, *auferre e. g. poma*; *Cro.* ochesznujem, odcheszenujem *destringo*; *Ec.* отмецую, *ob.* ociosać, oczesać). *Desquamo* oczesuię łuskę, sprawuię ryby. *Mącz.*, oczosać ryby. *Mącz.*, abschuppen; *Sr.* 1. wotschupnyu; *Crn.* shlépâm.

OCZUCIĆ *ob.* Ocucić, Ocknąć.

OCZY, *G.* oczu, ócz; *ob.* Oko. OCZYĆ *cz. ndk.*, (*ob.* zoczyć *dk.*), postrzegać, erblicken, wahrnehmen. Gdzie prościeyszą drogę sobie oczę, Na przełay skoczę. *Bard. Tr.* 124. (*Cro.* zochim *confronto*). OCZYCE, miasto w województwie Mińskim. *Dyk. G.* 2, 233, eine Stadt in der Woiw. Minsk.

OCZYŚCIALNIA, - i, *ż.*, mieysce oczyścienia. *Cn. Th.*, (*Bh.* očistec czyściec; *Ec.* очистилище ołtarz), der Reinigungsort. OCZYŚCIALNY, - a, - e, oczyścieniu służący, *lustralis*, *expiabilis. Cn. Th.* 589, *Cn. Syn.* 350, Reinigungs=; *Rg.* ocistiv, ocistni *purgabilis*, *iustificabilis*, *Cro.* ochisztlyiv, ochisztliv, *Hg.* megtisztitható; *Rs.* очистительный oczyszczaiący; *Sr.* 1. zapokutzenite, wuyednenite, wuschwarniczki, redzenski. OCZYŚCIĆ, *f.* oczyści, oczyścię, oczyszczę *cz. dk.*, Oczyściać, Oczyszczać *ndk.*, *Bh. et Slo.* očistiti, očisstowati; *Sla.* ocsistiti; *Bs.* ocistiti, ocinkati; *Rg.* ocistiti; *Cro.* ochischuvati, ochichujem, ochischújem; *Hg.* kitisztitom; *Vd.* ozhistit, ozhedit; *Crn.* ozhedit; *Sr.* 1. wuschwarnu, zapokutzam; *Rs.* отчистить, отчищать, обчистить, обчищать, очистить, очищать, разчистить, разчищать; czystym zewsząd robić, ochędożyć, reinigen, säubern, rein machen. Leczono go oczyścieniem żołądka i krwi puszczeniem. *Boh. Kom.* 2, 166, *Rs.* очистка, разчистка. - Oczyścić z prochu, *Bh.* oprassiti. - Oczyściać co względem religii, grzechu, nieczystości duszney, *expiare*, geistlich reinigen. Przez ofiary grzechy ludu bożego bywały oczyścione; t. i. z łaski bożéy odpuszczone. *Sal.* 4, 314. Grzech oczyściony zostaie przez pokutę. *W. Post. W.* 213. Oczyścienie bogarodzicy, dzień gromnic. *Sk. Zyw.* 357, Mariä Reinigung, Lichtmesse; *Bh.* očisstowani P. Marye. Po trzech Królach iest święto oczyścienia Panny Maryi, dnia po narodzeniu Pańskim czterdziestego. *Hrbst. Nauk. N.* 6. Oczyściać się słowy, wyprawiać się z czego, z grzechu; niewinność swą abo czyią pokazywać, wymierzać się, omawiać, wywodzić się z tego, co zarzucono, entschuldigen, reinigen, rechtfertigen. Wyśmienicie Wc Panna zazdrość swoię oczyszczać umiesz. *Teatr* 5 *c*, 35. Z kraiu nie wyiadę, póki się nie oczyszczę. *Teatr* 4 *b*, 128. Oczyścię sprawy i uczynki twoie. *W. Post. W.* 212. OCZYŚCICIEL, - a, *m.*, *lustrator. Cn. Th.*, *Rg.* ocistitegl, ocistnik; *Cro.* ochisztitel; *Ec. et Rs.* очиститель, der Reiniger, Säuberer. Herkules oczyściciel świata z strasznych cudów. *Petr. Et.* 186. - *fem.* oczyścicielka, *Rg.* ocistitegliza.

OCZYSKO, - a, *n.*, *Bh.* očisko, brzydkie oko, ein häßli-

ches Auge. Oczyſka mu wygniły od picia, od spania. *Opal. sat.* 151, *Pilch. Sen. liſt.* 3, 198. OCZYSTY, - a, - e, oczaſty, oczu pełny, voll Augen. Sieci oczyſte. *Bard. Tr.* 122. OCZYWISKO, - a, *n.*, widowiſko, paſtwa oczu, Schauſpiel, Augenweide. Wielkim dla ludzi będzie oczywiſkiem Że Jzabella będzie psów paſtwiſkiem. *Leszcz. H. S.* 340. OCZYWISTY, - a, - e, OCZYWIŚCIE *adv.*, *Bh.* ličný, patrný, zřegený, bjledné; *Slo.* patrné; *Sr.* 1. czclewěſté; *Crn.* ozhytn; *Vd.* ozhiten, ozhivoſten, nagledliu, ogledliu; *Rg.* occit; *Sla.* ocsiviſto; *Cro.* ochit, ochiveszt; *Ec. et Rs.* оковидный, очевидный: w oczy wpadaiący, iak na dłoni, na oko, augenſcheinlich. *Oczywiśnie. *Kmit. Tr. C 3 b*, = oczywiście). Oczywiſty świadek, = oczny, co na swoie oczy widział, ein Augenzeuge (*oppos.* zaoczny). Oczywiści świadkowie świadczą rzeczy przez siebie widziane. *Oſtr. Pr. C.* 2, 172. Dekret oczywiſty. *Vol. Leg.* 7, 430. (*oppos.* dekret zaoczny), *ex plenaria causae cognitione. Tr.* OCZYWISTOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* patrnoſt; *Sr.* 1. czewa wěſtoſtż; *Vd.* ozhitnoſt; *Cro.* ochivesztoszt; *Rg.* occittos; *Ross.* очевидность, die Augenſcheinlichkeit, der Augenſchein. Oczywiſtością nazywamy iasne i wyraźne widzenie rzeczy, oraz ich zgadzanie się z sobą. *Mon.* 75, 79. Prawdy naywiększą ozdobą ieſt oczywiſtość. *Stas. Num.* 2, 117. Okoliczność ta ukazuie każdemu do oczywiſtości naprawę ſtanu Rzpltéy. *Zab.* 14, 199, t. i. iak na dłoni, na oko, dotykalnie, bis zur Handgreiflichkeit.

O D.

OD, (ODE), *praepos. reg. Genit.*; *Bh.* od; *Slo.* od, ode; *Crn.*, *Vd.*, *Bs.*, *Cro.*, *Dl.* od; *Rg.* òd; *Sr.* 1. wot, wote; *Sr.* 2. wot; *Rs.* отъ; cf. *Hbr.* עד adh *usque*, *ad*, cf. *Hbr.* את eth *a*, *abs*, cf. *Lat.* ad); - *oppos.* do: cf. *Jt.* di, da, *Lat.* de); wyraża kres kierunku pochodzenia zkąd, zaczęcia zkąd, *respectu loci*, *vel temporis*, von, von wo. Od ciebie wyszedł. Rossyanie wierzą, że Duch S. tylko od Oyca pochodzi. *Fund.* 1. Jedne ſtaynie są od muru szaraiu, á drugie od wody. *Star. Dw.* 32, vom Waſſer her. Mury od morza do morza prowadzone. *Star. Dw.* 10. Chodził od domu do domu prosząc, aby się ſkładano. *Budn. Ap.* 136, von Haus zu Haus. Od kołka do kołka, od piérwszego do oſtatniego, *a capite ad calcem. Cn. Ad.* 764. Psy od pyſka, a ludzie siwieią od głowy. *Pot. Jow.* 161. Posłał tam chłopię od katechizmu. *Sk. Zyw.* 2, 383, t. i. uczące się katechizmu). Od słowa do słowa, aż za łby poszli, von einem Worte zum andern. Od słowa do słowa przełożyć, = do słowa, słownie, wörtlich, buchſtáblich. Od serca ieſtem iéy przyiacielem. *Teatr* 11 *b*, 15, z serca, von Herzen. Wſkazał do niéy, czy kusząc ią, czyli też od prawdy, aby iuż daléy do iego się posłuszeńſtwa nie odzywała. *Sk. Zyw.* 2, 543, po prawdzie). Nie wiedział, by to od prawdy było, co się działo przez anioła. 1 *Leop. Act.* 12, 9, cf. do prawdy, w saméy prawdzie, rzetelna prawda). Od tego czasu, od wieku, od początku świata, od młodości, = z młodu i t. d., von der Zeit, ſeit der Zeit, von der Zeit an. Ja tu od godziny ſtoię. *Teatr* 29 *c*, 10. Od dwóch godzin cię posłałem. *Teatr* 22 *b*, 10. Od trzech godzin biegam iuż wszędzie. *Teatr* 56 *c*, 119. Urzędy te tylko do roku; od roku drudzy naſtępowali. *Goſt. Gor.* 128, ſo wie das Jahr um war. Herod rozkazał pomordować wszyſtkie dziatki, ode dwu lat zrodzone. *Gil. Pſt.* 268. Tak do nocy od poranku Musiały prząść bez przeſtanku. *Zab.* 13, 278 *Tręb.*, von Früh bis in die Nacht. Lub rano słońce wſtanie, lubo wieczor siędzie, J rok od roku, ona twoią zawsze będzie. *Sim. Siel.* 117, rok w rok, ein Jahr ins andere. Od godziny do godziny, = przez półdoby, bis wieder zu derſelben Stunde. - §. *respectu actionis*, *exprimit* od *cauſſam cauſſantem*, = przez, z, von. Od ciebie ieſt zabit. *Cn. Th.* Kometa tak wielka, że noc od niéy iasna była. *Lat. Kom. D* 3 *b*. To nie od szczęścia ieſt, ale z ręku królewſkich, iż ma Polſka tyle ksiąg swoim ięzykiem. *Gor. Dw. praef.* Kartownicy i biała płeć, naylepiéy się od niego miała. *Mon.* 68, 649. Od kogo mówić, przełożyć, czynić i t. d., = imieniem iego, za zleceniem iego, von einem ſprechen, in ſeinem Namen ſprechen u. ſ. w., an ſeiner Statt, kraft ſeines Auftrages. Przedtym mowa moia ku W. K. M. była, iako od sługi wiernego; teraz iuż nie sam *od* siebie, ale *od* wszyſtkiéy rady W. K. M. poselſtwo donoszę. *Gor. Dz.* 125. Radzie Gdańſkiéy *od* króla przełożył kanclerz, a *od* niego tłumaczył dworzanin ieden po Niemiecku, w czym król miaſto winuie. *ib.* 47. Gdy biſkup w wielu rzeczach królowi wymawiał, pytał go król, ieśli to *od wszyſtkich* mówił, czyli sam *z siebie*? *Bielſk.* 348. Często krasomowca nie *od* siebie, lecz *od* innych mówi; musi tedy poznawać tych, *od* których mówi. *Zab.* 1, 86. Nie ufa swéy sprawiedliwości, kto złotu *od* siebie mówić rzecz każe. *J. Kchan. Dz.* 63. Nie *od* człowieka na sądzie siedzicie; ale *od* boga. *Sk. Zyw.* 2, 178. Za sędziów żydowſkich, Pan bóg miał królewſką moc nad Jzraelitami, i *od* siebie im tylko dawał namieſtników tych sędziów. *Sk. Zyw.* 2, 33. Kallimach ieździł *od* króla do Wenetów. *Krom.* 434. Xiężnę przywitał Łaſki arcybiſkup, *od* króla i *od* senatu. *Stryik.* 711. Witold przełożył na księſtwo Kiiowſkie *od* siebie namieniſtkiem książe Holsanſkie. *ib.* 468. Kapłani Polscy po Polſku słowo boże Litwie rozpowiadali, a Jagiełło zaś *od* nich tłumaczył. *Stryik.* 445. W polu, gdy kłosy głowy swe schylaią, Zda się, że mi się *od* ciebie kłaniaią. *Zab.* 14, 265. - *Jn sequentibus cauſſa cauſſans attribuitur magnitudini gradus*, von, vor, aus. Umarł od żałości. *Bielſk.* 450. Serce mi się od żalu kraie. *Teatr* 8, 52. Poznawszy głos iego, od radości nie otworzyła wrot. *Bud. Act.* 12, 14. Matka nie pamięta ucisku od radości, że się narodził człowiek na świat. 1 *Leop. Joan.* 16, 21. Pies na łańcuchu, iak mu dasz kęs chleba, aliści się on płaszczy, a marda ogonem od radości. *Rey Zw.* 81 *b*. Dobrze się nie przepadła od kłopotu i frasunku. *Glicz. Wych. C* 2. Od frasunku oszaleć. Od radości płakać. S. Arseniusz męczennik nie od miecza, ale od pracy w pokucie przez lat 55. *Sk. Zyw.* 2, 42. - §. *exprimit caussam caussatam*, von, von woher, aus, für. Od pisania zapłata. Od mieszkania płacić. Jeden drugiemu od matki nałaię. *Gor. Dw.* 130, t. i. że nie dobrego łoża). Zaleca Pan Jana S. od ſkromności żywota iego wielkiéy. *Zrn. Pſt.* 12 *b*. Ewanieliſta Annę zaleca od familii i domu iéy, od darów bożych, od ſtateczności ſtanu iéy. *ib.* 35. Od niewoli to sługa, koń. *Cn. Ad.* 769, t. i. że niema lepszego,

i ten dobry, cf. złyś, ale mi cię trzeba, cf. z musu cnota, in der Noth ist auch der gut. - §. *respectiue*, = względem, co się tycze, in Ansehung, in Rücksicht. Ochędostwu białych głów od szat, od pereł, od kamieni pewny kres zamierzył. *Gor. Dw.* 388. Przyydzie ftroyna od pereł i złota, Jedna niecnota, poddanka, lichota. *Chrość. Ow.* 123. Dała iéy skarbów od złota i śrebra dosyć. *Stryik.* 438. Dziéwka Sarze, któréy djabeł niemało mężów pogładził, na oczy wyrzucała nieszczęście, które *od* mężów miała. *Glicz. Wych. C* 2, co do mężów), - §. 2) wyraża kres oddalenia, von, weg. Te materye tak dalekie są od zagniłości, iak niebo od ziemi. *Syxt. Szk.* 145. To mówiwszy, zarazem od oczu zniknęła. *Protas. Jał.* 19. Koń ten ksobie czy od siebie wszelako dobrze ciągnie. *Teatr* 52, 10. Od wieczerzy wstać. - Boiaźń mu przypisowali, żeby mu było żal od żony młodéy umrzeć. *Bielsk.* 248, t. i. odumrzeć żony, von ihr durch den Tod getrennt zu werden. Sara, Raguelowa cora, od któréy djabeł nie mało mężów pogładził. *Glicz. Wych. C* 2, z boku iéy sprzątnął). - Od ręki robić, = niedbale, byle zbydź, daß es nur aus den Händen kommt, daß mans nur los wird. Bydź od czego, = nie sprzyiać, dalekim bydź od czego, przeciwnym, von etwas abgeneigt seyn, keine Neigung dazu haben. Gdy widzieli Krzyżacy swe nieszczęścia zewsząd, nie byli od zgody. *Bielsk.* 382, nakłaniali się do zgody). Synowie chcą, żeby Sieciech więcéy nie rządził; nie był od tego oyciec, i kazał im przyiechać do siebie. *Bielsk.* 69. Mieczysław prosił, by mu iego dział przywrócono; Kazimierz, iako był pan dobry i miłosierny, nie był od tego. *Bielsk.* 102. Ja na to zezwalam; Ŗ. toć i ia nie od tego. *Teatr* 54 *c*, *d* 2. - Od rzeczy gadać, = nie do rzeczy, nic do rzeczy (cf. grzeczy), nichts zur Sache, zwecklos; *oppos.* Nie od rzeczy, = do rzeczy; n. p. J to nie z drogi i nie od rzeczy będzie powiedzieć tu o powinnościach przychodniów. *Bud. Cyc.* 65. Mowy próżne i od rzeczy różne, *Bielsk.* 485. U dawnych miłość własna tym się tylko od dzisieyszéy różniła, iż była otwartszą. *Mon.* 66, 293. - §. b) od *Comparationis*, = nad, niż, *Lat. quam*, als. Bydlę czasem *poiętnieysze od* drugiego człowieka. *Teatr* 52, 10. Wiem ia to lepiéy *od* ciebie. *ib.* 34, 105. *Similiter* Tyle tylko będę miał w zysku od złego króla; że ia piérwszy będę wzdychał nad złem, którego poprawić nie mogę. *Stas. Num.* 2, 193, *le seul avantage que j'aurai sur un mauvais roi*, tym móy los będzie lepszym nad złego króla. - *Omissa praepositione ponitur solus Genitiuus, ad instar Ablatiui Latini*: Powierzchnia szata na nim *bielsza śniegu* była. *Groch. W.* 278. Rym złota droższy. *Groch. W.* 2, *auro pretios.*). Gniew iego nietrwalszy piany. *J. Kchan. Ps.* 39. Bóg Gabryela, iaśnieyszego *słońca* przyzwał. *J. Kchan. Jer.* 4, od słońca). Pięknieyszy słońca. *Groch. W.* 239. Rzecz ta słońca iaśnieysza. *W. Post. Mn.* 268. Białe głowy w niczym nie są mężczyzn podleysze. *Gorn. Dw.* 427. Sumnienie gorsze kata. *Bies. A* 2. Dobrodzieystwo jedno drugiego większe nie iest. *Gor. Sen.* 527. Powietrze, czym iest lżeysze nad ciężkość wód i ziemi, tym ognia ważnieysze. *Otw. Ow.* 6. - *Omisso comparatiuo ponitur solummodo praepositio*: Od trzech tysięcy Asper go nie dał. *Paszk. Dz.* 24, t. i. niżéy, taniéy, unter 3000 Asper. Doktor ten żadnego recipe od czerwonego złotego nie napisze. *Teatr* 1 *b*, 16. - §. 3) Nie dopuszczaiąc, broniąc, uwalniaiąc, = od czego, = przeciw, gegen, vor. Abyśmy ostróżności przeciwko wszelkiemu złemu używali, a od oczu złoczyńców uchraniali się. *Zrn. Pst.* 3, 547 *b*. Od upicia lekarstwo, = piiaństwa broniące. *Cn. Th.* Panienka, chcąc czystość swoię o hronić, udała, iż ma olejek od zranienia. *Boh. djab.* 165. Ziele to, od zagnicia wilgotności i od zjadowicenia ich, iest skuteczne lekarstwo. *Syr.* 310. Floryana ś. maią za patrona od ognia. *Haur Sk.* 106. Ś. Jan de Matta iest patronem od febry, od powietrza, i na morzu. *Sk. Zyw.* 91. Od wiatru stanąć, = wzwiatr, gegen den Wind. Mieliśmy dostatkiem bydła, i grosza od biedy. *Teatr* 8, 26, na przypadek potrzeby, einen Nothgroschen. - *Emphat.* Potrafię i ia od biedy żonę wyżywić. *Teatr* 31 *c*, 74, t. i. z biedą, biednie, mit genauer Noth, auf eine nothdürftige Art. - § 4) od czego, *ad quem finem*, *usum*, *quo consilio*, cf. do, zu, wozu, zu etwas. Nie trzymam go od obcowania, ale od dozoru interessów i maiątku. *Teatr* 28 *b*, 129. Dobry rycerz iest od zwady, Popa też nie źle zachować od rady. *J. Kchan. Dz.* 100. Aby u pana służył dobry iaki prokurator, którýby od rady panu był, tudzież od spraw wszelakich. *Glicz. Wych. N* 4, od porady, poradnik, *a consiliis*. Panowie chłopców trzymaią od misternego zwodzenia białych głów. *ib. J.* 2. Wielka iest różność między szkołą, a między domem; szkoła od mądrości, a dom od gospodarstwa; - niechayżeby dom był od gospodarstwa, a szkoła od rozumu a mądrości. *ib. L.* 1. Zakon Troycy Swiętéy od wykupienia niewolników. *Sk. Zyw.* 88. Od czegoż poeci? *Kras. Sat.* 4. Od czego ięzyk, ręce, kleszcze. *Cn. Th.* Od żelaza, od drzewa rzemieślnik. *Tr.*, ein Arbeiter in Eisen, in Holz. Tubalkain był rzemieślnikiem we wszelkiéy robocie od miedzi i od żelaza. 1 *Leop. Gen.* 4. Od pióra, *ab epistolis*, *a secretis*. - Od przygody, dla przygody. - §. *5) Erdziwił na księstwie Nowogrodzkim *od* szczęścia poddanych panował. *Stryik.* 228, t. i. z szczęściem ich, zu ihrem Glücke. - II) OD..., ODE..., *praepos. inseparab.*, *iuncta verbis*, 1) *significatu amouendi*, weg=, ab=, auf=, odjąć, odjechać, odeyść, odlać, oderznąć, odpieczętować; odstrzelać się, odstraszyć się. - §. 2) *usque ad finem deducendi*, odśpiewać, ganz absingen, odmówić, ganz hersagen, odpokutować, abbüßen, odpłakać, abweinen; odboleć, odchorować, odcierpieć. - *Cum reciprocis designat finem absolutum*, n. p. Nie mogę się was odcałować, *plus exprimit quam* nacałować, *quod non nisi completionem exprimit*, *sed nostrum simul finem*, *post eam subsecutum*; *similiter* odchwalić się, odjeść się. - §. 3) *restituendi* oddadź, abgeben, odrobić, abarbeiten, odesłać, abschicken, zurück schicken; odczestować, oddarować. - §. 4) *praeciwieństwa*: odszczekać, odmrukiwać, widerbelfern, *Eccl.* противорєщу, cf. przeciw). - §. 5) *renouandi*, n. p. odbudować rozwaliny.

1) ODA, - y, ż., *z Greck.*, rodzay rytmu, pieśń. *Kras. Zb.* 2, 265, die Ode.

2) ODA, - y, ż., izba abo szkoła w szaraiu Cesarza Tureckiego, gdzie młodź dworska w naukach ćwiczona bywa. *Kras. Zb.* 2, 265, *Mik. Tur.*, Pagenzimmer im Türkischen Serail.

ODĄĆ, *f.* odmie *cz. dk.*, Odymać *ndk.*, *Rg.* odadutti, odadimgljem; *Rs.* едуть, одувать, обдуть, обдувать,

opuszyć, aufblasen, rund aufblähen, *pr. et transl.* Niezwarzone piwo ludziom żywot odmie. *Haur Ek.* 104. Od tego chwastu bydło się odyma. *Kon. Lek.* 2, 1. Zaraźliwym się iadem wszystko w smoku odymało. *Otw. Ow.* 102. Liszka, gdy się objadła, nie mogła dziurą nazad wyleźć, dla odętego brzucha. *Ezop.* 20. Wiele w usta nakłaść, coby się oba policzki odęły, iakoby miechy kowalskie. *Eraz. Ob. E iii.* Tak prawi, odąwszy gębę rozgniewany. *Kor. Hor.* 7, *tumido ore*). Odął się, by półtora nieszczęścia. *Rys. Ad.* 53. Umarł pyszny, iednakże co o sobie trzyma, J po śmierci znać, gdy się i w grobie odyma. *Pot. Jow.* 68. Nigdy cię zacność rodu i honory, Nigdy bogate dóbr obszernych zbiory Nikczemną dumy nie odęły parą. *Nar. Dz.* 1, 151. Odęty *Rs.* одутлыватый, одутловатый. Nie wiele się nauki w tych odętych głowach mieścić może. *Kłok. Tur.* 39. Odęcie, Odymanie *subst. verb.*, das Aufblasen, Odęcie, Odętość, - ści, *ż.*, die Aufgeblasenheit, *Rs.* одутловатость.

**ODAL *adv.*, daleko (cf. opodal), *Rs.* одаль, weit weg. Wyspy odal od ludzi rozsiane. *Przyb. Luz.* 303. Szatan z rokoszanami zniknął z drugiey strony, Odal z obozem w trwodze w cienie przeniesiony. *Przyb. Milt.* 189. Szeroko i odal przepaść głos ten słyszała. *ib.* 52. *ODALNY, - a, - e, *Obr.* 47, *ob.* daleki.

ODARCIE *ob.* Odrzeć.

ODARNIĆ *cz. dk.*, Odarniować *kontyn.*, darniem obłożyć, berasen, mit Rasen belegen. Baszta ta ma poł miesiące odarniowane i okolcowane. *N. Pam.* 8, 133.

ODARTKI *liczb. mn.*, co z kogo odarto, łupy; *Bs.* odor, *Cro.* odera (*ob.* odra), plén, Geraubtes, Raub, Beute. Pobrali odartki z nich sobie za korzyść. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 7, 47, łupy. 3 *Leop.*), 1 *Leop. Zachar.* 2, 9. ODARTUS, - a, *m.*, człowiek odarty, goły, gołodupski, ein Abgerissner, ein Zerlumpter. Ktoby też na onego rzekł był odartusa, Że w nim nagiego Marcin odziać miał Chrystusa? *Pot. Pocz.* 147. (cf. odra). Nieosiadły, odartus, albo gołota. *Herb. Stat.* 360, *Vol. Leg.* 1, 329. ODARTY, *ob.* Odrzeć.

OD-BAĆ się, *f.* odboię się *recipr. dk.*, odbyć boiaźń, przestać się bać, die Furcht fahren lassen. Czytać czy milczeć, nie wiedział co z tym czynić; od-bawszy się nakoniec, łabęcim ale drżącym głosem, zabrzmiał dekret. *Birk. Dom.* 158.

ODBADAĆ *ob.* Odbośdź.

ODBAWIĆ, *f.* odbawi *cz. dk.*, Odbawiać *ndk.*, *Rs.* отбавить, отбавливать, wybawić od czego, befreyen. Odbawiłem od brzmienia plecy iego. *Budn. Ps.* 817, cf. zbawić).

ODBECZEĆ, *f.* odbeczy *cz. dk.*, *fig. transl.* odpokutować, abbüßen, hinlänglich für etwas leiden. Odbeczał tego uczynku. *Tr.* -

ODBIĆ, *f.* odbiie *cz. dk.*, Odbiiać *ndk.*, *Bh.* odbiti, obrazyti; *Sr.* 2. wotbisch; *Sr.* 1. wotbiyu; *Vd.* odvdariti (*ob.* uderzyć); *Sla.* odbiti; *Bs.* odbitti; *Rg.* odbitti, odzbitti, odzbiati; *Cro.* odbiam, odvudiram; *Dl.* odudaram; *Ec.* противоударяю; *Rs.* отбить, отбивать, biiąc oddalić, zurück schlagen, wegschlagen, abschlagen. Odbili nieprzyiaciela od miasta; *Rs.* отразить, отражать. Odbić od siebie naiazd. Odbiiały nas wały od brzegu na głębią. *Cn. Th.* Odbiiaiący, porywaiący z sobą wiatr *Rs.* отбойный (cf. odbić *intr.*). Od siebie każdą złą żądzę odbiymy. *Papr. Kot. U. b.* Niemasz tak wielkich plag, któreby mię od pana mego odbiły. *Biel. Sw.* 11 *b*, odstraszyły. - Odbić, biiąc odłączyć część od całości, *Rs.* отшибить, отшибать, откололить, отколачивать, ein Stück abschlagen. Odbiy kawałek cegły. - §. odbiiać, biiąc nie dopuszczać, odwracać, parować, wyparować, zurück schlagen, abschlagen, auspariren, abwenden. Odbiiam miecz, sztych. Nieodbity, *z* nie daiący się odwrócić, *propr. et transl.*, nieuchronny, unabschlagbar, unabwendbar. Kiedy wygrać koniecznie potrzeba, sztych niczym nieodbity. *Tward. Wład.* 128. Grota złotego sztych nieodbity. *Pilch. Sall.* 148. Ulegać nieodbitéy potrzebie, iest w naycięższym razie iedyna ulga. *Pilch. Sen.* 329. Jest to dar natury, że nieodbite potrzeby nigdy się nam nie ohidzą. *Pilch. Sen. list.* 4, 138, konieczne, niezbędne). Muszę wyiechać, to nieodbita. *Teatr* 41 *c*, 319, cf. niżéy *adv.* nieodbicie. - §. odbiiać, bicie wracać od siebie odwracaiąc, *Bs.* priudritti, opet udritti; *Vd.* oddersniti, zurück schlagen, zurück schleudern, zurück werfen. Odbiiam na kogo pociski iego, strzały iego wracam. *Cn. Th.* Moc mocą odbiiaią. *Ezop.* 13. Pisma ich odbite zostały gruntownieyszemi pismami. *Ust. Konst.* 2, 9. - *transl.* Blask na blask odbiiaią tarcze migiem częstym. *Przyb. Milt.* 176, *Bs.* odsivati, zurück werfen. Odbiiaiący *Bh.* obražný, obrážený. Odbiianie *Bh.* obražke. Odbicie *Vd.* prutivdar, prutishlak, prutivsiek; *Cro.* odboy, szuprotivchina; *Ross.* отбивка, отбиваніе, отбой. Odbiiać się, zurück prallen, abprallen; *Bh.* obrážeti se; *Vd.* nareuiti). Odbiia się głos od czego, *resultat vox. Cn. Th.*, schallt zurück, prallt zurück; *Ross.* отдаться, отдаваться, cf. odgłos). Odbiia się słońce, promień, *ob.* reperkussya. prallt zurück. Słoneczne promienie od ziemi odbiiaią się. *Lat. Kom. B b.* (*ob.* odbić *intrans.*). Zwierciadło odbiia, wydaie kształty, figury, rzeczy przeciw sobie stawionych. *Cn. Th.* 575. Twarz iéy odbita od wody. *Zimor. Siel.* 208. Tu taka cię czeka skała, iż nietylko ten wystepek od Roscyusza odbiie się, ale i owszem na was padnie całe podeyrzenie. *Siem. Cyc.* 88. - Piłkę odbiiać, den Ball zurück schlagen. Piłka odbita tym potężniey skoczy, Cyga się chyżéy biczem wścięta toczy. *Morszt.* 2. Tak snadnie odbił piłkę, żeby i towarzyszowi dobrze do uderzenia przyszła. *Gor. Sen.* 125. Nic ten nie winien, co tak odbiia, iak mu galą. *Lub. Rez.* 346. Gdy bryła uderzaiąca natrafi na kamień twardy, natychmiast odskakuie w przeciwną stronę, i to nazywamy biegiem odbitym. *Rog. Doś.* 3, 516. - §. odbiiać komu, co piérwéy uderzył, *z* płacić mu to, einem die empfangenen Schläge zurück geben. - §. biiąc powetować, an einem es abprügeln, sich seinen Schaden durch Prügeln gut machen. *Tergo poenas pendet*, zadkiem mi to zapłaci, odbiię to na nim. *Mącz.* - §. biiąc odebrać, odzyskać, odgromić, einem etwas abjagen, abschlagen, wieder abnehmen. Odbiiać nieprzyiacielowi łupy, iency. - Szczęściem Waszéy K. M., hetman odbił ziemię Wołoską. *Jan. Oksz. K* 2 *b.* Przez was odbita Rzplta, z chęcią was przywita. *Paszk. Bell. B* 4 *b.* - §. biiąc otworzyć, aufschlagen, abschlagen. Odbiwszy beczkę, nabrał srogie brzemię soli. *Pot. Jow.* 28; *Bh.* odbedniti becku, odbednugi). Odbiiam zamek, drzwi, komorę. *Cn. Th.* Odbiiać przy-

przybitego co. - §. Odbito mu skórę, = przebito, wygarbowano, man hat ihm das Fell schon wund geprügelt, cf. odbolała mu skóra). Ciosy nowe mniéy czuie, kto zwykł nieszczęść wiele Poznosić, razu nie czuć na odbitym ciele. *Min. Ryt.* 4, 208, *Fred. Ad.* 49, cf. odbolały). Okrucieństwo ludu niezbożnego, Choć pan do kości miał odbite ciało, Nie ugasiło tą się męką iego. *Odym. Sw.* 2, *Gg*, zranione, zbite). - §. odbiiać kopersztychy, = wybiiać, abdrücken. Odbiiam, obraz czynię, wyrażam. *Cn. Th.* 575. Odbiianie abo wyprasowanie kopersztychów. *Haur Sk.* 376. Przez wzgląd na czyste odbicie tych modelów, na doskonałe wydanie figur i napisów, równo ie cenią z oryginałami. *N. Pam.* 3, 315. Odbiiać u cieśli, sznurem natartym węglami, liniie odbiiać. *Mag. Msk.* - §. II) Odbiiać *intrans.*; a) odbiiać *vel* odbiiać się od lądu, od brzegu, = odpychać się od brzegu, odpierać, odkładać, odcumować, puszczać się na wodę, na morze, abländen, absteuern, abstoßen; *Vd.* ladjo od:semle odtisniti, potisniti, odladjati; *Bs.* odjedriti, odjidriti; *Rs.* сдвинуть, оттпихнуть, оттпихать, оттпихивать, отчалить, отчаливать, отгрести, отгребать, сдаться, сдаваться. Odbicie od brzegu *Rs.* отвалъ. Okręty do odbicia od lądu w gotowości były. *Teatr* 50 *b*, 93. Do domu wracaiąc, odbił się od portu. *Sk. Dz.* 1194. Skoro się od brzegu odbiiał, nieprzyiaciel mu się pokazał. *ib.* 380. Rano odbiliśmy się od portu. *Warg. Radz.* 20. Wsiadł na okręt; odbiiaiąc od brzegu napisał do żony. *Teatr* 38, 124. - §. b) Odbiia fuzya, pistolet, strzelba, = wsad uderza przy wystrzelaniu, ein Gewehr stößt. - *Gorn.* Ruda odbiia, znaczy, iż na przykład w lewéy stronie mało rudy ukazuie się, lecz w prawą idzie. *Os. Zel.* 80. - §. 3) żołądek odbiia, = odmiata, odrzuca, *Ross.* отрыгать, рыгнеться, рыгается, der Magen stößt auf. Piłem wódkę, strasznie mi po niéy odbiło się. *Zabł. Zbb.* 50, *Vd.* jedbe gorpotiskuvajo, gorrigajo; *Crn.* burka se mi). Odbiianie się żołądka *Sr.* 1. pjeßedwano, zowtka hoře storkano, *Rs.* отрыганїе, отрыжка, рыганїе, рыгота (*ob.* rzygać). - §. 4) kolor odbiia, odbiia się, = kontrastuie, mocniéy uderza, die Farbe sticht ab, fällt desto besser ins Auge; *Rs.* противообразить, противообразжать. Rzeczy przeciwne sobie podle się położone, naylepiéy od siebie odbiiaią. *Mon.* 65, 612. Odmiany w kolorach używa, a przez odbiianie iednego od drugiego usiłuie o to, aby twarz iéy dobrze odbiiała. *Mon.* 65, 610. Lepiéy wydaie rzeczy odbicie wzaiemne. *N. Pam.* 2, 214, kontrast, *Rs.* противообразность. - *aliter* Kolor iéy odbiia błękitnie; *Bh.* ba modry iest. *Zab.* 15, 182, t. i. wpada w błękitne, die Farbe fällt ins Blaue, schielt ins Blaue. ODBICIE *adv.*, (*ob.* odbić *b.*, *ubi* nieodbity); odwrotnie, mogąc bydź odwróconym, abwendbar. Nieodbicie, unabwendbar. Ja nieodbicie potrzebuię gotowych pieniędzy. *Teatr* 14, 90. Głos iedności nieodbicie dziś potrzebny. *Gaz. Nar.* 1, 399. *St. A.*

ODBIEDZ, odbiegnąć, *f.* odbiegnie, odbieży *dk.*, ODBIEŻEĆ *ndk.*, Odbiegać *cont.*; *Bh.* odběhnauti, odbjhati; *Slo.* oběhugi, odběhnauti; *Sr.* 1. wodbiżu, wodbjžim, wodbjham; *Vd.* odbieshati, odbegniti, odhenjati, prezhbieshati; *Cro.* odbegnujem; *Dl.* odbegnuti; *Rg.* odbjeghnuti, odbjeexam; *Bs.* odbjeghnuti; *Rs.* отбѣжать, отбѣгать. - §. *Intrans.* biegiem oddalić się, uciekać, davon laufen, weglaufen. Co za zysk z rozkoszy, która prędko odbiega, żal i ból zostawuiąc? *Psalmod.* 8, ubiega). Pasterz odbiega od owiec i ucieka, gdy ie w niebezpieczeństwie opuszcza. *Dambr.* 250. - §. *Transit.* odbiegać czego, od czego, = nagle porzucaiąc uciekać, nagle porzucić, opuścić, weglaufen von etwas, es im Stiche lassen, plötzlich verlassen. Skoro wołać poczęła, odbieżał szaty swéy u niéy, i uciekł. *Radz. Gen.* 39, 13, odbieżał płaszcza. 3 *Leop.*, wywinął się z płaszcza i uciekł. 1 *Leop.*). Zabrali łupy, których odbieżeli Assyryyczykowie. 3 *Leop. Jud.* 15, 7, których oduciekli. 1 *Leop.*). Mądra to rada wskok odbieżeć tego, Co skutku nigdy wziąć nie może swego. *Past. F.* 18. Głos go i żywot odbieżał. *P. Kchan. Orl.* 1, 137. Niechcieycie rycerze w tym zamieszaniu odbiegać oyczyzny. *Vol. Leg.* 4, 789. Dla pospolitego dobra, odbieżeć swego prywatnego. *Past. F.* 283. Ciało schnie od frasunku, czerstwość odbiega mię. *Kul. Her.* 90. Odbiega gniewliwych wszelka krasa i ozdoba. *Pilch. Sen.* 265. Którym szczęście płuży, tłum przyiaciół odpasuie; których szczęście odbiegło, w posępnéy osobności chodzą. *Pilch. Sen. list.* 58. Na oku ią maią zawsze, i na piędź iéy nie odbiegaią. *Past. F.* 268, nie odstępuią). Chwalebnych przodków naszych obyczaiów odbiegamy. *Psalmod.* 78. Ja czasem za latopiszcami idę, czasem ich odbiegam. *Chmiel.* 1, 461. Jnne występki z rozumem się nie zgadzaią; ten nad to zdrowia odbiega. *Pilch. Sen.* 274. Niepodobna, żeby głosy tylu posłów częstokroć od materyi nie odbieżały. *Dyar. Gr.* 481, t. i. nie oddaliły się). Nie odbiegam od tego, ale iednak nimbym na to przystać miał, powiedz mi ..., *Teatr* 32 *c*, 37, t. i. nie iestem dalekim od tego, nie iestem od tego, ich entziehe mich dem nicht; ich bin nicht dagegen). Odbieżany, Odbieżały, Odbiegły, = kogo odbieżano, opuszczony, im Stich gelassen, zurück gelassen, verlassen. (*Vd.* neodbieshliu, = nieuchronny). Nabrawszy się łupów w odbieżanych obozach, wrócił się do kraiu. *Stryik.* 242. Okręty na brodach stały bezpiecznie, odbieżane od wałów morskich. *Warg. Cez.* 63. Tempe i Tessaliia teraz puste i odbieżane. *Kłok. Turk.* 204. Ucieczka Czecha Lechowi, dla spadku nań dóbr od brata odbieżałych, pożytek przynieść mogła. *Krom.* 26. Sprawę odbieżaną łacno wygrać. *Cn. Ad.* 1082, t. i. któréy nikt iuż nie broni. ODBIEG, - u, *m.*, odbieżenie, *Vd.* odbieg, vbieg, vbieshjava, das Davonlaufen, Weglaufen. Rzucą się w łodzie w skwapliwym odbiegu, którémi się piérwéy przeprawili od brzegu. *Przyb. Luz.* 42. Galery te sposobne były, nad odbiegów i obrotów zapędu czynienie chybkie. *Fal. Fl.* 228. Odbieg wody, = spadek. *Tr.*, Wasserfall, Abfluß. - *transl. fig.* odbieg lat. *Czack. Pr.* 1, 87, upłynienie lat. ODBIEGACZ, - a, *m.*, ODBIEGLEC, - lca, *m.*, *Bh. et Slo.* odběhlec, *Rg.* odbjexnik, = zbieg, dezerter, odbiegaiący. *Włod.*, der Wegläufer, Ueberläufer, Ausreißer. Biadą wam synowie odbiegłcy. 1 *Leop. Jez.* 30, 1, zbiegowie. 3 *Leop.*). - *fem.* Odbiegaczka. ODBIEGŁY, - a, - e, odbieżany, odbieżały, opuszczony, im Stich gelassen; *ob.* odbiedz.

ODBIERAĆ *ob.* Odebrać. ODBIERALNIK, ODBIERACZ, - a, *m.*, odbieraiący co, der etwas empfängt, abnimmt; *Chym.* Naczynia odbieraiące płyny z drugich, nazywaią

odbieralnikami. *Krumt.* 55, *Rg.* otimalaz; *Rs.* отбирáтель. (*Slo.* odberatelka *detractio*).

ODBIEŻANY, ODBIEŻAŁY, ODBIEŻENIE, ODBIEŻONY; *ob.* Odbiedz.

ODBIIAĆ *ob.* Odbić. ODBIIACZ, - a, *m.*, ten, co odbiia, der Zurückschlager. W ten czas piłka bieg swóy dobrze odprawuie, gdy między podawaczem a odbiiaczem, taka iest miara, iż i ten grzecznie podaie, i tamten rozumnie odbiia. *Gor. Sen.* 87. ODBIIACZNY, - a, - e, od odbiiania, zurück schlagend, zurück werfend; *Chym.* Piece dzielą na odbiiaczne, *reverberatoriae*, i na alembikowe i donicowe. *Krumt.* 24. ODBIIAK, - a, *m.*, ODBIYKA, - i, *ż.*, w kuźni obozowéy, sztuka żelazna lana, odpowiadaiąca samemu ognisku, o którą wszystka moc ognia odbiia się. *Jak. Art.* 3, 305 *et* 3, 190, das Heerdeisen in einer Feldschmiede, ein gegossenes Stück Eisen, das den Feuerheerd vertritt. ODBITKA, - i, *ż.*, der Preller, das Abprellen. Odbitka iest ruch, przez który pocisk, natrafiwszy na iakąkolwiek zawadę, podskakuie, i odbiia się, zaczynaiąc na nowo ruch podobny piérwszemu. *Jak. Mat.* 4, 162. Strzelanie na odbitkę, nie tak dobrze strzelaniem czołgaiącym zwane. *ib.* 4, 161, *à ricochet*). Za *odbitkiem. *Chrość. Fars.* 215. ODBITNY instrument muzyczny, iak n. p. kotły. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 12, t. i. w który biią, ein Schlaginstrument, das geschlagen wird. ODBITY *ob.* Odbić.

ODBŁĄKAĆ się, *f.* odbłąka się *recipr. dk.*, błąkaniem oddalić się, sich weit weg verirren, abirren; *Sr.* 1. wotbuhdzam. Zaraz się gdzieś od niego odbłąkała i zginęła. *Otw. Ow.* 536. Kto od prawdy odbłąka się, światłość sprawiedliwości nie będzie mu iasnieć. *Bial. Post.* 91. Sternik drogi swéy uchybiwszy, daleko się od Jtaki odbłąka. *Tr. Tel.* 165. Dusza, przez skazitelność zmazana, daleko od cnoty częstokroć odbłąka się. *Lub. Roz.* 390, *Teatr* 41 *b*, 81.

ODBLIŻYĆ, *f.* odbliży, *cz. dk.*, Odbliżać *ndk.*, oddalić, cofnąć, entfernen, entziehen. Starać się nie przestaiesz, abyś pomocnemi uwagami od tego smutnego odbliżyć go raczył letargu. *Mon.* 65, 195.

ODBOLEĆ, *f.* odboleie *neutr. dk.*, *Boh.* odboleti; *Sor.* 1. wotbolu; *Vd.* odshalostiti se; *Rg.* priboljetti, odboljetti *sanum fieri*; *Bs.* priboliti, ozdrauiti *conualescere*); *Bs.* odboliti, pristatti bolest, ne chjuti; *dedolere* odbitym się stawać na bole, przywyknieniem czułość utracić, fühllos gegen den Schmerz werden, cf. *Bh.* odstonawati, odstonati, *ob.* Odstękać, stękać). Odbolałem, odbolało mi co, *dedolui. Cn. Th.* *Corpus occalluit ad plagas*, zatwardziało abo odbolało ciało na bicie. *Mącz.* Odbolały, *qui dolorem amplius non sentit*, *Cn. Th.* 593, fühllos gegen Schmerz.

ODBORNY, - a, - e, przewyborny, ausgelesen, auserlesen. Jam tę kokoszkę na ręku pieściła, Odbornym ziarnem karmiła. *Kniaź. Poez.* 3, 207. Tyś chciał pszenicą odborną zsiać pole, Ta przeciw czarne rzucała kąkole. *Zab.* 12, 401 *Kossak.* Już te odborne kozły i czabany, powiędły, poschły. *Zab.* 12, 403 *Kossak.*

ODBOŚDŹ, Odbość, *f.* odbodzie *cz. dk.*, Odbadać *ndk.*, bodząc odwracać, mit Hörnern zurück stoßen, *propr. et fig.* Broni ieleń, iak może od mięsa odbada. *Pot. Pocz.* 229. Co czynisz chéy przebóg, porzuć iuż te modły, Czy czekasz, by pacierze Pruską moc odbodły? *Stryik.* 494.

ODBRONIĆ, *f.* odbroni *cz. dk.*, bronią odiąć. odbić, odgromić, mit Gewalt wieder abjagen, abschlagen, wieder wegnehmen, abnehmen. Nagonił Woiewoda Tatarzyna, i plonów cokolwiek odbronił niezmiernych zagarnionych. *Tward. W. D.* 2, 230; *Vd.* odbraniti, vbraniti; *Rs.* отразить, отражать.

ODBRONOWAĆ *cz. dk.*, bronowanie odbyć, abeggen, *Rs.* отбронить, отборановать.

ODBRZĘKAĆ *niiak. dk.*, n. p. *resono* odbrzękam, odbiiam głosem. *Mącz.*, wiedertönen.

ODBRZMIEWAĆ *intr. ndk.*, dadź się słyszeć, odgłos wydawać, ertönen. Cały świat odbrzmiewa głosem imienia twego. *Zab.* 13, 289. Powietrze odbrzmiewało hucznych trąb okrzykiem. *Przyb. Luz.* 63.

ODBUDOWAĆ. *f.* odbuduie *cz. dk.*, na nowo wybudować, *Slo.* znowu budowati; *Rs.* возграждить, возграждать, возсоздать, возсозидать, отстроить, отстраивать; *Ec.* возустроити; von neuem wieder aufbauen. Summa na odbudowanie zniszczonego miasta. *Nar. Tac.* 2, 398, *Ross.* отстройка, отстроеніе, отстраиваніе. Sardes po zburzeniu swoim znowu się odbudowało. *Karp.* 7, 14.

ODBYDŹ, Odbyć, *f.* odbędzie *cz. et neutr. dk.*, Odbywać *ndk.*, *Bh.* odbyti, odbeywati; (cf. *Rs.* отбыть, отбывать nieobecnym bydź, nieprzytomnym bydź); oddalać co od siebie, oddalać się od czego, uwalniać się, sich von etwas los machen, etwas los werden, frey davon werden, los kommen. Odbył konia, domu, = przedał, pozbył; odbył leda iako, przedał lada za co, przetkał. er hat das Pferd verschleudert, um ein Geringes weg gegeben; *Rs.* отбыть, отбываю. Co się źle nabędzie, to się źle odbędzie. *Cn. Ad.* 1340, zbiór niesłuszny, nietrwały; iak nabyte, tak odbyte; *Male parta*, idą do czarta; *Slo.* zle dobité, horšeg odbité; co zle biwá nabité, mnoho horšeg biwa odbité). Wprędce śniegów Rodope odbędzie, *niuibus caritura. Zebr. Ow.* 34, utraci ie). Los mię móy nęka, i dłuższemi słowy Nie dopuści się bawić, iuż odbywam mowy, *vocis meae praecluditur usus. Zebr. Ow.* 47, iuż tracę ią). Odbywać kogo, = zbywać go, odprawiać, einen abfertigen. Odbydź kogo, zbydź kogo, einen los werden. Ubogich słowem odbyli. *Brud. Ost. C* 2. Antystenes chcąc wszystkich uczniów odegnać, Dyogenesa dla stałości odbydź nie mógł. *Bud. Ap.* 42. Jednym razem dwu odbyć. *Cn. Ad.* 313, iednym bankietem dwoie wesela odprawić). Jeślibyś kilka słów napisał, prędzcybyś interes odbył. *Teatr* 6, 81. - *Jurid.: Si dicet citatus: volo id euadere, alias* odbydź; *citatus propinquior erit euadere. Herb. lat.* 8. Byle iedno tym odbydź, = by ieno na tym stanęło. *Cn. Th.*, wenns nur dabey bliebe, byle odbydź, byle zbydź, od ręki robić, niedbale, oben hin, schleudern, *schludern. Przyrodzenie małym się odbędzie. *Cn. Ad.* 912, potrzebie łacno dogodzić, zbytkowi trudno). Odbywać co, odprawiać, wykonywać, etwas verrichten. Odbydź pańszczyzny *Bh.* robotu wybyt. Odbydź warty *Rs.* откараулить. Odbyty, = *Odbytny*, daiący się odbyć, was man los werden kann; *Bh.* odbytný. Odbyty człowiek, którego łatwo zbydź można. *Wtod.*, leicht abzufertigen.

Odbyty pokarm, łacny do ſtrawienia. *Dudz.* 48, łacno odchodzący, niezatwardzaiący kiszek. *Cn. Th.*, Speiſe, die leicht weg geht, leicht verdaulich. Towar nieodbyty. *Klon. Fl. D* 3, ktorego zbydź nie można, nieſkupny, Waare, die ſich nicht abſetzen, verkaufen läßt, die man nicht los wird. Nie zow swoim własnym tego, cokolwiek masz odbytnego. *Cn. Ad.* 736, co utracić można, was du verlieren kannſt. ODBYT, - u, *m.*, *Bh.* odbyt, odbytek, odněm. odbywanie, odbycie, oddalenie od siebie; oddalenie siebie od czego; das Loswerden, Losmachen, Freywerden, *Rs.* отбытïе odjazd). Umysł niedbały, iak na odbyt co czyniący. *Fred. Ad.* 94, byle zbydź). Odbyt towarów, odbyt kupi, ſkupność, pokupność, cf. *Gall.* débit; der Waarenabſatz, Abgang. (*oppos. Rs.* безторговица). Przyprowadziłem ci pana do kramu, coby ci uczynił odbyt. *Teatr* 49 *d*, 9. Odbyt mieć na co. *Dudz.* 12, guten Abgang haben, rozprzedawać). - §. Odbyt, odchod przyrodzony, odchodzenie, wyciekanie z ciała rzeczy niepotrzebnych, abo szkodliwych, przez uſta, nos, uszy, oczy, fiſtuły, wrzody, = wypróżnianie. *Cn. Th.* 593, der natürliche Auswurf, Abgang der Unreinigkeiten im Körper. Natura czuła ieſt, wyſtępkom naszym zabiega, i broni się czyniąc różne operacye i odbycia złego z ciała. *Petr. Wod.* 11. - §. *transl.* odbyt, mieysce odbytu w ciele, otwór w zadzie, ſtolec, pośladek, n. p. wrzód mu zasiadł odbyt, = ma wrzód w ſtolcu. *Cn. Th.*, die Oeffnung im Hintern. - §. Odbyt, ſtek domowy kuchenny, pomyynik wypuszczony za dom. *Cn. Th.* 1066, der Ausguß, die Goſſe. ODBYTNY, = ODBYTY, *ob.* Odbydź. ODBYTOŚĆ, - ści, *ż.*, *odbytność*, *Bh.* odbytnoſt, możność zbycia, odbycia, die Möglichkeit los zu werden. Niezbytość, nieodbytość, *difficultas amoliendi aliquid*, *importunitas*. *Cn. Th.* 543. ODBYTOWY, - a, - e, od odbytu, Abgangs=, w szczególności zadkowy, odchodowy, Stuhlgangs=, Stuhl=. Kiszka odbytowa, odchodowa, *Vd.* ritniza, touſta zbrieva, velika zhrieva. ODBYWAĆ *ob.* Odbydź.

ODCADZIĆ *ob.* Ocedzić.

ODCAŁOWAĆ się, *f.* odcałuie się *rec. dk.*, do sytu się nacałowawszy przeſtać, ſich völlig ſatt küſſen und aufhören. Och dzieci moie, nie mogę się was odcałować. *Teatr* 48, 136; *Ross.* отцѣловáться (2. całowaniem Krzyża S. od winy się oczyścić).

ODCEDZIĆ, ODCADZIĆ, *f.* odcedzi *czyn. dk.*, Odcedzać *ndk.*, cedząc oddzielić, *Vd.* odzediti; *Crn.* odzęjam; abſeihen. (*Rs.* отцѣдить, отцѣживать odtoczyć, wytoczyć, przetoczyć do inszego naczynia). Polewka sama odcedzona przez chuſtę. *Cresc.* 172. Kiedy się mléko zsiędzie, potym od niego serwatkę odcedziwszy, wylewaią. *Paszk. Dz.* 4. - *transl.* Nie było iuż religii czyſtéy, a od łakomſtwa, hipokryzyi i zabobonów odcadzonéy. *Nar. Hiſt.* 5.

ODCERKLOWAĆ, *ob.* Odcyrklować. ODCHADZAĆ, odchodzić, *ob.* Odeyśdź.

ODCHARCHNĄĆ, ODCHARKNĄĆ, *f.* odcharchnie *cz. idntl.*, Odcharkiwać *frequ.*, *Rs.* отхàркнуть, *Sr.* 1. wotßmortżu; charkaiąc wyrzucić, ausräuſpern, losräuſpern, räuſpernd auswerfen. *Excreo* odcharcham *Mącz.*, *Excreatus* odcharchanie. *ib.* Szanta ziele odcharchania i odrzucania flegmy z piersi wolne czyni. *Syr.* 688. Ropy smrodliwéy odcharkiwanie. *Perz. Luk.* 2, 12. Z rana piersi i żuchwy przez odcharknienie a plunienie wyczyścić. *Sien.* 518, *Bh.* odchrkání.

ODCHCIEWA się, *ob.* Odechcieć się. ODCHĘCIĆ, *f.* odchęci *cz. dk.*, Odchęcać *ndk.*, chęć gdzie indziéy odwracać, robić, że się odchciewa czego, chęć odeymować, die Luſt benehmen.

ODCHEŁZNĄĆ *czyn. idntl.*, Odchełzać *ndk.*, *odkiełzać*, kiełzna czyli wędzidła, abo uzdy, munsztuki zdeymować z konia. *X. Kam.*, abzäumen.

ODCHŁAŃ, OTCHŁAŃ, - i, *ż.*, bezdno, przepaść pochłaniaiąca, *etym.* chłonąć; *Vd.* presen, presdna, globokuſtvu; *Ross.* пучи́на; grundloſer Schlund, Abgrund. Między wami a nami wielka odchłań mocnie poſtanowiona ieſt. *Leop. Luc.* 16, 26, otchłań *Bibl. Gd.*, Kluft, Luth.). Rozumiał, iakby we śrzodku ziemi miała być iakaś odchłań abo przepaść wód pełna, z któréy wychodzą rzéki, i do któréy się wracaią. *Boter.* 1. Czas, odchłań wszech rzeczy bezdenna. *Pot. Arg.* 130, *Otw. Ow.* 3. Otchłań piekielna, okno piekielne, przypiekle, *Oſtium Orci*; *Cn. Th.*, der Höllenſchlund. Otchłań ſtarego zakonu, więzienie dusz dobrych, przypiekle od Chryſtusa zepsowane. *Cn. Th.*, die Vorhölle. Prócz piekła, czyśca, trzecie mieysce, gdzie dusze ludzi świętych przed przyyściem Chryſtusowym zatrzymane były bez udręczenia z pewną nadzieią zbawienia; to właściwie otchłanie. *Karnk. Kat.* 45. - §. *Anat.* otchłań, gardziel, *qu. v.*, *Perz. Cyr.* 1, 45, der Schlund, die Speiſeröhre; *Bh.* hltan, hlton, pożeradło; *Rs.* глóтка. *ODCHLINY *plur.*, otworzeliny, przetchliny, n. p. Odchliny niebieſkie otworzyły się, i zſtał się deszcz na ziemi 40 dni. *Leop. Genes.* 7, 11, źrzódła przepaści. *Bibl. Gd.*, die Brunnen der Tiefe Luth.). *ODCHLISKO, OTCHLISKO, - a, *n.*, otworzeliſko bezdenne, źrzódło głębokie bezgruntne, Schlund, Quelle, Quell. Ślepo się ciemne odchliſko rozpadło, *specus tenebroso coecus hiatu*. *Zebr. Ow.* 173. Przeszli przez rzékę, bo na ten czas naywyższy zatrzymał odchliſka rzék, aż przeszli *Radz.* 4 *Ezdr.* 13, 44, *Budn. ib.*, źrzódła rzék *Bibl. Gd.*). Zatrzymał odchliſka wód, aby mieli wolne przeyście. *ib.* 47. Likus, ziemnym odchliſkiem wypity, Odemknął się, a inszą dziurą ieſt odkryty. *Otw. Ow.* 617. Wydobędą się z tych *othliſk i oni. *Jabl. Buk. G.* 4. Las krzewiſty, na ignących błotach maiąc swe *othliſka. *Jabl. Buk. G.* ODCHLISTY, OTCHLISTY, - a, - e, przepaściſty, pełen odchlin, voll Schlünde. W otchliſtéy przepaści niezłomnemi pętami przykowany ieſt. *Bzow. Roż. pr.*

ODCHLIPNĄĆ *cz. idntl.*, chlipaniem odpić, *Rs.* отхлебну̀ть, abſchlürfen.

ODCHOD, - u, *m.*, *Bh. et Slo.* odchod, odchoz; *Vd.* odhod, odhaja; *Rg.* odhòd; *Cro.* odhòd, odhodek, odsztup; *Crn.* odhod (= wyiazd, odjasd; odhôdna, = ucata na odjezdnym); *Rs.* отходъ; odchodzenie, odeyście, das Abgehen, Weggehen. Dać wodzie odchód dobry, aby zawsze czérpać tę, która świeżo wytryſka ze źrzódła. *Pam.* 85, 1, 219, odpływ, Abfluß. Niewiaſty na wiosnę rodzące, łacno lada za przyczyną odchód płodu miewaią; ieśli odeście nie będzie, wzdy iednak trudne maią porodzenie. *Spicz.* 182, *ib.* 181, cf. poronienie, *ob.* *odchodczę). Odchód bydła, pomorek, Abgang des Viehes,

Viehsterben. Z odchodu psów, wołów, ptaków nadto mnogich, I zwierzów, postrzeżono choroby sił srogich, *strages. Zebr. Ow.* 177. Odchód przyrodzony, = odbyt, wypróżnianie, der Abgang, die natürliche Ausleerung. Uważay, czy pacyent odchody stolca i moczu miał przyzwoite. *Perz. Cyr.* 3, 145. Ziele to poty, mokrz, i inne naturalne odchody porusza. *Jundz.* 305. - (*Slo:* odchodkonec *apocope*). - §. mieysce odchodu, der Ausleerungsort. Co iest nos? odchód plugastwa, aż mówić sromota. *Pot. Jow.* 1, 9. - §. b) odchód, = obchód, potrzeba, zażywanie, der Gebrauch, das Bedürfniß, das Aufgehen, Aufwenden, Verbrauchen. Myto od tego na szlachcie brane bydź nie ma, kto z nich co kupiwszy, na swą własną potrzebę, na odchód domowy, a nie na przedaż komu powiezie. *Stat. Lit.* 32. ODCHODOWA kiszka, *Krup.* 5, 737, odbytowa, der Mastdarm. (*Boh.* odhodného dati płacić odjazdowe; *Rs.* отходная modlitwa nad umieraiącym, cf. wiiatyk; *Vd.* neodhodliu, neodjidliu, = nieuchronny). *ODCHODCZĘ, - ęcia, *n.*, płód niedonoszony, niedochodek, niedonosek, zaśniad, pomiotek, poroniątko, eine unzeitige Geburt. Piątego księżyca od poczęcia, bardzo mocno dziecię bywa przypoione w żywocie matczynym, a tak z wielką boleścią rodzi się takowe odchodczę. *Sien.* 444. Przyczyna ciężkości rodzenia bywa też przy odchodczęciu,.. *ib.*, *et* 329. ODCHODZIĆ *ob.* Odeyśdź. *ODCHODZICIEL *Ec.* отходникъ, отшельникъ odludek, anachoreta, pustelnik).

ODCHORÓWAĆ, *f.* odchoruie *intr. dk.*, pozbyć nakoniec choroby, die Krankheit los werden; (*Bh.* odstonati, odstůni, = *propter rem aliquam aegrescere*, *ob.* Stękać, odstękać).

ODCHOWAĆ, *f.* odchowa *cz. dk.*, Odchowywać *freq.*, Odchowuie *praes.*, *Bh.* odchowati, odchowawati; *Slo.* odchowáwám; *Cro.* odkajam, odhranújem, odhraniti; *Sla. et Bs.* odhraniti); do należytego kresu wychować, groß ziehen, auferziehen. Nie wychowywam młodzieńców, ani odchowywam panien. *Bibl. Gd. Jes.* 23, 4, anim ku dorośnieniu wychował panien. *Leop.*). Nie ta tylko iest matka, która rodzi dziatki, ale ta iest większa, która odchowuie. *Haur Sk.* 181. Póydę mamki zawołam, iż ci to dziecię odchowa. *Radz. Ex.* 2, 7. Weź to dzieciątko, a odchoway mi go. 1. *Leop. Ex.* 2. Dziatki małe przyrodzonym pokarmem, z którego bywaią urodzone, też odchowane bywaią. *Gil. Pst.* 83 *b.* Gołąb' ieszcze iednych dzieci nie odchowa, a iuż drugie iayca miewa. *Cresc.* 385. Znaczne błogosławieństwo, gdy się komu w odchowaniu bydła dobrze powodzi. *Haur Sk.* 55, w hodowaniu). - §. b) od piersi odchować, odsadzić, odkarmić, von der Brust absetzen, entwöhnen; *Slo.* od mléka odsáditi, odlaučiti; *Sor.* 1. wotcześcham, wot nadrow wotsadżam; *Vd.* odstaviti, oddoiti, od seseza odvaditi; *Ec.* отдоити, отдояю, отмлечняю, измлечняк, млекомъ питати пресмаю. Niewiasta chowała syna swego, aż go odchowała od mléka. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 1, 24. Gdy odchowała i od mléka piersi swych własnych odsadziła synaczka, przywiodła go do domu Pańskiego. *Sk. Zyw.* 2, 32. - §. c) odchować członek zaziębiony, = oczerstwić go. *Tr.*, neues Leben geben, laben, stärken. - §. 2) Ogiera odchować, einen Hengst die Stutte so lange bespringen lassen, als zum Trächtigwerden nöthig ist. Insza iest uchować, a insza odchować; Odchować to zowią, aby się stadnik tak długo chował, póki świerzopa sama chcieć więcey nie będzie. Dadź iey pokóy przez dni kilkanaście; a gdy w ten czas znowu bronić będzie, znać że dobrze odchowana; ieśli też konia przypuści, znak że niedobrze odchowana. *Hipp.* 19. Odchowywanie stadnika. *ib.* 18. Persom króla masztalerz obiera Odchowawszy w tym mieyscu z kobyłą ogiera. *Pot. Poez.* 145. ODCHOWAĆ się, *recipr.*, rosnąć, *propr. et transl.*, aufwachsen, zunehmen, bekleiben. Młodzizna z robactwa się odchowuie. *Tr.* Kiedy się żydzi nieco odchowali, siła płacić muszą. *ib.* ODCHOWAŁY, - a, - e, z mała wychowany, groß gezogen, erzogen, aufgezogen. Gdy się znaydą na twoiey oborze odchowałe cielce trzyletne. *Haur Sk.* 55.

ODCHRZCIĆ, Odechrzcić, Odekrzcić, *cz. dk.*, n. p. Moię tak pożyteczną pracą imieniem próżnowania odchrzczą. *Pilch. Sen.* 123, przechrzczą, umtaufen. Odekrzcił się na Aryańską sektę. *Biel. Sw.* 60.

ODCHWALIĆ, *f.* odchwali *cz. dk.*, Odchwalać *ndk.*, chwalić tego, co nas chwali, das Lob erwiedern. *Tr.* ODCHWALIĆ się, *recipr.*, zupełnie wychwalić, nach Verdienst genug loben. Arcyspecyalne potrawy; odjeść i odchwalić się ich nie mogą. *Teatr* 33 *d*, 83. Nie mógł się tego kanarka, kto go słyszał, odchwalić. *Nar. Dz.* 3, 211. Nie mógł się odchwalić iey wdzięków. *Mon.* 69, 390. Nie możemy się iego nauk odchwalić. *ib.* 29. Szacunek osoby iego z nigdy nie odchwalonych pism iego zawziąłem. *ib.* 71, 169, nigdy nie dosyć wychwalonych.

ODCHWYCIĆ *cz. dk.*, na powrot pochwycić, zachwycić, wieder ergreifen, erhaschen. Ledwie zaciśniony duch odchwycił. *Pilch. Sen. list.* 3, 297.

ODCHYLIĆ, *f.* odchyli *cz. dk.*, Odchylać *ndk.*, *Bh.* odchýliti; *Sor.* 1. wotchilicż; *Sor.* 2. wotchúlisch; *Ross.* отклонить, отклонять; odginać, odwracać, odkłaniać, weg wenden, anders wohin biegen, ablenken. Młoda roszczka, dokąd się nachyli, trudno bywa potym ztamtąd ią odchylić. *Hrbst. Nau. o.* Ani prośbą, ani groźbą nie dał się bynaymniey odchylić od prawdy. *W. Post. Mn.* 22. Odchylić się, *Bs.* okanitise; *Dl.* odklonitisse). Potym odchyliło się serce Salomona od Jehowy. *Budn.* 1 *Reg.* 11, 9, odwróciło się. *Bibl. Gd.*). ODCHYLISKO, - a, *n.*, przerwa, urwa, urwisko, odchłań, przepaść, ein Schlund, eine Gruft, ein Abgrund. Na niedostępney skale zamek stoi, gdzie straszne oczom urwisko, ktoby wpadł w owo odchylisko, śmiercią okrutną umierał. *Pot. Syl.* 259, *Pot. Pocz.* 574. ODCHYLNY, - a, - e, - ie *adv.*, do odchylenia, abbeugsam, *Vd.* odnagnjen, odvernjen; *Slo.* odchilnost *declinatio.*

ODCIĄĆ, *f.* odetnie *cz. dk.*, Odcinać *ndk.*, *Bh.* odtjti, odtnauti, odtál, odtnu; *Slo.* odtjnám; *Sr.* 1. wottnu; *Rs.* отсадить, отсянуть; przecinaiąc rozłączyć, odsiec, *abscindere cultro vel ense aut securi caesim aut cum impetu impacto. Cn. Th.* 607, cf. oderznąć, abhauen, weg hauen, weg schneiden. Nieprzyiaciel odciąć liny i uchodzić musiał. *N. Pam.* 23, 150, uciąć, przeciąć, die Taue kappen. Członki odcinaią, ieżeli w sobie krew' tracą. *Kosz. Cyc.* 183. Czegobyś była Polska nie dostała! Co się odcięło od twoiego ciała Odebrałabyś, i więźnie zarazem Jednym żelazem. *Miask. ryt.* 43. - *transl.*

et fig. rozłączyć, odłączyć, oddalić, wyłączyć, wykluczyć, ausschließen, abschneiden, entfernen. Bóg odciął od ziemi morskie głębokości. *Lib. Hor.* 13. Morderców ś. Stanisława papież, aż do czwartego pokolenia, od wszelkich urzędów kościelnych odcina. *Krom.* 108. {Odcinam cię, i odrzucam, od przyymowania taiemnic P. Chrystusa. *Sk. Zyw.* 61 *b.* Nad to, cośmy patryarchę złożyli, wyklinanie nań kładziemy, i wszystko przeklęctwo, a od chrześciaństwa odcięcie. *ib.* Żadnego nie wymawiam, który się daie odcinać od obcowania świętych, co my kląć zowiemy. *Hrbst. Nau. M.* 5. Odcinaiąc zupełnie od społeczeństwa ludzkiego zbrodniów; tak zamknięci, nikomu iuż szkodzić nie będą mogli. *Krup.* 7, 44. Smutna pamiątka o swéy pasterce, od któréy srogi go los odcina. *Zab.* 16, 350, trennet). Boże! izali do końca odetniesz od nas miłosierdzie twoie? odetnę! J zapomnisz iuż zmiłowania twego? zapomnę! *Sk. Kaz.* 372, t. i. zupełnie odwrócisz, ganz abkehren, abwenden. - Odciąć, odłamać, odjąć, abbrechen, abziehen, völlig entziehen. Mnieysza o to, że odcina i rachuie się; dość, że płaci. *Teatr* 33 *d*, 80, odtrąca, potrąca, odciąga, er zieht ab, rechnet ab, bricht an der Rechnung ab. Z pensyy urzędników odcinać się będzie naywięcéy dwudziesta część. *N. Pam.* 22, 55. Czy nie można prawem odciąć te niesłuszne wydatki? *Mon.* 75, 23. Mieli odciąć w domach swoich to wszystko, cokolwiek było zbytecznego. *Ustrz. Kruc.* 155. Nauczyciel dzieci, ma odcinać wszelkie okazye widzenia rzeczy sprosnych. *Petr. Ek.* 99. Na pustynią poszedł, aby się grzechów lepiéy ustrzedz, w onym oddalonym od świeckich spraw żywocie, i w owym odcięciu wszystkich przyczyn do iakiéy zmazy. *Sk. Kaz.* 577. Trzeba im odciąć wszelkie wymówki. *Gor. Sen.* 537, odebrać). - §. Gdy się strony zetrą z dowody prawnemi, obie strony, ten tego, ten owego odcina obrony. *Paszk. Dz.* 114, wzaiemnie zbiia). Odcinać komu, wzaiemnie mu przycinać, auf den andern gegenseitig los hauen. Dobywam pałasza, zaczynam mocno przycinać, nacieram żwawiéy, rozumieiąc, iż go tym przycięciem pokonam; ale on i tym nieustraszony, odcina mi śmiało. *Mon.* 67, 404. Odcinać się komu, *recipr.*, bronić się, odeymować się komu, odsiekać się, zurück hauen, sich wehren (cf. odstrzelać się). Zmieszany żołnierz, odcinał się co sił. *Przyb. Luz.* 122. Nieustraszony odcina mi się śmiało. *Mon.* 66, 404. Sądząc za rzecz niegodną uciekać, trzymał na sobie długo natarczywość pogańską, odcinaiąc się nie bez krwawéy nad niemi zemsty. *Nar. Hst.* 4, 314. Mężnie się biiąc, zrzucony z konia, pieszo się Niemcom odcinał. *Nar. Hst.* 6, 300.

ODCIĄGNĄĆ, *f.* odciągnie *cz. idntl.*, Odciągać *niedok.*, Odciągiwać *frequ.*, *Hipp.* 26; *Bh.* odtahnauti, odtahowati; (*Bh.* odtah, = odwłoka); *Sr.* 1. wotcżahnyu, wodcżanu, wodcżaham; *Vd.* prezhpotegniti, odtegniti; *Cro.* ztegnuti, ztésem; *Rs.* оттянуть, оттягивать (оттяжка odwłoka); ciągnąc oddalić, w inszą stronę ciągnąć, odwrócić, etwas weg ziehen, abziehen, ablenken, absondern, *propr. et fig.* Palce możemy zgiąć, wyciągnąć, przyciągnąć, i odciągnąć. *Wey. An.* 220. Gdy podniósł rękę, tak mu zaraz uschła, iż iéy nie mógł więcéy odciągnąć. *Zał. Test.* 205. Już ten malarz nie tak się cieszy, który od dokonanego dzieła swego odciągnął rękę. *Pilch. Sen. list.* 57. Niemożna przeczyć, aby lekarze wielu chorych nie odciągali od bliskiéy śmierci. *Mon.* 73, 548, wrócili, uratowali). Nie może nikt miłować dobra wiecznego, aż się odciągnie od doczesnego. *W. Post. W.* 220. - Rachuiąc: odciągać, odtrącać, subtrahować, abziehen, subtrahiren; *Ross.* вычесть, вычитать. Odciąganie, subtrakcya *Ross.* вычитаніе. - §. *Chym.* odciągnąć, odłączyć, abziehen, absondern. Gdy się płyn na tęgą istotę nalany z niéy destyluie, mówiemy, że się odciąga. *Kruml.* 221. Rzeczne krzemienie maią w sobie złoto, które przez ogień odciągnąć można. *Lad. H. N.* 85. - §. *Philos.* odciągnąć, abstrahiren. *Odłączanie* wyobrażeń od wszelkich innych, nazywa się *odciągnieniem*, Abstraction, przez które robiemy wszelkie wyobrażenia ogólne. *Cyank. Log.* 29. Dusza z iuż poiętych wyobrażeń tworzy odciągnienia. *ib.* 14. - §. 2) Odciągać *neutr.*, odciągać n. p. z woyskiem, = ruszać się z woyskiem. *Cn. Th.*, wyruszać, mit der Armee abziehen, abmarschiren. ODCIĄŻNY, - a, - e, maiący bydź odciągnionym, odtrąconym, Abzugs=. Przeciwne sobie są summy dodatne a summy odciążne, *negatiuae*. *Ustrz. Alg.* 3. Jlkość nierzetelna czyli odciążna, *negatiua*, która mniéy niż nic, t. i. dług albo brak czego znaczy. *ib.* *ODCIĄŻYĆ się od kogo, (cf. ciążać, = zagrabić, = zaymować); n. p. Kto się od kogo odciąży, tedy pamiętnego od wielkiéy iak małéy rzeczy, nie powinien więcéy dadź, tylko cztery groszy. *Stat. Lit.* 121.

ODCIĘCIE *ob.* Odciąć. - b) *ob.* Odcinek.

ODCIEC, odciekł, *f.* odciecze *intr. dk.*, Odciekać *niedok.*, na dół spłynąć, ściekać, abfließen, ablaufen; *Bh.* odtecy, odtect, *f.* odteku; *Vd.* odtezhi, vtezhi, doltezhi, prezhtezhi, prezhodtezhi; *Eccl.* оттекаю, отбѣгаю, востекаю, воспицаю. Niech odciekaią źrzódła twoie precz, a na ulicach wody twoie rozdzielay. 1 *Leop. Prov.* 5, 16. Już woda odciekła. ODCIEK, - u, *m.*, spłynienie, ściek na dół, der Abfluß, Ablauf; *Bh.* průtok; *Crn.* odtęk, odtękanje; *Vd.* odtiek, odtok; *Cro.* odtok, otok (cf. otok); *Ec.* оттеченіе, отливъ. Kloce porznięte postawić na storc; w takim położeniu przez odciek pozbywaią spodem soku bardzo szkodnego. *Jak. Art.* 3, 171, *Os. Zel.* 82 *et* 83. Staw maiący odciek. *Służ. oboz.* 20.

ODCIERAĆ *ob.* Odetrzeć.

ODCIERPIEĆ, *f.* odcierpi *intr. dk.*, cierpiąc odpokutować, do końca wycierpieć, abbüßen, das Leiden überstehen, es überstehen. Odcierpieć winę, *haurire supplicium*. *Mącz.* Odcierpieć karę, die Strafe ableiden. *Ern.* 14. By iuż raz odcierpieć; ale to gorsza na wieki w mękach bydź. *Rey Wiz.* 83. Lepiéy się obiesić a razem odcierpieć, niżli nędznego żywota długo używać. *Rey Zw.* 87 *b.* Niektórzy sprawiedliwość zgoła wetem i odcierpieniem albo oddaniem zwali tego, w czym kto obrażon był. *Petr. Et.* 344. Odcierpi za wszystko co działał. *Leop. Job.* 20, 17.

ODCIESZYĆ się, *recipr. dk.*, dosyć nacieszywszy się przestać, sich ganz satt freuen. Oto iuż pokoy w oyczyznie; ia iednak z orężem się moim odcieszyć nie mogę, nań ustawicznie poglądam, i tylko co prawię z nim nie rozmawiam. *Siruc. Qu.* 263.

ODCIĘTY; *ob.* Odciąć.

ODCIMIĆ, *f.* odcimi *cz. dk.*, Odcimiać *ndk.*, (*Etym.* ciemny, ćma; *oppos.* zacimić), odsłaniać, **helle machen, Vorhänge weg nehmen, aus dem Lichte treten.** - *Absis parumper a sole*; odsłoń, odcim. *Cn. Th.*, *Wlod.*

ODCINAĆ *ob.* Odciąć. ODCINEK, - nka, *m.*, ucinek, okrawek. *Wlod.*, **ein Abschneidsel**; Odcinki *Rg.* pocinzi, scjúglzi, ustrojzi. - *Math.* Odcinek koła, *segmentum*, **der Abschnitt eines Cirkels**, część między łukiem i cięciwą koła. *Jak. Math.* 1, 115, *Solsk. G.* 7, *Geom. Nar.* 1, 134, cf. rozcinek, wycinek. - *Grammat* odcinek, *apostrophus*, znamię pisarskie, pokazujące odcięcie iakiéy głoski na końcu słowa, e. gr. *tun'*, *vin'*. *Kpcz. Gr.* 1. *p.* 5. - §. 2) *Ekon.* odcinki, dwuletnie dziki, odłączaiące się iuż od stada, poiedynki. *Rydel*; **zweyjährige wilde Schweine, die nicht mehr beym Rudel bleiben.**

ODCIOSNĄĆ; *ob.* Odczosnąć.

ODCISK, - u, *m*, mieysce na ciele gnieceniem stwardziałe, otręt, **hart gedrückte Haut**; *Sr.* 2. **wotschisk**; *Vd.* odtisk; *Rs.* мозоль, *ob.* *mozol). Obacz odciski, które sznurówka wygniotła na ciele, a wraz osądzisz, z iak wielką się to przyrodzenia dzieie krzywdą. *Mon.* 69, 1083. Odciski u nóg, *z* odgniotki, nagniotki, kurze oko, *Cro.* kurje oko, **Leichdörner.** Musztardę djablą przykładaią na odciski u nóg, które ma wykorzeniać. *Med. Dyk.* 1, 635. ODCISNĄĆ, *f.* odciśnie *cz. dk.*, Odciskać *ndk.*, odrzucać, odmiatać, odsuwać, **zurück werfen, zurück drücken**; *Sr.* 2. **wotchischisch**; *Vd.* odtisniti, odtishati, odstisniti; *Cro.* otisznujem, odtisznujem; *Rg.* otisnuti, otiskati; *Bs.* odtjesnuti; *Rs.* оттѣснить, оттѣснять, отдавить, отдавливать, *propr. et fig.* Niewinnych odpędzaią, a odciskaią onemi srogiemi rogami swemi. *Rey Pst. dd* 6. Żadne przymuszenie, a nakoniec ani śmierć nie odciśnie cię od niego. *ib. X* 4. Żadnego od skarbu łaski swoiéy odciskać nie raczył. *ib. y.* 4, *ib. Bb.* 3. Opiekuna żaden nabliższy po śmierci oycowskiéy od opieki odcisnąć nie może. *Tarn. Ust.* 101. Oktaw pozwie go do Antona prawnie, Ow do senatu sprawę tę odciska. *Chrość. Fars.* 84. Niedostatki i głodem od posługi powinnéy oyczyznie, nie mamy się dadź odcisnąć. *Vol. Leg.* 2, 1086. - §. odciskać, odgniatać, gniotąc zatwardzać, **hart drücken.** Odciśnione żyły oleykiem tym namazuy. *Sien.* 44.

ODCUMOWAĆ, *f.* odcumuie *cz. dk.*, cumę odwiązać, t. i, linę od palu, *Rs.* отчалить, отчаливать, **das Schiffstau vom Strandpfahl los binden.** Żeglarze nie mówią odwiązać okręt od brzegu, ale odcumować. *Otw. Ow.* 302.

ODCYKAĆ się, *ob.* Ocknąć.

ODCYRKLOWAĆ, ODCĖRKLOWAĆ, *f.* odcyrkluie *cz. dk.*, cyrkułem oddzielić, określić, **abzirkeln.** Kilka odcyrklować cyrkułów. *Haur Sk.* 192. Bóg grunty, któremi woda bieżeć miała, tak odcėrklował i odmierzył, że są schodziste i pochyłe. *Stroy, Staw. B b.*

ODCZAROWAĆ, *f.* odczaruie *cz. dk.*, *Rs.* отворожить, отворáживать, отколдовáть, отколдовывать, odczynić urok, odżegnać czary, **entzaubern, von der Zauberey befreyen.** Drzewa i drogi Melissa w teyże nauce biegła, odczarowała. *Jag. Wyb. A* 3.

ODCZEPIĆ *cz. dk.*, przyczepione odjąć, odpiąć, **los stecken, abstecken, los machen**; *Vd.* odapeti, odkopzhati; *Rs.* отцѣпить, отцѣплять. Odczepienie *Rs.* отцѣпле́нїе, отцѣпка. Odczepić się od kogo *Rs.* отхачнуться.

ODCZERPAĆ *cz. dk.*, odczerpnąć *iuntl.*, czerpaniem odjąć, **abschöpfen**; *Rs.* отчерпнуть, отчерпывать, отплескать, отплескивать; *Vd.* posneti, odsneti.

ODCZESAĆ, *f.* odczesze *cz. dk.*, Odczesywać *ndk. et freq.*, czesząc odczyścić, **abkämpeln, weg kämmen.** Lnu wyschłego szypułki żelaznym się grzebieniem odczeszą; odczesane te szypułki odmłócą się. *Kluk Rośl.* 3, 325, *Rs.* отчеребить, отчеребливаю. Odczesać szczotką *Vd.* odshzhetiti, **abbürsten.**

ODCZESTOWAĆ, *f.* odczestuie *cz. dk.*, wzaiemnie czestować, czestowanie drugiemu powetować, **gegenseitig tractiren.** Upomina nas Pan, aby uczty nie na przyiacioły, które nam odczestować mogą, ale na ubogie obracać. *Sk. Kaz.* 287 Gdy bankiet myślisz sprawować, Zaproś ubogich, ułomnych i chromych, I ślepych, którzy tobie odczestować Nie będą mogli, także nieznaiomych. *Odym.Sw.* 2, *B* 2. Upominkami mu odczestował. *Fal. Fl.* 134, nagrodził).

ODCZOCHNĄĆ, *f.* odczochnie *cz. dk.*, (*Etym.* czochać, czechać), otrzeć, **abreiben.** Pieńki orzechów laskowych naylepiéy w Marcu z korzeniem odczochnąwszy, przesadzać. *Kluk Rośl.* 1, 151, *ob.* odczosnąć.

ODCZOPOWAĆ, *f.* odczopuie *intr. dk.*, czopowe zapłacić, cf. odeclić, **Tranksteuer zahlen.** Beczek z piwem nie maią z wozów zstawiać, aż piérwéy od nich odczopuią. *Vol. Leg.* 2, 667. Od win iuż odczopowanych roku przeszłego, maią bydź wolni od czopowego; także i od innego picia iuż odczopowanego. *ib.* 666.

ODCZOSNĄĆ, ODCIOSNĄĆ, *f.* odczośnie *cz. dk.*, odciąć, odszczepić, odsiec, *Cro.* ochehávam, **abhacken, abhauen, abspalten.** *Distringere* odczosnąć, rozczosnąć. *Mącz.* Gałąź oddarłszy od korzenia, albo odczosnąwszy od drzewa. *Cresc.* 118, *ob.* odczochnąć). W rozdartey abo odczosnionéy gałęzi. *ib.* 62. Aczkolwiek się odczośnie gałązka od drzewa, albo bywa oddzielona, iako widamy w szczepieniu, może się zrość. *ib.* 61. Piorun cegłę lewéy ściany kościelney odciosnął. *Krom.* 724. - *transl.* Wstąpmy do Judy, a zbudźmy go, i odczośniemy go ksobie. *Leop. Jes.* 7, 6, oderwiemy. *Bibl. Gd.*, odetniemy.

ODCZYNIĆ, *f.* odczyni *czyn. dok.*, Odczyniwać *frequ. et ndk.*, co ci uczyniono wracać, wetować, oddawać, nagradzać, **wieder thun, erwiedern.** Co ia tobie dziś uczynię, odczyni mnie drugi za iutro. *Bzow. Roż.* 106. Poważywszy coś mu zaczynił, sowicieć to wszystko odczyni. *ib.* 70. Cośmy kiedy dobrego uczynili, abyś nam miał był iaką uczynność taką niesłychaną odczyniać uczynnością? *ib.* 42. Tkwiało mi w sercu, iakbym był taką uczynność iakimżekolwiek czynem odczynił. *ib. pr.* (cf. odczestować, oddarować i t. d.). - §. Odczynić, robić że się co odstaie, uczynionego co znieść, rozczynić; *Bs.* razciniti; *per excell.* czary znieść, odczarować, (cf. *Bs.* cini, cjari, *z* czary; *Bsn.* ciniti cini, cjarati, *z* czarować, cf. czyn, czyny), **ungeschehen machen; entzaubern**; *Vd.* vundobiti, vunvpraviti, vunspraviti, oddjati, prezhdjati; *Rs.* отворожить, отворáживать, отговорить, отговаривать, отколдовать, отколдовывать. Ziela tego używaią do odczynienia czarów, zawieszaiąc go na szyi. *Syr. Ziel.* 585. Tak-li twéy mocy boże sprzeciwią się czary! Ey rata kto cnotliwy, Odczyń kunszt ten

złośliwy. *Kchow.* 213. Liście wprzód na morzu zroście, wprzód brzeżny chwast po górach, niż mi kto odczyni miłość Scyle, pókim żyw. *Zebr. Ow.* 348, *quam immutentur amores.* Czary nieodczynione. *Kchow.* 252, t. i. których odczarować nie można, nieodczynne, nieodczarowne, nieodżegnalne, unauflösbare Zauber.

ODCZYNSZOWAĆ *cz. dk.*, opłatę z czego złożyć, opłacić się. *Off. Wyr.*, cf. oclić, omycić, odczopować, abzinsen, die Zinsen abtragen.

ODCZYTAĆ, *ODECZCIĆ, *f.* odczyta, *odeczci *cz. dk.*, odczytywać *ndk. et frequ.*, odczytuie *praes.*, *Rs. et Ec.* отчёсть, отчитать, отчитывать, отчесть, отчту, отсчитывать odliczyć, odrachować); czytanie odbywać, das Lesen verrichten, verlesen. Mszą tedy odczytali w oczach ludu wszystkiego. *Birk. Dom.* 82. Skoro mszą odeczcisz w Jeruzalem, tak umrzesz. *Biel. Hst.* 175, *Biel. Sw.* 88. - §. odczytać, powtórnie czytać, wieder lesen, von neuem lesen, *Bsn.* priproçtiti, dvasc sctitti; *Vd.* spet brat). Całego Plutarcha czytać i odczytywać lubiemy. *N. Pam.* 15, 370. Można te pisma i teraz z niemałym pożytkiem odczytać. *ib.* 3, 325. Z ukontentowaniem czytane i odczytywane. *ib.* 13, 99. ODCZYTAĆ się *recipr.*, czytaniem nasyciwszy się przestać, sich völlig satt lesen. Listy Cycerona, wdziękiem i słodyczą tak zaprawne, iż się ich odczytać nie można. *Kras. Pod.* 2, 112. Odczytać się nie mogę opisania wieku złotego. *Mon.* 69, 436.

ODDĄĆ, *f.* oddmie *intr. idntl.*, Oddymać *ndk.*, *Rs.* отдуть, отдувать, entgegen blasen. Oddyma wiatr zkąd, *reflat. Cn. Th.*, oddymanie wiatru, *reflatus. ib.*, (*Rs.* отдуться zbyć się).

ODDADŹ, *f.* odda *cz. dk.*, Oddawać *ndk.*, oddaie *praes.*, oddawa *frequ.*; *Slo.* oddáwám; *Sr.* 1. wodacj; *Vd.* oddati, oddajati, zhesdati, saddati; *Rs.* отдать, отдавать, предать, предавать, передать, передаю; (*distg. Rs.* отдаеть, отдать odtaiać). - I) wracać co czyie, abgeben, wieder geben, zurück geben. Całowania to smaku nie maią, Które się sobie wzaiem nie oddaią. *Past. F.* 120. Oddanie iest tego, co kto dłużen. *Gor. Sen.* 542. Zdrada to wziąć od kogo, co oddadź nie możesz. *Min. Ryt.* 4, 136. Dasz mało, żeś mógł więcéy, gniewać się nie wstydzi; Dasz tyle, że nie może oddadź, nienawidzi. *Pot. Jow.* 23. - §. a) oddawać, nagradzać, odwetować, *odczynić, oddziaływać, oddarować, *Vd.* verniti, povrazhati, dostaviti; *Rs.* воздать, воздавать, vergelten, vergüten. Żeby mi się nigdy ni od kogo dobrze moia chęć oddadź nie miała, przecię wolałbym ni od kogo nie brać, niżli komu nie dawać. *Gor. Sen.* 10. Ziemia tłusta aczkolwiek pracą większą, wszakoż się praca oddawa. *Cresc.* 140. Dobrze się oddawać rolom zakazała, J zboże samo w sobie wszystkie zapsowała. *Otw. Ow.* 203. Niwa niesprawna z plonem w czas się oddawała, *per se dabat. Zebr. Ow.* 8. Patrz, iako Chrystusowi tę tak gorącą miłość oddawamy, i iako go zasię miłuiemy. *Rey Ap.* 8. Dobrodzieystwa moie niewdzięcznością oddaie. *Sk. Zyw.* 2, 435. Dobre złym oddawać. *Cn. Ad.* 183. Będąc gotów w każdéy służyć ci potrzebie, Teraz mi się to tak źle oddawa od ciebie. *P. Kchan. Orl.* 1, 116. Jak się wiele krwi szlachetnéy przelało, Jak się nam zawdzy zdradą oddawało Od tego złego narodu! *Pasz. Bell. A* 4, wie uns immer mit Betrug gelohnt wurde. Oddał mu wet za wet. *Smotr. Nap.* 20. Smiech śmiechem, a chytrość chytrością oddawaią. *Ezop.* 13. Nie odday złym za złe. *Sk. Dz.* 574. Jak mnie uczynił, tak iemu uczynię; oddam każdemu według uczynku iego. *W. Prov.* 24, 29. Ekonom zburczony, podstarościemu odda połaianiem, podstarości gumiennemu groźbą, gumienny chłopu kiiem. *Kras. Pod.* 2, 35. Dosyć uczynił swéy żałości, i oddał zemstę. *Warg. Cez.* 239, t. i. powetował, vergalt mit Rache. - §. 2) oddadź, podadź, do rąk oddadź, abgeben, zustellen, einhändigen; *wręczyć, *Vd.* v'roke dati, vrozhiti; *Rs.* вручить, вручать. Upominki iéy od pana młodego oddano. *Bielsk.* 732. Na aktach weselnych niemasz teraz tych ceremoniy, co przedtym bywały, wianków, łańcuchów, maneli nie oddaią. *Mon.* 73, 143. - *phraslice* wizytę oddawać. *Teatr* 30 *c*, 37, abstatten, ablegen. Melita nie przyieżdża, a ia mam ieszcze oddać dwie wizyty przed obiadem. *Teatr* 38, 74. Od godziny 11téy aż do 2giéy, oddawałem wizyty gotowalniane. *Mon.* 67, 36. Całe życie swoie trawi na oddawaniu wizyt. *Teatr* 38, 81. - II) *significatu remouendi a se*, drugiemu dadź, żeby u siebie nie mieć, abgeben, weg geben, geben. Oddano nas do szkół. *Kras. Podst.* 2, 143, man gab uns in die Schule. Oddano mię za chłopca do dworu. *ib.* 2, 143, man gab mich an den Hof, als Burschen in Dienste. - *Emphat.* od siebie daléy podawać, weiter weg geben, übergeben, überliefern. Oddanie tronu prawem następstwa. *Gaz. Nar.* 1, 166, die Thronvergebung nach dem Erbfolgerechte. Do tego wypił, innemu oddaie. *Brat. J* 4 *b*, t. i. kieliszek). Téy baśni i sam wiary nie dawam, J tu za pewną nikomu nie oddawam. *Popr. Gn.* 1029. - Oddaię co komu kupnym sposobem, warownie, za własne, na własność, *emancipo. Cn. Th.*, überlassen, verkaufen. Oddaię maiętność, z wzdawam; *Slo.* odewzdáwám, *Hg.* oda adom). - Oddaię do wiernych rąk, z pokładam co u kogo, ich deponire. Oddanie *Vd.* oddaja; *Rs.* сдача. Maiący być oddanym *Rs.* отдаточный. - Oddadź serce, oddadź rękę, sein Herz, seine Hand hingeben. Córko, teraz iuż Jegomości odday rękę swoię. *Teatr* 34 *c*, 107, t. i. żebyś zań poszła. - Oddawać pannę młodą przyszłemu mężowi, die Braut dem neuen Ehemanne übergeben; (*Bh.* oddawati, oddati, z ślub dawać; oddawky ślub). Biskup Płocki ślub dawał; oddawał pannę od rodziców Starosta Żmudzki. *Boh. Ossol.* 230. Synowicę Stefana, oblubienicę Zamoyskiego, marszałek Koronny w łożnicy imieniem królewskim oddawał, a biskup Krakowski dziękował. *Bielsk.* 732. Druga część *Swady* Polskiéy zawiera mowy, przy *oddawaniu panny młodéy* używane. - Oddawać stadło małżeńskie, ślub dawać. *Cn. Th.*, kopuliren, trauen. Naieżdża kto wdowę, weźmie ią gwałtem, odda się z nią. *Gorn. Wl. F.*, t. i. weźmie ślub, er läßt sich mit ihr trauen. Którzy z nieoddanemi mieszkaią, nie uyrzą królestwa niebieskiego. *Glicz. Wych. B* 7 *b*. Wolą miłośnice mieć, niżeli swą własną, oddaną z boga a ludzi dzierżeć żonę. *ib. B* 7. Nierządu nie będzie patrzał, ale iednéy własnéy, z którą się odda. *ib. P.* 4. Ślub Bogu złamawszy, małżonek małżonce zbiegł, i oddał się z inszą. *Podw. Sien. O.* Nie mieszkałby, aniby się oddawał brat z siostrą, synowiec ze stryyną, wuy z siestrzanką. *Gorn. Wl. Q* 3.

Przyftoi oycowi, aby gdyby syna z żoną oddać chciał, równéy onemu szukał. *Glicz. Wych. P.* 5. W niedzielę po świętym Jakubie, było oddawanie małżeństwa między królem i nową królową. *Stryik.* 752. - §. Oddawać, = poświęcać, zupełnie podawać, **völlig dahin geben, weihen, widmen**; *Vd.* podan biti, podati se; *Crn.* udajam se). Z młodych lat oddał się był cnocie. *Birk. Dom.* 4. Oczy oddałeś rozpuście. *Nag. Cyc.* 13. Ten, który się modlitwie odda, ma bydź we wszyftkich cnotach znakomity. *Birk. Dom.* 68. Oddany ze wszyftkiém, **ganz ergeben**; *Sla.* podan; *Crn.* udajliv, udajovn; *Rs.* предáнный, привéрженный, привéрженникъ (cf. *Rs.* предáнносmь, привéрженносmь przychylność, przywiązanie). - §. Oddawać, = polecać, **anempfehlen, empfehlen, ganz dahin geben, überlassen.** Nie chcę się z téy potwarzy usprawiedliwiać, bogu sławę moię oddaię. *Sk. Żyw.* 2, 433. Zebrawszy cożkolwiek ludzi, oddał się szczęściu i szabli. *Nar. Hft.* 5, 278, **er überließ sich dem Glücke und dem Säbel; ließ es darauf ankommen.** Komu słuszniéy oddane moie nowe rymy O wyzwolonym maią bydź Jerozolimie, Jeno tobie Tęczyński? *P. Kchan. J.*, t. i. dedykowane, przypisane, **zugeeignet.** Teraz mię oddaię łasce W. Pani Dobrodzieyki. *Teatr* 9, 23, **ich empfehle mich zu Gnaden.** Pożegnania grzecznieysze: oddaię mię wielkiéy łasce W. M. Pana, etc. *Mon.* 67, 458. Klnąć zaczyna, i djabłom oddawa. *Jabł. Ez.* 184, **er wünscht sie zum T...**; *Deuotio* przeklęcie, oddanie wszemu złemu. *Mącz.* - §. III) oddawać czym, oddawać się czym, *medium*; wonią abo smród z siebie wydawać, dawać się czuć czym, cuchnąć lub pachnąć czym, **nach etwas riechen, einen Geruch oder Gestank von etwas von sich geben.** Konopie oddaią zbutwiałością i pleśnią. *Jak. Art.* 3, 220. Ziele to wydaie z siebie zapach myszami oddaiący. *Perz. Cyr.* 2, 80. Gnóy kuny piżmowym zapachem oddaie. *Kluk Zw.* 1, 311. Rhombus morski smaczny oddaie się mułem. *Hor. Sat.* 163. Wszyftko nam teraz nie do smaku, cokolwiek się Polakiem oddaie. *Mon.* 67, 635. Mowy iego kłamftwem oddaią. *ib.* 67, 468.

ODDAIAĆ *ob.* Oddoić.

ODDALIĆ, *f.* oddali *cz. dk.*, Oddalać *ndk.*, *Bh.* **oddáliti, oddalowati, wzdáliti, wzdalowati**; *Slo.* **oddálit, wzdalugi**; *Sr.* 1. **wodahlokoscżam**; *Vd.* oddelezhati, oddelezhuvati; *Rg.* odaleciti, odftrâniti; *Bs.* uklonitti; *Rs.* опдалипь, опдаляпь, далипь, далю, удалипь, удалять, yстронипь, устраняпь, уединипь; *Ec.* задаляю; dalèy odsuwać, *propr. et transl.*, **entfernen.** Gdy oblicza ieft, naśladuią iéy, a żądaią iéy, gdy się oddali. 1 *Leop. Sap.* 4, 2. Poganie, oddaleni są od żywota bożego. 3 *Leop. Efez.* 4, 18, wyobcowani. 1 *Leop.*). Oddalenie, **das Entfernen, die Entfernung**; *Bh.* **wzdálenost**; *Rs.* дальносmь, далина, даль, дали, опдалéнносmь, разшóяніе. Starożytność widokiem ieft osobliwszym; oddalenie ią powiększa. *Zab.* 6, 356. Prawdziwe kochanie za śmierć ma oddalenie, przytomnością żyie. *Zabł. Amf.* 50. Oddalony *Vd.* odleshezhen, odlozhen; *Ross.* дальный. - *transl.* Maiętność swą od krewnych oddalaiąc, przywiléy darowizny klasztorowi do opata przyniósł. *Sk. Żyw.* 2, 26. Oddalam co od siebie, pozbywam władzy na co abo prawa, *alieno. Cn. Th.*, **veräußern**; *Bh.* **odwyditi**; *Vd.* natujati, odsvojiti; *Cro.* odtugyújem; *Dl.*

potuiti; *Ross.* опчуждипь, опчуждáпь, cf. cudzy). ODDALACZ, *Tr.*, ODDALICIEL, - a, *m.*, *Mącz.*, *odpulsor*, ODDALCA, - y, *m.*, oddalaiący co, **der etwas entfernt, abwendet, der Abwender, Abtreiber.** Gordyanowi zwycięzcy Persów, oddalcy Rzymskich niezgód. *Sk. Dz.* 122.

ODDANIE, ODDANY *ob.* Oddadź. ODDARCIE *ob.* Odedrzeć.

ODDAROWAĆ, *F.* oddaruie *Act dk.*, odwetować drugiemu iego dar, oddadź, odwdzięczyć, odczynić, odczestować, oddziałać, **wieder beschenken, dagegen schenken, ein Gegengeschenk machen, vergelten**; *Vd.* sadaravati, sadariti, oddaruvati; *Ross.* опдарипь, опдаривапь, *Ec.* пропиводáрспвую, воздаpспвую. To coś mu ty dopiero darował, On zaś zarazem tobie oddarował. *Paft. F.* 290. Dar naymnieyszy tak wdzięcznie każdego przyymował Jagiełło, iż w czwornasob sowito hoynie oddarował. *Stryik.* 549. Dobry, co dziękuie; lepszy co oddaruie. *Cn. Ad.* 489; cf. czapka za biret). Ziemia nie ieft niewdzięczna, i kto ią sprawuie, Tego karmi, i ftokroć mu się oddaruie. *Jabł. Tel.* 172, t. i opłaca mu się, nadgradza mu). Kogom ia wielce ważył, kogom miłował, Ten mi to nienawiścią dziś oddarował. *J. Kchan Ps.* 166. ODDAROWNY, - a, - e, mogący być oddarowanym, do oddarowania, **was vergolten werden kann.** Nieoddarowny, nieoddatny. *Cn. Th.* 507 *irremunerabilis*. ODDARUNEK, - nku, *m.*, podarunek na wzaiem, **das Gegengeschenk**: *Vd.* prutidar; *Rs.* опдáрокъ; *Ec.* пропиводарспвïе. Ze tayną wydał miłość, równą go chlusnęła miłością w oddarunek, *in vices*. *Zebr. Ow.* 84.

ODDATNY, - a, - e, mogący być oddanym, do oddania, **ersetzbar, wieder zu geben.** Nieoddatny, nieoddarowny. *Cn. Th.* 507, *Ec.* опдáпливъ, который скоро опдаепъ.

ODDAWAĆ *ob.* Oddadź. ODDAWCA, - y, *m.*, ODDAWACZ, - a, *m.*, *Rs.* опдáпчикъ, сдáпчикъ, воздаяпель, вручипель; *Ec.* опдáпель, плапельщикъ, co oddaie, podaie, wraca, nagradza, **der Uebergeber, Ueberbringer; der Abgeber, Vergelter** cf. odpłayca). ODDAWKA, - i, *ż.*, ODDAWEK, - wku, *m.*, *ODDAŻ, - y, *ż.*, oddawanie, i co się oddaie, *Rs.* опдача, **das Uebergeben, Wiedergeben, Zustellen.** Gdy na oddawkę postanowią oborę, od faskowéy krowy faska masła ma być oddana. *Haur. Ek.* 120. Po tym oddawku dopiero iego ta rzecz będzie. *Haur Sk.* 44. Nie będzie grzech odpuszczony, póki rzecz wzięta nie odda się, która to oddaż wielką czasem ma w sobie trudność. *Kucz. Kat.* 3, 165. Potrzebę oddaży Pan na wszyftkich włożył, aby się dosyć uczyniło temu, któremu krzywda ftała się. *ib.* 3, 164. (*Bh.* **oddawky**; *Slo.* **oddáwki, oddáwáni, prstenkowáni, za̋snubeni, prepigáni** *sponsalia; Siles. et Morav.* **zdawky.**

ODDECH, oddechu, *obs.* odetchu, *odtchu, *m.*, *Bh.* **oddech**; *Sr.* 1. **wodych**; *Sr.* 2. **wodúch**; *Vd.* odih, sapa; *Bs.* oduha; *Rg.* odáh, odihaj, odiha, odùscjak; *Cro.* oduha, oddùha, odihay, szapa; *Rs.* опдыхъ, опдышка; oddychanie, **das Athemholen, das Athmen, der Athem.** Oddech czy lekki, czy pracowity, czy ciężki, czy prędki, czy graiący w gardle, czy charczący, czy boleśny, na wszyfto to uważać trzeba u chorego. *Perz. Lek.* 77. Oddech z wielkim piersi robieniem, bardzo zły ieft. *Krup.* 5, 487.

5, 487. Bez oddechu, bez tchu, ziaiony *Vd.* bressapen, bresodihliu. - *fig.* oddech, dęcie, dma, Hauch. Lekkim oddechem dmie wiatr w żagiel wzdęty. *Kras. Oss. D* 3 *b.* - *transl.* odpoczynek, wytchnienie, odetchnienie, Rest, Ruhe (Oestr. Verschnaufen). Zamku tego, nie daiąc nic oblężonym odetchu, w dzień i w nocy ustawicznie dobywali. *Krom.* 270. Odtchu broni zaciekłey z tyłu doskakuie, *requiem negat. Zebr. Ow.* 18. - 2) *metonym.* rura oddechowa, krtań, gardziel, die Luftröhre. Lekarstwo to tym, którym się w odetchach i w gardle ślamowatości flegmiste sadzą, iest użyteczne. *Syr.* 935, *et* 176. Koryander odetchy od sapki i rymy wolne czyni. *ib.* 453, płuca i odetchy zatkane wychędaża. ib. 437. - 3. *transl.* oddech, z luft, oddechowa dziura, Luftloch, Zugloch; *Sr.* 1. Dechel; *Bs.* izduscjak, duscnik; *Cro.* oddùha, odùha, odùſka; *Ross.* отдушина, отдушинка, отдухъ. Każda iama w tak strasznie grubym murze, ma nie okno, ale mały oddech z trzema kratami. *Pam.* 83, 2, 135. Oto brzuch móy, iak moszcz bez oddechu, który łagwiczki nowe rozsadza. 1 *Leop. Job.* 32, 19. Oddech w podkopach i w magazynach, iest dziura zostawiona dla krążenia powietrza. *Jak. Art.* 3, 305. Jeżeli zamiast iednego komina, kilka dziur w górney części pieca zostawuiemy, te dziury nazywamy oddechami, *spiracula. Kruml.* 25. Etna siła ma oddechów, ustawicznym ziaiących płomieniem. *Otw. Ow.* 621.) ODDECHOWY, - a, - e oddychaniu służący, Athem=, Luft=, *Sr.* 1. dechacjne; *Crn.* dushliv; *Rs.* дыхательный. Gardziel oddechowy. *Wych. Anat.* 107, z krtań, die Luftröhre, *Crn.* dushnik.

ODDEPTAĆ, *F.* oddepce *Act. dk.*; Oddeptywać *Frequ.*; wzaiemnie podeptać, wieder zurück treten. *Recalco* oddeptuię, nogami odbiiam. *Mącz.*, *Rs.* оттаптать, оттаптывать.

ODDETCHNĄĆ *ob.* Odetchnąć.

ODDŁAWIĆ, *cz. dk.*, odcisnąć, odgnieść, n. p. Oddławione abo odciśnione żyły tym oleykiem nasmaruy. *Sienn.* 44, abdrücken, hart drücken.

ODDŁUBAĆ *cz. dk.*, dłubiąc odjąć, abklauben, *Rs.* отковырнуть, отковырять, отковыривать.

ODDŁUŻYĆ, *F.* oddłuży *Act. dk.*, Oddłużać *ndk.*, z długu się wypłacić. *Bs.* oddusgitise; *Cro.* oddusùjemsze: sich der Schuld entledigen. Ten honoru niegodzien, kto w woynie nie służył, Kto go krwią i odwagą w polu nie oddłużył. *Zegl. Ad.* 89.

ODDMA, - y, *m.*, który odęte policzki ma, iako trębacze, *bucco. Mącz.* ein Pausbacke. ODDMUCHAĆ, ODDMUCHNĄĆ, *anhelare Mącz.*, oddąć, oddymać, dmuchaniem odłączyć, wegblasen; *Slo.* odfukowati; *Vd.* odpihati). Szatan, iako bywa plewa odwiana od ziarna, tak was odemni oddmuchnie. *Zrn. Pst.* 3, 758 *b.*

ODDOIĆ, *F.* oddoi *Act. dk.*, Oddaiać *ndk.*, doiąc odciągnąć, *Cro.* oddoiti, *Rs.* отдоить, abmelken, wegmelken. Skoro się iagnię urodzi, ma bydź przysadzone do wymiona, oddoiwszy pierwey mléko, które będzie w cyckach gęste. *Sienn.* 269. (*Vd.* oddoiti, *Ec.* отдоити. odchować od piersi).

ODDRAPAĆ *Act. dk.*, *Boh.* oddrápati, *Sr.* 1. wotdrapam, drapiąc oderwać, abkratzen; na wzaiem podrapać, zurück kratzen.

ODDRĘTWIEĆ, *F.* oddrętwieie *Neutr. dk.*; drętwiałości pozbydź, die Erstarrung verlieren. *Tr.* Oddrętwiała mi noga. *ib.*

ODDROŻYĆ, *F.* oddroży *Act. dk.*, od drogi odprowadzić, vom Wege abbringen. W młodych latach był od prawdziwey wiary oddrożony. *Grodz. S. Jac.*, cf. odbłąkany). ODDROŻE, - a, *n.*, zdroże, der Abweg. Wóz konie rwą po oddroże, *per avia. Zebr. Ow.* 33.

ODDRUKOWAĆ *cz. dk.*, oddrukowywać *czstl.*, drukuiąc odbić, abdrücken; *Vd.* obtiskati, poshtampati; *Rs.* отпечатать, отпечатывать; *cf.* odpieczętować.

ODDUCH, - u, *m.*, *Tr.*, wyduch, wyziew, die Ausdünstung. cf. oddech. Zimno nagłe odduchom gorącym w ciepłym ciele drzwi zamyka. *Tr.* ODDYCHAĆ *ob.* Odetchnąć. ODDYCHALNY, - a, - e, od oddychania, Athmen=, Athem=, vom Athemholen, *Crn.* dushliv). Gaz oddychalny czyli zdrowy, nieoddychalny czyli duszący. *N. Pam.* 4, 3, *oxygene et azote.* ODDYMAĆ *ob.* Oddąć. ODDYSZEĆ, *F.* oddysze *Med. dk.*, odetchnąć, verschnaufen, sich erholen. Tu mi to miłe i wdzięczne zacisze, Gdzie myśl spokoynie po trudach oddysze. *Zab.* 16, 177, *Kniaź.*

ODDZIAŁ, - u, *m.*, *Bh.* oddjl, *Rs.* отдѣлъ, полоса, полоска, część oddzielnie wydzielona, der Antheil, die Abtheilung, das abgetheilte Stück, *ob.* oddzielić). Oddział woyska, dywizya *Rs.* спи́ра. Komenderuiący oddziałem *Ec.* спироначальникъ.

ODDZIAŁAĆ, *F.* oddziała *Act. dk.*, Oddziaływać *ndk. et Frequ.*, (*Boh.* oddělati, oddělawati *demere*, *detrahere*; *Rs.* отдѣлать, отдѣлывать dokończyć dzieła), odrobić, abarbeiten; *Sr.* 1. woddzjlam, woddzjwam; *Vd.* oddelati, dodelati, oddjati). - a) oddziałać dobrodzieystwa, odwetować, oddawać, Wohlthaten erwiedern, vergelten. *Referre parem gratiam* oddziałać, odsłużyć, odpłacić. *Mącz.*, oddziaływam, odsługuię. *ib.* Do oddziaływania dobrodzieystwa, potrzeba i czasu i możności. *Gor. Sen.* 137. Nigdy mu tego tak nie oddziałam, nigdy tak nie oddam, bym też naywięcey czynił, żeby on iescze więcey uczynności mey nie był godzien. *Gor. Sen.* 56. Nie potrzebuię téy zobopolności a oddziałania. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 19, 37. Człowiek ubogi łaski oddziałać nie może. *Kosz. Cyc.* 150. Czekał pogody, żeby dobrodzieystwa wzięte w iakiey części oddziałać mógł. *Gor. Sen.* 172. Gdy im ty naylepiéy działasz, tym oni naygorzéy oddziaływaią. *Ezop.* 56. - b) oddziałać, odczynić, odjąć, odczarować, działaniem oddalić, osobliwie czary, abthun, wegthun, wegschaffen, besonders Zauberey; entzaubern, entheren. *Cn. Th.* Oddziaływam urok, *arceo fascinum. ib.* Cyrces przemieniła towarzysze Ulissesa w świnie, aż ią gwałtem mieczem przypędził, toż zasię oddziałała te pokusy. *Biel. Sw.* 10 *b.* Czarodzieyniki swą złą nauką komu chcą uszkodzą; ale tego zasię odjąć a oddziałać nie mogą, co złego uczynili. *Eraz. ięz. P* 5 *b.*

ODDZIEDZICZYĆ, *F.* oddziedziczy *Act. dk.*, od dziedzictwa oddzielić, von der Erbschaft absondern, a) wydziedziczyć enterben, Kazimierz w testamencie syna Władysława oddziedziczył. *Krom.* 750. - b) dziedzictwem dostać, erben. Ducha cząsteczkę boskiego oddziedziczyłeś. *Zimor.* 199.

ODDZIELACZ, - a, *m.*, ODDZIELICIEL, *Ec.* отдѣлитель, rozłączacz, der Absonderer, Abtheiler. Usię-

dzie oddzielacz w Azocie. *Leop. Zachar.* 9, 6; *Wuiek. ib.* ODDZIELIĆ, *F.* oddzieli *Act. dk.*, Oddzielać *ndk.*, *Bh.* oddéliti, oddélewati; *Slo.* oddélugi, oddélowati; *Vd.* oddeliti; *Bs.* odjeliti, oddiliti, odluciti; *Rg.* odjèliti; *Cro.* oddelyújem; *Ross.* отдѣлить, отдѣлять. odłączyć, abtheilen, absondern. Oddzielił sobie bóg Abraham., i ze złego towarzystwa wywiódł. *Sk. Zyw.* 200. Oddzielaiący *Rs.* отдѣлительный. Maiętności wszystkie zostawiwszy, sam się na żywot oddzielony i bogomyślny udał. *Sk. Dz.* 602, t. j. osobny, pustelniczy). Swantopełk, usłyszawszy o zabiciu Borysa i Hleba, weselił się z tego, iż iuż dwu bratu iednaką śmiercią z oyczyzny oddzielił. *Stryik.* 153. t. i od oycowskiego spadku odchylił, von der väterlichen Erbschaft entfernt. Oddzielać syna, córkę, *z* odprawiać. *Cn. Th.*, ausstatten, aussteuern. ODDZIELNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Rs.* отдѣлённость, możność bydź oddzielonym, die Abtheilbarkeit. - b) stan oddzielony, die Abgesondertheit. Osobne przed tym ziemie zrzekły się swoiey oddzielności, dla uformowania iednego udzielnego ciała. *Gaz. Nar.* 1, 101; *disting.* udzielność. ODDZIELNY, - a, - e, - ie, *adv.*, rozłączny, co łatwie może bydź rozsadzono, *separabilis. Mącz.*, abtheilbar, trennbar, leicht abzusondern; *Rs.* отдѣльный, отдѣлённый, отдѣлимый. Nieoddzielny, nieodłączny, *inseparabilis. ib. Mathem.* liczby oddzielne, *numeri abstracti*, unbenannte Zahlen, *oppos.* liczby imienne. *Łesk.* 2, 16; *Alg. Nar.* 47 *et* 175. - b) oddzielny, *z* oddzielony, abgesondert, abgetheilt, *Rs.* отхожій.

ODDZIERAĆ *ob.* Odedrzeć. ODDZIERACZ, - a, *m.*, odrywacz, *auulsor. Mącz.*, der Abreißer.

ODDZIERZGNĄĆ, *F.* Oddzierzgnie *Act. idntl.*, Oddzierzgać *ndk.*, odwiązać co zadzierzgnionego. *Włod.*, aufknüpfen, abknüpfen, auflösen. ODDZIERZGNIONY, *oddziergniony, mogący bydź odwiązanym, auflösbar. Nie mów przeciw Wenerze, by cię nie chlusnęła Abo w *nieoddziergnione sidło nie poięła. *Sim. Siel.* 47, *Baniał. B* 3 *b.* Serce me w sidło wdał nieoddziergnione. *Kul. Her.* 173.

ODDZIWOWAĆ się *recipr. dk.*, dosyć się nadziwować, sich auswundern, genug bewundern. Niepodobna mu się oryginałom oddziwować. *Mon.* 69, 38.

ODDŹWIĘCZYĆ *cz. dk.*, dźwięk nazad oddadź, zurück schallen, *Sr.* 1. wotzenczju.

*ODDŹWIGNĄĆ, *cz. idntl.*, *Rs.* отодвинуть, отдвигать, ciężar dźwiganiem podnieść; abheben. *Vd.* odvsigniti, dolvsigniti). *Oddźwignienie, *Vd.* odvsiglei, dolvsiglej. *Oddźwigalny, *Rs.* отдвижный odsuwalny.

ODDZWONIĆ *cz. dk.*, ukończyć dzwonienie, lub też na wzaiem podzwonić, abläuten; seiner Seits wieder läuten, das Läuten erwiedern, *Rs.* отзвонить, отзванивать. Oddzwoniłem ci tak z twoich własnych pieśni, iakom ci obiecał. *Zygr. Pap.* 378. Wszakem cię przestrzegał, abyś nie ruszał dzwonka, żebyś go nie wydał; nie chciałeś przestrogi przyiąć, otoż masz oddzwonienie. *Zygr. Pap.* 156.

ODE, *z* od, *cum enclitico*, *quando plures consonantes insequuntur*, von. Prosili iałmużny do drzwi odedrzwi chodząc. *Birk. Dom.* 80. Zastąp' tam ode drzwi. *Teatr* 24 *c.* 70. Ode mnie. Ode dnia. *Patet hic usus quam latissime in compositione verborum, e. gr.* odbierać, odebrać; odmykać, odemknąć; odpierać, odeprzeć.

ODEBRAĆ, *F.* odbierze *Act. dk.*, Odbierać *ndk.*, *Bh.* odebrati, odbírati; *Slo.* odberat, odbíram; (odberatsliwi, odberanliwi, odberagicni, odberanliwec *ablatiuus*); *Sr.* 1. wodberu, preczberu, nuzberu; *Rg.* odabratti; *Vd.* odbrati, sadóbiti, dobiti, prejeti; *Cro.* odbiram; *Rs.* отобрать, отбирать, (отборъ wybor, отборный wyborny) получить, получать; odjąć co od czego, abo od kogo, abo komu, abnehmen, wegnehmen. W Maiu z owiec oziminą każ wełnę odbierać. *Jez. Ek. F* 1. Zrzyna mięso, i wszystko odbiera od kości. *Bardz. Tr.* 328. Odbieram sobie od gęby, a im daię. *Teatr* 7, 63. Szumować, czyli odbierać ziarna na wierzchu wody pływaiące. *Brzost. Duch.* 403. Cały areszt officyera kończył się na odebraniu mu szpady. *Gaz. Nar.* 1, 174. Kogo zgubić chce szczęście, rozum mu odbiera. *Min. Ryt.* 4, 166. Słowa złośliwe sławę drugiemu odbieraiące. *A. Zamoy.* 206. Kupcy skarżą się na posłów w Niemczech, że im chléb odbieraią. *Pam.* 85, 1, 684, zysk umnieyszaią). Umyśliłem iuż z rozpaczy życie sobie odebrać. *Teatr* 21 *c,* 23, sich das Leben nehmen. - §. *Phrastice* dzieci odbierać, *z* babić, die Hebemutter machen, die Wehmutter abgeben, den Gebährenden die Kinder abnehmen. (*Ec.* возпріемлю, отроча do chrztu trzymam; возпріемникъ ociec chrzesny, возпріемница matka chrzesna). Niewiasta, co u innych niewiast przy rodzeniu dzieci odbiera. *Perz. Lek.* 315. Kazał Faraon babom, co dzieci odbieraią, aby dusiły wszystkich synów z żywota macierzyńskiego wychodzących. *Zał. H. T.* 66. - b) *emphatice* odbierać, *z* nazad odbierać, zurück nehmen, wieder wegnehmen. Trzeba odebrać co naszego. *Stas. Num.* 1, 217, odzyskać). Bóg daie, bóg odbiera swoie ludziom dary. *Pot. Pocz.* 486. - §. 2. Odebrać od daiącego, dostać od niego, otrzymać, wziąć, erhalten, bekommen, kriegen, empfangen. Odebranie *Crn.* odusetje, *Vd.* prejemik, dobizhek, sadobizhek, dobitje). Czyście odebrali, po którem was posłał, pieniądze? *Teatr d, d. Similiter* n. p. Wizyt nie odbiera, ani ich daie, ponieważ ią tu maią ieszcze za obcą. *Pam.* 84, 1060. Są tam kruszce bardzo dobrego srebra, a nie umieią go inaczey odbierać, tylko przez ogień. *Boter.* 228, odganiać dostawać, dobywać. - §. Czekam z niecierpliwością, iaki koniec ta awantura odbierze. *Teatr.* 23 *d*, 46, weźmie, mieć będzie.

ODECHCIEĆ się *Jnfin. Jmperson.*, ODECHCE się *F.*, odechciało się *Praeter.*, Odchciewa się *praes.*, odniechcieć się, *Tr.*, chęć stracić, *odchęcić się, die Lust verlieren; *Bh.* odnechtiti se, odnechtélo se, odnechce se, *amittere libidinem*; *Sr.* 2. ße wotnachowasch; *Sr.* 1. wonechcam; *Rs.* отхотѣться. Slepo się dziś zakocha, iutro się iey odechce, Tysiąc ma celów, w które razem mierzy. *Zab.* 14, 374.

ODĘCIE, - ia, *n.*, *Bh.* odnutj; *Subst. Verbi* Odąć *qu. v.* - b) odęcie, *z* nadęcie, nabrzmiałość, die Geschwulst. *Perz. Cyr.* 1, 113.

ODECLIĆ, *F.* odecli; *et* Odeclić się *dk.*, Odeclać *ndk.*; cło zapłacić, abzollen, verzollen, den Zoll richtig machen. Odeclić od towarów, opowiedzieć się na cle, *profiteri merces. Mącz.* Kwity na odeclanie się. *Dyar. Gr.* 281.

*ODECZCIĆ *ob.* Odczytać.

ODEDNIEĆ *ob.* odnieć.

ODEDRWIĆ, *F.* odedrwi *Act. dk.*, Odedrwiwać *ndk.*, wzaiemnie kogo odrwić, drwiny powetować, einen gegenseit

tig foppen, Gleiches mit Gleichem vergelten. Ja chciałem z niego zażartować, o on mi odedrwił. *Teatr.* 52 *b*, 15.

ODEDRZEĆ, oddarł, *F.* odedrze *Act. dk.*; oddzierać *ndk.*; *Bh.* **oddrati, oddirati**; *Sr.* 1. **wotdru**; *Rg.* odrjèti, odirem; *Vd.* oddreti, sdreti. *Rs.* отодрать, отдирать, oderwać, **abreißen.** Oddartego co, *Rs.* отдирокъ. - *fig.* Krakus nieprzyiaciela iednego przymierzem, drugiego boiem, z karków oyczystych, oddziera, *a ceruicibus patriae remouit. Krom.* 35. Oddarcie *Ross.* отдирка, отдиранїе.

ODEGNAĆ, *F.* odgoni *Act. dk.*, odganiać *ndk.*, *Bh.* **odehnati, odhaněti, uhnat, ugenu**; *Slo.* **odhánjm**; *Sr.* 2 **wotźegnaſch**; *Vd.* odgnati, odjaget, odgainati, odgoniti; *Crn.* odgnat; *Bs.* odaghnati, odgoniti, otirrati, *Rg.* odaghnatti, odgonitti; *Cro.* odegnàti, odganyam; *Dl.* odganyati, odagnati; *Rs.* отогнать, отгонять; *Ec.* отженити, воспрянути, odpędzić, **wegjagen.** Kurzenie bylicą odgania pokusy z domu. *Sien.* 2. Chciwości odganiaią dobrą radę. *Gor. Sen.* 78. Kupiec Krakowski Tursa naprzód iął odganiać śrebro od ołowiu przez miedź. *Bielſk.* 462, odbierać, **abtreiben, absondern**, odłączyć. Odegnanie, *Odgon; *Cro.* odgon; *Rs.* отгонъ, отгонка. Mieszczanie ku odganianiu nieprzyiaciela od murów gotowi byli. *Baz. Sk.* 182. Gwałt gwałtem odganiać, *Zygr. Pap.* 307, klin klinem). Sędziowie powinni klęte od sądu odganiać. *Szczerb. Sax.* 178, nie dopuszczać ich).

ODEGNĄĆ, *F.* odegnie *Act. idntl.*, Odginać *ndk.*, *Boh.* **odehnauti**; *Sr.* 1. **wothnuwu**; *Vd.* odgeniti, odgibati, *Cro.* odgiblyem; *Rs.* отогнуть, отгибать, na przeciwną stronę przegiąć, **wegbiegen, abbiegen.** *Recuruus* odgięty, odkrzywiony. *Mącz.* Gałęzie odgięte *reflexi*, których końce w górę się zakrzywiaią. *Botan.* 44., *Vd.* odnagnjen, odvernjen). Naprzeczam, odginam *reflecto. Volck.* 315. 515. Skrzywione dyle bywaią cieplem odgięte. *Pilch. Sen. liſt.* 383.

ODEGRAĆ, *F.* odegra *Act. dk.*, Odegrawać *ndk.*, Odgrywać *Frequ.*, przegrane odzyskać, **wieder zurückgewinnen, wieder abgewinnen**: *Vd.* oddobiti, doldobiti; *Rs.* отыграть, отыгрывать, съиграть, съигрывать. Przegrałem czerwonych złotych piętnaście; trzeba będzie odegrać. *Mon.* 67, 37. Odda ci ten dług, skoro odegra, co przegrał. *Mon.* 66, 223; *Teatr* 34 *b*, *E* 2. To rzecz odwetowana, iak się przegra, tak się odegra. *Teatr.* 22, 6. Odegranie *s* розыгрышъ. - b) odegrać, skończyć igrzysko, grę, *deludere Cn. Th.*, **das Spiel endigen, zu Ende spielen**, (abspielen.

ODEGRZMIEĆ, *F.* odgrzmi *Intr. dk.*, przestać grzmieć, *Vd.* odgermeti; **zu donnern aufhören, abdonnern.** Odegrzmiało *detonuit. Cn. Th.*

ODEKLNĄĆ *ob.* odkląć.

ODEKRETOWAĆ *ob.* Dekretować. **ODEKRZCIĆ** *ob.* Odchrzcić.

ODELGA, - i, *ż.*, ulga, ulżenie, *odelżenie*. **die Linderung**; *Cro.* odlahkocha; *Ec.* отрадство, отрадствованїе, отдохновенїе, отрада, прохладность. Wielka odelga iest, kiedy strapiony ma przed kim ciężkość swą wynurzyć. *Gor. Dw.* 308 *et* 279. Zdrowie mi przywrócił, i ból w odelgę obrócił. *Gerub. Hym.* 323. Jędza do piekła się udawszy, niebu i ziemi wielką uczyniła odelgę. *A. Kchan.* 201. Próżno się na świecie odelżenia spodziewać, gdyż zawsze pracy i roboty dosyć. *Ezop.* 121. Dawać mamy, lecz nie tak, aby inszym odelga nie była, a nam samym ucisk. *Kosz. Lor.* 173 *b*. Odelżenie, *ib.* 115. Mrozu odelżenie. *Sien.* 434. Boleści odelżenie. *Mącz. Kmit. Spit. C* 4 *b*.

ODELGNĄĆ, *F.* odelgnie *Neutr. idntl.*, lżeyszym się stać, **leichter werden, gelinder werden.** Odelgło mi, ulżyło mi się. *Cn Th.* 1184. *Kosz. Lor.* 121. (**ODELNĄĆ**, *F.* odelnie *Neutr. idntl.*, odlipać *Cn. Th.*, **sich ableimen, losgehen**). **ODELŻYĆ**, *F.* odelży *Act. dk.*; nieco ulżyć, *Bh.* **odlehčiti**, *Cro.* odlahkotujem; **etwas lindern.** Mogę teraz sercu memu rzewnym odelżyć płaczem. *Teatr* 13, 79. Takową zimę będziemy mieć, w którą podczas mróz i tęgie zimno będzie, wnet zasię odelży, i przyiemnieysza będzie. *Fur. Uw. F* 2. ODELŻYCIEL, - a, *m.*, *Cro.* odlahkotitel *alleuans*.

ODELŻYĆ, *F.* odelży *Act. dk.*, wzaiemnie kogo lżyć, **einen wieder schimpfen.** Od słowa do słowa, zaczął go lżyć; on też odelżył. *Teatr.* 22, 81. (*Vd.* odlogati, *Rs.* оболгаю, оплыгаю odkłamać).

ODEMNIE, = ode mnie, **von mir**; *ob.* od, ode. *Teatr*, 15 *c*, 17.

ODEMKNĄĆ, *F.* odemknie *Act. dk.*, Odmykać *ndk.*; *Boh.* **odemknauti, odmykati**; *Slo.* **odmikati**; *Crn.* odmikam, odmikujem, odmizhem, odmaknem; *Vd.* odmeknuvati; *Cro.* odmeknuti; *Bs.* odmaknuti; *Rg.* odmaknutti, odmizzati; *Rs.* отомкнуть, отмыкать; odsunąć, **wegschieben, wegrücken.** Pobliżu się do niego nigdy nie przymyka, A ieśli się on przymknie, ona się odmyka. *P. Kchan. Orl.* 1, 81. Na ten pocisk ani się poruszał, ani się z mieysca odmykał. *Birk. Dom.* 89. - §. Odmykać, drzwi, skrzynię, komorę, i t. d., = otwierać, **aufmachen, aufschließen**; *Crn.* odklęnem, odklepam, *Vd.* odkleniti, gorſkleniti, gorodkleniti; *Eccl.* отключаю, отмыкаю, *Rs.* разслонить, разслонивать. Cóżby po drzwiach było, kiedyby ich pewnych czasów zamykać i odmykać nie potrzeba? *Pim. Kam.* 141. *Gil. Pſt.* 269 *b*. Tamże przez odemknione (odemknięte) połowicą wrota, Siła było w otwartych sieniach widać złota. *Otw. Ow.* 176. Gdy on zamknie, nikt nie odemknie. *Budn. Jes.* 22, 22.

ODEMSTA, - y, *ż.*, odwetuiąca pomsta, **vergeltende Rache.** Luboby sam chciał od woyny poprzestać, tedy my sami mielibyśmy go prześladować, na samę sprawiedliwość i odemstę patrząc. *Star. Woy. A b.* (*Rs.* отмстить, отмщать, отмщевать odemścić, pomścić, zemścić; отмститель, отмстникъ odemściciel, pomściciel, zemściciel, mściciel).

ODEPCHNĄĆ, *F.* odepchnie *Act. idntl.*, Odpychać *ndk.*, pchnąc oddalić, odeprzeć, **wegstoßen, abstoßen, zurückstoßen**; *Vd.* odpehnit; *Ross.* отпихнуть, отпихивать, отпихивать, отпятить, отпячивать, оттолкнуть, отталкивать; *Ec.* отрѣяю. Newton przypuścił dwie w naturze siły panuiące, odpychaiącą i pociągaiącą. *Rog. Doś.* 1, 19. Czyli ciała maią własność odpychania się? *Os. Fiz.* 56. Roztworzone ciało, mocą właściwą, którą fizycy odpychaniem (*repulsio*) nazywaią, roztworzyciela na dół strąca. *Kruml.* 459. Odpychanie plebeiuszów od wszelkich w oyczyznie mieysc. *Mon.* 65, 271, oddalenie, odrzucenie). Turcy są teraz przez się od Europy odepchnieni. *Baz. Sk.* 95, odparci). Nieschludność ludzi od ciebie odpycha. *N. Pam.* 11, 337,

wstręt im czyni). Odpychać się od brzegu, odbiiać, odpierać, abſtoßen, vom Ufer abſtoßen. Odpychaiąc się od brzegu, na Carogrod płynął. *Sk. Dz.* 660. Równo ze dniem odepchnęliśmy się, i płynęliśmy na morze. *Warg. Radz.* 177.

ODEPREĆ *niiak. dk.*, odeprzać *ndk.*, preiąc odewstać, odstać, abſtehen, losgehen, losłochen; *Rs.* отопрѣть, отопрѣвать. Ninoga obracać w ukropie, aż z niego skorę zdeymą, gdy odepre. *Spicz.* 158.

*ODEPRZA, - y, *ż.*, *iurid.*, odwod, die Gegenrede, Gegenklage; *Rg.* póvrachja; *Vd.* prutigovor, prutistava, isgovor, prutiodgovor; *Rs.* сопрѣчная жалоба, оговариванie. O przach i odeprzach. s W sądach spory mogą bydź czyuione przez pozwanego przez odeprzą. Ale po odpowiedzi pozwanego na żałobę, sędzia odciąwszy swary zbytnie, każdey stronie niech uczyni sprawiedliwość nieodwłóczną. *Herb. Stat.* 496. ODEPRZEĆ, odparł, *F.* odeprze *Act. dk.*, Odpierać *ndk.*, *Bh. et Slo.* odepříti *denegare*; odpjrati, odporowati, *repugnare*, *resistere*; *Vd.* odpreti, odpérti, odpèrl, odprem, odpirati, s otworzyć, *Lat.* aperire, apertus, *Gr.* πείρω aperio, *Hebr.* פער aperuit; *Crn.* odpręti, odperl, odprêm, odpiram; *Cro.* odpreti, odpiram, odperlszem, s otworzyć; *Bs.* odapriti *aperire*, *vincere litem*; *Bs.* odpiratise, rivattise *obsistere*; *Rg.* odaprjêti; *Ross.* отпереть, отопру, отпиратъ, отразить, отражать; (отперѣть, отпирать s odsuwać zasuwkę; отперѣться, отпираться zapierać się); odpychać, odbiiać, zurückſtoßen, zurückſchieben, abſtoßen, wegſtoßen. Od portu flisy odpieraią daléy. *Bard. Tr.* 548. - Odpierać kogo, s odpędzać, odganiać, odbiiać, zurückſchlagen, abſchlagen, wegſchlagen. W nayzaciętszey walce odeprą napaść Maura. *Przyb. Luz.* 50. Dozwolcie mnie samemu mężnie te burze odpierać. *Teatr* 6, 63. Czy godzi się gwałt gwałtem, kiy kiiem odpierać? *Petr. Ek.* 62. Rzucił nań Ajax dzidę, lecz się nie przedarła Do ciała, bo miedź gruba silny raz odparła. *Dmoch. Jl.* 2, 10. Odparty, odbity, zurückgeſtoßen, zurückgeſchlagen. *aliter* odparty, *odpartny, mogący bydź odbitym, odbitny, zwycięzny, zurückſchlagbar; beſiegbar. O bożku miłości wielowładny, którego moc nieodparta. *Teatr* 1 *b*, 88. - O naturo! twe prawa są nieodparte. *Teatr* 13, 78. - §. b) Odpierać komu *Jntrans.*, odpór dawać, odeymować się, Widerſtand leiſten; *Ec.* противопрося, Rzuciwszy się do szabli, co mężnieyszym to tarczą, to wręcz odpierał. *Warg. Wal.* 82. Aby się wżdy nad nami kiedy zamiłowali, A tym srogim pohańcom spólnie odpierali. *M. Bielsk. S. Maj. B b.* Nie potrzeba nam pomocy zinąd na odparcie nieprzyiacielowi, gdyż sami z to mocy mieć możem, żebyśmy każdemu swemu nieprzyiacielowi mężnie odparli. *Gwag.* 136. Długą bitwą zmordowani, trudno mogli świeżym woyskom odpierać. *Warg. Cez.* 182. Kazał im, żeby się nie trwożyli, a mężnie odpierali nieprzyiacielowi. *Bielsk.* 79; *Warg. Wal.* 156. Kościoły zakładali, a nieprzyiaciołom swoim odpierać nie chcieli. *Biel. Sw.* 201. Mieczem tym uzbroiony, mógł nieprzyiacielowi odeprzeć, i onego porazić. *Smalc* 167. Widząc Prussowie, iż Polakom nie mogli odeprzeć, ięli łaski szukać. *Bielsk.* 97. Tak poruszony, że ledwie odpiera Płaczowi, i łzy z trudnością hamuie. *P. Kchan. Jer.* 411. - §. Odpierać komu słowami *etc.*, odwodzić się, einen widerlegen; *Vd.* isgovarjati, prutigovarjati, prutistaviti, prutiriekati; *Rs.* отператься. Powstawa nieprawdy mówca przeciw obliczu memu, odpieraiąc mi. 1 *Leop. Job.* 16, 9. Powiadał, iż kupił to imienie; ale strona odpierała. *Biel. Sw.* 174. Głośno odpierał żydom, pokazuiąc przez pisma bydź Krystusem Jezusa. *Budn. Act.* 18, 28.

ODEPTAĆ, *f.* odepce *cz. dk.*, otłoczyć depcąc, *obculcare.* *Cn. Th.*, die Erde rund um eintreten, rund herum feſt treten; *Sr.* 1. wobteptam; *Rs.* отоптать, отаптывать (оттоптанный wydeptany; отопокъ, отопочекъ obuwie wydeptane, pochodzone).

ODERWA, - y, *ż.*, część oderwana, odłomek, odłam, ein abgeriſſenes Stück. Prussy, Szląsk, dawne oderwy od naszego kraiu. *Przestr.* 184, *ob.* oderwisko, odrywek. ODERWAĆ, *f.* oderwie *cz. dk.*, Odrywać *ndk.*, *Bh.* odtrhnauti; *Rg.* odarvatti, sgrâbiti, ugrâbiti; *Rs.* отоpвать, отрывать, rwąc odłączyć, urwać od czego, abreißen, *propr. et transl.* Jedne mocą, drugie postrachem, inne przyłudą nagrody, od nieprzyiaciela oderwał. *Pilch. Sall.* 275. Gdy się iuż siać godzi, nie odrywać się od siewu. *Haur Ek.* 66, *Rs.* рвануться, рвиться. Oderwanie, *subst. verbi dk.*, odrywanie *ndk.*, das Abreißen. - §. b) oderwanie *adverb.*; *oppos.* nieoderwanie, s nieodłącznie, nieoddzielnie, unabreißbar, untrennbar. Baruch trzymał się nieoderwanie Jeremiasza aż do śmierci. *Zał. Test.* 295. ODERWANIEC, - ńca, *m.*, odszczepieniec, ein Abtrünniger. Synowie Belial, oderwańcy cerkwi bożéy. *Birk. Gł. Kun.* 22, *Zrn. Pst.* 44 *b.* ODERWISKO, - a, *n.*, urwisko od czego, oderwane mieysce, ein abgeriſſener Ort, ein abgeriſſenes, abgeſpültes Land. Rzéki wielkie czasem wyspy i oderwiska formuią. *Ostr. Pr. C.* 1, 108. Gdyby gwałtowne iakie przyrzucenie gruntu nastąpiło, co się nazywa oderwisko, *vis fluminis*; tedy pan gruntu zepsutego ma do niego prawo, póki na gruncie przyrzuconym korzenie nie puszczą się. *ib.* 1, 128. J tak dzika skała, i to tak straszne oderwisko, wielu od oyczyzny do siebie odciągnęło. *Ossol. Sen.* 7. ODERWISTY, - a, - e, - o *adv.*, urwisty, pełen oderwisk, *Rs.* отрывистый, gebrochen, abgeriſſen.

ODERZNĄĆ, *f.* oderznie *cz. idntl.*, ODRZYNAĆ *niedok.*, *partic.* oderznięty; *Bh.* odřezati; *Slo.* odřezugi; *Vd.* odresati, dolvresati, (odrieshit *soluere*); *Sr.* 1. wotrezнu, wotrezuyu, wotrieſacz, wobrizam, wobrijem, wobriju, precziriju, preczrijam; *Cro.* odresújem, odresavam; *Rg.* odrèzati; *Dl. et Sla.* odrisati; *Rs.* отрѣзать, отрѣзывать; odrzezać, odkraiać, abſchneiden. *Abscindere cultello tractim appresso. Cn. Th.*, cf. odciąć). Pługiem skibę oderznął. *Otw. Ow.* 635. Powinieneś mieć przy sobie nóż, abyś się miał czym oderznąć, gdyby cię przywiązano. *Teatr* 8, 39. Oderznięcie, *Crn.* odresanie; *Vd.* odres, odresba, odresanje. - *transl.* oderznąć, odjąć, odciąć, abſchneiden, benehmen. Obsaczenie fortecy ze wszystkich stron, ażeby iéy oderznąć dowoz wszelkiéy żywności. *Jak. Art.* 3, 305.

ODESCHNĄĆ *niiak. idntl.*, Odsychać *ndk.*, *Rs.* отсохнуть, отсыхать, znowu poschnąć, po wierzchu oschnąć, wieder trocken werden, abtrocknen.

ODEŚCIE, s odeyście, *ob.* Odeyść.

ODESŁAĆ, *f.* odeśle *cz. dk.*, Odsyłać *ndk.*, *Bh.* odeſlati; *Sr.* 2. wotpoſlaſch; *Vd.* odposlati, odposhilati, preshpo-

slati; *Cro.* odessilyam, odesslalszem, odpossilyam; *Dl.* odaſslati; *Bs.* odaslati; *Rg.* odaslatti; *Rs.* отослать, отсылать, wracać co komu, zurückſchicken, abſchicken. Odeślę książki, ſkoro przeczytam. (*Ec.* противоносылаю, *Gr.* ἀντεπισέλλω, odpisuię na liſt). - b) Odesłać, odsyłaiąc ſkąd oddalić, wegſchicken. Odesłano go od dworu na bezpieczne mieysce. *Tr.* Cezar żonę swoię odesłał od siebie, i rozłączył się z nią. *Braz ięz. Gg* 5. Odesłanie, odsyłka, *Rs.* отсылка, отосланïе, отпускъ, *Ec.* отпустъ; cf. odpuſt. - *Ec.* отсланникъ, епископъ удаленный отъ своей епархïи. - *transl.* odsyłać do własnego forum, *reiicere causam. Cn. Th.*, verweiſen, hin verweiſen. Odsyłam cię do autorów samych. *Falib. R* 3; *ob.* odsyłacz.

*ODESPOD, *ODESPODŻ *ob.* odspod.

ODESSAĆ, *F.* odessie *Act. dk.*, ssanie odbyć, ssać przeſtać, abſaugen. Gdy iuż prosięta odęssą, to ie odsadzać od maciorki. *Cresc.* 567, *Rs.* отсосать, отсасывать, *Vd.* odsasati, dolposesati.

ODESZCZWAĆ, *F.* odszczuie *Act. dk.*, szczuiąc odbić, wieder abjagen. *Agnum lupo eripere*, odjąć, odeszczwać. *Mącz.* Paſterze ich zaraz odegnali, J psy od swego bydła prędko odeszczwali. *Papr. Koł. T* 3 *b.*

ODESZŁY *ob.* Odeyśdź.

ODETCHNĄĆ, *F.* odetchnie *Jntr. idntl.*, Oddychać *ndk.*; *Bh.* oddechnauti, oddychati; *Sr.* 1. wodycham, wodéchnyu, hwon duhyu, hwon dècham; *Vd.* odihovat, odehnit, sdihovat, oddehnitise, odihuvatise, odehnuvati; *Crn.* gâgam; *Cro.* odihavam, oddihavam, oddehnújem, odehnutisze, dihati, dishem, podihavam, poimlyem, opojavlyamsze; *Rg.* odahnatti, odissati, oduscivati; *Bs.* oduhivati, odihívati, odihati, odahnuti; *Rs.* отдохнуть, отдыхать, oddech w się brać i wydychać, athmen, den Athem aus- und einlaſſen, Athem hohlen. Zwierzęta oddychaią, gdy się powietrze w wyznaczone od przyrodzenia części wciſka; i ztamtąd znowu wypchnięte bywa. *Kluk. Zw.* 1, 115. Przedychanie przechodzi przez ſkórę, oddychanie z uſt naszych na przemiany powietrze wypuszcza. *Rog. Doś.* 1, 108. Powietrza tego, które w się bierzemy, nie widać, a gdy zaś oddychamy i wypuszczamy go nazad, to go widać. *Sak. Pr.* 97. Oddychaiący (oddechowy) kanał (krtań) Luftröhre, w uſtach się zaczyna, idzie do płuc; służy do oddychania powietrzem, i wydania głosu. *Kluk. Zw.* 1, 38. Po każdym tchnieniu powinno naſtąpić odetchnienie. *Zool.* 19. *expiratio*). Oddychanie *spiratio*, wydychanie *exspiratio. Weych. An.* 112. - §. *transl.* oddychać czym, = tchnąć czym, etwas athmen; voll ſeyn von etwas. Moie serce tylko tobą oddycha. *Stas. Num.* 2, 67. Mieysce przyiemne, gdzie wszyſtko niewinną oddycha rozkoszą *Zabł. Roz.* 25. - 2) odetchnąć, spocząć, odpocząć, (Oeſterr. verſchnaufen) ausruhen, zu Athem kommen. Niech odetchnę; bom się okrutnie zmordował. *Teatr.* 54 *c, a* 2. Jak możesz tak zawsze pracować; odetchniy trochę, zabaw się. *ib.* 9, 5. Po ciężkiey pracy i gwałtownym biegu, Miło odetchnąć i spocząć na brzegu. *Kras. W. Ch.* 29. Odetchnienie, odpoczynek. *Rs.* отдыхъ, отдымка, отдохновенïе. *ODETCHY, = oddechy *ob.* oddech.

1. ODETKAĆ, *F.* odetka *Act. dk.*, Odtykać *ndk.*, *detexere*, rozsypać coś pierwey natkał, z krosna. *Mącz.*, abweben; das Gewebte wieder aufmachen, *Sr.* 1. roztkayu, wottkayu; *Bs.* odkatti. - 2. ODETKAĆ, *cz. ndk.*, ODETKNĄĆ, *idntl.*, *F.* odetknie; ODTYKAĆ *ndk.*, zatykanego co otworzyć, aufſtöpſeln, aufſtopfen was zugeſtopft war; odszpuntować; *Sr.* 1. wottjkam; *Rs.* отомкнуть, отомкну, отмыкать, откупарить, откупариваю, раскупариваю, разкупорить. Koleyno czop po czopie odtykać, i wodę tę spuszczać. *Torz. szk.* 71. - *§. Lice sioſtry nieszczęsnéy wſtydliwe odtyka, *develat. Zebr. Ow.* 156, odsłania, aufdecken.

ODETNIE, *F. verbi* Odciąć. ODĘTOŚĆ, odęcie *ob.* Odąć.

ODETRZEĆ, odtarł, *F.* odetrze *Act. dk.*, Odcierać *ndk.*; *Bh.* oddrbati; *Sr.* 1. wottruju; *Sr.* 2. wottréſch; *Vd.* odtreti, odtirjati; (*Rg.* odatàrti, = odpiłować); *Ross.* отереть, отирать, ототру, отираю; wytrzeć co z czego, wegreiben. Odcierać zemdlałego, cucić go, einen Ohnmächtigen durch Reiben ermuntern; wieder ins Leben bringen. Omdlał i padł, tak że go odcierać musieli. *Bud. Ap. U* 2.

ODĘTY *ob.* ODĄĆ. 1. *ODEWRZEĆ; *oppos.* zawrzeć; *ob.* Otworzyć.

2. ODEWRZEĆ, odewrzał, *F.* odewre *niiak. dk.*, odwierać *ndk.*, odgotować się wrąc, aufſieden, *Slo.* odwirám.

ODEWSTAĆ, *Odwſtać, *F.* odewſtanie *Jntr. dk.*, Odewſtawać *ndk.*, odłączywszy się ſtérczeć, abtlaſſen, abſtehen, nicht anliegen, nicht anſchließen. Nasienie to moczyć, aby z niego odwſtała ſkóra. *Haur. Ek.* 39. Na drzewie ſkórę odętą, albo odewſtałą, naylepiey odrzazać. *Cresc.* 377. Uyrzał, że ku Tybrowi kamieniſta ſkała Napadłszy się, od góry znacznie odewſtała. *Klon. Wor.* 24. Kopyta końſkiego odewſtanie od mięsa. *Końſk. Lek.* 53.; *Hipp.* 124. Odewſtał chléb, podniosła się ſkóra na chlebie. *Włod.*, odsiedział się chléb.

ODEYMOWAĆ *ob.* Odjąć.

ODEYŚDŻ, ODEYŚĆ, odszedł, odeszła, odeszli, *F.* odeydzie, odeydę, *Jntr. dk.*, Odchodzić *ndk.*, Odchadzać *Frequ.*; *Bh. et Slo.* odgjti, odſſel, odegdu; odchazeti; *Sr.* 2. wottejdiſch, wottejſſch; *Sr.* 1. wottenhdu, wotendu, wotkhadzam, wottenhdzem; *Crn.* odhâjam, odjidem, odjidti; *Vd.* odjiti, odhoditi, odhajati, prezhjiti, prezhhoditi; *Cro.* odhajati, odhajam; *Dl.* odhodim, ottiti, poyti; *Sla.* otíchi; *Bs.* otiti, odajti, oticchi, odacchi, occhi; *Rg.* otiti, odâchi, odhoditti; *Rs.* отойти, отошелъ, отойду, отходить, отхожу; *Ec.* отъити, отходити, отхожду, отшествую; idąc oddalać się, precz iśdź, *oppos.* przyiśdź, przychodzić, weggehen, davon gehen. Dobrą noc mu dawszy, wszyscy odchodzili. *P. Kchan. Orl.* 1, 175. W tym leżę, com nie lubił ludzi, Tymon grobie, Klniy mię iak chcesz odchodząc, ale odeydź sobie. *Zab.* 15, 168, geh deiner Wege. Anna nie odchadzała z kościoła. *Sk. Kaz.* 30, *Sk. Dz.* 4, ſie kam gar nicht weg vom Tempel. Odchodzenie morſkie, = odlew morſki, die Ebbe. Nadchodzenie i odchodzenie wód. *Boter.* 65; *Bs.* osseka, rechescja). Złe przychodzi prędko, a odchodzi pomału. *Teatr.* 22, 13, nieprędko minie). Odszedł na lepszy żywot z tego świata. *Birk. Zbar. A* 2, przeszedł, poszedł, er iſt ins beßre Leben übergegangen, er iſt heim gegangen. Chryſtus śmierć swoię odeściem (odeyściem), albo drogą

do oyca zowie. *W. Post. W.* 381. Hingang zum Vater; *Ec.* отшéльствïе, отшéствïе. Wprzód odzeszły, wprzod umarły *Ec.* преждеотшéдшiй. Kiedy oycowie niespodziewanie z tego świata odchodzą, dziatki w kłopotach zostawuią. *Falib. R.* Duch S. iest nie odeszły, ale pochodzący od oyca i syna. *Gil. Kaz. Bb* 6. Myśmy daleko od tych zwyczaiów odeszli. *Warg. Cez.* 139; oddaliliśmy się od nich, odstrzeliliśmy się, daleyśmy od nich, wir haben uns weit davon entfernt. Za czarowney laski tknieniem, w zwierzów rozmaitych dziwy, młodź odchodzi, *variarum monstra ferarum in iuvenes veniunt. Zebr. Ow.* 560, przeobraża się, przemienia się, przewierzga się; cf. póyść na co, iść w co). Płyniem z portu, nam ziemie i miasta odchodzą, *recedunt. A. Kchan.* 62. Dla niespania ustawicznego, sen odchodził z oczu iego. *Birk. Gl. K.* 16, t. i. porzucił go). Co łacno przyydzie, łacno odeydzie. *Cn. Ad.* 94, łacne nabycie, łacne odbycie; źlę nabyte, nietrwałe; Co na cle przyszło, na mycie odeszło; *male collecta, male disiecta*. wie gewonnen, so zerronnen. Trzecia część życia odchodzi przez spanie. *Prot. Koht. B* 2 *b.* upływa, ubywa, miia, traci się, verfließt. Traktat na odeszłym seymie zawarty. *Vol. Leg.* 8, 846, t. i. na dopiero skończonym, przeszłym, odbytym, auf dem vorigen, vergangnen Reichstage. Komu co z ręki pożytku odchodzi, miło to więc nie bywa. *Gorn. Dz.* 94, czego nie zyska, co utraci, co mu z grzanki spada). Nie zdarło się, ani odeszło starością odzienie iego. 1 *Leop. Deut.* 8. - §. Odchodzi co od kogo, = miewa odbyt, stolec, es geht von ihm durch den Stuhlgang, es geht von ihm ab. Mimowolne moczu i stolca odchodzenie. *Perz. Lek.* 147. Cało odeszło od niego. *Cn. Th.* 593, odchodzi pokarm niestrawiony; cf. odchod). Niewiasty na wiosnę rodzące, łacno lada za przyczyną odchod płodu miewaią; ieśli *odeście* nie będzie, wzdy iednak trudne maią porodzenie. *Spicz.* 182. poronienie). - Odchodzi, ubywa, es geht ab, nimmt ab. Cokolwiek przez ciepło przyrodzone dzień ode dnia nam odchodzi i ubywa, to wszystko pokarm przyrodzony przywraca. *Karnk. Kat.* 189. Srebro takie, gdy włożysz na kapslę, odchodzi go dymem mało nie trzecia część. *Złotn. A* 3: t. i. ulatuie, verfliegt. Uroda, gdy w długie lata się zawodzi. Traci cenę, zawsze icy cokolwiek odchodzi. *Bardz. Tr.* 455. - §. *Jurid.* przysięgą odchodzić, = uwalniać się, durch den Eid sich los machen, frey machen und davon gehen. Kogo winią o co, a on przysięgą odchodzi, a to czyni iuż nie raz, temu samemu bez świadków nie wierzą daley. *Sax. Art.* 21. Gdyby wdowę winiono, czegoby z rzeczy nieboszczyka nie miała, tedy przysięgą odeydzie. *ib.* 7. - §. *transl.* Odchodzić od siebie, abo od zmysłów, od rozumu, = tracić przytomność, zapamiętywać, szaleć, von Sinnen kommen, außer sich seyn, den Verstand verlieren. Zamyślony, ponury, odeszły od siebie, chodzi po izbie, sam do siebie gada, w koło stoiących nie widzi. *Mon.* 65, 163. Odchodziłem prawie od siebie na ten widok. *Niemc. Krol.* 3, 141, *Zab.* 14, 343. Powiadamy o gniewliwym, że od siebie odszedł, że sobą nie włada, t. i., że uchylił radę, rozum i przytomność. *Pilch. Sen.* 143. Odeszły od siebie, i srodze niespokoyny. *Zab.* 6, 217, ganz außer sich. Nie przyuczeni do takiego widowiska, od zmysłów prawie odchodziliśmy. *Zab.* 13, 123, wir kamen von Sinnen. Niektórzy od siebie i od rozumu odchodzili. *Birk. Dom.* 20. Odszedł od rozumu przez dni trzydzieści. *Sk. Dz.* 116, (cf. *przyyśdź o rozum). Wiele plotek, iako szaleni i od rozumu odeszli, mieszali. *Sk. Dz.* 247, *Sk. Zyw.* 2, 165. Szalony człowiek, ktory od rozumu odszedł. *Chel. Pr.* 20. Zasmucony od rozumu odszedł, i ledwo kiedy do siebie przychodził. *Sk. Dz.* 570. - §. Odchodzi bydło, = zdycha, das Vieh fällt, krepirt, es ist eine Viehseuche, ein Viehsterben, Viehfall. Bydło zarażonym powietrzem odchodzi. *Lib. Hor.* 123. Zarazy skutki znayduią się w trzewach zdechłych bydląt, które z tey zarazy odeszły. *Wolszt. Byd.* 41. Świnie, gdzieby odchodziły i zdychały, opich dawać iest ratunkiem. *Syr.* 1082. Bydło mu gęsto na oborze odchodziło. *Haur. Sk.* 55. Na świnie bywa czasem iakoby powietrze, że tego oraz znacznie odchodzi. *Haur.* 62. Szarańcza, acz tego roku ludziom nie bardzo szkodziła, wszakoż koni dla niey odeszło przez trzy sta; *Papr. Ryc.* 104. Bydłu ieśli gwałt uczynię chodzeniem wielkiém, odeydą mi iednego dnia wszystkie stada. 1 *Leop. Genes.* 33. - *§. Ktoby białogłowę uderzył pięścią abo nogą, za czymby dziecię w niey odeszło..; *Karnk. Kat.* 339, t. i. umarło). 2) *transit.* odeyśdź kogo, opuścić, porzucić, odbiedz, von einem weggehen, ihn verlassen, zurücklassen. Łakomy zbióry swe odchodzić musi. *Falib. G* 3. Wszyscy go odeszli w tym niebezpieczeństwie. 3) *Activ.* odchodzić co, chodzeniem odrobić, nagrodzić, odsłużyć chodzeniem, *compensare pedibus. Cn. Th.*, mit Gehen vergüten, durch Gehen und Laufen ersetzen.

*ODEŻDŻYĆ, *F.* odeżdży *Act. dk.*, herab regnen lassen. Spuścił bóg na nie Man. *Budn. Ps.* 78, 24; *not.* „właściwiey, *odeżdżył, t. i. spuścił iako deszcz. *Ec.* одождяю.

ODEZWA, - y, *ż.*, odezwanie się do kogo, zgłoszenie się, odzow, *Rs.* вызовъ, отзывъ, (*Bh.* Ozwěna Nimfa, Odgłos). schriftliche oder mündliche Addressirung an jemanden, Addresse, Meldung, Zuruf, Aufruf. Zaraz po zapadłey konstytucyi nastąpiły liczne odezwy do krola i seymu. Anglików, w których winszowali tak szczęśliwey odmiany Pol. kom. *Ust. Konst.* 1, 206. - §. appellacya, odzow, die Appellation, *Rs.* отзывъ къ вышнему суду. Ten co się odzowie, nie ma sędziom słów sromotnych powiedzieć przy odezwie. *Stat. Lit.* 205. ODEZWAĆ się, *OZWAĆ się, *ODZOWIĆ się, *OZOWIĆ się, *F.* odezwie się, *ozwie się *Recipr. dk.*, ODZYWAĆ się, *OZYWAĆ się *ndk.*; *Bh.* ozejwati se, ozywat se, ozwat se, (*cf.* ozjwati, = obmówić); *Rg.* ozvattise; *Cro.* ozavamsze, javlyamsze, ojavlyamsze; *Bs.* javitse, zuatti, datti glás: *Rs.* отозваться, отзываться; (*Sr.* 1. wozwewam, = oznaymuię; *Cro.* ozivati, ozivlyem); dadź się słyszeć, sich hören lassen, sich vernehmen lassen, sich verlauten lassen. Owca obłąkana ozywa się, tam i sam po lesie biegaiąc, na pasterza, aza ią usłyszy. *P. Kchan. Orl.* 1, 220. Ozywaią się dłużnicy *Cn. Th.* Raczeybyś się nie odzywał z poradami takiemi. *Teatr* 34 *c.* 81. Ozywa się z rozumkiem swoim. *Star. Vot. C* 16. Ozwał się ktoś, wyrwał się z kąta, zjawił się. *Cn. Th.* Tak decydował o wszystkim, iż nie było się można odezwać nikomu przed nim z zdaniem swoim. *Kras. Pod.* 2, 47. Nie śmiał się nikt ozwać. *Cn. Th.* Radził się ich, ieśli się z temi dyamentami miał ozwać. *Klok. Tur.* 26. Odzywanie się listem. *Teatr* 49 *b*,

60, zgłoszenie się). Odezwał się koncert w pokoiu bliższym. *Zab.* 3, 110. U stołu się muzyki rożne ozywały. *P. Kchan. Orl.* 1, 173. W kilku, które przemówił słowach, odzywało się serce przez usta. *Kras. Pod.* 1, 36; dało się poznać). – *transl.* odzywa się stolec, = chce się na wielki dwór, n. p. Za pierwszym odezwaniem się stolca, natychmiast iść trzeba na stolec. *Perz. Lek.* 176. – §. *Ozywać się czym, ogłaszać się czym, ſich (laut) nennen. Cycero naypierwszy w rodzie swym przezwan Cyceronem; i od niego na potym potomstwo iego ozywać się poczęło. *Kosz. Cyr. A* 4. Wszyscy wierni, którzy się ieno imieniem Chrystusowym ozywaią. *Rey Ap.* 6. Wielki fałsz mienić się i ozywać chrześcianinem, a uczynków chrześciańskich nie naśladować. *Rey Pst. Ji* 5. Koniecznie syny bożemi nie możemy się słusznie ozywać. *ib. F.* 5. Wszyscy, którzy się chrześciany ozywamy. *Birk. Zam.* 5. Od ciebie wszystko dobre na świecie mamy, Którzy się kolwiek ludem twym ozywamy. *J Kchan. Ps.* 3, t. i. ogłaszamy, nazywamy). Sarmacya wszystkich narodów, które tylko słowiańskimi się ozywaią, iest oyczyną pospolitą. *Krom.* 29. – §. Odezwać się do damy, = oświadczyć iey się, einer Dame eine Erklärung thun, einen Antrag machen. Powiadaią, że się odezwał Leander do panny Cześnikówney. *Teatr* 26 *b*, 60, er hat um ſie angehalten. Dopiero mi teraz oyciec pozwolił mówić W Panu, że się możesz o moię odezwać rękę. *Teatr* 2 *b*, 116. Słyszałem, że się do niey kilku odzywało gachów. *ib.* 49 *b*, 28. Jeśli się kto w 5 lat do rzeczy zgubioney nie ozwie. *Chel. Pr.* 57, nie zgłosi o nię). – b) odzywać się komu, n. p. wołaiącemu, odpowiadać, odgłaszać mu się, ſich auf einen Ruf hören laſſen, antworten, ſich melden. Ryno! gdzie Ryno? ten co na wołanie naypierwszy z młodzi zawsdy się odzywał? *Kras. Ossy. F* 3 *b*. Pytała się kto kołace? gdy się Piotr odezwał, głos iego wnetże poznała. *Sk. Zyw.* 2, 82. Zawołał mię do siebie, i ozwałem się mu, owom ia! *Radz.* 2 *Sam.* 1, 7. Wołałem go, a nie ozwał się mi. *Budn. Cant.* 5, 6. Wzowiesz mię, a ia się ozowę tobie. *Leop. Job.* 14, 15. Będziesz ich wołał, a nie ozowiąć się. *W. Jer.* 7, 27. Zawołayże teraz, aza będzie, coć się ozowie. *Radz. Job.* 5, 1. Ozow mi się. *Budn. Ps.* 60, 1. Ozwał mi się pan zaraz, gdym wołał do niego. *Kanc. Gd.* 320. Ozwał się duch, i taką dał odpowiedź. *P. Kch. Orl.* 1, 60. *Prov.* Uderz w stół, ozwą się nożyce. *Cn. Ad.* 1199. Uderzyć w stół, aż się nożyce odezwą. *Teatr* 7, 15; sam się ozwie nie pytany, gdy kto słyszy swe przygany; Tkniy go iedno, poznasz. – §. odgłosem oddawać, wiederhallen, wiederſchallen. Ozywaią się lasy, góry, = odbiia się głos. *Cn. Th.* Niechay się Echo coraz odzowie, a odzow w dalsze podaie lasy. *Zab.* 10, 206, *Zabł.* Podniosł głos Fingal wspaniały, Ogromnym hukiem puszcze się ozwały. *Kras. Ossy. E* 3. – 2. *remouendo;* odzywać się, odwoływać się, ſich abberufen; *iuridice*, appellować, ruszać do wyższego sądu, appelliren. Pozwany chciał się ozywać na tego, od kogo rzeczy nabył. *Chel. Pr.* 127. Odezwanie od skazania niższego sędziego do wyższego, zowie się appellacyą. *Sax. Porz.* 105. Komuby się krzywda stała od sądownych osob w woysku; tedy ma być dopuszczono odezwanie do hetmana. *Tarn. Ust.* 303. Niechby iuż ci sędziowie mieli moc kończyć wszystkie sprawy, bez dalszego odzywania. *Modrz. Baz.* 372. Ten co się odzowie, nie ma sędziom słów sromotnych mówić przy odezwie, iedno temi słowy powiedzieć: panowie sędziowie! to skazanie wasze mnie się widzi nie według prawa; *odzywam* się z tym do sądu głównego. *Stat. Lit.* 205. Do wyższego synodu apellowali, potym i do Cesarskiego sądu się odzywali. *Sk. Dz.* 305. *Odezwanie, stosunek, das Verhältniß. Fundamentem iest ona boża istność, do którey persony, chocia trzy są, *relationem* albo odezwanie swoie maią. *Smotr. Lam.* 94. – §, *Actiuum* Odezwać, Odzywać, *Rg.* odazvatti; *Cro.* odezávam; *Rs.* отосвать, отзывать, odwołać kogo, nazad go wołać, zurückrufen. Przez Chrystusa umarli byli do żywota odezwani. *Birk. Dom.* 101.

ODFARBOWAĆ, *F.* odfarbuie *cz. dk.*, farbę odbiiać, puścić, abfärben, *Vd.* odfarbati, farbo vseti, farbo sgubiti.

ODFORMOWAĆ, *F.* odformuie *Act. dk.*, formuiąc odkształcić, abformen. Do odformowania rożnych rzeczy dobry iest gips. *Kluk. Kop.* 1, 327.

ODFUKNĄĆ *cz. idntl.*, Odfukać *ndk.*, nawzaiem pofukać, wider ſchelten und poltern; *Slo.* odfukowati *defiare.*

ODGADAĆ, *F.* odgada *Act. czstl.;* Odgadywać *Praes.* Odgaduie *ndk.*, odmruczeć, odmarkotać, odwarkać, odwrykać, widerſprechen. Rezonowania, odgadywania, mruczenia porucznik nikomu nie dopuści. *Kawal. Nour.* 111. ODGADNĄĆ, *F.* odgadnie *Act. idntl.*; (cf. *Bh.* odhadati *taxare*, odhad *taxatio*); *Rs.* отгадать, отгадывать; zgadnąć zagadkę zadaną, errathen. (отгадатель, отгадчикъ co zgaduie, zgadywacz). Z pierwszych liter snadnie Co to iest odgadnie. *Bratk. P.* Przykład ten łacnym iest do odgadnienia; na cóż go więc taić? *Xiądz.* 81. Zagadki do odgadnienia. *Mon.* 66, 723. Jakoś tę gadkę sam zagadał, tak ią odgaday; wszak to zwyczay szkolny, samemu zagadywać i odgadywać. *Baz. Hst.* 71. Tak to iest trudna zagadka, że iéy i anielski rozum odgadnąć i rozwiązać nie może. *Pociey.* 114.

ODGADZAĆ się *ob.* Odgodzić się.

ODGAIĆ, *F.* odgai *Act. dk.*, Odgaiać *ndk.*, wyłączyć z mieysca iakiego, von einem Orte ausſchließen. Jeśliby urzędowi nie chciał bydź posłuszny, niechay popada karanie, lub będzie należało do odgaienia z miasta, lub też iaka insza kara. *Chel. Pr.* 7.

ODGANIAĆ *ob.* odegnać. ODGANIACZ, – a, *m.*, odpędziciel, odżeńca, *depulsor Cn. Th.*, der Wegtreiber, Vertreiber, Verjager; *Cro.* odganyávecz; *Ec.* отгонитель, отгнатель; *adj.* отгнательный.

ODGARNĄĆ, *F.* odgarnie *Act. idntl.*, na bok osobno pogarnąć, *propr. et fig.*, abſcharren, davon abſcharren, wegſtreichen. Odgarniy włosy z oczu. *Tr.* Odgarniy węgle od garka. *ib.*; *Rg.* odgarnutti, ogartati; *Crn.* odgerniti, odgrinam.

*ODGELTOWAĆ, *F.* *Odgeltuie *Act. dk.*, z Niemieck. vergelten, odwetować, odpłacić, *par pari referre. Mącz.*

ODGIĘTY, ODGINAĆ *ob.* odegnąć.

ODGŁODAĆ *cz. dk.*, głodaiąc odgryźć, abnagen, *Vd.* odglodati; *Ec.* отглодую.

ODGŁOS, – u, *m.*, *Bh.* ohlas, zwuk (cf. iek; Echo Nimfa *Bh.* Ozwěna, cf. odezwa, ozwać się); *Sr.* 2. zuk (cf. dźwięk); *Sr.* 1. woſa rozhliwano, zra; *Vd.* odglass, odbijanje glasa, jeka, jek, prutiglass; *Crn.* ogglas, resglâs, (Ogglasuvavka *Echo*); *Rg.* oglás, oglasje, odgovor; *Cro.*

oglasz, reglasz; *Rs.* отголо́сокъ, отзывъ, откликъ; *Ec.* противогласѣніе, гласъ отзывный; odbiianie głosu, cf. odjęk; der Wiederhall, das Echo. Przez odbiianie się powietrza sprawuie się odgłos, który naywiększy bywa przy wysokich murach. *Hub. Wſt.* 222. *Echo* odzywanie głosu, gdy się na czyie wołanie widzi, iakoby się kto odzywał; niektórzy mówią odgłos. *Mącz.* Echo, odgłos, głos odbiiaiący się od iakiego twardego ciała, i na wſtecz wracaiący się, ſkąd wyszedł. *Sak. Prob.* 63. Nowi nic innego nie są, tylko odgłos ſtarych, a odgłos rozmaity, albo oſtatnie syllaby, albo całe słowa, powtarzaiący. *Mon.* 66, 817. Stogębny odgłos. *Zab.* 15, 106 *fama.* Odgłos niesie ſtary, Ze władzca Lipary, Groty dla miłości hartował. *Anakr* 46. *Rs.* насльшка. ODGŁOSIĆ, *F.* odgłosi *Act. dk.*, Odgłaszać *ndk.*, głos odbiiać, odzywać się odgłosem, widerhallen; *Vd.* prutiglasiti; *Ec.* противогла́шу, противовѣщаю; *Rs.* откликнуть, откликать (*ob.* klekotać). Płaczliwie im odgłaszał las i brzeg przyległy. *Otw. Ow.* 430. Ziemia i powietrze echem odgłaszały. *Przyb. Milt.* 230. Ey! choć się z nami odgłasza Już Amarylla nie nasza. *Kniaź. Poez.* 1, 173. ODGŁOSOWY, ODGŁOSNY, - a, - e, od odgłosu, Echos=, Wiederhalls=. *Vd.* prutiglasen; *Cro.* oglaszni; *Rs.* отзы́вный. Wiersze odgłosowe. *Mon.* 67, 830, których końcowe zgłoſki naśladuią odgłos czyli echo.

*ODGŁOBIĆ, *F* odgłobi *Act. dk.*, Odgłabiać *ndk.*, *refibulare* odłożyć. *Mącz.*, aufhefteln, aufmachen, auflösen; cf. odpiąć.

ODGNIĆ *niiak. dk.*, gniiąc odłączyć się, abfaulen; *Vd.* odgniti; *Ross.* отгни́ть, отгнива́ть, *Ec.* отгниваю. Odgnicie *Vd.* odgnija.

ODGNIEŚĆ, odgniotł, odgnietli, *F.* odgniecie *Act. dk.*, Odgniatać *ndk.*, odcisnąć gniotąc, abdrücken, durch Drücken beschädigen; *Rs.* отмѣсни́ть, отмѣснять, отдави́ть, отдавливать. Sinogarlicę przyniesie ofiarnik do ołtarza, i odgniecie głowę iey. *Budn. Levit.* 1, 15. Koniku przypomniy tłumoki, Nie zbyt dawno dźwigane, Co ci boki odgniotły. *Pot. Jow.* 106, t. i. odseduiły, wund drücken.

ODGNIEWAĆ się, *F.* odgniewa się *Recipr. dk.*, udobruchać się, *ſtomachum decoquere*, aufhören sich zu ärgern; wieder gut werden. Zawieś gniew; a gdy się odgniewasz, a rozum się uspokoi, dopiero karz. *Sk. Dz.* 608. Odgniewa się wnet, *cito ab eo haec ira abscedet. Mącz.* Są niektórzy, co się nic nie mogą o gniewać, *quorum infinitum eſt odium. Mącz.* Nie na to ma być baczenie, co się na ten czas podoba panu, gdy się gniewa; ale na to, gdy odpłonie a odgniewa się. *Braz. ięz. U* 2. Odgniewany, - udobruchany, ubłagany, wieder gut gemacht, besänftigt. Za twym berłem, Bóg im odgniewany, Umknie za Wolgę dzikie bisurmany. *Miaſk. Ryt* 2, 65. Zgon blizki państwa; chyba żeby odgniewani bogowie i ukoieni przez sposoby wszelkie, raczyli odmienić bieg rzeczy wieczny. *Nag. Cyc.* 73.

ODGNIOTEK, - tka, *m.*, nagniotek, odciſk, der Leichdorn. Człowiek przewidzi po bolu swoich odgniotków, iż deszcz padać będzie. *Teatr* 29 *b*, 47.

ODGNOIĆ *cz. dk.*, gnoieniem odłączyć, abdüngen, losdüngen, durch Dünger oder Fäulniß, *Ec.* отнояю.

ODGODZIĆ, *F.* odgodzi *Act. dk.*, Odgadzać *ndk.*, oddalić, entfernen. Jedna rota odgodziła się od drugich hufów. *Baz. Sk.* 172. Aby żaden z obozu wybiegać, i od roty swey odgadzać się nie śmiał. *Vol. Leg.* 2, 1702.

ODGÓRNY, - a, - e, z góry będący, von oben. Gdy wsze insze członki powynaydowali, Między gardłem a barkiem odgornym zbywało mieysce. *Zebr. Ow.* 149.

ODGORZEĆ *niiak. dk.*, Odgore *F.*, goreiąc odpaść, abbrennen, losbrennen; *Ec.* отгараю, отгораю.

ODGOŚCIĆ się *Recipr. dk.*, Odgości się *F.*, w gościnie bydź, w drodze daleko od siebie bydź, verreisen, sich von Hause entfernen. Gdyby się mąż daleko a długo odgościł od domu..., *Petr. Ek.* 8., *Ross.* отгостить, отгащивать.

ODGOTOWAĆ *cz. dk.*, odwarzyć, dosyć wygotować, genug abkochen; *Vd.* odkuhati; *Rs.* отстряпаться.

ODGRABIĆ, *F.* odgrabi *Act. dk.*, grabiami odmiatać, wegrechen, weghärken; *Bh.* odhrabati; *Rs.* отгресть, отгребать. Trawy wysiekli i odgrabili. *Krom.* 761.

ODGRAMIAĆ *ob.* odgromić.

ODGRANICZYĆ, *F.* odgraniczy *Act. dk.*, Odgraniczać *ndk.*; oddzielić granicę, die Gränzen abtheilen, scheiden; *Sr.* 1. wotmezuyu; *Ec.* отграню. Miaſto Prome odgraniczało Pegu od Awa na północ. *N. Pam.* 23, 131. Przebył góry, Morawy z Węgrami odgraniczaiące. *Krom.* 153.

ODGRANA, - éy, *ż.*, odegranie, odzyſkanie przegranego graniem, das Wiederabgewinnen des Verspielten. Póki tam bawi chęcią zapalony odgraney... *Teatr* 45 *b*, 52.

ODGRAŻAĆ *ob.* Odgrozić.

ODGRODZIĆ, *cz. dk.*, Odgradzać *ndk.*, (*Bh.* odhraditi *aperire* ogrodzenie otworzyć) odgraniczyć, odłączyć grodzą; *Vd.* odparnati; *Cro.* odgrajam; *Ec.* отгараждаю, *Rs.* отгородить, отгораживать. (отгородка przegrodka). Bóg okrąg ziemi od nieba odgrodził. *Odym. Św.* 2, *Q.* 3 *b.* Wyspę tę odgradzała od rozległego lądu cieśnina zbyt mała. *Przyb. Luz.* 30.

ODGROM, - u, *m.*, gwałtowne odparcie, gewaltsames Zurückschlagen. Gdańszczanie na zasadzki wpadaią, i z niepodłą klęſką odgrom biorą, *repulsi sunt. Krom.* 629. ODGROMIĆ, *F.* odgromi *Act. dk.*, Odgramiać, odgromiać *ndk.*, gwałtownie odbić, odeprzeć, odepchnąć, gewaltig zurückdonnern, zurückschlagen, den Angriff abschlagen. Słowacy do Panonii wtargnęli; lecz odgromieni i wypędzeni ztamtąd od Kledyusza. *Krom.* 20. *Warg. Wal.* 236. W tym Febus przybył, i węża onego odgromił. *Otw. Ow.* 430. - Odgromić nieprzyiacielowi, odbić mu co, dem Feinde etwas wieder abnehmen, abschlagen, wieder abjagen. Geryonowi odgromił plon zaięty Herkules. *Tward. Wład.* 175. Odgromił hetman Tatarom plonów w Polszcze zaiętych. *Tward. W. D.* 2, 231. Nie zginęło im nic ze wszyſtkiego, co nieprzyiaciele byli zabrali; bo wszyſtko to odgromił Dawid. *Budn.* 1 *Sam.* 30, 19. Uszli z wielkim plonem nieodgromionym. *Groch. W.* 558. Djabeł ludzi zwodzi, przez tyrany od prawdy odgromiaiąc. *Gil. Pſt.* 203, odſtraszaiąc). Bogowie przedsięwzięcie odgromcie przeklęte! *Zebr. Ow.* 253, odpędźcie).

ODGROZIĆ, *F.* odgrozi *Act. dk.*, odgrażać *ndk.*, *Boh.* odhrozyti, grożącemu pograżać, odkazać się; *Crn.* grosim se; einem wieder dräuen. Grozili Rzymianie, odgroził im Annibal. *Kras. hiſt.* 61. Odgrażać się na kogo, odzywać się nań groźbą; in Drohworte gegen jemanden ausbrechen.

Sama

Sama na własne uszy słyszałam, iak się odgrażał na ciebie. *Teatr* 51 *b*, 44. Z tylu odgrażań zdrowiuteńcy z placu schodzimy. *ib.* 32, 114. – §. Odgrozić się czemu, = odiąć się groźbą, **durch Drohen los werden, sich mit Drohen los machen**. Rzuć mię w niebezpieczeństwa, ieśli to bydź może, Jeszcze większe, niż iego; ia się im odgrożę. *Przyb. Luz.* 134. – §. odgrozić kogo od czego, = odstraszyć go grożąc. *Tr.*, **jemanden von etwas durch Drohen abschrecken**. – §. Odgrozić co od kogo, groźbą odebrać od niego, wygrozić z niego, **einem durch Drohen etwas abjagen, ihm etwas abdrohen**.

ODGRYŹĆ, *f.* odgryzie *cz. dk.*, Odgryzać *ndk.*, *Vd.* odgristi, odgrisniti; *Rg.* odgristi, griizam; *Bs.* odgristi; *Cro.* odgrisújem; *Rs.* отгрызть, отгрызать; *Eccl.* отхапать, -пываю, отгрызть, откусить; zębami odłamać, odkąsać, **abbeißen**. Zwierzętom przednie zęby służą do odgryzania. *Kluk Zw.* 1, 46. Na komenderowanie: odgryź ładunek! ładunek żywo w usta się kładzie, i zębami przecina; odgryzłszy, z ust się odrywa. *Kawal.* 238. – §. Odgryźć się komu, zębami mu się odjąć, obronić się kąsaiąc, odkąsać mu się, odcinać się, *propr. et fig.*, **sich jemandes mit Beißen erwehren; wieder beißen, durch Wiederbeißen abtreiben**. Szalony, ktoby chciał mułowi piętami odwierzgnąć, a psu się odgryźć. *Pilch. Sen.* 349. Nie mógł się pies odgryźć wilkowi. *Jabł. Ez.* 86. Cóż gości szarpisz niewinnych, psie śmiały, Przeciw wilkom opieszały! Czem na mnie paszczę nie obrócisz srogę. Który ci się odgryźć mogę? *in me remorsurum. Hor.* 2, 353 *Min.* – Romulus miał co czynić z sobą, oganiaiąc i odgryzaiąc się zewsząd nieprzyiacielom. *Gor. Dw.* 258, broniąc się, **sich die Feinde abzuwehren**. Białéygłowie nie iest z to, tak iako mężczyznie, aby się odgryzała, a ludzkie pohamowała fałszywe ięzyki. *ib.* 229, t. i. aby zbiiała obmowiska, **bösen Leumund zu Schanden machen**. Kto się obronić i odgryźć umie, ten w pokoiu siada. *Ezop.* 109. Z Unitami się o to tam sobie odgryzuy. *Pim. Kam.* 70. Odgryza się, nie da sobie na gębie grać, nie da nad sobą przebarszczać. *Cn. Th.*, **mit ihm ist nicht zu spaßen**. (*Rs.* огрыза, огрызенъ, огрызливый odcinaiący się). ODGRYZEK, -zku, -a, *m.*, odgryzionego co, **etwas Abgebißnes**, *Crn.* grishlej, *Vd.* grislei, sagrisik, vgrislai, sagrislai, vgrisik, saloshai.

ODGRZAĆ, *f.* odgrzeie *cz. dok.*, Odgrzewać *niedok.*, *Bh.* **ohřiti, ohřat, ohřiwati**; *Rs.* отогрѣть, отогрѣвать, разогрѣть, разогрѣвать: na nowo ograć, **aufwärmen, wieder wärmen**. Znowu tróyząb Neptunow w ogniu się wygrzewał, Swe strzały Phebus ze krwi Pytona odgrzewał. *Bard. Luk.* 114. Miecz z mordu piérwszego kurzący się, chutnie W drugiego rodzonego krwi odgrzał okrutnie, *recalfecit. Zebr. Ow.* 202.

ODGRZEŚĆ, *f.* odgrzebie *cz. dk.*, Odgrzebać *ndk.*, *Vd.* oddersati, odpraskati; *Rs.* отгресть, отгребать, odkopać, **aufgraben, aufscharren**. Odgrzebać się, = odeymować się, otrząsać się, **sich rütteln, schütteln, von sich abschütteln wollen**. Mizerna mysz i biedna mucha się odgrzebie. *Pot. Zac.* 90. Nie odgrzebuy, kiedy cię nie ugara, *extra teli iactum, quiesce. Rys. Ad.* 42. Dobrze przypowieść przypomina stara, Nie odgrzebuy się, gdy cię nie ugara. *Pot. Syl.* 372.

*ODGRZONĄĆ *cz. idntl.*, n. p. Odgrzonął mało piasku, i trzask nazbierał z czołniska starego, na pogrzeb Pompeia. *Bardz. Luk.* 148. Złości *odgrzeniesz precz od nich. *Ryb. Ps.* 35, odgrześć, odgarnąć, odsunąć, **weg scharren**; cf. podgrzonąć.

ODGURTOWAĆ, *f.* odgurtuie *cz. dk.*, odpasać, **aufgürten, los gürten**. Odgurtuy konie. *Tr.*

ODGWOŹDZIĆ, *f.* odgwoździ *cz. dk.*, Odgwaździać *ndk.*, **entnageln, die vernagelte Kanone wieder aufmachen**. Odgwoździć armatę, wydobyć z zapału armaty gwoźdź, zabity dla uczynienia iéy nieużyteczną. *Jak. Art.* 3, 305; *oppos.* zagwoździć.

ODHACZYĆ *cz. dk.*, od haku lub haczka odpiąć, odczepić, **los haken, abhaken**, *Vd.* odapeti, odkopzhati.

ODHEBLOWAĆ *cz. dk.*, heblem odrzynać, **abhobeln**, *Sr.* 1. **wothiblupu**, *Vd.* odstrugati.

ODHERAPIĆ, *f.* odherapi *cz. dk.*, uszczwaną zwierzynę psom odjąć (*Etym.* herap, harap), **den Jagdhunden den Fang abnehmen**. Co tchu za chartami kwapi, Boiąc się, że kto inszy przed nim odherapi. *Pot. Pocz.* 501.

*ODHOWIĆ się, n. p. Spół z Rzymiany Paschę odprawować i *odhowić się. *Sak. Kal. E* 3.?; cf. odchować.

ODJĄĆ, odjął, odjęli, *f.* odeymie *cz. dk.*, Odeymować *ndk.*, *Bh.* **odgjti, odnjti, odgal, odn'al, odegmu, odgjmati**; *Slo.* **odnjti, odn'at', odgjmati, odn'imem**; *Sor.* 1. **wodberu, precžberu, deleberu**; *Vd.* odvséti, odvsél, odvsámem, odjemati, oteti, otemem, dolvseti; *Sla.* otéti; *Bs.* oteti, otimati, odnimati, uzimati; *Rg.* otêti, otimati, odnîmiti, oduzêti; *Cro.* otimati, odimlyem, otimlyem, otímam, odvzimlyem, odevzimlyem, odevzetje, odevzêt; *Dl.* oduzeti, odvseti; *Ec.* отъяти, отъиму, отъемлю; *Ross.* отобрать, отбирать, отнять, отнимать; wziąć od czego, uiąć od czego, odebrać, wziąć precz, **von etwas abnehmen, weg nehmen**. Z plastrów miodu, ieśli co nieczystego będzie, odeymiesz. *Cresc.* 607. Tak długo powinien bydź plastr przyłożony, i nie odeymowany, póki pęcherzyków nie naciągnie. *Krup.* 5, 394. Dałby, sobie od gęby odjąwszy. *Cn. Ad.* 140, sobie uwłaczaiąc). Teraz po iéy śmierci, iakby odjął ręką, Wszystko się odmieniło. *Zimor.* 259, iak gdyby odstrychniono, **wie mit der Hand abgestrichen, platterdings**. – Skoro odeymowano stoły. *Warg. Wal.* 37, t. i. skoro po obiedzie, **sobald man die Tafel aufhob**. – *Arith.* Odeymowanie *substractio*, **das Abziehen**, *Slo.* **odberatelka**; ieden z pięciu sposobów rachowania, działanie, przez które iedna liczba odciąga się od drugiéy. *Jak. Mat.* 1, 19, *Solsk. Geom.* 3, 79. Odeymuiący, *subtrahendus*, liczba mnieysza, którą wyymuiemy z większéy. *Solsk. G.* 3, 79. – §. Odjąć co komu, = odebrać mu co, pozbawić go czego, **einem etwas nehmen, abnehmen, weg nehmen, benehmen, ihn einer Sache berauben**. Odjęli mu urząd. *Baz. Hst.* 106, złożyli go z urzędu). Kochałem; nad to rozum odjęło kochanie. *Przyb. Luz.* 159. Zazdrość iéy prawie rozum odeymuie. *Teatr* 52 *d*, 100. Gdy kogo bóg chce skarać, rozum mu odeymuie. *Rys. Ad.* 30, *Pot. Pocz.* 414, *Bardz. Luk.* 112, *Cn. Ad.* 350, *Tward. W. D.* 11, *Chróść. Fars.* 503. Chrystus swoim przyyściem bogom pogańskim moc odjął. *Sk. Dz.* 144. Ztąd, iak się Cezar państwu poświęcił, sobie się odjął, *sibi se eripuit. Ossol. Sen.* 37. Żeglarzom twarzy bladną, serce zjął strach srogi, Odjął i ręce, odjął i nogi. *J. Kch. Ps.*

163. Baczymy w tych, którzy są paraliżem zarażeni, że więc razem rękę i nogę i mowę im odeymuie. *Sak. Probl.* 83. Mnichom i zakonnicom swym chléb odjął. *Birk. Exorb.* 33. Postanowił miastu odjąć wodę. *Warg. Cez.* 234. Woyna między Turkiem i Wenetami wszystko im żeglowanie do ziemi świętéy odjęła. *Sk. Zyw.* 2, 380, pozbawiła ich sposobu do tego). Ustawione iest na morderców karanie, Gardła odjęcie, i dóbr wszelakich zabranie. *Paszk. Dz.* 63. – §. Złodziéy taki niechay umrze, i tak odeymiesz to złe z pośrzodka ludu. *Radz. Deut.* 24, 7, t. i. zniesiesz, wyruguiesz. du wirst es ausrotten. Léczył Chrystus wszystkie choroby, śmierć odeymował, djabły wyrzucał. *Smalc.* 58. Czarodzieyniki swą złą nauką komu chcą uszkodzą; ale tego zasię odjąć a oddziałać nie mogą, co złego uczynili. *Eraz. Jęz. P* 5 *b*, *ob.* odczynić, odczarować, *Vd.* odpomagati, prezhpomagati). – §. *Emphat.* odjąć co komu, nazad odebrać, odbić, odgromić, wieder abnehmen, abjagen, abschlagen. Wilkowi zaiąca z gardła nie odeymie. *Pot. Jow.* 183, cf. odeszczwać). Psi odjęli owcę wilkowi, a zjedli ią sami. *Tward. Wł.* 168, odjął wilkowi owce, a sam ie poiadł. *Biel. Sw.* 119 *b.* Odjął nieprzyiacielom nas nieprzeiednanym. *Groch. W.* 18, t. i. odbronił nas, wyrwał nas z ich mocy, er hat uns ihnen entrissen. ODEYMOWAĆ się komu, = bronić się przeciw komu, sich zur Wehre setzen, sich wehren; ODJĄĆ się komu, = obronić się, sich erwehren. Szkotowie, gdy naiechali Brytanią, odeymowali im się Brytańczykowie. *Sk. Dz.* 423. Z tą waszą wolnością nigdy się nieprzyiacielowi nie odeymiecie; iedno zawsze król u szlachty w niewoli będzie, à szlachta u nieprzyiaciela. *Bielsk.* 434. Nie zeznacie błogosławieństwa z nieba; ani się nędzy i niedostatkowi waszemu odjąć będziecie mogli. *Star. Ref.* 59. J biedna mucha się odeymuie. *Cn. Ad.* 279, cf. odgrzeba się). Próżno się mam odeymować, Widzę, że muszę miłować. *J. Kehan. Fr.* 5, t. i. wzbraniać się, sich weigern. Młodzieniec napełniał serce dobremi myślami, świata pochlebstwom mężnie się odeymuiąc. *Sk. Zyw.* 2, 28. Młodzieńcze! umiéy się odjąć uciechom stołu, i czułym miłości rozkoszom. *N. Pam.* 10, 64. Alexander nie mógł się obaczyć, ani odjąć onym nieobyczaiom, których się był za młodu napił. *Glicz. Wych. L* 8. Mówią: nie mogę się odjąć, iużem przywyknął, a nałożył się tak łotrować. *Gil. Pst.* 175 *b.* Cóż mężnieyszego, iak nieszczęściu śmiało się odeymować? *Pilch Sen.* 19. Kto tego Świętego słyszał, z trudnością się odjąć mógł, aby chrześcianinem nie został. *Sk. Zyw.* 1, 32. – §. Odjąć się, uwolnić się, sich los machen, befreyen. Pętlice, które u nóg krogulca wisiały, zawinęły się około gałęzi, tak iż on niiak się odjąć nie mógł. *Ezop.* 89. – Odjąć się czego, = uwolnić się z czego, pozbydź się czego, sich etwas vom Halse schaffen. Nastąpił Domarat z woyskiem, chcąc się woyny obecnéy odjąć. *Krom.* 394, *bellum illatum depulsurus.*

ODJACHAĆ, *ob.* Odjechać. ODJADAĆ się, *ob.* Odjeść się.

ODJARZMIĆ *cz. dk.*, od iarzma uwolnić, entjochen; *Vd.* odjarmati, isjarmati; *Rg.* odjârmiti; *Cro.* odjarmujem, odkleplyem.

ODJĄTEK, – tku, *m.*, rzecz odjęta, zabor, das Weggenommene, die Eroberung, eroberte Sache; *ob.* odjemek). Prusacy mało nie wszystkie zamki pod władzą swoię odjęli, a Krzyżaki precz powyrzucali; zaczym wszystkie one odjątki Kazimierzowi w moc poddawali. *Krom.* 592-3.

ODJAZD, – u, *m.*, *Bh.* odgezd; *Crn.* odhod; *Vd.* odpel, oduapotenje; *Rs.* отъѣздъ, отбытïе; odjeżdżanie, odjechanie, die Abfahrt, Abreise. Prosić miłego gościa, żeby się z odjazdem nie śpieszył, iest to mu dać poznać, iż bytność iego w domu naszym pożądana. *Kras. Pod.* 2, 10. ODJAZDOWY, – a, – e, od odjazdu, odjezdny, Abreise=. Odjazdowe płacić *Bh.* odchodneho dati. Odjazdowa uczta *Crn.* odhôdna. ODJECHAĆ, *f.* odjedzie, odjadę *intr. dk.*, ODJEŻDŻAĆ *ndk.*, *Bh.* odgeti, odgel, odgedu, odgjžděti; *Rg.* odjahati, odjezditi; *Bs.* odjahati; *Cro.* odjahujem; *Vd.* odhajati, odnapotiti, odjesditi, sajesditi, odpelatise, prezhpelatise; *Rs.* отъѣхать, отъѣзжать, отбыть, отбываю; (*oppos.* przyiechać), iazdą się puścić w drogę, iadąc się oddalić, odjechać konno, odjechać poiazdem, odjechać statkiem, okrętem (= odpłynąć), abreisen, weg reiten, abreiten, abfahren, wegfahren; weg schiffen, abschiffen. Chory do doktora iedzie; skoro ozdrowieie, odjeżdża od niego. *Birk. Exorb.* G 2 *b.* Trzeba objeżdżaiąc konia, na nim odjeżdżać, a znowu przybiegać, i zasię odjeżdżać, aby się zwyczaił przy koniach bywać i bez nich. *Cresc.* 523. Miłość Wc Pana i moia na iednym dziś odjechały wózku. *Teatr* 29, 71. Już odjeżdżał; iam go ieszcze kazała wołać do siebie. *ib.* 20 *b*, 81, iuż był na wsiadanym, er war schon im Begriffe abzureisen.

ODJĘCIE, *Rs.* отнятïе, *Ec.* отъятïе; *ob.* Odjąć.

ODJĘK, – u, *m.*, odgłos iękania, odbiiaiące się stękanie, iękanie, seufzender Schall; widerschallender Seufzer. Słyszy przeraźliwe stękanie; leci na odjęk boleści. *Stas. Num.* 1, 226.

ODJEMEK, – mku, *m.*, (cf. *Rs.* отъемъ, отымка odjęcie), *vox obsoleta, significat rem aliquam auulsam. Zał. Bibl.* 72, etwas Abgebrochenes, Bruchstück. Tobie zacny Żydowski, kąkol i stokłosę W odjemek, odwiawszy bróg herbów Polskich niosę. *Pot. Pocz.* 278. ODJEMNIK, – a, *m.*, *Arithm. subtrahendus. Alg. Nar.*, odeymuiący, *Rs.* отъёмщикъ, отнимальщикъ, свёмщикъ. ODJEMNY, – a, – e, *Rs.* отъемный, *Eccl.* отятный, mogący bydź odjętym, abnehmbar, wegnehmbar, wegnehmlich. – *Algebr.* ilości odjemne, *quantitates negatiuae. Sniad. Alg.* 9. – *Arithm.* odjemny *minuendus. Alg. Nar.* – Elektryczność iest dodatnią i odjemną. *Scheidt.*, odeymuiącą.

ODJEŚĆ się, odjedli się, *f.* odje się, odjedzą się *recipr. dk.*, odjadać się *ndk.*, *Bh.* odgjst, odgedl, odgjdati; *Vd.* odjesti; *Rs.* отъѣсть, отъѣдать, откушать, = iedzenie kończyć), naiadłszy się do sytu, ieść przestać, sich satt essen und zu essen aufhören. Arcyspecyalne potrawy; odjeść i odchwalić się ich nie mogą. *Teatr* 33 *d*, 83. Choćby mi był zbyteczny głód nie dokuczał, nie mógłbym się był iednak odjeść iarzyn, i smaku i zaprawy przedziwnéy. *Kras. Doś.* 119. – §. Odjeść pieniądze, das Geld abessen. *Ern.* 9, za wartość ich u drugiego się stołować. – §. Odjeść kogo, zjeść co przed kim. *Wol.*, einem etwas vor dem Munde weg essen.

ODJĘTY, *Rs.* отнятый, *Ec.* отъятый; *ob.* Odjąć.

ODJEZDNY, – a, – e, odjazdowy, od odjazdu, Reise=, Abreise=, Abfahrts=. Odjezdna godzina. (*Rs.* отъѣз-

wził, co odjechał). - Na odjezdnym, *s* na samym odjeździe, bey der Abreise. Na odjezdnym krótko mu dobroczynności swoie przypomniał. *Warg. Cez.* 185.

ODJSKAĆ, ODJSKIWAĆ, ODJSKACZ *Cn. Th.*, *ob.* Odzyskać.

OD-JSTOCZYĆ, *f.* odjstoczy *cz. dk.*, istotę przemienić, odmienić, das Wesen eines Dinges verwandeln, seine Natur verändern. Jątrzenie się, iest to odjstoczenie się zastanowioney krwi w krążeniu swoim na materyą, czyli otok. *Perz. Cyr.* 2, 54, Wesenabwandlung, Verwandlung. *Teatr* 38, 91.

ODKĄD *adv. loci*, *Bh.* odkad, odkud; *Vd.* odkod, dokler; *Crn.* odklej; *Slo.* odkud; *Sla.* odkada; *Bs.* odkada, odakle, odkle; *Rg.* odkàd, odonada; *Cro.* odkud, odkuda, odkada; *Rs.* отку́да, откуду, откуды, отъ куды; *Ec.* отню́дуже. - *§. zkąd? z którego mieysca? woher, von woher? Pytamy go: odkąd urodzony? *A. Kchan.* 82. *Zopytał go: odkąd idziesz? *Leop. Judic.* 17, 8. - §. b) *temporis*, odkąd, od którego czasu; od tego czasu, iak..., von der Zeit an, als... Kamoens nieszczęśliwy był w oyczyznie, odkąd zaczął pisać poezye. *Przyb. Luz.* 348.

ODKADZIĆ *cz. dk.*, nawzaiem pokadzić, supełnie wykadzić, abräuchern, *Vd.* odkaditi.

ODKĄPAĆ *cz. dk.*, supełnie wykąpać, kąpiąc odwetować, lub zbyć, abbaden, *Vd.* odkopati.

ODKAPAĆ *med. dk.*, odkapnąć *idntl.*, odkapywać *czstl.*, od czego skapać, abtraufen; *Sr.* 1. wotkapuyu, wotklpu; *Vd.* odkapniti, odkaplati, odkapati.

ODKAPTURZYĆ, *f.* odkapturzy *cz. dk.*, kaptur zdjąć, die Kappe abnehmen. - *Myśl.* odkapturzyć sokoła, dem Falken die Kappe nehmen. *Tr.*

ODKARASKAĆ się, *f.* odkaraska się *recipr. dk.*, (*ob.* skaraskać się; *Etym.* karaś, karasek), dobrym sposobem się zbydź czego, mit guter Manier los werden. Ona ledwie się go odkaraska. *Pot. Arg.* 393. Ledwo się w poiedynku rany odkaraskał. *ib.* 591, ustrzegł, uchował.

ODKARMIĆ, *f.* odkarmi *cz. dk.*, karmiąc odchować, dziecię od piersi odsadzić, odchować go, von der Brust absetzen, entwöhnen; *Rs.* откормить, откармливать. Matki, iak nierozumne zwierzęta, ledwo odkarmią dziatki swoie, iuż zapominaią o nich. *Bals. Niedz.* 1, 328, *Glicz. Wych D* 5. Często się trafiać zwykło nabrzmienie piersi tym, które iuż odkarmiwszy dziecię, pokarmu stracić nie mogą. *Perz. Lek.* 288.

ODKASAĆ *cz. dk.*, odkasze *f.*, podkasanie rozpuścić, das Aufgeschürzte los schürzen, los gürten; *Sr.* 1. wotkasam.

ODKĄSAĆ, *f.* odkąsze *cz. dk.*, Odkęsywać, Odkęsuie *ndk.*, *Sr.* 1. wodkusam; *Rs.* откусить, откусывать; *Ec.* отхапати, отгрызть, откусить; odgryźć, *pr. et fig.*, abbeißen. *Cn. Th.*, *Wlod.*

ODKASZLNĄĆ, *f.* odkaszlnie *intr. idntl.*, odkrząchnąć, aufhusten, sich räuspern; *Extussire Mqcz.* Trzykroć odkaszlnął, uśmiechnął dwa razy Piękny Hiacynt, nim zaczął przemowę. *Kras. Monach.* 37. Odkaszlnąwszy i splujwszy. *Teatr* 28 *b*, 86.

**ODKAYDANIĆ, *f.* odkaydani *czyn. dok.*, z kaydan uwolnić, von den Fesseln befreyen, entfesseln. Śmiertelny napoy dziś mię z więzów odkaydani. *Teatr* 46, 74.

ODKAZ, - u, *m.*, odkazywanie, (*Rs.* отказъ sprzeczna odpowiedź; *Bh. et Slo.* odkaz, *Sr.* 1. wotkazano, legat, zapis); odpowiedź, rezolucya, die Antwort, der Bescheid. Przecię dała odkaz łaskawy posłańcowi. *P. Kchan. Orl.* 1, 51. Przyiechali drugi raz gońcowie Moskiewscy, z obyczaynieyszym po kaźni odkazem. *Stryik.* 780, t. i. oświadczeniem, Erklärung. - §. 2) odkaz, odkazek, odkazywanie się, odgrażanie się, Drohung. Nierozumne mowy, pokątne odkazki, podłe przechwałki, wprawiły go w podeyźrzenie. *Nar. Hst.* 3, 200. - §. 3) odkaz, odkazanie, odkazywanie, legowanie, legat, zapis, *Vd.* savdielstvu, sadielshanje, *Rs.* справа, das Vermächtniß, das Legat. Odkaz do kupca na odebranie summy, *s* assygnacya, eine Anweisung. *Smotr. Lam.* 163. ODKAZAĆ, *f.* odkaże *cz. dk.*, Odkazywać *ndk. et frequ.*, *Bh.* odkazati, odkazowati *legare*; *Hg.* atkozni; *Sr.* 1. wotkazuyu, wotpokaju, wotpoßcjewu; *Rs.* отказать, отказывать a) odmówić; b) legować *J.* - *a) odkazać, odkazać się, odpowiedź dadź, rezolucyą dadź, sprawę dadź, Bescheid geben, sich erklären. Pozwany ma na żałobę odkazywać i sprawować się. *Stat. Lit.* 179. Połowcy od Swantopełka żądali, aby z zatrzymaney dani im odkazał, i dosyć uczynił. *Stryik.* 171. Strona pozwana, iako na pozew, tak i na rejestr szkód, powinna się odkazywać. *Stat. Lit.* 136. - §. 2) odkazać, odkazać się, *z* odgrażać, odchwalić się, dräuen, drohen. Oko marsowate odkazuie. *Comp. Med.* 699. Jeszcze się tak kapralowi odkazuiesz! *Teatr* 21, 65, cf. stawić się). Państwo to zburzyć królowa zuchwała, Po szalonemu się odkazywała. *Hor.* 1, 168 *Min.* Podana przez posła Rossyyskiego deklaracya woyny, nie sprawiła tu ani trwogi, ani odkazywań się. *Gaz. Nar.* 2, 243. Nie było bespiecznie z iawnym się odkazywać oporem. *Nar. Hst.* 3, 285. - §. 3) *Odkazać, *z* kazać precz, oddalać, wen! *Vd.* prezhokasati, napreikasati; weggehen heißen. Ktoby opuścił żonę, niechay iey da list rozwodny. *Sekl. Math.* 5, „*not.* ktoby odkazał od siebie, albo loźną uczynił.“ Aby żony z inszey przyczyny nie odkazywał od siebie, chyba ... *Sekl.* 20. Złych ludzi od dworu swego odkazywać. *Kosz. Lor.* 53. Na służbie utraci, i weźmie złe odkazanie a odprawę. *Glicz. Wych. H.* 6. Przez ostracyzm został człowiek bannizowan, i od państwa precz odkazan. *Petr. Pol.* 248. - §. 4) Odkazywać co komu, legować, zapisować (cf. odlecać), einem etwas legiren, vermachen; *Bh.* odkazati; *Rg.* odrêditi; *Vd.* navishati, nakasati, naposlati, sadielshati, savdeliti; *Rs.* отрядить, отряжать, справить, справлять. Dał mu dom, żywność, i ziemię mu odkazał a poruczył. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 11, 18. Kiedy komu iaka rzecz z dziedzictwa, summa albo prawo będzie odkazane, zowie się to legatem. *Gal. Cyw.* 2, 151. Nie znam go więcey za mego powinnowatego, i tobie wszystko odkażę. *Teatr* 18, 110. Odkazowanie testamentne może bydź tym wszystkim osobom, które odkazaną rzecz słusznie przyiąć mogą. *Sax. Tyt.* 168. Starszemu synowi księstwo umieraiąc odkazał. *Krom.* 97. Boguchwała, biskup Poznański, do kościoła wiele ksiąg swych odkazał po śmierci. *Bielsk.* 146. Źle sobie postępuie chory, Co swoie lekarzowi odkazuie zbiory. *Min. Ryt.* 4, 145. - Odkazanie u kogo długów pewnych, miasto fantu przed sądem bywa poczytane. *Sax. Porz.* 114, assygnacya na nie, die Anweisung. - *fig.* Jak mnie odkazał oyciec mój królestwo (mówi P. Chry-

ſtus), tak ia też wam odkazuię. *Radz. Luc.* 22, 29, wie mirs der Vater beschieden hat. Luth. *ODKAZICIEL, - a, *m.*, *Slo.* odkaznjk; *Sr.* 1. wotkazwar; *Ross.* отказщикъ *teſtator*; *w rodz. żeńſk.* отказщица. *Rs.* отказный legowany).

ODKĘSYWAĆ, *ob.* Odkąsać.

ODKICHNĄĆ, *f.* odkichnie *intr. dk.*, kichaiąc odezwać się, wykichnąć, aufniesen; auf einmal zu niesen anfangen. Trzykroć potym odkichnęła; a kataru to przychodziło. *Lib. Hor.* 8.

ODKINĄĆ się, *f.* odkinie się *recipr. dk.*, (*Bs.* odkidati, odkidivati *infringere*, odkinnuti *disiungere*; *Rg.* odkidati *auellere*, odkinuti, odkidivati *defringere*; *Rs.* откинуть, откидывать zrzucać, odrzucać); przekinąć się od kogo, odſtać od niego, odkłonić się, von einem abstehen, ihn verlassen, von ihm zu einem andern übergehen. Po nieszporze Sycyliyſkim Sycyliyczykowie odkinęli się albo odſtali od Francuzkiego króla do Piotra Aragońſkiego. *Stryik.* 311. Wołosi odkinęli się od Węgrów po śmierci Ludwikowéy, a do Polaków przyſtali. *ib.* 448.

ODKIPIEĆ, *f.* odkipi *intr. dk.*, przeſtać iuż kipieć, wrzeć, zu sieden aufhören, absieden, verschäumen; *Ec.* откипаю. Odkipiało *desiit spumare*, *bullire*. *Cn. Th.*

ODKISNĄĆ, odkisnęło, odkisło, *f.* odkisnie *neutr. dk.*, Odkisać *ndk.*, *Odkisawać *frequ.*; kiśnienie odbyć, abgähren, genug gähren. Moszcz, gdy w *sędziech kisa, trwalszy będzie; wszakoż nie tak rychło się uſtoi, iako gdy na kadzi albo w wannie odkisa. *Cresc.* 336. *Fumarium*, mieysce, gdzie wino abo piwo odkisawa. *Mącz.* - §. 2) *Actiu.* odkisać piwo, abgähren lassen. *Tr.* ?

ODKIWNĄĆ, *f.* odkiwnie *intr. idntl.*, Odkiwać *ndk.*; głową trząsać nie przyzwalaiąc *abnuere*, *renuere*. *Cn. Th.*, den Kopf schütteln, mit Kopfschütteln versagen, abschlagen; *Sr.* 1. wotkiwnu; *Cro.* odkimavam; *Eccl.* отмаваю, не изволяю, cf. odmrugać.

ODKŁAD, - u, *m.*, *Bh.* odklad, bogemstwj; (*Slo.* odklad, přestánj od bogowánj, *Sr.* 1. wotkwad, = rozeym); *Vd.* odklad, odlog, odloshba, odloshik, odnashanje, samuja, savliek; *Rs.* откла́дъ, откладка, отлага́тельство; odkładanie na inszy czas, odwłoka, der Aufschub, das Verschieben, der Verschub, das Verlegen. Sprawę taką bez żadnéy zwłoki i odkładów sądzić maią. *Stat. Lit.* 149. Odkład sprawy na inszy czas. *Sax. Porz.* 82. Dał tak nierychło, z takiemi odkłady, iż więceyby był dał, by mi był zaraz odmówił. *Gor. Sen.* 153. ODKŁADAĆ, *ob.* Odłożyć. ODKŁADACZ, - a, *m.*, *Vd.* odloshnik; *Rg.* odloxitegl; *Rs.* отлага́тель; odwłoczyciel, *odłożyciel, der Verschieber, Aufschieber, Zauderer. ODKŁADNY, - a, - e, Odkładnie *adv.*; mogący bydź odłożonym, aufschiebbar. Nieodkładnie, = bez zwłoki, nieodwłocznie, unaufschieblich, unverzüglich. Dekreta te nieodkładnie wykonywać się maią. *Vol. Leg.* 7, 13. ODKŁADNICA, - y, *ż.*, das Pflugbret, Streichbret, das Ohr, die Pflugstürze. Odkładnica u sochy do orania, bywa grabowa, iabłonowa; ieſt to drzewo, do którego się ziemia, sosnikiem podniesiona, od zakroiu spuszcza, a które ią układa. *Kluk Rosl.* 2, 162 *et* 3, 118. (*Slo.* odkladatelka *detractio*).

ODKŁANIAĆ, *ob.* Odkłonić.

ODKLĄĆ, ODEKLNĄĆ, *f.* odeklnie *cz. idntl.*, Odklinać *ndk.*; wzaiemnie kląć, klątwę klątwą odwetować, wieder fluchen. On mu klnie; a ten mu odklina. - §. 2) *theol.* odklinać, = klątew znosić, den Bann aufheben. Synod na synod; ieden wyklina, drugi odklina. *Sk. Dz.* 283. Dla grzechu iednego wielkiego kościoł rekoncyliowany abo znowu przeżegnany bydź musiał; więc arcybiſkup go z dwoma biſkupami odklinał. *Sk. Żyw.* 370. - §. b) odklinać, odczarować, odżegnać, odczynić urok. *Cn. Th.*, oddziałać, entzaubern, die Beschwörung lösen.

ODKLAROWAĆ *cz. dok.*, klaruiąc odlać, abklaren, *Vd.* sbiſtriti, iszhiſtiti od droshja.

ODKLEIĆ, *f.* odklei *cz. dk.*, Odkleiać *ndk.*, rzeczy kleione ciepłą wodą rozmiękczaiąc rozwodzić, *deglutinare*. *Cn. Th.*, *Rag.* odkliatti; *Cro.* odkelyujem; *Ross.* отклеить, отклеивать, ableimen, aufleimen, los weichen. Odkleiło się co, cf. odewſtać, odlipać.

ODKLEPAĆ *cz. dk.*, odklepie *f.*, odklepuie *praes.*, klepaniem złożować, los klopfen, abklopfen, weg klopfen; *Bs.* odklapati, odklopiti; *Rs.* отклепа́ть, отклепывать. - §. na wzaiem klepanie odwetować, wieder klopfen. - §. odklepać mową, n. p. pacierz odklepać, abdreschen, herplaudern.

ODKLINAĆ, *ob.* Odkląć.

ODKŁÓĆ *cz. dk.*, odkole *f.*. na wzaiem pokłóć, wieder stechen; (*Rs.* отколоть, откалывать odszczepać, odpinać).

ODKŁONIĆ, *f.* odkłoni *cz. dk.*, Odkłaniać *ndk.*, *Bh.* odkloniti; *Dl.* odkloniti; *Rs.* отклонить, отклонять; odgiąć, w inszą ſtronę odwrócić, odchylić, abneigen, abwenden, abkehren, ablenken. Nie dobrze, żebyś się odkłonił od sprawiedliwego sądu. *Leop. Prov.* 18, 5. Niemasz, coby się o bogu pytał; wszyscy się odkłonili. *Żrn. Pſ. a* 3 *b*; *oppos.* nakłonić, ſkłonić). - §. 2) odkłaniać, odkłaniać się komu, = na wzaiem ukłon oddawać, die Gegenverbeugung machen; *Cro.* odklanyamsze, odklonilszemsze; *Ec.* противопривѣтствую, противоцѣлую, противопоздравляю. (*Rs.* откланиваться żegnać się, pożegnać). Kłania się, witaiąc Chryzanta; Chryzant odkłoniwszy się, rzecze ... *Teatr* 11, 69. Odkłoń mi się tyle razy, co ia tobie. *ib.* 22 *b*, 24.

ODKOŁATAĆ *cz. dk.*, kołataniem zluzować, los klopfen, abklopfen, *Rs.* отколотить, отколачивать.

ODKOP *Tr.*, *ob.* Okop. ODKOPAĆ, *f.* odkopie *cz. dk.*, Odkopywać, Odkopuie *ndk.*; *Bh.* odkopati, odkopawati; *Vd.* odkopati, dolſkopati; *Bs.* odkopati; *Cro.* odkápam; *Rg.* odkopatti; *Rs.* откопать, откапывать; zawalonych rzeczy z pod ziemi dobywać, wieder hervor graben, heraus graben, *propr. et fig.* Poszedł odkopać loch zawalony. *Teatr* 55 *d*, 40. Odkopane świeżo szczątki Herkulanu. *Nar. Tac.* 5, 7. Włochy wiele doſtarczaią zabytków ſtarożytnych; a im więcéy onych odkopuią, tym więcéy się umieiętność rozszerza. *Zab.* 5, 283. Ale cóż za potrzeba Wc Pana przywiodła, Żebyś znowu mych żalów odkopywał źrzódła? *Tręb. S. M.* 11.

ODKOSIĆ *cz. dk.*, kosząc zrzynać, weg mähen, abmähen, *Rs.* откосить, откашивать. - §. kośbę odbyć, fertig mähen.

ODKOWAĆ, ODKUĆ, *f.* odkuie *cz. dk.*; *Vd. et Bs.* odkovati; *Rg.* odkovatti; *Cro.* odkávam; *Rs.* отковать, отковывать, откуёться, отковываніе, отковка;

kuiąc odformować, abſchmieden, ſchmiedend abformen. Nie lękał się odkowanych w ſtali Gorgon. *Tward. Wład.* 6. Po tynkowanych drogo ścianach, hiſtoryy wiele odkowanych w miedzi, i ſtarożytnym widać mozaiku. *Tward. Misc.* 118. Na puklerzu iego świat był odkowany. *Tward. Wład.* 48. - §. odkuć co, kuiąc odbić, złożować, los hämmern, abhämmern, los ſchmieden. Spuścili ciało od drzewa Pańſkie odkowane, Nikodem z tyłu zaś wybiiał groty. *Odym. Sw.* 2, *K k* 3.

ODKRAIAĆ, *ob.* Odkroić. ODKRAPIAĆ, *ob.* Odkropić.

ODKRAŚĆ, odkradł, *f.* odkradnie *cz. dk.*, Odkradać *ndk.*, *Vd.* odkraſti; *Sor.* 2. wotkſchadnuſch; sobie ukradzione znowu wykraść, na wzaiem ukraść, Geſtohlnes wieder ſtehlen. Jm to ukradziono; dlatego swoie odkradaią. *Karnk. Kat.* 358. Co ze ſtrachem zyſka w cudzym, to mu odkradną w iego domu. *Teatr* 16 *c*, 5.

ODKRAYKI, *ob.* okrayki; *Boh.* odkragky); Abſchnitzel, Schnitze.

ODKRĘCIĆ, *f.* odkręci *cz. dk.*, Odkręcać *ndk.*; kręconego co nazad odwiiać, zurück drehen, abdrehen, aufdrehen; *Vd.* gornasukati, gorpersukati, odsukati, dolposukati; *Rs.* отсучить, отвертѣть, отвертывать. Tak Wenus czyni przeklęta, Do iednego zwiera pęta, Przeciwne ku sobie chęci, Mąż odkręca, żona kręci. *Petr. Hor. F.* Potrafi on odkręcić, gdybyś chciał w czym zakręcić. *Teatr* 19 *b*, 58. - §. b) przekręceniem odłamać, abdrehen, abbrechen. Odkręcić klucz.

ODKREŚLIĆ *cz. dk.*, odkreślać *ndk.*, kreśląc odrysować, odgraniczyć, oddzielić, (abreißen), abzeichnen, abeinteln, beſchreiben; *Rs.* очертать, очертить, очерчивать. Pyta ich, ieśli z nich który nie widział wieśniaka, iakiego im odkreśla? *Węg. Mar.* 3, 150, opisuie.

ODKROCZYĆ, *f.* odkroczy *intr. dk.*, Odkraczać *ndk.*, Odkroczyć się *recipr.*; *Bh.* odkročiti, odſtąpić, oddalić się, ſich entfernen, abgehen, abtreten. Jeśli naymniéy wyſtąpisz a odkroczysz od rozkazania pana twego, ... *Rey Poſt. Ggg* 4. W nauce swéy naymniéy się nie odkroczył od niego. *Biał. Poſt.* 55.

ODKROIĆ, *f.* odkroi *cz. dk.*, Odkraiać *ndk.*; *Bh.* odkrogiti, odkragowati; *Rg.* krixati, izhvjellati; *Rs.* отрѣзать; kawałek oderznąć, ein Stück abſchneiden. Dom, dzieci a żona, nienatkane piekło, Już tam odkroy, ſkoro się bynaymniéy przypiekło. *Rey Wiz.* 56.

ODKROPIĆ, *f.* odkropi *cz. dk.*, Odkrapiać *ndk.*, nakrapiaiąc odświeżyć, wieder beſprengen, auffriſchen. - §. b) odkropić święconą wodą; odpędzić czary kropiąc nią, kropidłem wypędzić, mit Weihwaſſer weg ſprengen, ſprengend vertreiben. Odkropić uroki święconą wodą. *Tr.* Tego czarta się nie odkropi, *z* od niego się nie uwolni.

ODKRYĆ, *f.* odkryie *cz. dk.*, Odkrywać *ndk.*, *Bh.* odkryti, odkrayt, odkrywati, odhaliti, odhalowati; *Sr.* 1. wótkréwam; *Vd.* odkriti, gorodkriti, reſkriti, resozhititi; *Crn.* odgerniti, resgerniti (cf. odgarnąć, rozgarnąć), resodęti, resodęvam; *Bs.* odkritti, otkritti; *Rg.* odkritti, odkrijvam, odkrivati; *Sla.* odkriti; *Cro.* odkrivati, odkriti, odkrivam, razkriti, razkrivam, izokrivam, zodeti, zodévam; *Ec.* укрываю (*z* 2. ukrywam); *Ross.* вскрыть, вскрывать, открыть, открывать; zakryte odsłonić, aufdecken. Czasem ią odkrywała, czasem zakrywała szata. *P. Kchan. Orl.* 1, 415. Głowę odkryć, *Cro.* zokrivati; *Vd.* glavo odkriti; das Haupt entblößen. Pospolicie drugich czcimy, odkryciem głowy; Zwierzchnią naszę część obnażaiąc, ukazuiemy się pokornemi, i dlatego też nakłaniamy głowy. *Petr. Et.* 316. Nikt przed królem głowy nie odkrył. *Gaz. Nar.* 1, 230. Z odkrytą głową *Ec.* нагоглавый. - *fig.* Odkryy oczy moie, a przypatrzę się dziwom twoim. *Budn. Ps.* 119, 18. - *transl.* odkryć, doyśdź, uznać, dowiedzieć się, entdecken, dahinter kommen, erfahren. Nic nie ieſt ſkrytego, coby odkryte bydź nie miało. *Radz. Matth.* 10, 26, *Sekl. Luk.* 12. Nowe rzeczy odkryć, wynaleźć, *Rs.* изобрѣсти, изобрѣтать, entdecken, erfinden. Odkrycia wynalazcom wielką sławę daią. *Zab.* 12, 65. Odkryć co drugiemu, uwiadomić go, udzielać mu światła w iakiéy rzeczy, objawić, etwas entdecken, bekannt machen; *Vd.* odkrivati, resglasiti, resodeti, resdeniti; *Rs.* обнаружить, обнаруживать (*Rs.* откровенїе objawienie, natchnienie). Koniecznie z tobą mówić pragnąłem, aby ci odkryć jeden sekret. *Teatr* 7, 7. (*Crn.* sbernôshteti, sbernôshem, *z* odkryć sekret). Powiedz, odkryy mi serce twoie. *Teatr* 53 *b*, 20, t. i. otworz, eröffne mir dein Herz. Przypadek odkrył tę prawdę, któréy nam nie wierzyłeś. *Boh. Kom.* 4, 99. ODKRYCIE, - ia, *n.*, *subſt. verbi*, odkrywanie, das Aufdecken; *Vd.* odkritje; (*Rs.* вскрышка karta we grze odkryta). Odkrycie, wynalezienie, die Entdeckung, *Rs.* изобрѣтанїе, изобрѣтенїе. 2) ODKRYCIE, Odkryto, *adv.*, niezakrycie, otworzyſto, aufgedeckt, offen und frey, szczérze, otwarcie, *Rs.* откровенно, *Ec.* откровеннїе. Szedłem w téy sprawie szczérze i odkryto. *Smotr. Nap.* 8. ODKRYTOŚĆ, - ści, *ż.*, niezakrytość, die Aufgedecktheit, Offenbarheit, Unverdecktheit, otworzyſtość, die Offenheit; *Ross.* откровенность. ODKRYTY, - a, - e, *partic. perf. paſſ.*, aufgedeckt, entdeckt, otwarty, szczéry, offen, *Rs.* откровенный. ††ODKRYWA, - y, *ż.*, odkrywanie, odkrycie, das Aufdecken, Entdecken. W téy iawnéy nienawiści i uraz odkrywie. *Przyb. Ab.* 144. ODKRYWACZ, - a, *m.*, co odkrywa, der Aufdecker, Entdecker, *Vd.* odkrivez, *Cro.* odkrivach). Bóg ieſt odkrywaczem taiemnic. *W. Dan.* 2, 47, *Budn.* Eryk czerwony, odkrywacz Grenlandyi. *Czack. Pr.* 2, 92, wynaleźca *Rs.* изобрѣтатель, *w rodz. żeńſk.* изобрѣтательница.

ODKRZĄKNĄĆ, *f.* odkrząknie *intr. idntl.*, odkaszlnąć, aufhuſten, ſich räuſpern. Po słodko dzielnym wodczanym likworze Odkrząknął żwawo, niby się uśmiechnął, Przymrużył oczy, nadął się, i kichnął. *Kras. Mon.* 15.

ODKRZYKNĄĆ, *f.* odkrzyknie *cz. idntl.*, Odkrzykać *ndk.*, krzyki odbiiać, krzykliwy odgłos wydawać, den Schrey widerhallen, laut widertönen. J lasy odkrzykały raz temu, raz temu; Tytyrus wprzód zaczynał; Dametas po niemu. *Sim. Siel.* 35.

ODKRZYWDZIĆ, *f.* odkrzywdzi *czyn. dok.*, Odkrzywdzać *ndk.*, krzywdy odwetować, das Unrecht vergelten, ſich für erlittnes Unrecht bezahlt machen. Tyś odkrzywdził krzywdy w Jzraelu. *Budn.* 1 *Jud.* 5, 2. Niech odkrzywdzi na nim Bahal, kto rozwalił ołtarz iego. *ib.* 6, 32, niech się zemści.

ODKRZYWIĆ, *f.* odkrzywi *cz. dk.*, Odkrzywiać *ndk.*, *Bh.* odkřiwiti, nazad nakrzywić, rückwärts beugen. *Recur-*

uus odgięty, odkrzywiony. *Mącz.*, zurück gebogen. - §. b) co krzywego wyproſtować. *Tr.*, gerade biegen.

ODKSIĘŻYĆ, *f.* odksięży *cz. dk.*, Odksiężać *ndk.*, wyzuć kogo z księżéy godności, cf. wyksiężyć, entpriestern, den Priesterrock ausziehen. Są czasy, żeby się nasz kanonik chętnie odksiężył. *Xiądz.* 28.

ODKUĆ, *ob.* Odkować.

ODKULBACZYĆ *cz. dk.*, *Bh.* odsedlati, odsiodłać, kulbakę zdjąć, absatteln.

ODKUP, *OKUP, - u, *m.*, *Crn.* odkop; *Vd.* odkup, dolkup; *Rg.* odkúp; *Cro.* odkup; *Sla.* odkúpljenje; *Ross.* окупъ (*Rs.* откупъ aręda); odkupienie, i to czym się odkupnią, das Loskaufen, das Lösegeld. Dam mu, nie dlatego, żeby on tego był godzien; ale żem ia obiecał; a nie dam tego, iakoby za dar; ale iako za odkup słowa swego. *Gor. Sen.* 313. Pomnycie na łuk Feba, ſtrzelaiący z góry, Weźcie okup, nie przeczcie oycu iego córy. *Dmoch. Jl.* 3. Dawnieysze prawa karały zabóyſtwa nie śmiercią, ale pieniężnym *okupem. *Skrzet. Pr. Pol.* 2, 155, cf. okup, okupienie). Odkup śmierci w Polszcze był poprawiany przez prawo. *Czack. pr.* 2, 112. Lokować summę na odkup czyli wyderkaf. *Czack. pr.* 2, 162. ODKUPCZY, - a, - e, wyderkafowy; reemptyonalny. *Czack. pr.* 2, 161, wiederkäuflich. ODKUPIĆ, *OKUPIĆ, *f.* odkupi *cz. dk.*, Odkupować *ndk.*, *Bh.* odkaupiti, odkaupowati; *Vd.* odkupiti, dolkupiti, rieshiti; *Cro.* odkupiti, odkuplujem; *Rg.* odkûpiti; *Bs.* odkupiti; (*Rs.* откупить, откупать, *s* arendować); znowu nazad kupić, wieder abkaufen. Ktoby przedał dom w mieście, może go odkupić, póki rok nie przeminie; a ieśli w roku nie odkupi, tedy go iuż kupiec będzie trzymał. *Sax. Porz.* 48. Prawo odkupienia przedanéy rzeczy, sowie się kupno z powrotem. *Gal. Cyw.* 3, 92, cf. wyderkaf, *Sla.* odkúpljenje; *Cro.* odkuplenye. - §. 2) odkupować abo okupować co z cudzych rąk, *s* wykupować, kupnem uwalniać, los kaufen, auskaufen, einlösen, auslösen. Odkupienie fantu. *Sax. Porz.* 71. Przyiechali do Rzymu posłowie z Kartaginy okupować swoie więźnie. *Warg. Wal.* 145. Chryſtus nas odkupił położeniem duszy swoiéy za nas. *Salin.* 2, 383. Ten, który kogo odkupuie od kogo, zapłatę zań dawa, i przez to zań dosyć czyni. *ib.* 4, 160. Ten, który nas odkupił, nas zbawił. *ib.* 2, 385. Odkupuię się, okupuię się, *celebro natalem. Cn. Th.*, *vulgus dicit* przepiiać się abo kogo), *Rs.* откупиться; cf. wiązać kogo. - §. b) odkupić, okupić niewczas, niebezpieczeńſtwo, karanie, *s* pozbydź się ich dawszy pieniądze. *Cn. Th.*, sich vom Halse kaufen, mit Geld los werden. ODKUPICIEL, *OKUPICIEL, - a, *m.*, *Bh.* odkupnik, *f.* odkupnice; *Rg. et Bs.* odkupitegl; *Sla.* odkupitelj; *Cro.* odkupitel; *Ec.* откупитель. Syn boży w człowieczeńſtwie nas odkupił; dla téy przyczyny sowiemy go odkupicielem. *Hrbſt. Nauk.* B 5 *b.* (cf. *Rs.* откупщикъ arendarz); wykupiciel z niewoli, z długów. *Cn. Th.*, der Loskaufer. Gdy brat twóy zubożeie i przeda osiadłość swoię, a przyydzie odkupiciel iéy, tedy niech ią odkupi. *Bud. Levit.* 25, 25. - *fem.* Odkupicielka. ODKUPINY, *OKUPINY *plur.*, podarek albo uczta przyiaciół w dzień narodzenia. *Cn. Th.*, *natalitia*, Gegengeschenk oder Schmaus am Geburtstage, sich los zu kaufen; cf. wiązanie). ODKUPNY, - a, - e, mogący bydź nazad odkupionym. *Tr.*, wieder käuflich, abkäuflich; *Cro.* odkúpni. (*Rs.* откупленный, откупный arędowany). Więźnie odebrał tym sposobem, że za nie summę pieniężną obyczaiem odkupnym położyć miał. *Kosz. Lor.* 163 *b*, *Crn.* odkopna*s*, summa odkupna.

ODKURZYĆ *cz. dk.*, kurząc odłączyć, *s* kurzu uwolnić, *Vd.* odprashati, dolsprashiti, abstauben. - *§. Winem płokane trzewa bitych iałowic zwykle odkurzywszy, idą w królewſkie gmachy, *fibris de more crematis. Zebr. Ow.* 336, przeczyściwszy, abdampfen. Dyanę Achil bitéy krwią hodował krowy; z niéy trzewa po ołtarzach gdy się odkurzyły, ofiary cześć odniosły. *Zebr. Ow.* 298.

ODKWASIĆ, *f.* odkwasi *cz. dk.*, kwasu pozbawić, entsäuern; *propr. et fig.* Niechay ta woda zakał ten odkwasi, Móy grzech obmyie, i twóy gniew zagasi. *Morszt.* 65.

ODKWITNĄĆ, *f.* odkwitnie *intrans. idntl.*, Odkwitować *ndk.*, *Etym.* kwiat), znowu zakwitnąć, *Vd.* iszvetiti, posvetiti, vunszveteti, wieder aufblühen. Odkwitnie znowu laur troiſty. *Susz. Pieśń.* 2, G 2. Nogietek mnożny ieſt, odkwituie co miesiąc. *Syr.* 1530. - §. b) *Bh.* odkwesti, odkwetl; *Slo.* odkwitám; *Vd.* odzveteti, sazveteti; *Rg.* odzvjètati, odzvàſti; *Rs.* отцвѣсти, отцвѣтать, *deflorescere*, okwitnąć, abblühen.

ODKWITOWAĆ, *f.* odkwituie *cz. dk.*, odwetować, vergelten, abzahlen (quittiren). Nigdy mu lepiéy nie potrafimy odkwitować tak pięknéy iego serca ofiary. *Teatr* 28, 59.

ODLAĆ, *f.* odleie *cz. dok.*, Odlewać *niedok.*, *Bh.* odliti; *Sr.* 1. wothliwam; *Vd.* odliti, odlijati; *Rg.* odlitti, odljeevam; *Cro.* odlevam; *Rs.* отлить, отливать, упласкать, отполнить, отполнять; część nieiaką zlać lub wylać, etwas abgießen. Odléy trochę wina. *Tr.* Często od ſtołu wſtawał, wodę odlewać. *Dwor.* E 4, na mały dwór, sein Wasser abschlagen. Moszcz odlany z naczynia w inne naczynie. 1 *Leop. Jer.* 48, 11, przelany). - §. 2) odlewać omdlałego, cucić go, einen Ohnmächtigen zurecht bringen, ermuntern. Omdlałą ledwie święconą wodą odlali. *Sk. Zyw.* 2, 343. Była księżna tak ciężkim żalem zdjęta, iż kilkakroć odlewać ią musiano. *Gor. Dz.* 70. - §. 3) odlewać kruszec abo co z kruszcu, etwas von Metall gießen, abgießen. Działa dobrze odlewać, wielką ieſt sztuką. *Archel.* 23. Kule iak odlewaią. *Uſtrz. Troi.* 127. Kule armatne i bomby odlewać się mogą w dwoiaki sposób. *Jak. Art.* 3, 193. Roboty odlewane. *Złot.* A 2 *b*, t. i. lite, niedęte). Odlewano *adv.*, n. p. Niektórych sprawy podobne do złotników, co dęto a nieodlewano robią. *Pilch. Sen. liſt.* 1, 46, czcze, niegruntowne). Tak poczciwego sługę złotem odlać trzeba. *Pot. Arg.* 728. - *transl.* Jak wzięto walić w łapę odlewane pyty, aż spuchła. *Teatr* 42 *c*, 33, t. i. tęgie, niemiękkie, (cf. na edlew), hart, derb. Niechay przynaymniéy choć piętnaście odlewanych doſtanie, żeby się nauczył, iak niewinnych posądzać. *Teatr* 16 *c*, 72, tęgich plag, derbe Risse.

ODŁĄCZYĆ, *ODŁĘCZYĆ, *f.* odłączy *cz. dk.*, Odłączać *ndk.*, *Bh.* odlauciti; *Slo.* odlúčit, odlúčugi; *Vd.* odlozhiti, oddelezhuvati, oddelezhati, preshodlozhiti, lozhiti (cf. łączyć), reslozhiti, resdrushiti, oddrushiti, resdjati; *Rg.* odlùciti, odlucivati *ordinare*, *determinare*, *conſtituere*, *Sla.* odlúcsiti; *Bs.* odluciti, oddiliti *secernere*, *conſtituere*, odluka *conſtitutio*; *Cro.* lúchem, odluchú-

jem, odłucham *destino*, *constituo*, *sancio*, *segrego*; *Dl.* odluesiti *decernere*; *Rs.* отлучить, отлучать, уединить (отлучка nieprzytomność); *Eccl.* отстадаю, отуждити: złączone oddzielić, absondern, trennen. Syn człowieczy odłączy ie iedne od drugich, iako więc pasterz *odłęcza owce od kozłów. *Leop. Math.* 25, 32, *Sekl. Math.* 25, cf. łększa). Odłączenie się *Ec.* отстоянїе, пребыванїе въ особномъ мѣстѣ, отходъ. Odłączaią dzieci od matki, gdy ich w potrawy wuczaią, *Jabł. Tel.* 340. Prosięta, gdy same poczną ieść, *odłęczać ie od maciorek. *Cresc.* 566. Odłączyć kogo od kościoła. *Tr.*, wykląć). Taki niecnota niech będzie odłączony od cerkiewnéy społeczności. *Pim. Kam.* 277. Dusze odłącza od boga, kto ie od przytomności Chrystusowéy oddala, *Smotr. Ex.* 28, odciąga). Stopniami myśl postępuie do nabycia wyobrażeń nayodleglejszych i nayodłączeńszych. *Cyank. Log.* 30, *le plus abstraites.* Odłączenie w myśli, abstrakcya, n. p. nie umieią czynić w umyśle swoim odłączeń stosownych do okoliczności. *N. Pam.* 10, 59, *Vd.* odlozhik, odlozhenje. ODŁĄCZALNY, - a, - e, odłączaiący, absonderndb. - *Chymicz.* sztuka ogniowa, sztuka odłączalna. *Kruml.* 1. Leyki odłączalne. *ib.* 57. Banie odłączalne, *separatoriae. ib.* 52. ODŁĄCZNY, - a, - e, - ie *adv.*, mogący bydź oddzielonym, *Crn.* odlozhénu, trennbar. Nieodłączny, nieoddzielny, *inseparabilis. Mącz.*, *Vd.* neodlozhliu, neoddrushliu. ODŁĄCZNOŚĆ, - ści, *ż.*, oddzielność, die Trennbarkeit.

ODŁADOWAĆ *cz. dk.*, odpakować, ładunek odjąć, abladen, *Vd.* odtovoriti, odbasati, sbasati, dolsbasati, odbremati, odteshati, odbuntariti.

ODŁAIAĆ, *f.* odłaie *cz. dk.*, Odłaiwać *ndk.*, *Rs.* отбранить, отбраниватъ na wzaiem wyłaiać); złe za złe oddadź, *regerere conuicium. Mącz.*, wieder schelten. Jezus złaian nie odłaiwał. *Budn.* 1 *Petr.* 2, 23, *Gal. Alf.* 280, *Kosz. Lor.* 29. Takowe twoie łaiania mogłyby ku odłaianiu przyczynę podać. *Baz. Sk.* 120.

ODŁAMAĆ, *ODŁOMIĆ, *f.* odłamie *cz. dk.*, Odłamywać *frequ.*, Odłamuie *praes.*, *Slo.* odlamugi, odlomiti; *Sr.* 1. wotlamacź, wotwamu, wotwamunu; *Vd.* odlomiti; *Bs.* odlamati, odlomiti; *Rg.* odlomitti, odlaamam; *Cro.* odlamlyújem; *Ross.* отломить, отламлять, отламывать; łamiąc oddzielić, abbrechen. Gałązki pamiętay zbytne odłamywać. *Otw. Wirg.* 411. - *Milit.* gdyby droga była tak ciasna, że i dwiema rotami maszerować nie można; komenderowano będzie: odłam! Na to słowo rota piérwsza idzie wprzód, druga za nią. *Kawal. Nar.* 419. Płomienie się Cyntyi z wod odłamywały. *Przyb. Luz.* 17, odbiiały. ODŁAMACZ, - a, *m.*, *Cro.* odlomitel, der Abbrecher.

ODLATAĆ, *ob.* Odlecieć. ODŁAZIĆ, *ob.* Odleźć.

1) ODLECIĆ, *f.* odleci *cz. dk.*, Odlecać *ndk.*, polecić od siebie odkazuiąc, oddawać, von sich ab weg empfehlen, anempfehlen, übergeben, übertragen. W ręce twoie oycze odlecam ducha mego. *Sk. Kaz.* 164. Odlecić duszę swą bogu. *Baz. Hist.* 160. Żeby ś. Jozef żył był ieszcze, iakby Pan matkę na krzyżu komu innemu, a nie iemu odlecał? *Sk. Kaz.* 10. Z krzyża Jezus matkę Janowi odlecał. *Sk. Kaz.* 35, *Groch. W.* 554, *Chelm. Pr.* 64. W ostatniéy godzinie, domom naszym wiarę w iednego zbawiciela odlecaymy. *Sk. Kaz.* 12. Odleciliśmy geometryą ludziom prostym, grubym, *Grzepsk.*, porzuciliśmy.

2) ODLECIĆ, *f.* odleci *cz. dk.*, letnim czynić, odgrzać. *Tr.*, lau machen, aufwärmen.

ODLECIEĆ, odleciał, odlecieli, *f.* odleci *med. dk.*, Odlatać *ndk.*, Odlatywać *frequ.*, odlatuie *praes.*; *Bh.* odletěti, odljtati, odlitnauti; *Sr.* 1. wotlétżu; *Vd.* odleteti, odlietati, prezhodleteti, prezhsleteti; *Cro.* odléchem; *Dl.* odletiti; *Bs.* bdletiti, poletiti; *Rg.* odletjetti, odletijvam; *Ross.* отлетѣть, отлетать, отлетывать; precz polecieć gdzie indziéy, weg fliegen. Ptaki niektóre na zimę odlatuią do kraiów ciepłych. *Zool.* 231. Sokoł dziki, póki go nie ułapią, i nie wyćwiczą odlatować i przylatować, albo wabić. *Szczerb. Sax.* 341.

*ODŁĘCZYĆ, *ob.* Odłączyć.

ODLĘDZ, odległ, *f.* odlegnie *neutr. dk.*, daleko od czego położonym bydź, abliegen, entfernt liegen; *Rs.* отстоять (*ob.* odstać); (*Rs.* отлечь, отлягу, отлегать osieść na dół). Srzodek rzeczy zowią, który równie odległ od obu pobocznych granic. *Petr. Et.* 103. ODLEGŁY, - a, - e, *partic.* - o *adv.*, daleki, oddalony, *Vd.* odlozhnu, odlozhen, odstaulen, entlegen, abgelegen, entfernt. Podział chymii na początki bliskie, *principia proxima*; i odległe *remota. Kruml.* 10. Jż ciało N. P. wzkrzeszone, iest to rzecz mocy boskiéy nietrudna, i przywileiom N. P. nieodległa. *Sk. Kaz.* 604, nie obca). Obawiam się, aby rostérków iakich, pod taki czas odległy, w Polszcze nie wzbudzili. *Krom.* 535, *alleniſsimo tempore.* - §. Odległe piwo, wystałe. *Ern.* 10, odleżałe, abgelegen, ausgelegen. - *§. W krainie téy odległo, to iest, tu i owdzie mieszkaią ludzie. *Boter* 52, rozległo, rozproszeni, nie na kupie. ODLEGŁOŚĆ, - ści, *ż.*, oddalenie, dalekość, rozstanie, die Entlegenheit, die Entfernung, die Weite; *Vd.* odleshezhnost, odlozhnost; *Rs.* отстоянїе. Odległość ziemi od słońca iest z górą z 15 millionów mil wielkich. *Lesk.* 2, 52. Liniia prostopadła, spuszczona od iakiego punktu na inną liniią, zowie się odległością tego punktu od linii, na którą spada. *Geom. Nar.* 1, 27. Wielkie utraty przodkowie nasi popadali przez odległość królewską. *Krom.* 771, przez niebytność, nieprzytomność, o dalenie się, Abwesenheit. Odległością opiniia rośnie. *Fred. Ad.* 30; *e longinquo maior reuerentia*). Kochał ią, mimo odległość, która była między nim a nią. *Niemc. Kr.* 1, 76.

ODLEPIĆ, *f.* odlepi *cz. dk.*, Odlepiać *ndk.*, zlepione odkleić, *Bs.* odlipiti; *Rg.* odljêpiti odljepijvam; *Cro.* odleplyújem; *Rs.* отлѣпить, отлѣплять; *Ec.* отлепляю; aufleimen, abkleben; cf. odlipać.

1) ODLEW, - u, *m.*, odlewanie, das Abgießen; *Rs.* отливка, отливъ; *Ec.* отмещенїе удаленїе, отшествїе, отливъ. Odlew morza, die Ebbe; *Bs.* osseka, rechescja; *Rg.* osséka, rekessa; *Rs.* отливъ. Wylew i odlew morza, *fluxus et refluxus. Hub. W.* 104, *Hub. Mech.* 464. - §. Odlew, odlewanie kruszcu, *Vd.* odlijk, odlitje, das Gießen, der Guß, Abguß von Metall. Wielkie szkody bywaią, kiedy dla złego kruszcu cały odlew armaty daremny się pokazuie. *Jak. Art.* 1, 180.

2) ODLEW, na ODLEW *adv.*, z lewéy strony, lewą ręką, von der linken Seite her, mit der linken Hand. W prawą się siec mieczem i odlew go uczyła. *P. Kchan. Orl.* 1, 89. Siekierą odlew go ciąć kusi. *Otw. Ow.* 336. Odlew za iednym cięciem zabił Ołdoranda. *P. Kch. Orl.* 1, 428. Jakeśmy dobyli szabel, tak zaraz łup cup po

sobie, chlust chlust, na odlew, spodem, krzyżową sztuką. *Boh. Kom.* 1, 360; *Rs.* отмащь, на отмашь przewróconą ręką.

ODLEWAĆ, *ob.* Odlać. ODLEWACZ, - a, *m.*, ODLEWANIĘC, - ńca, *m.*, ten co odlewa, der Abgießer, Gießer. Bogi ich z odlewańcami ich nieprzyiaciel w plen zawiezie. *Bud. Dan.* 11, 8. - §. b) *passiue* odlewaniec, odlewany bałwan, obraz, ein gegossenes Bild, Götzenbild. Jzraelici uczynili sobie odlewańca. *Leop. Deut.* 9, 12. Byś nie rzekł, obraz móy uczynił to, a bałwan móy i odlewaniec móy rozkazał to. *Bud. Jes.* 48, 5. ODLEWANY, Odlewano *adv.*, *ob.* Odlać. ODLEWNY, - a, - e, odlewany, sposobem odlewania, ulania, Abguß=. Z nausznic złotych uformował robotą odlewną cielca odlanego. *Pociey* 175. ODLEWISKO, - a, *n.*, mieysce odlewu, n. p. Golfy, odlewiska morskie, t. i. mniey lub więcey rozległe zatopy lądu z morzem. *Sniad. Geo.* 224.

ODLEŹĆ, odlazł, *f.* odlézie *cz. intr. dk.*, Odłazić *ndk.*, łażąc się oddalić, weg kriechen; *Sr.* 2. holěscj; *Vd.* odlesti; *Rs.* отлѣзть, отлѣзаю.

ODLEŻEĆ, *f.* odleży *med. dk.*; *Bh.* odležeti *decumbere*, leżąc odpokutować, liegend abbüßen. Ktokolwiek mu się nawinął, albo dobrze odleżał, lub na mieyscu zginął. *N. Pam.* 16, 120. - §. leżeniem nadwerężyć się, abliegen, durchliegen, wund liegen; *Sr.* 1. wodležu, wodležim; *Rs.* отлежать, отлеживать. Żebrak ieden układłszy w nocy się na ławie Tak twardey, że odleżał całe ciało prawie. *Min. Ryt.* 4, 228. Rany na krzyżach z odleżenia długiego. *Syr. Ziel.* 1011. - Odleżeć się, dość poleżeć, uleżeć się, lange genug liegen. (*Ross.* отлежаться leżeniem do siebie przyyść). Gruszki leśne, potrzeba żeby się wprzód odleżały dobrze; a potym ie w piecu suszyć. *Haur Sk.* 73, *Bh.* zhniličeti. ODLEŻAŁKA, - i, *ż.*, uleżałka, gruszka leśna, która do używania bydź powinna pierwey dobrze odleżałą. *Haur Sk.* 73, wilde Birne, Knöbel, Hutzel; *Bh.* hnilice, hnilička; *Vd.* tepka, koroshiza; *Rs.* мякушка. ODLEŻAŁY, - a, - e, dosyć długo spokoynie leżący, *Vd.* obleshanu, ausgelegen, lange genug ausgerastet. Rola miękka, pulchna i odleżała, dobra do siewu. *Haur Sk.* 22, cf. odłog. - §. leżeniem nadwerężony, wund gelegen.

ODLICZYĆ, *f.* odliczy *cz. dk.*, Odliczać *ndk.*, *Bh.* odpočísti, odpočtl, odpočtu; *Vd.* seshteti; *Rs.* отчесть, отчитать, отчитывать, отсчесть, отсчту, отсчитывать; *Ec.* отчитаю, отчисляю; (cf. *Rs.* отличить, отличать rozróżnić *distinguere*, отличиться popisać się); licząc oddzielić, osobno wyliczyć, abzählen, abrechnen, aufzählen. (*Ross.* отлика rożnica; отликій rożny, cf. rozliczny).

ODLIGA, - i, *ż.*, n. p. Błotniste na koło mieysca dla niepewnych częstą odligą lodów, broniły pewnego przystępu. *Nar. Hst.* 5, 219, odtaianie, roztaianie, das Auftauen, *ob.* odwilż.

ODLIPAĆ, odlipa, *f.* odlipnie *med. dk.*, (*oppos.* przylipać), odlepiać się, odkleiać się. *Wlod.*, *Vd.* odhenjati; *Ec.* отлипаеть чело, sich ableimen, los gehen, nicht kleben bleiben; cf. odlepić, cf. odewstało.

ODLIZAĆ *czyn. dok.*, odliznąć *idntl.*, lizaniem odjąć, ablecken; *Sr.* 1. wotliznu, wodlizu, wodlizam; *Vd.* odlisati, odlisuvati (z wyłudzić).

ODŁOG, - u, *m.*, *Bh.* aulehlé, aulehlina; (*Rg.* odlògh *alleuatio*; *Rs.* отлога spadzista ziemia; отлогъ, отлогость pochyłość, spadzistość; отлагательство odwłoka). - Odłog, 1) *odleżenie, odległość, das Abliegen, Entferntliegen, die Entfernung, Entlegenheit. Odłog, iak piasta odlega od swoich dzwonów, punkt od cyrkułu. *Petr. Et.* 107. Od Szachmata dla dalekiego odłogu mieysca, poźnych posiłków oczekawaćby wypada, *propter longinquitatem*. *Krom.* 779. Dla odłogu mieysc dalekich, *propter locorum intercapedinem*. *ib.* 434. - *Meton.* odłog, = odległa ziemia, odległy ziemi kawał, ein abgelegenes Land oder Erdreich. Większy ztąd tobie pożytek, gdy nas na ostatecznym ziemi odłogu zachowasz, *in extremo terrae angulo*, niż kiedybyś nas zupełnie wykorzenił. *Krom.* 459. W głębinach i odłogach leśnych, *in recessibus sylvarum*. *Krom.* 58. - §. 2) *Oecon.* odłog, = niesprawianie ziemi, zaniechanie sprawiania roli. *Cn. Th.*, die Brache, das Brachliegenlassen. *Adverb.* odłogiem, *Rs.* подъ паръ, brach. Odłogiem leży pole; odłogiem roli sztukę zostawić. *Cn. Th.*, *Rs.* пашню оставить подъ паръ. U nas ieszcze w pół gruntów leży odłogiem, a na tych, które uprawiaią, ledwie połowę odnoszą zysku. *Pam.* 83, 366. Leżały odłogiem opuszczone od wieśniactwa role. *Nar. Hst.* 6, 9. - *Meton.* odłog, = odłożysko, = pole odłogiem leżące, das Brachfeld, die Brache, die Lehde, cf. lada, der Brachacker; *Bh.* aulehle, aulehlina; *Rg.* oblogh, ledina, prilòxina; *Crn.* olęgza (prelòg, = nowizna, lada); *Vd.* praha, prashna gniva; *Dl.* plassa; *Rs.* пашня оставленная для отдыха подъ паръ (перелогъ ugor). Te role, które przez rok lub dłużey po oraniu abo zebraniu zboża w pokoiu leżą; za owym odleżeniem ku odnowieniu przychodzą; dlatego ie zowią odłogami, iż się ziemia taka odleżała. *Cresc.* 101. Odłog iest, gdy się ugor przez iaki rok lub więcey nie przerabia; ale się zapuszcza na samorodne lub zasiane trawy. *Kluk Rosl.* 3, 165. - §. 3) *transl.* odłogiem leżeć, odłożonym, odwleczonym, zaniedbanym bydź (cf. pod ławą, w kącie), brach liegen, unbenutzt, aufgeschoben, an die Seite gelegt, vernachlässigt, unter die Bank geworfen seyn; *Crn.* odlog; *Vd.* odlog, odklad, nadlog, odloshba, odloshik, odnashanje; *Rs.* отлаганіе, отлагательство; *Ec.* возлогъ odwłoka). Gdy ta rzecz była do seymu odłożona, potym odłogiem aż dotąd została. *Bielsk.* 550. Dni i nocy na muzyce trawi, a insze zabawy odłogiem leżą. *Boh. Kom.* 1, 204. Miałem to dawniey do druku podadź; odłogiem to wszystko leży. *Falib. Dis. E.* Rozumowi odłogiem leżeć dozwalaią. *Pilch. Sall.* 122. Leżał ten traktat odłogiem lat siła. *Gor. Wl.* Niektóre prośby nasze odłogiem leżą; nie żeby skutku nie miały; ale żeby słusznego czasu były wysłuchane. *Birk. Kant. C b.* Day się nam naieść; niechay o tey śmierci mowa twoia odłogiem trochę będzie. *Birk. Gl. K.* 26. - *Actiu.* odłogiem puścić, odłogiem rzucić, odłogiem położyć, w *odłogę puścić, = odkładać, zaniechać, zaniedbać, auf die Seite legen, aufschieben, liegen lassen, nicht achten. Wszystkie insze rzeczy na ten czas odłogiem puściwszy, prosto do Pomorzan pośpiesza. *Krom.* 132. Waśni spolne odłogiem położywszy, pomagaycie sobie przeciw spólnemu nieprzyiacielowi. *Bielsk.* 288. Postanowiono, iż ieśliby się wiele woien w czasie iednym naci-

naciſnęło, aby insze tym czasem odłogiem rzuciwszy, na iednę wszyſtkie usiłki obrócić. *Krom.* 519. Tak lekce puściss ludzkie ięzyki w *odłogę? *Morszt.* 155. - *§. Wroć umarłego proszę, Co ieśli obecnie uyrzę, będzie mi móy bałwan *odłogiem*, A twóy bóg bogiem. *Miaſk. Ryt.* 161, odrzutem, ohidą, porzucę go). - *§. Bóg daruie z dobroci swóy, aby się, *odłoga* ſtała tym, którzy nieprawości czynili. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 7, 67, aby się ulżenie ſtało. 3 *Leop.*). ODŁOGOWAĆ, - ał, - uie *Act. ndk.*, rolą odłogiem puścić, brach liegen laſſen. Nie wszyſtkie grunta iednakowo potrzebuią ugorowania i odłogowania. *Kluk. Rosl.* 3, 165. ODŁOGOWY, - a, - e, od odłogu, Brach=, *Bh.* přjlożni.

ODŁOIĆ *cz. dk.*, *fig.* odłoić kogo, ſkórę komu odłoić, należycie odgarbować, tüchtig abwichſen, *Rs.* отбóтать.

ODŁOMEK, - mku, *m.*, odłamany kawałek, ułomek; *Bh.* zlomek; *Slo.* zlomek; *Cro.* odlomek, odtèrsek, *Bs.* ulomak, odçip; *Vd.* odsek, okerhek, druft; *Rg.* krixka, ukrixka, hvjella; *Rs.* отлóмъ, отломокъ, ломоть, лóмтикъ, ломтище (odłomek kamienny щебетешéкъ); *Ec.* укру́хъ, ломоть, участокъ; ein abgebrochnes Stück, ein Bruchſtück. Odłomek od pałasza. *Gaz. Nar.* 1, 274, cf. obłam, obłamek. *ODŁOMIĆ *ob.* Odłamać. ODŁOMNY, - a, - e, do odłamania, mogący być odłamanym, abbrechbar, *Vd.* odlomliu.

ODLOSOWAĆ, *F.* odlosuie *Act. dk.*, losowanie dokończyć, abloſen, völlig zu Ende loſen. Po odlosowaniu. *Nar. Tac.* 2, 312.

ODLOT, - u, *m.*, odlatanie, odlecienie, der Wegflug, das Wegfliegen; *Rs.* отлетъ. Od ludzkiey psoty Zmykały bóstwa szybkiemi odloty. *Zab.* 15, 303.

ODŁOWIĆ *cz. dk.*, łowiąc odzyſkać, lub też łowienie do końca odbyć, wieder abjagen, abfangen; das Jagen vollenden, *Vd.* odloviti.

ODŁOŻYĆ, *F.* odłoży *Act. dk.*, Odkładać *ndk.*, *Bh.* odložiti, odkladati; *Slo.* odkladati, odkladam; *Sr.* 1. wotkwadupu, wodložim, wotwožam, wotložu, wotwožupu, wotložicž, *Sr.* 2. wotpoložiſch; *Crn.* odloshim; *Bs.* odlosgiti; *Rg.* odloxitti; *Vd.* odloshiti, odloshit, odlashati, odkladat; *Cro.* odlàsem, odlosilszem; *Rs.* отложить, отлагать, откладывать, na bok, na ſtronę, osobno położyć, odchylić, weglegen. Nie umiał piórka odłożyć od ręki. *Birk. Sk. D b.* Poboczne gałązki obkrzesuią się, i wiązka odkłada się na bok z warsztatu. *Jak. Art.* 1, 374. - *Hortulanor.* Odkładanie, sposob rozmnożenia drzew. *Kluk. Rosl.* 1, 109, das Abſenken, Ablegermachen. - *Intransit.* Odkładać od lądu, odbiiać, odpychać, odpierać, ablanden, vom Lande ſtoßen. Łodniey iuż odkładaią, iadą od brzegu. *Ern.* 14. W okręt wſtąpi, i z lądu odłoży. *Mon.* 71, 224. Mnie ztąd potrzeba daley w świat odłożyć. *Chrość. Luk.* 247, umykać). - §. odłożyć sztych, cios, odbić, abſchlagen, auspariren. n. p. Sztych nieuchronny i nieodłożony. *Koch. Roż.* 2, 7, t. i. nieodłożny, nieodbitny, unausweichlich. - §. odkładać na inszy czas, zwłaczać, odwłaczać, odraczać, auf eine andre Zeit verlegen, verſchieben, aufſchieben; *Sr.* 1. podlèyſcham. Mówili przyiaciele, aby się spowiedał, On wszytko iutro iutro kapłanom odkładał, Umarł on doiutraszek z swoim odkładaniem, Jeszcze o sprawiedliwość dziś wołaią za nim. *Papr. Kol. O b.* Odłożenie, odkładanie, odwłoka, *Rs.* отлагáнïе. Nie odkładay do iutra, gdy dobrze uczynić możesz. *Sk. Kaz.* 592. Wiersz mi, nie mądrych dzieło, do iutra odkładać, Czyń dziś; co iutro ma bydź, bóg nie każe badać. *Kchow. Fr.* 49. Kto odkłada, ten żałuie. *Pot Arg.* 79; *J. Kchan. Ps.* 100. Dla przyiaźni Wc Pana, odkładam to na inszy czas. *Teatr* 23 *d*, 48. Odkładaią wszyſtko na oſtatnią godzinę. *Mon.* 66, 70. Ode dnia do dnia pokutę odkładał. *Kul. Her.* 176. To łzami, to prośbą, bliską śmierć odkładała. *P. Kchan. Orl.* 1, 105. Przynaymniey odłoż to na inszy czas. *Teatr* 23 *d*, 48. Elekcya była odłożona. *Teatr* 37, 93. Nie mogący być odłożonym, nie do odłożenia, *Rs.* неотложный, непреложный; *Subſt.* непрелóжность. - §. 2. odkładać kogo czego, z oduczać, odzwyczaiać kogo czego, einen entwöhnen, ihm etwas abgewöhnen. *Desuefacio* odkładam kogo, oduczam. *Mącz. Desuesco* odkładam się, odwykam. *Mącz. Desuetus* odłożony, odwykły; *desuetudo* odłożenie, odwyknienie. *ib.* Jeśli zaraz przełomić nie możesz złego nałogu, odkładayże się po trosze. *W. Poſt. W.* 3, 267. Zbytecznie piie trunki, aż do tego punktu, że mu się od tego wſtrzymać i odłożyć niepodobna. *Mon.* 69, 176. - 3°. odkładać, odłożyć, z ſkładać, złożyć, ablegen, abſtatten. Aby syn w sprawie oycowſkiey nie odkładał świadectwa. *Chel. Pr.* 39. Niechay do odkładania świadectwa nie będzie przypuszczony. *ib.* 38. Ktoby się na czas uſtawiony z długu nie uiścił, niechay sędziemu winę odkłada. *ib.* 139, t. i. odliczy, Strafgeld erlegen. *ib.* 41 *et* 134. Sędzia o swoię krzywdę, kiedy się swarzyli, Kazał wszyſtkie posadzać, że go nie ucscili, Winy kazał odkładać. *Papr. Kol. T* 3. Apellacyi gdy kto nie wygra, winę sędziemu *przepada, i nakłady odłożyć powinien. *Szczerb. Sax.* 13. ODŁOŻYSKO, - a, *n.*, odłog, pole odłogiem leżące, das Brachfeld. Chłop niektóry orać szedł nowe odłożyſko, Chcąc aby mu w pożytku było pole wszyſtko. *Papr. Kol. R* 2.

O-DŁUBAĆ, *F.* o-dłubie *cz. dk.*, w około podłubać, rund um bepuhlen; *Ec.* обвая́ю, обдлубу́ю *circum sculpo*).

ODLUD, - u, *m.*, ODLUDNIA, - i, *ż*, mieysce od ludzi oddalone, einſamer Ort, fern von Menſchen. Muzy, arf waszych wdzięk po Marsowym trudzie, Ukaia słuch Cezara w Pierſkim odludzie. *Hor.* 2, 42 *Nar.*, *Pierio antro*). Po ſtepach tylko i odludniach chodził. *Zab.* 16, 117. *Nar.* ODLUDEK, dka, *m.*, od ludzi ſtroniący, ein Menſchenſcheuer; *Sr.* 1. ſamſetk; *Vd.* bresludnik, odluden zhlovek; *Rs.* отшéльникъ, необходи́тельный, непогребенный мертвéцъ; *Ec.* отходникъ. Wszyſtkie uciechy maią w kompanii guſty, Miłość tylko odludek, i kąt lubi puſty. *Pot. Arg.* 753. Spytany, czemu tam sam siedzi, iak odludek? *Pot. Jow.* 119. Ty odludku w ponurych gdzieś myślach zagrzęzły, Żadnemi się ze światem nie chcesz łączyć węzły. *Zab.* 2, 275 *Nar.* Swięty odludek, iakbyś natury powszechney nie miał bydź synem, nie daway cnocie barwy ponurey. *Zab.* 13, 245 *Nar.* - *Femin.* ODLUDKA, - i, *ż.*, die Menſchenſcheue. Chcą, żeby żony ich żyły, iak odludki iakowe. *Teatr* 34 *c*, 27. ODLUDNOŚĆ, - ści, *ż.*, oddalenie od ludzi, samotność, *Vd.* bresludnoſt, odludnoſt, osebnoſt; *Ross.* отшельничество; die Menſchenleere, die Einſamkeit, Entfernung von Menſchen. Owa odludność w puszczach Tebaidy Pawła. *Kras. Pod.* 2, 153. Odludność mu milsza była, niżeli życie między ludźmi, ile dworſkiemi. *Sk. Zyw.* 2, 349. ODLUDNY, - a, - e, samotny, einſam, men=

ſcheuſern, menſchenſcheu; *Vd.* odluden, ludobojeshen; *Rs.* нелюдимый; отшельничій, отшельническій.

ODŁUDZIĆ, *F.* odłudzi *Act. dk.*, Odłudzać *ndk.*; *Bh.* odlauditi, odwabić, odmamić, weglocken, ablocken. Marne czaczka, któremi świat ludzi odłudza *Pot. Zac.* 31. Krąży djabół, iako lew, łowiąc a szukaiąc, aby ktorą owieczkę odłudził albo odſtraszył od ſtada. *Rey Poſt. X.* 3. Nie światu, bogu trzeba liczbę dadź, bo ludzi, Co tylko na twarz patrzą, lada czym odłudzi. *Pot. Zac.* 120.

ODŁUPAĆ, *ODŁUPIĆ, *F.* odłupie *Act. dk.*, Odłupować *ndk.*, *Praes.* Odłupuie; *Bh.* odlaupiti, odlaupnauti; a) odszczepać, abſpalten, *fissura facta auellere Cn. Th.* b) odłupować co od ściany odbiiać, oddzierać, abreiſſen, losreiſſen.. Gospodarz wziął siekierę, a zamek odłupił, A ſkoro go zepsował, w kąt zaraz zarzucił. *Papr. Kot. E* 2. - §. Odłupić n. p. iabłko, = obierać, z łupin obierać, *Bh.* odlupowati, odlaupati; *Vd.* odlupiti, odſkorjati; *Cro.* odluplyújem; *Rs.* облупить; abſchälen. Gdy konopie odmokną, ſkóra się wnet da odłupić. *Cresc.* 192. ODŁUPEK, - pka, *m.*, odłupana sztuka, etwas Abgeſpaltenes) *Cro.* olùpek, (*Vd.* lup, odlup = odłupiona łupina czyli ſkórka; od rzep *Vd.* luplenize).

OD-ŁUSZCZYĆ, *OD-ŁUŻYĆ, *F.* odłuszczy *Act. dk.*, Odłuszczać, odłuskać, *ndk.*, z łuszczyn obierać, wyłuszczać, abhülſen, aushülſen, abſchlauben. *Vd.* odlushiti, dolslushiti, odluſkati, odſkorjati, odrobiti orehe). Odłuszczać groch. *Wlod.*. Groch nieodłużany, żywot puszy. *Syr. Ziel.* 1031. Wſkok grochu mu odłuży, i ieść każe z słoniną. *Pot. Jow.* 126. Garść ięczmienia otłuczonego i z łupin ochroſtanego, odłużyć go i w wodzie warzyć. *Syr. Ziel.* 969. Polewka z bobu odłużonego. *Spicz.* 233. Odłuſkać ryby, abſchuppen, *Vd.* luſko odſtergati, ribjo ſkorjo odernkati, shlepati, odluſkuvati.

ODLUTOWAĆ, *F.* odlutuie *Act. dk.*, zlutowane rozłączyć, auflöten. *Replumbare* odlutować, *odpoiać. *Mącz.*

1. OD-ŁUŻYĆ, *F.* odłuży *Act. dk.*, Odłużać *ndk.*, ługiem odmyć, mit Lauge abwaſchen, ablaugen. *fig.* Obeyrzy się nań Jezus, a Piotr nie mogąc znieść dłużey Gorzkiemi łzami grzech swóy natychmiaſt od-łuży. *Pot. Zac.* 57.

2. ODŁUŻYĆ *ob.* odłuszczyć.

O-DŁUŻYĆ *cz. dk.*, ze wszyſtkiem zadłużyć, mit Schulden beläſtigen, ganz verſchulden; *Vd.* obdoushiti). Odłużony *Sr.* 1. wóbdówjene; *Ross.* одолженный. (cf. одолжительный obowięzuiący, одолжитель.

ODMACH, - u, *m.*, *Rs.* отмахъ, отмашка, zamach uderzaiącego, das Ausholen um zu ſchlagen, der Anſatz, die Aushohlung, der Hieb. Widząc, że sieką, rąbią bez odmachu, W ten czas się prawdziwego nabrała ſtrachu. *Petr. Hor. F.* 4. Jednym go zwaliła odmachem. *Nar. Dz.* 3, 190, *Żab.* 12, 244. - *transl.* Jż tak mam mówić proſtym odmachem. *Klon. Wor.* 81; t. i. proſto brnąć, w brew', bez ogrodek, nie ochylaiąc, grade heraus. - Bez odmachu odpowiedział. *Gor. Dw.* 164; iak z bicza, bez zaſtanowienia, ohne anzuſtehen. Ale to nie może być inaczéy, Brachu! Musimy się ſkosztować bez wszego odmachu. *Papr. Kot. D* 3 *b*, bez odkładu). Potrawy zakazane, teraz bez odmachu iedzą. *W. Poſt. W.* 3, 251, bez ſkrupułu. ODMACHNĄĆ, *F.* odmachnie *Jntr. idntl.*, odmachać *ndk.*, z boku na zamach się zanosić, ausholen, um zu ſchlagen, um zu werfen; *Rs.* отмахнуть, отмахивать, odciąć iednym razem.

ODMAGLOWAĆ *cz. dk.*, odbyć maglowanie, abmangeln, *Rs.* откатать, откатывать.

ODMALOWAĆ, *F.* odmaluie *Act. dk.*, Odmalowywać *Frequ.*, malowaniem oddawać co, wyobrazić, abmahlen; *Sr.* 1. wotmolowacj, wotmolupu (wotmolwano obraz); *Cro.* ismalati; *Vd.* obrasati, dolobrasati, obrasuvati, podobuvati, napodobuvati; *Dl.* iszlikovati, iszlikujem; *Rs.* списать, списывать. *pr. et fig.* Ponieważ iéy dobrze nie znasz, więc ci ią dokładnie odmaluię. *Teatr.* 38, 80, opiszę, ſchildern. Tak brzydko był w oczach każdego odmalowany, że się oddalić musiał od dworu. *Mon.* 65, 568. cf. czernić). O iakom ia Sesoſtra przeciwnemi farby sobie odmalowywał. *Jabł. Tel.* 31, wyſtawiał.

ODMAMIĆ, *F.* odmami *Act. ndk.*, Odmamiać *ndk.*, *Rg.* odmamiti; *Bs.* odmamiti, zaveſti; *Cro.* odmamlyújem; *Rs.* отманить, отманивать, уманить, уманивать, сманить, сманивать; odwabić, odłudzić, ablocken, weglocken; *Rs.* отманка, odwab, das Weglocken, odmamienie. ODMAMICIEL, - a, *m.*, *Cro.* odmamitel, der Ablocker.

ODMARKOTAĆ, *F.* odmarkoce *Jntr. dk.*, Odmarkotywać *ndk.*; *Sr.* 1. wotmorkotam; odwarkać, *odwrykać, odmruknąć, odgadać, widerbelfern. *Cn. Th.*

ODMARSZCZYĆ, *F.* odmarszczy *Act. dk.*; Odmarszczać *ndk.*, *Bs.* odmrrisiti), wyciągać zmarszczki, *erugare. Mącz.*, entrunzeln.

ODMARZNĄĆ, odmarzł, *F.* odmarznie, *Med. idntl.*, Odmarzać *ndk.*, z przemrożenia odpaść, odmrożonym bydź, *Vd.* odsmersnuvati; *Rs.* отмерзнуть, abfrieren, erfrieren und abfallen. Jeleń gałęziſte rogi swoie co rok porania, iż mu odmarzaią. *Sien.* 282. Odmarzły *Partic.*; abgefroren.

ODMATAĆ *ob.* Odmotać. ODMAWIAĆ *ob.* Odmowić.

ODMĘT, - u, *m.*, *Bh.* ſměſyce, mrchanice, pleticha; *Cro.* zmútnya; *Dl.* zmetnya; *Rg.* smûchja; *Bs.* smechja, smuchja, smutgna (cf. *Smętek, smutek); *Rs.* мятежъ, возмущеніе, сумятица; *Ec.* смута, мятежъ, мятежность, мятеженіе; zamącona woda, zamęt, *propr. et fig.* trübes Waſſer, getrübtes Waſſer. W odmęcie ryby łowić, *in turbido piscari*, im Trüben fiſchen, *Cn. Ad.* 1227. *Rys. Ad.* 70. *Pot. Pocz.* 32, *et* 636. cf. węgorze w zamęcie łowią). Każdy w odmęcie sobie łowić umie. *Teatr* 48 *b* 28; *Cro.* koi love v-mutnoy vode, vszakojachkeh rib nahode). - Ciało psuie się, gniie i uchodzi w odmęt czyli chaos, z którego nowe rodzą się ciała *Mon.* 75, 76. - Nikt mnie nie zna, siedzę iak w odmęcie. *Jabł. Tel.* 27; iak za zasłoną.

ODMIA, - i, *ż.*, odętość, Aufgeblaſenheit, etwas aufgeblaſenes. Wiszą żagle; zkąd tylko Zefir kołowrotem kinie, Czyniąc anfrakty, odmie i kobiele. *Pot. Arg.* 469.

ODMIAŁ, - u, *m.*, odbrzeżna miałkość, (*Ross.* отмѣль hak piaszczyſty w wodzie, eine Sandbank), die Uferuntieſe, der Uferſand. Gdy ſtaw odmiału żadnego prawie nie miał; cały więc ciężar wody wspierał się na grobli. Dałem więc odmiał tym kształtem, iż od grobli piasek i namuł spadkiem nieznacznym coraz w ſtaw idzie. *Kras. Pod.* 1, 174.

ODMIANA, - y, ż., *Bh.* odměna, *Vd.* ozhredba, zhredba; *Rs.* отмѣна, przemienianie, die Veränderung, Abwechslung. Nic tu trwałego, wszystko odmianie podlega. *Zab.* 4, 6, *Kobyl.* Swiata odmiana Niewyrozumiana. *Bratk. B* 4. Niewiastom odmiana przyzwoita. *Boh. Kom.* 4, 171, t. i. odmienność). Słońce biegiem swoim czyni odmiany w roku, to iest, wiosnę, lato, iesień i zimę. *Otw. Ow.* 53, części roku). Koń bez odmiany, = bez plamy, iedney sierci, ohne abwechselnde Farbe, ohne Flecken, einfarbig. Konia bez odmiany oddadź, z iedną sobie chować; ze dwiema przyiacielowi, ze trzema nieprzyiacielowi, a ze czterema przedadź. *Rys. Ad.* 28. - Odmiana, odmienienie się, losowanie się, Abwechselung, Ablösung, Wechsel. Zacznij Dameto, potym Menalko w przemiany Nócić będziesz, lubią Muzy te odmiany, *alterna. Nag. Wirg.* 494. - Odmiana, = zbior rzeczy od innych się rożniących, cf. gatunek, rodzay, Varietät, Untergattung. Układ roślin dzieli się na gromady *classes*, rzędy *ordines*, rodzaie *genera*, gatunki *species*, odmiany *varietates. Botan.* 144. - *theol. Zacharyasz był z odmiany Abiowey, a żona iego z córek Aaronowych. *Budn. Luc.* 1, 5; von der Ordnung Abia Luth. Gdy on służył w porządku odmiany swey przed bogiem. *ib.* *§. 2. odmiana, *Bh.* odměna = odplata, nagroda zamienienia, zapłata, nagroda, die Vergeltung, der Ersatz, der Lohn. Przysądził sobie cesarz winnicę, a panu iey odmianę iaką dał. *Sk. Zyw.* 60. w ODMIANKI *adv.*, w alternatę, abwechselnd, *invicem per vices Mącz.*, losuiąc się, naprzemiannie. ODMIANIEC, - ńca, *m.*, zmiennik, odmieniec, przekińczyk, odmienny człowiek, ein Veränderlicher. Ty odmiańcze winny Lekszy od wiotchey trzciny. *Hor.* 2, 85. *Nar.*

ODMIAR, - u, *m.*, ODMIARA, - y, *ż.*, odmierzenie, das Abmessen. Zwrot swóy obiecał, na który czas odmiara zboża woysku przypadła. *Warg. Cez.* 145. - b) odmiar, nagroda, wet, powetowanie, der Lohn, die Belohnung, Vergeltung. Na kark oprawcy ciało się waliło, aby gdy innym nie mogło odmiarem, Samym przynaymniey mściło się ciężarem. *Chrość. Luk.* 39. Muzy darem rozniosłeś sławę Augusta, August cię Muzy odmiarem podaie w potomne usta. *Zab.* 12, 31. *Kniaź.*

ODMIATAĆ, Odmiotać, Odmiatować *ob.* odmieść. **ODMIAT, - u, *m.*, odrzucenie, *Cro.* odmet, Zurückwurf, Abweisung. Upodobay, co raczysz, odmiatu nie będzie, *repulsa. Zebr. Ow.* 30.

ODMIĘCZ, - y, *ż.*, *Bh.* odměk albo oblewa; gib, odgiženj; *Vd.* jug, juh, jushje; *Crn.* odmęka; *Rs.* малъ, оттепель, оттаетѣ, оттаять, изморозъ; wilgoć po mrozie, gdy puszcza, odwilż, rozciecz; Thauwetter. Po gwałtownym mrozie, pospolicie bywa odmięcz. *Gor. Wł. D b.* Sklepy takie nietrwałe, dla słoney wilgoci w nich, która na odmięcz albo i na plutę zawsze odwilgnie. *Cresc.* 35. ODMIĘKCZYĆ, *F.* odmiękczy *Act. dk.*; Odmiękczać *ndk.*; *Bh.* odměkčiti; *Crn.* odmeękujem; *Vd.* goromezhiti, gorsmehkuvati; *Bs.* odmekscjati; *Cro.* odmekchàvam; *Rs.* умягчить, умягчать, miększym uczynić, erweichen, weich machen. Wilgoć odmiękcza, a ogień zagrzewa. *Rey Wiz.* 152. Ocean wszystkę ziemię okrążył, tak iż ią ze wszystkich stron odmiękcza i odwilża. *Biel. Sw. E* 3 *b.* Bóg serce tyrana strumieniem łaski odmiękczył stwardziałe. *Wad. Dan.* 48. Umiał biskup i tych, którzy byli niemiłosierni, do iałmużny przywodzić, i serce ich odmiękczyć. *Sk. Zyw.* 65. Nauka w nas srogość odmiękcza, tak iż nikt z przyrodzenia srogim tak bardzo nie iest, któryby się ubłagać a odmiękczyć nie dał, by tylko nauki naśladować chciał. *Kosz. Lor.* 13 *b.* Staray się, byś przykre napomnienia pięknemi a łagodnemi słowy ubłagał a odmiękczył. *Kosz. Lor.* 49. ODMIĘKNĄĆ, *F.* odmięknie *Neutr. idntl.*, Odmiękać *ndk.*, *Bh.* odměknauti, odgibnauti; *Bs.* odmeknuti; *Ross.* отмякнуть, miękczeyszym się stać, erweicht werden, weicher werden. W ciepłéy wodzie nogę namoczywszy, gdy nagniotki odmiękną, dobyć ie nożykiem *Perz. Cyr.* 2, 287.

ODMIENIACZ, - a, *m.*, co odmienia, der Veränderer, Wechsler; *Sr.* 1. wotměnik, penežnik; *Ec.* торжникъ. Odmieniacz pieniędzy, zamieniacz, monetnik, kambierz, przekupień pieniędzy. *Cn. Th.*, der Geldwechsler. ODMIENIALNY, - a, - e, mogący bydź odmienionym, zamienionym, verwandelbar, verwechselbar, vertauschbar. Pieniądze środkiem są odmienialnych rzeczy. *Petr. Et.* 545. ODMIENIĆ, *F.* odmieni *Act. dk.*, Odmieniać *ndk.*, *Bh.* oměniti, odměnowati, odstřjdam; *Sr.* 1. wotmenicż; *Vd.* odmeniti, podrugazhiti, ozhrediti, zhrediti; *Bs.* odminiti; *Ross.* отмѣнить, отмѣнять, измѣнить, измѣнять; inszym robić, inaczyć, w insze przerobić, ändern, verändern, abändern. Szatan o to się stara, aby człowiekowi zaćmił, zinaczył, odmienił, zfałszował prawdziwą znaiomość pańską. *Wiśn.* 311. Przeklęty, ktoby moie ustawy odmienił, abo im przyczyniaiąc, abo uymuiąc. *Baz. Hst.* 239. Tak się uyrzeniem onego trupa odmienił, iż się stał iakoby inszy. *Sk. Zyw.* 2, 245. Wszystkie się rzeczy odmieniaią, Jedne narody rosną, drugie upadaią, *Otw. Ow.* 626. Nie iest to sromota, iako się odmieniaią rzeczy, tak i radę naszę odmieniać. *Gor. Sen.* 319. Odmienić myśl, zdanie, *Ross.* отдумать, отдумывать. Z gruntu odmienić sposób życia; to zacząć czynić, czegośmy nie czynili; a przestać tego, cośmy mieli dotąd w używaniu. *Teatr* 28, 6. Wszystko bóg odmienić może. *Rys. Ad.* 71. Czasy się odmieniaią, z czasami i ludzie. *Zabł. Z. S.* 62, *nos mutamur in illis.* Mienią się lata, noc za dniem żenie, Ja się w miłości mey nie odmienię. *Karp.* 4, 4. Odmieniać się w obyczaiach, odmieniać obyczaie w lepsze abo gorsze *Cn. Th.*, moralnie lepszym abo gorszym się stać, niż przedtym). Nie odmieniay się, iako Marzec na wiosnę, gdzie iednego dnia będzie i deszcz i iasno i krupy. *Rey Zw.* 24 *b.* Moy pan iak miesiąc się odmienia. *Teatr* 35 *b*, 141. Służący panów odmieniaią, iak suknie. *Teatr* 19, 89, t. i. służbę odmieniaią, sie verändern den Dienst. Co sześć tygodni, to służbę odmienia. *Teatr* 4 *b*, 30. Stan odmienić. *Teatr* 2 *b*, 4, żenić się, abo iść za mąż, cf. postanowić się, seinen Stand verändern. Odmieniać talerze. *Teatr* 23 *b*, 83, insze talerze na stół dawać, die Teller wechseln. Ten cesarz urzędników, których iego przodkowie ustawili, *zodmieniał. *Biel. Hst.* 189, złożył i inszymi lózował). - Sardanapalus odmieniał twarz sobie farbami. *Weresz. Rgl.* 46. pstrzył, bunt machen, bunt färben. - Odmienić w co, = przeobrażać, przeistoczyć, obracać w co, verwandeln. Odmieniła się pszenica w kąkol. *Birk. S. K. B* 2 *b.* Smiech się w płacz, wesołość w smutek, żart w łzy odmienia. *Teatr* 42 *d.*

- Odmieniać się w co, nieiednostaynie iednego się trzymać, n. p. Wolimy my starożytności się trzymać, niżeli za twoią idąc radą, coraz w nowe zwyczaie cerkiewne, by kucharz w potrawy się odmieniać. *Pim. Kam.* 70. - Odmieniać pieniądze, przemieniać, zamieniać, Geld wechseln. Monetarze drobną a prostą monetę za wielką odmieniali. *Sekl. Jan.* 11. Urzędnik powinien owcom piątno dać, dla nie odmienienia skór, gdy co zdechnie. *Haur. Ek.* 72, żeby nie były zamienione). ODMIENIEC, - ńca, *m.*, odmianiec, zmiennik, przekińczyk; ein Veränderlicher, ein Unbeständiger. Małoby uczyniło pożytku, począć żyć w dobréy wierze, gdzieby w tym zaczątku człowiek miał ustać, a odmieńcem być, *Gil. Pst.* 208 *b.* Odmieńcy dwa razy tracą, a wzgardę z obu stron odnoszą. *Nar. Hist.* 7, 246. Łakomy, gniewliwy, odmieniec, stracił sławę rostropności i powolności. *ib.* 7, 186. Wprowadzoną do Ruskich księstw religiią, odmieniec Daniel wyrugował. *ib.* 5, 49, odszczepieniec). *Zimor. Siel.* 225. Odmieniec Proteusz *ambiguus. Zebr. Ow.* 27. ODMIENNIK, - a, *m.*, ODMIENIKWIAT, ziele *tripolium*, trzy kroć przez dzień kwiat swóy ma odmieniać, poranu biały, w południe szarłatny, wieczor czerwonobrunatny, Tripelkraut, Seesternkraut. *Syr.* 584. ODMIENNY, - a, - e, ODMIENNIE *adv.*; *Bh.* měnitedlný, wrtkawý (odměnny wzaiemny *mutuus*); *Vd.* vertlivu; *Rs.* измѣняемый, измѣнный; *Ec.* вращный, перемѣніе подлежащій. (*Rs.* отмѣнный osobliwy, wyborny, rożny) niestateczny, veränderlich. Proteusz nie mógł bydź odmienieyszy, iako ci w stroiu swym młokosi. *Opal. Sat.* 115. Odmienne i z sobą walczące myśli i skłonności miał. *Sk. Dz.* 304. Odmienny w myśli, *Ross.* раздумчивый, *Ec.* волевращный; который по воли своей перемѣняется. Powietrze nieodmienne, *aer fixus*, które w ciałach znayduie się. *Os. Fig.* 213 → §. Barany odmiennéy barwy i srokate. 3 *Leop. Gen.* 30, 35, pstre i nakrapiane). - §. odmieniony, inszy, verändert, anders. Nie poznali go, tak się stał odmiennym. *Chrość. Job.* 15. ODMIENNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* wrtkawost; *Rs.* измѣняемость, (*Rs.* отмѣнность wyśmienitość, osobliwość), niestateczność, die Veränderlichkeit. Nic na ziemi trwałego, wszystko odmienności podlegą. *Zab.* 12, 233. Uważay odmienność fortuny, iako się ona dziwnym kołem toczy. *Rey Zw.* 66.

ODMIERZYĆ, *F.* odmierzy *Act. dk.*, ODMIERZAĆ *ndk.*, *Bh.* odměřiti, odměřowati, změřiti; *Sr.* 1. wodmiriu, wodmirim, wotmiŕam; *Vd.* domeriti; *Cro.* odmerjam; *Hg.* elmérem; *Rs.* отмѣрить, отмѣрять, отмѣривать, отмежевать, отмежевывать, измѣрить, измѣрять; *Ec.* воззмѣряю; odbyć mierzenie, do końca wymierzyć, abmessen, völlig abmessen. Czas odmierzenia zboża przychodził, *Warg. Oez.* 11. Kmieć, gdy kędy zbożę odsyłai, powinien na to korzec swóy dla odmierzenia pewnego wziąć. *Haur. Ek.* 23. *ob.* odmiara. - 2. odmierzać komu, nazad mu oddaiąc, odwetować mu, nagradzać mu, oddawać komu, einem zurückmessen, wieder vergelten. Tąż miarą, którą mierzycie, będzie wam odmierzono. *Sk. Kaz.* 273. *Leop. Math.* 7, 2; *Sr.* 2. s'takein měru tú měrisch, s'takein bujo tebě safej merone. Jak kto namierzy, zaraz mu odmierzy. *Mat. z Pod. B* 1. Jaką my piędzią drugiemu mierzemy, Tak odmierzaną i my odbierzemy. *Jabł. Bz.* 112. *Teatr* 35 *b*, 40. Szczęśliwy, któryć odmierzy złości, Coś niemi trapił nas bez litości. *Ryb. Ps.* 274.

ODMIEŚĆ, odmiotł, odmietli, *F.* odmiecę *Act. dk.*, ODMIATAĆ, ODMIATOWAĆ, Odmiotać *ndk.*, (*Rs.* отмести, отметать *deverrere*, отметать, отметывать *deiicere*, *Bh.* odmésti *deverrere*, *Rg.* odmetnuti *eiicere*, *excludere*; *Sr.* 1. wodmetu *deverro*); odrzucać, wegwerfen, verwerfen; *fig. et transl.* Przemożeni od naszych, poszli, odmiotawszy od siebie broni. *Bielsk.* 160. Wypadła, ieszcze głowy swey nie doczesawszy, Tylko włosy tam i sam z czoła *zodmietawszy. *Otw. Ow.* 447, z czoła odgarnąwszy, sie hatte die Haare sich aus dem Gesichte gestrichen. Nie odmiatayże mnie od swey obliczności, Ani bierz odemnie ducha swey mądrości. *J. Kchan. Ps.* 75, nie oddalay. *Karp.* 5, 142, verwirf mich nicht von D. A. Chcesz, umiesz ratować, nie chcieyże nas odmiatować, Gdy cię wzywamy. *Kanc. Cd.* 272. Odmiatał nieprzystoyny warunek. *Hor.* Libertyn odmiata księgi pisma *S.*, *Bals. Nied.* 1, 112. Proroki, iakoby nie mówili duchem świętym, odmiatał. *Sk. Dz.*; *ob.* obmiot. - b) Żołądek odmiata, odbiia, odrzuca, der Magen stößt auf. Kwaśne odmiatanie żołądka i odrzyganie. *Syr.* 410. Odmiatowanie żołądka. *ib* 451. - §. Odmieść, odmiatać miotłą, skrzydłem, abkehren, wegkehren mit dem Besen, Flederwische, i t. d., *Vd.* odhuliti, obhuliti, obtinshati, obhusati.

ODMIESZAĆ *cz. dk.*, nawzaiem pomieszać, wieder mischen. W kubku, w którym on wam mieszał (wino), odmieszaycie iemu dwoiako. 1 *Leop. Apoc.* 18, 6.

ODMIESZKAĆ *med. dk.*, mieszkaiąc odbyć, abwohnen, *Rs.* зажить, заживать.

ODMIGĘBA, - y, *m.*, *labeo*, który wielkie wargi ma, gęba. *Mącz.*, der ein großes Maul und große Lippen hat; (gębat, pucek). Policzki nadymać iedno dudom należy, abo owym odmigębom. *Eraz. Ob. a.*, *ob.* odmopysk.

ODMIŁOWAĆ, *F.* odmiłuie *Act. dk.*, na wzaiem kochać, wieder lieben. Umiłował ciebie bóg przed stworzeniem świata, przy stworzeniu świata, przy odkupieniu i poświącaniu; nie będzieszże chciał odmiłować takiego miłośnika twego? *Hrbst. Nauk. K* 5. - 2) miłowaniem odciągnąć, durch Liebe ableiten, abwendig machen. Gniewała się Medea, iż corka Glauka odmiłowała iey Jasona, i ślub z nim brała. *Petr. Hor.* 2, *O*, *b*. Małoż ieszcze na tym masz, żeś mi odwabiła i odmiłowała męża? 1 *Leop. Genes.* 30, 15.

ODMIOT, - u, *m.*, a) *Actiu.* odmiotanie, odrzucanie, das Wegwerfen, Verwerfen; das Abschlagen eines Ansuchens. Jeśli odmiot w prośbach naszych uznamy, *repulsa. Krom.* 625. Kogo czysty prawdziwey blask otacza cnoty, Nie zna on, co są gminne łaski lub odmioty. *Hor.* 2, 12, *Nar.*, *virtus repulsae nescia sordidae.* Toć żadnéy nie będzie różnicy, czyli Kato buławy dopnie, czyli odmiot odniesie? *Pilch. Sen.* 2, 164. Bezpiecznie króla o to, co chce prosi, A odmiotu swym prośbom nie odnosi. *Groch. W.* 264; *Zimor. Siel.* 319. Dałeś mu czego pragnął; a oczkolwiek prosił W żadney rzeczy odmiotu nigdy nie odnosił. *J. Kchan. Ps.* 27. Kandydaci zuchwali, i niecierpliwi odmiotu. *Petr. Pol.* 459. Powaga z niższych odmiotem nie ma tam mieysca, gdzie skromność panuie. *Zab.* 11, 123. - §. 2. *Pass.* to co odrzucaią, odrzutek, wymiot, brak, Auswurf, Ausschuß, Auswürfling. Bóg iednych mieć chce

plewą, chwaftem i odmiotem; innych pszenicą abo żytem. *Chrość. Job.* 5. Lekkich tych ludzi maią za odmiot podły narodu ludzkiego. *Mon.* 69, 1038. Przemysł wszyftkotworny, co się bydź odmiotem Gniewnéy zdało natury, czyftym barwi złotem. *Nar. Dz.* 1, 156. Miedziane żużele abo odmioty w hutach miedzianych. *Cn. Th.*, Schlacken. Odmioty piecowe *cadmia fornacum. Krumł. Chy.* 374. Czy snać mdłym nas i gnuśnym poczytasz odmiotem? *Zab.* 15, 13, *Kniaź.*

ODMŁADZAĆ *ob.* Odmłodzić.

ODMLÉC *cz. dk.*, odmiele *F.*, mełcie odbyć, abmalen, das Malen (in der Mühle) vollenden, *Ross.* отмолоть, отмелю.

ODMŁOCIĆ *cz. dk.*, odbyć młoćbę; nawzaiem pomłocić, odrazić, odbić, abdreschen, *Vd.* odmlatiti, gorsmlatiti, gorpomlatiti; *Rs.* отмолотить, отмолачивать.

ODMŁODEK, - dka, *m.*, ODMŁODŹ, - i, *ż.*, odroftek, neuer Anwuchs, Sprosse. Drzewo to rozpuściło latorośli swe aż do morza; a do rzéki odmłodki iego. *Budn. Ps.* 80, 11. Sadzenie pigwy bywa, odrywaiąc odmłodzi, które się puszczaią od korzenia. *Cresc.* 412. Uważać trzeba, aby się odmłodzi, które wilki albo bękartami zowią, od korzenia nie puszczały. *Cresc.* 675. ODMŁODNIEĆ, odmłodniał, *contract.* odmłodł, *F.* odmłodnieie *Neutr. dk.*; (cf. *Boh.* omladit se *frondescere*) *Boh.* omládnauti, omladiti; *Sr.* 1. womodźam; *Crn.* pomladujem se; *Rg.* pomladitise, omlàditise; *Cro.* omladujèmsze; *Ec.* помладѣти, помолодѣть; odmłodzić się, do młodości się wrócić, wieder jung werden; *propr. et fig.* Odmłodnienie twarzy. *Teatr* 35 *b*, 45. Widział go tłuftym i zdrowym, zgoła odmłodniałym. *Jabł. Tel.* 195. Odmłodniał, ożył. *Cn. Ad.* 767. *Rediuiuus* odnowiony, odmłodły. *Mącz.* Tego roku między Bolesławem a Sasami woyna znowu odmłodła. *Krom.* 276, t. i. odnowiła się, wurde erneuert. ODMŁODZIĆ, *F.* odmłodzi *Act. dk.*, ODMŁODZAĆ *ndk.*, młodość wrócić, verjüngen. Wódka na odmłodzenie baby ftarey, aby się zdała we 20 latach. *Sleszk. Ped.* 55. Wenus umyśliła odmłodzić Anchizesa. *Otw. Ow.* 370. Medea chciała ziołmi odmłodzić ftarego Ezona. *Kulig. Her.* 127. Wąż się odmładza, zrzucaiąc ftarą fkórę. *Teatr* 28 *b*, 110, t. i. lini się). Gdy się iuż gałązka drzewa odmłodzi, i liście się puści, wiecie, że iuż blifko bywa lato. 1 *Leop. Math.* 24, 32. - *translat.* odnowić, erneuern. Wszelkiego uczynku grzecznego ozdoba, z częftego wspominania sama się odmładza. *Warg. Wal.* 143. Odmłodzona między ftanem duchownym a świeckim o dziesięciny niezgoda. *Krom.* 362. ODMŁODZICIEL, cf. odnowiciel, *Rg.* pomladitegl.

ODMOCZYĆ, *F.* odmoczy *Act. dk.*, Odmaczać *ndk.*, mocząc odświeżyć, odkropić, *Ross.* отмочить, отмачивать. (отмачиванïе, отмочка); mit Nässe erfrischen, anfeuchten. Dzionek mamy iasny; deszczyk odmoczył; byłaby dobra oraczka. *Teatr* 52, 9. ODMOKNĄĆ, *F.* odmoknie *Neutr. idntl.*, Odmakać *ndk.*, *Bh.* odmoknauti, odmokati, *Rs.* отмокнуть, отмокать, moczeniem odmięknąć, durch Einweichen erweichen, eingeweicht werden. Gdy konopie odmokną, fkóra się wnet da odłupić. *Cresc.* 192.

ODMODLIĆ *cz. dk.*, modlenie odbyć, zu Ende beten, ausbeten, abbeten, *Ec.* отмолю, *Rs.* отмолить.

**ODMOPYSK, - a, *m.*, żaba Φυσιγναθος. *Przyb. Batrachomyomach.*, der Pausbäckler; *ob.* odmigęba.

ODMORSKI, - a, - ie, od morza daleki, nieprzymorfki, lądowy, śrzodziemny, *mediterraneus. Cn. Th.*, fern vom Meere; auf dem festen Lande belegen. ODMORZE, - a. *n.*, od morza odległość *mediterraneum. Cn. Th.*, die Ferne vom Meere. Odmorze, kray odległy od morza, *Włod.*

ODMOTAĆ, *F.* odmota *Act. dk.*, Odmatać *ndk.*; *Sr.* 1. wodmottam; *Vd.* odmotati, dolsmotati, *Cro.* odmotávam; *Bs.* odmotati, odvitti; *Rg.* odmotatti); odpłatać, odwikłać, herauswickeln, herauswirren, aufwirren, auflösen. Ach! kto mię z srogich zawikłań odmota! *Teatr* 44 *b*, 83.

ODMOWA, - y, *ż.*, odmówienie; a) odpowiedź, die Gegenrede, die Antwort, die Erwiderung. Byłbym w naleganiach żywszym, gdyby ona wolnieyszą była w odmowach. *Węg. Mar.* 3, 55. To rzekłszy Merkuriusz, nie czeka odmowy, Lecz zarazem od niego zniknął. *A. Kchan.* 97. Byłem iako głuch, abo ten, co dotknion słowy, Nie ma nieszczęsnéy w uściech odmowy. *J. Kch. Ps.* 54, iak niemy. *Karp.* 5, 104). - *Jurid.* odmowa, *z* replika, die Replik, die Gegenrede. Rękoymiemu godzi się używać wszyftkich obron prawa, i wszyftkich odmow, odporów, których miał używać dłużnik. *Sax. Pocz.* 74. Odmowy przeciw świadectwu. *ib.* 91. - 2. odmowa, odmawianie, niepozwalanie czego, odmiot, Abschlagung, abschlägliche Antwort. ODMÓWIĆ, *F.* odmówi *Act. dk.*; Odmawiać *ndk.*, (*Boh.* odmluwiti *sermonem absoluere*; odmlauwati *contradicere*; *Slo.* odmlauwám *reclamo*; *Sr.* 1. wotmowam *respondeo*; *Rs.* отмолвить odradzić). - a) odpowiedzieć, odrzec, antworten, gegenreden, erwidern. Papiezcy posłowie pierwsi mówili, odmówił im Antyocheńfki patryarcha, *Sk. Dz.* 670. Co chce odmówić, to słowo połyka. *Wad. Dan.* 10. Próżno to groźby naymniey mężów onych nie ftrwożyły, I iako na nie z razu szydząc odmawiali, Tego potym i fkutkiem znacznie dokazali. *B. Papr. Tr. B b.* Mamy fkromną mową odpowiedzieć temu, co odmawia, bo tak rychléy przeftanie ta rzecz, któraby mogła przyyść ku czemu gorszemu, gdyby ieden drugiemu słorzeczenia odpowiadał i odmawiał. *Eraz. ięz. G g* 6 *b.* oddawał). Jeśliby komu łaiano, a onby też łaiał a odmawiał, nie powinien za to oprawować, gdyż odmawia; a sam nie ieft początkiem, żeby przymawiał. *Sax. Art.* 46. Echo się ozywało; w koło głośne fkały Philli, uciesżna Philli, za mną odmawiały. *Zimor. Siel.* 171, t. i. odgłaszały, odbiiały, sie widertönten. - 2. *renuendo* odmawiać niepozwalaiąc; versagen, abschlagen, nicht gewähren; *Sr.* 1. zapowedam so; *Crn.* odrêzhi; *Vd.* odreshi, sareshi, odtajiti, odvoliti, odriekati, nepervoliti; *Bs.* odrecchise; *Rag.* odrecchi; *Sla.* odbiti, ufkrátiti; *Eccl.* отмаю, не изволяю, зарицаю, заречаю. Czego żąda mąż, odmawiać tego nie powinna żona. *Teatr* 3 *b*, 79. Odmawiał mi potrzeb nieodbitych. *ib.* 49 *b*, 63. Tak dobra była, żem iey nic odmówić nie mogła. *Teatr.* 29, 42. Kto bez słuszności odmawia, grzeszy przeciwko dobrey przyiaźni. *Lub. Ros.* 331. Za pieniądze, kto czego odmawia? *Teatr* 24 *c*, 99. Nie mogłem sobie odmówić tego ukontentowania, abym nie oświadczył wdzięczności narodowi. *Gaz. Nar.* 1, 187,

Stan. Aug. Część dobrodzieystwa, prośba wcześnie odmówiona. *Min. Ryt.* 4, 154. Pół dobrodzieystwa iest zaraz odmówić. *Cn. Ad.* 768. Grzecznie odmówić, *Ross.* отбоя́рить, отбоя́риваю. Wygnanie cierpi, kto się oyczyznie odmawia. *Min. Ryt.* 4, 134, t. i. nie chcąc iey się poświęcić). - §. *Cożem ia zacz, abych się czego miała odmawiać panu memu! *Radz. Jud.* 12, 13. - 3) odmowić kogo od kogo, namową odciągnąć, einen von jemanden abspenstig machen, abreden, abwendig machen. Kto drugiemu odmówi sługę, ostréy wart kary. *Haur. Sk.* 255. - 4. Odmawiać mowę, rzecz, pacierze, *absoluere recitationem orationis. Cn. Th.*; hersagen, aufsagen. Tak swoie żale odmawiała. *P. Kch. Orl.* 1, 369. Naucz się tego na pamięć, i z porannemi modlitwami odmawiay codziennie. *Teatr* 27, 71. Pacierza nie odmawiali. *Kucz Kat.* 3, 396. Modlitwa ta przy końcu służby bożéy odmawiana będzie. *N. Pam.* 21, 298. Nie będę iadł, aż odmówię rzecz swoię. *W. Genes.* 24, 33, aż odprawię). Ścierpcie też i mnie, że też będę mówił; a gdy odmówię, śmieycie się, będzieli się wam zdało. 1 *Leop. Job.* 21 2. Jeden czynił gesta, drugi słowa odmawiał. *N. Pam.* 2, 234. Małe niech będą dla dzieci lekcye, byle ie iak nayczyściey i nayzrozumialey odmawiały. *Kpcz. Gr.* 1. *p.* 52. Dyrektorowie na odmawianiu pensów całą naukę zasadzaią. *Pir. Pow.* 134. - §. 5. odmówić co się mowiło, cofnąć złą mowę swoię, odszczekać, odwołać, widerrufen, seine böse Rede zurück nehmen. Przymówkę temi słowy odmówić ma: com mówił na cię, żebyś ty był nieuczciwéy matki synem, tom na cię szczekał, iak pies. *Stat. Lit.* 86. - *§. odmawiać, *obmawiać, wymawiać, entschuldigen. Do innych wszystko baczemy, ganiemy, a co sami czyniemy, by naygorzey, tedy to odmawiamy. *Eraz. ięz. Kk* 6, ODMOWICIEL, - a, *m.*, który odmawia, der Erwiderer; der etwas abschlägt; *Slo.* odmluwnjk *oblocutor.* ODMOWNY, - a, - e, - ie *adv.*, - o *adv.*, od odmowy, odmawiaiący, mogący bydź odmówionym; niepozwalaiący, *Vd.* odrezhliu; abschlägig. Upewniam, że nic u mnie dla Wc Pana odmównego nie znaydziesz. *Teatr* 10 *b*, 26. Rozwód u Turków nigdy nieodmówny. *Kłok. Turk.* 185. Proś ich, iak naymocniéy, aby nieodmównie tu przyszli. *Teatr* 10 *b*, 79. Nie odmównoć nic, zjaw tylko kczemu chęć masz. *Zebr. Ow.* 300, *sint tua vota secura repulsae).* - §. odmówny drugiemu, odpowiadaiący mu, stosowny, *Zabł. Roz.* 56 *relatif.*

ODMROZIĆ, *F.* odmrozi *Act. dk.*, Odmrażać *ndk.*, abfrieren, erfrieren, erfroren machen; *Vd.* odmrasiti; *Rs.* отморо́зить, отмораживать. (cf. odmarznąć). Odmrożonego pacyenta bynaymniey do ciepłych izb lub ognia nie przybliżać. *Perz. Cyr.* 2, 71. O członkach odmrożonych, abo mrozem zepsowanych. *Haur. Sk.* 393. - Odmrożenie, *Odmróz*, *Tr.*, są to bąbele mroźne, gdy ciało wielkim zimnem przeięte, zwłaszcza w rękach lub w nogach zwykło się odymać. *Perz. Cyr.* 2, 70. Erfrierung, Frost, Frostbeulen, *Boh.* omrázenina, odznobenj, oznobenina; *Slo.* omrzlina, zmrzle masso; zamróz.

ODMRUGNĄĆ, *F.* odmrugnie *Act. idntl.*, Odmrugać *ndk.*, oczami odkiwnąć. *Cn. Th.*, mit den Augen einen Gegenwink geben.

ODMRUKNĄĆ, *F.* odmruknie *Act. idntl.*, Odmruczeć, *F.* odmruczy *dk.*, Odmrukać *ndk.*, Odmrukiwać, *odmruczawać *cztl.*, mrucząc odpowiedzieć, odmówić, wider murren, gnurrend antworten. (Kotka do kota): czyż to ci mało i szczęścia i chluby, Kiedyć odmrukam według twoiéy chęci? *Kniaź. Poez.* 2, 122, t. i. odmiauczam). Odmruknąć, odwarczeć, odmarkotać, odwrykać, *Vd.* jesishuvati; *Ec.* противоропщу̀, противовѣщаши, противоглаголати, widerbelfern, widermurren. *Obmurmuro* odmrukam, odwarkam, przeciwiam się. *Mącz.* Ewa mu tak odmruknie ... *Przyb. Milt.* 299. - §. odmruczeć, mrucząc odbyć, abgnurren, abmurren, gnurrend oder murrend verrichten. Pacierze nasze częstokroć lada iak tylko odmruczawamy. *Hrbst. Nauk C* 2 *b.*, *ob.* odmówić.

ODMUCHNĄĆ co z prochu, *Act. F.* odmuchnie *Act. idntl.*, den Staub wegblasen von etwas *deflare. Cn. Th.*, *Vd.* okulpihniti.

*ODMUNSZTUKOWAĆ, *F.* odmunsztuknie *Act. dk.*, munsztuk zdiąć z narzędzia muzycznego. *Tr.*, das Mundstück abnehmen von einem Instrumente.

ODMUROWAĆ, *F.* odmuruie *Act. dk.*, mur przebić, zwalić *Tr.*, eine Mauer aufbrechen, abtragen. Ciało iey złożywszy w sklepiku, weyście do niego zamurowano; w kilka lat, odmurowano sklep, a ciało znaleziono przy samym weyściu. *Boh. djab.* 2, 155. - §. odmurować, na nowo wymurować, aufs neue aufmauern. Odmurować rozwaliny.

ODMUSNĄĆ, *F.* odmuśnie *Act. idntl.*, Odmuskać *ndk.*; głaszcząc odjąć, abstreicheln, wegstreicheln. *Delino* odmuskuię. *Mącz.*

ODMYĆ, *F.* odmyie *Act. dk.*, ODMYWAĆ *ndk.*, myiąc oddalić. wegwaschen; *Sr.* 2. wotmúsch; *Vd.* ovmiti, ovmivati; *Rs.* отмыть, отмывать. Odmyty, z Odmytny, mogący bydź odmytym, abwaschbar. Nieodmyty, trudny do wypłokania, wyprania. *Cn. Th.* 510 Odmycie, *ob.* ablucya, *Rs.* отмывка.

ODMYCIĆ, *F.* odmyci *Act. dk.*, myto zapłacić, odclić, cło odbydź, zapłacić, Zoll bezahlen, abmauthen, *propr. et fig.* U swego burmistrza odmyciwszy w domu; Nie będzie się po drodze iuż sprawiał nikomu. *Star. Vot. B* 6. Przemysława zabito; to snadź wyraźna była boża wola, By się krew odmyciła biskupia krwią króla. *Min. Ryt.* 2, 28.

ODMYKAĆ *ob.* Odemknąć.

*ODMYŚLIĆ *cz. dk.*, myślą odłączyć, in Gedanken absondern. Skądby to pochodziło, ieszczem nie odmyślił. *Oczk. prz.* 7, ieszczem nie doszedł).

ODMYTY, ODMYWAĆ *ob.* Odmyć.

*ODNASZAĆ *ob.* Odnieść.

ODNAWIACZ, - a, *m.*, odnowiciel, który co odnawia, der Erneuerer. *Włod.* ODNAWIAĆ *ob.* Odnowić.

ODNAWIEDZIĆ, *F.* odnawiedzi *Act. dk.*, Odnawiedzać *ndk.*, wzaiemnie odwiedzić, wieder besuchen. *Tr.*

ODNĘCIĆ, *F.* odnęci *Act. dk.*, Odnęcać *ndk.*, odwabić, ablocken. (*opp.* przynęcić). *Sien.* 610; *Bielsk.* 393.

ODNIEĆ, odniało, *F.* odnieie *Intr. Impers.*; Odniewać *ndk.*, oświtać, Tag werden, tagen. Widziała, albo się iey podobno tak zdało, Że widziała, bo było nie dobrze odniało. *P. Kchan. Orl.* 1, 266. Przededniem bardzo rano w drogę wyszły, J do grobu, gdy odniewało, przyszły. *Odym. Sw.* 2, *Ll* 2 *b.* 1 *Leop. Jud.* 19, *ib.* 2 *Mach.* 13, 17. Gdy człowiek nasieniem zasieie Ziemię uprawną, potym snu nocnego Zażywa, i zaś wstanie, gdy odnieie, Tym czasem ziarna zboża posianego Pukną. *Odym. Sw.* *Aa* 4 *b.* Gdy *się nazaiutrz *odniało, wypuścił go z pęta

1 *Leop. Jer.* 20, 5. (*Rs.* отдневать odbywać dejour).
Odniały, oświtły, widny, **hell geworden, sichtbar. Patrzą z gorek odniałych na koło. *Przyb. Milt.* 194. Wyszedł z chaty w odniałe okolicy strony: „iak ślicznym, rzecze, nowe słońce porankiem nas wita! *Przyb. Ab.* 163.
ODNIECHCIEĆ *ob.* Odechcieć.
*ODNIEKĄD *adv.*, *Slo.* **odnekad, odnekál, odnekud** *alicunde*, od nieiakiego mieysca, od nieiakiego czasu, nieiako.
ODNIEŚĆ, -.iosł, - ieśli, odniesie, odniosę *Act. dk.*, Odnosić *ndk.*, Odnaszać *Freq.*, (*Bielsk. Kr.*); *Boh.* **odnesti, odnest, odnesu, odnasseti;** *Slo.* **odnásseti, odnosit;** *Sr.* 1. **wotnoschам;** *Vd.* odnesti, odnositi, odnashati; *Crn.* odnâsham; *Dl.* odneszti; *Cro.* odnezti, odneselszem, odnasham, odnássam; *Bs.* odnesti, odnjeti; *Rg.* odnjêti, ednossim; *Rs.* отнести, относить; a) odnieść co komu, nazad mu zanieść, **zurück tragen, zurück bringen, wieder bringen.** *propr. et impropr.* Odnieś mi książkę. *Tr.* Zwykliśmy mówić: ten temu wdzięczność odniósł, *gratiam retulit*; odnosić bowiem iest to, coś winien dobrowolnie przynosić; nie mówimy: wdzięczność wrocił *gratiam reddidit*; wracaią bowiem ci, u których się domagaią, którzy poniewolnie oddaią. *Odnieść*, iest to nieść do tego, od któregoś wziął, a to słowo znaczy dobrowolne odniesienie; który odniosł, sám się mianował. *Piłch. Sen. list.* 2, 318. - §. Odnieść górę, pagórek, rozebrać, zniżyć, zrównać, **eine Anhöhe abtragen.** Podniesieni są na chwilę, a nie ostoią się, a poniżeni będą, i będą odniesieni, a iako wierzchy kłosów potarci będą. 1 *Leop. Job.* 24, 24. a) *philos.* referować, stosować wstecz, **beziehen auf etwas, dahin zurückbringen.** Nie dostrzegaiąc przyczyn, lubimy wszystko do przypadków odnosić. *Kłt. List.* 1, 91. Odnieść się, *Vd.* napotegniti, navlezhuvati se na kai; *Rs.* отнестись, относиться; stosunek mieć, **sich beziehen, Bezug haben.** Myśmy powinni uważać związki rzeczy, albo odnoszenia się do drugich. *Karp.* 2, 16, t. i. stosunki, *Vd.* odnoshnja; *Rg.* отнесенїе, относь, относка, касательность, **Verhältnisse.** Wesołość chrześciańska nie iest doskonała, ieżeli na samey sobie przestaie, a do boga się nie odnosi. *Bals. Nied.* 1, 147, t. i., nie ściąga, **wenn sie sich nicht auf Gott bezieht.** Piotra panowanie w kościele, albo się odnosi do wykładu nauki, albo ..., *Bals. Nied.* 1, 432. Niewinna ta zabawa, którą wiersz móy głosi, Do pierwszych się dni świata starego odnosi, *remonte aux premiers jours. Karp.* 3, 5. Dawniey panienek edukacya wszystka odnosiła się do tego, ażeby w czasie były dobremi żonami. *Skrzet. P. P.* 2, 253, t. i., do tego mierzyła, dążyła. - 2. odnosić, do końca ponosić, odbyć noszenie, **abtragen, völlig abtragen.** Choroby nasze on nosił; a boleści nasze on odnosił. *W. Jes.* 53, 4. - 3. odnieść zwycięstwo, karę etc., powziąć, dostać, **davon tragen, z. B. den Sieg.** Odnosić zwycięstwo nad sobą samym. *Teatr* 4 *b*, 68. Godzienem za grzech odnieść karę. *Zab.* 13, 297. Wszakżem za ten występek iuż odniósł karę. *Teatr* 8, 96. Wyrok na się według starych praw odniósł. *Sk. Dz.* 811. Z hańbą wstyd tylko odnaszaią. *Ryb. Ps.* 46. Kto dlatego nieczyni, iż ztąd pożytku nie odniosł, dlatego dał, iżby odebrał. *Gor. Sen.* 8. - 4. odnieść; gdzie indziey przenieść, **überbringen, von einem Orte weg wo anders hin bringen, hintragen.** Sprawiedliwe dusze dostaią się rękom anielskim, przez które odnoszone bywaią na mieysca światło i wesołe. *Smotr. Ap.* 27. Roku 1539 Izabella w małżeństwo królowi Węgierskiemu na Budzyn odniesiona. *Stryik.* 745. *aliter* Musiał tę sprawę do wszystkiego pospólstwa odnieść. *Warg. Wal.* 53. t. i. od swoiey iurysdykcyi do ludu przenieść. - §. Odnieść, oddalić, **entfernen,** (*Vd.* odnashati, odłożyć, odwlec, *Vd.* odnashanje; odkładanie; odwłoka). Wyciągnął z zamku, iednak nie śmiał się daleko z ludźmi odnieść od zamku. *Papr. Ryc.* 122. Faryzeuszowie dzielili się od innych ludzi, odnosząc się od obyczaiów innych stanów. *W. Post. W.* 2, 243. Nie odnoś się na żadną stronę od świętéy nauki iego. *Rey Ps.* *B* 3. Nie odnoś się ani na lewą, ani na prawą od niego. *ib.* *X* 6. Chceszli stale stać w boiu swoim, nie się nie odnoś od szczérych słów nauki iego. *ib.* *a* 5', *ib.* *G* 3. - 5. Odnosić do kogo, albo komu, oznaymować, donieść wyższemu, **berichten, überbringen, hinterbringen, Bericht erstatten.** Coście widzieli, chleb iest i kielich; to też i oczy rzeczą samą odnoszą wam, *renuntiant. Zygr. Gon.* 245. Do cesarza się wrócił; co widział i sprawił odniosł. *Warg. Cez.* 84. Odnoszą posłowie Rytygierowi wyborney Wendę piękności i mądrości, *renuntiant. Krom.* 87. Iż strona nie była powolna biskupiey władzy, biskup rzecz królowi odniosł. *Gwag.* 115. Za odniesieniem posłów, urządzamy... *Vol. Leg.* 3, 10. Deputowani maią nakład na to podjęty zrachować, i nam na przyszły seym odnieść. *Vol. Leg.* 3, 16. Jeśli zdrada iasna iest i prawdziwa, odnieść ią potrzeba urzędowi. *Petr. Ek.* 63. - §. Odnieść kogo do kogo, oskarżyć, donieść, **einen anklagen, angeben, denunciren.** Włodarz był odniesion do Pana, iakoby dobra iego rozprossył. *W. Luc.* 16, 1. Oskarżony był u Cesarza, któremu odniesieniu uwierzył Cesarz. *Grooh. W.* 75. Strzeż się obmow, zazdrości i odnoszenia, któremi się braterstwo rozrywa. *Sk. Kaz.* 638. ODNIOSŁOŚĆ, - ści, *ż.*, stosunek. *Oyank. Log.* 26. *Rs.* отношенїе, относительность; **das Verhältniß, der Bezug, die Beziehung.** ODNIOSŁY *ob.* Odnośny.
ODNITOWAĆ, *F.* odnituie *Act. dk.*, nity odbić, **aufnieten;** *Ross.* отклепать, отклепывать. Miłość naytwardsze może odnitować harty. *Pot. Syl.* 236.
ODNOGA, - i, *ż.*; *demin.* odnożka; (*Bh.* **odnoj** *palmes*) *botan.* Odnogi, *rami*, albo korzenie na bok wyrastaiące, część korzenia głównego. *Bot. Nar.* 49. **Nebenschößling, Nebensprosse;** *Bh.* **odnoji, odnoz, kmwak hřjzenice;** *Sr.* 1. **wotnojsli;** *Cro.* grebenicza (*Cro.* grebeniczati *traduces facere*); *Ross* отродокъ, побѣги, побѣжки, высадокъ, отпрыскъ, проникнѣнїе. Korzenie ieżeli się głęboko w ziemi rozwiiaią, wyrastaią z nich odnogi. *ib.* 35, *ob.* odrostki). - Odnoga morska, wylewek, wybrzeże, wbrzeże, zatok, golf, **Meerbusen.** *Boh.* **wptaček, zatoka;** *Sla. et Rg.* zamorje; *Rs.* лиманъ, култукъ. Zatok, odnoga morska, abo golf, iest woda, która z morza pomiędzy ziemię wpływa; która ieśli iest obszernieyszą, morzem się nazywa, iak morze Baltyckie, śrzodziemne, czerwone. *Wyrw. G.* 14. Miasto to leży nad małą morską odnogą, czyli wybrzeżem. *Pam.* 85, 1, 423, przy wniyściu do odnogi Bengalskiey. *N. Pam.* 12, 277, *ib.* 275. Miasto to ma piękne golfo, abo morze z zakoleniem i z odnogami. *Boter.* 62. - Odnoga rzéki, łacha, **Arm eines Flusses, Nebenarm.** *Bh.* **paže;** *Rg.* rjekee rûk; *Crn.* strûga; *Rs.* рукавъ, растокъ; (cf. rękaw, cf. rozciek). Jordan tam po prawey ręce dwie *odnodze (*dual*; z odno-

gi) ma. *Warg. Radz.* 52. Prypeć kolanem albo odnogą Dniepru nazywano. *Czack. Pr.* 1, 7. - §. Pienki lub odnogi zęba. *Perz. Syr.* 2, 191, die Nebenwurzeln eines Zahns. - §. Odnoga góry, gory mnieysze złączone z większemi. *Włod.*, Arm eines Gebirges; *Rs.* отрóгъ.

ODNOSICIEL, - a, *m.*, (ODNOSICIELKA *fem.*) donosiciel, oskarżyciel, podchwytacz, *Cn. Th.*, der Berichter, Angeber, Denunciant; *Cro.* odnasavecz, odneszitel, *Rs.* относитель, отнощикъ. Posłowie papie cy byli ostrzeżeń papieżów odnosicielami. *Czack. Pr.* 1, 312. ODNOŚNY, - a, - e, Odnośnie *adv.*; *Rs.* относительный, возносительный; stosunek maiący, stosowny, referuiący się, Beziehungs=, Bezug habend. Wszystkie słowa użyte za znaki stosunku, i wiodące myśl od rzeczy nazwaney do drugiey rzeczy obcey, zowią się wyrazami odnośnemi, n. p. brat, ociec, weselszy, bielszy. *Cyank. Log.* 60. Wielkość i małość są terminy odnośne do zamierzonego celu. *Zabł. Roz.* 115. ODNOSZĘ *ob.* odnieść.

ODNOWA, -y *ż.*, odnowienie, die Erneuerung, das Erneuern. Dziedzic chciał bydź modnisiem, choć miał pustą głowę, Przeto też śmieszną wcale wymyślił odnowę. *Zab.* 12, 69. Krawcy na stare rzeczy odnowy daią. *Teat.* 14 *b*, 63. Wtedy nieba i ziemi odnowa się zjści. *Przyb. Milt.* 326. Co oszczędził przez niecięste odnowy sukień, to wszystko obracał na dobre uczynki. *Stas. Num.* 1, 215; *Przestr.* 25; *Zab.* 5, 417. ODNOWIĆ, *F.* odnowi *Act. Dk.*, odnawiać *ndk.*, nowym czynić, do nowości przywracać, odmładzać, wskrzeszać, erneuern; *Crn.* novim; *Vd.* noviti, snoviti, ponoviti, ponaulati; *Sr.* 1. wonowam; *Sr.* 2. wotnowisch; *Cro.* novim; *Rs.* возсоздать, возсозидать, возстановить, возстановлять, возобновить, возобновлять, возставить, возставлять; *Ec.* преновляю, возустроити, новлю, вновь что творю, новотворю, новоизобрѣтаю. Zony nie uczą się dosyć sztuki utrzymania nas, i odnowienia się nieiako w miłości. *Teatr* 20 *b*, 205. Trzeci raz Pers woynę na Cesarzu odnowił. *Sk. Dz.* 540. Jak Chrystus zmartwychwstał, tak i my odnowmy żywot nasz. *Karnk. Kat.* 51. Odnowienia potrzebuie po was Pan Jezus, złożcie Adama starego, a przyobleczcie nowego człowieka. *Dambr.* 191., *Cro.* ponovlenye, *Ec.* новодѣйство. Pan bóg deszcz hoyny na odnowienie i rodzay ziemi spuścił. *Sk. Dz.* 848, na odświeżenie, odwilżenie. ODNOWICIEL, - a, *m.*, który co odnawia, przywraca, wskrzesiciel, der Erneuerer, Wiederhersteller; *Vd.* ponovitnik, ponaulavez; *Cro.* novitel; *Rs.* возобновитель, возстановитель, *Ec.* новодѣтель. ODNOWICIELKA, - i, *ż.*, die Erneuerinn, Wiederherstellerinn. Dzielne dla dobra powszechnego prace, dały Kazimierzowi I. nazwisko odnowiciela oyczyzny; *restaurator. Nar. Hst.* 2, 317. Z twego rodu będzie wiele zacnych pań, królów i cesarzów, które upadłych królestw będą odnowicielkami. *J. Kchan. Orl.* 1, 577.

ODNOŻKA, - i, *ż.*, *dem. nom.* Odnoga; u drzew, ziół, gałązka na bok wyrastaiąca, rosocha, ein Seitenschoß, Schößling, Sprosse. Kozłkowego śladu ocinki albo odnożki korzenia, są podobne ocinkom Cynamonowym. *Syr.* 56. *Brachium vitis* odnożka maciczna. *Mącz.* ODNOŻYSTY, ODNOŻKOWATY, - a, - e, pełen odnog, voll Nebenzweige. Aminek iest korzenia odnożystego i rospierzchłego. *Syr.* 445. Przewłoka iest ziele, maiące kłącze odnożyste i gałęziste. *Syr.* 101 *et* 821. Iglica, ziele korzenia odnóżkowatego. *Syr.* 1194. Rzeka odnożysta, z wielokorytna. *Włod.*; *multifidus. Cn. Th.*, ein vielarmiger Fluß. (cf. *Bh.* odnožiti se *fruticescere*, *fruticari*).

*OD-ODZIAĆ *cz. dk.*, rozebrać, z odzienia obnażyć, entkleiden. Noe nowym moszczem piiany, Usnął pod niebem z szat ododziany, Chamowi na śmiech. *Miask. ryt.* 109.

ODONACZYĆ *ob.* Onaczyć. ODONĄD, *ob.* Onąd.

**ODOR, - u, *m.*, *ob.* zapach, wonia; cf. fetor.

OD-ORAĆ, od-orał, *F.* od-orze *Act. dk.*, od-orywać, *Frequ.*, *Slo.* ob-orati; orząc odbyć, do końca poorać, abackern, fertig ackern. Tyle pol, ile w pług woły wprzągszy, ode słońca wschodu, Do samego byś przemógł odorać zachodu, *complecti posses. Zebr. Ow.* 393. - §. orząc odrywać, ein Stück mit wegackern, abackern, abpflügen, z. B. von einem Rain. Krzywo granice prowadzą, między odorywaią. *Klon. Wor.* 4. - 2) *aliter* od-orać dług, oraniem dość uczynić, nagrodzić. *Cn. Th.*, seine Schuld abpflügen, abackern, mit Pflügen bezahlen, abarbeiten.

OD-OSA, - y, *ż.*, część od osi wychodząca; n. p. Od-osy przy hołoblach iednokonnych wozów, bywaią dębowe, brzozowe. *Kluk. Rosl.* 2, 162, die Achsenstücke.

OD-OSOBNIĆ, *F.* odosobni *Act. dk.* Od osobniać *ndk.*; *Sr.* 1. wowoßobnu, wowoßobnam, wotwoßobnu; *Rs.* особишь, особлю; odprowadzić, oddzielić, osobno wyprowadzić, ableiten, abziehen. Jedwabie od-osobniaiące machiny elektryczney. *Scheid.* 54. Od-osobniony człowiek iest ieden drugiemu równy. *N. Pam.* 20, 188, *Ib.* 183, poiedynczo, osobno uważany). Uczeni żyli w od-osobnieniu od innych stanów; pisali w łacińskim ięzyku, myśli ich nie dochodziły do wiadomości klasy nieuczonych. *N. Pam.* 9, 297; od-osobnienie takowe każdego stanu, przeszkadzało wzaiemnemu udzielaniu wyobrażeń. *ib.* - Odosobnione obrazy i wiadomości składały tylko prostą i niezwiązaną historyą biegów niebieskich. *N. Pam.* 24, 359, poiedyncze, urwane).

ODPADEK, - dku, *m.*, *Boh.* odpad, *Vd.* odpad, dolpad, *delapsus*, odpadanie, odpadnienie, das Abfallen, der Abfall. Strapiony naród tylu kraiów nagłym odpadkiem. *Nar. Hst.* 2, 239. ODPADAĆ *ob.* Odpaść, Odpaśdź. ODPADŁY, - a, - e, a) *act.* odpadaiący, odstępuiący, odstępnik. *Cn. Th.*, abfällig, abtrünnig (*Boh.* odpadlec; *Sr.* 1. wopadnik; *Bs.* odmetnik; *Rs.* отмѣтникъ, apostata, odszczepieniec). - 2. odpadły *Part. Perf. Pass.*; *ob.* odpaśdź.

*ODPĄDZIĆ *ob.* Odpędzić.

ODPAIAĆ *ob.* Odpoić.

ODPAKOWAĆ, *F.* odpakuie *Act. dk.*, upakowane rozbierać, *Vd.* odtovoriti; abpacken, auspacken. Trzeba wszystko odpakować, to darmo. *Teatr* 17 *c*, 67. *N. Pam.* 5, 313.

ODPALIĆ, *F.* odpali *Act. dk.*, Odpalać *ndk.*, paląc przeformować, abbrennen, abtreiben, abziehen; *Sr.* 2. wotpalisch; *Sr.* 1. wotpalu; W probierskim piecu na kapeli odpalacie. *Złot.* C 4 *b*.

ODPARAĆ *ob.* odpróć. ODPARTY *ob.* odeprzeć.

ODPARZYĆ, *F.* odparzy *Act. dk.*, Odparzać *ndk.*, parząc gorą-

gorącą wodą odłączyć, abbrühen. (*Vd.* odparati, respa- rati, = parę rozdwoić). Skórę z węgorza niektórzy łupią; niektórzy w ukropie odparzaią. *Sien.* 316. Odparzyć sobie ciało czyli skórę, = odsednić, przetrzeć, cf. otręt, sich wund reiben. ODPARZELINA, - y, *ż.*, osadnienie, starcie, sedno, *paratniuma*. *Mącz.*, eine wund geriebene Stelle (Wolf.

ODPASAĆ, *f.* odpasze *cz. dk.*, odpasywać, odpasuie *ndk.*, (*Etym.* pas), pas zdjąć, z pasa zdjąć, abgürten; *Slo.* odpasugi; *Sr.* 1. wotpaßam, wotkaßam; *Vd.* odpasati, dolspasati; *Rg.* odpassati; *Bs.* odpassati, raspassati; *Crc.* odpassújem). Bez długich ceremoniy, odpasz Waść szablę. *Teatr* 32 *b*, 98. Z węża się odpasała. *Otw. Ow.* 164, *Gor. Sen.* 366.

ODPAŚDŹ, ODPAŚĆ, *f.* odpadnie *intrans. dok.*, Odpadać *ndk.*, *Bh. et Slo.* odpadnauti, odpadati, odpadawati; *Sr.* 2. hopadnusch, wotpadnusch; *Sor.* 1. wotpadnu, wopadnyu; *Vd.* odpasti, dolpasti; *Bs.* odpadati, odmetnutise, odvrricchise; *Cro.* odpádam; *Rs.* отпасть, отпадать, испасти, испадати, отметнуться; *Ec.* препадати, отстать, отступить; padaiąc oddalić się, wegfallen, abfallen, herabfallen. - §. *Actiu.* odpaśdź kogo. od kogo, = porzucić kogo nagle, odbiedz, odstąpić go, einen verlassen, von ihm abfallen. Kiedyśmy w szczęściu, wszystko idzie snadnie, W nędzy i statek i rozum odpadnie. *Kras. Mysz.* 61. Gdy woysko usłyszało, że Holofernes ścięty, odpadł od nich i rozum i rada. *W. Judit.* 5, 1. Od obyczaiów oyca swego bardzo był odpadł. *Sk. Dz.* 884, t. i. oddalił się, dalekim był od nich). Już starców doświadczenie, przezorność i rada, A nawet naturalna zazdrość ich odpada. *Jabł. Tel.* 231. Dziwuie się, za co ią apetyt odpadł. *Teatr* 10, 18. Jak sen odpadł, z pamięci sięześliznął. *Wad. Dan.* 35, iak się sen skończył; skoro śpiącego odbiegł). - Odpaśdź, = poddaństwa, posłuszeństwa, wiary odstąpić, abtrünnig werden, abfallen. Człowiek przez grzech od boga odpadłszy, niewinność utracił. *Karnk. Kat.* 23. Nic nie frasuiemy się, że całe prowincye odpadaią, i nieprzyiaciel nad szyią stoi. *Star. Ryc.* 55. - §. b) *Passiue* odpaśdź od czego, = stracić co, pozbawionym bydź czego. etwas verlieren, darum kommen, verlustig gehen. Odpaśdź od prawa iakiego. *l.d.* Dziedzictwo odpadłe, *haereditas commissa*. *Cn. Th.*, ein verfallnes Gut. Nie gada kawaler, odpadł m od koni, od rysztunków, od czeladzi; ale raczéy krew swoię na szańc kładzie. *Birk Kr Kaw* 30. Gdy się z nieprzyiacielem ściera, od broni odpadł; a nie mogąc się czym złożyć, topor porwał. *Nies.* 1, 131. Pilnie się masz starać, abyś od zbawienia wiecznego nie odpadł. *Biał. Post.* 81. Rzymianie od narodow grubych zwoiowani, od nauk zwykłych odpadli *Krom.* 6. W niemocy wszystkę swoię urodę utraciła, i tym, którzy piérwéy małżeństwa iéy pragnęli, od myśli odpadła. *Sk. Zyw.* 2, 418, t. i. z myśli wypadła, sie kam ihnen aus dem Sinne, sie dachten nicht mehr an sie. - *Neutr.* odpadać, upadać, paśdź, zginąć, dahin fallen, abfallen, abprellen, fallen Opatrzność wodza zraziła ich wszędzie, Że odpadali iako groch od ściany. *Jabł. Buk. P. b.* Animusz przy swobodzie podrasta; w niewoli odpada. *Pilch. Sen.* 223. - *aliter* chleb odpada. *Tr.*, odewstaie, das Brot ist abrindig, das Brot bäckt ab; *Bh.* chléb odpadl. - Bydło odpada, = odchodzi, zdycha, das Vieh fällt, krepirt. Bydlę na przekarm z umowy dane, ieżeliby przygadkowie na przechowku odpadło, właściciela iest szkodą. *Xiądz.* 167. - §. 2) odpadać, = w co znowu wpadać, wieder hinein fallen, z. B. in eine Krankheit. Gdy się był niciako pokrzepił z choroby, zaraz się do swych zwykłych pokut wrócił, dlatego odpadł drugi raz, i trzeci raz. *Wys. Jgn.* 19. Odpadnienie w chorobę, = recydywa, der Rückfall. Odpadania w grzechy. *Zach. Kaz.* 1, 218. Naymnieyszéy chwili nie omieszkał Mentor, ponieważ Telemak w swoie znowu odpadał błędy. *Tr. Tel.* 133.

ODPAŚĆ, odpasł, *f.* odpasie *cz. dk.*, pasienie odbyć, abweiden, abfüttern; *Ec.* отпажити, отпажаю, согнать скотину съ поля.

ODPASUIĘ, *ob.* Odpasać.

ODPĘDZIĆ, *ODPĄDZIĆ, *f.* odpędzi *cz. dk.*, Odpędzać *ndk.*, odgonić, odżenić, *Vd.* odpoditi, prezhspoditi; *Bs.* odaghnati, odtjesnuti, odtirrati; *Sla.* protirati; *Cro.* pretirati, odtirávam; *Ec.* воспрямити; weg jagen, weg treiben, abtreiben. Muchę, gdy iuż skosztowała miodu, rychléy zabiiesz, niż odpędzisz. *Pot. Syl.* 94. Złodzieie taiemne odemnie odpędzić raczyłeś; odpądźże i tych następców iawnych. *Sk. Zyw.* 241.

ODPĘTAĆ, *f.* odpęta *cz. dk.*, z pęta wyzwolić, *Bs.* odputiti; *Rs.* отпутать, отпутываю, entfesseln, los fesseln. Odpętać konia. *Tr.*

ODPIAĆ, *f.* odpicie *cz. dk.*, pianie odbyć, vollends abkrähen, aufhören zu krähen. Przez całą noc, aż kury odpieią. *J. Kchan. Dz.* 230.

ODPIĄĆ, odpiął, *f.* odepnie *cz. dk.*, Odpinać *ndk.*, *Bh. et Slo.* odepnauti, odpinati; *Crn.* odpęjnam; *Vd.* odpeti, odapeti, odkopzhati, odtegniti, odsdergniti; *Cro.* odpinyam, odkapchújem, odpetlyavam; *Rg.* odpêti, odpignem, odapêti, odapijgnem; *Sr.* 1. wotpinam; *Rs.* отстегнуть, отстегивать, отколоть, откалывать, przypięte odjąć, zapięte rozjąć, abknöpfen, abschnallen, aufknöpfen, aufschnallen. Zapinałem się i odpinałem. *N. Pam.* 11, 144. Ostrogi odpinać. *Warg. Radz.* 342. ODPIĘCIE, ODPINANIE, *subst. verb.*, *Rs.* отколке. ODPIĘTY, - a, - e, *perf. pass.*

ODPIĆ *cz. dk.*, piiąc odjąć, abtrinken; *Sr.* 1. wotpicj, wotpiyu; *Vd.* odpiti, dolspiti; *Ross.* отпить, отопью, отпивать. - Odpić się czego, piiąc pozbawić się, sich durch den Trunk um etwas bringen. Nigdy się tak bardzo od pamięci nie odpiię, iżbym się zapomnieć miał. *Kosz. Lor.* 12.

ODPIECZĘTOWAĆ, - ał, *f.* odpieczętuie *cz. dk.*, *Boh.* odpečetiti, odpečetowati; *Slo.* odpečatit; *Rg* odpecjattiti, razpecjattiti; *Cro.* odpechatujem; *Ec.* отпечатываю, распечатываю; list odpieczętowany otworzyć. *Cn. Th.*, rozpieczętować, aufsiegeln, das Siegel erbrechen. (*Ross.* отпечатать, отпечатывать wydrukować, oddrukować; *Rg.* odpecjatni, razpecjatni *diffigillabilis*).

ODPIENIAĆ *cz. dk.*, przez pienią odzyskać, abprocessiren; *Cro.* odpravdavam; *Rs.* оттягиваться, оттягать.

ODPIENIĆ *cz. dk.*, odszumować, pianę odjąć, abschäumen; *Vd.* odpeniti, dolspeniti; *Rg.* odpjenniti; *Cro.* openújem.

ODPIERAĆ, *ob.* Odeprzeć. ODPIERACZ, - a, *m.*, odpieraiący, der Abdränger; *Ec.* npomuвоpáмoвameль; *Cro.* odpirach *clauis generalis.*

ODPIŁOWAĆ, *f.* odpiłuie *cz. dk.*, *Boh.* odpilowati; *Rag.* odatàrti; *Slo.* odpilugi; *Sr.* 1. wotfaplupu; *Vd.* odpiliti; *Cro.* odpilujem; *Rs.* ommuлúmь, ommuлuвamь; piłą odjąć, abfeilen, weg feilen. Nadlewek ulanéy armaty odpiłować. *Jak. Art.* 1, 188. ODPIŁKI, - ów, *plur.*, *Bh.* odpilky, opilky; *Vd.* odpilek, oſtrushek, shelintra, shagavina; *Crn.* ſtergotina, osſtérſk; *Ross.* ommuлoкъ; proch z opiłowania, Feilſtaub; *ob.* Opiłki.

ODPIS, - u, *m.*, *Rg.* odpis; *Cro.* odpiszanye; *Ec.* npomuвoпucáнie; respons, das Antwortſchreiben, die Antwort; cf. odpowiedź; *Rs.* ommucъ, = konfiſkacya; *Sr.* 1. wotpiß kopiia, przepis. ODPISAĆ, *f.* odpisze *cz. dk.*, ODPISYWAĆ *frequ.*, Odpisuie *praes.*; liſtowną odpowiedź dawać, ſchriftlich antworten, Antwort ſchreiben; *Bs.* odpisati; *Rg.* odpisati, odpiscivati; *Cro.* odpiſsujem; (*Sr.* 1. wotpißecz przepisać, kopiiować; *Rs.* ommucámь, ommucывamь konfiſkować); *Ec.* npomuвoпúшy, npomuвoпocылаю. Co ci odpisał na twóy liſt? - §. Sama natura klimatu północnego przeciwko wielużeńſtwu odpisywać zdaie się. *Oſtr. P. K.* 1, 212; t. i. nie odpowiadać wielużeńſtwu, nicht entſprechen. - §. odpisać, przepisać, na drugą rękę pisać, kopiiować, abſchreiben; *Sr.* 1. wotpißwar kopiſta, pisarek). - §. Odpisać co komu, = zapisać, zapisem od siebie przenieść na drugiego, legować, odkazać, verſchreiben, vermachen. Jeśliby kto odpisał komu zapisem albo teſtamentem po żywocie swoim, co maiętności swoiéy ... *Stat. Lit.* 96. - §. Odpisać się z czego, abo czego, = zrzec się na piśmie, ſchriftlich entſagen. Zygmunt August sukcessyi się na W. X. Lit. odpisał, i onéy Koronie odſtąpił. *Biel.* 559. Jeśli się kto odpisze z ziemi i z własnego powiatu, ma odpowiadać tam, gdzie się odpisuiąc zapisał. *Herb. Stat.* 211. - Odpisać się od czego, nie pisać się na co, nie zezwalać, nie zgodzić się, przeciwnego bydź zdania, etwas nicht unterſchreiben, nicht bewilligen, nicht mit einſtimmen, andrer Meynung ſeyn. Rozumiem, że to odgłos powszechny potwierdzi, i nikt się odemnie nie odpisze. *Gaz. Nar.* 1, 301 *St. Aug.* Ja się od iego nigdy nie odpiszę zdania. *Teatr* 45 *d*, 5. Nie odpisuię się cale od tego zdania, lecz pod pewną miarą. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 244. Gotowa zawsze na króla Czeſkiego była kara, gdyby się kiedy od interessów Cesarſkich odpisał. *Nar. Hſt.* 2, 146, t. i. odſtrychnął, oddalił, wenn er jemals dem Intereſſe des Kaiſers entgegen wäre.

ODPŁACIĆ, *f.* odpłaci *cz. dk.*, Odpłacać *ndk.*, *Bh.* odplatiti, odplacowati, upláchm, uplatim; *Slo.* odplacugi; *Sr.* 1. wotpwatzam, wotpwatzu; *Crn.* obręsnem, obręsnèti se; *Rs.* ommлamumь, ommлamuвamь, pacплamumь, pacплачuвamь, уплamúmь, уплачuвamь, вывepcmamь, вывepcmывamь, выплamumь, выплачuвamь; zapłacić, oddadź wet za wet, nagradzać, bezahlen, lohnen, abzahlen. Jako mnie on uczynił, tak mu ia też uczynię, odpłacę każdemu według uczynków iego. *Leop. Prov.* 24, 29. Często się dobre bez wdzięczności ſtraci, Ale złe zawsze z lichwą się odpłaci. *Zab.* 12, 307. Poczekayno, tylko twoią żoną zoſtanę, odpłacę ia ci to wszyſtko. *Teatr* 54, 82. *Referre parem gratiam*, oddziałać, odsłużyć, odpłacić. *Mącz.* Nie mów, iako mnie on uczynił, tak mu ia też uczynię; odpłacę każdemu wedle uczynków iego. 1 *Leop. Prov.* 24, 29. Ubóztwo wnieść ci w posagu, nie ieſtże to aż do samego grobu wkładać na siebie ciężar nieodpłaconéy nigdy dłużności? *Teatr* 2, 82, nieodpłatnéy, niemogącéy być odpłaconą). ODPŁACICIEL, - a, *m.*, ODPŁAĆCA, ODPŁAYCA, - y, *m.*, *Bh.* odplatitel; *Rs.* ommлamчuкъ; *Ec.* ompдámeль, плameльщuкъ, вoзмздúmeль; nagrodziciel, der Bezahler, Vergelter. Bóg dobrych wszyſtkich i złych rzeczy odpłaciciel. *Stryik.* 672, *Biel.* 447. Bóg sprawiedliwy wszyſtkiego złego i dobrego odpłaćca, *remunerator. Krom.* 777, *Biał. Poſt.* 7. Bogowie odpłaycy miłosiernych czynów. *Pot. Arg.* 120. ODPŁACICIELKA, - i, *ż.*, die Vergelterinn.

ODPŁAKAĆ, *f.* odpłacze *cz. dk.*, Odpłakiwać *frequ.*, *Bh.* odplakati, płaczem zbydź, abweinen, weinend abbüßen. Nie odpłaczesz tego wyſtępku. *Tr.*

ODPŁASZAĆ, *ob.* Odpłoszyć.

ODPŁATA, - y, *ż.*, ODPŁAT, - u, *m.*, *Bh.* odplata, odplatka; *Slo.* odplata; *Rs.* ommлama, yплáma, выплama, выплáчuвaнie; zapłata, nadgroda, oddanie dobrego lub złego, die Abbezahlung, die Vergeltung, der Lohn, die Belohnung. Nie mamy prosić odpłaty pierwéy, niżli ią wziąć zasłużym. *Sk. Kaz.* 90, *Leop. Genes.* 15, 2, *ib. Ps.* 90, 8, *W. Ps.* 18, 12, *Karnk. Kat.* 293, *Falib. Dis. X* 2, *Krom.* 414, *Teatr* 48 *c*, 4. Często dobréy czynności niewdzięczność odpłatem. *Zab.* 9, 112 *Zabł.* Powtórz tę pieśń Jdasie, a w odpłat twéy chęci Daruię ci tę fletnią o dziurach dziewięci. *Chod. Ges.* 11, nagradzaiąc, w nagrodę).

ODPLATAĆ, *ob.* Odpleść.

ODPŁATNĄĆ *cz. idntl.*, Odpłatać *ndk.*, odciąć, odsiec, abhauen, weg hauen; *Rs.* omлянámь, omлянуmь.

ODPŁATNY, - a, - e, ODPŁATNO *adv.*; 1) *paſſ.* mogący bydź odpłaconym, nadgrodzonym, powetowanym, *Rs.* yплámный, bezahlbar, belohnbar, erſetzbar, gut zu machen. Nieodpłatny, niewypłacony, *insolubilis. Cn. Th.*, *Ec.* неomплámный. - §. 2) *act.* nagradzaiący, lohnend, belohnend. Jałmużny są chwalebne, i z łaſki bozkiéy odpłatne. *Sekl.* 24. Frasunki, gdy ie ſkromnie znosimy, bywaią nam odpłatne. *Hrbſt. odp. K.* 6, użyteczne). Pobożność zmyślona na tym tylko świecie ieſt odpłatna, na owym wiecznym mękom podlęże. *Smotr. Ap.* 12. Zasługi Swiętych, i im samym są odpłatne, i nas ratuią. *Hrbſt. Odp. Ccc* 4, *Ec.* omдámлuвъ, который скоро omдaemъ.

ODPLEŚĆ, odplotł, odpletli, *f.* odplecie, odplotę *cz. dk.*, Odplatać *ndk.*, *Vd.* odpleſti; *Rs.* ommлecmь, ommлemámь; rozpleść, aufflechten. *Tr.*

ODPŁOSZYĆ, *f.* odpłoszy *cz. dk.*, Odpłaszać *ndk.*, odſtraszyć popłochem, odganiać, *Rs.* ommугнуmь, ommугámь, ommугuвaю, weg ſcheuchen. Odpłoszył wilki. *Sk. Dz.* 801. Na samym pograniczu nieprzyiaciela odpłaszay. *Pilch. Sen. gn.* 129. Odpłoszyć to, co nam ſtraszno. *Pilch. Sen. liſt.* 100. Wszelkie niebezpieczeńſtwa męſtwem swym odpłoszyli. *Pilch. Sall.* 12. Czci twoie wielkie cnoty Artaxata nasza, Lecz nas twa ambicya od ciebie odpłasza. *Min. Ryt.* 1, 205, wſtręt czyni, odpycha.

ODPŁYNĄĆ, *f.* odpłynie *cz. dk.*, Odpływać *ndk.*, *Bh.* odplynauti *natando avehi*, odplimati *exspuere*, odplawiti ſe

avehi nave); oddalić się płynąc, pływaiąc, weg schwimmen, weg schiffen, absegeln; *Cro.* odplàvam; *Ross.* отплыть, отплывать. Rybki odpłynęły. *Tr.* Już okręt odpłynął od brzegu. - Pragnie rychło płynąć, A ziemi ulubioney co prędzey odpłynąć, *relinquere. A. Kchan.* 97, cf. odbić od brzegu), von dem geliebten Lande abzusegeln. Otom ia nędzniku odpłynął od brzegu, a na głębią wszystkich niebezpieczności świata tego. *Rey Post. G g* 2.

ODPOCIĆ *med. dk.*, począc odbyć, abschwitzen, *Rs.* отпотѣть.

ODPOCZĄĆ, odpoczął, *odpoczynął, *f.* odpocznie *neutr. idntl.*, Odpoczywać *ndk.*; *Bh.* odpočinauti, odpočiwati; *Sr.* 1. wotpotżnyu, wotpotżu, wotpocżnucż, wotpocżowacż, dahm. ho k wotpotżiwley, piestohnu; *Sr.* 2. wotpozżiwaſch; *Vd.* pozhiti, pozhivati; *Crn.* pozhyti, pozhyem; *Cro.* odpochivam, pochivam, pochivati, pochinuti, pochinknújem; *Bs.* odpocinuti; *Rg.* opocinuti; *Sla.* pocsivati; *Rs.* опочить, опочивати, (отпочивать podeymować kogo u siebie, rad mu być u siebie), заопочивать, сдохнуть; *Ec.* препочити, препочивати, почити, почїю; od trudów, pracy wytchnąć, przerwać pracę dla wzięcia sił przez spoczynek, ausruhen, ruhen, sich ruhend erholen. Weź robotników od roboty do odpoczynienia, aby odtychmiast odpoczynęli od prac swoich. *Biał. Post.* 278. Takie iest przyrodzenie zwierzęcia każdego, Aby odpoczynęło też czasu swoiego. *Rey Wiz.* 31. Przyszedł król z ludem swym spracowany, a tam podjedli i odpoczynęli. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 16, 14. Koniec woyny pokoy, a koniec pracy odpoczywanie. *Gorn. Dw.* 365. Tym czasem odpocznę u siebie, i rozpakuię się. *Teatr* 19, 21. Insza odpoczywać, insza ustać. *Fr. Ad.* 17. Komu może bydź miłe odpoczynienie, ieśli pierwey nie uczuł niewczasu? *Gor. Dw.* 78. Śmierć podjąć musimy, niżli w odpoczynieniu wiecznym usiędziemy. *Prot. Kont.* D 3 *b*, cf. łono Abrahama, dolina Jozafata). Ponoć on w bogu odpoczywa. *Teatr* 1 *b*, 110, er ruhet in Gott. Niech w bogu odpoczywa; bo iuż nie żyie kochany nieboszczyk. *Mon.* 74, 358, cf. Panie świeć nad duszą iego). - §. *Transl.* Przez czwarty wiek mało kiedy nad chrześcianami miecz odpoczął. *Sk. Dz.* 350, t. i. nie dokazywał. - *Impropr.* Balki na murze odpoczywaią. *Tr.*, t. i. leżą, opieraią się, sie ruhen oder liegen auf der Mauer. - §. *Activ.* Odpocząć komu =, dadź mu odpoczynek, dadź mu wytchnąć, einen ausruhen lassen. Gdzie pasiesz? gdzie odpoczywasz owcom w południe? *Bud. Cant.* 1, 6. Odpoczywał wielbłądom przy studni w wieczor. *Leop. Gen.* 24, 11. Grzesznych Pan ku sobie woła, i chce im wytchnąć i odpocząć, by tylko chcieli. *Sekl.* 52. ODPOCZĘŁY, - a, - e, który sobie odpoczął, *requietus.* *Cn. Th.*, ausgeruhet. *Włod.* ODPOCZYNEK, - nku, *m.*, *Bh.* odpočinek, odpočinutí; *Sr.* 1. wotpotżiwk, wotpocżk; *Crn.* pozhink; *Vd.* pozhitek, pozhitje; *Cro.* pochinek; *Rc.* угомонъ, лежка; *Ec.* прохлажденїе, прохладъ, отдухїе, отдохновенїе, покоище; odpocznienie, odpoczywanie po robocie abo do roboty, przerwanie roboty, pracy, dla sił, dla zdrowia, dla uciechy. *Cn. Th.*, przestanek, wytchnienie, das Ausruhen, Ausrasten, sich Erholen, die Ruhe, Erholung. Każda praca potrzebuie odpoczynku. *Lub. Roz.* 523.

ODPOCZYNKA, - i, *ż.*, *Bh.* odpočiwadlo; *Vd.* pozhivalishe, pozhiunu mestu; *Ec.* покоище; mieysce odpoczywania, die Ruhestätte, der Ruheplatz. Schody powinny mieć odpoczynkę, czyli mieysce płaskie tak szerokie i długie, iaka iest długość stopniów. *Switk. bud.* 159.

1) *ODPOIĆ, *f.* Odpoi *cz. dk.*, Odpaiać *ndk.*, spoione rozłączyć, aus einander nehmen, aufleimen, auflöthen u. *Replumbo* odlutuię, odpaiam. *Mącz.*

2) ODPOIĆ kogo od rozumu, *cz. dk.*, Odpaiać *ndk.*, upaiaiąc rozumu pozbawić, einen zu Boden saufen, nieder saufen, ihn durch Zutrinken um den Verstand bringen. (*Rs.* отпоить, отпаивать odchować od piersi). Tak mu był rad, że go i od rozumu odpoił. *Gor. Dw.* 204.

ODPOKUTOWAĆ, *f.* odpokutuie *intrans. dk.*, pokutą odpłacić, odbyć, abbüßen; *Sr.* 1. wotpokutżam; *Vd.* spokoritise, splantati). Nieco iawnie odpokutować, *publice satisfacere. Mącz.*

ODPOLEROWAĆ *cz. dk.*, odbyć polerowanie, odjąć polerowaniem, abpoliren, *Sr.* 1. wotżolu.

ODPOLNY, - a, - e, zewnętrzny od pola, auf das Feld hinaus, Außen =, von Außen =. Szańc odpolny, ein Außenwerk. *Tr.*

ODPOŁUDNIE, - ia, *n.*, czas południowy, zacząwszy od południa, die Zeit gleich vom Mittage an, der Anfang des Nachmittags. Gra z nim w karty całe odpołudnie. *Mon.* 68, 17; *adj.* odpołudniowy, cf. popołudniowy.

ODPÓR, - u, *m.*, *Bh. et Slo.* odpor; *Crn.* odpôr; *Ross.* отпоръ, супоръ; odpieranie, odbiianie, der Widerstand. Na samym pograniczu nieprzyiaciela odpłaszay, i odpór mu daway. *Pilch. Sen. Gn.* 129. Odpór dać tym srogim naiazdom nieprzyiaciela. *Baz. Hst.* 132. Przez odpór powietrza ruch ciał słabieie. *Hub. Mech.* 17. Odpór słowny, zbiianie abo zbicie mowy czyiey, replika. *Cn. Th.*, odwod, *Crn.* odporna, prutipovist; *Vd.* prutibranstvu, prutibranva, Widerlegung. Odpór na pomienione rozumienia. *Krom.* 24. Odpór dadź, zbić, *Crn.* dolidęvam, widerlegen. Teraz odpór dam na dowody poślednie. *Petr. Ek.* 88. Dawał mu odpór mądrym pisaniem, i iego fałszów na oczy wymiataniem. *Sk. Dz.* 1033. Srogi to sąd, ieśli pierwey co osądzą, niż odporu na żałobę przesłuchaią. *Kosz. Lor.* 53 *b*. - Odpór wziąć, zbitym zostać, widerlegt werden. Spuszczono akademiki w szranki dysputacyi; ale przeciwnicy krom trudności przekonani, odpór na wszystkim wzięli. *Krom.* 521. - Na odpór bydź, = sprzeciwić się, entgegen seyn, widerstehen. Część senatorów głos swóy podała na Leszka; ale niektórzy temu na odpór byli. *Biel.* 108. - Odporem stać, = stawić się, stawać w kroku, nie ustąpić, widerstehen, nicht weichen. Podwaia w przeciwniku dzielność kto się boi, Przeraża nieprzyiacioł, kto odporem stoi. *Węg. Org.* 10. ODPORCA, - y, *m.*, ODPORNIK, - a, *m.*, *Bh.* odporník, odpůrce; *Rs.* возразитель; odpieraiący, zbiiacz, broniący, przeciwnik, der Widersteher, Vertheidiger. Umyślił i daley korzystać z gnuśności odporców. *Nar. Hst.* 4, 297. Boży przeciwnik, z Krystusem niezgodnik, duchowi świętemu odpornik, człowieczy szkodnik, szatan. *Gil. Pst.* 65. Odpornik w piśmie, lub w prawie, = przeciwnie piszący lub przeciw komu stawaiący w sądzie, adwersarz. *Włod.*, die Gegenpart.

ODPORNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* odpornost, krnąbrność,

die Widerspenstigkeit. Wielkie są odporności nasze, i zgrzeszyliśmy przeciw tobie. *Radz. Jer.* 14, 7. Chronię się odporności fałszywie mianowanéy umieiętności. 1 *Leop.* 1 *Tym.* 6, 20. ODPORNY, - a, - e, Odpornie *adv.*, *Bh. et Slo.* odporný; *Rs.* противительный; odpór daiący, odpieraiący, odporowi służący, widerstehend, Widerstands=, Defensiv=. Woyna odporna i zaczepna. *Kotl. list.* 2, 22. Odpornéy woyny zamiarem iest iedynie tylko bronić się. *Jak. Art.* 3, 305. Nie daie zaczepki nikomu; zawsze ma się tylko odpornie. *Teatr* 21, 168. - Odporne pismo, księga, mowa, *αντιγραμμα*. *Cn. Th.*, Gegenschrift, Gegenrede. Odporna strona, przeciw któréy bywa skarga u sądu. *Sax. Porz.* 25, die Gegenpart (cf. powod, odwod). - §. b) Odporny, = przeciwny, krnąbrny, entgegen, widerspänstig, sich widersetzend. Nigdym cię sobie nie znała odpornym, J zawsześ dawał mieysce prośbom mym pokornym. *Otw. Ow.* 586. Wyście zawsze odpornemi byli rozkazaniu pana boga waszego. *Radz. Deut.* 9, 23, *ib. Numer.* 14, 9. - §. 2) Odporny *passive, qui facile refutari potest. Cn. Th.*, widerstehbar, widerleglich; odpieralny, *Rs.* возразительный. Nieodporny *Rs.* неопровержимый; *Ec.* непостоянный. Attak Pruskiéy narodowéy kawaleryi przeciw infanteryi maią za nieodporny. *Pam.* 85, 1, 126. ODPOROWY, - a, - e, odporowi służący, Defensiv=. Odporowa linia w podkopach. *Jak. Art.* 3, 304.

ODPOŚCIĆ *med. dk.*, post odbyć, abfasten, *Rs.* отговѣть, отговливать.

ODPOWIADAĆ, *ob.* Odpowiedzieć. ODPOWIADACZ, - a, *m.*, *Bs.* odgovoritegl; *Rs.* отвѣтникъ; *Ec.* отвѣщатель, отвѣщаватель, отвѣтчикъ; odpowiedź daiący, der Antworter. *Cn. Th.*, *Budn.* 1 *Sam.* 14, 39. ODPOWIADALNOŚĆ, ODPOWIADALNY, *ob.* Odpowiedzialność. ODPOWIEDNIA, - i, *ż.*, ODPOWIEDNICA, - y, *ż.*, wyrocznica. *Cn. Th.*, mieysce, gdzie bóg abo bożek do ludzi mówił, pytany, proszony, *oraculum. Wlod.*, der Orakelsitz, der Ort, wo Orakelsprüche ertheilt werden. ODPOWIEDNIK, - a, *m.*, *Bh.* odpowědník *seditiosus*, *detrectator imperii*); który komu nieprzyiacielskie odpowiedział. *Cn. Th.*, der Befehder, der einem Fehde ankündigt. Odpowiednik bierze się za człowieka czyniącego pogróżki i przechwałki. *Czack. Pr.* 1, 206. Odpowiednik i nieprzyiaciel przeciwko nieprzyiacielowi dekretów naydować nie ma. *Szczerb. Sax.* 76. Nie chciał Woiewoda Wołoski wydadź Michała, odpowiednika królewskiego, który, gdy mu król wszystko pobrał, tam uciekł był. *Biel.* 342. Wydano edykt przeciwko odpowiednikom pogranicznym. *ib.* 522. Którzy za zdraycy i odpowiedniki poczytani bydź maią. *Sax. Post.* 41, *Paszk. Dz.* 116. *Perduellio* odpowiednik iawny, zbóyca. *Mącz.* ODPOWIEDNY, - a, - e, od odpowiedzi, odpowiadaiący, Antworts=, antwortend; *Cro.* odgovorni; *Rs.* отповѣдный, отвѣтный; *Ec.* отповѣдатель. - §. Odpowiedzialny, obowiązany sprawę dawać, *Vd.* sagovorliu, sagovorjatliu, verantwortlich. Król nieodpowiedny w sprawach nikomu. *Zab.* 12, 120 *Nar.* Przez czułość rozkazom twym nieodpowiedną, Dla niéy tylko goreię, i ią kocham iedną. *Teatr* 45 *c*, 59. - §. strona odpowiedna, odpowiadaiąca, odporna, odwodowa, die Gegenpart. Odpowiednéy stronie zawsze prawo iest przychylnieysze, niż powodowi. *Sax. Porz.* 88. - §. 2) odpowiedny, nieprzyiacielskie odpowiadaiący, przyiaźń wypowiadaiący, Fehde=, Befehdungs=, befehdend. *Nuntius sanguinarius* odpowiedny poseł. *Mącz.* Z hardym i odpowiednym poselstwem przyiechali. *Sk. Dz.* 624. Listy odpowiedne. *Stryik.* 659. Odpowiedny nieprzyiaciel. *Teof. Zw. E.* 3, główny, na głowę, ein Hauptfeind, geschworner Feind. *Nieodpowiednie, nieopowiednie, nie opowiedziawszy się, unangekündigt. Zieżdżaiąc do zameczków i miasteczek nieodpowiednie, palił ie. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 8, 6. Coż ci się nie upodobało we mnie, żeś mię tak nieodpowiednie opuścił? *Bzow. Róż.* 60. Kiedy król wszystkie niezgody uspokoić chciał, ali nieodpowiedna śmierć nad nadzieię wszystkich, wszystko zopaczyła? *Podw. Sion. O.* 3. ODPOWIEDŹ, - i, *ż.*, *Bh.* odpowěď; *Sr.* 1. wodpowiadź; *Sr.* 2. wotgrono; *Crn.* odgovor (odpoved *abrenuntiatio* zrzeczenie się); *Vd.* odgovor; *Cro.* odvet, odgòvor; *Bs.* odgovor; *Rs.* отповѣдь, отвѣтъ, отзывъ; *Ec.* отвѣтное, отсловїе. - 1) na zapytanie, die Antwort. Jakie pytanie, taka odpowiedź. *Teatr* 31 *c*, 37 *et* 21 *c*, 36; *Slo.* gaká otázka, taká odpoweď, *Rs.* по спросу и отвѣтъ. Idę pomyśleć nad odpowiedzią stryiowi. *Teatr* 22 *b*, 92. Odpowiedź listowna, = odpis, respons. Odpowiedź na pozdrowienie, *resalutatio. Cn. Th.*, cf. odkłaniać się. - §. b) Odpowiedź, odpowiedzialność, die Verantwortlichkeit. Wc Pani będziesz w odpowiedzi za wszystko. *Teat.* 11 *b*, 39. - §. 2) Odpowiedź nieprzyiacielska, odchwałka, odkazywanie się, wypowiedź, rozbrat, Aufkündigung der Freundschaft, Befehdung, Fehdeankündigung. Odpowiedzi, według wyrazu prawa koronnego (a podług Statutu Litewskiego, pochwałki), na zdrowie cudze, lub na uszkodzenie maiątku iego, takowe pogróżki dawniéy nawet przez woźnego czyniły się. *Ostr. Pr. Cyw.* 1, 348. Zarębowie za nieiaką krzywdę swą miastu Wormacyi odpowiedź posłali, i krzywdy swéy nad ludźmi onego miasta mścić się chcieli. *Biel.* 545. Aby każdy spokoynie żył, ani się swych krzywd prywatnie mścił; przeto ustawiamy, gdyby kto komu odpowiedź posłał... *Vol. Leg.* 2, 1213, *Stat. Lit.* 27. Odpowiedź komu czynić. *Star. Ryc.* 22. Pełno tu lwów, pełno tu piekielnych niedźwiedzi, Którzy do skonu świata z tobą w odpowiedzi. *Pot. Zac.* 2. ODPOWIEDZIALNOŚĆ, ODPOWIADALNOŚĆ, - ści, *ż.*, powinność sprawowania się komu z czego, die Verantwortlichkeit; *Vd.* sagovor, sagovorjanje; *Rs.* взысканїе. ODPOWIEDZIALNY, ODPOWIADALNY, - a, - e, verantwortlich; *Vd.* sagovorliu, sagovorjatliu. ODPOWIEDZIEĆ, *f.* odpowie *cz. dk.*, Odpowiadać, *Odpowiedać *ndk.*, *Bh.* odpowědíti, odpowídati; *Slo.* odpowjdam; *Sr.* 1. wodpowiedam, wodpowedam; *Vd.* odgovoriti, odgovarjati, antvarth dati (*Vd.* odpoueti *negare*); *Crn.* odgovoriti, odgovarjam; *Bsn.* odgovoriti, odgovarati; *Rg.* odgovàrati; *Sla.* odgovoriti; *Cro.* odpovedam, odgovárjam, odgovoriti; *Rs.* отвѣтствовать, отвѣчать, сказать, сказываю; *Eccl.* отсловествую; na zapytanie komu się tłumaczyć, antworten. Ewanielista pisze, iż Pan odpowiedziawszy rzekł do nich; pisze, iż odpowiedział, a nie pisze, aby go kto przez pytał. *Rey Post. Q q* 1. Łacniéy pytać, niż odpowiadać. *Cn. Ad.* 410. Mądrzy nie na wszystko głupim

odpowiadaią. *Sk. Kaz.* 145. Szalonym przystoi odpowiedzieć, choć ich nie pytaią. *Szczerb. Sax.* 254. Jakie pytanie, takie odpowiadanie. *Dwor. F* 3. Echo mu odpowiada. *Teatr* 56 *c*, 97. Odpowiadam komu na pozdrowienie, *resaluto. Cn. Th.*, cf. odkłaniam. – *transl.* Nikczemne serca, są to źle nastroione organy, co za zwyczay fałszywie odpowiadać zwykły. *Zab.* 8, 262. – Odpowiadać komu, stosownym do tego się okazać, n. p. Jeśli koniec początkowi nie odpowie, tak będzie, iakbyśmy nic nie zrobili. *Gaz. Nar.* 2, 32 *Stan. Aug.*, nicht entspricht; *Ec.* соотвѣтствовать. Odpowiadanie czemu *Ec.* соотвѣтствїе, соотвѣтственность. Odpowiadaiący соотвѣтственный. Odpowiada co czemu *Ec.* сгождается на что. Nie wątpię o iego dobréy chęci; ale iéy wykonanie nie odpowiada. *Pam.* 84. 477. – *Mathem.* Boki odpowiadaiące, *latera homologa*, entsprechende Seiten, dwóch figur sobie podobnych, są te, które maią położenie podobne, każdy w figurze, do któréy należy. *Jak. Math.* 1, 71. – §. b) odpowiadać za co, odpowiedzialnym bydź, sprawować się z czego, verantwortlich seyn, Rechenschaft geben; *Vd.* sagovoriti, sagovarjati, se odresati). Kto będzie bogu odpowiadał za *ty Nasze ubogie i siostry i braty. *Groch. W.* 559. Spuście się na żony swoie, a czoła wasze djabelnie za to odpowiedać będą. *Teatr* 55 *b*, 38. – §. 2) Odpowiadać komu nieprzyiacielskie, odkazać się, odchwalić się, wypowiadać mu przyiaźń, einem die Freundschaft aufkündigen, ihm Fehde ankündigen. Przestrzegał biskupa, że mu Jagiełło na gardło odpowiedał. *Bielsk.* 298. *Minatur illi mortem*, odpowiada mu na głowę; odpowiada mu, że go chce zabić. *Mącz. Minitari ferrum et flammam*, odpowiadać komu ogniem i mieczem. *ib.*, pogrozić). Żołnierz teraz tylko xięży odpowiada, i ich wioskom. *Star. Ref.* 112. Często go zabić groził, często mu odpowiadał. *Sax. Porz.* 135, *Bielsk.* 327, *Gorn. Sen.* 86, *Zab.* 15, 270. – *§. Odpowiadam ci. 3 *Leop.* 1 *Par.* 17, 10, zwiastuię ci. 1 *Leop.*, *ob.* opowiedzieć. ODPOWIEDZICIELKA, – i, *ż.*, która odpowiada, die Antworterinn, Beantworterinn, *Rs.* отвѣтчица. Pytonissa odpowiedzicielka. *Chmiel.* 1, 46.

ODPOZWANIE, – ia, *n.*, *reconventio. Czack. pr.* 2, 102, pozew na wzaiem wydany, die Gegenladung.

ODPRAĆ, *f.* odpierze *cz. dk.*, odbyć pranie, abwaschen, *Bs.* odapratti, opratti; *Cro.* odepíram.

ODPRASOWAĆ *cz. dk.*, odbyć prasowanie, abpressen, abbügeln, fertig pressen oder bügeln; *Rs.* отбутюжить, отбутюживать, отдавить, отдавливать.

ODPRASZAĆ, *ob.* Odprosić.

ODPRAWA, – y, *ż.*, odprawienie, dokończenie sprawy iakiéy, ułatwienie, odbycie, *Bh.* wybyt, wybytek; *Vd.* dolvpraulenje, dolpoved; *Cro.* odpravlanye, odprava; *Rs.* отдѣлка; die Beendigung, Verrichtung, Abfertigung, Abthuung eines Geschäfts Postawiwszy sąd świecki, postawił też i duchowny, na odprawę i sądy trudności duchownych. *Sk. Żyw.* 2, 178. Moyżesz Jetra rady około sądów i odpraw ludzkich rad posłuchał. *Sk. Kaz.* 137. Dobra sprawa, prędka odprawa. *Dwor E* 3. Jaka sprawa, taka odprawa. *Cn. Ad.* 286. Rurki w roślinach są względem odpraw, *functiones*, wielorakie, wodne, sokowe etc. *Botan.* 11. Pisać do niego czasu nie mam, bo odpraw mam kilka ciężkich. *Nar. Chod.* 1, 297, „*not.* responsów", expedycyy. – §. Odprawa, oddalaiąc od siebie, *Vd.* slova, spushenje, doldatje, odspushenje; *Rs.* отставка; die Abfertigung, Verabschiedung, der Abschied. Odprawa posłów Greckich, trajedya. *J. Kchan. Dz.* 61. Jeszcze go trzyma Rzymska nieodprawa. *Groch. W.* 1, t. i. że go nie odprawuią). Odprawa sługi; odprawa żołnierza. *Cn. Th.*, abszyt). Król dlatego bogaci biskupa w intratę, iżby ludzie u niego łaskawą odprawę miewali. *Gorn. Dz.* 149. Dworska odprawa, z gołemi rękoma do domu. *Cn. Ad.* 223. Wszyscy wzięli odemnie odprawę bez myta. *Mon.* 70, 357, z kwitkiem poszli). Pięć razy moiéy rannéy nie przyiął wizyty; zawsze mi dano odprawę, mówiąc że spał, albo że zabawny. *Pilch. Sen. list.* 4, 190, zbyto mię tym). – §. Odprawa wyroku sądowego, satysfakcya, exekucya, wykonywanie, die Vollziehung des Richterspruchs. Urząd będzie mocen za przewiedzeniem prawnym *odprawę* na tymże imieniu, z którego się krzywda działa, uczynić. A pan onego imienia téy summy skazancy na arendarzu swym patrzać będzie, a odprawie urzędowéy sprzeciwienia żadnego czynić nie ma. *Stat. Lit.* 176. Sąd na wianowym imieni i żadnéy odprawy za winę męża uczynić nie może. *Czack. pr.* 2, 48. Za winy osobiste żony, odprawa z imienia wianownego czyniona być ma. *ib.* 2, 49. Kto summę wygrawszy, po wypadłym wyroku, odprawy rzeczy czyli wykonania wyroku nie żądał, upominać się iuż nie może. *Czack. Pr.* 2, 107. – §. Odprawa syna, wypuszczenie z mocy oycowskiéy, wydzielenie, wydział, die Ausstattung. Dzieci iuż odprawione, że iuż weźmą odprawę od rodziców za część swoię, mieszkaią każdy na swym chlebie. *Sax. Art.* 2. – §. 2) Odprawa psów, parsa dla psów, die Abfütterung der Hunde. Taką odprawą psy dobrzeią. *Tr.* Strębować do odprawy. *id.*, *Ostr. Myśl.* 50. ODPRAWIĆ, *f.* odprawi *czyn. dok.*, Odprawiać, Odprawia *et* Odprawuie *ndk.*, Odprawywać *frequ.*, *Bh.* odprawiti, odprawowati, (2. *supplicio afficere*); wybyti; *Vd.* odpraviti, dolvpraviti, dolpovedeti, prostuitoriti, prostupustiti, prezhpustiti, posloviti, slovo dati; *Cro.* odpraviti, odprávlyam; *Bsn.* odpràviti; *Rg.* odpraviti, odpravgljam; *Rs.* отправить, отправлять; dokończyć, doprowadzić do skutku i zbyć, odbydź, ułatwić, sprawić, abthun, verrichten, vollenden. Odprawię krótkiemi słowy ostatek. *Birk. Sk. C.* Wskok się z swą mową odprawił. *Past. Fid.* 105, er war gleich damit fertig. Piérwéy niżeli przystąpimy do znaków dobréy wody, odprawmy to wprzód, co nam zarzucaią, *diluamus. Syxt. Szk.* 42, zbiymyż). Odprawiwszy się z seymem, król do Litwy iachał, *peractis comitiis. Krom.* 696, als er mit dem Reichstage fertig war. – §. Odprawić wyrok sądowy, wykonać go, dopełnić go, zadosyć mu czynić, den Richterspruch vollziehen, ihm Genüge leisten. Jeśliby mąż osiadłości nie miał, a żonaby miała imienie, tedy to, co za iéy winę będzie skazano, na iéyże imieniu odprawiono być ma. *Stat. Lit.* 174. Winę tę przewinioną rychléy może odprawić, lecz nie później. *Sax. Porz.* 41. Odprawienie winy sędziemu. *ib.* 67. Przy statkach mieć potrzeba czoln, dla potrzeb iakich sprawowania, i cel odprawienia. *Haur Ek.* 171. Rzemieślnicy, chociażby szosy, stróżne i inne podatki mieyskie odprawiali, przychodniowi roboty zabronić nie mogą. *Szczerb. Sax.* 183. – §. Odprawiać sprawy, funkcye, sprawo-

wać, verrichten. Arsenius iednego czasu paciorki odprawuiąc, usłyszał głos takowy. *Dambr.* 333. Na ten czas liturgiią odprawował. *Sak. Kal.* C 3. Synody rozkazuią, aby ten sakrament chorym tylko odprawowali. *Pim. Kam.* 195. Nabożeńſtwo odprawiać *Ec.* священнодѣйствовании. Janczarowie uſtawicznie ronty po ulicach odprawiaią. *Teatr* 55 *e*, 5. Cesarz chciał odprawić tę drogę w lecie, gdyby był nie zachorował. *Pam.* 84, 1072, odbyć). Tam więcéy za miesiąc odprawiło się kupiectwa, aniż w Wenecyi we dwie lecie. *Boter* 90. - §. b) Odprawić kogo, zbyć go, pozbyć się go, einen los werden, ihn abfertigen, abweiſen. Ni prośbą ni okupem śmierci nie odprawisz. *Tol. Saut.* 41. Na oſtatek Tales matkę tym odprawił, iż nierychło ożenić się było. *Glicz. Wych. O.* 8. Oeneus za roczny plon szczęśnie zebrany, Cererę zbóż piérwszczyzną, Bacha odprawował winem, treścią Palladíką Minerwę hodował. *Zebr. Ow.* 197, kontentował, er fand ſie damit ab). - Odprawić od siebie, oddalić od siebie, einen abfertigen, entlaſſen, verabſchieden. Bez ceremoniy odprawiliśmy go. *Teatr* 1, 38. Odprawiać żołnierza, rozpuszczać woyſko. *Cn. Th.*, abszytować). Odprawić się ze służby, aus dem Dienſte treten. Jak się odprawisz od Pani swoiéy, tedy masz mieysce u mnie. *Teatr* 30 *b*, 62. Wolę się na reszcie odprawić; robota ciężka a zawsze piekło w domu. *ib.* 20, 48 *et* 28 *b*, 113. - *transl.* Odprawiłem się z światem, tak iako przyſtało. *Groch. W.* 674, t. i. pożegnałem świat. - §. c) Odprawiać syna, wydzielać, z mocy oycowſkiéy wypuszczać, der väterlichen Gewalt entlaſſen, ausſtatten. Ociec u sądu syna swego wyposażyć albo odprawić może, by mu też i naymniéy dał, gdy to ieno syn przyymie. *Szczerb. Sax.* 491. Dzieci nieodprawione, co ieszcze są pod zwierzchnością oycowſką. *Sax. Tyt.* 29; *Groick. Obr.* 3. Dzieci, którzy nie są odprawieni z imienia za żywota rodziców, biorą imienie przed temi, którzy iuż są od swych rodziców odprawieni, że iuż wezmą odprawę od nich za część ich, i że iuż mieszkaią każdy na swym chlebie. *Sax. Art.* 2.

ODPRAWICIEL, ODPRAWIACZ, - a, *m.*, który odprawuie, odprawia, *Cro.* odpravitel, der Abfertiger, Verrichter. ODPRAWINY, - in, *plur.*, odprawienie, odprawa, akt odprawienia, die Abfertigung, Verrichtung, Vollziehung. - *§. Po tak wielu odprawin rozświecić kazawszy, i grzech i córkę uznał, *poſt tot concubitus. Zebr. Ow.* 358. 1) ODPRAWNY, - a, - e, od oprawy, odprawie służący, Abfertigungs=. Audyencya odprawna, Abſchiedsaudienz. *Tr.* Dać liſt odprawny żonie swoiéy. 1 *Leop. Math.* 19, 7, rozwodowy, Scheidungs=. - 2) *ODPRAWNY, - a, - e, od prawéy na lewą idący, von der Rechten nach der Linken zu. Bieg téy gwiazdy ieſt odprawny. *J. Kchan. Dz.* 16.

ODPRÓĆ, *ob.* Odpruć.

ODPROSIĆ, *f.* odprosi *cz. dk.*, Odpraszać *ndk.*, *Bh.* odproſyti, odproſſowati; *Sr.* 1. wotproſchuyu; *Sr.* 2. wotpſchoſchiſch; *Vd.* odprositi, isprositi (odprashati, = wypytać); *Cro.* odprossujem; *Rs.* отпроситься, отпрашиваться wyprosić się; *Eccl.* отпрашиваю *reposco*, отпрошати, отказываться, отрицаться zrzec się). - 1) prośbą odzyſkać, znowu wyżebrać, wieder erbitten, erbetteln. Syward, będąc od Polaków wypędzony, część sobie króleſtwa odprosił na nich. *Krom.* 32. - §. 2) odprosić od czego, prośbą co cofnąć, uwolnić od czego, los bitten. Xiążęta poiechali na seym dla odproszenia woyny, *belli deprecandi causa. Zygr. Pap.* 261. Tego tylko odpraszam, *deprecor hoc unum. Zebr. Ow.* 30. Zasłużyli za to karanie niczym nieodproszone. *Tward. W. D.* 92, *indeprecabilis poena. Cn. Th.*, cf. nieodpuszczony, *Sr.* 1. newotproſchenité); unabbittlich. Miał bóg nieodproszoną plagą króleſtwo pokarać. *Sk. Zyw.* 1, 31, nieodproszona sprawiedliwość. *Kchow. Roż.* - §. 3) odprosić, na wzaiem zaprosić, gegenſeitig einladen, auch wieder zu ſich bitten. Kiedy sprawuiesz obiad, nie wzyway bogatych, by cię też zaś i oni nie odprosili do siebie, a ſtałoby się oddanie: *Leop. Luk.* 14, 12. - §. 4) zaproszonych odprosić, Eingeladene um Verzeihung bitten, ſie möchten dießmal nicht kommen; die ſchon geſchehene Einladung kaſſiren. Przyiaciół sproszonych odprosiła nazad. *Teatr* 33 *d*, 22. Naradźmy się, iakby tych gości zaproszonych na obiad odprosić. *Boh. Kom.* 3, 167. - *§. Gdyby lud twóy przeciw tobie grzeszył, i gdyby pokutuiąc przyszli, i odpraszali cię w tym domu, wysłuchayże ie. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 8, 33, przepraszali, abbitten, um Vergebung bitten.

ODPROWADZIĆ, *f.* odprowadzi *czyn. dok.*, Odprawadzać *ndk.*, *Slo.* odprowázém; *Vd.* odpelati; *Cro.* zprevajati, odpelyati; *Sla.* izpratiti; *Bs.* isprattiti, odprattiti, doprattiti, odpegljati, odveſti; *Rs.* сопроводить, сопровождать. - 1) odwodząc oddalić od czego, odciągnąć, odwieść, abführen, abbringen von etwas; *Bs.* uklonitti koga od koje ſtvari). Już nic takiego nie znaydzie, coby mię odprowadzić mogło od mego zamysłu. *Teatr* 49 *c*, 2. Każdy z rozsądnych mężów duszę nieiako odprowadza od ciała, i bardziéy z tą szlachetnieyszą częścią przeſtaie. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 279. Przeważenie dobra własnego nad powszechne, odprowadza nas od szczerości umysłu. *Mon.* 74, 213. - §. 2) odprowadzić kogo, n. p. do domu, *reducere domum. Cn. Th.*, *Vd.* sprevoditi, spremiti, spremlati, einen (nach Hauſe) begleiten, das Geleite geben. O milę ſtąd na oſtatnie pożegnanie nas odprowadzali. *N. Pam.* 9, 265. Odprowadzaiący *Ec.* проводительный. Odprowadzenie *Bh.* průwod; *Cro.* zprevadyanye, odpelyanye. ODPROWADZICIEL, - a, *m.*, *Bh.* průwodce; *Bs.* dopratitegl); co odprowadza, der Ableiter. Konduktor, odprowadziciel pioruna, der Blitzableiter. - *Reductor* odprowadziciel, ten, który kogo zaś na swóy ſtan albo urząd wsadza. *Mącz.*, der Wiedereinſetzer. Ten, co kogo do domu odprowadza, der Begleiter, Geleitgeber. ODPROWADZICIELKA, - i. *ż.*

ODPRUĆ, ODPRÓĆ, odpruł, odpról, *f.* odporze *cz. dk.*, Odparać *ndk.*, *Vd.* odporgati, sporgat; arſtrènat; *Rag.* odpârati; *Bs.* odparati; *Cro.* odparujem; *Rs.* отпороть, отпарывать, опороть, опарывать; zszyte rozłączyć, auftrennen, abtrennen. Odpara z kapelusza brudne iuż galony, J kładzie złotolite na wierzch burdalony. *Zab.* 12, 65. *Reseco* odcinam, odrzezuię, odparam co od czego. *Mącz.* - *Fig.* Ani go przyiaźń, ni łaſka, ni wiara Od tak złośnego związku nie odpara. *Chrość. Luk.* 2, 84.

ODPRYSNĄĆ *med. idntl.*, pryśnieniem odłączyć się, abſprützen, abſprühen; *Ross.* отпрыскать, отпрыскивать. (2. odnogi puszczać; отпрыскъ odnoga, odroſtek).

ODPRZĄŚĆ, *f.* odprzędzie *cz. dk.*, przędzenie odbyć, abspinnen, ausspinnen; *Sr.* 2. wotpschęscj; *Vd.* odpresti; *Rs.* отпрясть. *Haur Ek.* 37.

ODPRZĄTNĄĆ, *Odprzętnąć, *f.* odprzątnie *cz. dk.*, Odprzątać *niedok.*, *Bh.* odkliditi; na bok odłożyć, odwalić, wieder weg räumen. Las nieprzyiaciel zarąbił był; kazał tedy hetman-piechocie drzewa one odprzątać. *Biel.* 721. Odprzętniesz ogień od garca. *Sien.* 524. Ludziom trzeba społecznie mieszkać dla obrony swoiéy i niewczasów odprzątania. *Petr. Ek.* 48.

ODPRZEDADŹ, *f.* odprzeda *cz. dk.*, Odprzedawać *ndk.*, przedaniem alienować, aus der Hand verkaufen; *Bs.* priprodatti, priprodavati; *Rg.* priprodatti; *Cro.* preprodajem; *Rs.* перепродать, перепродавывать. Gdyby w czasie possessyi zastawnéy dziedzic dobra zastawne komu innemu odprzedał... *A. Zamoy.* 152. ODPRZEDAŻ, - y, *ż.*, *Rg.* priprodaja; *Rs.* перепродажа. ODPRZEDAWACZ, - a, *m.*, *Rg.* priprodavalaz, *f.* priprodavaliza, priprodajza; *Bs.* priprodavaç.

ODPRZĘGNĄĆ *cz. idntl.*, odprzęgać *ndk.*, od czego wyprzęgać, abspannen, ausspannen; *Rs.* отпрячь, отпрягать.

ODPRZYSIĄDZ się, *f.* odprzysięże, odprzysięgnę *recipr. dk.*, Odprzysięgać się *ndk.*; *Slo.* odprisahám; *Bh.* odpřisahnauti, odpřisáhám; *Sr.* 1. wotpřisahám, wodpřisahám, wotpřisahnu so netjoho, wotpřisoham so; *Vd.* dolodperseshi; *Cro.* odpriszesem; *Rs.* отбожиться, отбаживаться. - 1) pod przysięgą porzucić, sich etwas verschwören. Odprzysięgam się u nóg twych tego szaleństwa. *Teatr* 45 *b*, 68. Sromotne a człowieka chrześciańskiego niegodne prawdy odprzysiężenie. *Baz. Hst.* 31. - §. 2) odprzysięgać się czego abo od czego, zapierać się pod przysięgą, przysięgać, że nie iest tak, iak na mię wiodą. *Cn. Th.*, etwas abschwören, sich von etwas los schwören. Urząd temu, który był winien, odprzysiądz się od naścia kazał. *Gorn. Wl. L* 3 *b*, t. i. przysięgą oczyścić się). Odprzysięgaią się, że iako żywi, nic nie dłużni nikomu. *Dambr.* 484. Żaden zmazą iaką naznaczony odprzysiądz się nie może; bo kto raz zły, zawsze za niedobrego bywa poczytan. *Szczerb. Sax.* 18, *Tarn. Ust.* 128. ODPRZYSIĘŻNIK, - a, *m.*, *Cro.* odpriszèsnik *abiurator*.

ODPUCHAĆ *cz. dk.*, oddąć, *Cro.* odpuhávam, *Bs.* odpuhivati, puhati z drugghe strone *reflare*.

ODPOMPOWAĆ *cz. dk.*, pompuiąc odjąć, abpumpen, *Rs.* откачать, откачивать.

ODPUŚCIĆ, *f.* odpuści *cz. dk.*, Odpuszczać *ndk.*, *Bh.* odpustiti, odpaustěti; *Slo.* odpusstit', odpusstim, odpusstení; *Sr.* 2. hopuscjisch, wodasch; *Sr.* 1. wotpuscju, wodpuschcju, wodpuschcjim, wodacj, wodahwam; *Vd.* odpustit, odpustiti, dolpustiti, odpushati, odpushanje; *Sla.* odpustiti, oprostiti; *Rg.* odpústiti, odpúsctati; *Bs.* odpustiti, prostiti, prosczhjati; *Cro.* odpúscham; *Hg.* elbotsátom; *Rs.* отпустить, отпускать, оставить, оставлять, оставленіе, простить, прощать. - 1*) puścić od siebie, odprawić, von sich lassen, entlassen. Prosiła go, aby iéy nie dał zabiiać; ale aby ią w iednéy tylko koszuli do domu własnego odpuścił. *Stryik.* 320. Turcy, wziąwszy odpuszczenie od króla, iechali precz. *Stryik.* 646. Na wielbłądy wkładli swoie rzeczy, byli gotowi uiechać, wziąwszy odpuszczenie u króla, iechali precz. *Biel. Sw.* *253. Plato, gdy go Dyonizyusz od siebie do domu odpuszczał, rzekł... *Eraz. Jęz. Hh* 2. Dziecię nie ma się z starszemi rozstać, aż odpuszczenie wziąwszy, abo przepuszczone od nich będąc. *Eraz. Ob. Giij.* - §. 2) Odpuszczać komu winę, urazę, karę, dług, wybaczać, darować, verzeihen, vergeben, erlassen, schenken. Odpuść nam nasze winy, nie poczytay nam grzechów wszystkich. *Gd. Kat.* 51. Odpuszczenie grzechów, *Sr.* 1. wodahtjo, hpujcjeno; *Vd.* odpushanje, odpushenje, dolpushenje; *Bs.* odpusctenje, prosctenje, oprosctenje; *Rs.* помилованіе (cf. miłościwe lato); *Ec.* простыня. Bóg odpuszcza; bo gdyby nie odpuszczał dla dobroci swoiéy, aby grzesznicy byli wolni od grzechów, tedyby żaden nie pozostał. *Bud.* 4 *Ezdr.* 7, 68. Gniew i winę odpuścić nieprzyiacielom. *Tarn. Ust.* 135. Odpuszczay łacno drugiemu; nie łacno sobie samemu. *Cn. Ad.* 770. *I* namożnieysze państwa upadaią Tym, że występki winnym odpuszczaią. *J. Kchan. J.* 116, cf. pobłażać; przez szpary patrzeć). On godzien odpuszczenia, komu natychmiast uczynku iego żal. *Modrz. Baz.* 396. Odpuśćmy sobie. *Cn. Ad.* 770, cf. ty cyt, ia cyt). Grzech przeciw Duchowi S., zowie się nieodpuszczonym. *Sk. Kaz.* 124, cf. nieodproszony). - Czymię tu, Panie Boże odpuść! (Gott verzeih mir! *Sr.* 2. bohg wodaj!) złe licho wplątało? *Teat.* 43 *c.* 128. Mówiąc iakie przeklęctwo, powinno się mówić: Panie odpuść! a potym: bodaieś djabła zjadł. *Mon.* 74. Może iest oszust, iakoż, Panie Boże odpuść, i z oczu mu patrzy. *Teatr* 26 *c*, 8. Dał nam ekonoma, Bóg mu odpuść, człeka niedobrego. *ib.* 54 *c*, *Cii.* Długi wszystkie poddanym odpuścił. *Star. Zad.*, t. i. darował, erlassen, geschenkt. Odpuścić, nie wziąć za złe, nie mieć za złe, wybaczyć, darować, verzeihen, nicht übel nehmen. Odpuście mi-panowie starokalendarzanie, ten rachunek iest mylny. *Sak. Kal. D* 2. - Z odpuszczeniem, z uczciwie mówiąc, z uczciwszy uszy. *Wlod.*, mit Erlaubniß zu melden. *Tworz. Ok. D* 2. ODPUŚCICIEL, - a, *m.*, który odpuszcza, der Vergeber, Verzeiher; *Cro.* odpuszt itel; *Rg.* odpustitegl. ODPUST, - u, *m.*, *Bh.* odpust *venia*; odpustky *indulgentiae*; *Sr.* 1. wotpustk; *Crn.* odpustiki; *Vd.* odpust, odpushanje, odpustiki, odpustik (odpustiknu letu, odpushanstvu, z miłościwe lato); *Cro.* proschenye); *Ec.* отпусть; *Rs.* отпускъ odprawa); odpuszczenie 1*) odprawa, die Entlassung. Artykuły woyskowe, odpusty, t. i. pensye bez służby, tylko skaleczonym na woynie naznaczyły. *Kłok. Turk.* 205, *congé*). - §. 2) wybaczenie, darowanie winy, die Erlassung, Verzeihung. Prosim odpustu, odpuść mocny Boże. *Bardz. Tr.* 101. - §. 3) odpust kościelny, *indulgentia*. *Cn. Th.*, der Ablaß. Wielki odpust, sierotę w złym razie ratować. *Pot. Arg.* 626. ODPUSTNY, - a, - e, - ie *adv.*, do odpuszczenia, mogący być odpuszczonym, erläßlich, verzeihlich; *Slo.* odpustitedlný; *Sr.* 1. wotpujcjne, wodahtjne, hpujcjenitě; *Vd.* odpustliu, dolpustliu; *Bs.* opuscglivi, vardegni; *Rg.* odpuustni *ignoscendus*, odpustiv *ignoscibilis*, odpustgliv *clemens*, *Subst.* odpustglivos; *Cro.* odpusztni, oprosztni *remissorius*, odpusztlyiv *remissibilis*, *Hg.* botsánatos; *Ross.* простительный, (разрѣшительный rozgrzeszaiący); *Ec.* прощательный, оставительный, простительный, чрезъ кого бываетъ отпущеніе. Jeśli przeciwko innym była w czym obra-

za, Prosił aby odpuſtnie w tym się ſtała zmaza Niepamiętna. *Chodk. Koſt.* 52, odpuszczaiąc, odpuściwszy; cf. *Rs.* npóщeниaъ ten, któremu odpuszczono, darowano). ODPUSTOWY, - a, - e, od odpuſtu, Ablaß=. Odpuſtowa, kiermaszowa albo iarmaczna publika. *Mon.* 69, 590. Odpuſtowy pieniądz *Crn.* devzhèk, svetinèza, sdenshèk, sdevzhèk.

ODPYCHAĆ, *ob.* Odepchnąć.

ODPYTAĆ *cz. dk.*, ODPYTYWAĆ *cz. czſtl.*, *Ec.* onnbiтыю, pytaiąc odkazywać, abfragen. Znalazca obowiązany ieſt przeszłego posiadacza odpytywać. *Gall. Cyw.* 2, 25. - *Odpytany, - a, - e, n. p. Ciebie nazową odpytanym miaſtem, nie odpuszczonym. *Budn. Jes.* 62, 12, die besuchte und nicht verlaſſene Stadt. Luth., odwiedzany, szukany, o co konkurencya bywa.

1) ODRA, - y, *ż.*, rzéka *Viadrus* w Szląſku. *Bielſk.* 3, *Wyr. G.* 21; *Sla.* Odra; der Fluß, die Oder.

2) ODRA, - y, *ż.*, *Etym.* drzeć); choroba, kur, ospice, biyłe pożarnice. *Ern.* 684, die Maſer, die Maſern, *morbilli*; *Vd.* lezhize, lezhe, snemeze, maroga, pika; *Sr.* 2. marzle, woſpize; *Cro.* doberez; *Rs.* корь. (*Rs. et Eccl.* одрь, одрà mary, nosze śmiertelne, łoże). Bez, odry, to ieſt, czerwone pſtrociny, spędza. *Syr.* 1506. Dziecię w odrze. *Pot. Jow.* 55. - §. b) odra, odarcie, ubóſtwo, nagość (cf. odartus), Zerlumptheit, Nacktheit. Użaliwszy się moiéy wielkiéy odry, Bo przeyrzeć było przez koszulę ciało, Wrzuciła na mię brudny fartuch modry. *Pot. Syl.* 413, *Pot. Pocz.* 146.

ODRĄBAĆ *cz. dk.*, rąbiąc odciąć, abhauen, abhacken, abspalten; *Sr.* 1. wotrubam, wotrubnu, wotrubacź; *Cro.* odrublyújem; *Ross.* отрубить, отрубать. Odrąbanie *Rs.* отрубка, отрубленïе. *Odrąbek *Rs.* отрубокъ, отрубочекъ, odziemek, kloc, *n* отрубъ odrąbanie; dyametr odrąbanego drzewa.

ODRABIAĆ, *ob.* Odrobić.

ODRACHOWAĆ, *f.* odrachuie *czyn. dok.*, Odrachowywać *czſtl.*, *Bh.* odpočjſti, odpočíl, odpočtu; *Sr.* 1. wotrachnuzu; *Vd.* odrazhunati; *Rs.* отсчесть, отсчту, отсчитывать; *Ec.* отчитаю, отчисляю; odliczyć, aufzählen, aufrechnen. Odrachowałam pieniądze, i schowałam. *Teatr* 37, 219. Pięćdziesiąt kiiów każę ci odrachować. *Teatr* 28, 51.

ODRACZAĆ, *ob.* Odroczyć.

ODRADOWAĆ się *recipr. dok.*, dosyć nacieszyć się, ſich recht ſatt freuen; cf. *Rs.* отрада, *Ec.* отрадство, отрадствованïе ulga, *Rs.* отрадный ulżący.

1) *ODRADZAĆ, *ob.* Odrodzić.

2) ODRADZIĆ, *f.* odradzi *cz. dk.*, Odradzać *ndk.*, *Boh.* odraditi, odrazowati, odwozowati; *Slc.* odrazugi; *Sr.* 1. wotradźicź, wotpominam, wotnapominam, wotradźam; *Vd.* odsvìtiti, odratati, odsvituvati; *Cro.* odszvetújem; *Bs.* odgovarati, odvrachjati; *Rs.* отговорить, отговаривать, отсовѣтовать, отсовѣтывать, отмолвить, разговорить, разговаривать; rozradzić, widerrathen. Na rzeczy dobre mamy radzić; a od złych i od grzechu zawżdy odradzać. *Hrbſt. Nauk.* *l* 7 *b.* Wszyscy mu odradzali, aby się nie gubił; ale mu nikt odradzić nie mógł. *Sk. Zyw.* 2, 384, t. i. przekonać i odprowadzić od przedsięwzięcia.

*ODRANY, - a, - e, obszarpany, odarty (cf. odra), abgeriſſen, zerlumpt. Między niemi też biegła niewiaſta odrana, Chuda, blada, ſtraszliwa, szpetnie oszemłana. *Rey Wiz.* 82.

ODRAPAĆ *cz. dk.*, *Rs.* оцарапать, оцарапывать, w koło podrapać, rund herum abreißen. ODRAPANINY *plur.*, gałgany, łachy, Lumpen, Fetzen. O szacie godowéy nie myślimy, w odrapaninach naszych trwamy. *W. Poſt. M.* 363, *W. Poſt. W.* 2, 278. Zdarłszy z siebie odrapaniny, przyodziey na się szatę swadziebną. *Zrn. Pſt.* 2, 419. ODRAPANY, - a, - e, Odrapano *adv.*, oszarpany, abgeriſſen, zerlumpt, zerfetzt. Ubogi Piotr, odrapany, bez pieniędzy, bez złota. *Birk. S. K. C.* - Szpetnie abo odrapano chodzą *Birk. Dom.* 99. ODRAPANIEC, - ńca, *m.*, *Tr.*, odartus, ein Abgeriſſener, Zerlumpter.

ODRASTAĆ, *ob.* Odrosnąć.

ODRATOWAĆ, *f.* odratuie *cz. dk.*, z niebezpieczeńſtwa wyratować, erretten. Sniło mu się, że karczmarz chce przyiaciela iego zabić, a mógłby za iego rychłym przyyściem bydź odratowany. *Warg. Wal.* 22. Lud odratował Jonatana, że nie umarł. *Bud.* 1 *Sam.* 14, 45. Przypadli nasi, Niemców odgromili, rotmiſtrza odratowali. *Papr. Herb.* 246. Wielki koszt łożył na odratowanie zamku od nieprzyiaciela oblężonego. *Vol. Leg.* 3, 310, *Krom.* 715, *Bud.* 1 *Sam.* 30, 8.

*ODRAZ, - u, *m.*, ODRAZA, - y, *ż.*, odbiianie, das Zurückprallen. Za odrazem miedzi tarczy w lewo mianéy, okrutnéy Meduzy kształt swym oglądał okiem. *Zebr. Ow.* 163. - Odraz, raz oddany, der Gegenhieb. Odwetów i odrazów niechaliśmy, ufaiąc że nam dalsze razy zadawane nie będą. *Veryſ. pr.*, *Ex.* 11; *Bh.* odraženina, odraženice uraz u nogi. - §. odraza, wſtręt, der Abſcheu, das Zurückſchaudern; *Rg.* omraza). Jeymość nie wiem dla iakiéy przyczyny wielką miała odrazę od narodu Polſkiego. *Kras. Pod.* 2, 46 *et* 36. Oſtrość mówcy ſtać się może umysłów od dobréy rzeczy odrazą. *Pir. Wym.* 141. Rzetelny człowiek brzydzi się z odrazą tak krzywdzącym podeyrzeniem. *Gaz. Nar.* 2, 46. Czego bez odrazy sumnienia sam wydrzeć nie mógł, to przez żyda z spokoyuością tegoż sumnienia wydzierał. *Przeſtr.* 245. ODRAZIĆ, *f.* odrazi *cz. dk.*, Odrażać *ndk.*, *Bh.* odraziti *repellere*; *Slo.* odrážim; *Sr.* 1. wodraźu, wodrazam, wodrazem; *Eccl.* возражаю; *Ross.* отразить, отражать). - *1) odbiiać, odpierać, zurück ſchlagen, abſchlagen, abtreiben. Kopiie złożywszy coraz odrażaią Turków, iak w gębę dał. *Leszcz. Claſſ.* 77. Częſtokroć od zamku Witebſkiego Moſkwa odpędzona i odrażona zoſtała. *Gwag.* 331. Puszczon ieſt między was miecz, a kto ieſt, coby go miał odrazić od was? 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 3, odwieść 3 *Leop.*). Poprzysięgaią was, abyście od dziatek waszych te gwałcenia pogańſkie odrazić mogli. *Jan. Olsz. C* 2 *b.* Nie chciał woyny podnosić; lecz na się podniesioną odrażać, *propulsare. Krom.* 343. Bóg sam kule odraził, ażeś porazil. *Miaſk. ryt.* 2, 6. Szalony lekarſtwa nie cierpi, chcąc lekarza raczéy gwałtem od siebie odrazić, niż lekarſtwa iego przyiąć. *Eraz. ięz.* 6 *b.* Bobku uwarzyć i w beczkę wlać, ſtęchlinę odrazi. *Haur Fk.* 100. Tę zarazę łacno byście odrazić mogli. *Jan. Pos. C* 2. - Promień się odraża, *z* odbiia się, prellt ab. Na wierzchu mocnieysze ieſt odrażanie promieniów słonecznych. *Cresc.* 99. Blaſk iakiś

iakiś od poloru żelaza zabłyśnie, Podobny w miednicy słońcu odrażonemu. *Tward. Pas.* 95. - *Transl.* odrazić kogo od czego, wstręt mu uczynić do tego, *alienare. Cn. Th.*, jemanden von etwas abwendig, abgeneigt machen, abschrecken, ihn davon zurück halten, ihm davor Abscheu beybringen. Uczyniłbym to zapewne, gdyby mnie nie odraziła od tego pycha Wc Pana nieznośna. *Boh. Kom.* 4, 556. Wiele trudności odrażaią częstokroć. *Teatr* 32, 15 *et* 44, 21. Gdy kogo ciężko urazisz, od siebie odrazisz. *Chmiel.* 1, 61. Odrażać się od czego, *alienari ab aliquo*, *Rg.* odresetitise, von etwas abgeneigt werden, Abneigung haben. Insze narody się od nauk i obyczaiów nie odrażały. *Krom.* 6. Odraził się od nich król. *Sk. Dz.* 821. Prośby utrapionego lekce nie poważay, Ani się prze chudobę od niego odrażay. *Patr. Jal.* 4. Odrażenie, = wstręt, Abneigung, Abscheu. Imię Korbulona nie było u barbarzyńców w odrażeniu i w zaciętéy niechęci. *Nar. Tac.* 2, 321. ODRAŻKA, - i, *ż.*, (*Bh.* odrážka, srážka odtrącenie, defalkata), odrażenie, wstręt, n. p. Z iednéy strony czuiemy pociąg iakiś do wykonania przedsięwzięcia naszego, z drugiéy odrażkę od tegoż samego, iako od rzeczy niebezpieczuéy. *Pilch. Sen. list.* 2, 347. Można być mądrym, bez wystawności, bez odrażki. *ib.* 3, 332. ODRAŻNY, - a, - e, odrażaiący, *Rs.* отразительный, odbiiaiący, zurück stoßend.

ODRĘTWIAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, odrętwienie, zdrętwienie, odtręt, *callus. Cn. Th.*, (cf. modzela); *Slo.* mozol, zhrubla kůže od dila. *Cro.* siávoszt, súly, harte Haut an den Händen oder Füßen, Schwielen. ODRĘTWIEĆ, OTRĘTWIEĆ, *f.* odrętwieie, *neutr. dk.*, twardnieć, odrewnieć, okamieć, hart und steif werden; *Sr.* 1. woprostnu, woprostnacj; *Crn* otterpnem, otterpniti: *Bs.* okoritise. skoritise; *Cro.* otrenújem, otripújem; siávem; *Ec.* омерпнѣти, *propr. et fig.* Otrętwienie, zmnieyszenie władzy czucia, która iest przywiązana do całéy powierzchni ciała. *Dyk. Med.* 4, 507. *Obducere callum*, otrętwieć, zatwardzieć. *Mącz.* Otrętwiałe nogi bolu nie czuią. *Sk. Kaz.* 173. Tępi, otrętwieli, nie czuią zacnych pobudek. *Jerz. Off. Mowy* 72. Padły im pędzle z otrętwiałéy ręki. *Morszt.* 4. Niemasz powstania nadzieie, Gdy sumnienie odrętwieie. *Mon.* 70, 222. Odrętwiałe sumnienie nie czuie i młyńskiego kamienia na nie padłego. *Smotr. Ap. pr.* Móy przeciw nieszczęściom codzień gorszym umysł odrętwiał dawno. *Teatr* 42 *d.* ODRĘTWIAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, stwardziałość, die Verhärtung, besonders von harter Haut; *Cro.* siávoszt, súly. ODRĘTWIĆ, *f.* odrętwi *cz. dk.*, odrętwiać *ndk.*, zdrętwiałym czynić, *Bs.* osgjutiti, uciniti sgjuglje; *Cro.* osulyújem; steif und hart machen, abhärten. Trupa na ziemi srogie otrętwiaią Parki. *Dmoch. Il.* 2, 108. Raz cnota umysł odrętwiwszy, czyni go na wszystkie przygody nieczułym. *Off. Sen.* 19, *indurare.*

ODROBEK, - bku, *m.*, odrobienie, odpłacenie czego robotą, das Abarbeiten. Panowie osadników za różne winy na kary odrobku wskazują, aby kilka lat włościan mogli zatrzymywać. *Czack. pr.* 2, 201. OD-ROBIĆ, *f.* odrobi *cz. dk.*, Odrabiać *ndk.*, *Vd.* oddelati, dodelati; *Sr.* 1. wodbżilam, wodbżiwam; *Rs.* отработать, отрабатывать, *Subst.* отдѣлка. - 1) robotą odpłacić, abarbeiten; *Rs.* зажить, заживать. Odrobienie wprzód wziętych pieniędzy *Rs.* заживаніе. Pod czas głodu zboża swoie tak obrócić kazał, aby pospólstwo częścią na zamianę rzeczy brało; a częścią aby zarabiało abo też odrabiało. *Krom.* 362. - §. b) dokończyć roboty, die Arbeit vollenden, das Tagewerk abarbeiten. Dość tego na dzisiay, odrobiło się swoie; teraz posilimy się. *Teatr* 52, 39. Pan nie dba o chłopa; byle mu odrobił pańszczyznę. *Comp. Med.* 395. - §. 3) odrobić, przerobić, żeby czego nie było (cf. odstać się), ungeschehen machen. Darmo, iuż się stało; odrobić nie można. *Teatr* 28, 104.

ODROBINA, - y, *ż.*, ODROBINKA, ODROBINECZKA, - i, *ż.*, *dem.*, okruszyna, drobny ułomek, ein Bröckchen, ein kleiner Brocken; *Bh.* drobeček, drobet; *Slo.* odrobina, drobek, drobty, žberky, které od stola zustáwagi; *Sr.* 1. drebenčza; *Sr.* 2. drobenza; *Vd.* drobtina, drohtina, drobez, drobizh, droblei; *Cro.* drobtina, opadek; *Hg.* darab, darabotska; *Bs.* mrriva, mrriviça; *Rs.* крупина, крупинка. Z pięciu chlebów iedli wszyscy, a ktemu nabrali odrobin dwanaście koszów. *Sekl. Mark.* 6, *Farn.* 135. Pod stołeczkiem téy dziecinki, Będę zbierał odrobinki. *Groch. W.* 370. Owieczkę karmił odrobinkami swemi u stołu swego. *Rey Pst. Ee* 4. Bierze bezpiecznie odrobinki z ręku iego. *ib. X* 4. Słoniny odrobina. *Hor. sat.* 242. - §. Zachować odrobiny wiary, a odrzucać co iest cięższego z prawa. *Lach. Kaz.* 1, 76, t. i. drobiazgi, małeństwa, Kleinigkeiten. - §. *transl.* trochę, troszkę, troszeczkę, *Sr.* 2. drobenszu, drobenstu; *Rs.* крошечку; ein Wenig, ein Bißchen (Oest. ein Bröserl). Kto kiedy w słońcu iednę odrobinkę znalazł ciemności? *Birk. S. K. B* 3. Zatrzymay się odrobinkę. *Teatr* 10 *b*, 56, *ib.* 37, 169. Czybym nie mogła z Wc Panem odrobinecskę pomówić. *ib.* 23, 15.

OD-ROCZYĆ, *f.* odroczy *cz. dk.*, Odraczać *ndk.*, *Rs.* отсрочить, отсрочивать, пересрочить, пересрочивать; na inszy termin, czas, rok, roczek, odłożyć, auf einen andern Termin verschieben. Jeśli choroba przypadnie blizko przed rokiem (terminem), tedy może odroczenie bydź, a podkomorzy rok na inszy czas przełożyć ma. *Stat. Lit.* 285. Odroczenie *Rs.* отсрочка, отсроченіе, пересрочка. Urzędnicy bez żadnych odroczeń sprawy odprawować maią. *Dyar. G.* 340. Parlament odroczonym został aż do 20 Grudnia. *Gaz. Nar.* 1, 365, limitowanym, suspendowanym). Proiekt, odraczaiący sesye seymowe do dnia 15. Marca. *ib.* 2, 55. Rząd zwołuie, odracza i przedłuża ciało prawodawcze. *N. Pam.* 23, 202, *Czack. pr.* 1, 187.

*ODRODA, - y, *ż.*, (*Vd.* odrod, *Rs.* отродіе rodzay, pochod skąd), odrodzenie, odnowa, neues Wachsthum. Wróci się polom uroda, Gdy się dżdżem nawróci odroda. *Kanc. Gd.* 314. ODRODEK, - dka, *m.*, wyrodek, odrodny człowiek, *Bh.* neruda, nezdarník; *Cro.* izrod; ein aus der Art geschlagener. Alboż widzieć odrodków, u nas iest nowina? *Kras. sat.* 37. (*Rs.* отродокъ latorośl, odnożka; *ob.* odrośl). ODRODNY, - a, - e, - ie *adv.*, odrodzony, wyrodzony, *Boh.* nerudný, nezdárný; *Slo.* nepodařilý; *Sr.* 1. neradné; *Vd.* odrojen, isroden; *Eccl.* изплемѣнный; aus der Art geschlagen. Zmiękczyć nie mogłam odrodnego serca. *Teatr* 46, 7 *b*. Staréy cnoty nieodrodna, Ja cię chwalę, boś iest godna. *Kras. list.* 2, 126. ODRODZIĆ, *f.* odrodzi *cz. dk.*, Odradzać *ndk.*, znowu rodzić, *Bs.* priporoditi, opet roditi;

Rs. возрадить, возраждать, перероди́ть, перераждать; *Eccl.* отраждаю, возраждаю; wieder gebähren, wieder erzeugen, wieder hervor bringen. Ciebie, Fenixie, zwykła śmierć skonem odradzać, J twą starość w niszczącym żarzewie odmładzać. *Zab.* 15, 158 *Kniaź.*

ODRODZIĆ się, *recipr.*, odrosnąć, na nowo się narodzić, *Cro.* preporoditisze, preporogyujemsze; *Bs.* priporoditisé, rodit se opet; *Ross.* отродиться, отрождаться, перероди́ться; *Ec.* пречленя́тися; wieder gebohren werden. Dnia weselnego Odradza się człek do stanu innego. *Past. F.* 99. Odrodzenie, Odrodzenie się, *Sr.* 1. nowy narod; *Rs.* перерожде́нïе; *Ec.* отрожде́нïе, возрожденïе, перерожденïе, пакибытïе; die Wiedergeburt. Odrodzenie, odmiana indywiduów w rodzaiach i gatunkach. *Sniad. Teo.* 163. Konstytucya całemu narodowi dała odrodzenie. *Gaz.* 1, 183, odnowę, nowe życie, neues Leben. Odrodzenia się Rzpltéy w siły i powagę, nic gruntowniéy utwierdzić nie może, jak dobre obyczaie. *ib.* 1, 31. Żydzi mniemali, że w przeyściu dusz z ciała do ciała, odrodzenie onych umarłych ludzi w onych żywych bydź miało, z których dusze brali. *Biał. Post.* 52. - *Theol. moral.* Chrzest iest nieiakie duchowne odrodzenie. *Karnk. Kat.* 142. Kto pragnie zbawienia, Trzeba mu w duchu znowu odrodzenia. *Groch. W.* 410. - §. 2) Odrodzić się, odrodnym się stać, wyrodzić się, *Vd.* odroduvatise; *Rg.* odrodittise; aus der Art schlagen. Nie odrodził się od swoich przodków. *Tr.*

ODROIĆ, *ob.* Roić. ODROKOWAĆ, *ob.* Rokować.

*ODROŚCIĆ *cz. dk.*, odraszczać *ndk.*, czynić że co odrasta, wieder wachsen machen; *Ross.* отростить, отращать, отращивать, отпрыскать, отпрыскивать. Robacy ustawicznie gryzą latorośle twoie, tak iż ich odrościć, ani odżywić nie możesz. *Rey Pst. M m* 2. ODROSNĄĆ, odrósł, *f.* odrośnie, *odrości *neutr. dk.*, Odrastać *ndk.*, *Bh.* odrust; *Bs.* odrasti; *Vd.* srastiti, perrastiti, odrastiti; *Rg.* odrâstjeti; *Cro.* odrasztújem, prirasztujem (: 2. *decresco*); *Rs.* отрасти, отрастать; na nowo narosnąć, odrodzić się, wieder wachsen. Z wierzby corok obcinać gałęzie, na tym mieyscu zaraz każdego roku inne odrastaią latorośle. *Haur Ek.* 162. Rakom nożyce, lub inna noga odcięta, odrasta, *Zool.* 111. - *Prov.* Nie odrości, iako rakowi noga. *Rys. Ad.* 48. - Nie czuie, gdy mu dzień zszedł, długą drogę mierzy, Jak odrosła zdumiewa i zaledwie wierzy. *Kmit. Tr. B.* 2. - §. 2) podrosnąć, aufwachsen, aufschießen. Panienki, byle od ziemi odrosły, zaraz im się gwałtem chce męża. *Teatr* 35 *b*, 110. - Odrosły, *Crn.* odrasen; *Rg.* odraasto, odraasla, odraaslo; : podrosły *partic.*, aufgewachsen, schon etwas erwachsen. Panny odrosłe. *Bard. Tr.* 425. ODROŚL, - i, *ż.*, ODROŚLKA, - i, *ż.*; *demin.*, ODROSTEK, - stka, *m.*, *Bh.* obnoj; *Vd.* israst, odrast, odrastek, poganjek, israstje, odroselk; *Crn.* odrask; (*Rg.* odrâst, *Cro.* odraszt *pubertas*), *Ross.* отро́докъ, отпрыскъ, прониченïе; *Eccl.* прыскъ, отростокъ дре́ва, отрасль, отра́стокъ, второрасль; gałązka, która się puszcza z drzewa ściętego. *Włod.*, latorośl, ein neuer Schößling, Schoße. Korzenie drzewa starego iuż nie puszcza z siebie odrośli, ani ze pnia, gdy drzewo będzie ścięte. *Cresc.* 64. Pień zgniły, z którego żadna odrośl nigdy nie wychodzi. *Prot. Kont. B.* 5. Korzenie, ieżeli tylko będą na cal ziemią okryte, wyrastaią z nich odrostki, *turiones. Botan.* 35, cf. odnoga). Puste mieyscaj w lasach zaszczepić młodocianemi drzewami, które się w wysokości równaią z odrostkami z korzeni wychodzącemi. *Mon.* 74, 707. Odroslka kapusty. *Sien.* 501. Znowu od korzenia podziemnego spresne Odrostki trzeba pługiem ciąć na przyszłą wiosnę. *Zab.* 14, 185 *Sak.*, cf. wilki). - §. 2) *transl.* odrostek, pochodzący z iakiéy familii, ein Abstämmling. Większa część Litwy sprzyiała Zygmuntowi III., iako familii Jagiellońskiéy odrostkowi. *Boh. Zam.* 205. Na ODROST, : na odrośnienie, zum Anfluge, zum Wiederaufwuchse. Jak wiele narybku na odrost do stawu wsadzić. *Haur Ek.* 138. Kroczków na staw wielki nie zaraz wypuszczać, boby wyginęły; do małych raczéy przesadzić sadzawek na odrost. *Haur Ek.* 141, cf. stopniki). Ryby na odrost z małéy sadzawki do stawu przesadzaią. *Pot. Pocz.* 318.

ODROWĄŻ *herald.*, herb, w polu czerwonym biała strzała z żelezcem do góry, którego końce zakrzywione od półstrzały, iakby *wąsy* dwa. W hełmie trzy pióra strusie, i takaż strzała poprzek leżąca. *Kurop.* 3, 36, ein Wappen. Odarł nieprzyiacielowi wąsy, odtąd go *odrowąsem* miano. *Bies. rozk. A* 4.

ODRÓŻNIĆ *cz. dk.*, różniąc oddzielić, unterscheidend absondern. Głębiéy zapuszczano się w istotę rzeczy, troskliwiéy odróżniono rzecz główną od potocznéy, przyczynę od skutku. *N. Pam.* 9, 301.

ODROZUMNY, - a, - e, rozumu pozbawiaiący, n. p. odrozumna tęskność. *Oczk. prz.* 5, verstandberaubend.

ODRWIĆ, *f.* odrwi *cz. dk.*, Odrwiwać *niedok.*, oszukać, oszwabić, okpić, *Cro.* mentuvati; *Vd.* oziganiti, premoshiti, oshertati; einen berücken, bevortheilen, betrügen. Gdy się strzeże bydź oszukanym, Na tak grube odrwienie jest jawnie skazanym. *Jabł. Tel.* 40. Teraz się tylko uczą, jak kogo odrwić, Twarz ochotną pokazać, w sercu zdradę taić. *Opal. sat.* 132. Ten, co owo nazbyt zwykł ceremonii Zażywać, abo odrwił, abo cię ma wolą odrwić. *ib.* 47. Teraz nie ten mądry, kto dobrze pisze; lecz ten, kto dobrze odrwiwa. *Teatr* 17, 109. Króla i mię chcąc zgubić, odrwił się i zgubił. *Jabł. Tel.* 195. O jakże się odrwi nieborak. *Teatr* 29, 21. Odrwiony swoie głupstwo wini. *Jabł. Ez.* 99. ODRWICIEL, ODRWISZ, ODRWISWIAT, - a, *m.*, oszust, der Betrüger, Berücker, Uebervortheiler. Achamas zdumiony, Od bożka odrwiciela w oczach omamiony. *Jabł. Tel.* 123. Ten, który się naybardziéy zaklina, naywiększy iest oszust, zwodziciel, odrwisz. *Teatr* 15, 63. Nazywali go zdraycą, oszustem, zwodzcą, odrwiświatem. *Chrość. Fars.* 175, Leutebescheißer. - §. Odrwisz, odrwienie, ocięcie, urwanie, oszukanie, das Uebervortheilen. Krawcy na swóy odrwisz lepiéy, a niżeli kiedy na szlak skroić umieią. *Mon.* 69, 602.

OD-RYĆ, *f.* odryie *cz. dk.*, ryiąc otworzyć, aufwühlen, abwühlen, *Rs.* отрыть, отрывать.

ODRYKNĄĆ, *f.* odryknie *cz. idntl.*, Odryczeć *dk.*, Odrykiwać *frequ.*, ozwać się rykiem, *remugire. Cn. Th.*, *Sr.* 1. wospat hruvu; *Rg.* odmûkati, odmukijvam; *Cro.* odmukavam; zurück brüllen, wieder entgegen brüllen. Byk mocno się siłą daremnemi ryki, Którym odrykiwaią i lasy szerokie J wierzchy wesołego Olimpu wysokie. *Otw.*

Wirg. 429, *reboant.* - §. rykiem odbyć, sbyć, abbrüllen. Bydlę odryczawszy raz bolu abo smętku swego, przestanie, a potym trawką się ciessy; ale safrasowany człowiek iuż rosumu spełna nie ma. *Rey Zw.* 155 *b.*

OD-RYMOWAĆ, *f.* odrymuie *cz. dk.*, odmierzyć, odpłacić, abzahlen, vergelten. Oddam ci to sowito; odrymuięć szczodrze. *Pot. Arg.* 815. Odrymować miarę. *Pot. Jow.* 2, 48, *Pot. Syl.* 212.

*ODRYNA, - y, *ż.*, *Rg.* odrína *pergula*; kuczka, eine Hütte. Tym, którzy sianożęci maią w cudzéy puszczy, wolno na styrtę, na stog, abo odrynę uczynić abo ogrodzić. *Stat. Lit.* 309.

OD-RYSOWAĆ, *f.* odrysuie *cz. dk.*, odmalować, rysuiąc określić: *Sr.* 1. wotczeryschupu; *Bh.* wyznamenati, nawrhnauti, nawrhowati; *Vd.* obrasuvati, podobuvati, napodobuvati, osnaminuvati, sazirklat, sarissat; *Rs.* обрисовáть, срисовáть, очертáть, очертить, очерчивать, счертить, счерчивать, оттѣнить, оттѣнивать; *Eccl.* притáрити, нѣсколко изобразить, начертать, нарисовать; abzeichnen, abreißen. Architekt plantę powinien odrysować, *Swirk. bud.* 35. Na obraz bez proporcyi odrysowany oczy odwracać trzeba. *Leszcz. Gl.* 120. Odrysowanie, *Vd.* sazierklanje, podubstvu, podobuvanje; *Crn.* posnetje; *Rs.* оттѣнка, оттѣнь.

ODRYWAĆ, *ob.* Oderwać. ODRYWACZ, - a, *m.*, oddzieracz, *auulsor. Mącz.*, *Rg.* odarvàlaz, der Abreißer, Zerstücker. Kary na odrywacze od kościoła. *Sk. Dz.* 482. ODRYWEK, - wka, *m.*, *Rs.* отрывокъ, odłamek, oderwa, ein Bruchstück. Biskupstwo Chełmińskie iest odrywkiem dyecezyi Płockiéy. *Nar. Hst.* 4, 112. Lubelskie woiewództwo kreowane iest z odrywku ziemi Sandomirskiéy. *ib.* 7, 158.

*ODRZĄDZIĆ *cz. dk.*, *Bs.* odrediti *delegare*, *committere*, *mandare*, *statuere*; *Rs.* отрядить, отряжать, odkazać, wyznaczyć; *Rs.* отрядъ *detachement.*

*ODRZAZAĆ, ODRZAZY, *ob.* Odrzezać.

OD-RZEC, odrzekł, *f.* odrzecze, odrzeknę *cz. dk.*, Odrzekać *ndk.*, *Bh.* odřikati, odřicy, odřeknauti; *Sr.* 2. wotzeprejsch, wotrej, wotraknusch; *Crn.* odrèzhi, odrèzhem; *Vd.* odrezhi, sarezhi, odriekati, nepervoliti, odvoliti, odtajiti; *Rs.* отрѣчь, отрещи, отрекать; *Ec.* отрицáть, зарицáю, зарѣкаю, *z* odmówić). - 1*) odpowiedzieć, antworten, erwiedern, entsprechen, gegenreden. Adam iéy zbawiennemi słowy tak odrzeka. *Przyb. Milt.* 269 *et* 78, *Przyb. Luz.* 16. Tilemon odrzekł na to z posępioną miną. *Zab.* 9, 111 *Zabł.* Tak rzekł Gama, a Samoryn odrzekł ... *Przyb. Luz.* 221. ODRZEC się czego, *z* zarzec się, zrzeć się czego, *Bh.* odřeknaut se, odřjcy se; *Rg. et Bs.* odrecchise; (*Ec.* отрещися, отрекаюся pożegnać), отрицаться, отказываться, отпротáти; *Rs.* отречься; sich etwas verreden, einer Sache entsagen. Nie trzeba żadnéy rzeczy się odrzekać, chyba kraść, a nosa sobie ukąsić. *Rys. Ad.* 45. Odrzekłby się i niedźwiedź, choć mu graią, tańcu, Ale musi przy kiiu chodzić na kagańcu. *Pot. Pocz.* 381, *Twor. Ok.* *A* 1, *Nag. Cyc.* 16, *Boh. Kom.* 3, 4, *Radz. N. P.* 47. Dziwnieś się go odrzekał. *Rey Pst. N* 2. Abyśmy bogu służyli, uczy nas zwykło we chrzcie odrzekanie szatana. *Hrbst. Lek. E* 3, die Entsagung. Odrzekać się syna, *z* wyrzekać się. *Cn. Th.*

O-DRZEĆ, odarł, *f.* odrze, odrę *cz. dk.*, Odzierać, Obdzierać *ndk.*, *Bh. et Slo.* odřjti; *Sr.* 1. wodru, wuhujcjam, wuhujcju, koju zcjahnu, wobèlam; *Crn.* oddiram; *Vd.* odrit, odirati, dreti, derem; *Rg.* odrjèti, odirati, odirem; *Bs.* odriti, odrieti; *Cro.* odiram, oderlszem, ogulújem); na około zedrzeć ze skóry abo kory, łupić, abschinden, abreißen, die Haut abziehen. Odzieram płonkę ze skóry, *z* obłupuię. *Cn. Th.* Marsyasz muiemał, że lepiéy grał od Apollina, za co od niego ze skóry odarty. *Boh. Kom.* 4, 151. Wrzeszczy, iak gdyby go kto ze skóry odzierał. *Teatr* 25, 120. Chociażby mię obdzierano, iak węgorza ze skóry, to i feniczka przy méy duszy nie znaydą. *Teatr* 11, 67. Naytrudnieyszy do odarcia ogon węgorza. *Teatr* 33 *d*, 81. Odarłby z skóry, *z* łakomy. *Cn. Ad.* 421. Karczmarz musi gościa odrzeć. *ib.* 532, cf. Odrzyskóra). Kościoł odzieraiąc, dzwonnicę pobiiać. *Grod. Dis. E* 4 *b.* Na poboiowisku leżącego odzierać. *Warg. Wal.* 77, cf. *Cro.* odera, plén *praeda*). Z drzew wiatr liścia odziera. *Otw. Ow.* 135. - §. J samemu Achitofelowi sucho się łyko nie odarło. *Weresz. Regl.* 112. Nie odrzeć się sucho, *z* nie przepieczeć się to. *Cn. Ad.* 632, *Petr. Hor.* 2, *R* 2, *W. Post. W.* 3, 410, *Modrz. Baz.* 124, *Wiśn.* 595, es wird dir nicht so für genossen hingehen. - *Transl.* Odzierać z czegokolwiek, *z* ogołocić, entblößen. Z cnot animusze własne odzieramy A w maszkary ie niecnot ubieramy. *Tward. Misc.* 183. Nalazł iednego barzo odartego w wierze, i w cnotliwych powinnościach swoich. *Rey Pst. S s* 3. Człowiek z ludzkości odarty. *Zab.* 16, 266, t. i. obnażony, bez wszelkiéy ludzkości, ganz entblößt von ...). Będziemy goście wesela niebieskiego, ieżeli się iedno z łaski Pana naszego nie odrzemy. *W. Post. W.* 2, 279. (*Rs.* одрань, одёрь stare bydlę, cf. karw).

OD-RZECZNY, - a, - e, niedorzeczny, unschicklich, unpassend, nicht zur Sache gehörig. (*Vd.* odrezhliu, *z* odmawiaiący, zbiiaiący, *Rs.* отрицательный sprzeczny). Odrzeczne mowy, skutkiem bywaią kanikuły. *Petr. Wod.* 17. Człowiek ten, choćby co nayodrzecznieyszego powiedział, uchodzi mu. *N. Pam.* 13, 51.

ODRZEZAĆ, *ODRZAZAĆ, *f.* odrzeże *cz. dk.*, odrzynać, *Bh.* odřezati; *Rs.* отрѣзать, отрѣзывать, abschneiden. Na drzewie skórę odętą albo odewstałą, naylepiéy odrzazać. *Cresc.* 377. ODRZEZEK, - zka, *m.*, cokolwiek odorzniętego, das Abschneidsel, Abgeschnittene, cf. obrzezek, cf. nieodrzezek), *Bh.* odřezek, aukezek, oklesstky; *Crn.* odręsk, obręsk; *Vd.* odresek, krajez, kraizhizh, vresek, vreslei; *Rg.* urèzak, utàrak; *Cro.* odsèzek; *Bs.* pririzak, sctose odrisge; *Rs.* отрѣзокъ, срѣзокъ, рѣзёнъ, обрѣзокъ, прирѣзка, срѣзъ, отрѣзъ (на отрѣзъ niełagodnie, w brew'). *ODRZAZY, ucinki paznogciów, *praesegmina. Mącz.*

ODRZUCIĆ, *f.* odrzuci *cz. dk.*, Odrzucać *ndk.*, odmiatać, cisnąć od siebie, weg werfen, von sich weg werfen; *Boh.* odmrsstiti, odwrcy, zawrcy, zawrhowati, powrcy, powrhl, opowrcy; *Slo.* odwrhugi; *Sr.* 2. wotchischisch; *Crn.* doludàrem; *Vd.* odvrezhi, savrezhi, saluzhati, odluzhati, samezhmati, odtisniti, odriniti, odshokniti, oddregniti;

Cro. odhitavam, odhichujem; *Dl.* odvarchi; *Bs.* odverchi, odvrrichi; *Sla.* uzkrátiti; *Rg.* odvàrchi, odmetnuti; *Rs.* отметать, отметну̀, отметаю, отбро́сить, отбра́сывать; *Ecl.* отме́щу, отри́нуть, отрѣвать, отрѣя́ю, отвергнуть, отвергати. - *transl.* nie przyiąć, verwerfen, nicht annehmen. Kto odrzuca dary, wspanialszy ieſt od darzącego. *Zabl. Dz.* 133. Kto dary odrzuca, znać i dawcę z niemi. *Jag. Wyb. C.* 3 *b.* Żeśmy ubodzy, odrzucaią nas. *Teatr* 18, 147. Jeſtem pewny, że Emiliia odrzuci tę partyą. *Teatr* 38, 192. - - Patrzą na się, i obom się iad na serce odrzuci. *Pot. Arg.* 740, t. i. odbiia, znowu się odświeża, die Galle ſteigt ihnen ins Herz. ODRZUCICIEL, - a, *m.*, który odrzuca, der Verwerfer, Zurückwerfer; *Rg.* odmetnik; *Cro.* odmetnik, odverzitel. ODRZUT, - u, *m.*, *ODRZUTA, - y, *ż.*, *activ.* odrzucanie, das Verwerfen, die Verwerfung; *Bh.* powrhel, zawrženoſt; *Sr.* 1. wotcziſk; *Crn.* odpovd (cf. odpowiedź); *Vd.* odmet, odluzhek, prutivershik; *Rg.* izmèt; *Cro.* odmet, odhichenye; *Rs.* отбро́сокъ. Połóżmy iuż mniemanie nasze z zupełną przyięcia lub odrzutu od czytelnika oboiętnością. *Nar. Hſt.* 3, 184. Ta ią odrzuta bardzo uraziła, *repulsa. Zebr. Ow.* 348. - §. 2) *paſſ.* Odrzut, odrzutek, - tka, *m.*, rzecz odrzucona, brak, Auswurf. Pszczoły, te biedne odrzuty pod lichą poſtacią Noszą cechę człowieka, i są naszą bracią. *Zab.* 9, 106 *Zabl.* Teraz biega iak wściekły i ludzi odrzutek. *Jabl. Tel.* 95, ein Verworfner, Auswurf der Menschheit. Ja przeklęty od boga! odrzut od zbawienia! *Przyb. Ab.* 225, wyłączony). Celnicy, proſtacy i prawie odrzutki i śmieci świata tego. *W. Poſt. W.* 2, 324, *Bh.* oſtřepky; *Crn.* pobirk, berkarye; *Cro.* odhitki). Odrzutki w bydle abo bydło podłe, nie do chowania, które ma bydź odrzucone, *reiicula armenta. Cn. Th.* ODRZUTNY, - a, - e, odrzucenia godny abo odrzucony, *reiiculus. Cn. Th.*, verwerflich, *Vd.* savershliu, odvershliu; *Rs.* отме́тный.

ODRZWIE, - ia, *n.*, ODRZWI *plur.*, *antepagmenta. Cn. Th.*, oprawa drzwi, Thürverzierung, Thürfütterung; *Bh.* odřwj; *Sr.* 1. wotberno; *Vd.* durnik, durna naprava, durni podſtavik; *Rs.* нали́чникъ; *Ec.* кра́бїя, кра́бїица, коро́бка. Z ciosanego marmuru odrzwi polerowne. *Ban. A* 4 *b.* Uderz w zawiasę, a niech się zatrzęsą odrzwi. *Leop. Amf.* 9, 1. Oną krwią pomażecie odrzwia i podwoie. *Radz. Ex.* 12, 22, *Bud.* 1 *Reg.* 6, 31. *Prov. Bh.* mezy odřwj a dweře prſtu ne wſtrčiti, aby ſe ne pſſtřinul; między odrzwiami a drzwiami palca nie kładź, żeby się nie przyſkrzynął.

ODRZYCHŁOPSKI, - a, - ie, chłopa zdzieraiący, bauernschindend. Panowie odrzychłopscy, słuchaycie . . . *Birk. Kant. C* 2 *b.* Z paszczęki odrzychłopſkich panów wydarł obłów mieszczaniuka ubogiego. *Birk. Zyg.* 18, *Birk. Kaz. Ob. G* 2 *b*, cf. odrzyſkóra.

OD-RZYGNĄĆ, *f.* odrzygnie *cz. idntl.*, odrzygać *dok.*, Odrzygować *ndk.*, Odrzyga *praes.*, odbiianie z żołądka wydawać, rülpsen, das Aufstoßen haben; *Rg.* odrighnuti; *Rs.* отрыгать, отрыгнуть. Ludzie słaby żołądek maiący, po zażyciu potraw tłuſtych, nieſtrawności podlegaią; czuią odrzyganie lub oddawanie się materyi gorzkiéy w gardle palącéy. *Krup.* 5, 29. Odrzygowanie się. *ib.* 5, 40, *Sien.* 146, *Syr.* 410, das Aufstoßen; *Bs.* odrighnutje, riganje; *Rs.* отрыганїе, отры́жка. (2. отрыжка recydywa choroby).

ODRZYNAĆ, *ob.* Oderznąć. ODRZYNACZ, - a, *m.*, obcinacz, *putator. Mącz.*, der Beschneider. ODRZYNKA, - i, *ż.*, u malarza ſtrych naymocnieyszy w malowaniu ściennym. *Mag. Mscr.*

ODRZYSKÓRA, - y, *m.*, zdzieracz, ein Schinder, Menschenplacker, der den Leuten die Haut über die Ohren abzieht. Okrutnik a odrzyſkóra ludzki. *W. Poſt. W.* 2, 302. Niemiłosiernym i odrzyſkórom duch Ś. mówi: biada tobie, który insze łupisz, bo też i sam złupiony będziesz. *Zrn. Pſt.* 127. Stawali się z prześladowników Apoſtołowie, z odrzyſkórów, a z iawnogrzeszników wielcy iałmużnicy. *W. Poſt. W.* 2, 87.

ODSACZYĆ, *f.* odsaczy *cz. dk.*, Odsaczać *ndk.*, odłączyć, odſtrychnąć, absondern, trennen; odſtawić, odsunąć, abrücken, cf. odsadzić). Odsacz ſtół od ściany. *Tr.* Los ſtan twóy od moięgo daleko odsaczył. *Min. Ryt.* 1, 11. Skoro go tylko na ſtronę odsaczy, prosi go o wytłumaczenie téy mowy. *Pot. Arg.* 162, t. i. odprowadził). Jak się kto może zwać wielkim, ieżeli go cnota od drobiazgu pospólſtwa nie odsaczy? *Lub. Roz.* 205. Sromotnie go od woyſka odsaczył. *Jabl. Buk. F* 2 *b.* Różne wywody królewnie przytacza, J wszyſtkie iako może od iéy łaſki odsacza. *Pot. Arg.* 148. Umrzeć woli raczéy, A od Neropy swéy się nie odsaczy. *Pot. Syl.* 295, t. i. nie oddali się).

ODSADNIĆ, Odsednić, *ob.* Osadnić.

ODSADA, - y, *ż.*, *fortif.* brzeg wału, der Wallrand oder Gang am Graben. *Tr.*, *Rs.* отсадка, отсаживанїе odsadzenie. ODSADZIĆ, *f.* odsadzi *cz. dk.*, Odsadzać *ndk.*, *Bh.* odſaditi, odſazowati; *Sr.* 1. wotſadzam; *Rs.* отсадить, отсаживать; odſtawić, oddalić, odsunąć, odsaczyć, odſtrychnąć, weg ſtellen, weg ſetzen, entfernen, absondern. Wszak się szczep lepiéy odsadzony pleni. *Jabl. Buk. D b.* Dobrze się od świata odsadzać, i od niego się kryć. *Sk. Kaz.* 602. Od téy nadziei odsadzony, inne lekarſtwo wynalazł. *Birk. Dom.* 86. Przebrzydłego człeka iak naydaley od Rzeczypospolitéy odsadzić i odſtrzygnąć pragnął. *Pilch. Sall.* 57. Mamelukowie w Egipcie odsadzili przyrodzonych swoich panów od wszelkich godności. *Kłok. Turk.* 93. Od niego złą radę odsadzali, która nań wszelkie nieszczęścia przywiódła. *Sk. Dz.* 1063. Jałmużna wyſtępki oddala, i grzech precz odsadzi. *Prot. Jał.* 7. Eliza iuż obiecana Dorantowi; ale móy Pan myśli go odsadzić, i siebie wsrubować. *Boh. Kom.* 4, 9, wegſprengen. Odsadzę ia go, iak kota od mléka. *Teatr* 17, 54. - §. Odsadzić od piersi, odchować, cf. oſtawić, von der Bruſt abſetzen, entwöhnen; *Slo.* od mléka odſaditi, odlaučiti; *Crn.* odſtavlam od mlęka; *Sr.* 1. wotcześcham, wot nadrow wotſadzam; *Vd.* oddojiti, odſtaviti, od seseza odvaditi; *Ec.* отдоити, отмлечня́ю, престаю̀ млеко́мъ питати, измлечня́ю. Skoro dzieci od piersi odsadzą, wysyłaią ie daleko od matek. *Boter* 27, *Mon.* 69, 642, *Glicz. Wych. J.* 5. Gdy Sara syna odsadzić od piersi miała, uczynił Abraham wielki obiad na dzień odsadzenia iego. *Sk. Zyw.* 202, *Sien.* 466, *Birk. Chod.* 8. Baranki odsadzić od owiec, odiąć im mléko, *lac agnis subducere. Mącz.* Prosięta odsadzić od macioiki. *Cresc.* 567. Cielęta odsadzać od krów. *Zaw. G.*

ODSĄDZIĆ, *f.* Odsądzi *cz. dk.*, Odsądzać *ndk.*, *Bh.* **odsauditi, odsuzowati**; *Slo.* **odsuzugi**; *Vd.* odsojati, soditi, resoditi; *Rg.* odsûditi; *Dl.* odfsuditi; *Cro.* odszugyujem; *Bs.* odsuditi, odrediti, naminiti na scto god *destinare*, *decidere*, *adiudicare*; *Ross.* отсудить, отсуждать. (*Ec.* отсуждати мстить, карать); finalnie osądzić, **aburtheln, das Endurtheil sprechen**. Sędzia iuż sprawę odsądził. *Tr.* – §. Odsądzić, na wzaiem osądzić, n. p. Dominikanowie Franciszkany, a ci zaś onych, azaż za heretyków wzaiem nie odsądzali? *Zygr. Pap.* 231. – §. Odsądzić kogo od czego, *vel* odsądzić kogo czego, *Dudz.* 12, sądowym wyrokiem go odstrychnąć od czego, **einem etwas gerichtlich absprechen**. Wielka to sprawa, odsądzić kogo dziedzicznego prawa. *Tward. Wład.* 66. Móy przyiaciel od dóbr odsądzony. *Teatr* 46 *b*, 72. Co się wam dzieie? chcecie mnie od rozumu odsądzić? *Boh. Kom.* 5, 157. Odsądzić od substancyi. *Teatr* 15 *c*, 5. Odsądzić od czci, bezecnić, *Ec.* отдостоинствовати, неудостоивати. Odsądzony czci, *ob.* wywołaniec, **ein Geächteter**. Odsądzenie czci, *ob.* bezecność.

ODSADZKA, – i, *ż.*, n. p. Rachuiąc od odsadzki fundamentowéy aż do mieysca, którem rudę zasypuią, pieca wysokość miewa łokci piętnaście. *Os. Rud.* 94, podstawa, **Untersatz, Unterlage**.

*ODSCIĆ, n. p. Miłosierdzie iest u niego i gniew; a mocen iest dadź opuszczenie prędkie i odścić gniew. *Radz. Syr.* 16, 12. ?

ODSEDNIĆ, Odsadnić, *ob.* Osadnić.

ODSEP, – u, *m.*, ODSEPISKO, ODSYPISKO, – a, *n.*, przysep albo odsep, inaczéy odsepisko, *alluvio*, iest przymulenie gruntu do brzegu niegdyś wodą okrytego. *Ostr. P. C.* 1, 128, **die Anspühlung, angespühltes Erdreich**. Rzeki, zwłaszcza większe, czasem odsepy, wyspy, oderwiska formuią. *ib.* 1, 108. O odsypiskach, gdy od brzegów odsypuiącą się ziemię na czyy brzeg własny woda zniesie, i stąd grunt iaki uformuie ... *A. Zamoy.* 177, cf. odsypać.

ODSFOROWAĆ, Odsworować, *f.* odsforuie *cz. dk.*, rozsforować psy, ze sfory wypuszczać, **die Hunde los koppeln**. *Tr.*

ODSIAĆ, *f.* odsieie *cz. dk.*, odsiewać *ndk.*, sianie odbyć, **absäen, mit Säen fertig werden**, *Rs.* отсѣять. – §. Kto grunta zasiane bierze w arendę, wychodząc z niéy powinien ie odsiać, lub na odsiew zboże zostawić. *X. Kam.*, **wieder besäen**. – §. Mąkę odsiać. *Haur Ek.* 107, do reszty przesiać, **absieben, vollends durchsieben**.

ODSIADAĆ, *ob.* Odsiedzieć.

ODSIEC, odsiekł, *f.* odsiecze *cz. dk.*, Odsiekać *ndk.*, Odsiekiwać *frequ.*, *Bh.* **odsekati**; *Sr.* 2. **wotsěz**; *Sr.* 1. **wotsěknu**; *Sla.* odsichi; *Vd.* odsekat, vunsekat; *Rg.* odsjecchi, odsjezati, odsieczam, odsjezivati; *Cro.* odszekávam, odszekujem; *Bs.* odsicchi; *Rs.* отсѣчь, отсѣкать, отяпать, отяпнуть; odciąć, **abhauen, abhacken**. Odsiec się komu, = broniąc mu się odjąć, odgromić go, **sich eines erwehren**. Odsiec się przemocy. *Przyb. Luz.* 74. ODSIECZ, – y, *ż.*, *ODSIEK, – u, *m.*, *Crn.* odsek, obsek; *Vd.* prutivdar, prutivsiek, = odbiianie, odbicie; *Cro.* odszèchek *segmen*; *Rs.* отсѣчь, отсѣчка przecięcie komunikacyi, усѣчекъ odcięty kawał; *Ec.* обсѣчки *fragmenta*); Odsiecz, pomoc, posiłek woysku, lub miastu opasanemu. *Włod.*, *Vd.* perpomush, perpomaga; **der Entsatz**. Dał odsiek naysłabszéy twierdzy z pola. *Czachr. Tr. H* 2. Odsiecz dadź, na odsiecz przybydź, *aduenire suppetias obsessis*. *Cn. Th.*, **entsetzen**. – *§. *transl.* Z sąsiadem do sądowéy nie kwap' się odsieczy. *Hor. Sat.* 55, do wyroku czyli rozsądzenia, rozstrzygnienia sądowego. – §. odsiecz, odsieczenie, odsiekanie, odbiianie, odpieranie, odpor, **Gegenwehr**. Nie maią tyle śmiałości, aby się zdobyli na odsiecz złośliwemu ięzykowi, który poieździa sobie po przyiaciołach ich nieprzytomnych. *Mon.* 76, 400. ODSIECZNIK, – a, *m.*, co na pomoc i odsiecz przychodzi oblężonym. *Włod.*, **der Entsetzer, Befreyer von der Belagerung**. *Cn. Th.* 769. ODSIECZNY, – a, – e, do odsieczy należący. *Włod.*, **Entsatz=, Entsetzungs=, Befreyungs=**. Odsieczny wieniec, *corona obsidionalis*, *data ei*, *qui obsidione aliquem liberauit*. *Cn. Th.* (*Crn.* odsęknost *apocope*).

ODSIEDZIEĆ, *f.* odsiedzi *cz. dk.*, Odsiadać *ndk.*, *Bh.* **odsedeti**, siedzeniem odpłacić, odpokutować, **absitzen, im Gefängnisse sitzend abbüßen**. Odsiedzieć w wieży dług, zabóy, kaźń iaką. *Cn. Th.* Odsiadać długi w więzieniu. *Ern.* 29. (*Vd.* odsesti, = zsieść; *Rs.* отсидѣть, отсиживаю drętwieć). – §. b) Odsiedział się chléb, = odewstał. *Cn. Th.*, skóra na chlebie powstała. *Włod.*, **das Brot ist abbrändig geworden**. ODSIEŚĆ, odsiadł, *f.* odsiędzie *med. idntl.*, odsieść się *recipr.*, przenieść się, żeby gdzie indziéy daléy siedzieć, odsunąć się, **weg rücken, sich weiter weg nieder setzen**. Gdy przyszli nawróceni z żydowstwa, wnet odsiadł się od nich na stronę, aby im nie dał zgorszenia. *Gil. Pst.* 167 *b*, *Ec.* отсѣдáнїе, пребыванїе въ особномъ мѣстѣ, отходъ. – §. Drzwi więzienia dobrowolnie *odsiadły*, Z rąk same łańcuchy odpadły. *Zebr. Ow.* 76, *sponte sua patuere fores*.

ODSIODŁAĆ *cz. dk.*, *Bh.* **odsedlati**, odkulbaczyć, siodło zdjąć, **absatteln**, *Vd.* odsedlati.

ODSKOCZYĆ, *f.* odskoczy *intr. dk.*, Odskakiwać *frequ.*, Odskakuie *praes.*, *Bh.* **odskočiti**; *Sr.* 1. **wotskočžu, wotskakuju, skočžu dźěle**; *Vd.* odskozhiti, odpopasti, odhlopniti; *Bs.* odskociti; *Rg.* odskocitti, odskàkati; *Cro.* odszkakújem; *Ross.* отскакать, отскакивать, отпрыгнуть, отпрыгивать; *Ec.* отпрядаю, отскакую: skokiem się oddalić, **weg springen, zurück springen, auf die Seite springen**. Odskoczył od ognia. *Tr.* – *fig.* Gdy szczęście tłoczy, przyiaciel odskoczy. *Czach. Tr. H* 3. *Odskoczyć się, = nagle się cofnąć, n. p. Uyrzawszy Tankred, że Cyrkażczyk mdleie, Z wspaniałego gniew serca zaraz składa, I odskoczy się, i tak mu powiada. *P. Kchan. J.* 494. Jeśli się Dziw (z którym walczy) obróci, i on się odskoczy. *P. Kchan. Orl.* 1, 293. – §. b) odbiiać się, **zurück prellen, zurück springen**. Kamyczek płaski, rzucony bardzo z ukosa na wodę, pięć i sześć razy zwykł odskakiwać od wierzchu wody. *Rog. Doś.* 3, 384. Jak w mieyscu, gdzie gospodarz czyści od plew ziarna, Wyskakuią z opałki boby albo grochy, Gdy ie rolnik podrzuca, i wiatr niesie płochy, Tak grot od Menelaia kirysia odskoczył. *Dmoch. Il.* 2, 25. Jak piłką niemi świat włada, Tego wyniósł, ów upada, A upadłszy raz, nie odskoczy. *Dar. Lot.* 6, t. i. iuż nie powstanie). Czas młócenia naylepszy iest zimą, gdy ziarna dla mrozu należycie odskakuią. *Kluk Rosl.* 3, 230. – §. c) *Actiu. trans.* Odskakał skoki, tańce, = odbył skacząc,

er hat seine Sprünge und Tänze nach der Reihe durchgemacht, beendigt. *Tr.* ODSKOK, - u, *m.*, odskoczenie, *Vd.* odskok, sadskok, vskok, nasaini skok; *Rg.* odskook; das Zurückspringen. Zlękli się z razu i wstecz pierzchnęli z odskokiem. *Przyb. Milt.* 60. - §. b) odbijanie, das Zurückprellen. Odskok armaty przy wystrzeleniu, zawisł od gwałtowności zapalonego prochu, który wywiera moc swoię na wszystkie strony, a zatym z równą dzielnością uderza o dno armaty i o kulę. *Jak. Art.* 1, 436 *et* 3, 305, *Jak. Mat.* 4, 96. Różne odbicia i odskoki ciał przeźroczystych, wzniecaią w oczach naszych rozmaite kolory. *Cyank. Log.* 172.

ODSKROBAĆ, *f.* odskrobie *czyn. dok.*, Odskrobuie *praes.*, skrobaniem odczyścić, abkratzen, weg kratzen; *Sr.* 1. wotskobacź; *Rs.* скоблить, отскоблить, отскабливать, отскресть, отскребывать. ODSKROBINY *plur.*, opiłki, trociny, cząsteczki odskrobane, Abschabsel, *Sr.* 1. truwanki; *Rs.* отскребки.

ODSKUBNĄĆ *cz. idntl.*, *odskuść *dk.*, Odskubywać *czstl.*, skubiąc odjąć, skubanie odbyć, abzupfen; *Vd.* odskubiti, odknodrati, odpipati.

ODSŁANIAĆ, *ob.* Odsłonić.

ODSŁAWIĆ się, *f.* odsławi się, *recipr. dk.*, odchwalić się, wychwalić się, genug rühmen und preisen. Lecz na co próżnym piórem to na oko stawić, Czego się cała Polska nie może odsławić! *Zab.* 10, 323 *Kniaź.*

ODSŁODZIĆ, *f.* odsłodzi *cz. dk.*, Odsładzać *ndk.*, na wzaiem osłodzić, wieder versüßen. O iakże lubim koło tego chodzić, Co nam wdzięcznością potrafi odsłodzić! *Kniaź. Poez.* 3, 142.

ODSŁONECZNIK, - a, *m.*, odsłoneczny punkt, *aphelium*, w którym środek iakiego planety naydalszym iest od środka słońca. *Hub. Mech.* 456 *et* 527, der weiteste Entfernungspunkt von der Sonne, die Sonnenferne. *Contrar.* dosłonecznik. ODSŁONIĆ, *f.* odsłoni *czyn. dok.*, Odsłaniać *ndk.*, odcimiać, odkrywać, *Rs.* отслонить, отсланиваю, разслонить, разслонивать, открывать, открываю; (*Vd.* odsloniti, *;* odeprzeć, odsunąć); aufdecken, den Vorhang weg nehmen, *propr. et fig.* Kto larwę tę odsłoni, szczérzeli w tym poganin pokrycieli chodzi? *Tward. Wł.* 132. Oni mu wszystkie te sekreta odsłonili. *Chrośc. Fars.* 485.

ODSŁUCHAĆ się, *f.* Odsłucha się *recipr. dk.*, do woli się nasłuchać, sich satt hören. Tak ślicznie mówi, że odsłuchać się nie można. *Zab.* 12, 262 *Dudz.* - §. Odsłuchać, do końca usłuchać, słuchanie odbyć, ganz aushören, *Rs.* отслушать. Oni odsłuchawszy króla, odjechali. 1 *Leop. Math.* 2, 9, wysłuchawszy. 3 *Leop.*).

ODSŁUGA, - i, *ż.*, odsługowanie, *officium mutuum. Cn. Th.*, der Gegendienst, *Rs.* отслуга. ODSŁUŻYĆ, *f.* odsłuży cz. *dk.*, Odsługiwać *frequ.*, odsługuie *praes.*, *Vd.* poslushiti, dolposlushiti; *Rg.* odslûxiti; *Rs.* отслуживать, отслуживать. - 1) *intrans.* na wzaiem się przysłużyć, Gegendienste thun, wieder dienen. *Referre parem gratiam*, oddziałać, odsłużyć, odpłacić; oddziaławam, odsługuię. *Mącz.* Nie będę mu miał czym odsłużyć za łaski iego. *Teatr* 36, 43. Bądź móy obrońca, będęć odsługował. *Pieśń Kat.* 166. - §. b) *transit.* odsłużyć co, służąc nagrodzić, wypłacić się z tego, etwas abdienen, durch Dienste vergelten. Każdy człowiek ma się o to starać, aby mógł odsługować dobrodzieystwo Pańskie; aczkolwiek takiego człowieka nie naydzie, któryby Panu dobrodzieystwa iego odsłużyć mógł. *Biał. Post.* 165. Czas wymierzony, iak tylko który z domowników moich odsłuży, pewien iest do śmierci własnego kawałka chleba. *Mon.* 72, 87. Tego starania całym życiem moim odsłużyć ci nie potrafię. *Teatr* 22 *b*, 73. Dziwna łaska twoia Boże, Ktoż z nas ią odsłużyć ci może? *Kanc. Cd.* 184. Nieodsłużone łaski. *Teatr* 20 *b*, 178, nienagrodzone, unvergeltbare.

ODSMAROWAĆ, *f.* odsmaruie *cz. dk.*, dobrze posmarować, abschmieren, gut beschmieren. Sznurek kredą odsmarowany. *Jak. Mat.* 1, 6.

ODŚMIAĆ, *f.* odśmieie *intr. dk.*, Odśmiewać *niedok.*, na wzaiem się śmiać, śmiech powetować, odszydzić, wieder lachen, das Lachen erwiedern. *Kunsztowi nigdy się nie przeciw', radniéy się odśmieway, a tak rychléy szyderstwa żartem zbędziesz, niż gniewaiąc się. *Ezop.* 37. Aza naśmiewcom on nie odśmiewa? *Brud. Prov.* 3, 34. Przed sądem Bozkim, kiedy tam staniemy, Zda mi się, że na wszystkim sobie odśmieiemy. *Rey Wiz.* 122. ODŚMIAĆ się, *recipr.*, przestać się śmiać, *risum consumere. Mącz.*, sich satt lachen. ODŚMIECH, - u, *m.*, odśmianie się, wyśmiech na wzaiem, gegenseitiges Auslachen. Wyśmiewacze wystawuią się na odwet na niebezpieczeństwo wzaiemnego odśmiechu. *Pam. Warsz.* 4, 51 *Cztr.*

ODSNOWAĆ, *f.* odsnuie *cz. dk.*, oddziałać, odrobić, wieder aufmachen, wieder auftrennen, aufweben, ungeschehen machen. *Telam retegere*, przędzę odsnować, t. i. po prożnu się starać. *Mącz.*, cf. oddziałać.

ODSPAĆ *med. dk.*, spaniem odwetować, abschlafen, *Sr.* 1. wotspu.

ODŚPIEWAĆ, *f.* odśpiewa *cz. dk.*, Odśpiewywać *frequ.*, Odśpiewuie *praes.*, *Sr.* 1. wotspewam; *Crn.* odpęvam; *Rg.* odpjêvati; *Ec.* воспѣваю; *Rs.* отпѣть, отпѣвать; do końca dośpiewać, odbyć śpiewanie, absingen, herab singen, bis zu Ende singen. Co mi za praca, przez dzień pacierze odśpiewać, A za to mieć wszelki wczas, strawę i wygodę. *Opal. sat.* 160. Gdy kapłan miał zaczynać ewanieliią Ś., mieczów dobywali, które zaś chowali, gdy chór odśpiewał. *Twor. Ok. B* 2. Dokończeniem była ta część poematu, która odprawowała się na scenie, gdy chór ostatnią strofę odśpiewał. *N. Pam.* 219. Przegrawszy na klawikordzie, i odśpiewawszy aryykę, poszłam do ogrodu. *Teatr* 37, 158. Odśpiewanie *Rs.* отпѣвъ, отпѣваніе, отпѣтіе. - §. b) śpiewaniem odpłacić, mit Singen abzahlen, absingen. Odśpiewać dług. *Tr.* - §. c) *transl.* odwołać *Cn. Th.*, (cf. odszczekać), widerrufen.

ODSPOD, *ODSPODŹ, ODESPODŹ *adv.*, od spodu, od dołu, von unten hinauf. Brud iaki odspod oskrob'. *Cresc.* 608. Mnieysze piramidy cegłą są odespodź podmurowane. *Star. Dw.* 11. Odspodź. *Sien.* 517. ODSPODEK, - dka, *m.*, odspodnia strona, spód, der Untertheil. Rydlem ziemnéy tłustości dobywać, a odspodek na wierzch wywracać. *Cresc.* 89. Na odspodku. *Papr. Kot. S* 4 *b.* ODSPODNI, - ia, - ie, spodni, dolny, unterer. Linia swierzchnia i odspodnia. *Grzep. Geo. H. b.* Odspodni brzeg rury. *Arch.* 3, 26.

*ODSPOŁKOWAĆ, *f.* odspolkuie *cz. dk.*, odłączyć, ab-

trennen, scheiden. Spieszno się Mitrydates pod Pelufki zamek podsaficował. Którym się od Syryi Egipt odspołkował. *Bardz. Luk.* 2, 14.

ODSPOWIADAĆ się, *recipr. dk.*, odbyć spowiedź, **abbeichten, zu Ende beichten**, *Sr.* 2. **wotspowedasch**.

ODŚRZEDNI, - ia, - ie, od śrzodka się oddalaiący, **den Mittelpunkt fliehend**. Siła odśrzednia, *centrifuga. Rog. Doś.* 3, 409; *oppos.* dośrzednia, *centripeta.*

ODSSAĆ, *ob.* Odessać.

ODSTAĆ, *f.* odstanie *intr. dk.*, Odstawać *ndk.*, odłączyć się, odewstać, nie trzymać się swego mieysca, *Sr.* 1. **wotestahwam, wotsteiu, wotstejem, wotstanu, wotstanem**; *Rs.* отстать, отстоять, откачну'тся; **abstehen, abklaffen, sich los schälen**. Kozak tak mię okładał bez wszelkiéy litości, Że mi niekędy mięso odstało od kości. *Zim. Siel.* 240. Ryby tak długo warzyć, aby odstały od kości. *Haur Ek.* 386. Odstały wszystkie kości moie. *Budn. Ps.* 22, 14. Niżeli odeymie chusteczki od rany, niech wodą ciepłą tak długo nakrapia, aż same wolno odstaną. *Krup.* 5, 400. Okrętu stosowane boki odstawaią, Wodę rospadlinami bardzo zapuszczaią. *A. Kchan. W.* 5. – §. Odstać od kogo, = wystać, porzucić go, odstąpić go, odkinąć się, (**einem abstehen**), **von ihm austreten, ihn verlassen, von ihm abfallen**; *Bs.* odastattise, ostattise; *Ec.* препадати, отстать, отступить. Przystań do Boga, a nie odstaway. *Radz. Syr.* 2, 3. Odstanie, apostazya, łazękanie. *Mącz.* (*Rs.* отстоя'ніе odległość). Pomorska ziemia odstała od Mieczysława, a do Kazimierza przystała. *Bielsk.* 102. Węgrowie niektórzy od Matyasza odstawaiąc, do króla Czeskiego przystawali. *Gwag.* 259, *Star. Ref.* 135. Miłościwy panie, iakoż tu od ciebie odstać? *Rey Pst. O o* 4. Lud ten daleko odemnie sercami Odstał, a tylko chwali mię wargami. *Odym. Sw. Ff* 2 *b.* Co od przyrodzenia odstaie, to być tym, co ma z przyrodzenia, przestaie. *Bardz. Boe.* 117, cf. odstrzelać się. ODSTAĆ się, *recipr.*, odczynić się, odrobić się, oddziałać się, rozstać się, **ungeschehen gemacht werden**. Co się stało, odstać się nie może. *Gorn. Dz.* 28, *Gor. Sen.* 397, *Teatr* 29, 69. *ODSTANOWIĆ się, *f.* odstanowi się *rec. dk.*, (*Rs.* отстановить, отстанавливаю rozstawić). n. p. Zwierzę z zwierzęciem odstanowiło się. *Gall. Cyw.* 2, 63, odbiło się, sparzyło się). Klacz odstanowić, = ogiera do niéy przypuścić, **die Stutte bespringen lassen**.

ODSTĄPIĆ, *f.* Odstąpi *czyn. dok.*, Odstępować *niedok.*, *Boh.* **odstaupiti, odstupowati**; *Sor.* 1. **wotstupuju, wodstupiu, wodstupim, wodstupam, wodstupuiu, wodstupuiem**; *Vd.* odstopiti, odhenjati; *Cro.* odztupiti, odztuplyujem, odsztuplyam; *Dl.* odsztupiti, odaiti; *Rg.* odstûpiti, odstûpati, odstupivati; *Bs.* odstupiti; *Sla.* odstûpiti, uklonitise; *Rs.* отступить, отступать, соступить, сдать, сдавать, сдывать, препадать, отстать. (*Ec.* отступи' broń boże! *absit!*). – 1) *Intrans.* odstąpić odkąd, od czego, od kogo, cofać się, nazad się oddalić, **zurück treten, weichen, sich entfernen**. Nasze przerzedzone nieprzyiaciele odstępować poczynały. *Warg. Cez.* 16, cf. ustępować). Dla złości ich odstąpiła od nich święta opieka iego. *Rey Pst. S s* 1. J na krok sprawiedliwości nie odstępuie. *Mon.* 65, 229. Jm bardziéy kto wywyższony, tym daléy od niego zdaią się odstępować życia szczęśliwości. *Teatr* 52, 29. Bóg nas ostrzega, abyśmy od złego odstępowali, a do dobrego przystępowali. *Lat. Kom. C* 3, cf. odstać). Odstępuię od rzeczy, *digredior. Cn. Th.* – Od rozumu odstąpić. *Krom.* 108, = w głowę zayśdź, **vom Verstande kommen, den Verstand verlieren**. Odstępowanie od rozumu. *Urzęd.* 128. – *Transit.* Odstąpić kogo, od kogo, = porzucić go, odstać od niego, zostawić go, **von einem abtreten, abstehen, ihn verlassen, von ihm abfallen**. Kto Boga odstąpi, Pan Bóg też onego. *Pasz. Dz.* 26. Odstąpieni od wszystkich, wyiąwszy trochę przyiacioł. *Klok. Turk.* 29. Odstępuię kogo, = nie trzymam z nim. *Cn. Th.* Odstąpienie od poddaństwa, = odpadnienie. *Cn. Th.*, *Vd.* odstop). Swatopełk odstąpił od Leszka, ani mu więcéy chciał dani dawać z Pomorskiéy ziemi, ani posłuszeństwa czynić. *Biel.* 121. Odstąpienie, odpadnienie od wiary. *Cn. Th.*, odszczepieństwo, apostazya. Odstąpienie od posłuszeństwa zakonnego, wystanie z zakonu. *Cn. Th.* Odstąpiony od lekarzów, *deploratus a medicis. Cn. Th.*, **von den Aerzten verlassen**. Tak ciężką chorobą był zdjęty, że go doktorowie odstąpili. *Birk. Dom.* 153. – §. b) Odstąpić czego komu, = ustąpić, **einem etwas abtreten**. Żona po śmierci męża, wiana byle zapisanego, odstąpić może, komu chce. *Sax. Tyt.* 52. Odstąpienie *Rs.* сдача. Odstąpiony *Rs.* сдаточный.

ODSTAWAĆ, *ob.* Odstać. ODSTAWIĆ, *f.* odstawi *cz. dk.*, Odstawiać *ndk.*, Odstawować *frequ.*, *Bh.* **odstawiti, odstawowati**; *Sr.* 1. **wotstahwam**; *Vd.* odstaviti, odstaulati; *Crn.* odstavlam; *Bs.* odstaviti; *Cro.* odsztavlyam; *Rs.* отставить, отставлять, отставливать, = odprawić, отстановить, отстанавливаю, = rozstawić); Odstawić, odsunąć, **weg rücken, weg stellen, abrücken**. Od kipienia strzedz odstawianiem, mieszaniem. *Haur* 371. Przystaw do ognia w garku, niech zawre, potym odstaw, i odstudź. *Hor. Sat.* 220. – §. odstawić od piersi, odsadzić, odchować, **absetzen von der Brust**; *Crn.* odstavlam od mleka (odstavshek *ablactatus*); *Vd.* odstaviti, oddoiti, od sesesa odvaditi; *Ec.* отмлечняю, отдояю, престаю млекомъ питати. – *transl.* Odstawić kogo, = upośledzić go, odsadzić, **einen zurück stellen, ihn einem andern nachsetzen, ihn zurück setzen**. Bóg odstawiwszy Saula, wzwiódł Jzraelitom Dawida za króla. *Budn. Act.* 13, 22. – §. *Jurid.* Odstawić świadków, = odrzucić, ganić świadków, **die Zeugen verwerfen**. Odstawuiąc dobrowolnie powód świadków, puścił stronę na przysięgę. *Stat. Lit.* 201. Gdyby sąd uznał, że przeciwnik świadkom próżno ganił i odstawiał, tedy takowy odstawuiący tych świadków, każdego świadka powinien nawiązać. *Stat. Lit.* 295. – §. 2) odstawić, = znowu nazad na swoim mieyscu postawić, **wieder an seinen Platz hin stellen**. Skoro głód ie ominie, a odstawiaią stoły, Stracone wspominaią swoie przyiacioły. *A. Kchan. W.* 8. Odstawione na dawne mieysca, powywracane w rozruchu obrazy. *Nar. Tac.* 2, 286. Ziemioplazy niektóre, gdy ie na wznak przewrócisz, póty się w różne przeguby skręcaią, aż siebie na mieysce odstawią, i własną sobie postawę przywrócą, *Pilch. Sen. list.* 4, 177. Lekarz złamaną kość spoił, a wyruszoną na mieysce odstawił. *ib.* 3, 340. Co ogień pochłonie, to pracowita ręka piękniéy i wspanialéy odstawi. *ib.* 3, 92, odbuduie). Lepiéy iest na nowo sobie zjednać, i nieiako odstawić przyiaciela, niżeli opłakiwać. *ib.* 2, 59. Naród, kiedy mu dozwolono odstawić na nowo świątynią

Nieśmiertelnemu, użył do tego wszyſtkich sił swoich. *N. Pam.* 23, 245. - Odſtawić żołnierzy, przenieść z etatu woiennego na garnizonowy. *Bndt.*, *Nar. Chod.* 2, 65, vom Kriegsetat auf den Garniſonsetat ſetzen. ODSTAWNY, - a, - e, od oſtawiania, abszytowy, Abſchieds=. Bez liſtów odſtawnych i pożegnania sługa od pana odjeżdżać nie ma. *Stat. Lit.*, *Cztr. Msc.* *ODSTAWKA, - i, *ż.*, *Rs.* отставка, odprawa, abszyt, odſtawienie od służby, urzędu. (*Vd.* odſtavik, odſtava, *Crn.* odſtavk = *a Capite*, = odſtęp).

ODSTĘKAĆ *med. dk.*, *Bh.* odſtonawati, odſtonati, odſtůni, ſtękaniem się odzywać, na wzaiem poſtękać; ſtękaniem odwetować, odpokutować, abſtöhnen.

ODSTĘP, - u, *m.*, ODSTĘPEK, - pku, *m.*, *Sr.* 1. wodſtupeni; *Vd.* odſtop; *Rg.* odſtúp; *Cro.* odsztup, odhòd, odhodek; (*Rs.* отступъ, der Abmarſch); odſtąpienie. - 1) oddalenie się, uſtąpienie, das Weichen, Entfernen; cofnienie się, das Zurückweichen, Zurückziehen. Lew, gdy gwałt, któremu podołać nie może, na się widzi, odſtęp czyni; ale z lekka uſtępuie, gotów z nieprzyiacielem czynić i na uſtępie. *Birk. Chod.* 8. Punkt odziemny i doziemny, odsłoneczny i dosłoneczny biegu planet, wszyſtkie te punkta spólnym imieniem zowią się odſtępami, *absides*, äußerſte Entfernungspunkte, ztąd liniia odſtępów, *linea absidum. Hub. Mech.* 456. Odſtęp i przyſtęp morſki, odlew i wylew, *Vd.* odſtop, sadtok morja, priedtezhenje ali naraſtenje, inu odtezhenje morja, bibaviza. - §. b) odſtęp, odſtępek, odſtąpienie od kogo, porzucenie kogo, odpadnienie, odłączenie się, *Crn.* odſtop, das Verlaſſen, im Stiche Laſſen; der Abfall, die Abtrünnigkeit. Czy są słuszne iakieś przyczyny rozwodu? Dla ułomności i złości natury bywaią odſtępki; bywaią, ale niesłuszne. *Petr. Ek.* 84, cf. separacya). - Groza wspomnieć na one odſtępy od prawdziwego paſterza, a przyſtania do szubrawców. *Birk. Ex. D*, cf. apoſtazya, cf. odſtać. - §. c) odſtępek czego komu, = uſtąpienie czego, das Abtreten einer Sache an jemanden, die Abtretung. Sędzia, potwierdzaiąc kupno iakiego imienia, opowiada on odſtępek temi słowy: Pan N. zdawa etc. *Sax. Porz.* 45, *Szczerb. Sax.* 55. Odſtępek wiana; żona po śmierci męża, wiana odſtąpić może komu chce. *Sax. Tyt.* 52. ODSTĘPCA, - y, *m.*, ODSTĘPNIK, - a, *m.*, ODSTĘPIEŃ, - pnia, *m.*, *Slo.* odſtaupnjk; *Sr.* 1. wotſtupnik; *Crn.* odſtopnek; *Rs.* отступникъ; odſtępuiący, porzucaiący, der einen verläßt, von ihm weicht. Idzie tu oto iego nieodſtępca, to zapewne i on przyydzie. *Teatr* 22, 122, t. i. nieodłączalny przyiaciel, cf. cień iego). - *In malam partem*, odszczepieniec, zmiennik, przekińczyk, apoſtata, ein Abgefallner, Abtrünniger. Kto mawia królowi: odſtępniu abo zbieglcze? kto zowie książęta bezbożnemi! *Leop. Job.* 34, 18. Biſkupa odſtępnikiem i apoſtatą uczynił. *Sk. Dz.* 577. Odſtępnik Aryanin. *ib.* 229, *Veryf. pr.* 65. Człowiek odſtępca chodzi z przewrotnemi uſty. *W. Prov.* 6, 12. Wszyscy ci xiążęta są odſtępnicy, wszyscy się pokazili. *Leop. Jer.* 6, 28. Stali się pysznemi i odſtępcami cnoty. *Mon.* 70, 347. Cesarz Julian odſtępnik. *Sk. Zyw.* 1, 4, *et* 270, *Sk. Dz.* 255. Odſtępca od posłuszeńſtwa twego. *Sk. Dz.* 1042. Turcy naysławnieysze expedycye przez odſtępców od wiary chrześciańſkiey odprawowali. *Klok. Turk.* 101, t. i. przez renegatów. ODSTĘPNY, - a, - e, ODSTĘPNIE *adv.*, *Rs.* отступный, odſtępuiący, porzucaiący, ablaſſend, verlaſſend. Jak cienie nieodſtępne przyszli za Mecenasem. *Hor. sat.* 258. Nieodſtępny uczeń filozofa. *Pilch. Sen.* 4, 4. Prosi, aby tym usilniey, tym nieodſtępniey radzili, im oczywiściey odkrywa się kraiu niebezpieczeńſtwo. *Przeſtr.* 102, um ſo unabläſſiger. - Sektę Schiów Turcy za naybardziey odſtępną od prawdziwey wiary maią. *Klok. Tur.* 158, t. i. za nayoddaleńszą, für die entfernteſte vom wahren Glauben. - Ugoda odſtępna, = cessya. *Gall. Cyw.* 3, 248, Abtretungsvergleich. - ODSTĘPNE, - ego, *n.*, *subſt.*, nagroda odſtąpienia, Abtrittsgeld. Panna Eliza będzie bogatszą; bo amant odſtępne zapłaci. *Teatr* 27 c, 65. ODSTĘPSTWO, - a, *n.*, odpadnienie, der Abfall. Odſtępſtwo od wiary. *Łącz. Zw.* 5. Odſtępſtwo od kościoła. *Sk. Dz.* 693. Po odſtępſtwie duchownych Ruſkich, od książąt nadane maiętności są im odjęte. *Veryf. Pr.* 21. Odſtępſtwo Juliana. *Sk. Dz.* 251, apoſtazya). Bał się cesarz tego woiownika dla odſtępſtwa iakiego. *Sk. Zyw.* 1, 60. Życie pełne rozwiozłości i odſtępſtwa od prawideł samego rozumu. *Xiądz.* 263. ODSTĘPUIĘ, *ob.* Odſtąpić.

ODSTÉRKNĄĆ, *f.* odſtérknie *cz. idntl.*, *Bh.* odſtrčiti, odſtrkowati, odtrącić, odepchnąć, odſtrychnąć, oddalić, oderwać, weg ſtoßen, entfernen. Jeśliby kto, chcąc odſtérknąć tego, który rozgraniczenia prosi, przał go bydź krewnym, do sądu się odeśle. *Herb. Stat.* 72. Chciano ie prawem od wſtępku w dobra oyczyſte odſtérknąć. *ib.* 154. Zaczymem się odſtérknął od ciebie... *Czachr. Tr. B.* 3.

ODSTRADAĆ, *f.* odſtrada *cz. dk.*, (cf. oſtradać), ſtraceniu poświęcić, na szańc puścić, odważyć na co, aufs Spiel ſetzen. Woleliby maiętności, zdrowia, gardła na oſtatek odſtradać, aniżeli się w czym komu przeniewierzyć. *Krom.* 23. By uyść iego rąk, trzeba z chęcią odſtradać żywota. *Min. Ryt.* 1, 54. Wisi na pożarcie dana dziwowi Andromeda odſtradana. *Susz. Pieś.* 3. *Fb.*

ODSTRASZYĆ, *f.* odſtraszy *cz. dk.*, Odſtraszać *ndk.*, *Bh.* odſtraſſiti, obrozyti; *Sr.* 1. wotraſchicj, wottraſchu; *Crn.* odſtrashit; *Vd.* odſtrashiti; *Dl.* odſstrasit; *Rs.* отстрастить, отстращу; (cf. отстращивать товары, zaassekurować towary); ſtrachem odpędzić, odpłoszyć, abſchrecken, zurück ſchrecken. Psa od słoniny, piiaka od flaszy Nic nie odſtraszy. *Min. Ryt.* 3, 356. Odſtraszenie *Bh.* oſtrach, *Rs.* отстрастка.

ODSTRĘCZYĆ, *f.* odſtręczy *cz. dk.*, Odſtręczać *ndk.*, odrazić, wſtręt do czego czynić, Abſcheu erwecken, abſchrecken, abſcheuchen. Przyięciem dumnym i odrażaiącym wszyſtkie sąsiedztwo od siebie odſtręczył. *Kras. Pod.* 2, 170. Naleganiem do kielichów na zawsze mię od domu swego odſtręczył. *ib.* 12, *Hul. Ow.* 58. Hiszpani, podbiwszy Peruwianów, powinni byli odſtręczyć ich od nieludzkiey zabobonności. *Mon.* 68, 449. Każdey kary celem ieſt odſtręczenie od przeſtępſtwa. *Oſtr. Pr. K.* 1, 27.

ODSTROIĆ, *F.* odſtroi *Act. dk.*; Odſtraiać *ndk.*, ze ſtroiu rozbierać, den Putz abnehmen, auskleiden; odſtroić, = wyzuć kogo. *Tr.* (*Rs.* отстроить, отстроивать odbudować na nowo, отстройка odbudowanie). - 2. Odſtroił się inſtrument, regał, lutnia. *Cn. Th.*, rozſtroić się, das Inſtrument hat ſich verſtimmt. Odſtroiony, rozſtroiony,

strojony, verstimmt. Lutnia nastroiona dla zgodnych dźwięków iest wdzięczna; odstroiona zaś, gdzie głosy z zgodnéy melodyi wykroczą, iest przykra. *Zrn. Pst.* 3, 514. ODSTRONIĆ *cz. dk.*, na stronę czyli na bok odłożyć, beseitigen, auf die Seite legen, *Bh.* odstrániti; *Rg.* odstràniti; *Rs.* отстороннть, отстранить. ODSTRONIE, - ia, *n.*, ustronie, das Abgelegne, ein abgelegner Ort. Niech będzie w odstroniu niedociekła taiemnica dzielności duszy naszéy nad ciałem. *Mon.* 76, 519. *ODSTRONNY, - a, - e, odłączony, różny, getrennt, verschieden. Duch S. w bostwie od boga istnością nic nie iest odstronny. *Kanc. Gd.* 134.

ODSTRUGAĆ *cz. dk.*, *Bh.* odstrauhati, odstruhowati, *Vd.* odstrugati); struganiem odjąć, abschnitzeln. - *Boh.* Odstružky, *s segmenta abrasa*, Odstrużki, strużyny, Abschnitzel.

ODSTRYCHNĄĆ, *F.* odstrychnie *Act. dk.*, Odstrychać *ndk.*, strychulcem zboże w korcu porównać *Tr.*, den Scheffel mit dem Streichholz abstreichen. - b) *transl.* odstrychnąć kogo od czego, *s* odsadzić, oddalić, odsterknąć go, einen von etwas ausschließen. Kazimierz od działu odstrychniony, na opiece u Władysława ostał. *Krom.* 162. Bał się, aby go bracia od państwa nie odstrychnęli. *Biel. Kr.* 474. Xiążę Pruski do rady należy, i od elekcyi słusznie nie ma bydź odstrychniony. *ib.* 602. Od senatorstwa go odstrychnął. *Warg. Wal.* 64. Zydzi ułożyli, aby od bóżnicy był odstrychniony, któryby go Chrystusem zwał. *Sekl.*, wyłączony, wykluczony, wyklęty). Zadnia straż nie mogła bydź posiłkowana od śrzedniego szyku, daleko od niéy odstrychnionego. *Ustrz. Kruc.* 2, 376, t. i. odciętego, abgeschnitten.

ODSTRZELIĆ, *F.* Odstrzeli *Act. dk.*, Odstrzelać *ndk.*, Odstrzeliwać *Freq.*; *Vd.* odstreliti; *Rs.* отстрѣлить, отстрѣливать. - 1. *Intrans.* na wzaiem strzelać, na strzelanie strzelaniem odpowiedzieć, wiederschießen, zurückschießen. Zaczęli do nas strzelać; nasi odstrzeliwali. *Ld.* Oręża tego cnota, ugodzi, gdzie zamyśliss, szczęście w nim nie płaci; i w zad nieodstrzelony ze krwią przylatuie, *revolat nullo referente.* *Zebr. Ow.* 182. Odstrzelanie *Vd.* prutipotisk. - b) *transit.* odstrzelać kogo od czego, strzelaniem go wstrzymać, odpędzać, odpłaszać, odstraszać, durch Schüsse abhalten. Tatarowie strzałami iak gradem od przeprawy Litwę odstrzeliwali, *transitum prohibebant.* *Krom.* 784. *Translat.* To ich wielu od nauk odstrzela, odbiia, *fugat a proposito studendi.* *Mącz.*, odraża, odstręcza, schreckt sie ab. ODSTRZELAĆ SIĘ *Recipr.*, 1. strzelaniem się bronić, sich mit Schüssen wehren. Moskale zaczęli do naszych strzelać; nasi wzaiemnie odstrzeliwali się. *Boh. Zam.* 129. - 2) odstrzelać się od czego, oddalać się, odstępować, sich entfernen, abweichen, trennen. Który się od tego cale odstrzeli, iuż słaba strzelba i obrona iego. *Rey. Pst. a.* 5. Tak się od króla odstrzelił, iż się zda, iakoby się woli królewskiéy przeciwił. *Baz. Hst.* 513. Gdy się hetman odstrzeli, i z królem rozdzieli, śmie się oń kusić nieprzyiaciel. *Sasz. Pieśń.* 3, 2. Nic się nigdzie nie odstrzelił od zwierzchności pana swego, *Rey Pst. Eee* 4. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 15, 2?. Prawdziwa mądrość od cnoty się nie odstrzela. *Gor. Dw.* 373. Względem stroiu radzę, abyś się nic od zwyczaiu nie odstrzeliwał. *Gor. Dw.* 113. Od naszych przodków iuż dawno się Polacy daleko odstrzelili. *Biel.* 412. Nie odstrzelay się od kościoła prawdziwego. *W. Post. W.* 170, *W. Post. Mn.* 347, *Gorn. Dw.* 108, *Baz. Hst.* 231. To co teráz było na placu, odstrzeliło się od rzeczy naszey. *Gorn. Dw.* 276, t. i. odstąpiło, ist abgeschweift. Ten lud czci mię wargami; lecz serce ich daleko się odstrzela odemnie. *Sekl. Marc.* 7.

ODSTRZYGNĄĆ, *F.* odstrzygnie *cz. idntl.*, odstrzydz, odstrzyże *dk.*, Odstrzygać *ndk.*, nożyczkami odciąć, mit der Scheere abschneiden, wegschneiden; *Rs.* отстричь, отстригать. Nożyczki do odstrzyżenia ięzyczka. *Czerw.* 20. Nazbierać odstrzyżków, które tafelnik odstrzyga, rozdymaiąc cholewy. *Torz. Szk.* 173. - 2. *transl.* odstrzygnąć, odstrychnąć, oddalić, odsadzić, abschneiden, absondern, entfernen, Nieprzyiaciele od wszystkiego iuż byli odstrzygnięci. *Chrość. Luk.* 113. Przebrzydłego człeka, iak naydaley od Rzpltey odsadzić i odstrzygnąć pragnął. *Pil. Sall.* 37 *et* 171, *Sekl.* 107. ODSTRZYŻEK, - żka, *m.*, *Bh.* odstřižek, co odstrzyżono, das Abschneidsel (mit der Scheere). *Torz. Szk.* 173.

ODSTUDZIĆ *ob.* Ostudzić.

ODSTYROWAĆ, *F.* odstyruie *Act. dk.*, styrem odkierować, absteuern. Łodź swą, skoro od brzegu zechce odstyrować, Ty ią pogodnym wiatrem, ty ią racz kierować. *Błaż. tt. A* 6, odbić od lądu.

*ODSUĆ *ob.* odsypać.

ODSUNĄĆ, *F.* odsunie *Act. idntl.*, Odsuwać *ndk.*; zasunięte odemknąć, wegschieben, wegrücken; *Bh.* odsedunauti, odsedati; *Sr.* 1. wodsunu, wodsuwam, wodsuham; *Crn.* odmikam, odmikujem, odmizhem; *Vd.* odmiknuvati, gorodtekniti; *Cro.* odmeknuti, odmichem, odverchi; *Ross.* отсунуть, отсовывать, содвинуть, сдвинуть, сдвигать, пятить, отпятить. Zasuwkę odsunąć. *Ld.* Firanki odsunąć, *s* odsłonić. Odsuń zasłonę, która twe kryie zasługi. *Teat. Saut.* 12, odkryy). - *transl.* Oddalić, odsadzić, odstrychnąć, entfernen, ausschließen. Odległość od miasta odsuwa nas od łatwego pokupu. *Teatr* 19 *c*, 89. Jędrzeia Zamoyskiego chwalebna praca w układzie praw, odsunięta została. *Gaz. Nar.* 1, 211. Odsunięcie, *Sr.* 1. wotsuneno; *Rs.* сдвижка, сдвиганіе. ODSUWALNY, - a, - e, mogący być odsuniętym, *Rs.* отдвижный.

ODSUROWIĆ *cz. dk.*, surowym znowu robić, wieder roh machen. Sałata odsurowiona winem, gardłem się wymiata. *Hor. sat.* 219. ODSUROWIEĆ *niiak. dk.*, surowości znowu nabierać, wieder roh werden. Mleko w złych żołądkach odsurowieie. *Sak. Pr.* 123.

ODSUSZYĆ *cz. dk.*, odbyć suszenie, abtrocknen, *Ross.* отсушить.

ODSWAIAĆ *ob.* Odswoić.

ODŚWIĘCIĆ, *F.* odświęci *Act. dk.*, Odświęcać *ndk.*, święto iakie do końca obchodzić, einen Festtag völlig zu Ende feyern, abfeyern. Otto w Rzymie święto bożego narodzenia odświęciwszy, do Rawenny iechał. *Sk. Dz.* 879. *Kosz. Łor.* 1, 9 *b.* *Miask. Ryt.* 36. (*Sr.* 1. wotswiacżuju, wotswiatcżujem, *Vd.* odsvetiti, odsvezhuvati, vunsesvetiti *profanare*).

ODŚWIECIĆ; *ob.* Oświecić.

ODŚWIEKOTAĆ, *F.* odświekoce *Act. dk.*; odmamrzeć,

odpaplać, odszemrać, herabschwatzen, nach der Reihe her plappern. Niewielka rzecz kilka pacierzy odświekotać, *Sekl.* 110; cf. odśpiewać.

ODSWIĘTNY, - a, - e, ODSWIĘTNIE *adv.*, świąteczny. *Dudz.* 48, od świąt, do świąt służący, świątalny, feyertägig, Feyertags-, (*oppos.* powszedni). Szaty odświętne ku posługowaniu na mieyscu świętym. *Radz. Ex.* 39, 41; *Rs.* однорядочный. Odświętna suknia однорядокъ, однорядка. Szaty odświętne albo uczciwsze, które obłoczymy, gdy między ludzie idziemy, *forensia. Mącz.* W święto wychodząc, iednych uyrzał w dobrych odświętnych sukniach, a drugich w wytartych, spytał czemu ci odświętnych sukien nie maią? *Sk. Dz.* 879. Odświętna pompa. *Otw. Ow.* 381. Częstokroć pod nim leśne boginie Dryady Odświętne swoie tańce odprawiały rady. *Otw. Ow.* 336, t. i. uroczyste. - Odświętnie przystroiona. *Przyb. Ab.* 152.

ODSWIEŻYĆ; *ob.* Oświeżyć.

ODSWOBODZIĆ *ob.* Oswobodzić.

ODSWOIĆ, *F.* odswoi *Act. dk.*, Odswaiać *ndk.*; oduczyć, odzwyczaić, entwöhnen, abgewöhnen, (*oppos.* oswoić), *Rg.* odsvoitti *abalienare*, odsvoittise *proprietate se abdicare*; *Vd.* odsvojiti; *Ec.* отсвояю, усвояю przywłaścić sobie cudzą rzecz). Chłop nasz z trudnością od nałogu piiaństwa odswoi się. *Przestr.* 243.

ODSWOROWAĆ *ob.* Odstorować.

ODSYŁAĆ *ob.* Odesłać. ODSYŁACZ, - a, *m.*, który odsyła, der Abschicker, Absender, *Vd.* navishar, navishavez, *f.* navisharza; (*Rs.* отсылка, отослание). nowe nazwisko znamienia pisarskiego, które w nawiasie napisane liczbą, głoską lub gwiazdką, odsyła czytelnika do przypisu, podobnym znakiem na dole lub na brzegu położonego. *Kpcz. Gr. P.* 1, 5. das Anmerkungszeichen, das auf die Note hin verweiset; ein Renvoi; *Ross.* отмѣтка, отмѣточка.

ODSYPAĆ, *F.* odsypie *Act. dk.*; Odsypywać *Fr.*, Odsypuie *Praes.*, sypiąc oddzielić, odłączyć; *Sr.* 1. wodsipu, wodsipam; *Rg.* odosipati; *Bs.* odsuti, odasuti; *Ross.* отсыпать; abschütten. Rzeka odsypuie. *Zabr. G.* 363, przymula, schüttet Ufer an, schwemmt an; cf. Odsep, Odsepisko. - b) Dobra ograniczywszy, kopcami odsypią lub odsypać nakażą. *Vol. Leg.* 8, 348, t. i. sypiąc kopce odgraniczą, Markhügel schüttend abgränzen. Odsypanie *Ross.* отсыпка, отсыпание. (*Ross.* отсыпной хлѣбъ deputat, ordynarya). - c) *transl.* odsypać, odpłacić, abbezahlen. Choć mię kto i w pysk udrzy, kiedy za swoie odsypać nie mogę, to sobie pięknie milczę. *Boh. Kom.* 2, 107. Bóg za złe źle płaci, a dobremu za dobre zasię też hoynie odsypuie. *Rey. Zw.* 147 *b.*, nagradza.

ODSYROWIĆ *ob.* Odsurowić.

ODSZACHROWAĆ *cz. dk.*, szachruiąc odłudzić, abschachern, *Rs.* выбарышничать, выбарышничивать.

ODSZALEĆ, *F.* odszaleie *Neutr. dk.*, wyszaleć, przestać szaleć. *Cn. Th.* 1098, austoben, ausrasen, zu rasen aufhören.

ODSZAŃCOWAĆ się *recipr. dk.*, szańce swoie znieść, die Schanzen abbrechen. Joas się odszańcował, i odjachał od Jeruzalem. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 12, 18.

ODSZARPAĆ *cz. dk.*, szarpiąc oderwać, wegreissen, wegzausen.

ODSZCZEKAĆ, *F.* odszczeka *Act. dk.*, Odszczekiwać *Freq.*, Odszczekuie *Praes.*, *Crn.* revkam; *Slo.* odsstekáwám; - §. 1. szczekaniem odpędzić, wegbellen, mit Bellen wegtreiben. Odszczeka pies złodzieia, wilka, *latratu abigit. Cn. Th.* - 2. *transl.* odwołać, *cf.* oszczekać, *translatione parum decora a canibus sumpta. Cn. Th.*, widerrufen. (*cf.* Przymówkę temi słowy odmówić ma, „com mówił na cię, żebyś ty był nieuczciwey matki synem, tom na cię *szczekał*, iak pies. *Stat. Lit.* 86). Gniewosz kłamstwa swego odwoływać się, a nadto z pod ławy odszczekiwać musiał. *Krom.* 415, *Biel.* 234. Jeśli głos wznieść śmieią potwarcy, day tego doczekać, Niech maią dar mówienia, ażeby odszczekać. *Kras. W.* 6.

ODSZCZEP, - u, ODSZCZEPEK, - pku, *m.*, rzecz odszczepana, etwas Abgespaltnes; *Rg.* odzjep *fragmen*; *Rs.* отщепокъ, отщепокъ, отщепочекъ, скалокъ, скалочекъ trzaska). - §. odszczep, odszczepienie się, odpadnienie, Abfall, Abtrünnigkeit. Pogrożą, za rozkazem gdy nie póydzie ślepym Papież, Z nim się rozstrzygnąć powszechnym odszczepem. *Zab.* 12, 240. ODSZCZEPAĆ *cz. dk.*, odłupać, odrąbać; abhauen, loshauen; *Rg.* odzjêpiti; *Rs.* отщепить, отщепывать, отколоть, откалывать. ODSZCZEPIĆ, *F.* odszczepi *Act. dk.*, Odszczepiać *ndk.*, odpoić, oddzielić, *pr. et fig.*, abspalten. Jeśli członek od członka odszczepia się, iakie to iuż ciało? *Eraz. ięz. Kk* 4. Język ich przez obcowanie z Liguramí odszczepił się od oyczystego; *descivit a patrio. Oss. Sen.* 10. Odszczepił się od wiary. *Fund.* 42; *Bs.* odmetnutise, *Rs.* отметнуться. Lucylla biskupów na synod odszczepiony do Kartaginy zwodziła. *Sk. Dz.* 169, cf. odszczepieński. ODSZCZEPIENIEC, - ńca, *m.*, odstępnik, ein Abgefallner, Abtrünniger; *Slo.* odstaupnjk, odpadlec, odmének, odwoženéc; *Boh.* rozdělenec, rozdwogenec, stržet; *Sr.* 1. wotpadnencz; *Crn.* odstopnek. *Vd. et Bs.* odmetnik; *Cro.* odmetnik, odverzitel. *Rg.* odmetnik, razmetnik, *Barb.* harka, harkâch; *Rs.* отметникъ, отщепенецъ, раскольникъ, раскольщикъ, *Ec.* раздорникъ, заколодникъ. Heretycy odszczepieńcy, którzy z kościoła wypadli, i od niego oderwali się. *Karnk. Kat.* 71; *Birk. Zamoy.* 13. Odszczepieniec 3 *Leop. Prov.* 6, 12, apostata, zbieglec. 1 *Leop.*). *Cro.* neverecs, nevernik. Odszczepieńcem być, *Ross.* расколничать; *Ec.* раскольничествовати. ODSZCZEPIEŃCA, ODSZCZEPIENNICA, - y, *ż.*, heretyczka. *Birk. Zyg.* 43, eine Abgefallne; *Rs.* раскольница, раскольщица. Cerkiew wschodnią odszczepiennicą nazywa. *Smotr. Lam.* 87. ODSZCZEPIEŃSKI, - a, - ie, odstępny, odpadły, cf. kacerski, heretycki, abtrünnig, abgefallen; *Rg.* odmetnicki; *Vd.* odmeten; *Ross.* отметный, раскольнический, раскольничій. Donatus, odszczepieński biskup, Donatystami swoim zwać się kazał. *Sk. Dz.* 224 *et* 1160. Grzech odszczepieński. *Birk. Gl. K.* 13. Namówiono go, aby stał przy stronie odszczepieńskiey. *Sk. Zyw.* 115. *W. Post. Mn.* 310. ODSZCZEPIEŃSTWO, - a, *n.*, odstąpienie, odpadnienie, apostazya, die Abtrünnigkeit; *Sr.* 1. wodpatnano; *Crn.* odstop; *Vd.* reskol; *Ec.* разколение, разколь, расцѣпление, несогласие съ церковию православною, кривовѣрие. Naypożyteczniejsze, lecz nowe nauki, Za odszczepieństwa uchodziły sztuki. *Zab.* 16, 79; cf. kacerstwo.

ODSZCZYKNĄĆ, *F.* odszczyknie *Act. idntl.*, Odszczykiwać *Freq.*, szczyknieniem odłamać, abbrechen, abpflücken,

abrupfen; Sr. 1. wotzcziptu (Vd. odshkerniti, odvmekniti, odpopasti, odshshipati, odvzheuiti; Ross. ощипнуть, ощипывать. Odszczykuiąc zbytek liści, większe będziesz miał głowy kalarepy. Kluk Rosl. 1, 214.

ODSZEDŁSZY ob. Odeyść.

ODSZEMRAĆ, F. odszemra, odszemrze Act. dk., odmruczeć, abmurmeln, der Reihe nach hermurmeln, ob. odświekotać). Nie podobaią się bogu pacierze przez zęby mówione, albo lada iako odszemrane. W. Post. W. 164. Kapłani ich, gdy iuż odszemrzą godziny, tedy ani robią, ani *cztą. Eras. Jęz. Dd 5.

ODSZLACHCIĆ cz. dk., wyzuć ze szlachectwa, entadeln, Vd. odshlahtiti.

ODSZLAMOWAĆ cz. dk., szlamuiąc odłączyć, abschlammen.

ODSZLUFOWAĆ cz. dk., szlufowaniem odjąć, abschleifen; Vd. odbrusiti, dolsbrusiti, odoistriti; Ross. оттючить, отточивать.

ODSZNUROWAĆ cz. dk., rozsznurować, sznurowanie rozpuścić, abschnüren; Vd. gorodshnurati, gorodvesati.

ODSZPUNTOWAĆ, F. odszpuntuie Act. dk., Vd. odpilati, gorodpilati; Rs. ототкнуть, ототкну, отмыкать; szpunt wyiąć, otworzyć beczkę, aufspünden eine Tonne, ein Faß. Odszpuntuie butelkę. Teatr 20 b, 118. t. i. korek wyymuie, er stopfelt sie auf.

ODŚRZODPĘDNY, - a, - e, n. p. odśrzodpędna siła, vis centrifuga. Hub. Mech 389, et 395. opp. wśrzód pędna.

ODSZOROWAĆ n. p. podłogę, ochędożyć przez mycie. Wol., abscheuern. - §. konie z szorów rozbierać, abschirren. Tr.

ODSZRUBOWAĆ cz. dk., szrubuiąc otworzyć, lub zdjąć, abschrauben, aufschrauben; Vd. odferkati, odvreteniti, odsukati; Rs. отвертѣть, отвертывать; отвинчивать, отвинтить, вывинтить, вывинчивать.

ODSZTURKNĄĆ cz. idntl., szturkaniem odepchnąć, odtrącić, zurückstoßen, abstoßen mit dem Ellbogen); Sr. 1. wotstorczizu. Rs. оттолкнуть, отталкивать.

ODSZTYCHNĄĆ, F. odsztychnie Act. idntl., oddadź sztych, transl. sznypkę oddadź Cn. Th., einen Gegenstich versetzen; wieder sticheln; oddadź za swoie. Włod.

ODSZUKAĆ, F. odszuka Act. dk., Odszukiwać Fr., Odszukuie Praes., straconego szukać, odzyskiwać, verlornes suchen; wieder zu finden sich bemühen. Brutus naród Rzymski do odszukania wolności zachęcał. Fal. Fl. 16. Odszukiwasz nas stracone syny. Susz. Pieśń. 1, D. Ktoby zbiegłego przyiął potępieńca, Spólna go za to czekała szubieńca, Musiał wszystkiego odstradać, odszukać. Chrość. Fars. 164.

ODSZUMOWAĆ, ODSZYMOWAĆ, F. odszumuie Act. dk., szumować ndk., szumowiny odjąć abschäumen, den Schaum abschöpfen; odpienić, Vd. odpeniti; Rs. словить, славливать. Rosół odszumować z piany należy, póki nie czystym będzie. Wiel. Kuch. 418. Biada garncowi pieniącemu się, którego nikt nie odszumuie. Radz. Ezech. 24, 6. Miód praśny na wolnym ogniu odszymować trzeba. Haur. 448. Cresc. 350. - fig. Tknięte serce wylaniem łez rostworzy swą żałość, i że tak rzekę, odszumuie. Pilch. Sen. list. 5, 279.

*ODSZUROWAĆ, ob. Odszórować.

ODSZYBOWAĆ cz. dk., szybuiąc oddalić, odsunąć, abschieben, wegschieben, (Rs. отшибить, отшибать odbić, odłamać; o ptakach отшибиться oddalić się, odlecieć).

ODSZYĆ cz. dk., szycie odbyć, abnähen, fertig nähen, Rs. отшить, отошью, отстрочить.

ODSZYDZIĆ, F. odszydzi Act. dk., odszydzać ndk., odżartować, wieder spotten; Spott mit Spott vergelten. Nie zaczepiay, iać radzę, naszego prałata, Boć odszydzi. Papr. Gn. 1149, Dzwon. St. A. 3.

ODTĄD adv., Bh. odtud, odtad, odsawad; Slo. odtuď, odtaď, odtál, odtel; Sr. 1. wotsal, ztuhde hew; Sr. 2. wot neta, tuh ztoho, ztuhde; Crn. oddusehmal, odtęhmal; Vd. posehman, odsehman, (od tamkai, odtod, z stąd), od tega, odseda, odsehdob, od teh man, od tod, odunod, od sod, od hunega kraja; Cro. odszàd, odvèzda, odszle, od onda, od ovud, odtud; Dl. odszle, odszada, od ovude, otle; Hg. onnond, etöl; Rg. od tuda, odòvle, odovùda, odsada, odsle; Bs. odsad, od sada, odonda, odomeda, odonle; Sla. od selé; Rs. отколѣ, оттуда, оттуду, отсюда, отселѣ, отсель, отнынѣ, Ec. отздѣ, отнелѣже (cf. Lat. inde). - 1. od tego czasu von jetzt an. Odtąd na lat dziesięć! śliczna perspektywa. Teatr 52 b, 55. - 2) od tego mieysca. Cn. Th., von hier an. Odtąd się ciągnący, Ec. отонудный.

ODTAIAĆ med. dk., taianiem odłączyć się, abthauen, Vd. odleduvati, odtapluvati; Rs. оттаять, оттаивать, отдается, отдать.

ODTAŃCOWAĆ, F. odtańcuie Act. dk., odskakać taniec saltationem peragere, den Tanz abtanzen, zu Ende tanzen, Rs. оттанцовать, отплясать. - Odtańcować, powetować taniec chybiony. Wol.

ODTARGNĄĆ cz. idnt., Odtargiwać czstl., targnąc oderwać, abzausen, abreißen; Bh. odtrhnauti; Sr. 1. wottorhnu; Vd. odtergati, prezhvtergati, dolstergati; Cro. odtergavam, odtergnulszem; Dl. izguliti; Rc. отторгнуть, оттерзать, отдергать, отдернуть, отдергивать, оттеребить, оттеребливаю; propr. et fig. Myśli sprawiedliwy, iakby odtargnął grzeszne od złego. 1 Leop. Prov. 21, 12. Nie mógł być od swego przedsięwzięcia odtargnion. Baz. Hst. 30. ODTARGACZ, - a, m., który co odtarga, der Abreißer, Ec отторгатель.

ODTARGOWAĆ cz. dk., targuiąc odtrącić, abdingen, abhandeln. Odtargowanie, Rs. выторжка, co wytargowano.

ODTAŚMOWAĆ cz. dk., taśmy odwiązać, Bänder abbinden, ablösen, aufbinden. Chcesz, żebyś zrównał Macedona czyny, Związane workom odtaśmuy czupryny. Mon. 71, 391.

*ODTĄŻYĆ, F. *odtąży Neutr. dt., przestać tęsknić, die Bangigkeit verlieren, herzhafter werden. Gdy iuż iagnięta odtążą, a ssać zapamiętaią, dopiero ie do trzody wyganiać. Cresc. 562.

ODTKAĆ ob. Odetkać.

ODTŁOCZYĆ cz. dk., odtłaczać ndk., tłocząc odbić, odcisnąć, abdrängen, abstoßen im Drängen, abpressen; Vd. odtlezhi. ODTŁUC cz. dk., odtłukiwać czstl., tłukąc odbić, abstoßen mit der Mörserkeule, abschlagen mit dem Hammer, Vd. odtouzhi.

ODTOCZYĆ, F. odtoczy Act. dk.; Odtaczać ndk., tokarsko zupełnie wytoczyć, abdrechseln. U tokarza odtoczyć półkuli drewnianéy. Jak. Art. 2, 96. - §. U kowala na brusie odtoczyć, wytoczyć, siekierę, nóż i t. d. X. Kam., abschleifen, abwetzen, abziehen. - *§. odwalić, taczaiąc odwieść, abwälzen, wegschleifen. Skanderbeg odtoczywszy działa na stronę, iutrzeyszy dzień do szturmowania

naznaczył. *Baz. Sk.* 385. - §. *transl.* odtoczyć kogo, oddalić, odprowadzić, odwieśdź, entfernen, abbringen, ableiten; *Rs.* отткатать, откатывать. Toć snadź miłość Alcyda odemnie odtoczy. *Bard. Tr.* 456. Naprowadzić odtaczaiącego się z drogi. *Teatr* 6, 97. - §. Odtoczyć cieklizne, n. p. piwo, z beczki wytoczyć, abzapfen; *Bh.* odtočiti; *Vd.* odshepati, dolshepati; *Ross.* отцѣдить, отцѣживать.

ODTOPIĆ *cz. dk.*, odtapiać *ndk.*, topiąc oddzielić, odbyć topienie, abschmelzen, *Rs.* оттопить, оттапливать. Kapa ma być krągło śpiczasta, żeby materya odtapiaiąca się, nieprosto w pion wpadała w tygiel. *Torz. Sk.* 74. ODTOPNĄĆ *niiak. idntl.*, nieco płynnym się stać topieniem, *Rs.* оттаять, etwas flüssig werden.

ODTRĄCIĆ, *F.* odtrąci *Act. dk.*, Odtrącać, *Odtręcać *ndk.*, odbić, odrazić, odepchnąć, odszturknąć, zurückstoßen, abstoßen, *Bh.* frazyti; *Vd.* oddersniti; *Rs.* оттолкнуть, отталкивать. Smaczno brzmiące strumyczki, Gdy o osobne kamyczki Płynąc się odtrącacie, Słodki dźwięk działacie. *Groch. W.* 352, t. i. odbiiacie się, zurückprellt. Merchę onę od siebie odtrącił. *Papr. Kot. E* 4 *b*, wypchnął ią). Faryzeuszowie chcieli odtrącić od pana uczniów iego. *Zrn. Pst.* 3, 683 *b.* odciąć, oddalić). - b) *transl.* odpychać, odrażać od siebie, wstręt czynić, abgeneigt machen, Abneigung erregen, abwendig machen. Lepiey sposabiać sobie umysły ludzkie łagodnością, niż ie od siebie odtrącać surowością. *Bud. Ap.* 100. *Kosz. Lor.* 90, *odtręcać. *ib.* 129 *b.* Polacy odtrącali się łakomstwem Władysława II. *Krom.* 164. Uczy nas, abyśmy naśladuiąc Chrystusa, ani się miłością krewnych, ani ludzką boiaźnią nic nie odtrącali. *W. Post. M.* 557, *Ryb. Ps.* 169. Wszyscy się tym od niego odtrącili. *Baz. Hst. pr.* 1. - c) Odtrącić od summy iakiéy, odciągnąć, potrącić z czego, *Rs.* вычесть, вычитать, abziehen, subtrahiren, abrechnen (abschlagen); Odtrącenie, *Bh.* odražka, fražka, *Rs.* вычитаніе, вычетъ, вывороть. ODTRĘT, - u, *m.*, odrętwiałość, odrętwienie, zdrętwienie *callus. Cn. Th.*, *Mącz.*, dicke Haut vom Arbeiten; Schwielen; *cf. Bh.* Odražcnice, *s* wrzód u nogi od uderzenia, cf. odraza). Obwod formuie się na około rany skaleczonego drzewa, nakształt odtrętu. *Fors. Drz.* 11. (*distinguas* otręt). - §. odtręt, wstręt od czego, Abscheu. By nie sromięźliwość odtrętu czyniła, Zdała się iakby stroić powagę myśliła, *si non obstet reuerentia. Zebr. Ow.* 251. Doznaliśmy tego, iakowy odtręt miasto zatrzymania, przez nieswornosć pasterzów przyszedł. *Gil. Pst.* 183 *b.*

ODTRZĄŚĆ, *F.* odtrzęsie *cz. dk.*, odtrzęsać *ndk.*, trzęsaniem zrzucać, abschütteln, *Vd.* odtresti, dolstresti, *Ross.* оттрясти, оттрясать.

ODTRZEĆ *ob.* odetrzeć.

ODTRZEPAĆ *cz. dk.*, trzepiąc odbić, anklopfen, wegklopfen, *Rs.* отколотить, отколачивать. (*Rs.* оттрепать odczesać len).

*ODTWORZYĆ *ob.* otworzyć.

*ODTYCHMIAST *adv. temp.*, odtąd, od téy chwili (cf. natychmiast); von jetzt an. Nie będę pił odtychmiast z tego wina, aż do dnia onego, gdy ie będę pił . . . *W. Math.* 26, 30. Te rzeczy odprawiwszy, odtychmiast miasto opanowali. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 15, 38.

ODTYKAĆ *ob.* Odetkać. - 2. ODTYKAĆ komu *cz. dk.*, na wzaiem mu tykać, einen wieder duzen.

ODUCHOWNIĆ, *F.* oduchowni *Act. dk.*, duchownym uczynić, cf. oksiężyć, zum Geistlichen machen. Czerniec, nie bez szarpania się postrzyżeńca, głowę mu mniskim sposobem oduchownił. *Nar. Chod.* 404. cf. omniszyć.

OD-UCIEC *cz. dk.*, uciekaiąc porzucić, beym Weglaufen zurück lassen. Synowie Jzraelscy zabrali łupy, których od-uciekli Assyryyczykowie. 1 *Leop. Jud.* 15, 7, których odbieżeli. 3 *Leop.*.

ODUCZYĆ, *F.* oduczy *Act. dk.*, Oduczać *ndk.*, *Bh. et Slo.* odučiti, odučowati; *Sr.* 1. wothutsknu; *Vd.* odvuzhiti, odvaditi, odvajati; *Rg.* oducitti; *Bs.* oducitti; *Cro.* odvúcham; *Rs.* отбучить, отбучать, odkładać kogo, *desuefacere*, abgewöhnen, entwöhnen. *Mącz. Dedoceor* bywam oduczany. *Urs. Gr.* 244. Słowem uczą, żywotem oduczaią. *Birk. Gł. K* 29, cf. inszych nauczacie, sami nie działacie). Oduczanie, *Vd.* odvajenje, odvada; *Ross.* отученіе, отучка, отваживаніе, отвадка. Oduczyć się, *Slo.* prenčiti se; *Sr.* 1. wothutsam so, wotwuknucj; *Vd.* odvuzhitise; *Rg.* oducittise; *Dl.* oducsitisse; *Rs.* разучиться. Naypotrzebnieysza nauka, złego się oduczyć. *Bud. Ap.* 22.

*ODUKAŁY, - a, - e, (cf. hukać się, o świniach) omniszony, karmny, Mast-, gemästet. Odukały, piersisty, zanadrzysty. *Cn. Syn.* 555, großbrüstig. Tatarów żywność kobyle mléko, to surowo piią, i od niego iak wieprze odukałe tyią. *Pasz. Dz.* 14.

OD-UMIZGAĆ się, *F.* odumizga się *Rec. dk.*, umizgi odwetować, wieder caressiren. Patron za umizgi nic nie zrobi, wzaiemnie się odumizga. *Teatr* 15 *c*, 6.

OD-UMRZEĆ, *F.* odumrze *med. dk.*, Odumierać *ndk.*, umieraiąc po sobie zostawić, sterbend hinterlassen; einem absterben; wegsterben von etwas; sterbend von etwas scheiden. *Bh.* odemříti; *Sr.* 1. wotemru; *Vd.* odvmreti, odvmirati, odshiveti, povmirati, povmreti). Mądrzy oycowie bacznie dziatki odumieraią. *Falib. R* 3. Nie chciał odumrzeć w niedostatku dzieci. *Klon. Fl. C* 4 *b.* Przestał Leszek na tym, co mu był oyciec odumarł, *contentus eo, quem a patre acceperat, principatu. Krom.* 52. Odumarł długów. *Cn. Th.*, er hat Schulden hinterlassen. Odumarł zbioru wielkiego. *ib.* Którego odumrzeć niemożna, *Vd.* neodvmerliu, nepovmerliu. Odumarcie, *Boh.* aumrtj. Odumarły, po śmierci zostawiony, hinterlassen, hinterblieben; *Sr.* 1. wotemřeté; *Ec.* всемертвенный. Wacław poiął Ryxę, córkę odumarłą Przemysła. *Krom.* 310. Odumarło dobra, *bona mortui quaecunque, sed saepe intestato relicta. Cn. Th.* ODUMARSZCZYZNA, - y, *ż.*, n. p. Po śmierci gospodarza iedno bydlę pan zabrał; i ten dochód nazywał się odumarszczyzną. *Czack. pr.* 1, 203, Heimgut, Fallgut, *Bh.* odumrt. ODUMOREK, - rka, *m.*, n. p. rzeczy pozostałe odumorków, gdy nie są w inwentarz wciągnione, chłopi albo ie rozkradną, abo iakimkolwiek sposobem poginą. *Groi Obr.* 117.

ODURZYĆ, *F.* odurzy *Act. dk.*, Odurzać *ndk.*, przytomność odjąć abo przytępić, ogłuszyć, ohuknąć, (einen verblessen), einen der Besonnenheit berauben, betäuben, *Rs.* одурачить, вздурачить; (*Cro.* odurjavam *auersor*, odurjavati *inuidere*, odduriti *contemnere*). (cf. dureń). *Boh.* ohromiti, ohromowati; *Bs.* obudaliti; *Vd.* obnoriti, shertati, sanoriti, sanorzhuvati, pashit, s'pashit). Piorun z chmury raz po raz urwany, Huknie nad człekiem, i odurzy srodze. *Kniaź. P.* 2, 79. Był przez czas

dobry w tępym odurzeniu. *Przyb. Milt.* 275. Takiemi słowy ſtarca odurzył. *Teatr.* 43*c*, 150. Piorun mu swoim błyſkaniem źrzenicę odurza. *Zab.* 16, 202. ODURZEĆ, *F.* odurzeie *Neutr. dk.*, przytomność ſtracić, tępieć, *Vd.* snoreti, obnoreti, (*Rs.* одурѣть, zwaryować, oszaleć), an Sinnen ſtumpf werden; die Geiſtesgegenwart verlieren. Umysł iego odurzał, rozum go opuścił. *Zab.* 10, 172. Prawdziwie odurzałem, ani myślą trafię W którym, światła mam szukać życia paragrafie, *Zabl. Amf.* 29. ODURZAŁY, ODURZONY, = zbłaźniony, zbałamucony, (verblüfft) ohne Beſonnenheit, ſich nicht gegenwärtig; *Rs.* одурѣлый zwaryowały). na łup nieprzyiacielſkiey wyſtawiony ſtrzały, Motłochu podły, czego ſtoisz odurzały? *Dmoch. Jl.* 96, *ib.* 2, 149. Leżą odurzeni w zdroiu zapomnienia. *Przyb. Milt.* 15. Głuszec, kiedy gra, tak bywa odurzony, że nie słyszy, nie widzi. *Zool.* 239. Klaudyusz z przyrodzenia ograniczonego dowcipu, więcey ieszcze odurzony surowością matki. *Oss. Sen.* 58. Odurzenie, cf. zahukanie, nieprzytomność zmysłów, zadumienie, die Betäubung, das Verblüffen, *Bh.* ohroma (cf. ogrom) *Crn.* ommôtèza; (*Rs.* одурь waryacya; *Vd.* oddurnoſt *abominatio; Crn.* odûrn, = markotny; *Cro.* odûrjavávecz, oduritel *osor).*

*ODUSZEWIAĆ *cz. ndk.*, duszą ożywiać, beſeelen. Niemówiątko, gdy iuż doſkonałe będzie ciało, *oduszewia się. *Sak. Dusz.* 39.

OD-UZDAĆ *cz. dk.*, uzdę odjąć, (*oppos.* ouzdać abzäumen; *Vd.* odvusdati, resoglaviti (cf. ogłowie) odbersditi, odhanſtrati, vunsviti, isviti; *Rg.* oduzdatti. OD-UZDNE, ODUZNE, - ego, *n.*, podarunek ſtaiennemu od kupionego konia, Halftergeld, Zaumgeld, Sattelgeld. *Tr.*; *Bh.* očaſne (cf. *oczas); chomutné (cf. chomąto). - b) podarunek temu, co przyniósł iaką rzecz, zwłaszcza darowaną. *Dudz.* 48, *Zebr. Ow.* 46, Biergeld, Trinkgeld, cf. na piwo, na ſpilki, - c) oddarowanie, wzaiemny podarunek, Gegengeſchenk. Ja im w oduzne dałem wielkie prezenty. *Jabl. Tel.* 139. Złego psa w oduzduym dano komu. *Biel. Myśl. C* 2 *b.*

O-DUŻEĆ, *F.* odużeie *Neutr. dk.*, odroſnąć, podrosnąć, heranwachſen. O przesadzaniu nie myśleć, aż młody roik odużeie w małym swoim uliku. *Kąck. Pas.* 10.

ODWABIĆ, *F.* odwabi *Act. dk.*, Odwabiać *ndk.*, wabiąc odciągnąć, odmamić, *Bs. et Rg.* odvabiti; *Cro.* odvablyujem; *Bh.* odluzugowati; *Rs.* отманить, отманиваю, сманить, сманивать; weglocken, ablocken, abziehen, wegziehen. Małoż ieszcze na tym masz, żeś mi odwabiła a odmiłowała męża, ieszcze chcesz i syna mi odjąć? 1 *Leop. Gen.* 30, 15. Krotochwile odwabiaią młodź od pożytecznieyszych zabaw. *Petr. Pol.* 2, 301. Odszczepieńce, gdzie słusznego paſterza uyrzą, chcą go odwabić do siebie. *W. Poſt. M.* 559. Naukę tę im podał, żeby przy niey ſtali, a nikomu od niey nie dopuszczali się odwabiać ani zwodzić. *Gil. Pſt.* 5, 9 *b.* Nie trzeba odwabiać poddanych od pilnych robot do powozów nieużytecznych. *Petr. Ek.* 14. Odwabiać ich od sprosności i wyſtępków. *Lib. Hor. A* 2. ODWABICIEL, - a, *m.*, który odwabia, odmamiciel, der Ablocker; *w rodz. żeńſk.* odwabicielka.

ODWACH, - u, *m.*, kordegarda, hauptwach, *z Niem.* die Hauptwache; *Vd.* glavitna ſtresha; *Sla.* velika ſtráxa; *Cro.* strasnicza (cf. ſtrażnica). Nabroiwszy siła złego, schwytanym i na odwach zaprowadzonym zoſtał. *Perz. Cyr.* 3, 97, *Teatr.* 44, 84. R. 1708 izba seymowa ſtała się odwachem Moſkiewſkim. *Przeſtr.* 97.

*ODWADA, - y, *ż*, ratunek od zawady, ein Rettungsmittel, Hülfsmittel. *Vd.* odvada, odvajenje; *Ross.* отвадка, отваживаніе, od-uczenie. Drogich pereł i złota pokłady, Trudnych przygod odwady. *Petr. Hor.* 2, *B* 3*b.* ODWADZIĆ, *F.* odwadzi *Act. dk.*, Odwadzać *ndk.*, odchylić przeszkodę, odsunąć, odprzątnąć, wegräumen, aus dem Wege ſchaffen; *Vd.* odvaditi, odvajati, = oduczyć). Zawadzić *impedire*; *expedire* odwadzić *Mącz.* Ściśniony rękoma za gardło, palcy palce iego odwadzał *Otw. Ow.* 347.

ODWAGA, - i, *ż.*, *Bh.* odwažliwoſt; *Sla.* serdcnóſt; (cf. serce, serdeczność); *Crn.* korajhsha (cf. kuraż); *Ross.* отважность, (*Rs.* отвага *risque*) śmiałość, odpowiadaiąca rzeczy, cf. determinacya, cf. męſtwo, die Verwegenheit, Kühnheit, der Muth. Odwaga ieſt zaufanie siłom własnym. *Karp.* 2, 110. Mieć odwagę i obrot. *Niemc. Kras.* 3, 85. Bądźmy nieszczęśliwemi z odwagą, a nie ſkarżmy się na fortunę. *Teatr* 9 *b.* 113. cf. ſtawić się komu). Łotrowſka odwaga, do grzechu pomaga. *Dwor. D* 1. - 2. odwaga, = odważny czyn, Heldenthat. Po odwagach siłu, w zamek wpadli. *Tward. W. D.* 25. Groby tak wielkich bohatyrów, którzy dla oyczyzny wielkie odwagi ochotnie czynili. *Star. Zad. A* 3 *b.* Rzadko wielkim zawisna fortuna przepuszcza odwagom. *Bardz. Tr.* 17. Przez nieład gaśnie w żołnierzu do odwag ochota. *Vol. Leg.* 4, 841. Zgromadzone pułki oczywiście mu czynią chęci do odwag. *Bard. Luk.* 12. Odprawowanie odwag rycerſkich. *Otw. Ow.* 519. - 3) odwaga czego, odważanie czego, puszczanie na szańc, das Dranſetzen, Preisgeben. Cokolwiek mieczem dobyli z odwagą zdrowia własnego, to. - *Klok. Turk.* 4. Przybiegł z odwagą zdrowia swego. *ib.* 28. Każdy naywiększą odwagę maiętności swoiey czynił. *Star. Zad. D* 2.

ODWALIĆ, *F.* odwali *Act. dk.*, Odwalać *ndk.*, *Bh.* odwaliti, odwaleti, odwalowati; *Sr.* 1. wotwalacz, wotwalam; *Vd.* odvaliti, odvalati; *Bs.* odvaliti; *Rg.* odvàliti; *Cro.* odvalyújem; *Rs.* отвалить, отваливать, откатать, откатывать; , ciężkiego co odchylić, odtaczać, odsuwać, odważyć, abwälzen, wegwälzen. Odwalcie to kamienie od dziury tey iaſkini. 1 *Leop. Jos.* 10. Tyfon nieraz się naciſk ziemſki zawodzi odwalić, A miaſta i wysokie mury z siebie zwalić, *remoliri*, *euoluere. Zebr. Ow.* 116. Kiedy od góry odwali Wiek sztukę ſkały lub wiatry szalone. *P. Kchan. J.* 480. Pług rysuie w ziemi brozdy, i ſkiby odwala. *Dmoch. Jl* 2, 30. Zadrżał zamek Tarpeyſki, gdy drzwi odwalili. *Bard. Lek.* 39. - §. Odwalić, odgrzmotnąć, z trzaſkiem odciąć, wegſchlagen, weghauen, abhauen. Łeb mu od szyi odwalił. *Zebr. Ow.* 198. Za iedném cięciem obie ręce mu odwalił. *Pam.* 83, 2, 177. On mu rękę odwalił silnym cięciem miecza. *Dmoch. Jl.* 1, 114, *ib.* 1, 282. *ODWALINA, - y, *ż.*, *Rs*, отвалина sztuka odwalona, oderwana, cf. *Rs.* отвалъ przerwa, urwa ſkalna; отвалка uwroć. ODWAŁKOWAĆ *cz. dk.*, wałkowanie odbyć, wałkowaniem odbyć, abwalken, *Rs.* отвалять.

ODWARKNĄĆ, *F.* odwarknie *cz. idntl.*, ODWARCZEĆ

dk., Odwarkać *ndk.*, Odwarkiwać *Frequ.*, odwrykać, odmarkotać, odmrukać, *obmurmurare. Mącz.*, widerbelfern, widermurren.

ODWARZYĆ, *F.*, odwarzy *Act.dk.*, Odwarzać *ndk.*, *Sr.* 1. wotwaŕu; *Rs.* отварить, отваривать; *Ec.* возварю. (*Rs.* отстряпаться iadło ugotować). (cf. *Bh.* odwařka *ius pruneum*), odgotować, abkochen. Lutrowanie wody albo odwarzanie, naprawia wodę. *Cresc.* 10, *Rs.* отварка, отваривание. Odwarzona woda. *ib.* Wątroba, ieśli oziębła ieſt, na ten czas krwi dobréy odwarzyć nie może. *Sak. Probl.* 204. (*Ross.* отваръ ukróp). - **§. Aeson odwarzony Na młodość przez Medei ſtraszne zabobony. *Hor. Sat.* 228, t. i. warzeniem przemieniony, wieder jung gesotten.

ODWAŻNY, - a, - e, ODWAŻNIE *adv.*, *Boh.* odważliwy, ſtatečny; (*Bh.* opowážliwý, = *temerarius*; opowážliwost, = *audacia*); *Vd.* serzhan, podſtopliu; *Sr.* 1. swajny, krobiwé (cf. chrobry); *Dl.* szarcsen; *Hg.* bator (cf. Stefan Batory); *Rs.* отважный, отважно, śmiały, determinowany, kühn, verwegen, entschlossen. Uwaga by naywiększa, uczynić odważnym tchórza nie potrafi. *Zab.* 5, 38. Herkules na śmierć odważny. *Lib. Hor.* 75. ODWAŻNIS, - ia, *m.*, śmiałek, ein Verwegner. *Mon.* 73, 509, *Bh.* odvážliwec. ODWAŻYĆ, *F.* odważy *Act.dk.*; Odważać *ndk.*; (*Bh.* odwažati, odwážiti, odwažowati; cf. *Rs.* отважить кого ośmielić kogo). Odważać, wagą odmierzać, ważąc podzielić, abwägen, abwiegen; *Vd.* svagati, povagati; *Cro.* odvagnuti; *Bs.* omiriti; *Ec.* отважаю, отвѣшиваю, *Rs.* отвѣсить, отвѣшивать. Pieczętuiesz, naznaczasz, a złoto odważasz, Także i śrebro z wagi na wagę przekładasz. *Prot. Jał.* 10. Sama zioła odważa, na szale złożywszy. *Zebr. Ow.* 355. Kredy odważyć tyle, ile potrzeba na dwa tygle. *Torz. Szt.* 263. Temi sześcią sztukami odważyć można od iednego funta aż do ſtu dwudzieſtu funtów. *ib.* 120. Odważyli zapłatę za mię 30 śrebrnych. 1 *Leop. Zach.* 11, 13. Ziemia na powietrzu wisi, ciężarami odważona swemi, *ponderibus librata suis. Otw. Ow.* 2. Szala odważaiąca cnocie myto, a wyſtępkom karę. *Psalmod.* 30. Abraham odważył pieniądze, tak iak był zacenił Effron. *Leop. Gen.* 23, 16. - §. Odważyć co czym, = odpowiadaiącą wagą zapłacić, mit etwas aufwägen. W Jndyach nasze fraszki bardzo radzi złotem odważaią. *Summ. Umiark.* *A* 3. Chciał się Kozakom dwa razy odważyć złotem, trzy kroć śrebrem, a raz kleynoty, aby mu tylko dali pokoy. *Biel.* 656. - *fig.* Moſkwa nam Połocko wzięła, ale krwią swą na wielu mieyscach dobrze to odważyła. *Gwag.* 133. - §. 2. Odważyć zkąd iaki ciężar, = ważąc odwalić, wyważywszy odsunąć, abwälzen, wegwälzen. Nie mógł Uliſs odważyć ten kamień niemały, Któremuby i nasze siły nie zdołały; Polyfem sam, bo tak wyroki nieba chciały, Odważył mu ów ciężar niewzruszoney ſkały. *Min. Ryt.* 1, 326. - §. 3. Odważyć co, = na szańc puścić, narazić na niebezpieczeńſtwo, odżałować, dran wagen, dran setzen, Preis geben, bloß stellen, der Gefahr aussetzen, aufs Spiel setzen. Na samym progu Tureckim odważył zdrowie swoie. *Birk. Podz.* 5. Myśmy się na to sprzysięgli, a gardła odważyli, tak długo na Porsenę czyhać, aż musi gardło dać. *Rey Zw.* 86 *b.* Abo było Polſkę Litwie na puſtoszenie odważyć, abo też, zoſtawiwszy dla odparcia iey lud obronny, potęgę sobie rozerwać. *Krom.* 328. Odſtąpiwszy Witolda, koniecznie go Krzyżakom, a zaraz z nim i oyczyznę, odważyć było trzeba; *plane prodere. Krom.* 440. Jam też móy drogi dyament na kartę odważył. *Teatr* 7 *d*, 48, *Czartor.* Widział go król w szyku Odważone przy sobie kładącego zdrowie. *Pot. Arg.* 91. Pewne dla niepewnego odważyć. *Pot. Jow.* 134. Wspomina Władysław dobroczynności przodków na ſtan Krzyżacki hoynie odważone. *Krom.* 316, t. i. łożone z niepewnością odwdzięku). Odważ część, abyś czynił iałmużnę. *Psalmod.* 55. - §. Odważyć, odważyć sobie, = determinować się na niebezpieczeńſtwo, postanowić narazić się, sich zu einer Gefahr entschließen, es wagen, es darauf ankommen lassen. Kto sobie śmierć odważy, ten się wszyſtkiego waży. *Cn. Ad.* 400. Gdy traktowaniem nic pozyſkać nie mógł, zaraz one buntowniki woyną konać odważył. *Krom.* 684. Krzyżacy już niebezpieczeńſtwo boiu wſtępnego odważyć sobie myślili. *Krom.* 491. Sprzysięgli się Prussacy, odważywszy raczey wszyſtkie oſtateczne szkody wycierpieć, a niżeli Krzyżakom się poddawać. *Krom.* 622. Od gniewu zwyciężony, odważył sobie wszyſtko i krolewſką łaſkę mieć za fraszkę. *P. Kchan. Orl.* 128. Raz rozpruszeni, znowu potrzebę odważyli. *Psalmod.* 97. *Slo.* odwážení *conamen.* *Odważony na co, = determinowany, rezolwowany, entschlossen. Dusze na śmierć odważone, ſtaią się bardziey tym nieuſtraszone. *Susz. Pieś.* 3, *L* 3. Nigdy nie mogli bydź bezpieczni od ludzi tych na wszyſtko odważonych. *Uſtrz. Kruc.* 2, 393. Mąż nielękliwy, na śmierć natarczywy, i na naygorsze razy odważony. *P. Kchan. J.* 337. Więcey czasem godzina odważona sprawi, Niż cały rok, co radą i dyſkursem bawi. *Pot. Arg.* 136. cf. odważny). Na odważoną, = na złamaną szyię. *Tr.* - §. *Odważyć się Recipr.*, ośmielić się, determinować się, sich erkühnen, sich kühn entschließen; *Bh.* opowážiti se, opowažowati se; *Slo.* sważim se; *Sr.* 2. wažisch, se dowažisch; *Vd.* oduehati, odhenjati, se ferbegati, se podſtopit, se vupati; *Cro.* preuffamsze; *Rs.* отважиться, отваживаться; *Ec.* дерзаю. Kiedy go Polak wczoray prażył, Dziś się na niego natrzeć nie odważył. *Jabł. Buk.* *N b.* Na iedno się odważyć trzeba, abo iey wolność dadź wszelką, albo bydź nienawidzonym. *Teatr* 52 *d*, 90.

ODWDZIĘCZYĆ, *F.* odwdzięczy *Act. dk.*, Odwdzięczać *ndk.*, wdzięcznością odpłacić, dankbar vergelten, erwiedern, vergüten; *Ec.* противоблагодѣтелствую, противоблаготворю, противопользую, возблагодарствую. Jle możności będę ſtarała się odwdzięczać świadczone nam dobrodzieyſtwa. *Teatr* 52 *d*, 34. Dobroczynny nie ogląda się na odwdzięczenie, ale dobrowolnie czyni dobrze. *Zab.* 7, 250; *Ec.* возблагодѣтелство. Nieodwdzięczony, nieodpłatny, nie do odwdzięczenia, niemogący bydź odwdzięczonym, unvergeltbar. Dobroć twoia ieſt nieodwdzięczona. *Teatr* 14, 153. Łaſka nieodwdzięczona. *ib.* 2, 64. ODWDZIĘK, - u, *m.*, ODWDZIĘKA, - i, *ż.*, odwdzięczenie, nagroda, die Vergütung, Erkenntlichkeit. Winnym w odwdzięk twey łaſki darem cię opatrzy. *Zab.* 15. 23. Co on zasłużył odważnie i krwawie, Chce mu król godną wetować odwdzięką. *Pot. Syl.* 89. Zbawienną ci dam radę, a na odwdzięk tylko o milczenie proszę. *Tr. Tel.* 40.

ODWECOWAĆ *cz. dk.*, wecowaniem odjąć lub odbyć, ab-

wehen, Boh. ubrausyti; Ross. отмочить, отматывать.

ODWET, - u, *m.*, odwetowanie, nagradzanie szkody, der Ersatz, Schadenersatz. (cf. *Rg.* odvjettovanje, *s* obrona, *Cro.* odvetek, *s* dziedzic). Wieku trzeba na takiey równy odwet szkody. *Nar. Dz.* 3, 196; *Zab.* 12, 254. - 2) oddawanie za swoie, odraz, Wiedervergeltung. Samo odwetu prawo pozwalało królowi szukać z naiezdnika zemsty. *Nar. hist.* 2, 110. Prawo odwetu, *ius talionis. Czack. pr.* 1, 188. Odwetów i odrazów niechaliśmy, ufaiąc, że iuż dalsze razy od nich zadawane nam nie będą. *Ver. pr.*, *Bx.* 11. ODWETOWAĆ, *F.* odwetuie *Act. dk.*, *Crn.* namęstiti, namęstem; *Vd.* povęrniti, povrazhati, dodrugiti; *Ec.* изравно прияти, wet za wet oddawać, Gleiches mit Gleichem vergelten. *Cn. Th.* (cf. *Rg.* odvjettovati, *s* bronić; odvjettovanje *patrocinium;* odvjetnik *deprecator*; *Crn.* odvétnik *protector*; *Cro.* odvetújem *protego*; *Bs.* odvittovati *defendere causam*; odvitnik *patronus.* - b) odzyskać, szkodę nagrodzić, ersetzen, wieder gewinnen. Jedna noc często tego nas zbawi, Czego nie odwetuie czas i nie naprawi. *Zab.* 16, 220. Wydartych kraiów odwetowanie. *Psalmod.* 24. Jeżelim przegrała zakład, pozwól mi W Pan odwetować. *Teatr*, 6 *c*, 65. - Odwetowany, Odwetowny, *s* odzyskanym bydź mogący, do odwetowania, ersetzbar, ersetzlich. Nie uważay, to rzecz odwetowana, iak się przegra, tak się odegra. *Teatr* 22, 6. Nieodwetowany, *Vd.* nadostauliu, nedovernitliu, nedokladliu; *Rs.* ненаградимый.

ODWIAĆ, *F.* odwieie *Act. dk.*, Odwiewać *ndk.*, *Vd.* odpihati, odmahati; - 1. *intrans.* z przeciwnéy strony powiewać, entgegen wehen. Gdy odwiewał wiatr, ogień od wiatru więcéy gasnął, niżeli się w górę zbierał. *Baz. Hst.* 41. - 2. *Transit.* odwiewać n. p. pszenicę. *Radz. Luk.* 22, 32, przewiewać, den Weizen sichten. Luth. cf. odwiew). *Wisn.* 521. *Smotr. Lam.* 55. - §. odwiać, wianiem oddalić, abwehen, wegwehen. Szatan, iako bywa plewa od wiana od ziarna, tak was odemnie oddmuchnie. *Zrn. Pst.* 3, 758 *b.* Wiatr podróżnemu opończę usilnością swą odwiewa i odkrywa; ale nietylko żeby ią z niego zwiać miał, owszem ią do siebie tym więcéy wędrownik przycishka i przypasuie. *ib.* 53.

ODWIADKI, ODWIEDKI, ODWIDKI *plur.*, odwiedzenie, odwiedziny, oględy, oględziny, wizyta, *Cro.* pochodyenye, der Besuch, das Besuchen. Tu móy wiernek Filemon przyszedłszy w odwiadki, Często o cnot wartości wszczyna dyskurs gładki. *Zab.* 9, 104, *Zabl.*, zum Besuch. Rotmistrz odprawuiący straż dzienną, po pilnych odwiedkach okolicznych lasów, doniosł.., *Nar. Chod.* 2, 381. Wyprawił hetman rotmistrzów z podjazdami na odwidki, ale nic pewnego nie przynieśli. *ib.* 2, 377.

ODWIĄZAĆ, *F.* Odwiąże *Act. dk.*, Odwięzywać *Freq.*, Odwięzuie *Pr.*; *Bh.* odwazowati; *Sr.* 1. wotwezu; *Vd.* odvoslati, gorodvoslati, odvésati, gorodvesati, gorodrieshiti, dolsvezati; *Bs.* odvezati, oduzlati, odrjesciti, razvezat; *Sla.* odvézati; *Rg.* odvèzati (oduzlati *enodare* *odwęzlić); *Dl.* odrisiti; *Cro.* odvezati, odvesújem, odvuzlavam; *Ec.* отвязати, отвязую, отрѣшити; *Rs.* вывязать, вывязывать, отвязать, отвязывать, przywiązane odjąć, rozwiązać, losbinden, abbinden. Linę od brzegu odwiązać. *Otw. Ow.* 462. cf. odcumować). Do odwiązania; *Cro.* odvuzlyiv; *Sr.* 1. wotwazanité *solubilis.* Odwiązanie, Odwięzywanie; *Crn.* odvęsa; *Vd.* odvesa, odvesanje, odrieshenje; *Cro.* odvèz, odvezanye; *Rs.* отвязка. Odwięzuiący, odwięzywacz, *Rg.* odvezitegl, *Cro.* odvuzlàvecz.

ODWICIE *ob.* Odwinąć.

ODWIECZERZE, - a, *n.*, ODWIECZERZ *indecl.*, czas odwieczorny, *totum tempus a meridie ad vesperum Cn. Th.*, czas popołudniowy. *Wlod.*, die Nachmittagszeit bis gegen Abend; (cf. odpołudnie, przypołudnie). Aż do samego chłodu wieczornego, całe odwieczerze strawić tam mieli. *Lub. Roz.* 366. Wstawszy o śrzód odwieczerz z łożka swego, na którym się przesypiał po południu. *Radz.* 2 *Sam.* 11, 2. Na śrzód odwieczerz, gdy gorąco ominie, owce na pastwę wyganiay. *Cresc.* 557. ODWIECZOR *adv.*, czasu poobiednego, nach Tische, nachmittags. Przyydę odwieczor. *Wlod.* ODWIECZORNY, - a, - e, przypołudniowy, *Cn. Th.*, nachmittäglich. ODWIECZERZAĆ *cz. dk.*, wieczerzą odbyć, zu Abend abspeisen, *Vd.* odvezhierati; *Rs.* отужинать.

ODWIECZNY, - a, - e, - ie *adv.*, od wieków będący, *Bs.* odvika, von Ewigkeit, cf. *Cro.* odvetchni *haereditarius.* ODWIECZNOŚĆ, - ści, *ż.*, bycie od wieków, Dauer von Ewigkeit.

ODWIEDKI *ob.* Odwiadki, Odwiedziny. ODWIEDZIĆ, *F.* odwiedzi *Act. dk.*, Odwiedzać *ndk.*, nawiedzić kogo, naglądać do kogo, *Sr.* 1. woypotam, woypytam; *Vd.* objiskati; *Cro.* pohoditi; *Rs.* посѣтить, посѣщать; *Ec.* сѣщу, посѣщаю, присѣтити, присѣщати; einen besuchen. Przeieżdżaiąc odwiedził dawno znaiomego gospodarza. *Kras. Pod.* 2, 11. Brata iego odwiedzam rano, a Wc Panu po południu miałem złożyć uniżoność moię. *Teatr* 27, 153. Wódz poetów Polskich, w chorobie od Apollina odwiedzony. *Zab.* 10, 97. Odwiedzić położnicę, *Vd.* na sibel jiti, na sibeu priti). Do odwiedzenia, *odwiedzialny, *Ec.* посѣтителнъ. Odwiedziciel, który odwiedza, *Rs.* дозорщикъ (cf. dozorca), посѣтитель, *f.* посѣтительница. (ODWIEDZIE, Odwiodę, *ob.* Odwieść). ODWIEDZINY, *G.* odwiedzin *plur.*, nawiedzenie, odwiadki, wizyta, der Besuch; *Ross.* свиданіе, хожденіе; *Ec.* присѣщеніе. Wdzięczna Pańskich odwiedzin i pełna pokory, Zabiegła wielkiey gości na weyściu swey nory. *Hor. Sat.* 242. Wesoła z odwiedzin twych. *Zab.* 16, 77. Mieysce to czczone odwiedzinami co rano moiemi. *Przyb. Milt.* 355. (ODWIEDZIONY *ob.* Odwieść). ODWIEDZONY *ob.* Odwidzieć.

ODWIERAĆ, odewrzeć *ob.* Otworzyć, otwierać.

ODWIERCIĆ, *F.* odwierci *Act. dk.*, Odwiertuie *Praes.*, *Cro.* odbertvujem); na nowo prześwidrzyć, frisch aufbohren. Wystrzelany zapał, zalany śpiżem, na nowo odwiertuie się. *Jak. Art.* 1, 209. (*Ross.* отвертѣть, отвертывать odkręcić, odszrubować; отвертка, отвертокъ szrubowy graycar, отверточный od odszrubowania).

ODWIERZGNĄĆ, *F.* odwierzgnie *Act. idntl.*, Odwierzgać *ndk.*, (cf. *Bh.* odrwcy *abiicere*; *Rg.* odvarchi, *s* odrzucić, *Bs.* odverechi, odvrricchi, *Cro.* odvergujem *abiicio*, odvernyem *auersor*, odversitel *rebellis*, *apostata*; *Eccl.* отвергнути, отвергати). - *propr. et transl.* nogami wybiiać, *Sr.* tjepam; *Rg.* odvarchise, hinten ausschlagen, widerspänstig seyn. Szalony, któryby chciał mułowi pię-

tami odwierzgnąć. *Pilch. Sen. Gn.* 349. t. i. wzaiemnie mu odbiiać, ihn auch wieder mit den Füßen schlagen. Roztył i odwierzgnął. *W. Deut.* 32, 15; er ward geil. Luth.).

ODWIESDŹ, odwiodł, odwiedli, *F.* odwiedzie *Act. dk.*, Odwodzić, *ndk.*, *Bh.* odwest, odwoditi; *Slo.* odwésti, odwozugi; *Sr.* 2. wotwáscj; *Vd.* odvositi, premarnuat, pregouorit, dounesti; *Bs.* odvesti, odvoditi, odpegljati; *Cro.* odvajam, odpeelyavam; *Dl.* odvodim, odpelyati; *Rg.* odvèsti, odvoditti, odvodim; *Ross.* отвести, отводить, wiodąc oddalić, odprowadzić od czego, odciągnąć, odsunąć, *phys. et mor.* abführen, ableiten, abziehen, abbringen, zurückschieben. Taran nazad odwodzą, aby tym mocniey uderzył. *Gorn. Dw.* 312. *ob.* cofać). Zakręci w zamku kluczem zębatym, a snadno Odwiodą się zapory i rygle opadną. *Przyb. Milt.* 64. Odwiedziemy zarosłych pokrzyw, ale mało przez tę dziurę widzieć możemy. *Pot. Arg.* 282. Odwieśdź kurek u strzelby, den Hahn spannen. Na słowo odwiedź kurek! wielkim palcem się za kurek chwyta; drugie zaś palce przychodzą pod bigiel. *Kaw. Nar.* 235. Przysiądz na odwiedziony kurek. *Teatr* 16 *b*, 129. *ob.* kurek). – *Moral.* (cf. *Bh.* odwozawati, *dehortari*). Odwiodł paniczów od swejwoli do Marsowych boiów. *Birk. Zyg.* 26. Prędzey się ludzie do nowych rzeczy przywieśdź, niż od starych występków odwieśdź dadzą. *Lub. Roz.* 234. Namową swoią ludzi od grzechów odwodzili i odciągali. *Salin.* 4, 482. Swiat cały nie odwiedzie mnie od tey ostatniey moiey rezolucyi. *Teatr* 4 *b*, 153. Odwodź się od złego, a czyń dobrze, *declina a malo. Wrob. Zolt.* 86. Nigdy się nie odwiodł od stateczności swoiey. *Rey Apoc.* 21. t. i. nie dał się od niey odciągnąć, ließ sich nie abwendig machen. – §. *Odwieśdź się* dokąd, = oddalić się dokąd, sich entfernen, sich wegbegeben. Odwiedźże się na stronę od złościwych tłuszcz świata tego. *Rey Pst. M m* 3. Przemieszkawszy w Kartaginie, odwiodł się na wieś, na życie pustelnicze. *Sk. Dz.* 322. Aż do Kazimierza W. od sądów kraiowych odwodziły się strony do Magdeburga. *Krom.* 358, odwoływały się, apellowały, ruszały). Król z Witoldem na taiemne rozmowy sam tylko ieden odwiodł się był. *Krom.* 444. Odwodzić kogo na stronę, odwodzić się z kim na osobność. *Cn. Th.* Gdy iuż chciał Władysław odjechać, to wzdy na taiemne rozmowy Zygmunt się z nim odwodzi. *Krom.* 471. (cf. na bok). – *Jurid. Odwieśdź* się, = oczyścić się z obwinienia, sich rechtfertigen. Zwyczaynie obwiniony bliższy się odwieśdź; ale bywaią przypadki, gdzie powód bliższy dowieśdź. *Sax. Art.* 18. *Tarn. Ust.* 134, *ib.* 19. *Szczerb. Sax.* 144.

ODWIESISTY, – a, – e, – o *adv.*, obwisły, odwisły, herabhangend. Ludwik wzrostu był średniego, warg trochę odwiesistych. *Krom.* 389. Odwiesiste cyce, *flaccidae mammae. Mącz. Promisso ventre vaccae*, odwiesistego brzucha. *ib.* Skóra odwiesista, która wołom pod szyią *wisa, *palearia. Volck.* 658, łałok bydlęcy. *Dasyp. R r* 3 *b*.

ODWIETRZYĆ, *F.* odwietrzy *Act. dk.*, zastawiać żelazo na lisa tak, żeby go nie poczuł, das Fuchseisen so aufstellen, daß es der Fuchs nicht wittert. Lis ieden, choć wielki frant, nakoniec dobrze odwietrzonemu nie umknął żelazu. *Zab.* 13, 280. *Tręb.*

ODWIEW, – u, *m.*, odwiewanie, wianie na wzaiem, z przeciwney strony, das Gegenwehen. Zefir z Fawonim, skrzydlaci obrońce, Z odwiewem silnym naprzeciw stanęli. *Kniaź. Poez.* 2, 150. **ODWIEWAĆ** *ob.* Odwiać.

ODWIEŹĆ, odwiozł, odwieźli, *F.* odwiezie, odwiozę *Act. dk.*, Odwozić *ndk.*, *Bh.* odwézti, odwoziti; *Sr.* 1. wotwojam, woju preć; *Vd.* prezhvositi, prezhpelati, napreipelati; *Dl.* odvezti; *Cro.* odvásam, odveselazem; *Hg.* elviszem; *Rs.* отвести, отвозить, wozem odprowadzić, auf dem Wagen zurückführen, wegführen mit dem Wagen; cf. odwóz.

ODWIĘZUIĘ *ob.* Odwiązać. **ODWIIAĆ** *ob.* odwinąć.

ODWIKŁAĆ, *F.* odwikła, odwikle, *Act. dk.*, wikłanie modjąć, wywikłać, rozwiązać, *pr. et tr.*, abwickeln, entwickeln. Krom nauki wiela rzeczy zawikłane przyczyny, żadnym sposobem odwikłane, a na iaśnią okazane bydź nie mogą. *Modrz. Baz.* 518.

ODWILGNĄĆ, (*ODWILZNĄĆ *Tr.*), *F.* odwilgnie; *niiak. idntl.*, Odwilżeć, Odwilgotnieć *dk.*, *Bh.* odwlhnauti; *Rs.* отсырѣть, отопрѣть, отопрѣвать, znowu się wilgotnym stawać, wieder feucht werden. Kliy ten od deszczu odwilgnie i maże się. *Haur. Sk.* 373. Sklep taki na plutę zawsze odwilgnie. *Cresc.* 35. Kreta, gdy wilgoć do siebie ciągnąć będzie, tak że aż odwilżeie, to taka naylepsza iest do śkła. *Torz.* 237. Broda Notusowa odwilgotniała, włosy orosiały. *Banial. K* 2 *b*. Odwilgły, *Rs.* отволглый. *Impers.* odwilgło, = ma się na odmięcz, es ist gelindes Wetter geworden. *Tr.* **ODWILGŁOŚĆ**, – ści, *ż.*, *substillum* wilgoć, *Mącz.*, **ODWILŻ**, – y. *ż.*, *Dudz.* 48, **ODWILŻA**, – y, *ż.*, *Tr.*, *Bh.*, odgiżenj, rozgiżenj, giž; *Crn.* odmęka, koprenje; *Vd.* jug, juh, jushje, jushna vreme (cf. iucha), (2. juh, = wiatr południowy); rossnu vreme, kopnezhu vreme, odtapluvanje; *Rs.* изморозь; odmięcz, powietrze odwilgłe po mrozie. *Włod.*, roscież, Thauwetter. **ODWILŻYĆ**, *F.* odwilży *Act. dk.*, Odwilżać *ndk.*, *Odwildzać, wilgotno czynić, *insuccare. Mącz.*, befeuchten, anfeuchten; *Rs.* отволожить, отволаживать, *Ec.* отвлажу. Ocean wszystkę ziemię okrążył, tak iż ią ze wszystkich stron odmiękcza i odwilża. *Biel. Sw. E* 3 *b*. Deszczu pogodny zeschłey ziemi odwilżay iey urodzaie. *Kanc. Gd.* 311. Ta ziemia nie daie urodzaiu, która dżdżem nie bywa odwilżoną. *Kul. Her.* 210. Kraina ta wszystka bywała odwilżana, iako ray Pański. *Leop. Gen.* 13, 10. Nadziałałem sobie stawów, abym odwilżał sad. 1 *Leop. Ecc.* 2, 7. Ciekąca drzewom dawała woda odwilżenia. *Otw. Ow.* 590. Befeuchtung. – *cum Datiuo.* Żywe strugi odwilżały sadom. *Pot. Arg.* 210. – *Medic.* odwilżyć żołądek, = laxować *Tr.*, laxiren, abführen.

ODWINĄĆ, *F.* odwinie *Act. idntl.*, Odwiiać *ndk.*, Odwicie *Subst. Verb.*, odwity, odwinięty *Part. Praet.*; *Vd.* odviti; *Bs.* odvitti, odmotati; *Rg.* odvitti, odvijam; *Cro.* odvijam; *Rs.* отсучить, отвить, отвивать, (cf. *Rs.* отвинчивать. отвинчить odśrubować); rozwiiaiąc odsłonić, abwinden, aufwinden, aufwickeln, aufhüllen. Liliia druga od pierwszey nie iest rożna, tylko załomieniem i odwiciem listków. *Syr.* 751, *Rs.* отвивка, отвиванie. Nie ieden, gdy się zasłony odwiną, Katonem w słowach, w sercu Katyliną. *Niemc. P. P.* 128, wenn der Vorhang aufgezogen wird. – b) odwinąć od brzegu, = odbić od brzegu, odpłynąć, absegeln, abschiffen. Wiatr po-

powſtał; my pod żaglem z portu odwiiali. *Przyb. Luz.* 145, *et* 187, *Lach. Kaz.* 1, 269.

ODWINSZOWAĆ, *f.* odwinszuie *cz. dk.*, na wzaiem powinszować, na winszowanie odpowiedzieć, den Glückwunsch erwiedern. Odwinszowawszy łaſkawie Wrocławianom Władysław, do miaſta wchodzi. *Krom.* 119, cf. odwitać. - §. b) powinszowanie odbyć, mit Glückwünschen zu Ende kommen. Jużem też wszyſtkim odwinszował nowego roku.

ODWIODĘ, *ob.* Odwieśdź. ODWIOZĘ, *ob.* Odwieźć.

ODWISNĄĆ, odwisł, *f.* odwiśnie *neutr. idntl.*, obwisnąć, odwiesiſtym bydź, herab hängen; *Sr.* 1. wotwiſnyu; *Vd.* odvisiti, dolvisiti; *Ross.* отвиснуть. W ramionach swych uczuł paraliż, że mu ręce i łokcie odwisły. *Birk. Dom.* 163. ODWISŁY, - a, - e, *partic.*, ODWISŁO *adv.*, *Bh.* odwiſly, odwiesiſty, *Ross.* отвислый, herab hängend. Nie mógł rękami odwisłemi karty w brewiarzu przewrócić. *Birk. Gł. K.* 49. Zwieśiniec ziele na ſkałach odwisło rośnie. *Syr.* 1405.

ODWITAĆ, *f.* odwita *cz. dk.*, na wzaiem przywitać, na przywitanie odpowiedzieć, wechſelſeitig bewillkommnen, die Bewillkommung erwiedern. Posłowie nasi witali kniazia, a dworzanie iego odwitali. *Papr. Herb.* 514, *Alb. z Woy.* 34, cf. odwinszować.

ODWLEC, odwlókł, *f.* odwlecze *cz. dk.*, Odwłóczyć, Odwlekać *ndk.*, Odwlaczać *frequ.*; *Vd.* odvlezhi, prezhvlezhi, savlizh; *Bs.* odvucchi, poteghnuti, odmaknuti, odmiçati; *Rg.* odvûchi, odvlaacim, odmaknutti, odmizzati; *Cro.* odlachiti, odvlachim, odvlechujem; *Rs.* отвлечь, отвлекать, отволочить, отволачивать, оттащить, оттаскивать; *Ec.* отвлачаю, отвлекаю, пробавляю. - 1) *pedibus vel capillis per terram aliquem trahendo amouere. Cn. Th.*, weg ſchleppen, ſchleppend weg ziehen. Odwłóczył go po ziemi za włosy. *Tr.* Konie zdechłe, aby od obozu odwłoczone, dla smrodu. *Tarn. Uſt.* 300. - §. b) *transl.* odwłoczyć co, = odkładać co, etwas aufſchieben. Ten mniéy daie, kto odwłóczy dary. *Pot. Arg.* 676, *bis dat, qui cito dat.* - Odwłóczył mię ode dnia do dnia, od roku do roku. *Teatr* 53 *c*, 62. Bóg iści śluby swoie, przetoż chociaż się odwłaczaią, przedsię nie uwłaczaią. *Gil. Kaz. Cc 2 b.* Co się odwlecze, to nie uciecze. *Teatr* 21, 180, *Pot. Syl.* 426, *Rys. Ad.* 42, aufgeſchoben, iſt nicht aufgehoben; *Slo.* co ſa wlece, ne uteče. *Prov. Cro.* kayje dënësz mòch uchiniti, K zutru némas odvlachiti, = co dziś możesz zrobić, na iutro nie odwlekay. - Odwlókło się co, = w długą poszło. *Cn. Th.*, es iſt auf die lange Bank geſchoben worden. - §. *Jntrans.* Gdy odwłaczał oblubieniec, zdrzymały się wszyſtkie i posnęły. *W Poſt. W.* 3, 29, *Math.* 15, gdy mieszkał, nie śpieszył, opóźniał się, ociągał się, *Vd.* odnashati, obmuditi, sak*sniti, pokesniti; *Cro.* ſténtam; *Rs.* мѣшкать, длить; da er zögerte. - §. c) odwłóczyć rolą, włóczenie roli odbyć. *Tr.*, das Feld abeggen. ODWŁOCZNOŚĆ, - ści, *ż.*, możność bydź odkładanym, die Aufſchiebbarkeit; *oppos.* Nieodwłoczność. *Warg. Cez. praef. F* 1. ODWŁÓCZNY, - a, - e, ODWŁÓCZNIE *adv.*, odwłaczaiący, odwłoczony, zögernd, zaudernd, verzögerlich; *Rs.* укоснительный, отложный. (*Rs.* отвлекательный od odwłoczenia). Wyrzucaią mi, żem nazbyt odwłóczny. *Nag. Cyc.* 6. Powolność woyny ieſt znakiem nieodwłócznéy ugody. *Teatr* 21, 7. Rychléy pomocy prędkiéy trzeba, niż rady odwłócznéy. *Jan. Lig. H.* 3 *b.* Nieodwłócznie *Rs.* наскоро. Sprawa nieodwłóczna, = nie daiąca się odkładać, unaufſchiebbar. ODWŁÓCZYCIEL, - a, *m.*, odkładacz, zwłóczyciel, der Aufſchieber, Verſchieber, Zauderer; *Cro.* odvlachitel, këssnitel, ſtentàvecz; *Crn.* kasne; *Rs.* отлагатель. Fabiusz odwłóczyciel, *cunctator. Fal. Fl.* 72; ODWŁÓCZYCIELKA *femin.* - ODWŁOKA, - i, *ż.*, odwłaczanie, odkładanie, odłożenie, der Aufſchub, der Verzug; *Bh.* odtah, odklad, poklid, průtah; *Crn.* odlog, odklad, odvliek, odnashanje, samuja, savliek, odloshba, odloshik, odtishik; *Cro.* odvlaka, odvlachenye; *Rs.* отволочка, оттяжка, затяжка, отклад, отлаганїе, отлагательство, отсрочка, отсроченїе, мѣшканїе, мѣшкота, волокита, меледа; *Ec.* возлогъ, пробава, нарокъ. Tyś on sam ieſt Maxymie, który znakomitą Odwłoką wrócisz znowu nam Rzpltą, *cunctando reſtituit rem. A. Kchan. Wirg.* 177. Pod czas krótka odwłoka wielkim pożytkiem nagradza się. *Lub. Roz.* 467. Odwłoką gniew mógł swe utracić siły. *Otw. Ow.* 133. Odwłoka częſto szkodliwa. *Cn. Ad.* 772, cf. nie zasypiay gruszek w popiele). - Na sprzeczkach ów dzień minął, nazaiutrz inne odwłoki wnosili. *Sk. Dz.* 376. W odwłokę co poszło. *N. Pam.* 9, 372, cf. w długą poszło, odwlekło się.

ODWOD, - u, *m.*, *Bh.* odwod; *Rs.* отводъ; odwodzenie, odwiedzenie, *ob.* odwieśdź, das Abführen, Ableiten, Abbringen. Odwod kurka u ſtrzelby; *Rs.* взводъ, das Spannen des Hahns. - Odwod woyſka, retyrada, uſtępowanie woyſka zwyciężonego lub zwątlonego. *Jak. Art.* 3, 305, der Rückzug. W Październiku wszyſtkie pozoſtałe woyſka odwód do kraiu swego rozpoczęły. *N. Pam.* 1, 119. Part, w odwodzie potyczkę daie. *Psalm.* 73. Znieść mogąc przeciwnika głodem, Upuścił tryumf, uchodząc odwodem. *Mon.* 71, 348. Syn z Sparty wszelkim łzom każe odwodem. *Min. Aus.* 8, nazad, precz!). - *aliter* Odwód woyſka, = tylna ſtraż, *Vd.* sadnji vliek, *Sla.* oſtavek, der Nachzug, Nachtrab. Z Xięciem Kurlandzkim był Kącki w oſtatnim odwodzie. *Jabł. Buk. R.* 3, cf. odwodowy żołnierz). - *fig.* Zazdrość i pycha na odwodzie zoſtały. *Pilch. Sall.* 47, *Jabł. Tel.* 66. - *aliter* Przyszedł na czele woyſka swego na odwód hetmanowi. *Stas. Num.* 1, 156, t. i. na odsiecz, na pomoc, zum Entſatz. - §. b) odwod prawny, oczyszczenie, rechtliche Reinigung, Rechtfertigung; *Vd.* prutigovor, prutiſtava, isgovor; *Rs.* оговариванїе. Długów gdy się kto przy, tedy mu przychodzi odwód, iako nie dłużen. *Sax. Art.* 15. O złodzieyſtwo obwiniony, z tych dwóch musi ieden *odwód* wybierać, albo żelazo rozpalone w ręku nosić, albo w ukrop wrzący rękę zamoczyć. *Szczerb. Sax.* 17. - *aliter* Prosili, aby król poniechawszy woyny z Krzyżakami, *kompromis* albo *odwód* uczynił, a wszyſtkę sprawę na rozsądek Ładysława przypuścił. *Krom.* 604. bez ODWODKI, = bez ogrodki, ohne Umſchweife. Chciałem cię ia przymusić, abyś bez ogrodki słuchał; bo wiedz, że drudzy nigdy bez odwodki swéy ci rady nie dadzą. *Jabł. Tel.* 158. - 1) ODWODNY, - a, - e, od odwodzenia, Ableitungs=; *Rs.* отводный; *ob.* odwodowy.

2) ODWODNY, - a, - e, ze ſtrony wody, od wody,

von der Wasserseite, vom Wasser her. Na tyku w wodzie wetknionym rob karb odwodny. *Stroyn. Staw. B 4 b.*

ODWODOWY, - a, - e, od odwodu, t. i. tylnéy straży, **vom Hintertreffen, Nachtrab.** U Rzymian w tyle wszystkich szeregów stawiano odwodowych żołnierzy, *triarios. Papr. W.* 1, 54. ODWODZIĆ, *ob.* Odwieśdź. ODWODZICIEL, - a, *m.*, ODWODŹCA, - y, *m.*, odwodzący, *Ec.* отводитель (= 2. woźny, sługa mieyski), **der Abführer, Ableiter, Abzieher.** *Euocator* odwodziciel, *zwoidca, który nad przykazanie osobne sobie seymy a schadzki czyni, zwodząc ludzi. *Mącz.* Odwodźca od dobrego. *Pilch. Sen. list.* 4, 6. ODWODZICIELKA, - i, *ż.*, **die Ableiterinn.** Historya iest odwodzicielką od występków i sprosności żywota. *Stryik. przedm.* (*Bh.* **odwaděblo** *odwodzidło).

ODWOIOWAĆ, *f.* odwoiuie *cz. dk.*, woiuiąc odzyskać, **wieder erobern.** Dwie potencye dziś biorą, tracą, odwoiuią małą iaką prowincyą. *Zab.* 9, 218. - §. b) *transl.* wskrzeszać, **wieder erwecken.** Naród odradzaiący się, powinien odwoiować całą ostrość moralności. *Gaz. Nar.* 1, 80.

ODWOŁAĆ, *f.* odwoła *cz. dk.*, Odwoływać *frequ.*, *Boh.* **odwolati, odwolawati**; *Vd.* odklizati, dolklizati; *Bsn.* oporecchi, porecchise; *Rg.* porecchi; *Cro.* odzávam, odezávam, oporéchem, pogovárjamsze; *Rs.* отозвать, отзывать; cofnąć, co się mówiło, **widerrufen.** Póty cię będę policzkował, aż odwołasz to, coś niesłusznie powiedział na twego sędziego. *Boh. Kom.* 2, 118. Maią Polacy sobie za nayciężższą sromotę, iawne kłamliwych słów odwoływanie; które więc obmówca kłamliwy słowa, iako pies przeszczekiwaiąc, odwoływać powinien. *Krom.* 415, cf. odszczekać). Potknąć się w mowie łatwo, trudno odwołać. *Bach. Ep.* 38, cf. słówko wróblem wyleci). - Odwołać posła z iakiego miasta, = kazać mu wracać, **einen zurück berufen, abrufen.** Nieodwołany, = którego nie odwołano, albo też, którego trudno odwołać, wrócić, *irreuocabilis. Cn. Th.*, cf. odzowny, *Sr.* 1. **nerozjenite.** - Odwołał obwiniony abo złoczyńca swego towarzysza, *innocentem proclamauit. Cn. Th.* Odwołała niewiasta złoczyńcę na śmierć skazanego. *Dudz.* 49, *sponsum suum esse declarauit*; *maritum suum fieri postulauit. Cn. Th.*, **sie hat ihn sich zum Manne los gebeten.** - Odwołać iarmark, *mercatum prohibere. Mącz.*, t. i. na inszy go czas ogłosić, odroczyć, **für jetzt aufkündigen und auf eine andere Zeit ankündigen.** - §. Odwoływać się do kogo, = odzywać się, **sich abberufen**; *Sor.* 1. **powowam precz.** *Slo.* **odwolatelka** *reuocatio grammatica.* Odwoływać się do wyższego sądu, = apelować. Odwoływanie się, odwoływanie, odzywanie, apelacya, *Rs.* отзывъ, **die Abberufung, das Appelliren.** W każdym zgromadzeniu iest zazdrość, a ztąd częste do starszych odwoływania i skargi. *Kras. Pod.* 2, 205.

ODWÓZ, - u, *m.*, ODWÓZKA, - i, *ż.*, *Vd.* odvoshjna; *Rs.* отвозка, отвозъ; odwożenie, odwiezienie, *reuectio. Cn. Th.*, **das Abführen in einem Fahrzeuge, die Abfuhr, Zurückfuhr.** Z odwozem, gdy zboże suche, za pogody do gumna pośpieszyć. *Haur Ek.* 34. Kto woźników na ten czas nie miał, ten naiął furmans, abo u którego z panów na odwóz wyprosił koni. *Gorn. Dw.* 202. - §. b) przystawienie i odwożenie poiazdem, **die Fuhre, (das Hinfahren und Zurückfahren), podwody, Vorspann.** *Powóz* nazywano za Piastów powinność dawania podwod pod dwor, kiedy gdzie iechał; a *odwóz*, kiedy powracał. *Nar. Hst.* 4, 37, *N. Pam.* 13, 84. Kupami biskupi na odwozach pospolitych biegli po synodach tam i sam. *Sk. Dz.* 243. Biskupom na koncylia potrzeby i odwozy dawano. *ib.* 667. ODWOZIĆ, *ob.* Odwieźć. *ODWOZNY, ODWOZOWY, - a, - e, *Rs.* отвозный transportowy.

ODWRÓCIĆ, *f.* odwróci *cz. dk.*, Odwracać *ndk.*, *Bh.* **obratiti, odwraceti, odwracowati**; *Sr.* 1. **wotwobrocźu**; *Sr.* 2. **wothobroschisch**; *Vd.* odvrazhati, odverniti, dolpreberniti, odvoljati; *Bs.* odvratiti, odvrachjati, odvrrinuti, svratit, uvratit; *Cro.* odvernuti, odvracham, odvernulszem, povernuti, povracham, vrachati; *Dl.* odvarnuti; *Rg.* odvrâtiti, odvarnutti; *Ross.* отвратить, отвращать, своротить, свертывать, сворачивать, совратить, совращать; *Ec.* изнуждати; gdzie indziey obracać, **wohin anders wenden, abwenden, weg wenden, abkehren, weg kehren**, *pr. et tr.* Mówi do niéy, ale ta odwraca głowę. *Teatr* 23 *d*, 46. Od oblicza wynędzniónego, nie odwróci oczu ani serca. *Pilch. Sen. list.* 101, *Vd.* ozhi odmegniti, samegniti). Konopie suszą przy ścianach, odwracaiąc ie kiedy niekiedy na drugą stronę. *Jak. Art.* 3, 219, obracaiąc, **umkehren.** Odwracać rzekę, = obracać gdzie indziey. *Cn. Th.* Odwracać rolą, = przeorywać. *Cn. Th.*, **den Acker stürzen.** Do orania, odwracania, bronowania iest sprząg folwarczny. *Pam.* 83, 534. - Odwracać się, *recipr.*, n. p. Musiał znowu, zkąd się odwrócił, tam się obrócić. *Off. Str.* 2. Chciałam do niego mówić, ale się odwracał odemnie. *Teatr* 37, 52. Nie widziałżeś, iak się odwracał, boiąc się, żebym go nie spostrzegł? *Teatr* 17, 39, **wie er sich weg wandte.** Co za szaleństwo, odwrócić się od stworcy, a obrócić się za rzeczą stworzoną. *Psalmod.* 85. Odwróć się od złego, a czyń dobrze. 3 *Leop. Ps.* 36, 27, uchyl się albo ustąp. 1 *Leop.*). Przepowiadał, iż miało być odstąpienie, t. i. od onéy szczéréy nauki odwrócenie. *Zrn. Psk.* 7. - *Jntransitiue*, n. p. Z plonem do Litwy nazad odwrócił. *Nies.* 4, 7, cofnął się). Odwracać co złego, = oddalać, odganiać. *Cn. Th.*, **abwenden, ablenken.** *Medic.* Odwrócenie wilgotności w ciele na insze mieysce, *reuulsio humoris. Cn. Th.* Odwracanie czego złego modlitwą, żegnaniem, *deprecatio malorum. Cn. Th.* - Paiuk przy drzwiach stoiąc, gości odwraca, udaiąc, że Pan słaby. *Zab.* 13, 205, **er weist die Gäste ab.** Odwracać kogo od czego, = odrażać, **abgeneigt machen.** Przywiedliście mi tego człowieka, iakby on odwracał lud, a ia żadnéy w nim nie nalazłem winy. *Leop. Luk.* 23, 14, t. i. buntował, burzył, *Rs.* отворотить, отворачивать). Odwrócenie woli, = niechęć, **die Abneigung.** *Cn. Th.*, wstręt. - Kiedy koge od siebie odwróconego widział, zaraz go o odpuszczenie prosił. *Sk. Żyw.* 2, 44, t. i. odrażonego, nieprzychylnego, **abgeneigt.** ODWRÓCICIEL, ODWRACACZ, - a, *m.*, *Cro.* odvrachávecz; *Rs.* отвратитель, który co odwraca, oddala, **der Abwender, Abkehrer**; ODWRÓCICIELKA *fem.*, cf. odwrótnica. ODWROCIKI u szmuklersa są ze śpilek i piórek, należą do kołka prętowego. *Mag. Mecr.*, **Kehrnadeln, Wendenadeln beym Posamentirer.** ODWROT, - u, *m.*, *Ec.* отвратъ, odwracanie, odwrócenie, od-

ganianie, das Abwenden, Abtreiben. (Ross. отворотъ klapa u kamizolki). Dziwów niektórych odwrót i uchrona, Hetrusków nauką była ukazana. Warg. Wal. 2. Odwrot w oraniu, z uwróć. Cn. Th., die Pflugwendung, die Kehre. Odwrot, odwracana rola, gestürzter Acker. Na odwrotach siać ozimine. Haur Sk. 136. - Odwrot, odstęp, cofnienie, der Zurückzug, Abzug. Kazał dadź hasło na odwrot. Pilch. Sen. gn. 332. Odwrot woyſku do obozu trąbić. Jabl. Buk. P. 3, Pam. 84, 465, N. Pam. 4, 90. Czasu Solimanowego od Wiednia odwrotu. Psalmod. 68. Mężnie nieszczęście i odwrot fortuny znosić. Petr. Ek. 17. - §. Odwrot, powrót, obrot nazad gdzieś był, das Umwenden, Umkehren, Zurückkehren. Jaropełk, poraziwszy Połowców, gdy ich daleko gonił, uszykowali się znowu, a uczyniwszy odwrot, potkali się z nim, i samego poimali. Stryik. 186. Gdy nasi w dalszą biegną pogoń, nieprzyiaciel dał na odwrot, i pobił ich. Nar. Hist. 7, 230, t. i. znowu się ku nim nazad obrócił, znowu się im ſtawił, er kehrte sich wieder gegen sie, bot ihnen wieder die Stirne. Prosił Skarga, aby mu do komorki zakonnéy odwrotu dopuszczono. Birk. Sk. E. Okazya ma odwrot trudny, gdy ubieży. Min. Ryt. 4, 153. Trudny odwrot do świątobliwości, kto iéy raz odſtąpi. Birk. Dom. 66. Zboyca Koronny bogaty plon wziąwszy, Odwrotem grozi, mało odpocząwszy. Groch. W. 558. - aliter Rozkochawszy się w niéy, w nadziei szwankował, Tylko tam, kędy buki cień ſklepiły gęſty, Wykradaiąc się z domu, miewał odwrot częſty, assiduo veniebat. Nag. Wirg. 488. - na ODWROT adv., na odwet, na odraz, odwetuiąc, dagegen, dafür, zur Belohnung. Wyciął mi policzek, a ia go kiiem na odwrot. Tr. ODWROTNICA, - y, ż., odszczepienica, die Abtrünnige. Nawróć się odwrotnico Izrael. W. Jer. 3, 12. Przeto że cudzołożyła odwrotnica Izrael, dałem iéy liſt rozwodny. ib. 3, 8. ODWROTNY, - a, - e, ODWROTNIE adv. - 1) act. odwracaiący, oddalaiący, abkehrend, abwendend, ableitend. Cn. Th. - §. b) passiue; do odwrócenia, mogący bydź odwroconym, przywrotny, reuocabilis. Cn. Th., abwendbar, widerrufbar, ersetzbar; Vd. odvernliu, odbronliu; Cro. nazmencze; Rs. отворотный, отвратимый, отвратительный (z 2. szkaradny, brzydki); Sr. 1. wcżenité. Tył nieodwrotny podał. Otw. Ow. 548. Kara lżeysza, odwrotna i nagrodna. Pilch. Sen. 125. - §. c) odwrotny na drugiego, reciprocus. Cn. Th., ſtosunek odwrotny, ratio inuersa, umgekehrtes Verhältniß. Jak. Mat. 1, 87, Geom. Nar. 1, 42, Łeſk. Miern. 3, 81, Kruml. Chy. 50. Odwrotnie proporcyonalny. Jak. Mat. 1, 157 et 87, Geom. 1, 193, Kpcz. Gr. 3, p. 21. Reguła trzech odwrotna, regula trium inversa. Łeſk. Mier. 2, 84, Jak. Mat. 1, 156, Solſk. Geom. 2, 58. - §. d) Odwrotny, Odwrotowy, odwracaniu abo wracaniu służący, wracalny, tropicus. Cn. Th., Wende=. Koła niebieſkie odwrotne, die Wendekreise. Odwrotowy woienny znak. Cn. Th., Rückzugszeichen, Zeichen zum Rückzuge. Chrość. Luk. 252.

ODWRYKNĄĆ, f. odwryknie cz. idntl., Odwrykać ndk., odwarkać, odmrukać, odmawiać, responsare. Mącz., wiederbelfern.

ODWSTAWAĆ, ob. Odeſtać.

z.ODWSTECZY, z na wſtecz nazad, odwrotnie, na odwrot, rückwärts, zurück. Po cóż za płochą sławą próżnym grotem Chciwie ciſkamy, Bo ona sypiąc z odwſteczy Strzały kaleczy. Zab. 15, 313 Rzew.

*ODWSTYDZIĆ się, rec. dk., Bh. odſtyděti se, z per pudorem liberari.

ODWZAIEMNIĆ, f. odwzaiemni cz. dk., Odwzaiemniać ndk., wzaiemnością odpłacić, erwiedern, mit Erwiedern lohnen. Zab. 16, 384.

ODWYKŁOŚĆ, - ści, ż., Rs. отвычка, odwyknienie, niezwyczay, niepraktyka, Crn. odvâda, Ungewohnheit, Mangel der Uebung, Entwöhnung. Litwa długą odwykłością woiowania zniewieściała była, desuetudo. Krom. 739. ODWYKNĄĆ, f. odwyknie neutr. idntl., Odwykać ndk., Bh. odwyknauti, odwykati; Sr. 1. wotwojam so; Crn. odvadéti, odvadam se; (Sr. 1. wotwuknucź, Vd. odvuzhiti se, z oducżyć się); Rs. отвыкнуть, отвыкать; odkładać się czego, desuescere. Mącz., entwohnt werden, sich abgewöhnen. Późno serce odwyknie, w czym się długo ćwiczy. Bardz. Tr. 212. Odwykły, odłożony, desuetus. Mącz., abgewöhnt, entwöhnt; Ross. отвыклый, отвыкшїй. Obleżałym i prac odwykłym na wały morſkie nasieść kazano, i żagle rozwinąć. Zebr. Ow. 361, resides et desuetudine tardi. Desuetudo odłożenie, odwyknienie. Mącz.

ODYMAĆ, ob. Odąć. ODYMIĆ, f. odymi cz. dk., odymiać ndk., okopciać, wędzić, infumare. Mącz., Vd. odimiti, beräuchern, rauch um räucherig machen.

ODYNIEC, *HODYNIEC, - ńca, m., dzik samiec iuż ſtary. Kluk. Zw. 1, 347, Vd. diuji prasez, diuju prase; ein altes wildes Schwein, ein Hauptschwein, cf. poiedynek; Ec. инокъ puſtelnik, 2) дивїй вепрь, Gr. μονιος; Rs. одинецъ poiedynczy człowiek, samotny, bez familii). Odyńce gniewliwe. Banial. J. 2. Byſtry hodyniec. Hor. 2, 102 Nar. ODYNIEC herb, w polu niebieſkim biała ſtrzała, z krzyżem przez środek. Kurop. 3, 36, ein Wappen.

ODYSKAĆ, ob. Odzyſkać.

ODŻĄĆ cz. dk., odżynać ndk., żęciem odciąć, lub też żęcie odbyć, abmähen; Cro. odsinyàmsze; Rs. отожать, отжинать, Odżęcie Rs. отжинъ odbycie żniwa, cf. wyrzynek.

ODŻALIĆ, ODŻAŁOWAĆ, f. odżałuie cz. dk., żałowanie odbyć, ob. ożałować, zu Ende beklagen, genugsam betrauern, abtrauern; Vd. se odshaliti, odshaloſtiti se, sashaluvati, isshaluvati; Sr. 1. wotżarnyu. (Crn. odshaliti consolari). Eneasz mamki przy iéy mogile odżalił. Otw. Ow. 577, odpłakał, żałobę po niéy odbył. - §. 2) odważyć co, na szańc ſtawić, narazić, etwas Preis geben, aufopfern, dran setzen; Vd. ſkusiti, vagati na kai, vundajati na kai. W męſtwo się ubierzmy, zdrowia odżałuymy, J nie więcéy ie iak trzeba miłuymy. P. Kchan. Jer. 261. Lepiéy raz na taki wydatek pieniędzy odżałować, niżeli na insze drobiazgi. Kras. Pod. 2, 137. Desperacko zdrowia odżałowali. Psalmod. 90. J żywota i zdrowia odżalił dla sławy. Pot. Pocz. 608, Otw. Ow. 372. Do dzielnego męża należy karami się nawet od odżałowania się na mężne sprawy nie odſtraszyć. Siem. Cyc. 540. Zdrowo przyszli, prawie odżaleni. Biał. Odm. 26. Odżałony na wszelakie kaźni i śmierć zoſtawiony. Otw. Ow. 565.

ODŻARTOWAĆ, f. odżartuie cz. dk., oddadź żart. Cn.

Th., *Rs.* отмучивать, Scherz erwiedern. *Pot. Jow.* 2, 48, cf. odrymować.

ODŻE, *ob.* Ot, Otże.

ODŻEGAĆ *cz. dk.*, odpalić, spaleniem odjąć, abbrennen; *Cro.* odsisem; *Rs.* отжечь, отжигать, (z 2. probować gorzałkę zapaleniem próbki; отжигъ proba gorzałki zapaleniem; отжигальница naczynie do probowania gorzałki zapaleniem).

ODŻEGLOWAĆ, *f.* odżegluie *cz. dk.*, pod żaglem odwinąć, odpłynąć, *Vd.* odjadriti, odpelati se, odladjati, s' ladio odpelati se; *Bs.* odjedriti, odjidriti; *Rs.* отплыть, отплывать; absegeln.

ODŻEGNAĆ się czego, *f.* odżegna *recipr. dokon.*, Odżegnywać się *niedok. et frequ.*, żegnaiąc odpędzać, odganiać, odwracać robieniem krzyża, *pr. et tr.*, von sich weg segnen, weg kreutzen, verbannen, weg schaffen. Odżegnaymy się grzechu, i z nim czarta. *Wad. Dan.* 191. Smierci się nikt nie odżegna. *Zegl. Ad.* 235. W imię oyca! ey day mi pokóy! nie mogę się odżegnać od Wc Pana. *Boh. Kom.* 1, 90, *Teatr* 16 *b*, 136. Od podwieczorku do kolacyi, a i potym, nieodżegnany gość z Jegomości. *Teatr* 31 *b*, 32, niezbędny, ein nicht fortzubringender Gast. Cnota rzeczy niepoczciwych uczy się odżegnać. *Rey Zw.* 4. Miast, wsi, śrebra, złota, o co ludzie za łby chodzą, on się odżegnywa. *Gor. Sen.* 518. Czemu się tak odżegnawasz? *cur adeo abominaris? Mącz.*

ODŻENIĆ, *f.* odżenie, odżonę *cz. dk.*, odżeniać *niedok.*, *Bh.* odehnati, odegenu, cf. ożonąć się); *Ec.* отженути, отженяти; odganiać, odpędzać, abtreiben, weg treiben, zurück jagen, zurück treiben. Oświeć nas z swoiey iasności, A odżeń wewnętrzne ciemności. *Kanc. Gd.* 5. Kto odżenie strzałę, od strzelca mocnego wystrzeloną? *Leop.* 4 *Ezdr.* 16, 7. Iżeś ty maiętność odegnał, odżonę cię też, abyś mi kapłanem nie był. *Leop. Hos.* 4, 6. On cię od łupu ze sromem odżenie. *Hor.* 2, 134 *Kniaź.* ODŻEŃCA, - y, *m.*, odganiacz, odpędziciel, oddalacz. *Wlod.*, der Abtreiber, Zurücktreiber.

ODŻENIĆ się, *f.* odżeni się *recipr. dk.*, z małżeństwa wystąpić, rozwieśdź się, sich vom Gatten scheiden. Żona u Turków nie może się nigdy odżenić, póki iey mąż nie da chleba, masła, ryżu. *Kłok. Turk.* 188.

*ODZEW, *G.* odezwu, *m.*, *Rs.* отзывъ, odwoływanie się do wyższego sądu, appellacya, das Appelliren (cf. pozew). Ktoby był na iawnym występku poiman, temu odzew iść nie ma. *Stat. Lit.* 192. Odezwu pilnować. *ib.* 206. *Odzow do wyższego sądu. *Czack. pr.* 2, 100, *et* 105, *ob.* odzow, cf. odezwa.

ODZIAĆ, *f.* odzieie *cz. dk.*, Odziewać *ndk.*, *Bh.* odjwati, odjti, odjl, odegi; *Slo.* odjwám; *Crn.* odęti, odęnem, odęvam *tegere*; *Vd.* odejat, odöjat, pokriti, okuldjati, obdjati, obleshi, oblazhiti, ogvantati, oklaidrat, nadjati, noterodivati, noterodeniti; *Cro.* odévam, odelszem, obgrinyam, oblechi, opravlati; *Bs.* odjetti, obucchi (cf. oblec); *Dl.* odditi; *Rg.* odietti, odjėvati, obúchi, oblàciti; *Rs.* одѣть, одѣвать, одеждати, надѣть, надѣвать; *Ec.* одежити, одежу, одѣяти, одѣвати (*oppos.* изодѣяти rozebrać); przyodziewać, ubierać, obłoczyć, okrywać, bekleiden, kleiden, bedecken. W różnych kraiach różnie się odziewaią. *Kluk Zw.* 1, 57. Nie odzieie się nagi z odartego. *Mon.* 71, 794. Zima śniegiem, by wełną, pola odziewa. *J. Kchan. Ps.* 211. Odziany, obleczony, cf. ubrany, *Sla.* hodiven). Kwiatki różnie odziane. *Groch. W.* 358. Ptaki rozgą lepem odzianą zdradzaią. *Otw. Ow.* 628. Starość młodością odziewasz. *Past. Fid.* 55. (cf. odzież, odzienie, odziewek; odziecka).

O-DZICZEĆ *niiak. dk.*, dzikim się stawać, verwildern, *Cro.* edevjavam). Odziczałe Podolskie pustynie, *vastae solitudines. Krom.* 773. - *activ. Cro.* odivjavam *sylvestrem reddo.*

OD-ZIĘBIĆ, *f.* odziębi *cz. dk.*, Odzięblać *ndk.*, *Bh.* odznobiti, odmrozić, ein Glied erfrieren. Odzięblłem sobie ręce. *Tr.* - §. 2) odzięblć, zimno odpędzić, ociepić, wieder erwärmen. Wiosna odzięb lody. *Tward. Wlad.* 259. ODZIĘBNĄĆ, *f.* odzięnie *neutr. idntl.*, odmarznąć, *Rs.* отзябнуть, erfrieren, erstarren, abfrieren. Ręce im od-ziębły i tak stwardziały, iż ledwie na wiosnę ku swemu przyrodzeniu przyszły. *Baz. hst.* 371. OD-ZIĘBLINA, OD-ZIĘBLIZNA (*Tr.*), - y, *ż.*, *Bh.* oznobenina, mieysce na ciele mrozem naruszone, erfrorne Stelle, Frostbeule, Frost. Na zjątrzoną odzięblinę, rzepę dobrze iest przykładać. *Syr.* 1042.

*ODZIEDZA, *ODZIECKA, - i, *ż.*, błonka, skórka pęcherzowa, okrywaiąca co w ciele, ein Häutchen, eine Haut im Körper. Błonki abo odziecki mózg odkrywaiące. *Syr.* 402. Łożysko i inne odziecki abo okrycie plodu. *ib.* 742 *et* 185. Zbiera wszystką tłustość z ielit i odziedzę z wątroby. *Radz. Exod.* 29, 13, odzieckę wątrobną. *Leop.*, *Bud. ib.* *Omentum* wnętrzna błonka albo odziecka, którą wnętrzności nakrywane. *Mącz.* *Involucrum* wszystko, czym co bywa obwiiano, abo obleczono, odziecka, błonka. *ib.* Łupiny albo odziecki z owocu palmowego. *Syr.* 10.

O-DZIEDZICZYĆ, *f.* odziedziczy *cz. dk.*, O-dziedziczać *ndk.*, dziedzictwem wziąć, dostać, zyskać; zum Erbtheil nehmen. Gdy Pan mówi: odziedziczcie żywot wieczny, to znaczy, żebyśmy otrzymali żywot wieczny. *Dambr.* 414. Sławę mądrzy odziedziczaią; lecz głupi hańbę odnoszą. *Budn. Prov.* 3, 35. Tyś serce iey odziedziczył. *Teatr* 22 *b*, 94.

OD-ZIELENIEĆ, *f.* od-zielenieie *neutr. dk.*, na nowo zazielenieć, odżyć, znowu zakwitnąć, wieder aufgrünen, wieder aufblühen. Odzieleniała Polska, związkiem dwu potężnych narodów. *Nar. Hst.* 5, 412. Rozradowałem się, że wżdy iuż odzielenieliście o mię starać się. *Budn. Phil.* 410, znowu zazielenieliście w staraniu. *Bibl. Gd.*, daß ihr wieder wacker worden seyd. *Luth.*).

ODZIEMEK, ODZIOMEK, (*Os. Rud.* 70), -mku, -a, *m.*, część zewnętrzna korzenia, która nieco z ziemi wystaie, i z którey pień nad ziemią się wznosi, *caudex ascendens. Bot. Nar.* 49, das Wurzelende, Stammende eines Baumes; *Bh.* kmen, pařez; *Crn.* dêblu; *Vd.* brune, deblu, steblu (cf. źdźiebło), deblen liefs; *Sr.* 2. schtom; *Sr.* 1. zbónk; *Rs.* отрубокъ, отрубочекъ, колода (cf. kłoda). Chropawy i sękowaty odziemek. *Tr. Tel.* 317, cf. pień, pniak. ODZIEMNY, ODZIEMKOWY, - a, - e, *imus. Cn. Th.*, unter-, das unterste Stammende betreffend. *Odziemna koszula, z *ODZIEMNICA, - y, *ż.*, ciasnocha. *Wlod.*, *Tr.*, *subucula. Cn. Th.*, nadołek, dolna część koszuli z grubego płótna, przyszyta do gór-

ney kossulí cienkiéy u chłopek Krakowskich. *X. Kam.*; der untere gröbere Theil des Hemdes der Bäuerinnen.

ODZIENIE, - ia, *n.*, odzież, szata, suknia, Kleidung, Anzug. (*Boh.* oděnj, *= armatura*, oděnec, *= armatus*, oděw, *= vestis*; *Rs.* одѣяло, одѣяльцо przykrycie). Ubior *splendidiorem vestitum significat*; odzienie *simpliciorem et viliorem*, *Cn. Th.* Człowiek dla pokrycia swoiéy nagości, z cudzych rzeczy używa odzienia. *Kluk Zw.* 1, 57. Odzienie dla człowieka potrzebne, dla ochrony od przykrości powietrza. *Pir. Pow.* 72. Odzienie swe z wełny ma lud pospolity, Lecz z iedwabiu Xiążę, Pan, Spahy znamienity. *Pasz. Dz.* 122. Prosiła nas o odzienie klasztorne. *Teatr* 46, 4, o habit). Jakie odzienie, takie uczczenie. *Rys. Ad.* 18, *Cn. Ad.* 298, cf. Jak cię widzą, tak cię piszą, Kleider machen Leute. Zwierzęta z przyrodzenia maią odzienie, pierze, sierć, włosy, wełnę. *Petr. Ek.* 47. Ciało iest odzienie duszy. *Haur Sk.* 449. *ODZIENNIK, - a, *m.*, szatownik, krawiec, *vestiarius*, *Mącz.*, szatnik, *Cro.* odechnik, der Kleidermacher. (*Cro.* odechnicza *vestiarium*).

ODZIERAĆ, *ob.* Odrzeć. ODZIERACZ, - a, *m.*, który kogo odziera, *Vd.* odertnik, shobovez; *Cro.* odiravecz, oderitel, der Abreißer, Bereißer. (*ODZIERZ, *ob.* Odzież).

ODZIERŻEĆ, Obdzierżeć, *f.* odzierży *cz. dk.*, Odzierżać *ndk.*, Odzierżywać *frequ.*, *Bh.* obdržeti; *Sr.* 1. wobdżeržu; *Vd.* obdershati, zdershati; *Cro.* zdersavati; *Ross. Rs.* одержать, одерживать; *Ec.* одержати, одержу, окружать; otrzymać, utrzymać, erhalten, behaupten. Mieli tu doczesne błogosławieństwo odnieść a odzierżeć od niego. *Rey Pst. R* 6. Konstans wszystko państwo na zachód słońca obdzierżał. *Biel. Sw.* 59 *b.* I arcybiskupstwo i biskupstwo Krakowskie odzierżał Fryderyk. *Biel. Kr.* 432. Jéy prośba wszystko odzierżywa. *Sekl.* 78. Miasto było oblężeniem tak bardzo ściśnione, że iuż o odzierżeniu się nadziei nie było. *Gor. Sen.* 185, keine Hoffnung sich zu behaupten. Przy swoiéy radzie odzierżeć się nie mogli. *Warg. Cez.* 151. (*Ec.* обдержаніе, обдержство, все то, что содержится, имущество, *ob.* dzierżawa; *Eccl.* неодержимо bez gruntu, bez fundamentu; *Ec.* безобдержный, *Gr.* απεριληπτος *nullo loco vel tempore circumscriptus*). ODZIERŻYCIEL, - a, *m.*, który co odzierża, der etwas erhält, behauptet, *Vd.* obdershnik.

ODZIEWAĆ, *ob.* Odziać. OD-ZIEWAĆ, *ob.* Od-ziewnąć.

ODZIEWALNY, - a, - e, odzianym bydź mogący, na wierzch, wierzchny, zum Anziehen, Ober=; *Bh.* oděwacy (*Rs.* одѣяльный przykrywalny, pościelny). Pan Jezus dwie suknie miał, iednę całą dzianą, a druga była płaszcz odziewalny. *Gil. Pst.* 33. Miał iednę suknią opaloną iuż na sobie, włożył tedy drugą odziewalną. *W. Post. W.* 3, 268. Kożuch barani męski odziewalny. *Stat. Lit.* 395. ODZIEWA, - y, *ż.*, ODZIEWEK, - wku, *m.*, odzienie, odzież, Kleidung, Bekleidung. Porwawszy na się zbrudzony odziewek. *Zab.* 13, 278 *Tręb.* Owieczka z swego runa, niby z drogiego obnażona odziewku. *Zab.* 13, 55. Jeden w odziewku, drugi odartusem. *Zab.* 14. Kazimierz testamentem oddał corom swoim wszystkie ubiory albo *odziewy* łożnicy swéy i innych pokoiów. *Biel. Sw.* 220, obicia, Bekleidungen. ODZIEWISKO, - a, *n.*, odzież podła, brzydka, n. p. Dziewcze na nim odziewisko było. *Zebr. Ow.* 320.

OD-ZIEWNĄĆ komu, *f.* od-ziewnie *intr. idntl.*, Od-ziewać *ndk.*, na drugiego ziewanie ziewaniem odpowiadać, ἀντιχασμάομαι. *Cn. Th.*, einem nachgähnen.

*ODZIEWNY, - a, - e, odziany, okryty, bekleidet, bedeckt. Drzewa odziewne owocem. *Zab.* 13, 174. ODZIEŻ, *ODZIERZ, ODZIEŻA, - y, *ż.*, ODZIEŻKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, *Bh.* oděw, *= vestis*; (*Bh.* oděnj, *= armatura*; oděnec, *= armatus*); *Slo.* oděw, raucho (cf. rucho); *Sr.* 1. wobhleczeno, wobzewk; *Crn.* odęja *tegumentum*, oblàzhilu, oblęka; *Vd.* odeja *teges*, oblazhilu, odievalu, odizhia, obliek; *Cro.* odècha, odèlo, odetel, oditel, odev, oprava, halya; *Dl.* oditya; *Rg.* odjecchja; *Bs.* odjechja, haglina; *Sla.* hodicha; *Rs.* одежда, одёжа, одѣяніе; *Ec.* риза; (słowo Ruskie *Dudz.* 32), odzienie, die Kleidung. Zdradnym oszustom sprawuie odzieże. *Jabł. Tel.* 40. Widząc iéy *odzierze, Zrzuci swoie, a w nie się co rychléy przybierze. *Zab.* 6, 7. Odzieża. *Petr. Ekon.* 108. Zmokłą odzieża schła na pagórku. *Zab.* 15, 46. Czerwonych złotych 300 będzie dosyć na stół, metrów, odzieżkę przystoyną. *Teatr* 19, 83.

ODZIMNY, - a, - e, zimowy. *Tr.*, Winter=. *OD-ZIMIE, - ia, *n.*, *Rs.* озимие, pozimie, późna po swoiéy porze zima, der Nachwinter.

ODZIOMEK, *ob.* Odziemek.

ODZŁORZECZYĆ, *f.* odzłorzeczy *cz. dk.*, na wzaiem złorzeczyć, na złorzeczenie złorzecząc odpowiadać, *remaledicere*. *Cn. Th.*, widerfluchen, *Wlod.*

ODZNACZYĆ, *f.* odznaczy *cz. dk.*, Odznaczać *ndk.*, znacząc odróżnić, besonders auszeichnen, abzeichnen, distinguiren, ausmerken. Czucie żywsze, dla odznaczenia go od innych, zwano miłością. *Teatr* 41, 114. Charaktery rzeczy i osób w twoim dziele wprowadzonych, właściwie odznaczone i zachowane bydź maią. *Pir. Wym.* 320. Planu w myśli ułożonego, na papierze odznaczenie, abrysem sowią. *Kluk Rosl.* 1, 38. Grzbiety ścian łożowych odznaczaią się, i podług tego odznaczenia, zbiera się drzewo ukośnie. *Jak. Art.* 1, 289. - §. b) odznaczać, = na znak znakiem odpowiadać, das Zeichen erwiedern. Na rusie stoiąc, żegnał go ręki kiwaniem, Także mu odznaczała, kiwaiąc też za nim. *Otw. Ow.* 451.

ODŻONĄĆ, *ob.* Odżenić.

ODZOW, - u, *m.*, *Rs.* отзывка, odgłos, der Widerschall, Widerhall. Niechay się Echo coraz odzowie, A odzow w dalsze podaie lasy. *Zab.* 10, 206 *Zabł.*, *et* 10, 201 *Zabł.* - *§. odzow do wyższego sądu. *Czack. pr.* 2, 105, *ib.* 100, *ob.* odzew. ODZOWIĆ, *ob.* Odezwać. ODZOWNY, - a, - e, ODZOWNIE *adv.*, odgłos daiący, widerhallend, widerschallend. Gaiki gwarem leśnéy rzeszy odzowne. *Nar. Dz.* 2, 35. W tym zagrzmi trąba, aż brzegi Wiślane Trzykroć odzownym rozległy się echem. *Kniaź. Poez.* 2, 59. - §. 2) odzowny, = odwołany, do odwołania, mogący bydź odwołanym, cofniętym, albo od którego odzew, t. i. appellacya, idzie, widerrufbar, wiederruflich, abrufbar. Naywięcéy używa się *negative* nieodzowny, *Cro.* nedozovlyiv, *Rs.* непреложный. Bogów wyroki są nieodzowne i niewzruszone. *Pilch. Sen. list.* 2, 266. Podał się Jowisz losow nieodzownéy siłe.

Dmoch. Jl. 2, 113. Nieodzowny cię wyrok z bladą śmiercią goni. *ib.* 2, 127. Męki wieczne nieodzowne. *Smotr. Ap.* 114. Wyroki seymu o wszyftkich Rzpltéy potrzebach nieodzownie ftanowią. *Ust. Konst.* 2, 268. Jeżeli nieodzownie wyrzekłeś moie ukaranie ... *Przyb. Luz.* 104. Nieodzowne potrzeby. *Przeftr.* 534, t. i. konieczne, gwałtowne). Nieodzowność *Rs.* непрелóжность.

OD-ŻUĆ, *f.* odżuie *cz. dk.*, Od-żuwać *ndk.*, iuż pożute znowu gryźć, przeżuwać, wiederkäuen. Zwierzęta odżuwaiące, wół, baran, kozieł. *Zool.* 62. Bydlętom odżuwaiącym są cztery żołądki właściwe. *ib.*, *Kluk Zw.* 1, 41.

*O-DZWIĘCZYĆ, *O-DZWONIĆ *cz. dk.*, *Ec.* обзвучаю, обзвеняю *circumstrepo.*

ODŹWIERNI, ODŹWIERNY, *G.* -ego, *subst.*; wrotny, bramowy, der Thürhüter; *Slo.* wrátný; *Cro.* vratar; *Bs.* vrator; *Ross.* двóрникъ, придвéрникъ, двéрникъ. Prosił *odźwiernego*, aby go z kościoła nie wypędzał, gdy zamykał; ale *wrotny* kościelny grubo mu łaiać począł. *Sk. Zyw.* 1, 229. Drugi z ftopniów święcenia iest *odźwiernego*; iego urząd nosić klucze kościelne, zamykać, otwierać kościoł, wypędzać wyklęte. *Karnk. Kat.* 264, *Kucz. Kat.* 2, 616. *Odźwiernych* mu nie trzeba, ftrzegą drzwi dłużnicy. *J. Kchan. Dz.* 34. Odźwierny serca Pańskiego. *Zab.* 7, 305, wierniś. ODŹWIERNIA, ODŹWIERNA, ODŹWIERNICZKA, - i, *ż.*, die Thürhüterinn; *Bs.* vratariça; *Rs.* двéрница, придвéрница. Odźwierna bram piekielnych. *Przyb. Milt.* 60. Odźwierniczka. *Sekl. Jan.* 18. - §. Komora odźwiernego, szwaycarnia. *X. Kam.*, die Thürhüterstube. ODŹWIERNE, - ego, *n.*, przypuftne, podarek odźwiernemu. *Cn. Th.*, *Włod.*, Einlaßgeld. ODŹWIERNICTWO, - a, *n.*, urząd odźwiernego, das Thürhüteramt. Odźwiernictwa nie zdano nikomu, *custos in limine nullus*. *Zebr. Ow.* 287. - *Medic.* ODŹWIERNIK, - a, *m.*, *pyrolus*, prawe żołądka uście. *Perz. Cyr.* 1, 178 *et* 47, die rechte Oeffnung des Magens.

ODZWYCZAIĆ, *f.* odzwyczai *cz. dk.*, Odzwyczaiać *ndk.*, odkładać, oduczać kogo, abgewöhnen, entwöhnen; *Sr.* 1. wotwojam; *Vd.* odvaditi, odvajati; *Cro.* odvagynjem, odvucham; *Rs.* отвáдить, отвáживать. Odzwyczaienie *Vd.* odvada, odvajenje; *Rs.* отвáдка, отвáживанïе. Odzwyczaić się, *ob.* odwyknąć: *Vd.* odvadim se). Nie za tydzień, ani za rok, złym się rzeczom odzwyczaić, a przyzwyczaić dobrym. *Hrbst. Nauk. h* 7 *b*.

ODŻYĆ, *f.* odżyie *neutr. dk.*, na nowo rozpocząć żyć, von neuem aufleben, neues Leben bekommen, cf. ożyć; (*Rs.* отжить przeftać żyć, pożegnać się z życiem; przeftać być przy kim). Gdyby on odżył, i w tymże u świata był szacunku, iak przedtym. *Mon.* 65, 462, *Siem. Cyc.* 536. Nadzieia w sercach naszych odżyła. *Gaz. Nar.* 1, 92. Odżyła woyna z większym gwałtem w następuiącym roku. *Nar. Hft.* 4, 138, cf. odżywić.

ODZYSKAĆ, *ODYSKAĆ, *ODISKAĆ (*Cn. Th.*), *f.* *odiska, odzyska *cz. dk.*, Odzyskiwać *frequ.*, Odzyskuie *pr.*; przychodzić znowu ku swemu, *Sr.* 1. wospat dostahwam; *Vd.* oddobiti, doldobiti; *Rs.* отыскáть, отбúшу, отыскивать; *Ec.* возприсшяжевáю; wieder gewinnen, wieder erlangen, wieder erhalten. Chory siły odzyskiwać zaczyna, i iuż wychodzi. *Perz. Lek.* 310. Jan Zamoyski ziemię Mołdawską odyskał do królestwa Polskiego. *Papr. W.* 2, 62. Niema się co podobać, kiedy kto bez potrzeby cudzego słowa pożycza, a miasto *odzyskał*, mówi: *rehabitował. Gor. Dw.* 43. Odzyskanie, Odzysk, - u, *m.*, der Wiedergewinn, *Ec.* всшяжáнïе, возвращенïе, взысканïе. ODZYSKACZ, *ODISKACZ (*Cn. Th.*), - a *m.*, odzyskuiący, der Wiedergewinner; *Bs.* dobitnik; *Rg.* priosvoitegl; *Ec.* обрѣшникъ, обрѣшáшель. *ODZYSKALNY, - a, - e, do odzyskania *Ec.* избищенный, кошораго отыскать должно.

ODZYWAĆ, *ob.* Odezwać.

OD-ŻYWIĆ, *f.* odżywi *cz. dk.*, Odżywiać *ndk.*, zgłodniałego nędznego posilać, cf. ożywić, *Vd.* reshiulati, islohkotiti, polohkuvati; mit Nahrung stärken, erquicken. Wilk tłuftemi barany swe odżywił głódy. *Gaw. Siel.* 391. Cały obóz się trawi, nie mogąc ani się odżywić, ani nieprzyiaciela do bitwy przywieśdź. *Chrość. Fars.* 279. Z własnych folwarków ubogich odżywiał iak synów. *Chrość. Job.* 105. Władza odżywiaiąca, znayduie się w ciałach, maiących konieczny wpływ na życie organicznych istot. *Sniad. Teo.* 54. Celsus wylicza te rzeczy, które nieiaką tucz i odżywienie ciału daią, *reficiunt. Syxt. szk.* 45. Zmysły moie odżywiasz tą nadzieią. *Teatr* 49, 111 *Bogusł.* ODŻYWIĆ się, z posiliwszy się ożyć, neues Leben bekommen, zu neuen Kräften kommen. Zgoła wszystko się znowu ftworzenie odżywi. *Zab.* 13, 160. Odżywianie się, *recreatio ab aegritudine. Cn. Th.*, Wiedergenesung. ODŻYWICIEL, - a, *m.*, odżywiaiący, der Wiederbeleber. Odżywiciel zatopionego świata, Deukalion. *Zab.* 4, 364. ODŻYWNOSĆ, - ści, *ż.*, iest to własność materyi odżywnéy, mocą którćy wszystkie postaci życia przyiąć iest zdolna. *Sniad. Teo.* 68, Belebungskraft. ODŻYWNY, - a, - e, odżywiaiący, neu belebend. Materya odżywna lub ożywna iest ta, która iestestwom organicznym za pokarm służyć może. *Sniad. Teo.* 57.

OF.

*OFALTORZYA, *ob.* Oferta, Ofertoryum.

OFARBOWAĆ *cz. dk.*, w koło pofarbować, befärben, umfärben. Ofarbował przyyście swe niewinną krwią dziatek. *Rey Pft. F* 1.

*OFERT, - u, *m.*, OFERTA, - y, *ż.*, ofiarowanie grzeczne, (z Franc., cf. Łac. *offerre*, cf. oblata), höfliches Anerbieten, Dienstantrag. Nie chciała mnie słuchać, gdym do niéy palił oferty. *Teatr* 54, 31, cf. cholewy smalić, da ich ihr die Cours machte. Słowek, ofertów i tytułów siła. *Paft. F.* 262. Judasz Pana ofertem wydaie nieszczérym. *Pot. Zac.* 41, t. i. pocałowaniem. - 2) OFERTA, OFERTORIUM, *OFALTORZYA, część mszy S., ein Theil der Messe. We mszy owo mieysce po *Dominus vobiscum*, aż do tego, gdy xiądz mówi: *per omnia saecula saeculorum*, ofertoryum się nazywa. *Pim. Kam.* 144, *ib.* 124. Przy ofercie król koronowany chléb i wino na ołtarz kładzie. *Gwagn.* 191. Grzegorz papież uftawił we mszy *ofaltorzią. *Biel. Sw.* 69. OFERTOWAĆ się, *f.* ofertuie się *rec. dk.*, usługi swoie ofiarować, seine Dienste anbieten. Wszędzie się ofertował, lecz nigdzie ftatecznie. *Bardz. Tr.* 454. OFERTOWNICZEK, - czka, *m.*, fircyk, uniżony sługa całego świata, ein Speichellecker, unterthänigst gehorsamster Diener. Strzeż się ofertowni-

czków, którzy różne kształty według czasu na się biorą. *Fr. Ad.* 19.

OFEYDAĆ, *f.* ofeyda *cz. dk.*, osrać, posrać, **beſcheiſſen.** (*Cro.* ofaytavam *humecto*). Nie ciągniy psa za ogon, bo cię ukąsze albo ofeyda. *Rys. Ad.* 42. Ofeydawszy oblizuie. *ib.* 52, cf. obraziwszy léczyć; uderzywszy pogłaſkać). Ofeydać się *Bh.* **nekaditi.**

OFIARA, - y, *ż.*, OFIARKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, *Bals. Swiąt.* 1, 106, *z Łac.* offerre; ofiarowanie Bogu, **das Opfern, Opfer**; *Bh.* **oféra, obět** (*ob.* obiata); *Slo.* **obeta, dobrowolný dar**; *Sr.* 2. **hopor, oppor, hoppor**; *Sr.* 1. **wo-por**; *Crn.* aldov (cf. hołd, hołdować), vôfr, (cf. *Crn.* koline, = bydlę od ofiary, *ob.* kłóć, *Crn.* kaldovniza, = ſtół od ofiar bitych); *Vd.* ofer, offer, aldou, mesha, saklani ofer, kervotozhni aldou, kaldovina, = ofiara bita; cf. kaldun; *Cro.* aldòv; sàrtva (cf. żar), posvetilische; *Dl.* sartva; *Hg.* áldás *benedictio*, áldozat *sacrificium*; *Bs.* posvetiliscte, suetiliscte (cf. świątość); sgjartva, sgiviniça od posvetiliscta; *Rg.* poklón, dár, posvetiliscte, svetiliscte, xàrtva; *Sla.* prikazalishte (cf. przykazanie); *Rs.* жертва, святилище; *Ec.* святба, жертва, приношеніе богу, треба (cf. trebnik, cf. trzewa), жертвенная, жремая. W ofierze Bogu co daiem; a w sakramencie łaſkę iaką od boga bierzem. *Sk. Kaz.* 285, *Karnk. Kat.* 201, cf. ofiarować Jowiszowi uroczyſte *czyny*, *sacra*, *Zebr. Ow.* 179. Ofiarę człeczą odprawować. *Paſt. F.* 311, **ein Menschenopfer.** Częſtokroć sakrament ciała bożego imieniem ofiary bywa mianowany. *Kucz. Kat.* 2, 402, ofiara bezkrewna. *Bals. N.* 1, 141, duchowna i bezkrwawa. *Sk. Dz.* 210. - §. ofiara, co się ofiaruie, **das dargebrachte Opfer.** U ołtarza ſtała z złociſtemi rogi ofiara. *Otw. Ow.* 260. Chlebna ofiara. *Hul. Ow.* 59. - §. Po odpuſtach siedzą baby przed kościołem na cmentarzu z *ofiarkami* (woſkowe osóbki dęte, lub też części ciała, n. p. ręce, nogi, serce i t. d.), które przechodzący kupuią, i wszedłszy do kościoła na ołtarzach ſkładaią. *Benth.*, **Ablaßopfer.** - §. Ofiara dobrowolna na wsparcie Rzpltéy. *Jez. Wyr.*, cf. ofierniczy reieſtr). Dobroczynność i spólne udzielanie ofiarami nazwane są. *Salin.* 497. - Na ofiarę dawać, = odszkodować, odżałować, odważyć, **aufopfern, Preis geben.** Damoklesa rozjuszonemu pospólſtwu daycie na ofiarę; może się krwią iego ułagodzą. *Boh. Kom.* 2, 519. Wielkie i bogate miaſto łupieſtwu na ofiarę poszło. *Pilch. Sall.* 236, oddane, pozwolone było). - Ofiara czego komu, *Vd.* ponudba, **das Anerbieten.** Ofiarą dawać, = ofiarować, darować, **anbieten, hingeben.** Wszelkie im pomocy ofiarą dodaie, Jakie im tylko mogą ſtarczyć tamte kraie. *Przyb. Luz.* 57. OFIARNICKI, - a, - ie, OFIARNICZY, - a, - e, *Bh.* **obětnj**; *Rs.* жертвенный, жерчій, ofiary sprawuiący, *żerecki, ofiarownicki, **Opfer=, Opferpriester=.** Aaron sprawował urząd ofiarniczy. *Budn.* 1 *Chron.* 6, 48, *Jer. Zbr.* 38. Aryſtobul ofiarnickie doſtoieńſtwo przemienił w króleſtwo, na sromotę ſtanu ofiarnickiego. *Jer. Zbr.* 29. OFIARNIK, OFIAROWNIK, - a, *m.*, *OFIAROCZYNCA, - y, *m.*, (*Chmiel.* 1, 30.), *Vd.* ofraves, alduvauz, ofrar, ofruvauz, meshuvauz; *Crn.* alduvavz, kalduvavnek, kalduvavz; *Sr.* 1. **woporník**; *Ec.* жертвецъ, жрецъ; **der Opferpriester.** Co insi, tłumacząc ſtary teſtament, *kapłanem* zowią, to ia *ofiarnikiem*, *ofiarownikiem*; bo proſtak, słysząc kapłana Samuela, rozumie takiego, iakowi teraz kapłani Rzymscy. *Bud. Bibl. praef.* Ofiarownik, względem ofiary ofiarowania, rzeczą samą ofiarownikiem zoſtawa; póki ofiary nie będzie ofiarował, póty nie może być ofiarownikiem. *Salin.* 4, 496. Nie kapłanów, nie czyſtych ofiarowników, ale mocnych sobie obrońców szukaią. *Sk. Dz.* 303. Ofiarownik pogańſki. *Otw. Ow.* 653 *et* 433, cf. ofiarownica). - §. ofiarownik, ſtół ofiarniczy, **der Opfertisch**, *Vd. et Crn.* kaldounishe, kaldouniza, kaldouna miza). Po przyniesieniu z ofiarownika świętych darów, tę modlitwę kapłan mówi... *Pim. Kam.* 135. OFIARNIKOWY, - a, - e, do ofiarnika należący, **Opferpriester=.** Wargi ofiarnikowe maią ſtrzedz umieiętności. *Bud. Mich.* 2, 7. OFIARNY, OFIAROWNY, - a, - e, *Bh.* **obětnj**, (cf. obiata); do ofiar należący, **Opfer=.** Niechay udziała ołtarz ofiarny. 1 *Leop. Ex.* 35. Toporem ofiarownym białego kark zraźić chce byka, *sacrifica securi*. *Zebr. Ow.* 301. Ceremoniie ofiarne. *Biał. Poſt.* 183. Człowiek w głupich zapędach w rząd się z Bogiem sadzi, J mniema, że mu dymem świat ofiarnym kadzi. *Zab.* 9, 110 *Zabł.* OFIAROSTANOWICIEL, - a, *m.*, **der Oberopferpriester.** Przełożonych nad ofiarami **ofiaroſtanowicielmi* mianuymy, *reges sacrorum*. *Petr. Pol.* 2, 150. OFIAROWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, *Bh. et Slo.* **oferowati, oferugi, obětowati, obětugi, prebnássetí**; *Sr.* 2. **hopprowasch**; *Sr.* 1. **woprupu**; *Crn.* ofruvati, ofram, ofrujem, vofram, vofrujem, aldujem, kalduvam; *Vd.* offrovati, ofrati, ofruvati, alduvati, kalduvati, ofer saklati; *Cro.* aldujevati, poszvetiti; *Hg.* áldozom; *Rg.* posvêtiti, posvechivati, posvetillovati, poxârtviti, prikàzati, poklonitti; *Rs.* жертвовать, пожертвовать; *Ec.* жрéти, жру. - 1) Bogu ofiarę czynić, **opfern.** Prosiła go, aby w domu iéy ofiarował, t. i. mszą Ś. miał. *Sk. Zyw.* 2, 400. Dyakoni, nie iako ofiaruiący, ale iako służący, nie dotykaiąc się Nayśw. sakramentu, patynę podnoszą; a kapłan, któremu właściwie ofiarować należy, i który iuż w samym poświęceniu ofiarował, doſkonałą iuż ofiarę bogu dedykuiąc, mówi: Twoie z Twoich i t. d. *Pim. Kam.* 119. - §. *Conſtructio obsoleta:* Prusacy do Bożka swego z gęsiami, z kury i inszemi ptaſtwy *ofiarowali się*. *Biel.* 45, t. i. ofiarowali mu ptaſtwa). - Moyżesz ofiarował Aarona i syny iego. *Leop. Lev.* 8, 6, t. i. ofiarę sprawuiąc poświęcił). - Ofiarować bogu iaką krzywdę, urazę, zdać ią na boga, **Gott anheim ſtellen.** *Mon.* 74, 559. - §. ofiarować się, ślubem obowiązać się bogu do czego, n. p. w chorobie swoiéy ofiarował się do Częſtochowy, *sc.* iść. *X. Kam.*, **sich durch ein Gelübde verbinden.** - §. b) *transl.* ofiarować, odszkodować, odżałować, poświęcić, *Vd.* gorofrati, gorofruvati; **aufopfern.** Ofiaruię się, = oddaię się na zgubę za kogo. *Cn. Th.* Chryſtus ofiarował się samego, przeto ofiarownikiem nazywany bywa. *Salin.* 4, 323, *Rs.* предпожрéшн. - §. 2) ofiarować co komu, = potykać go czym, (cf. orędować 3.), **anbieten, darbieten, antragen**; *Crn.* molęti, molim, ponudeti, ponudem, ponujam, sporôsham; *Vd* ponuditi, ponujati, doponuditi, naponuditi, oponuditi, podajati, dodeliti, pomoliti, priedpomoliti; *Cro.* nuditi, ponuditi, ponújam, ponudilszem, nanújam; *Sla.* ponuditi). Lichwiarze do nas się zbiegaią, i ofiaruią nam pieniądze. *Teatr* 23, 31. - Ofiarować się komu, = potykać swoią usługą, **sich einem anbieten, antragen.** Gdy się kto nazbyt ofiaruie, Albo iuż

zdradził, albo się gotuie. *Cn. Ad.* 233, *Rys. Ad.* 15, *Fred. Ad.* 19, *Stryik. Henr. A* 3. Ofiaruie się co, zdarza się, trafia się, **es ereignet sich, begegnet, befindet sich.** Żydzi zamiast Jehowa czytaią Adonai, ilekroć się w piśmie ofiaruie. *Farn.* 32. - *Obsol.* ofiarować się komu, = stosować się do iego chęci, dogadzać mu, **einem zu Gefallen leben, ihm willfahren, sich nach ihm bequemen.** Zelim przysłał posła do Zygmunta, iż chce pokóy z nim trzymać; a Zygmunt także się ofiaruiąc Tureckiemu Cesarzowi, posła odprawił. *Stryik.* 711. Jagiełło, usłyszawszy o przyiachaniu Witoldowym do Wilna, co rychley do Litwy się wyprawił; tam się Witoldowi i rkładnie ofiarował, i z Skirgayłem gopoiednał. *Stryik.* 460. OFIAROWNICA, - y, *ż.*, która ofiaruie Bogu, **die Opferpriesterinn.** Domu dobrego panny za ofiarownice bożini służyły. *Pot. Syl.* 121, *Otw. Ow.* 432. OFIAROWNICKI, - a, - ie, ofiarniczy, **Opfer=.** Wy będziecie mi królestwem ofiarownickim i narodem świętym. *Bud. Exorb.* 19, 6. Przeszły Jordan stopy nóg ofiarownickich na suszą. *ib. Joz.* 4, 18. OFIAROWNICTWO, - a, *n.*, urząd ofiarniczy, **Opferpriesterthum, Priesterthum.** Poświęcisz mi ich na ofiarownictwo. *Bud. Ex.* 29, 1. OFIAROWNIK, *ob.* Ofiarnik. OFIARUIE, *ob.* Ofiarować.

OFICYAŁ, - a, *m.*, namiestnik biskupi w sądach i iurysdykcyi duchowney. *Kras. Zb.* 2, 269, **der bischöfliche Stellvertreter.** OFICYALISTA, - y, *m.*, powszechnie w prawie Polskim, osobliwie sądowych, urzędników nazwisko. *Kras. Zb.* 2, 269, **ein Officialist, Officiant,** *ob.* oficyant. OFICYALSKI, - a, - ie, do oficyała należący, **Official=.** Rządy oficyalskie. *Tr.* OFICYALSTWO, - a, *n.*, urząd i władza oficyała, **das Officialat.** Oficyałowie odprawuią popis wszystkich osób kościelnych, każdy w oficyalstwie swoim. *Vol. Leg.* 5, 168. OFICYANT, - a, *m.*, *sacerdos qui sacrificando fungitur. Cn. Th.*, (cf. celebrant), **der das Hochamt verrichtet.** - §. oficyant, = oficyalista *Vd.* ofiziantar.

OFICER, OFICYER, - a, *m.*, nazwisko powszechne urzędników woyskowych, tak Polskiego, iako i cudzoziemskiego autoramentu. *Kras. Zb.* 2, 271, *Gaz. Nar.* 1, 214, **der Officier,** *Sla.* officir, *Vd.* predstoinik, shlahtni slushilnik, isvishni slushnik, ofezier. OFICEREK, OFICYEREK, - rka, *m.*, *demin.*, **ein Officierchen, Oesterr. Officierl.** Cóż się stało z owym młodym oficyerkiem? *Teatr* 13, 4. Ma minę w tym mundurze oficyerków, którzy to nie dawno z pazików powychodzili. *ib.* 15, 31. OFICERKA, - i, *ż.*, żona oficerska, **die Officiersfrau.** Wszystkie oficerki garnizonu całego szaleią za moim panem. *Teatr* 11, 46. OFICERSKI, - a, - ie, do oficera należący, *Sla.* officirski; u Kozaków значковый; **Officier=.** Przyrzekł oficerskim słowem. *Teatr* 7 *b*, 63. Sprawić się po oficersku. *ib.* 48, 62. OFICERSTWO, - a, *n.*, ranga oficerska, **Officierrang.** *Jabł. Buk. J.* 3.

OFICYNA, - y, *ż.*, OFICYNKA, - i, *ż.*, *demin.*, poboczne budowanie przy pałacu lub dworze pańskim, dla oficyalistów dworskich, **Seitengebäude, Nebengebäude für die herrschaftlichen Officianten.** Po prawey ręce dziedzińca była oficyna kuchenna, z izbami dla czeladzi. *Kras. Pod.* 1, 6. Oficyna wygodna. *ib.* 2, 139.

OFICYUM, *n.*, nabożeństwo, obrządek kościelny, osobliwie zaś, pacierze kapłańskie. *Kras. Zb.* 2, 269, **die vorgeschriebene Kirchenandacht,** cf. agenda. OFICYUSZ, - a, *m.*, księga zawieraiąca oficyum, agenda, **die Kirchenagende.** W brewiarzach, dyurnałach, oficyuszach i inszych książkach nabożnych. *Solsk. Geom.* 3, 59, (cf. trebnik).

OFIERNICZY, - a, - e, od ofiar dobrowolnych, **freywillige Gaben betreffend.** Protokuł ofierniczy. *Gaz. Nar.* 2, 278.

OFKA, - i, *ż.*, imię Staropolskie, = Agata. *Jabł. Her.*, Ofka, t. i. Eufemia. *Biel. Sw.* 235.

OFLINA, - y, *ż.*, lina bramuiąca boki żagla; iest na końcu u hamulca uwiązana, i zaklada się na kule. *Mag. Mst.*, **das Seitentau am Segel.**

OFNAL *Haur Ek.* 178, *ob.* hufnal, *z Niem.* **der Hufnagel.**

OFUK, - u, *m.*, ofuknienie, fukanie, **Schelten, Toben.** Prośbom moim dzikim tylko iakimsiś odpowiadał odfukiem. *Teatr* 2, 121. OFUKNĄĆ, *f.* ofuknie *cz. idntl.*, ofukać *ndk.*, *Bh.* **offaukati se na někoho, obauzeti, obauzjm**; *Crn.* nergâm, naherkati, saherkati, saherzhati, zadresitise, se obregniti, sareshati na koga, okleti, okonnem); połaiać, **schelten, ausschelten, ausschmählen.** Gdy koło niego płakali, ofuknął ich: czemu lepiey pacierza nie mówicie za mię? co mi po tym płakaniu? *Birk. Zbar. D* 3. OFUKNĄĆ się na kogo, = obrzucać się. *Cn. Th.*, oburzać się, **einen anfahren, hart anlassen.**

O G.

OGADAĆ, *F.* ogada *Act. dk.*, Ogadywać *Frequ.*, Ogaduie *Pr.*, na ięzyk brać, zaocznie o kim źle gadać, obnosić go, **einen bereden, verläumden**; *Vd.* obrezhi, obriekati, obmarnuvati, obsierati; *Cro.* ogovarjati, ogovárjam, oblájem; *Bs.* opagnkati, pagnkati; *Rs.* вадить, важдать, оболгать, обалтывать, насказать, наскáзывать, наклепать на кого, наябедничать. Ogadać kogo niewinnie. *Teatr* 28, 21. Nie lubię nikogo ogadywać. *ib.* 24 *b*, *F* 2. Liszka wilkowi przyiaciol psuie, Po całym lesie go ogaduie, Że żarłok nigdy nie nasycony. *Karp.* 7, 17. Ogadywanie, potwarz, obmowa, *Vd.* obriekanje, obmarnuvanje, obrezhenje; *Cro.* ogovor, oblajavka; *Rs.* обносъ. Miał materyą do ogadywania go. *Mon.* 70, 14. OGADACZ, - a, *m.*, obmówca, potwarca, oszczérca, **der Verläumder**; *Vd.* obriekavez, obmarnuvauz, obriekar, *f.* obriekarza; *Cro.* oblajavecz, ogovoritel, ogovarjavecz; *Bs.* opankavaç; *Rs.* поноситель, *f.* поносительница.

OGAŁAĆ *ob.* Ogolić. OGAŁACAĆ *ob.* Ogołocić.

OGAŃ wilcza, *Botan.*, *ob.* Wilcza ogań. OGANECZNIK, - a, *m.*, *flabellifer. Mącz.*, oganiacz, z oganką chodzący, **der Wedelträger, Wedler.**

OGANIAĆ, - iał, - ia *Act. ndk.*, *Ognać *dk.*, ogankąod much, od ptaków etc., bronić, strzedz od szkody, **hüten, bewahren, wehren, das Schädliche wegtreibend**; *Bh.* **obhaněti,** (*Sr.* 1. **wobhonicž** zgruntować); *Vd.* okulgoniti, okulgnati; *Ec.* огоняю; *Rs.* обмахнуть, обмахивать (обогнать, обгонять, doścignąć). Oganiać proso cudze, = pracować za kogo inuego. *Dudz.* 48. Cudzą pszenicę ogania, a iego wróble piią. *Rys. Ad.* 7. *Pot. Arg.* 729; *Falib. Disc. C* 5. Oganiać cudze konopie. *Nar. Chodk.*

Chodk. 1, 169. *Rey Zw.* 237. Człowiek śpi, a fortuna muchy ogania. *Teatr* 20, 112, czuwa nad nim). Wszystko Bogu podobna, choć człeku nie zda się, Wróbeł proso ogania, wilk barany pasie. *Pot. Pocz.* 147, na opak wszystko). – *transl.* Kazimierz posłów do Jerzego wyprawia, którzyby go ze złego rozumienia ognali, *purgare. Krom.* 627. – §. ognać co, koło czego, pędem oblecieć, **umrennen, schnell umkreisen.** Cztery kroć miesiąc w pełnym świat był ognał koło. *Zebr. Ow.* 38. Jeszcze promiennym stokroć nie ogonił Lat szafarz leycem niestanowney ziemi. *Zab.* 12, 120. *Nar.* – §. Naszczepił winnicę i ognał ią płotem. *Leop. Mark.* 12, 1, t. i. opędził, obwiodł, otoczył ią płotem, **umringte sie.** Ognany trzcinami, Drze się Numik do morza z rzecznemi wodami. *Zebr. Ow.* 366, *tectus*). – *aliter.* nie możem ognać potrzeb naszych. *Summ. Um. B* 3 *b.*, opędzić, uspokoić, zadosyć im uczynić). Występek ten ognać mógł, i ochylić słowy. *Zebr. Ow.* 324, *defendere valuit.* Pan, aby gębę iego ognał, a dopieroż złą, suknią z grzbietu przeda, ażeby ten gębaty grzech sławy mu nie uiął. *Mon.* 76, 770, aby mu gębę zatkać). – §. oganiać, = odganiać, **wegscheuchen.** Ptaki muszą ludzie w winnicach oganiać. *Cresc.* 328. OGANIAĆ SIĘ *Recipr.*, (**sich fächeln**) **wedelnd oder fächernd von sich wegtreiben.** Oganiaią się woły, oganiaią konie, Bo inaczey niczby im było po ogonie. *Pot. Jow.* 2, 65. Darmo się pies ogania muchom, i macha ogonem. *J. Kchan. Orl.* 1, 293. – *transl.* oganiać się komu, = odeymować się, **sich iemandes erwehren.** Ognać się pogranicznym nieprzyiaciołom nie zdołamy. *Star. Ref.* 55. Nie mamy się poganinowi czym ognać. *ib.* 41. Tak się dobrze ziemia Inflantska Moskwie oganiała, że iey nic uczynić nie mogła. *Biel.* 549; *Gwag.* 417. Starosta nie mógł się zboycom ognać. *Bielsk.* 366. OGANIACZ, – a, *m.*, *Tr.*, **der Fliegenwedler**; Oganiaczka *fem.*, *ob.* oganecznik. OGANISTY, OGAŃCZYSTY, – a, – e, rozłożysty, osłaniaiący, **beschattend.** (*distg.* ogoniasty). Pasternak polny w wierzchu ma okołki ogańczaste. *Syr.* 1055. Cedr piękny w gałęzie, i oganisty. *W. Ezech.* 31, 3. Oganiste i gałęziste drzewo. *ib.* 14; *Bud. ib.* Miał drzewo w swym ogrodzie, którego się listem i cieniem niezwyczaynie cieszył oganistym. *Pot. Zac.* 155. OGANKA, – i, *ż.*, *Bh.* **ohanka, placačka, plesťačka**; *Slo.* **ohan'ka**; *Sr.* 1 **wécžlawa**; *Crn.* pokérz, muhovnèk; *Vd.* mushjak, muhounik, muhaunik; *Cro.* mahàlo, branilo, puhalo; *Rs.* мухогонъ; narzędzie oganiania, **der Wedel, Fliegenwedel.** Mucha, co skromnym pyszczkiem kawałka dotknęła, Już ucieka, bo na nią oganka machnęła. *Tol. Saut.* 21. Mucha oganką nieżegnana. *Pilch. Sen. Gn.* 235. Nie leda oganką oganiać się musi, O kogo się ten zły bąk uporczywie kusi, Ale niemasz oganki na to naypewnieyszey, Nie dawać mu przyczyny do złego naymnieyszey. *Rey Wiz.* 102 *b.* – *Flabellum* oganka, którą wiatr czynią. *Mącz.*, powiewaczka, **ein Windfächer.** Oganką wieie na niego. *Eraz. jęz. B* 4 *b.* cf. wachlarz. – *b) oganka, = kropidło, **der Sprengwedel, Weihwedel.** Gdy się biskup do ołtarza gotował, uyrzał kapłana trędowatego, który ogankę trzymał; wziąwszy tedy od niego ogankę, podał ią innemu. *Sk. Zyw.* 1, 314.

OGAR, *OGARZ, – a, *m.*, **der Stäuber, Stöber, ein Jagdhund**; *Bh.* **ohař**; (*Hg.* agár, = chart). Ogary zapuszczone w knieie, tropem i wiatrem idąc za zwierzem, i głosem go ieszcze swoim przerażaiąc, napędzaią na ludzi, po stanowiskach stoiących. *Kluk. Zw.* 1, 390; cf. brzesznik, brzechun; cf. wietrzny, kopytny). Na zaiąca potrzeba psów, którzyby go głośnym straszyli szczekaniem, iak ogarowie. *Cresc.* 637. Tak *ogarz szczeka, iako i kundys; ale wzdy i ogarza poznać kiedy szczeka na wilka, a kiedy zaiąca goni. *Rey Zw.* 146 *b.* Ogarowie kwilą, w głębokie zaciekłszy się cienie. *Tward. Daph.* 7. Wyżeł nayduie, ogar goni. *Gor. Dw.* 197. Strzelec budzi ogary, te śpieszą do niego, Idzie w czaty, na zwierza iuż upatrzonego. *Kras. Oss. H* 4 *b.* Ogar który poiętnym zwierza śledził cuchem, Skomli ucieszenie panu swoiemu za uchem. *Pot. Jow.* 92. Chart pokorny, *ogarz łakomy, wyżeł zdradliwy. *Rys. Ad.* 6. *Ogarz Cerberus, *Rey Wiz.* 162. Wszyscy iak ogary za summami lataią. *Zab.* 13, 203. Miana ogarów: cymbał, cweynos, grzmilas, zagray, buffon. OGARCISKO, OGARZYSKO, – a, *n.*, mizerny ogar, **ein elender Stöberhund.** *Tr.* OGARCZĘ, *OGARZĘ, – ęcia, *n.*, szczenię ogarów, **ein junger Stöberhund.** Ogarzęta. *Ostror. Myśl.* 11.

OGAREK, – rka, *m.*, *Bh.* **oharek**; *Bs.* ugarak, ugarcich od svichje; *Rg.* ugòrak, ugárak, ugarcich, ugárcina; *Ross.* огарокъ; (огарки żużel, нагаръ ustrzyżyny świecy; огаръ ogorzałość od słońca; *Ec.* угарки, огарки ustrzyżyny knota; *Crn.* ogùrk; *Vd.* ogorek; *Cro.* ogorek, = głownia paląca się). dopalony prawie kawałek świecy, **ein Endchen Licht, ein kleines Ueberbleibsel von einem verbrannten Lichte.** Swieca dogorywała, że przyszło do ogarka. *Birk. Dom.* 88. Jak przed iasną Lampą ogarki, przed tobą twoi przeciwnicy gasną. *Pot. Arg.* 26. – *§. Nie bóy się, a serce twoie niechay się nie lęka dwu ogarków tych głowien kurzących się. 1 *Leop. Jos.* 7, 4, niedopałków. – *§. Udział naczynie, w którym one utarte z kagańców ogarki, miano gasić. 1 *Leop. Ex.* 37, ustrzyżyny, sznupki).

OGARNĄĆ, OBGARNĄĆ, ogarnął, ogarnęli, *F.* ogarnie *Act. idntl.*, Ogarnywać *Fr.*, Ogarniać, ogarnia, Ogarnuie *ndk.*, *Bh.* **obrnauti, obrnowati** *succingere*; *Crn.* oggerniti, oggrinem, sagernem; *Vd.* ogerniti, preogerniti *tegere; Cro.* ogernûjem *circumamicio*; *Rg.* garnutti, ogarnutti *tegere*; *Bs.* ogarnuti, ogrrinuti); obeymować w około, otaczać, **rund umumfassen, umgeben.** Ogarniam ręką, *Ec.* огорстяю, огорщаю, обемлю горстию. *Circumsideo* obsiadam w koło, obgarniam, oblegam. *Mącz.* Grube ciemnoty obgarniaią ziemię. *Stas. Num.* 2, 158. Powódź ogarnęła pola, łąki i lasy. *Bardz. Luk.* 55. Ogarnowały mię strachy iako wody. *Radz. Ps.* 88, 18. Strach słuchaiących serca ogarniać zaczyna. *Przyb. Lus.* 246. Weyrzenie na mnie ogarnęło ich strachem. *Teatr* 49, 44, *Bogusł.* Straszny mię smutek ogarnął. *Teatr* 37, 56. Spustoszenie i niewola ogarniaią oyczyznę. *Węg. Mar.* 3, 215. Nie gaśniy sprawiedliwości światło, bo bez twych promieni, ogarną ciemności, opanuie szatan, czart podbiie, odstąpi niebo. *Pociey* 373. Niesnaski ich ogarnuią we dnie i w nocy. *Radz. Ps.* 55, 11. Jeśli mam zginąć, tego się doczekam, Ze i po śmierci sława mię ogarnie. *Kras. Oss. C.* Niech go tam trzysta nieszczęść ogarnie. *Zabł. Zbb.* 64. Nie mogę o tym wspomnieć, żeby mię zaraz cały śmiech nie ogarnął. *Teatr* 36 *b*, 110. Ogarnieni pracami wielkiemi, i dziwnemi kłopoty i pokusami.

Zrn. Pſt. 3, 543. - b) Ogarnąć, odziać, okryć, bekleiden, bedecken. Nie miała czym subtelnym ogarnąć naświętszego ciała. *Miaſk. Ryt.* 22. (*Rg.* ogarnaccja, ogarnâc, cf. *Ital.* guarnella, veſte di tela da donna; *Bs.* oglerrinaccja, ogrrinaç; *Cro.* ogernyacha). Ogarnąć ubogiego, = odziać go, opatrzyć go, einen Armen kleiden, bedecken, versehen. Ogarnąć się, = opatrzyć się w odzież, cf. otrząsnąć się, sich mit Kleidung versehen. Nie lubię ieździć na assamble, bo to zaraz ogarnąć się trzeba. *Teatr* 33 *d*, 65. - Ogarnąć sobie włosy. *Tr.*, ułożywszy uwiązać, z twarzy wygarnąwszy ułożyć. - *transl.* ogarnąć cudze wady, niedoſtatki, = przeglądać co komu. *Cn. Th.*, übersehen, verzeihen. - 2. ogarnąć, = objąwszy zawrzeć, zamknąć, ograniczyć, określić, *phys. et mor.*, einfassen, einschließen, umschließen. Ogień się ogarnąć nie daie, a ogarniony lub zatkany, gwałtem się wybiia. *Archel.* 3. Nauka o powinnościach nie była dawniey tak rozmaita iak teraz; proſta i krótka ogarniała ią moralność. *Mik. Turk.* 408. Krótkością słów wiele rzeczy ogarnąć. *Mon.* 65, 364. *Dambr.* 56. t. i. zamknąć, in wenig Worte viel Sachen einschließen. W dziesięciorgu przykazaniach krótkie ogarnienie mamy zakonu bożego. *Kanc. Gd.* 253, cf. summa, treść, ogół, einen kurzen Innbegriff. - b) ogarnąć, = w się wziąć, *phys. et mor.*, fassen, in sich fassen. Swiatby tych ksiąg nie ogarnął, by się wszyſtko wypisować miało. *Sk. Dz.* 726. Trudno to w krótkich zawrzeć wyrazach, czego tomy ogarnąć nie mogą. *Boh. Kam.* 5, 247. - c) ogarnąć myślą, objąć myślą, poiąć, mit Gedanken begreifen, fassen, einsehen. Duch mądrego cały filozofii rozłog ogarnywa. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 32. Przypadłości tylko widzimy, a iſtność człowieczą rozumem tylko ogarnuiemy. *Hrbſt. Odp. R* 2 *b.* Jawne ieſt niepodobieńſtwo, ogarnąć Boga zupełnie. *Zach. Kaz.* 1, 12. Nieogarniona wielkość boża. *Gor. Sen.* 515, t. *i.* niepoięta, unbegreiflich. Ciała zupełnie okiem ogarnąć nie potrafim, iakoż tym bardziey nieogarnionego boga. *Zach. Kaz.* 1, 13. Nieogarnione są sądy bozkie, i niedoścignione drogi iego. *Ząbk. Młot.* 429, niedoszłe drogi iego. *Biał. Pſt.* 66.). - 3. ogarnąć z czego, = zgarnąć, oczyścić, von etwas reinigen. Ranę oczyścić powinien cyrulik, i ze wszyſtkich przeciwprzyrodzonych rzeczy ogarnąć. *Perz. Cyr.* 2. 8.

*OGARZ *ob.* Ogar. *OGARZĘTA *ob.* Ogarczę. OGARZYCA, -y, *ż.*, samica ogarów, die Stauberhündinn. *Mącz.*

OGASIĆ *cz. dk.*, w koło pogasić, rund um auslöschen. Kamień ten zwyczaiem wapiennym, naciągnąwszy w siebie wilgoci z powietrza, ogasił się i obwalił. *Torz. Szk.* 91.

OGDAKAĆ, *F.* ogdacze *Act. dk*, *fig.* obmawiać, ogadać *Tr.*, einen bereden, verläumden; περικωκυειν *Cn. Th.*

*OGĘSZCZONY, - a, - e, gęſto otoczony, dicht umgeben. Ozdobną Litwy i Rusi gwardyą ogęszczony (*ſtipatus*) Kazimierz do Krakowa przyieżdża. *Krom.* 574.

OGIĄĆ, *F.* ognie *Act. idntl.*, Oginać *ndk.*; *Boh.* ohnauti, ohybati; *Vd.* ogibat, opogniti, nagibati, nageniti, okulnageniti, okulnagniti (s'genit, ogibatise, = ſtrzedz się); *Ross.* обогнуть, обгибать; (*Slo.* ohibatelka, ohibnoſt *declinatio*); w koło pogiąć, umbeugen, herumbeugen.

OGIEŃ, *G.* ognia, *m.*, *Boh.* oheň, žeh (cf. żegać); *Slo.* oheň; *Sr.* 1. wóhen (wuhen komin); *Sr.* 2. wogen, hogen; *Crn.* ogn; (cf. *Crn.* ogl, = wągl); *Vd.* ogen, ogain, oginj, ogenj; *Cro.* ogëny; *Rg.* ogagn, vattra; *Bs.* ogagn, vatra, prosvit; *Dl. et Sla.* vatra; *Rs.* огонь; *Ec.* огнь; *Sanscritt* akni, aghni; *Hebr.* אור; *Lat.* ignis; *Angl.* oven; *Dan.* ovne; *Svec.* vgn, ogn; *Hg.* egés; cf. *Gr.* ἄυω *accendo*, cf giąć, cf. ogniwo). ieden z mniemanych czterech żywiołów, das Feuer. Ogień się we wszyſtkich rzeczach ſtworzonych nayduie, a nikt go nie widzi. *Sk. Kaz.* 522. W Litwie i na Polesiu ogień zowią bogaczem, od słowa Bog. *Chmiel.* 1, 26, *ob.* bóg). Na ofiarę bogom ogień uſtawiczny z dębiny palili. *Stryik.* 141. Nie bierzcie prędko ognia żarzyſtego w tę kadzilnicę. *Paſt. F.* 284. Nocni ſtróże krzyczą: oſtróżnie z ogniem. *Mon.* 68, 208. Ognia krzesać, *ob.* krzesać. Nie maże się ogień od czarnych drzew, które pali. *Sk. Kaz.* 300. Gaśnie ogień, gdy nie ma czym weprzeć swey pożogi. *Bardz. Luk.* 43. Gornoletny ogień. *Nar. Dz.* 1, 29. Nie potrzeba ognia do ognia przydawać. *Modrz. Baz.* 37. cf. oleiu do ognia przylać). Ogniem ognia nie zagasisz, wodą raczey. *Birk. Zyg.* 55. Czemu w wodzie ognia szukasz? *Obr.* 29. cf. w sitowiu sęku). Oſtróżnie z ogniem życzę koło siarki. *Pot. Syl.* 125. Z ogniem nie igray, *cf.* nie budź licha. Mieczem i ogniem puſtoszyć. *Warg. Wal.* 243. Ogień i miecz częſtokroć za lekarſtwo ſtawa. *Bardz. Tr.* 217, cf. gorzko, ale zdrowo). Ogień buduie. *Cn. Ad.* 775. Jak na ogień tam bieżą, cf. na gwałt). Jak ognia się go chroni, cf. iak węża). - Po ogień przyszedł: = przyszedłszy odszedł, nie zagrzawszy mieysca. *Rys. Ad.* 1, *Cn. Ad.* 896. Dobrze o iednym ogniu dwie pieczenie upiec. *Ossol. Str.* 3, cf. iednym bankietem dwoie wesela odprawić, iednym kłopotem dwa odbyć). *Prov. Slo.* uſ' ge železo w ohni *iacta eſt alea.* Ani ohňa nemá, an'i meſta zgoła ubogi. Chrbtom ge k ohnu, a bruchom k ſtolu, *eſt fortunatus.* Oheň ſa rozmáhá, poweſ't ſa roznáša, ogień się rozdyma, powieść się roznasza; cf. *fama malum, quo non velocius ullum.* Oheň dawno uhaſeni kriſiſ' ogień dawno ugaszony ſkrzeszasz, rzecz zapomnioną odnawiasz. Na ohni bi ne zhorel, *bipedum nequissimus.* - Ognia dawać, = ſtrzelać, *Vd.* ognjati, ognjuvati, ſtrielati, Feuer geben, feuern. W ten czas ognia dadzą owe posłane regimenta ze ſkrzydła. *Jabł. Buk. K* 3 *b.* Regiment porwał się na swych officerów, i dał do nich ognia. *Pam.* 83, 445. Gdy kapitulacyi nie przyięto, rozpoczął się z obu ſtron ogień. *N. Pam.* 22, 126, ſtrzelanie). - *aliter* tygle te były tak twarde, że o ſtal bite, ognia dawały. *Torz. Szk.* 85, iſkry sypały). - *aliter* Już cała Litwa w ogniu, gdzie Sapiehowie z Ogińſkiemi walczą. *Pam.* 83, 2, 250, w woynie, w rozruchach; cf. *Vd.* ogenj hrushi, = zatargi będą). Ogień Grecki, das Griechische Feuer. Ognia Greckiego Grecy naypierwey zażyli, własnością iego ieſt, gorzeć w morzu, i przez wodę wzbudzać płomienie. *Uſtrz. Kr.* 3, 184; *Papr. W.* 1, 241. - Ogień ucieszny. *Archel.* 3, 51, = ognie krotofilne, = Feuerwerk, Luſtfeuer; *Bh.* ohnoſtrog; *Rs.* потѣшный огонь. Krotofilne ognie, ochotne ognie, faierwerki, zrobione kunsztownie z różnych przypraw, wyrażaiące poſtaci różnych rzeczy. *Jak. Art.* 3, 298. Tryumfy, ognie, ſtrzelania, processye. *Biel.* 475. Ognie puszkarſkie. *Gorn. Dw.* 8. Z ganku się pięknym tym ogniom przypatrywała. *Niemc. Kr.* 3, 75. - Ogień nocny nad ziemią, osobliwie nad trzęsawicami, łąkami i cmentarzami w nocy przechodzący się, są exhalacye tłuſte, i siarczyſte, fermentacyą zapalone. *Wyrw.*

Geog. 36. *Ignes fatui*, ognie nieſtałe. *Zab.* 10, 157. Irrlichter; *Bh.* ſwětlice, bludička, *Vd.* sliep, ogenj. - *Figur.* ogień miłości, ogień gniewu, Feuer der Liebe, Hitze des Aergers. Nad wszyſtkie ognie i wszyſtkie żywioła, Miłości! ogniu szlachetnieyszy zgoła. *Zab.* 16, 333. Żartym sobie z ich ogniów czyniła. *Paſt. F.* 34. Skoro się tylko pokażesz, ognie na pana mego wyſtępuią. *Teatr* 35 *b*, 101, rumieńce, cf. rąki piéc). Drżę cała, ognie na mnie biią. *Teatr* 56 *c*, 77, cf. siły na mnie biią). Nagle po tych słowach, gdyby go ogniem posypano, twarz się wzdęła, z nozdrza się kurzy, z popędliwości pryſka śliną, i wrzeszczy. *Preſtr.* 39. Nie chcę się na pierwszy narazić ogień; poczekam aż burzliwa minie popędliwość. *Teatr* 1 *b*, 108. *Slo.* Foro ohen' lapa *pronus ad iram.* Ognia do ognia przydaie, kto młodemu wino daie. *Cn. Ad.* 776. - §. *Medic.* Piekielny ogień, gangrena, naywiększe zaognienie się iakiey części ciała, a oraz początek psucia się, zgnilizny i obumierania przepalaiącey się części. *Perz. Cyr.* 1, 117. S. Antoniego niemoc, das heilige Feuer, die Gangrene. *Krup.* 5, 350, ognik. *Kulig. Her.* 188, *Crn.* perézhogn; *Bs.* posgjariça, risipila, resibula nemocch). Rozjątrzywszy dłubaniem miazdrę, wdać się ogień może. *Mon.* 70, 69, zaognienie, Entzündung. (*Ec.* огница, огневица, горячка, огневая болѣзнь, *Bs.* oghgniça, = gorączka; *ob.* ogniowa niemoc. OGIENIEK, - ńka, *m.*, *demin.*, *Cro.* ognyecz; *Rs.* огонёкъ, ein kleines Feuer, *igniculus Mącz.*, *Włod.*; *Cn. Th.*, cf. ognik; *Bh.* Ohn'en Wulkan. OGIENNY, - a, - e, ogniowy, *Cro.* ognyen, ognyeni, *Rs.* огненный. Feuer=. Bez ciepłoty ogienney nic się nie rodzi. *Sk. Kaz.* 522.

Pochodz. *ognik*, *ogniczek*, *ogniſty*, *ogniowy*, *ogniogóry*; *ogniokrusz*, *ogniomierz*, *ogniomietny*, *ogniobronny*, *ogniemożny*, *ogniomiot*, *ognierody*, *ogniowładzca*, *ogniowładny*, *ogniopiora*, *ogniſko*, *ogniwaczek*, (*ogniwo*); *zaognić*, *zaognienie*.

OGIER, - iera, *m.*, OGIEREK, - rka, *m.*, *dem.*, *Turc.* ogür *Cztr. Mscr.*, (cf. *Hg.* ökör *taurus*; *Bh.* oř wierzchowy koń); *Sr.* 2. hengeſt; *Bh.* hyngſt, hřebec, hřebeček (cf. źrzebię); *Slo.* wagčák, hyngſt; *Crn.* shębz, pâſtùk; *Vd.* paſtuh, poskakozhen konj, rainishar, zielak; *Cro.* pazstuh, pasztúh; *Bs.* paſtuh; *Dl.* pasſtuh; *Rg* pazdùh; *Sla.* hanjgir, hangir hat; *Rs.* жеребецъ, жеребчикъ, жеребя, припускной жеребецъ; *Ec.* жребецъ, жеребецъ, некладеный конь; ſtadnik, koń, der Hengſt. Ogier, czyli koń cały, trwalszy na prace i trudy; wałaszony słabszy, ale powolnieyszy. *Zool.* 377. Adam *Miciń́ski* w dziele o świerzopach i *ograch, mówi obszernie o klaczach i o *ogierach*, które ograni nazywa. *Czack. pr.* 2, 240. Podnosząc nogę pan *Ogierowicz* z całey siły wilka grzmotnie. *Zab.* 13, 277, *Tręb.*, źrzebiec. Ogierek roczny z przyſtrzyżoną grzywą, *Ross.* стригунъ, стригунецъ. OGIEROWY, - a, - e, od ogiera, Hengſt=, *Rs.* жеребцовъ.

*OGŁABIAĆ *ob.* Ogłobić.

OGLĄDAĆ, OGLĄDYWAĆ *ob.* Obeyrzeć. *OGLĄDAŁY, - a, - e, poſtać iaką maiący, kształtowany, geformt, eine Geſtalt habend. Podług Kartezyusza Bóg z niczego ſtworzył bryłę iakąś nieoglądałą (niekształtną, nieforemną), którą na równe cząſtki rożnego kształtu podzielił. *Rogal. Doś.* 1, 14 *et* 3, 85.

OGŁADZAĆ *ob.* Ogłodzić.

OGŁADZIĆ *cz. dk.*, ogładzać *ndk.*, w koło pogładzić beglätten; *pr. et fig.*, *Vd.* obglajati, obgladiti (= oheblować); *Rg.* ogladiti *polire*; *Cro.* oglagyujem, *Bs.* ogladiti, oplagnati, odillati, izdillati; *Rs.* огладить, оглаживать; *Ec.* оглаждати, оглаждаю. Złe obyczaie w cnotę ogładzone miiay. *Eraz. Ob. a.*

OGŁASKAĆ, *F.* ogłaſka *Act. dk.*, Ogłaſkiwać *Freq.*; ugłaſkać, unosić zwierza dzikiego, ptaka; rochmanić, *pr. et tr.* człowieka okrocić, udobruchać, (*Rg.* oblakscjatti *mitigare*); zähmen, zahm machen; *Slo.* okrocugi; *Sr.* 1. zklusdzam; *Vd.* pervaditi, perluditi, perdomazhit; *Cro.* pitomim). Tak iako ogłaſkane w klatce wiek spokoyny żyią, zwierze, surowość dawną porzuciły. *Bardz. Luk.* 58. Żyią na puſtyniach między lwami i tygrysami, których ogłaſkiwaią. *Kłok. Turk.* 180. Ogłaſkany, łaſkawy, rochmany, *Sr.* 1. zkludne; *Cro.* pitom; *Ec. et Rs.* ручный, недикый. Poſtrzelił ielenia ogłaſkanego. *Otw. Ow.* 394. Ogłaſkać się dadź, = okrocieć. *Cn. Th.* OGŁASKACZ *ob.* okróciciel, *Cro.* pitomitel.

OGŁASZAĆ *ob.* Ogłosić.

*OGLĘDNĄĆ, *OGLĘDOWAĆ *ob.* Obeyrzeć, oglądać. OGLĘDNY, - a, - e, od oglądania, do oglądania, oglądaiący, mogący być oglądanym, Beſchau=, Beſichtigungs=, zu beſchauen, beſehbar, beſehlich, (*Vd.* ogledliu, nagledliu, = widoczny, naoczny, *Rs.* осмотрическій, росмотрическій wizytatorſki). - §. oględny, (cf. *Boh.* ohled wzgląd) oglądaiący się, wzgląd maiący, względny, Rückſicht nehmend. Na grób nieoględny ſtawisz domy, *sepulcri immemor. Hor.* 1, 301, *Nar.* OGLĘDNOŚĆ, - ści, *ż.*, obacznosć, opatrzność, przezorność, względność, *Vd.* osirralloſt; *Eccl.* облюденїе, осторожность, опасность, Umſicht, Vorſicht, Rückſicht. OGLĘDNE, - ego, *n.*, za oględziny zapłata, Beſichtigungsgeld, Schaugeld. Widzowego, oględnego, więcey nie ma bydź brano, tylko według tego opisu. *Stat. Lit.* 133. OGLĘDY, OGLĘDZINY *plur.*, oglądanie, die Beſichtigung, das Beſehen; *Bh.* ohlidka, wjdka (wýchoz komissya do oglądania *ad fundum*); *Sr.* 2. hogléd; *Sr.* 1. poladani; *Crn.* oggléd (oggledâlu, = zwierciadło); *Vd.* ogled (2. okolica; *Bs.* ogled, izgled od koje trrigovine *exemplum*; ogledalo, = zwierciadło); *Rs.* огля́дка, осмотръ, досмотръ, засмотръ, смотръ, смотрѣніе, свидѣтельствованїе. Wyprowadzenie wizyi czyli oględzin ciała ludzi zabitych. *Perz. Cyr.* 3, 1 *et* 5. Naſtępuiące oględziny wyprowadziliśmy. *ib.* 9. W oględziny iechać, = dla obaczenia. *Dudz.* 66. Oktawiusz na oględy szyku, w łodce się od swych oddalił. *Chrość. Fars.* 493; *Rey. Wiz.* 97. Nie idą do kościoła, tylko na rozmowy albo na oględy. *Alb. z W.* 22., *W. Poſt. W.* 392., *W. Poſt. M.* 324., t. i. żeby co widzieli; zur Schau. Oględy, oględziny, nawiedziny, odwidki, naglądanie do kogo, wizyta, der Beſuch. Siedząc doma, nie chodząc w oględy, Możesz zwiedzić wszyſtkie kąty wszędy. *Biel. Sw. pr.* Wszedłszy bez wiadomości rodziców w oględy do Sychem, panieńſtwa pozbyła. *Dambr.* 53. Zaprowadził go na oględziny do swéy oblubienicy. *Mon.* 70, 655. OGLĘDZINNY, - a, - e, oględny, do oględzin należący, Beſichtigungs=, Viſiten=. Oględzinny podarek, *Cn. Th.* 616, *cf.* oględne. OGLĘDOWNIK, - a, *m.*, przepatrownik, wywiadownik, *spe-*

culator. Mącz., der Beschauer, Besichtiger, *Boh.* auhlesst; *Vd.* ogledauz, ogleduvauz; *Rs.* осмотрщикъ, досмотрщикъ.

*OGŁOBIĆ, *F.* ogłobi *Act. dk.*, *Ogłabiać *ndk.*, *zgłabiać wespołek, w koło obtykać *circumpangere. Mącz.*, rings um voll stopfen. *Circumpactus* ogłobiony, w około obity, zgłobiony. *Mącz.* (*Cro.* oglablyem *circumrodo*; *Rg.* oglobitti *proscribere*, *mulctare bonis*, globa *proscriptio*).

OGŁODAĆ, *F.* ogłoda *Act. dk.*, Ogłodawać *Frep.*, oszemłać co, ogryźć, bebeißen, benagen; *Boh.* ohlabati; *Cro.* ogglôdąm; *Vd.* oglodati, oglajati, obglodati, okulglodati; (*Cro.* oglablyem, ogrizavam, cf. *Lat.* glubeo); *Rs.* оглодать, объѣсть; *Ec.* оглодую, обьядаю; (*Rs.* оглодыши niedoiadki; *Rg.* oghlobine *perrosa*). Ogłodane iego niedoiadki. *Pot. Pocz.* 647. *Ambedo* ogryzam, ogłodawam, objadam. *Mącz.* Grodzą ogłodał i popsował leśny zwierz. *Kanc. Gd.* 176. Gdzie dziś wasz kościół stoi, tam pies kości ogłodze. *Pot. Zac.* 61. Ogłodany, oszemlany, ogrzyziony. *Cn. Th.* - *transl.* Żelazo, ieżeli się nim co robi, ogłodze się, a ieżeli prożno leży, rdza ie kazi. *Bud. Ap.* 119. t. i. oszemla się, otrze się, szczerbatym się stanie, es wird schartig. OGŁODACZ, - a, *m.*, *Vd.* oglodauz, der Bebeißer. OGŁODNIEĆ, *F.* ogłodnieie *Neutr. dk.*, głód cierpieć, o głód przyyśdź, *Bs.* ogladniti, hunger leiden. Ogłodniałym chléb dawa. *Ryb. Ps.* 289. OGŁODZIĆ, *F.* ogłodzi *Act. dk.*, Ogładzać *ndk.*, głodu nabawić, o głód przyprawić, einen hungern machen, Hunger veranlassen; *Rg.* oglâditi, uzglâditi; *Cro.* ogladújem; *Rs.* голодить, оголодить. Rolnictwo żywi; inne sztuki ogładzaią. *Przestr.* 133. Ruszył się król z Newla, bo się też tam był ogłodził. *Biel.* 716. Ogłodzenie, z głod, Hungersnoth. W czasie drożyzny i ogłodzenia, kazał wyprzedawać zboża swoie uboższym. *Xiądz.* 132. - b) *fig.* Rzekłbyś pod grubym niebem iż się rodził Beotów, tak się w rozsądek ogłodził. *Nag. Fil.* 216, t. i. tak prożny rozsądku, so leer an Verstande.

OGŁOS, - u, *m.*, (*cf. Boh.* ohlas; *Cro.* oglasz *echo* odgłos; *Rs.* огласка *s* osława); ogłaszanie, ogłoszenie, obwieszczenie, die Verkündigung, Bekanntmachung. Ogłosu siła, rzeczy mało. *Fr. Ad.* 28. viel Geschrey, wenig Wolle. Ledwie żyię na ten ogłos, gdy mię wzmianką przerazi Hektorowe imię. *Chrośc. Ow.* 3. Spisek pod ogłosem przywrócenia dawnéy wolności, rozpostarty. *Ust. Konst.* 2, 171. OGŁOSIĆ, *F.* ogłosi *Act. dk.*, Ogłaszać *ndk.*, *Bh.* ohlasyti, ohlassowati, prohlasyti; *Sr.* 1. wozwaſnosćjam, wozwewam, pʒipowedam, bez lud wupowam; *Vd.* oglasit, oglasuvati, resglasiti, oklizat; *Cro.* oglasziti, oglaszújem, prezávam; *Bs.* oglasiti, proglasiti, razglâsiti, occitovati; *Rg.* proglâsiti, lijćiti; *Rs.* провозгласить, провозглашать, повѣстить, повѣщать, обнародовать, обнародывать; (*Eccl.* огласити, оглашати uczyć, zapowiedzieć, wypowiedzieć); *Eccl.* народствовати; obwieszczać, opowiadać, publikować, verkündigen, öffentlich bekannt machen, ausrufen. Bóg óciec rozsławił syna, i ogłosił, że iest bogiem prawdziwym. *Salin.* 2, 571. Zgodę generalną ogłosić. *Teatr* 3 *d*, 91. Ogłoszony *Cro.* izglassen, *Hg.* gyalázatos. (*Ec.* оглашенный katechumen). Konsulami ogłoszeni są Tulliusz i Antoniusz. *Pilch. Sall.* 47. Twoia chwała będzie słynąć na wieki, ogłoszona wszędzie. *Tward. Wład.* 157.

Ogłosić się *pass.*, *Ec.* оглашаться, *Ross.* состояться. Ogłoszenie, die Kundmachung; (*Bh. et Slo.* ohláſſka: zapowiedź); *Boh.* prohlaſſka, ohláſſka; *Eccl.* оглашеніе; (2. katechizmowanie, 3) zapowiedź); *Rs.* обнародованіе. - §. *transitiue*, n. p. Brzegi zielone ogłaszał skargami; *querelis implerat. Zebr. Ow.* 38, głośnemi uczynił, mit Klagetönen anfüllen, widerhallen lassen. OGŁOSICIEL, - a, *m.*, (cf. *Ec.* огласитель katecheta), ogłaszaiący, opowiadacz, der Verkündiger; *Bs.* occitnik; *Cro.* prezóvich; *Rs.* бирючь. Homer zapewne nie był pierwszym ogłosicielem woyny Troiańskiey. *Gol. Wym.* 448. OGŁOSICIELKA, - i, *ż.*, die Verkündigerinn. cf. *Cro.* oglasznicza, liszt novine donasajuchi, *Rg.* oglasnisa, *s* gazeta). **OGŁOSNY, - a, e, *sonorus*, głośny, głos wydaiący, ogłaszaiący, sonorisch, tönend; *Cro.* oglaszni; *Rs.* огласительный. Była królewska wieża z ogłośnemi mury, Gdzie był, iak o tym sława, złotą lutnią złożył Syn Latony, ztąd iéy dźwięk w kamień się był wdroźył. *Zebr. Ow.* 188, *vocalibus addita muris*.

OGŁÓW, OGŁOWIA, - i, *ż.*, OGŁÓWKA, - i, *ż.*, *demin.*, gatunek uzdy na całą głowę zwierzęcia, eine Art Halfter; *Boh.* ohlaw, wohlaw; *Sr.* 1. hwowowicza; *Vd.* oglau, oglaunik; (*Crn.* ogglavje, *s* kapa); *Cro.* oglavnik, ular, *Dl.* oglav, oglavje (*Crn.* oglav, *s* przyszwa); *Sla.* ular; *Rg.* oglav, oghláv, oglavje; *Bs.* oglav, julár; *Ec.* науздникъ, бровзда. Ogłów albo uzdzienica ma bydź źrzebcowi na głowę wdziana. *Cresc.* 519. Ku rychleyszemu ogłaskaniu płochego konia, trzeba iżby wiązan był dwiema mocnemi uzdzienicami albo ogłowiami rzemiennemi. *ib.* 518. Bicz koniowi, ogłów osłowi, a rozga na grzbiecie niemądrych. *Leop. Prov.* 26, 3; *W. ib.* Ogłowią a uzdą czeluść ich zewrzyy. 3 *Leop. Ps.* 31, 9, w munsztuku a w wędzidle. 1 *Leop.*). Wsiadał na osła iak naychudszego, ogłówki miasto uzdy używał. *Sk. Żyw.* 1, 162. Ogłowkę włożyć, *Vd.* oglaviti, navusdati (*ob.* ouzdać); *Rg.* oglâviti; *Bs.* uoglaviti, staviti oglav, zaoglaviti, (oglavnik *cestlcillus*); *Cro.* zaoglavlyújem, oglavim, oglavnichim; *oppos.* odoglavnichujem *capistro soluo*; *Vd.* resoglavití, odvusdati.

OGŁUCH, - u, *m.*, ogłuszenie, die Betäubung. Każda ogłuszona padłszy w polu leży, Aż się potym z ogłuchu drżące ocucą. *Przyb. Ab.* 190. OGŁUCHNĄĆ, ogłuchł, *F.* ogłuchnie *Neutr. dk.*, *Boh.* ohluchnauti; *Bs. et Rg.* ogluhnuti; *Cro.* ogluhujem, oglussujem, ogluhelszem; *Sr.* 1. wohuchnu; *Rs.* глохнуть, оглохнуть, *ob.* olchnąć, olknąć, oklnąć.

OGŁUPIEĆ; *F.* ogłupieie *Neutr. dk.*, głupim się stać, odurnieć, cf. oszaleć, zwaryować, dumm werden. On ogłupiał widzę. *Teatr.* 28, 71. Ogłupieie z miłości. *Teatr* 35 *b*, 55. Czyście ogłupieli, czy sowiźrzałów rolą gracie? *Teatr* 17 *b*, 52. On iak iest w miłości zapamiętały, Tak w przyiaźni ogłupiały. *Jak. Bay.* 74.

OGŁUSZYĆ; *F.* ogłuszy *Act. dk.*, Ogłuszać *ndk.*, *Bh.* ohlussiti, ohromiti, ohromowati; *Vd.* oglushiti; *Rg.* ogluściti; (*Bs.* ogluscitse *negligere*); *Cro.* oglussujem; *Ross.* оглушить; оглушать, słuchu na czas pozbawić, einen betäuben. Gromy, dżdże, wiatry społem się mieszały z ludzkiemi głosy, i świat ogłuszały. *P. Kchan. Jer.* 196. Był między niemi człowiek od czarta ogłuszony i oniemiony. *Rey Pst. Mm* 2, OGŁUSZEĆ *Neutr.*, *Rs.* неперхо-

хнуть; : okląć, betäubt werden, taub werden. Ogłuszona padła. *Przyb. Ab.* 190; *Teatr.* 20, 107. Ogłuszenie, *Vd.* oglushenje, gluhoba, die Betäubung.

*OGNAĆ *ob.* oganiać.

OGNIK, - a, *m.*, 1. ogieniek, *Bh. et Slo.* ohnjček; *Sr.* 1. wohenčik; *Cro.* ognyècz; *Bs.* oghnić; *Rs.* огонёкъ; *Ec.* огникъ; ein kleines Feuer. Ogniki po nocnych cieniach. *Susz. Pieś.* 3, *F* 2 *b.* Fałszywe ogniki biorą za żywe światło. *Jabł. Tel.* 55. (*Vd.* ognenik, ognieni kamen *silex*). 2. Ognik, ogień S. Antoniego, choroba. *Krup.* 5, 452 *et* 350, das Antonsfeuer, cf. piekielny ogień). Ziele to wszelkie lissaie i ogniki spędza i goi. *Spicz.* 103, *ib.* 234. - 3. Ognik, OGNICZEK, - czka, *m.*, *Lucanus*, rodzay chrząszczów, *Kluk. Zw.* 4, 25. *Vd.* kresnijza, kresni kokiz, der Feuerwurm. - 4. Ropucha ogniczek, *rana rubeta*, bladożołtawa, wydaie głos, iakoby na rogu trąbiono. *Kluk. Zw.* 3, 65. die Feuerkröte. - 5. Ognik, ziele *ob.* Swietliczka.

OGNIĆ *niiak. dk.*, w koło pognić, befaulen, rund um faulen, *Vd.* ogniti; (*Cro.* ognyenim *ignio*); *Rs.* обгнить, обгниваю; *Ec.* огниваю. Tym sposobem łożysko samo ogniie, a potym tak ogniwszy odpłynie. *Spicz.* 179. Ogniły, w koło pogniły, abgefault, durchgefault. Dziąsłajż mięsa ogniłe, iak chędożyć. *Syr.* 419. - *transl.* Ludzie nieczyści, ognili i obumarli w cielesnościach. *Haur. Sk.* 106.

OGNIEŚĆ, *F.* ogniecie *cz. dk.*, ogniatać *ndk.*, w koło pognieść, umkneten, umdrücken, rund um bedrücken, *Eccl.* огнѣтаю.

*OGNIOBOYNY, - a, - e, - ie *adv.*, boiący się ognia, *Vd.* ognjobojezh, feuerscheu. OGNIOBRONNY, - a, - e, niedopuszczaiący ognia, feuerwehrend. Rzeczy, które Chymiści nazywaią ogniobronnemi, *refractaires*, sądzą oni bydź niestopnistemi. *Stas. Buf.* 16. *OGNIODAYNY, - a, - e, ogień daiący, feuergebend, *Chodk. Kost* 65. *OGNIODRZEWNY n. p. kwas, *pyrolignite*, brandicht holzsäuricht. *Mier. Msk.* *OGNIOGORY, - a, e, ogniem goreiący, feuerbrennend. Patrz, iak Bóg z nieba ogniogore groty na ziemię miece. *Petr. Hor. F* 3 *b.*, pioruny. *Dudz.* 19. *OGNIOGUMNY n. p. kwas, *acide pyromuqueux*, brandicht schleimsäuricht. *Mier. Msk.* OGNIOKRUSZ, - u, *m.*, ten gatunek żelaza, który się zimny bić daie, rozpalony zaś kruchy iest, nazwiymy ogniokrusz. *Kluk. Kop.* 2, 211, rothbrüchiges Eisen. OGNIOKSZTAŁTY, - a, - e, kształt ognia maiący, feuergestaltet; *Ross.* огневидный, огнезрачный, *Ec.* огнеявлённый, огнеобразный, огнеподобный. OGNIOMIERZ, - a, *m.*, *pyrometrum. Hub. Wst.* 562, der Feuermesser. OGNIOMIETNE woły, *Petr. Hor.* 2, *N* 3, *not.* „które ogniem z gęby miecą". feuerathmend, feuerspeyend; ogniem tchnące. *Dudz.* 19, *ob.* iskrodmy, *ignivomus*; *Ec.* огнемётный; *Rs.* огнедышущій, огнедыхательный (*Ec.* огнеметница machina do rzucania ognia na nieprzyjaciela). OGNIOMOŻNY Wulkan, *A. Kchan. Wirg.* 233, ogniowładny, feuergewaltig, feuerherrschend, *ignipotens.* OGNIONOGI, - a, - ie, *ignipes. Tr.*, *Cro.* ognyenonog, feuerfüßig. OGNIONOŚNY, OGNIONOSZY, - a, - e, *ignifer*, feuertragend. Ognionośne czarne chmury. *Zab.* 15, 531. *Nagł.* Ognionoszy wóz słoneczny. *Otw. Ow.* 55; *Cro.* ognyonossecz; *Ec.* огненосный. OGNIOPALENIE, - ia, *n.*, Chym. *ignitio. Krumł.* 342, die Feuerung.

**OGNIOPARE woły strzegły złotego runa. *Otw. Ow.* 253, *et* 256, *ignivomi*, dychaiące ogniem, *ob.* ogniomietne, iskrodme. **OGNIOPŁYNNY, - a, - e, płynący ogniem, feuerfließend, *Cro.* ogniotechni *ignifluus.* OGNIORODY, - a, - e, ogień wydaiący, *ignigenus*, feuererzeugend. Kruszce ogniorode, Gdy na nie sztuczną chymik wleie wodę, Zaraz się burzą, a płomień obfity Wnet wyda, że w nich był ogień ukryty. *Nar. Dz.* 1, 181; *Otw. Ow.* 137; *Subst.* OGNIOROD, - u, *m.*, *Zebr. Ow.* 78. *OGNIOROYNY, - a, - e, *ib.* 27, *imitans flammam.* OGNIOSKŁADNY, - a, - e, n. p. ruda żelazna ognioskładna *pirocite. N. Pam.* 22, 57. OGNIOSTRZELNY, - a, - e, *Ross.* огнестрѣльный, feuerschießend. OGNIOWINNIKOWY n. p. kwas, *pyrotartareux*, brandichtweinsteinsäuricht. *Mier. Msk.* *OGNIOWISTY, - a, - e, ogniokształty, do ognia podobny, feuerartig. Ty Boże stwarzasz anioły twoie duchy, a sługi twoie płomieniem ogniowistym. *Gil. Pst.* 291 *b.* OGNIOWŁADZCA Wulkan, *A. Kchan. Wirg.* 226, ogniowładny, ogniomożny *ignipotens*, der Feuerbeherrscher. OGNIOWY, - a, - e, do ognia służący, ogienny, Feuer=; *Bh.* ohňowý, *Sr.* 1. wohnowé. Porządki ogniowe. *Ostr. Pr. Kr.* 1, 182. Na gwałt ogniowy bić w dzwony, był zwyczay. *Tward. Wł.* 20. Ogniowy wrożek, *Eccl.* огневолшебникъ. Ogniowe wieszczbiarstwo, *Ec.* огневолшебство. Duch S. przybył w ogniowych dziwnych kształciech językowych. *Groch. W.* 82, *ięzykoognioksztalty, *Ec.* языкоогнеобразный *linguigniformis.* Złoto ogniową mocą w ogniową barwę bywa obracane. *Urzęd.* 396. Barwa płomienisto ogniowa. *Syr.* 336. Ogniowy kolor, *Sla.* ognjena boja. Lis ogniowey sierci, *Rs.* огнянка, огнёвка. Nad Donem miewaią choroby iakieś, które my gorączkami i łożnicami zowiemy; a oni to zowią ogniową, bo człek w tey chorobie iak ogień gore. *Gwag.* 477. Gorące gorączki w ustawicznych trzeciaczkach zowiemy ogniowemi. *Sien.* 40, *Spicz.* 23. Gorączka ustawiczna, łożna niemoc, którą też zowią ogniową. *Spicz.* 203, *ib.* 236, hitzige Fieber, *ob.* ogień, *ob.* maligna. *OGNIOŻWAWY n. p. piorun, *Bard. Luk.* 120, cf. strzelisty. *OGNIOŻYWA Salamandra. *Biel. Mysl. A* 4 *b.*, *Bh.* ohnjžil, ohnjžiw, ohniwal, ohniwać, ohniwaček, ohniwareť, *salamandra*, *Vd. et Cro.* mazharad; *Slo.* ohnjžil *pyrausta.* OGNIPIORO, - a, *n.*, słodki strup na głowie dziecinney. *Włod.*, eine Art Grind, Honiggeschwulst. *Cn. Th.* Obsypanie świerzbowate mokre, lub suche, lub łupieżowate, gdy twarz opanuie, nazywa się ognipiórem. *Perz. Lek.* 141, (cf. parch). OGNIŚCIE *ob.* Ognisty. OGNISKO, - a, *n.*, *Boh. et Slo.* ohnjště, *dem.* ohnjštko, nistěg, (krb *focus cubicularis*; *Boh. et Slo.* ohnjštko, ohnjšťátko feierka); *Sr.* 1. wohnišćo; *Crn.* ognishe; *Sla.* ognjishte; *Rg.* oghgniscte; *Bs.* oghgniscte, komin; *Vd.* ognishe, sid vkohinji, puesad, shgalniza, pesh sa rèszniranje; *Cro.* ognyische, komen; *Ec.* огнище, *Rs.* очагъ, очажокъ, горнило, (шестокъ, шесточекъ ognisko piecowe, жаровникъ ognisko pieca chemicznego; огнищанинъ wolny sobie człowiek, огнищный мужъ sędzia wolnych ludzi); mieysce w kuchni, na którym się drewka palą. *N. Pam.* 11, 211. der Feuerherd, der Herd. W sieni iest kuchnia i ognisko, gdzie się ieść gotuje. *Swit.*

Bud. 56. Jak oſtygnie ogniſko, w mieszkù pocznie świtać, Żaden cię z twych przyiaciół nie zechce i witać. *Jag. Gr. B* 2. Kot ieszcze na ogniſku. *Cn. Ad.* 359, cf. daleko ztąd do owąd; nie rychłoć się spodziewaу). – b) *Meton.* ogniſko, pomieszkanie, dom, Wohnung, Herd. Zapędził się wpadaiący nieprzyiaciel aż po ogniſko Romula, *Foyer. Stas. Num.* 1, 144. – 2) *transl. Optic.* Ogniſko soczewki, *focus lentis*, w przeziernikach. *Hub. Wſt.* 247, *N. Pam.* 19, 85. der Brennpunkt. Mieysce, gdzie się promienie od ſkła ſklepiſtego odbite, zbieraią, ogniſkiem zowią. *Krup.* 2, 315, *Kruml.* 20. Ogniſka ellipsy, dwa punkta na większéy osi ellipsy, równo od śrzodka odległe. *Sniad. Jeo.* 16. – *fig.* Żądza pochwał, szlachetney zawiści ogniſko, Przez iawne chwalebnych czynów widowiſko zapala serce. *Przyb. Luz.* 168. – *§. Ogniſko *cum vituperio pro* ogień, *sed hoc significatu raro obuium. Cn. Th.* 1146, *Bh.* ohniſko wielki ogień. OGNISKOWY, – a, – e, do ogniſka należący, Herd=, 2) Brennpunkts=. *Rs.* очáжный. Ogniſkowy dół, *Vd.* sherjauka, ognjiza). Odległość ogniſka od ſkiełka, odległością ogniſkową *diſtantiam focalem* zowiemy. *Hub. Wſt.* 254. OGNISTOŚĆ, – ści, ż., *Bh.* ohniwoſt, rozpalenie, napełnienie ogniem, gorącość, die Feurigkeit. OGNISTY, – a, – e, – *o, adv.*, *Bh.* ohniwy, (*Bh.* ohniwéti, = *candescere*, rozpalić się); *Slo.* ohniwi, ohniwý; *Sr.* 1. jehliwé; *Crn.* ognęn; *Vd.* ognjen, ognjaſt; *Cro.* ognyen, ognyeni; *Rg.* oghgnevit, oghgnenit, oghgnen; *Bs.* oghgnen; *Rs.* огни́стый, огненный, огнепальный, огнепали́мый; *Ec.* огнепаленъ; pełen ognia, feurig, Feuer=. Ogniſte piłki. *Jak. Art.* 3, 306, Feuerbälle, *et* 2, 95. Ogniſte kule. *ib.* 3, 306, *Sla.* vsjano zèrno, Feuerkugeln. *Biel. S. N.* 36. *Archel.* 3, 44. Ogniſte garnce. *Arch.* 3, 44, Feuertöpfe. Ogniſte baryły. *Jak. Art.* 2, 3, Feuerfässer, Feuertonnen. Ogniſte kołka. *Arch.* 51. Rozmaite ogniſte przyprawy do uciechy służące. *ib.* 49, Feuerpräparate. Poſtawił bóg przed raiem cherubina, i ogniſty miecz oboiętny. 1 *Leop. Gen.* 3, 24, płomieniſty. 3 *Leop.*). Góry ogniſte. *Hub. Wſt.* 17, wulkany, Feuerberge, feuerspeyende Berge. Chmury ogniſte. *Paſt. F.* 96. Broń ogniſta. *S. Grodz.* 2, 19, t. i. ſtrzelba, ein Feuergewehr. Potrzeba na obronę miaſta dziesięć tysięcy ludu ogniſtego. *Weresz. Kiiow.* 19, *ib.* 25, ze ſtrzelbą ogniſtą). – §. Ogniſty, ogniście *adv.*; zapalczywy, hitzig, feurig. Ogniſty lew. *Fur. Uw. E* 4 *b.* Oyciec łagodny, miły, spokoyny; syn zaś porywczy, ogniſty, niedotkliwy. *Boh. Kom.* 5, 220. Ogniście ią kocham. *Teatr* 6 *c*, 32, zapalenie). – Ogniſty = gorliwy, gorący, n.p. Ogniſta modlitwa. *Birk. Dom.* 64. O zbawieniu dusz słowa żywe i ogniſte czynił. *ib.* 85, (cf. ſtrzeliſty). Mąż ogniſtey wymowy, serca oziębłe rozpala. *ib.* 69. – §. Ogniſte ziele, *arianis*, *herba ignei coloris*, *cuius contactu ligna oleo peruncta*, *accenduntur. Cn. Th.*, *Plin.* 24, 17. OGNIWACZ, – a, *m.*, OGNIWACZEK, – czka, *m.*, *Bh.* ohniwač, ohniwáček, feniks, wyczyniec, *Urs. Gr.* 186. der Phönix. Patrzą nań z zadziwieniem iak na ogniwacza, Co go bayka w naturze iedynym naznacza. *Przyb. Milt.* 150, *Myśl. F.* – 1. OGNIWO, – a, OGNIWKO, – a, *n.*, (*Etym.* ogień), *Vd.* ognivo, ognilo, ognjilu; *Bs.* oghgnilo, oghgnillo, kressalo; *Cro.* ognyilo, kressalo; *Rg.* oghgnillo, ogagn (ogagn, = zamek u ſtrzelby; *Sla.* ognijlo, = ſtalka); *Sla.* chakmak; *Rs.* огни́вица, (огни́во, огнивко, огни́вко ſtalka) пруши́ца; krzesiwo, ſtalka do krzesania, der Feuerstahl, das Feuerzeug. Uderzże iedno w ten krzemień ogniwem, hnetki ogień oglądasz. *Orzech. Qu.* 69. Miey w kalecie ogniwo; a na polu krzemień naydziesz. *Biel.* 202. – *fig.* Godzienem, ażeby mię żywo Za zbrodnie pożarło siarczyſte ogniwo. *Kul. Her.* 144, piekło). – *§. ſtalka do oſtrzenia, der Wetzstahl. Nóż oſtrzeyszy, kiedy go ogniwkiem albo musadkiem pociągną. *Rey. Zw.* 112 *b.*

2. OGNIWO, OGNIWKO, – a, *n.*, (*Etym.* giąć); łańcuchowy członek, kolce, das Glied einer Kette; *Vd.* klep, rink; *Crn.* klêp; *Rg.* biocjúh; *Bs.* biocjvgh; *Cro.* biochuh; *Rs.* кольцо, колецко, звено (f. dzwono). Ogniwo do ogniwa wiązać, łańcuch będzie. *Min. Ryt.* 4, 212. Ogniwo ogniwa się dzierży w łańcuchu. *Gor. Sen.* 241. – *Fig.* Człowiek ieſt pierwszym ogniwem łańcucha, którén natura upletła ze ſtworzeń. *Mik. Obs.* 30. Małżeńſkie ogniwa. *Kras. sat.* 72, t. i. związki, das Band der Ehe. Przyiaźń nas wzaiemności ogniwem spaia. *Pilch. Sen. liſt.* 363. Przygody ciągną się z nami nieprzerwaném ogniwem, aż do grobowéy deſki. *Mon.* 70, 806, pasmem). Wąż kręci się w ogniwa i w przędziona rozmaite. *Weresz. Bgl.* 115, w dzwona, kręgi). – §. *metonym.* ogniwo, = łańcuch, die Kette. Na złotym świetny krzyż ogniwie. *Miaſk. Ryt.* 130.

OGNOIĆ *cz. dk.*, gnoiem obłożyć, w koło pognoić, bedüngen, mit Dünger belegen, bemisten, *Sr.* 2. hobgnoiſch; *Vd.* ognoyt, obgnojiti; *Bs et Rg.* oghnojiti; *Ec.* огнои́ю.

OGÓŁ, – u, *m.* – *§. gołe mieysce, puſtynia, ein kahler Ort. Ci którzy na *ogołach uciekali, a mieli się ku puszczy, przeciwko nim obrocili się. *Leop. Joz.* 8, 20. – §. 2. *transl.* Ogół, Oguł, powszechność, generalność, die Allgemeinheit; *Bh.* aukol; *Sr.* 1. wſchichzrodmadnoſci. *Ogółem*, *ogólnie*, *ogolno*, = generalnie, w powszechności, im Allgemeinen, überhaupt; *Bh.* aukolem, aubralem; *Sr.* 1. wſchichzrómadne; *Crn.* nasploh, povèrh, poverhkje (cf. powierzchownie); *Vd.* zhrosglaunu, ſkupshnu, sevsema, ſkupnu, poverh, poverhnem: *Sla.* svega; *Cro.* poprek; *Rs.* вообщé. Kto zmiarkuie, iak wiele chór ma głosów? ieſt tam głos cienki, gruby i śrzedni, są głosy niewiaſt i mężczyzn; daią się głosy wszyſtkich słyszeć ogólnie; lecz w szczególności żaden. *Pilch. Sèn. liſt.* 2, 378. Ogólnie znaczy to samo co wiele, ale nie wszyſtko; a zatém prawo ogólne, może mieć wyiątki. *N. Pam.* 6, 518. Ogułem o wszyſtkich to mówią. *Smalc.* 182. Wszyscy ludzie ogułem tu są rozumieni. *Salin.* 2. 202. Jaśniéy to będzie, gdy szczególnie te rzeczy uważymy, nie ogółem. *Petr. Pol.* 46. Nie po części, ale wszyſtko ogułem oswobodził. *Warg. Wal.* 50. Otoż ieſt ogolno Wszyſtko, co mi przed wami wyiawić ieſt wolno. *Przyb. Luz.* 325. Ogołem co kupić *Tr.*, *ob.* hurtem; (*Bh.* aukolnjk hurtownik). – §. *Odpowiedzieli mu *na *ogułach*, gniewaiąc się nań. 1 *Leop. Genes.* 34, 13, na zdradzie 3 *Leop.*). OGOLEĆ, *F.* ogoleie *Neutr. dk.*, gołym się ſtawać, kahl werden. Gdy owce maią parchy, ſkóra ogoleie. *Wolszt.* 110. OGOLIĆ, *F.* ogoli *Act. dk.*, Ogalać *ndk.*; *1. gołym czynić, ogołocić, obnażyć, *Boh.* oholiti; *Vd.* onagiti, ogoliti; *Rg.* ogolitti, ogolivati, (*Rg.* ogûliti *decorticare*; *Cro.* ogulújem, *Bs.* oguliti); *Bs.* ogoliti; *Rs.* оголи́ть, оголя́ть, заголи́ть, заголя́ть entblößen, kahl machen. Witold Dowmanta ze wszyſtkie dzierżaw wyzuł i ogolił. *Stryik.* 307. Wszyſtek owoc z

ogolił, przecię drzewa nie poraził. *W. Post. W.* 3, 512. Zbiie cię, zniszczy kiedy chce, dobra twe ogoli. *Paszk. Dz.* 50. Z swobod swych ogolon. *ib.* 117; *Smotr. Lam.* 184. - §. 2. ogolić brzytwą, rasiren, mit dem Scheermesser abscheeren; *Vd.* obriti; *Sla.* obriati, obricsiti (cf. brzytwa); *Bs.* obriciti, obritti; *Rg.* obriàti, obricivati; *Dl.* obriati, obrichivati, brichim; *Cro.* obriam; *Rs.* обрить, обривáть; *Ec.* обриваю, оброеняю. Ogoli brzytwą głowy i włosy ich i brody. *Budn. Jes.* 7, 20. Czasu żałoby bród nie ogalaycie. *Radz. Levit.* 19, 27. Broda ogolona. *Sk. Dz.* 908. Ogolone głowy. *Teatr* 23 *d*, 30, waryaty). Ogolony wiła. *Rey Wiz.* 66 *b.* - *fig.* Nie iednego z paniczów tak ogolił, że im worek do tych czas nie obrośnie. *Boh. Kom.* 3, 235, cf. skubnąć, musnąć kogo po kalecie, podskubnąć, oszwabić, wyikrzyć. OGOLICIEL, - a, *m.*, który ogoli, der Entblößer, Kahlmacher, *Bs.* ogulitegl *depeculator*, *Cro.* ogulitel *excoriator.* OGÓLNOŚĆ, - ści, *ż.*, powszechność, die Allgemeinheit, Gesammtheit. Posłowie ogólność narodu oznaczaią. *Gaz. Nar.* 2, 132. W ogólności, *oppos.* w szczególności. OGÓLNY, - a, - e, - ie, *adv.*, ogół obeymuiący, powszechny, generalny, allgemein; *Sr.* 1. wschichzromadnizki, czelewschón, czéle wscha, czéle wsche; *Crn.* useskupne; *Rs.* всеобщiй, cf. obec). Wyobrażenia staią się ogólnemi, gdy od nich odłączamy wszystko, co ie przywięzuie do pewnego szczególnego iestestwa. *Cyank. Log.* 92, *Kpcz. Gr.* 3, 3 *et* 1, *p.* 6, *Sniad. Alg.* 1, 173. Czynię Wc Panu raport ogólny; szczególnieyszą relacyą zachowuiąc sobie do ustnéy rozmowy. *Mon.* 73, 250. OGOŁOCIĆ, *f.* ogołoci *cz. dk.*, Ogołacać, Ogałacać *ndk.*, odrzeć, obrać ze wszystkiego, wyzuć, cf. ogolić, *Bs.* ogoliti, *Cro.* ogolújem, cf. goły), entblößen, berauben. Przywracaiąc urzędnikom spokoyne życie, nie ogołacał ich z dóbr, któremi ich obdarzył. *Zab.* 14; 216. Onby się dla nich z dóbr swych ogołacał. *Boh. Kom.* 2, 237. Familiie z honoru ogołocone. *Teatr* 23 *b*, 94. Ze wstydem uciekła wrona, Z cudzych piór ogołocona. *Zab.* 15, 53. Zima ogołocona. *Dar. Lot.* 19. Przyiaciele, widząc moie ogołocenie, nie znaią mnię więcéy. *Teatr* 33 *d*, 7. **Ogołociały* w co. *Zebr. Ow.* 50, pozbawiony czego).

OGON, - a, *m.*, chwost, włosy na rząpie bydlęcym, i sam rząp', der Schwanz, der Schweif; *Bh.* ocas (*ob.* *oczas); *Slo.* chwóst, ocas, chust; *Sr.* 2. hogon, hoppusch; *Sr.* 1. wopusch, woposch; *Crn.* ręp, shlóf; *Vd.* rep; *Cro.* rép; *Dl.* kuda, hvost, ochyas, rep; *Bs.* rép; *Rs.* хвостъ, охвостъ, опашь, *Eccl.* огонки, хвостъ, хоботъ, óпашь. Ogonem się lew, kiedy następnie zwada, Do sił budzi; ogonem lis się chartom składa; Ogonem wyżeł ptaka, ogar znaczy zwierza; Ogonem wiewior lata, chociaż nie ma pierza. *Pot. Pocz.* 344. Wół rozdrażniony ku górze toczy ogon, kicie podobny. *Tward. Wł.* 70. Zaięczy ogon, *ob.* osmyk. Wilczy ogon, *Rs.* полѣно. Rybi ogon, *ob.* plusk. Lisi ogon, znamię błazna, *ob.* błazen. - Pies marda ogonem. *Zebr. Ow.* 355; *Rey. Zw.* 83, *ib.* 81 *b.* Jm kota bardziey głaszczesz, tym bardziey ogon wznosi. *Cn. Ad.* 324. Głaszcz ty kotowi w skórę; a on ogon w górę. *Rys. Ad.* 16. Jm kot starszy, tym ogon twardszy. *Rys. Ad.* 17, gałąź zrosła nie da się naginać). Nędznik musi leżeć wszędy potłoczony, A ci co im świat służy, podnieśli ogony. *Rey. Zw.* 269 *b.*, zhardzieli). Ruszali konceptem, iak martwe cielę ogonem. *Mon.* 71, 321, ruszyłeś głową, iak zdechłe cielę ogonem. *Pim. Kam.* 61, popisałeś się rozumem). Dedykacyi arkusz, a dzieło samo iak myszy ogon. *Mon.* 73, 199, kuse). Wiedzą ludzie, żeś ty z ogona sroce nie wypadł. *Pim. Kam.* 359, żeś nie tępy). Dwie sroki za ieden ogon złapać, *ob.* sroka, *ob.* ieden. Ogon pod siebie. *Zab.* 9, 60. Z boiaźni, iako pies na mrozie, ogon pod się tuli. *Rey Wiz.* 13 *b.* Póty siedział z pokoiem, ogon pod się chował. *Pot. Arg.* 548. Przed nim ogon pod się kryią. *Rey Wiz.* 51 *b.* Jak zaiąc przed charty ogona, tak on przed niemi mydła musiałby umykać. *Glicz. Wych. H* 7. - Koń ogonem wierci, *Alb. n. W.* 12, t. i. macha). Posłocistego, by też nie umiał i kozie ogona zawiązać, alić go na urzędy sadzaią. *Rey Zw.* 70 *b*, nieuk). - Każda liszka swóy ogon chwali. *Glicz. Wych. G* 4 *b.*, *Teatr* 48, 42, *Cn. Ad.* 344. Więcey się wskora lisim ogonem, iak lwim pazurem. *Zab.* 5, 93, cf. gdzie nie staie wilczey skóry). Lisi ogon nie idzie w towar, nie uydzie za towar. *Cn. Ad.* 954. - Nie ciągniy psa za ogon, bo cię ukąsi. *Jabł. Ez.* 89. Kto w ogon wierzy, ten piórko z ogona znaydzie. *Rys. Ad.* 22. Trudno uiąć za ogon, gdy się umknie głowa. *Paszk. Dz.* 47. Wolę się za głowę, niż za ogon iąć. *Stryik.* 489. Gdzie ogon rządzi, tam głowa błądzi. *Cn. Ad.* 236; *Rys. Ad.* 14. *Slo.* kam noha, kam ruka, kam ocas, kam hlawa *scopae dissolutae.* - §. Ogon komu przyszyć. *Cn. Ad.* 1149, = kapturek mu przyszyć, szydzić z niego, *Cro.* prissiti komu rep. - §. Sprawa ta za sobą długi ogon wlecze. *Pot. Arg.* 632, ieszcze tu nie koniec. - §. Ogon u szaty białogłowskiey, rucho, die Schleppe, der Schweif an einem Weiberkleide. Rzniycie ogony Panie, które dziś daleką Kurzawą się za wami na trzy łokcie wloką. *Pot. Zac.* 152. Coż to proszę za rozum Sarmackie matrony, Rogi na głowach stawiać, a włoczyć ogony? *Łączn. Zw.* 14. Długie szaty Pan gani, przebóg a cóż rzeką Ci, którzy dziś ogony na trzy łokcie wleką? *Pot. Pocz.* 582 Własna iest niewiastom, aby nogi swoie pawim ogonem rady okrywały. *Petr. Ek.* 75. Od każdey szaty, za którą się ogon wlecze, niech płacą złotych cztery. *Lek. C* 3 *b.* Ogonem pokóy zamiata. *N. Pam.* 13, 121. Nóg iey nie trudnią ogony. *P. Kchan. J.* 155. - §. Ogon komety. *Bardz. Tr.* 199. Ogon komety, ciąg rozwlekły światła za kometą. *Sniad. Jeo.* 9. Ogon łoża armatnego, = sam koniec ścian łożowych. *Jak. Art.* 3, 306. OGONAK, - a, *m.*, OGONACZEK, - czka, *m.*, *dem.*, gatunek kożuchów, ein kurzer Zippelpelz. *Tr.* OGONATKA, - i, *ż.*, białogłowa w sukni z ogonem, eine Schleppkleidträgerinn. O miłe ogonatki, dekret to surowy, Więc przyymiecie w kompaniią z ogonami krowy. *Łącz. Zw.* 14. - §. w muzyce ogonatka, nota, maiąca w sobie fusz prostych czyli ćwierciowych not dwie. *Mag. Msk.*, cf. gołka), eine halbe Note, halbe Tactnote. OGONATY, - a, - e, *Bh.* ocasatý, ogoniasty, *caudatus Mącz.*, geschwänzt, beschwänzt. OGONCZYK *herb.*, pół strzały białey na pół pierścienia stoiącey. W hełmie dwie ręce do góry wyciągnione. *Kurop.* 2, 36. ein Wappen, *ob.* Pogończyk. OGONEK, - nka, *m.*, *Bh.* ocasek, *Rs.* хвостикъ; *demin.*, das Schwänzchen. Fortuna kiwnęła nam ogonkiem tak gładko, że z drabstwa przyszliśmy do hrabstwa. *Teatr* 22 *b*, 6. Sobole, marmurki, ogonki. *Vol. Leg.* 4, 556, gatunek futra. - b) ogonek u liścia, owocu, = szypułka,

Vd. repizh, klizhek, dershalka na sadi, shtingelz, der Stiel am Obste, der Stengel. Naypospoliciey liście wiszą na ogonku, i dlatego łatwiey się chwieią. *Bot.* 47. Ogonki liściowe *petioli*, są pociągnieniem ostatnim gałązki, z którego utrzymuie się liść. *ib.* 78. Ogonki drobne u korzenia. *Otw. Ow.* 590. - §. Ogonek, miano psa, *Lampurus, a cauda nitida. Cn. Th.*, ein Name der Hunde, Glattschwänzchen. OGONIASTY, - a, - e, *Cn. Th.*, ogon maiący, ogonaty, geschwänzt; *Boh.* ocasatý; *Sr.* 1. wopuschaté; *Vd.* repasten, repast, reppat, repat; *Sla.* repati, *Bs.* repast; *Cr.* repàszt; *Rs.* хвостистый, хвостáтый; *Ec.* хвостовáтый cf chwościsty). OGONIĆ *ob.* Oganiać. OGONICA, - y, *ż.*, zadek, der Hintere. Gdy tego oleyku włożysz z wełną w ogonicę, robaki zabiia. *Spicz.* 109. Dziecię czasem bokiem, albo też ogonicą, to iest, zadkiem ku wyyściu z żywota matczynego ukazuie się. *Sien.* 444. Musisz u mnie w ogonicy być. *Ezop.* 27, pożrzę cię). - §. Ogonica morska; *pastinaca marina Syr.* 343, Pastinake, Heilwurz. - §. Ukąszony od szkorpeny, morskiego smoka, tudzież od ogonicy morskiey. *ib.* 343, vielleicht eine Art Scorpione. OGONICZEK, - czka, *m.*, sikorka *parus caudatus*, naymnieysza z sikorek; ogon ma nadzwyczaynie długi czarniawy. *Kluk. Zw.* 2, 274, die Schwanzmeise. OGONKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, na kształt ogonków, wie Schwänzchen. Liście tego ziela iest ogonkowate. *Jundz.* 286, *ib.* 444, *ib.* 303. *OGONOOKIE pawie, *Nar. Dz.* 1, 123, oczaste, augenschwänzige Pfauen; cf. farbistochwosty. OGONOWY, - a, - e, od ogona, albo przy ogonie, albo do ogona należący. *Cn. Th.*, Schwanz=, *Rs.* хвостовый. Kość ogonowa, = guzica. *Krup.* 1, 115. Ogonowa szpona, Schwanzriegel, sztuka drewna spaiaiąca same końce dwóch ścian łożowych. *Jak. Art.* 3, 306. Ogonowa sztuka mięsa, = siek, oguzie.

OGÓRCZANY, - a, - e, z ogorków, ogórkowy, Gurken=; *Rs.* огурéшный. Sok ogórczany. *Haur. Sk.* 386. Liście ogórczane. *Syr.* 1511, *Bh.* okurčina). OGÓRCZASTY, - a, - e, do ogórka podobny, gurkenartig. *Tr.* OGÓREK, - rka, *m.*, OGÓRECZEK, - eczka, *m.*, *dem.*, *Boh.* okurka, wokurka; *Slo.* uhorka; *Sr.* 1. gorka, korka; *Sr.* 2. gurka; *Crn.* murka, kumàra (*Crn.* angurka, = melon; *distg. Vd.* ogorek, = opalone drzewo, *ob.* ogarek); *Vd.* kumara, murka, krastouka; *Hg.* ugorka; *Dl.* vgorka; *Cro.* vngòrek, krasztavecz; *Sla.* krasztavaez; *Bs.* ugorka, krastaviça; (*Rg.* ugorka *citrulus*); *Rs.* огурецъ, огýрчикъ, *Suec.* gurka, *Dan.* agurke, Obd. Umurke, *Angl.* gherkin, *Gall.* courge, *cf. lat.* anguria, *Ger.* die Gurke. Prócz pospolitych ogórków są Hollenderskie długie, zielone i białe; są też inspektowe małe. *Kluk. Rosl.* 1, 222. Ogórek ptaszy, ośli, niedźwiedź leśny, psi, *cucumis sylvestris*, Eselsgurke. *Syr.* 1474, *Urzęd.* 109, *Krup.* 5, 185. *Prov. Sla.* prodájite vertlaru krastàvce, = przedaiecie ogrodnikowi ogórki, *sus Minervam.* - 2. *transl.* ogórki, = węzły u pasa mniszego, die Knoten in dem Stricke, den gewisse Mönche statt des Gurtes tragen. Mnich podpiły wziął nas ogorkiem walić czy sandałem. *Teatr* 43 *c*, 77. OGÓRKOWY, - a, - e, Gurken=, *Bh.* Okurkowý; Ogorkowy ogrodek *cucumerarium Cn. Th.*, = OGÓRNIK, - a, *m.*, der Gurkengarten; *Bh.* okurčiště, okurkowiště; *Sr.* 1. korkowna; *Cro.* vugorische; *Rs.* огурчúще. Kuczka w winnicy, buda w ogórniku. *Budn. Jes.* 1, 8, w ogrodzie ogorczanym. *Bibl. Gd.*

OGORSZCZYĆ, OGORZCZYĆ *ob.* Gorzczyć.

OGORZAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, OGORZELINA, - y, *ż.*, *Rs.* огаръ, cera od słońca zczerniona, zczerniałość, (*Cro.* ogoreline *ambusta*); verbrannte Gesichtsfarbe, Sonnenbrand. O zganianiu zmaz z lica; zwłaszcza ogorzałości, śniadości. *Sleszk. Ped.* 35. Ogorzelina, gdy się kto od słońca opali, że cygańskiey cery nabędzie. *Haur. Sk.* 346. Na mieysce rumienidła, będzie ogorzelina. *Rad. Jes.* 3, 24, *Sien.* 503. OGORZEĆ, - ał, - eli, *F.* ogorzeie *Neutr. dk.*, *Ogorać *ndk.*, *Rg.* ogorjetti; *Cro.* ogárjam; *Rs.* обгорѣть, обгорàть, *Ec.* огораю, zczernieć na słońcu, schwarz gebrannt werden, von der Sonne verbrannt werden. Kto leży pod słońcem nie zakrywszy się, pewnie ogorzeć musi. *Rey. Zw.* 91, *b.* Na dworze będąc od gorącości słoneczney rychley ogora, niż doma od gorącości płomienia domowego. *Glicz. Wych. K* 4. Zimno iest matką białości; gorącość matką iest czarności i ogorzenia. *Sak. Pr.* 21. Ogorzały, = zczerniony, von der Sonne verbrannt; *Boh.* obhořalý, očadlý; osmáhlý; *Crn.* ogoręl; *Cro.* ógorel; *Dl.* oppalyen; *Ross.* огорѣлый. Którzy pod Krępakiem mieszkaią ku południowi, ogorzalsi są i czarni; którzy z drugiey strony, biali. *Petr. Et.* 88. - b) opalić się, versengt werden, abbrennen. Ogorzały mu skrzydła. *Cn. Ad.* 745; *Slo.* ohoreli mu kridla; obcięto mu skrzydła, utarto mu rogów). - §. Ziemie leżące pod strefą ogorzałą. *Stas. Buff.* 26, *zona torrida.*

OGORZKNĄĆ, *F.* ogorzknie *Neutr. idntl.*, gorzkości nabydź, *Bs.* ogorcjatti, oghrriknuti, bitter werden; *Ross.* огорчиться zjątrzyć się). Gdym to zjadł, ogorzknął mi żołądek. *Budn. Apoc.* 10, 10. Ogorzkł im żywot ich w tak ciężkiey niewoli. *Bud. Ex.* 1, 14.

OGRADZAĆ *ob.* Ogrodzić.

OGRAĆ; *F.* ogra *Act. dk.*, *Ograwać, Ogrywać *Freq.*, *Rs.* обыграть, обыгривать, we grze kogo skubnąć, einem im Spiele alles abgewinnen. *Dudz.* 15., *Cn. Th.*

*OGRANICZE, - a, *m.*, ograniczenie, określenie, granice, kres, okres, Begränzung, Gränzen; *Vd.* ograja, ograjenje; *Rs.* спóлье. Trzyma się kula świata niewsparta na niczém, Zawsze iednakiem mieysca zjęta ograniczém. *Przyb. Luz.* 311. OGRANICZNY, - a, - e, o granicę mieszkaiący, ościenny, angränzend, Gränz=; *Sr.* 1. zpownmezwaté; *Ross.* смéжный, corубéжный, сопредѣльный, сограни́чный; *Ec.* вкупопредѣльный, смежный. Z ogranicznym sąsiadem wyiechałem w łowy. *Pot. Jow.* 150. Ograniczny sąsiad, *Ogranicznik*, *Cro.* mejash, (cf. miedza). Wszystkie powiaty ograniczne naieżdżali. *Krom.* 8. Ogranicznie, = o granicę, *Rs.* обоѕвóръ, смéжно. OGRANICZONOŚĆ, - ści, *ż.*, określoność, mierność, *Rs.* ограни́ченность, die Begränztheit, Beschränktheit. Nieograniczoność Bozka. *Rog. Doś.* 1, *praef.*, *Lach. Kaz.* 1, 516. OGRANICZYĆ, *F.* ograniczy *Act. dk.*, Ograniczać *ndk.*, *Boh.* obmezyti, obmezowati; *Sr.* 1. zamezuyu; *Vd.* obmejati, okrajiti; *Ec.* ограня́ю; *Ross* ограничить, ограничивать, обмежевать, обмежéвывать, określić, granicami objąć, begränzen. *Budn. Ps.* 79, 41. Grunt swóy każdy może ograniczyć i ogrodzić, iak naylepiey rozumie, tyle ile iego

wła-

własny iest. *Szczerb. Sax.* 155. Ograniczony *Rs.* предѣльный (*ob.* przedzielić). Nieograniczony *Ec.* неограненъ. Bóg niepoięty w dziełach, nieograniczony w uczynkach. *Pociey* 333.

OGRAWAĆ, *ob.* Ograć.

OGRASZKA, OGRAŻKA, OGRĄŻKA, OGRĄSZKA, - i, *ż.*, początek paroxysmu gorączki; zimno poprzedzaiące gorączkę. *Włod.*, **Fieberschauer, Fieberparoxismus.** (*Rg.* groznizza, trescgljaviza, *Cro.* groznicza, zimlicza, *z* febra). Na chorobę, gdy się komu zanosi, bywaią ogrąszki, nudności. *Haur Sk.* 424. Już się ciągnie chory, iuż ziewa, iuż go zimna chwyta ograżka. *Pot. Arg.* 385. Zkąd ten zimny na moię twarz się pot wysadza, Co za ograżka członki trzęsie! *Min. Ryt.* 1, 258. Niech przepuści na cię Pan ubóstwo, zimną i palącą ograżkę i gorąca wielkie. *Leop. Deut.* 28, 23. - *§. ograżka, *z* febra, zimnica, gorączka. *Sien. Rej. et* 383. Cierpiała wielką *febrę;* a stoiąc nad nią, przykazał *ograżce*, i opuściła ią. 1 *Leop. Luc.* 4, 39. OGRAŻA mię, Ogrąża mię, *impers.*, gorączka się poczyna. *Cn. Th.*, **das Fieber überfällt mich.** Sok ten dobry na zimnicę, gdy będzie wzięt godzinę przed ogrążaniem. *Sien.* 141, t. i. przed paroxysmem). Woda ta niedobra, gdyż trapienie albo ogrążanie czyni. *Syxt. Szk.* 69, *dolores*). OGRĄŻNY, - a, - e, ogrążaiący, ogrążkę sprawuiący, **Schaudern erregend.** Grudzień ogrążnym zimnem roku dokończywa. *Zaw. G.*

OGROBLIĆ, *f.* ogrobli *cz. dk.*. groblą otoczyć, **umdämmen, mit einem Damme einschließen.** Stwórca morze piaskiem ogroblił. *Sk. Dz.* 1175.

OGROD, - u *et* - a, *m.*, *Bh.* **zahrada, zahrádka** (*ob.* zagroda); *Slo.* **zahrada**; *Sr.* 2. **sagroda, gorta, gumno** (cf. gumno); *Sr.* 1. **zahroda, zahrodka**; *Crn.* lokovsh, vèrt (*ob.* wirydarz); *Vd.* vert, koushe, gartl, lokoushe; (*Vd.* ograd, *z* błonie, niwa); *Cro.* vèrt, vart, bascha; *Dl.* vartal, perivoy; *Sla.* bashcsa, bostan, vèrtao, baschya; *Hg.* kert; *Rg.* perivoj, vartao, *G.* vartla, vart; *Bsn.* vert, vrrit, vrrital, perivoj, vart, vartal, vertal; *Rs.* вертоградъ, садъ (*ob.* sad; огородъ iarzynny kuchenny ogród); *Ec.* оградъ, огородъ, вертоградъ, вертпъ; ogrodzony plac na drzewa owocowe (cf. sad), na kwiaty i zioła (cf. zielnik), **der Garten.** Włosi poczęli u nas ogrody zdobić rozmaitemi zioły cudzoziemskiemi i tutecznemi, przenosząc ie z pol, z łąk, z gór, do ogrodów. *Syr.* 1128. Nie w każdym ogrodzie to ziołko się rodzi. *Rys. Ad.* 50. Wrócił się z ogroda. *Radz. Est.* 7, 8. W *ogrodziech naszych (w ogrodach). *W. Post. Mn.* 306. Po za ogród zaieżdżali. *Kras. Pod.* 2, 239. (cf. za). OGRODA, OBGRODA, - y, *ż.*, *Bh.* **ohrada**, *Rs.* ограда, ogrodzenie, **die Verzäunung.** Dobył każdego zameczku ich, i odzierżał każdą ogrodę ich. 1 *Leop. Jud.* 2, 12, twierdzę. 3 *Leop.*). Obgroda gęstego krzewiu nie daie przystępu kozom, któreby młode płonki obgryzły. *Stas Num.* 2, 150. Ogrodę rozrzucili. *Gęb. Hym.* 317. Na wilka robią się doły; robią się także ogrody, t. i. mocne ogrodzenia w lesie z fortkami, w które on się przynęca. *Kluk Zw.* 1, 401, **Wolfsgärte.** - §. Szlachcic w ogrodzie równy woiewodzie. *Jeż. Lk. B* 4, *ob.* Zagroda, na zagrodzie. OGRODEK, - dka, *m.*, *dem.*, OGRODECZEK, - czka, *m.*, *demin.*, mały ogród, **das Gärtchen**; *Vd.* vertish; *Bs.* vartaç, vartlicoh, vrritlicch, vertlicch; *Rg.* vartlich, perivoich, vartich; *Rs.* вертоградецъ, садикъ (огродецъ kuchenny ogrodek), *Ec.* вертецъ, вертоградецъ, садокъ. Ogrodeczki małe, w których iarzyny sieią. *Star. Dw.* 4, *Birk. Zyg.* 53. Chodząc w mym ogrodeczku. *Zab.* 13, 325 *Zabł.*, *Chodk. Gesn.* 195. Ziółko iakie wyrwę z mego ogródka. *Gor. Sen.* 214. Maiąc was iakoby w ogrodku iakim ogrodzone, do iednego was wysiecze. *Jan. Lig. D.*, w grodzy, w ogrodzie, w ogrodzeniu. OGRODKA, *ob.* ogroda, ogrodzenie. - *fig.* ogrodka w mówieniu, słowne *omawianie, chodzenie koło płotu, obwlianie w bawełnę, **Umschweife im Reden, verblümtes Reden**, *Bh.* **oklika, zápoli**, (*Slo.* **okolkowatelka** *periphrasis*), *Vd.* obhod, okulhod, ovink, savink, *Rs.* обиня́къ, закоулки, навѣтки, околе́сина, околесная. Ba patrz! iakoć ci kacerze ogrodki chytre czynią. *Baz. Hst.* 56. bez OGRÓDKI, *z* w brew, w prost, gołemi słowami, nie ochylaiąc, nie zawiiaiąc w bawełnę, **ohne Umschreibung, ohne Umschweif, ohne Bemäntelung, unumwunden, gerade heraus, mit dürren Worten**; *Rs.* пря́мо, прями́къ, *Ec.* необиновенно. Bez ogródki mówić *Rs.* горо́шить, огорошить. Proste me zdania, bez ogródki żadnéy, Niechay u ciebie maią przystęp snadny. *Chrość. Job.* 122. Śmiało i bez ogródki powiem. *Zab.* 15, 280, *Ec.* необинуюся. Prorok przyszedłszy, bez ogródki śmiało, Przepowiada mu to, co się dziać miało. *Leszcz. Hist.* 341. Wolą raczéy, aby się pod ich czołgano nogami, niżeli mówiono kiedy prawdę bez ogródki. *Zabł. Roz.* 78. Zgoła, bez naymnieyszéy ogródki, wszystkie swoie błędy powiada. *Stas. Num.* 1, 195. OGRODNICTWO, - a, *n.*, sztuka ogrodnicza, **die Gärtnerey**; *Bh.* **zahradnictwj**; *Vd.* vertnaria, vertnina; *Cro.* vertlyaria; *Rs.* садовинóество, садоводство (cf. sadownictwo); *Ec.* садодѣйствїе. OGRODNICZEK, - czka, *m.*, czeladnik ogrodniczy, **der Gärtnerjunge.** OGRODNICZKA, - i, *ż.*, **die Gärtnerinn**, cf. sadowniczka; *Bh.* **zahradnice, zelenařka, zelinařka**; *Cro.* vertlyaricza. OGRODNICZY, - a, - e, do ogrodnika należący, *Bh.* **zahradnický**; *Rg.* vàrtarski, vartlarski, perivojni; *Ross.* огоро́днич́їй, огородниковъ, садоводственный, садовничїй, садовническїй; **Gärtner**-. Nóż ogrodniczy. OGRODNIK, - a, *m.*, *Bh.* **zahradník, zelenář, zelinař, zelnik**, cf. zielnik), **petrželník**; *Slo.* **zahradník**; *Sr.* 2. **gartnař**; *Sr.* 1. **zahrodnik, sarodnik**; *Vd.* gortnar, gartner, vertnik, vertar; *Crn.* vertnàr; *Cro.* vertlar, vertlyàr; *Hg.* kertész; *Rg.* vartár, vartlaar, perivojnik; *Bs.* vartlar, vertlár, vrritlár; *Sla.* vèrtlàr; *Rs.* вертоградаръ, огро́дникъ, садовникъ, садовщикъ; *Ec.* градарь, вертоградарь, вертохранитель; koło ogrodu chodzący, **der Gärtner.** Ogrodnik drzewny, *z* sadownik, *wirydarznik. *Cn. Th.* Kozła ogrodnikiem posadzić *Slo.* **capa zahradníkom spráwit'** *committere lupo ouem.* Ogrodnikiem być *Rs.* садовничать. - §. *b) ogrodnik czyy, na iego ogrodzie mieszkaiący, *z* zagrodnik *qu. v.*, półkmiecia. *Mącz.*, **ein Halbbauer, Gärtner.** *OGRODOSTRÓŻ, - a, *m.*, *Ec.* садохранитель, **der Gartenwächter.** OGRODNINA, OGRODOWINA, - y, *ż.*, *Crn.* vertnina; *Vd.* vertnishtvu, sóle, sele (*ob.* ziele); *Cro.* povertélye, strukèly; *Rg.* povartai, povartje, zeglje; *Bs.* zelje, zeglje, zelen za jesti; *Ec.* садовїе; zielona strawa, iarzyna, rze-

czy ogrodowe, włoszczyzna, Gartenfrüchte, Gartengewächse, Gemüse. Owoce, ogrodowiny, chléb, piwo, wino, z roślin wyciągamy. *Botan.* 5. Obiad ich z fruktów, ogrodniny i chleba. *Mik. Turk.* 317. Pędzi osła na targ z ogrodowiną. *Jabł. Ez.* 172. Ogrodniny, iak to śpinak, marchew' etc. *Perz. Lek.* 2, 23. Dworka ma tego ſtrzedz, aby pietruszka, szczebrzucha, i inna ogrodnina, do kuchni iak nayrańiéy przyniesiona była. *Haur Ek.* 13. Kiedy ogrodniny wypali posusza, A potym spadną miłe deszcze, co ie chłodzą... *Zab.* 9, 248 *Eysym.* Kocha się w ogrodninie. *Jak. Bay.* 249. OGRODNY, OGRODOWY, - a, - e, *Bh. et Slo.* zahradnj; *Sr.* 1. zahrodně; *Crn.* vèrtn; *Vd.* verten; *Cro.* vërtni, povertelni, povertni; *Rs.* вертоградный, огородный, садовый; *Ec.* вертный; do ogrodu należny, Garten=. Pryap, bóg ogrodny. *Lib. Hor.* 100. Ziemia ogrodowa ſtaie się naywięcéy z roślin gniiących. *Kluk Kop.* 1, 246, *Rs.* материкъ, Muttererde. Ogrodnych rzeczy maią dosyć. *Paszk. Dz.* 120, *ob.* ogrodnina). Zyzność ogrodną i owoce rozkoszne nieprzyiaciel wypuſtoszył. *Star. Pob. B.* Jarzyny ogrodne są te, które w ogrodziech sieią, iako są pietruszka, rzepa, kapuſta etc. *Sienn.* (cf. zbożne). Kwiat to ieſt, nie ogrodny, ale polny. *W. Poſt. Mn.* 549. Liliia ogrodna. *Groch. W.* 330. - *Prov.* Umizga się, by ogrodny zaiąc. *Rys. Ad.* 69.

OGRODZIĆ, *f.* ogrodzi *cz. dok.*, Ogradzać *niedok.*, *Bh.* ohraditi, obdělati; *Slo.* ohradjm; *Sr.* 1. wobhrodżam, wobzahradżam, wobhatżam; *Sr.* 2. hodgrojisch; *Vd.* ograditi, ograjati, okulsagraditi; *Cro.* ogradyam, ogragyújem; *Bs.* ograditi; *Rg.* ograditi, obgráditi; *Ec.* оградити, ограждати; *Ross.* огородить, огораживать, оградить, ограждать; oparkanić, obwieśdź płotem dylowanym, chruścianym, kamiennym i t. d., umzäunen. Grunt swóy każdy może ograniczyć i ogrodzić, iak naylepiéy rozumie, tyle ile iego własny ieſt. *Szczerb. Sax.* 155. Ogrodził dom iego zewsząd. *Bud. Job.* 1, 10. Ogrodzony ścianami *Ec.* стѣнный. - *fig.* Zewsząd nieprzyiacielſkim woyſkiem w koło ogrodzony. *Stryik.* 191, t. i. otoczony, umringt. Teſtamentem rzecz ogrodzić, utwierdzić, *cavere teſtamento. Mącz.*, określić, beſtimmen. Ogrodzono tę rzecz prawem, *cautum eſt legibus. ib.* - Ogrodzenie, Ogrodza, - y, *ż.*, grodza w koło, die Umzäunung, (*Bh.* ohrada objąt); *Sr.* 1. wobhrodżenstwo, wuhroda; *Vd.* ograda, ograja, ograjenje, ogradishe, obdershishe, rodishe, redinſtvu, okluk; *Crn.* ogràja; *Bs.* ograda, gradina; *Rg.* ograda, obgrada, obzida, graaghja; *Cro.* ograia, ograda, graja, ograjanje, obor (cf. obora), zagràda (cf. zagroda); *Rs.* ограда, забранїе, забрало, оплотъ. Ule maią być w ogrodzy i zamknięciu dobrém sporządzone. *Haur Ek.* 136. - §. 2) *transl.* ochylać, wymawiać, ochraniaiąc mówić, z ogrodką, chodząc koło płotu, beschönigen, bemänteln. Złości swoie ſkryte farbą cnot ogrodzą. *Chrość. Job.* 160. Ogrodzić i pokryć niedoſtatków bliźniego. *Sk. Zyw.* 1, 189. Chciał coś mówić, chciał iako ten błąd ogradzać. *Pot. Arg.* 233 *et* 327, *Rey Apoc.* 38, *Mon.* 70, 209. Zaraz bez ogrodzenia żydom mówi Jan S., żem nie ia ieſt Chryſtus. *Sk. Kaz.* 19, bez ogródki, ohne Umschweife. OGRODZIEC, *G.* ogrodźca, OGROIEC, *G.* ogroyca, *m.*, ogród, sad, osobliwie ten, w którym Chryſtusa modlącego się imali, der Garten, insonderheit der beym Oelberge, der Oelgarten, Oelberg, *Bs.* masliniscte, *Rs.* масличїе. Ogrodziec oliwny. *Bzow. Roż.* 65, *Wrob. Ps.* 30 *et* 46. Pan w ogroycu tęſknością ſtrudzon był, a apoſtołowie spali. *Sk. Kaz.* 110. Pomnę na ogrodziec, poimanie, sądzenie Jezusa. *ib.* 161, *W. Poſt. W.* 75. - *translate* Tam mędrcy, prawodawcy, i oyczyzny oyce, Posiadaią wieczyſtéy rozkoszy ogroyce. *N. Pam.* 21, 364, obszary). - *§. *Simplex*, proſty, dobry, który nie był w ogroycu. *Mącz.*, alluzya do S. Piotra, nieszczwany, niebywalec). Jeden rurał proſty, w ogroycu mało co przebywał. *Glicz. Wych. H* 7 *b.* OGRODZINA, - y, *ż.*, miły lub też lichy ogrodek, ein liebes, oder auch ein ärmliches Gärtchen, Ogrodzinka *demin.* - OGRODZISKO, - a, *n.*, szpetny ogród, niekształtny, nieforemny, ein häßlicher, unförmlicher Garten, *Rs.* садище, огородище.

OGROM, - u, *m.*, *ad auditum*, grzmot, okrzyk. *Dudz.* 24, Getöse, Krachen, Donnern, Sausen. (*Bh.* ohromné odurzenie). - §. 2) *ad aspectum*, Ogrom, = OGROMNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Rs.* огромъ, огромность, przeſtrzaiąca wielkość, ungeheure Größe, Ungeheuerlichkeit. Prochem ieſteś mizernym, wśrzód świata ogromu, Przecięż Bóg z wieczyſtego patrzy na cię domu. *Nar. Dz.* 2, 205. Doniesienia te dowiodły ogromność nieszczęść, które nam groziły. *Uſt. Konſt.* 1, 148. - §. *w górnictw.* Ogrom żylny, Geschütte, ſkupienie się pomięszane żył kruszcowych, tak że mieysce owo wydaie się być nieiako zwaliſkiem nieporządnym wydatnych kruszców. *Mier. Mscr.* (*Bh.* ohromiti, ohromowati, = *ſtupefacere, percellere*). OGROMNY, - a, - e, OGROMNIE, OGROMNO *adv.*, *Rs.* огромный, ужасный. - *§. ogłuszaiący, grzmiący, betäubend. Gdy kto podle dzwonów drwa rąbie, abo *ogromnie* gada, tedy one dzwony dźwięk z siebie wydaią. *Sak. Pr.* 64. Ogromnemi bębnami, krzykliwemi trąbami, wdzięcznemi lutniami Chwalcie Pana. *Ryb. Ps.* 294. - §. sroge wielki, ſtraszny przez wielkość, ungeheuer, schrecklich groß. Ogromni Partom na koniach Dakowie. *Bardz. Tr.* 330, t. i. ſtraszni, silni, sie sind ihnen fürchterlich. Był Piótr nieco przysroższy i też ogromny, *durior et seuerus. Herb. Art.* 128. Ogromna a ſtraszliwa hiſtorya tego zbrodnia. *Baz. hſt.* 97, okropna.

*OGROZA, - y, *ż.*, groza, ſtrach, Schrecken. Waleczny młody rycerz na wszyſtko rzuca ogrozę. *Stas. Num.* 1, 126, *il imprime la terreur*; *Bh.* ohrozyti se, = *deterreri.*

*OGRUBIĆ *cz. dk.*, w koło grubym uczynić, rund um grob machen, *Ec.* одебеляю; (*Rg.* ogrùbiti, *Bs.* ogrubiti, oghrriditi *deformare, deturpare, deuenuſtare*). OGRUBIEĆ *niiak. dk.*, w koło zgrubieć, rund um grob werden, *Bs.* oddebelitise, *Rs.* омолстѣть. Nosił ſtyk w ręce ogrubiałéy wielce, *manu rigida. Zebr. Ow.* 367. OGRUBNY, - a, - e, nieco gruby, gröblich, etwas grob. Wierzch domu żytną słomą po proſtu poszyty, Ogrubną warſtą śniegu cały ſtał okryty. *Chod. Ges.* 14. Ogrubne pniaczki. *ib.* 145.

OGRUDZIĆ się, *f.* ogrudzi się *recipr. dk.*, ogrudzać się *niedok.*, podbiiać się na grudzie, odrętwieć, verbällen (*Adlg.*). W zimie chartami nie poluią, aby się w mrózie nie ogrudziły. *Tward. W. D.* 2, 250. Bardzo się nasza pani na piaſku ogrudzi. *Rey Wiz.* 106, *M. Biel. S.N.* 27.

OGRYWAĆ, *ob.* Ograć.

OGRYŹĆ, OBGRYŹĆ, *f.* ogryzie *cz. dk.*, Ogryzać *ndk.*; Ogryzuie *praes.*, *Bh.* ohryzti; *Vd.* ogristi, ogrisuvati, obgrisuvati; *Bs.* ogrifti, ogrizati; *Rg.* ogrizati; *Cro.* ogrizavam, oglablyem *Rs.* огрызть, огрызать; ogłodać, oszemlać, benagen, rund um abnagen, befressen. Mrówki ziarna ogryzaią, aby w trawę się nie obróciły. *Sk. Żyw.* 1, 199. Kozy młode płonki obgryzły. *Stas. Num.* 2, 150, *Jak. Art.* 3, 135. Kości, któreby miały być nożem obrane, zębami ogryzł. *Eraz. Ob. E iii.* Kością z pieczeni ogryzioną zwaliła mnie w łeb. *Teatr* 22 *b*, 55. Pałce ogryzuie w kompanii. *Mon.* 70, 114. Gdybyś w takie naczynie nalał szedwaseru, nietylkoby glanc obgryzł, alebу całe przegryzł. *Torz. Szk.* 162. OGRYZACZ, - a, *m.*, *Rg.* ogrizalaz, *Vd.* ogrisuvauz, der Benager, Befresser, który co ogryzuie, ogłoda. OGRYZEK, - zka, *m.*, *Bh.* ohryzek; *Vd.* ogris, ogrisba, nagris, nagrisek; *Bs.* ogrizine od slamme, od sjena; *Rg.* ugrizak; *Cro.* ogriski; *Rs.* огрызокъ (огрызъ, огрызенъ odgryzuiący się drugim), ogłodany kawałek, cf. niedoiadki, ein benagtes Stückchen. Twardéy ogryzek kości przed brytana rzucony. *Zab.* 11, 24 *Koss.* *Quisquiliae* otrzebiny, ośmieciny, wymieciny, też ogryzki. *Mącz.*, Brocken. Nie pierwszym ia na świecie miłości igrzyskiem, Wiele się ich przedemną takowym ogryzkiem Podawiło. *Pot. Arg.* 313. Zasadzaią częstokroć mniemania swoie na ciemnocie niepewnych historycznéy starożytności ogryzków. *Nar. Hist.* 2, 16. - §. 2) Ogryzek *pomum Adami*, krztoń, wystawek na przodzie gardła. *Perz. Cyr.* 1, 19 *et* 177, *Weych. Anat.* 17, der Adamsapfel, der Kröbs, das Gröbschel.

OGRZAĆ, *f.* ogrzeie *cz. dk.*, Ogrzewać *ndk.*, *Bh.* ohřat, ohřit, ohřiwati (ohřiwadlo feierka); *Slo.* ohřiwam; *Sr.* 1. wohrewam, wotzewam (wohrziwadlo feierka); *Vd.* ogreti, sgreti, sagreti; *Crn.* oggręti, oggręjem; *Rg.* oghriati; *Bs.* zgriati, utoplitti, omlaciti, mlako uciniti; *Dl.* sztepliti; *Rs.* угрѣть, угрѣвать, обогрѣть, обогрѣваю, огрѣваю, взогрѣвать; *Ec.* возгрѣвати, возгрѣти; ocieplić, erwärmen. Ogień browarny iest ogrzewaiący, ogień hutny pożeraiący. *Torz. Szk.* 61, *ob.* ogrzewny). Słońce ogrzewa i całą żywi naturę. *Teatr* 13, 15. Wódka ta wątrobę oziębłą ogrzewa. *Syr.* 284. Lubię się ogrzać, nim zima przeminie, W małéy izdebce, przy małym kominie. *Nar. Dz.* 1, 53. Wyście się tam ogrzali, gdzie się drugi sparzył. *Kras. sat.* 30. - §. ogrzewać mléko, = sér robić, grzeiąc przy ogniu zsiadłe mléko. *X. Kam.*

OGRZEŚĆ, ogrzebł, *f.* ogrzebie *cz. dk.*, ogrzebać *niedok.*, *Bh.* ohrabati *circumradere*, umscharren; *Crn.* oggrębam; *Rg.* oghrebfti; *Bs.* ogrebsti, oghrigljusciti.

*OGRZESZYĆ, *f* ogrzeszy *cz. dk.*, *Ogrzeszać *ndk.*, grzechu nabawić. fündigen machen. Nie daway ustom twoim, aby o grzech przyprawiały ciało twoie. *Budn. Eccles.* 5, 5, *not.* „właściwiéy: by nie ogrzeszały."

OGRZEWAĆ, *ob.* Ograć. OGRZEWNY, - a, - e, *Bh.* wepřewný, ogrzewaiący, ciepły, erwärmend, wärmend, warm. Trzeba nam pieców nad pospolite ogrzewnieyszych. *Kluk Rosl* 2, 89. Piec ogrzewny prędko się ogrzeie i długo ciepło utrzymuie. *ib.* 105. ein Sparofen. (*Bh.* ohřiwadlo, = feierka, *foculus*).

OGRZMOCIĆ, *f.* ogrzmoci *cz. dk.*, obić, abprügeln. Pasyonat wielki; mógłby mię ogrzmocić. *Teatr* 33, 24. Kiiem go ogrzmocił. *ib.* 10 *b*, 79. Ociec go ogrzmocił bizunem, iak żaka. *Zabł. Zbb.* 2.

OGUŁ, *ob.* Ogół. *OGUREK, *ob.* Ogórek.

OGUZIE, - ia, *n.*, ogonowa sztuka mięsa. *Cn. Th.*, das Schwanzstück.

O H.

OH! *exclam.* och! zadziwienia, ó! ah! *Cro.* oh! glasz boli ali saloszti. OHO! *exclam.*, *vah!* gdy się czemu dziwuiemy albo też naśmiewamy. *Mącz.* Oho! Bawcy! gdy kto na nas z nieobaczności przypadnie. *Mącz.*, oho! hoho! Oho! iużbym do tych czas poradziła sobie. *Teatr* 10. *b*, 30.

OHEBLOWAĆ *cz. dk.*, w koło pohéblować, behobeln, *Slo.* obhoblowati; *Sr.* 1. wohubluyu; *Vd.* poglajati, obgladiti, obstrugati.

OHERETYCZYĆ *cz. dk.*, heretykiem uczynić, okacerzyć, verketzern. Zyzani w te swoie nam podane błędy i herezye wpadł, i nas oheretyczył. *Smotr. Ap.* 96. Że wiara u nas nie oheretyczona, sprawić się chcemy każdego czasu. *Sowit.* 80.

*OHŁASZENNY, Katechumen. *Pim. Kam.* 108, *ob.* Ogłosić.

*OHŁOBLE, „słowo iednéy z tych rzeczy, które nie znayduią się w Polszcze." *Dudz.* 32, *Rs.* оглобля żerdź przez stóg do góry stercząca, die Feimstange; cf. hołoble.

OHUKNĄĆ, *f.* ohuknie *cz. idntl.*, Ohukać *ndk.*, *Bh.* ochromiti, ochromowati, krzykiem ogłuszyć, odurzyć, schreyend betäuben, aus der Fassung bringen. Tatarzy zewsząd go, iakoby wilka ohukaią zamknionego w oborze. *Tward. W. D.* 103. Wilk ohukany, którego swym przestraszył Melampus szczeknieniem. *ib.* 2, 235.

OHYDA, OCHYDA, OHIDA (*Cn. Th.*), - y, *ż.*, *Boh.* ohyzda, mierziączka, niesmak, obrzydzenie, Ekel, Abscheu, Grauen. , Plugawość nietylko szkodę czyni, ale i ohydę. *Haur Ek.* 82. Często z godnych rodziców syn, domu ochyda. *Min. Ryt.* 2, 170. Większą ohydę niż ozdobę Polska wymowa bierze, gdy ie Łacińskiemi natykaią słowy. *Fr. Ad.* OHYDLIWY, OHYDNY, *OHISNY, - a, - e, ohydę przynoszący, mierziony, obmierzły, ekelhaft, Grauen verursachend, *Slo.* ohyzdný. Wada ta, im lekszą zda się być małorozumnym, tym ohydliwsza iest w swych skutkach. *Mon.* 75, 196. Gdy od tak wielu wieków, to zawsze za rzecz *ohisną a wzgardzoną mieli, tedy nie może być to za lekką rzecz *poczciono. *Eraz. igz. D* 8 *b*. OHYDLIWOŚĆ, OHYDNOŚĆ, *Slo.* ohyzdnost, mierzioność, ohyda, Ekelhaftigkeit, Abscheulichkeit. OHYDZIĆ, OHIDZIĆ (*Cn. Th.*), *f.* ohydzi *czyn. dk.*, Ohydzać *ndk.*, *Bh. et Slo.* ohyzditi; *Sr.* 1. wohidžu *turpare*); mierzionym co abo kogo czynić, oszpecić, oczernić, verekeln, häßlich machen, verschreyen; *Ec.* огнусити, огнушати. Jedna mała wada piękną rzecz ohidzi. *Cn. Ad.* 310. Mnie i dom cały ohydza. *Teatr* 42 *d*, *B.* Mów, co ci do ohydzenia go w oczach moich, na myśl przyydzie. *Teatr* 29, 59. Wyście nas ohydzili w oczach Faraona. *Bibl. Gd. Ex.* 5, 21, przesmrodzili. *Bud.*). Jest to dar natury, że nieodbite potrzeby nigdy się nam nie ohidzą. *Pilch. Sen. list.* 4, 138.

OHYNĄĆ, *ob.* Ochynąć.

*OJARZMIĆ, *f.* ojarzmi *cz. dk.*, iarzmo nałożyć, podbić

pod iarzmo, unterjochen. Opanowali nas. *Bud. Jes.* 26, 13, *not.* „właściwiéy: ojarzmili nas, gdyby się nam tak mówić godziło."

OIUCZYĆ *cz. dk.*, obładować, beladen; n. p. Zebrał iak naywięcéy swoyskiego bydła, i one oiuczył rozmaitym naczyniem. *Pilch. Sall.* 244. Wodą z rzéki bydlęta oiucza. *ib.* 244, cf. iuki.

O K.

OKA, *ob.* Oko.

OKADZIĆ, *f.* okadzi *cz. dk.*, Okadzać *ndk.*, nakadzać w około, pokadzać, rund um beräuchern; *Crn.* okkàdim; *Vd. et Bs.* okaditi; *Rg.* okâditi; *Cro.* okagyujem; *Ross.* окопти́ть, окáчивать (cf. okopcić). Okadziłam pościel moię mirrą. *Bud. Prov.* 7, 17. Daremnie bóztwa mego wzywasz przy ofiarze, Próżno modły ślesz, moie okadzasz ołtarze. *Min. Ryt.* 2, 257, *Nag. Cyc.* 23. Świeżobarwe kwiaty całe okadziły ustronie. *Przyb. Ab.* 284, t. i. na około napełniły wonią.

OKAGAŃCZYĆ, *f.* okagańczy *cz. dk.*, kagańcem okrócić, mit dem Beißkorbe bändigen. Głaszczą tę bestyą drapieżną, bo iéy okagańczyć nie mogą. *Stas. Num.* 1, 210.

OKAŁ, - a, *m.*, *Bh.* okáč, okatý, duże oczy maiący. *Tr.*, ein Großauge.

OKALAĆ *cz. dk.*, w koło pokalać, beschmutzen; *Bs.* okagljati, obrrigljati, ohallaviti, pohallaviti; *Cro.* okalyujem; *Vd.* oklatjati, obmadeshuvati, pogerditi; *Sr.* 1. wonesch waranam; *Ec.* окаля́ти; (*Rs.* окáлывать *okałać*).

OKALECZYĆ, *f.* okaleczy *cz. dk.*, okaleczać *ndk.*, obcinać człowieka, einen verstümmeln, zum Krüppel machen. *Cn. Th.*, *Vd.* obsekati, obsekuvati, ohromiti, resvudeniti; *Crn.* ohhromęti; *Cro.* oknyasztujem; *Bs.* okgljastiti). Okaleczony *Ec.* обѣ́дный, обѣ́дникъ, усѣченъ, обрубленъ. Szukali sposobów, aby go *okaliczyli abo zabili. *Ząbk. Mt.* 346.

OKAMGNIENIE, OKIEMGNIENIE, - ia, *n.*, *Ocemgnienie *qu. v.*, *Bh.* okamžení; *Bs.* maghnutje, trenutje; *Sr.* 1. woka mikneno, wokomiknení; *Rs.* окомгновéніе, мгновéніе ока; mgnienie, moment, der Augenblick. Wskok chcą tegoż okamgnienia ciągnąć na nieprzyiaciela. *Nag. Fil.* 23. Odliczone były pieniądze w okiemgnieniu. *Birk. Krz.* 13.

OKAMIEĆ, OKAMIENIĆ, *f.* okamieie *neutr. dk.*, *Crn.* okkamenim; *Cro.* okamenujem; *Bs.* okamenitise; *Ross.* окаменѣ́ть; kamieniem się stać, otwardnieć, odrętwieć, okościeć, odrewnieć, versteinert werden, hart werden, verhärten. Nie chciała zatym gadać; ni, by była chciała, Rzecz iéy więcéy służyła, szyia okamiała, *saxum iam colla tenebat. Zebr. Ow.* 52. Jakoby na wszelkie prace i trudy okamieli. *Tward. Wład.* 62 *et* 60, *Tward. W. D.* 77. Okamieć w cierpliwości, *obdurescere. Mącz.* Okamieniało do poznania prawdy serce ich. *Smotr. Ex. pr.* Okamiały, Okamieniały, *s* twardy, verhärtet, abgehärtet. Okamiały na biedy i niewczasy. *Leszcz. Class.* 39. *Calleo*, stawam się twardym, okamieniałym. *Mącz.* OKAMIENIAŁOŚĆ, OKAMIAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, *Rs.* окаменѣ́лость, otwardziałość, die Versteinerung, Verhärtung.

OKAP, - u, *m.*, spadek wody deszczowéy z dachu, die Dachtraufe; *Crn.* kap; *Vd.* kap, strehen kap, kapilu, sjedilu, sjedniza, kapishe (kap, deshouniza, *s* deszczowa woda); *Rg.* kàppivo, zjedillo, zjedniza; *Bs.* kappilo, kappalo od strehi, çidiscte; *Cro.* kap, czednicza; *Sr.* 2. scjecha; *Rs.* кáпельникъ. Okapy do dachów przerzynaią się z ukosa. *Kluk Rosl.* 2, 155. Gdyby kto dom swóy tak podniósł, iżby sąsiadowi okapem danym przykrość sprawował ... *A. Zamoy.* 107. Nad takim dachem okap trzeba dadź dobry. *Swith. bud.* 146. OKAPAĆ *cz. dk.*, w koło pokapać, betraufen; *Crn.* okkaplém; *Rs.* окапáть, окапывать.

OKĄPAĆ *f.* okąpie *cz. dk.*, w koło pokąpać, bebaden, *Vd.* obkopati). Zioł miękkich nasłały Naiady, i w matczynych łzach ie okąpały, *lacrymis unxere. Zebr. Ow.* 259.

OKAPŁONIĆ, OKAPŁUNIĆ, *f.* okapłóni *cz. dk.*, kapłunić *ndk.*, koguta na kapłuna oprawić, kapaunen, zum Kapaun machen. Trudno ma piać kogut, gdy go okapłónią. *Pot. Pocz.* 646. - *transl.* Ktoby niewolnika okapłunił, na połowicy dóbr swych ma bydź karan. *Szczerb. Sax.* 348, cf. trzebić, wałaszyć.

OKAPTURZYĆ, *ob.* Kapturzyć.

OKARA, - y, *ż.*, silnia artylleryczna, złożona z dwóch bardzo wysokich kół, obracaiących się na osi, z nasadem wysokim, i z dyszlem, do przeprowadzania ciężarów. *Jak. Art.* 3, 306 *et* 39, der Karren. - §. *tr. de homine*, gruby iak beczka. *Rydel.*, ein Dickwammst.

OKARCZYĆ, *f.* okarczy *cz. dk.*, obarczyć, okrócić, bändigen, fesseln. Jeszcze oni nie złożyli iarzma, którem ich ręce iego okarczyły. *Przyb. Luz.* 128.

OKARMIĆ, *f.* okarmi *cz. dk.*, *Vd.* okermiti; (*Rs.* окормить, окармливать, *s* otruć); do sytości nakarmić, völlig sättigen, abfüttern. Kogut z rana głośnieyszy, że iest w sobie łacnieyszy, a niżeli gdy okarmiony i syty. *Haur Sk.* 119. Okarmieni nadzieią prędkiego zwycięztwa. *Warg. Cez.* 182, t. i. pełni nadziei). Człowiek, którýby był okarmion iadem morskiego zaiąca, niech zażywa tego proszku. *Spicz.* 56.

OKĄSAĆ, OBKĄSAĆ, *f.* okąsze *cz. dk.*, Okęsywać *fr.*, Okęsuie *praes.*, ogryźć, oszemłać, ogłodać *pr. et tr.*, *Bh.* okusowati, okausati; *Slo.* obkausati; *Sr.* 1. wobkusacż, wobkušam, wobkušuyu, wokuscham, wokuschu; *Vd.* obkausati; *Cro.* obkufsújem; *Ross.* обкусать, окусать, обкусываю; umbeißen, umnagen. Chléb okąsany. *Eras. Ob. B iii.* Obkąszony. *A. Kchan. Wirg.* 69. Kradzieżą okęsywał dziedzictwo iego. *Fal. Fl.* 214. Pismo Ś. nicuią, obcinaiąc i okęsuiąc ie. *W. Post. W.* 346. U was świątości Pańskie ocięto, okąszono, zopakowano. *Zrn. Pst.* 41. Pismoś okęsił, opuściwszy to, co było naprzednieyszego. *Dambr.* 145. Pisma nie okęsuiemy. *Zrn. Pst.* 49. Okęszony. *ib.* 209. Kościół nas Chrystusa zupełnego, a nie okęsonego uczy. *W. Post. W.* 13. Nie na okęsone mnie królestwo tu dano, ale na całe. *Biel.* 90. Gdy nas tak nieprzyiaciel okęsił sowito, Gdy nie możem do woyny żołnierza nastarczyć,... *Pot. Arg.* 171. Żyzne kiedyś, teraz nędzne kąty, J okęszone w niezgodzie Jnflanty. *Miask. Ryt.* 2, 60.

OKAZ, - u, *m.*, OKAZKA, OKASKA, - i, *ż.*, okazanie, pokazanie, *Crn.* skâsa; *Vd.* skasa, skasanje, svisha, iskasanje; *Rs.* доказанïе; das Zeigen, Weisen, Vorzeigen. Powszechnéy na nieprzyiaciela gotowości było znakiem potróyne wywieszenie z wieży tarczy czerwonéy. Za pierwszym onéy okazem, pytał się, coby to znaczyło?

Nar. Hſt. 3, 502. Żywość wrodzona ieſt okazem biegłości rozumu. *Mon.* 65, 34. Wsadzi kapelusz nowy, wypada wśrzód ludu; Lud się zdumiewa, iak na okaz cudu. *Zab.* 12, 73, iak na zjawienie się cudu). Żeby ich okazem potęgi uſtraszył, nakazał przeciwko nim woienną wyprawę. *Nar. Hſt.* 3, 314. Stało się to, tylko dla okazu, że iak uszczęśliwić, tak i zgubić może. *Zab.* 12, 244. Twoia ludzkich okazów wspaniałość prawdziwa. *Zab.* 16, 203. Koniec zimy ſtrawili na okazach grzeczności. *Węg. Mar.* 3, 81. Rzekłbyś, iż natura okazkę nieiaką wielkich ludzi podała przedtym; właśnie iak oświadczaiąc, iżby takowych namnożyć potrafiła, gdyby więc chciała. *Zab.* 6, 356, *Bh.* okázka, cf. próbka). – §. Okazka chwalebna, = popisywanie się, das Hervorſtechen, wenn man ſich hervor thut, das Auszeichnen. Mężnemi czyny na okaz się popisać usiłował. *Pilch. Sall.* 19. – §. Okazka naganna z przechwałką, popisywanie się dumne, Prahlerey, Großthuerey mit etwas. Chcąc okazkę swoiéy uczynić iunakieryi, przytłumili w sobie miłość bliźniego. *Mon.* 70, 699. Przytaczaią podobieńſtwa z dawnéy hiſtoryi na próżną erudycyi okazkę. *Kniaź. Poez.* 2, 151. Nie znaydziesz w Demoſtenesie żadnego wyrazu maiącego za cel przymilenie się lub iaką okazkę. *Nag. Fil.* 13. Ci, co o wielkich rzeczach bez rozmysłu mówią, na okaz to czynią. *Modrz. Baz.* 104. – §. Kraina na okaz tylko, niżli w samėy rzeczy, zdatna do operacyi. *Pilch. Sall.* 149, t. i. na oko, na pozór, ſcheinbar, dem Scheine nach. – §. b) Okaſka woyſka, luſtra, monſtra, okazowanie, popis, die Heerſchau, die Muſterung, die Revüe. Król oglądawszy woyſko, prowadził ie pod Boryssow, a tam drugi raz był okaz. *Bielſk. Kr.* 472. Okaſkę mieć, = luſtrować woyſko. *Dudz.* 48. OKAZAĆ, *f.* okaże *cz. dk.*, Okazywać *frequ.*, Okazuie *praes.*, *Bh.* okázati; *Crn.* kasâti *monſtrare*; *Sr.* 2. hopokazaſch; *Vd.* ſkasati, dokasati, perkasati, naoshititi; *Rs.* выказать, выказывать, доказать, доказывать, оказать, оказывать; pokazać, ukazać, zeigen, weiſen. Jęła wykładać i okazować swoie szaty i insze ubiory. *Glicz. Wych. C.* 6 *b.* Któż mię z was w grzechu być okazać może? *Sekl. Jan.* 8, *not.* „o grzech przewodzi abo karze“, dowieść może). Młodzieńca tego dowiedź do rotmiſtrza, bo mu ma nieco okazać. 1 *Leop. Act.* 23, 17, powiedzieć. 3 *Leop.*, donieść, oznaymić, anzeigen). Człowiek nie może się długo okazać tym, czym nie ieſt. *Uſt. Kon.* 2, 152. Nie ma sposobności okazania zwierzchnie, co wewnątrz iego szacowne ieſt. *Kras. Pod.* 2, 205. Dzieciom się potrzeba uczyć tego, w czémby się dorosłszy okazać mogli. *Glicz. Wych. K* 1 *b.* Wſtąpił Chryſtus w niebo, aby się okazował obliczu boskiemu. *W. Poſt. Mn.* 237. Przybliżyli się ku miaſteczku, a Jezus okazował, iakoby daléy miał iść. *Sk. Kaz.* 189, t. i. pokazywał po sobie, *il faisoit semblant*; er machte Miene weiter gehen zu wollen; er ſtellte ſich, als ob . . . Wyſtawił nam Pan tak znaczne okazania pokory i miłości. *W. Poſt. W.* 236, proby, przykłady, wzory, wizerunki). Sztuki na teatrze okazywać. *Gaz. Nar.* 1, 48. Wszyſtko się miaſto schodziło na iezdne i konne igrzyſko, każdy na one okazowania patrzeć chciał. *Sk. Żyw.* 1, 13, t. i. widowiſko, Schauſpiel, Scene. Wkrótce potym żaden iuż na konie, ani na one wozy okazowane nie patrzał. *ib.* – §. okazowanie chełpliwe, pompa, wyſtawienie, Prahlerey mit etwas. Panowie naymuią ſługi, na okazowanie doſtatków swoich, nie dla roboty. *Petr. Ek.* 109. – §. Okazać komu łaſkę. *Tr.*, świadczyć, einen Gefallen erweiſen. Miłość bez okazania, iako i wiara zimna i *oſtydła. *Rey. Ap.* 29. – §. *Milit.* Okazywać się, = popisywać się, monſtrować się, ſich zur Muſterung ſtellen, bey der Heeresſchau seyn. Na każdy rok naznaczony czas, któregoby się ſtan rycerſki zjeżdżał, aby się tam każdy okazywał, tak iako na woynę iechać powinien. *Papr. W.* 2, 196. Wiele ich ieſt, którzy nie *darżną się popisować a okazować w prawym chrześciiańſtwie. *Gil. Pſt.* 122 *b.* Okazowanie, = okaz, okazka, popis, monſtra, luſtra, die Heeresſchau, die Revue. Okazowania w powieciech na dzień pewny poſtanawiamy, aby się wiedzieć mogło, iako kto z rycerſkiego ſtanu ieſt gotów ku obronie oyczyzny. *Vol. Leg.* 2, 624, *Modrz. Baz.* 464, *Warg. Kurc.* 8, *Bielſk.* 470, *Papr. W.* 2, 148, *P. Kchan. Orl.* 1, 204. *OKAZALISTY, – a, – e, co okazanym bydź może, widoczny, handgreiflich. *Demonſtratiuum*, okazaliſte, iakoby przed oczy podłożone. *Mącz.* OKAZAŁOŚĆ, – ści, *ż.*, wyſtawność, pompa, die Pracht. – §. b) pozor, powierzchowność, der Schein, Anſchein, das Aeußerliche. Szczére, a nie na okazałość tylko, prawdziwe przywiązanie. *Warg. Wal.* 71. Fałszywe miewasz omamienia, Gdy ślepo nie iściszny, lecz się imasz cienia; Okazałość cię zwodzi, chwała i uroda. *Tol. Saut.* 14. OKAZAŁY, – a, – e, Okazale *adv.*, *Rs.* казистый, w oczy uderzaiący, wyſtawny, prächtig, anſehnlich. Buk okazały. *Poſt. F.* 8. Konie okazałe. *Paszk. Dz.* 124. *Affectatus scriptor*, który się na wysoką, okazałą a wyſtawną rzecz sadzi. *Mącz.* *Affectate* wyſtawnie, pysznie, okazale. *ib.* Bogacz ten obłóczył się w bisior, i używał na każdy dzień okazale. 1 *Leop. Luc.* 16, 20, hoynie 3 *Leop.*). – b*) okazały, okazaliſty, widoczny, augenſcheinlich, handgreiflich. Jako w tym łaſki iego wielkość się okazuie, tak też niewdzięczności naszey niezbożność okazalsza ieſt. *Sekl.* 101.

OKAZYA, – yi, *ż.*, OKAZYYKA, OKAZYIECZKA, – i, *ż.*, *dem.*, *Bh. et Slo.* příležitoſt; *Sr.* 1. pſiprahwnoſcż, pſiprahwnoſtka, pſitſina, pſitſinka (cf. przyczyna); *Vd.* perloshnoſt, priloshnoſt, perkladnoſt, napushnoſt; *Cro.* prilika; *Rg.* nadogodda, nadomètak, nàmjera; *Bs.* prigoda, cf. przygoda); *Dl.* nachin; *Rs.* случай, прилучай, клученїе; pogoda do czego, pora, nagoda, nagodna rzecz, nadatek, okoliczność, sposobność, zręczność, *dowora, gelegne Zeit, Gelegenheit. Chwytay okazyą z czoła, bo z tyłu łysa. *Teatr* 33 *d*, 4. Okazya ieſt ſklanna, raz opuścisz, więcey nie zażyiesz. *Fr. Ad.* 4. Okazya się trudno zdarza, łatwo ginie. *Min. Ryt.* 4, 153. Aby okazyyka się podała. *Teatr* 55 *b*, 5. Okazyą dawać *Vd.* napuſtiti, naperloshnati, napraviti, *ob.* naprawić). Krzyżacy naymnieyszey okazyieczki do szkodzenia Polakom nie pomiiali. *Krom.* 503. Zażyć okazyiki. *Kłok. Turk.* 122. Radziby się zemścili, by tylko okazyą mieli. *Biel.* 98. Burda okazyi tylko szuka. *Teatr* 26 *b*, 128, by palec zakrzywić). Przy okazyi, bey Gelegenheit, *Vd.* perloshnu, perkladnu. – §. powod, Gelegenheit, Veranlaſſung. Stara przypowieść, okazya czyni złodzieia. *Modrz. Baz.* 415. Dobra to rada: chronić się okazyi. *Oſs. Str.* 3. Szatan obaczywszy Ewę, że się kochała w drzewie, wziął ztąd okazyą

albo przyczynę, ią kuszenia. *Biał. Poſt.* 252. - 2. okazya iazdy, Gelegenheit zu Reiſen, Reiſegelegenheit. Opuścił okazyą do Krakowa. *Tr.* - 3. okazya, akcya, potrzeba, Action, Treffen. Nie widziałeś mnie w okazyi; doznasz moiey śmiałości. *Teatr* 12 *b*, 67. Byłem w kilku okazyach; ſtawiłem się gracko. *Teatr* 24, 103.

OKAZYWAĆ *ob.* Okazać.

OKĘSUIĘ, OKĘSYWAĆ *ob.* Okąsać. *OKFITY, *okwity *ob.* obfity, cf. okwit.

OKIEŁZNĄĆ, *F.* okiełznie *Act. idntl.*, Okiełznać *ndk.*, (*ob.* ochełznąć), ouzdać, ogłówkę kłaśdź, zäumen, Gebiß und Maulkorb anlegen, *propr. et fig. Cn. Th.* Koń okiełznany. *Bard. Luk.* 68. Mieli konie okulbaczone i okiełznane, żeby byli gotowi na odparcie attaku. *Pam.* 83, 2, 192. Okiełznano nas bardzo, a wielką niewolą nas obciążono. *Kosz. Lor.* 108 *b.*

OKIEMGNIENIE *ob.* Okamgnienie.

OKIENKO, - a, *n.*, *dem. nom.* Okno; OKIENECZKO, - a, *n.*, *dem. sec.*; *Bh.* okenko, okýnko, okence; *Slo.* okenko, oblóček; *Hg.* ablakotska (cf. oblok); *Sr.* 1. woknejko; *Cro.* oblachecz; *Dl.* prozorich; *Rs.* оконцо, окошко; das Fensterchen. Małe izdebki z okienkami. *Teatr* 52 *d*, 57. Małe okieneczka. *Haur Ek.* 15. Oko ieſt okienkiem całego ciała. *Haur. Sk.* 382. Gołębie lataią do okienek swoich. 3 *Leop. Jez.* 60, 8, do szlaków swoich. 1 *Leop.*). - §. *transl.* okienko w piśmie, w ſkrypcie, próżno zoſtawione mieysce, ein leerer Platz in einer Schrift, ein Fenſter; *Rs.* пипрекъ. *Privilegia in honores cum spatiis, vulgo* z okienkami, *nemo impetrabit. Vol.* 6, 241. Często podwóyne z okienkami przywileie wychodziły z kancellaryi. *Boh. Zam.* 65. W takieś sztuczne okienka regieſtra zmalował, Iżbym się z tobą za ſto lat nie dorachował. *Teatr* 45 *c*, 6. OKIENICA, OKIENNICA, - y, *ż.*, *Bh.* okenice; *Sr.* 1. wokencza, wokjianza; (*Sr.* 2. ſawerało okienica zewnętrzna; zaſuwadło, zaſuwak wewnętrzna, *ob.* zawrzeć, zasunąć); *Crn.* okniza, oblozhnizo; *Vd.* obokniza; *Cro.* oblochnicze (cf. obłok), table; *Sla.* kapci; *Rs.* ставень; *sed* оконница, окончина rama okienna, 2. okno); der Fenſterladen. Okienice w oknach światło, gdy potrzeba, odeymuią, upały w lecie wſtrzymuią, a w zimie od wichrów zasłaniaią. *Swith. Bud.* 255. Okienice do zamykania okien. *Kluk. Rosl.* 2, 162. Kazał pałac zamknąć, okienicami okna zawrzeć. *Gor. Sen.* 340. Okna nietylko okiennicami, ale i kobiercami, pozabiiali. *Sak. Persp.* 33. - *§. Okiennice albo *szawki, kędy księgi ſtawiaią, *fori. Volck.* 327, półki, szelbląg. OKIENNY, - a, - e, od okien, oknom służacy, Fenſter:, *Cro.* okneni, prozorni, oblochni, *Rs.* оконничный. Prawo okienne nadaie prawo do światła i do powietrza. *Gall. Cyw.* 2, 124.

OKIPIEĆ, *F.* okipie *Intr. dk.*, Okipia *ndk.*, ſkipiać, wykipiać. *Wlod.*, im Kochen überlaufen; herausſieden.

OKIŚĆ, - ści, *ż.*, śnieg na gałęziach na ksztalt kiści zawieszaiący się, cf. sopel, Eiszapfen. Pierzchał Moſkwicin niegdyś porażony, A gdzie wieczyſte okiści i szrony, Krył się w śnieżyſtych iamach przeſtraszony. *Kras. W. Ch.* 24. Lepszéy rozkoszy używa, co sobie w ciepłéy izbie siedzi, a grzanki sobie do piwa kraie, niż ten, co po szelinie biega, sam nie wie czego szuka, a okiść mu za szyię pada. *Rey. Zw.* 67.

OKISNĄĆ *niiak. idntl.*, dosyć pokisnąć, hinlänglich ſäuern, ſauer werden, *Sr.* 1. wokiſnu, (*Bs.* okisnuti *madesco*); *Rs.* окиснуть, окисать.

OKŁADAĆ *ob.* Obłożyć. OKŁADANIE, - ia, *n.*, (*ob.* obłożyć). - 2. *cataplasma. Perz. Cyr.* 2, 303, ein Umſchlag. Papkowate okładania na mieysce zaognione przykładać. *Perz. Cyr.* 1, 216, *Vd.* obves, omaſt; *Rs.* припарка. z OKŁADEM, z OKŁADKĄ, = z dokładem, z dodatkiem, więcey ieszcze coś niż się wyraziło, und noch etwas. Dał mu 30 Ryńſkich z okładem. OKŁADKA, - i, *ż.*, Okładki, Okładziny *plur.*, czym co okładaią, pokładaią, *Bh.* obkladek; *Vd.* obklad, okulv dar, preverg, okulnaloshba, obgernja; *Crn.* okklâd; *Rs.* окладъ, обкладка, завертка, обвёртка, Einfaſſung, Belegung. Okładki książek. *Kluk. Rosl.* 2, 162, oprawa, der Einband eines Buchs, der Band, die Deckel, die Schalen; *Crn.* platniza, *Bs.* koriçe). W okładkach książek znayduie się czasem świdryk. *Zool.* 107. - Okładki drewniane, w których się osadzaią rury flintowe, = łoża flintowe. *Jak. Art.* 3, 300, der Schaft, der Flintenſchaft; *Vd.* pukshen oblieſs, lesen nasad pukshe, shiſt, roshiza; *Rg.* oklop; *Sla.* kundak). Z bukszpanu bywaią czyſte do nożów okładziny. *Cresc* 475. Meſſerſchafte, Meſſerſchalen; *Crn.* elze, helze (cf. ielce). Z żebrowych kości karpia czynią nożykom okładziny. *Spicz.* 155. Nóż bez okładzin, brzeszczot; iak do noża trzeba okładzin, tak do nauki obyczaiów. *Glicz. Wych. L* 7 *b.* - *§. Ochędoſtwo niewiaſt, niechay nie będzie owo zwierzchowne w spleceniu włosów, z okładką złota. *Radz.* 1 *Pet.* 3, 3, z okładaniem złota, mit Goldumhängen *Luth.*). - §. Na *okładkę* iechać z kolei, kiedy piaszczyſta lub błotniſta droga, dla ulżenia koniom, *Skr.*, umfahren, umreiten, einen Umweg machen. - §. z okładką *ob.* z okładem. OKŁADNIK, - a, *m.*, rzemieślnik od robienia okładek, der Schäfter, Heftmacher; *Vd.* oblesar, oblesenik). Kości bydlęce wyrabiaią tokarze, okładnicy nożów etc. *Kluk. Zw.* 1, 239.

OKŁAMAĆ, *F.* okłamie *Act. dk.*, Okłamywać *Fr.*, Okłamuie *Pr.*, *Boh.* oklamati, oklamawati; *Slo.* oklamáwám; *Crn.* oklâmèm, okklameti; *Vd.* oblegati; *Rs.* оболгать, облыгать, оболгаю, облыгаю; kłamiąc oszukać, belügen, betrügen. Czemużeś mię tak okłamała? *Leop.* 1 *Reg.* 19, 17. Lepiéy dać się mądremu karać, niżli pochlebſtwem głupim ludziom okłamać. 1 *Leop. Ec.* 7, 6, oszukan być. 3 *Leop.*) *Stryik Tur. J* 3. Warował się krzywych przysiąg na okłamanie. *Ryb. Ps.* 41. Miłowaniem siebie samego człowiek okłamau bywa, a mniema się bydź dobrym, nie będąc nim. *Bud. Ap.* 81. *Rey Pſ. Oo* 5. Jeżeli zapłaty swoy nie żądamy, sami siebie okłamywamy. *Bud. Ap.* 80. Szczęście odmienne wnet ich okłamało. *Stryik.* 220. *Slo.* oklamatel *defraudator*; oklamatelní *fallax.*

OKLASK, - u, *m.*, klaſkanie pochwalne, das Beyfallklatſchen, das Beklatſchen; *Sr.* 1. zkleſkwano. Klaſkano długo, i tak, że aż w rynku oklaſki słyszane były. *Gaz. Nar.* 1, 318. Oklaſkiwacz *Rs.* рукоплескатель.

OKLEIĆ *cz. dk.*, w koło pokleić, bekleben, *Vd.* oklashiti, obmortati; *Rs.* оклеить, оклеивать. Wziąwszy koszyczek z sitowia *okliyła *gi, i zasmoliła z wierzchu. 1 *Leop. Ex.* 2, obmazała go *klijem a smołą. 3 *Leop.*). Okleienie *Rs.* оклейка.

OKLĘKNĄĆ, *f*, oklęknie *cz. idntl.*, na około czego poklęknąć, umknieen, rund herum knieen. Sporządzimy ofiarę w oczach Boga piękną, A oni nas szerooe do koła oklękną. *Przyb. Ab.* 81. Oklękli grób do koła, *ib.* 204.

OKLEKTAĆ, *f*, oklekta *cz. dk.*, (cf. *Rs.* оклицать wołać na kogo), oklektać komu uszy, = ustawicznie mu o czym wspominać, einem beständig von einer Sache reden, einem in den Ohren liegen. *Tr.* OKLEKTANY, - a, - e, pospolity, wszystkim wiadomy. *Dudz.* 24, oklepany, abgedroschen, allgemein bekannt. - §. b) oklektany, okrzosany, szczwany, nie dba o razy. *Cn. Ad.* 291, kamień biiesz; okamieniały, abgehärtet, abgegorben, fühllos. *Gil. Kat.* 308.

OKLEP *adv.*, bez kulbaki, bez siodła, ohne Sattel, ungesattelt. (*Sr.* 1. woklep, wuklep *fasciculus excussi straminis*). Bez usdy śmiały oklep konia uieżdża, w wić okiełznanego. *Bardz. Luk.* 68. Jakożby ci na koniach oklep mieli siadać, Którzy nie mieli siedząc, tylko leżąc iadać. *Pot. Pocz.* 531. OKLEPIĆ, *f.* oklepi *czyn. dok.*, *oklepać *ndk.*, obić, otrząsać, beklopfen, *Bh.* oklepati, oklepowati, *Rs.* обхлопать, обхлопывать. OKLEPIEC, - pca, *m.*, paka lnu 30 funtów ważąca, ein Kloben Flachs, ein Flachsgewicht von 30 Pfund. *Tr.*, cf. Kluba,

OKLEŚNIĆ, *ob.* Kleśnić.

OKLEY, - eia, *n.*, ryba, do gatunku białych ryb należąca. *Mag. Msk.*, ein Weißfisch, Ockeley, Ückeley.

OKŁNĄĆ, *f.* okłnie *neutr. idntl.*, ogłuchnąć, ogłuszeć, głuchym zostać. *Włod.*, *Cn. Th.*, *Sien.*, taub werden, Jeśliby ławnikowi ułomność się iaka przydała, to iest, ieśliby olsnął, okłnął,... *Szczerb. Sax.* 204, *ob.* Olknąć.

OKLNĄĆ, *f.* oklnie *cz. idntl.*, okl̨inać *ndk.*, zaklnąć, beschwören; *Vd.* okleti, obrotiti, zarotiti; (*Bs.* okletitise *conspirare*, okletva *conspiratio*); *Ec.* оклясти, оклинать.

*OKŁOSIĆ *cz. dk.*, kłosami obdarzyć, beähren, mit Aehren versehen, *Cro.* oklaszujem.

OKMIANY *plur.*, starostwo w powiecie Wiłkomirskim. *Dyk. G.* 2, 235, eine Litthauische Starostey.

OKNISTY, - a, - e, *Bh.* oknatý; *Sr.* 1. woknovité; *Cro.* oknazt, oblòchen, prozorit); okna maiący, okien pełny, *fenestratus*, voll Fenster, befenstert. *Włod.* - - OKNO, - a, *n.*, (okienko, okieneczko *dem.*, *qu. v.*), *Bh.* okno; *Slo.* okno, oblok (cf. obli, cf. oblok); *Sr.* 1. wokno; *Sr.* 2. hokno, wokno; *Crn.* oknu, oblòk; *Vd.* oknu; *Sla.* okno, prozor, oblok, pénczér; *Bs.* okno, oblok, prozor, ponistra; *Rg.* oblók, obli pròzor, prozorich; *Hg.* ablak; *Dl.* prozor, oblok; *Cro.* okno, oblòk, prozor, okencze, prozorek, oblochecz; *Rs.* окошница, окно, окошко; okno, przez które światło wpada do pokoiów, cf. błona, das Fenster. Wyyrzała oknem na ulicę. *Teat.* 11, 11. Pod czas parady, leży ona w oknie, patrzy się, umizga się. *ib.* 21, 74. *Sr.* 2. staune to hokno na schij mesch ustawicznie oko na (szyi) karku mieć, = ustawicznie oknem wyglądać). Nie wiele potrzeba, żebyś był za oknem. *Teatr* 24 c, 69, żebym cię przez okno wyrzucił). Oko do serca okno. *Cn. Ad.* 780. Z okna mąż, w krześle senator, a na koniu rycerz. *Rys. Ad.* 79. - §. b) okno, = dziura, otwór w ścienie dla błon, dla okna, *Crn. et Vd.* lina (cf. luka), das Fensterloch, die Oeffnung. Okno ukośne albo wnątrz szerokie, na dwór pochodziſto ściśnione, w basztach, w wieżach, bramach, piwnicach. *Cn. Th.*, Kellerlöcher, Schießlöcher *rc.* Gęste dla strzelby okna poczynił. *P. Kchan. Orl.* 1, 422. Dzik czyniąc sobie okna pyskiem między ciasnemi chrosty, uchodził. *ib.* 1, 427, Oeffnungen. Na gry stawiać, ta rzecz okno do złodzieystwa otwiera. *Eraz. Ob. hijj*, bramę, wrota. - *W górnictwie* okna, die Stollen, Gruben, Schachte, te mieysca, któremi się odkrywaią wnętrzności ziemi, n. p. iak studnie, które się kopią na wodę. Przedziały zaś takiego okna w ziemi nazywamy szachtami. *Kluk Kop.* 2, 264, *Os. Zel.* 80. Okna solne. *ib.* 12. Górnicy soli z okien głęboko pod ziemią wymulonych, dobywaią, *ex puteis. Krom.* 261. Kruszce i okna solne. *Stat. Lit.* 62, *Czack. pr.* 2, 200.

OKO, - a, *n.*, *Bh.* oko; *Sr.* 1. woko, wocżỳ, wotschi; *Sr.* 2. woko, hoko, woʒi; *Vd.* oku, ozhi, ozhese, ozhièse; *Crn.* okú, ozhęsa; *Sla.* oko, ocsi (slipe ocsi, = skronie; *Sla.* oko, = około); *Cro.* òko, ochi, (szlepe oko, = skronie; *Hg.* okos *coetus*); *Bs.* okko, occi (occi sljepi, = skronie); *Rg.* okko, occi; *Rs. et Ec.* око, очи, очеса, очей; *Rs.* глазъ (cf. glądać); *Gr.* οκκος, *Lat.* oculus, *Suec.* öga, *Dan.* Oye, *Holl.* ooghe, cf. *Gr.* αὐγή; *Ger.* das Auge, narzędzie widzenia. *Krup.* 2, 278 *et* 287. (W tym znaczeniu dawny *Plur.*, abo raczéy *Dualis*, miał *oce*, n. p. dwie oce maiąc. *Bud. Math.* 18, 9, zkąd *ocemgnienie*. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 161; dziś *Plur.* tak się odmienia: *N.* Oczy, *G.* Oczu, *D.* oczom, *A.* Oczy, *Instr.* oczami, oczyma, *Loc.* w oczach). Przyrodzenie dało nam oczy, abyśmy niemi poglądali. *Pilch. Sen. list.* 420. Któż bez ięzyka mówić może, abo bez oczu widzieć? *Smotr. Ap.* 12. Już nie mógł widzieć, bo mu iuż oczy były zaszły od starości. 1. *Leop.* 3 *Reg.* 14, 4, oczy mu poszły, bielmem zaszły, *ob.* zayść, poyść). Przywrócić oczy, przywrócić wzrok *Ec.* воочесити. Ból oczu *Ec.* окоболѣнїе. Oczy płynące *Vd.* gnoine, kermeshlive, sousczhe ozhi, *Slo.* hnogiwé oči; maiący oczy płynące *Vd.* kermesliu, karmeshliu, kermeshlivez; *Crn.* kermeshliv, kermeshlivz; *Rg.* karmegliv, *Rs.* гноеочный, *Bh.* tekoucý, krhawý, *Slo.* komu se oči hnogi a tekuu, sskamrawý; oparzysty. *lippus*, oczu płynących, *Volck.* 488, *Sr.* 1. kipawcz. Płynienie oczu, oparzystość, *Volck.* 488, *lippitudo*, *Sr.* 1. wocżiow kipeno, *Bh.* krhawost, *Slo* hnogeni oči, *Crn.* karmeshlivost, karméshlink, *Rg.* karmeglstvo, *Sla.* kérmelji, osnò cúrenje, *Rs.* гноеочение (*ob.* gnóy oczny). - Brlok, rożnem patrzący, szydłem patrzący, który iedno oko ma mnieysze, niż drugie. *Volck.* 657, *ob.* zez). Kocie oczy iaskrawe, *ob.* iaskrawy). Lubimy damy, które są oka pełnego. *Mon.* 73, 689. Jak się temu panu oczy śmieią! *Teatr* 10, 49. Oczy wypukłe, wpadłe, bławe, modrawe, modroblade. *Cn. Th.* 589. Oczy iéy, iedyne w świecie oczy. *Teatr* 18, 26. Oczy biegaiące. *Zab.* 13, 167. Oczy zamrużyć *Slo.* oči zamružit; *Rs.* щурить, защурить. Oczu mrugaiących *ob.* Mrużek. Oczy wytrzyszczyć *Rs.* проглазѣть. Oczy rozdzierać *Rs.* таращить, таращиться. Oczami mówić. *Mon.* 65, 498, *ob.* migi, mgnąć). Oczami strzelać *Bh.* čumjm, leskugi, *Crn.* sijam, *Vd.* siati, okulsiati, pomeshkuvati, *Rs.* глазѣть (cf. glądać). Strzelanie oczami *Bh.* leskŷ, *Crn.* syalost. Strzelaiący oczami *Crn.* syálu, sijalu. Strzelać

oczyma niesfornie. *Przyb. Milt.* 368. Strzyc oczyma, świdrzyć oczyma, n. p. Tak piękna była, iż gdzie się ieno obróciła, wszyscy na nią oczyma ſtrzygli. *Kosz. Lor.* 65 *b*. Baraszkuiąc rzuca okiem po wszyſtkich kątach. *Teatr* 20 *b*, 34, er wirft einen Blick in jeden Winkel, läßt seine Augen überall herum laufen. Oczy, żartem ślepki *Rs.* зѢнки. Oczy zaiąca, u myśliwców patry. *Skrb.*, cf. patrzeć). Sto *ocz (oczu) w karku, ſto nosił *ocz (oczu) Argus na czole. *Hul. Ow.* 206. Oczy w słup poszłe, zdrętwiałe. *Syr. Reg.* Ty zamkniesz oczy me. *Jabl. Tel.* 238, ty mię pochowasz). Wrzeszczy, że mu ledwie oczy na łeb nie wyłażą. *Pilch. Sen.* 362. Oczy mu dobrze nie wypadną; nie może się napatrzeć. *Cn. Ad.* 761. Jak piędź do oka, *ob.* piędź). Nie dał mi, coby w oko mógł włożyc. *Pot. Arg.* 339, nic). Solą w oku być, *ob.* sól, cf. koſtką w gardle. Jakoby oycu z oka wypadł. *Bardz. Tr.* 151, podobniuteńki, wie aus den Augen geschnitten. Jakby z oka matce wykapał. *Zegl. Ad.* 93, *Slo.* gakobi mu z oka wipadol. – §. Z oka, = z pod oka patrzeć, po oku patrzeć, = bokiem, nieproſto, von der Seite ansehen, anschielen. Kalipso z oka pozierała na Mentora. *Jabl. Tel.* 9. Tu ſtanęli, a z oka poglądali na mię. *Sim. Siel.* 39. Bierze i słucha go, a sam poziera nań z oka. *Jabl. Ez.* 32. Zaczęły przebąkiwać, z pod oka na mnie zazierać. *Teatr* 10, 51. Alboż niewiem, iak ty z pod oka poglądasz na Antka? *ib.* 54 *c*, *A* 2. Stał patrząc po oku. *Hor.* 2, 51 *Kniaź.*, twarz z zachmurzonemi Oczyma zanurzywszy w ziemię. *ib.* 54 *Min.*, nie wzniósł oczu ponurych. *ib.* 57 *Nar.*). Po oku abo kącikami patrzyć na kogo. *Eraz. Ob. E iij.* Oczy maią być nie po oku patrzące. *ib. a.* Z oka patrzyć, ieſt znak brzydzącego się k m. *ib. G iij.* Po oku patrzący, oko zezowate. *Cn. Th.*, schielend. – §. Po oku, według oka mierząc, celuiąc, nach dem Augenmaße. Miaſto południowego broniło też boku, Parząc do nich uſtawnie z hakownic po oku. *Zim. Siel.* 240. Sięgał go z daleka oszczepem po oku. *P. Kchan. Jer.* 251. Kupido ſtanąwszy na uſtroniu w kroku, Nałożywszy ſtrzałę swą, ciągnie łuk po oku. *Miaſk. Ryt.* 2, 185. – §. Z oka, przez szpary, n. p. Trzeba im przebaczyć, i na te ich zbrodnie poyźrzeć z oka. *Tward. Wł.* 84. – §. *Phrases:* Kto ma złe oczy, ten się słońca ſtrzeże. *Sk. Kaz.* 265. Nie wiedzą, gdzie uchodzić, idą gdzie oczy niosą. *Bard. Luk.* 13, *Cn. Ad.* 906, *Sk. Zyw.* 1, 326. Idź, gdzie cię zaprowadzą oczy. *Lib. Hor.* 74; wo dich die Augen hinführen. Jadę za oczyma. *Pot. Syl.* 74. Przez okno rzuci na świat okiem. *Zab.* 13, 155, *Teatr* 49, 44. Oczy komu otwierać. *Rey Apoc.* 3. Musi to w tym bydź iaka filuterya; coś mi się oczy otwieraią. *Teatr* 7 *c*, 69, die Augen gehn mir auf. Acz siedziesz na mieyscu wysokiem, Bóg sprawiedliwy patrzy na cię okiem. *Groch. W.* 251, iak na przytomnego). Wszyſtek ſtoisz mi w oczach, a to, im bardziey od ciebie się oddalam. *Pilch. Sen. liſt.* 341. Nie spuszcza oczu z niey, dopokąd iey tylko doyrzy; już iey widzieć nie może, a ieszcze za nią oczy. *Stas. Num.* 1, 67. Wtedyśmy się na morze z okręty puścili, Mykamy się wnet z oczu lądyśmy ſtracili. *Przyb. Luz.* 145. Jak ich napotkacie, nie spuszczaycie ich z oczu. *Teatr* 30, 85. Już było woyſko oboie sobie przyszło na oko. *Warg. Kurc.* 28, *iam erant in conspectu*, sie hatten einander schon im Auge. Jeszcze był na oko nieprzyiacielowi nie przyszedł. *Warg. Cez.* 227. Skoro na oczy przyszło, z wielkim pędem do nieprzyiaciela poſkoczą nasi, *ubi in conspectum ventum eſt. Krom.* 114. – §. W oko, = oko w oko, = twarz w twarz, ein Auge ins andere, von Angesicht zu Angesicht. Woyſko w pole wyprowadzić, ażeby się chłop z chłopem w oko potykał. *Zab.* 4, 290. Jehowa w pośrzodku ludu tego oko w oko widzian. *Budn. Num.* 14, 14. Zszedłszy się z sobą, wymówili sobie oko w oko wszyſtkie urazy. *Boh. Kom.* 1, 42, cf. czoło w czoło, uſta w uſta). – §. W oczy, w twarz, z przodu, *oppos.* za oczy, zaocznie, za okiem, in die Augen. W oczy pochlebſtwem wabicie, za oczy łżycie, szydzicie. *Zab.* 11, 105. Czego nie słyszy bóg albo nie widzi? kogoż zapomni? i cóż mu ieſt za okiem? *Wad. Dan.* 51., ſkrytym, niewidzialnym). Droższe były te iego pochwały, przeto że nie w oczy. *Jabl. Tel.* 236. Między niebezpieczeńſtwami i w oczy i tyle. *Kulig. Her.* 285. To bydź nie może, iżby w żegludze iedenże wiatr był po plecu dobrym, a złym w oczy. *Gor. Sen.* 295. W oko wiatr zowie się, który wieie z przodu idąc do góry. *Mag. Mſk.* Jako w oko, mówi ſternik, kiedy maią proſto przed się laſkami się odpychać od lądu. *ib.* – Wielka bieda nigdy się nie ſkryie, chce iść w oczy. *Bard. Tr.* 78. Gotowem i w oczy mu to powiedzieć. *Boh. Kom.* 1, 268. Niech mi to w oczy wyzna. *Teatr* 10, 73. Zadaiesz mi kłamſtwo w żywe oczy! *Zab.* 13, 273 *Tręb.* Na oczy wymawiać, wyrzucać *Vd.* enemu v' ozhi vtekniti, vtikuvati. Na oczy pokazać *Vd.* naozhiti, doperkasati). Pozwól mi się wyexplikować, niech mu *do oka* powiem. *Teatr* 22 *b*, 123. Wyſtępki mu iego *na oczy* wymiatał. *Sk. Dz.* 515. Oyczyzna nasza w żywe oczy ginie tą nieszczęśliwą praktyką. *Orz. Qu.* 31. W oczy człowieka chwalą, a krom oczu, namówią się o nim co chcą. *Dambr. Kaz.* 19. Fortuna zawsdy na kole się toczy, A z tym na zdradzie, z kim naypiękniey w oczy. *Rey Zw.* 229 *b*. Nie zawsdy Mars oſtróżny bitwę w oczy daie, Fortelnych sztuk zażywa, gdzie siły nie ſtaie. *Krom.* 336. Chciwi sławy, zabiegli temu złemu w oczy. *Otw. Ow.* 314. Śmieley w towarzyſtwie zayrzym śmierci w oczy. *Przyb. Ab.* 45. Śmierć mu w oczy zayrzała. *Jabl. Tel.* 80, *Slo.* smrt mu pri dwerách ſtogi, má smrt medzi zubami. Nie śmiał mu w oczy patrzeć. *Jabl. Tel.* 90. Zawsze musi co w oczy wpadaiącego na sobie mieć. *Mon.* 65, 610, co rażącego, uderzaiącego). Prawda w oczy kole. *Teatr* 26, 34. Swoboda bliźniego w oczy ich kole. *Psalmod.* 21, cf. sól w oku). – §. Na moie oczy widziałem, *his oculis meis. Mon.* 65, 63, na swe oko =, na oko =, *Teatr* 54, 48, mit leiblichen Augen. Sami to tam widzieli iaśnie na swe oko. *Paszk. Dz.* 100. Na oko widzieli, iż sprawiedliwie i uważnie bardzo rozsądził. *Star. Zad. D* 3. Ukazali mu się djabli na oko, w osobie beſtyy nayſtraszliwszych. *Sk. Zyw.* 1, 231. Który wszyſtko widział na swe oko, podał to do druku. *Pam.* 84. 304. Wierz mocno, iakobyś na to oczyma swemi patrzył. *Rey Pſ. B* 3. Lew nie tropi zwierząt, ale ie na oko goni. *Zool.* 313. Pokazała się na oko niewinność iego. *Sk. Zyw.* 2, 433, cf. iak na dłoni; oczywiście). Pokazał mu na oko, iak nierozumnie domaga się tego. *Mon.* 64, 857. Na oczy komu co kłaśdź. *Cn. Th.* Wypisali, a prawie iakoby na oko wymalowali

spo-

sposob życia iego. *Rey Pſt. L* 6. Jaśnie się iako na oko wynurza ślepota ludzka. *Zrn. Pſt.* 2, 650. – §. *aliter* Nie pokazuy mi się na oczy. *Teatr* 29. 71. Ani mi się nawiiay na oczy. *ib.* 24 *c*, 35, t. i. niech ciebie oczy moie nie zobaczą). – Trudno się oycu z tą nowiną na oczy pokazać. *Bud. Ap.* 85, t. i. zbliżyć się do niego). Na potomſtwo swe narzekacie, przeklinacie, na oczy nie dacie. *Falib. Dis. T.* 3, t. i. nie puścicie do siebie). – §. Na oko, *s* w oczy tylko; co do oka tylko; na pozór, *Vd.* na videsh, na vides, na oshi, na lize, navideshnu; vor den Augen, zum Schein, in die Augen nur. Na oko kto co czyni, powierzchnie, na pozór, maszkary ſtroi. *Cn.-Th.* 446. Na życie iego naſtępowała, choć się za nim na oko wſtawiała. *Pam.* 85, 1, 792. Ludzie źli maią talent dobrze się pokazać na oko. *Kras. Pod.* 2, 205. Nie na oko służcie, iak ci, którzy się chcą podobać ludziom; ale czyniąc z serca wolą bożą. *Radz. Eph.* 6, 6. Żydzi ſkóry niewyprawne, i na oko tylko ogolone z sierści, wyprowadzaią. *Gaz. Nar.* 1, 303. Niby na oko przymilała się Wc Panu, a iak tylko za drzwi wyszedłeś, drwiła z niego. *Teatr.* 29, 30. Muszę się pokazywać co do oka obojętnym dla moiey żony. *Teatr* 11 *c*, 32. Przyiaźń w oczy tylko, i na czas. *Tward. Wład.* 56. – §. Oko, przytomność, patrzanie na co, n. p. W oczach królewſkich to sprawił. *Warg. Wal.* 12, t. i. w przytomności, *Ross.* назглядb. Straciłem dwa okręty w oczach moich. *Teat.* 2 *c*, 15, patrząc na to). Kto konia przedaie, nie ślubuie za ślepotę i chromotę, bo to oboie przed oczyma. *Dwor. D.* 2, t. i. nietayne, w oczy wpada). Stawienie świadków przed oczy. *Mon.* 76, 129. Posłowie życzyli sobie z cesarzem się widzieć, z którym rozumieli, że o wszyſtkim przy *oczu łatwieysza sprawa być miała. *Biel.* 477, oblicznie). Mieysce to iuż nieraz pańſkiem twoiém udarowałeś okiem. *Zab.* 6, 89, obliczem, obecnością, przytomnością). Smierć moia, u sądu oczyma świecić. *Psalmod.* 11, ſtawić się, ſtanąć). Co mógł Polak i co iego sława, przed oczy kładę. *Jabł. Buk.*, t. i. na iaw wyſtawię, *Cro.* och to, *s* iawnie, publicznie). – §. Oko, oczy, władza widzenia, zmysł widzenia, n. p. Głupi ieſtem; z tym wszyſtkim mam oczy, widzę co się dzieie. *Teatr* 9 *b*, 43. Miłości twoiey przyznawam, że ma oczy; dobrześ sobie dobrał. *Jabł. Tel.* 318. Umysłu oko naybyſtrzeysze mieć potrzeba. *Zygr. Gon.* 240. Oczy więcey widzą, niżli oko. *Pot. Arg.* 100. Raz ma ſtrach wielkie oczy, drugi raz ślepy cale. *Pot. Arg.* 58. Strach ich większe miał oczy, niż serce. *Birk. Chm. B* 4. Ci dway ſtarcy oczy na się wzięli wszyſtkich zgromadzonych. *Jabł. Tel.* 148, t. i. obrócili oczy ich na się). Od wczorayszego dnia, i oka do nas nie pokazał. *Teatr* 22 *b*, 20, t. i. ani do nas zayrzał). – §. Oczy, *s* sposób widzenia, die Art zu sehen, anzuschauen. Mąż nie patrzał tylko oczyma żony. *Teatr* 25 *b*, 9, er sah mit ihren Augen. Oko to iego. *Cn. Ad.* 994, cf. ręka to iego, sprawca, pomocnik, seine rechte Hand, *Totumfacki*). On był w kościele Bożym iedno iego oko. *Groch. W.* 425. Tyś okiem moiém teraz. *Paſt. G.* 301, prowadzisz mię). Na twoich oczach i ſkinieniu polegam. *Siem. Cyc.* 346. Oczy komu zaślepić, zamydlić, *Slo.* druhemu oči zaſlepit. Na iedynacza i pośrzednika trzeba człowieka niezaprószonego oka. *Pilch. Sall.* 510, nieuprzedzonego). Cnota twoia godna ieſt w mych oczach szacunku. *Teatr* 49, 48 *Bogusł.*, iak ią widzę, oszuię, uważam). – Apollo poſtrzelony złotą ſtrzałą Kupidyna, z pierwszych oczu zakocha się w Dafnidzie. *Tward. Daf.*, t. i. z pierwszego weyrzenia, z pierwszego zoczenia, z pierwszego rzutu oka, auf den ersten Blick. Kto się temu przypatrzy, choć tylko iedném okiem, tedy to obaczy. *Zygr. Pap.* 240. Oko w miłości wodzem. *Gor. Dw.* 298. – §. Oko, umysłu okno, wnętrznych ſkłonności zwierciadło. *Comp. Med.* 698. Co w oczy idzie, to i do serca rado przenika. *Sk. Kaz.* 269. Wpadłem w oko tey damie. *Teatr* 31, 65. Ze djabły iey wpaść musiał ten Jegomość w oczy. *Teatr* 17, 117, *Ross.* пригляну́ıоться. Dawno go i za oczy, i za serce chwyta. *Hor. Sat.* 15. Czego oko nie widzi, tego serce nie pragnie. *Sk. Żyw.* Czego oczy nie widzą, tego sercu nie żal. *Cn. Ad.* 124. Pókiś w oczach, pótyś w sercu. *Brud. Oſt.* 80. Co z oczu zeydzie, to z myśli wychodzi. *Bratk. E* 4 *b*. Co z oczu, to i z serca. *Sk. Żyw.* 213; *Zegl. Ad.* 47; *Rys. Ad.* 5; *Cn. Ad.* 108; *Sim. Siel.* 73; kommst mir aus den Augen, kommst mir aus dem Sinn. Oczy paść, *ob.* paść, cf. *Slo.* peknoti ſa člowek ne nage. Oczy łakome. *Sim. Siel.* 40. – Z oczu mu nie patrzy, żeby miał bydź zdraycą. *Teatr* 36 *c*, 104. Może ieſt filut i oszuſt, iakoż Panie Boże odpuść, i z oczu mu patrzy. *Teatr* 26 *c*, 8. Młodzieniec piękney urody, a prawie z oczu iego cnota patrzyła. *Sk. Żyw.* 317. Roztrząsaycie iego sposob życia, iego poſtępki, patrzcie mu niby w oczy. *Perz. Lek.* 352. Oczy spuścić. *Teatr* 27, 68, z boiaźni, ze wſtydu). – Oczu moich na nikogo podnieść nie będę śmiała. *Teatr* 7, 24. Zelżony siedział w zamku swoim, nie śmieiąc na świat oczu pokazać. *Uſt. Konſt.* 2, 218. Gdzie oka niemasz, tam i wſtydu. *Cn. Ad.* 762. Oko wſtydu rozsądnik. *ib.*, cf. czoło). Psu oczy przedał, *s* niewſtydliwy. *ib.* 716, bezczelny). Psu oczy przedał, a czartowi duszę. *Jabł. Ez.* 161. Mam punkt honoru; ieszczem psu oczu nie przedał. *Zabł. Zbb.* 82, *Tręb. S. M.* 122., cf. *Eccl.* обезраматися. Kto na się nic wszetecznego nie czuie, iasne oczy ma na wszyſtkie ſtrony, a nigdzie ich psiną nie przykrywa. *Rey Zw.* 114 *b*. – Nie było żadnego, któryby na takie widziadło miał suchemi patrzyć oczyma. *Birk. Gł. K* 26, któryby nie zapłakał). Sama suchym dolą swą okiem znosiła. *Zab.* 5, 435. Miey na wszyſtkie nędzniki oko miłosierne, *Groch. W.* 300. Miłosiernym okiem pogląda, iak czapla schwytana. *Mat. z Pod. C* 3. Widząc Pan moię pilność, coraz lepszym okiem na mię zaczynał patrzeć. *Kras. Pod.* 2, 144. Cesarz na niego łaſkawe oko miał. *Sk. Żyw.* 2, 66. Galba posłom niewiele grzeczności i łaſkawego oka pokazał. *Nar. Tac.* 2, 480. – Swiat was *przebacza; ale bóg na was dobre oko ma. *Zrn. Pſt.* 22. Złe oko *Bh.* Zen'owe oko *inuidus*. Złemu oku źle się wszyſtko widzi. *Fredr. Ad.* 23. Zewnątrz z serca ludzkiego idą złe myśli, zdrady, oko złe, pycha, głupſtwo. *Zrn. Pſt.* 3, 515. Z serca pochodzą złodzieyſtwa, morderſtwa, zdrada, złe oko, pycha i szaleńſtwo. *Odym. Św. Ff* 3. Nie pogląday na bliźniego okiem bazyliszkowym. *Psalmod.* 38. Człowiek złych oczu, złego wzroku *Ec.* злозритель. Mniemana choroba z zazdrośnego oka drugiego pochodząca, *Ec.* призорb очесb cf. urok). Przenosić kogo okiem *ob.* Przenieść). Bóg się brzydzi wyniosłemi oczyma, t. i. pysznym człowiekiem. *Gil. Pſt.* 34, *ob.* wyżey z oka patrzeć, cf. nos wyżey gęby). – Oko, *s* baczność, uwaga, wzgląd, Augenmerk, Acht:

samkeit, Rücksicht, Auge, Acht. Na złe czasy oko maiąc, zezwolił na to. *Sk. Dz.* 1043, t. i. wzgląd maiąc). Potrzeba było na wszystko oko mieć, ieśli taka nauka z dobrem moim. *Falib. Dis. J.* 2. Co po śmierci będzie, na to nam oko mieć trzeba. *Sk. Zyw.* 216. Będę miał oko, by przynaymniey schyłek Był życia mego wolny od omyłek. *Nar. Dz.* 2, 57. Król dał Chodkiewiczowi rozkaz, aby rokoszanów miał na oku. *Nar. Chod.* 1, 236, ażeby na rokoszanów miał oko. *ib.* 237. Ładne stworzenia niech się maią na oku w kraiu obcym. *Teatr* 4 *b*, 85, sie mögen sich in Acht nehmen. Przypada wieść, że Podole Tatarowie nadchodzą; nie przestrzegł iednak król Podolanów, aby się na oku mieli (*prospicere*). *Krom.* 715. Nie waż lekce nikogo; a nie tylko w skroni, Ale miey oczy w tyle, i w oboiey dłoni. *Pot. Arg.* 403. Trzeba zawsze mieć przed oczyma ten iedyny nauki cel, pożyteczność. *Zab.* 14, 191. Mospanie, gdzie się summa z dobrami iednoczy, Tam na resztę bezpiecznie można zamknąć oczy. *Niemc. P. P.* 23. – Oko, = dozór, Aufsicht. Sługa, choć naylepszy, oka pańskiego potrzebuie. *Kras. Podst.* 1, 100. Na oku kogo mieć, *Slo.* druhemu wždi w patách bit. Na oku ią maią Zawsze, i na *piądź iey nie odbiegaią. *Past. F.* 268. Trwożliwego zwykliśmy mieć na oku, aby osobności na złe nie użył. *Pilch. Sen. list.* 67. Mam na nich oko, żeby dobrze wypełnili, co im zlecono. *Kras. Pod.* 2, 116. Uchybienia te były skutkiem niebacznego lub złego nad niemi oka. *Ust. K.* 2, 45. Oko Pańskie konia tuczy. *Boh. Kom.* 4, 297, *Petr. Ek.* 12, *Rys. Ad.* 52, *Hipp.* 34; *Slo.* kdé pán do kutow nahleda, tu hospodárstwi dobre stogi; *Cro.* prigledba chini dobro konye, rodno polye; *Rg.* gospaarevo okko kògna pase; cf. pańskie stopy naylepszy nawoz. *Kosz. Lor.* 58. Z oka nie spuszczaiąc, *Rs.* назоромъ. – §. Oko, = rzecz droga; n. p. Więcey ią miłował, niżli własne oczy. *P. Kchan. Orl.* 1, 425. Gdyby można, oczyby mu swoie byli dawali. *Sk. Dz.* 39. Pierwéy oko dam sobie wyłupić, niż ... *Boh. Kom.* 5, 43. Oczybyście byli sobie wyłupowali, a dalibyście mi ie byli. 1 *Leop. Gal.* 4, 15. Urzędnik powinien lasów, iak oka patrzyć. *Haur. Ek.* 9. Ochraniam iak oka moiego. *Comp. Med.* 385. Cnoty, prawdy, miary, strzeż piluie, iako oka w głowie. *Rey Zw.* 25 *b*. Jak oka w głowie strzeże, broni, szanuie. *Cn. Ad* 292, cf iak bożego grobu). – §. Oko, rzecz celna, czoło, ozdoba, das Vornehmste in seiner Art, Zierde, Schmuck. Miasto to wspaniałe, oko tamtey strony świata. *Pot. Arg.* 206. – 2. *transl.* Oko, *plur*, oka, n. p. sieci. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 161, die Augen in einem Netze, *Vd.* kampiza, kampizhje, pekla; *Rg* okko, òscze; *Ross.* петля, петелка, петлица. Oka w pończosze podnieść, rozrachować, przybierać, zebrać, na wywrot robić, spuścić, zgubić. *Mag. Msk.* – Oko pawie, *ob.* ogonookie pawie). Oko armaty *ob.* wylot. *Jak Art.* 3, 306. Oko bomby, dziura, którędy proch nasypuie się. *Jak. Art.* 3, 306. Oko formy, koniec formy, w piec wchodzący. *Os. Zel.* 80. Oko ula, = dziura, *Crn.* shrèrelu, die Oeffnung im Bienenstocke, das Flugloch. Oko do ulów do wchodzenia ma być ciásne. *Haur. Ek.* 139. Ule maią być okiem na południe postawione. *ib.* 136. Żołny łakomo wpuszczaią ozory Do oka ulowego, iedzą i maciory. *Klon. Wor.* 45. – *Medic.* kurze oka, = ćwieki, nagniotki, odciski. *Syr.* 1099 *et* 1180. *Cro.* kurje oko, Hühneraugen. Racze oczy *ob.* raczy. – §. 3. w rachowaniu; Oko, = iedno, raz, ein Auge im Rechnen. Gdy po trzecim kart daniu rachuiemy kredę, on miał sto ok. *Pot. Jow.* 190. Sto i oko fraszek. *Min. Ryt.* 4, 225. Nie z dużym smakiem czytam sto baiek i oko (Jabłonowskiego Ezopa), Rzecz dobra; ale wiersze niezgrabnie się wloką. *Dmoch. Szt. R.* 37. – (§. 4. Oko Tureckie, = waga trzechfuntowa. *Kpcz. Gr.* 2, *p.* 161, ein Türkisches Pfund; enthält etwa 3 Pfunde. (*Sla.* oka, = 2 1/2 funta; *Sla.* kila, = 120 oka; *Sla.* oka, = pewna miara wina. *Bs.* oka, mjerra od vina al ulja, 2) cetiri litre; *Cro.* òka, mera dveh funtov, 2) oka vina *tertiarius*; *Ec.* око, = trzy funty). Waga maiąca w sobie półtrzecia funta Angielskiey wagi a trzy funty Lwowskie. Moldawia płaci 10 tysięcy ok wosku etc. *Kłok. Turk.* 77. Wezmę główkę cukru, oko kawy. *Mon.* 71, 394). – 3. Oko świata, Weltauge, kamień; wywietrzały opal; kolor onixowy; lecz wcale nie przezroczysty. *Kluk. Kop.* 2, 50. Kocie oko *ob.* Koci. Jelenie oko, łania broń, ziele. *Syr.* 132. *ob.* Łania broń.

Pochodz. *oczko*, *oczyć*, *zoczyć*, *przeoczyć*, *naoczny*, *zaoczny*, *zoczny*; *okal*, *okulary*, *okulista*; *oczywisty*, *oczywistość*; *okaty*, *okasty*, *oczaty*; *wielooczny*, *okrągłook*; *białokurowaty*; *blaskooki*, *bystrooki*, *iednooki*, *krzywooki*, *małooki*, *rozoki*; *prerzroczysty*, *przezroczystość*. *Okamgnienie*, *ocemgnienie*, *okomiar*, *okotwor*.

OKOCIĆ się *ob.* Kocić się.

OKOŁ, – u, *m.*, *Bh. et Slo.* okolek; *Rg.* okolijsc; *Hung.* akol; (*Rs.* околъ, окóлышъ, окóлышекъ, = bramowanie, opuszka); cyrkuł, koło, obwód, okrąg, der Kreis, Umkreis. W pomiernym gruntów tych okole Mam sadowinę, ogrod, winnicę, las, pole. *Zim. Siel.* 156. Wszystkie okołu chrześciańskiego narody. *Jan. Pos. D b.* cf. ogół). Który kiedy narod w swym okole był tak bogaty, któryby czego u sąsiada nie potrzebował? *ib. A* 3 *b*. W okoł, = na okoł, = na około, in die Runde, *Bh. et Slo.* w'ůkol. Jeden kieliszek wina obszedł na okoł stołu. *Pam.* 85, 1, 138. Miotali na okoł pożogi i rozboie. *Nar. Hst.* 2, 398. Wszystko na okoł spustoszyli. *ib.* 3, 26. Nie zastanawiay się na żadném mieyscu w okoł téy krainy. 1 *Leop. Gen.* 19. Obtoczą cię w okoł wałem. *W. Post. W.* 2, 163. – b) *tras. fig.* Sehin połżywy z carskim okołem, Polskiemu biie monarsze czołem. *Tward. Misc.* 3, t. i. z gronem, mit der um ihn herum stehenden Familie. – Za twardym okołem więził tyran królewny. *Kniaź. Poez.* 2, 72, t. i. murem w okoł idącym, Ringmauer. – 2. okoł obory, *Hg.* akol, der Schoppen im Viehhofe. Bydło gdy zganiaią do obory, ieżeli prosto idzie pod okoł, będzie niepogoda. *Haur. Sk.* 103. Nie chcę ia, nie chcę z twey obory wołu, Nie chcę i kozła z twoiego okołu. *J. Kchan. Ps.* 73, *Ryb. Ps.* 95. Pokonana Moskwa ucieka iak parowana do swych trzoda okołów. *Tward. Wład.* 49. Widziałem płynąć okoł pobrzeżny z owcami; *cum gregibus stabula*. *Zebr. Ow.* 206. – 3. Okoły, pale, Pfähle. Potrzeby rożne do stawów przysposobić w zimie i saniami zwieźć, okoły, chrosty ... *Haur. Sk.* 144. (OKOŁATAĆ, *F.* okołace *Act. dk.*, *Rs.* околотъ, окáлывать, обкáлывать, околотить, околачивать, obiiać, rund um beklopfen, beschlagen. Gdy się bitwa skończyła rycerz sprarowany, Położył miecz przed królem swóy okołatany. *Papr. Gn.* 91, otłuczony, abgestoßen, abgeschlagen, stumpf geschlagen). – (OKOLCOWAĆ *cz. dk.*, kolcami osadzić, benadeln, mit Nadeln, spitzigen Zacken besetzen. Zwierzyniec iest częścią oparkanionym, częścią okolcowanym sośniną. *N. Pam.* 263. Baszty dobrze okolcowa-

ne. *ib.* 8, 135.). OKOŁEK, - łka, *m.*, *Rg.* okolijac; *Slo.* okolek; *Sr.* 1. wokolnoscj; okołek koła iest złożony z dzwon, a okuty szynami. *Archel.* 3 62, der Kranz eines Rades. Okołki, oganki, gronka okrągłe u ziół. *Cn. Th.*, Samendolden, Dolden. Wielosił w wierzchu gałązek wydaie okołki abo kiści. *Syz.* 304. Kwiat ułożony w okołek, *corymbus*, kiedy kwiatki pod iednąż kwitną wysokością; lecz szypułki z rożnych mieysc łodygi ßopniami wyrastaią. *Botan.* 121. Okołkiem. *s* w okoł, im Kreise, in die Runde. Mięta kwitnie żółtym kwiatem okołkiem, iakoby gronami. *Syr.* 492. OKOLIĆ, *F.* okoli *Act. dk.*, kołem obwieść, na około obtoczyć, opalać, ocyrklować, *Rg.* okolitti n. p. plottom; *Ec.* околити, окопатъ. (*Rg.* okolitti grad, *s* obledz; okolisciti *girare*). umzirkeln, umkreisen. Obtoczyły mię wzdychania śmierci; boleści piekielne okoliły mię. *Sk. Kaz.* 93. Dobywaiąc miasta, okolił go zewsząd poniki. *Tward. W. D.* 2, 254. Konstantyn w tey bitwie kapłany okolony był. *Sk. Dz* 185. Miasto dwiema łańcuchami okolone. *Sk. Dz.*, 53. Port górami okolony. *Warg. Radz.* 320. Kutasy Jndyyskiemi perłami okolone. *Paszk. Dz.* 81, osadzone. OKOLICA, - y, *ż.*, cf. *Crn.* okulishe *ambitus*, *Cro.* okolische *globus*, okolnicza *figura sphaerica*; *Bs.* okolisc, obliça *globus*, *Rg* okolijsc, krugh, *s* krąg; okolisce *circumferentia*; okolisza *cothurnus*; *Rs.* околица okres, ogrodzenie, obora, okoł). Okolica, kray na około leżący, die umliegende Gegend, *les environs*; *Bh.* okolj; *Crn.* okoliza, okolza; *Vd.* okulisa, okollisa, okrai, pokraina, potouz, ogled, pogled, okulishe, vink, pole; *Sr.* 1. polna wokolnoscj, krajownoscj; *Cro.* okolicza; *Bs.* rusåg; *Rs.* окологокъ; *Ec.* окрестие, мѣсто, поль. *Circumpadanus campus* okolica Padewska, *Circumcampanus* okolica Kapuańska. *Cn. Th.* Okolica żyzna, *Rs.* привольe. W okolicy, po okolicy, *s* w około, in der Gegend herum. Nad morzem mieszka, tam gdzie gęsto stawy J Ren i Mosa czynią w *okolicy. *P. Kchan. Jer.* 13. Bóg wyrwał was z rąk nieprzyiacioł po *okolicy. *W.* 1 *Reg.* 12, 11. *OKOLICZE, - a, *n.*, okoł, obwod kraiu, die Rundung eines Landes, der Umfang in die Runde. Niedawno od czarnego morza aż do Baltyckiego ciągnęło się wzdłuż okolicze nasze, a od Krępaku aż w mroźne zachodziło Tryony. *Psalmod.* 23. OKOLICZNIE *ob.* Okoliczny. OKOLICZNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Rs.* околичность, *s* 1*. okolica, okolicze, okoł kraiu, die umliegende Gegend. Przedał wieś z iey okolicznością. *Groch. W.* 256. Krzyżacy okoliczność wszystkę z tę i z tamtę stronę Warty mieczem burzyli. *Krom.* 333. Okoliczność powiatu Grodzieńskiego szeroka iest, którą przedtym miano za Xięstwo. *Gwag.* 301. *Calix rosae* wnętrzna okoliczność róży, kiedy się kwiat rozkwitnie, gniazdo róży. *Mącz.* - 2) Okoliczności rzeczy, sprawy, *s* zdarzone przypadki, okazye, Umstände, Beschaffenheiten, Gelegenheiten; *Bh.* okolicnost, okolecnost, okolostogicnost, prilezitost; *Slo.* prileżitost; *Sr.* 1. wokowostahtjnoscj; *Crn.* obstava, obstavk, sravnost, busia; *Vd.* okulstava, obstava, perstavek, obstavek, perstava, perloshnost, perkladnost, sadershnost; *Bs.* okolisctvo, okolovina, prigoda; *Rg.* okolisc okolijsctvo; *Cro.* prilika; *Rs.* приключай, случай, случение. Wielka mądrość na okolicznosci patrzeć; z których odmiany czynić mądry może. Co dziś i na tym mieyscu pożyteczno, to iutro i na innym mieyscu i w innych osobach szkodzić może. *Sk. Dz.* 37. W różne okoliczności, a może i nieszczęśliwe wpaśdź możesz. *Teatr* 47 *b.* Na okoliczność czasu pilne miał oko. *Pilch. Sen. Gn.* 139. Zdałem się na ciebie we wszystkich okolicznościach tego interessu. *Teatr* 20, 52. Gospodarz, przed każdą nadzwyczayną okolicznością w domu, iakie są uczty, weselne lub sąsiedzkie siazdy, każdemu z czeladzi powiada, co ma czynić. *Kras. Podst.* 2, 54. Gdyśmy przyszli z pogrzebu, rozmowy ściągały się do okoliczności dnia. *ib.* 2, 256. Profitować z okoliczności. *Teatr* 22, 14. Z okoliczności wyiazdu syna. *ib.* 2, 10. Festyny z okoliczności wesela królewny. *Niemc. Kr.* 1, 15. - *aliter* Obietnica uczyniona bez wszelakiey wymówki albo okoliczności. *Szczerb. Sax.* 463, bez warunku). - *aliter* Bez okoliczności, Samey ia Sylwi twéy pragnę miłości. *Past. F.* 84, t. i. bez przydatków, nie accidentalia, nie bogactw twoich, ciebie pragnę). - Z okolicznościami opowiedzieć, z szczegołami, dokładnie, okolicznie, umständlich, *Rs.* околично. Okoliczności, szczegóły, *Ross.* подробностъ, *Gall.* detail. *Zokolicznienie. Przyb. Luz.* 222, wyszczególnienie. OKOLICZNY, - a, - e, OKOLICZNIE *adv.*; *1) w około leżący, *Vd.* okulen, okulleshezh; *Rs.* окольный, окрестный; umliegend. Rozesłali po onym wszystkim okolicznym kraiu. *Sekl. Math.* 14. Był starostą w mieście i prowincyą okoliczną rządził. *Star. Dw.* 53. Patrzył okolicznie, chcąc widzieć, która się go w tłumie dotknęła. *Sekl. Marc.* 5, „*not.* około". Spustoszono okolicznie ogniem i mieczem wsie. *Nar. Hst.* 3, 155. S. Metodyusza świątobliwość okolicznie roznosiła sława. *Steb.* 30, po okolicy). - §. 2) okoliczny, okoliczności wyszczególniaiący, dokładny, umständlich, ausführlich; *Rs.* околичный, околично, обстоятельный, подробный, подробно; *Ec.* подробну, подробнѣ; cf. *Bh.* oklika *ambages*). Zdanie twe nadto okoliczne; mów wyraźnie iednym słowem. *Teatr* 45 *d*, 81 *Wyb.* Tośmy napisali okolicznie, dla objaśnienia niektórych dalszych dzieiów. *Nar. Hst.* 6, 280. Mówmy teraz o tym wszystkim okoliczniey. *Nar. Hst.* 5, 283. Mówi tak okolicznie, iak gdyby tu bywał. *Teatr* 31 *c*, 98. Okolicznemi słowy. *Pot. Arg.* 322. - §. b) od okoliczności, okazyi, przypadkowy, przygodny, gelegentlich, gelegenheitlich; *Vd.* okulstaun, s' perstavami; *Slo.* okolostogni, okolostogicni. Okolicznie *Vd.* perloshnu, perkladnu; n. p. Okolicznie się czego nauczyć, etwas gelegentlich erlernen, przy okazyi, bey Gelegenheit. - Człowiek okoliczny. *Fr. Ad.* 94, według okoliczności, za odmianą szczęścia idący, nietrwały, oboiętny, der den Mantel nach dem Winde hängt. OKOLISTY, - a, - e, w około idący, okrągły, krążący w koło, kolisty, bogenförmig, zirkelnd. Włos iey pierścienie kręci okoliste. *Pot. Arg.* 833. Jeszcze ziemia swemi ważna brzemiony nie wisiała w okolistym powietrzu. *Zebr. Ow.* 1. OKOLISTOŚĆ, - ści, *ż.*, *Tr.*, kolistość, die Bogenförmigkeit. OKOŁKI, OKOŁKIEM, *ob.* Okołek. OKOŁKORODNY, - a, - e, w okołki wyrastaiący. Dolden tragend *Tr.* OKOLNICZY, - ego, *m.*, OKOLNIK, - a, *m.*, a*) w Rossyi woyta, który na mieyscu sędziego siada, sam Car w każdym znacznym mieście okolnikiem, a zowią go tam *okolnikiem. Gwagn.* 513, *Rs.* окольничій, der Stadtrichter (Kreisrichter). Gla-

sina Xiążę Smoleński, był potym okolniczym Smoleńskim. *Stryik.* 608, cf. starosta cyrkularny). – §. b) okolnik, *s* list okolny. *Gaz. Kr.*, cyrkularz, *Ec.* окружённо посла́ніе, ein Kreisschreiben. – §. 2*) Rapa albo okolnik, ziele Włochom bardzo pospolite, a rzepie bardzo podobne. *Cresc.* 250, eine Art Rüben. OKOLNY, - a, - e, OKOLNIE *adv.*, koluiący, w koło idący, im Kreise herum gehend; *Bh.* okolnj; *Ec.* око́льный, окре́стный. Okolny czyli otoczny napis w talarze. *Czack. pr.* 1, 20. Cały folwark obwiedziony murem okolnym. *Switk. bud.* 87. Okolny bieg krwi w ciele naszym. *Zab.* 13, 86, t. i. cyrkulacya krwi). Obwieszczenie od dziekana, chodzące okolnie po plebanach. *Xiądz.* 194. List okolny, *s* okolnik, cyrkularz, *Ec.* окружённо посла́ніе, ein Kreisschreiben. *Tr.* *Circularis magistratus*, urząd, którym się w koło obchodzą, okolny. *Cn. Th.*, cf. koléy). Stosunki naszego narodu z okolnemi narody. *Przestr.* 14, t. i. w około nas mieszkaiącemi. OKOŁO *praep. et adv.*, *Bh.* okolo; *Slo.* okolo, wukol; *Sor.* 2. hokolo, wokolo; *Sr.* 1. wokowo, wokolo; *Vd.* okul, okuli, naokulo, v' okul, naokul, okroh; *Crn.* okoli, okuli, okrôg; *Sla.* okolo, oko; *Cro.* okolo, okolu; *Dl.* okolo, okolicze; *Bs.* okolo, uokolo; *Rg.* okolo, oko, ù okolo, na okolo, okoli, okolize; *Rs.* около, круго́мъ, во кругъ, окресть, кругови́ною, круговинькою. – 1) koło, um - herum; *praepositio iuncta rei vel loco, tempori, numero.* Oprowadzał mię około domostw przy kościele zabudowanych. *Xiądz.* 77. Żyd z natury około siebie nieochędożny. *Comp. Med.* 389, um sich herum. Usilnie około pokoiu zaczęto pracować. *Niemc. Kr.* 2, 195, am Frieden. Nikt tym, którzy około żeglarstwa nie rozumieią, styru u okrętu nie porucza. *Kosz. Lor.* 89, którzy nie umieią chodzić koło tego). Chrześciany za czarowniki miano, około cudów, które czynili. *Sk. Dz.* 69, t. i. dla, co do, co się tycze cudów, in Ansehung, in Betreff. Miało się to dziać około Lipca. *Teatr* 30 *b*, 5, um den Julius herum. Około S. Jana, około Wielkiéynocy, około S. Michała; niedługo przed). Ożenił się coś w około pięćdziesiąt lat wieku swego. *Mon.* 64,21, *Vd.* perpadnu, perraimnu, nagodnu, nasleplenu, ohngefähr im 50sten Jahre. – §. b) około *adv.*, na około, in die Runde herum, im Kreise; *Vd.* okul na okul, okrogokul; *Rs.* коловра́тно. W około krążąca woda. *Otw. Ow.* 3. Nie wyznaiąc wyraźnie, ale około chodząc, iad Aryańſki pokrywali. *Sk. Dz.* 217, koło płotu, ogradzaiąc, ogrodkami. OKOŁOKOPY *plur.*, cyrkumwallacye, Umschanzung, Verschanzungen, szaniec polowy, złożony z przedpiersienia i z rowu, broniony małemi narożnikami. *Jak. Art.* 3, 306. OKOŁOMURNY, - a, - e, na około murów leżący, um die Mauer herum liegend. *Tr.* OKOŁOSŁUPIE, - ia, *n.*, *peristylium*, budowanie, gdzie w koło słupy stoią, iako w klasztorach bywaią obchody albo ganki. *Mącz.*, Säuleneinfassung, ein mit Säulen umgebner Ort.
OKOMIAR, - u, *m.*, das Augenmaß, umieiętność szacowania na oko każdéy odległości. *Lesk. Mier.* 191, *ib.* 73, *Vd.* ozhesna mera; *Rs.* глазомѣръ; *adj.* глазомѣрный.
OKOŃ, *ob.* Okuń.
OKOP, - u, *m.*, OKOPEK, - pka, *m.*, *dem.*, *Bh.* zakop, zakopy; *Sr.* 1. schanza, pjedwóbronenza, pjedpajeno; *Crn.* nasip (*ob.* nasep); *Vd.* obkop, sahribernishe, branishe, predkopishe, hribernishe, prekop, sagreb, sasip, shanza; *Rs.* закопъ, окопъ; fossa z wałem na około czego idąca. *Papr. W.* 1, 477, cf. szaniec, ein umlaufender Graben mit einem Walle, ein Schanzgraben. Zamiast parkanu około ogroda daie się też rów i okop z ziemi. *Switk. bud.* 428. Okopek mały. *Susz. Pieś.* 3, *H b.* OKOPAĆ, *f.* okopie *cz. dk.*, Okopywać *frequ.*, Okopuie, Okopywa *praes.*, *Bh.* okopati, okopawati; *Slo.* obkopáti, obkopáwám; *Sr.* 1. wokopuyu; *Vd.* obkopati, ohribati, ograberniti, okulkopati, predkopuvati, obranishati; *Rg.* okopatti; *Bs.* okopati; *Cro.* okápam; *Rs.* окопать, окапывать, обкопать, обкапывать, окапывать; *Ec.* окола́ти, окопать. – 1) wzruszać ziemię około czego; takie iest n. p. okopywanie drzew, *circumfossura.* *Cn. Th.*, umgraben, rund um aufgraben. – §. 2) okopać, okopem obwieść, mit Graben und Wall einschließen. Ogrody też przekopami okopuią. *Cresc.* 142. Straszna rzecz, gdy nieprzyiaciel oblęże miasto i wałem okopa. *W. Post. W.* 2, 166. Hetman ma się dowiadywać, czy się nieprzyiaciele okopywaią. *Tarn. Ust.* 246.
OKOPCIĆ, *f.* okopci *cz. dk.*, odymić, kopciem pobrudzić, *Vd.* osajati, posajati; *Rs.* окоптить, исконтить, окапчивать; mit Rauch schmutzig machen, räuchrig machen, beräuchern. Łuczywem światła Stygowego okopciła pokoie. *Bardz. Tr.* 541. Okopcony dom Persefony. *Zab.* 4, 389. Wieszczka przykréy złoty, kawka okopcona. *Tol. Saut.* 70. OKOPCIEĆ, *f.* okopcieie *neutr. dok.*, *Rs.* окоптѣть, z dymu pobrudnieć, vom Rauche schmutzig werden. Brudno okopciały ołtarz z palenia ofiary. *Otw. Ow.* 230, beräuchert; *Slo.* učadlý. Mury okopciałe. *Teatr* 4 *b*, 11. OKOPCIAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, *Cn. Th.*, Rauchschmutz, Räuchrigkeit, Rauchfarbe.
OKOPISKO, - a, *n.*, mieysce okopane; szczególnie cmentarz żydowski. *Czack. pr.* 1, 110, ein Judenkirchhof, *ob.* kirchow, cmentarz. 1. OKOPYWAĆ, OKOPUIE *ob.* Okopać. OKOPYWACZ, - a, *m.*, Okopuiący, *circumfossor.* *Cn. Th.*, *Bh.* okopawač, *Vd.* predkopaus, sakopauz, *Rs.* закопывальщикъ; der Behacker, Umgräber, Schanzengräber okopnik.
2. *OKOPYWAĆ, *cz. ſtl.*, Okopuie *Pr. Act.*, (od kopy gromadnéy *qu. v.*) n. p. Skoro kto zaymie bydło, ma obesłać pana czyie iest, aby na ispasz poszedł, a co kopa na ispaszy przysądzi szkody, pan ma płacić. A gdzieby pa kopę iśdź nie chciał, tedy ten, co zaymie, ma obwieśdź tę ispasz ludźmi dobremi stroną; a co ta strona abo wożny szkody *okopuią*, on ma zapłacić. *Stat. Lit.* 392, t. i. co otaxuią, ocenią, schätzen, taxiren.
OKORZENIĆ, *F.* okorzeni *Act. dk.*, Okorzeniać *ndk.*, *condire* *Mącz.*, *Bh.* okořeniti; *Vd.* okoreniti, obkoreniti; *Rs.* окорени́ть; w koło wkorzenić; cf. *Bs.* okoriti *induro*, *ob.* kora). würzen. Zufkę oszafranić i okorzenić cynamonem. *Sien.* 482. Rak morski bardzo niestrawny, musi bydź dobrze okorzeniony. *Krup.* 1, 74; cf. opieprzyć.
OKOSIĆ *cz. dk.*, w koło pokosić, rund um bemähen, *Rs.* окосить, окашивать.
OKOSMACIEĆ *niiak. dk.*, stać się kosmatym, *Bs.* okosmatiti, zarugnaviti, rauch werden. Uszy okosmacieią i podniosą się, mowa w ryk, nos w nozdrza zamienią się, słowem człowiek osłem stanie się. *Boh. djab.* 149.

OKOTWOR, - u, *m.*, die Augenhöle. Dziury, w których oczy zostaią, nazywaią się okotworami, *orbita. Perz. Cyr.* 1, 30 *et* 2, 172.

OKÓW, - u, *m.*, (cf. *Bh.* okow, wokow, = Schöpfeimer), wszystko, czym co okuto, der Beschlag: womit etwas beschlagen ist, *Bh.* okowek, okuwek; *Rg.* okòv; *(Rs. obsol.* оковъ miara zbożowa, 4 czertwerty). *Ross.* выковка, ковка. Musztuk u miecznika, pierwszy oków do pochwy przy krzyżu. *Mag. Msk.* - b) *plur.* okowy, *Bh.* okowy, *Bs.* okove, *Rg.* okovi, *Cro.* okova, *Rs.* оковы, pęta, Fesseln, *pr. et transl.* Nie każdy wolen, który okowów nie nosi. *Bach. Epikt.* 1. Drugi wyszedłszy z okow będzie królem, a drugi bywszy królem, w nędzy zginie. *Biel. Hst.* 80; Młodzian urodziwy, Opowiadaiąc afekt swóy prawdziwy, Wzaiemne kładzie i bierze okowy. *Opal. poet.* 4. OKOWAĆ, OKOWANY *ob.* Okuć. OKOWACZ, - a, *m.*, *Vd.* okaular, okaulaus, der Beschläger. OKOWANIEC, - ńca, *m.*, okowany człowiek *praeferratus Cn. Th.*, ein Eingeschmiedeter. OKOWEK, - wka, *m.*, *dem. nom.* Okow, ein kleiner Beschlag.

OKOWITA wódka, = OKOWITKA, - i, *ż.*, alembikowa, cf. przepalanka, abgezogner Brantwein. Wyszynk piw dubeltowych i ordynaryynych, gorzałek okowitych i prostych. *Vol. Leg.* 7, 628. W wódce kamforowey lub też w okowitce smaczany. *Perz. Cyr.* 1, 119, *ib.* 2, 7. (cf. sowity).

OKOŻLIĆ się *ob.* parkocić się.

*OKOŻUSZYĆ *cz. dk.*, kożuchem odziać, *Vd.* obkoshuhati, bepelzen.

OKPIĆ, *F.* okpi *Act. dk.*; Okpiwać *Fr.*; odrwić, oszwabić, einen übertölpeln, überlisten, betrügen. *Boh.* ochmeliti někoho, tmjujm; *Sr.* 1. woyebam; *Crn.* oppehàreti, prequantam; *Vd.* obnoriti, galufati, ogalufati, preshertati, prekvantati; *Cro.* mentuvati, vkaniti, cziganiti; *Rs.* морочить, мышарить, обмануть, обманивать, оболстить, оболщаю. Okpienie, *Rs.* морокъ, мышарство. OKPIEWACZ, - a, *m.*, *Ross.* шишимора, мышаръ.

OKRA, - y, *ż.*, (*Gr.* ωχρα) der Ocker; *Crn.* ogra; *Ross.* охра, вохра. Okra staie się z rudy żelazney, która się rozpłynęła. *Os. Ru.* 19, ochra żelazna. *Scheidt* 136. Okra iest glinka białożółtawa, palona żółty ma kolor, i za farbę malarzom służy. *Brzost. duch.* 123. Gatunek okry czerwonéy *Rs.* черньль. Okry pełen, *Ross.* охристый, z okry охряный, okrą pomalować вохрить, вохрю.

OKRACAĆ *ob.* Okrócić. OKRĄCAĆ *ob.* Okręcić. OKRACZAĆ *ob.* Okroczyć, na OKRACZKI *ob.* POKRACZKI. OKRADAĆ, OKRADZIONY *ob.* Okraść.

OKRĄG, - ęgu, *m.*, (*Bh.* okrużek, *Moraw.* okružlek łupina); *Crn.* okròshje, okroshnost, (okrog, okoli, = około); *Vd.* okroglishe, okroglenje, okroglishtvu, okrog, okroglina, okrogla (okroh, okuli, vokrog, okrog, na okrog, = koło, około, w około, na około); *Cro.* okrúg, okruglina, kolobar, okolische, oblina, kerengov; *Hg.* kerekdédség; *Bs.* okrug, obhod, okrusgenstvo; *Rg.* okrúgh, obkrúgh; *Rs.* округъ, окружіе, окружность, круговина, круговéнька, кругльшъ, кругляхъ. (вокругъ, кругóмъ, w koło, круговиною, круговинькою w około); *Ec.* окружіе, ободъ, кружецъ, кругъ. 1. krąg, gałka pełna nieczcza, *globus. Cn. Th.*, eine große Kugel, z. B. die Erdkugel, *Ec.* міръскій кругъ, вселенная, водно земный шаръ. U Rzymian przez okrąg świata rozumiano państwo Rzymskie. *Siem. Cyc.* 526-7. - b) okrąg ziemi, nie gałka, *sphaera. Cn. Th.* - 2. okrąg płaskoszeroki, iak talerz. *Cn. Th.*, eine Scheibe, Scheibenrundung. Garnczarz robił na okręgu. 1 *Leop. Jer.* 18, 3, na kręgu, 3 *Leop.*, die Töpferscheibe. - *fig.* okolica, umliegende Gegend. Oczy iey błąkaiące się po rozległym okręgu, samego Alcybiadesa szukały. *Wyg. Mar.* 1, 41, *Ec.* окрестіе, окрестность, околица, предмѣстіе вокругъ града, окружность, окружіе. - 3. okrąg czczy wnątrz iako obręcz, abo koło cyrklem nakreszone *Cn. Th.*, der Kreis, Umkreis. Krzywa linia, która ze wszech stron koło zamyka, nazywa się okręgiem koła, *peripheria. Lęsk.* 7, *Jak. Mat.* 1, 8, *Geom.* 1, 7. Okrąg koło miesiąca czyli księżyca, *ob.* koło iasne, *Vd.* obstretne. - *aliter* okrąg księżyca, przeciąg lat 19, sławny peryod chronologiczny. *Sniad. Jeo.* 212, obieg, der Mondesumlauf. - *fig.* Okrąg umieiętności, encyklopedya. *Mon.* 76, 318. - *transl.* W wielkiey się gromadzie do niego kupili, I okrąg koło niego prędko uczynili. *P. Kchan. Orl.* 1, 288, koło, grono). - *§. Okrąg, *orbis*, ryba iak sfera okrągła. *Chmiel.* 1, 629. OKRĄGŁAWY, - a, - e, OKRĄGŁAWO *adv.*, owalny, *Vd.* okroglasten, okrogliu, *Ec.* подкоденый, *Ross.* кругленькій, кругленекъ, круглоьатый, owalny, rundlich, oval, eyförmig; *Sr.* 1. podowbho kulwaté; cf. obli). Ziemia iest figury okrągławey, podwyższoney pod Ekwatorem, a spłaszczoney ku biegunom. *Wyrw. G.* 9, OKRĄGŁAWOŚĆ, - ści, *ż.*, owalność, *Rs.* кругловатость. OKRĄGLIĆ, OKRĘGLIĆ, *F.* Okrągli *Act. dk.*, zaokrąglić, wyokrąglić, *Rg.* oblitti, zaoblitti (*ob.* obli); *Vd.* okrogleti, okroguvati; *Cro.* obkrusujem, okrusujem, okalamerujem; *Bs.* okrusgiti, uciniti na okrug oblo, oblitti; *Ross.* окружить, округлить, скруглять, окатить, окачивать, okrągło czynić, abrunden, rund machen. Ugniatał bryłę, okrąglił, hartował. *Przyb. Milt.* 219. Krople, co się w prochu okrąglą. *ib.* 221. Sposob okrąglenia ziarnek prochu. *Jak. Art.* 1, 75. OKRĄGLEĆ, OKRĘGLEĆ, *F.* okręgleie *Neutr. Dk.*, okrągłym się stać, rund werden. Jeśli brzemienney prawa słabizna więcéy okręgleie, ukazuie na syna. *Sien.* 441. (*Boh.* okraublice, = gatunek rzepy, Okraublit, okraublicek, = dzban mleczny). OKRĄGŁO *adv.*, *Bh.* okrauhle, *Rs.* кругло, rund. Okrągłodługi, okrągły wzdłuż iako drzewo, palec, = obły, wałkowaty *Cn. Th.* 621, *Cn. Syn.* 258, länglichrund, walzförmig, *Sr.* 1. podowbho kulwaté. Okrągłokończaty abo kończato-okrągły *turbinatus Cn. Th.*; *Crn.* zhoklast, rundspitzig. *Okrągłowzory kościoł. *Zab.* 4, 137. - *Okrągłolicy, *Okrągłotwarzy *Rs.* кругольцый. - b) *transl.* okrągło, gładko, krótko, rund ab, kurz, ohne Umschweif. Że żywot iego iuż od kogo opisany, przetoż mnie dosyć o nim okrągło i trochę powiedzieć było, *obiter. Krom.* 740. Nie ten to czas dawny, iuż i panowie nauczyli się teraz żyć okrągło. *Zab.* 13, 209, t. i. z menażem, skromno. OKRĄGŁOOK, - a, *m.*, *Crn.* sajovz, ein Cyclop. Cyklopowie abo okrągłookowie, w Sycylii, po iednym oku w czele mieli. *Otw. Otw.* 18. Srogi okrągłook Polifem, *ib.* 544. OKRĄGŁOPOCHODZISTY, - a, - e, *conique Tr.*, kegelförmig. OKRĄGŁOŚĆ, - ści, *ż.*, *Boh.*

okrauhloſt; *Slo.* okruhloſt; *Sr.* 1. kulwatoſcj; *Vd.* okregloſt, okroglutt, oblina, okroglishe; *Bs.* okrusgenſtvo, oblina; *Rg.* okolisc, oblìna, okrúgh; *Cro.* okrugloszt, oblína; *Rs.* кру́глость, круглота̀, круглина округлость, окру́жіе, окру́жность, die Rundung, die Runde. Niebo, ziemia, morze, i wszyſtka okrągłość świata tego. *Rey. Ap.* 85. Okrągłość powierzchowna *convexitas. Solſk. Geom.* 5, cf. obłączyſtość). Między figurami architektury, okrągłość czyli wypukła, czyli wydrożona, naypiérwsze trzyma mieysce. *Mon.* 72, 472. = *fig. transl.* okrągłość mowy, die Rundung. Okrągłością wymowy uszy łechtać. *Nag. Dem.* XI. Gębę otwierał iak wilczą iamę, ale mi powiedziano, że to dla wdzięku i okrągłości głosu. *Teatr* 53 *b*, 63. OKRĄGŁY, - a, - e, OKRĄGLUCHNY, OKRĄGLUTEŃKI *intensiv.*; *Bh.* okrauhlí *Slo.* okrauhlý, okruhlý, okruhlí; *Crn.* okrogle, okrôgl, okroglàt, okroglat; *Sr.* 1. kulwaté; *Vd.* okrogel, okroglat, obel, okrogliten, kuglaſt, kugloviten; *Cro.* okrugel, obèl; *Hg.* kerekdèd; *Sla.* okrùgao; *Bs.* obli; *Ross.* кру́глый, кру́глъ, круговый, круглёхонькій. блаr - круглый; rund; okrągły zewsząd, iak kula. kugelrund. Wyspa ta rodzi kamienie okrągluchne, iakby kule do dział. *Boter.* 66. Okrągłe iabłka. *Teatr* 30, 68. W rzeczy okrągłey na kształt piły, niemasz mieysca niższego, ani wyższego. *Groch. Sen* 346. Jagodki okrągluchne. *Groch. W.* 360. Okręgluchne ziarnka. *Sien.* 597. Co było czworogranne, to robię okrągłém. *N. Pam.* 14, 263, *ob.* okrąglić). Poznałem twarzyczkę twoię okrągluchną iak ogorek. *Mon.* 69, 414. Z okrągła podługowaty. *Weych. Anat.* 180. Okrągły nie zewsząd, ale w płaſk, talerz, misa, koło, ſcheibenrund. Okrągła liniia, w koło idąc, przychodzi do tego punktu, od którego się poczęła. *Grzęp. C* 2, Cirkellinie. Nie może bydź cyrkuł doſkonały, ieżeli cyrkiel te o punktu; w okrągłym zawodzie swoim chybi, od którego począł. *Bals. Sw.* 2, 507. - *tr.* okrągły, = gładki, gerůndet, glatt. Okrągłe słowa. *Krom.* 672. - *aliter.* w tym dworze okrągły rok wygodnie przebywać można. *Pilch. Sen. liſt.* 426, rok z okładem). - *aliter.* obiad okrągły, i bez wymyślney przyprawy. *Jabl. Tel.* 169, t. i. ſkromny, umiarkowany, mäßig, beſchränkt, ſchmal.

OKRAIAĆ *ob.* Okroić. OKRAIEK *ob.* Okrawek. OKRAINIEC, - ńca, *m.*, o granicę mieszkaiący, der Gränznachbar, cf. Ukraina, Ukrainczyk). Tam dosyć ieſt mnogiego ludu, iako to Wołyńców, Nizowców, okraińców. *Veryſ. pr.*

OKRAKIEM *adv.*, rozkraczaiąc nogi, ſperrbeinig, mit auseinander geſperrten Beinen; *Bh.* okročné, (*Cro.* okràk *pes suillus abscissus*). W dworſkiey chorobie nosa pozbył, i chodzi okrakiem. *Comp. Med.* 400; *Teatr* 27 *b*, 12. Dziecię po ziemi okrakiem się włóczy. *Mon.* 70, 596.

OKRAPIAĆ *ob.* okropić.

OKRASA, - y, *ż.*, omaſta, tłuſte, czym iedzenie zaprawiaią, das Fett zum Anmachen der Gerichte, die Zuthat. *Condimentum cibi vilis, aut vilium hominum, aut canum, suum etc.*; przyprawa *condimentum honeſtiorum exquisitius Cn. Th.* Oley z ziarn lnowych u nas ludowi w poſt na okrasę służy. *Kluk. Rosl.* 3, 326. Psom osypkę z owsa ciepło dawać, i łoiu dla okrasy dodadź. *Haur. Sk.* 341. Fus pozoſtały od masła ſtopionego, folwarczney czeladzi na okrasę obrócić. *Haur. Ek.* 178. - *fig.* Śniegi za nawóz albo okrasę na zasiane pola ſtoią, *ib.* 17. - b) *tr.* *Bh.* okráſa, *Crn.* okrâsha), = ozdoba, Schmuck, Putz, Zierde. Ładna bez okrasy przyprawney, *simplex munditiis. Hor.* 1, 32 *Nar.* Same nawet okrasy, ieżeli nie są potrzebne, gorsze dzieło robią. *Dmoch. Szt. R.* 7. Serc niewinnych okraso, ſkromności i wſtydzie! *Kras. W.* 6. Urodą i wszyſtkiemi cnotami wielką okrasą domowi swemu była. *Sk. Zyw.* 1, 105. Człowiek tak godny, okrasą i kleynotem ieſt mieyſkim. *Sax. Porz.* 19. - §. Oto król zniebił sobie okrasę twoię. *Rey. Pſ. Q q* 5, krasność, piękność.

OKRASDŹ, okradł, *F.* okradnie *Act. idntl.*, Okradać *ndk.*, *Bh.* okraſti, okrádati *Sr.* 1. wokradnu; *Vd.* okraſti, okraduvati, obrupat; *Rs.* окрасть, окрадывать, обкрасть, обокраду, обкрадывать, обворовать, ограбить; einen beſtehlen. Trudno złodzieia okraśdź. *Rys. Ad.* 67. Okradziony do wielkiego ubóſtwa przyszedł. *Sk. Zyw.* 1, 64.

OKRASIĆ, *F.* okrasi *Act. dk.*, okraszać *ndk.*, otłuścić, mit Fett anmachen, anfetten. Mało iadać powinien i miernie okraszone potrawy. *Perz. Lek.* 341. - *tr.* Rolą nawozem okrasili. *Haur. Sk.* 241, *Haur. Ek.* 20, t. i. nagnoili. - - b) *fig.* *Bh* okraſiti, okraſliti, okraſlowati: *Sr.* 1. wokraſnoſcjam; *Rs.* окрасить, окрашивать, скрасить, скрашивать; ozdobić, ſchmücken, zieren, cf. osmarować. Jadwiga śliczną urodą i pięknością oblicza okraszona. *Nar. Hſt.* 7, 268. Mieysce łąkami i rozłogami wdzięcznemi okraszone. *Stryik.* 84. Wielcy ludzie okrasili się krwią nieprzyiacioł rozlaną. *Nag. Cyc.* 26. Kościoł odnowił i okrasił. *Sk. Dz.* 557. Wielkiemi zwycięſtwy początki panowania swego okrasił. *ib.* 877. Wiara dobremi uczynkami okraszona. *Birk. Ek. G. b.* Nawet długie nieszczęścia, co na niego biły, Dobre iego przymioty bardziey okrasiły. *Jabl. Tel.* 107. Okraszał młodość swoię rozlicznemi cnotami. *Steb.* 2, 231.

OKRAWAĆ *ob.* Okroić. OKRAWACZ, - a, *m.*, który okrawa, der Beſchneider, Okrawca wina *vitis putator. Zebr. Ow* 368. OKRAWEK, - wka, *m.*, OKRAIEK, - ayka, *m.*, (*Bh.* okrágek, = kray, brzeg); *Crn.* krajnèk; *Vd.* krainik, krajes, kraizhizh; (okrajek, = bramowanie); *Rg.* okrajak; *Cro.* okràjek, obèlek; *Rs.* краюха, краюшка, краюшечка, срѣзенѣ; odcięty lub odkroiony kawałek, ein Abſchneidſel, ein abgeſchnittnes Stückchen; *Sr.* 1. wotřécžjenka, pžirežk, pžirubané kruſchk. Oſtatki, okrawki. *Urs. Gr.* 121. Przy iedzeniu kości obrane, abo insze okrawki, maią być kładzione w ieden kąt talerza. *Eraz. Ob. C.*, *Cro.* obelki, obelinye). Dobry rzemieślnik mało okrawków czyni. *Cn. Ad.* 186. Odrobiny i okrawki chleba. *Sk. Zyw.* 2, 103. Drzewo Krzyża S. w małych okrawkach po całym świecie rozniesione. *Sk. Dz.* 199. Ukraina ma nazwiſko od okrayka ziemi, czyli oſtateczney krainy ſtykaiącey się z kraiem sąsiedzkim. *N. Pam.* 10, 33. Okraiek lądu Europeyſkiego, na którym Stambuł. *Mik. Tur.* 36, ięzyk, cypel). *Math.* Okraiek kątomierza *limbus. Jak. Mat.* 1, 245. *Theol.* obrzezek, die (abgeſchnittne) Vorhaut. Abraham wziął sługi swoie, i obrzezał okrawki ich. *Leop. Genes.* 17, 23. obrzezał ciało okrawki swoiey. *ib.* 25, *ib.* 14. - b) *Columellares dentes* okrayki u koni, które w czwartym roku poczynaią puszczać, zrzuciwszy ronione zęby. *Mącz.*, die Backenzähne der Pferde.

*OKRAYKI *plur.*, pogranicze, Gränzenland, Gränzprovinzen

Tr., Załogi pograniczne, Gränzbesatzung. *OKRAYKOWY żołnierz Tr., granic strzegący, ein Gränzsoldat.

OKRĄŻNOŚĆ, - ści, ż., krzywość koła, obwód Mącz., *curuatura*, die Rundung, der Umkreis. OKRĄŻYĆ, OBKRĄŻYĆ, OKRĘŻYĆ, F. okręży Act. dk., Okrążać ndk., Bh. okraužiti; Bs. obkrusgiti, okrusgiti, okolo obicchi; Cro. okrusujem; Rg. okrûxiti, obkrûxiti; Rs. окружить, окружать, obbiedz, okolić, umlaufen, umzirkeln, einschließen. Nieprzyiaciele nieznacznie go okrążyli. *Warg. Cez.* 113 *et* 79. Wielką knieię z każdey strony okrąża myśliwiec. *P. Kchan. Orl.* 1, 248. Obkrążaią, tłoczą się do koła starego monarchy. *Stas. Num.* 1, 91, *entourent*). Okrężaiąc dwory sąsiedzkie. *Ust. Konst.* 2, 5. Okrążałem ziemię, i przechadzałem się po niéy. *Dambr.* 106. Morze ziemię obkrążyło. *Otw. Ow.* 335. Pięknym lasem w koło obkrążony. *ib.* 33. Hiszpania gorami przykremi, a z inszych stron morzem okrążona. *Star. Woy. A* 3; *Ec.* окруженный, обстоимый, осажденный. Okrążaiący, обстоятельный, окружающій. Ocean wszystkę ziemię w koło okrąży, tak iż ią ze wszystkich stron odmiękcza. *Biel. Sw. E.* 3 *b.* Gdy wieniec na głowę włożyła, okrążenie na głowie uczuła. *Sk. Zyw.* 2, 72, t. i. że wieniec na około głowy sam się obracał, er drehte sich rund herum. Za pomnożeniem handlu summy pieniężne w kraiu się powiększaią, gęściey okrążaią. *Kluk. Kup.* 1, 65, t. i. cyrkuluią, haben einen stärkern Umlauf, eine größre Circulation. Popilius patyczkiem okrążył Antyocha. *Papr. pr. B* 2 *b.* ocyrklował, określił) - *fig.* Okrążać co słowy, ogradzać, koło płotu chodzić, (cf. *Rcs.* окружно говорить), umschreiben, nicht grade heraus sagen. Chciał się okrążaniami od przysięgi wyślizgnąć. *Gaz. Nar.* 1, 31. OKRĄŻYCIEL, - a, m., *Rg.* obkruxitegl, der Umkreiser, Umcirkler.

OKRCIĆ, ochrzcić *ob.* chrzcić.

*OKRĘCIANY, - a, - e, okrętowy, do okrętu należący, Schiffs-. Maszty okręciane. *Otw. Ow.* 544. OKRĘCIĆ, *OKRĄCIĆ, OBKRĘCIĆ, F. okręci *Act. dk.*, Okręcać, Obkręcać, Okrącać *ndk.*, Okręcywać *Fr.*; (*Hipp.* 57), *Bs.* okrenuti, *Sla.* okrétati); kręcąc obwiiać, umwinden, umdrehen, umwickeln. Pas skórzany kilka razy obkręca. *Stas. Num.* 2, 87. Bluszcze pniaki sobą okrącaią. *Otw. Ow.* 156. Okrącane chmieliną winną tyki. *Otw. Ow.* 126. Słupów w około okrącania srebrne; główki ich srebrne. *Budn. Ex.* 27, 17, Reiffe Luth. OKRĘCIK, - a, m., okrętek, *dem. Nom.* Okręt, ein Schiffchen; *Crn.* barzhèza; *Vd.* sholnis, shounish, ladjiza, barkiza, gondola; *Rg.* laaghja, laaghiza, brodaz, plâvciza, plâvza; *Bs.* brodaç, laghjiça, drjevçe; *Rs. et Ec.* кораблецъ, кораблѝкъ. Wyszedł z portu okręcik mały. *Wys. Loy.* 174. Jestem okręcik szczupły, mowią szumne nawy, J niezdolnym na morskie zapuszczać się spławy. *Zab.* 15, 165.

OKRĘGLIĆ, OKRĘGLEĆ *ob.* Okrąglić. OKRĘGOWY *ob.* Okrężny.

OKRES, - u, m., (cf. *Bh.* okrſſlek *orbis terrarum*; cf. *Rs.* окресть *adv.*, na około, ze wszystkich stron) określenie, ograniczenie, mieysce ograniczone, granice, das Begränzen, die Begränzung, der begränzte Raum, die Gränzen; *Vd.* okrai, ograd, objetje, okulishe, okroglishe; *Ross.* околица, окрестность; *Ec.* окрестїе. Dłonie Park, których okresem ludzkie stoi życie, Które fatów osnowę w trwałe przędą nici. *Zab.* 15, 8. *Kniaź.* W szczupłym lat okresie, Próżno nas myśl daley niesie. *Hor.* 1, 29 *Nar.* Już iest flotta na owym okresie wysokim. *Przyb. Luz.* 56. - §. *Grammat.* okres, = peryod, die Periode, der Punkt. Myśl całkowita czyli zupełna zowie się u retorów okresem czyli peryodem. *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 151. *Gol. Wym.* 131. OKRESIĆ, *OKRYSIĆ, OKREŚLIĆ, OKRYŚLIĆ, F. okresi, określi *Act. dk.*, Określać, Okryślać, *Okreszać *ndk.*, kresem w około opisać, kołem obwieśdź, *Bh.* okrſſlim; *Sr.* 1. zamezupu, wobzanknu; *Vd.* okrajiti, opietjati, obmejati, ograditi; *Ross.* очертить, очерчивать, обмежевать, обмежёвывать; *Ec.* примѣрити, начертать, umkreisen, einen Kreis herum machen, umzirkeln. Pompilius palcatem około Antyocha, gdzie stał, okresił i rzekł: pierwey, niż z tego koła wyydziesz, day mi respons. *Warg. Wal.* 203, okryślił. *Kosz. Lor.* 176. Jle ziemi za iednego dnia pługiem okresić może, tyle iego bydź ma. *W. Post. W.* 18. - *tr.* ograniczyć, begränzen, umschränken, umgränzen. Sumiennie każdego okrysiwszy kopce, Będziemy mieli gęścieysze i na woynę chłopce. *Star. Vot. B.* Moc szatańska iest okryślona i ograniczona. *Zqbk. Mł.* 334. Ktoż śmiałby Pana Boga, iak gdyby w kresie będącego, nieiakiém mieyscem określić? *Kucz. Kat.* 3, 297. Bóg ani wiekiem okreszony, Ani w swey mocy zamierzony. *J. Kchan. Ps.* 127; *Ec.* необъятный, неопредѣлный. - *Math.* Jlości określone, i nieokreślone. *Ustrz. Alg.* 74. *Jak. Mat.* 2, 97. Okreszam rzecz, o którey mam mowić, zakładam grunt rzeczy, *propono, quid sim dicturus Cn. Th.*, ich bestimme den Gegenstand der Rede. Określać co słowy, opisywać (cf. omawiać), umschreiben, beschreiben. Nie znam go, tylko przez określenie przyiaciela mego. *Teatr* 9, 17. OKRESICIEL, - a, m., określaiący *finitor Cn. Th.*, der etwas umgränzt, bestimmt; der Begränzer, Umgränzer, Gränzensetzer; *fem.* OKRESICIELKA, - i, ż., - OKREŚNY. OKREŚLNY, OKRYŚLNY, - a, - e, OKREŚNIE, *OKRESZENIE. OKREŚLNIE, OKRYŚLNIE *adv.*, (cf. *Rs.* окрестный na około leżący; окрестность okolica) mogący bydź określonym, daiący się ograniczyć, bestimmbar, begränzbar, begränzt. Nieokreśny, *qui difficulter definiri potest. Cn. Th.*, nieograniczony, nieogarniony, unbegränzt. O nieokryślny bóstwa oceanie, Gdzie nieśmiertelność swe ma pomieszkanie. *Zab.* 6, 243. Chlubi się, podbiwszy sobie państwa nieokryślnych granic. *Zab.* 15, 162 *Kniaź.* Nieokreśnie, bez okreszenia, *indefinite Cn. Th.* Okreszenie abo okreśnie *definite. ib.* OKREŚNIK, - a, m., *Gramm.* l'article defini. *X. Kam.*

OKRĘT, - u, m., OKRĘTEK, - tku, *zdrbn.*, (*ob.* Okręcik), *Bh.* lod; cf. łodź; *Sr.* 1. tjowne, tjownik cf. czoln; *Sr.* 2. lodź, schiffa; *Crn.* ladia, zhovn, zkulu, barka; *Vd.* zholn, zkuln, ladja, ladje, barka, zhoun; *Cro.* ladja, bród; *Dl.* ladva, plav; *Rg.* brood, plav, laghja (cf. pław), drjévo (cf. drzewo), korabglja; *Sla.* lagja, ládja; *Bs.* korabgja, laghja, ladja, plav, brod, galia, ghemia, drjevo; *Rs.* корабль; *Ec.* ладія, всякое мореходное судно, меншее корабля воинскаго. Okręt, nawa morska wielka żaglowa *Cn. Th.*, das Schiff. Lucyna nauczyła Tyfisa po morzu okrętem sterować. *Bardz. Tr.* 70. Pod miastem z krzywych okrętów wysiadaią. *Bardz. Luk.* 32. Tył okrętu *ob.* rufa; przodek okrętu, *ob.* sztaba. Ja w małym okręt-

ku ieżdżę. *Biel. Hft.* 126. Okrętem płynący, *Ec.* корабленодецъ, корабленъ, корабельникъ. Okręt wielki Azyatycki, *Crn.* bortûn, *Cro.* bortún, (cf. *Gr.* Bording), *Sla.* shajka (*ob.* czayka), csamulja. Okręt woienny, *Crn.* vershêlu. Okręt rozboyniczy, kaper, *Boh.* beraun. Na okręt wsadzić, *Vd.* vladjati, noterladjati, naladjati, *Bs.* ukarçati, ukrriçati, ftauiti ù laghju, *Ross.* нагрузить, нагружать, нагруживать, einschiffen. Okręt w liny opatrzyć, *Rs.* снаснить, оснастить, снасту. OKRĘTNIK, - a, *m.*, maytek, der Schiffsknecht, Bootsknecht, Matrose; *Ec.* корабленикъ. Bosmani abo okrętniki. *Otw. Ow.* 174 *et.* 302. W Turczech pospolicie w czerwonych czapkach chodzą okrętnicy. *Star. Dw.* 42. OKRĘTNY, OKRĘTOWY, - a, - e, *Slo.* lodni; *Crn.* barkène; *Sr.* 1. tjownicżki; *Rs.* ладейный; *Ec.* корабленый, корабельный; do okrętu należący, okręciany, Schiffs-. Okręt i statki okrętne. *Otw. Ow.* 453. Łoża armat okrętowe używaią się na okrętach. *Jak. Art.* 1, 271. Cembrowina okrętowa. *Tr. Tel.* 52. Okrętowa bitwa. *Przyb. Luz.* 348, morska, *Ec.* корабленбранство, ein Seetreffen. Miotła okrętowa, *Rs.* швабра. Dno okrętowe, *Vd.* ladjednu, ladjouni pod. Okrętowy warsztat, *Crn.* barshin, *Vd.* ladjalishe, brodishe, Schiffswerfte. Kapitan okrętowy, *Vd.* barkolizh, ladjouski stuiinik; *Rs.* корабельщикъ. Okrętowe stanowisko, port, *Vd.* brodishe, ladjovishe, barkalishe. Pan okrętowy, *Crn. et Vd.* barkador, der Schiffspatron. Okrętowy wienier brał, który pierwszy wskoczył do okrętu nieprzyiacielskiego. *Warg. Wal.* 60. Dla cnych spraw iemu okrętowa korona na skroniach błyszczy. *A Kchan. Wirg.* 235 *corona navalis.* OKRĘTOWE rozbicie s OKRĘTOROZBICIE. *Czack. pr.* 2, 175, OKRĘTOBICIE, *Czach. pr.* 2, 194, rozbicie się okrętu, der Schiffbruch, *Vd.* ladjelom, ladjouni potup, barkouski lom; *Ross.* кораблекрушеніе; *Ecc.* истопленіе (кораблекрушитель topielec *naufragus*, кораблекрушу *naufragium facio.*

OKRĘŻACZ, - a, *m.*, który okrąża, *circulator Mącz.*, der um etwas herum kreiset, der Umkreisler, Umzirkler. OKREŻNICA, - y, *ż.*, *Botan.*, *hottonia*, rośnie u nas na błotach, tak że liście na wodzie pływaią. *Kluk. Dyk.* 2, 43. OKRĘŻNY, OKRĘGOWY, - a, - e, w okrąg idący, (*Rs.* окружный, cyrkularny, powiatowy); rund um laufend. Pień drzewa składa się z różnych okrężnych stożków powstaiących z podłużnych żyłek. *Jak. Art.* 3, 165. Gałęzie okręgowe, *verticillati*, po kilka razem w iedney wysokości pnia, lecz w różnych przedziałach wyrastaią. *Jundz.* 2, 11. Okręgowe pisma *Mon.* 73, 401 *ob.* okolne). OKRĘŻNE *Subst.*, *ob.* obrzynki, wieńczyny, wyrzynki, uczta żniwiarska po oddaniu panu wieńca kłosistego, das Schnitterfest. OKRĘŻYĆ *ob.* Okrążyć.

OKROCIĆ, *F.* okróci *Act. dk.*, Okracać *ndk.*, *Bh.* okrotiti; *Slo.* okrocugi; *Bs.* okratiti; *Cro.* okrachûjem; *Vd.* okratit, pervaditi, perluditi, perdomazhit; *Crn.* okkrajsham, okkrâteti, pervâdam, *Rs.* окоротить, окорачивать. bydlę, konia, łaskawym uczynić, ogłaskać, zahm machen, zähmen, bändigen. Konia francuskim munsztukiem okroci. *Lib. Hor.* 17. Na koniu czarownica nie ieździła, Ale sobie do iazdy wilka okróciła. *P. Kchan. Orl.* 168. Zwierz okracać pusty. *Otw. Ow.* 572. Chełzna zaiadły gniew i okraca. *Susz. Pieś.* 5, 4. Słusznie hardego zuchwalca okrocił i rogi mu utarł. *P. Kchan. Jer.* 122. Okrocony, cf. Okrotny. OKROCIEĆ, *f.* okrocieie *neutr. dk.*, *Bh.* okrotnauti, dadź się ogłaskać. *Cn. Th.*, łaskawym się stać, zahm werden, kirre werden. OKROCICIEL, - a, *m.*, który okraca, der Bändiger. Okrociciel koni. *P. Kchan. Jer.* 428; *fem.* OKROCICIELKA, - i, *ż.*; *ob.* Okrotnik.

OKROCZYĆ, *f.* okroczy *cz. dk.*, Okraczać *ndk.*, *Bh.* okrociti, okračeti; obbiedz, okrążyć krokiem, umschreiten, umkreisen, *pr. et fig.* Jnsuły, które wody okroczyły. *Rey Ap.* 65. Niebo swym się kołem toczy, A tę ziemię maluczką ze wszech stron okroczy. *Rey Wiz.* 148. Sarmackim brzegiem okroczona Wisła. *Warg. Wal.* 306. - §. *Okraczać bryły, okraczaiąc rozbiiać. *Cn. Th.* 945, rozklepać, aus einander klopfen, platt klopfen; cf. *Zebr. Ow.* 115.

OKROIĆ, *f.* okroi *cz. dk.*, Okraiać, Okrawać *ndk.*, odkroić na około, ukroić, uciąć, rund abschneiden; *Crn.* okkrajsham; *Vd. et Rg.* okrajati; *Rs.* окроить. Żyd futro okroi, a namoczywszy, znowu pięknie wyciągnie. *Grod. F.* 6. Co się upiecze, okroy, *utere permisso. Cn. Ad.* 103. - *transl.* okroić komu imienie, dóbr mu uiąć, *destringere aliquid bonis alicuius. Mącz.*, abreißen, abkneiffen. Ja ci pomogę, prędzey będzie; okroim sobie czasu więcey do inszych robot. *Teatr* 52, 5, oszczędzimy, ochronimy, zachowamy, wir ersparen Zeit. Okroi mi się kiedy wolny czas do tey roboty. *Min. Ryt.* 4, 28. Twéy to Cesarzu czułości dziełem i fortuny, Nam się część okrawa iakaś pracy i sławy. *Koch. Wied.* 37. Cieszy się, że mu ieszcze znaczna summa okroiła się do Warszawy. *Zab.* 13, 203, że mu została, że ią zyskał abo odsyłał, daß er eine ansehnliche Summe davon getragen hat. Z pełna zapłacimy, i ieszcze się nam dobrze na bóty okroi. *Star. Vot. B* 2, cf. oberwać się, obrywka). Okroi mi się co z czego, s korzystam co z czego, ich habe meinen Nutzen bey etwas. Choć mu się nic z ruiny iego nie okroi, Upadek mu, gdzie może, potaiemnie stroi. *Pot. Arg.* 148. Cóż ci się okroić za tę zdradę w cenie Miało? iaką cię łechtał obietnicą? *Min. Ryt.* 1, 143. (*Rs.* окроиться w przykrawaniu pomylić się).

OKROM, *OKROMIA *praepos.*, *Bh.* okrom; *Slo.* kromtolo; *Rs.* кромѣ, окромѣ, сверхъ, развѣ-; *Ec.* свѣнѣ, освѣнь; krom, prócz, wyiąwszy, außer, ausgenommen. Żono, okromia mnie, byś różnych przyiacioł nie miała. *Papr. Przyk. B b.* - §. 2*) bez, ohne. Czego komu potrzeba, dziś okrom trudności, Na swoim mieyscu znaydzie z iego dozorności. *Groch. W.* 535. Żaden nie może władzy królewskiey okrom wielkich cnot sprawować. *Modrz. Baz.* 58. Cesarz nic nie stanowił, okrom uczonych i mądrych ludzi. *Modrz. Baz.* 61. - §. 3) mimo, opodal od, außer, außerhalb, entfernt, *extra.* Chwytaią psy króliki, gdy ie okrom ich iam będące nadchodzą. *Cresc.* 637. Szukał Judasz sposobności, za którą mógłby Jezusa wydać żydom okromia luda kędy na ustroniu. *Zrn. Pft.* 3, 754. Mieli taiemnych dozorców, którzy im donosili, gdy bracia w czym sobie, okrom oczu starszych, nieprzystoynie poczynali. *Sk. Zyw.* 1, 211.

OKROP, - u, *m.*, - 1) okrapianie (cf. ukrop), das Besprengen, Besprützen. Otrząsa się, by mucha z okropu, *Sim. Siel.* 31. Lubo twardym mrozem drzewa powarzone, Moich oczu okropem ożyią skropione. *Zab.* 8, 303 *Nar.* - - 2) *OKROP, groza, rzecz okropna, okropność, stra-

straszliwa, strach, Schrecknis, Gräuel, Graus. Różne obrzydy i dziwaczne czarów okropy. *Przyb. Milt.* 22 *et* 59. Znowu się okropy rzezi podwaiaią. *Przyb. Luz.* 124. Trzęsie się na okropy boiu. *ib.* 121. Za cóż roić okropy przyszłości w umyśle? *Przyb. Ab.* 54. Nagle dwóch królów znikła groźna siła, Co tyle w Hiszpanii okropów rzuciła. *Przyb. Luz.* 99. - OKROPIĆ, *f.* okropi *cz. dk.*, Okrapiać *ndk.*, *Sr.* 1. wokrёpu; *Vd. et Rg.* okropiti; *Bs.* okropiti, osckropiti; *Rs.* окропишь, окроплять; na około pokropić, umträufeln. Żałosną twarz płaczem okropiła. *Otw. Ow.* 449. *OKROPIEC, - pcu, *m.*, (cf. ukrop), n. p. na niektórych mieyscach Uniackich to przylewanie *okropcu* albo *teploty do kielicha ustało. *Pim. Kam.* 58. - OKROPNORUCHY włoś Meduzy. *Zab.* 9, 218 *Zubow.*, t. i. którym węże okropnie ruszaią. OKROPNOŚĆ, - ści, *ż.*, okrop, groza, strach, straszliwość, *Vd.* spornust, stermust, die Gräßlichkeit. Poboiowisko zaległe trupami, okropnością przeraża. *Niemc. syn.*, *Pam. W.* 1, 30. Prawi okropności, wszyscy drżą. *Bard. Luk.* 69. *OKROPNOWSPANIAŁY, - a, - e, n. p. okropnowspaniały opis woyny. *N. Pam.* 6, 302, fürchterlich-prächtig. OKROPNY, - a, - e, OKROPNIE *adverb.*, straszliwy, gräßlich, fürchterlich; *Vd.* sporn, sterm; *Rs.* ужасный; (*Eccl.* крупный, *s* gruby, gruboziarnisty, cf. krępy, cf. krupy). Dzieią się tu rzeczy okropne w tym domu. *Teatr* 23, 128.

OKROSTAWIAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, okrostawienie, krostami obsypanie, Blattern, Ausschlag, Blatterhaftigkeit. Ziele to owrzedziałości i okrostawiałości wnętrzne leczy. *Syr.* 247. OKROSTAWIEĆ, *f.* okrostawieie *neutr. dk.*, krostami bydź obsypanym, voll Ausschlag seyn, mit Blattern bedeckt seyn. (cf. *Rg. et Bs.* okrastaviti *incrustare*). Jeśli się krosta nie szerzy na skórze, tedy nie trędowatym iest, bo tylko okrostawiał. *Radz. Lev.* 13, 6. Okrostawiały (*Rs.* окоросшѣлый, *s* parszywy). Dziąsła okrostawiałe. *Sien.* 467, płuca okrostawiałe. *Haur Sk.* 396. Z okrostawienia wątroby, wyrzuca się trąd na twarz. *Sleszk. Ped.* 92.

OKROTNIK, - a, *m.*, okrociciel, który okraca, der Bändiger, Zähmer. *Mansuetarius*, okrotnik dzikich zwierząt. *Mącz.* OKROTNY, OKROTŁY, - a, - e, do okrócenia, mogący bydź okroconym, ogłaskanym, zähmbar. Zwierz nieokrotły. *Klon. Wor.* 25, *Zab.* 3, 196, *Bh.* nekrocený; *Vd.* nevkroten, neokrotliu, neomezhliu, nekroten; *Rs.* неукротимый. Śmierć nieokrotna. *Zim. Siel.* 158. Tytana nieokrotne konie. *Kniaź. Poez.* 2, 249. Nieokrotna chęć świegotania. *Zab.* 15, 409 *Zabł.* Mąż nieokrocony, Wściekły, szalony, na śmierć natarczywy. *P. Kchan. Jer.* 337, t. i. nieokrotny. OKROTNOŚĆ, - ści, *ż.*, możność bycia okróconym, die Bezähmbarkeit; *oppos.* Nieokrotność, *Bh.* nekrocenost; *Vd.* nevkrotnost, neokrotlivost; *Rs.* неукротимость. Nieokrotność kobiecych ięzyków. *Teatr* 25, 9.

OKRUCH, - u, *m.*, odłamek (*ob.* odkruszyna); *Sor.* 1. kruch; *Ec.* укрухъ, ломотъ, участокъ, (*Bh.* krussec soli bałwan soli, krusy kawałki soli, cf. *Lat.* crustum, crustosus; cf. *Sla. etc.* kruh, *s* chléb); ein Bruchstück. Niech z boiska okruchy ziarna i mierzwę zaraz zabieraią. *Haur Sk.* 21. Wisiało na skale stare zamczysko, albo raczey okruch rozwalonego zamku. *Ossol. Str.* 3.

*OKRUCIEŃSKI, - a, - ie, do okrucieństwa służący, katowski, Marter-. Rozjadowieni kaci, wszystkie naň okrucieńskie narzędzia obrócili. *Pilch. Sen. list.* 2, 285. Fortelom okrucieńskim ludzie kupili. *Kosz. Lor.* 175, *ob.* okrutny. OKRUCIEŃSTWO, - a, *n.*, die Grausamkeit; *Bh.* okrutenstwj, ukrutnost; *Sr.* 1. neśmelnośćż; *Crn.* sivnost; *Vd.* grosovitnost; (*Bs.* okruchjenstvo, *s* tyrania); *Ec.* томительство. Okrucieństwo iest skłonność umysłu do surowości. *Pilch. Sen.* 94. Okrucieństwo karzącego, iest iakaś nieużyta zaciętość serca w wyznaczeniu kary. *ib.* 93. Tego sobie nie miała za okrucieństwo, że ludzie żywe na poły przecinać kazała. *Warg. Wal.* 319, cf. okrócić.

OKRUSZEK, - szka, *m.*, OKRUSZYNA, *OKRZYSZYNA, - y, *ż.*, *dem. nom.* okruch; odłomek, Bruchstückchen, Brocken; *Sr.* 2. drobenza; *Sr.* 1. kruschk; *Bs.* mrriva, mrriviça (cf. mierzwa); *Vd.* drobtina, drehtina; *Sla.* mervice, mêrvòljci; *Rs.* кро́шечку (*s* troszeczkę), кро́ха, кроха, кро́шечка; *Ec.* крупицы. (*Rs.* окрошка potrawa z drobnych okrawków pieczeni i ogórków z śmietaną i kwasem; *Rs.* мюра, мюрька okruszyny chlebne do kwasu). Naiadłszy się, zebrali okruszków dwanaście koszów. *Radz. Mark.* 6, 44. Jako łaknące ze stołu Pańskiego szczenię okrzyszyny pokarmu iakiego czekam. *Susz. Pieś.* 1, *B* 3, *et* 1, *E* 3. Okruszki soli. *Syr.* 1010, *Bh.* krusy. *Mica*, odrobina, kruszyna, właśnie śrebrne, złote i t. d. okruszki, które padaią u złotnika od rycia. *Mącz.* (*Crn.* okkrùsheti *suppilare*, *delibare*). Piasek nie iest czym inszym, tylko okruszynami kamieni. *Kluk Kop.* 1, 259, *Stas. Buff.* 19. Porzuć tych szkolnych filozofów, którzy z rzeczy naywspanialszych iakieś okruszyny robią, i ucząc takiego drobiazgu, rozum upodlaią. *Pilch. Sen. list.* 2, 162.

OKRUTNICA, - y, *ż.*, *Bh.* ltitice, kobieta okrutna, ein grausames Weib, eine Tyrannin. (*Bh.* litice, sanie, saniekí *hydra*). OKRUTNIE *adv.*, srogo, bez miłosierdzia, grausam; *Bh.* ukrutně, lítě; *Rs.* кру́то (*s* 1. za nadto kręto, za twardo, 2. okrutno), люто; *Ec.* лю́тѣ. Okrutnie się sprawuie, *s* okrucieństwa zażywa, srożeie. *Cn. Th.* - §. 2*) okrutnie, *s* bardzo, mocno (cf. haniebnie), sehr, stark, viel. Słowo to okrutnie, bardzo iest w modzie, i tak mówią: ta dama okrutnie grzeczna, a druga okrutnie gruba; iednego okrutnie kocha, drugiego okrutnie nie lubi. Ten Jegomość okrutnie łaskawy, drugi okrutnie surowy; ten okrutnie piękny, tamten okrutnie szpetny. *Mon.* 68, 254. Okrutnie prędko płynęli. *Teatr* 53 *c*, 6. Okrutnie pilny interes. *Boh. Kom.* 4, 276. Człowiek okrutnie bogaty. *ib.* 4, 9. Okrutnie obligowany. *Teatr* 34 *b*, *B* 2. OKRUTNIEĆ, *f.* okrutnieie *neutr. dk.*, *Rs.* лютѣть, okrutnym się stać. *Włod.*, *exuere humanitatem*. *Cn. Th.*, grausam werden. Niechayże tedy nie okrutnieią rodzice nad płodem swoim. *Glicz. Wych. D* 1. OKRUTNIK, - a, *m.*, człowiek okrutny, tyran, ein Grausamer, ein Tyrann; *Bh.* ukrutník, lítík; *Crn.* sivnek; *Vd.* okrutnik, tiran, neusmilnik, silnik, pregonitnik, triamesh; *Bs.* okrutnik, krrivnik; *Sla.* kèrvolok, kèrvolja; *Rs.* пломоразмерзамель (cf. płeć; - *Sr.* 1. wobkrutnik venenje rètje *assertor*). Azaż okrutnicy, kiedy się naybardziey nad ludźmi pastwią, nie pokazuią tego, że to czynią sprawiedliwie?

Gor. Sen. 266. Niemasz mierzieńszego i sromotnieyszego przezwiſka nad tyrana, albo po Polſku nad okrutnika. *Kosz. Lor.* 127 *b.* Dyonizyusz, on okrutnik Syrakuzańſki. *Weresz. Rgl.* 45. Miaſto Sycyony okrutnicy przez 50 lat trzymali. *Kosz. Cyc.* 161. Zabili okrutnika Meted..sza. *ib.* *OKRUTNOGNIEWLIWOŚĆ, - ści, *ż.*, (cf. kwaśnogniewliwość, blutdürſtender Zorn, Blutdurſt. Temperament ten pochodzi ze krwi czarney, upaloney, miąższey, kliiowatey, nie da się leda iako do dobrego przywieśdź; nie da się ani ruszyć, ani ubłagać. *Petr. Et.* 273. OKRUTNOŚĆ, - ści, *ż.*, ſkłonność do okrucieńſtwa, okrucieńſtwo, srogość, die Grauſamkeit; *Bh. et Slo.* ukrutnoſt; *Sr.* 1. neſmelnoſcż; *Vd.* grosovitnoſt, nevsmilnoſt, samosilnoſt; *Cro.* nekrotkoszt, nekrotkocha; *Dl.* nemiloſst; *Bs.* sgeſtokoſt, vrriloſt, varlóſt; *Rg.* xeſtoeina; *Rs.* жестокость, крутость. Wielka okrutność Nerona. *Stryik.* 56. Tatarſka okrutność. *Biel.* 458. Wziąwszy miaſto, tam pobili szlachtę, i nad pospolitym ludem okrutność wielką czynili. *Biel. Sw.* 210 *b.* Widząc insze miaſta okrutność ich, z boiaźni poddawały się im. *ib.* 211. OKRUTNY, - a, - e, ſkrutny, srogi, bez miłosierdzia, grauſam; *Bh.* ukrutný, (krutý *acerbus, auſterus*), žuřiwý, lјtý; *Slo.* ukrutný; *Vd.* nevsmilen, nemiluserden, tiranſki, grosoviten, prehudoben; *Crn.* namil, sivn; *Bs.* okrutni, krut, sgeſtok, varli, nemilli; *Cro.* nekrotek; *Dl.* varli; *Rg.* krút (*ferox*), xeſtòk; *Rs.* крутый, (z 1. kręty, zbyt ſkręcony, twardy, 2. srogi, okrutny), *Rs.* лютый, лють (cf. Luty), жестокїй, звѣровидный, свирѣпный (cf. świerzopa); *Sor.* 1. neſmelné (cf. *Sr.* 1. kriud bicz, dyscyplina, kriudowacż biczować; cf. krew¹). Nad tygrysa okrutnieyszy. *Teatr* 42 *d, A.* Zowie ią srogą i okrutną. *Paſt. F.* 149. Znalazł się między niemi ieden śmiały i okrutny herszt. *Pam.* 85, 1, 66. Ból *ſkrutny. *Czia. d.* 3. - §. 2*) okrutny, bardzo wielki (cf. *haniebny), ſehr groß. Przywalili okrutne kamienie. *W. Jos.* 10, 18. Moſt z okrutnych kwadratowych kamieni. *Warg. Radz.* 24. Deszcz był okrutny. *Warg. Radz.* 346. Do okrutnych lasów rozbiegli się. *Warg. Cez.* 89 *et* 94. Na wierzchu okrutne kamienie położyli. *Warg. Cez.* 52. Musiało bydź kiedy z ciebie okrutne niedobrego. *Teatr* 30 *b*, 36, ein ſchreckſlicher Taugenichts. Z temi niewiaſtami złączył się Salomon okrutną miłością. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 11, 2, gorącą miłością. 3 *Leop.*).

OKRWAWIĆ, *f.* okrwawi *cz. dk.*, *Bh.* okrwawiti; *Sr.* 1. wokrawam; *Rg.* okarvâviti; *Bs.* okarvaviti, okrrivati; *Cro.* okervavlyújem; *Rs.* оруднить (cf. rudy); krwią pomazać, blutig machen. Bała się iakiey sromoty nabawić, Gdzieby miała w krwi ręce okrwawić. *P. Kchan. Orl.* 1, 87, *Sir. Quint.* 107. Wyższy ſtopień szaleńſtwa wyſtawisz, Gdy go ieszcze szkaradnym zabóyſtwem okrwawisz. *Hor. sat.* 207. Niechay ci w oczach Pirrus okrwawiony ſtanie. *Morszt.* 327. Zwoiowali ich, nie bez okrwawionych dobrze potyczek. *Fal. Fl.* 103, t. i. nie bez krwawych potyczek.

OKRYĆ, *f.* okryie *cz. dk.*, Okrywać *ndk.*, na około zakryć, osłonić, w koło zasłonić, *pr. et tr.*, bedecken, umhüllen; *Sr.* 1. wobkrépu; *Vd.* obkriti, obkrivati, okrivati, ſkrivati; *Crn.* odęti, odęvam (*ob.* odziać); *Eccl.* окрываю. Skryła się w szafę, i okryła się, iak naylepiey mogła, materacami i kobiercami. *Kłok. Turk.* 25. Okryy nędzę nagich. *Zab.* 13, 323, t. i. odzieway). Maiąc co ieść, i czymbyśmy się okryli, na tym dosyć mieymy. 1 *Leop.* 1 *Tim.* 6, 7. Zbroynym nieprzyiacielem pola są okryte. *Teatr* 50, 70. Wały morſkie okrywały okręty. *Warg. Cez.* 87. Kiedy okrytsze chciał zaſtawić ſtoły, Tedy złapał zaiąca... *Tol. Saut.* 32, obfitsze). Okrycie, odzież, *Vd.* obkrivanje, sakritje, sagernilu.

OKRYŚLIĆ, *ob.* Okréślić, okresić.

OKRYTY, OKRYWAĆ, *ob.* Okryć. OKRYWCA, - y, *m.*, okrywaiący, *Vd.* okrivauz, ſkrivauz, der Bedecker, Verhüller. Prawdy okrywca. *Jabł. Tel.* 186. OKRYWKA, - i, *ż.*, w co się co okrywa, die Hülle, Umbedung. Okrywki z tarcic spoionych, którémi żołnierze do szturmu idący, od pociſków zasłaniać się zwykli. *Krom.* 134, Sturmdächer. - *Botan.* Okrywka, *involucrum*, u kwiatów, których kielich znacznie liściſty, i od kwiatu oddalony. *Bot. Nar.* 95.

OKRZEPŁOŚĆ, - ści, *ż.*, brak gibkości przez oſtygnienie, oziębienie, Geronnenheit, Steifheit, Erſtarrung. *OKRZEPIĆ *cz. dk.*, okrzepczyć, *ob.* pokrzepczyć, *Rg.* okrjêpiti; *Cro.* okrepiti, okreplyujem, okreplyájem; *Rs.* окрѣпить, окрѣплять. OKRZEPNĄĆ, okrzepł, *f.* okrzepnie *neutr. dk.*, *Cro.* okrepenújem; *Rs.* окрѣпнуть); *de rebus pinguibus, calore amiſſo, rigescere. Cn. Th.*, krzepkim się ſtać, gerinnen, geliefern, ſteif werden. Poleway grzanki masłem roſtopionym, że okrzepną. *Oſtr. Myśl.* 18. - *transl.* Okrzepł, *mortuus iam frigidus. Cn. Th.*, er iſt ſchon kalt, ſchon ſteif. Serce ocięża̦łe, Jakom ſkoro zobaczył twe okrzepłe ciało. *Groch. W.* 419. Na okrzepłe lata iego wzgląd mieli, *aetatem. Krom.* 461, unbeholfne Jahre. Przez ociężałe lata i przez okrzepło zdrowie, nadążyć za niemi nie mógł, *per aetatem et valetudinem. Krom.* 715, t. i. nieczerſtwość, Unmunterkeit. Dzisiay las okrzepły szronem. *Zab.* 13, 156, ſtarrt von Reif. - *§. J żywe siły w ſtrachu się okrzepły. *Wad. Dan.* 152. ?

OKRZESAĆ, *OKRZOSAĆ, *f.* okrzesze *cz. dk.*, Okrzesować, Okrzesuie *ndk.*, Okrzesywać *frequ.*, obcinać, ociosać, rund um behauen, abhauen; *Vd.* kolbati, pokolbati; *Rs.* отребити, отреблятн (cf. trzebić, otrzebić; cf. *Rs.* окреснить, окресняю roztrząsać rzecz). U drzewa trzeba niepotrzebne gałęzie okrzesować. *Zaw. G.* Sosny okrzesywać nie trzeba. *Haur Ek.* 165. Proſte i wysokie okrzesuią drzewa. *Pilch. Sen. laſk.* 105. Okrzesywanie drzew. *Fors. Drz.* 9. Suche gałęzie mieczem okrzosuie. *P. Kchan. Orl.* 1, 372. Cegłę okrzesać *Ross.* хмылить, охмылить, охмыливать. Żeby była piękna z marmuru osoba, na piérwszych zaraz należy zacięciach i okrzesywaniu. *Nag. Cyc. praef.* - *fig.* okrzesać kogo, ćwiczyć go, heblować, *Rg.* oscritti; *Rs.* вышколить, вышколить (cf. szkoła), наторить, натаривать (cf. tor), einen hobeln, ſchleifen, geſchliffen machen. W mieście się okrzesał. *Teatr* 6, 61, dort hat er ſich abgeſchliffen; *Rs.* натоuриться. Proſtak ci to iakiś nieokrzesany. *Teatr* 4 *b*, 61, niewykszykany, niewyczosaniec. *Cn. Th.* 540, *Rs.* осло́пъ, ослопи́на, мужикъ, ein ungeſchliffner Tölpel. Okrzosany, okłektany, szczwany. *Cn. Ad.* 291.

OKRZĘTNOŚĆ, - ści, *ż.*, pilne uwiianie się, krzątanie

się, ſkrzętność, die Emſigkeit, das Tummeln, die Geſchäftigkeit. Siewy, gdy będą za okrzętnością gospodarſką sucho odprawione, dobrze gdy potym desczyk spadnie. *Haur Sk.* 8. W ekonomice trzeba zażyć rozgarnienia i okrzętności. *Haur Ek.* 182. OKRZĘTNY, - a, - e, OKRZĘTNIE *adv.*, uwiiaiący się, krzątaiący, skrzętny, pilny, geſchäftig, emſig. Koło siebie okrzętny. *Pot. Arg.* 73, *Kłok. Turk.* 235. Okrzętna gospodyni. *Haur Ek.* 178.

*OKRZEŹWIĆ, *ob.* Orzeźwić.

OKRZOSAĆ, *ob.* Okrzesać. OKRZOS, - u, *m.*, krzesanina, gałęzie okrzesane, abgehauene Stücke, Abſchneidſel, Abfall, Späne. Obcinki i okrzos i chroſt świeży zebrali. *Warg. Cez.* 66, cf. okrawek). - §. 2) *parectatus*, młodzieńczyk, który iuż brodacieie, okrzos, śpiczak niektórzy mówią. *Mącz.*, der ſchon einen Bart hat, ein Milchbart.

OKRZYK, - u, *m.*, *Bh.* okřik; *Rs.* окрикъ fuk, окликъ, окличка; *Ec.* возгла́съ, воскликнове́нїе, надгла́сїе; wrzaſk dla uczynienia przeſtrachu. *Włod.*, *clamor repente sublatus ad terrendum aliquem. Cn. Th.*, Zetergeſchrey, Gewaltgeſchrey. Na wilka okrzyk, a wrona świnie ſkubie. *Cn. Ad.* 314, cf. iednemu się zmiele, drugiemu się ſkrupi). Na wilka okrzyk, a niedźwiedź pszczoły drze. *Rys. Ad.* 48, cf. bąk się przebiia). - §. 2) radosny okrzyk, Freudengeſchrey. Wchodzący król powitanym zoſtał radosnym publiczności okrzykiem. *Uſt. Konſt.* 1, 145, cf. oklaſk). Spólny okrzyk uczynić *Rs.* сликовствовать. (*Ec.* окличка dawny zabobonny zwyczay, podług którego w nocy Wielkonocnéy wychodzili na rozſtaynie, a zawoławszy na mimochodzących, z ich odpowiedzi wieszczyli o przyszłym losie). OKRZYKNĄĆ, *f.* okrzyknie *cz. idntl.*, okrzyczeć, *f.* okrzyczy *dok.*, Okrzykać *ndk.*, *Bh.* okřiknauti, okřikowati; *Vd.* oklizati, oklizuvati; *Rs.* окрикнуть, окричать, окрикивать, окликать, окликнуть; *Ec.* надглашаю, возглаша́ю, восклица́ю. - 1) z krzykiem ofuknąć, einen anſchreyen. Nie trzeba go było okrzykać temi słowy: pókiż będziesz spał leniwcze! *Birk. Chmiel. Bb.* Potaiemnie porwawszy ucieka, a gdy okrzykną, choć nie uderzą, porzuca, co był porwał. *Sewit.* 21. Psy okrzyka, *hortatur. Zebr. Ow.* 260. Pan Jezus okrzyknął Saula: Saule Saule! przecz mię prześladuiesz? *Dambr.* 584. - §. 2) z krzykiem ogłosić, ausſchreyen, ausrufen. Biſkup Kossakowſki hetmanem Litewſkim brata swego okrzyknął. *Gaz. Nar.* 2, 326. Wprzód okrzyczeć *Ec.* предвосклицаю *praeclamo.* Okrzyczany, osławiony, berüchtigt, verſchrieen. Okrzyczany ieſt za bałamuta. *Teatr* 42 *c*, 40, słynie). Jam to, móy kochany, Ten młodzian nieszczęśliwy, ten syn okrzyczany. *Tręb. S. M.* 82. Raczéy był okrzyczonym, niżeli pochwalonym. *Pilch. Sen. liſt.* 404. OKRZYKLIWY, - a, - e, krzyk wydaiący, głośny, n. p. Okrzykliwe cymbały zabrzmiały, *sonabile siſtrum. Zebr. Ow.* 241. *OKRZYKNIK, - a, *m.*, który okrzykuie, der Ausrufer, *Eccl.* восклица́тель.

OKRZYPNĄĆ, OCHRZYPNĄĆ, *f.* okrzypnie *neutr. idntl.*, chrzypki doſtać, heiſer werden. *Tr.*

*OKRZYSZYNA, *ob.* Okruszyna. OKRZYWDZIĆ, *ob.* Krzywdzić.

OKSEFT, OXEFT, - u, *m.*, (*Holl.* okshood), das Oxhoft, beczka iedna z naywiększych do wina i innych płynów. - Oxefty, antały i inne naczynia do wina. *Kluk Rosl.* 3, 3.6. Oksefty dębowe. *ib.* 2, 162. Ah gdybym miał na wsi nieprózne obory, Przy tym antał w piwnicy albo okseft spory. *Zab.* 11, 189.

OKSYMEL, - u, *m.*, (*z Greck.*), ocet z miodem, Eſſigmeth. Proſty syrop, zowią oxymel, t. i. kwaśny miód; bywa ze dwu części octu, a z iednéy miodu przásnego. *Cresc.* 363, cf. ocet).

OKSZA, - y, *ż.*, (*Sla.* akſta, *Gr.* ἀξυνη, *Lat.* ascia; cf. *Rs. et Ec.* оксїя, острая akcent, cf. oſtry). - 1*) siekiera, die Axt; *Bh.* oſſtěpačka, pantok, hlawatka; *Crn.* pantoka, shantlàha, têsla (cf. cieśla); *Cro.* teszla, sirochka, szekira; *Vd.* dehpola, shirozhka, shnaidaka, zimbraka; *Rs.* тесла̀, теслица, тесло́ (cf. tesak, cf. barta). Oksza ciesielſka. *Pot. Pocz.* 458. Bez oksze pługa nie zrobią. *ib.* 249. Na kolki oksza dobra. *ib.* - §. 2) *herb* oksza; z Morawy do Polſki przeniesiona barta w herbie, po Polſku Okszą zwana. *Pot. Pocz.* 456, siekiera w polu czerwonym, oſtrzem w prawą; w hełmie także, końcem w śrzodek korony utknięta. *Kurop.* 3, 36, ein Wappen; cf. Herb Akszak. cf. *Rs.* шля́хта gatunek siekiery, шля́хта, шля́хтичь szlachta, szlachcic. OKSZYC, - a, *m.*, szlachcic herbu oksza, einer von dieſem Wappen. Okszycy siekierkę za herb noszą. *Bielſk.* 39. Stanisław *Orzechowſki* okszyc.

OKTAWA, - y, *ż.*, *octidialia. Cn. Th.*, *Bh.* otawa, wotawa, ochtab, ochtaw; *Rg.* osmina; achttägige Andacht. Oktawa Bożego ciała. *ib.* - §. 2) *octauus dies ogdoadis. Cn. Th.*, die Octave, der achte Tag nach einem Feſte. Od dnia ósmego abo oktawy narodzenia Jezusowego rok poczynamy, *Sk. Kaz.* 507. - §. 3) W Muzyce oktawa, die Octave, ósmy ton, *Tr.*, ósmy ton od iednego tonu do drugiego. W klawiaturze oktaw ieſt sześć, od lewéy ręki do prawéy rachuiąc, t. i. pólkontraoktawa, wielka oktawa, oktawa niekreślona, oktawa raz kreślona, oktawa dwa razy kreślona, i półoktawa cztery razy kreślona. *Mag. Mscr.* - §. Oktawa i superoktawa, głos pewny w organach. *Mag. Mscr.* - *Adject. Bh.* ochtabni. OKTERN, - u, *m.*, n. p. oktern papieru. *Dudz.* 49, arkusz w ośmioro złożony, albo ósma część arkusza, ein Octavblatt, cf. duern etc. *OKTOICH *Ec.* октóихъ, осмогла́сникъ, книга церковная, *Gr.* οκτωηχος, księga cerkiewna, zawieraiąca pieśni na ośm głosów.

OKUĆ, *f.* okuie *cz. dk.*, Okować *ndk.*, *Bh.* okauti, okowati; *Crn.* okkovati, okkújem; *Vd.* obkovati, okaulati; *Rg.* okovatti, oklopitti, ogvozditti, okijvam; *Bs.* okovati; *Cro.* okàvam; *Rs.* оковать, оковывать; kuiąc metallem obkładać, beſchmieden, beſchlagen, einſchmieden. Skrzynia okowana z pieniędzmi. *Opal. sat.* 31. Okowany pas. *Rey Pſ. Fff* 2. W kaydany okuć i do więzienia wtrącić. *Węg. Mar.* 1, 157, *Vd.* vkleniti). Okuty w kaydany, umieszczony w liczbie złoczyńców. *Teatr* 49, 44, *Slo.* obtáhnuti. Okucie, oków *Vd.* okautashtvu.

OKUDLANY, - a, - e, roztarchany, mit zerzauſten Haaren. Gdy mąż w domu, okudlana chodzi, Jak który gach przyiedzie, ażci się wyſtroi. *Opal. sat.* 44.

OKULARY, - ów *plur.*, *Boh.* brejla; *Sor.* 2. bréle; *Slo.* okuláry; *Hg.* okulár; *Crn.* hile; *Vd.* ozhniza, cocolori, ozhij, glash za ozhiese, ozhesne glashi, ozhesne ſtekle;

Rg. ôcnize, ocnicize; *Bs.* occjale, *Jt.* occhjali; *Cro.* ochale, ocháli, ochnyák, ochnicze, ochaliczi; *Ross.* очки; die Brille. Krótki wzrok maiącym służą okulary żłobczaste; starym zaś okulary sklepiste. *Krup.* 2, 318. Już Kantor wziąwszy pieśni foliały J okulary na nos, miał zaśpiewać. *Kras. Mysz.* 63. Włożyć okulary na nos. *Zabł. Bal.* 94. Nayłatwiéy wziąwszy na nos krzywe okulary, Ostrym wzrokiem po książkach wyśledzić przywary. *Dmoch. Szt. R.* 94. - *fig.* Nie sam syn powinien bydź oszukany, wsadź ia i naszemu starcowi okulary na nos. *Teatr* 31 *c*, 79, t. i. okpię go; cf. dym, cf. tuman puścić, cf. oczy zamydlić). OKULARNIK, - a, *m.*, rzemieślnik od okularów, der Brillenmacher. *Tr.* OKULARYIA, - yi, *ż.*, *Rs.* очечникъ, *conspicillium. Mącz.*, ein Brillenfutteral. OKULAT, - a, *m.*, *tr.* ostro patrzący, ostrowidz. *Cn. Th.*, ein Scharfsichtiger, ein Luchs.

OKULBACZYĆ, *ob.* Kulbaczyć.

OKULEĆ, OKULAWIEĆ, *f* okuleie *neutr. dk.*, kulawym się stać, lahm werden. Kobyła mu okulała, Jakiś ból w samym goleniu dostała. *Teatr* 52 *c*, 42. Okulawiał na nogę. 1 *Leop. Gen.* 32, 31, ochramował. 3 *Leop.*).

OKULISTA, - y, *ż.*, oczny doktor, *Sla.* okovrács; *Ec.* оковрачъ, очникъ, очница, окулистъ; der Augenarzt. OKULIZACYA, OKULIZOWAĆ, *ob.* oczkować, cf. szczepić, zaszczepić.

OKUŃ, - ia, *m.*, *Bh.* wokaun; *Slo.* okun, ostrižek; *Crn.* ostrẽsh; *Vd.* ostresh; *Sor.* 2. barš; *Sor.* 1. pjersk; *Cro.* okon, ostrès; *Bs.* pirka; *Sla.* bandar; *Rs.* окунь, окунекъ (cf. *Rs* окунуть, окунывать ochynąć, ponurzyć się); der Bars, ein Fisch, rodzay i gatunek ryb; okuń właściwy, *perca fluuiatilis*, znayduie się w rzékach i ieziorach; iest żarłoczny, żywi się robactwem, żabkami i mnieyszemi rybkami. *Zool.* 180, *Krup.* 5, 71. Z ostrym grzbietem okunie. *Zbyl. Zyw. B* 2 *b.* - §. 2) Okuń *herb*, świat, na którym strzała żelezcem do góry, przez strzałę dwa krzyże. *Kurop.* 3, 37, ein Wappen. OKUNIOWY, - a, - e, od okunia *Rs.* окунёвый, Bars=.

OKUP, - u, *m.*, a*) *ob.* odkup. - §. b) okupienie czyie, przedarowanie, przenaięcie, skorumpowanie, die Erkaufung, Bestechung.

OKUPACYA, - yi, *ż.*, ćwiczenie domowe dziecinne. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 54, praca, którą uczniowie w domu ćwiczyć się maią, robota, was den Kindern in der Schule aufgegeben wird, zu Hause zu machen, zu lernen; Pensum, Aufgabe, Exercitium. Zadaią mu czasem w szkołach okupacye wierszami. *Teatr* 8, 70. - §. Okupacya czego, *ob.* zaięcie.

OKUPIĆ, *f.* okupi *cz. dk.*, 1*) *disting.* odkupić *qu. v.*). - §. 2) przenaiąć, przedarować, przekupić, erkaufen. Lutek od Konrada złotem okupiony, oddał zamek w iego ręce. *Opal. sat.* 53. OKUPICIEL, - a, *m.*, a) odkupiciel *qu. v.* - §. b) przekupuiący, der Erkaufer, Bestecher. OKUPINY, *ob.* Odkupiny. OKUPNIK, - a, *m.*, który się okupuie, n. p. czynszowy kmieć, der Zinsmann, ein Zinsbauer. Do znacznieyszych rolników u nas należą szołtysi, okupnicy, kmiecie. *Switk. bud.* 441, cf. rolnik). OKUPNOŚĆ, - ści, *ż.*, możność okupienia, die Loskaufbarkeit. Maiętności cudzéy trzymanie za czynszem. *Tr.*, der Erbzins. *Kosz. Lor.* 165 *b.* OKUPNY, - a, - e, do okupienia, loskäuflich; *emphiteutique. Tr.*, erbzinslich. Okupny grunt. *Miask. Ryt.* 114. Okupne, wykupne pieniądze *Ec.* полонянический деньги. OKUPUIE, *ob.* Okupić *et* Odkupić.

*OKURENCYA, - yi, *ż.*, staranie się o co, o iaki urząd, das Anhalten, Ansuchen um ein Amt. - §. b) przygoda, przypadek, der Zufall. *Tr.* *OKURENT, - a, *m.*, *tabellarius. Cn. Th.*, który listy przynosi przypadkiem. *Wlod.*, okurent, kursor. *Cn. Th.* 867, der Briefbothe, Courier. - §. 2*) staraiący się o iaki urząd, der um eine Stelle anhält, cf. konkurent. *OKUROWAĆ *intr. ndk.*, śpiewać z drugim, dobierać komu w śpiewaniu. *Wlod.*, przyśpiewać. *Tr.*, wtorować, im Gesange accompagniren, secundiren.

OKURZYĆ, *f.* okurzy *cz. dk.*, Okurzać *ndk.*, *Bh.* okauřiti; *Vd.* oprashiti; *Rs.* окурить, окуривать; odymić, okopcić, kurzem ogarnąć, umräuchern, rund um beräuchern. Arcybiskup króla obranego kadzidłem okurzy. *Stryik. Henr. C.* 3, *Dmoch. Jl.* 2, 104. Wszędy kadzidły ołtarz okurzaią. *A. Kchan. Wirg.* 320. Annibal zatrwożył Rzymem, Jego iuż przedmury okurzywszy dymem. *Tward. Wlad.* 168. Wieże Kapitolskie okurzone piorunem. *Nag. Cyc.* 72. Okurz ogniem gniewu twoiego naród wszeteczny. *Psalmod.* 69, *Chrość. Job.* 143.

*OKUSIĆ *się recipr. dk.*, pokusić się o co, (*Bs.* okusiti, oblaznuti *delibo*), n. p. Ja się o foremnieyszą, niż prosisz, okuszę, *experior maius dare munus. Zebr. Ov.* 165.

OKWEFIĆ *cz. dk.*, kwefem osłonić, umschleiern, *Vd.* obpezhati, objadrati.

OKWAS, - u, *m.*, *oxide*, Säuerling, piérwszy stopień złączenia się kwasotworu z iakiemkolwiek bądź ciałem. *Mier. Msk.*, cf. przekwas, niedokwas). OKWASIĆ *cz. dk.*, *Cro.* okvaszújem; (*Bs.* oquassiti *madefacio*); dozwolić działania kwasotworu w pewnym stopniu na ciała iakiekolwiek. *Mier. Msk.*, ansäuern. Okwaszenie, *oxidation*, die Ansäuerung. *ib.* Okwaszony, *oxidé*, angesäuert. *ib.* OKWAŚNY, - a, - e, *acidifiable*, säuerbar, imię to służy tym tylko ciałom, które w kwasy zamienić się mogą. *ib.*

*OKWICIE, *OKFICIE, *ob.* Obficie. *OKWIT, - u; *m.*, okwitnienie, das Abblühen. Liczba kwiatków w kępki różnym stroiem pstrzona, Tam się razem i okwit i owoc wywinie. *Przyb. Ab.* 58. OKWITNĄĆ, okwitnął, okwitł, *f.* okwitnie *neutr. dk.*, Okwitać *ndk.*, przestawać kwitnąć, *deflorescere. Mącz.*, *Cro.* oczvetújem; *Eccl.* оцвѣтати; abblühen. *Defloruit haec arbor*, iuż okwitnęło to drzewo. *Mącz.* Nasienie się z kwiecia tego wykruszy, gdy okwita. *Cresc.* 278. Dni człowiecze są iako kwiat polny, tak prędko okwitną. *W. Post. M.* 490. *OKWITOŚĆ, *OKFITOŚĆ, *ob.* Obfitość. *OKWITY, *OKFITY, *ob.* Obfity. *OKWITOWAĆ, *OKFITOWAĆ, *ob.* Obfitować.

O L.

*OLANDER, *ob.* Holender. OLANOW, - a, *m.*, miasto w Wołyńskim. *Dyk. G.* 2, 235, eine Stadt in Wolhynien.

OŁATAĆ *cz. dk.*, w koło połatać, rund um beflicken, *Bs.* okerpiti, okrripiti). - *transl.* n. p. weź ten kiy, a ołatay mu skórę dobrze. *Teatr* 30, 58, wytrzepay). OŁATACZ, - a, *m.*, który ołata, der Beflicker, *Bs.* okrripaç, *w rodz. żeńsk.* okrripaciça.

OLAWA, - y, *ż.*, żelazo, które z środka gęsi fryszerze wyrabiają; takowe żelazo iest nayciągleysze. *Os. Zel.* 80, Eisen aus der Mitte der gegossenen Gans. 2) OLAWA, Ohlau, miasto Szląskie. *Dyk. G.* 2, 235. OŁAWKA, - i, *ż.*, rzeka na Szląsku, die Ohle. *Ern.* 171,

*OLBIĄG, *ob.* Elbląg.

OLBORA, - y, *ż.*, dochód skarbowy z kopania kruszców, Bergwerkseinkünfte, Bergrecht Skarby ziemne pospolicie należą do skarbu królewskiego, jako złoto, srebro etc., i zowią taki dochód olbory, t. i. ci, którzy kopaią, zwykli dawać do skarbu królewskiego dziesiąte niecki. *Petr. Ek.* 29, *Czack. pr.* 2, 199. Powinna bydź porządna ekonomiia w saletrach, olborach, rudach. *Vol. Leg.* 3, 763, *Os. Zel.* 29. OLBORNIK, - a, *m.*, dozorca dochodów z olbory, der Bergrath. *Tr.* OLBORNIKOWA, die Bergräthinn. OLBORNY, OLBOROWY, - a, - e, do olbory należący, Bergrechts:, pisarz olborny, Bergschreiber. *Tr.*

OLBRACHT, OLBRYCHT, ALBRYCHT, - a, *m.*, Albrecht, Albert. Za króla Olbrachta, wyniszczona szlachta. *Rys. Ad.* 80. Olbrychta wielkiego widzisz kapitana. *P. Kchan. Orl.* 1, 64. OLBRYCHCIC *dem.*, *P. Kchan. Orl.* 1, 64,

OLBROM lub Wolwram, starostwo w Krakowskim. *Dyk. G.* 2, 235, eine Starostey im Krakauischen.

OLBROT, - u, *m.*, der Wallrath. Masztownik, rodzay wielorybów, daie tłustość w aptekach pod imieniem olbrotu, *sperma ceti*, używaną. *Zool.* 397, *Comp. Med.* 509.

OLBRZYM, *OBRZYM, - a, *m.*, *Slo. et Bh.* obr, cf. *Gr.* ὀβριμος, cf. ὕβρις, ὑπερ, cf. *Germ.* ober); *Sr.* 1. hoborski muj, wobli muž, riž; *Sr.* 2. rifa; *Vd.* rifs, stramor, poshastovi junak, orjak, goliat, gorostashnik; *Cro.* shigant; *Hg.* oriás; *Bs.* velenog, velnog, giganat; *Dl.* vakudlak (cf. wilkołek); *Rg.* gorostasnik; *Crn.* orjak (*z* 1. bayduk), jenâk (cf. iunak), ris, strâmor; *Ross.* великанъ, исполинъ; *Ec.* волотъ; stwolin, stoliman, der Riese. Olbrzymowie, ludzie ogromnéy wielkości, *Otw. Ow.* 12, poëtowie czynią ich storęcznemi i wężonogiemi. *ib.* Często olbrzyma chcą przerobić karłem. *Pot. Syl.* 78. Bić się z olbrzymami. *Bardz. Tr.* 350. Wszak drobny niziołek nie pokona olbrzyma. *Tol. Saut.* 143. Obrzym, obrzymowie. *Cn. Th.*, *Leop. Genes.* 6, 3, *Radz. Gen.* 6, 4, *J. Kchan. Ps.* 25, *Gil. Kat.* 200, *Farn.* 85, OLBRZYMKA, - i, *ż.*, *P. Kchan. Orl.* 1, 165, = *OBRZYMICA, - y, *ż.*, *Kmit. Spyt. C.*, die Riesinn; *Crn.* orjakèna; *Vd.* orjakinja, junakinja; *Rs.* великанша. OLBRZYMISKO, - a, *n.*, szpetny olbrzym, ein ungeschlachter Riese. Przerosłe olbrzymisko. *Zab.* 9, 33 *Zabł.* OLBRZYMOWATY, - a, - e, przerosły, zbyt wielki, na kształt olbrzyma pochodzący, riesenartig. Następuią na obozy z okrzykami olbrzymowatemi po Goliacku. *Birk. o Exorb.* 2. Wyprowadza nad miarę zwyczayne rzeczy, i czyni ie olbrzymowatemi. *Teatr* 24, 55 *Czart.* OLBRZYMOWY, - a, - e, OLBRZYMSKI, - a, - ie, do olbrzyma należący, od olbrzyma, Riesen:; *Bh.* obrowſký; *Slo.* obrowý; *Hg.* oriási; *Sr.* 1. rizowé, woblohmujowé; *Vd.* stramorski, goliaten, orjakou, risnenaken; *Ross.* исполиновъ, исполинскій; *Ec.* исполинный. Wzrost olbrzymowy, wysoki na sześć łokci od stopy do głowy. *P. Kchan. Orl.* 1, 423. Polifem olbrzymskiego wzrostu. *Otw. Ow.* 546. (*Ec.* исполинствую, *Gr.* ἀνδριζομαι, γιγαντιάω *fortesco*). Ziemia *obrzemska. 1 *Leop.* 26, 19, obrzymska. 3 *Leop.*). Olbrzymskie góry na Szląsku, *Bh.* krkonoſſe, krkonoſſké hory. OLBRZYMSTWO, - a, *n.*, *collect.* olbrzymowie, Riesen, die Riesen. Olbrzymstwo na niebieskie carstwo targnęło się. *Zebr. Ow.* 6.

*OLCHA *Dudz.* 15, *ob.* Olsza. OLCHNĄĆ, *ob.* Olknąć, Oknąć. *OLCHOWY *Dudz.* 15, *ob.* Olszowy. *OŁDOWAĆ, *OŁDOWNIK, *ob.* Hołdować, Hołdownik. OLĘDER, *ob.* Holender. OLENDRY *plur.*, kępa oblana Wisłą pod Warszawą. *Dyk. G.* 2, 236, eine Weichselinsel bey Warschau. *OLĘDŹWIE, *ob.* lędźwie.

OLEIARNIA, - i, *ż.*, mieysce wybiiania oleiu, oliwy, die Oelpresse. Nasienie gorczyczne w prasach albo w oleiarni wybić. *Syr.* 1205, *Rs.* маслобойня; *Bh.* oleynice, olegna; *Bs.* uljeniça, usljeniça. OLEIARZ, *ob.* Oleynik. OLEIEK, - eyku, *m.*, *demin. nom.* Oléy; oleiek drogi wonny, *unguentum. Cn. Th.*, wohlriechendes, köstliches Oel. Weźmiesz oleiek namazywania, i wleiesz na głowę kapłańską. *Budn. Ex.* 29, 6, *Syr.* 12. Alabastrowa banieczka pełna drogiego oleyku. 1 *Leop. Math.* 26, 7, maści drogiéy, 3 *Leop.*), *Gal. Alf.* 321. - Oleyki, liche lekarstwa *Rs.* мальханъ. - *Oleiec z *bielonów. *Spicz.* 42, *ob.* oley. OLEIOWAĆ *cz. ndk.*, oleiem zaprawiać lub obmazać, ölen, behlen; *Rg.* zaúliti, obúliti, nauliti, uliti; *Rs.* маслишь, елеопамазашь. Oleiowany, - a, - e, *oleatus*, *oleo imbutus. Cn. Th.*, geölt, mit Oel angemacht. Oleiem konaiącego pomazać, *Rs. et Ec.* елеосвящашь. OLEIOWATY, - a, - e, *oleosus. Cn. Th.*, *Bh. et Slo.* olegowatý; *Hg.* olajos; *Sr.* 1. woliyowaté; *Cro.* oljen, oljaszt; ölicht, ölartig. OLEIOWY, OLEIOWNY, Oleyny, - a, - e, od oleiu, do oleiu, *Cro.* olyen, Oel:. Oleiowy rynek. *Cn. Th.*, oleiowe drożdże. *ib.*, fus oliwny albo oleiowy. *Cresc.* 151. Oleiowy statek. *Tr.* Łóy się z oleiowną tłustością nie rad miesza. *Sienn.* 511. OLEISTY, - a, - e, pełen oleiu, oléy w sobie maiący, ölig, ölhaltig; *Crn.* vojlnàt; *Vd.* oleinast, poun oleia, oleinat, olejoviten; *Rs.* масленый (cf. maślny). Partykuły oleiste odmieniaią się przez zgniłość. *Mon.* 74, 574.

OLEK, - lka, *m.*, OLELK, - a, *m.*, *Alexander* (z Ruska), n. p. Móy Olku. *Kchow. Pr.* 19. Alexander po Rusku Olelk; ztąd Olelkowic. *Biel.* 405. OLES, - ia, *m.*, *demin.*, - OLESIA, - i, *femin.*

*OLEKAĆ *cz. ndk.*, n. p. Zwykł się cieszyć przy pługu wołkom olekaiąc. *Lib. Sen.* 9. ?

*OLEKSZY, n. p. Zawsze ona przypowieść zwyczayna, iże nikt lepszy, nikt godnieyszy, nikt cudnieyszy, nikt uczeńszy, cnotliwszy, iedno *olekszy. *Gil. Psl.* 17 *b.*

OLENDER, *ob.* Holender. OLENDROWAĆ *czyn. ndk.*, u krawca, sposób wszywania czyli wprawienia sztuczki w suknie, tak iżby nie było znać. *Mag. Msk*, mit der Holländischen Nath nähen.

OLESKO, - a, *n.*, zamek Pruski w Sudawii. *Dykc. G.* 2, 236, ein Schloß in Preußen. - 2) miasto w Wołyńskim, sławne urodzeniem Jana III. *ib.*, eine Stadt in Wolhynien. OLEŚNICA, - y, *ż.*, *Olsa*, Oels, *Bh.* Oleſſnice, miasto i księstwo Szląskie. *Wyrw. G.* 237. - 2) miasto w Krakowskim, gniazdo familii Oleśnickich. *Dyk. G.* 2, 236. OLEŚNICKI, - a, - ie, *Bh.* Oleſſnický, Olezſký, Olſſinſký. Ziemia Oleśnicka, Oels. *Nar. Hst.* 6, 104. OLEŚNIK, - a, *m.*, *athamanta meum Linn.*, *Crn.* hadrijan,

Bh. koprnik; gatunek świniaku, Bärwurz. *Kluk Dyk.* 1, 62, *Krup.* 5, 201, *Sleszk. Ped.* 417. - §. Oleśnik swoyſki, Oelſenich, Niemcy zowią z Polſkiego; bo go Polacy od olszy przezwali, około któréy naradzéy roście. *Sien. wykł. et* 203, *Bh.* oleſſnjk, = *daucum*, = marchew' polna. OLESZKOW, - a, *m.*, ſtaroſtwo w Mścisławſkim. *Dyk. G.* 2, 236. OLESZNA, - y, *ż.*, miaſto w Kiiowſkim, przy uyściu rzéki tegoż imienia. *Dyk. G.* 2, 236. OLESZYCE, - yc, *plur.*, miaſto w Ruſkim; pod panowaniem Auſtryackim. *Dyk. G.* 2, 237.

OLETNIEĆ, *ob.* Letnieć.

OLEWSKO, - a, *n.*, miaſto w woiew. Brzeſkim Litewſkim. *Dyk. G.* 2, 237.

OLEXYNIEC, - ńca, *m.*, nowy i ſtary, dwa miaſta blisko siebie leżące w woiew. Wołyńſkim. *Dyk. G.* 2, 237.

OLÉY, - eiu, *m.*, *Bh.* olej; *Slo.* olej, olej; *Hg.* olaj, olay; *Sr.* 2. wolej; *Sr.* 1. wohli, woliv; *Crn.* vojle, ojle, olje; *Vd.* olei, olje, ole; *Cro.* ólye, olje, ulje; *Dl.* ulye, vlye; *Bs.* ulje, uglje; *Rg.* ùglje; *Rs.* масло, cf. *Hbr.* meca, *ob.* masło); *Ec.* елéй; *Lat.* oleum, *Gr.* ελαιον, *Angls.* ele, *Suev.* olja, *Angl.* oil, *Ital.* oglio, *Gall.* huile, Niedrſ. Olje, *Ger.* das Oel. Płyny palne, które się w wodzie nie roztwarzaią, zowią oleiami; dzielą ie na wytłaczane, i deſtyllowane. *Kruml. Chy.* 131, *Kluk Rosl.* 3, 347. Oléy ieſt wszelką tłuſtość z drzewa, z ryb etc. *Sak. Pr.* 192. Oleie niewonne, z prasy otrzymane, zowią maziſtemi. *Kruml. Chy.* 132. Z ziarn lnowych wybiiaią oléy, malarzom do pokoſtów potrzebny, a u nas ludowi w poſt na okrasę zdatny. *Kluk Rosl.* 3, 326, Leinöl, cf. konopie wieyſka oliwa). Pallas uczyła oley bić. *Biel. Sw.* 8 *b.* *Prov. Slo.* tažko ſ kamena olej witlačit' ciężko z kamienia oley wytłoczyć. Oley ſkalny, *naphta*, Steinöl. *Sien. wykł.*, *Vd.* pezhni olei, shtanovez; pezhinſku olei, ogrilza). Oley ziemny, *petroleum*, gęścieyszy od Nafty. *Kluk Kop.* 1, 206, Bergöl. Oley od biſkupa poświęcony, z gron oliwnych wyciśniony, zowie się oleiem świętym, i służy do oſtatniego pomazania. *Karnk. Kat.* 251, geweihtes Oel, cf. chrzyżmo). Przy oſtateczněy świątości, którą świętym oleiem albo oſtatecznym pomazaniem zowiemy, nic zdrożnego niemasz. *Hrbſt. Nau. Z.* 7. - §. Zapalczywy i gorący iak oley. *Teatr* 31, 59. Miaſto wody, do ognia przylał oleiu. *Pot. Zac.* 180, *Biel.* 617, cf. ognia do ognia, Oel ins Feuer gießen. Oleiu do płomienia nie przydaway. *Eraz. Ob. C.* Własny oley, pnie się ku górze. *Rys. Ad.* 74, oliwa dobywa się na wierzch). - Oley w głowie; = rozum, cf. kiełbie, Grütze im Kopfe; geſcheut. Dobra rzecz, mieć oley w głowie. *Teatr* 8 *b*, 47. Alboż źle było dotąd, a nasi przodkowie Nie mieliż to rozumu i oleiu w głowie? *Niemc. P. P.* 10. Nie wiele oleiu w głowie. *Rys. Ad.* 44, *Jak. Bay.* 25, *Pot. Arg.* 538, *Tręb. S. M.* 7; *Rg.* ne imatti solli ù glâvi. cf. sól). Oleiu mu nie brak. *Teatr* 18 *b*, 4. - §. Uſtawicznie coś rozumuie, a zdaie się, żeby kwaterki oleiu z tego nie wycisnął. *Teatr* 35 *b*, 68, t. i. sensu, treści, iak naymniéy. OLEYCZYK, - a, *m.*, makuch oleiowy, der Oelkuchen. *Tr.* OLEYKARZ, - a, *m.*, *Bh.* olejkář, noszący oleyki na przedaż, der allerley abgezogene Oele herum trägt. Przesądy o oleykarzach. *Perz. Lek. praef.*, cf. Oleykownik). OLEYKARSTWO, - a, *n.*, *Vd.* masilodelſtvu, masilaria. OLEYKOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, oleykiem napuszczać, nacierać. *Cn. Th.*, ſalben, ölen, mit wohlriechenden Oelen anmachen, einweihen. Oleykowanie, oleykiem napuszczanie. *ib.*, namazywanie. *ib.* Oleykowany, *unguentatus.* *Cn. Th.*, cf. perfumowany. OLEYKOWNIK, - a, *m.*, przekupień oleyków (cf. oleykarz), der mit abgezogenen Oelen handelt. *Tr.*, *Sr.* 1. zawbwanik; *Vd.* tershni pojigrauz, malsilodelauz, masilovez, masilar; *Rs.* мальха́нчикъ. OLEYKOWY, - a, - e, od oleyków, Salben=, abgezogene Oele betreffend; oleykowy słoik. *Cn. Th.* OLEYNIK, - a, *m.*, *olearius.* *Mącz.*, *Bh.* olejník, žabojník; *Slo.* olejník; *Hg.* olajtsinálo, olaj-ütö; *Sr.* 1. wolivownik; *Vd.* olenjak, olejar, oleinik; *Bs.* uljár, koji prodava ulje, *f.* uljariça; *Rg.* ugljar, *f.* ugljarisa; *Cro.* oljar, ulár; *Rs.* мáсленикъ; *Ec.* маслопродáвецъ, елеопродáвецъ; wybiiacz oleiu, przekupień oleyny, der Oelſchläger, der Oelmann; cf. Oliwnik. OLEYNY, - a, - e, *Bh.* olejný; *Rs.* мáсленый; *Ec.* елéйный; oleiowy, Oel=; przekupień oleyny, der Oelhöcke. Fusy oleyne. *Wl. d.* *Bh.* žábog. Oleyne naczynie *Rg.* úgljenisa; *Ec.* елеопріёмтелище.

OLHA, - y, *ż.*, iezioro znaczne w woiew. Mińſkim. *Dyk. G.* 2, 237, ein See in der Woiw. Minsk.

OLIGARCHIIA, - ii, *ż.*, rząd przednieyszych. *Petr. Pol.* 104, w którym przy niektórych tylko wybranych osobach rządy publiczne zoſtaią. *Kras. Zb.* 2, 273, die Oligarchie.

OLIMP, - u, *m.*, góra Tessalſka, der Olymp, siedliſko bogów. **OLIMPIEC, - pca, *m.*, Jowisz, n. p. Jeśli teraz Olimpiec nie karze téy zdrady, To w przyszłości da pomſty okropne przykłady. *Dmoch. Jl.* 94.

OLISCIĆ, *ob.* Omaić.

OLITA miaſto, królewszczyzna w Woiew. Trockim. *Dyk. G.* 2, 237, eine Stadt in der Woiw. Trozk.

OLIWA, - y, *ż.*, *Bh. et Slo.* oljwa; *Sr.* 1. wolivowka, wolivowna; *Sla.* ulijka; *Hg.* olajfa, olayfa, olaymagh; *Cro.* olika, ulika, *Dl.* ulika, maszlina, tak-drevo kak szad; *Dl.* maſslina; *Bs.* maslina; *Rg.* máslina, máslinizza; *Ec.* елéй, мáслинный; *Rs.* олива; (*diſtg. Rs.* оли́фа oley gotowany malarſki, kit; олифишь kitować). - 1) drzewo oliwne. *Cn. Th.*, der Oelbaum; *Crn.* vojlèka; *Rs.* масличное дерево, маслица. Oliwa polna, *oleaſter.* *Cn. Th.* (*ob.* Oliwiſko), *Rs.* лóхъ. Oliwa znak pokoiu. *Pot. Zac.* 109, t. i. rószczka oliwna, der Oelzweig. - §. 2) sok oliwny, das Baumöl; *Sr.* 2. bommol; *Rs.* деревянное масло. Oliwa ieſt prawy oléy z oliwek. *M. Urzęd.* 449. Oliwę Prowancką mamy za naylepszą. *Kluk Dyk.* 2, 147. Konopie wieyſką oliwą chłopi zowią. *Ob. poſt.* *A* 2, cf. oley). - Wszyſtko, gdyby oliwa na wierzch wychodzi. *Teatr* 32 *b*, 97. - 2) OLIWA *herb*, liliia z korzeniem; na niéy dwie róże; na hełmie półlwa z ięzykiem wywieszonym. *Kurop.* 3, 37, ein Wappen. - 3) OLIWA, miaſto w Woiew. Pomorſkim, sławne dawnym opactwem Cyſtersów. *Dyk. G.* 2, 237, das Kloſter Oliva. *Prov.* Bodayeś nie miał chleba inszego, iak w *Oliwie*; bodayeś z głodu umarł; przymowa do ſkamieniałego chleba, który w klasztorze Oliwſkim pokazuią. OLIWCZANY, - a, - e, oliwkowy, od oliwek, Oliven=. OLIWIANY, *ob.* Oliwny. OLIWISKO, - a, *n.*, *oleaſter*, szpetna oliwa polna, ein häßlicher Oleaſter. Nieszczęsne oliwiſka drugim drzewom szkodzą. *Otw. Wirg.* 419. OLIW-

KA, - i, *ż.*, OLIWECZKA, *dem. nom.* oliwa, n. p. w łaźni sobie gorzałeczką, oliwką, mydełkiem grzbiet natrze. *Rey Zw.* 161 *b.* - §. Oliwka, *Bh. et Slo.* oljwka; *Hg.* olajſa; *Sla.* uljika; *Vd.* oliva, oleika, olika, olejev bob, oleibar; *Rs.* масленка, оливка; owoc oliwnego drzewa. *Kluk Dyk.* 2, 147. Dzieci przy nim wszędzie Jak oliweczki kołem ſtaną w swoim rzędzie. *Ryb. Ps.* 263, *Birk. Chodk.* 39. Leśne oliwki *Ec.* дивомáслинїе. - §. b) *transl.* oliwki na sukniach, guziki na kształt oliwek, Knöpfe in Geſtalt der Oliven. Każdą rzecz znamionuie cecha, Na toć są szliffy, oliwki, kutasy. *Kniaź. Poez.* 2, 155. Bez szliffów i oliwek, choć w proſtym paklaku, Panowali od źrzódeł Dniepra do Krępaku. *Nar. Dz.* 3, 156. OLIWKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, na oliwkę pochodzący, olivenartig, olivenfarbig. Amerykanie częścią są oliwkowaci, częścią żółtawi. *Wyrw. G.* 170. OLIWKOWY, - a, - e, *Rs.* оли́вковый, do oliwek, oliwczany, Oliven=. *Cn. Th.* Oliwkowe drzewo, *Vd.* olika, olejevo drevo; *Ross.* мáслина, масличина. Oliwkowy kolor *Sla.* uljna boja. OLIWNICA, - y, *ż.*, OLIWNIK, - a, *m.*, oliwny sad, der Oelgarten; *Sor.* 1. wolivòwnicza; *Vd.* olikouje, olikou vert; *Cro.* olenka, olyenka; *Bs.* maslinisćte; *Rs.* оли́вковой садъ; *Ec.* мáсличїе, садѣ масличный. Darował mu kilka oliwników, abo sadów i ogrodów. *Sk. Dz.* 616 *et* 53. Popalił ich winnice i oliwnice. *W. Jud.* 15, 5, *W. Jow.* 24, 13, *Bud. Ex.* 23, 11. 2) OLIWNIK, co tłoczy oliwę, der Baumölpreſſer. *Tr.* OLIWNY, OLIWIANY, - a, - e, *Bh.* oliwowý; *Sr.* 1. wolivowno=wé; *Rg.* máslinſki; *Cro.* ulikven, olikov, olichni; *Hg.* olajfából; *Rs.* оли́вный, мáсличный; od oliwy, Oliven=, Oel=. Oliwne drzewo. *Bud. Ex.* 27, 20, *Vd.* oleiku, olika, der Oelbaum. Jeśli się kto z zawartym powracał pokoiem, Oliwnym zwykle ſkronie okrywał zawoiem. *Pot. Zac.* 109. Oliwny wieniec. *Warg. Wal.* 61, Oelkranz. Oto w iedney ręce mamy miecz, w drugiey gałąź oliwną trzymamy. *Jabł. Tel.* 138, Oelzweig. Oliwna góra w Paleſtynie pod Jerozolimą. *Dyk. G.* 2, 237, der Oelberg. - §. b) Oliwny, względem soku oliwnego, Oliwowy. *Cn. Th.*, Baumöl=, Oel=. Oliwiane beczki. *Boter* 5. **OLIWORODNY kray. *A. Kchan. Wirg.* 206, rodzący oliwy, olivenerzeugend.

OLKEL, OLKELIK, *Ger.* Hohlkehl, część gzemsu żłobkowata, czyli wklęsła. *Mag. Mscr.*

OLKNĄĆ, *OLCHNĄĆ, *f.* olknie *neutr. dk.*, (okłnąć *Cn. Th.*), ochlnąć, ogłuchnąć, *Rs.* глóхнуть, оглóхнуть, taub werden. Tak była olknęła, i nic nie słyszała, iż trzeba było z nią nie tak słowy, iako kinieniem palców mówić. *Birk. Dom.* 106. Przeciw olchnieniu albo głuchocie lekarſtwo. *Syr.* 215 *et* 526. Okuął. *Szczerb. Sax.* 204. *Okuienie. *Urzęd.* 419, *odchnienie. *Sien.* 60.

OLKIENIKI, - ów *plur.*, miaſto w Woiew. Trockim, sławne Konfederacyą Olkienicką. *Dyk. G.* 2, 238, eine Stadt in Litthauen.

OLKUSZ, - a, *m.*, Jlkusch, *Jleuſſii montes*, *Jlcusium*, miaſto w Woiew. Krak., sławne górami bogatemi w śrebro, cynę i ołów. *Dyk. G*, 2, 238, die Stadt Olkuſch im Krakauiſchen, berühmt durch ihre Bergwerke. *Petr. Ek.* 29; *adj.* Olkuſki.

OLMARYA, *ob.* Almarya.

OŁOBOK, *herb*, *ob.* Hołobok. - 2) Ołobok, miaſto w Kaliſkim. *Dyk. G.* 2, 239; *adj.* Ołobocki.

OŁOIĆ *cz. dk.*, łoiem osmarować, betalgen; *Bs.* olojiti drjevo *ungere nauem*, *ob.* smolić, osmolić.

OŁOMUNIEC, - ńca, *m.*, forteca i ſtolica margrabſtwa Morawſkiego. *Wyrw. G.* 238, *Bh.* Olomauc, Holomauc; *Slo.* Olomuc; *Bs.* Olmuç; Ollmütz in Mähren. OŁOMUNIECKI, OŁOMUCKI, - a, - ie; von Ollmütz, Ollmützer=; *Bh.* Olomaucký. Biſkup Ołomucki. Biſkupſtwo Ołomuckie. Dyecezya Ołomucka. *Nar. Hſt.* 3, 16. OŁOMUNCZYK, OŁOMUNCZANIN, - a, *m.*, der Ollmützer. OŁOMUŃCZANKA, - i, *ż.*, die Ollmützerinn.

OŁÓW', - iu, *m.*, *Bh.* olowo, wolowo; *Slo.* olowo; *Sla.* ollovo; *Rg.* ólovo; *Bs.* olov, olovo; *Hg.* oon, ón; *Cro.* olòv, olovo; *Sr.* 1. wówoy; *Sr.* 2. woloj, wolůj, woj; *Crn.* svinz; *Vd.* svinz; sviniz, s'vinez; *Rs.* свинéцъ, cf. zwinąć; (*Rs.* олово, = cyna; *Ec.* оловúна, питїе всякое хмѣльное кромѣ вина винограднаго *sicera*); das Bley; metal miękki, ciemny, ciężki, prędko się topiący, dźwięku żadnego nie maiący; z metalów naypodleyszy. *Kluk Kop.* 2, 199. Ołowiem spaiać, zalewać, *Slo.* olowiti, poolowiti, olowem obliti lutować. - Cięży głowa iak ołów', krztuszę się i nudzę. *Kras. sat*, 55. Junak ołowiem ſtraszy. *Mon.* 64, 191, t. i. kulą, chce się ſtrzelać, er droht mit Pulver und Bley. Dziś za dobrodzieyſtwo ołowiem płacą. *Falib. Dis. M.* 2, źle nagradzaią). - *§. Spuścili linę z ołowiem do morza, i naleźli głębią na dwadzieścia sążni. 1 *Leop. Act.* 27, 27, *ob.* ołowianka, Senkbley. OŁÓWEK, - wka, *m.*, Waſſerbley, kamień tak miękki, że palce maże; z niego robią wiadome ołówki, Bleyſtifte, Bleyfedern, do pisania i rysowania. *Kluk Kop.* 2, 87, *Cro.* olovnicza, plaibaisz (cf. bleywas); *Sla.* ſlaibaz; *Rs.* карандашъ. Ołowek czerwony czyli rubryka. *N. Pam.* 22, 63. Dobywa pularesik, i rachuie ołówkiem. *Teatr* 55 *e*, 19. Ołówkiem liniiować. *Jak. Mat.* 1, 6. - §. Ołówek u szmuklerza do kręcenia fręzli i kutasów. *Mag. Mſk.* OŁOWIANKA, - i, *ż.*, kula ołówiana. *Cn. Th.*, *Rg.* olovniza, eine Bleykugel. Ołowianka żeglarſka, do mierzenia głębokości morza. *Włod.*, *Menińſk.* 1, 216; *Bh.* olownjce; *Vd.* vodomerni svinz, mernu vtouilu, merna jigla; *Rg.* olòvniza, ólovno zárno; *Cro.* olovnicza, olovno zerno; *Rs.* лотъ; das Bleyloth, der Bleywurf. (*Rs.* свинчáтка kość do grania ołowiem wylana). OŁÓWIANY, OŁOWNY, - a, - e, z ołowiu, von Bley, Bley=; *Bh.* olowenny; *Vd.* svinzhen; *Crn.* svinzhęn; *Rg.* olovni; *Cro.* olòven; *Sr.* 1. wowoyané; *Rs.* свинцóвый (*Rs.* оловянный cynowy). Ocet ołówiany, *acetum lithargirii.* *Perz. Cyr.* 2, 326. Plaſtr ołowiany, *emplaſtrum saturnium. ib.* 2, 319. Siarczan ołowiany, *vitriolum Saturni*, sól z kwasu siarczanego, i z ołowiu złożona. *Sniad. Chem.* 2, 169. Saletran ołowiany, *nitras plumbi*, sól z kwasu saletrzanego, i z ołowiu złożona. *ib.* 170. Szpat ołówiany, Bleyſpath, kamień szpatowy, którego cetnar do 70 funtów ołowiu wydaie. *Kluk Kop.* 2, 203. - *Prov.* Lepsza ołówiana zgoda, iak złote prawo. *Mon.* 71, 429, cf. pokóy święty!). OŁOWIASTY, OŁOWISTY, - a, - e, na ołów pochodzący, bleyartig, bleyfarbig; *Sr.* 1, wowoyité; *Rs.* свинцоватый. OŁOWIEC, - wca, *m.*, Bleyſchweif, kruszec bardzo bogaty w ołów. *Kluk Kop.* 2,

202. OŁÓWKOWY, - a, - o, od ołówka, Bleystifts:. Pióro ołówkowe. *Rog. Bud.* 31, *Ross.* карандашный. OŁÓWNIA, - i, ż., ołówna huta. *Cn. Th.*, die Bleyhütte, Bleygießerey. OŁÓWNICA, - y, ż., ziele S. Antoniego, *molybdaena*, Flöhkraut. *Syr.* 1245. OŁÓWNIK, - a, *m.*, *Sla.* olovàr; *Bs.* olouar; *Rg.* olovar, *vulg.* olovcía; *Cro.* olovár): który około ołowiu robi. *Włod.*, ołów albo ołowiem robiący. *Cn. Th.*, der Bleyarbeiter; który ołówne naczynia robi, *plumbarius. Mącz.* OŁÓWNY, - a, - e, od ołowiu, Bley:. Biel ołowna, bleywas, Bleyweiß. *Syr.* 343, *Sien.* 581. W trumnie ołówney ciało położone. *Wys. Loy.* 73. Postrzelił Kupido Dafnidę strzałą ołówną a Apollina złotą. *Tward. Daph.*

*OLSACKI, *ob.* Alzacki. OLSIANY, - ian *plur.*, miasto w woiew. Wileńskim. *Dyk. G.* 2, 238.

OLŚNĄĆ, Olśnąć, *f.* olśnie *neutr. idntl.*, oślepnąć, *Bh.* oslnauti; *Vd.* sliep gratati, oslepen biti, slep postati; *Rs.* слѣпнуть, ослѣпнуть; blind werden. Olśnął, a gdy pokutował, znowu do wzroku przyszedł. *Sk. Dz.* 555. Wywarzęć drugie oko, że olśniesz na obie. *Mat. z Pod. C.* 2. Od blasku olśnione źrenice nic widzieć nie mogły, *praestinguit cos fulgor. Ossol. Sen.* 44. Olśnął wprawdzie ten niewidomy na oczy cielesne; ale na duszne oczy lepiey przeyrzał. *Dambr.* 138. Ten, który w wieczną onę światłość okiem rozumu patrzeć chce, miasto przeyrzenia olśnie, i w błędy niewywikłane zaydzie. *Dambr.* 255, *Rey Pst. Bbb*, 5.

OLSTRO, - a, *n.*, die Holster, Niedersf. Holster; *Sla.* kubure; *Rs.* ольстра, чишки, чушки; futerał na pistolety, Pistolenholster. Olstra bydź powinny tak przypięte, żeby płazem, a nie grzbietem, do konia przychodziły. *Kaw. Nar.* 394. J olstro puści (t. i. wystrzeli), gdy bóg przepuści. *Cn. Ad.* 281, *Rys. Ad.* 25, *Alb. n. W.* 11. *Olstro na flasze, na śrebro, *z* puzdro. *Włod.*, ein Flaschenfutteral, ein Futteral. OLSTROWY, - a, - e, od olstra, Holster:. *Tr.*

OLSZA, - y, ż., *OLCHA (*Dudz.* 14), *Bh.* wolsse, wolssicka; lipa lisska, bila wolsse; *Slo.* olsa, gelsa, gelsi, gelsse; *Sr.* 1. *et* 2. wolscha; *Crn.* jęvsha (cf. *Crn.* jęvka, *z* iodla); *Vd.* oushik, oushika; *Cro.* jalsa, jalsevo drèvo, jalssa; *Dl.* jöha, yoha; *Bs.* joha; *Rs.* ольха; *Lat.* alnus, *Angls.* aele, aelre, *Gall.* aulne, *Dan.* Elle, *Suec.* Al, *Holl.* else, Niedersächs. Els, Elsche; *Chald.* אילן; gemein Deutsch Eller, Otte); die Erle, leśnorodne drzewo pierwszéy wielkości; pień czasem wyrasta do 40 stóp bez gałęzi; rośnie na gruntach mokrych. *Kluk Rosl.* 2, 29. Z radością olsza się śmieie, Gdy wolny Zefir powieie. *Dar. Lot.* 11. Długa olsza. *Otw. Ow.* 544. Sposobne w wodę olsze. *Bard. Luk.* 45. OLSZANKA, - i, ż., *Cyprinus phoxinus*, rybka nie dłuższa iak palec, nieco podobna do kiełbia. *Kluk Zw.* 3, 174, eine Art kleiner Fische. (*Rs.* ольшанка *motacilla modularis*). - §. 2) Olszanka, starostwo w powiecie Trockim. *Dyk. G.* 2, 238, eine Starostey in Litthauen. - §. 3) miasto w Woiew. Kiiowskim, nad zbiegiem rzék Maźniku i Olszanki. *Dyk. G.* 2, 238, eine Stadt im Kiiowischen. OLSZANSK, - a, *m.*, miasto Rossyyskie w wielkorządztwie Woronieckim. *Dyk. G.* 2, 238, eine Stadt in Rußland. OLSZENIEC, - ńca, *m.*, OLSZENIK, - a, *m.*, ziele, *Selinum. Kluk Dyk.* 3, 70, Olszeniec, Olszenik, Olszownik, *Daucus. Syr.* 151, Elsenach, Erlach, ein Kraut. *Sleszk. Ped.* 417, *Bh.* olessnik, deywores. OLSZOWKA, - i, ż., grzyb na pniach olszowych rosnący. *Syr.* 1394 *et* 1395, eine Art Schwämme. OLSZOW, - a, *m.*, starostwo w powiecie Szczerzeckim. *Dyk. G.* 2, 238, eine Starostey in Gallizien. OLSZOWA, - y, ż., dobra i gniazdo domu Olszewskich w Sieradzkim. *Dyk. G.* 2, 238, ein Gut in Sieradien, Stammort der Olschewsker. OLSZOWY, - a, - e, *OLCHOWY, *Boh.* wolssowý; *Crn.* jevshov; *Vd.* oushji; *Cro.* jalsev; *Rs.* ольховый; od olszy, Erlen:. Olszowy pniak. *Syr.* 1395. Olchowe kłodki. *Torz. Szk.* 32. Szyty olchowe. *ib.* 18. Olszowy Marcin, *ligneus, ineptus, stupidus. Cn. Ad.* 784, *Rs.* олухъ, дубиноваль, *Vd.* oshieh, satepilu, ein hölzerner Peter, ein ungeschickter Tölpel, cf. ochoczy iak pniak na ptaki, *Slo.* chitri ge, gako olowení pták. OLSZYNA, - y, ż., *Bh.* wolssowj; *Slo.* olsi; *Crn.* jevshje; *Vd.* oushje; *Cro.* jalssevje, jalsevina; *Dl.* johische; *Bs.* johiscte; *Sla.* johovina; *Rs.* ольховникъ, олешникъ; olszowy gay, ein Erlenwäldchen. Lasy iednego tylko rodzaiu drzewa, biorą od nich nazwiska: dębina, olszyna, brzezina. *Lad. H. N.* 88. - §. b) drzewo olszowe. *Tr.*, Erlenholz, *Ross.* ольховина. OLSZTYN, - a, *m.*, miasto w Krakowskim z starostwem. *Dyk. G.* 2, 238, eine Stadt und Starostey im Krakauischen. OLSZTYNEK, - nka, *m.*, miasto w X. Warmińskim. *Dyk. G.* 2, 239, Allenstein, eine Stadt in Ermeland.

OŁTARZ, - a, *m.*, OŁTARZYK, - a, *m.*, *demin.*, *Bh.* oltář; *Slo.* oltár; *Hg.* oltár; *Sr.* 2. holtař; *Sr.* 1. wołtař, wowtař; *Crn.* oltar, altar; *Vd.* oltar, outhar; *Cro.* oltár, oltarics; *Dl.* oltar; *Bs.* oltar, otar; *Rg.* ottàr, ottarich; *Sla.* oltar; *Rs.* алтарь, олтарь, жертвенникъ, святилище; *Ec.* алтарь, олтарь, просвятилище, очистилище, требникъ, требище (*ob.* trebnik); *z Lac.*, der Altar; (*sed* cf. *Ihre Glossar.*, *qui affert vocab. Septentrion. vetus* elt, *Angl.* eald, = *ignis, et* ar *focus*). *Prestoł albo ołtarz. *Pim. Kam.* 150. Kościół zdobi ołtarz, a człowieka miłosierdzie. *Slo.* kostel krásí oltár, a člowěka milosrdenstwo. Którzy się z ołtarzem bawią, z ołtarzem się dzielą. *Bud.* 1 *Cor.* 9, 13. Swiaszczennikowi z ołtarza żyć potrzeba, nie maiąc inszéy intraty. *Pim. Kam.* 373. Wziąłby z ołtarza. *Cn. Ad.* 420, *Slo.* i z oltára bi wzal; łakomy nawet i na święte rzeczy). Wielki ołtarz, *Sla.* veliki altár, der Hochaltar. *Slo. Prov.* ešče ge daleko welki oltár, daleko stąd do owąd; ieszcze nie amen). - Heretycy postawili katedrę przeciw katedrze, ołtarze przeciw ołtarzowi, to iest, biskupa swego przeciw katolickiemu. *Sk. Dz.* 178. - §. Ołtarzyk domowy. *Cn. Th.* Mucyus Scaevola wytrwał ogień na ołtarzyku. *Birk. Kant. B* 2, t. i. na ognisku od ofiary, Opferheerd. - § 2) Ołtarz, pewne gwiazdy na niebie. *J. Kchan. Dz.* 16, ein Gestirn. Ołtarza podobieństwo wykształtowane iest na niebie z gwiazd. *Otw. Ow.* 59. OŁTARZNY, OŁTARZOWY, - a, - e, od ołtarza, Altar:; *Bh. et Slo.* oltářní; *Vd.* oltarski; *Hg.* oltári; *Rs.* олтарный. Ofiara ołtarzna. *Groch. W.* 255, *W. Post. W.* 3, 464, *Zrn. Pst.* 3, 34 *b*. Podstawek ołtarzowy. *Bud. Lev.* 4, 30. (*Boh.* oltářník, *Bs.* otrnik, *z* tuwalnia, *Rg.* ottarniza *sacellum*).

OŁTY-

OŁTYWA, OŁTWA, - y, *ż.*, miasto w Kiiowskim. *Dyk. G.* 2, 239, *e.* St. im Kiiowischen.

OLUTOWAĆ, *F.* olutuie *Act. dk.*, na około polutować, pospaiać, umlöten. Rurka w alembiku dobrze ciastem abo gliną olutowana. *Syr.* 181.

OŁYKA, - i, *ż.*, piękne miasto w Woi. Wołyńskim. *Dyk. G.* 2, 239, *e.* St. in Volhynien. *adj.* OŁYCKI, - a, - ie, n. :. Ordynacya Ołycka Xiążąt Radziwiłłów. *ib.*

OŁYSIEĆ, *F.* ołysieie *Neutr. dk.*; *Boh.* olyseti, oplchati; *Bs.* oplisciviti (*ob.* plesz); *Cro.* opleshiveti, oplessivújem, pleshivem; kahl werden. Podobno co osiwieć miał, to on ołysiał. *Pot. Jow.* 187; *Boh. Kom.* 1, 402; *Mon.* 72, 94.

O M.

OMACAĆ *ob.* Obmacać. OMACMIE, OMACKIEM, OMACKĄ, po OMACKU, w OMACKU, OMACKU, *adv.*; w pociemku rękami macaiąc, *Rs.* ощупью, im Finstern tappend, mit den Händen herumfühlend, fühlend, nicht sehend. Już nic nie widzi, tylko w mieyscu onym Omacmie stawia niebezpieczne nogi. *P. Kchan. Jer.* 178. *Rey Zw.* 3 *b.* *Rey Pst. Gg* 4. Oczy mgliste, ledwo co omacmie nayduię. *Prot. Kont. A* 3., *Crn.* tâvam, tapam, shtôram, shtorklâm; *Bs.* batati, gvirati; *Vd.* popadati, tepati). Polifem oko straciwszy, omacmie zchadzał lasy. *Otw. Ow.* 564, *Wys. Aloy.* 85. Omackiem przychodzą na teatr zaciemniony. *Teatr* 13, 68. Czy po omacku karty grać możecie? *Gor. Dw.* 210. Po omacku? albo ia to kot? *Teatr* 53 *b*, 28. W nocy w omacku potkliwie idzie. *Pilch. Sen. Gniew.* 179. Omacką w nocy namacał. *Star. Dw.* 30. Chodzą w omacku. *Pilch. Sen. list.* 4, 38. Pan bez własnego zdania omacku chodzi. *Jabl. Tel.* 327. Myślemy omackiem, albo raczéy nie myśląc chwytamy co pod rękę podpada. *Mon.* 69, 133. - *transl.* Urodzi się drugi omacmie, i o oycu nie wzwie, a gdy mu przyprą, w niebie go będzie chciał macać. *Glicz. Wych. B* 6 *b.* - *Subst.* omacki, = chodzenie po omacku, das Tappen. Wypadł za niemi, nie boiąc się omyłki w nocne omacki. *Pot. Arg.* 418. (*dist.*, *Bh.* Omáčká, = sos, podlewa, *ob.* omoczyć). OMACMICA, - y, *ż.*, nocnica, ćma, straszydło nocne, *Bs.* maçicch, hudoba, koja nochjom plasci; ein Nachtgespenst. *Aniculae vetant pueros edere in tenebris, ne spectrum hoc deuorent, quod eos insatiabiles reddat. Cn. Th.* OMACNY, - a, - e, do zmacania w pociemku czyli po omacku, handgreiflich. Grube a prawie omacne kłamstwo. *Smotr. Ap.* 77. Nie chcą ni widzieć, ni słyszeć, choć iuż są te rzeczy i omacne, i na wszystek świat głośne. *Smotr. Ex. pr.* Cerkiew' nasza przyszła do takich omacnych ciemnot. *Smotr. Ap.* 60.

OMACZAĆ *ob.* Omoczyć. OMACZALNY, - a, - e, omaczaniu służący, zum Eintauchen, Einweichen. Omaczalne naczynie *vas embammatis causa. Cn. Th.*

OMĄCZYĆ *cz. dk.*, mąką okurzyć, w koło pomączyć, bemehlen; *Bs.* omuciti; *Rg.* omúciti, pomúciti, múciti.

OMAIĆ, *F.* omai *Act. dk.*, liściem na około obwieśdź, belauben; *Vd.* oseleniti, oblepeniti; *dstg. Cro.* omajati *labefactare, agitando infirmare*). Omay wołowi rogi kwiatami. *Chod. Gesn.* 109. Omaiony *Vd.* lepenast, oselen). Omaiony ryciem; maiący wyryte do koła bluszczowe liście. *Włod.*

OMAL, OMALE *adv.*, niewiele, trochę, nicht viel, wenig, etwas Weniges. Lasu omal. *Teatr* 8 *b*, 50. Młodzi statku maią omale. *Pot. Arg.* 264. Takowa u mnie przyiaźń iest w pochwale, Któréy interes zaszkodzi omale. *Min. Ryt.* 2, 164. OMAŁO, *ob.* mało.

***OMAM**, - u, *m.*, omamienie, zamydlenie oczu, die Verblendung. (*Rs.* обманъ oszustostwo). Prawda nie ma tego omamu, którym błąd ludzi. *Stas. Num.* 2, 117. OMAMIĆ, *f.* omami *cz. dk.*, Omamiać *ndk.*, oczy komu zamydlić, otumanić, zwieść, blenden, bethören, berücken; *Bh.* oslaliti; *Vd.* mamiti, omamiti, shertati, omesti, klamiti, obmotiti; (*Bs.* izmamiti *pellicio*; *Cro.* omamlyujemsze *sopior*, *deliquium animi patior*; *Rs.* обмануть, обманивать oszukać, podeyść, взманить, взманивать powabić). Możesz ludzi omamić; boga nie oszukasz. *Kras. sat.* 22. Omamić iest rzecz nieprzytomną udać za przytomną. *Boh. djab.* 361. Spektator omamiony aktora wcale zapomniał, a o osobie tylko udanéy myślał. *Teatr* 24, 80 *Cztr.* My iak omamieni, patrząc nie widziemy. *Star. Vot. A* 3 *b.* Człek poczciwy, lada czym łatwo się omami. *Zabl. Amf.* 12. Omamienie, czyn i skutek, illuzya, die Täuschung, *Ross.* обманчивость. (*Cro.* omamicza, omilyavicza *deliquium*, omamlyiv *vertiginosus*). *N. Pam.* 2, 222. OMAMICIEL, *OMOMICIEL, - a, *m.*, *OMOMILEK, - lka, *m.*, mamiący oczy, zwodzca, der Verblender. U Faraona gwałt się znaydowało omomilków, których obłuda Naśladowała istne bozkie cuda. *Leszcz H. S.* 107. Omomiciele u dworu. *ib.* 108. *Rs.* обманщикъ oszust. OMAN, - u, *m.*, *Bh. et Sr.* 1. woman; *Sr.* 2. olant; *Crn.* olànt, telôhje; *Vd.* veliki, tousti koren, voman; *Cro.*, *Bs.*, *Rg.* óman; *Sla.* oman, ovnika, veliki koren; *Rs.* оманъ, девесилъ, ужанъ, девясилъ, девятисилъ, *helenium*, Alantwurz, ziele, którego korzeń używa się na lekarstwo. *Kluk Rosl.* 2, 239, *Krup.* 5, 136. Dziewiosił wieśniacy zowią oman pospolity, *inula Helenium. Jundz.* 414. Helena, gdy była w smutku, kładła oman w wino, a piiąc zapomniewała smutku. *Urzęd.* 125. Toć ty nas w błędach trzymasz, gdy dawszy przynętę, Bronisz smaku, zawodząc chuć w *omany kręte. *Zab.* 9, 45 *Zabl.* OMANEK, - nka, *m.*, wino z omanem. *Cn. Th.*, Alantwein; *Crn.* olantin. OMANOWY, - a, - e, od omanu, Alant=; *Bh.* womántowý.

OMARMURZYĆ *cz. dk.*, marmurem obłożyć, mit Marmor überziehen. Omarmurzeć *pass.*, *Bs.* omramoritise; *Cro.* omramorujemsze.

OMARTWIĆ, *f.* omartwi *cz. dk.*, Omartwiać *ndk.*, martwiąc przytępić, kasteyend abstumpfen, betäuben, fühllos machen. Przyczyniał ciału omartwienia. *Groch. W.* 250. Lekarstwo członkom odzięblonym i omartwionym. *Syr.* 91. Rany omartwione. *ib.* 1421. Ruta niewiastom płod w żywocie omartwia i wypędza. *Syr.* 545. OMARTWIEĆ *niiak. dk.*, martwym się stać, absterben. Odszczepa omartwiała. *Smotr. Ex.* 14. (*Rs.* омертвѣлость bladość śmiertelna).

OMARZNĄĆ *niiak. idntl.*, w koło pomarznąć, befrieren; *Bh.* omrznauti; *Vd.* omersniti; *Bs.* omrriznuti.

OMAŚCIĆ, *f.* omaści *cz. dk.*, Omaszczać *ndk.*, okrasić, *Bh.* omastiti; (*Vd.* obmastiti, = ośpikować); *Bs.* omastiti; *Cro.* omáscham; fett machen, anmachen. - *tr.* Popiół spalonego pérza rolą omaści. *Haur Sk.* 30, t. i. ognoi,

dúngen. OMASTA, - y, ż., okrasa, pozłota, Fett zum Ünmachen; *Boh.* omaſtek, maſtidlo, maſtnota, maſtnoſt. Gdy omaſty ſlisom, osobliwie oleiu nie ſtanie, to im z piwem kaszę gotować. *Haur Ek.* 172, *Pilch. Sen. liſt.* 3, 198, *Dudz.* 48. Chlewne bydło w gospodarſtwie użyteczne, i na omaſty wygodne. *Haur Sk.* 59. Sól, wino, dobra wola, bankietów omaſta. *Kchow. Fr.* 94. Omaſ'a do posmarowania wozów. *Pot. Jow.* 179, t. i. maź, kołomaź. OMASTNY, OMASNY, - a, - e, omaszczaiący, omaſtę daiący, tłuszczący, tłuſty, fett machend, fett, *Bh.* maſtný. Gnóy gołębi ieſt omaſtny do ziemi. *Haur Sk.* 128. Barany z omaſtnych powracaią paſtwiſk. *Zab.* 13, 53. Konia iego puszczaią na omaſtne smugi. *Zab.* 13, 295 *Hor.* Rola dobra, tłuſta, omasna. *Haur Sk.* 23. OMASZCZAĆ, *ob.* Omaścić.

OMATAĆ, *f.* omata *cz. dk.*, uwikłać, matanią oszukać, berücken, übervortheilen. Każdego takiego marny świat omatał. *Rey Wiz.* 12 *b.* Dobry obywatel nie omata, nie oszali nikogo, pomniąc, że to nieprzyſtoyna. *Petr. Et.* 91.

OMAWIAĆ, *ob.* Omowić. OMAZAĆ, *ob.* Obmazać.

OMDLAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, słabość, bezsilność, die Ohnmacht, Ohnmächtigkeit; *Sr.* 1. wotewatżo; *Crn.* ommedlęvza, samedlęvka; *Vd.* omedleuje, omedlaviza, omaganje, omedleuza, oslabetje; *Sla.* obamljénje; *Bs.* omlohavóſt, slaboſt; *Rs.* обморокъ. Przyczyna słabości i omdlałości mowy ieſt w słabym uczuciu mówcy. *Pir. Wym.* 220. OMDLEĆ, *f.* omdleie *neutr. dk.*, Omdlewać, *Omglewać *niedok.*, *Bh.* omdleti, omdljwati; *Slo.* omdléwám; *Vd.* omedlet, oslabet, omagati; *Crn.* ommagam, ommedlim, ommedlęti; *Sla.* obamliti; *Rs.* обмереть, обомру, обмирать (cf. ob-umrzeć), ohnmächtig werden, in Ohnmacht fallen. Jak się tego dowiedziała, zaraz omdlawszy, upadła na ziemię. *Auszp.* 53. Pływała koło brzegu łodka wywrócona, W bliskości biedna Chloe leżała omdlona. *Chod. Ges.* 70, zemdlała). Omdlały *Vd.* omagan, omotizhen, omozhen, omedlen; *Slo.* obneznanjen). Nogi się chwieią podemną, dech tracę, omdlewam. *Teatr* 28 *b*, 181. Widzę go znowu, serce omglewa. *Teatr* 44 *b*, 34. Omglewanie. *Oczk. prz.* 5. W twarzy ſkaznie słodkie omdlenie. *Przyb. Luz.* 46, Hinschmachten, Hinſterben. - Cóż to, drżysz Muzo, widzę iuż głos twóy omdlony. *Dmoch. Sąd.* 51, mdły. *OMDLIĆ *cz. dok.*, mdłości nabawić, osłabić, ohnmächtig machen, *Bs.* omlohaviti, oslabiti; *Vd.* omedliti, obserbati.

*OMELIĆ, *ob.* Omylić. OMEŁTY, *ob.* Omléc.

OMĘŻYĆ, *f.* omęży *cz. dk.*, Omężać *ndk.*, wydadź za mąż, *Vd.* omoshit, an einen Mann verheirathen, einen Mann geben, bemannen. Omężył poddankę swoię. *Tr.*

*OMGLEWAĆ *Kosz. Lor.* 180, *ob.* Omdleć.

*OMGLIĆ *cz. dk.*, mgłą ocimić, benebeln, umnebeln, *Vd.* obmeglati, *Bs.* omaghliti, *Cro.* omeglújem *obnubilo.* Zwinąwszy obłoki, morza i rzeki omgliwszy, niebo ochmurzywszy, prawi nam iakoby z nieba posłaniec. *Smotr. Ap.* 27.

OMIATAĆ, *ob.* omieść. OMIECINY, *plur.*, śmieci, *februum. Mącz.*, Kehrig, Abkehrig, Kehrſtaub, (cf. *Rs.* ометина, z otręby). Omieciny w młynie, w piekarni, kurzawa z mąki, mąka subtelna, ſtochmal. *Cn. Th.*, *Vd.* meu, hmiu, mlinshi prah, meuna moka, poliſka. - *fig.* Odrzućcie wszelką sprosność i omieciny złości. *Radz. Jac.* 1, 21. Staliśmy się, iako omieciny u wszyſtkich. *Wrbch.* 201, *ob.* pomiotło.

OMIEDZIĆ, *f.* omiedzi *cz. dk.*, miodem zaprawić, mit Honig zurichten. Ślaz warzyć w wodzie omiedzionéy. *Urzęd.* 20. Ten sok ocukruy, abo lepiéy omiedź miodem czyſtym. *Spicz.* 12.

OMIĘG, - u, *m.*, zielę, *Doronicum pardalianches*, gatunek koziego korzenia. *Kluk Dyk.* 1, 193, Wolfswurz, Sturmhut, piekielne ziele; *Bh. et Slo.* omeg, womeg, wlčj mléko; (*Rs.* омегъ szaléy iadowity).

*OMIĘKCZYĆ *cz. dk.*, w koło pomiękczyć, umweichen, rund um weich machen; *Sr.* 1. womechſcham (womechſcżenie *lenimentum*); *Vd.* omezhiti, vmehkuvati; *Bs.* omekscjati; *Cro.* omekchávam. **Nieomiękły*, nie do omiękczenia, *Vd.* neomezhliu, cf. odmiękczyć.

OMIENIAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, chrypka, die Heiserkeit. Sok ten omieniałość i ochrapienie odpędza. *Syr.* 189. OMIENIEĆ, *f.* omienieie *neutr. dk.*, (*diſting.* Oniemieć), ochrzypnąć, mówiąc nagle głos utracić. *Cn. Th.*, heiser werden, die Stimme verlieren. Omieniałem iuż prawie, ratunku wołaiąc. *J. Kchan. Ps.* 97. Wołaiąc na grzeszne omienieciesz, a gardło twoie ochrapieie. *Bzow. Roz.* 56. Omieniały, ochrapiały, *raucus. Mącz.* Omienienie i zasipłość. *Syr.* 392.

*OMIENIĆ *cz. dk.*, z wspomnieć, n. p. Przyiachawszy ku górze wyżéy omienionéy. *Kraiew. Chy. B b*, erwähnen.

OMIERZCHNĄĆ, *f.* omierzchnie *neutr. idntl.*, mierzchem bydź napadanym, *Rg.* omarknuti, zamàrknuti; von der Dämmerung überfallen werden. Podchmieliwszy sobie, wychodząc z kiermaszu, Wespół śpiewali, aż też omierzchli w półlasu. *Zimor. Siel.* 226, noc ich zapadła, zaſkoczyła.

OMIER-ZIĆ, OBMIER-ZIĆ, *Obmierzęczyć, *f.* omierzi *czyn. dok.*, hydzić co komu, *ożadzić, (*Cro.* omraziti, omrasujem, z obmówić), einem etwas verekeln; *Rg. et Bs.* omraziti tkoga ſkomu; *Cro.* omrasújem; *Rs.* омерзить, омерзать; *Ec.* огнусити, огнушати. Obmierził sobie i zbrzydził Alcynę. *P. Kchan. Orl.* 190. Łakomſtwa ſtarym a wilkowi drapieży nikt nie omierzi. *Fal. Dis. O.* Chcieli im swoie błędy zalecić, a ewanieliią obmierzęczyć. *Zrn. Pſt.* 264. Co mi wczora obiecywało pomyślność, dziś sprawuie obmierzienie. *Mon.* 64, 347, mierziączkę, Ekel; *Bs.* omraza, nenavidoſt; *Rg.* omraza; *Cro.* omràza *odium.* OMIER-ZICIEL, - a, *m.*, sprawuiący omier-zienie, der Verekler, der einem etwas zum Ekel macht, *Cro.* merzitel *abominator*, *f.* merzitelicza; *Rg.* marzitegl *aspernator.* OMIERZŁOŚĆ, OBMIERZŁOŚĆ, - ści, *ż.*, ohyda, der Ekel, die Ekelhaftigkeit, *Rg.* omraza; *Vd.* omersanje, slob, slobnoſt; *Rs.* омерзѣлость, мерзость. Naypodleysze posługi uczynił, żadną się obmierzłością nie brzydząc. *Sk. Żyw.* 2, 380. W pośrzodku obmierzłości losu moiego. *Teatr* 47 *c*, 117. OMIERZLIWY, OBMIERZLIWY, OMIERZŁY, - a, - e, ohydny, hydliwy, brzydki, *Slo.* oſſkliwný; *Bs.* omrrizao, mrrizgliv; *Crn.* spôrne; *Vd.* grosliu, gnusitliu, sloben, otejen, zhuden; *Rs.* мерзскій, мерзостный, мерзокъ, богомерскій; *Ec.* омерзѣлый; ekelhaft. Kto wielbi los cudzy, swoy mu obmierzliwy. *Zab.* 8, 329. Człowiek omierzliwy, *Rs.* мерзавецъ. OMIER-

ŻNĄĆ, OBMIERŻNĄĆ, *f.* obmierznie *neutr. idntl.*, ohydnąć, *Rg.* omarznuti, omrazitise; *Bs.* omrriznuti, dogrustiti; zum Ekel werden. Chceszli komu wino ożadzić, utop' w nim węgorza, i tak day ię pić opiłemu, od tych czas mu omierznie, a będzie mu iuż przykre, tak że go pić nie będzie. *Sien.* 501. Zbytnie pracowanie koniem, czyni mu omierznienie skakania albo inszych sztuk iego. *Cresc.* 523. Gnoiu w ogrodzie trzeba mieć dostatek, aby dla chudości ziemi ogrod gospodarzowi nie omierznął. *Cresc.* 509. Mnie iuż dawno omierzły te dymy twoie. *Rey Pst. Mmm* 2.

OMIERZYĆ *cz. dk.*, w koło wymierzyć, określić, ummessen, rund um abmessen. Kościoł wielki, szeroki, nie maiąc końca, wysoki i nieomierzony. *Podw. Syon. Q* 3 *b*, nieograniczony.

OMIEŚĆ, *f.* omiecie, omiotę *cz. dk.*, Omiatać, Obmiatać *ndk.*, *Bh.* ometsti, omjtati; *Sr.* 2. homasćj; *Sr.* 1. wobmétam; *Rag.* omèsti, metem; *Crn.* ommętam (ommêlu, s miotełka); *Vd.* obmetati; *Rs.* обместь, обметать, обметывать; w około zamiatać, pomiatać, umfegen, befegen. Przywiązaną miotłą u wierzchu żerdzi, omiatał krucsganki. *Wys. Aloy.* 342. Miotłą omieciony, zwierzchownie oczyszczony. *Gil. Pst.* 292 *b.* (*Ross.* обмёты zmiatane kupy; 2. sieć na sobole 13 sążni długa). - *fig.* Darmo przysieść na mieyscu, wszystkie cztery kąty Radby obmiótł, iak mówią, nawet i piec piąty. *Zab.* 14, 52, wszędybył, powsinoga, mieysca nie zagrzeie, er wird an keinem Orte warm). - §. 2) obmiotać, obmieść, s obrzucić, rzucić na koło czego, *Vd.* obmetati, obvrezhi, rund um werfen. Litwa z ostatków spalonego miasta drzewo biorąc, obmiotali zamek w około, i zapalili. *Stryik.* 410. *Vd.* obmet, obmezhanje, obvershenje, s obrzucenie.

OMIESZKA, - i, *ż.*, OMIESZKANIE, - ia, *n.*, OMIESZKANINA, - y, *ż.*, zamieszka, mieszkanina, odwłoka, zmuda, mitręga, das Zaudern, Säumen, die Versäumniß; *Crn.* samuda; *Vd.* muditje, mudenje; *Sr.* 1. zakomdа. Prędkość siła daie; a omieszkanie siła bierze. *Gor. Sen.* 59. Przyzwał ich; a oni też bez omieszkania przyszli. *Stryik.* 196. Żadney omieszkaniny w wykonaniu zamiarów nie uczynili. *Krom.* 563. OMIESZKAĆ, *f.* omieszka *cz. dk.*, Omieszkiwać *freq.*, Omieszkawać *ndk.*, *Bh.* prozahaliti; *Sr.* 1. zakómdżam; *Crn.* samudim; *Vd* samuditi, obmuditi; *Cro.* zamuditi; *Rs.* промигнуть; *Ec.* покоснити, помедлить, помешкать, подождать; *Ec.* небрещи, небрегу - a) omieszkać czego, s opuścić co, opuścić czas do czego, versäumen. Swoiey godziny omieszkała. *Pasz. Dz.* 75. Omieszkałeś lata, niemasz chleba; omieszkałeś targu, nic kupić nie dostaniesz. *Sk. Kaz.* 511. Przenayświętszych ofiar ołtarznych nie omieszkiwaymy. *Groch. W.* 188. - §. *a* b) *intrans.* odkładać, nie śpieszyć, zaudern, säumen. Czemuż omieszkawasz wspomodz wołaiącym do ciebie? *Biał. Post.* 236. - *cum Dat.* Starać się będę, abym sprawom J. K. Mści nic nie omieszkał. *Boh. Ossol.* 2, 47. Nie omieszkałeś oyczystéy obronie, Choć cię zastała ta wieść w cudzéy stronie. *Biał. Odm.* 29. - §. b) omieszkać do czego, opóźnić się, sich verspäten. Spracowawszy się łowami, tudzież, iż wieczor był zaszedł, do Trok też omieszkał, nocował król w kotarach. *Stryik.* 354. Widząc lud, iż omieszkawał Moyżesz zniyść z góry... *W. Bx.* 32, 1. Omieszkawa móy pan przyyść. *Bud. Lev.* 12, 45. Nie omieszkał do iego obrony. *Jabł. Tel.* 31. Płakać będą na ostatnim sądzie, iż iuż do zbawienia omieszkali. *Sk. Kaz.* 5. Omieszkanie, nieśpieszenie, ociąganie się, das Säumen, *Sr.* 1. zakwileno, *Crn.* kasnûta. - §. 2) omieszkać dom, pomieszkanie w nim mieć, zamieszkać go, *Vd.* obstanuvati en krai, stanuvati, prebivati v' enem kraju, ein Haus bewohnen. Dzikie nieomieszkane kraie. *Teatr* 47 *c*, 57. *OMIĘSZKAŁY, - a, - e, ugłaskany, zahm. Xiążę miał przy swoim dworze lwa omięszkałego między ludźmi. *Haur Sk.* 318.

*OMIESZKAŁY, - a, - e, ociągaiący się, powolny, mitrężny, zaudernd, *Sr.* 1. zakwilerski (zakwilicżer *morator*); *Bh.* promeskalý; *Crn.* kasne; *Vd.* kesen. *OMIESZKAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, mitrężność, die Langsamkeit, *Vd.* kesnost, toshlivost, mudnost, mudlivost, shulenje.

OMILKNĄĆ *niiak. idntl.*, umilknąć, zamilknąć, *ob.* omienieć, verstummen, *Sr.* 1. wobmélknu, womélknu; *Vd.* obmouzhati; *Bs.* omuknuti; *Cro.* omuknûjem. *Omilkły *Bs.* omukao, omukla, omuklo *raucus.*

OMINĄĆ, *OBMINĄĆ, *f.* ominie *cz. idntl.*, Omiiać, *Obmiiać *ndk.*, zbaczaiąc miiać, okolić, *Vd.* ogibatise, vgenitise, opustiti; *Cro.* vugnati, vugiblyem; ausweichen, umgehen. Często człowiek chcąc ominąć ieden dół, wpadnie w drugi. *Gor. Dw.* 136. Przeciwić się każdemu, nie stałoby człeka, Kto nie łaskaw, lepiéy go ominąć z daleka. *Sim. Siel.* 94. Złe daleko omiń, Lepiéy ominąć, niż się powinąć. *Cn. Ad.* 1332, cf. gdzie nie przeskoczysz, podleź). Czemu to Waszmość Mospanie Starosto, Obmiiasz pany, a nie idziesz prosto? *Bratk. B.* 4. Omiianie, ominienie, *Ec.* обминовéнïе, обходъ, макая дорога, коей миновать не льзя. - *transl.* Ja smutnych twoich losów nie ominę, Ciebie wybawiam, ale sama zginę. *Kras. Oss. D* 2 *b*, t. i. nie opuszczę, ich verlasse dich in deinem Unglücke nicht. - §. 2) *neutr.*, upłynąć, przeyśdź, vorüber gehen, verfließen. Będzie dobrze, gdy złe ominie. *Cn. Ad.* 11. *OMINĘŁY, - a, - e, upływaiący, przechodzący, kończący się, vorübergehend, sich endend. Nasz arcyofiarownik trwa na wieki, nie ominęłe ma ofiarownictwo. *Bud. Hebr.* 7, 12.

OMINOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, z *Łac.*, źle wróżyć, Böses prophezeyen, ahnden. Przeszłych rzeczy żałuie, ninieysze mu ckliwe, Przyszłe zaś ominuie nader nieszczęśliwe. *Min.*

*OMKNĄĆ, *OMSKNĄĆ, OMUSNĄĆ, *f.* omknie *czyn. idntl.*, omykać *ndk.*, osmykać, oberwać, rund um abreißen, bezupfen, abzupfen; *Vd.* omusniti, osmukniti, omesti, omekniti; (*Bs.* omusti *mulgeo*); *Rg.* omûsti; (*Vd.* omusovez, omusnik, s drący pióra). *Depilatus*, oberwany, omkniony z włosów. *Mącz.* Ogolí ci brodę brzytwą naiemną, i omknie ci brodę. *Radz. Jes.* 7, 20. *Stricta folia ex arboribus*, omknione. *Mącz.* Omsknąwszy kwiatki z rożdżek, listeczki usiekać. *Syr.* 1335. W ocemgnieniu z drzew Otrys omkniony z gruntu, *nudus erat. Zebr. Ow.* 310. Skóra omknęła się z niego, *direpta per artus. ib.* 149.

OMLEĆ *cz. dk.*, omielać *ndk.*, w koło pomleć, rund um abmalen, abreiben in der Mühle; *Rs.* обмолоть. Ryżu przywożą do nas ziarna iuż omełte; rośnie iak ięczmień. *Spicz.* 125.

OMLET, - u, *m.*, z *Franc.* omelette; gatunek iaiecznicy. *Wiel. Kuch.*, eine Art Eyerkuchen.

OMŁODZIĆ, *f.* omłodzi *cz. dk.*, omładzać *ndk.*, odmłodzić, młodość przywrócić, *Sr.* 1. womodźam; *Vd.* omladiti, pomladiti, verjüngen, jung machen. Na rodzenie Jzaaka Bóg zgrzybiałe ciało Abrahama i Sary omłodził i prawie ożywił. *Sk. Żyw.* 1, 242. - Omłodzenie *Vd.* pomladitje.

OMŁÓCIĆ, *f.* omłóci *cz. dk.*, omłacać *ndk.*, *Bh.* omlatiti; *Vd. et Bs.* omlatiti; *Rg.* omlâtiti; *Rs.* обмолотить, обмолочу, омолачивать, обмолачивать; do końca wymłócić, ausdreschen. *Tr.* OMŁOT, - u, *m.*, omłócenie, das Ausdreschen, die Ausdreschung, Abdreschung. Po omłocie lnu zaraz snopki związać potrzeba. *Przędz.* 10. Byłem przy uprawie, przy żniwie, przy omłocie. *Kras. Pod.* 1, 14. Gdy kłos kwitnie tylko od śrzodka, omłot śrzedni, gdy tylko od wierzchu, omłot podły gospodarze sobie obiecuią. *Kluk Rosl.* 3, 206.

*OMNIEMAĆ się, n. p. Gdy kostki grał, a za szczęśliwym urzuceniem do onego, co z nim grał, rzekł, zabiy, legaci też Rzymscy w tym do pokoiu weszli, *omniemawszy* się harcerze onym słowem, rzucili się na nich, słowo igrzyska sobie rozumieiąc i wykładaiąc za rozkazanie. *Warg. Wal.* 332, w mniemaniu omyliwszy się. ?

OMNISZYĆ, *f.* omniszy *cz. dk.*, mnichem robić, okapturzyć, w mniszy habit ubierać, postrzyc na mnicha, zum Mönche machen, den Mönchshabit anlegen. Chcąc się do mnichów na sądnym dniu przyszyć, Kazał się ieden po śmierci omniszyć. *Pot. Jow.* 2, 39. Omniszył go ociec; ale porzucił potym kapicę i zakon. *Nar. Hst.* 2, 220. Uwiadomiono Żołkiewskiego o omniszeniu Szuyskiego. *Nar. Chod.* 1, 404. Prosili opata o wydanie omniszonego Kazimierza. *Nar. Hst.* 2, 269, postrzyżeńca). - §. omniszyć świnie, *ob.* Mniszyć.

OMOCZYĆ, *OBMOCZYĆ, *f.* omoczy *cz. dk.*, Omaczać, *Obmaczować *ndk.*, *Bh.* omočiti, omačeti; *Sr.* 1. womačiźuyu; *Vd.* omozhiti; *Rg.* omocitti; *Bs.* omociti, okisnuti, smociti, sstopiti, oquassiti; *Cro.* omàchem; *Rs.* обмочить, обмачиваю, обмакнуть, обмакивать; *Ec.* омонаю, омакаю. - 1) omoczyć co w czym, włożyć w co mokrego, eintauchen. W wodce fleytuszki obmaczane. *Syr.* 293. Rozpuściwszy ten sok z miodem, knotki w tym obmaczować. *Syr.* 658. Kąsek chleba w wodzie omaczanego. *Wys. Aloy.* 81. W twoim napoiu obmoczę pióro. *Susz. Pieś.* 1, *C* 3 *b.* Ręce w krwi niewinnéy omaczacie. *W. Post. W.* 282. Język w piekielnym omoczony iadzie. *P. Kchan. Jer.* 112. - §. 2) omoczyć co czym, = oblać, begießen, benetzen, befeuchten. Mieczem krwią Pana swego omoczonym, przebił się. *Warg. Wal.* 213. Naczynia służby Ewanielickiéy nie bydlęcą, ale krwią rozumnych ofiar omoczyli. *Birk. Dom.* 120. Na twarzy łzami omoczona. *P. Kchan. Orl.* 1, 105. Omoczenie *Rg.* omaka. OMOKNĄĆ, *f.* omoknie *neutr. idntl.*, w koło przemoknąć, *Bs.* okisnuti, stapatise; *Rs.* обмокнуть, обмокать; rund um naß werden. Włos omokły mirrą. *Hor.* 2, 107 *Min.*, umneßt, umfeuchtet. We łzach omokłe oczy. *Min. Ryt.* 1, 177. *OMOKRZYĆ, *f.* omokrzy *cz. dk.*, omoczyć czym, oblać, *Vd.* omokriti; *Bs.* omokritti; begießen, umgießen, umfeuchten. Chmury w mokrość obrócone będą i ziemię sam i tam omokrzą. *Fur. Uw. G* 2.

*OMOMICIEL, *ob.* Omamiciel.

OMOŚCIĆ *cz. dk.*, mostem okryć, bebrücken. (*Rs.* обмостить, обмащивать obrukować).

OMOTAĆ *cz. dk.*, motaniem uwikłać, bewickeln, rund um verwickeln; *Rg.* omotatti; *Vd.* obmotati, obmotiti, premotiti, smotiti; *Bs.* omotati; *Cro.* obmátam, omotavam; *Rs.* обмотать, обматывать. *OMOTACZ *Vd.* premotovez.

OMOWA, OMÓWIĆ, OMÓWKA, OMOWISKO, OMOWNY, *ob.* Obmowa etc.

OMROCZYĆ *cz. dk.*, omraczać *ndk.*, mrokiem obwieść, ocimić, verdunkeln, verfinstern, *Vd.* obmrazhit, omrazhiti, omerkniti; *Rs.* омрачить, омрачать. Już go na poły srogiéy śmierci cień omracza. *Tom. Rol.* 84.

OMROZIĆ *cz. dk.*, w koło pomrozić, befrieren, *Bh.* omrazyti; *Vd.* omrasiti; *Rs.* обморозить.

OMRUCZEĆ *cz. dk.*, w koło mrucząc obeyść, ummurren, umgnurren, *Sor.* 1. wobmorkotźu; *Cro.* obmermravam; (*Rs.* обморочить, обморачивать oczarować).

OMSKNĄĆ, *ob.* Omknąć.

OMSZEĆ, *f.* omszeie *neutr. dk.*, mchem obrosnąć, spleśnieć, bemoosen, beschimmeln. *Muscosus*, mchem obrosły, omszony, mszysty. *Mącz.* *Situs*, pleśń, omszenie. *ib.*

OMULIĆ, *f.* omuli *cz. dk.*, omulać *ndk.*, mułem abo błotem obmazać, mit Schlamm umsudeln, beschlammen. *Cn. Th.*

OMUROWAĆ, OBMUROWAĆ, *f.* omuruie *cz. dk.*, murem obwieśdź, *Bh.* obezditi; *Vd.* obsidat, obsydat, okulsidati; *Rg.* obzîdati; *Cro.* obzidávam; ummauern. Obmurował a oprawił miasta w żydostwie. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 14, 33. Wolno dworzec każdemu grodzić, oparkanić albo obmurować. *Szczerb. Sax.* 246, *ib.* 113. Miasto dobrze obronne i obmurowane. *Sk. Żyw.* 1, 354, *Bs.* obzidan; *Ec.* стѣнамый. Omurowałeś go w obronie twoiéy, iż mu nikt zaszkodzić nie może. *Sk. Żyw.* 2, 571. Obmurowanie *Crn.* obsidje; *Rg.* obzida.

OMURZYĆ *cz. dk.*, oczernić, beschwärzen, umschwärzen, *Bs.* omrricciti, oçrriniti.

OMUSNĄĆ, omsknąć; *ob.* omknąć.

OMYĆ, OBMYĆ, *f.* omyie *cz. dk.*, omywać, óbmywać *ndk.*, *Bh.* omyti, omywati; *Vd.* omiti, omivati, obmiti, obmivati; *Rs.* обмыть, обмываю, омываю, омыть, омывать; w koło pomywać, abwaschen. Ręce omywasz, zmazawszy sumnienie. *Groch. W.* 199. Z rąk twych brud wodą zmywasz, omyy wprzód sumnienie. *ib.* 163. Grzechy krztem są odpuszczone i omyte. *Gil. Kat.* 342. Omycie grzechów. *ib.* 308, cf. ablucya). - Obmyć się z czego, oczyścić się, sich von etwas reinigen. Chciał się obmyć z tego, iż tyle puinałów u niego znaleziono. *Nag. Cyc.* 64. (*Rs.* обмылокъ resztka mydła z omycia pozostałego, обмылки mydliny). OMYDLIĆ *cz. dk.*, w koło pomydlić, beseifen; *Vd.* oshefati.

OMYKAĆ, *ob.* Omknąć.

*OMYŁA, - y, *ż.*, OMYŁKA, - i, *ż.*, omylenie się, błąd, ein Versehen, Irrthum, Fehler; *Bh.* omyl; *Slo.* omyl; *Crn.* smôta, smotnâva; *Vd.* smota; *Cro.* pregrèska; *Ross.* погрѣшность, прорýха; *Ec.* осмóтрка, ошибка, недогадка, просмотрѣнïе. Omyłka się stała, bierzemy iedno za drugie. *Teatr* 10 *b*, 74. Wszystko

to iest wielka omyła. *Ryb. Ps.* 115. Zła intencya błąd czyni; ale omyłka uwalnia od winy. *Zab.* 14,354. Omyłka nie czyni winy. *Pot. Arg.* 87. Patrz iak bóg każdą rzecz ku dobremu końcu przywieść umie, a iaką tu szpetną *omyłkę* sprosny czart *wziął*, iako ią i dziś nad każdym *bierze*, kto wiernie ufa Bogu. *Rey Pst. E* 5, omylił się, oszukał się, omyliła go nadzieia, chybiła go). - *Rs. Prov.* и на старуху бываетъ прорухa, i stary popełnia omyłki). Omyłka w służbie *Rs.* просмотрa. Omyłka drukarska опечатка. W drukowaniu ksiąg wielkich, trudno ustrzedz się omyłek. *Bud. Bibl. praef.*, Druckfehler. - §. omyłka, rzecz omylna, chybna, w czym się mylą, etwas Trügendes, Trug, Täuschung. Uważay, iak się masz kochać w tych doczesnych omyłkach a w łudarstwach świata tego. *Rey Pst. E e* 5. OMYLACZ, - a, *m.*, omylnik, oszukacz, podchodziciel, *supplantator*. *Mącz.*, der Irremacher, Irreführer. Swiat tèn omylny zawżdy miał takie omylacze a takie zwodniki swoie. *Rey Pst. J i* 3, *ib. J i* 2, *ib. M* 2. Omylacze a fałeśnicy. *Rey Ap.* 17. Faleczne wykręty tych omylaczów dzisieyszych, którzy wedle mózgu swego pismo *szpocą. *W. Post. W.* 134. Nie słuchaycie tych omylaczów, którzy źle o siołach piszą. *Syr.* 677. OMYŁEK, - łku, *m.*, chwaścik, po którego sjedzeniu zawrót głowy cierpią, Tollkraut, *ob.* szaléy. OMYLIĆ, *Omélić (*Smotr. Nap.* 28), *f.* omyli *cz. dk.*, Omylać *ndk.*, Omyliwać *frequ.*, *Bh.* omeyliti, omeylim, meylim; *Sr.* 1. woyebam; zwodzić, oszukiwać, w błąd wprawić, błędu nabawić, einen irre führen, irre machen. Naswiska dwóch Słowiańskich kraiów podobne do siebie, t. i. Rugia i Russia, często omylaią pisarzów. *Nar. Hst.* 2, 225. Nie trudno się omylić, kiedy miłość sądzi. *Morszt.* 297, pobłądzić, irren. Zmysły nasze omylić się bardzo łacno mogą. *Sk. Zyw.* 62. Omyliła mię droga, *viam alienam pro mea arripui. Cn. Th.* Wielki ten medyk uchybił tu brodu, i bardzo się omylił. *Syst. Szk.* 164, *Rs.* обмишулиться, обмишуливаться. Omylić się w służbie *Rs.* прослужиться. Wzięłam Wc Panią za tę panią, która iest bardzo grzeczna, alem się omyliła. *Teatr* 38, 15. Omylić się w czyiéy osobie, wziąć kogo za kogo innego, einen verkennen, *Vd.* preposnati, preposnatise. - §. Omylić, nie odpowiadać daney abo powziętey nadziei, zawod uczynić, zwieść, einen täuschen. Omylił nadzieię naszę. *Pilch. Sen. Gn.* 291. Kto przysięga bliźniemu, a nie omyla, podoba się Panu. 1 *Leop. Ps.* 14, 5. Chcąc omylić kupce winne, miewaią garnek nowy woniącym winem piérwey dobrze napoiony; w tymże daią kosztować wina, które przedaią, a będzie pod nosem dobrze woniało. *Cresc.* 346. Bóg sobie dufaiących nie omyla. *Sk. Zyw.* 1, 241. Herod widząc, że był omylon od mędrców, rozgniewał się. *Biał. Post.* 63, 3 *Leop. Math.* 2, 16, że go oni omylili. 1 *Leop.*). Sen śpiącego omyliwa. *Jabł. Tel.* 263, omamia, łudzi). Nie ieden powziętą o sobie w młodości nadzieię omylił, nim ieszcze do starości przyszedł. *Off. Sen.* 72. Faraonie, nie chciéy więcéy omylać, byś puścić nie miał ludu. *W. Ex.* 8, 29. Nie bądź fałecznym świadkiem, a nie omylay nikogo wargami twemi. *Radz. Prov.* 24, 28. Obiecował, że mię nie miał zwadzić, ani omylić, gdybym mu myśli moie odkryła. *Bar. Hst.* 71, oszukać). Omyliła mię wieczerza, *non qualem sperabam coenam habui. Cn. Th.* Omyliła mię droga, *iter ut sperabam ingressus non sum. ib.* Wszak się nie omylę na łasce Pana mego. *Teatr* 43, 58. Omyliła go nadzieia, cf. spadło mu z grzanki; cf. iakby mu psi objad zjedli, cf. chucha w garść). Bóg omylił ich w tym przedsięwzięciu. *Baz. Hst.* 2, nie zdarzył im). - §. *aliter* Wystawił przed się puklerz, i tak cios omylił. *Dmoch. Jl.* 2, 221, mylnym, chybnym uczynił, odbił, parował. OMYLNIK, - a, *m.*, omylacz, zwodzca, der Irremacher, Irreführer. Omylnicy powiadaią, że ieden był chrzest Janow i Chrystusow. *Biał. Post.* 57. Zwodniki, zdrayce, omylniki. *W. Post. M.* 383. Omylniki, wykrętniki prawdy pańskiéy. *Rey Ap.* 13, *Hrbst. Lek. K* 2. Ci omylnikowie. *W. Post. M.* 2, 175. Jeszcze i drugi błąd tych omylników obalony. *Sk. Kaz.* 549. Sąsiad iego, omylnik, nie ewanielik, znak męki bożéy strącił był z krzyża na gruncie iego; Tarnowski pozwał tego omylnika. *Orzech. Tar.* 105, cf. heretyk, kacerz). - §. 2) *Botan.* Omylnik, ziele *asarina. Syr.* 47, Steingundermann. OMYLNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* omylnost, pochybność, die Fehlbarkeit, Fehlerhaftigkeit. Omylność była pisarzów, którzy omylnie to mieysce pisali. *Biał. Post.* 58. Przetrwali te wszystkie burzki a omylności świata tego. *Rey Pst. Yy* 1, chyby, niepewności). Omylność pomyślnego skutku nie może mu być przypisana. *Mon.* 76, 59, uchybienie). OMYLNY, - a, - e, OMYLNIE *adv.*, *Bh.* omylny, omylné, mylący, błądzący, błędliwy, irrig, fehlerhaft. Bóg iest słowny w obietnicach swoich, a żydowie w powieściach swoich omylni. *Biał. Post.* 143. Żydowie Boga omylnym czynią, utrzymuiąc, że Messyasz ieszcze nie przyszedł. *Biał. Post.* 143. Omylne mniemanie. *Wisn.* 190. Szaweł z uprzeymego serca, ale z omylnéy głowy, wielką Bogu posługę czynić rozumiał, święte iego zabiiaiąc. *Sk. Zyw.* 1, 54. Omylnie to mieysce pisano. *Biał. Post.* 58. - §. b) *act.* zwodzący, pochybny, niepewny, täuschend. Ach iako rzeczy omylne człowiecze. *P. Kchan. Jer.* 198. Omylny iest żywot ludzki, a snowi i obłudzie podobny. *Sk. Zyw.* 1, 13. Tu się przypatrz, iako to omylnikom omylne rzeczy. *Weresz. Rgl.* 121. Będę omylnym duchem w ustach proroków. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 22, 22, fałszywym. 3 *Leop.*). Świat ten omylny zawżdy ma takie omylacze i zwodniki swoie. *Rey Pst. J i* 3. Przyiaciel omylny. *Rey Zw.* 91 *b*. Boras biały hałunowi podobny, tak iż wielom iest omylny. *Sien.* 593. *Bilinguis*, dwujęzyczny, niepewny, też mówimy omylny. *Mącz.* - §. Gdyby chłop piérwey chcący się oddalić od dawnego pana, a potém u niego dobrowolnie został, tedy za zwiedzenie zapłaci kopę groszy; i ta kara nazywa się *omylna*. *Czack. pr.* 2, 201.

OMYTY, OMYWAĆ, *ob.* Omyć.

ON.

1) ON, ona, ono, *Bh.* onen, ona, ono; *Slo.* on, ona, ono; *Sr.* 1. won, wona, wono, *G.* jeho, iho, jeje; *Sr.* 2. wonі, won, wona; *Crn.* on, ona, onu (*Crn.* unè, gune, z ów), *G.* njega, *f.* nje; *Vd.* on, ona, onu; *Cro.* on, ona, ono, *G.* nyega, ga, *f.* nye; *Hg.* eü; *Rg.* onni, on, òna, òno, *G.* gnègo; *Bs. et Sla.* on, ona, ono;

Rs. онъ, она, оно (*Rs.* оный ów); *Ec.* i, его, онсїй, онсица, такой то по имени, такой то, тотъто, *f.* ея, cf. Nordsächs. gunnen, *Crn. sup.* gun, cf. *Jtal.* uom, *Lat.* homo, *Gall.* homme, cf. *Gall.* on, *Dan.* han, *Gr.* ὁς, ἡ, ὁ, *Acc.* ὁν; cf. *Hbr.* הוא hu); *demonſtr.*, ów, jener, jener da. Tyśli on ieſt Eneasz, bogini którego Anchizesowi cnemu Wenus urodziła. *A. Kchan. Wirg.* 23. Pan idzie, on przy nim; gdy Pan chory, on usługuie, zabiega. *Gor. Sen.* 276. Gdy Pytagoreyczyków kto pytał o przyczynę iakiéy ich nauki, tylko odpowiadali: *on* tak powiedział. *Warg. Wal.* 310, *ipse dixit*, ἀυτος εφα). Każdy w one słowa Pawła S. pilnie patrzyć ma. *Biał. Poſt.* 279. Odpłata i na tym świecie i na onym. *Karnk. Kat.* 293, na tamtym). Zimie lato uſtąpić musi, a zima ono mieysce zaſtępuie dotąd, aż ie onoż lato z mieysca zasię wyprze. *Podw. Wroż.* 37. Przewieźli go na onę ſtronę morza. 1 *Leop. Math.* 16, 5, *Vd.* na hunei ſtrani; *adj. Vd.* hunoſtranſki, = na onéy ſtronie leżący). One i ono tam się cuda przytrafiaią. *Zygr. Gon.* 66, te a te). Mőy *on* Jozef mi zginął, nieſtety móy Jozef; Twóy *on* Jozef ci zginął, nieſtety twóy Jozef! *Min. Ryt.* 1, 273. Znikczemniał bardzo, bardzo się odmienił, Jakoby nie on, ſkoro się ożenił. *P. Kchan. Jer.* 262. Jużem ci nie on; utartoć mi rogów. *Cn. Ad.* 664. On ty, *quisquis es*, *quicquid tibi nomen eſt. Cn. Th.* – *Neutr.* ono, jenes. Jm ono sroższe a okrutnieysze było, czym mu grożono, tym większy od wybawionego dank odniesiemy. *Gor. Sen.* 33. – §. Ono, ono iſte: *periphrasis obscoenae vel sordidae rei, ut ſtercoris, podicis, membrorum quae velantur. Cn. Th.*, cf. onaczyć), jenes (was man des Wohlstandes wegen nicht nennen mag). Świnie tu były, człowieka na potrzebie nie poznały, a ono (gówno) zwietrzyły. *Dwor. F* 4. Kręci się, by ono iſte w przyrębli. *Rys. Ad.* 26. Chętnie mu dała i gęby i onego. *Burl. C.* 1. *Latini similiter usurpant pronomen illud, ut Catullus aliquoties in rebus, quas pudor nominare vetabat. Cn. Th.* – 2) ON, ona, ono, *pronomen personal.* 3 *personae*, *Bh.* on, ona, ono, *G.* geho, ho, něho, gi, nj; *Rs.* онъ, она, оно; er, sie, es. (cf. *annot. etymol.* Adlg.). *G.* iego *et* go, iéy, iego; *Dat.* iemu *et* mu, iéy, iemu, *Acc.* iego *et* go; *obs.* *gi, *ji *qu. v.*, cf. *Ec.* й, вмѣсто его; ią, ie; *Jnſtr.* nim, nią, nim; *Loc.* w nim, w niéy, w nim. *Plur.*, *Nom.* oni, one, *Gen.* ich, *Dat.* im, *Acc.* ich, ię, *Jnſtr.* niemi, *Loc.* w nich. – 1) *Genit.* iego, iéy, *plur.* ich; *poſſeſſiu.* 3 *pers.*, sein, ihr, *Crn.* njegov, njegova, njegovu, sein; *in relatione ad femininum Pol.* iéy, = *Crn.* njen, njena, njenu, ihr; *Cro.* nyegov, – a, – e, sein, *f.* iéy, = nyeji, – a, – o, *vel* nyihov, – a, – o; *plur. Pol.* ich, = *Cro.* nyihov, – a, – o (2. = Pańſki); *Sla.* njegov, njegova, njegovo, *f.* njezin, njezina, njezino, *plur.* njiov, – a, – o; *Bs.* gnegov, – a, – o, *Ec.* его-вый, оноговый, до него принадлежащїй. – *Jego* to, a nie moia przezemnie gadała mądrość. *Jabł. Tel.* 75. Zna Bóg, którzy są *iego*. *Biał. Poſt.* 120, die sein sind, die Seinigen, die ihm angehören. Nieszczęśliwi ludzie na wysokich urzędach; gęba *ich*, nie *ich*; ręce *ich*, nie *ich*; oczy *ich*, nie *ich*; ledwie myśl *ich*. *Lub. Roz.* 220. – §. *Obsol.*, **ieiéy*, = iéy, **ieich*, = ich. Włożył koronę na *ieiéy głowę. *Auszp.* 43. Wszyſtkie *ieich chóry. *B.* 121. – §. 2) *Praecedente verbo, non ponitur* iego, iemu, *nisi in neceſſitate expreſſioris demonſtrationis, antithesis causa*, *iego* kocha, a *ciebie* nie cierpi. *Jemu* dałem, nie *tobie*; *sed antiqui praesertim poetae, non obseruant hanc regulam sic ſtricte ut recentiores*: n.p. Dasz półmiſków ſto, da on tylo troie; Ty *go* (iego) upoisz, *on* woźnice twoie. *Groch. W.* 564. – §. 3) *Praecedenti praepositione, mutatio casuum haec eſt*: *Gen.* niego, niéy, niego; *Dat.* niemu; niéy; *Acc.* niego, nią, nie; *Jnſtr.* nim, nią; *Loc.* w nim, w niéy. *Plur. G.* nich, *Dat.* nim, *Acc.* nich, nie, *Jnſtr.* niemi, *Loc.* w nich. *e. gr.* bez niéy. *Teatr* 19 *b*, 34. Do niego, ku niemu, ku niéy; przez niego; przez nią; z nim; z nią. *Teatr* 19 *b*, 54. W nim ufam a ty w niéy. Do nich poszedł. Ku nim przyſtąpił. Przez nich dokazał swego. Z niemi się złączył. W nich ieſt iego nadzieia. – *Obsol.* Mimo *oń było innych dosyć. *Biel.* 204, mimo niego. – *Not.* 1) *Saepenumero praepositio, per apocopen contrahitur cum* niego, niemu *in unum*; *e. gr.* dla-ń, = dla niego; doń, = do niego; nań, *Ec.* нанъ, нанегò; = na niego; oń, = o niego; poń, = po niego; kniemu, = ku niemu; przezeń, = przez niego; zeń, = z niego; zań, = za niego. (*Ec.* вонъ, = въ негò, = w niego). – *Exempla*: Oboie swoie lekce ważąc zdrowie, Ona go (iego), on iéy wzaiem się bronili, Ona obrony swéy nie daiąc głowie, Odbiia razy, któremi *nań* (na niego) bili; On także tarczą ſkładał ią, gotowy J nagiey dla niéy nie żałować głowy. *P. Kchan. Jer.* 536. Wiele mam dlań obowiązków. *Teatr* 18, 50. – §. *Not.* 2) co go, co ią, co ie, co ich, co z niemi, co w nich, = którego, którą, które, których, z któremi, w których, *ob.* Co. – §. *Not.* 3) *quoad Jnſtrum.*; *e gr.* Pocałuy syna twoiego, ia *nim* ieſtem. *Stat. Num.* 2, 130, ich bin es. Wymawiał się Cesarz, że się to nie *nim* działo, ale że mu omylną sprawę dano. *Biel.* 277, t. i. nie przez niego. – §. *Antiqui saepiſſime loco* nim, nią, niemi, *ponunt*, im, ią, iemi, imi; *e. gr.* Ta maść święta ma bydź; ciało ludzkie nie będzie **ią* (nią) mazane. *Radz. Ex.* 30, 32. Oczyma ludzi od czyſtości odwracała, przeto też **iemi* (niemi) płakała. *W. Poſt. Mn.* 35. Chryſtus wiernych nie uczynił synami bożemi; ale dał im moc ſtać się **imi. ib.* 45. Zwada się zaczęła między nami a *imi. *Biel.* 119. Poimał woiewodę Poznańſkiego z iego bratem, aby Woiewodę Kiiowſkiego *imi odkupił. *ib.* 150. – – ONACZYĆ, -ył, -y, onaczę; *plebeia et abiecta vox eſt, qua utuntur ii, qui propriam vocem ignorant, vel non meminerunt, item qui obscoenam euitare volunt, hanc subſtituunt. Subdititia ergo eſt et generalis admodum, nec actiuorum tantum verborum, sed et Neutrorum, Paſſiuorum ac Deponentium vicaria*: Onaczyć, ono abo onako czynić, *illud vel illo modo agere. Apud Latinos agere et facere valde generales voces sunt, quibus si addas*: illud, illud, illud, *repetitum, utcunque vocem Polonicam exprimes. Cn. Th.*, machen, thun, dieß und jenes, so und so. (*Bh.* onacim, = inaczę; *Bs.* onoditi; *Rg.* onoditi, *si usa, quando non si sà spiegare il proprio vocabulo di quel che li fà*). Onaczy się we drzwi, *i. e.* wchodzi; *sic Apulej.*, *intra limen sese facit*, (er *thut herein kommen). *Obserua lenique vocem Polonicam usurpari etiam compositam*: doonaczyć, wyonaczyć, rozonaczyć, odonaczyć, *quaesim-*

plici verbo ineptiora sunt. Cn. Th. (*Vd.* ongavim, = mówiąc z kim używać zamiaſt *Wc Pan*, *on*, cf. tykać, cf. Waszeć, *Ger.* erzen . ONĄD *adv.*, *Bh.* onndy, onady; *Bs.* onuda; *Rg.* onuda, onammo; *Cro.* onam, onúd; *Ec.* она́мо; ono mieysce, on czas, dort, da, jener Ort, jene Zeit. Szedł z onąd precz. 1 *Leop. Math.* 19, 15. Trzy mile od onąd do miaſteczka. *Baz. Hſt.* 31, *Slo.* odonad. Jeszcze daleko ztąd do onąd. *Stryik.* 36, von hier bis dort hin. Poszedł z onąd. *W.* 4 *Reg.* 22, 1. Czas, iaki ieszcze nie był od onąd, iako narody bydź poczęły, aż do tego czasu. *Leop. Dan.* 12, 1. ONAKI, - a, - ie, ONAKO, ONAK *adv.*, *Gr.* ὁ εκεινινος, *illius modi. Cn. Th.*, owaki. *Wlod.*, von dieser Art. Onako, *illo modo. Cn. Th.*, *Cro.* onak. (*Bh.* onaký inszy, onakoſt, onaknoſt odmienność). *ONDZIE, ONDZIEŻ *adverb. loci*, tam, tamże, da, dort; *Crn.* ondi, *Ital.* onde, *Lat.* hinc, cf. inde; *Ec.* ондѣ, вондѣ; *Bh.* onde y onde kędy niekędy; *Sla.* ondi, = tam; *Sla.* onda, = w ten czas; *Cro.* tada, onda, = wtedy). Jeśliby wam kto rzekł: oto tu ieſt Chryſtus, abo ondzie, nie wierzcie. *Sk. Kaz.* 445. Uciekaiące odciągnął, i pokazał im: ondzież są ci, z któremi myśmy bitwę ſtoczyli. *Bud. Ap.* 84. ONĘDY *adv.*, tamtędy *Wlod.*, *illac Cn. Th.*, jenen Weg, da durch, dort hin; *Cro.* onud, onuda; *Ec.* онуду. ONEGA, - i, *ż.*, rzéka i iezioro w Państwie Rossyyſkim. *Dyk. G.* 2, 239, der Fluß und See Onega. *ONEGDA, ONEGDAY, *ONEGDY, *ONGI *adv. temp.*, *Bh.* onehda, onehdy; *etym.* onego dnia; *Mor.* ondyno; *Slo.* onéhda, onéhdi, onahdi; *Crn.* undan, undâne, unkrat *nuper*; *Vd.* vunou, vounuka; *Sla.* onomadnje; *Bs.* ondan, trecchi dan, prikosjutra, onomadne; *Rg.* ȍndan *poſt tertium diem*, onomàdne *nudius quartus*, prſkȍndan *poſt quartum diem*; *Cro.* onomadne (cf. *Cro.* neki dan, = przed kilką dniami; *Sr.* 1. wondé, nedawno, wondano, wondanko; *Sr.* 2. wongano, ganno; *Rs.* ономéдни, одномéднись, анамня́сь, намня́сь; *Ec.* оногдà, иногдà *aliquando*, *alias*, оногда *nudius quartus*); *indifferens vox ad significandum quemuis praeteritum diem, heſterno excepto. Cn. Th.*, cf. *Germ.* nächten Adlg., neulich. Ciebie Windelicy poznali Ongi, co się posłuszni bydź Rzymſkim zbraniali Prawom. *Hor.* 2, 291 *Min.* Gdy się ongi srożyła zima. *Mon.* 76, 1. - §. b) *Sed usu praeualuit significatio nudii tertii*, przedwczoray, ehegeſtern. Widziałem onegday kawalera tego w iednéy z nią kompanii. *Teatr* 3, 30. Onegda. *Gor. Dw.* 400. Ongi miał sprzeczkę z nim. *Teatr* 11 *b*, 8. ONEGDAYSZY, - a, - e, ehegeſtrig, vorgeſtrig; *Bh.* onehdeyſſi; (*Sr.* 1. wondawſchi *nuperus*; *Rs.* ономéднишный, ономня́шный). Masz tedy, nie od onegdayszego dnia, lecz od początku wiary, kazania. *Pim. Kam.* 352.

ONICH, ONIKS, - u, *m.*, kamień ledwie co przeźroczyſtości maiący; w kolorze podobny do paznokcia ludzkiego. *Kluk Kop.* 2, 49, *Crn.* xyon, der Onyx. ONICHOWY, - a, - e, *Cn. Th.*, von Onyx.

ONIECZYSCIĆ, *f.* onieczyści *cz. dk.*, nieczyſtym uczynić, osprosnić, onierządzić, verunreinigen; *Vd.* nevzhediti; *Rs.* скверниmь, скверна́виmь, оскверниmь, оскверня́mь, опоганиmь, опоганиваmь. Żydzi, którzyby się od umarłego poſkwiernili i onieczyścili, ... *Sax. Ok.* 2. Głupiego to zaiſte rzecz, dziegciem onieczyszczonemi rękami, rożę do nosa podnosić. *Veryf.* 26. Myśmy wiarę od przodków niepokalaną przyięli; aleśmy ią sami onieczyścili, i pokalaną uczynić dopuścili. *Smotr. Ap.* 13. Tym kacerſtwem cerkiew' onieczyścił i oniezbożył. *Smotr. Ap.* 14.

ONIEMIĆ, *f.* oniemi *cz. dk.*, niemym uczynić, niemoty nabawić, ſtumm machen. Człowiek od szatana ogłuszony i oniemiony. *W. Poſt. W.* 2, 191, *Rey Pſt. M m* 2. ONIEMIEĆ, *f.* oniemieie *neutr. dk.*, niemym się ſtać, cf. omieniec), ſtumm werden, erſtummen, verſtummen; *Bh.* oněmim; *Sr.* 1. wonemu, wobnemu; *Vd.* obnemeti, obnemuvati, obmutaſtiti; *Cro.* onemújem; *Bs.* onjemiti; *Rg.* onjemiti, zanjêmiti; *Rs.* нѣмѣmь, онѣмѣmь; *Ec.* опуснѣmи, онѣмѣmь, сдѣлаmься безмолвнымъ. Jużem oniemiał ratunku wołaiąc. *Ryb. Ps.* 130. Żebyś już na reszcie oniemiał przemierzły paplaczu. *Teatr* 24 *c*, 107. Bodaybyś oniemiał z swoią mową. *Teatr* 32, 34. - *Prov.* Oniemiał od śrebrnika. *Cn. Ad.* 939, przedarowano go, żeby milczał, cf. zatkano mu gębę, cf. śrebrogorz).

*ONIEMOCNIĆ się, *f.* oniemocni się *rec. dk.*, w niemoc wpaśdź, zachorować, krank werden. Układł się Ammon i oniemocnił się, i tak przyszedł król nawiedzić go. *Bud. 2 Sam.* 13, 6.

ONIERZĄDZIĆ *cz. dk.*, o nierząd przyprawić, nierządu nabawić, nierządem onieczyścić, osprośnić, verunreinigen (durch Unzucht). Wszyſtkie kościoły, wypadłszy z swego rządu, onierządziły się schismą. *Smotr. Ex.* 56.

*ONIEZBOŻYĆ *cz. dk.*, *oniezbożać *ndk.*, o niezbożność przyprawić, gottlos machen. Tym bluźnierſtwem cerkwie nasze onieczyścił i oniezbożył, aby nas wszyſtkich od boga odwrócił. *Smotr. Ap.* 14, bluźnierſtwem cerkiew' oniezbożać dopuszczamy mu. *ib.* 70.

ONIKSZTY, ONISZTY, - ów, *plur.*, miaſto w Woiew. Wileńſkim. *Dyk. G.* 2, 240. ONISZKI, - ów, *plur.*, ſtaroſtwo w Woiew. Trockim. *ib.*

1) ONO, ono iſte, *ob.* On, ona, ono. - 2) ONO, ONOŻ, ONOŚCI *interj.*, oto, owo! ſchau! ſiehe! (*Sla.* eno, = tam!); *per apocopen* on, On tam. *Cn. Th.* Ono *demonſtrat remota, quae alter non videt*; oto *repentina vel proxima*; owo *iuxta eum, qui demonſtrat, sita. Cn. Th.* Ono baranek boży. *Bud. Joa.* 1, 36. *Eccum ipsum*, onoż go mamy, onośći idzie. *Mącz.*, *Ec.* онсица. Uyrzawszy ią, onosz ieſt, palcem ukazały. *P. Kchan. Orl.* 1, 169. Otoż go macie. *Kchow. Wied.* 29.

ONOMATOPOEIA *Slo.* ſlownotelka.

ONUCA, - y, *ż.*, ONUCZKA, - i, *zdrbn.*, szmat do obwiiania nóg w bótach, *Cro.* obojki, Leinwand, die Füße zu bewickeln, ſtatt der Strümpfe in den Stiefeln. *X. Kam.*

ONURZYĆ, *f.* onurzy *cz. dk.*, Onurzać *ndk.*, ze wszyſtkiém ponurzać, *pr. et tr.*, völlig untertauchen. Jam to ieſt, dla któréy ty swą waleczną cnotą Onurzał się swym męſtwem w złych toniach z ochotą. *Błaż. tl. A* 2 *b*, cf. ochynąć).

*ONŻE, *idem ille*, derſelbe, der nämliche. *Cn. Th.*, [Magnus, ſtaroſta Mazowiecki, onże co był piérwéy ſtaroſtą Wrocławſkim. *Biel.* 77.

*ONZEDMI, *indecl.*, gra w karty, z *Frans.*, *Teatr* 24 *b*, 7.

O P.

OPĄCHAĆ, opącha *cz. ndk.*, owąchać, **beriechen, ummittern, rund um bewittern, beschnuppern.** (*Bs.* opahnuti, ovognati *olfacere*). Pies na ścierw chodząc niezamkniony, Opącha wszystkie sagony. *Biel. Myśl. B 3 b.* Patrzno na tego mędrka, na ten łeb misterny, Co opąchał kafiarnie Paryża i Berny. *Nar. Dz.* 3, 116.

OPACICHA, - y, *ż.*, ksieni, *abbatissa. Mącz.*, **die Aebtissinn**; *Boh.* **abbatysse, opatkyně**; *Crn.* aftashèza; *Cro.* abatisha, opaticza; (*Cro.* opaticza, *Hg.* apátsa, *s* mniszka, zakonnica; *Rs.* игуменья. *Opacina. *Ern.* 64. Naywiększa między mniszkami, opacicha, *maxima Vestalis. Mącz.* Pochlebcy z opatami albo opacichami przyiaźń wiodą. *Kosz. Lor.* 41 *b.* OPACINY, - a, - e, od opaciny, **Aebtissinn=**; *Crn.* aftashzhen; *Rs.* игуменьинъ. (*Bh.* **abbatyśstwi** opactwo zakonnic). OPACKI, OPACTWO, *ob.* Opatstwo.

OPACZNOŚĆ, - ści, *ż.*, przewrotność, (*Etym.* pak, o-pak), **Verkehrtheit**; *Sr.* 1. **wopacźnosćź**; *Vd.* opazhnost; *Bs.* opacina *nequitia*, *prauitas*; *Rg.* opacina *improbitas*; *Rg.* opaccina *scelus enorme*, *Cro. et Dl.* opachina *improbitas, peruersitas*). W tym nieiaka iest rozumu opaczność, nikomu nie chcieć bydź obowiązanym. *Gor. Sen.* 446. OPACZNY, - a, - e, OPACZNIE *adverb.*, *Bh.* **opačny**; *Sr.* 1. **wopacżne**; *Vd.* opak, opazhen; *Crn.* napèzhn; *Rg.* opák, - a, - o; *Bs.* opák, zlocest *prauus*, opa, zlo *inique*; *Cro* opachlyivo *torue*; *Rs. et Ec.* опакїй, опако; na opak, przewrotny, **verkehrt.** Całe piérwszym opaczne powtarzał relacye. *Mon.* 67, 389, sprzeczne, przeciwne). Niektórzy tak opacznie gadaią, iż słowa ich w przeciwnym znaczeniu brać potrzeba. *Pilch. Sen. list.* 282. Wszystko sobie tłumaczy ópacznie. *Teatr* 23, 89. Duchy opaczne nigdy tego nie chcą, co się drugim podoba; na co się drudzy wzdrygaią, to im lube. *ib.* 24 *c*, 14. Będę łaiał wzaiemnie; a czytelnik baczny, Niech osądzi, ieżelim w zdaniu mym opaczny. *Nar. Dz.* 3, 123. Opacznym sposobem. *Kłok. Turk.* 119. OPACZYĆ, - ył, - y, *cz. ndk.*, zopaczyć, *f.* zopaczy *dk.*, *Bh.* **opačiti**; *Sr.* 1. **pjewopacźnu**; *Vd.* opazhiti, prepazhiti, preberniti, prebrazhati; *Bs.* izopaciti; *Rg.* izopàciti, izopacijvam), *s* przewracać, opakować, na opak wywracać, **verkehren, umkehren, umdrehen, verdrehen.** Słowa pisma S. iako wyszpocił i zopaczył inaczéy. *Birk. Ex. D* 3 *b.* Heretycy pismo opaczą. *Biał. Post.* 81. Wychowanie pomiesza, wywróci a czasem zopaczy, Co gwiazdy przy rodzeniu chciały mieć inaczéy. *Pot. Arg.* 248. Kiedy król niezgody domowe uspokoić chciał; ali nieodpowiedna śmierć wszystko zopaczyła. *Podw. Sion. O* 3. (*Rg.* izopacitegl *deprauator*, *f.* izopacitegliza).

OPADAĆ, *ob.* Opaśdź. OPAD, - u, *m.*, opadanie, opadnienie, *Cro.* opad, **das Fallen, Sinken, Herabfallen.** Z Pinda Peneius pienisto się ryie, A swym ciężkim opadem, z subtelnémi wiie Gęste chmury dymami. *Zebr. Ow.* 19, *deiectu graui*). Opad ziemi, *Vd.* opad semle, podlesina, **ein Erdfall.** Opad morski, opadnienie morskie, **die Ebbe.** W porcie tym nawet pod czas opadu morskiego, znayduie się wody na 50 stóp. *Pam.* 85, 1, 425, *Sla.* opadanje morskò, *Rg.* ossek, rekessa. OPADLINY *plur.*, ułomki, **Bruchstücke.** Przemysł zamek Bytomią lub to na dawnych opadlinach, lub też na iakim inym sposobnym mieyscu, wywiódł. *Krom.* 259. OPADŁY, OPADYWAĆ, *ob.* Opaśdź.

*OPĄDZAĆ, *ob.* Opędzać.

OPADZISTY, - a, - e, często abo łacno opadaiący, *deciduus. Cn. Th.*, *Cro.* odpadlyiv; *Bs.* opadiv; **leicht abfallend.** OPADZISTOŚĆ, - ści, *ż.*, **die Abfallbarkeit, das Abfallen.** *Tr.*

OPAIĆ, *ob.* Opoić.

OPAK *adv.*, na OPAK, w OPAK, przewrotnie, do góry nogami, przeciwnie, inszym sposobem iak się należy, **verkehrt, umgekehrt**; *Bh.* **opak, naopak, na opak obratiti, na ruby**; *Sr.* 1. **wopak, wopako, wopaki**; *Sr.* 2. **hopaki, hopazne**; *Crn.* napèk; *Vd.* naupak, napak, na pezhnu; *Cro.* na opak, (opàka, prechka *impedimentum*); *Rg.* naopáko, (opák *peruersus* opaczny); *Bs.* na opako; (*Sla.* opaka strana, *s* nice; opák, *s* suchwały); *Rs.* onako, на onако; *Ec.* опако, (cf. *Ec.* обаче przecież), омвернѣ, на омворомъ; cf. *Hbr.* הפך *peruertit*, *ob.* pak). Rady wielkich monarchów Pan w niwecz obraca, Pan ludzkie myśli opak wywraca. *J. Kchan. Ps.* 43. O nędzny świecie! toć u ciebie wszędy a wszędy opak potrawy stawiaią. *Rey Pst. Hhh* 6. Nic w swym mieyscu nie leży, wszystek rząd smieszały, Opak się wszystko dzieie. *Bardz. Tr.* 263, *Slo.* **wšecko križem, na opak idi.** Prędzéy się na świecie wszystko opak stanie, Niżliby miał ten umysł podlegać odmianie. *Min. Ryt.* 2, 379. Gdzie opak wszystko się dzieie, Głupi z mądrych się śmieie. *Dar. Lot.* 13. Mądry kontent ze swego stanu; opak głupi. *Pilch. Sen. list.* 53, przeciwnie zaś). Szatan z P. Chrystusem nigdy się zgodzić nie chce; pan tak, a on opak. *Hrbst. Nauk. O*, 8, cf. iedni sasa, drudzy do lasa). W tym żeś dawała zapłatę, a zapłatyś nie brała, stało się w tobie opak. 3 *Leop. Ezech.* 16, 34, *przeko. 1 *Leop.*). Doznaliśmy te żydy nie być winne śmierci, a owszem opak naleźliśmy, że są sprawiedliwi. 3 *Leop. Ester* 16, 15, przeko. 1 *Leop.*), *ib.* 2 *Par.* 20, 11. Chwalebne iego przymioty gani, i opak do ludzi udaie. *P. Kchan. Jer.* 112, opaczy, opakuie, szpoci). Szczęście koło swoie opak obróciło. *Paszk. Dz.* 23. Niech całe gospodarstwo póydzie w nieład, niech wszystko przewróci się na opak, mnie to nie obeydzie. *Teatr* 24 *c*, 62. - §. Opak mu ręce związali. *Pieś. Kat.* 57, wspak, **auf den Rücken.** Związano opak ku grzbietowi ręce Rzymian. *Lib. Hor.* 68, *Bardz. Tr.* 324, *et* 428. Dał opak ręce katom syn boży, Niestetysz uwił grzech nań powrozy. *Miask. ryt.* 57, *Vd.* opak, poprek, krishama). *OPAKOWAĆ, - ał, - uie, *cz. ndk.*, zopakować *dk.*, (*Bh.* **opakowati** *repetere*, **naopakowati** *saepe repetere*; *Slo.* **opakugi** *gemino*); *Rg.* opakovatti *improbe facere*, *Bs.* opakovati *peruerse agere*; *Cro.* izpachùjem, izpachiti, spachujem; *Dl.* izopachujem (*ob.* szpocić, wyszpocić); na opak wywracać, opaczyć, opacznie tłumaczyć, **verkehren, verdrehen.** Alexander wielki, i dziś Turek, mieszaniem ludzi, zopakowali wszystek świat. *Biel. Sw.* 155. Wedle wymysłów swoich opakuią wolą pańską. *Weresz. Bgl.* 14. Odszczepieńcy pismo nicuią, opakuią, wykręcaią. *W. Post. M.* 429, *W. Post. W.* 84. Fałesznie targa się na ich poczciwość, opakuiąc onych powściągliwe życie. *Gor. Dw.* 269, opacznie udaiąc). Słowo Boskie na iuny kształt wywra-

wywracać abo opakować. *Rey Ap.* 7. Swiątośći Pańskie u nas ocięto, okąszono, zopakowano. *Zrn. Pst.* 41. Boskiego postanowienia skażenie i zopakowanie iest niesprawiedliwe. *ib.* 3, 514. Komu nie iest przemierzły człowiek fałszywy, i słowa swoie opakuiący, który i tak i owak słowa odmienia, i strzyże i goli, i grabi i siecze, insze mówi stoiąc, insze siedząc. *Weresz. Rgl.* 118

2. OPAKOWAĆ, *cz. dk.*, w koło popakować, napakować, **bepacken**.

OPAL, - u, *m.*, **der Opal**, kleynot, w którym się wszystkich innych kleynotów nayduią kolory, podług różnego ku światłu obrócenia, wydaie kolor purpurowy, błękitny, czerwony, zielony i t. d. *Kluk. Kop.* 2, 44; *Rs.* кошечей глазъ, *ob.* kocie oko.

OPAŁ, - u, *m.*, pal, palenie, **das Brennen, der Brand**; *Bh.* **palivo, zatop**, (cf. zatopić); *Cro.* opal *ustigo*. W takim ten dzień, o! nazbyt pracuiącym długi, Zszedł opale, iaki snadź nie był w Polszcze drugi. *Tward. WD.* 86, upał, **die Hitze**. Puścił Bóg ogień na Sodomę, i dał na opał straszny miasto. *Sk. Żyw.* 205, t. i. na pożar). - Opał pokoiów dwoiaki bydź może, w drewnie i w węglach. *Kluk. Dyk.* 1, 9. **die Heitzung**; *Vd. et Crn.* kurjava; (cf. kurzyć, kurzawa); *Rs.* топка cf. topić). Drzewo na opał, **Brennholz**, *Vd.* pezhne drave, nietne druve; *Ross.* истопле. - *transl. i fig.* opał, ogień, **Hitze, Feuer**. Rycerska iego odwaga w natarczywych woiennych opałach doświadczona. *Nies.* 1, 42. Nie w takich ia byłem opałach, gdyśmy Minorki dobywali. *Boh. Kom.* 3, 135. Kazał pułkom na odwod z samego opału bitwy obrócić. *Kłok. Turk.* 243. Wściekły go gniew zapalił, i w owym opale odjął rozum. *Hor. sat.* 207, t. i. w zapale). Nieszczęśliwy, kto się gniewowi w pierwszym opale nawinie. *Pilch. Sen. Gn.* 160. *Tward. Wład.* 220. *Susz. Pieś.* 3, *J. Rs. obs.* опала rozgniewanie panuiącego, a zatym wygnanie i konfiskata; bannicya; опальный skonfiskowany). (*Boh.* **Opalek** *titio extinctus*, **Löschbrand**, głownia zgaszona).

OPAŁAĆ, - ał, - a, *Act. ndk.*, *Bh.* **opalati, zopalati**; *Slo.* **opalati, dzuditi, preopalati**; *Vd.* oplati, plati, presoditi, plukati, oplukati; *Hg.* palolni, meg-pallom; *Dl.* ressetam (cf. rzeszoto); *Cro.* izchinyam, izchiniti (cf. *wyczynić); *Rg.* rescettati; *Crn.* rętam, vihtim; *Bs.* krusgitti sgitto); ze zboża *pel*, proch wytrząsać, (*cf.* łac. pala, s wieiaczka); **ausstauben, den Staub ausschütteln, Getreyde schwingen**. Kasza w młynie od grubszych plew oczyści się przez przetak; a na koniec iak zowią przez opałanie, podrzucaiąc na niecce, z którey plewy opadaią. *Kluk. Rosl.* 3, 264, cf. opałka; cf. wiać, cf. opełki). - b) *tr.* Opałać kogo kiiem, s bić smolno, okładać, (*cf.* palnąć), **einen ausgärben, ausprügeln**. Wybić, wywalić, opałać poddanego smolno kiiem. *Ern.* 21. Kiiem ich u dworu opałaią. *Alb. z Woy.* 19. - c) Opałać sztukę chleba, s chciwie kąsaiąc ieść, nie ukrawaiąc *Cn. Th.*, **wacker drauf los beißen, hineinfressen**.

OPALENICA, - y, *ż.*, miasto w Woi. Pozn., gniazdo Opaleńskich. *Dyk. G.* 2, 240, **eine St. im Posnischen**. OPALACZ, - a, *m.*, który co opala, *Cro.* opalitel, *Vd.* osmojavez, smodnik, **der Bebrenner, Besänger, der etwas rund um bebrennt**. Opalacz pieców, **der Beheitzer, Einheitzer**. OPAŁEK, - łka, *m.*, *Bh.* **opalek**, opalona głównia, **ein Löschbrand**. Stlukłszy go, z dworu by z miasta,

opałkami, ale niebardzo iasnemi, wyświecili. *Glicz. Wych. H* 8. cf. pałka. OPALENIEC, - ńca, *m.*, pogorzelec, **ein Abgebrannter**. *Tr.*, ożga. OPALIĆ, *F.* opali *Act. dk.*, Opalać *ndk.*, *Bh.* **opaliti, opalowati, očaditi**; *Bs.* opaliti; *Rg.* opaliti; *Sr.* 1. **wopalicż, wopalim, wopalu**; *Dl.* oppaliti; *Cro.* opalyújem, oszmugyújem, szmudím; *Sr.* 2. **smalisch**; *Vd.* smoditi, osmojati; *Ross.* опалить, опалять, опаливать, na około popalić, oparzyć, ogorzałym uczynić, **umbrennen, bebrennen, umsengen**. Miasteczka opalili, wsi i pola około popustoszyli. *Steb.* 86. Nasi w ten czas Wielicz opalili. *Stryik. Gon. L* 3, cf. *Ger.* **brandschatzen**. W kuchni opalić, t. i. gęś, kapłuna lub zwierzynę opalić nad piecykiem i ogniem dobrze palaiącym się, ażeby nie okopcić obracaiąc miernie. *Wiel. Kuch.* 418. Opalić drewno, kiy, pałkę, nad ogniem hartować. Parkan z drzew na ostrze zaciosanych, a opaleniem stwardniałych. *Nar. Hst.* 3, 149. Kiiem opalonym sztych królowi podaie w samę twarz. *Bard. Tr.* 51. Chodzi z opaloną pałką. *Bies. A* 1. - Motyl do świecy lecąc opala się. *Chmiel.* 1, 1185, **er versengt sich**. Odrwi prędzey, niż pioró opalił. *Opal. sat.* 6, **ehe man sichs versieht**. Tak gładko skłamał, iak gdyby piórko opalił. *Wol. Dicto citius*, pierwey niżli słowo wyrzekł, iakoby pióro opalił. *Mącz.*, *Cn. Ad.* 1015. - Oparzenie lub opalenie, obrażenie ciała od ognia, lub rozpalonych rzeczy. *Perz. Cyr.* 2, 75, *Rs.* ожога, cf. ożog). - Nie biegay w dzień, bo się opalisz. *Mon.* 71, 107, ogorzeiesz). Wiatrem opalony. *Pot. Arg.* 190, ogorzały, **geschwärzt**. OPALIN, - a, *m.*, miasto w ziemi Chełmskiey. *Dyk. G.* 2, 240, **eine St. im Chelmischen**. OPALISKO, - a, *n.*, mieysce opalone, rzecz opalona, **etwas Abgebranntes**. Skopcоney nawy smutne stoią opaliska. *Dmoch. Jl.* 2, 106. Nim Troia się zmieni w gruzy, w opaliska. *ib.* 2, 350, cf. perzyna, pogorzelisko, **Aschhaufen**.

OPALISADOWAĆ, *cz. dk.*, palisadami okolcować, oparkanić, okolić, **bepallisadiren, mit Pallisaden bezäunen**. Pochyłość fortecy zewnętrzna iest mocno opalisadowana. *Pam.* 82, 95.

OPAŁKA, - i, *ż.*, naczynie, w którym opałaią zboże od zdziebeł, plew, i t. d. *Dudz.* 48, **eine Schwinge, Getreideschwinge, Futterschwinge**; *Bh.* **opałka, wopálka**; *Slo.* **opálka, ričice**; *Hg.* palló, *Sr.* 2. **lischawa** (cf. lisica); *Crn.* vehtra, hèbn; *Vd.* veuniza, *Cro.* vejách (*ob.* wieiaczka); *Sr.* 1. **schwinda**; *Rs.* ночвы, ночовки (cf. niecka); *Ec.* ночвы; (cf. *Lat.* pala). W mieyscu, gdzie gospodarz czyści od plew ziarna, Wyskakuią z opałki boby albo grochy, Gdy ie rolnik podrzuca, i wiatr niesie płochy. *Dmoch. Jl.* 2, 25. Kury opałkę z zbożem obsiadaią. *Karp.* 3, 114, cf. opełki). Spokoyny, iak opałka za wozem. *X. Kam.*, nieustannie trzepie. - *fig.* Koszałki opałki pleść, wici kręcić, troie widy gadać, **weder gehauen noch gestochen, Strohzeug** (cf. *drwa, *kawy), *Bh.* **třesky plesky, trety, ćać**. Niemasz nic w głowie iedno koszałki opałki. *Zabl. Zbb.* 89. - b) Szotowie z opałkami chodzą. *Vol. Leg.* 2, 984, **Tragreff, Reff**; kosz do noszenia towarów; cf. krupka, króbka.

OPALNY, - a, - e, od opału, **Brenn-**. Niedostatek opalnego i budowlanego drzewa. *Mon.* 74, 682. W opalnym lesie odstęp na dwa, a w budowlanym na 4 łokcie iest wystarczaiący. *ib.* 74, 708. *Rs.* неопалимый *incombustible*; *Ec.* неопалимый *non ustulandus*.

OPALOWAĆ, - owal, - uie, *Act. ndk.*, palami obwieśdź, ogrodzić, umpfählen. *Tr.*

OPAMIĘTAĆ się, *F.* opamięta się *Rec. dk.*, przyyść do siebie, do pamięci, wieder zu sich selbst kommen. Dotąd się opamiętać nie mogę. *Teatr* 26 *c*, 71, *ob.* upamiętać się.

PANCERZYĆ *cz. dk.*, pancerzem oblec, bepanzern, *Vd.* oboklopuvati, pooklopiti; *Cro.* okláplyem.

OPANOWAĆ, *F.* opanuie *Act. dk.*, *Boh.* opanowati; *Rg.* ovlàdati (cf. władać, władza); *Crn.* pooblastim se; *Vd.* voblastitise, pooblastitise, pomoistruvati; *Rs.* завладѣть чѣмъ, осилить, осиливать; *Ec.* овладѣти. panem czego się robić, objąć, obsieść kray, twierdze, cf. oiarzmić, okagańczyć, sich bemeistern, zum Herrn von etwas machen. - *propr. et tr.* Demetryusz twoie serce opanował. *Teatr* 51 *d*, 3. Trawisz się, melancholiia cię opanowała. *Wg. Mar.* 1, 232. Mdłość ią opanowała. *Teatr* 13 *c*, a, t. i. ogarnęła. Zycie, które prowadzę, bardzo mi iest obrzydłe; ale mię opanował nałog. *Teatr* 37, 320. Djabol rozwiozłości opuścił go, ale na iego mieysce siedmiu go innych opanowało. *Teatr* 4 *b*, 86, cf. opętać. Opanowanie, *Vd.* pooblastenje; *Cro.* obladanye. Niech go opanuie z iego dyskrecyą. *Teatr* 32 *b*, 111, t. i. licho niech go opęta, der Guckguk hohle ihn. Opanowany filut. *Teatr* 31 *c*, 50, opętany, ein verteufelter Spitzbube. Te opanowane kobiety, iak zemsty chciwe. *Teatr* 9 *b*, 42. Taka gęba opanowana, że nie dopuści sobie interessu przełożyć. *Boh. Kom.* 1, 30, wyparzona, wyklektana). - *tr.* Pokutę grzeszniku, tak opanuy, tak ściśniy, iako tonący chwyta się tablicy. *Pociey* 164, ogarniay, chwytay, sobie przywłaszczay). - *§. intransit.* Ześliy tego, który ma opanować na wszystkiéy ziemi. *Rey Pst. B* 6, panowanie swoie rozciągnąć). *OPANOWAŁY, *z.* Opanowany, opętany, besessen. Wzdy się day użyć, byś też była skałą, I od iaszczurki opanowałą. *Pet. Hor. F* 4 *b*.

OPAR, - u, *m.*, (*Bh.* opar *vapor*, *Rs.* опара, mąka drożdżami zaczyniona do pieczenia chleba); opał, pał, parzenie, das Brennen, Sengen. Używay teraz darów, Któreś ręką waleczną z woiennych oparów Uwolnił. *Pot. Arg.* 302. Jako wpół potym śniegi ustąpiły, A chwast i cierpkie żagwie się rozwiły, Opar on iedli surowy. *Tward. Misc.* 101, t. i. rzecz parzącą, truiącą). - §. opar, *ob.* oparzelina na ciele, Brandschaden am Leibe. W tey wodce pióro omaczaiąc, ten *opar* maczać. *Spicz.* 107.

OPARCIE *ob.* Oprzeć.

OPARKANIĆ, *F.* oparkani *Act. dk.*, parkanem opasać, ogradzać, *Vd.* oplankati, mit einem Breterzaun umzäunen, beplanken, einschließen, *propr. et impr.* Podług nich lepiéy iest oparkanić miasto, aniżeli go murem opasać. *N. Pam.* 17, 150. Koło, miasto drzewiane oparkanione. *Gwag.* 300. Wolno dworzec każdemu grodzić, oparkanić albo obmurować. *Szczerb. Sax.* 246. Ogrodzenie albo oparkanienie dworców, *ib.* 247. Drzewa tłocząc się iedno na drugie, robią iakoby iakie oparkanienie. *Karp.* 5, 138. Zwierzyniec był częścią oparkanionym, częścią okolcowanym sośniną. *N. Pam.* 263. Pałac oparkaniony wielkim niedobytym murem. *Gor. Sen.* 273. - *fig.* Oparkanisz go twemi dobrodzieystwami. *Gor. Sen.* 14, obsypiesz go, lub też osłonisz go od niebezpieczeństw). Żony Sułtańskie zawsze oparkanione iak owce. *Pam.* 85, 1, 145, zamknięte na około, eingeschlossen.

OPARKOCIĆ się, *ob.* Parkocić.

OPARTOLIĆ się, *F.* opartoli się *Rec. dk.*, źle ladaiako się ożenić, sich schlecht verheyrathen, eine schlechte Partie treffen. Nierządu tego co za koniec! Marne ożenienie W domu; ieżeli się w Niemczech gdzie nie opartolił Przeciw woli rodziców. *Opal. Sat.* 4.

OPARSZEĆ, *F.* oparszeie *Neutr. dk.*, OPARSZYWIEĆ, *F.* oparszywieie *Neutr. dk.*, parszywym się stać, parchu dostać, räudig werden. Doświadczeniem nas tego lata uczą starsze, Ze ieśli się nie wietrzy, w iamie lis *oparsze (oparszeie). *Pot. Pocz.* 106. Siedzisz, gdzieś się urodził, ani cię wiatr wywiał, Nie dziw, żeś też z lisem swym w iamie oparszywiał *ib.* 107.

OPARTY *ob.* Oprzeć.

OPARZELISKO *ob.* Oparzysko. OPARZELINA, OPARZELIZNA, - y, *ż.*, obraza od ognia, opalenie, opar, oparzenie, Brandschaden, Brandwunde, Verbrennung. Nazywamy oparzelizną, gdy ciało, bądź to ogniem, bądź iaką rozpaloną rzeczą, bądź też wrzącą wodą lub tłustością, obrażonym zostanie. *Perz. Cyr.* 1, 123. Lekarstwo na oparzelinę, gdy kto od ognia szwank odnosi. *Haur. Sk.* 584. Próba wody działa się przez zanurzenie ręki winowaycy w wodzie wrzącey bez oparzeliny. *Ostr. Pr. Kr.* 2, 140. OPARZELISTY, - a, - e, gorący, parzący, heiß, brennend. Kapusta ma bydź pod wieczor sadzona, ile dnia gorącego; bo oparzelisty czas mdli ią i zwędza. *Syr.* 1115. OPARZYĆ, *F.* oparzy *Act. dk.*, Oparzać *ndk.*, *Bh.* opařiti; *Vd.* oparīti, obariti, respariti, resvrezhiti, svrezheti; *Rg.* opàriti, oparliti; *Bs.* oparriti, oparliti, oprriliti, operliti, isprrliti, osgecchi; *Cro.* oparújem; *Ec.* опариваю; (*Rs.* опарить, опаривать umnieyszać gorąco w łaźni); warem abo ukropem opalić, abbrühen, bebrühen. Oparzyć świnię, kura. *Cn. Th.* Chcąc oparzyć kurczęta, umoczysz w ukropie, pióra omkniesz, i dotąd maczać będziesz, póki wszędzie nie oczyścisz, nie naruszaiąc skóry. *Wiel. Kuch.* 419. Jakby go oparzył. *Cn. Ad.* 287, cf. iakby go zimną wodą oblał, t. i. nagle przerażony, als hätte man ihn mit Sud beschüttet, so fuhr er zusammen. Wyleciał ztąd, iak oparzony; nie pożegnawszy mnie nawet. *Teat* 32, 48 *et* 53 *b*, 54, cf. zagorzały). Skoczył do swéy zdobyczy, iakby oparzony. *Tol. Saut.* 66, cf. postrzelony). - §. *transl.* Ty, kiedy lato *oparza* krainy, Obrotne w nocy przywracasz godziny. *Bard. Boe.* 18, ożega, zażega, osusza). OPARZYSKO, OPARZELISKO, - a, *n.*, oparzyste mieysce, ziemia wodnista nigdy nie marznąca, nasses und nie frierendes Erdreich, Sumpf, Mohr; *irrigua loca, quae hieme non congelantur. Cn. Th.* Powiadaią niektórzy, iż oparzysko iest wilgotność ziemi własna a przyrodzona, która z niey nigdy nie odchodzi. *Cresc.* 103. Oparzeliska, których grunt, ani stały ani rzadki, iest niedostępnym, stają się równie nieużytecznemi rodzaiom wód i ziemi. *Stas. Buff.* 44. Boreas oparzyska stwierdza, w lato niedochodne. *Ban. K* 2. W iego dolinach cierpkie oparzyska. *Jabł. Buk. G.* OPARZYSTY, - a, - e, parzący, gorący, brennend, brühend. *Tr.* - b) Ziemią oparzystą zowią, którey wilgotność iest wrodzona, a nigdy iey nie odchodzi. *Cresc.* 103, sumpfiges Land. Bydlę tuczone na miękkiey i oparzystéy paszy, prędko się podbiia. *Pilch. Sen. list.* 392. Rzeka błotnista a oparzysta. *Nar. Hst.* 3, 196.

Egipt, gdzie Nil oparzysty płynie. *Chrość. Lek.* 57. Zima niestateczna, mokra i oparzysta. *Haur. Sk.* 4 *et* 25. Wiosna oparzysta. *Tward. W. D.* 2, 110. - c) Oczy oparzyste, zaognione, entzündete Augen. Oparzysty, *lippus*, oczu płynących. *Volck.* 488, *ob.* oko). Z nosa mu ciecze, oczy oparzyste. *Sien* 251, *Spicz.* 108. OPARZYSTOŚĆ, - ści, *ż.*, oparzystość oczu, die Augenentzündung. *Tr.*, cf płynienie oczu, *ob.* oko.

1. OPAS, - u, *m.*, pasza, karmia, Nahrung, Futter. Odsyłać wieprza na opas do browaru. *Torz. Szk.* 25. Bydło do pracy i do opasu. *Węg. Mar.* 3, 146, Arbeits = und Mastvieh. Gorzéy niż wilcy ludzie krwi swey karmią się opasem. *Pot. Zac.* 86. Szukaią posługi dla opasu i obłowu niegodziwego. *Pilch. Sen. list.* 24. Okropney w grobach będą gadzinie opasem. *Pot. Jow.* 11. Ksiąg tych nie kupi nikt, choć będą naytańsze, Leżą molom opasem. *Pot. Zac.*

2. OPAS, - u, *m.*, opasanie, obwiedzenie, okolenie, osaczenie, das Umgürten, Umzirkeln, Einschließen. Cokolwiek nam kiedy o oblężonym Saguncie, lub innych miast opasach, Rzymskie podały pióra. *Nar. Chod.* 2, 46. Belagerungen. - b) obwód, koło, der Kreis, Umkreis. Od góry Atlasu, Aż do dawnéy Scytyi ciągłych gór opasu. *Przyb. Luz.* 89. Niedalekie od nieba zlatuie drożyny, Już na opasach światła opiera się. *Przyb. Milt.* 76. Szlaki dziewięćkrotnym opasem zawiera. *Przyb. Milt.* 50, cf. opaska). Opasy nawet miasta, aby w czasie zasłoną dla mieszczan nie były, z gruntu poobalali. *Nar. Hst.* 5, 312, t. i. opasuiące go fortyfikacye, obmurowania, oparkanienia, die rings um gehenden Befestigungen. Łokci piętnaście całych było go opasem, *mensura roboris. Zebr. Ow.* 212, w koło, w około). OPASAĆ, *F.* opasze *Act. dk.*; Opasuie *Pr.*, Opasywać *Fr.*, *Bh.* opasati; *Slo.* opasugi; *Sr.* 1. wóbkaßam, wobpaßuju; *Vd.* opasati, oppasat, obpasati, prepasati, oviti, obgerniti, obdati; *Cro.* opaszati, opasuhujem, opassújem, obsztiram; *Bs.* opassati; *Dl.* oppassati; *Rs.* опоясать, опоясывать, *Ec.* опоясую. pasem obwinąć, umgürten. Poszedł na wędrówkę, opasany sporym trzosem. *Pot. Jow.* 164. *Prov.* Kształtny w opasaniu, by gęsie iaie w taśmie. *Rys. Ad.* 32. - b) *transl.* obwieść, okolić, otoczyć, umzingeln, umkreisen, umgeben, umschließen, rund um einschließen. Rożne dzikie zwierze siecią opasował. *Tol. Saut.* 53. Rozumieią, iż lepiey iest oparkanić miasto, niżeli murem opasać. *N. Pam.* 17, 150. Miasto troiako opasane mury potężnemi. *Tward. Wład.* 147. Miasta murami opasywać trzeba. *Hul. Ow.* 215. Morze wszystkie ziemie sobą opasało. *Otw. Ow.* 605. Opaszem we środku skrzydłami nieprzyiaciół. *Bard. Luk.* 119. Opasanie fortecy, ze wszystkich stron różnemi dzielnicami woyska, ażeby iey oderznąć dowóz wszelkiey żywności i wszelką pomoc. *Jak. Art.* 3, 305, obsaczenie, blokada). Uczynił opasanie a pobocznice nad wszystkim domem, na wyż pięć łokci. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 6, 10, tasłowanie. 3 *Leop.*).

OPAŚĆ, opasł, *F.* opasie *Act. dk.*, Opasać *ndk.*, okarmić, opchać, satt füttern, sättigen, vollstopfen. *pr. et tr.* Spodziewał się nieprzyiaciel gotowym obłowem w kraiu naszym się opaść. *Tward. W. D.* 64.

OPAŚDŹ, OPAŚĆ, opadł, *F.* opadnie *med. idntl.*, Opadać *ndk.*, Opadywać *czstl.*, *Bh.* opadnauti, opadati, opadawati, oprchnauti, oprchám; *Sr.* 1. wopadnyu; *Vd.* opasti, opadati, opaduvati, se sesti, se sesuniti, dolopadati, dolpozhenjati, pozhenjati; *Bs.* opadati, opasti, pasti, *Rg.* opàsti, opanuti, opadati; *Cro.* opaszti, opadati, opádam; *Rs.* опасть, опадать. - 1. *intransit.* opada woda, rzeka, upada, das Wasser fällt. Wody, które na dole są, zbieżą, a opadną. 3 *Leop. Joz.* 3, 13, spłyną i zginą. 1 *Leop*). Wzbieranie i opadanie oceanu, *fluxus et refluxus*, wezbranie i opadnienie, *Sla.* vzrâst i opadanje morskò; *Rg.* plimma i ossek, plimma i rekessa, Fluth u. Ebbe, Steigen u. Fallen. *Wyrw. G.* 15. Opadnienie morza, bieg ustępuiącego morza. *Sniad. Jeo.* 230. *Hub. Mech.* 468. Już morze brzeg ma, iuż się i w swoie zmieszczaią Łożyska pełne rzéki, strugi opadaią. *Otw. Ow.* 21. Mgła opada, der Nebel fällt. Mgła, która umysł osiadła, abo opadnie, abo zrzadzieie. *Pilch. Sen. Gn.* 308. - *Similiter*: Już noc opada, iuż dnieie, słońce za chwilę powróci. *Kniaź. P.* 1, 239, die Nacht neigt sich; geht zu Ende. - §. *transitive* opadła ich woda, *destituit eos aqua. Cn. Th.*, odeszła ich woda, sie haben das Wasser verloren; das Wasser fiel, so daß sie nicht weiter schiffen konnten. Tawta cienka, którą miała, opadła ią, że tylko w saméy gzle została. *Przyb. Orl.* 1, 176. W ciele iego robacy gmerali, a ieszcze żywego ciało z boleścią opadywało. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 9, 9. - 2. opadać, spadać, herabfallen, abfallen. Jlekroć na S. Marcina zawołał, tylekroć okowy z niego opadały. *Sk. Dz.* 557. Opada liście z drzew, cf. Listopad). Wszystko minęło, i iako liść z drzewa opadło. *Sk. Dz.* 345. Gładkość za czasem opada, Jeden los maiąc z wiosennemi kwiaty. *Zab.* 12, 57. Naysmacznieysze są iabłka, gdy prze doyrzałość opadaią. *Pilch. Sen. list.* 81. Starzy, iak doyrzałe iabłka opadaią. *Prot. Kont. D* 2 *b.* Lasy z liścia opadaią. *Ryb. Ps.* 50, t. i. liście tracą, verlieren ihr Laub. *Similiter*: A ty się chwieiesz, z sił opadasz, ledwie co dychasz! *Teatr* 38, 252, siły utracasz!) Z łaski Cesarskiey podnoszą się na naywyższy stopień, a nim noc nastąpi, znowu opadaią na ziemię. *Klok. Turk.* 95, stürzen wieder herab. Opadła suknia na nim, *in pannulos defluxit vestis. Cn. Th.* 708. Lud wynędzniały, i ledwie opadłemi płaty obdziany. *Stas. Num.* 1, 219, mit abgefallnen Lumpen bedeckt. Zda mi się coś, że człecza twarz ze mnie opada. *Zebr. Ow.* 47. Włosy białe, na ramiona i czoło opadłe. *Stas. Num.* 2, 85, auf Schultern u. Stirne herabfallendes Haar. Opadaią mi włosy, *defluunt mihi capilli Cn. Th.* 629. Włosów oblecenie abo opadnienie. *Oczk. przy.* 3, *Cro.* opuznènye, (opuznènecz *alopecus*); *Sr.* 1. wołow zlezeno. Opadnienie macicznę, gdy się macica w krok osunie. *Perz. Cyr.* 2, 266. das Herabfallen der Gebärmutter. *Chym.* opadnienie *praecipitatio*, przypadek, w którym płyny przymuszone są, ciała stałe w sobie rozpuszczać. *Sniad. Chy.* 25, das Niederschlagen, die Niederschlagung. - §. Członek męzki, gdy go włoży w wodę zimną, zaraz opadnie i zflakowacieie. *Perz. Cyr.* 2, 242, fällt wieder zusammen. Opadł koń, z spadł z ciała, schudł, das Pferd ist vom Luder gefallen, vom Leibe gefallen, mager geworden. Przed zimą koń ma bydź dobrze pasiony, aby przez zimę z ciała nie opadł. *Kluk. Rosl.* 3, 116. Opadnienie albo ochudnienie. *Oczk. prz.* 2. Nie ie, schnie, chudnieie, i oczywiście z ciała opada. *Mon.* 70, 110. Bardzo w téy chorobie opadła abo schudła. *Ern.* 18. Lekarstwo dla osób słabowitych i opa-

dłych z ciała. *N. Pam.* 11, 204. - §. 3. Opaśdź na czym, = napadłszy osieść, zoſtać się, auf dem Flecke, wo man hingekommen iſt, ſitzen bleiben, hacken bleiben. Piszą, iakoby Czech z częścią ludzi swych, na pustych onych i leśnych gruncieoh miał opaśdź. *Krom.* 23. Książę Ruſki, namknąwszy się ku naszym, niedaleko taborem opadł, *caſtra metatus eſt. Krom.* 274, er ſetzte ſich mit dem Lager. Reszta żołnierſtwa, zamiaſt dania pomocy swoim, na łupach opadła. *Nar. Hſt.* 3, 102, ſie blieben beym Plündern zurück. Okręty na ſkałach morſkich opadaią *Tr.*, bleiben ſitzen, ſtranden. Po Sebaſtyanie, oſtatnim królu, Portugalſkie króleſtwo na piątym Karolu opadło sukcesyą. *Tward. Pasq.* 1, ſtanęło, oparło się). - §. 4. *Actiue Transitiue* opaśdź kogo, w koło go napaść, obſkoczyć go, obſtąpić, nayśdź nań, rzucić się nań, *Vd.* popaſti, dotipati, dopopaſti, über einen herfallen, ſich über ihn hermachen. *Adorior* doieżdżam, opadam, przypadam na kogo. *Mącz.* Z mieczmi kogo opaśdź *gladiis adoriri. ib.* Gdy nowy biſkup w kościele chciał się wziąć do obrządkowania, przeszły pleban opadł go, wyłaiał i nie dozwolił obrządkowania. *Gaz. Nar.* 1, 127. Tysiąc wilków z niedźwiedźmi i lwy pomieszanych, opadło nas. *Otw. Ow.* 567. Nie dawaymy mu pokoiu, póki nam tego sekretu nie powie; opadniymy go. *Teatr* 41 *b*, 216. Kupido opadł Jowisza, i prosi o pomoc. *Morszt.* 96, cf. podpaśdź kogo).

*OPASIECZYĆ, *F.* opasieczy *Act. dk.*, opasać, otoczyć, einſchlieſsen, umſchlieſsen. Trzy okręty nieprzyiacielſkie Rzymianin w koło opasieczy. *Chrość. Fars.* 209, cf. pasieka.

OPASKA, - i, *ż.*, obręcz, wieniec, rzecz drugą opasuiąca, *Bh.* opaſek; *Vd.* opaſs, obpaſs, opasek; *Rs.* opóясанїе, опóяска; *Ec.* опоясáло, опоя́ска; ein Gürtel, ein Band, eine Binde rund um etwas herum, ein Reif. Opaſki u armaty, refy, krańce, są i dla ozdoby i dla mocy. *Archel.* 3, 60. Zeby armata leżała w łożu swoim ciasno, przydano czopom opaſki, to ieſt, krążki opasuiące czopy przy armacie. *Jak. Art.* 1, 219 *et* 3, 125. Opaſka koło bazy. *Chmiel.* 1, 78.

OPASKUDZIĆ, *F.* opaſkudzi *Act. dk.*, w koło popaſkudzić, rund um beſchmutzen; *Bs.* oghnusiti; *Rs.* обмарать, обмáрывать. Są owoce na pozór śliczne, a tym czasem Smrodem uſta i ięzyk opaſkudzi kwasem. *Pot. Arg.* 68.

OPAŚNICA, - y, *ż.*, pas, der Gürtel. Na chore noszono od ciała S. Pawła chuſty i opaśnicę. *Leop. Act.* 19, 12. OPAŚNY, OPASZNY, - a, - e, opasany, z pasem, gegürtet. Wdzięki nieopasne. *Nar. Dz.* 1, 30, *not.* „malarze Wdzięki wyſtawuią w szatach wolnych, pasami nieściągnionych“). Nieopaszne narody z Afryki, *discinctae. A. Kchan. Wirg.* 237. OPASUIĘ *ob.* Opasać, OPASZ *adv.*, samopas, wolno, frey, zügellos. J to zaś z miłości pochodzi, że *opasz puszczonym ięzykiem pisma nasze opacznym wykładem obracacie? *Smotr. El.* 50.

OPAT, - a, *m.*, *Bh. et Slo.* opat; *Slo.* opatka opacicha, ksieni, *Bh.* geptiſſka mniszka, zakonnica; *Vd.* apt, appat (apatinja, = opacicha); *Crn.* appat, apt, oppat; *Sr.* 1. abt, *f.* abtiſſka; *Cro.* abash, *f.* opaticza (*vulgo* zakonnica); abatisha; *Hg* appat, apat, apatur, *f.* apátsa; *Dl.* oppat; *Sla.* opat, *f.* opatica; *Rg.* opàt; *Bs.* opat, *f.* opatiça; (*Bs.* opatia, manaſtir, = klasztor); *Rs.* игу́менъ (аббатисса ksieni); *Ital.* abbate; z *łac.* abbas, *etym. Syriac.*) der Abt. Archimandryta, czyli opat. *Steb.* 2, 433, prałat nad opatſtwem przełożony). Opatem być *Rs.* игуменствовать, игуменить. *Prov. Slo.* mnich tak odpowedá, gako mu opat ſpiwa, iakie zapytanie, taka odpowiedź). Kiedyby opat koſtek przy sobie nie nosił, tedyby mnichy w nie niegrały. *Rys. Ad.* 28, wie der Abt, ſo die Mönche. Wenn der Abt die Würfel auflegt, hat das Convent Macht zu ſpielen. (cf. Jaki pan, taki kram). - 2. *Botan.* Opat, gatunek Euforbii, *Euphorbia Myrsinites. Kluk. Dyk.* 1, 213. Opatek wielki, mlecz wilczy wtory, *tithymalus Myrsinites foemina*, Wolfsmilch-Weiblein. *Syr.* 1488. Mlecz wilczy morſki, Opatek mnieyszy, *tithymalus paralius, Esula marina*, Meer-Wolfsmilch. *ib.* 1489. OPATOW, - a, *m.*, miaſto w Sandomirſk. *Dyk. G.* 2, 240. eine St. im Sandom: OPATOWEK, - wka, *m.*, miaſto w Kaliſkim. *ib.*, eine St. im Kaliſch: OPATOWIEC, - wca, *m.*, miaſto w Sandomirſkim. *ib.*, eine Stadt im Sandom:

Pochodz. *Opacicha, Opatſtwo, opatſki. kuropatwa.*

OPATROWAĆ, OPATRUIE *ob.* Opatrzyć. OPATRZNIE *adv.*, *Bh.* opatřně; *Rg.* opázno; *Ec.* опáсно, z opatrywaniem, opatruiąc, pieczołowicie, oſtróżnie, rozważnie, przezornie, vorſorglich, vorſichtig. Już opatrzniey i mędrzey sobie poczynali, a niż pierwey. *Bielſk.* 106. Dawid opatrzniey się sprawował, niżli wszyscy służebnicy Saulowi. *Leop.* 1 *Reg.* 18, 30. Opatrznie co czynić, *Ec.* опáсствовати. Nieopatrznie a głupie to czynili. *Warg. Wal.* 34; *Zrn. Pſt.* 3, 612 *b.* Kto nieopatrznie czyni, szkodę popada. *Rys. Ad.* 26, unvorſichtig. OPATRZNIK *ob.* Opatrzyciel. OPATRZNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* opatrnoſt, rozſſafnoſt; *Slo.* opatrnoſt; *Crn.* previdnoſt (*ob.* przewidzieć); *Vd.* ſkerb, oſkerbnoſt, poſkerblivoſt; *Rg.* prividjènſtvo, opaz, òpaza; *Cro.* opàza; *Bs.* opaza; (*Ross.* опáсъ opieka, obrona, protekcya); опаство, опасéнїе, оглядка, промысленность, промыслъ (cf. przemysł); *Ec.* опасность, опасéнїе oſtróżność; облюдéнїе; opatrywanie, pieczołowitość, oſtróżność, zabiegłość, rozważność, przezorność, die Vorſorge, Pflege, Vorſicht, Behutſamkeit. Miaſto i z przyrodzenia i z opatrzności ludzkiey bardzo obronne. *Warg. Cez.* 69. Chory ozdrowieć nie może, bez opatrzności i leczenia. *Petr. Pol.* 71. Grzechy drugich, którym się mogło zabieżeć opatrznością naszą, za nasze własne się poczytuią. *W. Poſt. Mn.* 91. Był ſtrofowan od ſtarszego dla nie wiem iakieyś nieopatrzności, w co częſtokroć wpadał, iż chodził, jakoby od zmysłów oddalony. *Wys. Aloy.* 285. Dosyć nieopatrznie w rzeczy swéy poſtępuią, a sami siebie i insze nieopatrznością zwodzą i oszukawaią. *Zrn. Pſt.* 3, 612 *b.* - §. Κατ᾽ ἐξοχην opatrzność, = opatrzność Boska, naywyższa opatrzność, *Ec.* богосмотрéнїе, die Vorſehung. Opatrzność Boża, ona wszechmocna moc boża, która niebo i ziemię, ze wszyſtkim ſtworzeniem iako w ręku iakich trzyma i rządzi. *Kat. Gd.* 17. Opatrzność dlatego nazywa się, iż dla rzeczy nayniższych poſtanowiona, iakoby z naywyższego wierzchu rzeczy wszyſtkie opatruie. *Bardz. Boë.* 176. Jeſt opatrzność, która wznasza lub poniża mocarſtwa. *Gaz. Nar.* 1, 233. Żyć z iałmużny, ieſt to nosić barwę opatrzności. *Zab.* 5, 42; *Teatr* 4 *b*, 36. OPATRZNY, - a, - e, *Bh.* opatřný, rozſſafný (cf. szafować, cf. roz-

garniony); *Slo.* opatrní, opatrný, pilný; *Vd.* ſkerboviten, sbatliu; *Bs.* opazan, koji ſtoji svarh sebe *prouidus*; *Rg.* providni; *Cro.* opazen, preszkerblyiv; *Rs.* опасливый, опасный, запасчивый (cf. zapas); o przyszłość pieczołowity, przezorny, obaczny, zabiegły, oſtrożny, vorsorgend, vorsorglich, vorsichtig. Nieopatrzny daley nad dzisiay nie zasięga. *Fr. Ad.* 44. Głód wszędzie był wielki; iednak Kazimierz W. iako był opatrzny, miał pełne ſtodoły i szpichlerze zboża w każdym imieniu. *Biel.* 198, Sebaſtyan był mądrym, w mowie prawdziwym, w radzie opatrznym. *Sk. Zyw.* 1, 44, Czemuż od nas nie ma być słuchan ięzyk ſkromny, czyſty, opatrzny, prawdziwy? *Eraz. ięz.* *J i* 7 *b.* Ludzie proſte i nieopatrzne zwodzą. *W. Poſt. Mn.* 310. Opatrzny woźny. *Herb. Stat.* 220. *titulus.* - *Passiu.* Kazał go podadź w opatrzne więzienie, *Kraj. Chim.* *A* 4 *b.*, t. i. w dobrze opatrzone, in ein wohlverwahrtes Gefängniß. Od nieopatrzney i rozpaczney śmierci uchoway nas Panie. *Modl. Gd.* 106, nieopatrzoney, nieprzygotowaney, bez dyspozycyi). Komu chorobę na kamień nieopatrzna przygoda rządzi, iż go rodzice mieli, gdyż dziedziczy; to.... *Oczk. przy.* 423, której zapobiedz niepodobna). OPATRZOWNIK *ob.* Opatrzyciel.

OPATRZYĆ, *F.* opatrzy *Act. dk.*, *Opatrzać, Opatrować, opatruie *ndk.*; opatrywać *Freq.* 1. upatrywać, patrząc dochodzić, obaczyć, oglądać, ersehen, zu ersehen suchen, besehen. Opatrz królu człowieka mądrego, i przełóż go włodarzem Egiptu. *Leop. Gen.* 41, 33. Zadney z córek na pokóy nie puścił Dyonizy, aż dobrze, ieśliby iakiey zdrady a broni nie nosiła, opatrzył. *Warg. Wal.* 341. Opatrzność z naywyższego wierzchu rzeczy wszyſtkie opatruie. *Bardz. Boe.* 176, widzi, ogląda). Rozmagał się on człowiek, a gdzie twarz swą obracał, aby opatrzył, drżało wszyſtko, co pod nim było widziano. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 13, 3, aby spoyrzał, oglądał). - 2. obmyślić, zabiegłość mieć, ſtaranie mieć, besorgen, versorgen, veranstalten, versehen; *Boh.* opatřiti, opatrowati, oſtarati; *Slo.* opatrugi, zaopatrugi; *Sr.* 1. wobhladam, wobſtaram; *Crn.* preſkerbęti; *Vd.* oſkerbeti, poſkerbeti, preſkerbeti, saſkerbeti; *Cro.* prezkerbiti, prezkerblyujem, preszkerblyújem; *Rg.* providiti; *Rs.* промыслить, промышлять, снарядить, снаряжать, (cf. narządzić), снабдить, снабдѣвать, снабжать; *Ec.* опасаю, стерегу. Klucznik *lecie ma zawzdy przed objadem opatrować, aby chłodne piwo do ſtołu bywało. *Haur. Ek.* 38. W każdym przypadku opatrzyło człowiekowi niebo pociechę i pomoc. *Stas. Num.* 1, 202, zrządziło). Przyszłe rzeczy upatruy i opatruy. *Cn. Ad.* 982. Drugich opatruiesz, a sam tego bardziey potrzebuiesz. *Cn. Ad.* 212, *medice cura te ipsum.* Ten co opatruie wielbląda.... *Kłok. Turk.* 202. Opatruiąc rany głowie zadane, trzeba mieć przy opatrywaniu faierkę z ogniem. *Perz. Cyr.* 2, 14. Umiała sługi opatrzać, potomſtwo swoie rozrządzić. *Birk. Zyg.* 48, die Dienerschaft versorgen; *Eccl.* строительствовати кого, призрѣнїе имѣть о комъ, Każdy, byleby dobrze służył, na całe życie zyſkał uczciwe według ſtanu swoiego opatrzenie. *Kras. Pod.* 2, 195, Versorgung. Zofia będzie miała swe opatrzenie. *Teatr* 18, 80, *Rs.* снабдѣванїе, снабдѣнїе. Duchowni, trzymaiący opatrzenia duchowne. *Herb. Stat.* 30, t. i. beneficya. Opatrzenie abo salaryum podſkarbiego ma bydź tysiąc złotych. *Herb. Stat.* 66, t. i. pensya. - §. Opatrzyć kogo czym, abo w co, = przyrządzić mu, einen womit versehen, *Bh.* zaſobiti, cf. przysposobić); *Vd.* oſkerbet; *Rs.* запасти, запасать (*ob.* zapas), припасти, припасать, надѣлить, надѣлять. Opatruię potrzebami dom. *Cn. Th.* Wziąwszy go do siebie, odziewał i wszelkiemi rzeczami opatrywał. *Teatr* 5, 6. Słabośmy się w drogę opatrzyli, letnieśmy się wybrali. *Cn. Th.* 442. Bóg *opatrzawa (opatruie) pożywieniem każdego. *Wrob. Zołt.* 326. Niech cię Bóg opatrzy, = *ob.* z Panem Bogiem! Niechay się dadzą rodzice opatrzyć tą sprawą, żeby więcey się ſtarali synom swym o rozum, niż o ciało. *Glicz. Wych.* *F* 4, niech przyymą tę radę). - §. Opatrzyć na co, abo od czego, przeciw czemu, gegen etwas verwahren, sichern; *Ross.* опасти, опасать ochraniać, опасаться ſtrzedz się). Jerycho zamknione i opatrzone było. 3 *Leop. Joz.* 6, 1, oprawne 1 *Leop.*). Miaſto murem opatrzone. *Prot. Kont.* *C* 2, obwarowane, warowne). Opatrzyć się od niebezpieczności, *praecauere ab insidiis. Mącz.* Po onym zachwyceniu tak był na cielesne pokusy opatrzony, iż był w tey mierze iako umarły. *Sk. Zyw.* 2, 205. Takem to opatrzył, *a me ita praecautum Mącz.* OPATRZYCIEL, OPATRZNIK, *OPATRZOWNIK, - a, *m.*, *Boh. et Slo.* opatrowník; *Vd.* oſkerbnik, preskerbnik, saſkerbnik, oſkerblenik; *Crn.* preſkerbnik; *Rg.* providionik; *Cro.* preszkerbitel; *Sr.* 1. wobſtaracžer; *Rs.* снабдѣвáтель; opatruiący co, ſtaranie koło czego maiący, der Vorsorger, Versehér, Versorger, Besorger. Kupiec ieſt iakoby wszyſtkich ludzi szafarzem, opiekunem, opatrzycielem. *Petr. Ek.* 128. Bóg ieſt opatrzyciel onego, który oddawa łaſkę. *Leop. Syr.* 3, 33. Ktoć ieſt ſtworzycielem, ten też ieſt opatrzycielem. *Hrbſt. Nauk.* *B b.* Opatrzyciele miaſt i Rzpltych. *Rey Pſt.* *M* 2, rządcy). Obrońca i opatrzyciel urzędu. *Szczerb. Sax.* 144. Opatrzyciele kościołów, plebani, opaci, mogą-li za iakim niedoſtatkiem rzeczy kościelne zaſtawić? *Sax. Tyt.* 101. Opiekunowie abo opatrzyciele, którzy sieroty maią w swey opatrzności. *Chel. Pr.* 39. Takie opiekuny nie są opatrzycielmi abo kuratormi dóbr sierocinych, którzy maią umysł, aby więcey sobie pożytku, niż sierotom nabywali. *Groi. Obr.* 4. Opatrznik pszczeli. *Cresc.* 597, *Boh.* opatrowník wčel; der Bienenwärter. *Prouisor*, opatrznik, opatrzownik, urzędnik, sprawca. *Mącz.* OPATRZYCIELKA, - i, *ż.*, *Bh.* opatrownice; *Vd.* oſkerbniza; *Rg.* providioniza; *Rs.* снабдѣвáтельница.

OPATSKI, OPACKI, - a, - ie, od opata, do opata należący, Abts=, abteylich; *Ross.* аббáтскїй, игуменскїй, игуменовъ, архимандритскїй. OPATSTWO, OPACTWO, - a, *n.*, die Abtey; *Boh. et Slo.* opatſtwo (*Boh.* abbatyſſtwj opactwo zakonnic); *Hg.* apaturság; *Sr.* 1. abſtwo; *Crn.* oppatya (oppatovina *census abbatialis*); *Vd.* apazhe, apatnia; *Rg.* opattya, opattia, opàtſtvo; (*Bs.* opatia, manaſtir, = klasztor); *Cro.* opatsztvo, opatià; *Rs.* аббáтство, игуменство, архимáндрїя; *Ec.* аббáтїа. Oliwa, sławne opactwo Cyſterſkie. *Dyk. G.* 2, 237, *ob.* Opat, Opacicha.

OPAWA, - y, *ż.*, miaſto w górnym Śląſku. *Wyrw. G.* 238, Troppau in Schlesien; *Bh.* Opawa, *adj.* OPAWSKI, - a, - ie, *Bh.* Opawſký n. p. Opawſkie księſtwo. *ib.* Piwo Opawſkie. *Syr.*

OPCHAĆ, *F.* opcha *Act. dk.*, Opychać *ndk.*, otłoczyć, natłoczyć, *Vd.* obhatiti, opilati, satikati, satekniti, sapre-

ti, rund anstopfen, voll stopfen; (Bh. opichati, = pinsare, opicharna, = pistrinum). Nie trzeba dzieci pokarmami opychać, bo ciała rozpieraią. Pilch. Sen. Gn. 221. Opchawszy obżarstwem wieczornym żołądek ... Hor. Sat. 168, Perz. Lek. 259. Coż na tym, czym brzuch tam opchasz, kiedy wszystko póydzie w przepaść? Pilch. Sen. list. 4, 48. Zbytnim opychaniem ciała duch słabieie. ib. 1, 112. Opycha się on nad miarę, i żarłocznie ładuie swóy kałdun rozdęty. ib. 347.

OPCYA, - yi, ż., n. p. Przy przedaży Starostw powinniśmy na ewikcyą, opcyą i powrót kosztów wzgląd mieć. Gaz. Nar. 1, 401, ?

OPĘCINY, plur., pęta, Fesseln. Co iest żył, stawów w mym ciele, Z nich mam opęcin tak wiele. Dar. Lot. 2.

*OPEDAĆ contr. = opowiedać, opowiadać; ob. opowiedzieć.

OPĘDZIĆ, *Opądzić, F. opędzi Act. dk., Opędzać ndk., obbiedz, pędzić w koło czego, umlaufen, umkreisen. Słońce, które trzystakroć do roku i więcey, świat ten opędzisz. Pot. Arg. 376. Zaż miasta i każdego nie opędził grodu, chcąc go od posłuszeństwa twoiego odłudzić? Pot. Arg. 134. Niemasz świata, na którym ia nie woiowałem, Memi ziemię tryumfy opędziłem całą. Bard. Luk. 51. - §. obwieść, otoczyć, umgeben, umringen. Jest kościoł lasem zewsząd opędzony, quod undique sylva claudit. Zebr. Ow. 19. Opędzone trzciną nogi, incincti. Zebr. Ow. 344. Mnie staremu iuż głowę opędził wiek siwy. Niemc. P. P. 35, t. i. suto oprószył, das graue Alter hat schon mein Haupt rund um weiß gefärbt. Ten siwy włos nie z rozkoszy, ani z wczasów domowych prędzey nad lata głowę moię opędził. Nar. Chod. 2, 67. - b) Opędzać co czym, = zbywać, odbywać, abfertigen, hinhalten mit etwas, sich entledigen, bestreiten. Opędzali Rzymianie domowe i rolnicze usługi niewolnikami. Ostr. Pr. Pol. 1, 44. Kto nie iest obżartym, Opędzi brzuch i żartem, Dwor. C 3. Nie iest ubogim, kto może opędzić potrzeby domowe. Mon. 75, 279. - §. 2. Opędzić co od czego, odeymować, bronić, gegen etwas wehren, vertheidigen. Oyczyznę od Tatarów, Turków, Moskwy, Wołochów *opądzał. Warg. Cez. praef. c. Opędzić się komu, = odjąć mu się, sich jemandes erwehren, ihn abtreiben. Prawieśmy się na koło iako w studni kilkom Wściekłym psom i drapieżnym opądzali wilkom. Pot. Pocz. 45. Nie mogła się opędzić chłopcom. Teatr 10, 44. Przedpokóy pełny dłużników, że niemożna się opędzić. Teatr 37, 275.

OPĘKACIEĆ ob. pękacieć.

OPEŁKI plur., obsiewki, obsiewiny, pośład, przesiewki. Cn. Th., Ueberkehr, ausgesichtete Körner, Abfallsel; cf. opałka cf. opałać.

OPEŁZNĄĆ, F. opełznie neutr. idntl., (cf. Bh. opelichati pennas ponere; Cro. opuznènie laszih alopecia). Stracić barwę od ognia, od słońca, nieco ogorzeć; teraz mowią spełznąć, ale w różnym trochę znaczeniu. Włod., unscheinbar werden, seine Farbe verlieren. Część mu starość odetnie i swym Auster wiewem, Część plutą i powietrznym opełznie wylewem. Zab. 15, 157, Kniaź. Porzuć członki opełzłe, czas ci nowych dostać. Zab. 15, 159, Kniaź.

OPERA, - y, ż., Boh. spewohra *śpiewogra, Vd. opera, pietnu goderſku jigranje, ſkasaunu pietje, pietnu sgledalishe; die Oper; poema dramatyczne do śpiewania przystosowane. Kras. Zb. 2, 278, Gol. Wym. 445. Utrzymywał Włoskie opery i komedye. Pam. 83, 2, 49. Na operę poiechali. Zab. 3, 132. OPERACYA, - yi, ż., działanie, dzielna moc. Sk. Dz. 636. Operacye woienne. Sł. Ob. 2. Operacya cyrulicka, urzynanie, wyrzynanie.

OPESKIE, starostwo w Woiew. Wileńskim. Dyk. G. 2, 240, eine Starostie im Wiln:

OPĘTAĆ, F. opęta Act. dk., Opętywać Freq., opanować niby w pęta wziąwszy, osieść kogo, Bh. opantám, pantu okowam; Rs. опутать, опутываю; einen besitzen, ihn zum Besessnen machen. Komu zagniewaną pierś pomsta opęta, na nic iuż nie pamięta. Pot. Arg. 171. Niech djaboł iuż opęta do ostatku. Mat. z Pod. 62, bierz djable mniey, wziąwszy więcey; wziąwszy konia, weź i bicz). Gdy lud widzi nadzwyczayne grymasy i łamanie się, sądzą takiego człowieka bydź opętanym, besessen, czyli od czarta nagabanym. Perz. Luk. 190, Krup. 5, 618, cf. obses), Sr. 1. wobstehnené; Vd. obsejen, posejen, obsiedan; Cro. vragomèten, vragometnyak; Rd. vragodùh, vragodùscjan (cf. wróg); Rs. бѣснуемый, Ec. бѣсный (ob. bies). Opętanym być, Ec. бѣсноватися, бѣситися. Baby opętane, Ec. кликуши. Opętanie, szaleństwo djabelskie, daemonomania. Krup. 5, 616, Perz. Lek. 193, die Besessenheit. W opętanych iuż nie wierzą. Haur. Sk. 426, Opal. Sat. 18. Od złych duchów opętywani bywali. Birk. Dom. 164. - §. Czy wszyscy kaci opętali pana mego? Teatr 29 c, 3. Krzyczy, iak opętany. Zab. 15, 189. Opętana baba. Zab. 7 c, 60. Nikt go nie przepiie, opętana głowa! Mon. 68, 77, ze katy mocna, tęga). OPĘTANIE adv., szalenie, verzweifelt, rasend. Opętanie się zakochał w niey, Teatr 30 c, 6, et 1 b, 9. - OPĘTANIEC, - ńca, m., szaleniec, ein Besessener, ein Rasender. Kogut piał iak opętaniec. Zab. 15, 278, Tręb. Śmiać się muszę z tego opętańca. Teatr 32 b, 31.

OPIAĆ ob. Opiewać.

OPIĄĆ; F. opnie Act. dk., Opinać ndk., ociągać, rozpiąwszy oblec, w koło przypiąć, Bs. obastriti; um etwas herum spannen, rund um aufspannen, aufstecken, umstecken, umbinden. (Vd. opietjati, = ograniczyć, określić; Vd. opietje, = okres, powiat; Crn. opanka, = trzewik do sznurowania, Lat. med. banchus; Dl. òpna; Rg. òpna, òpniza; Bs. opniça, mrjesgiça od utrobie omentum). Bindą opniy te ołtarze. Nag. Wirg. 517. Ołtarz bogini wieńcami opięto. Pot. Syl. 408. Wawrzynami Tebanki opinaią głowy, ornant. Zebr. Ow. 142. Głowy opniycie wawrzynem, innectite. Zebr. Ow. 141. Włos bluszczowym wieńcem rostoczony Opiąwszy Kalliope, .. Zebr. Ow. 115. Kornet opiąć. Teatr 15 c, 45. Płaszcz znamienitym zanklem na sobie opięła, fibula mordebat vestem. Zebr. Ow. 198. Suknia opięta, opięto leżąca, ciasno, Rs. щепеткій, ein knapp anliegendes Kleid, eng, wie aufgespannt, wie aufgegossen. Żupan ciasny i opięty na nim. P. Kchan. Orl. 1, 79. Młody kawaler kuso, modno, opięto przybrany. Kras. Pod. 2, 24. Opięto się trzyma. Mon. 69, 603. Dla stroiu czynią się niewolnikami; wszystko opięto, ręką ani nogą ruszyć nie mogą. Teatr 27 b, 12. Lubiący ciasne opięte suknie, trzewiki, Rs. щепетливый, щёпетный. Para trzewików niegładko na nodze opiętych. Mon. 69, 690. Trzewik opięty. Xiądz. 19. (cf. Vd. opanki, = trzewiki kapucyńskie). - §. transl. Rzéki i kałuże mroźne lody opięły, concreta

flumina. Krom. 696, haben sie starren gemacht. Wisła lodem opięta. *Krom.* 241.

OPIATA, - y, *ż.*, lekarstwo z opium sporządzone, ein Opiat, w szczególności opiata w aptece, pewna zaprawa, służąca do chędożenia zębów. *Mag. Mscr.*

OPIĆ się, *F.* opiie się *Rec. dk.*, opiiać się *ndk.*, *Bh.* opit, opigeti, ochlastati se; *Slo.* opigeti se; *Sr.* 1. wopiwam so; *Vd.* vpianitise, opianitise, prepianitise; (*Vd.* opiti, obpivati, *z* odpić); *Bs.* opitise, opojitise (*Bs.* opiti, opojiti, *z* opoić; *Rs.* опить, опивать pasorzycić, опиться pić na umor; опивки niedopiwki); oblać się trunkiem, sich voll saufen, antrinken. Szlacheckiego opiwszy się piwa Chłopek z iarmarku próżny idąc śpiewa. *Zab.* 9, 144. Na tym morzu, ieśli nie zginie, to się wody opiie, nagrążnie, a prawie się iako mięsopustna kiszka nadmie. *Rey Zw.* 157, ożłopa się). - *fig.* Pychą się opiiaią, rozpusta ich psuie. *Jabł. Tel.* 19, upaiaią się.

OPICH, - u, *m.*, *Bh.* apich, potočnik; *Vd.* opih; *Crn.* apih; *Slo.* mirik; *Sr.* 1. mérik; *Cro.* opêh; *apium*, der Eppich. Opich błotny, wodny, żabny, der Wassereppich. *Syr.* 1078, *Cresc.* 275. Opich, *bubon*; gatunek tego rodzaiu iest galban. *Kluk. Dykc.* 1, 88. Ubrawszy w róże skroń i w opichy. *Anakr.* 65.

OPIEC, opiekł, *F.* opiecze *Act. dk.*, opiekać *ndk.*, *Boh.* opecy, opekati; *Sr.* 2. hopąż; *Vd.* opezhi; *Rg.* opecchi, opeccijvam; *Cro.* opéchem; *Ec.* опекаю; na około upiec, bebraten, rund um abbraten. Pieczenia opiekła. *Dwor. H* 2. Piersi kosów opiekane. *Zab.* 8, 344. Opiekane migdałki przechodzą w smaku marony i kasztany. *N. Pam.* 17, 212. - *fig.* Często inwentarzem pan opiekun dobrze opiekł i ożegł ubogie sieroty. *Sax. Porz.* 122. (*Cro.* opêka, *z* cegła).

OPIĘCIE *ob.* Opiąć.

OPIEKA, - i, *ż.*, *OPIEK, - u, *m.*, piecza, protekcya, obrona, der Schutz, Schirm; *Sr.* 1. wobarano, zastupeno, wobrowstwo; *Vd.* obranva, oskerbnia; *Bs.* brana, braniteglstvo; *Rg.* braniteglstvo, brâna, obrana (*ob.* obrona); (*dist. Cro.* opèka, *z* cegła, *ob.* opiec, opiekać); *Ross.* опека, опасъ, призрѣнïе, обереганіе, заступа, выручка, покровительство. Niech nad wami boży opiek będzie. *Sim. Siel.* 119. Opiek z nim spolkuie bozki. *Gaw. Siel.* 356. Niech cię Bóg ma w swoiey świętey opiece. *Oss. Str.* 3. Bogu w opiek i w obronę Oddawam dziatki i żonę. *M. Kchan.* 309. Szczyć mię swym opiekiem. *J. Kchan. Ps.* 86. Nad sobą znał opiek pańskiey ręki. *Groch. W.* 2, *Zab.* 9, 353 *Zabł.* Gliński w bogactwa, w potęgę, ktemu w opieki u Rusi wzbiiał się, *clientelas. Krom.* 776. - 2. opiekuństwo, Vormundschaft, *Vd.* oskerbnia sirut, mladomestnikuvanje, *Ross.* опека). Opieka iest moc nad lat niemaiącym, po śmierci oycowskiey dana, albo od testamentnika albo od urzędu opiekunowi. *Sax. Tyt.* 175. Niedorośli, którzy ieszcze nie przyszli do opieki swoiey, nié mogą bydź świadkami. *Chel. Pr.* 58, co ieszcze nie wyszli z pod opieki). - *fig.* Ostróżne Muzy wychowańca swego Nie śmiały ieszcze oddadź z opieku zwykłego. *Sim. Siel.* 64. OPIEKAĆ się *Rec. contr.*, *z* Opiekować się *Nied.*, kim abo czym, *z* w opiece swoiey mieć; opiekunem bydź, die Vormundschaft über iemanden führen, iemandes Vormund seyn, *Sr.* 1. wobaram; *Cro.* szkërbim, szkerbeti; *Bs.* brinnutise, braniti (cf. bronić); *Rr.* попечительствовати, побещися, опекунствовать, покровительствовать, радѣть, порадѣть, (cf. radzić); *Ec.* строительствовати кого, призрѣнïе имѣть о комъ. (*Ec.* опечалиться troszczyć się). On iako brat iey męża, opiekał się iey syny. *Biel. Hst.* 357. Brat starszy lat dorosły, ma się młodszą bracią opiekować. *Stat. Lit.* 243. Cesarzowi o to szło, żeby się rad opiekał Władysławem Jagiełłowiczem. *Biel.* 307. - Ogólniéy: w opiece swoiey mieć, protegować, beschützen, in Obhut haben. Pobożnym potomstwem sam bóg się opieka. *Falib. R* 3. Bóg nas stworzył, i nami się opieka. *Karnk. Kat.* 400. Poprzysięż mi, że opiekować się będziesz życiem moiey córki. *Stas. Num.* 1, 227. Gdyż się ia twoim nie opiekam, nie opiekay się też ty moim; *quando ego tuum non curo*; *Mącz.* *OPIEKALNIK, OPIEKUN, - a, *m.*, *Bh. et Slo.* poručnik (cf. *Pol.* porucznik); *Sr.* 1. wobaraćer, zastupnik, vormindа; *Crn.* irbov varh, girob, (*Ger.* *Gerhab*); *Vd.* gerab, oskerblenik, varih, oskerbnik, sirutni besednik, skerbnik sa sirute, mladomestnik, obranik; *Rg.* obranitegl, banitegl, zastúpnik; *Bs.* branitegl; *Cro.* szkerbitel, tutor; *Rs.* печальникъ, рачитель, радѣтель, покровитель; *Ec.* печаловникъ, промысленникъ, промысльникъ, который промышляетъ о чемъ, попечитель, щитатель, der Vormund. Opiekun zatrudnia się osobą i prawami małoletniego. *Gall. Cyw.* 1, 76. Opiekunów sierot, właściwie opiekunami, opiekunów wdów, kuratorami lub tutorami nazywaią. *Ostr. Pr. C.* 1, 80. Opiekuna zowiemy iakoby obrońcę, któremu obrona prawnie zlecona bywa tego, który się sam dla młodości swéy rządzić nie może. *Szczerb. Sax.* 285. Sieroty nie mogą nic bez woli opiekalnika. *Sax. Art.* 6. Nie wspominam tutorów, których piekunami Albo wypiekunami, nie opiekunami, Słusznie nazwać, bo pewnie wypieką ostatek, J wysuszą dostatki dzieci pozostałych. *Opal. Sat.* 112. - Ogólniéy opiekun, opiekalnik, opiekuiący się czymkolwiek, protektor, staranie o czym maiący, w pieczy co maiący, obrońca, der Beschützer, Versorger. On sam iest mym bogiem i opiekalnikiem. *Kanc. Gd.* 277. Pan opiekalnik iest wszystkich poddanych i sług iego. *Gil. Kat.* 306. Papież wiernych obrońca i opiekalnik kościoła. *Sk. Dz.* 908 *et* 828. Pocieszyciel i opiekalnik nasz, Duch *S.*, *W. Post. W.* 411. Jozef S., opiekalnik Jezusowy. *W. Post. W.* 56. Urząd opiekuna gołębiego. *Cresc.* 587, t. i. opatrzyciela, der Taubenwärter. - b) *Opiekalnik *pass.*, który w czyiéy opiece, *cliens*, *Bh.* swěřenec; *Rg.* odvjettovanik, brangnenik; *Rs.* опасщикъ, взысканецъ; der Beschützte, Schutzgenosse. Xiążęta Pomorskie Jagiełłowi posiłków gotowość, iako opiekalnicy obrońcy swemu przyobiecnią; *uti clientes patrono. Krom.* 417, *et* 247 *et* 315. *OPIEKALNICA, - y, *ż.*, *OPIEKALNICZKA, OPIEKUNKA, - i, *ż.*, *Boh.* poručnice; *Cro.* szkerbitelicza; *Rg.* obraniteglіza, braniteglіza, zastúpnіza; *Sr.* 1. woberaćerka, zastupnicija; *Rs.* покровительница, радѣтельница; protektorka, die Beschützerinn *Tr.* Skarżył się paw przed boginią Juno, iako przed swoią opiekalniczką. *Ezop.* 28. - §. opieką małoletniego trudniąca się, die Vormünderinn. Białogłowa rzecz sprawować może, gdy opiekalniczką iest. *Szczerb. Sax.* 27. OPIEKUŃSKI, - a, - ie, OPIEKALNY, OPIEKUŃCZY, OPIEKALNICZY, OPIEKUNOWY, OPIEKOWY, - a, - e, od opiekuna lub od opieki, opiekuństwa, Vormunds-, Vormundschafts-. *Boh.*

ti, rund anstopfen, voll stopfen; (Bh. opichati, = pinsare, opicharna, = piſtrinum). Nie trzeba dzieci pokarmami opychać, bo ciała rozpieraią. *Pilch. Sen. Gn.* 221. Opchawszy obżarſtwem wieczornym żołądek... *Hor. Sat.* 168, *Perz. Lek.* 259. Coż na tym, czym brzuch tam opchasz, kiedy wszyſtko póydzie w przepaść? *Pilch. Sen. liſt.* 4, 48. Zbytnim opychaniem ciała duch słabieie. *ib.* 1, 112. Opycha się on nad miarę, i żarłocznie ładuie swóy kałdun rozdęty. *ib.* 347.

OPCYA, - yi, ż., n. p. Przy przedaży Staroſtw powinniśmy na ewikcyą, opcyą i powrót kosztów wzgląd mieć. *Gaz. Nar.* 1, 401, ?

OPĘCINY, *plur.*, pęta, Fesseln. Co ieſt żył, ſtawów w mym ciele, Z nich mam opęcin tak wiele. *Dar. Lot.* 2.

*OPEDAĆ *contr.* = opowiedać, opowiadać; *ob.* opowiedzieć.

OPĘDZIĆ, *Opądzić, *F.* opędzi *Act. dk.*, Opędzać *ndk.*, obbiedz, pędzić w koło czego, umlaufen, umkreisen. Słońce, które trzyſtakroć do roku i więcey, świat ten opędzisz. *Pot. Arg.* 376. Zaż miaſta i każdego nie opędził grodu, chcąc go od posłuszeńſtwa twoiego odłudzić? *Pot. Arg.* 134. Niemasz świata, na którym ia nie woiowałem, Memi ziemię tryumfy opędziłem całą. *Bard. Luk.* 31. - §. obwieść, otoczyć, umgeben, umringen. Jeſt kościoł lasem zewsząd opędzony, *quod undique sylva claudit. Zebr. Ow.* 19. Opędzone trzciną nogi, *incincti. Zebr. Ow.* 344. Mnie ſtaremu iuż głowę opędził wiek siwy. *Niemc. P. P.* 35, t. i. suto oprószył, daß graue Alter hat schon mein Haupt rund um weiß gefärbt. Ten siwy włos nie z rozkoszy, ani z wczasów domowych prędzey nad lata głowę moię opędził. *Nar. Chod.* 2, 67. - b) Opędzać co czym, = zbywać, odbywać, abfertigen, hinhalten mit etwas, sich entledigen, bestreiten. Opędzali Rzymianie domowe i rolnicze usługi niewolnikami. *Oſtr. Pr. Pol.* 1, 44. Kto nie ieſt obżartym, Opędzi brzuch i żartem, *Dwor. C* 3. Nie ieſt ubogim, kto może opędzić potrzeby domowe. *Mon.* 75, 279. - §. 2. Opędzić co od czego, odeymować, bronić, gegen etwas wehren, vertheidigen. Oyczyznę od Tatarów, Turków, Moſkwy, Wołochów *opądzał. *Warg. Cez. praef. c.* Opędzić się komu, = odjąć mu się, sich jemandes erwehren, ihn abtreiben. Prawieśmy się na koło iako w ſtudni kilkom Wściekłym psom i drapieżnym opądzali wilkom. *Pot. Pocz.* 45. Nie mogła się op[?]dzić chłopcom. *Teatr* 10, 44. Przedpokóy pełny dłużników, że niemożna się opędzić. *Teatr* 37, 275.

OPĘKACIEĆ *ob.* pękacieć.

OPEŁKI *plur.*, obsiewki, obsiewiny, pośład, przesiewki. *Cn. Th.*, Ueberkehr, ausgesichtete Körner, Abfällsel; cf. opałka cf. opałać.

OPEŁZNĄĆ, *F.* opełznie *neutr. idntl.*, (cf. *Bh.* opelichati *pennas ponere*; *Cro.* opuznènie lassih *alopecia*). Stracić barwę od ognia, od słońca, nieco ogorzeć; teraz mowią spełznąć, ale w różnym trochę znaczeniu. *Wlod.*, unscheinbar werden, seine Farbe verlieren. Część mu ſtaroſć odetnie i swym Auſter wiewem, Część plutą i powietrznym opełznie wylewem. *Zab.* 15, 157, *Kniaź.* Porzuć członki opełzłe, czas ci nowych doſtać. *Zab.* 15, 159, *Kniaź.*

OPERA, - y, ż., *Boh.* spewohra *spiewogra, *Vd.* opera, pietnu goderſku jigranje, ſkasaunu pietje, pietnu sgledalishe; die Oper; poema dramatyczne do śpiewania przyſtosowane. *Kras. Zb.* 2, 278, *Gol. Wym.* 445. Utrzymywał Włoſkie opery i komedye. *Pam.* 83, 2, 49. Na operę poiochali. *Zab.* 3, 132. OPERACYA, - yi, ż., działanie, dzielna moc. *Sk. Dz.* 636. Operacye woienne. *Sł. Ob.* 2. Operacya cyrulicka, urzynanie, wyrzynanie.

OPESKIE, ſtaroſtwo w Woiew. Wileńſkim. *Dyk. G.* 2, 240, eine Starostie im Wiln:

OPĘTAĆ, *F.* opęta *Act. dk.*, Opętywać *Freq.*, opanować niby w pęta wziąwszy, osieść kogo, *Bh.* opantám, pantý okowam; *Rs.* опутать, опутываю; einen besitzen, ihn zum Besessnen machen. Komu zagniewaną pierś pomſta opęta, na nic iuż nie pamięta. *Pot. Arg.* 171. Niech djaboł iuż opęta do oſtatku. *Mat. z Pod.* 62, bierz djable mniey, wziąwszy więcey; wziąwszy konia, weź i bicz). Gdy lud widzi nadzwyczayne grymasy i łamanie się, sądzą takiego człowieka bydź opętanym, besessen, czyli od czarta nagabanym. *Perz. Luk.* 190, *Krup.* 5, 618, cf. obsea), *Sr.* 1. wobſtehnené; *Vd.* obsejen, posejen, obsiedan; *Cro.* vragomèten, vragometnyak; *Rd.* vragodùh, vragodùscjan (cf. wróg); *Rs.* бѣсну'емый, *Ec.* бѣсный (*ob.* bies). Opętanym być, *Ec.* бѣсноватися, бѣснуюся. Baby opętane, *Ec.* кликуши. Opętanie, szaleńſtwo djabelſkie, *daemonomania. Krup.* 5, 616, *Perz. Lek.* 193, die Besessenheit. W opętanych iuż nie wierzą. *Haur. Sk.* 426, *Opal. Sat.* 18. Od złych duchów opętywani bywali. *Birk. Dom.* 164. - §. Czy wszyscy kaci opętali pana mego? *Teatr* 29 *c*, 3. Krzyczy, iak opętany. *Zab.* 15, 189. Opętana baba. *Zab.* 7 *c*, 60. Nikt go nie przepiie, opętana głowa! *Mon.* 68, 77, ze katy mocna, tęga). OPĘTANIE *adv.*, szalenie, verzweifelt, rasend. Opętanie się zakochał w niey, *Teatr* 30 *c*, 6, *et* 1 *b*, 9. -OPĘTANIEC, - ńca, *m.*, szaleniec, ein Besessener, ein Rasender. Kogut piał iak opętaniec. *Zab.* 15, 278, *Tręb.* Smiać się muszę z tego opętańca. *Teatr* 32 *b*, 31.

OPIAĆ *ob.* Opiewać.

OPIĄĆ; *F.* opnie *Act. dk.*, Opinać *ndk.*, ociągać, rozpiąwszy oblec, w koło przypiąć, *Bs.* obaſtriti; um etwas herum spannen, rund um aufspannen, aufstecken, umstecken, umbinden. (*Vd.* opietjati, = ograniczyć, określić; *Vd.* opietje, = okres, powiat; *Crn.* opanka, = trzewik do sznurowania, *Lat. med.* banchus; *Dl.* òpna; *Rg.* òpna, òpniza; *Bs.* opniça, mrjeagiça od utrobie *omentum*). Bindą opniy te ołtarze. *Nag. Wirg.* 517. Ołtarz bogini wieńcami opięto. *Pot. Syl.* 408. Wawrzynami Tebanki opinaią głowy, *ornant. Zebr. Ow.* 142. Głowy opniycie wawrzynem, *innectite. Zebr. Ow.* 141. Włos bluszczowym wieńcem roſtoczony Opiąwszy Kalliope, .. *Zebr. Ow.* 115. Kornet opiąć. *Teatr* 15 *c*, 45. Płaszcz znamienitym zanklem na sobie opięła, *fibula mordebat veſtem. Zebr. Ow.* 198. Suknia opięta, opięto leżąca, ciasno, *Rs.* щепеткій, ein knapp anliegendes Kleid, eng, wie aufgespannt, wie aufgegossen. Żupan ciasny i opięty na nim. *P. Kchan. Orl.* 1, 79. Młody kawaler kuso, modno, opięto przybrany. *Kras. Pod.* 2, 24. Opięto się trzyma. *Mon.* 69, 603. Dla ſtroiu czynią się niewolnikami; wszyſtko opięto, ręką ani nogą ruszyć nie mogą. *Teatr* 27 *b*, 12. Lubiący ciasne opięte suknie, trzewiki, *Rs.* щепетливый, щёпетный. Para trzewików niegładko na nodze opiętych. *Mon.* 69, 690. Trzewik opięty. *Xiądz.* 19. (cf. *Vd.* opanki, = trzewiki kapucyńſkie). - §. *transl.* Rzéki i kałuże mroźne lody opięły, *concreta*

flumina. Krom. 696, haben sie starren gemacht. Wisła lodem opięta. *Krom.* 241

OPIATA, - y, *ż.*, lekarstwo z opium sporządzone, ein Opiat, w szczególności opiata w aptece, pewna zaprawa, służąca do chędożenia zębów. *Mag. Mscr.*

OPIĆ się, *F.* opiie się *Rec. dk.*, opiiać się *ndk.*, *Bh.* opit, opigeti, ochlastati se; *Slo.* opigeti se; *Sr.* 1. wopiwam so; *Vd.* vpianitise, opianitise, prepianitise; (*Vd.* opiti, obpivati, *s* odpić); *Bs.* opitise, opojitise (*Bs.* opiti, opojiti, *s* opoić; *Rs.* опить, опивать pasorzycić, опиться pić na umor; опивки niedopiwki); oblać się trunkiem, sich voll saufen, antrinken. Szlacheckiego opiwszy się piwa Chłopek z iarmarku próżny idąc śpiewa. *Zab.* 9, 144. Na tym morzu, ieśli nie zginie, to się wody opiie, nagrąźnie, a prawie się iako mięsopustna kiszka nadmie. *Rey Zw.* 157, ożłopa się). - *fig.* Pychą się opiiaią, rozpusta ich psuie. *Jabł. Tel.* 19, upaiaią się.

OPICH, - u, *m.*, *Bh.* apich, potočnik; *Vd.* opih; *Crn.* apih; *Slo.* mirik; *Sr.* 1. měrik; *Cro.* opěh; *apium*, der Eppich. Opich błotny, wodny, żabny, der Wassereppich. *Syr.* 1078, *Cresc.* 275. Opich, *bubon*; gatunek tego rodzaiu iest galban. *Kluk. Dykc.* 1, 88. Ubrawszy w róże skroń i w opichy. *Anakr.* 65.

OPIEC, opiekł, *F.* opiecze *Act. dk.*, opiekać *ndk.*, *Boh.* opecy, opekati; *Sr.* 2. hopaž; *Vd.* opezhi; *Rg.* opecchi, opeccijvam; *Cro.* opéchem; *Ec.* опекаю; na około upiec, bebraten, rund um abbraten. Pieczenia opiekła. *Dwor. H* 2. Piersi kosów opiekane. *Zab.* 8, 344. Opiekane migdałki przechodzą w smaku marony i kasztany. *N. Pam.* 17, 212. - *fig.* Często inwentarzem pan opiekun dobrze opiekł i ożegł ubogie sieroty. *Sax. Porz.* 122. (*Cro.* opěka, *s* cegła).

OPIĘCIE *ob.* Opiąć.

OPIEKA, - i, *ż.*, *OPIEK, - u, *m.*, piecza, protekcya, obrona, der Schutz, Schirm; *Sr.* 1. wobarano, zastupeno, wobrowstwo; *Vd.* obranva, oskerbnia; *Bs.* brana, braniteglstvo; *Rg.* braniteglstvo, brâna, obrana (*ob.* obrona); (*distg. Cro.* opěka, *s* cegła, *ob.* opiec, opiekać); *Ross.* опека, опасъ, призрѣніе, оберегательство, заступа, выручка, покровительство. Niech nad wami boży opiek będzie. *Sim. Siel.* 119. Opiek z nim spólkuie bozki. *Gaw. Siel.* 356. Niech cię Bóg ma w swoiey świętey opiece. *Oss. Str.* 3. Bogu w opiek i w obronę Oddawam dziatki i żonę. *M. Kchan.* 309. Szczyć mię swym opiekiem. *J. Kchan. Ps.* 86. Nad sobą znał opiek pańskiey ręki. *Groch. W.* 2, *Zab.* 9, 353 *Zabł.* Glińiski w bogactwa, w potęgę, ktemu w opieki u Rusi wzbiiał się, *clientelas. Krom.* 776. - 2. opiekuństwo, Vormundschaft, *Vd.* oskerbnia sirut, mladomestnikuvanje., *Ross.* опека). Opieka iest moc nad lat niemaiącym, po śmierci oycowskiey dana, albo od testamentnika albo od urzędu opiekunowi. *Sax. Tyt.* 175. Niedorośli, którzy ieszcze nie przyszli do opieki swoiey, nie mogą bydź świadkami. *Chel. Pr.* 58, co ieszcze nie wyszli z pod opieki). - *fig.* Ostróżne Muzy wychowańca swego Nie śmiały ieszcze oddadź z opieku zwykłego. *Sim. Siel.* 64. OPIEKAĆ się *Rec. contr.*, *s* Opiekować się *Nied.*, kim abo czym, *s* w opiece swoiey mieć; opiekunem bydź, die Vormundschaft über jemanden führen, jemandes Vormund seyn, *Sr.* 1. wobaram; *Cro.* szkěrbim, szkerbeti; *Bs.* brinnutise, braniti (cf. bronić); *Rs.* попечительствовати, пещися, опекунствовать, покровительствовать, радѣть, порадѣть, (cf. radzić); *Ec.* строительствовати кого, призрѣніе имѣть о комъ, (*Ec.* опечалиться troszczyć się). On iako brat iey męża, opiekał się iey syny. *Biel. Hst.* 357. Brat starszy lat dorosły, ma się młodszą bracią opiekować. *Stat. Lit.* 243. Cesarzowi o to szło, żeby się rad opiekał Władysławem Jagiełłowiczem. *Biel.* 307. - *Ogólniey*: w opiece swoiey mieć, protegować, beschützen, in Obhut haben. Pobożnym potomstwem sam bóg się opieka. *Falib. R* 3. Bóg nas stworzył, i nami się opieka. *Karnk. Kat.* 400. Poprzysięż mi, że opiekować się będziesz życiem moiey córki. *Stas. Num.* 1, 227. Gdyż się ia twoim nie opiekam, nie opiekay się też ty moim; *quando ego tuum non curo*; *Mącz.* *OPIEKALNIK, OPIEKUN, - a, *m.*, *Bh. et Slo.* poručnik (cf. *Pol.* porucznik); *Sr.* 1. wobaraćer, zastupnik, vormindar; *Crn.* irbov varh, girob, (*Ger.* *Gerhab*); *Vd.* gerab, oskerblenik, varih, oskerbnik, sirutni besednik, skerbnik sa sirute, mladomestnik, obranik; *Rg.* obranitegl, banitegl, zastûpnik; *Bs.* branitegl; *Cro.* szkerbitel, tutor; *Rs.* печальникъ, рачитель, радѣтель, покровитель; *Ec.* печаловникъ, промысленникъ, промысльникъ, который промышляетъ о чемъ, попечитель, щатель, der Vormund. Opiekun zatrudnia się osobą i prawami małoletniego. *Gall. Cyw.* 1, 76. Opiekunów sierot, właściwie opiekunami, opiekunów wdów, kuratorami lub tutorami nazywaią. *Ostr. Pr. C.* 1, 80. Opiekuna zowiemy iakoby obrońcę, któremu obrona prawnie zlecona bywa tego, który się sam dla młodości swéy rządzić nie może. *Szczerb. Sax.* 285. Sieroty nie mogą nic bez woli opiekalnika. *Sax. Art.* 6. Nie wspominam tutorów, których piekunami Albo wypiekunami, nie opiekunami, Słusznie nazwać, bo pewnie wypieką ostatek, J wysuszą dostatki dzieci pozostałych. *Opal. Sat.* 112. - *Ogólniey* opiekun, opiekalnik, opiekuiący się czymkolwiek, protektor, staranie o czym maiący, w pieczy co maiący, obrońca, der Beschützer, Versorger. On sam iest mym bogiem i opiekalnikiem. *Kanc. Gd.* 277. Pan opiekalnik iest wszystkich poddanych i sług iego. *Gil. Kat.* 306. Papież wiernych obrońca i opiekalnik kościoła. *Sk. Dz.* 908 *et* 828. Pocieszyciel i opiekalnik nasz, Duch *S.*, *W. Post. W.* 411. Józef S., opiekalnik Jezusowy. *W. Post. W.* 56. Urząd opiekuna gołębiego. *Cresc.* 587, t. i. opatrzyciela, der Taubenwärter. - b) *Opiekalnik *pass.*, który w czyiéy opiece, *cliens*, *Bh.* swěřenec; *Rg.* odvjettovanik, brangnenik; *Rs.* опасщикъ, взысканецъ; der Beschützte, Schutzgenosse. Xiążęta Pomorskie Jagiełłowi posiłków gotowość, iako opiekalnicy obrońcy swemu przyobiecnią; *uti clientes patrono. Krom.* 417, *et* 247 *et* 315. *OPIEKALNICA, - y, *ż.*, *OPIEKALNICZKA, OPIEKUNKA, - i, *ż.*, *Boh.* poručnice; *Cro.* szkerbitelicza; *Rg.* obranitegliza, branitegliza, zastûpniza; *Sr.* 1. woberaćerka, zastupnicija; *Rs.* покровительница, радѣтельница; protektorka, die Beschützerinn *Tr.* Skarżył się paw przed boginią Juno, iako przed swoią opiekalniczką. *Ezop.* 28. - §. opieką małoletniego trudniąca się, die Vormünderinn. Białogłowa rzecz sprawować może, gdy opiekalniczką iest. *Szczerb. Sax.* 27. OPIEKUŃSKI, - a, - ie, OPIEKALNY, OPIEKUŃCZY, OPIEKALNICZY, OPIEKUNOWY, OPIEKOWY, - a, - e, od opiekuna lub od opieki, opiekuństwa, Vormunds-, Vormundschafts-. *Boh.*

poručenſtý; *Sr.* 1. zaſtupniczki; *Rg.* braniteglni; *Cro.* tutorszke; *Rs.* опеку́нскїй, опекуновъ радѣтельный; *Ec.* промысли́тельный, который имѣетъ попеченїе о чемъ. Jeśliby się iaka szkoda ſtała, za niedbałością opiekunową, powinien ią nagrodzić. *Szczerb. Sax.* 144, opiekuna). Opiekun niebezpieczeńſtwa opiekalniczemu podpada, od czasu objęcia opieki. *ib.* 286. Powinność opiekalnicza. *ib.* 286. Już wyszła z pod władzy opiekuńſkiey. *Teatr* 20, 135. Każdy sąd opiekuńſki ma tak nazwaną księgę opiekuńſką, czyli sierocińſką trzymać. *Gall. Cyw.* 1, 85. Prawo opiekowe. *Gall. Cyw.* 1, 108. i. e. opiekuńſkie). - *fig.* Frydryk II. oddał sławę swoię pod opiekuńczą ſtraż Muz i filozofii. *N. Pam.* 91, 290. OPIEKUŃSTWO, - a, *n.*, *Sr.* 1. wobarano, zaſtupeno, vormindſtwo, wobrowſtwo; *Bh.* poručenſtwj, poručnjctwj; *Bs.* brana, braniteglſtvo; *Cro.* tutorsztvo; *Rs.* опекунство, trudnienie się opieką nad sierotą, die Vormundſchaft. Niechay opiekunowie rachunki z swego opiekuńſtwa uczynią. *Chel. Pr.* 88. Którzy troiakie opiekuńſtwo na swoiey głowie noszą, tedy od czwartego prawem bywaią wymówieni. *ib.* 95, *Gall. Pr.* 1, 108. - *tr.* Pan samemu Janowi wierne swe w pracą i opiekuńſtwo poruczył. *Biał. Poſt.* 110, t. i. w opiekę, Schutz und Schirm. Kazimierz Polſkę wziął w swe opiekuńſtwo. *Stryik. Gon. L* 2.

OPIELAĆ *ob.* opleć.

OPIENIĆ *cz. dk.*, pianą obryzgać, w koło popienić, umſchäumen, beſchäumen; *Bh.* opěnjm; *Vd.* openiti; *Bs.* opjenniti, opinnuti; *Rs.* опѣня́ть.

OPIENIEK, - ńka, *m.*; ząb zjedzony, oſtatek zęba. *Włod.*, ein Stift von einem abgebrochnen Zahn; ząb przytarty. *Dudz.* 48. OPIEŃKA, - i, *ż.*, *agaricus lignarius*, gatunek bedłki, rośnie na pniach ſtarych drzew ściętych w kupach. *Kluk. Dykc.* 1, 15, eine Art Baumſchwämme, *Bh.* opienka, wopienka, *Rs.* опёнки.

OPIEPRZYĆ, *F.* opieprzy *Act. dk.*, pieprzem obsypać, lub przyprawić, pfeffern, *Bh.* opepřiti; *Bs.* opapriti, *Cro.* operprůjem; *pr. et tr.* Biedny żywocie, prawda żeś miły, Lecz cię frasunki zbyt opieprzyły. *Kchow.* 141. Liczne wzdychanie Dobrze wprzód każde me opieprzy śniadanie. *Chrość. Job.* 18. Drogo co kupić abo przedać, osolić, opieprzyć. *Cn. Th.* - *in bonam partem*, Te słowa złotem mu opieprzy. *Zab.* 15, 242, okorzeni, würzen. Kto opieprzy, kto nasmaruie, ten poiedzie sporzey. *Pot. Jow.* 152.

OPIERAĆ *ob.* Oprzeć *ob.* Oprać. OPIERACZ, - , a, *m.*, opieraiący się komu, *Rg.* oprjecitegl, *f.* oprjeciteglіza *contradictor.*

OPIERZCHNĄĆ, OPIERZGNĄĆ, *F.* opierzchnie *Neutr. idntl.*, ochropowacieć od powietrza, popadać się, aufſpringen, wie die Haut von kalter Luft. Wargi opierzchłe abo z wiatru osieczone, *Syr.* 1369. Opierzchnienie lica od srzezogi albo słońca, iak wygładzić. *Sien.* 507. *Sleszk. Ped.* 49. *Syr.* 181. Rola opierzchnie. *Haur. Sk.* 11, zimnym wiatrem podeschnie). Opierzchnienie włosów, *Opierszałość*, wylezienie włosów, das Ausfallen der Haare. Ziele to pleszowatości głowy z opierzchnienia i obłazienia włosów, ieſt ratunkiem. *Syr.* 184. Pleszowatość głowy albo brody z *opirszałości włosów. *Syr.* 198. - §. *Semitritus* na poły podeptany albo prochem opierszały. *Mącz.* - ? - OPIERZCHLIWOŚĆ, - ści, *ż.*, odſtręczanie się, Zurückhaltung. Potrzeba być szczerym bez opierzchliwości. *Teatr* 39, 122. OPIERZCHLIWY, - a, - e, - ie *adv.*, uraźliwy, odſtręczaiący się, *ob.* Pierzchnąć.

OPIERZYĆ, *F.* opierzy *Act. dk.*, Opierzać *ndk.*, pierzem okryć, befiedern; *Bh.* opeřiti; *Vd.* obperjati, s'peratmi obdati; *Rg.* operuscjatti; (*Bs.* operuscjati, perje izguliti; *Cro.* operùssati *deplumo*); *Rs.* оперить, оперять; *Ec.* вперяю; *Gr.* πτερόω. Opierza się znowu, wnet ſkrzydły swobodniey szaſta. *Przyb. Milt.* 225. *tr.* Strzała orlem pierzem opierzona. *Ezop.* 93. Saydakiem się opierzył. *Falib. R* 3. - b) Nieprzyiaciel, co tylko wszedł za wroty, Zaraz go cesarz obległ i opierzył. *Chrość. Fars.* 351. OPIERZEĆ, *F.* opierzeie *Neutr. dk.*, w pierze obrosnąć, Federn bekommen, flück werden. Opierzały, flück. *Tr.*, *Bh.* opeřeny.

OPIESZAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, niepośpiech, ośpieszałość (*Tr.*), *Bh.* wahawoſt; *Vd.* pozhasnoſt, kesnoſt, pomudnoſt; *Rs.* косность, коснѣнїе; die Trägheit, Saumſeeligkeit. Odpór, który ciała czynią sile ruszaiącey, nazywamy siłą opieszałości, czyli bezwładności. *Rog. Doś.* 1, 291. Piiańſtwo sprawuie nog i ięzyka opieszałość. *Mon.* 67, 247. OPIESZAŁY, - a, - e, niepośpieszny, ośpieszały (*Tr.*), träge, ſaumſelig; *Bh.* wahawý (cf. wachać się); *Vd.* pozhasen, kesen, pomuden; *Rs.* кóпотливый, кóпотокъ, кóсный, кóсенъ, кóпа. Opieszałym być *Rs.* коснить, коснѣть. *OPIESZYĆ; n. p. Wracaią nazad; wszyſtkich zaś opiesze Sam Eumenes. *Pot. Syl.* 269. - *Bh.* opěſſam; *Rs.* опѣшить pieszą maszerować.

OPIĘTY, OPIĘTO, *ob.* Opiąć.

OPIEW, - u, *m.*, opiewanie, śpiewanie czego, das Beſingen. Piosnki na opiew tryumfów ſkładane. *Przyb. Luz.* 270. - §. 2) brzmienie, sens, treść, opiewanie, der Inhalt. Pociągał pod swą metropoliią, według opiewu daney sobie mocy, wszyſtkie Polſkie biſkupſtwa. *Nar. Hſt.* 2, 348. OPIEWAĆ, - ał, - a, *czyn. ndk.*, Opiać, *f.* opieie *dk.*, *opiewawać *kontyn. et czſtl.*, *Vd.* opeti, opojem; *Ec.* опѣва́ю (cf. *Ec.* обава́ю, опѣва́ю, обманываю *incantare* oczarować, обава́телень *incantabilis*), *Rs.* возпѣть, возпѣвать, опѣть, опѣвать; śpiewaniem opowiadać, beſingen. Alexander na pamięć uczył się tych wierszy, co ie Jliyſki śpiewak opiał. *Przyb. Luz.* 169. Lepsza cierpliwości siła, W bohatyrſkim męczeńſtwie opiana nie była. *Przyb. Milt.* 260. S. Koſtka do P. Maryi modlitwy i z duszą wylewał, Witanie Gabryela i w nocy opiewał. *Chodk. Koſt.* 39. Dawid Chryſtusa opiewawa na swéy arfie. 1 *Leop. Liſt. Hier.* 7, wyśpiewywa. 3 *Leop.*). Niebianie wielką chwałą i opiewaniem wysławiaią boga. *Kucz. Kat.* 3, 304; *Sr.* 1. wóbſpěwané *obcantatus.* - *Cum Datiuo:* Będę opiewał imieniu Pana Boga. 1 *Leop. Ps.* 12, 6, będę śpiewał. 3 *Leop.*). - §. b) przyśpiewywać, okurować. *Cn. Th.*, dobierać komu w śpiewaniu *Włod.*, wtorować, mitſingen, mit Geſang begleiten. Częſto burmiſtrz naprzód śpiewa Onę piosnkę oracką; pospólſtwo opiewa. *Klon. Jud.* 15. - §. 2. Tak ſtatut opiewa, t. i. ma, opisuie, przepisuie, brzmi. *Cn. Th.*, ſo lautet das Geſetz. Wiem ia, co ſtatut opiewa, oyciec za syna odpowiadać nie powinien. *Teatr* 13 *c. B.*

OPIIAĆ się *ob.* Opić się.

*OPIŁAC *med. ndk.*, n. p. Patrzcie co czynicie, nietylko ludzkim sądem sądzicie, ale i bozkim; a cokolwiek osądzicie, wam to samym *opilać*. *Kosz. Lor.* 142.

OPIL-

OPILCA, - y, *m.*, *Bh.* opilec, opoy, piianica, ein Trunkenbold. OPILCZY, - a, - e, opoiowy, od opilcy, piiany, Trunkenbolds=, Zecher=, Säufer=, Soff=. Opilcze serca. *Nar. Tac.* 3, 91. Beczka zawsze ci weźmie piérwszeńſtwo, ponieważ więcéy ogarnie, niżeli brzuch twóy opilczy. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 370.

OPIŁKI, *plur.*, odpiłki, *Bh.* opilky, odpilky, ſtuge, drtiny; *Bs.* ſtargotine, ſtrigotine; *Sr.* 1. truwanki; *Cro.* otrebine; *Vd.* shagavina; *Rs.* опилки; trociny od piły kruszce piłuiącéy, otrociny, Feilſpäne. Opiłki abo ten proch, który pada z żelaza, gdy ie ślosarze piłuią abo piłkami trą, *centrosa scobs. Mącz.* Mieszay opiłki żelazne z oleykiem koperwasowym. *Wyrw. G.* 37. OPIŁOWAĆ, *f.* opiłuie *cz. dk.*, *Vd.* opiliti; *Rs.* опилить, опиливать, befeilen. A iako my cię lekkim uczynim? czyli my ślosarze, żebyśmy cię opiłowali? *Sk. Żyw.* 2, 110.

OPILSTWO, - a, *n.*, ſkłonność do zbytniego picia. *Cn. Th.*, *Bh.* opilſtwj; *Slo.* opilſtwo; *Sr.* 1. wopilſtwo, wopitſtwo, wopiwcztwo; *Ec.* опїѧнство, пїѧнство; Saufſucht, Völlerey. Piiańſtwo ieſt z opilſtwa, z nałogu, z lekkości. *Haur Sk.* 487. - §. b) upicie, przebranie w piciu, die Trunkenheit. Dzień święty obchodzisz obżarſtwem, opilſtwem. *Rey Ap.* 11. Próżna opilſtwa ſtarość i obżarſtwa. *Prot. Kont. D.* Czyniliście wolą poganów, chodząc w pożądliwościach, opilſtwach, biesiadach, piiańſtwach. *Dambr.* 615, *ib.* 419. OPIŁY, - a, - e, *Slo.* opily; *Sr.* 1. wopily, wopité; ſkłonny do zbytniego picia. *Cn. Th.*, dem Trunke ergeben. - §. b) opiły, opity, upity, *Bh.* opily), betrunken. Tak bywa, że zwadę czynią z picia, t. i. będąc opili. *Eraz. ięz. E* 8 *b.* - *tr.* Nie chełp' się, szczęściem Tankredzie opiły, Nie twe to męſtwo, Bóg to wszyſtko sprawił. *P. Kchan. Jer.* 495, t. i. upoiony, berauſcht. Naród w złościach zatwardziały, I srogim iadem szaleńſtwa opiły. - *Odym. Sw.* 2, *K k.*

OPINAĆ, *ob.* Opiąć.

OPIOŁKI *plur.*, wyrzutki z pielenia, das Ausgegäte, der Auswurf, das ausgegätete Unkraut. Kiedy pielą w ogrodzie, opiołki w oborę nosić. *Zaw. G.*, *Haur Ek.* 72.

OPIS, - u, *m.*, (*Bh.* opis odpis, przepis, kopiia; *Ross.* опись opis, opisanie, 2. spis, rejeſtr, inwentarz), opisanie, określenie, wyłuszczenie, das Beſchreiben, die Beſchreibung, die Auseinanderſetzung; *Sr.* 1. wopiſmo, wotpiſmo; *Cro.* popisz (cf. popis); *Rs.* возписа́нїе, опредѣле́нїе (cf. *Rs.* отпись, отписка konfiſkata, kwit, opis, doniesienie; описка korespondencya, błąd w pisaniu). Z twoich opisów żywych iuż przeraża uszy Huk trąb groźny; głos brzmiących kornetów mię głuszy. *Hor.* 1, 180. Z opisu prawa powinien był to czynić, = z opiewu, z brzmienia, z przepisu, nach der Vorſchrift des Geſetzes, laut dem Geſetze. OPISAĆ, *f.* opisze *czyn. dok.*, Opisować *ndk.*, Opisywać *frequ.*, (*Rs.* описать spisać), pisząc wyłuszczać, określać, wyſtawiać, wykładać, beſchreiben, umſchreiben, eine Beſchreibung machen; *Boh.* opſati; *Sr.* 1. wopiſuyu, wotpiſuyu; *Vd.* okulpisati, popisati, popisuvati; *Cro.* zpiszati, zpiszújem; *Rg.* razapisati *definire* (cf. rozpisać); *Rs.* возписа́ть, возписывать, опредѣли́ть, опредѣлять. Opisanie czasu *chronographia*, mieysca *topographia*, kraiów *chorographia. Cn. Th.* Opisanie (cf. omowienie, omówić, *obmowa), *Vd.* popisanje, popisuvanje (cf. popis); (*Ross.* описа́нїе, опи́сыванїе konfiſkata). Zdumiewaią się pisarze, gdy takową srogość opisować muszą. *Warg. Wal.* 64. Duszy ludzkiéy trudno opisać. *Lub. Roz.* 374. Bóg ieſt nieopisanym. *ib.*, t. i. niemogący bydź opisanym, nie do opisania, nieopisalny, *Rs.* неописанный, unbeſchreiblich. - §. Opisać co komu przez liſt, *perscribere. Cn. Th.* Użalił się królewic, że go niektórzy w obozie do dworu opisuią. *Oſſol. Boh.* 131, że go tam donoszą. - *Jurid.* Rany u sądu opisać. *Gor. Wł. K* 4 *b*, opisuiąc ie ſkarżyć się). Rani go kto inny, a on wnet na swego sąsiada rany opisze. *ib.*, cf. oprawić). - §. *Mathem.* Określić abo opisać kołem figurę z proſtych liniy uczynioną, zowią to, kiedy około niéy, koło tak bywa otoczone, że się iéy węgłów tyka. *Grzępſk. Geom. E. b*, *Geom. Nar.* 1, 151 *et* 150, *Jak. Mat.* 1, 46, eine Figur mit einem Kreiſe umſchreiben, cf. wpisać). - *Similiter:* Myśl wasza, aby wielkiemi a nieporządnemi obwody, tam i sam rozerwana nie była, rzecz swą temi opiszę opłotkami, abym pokazał... *Jan. Lig. A* 3 *b.* - §. *Jurid.* Opisać kogo abo co, opisaniem określić, poſtanowić, obwarować, krępować, obowiązać, gerichtlich beſchreiben, verſchreiben, ſchriftlich beſtimmen, verbinden, verpflichten, cf. oprawić). Roztropna nieufność radziła opisać dłużnika, z dołożeniem terminu i upewnieniem summy przez zaſtawę. *Nar. Hſt.* 6, 130. W prawie ledwo dusza się nie opisze. *Falib. M.* Kto się komu w czym opisze, powinien za to dosyć uczynić. *Stat. Lit.* 266. Zygmunt opisał się, aby W. X. L. po śmierci iego na króla Polſkiego spadało. *Bielſk.* 311. OPISARZ, - a, *m.*, *Tr.*, który opisuie, der Beſchreiber; *Sr.* 1. wopiſwar; *Vd.* popisar, popisavez; *Crn.* zpiszávecz; *Rs.* описатель; *w rodz. żeńſk.* описа́тельница; opisuiący, der Beſchreiber. OPISNY, - a, - e, - *§. według opisu, opisany, poſtanowiony, vorgeſchrieben, bemeldet. (*Rs.* описный konfiſkowany). Na mieysce i czas opisny zjachać się maią. *Herb. Stat.* 65. - §. do opisania, mogący bydź opisanym, beſchreibbar, beſchreiblich, *oppos. Vd.* nepopisliu; *Ross.* неописанный. OPISOWY, - a, - e, od opisu, Beſchreibungs=; *Sr.* 1. wopiſowné. Traktat opisowy. *Pam.* 83, 220.

OPITY, *ob.* Opić.

OPIUM *indecl.*, sok makowy, *Arab. Turc.* afijun; *Sr.* 1. makowcżna wuſchka; *Bh.* ſpanek; *Rg.* drjêmak; *Rs.* сонное зелье; *ob.* Opiata.

OPŁACIĆ, *f.* opłaci *cz. dk.*, Opłacać *ndk.*, (cf. *Bh.* oplatiti, oplaceti, oplacowati *remunerari*; *Rs.* оплатить, оплачивать za kogo, innego zapłacić); zapłatą dogodzić, aufzahlen, völlig bezahlen, erkaufen, mit Geld aufwägen; *Sr.* 1. wopwatzuyu, wopwatzam, wopwatzu. Dłużnika niebędącego w ſtanie wexlu opłacić, do prochowni zapakuią. *Teatr* 7 *c*, 20. Nieopłacony, nie do opłacenia *Rs.* неоплатный. OPŁACIĆ się *recipr.*, płacąc uwolnić się, odkupić się, ſich los kaufen.

OPŁAKAĆ, *f.* opłacze *czyn. dk.*, Opłakiwać, *Opłakawać *frequ.*, Opłakuie *praes.*, *Bh.* oplakati, oplakawati; *Slo.* oplakáwati, oplakáwám; *Sr.* 1. wopwakuyu; *Vd.* oplakati, objokati, objezhati, obplakati, obplakal, obplakam, oplàzhem, obsdihuvati; *Crn.* oplakati, objôkam; *Cro.* oplakújem; *Rs.* оплакать, оплакивать, обрыдати; *Ec.* ослезити, оплакати, оплакивать, осѣтовать, обвопльствовати, окаявáю; płakać po kim, po czym,

z powodu czyiego, beweinen. Niewiasta ta przez dawny czas iuż opłakawa umarłego. *Leop.* 2 *Reg.* 14, 2. Śmierci nie trzeba opłakiwać. *Bud. Cyc. Star.* 36. Chłopięta równie utratę orzechów, iak rodziców opłakuią. *Pilch. Sen. Gn.* 142. Krwawemi łzami opłakiwać potrzeba tak oślepionych. *Kłok. Turk. praef.* Opłakać iéy stratę przez ięki nayłrawsze. *Przyb. Milt.* 251. Prorok opłakawa niewolstwo swego narodu. *Wrob. Zolt.* 191. Wprzód opłakać *Ec.* предплáчуся, *Gr.* προανακλέομαι *praedefleo.* Opłakanie *Vd.* oplakanje, objokanje. Życie nasze opłakuy rzewniéy Heraklicie, Czas iest nad inne czasy, byś płakał obficie. *Zab.* 15, 174. *Opłakaycie (opłaczcie) grzechy wasze. *W. Post. W.* 2, 122. Uniżywszy się, opłaczą grzechy swoie. *ib.* 176. OPŁAKANY, - a, - e, płakania godny, *Slo.* truchliwý, plače hodný; *Sr.* 1. wozwałamité; *Vd.* oplashliu, shalujezhliu, jokanja vrieden; *Ec.* осѣтовáнъ, оплакáнъ, обвóпльствуемъ, слезли́вый; beweinenswürdig. Gdy na teraźnieysze opłakane czasy poyrzemy ... *Star. Ref.* 4. Bóg wie, iak tu opłakane życie bez ciebie wiodłam. *Teatr* 42 *d. d.* Obronieni od śmierci nayokrutnieyszéy, nayopłakańszéy. *Nag. Cyc.* 76. - §. Nieopłakany, którego dosyć opłakać nie można, *Rs.* многослéзный, nicht genug zu beweinen. Niecierpliwego żądze niewstrzymane, Wciągną w przepaści nieszczęść mu nieopłakane. *Jabł. Tel.* 337. - §. b) opłakany, którego iuż próżno płakać, ożałowany. *Cn. Th.*, wo kein Weinen mehr hilft, ganz verloren. *Deploratus* opłakany, zaginęły, wniwecz obrócony, o którym iuż żadnéy nadziei niemasz, aby się miał polepszyć. *Mącz.* Do końca utraciwszy siły, i nie mogąc zbydź brzemienia, iuż była opłakana. *Wys. Jgn.* 167. Lekarstwem tym, iuż od powietrza zarażone i opłakane, o którychby iuż żadnéy nadziei nie było, do piérwszego zdrowia przywodzisz. *Syr.* 706. OPŁAKANIEC, - ńca, *m.*, człowiek opłakany, ein Beweinenswürdiger. Wszystkich do płaczu poruszy, sam łezki nie wzruszy opłakaniec. *Bard. Tr.* 235. Jdziesz do zmarłych opłakańcze. *ib.* 511.

OPLAMIĆ *cz. dk.*, w koło poplamić, rund um beflecken; *Sr.* 1. woblakupu; *Crn.* v'madeshiti, vpipati, ommadeshujem, oggnusim; *Vd.* omadeshovat, v'masat, obmadeshuvati, pogerditi; *Bs.* osctrapati.

OPLĄSAĆ *cz. dk.*, w koło popląsać, potańcować na około czego, herum tanzen, *Eccl.* оплясу́емъ, около кого пляшутъ.

OPŁASZCZYĆ *cz. dk.*, w koło popłaszczyć, rund um platt machen. Opłaszczony *Vd.* oplaishan, s'plaishom obdán.

OPŁAT, - u, *m.*, OPŁATA, - y, *ż.*, OPŁATEK, - tku, *m.*, *zdrbn.*, OPŁATKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, czym się opłacamy, die Zahlung, Erlegung, Leistung der Zahlung, Abzahlung, Abgabe; *Bh.* auplat, auplatek, oplátka; *Sr.* 1. woprwata; *Rs.* оплата, оплаченіе. Rzeczypospolitéy dorocznemi opłatkami nie obciążał. *Kosz. Lor.* 107. Kwitowe, exekucyyne, i inne opłatki, są to akcydensa mego urzędu. *Węg. Mar.* 3, 293. - Cnota bez opłatu siędzie. *Zab.* 9, 46 *Zbb.*, bez nadgrody.

OPLATAĆ, *ob.* Opleść.

OPLĄTAĆ *cz. dk.*, w koło poplątać, omotać, rund um verstricken, bestricken, *Vd.* obmreshati, obshtrikati.

OPŁATCZANY, - a, - e, z opłatka, OPŁATKOWY, - a, - e, od opłatka, *Ross.* просвирный, Oblat=. Ciasto opłatczane. *Tr.* Jzba opłatkowa *Ross.* просвирéнная. Opłatkowy piekarz *Rs.* просвирникъ, *f.* просвирница, просвирня; *Boh.* oplatkař, *f.* oplatkařka, oplatečnice. OPŁATEK, - tka, *m.*, *Bh.* oplatek; *Slo.* oplatek, oblatka, hostiga; *Hg.* ostya; (*dist. Bh.* oblátek krzemień); *Sr.* 2. hoblat, oblat; *Vd.* oblat, hostia, mlinz, mlenz, meshni mlenzhizh; *Crn.* ublat, oblat, gębansa; *Bs.* krustulicch, skauatiça; cf. *Ec. et Rs.* просфора, *ob.* proskura), die Oblate; *a voce latina corrupta oblatio vel oblata. Cn. Th.* Podali mu w rękę kielich z winem, a ktemu patynę, i hostyą abo opłatek, który ciałem bożym zowią. *Baz. Hist.* 24. Gdy biskupa chowano, *prosphorę albo *oblatę na piersi mu kładziono. *Pim. Kam.* 38.

OPŁATNY, - a, - e, - ie *adv.*, opłacaiący, nagrodny, bezahlend, vergeltend. Zasługi źle opłatne. *Zab.* 12, 243. - §. *passiue*; za co płacą, zahlbar, zu zahlen. Opłatne wyzwolenia w każdym rzemieśle są talentów przeszkodą. *Stas. Zam.* 11.

OPŁAW, - u, *m.*, upław, der Samenfluß, der Fluß, die Samenergießung, pollucya). Liście te umnieyszaią ogień nieczysty, tamuią opławy. *Kluk Rosl.* 2, 224. OPŁAWA, - y, *ż.*, u ryby, płetwa, *pinna*, die Floßfeder, składa się z pargaminowatéy błonki, wspartéy różnemi kościanemi promieniami, skąd rozsunięta i stulona bydź może. Są opławy grzbietowe, piersiowe, brzuchowe. *Kluk Zw.* 3, 85. OPŁAWIĆ, *f.* opławi *cz. dk.*, Opławiać *ndk.*, w pław okrążyć, umschwimmen. Sycylią nie tak rychło opławisz. *A. Kchan. Wirg.* 73. - §. 2) odpłokać, odrywać od brzegu, abspühlen, vom Ufer abreißen. Rzeka brzeg opławiła. *Tr.* Ustąpisz z włości Tybrem opławionych. *Mon.* 67, 615, *Chodk. Kost.* 40, owilżonych, oblanych). - §. 3) opławić konie, z z końmi w pław iechać dla omycia ich, die Pferde in die Schwemme reiten. *Tr.* OPŁAWNY, - a, - e, upławny, opław cierpiący, den Fluß habend. Grzechy tak brzydliwe, iako szmata opławnéy niewiasty. *W. Post. W.* 2, 179.

OPŁAZOWAĆ, *f.* opłazuie *cz. dk.*, płazem obić, mit der flachen Klinge schlagen, fuchteln. Dobyway pałasza, bo cię opłazuię. *Teatr* 31, 81. Dawszy mu kilka razy w gębę, opłazował go serdecznie. *Mon.* 68, 58.

OPLEĆ, *f.* opiele *cz. dk.*, Opielać *ndk.*, pieląc oczyścić, begäten, gätend reinigen; *Rg.* opljévsti; *Cro.* oplêven, oplet *exherbatus*; *Bs.* oguliti travu; *Rs.* ополóть, опалываю. Po opielaniu wyrywaią len. *Prządz.* 107. Wiele w ogrodzie zawisło na częstem zielska opieleniu. *N. Pam.* 17, 208, *ob.* oplonowanie.

OPLECEK, - cka, *m.*, τὸ περιώμιον, *amictorium qualecunque cingulo tenus, mulierum praesertim. Cn. Th.*, kaftanik. *Dudz.* 48, ein Brustlatz, Leibchen, Mieder. (*Bh.* oplecko kosz na plecy; *Rs.* оплéчье ozdoba na ornacie mazalnym od kołnierza do ramion).

OPLEŚĆ, *f.* oplecie, oplotę *czyn. dok.*, Oplatać, Opletać *ndk.*, *Bh.* oplésti; *Bs.* oplesti; *Rg.* oplesti, oplettiti; *Vd.* oplesti, oplotiti, okulsaplotiti, ograditi; *Cro.* oplêchem, oplétam, opleteszem; *Rs.* оплесть, оплетать; plotąc okręcać, umflechten. Sprawiłem sobie winnicę, i oplotłem ią płotem. *Rey Post. K* 5. Wino opląta a krąża się około wszystkiego, czego może dostać, *complectitur. Mącz. Ciere* pleść, okręcać, oplatać. *ib.* Winne macice opletaią wiąz przystawiony. *Pilch. Sen. list.* 2, 420.

Wąż oplotł się koło laſki moiéy. *Zebr. Ow.* 394. Butelka oplatana. *Teatr* 54 *b*, 8, opleciona; cf. Opłot.

OPLEŚNIEĆ, *f.* opleśnieie *neutr. dok.*, omszeć, pleśnią się okryć, *Vd.* oplesniti, oplesnuvati; *Crn.* opperhniti, opperknem; *Rg.* opljesnitise, opljesnavitise; *Bs.* oplisnivitise; *Cro.* opleshiveti, pleshivem, oplessnivújem; beschimmeln. (*Bh.* oplzlý, = brudny). - *tr.* Charon opleśniały. *Bardz. Luk.* 35, t. i. osiwiały. *OPLEŚNIELEC, - lcą, *m.*, opleśniały, siwalec, ein Graukopf. Brzydcy opleśnielcy. *Bies. D.* 3. OPLEŚNIAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, pleśń, der Schimmel, die Schimmeligkeit. (*Bh.* oplzlost *obscoenitas*).

OPŁODNIĆ, OPŁODZIĆ *cz. dk.*, *Rg.* oploditti; *Rs.* оплодотворить, *ob.* upłodnić.

OPŁÓKAĆ, OPŁUKAĆ, *f.* opłóczę *czyn. dok.*, Opłokiwać *ndk.*, płocząc oczyścić *pr. et tr.*, abspühlen; *Slo.* oplákat (*distg. et cf.* opłakać); *Vd.* oplakniti (oplaknina, = umywalnik); *Crn.* oplakovati; *Rg.* oplâkati, oplaacem; *Ross.* отполоскать, отполощу, отполаскиваю, ополоснуть, ополоскать, ополаскивать. Córka Faraonowa idzie, żeby się opłokała w rzéce. 1 *Leop. Ex.* 2, 25, żeby się omyła, 3 *Leop.*, żeby się ſkąpała). Łzami opłokaway serce a sumnienie swoie. *Rey Pſ. G g* 1. Bolesław zamordowanie Zbigniewa wielą łez opłókał. *Krom.* 145. Oſtrością pokuty złości przeszłe opłokał. *ib.* 310. - §. b) oblać, omoczyć, zmoczyć, begießen, einweichen. Na każdą noc opłóczę łóżko moie, a pościel moię łzami ſkropię. *Sk. Zyw.* 1, 99. Ten pałasz we krwi twéy *opłukam. *Teatr* 9, 66.

OPŁONĄĆ, Odpłonąć, *f.* opłonie *neutr. dk.*, spłonąć, rychło zgorzeć, iako pióro, zgrzebie. *Cn. Th.*, schnell verlodern. (*Rg.* plameti, plamenovati, = płomienić; *Crn.* splahnem, = wklęsła mi nabrzmiałość). Opłonął ogień, t. i. z wielkiego mały się ſtał. *Cn. Th.*, das Feuer hat sich gelegt. - *transl.* gniew opłonął, = oſtygł, udobruchał się, der Zorn hat sich gelegt; *Vd.* jesa henja, se potolashi; vunsgnjievatise, vunsjesuvati, vunseserditise, vunsdivjati, isdivjati; *Bs.* izjiditise, izjadatise). Gniew rychło opłonie, nienawiść ani utonie. *Cn. Ad.* 257. Nigdy się mężowi gniewliwemu nie sprzeciwiała; lecz gdy opłonął, a gniew go minął, dopiero mu się sprawowała. *Sk. Zyw.* 1, 275, gdy zwolniał, da er kälter wurde, gelaßner wurde. Obaczył się nazaiutrz, gdy opłonął, a rozum od gniewu był uwolniony. *Birk. Sk. C* 2. Auguſt, gdy w gniewie był abecadło mówił, aby nic w owym zapaleniu, ażby opłonął nie poczynał. *Sk. Dz.* 335. Nie na to ma być baczenie, co się na ten czas podoba panu, gdy się gniewa, ale na to, gdy odpłonie a odgniewa się, będzieli mu się to podobało mieć. *Eraz. ięz. U.* 2. Opłonąwszy z boiaźni, do swych narowów wrócili się. *Krom.* 179, przyszedłszy do siebie, da sie zu sich selbst gekommen waren, da sie die Furcht verloren hatten. Nie do końca ieszcze z potrwożenia nocnego i piérwszéy porażki opłonąwszy, *non resumtis prorsus animis. Krom.* 589.

*OPLONOWAĆ, n. p. Po należytym *oplonowaniu rośnie ziarno. *Kluk Rosl.* 3, 206, *ob.* opléć, opielać, opielanie.

*OPŁOT, - u, *m.*, OPŁOTEK, - tka, *m.*, oplecienie, ogrodzenie, płot, die Umflechtung, Umzäunung, der Zaun, das Gehäge; *Bh.* oplotiti, = *circumsepire* opleść, opletać, opletenec opłotaiący); *Rs.* оплотъ. Nasi opłotek drągów onych, którémi nieprzyiaciel tabor obmocnił, przełamuią. *Krom.* 643. Kraczą smutne po opłotkach wrony. *Hor.* 2, 182 *Nar.* Idź na drogi i między opłotki. *Radz. Luk.* 14, 23, *Bud.*, *Sekl.* Tym, którzy byli w opłotkach i na ulicach, wieczerza ta była zgotowana. *Rey Pſt. y* 4, *ib. D d* 2, pod płotami). Z wierzchu wieńczą ie opłoty macicy winnéy. *Przyb. Milt.* 110. W tym raiu opłocie. *ib.* 122, t. i. okole). - *tr.* opłotki, granice, Gränzen. Nie chcę dobrodzieyſtwa w tak ciasne opłotki wganiać. *Gor. Sen.* 423, w pewnych opłotkach. *ib.* 148. Miawszy wszyſtkie w pewnych opłotkach, oſtróżnie ie trzymay. *Jan. Lig. B b.* Rzecz swą pewnemi opiszę opłotkami. *ib. A* 3 *b.* Kto się z ninieyszego tylko raduie, ten w ciasnych bardzo opłotkach powodzenie swe zawiera. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 264. W ciasnych opłotkach trzymay ciało twoie. *ib.* 1, 112. OPŁOTNY, - a, - e, u płotu się znayduiący, im Zaune befindlich. Opłotne ziele. *Tr.* - §. b) *tr.* ograniczny, ościenny, angränzend, umher wohnend. U wszyſtkich opłotnych narodów *Tr. Tel.* 421.

OPŁOWIĆ, *f.* opłowi *cz. dk.*, płowym uczynić, koloru świeżości pozbawić, bledzić, verschießen machen, bleichen. Mróz świętéy téy topoli ani śnieg żaden nie opłowi, Co miesiąc w swą się zieloność odnowi, *Pot. Arg.* 210. OPŁOWIEĆ, *f.* opłowieie *neutr. dk.*, spełznąć, (*Bs.* oplaviti *flavesco*), verschießen, die Farbe verlieren. Barwę opłowiałą iak sukniom przywrócić. *Sleszk. Ped.* 258. Ziemia siwa albo opłowiała, podobna do Marglu, dobre ſkłada grunta. *Kluk Kop.* 1, 285, t. i. płowa ziemia, bladożółta, blaßgelb.

OPLUGAWIĆ *cz. dk.*, w koło poplugawić, rund um verunreinigen; *Crn.* oggnusim; *Vd.* ogerditi, oſkurniti, oſkruniti, opazkati, oshudlat, omadeshovat; *Bs.* obrrigljati, ohalloviti, pohallaviti, oſtrriviti, opoganiti, oghnusiti, oçquarniti, (opogagniv, scto se mosge opoganiti, = co może być oplugawionym); *Cro.* opoganújem, oszkruntujem; *Dl.* oszkvarnuti, oszkvarnujem; *Rs.* осквернить, осквернять, обгадить, обгажу; *Eccl.* опинити, осквернить.

OPLUNĄĆ, *f.* oplunie *czyn. idntl.*, Opluć *dok.*, Opluwać *ndk.*, oplwać, plwocinami onieczyścić, bespeyen, bespucken; *Vd.* opluvati, opluniti; *Rg.* opgljuvati; *Rs.* оплевать, облевывать. O iak niezbożnie Chryſtusa biczowali, oplwali i ukrzyżowali. *Veryf. pr.* 64. Aryſtyp, gdy go Dyonizyus oplwał, snadnie to na sobie znosił. *Kosz. Lor.* 2. OPLUSNĄĆ, *f.* oplusnie *czyn. idntl.*, Opluſkać *ndk.*, popryſkać na około, bespritzen; *Sor.* 1. woplußkam, wopluſkam; *Rs.* ополоснуть, ополоскать, ополаскивать (= opłókać). Wodą go dobrze oplusnęła. *Zebr. Ow.* 60. Opluśnie go koń i błotnym ogonem przetnie przez gębę. *Alb. z W.* 4. Opluśnienie papieru inkauſtem, iak zetrzeć. *Sien.* 581, *Sleszk. Ped.* 292. OPLUWACZ, - a, *m.*, który co opluwa, der Bespucker, Bespeyer, *Rg.* opgljuvalaz.

OPŁYNĄĆ, *f.* opłynie *cz. idntl.*, Opływać *ndk.* - 1) *Transitive* na około czego płynąć, opławić, umfließen; *Vd.* okulplaviti; *Rs.* обтечь, обтекать, оплыть, оплывать (оплывчивый ciekący). Wiślica miaſto, Nidą w koło opłynione. *Stryik.* 189. Krwawy pot opłynął wszyſtko święte ciało iego. *Rey Pſt. S* 4. - §. 2) Opływać czém,

oblewać się, überfließen, *pr. et tr.*, *Bh.* oplywati; *Sr.* 1. pjeblíwam ßo; *Rg.* nadtecchi, nadplivati). Za Deukaliona wszyſtka Grecya była powodzią opłynęła. *Biel. Św.* 8 *b.* Do ziemi go wywiodł, która opływa mlekiem i miodem. 3 *Leop. Ex.* 3, 8, która **osplywa* mlekiem. 1 *Leop.*). Woynami domowemi, braterſką i oyczyſtą krwią opływaiącemi, sami siebie porażali. *Stryik.* 187. Czart myślami go tak trapił, że na wszyſtkiém ciele potem opływał. *Zygr. Pap.* 166, ſtrumieniem krwawego potu opłynął. *Bzow. Roz.* 94. Każdy chciał widzieć króla nowego, wszyſtkie drogi pełne były, Drzewa, wsi i pagórki ludem opłynęły. *Stryik. Henr. B* 2. - Miarę dobrą, i *wierzchowatą i natłoczoną, tak iż będzie opływała, dadzą wam. *Rey Pſt. Ff* 4, natłoczoną i potrzęsioną i opływaiącą. 3 *Leop. Luc.* 6, 38, i wierzchowatą. 1 *Leop.*, cf. nad ſtrych; *Sr.* 1. pjeblíwacżné, zbotni. Opływać w co, lub w czym, = obfitować, Ueberfluß haben; *Rs.* изобиловать, излишествовать; *Eccl.* преизбыточествовать, преизбыть, преизбываю, гобзить, гобзовать, (*act.* гобзить, угобзить obficie opatrzyć). Człowiek opływaiący we wszyſtko, nie rzeknie, że ma dosyć. *Zab.* 5, 65. Będziesz zawsze opływał we wszyſtkie doſtatki, Dom modnie meblowany, wieczerze, obiadki. *Niem. P. P.* 30, *Teatr* 10 *c*, 50. Alcybiades opływał w swym szczęściu. *Węg. Mar.* 1, 21, er schwelgte in seinem Glücke, (cf. iak pączek w maśle). Przez cały bieg życia w naywiększych pomyślnościach opływał. *Zab.* 6, 203. Żyycie wesoło, w szczęściu opływaycie, J wszyſtkich słodkich pociech zażywaycie. *Paſt. F.* 332. Opływaiący, płużący *Ec.* благодовольный. *OPŁYW, - u, *m.*, płynienie w koło, żeglowanie, das Schiffen, Segeln, Umsegeln, Umschiffen. Mogli byli zobaczyć tak rozliczne dziwy, Jakie im naſtręczyły długie wod opływy. *Przyb. Luz.* 151. Porzą spokoyne morze, szczęsne im opływy. *ib.* 326. - Opływ, Opływanie w czym, OPŁYWAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, das Ueberfließen, Ueberrinnen, der Ueberfluß; *Rs.* изобиловáнïе; *Ec.* преизбыточествïе, преизбытокъ, излишность, чрезпотребство, *Sr.* 1. zbotnoſcż. Z opływałości serca, a nie zmyślenie mówił. *Warg. Radz.* 142, z pełności serca, aus der Fülle des Herzens.

*OPOCZĄĆ *med. idntl.*, *Rs.* опочить, опочивать, *ob.* odpocząć, spocząć, n. p. Kapłańſtwo Chryſtusowe nie zoſtało w Chryſtusie; ale się z niego zlało na kapłany, i na nich *opoczyło (*opoczęło, odpoczęło). *Smotr. Ap.* 21, na nich się oparło, ostało).

OPOCZKA, - i, *ż.*, miaſto Rossyyſkie w wielkorządztwie Pleſkowſkim. *Dyk. Geo.* 2, 240, eine Stadt in Rußland. OPOCZNA, - y, *ż.*, miaſto w Moſkwie, w dyſtrykcie Gadyſkim. *Dyk. Geo.* 2, 240, eine Stadt in Rußland. OPOCZNO, - a, *n.*, miaſto powiatowe w Sandomirſkim. *Dyk. G.* 2, 240, eine Stadt im Sandomirischen. OPOCZNY, - a, - e, od opoki, kamienny, Felsen=. Rozpadliny opoczne. *Leop. Jes.* 2, 21. Serce opoczne nie przypuszcza prawdy ksobie. *Rey Pſt. L* 5, ſkamieniałe, ſtwardziałe). OPOCZYSTY, - a, - e, ſkaliſty, kamieniſty, felsig; *Vd.* pezheun, pezhoujaſt, pezhounaſt, pezhinaſt, ſkalaſt, pezhounat, pezhouno). Ziarno na opoczyſtéy ziemi rychło uschło. *Sk. Dz.* 1179. Gdy siał, iedno padło na opoczyſte, gdzie nie miało wiele ziemi. *W. Mark.* 4, 5. Co na opoczyſtych są posiane. *ib.* 16. Nie swym wątłym główkom, ale ſtarym doktorom i opoczyſtemu kościołowi wiarę dawali. *Hrbſt. Odp. H* 3, mocno ugruntowanemu, felsenfest. Z Simona Piotr uczyniony, ſtał się paſterzem kościoła opoczyſtego. *Hrbſt. Nau. Q b.* Przy iedności kościelnéy i opoczyſtym Pietrze trwać potrzeba. *Sk. Żyw.* 2, 398. Źle Piotra (*petram*) *opoczyſtym* wykładaią, gdyż go Pan samą *opoką* nazwać raczył. *W. Poſt. W.* 3, 262.

OPODAL *adverb.*, obdal, przydaléy, *Boh.* opodal; *Ross.* одаль, in einiger Entfernung, etwas entfernt, ein wenig weit. Jeſt dobry sposób dla twoiéy spokoyności, masz wioſkę opodal; a tam nikt nam niepotrzebny nie przeszkodzi. *Węg. Mar.* 1, 36. OPODALNY, - a, - e, przydalszy, obdalny, etwas fern. Jutrzenka prowadzi z sobą rozświecenie od promieni słonecznych opodalnych na niebo. *Otw. Ow.* 58.

OPOIĆ, *f.* opoi *cz. dk.*, Opaiać *ndk.*, *Boh.* opogiti; *Slo.* opognyi; *Sor.* 1. wopoyu, wopiyu, pjanoho ztjinu; *Crn.* opiti, opojenye; *Vd.* opianiti, vpianiti, dopianiti; *Rg.* opoitti, opaajam; *Bs.* opitti, opojiti, omaſtiti; *Cro.* opájam; *Rs.* напоить кого до пьяна, пьяным здѣлать; do zbytku napoić, upitym czynić, *pr. et tr.*, berauschen, berauscht machen, besaufen. Biada temu, który *opaya (opaia) bliźniego swego. *Rey Pſt. H* 5. Opoił nieprzyiaciela opiniią, iak gdyby się go bał. *Warg. Cez.* 66. Nigdy go rozkosz tak nie opoiła i znęciła, iżby go od należytych zabaw zawściągnąć mogła. *Pilch. Sall.* 287. Sercem bałwochwalſkim opoiony. *Zygr. Pap.* 42. Opoiony, upity, berauscht. - *fig. transl.* Jeſt w domu Tarnowſkich moc wielka szabel, Turecką posoką nie zfarbowanych, ale szczerze opoionych. *Warg. Cez. praef. B* 3, t. i. wſkroś napoionych, omoczonych, Säbel mit Blute nicht gefärbt, sondern getränkt.

OPOKA, - i, *ż.*, (*Bh.* opuka *tophus* dziarſtwiſty kamień); *Crn.* pezhovje *rupetum*, pezhovina *saxetum* (cf. piéc, spiéc, opiéc); *Vd.* pezh, pezhina, pezhouje; *Cro.* pechina, kliszùra; *Sla.* kamenito bêrdo, pechina; *Ross.* опока; Steinfelsen, Felsenstein, Felsengrund, Felsen; kamień żywy a roſtący bez zamierzenia; ſkała *saxum eſt altum et praeruptum etiam vivum*; opoka *etiam in planis et sub terra latens. Cn. Th.* Opoki i ſkały, są to owe ogromne wielkością kamienie, które się z poiedynczych różnych kamieni ſkładaią; pospolicie z szpatu, kwarcu i łyszczaku. *Kluk Kop.* 2, 101, *Wyrw. G.* 12. Kamień ten kuźniacy nazywaią *warchem* lub *opoką*. *Torz.* 201. Wykute w opokach ſkaliſtych pieczary. *Dmoch. sąd.* 27. Opoki głową kruszyć nie kusi się tylko szalony. *Smotr. Ap. pr.*, cf. głową muru nie przebiiesz, cf. z motyką na słońce). Pan ieſt opoka ma, moc a dużość moia. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 22, 2, ſkała moia i siła. 3 *Leop.*). - §. Wszyſtko mi idzie iak z opoki, chwile się ciągną dniami, z miesięcy mam roki. *Zab.* 11, 383 *Zabł.*, t. i. oporem idzie, mit Widerstand; *Slo.* se mun sa wſecko trhá; (cf. wszyſtko mu idzie lodem; cf. iak na grudzie; *oppos.* smarownie).

OPOL, - a, *m.*, Oppeln, miaſto w Sląſku. *Dyk. G.* 2, 241. 1) OPOLE, - a, *n.*, miaſto w Lubelſkim. *Dyk. G.* 2, 240, eine Stadt im Lublinischen. 2) OPOLE, rodzay danniczy w przywileiach książąt naszych. *Nar. Hſt.* 2,

86; *Papr. W.* 2, 213, eine von den Steuern und Abgaben unter den Polnischen Herzogen. *OPOLNY, - a, - e, n. p. Wespół się witalis *opolną radością. *Stryik. Henr. C*, z obopolną, wechselseitig. OPOLNA góra, w gornictwie, szyb gornicsy na boku opodal leżący, ein seitwärts liegender Schacht. *Tr.* OPOLSKI, - a, - ie, od miasta Opola, Oppeln. Księstwo Opolskie nad Odrą w górnym Sląsku. *Wyrw. G.* 238.

OPONA, - y, *ż.*, OPONKA, - i, *ż.*, *dem.*, *Boh.* opona, oponka *etym.* opinać, opiąć, piąć; *Bs.* oponna, zastor; *Slo.* opona; *Crn.* popętna, prapoga; *Sr.* 1. wobwěschk; *Cro.* karpit, sasslon, zaestor; *Ec.* опона, okrycie, zasłona, kortyna, obicie, Decke, Vorhang, Tapete; (*Rg.* opånak *pera; Crn.* opanka *banchus*). Opony robotą haftarską uczynisz, a pięć opon będą spinane pętlicami, *W. Ex.* 26, 1 *etc.* Uczynisz oponę z szarłatowego iedwabiu. 3 *Leop. Ex.* 26, 31, zasłonę 1 *Leop.*). Uczynili z opon, iakoby kaplicę. *Rey Pst. Nnn* 2. Sukna posyła ile potrzeba na oponę meczetu. *Kłok. Turk.* 195. Usłać pałac drogiemi oponami kazał. *Sk. Żyw.* 2, 287. (cf. dywan). Ona i haftowaniem przednią sławę miała, Ona i naysztucznieysze opony wiązała. *Sim. Siel.* 118, *gobelin*). Ściany oponami Atalickiemi obite. *Warg. Wal.* 313. Teatra obrazami, albo oponami obrazy osób na sobie maiącemi, zdobili. *Otw. Ow.* 106. Roże, ucieszne róże, ognie samorodne, Szkarłatne me opony, i gwiazdy ogrodne. *Zim. Siel.* 175. Siedzi iako głucha na ścianie opona. *Rey. Wiz.* 74, t. i. iak malowany). Śmiertelną oponą zasunięte oczy. *Teatr* 47 *c*, 149, t. i. powłoką, zasłoną, mit dem Todesschleyer bedeckt. - *fig. transl.* Serca nie maiąc na swoię poprawę, W tym zakłada oponę, powagę i sławę, Żeby błąd popełniony utrzymać koniecznie. *Jabł. Tel.* 141, t. i zasłonę, pozor, Deckmantel. OPOŃCZA, - y, *ż.*, płaszcz od pluty, ein Regenmantel; *Sla.* japuncza; *Bs.* japunga, plásct zapút, kapenak (*ob.* kopieniak); *Crn.* kepernek, faręsha (*ob.* ferezya); *Vd.* dishni plash, faresha; *Cro.* kepenyek, kěpeněk, bunda, japungyia, kapenak; *Dl.* kubanicza; *Hg.* kőpenyeg; *Rg.* kabanizza, kabaan, kapênak; *Sr.* 1. yała; *Rs.* епанча, плащъ, епанечка, (понька, понява ciasnocha, gzło); *Ec.* опанча, япанча. Opończa ode dżdżu. *Rys. Ad.* 52. Lepiéy przed czasem obmyślić opończę, niżeli potym umoknąć. *Fr. Ad.* 118. Mądrego za pogody nabywać opończy. *Pot. Arg.* 342. Gdy iedziesz w drogę, ano piecze słońce, Nie chroń się dla dżdża wziąć sobie opończę. *Rys. Ad.* 15, cf. lepiéy bydź mądrym przed szkodą, iak po szkodzie). OPOŃCZANY, OPOŃCZOWY, - a, - e, *penularius. Cn. Th.*, Regenmantel; *Rs.* епанечный. OPONNY, OPONOWY, - a, - e, od opony, *aulaeus. Cn. Th.*, Vorhang; Tapeten; *Rs.* опонный.

*OPONOWAĆ się za naród nasz nieprzyiacielowi. *Star. Ref.* 19, *ob.* stawić się). Miłosierdzie sprawiedliwości bozkiéy się nie oponuie, ani sprawiedliwość boża stawia się na *sprzeciwieństwie miłosierdziu iego. *Sal.* 4, 188.

OPOPIELIĆ *czyn. dok.*, popiołem otrząsnąć, beaschen, mit Asche bestreuen, *Bs.* opepeliti, olusgiti; *Cro.* opepelújem; (*Ec.* опепелити, преобратити въ пепелъ, w perzynę obrócić).

OPOR, - u, *m.*, opieranie, oparcie, wstrzymywanie, der Widerstand, das Widerstehen, Widerstreben, Widerstämmen. Opor powietrza, gdy ciała ciężkie spadaią, iest mały. *Hub. Mech.* 38. Wszystkie ciała maią tę własność, która ie w biegu abo w spoczynku zachowuie, tę nazywaią *vim inertiae*; ia wyrażam słowem opor. *Os. Fiz.* 29, cf. opieszałość). - *Moral.* Widersetzlichkeit. Żaden opor i przeciwieństwo nic cnocie uiąć nie może. *Pilch. Sen. list.* 3, 110. Chcę, żeby zaraz bez oporu Czynić podług mego humoru. *Teatr* 56 *d*, 16, cf. upor). - *adverbialiter* oporem, z iak z opoki, iak na grudzie, lodem, niesmarownie, ciężko, z trudnością, schwierig, mit Schwierigkeit, schwer, hart. Wszystko oporem nam idzie. *Boh. Kom.* 1, 189. On że mu handel coś idzie oporem, Narzeka z rana, narzeka wieczorem. *Min. Ryt.* 3, 331. Dąsam się niecierpliwy, że mi rym oporem Wielkim idzie, że wena nie chce płynąć piorem. *ib.* 3, 155. Nawet patrzeć na nię przychodzi oporem, *Karp.* 1, 180. Fabiusz Rzym zbawił, rzecz czyniąc oporem. *Zab.* 16, 222, t. i. odwłaczaiąc, mit Aufschub, Zaudern. - §. 2) Opor, Opora, - y, *ż.*, Oporka, - i, *ż.*, *Rs.* опоръ, опора, podpora, co podpiera, opiera, abo o którą się co opiera, die Stütze, der Widerhalt. Opor nazywa mularz mieysce, na którym się sklepienie wspiera. *Mag. Msk.* Zawieszenie, podstawek, opor w drągach uciążaiących, bierz za iedno. *Solsk. Arch.* 49. Przy samym przedpiersieniu na pomoście działobitni, utwierdza się poprzecznie sztuka drzewa, nazwana oporą, *heurtoire*, iż na niéy opieraią się koła armaty, żeby futrowania nie ruinowały. *Jak. Art.* 1, 390 *et* 3, 307, *Jak. Mat.* 1, 24. Oporki nie dopuszczaią wiadru niżéy wstępować w rurmusie. *Tr.* OPORCA, - y, *m.*, przeciwnik, der Gegner, Widersacher. Potyka swego oporcę na płaskim skały urwisku. *Stas. Num.* 1, 179. OPORNY, - a, - e, Opornie *adverb.*, opor czyniący, widerstämmend, widerstehend. *Tr.*, *Sr.* 1. zaperacżné, (*Bs.* oporni, rasteghnut *extensus*, rozciągły). OPOROW, - a, *m.*, w Woiew. Łęczyckim, gniazdo Oporowskich. *Dyk. G.* 2, 241.

OPORZĄDZIĆ, *f.* oporządzi *cz. dk.*, Oporządzać *ndk.*, w porządki opatrzyć, in gehörigen Stand setzen, versehen; *Rs.* благоустроить, устроить, устроять, устроивать; *Bc.* опрятаю. Trzeba oporządzić karetę, i trzymać konie gotowe. *Teatr* 7, 62. W kuchni oporządzić ptaka. *Wiel. Kuch.* 428, wywnętrzyć go, patroszyć, cf. oprawić wołu, sprawić ryby). Kieszeń oporządził pod czas woyny dobrze złotem. *Teatr* 4 *b*, 87. Otoż to chléb wysłużony, codzień od Jegomości kułakiem w zęby, od Jeymości codzień burka! niczego! piękniem się oporządził! *Teatr* 10, 83, dobrzem się wykierował!

OPOWIADAĆ, *ob.* Opowiedzieć. OPOWIADACZ, - a, *m.*, opowiadaiący, oznaymuiący, oznaymiacz, ogłosiciel, der Verkündiger, Ansager, Erzähler; *Vd.* praulovez, poviedavez; *Cro.* povedàvecz, pripovedàvecz; *Bs.* opovidalaç, spovidalaç, koji pripovidą, pripovidavaç; *Rg.* povjèdalaz, skàzalaz, (opoviditegl, opovjedalaz *accusator*); *Rs.* повѣдатель, сказыватель, разсказщикъ; *Ec.* повѣдатель, повѣствователь. Plutarch wieści publicznych wierny opowiadacz. *Kras. Hist.* 115. Alexander W. zazdrościł Achillesowi, że miał dzieł swoich opowiadacza Homera. *Zab.* 12, 159 *Albert.* Opowiadacz nowych nauk. *Dambr.* 236. Opowiadacze ewanielii. *Steb.* 9, *ob.* przepowiednik, przepowiadacz). OPOWIA-

DACZKA (*Cn. Th.*), OPOWIADACIELKA, OPOWIEDZICIELKA, - i, *ż.*, ogłosicielka, *Cro.* povedàvka, die Verkündigerinn. Pan podał rzecz opowiadacielkom woyſka wielkiego. *Bud. Ps.* 68, 11. Nauczona Samarytanka od Chryſtusa, ſtała się opowiedzicielką i apoſtołką Messyasza. *Bals. Nied.* 2, 9. OPOWIEDNY, - a, - e, OPOWIEDNI, - ia, - ie, OPOWIEDNIE *adv.*, za opowiedzią, angeſagt, angekündigt, angemeldet; *Rg.* opovjedni; *Cro.* pripovèdlyiv; *Rs.* повѣствовательный; *Ec.* повѣдательный, повѣствовательный, словописный (: hiſtoryczny). Nieopowiedne naſtąpienie na państwa nasze księcia Sudermańſkiego. *Vol. Leg.* 3, 497, t. i. bez wypowiedzenia woyny, ohne Kriegserklärung. Nagłe nieopowiedne przygody. *Modl. Gd.* 122, cf. bez wieści, ani *wzwiesz). Nieopowiedna godzina niedoli. *Fr. Ad.* 49. Nie mógł na ląd tam wysieść nikt nieopowiednie, Zawsze ſtraż, zawsze warta i w nocy i we dnie. *Pot. Arg.* 144, bez opowiedzenia się, unangemeldet. Weszłam nieopowiednie. *Teatr* 33 *d*, 53, *N. Pam.* 5, 215, bez meldowania). Nieopowiednie odeyśdź, : milczkiem. *Cn. Ad.* 629, bez pożegnania, ohne Beurlaubung, ohne Abſchied. Nieopowiednie i kryiomko z miaſteczka wychodziła. *Zyw. Jez.* 45. Lokay nie chciał daléy służyć, i poszedł od pana nieopowiednie. *Mon.* 68, 302, bez pożegnania, bez abszytu). OPOWIEDŹ, - i, *ż.*, *Bh.* opowěd; *Rg.* opovjéd; *Rs.* повѣданїе, сказанїе, сказыванїе; opowiadanie, omówienie, opisanie, die Erzählung. Nie potrzebuiesz opowiedzi tych dolegliwości, które cierpiałem. *Stas. Num.* 2, 102. - §. 2) ogłoszenie, Verkündigung, Bekanntmachung. Ożenił się z nią i bez opowiedzi. *Mat. z Pod.* B 1, (cf. zapowiedź). - §. 3) meldowanie, die Anmeldung, das Anmelden. Kto ieſt tak śmiały wniyść bez opowiedzi? *Zab.* 13, 360 *Drużb.* Ktoż tak bez opowiedzi do książęcia wchodzi? *Teatr* 52, 36. OPOWIEDZIEĆ, *f.* opowie *cz. dk.*, opowiadać, *Opowiedać, *contr.* *opedać; *ndk.*; *Bh.* opowědjt, opowjdati; *Slo.* wyprawowati (*ob.* prawić, wyprawować); *Sr.* 1. wopowědam; *Sr.* 2. hopowějeſch; *Crn.* perpovędujem; *Bs.* opoviditi, spovjediti, pripoviditi (cf. przypowiedzieć), (*Bs.* opoviditi, 2. oſkarżyć *accusare*); *Rg.* opovjèdati, opoviditi, opovidjeti; *Vd.* poviedati, praviti, napovedeti; *Cro.* opovidam, ochitùjem, pripovédam, pripovédati; *Rs.* разсказать, разсказывать (cf. rozkazać), пересказать, пересказывать (cf. przekazać), сказать, сказываю; *Ec.* оповѣдую, возвѣщаю, повѣдую, повѣствую, повѣствовать (cf. powieść). - 1) słownie opisać, wyłuszczać, erzählen, melden. Ludziom moim, com widział i słyszał opowiedziałem. *Xiądz.* 112. Co niegdyś było gorzko wytrzymywać, to pospolicie słodko opowiadać. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 281. Opowiadanie, powieść, *Slo.* wyprawowanj; *Rs.* повѣствованїе. Uspokoię w porządnym opowiedzeniu ciekawość twoię. *Xiądz.* 75. Nie spuszczaiąc się na opowiedzenie ekonomów, komissarz sam przez się weyrzeć ma we wszyſtko. *Kras. Pod.* 2, 200. Opowiedzieć towary na cle, die Waaren angeben. *Tr.* - §. b) ogłosić, oznaymić, obwieścić, verkündigen, ankündigen, bekannt machen. Mamyż królowi opowiedzieć te wszyſtkie słowa? 3 *Leop. Jer.* 36, 16, zwiaſtować. 1 *Leop.*). Piękne są słowa tego, który opowiada pokóy. 3 *Leop. Jez.* 52, 7, który zwiaſtywa pokóy. 1 *Leop.*). Opowiadaycie między narody chwałę bozką. *W.* 1 *Paral.* 16, 24. Uczynność inszego opowiadać pamiętay. *Biał. Poſt.* 220. Opedziawszy iéy anioł wolą bozką, zniknął. *Żyw. Jez.* B *b*. Prorocy przyszłe rzeczy opowiadali. *Zach. Kaz.* 1, 145. Marona ekloga Nad Sykulſkiemi pisana lasy Złote nadchodzić *opeda czasy. *Kchow.* 307. Opowiadać się z czym, przy kim, : oświadczyć się ſtoiąc przy kim, obſtać przy kim, ſich für jemanden erklären, ſeine Parthey nehmen. Własnym swym kosztem, i radą wierną, i nieuſtraszonym sercem przy królu się opowiedział. *Birk. Chod.* 4. Przy ſtaréy religii, lub wzgardzonéy, opowiedział się. *Birk. Zam.* 21. Któż dla oyczyzny niesie na plac zdrowie, Któż się do gardła przy prawdzie opowie? *Groch. W.* 562. Każdy swych rzeczy pilen, rzadki się opowie Z chęcią swą przy oyczyznie. *Groch. W.* A 3. - §. Opowiadać woynę, : wypowiadać pokóy, den Krieg ankündigen, den Krieg erklären. Jak Sułtan woynę opowie ... *Kłok. Turk.* 108. Lewpart opowiedział woynę smokowi. *Papr. Koł.* Q. 2. - §. Opowiedzieć, oznaymić, donieść, *Vd.* meudat, pouedat, opomenit, melden, berichten. Poydę Jeymości przybycie twoie opowiedzieć. *Teatr* 22 *c*, 31. Opowiadać kogo do pana przychodzącego, : meldować, einen melden, anmelden. A czyż można, abyś się tu bez opowiedzenia wdzierał? Ty. muszę sam, kiedy mnie Wc Pan żadnym sposobem opowiedzieć nie chcesz. *Teatr* 12 *c*, 25, *ob.* opowiednie, nieopowiednie). Opowiadam się komu, daię znać o sobie, żem przyszedł, abo odchodzę, żem przyiechał, abo odjeżdżam. *Cn. Th.*, cf. żegnać się). Jeśliby pan naiemnika odprawić, albo też on od pana odeyść chciał, to ieden drugiemu w dzień P. Maryi Gromnic opowiedzieć powinien. *Szczerb. Sax.* 262, służbę wypowiedzieć, aufkündigen.

OPOY, - oia, *m.*, *Slo.* opilec, *Boh.* chlaſtač; *Sor.* 1. wopiwz; *Sor.* 2. zrejz; *Vd.* hud piuz, pianz, koludravez, zhriep, zhep, pianzhuvanz, berlazh; *Rs.* опивальщикъ, опивало; опивоха pasorzyt); *Rs.* кулижала; *Ec.* запойчивый, опийца; który ma zwyczay opić się, piianica, ein Säufer. Owi przebrzydli i haniebni opoie, nieraz opiwszy się do umoru, wydziwiaią. *Pilch. Sen. laſk.* 103. Opoie, którzy żłopią wino do północy. *Mon.* 75, 34. Ten, który ieſt piianym, może nim ieſt piérwszy raz w życiu, i nie mieć téy ſkłonności; opóy może być nieraz trzeźwym. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 360. Cymber był i wielki opóy, i zuchwały-gębacz, pił i bluzgał. *ib.* 2, 361. Brodawka hetman, opóy i gnuśnik. *Nar. Chod.* 2, 385. Opóy ten czas tylko marnie na rozrzutach trawił. *Nar. Hſt.* 5, 299, *Hor.* 1, 96 *Nar.*, *Min. Ryt.* 3, 235, *Teatr* 3, 5. - §. 2) *opoy, - oiu, *m.*, opoienie, zbyteczne picie, Saufen, Völlerey. Aby ze zbytecznego opoiu w choroby żołnierze nie zapadali, kazał kufy wina porąbać. *Krom.* 453. - §. 3) opoy u nogi końſkiéy, napuchlina, nagniotek, ein Auswuchs, eine Geſchwulſt. Przypatrz się dobrze, czy też koń ieſt bez opoiów, tak na kolanach, iako też na koſtkach. *Hipp.* 14.

OPÓŹNIĆ, *OPÓŹDZIĆ, *f.* opóźni *czyn. dok.*, Opóźniać *ndk.*, *Bh.* opozdi, opozdenj; *Vd.* saposditi, posdniti (cf. dni, dzień), poshniti; *Sr.* 1. zakomdzu; *Cro.* okesznujem; *Bs.* zakesniti, docknitti; *Rg.* okasnitti, okasgnijvam, odoznitti, odoznijvam; *Rs.* опоздать, опаздывать;

aż po czasie co wstrzymać, niewczas, niezawczasu czynić, omieszkać, verspäten. Głupi, co przez niedbałość w zawodzie opóździ. *Pot. Pocz.* 273. Lepiéy opóździć się mało, Niż nigdy nie doyśdź, gdzie się obiecało. *Pot. Syl.* 363, *Krom.* 767. Kto się opóździ, a za światła sobie nic dobrego nie sprawi, iuż w wieczor trudnieysza. *Rey Post. T. u* 1. Opóźnić się aż do wieczora *Ec.* завечерѧвшїйсѧ, которагω нощь застигла. Opóźniłem się bardziéy, niżlim się spodziewał z wydaniem kalendarza moiego. *Mon.* 64, 57. Mróz rychły oziminę opóździ. *Haur Ek.* 71. Ktoby się ze zbożem opóździł ku sianiu... *Cresc.* 169. Ruch nieiednostaynie przyśpieszony i opóźniony. *Hub. Mech.* 117. Bieg w zegarach opóźnia się znacznie pod czas wielkich upałów. *Rog. Doś.* 3, 144. OPÓŹNIAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, opieszałość, die Saumseligkeit. *Tr.* OPÓŹNIAŁY, - a, - e, opieszały, saumselig. *Tr.*

OPRAĆ, oprał, *f.* opierze, opiorę *cz. dk.*, opierać *ndk.*, w koło poprać, lub też prać dla kogo, bewaschen, für einen waschen, ihn bewaschen; *Sla.* oprati; *Crn.* opprati, oppiram; *Vd.* oprati, saprati; *Cro.* opIram, opralszem). Ta praczka opierała siostrę moię. *Tr.* - §. b) *transl.* oprać kogo, okładać go kiymi, einen ausprügeln, durchgerben. Równe obu występki, pana nikt nie szuka, A pacholcy przy kozie opiorą hayduka. *Nar. Dz.* 3, 121.

OPRAWA, - y, *ż.*, OPRAWKA, - i, *ż.*, *dem.*, (*Cro.* oprava, = odzież, suknia; *Bs.* oprava *expeditio* wyprawa; *Rg.* oprava *negotium* sprawa; *Vd.* oprava, opravilu, = sprawa, sprawunek). - *Pol.* Oprawa 1) w co się oprawiaią czyli wwięzuią książki (cf. okładki), olstra, miecze, die Einfassung, der Einband, der Ueberzug, der Beschlag, *Ross.* оправа, оправка, выковка, обдѣлка. Oprawa abo oprawka kamienia drogiego. *Cn. Th.*, obwódka. *Włod.* Oprawa książki *Sr.* 2. wěsta, wěsane (*ob.* wiązanie, wiązać); *Cro.* obvez knige; *Bs.* peliça od knighe, kotriçe; *Rs.* переплётъ, *Ec.* опрáва книгъ. Książki w rozliczney oprawie. *Zab* 15, 136. Oprawa książek à la rustica, po Francuzku, Angielsku, Włosku, w skórkę, w półskorek, w tektury, w papier, wszywane, kłóte, w połpapierek. *Mag. Msk.* - Portret ładny, i oprawa przednia. *Teatr* 39, 217, rama, der Rahmen. - §. b*) oprawa, oprawianie, poprawianie, poprawa, *Boh.* oprawa, opravka), die Ausbesserung. Do każdéy słuszney oprawy zamku, żaden żołnierz nie żałuie pracy. *Gwag.* 307. Srebra wasze dawaycie; na oprawę rozpadlin domu bożego. *Bud.* 2 *Reg.* 12, 7. Szewcy, zabawiwszy się oprawką cudzych botów, swoie zdarte noszą. *W. Post. W.* 3, 91. - *§. Z owocu znać oprawę drzewa. *Radz. Syr.* 27, 6, t. i. pielęgnowanie, opatrzenie, chodzenie koło niego, die Wartung, Pflege. - §. 2) *Jurid.* oprawa, oprawianie, opis, zapis, kaucya sprawy, die gerichtliche Prozeßverschreibung, Prozeßcaution. Oprawy, *reformationes*, zowią przestrzeżenie w prawie obudwu stron, powodnéy przed główną żałobą, oporney przed główną odpowiedzią. *Sax. Porz.* 83. Oprawy sobie czynią obiedwie strony po czytaniu z ksiąg sprawy. *ib.* 77. - §. b) oprawa, którą mąż żonie względem posagu daie, das Gegenvermächtniß zur Sicherheit des Brautschatzes, die Widerlage, Gegensteuer. Reformacya, czyli oprawa, fundusz dożywotni od męża żonie, w miarę iéy posagu dany. *Czack. pr.* 2, 7, *N. Pam.* 6, 301, *Szczerb. Sax.* 455, *ib.* 465. Co na zabezpieczenie lub pomnożenie posagu wyznaczaią, zowią to oprawą. *Gall. Cyw.* 3, 153. Biorący mąż z żoną posag, czyni zapis w pobliższych aktach posagu żeninego, w równéy onemuż summie. Warunek ten posagu nazywa prawo nasze oprawą, reformacyą posagu. *Ostr. Pr. C.* 1, 207, *ob.* Wianować). Xiążę Konrad z drugą żoną, Krosno, Greyfenstein i Przyn miasteczka, iéy na oprawę odłożone, utracił, *quae ei dotalia constituerat. Krom.* 278, cf. wiano). OPRAWCA, - y, *m.*, (*Rag.* opravnik, opravitegl, *procurator*, *executor*, *ob.* sprawca; *Bs.* opravilaç, = iednacz kupca), ceklarz, łapacz, sługa mieyski do łapania złodzieiów, hultaiow. *Włod.*, der Häscher, der Stadtknecht; *Vd.* berizh, berzh, musel, feihtel, pot, utavez, popadiga, rabelnou hlapez, shibavez, tepstnik: *Rs.* паличникъ, истязатель, *Ec.* бирчїй, посошникъ. Sludzy urzędowi, oprawcy abo ceklarze. *Stat. Lit.* 347. Po zdarciu szat nagi miał bydź od oprawcy biciem szarpany. *Warg. Wal.* 53, cf. kat). *Maleficiorum iudex* oprawca *dicitur. Vol. Leg.* 1, 5. - §. b) zbir, rabuś, ein Räuber, Sbirre. Nie dokażę tego bez pomocy iakich dobrych oprawców. *Teatr* 8 *c*, 51. - §. c*) oprawca, naprawca, poduszczyciel, der Anstifter. Z namowy oprawcy to uczynił. *Tr.* OPRAWIĆ, *f.* oprawi *cz. dk.*, Oprawiać, oprawuie *ndk.*, (*Boh.* oprawiti, oprawowati naprawić, poprawić; *Crn.* oppravèti, oppravlam, = sprawić, 2. oppravlam, = powtarzam, obmawiam, cf. prawić; *Vd.* opraviti, opraulati, = sprawić, wykonać, uskutecznić; *Vd.* opravilu *negotium* sprawa; *Sr.* 1. woprawiu, wopraju, woprawim, woprajim *commemoro*, *instruo*, *informo*, *edoceo*, cf. wprawić; *Sr.* 2. hopschawisch dysponować chorego; *Cro.* opraviti, opravim, oprávlyam 1. *tracto*, *ago*, *expedio*, 2. *vestio*, *amicio*, opravlatisze, = ubrać się; *Bs.* opravgljati *negotior*, *expedio*; *Rg.* opravgljati, opraviti *expedire*, opravgljati *lenocinari*; *Sla.* opraviti, = sprawić; opraviti se, = ubrać się; *Rs.* оправить, оправлю, оправливаю usprawiedliwić, 2. oprawić w oprawę, 3. naprawić). - *Pol.* Oprawić, 1) obwieśdź co czym, mit etwas umgeben; *Rs.* оправлять, обдѣлать, обдѣлывать, выковать, выковывать; oprawić książkę, = wwiązać książkę, ein Buch einbinden; *Vd.* buque vesati; *Rg.* svèzati kgnighe; *Rs.* переплесть, переплетать (cf. przepleść); *Ec.* вяжу книги, переплетаю. Oprawić co w skórę, = powlec skórą. *Cn. Th.*, in Leder einbinden, mit Leder überziehen; oprawić co we złoto, w śrebro, in Gold und Silber einfassen. Rogi żubrze około krawędzi śrebrem (w śrebro) oprawiaią, i z nich piią. *Warg. Cez.* 143. Oprawić strzelbę *Vd.* oblesati, oblesuvati, shiftati, schäften, cf. puszkarz). Dom był wewnątrz cedrem oprawiony, i wszystko cedrowemi deskami było okryte. *W.* 3 *Reg.* 6, 18. Miasto oprawione murem. *Leop.* 2 *Paral.* 17, 2, t. i. obwiedzione, umringt, umgeben, eingefaßt. Obmurował i oprawił miasta. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 14, 33. Oprawili i obwarowali gròb. *ib. Math.* 27, 66. Mur około miasta obwiedli, i zamki oprawili. *Gwag.* 270, t. i. ufortyfikowali na około, befestigen. Wziąwszy zamek Przemyski, oprawił go lepiéy. *Biel.* 58. Otto zbudował zamek Suliniec; Bolesław rozumieiąc, że się to ni ku czemu dobremu niesie, kazał też Miedzyrzecz oprawiać. *Biel.* 154. - §. b*) opra-

wić drzewo, pielęgnować, chodzić koło niego, warten, pflegen. Oprawianie drzew, zwłaszcza płonnych, należy w gnoieniu. *Cresc.* 666. - §. c) oprawić, naprawić, poprawić, *Bh.* oprawiti, oprawowati; *Rs.* оправить, оправляю, оправливаю; ausbessern, verbessern. Oprawili wszystko, co było opadło. *Budn.* 2 *Chron.* 24, 13. Oprawowali rozpadliny domu bożego. *ib.* 2 *Reg.* 12, 8. Mur zbity oprawował. *P. Kchan. Jer.* 298. Niechay oprawują budowanie kościelne, ieśli uyrzą, że co poprawić potrzeba. *W.* 4 *Reg.* 12, 5, niechay oprawiaią mieysca pokażone w domu pańskim, i inne rzeczy, któreby widzieli potrzebować *poprawy. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 12, 5. Przecz nie oprawuiecie opadłych mieysc kościelnych? *Radz.* 2 *Reg.* 12, 7, *P. Kchan. Jer.* 299. Oprawiam szaty. *Pot. Syl.* 28. - §. d) oprawić wołu, skopu, wieprza, z odzierać, oparzyć. *Cn. Th.*, ausschlachten, ein geschlachtetes Vieh zurichten. Oprawić wołu, albo insze bydlę lub zwierzynę. *Wiel. Kuch.* 428, cf. oporządzić ptaka, cf. oprawić ryby). - §. Kogut oprawiony, t. i. okapłóniony. *Sien.* 325, ein geschnittner oder kapaunter Hahn. Kurczęta młode, gdy oprawisz, będą z nich kapluny. *Cresc.* 583. - §. 2) *Jurid.* oprawić sobie, zapisać, opisać, warować, gerichtlich verschreiben, bedingen, gewähren. W prawie naiemniczym to sobie oprawuią, aby naiemnik kóz przy domie nie chował. *Cresc.* 564. Kto co sobie przed prawem oprawi a zachowa, to mu w prawie ma iść. *Sax. Art.* 12. - Oprawia mąż żenie posag, zapisuie, wiannie, er verschreibt ihr das Gegenvermächtniß. Wdowa od piérwszego męża wiano oprawione maiąc, iuż od drugiego nie ma wiana zapisanego mieć. *Stat. Lit.* 235. Chocia mąż żenie summę albo wiano oprawi na wszystkich dobrach swych, przecię one dobra iego są. *Szczerb. Sax.* 462. Gdyby mąż żenie darował pewną summę za wiano, i oprawiłby iéy takową summę po śmierci swéy na domu swym ..., *Szczerb. Sax.* 463, zapewniłby iéy ią). *ib.* 411. - *Similiter:* z dzierżawy swoiéy dziedzictwo oprawi synom swoim. 1 *Leop. Ezech.* 46, 18, da synom swoim. 3 *Leop.*). - §. Szkodę oprawić, szkodę przed sądem zapłacić, nagrodzić, vor Gerichte abbüßen, abthun, abzahlen, bezahlen, ersetzen. Kto winien gwałtu, ten ma szkody i gwałt oprawić. *Stat. Lit.* 301. Jeżli chłop chłopu drzewo porąbał, tedy gwałtu trzy ruble zapłacić a szkodę oprawić powinien. *ib.* 315. Wedle dwunastu tablic ustawy, każdą krzywdę piącią a dwudziestą grzywien miedzi oprawowano. *Modrz. Baz.* 315. Ktoby kogo złaiał, a skazano mu, aby mu to oprawił ..., *Sax. Art.* 47. Zelżywych słów oprawować. *ib.* 46, Opraw a nagrodź, iako możesz. *Rey Zw.* 27 *b.* OPRAWICIEL, OPRAWIACZ, - a, *m.*, który oprawia (cf. introligator, puszkarz etc.), (*Cro.* opravitel, opravlyavecz *tractator*, *curator*, 2. *vestitor*; *Bs.* opravitegl *administrator*; *Rag.* opravitegl *operator*, 2. *leno*). OPRAWKA, *ob.* Oprawa. OPRAWNY, - a, - e, - ie *adv.*, oprawiony, 1) oprawny w co, obwiedziony czym, *Rs.* окладный, переплетенный, eingefaßt, eingebunden. Książka oprawna; książka nieoprawna, surowa, *in crudo*, roh. Rynsztunki złotem abo srebrem (w złoto abo w srebro) oprawne. *Star. Dw.* 3, in Gold oder Silber gefaßt. Rysunki w ramki oprawne. *N. Pam.* 19, 54. - §. miasto oprawne, obmurowane, n. p. Jerycho zamknione i oprawne było. 1 *Leop. Joz.* 6, 1, opatrzone było. 3 *Leop.*). - §. b) mięso oprawne, oprawione, z skóry odartego bydlęcia, oparzone, oczyszczone, ausgeschlachtetes Fleisch. W iatkach za miastem bydła biią, a potym stamtąd mięsa oprawne rozwożą. *Star. Dw.* 14. - §. c) Wdowa oprawna, maiąca zapisy posagu swego od męża, der das Gegenvermächtniß verschrieben ist, die ein Leibgedinge hat. Władysław małżonkę pozostałą Mieczysława, iako panią oprawną, według prawa i zachowania zwyczaynego, skupować był powinien. *Krom.* 260.

OPRAŻYĆ *cz. dk.*, *Sr.* 1. woprajn *retorreo*, w koło poprażyć, *pr. et fig.*, rund um beprägeln, bebrennen, besengen.

OPRĘŻYĆ *cz. dk.*, Oprężać *ndk.*, w koło naprężyć, prężąc opiąć, rund um bespannen, ausspannen; (*Bs.* oprusgiti, pustiti *emittere*, *explodere*).

OPRÓĆ, *f.* oporze *cz. dk.*, oparać *ndk.*, w koło popróć, rund um abtrennen; *Bs.* oporiti, oparati; *Cro.* oparati.

OPRÓCHNIEĆ *niiak. dok.*, w koło spróchnieć, rund um morsch werden, *Bs.* otruhnuti.

*OPRICZNY, *OPRYCZNY, - a, - e, *Rs.* опричный oddzielny, udzielny (*Rs.* опричь, z oprócz), abgesondert. Służbie niewolnéy przywykli, i bez **opricznego* panowania zwierzchności przełożonych żywota swego porządnie prowadzić nie mogą. *Stryik.* 187. OPRÓCZ, *praep.*, prócz, außer; *Boh.* krč, krčby (cf. lecz); *Crn.* samuzh; *Cro.* nèg, nego; *Dal.* ner; *Rag.* prò, prèma, olisc, izvan, ràzmi, osvèn, savisce; *Sla.* osim, izvan; *Bs.* izvan, osvem, razma, nego, samo; *Rs.* опричь, сверхъ, разве (cf. roz); *Ec.* опроче, опрочѣ, кромѣ, опричь, сверхъ, освѣнь, свѣнѣ, безъ, мòчïю; oprócz tego, mimo to, krom tego, okrom tego, okrom ciebie, chyba, wyiąwszy, nad cię, po tobie. *Cn. Th.* Wyznaczono mu z dworu płacę pieniężną, i oprócz tego ordynaryą. *Kras. Podst.* 2, 261, nad to). Nie chcieli uczynić tego, oprocz dozwolenia Papiezkiego. *Birk. Dom.* 115, t. i. bez, ohne. Ciche, oprócz wszelakich chmur pioruny, biły w kapitolium. *Bardz. Luk.* 14, t. i. bez, mimo.

OPROSIĆ się, *f.* oprosi się *rec. dk.*, *Bh.* oprasyti se; *Rg.* opràsitise; *Bs.* oprasitse; *Rs.* опороситься; ferkeln, Ferkel werfen. Uważać trzeba, aby świnia oprosiwszy się, łożyska swego nie pożarła. *Kluk Zw.* 1, 285. Świnię, gdy się oprosi, w osobnym chlewie mieć potrzeba z prosiętami. *Zaw. G.* Świnia się we cztery miesiące po spuszczeniu oprosi, bowiem cztery miesiące nosi. *Cresc.* 566, (cf. ocielić się, okocić się, oszczenić się, ożrzebić się).

OPRÓSZYĆ, OPRUSZYĆ *cz. dk.*, prochem obsypać, bestäuben, *Vd.* oprashiti, *ob.* okurzyć.

OPROTKI, - ów *plur.*, u rybaka, do stalowania niewodu, są to powrozy 60 sążni długości. *Mag. Msk.*, Seile am Zuggarne, 60 Klafter lang.

OPROWADZIĆ, *f.* oprowadzi *cz. dk.*, Oprowadzać *ndk.*, wszędzie na około poprowadzić, herum führen, umher führen. Xiądz Pleban oprowadzał mię około domostw przy kościele zabudowanych. *Xiądz.* 77. Chciéy ią oprowadzić po moim ogrodzie i domu. *Zabł. Dz.* 34. Że był dzień niezbyt mroźny, oprowadzał mię wszędy. *Kras. Pod.* 2, 140 *et* 56. - §. b) oprowadzić co czym, z obwieśdź

wieśdź, otoczyć, mit etwas umgeben. Miasto mocnemi murami oprowadzić rozkazał. *Nar. Hst.* 6, 246. Aurelian od Rzymu do Ostyi potężnym rzekę murem oprowadził. *Nar. Tac.* 3, 98. Zamek fossami głębokiemi oprowadzony. *Steb.* 2, 242.

*OPRYCZYŃCA, - y, *m.*, oprawca, kat, der Häscher. Jwan siepaczom abo opryczyńcom swoim rozkazał, aby Kanclerza na sztuki rozsiekali. *Gwag.* 530.

OPRYSK, - u, *m.*, opryśnienie, opluśnienie, das Besprützen. Spluskany krwi opryskiem. *Hor.* 2, 326, *Kniaź.* OPRYSKLIWOŚĆ, - ści, *ż.*, *Boh.* prchliwost; sierdzistość, das Aufbrausen, die Hitzigkeit. OPRYSKLIWY, - a, - e, - ie, *adv.*, *Bh.* prchliwy, prchlý, sierdzisty, prędko zapalający się w gniewie, hitzig, aufbrausend, jähzornig. Człowiek wmowie prędki, i gdyby się na powierzchowności zasadzać, opryskliwy. *Kras. Pod.* 2, 64, *Zab.* 8, 328. Opryskliwy ten nasz pan ekonom. *Kniaź. Poez.* 3, 177. OPRYSNĄĆ, *F.* oprysnie *Act. idntl.*, oplusnąć, besprützen; *Bs.* otraskati; *Ross.* опрыснуть, опрыскать, опрыскиваю. Bratobóyitwem i krwią opryśniony świeżą. *Hor. Sat.* 224. Opryśniony kroplami krwi. *Tward. Wład.* 98.

OPRYSZEK, - szka, *m.*, (*Rs.* опричникъ, опричной, опричина *obsol.* halabartnik Carski. 2) prywatny człowiek; cf. опричь, = oprócz); rabuś, ein Buschklepper, Strauchdieb; *Bh.* nateřnjk; *Vd.* popadnik; *Ec.* пуменавѣтникъ. Napadł na Wołoskie opryszki, *Nar. Chod.* 2, 376. Z gromadą hultaystwa i opryszków na Śląsk napada. *Nar. Hst.* 3, 198. Niebezpieczne dla opryszków przeiazdy. *Vol. Leg.* 4, 27; *Tręb. S. M.* 110. *Mon.* 65, 360.

OPRZĄŚDŹ, *F.* oprzędzie *Act. dk.*, kądziel oprząść *pensum conficere Mącz*, *Sr.* 2. hopſchėſcz; *Rg.* oprèsti; *Crn.* opprędem, opprędl, oppręsti, abspinnen, zu Ende spinnen. - b) oprząśdź, przędząc obwinąć, opleść, umspinnen, einspinnen. Oprzędzenie się iedwabnika. *Kluk. Zw.* 4, 307.

OPRZEĆ się, *F.* oprze się *Rec. dk.*, Opierać się *ndk.*; *Bh.* oprjt se, opjrati se, zepřiti se, zepřel se, zeprů se, bocjm se, bocjwam se, *Bs.* oprjetise, odoljeti; *Rg.* oprjècitise, oprjecijvamse, oprjetise, opriecivatise, opiremse; *Sr.* 1. zperam ßo, zaperam ßo, zpedźam ßo; *Cro.* oprechuje mese, naszlonitise; *Cro.* opprati, oppiram, opprêm, opprẹti se, naslajnam se; *Vd.* navpreti, nadpretise, sloniti, nasloniti, persloniti, gornaslonitise, gorposlonitise; *Rs.* опереться, опираться, упереть, упирать, упереться, барахтаться, (*Ec.* опираю podpieram). - 1. oprzeć się o co, sich an etwas anlehnen, anstämmen. Oprzyy się o mur. *Tr.* Już w drugiéy izbie oparty o ścianę, oczyma przewraca. *Mon.* 68, 205. - *Botan.* Łodyga oparta *decumbens*, gdy z korzenia w górę się podnosi; lecz potym całkowicie o ziemię się opiera. *Jundz.* 2, 13. - *fig.* W Turczech o Wezyra opiera się wszystko. *Gaz. Nar.* 2, 136, t. i. na nim wszystko polega, od niego zawisło, es beruht alles auf ihm, kommt alles auf ihn an. - *transl.* Uciekaiący nie oparł się, aż we 12 mil mieysca tego. *Paszk.* 43, t. i. nie wstrzymał się, nie zatrzymał się, er machte nicht eher Halt, als 12 Meilen davon. Tatarowie wpadłszy, aż o Lwow oparli się t. i. aż tam zaciekli się, cf. otrzeć się, sie drangen vor bis Lemberg. Ciął mię przez pysk, aż się szabla na brodzie oparła. *Mon.* 68, 404. - 2. Opierać się przeciw, opór czynić, przeciwić się, *phys. et moral.*, sich entgegenstämmen, widerstreben. W ruchu iedno ciało opiera się drugiemu, a niszczy w nim część szybkości. *Jak. Mat.* 4, 7. Obiedwie strony w tey bitwie mocno się przy zwycięstwie, nie wiedząc komu padnie, opierały, *contendere. Krom.* 113. Im się więcey opiera i zsorcuie, tym proszą goręcey. *Tward. Wład.* 13. Żaden mu się nie oparł, ani zastawił. 1 *Leop.* 2 *Par.* 28, 20. Mocnom się opierała zamęściu iéy. *Teatr* 38, 117. Starzec mimo opierań, mimo wypraszania się podróżnych, umywa im nogi. *Stas. Num.* 2, 92. Niewinność przy cnocie moiey oprze się kłamstwu waszemu. *Teatr* 54, 71. Wszystko czynić musi, kto się oprzeć nie zdoła. *Nar. Hst.* 4, 117. Mocnieyszemu trudno się oprzeć. *Cn. Ad.* 513. Opiera się, by kot, na ledzie, *omnibus neruis connititur, sed frustra. Cn. Ad.* 790, *Rys. Ad.* 52. - *§. actiu. transl.* Już mię nie zbeszta nikt, nie *oprze nasiekańcem boki. *Zab.* 5, 345. *Koss.*, nie obłoży, okłada; cf. oprać, opierze.

2. OPRZEĆ, *F.* oprzeie *Neutr. dk.*, zaognieć z tarcia, *Ec.* опрѣваю, потѣю, прѣю, entzündet werden durch Reibung, wund gerieben werden. Nogi kokosze, gdy włożysz w rzeżewie, oprzeią. *Sien.* 514. Lekarstwo na oprzenie, które bywa około łonka dziecęcego, dla moczu własnego. *Sien.* 473. *Spicz.* 189. Maźcią tą mieysca oprzałe pomazuy. *Spicz.* 189. - *fig. tr.* Człeczysko łyse, oprzałe, siwe. *Rey Zw.* 66. cf. parszywy.

OPRZĘT, - u, *m.*, n. p. z strony dziedziców znaczne opuszczenie robocizny, danin, szarwarków, stróży, oprzętów, posług, daremszczyzn, skłonić nie mogło włościan do wzięcia kontraktu. *Pam. Warsz.* 4, 106. ? *OPRZĘTNY, - a, - e, okrzętny, krzątaiący się, emsig, geschäftig, fleißig. Są Niemcy oprzętnieysi i dbalsi gospodarze. *Krom.* 558.

OPRZYKRZYĆ, *F.* oprzykrzy *Act. dk.*, oprzykrzać *ndk.*, oprzykrzyć komu co, ohydzić, omierzić, jemanden einen Widerwillen vor etwas erwecken. Swiat sobie oprzykrzyli z pożądliwościami iego. *Rey Post.* A a 4. Pruski mistrz woiował Polskę iak naybardziey, azaby oprzykrzywszy woynę Polakom, przy Pomorzu mógł się osiedzieć. *Biel.* 183. Oprzykrzyć się, przykrym się stawić, lästig seyn, widrig seyn. Cożem ci uczynił, albo w czymem się oprzykrzył tobie? *Leop. Mich.* 6, 2. W tym miesiącu mogłoby niebo tęgą zimą się oprzykrzyć. *Fur. Uw.* E 4 *b.* Lepiéy się w domach mieszkać im zlubiło, Już się im w polach, w puszczach oprzykrzyło. *Stryk. Gon.* M 3. OPRZYKRZENIE, przykrość, niesmak, uprzykrzenie Widrigkeit, Ekel. Piiaństwo iest studnią oprzykrzenia i rozlicznych niemocy. *W. Post. W.* 3, 256.

*OPS, n. p. Jedźmy na *ops*, to iest, po staroświecku, na niecnotę. *Bielsk.* 216, na zabawy wszeteczne. *Nar. Hst.* 7, 184, (może od słowa: obcować, u dawnych *opcować, *Etym.* obec; cf. *Rs.* общій общь powszechny, spólny).

OPSNĄĆ się *rec. idntl.*, o co popsnąć się, uderzywszy o co poślizgnąć się, über etwas stolpernd ausgleiten. Opsnęły się koniowi nogi, i obalił się.

*OPTASZYĆ, *F.* *optaszy *Act. dk.*, oberwać, oskubać, abreißen, berupfen, bezupfen. Choć im niejeden kroć ten ogon optaszą, Wżdy przecię ponty ięzą, przecię wyżey kaszą. *Pot. Pocz.* 423, (może allnzya do soyki, od ptaków z cudzych piór oskubanéy).

OPTYKA, - i, *ż.*, nauka widoku światła. *Kras. Zb.* 2, 279.

Hub. Wſt, 22, *Bh.* prohledaćſtwj, prohledářſtwj; *Rg.* råzlicje, die Optic. OPTYCZNY, - a, - e, - ie, *adv.*, optiſch.

*OPTYPATE, małe paszteciki, Paſtetchen. *Tr.*

OPUCHA, - y, *ż.*, *ob.* opuszka, *Rs.* опушка, bramowanie, wyłogi, wykładanie, der Beſatz, der Saum am Kleide, die Aufſchläge, der Ausſchlag. Człówiek kołnierza, abo szukaiąc opuchy, nie da wysiedzieć rysiowi się z lisem. *Pot. Syl.* 523. Towarzysz zrobił sobie kiereię, i nakrył ią rysiem; Wyszło mu na złe sukno i opucha. *Nar. Dz.* 224. Opuchą droższa kożucha. *Rys. Ad.* 53. - *§. Czystemu wszyſtko, choć czyta, choć słucha, Tak gołe czyſte, iako i opucha. *Pot. Jow.* 2, 1. OPUCHLINA, - y, *ż.*, *Sr.* 2. hopuklina, puchlina, opuchnienie, *Rs.* опухоль, die Geſchwulſt, w szczególności puchlina wodna, Waſſergeſchwulſt, Waſſerſucht. Lekarſtwo przeciw opuchlinie. *Cresc.* 180, *Bud. Jes.* 1, 6. Michał Paflago cesarz opuchliną umarł. *Biel. Sw.* 77 *b*, na puchlinę). Możeli opuchlina, febra albo iakażkolwiek niemoc, tak ciało obrazić a dręczyć, iak duszę chciwość ku pieniędzom? *Eraz. Jęz.* 6. OPUCHNĄĆ, *F.* opuchnie *neutr. idntl.*, *Boh.* opuchnauti; *Sr.* 2. hopuknuſch; *Cro.* obuhnujem, otechem; *Bs.* obubnuti, otecchi; *Rs.* опухнуть, wzdymać się, puchlinę mieć, aufſchwellen, die Waſſerſucht haben. Opuchły, *Bs.* obuhnuo, - la, - lo; *Rs.* опухлый, wzdęty, puchlinę cierpiący, aufgeſchwollen, waſſerſüchtig; człowiek opuchły, wodniſty, abo wodnocielny. *Sekl. Luk.* 13. Kto więcey ma, więcey pragnie; opuchłego naychciwsze pragnienie. *Fr. Ad.* 25. *Birk. Exorb. B b.*

*OPUGNA, - y, *ż.*, opugnowanie w dysputacyi, das Opponieren. Zaproszony na opugnę, wziął sobie za argument, iż etc. *Sk. Zyw.* 1, 416.

OPUKAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, pękatość, die Bauchigkeit, die Dicke. OPUKAŁY, - a, - e, pękaty *Cn. Th.*, dickbäuchig, bauchig. *Crassus* miąższy, tłuſty, opukały. *Mącz.* Opukała gruszka. *Ern.* 166. OPUKNĄĆ się, *F.* opuknie się *Rec. idntl.*, rozpadać się, zerfallen, zerlechzen, z. B. Tonnen, Fäſſer zerlechzen. Opukła się beczka. *Cn. Th.*

OPURPURZYĆ *cz. dk.*, w koło popurpurzyć, oczerwienić, bepurpern, *Rs.* очервленить, очервленять, *Ec.* обагрить, обагрять, оброщаю, крашу червленїю.

OPUŚCIAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, OPUSZCZAŁOŚĆ, mieysce opuszczone, puſte, puſtość, die Verlaſſenheit, Einſamkeit, Einöde. Będzie opuściałość pośrzod ziemi. *Bud. Jes.* 6, 12. Lud siedliſka swoie porzuciwszy, opuściałością i zaginieniem oyczyznie swoiéy przegrażał. *Fal. Fl.* 47; *Leop. Eſter* 16, 14. OPUŚCIAŁY, OPUSZCZAŁY, - a, - e, bez mieszkańców, puſty, verlaſſen, öde, (*Rs.* опустѣть, опустѣвать, opuſtoszeć). Na puſtyni opuszczałéy bydlęcy żywot wiedli. *Bzow. Roz.* 48. Opuściałe porozdawał role. *Tr. Tel.* 243. Nieopuściały, niepuſty kray. *Włod.* Słuszna granic opuściałych bronić. *Stryk. Gon. T.* Wspomoże mię opuściałą, a która chyba ciebie, nie ma żadnego innego spomożyciela. 1 *Leop. Eſt.* 14, 4. Zona opuszczała. *ib. Gal.* 4, 27. Od wszyſtkich opuszczony, opuściały, *exclusiſsimus. Mącz.*, von allen verlaſſen. OPUŚCIĆ, *F.* opuści *Act. dk.*, Opuszczać *ndk.*, *Bh.* opuſtiti; *Crn.* oppuſtim, popuſtim, popûsham; *Sr.* 1. wopuzcżam, wopuzcżu, wopuſchcżu, ſpopuſchcżim; (*Rg.* opûſtiti, = puſtoszyć, *Bs.* opuſtiti *vaſtare, esse derelictum*; *Rs.* опустить, опускать. - §. opuścić co czym, puścić na około czego, obwieść czym, um etwas herum laſſen, umgeben. Miaſto obmurować dał, wodą *opuściwszy. *Biel. Sw.* 220 *b*. Jupiter wziął dziéwkę Jzydis, opuścił ią mgłą, aby nikt nie widział. *Biel. hſt.* 20. Sam się mgłą opuścił, zniknął precz. *Biel. Sw.* 71. - §. Spuszczać na doł, zwieszać, herab laſſen, fallen laſſen, hängen laſſen, ſinken laſſen; *Rs.* сронять, сронить, сроняю, сроню, сраниваю, *ob.* ronić, poronić). Z opuszczoney szaty kwiatki wypadały. *Otw. Ow.* 199. Opuść się naręczey na ziemię. *ib.* 99. Który kray w lewą się na twą zapatruię matkę, tam się opuść, *hanc terram pete. Zebr. Ow.* 53. Kurczęta ſkrzydła opuszczaią. *Kon. Lek.* 2, 16. - *fig.* Chodzi by podſkubiony, opuściwszy ſkrzydła. *Rey Wiz.* 56 *b*, cf. spuścił z kwinty). - Jeżeli w tey chorobie przyrodzenie przemoże, tedy naſtępuią obfite wyprożnienia potami, moczem, ſtolcem, uſtami; wypróżnienia takowe nazywaią opuszczaniami. *Perz. Lek.* 57, Herabſenkung der Krankheit. Trzymali ręce podniesione, nie chcąc ich opuścić, ażby Bóg narodowi przepuścił. *Tward. Wład.* 101. - *transl.* Ręce opuszczać, opuszczać się, przeſtawać bydź czynnym, gnuśnieć, *Bs.* ohajatise, die Hände ſinken laſſen, aufhören thätig zu ſeyn, träge werden, nachläſſig werden, in der Thätigkeit nachlaſſen. Na zgubę swoię wszyscy prawie ręce opuściwszy, ze łzami patrzyli; rzadki który rękę wyciągnął do broni. *Nies.* 4, 16. Dlatego że w oyczyznie niepokoy, ani sobie, ani komu innemu nie bydź pożytecznym, nic nie robić, *ręce opuścić*, i nayiſtotnieysze zaniechać obowiązki. *Mon.* 73, 156. Nie radzę wśrzód pomyślności rąk opuszczać. *Gaz. Nar.* 1, 183. Nie ſtoycie z opuszczonemi rękami. *Teatr* 6, 123. Miał się nie źle, ale się opuścił, i więcéy karczmy, niż gospodarſtwa pilnuie. *Perz. Lek.* 255. Opuścił się całe, smutek odebrał mu sposobność do czynienia potrzebnych zabiegów. *Zab.* 3, 130; *Leszcz. Gł.* 120. Tak się opuścił, że nic zgoła robić, ni o czym myślić, ni o co ſtarać się nie chce. *Mon.* 73, 154. Jak się to ci mężczyźni opuszczaią teraz w galanteryi! *Teatr* 1, 103. Siła ludzi gniie w gnuśnym opuszczeniu. *Jabł. Tel.* 330, *Cro.* zapuschanye, in fauler Trägheit. - §. Opuszczać ſkórę u rzeźnika, zdeymować ſkórę z bydlęcia. *Mag. Mſk.*, beym Fleiſcher, einem Viehe das Leder abziehen, abledern. - Opuszczkę szewc podkłada pod podeszwę, kiedy się krawalnikiem opuszczą czyli okrawa. *Mag. Mſk.*, rund um abſchneiden. - b) opuszczam, popuszczam, ulżywam komu *Cn. Th.*, nachlaſſen. Mróz opuszcza, uſtaie, folguie. *Włod.*, - §. opuścić co, przeminąć, puszczać na ſtronę, ominąć, *Vd.* sapuſtiti, sapushati, podpuſtiti, dolpuſtiti, opuſtiti, popuſtiti; *Bs.* zapuſtiti, oſtaviti, mahnuti; *Rs.* опустить, опущать, промигнуть, auslaſſen, überſehen, übergehen, unterlaſſen, fahren laſſen. Gdyby wszyſtkie czyny Jezusowe były pisane, żadnego nie opuszczaiąc, świat by nie ogarnął tych ksiąg. *Sekl. Jan.* 21. To rzeczy trzeba było czynić, a onych nie opuszczać. *W. Luc.* 11, 42. Raz opuścisz okazyą, iuż iey nie zażyiesz. *Fr. Ad.* 48, cf. okazya z tyłu łysa). Strzeż się, abyś dla małego pożytku nie opuszczał wielkiego. *Ezop.* 10. Lepiey iedno dobro opuścić, byle uchodzić dziesięciu złego. *Fr. Ad.* 3. Opuszczenie, *Rs.* прогулъ. Opuszczenie w piśmie, *Rs.* пропуска. Opuszczony w piśmie, *Rs.* прописный. - §. Opuścić kogo, odbiedz kogo, zoſtawić go, porzucić, *Vd.* sapuſtit, od-

stavit, einen verlassen. Ty mnie unikasz; ia cię opuścić nie mogę. *Teatr* 18, 131. Nie upadaycie na sercach, wiedząc o swoim od sprzymierzonych opuszczeniu. *Zab.* 4, 212. *Vd.* sapustlivost, sapushnost). Wszyscy od ciebie uciekać będą; a ta samotność, to opuszczenie stanie się dla ciebie nieszczęściem. *Mon.* 64, 246. Opuszczony od wszystkich człowiek, *Vd.* sapushenik, sapushen, bres pomuzhi). Opuszczeni od ludzi, są w opiece u boga. *Rys. Ad.* 51. Bóg nie opuści, kto się nań spuści. *Zegl. Ad.* 18. Boże, czemuś mię, czemuż mię, móy wieczny Boże opuścił, w móy czas ostateczny! *J Kchan. Ps.* 28. Siły mnie opuszczaią. *Teatr* 18, 102. Żywot twardy i opuszczony na puszczy wiedli, *incultam vitam Krom.* 72, samotny. OPUŚCICIEL, - a, *m.*, który opuszcza kogo, der Verlasser, *desertor amicorum Mącz.*, *Sr.* 1. wopuszcżnik; *Bs.* zapusctenik, koji ostavglja; *Vd.* sapustnik, sapushavez. OPUSTA, - y, *ż.*, w oraniu, podwałka *Cn. Th.*, kawałek ziemi w oraniu lemieszem nietknięty, *Włod.*, ein im Pflügen unberührt gebliebnes und überhopftes Stück Erdreich; (*Rs.* опускъ spuszczenie, spust, опускный do spuszczenia, spustny). OPUSTOSZAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, opuściałość, stan wypustoszony, Verwüstung. Litwa przeszedłszy dla opustoszałości przez powiat Lubelski, w ziemi Sandomirskiey plundruie. *Krom.* 380. OPUSTOSZAŁY, - a, - e, pusty, opuściały, wüste, öde. *Tr.*, *Bs.* opustiti *esse derelictus*; *Rs.* опустѣть, опустѣвать. OPUSTOSZYĆ *cz. dk.*, *Rg.* opûstiti; *Bs.* opustiti; *Rs.* опустошить, *ob.* pustoszyć; w koło popustoszyć, rings um verwüsten. Kraina opustoszona. *Gil. Psł.* 58 *b.* *OPUSTOSZYCIEL *ob.* pustoszyciel. (OPUSZAĆ *ob.* Opuszyć). OPUSZCZAĆ, OPUSZCZENIE, *ob.* Opuścić. OPUSZCZENIE *adv.*, niedbale, nachlässig, fahrlässig. Pod iarzmem poddaństwa niechętnie i opuszczenie rolą uprawiaią. *Mon.* 65, 298. OPUSZCZKA, i, *ż.*, opuszczka rogowa, którą szewc podkłada pod podeszwę, kiedy się krawalnikiem opuszcza, czyli okrawa. *Mag. Msk.*, beym Schuster, eine Unterlage von Horn, beym Zuschneiden der Sohlen.

OPUSZKA, - i, *ż.*, *Ross.* опушь, опу́шка, опу́шечка, околъ, око́лышъ, око́лышекъ, *dem. nom.* opucha, bramowanie, das Gebräme. (cf. *Rs.* пухъ futro (cf. puch). Ogląda czapkę, opuszkę wstrząsa, i włos przedmuchuie. *Pot. Jow.* 140; *Pot. Pocz.* 707. - *transl.* Wziąwszy czerwony złoty, poznał śrebro, kęs zwierzchniey odskrobawszy opuszki. *Pot. Jow.* 2, 77, t. i. powłoki, Ueberzug, Hülle. OPUSZYĆ, *F.* opuszy *Act. dk.*, opuszać *ndk.*, nadymać, *Cro.* opuhávam; *Bs.* opuhati, opahati, opuhnuti; aufblähen, blähen. Cebula żywot opusza. *Syr.* 1224; *Sk. Kaz.* 84. - b) *transl. Rs.* пушить, опушить, опушивать, futrem obramować, bepelzen, mit Pelz bebrämen, опушиться opierzyć się, sich befiedern, *fig.* Jakim kogo fortuna opuszyła pierzem, Jednako śmierć oskubie pawia z nietoperzem. *Pot. Pocz.* 437, t. i. obramowała, przystroiła, bebrämen, bekleiden.

OPYCHAĆ *ob.* opchać. OPYCHACZ, - a, *m.*, który co w koło poopycha, der Bestopfer, *Vd.* opilavez, satikavez, samashovez, sazhepauz.

*OPYT, - u, *m.*, *OPYTKA, - i, *ż.*, (cf. *Rs.* опытъ proba, опытность doświadczenie, *Slo.* opitowatelka *interrogatio*); dowiadywanie się, opytywanie, indagacya, *Vd.* okulbarik, okulprashik, okulbaranje, okulprashanje; das Herumfragen, die Umfrage, die Nachforschung. Dozorcy pewnych czasów czynili opyt i wywiadowanie około obyczaiów ludzkich. *Modrz. Baz.* 126. Jagiełło kazał czynić opytkę o zachowaniu królowey. *Stryik.* 526. Sędziowie z pilnością około tego wywiadować się maią, i u okolicznych o tego zamordowanego opyt czynić. *Stat. Lit.* 324; *Pim. Kam.* 166; *Ząbk. Ml.* 65. Czynię o tobie opyt u wszystkich, którzy z tamtych stron przychodzą. *Pilch. Sen. list.* 262. *OPYTAĆ, *ZOPYTAĆ, *F.* opyta *Act. dk.*, Opytywać *ndk.*, (*Sr.* 2. hopûtasch probować, *Sr.* 1. woppytam, *vulg.* wopotam *visito, conuenio aliquem*; *Rs.* опытаю probować, doświadczać); dowiadywać się, indagować, herumfragen, nachforschen; *Sr.* 1. woprschacż (cf. wyprosić); *Vd.* okulbarati, okulprashati; *Cro.* opitávam; *Rs.* опросить, опрашивать. Zopytay sług twoich, tedyć to powiedzą. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 25, 7. Opytać się, *Boh.* optati se, iak naydokładniey wypytać, ausforschen. Opytywał mnie się, iak długo Pani z nieboszczykiem mieszkała etc. *Teatr* 15 c, 55.

O R.

ORAĆ, orał, orze *Act. ndk.*, orywać *Freq.*, *Boh.* worati, orám, oři, worám, woři, zworám; *Sr.* 2. worasch; *Sr.* 1. woram, worem; *Crn.* oráti, orjem; *Vd.* orati, orjem, plushiti (cf. pług, płużyć), *Vd.* oralu, *s* pług, cf. radło; *Cro.* orati, òrjem, oralszem, plúsim; (*Cro.* rál, *s* oranie, oranina, *Cro.* rȁl, *s* rola); *Rg.* oratti; *Bs.* orati, uzorati; *Dl. et Sl.* orati; *Ross.* opа̀ть, взópать, opю̀, пахàть, пашу̀ (cf. pachać), (*Rs.* opáло, páло, *s* pług, *ob.* radło; *Ec.* páло] *vomer aratri*; *Goth.* arian; *Isl.* eria; *Fries.* era; *Angl.* to ear; *Holl.* aeren; *Suec.* aeria; *obs. Gall.* errer; *Hungar.* aratni; *Gr.* ἀρειν, *lat.* arare, in einigen deutschen Gegenden ären, *inde* die Art; *Chald.* ארע ara, *s terra*); - pługiem ziemię sprawiać, pflügen, ackern. Oranie, czyli przewrócenie ziemi pługiem. *Kluk. Rosl.* 3, 154. W Wrześniu trzeba orać na zagon i siać. *Pam.* 85, 1, 901. W przemiany oracz co rok inszą rolą orze. *Sim. Siel.* 39. Rob, orz, pracuy bez przestanku, Do wieczora od poranku. *Jak. Bay.* 159. Kto dobrze orze, Ma chléb w komorze. *Haur. Sk.* 48. Dla zimna leniwiec nie orze, przeto prosić będzie w żniwa. *Bud. Prov.* 20, 4. Ten Jegomość, ani sieie, ani orze, a wszystko mu się rodzi. *Boh. Kom.* 1, 9. Głupich nie orzą, nie sieią, sami się rodzą. *Mon.* 70, 200, nietrudno o chwast, o kąkol). Orywać. *Star. Vot. A a.* Trudno wilkiem orać. *Fal. Dis. R* 2, (cf. wilk). - §. *transl.* Każdy pielgrzym, że tam był, na chropawey skorze Imię swe na imionach dawnych nożem orze. *Zim. Siel.* 132. t. i. wyrzyna, schneidet seinen Namen aus. Flotta płynie, orząc lekko po mokrey równinie. *Przyb. Luz.* 55, t. i. brożdżąc, Furchen ziehend. W ten czas wod morskich ieszcze nie orały Żadne okręty z wiosły i żaglami. *Odym. Sw.* 2, *Q* 3 *b.* - Grzbiecy nam srodze orali Nieznośnemi plagami. *J. Kchan. Ps.* 191, *Ryb. Ps.* 263, t. i. karbowali). A ty coś wygrał w pokorze, Iż ci po łbie kto chce orze, A iż cię tak wszyscy znaią, Więc ci też na gębie graią. *Rey Zw.* 231 *b*, cf. kołki na łbie ciosać). On orząc ludem ślepo i zuchwale, Waży się mienić oycem iego, stróżem. *Kniaz. Poez.* 1, 118, t. i. wydziwiaiąc nad ludem, tyrannisiren. ORACKI, - a, - ie,

od orania albo oracza; rolniczy, *Bh.* woraćký; *Ec.* земледѣтельный, Acker=, Pflug=, Landmanns=. Nasienie orackie. *Radz.* 4 *Ezdr.* 8, 44. Stan oracki. *Petr. Pol.* 2, 285. Orackie sztuki. *Jabł. Tel.* 78. ORACTWO, - a, *n.*, *Crn.* oraſtvo, oraſtvu, kmetztvu, orazhva; *Vd.* oraſtvu, oranje, oraſtvo; *Cro.* rál; *Rs.* хлѣбопашество. Oracki ſtan i zatrudnienie, rolnictwo, uprawianie ziemi, der Ackerbau, Feldbau. Do oractwa i wszelkiey po ziemi roboty, applikuie poddanych. *Jabł. Tel.* 71. Opuściwszy warsztat, oractwo i gospodarſtwo, idą na woynę. *Modrz. Baz.* 46. Rządca ten godnieyszy był do motyki, a do pługa i oractwa, niżli do zbroi. *Baz. Sk.* 577. Ziemia potrzebuie ludzkiey pracy, iako ieſt oractwo. *Petr. Pol.* 64. - - (ORACYA, - yi, *ż.*, mowa, rzecz do słuchaczów, eine Rede. Na onę oracyą Hetmańſką, szeroką oracyą odpowiedział. *Galib. R.* Upominek iak zmudzinek, iak fryz oracya. *Mon.* 76, 472, wiele słów, wątku mało. Jezus, widząc że Nikodem oracyą ſtroi, od słowek go do uczynków wiedzie. *W. Poſt. Mn.* 263.). - - ORACZ, - a, *m.*, *Slo.* oráč; *Bh.* worač; *Sr.* 1. ratař (cf. ratay); *Crn.* oratar, ratar: *Vd.* orauz, orazh, arazh, arazhizh; *Bs.* orać, rataj; *Rg.* oràc: *Cro.* orach, orachicz; *Dl.* oracs, texaak (cf. ciężki, cf. *ciachły, ciągnąć); *Rs.* орачъ, оратель, оратай, ратай, хлѣбопашецъ, пахарь; *Ec.* пахотникъ, браздодѣлецъ, земледѣлецъ; *Hung.* arato, *Lat.* arator); orzący, rolnik, der Ackerer, Pflüger, der Ackersmann. Jaki oracz, takie też oranie. *Radz.* 4 *Ezdr.* 9, 17; *Bud. ib.* Już teraz oracz bezpiecznie pogania w pługu swe woły. *Paſt. P.* 224; *Cresc.* 113. ORACZKA, - i, *ż.*, oranina, oranie, oracza robota, *Bh.* worba; *Cro.* rál; das Pflügen, Ackern. Deszczyk odmoczył, byłaby dobra oraczka. *Teatr* 52, 9. Myślał o oraczce. *ib.* 52, 41. - §. Oraczka, żona oracza; która orze, die Ackerinn, Pflügerinn: *Ec.* пахомница. ORACZOWY, - a, - e, do oracza należący, Pflügers=, Ackerers=, Ackermanns=, des Ackermanns=, *Ross.* пахаревъ. Nasienie oraczowe nie wszyſtko wzniydzie. *Bud.* 4 *Ezdr.* 8, 43, *Radz. ib.*, 1 *Leop. ib.* Praca oraczowa nigdy zlenieć niema. *Gor. Sen.* 72. ORACZY, - a, - e, do orania należący *Włod.*, zum Pflügen oder Ackerbau gehörig. Oracza nauka *agricultura. Cn. Th.*, Oraczéy nauki księgi *Georgica. Cn. Th.*, Oraczy abo pługowy wieniec, *aratrica corona ib.* ORALNY, - a, - e, który można orać *Włod.*, *arabilis Cn. Th.*, orny, pflügbar, was gepflügt werden kann, *Boh.* wornŷ; *Rg.* orni, ormechi; *Cro.* oratni; *Ec.* земледѣтельный, оральный, оремый; *Rs.* хлѣбопашный, пахатный, орательный. - - (ORAN, - a, *m.*, miaſto w Woiew. Trockim. *Dyk. G.* 2, 241, eine Stadt in Litth. - -) ORANINA, - y, *ż.*, oraczka, oranie, uprawianie ziemi, das Ackern, der Ackerbau; *Bh.* worba, orba, woranj; *Vd.* orja, oranje, oraſtvu; *Dl.* texanye); Wnet zapocony żniwiarz z swoiey oraniny Przynosi urodzaiów buynych pierwociny. *Przyb. Milt.* 361. Paſterſtwo, oranina, *Ryb. Gęsl. B.* 3.

Pochodz. *doorywać, doorać; oborywać, oborać; odorywać, odorać, poorywać; podorywać, podorka; przeorywać, przeorać; worywać, worać; wyorywać, wyorać; zaorywać, zaorać; orny, *oromy.* - *§. radło, radlny;* - *§. rola, rolnik i t. d.* - *§. ratay.*

ORANŻE *ob.* pomerańcze, cytryny, pigwy; *Cro.* narangya, *adj.* naragyni. ORANŻERYA, - yi, *ż.*, *ob.* roślinimarnia, treybarz; *Rs.* теплица; *adj.* тепличный.

*ORAR, - u, *m.*, *Rs.* ораръ, długa krzyżami osadzona wstęga, noszona przez księży cerkiewnych pod czas mszy na lewym ramieniu, ein langes mit Kreutzen besetztes Band, das die griechischen Priester bey der Messe über der linken Schulter tragen. Diakon przy poświęceniu nayświętszy sakrament ręką i orarem ukazuie. *Pim. Kam.* 120.

*ORATOR, *ob.* mówca, krasomówca; cf. *rzecznik. ORATORKA, - i, *ż.*, mówczyna, kobieta wymówna, eine Rednerinn. Oratorki obfite albo wyborne amplifikatorki, w obrocie języka nieprzegadane, nieprzesłyszane, wypowiedziały wieczną woynę wszyſtkim uszom rodzaiu ludzkiego. *Mon.* 72, 422. Oratorki, żartówniczki, nowiniarki, ſtatyſtki, baieczniczki. *ib.* 68, 284. Oratorki, obmównice. *ib.* 72, 421. *ORATORSKI *ob.* krasomowſki. *ORATORYA, - yi, *ż.*, krasomówſtwo, die Beredtsamkeit. Cnota ma bydź we wszyſtkich naukach przed oczyma, w prokuratorſtwie, w oratoryi etc. *Petr. Et.* 52.

ORAZ *adv.*, razem, zugleich, zu gleicher Zeit. Chory i oraz ubogi. *Tr.*, przytym.

ORCEL, - cla, *ORKIEL, - kla, *m.*, kamień łamany nieciosany. *Dudz.* 49, ein Bruchstein, Baustein. Kamień łamany z gór, nieciosany, orclami też zowią. *Cn. Th.* 259. Z łupanego białego kamienia orkle i kwadraty ciosać. *Haur. Ek.* 7. Nie wezmą z ciebie kamienia na węgieł, ani orcla na grunt. *Leop. Jer.* 51, 26. Orcle té były tak zbytecznie twarde, że tych kamieni nie mogli użyć do budowania. *Petr. Et.* 364. Ulądził nawet w orcle niezłomne Tyreńſkie z Apulſkim morze. *Hor.* 2, 157 *Nar.*, *ob.* *orklowy kamień; cf. głaz.

ORCHOW, - a, *m.*, miaſto w ziemi Chełmſkiey. *Dyk. G.* 2, 242, gniazdo domu Orchowſkich, eine Stadt in der Landschaft Chelm.

ORCIK *dem. nom.* Ort, *qu. v.*

ORCZYCA, - y, *ż.*, miaſto w Kiiowſkim, nad rzeką tegoż imienia. *Dyk. G.* 2, 242, eine S. u. Fluß im Kiiowischen.

ORCZYK, - a, *m.*, z *Niem.*, das Ortscheit, *Sr.* 1. worčžik, *Bh.* rozpořka. bark u sztelwagi, *lignum cui funes tractorii utrinque alligantur. Cn. Th.*. Konie u dyszlów w młynie konnym iako naykrocey wiązać przy samym orczyku, a orczyki przy samym końcu dyszla niech będą przyprawione, dla zakładania poſtronków od koni. *Sol. Arch.* 83. Zmudy do orczyków niżeli do siodła lepsze są, że dobrze, przeto lepiey ciągną, niźli niosą. *Pot. Pocz.* 378, t. i. do ciągu, do sprzężaiu, zum Zuge, zum Einspannen. ORCZYKOWY, - a, - e, od orczyka, Ortscheits=. *tr. metonym.* Niedawno tam ktoś cepy i służbę złożył orczykową, Szlachcicem zoſtał. *Pot. Pocz.* 378, t. i. służbę ſtaienną, Stallknechtsdienst.

ORDA *ob.* Horda.

1. *ORDER, - u, *m.*, *Rs.* ордеръ, ordynans, rozkaz, die Ordre, der Befehl. Król dał order, aby ruszono obóz z mieysca. *Pot. Arg.* 40. Wsiaday na twóy dzielny koń, marszałku Sobieſki, Tobie potrzeba order wykonać niebieſki. *Kchow.* 346. Aga od porty dał mu order taki. *Jabł. Buk.* N 4. - 2. Order, - u, *m.*, der Orden, Ritterorden, *Rs.* орденъ, кавалерія, Zgromadzenia rycerzów, maiące swoie prawa, obowiązki i znaki powierzchowne, dla różnicy od drugich ludzi, nazywały się *Or-*

do Ordinum, zkąd wyszło naswisko Orderu. *Nar. Hst.* 2, 156. Orderów Białego Orła i S. Stanisława, król Polski iest rozdawcą. *Skrzet. Pr. P.* 1, 107. – §. *Meton.* n. p. sędziemu i ordery się kłaniaią. *Mon.* 65, 48, t. i. panowie orderowi, Ordensherren. Widzieliśmy ordery, całuiące i ściskaiące wytarte kontusze, żeby mogli pieniędzy dostać. *Teatr* 28, 92. Gdyby chciał tylko, mitryby i ordery do iego córki wzdychały. *ib.* 25 *c*, 21. ORDEROWY, – a, – e, od orderu rycerskiego, Ordens=. Wstęga orderowa ein Ordensband. Myśli, że iest równy panom orderowym. *Teatr* 32 *b*, 80. ORDERZYSKO, – a, *n.*, *cum contemptu* order, ein miserabler Orden, oder, ein miserables Ordenszeichen. Na pierś szerokie klamrzysko, orderzysko, *Zab.* 9, 83. *ORDNUNK, *ORDUNEK *ob.* Ordynek. – (ORDOWY cybuch, *ob.* Hordowidowy). ORDYNACKI, – a, – ie, maioracki, do ordynacyi należący, Majorats=. Ordynackie dobra. – §. Jdźmy na Ordynackie; tam miodek wyśmienity. *Teatr* 28, 119, pałac i okolica w Warszawie, od Ordynata Jana Zamoyskiego założona. 1. ORDYNACYA, – yi, *ż.*, 1*. urządzenie ustanowienie, die Anordnung, Verordnung. W tym zaprawdę ordynacyi i exekucyi potrzeba, iakoby się miasta w rządzie lepszym zachowały. *Star. Ref.* 42. J ta ordynanacya niechayby wiecznie trwała, aby zawzdy starszy młodszey braci rozkazował; bo lepiey iż się ieden uniży, abo i dway i czterdy, niżby mieli wszyscy upaśdź. *Biel* 90. – 2) Ordynacya, *s* maiorat. *Kras. Zb.* 2, 290, *Czack. pr.* 2, 11, das Majorat. Ordynacya Jana Zamoyskiego, Xięcia Ostrogskiego, etc. *Kras. Pod.* 2, 176. – 3. *eccles.* Ordynacya, obrządek święcenia na kapłaństwo i inne stopnie hierarchii kościelney. *Kras. Zb.* 2, 290, die Ordination oder Ordinirung eines Geistlichen. *ORDYNALNY, – a, – e, – ie *adv.*, ordynaryyny, zwyczayny, ordinär, gewöhnlich. Tablica ordynalnych dział. *Arch.* 11. *ORDYNAND, – a, *m.* *ordinandus*, duchowny maiący być ordynowanym, der zu Ordinirende. Władyka ma patrzyć na naukę i życie *stanowlenika*, *ordynanda*. *Pim. Kam.* 149. ORDYNANS, – u, *m.*, rozkaz, der Befehl, die Ordre. Generał wydał ordynans, aby nazaiutrz z rana zaczęto na ląd wysiadać, *Pam.* 8, 33, 404. Żołnierz nigdy swoiey woli panem; bo zawsze pod ordynansem. *Teatr* 21, 83. Na ordynansie, *Rs.* на вѣсти, на вѣстяхъ. Ordynans woli Bozkiey rzeczami kieruie. *Kchow.* 216. – b) *meton.* ordynans, – a, *m.*, *s* żołnierz ordynansowy. *Teatr* 47, 29. die Ordinanz, der Soldat, der auf Ordinanz ist, *Rs.* ординарецъ. Ordynans pieszy, *Rs.* вѣстовой. *ORDYNANT, – a, *m.*, ordynuiący duchownego, der einen Geistlichen ordinirt. *Zygr. Ep.* 35. ORDYNARYA, – yi, *ż.*, obrok pewny roczny, kwartałowy, ordynaryyna stale ustanowiona płata służby w zbożu, bestimmter Dienstlohn an Getreide; *Rs.* омѣрица; *Ec.* житомѣріе. Na ordynarye czeladzi folwarkowey, co kwartał według wielości osób, znaczna część zboża wyydzie. *Haur. Sk.* 36. Ordynarya i dyarya każdemu według prace i postanowienia ma być naznaczona. *Haur Ek.* 181. Wyznaczono mu z dworu płacę pienięźną, i oprócz tego w zbożu ordynaryą. *Kras. Pod.* 2, 261. Chleb do ordynaryi wchodzący, *Ross.* омсымной хлѣбъ. – §. Ordynarya psom myśliwym. *Haur. Sk.* 541, t. i. regularna osypka, parza, regelmäßiges Futter. *ORDYNARYE *adv.*, ordynaryynie, regularnie, zwyczaynie, regelmäßig, gewöhnlich. Gospodarz ma się porachować, czym się może ordynaryy wychować na rok, czasem też extraordynaryą przydadź. *Petr. Ek.* 30. Wszystkich gąb w szaraiu ordynarye iest 15,400. *Star. Dw.* 37. ORDYNARYYNY, – a, – e, ORDYNARYYNIE *adv.*, zwyczayny, zwyczaynie, *Rg.* narèdni, gewöhnlich, ordinär. Seym ordynaryyny, z porządku czyli kolei przypadaiący. *Ld.* Nic niemasz ordynaryynieyszego, iak widzieć panów zatrzymuiących zasługi służącym. *Zab.* 16, 10. ORDYNARYUSZ, – a, *m.*, *z Łac. ordinarius*; ordynowany, mieyscowy, właściwy, n. p. kaznodzieia ordynaryusz u Panny Maryi, gewöhnlicher oder bestellter Prediger bey S. Marien. ORDYNAT, – a, *m.*, pan ordynacyi czyli maioratstwa, der Ordinatsherr, Majoratsherr. Pan Ordynat Zamoyski. ORDYNATOWA, – y, *ż.*, żona ordynata, des Majoratsherrn Gemahlinn, die Ordinatsfrau. ORDYNATKA, – i, *ż.*, córka ordynatstwa, die Tochter eines Majoratsherrn. ORDYNATSTWO, – a, *n.*, ordynat z ordynatową, der Ordinatsherr mit seiner Gemahlinn. Państwo Ordynatstwo przyiechali. – – *ORDYNEK, *ORDUNEK, *ORDNUNK, – nku, *m.*, z *Niem. Łac.* die Ordnung; *Vd.* ordninga, naredba, red; *Slo.* ordnunk; *Sr.* 2. ordnunga; pewny porządek. n. p. Wszystko w domu twoim, aby rządnie w swym ordynku i ochędożnie było. *Petr. Ek.* 13. Widzim grobowiznę lichą i bez tytułów, bez ordynku wszego. *Bardz. Luk.* 149. Ordynek żołnierski, szyk, rząd, Reihe und Glied. Maszerować maią w ordynku dobrym. *Arch.* 2, 21. Hetman aby taki ordnunk albo iako zowią szyk uczynił, żeby iedna rzecz drugiey nie zawadzała. *Tarn. Ust.* 248. Hetman ma się dowiadywać, którym zwyczaiem nieprzyiaciel zwykł ciągnąć, iakim ordnunkiem. *ib.* 246. Ordynek, część długo rozciągniona; pewna też liczba żołnierza, alias Glid z Niem. *Chmiel.* 1, 341. Ani pagórku pilnowali, by go ubieżeli, ani ordunku. *Baz. Sk.* 199, porządku). – Ordynek, *s* dyspozycya batalionów lub szwadronów, postawionych w iedną lub więcey liniy. *Papr. W.* 1, 480, die Schlachtordnung. Ordynek musi bydź inakszy wedle mieysca, potrzeby, fortelu. *Warg. Cez. praef. G.* Ordynkiem niemal czworograniastym szedł. *Warg. Cez.* 218, *bataillon quarré.* – b) ordynek, *ordo*, Klassa, rząd, podział, gatunek, Gattung, Ordnung, Abtheilung. Plebeinszów u nas iest dwóy ordynek, iedni w miastach lub wsiach królewskich, drudzy w szlacheckich. *Petr. Pol.* 2, 164. Logikowie maią dziesięć powszechności *praedicamenta*, do których wszystkie rzeczy na świecie sadzą; ia te ordynkami głównemi wszystkich rzeczy zowię. *Petr. Et.* 19. – – (ORDYNIEC, ORDYNKA, ORDYŃSKI *ob.* Hordyniec, hordynka). – – ORDYNOWAĆ, – ował, – uie *Act. ndk.*, (*Vd.* ordnati, porediti, *s* uporządzić); ordynans wydawać, rozkazywać, Order geben, beordern. Pięć ordynuie rot przeciw mostowi. *Bardz. Luk.* 29. – §. Ordynować, *s* addressować, przekazać, addressiren. Do tego kupca są ordynowane wexle moie. *Grod. Dis. D* 2. Wexelbryf na zordynowanę pieniądze. *Grod. Dis. D.* – b) ordynować duchownego, *s* święcić go, einen Geistlichen ordiniren. Modlitwa przy ordynowaniu sług bożych. *Modl. Gd.* 40, *ob.* ordynacya 3); *Zygr. Ew.* 53. Ordynowany duchowny, *Boh.* zřjzenec, zřjzený na kněžstwo.

O-RDZEWIEĆ, – iał, *F.* o-rdzewieie *Neutr. dk.*, rdzą zayśdź,

Bs. orrighjaviti, **verosten, mit Rost anlaufen.** Stara ordzewiała blacha, *Sien.* 614.

ORĘDOWAĆ, ORENDOWAĆ, - ał, - uie *Act. ndk.*, sprawować co od kogo, za kogo, zastępować kogo, **für jemanden etwas ausrichten, Aufträge verrichten,** cf. *Bsn.* odrediti, : *delegare, Etym.* rząd, rzęd; *Slo.* **orodowati** *intercedere*). To, gdy tak posłowie w Litwie oręduią, dowiedzieli się, w iakimby szczęściu sprawy królewskie były. *Krom.* 512. Duch S. objawił Elżbiecie, mówiąc, wszystko się w tobie dopełni, co od boga w tobie orędowano przez anioła. *Zyw. Jez.* 16. - b) orędować za kim, za kim czynić, przyczyniać się za nim, instancyą czynić, *Vd.* doprositi, sabeseduvati; *Rg.* hodotaiti: *Eccl.* проповѣдати, ходатайствовати; **sich jemandes annehmen, Fürbitte für ihn thun.** Przed oycem swym Panie przyczyniay się i oręduy za nami. *Modl. Gd.* 109. Orędowanie za kim, przyczynianie się, intencya, **die Fürbitte**; *Slo.* **orodowanj**; *Rg.* hodotajstvo; *Vd.* doproshnja; *Ec.* приповѣданïе, ходатайство. - 2. po Mazowiecku, orędować, ofiarować, **anbieten, darbringen.** Oręduię wam za to siwego gąsiora i kopę orzechów. *Bies. H* 1. ORĘDOWCA, - y, *m.*, ORĘDOWNIK, - a, *m.*, *Boh. et Slo.* **orodownik**; prokurator, poseł, posłaniec, sprawca *Cn. Th.*, zastępca, przyczyniaiący się za kim, **der Vertreter, Fürsprecher**; *Vd.* predproshnik, proshnik, besednik, sabesednik, sagovarnik, oskerbnik; *Rg.* hodotaj; *Rs.* ходатай. Kapłany towarzyszmi, radą, pomocą i orędownikami biskupów, w rozsiewaniu i bronieniu wiary bydź maią. *Krom.* 59. Nie śmiał się orędowcą stawić, ni patronem. *Przyb. Milt.* 80. Jezus orędownik zbawienia naszego. *Krom.* 496. Syn boży iest orędownikiem naszym przed Bogiem. *W. Post. W.* 2, 200. Mamy u Boga wdzięcznego orędownika *Birk. Dem.* 128, *Gil. Kat.* 208. ORĘDOWNICA, - y, *ż.*, ORĘDOWNICZKA, - i, *ż.*, przyczyniaiąca się za kim, **die Fürsprecherinn**; *Vd.* sagovarniza, proshniza, besedniza; *Rs. et Ec.* ходатаица. Orędownico, nasza pośrzednico, nędznych pomocnico. *Pieś Kat.* 11. Panno przeczysta, orędowniczko nasza, zjednay nas z synem twoim. *Sk. Zyw.* 2, 129. Tyś Pani, zbawicielka, tyś orędowniczka. *Teatr* 43 *c*, 156. ORĘDOWNICTWO, - a, *n.*, urząd orędownika, **das Fürsprecheramt,** *Vd.* poskerbnia; *Rg.* hodotajstvo; *Rs.* ходатайство. ORĘDOWNY, - a, - e, - ie, *adv.*, zastępczy, przyczynny, *Ec.* ходатайственный, **vertretend, fürsprechend.** Orędownie. *Przyb. Milt.* 346. - *§. Podzieliwszy się Krzyżacy na zamku Gdańskim z Pomorzany gmachami, i *orędowną* powinnością, wycieczkami Sasów szarpali, *munera cum Pomeranis partiti. Krom.* 315, może koleyną, obrzędową. *ORĘDZIE, *ORENDZIE, - ia, *n.*, poselstwo, rzecz poselstwa, rozkazu oznaymienie. *Dudz.* 49, **Botschaft, Auftrag.** Od anioła słyszał to orendzie. *Auszp.* 97. Z żądzą czekała, rychło do niey przyślą kogo z orendziem Bozkiey taiemnicy. *ib.* 93. W czaykach wskok niosą królowi orendzie. *ib.* 89. Przystąpiwszy kniey anioł, przepowiedział iey orędzie niebieskie. *Zyw. Jez. B b.*

ORĘŻ, - a, *m.*, ORĘŻE, *HORĘŻE, - a, *n.*, *Crn.* orodje, orrodje *instrumenta*, orroshje, oroshje *arma*, orroshim *armo*; *Vd.* oreshje, oroshtvu, branva, : broń *arma*; *Cro.* orusje, orudjé, orudelje *instrumenta*, 2. orusje, orudje *arma*, orůsen, oborusen *armatus*; *Dl.* orusye *arma*; *Rg.* orůdje, : narzędzie, żelezce, *Rg.* oruzje *arma*; *Bs.* orudje, irudje *instrumenta*, oruzje *arma*; oruzjatti *armare*; *Sla.* oruzie, oruxati; *Rs.* орудïе : narzędzie, działo, *armata*, nawóy; оружïе *arma*, ружьё ruśnica, къоружïю do broni! *Ec.* оружïице małe oręże, оружаю uzbraiam, оружебóрствовати walczyć, bić się; cf. *Etym.* rząd, rzęd, cf. **Niedersf. Rade, Ital.** aredo, corredo, cf. *Ger.* **Geräthe,** cf. gerada); broń, **Gewehr, Waffen.** Oręże rozumiemy kordy, puinały i insze takie, któremiby człowieka obrazić mógł. *Szczerb. Sax.* 195. *Horęża rycerstwa naszego nie są cielesne. 1 *Leop. Hier.* 3, broń naszego żołnierstwa. 3 *Leop.*). Młodego samo oręże na harc wyciąga. *Birk. Ob. K* 2. Zetrze łuk i połamie *horęża. *Leop. Ps.* 45, 10. *Horęże woienne. *Leop. Jud.* 7, 5. Złożył oręże z siebie. *Bud.* 1 *Sam.* 17, 22. Widzisz, iako cię twoimże *horężem biią! *Twor. Wie.* 62. Nikczemne oręża z ryb morskich kości ukształcone. *Teatr.* 50, 41, wachlarze fiszbanowe). Coby kobiecie nie miało uledz na oręż wdzięku? *Zab.* 11, 267, *Zabl.* Żydowskim orężem nań idzie, żydowską piosnkę mu śpiewa; orłem łowi, podarkami robi. *Cn. Ad.* 791. - §. Niepodległość swą ustawicznym orężem utwierdzili. *Nar. Hst.* 2, 371, t. i. robiąc orężem, woiowaniem, bronieniem siebie. ORĘŻNIK, - a, *m.*, *armiger*, pacholę od noszenia za kim oręża, bronionosz, giermek, *Vd.* oproda; *Crn.* oproda, opproda, **der Waffenträger,** *Ross.* оруженосецъ (*sed* оружникъ, оружейникъ, : puszkarz). Saul Dawida uczynił oręźnikiem swoim. *Sk. Zyw.* 2, 158. Orężnik przysięga, że osoby pryncypała swego bronić będzie w zdarzoney okoliczności. *Nar. Hst.* 2, 153. - *transl.* Z Janem biskupem Teodoreta wyklęto, który Janowi był orężnikiem. *Sk. Dz.* 408, t. i. poplecznikiem, pomocnikiem. ORĘŻNY, - a, - e, OREŻNIE *adv.*, *Rg.* orůxni; *Vd.* oroshjen; *Ec.* оружный, (*Rs.* ружейный ruśniczny). *Rs.* оружный, оружейный, od oręża, orężowy, **Waffen:**. Złożył oręże z siebie do rąk stróża orężnego. *Bud.* 1 *Sam.* 17, 22; orężnika, **Waffenknecht.** Orężny kowal, **der Waffenschmid,** *Vd.* oroshnjar, mezhiunik (cf. miecznik); *Cro.* orudelyar; *Ec.* оружïедѣлатель. Orężny skład, zbroiownia, cekauz, *Crn.* orroshnishe; *Ec.* оружница, оружехранительница; przełożony nad orężnym składem, cegwart, *Ross.* оружейничей, оружничей. - §. orężny, zbroyny, **gewaffnet,** *Subst.* **ein Gewaffneter, Bewaffneter**; *Crn.* orroshnik; *Rg.* oruxânik, oruxnik; *Sla.* oboruxan; *Cro.* oborusen; *Rs.* оружебóрный; *Ec.* оружный, вооруженный, оружебóрецъ. (*Ec.* безоружный *instrumentis egens*). Szlachta na Dowmanta orężnie powstaie. *Krom.* 393. Kazimierz Podolanom orężnie się wyprawić każe. *ib.* 576. - §. *meton.* n. p. Oręża nieprzyiacielskiego pozbawiony, ducha orężnego w sobie zachował. *Nag. Cyc.* 135, t. i. woiennego, nieprzyiacielskiego.

ORGAN, - u, *m.*, z *Greck.* ὄργανον, narzędzie przyrodzone, członek ciała działaiący, **das Organ.** Rzecz pewna, iż rostropność, dowcip, rozum, zawisły po części od dyspozycyi organów ciała. *Zab.* 12, 283. *Ec.* чувствилища *sentiendi organa*, *ob.* czuć). Nie dopuszczayże temu światu marnemu *zapsowywać a zatłumiać w tobie tych członków a tych organów swoich. *Rey Pst. Mm* 4. cf. organiczny, organizacya). - 2. Organ, *in plurali usitatius* ORGANY, instrument kościelny do grania na nim, *Bh.* **warhany**; *Slo.* **organ, warhany**; *Sr.* 2. **orgele**; *Sr.* 1.

piszczele (ob. piszczel, piszczałka); Crn. orgle, shvergolishe (cf. świergotać); Vd. oruve; Slo. organ; Hg. orgona; Bs. organ; Cro. orgùle; Dl. organ; Rg. zjevnik (cf. cewa); Rs. орга́ны; Turc. arghanun; die Orgel; ORGANEK, - nka, m., dem., n. p. W *organiech rozmaitość głosów się mieni, a przecię wszystkie trąby swego głosu pilnuią. 1 Leop. Sap. 19, 18. Jak organy nastroisz, tak graią. Cn. Ad. 289; cf. iakie pytanie, taka odpowiedź). W organach na iedno wiatru zadmuchnienie Z wielu rzędów piszczałek odezwie się brzmienie. Przyb. Milt. 29. Na organach grać, Crn. orglam, shvergolęti (ob. świergotać); Vd. orglati, orgle preberati, na orglah jigrati; Cro. orgulati, orgeln, die Orgel spielen. - figur. Mocno się iey w głowie nadpsuły organki. Teatr 7 c, 62, t. i. waryuie, es rappelt in ihrem Kopfe. Czyć się w głowie organy popsuły? Teatr 43 b, 32; Mon. 67, 378. - b) Organek, Organy, piszczałka, osobliwie z kilku rurek składana, eine mehrröhrige Pfeife. Faun coraz ulubiony całował organek, Co go sam z siedmiu spoił nierównych kolanek. Zab. 1, 191 Nar.; Nar. Dz. 5, 34. Na wierzbinie powiesiliśmy organy nasze. Leop. Ps. 136, 2, t. i. instrumenta nasze). - fig. Słowik mutety wywiera, A trelnym czyżyk organkiem przybiera. Zab. 9, 17, gardłeczkiem niby piszczałką. - 2. Milit. Organy, Organki, ein mehrläufiges Geschütz, die Orgel genannt. Organy iest machina składaiąca się z wielu rur muszkietowych na iedney łoży osadzonych, tak się stykaiących, iż za iednym podpałem wszystkie razem ognia daią, Papr. W. 1, 272. Było tam nieco działek małych i organów. Star. Dw. 4. - b) organek, = śmigownica Tr., eine Feldschlange. - §. Organki u rybaka, kiyki cienkie w ziemię wbite na około iazu na rzéce, które się zawsze chwieią. Mag. Msk., bey den Fischern, wankende Netzstöcke. - 3. Bot. organki, anchusa, rothe Ochsenzungenwurzel. Tr. ORGANICZNY, - a, - e, - ie adv., organizacyą maiący, Ec. орга́нный, организованный, organisirt. Organiczne ciała okazuią nam pewny skład wewnętrzny, maią widoczne członki i czułość nieiaką. Bot. 1. Ciała złożone z niefoaremnych części bez wewnętrznego składu, zowiemy nieorganiczne, iak wszystkie rzeczy kopalne. ib.; Scheidt 198. - §. active: Siła organiczna lub organizuiąca, przy pierwiastkowym istot organicznych utworzeniu, pierwszy raz materyą w postać organiczną przelała. Sniad. Teo. 41, die Organisationskraft. ORGANISTA, - y, m., Bh. warhaník, f. warhanice; Vd. orglar, orglavez; Sr. 2. orgelist; Sr. 1. pischelnik, pischelniczka; Bs. organista; Sla. organishta; Cro. organash, orgunàs, orgunàss, orgulàss; Hg. orgonista; Rs. органистъ; co gra na organach, regałach, klawicymbałach Cn. Th., der Organist. Więcey gaydów, niż organistów. Cn. Ad. 1232, cf. więcey kowalów, niż złotników). Organisty pomocnik, co miechy depce, Vd. orglotlazhnik, orgelni nastopar, nastopovez, der Balkentreter. - b) organista, co robi organy, = ORGAMISTRZ Kluk. Zw. 3, 62, der Orgelbauer; Bh. warhanář, f. warhanářka; Vd. orgeldelavez; Sla. orguljàr). Robota organistów nie iest igrzysko, ale sztuka. Petr. Ek. 110. ORGANISTWO, - a, n., ars organorum conficiendorum Cn. Th., die Orgelbauerkunst. - b) Służba organisty co gra na organach, die Organistenstelle. ORGANISTOWSKI, - a, - ie, od organisty, Organisten=. ORGANOWY, - a, - e, Cro. orgùlni; Ec. орга́нескъ. (Ross. органный, органскій głośny). Organowe miechy, Vd. orgelni mehi. ORGANIZOWAĆ cz. ndk., uorganizować dk., organizacyą czyli rozrządzenie dawać, rozszykować, rozrządzać, organisiren, Ec. орга́нствовати.

ORKA, - i, ż., oranie, oranina, das Pflügen, Ackern. Na takiéy ziemi owies zasieie się bez dalszéy orki. Pam. 84, 819, ib. 85, 1, 905.

ORKIEL, ob. Orcel.

ORKIESTRA, - y, ż., Greck., mieysce na teatrach, wyznaczone dla muzyki. Kras. Zb. 2, 280, das Orchester. - b) meton. muzykanci na orkiestrze graiący, kapella, die Musici, die das Orchester besetzen.

ORKISZ, - u, m., Bh. Sspalda; Crn. jarèza pirjova, pirjovza; Vd. spelta, shiteka, shpeuta, szieplenka, pijanka, pireviza; Bs. opaha, osvah, osvan; Rg. osváh; Rs. полба, adj. по́лбяный; szpelta, łuszczna pszenica, płoskurnica, spelta, der Dinkel, das Amelkorn, zboże śrzednie między pszenicą a ięczmieniem. Kluk. Rosl. 3, 136; Syr. 950, Sien., Cresc. 164, cf. Samopsza.

*ORKLOWY kamień, = orcel, *orkiel, ein Bruchstein. Przebiwszy zwierzchnie młotami sklepienie Spuszczali na gęsty lud orklowe kamienie. Zim. Siel. 236.

ORLA herb, orzeł czerwony w polu białym, z skrzydłami, nogami i ogonem rozczepierzonemi, bez głowy, na którey mieyscu niektórzy noszą gwiazdę Kurop. 3, 37, ein Wappen, ob. Sassor, Szaszor. ORLANKA, - i, ż., pieniądz Cesarsko - Austryacki z wyciśniętym orłem, 17 kraycarów wartaiący, ein Kaiserlicher Oesterreichischer Siebzehner. ORLĘ, - ęcia, n., ORLĄTKO, - a, n., pisklątko orle, Ross. орлёнокъ, орли́чищъ; Ec. орля́; das Junge des Adlers, ein junges Adlerchen. Młode orlęta zrazu białe, z czasem nabywaią koloru rudego. Zool. 274. Przy starych orłach orlęta młode pazury swe zaprawiaią. Nag. Cyc. 15. Znać i w orlętach nikczemne wyrodki, Choć ich wspaniała matka urodziła. Jabl. Buk. U 4. ORLEC, - a, m., młody samiec orli, ein junger männlicher Adler. Orlec z drzewa gdy spycha liść płowy, W ten czas iest siwey zimy posłaniec gotowy. Kmit. Tr. C., (Rs. орлéцъ rogowy kamień; 2) kobierzec okrągły z orłem, na którym arcybiskup przy mszy stoi). ORLI, - a, - e, ORŁOWY, - a, - e, Bh. orlicj; Bs. orlov; Cro. orlòv; Vd. postoinski; (Vd. orlou, vranou, vranski, = kruczy); Sr. 1. hodlerski; Rs. орлїй, орлиный, орловый; do orłów należący, Adler=. Rodzay orli należy do rzędu iastrzębiego, Zool. 274. Odnowi się iako orłowa młodość twoia. W. Post. M. 522; Groch. W. 604, verjüngt dem Adler gleich). Jan Chodkiewicz czoła był wysokiego, nosa orlego. Birk. Chod. 2, Vd. saferlan nuss; Rs. покляпой носъ; ob. orlikowaty). Głowy orłowe. 1 Leop. 4 Ezdr. 12, 24. Chorąży orłowy. Warg. Wal. 79, et Warg. Ez. 86, t. i. od główney chorągwi Rzymskiey, orłem na wierzchu znakomitey, von der Hauptfahne. Szlachcic orłowy, nowy szlachcic, wisz, który szlachectwo kupił. Cn. Ad. 1141. ein für Geld Geadelter, cf. orłem łowić). - b. Hist. Nat. Orli kamień, der Adlerstein, Sla. orlicji kamen; maiący w sobie inne kamyki ruchome i kołacące, abo też i nieruchome, lub też ziemię abo wodę. Kluk. Kop. 2, 101; Dyk. Med. 2, 743; N. Pam. 22, 62; Ec. орлихъ. Gdy orlica chce iayca nieść, samiec orło-

wy kamień z Jndyi pod nią podkłada, tedy orlica lekko bez boleści zniesie iayca. *Sien.* 326. Orle pióro, ziele, *myriophyllum*, Tausendblatt. *Syr.* 1531. Orle drzewo, rayſkie drzewo, *agallochum. Sleszk. Ped.* 417. Paradiesholz, Aloeholz. ORLICA, - y, *ż.*, samica orła, die Adlerinn, *Bh.* orlice, *Slo.* orlica, *Rs.* орлица, *adj.* орлицынъ. Z orłem wzgórę orlica się wzbiia. *Zab.* 14, 165. Syn twey orlicy Polſkiey. *Groch. W.* 432. - *Botan.* Orlica, *pteris*, rodzay krytopłciowy do paproci należący. *Kluk. Dyk.* 2, 240, Adlerkraut, Farrenkrautweiblein. ORLICZ, - a, *m.*, *ORLISZCZKO, ORLISKO, - a, *n.*, orzeł podły, *oripelargus* Plinii, *subaquila Cn. Th.*, eine Art schlechter Adler. - *tr.* Skoro za czasem nie ſtało orliczów, Ze cudzych Polszcze przyszło szukać królewiczów. *Pot. Pocz.* 3, t. i. synów orlicy Polſkiey, Piaſtów. ORLIK, - a, *m.*, ORLICZEK, - czka, *m.*, *Bh.* orlíček, mały orzeł, ein Adlerchen. Mały orlik iuż topi w słońcu wzrok, *Tward. Wład.* 6. - b) Mnieyszy orzeł, orlikiem zwany, ieſt pospolity; co do kształtu większemu podobny. *Kluk. Zw.* 2, 304, der kleine Adler. - 2. *Botan.* Orlik *aquilegia*; Ackeley, nayduie się w lasach, zażywa się za lekarſtwo. *Kluk. Rosl.* 2, 240, cynowod, rożyczka. *Urzęd.* 31, *Bh.* orlíček, rychlíček; *Crn.* vorliza; *Rs.* орлики. ORLIKOWATY, - a, - e, na kształt orła, Adlers=, wie beym Adler, Amerykanin pospolicie nosa orlikowatego. *Zool.* 287, Adlersnase, Habichtsnase; *Vd.* saferlan nuſs; *Ross.* покляпой носъ. ORŁOW, - a, *m.*, miaſto w Woiew. Łęczyckim. 2. w Chełmińſkim i w Mazowszu, gniazdo familii Orłowſkich. 3. miaſto Moſkiewſkie. *Dyk. G.* 2, 244, ein Name verschiedner Städte. *ORŁOWICZ, - a, *m.*, n. p. Przypatrzmy się dwugłowym orłowiczom. *Pot. Arg.* 112, t. i. elektorom Rzeszy Niemieckiey.

*ORMĘTEL, - tla, *m.*, *z Niem.* Armmantel, Mantel mit Aermeln; płaszcz z rękawami; n. p. Od ormętla kunami podszytego złotych 4, a sobolami złotych 8; od pożyczanego złoty ieden podatku. *Lek. C* 3 *b.*

ORMIAN, ORMIANIN, ORMIAŃCZYK, - a, *m.*, z Armenii rodem, abo Ormiańſkiey religii będący, *Crn.* Armênar (armêne *flauus*, ermen *flaui coloris quasi Armenus*; *Rs.* Армянинъ, *Arab. Pers.* ermeni, der Armenier. Sułtan zakochał się w iednym Ormiańczyku. *Kłok. Turk.* 43. ORMIANKA, - i, *ż.*, die Armenierinn, *Rs.* Армянка. ORMIAŃSKI, - a, - ie, Armenisch, *Rs.* Армянскій. Góry *Armeńſkie. 1 *Leop. Gen.* 8, 4, Ormieńſkie 3 *Leop.* Arcybiſkupſtwo Ormiańſkie we Lwowie. *Vol. Leg.* 7, 745, po Ormiańſku *adv.* - §. Kamień Ormiańſki, podobny nieco do lazurowego; naypierwey go w ziemi Ormiańſkiey kopano. *Kluk. Kop.* 2, 65; *Ład. H. N.* 63. ORMIANY *plur.*, okolica w Woiew. Podolſkim. *Dyk. G.* 2 245, eine Gegend in Podolien.

ORMUSKIE perły. *Tward. Wład.* 43, z wyspy Azyatyckiéy Ormus, von der Jnsel Ormus in Asien. *Dyk. G.* 2, 244.

ORMUSZ, - u, *m.*, płonka *amomum Cn. Th.*, Amomumstaude. Ormusz fałszywy *pseudamomum. ib.*

ORNAT, - u, *m.*, ORNACIK, - a, *m.*, *zdrbn.*, zwierzchni kapłańſki ubiór przy sprawowaniu mszy, das Meßgewand, *Bh.* ornat, *Rs.* ризы, ризница, ризицы, умнафъ. Szata kapłana abo ornat. *Sk. Dz.* 12; *Birk. Ex. G* 4. Ornaty księża ku mszy miewaią. *Sekl.* 107. Nie zwykli miewać mszy bez ołtarza i bez ornatów. *Twer. Ok. E* 4. Król był ubran w ornat, albo w kapę z złotogłowu, na kształt kapłana Rzymſkiego. *Stryik. Henr. C* 3. Nieboszczyk, kontusz na ornat leguie, Drugi Jegomość w kontuszu tańcuie, *Brath. E* 4 *b.* ORNATOWY, - a, - e, od ornatu, Ornats=. *Rs.* ризный.

ORNY, - a, - e, *OROMY, oralny, co orzą, bepflügbar, das sich ackern und pflügen läßt; *Bh.* worný; *Ross.* орательный, пахатный; *Ec.* оральный, оремый; Odtrąciwszy lasy, ſtawy, ieziora, mało co znayduie się ziemi orney. *Przeſtr.* 188. Mieycie wy swoie folwarki i domy, Lecz ztąd, gdziekolwiek tylko grunt oromy, Niechay podatek idzie sprawiedliwy. *Chrość. Fars.* 324.

*OROB, - u, *m.*, n. p. Gołębie lepiey się mnożą, gdy ięczmienia suszonego, bobu i też orobu często pożywaią. *Cresc.* 586. może *grochu.*?

ORONIĆ, *F.* oroni *Act. dk.*, Oroniać *ndk.*, nie donieść, płodu, poronić, verwerfen. Tłuſte krowy rade oroniaią. *Tr.*

OROSIĆ, *F.* orosi *Act. dk.*, *Rs.* оросить, оропать, rosą omoczyć, umthauen, mit Thau umfeuchten. OROSIEĆ, *F.* orosieie *Neutr.*, rosą omoknąć, bethaut werden. Orosiałe paſtwiſka. *Wolszt.* 15. Broda Notusowa odwilgotniała, włosy orosiały. *Ban. K* 2 *b.*

ORSZA, - y, *ż.*, miaſto w Woiew. Witebſkim. *Dyk. G.* 2, 246, *adj.* ORSZAŃSKI n. p. powiat. *ib.*, eine Stadt in Litthauen.

ORSZADA, - y, *ż.*, die Mandelmilch, z migdałów robione mleko. *Perz. Cyr.* 2, 136, *Vd.* mandelnovu mleeku.

ORSZAK, - u, *m.*, (*Hg.* orszag, orszák, = króleſtwo, *Cro.* ország, = kray, ziemia; *Crn.* erseg, = *exercitus*). - *Pol.* orszak, poczet, zgraia, rzesza za kim idąca, cf. komitywa, cf. archandrya, *Vd.* drushba, drushtvu, *ob.* drużba; *Rg.* drùxenje, drùxtvo, druxina, zahlreiches Gefolge, Haufen, Schaaren von Leuten. Z chaty podłey i orszaku ostatniego wyiął swoię familiią. *Gor. Sen.* 223. Zbiorę me dziatki, wnuczki, z prawnucząt orszakiem. *Zab.* 1, 186, *Nar.* Pogrzebny orszak, *feralis pompa. Dasyp. U* 1.

ORSZLAM, - u, *m.*, tarcica, na którey miech kowalſki odpoczywa, der Ortstamm, das Ortbrett. Głowa miechu kowalſkiego wspiera się na ſtolcu, który do orszlamu ieſt przymocowany. Orszlam ze ſtolcem mocno musi być utwierdzony, aby miechy z mieysca swego nie usuwały się. *Os. Rud.* 88.

ORSZULA, - i, *ż.*, *Ursula*, ein Weibername. Niemasz cię Orszulo moia. *J. Kchan. Tr.* 110; *Zbil. Dr. G* 3.

ORSZYCA, - y, *ż.*, rzeka w powiecie Orszańſkim. *Dyk. G.* 2 246, ein Fluß in Litthauen.

ORT, - u, *m.*, URT, *Cn. Th.*, ORCIK, - a, *m.*, *dem.*, pieniądz, z *Niem.* das Ort, Oertchen, eine Münze; *Bh.* ort, čtvrt dílčí; *Sr.* 2. nort. Zaczęto było bić orty takie, co w talar pięć ich wchodziło; nie wyszło połrocza, aliśmy iuż ośm ortów na ważki przeciw talarowi kładli. *Star. Ref.* 169. Ortami Szląſkiemi, które teraz po trzy grosze idą, Polſkę żydzi zarazili. *ib.* 99. Nadali nam złych orcików i Czechów nikczemnych. *Goſt. Gor.* 90. Ort Gdańſki gr. 16, R. 1638. *Oſtr. Pr. C* 2, 305; *Goſt. Gor.* 49. Urt, czwarta część talera. *Sum. B b.* Urt złotniczy, ćwierć czerwonego złotego. *Ch. Th.* 1198. - *Prov.* Jm więcey ortów, tym więcey chętki do nich. *Birk. Ex. B* 6., im więcey

ciéy ma, tym więcéy pragnie). – *fig.* Womitował, rzucał ortami. *Brn.* 154.

ORTBANT, – u, *m.*, das Ortband. Zad łoża armatnego, który na ziemi stoi, z wierzchu i z dołu się obiia, i zowią to obicie ortbant. *Arch.* 3, 61, cf. cybant.

ORTEL, – u, *m.*, *Bh.* ortel, *adj.* ortelnj; *Slo.* ortel, saud, rozcznáni; *Sr.* 2. urthel; *in iure Magdeb.* wyrok, skazanie, das Urtheil. Dekret albo ortel, rostrzygnienie, które sędzia na sądzie między stronami czyni. *Szczerb. Sax.* 67. Ortel, skazanie, sentencya, iedno znaczy. *Sax. Porz.* 103. Przez wyrok i ortel będzie wwiedzion do miasta. 1 *Leop. Num.* 35. Sędziego strasznego przyydzie słuchać ortelu na człowieka grzesznego. *Kanc. Gd.* 275. Ortel sprawiedliwości bozkiéy niezganiony. *Bzow. Roz.* 65. Nie trzeba słać do siedmiu miast po żadne ortele. *M. Biel. S. N.* 8, do Magdeburga i innych miast Niemieckich, nauką prawa i ławnikami sławnych). Obiesiwszy, dopiero po ortel. *Cn. Ad.* 1082, cf. sprawa iak w Osieku). Od słowa bożego do doktorów po ortel chodzić. *Zrn. Pst.* 3, 631 *b*, podać pismo Ś. decyzyi ludzkiéy). (*Bh.* ortelowati, ortelugi rozsądzać, wyrok dawać).

ORTOGRAFIIA, – ii, *ż.*, z *Greck.*, pisownia. *Kpcz. Gr.*, prawy należyty pisania spósób co do liter, interpunkcyi, *Vd.* pravopisnost; *Rs.* правописáнïе. ORTOGRAFICZNY, – a, – e, – ie *adv.*, od ortografii, podług ortografii, orthographisch; *Slo.* dobropíſací. – §. *Phys.* Rys ortograficzny, w którym oko wystawić sobie należy w odległości nieskończonéy od ziemi. *Sniad. Jeogr.* 447.

*ORTOWAĆ *Haur Ek.* 126, *ob.* hurtować, cf. burtować.

ORYCERZYĆ, *f.* orycerzy *cz. dk.*, rycerzem uczynić, pasać na rycerza, zum Ritter schlagen. Bolesław ozdobił bardziéy osobą swoią order Niemiecki, niżeli przez to orycerzenie wziął na się obowiązek usługi iakiéy cesarzowi. *Nar. Hst.* 2, 153.

ORYENT, – u, *m.*, wschod, wschodowe kraie. ORYENTALNY, – a, – e, wschodni, orientalisch, morgenländisch. Oryentalne, t. i. wschodnie z Jndyi pochodzące kleynoty, zawsze są od occydentalnych przednieysze. *Kluk Kop.* 2, 22. – *Oryentalski kamień. *Złot. A* 2 *b*, cf. Uryeńskie perły.

ORYGINAŁ, ORYINAŁ, – u, *m.*, z czego co kopiiuią, przepisuią, piérwiastkowe dzieło, das Original; *Vd.* predpoduba, perva poduba, originalstvu, pervi pifs, sazhetkost; *Rg.* mattiza; *Rs.* первообразное, подлинникъ. – W prawie dokument, z którego co przepisuią w księgi publiczne. *Cn. Th.*, die Originalschrift, Urschrift (cf. autentyk). Alkoran od Mahometa dany iest kopiią. Oryginał, co bóg napisał swoią własną ręką, chowaią w niebie. *Kłok. Turk.* 154. Często wielka różność obrazu od oryginału. *Leszcz. Gł.* 136. ORYGINALIK, – a, *m.*, n. p. To własnie cudny oryginalik *Teatr* 29, 21, t. i. oryginalny, osobliwy człeczek. ORYGINALNOŚĆ, – ści, *ż.*, das Originale, die Originalheit. W autorach oryginalność, samorodność. *Teatr* 24. Próżna nasza usilność, żeby co nowego stwarzać; oryginalność, ieżeli się trafi, oznacza umysł nadzwyczayny. *Kras. Pod.* 2, 36. W autorach rzadko znayduie się oryginalność abo samorodność. *Teatr* 24. ORYGINALNY, – a, – e, ORYGINALNIE *adv.*, originell; piérworodny, piérwotny, *Ec.* первообрáзный, началообрáзный; *Rs.* началородный, безвинóвный, всевинóвный.

ORYL, HORYL, – a, *m.*, Oryle przez zimę tną drzewo na tratwy, obrabiaią belki, biią klepkę; na wiosnę z tratwami płyną. *X. Kam.*, ein Holzflößmacher, ein Bootsknecht auf den Holzflößen. Pobor od flisów, orylów, sterników, rotmanów. *S. Grodz.* 2, 129. – §. Possedł na *orylkę*, t. i. na robienie klepek, baldw, potrzeb statkowych lub okrętowych. *Rydel.*, Holzarbeit, Faßtaubenmachen, Balkenschlagen ic. Horylka, flisowka. *X. Kam.*, Bootsknechtdienst auf den Holzflößen.

ORYWAĆ, ORZĘ, *ob.* Orać.

O-RDZAWIĆ *cz. dk.*, rdzą okryć, berosten, mit Rost überziehen, *Cro.* ohergyavem. O-RDZAWIEĆ *niiak.*, na około pordzawieć, rund um verrosten, berosten.

ORZECH, – a, *et* – u, *m.*, *Bh.* oŕech; *Sr.* 2. worech; *Sr.* 1. wotech, worech; *Crn.* oreh; *Vd.* oreh, orih; *Cro.* orëh; *Sla.* orah; *Bs. et Rg.* orâh; *Rs.* орѣхъ; die Nuß. Orzech iest ziarno twardą skorupą pokryte. *Kluk Dyk.* 1, 39. Orzechy w ogólności *Eccl.* краеѧубïе, *Gr.* ἀκρόδρυα. Orzech Włoski, die Wälsche Nuß; *Slo.* Wlaský oŕech; *Rs.* грецкой орѣхъ; mięsistą łupiną pokryty, pod którą twarda skorupa; iądro pokędzierzawione, i drzewną ścianką na czworo podzielone. *Kluk Rosl.* 2, 44. Orzech wielki *Bh.* křjpál. Laskowe orzechy. *ib.*, Haselnüsse; *Crn.* oręshnęk, leshnek, olęshnek; *Rs.* лѣща, орѣшина, *ob.* leszczyna). Orzech sam z skorupy wypadaiący, łuszczak, *Bh.* wewlupek. Orzech tłuczny. *Kmit. Spyt.* (cf. orzechołom). Orzech kamienny, Steinnuß, *Vd.* koshanz, koshauz, koshjak. – §. Orzech wodny, ziele, kotewki, Wassernuß, *Sla.* vodeni orishak; *Rs.* чермовы орѣхи, чилимъ; rośnie w stawach, w ieziorach. *Kluk Rosl.* 2, 265, *Sien.* 178. Orzech ziemny, koty ziemne, figi ziemne, *astragalus*, Knollenkraut, Christwurz. *Syr.* 1357, *buninum*; rodzay roślin, kwiaty w okołkach maiący, ieden tylko iest iego gatunek, Rzepnik. *Kluk Dyk.* 1, 89. – §. *Prov. fig.* Umie on z czarnego białe zrobić, iak orzech zgryźć. *Teatr* 12 *b*, t. i. bardzo łacno). Niech iuż raz orzech ten będzie zgryziony. *Gaz. Nar.* 1, 159, t. i. trudność ta uprzątniona, cf. twarda kostka, sęk). – Sam wezdrgnie się dzieł swoich, iak na orzech przyydzie. *Chrość. Job.* 90, t. i. na zły koniec, cf. o płatne idzie). Jak przyydzie na orzech, to on ani dudu. *Mon.* 68, 723, iak przyydzie robić, walczyć, trudności zażyć). *Croat. Prov.* ki orehe hochi jeszti, Pre lupine mora zgriszti, *qui commodum appętit, non fugat laborem*, kto chce orzech zjeść, zgryzie łupinę, kto szczérze chce, nie zraźi się trudnością). On psuie się tylko naszą folgą, nastąpić z nim na orzech, dopadłszy pogody. *Pot. Arg.* 146, t. i. żeby mu pokazać, srogim się stawić). Nie gryź z djabłem orzechów. *Rys. Ad.* 42, mit ihm ist nicht gut Kirschen essen; cf. nie igray z ogniem). *Slo. Prov.* dáwat temu lisťowce, kteri gich hrizt' ne móžu, dać temu orzechy, który ich gryźć nie może; cf. po śmierci lekarstwo; cf. dopiero koniowi owsa, kiedy idzie do psa). – Za wszystkie książki na świecie, onby złego orzecha nie dał. *Kosz. Lor.* 40 *b*, *Vd.* ne vela pishovega (czerwiwego) oreha; ne dam gluhega oreha, keine taube Nuß, cf. szyszka). Świetność tę ze czczym orzechem porównywa. *Smotr. lam.* 32. – §. b) *transl.* Orzech iedwabny, kokon, das Seidenen, der Cocon. Jedwabnik zaprzędziony w orzech. *Przędz.* 71. Orzechy iedwabne są wielkości gołębiego iaia. *Zool.* 146. – §. 2) Orzech, orzechowe drzewo, orze-

szyna, der Nußbaum; *Sr.* 1. worjeschna; *Sla.* orahovo dérvo; *Rs.* opѣшина. Orzech Włofki, nie leśne wprawdzie drzewo, przecięż pospolite; dorasta częstokroć piérwszéy wielkości. *Kluk Rosl.* 2, 44. - *Dicter.* Orzech, stokfisz, niewiasta, iednym kształtem żyią, Nic dobrego nie czynią, kiedy ich nie biią. *Rys. Ad.* 53. ORZECHOŁOM, - u, *m.*, ORZECHOŁOMIEC, - mca, *m.*, narzędzie abo kleszczyki do orzechów. *Cn. Th.*, der Nußknacker, dziadek, *Bh.* lauskáčeł; *Sr.* 1. worjechow wamadło; *Crn.* wózhar; *Vd.* orehoterez, orehui grisez, orehogris, orehnu tiskalze; *Sla.* kreshtelica; *Rs.* opѣховыя щипцы. - §. *transl. epitheton dentium, nucifrangibulum, ὁ καρυοκατακτης. Cn. Th.*, o zębach mocnych. *Wlod.*, gute Zähne, gutes, scharfes Beißwerk. ORZECHOWCE, - iec *plur.*, miasto w Woiew. Podolskim. *Dyk. G.* 2, 247, eine Stadt in Podolien. ORZECHOWIEC, - wca, *m.*, *curculio nucum*, owad, który nieznacznie przedziurawiwszy młodą łupinę orzecha, składa w nim swoie iaia. *Kluk Zw.* 4, 388, Nußmade, Nußwurm. ORZECHOWKA, - i, *ż.*, soyka, *pica nucifraga*, większa od pospolitéy; orzechy laskowe łupać umie. *Kluk Zw.* 2, 296, die Nußkrähe, der Nußbeißer, Nußbrecher, Nußhäher; *Crn.* dlâsk; *Rs.* кедровка. ORZECHOWY, - a, - e, od orzecha, Nuß-; *Bh.* ořechowý; *Sr.* 1. worjechowé; *Vd.* orehou, oreshen, orehen; *Rag.* orahov; *Bsn.* orahov; *Cro.* orehov; *Rs.* opѣховый. Orzechowe drzewo za naylepsze w Europie poczytane iest. *Kluk Rosl.* 2, 44. Oléy orzechowy. *Urzęd.* 449. Jądro, ziarno orzechowe *Vd.* orehovu serne, orehovu sdernu, derzhe, orehovu jedre, jederze.

Pochodz. *orzeszek, orzeszyna.*

ORZEŁ, *G.* orła, *m.*, *Bh.* orel, worel; *Slo.* orel; *Dl.* orâl; *Cro.* orel; *Bs.* oral, orao, ero; *Rg.* oro, orla, órâl; *Sla.* órao; *Vd.* adler, postoina (*Vd.* orel, orau, oran, vran, ; kruk); *Crn.* postoina, ta adler; (*Crn.* orl, ; kruk); *Sr.* 1. hodler; *Sr.* 2. hodlař; *Rs.* орелъ; u dawnych Niemców Aar, Adelaar, Adeler, ztąd dziś *Germ.* der Adler; (cf. *Hbr.* ערב orebh, orev *coruus*); *falco fulvus*, wielkości indyka, gnieździ się w wielkich lasach między górami. *Zool.* 274. Co lew u zwierząt, to orzeł nad ptaki, Koronę, państwo i rząd ma wszelaki. *Jabł. Ez.* 134. Orła ptaszym królem zowią. *Cresc.* Orzeł śmiały. *Ban. J* 2 *b*, pazurowaty. *ib. C* 2 *b*, górnolotny. *Bals. Nied.* 1, 527. Orłowi południe, noc sowie przystoi. *Mon.* 69, 590. Z czystego źrzódła mętny strumyk nie pochodzi, Ni orzeł niebosiężny podłych ptaków rodzi. *Zab.* 9, 7. Tam orzeł naystraszliwszym szczekał krzywonosem. *Ban. J* 3 *b*. Orzeł ogromnie skrzeczy, nie iak gołąb grucha. *Przyb. Ab.* 22. Orzeł kwili. *Tol. Saut.* 89, *ib.* 45; *Cro.* orel kloche; *Ross.* клегтаніе, клегчу; *Ec.* орлиные квичéніе, *Gr.* κλαγγή. Przy orle żywią się i wróble. *Rys. Ad.* 58, *Cn. Ad.* 822. Uciekaiąc przed orłem, wpadliśmy na sępy. *Pot. Arg.* 561, cf. z deszczu pod rynę, cf. poprawił się z pieca na łeb). Orłem łowi, ; podarkami robi, idzie na kogo, kupnem, *noctua volat. Cn. Ad.* 790, er versuchts mit Bestechung; cf. orłowy szlachcic). - *Dicter.* Którzy naylepiéy pracy ugAmérica? Orłowie, którzy na groszu siadaią. *Jag. Gr. c.* Złoty orzeł wszędzie doleci. *Tr.* - Orzeł morski, *ostrzyż, *Rs.* скопа; Orzeł mnieyszy, *ob.* Orlik, cf. birkut); Orzeł łomignat, *ob.* łomignat; Orzeł podły, *ob.* Orlicz, Orliszczko. - §. b) orzeł, figura, znak panowania, die Figur eines Adlers, Zeichen der Herrschaft. Na głównych chorągwiach Rzymskich orzeł z śrebra był lany. *Pilch. Sall.* 114, cf. orzeł, ptak Jowiszowy). Orzeł, herb królestwa Polskiego, ma bydź biały, w polu czarnym, z skrzydły rozszerzonemi, w koronie złotéy. *Biel.* 4, *Nies.* 1, 1, *Krom.* 31, *Biel.* 20, cf. Orlicz, Orłowicz). Order orła białego, *ob.* order. Orzeł dwugłówny, *ob.* dwugłówny. Rzymskiego państwa orzeł dwoygłowiasty. *Jabł. Buk. a b.* (*Rs.* орлить, заорлить zapieczętować pieczęcią państwa Rossyyskiego). - §. 2) Orzeł na niebie. *J. Kchan. Dz.* 12, gwiazdy, ein Gestirn. - §. 3) Orzeł, iakiego dzieci na powietrze puszczaią, wykléiony, szaszor, szyb. *Wlod.*, ein papierner Drache, den die Kinder in die Luft aufsteigen lassen.

Pochodz. *Orla*, (*herb*), *orlanka*, *orlę*, *orlątko*, *orlec*, *orli*, *orłowy*, *orlica*, *orlicz*, *orliszczko*, *orlik*, *orliczek*, *orlikowaty*, *orłowicz*.

ORZESZEK, - szka, *m.*, *dem. nom.* orzech, *Bh.* ořjšek; *Crn.* oreshzhek; *Vd.* orehez, orehei, oreshei (*Vd.* orieshiz, ; muszkatowa gałka); *Sr.* 1. worješchk, worješk; *Sr.* 2. worješchk; *Cro.* orésseczi; *Rg.* oràscik; (*Sla.* oràshak, ; gałka muszkatowa); *Ross.* opѣшекъ; das Nüßchen. *Sien.* 178. - §. Orzeszki, *filipendula*, rother Steinbrech, ziele u nas obficie rosnące. *Sien.* 66. ORZESZYNA, - y, *ż.*, (*Boh.* ořessina leszczyna; *Ross.* opѣшина *id.*, *sed* opѣшникъ lasek orzechowy). - 1) drzewo orzechowe, der Nußbaum. Uważay, gdy się iuż odzieie kwiatem Orzeszyn wiele w lesiech... *Otw. Wirg.* 582, cf. leszczyna). - §. 2) lasek orzechowy, *nucetum. Cn. Th.*, Nußwäldchen; *Sr.* 1. worješchnenza; *Vd.* orehovishe, oreshje; *Rg.* orascje, orasciaz; *Cro.* orefsje. - §. 3*) *caliculus fructuum* *szczeszuia, orzeszyny. *Mącz.* Orzeszyny, zwierzchnie zielone wyłupione z orzechów, *culeolum. ib.*, *ob.* łupiny, Nußschalen. - §. orzeszyna, orzech mały, nikczemny, eine elende Nuß.

*ORZEWNIĆ, *ob.* rzewnić, rozrzewnić. - *§. orzewnić, orzewniać, ukoić żal, die Betrübniß lindern, trösten. Orzewnia się żal iego; orzewnił się w żale; orzewniam się, iak tylko mogę, drżącym piorem to donieść. *Tr.* ?

ORZEŹWIĆ, *f.* orzeźwi *cz. dk.*, Orzeźwiać, *Okrzeźwiać *ndk.*, *Bh.* ořkati, očkal, ořčegi, ořiwati, *Etym.* krzew), rzeźwieyszym czynić, pokrzepić, posilić, *Etym.* rzeźwy; cf. otrzeźwić, stärken, erquicken. Twe mi mdły umysł słowa orzeźwiły, Jak gnuśne rzeźwi stare wino żyły. *Zab.* 15, 343. Nigdy dżdża powrot nie orzeźwi tyle pol suchych. *Przyb. Ab.* 88. *Reficio*, naprawiam, ochładzam, okrzeźwiam, aż się pokrzepi. *Mącz.* Oyców dzieciami orzeźwi potomków. *Kras. Off. B*, 3. ORZEŹWIEĆ, *OKRZEŹWIEĆ (*Mącz.*). *f.* orzeźwieie *neutr. dok.*, pokrzepić się, gestärkt werden; *Sla.* osvistitise.

ORZNĄĆ, *f.* orznie *cz. idntl.*, (*disting.* obernąć), obić, ołoić, wacker prügeln. Póydź, orzniy rozgą Jasia. *Teatr* 24 *c*, 32. Powinienby skórę orznąć Waści. *ib.* 30, 24.

O S.

OS, - i, *ż.*, *Bh.* wos, wosa, os, osa; *Sr.* 1. wos, wosa; *Crn.* osa, vups, vósa (ostnik, ; lon); *Slo.* osa; *Vd.* vuos,

osь; *Bs.* ós, osovina od koła; *Cro.* osz; *Rg.* os, osovina; *Dl.* trupina; *Ec.* óсь, = oś, 2. óсь, u kłosów, *arista*); *Ross.* осъ; Niederl. Asse; *Jtal.* asse; *Dan.* ax, *Lat.* axis, *Gr.* ἄξων, die Achse, die Axe. Oś u poiazdu mianuie się ta część, około któréy koło biega. *Arch.* 3, 62. Skoro wyiechał z miasta, oś mu się złamała. *Gorn. Sen.* 415. Na osi co sprowadzać. *Mon.* 74, 672, wozem, kołem, lądem, zur Achse, zu Wagen, zu Lande. - §. *Math.* oś, liniia środnia, na któréy się co obraca. *Sol. Geom.* 5, wszelka liniia przechodzą a przez środek iakieykolwiek bryły. *Jak. Art.* 3, 507. Oś obrotu, oś kręcenia się, liniia stała, około któréy bieg iakiego ciała się odbywa, *axis rotationis. Sniad. Jeo.* 21. Oś soczewki, w przeziernikach, *axis lentis. Hub. Wſt.* 243. Oś ziemska. *Hub. Wſt.* 29, die Erdachse. Liniia dwa bieguny łącząca, ieſt osią nieba i ziemi. *Hub. Wſt.* 285, *Wyrw. G.* 39. - §. *Anatom.* Oś optyczna, *axis opticus. Krup.* 2, 310. Trzeci abo drugi z prawdziwych pacierzów szyi ieſt rzeczony oś albo wał, albo biegun, *axis. Kirch. Oſt.* 105 *et* 107, das dritte Wirbelbein.

Pochodz. *ośny.*

1) OSA, *ob.* Osika, osina.

2) OSA, - y, *ż.*, *Bh.* wosa, wos, wůsa; *Slo.* osa; *Sr.* 1. wosa; *Sr.* 2. woß, wosa; *Crn. et Sla.* osa; *Vd.* osa (cf. *Vd.* oseusa, vosenisa, = gąsienica); *Rg.* ossa, medokràdiza; *Bs.* osa, medokradiça; *Cro.* osza (*Cro.* oszinecz, osziuyak, velika osza *fucus*); *Rs.* оса; *Lothar.* voisses, vases, *Gall.* guespe, guêpe, *Jtal. et Lat.* vespa; *Angl.* wasp; *Ger.* die Wespe. Owad dłuższy i przewięziſtszy od pszczoły; żyią w małéy gromadzie, robią komorki do złożenia iay, a te do różnych mieysc przylepiaią, żyią muszkami lub rabunkiem miodu. *Zool.* 129. - §. Osa iad swóy z dobrego kwiecia, z którego też i pszczoła słodkość swoię, bierze. *Szczerb. Sax.* 175. Osy ztąd iad biorą, skąd pszczoły miód słodzą. *Pot. Jow.* 232. Zjadłe osy. *Zab.* 16, 64. Zapalczywego, co się lęda o co gniewa, zowiemy osą. *Petr. Et.* 273. Jak osa iadowity, gniewliwy. *Cn. Ad.* 260, cf. sierdziſty). Gdybym ia był tak prędki, iak ieſt z Waści osa, Byłby ktoś bez rąk, bez nóg, bez uszu, bez nosa. *Zabł. Amf.* 19. - Rozkosz prędko odbiega, żal i ból iako osa żądło zoſtawuią. *Psalmod.* 8.

*OSAĆ, *ob.* Ossać.

OSACZYĆ, OBSACZYĆ, *f.* osaczy *cz. dk.*, *verb. Venator.*, osoczyć, obwieśdź, obsadzić, opasać, okolić, umringen, umzingeln; *Ross.* осадить, осаждать, осочить, осачивать. Chce uciekać, aż iazda pola osaczyła. *Bardz. Luk.* 59. Obsaczony od Rzymian zewsząd, iak zwierz w kniei. *Min. Ryt.* 2, 283. Kazał obsaczyć dom cały, Gdzie mieszkał Baron zuchwały. *ib.* 2, 147. Knieie obsaczyć. *Chmiel.* 1, 80. Wszyſtkie iak chytry łowiec, potwarz osaczyła gmachy, Stawiąc na koło czarnych zdrad czuyne szylwachy. *Nar. Dz.* 151, cf. osocznik). Widziałem iak nad moim oknem Pająk się swoim osaczył włoknem. *Kniaź. Poez.* 3, 70, t. i. iak się oprządł). W okoł tęgi mur osaczył. *Nar. Dz.* 2, 74. Obsaczenie, blokada fortecy, opasanie iéy dzielnicami woyſka, ażeby iéy oderznąć dowóz. *Jak. Art.* 3, 305 *et* 2, 408. - *fig.* Choć on smutne początki rzeczy swoich baczy, Głęboką w sercu troſkę rozumem osaczy. *Pot. Arg.* 41, t. i. obmacnia.

OSĄCZYĆ, *f.* osączy *cz. dk.*, Osączać *ndk.*, sprawić, aby co osiąkło, aby wszelka wilgoć do kropli ściekła. *Włod.*, abtriefen lassen.

*OSĄD. - u, *m.*, osądzenie, wyrok, *Ross.* осуждение; *Bh.* osud *fatum*; *Bs. et Rg.* ossuda; *Sr.* 1. wosudzene); der Richterspruch, der Ausspruch. Z iéy osądu prym otrzymał. *Zab.* 14, 51.

OSADA, *OSADZA, - y, *ż.*, OSADKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, (*Bh.* osada *colonia*; *Slo.* osada *colonia, pagus, villa*; *Sr.* wosada parafiia; *Rs.* осада oblężenie), w co iaką rzecz osadzaią, oprawa, okładki, die Einfassung, der Besatz. Złotnik piękny rubin osadzą foremną, folgą, uczyni dobrze cudnieyszym. *Gor. Dw.* 135. Drogie kamienie nieſkończenie ceną swoią osadę przewyższaią. *N. Pam.* 11, 221. Łoża abo osady armat. *Arch.* 3, 16, die Laffetten. Osady flint, piſtoletów. *Kluk. Rosl.* 2, 162, *Rs.* ложа, Flintenschäfte. Osada herbów, znaczy urodzenie, szlachetność, pokrewieńſtwo, urzędy i dzieła chwalebne wsławionych ludzi. *Jabł. Her.*, der Wappeninhalt. Osadka u miecznika, służy do osadzenia capy. *Mag. Mſk.* - Osada, na czym co osadzaią, zasadzaią, fundament, grunt, Grundlage. *Osad, pokład. *N. Pam.* 6, 320. Już dobrą inte.essu rzuciłem osadę, Skorom osła osiodłał, łatwo i poiadę. *Zabł. Zbb.* 33. - *botan.* Koniec ten liścia, którym się trzyma ogonka, zowie się osadą, *basis. Bot.* 47, Grundende. - §. 2) Osada, koloniia, mieysce, gdzie się nowi mieszkańcy sadowią, eine Kolonie (cf. wola), Pflanzstadt, Pflanzort, Ansiedelung; *Bh. et Slo.* osada; *Sr.* 1. nowotne ludzi wobodleno; *Vd.* selishzhe, preselishe, selitva, naselitva; *Rs.* колонія, селеніе (*ob.* sioło, sioło), поселеніе, селитьба. Osada Kozaków Dońſkich *Rs.* станица (= 2. ſtado wilków). Osady dawne tym końcem były założone, aby ſtolice obywatelów liczbą przeładowane, onych się pozbyły. Osady teraźnieysze zamierzaią do rozciągnienia handlu. *Wyrw. G.* 427. Osada chłopſka, grunt, na którym chłop osadzony, das Ansiedel, der Siedelhof eines Bauern. Wszelkie dziedziny osadami się szczycą i zdobią. *Haur Sk.* 41. - §. 3) osada zamku, miaſta, załoga, garnizon, warunek, *Bh.* posádka; *Sor.* 1. wobsadzizna; *Vd.* ſtrashobranishtvu; die Besatzung eines Orts. Żołnierze na ſtraży zamku, abo osada. *Włod.*

OSADNIĆ, OSEDNIĆ, ODSADNIĆ, ODSĘDNIĆ, *f.* osadni *cz. dk.*, o sedno przyprawić, ſkórę przetrzeć, wund reiben, wund drücken, ein Pferd wund reiten; *Rs.* осаднити, осадненіе, осадненный. Mułowi biodra iuk ciężki, grzbiet ieździec odsedni. *Zab.* 9, 89. Koń, co nie ſtatkuie, prędko się odsadni. *Pot. Jow.* 106. Kuleie szkapa, co mu sprzączki nogę odsędniły. *Teatr* 27 *b*, 13. Stangret siecze konie w osednione grzbiety. *Węg. Org.* 29. - Jeżdżąc osadnić się, sich den Wolf reiten. - §. b*) Patrzcież iakośmy cnotę osadnili. *Błaż. Tl. C.* 2, t. i. ſkrzywdzili, kränken, verletzen.

OSADNIK, - a, *m.*, którym ziemię puſtą osadzaią, koloniſta, der Kolonist; *Bh.* osadnjk; *Sr.* 1. nowak, nowe wobodlent; *Vd.* nasednik, sednik, preselishzhar, preselitnik, preseluvauz; *Rs.* поселянинъ, поселенецъ, но-

nowoземецъ; (*Rs.* оса́дникъ oblężony; *Sr.* 1. wobſzedniſ *obseſſor*); *Ec.* насе́льникъ. Chęć zaludnienia wiosek była powodem szlachcie do pomnożenia ich osadnikami. *Nar. Hſt.* 3, 367. Przyięto z obcemi osadnikami prawo Teutońſkie. *ib.* 3, 36. Nieszczęśliwe czasy dla Polſki rozproszyły tych użytecznych osadników. *Pam.* 84, 563. Powiedźcie zkąd ieſteście, iacy i iakiego kraiu osadnicy? *Przyb. Luz.* 16, mieszkańcy? – §. b) *tr.* n. p. Obmowy, żywioł dwornych osadników. *Nar. Hſt.* 4, 118, t. i. co pana osadzaią, otaczaią, die immer um den großen Herrn ſind, ihn wie belagert halten. OSADNICZKA, – i, *ż.*, żona osadnika, koloniſtka, die Koloniſtinn, *Rs.* поселя́нка, новозе́мка. OSADNICZY, – a, – e, od osadników, Koloniſten=. Osadnicze prawo tycze się miaſt i mieysc osadzonych. *Czack. pr.* 1, 279. OSADNY, – a, – e, gdzie osada w mieszkaniu bydź może, *habitabilis. Cn. Th.*, bewohnbar. – §. b) osadzony, zaludniony, zamieszkały, bewohnt, bevölkert. *Tr.*, *Slo.* oſadni *localis* mieyscowy; *Rs.* оса́дный od oblężenia). OSADOWIĆ, *f.* osadowi *cz. dk.*, mieszkanie czyli siedliſko oznaczyć, osadzić, anſiedeln. Osadowił się wraz z żoną w Rzymie. *Stas. Num.* 2, 252, er ließ ſich dort nieder, osiadł. OSADZCA, – y, *m.*, OSADZICIEL, – a, *m.*, osadników osadzaiący, fundator kolonii, *Rs.* насели́тель, вседи́тель (осажда́тель oblegaiący); der Kolonienſtifter, der Anleger, Anſiedler, Stifter eines Orts. Lech, osadzca Polſki, *conditor. Krom.* 370. Osadzca Tębów, Amfyon. *Kor. Hor.* 20. Argos od osadzcy swego tak rzeczone miaſto. *Otw. Ow.* 235. Pierwszym zacnych domów osadzcom, słusznie Jaśnie Wielmożność, Jaśnie Oświeconość nadawano. *Mon.* 72, 229. Kazimierz IV, był wielki budowniczy, grodów i miaſteczek osadziciel. *Mon.* 71, 202.

OSADZIĆ, OBSADZIĆ, *f.* osadzi *czyn. dok.*, Osadzać *ndk.*, *Boh.* oſaditi, obſaditi, oſazowati; *Vd.* obsaditi, okulsaditi, okulsasaditi; *Cro.* obszagyújem; *Ross.* оса́дить, осаживать, обсади́ть, обсаживаю; *Ec.* обсаждать, обсаждáю (= 2. oblężeć, osaczyć). – 1) osadzić co czym, oprawić, obſtawić, obłożyć, obwieśdź czym, mit etwas beſetzen, einfaſſen. Ogrody okopuią, abo też płotami lub tarniem osadzaią. *Cresc.* 142, t. i. ogradzaią). Zbroię drogim kamieniem osadzić kazała. *P. Kchan. Orl.* 1, 168. Szmaragd lepiéy się pokazuie w dobrym osadzeniu złota. *Kosz. Lor.* 124 *b.* Bóg niebo gwiazdami osadził. *Kanc. Gd.* 339. Kochał się w włosach utrafionych, kosztownie osadzonych. *Petr. Pol.* 113, koſtbar beſteckt. Białogłowa bez cnoty, by się dyamentami, od wierzchu głowy, aż do ſtóp obsadziła, nie ma zalety. *Petr. Ek.* 18. Brał od Rzpltéy 10 łanów, z których był powinien konią iednego osadzać zbroyno, nie przez pachołka, ale sam w osobie swoiéy. *Star. Ryc.* 14, t. i. wyprawić). Lekkiemi się ludźmi osadza. *Sk. Dz.* 1064, t. i. tacy go otaczaią). Ci bogacze osadzili się wsiami, żonami, a gospodarſtwy swoiemi. *Rey Pſt. D d b.* Osadzono aresztantów liczną ſtrażą. *Gaz. Nar.* 1, 100. – §. b) osadzić kray mieszkańcami, zaludnić, ein Land bevölkern, mit Einwohnern beſetzen, anſiedeln; *Rs.* насели́ть, населя́ть, посели́ть, поселять, водворить, вселить, вселять. Osadzić puſty kray, wolą otwarzać, zakładać. *Cn. Th.*, (*ob.* osada). Puſtki osadzić. *Tward. Wład.* 97. Jak osadzić nowego kmiecia, wiele mu dadź roli, iaką łąkę, iaki sprzężay, i iak mu zasiać? o tym ... *Haur Sk.* 42. Osadzić ſtaw rybami, = narybić go). Osadzić miaſto, twierdzę, = w załogę abo osadę żołnierſką opatrzyć, mit Beſatzung verſehen. Osadzony żołnierz, *praesidiarius. Cn. Syn.* 707, garnizonowy, *Sr.* 1. wobſadźiznicżſi wojaſ. – *aliter* osadzić miaſto, założyć miaſto, eine Stadt anlegen. Nie może się miaſto zakryć, na górze osadzone. *W. Math.* 5, 14. Za Apoſtołów ieszcze wiele klasztorów osadzało się. *Sk. Dz.* 40, t. i. fundowane były, ſie wurden geſtiftet, angelegt. Osnowa, związek, ſkład i osadzenie mowy. *Nar. Fal.* 11, t. i. budowla iéy, ſtruktura, układ. – §. c) osadzić co na czym, zasadzić, auf etwas ſetzen, legen, ſtecken, beſtecken. Osadzam kosę *Cro.* naszagyam). Kosy wproſt osadzone. *Jak. Art.* 2, 397, t. i. wtykane proſto na żerdzi, gerade aufgeſteckt. Osadzić kurę na iaiach. *Haur Sk.* 119, eine Bruthenne aufs Neſt ſetzen. Rozmaite utarczki przegrawał Henryk, który się iuż był na górze Awentynie osadził. *Sk. Dz.* 1074, t. i. osiadł, er hatte ſich dort nieder gelaſſen, geſetzt, Fuß gefaßt. – *fig.* Wszyſtkie nadzieie swe na zbrodni i wiarołomſtwie osadził. *Pilch. Sall.* 321, t. i. fundował, er ſetzte oder gründete alle ſeine Hoffnung auf ... – §. d) osadzić prawo na kogo, na kim. *Cn. Th.*, ein Gericht niederſetzen. Złapawszy Zbigniewa, prawo o nim osadzono. *Biel. Kr.* 74, cf. prawo siedzi. – §. e) Osadzić więźnia, sadzić do więzienia, wsadzić, aresztować, feſtſetzen, einſetzen, ins Gefängniß ſetzen, gefangen ſetzen. Weźcie go w areszt, i osadźcie go w więzieniu. *Teatr* 9 c, 46. Kredytorowie osadzili go w kozie. *Boh. Kom.* 2, 195. Strzeż się, żeby cię nie schwytano i nie osadzono w kozie. *Boh. Kom.* 2, 208. – *tr.* Czas dzisieyszy ponury osadza nas w domu, szukaymy iak się zabawić. *Kras. Pod.* 2, 98, das trübe Wetter hält uns zu Hauſe. OSADZICIEL, *ob.* Osadzca. OSADZICIELKA, – i, *ż.*, n. p. Pomona ogrodów uprawczyna i osadzicielka. *Otw. Ow.* 589, założycielka, Beſetzerinn, Anlegerinn, Bepflanzerinn.

OSĄDZIĆ *cz. dk.*, osądzać *ndk.*, sądzeniem ſkazać, potępić, aburtheilen, verurtheilen; *Sr.* 1. wotſudźu; *Bs.* odsuditi, oſsuditi; *Vd.* obsodit, persodit, sasoditi, obsojen *reus*; *Crn.* obsoditi, obsôdem; *Rag.* ossûditi; *Cro.* oszuditi, oszugyujem, obszugyújem; *Rs.* осуди́ть, осужда́ть. Powiedział sędzia: osądzonyś na śmierć; gotuyże się, bo nie ucieczesz. *Baz. Hſt.* 31. Drugich niewinnie do ognia osądzali. *ib.* 59. Sędzia ten nie miał władzy sądzić, osądzić, degradować. *Sowit.* 53. Sameś się osądził. *Cn. Ad.* 1627, cf. dać bicz na siebie). Osądzenie, *ob.* osąd. OSĄDZICIEL, – a, *m.*, potępiciel, der Verurtheiler, Verdammer; *Bsn.* oſsuditegl, sudac; *Rg.* ossuditegl; *Cro.* oszuditel; *Rs.* осуди́тель (осу́жденникъ, осу́женникъ osądzony, potępieniec; *Ec.* неосу́дный *indemnandus*, *Gr.* ἀκατάκριτος; неосужде́но, *Gr.* ἀκατακρίτως; *Ec.* неосужде́нной niehaniebnie, nieszkodliwie; *Sr.* 1. woſudné *fatalis*).

OSALAĆ, *ob.* Osolić. *OSAŁY, ossały, *ob.* ossać.

OSAMIEĆ, osamiał, *f.* osamieie *niiak. dk.*, samotnym zoſtawać, allein ſeyn; *Bh.* oſaměti, oſamjm. Będzie siedział osamiały. *Leop. Lam.* 3, 27. Osamienie od społeczności ludzi i pism. *Pam. Warsz.* 5, 159. OSAMIĆ *cz. dk.*, samotnym uczynić, *Bh.* oſamotnjm, *Cro.* oszamochujem, einſam machen, verlaſſen, *ob.* osierocić.

OSC, – ści, *ż.*, *Boh.* oſt; *Crn.* ojſt (ojſtim, = śpicuię,

ostrzę); *Cro.* ossti; *Rs.* ocmь, ocmïe); (cf. *Lat.* acus, cf. *Ger.* Achel, cf. oś, osa); każda rzecz śpiczasta, koląca, die Spitze, der Stachel, der Dorn. Wonna róża między cierniem rośeie, A z przyrodzenia miewa na gałązkach oście. *Pasz. Dz.* 56. Ości róży bronią. *ib.* Ość u kłosia, *arista*. *Cn. Th.*, die Spitze oder der Stachel an der Aehre, die Achel; *Bh.* wosyna (cf. wąs); *Sr.* 1. kwostowé lochej; *Sr.* 2. zescj; *Crn.* ersje, resje, ręsa, esje; *Vd.* klasna shpiza, naboda; *Cro.* oszje; *Bs.* os od klasa; *Rg.* osje. W chlebie plewiane ości zgłodniałych nie kolą. *Hor. sat.* 159, Spreustacheln. Dzik postrzegłszy strzelca, ostre wzjeży ości. *Rys. Ad.* 65, t. i. szczeciny swoie, seine scharfstachlichen Borsten. Jeż, gdy się zwinie, ościami się zamknie. *Sienn.* 285, Stacheln des Igels. Lis ości ma gęste a ciepłe. *Sien.* 287. Jaźwiec ości ma więcéy białe, niż czarne. *ib.* 284, t. i. sierć, spießiges Haar. - *fig. Prov.* Strzeż się gości, którzy maią swe ości. *Rys. Ad.* 63, swadliwych, szorstkich). - §. b) Ryby kości nie maią, lecz tylko ości, Fischgräten, Gräten, pośrzednie między twardością kości i chrząstek. *Kluk Zw.* 3, 384, *Zool.* 65, *Vd.* shpiza (*ob.* śpica) v' ribach, ribni tern, ribja kostiza, kostizh, kostizhiza). Ość rybia powierzchnia na grzbiecie, *spina*. *Cn. Th.*, *Vd.* greben, *Crn.* grebèn (cf. grzebień, cf. grzbiet). - §. c) Ość do łowienia ryb, oścień rybitwi, osęka, die Fischergabel, der Fischerpfeil. Ryby też oścą albo osęką łowią; iest to narzędzie żelazne płaskie, maiące kilka sębów, iak widłczenka na cienkim pręcie nasadzone; tym rybitw postrzeliwszy rybę, ku sobie pociągnie. *Cresc.* 648. Ość na ryby żelazna, osadzona na długim stelisku lub stroiszu. *Mag. Msk.*

Pochodz. *ościsty*, *oścień*, *ościeniowy*; *ościsty*, *osa*; *oset*, *ostowy*, *ostówaty*; *ostry*, *ostrzyć* cum deriuatis; fortassis etiam *kość* cum deriuatis. - §. *Osła*, *osełka*, *oselnik*, *oselny*.

OSCHŁOŚĆ, - ści, *ż.*, brak wilgoci, die Trockenheit. Chory uskarżał się na oschłość w ustach. *Perz. Cyr.* 3, 7. - *transl.* oschłość, schnienie, das Schmachten. Wyrzekła się wszystkich smaków duchownych, pragnąc cierpieć aż do śmierci oschłości i duszy utrapienia. *Sk. Żyw.* 340. Każdy ma polecić oschłość ducha swego Bogu. *Żyw. Jez.* 50, umartwienia swoie). OSCHŁY, - a, - e, osiąkły, suchy, bez wilgoci, *Rs.* обсо́жлый, trocken, dürr. - *transl.* nudny, nudzący, langweilig, trocken. Wszystko to wywodzić, rzeczby była długą, oschłą i tęskliwą. *Rog. Doś.* 3, 461. - *Polit.* oschłe assygnacye, dawne, dawno niepłatne, lange rückständig. Co się tknie oschłych assygnacyy woyska, w których to assygnacyach oschłych, nie iest im dosyć uczyniono, te woiewództwa z exekucyą wypłacą. *Vol. Leg.* 5, 97 *et* 345. Oschłe na dobrach retenta. *Tr.* OSCHNĄĆ, oschł, *f.* oschnie *neutr. idntl.*, Osychać *ndk.*, *Bh.* oschnauti; *Sr.* 1. wobsknu; (*Cro.* oszuhelszem, = ochudnąć); *Rs.* обсо́хнуть, осо́хнуть, обсыхать, осыхать; osiąknąć, wilgoć stracić, suchym się stać, trocknen, trocken werden. Z łez mi nie oschną oczy. *Teatr* 10, 70. Oschnienie żył. *Hipp.* 113, cf. spleczenie). W miałkiéy rzéce statki osychaią. *Ust. K.* 2, 117, t. i. woda ich odbiega, osiąkną, die Schiffe trocknen ein, bleiben auf dem Strande sitzen. - *transl. fig.* osychać, = schnąć bez nadziei, w długim oczekiwaniu tęsknić, schmachten, verschmachten vor Verlangen. Osycham bez nadziei w żalu łzawym. *Przyb. Ap.* 15. Osychał biedny szewc bez płacy. *Pot. Jow.* 181. - *aliter* osychać na czym, mit etwas sitzen bleiben, zurück bleiben, gleichsam auf den Strand laufen; cf. na koszu zostać!). Departement nie maiąc inney mocy, oprócz napisania listu rekwizycyonalnego, osychać musi na swych chwalebnych zamiarach. *Dyar. Gr.* 93. Przy téy wszystkiéy ludzkości, którą mu oświadczono, obawiał się, aby nie osechł na rzeczy. *Ustrz. Kr.* 1, 308. Poseł Francuzki, długo koło pieniędzy bawiąc się w Wenecyi, nie doieżdżaiąc na elekcyą do Polski, tak z onemi pieniądzmi i poselstwem oschnął. *Bięl.* 662, cf. omieszkać).

OŚCIANKI *plur.*, obręb pomieszkania, der Umfang der Wohnung, das Revier. Panem się liczy, że ma kąty wolne w oyczystych ościankach. *Bach. Epikt.* 1, *ob.* ościenny, *ob.* ściana).

OŚCIEŁAĆ, *ob.* Obściełać, Obesłać.

OŚCIEŃ, *G.* ościenia *et contracte* osna, *m.*, OŚCIENKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, *Bh.* osten, ostnu, ostenecek; *Slo.* osten'; *Crn.* ostnu, ojstnik; *Vd.* osnu, osl, shela, sheva, oist, oisterz, tern, nabad, nabada, oistnina; *Cro.* oszten, oszt; *Rg.* ostàn, scigljak, xàose (cf. żądło, cf. żądza), osti, ostigl; *Bs.* ostan, scigljak; *Hg.* ösztön, eufsteüny; *Rs.* остенъ (2. ostroga), роженъ (cf. rożen); *Ec.* стрекало, стрикало, бодило, бодецъ; bodziec do popędzenia bydła, wołów, *Ec.* волободи́ло, der Stachel, der Treibestachel. Co wygra Afer gnuśny z trzcinianą włóczenką, Co Egiptczyk uczyni z kiiem a ościenką? *Stryik. Tur.* 4, toż samo *Weresz. Pob.* C. 3. Kto dzierży pług, ostrym ościeniem wołów pogania. *Leop. Syr.* 38, 26. Trudno przeciw ościeniowi wierzgać. *W. Act.* 9, 5, przeciw kosturowi. *Cn. Ad.* 37, przeciw osnom. *Radz. Act.* 26, 14, twardo tobie na osny wierzgać. *Bud. ib.*, *Slo.* twrdo ge proti ostnu sa spečowat'. - *fig.* bodziec, pobudka, der Stachel, der Antrieb. Nieśmiertelność sławy, dzielnych mężów osnem swoim do cnoty przypędziła. *Stryik. praef.* Rozkosz ościeniami pędzi zażywaiących iéy. *Birk. Chod.* 26, gdy odchodzi, ościenie pełne żalu po sobie zostawuie. *ib.* (cf. żądło). Słowa mądrych są iak ościenie, i iako gwoździe głęboko wbite. *Birk. Oboz.* J. 4. Prosił Boga, aby odięty był od niego oścień, to iest pobudka cielesna. *Wys. Aloy.* 48 *et* 465. - §. b) oścień rybitwi, ość do łowienia ryb. *Cn. Th.*, ein Fischerpfeil. - §. 2) *Condylus* trzpień, oścień, kłykieć. *Perz. Cyr.* 1, 149, das Fingergelenk. OŚCIENIOWY, - a, - e, do ościenia należący, den Stachel, Treibstachel oder Fischerpfeil angehend. *Tr.*

OŚCIENNY, - a, - e, - ie *adv.*, o ścianę będący, ograniczny, sąsiedzki, *Rs.* сме́жный, сме́жно, ободво́рь, сопредѣльный, сорубе́жный, dicht neben an, angränzend, benachbart. Seym gotowy zwołany będzie, szczególniéy w przypadku woyny ościennéy. *Gaz. Nar.* 1, 178, *Konst.* 3 *Maia*. Ościenny sąsiad, OŚCIENNIK, - a, *m.*, ściennik, o ścianę się stykaiący, der Gränznachbar. *Zab. J. Prz.* 306, *Bh.* meznij (*ob.* miedza); *Dl.* mesinik; *Cro.* mejash; *Vd.* mejak. OŚCIENNOŚĆ, - ści, *ż.*, stykanie się o ścianę, sąsiedztwo ograniczne, die Gränznachbarschaft. Ościenność, ścienność, iest ciągłe przypieranie do siebie, albo raczéy ciągłe stykanie się z sobą dwóch ścian granicznych sąsiedzkich. *Zab. Je. Pr.* 306,

Rs. смежность, сопредѣлїе, спольe (cf. pole, cf. spólny). – (*Ec.* остѣнить, остѣняю *ościenić, ścianami osłonić).

na OSCIEŻ otworzyć, = na rozcież, na ścieżą otworzyć, *Vd.* preshıoku, po narshirjeishem (*ob.* szeroko); *Rs.* настѣшь, настѣжь; angelweit aufmachen. (*Crn.* ſteshàj *expansis manibus pedibusque*, *ob.* rozczepierzyć). Na ościeź podwoie Otworzywszy, dwór liczny wpuszczaią na pokoie. *Min. Ryt.* 2, 259. Drzwi są na ościeź otwarte. *Teatr* 37, 270, cf. ścieżka, ście, iście, iśdź, cf. na przeſtwór). Pałac na rozcież otwarty. *Uſtrz. Klau.* 52.

OSCISTY, - a, - e, - o *adv.*, pełen ości, kolący, ſtachlig, ſpießig, grätig, voll Stacheln, Spitzen, Gräten; *Bh.* bodlawý, pichawý, woſynatý; *Crn.* osinat, vosiuàt, ersnat, resnát; (*Crn.* ojſtne, = oſtry); *Vd.* oiſten, oſtnoviten, koſtizhen; *Rs.* остистый; *Ec.* осистый. *Acerosus panis*; chléb ościſty, chléb z ościami, z plewami. *Mącz:* Pszenica gołka ieſt bez ości; wąsatka ieſt kosmata i ościſta. *Syr.* 927, oſtka). Jeż, zwierzątko ościſte. *Sien.* 285. Wszelkie drzewa kolące ościſte zwykły też cierpki rodzić owoc. *Haur Ek.* 163. Płótno grube ościſte. *Sk. Zyw.* 2, 74. Ryba ościſta. *Tr.*

*OSCZĘDNY, *ob.* Oszczędny. OSĘCZKA, *ob.* Osęka.

OSEDNIĆ, *ob.* Osadnić.

OSĘDZIEĆ, Oszędzieć, *f.* osędzieie *neutr. dk.*, *Bh.* oſſedìweti, sędziwym czyli siwym się ſtać, osiwieć, oszedzieć, grau werden. Komu z laty na głowie osędzieią ſtrzechy, Nie wiele ma w chłodnikach, choć lecie, pociechy. *Pot. Arg.* 349. Trytonowie pianą osędziali. *Morszt.* 54. Cóż powiem o Muszyńſkich gaiach, miękką wełną osędziałych! *canentia. Otw. Wirg.* 401.

OSĘKA, - i, *ż.*, *OSĘK, - u, *m.*, OSĘCZKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, krzywo na hak wyrośnione drewno, ein wie ein Haken krumm gewachſenes Holz. Co ma bydź osęką, zaraz rośnie krzywo. *Pot. Arg.* 146, z młodu znać, do czego zdatnym będzie, was ein Häkchen werden ſoll, krümmt ſich bey Zeiten. – *General.* hak, bosak, ein Haken, Bootshaken. Osęki ściany walą, Gasząc ogień, kiedy się w budynku zapalą, Albo chwytaią rzeczy, które woda znosi: *Pot. Pocz.* 679. Każdy u domu swego niech ma drabinę i osękę, abo hak na długim drągu, do rozrywania domów, w przypadku ogniowym. *Modrz. Baz.* 334. Osękiem chwyci okręt nieprzyiacielſki. *Chrość. Luk.* 63, er hakt das feindliche Schiff an. Osęka na ryby, *ob.* ość do łowienia ryb, oścień, der Fiſchhaken. Naczynisz osęczki, łyżki, w których ogień nosić. 1 *Leop. Ex.* 27, szczypce). – *Transl. fig.* Tróyrzędne kłów osęki piekielny pies rozwinie. *Brud. Oſt. C.* 11. Mus ma swe osęki. *P. Kchan. Orl.* 1, 38, nie chcę, ale muszę). OSĘKI *herb*, ein Wappen. *Pot. Pocz.* 679. OSĘKOWATY, - a, - e, - o *adv.*, haczyſty, hakig, zackig. Osękowate kobylenie, = rogatki. *Tr.*, ein Spaniſcher Reiter.

OSELBAR, - a, *m.*, *w Górnictwie:* co z dołów rudnych wodę wyciąga. *Os. Zel.* 53, im Bergbaue: der Waſſerzieher, der das Waſſer aus der Grube ſchafft, der Waſſerbär.

OSEŁKA *demin.*, *ob.* Osła. OSELNIK, - a, *m.*, który osłą oſtrzy, *Rs.* точильщикъ, der Schleifer, der Scheerenſchleifer. OSELNY, - a, - e, do oseł abo oselek należący. *Włod.*, den Schleifſtein oder Streichſtein angehend; *Vd.* brusni; *Rs.* оселочный. Oselna gora, *cotaria. Cn. Th.*, gdzie osły łamią, ein Steinbruch, wo Streichſteine gebrochen werden.

OSEP, OSYP, - u, *m.*, (cf. osypka); n. p. Daią po wielu mieyscach chłopi pewną miarę ziarna, nayczęściey owsa, co osepem zowią. *Oſtr. Pr. Cyw.* 2, 53, *Nar. Hſt.* 2, 86, *Bh.* oſep, oſyp, ſeypka, (cf. sep, zsep, zsypka), Getreideabgabe, Haberabgabe. Osep była dań powszechna, w Krakowſkim nazywała się srezna. *Czack. pr.* 1, 66. Zamiaſt dziesięcin w snopie, zaczęto się godzić na pewną wielość zboża, i te osypy nazwano małdratami. *Czack. pr.* 1, 317, *Bh.* oſpowy plat. Małdratowy osep. *Oſtr. Pr. C.* 1, 302. – *§. Osyp, wał, der Wall, die Verſchanzung; *Bh.* oſyp. – *fig.* Tę wolą swoię mężnił osypem posłuszeńſtwa, iak mocnemi wały. *Chodk. Koſt.* 45. OSEPNY, - a, - e, od osepu, Schüttgetreides, *Boh.* oſepni; n. p. Osepni owczarze. *Vol. Leg.* 2, 989 *et* 3, 61, co się osepem opłacaią, Schäfer, die von den Schafen mit Getreide ſich abfinden (Triftſchäfer).

OSĘPIAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, ponurość, Finſterheit, finſteres und düſteres Ausſehen. Choroba ta przynosi z sobą osępiałość. *Wolszt.* 28. OSĘPIEĆ, *f.* osępieie *neutr. dk.*, osowieć, ponuro patrzeć, finſter und düſter ausſehen. Tak osępiałeś; nie czeſtuiesz gości. *Bratk. C b.* OSĘPIĆ się, *f.* osępi się *rec. dk.*, ein finſteres Geſicht machen. Osępiwszy się, z fukiem rzekł. *Leop. Genes.* 31, 36.

OSERCE, *ob.* Osierdzie.

OSESEK, OSYSEK, - eſka, *m.*, sysak, sysuń, *Bh.* cycawý, cucawý; *Sr.* 1. cycak; *Vd.* mliekni kozhei, oddojek, sesnu prese, kire she bob sgriſt ne more, sesnu svinzhle, mizei; *Rs.* сосунъ, сосунокъ, молочникъ; *Ec.* подсосецный, молозиво, ягненокъ, теленокъ или козленокъ, которой не отсосалъ еще матькина молока; ieszcze nie odsadzony od piersi, nieodchowany, ieszcze ssący, noch ſaugend, noch nicht abgeſetzt, Säugling. Epigrama osyſkowi. *Kchow. Fr.* 180. *Saepius de animalibus*, n. p. Płochy odsysek swawolnéy trzody. *Hor.* 2, 104 *Kniaź.* Osesek mówi się cielę, które cycek ssie u krowy, i żadnéy ieszcze nie iada paszy. *Wiel. Kuch.* 419. Osesek, prosiątko, które ieszcze ssie, *lacteus porcus. Mącz.*, ein Spanferkel; *Rs.* сосоcокъ; *Cro.* odòjek, oddojek, odoyche; *Rg.* mlikòscze, prasccich od mljèka; *Sr.* 1. czěczate proßatko.

OSET, *G.* oſtu, *m.*, *Bh.* bodlák, bodlaček, kardus (*ob.* bośdź); *Slo.* bodlač; *Sr.* 2. woßet; *Sr.* 1. woſt; *Vd.* ossat, ossez, (cf. *Vd.* osatiza, = szczygieł); *Cro.* ſtrichak, oslebad; *Dl.* oſszlyebad; *Bs.* oſset, kardun, oscgljebád; *Rs.* волчецъ, осотъ, осетъ, die Diſtel. Oset pospolity, *carduus vulgaris*, die Wegdiſtel. *Kluk Rosl.* 2, 240; *Cro.* cheslyiga dràch; Oset szkapi, oset czartowy, *sylveſtris. Sleszk. Ped.* 417, Walddiſtel. Oset Arabſki, *spina Arabica*, Egyptiſche Diſtel. *Syr.* 668. Oset biały, weiße Wegdiſtel. *ib.* 667, czarny, *crocodilium*, Schwarzeberwurz. *ib.* 664, miękki Matki Bożéy, *atractilis*, *colus agreſtis*, *Rs.* остропестръ, остропестро, росторопша, Spillendiſtel, cf. krokos dziki, oset wielki, oſtropeſt. *Krup.* 5, 206, Mariendiſtel. *Syr.* 561, pawłóczny, bękartowy, *Crn.* shetize, *acanthium*, kleine weiße Wegdiſtel. *ib.* 671. Oset nizki, zaięcza rzepka, *carlina.*

Comp. Med. 22. Oset Włoſki, bornadynek, Turecki czubek, *carduus benedictus. Cn. Th., Chmiel.* 1, 646, *Bs.* podlak svinſki. Oset kulowy, *echinops. Kluk Dyk.* 1, 197, *Bsn.* sikaviça. OSETEK, – tka, *m., papilio cardui*, motyl pospolity, którego gąsienica żyie na oście. *Zool.* 140, *Kluk Zw.* 4, 390, der Distelschmetterling. OSETOWY, – a, – e, oſtowy, od oſtu, Distel=. Osetowy motyl. *Ład. H. N.* 110, osetek.

OSIAĆ, OBSIAĆ, *f.* osieie *cz. dk.*, Osiewać *ndk.*, *Sr.* 1. wobſeĥyu; *Vd.* obsjati, obsijem, obsievati, obsjal, obséjem; *Ec.* обсѣваю, сѣю около; *Rs.* обсѣвать; w koło posiać, umsäen, besäen. Obsiać, *circumserere. Cn. Th.* Przez sześć lat będziesz osiewał rolą twoię. 1 *Leop. Levit.* 25. Role zbożami osiane. *Lib. Hor.* 106, *Sr.* 1. wobſeĥté. Ulisses rolą solą osiewał. *Otw. Ow.* 504. Powoli ludzie domyślili się pługami ziemię orać, i ziarny sobie na żywność osiewać. *Otw. Ow.* 9. – *fig.* Dusza trwogą obsiana. *Teatr* 2, 65, t. i. obsypana, obłożona. – §. osiewać krupy przetakami, *ob.* Podsiewać, rein sieben.

OSIADAĆ, *ob.* Osieśdź. OSIADAĆ się, *ob.* Osiedzieć się. OSIADŁOŚĆ, – ści, *ż.*, co kto posiada, possessya, *Rs.* поселéнїе, der Besitz, das Besitzthum. Abraham był bogaty w osiadłości śrebra i złota. *W. Genes.* 13, 2. – Mieysce, gdzie kto osiadł, der Wohnsitz, wo einer ansäßig ist. Józef oycu swemu dał osiadłość w Egipcie. *Radz. Genes.* 47, 11. Racz spuścić deszcz na ziemię, którąś dał ludowi twemu za osiadłość. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 8, 36. – Osiadłość, dziedzina, maiętność, das Gut, das man besitzt. Jaka osiadłość, tacy kmiotkowie. *Rey Wiz.* 115, cf. dziedzina). – §. b) *transl.* osiadłość, ludność mieszkańców, zaludnienie, die Bevölkerung, ansehnliche Zahl Ansäßiger. Nic dla dziedziców pożądańszego bydź nie może, iak przyzwoita dóbr osiadłość; bo przez nieludność poddanych gospodarſtwo upada. *Skrzet. P. P.* 2, 169. OSIADŁY, – a, – e, maiący swoię osiadłość, possessyonat, ansäßig; *Bh.* osedlý, cf. *Germ.* ansiedeln; *Slo.* osedlý; *Vd.* nasedezhen, sodeshen, ſtanujezh, domoviten, posedezh, vhomovitnjen, pohishten, napohishtvan; *Ross.* вселéнный. Mieszczanin, który ma grunt, dom, karczmę, budę abo kram, albo iatki, słusznie osiadłym będzie nazwan. *Chelm. Pr.* 145. Nieosiadły, = odartus, gołota, hołota, obłomek, n. p. Szukać go trzeba po świecie, iako nieosiadłego gołoty. *W. Poſt. W.* 57. – Miaſto to ieſt wielkie, na morzu osiadłe. *Jer. Zb.* 2, 118, założone, leżące). – §. b *a*) osiadły, obsiadły, którego osiadaią, otoczony, umgeben, umringt. Król młody samemi pochlebcy osiadły. *Stas. Num.* 2, 122. – §. b *b*) kray osiadły, zamieszkany, ktory osiedli, zaludniony, ludny, bewohnt, bevölkert. Od spowinowacenia Litwy z Polſką, Polſka dopiero osiadleyszą, ludnieyszą i żyznieyszą bydź poczęła. *Stryik.* 362. Niemieckie krainy są dobrze osiedleysze, niż nasze, miaſty dobremi i wsiami. *Biel. Sw.* 115. Gdyby wolno było puſte grunta pospólſtwu osadzać, krayby się daleko osiedleyszy zrobił. *Leszcz. Gł.* 104. Na brzegu nieosiadłym w króleſtwie Peru. *Teatr* 50, 5. Okolica osiadła w miaſta piękne, obronna w zamki. *Min. Ryt.* 2, 167. – *§. osiadły, który co osiadł, posiadł, der etwas in Besitz genommen hat. Tamem temu duszę moię **osiadłemu* złemu ulżenia szukał. *Smotr. Ap.* 80. – §. osiadły, nieruchawy, leniwy, gnuśny, ociężały, schwerfällig, nicht leicht zu bewegen. Bez passyi dusza ieſt osiadła, leniwa i smutna, nieprędka do przedsięwzięcia, a w wykonaniu opieszała. *Mon.* 69, 153.

OSIĄGAĆ, OSIĘGAĆ, *ob.* Osięgnąć.

OSIĄKNĄĆ, osiąknął, osiąkł, osiękło, *f.* osiąknie *neutr. idntl.*, Osiąkać *ndk.*, *Bh.* osáknauti, cf. *act.* osączyć), wilgoci się pozbawić, oschnąć, abtriefen, die Nässe verlieren. Wypuścił Noe gołębicę, aby obaczył, ieśli iuż osiąkły wody. *Leop. Genes.* 8, 8, ieśli opadły, ob das Wasser gefallen sey. Miotali tych rozbitów, to tam, to sam fale, Aż w oſtatku na miałkiéy osiąknęli ſkale. *Pot. Arg.* 196, na koniec osiąkli na ſkale. *ib.* 229, t. i. tam osiedli, sie blieben auf dem Felsen sitzen. Osiąkł korab na górach Armeńſkich. 1 *Leop. Gen.* 8, 4, ſtanął. 3 *Leop.*). Okręty osiąkły na ſkałach. *Tr.*, stranden, cf. oschnąć, cf. woda ich odbiegła). – *fig.* W tym wieść matkę doszła w Knidzie, W iakiéy synek osiąkł biedzie. *Zab.* 11, 286 *Zabł.*, t. i. uwiązł, ugrązł, stecken bleiben in der Noth. Gdy Bolesławowi Lignickiemu wierzyciele dobra brali, osiękła zaſtawa Lubuſka w ręku Brandeburſkich, i iuż więcéy do książąt Polſkich nie powróciła. *Nar. Hſt.* 4, 383, sie blieb dort hacken. Chluba tylko waleczności przy Polakach zoſtała, dziedzictwo w cudzych ręku osiekło. *ib.* 5.

OSIĄŻENIE, Osiągnienie, *ob.* Osięgnąć. OSICA, *ob.* Osika.

OSIDLIĆ, *f.* osidli *cz. dk.*, osiecić, oplątać, sidłem obwieśdź, *Vd.* obmreshati, obshtrikati; umschlingeln, in die Schlinge fangen. Osidloną swoię od niéy wolność mężnie wybawił. *Warg. Wal.* 77.

OSIEC, osiekł, *f.* osiecze, osiekę *cz. dk.*, Osiekać *ndk.*, *Bh.* osekati, osekawati; *Cro.* obszekújem, obszekam; cf. obsiec; *Rs.* осѣчь, осѣкать; obciosać, behauen. Drzewo osieczone. *Popr. Herb.* 255. Uchwycono kruka, a osieklszy mu ſkrzydła, dano między dzieci ku igraniu, *Ezop.* 28. Nic to człowieka zabić, nic to ręce mu osiec. *Rey Zw.* 70. Deliią włożył osieczoną, Właśnie iako kiedy gęś puści podſkubioną. *Zbyl. A* 3 *b*, kusą). Rózga u pręgierza o złoczyńce osieczona. *Haur Ek.* 178, stumpf gehauen. Rózgami go osiekli. *Warg. Wal.* 205, cf. orznąć. *Syr.* 424, voll hauen, wund hauen. – *transl.* Wargi z wiatru osieczone. *Syr.* 1369, t. i. opierzchłe, Lippen von der Luft rauh, aufgesprungen. Galban rozpadliny z osieczenia od wiatru zimnego léczy. *Syr.* 214.

OSIEĆ, – i, *ż.*, (nazwiſko iednéy z tych rzeczy, które nie znayduią się w Polszcze. *Dudz.* 32), suszarnia chmielu (cf. *Bh* oseć, = prasa winna); der Ort, wo der Hopfen getrocknet wird. Z obieranym chmielem póydzie się dla ususzenia do osieci. W osieci dym bydź nie powinien; ciepło w piecu powinno bydź, ile możności iednoſtayne. *Kluk Rosl.* 3, 321. Suszyć ziarno w osieciach, lub do pieców ciepłych na noc całą włożyć. *Brzoſt. duch.* 599.

OSIECIĆ, *f.* osieci *cz. dk.*, siecią osidlić, *Rs.* осѣтить, in das Netz fangen, mit dem Netze umschlingen. Zwodzi ich, aby się osiecili i poimani byli. *Bud. Jes.* 28, 13.

OSIECKI, – a, – ie, od miaſta Osiek *qu. v.*

OSIEDLIĆ *cz. dk.*, na osadzie czyli siedliſku poſtanowić kogo, osadzić go, einen ansiedeln, *Rg.* uselitti; *Ec.* уселяю (*Rs.* обселиться, обселяюсь rozgościć się, cf. osieść). Wszelakie ludzie w ziemi Epireńſkiéy na wieki się osiedlili. *Baz. Sk.* 262, osiedli). *OSIEDLICIEL,

ob. Osadziciel, *Ec.* вселитель, *Gr.* ἐνοικιστής *in domum inductor.* OSIEDLISKO, - a, *n.*, mieysce osiedlenia, osada, osiadłość, die Ansiedelung, Ansiedeley, Colonie. (*Ec.* селитва, селище siedlisko). Przymnożenie kraiowi dzieie się przez nadawanie nowych osiedlisk i woli. *Chmiel.* 1, 397. - OSIEDZIEĆ się, *f.* osiedzi się *recipr. dk.*, Osiadać się *ndk.*, *Bh.* osedeti, obsednauti, obsedeti, *s persedere; Crn.* obsédęti; (*Rg.* obsjesti, *Rs.* обсѣсти, обсѣждy obledz, cf. osieść); zostać się przy czym, utrzymać się przy czym, sitzen bleiben, sich im Besitze behaupten, sich bey etwas erhalten. Aż na trzecim koniu się osiedział, gdy dwu pod nim zabito. *Biel.* 451. Xiążę, że się trudno miał osiedzieć na Dobrzyniu, tak przed Litwą, iako przed Krzyżaki, przeto ustąpił z niego królowi. *Biel.* 180. Osiedzę się na mieyscu swym bez was, byście też dobrze wy wszyscy poginęli. *Orzech. Qu.* 78. Rzadki się w szczęściu statecznie osiedział, Ślepey fortunie nie potrzeba wierzyć. *Kras. Mysz.* 8.

OSIĘGNĄĆ, osięgnął, *contr.* osiągł, *f.* osięgnie *et* osięże, *osiąże *cz. idntl.*, Osięgać, Osiągać *ndk.*, objąć, otrzymać, umfassen, enthalten, erreichen, erhalten; *Bh.* obsahnauti, obsahl, obsáhnu, obsahowati, *s complecti, comprehendere, continere*; obsah, *s* objątek, obsáhlý objętny, obsáhlost objętność; *Crn.* obsęsti, obsęshem; *Vd.* obsezhi, okulprimiti, okulperjeti; *Dl.* zagarliti; (*Rs.* осязать dotknąć, domacać, осязательный macalny, macaiący, осязаемый dotykalny). Okrążek iego około trzydzieści łokci obsięgał. 1 *Leop.* 2 *Par.* 4, 2. Potomek ma prawo do wszystkiego, do czego zmarły słuszne prawo miał; ale coby przodek iego niesłusznie osięgnął, t go też i potomek nie ma mieć. *Szczerb. Sax.* 86. Nie z kart, ale z własnego świata zwiedzenia, chciał osięgnąć umieiętność geografii. *Mon.* 68, 327. Rokoszanie biią się zawzięcie; lecz Cesarz osiągł wiktoryą. *Bard. Luk.* 2, 26. Zygmunt III. Smoleńskie odzyskał ze wszystkiemi zamkami, iako się w nim przed osiążeniem od nieprzyiaciela zawierały. *Vol. Leg.* 3, 196, t. i. przed wzięciem nieprzyiaciela, vor der Einnahme.

OSIEK, - a, *m.*, miasto w Sandomirskim. *Dykc. G.* 2, 247, Ossig oder Osiek, eine Stadt im Sandomirischen. - *Prov.* Sprawa iak w Osieku. *Cn. Ad.* 1082. Jeden kowal w Osieku, dwu byli stalmaszy, Kowal konia ukradł, złapany miał wisieć, Długo na to Osieckie prawo nie pozwala, Tu każe sprawiedliwość, tu zaś bez kowala Niewygoda; na koniec, gdy się długo wacha, Obwieszą za kowala drugiego stalmacha. *Pot. Jow.* 124. Sądy piiane, rząd piiany, iak w Osieku. *Opal. sat.* 130. Ten ukradł, ów obwieszon, sprawa iak w Osieku, Taka to sprawiedliwość iest naszego wieku. *Min. Ryt.* 3, 359, *Rys. Ad.* 13, *Kpcz. Gr.* 3, *p.* 94, *Pot. Zac.* 134, den Schuldigen läßt man laufen, den Unschuldigen hängt man auf.

OSIEKLI, *ob.* Osiec. OSIĘKŁY, *ob.* Osiąknąć.

OSIEŁ, OSIOŁ, - sła, *m.*, OSIEŁEK, - łka, *m.*, OSIOŁEK *dem.*, *Bh.* osel, oslik; *Slo.* osel, oslik, oslícek; *Sr.* 1. wosow, wosol; *Sr.* 2. wosol, woslik; *Crn.* osl; *Vd.* osel, osl, osou, oslizh; *Cro.* ossal, oszël, osslèk; *Dl.* ossal, magaracs, tovar (cf. towar); *Rg.* ossal, oso (*G.* osla), oslizh, oslovas, tovar, magarre, magarras, poslenik; *Bs.* osao, osal, oslicch, tovar, tovarcicch, magarac, magarre; *Sla.* magarac, magàrcsih; *Hg.* szamar; *Rs.* оселъ, ослёнокъ, ослёночекъ; *Dan.* Æsel, *Angl.* eosul, *Lat.* asellus, asinus, *Gall.* asne, âne, *Suec.* asna, *Isl.* esne; cf. *Hbr.* אזל azal, *s piger fuit*); der Esel. Osioł, z kształtu do konia podobny, ale mnieyszy i brzydszy; uszy ma szerokie i wielkie; leniwy, gnuśny. *Zool.* 379 cf. muł, muł osieł). Juczny osieł *Vd.* tovorni osel, *ob.* towar). Szedł z dwiema osłoma. 1 *Leop.* 2 *Reg.* 16, 1, (*dual.*, *s* z osłami). Osieł ryczy. *Chmiel.* 1, 86, [*Boh.* gikati; *Crn.* gigam, rigam; *Vd.* gigati, rigati. Osieł dziki, *onager. Cn. Th.*, *Rs.* онагръ, der Waldesel. Wszystko na szczęście, iak na osła kładzie. *Chrość. Luk.* 2, 29. Ciało duszy osłem. *Sk. Kaz.* Próżna rzecz wełny szukać u osła. *Min. Ryt.* 3, 353. Gdzie koń nie zdoła, tam osieł czasem pociągnie. *Teatr* 18 *b*, 16. *Slo. Prov.* s konia na osla presednaut, przesieść się z konia na osła, poprawić sobie z pieca na łeb, z deszczu pod rynę). Patrz, iak osiołek spuściwszy uszy, ledwo krok wlecze powoli. *Hul. Ow.* 132. Leniwy osieł. *Ban. J.* 2. Szczurkowie z iedney mąki, osłowie z iedney łąki. *Dwor. D.* 3, t. i. iedney faryny, sobie podobni, von gleichem Schlage. Nauczyciel, żeby był godny, aby nie był iak osieł do lutni przystawion, *ut asinus ad lyram. Modrz. Baz.* 535, wie der Esel zum Lautenschlagen; *Slo.* rozumi k tomu, jako stepka k piwu. Jest on rozumu tak tępego, iżby mógł mieć i osła stryia rodzonego. *Rey Zw.* 3 *b.* Za głupich osłów nas poczytano. *Teatr* 30, 6. Poślesz-li do Paryża osiełka głupiego, Jeśli tu był osłem, tam nie będzie koń z niego. *Rys. Ad.* 55, kto z przyrodzenia głupi, i w Paryżu sobie rozumu nie kupi). Cóż to on mi baie, ten osieł Dardański! *Teatr* 29, 103. Widzisz Dardański ośle, o czém tu mowa była! *ib.* 28, 72, *ob.* Dardański. - §. b) Osieł drewniany, na ukaranie żołnierzy, der hölzerne Esel zur Bestrafung der Soldaten. (Żołnierz śpiewa:) Póki w flasze gorzałeczka, Drwię ia z osła, drwię ia z kiia. *Teatr* 8, 84. - §. W arsenale dla folgowania kołom, odeym koła od osi, a wstaw' działo na osła, żeby ten wielki ciężar nie zawsze leżał na kole, ale na owym ośle. *Aqua Msk.* X, 1, kobylnica, koźle, Bock, Gestell. OSIELSTWO, - a, *n.*, ośle przymioty, gnuśność, tępość, *Cro.* oszlaria; *Slo.* oselstwo. Osielstwo, grubiaństwo, *asinitas. Menin. Turc.* 1, 243, Eseley.

Pochodz. *oślę*, *oślątko*, *ośli*, *oślica*, *oslarz*, *ostopat.*

OSIEPAĆ, *f.* osiepa *cz. dk.*, obszarpać, rund um abreißen. Osiepana suknia. *Otw. Ow.* 563.

OSIERACAĆ, *ob.* Osierocić.

OSIERDZIE, - ia, *n.*, OSERCE, - a, *n.*, (cf. *Boh. et Slo.* osrdi *viscera, exta*, Geschlinge; *Vd.* oserzhje; *Crn.* osserzhje *intestina*); błona we wnętrzu poprzeczna, otoczyna, przegroda wnętrza, *diaphragma. Cn. Th.*, das Zwerchfell. *Dudz.* 49; błonka w ciele ludzkim, oddzielaiąca serce od wątroby i śledziony, *praecordia. Wlod.*; *Slo.* bránice, která srdce od střew děli; *Cro.* rechicza; *Dl.* opna (cf. opiąć); *Crn.* perépouka, hapân; *Rs.* перепонa. Ociekanie osierdzia. *Sleszk. Ped.* 387. Osierdzie wołowe. *Sien.* 274. Osierdzie u rzeźnika, płuca, serce, kaptur i wątroba. *Mag. Msk.* - §. Osierdzie (oserce) *pericardium*, moszna sercowe, niby worek czyli pokrowiec serca. *Perz. Cyr.* 1, 45 *et* 176 *et* 44; *Rg.* odsardagl, sarcjanizi; *Ec.* препона, перепонка; der Herzsack, Herzbeutel. - *poet.* Wnętrzności moie srodze boleią, osierdzia

dzia moie i serce moie trwożą się we mnie. *Radz. Jer.* 4, 19. (cf. *Rs.* осердиться rossierdzić).

OSIEROCIĆ, *f.* osieroci *cz. dk.*, Osieracać *ndk.*, sierotą czynić, pozbawić rodziców, dzieci abo przyiacioł, verwayst machen, zum Waysen machen, der Aeltern, oder Kinder, oder Freunde berauben; *Boh.* osamotniti; *Cro.* oszamochujem (cf. sam; samotny, osamocić); (*Rg.* osiromàsciti, dovèsti nà siromàsctvo *pauperare*). Jak osierocił miecz twóy niewiasty, tak osierocieie matka twoia. *Bud.* 1 *Sam.* 15, 32. Z nadworza miecz osieraca, a w domu śmierć. *Bud. Tren.* 1, 20, „*not.* sierotami czyni." Pamiętasz wilczyco, siła się drugim matkom dzieci wzięło, Jak siła krowich i owczych matek osieracałaś. *Jabł. Ez.* 112. Osierocony oyciec z dwóyga wdzięcznych dzieci. *Pot. Zac.* Sam ręką wdowczą i osieroconą Stos drew zapalił i z synem i z żoną. *Morszt.* 266. OSIEROCIEĆ, *f.* osierocieie *neutr. dk.*, *Bh.* osyřeti; *Rg.* osirottiti; *Rs.* осиротѣть; *Ec.* осирѣти, обсирѣти; sierotą się stać, osieroconym bydź, cf. owdowieć, verwaysen, verwayst werden. Została niewiasta osierociała, bez męża i bez synów. 1 *Leop. Rut.* 1, 5. Przeczbym ia biedna matka miała osierocieć po obu was iednego dnia? *Bud. Genes.* 27, 45. O Rzymie z śmierci Afrykanowéy nędzny i osierociały! *Warg. Wal.* 111, *Bh.* osyřalý. Osierocenie oycowskie, macierzyńskie, gdy dzieci utracą. *Cn. Th.* Osierocenie synowskie, *s* sieroctwo. *ib.*

OSIEŚDŹ, OBSIEŚDŹ, Osieść, osiadł, osiedli, *f.* osiędzie, osiądę *cz. dk.*, osiadać *ndk.*, Osiadywać *frequ.*, *Sr.* 1. wobsedam; *Crn.* obsęsti, obsędém; *Vd.* obsesti, obsedeti, obsiedati, obseduvati (*s* oblężeć), *Cro.* obszédam; *Rg.* obsjesti, obsjedam; *Rs.* осѣсть, осѣдать; siąśdź na około czego, sich um etwas herum setzen. Kiedy mię mężczyzny obsiądą, cóż ia mam czynić na ten czas? *Teatr* 58, 205. Zebranie złościwych obsiadło mię, *obsedit. Wrob.* 48. Wszystkie zgoła mię nieszczęścia obsiadły. *Bard. Tr.* 229. Król młody, samemi pochlebcy obsiadły. *Stas. Num.* 2, 122. - §. b) osiadać na czym, siąśdź na czym, usadowić się, stanowisko obierać, sich wo setzen, nieder lassen; *Sr.* 1. posenu so; *Vd.* obstanuvati en krai, stanuvati; *Cro.* naszelyujemsze, nasztanujemsze; *Rg.* usselittise, nasselittise, ustanitise, ukucchitise; *Bs.* ustánitise (cf. postanowić się); *Rs.* населиться, поселиться. Różnych czasów różne narody na iednych mieyscach z sobą osiadywały. *Krom.* 9. Chwała i bogactwa w domu iego osiędą. *Psalmod.* 54. Mawiał, iż w samym tylko Francuzkim ięzyku wszystkie umieiętności osiadły. *Kras. Doś.* 49. Już to w naturze osiadło ludzkiéy, aby ich płonne wiodły zwyczaie. *Zab.* 12, 293 *Zabł.* Kassel z zatamowania transpiracyi i materyi ostréy w płucach osiednienia. *Krup.* 5, 656. Na koszu osieść, nic nie wskórać, z kwitkiem póyśdź, sitzen bleiben, nichts ausrichten, zurück bleiben. O nieszczęśliwości okrutna, otożeśmy na koszu osiedli, chleba prosić będziemy. *Teatr.* 6, 127. Lubo nasze zamysły na koszu osiędą, Odważne przedsięwzięcia sławne zawsze będą. *Zab.* 8, 347. Kobiety, gdy przebieraią, nayczęściéy z panieństwem na koszu osiędą. *Teatr* 21 *b*, 81. W gniewie osieśdź, *s* opłonąć, im Zorne erkalten. Palić, burzyć, wycinać, niszczyć, gubić będę, Jak lud i miasto zgładzę, toż w gniewie osiędę. *Zab.* 8, 354 *Kossak.* - §. osieść, spuściwszy się na dole zostać, zsiąkać, zsiadać się, sich setzen, sinken, zu Boden gehen, *Vd.* se sesti, dolopadati, dolposhenjati; *Rs.* опасть, опадать, оплетать. Część nieba ustawicznie się wznosi, część na dół osiada. *Pilch. Sen list.* 289. Gdy w nawie na wielu mieyscach rozsadzać pocznie, niepodobna iuż osiadaiącą ratować. *ib.* 243. Dom mi osiadł, i porysował się. *ib.* 3, 233, poszedł w ziemię, das Haus hat sich gesenkt. Ogień, któremu ubywa zarzewnéy karmi, sam przez się osiada. *ib.* 251, gaśnie). - Tygiel, że na kręgu ganczarskim bywa toczony, musi mieć w sobie gléy, aby materya była ciągła do roboty, i nie osiadała. *Torz.* 63, nie urywała się). - §. 2) Osiadać co, siąśdź na czym, sich auf etwas setzen, es besitzen, darauf sitzen. Wielka a płodna kokosz więcéy iak pięć a dwadzieścia iaiec mogłaby osieść. *Cresc.* 581, bebrüten. - §. Osiadać konia, *s* siadać na koń i ieździć na nim, ein Pferd besteigen, aufsteigen, aufsitzen. Teraz nie umie syn szlachecki konia osieśdź. *Star. Ref.* 172. Kto nad cię konia kształtowniéy osiędzie? *J. Kchan. Dz.* 159, *Lib. Hor.* 71. Porwawszy wodze, osiadł konia w skoku. *P. Kchan. Orl.* 1, 21. Wynaleźli siodła z strzemionami, i osiadanie koni w nich. *Otw. Ow.* 48. Osiadaniu koni służy siodlarstwo, kowalstwo. *Petr. Et.* 2. Trzeciego roku możesz osła osiadać. *Cresc.* 546. Osiadać konia, ujeżdżać go, ein Pferd zureiten. We dwu lat osiadaią i objeżdżaią źrzebce. *Glicz. Wych.* J 8 *b.* Źrzebca wziąwszy z pastwiska gospodarze osiadaiąc, kloc mu włóczyć przyprawuią, aby się ludzi nosić na sobie przyuczył. *ib. F* 6. Różność między końmi osiadanemi, a między szkapami nieosiadanemi. *Kosz. Lor. pr.* Nieosiadana szkapa miece, a ku żadnéy się potrzebie nie zeydzie przez płochość i niezwyczay. *ib.* 18. - §. Osiadać ziemię, osadowić się na niéy, ein Grundstück besetzen, in Besitz nehmen, sich darauf nieder lassen, ansiedeln. Doliny nieprzykre osiadły bogate włości. *Tward. Wład.* 153. Bronimy się, i osieść się wam nie dopuszczamy. *Smotr. El.* 30. Osiadać iaką rzecz, opanować, robić się iéy panem, posiadać ią, in Besitz nehmen. Przyymuycie naukę więcéy, niżli wiele śrebra, a obfite złoto osiadaycie w niéy. *Leop. Syr.* 51, 36.

OSIEWAĆ, *ob.* Osiać. OSIEWACZ, - a, *m.*, osiewaiący, posiewacz, der Umsäer, Besäer. Wytraćcie osiewacza z Babilonu, i tego, który dzierży sierp pod czas żniwa. *Leop. Jer.* 50, 16. Poima oracz żeńca, i ten, co iagody tłoczy, osiewacza. 1 *Leop. Am.* 9, 13. OSIEW, - u, *m.*, OSIEWEK, - wka, *m.*, OSIEWKA, - i, *ż.*, ziarna wysiane, wysiew, die Saat, Aussaat; *Rs.* обсѣвъ, обсѣвка. (*Ec.* осѣвки, отруби otręby). Trzydzieści korcy osiewki dadzą trzy korce. *Leop. Jes.* 5, 10. Oracz miece na ziemię osiewkę obfitą. *Leop.* 4 *Ezdr.* 8, 41. Część iedna zboża na osiewek pol. *Radz. Genes.* 47, 24. - *transl.* Błogosławiona niwa, szczęśliwe osiewki, Z których wam się synowie rodzą a nie dziewki. *Pot. Arg.* 353. OSIEWNY, - a, - e, do osiania, mogący bydź osianym, Saat-. Osiewna rola, Saatfeld, którą może orać i osiewać. *Cresc.* 656 *et* 40. Pole osiewne i odłogowe. *Cresc.* 90.

OSIKA, - i, *ż.*, OSINA, OSICZYNA, OSA, - y, *ż.*, *Bh.* osyka, wosyka, žymoláž, žymoliž; *Sr.* 1. wosza, wosescza; *Vd.* jesika, trepetika, jagnet; *Crn.* jagnéd; (*Crn.*

jesika, = topola, cf. iesion); *Sla.* jagnjida; *Bs.* jagnét; *Cro.* jagnyed; *Hg.* jegenyeſa; *Rs.* осина; die Aspe, Aespe, Zitterpappel, topola czarna. - Osa, drzewo pierwszéy wielkości, proſto w górę rosnące; liście wiszą na długich i cienkich gałązkach. *Kluk Rosl.* 2, 31. Ręce mu drżą, iak osika. *Klon. Wor.* 3, zittern, wie Aespenlaub; *Slo.* drkotce zimu, gako oſika; *Sr.* 2. won ße tſchéſo, ako woßina, ako woßinowi liſt. OSIKOWY, - a, - e, od osiki, Aespen=; *Cro.* jagnyedov; *Sr.* 1. woßeczané, woßowé. Osikowy lasek, = OSIKOWINA, - y. *ż.*, *Tr.*, ein Aespenwäldchen; *Sor.* 1. woßeczina, woßowna; *Crn.* jagnedje; *Cro.* jagnyedje; *Rs.* осинникъ. OSIKNĄĆ, *f.* osiknie *cz. idntl.*, Osikać *ndk.*, opryſkać, beſpritzen. Uderzy ią w pierś wyoſtrzonym nożem, Natychmiaſt go krew' gorąca osika. *Zab.* 15, 260.

*OSIM, *OSIMNASTY, *ob.* Ośm, ośmnaſty.

OSIODŁAĆ, *f.* osiodła *cz. dk.*, Osiodływać *frequ.*, *Boh.* oſedlati, oſedlowati; *Sr.* 1. wobßédwacz; *Vd.* nasedlati, gornasedlati; *Rg.* ossedlatti; *Cro.* oszedlati, oszedlávam; *Bs. et Sla.* osedlati; *Rs.* осѣдлать; okulbaczyć, ſatteln. Bardelą źrzebca osiodływać trzeba prawie w pośrzodku grzbieta. *Hipp.* 39. Skorom osła osiodłał, łatwo i poiadę. *Zabl. Zbb.* 33. - *fig. tr.* On siedząc nad herbarzom z nosem osiodłanym Pochycha, że pan przodek iego był hetmanem. *Nar. Dz.* 3, 149, t. i. z okularami na nosie, mit bebrillter Naſe. Rzékę na przeyście osiodłaią moſtem. *Chrość. Fars.* 144. Dnieſtr osiodłaią moſtem. *Jabl. Buk.* *E* 3. - §. Osiodłać kogo, opanować, ojarzmić, uiąć kogo w kleszcze, podbić, ouzdać, einen zähmen, unterjochen. Kto kogo zduża, ten go osiodła. *Jabl. Ez.* 181. Osiodłam go, = sam nie swóy. *Cn. Ad.* 791. Powszechnym ſtrachem osiodłany drży lud. *Karp.* 2, 95.

OSIOŁ, OSIOŁEK, *ob.* Osieł, Osiełek.

OSIWIEĆ, *f.* osiwieie *neutr. dk.*, siwym lub sędziwym się ſtać, *Bs.* osiditi; *Cro.* oszegyújem; grau werden, graue Haare bekommen. Nie frasuy się, osiwieiesz przed czasem. *Cn. Ad.* 594. Osiwiał od kłopotu. *ib.* 792. Bodaybym osiwiał, bodaybym ołysiał, ieśli to mu wierzę. *Boh. Kom.* 1, 402. Włosy osiwiałe. *Teatr* 49, 117, t. i. siwe, sędziwe, - *transl.* Wiezie Bootes ſkrzypiącemi wozy, Osiwiałą nam zimę i oczaſte mrozy. *Leszcz. Cl.* 98, t. i. białą, śnieżną). Wy Grekowie zawsze dziecinami, nauki żadnéy osiwiałéy nie macie. *Sk. Dz.* 116, t. i. sędziwéy, poważnéy, ſtaréy. OSIWIAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, osiwienie, das Grauwerden, Grauſeyn. *Gil. Pſt.* 308 *b.*

OSKĄPIEĆ, - iał, - ieli, *f.* oſkąpieie *neutr. dok.*, ſkąpym się ſtać, geitzig werden. Gdyby po ożenieniu pan móy oſkąpiał, cóżby się z nami ſtało? *Teatr* 7 *c*, 14.

OSKARD, OSZKARD, - u, *m.*, bika, die Bicke, Spitzart, narzędzie żelazne do rozwalania murów, rozkopywania ziemi, z rodzaiu siekiery i topora, *dolabra. Włod.*, (*Bh.* woſſkrd, = paprzyca); *Cro.* teszla *dolabra*, cf. cieśla; *Ec.* оскордъ, оскордецъ topor). Oſkardu używa się do rąbania muru, i ma dwa końce, ieden płaſki, którym mularz przycina cegłę w murze; drugi okrągły oſtry, który nazywa się dziubas. *Mdg. Mſk.* Twardym tniesz oſkardem marmury. *Hor.* 1, 299. Głazołomny oszkard. *Mon.* 75, 594. Przysiek, świdry, oszkardy mieć, dobremu młynarzowi przyſtoi. *Haur Ek.* 41. Wyrąbowali drzwi iego; toporem i oſkardem obalili ie. *W. Ps.* 73, 6.

OSKARŻYĆ, *f.* oſkarży *cz. dk.*, Oſkarżać *ndk.*, odnosić kogo, obwiniać. *Cn. Th.*, einen anklagen, żałobę nań zanosić, *Boh.* obżalowati (cf. zażalenie); *Slo.* żalowat' (*ob.* żałować); *Sr.* 1. wobſkorzuju; *Crn.* thóshem, toshújem (cf. *tążyć), werizheti, werizhuvam; *Vd.* satoshit, natoshiti; *Cro.* obtusújem; *Sla.* tevàti; *Bs.* obaditi (obwadzić), osvaditi (cf. zwada), opoviditi (cf. opowiedzieć), okriviti; *Rg.* obaditi, obadivati; *Dl.* obvaditi, oszvaditi; *Rs.* жалобу приносить, обвинять, доносить; *Eccl.* извѣтовати, извѣтую, извѣщаю, извѣтъ чиню о чемъ на кого, оглаголати, оглаголовати, осудствовати. Słuchaycie, kto tego szafarza oſkarża i odnosi do pana. *Dambr.* 382. Oſkarżyć fałszywie, potwarzyć, osoczyć *Rs.* оболгать, оболгывать. Oſkarżony *Sr.* 1. wobſkorzencz, *Vd.* satoshen, obtoshen). Mogący bydź oſkarżonym, do oſkarżenia *Sr.* 1. wobſkorzenité, *Cro.* obtuslyiv, *Vd.* obtoshliu, satoshliu *accusabilis*. Oſkarżaiący, *ob.* oſkarżyciel; Oſkarżaiący przypadek w grammatyce, czwarty, *Accusatiuus*, *Sor.* 1. wobſkorzwaczne, *Slo.* żalowatliwi; *Cro.* obtusni; *Rs.* обвинительный, винительный падежъ. Oſkarżenie, obwinienie. *Cn. Th.*, ſkarga, żałoba, *Vd.* satoshenje, toshuvanje, natoshba, satoshba, potoshba; *Sla.* osvadjenje; *Cro.* obtusenye; *Dl.* oklevetanye; *Rs.* оговоръ, оглаголанїе; *Ec.* возрокъ, извѣтъ, извиненїе. Oſkarżenie fałszywe, potwarz *Ross.* приклепъ. OSKARŻYCIEL, *OSKARŻACZ, - a, *m.*, **OSKARCA, - y, *m.*, żałobę na kogo zanoszący, donosiciel, der Ankläger; *Boh.* żalobnik; *Slo.* żalobnik; *Sr.* 1. wobſkorznik; *Crn.* werizh, toshnik; *Vd.* toshiv'z, toshnik, natoshnik, satoshnik; *Cro.* obtusitel; *Rg.* opoviditegl, opovjedalàz; *Bs.* obaditegl, osvaditegl; *Rs.* винитель, оговорщикъ; *Ec.* оглагольникъ. Nie będziesz oſkarżaczem między ludźmi. 1 *Leop. Levit.* 19, 16, potwarcą. 3 *Leop.*). Czart, pokusnik, wnet oſkarca ludzkiego rodzaiu. *Przyb. Milt.* 101. Oſkarżyciel oſkarżyciela *Vd.* prutitoshnik, der Gegenkläger. OSKARŻYCIELKA, - i, *ż.*, die Anklägerinn, *Bh.* żalobnice; *Vd.* toshiv'ka; *Bsn.* osvaditegliça; *Cro.* obtusitelicza. OSKARŻYCIELSKI, - a, - ie, oſkarżycielom służący, *delatorius*. *Cn. Th.*, anklägeriſch, Anklage=.

OSKLEPIĆ, *f.* oſklepi *cz. dk.*, Oſklepiać *ndk.*, w koło zaſklepić, ſklepieniem obwieśdź, umwölben; *Rg.* okorriti *incruſtare*; *Vd.* okoriti, obſkorjati, okulobſkorjati; *Ec.* очрепяю. Sroka gniazdo swoie zwierzchu w koło oſklepi. *Haur Sk.* 335.

OSKLIĆ, OSZKLIĆ *cz. ndk.*, ſkłem obwieść, beglaſen, überglaſen. Kreyda się w ogniu oszkli. *Torz.* 240. Robią się w hucie iakoby krople dżdżowe oszklone. *ib.* 74.

OSKOCZYĆ, OBSKOCZYĆ, *f.* oſkoczy *cz. dk*, Obſkakać *ndk.*, Obſkakiwać *frequ.*, Obſkaknie *praes.*, *Bh.* obſkočiti, obſkakowati; *Vd.* obſkozhiti, obſkakati, okulſkakati, okulpoſkozhuvati; *Rs.* обскакать; обскакивать, обскачу; ſkakać na około czego, umſpringen, umhüpfen. Obſkoczył to mieysce na iednéy nodze. *Tr.* - *transl.* oſkoczyć kogo, obſtąpić, osoczyć, einen umringen, einſchließen. Oſkoczcie mi tego człowieka; gardło w tym

wasze, ieśliby mi uszedł. *Teatr* 20 *b*, 218. Król ofkoczony od Niemców, Rusinów i Węgrów, szukał bezpieczeństwa w męstwie własnym. *Nar. Hst.* 3, 260. Od nieprzyiacioł w około ofkoczony, poległ, *conclusus in medio*. *Krom.* 714. To iest fortel naywiętszy na Niemca zbroynego, Ofkoczyć go ze wszech stron, czynić go głoduego. *Biel. S. N.* 32. – *fig.*, *quo reginam ambire furentem audeat affatu*, iakoby na nią słowy zayść, iakoby ią obskoczyć, chytro uiąć, złagodzić. *Cn. Th.* 580.

OSKOŁA, – y, *ż.*, płynienie soku z drzewa, (*Etym.* kłóć, kole), der Saftfluß der Bäume, wenn durch die Rinde der Baumsaft heraus dringt. Wiele z drzew leśnych podpadaią płynieniu, a iak ogrodnicy zowią, ofkole. *Fors. Drz.* 4. – §. Ofkoła, upływanie soków z drzewa, przez rany, po odcięciu gałęzi. *ib.* 13, das Abzapfen des Baumsaftes durch absichtlich gemachte Spalten. – §. Ofkoła, *betulae incisae succus. Cn. Th.*, der Birkensaft, das Birkenwasser. Na wiosnę, gdy się brzoza do żywego natnie, ofkoła wypływa. *Bot.* 12. OSKOŁY *plur.*, czas, kiedy sok z drzew wychodzi; bierze się za wiosnę. *Włod.*, die Baumsaftzeit, der Frühling, socznica.

OSKOMA, – y, *ż.*, OSKOMINA; *plur.* OSKOMINY, skoma, piszczenie zębów na co, co drugi je, poczucie z przypomnienia iakiéy łakotki, ślinka na co, der Appetit zu etwas, wenn einem der Mund nach etwas wässerig wird, die Zähne nach etwas wässern; *Bh.* laskominy, laskowiny, laskomka (cf. łakomy); Ofkominę mieć, *Cro. barb.* mizzatise tkomu ofkomine *chi appetisce avidamente qualche cosa*, *Vd.* skomminam), *pr. et tr. fig.* Choć mu dokucza ofkoma, iuż ią spluwał nieborak, żeby matkę ratował. *Pot. Arg.* 697. Wiem ia, żeć szynkowne domy czynią ofkomę miasta. *Zab.* 8, 329 *Jżyck.* O młodsze nie trudno otrzeć ofkominę. *Sim. Siel.* 32, *Pot. Syl.* 245. Zazdrość przeklęta rodzi ofkominy, gdy na cudze szczęście patrzy. *Pot. Arg.* 568. Ścieraiąc tęsknicy swoiéy ofkominy, Zezwalaią listowne oddadź nawiedziny. *Pot. Arg.* 759. Ofkominy komu czynić. *Cn. Th.*, einem den Mund wässerig machen. Ofkominy mam na co. *ib.*, der Mund wässert mir nach etwas, zęby na to ostrzę, cf. pachnie mi co. – §. 2) ofkominy, drętwienie zębów po kwasach, Stumpfheit der Zähne von sauern Sachen; *Vd.* ofkimina, skiminasti sobi, skomina, skominost, skominenje; *Bs.* ofkomine, utrrinutje od zúbá; *Rg.* ofkomina; *Rs.* оскόмина. Kurza noga ofkominy zębom odeymuie. *Cresc.* 248. Kto będzie pożywał kwaśnéy iagody, ofkominy będą mieć zęby iego. *Leop. Jer.* 31, 30. Oycowie iedli iagodę, a zębom synów ich ofkominy. *Bud. Ezech.* 18, 2, zęby synów drętwieią. *Wuiek.*). Póki kto kwaśne iabłka ie, póty ma na *zębiech ofkominę. *Hrbst. Nauk.* K 5 *b.* OSKOMY, – a, – e, skomę maiący, chciwy, zazdrosny, wässerigen Mundes, gierig, neidisch. Mimo swych wielkich bogactw był łakomy, Ubogim nieużyty, maiący ofkomy. *Min. Ryt.* 3, 281, (*Crn.* skominast, = cierpki, *Rs.* оскόминный zęby drętwiący; *Bh.* zlaskoměti drętwieć, o zębach).

OSKROBAĆ, *f.* ofkrobie *cz. dk.*, *Ofkrobawać *ndk.*, Ofkrobywać *frequ.*, Ofkrobuie *praes.*, *Bh.* osskrabati, osskrabowati; *Vd.* ofkubiti, obskubiti; *Crn.* shlépâm; *Ross.* оскрèсть, оскребàть, оскоблѝть, оскабливать; na około poskrobać, beschaben, abschaben. *Abrado*, ofkrobawam, uskrobawam, ogolam. *Mącz.* Ofkrobać marchew, buraki i ryby z łuskwiny i t. d. *Wiel. Kuch.* 419. Nim ziemię narzucono, część nieiaką korzenia ofkrobywał. *Pilch. Sen. list.* 2, 419. Rybę z łuszczki ofkrobać. *Pot. Jow.* 173, einen Fisch schuppen. – *fig.* Nie ofkrobiesz tu nic, nie urwiesz tu nic. *Tr.*, nie oberwiesz, hier kannst du nichts unterschlagen, schwänzen. OSKROBINY *plur.*, OSKROBINKI *dem.*, Abschabsel. *Ramentum*, ofkrobinki, odrobinki, które za skrobaniem odchodzą. *Mącz.*, *Sr.* 1. wotdrapané drubé; *Crn.* shkerbina; *Rs.* оскрéбки, оскрòбокъ, поскрéбокъ, подскребокъ, поскребышь, поскрéбышекъ.

OSKRZELE, *plur.*, (*Ross.* оскрыльцы gatunek czapki), skrzele, *branchiae*, któremi ryby oddychaią, *Kluk Zw.* 3, 87, uszy rybie, *Dudz.* 16, die Kiemen, Fischohren. *Non recte pinnas aliqui vocant. Cn. Th.*, *ob.* pletwa; *Bh.* ploutwa, plautew; *Sr.* 2. črape; *Vd.* perotniza; *Rs.* жáбры.

OSKRZYDLIĆ *cz. dk.*, ofkrzydlać *ndk.*, bokiem zachodząc otoczyć, überflügeln, *Bh.* okřidlim; *Rg.* okrîleti, (krîliti *protegere*).

OSKUŚĆ, OBSKUŚĆ, *f.* ofkubie *cz. dk.*, Ofkubnąć *idntl.*, Ofkubać *ndk.*, w koło wyskubać, gołym uczynić, umzupfen, bezupfen, berupfen; *Bh.* ossklubam; *Sr.* 1. wobskolbacż, woskubané; *Vd.* ofkubiti, obskubiti (= ofkrobać), opipati, obzukati, poknodrati, omusniti, omekniti, omesti (*ob.* omsknąć); *Cro.* oszkubújem, operussavam; *Bs.* ofkupsti, ogusiti; *Rs.* оскоблѝть, оскабливать (= ofkrobać). Ofkuść ptaki z pierza. *Pot. Jow.* 173. U gęsi corok się ofkubuią brzuch, szyia i wyższa część skrzydeł. *Kluk Zw.* 2, 158. Brodę mu ze wszystkim obskubli. *Kłok. Turk.* 29. Skrawek płotna do zawłoki rany, ma mieć oba brzegi z nitek obskubane, by kosmatemi i miękkiemi były. *Perz. Cyr.* 1, 76. Pieczenia ofkubana. *Dwor. H.* 2. – *tr.* obskubano go, = oszwabiono, ogolono, man hat ihn gerupft, geprellt. *Tr.*

OSŁA, – y, *ż.*, OSEŁKA, – i, *ż.*, *demin.*, *Crn.* osla, brus; *Hg.* atzel, atzelka; *Vd.* afsli, osliza, brus, brusni kamen; *Bh.* brus, brausek; *Slo.* brus; *Sr.* 1. bruß, brußk (cf. brzusiec); *Sr.* 2. brust, brusczik; *Cro.* brúsz, brufs, ostrilo; *Dl.* bruufs, bruszilo, ostrillo, toczio; *Bs.* brús, brusillo, osctrillo, toçio; *Sla.* brùs; *Rg.* brús, osctrillo, tozio; *Ec.* ослà, осéлка; *Rs.* брýсъ, брусóкъ, брусóчикъ, (брýсъ 1. belka czworograniasta), оселокъ; der Streichstein, Wetzstein, Schleifstein, kamień do chędożenia żelaza, abo ostrzenia z żelaza robionych rzeczy. *Kluk Kop.* 2, 82. (cf. *Rs.* оселина rozwora, drąg przednie koła z tylnemi spaiaiący). Osły, osełki ręczne różnie się wyrabiaią, częstokroć i z trzonkami dla wygodnieyszego trzymania. Robią ie z kamienia piaskowego drobno ziarnistego, i gdy się co na nich ostrzy, wodą się maczaią. *Kluk Kop.* 83, cf. toczydło, marmurki). Osła choć sama przez się nic nie kraie, Jednak żelazom tępym ostrość daie. *Cn. Ad.* 792. Coż po brzytwie bez osły? *Pot. Arg.* 167. – *fig.* Gniew iest osłą męstwa. *Petr. Et.* 174, bodzcem). Jam oboygom wam była Osłą, na którey spólnie się ostrzyła Jednego wiara, drugiéy zaś wstydliwość. *Past. F.* 331. – §. b) osła złotnicza, probierski kamień, der Probirstein. Na kamieniu abo na osełce złoto i srebro prawe poznasz. *Bud. Ap.* 72. Złota próba osełka, ogień; a

człowieka złoto. *Cn. Ad.* 1347. - §. c) *transl.* osła masła, *z* kawał masła na kształt osły, *Bh.* homole máſla (*ob.* gomołka), ein Wecken, Butterwecken, jedes Stück in Gestalt eines Wetzsteins. Osełka masła iedna większa, niż druga. *Ern.* 145.

OSŁABIAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, słabość, utrata sił, *Bh.* oſlabloſt; *Rs.* ослаба (*z* ulga); Entkräftung, Kraftlosigkeit. W téy osłabiałości oyczyzny. *Archel. praef.* OSŁABIĆ, *f.* osłabi *cz. dk.*, Osłabiać *ndk.*, *Bh.* oſlabiti; *Sr.* 1. woſwabam, woſwabu, poſwabu; *Vd.* oslabiti, muzh vseti, oslabim, vslabiti, slabotiti, omedliti, obserbati, vunsmedleti, vunsmedluvati; *Cro.* oszlabiti, oszlabújem, omlahavlyújem; *Bs.* oslabiti, omlohaviti, obnemochi, squariti, isquariti; *Rg.* oslàbiti; *Rs.* разслабить, разслаблять, ослабить, ослаблять; sił pozbawić, słabym uczynić, schwächen, schwach machen, abmatten. Od igrzyska usnął osłabiony. *Lib. Hor.* 65. OSŁABIEĆ *niiak. dk.*, OSŁABNĄĆ, osłabł *idntl.*, *Bh.* oſlabnauti; *Sr.* 1. woſwabu; *Vd.* oslabet, omedlet, slab gratati, omagati; *Rs.* ослабнуть, ослабѣть, ослабѣвать, разслабнуть, разслабѣть, изнемочь, изнемогать; siły utracić, *z* sił spaść, schwach werden, kraftlos werden, *propr. et tr.* Woysko znacznie osłabiało. *P. Kchan. Jer.* 290. Osłabł cały iak glina. *Perz. Lek.* 314. Łaty ściśniona i osłabła w siłach. *Teatr* 45 *d*, 31. Sól ta zęby osłabiałe umacnia. *Syr.* 136. Osłabiały *Bh.* oſlablý. Osłabiale *adv.*, słabo, n. p. Dufaiąc w mocne mury, nieprzyiaciel osłabiale sobie poczyna. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 12, 14, opuszczali się). (*Rs. et Ec.* неослабный *irremiſſus*).

OSŁAĆ, *ob.* Obesłać, obścielać.

OŚLACHCIĆ, *ob.* Oszlachcić.

OŚLADA, - y, *ż.*, OSZLADA, ślad, ſtegno, szlak, trop, *Vd.* osled, slied, sledba; die Spur. Tatarowie wziąwszy te zastawy; Poszli, nie iednak bez oszlady krwawéy, gdziekolwiek się obrócili. *Tward. W. D.* 97. Herkules wołów swoich kradzionych szukaiąc, więcéy się głosu trzymał, niżeli oślady. *Klon. Wor.* 23. Niemasz żadnéy na wodzie oślady. *Pot. Syl.* 104. Nie upatruię oszlady, *veſtigia pedum*. *Zebr. Ow.* 125. Przyozdobienia miaſta przez Kazimierza W. ledwie teraz oślada iaka zoſtaie. *Krom.* 367. - *transl. fig.* Cóż mi teraz za pomoc, co niesiesz za radę, Na tak świeżą troſki méy niezmierną ośladę? *Pot. Arg.* 735. *OŚLADOWAĆ, - ał, - uie, *czyn. ndk.*, oślądą łowić, dochodzić, *indagare*. *Mącz.*, nachſpüren, der Spur nachgehen.

OSŁADZAĆ, *ob.* Osłodzić.

OŚLAK, - a, *m.*, wielkie niezgrabne oślisko, ein ungeschlachter großer Esel. Daycie mi muła czy oślaka, Ja go zrobić doktorem miodopłynnym mogę. *Jak. Bay.* 227. (OSŁANIAĆ, *ob.* Osłonić). OŚLARZ, - a, *m.*, *Bh.* oſlař, woſlař, ſaumar; *Slo.* oſlař; *Sr.* 1. woßlicżer; *Vd. et Crn.* oslar; *Cro.* oszlár, oszlogonecz; *Bs.* oslàr, oslogogna; *Rg.* oslàr, oslogonaz; *Dl.* tovarnik; *Sla.* magarc; *Ec.* ослѧрь; *Rs.* ослятникъ, ослопасъ; paſtuch a poganiacz osłów. *Mącz.*, der Eseltreiber. *Zygr. Pap.* 372. *Ośliarz. *Volck.* 581. OŚLARKA, - i, *ż.*, die Eseltreiberinn. *OŚLARNIA, - i, *ż.*, *Ec.* ослѧрнѧ, ſtaynia dla osłów, der Eselstall. OŚLARSKI, - a, - ie, do oślarza należący, Eseltreiber-, *Sr.* 1. woßlicżerſki. OŚLĄTKO, - a, *n.*, *Bh.* oſlatko; *Dl.* osslich; *Sr.* 1. woßlatko; źrzebię ośle, das Eselsfüllen. Z oślicą oślątko, dwoie bydlątko. *Pieś. Kat.* 76. Oślica i oślątko, źrzebię téy oślicy. *Biał. Poſt.* 9.

OSŁAWA, - y, *ż.*, - 1*) *in bonam partem*, sława z czcią, wielbienie, Ruhm, Ehre. Łacińſkie słowo *gloria*, podobne do czci, różne od chwały, możem wyrazić uwielbienie, osławę, zawołanie. Każdy po wielkich pracach pragnie osławy i zawołania, iakoby nadgrody. *Petr. Et.* 313. Ja nie słucham miłości, gdzie idzie o sławę, Miła mi miłość, ale dbam wraz na osławę. *Morszt.* 109. - §. 2) *in malam partem*, uyma sławy, Berüchtigung, übler Ruf, *Vd.* preklis, dolkliz; *Ross.* огласка, злословіе, злославіе; (*Ec.* ослава, хула ſgarſtwo). Rozpuſta mężczyznie nie niesie tak osławy, iak białogłowom. *Gor. Dwor.* 267. Bez wszelkiéy wſtydu osławy, darować grzechy zwykł. *Zygr. Gon.* 306. Sara opłakiwała długo swoię osławę, ſtawszy się dla niepłodności obmową świata. *Zal. teſt.* 266. Naśmiewcy, którzy co ku osławie czyiéy powiadaią. *Karnk. Kat.* 362. OSŁAWIACZ, - a, *m.*, *Tr.*, OSŁAWCA, - y, *m.*, *Otw. Ow.* 431; obmówca, *Cro.* ozloglassitel; *Ec.* злословникъ; der Leutebereder, Afterredet. OSŁAWIĆ, *f.* osławi *czyn. dok.*, Osławiać *ndk.*, Osławiam *praes.*, *Bh.* oſlawiti, oſlawowati *illuſtrare*, *decorare*, *Rs.* ославить, - 1*) sławnym uczynić, sławę czyią ogłosić, uwielbić go, berühmt machen. Z podłego ſtanu powſtawszy, nauką się osławili Stanisław Zawacki, Stanisław Bartolan Doktor Sandomirſki, Jakub Doktor Przemyſki. *Petr. Et.* 297. Książę Oſtrogſki Konſtantyn męſtwem się wszyſtkiemu światu osławił. *Modrz. Baz.* 164. Chryſtus nie objaśnił a osławił sam siebie, ale oyca swego. 1 *Leop. Hebr.* 5, 5. Bóg syna swego niebieſkiemi upominki ozdobić, wyświadczyć, a prawie osławić raczył. *Zrn. Pſt.* 44, wiecznie go osławił. *Farn.* 10. Umarł Eleazar z wielką czcią i osławieniem imienia swego. *Jer. Zbr.* 73, z wielką sławą). - *§. osławić komu co, oznaymić, verkündigen, bekannt machen. Dlatego, abyśmy dobrze i w boiaźni żyli, osławił bóg piekło i roskosz rayſką ludziom po śmierci. *Biel. Sw.* 33 *b*, sam uſty swemi szeroko im to osławić raczył. *Rey Pſt.* S 1. - §. 2) *in malampartem*, osławiać, uymować sławie czyiéy, obmawiać go, ogadać, ogdakać kogo, einen ins Gerede bringen, ihn verſchreyen, berüchtigt machen; *Sr.* 1. zlewobwowam; *Vd.* hudu resglasiti, neposhtenuvati, preklizati, sneglasiti; *Rg.* ozloglasiti; *Bs.* zloglasiti, ozloglasiti; *Cro.* oslogIassujem, odichújem; *Rs.* озлословить, обезславить, обезславливать. One owieczki przed wszyſtkim światem przez tę swoię drukowaną kalumnią osławuiesz. *Smotr. Lam. pr.* *Szrankowemi słowy go nagabał albo osławił. *Szczerb. Sax.* 6, 11, tak że trzeba było w szrankach o to czynić). Strzeż się osławiać kogo, bo ciężko odwoływać. *Birk. Oboz. J.* 4. - Już eś się nasbył osławiła w szalbierſtwie. *Paſt. F.* 113. Osławiony, *Bh.* zlopowěſtný; *Slo.* zlopowěſtný; *Sr.* 1. wobwowané (cf. obwołać), cf. zawołany; *Rg.* zloglasni; *Ec.* злославленъ. OSŁAWNY, - a, - e, osławiaiący, łżący, ehrenrührig. Osławne liſty ktoby pisał, albo nalezione objawił, ma być ścięt. *Szczerb. Sax.* 177, paszkwile). Jesiernę raczéy osławionym (przez poiedynki), niżeli sławnym mieyscem zwać należy. *Kras. liſt.* 13. Osławianie *Rs.* злословіе, злоѣщаніе, cf. potwarz.

OŚLĘ, - ęcia, *n.*, źrzebię ośle, das Eselsfüllen; *Sór.* 1. wosłacżé, wosłik; *Cro.* oszlich; *Dl.* oszlovacz; *Bs.* pulle, tovarcich; *Rs. et Ec.* осля (*ob.* oślątko). Przed rokiem ośląt od siana nie odsadzay. *Cresc.* 546. *Dl. Prov.* goszpodar ak' nema neg dinar, alli je gospodar, oszlovacz, ak' ima zlat pokrovacz, allijo oszlovacz, *z* cf. z oślęcia kofi nie będzie.

OŚLEDNIK, - a, *m.*, który oślądą zwierza dochodzi, *investigator. Mącz.*, der der Spur nachjagt, der Nachspürer.

OŚLEP, na OSLEP, w OŚLEP *adv.*, ślepo, nie bacząc, nie patrząc, bez rozwagi, blindlings. Oślep iść, zamrużywszy oczy. *Cn. Ad.* 793. Nam się nic nie powodzi, bo na oślep wszystko czyniemy. *Mon.* 64, 443. Już oślep się daię w ręce twoie. *Past. F.* 160. Niemasz nic gorszego, iako siąchać oślep zawsze rad iednego. *Jabł. Tel.* 180. Co widzisz, tego się oślep przysz. *W. Post. W.* 364, t. i. koniecznie, iak gdybyś nie widział). OŚLEPIĆ, *f.* oślepi *cz. dk.*, Oślepiać *ndk.*, *Bh.* oslepiti; *Sr.* 2. wosłepisch; *Sr.* 1. wosłepam, wobosłepam; *Rg.* osljèpiti; *Bs.* osljepiti; *Vd.* oslepiti, oslepuvati; *Cro.* oszlepiti, oszleplujem, oszleplyújem; *Rs.* ослѣпить, ослѣплять, ślepym uczynić, wzroku pozbawić, blind machen, blenden, *pr. et tr.* Terazbym się rada oślepiła Tak żałosnego strzegąc się widoku. *P. Kchan. Jer.* 518. Oślepili go, oczy mu łupiąc. *Sk. Dz.* 728. Olexy cesarz brata oślepił; sam też precz wypędzon. *Biel. Sw.* 78, *Baz. Sk.* 81. Oślepiam na iedno oko *Cro.* ofkilavlyújem *elusco.* Szczęście go oślepiło. *Boh. Kom.* 2, 457. Oślepiony miłością. *Gor. Dw.* 308, omamiony). Oślepiaiący *Ross.* ослѣпительный. Oślepienie *Bh.* oslepenost. OŚLEPICIEL, - a, *m.*, który oślepia, der Blindmacher, Blender, Verblender, *Sr.* 1. wobosłepicżer; *Crn.* slepivz; *Rg.* osljepitegl: *Cro.* oszlepitel. *W rodz. żeńsk.* oślepicielka, *Sr.* 1. wosłepicżerka; *Rg.* osljepiteglisa. OŚLEPNĄĆ, oślepł, *f.* oślepnie *neutr. idntl.*, olśnąć, wzrok stracić, blind werden, *pr. et tr.* Bodayem był wprzód oślepł, niż was kiedy obaczył. *Teatr* 21, 65. Czy ia oślepłem na ten czas? *Teatr* 15, 69. Zgrzybiały i oślepły. *Krom.* 375. Jeden zwyczaiu iest niewolnikiem, Drugi fortuną oślepnie czyią. *Zab.* 12, 294 *Zabł.*

OŚLI, - a, - e, osłowy, *Bh. et Slo.* oslicj; *Vd.* oseln, oslou, oslast; *Crn.* oslovske; *Rg.* oscgli, tovarski, magarski; *Bs.* oscglj; *Rs.* ослій, ослиный; do osła należący, Esels-. Otworzże Waść swoie ośle uszy dobrze, i chciéy mię rozumieć. *Teatr* 30, 89. Ośla głowa. *Wad. Dan.* 28, *Crn.* oslovna). *Botan.* Ośli ogórek, kolokwintyda. *Urzęd.* 100. Ogórek ptaszy, ośli, niedźwiedzi, leśny, psi, wszystko iedna rzecz. *Syr.* 1474, Eselskukumer, Coloquinten. OŚLIARZ, *ob.* Oslarz. OŚLICA, - y, *ż.*, OSLICZKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, *Boh.* oslice; *Slo.* oslica, oslička; *Sr.* 1. wosłicża, wosłicżka; *Sr.* 2. wosłowa; *Crn.* osliza; *Vd.* osliza; *Bs.* osliça, osliciça, tovariça, tovariciça, magariça; *Rg.* oslisa, oslizsa, tovarisa, magarisa, poslenisa; *Sla.* magarica; *Cro.* oszlicza, oszlichicza; *Rs.* ослица; *Ec.* ослица, осля; samica osła, die Eselinn. Oślica iedno rodzi oślę, rzadko dwoie. *Zool.* 379. *Asella* oślicżka. *Mon.* 74, 183. OŚLICZY, - a, - e, do oślicy należący, von der Eselinn, Eselinnen-; *Ross.* ослиный. Oślicze mléko rozwalnia żołądek. *Dyk. Med.* 4, 338.

OŚLINIĆ, *f.* oślini *czyn. dok.*, Ośliniać *ndk.*, *Bh.* uslinjti; *Rs.* муслить; w koło poślinić, mit Speichel benetzen. *Rog. Doś.* 1, 232.

OŚLISKO, - a, *n.*, *contemn.*, brzydki osiel, ein häßlicher, garstiger Esel. Wół z oślifkiem. *Groch. W.* 373, *Jak. Bay.* 112.

OŚLIZNĄĆ, ośliżł, *f.* oślisnie *neutr. idntl.*, *Bh.* oslisnauti; *Rs.* ослизнуть; śliskim się stać, glatt werden, schlüpferig werden. *Jmperson.* oślizło, *lubrica facta est terra ob glaciem. Cn. Th.*, es hat geglatteist, cf. gołoledź). Słabe ich tam było do murów przystępowanie; bo od dżdżów bardzo było wszędzie oślizło. *Baz. Sk.* 274. OŚLIZNĄĆ się,ześliznąć się, ausgleiten, abgleiten. Rozbóynik chciał go pchnąć nożem; ale pchnięcie trafiło na pularès i oślizneło się. *Gaz. Nar.* 1, 28. OŚLIZNIĆ, *f.* ośliźni *cz. dk.*, Oślizać *ndk.*, śliskim uczynić, schlüpferig machen. Kiszki flegmą oślińione. *Wolszt.* 125. Wilgotności z macicy ciekące, ośliżaią ią, i przyczynę odeyścia płodu dawaią. *Spicz.* 181.

OŚLNĄĆ, *ob.* Olsnąć.

OSŁODA, - y, *ż.*, osłodzenie, rzecz słodząca, *tr.* die Versüßung, das Versüßen. Traktat ten na królu wymuszono, acz z nieiaką hańby iego osłodą. *Nar. Hst.* 6, 145. Ucierpienia tego naymilszą w oycowskim sercu twoim znayduiesz osłodę. *Dyar. Gr.* 51. Wdzięczna życia osłodo, wierni przyiaciele! *Zab.* 13, 242 *Nar.* Muzo, dni moich osłodo! *Kniaź. Poez.* 3, 27. OSŁODNIEĆ, *f.* osłodnieie *neutr. dk.*, OSŁODNĄĆ *idntl.*, *Bh.* osladnauti; *Sr.* 1. wóbświodnu; słodkim się stać, süß werden. Te gorzkie wody osłodniały im ku piciu. 1 *Leop. Jud.* 5, 15. - *tr.* Przecięż ta zła baba przez te sztuki osłodniała. *Haur Sk.* 194. OSŁODZIĆ, *f.* osłodzi *cz. dk.*, Osładzać *ndk.*, *Bh.* osladit; *Slo.* osladzowat; *Sr.* 1. wosświódłoscżam, swótke tjinu; *Crn.* oslaанu naredit; *Vd.* osladit, posladkuvati, posladiti, sasladzhiti, sasladkuvati; (*Vd.* obsladuvati, *z* rozweselić); *Rg.* oslàditi, raslàditi; *Bs.* osladiti; *Cro.* oszlagyujem; *Ec.* осладити, ослаждаю; słodkim uczynić, cf. ocukrować, osmakować, okrasić, süß machen, versüßen. Kwarta mléka osłodzonego. *Teatr* 35, 4. Wina kwaśne niecnotliwi winiarze osładzaią śrebrną pianą. *Krup.* 5, 111.

*OSŁOMA, *ob.* Osieł.

OSŁONA, - y, *ż.*, osłonienie, zasłonienie w koło, die Umdeckung, Verdeckung, Umhüllung, Bedeckung; *pr. et tr.* Kamień ów w cieniu laurowéy osłony. *Kniaź. Poez.* 3, 53. Spólny mieli interes osłony państw swoich od przemocy pogańskiéy. *Nar. Hst.* 6, 111. OSŁONIĆ, *f.* osłoni *cz. dk.*, Osłaniać *ndk.*, w koło zasłonić, zasłoną obwieśdź, umhüllen, verhüllen, verschleiern, umdecken, verdecken; *Vd.* saobvesiti, saprestreti; *Bh.* obestřjti, obestřti; *pr. et tr.* Czemużeś to tak wybiegła na słońce nieosłoniona? *Kniaź. Poez.* 3, 180. Uciekaiących kurzawa osłoniła. *Krom.* 601. Żarty iego, niekiedy swawolne, gaszą iednak grzeczności osłonione, nie urażały. *Kras. Pod.* 2, 62. Chciała swoię kształtownie miłość osłonić przed iego okiem. *Zab.* 10, 202 *Zabł.*, t. i. ukryć.

OSŁOPAS, - a, *m.*, *Rs. et Ec.* ослопасъ; oślarz. *Cn.*

Th., der Eſelweider, Eſeltreiber. OSŁOWY, - a, - e, *Bh.* oſlowy; *Vd.* oselu, oslou, oslaſt; *Rs.* ocлoвый; oſli, Eſels:. *Cn. Th.* (*Boh.* oſlowſky *asini similis*, eſelhaft, *osłowaty; *Bh.* oſlowſtwi *ſtolilitas*, Eſeley, oselſtwo, *Vd.* oslov'nna; *Slo.* oſlowatuut' *asinescere*).

OSŁUCH, - u, *m.*, (cf. *Rs.* ocлышкa osłyszenie się), posłuch, wieść, das Hörenſagen. W osłuch przyszła, *peruenit ad aures. Zebr. Ow.* 182. Wiem to z osłuchu. *Tr.* Osłuchem i ogłosem świat napełnił. *Tr.*, cf. osława. - §. b) *osłuch woyſkowy, posłuch woyſkowy, podsłuch, auf Kundſchaft ausgeſchickte Soldaten, das Picket. Cóż ludzie na osłuchu, niżeli nam uciekną? *Pot. Arg.* 372. OSŁUCHAĆ się, *f.* osłucha się *recipr. niedok.*, Osłuchować się *frequ.*, *§. dobrze słuchem przeymować, dowiedzieć się, wohl aufhorchen, aufmerken, zur Genüge anhören, ſattſam erfahren, erforſchen; *Vd.* oshlushati, obshlishati; *Rg.* osluhivati, osluscîvati; *Cro.* oszluhávam *subausculto*. Posłał, aby co tam się dzieie osłuchowali się. *Warg. Cez.* 37. Jakem się osłuchał lepiéy, pokazało się, że ieden targował, drugi dawał a nie liczył etc. *Zab.* 13, 189. Dobrze się napatrzy i osłucha prôſtaczek. *Teatr* 6 *b*, 6. - §. b) osłuchać się, = przywyknąć iakiemu słuchowi, głosowi, hukowi, das Gehör an etwas gewöhnen, einen Gehörseindruck gewohnt werden. Czasem trzeba w ſtadzie z rusznic ſtrzelać, czasem trąbić, bębnić, aż gdy się osłuchaią źrzebięta. *Hipp.* 24, cf. oſtrzelać się, oſtrachać się). (*Ross.* ocлýшaтьcя nieposłusznym być, ocлyшáнïe, ocлýшcтвo, ocлyшáтeльcтвo nieposłuszeńſtwo). - §. 2) *Paſſiue* osłuchać się, częſtym słyszeniem do uszu naszych przypaśdź, ſtracić przykrość, która piérwéy raziła uszy, dem Gehör gewohnt werden. Nowe niektóre Polſkie słowa osłuchałyby się, gdyby ich gęſta zpowszedniała rozmowa. *Fredr. Ad. praef.* (*cf. et diſting.* osłyszeć się).

OSLUFOWAĆ *cz. dk.*, w koło poślufować, odślufować, beſchleifen, rund um abſchleifen. Gdy ta kompozycya oſtygnie, szlufierz tygielki od massy ma oślufować piaſkiem. *Torz.* 307.

OSŁUPIEĆ, *f.* osłupieie *neutr. dk.*, słupem się ſtać, zdrętwieć, zkamienieć, *tr.*, wie eine Säule da ſtehen, zur Säule werden, verſteinert werden; *Crn.* obſternęti, *Cro.* oszupnutisze, oszupnújem; *Ross.* ocтoлбeнѣть (cf. ocтoлóпъ grundychwał, pień). Osłupiał aż na te słowa. *Niemc. Kr.* 2, 161. Król osłupiał, gdy odkrył, iak zabić chciano Mentora. *Jabł. Tel.* 192. Widział nas wszyſtkie nieme i osłupiałe. *Niemc. Kr.* 4, 135.

OŚLUZŁY, - a, - e, zwiędły, welk, verwelkt. Ośluzłe liſtki róży zapach ſtraciły, i już się ronią. *Kniaź. P.* 3, 258. Goły krzak teraz, gdzie róże były, Z kwiatem ośluzłym w téy smutnéy porze, Ani kto wspomniał o Florze. *ib.* 3, 128.

OSŁYSZEĆ się, *f.* osłyszy się *rec. dk.*, (cf. osłuchać się). - 1) słuchem przeiąć, dowiedzieć się, erfahren, hören. Wszyscy ſtawią się, iako ſkoro się osłyszą, bądź przez poselſtwa, przez liſty, naoſtatek przez same wieści, żeś tak W. K. Mość już poſtanowił. *Jan. Oksz. R.* Trzey królowie, gdy się w Jeruzalemie o Messyaszu pytali, wszyſtko się króleſtwo osłyszało, iż się narodził. *Sk. Kaz.* 517. Uchwaliliśmy ruszenie pospolite, ku któremu, gdybyśmy się o gwałtownym nieprzyiacielu osłyszeli, sami osobą naszą przyiedziemy. *Vol. Leg.* 1, 608. Gdy Pan zrozumiał, iż się osłyszeli Faryzeuszowie, że on więcéy zwolenników czyni, niż Jan . . . *Radz. Joa.* 4, 1, usłyszeli. *Gd.*). - §. 2) Osłyszeć się, źle słyszeć, oszukanym bydź przez słuch, (*Ross.* ocлyшaтьcя a) osłyszeć się, b) nieposłusznym bydź, nie słuchać; cf. *Bh.* oſlyſſeti *denegare*), ſich verhören. Osłyszałem się, *fallitur meus auditus. Cn. Th.* Cóż, ty się w nim kochasz, czym się osłyszała? *Morszt.* 109, habe ich recht gehört? Przebóg, czy się osłyszałem, Przedemną ſtroni? czy dobrze zważałem? *Teatr* 44 *b*, 57. Czy nie osłyszałem się, czy tylko nie nawalnica iaka z wiatrem! *Teatr* 11 *c*, 30, *Radz. Z. N. P.* 48. *Rs.* ocлы́шкa osłyszenie się, omyłka słuchem.

OSM, - iu, *Num. Cardin.*, liczba śrzodkuiąca między siedmią a dziewięcią, acht; *Bh.* oſm, oſmi; *Slo.* oſem; *Sr.* 1. woßom, woßmio, woßm; *Sr.* 2. woßim; *Sla.* osam; *Bs.* oſsam; *Rg.* ossam; *Crn.* osm, ossem, osem; *Vd.* osem, ossem; *Cro.* òszëm; *Rs.* вóceмь; *Ec.* вócмь, ocмь; *Jnd.* aschtta; *Hbr.* שמונה schmouah). Figura ośm boków maiąca, ośmiokąt. *Jak. Mat.* 1, 52.

Pochodz. *Osmak*, *ośmdziesiąt*, *ośmdziesiąty etc.*, *ośmnaście*, *ośmnaſty etc.*, *osmka*, *osmy*, *ośmioro*, *ośmiodzienny*, *ośmiokąt*, *ośmioletni*, *ośmionogi*, *ośmioraki*, *ośmiornasob*, *ośmiorog*, *ośmkroć*, *ośmkrotny*, *ośmset*, *ośmsetny*.

OSMAGAĆ, *f.* osmaga *cz. dk.*, rózgami orznąć, obić, *Rs.* ocтeгнýть, mit Ruthen durchpeitſchen, ausprügeln. Osmagać kazał służalców. *Nar. Tac.* 2, 404. Rózgami osmagać. *Pilch. Sen. liſt.* 3, 171.

ÓSMAK, - a, *m.*, *Bh.* oſmak; *Sr.* 2. wot woßimich, woßimerak; *Rg.* osmâk; *Vd.* osmak, osemnjak, = ieleń ośmioroczny; *Bs.* osmák *octennis*; *Cro.* oszmàk); liczba ośm zamykaiąca, ośmka, osmek. *Cn. Th.*, der Achter; *Rs.* ocмepи́къ. - §. Ósmak Polſki (bo Litewſki ieſt gross Polſki proſty i dwa pieniążki), ośm groszy abo dziewięć; urt ſtary, teraz go przybyło. *Cn. Th.*, ein Achtgroſchenſtück; *Vd.* riepar. ÓSMACZEK, - czka, *m.*, *demin.*, = 2) Ósmak (cf. *Rs.* ocмyxa, ocмyшкa), ósma część miary, *ob.* osmina, der achte Theil eines Maßes; *Bsn.* osmak, scinik mjerra, *modius*; *Rs.* ocьмaкъ czetwert; *Sla.* osmàk, mirov, = maca). Od kwarty gorzałki po dwa pieniądze, albo od ósmaka słodu gorzałczanego po groszy cztery. *Vol. Leg.* 3, 535.

OSMAK, - u, *m.*, smak, posmak, n. p. żadnego osmaku nie czuię. *Wolſk.*, der Geſchmack auf der Zunge. OSMAKOWAĆ, *f.* osmakuie *cz. dk.*, smacznie zaprawić, ocukrować, osłodzić, *tr.*, ſchmackhaft machen, würzen, zuckern. Księgi swoie ludziom okrasić chciał i osmakować. *Sk. Dz.* 340.

OSMALAĆ, *ob.* Osmolić. OSMALCZYĆ *cz. dk.*, smalcem zaprawić, ſchmalzen. Smalcowany, z smalcem, smalczyſty, osmalczony. *Cn. Th.* 1029.

OSMAROWAĆ, *f.* osmaruie *cz. dk.*, w koło posmarować, beſchmieren, umſchmieren. - *fig. tr.* Ociec mu korbaczem boki srodze osmarował. *Zab.* 10, 111, t. i. okładał, obił, osmagał, er hat ihn mit der Peitſche durchgeſchmiert, durchgeprügelt.

OSMAŻYĆ, OBSMAŻYĆ *cz. dk.*, Osmażać *ndk.*, w koło posmażyć, bepregeln, rund um beſchmoren. Mandrzyki

w talerki układaią, i w maśle obsmażaią. *Wiel. Kuch.* 417. Osmażyć, mówi się o konfiturach, z różnego owocu w cukrze smażonych, lub o ciastach, pączkach, w maśle lub tłustości smażonych. *ib.* 432.

OŚMDZIESIĄT, *G.* ośmiudziesiąt, *num. card.*, *Bh.* osm= desat; *Slo.* osemdésat': *Sr.* 1. woßomdżeßat; *Sr.* 2. woßim= zaßet; *Crn.* osemdeset; *Vd.* osemred, osemdeset, ossemdèset; *Cro.* oszemdeszet; *Rg.* ossamdèset; *Sla.* osàmdeset; *Bs.* ofsamdesét; *Rs.* восемьдесятъ; *Ec.* осьмдесятъ; ośm razy dziesięć, achtzig. Ośmdziesiąt a ośmdziesiąt, abo po ośmdziesiąt, *octogeni. Cn. Th.* Ośmdziesiąt kroć, *octogies. ib.* Sto ośmdziesiąt *Rs.* двадевяносma. OŚMDZIESIĄTLETNY, - a, - e, *Bh.* osm= desatletý; *Vd.* osemredlieten); lat ośmdziesiąt maiący, *octogenarius. Cn. Th.*, achtzigjährig. OŚMDZIESIĄTNY, - a; - e, ośmdziesiąt w sobie maiący. *Cn. Th.*, achtzig enthaltend. OŚMDZIESIĄTY, - a, - e, *Bh.* osmdesa= tý; *Slo.* osmdésátí; *Sr.* 1. woßomdżeßaty; *Sr.* 2. woßimza= ßeti; *Crn.* osmdesete; *Cro.* oszemdeszeti; *Rg.* ossamdesetti; *Sla.* osamdeseti; *Ross. et Eccl.* восемьдесятый, осмдесятый; po siedmiudziesiąt dziewiątym następuiący, der Achtzigste. OSMEK, *ob.* Osmak.

OŚMIAĆ, *f.* ośmieie *cz. dk.*, Ośmiewać *ndk.*, *Vd.* obsmiehati, obsmehuvati; *Cro.* oszmehovati, oszmehávam; *Sr.* 1. woßmẽscham; *Ross.* осмѣять, осмѣхаю, осмѣиваю; wyśmiać co, etwas belachen. Ludzie ci się dziwowali, a ośmiawszy szli szacować się z onych sprosnych obyczaiów twoich. *Rey Zw.* 69 *b.* Postępków swych obawia się ośmiania. *Teatr* 32 *c*, 34, *Rs.* осмѣиванïе, осмѣянïе.

OŚMIECI, OŚMIECINY *plur.*, śmieci, odrzutki, Kehrig, Auswurf. *Quisquiliae*, otrzebiny, ośmieciny, wymieciny, ogryzki. *Mącz.* *Crocomagma*, łuszczyny albo ośmieci szafranne, które zostaią po wychędożeniu szafranu. *Mącz.*

OŚMIELIĆ, *f.* ośmieli *cz. dk.*, Ośmielać *ndk.*, *Bh.* osmé= liti, osmélowati; *Rs.* отважить, отваживать, охрабрить; *Eccl.* удерствовати, смѣлымъ учинить; śmiałym uczynić, dreust oder kühn machen, erkühnen. Na tron królów Messeny swe kroki ośmiela. *Teatr* 44 *c*, 16. Świegoci ci, do tego uczniów ośmielali, od czego ieszcze sami dalekiemi być się czuli. *Pilch. Sen. list.* 246. (*Slo.* osmelitta *parrhesia*). OŚMIELIĆ się, *Sla.* obátritise; *Rs.* осмѣлиться, осмѣливаться, разбодриться, разбодряться, мужаться; sich erkühnen, sich erdreusten; cf. osuchwalić się.

OŚMINA, - y, *ż.*, (*Rg.* osmina, z oktawa; *Rs.* осмина, осминникъ półczetwerta); ósma część miary, achtel, ein Achtel, der achte Theil des Maßes. Na Litwę ustanowiono, że ćwierć trzymać powinna ośmin 2; a za tym ośmina garcy 18. *Vol. Leg.* 7, 519, *Ostr. Pr. C.* 2, 316. Cztery ćwierci składaią beczkę; każda ćwierć ma dwie ośmin, ośmina dwie szesnastek, szesnastka garcy dziewięć. *Czack. pr.* 1, 288. OŚMIOBOCZNY, - a, - e, - ie *adverbium*, o ośmiu bokach, n. p. stolik ośmioboczny. *Pam.* 85, 1, 136, achtseitig. OŚMIODZIENNY, - a, - e, ośm dni trwaiący, abo co ósmy dzień przypadaiący, achttägig, acht Tage dauernd, oder alle acht Tage gefällig; *Boh.* osmidenny; *Vind.* osemdanski; *Cro.* oszmodnèvni; *Rs.* осмидневный; *Ec.* осмодневный. Wyiazd po ośmiodniowym w Krakowie mieszkaniu. *N. Pam.* 9, 275. OŚMIOKĄT, - a, *m.*, *octangulum*, *Rs.* осмиугольникъ, figura o ośmiu kątach. *Sol. G.* 5, ośm boków maiąca. *Jak. Mat.* 1, 52, *octogon*, das Achteck. OŚMIOKĄTNY, - a, - e, - ie *adv.*, o ośmiu kątach, achtwinkelig; *Rs.* осмиугольный, осмиконечный. Wieże sześciokątne lub ośmiokątne. *N. Pam.* 322. Krzyż ośmiokątny, abo o rogach ośmiu. *Chmiel.* 1, 1054. OŚMIOLETNI, - ia, - ie, *OŚMLETNI, *Bh.* osmiletý; *Rg.* osmeroljetni, osmoljetni, osmerogodni; *Vd.* osemlieten; *Ec. et Rs.* осмолѣтный; lat ośm maiący, achtjährig. Teodozyusz Arkadyusza ośmletniego Augustem uczynił. *Sk. Dz.* 309. Ciąg ośmletniéy woyny. *N. Pam.* 3, 373. OŚMIOMIESIĘCZNY, - a, - e, - ie *adv.*, *Bh.* osmiměsyčný; miesięcy ośm maiący, lub co ośm miesięcy przypadaiący, achtmonatlich. OŚMIONOGI, - a, - ie, *octipes*, o ośmiu nogach, achtfüßig. Ośmionogi rak. *Zab.* 10, 42 *Koss.*, *Sr.* 1. woßemnohaté. OŚMIORAKI, - a, - ie, - o *adv.*, *Bh.* osmerý; *Sr.* 1. woßemeré, woßmory; *Sr.* 2. woßimorali; *Sla.* osmerostruk; *Rs.* осмеричный; różnych ośm w sobie maiący. *Cn. Th.*, achterley, achtfältig. Poema Tassa przeplatanym ośmiorakim rymem; Jakim ie on sam pisał, przełożyłem. *P. Kchan. Jer.*, *ottave rime*). *Rs.* осмерицею ośmkrotnie; *Rs.* осмерикъ ośm zawieraiący, *ob.* ósmak). OŚMIORO, - orga, *n.*, różnéy płci osób ośm, abo ośm sztuk, *Slo.* osmoro; *Vd.* osmiru; *Sla.* osmero; *Crn.* osmirè; acht Personen beyderley Geschlechts; oder acht Stück. Ośmioro dzieci nie ma czym pożywić. *Teatr* 19 *b*, 82. Móy ociec miał się nie źle; ale nas było ośmioro, a wieś iedna. *Kras. Pod.* 2, 142. Ośmioro tyle, z w OŚMIORNASOB, *octuplum. Cn. Th.*, achtfältig, achtmal so viel. OŚMIORNASOBNY, - a, - e, - ie *adverb.*, *Bh.* osmernasobný; *Ec.* осмочастный, *octuplus.* OŚMIOROG, - u, *m.*, *herb*, krzyż biały, rozdarty róg każdy maiąc, a na każdym rogu krzyża iabłko; w hełmie cietrzew z skrzydłami rozpostartemi. *Kurop.* 3, 37 *et* 16, ein Wappen. *Chmiel.* 1, 1046. OŚMIOROGI, - a, - ie, o ośmiu rogach, achteckig, achtspitzig, n. p. krzyż ośmiorogi. *Chmiel.* 1, 1045. OŚMIOŚCIAN, - u, *m.*, *octoedrum. Geom.* 2, 50, *N. Pam.* 22, 61, ein Achteck. OŚMIOSPRZĘŻNY, - a, - e, *Sr.* 1. woßémpżażné *octojugis*, achtspännig. OŚMIOWIADROWY, - a, - e, *Boh.* osmiwěderni, o ośmiu wiadrach, achteimerig. OSMKA, - i, *ż.*, *Bh.* osmička; *Bs.* osmina (*ob.* osmina); *Ross.* осьмица, осмёрка; *Eccl.* осмерица; liczba ośm w kartach, die Acht in der Karte. Widzę przy asie osmki kierowe. *Teatr* 48 *b*, 44. Ciągnąc bank mówi: siodemka przegraie, osmka wygraie. *ib.* 22, 4. Osmka dzwonkowa, gołka, w grze drużbart zwanéy. *Wolsk.* (*Cn ap i o nomen hoc* osmka *durius esse videtur*). - §. b) osma część czego, das Achtel, der achte Theil. 5/8, pięć osmek. *Jak. Mat.* 1, 60, *Vd.* osemzhik, osmi diel; *Sla.* osmina (*ob.* osmina); *Rs.* осмнячее. Osmka w muzyce *Rs.* хόманая; cf. dwoyka, troyka, czworka, piątka, szóstka etc. OŚMKROĆ *adv.*, *Bh.* osmkrat; *Vd.* osemkrat, osembarti); ośm razy. *Cn. Th.*, achtmal. OŚMKROTNY, - a, - e, - ie *adv.*, poosmny. *Cn. Th.*, achtmalig; po ośm kroć powtórzony, *Vd.* osembarten, osemkraten, osmiren; *Ec.* осмократный. OŚMNAŚCIE, *G.* ośmnastu, *card.*, *Boh.* osmnact; *Slo.* osemnácte, osemnásť; *Sor.* 1. woßomnaccże; *Sor.* 2. woßimnaſczo; *Vd.* osemnaist; *Sla.* osamnaist; *Bs.* ofsamnaest; *Rg.* ofsamnaes; *Cro.* oszem-

nyaszt; *Rs.* осмьнáдцать; *Ec.* осмьнáдесять, ośm nad dziesięć, achtzehn. Jeden za ośmnaście, a drugi za dwadzieścia bez dwóch. *Rys. Ad.* 19, nie kiiem go, ale pałką; nie biały chléb, ale bulka, *idem per diversa*). Około *ośmnaścia (ośmnaſtu) lat. *Petr. Ek.* 8. Ośmnaście kroć, *Bh.* oſmnactkrat), achtzehnmal. OŚMNASOBNY, - a, - e, OŚMNASOBNIE *adv.*, *Tr.*, *ob.* ośmiornasobny. OŚMNASTKA, - i, *ż.*, *Boh.* oſmnactka, liczba ośmnaście w sobie maiąca, eine Zahl von Achtzehn; der Achtzehner. - §. ośmnaſtka, szkuta 18tu flisów potrzebuiąca. *X. Kam.*, ein Flußschiff von achtzehn Botsknechten. OŚMNASTNY, - a. - e, ośmnaście obeymuiący, achtzehn enthaltend. *Tr.* OŚMNASTOGŁOWNY, - a, - e, n. p. *Chirurg.* obwiiacz ośmnaſtogłówny, *fascia octodecim capitum. Perz. Cyr.* 1, 95. - OŚMNASTOŁOKCIOWY, - a, - e, n. p. głębina ośmnaſtołokciowa. *Boh. djab.* 2, 138, na łokci ośmnaście, achtzehnellig. OŚMNASTY, - a, - e, *Boh.* oſmnactý; *Slo.* oſemnaſtí; *Sr.* 1. wośomnaty; *Sr.* 2. wośimnaſti; *Vd.* osemnajſti; *Sla.* osamnaeſti; *Rs.* осмьнáдцатый; *Ec.* осмонадеся́тый, осмьнадесятый; *ordin.*, po siedmnaſtym naſtępuiący, der Achtzehnte. *Ósmego naſtego (ośmnaſtego) roku. *Budn.* 2 *Chron.* 34, 8.

**OSMOŁ, - u, *m.*, *poet.*, osmolenie, okopcenie, das Beräuchern, der Rauchschmutz. Czarny słup dymu z swądliwym osmołem Nad poiedynczych chałup usutym popiołem Wznosi się. *Przyb. Ab.* 146. OSMOLIĆ, *f.* osmoli *cz. dk.*, Osmalać *ndk.*, *Sr.* 1. wobſmolu; *Vd.* sasmoliti, osmoliti, posmoliti; *Rg.* osmolitti; *Rs.* осмолить, осмаливать; smołą osmarować, pichen, umpichen, betheeren. Osmalam okręt, *Bh.* oklegugi, okleiam). Uczyńże korab', i osmolisz go wewnątrz i zewnątrz. 3 *Leop. Gen.* 6, 14, okleisz go. 1 *Leop.*). - §. Osmolić, obrudzić, okopcić, beschmutzen, beräuchern, *pr. et tr.*, *Vd.* oſkurniti, ogerditi; *Rg.* oskvarnitti; *Rs.* обгадить, обгáжу, обмарáть, обмáрывать. Ocembruy wykopany dół dylami ogniem osmalanemi. *Kluk Rosl.* 1, 227, *Torz.* 49. Osmolmy tron naywyższy siarką. *Przyb. Milt.* 37. Okręt prochem wysadzony wyrzucił pod niebo sztuki osmolone. *Zab.* 5, 439. Z nayniewinnieyszéy rzeczy ludzie potrafiaią się zgorszyć i naypoczciwsze serce osmolić. *Teatr* 36 *c*, 90, t. i. oczernić, obrudzić.

OSMORGAĆ, *f.* osmorga *cz. dk.*, omknąć, omſknąć, osmyknąć, *Cro.* chehati, cheszati; Blätter abstreifen. Zrzýnane pokrzywy położą się gdzie na kilka dni, aby się przewiędło liście łatwiéy osmorgać dały. *Kluk Rosl.* 2, 280. Naysmacznieysze wołom są osmorgane liście brzozowe. *ib.* 3, 114.

OŚMPALCOWY, - a, - e, na ośm palcy długi, szeroki, dwudłonny. *Cn. Th.*, acht Daumen lang oder breit. OŚMPIENIĘŻNY, - a, - e, *octominutalis. Cn. Th.*, acht Heller haltend.

O-SMRODZIĆ *cz. dk.*, O-smradzać *ndk.*, smrodliwie opaſkudzić, bestänkern, stinkend machen; *Vd. et Rg.* osmraditi; *Cro.* oszmragyújem. OSMRODZICIEL, - a, *m.*, *Rg.* osmraditegl; *Cro.* oszmraditel; der Bestänkerer, Beschmutzer, cf. oczernić.

OSMSET, *G.* ośmiu set, achthundert; *Sr.* 1. wośom ſ:tow; *Sla.* osam ſtô; *Bs.* oſsam sat. OSMSETNY, - a, - e, *ordin.*, w rzędzie po 779tym naſtępuiący, der Achthundertste, *Bh.* oſmiſtý; *Rg.* osmóſtoti. - §. b) ośm set maiący, *octingenarius*, acht hundert enthaltend. OSMSTOPNY, OŚMSTOPY, - a, - e, ὀκτάποδης. *Cn. Th.*, achtschuhig. ÓSMY, - a, - e, *Boh.* oſmý; *Slo.* óſmi; *Crn.* osmè; *Vd.* osmi; *Sr.* 1. wośmy; *Sr.* 2. wośimi; *Rg.* osmeni; *Sla.* òsmi; *Bs.* osmi; *Cro.* oszmi; *Eccl. et Rs.* восмый, осмый; *Jnd.* ashttami; *Hbr.* שמיני; w rzędzie po siódmym idący, der achte. Jeśli dotrzymasz słowa, będzie to ósmy cud świata. *Teatr* 35 *b*, 70 *et* 29, 60, dziw nad dziwy). Jego świat ósmym mądrym liczył. *Hor. sat.* 210. Ósmy raz, z po osméy, *octavum. Cn. Th.*, achtens. Ósma biła, to ieſt, godzina ósma, Acht, acht Uhr.

OSMYK, - a, *m.*, u myśliwców: zaięczy ogon, der Schwanz eines Hasen, in der Jägersprache; *Rs.* омыбъ. *OSMYCZNY, - a, - e, n. p. Osmyczny ciołek, *lactens vitulus. Zebr. Ow.* 46. OSMYKNĄĆ, Osmknąć, Omknąć, *f.* osmyknie *cz. idntl.*, Osmykać *ndk.*, *Osmykować *fr.*, liście oberwać, osmorgać, Blätter abstreifen; *Bh.* oſſaustám; (*Cro.* osmikavam *extraho*, *premendo elicio*; *Rs.* осмыгать, осмыкать powrozy gładzić). Liście wierzchne morwowe osmykaią na pokarm iedwabnikom. *Cresc.* 431. Liście z gałęzi osmykować. *ib.* 328. Gałązki nowe rękoma osmyka, *abrumpit. Zebr. Ow.* 38. Na grzebieniach drewnianych główki konopne osmykaią. *Przędz.* 39.

OSNA, OSNEM, z Ościenia, Ościeniem, *ob.* Oścień.

OŚNIEŻYĆ *cz. dk.*, śniegiem okryć, beschneen (beschneien), mit Schnee belegen; *Vd.* obsneguvati; *Ec.* оснѣжáюся *nive obruor*; оснѣжáться, оснѣжи́тися *delectari*.

OŚNIK, - a, *m.*, oſtrze o dwóch trzonkach, którym laſki obrabiaią. *Mag. Mſk.*, nóż maiący przy końcach poprzeczne rękoieści; służy do ſtrugania drzewa. *Mag. Mſk.*, ein Schneidemesser mit einem doppelten Griffe. Drzewo wygładzić ośnikiem. *Fors. Drz.* 19. (*Vd.* osnik, osni shrebelz, ſon).

*OSNOW, - u, *m.*, OSNOWA, - y, *ż.*, *Boh.* oſnowa; *Crn.* ossnuj, ossnutk; *Vd.* osnóva, votek (*ob.* wątek), osmitk; (*Vd.* osnu, z tkaczo naciągadło); *Sr.* 1. poſtawa; *Rg.* ósnova *il filato messo in ordine*, (*symmetria, disegno*); *Bsn.* osnova, preghja; *Cro.* osznova, preja, (osznova, z fundament; *Dl.* osznova, desinal, z obraz); *Rs.* ни́ченки, ни́ченицы, основа (cf. *Rs.* основáніе zasada, fundament; оснóванный, основательный zasadzony, fundamentalny, gruntowny; основáтельность gruntowność; основáтель zakładacz, fundator; *Eccl.* оснóва, фундáментъ); nawicie tkacze, poſtawa, der Anzettel, das Scheergarn, die Anscheere bey den Webern. Poſtawa albo osnowa u tkacza, podłużna przędza w warsztacie. *Mag. Mſk.* Osnowa taśmy u szmuklerza, z nici, iedwabiu i t. d., wzdłuż ramy nasnuta. *Mag. Mſk.* Nie z iednéy przędzy bywa osnowa i wątek; ale z lepszéy osnowa. *Petr. Pol.* 104. - *fig.* osnowa dzieła, z plan, der Plan, das Gewebe, der Inhalt eines Werks. Jeden gniew Achillesa pod piórem Homera, Osnowę Iliady całéy rozpościera. *Dmoch. Szt. R*, 66. - §. Osnowa, *tr. fig.* pasmo, ciąg, rzęd, die Folgereihe, der Faden. Damalewicz wszyſtkich biſkupów Kuiawſkich osnowę aż do lat swoich przeciąga. *Nies.* 1, 143. Bóg nie zna łat swych osnowy i wątku. *Chrość. Job.* 141, początku i końca). Bez pociech żadnéy nie znaydziesz życia osnowy. *Zab.* 15, 172. Już ieſt dekret ferowany, By tu móy osnow życia był zerwany. *Kochow.* 212, by Parka nić dni moich przecięła, Lebensfaden.

faden. OSNUĆ, *F.* osnuie *Act. dk.*, Osnować *ndk.*, osnowywać *czstl.*, nicią wyciągnioną obwieśdź, oprząśdź, umspinnen, umweben, mit Fäden umziehen; *Bh.* osnowati, osnugi; *Vd.* ospovat, natrositi, nazettati; *Bs.* osnovati; *Cro.* ossnávam; *Rg.* osnovatti (2. *disegnare*); *pr. et fig.* Bóg w około ziemi osnował nić powietrzney przędzy. *Przyb. Milt.* 219. Osnować krosna, osnowę postawić. *Cn. Th.*, bey den Webern: anscheren, aufziehen, anzetteln. - Niech dyamentami palce swe okuią, Nich szyię zamorskiemi perłami osnuią. *Zimor. Siel.* 301, t. i. obwodzą, okołuią, mit Perlenschnüren umreihen. Śliczne drzewa wesołe rzéki osnuły brzegi. *Pot. Arg.* 206, t. i. ocyrklowały pasmem). Mistrz wróżenia odpowiedź swoię baykami osnował. *Bard. Luk.* 16., t. i. osadził, er bespickte sie mit Mährchen. - §. Sądzą się bydź sposobnych Tysiąc na dzień osnować wierszy mym podobnych. *Zab.* 10, 531, t. i. na papier wylewać, tausend Verse einen nach dem andern hinreimen. - §. Osnowywać ściany. *Torz.* 50, okładać dylami, bedielen. - *§. (*Rs.* основать, основывать zakładać fundament; *sic apud Skargam* osnowanie budowli, *z* fundament, *Ross.* основанïе, das Fundament. Tym mocnieysze budowanie postawisz, im nayglębsze osnowanie puścisz. *Sk. Żyw.* 1, 23. Królestwo, które Bóg dzie, mocne ma osnowanie; a którego niesprawiedliwością dostaią, upada. *Sk. Dz.* 854.

OSNY, - a, - e, do osi należący *Cn. Th.*, zur Achse gehörig; *Vd.* osni.

*OSOB *ob.* Osobno.. OSOBA, - y, *ż.*, *Bh. et Slo.* osoba; *Crn.* usèbstvu, pershôna (*Crn.* osôb, *z obses* zakładnik); *Vd.* osoba, pershona, samstvu, vsebstvu; *Rg.* sòbstvo, kip (cf. kibić), cegljad (cf. czeladź) (*Rg.* bez sobstva, bezsobni *impersonalis* bezosobisty, *Rg.* osobitnik *adhaerens*); *Cro.* oszòba, szobsztvo, kip; *Bs.* osoba, sobstvo, cegljáde (*Bs.* sobba, *z* izba, pokóy, cf. u siebie, cf. chès lui); *Sla.* sobstvo, (sobba, *z* pokóy); *Sr.* 1. perschona; *Sr.* 2. parschona, perschona; *Rs.* особа; *Etym.* o sobie, *ob.* się; cf. *Durich.* 1, 199). - 1. persona, człowiek poiedynczy, *individuum*, eine Person, ein einzelner Mensch. Osoba, istność rozumna nierozdzielna. *Salin.* 2. Ile osób, tyle odmian, ile głów, tyle zdań. *Zab.* 8. 264. Była tu iakaś osoba *Cn. Th. Sextantibus collatis in capita*, na osobę. *Cn. Th.* Ja z moiey osoby wszystko czyniłem. *Zab.* 14, 207, ich für meine Person. Kompliment zbyt wysadny, i nie do osoby. *Xiądz.* 62, t. i. nieftosowny do tey osoby, cf. do twarzy). Na dwie osoby poiazd, *Rs.* двумѣстный, zweysitzig. W prawie Rzymskim, osoba iest człowiek w pewnym stanie, n. p. cywilnym lub duchownym, uważany. *Ostr. Pr. C.* 1, 20, *cf. oppos.* rzecz). - §*. *tr.* W warzoną smołę nasyp wapna, mieszaiąc społem, aże się wszystko spuści w iednę osobę. *Cresc.* 33, t. i. w iedno ciało, w iednę istność, in einen Körper. - b) osobą, w osobie, z osoby, *z* obecnie, *Rs.* самолично, in Person, selbst gegenwärtig. Wszędzie osobą dociera i wygraney popiera. *Susz. Pieś.* 3, *G* 4. Tym czasem kiedy nie można osobą, Niechay ten list mòy przenocuie z tobą. *Chrośc. Ow.* 294. Sam tu się z osoby stawi. *Teatr* 1, 18. - c) *Gramm.* Osoba, pewne Słowa (*Verbi*) zakończenie, osobie rzeczowney korrespondujące. *Kpcz. Gr.* 1, *p.* 137, die grammatikalische Person, die Personalendigung. - 2. Osoba, postać iakiéy osoby, figura, kształt, powierzchowność, die äußere Gestalt. Zygmunt, mąż był osoby krasnéy, nauki wielkiey. *Gwag.* 666. Była bardzo cudnéy osoby. *Biel. Hst.* 69. Młodzieniec nadobny, osobą więtszy niż drudzy. *Birk. Dom.* 58. Nie tylko od rozumu odszedł; ale i osobę na sobie ludzką stracił, iż się stał na wierzchu wieprzem. *Sk. Żyw.* 2, 242. Okazał mu się anioł w osobie dziecięcia. *Cn. Th.* Djabeł w osobie wróblika polatywaiąc, przeszkadzał kazaniu piskiem i skwierkiem. *Birk. Dom.* 88. - §. *Emphatice* Osoba, *z* człowiek okazałą postawę albo osobę maiący. *Cn. Th.*, eine majestätische Figur. - b) ogólnie postać, kształt rzeczy, powierzchowność iéy, die Gestalt, das Aeußere einer Sache. W sakramencie pod osobą wina daie tobie krew, a pod osobą chleba ciało Jezusowe. *Sk. Kaz.* 50, pod akcydenty chleba i wina. *Sk. Kaz.* 282, podstata *Jllyriis. Cn. Th.*; *Karnk. Kat.* 181. Manna miała w sobie smaki wszystkich potraw, na które kto pomyślił; miała w sobie smak kapłuni, krom kapłuna, kuropatwi krom kuropatwy; osoby miała, a istności rzeczy samych nie miała. *Sk. Kaz.* 281. Za rozkazem Jezusa, i osoba i istność wody, w wino się obróciła; a w sakramencie osoby chleba zostaią, a istność się iego w ciało Pańskie obraca. *Sk. Kaz.* 50. - Pierwey niby trawa zbożna wzchodzi, potym się pokazuie osoba zboża, a zatym ukaże się owoc. *Biał. Post.* 250. Nać każda w swey osobie różna od drugiey. *Cresc.* 509. Osoba źrzebców i zrzebic ku przypuszczaniu do stada, ma bydź śrzednia. *Cresc.* 514. - §. pod osobą, pod pozorem, pod pretextem, unter dem Scheine, unter dem Vorwande. Bolesław lud orężny na wozach, pod osobą handlów przedaynych zawieziony, taiemnie do zamku zapuścił. *Krom.* 351, *praetextu mercium*. Prywata przeciwnika swego nieprzyiacielem wolności zowie; będąc sama iadowitym nieprzyiacielem braci swey, pod osobą miłości i życzliwości wszelakiey. *Orzech. Qu.* 19. - bb) osoba, gatunek, die Gattung. Uczynił bóg zwierzęta według osób ich, i bydło i robactwo w rodzaiach ich. 3 *Leop. Genes.* 1, 25, uczynił bestye według osob swoich, bydło i robactwo w osobach ich. 1 *Leop.*). Wydała ziemia drzewo czyniące owoc i maiące nasienie, iedno każde według osoby swoiéy. 3 *Leop. Gen.* 1. Złoto w rozlicznych osobach od nich przyięli. 1 *Leop. Num.* 31, w rozlicznych robotach. 3 *Leop.*). - c) Osoba, którą kto na sobie ma, funkcya, urząd, który reprezentuie, rola którą gra, Amt, Function, Geschäft das einer auf sich hat, *Rs.* лицé (*ob.* lice), osoba; rola graiąca na teatrze. Granie iakiéy osoby, roli, *Ec.* лицеподхождéнïе. Wielką na cię osobę ludzka włożyła iednomyślność; tę masz piastować, *personam, partem. Ofs. Sen.* 36. Chociaż niektórzy pokutuiących osobę niosą, wszakoż one mięsopustne swowoleństwa iawnie wołaią, iż to tylko dla obyczaiu czynili. *Zrn. Pst.* 100. Uczciwą, poważną osobę na sobie mieć. *Cn. Th.* OSOBCA, - y, *m.*, osobnik, odludek, osobność lubiący, *Ross.* особнякъ, чудодѣй, ein Leuteschener, der die Einsamkeit liebt. Człowiek pokątny albo osobca. *Fr. Ad.* 94. (*Cro.* oszebuynik *idiotes*). *OSOBIE, - ia, *n.*, powierzchne ciało, osobistość, osoba, figura, kształt, Gestalt, Persönlichkeit. Bóg, by miał osobie, abo by miał ciało, Juściby w iednym mieyscu pewnie sieść musiało. *Rey Wiz.* 111 *b.* - *§. na *osobiu będąc. *Eraz. ięz. P* 8, na osobności, allein, in der Einsamkeit. OSOBIŚCIE *adv.*, osobą, w osobie, *Ross.* лично (*ob.*

lice), самолично; persönlich. Osobiście stanął. *Tr.* OSOBISTOSĆ, - ści, *ż.*, *Rg.* sobstvos, posòbstvo, posòbnos, posòbitos; *Cro.* oszobnoszt, szobsztvo; *Ks.* существованïе, самоличность, okoliczność osobista, tykanie się osoby, die Persönlichkeit. - §. obecność w swoiey osobie; *Ec.* личебытïе; persönliche Gegenwart. W sprawach osobistości potrzebuiących, natychmiast stawić się maią przed sądem. *A Zam.* 1, 82. - 2. osobistość, powierzchowność, osoba, das Aeußerliche. Osobistość okazała. *Tr.* OSOBISTY, - a, - o, *Boh.* osobitný; *Sr.* 1. personski; *Vd.* pershonski, oprizhen, sam, sasebni; *Cro.* oszobni; *Rg.* osòbit, posobni, osobni, ofsobitni, posòbit, sobstvjeni; *Bs.* osobiti, osobni; *Ross.* личный, самоличный; do osoby przywiązany, persönlich. Osobistemi zaletami są te rzeczy, które w nas właśnie nayduią się. *Zab.* 7, 186. Własność osobista wyraża prawo, które ma człowiek nad swoią osobą. *Zab.* 6; 224. Interes osobisty (prywata) iest naywiększym nieprzyiacielem dobra publicznego. *Przest.* 29, persönliches Interesse, Eigennutz, Selbstsucht. - §. *Grammat.* Wyrazy osobiste n. p. ia, ty, my, wy. *Kpcz. Gr.* 3, 2, *pronomina personalia*; cf. Osobowy; cf. bezosobisty. - 2. osobisty, w sobie zamknięty, osobliwy, in sich gekehrt, sonderbar, leuteschen. (*Ec.* усóбичный, на себя надежный sobie ufaiący). Ludzie często bardziey tego poważaią, co osobistszy, niż co mądry; co ponuro patrzy, niż co łagodny i łacny. *Lub. Roz.* 194. - 3) osobisty, poważnéy postury, ansehnlich von Person. Pan to był osobisty i okazały. *Tr.* OSOBKA, - i, *ż.* *dem. nom.* osoba; ein Persönchen, eine kleine oder niedliche Person, ein Figürchen. J naymożnieysi królowie nago w maluczkiey osobce, iako na piędzi, z matki wychodzą. *Sk. Kaz.* 615. Piękną do miłostek wybrałeś osobkę. *Tręb. S. M.* 111. Ta osobka miła iest bardzo. *Teatr* 7 *d*, 14. OSOBKI *plur.*, strawa abo życie różne od pospolitego życia drugich, z któremi kto mieszka, specyałami niektórzy zowią. *Cn. Th.*, ganz besondre Speisen, Leckerbissen. OSOBLIWEK, - wka, *m.*, lekarstwo celne na iednę osobliwą chorobę, Specificum. *Tr.* OSOBLIWOSĆ, - ści, *ż.*, *Sr.* 1. pjewosobnosćz; *Crn.* susebnost, posębnost; *Bs.* posobitost; *Rs.* особенность, особливость. 1. samotność, osobność, die Einsamkeit. Córkę na wieży, aby od ludzi widziana nie była, chował, czemu się ona nie sprzeciwiała; mogąc sobie spokoyniey w oney osobliwości nabożeństwa odprawować. *Sk. Zyw.* 2, 393. - 2. osobliwsza własność, różność, *Rg.* osòbitós; das Besondre, die Besonderheit, Sonderbarkeit. W osobliwości się kochaią; ich zdanie nie chce się zgadzać z pospolitym innych zdaniem; chwalą to, co inni ganią; ganią zaś, co inni chwalą. *Mon.* 64, 498, cf. dziwak; dziwactwo. - *§. Liczba osobliwości, *oppos.* liczba wielości. *Farnov.* 37 *et* 3, *grammat.*, liczba poiedyncza, i liczba mnoga, die einfache Zahl u. s. w. Powołanie to nie tylko służy wezwanym w osobliwości, ale i inszym wszystkim w pospolitości. *Zrn. Pst.* 3, 502 *b*, w szczególności, im Einzelnen, ausschließlich. W osobliwości, z poiedynczo, w szczególności, insbesondere, einzeln. W osobliwości teraz niektóre rzeczy wyłuszczę. *Tr.* W osobliwości do opisania téy prowincyi przystępuię. *Boter.* 80. OSOBLIWY, - a, - e, OSOBLIWIE *adv.*, *Bh.* zwlásstni, zwlasst; *Slo.* zwlásstný, (cf. właściwy); *Sr.* 1, pjewosobné, wosobne, wosebni; *Sr.* 2 wosebne; *Crn.* slastu, slasti, susębnu, posębej; *Vd.* suseben, poseben, odseben, slasten, posiebe, slasti, suseb, susebnu; *Cro.* poszòbni; *Bs.* posobiti; *Sla.* osobito, návlastito; *Rs.* особивый; *Ec.* осóбный, изящный. *1, iednéy osoby się tyczący, prywatny, osobny, persönlich, eine Person angehend, Privat-. Sąd Pański podług pisma ieden iest osobliwy przy śmierci każdego, a drugi pospolity. *W. Post. W.* 13. Osobliwy list, który od osobliwey osoby, nie iawnego pisarza ręką bywa pisany. *Sax. Porz.* 95. W takim przypadku, ieśli iest biskupem, ma być złożon, ieśli *osobliwy* człowiek, ma być w klątwie. *Zrn. Pst.* 3, 609 *b.*, prywatna osoba). Nie tak trapi ona nędza, która iest powszechna; iak owa, która iest osobliwa. *Biał. Post.* 113. Król księdzu to rozkazał na mieyscu osobliwym, gdzie tylko sam król był a ów ksiądz. *Gor. Dz.* 151. Na osobliwym mieyscu, nie przed ludźmi. *Glicz. Wych. G.* 4. Zapamięt iego naprzód upominać osobliwie, potym ieśli trzeba i iawnie. *Sell.* 76, t. i. osobno, besonders, allein. - b*. Pszczoły nie są osobliwey natury iak ptaki, ale w towarzystwie mieszkaią. *Cresc.* 601, t. i. osobność lubiącey, einsam, Einsamkeit liebend; cf. *Rs.* диковинный. - 2. osobliwy, osobliwszy, różny od innych, różniący się, besonderer, sonderbar. Ten wasz pisarz osobliwy też to człowiek. *Teat.* 15, 93. Mogę się szczycić, że mam osobliwszego amanta. *Węg. Mar.* 1, 11. Dary niech będą, chociaż nie kosztowne, ale osobliwe. *Gor. Sen.* 39. Ludzie osobliwi, co się w osobliwości, to iest, w dziwactwie kochaią. *Mon.* 64, 498. Gniewałby się, gdybym go nie nazwał dobrodzieiem moim, i ieszcze osobliwym, lubo mi nic dobrego w całym życiu swoim nie uczynił. *Mon.* 68, 461. Nikomu z Apostołów tak osobliwie nie iest poruczony kościoł, iako Piotrowi. *Biał. Post.* 111. tak w szczególności, tak szczególnie, wyłącznie, so vorzüglich, ausschließlich. - b*. osobliwy, nadzwyczayny, celny, wyborny, *Rs.* отмѣнный, vortreflich, hervorstechend, vornehm, auserlesen. Ani to dziwno, że nim co osobliwego urośćie, długiego czasu potrzeba. *Pilch. Sen. list.* 318. W czterech dniach dwu osobliwych synów, iuż młodzieńców ostradał. *Warg. Wal.* 185. Przyiechał król na seym w wielkim poczcie ludzi osobliwych. *Gor. Dz.* 43. Ciało umarłey Barbary król do Wilna prowadził, maiąc z sobą dwór osobliwych ludzi i sekretarzów duchownych godnych niemało. *ib.* 39. Szufladki te z rozmaitych kamieni były osobliwie uczynione. *Warg. Radz.* 161. OSOBNIE, Osobno *ob.* Osobny. OSOBNIK, - a, *m.*, osobca, osobność lubiący, *Vd.* posebnik, sam svoi; *Rs.* особнякъ, чудодѣй, ein einsamer Mensch. Osobników, co się do żadnéy strony nie przyszyli, słuchać zgoła nie chcę. *Jan. Lig. G. b.* Osobniki i oderwańce. *ib. G.* 2 *b*, (*Rg.* ósobitnik *adhaerens*). - b) *Teol.* Osobnicy, co Chrystusa dzielą, chcąc osobno ciało a osobno krew iego pożywać. *Sk. Zyw.* 2, 369, die unter zwey besondern Gestalten das Sacrament behaupten. OSOBNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Cro.* oszebúynoszt; *Vd.* osebnost, posebnost, susebnost; *Rs.* осóбенность, особливость; *Ec.* осóбность, уединéнïе. 1*. osobliwość, osobliwa własność, właściwość, die Eigenthümlichkeit, das Auszeichnende, das Besondre. Wiara moia u ludzi, około osobności dworzan przezemnie opisanych, tym ważnieysza bydź może, gdy te rozmowy W. K. Mści posyłam.

Gor. Dw. ded. §. 2. osobność, stan osobny, stan rozłączenia, separacyi, die Abgesondertheit, die Absonderung. Gdzie o wiarę idzie, czy nie lepiey trzymać się powszechności, niżeli osobności? *W. Post. W. praef.* Na cóż ta osobność pokoiów? mieszkanie nie powinno tych odłączać, których małżeństwo skoiarzyło, *Teatr* 34 *b*, 2. Widzimy tych, którym szczęście służy, tłumem przyiacioł opasanych, gdy owi, których szczęście odbiegło, w posępnéy osobności chodzą. *Pilch. Sen. list.* 58. Ubogi w osobności żyie. *Mon.* 76, 597. – §. osobność, mieysce osobne, ustronie, samotność, ein abgesonderter Ort, Abgelegenheit, Einsamkeit. Panów na osobność odwodził, po iednemu upominał, namawiał. *Warg. Cez.* 97, na bok, na stronę). Jawnie odmówiwszy, w osobności pozwoli. *Cn. Ad.* 304. Nie mógłbym Wc Pani iednego słówka na osobności powiedzieć? *Teatr* 7 *b*, 56, na *osobiu. *Eraz. isz. R* 8. Wczas i pokóy w głuchey osobności. *Past. F.* 94. Równi monarchom, równi rządzcom świata, Którym smakuie w osobności chata. *Chrość. Job.* 17. Pracuy na osobności, bez zgiełku, hałasu, Trzeba żeby co zrobić, i mieysca i czasu. *Dmoch. Szt. R.* 18. Uciekam od ludzi, Osobność tylko lubię, zabawa mnie nudzi. *Szym. Sw.* 14. Osobność nie iest z siebie mistrzynią niewinności, ani wieś nauczycielką oszczędności. *Pilch. Sen list.* 3, 177. Wielcy literaci więcéy osobnością, niż kompaniią bawili się. *Zab.* 12, 263. Ludzie popełniaią w kompanii defekta, do których na osobności wielki wstręt maią. *Zab.* 16, 13. Człowiek stworzenie towarzyskie, z przyrodzenia osobności nie lubi. *Mon.* 65, 105. OSOBNY, – a, – e, OSOBNIE, OSOBNO, *OSOB, (*Zab.* 10, 49 *Koss.*), *adv.*, (*Bh.* osobný *personalis*, osobně, = osobiście, osobą). *Bh.* zwlasstnj, zwlasst, zwlasstě, zwlasstně, naruzno, paůzno; *Slo.* osobytný, osobitně; *Crn.* saksebi, suséb, nasamem, narésèn; *Vd.* oseben, poseben, suseben, sasebni, saksebe, vsaksebe, posiebe, osebnu, posebnu, odsebnu, odstrani; *Cro.* oszebuyni, oszèbe, eszebujno. navlaztitó; *Rg.* osobní, osòbit, ossobitni, posòbit, possobno; *Bs.* osobni, osobiti, posobito, na pose, na samo, sa strane; *Bs.* punase; *Sla.* osobit, osimtoga; *Sr.* 1. wosebne, wossobné, wossebi, wossobe, (*Sr.* 1. wowossobitnité *separabilis*, wowossobnam *separo*); *Sr.* 2. wosseba, wossebne; *Rs.* осо́бый, осо́бенный, опри́чный, осо́бь, осо́бо, осо́бенно; *Ec.* осо́бный, осо́бь, осо́бно, изя́щный. – 1*. osobliwy, nadzwyczayny, celny, przedni, besonder, hervorstechend, vorzüglich. Alexander Myszkowski i nauką i urodą i przymioty osobny człowiek. *Dw. Gor.* 316. Uliss, kiedy otworzył swe usta osobne, Słowa wypuścił śniegu nagłemu podobne. *J. Kchan. Dz.* 52. Osobną w sprawach mądrością oczy na się obracał. *Sk. Zyw.* 2, 434. Kto chce w czym bydź osobnym, musi się długo ćwiczyć. *Gor. Dw.* 123. Dwór Macieiowskiego był iedną osobną szkołą rycerskich ludzi. *ib.* 3. Ludzie nauki osobnéy. *Modrz. Baz.* 21. Była Judyt osobnie pięknego weyrzenia. *Leop. Jud.* 8, 7. – §. Osobnemu człowiekowi niewolno mścić się krzywdy, musi bieżeć do władzy publiczney. *Birk. Zyg.* 17, t. i. prywatnemu. – §. osobny, odłączony od drugich, besonder, abgesondert, *Rs.* отхо́жій. Mamy tam dwór nasz osobny. *Teatr* 19, 40. Bardzo rad na osobnych mieyscach, dalekich od ludzi przebywał. *Sk. Zyw.* 1, 309. Czy dziś razem u iednego stołu obiadować chcecie, czy też osobno? *Teatr* 53, 7, jeder besonders. Bożnice w Stambule na dziewięciu mieyscach położone osobnie. *Star. Dw.* 9. Daleko cięższy człeka lada kłopot zmudzi, Osobno od przyiacioł, od krewnych, od ludzi. *Pot. Arg.* 159, t. i. daleko od nich). Ptaszki precz od nas zleciały, widzieć tylko gdzie niegdzie osobną sikorę. *Chodk. Gesn.* 15, samotną). Osobno, samotnie żyć, *Vd.* osebnuvati, *Ec.* особствовати, особитися, уединитися. Osobno iedzący, *Ec.* отметоя́дець, который особенно ѣсть, а не съ другими. – §. Z osobna *adv.*, osobno, szczególnie, ins Besondere. Boska moc mistrznie około wszystkiego świata, i z osobna około każdéy iego części. *Gor. Sen.* 240. Wydoskonalenie nauk nie zawsze się łączyło z prawdziwą, i z osobna człowieka, i z powszechną narodów szczęśliwością. *Zab.* 14, 190. Dla dobrego objęcia rzeczy całey, zwykliśmy uważać każdą część z osobna. *Gol. Wym.* 105. – 3. osobny, = pewnéy osobie własny, *personalis*, osobowy, *Cn. Th.*, osobisty, persönlich, eine Person angehend. Każdy szlachcic iest wolny co do swéy osoby, od podatków osobnych. *Pam.* 85, 1, 939.

OSOCZNIK, OSSOCZNIK, – a, *m.*, *apud Venator.*, co zwierze osocza, obskakuie, ostępuie, okrąża, der das Wild einzukreisen sucht, der Wildtreiber. Do lasa przyszło pięćdziesiąt ossoczników, aby ostąpili zwierz królowi dla łowu. *Stryik.* 265. Rzuca się na wytknięte dardy pard zdziczały, Gdy go osocznik na koło otoczył. *Chrość. Luk.* 178. Od osoczników lew obstąpiony. *Leszcz. Clas.* 42. Pokryty listem osocznik czuie na dzika. *Tward. Daf.* 7, *Warg. Cez.* 142, *Glicz. Wych. F* 3, *Tward. Wład.* 20. – 2. *transl.* osocznik, potwarca, obmowca, ożuwca, żwacz, (*Boh.* sok *susurrator maledicus*; *ob.* Sok 2.), ein Verläumder. Ktokolwiek sławie drugiego szkodzi, dopuszcza, aby go osocznikiem zwano. *Kosz. Cyc.* 136. Rychléy możemy wierzyć koniowi wykiełznanemu, niż płonnemu słowu którego osocznika. *Kosz. Lor.* 57 *b.* Potwarce, osocznicy, podszczuwacze. *W. Post. W.* 3, 443, osocznicy dworscy iadowitemi ięzyki wiele szkody czynią. *Kosz. Lor.* 57 *b.* Jak wiele żałobników i osoczników stoi przed panem, skarżąc na cię o to nierozmyślne włodarstwo twoie. *Rey Pst. Kk* 2, *ib. Kkk* 4. (*ob.* osoczyć kogo). OSOCZNY, OBSOCZNY, – a, – e, do osoczenia lub obstąpienia zwierza służący, Wildtreibend. Wsi łowcze, iako i wszelakie inne na iakichkolwiek powinnościach zostawione, z włoki po złotemu płacą. *Vol. Leg.* 3, 50. Za psa osocznego trzy ruble. *Stat. Lit.* 396. OSOCZYĆ, *F.* osoczy *Act. dk.*, osaczyć, ostąpić zwierze, obskoczyć, *Rs.* осочить, осачивать (= 2. drzewo obłupić), *Cro.* obszochiti, obszáchem *obretio*; das Wild umzingeln, einschließen. Zwierz osoczony w puszczy, gdy z ostępów zrozumie, że iuż nie ucieczе, na wszystkie się naraża żelaza. *Tward. Wład.* 91. Gdy niedźwiedzia osoczy wszystka włość okoliczna, i tu w tył, tu w oczy, zastąpi mu uchody, .. *Tward. W. D.* 205. Kozactwo szalone, iako nawał iaki osoczonych niedźwiedzi, na wszystkie oszczepy darło się i żelaza. *ib.* 59. Zwierze osoczywszy myśliwiec, coraz podjazdami przyskwiera mu, aż go ku wnikom nie popchnie. *ib.* 72, *Stryik. praef.* – *fig.* Żołnierz nasz w cudzéy obłąkany krainie; iuż go osoczonego i nieiako związanego Bogowie w ręce nieprzyiacioł podaią. *Zab.* 3, 198. – 2*. *tr.* osoczyć kogo u dru-

giego, z udawać go, potwarz nań rzucić, obmówić, (*Bh.* ſociti *conviciari*); *Ec.* насочити, навадить; *Rs.* оболгать, обалгывать; einen verleumden. Faryzeuszowie Jezusa u pospólſtwa osoczyli, iako proroka fałszywego. *W. Poſt. W.* 2, 314. Poszedł do króla, i osoczył ie wielą złości. *Leop.* 1 *Mach.* 7, 25. Niewinnie mię ci ludzie osoczyli papieżowi. *Biel. Hſt.* 195, *ib.* 310. Zeby miał do króla samego oczy, Naypoufalszych plotkami osoczy. *Pot. Syl.* 258. Na żadnego człowieka wydanie abo osoczenie iawne, taiemne, podeyrzane, nikogo karać nie będziem, aż pokonanego. *Stat. Lit.* 2, *Rs.* всклепъ. Szukali, azaby mię w czym podchwycić i osoczyć mogli. *Wrob. Zoł.* 90. Jżem się nie osoczył sercem ani uſty, przeto zemglone są cnoty moie. *ib.* 70 *not.* „im dłużey człowiek zamilcza grzechy swe", – – t. i. iżem sam siebie nie oſkarżył, do grzechów się nie przyznał. *OSOKA, – i, *ż.*, doniesienie, ſkarga, żałoba, das Angeben, Anklagen. Ktoby komu z ula pszczoły wydarł, a doszliby go kopą (*qu. v.*), abo iaką osoką, tedy zapłaci trzy ruble. *Stat. Lit.* 314.

OSOLIĆ, *F.* osoli *Act. dk.*, Osalać *ndk.*, *Sr.* 2. woßolisch; *Bs.* osoliti; *Vd.* osolít; *Cro.* ossolyújem; *Rg.* ossolitti; *Rs.* осолилъ, осолять, dobrze solą zaprawić, przesolić, ſtark ſalzen, über und über ſalzen, verſalzen; *pr. et fig.* Frasunki tak osolą te bogactwa, iż ich po chwili, iako nieſtrawne potrawy wyrzuca drugi. *Birk. S. K. B* 4 *b.* (cf. opieprzyć). *tr.* osolić co dobrze, drogo zapłacić, theuer bezahlen, *Vd.* osolen, drag, drageten, z drogi). Sędziami czynili tych, którymby abo życzyli, abo którzyby im to dobrze osolili. *Modrz. Baz.* 374. *Prov.* Osoliłeś, by Pragę. *Ryś. Ad.* 52.? – b) *tr.* osolić kogo, z oſkarżyć bardzo, naſkarżyć na kogo, odnosić kogo *Cn. Th.*, einen hart anklagen. OSOLICIEL, – a, *m.*, który osala, der Salzer, Beſalzer, *Rs.* солильщикъ.

OSORYA, – yi, *ż.*, *herb*, koło złote, u którego dzwona iednego w górze proſto niemasz, a miaſto niego miecz na tym mieyscu otłuczony; w hełmie trzy pióra ſtrusie; ſtarzą go niektórzy zowią, inni Poświſtem. *Kurop.* 3, 37, ein Wappen.

OSOWIAŁOŚĆ, – ści, *ż.*, smutna poſtać by sowy, traurige Figur, traurige Miene; Unmuth, Unluſtigkeit. Osowiałość zwierząt, opuszczenie się, spuszczenie ſkrzydeł, poſtać nędzna. *Włod.*, das Hängenlaſſen der Flügel, *malus habitus pecudis et hominis ex frigore, fame, sordibus. Cn. Th.* OSOWIEĆ, *F.* osowieie *Neutr. dk.*, obwiesić ſkrzydła; smętnym bydź, nieochoczym, melankolicznym, cf. osępieć, die Flügel hängen laſſen, unluſtig seyn, den Kopf hängen, eine traurige leidende Miene haben, melancholiſch seyn, *de avibus, animalibus, et de homine.* Krogulec, gdy będzie smutny, osowiały, znakiem, że chory. *Haur. Sk.* 270. W tym zachoruie sokoł byſtropióry, obwisły ſkrzydła, łeb mu osowieie. *Kniaz. Poez.* 3, 105. Koń, iakby nigdy nie on, tak właśnie osowiał, Spuścił oczy, wyrzucił grzywę, karki schylił. *Pot. Jow.* 47. A Waszmość czemu, Mospanie Skarbniku, Tak osowiałeś, ni kapłun w kurniku? *Bratk. C b.*

OSOWY, – a, – e, od osy, Weſpen-, *Rs.* осиный. Osowe gniazdo, *Crn.* osinâk, vosinek; *Rg.* oſsignâk; *Cro.* oszinyak.

OSPA, – y, *ż.*, 1*. osypka, omaſta, tłucz, *far caninum*, *Cn. Th.*, das Hundefutter, die Schlampe, das Geſchlampe; *Sr.* 1. woměſchk; *Crn.* mékine). Doprosić się nie mogę, o ospę i baranie nóżki dla psów. *Teatr* 19 *b*, 28. – §. Mlynarza, iż trudno doyrzeć, gdzie młyn nieobecnie miele, tam kmiotki na ospy lepiéy poſtanowić. *Haur. Ek.* 42, Schüttgetreide; *Vd.* eshbizhje, svierna reja. *v.* osypka. – 2, ospa, *Bh.* oſeypka, ſpala; *Slo.* ſypanice, dětinſke neſſtowice; *Hg.* szeplök; *Vd.* osepnizą, osepnize, osepiuze, kosike (cf. koza); *Crn.* kosę, blěki (cf. *flak); *Sr.* 2. poki; *Sr.* 1. tzerwené mozel; *Cro.* kozicza, kozicze, koze, bobinka, *Dl.* kozjache, oszpice; *Bs.* ospiçe, osapniçe, scebsce (cf. szyszka), barsce, boghigne, kozjaccje; *Sla.* kozjacse; *Rg.* ospina, óspize, óspine, scésce, *Rs.* восna, оспа. Ospa, ospice czerwone, pożarnice, (cf. Kroſta), die Pocken, die Blattern. Z wschodnich zaraza ſtron do nas przybyła, Ospa, niechronnym co iadem zniszczyła Domów pociechy, narodów nadzieie. *Zab.* 10, 382 *Kniaź.*, *not.* „mniemanie ieſt, że ospa początek swóy miała w Arabii". Szczepienie ospy, *variolarum inoculatio. Perz. Cyr.* 2, 126. Dobra ospa, zła ospa. *Krup.* 5, 332. Dobra ospa, podług zwyczaynego biegu czasu, ſtaiania swoie odprawuie. *Krup.* 5, 332. Ospa fałszywa *ib.* 335, Windpocken, *Rs.* лопуха. Ospę teraz ledwo nie każdy człowiek odprawić musi. *Haur. Sk.* 417, *Vd.* osepizhuvati). W zaszczepioney ospie naywięcey dwóchsetne dziecię zginie; w zwyczayney naymniey osme. *Karp.* 4, 128. Ospa krowia albo ochraniaiąca. *N. Pam.* 20, 195, *Bh.* krowinka krowinka, Kuhblattern, Schutzblattern. – b) Ospa Francuzka. *Min. Ryt.* 3, 236, franca, die Franzoſen, die Luſtſeuche. Dworſka ospa. *Pot. Pocz.* 539. Tęskliwa duma chorego żołnierza na kwarcianą ospę. *Kochow.* 157. (cf. kanoniczy katar).

OSPALCA, – y, *m.*, OSPALEC, – lca, *m.*, *Boh.* oſpalec; *Slo.* ſpálek; *Vd.* saspanez, saspajavez, driemavez, driemlovez; *Rs.* сонливецъ, сóня, хомякъ, ospały człowiek, leniwiec, gnuśnik, ein ſchläfriger träger Menſch, eine Schlafmütze. A my co czynimy leniwi ospalcy! czemu się wzdy nie wzbudzamy! *Sk. Zyw.* 1, 16. Wſtańże zaraz gnoyku, ospalcze! *Opal. Sat.* 8. Idź ospalcze do mrówki; ucz się przezorności na potym. *Kras. Pod.* 2, 236, *Pilch. Sen liſt* 2, 363; *w rodz. żeńſk.*, *Boh.* oſpalkyné): eine Schläferinn. OSPAŁOŚĆ, – ści, *ż.*, OSPALSTWO, – a, *n.*, *Bh.* oſpaloſt; *Vd.* saspanoſt, pospanoſt; *Rs.* сонливость; *nimia ad somnum propensio Cn. Th.*, die Schlafſucht. – *tr.* gnuśność, leniſtwo, Schläfrigkeit, Faulheit, Trägheit. Leniſtwu i ospalſtwu dobry czas poświęcać. *Pilch. Sall.* 8. Nie kochay się w ospalſtwie, byś snadź nie zubożał. *Radz. Prov.* 20, 13. Wſtań więc, i nie leż dłużéy w ospalſtwie niegodnym. *Dmoch. Jl.* 2, 170. Stanął w pośrzodku waleczny hetman, aby pozoſtałych żołnierzów z ciężkiego ospalſtwa wzbudził. *Pociey* 386. OSPAŁY, – a, – e, OSPALE *adv.*, *Bh.* oſpalý, oſpale; *Slo.* oſpanliwe; *Vd.* saspan, pospan, driemlin; *Slo.* sanan; *Sr.* 1. ſparné, ſparny, zaſparny; *Ross.* сонливый, сонный. Wiele abo łacno śpiący, *somniculosus Cn. Th.*, ſchlafſüchtig, verſchlafen. Ospały, iak szczurek śpi. *Cn. Ad.* 794. – *tr.* gnuśny, leniwy, ſchläfrig, faul, träge. *Dormitator*, śpik, ospały, t. i. niedbały w swych rzeczach. *Mącz.* Wasze życie pędzicie w letargu ospale, Zycie ſkończycie, ze snu nie powſtawszy cale. *Zab.* 15, 101. W domu go nigdy nie trzyma wygoda, woli bydź

mętem, niżeli ospałym. *Jabł. Buk. C.* Szukać będę nieś ospale. *Pieś. Kat.* 100. OSPANIE, - ia, *n.*, ospałość, gnuśność, nieczułość, letarg, die Schläfrigkeit, Nachläßigkeit. Za Stefana Polak, iżkoby się z głębokiego porwawszy ospania, za walecznym Panem walecznie szedł. *Swada* 1, 15. *Fred.*.

OSPANE potrawy *ob.* Osypać. OSPIANY, - a, - e, ospowy, od ospy, Pocken=, Blattern=. Do zaszczepienia trzeba się starać dostać dobrey ropy ospianey. *Perz. Cyr.* 2, 126. Pęcherzyk ospiany. *N. Pam.* 20, 201. OSPICA, *plur.* OSPICE, OSPICZKI, kur, odra, pożarnice, *Ern.* 684. *Boh.* oſpice, oſutiny; *Sr.* 2. marjle, wospize; *Vd.* lezhize, lezhe, snemeze, maroga, die Masern; *morbilli*, gatunek gorączki z wyrzutem drobnym, mnieyszym od ospy. *Krup.* 5, 341. Leczenie kuru czyli ośpiczek, ośpic, iest iako i ospy. *ib.* 446. - b) *ospice czerwone, pierzchnice. *Cn. Th.*, ospa, die Pocken, die Blattern. Ospice łuskawe, owcze, Windpocken. *Tr.* - c*) ospice, krosty, w ogólności, Blattern. Wpadła w nieiaką chorobę, w którey wszystka ospicami osypana była. *Wys. Kat.* 59.

*OSPIESZAŁY *Tr.*, *ob.* opieszały. *OSPŁYWAĆ *ob.* opływać.

OSPOWATY, - a, - e, - o *adv.*, ospę maiący, die Pocken habend, blatternd. Do zaszczepienia ospy bierze się ropa z ospowatego, żadnym złym chorobom niepodległego. *Krup.* 5, 340. - b) na twarzy ospowaty, pockennarbig, pockengrübig; *Vd.* pikast, osepnizhen, osepnizhast, pegast cf. piegawy; *Rs.* рябый, рябоватый, порябѣлый, щербиноватый, (cf. szczerbaty), шадровитый. Człowiek bardzo ospowaty czyli dziubaty, *Rs.* шадрà; *aliter* ospowata twarz, francowata. *Pot. Jow.* 200. OSPOWACIEĆ *niiak. ndk.*, dziubacieć, stawać się ospowatym, pockengrübig werden; *Rs.* рябѣть, порябѣть. OSPOWATOŚĆ, - ści, *ż.*, dziubatość, die Pockengrübigkeit; *Ross.* рябость, рябоватость, рябины. OSPOWY, - a, - e, *Rs.* оспенный, od ospy, Pocken=. Ospowa zaraza. *Krup.* 5, 330, die Pockenseuche. Ospowy dołek, *Vd.* pika, osepnizhen znanik; *Rs.* шадрина, щедрина, щедринка, щербина, щербинка, рябинка. Ospowe krosty. *N. Pam.* 13, 69. (*distg. Bh.* ofpowy plat płaca w zbożu; *ob.* osep, osypka).

OSPRAWIEDLIWIĆ *cz. dk.*, usprawiedliwić względem czego, rechtfertigen in Ansehung einer Beschuldigung. Obwiniwszy, osprawiedliwić się nie dopuszczaią. *Obr.* 2.

OSPROŚNIĆ, *F.* osprośni *Act. dk.*, sprosnym uczynić, onieczyścić, oszkaradzić, häßlich machen, verunreinigen. Wszeteczeństwo, które dom królewski plugawiło, osprośniło wkrótce stolicę i całe państwo. *Stas. Num.* 2, 122.

OSRAĆ, *F.* osra *Act. dk.*; ofeydać, bescheißen. *Pot. Jow.* 2, 32. *Bh.* neřaditi, neřadim; *Vd.* osrati; *Crn.* osiram; *Rs.* окаляшать. Byś miał i burmistrza brata, Ruszysz zamek, osrasz kata. *Rey. Zw.* 237, dostaniesz się pod ręce katowskie.

OSREBRZYĆ *cz. dk.*, *Vd.* presrebrati, osreberniti; *Ross.* осеребрить, *Ec.* осребряю, w koło posrebrzyć, umsilbern. Osrebrzony, *Sr.* 1. wosleborneně.

OSROMOCIĆ, *F.* osromoci *Act. dk.*, *Vd.* osramotiti, obsramuvati, obsramotiti, smirjati, osramuvati, sasramuvati; *Cro.* oszramochújem, oszramotenye; *Bs.* osramotiti; *Rg.* osrámiti, osramotitti). : zhańbić, bezecnym uczynić, einen beschimpfen, schimpflich behandeln, schänden. Perpenna po śmierci od Papiusza osromocony był. *Warg. Wal.* 94; *Sla.* osramotjen; *Ec.* осрамощéнъ, блудодѣяніемъ оскверненъ; cf. gwałcić). OSROMOCICIEL, - a, *m.*, który sromoci, der Beschimpfer, Verunreiniger; *Vd.* osramotavez, sasrámuvaus; *Rg.* osramotitegl, ozkvarnitegl; *Cro.* oszramotitel.

OSROŻYĆ, *F.* osroży *Act. dk.*, Osrożać *ndk.*, srogim uczynić, podburzać, grausam machen, wild machen, aufbringen, in Harnisch jagen. Byka kolor czerwony poburza, a lwa biała chusta osroża. *Pilch. Sen. Gn.* 555. Częste piiaństwo osroża i rozżarza umysł. *Pilch. Sen. list.* 2, 571. Osrożone umysły. *ib.* 1, 389. Owe złośliwe duchy żwawą i osrożoną dotkliwość swą, nieraz pomyślnie wyraziły. *Pilch. Sen. łask.* 91. OSROŻYĆ się *Recipr.*, srogim się stać, wild werden, ergrimmen. Bardziey się na nich osroży, gdy ich mało zobaczy. *Pilch. Sen. łask.* 76,, - *tr.* Gdy się słońce w południu upałem osroży. *Hor. Sat.* 216, t. i. dokuczy, piecze, skwarzy.

OŚRZENIEĆ, OŚRZONIEĆ, *F.* ośrzenieie *Neutr. dk.*; śrzonem bydź obsypanym, (cf. Ośrzenieć *Tr.*, osędzieć *qu. v.*); bereift werden, *Vd.* obslaniti; *Rs.* индивѣть, заиндивѣть. *Pruinosus* pełny śrzonu, ośrzeniały *Mącz.* OŚRZENIĆ, OŚRZONIĆ *Act. dk.*, śrzonem obsypać, bereifen, mit Reif beschütten.

*OŚRZOD pośtu, *Biel. Św.* 238 *b.* Ośrzod lata. *Syxt. Sł.* 129, *ob.* pośrzod. OŚRZODKA, - i, *ż.*, OSRZODEK, - dka, *m.*, wewnętrzna część w śrzodku, das Inwendige in der Mitte. Wołki same ośrzodki zboża zjadaią. *Kluk. Rośl.* 3, 238. - Ośrzodek chleba, miąksz śrzodkowy, die Brodkrume, der inwendige weiche Theil des Brots, Obb. die Schwolle; *Bh.* střjda; *Vd.* serdiza; *Crn.* serdiza, srediza; (*Crn.* ossrędk *lira media agri*); *Bs.* sridiça od kruha, sridina, pupa, pupiça, mekota; *Cro.* mehchina kruha; *Sla.* sridina; *Ross.* мякишъ, мякишекъ. Ośrzodka w chlebie wielkim bywa niewypiekła. *Cresc.* 158. Blachę po każdym kupersztychu wybiciu, zaraz trzeba śrzodkiem od chleba rżanego, to iest, ośrzodką chlebową wytrzeć. *Haur. Sk.* 376. Indyczęta żywią iaiami twardemi, pokrzywami i ośrzodkiem chleba siekanemi. *Zool.* 238.

OSSAĆ, *F.* ossie *Act. Dk.*, Osysać *ndk.*, Ossać się *rec.*, nassać się aż do nadęcia, *Rs.* обсосàть, обсасывать; *Ec.* осысáю; sich ansaugen. Trzeba, aby dzieci z matek swych nie ossały zbytku. *Gośt. Gor.* 130. Lepiey potrzosze dziecię karmić, albowiem ciała tak ossałe puchną a nadymaią się. *Sien.* 464, *Spicz.* 185. - *fig.* Choć mu dokucza oskoma, iuż ią spluwał nieborak, iuż ią i osysał. *Pot. Arg.* 697.

*OSSOCZNIK *ob.* Osocznik, osoczyć.

*OSTAĆ, ostał, *F.* ostanie *Intr. dk.*, Ostawać, Ostaie *ndk.*, *cf. et distg.* obstać, obstoię); *Boh.* ostati, ostawati; *Sr.* 1. wostanu, wostanem, wostahwam, zwostahnu; *Rg.* ostatti, izostatti; *Bs.* ostati, ostajati, izostati; *Sla.* ostati; *Vd.* ostati, ostal, ostánem, ostajati, zhies ostat, prebyti; *Crn.* osstâjam; *Cro.* ostati, osztajém, osztalszém); : zostać, bleiben, übrig bleiben. Potomkowie, którzy po rodzicach ostawaią. *Sax. Art.* 2. W Hiszpanii wiele narodu Gotskiego zostało, posiadło, i ostało i są. *Biel. Św.* 62 *b.* Wszystkie rzeczy ciepłem swym przyrodzonym stoią dotąd, póki go ostaie. *Syxt. Ssk.* 124, póki go stawać będzie).

Tu iuż żaden plac nie oſtanie wątpliwości. *Krom.* 7. *Rg.* oſtaali, *Cro.* osztali *reliquus*, osztala *caetera*, *ob.* pozoſtały). - §. Oſtać czym, = zoſtać czym, etwas werden. Jeśliby z książąt Mazowiekich który nic potomku męzkiego nie odumarł, po nim Kazimierz dziedzicem miał oſtawać. *Krom.* 357. - *§. W naukach kochać się nie oſtawaymy. *Star. Ref.* 33, t. i nie przeſtaymy, wir wollen nicht aufhören, die Wiſſenſch. zu lieben. OSTAĆ się, oſtał się, *oſtoiał się, *F.* oſtoi się *Rec. dk.*, Oſtawać się, Oſtaie się *ndk.*, *Bh.* oſtati, oſtogim, obſtati, obſtál, obſtogim; *Vd.* obſtati, oſtati, ſtanoviten biti, ſtanovitati, obſtanovati; *Rs.* оставться, отстоять, отставывать, отстояться, устоять, устаивать, utrzymać się ſtoiący, utrzymać się na nogach, ſich ſtehend erhalten, ſich auf den Beinen aufrecht erhalten. (cf. *et diſtg.* obſtawać). Gdy zwycięski wieniec przy tobie zoſtanie, a przepiiania twego z nóg zwaleni wzbraniać się będą, gdy się ieden z całéy biesiady *oſtoisz*, przecięż beczka ci weźmie pierwszeńſtwo. *Pilch. Sen. liſt.* 2, 370. - §. otrzymać się, osiedzieć się, ſich bey etwas behaupten, dabey bleiben, verbleiben, ſich erhalten. Oſtawam się gdzie, abo przy czym, *persideo. Cn. Th.* Nie oſtoisz się, *non consiſtes illo iudice. ib. Retinere ius*, oſtać się przy swym. *ib.* Oſtoię się ia na mieyscu swym bez was, byście też dobrze wy wszyscy poginęli. *Orzech. Qu.* 78. Jeśli dom prywatny bez mądrego gospodarza, łodź bez zdatnego ſternika oſtać się nie może, a iakże się króleſtwo oſtoi, bez zdolnego do rządu pana? *Nar. Hſt.* 14, 102, wie ſoll ein Reich beſtehen? Dom rozdzielony przeciwko sobie, nie oſtoi się. *Radz. Math.* 12, 25. Już po moim króleſtwie, iuż było nie moie, Ginę, trudno się oprzeć; iuż się nie oſtoię. *Min. Ryt.* 2, 275. Ta wasza cerkiew' żadnym sposobem oſtoieć się nie może bez widomego paſterza, iak się oſtoi cerkiew' powszechna. *Smotr. Ex.* 56. Ten domysł oſtać się, ani uyść za prawdziwy nie może. *Sal.* 4, 411, oſtoi się, chociay bywa niszczona prawda. *Gil. Pſt.* 232. Oſtoi się to przy mnie, *deuoluetur ad me, ad me perueniet. Cn. Th.*, t. i. będzie się o mnie opierało, dieß kommt noch in meine Gewalt. - §. Oſtać się gdzie, osiedzieć się, zoſtać tam, mieszkać długo, mieszkanie zasadzić, osieść, lange bleiben, verbleiben, wohnen bleiben, ſich niederlaſſen. Oſtać się tam dla smrodu nie może; Nie oſtoi się nikt przy nim dla smrodu. *Cn. Th.*, es bleibt dort niemand lange, es hälts niemand lange aus. Gdzie rozkoszy panuią, tam się cnota oſtać nie może. *Bardz. Baz.* 37. Lubieżność z cnotą się nie oſtoi. *Cn. Ad.* 455, ſie vertragen ſich nicht mit einander. - §. Oſtoię się przy tym, com mówił, dowiodę tego *Cn. Th.*, ich bleibe bey meinem Satze. Nie oſtał się w obietnicach, *non praeſtitit promissa. Krom.* 403, *promissis non ſtetit*, er hat ſein Verſprechen nicht gehalten. Na sądzie oſtatecznym człowiek się przy swym, iako robił, *zoſtoi (oſtoi), *Sk. Kaz.* 4, na tym ſkończy, przeſtanie, es bleibt mit ihm bey dem, wie er gehandelt hat. - §*. Książę porażon od Bolesława, ledwo uciekł, i nie *oſtoiał się, aż w wielkim Nowogrodzie. *Stryik.* 156, t. i. nie zatrzymał się, nie oparł się, nie ſtanął, er machte nicht eher Halt auf der Flucht, als in Nowogr. - *§. niech się napoy oſtoi, *Tr.*, t. i. uſtoi; *ob.* uſtać, ſich ſetzen.

OSTAFI, - iego, *m.*, imię ſtaropolſkie, *Euſtachius. Jabl. Her.* Zywot Ś. Oſtafiego, poema *Jabłonowſkiego.*

*OSTANECZNY, - a, - e, oſtateczny, oſtatni, der letzte Ja Jehowa, pierwszy i *oſtaneczny ia ieſtem. *Bud. Jes* 41, 4. *OSTANEK, - nka, *m.*, oſtatek, reszta, das Ueberbleibſel, der Reſt; *Crn.* oſtanik, oſtanki, osſtanki; *Vd.* oſtanik, oſtanſtvu, sadoſtanik, oſtajezhna; *Rg.* oſtànak, oſtàtak; *Cro.* osztanek; *Ec.* остáнокъ, остáтокъ. Biada mnie! żem iako oſtanki po sprzątnieniu owoców letnich. *Dambr.* 107, wyrzutki). W Tauryce dziś ieszcze są oſtanki Getów. *Stryik.* 41 Któż pomni teraz Weientów, żeby kiedy byli? co za oſtanki, abo co za znak ich? *Fal. Fl.* 25, cf. ślad, oślada). Oſtanek iego zginie do szczętu. *Bud. Num.* 24, 20, *Zrn. Pſt.* 3, 563 *b.*, (*Ec.* остáнки, мóщи relikwiie). - OSTANOWIĆ, *F.* oſtanowi *Act. dk.*, oſtanawiać *ndk.*, obſtawić, umſtecken, umſetzen, umherſtellen, um etwas herumſtellen. Jelenie oſtanowi parkanem w kniei. *Cnrość. Luk.* 118, cf. osoczyć). - *fig. mor.* Abyś się Pana wiernie rozmiłował, a oſtanowił w nędznym przybytku duszy swéy społu z Oycem i Duchem Ś. *Rey Pſt. B b* 1, zamknął, objął, umieścił, ulokował.

OSTĄPIĆ *ob.* Obſtąpić.

OSTARZEĆ, *niiak.*, OSTARZYĆ się *Rec. dk.*, Oſtarzać się *ndk.*, obſtarym się ſtać, przyſtarszym bydź, ältlich werden, etwas alt werden, veralten; *Sr.* 1. woſtaru; *Vd.* oſtarit, oſtaritise, poſtaritise; *Bs.* oſtariti, oſtarriti, ovekscjatti; (cf. wiek); *Cro.* osztarújem, oztaralszem; *Ross.* остарѣть. Zatrzymywał żołnierza, ażby się była żarliwość ona i szaleńſtwo dzikiego nieprzyiaciela oſtarzała. *Fal. Fl.* 121. Oſtarzałe i ogromne buki. *Pot. Arg.* 377. Czemuż wy niższego wzroſtu, a niźli przodkowie; a którzy po was mnieyszego, niźli wy, iakoby iuż oſtarzałe ſtworzenia i przemiiaiące czerſtwość młodości. *W.* 4 *Ezdr.* 5, 55, *Zebr. Ow.* 168. Przeſtaną o tym powiadać, gdy się iuż ona rzecz **oſtare. Eraz. ięz. Ff* 5 *b*, oſtarzeie).

OSTATECZNOŚĆ, - ści, *ż.*, oſtatni ſtopień wysunięcia, das Extrem, das Aeuſserſte; *Ross.* край, краёкъ, крайшекъ, крайность, cf. ſkrayność). Z iednéy oſtateczności wpadasz w drugą; iak zbytnieś go kochał, tak zbytnie chcesz nienawidzieć. *Teatr* 22, 141. Zadne rzeczy do oſtateczności posunięte, trwałemi bydź nie mogą. *Gaz. Nar.* 1, 130. OSTATECZNY, - a, - e, OSTATECZNIE *adv.*, oſtatni, letzt, äuſserſt; *Vd.* sliedni, posliedni, sadni, sliednu, nasliedne, k'sliednem (*ob.* śledny, pośledny, zadny); *Rs.* остаточный, крайный (*ob.* ſkrayny), кромѣшный, крайне. Przyszedł dzień oſtateczny i czas opłakany Troiańſkiego króleſtwa; byliśmy Troiany. *A Kchan. W.* 41. Sąd oſtateczny. *Sk. Kaz.* 4, das jüngſte Gericht; *Vd.* posliedni den, sodnji den, = sądny dzień). Oſtateczna świątość, którą świętym oleiem, albo oſtatecznym pomazaniem zowiemy. *Hrbſt. Nauk.* Z 7, *ob.* oſtatnie namazanie). Dziś mu iuż oſtateczne posługi czyniemy, Dziś to szlachetne ciało do grobu kładziemy. *Groch. W.* 2. Konradyn, oſtateczne Swewów książę. *Birk. Zam.* 29. Zguba oſtateczna, *Ecc.* всегубительство. OSTATECZNIE *adv.*, oſtatni raz, zum letzten Mal. Niemasz cię iuż; tobie teraz oſtatecznie dzwonią. *Groch. W. B* 4. Proszę mi oſtatecznie i wyraźnie odpowiedzieć. *Teatr* 24 *c*, 18, t. i. finalnie, (cf. zawity); abſchlüſslich. Oſtatecznie gubiący, *Ec.* всегубительный, *Subſt.* всегубитель, tak że iuż ratunku niemasz. OSTATEK, - tka, *m.*, *Bh.* oſtatek, poſlez, poſledek (*ob.* pośleds, pośladek);

Vd. ostanik, zhresostava, zhesostanik, ostanki, ostalu, pobrank, ostanstvu, ostajezha, sadostanik, sraga, sragisa; *Cro.* osztanek; *Dl.* ostalo; *Rg.* ostatak, izostajak, ostànak, *Bs.* ostak, ostatak ostalo, ostaçi, ostavçi, mrrive (cf. mierzwa); *Sr.* 1. powostaħnka, powostaħnki, zbotk (cf. zbytek, zbywać); *Rs.* осталь, остатокъ, остаточекъ, досталь, одонье, одоньице; *Ec.* останокъ, останцы, остатокъ; ostanek, co ostało czyli zostało, oszczątek, reszta, das Ueberbleibsel, der Rest. Miłoby mi dzielić z nią i ostatki majątku mego. *Teatr* 22 *c*, 33. Bogu poświęcę mdłe zgrzybiałey starości moiey ostatki. *ib.* 50, 9. Ostatek rzeczy naypodleyszy, ostatek niestatek. *Cn. Ad.* 794, cf. szary koniec). Ostatków zbieranie w winnicy, *racematio*. *Cn. Th.* Kości i inne ostatki świętych ludzi, relikwiie. *Karnk. Kat.* 301, *reliquiae*, słowo łacińskie, rozumie się ostatki, a ostatki ludzi świętych. *Zrn. Pst.* 3, 534 *b*; *Ec.* останки, мощи. Ostatek gąsienicy zjadła szarańcza, a ostatek szarańczy zjadł chrząszcz. *W. Joej.* 1, 4, *not.* „czego nie doiadła gąsienica". Ostatek świnie wyryły. *Rys. Ad.* 52. Uderzyli na nich; wielu ich poranili; ostatek pouciekało. *Sk. Zyw.* 1, 48, t. i. reszta, die Uebrigen. Ostatka się domyślay. *Cn. Ad.* 794. O wy ostatkowie Judcy, Pan do was mówi. *Radz. Jer.* 42, 9, ihr Ueberbleibsel Juda's. Na ostatek przyszedł też i on *ostatek* panien, mówiąc: otworz nam! 1 *Leop. Math.* 25, 11., i one pośledniejsze. 3 *Leop.*, ostatnie). – Do ostatka, = do ostatniego stopnia, wcale, gänzlich, völlig. Nie będę do ostatka rozpaczał. *Koll. List.* 1, 10. – Na ostatek, w ostatku, w reszcie, z resztą, cf. na koniec konców, übrigens, endlich, zuletzt; *Slo.* na ostatek, na ostatku; *Sr.* 2. naßletku, na poßletku; *Sr.* 1. naypoßledé, néhdé vacż, todż vacż; *Crn.* sadnezh; *Vd.* ostanezhnu, ostaunu, sa ostalu, poostaunem, zhes tu; *Cro.* zadnyich). Na ostatek, zamykaiąc list, życzył mu wszego dobrego. *Baz. Hst.* 264. Był on mądry, rozsądny – – w ostatku wielce dzielny mąż. *Ustrz. Kruc.* 2, 100. OSTATNI, - ia, - ie, OSTATNIE *adv.*, *Bh.* ostatni, ostatně; *Slo.* posledni; (*ob.* pośledny); *Crn.* sadn (*ob.* zadny); *Vd.* sliedni, posliedni, sadni; *Sr.* 1. poßleni; *Sr.* 2. ßledni, ßléni; *Sla.* poslidnij; *Ec.* остатный; *Ross.* крайнїй, достальный, конечный (*ob.* konieczny); na końcu idący, po którym już nikt nie idzie, letzt, der die das letzte. Nie iest ostatnim, chociaż za pierwszym lub drugim idzie. *Klecz. Zd.* 87. Pierwsza ta i ostatnia będzie prośba moia. *Bard. Tr.* 499. Ostatni raz ci mówię, ustąp' z oczu moich. *Teatr* 45 *c*, 61. Ostatniego dnia zawzdy czekać człeku Trzeba, ni żaden może przed skończeniem wieku J ostatnim pogrzebem, szczęśliwym bydź zwanym. *Otw. Ow.* 107, t. i. przed zgonem, przed śmiercią). Wszystkiemu dzień ostatni wyznaczony. *Off. Sen.* 43. Ostatnie namazanie *Cn. Th.*, die letzte Oelung; ostatnie pomazanie, w Greckiéy cerkwi *masłoświaszczenie. *Sak. Sob. B* 1, *ib. A* 4 *b*, ostateczne pomazanie. *Urbst. Nauk. Z* 7, *Vd.* posliedni olei, shliedni, sveti olei; *Cro.* poszlednò mazanye). Ostatnia biie. *Wad. Dan.* 128, t. i. godzina ostatnia, die letzte Stunde schlägt. Ostatnia wola, *ob.* wola, *ob.* testament, *Rs.* духовная. Ostatni do kościoła bywa, co pod dzwonicą mieszkiwa. *Cn. Ad.* 795. Ostatni nie ma pochwały, pod czas hańby godzien. *ib.* Boday wrzód w nogi, kto ostatni, abo kto zostanie. *Cn. Ad.* 796. – §. Ostatni, naynowszy, n. p. Te damy nic cierpieć nie mogą, coby nie było podług mody ostatniéy. *Mon.* 67, 623, nach der letzten, oder neuesten Mode. – §. Ostatni, sam ieden ieszcze resztuiący, już więcey prócz tego niemasz, allein noch übrig, letzt. On kiedy go widzi w biedzie, toby mu ostatnie dał. *Teatr* 54 *c*, 2, t. i. ostatnie pieniądze, ostatki maiątku, ostatni grosz, er möchte ihm den letzten Heller geben. Ostatnim (sc. psem) gonimy. *Teatr* 4 *b*, 36, t. i. już z nami do ostatniego przyszło; już się nam przebrało, resztą gonimy, wir sind auf die Neige gekommen, haben keine Ressourcen mehr. Na ostatnią przyszło, = o reszt idzie. *Cn. Ad.* 536, es ist aufs äußerste gekommen, cf. na hak przywiedziony). – Ostatnia to rzecz, wymawiać miłość kobiecie, która przestaie kochać. *Teatr* 9 *b*, 84. Już to ostatnia, gdy do Zaporoża żebrać rady poślemy, ieszcze ostatnieysza, gdy do Krymu. *Birk. Zyg.* 31. Nie iuż ostatnia, = nie iuż stracona, ieszcze nadzieia iest. *Cn. Ad.* 604, es ist noch nicht ganz aus, es ist noch nicht alles verloren. – Ostatni, = naywyższego stopnia doszły, *semper in malam partem*, naygorszy, äußerst, im höchsten Grade, (cf. ostateczność). Narod nasz zbliżył się nad przepaść swéy zguby, po szczeblach aż na samo dno ostatniego poniżenia zstąpił. *Pam.* 83, 1, 234. On mię do ostatniey złości przyprowadzi. *Teatr* 55 *b*, 19. Prawie ostatnią a opłakaną cielesnością bawił się. *Warg. Wal.* 222. Będę cię miał za ostatniego, ieżeli się zemną nie wybiiesz. *Boh. Kom.* 4, 242, t. i. za ostatniego tchórza, kpa, gałgana etc., für den schlechtesten Kerl. Ostatnie śrzodki, sposoby, rzeczy, rady, = desperackie, naygorsze, die äußersten verzweifelsten Mittel. Czyż iuż na zawsze nieszczęśliwy kogo raz dolegliwość zatnie, Czyż dla tego ma brać śrzodki przed się ostatnie! *Zab.* 14, 152. Tonący ostatnich sposobów się chwyta. *Teatr* 43 *e*, 65, cf. brzytwy się chwyta). Jdź i spraw do obrony lud i do odsieczy, Opuszczony chwyci się i ostatnich rzeczy. *Min. Ryt.* 1, 147. Do ostatniey rady się udadź. *Cn. Ad.* 199. – Ostatnie *adverb.*, ostatecznie, ostatni raz, finalnie, kończąc, zum letzten Mal, ganz ausschlüßlich, völlig. Wespoł leżąc ostatnie oczy obracali, Wespół oba i dusz swych kochanych zbywali. *Otw. Ow.* 226. Bodaybym pierwey ostatnie skonała, Niżli nowiny takiey doczekała. *J. Kchan. Dz.* 220. OSTAWAĆ *ob.* Ostać.

*OSTAWIĆ, *F.* Ostawi *Act. dk.*, Ostawiać, Ostawuie *ndk.*, *Bh.* ostawiti, ostawowati; *Sr.* 1. wostawisch, wostawiam, wostawam, wostaham, wostam, wostaħwu; *Cro.* oztaviti, oztavlyam, osztavlyam; *Bs.* ostaviti; *Dl.* osztaviti; *Rg.* ostaviti, ostavgljati; *Rs.* оставить, оставлять, zostawić, lassen, hinterlassen. Którzy hoynieysi nad swą maiętność są, krzywdzą powinnowate tym, coby im ostawiać mieli. *Kosz. Cyc.* 26. Coby za potomstwo Lech ostawił, nic pewnego nie mamy. *Krom.* 32. Leszek potomstwa żadnego nie ostawił po sobie. *ib.* 39. Lud od Phokasa dla obrony kraiu ostawiony, nagłym wtargnieniem pobili. *ib.* 8 *et* 368. Niechay matka dzierży miasta; żonę tylko Dymitrowi niech ostawi. *Gor. Dw.* 95. Nie darmo u nas rymuią: Wrocław, co przywieziesz to ostaw. *Lek. B* 4. Ostaw' dar twóy przed onym ołtarzem. *Rey. Pst. G g* 6, zostaw' go, odchodź go tam). – b) ostawić, porzucić, opuścić, verlassen. *Cro.* oztavitisze; (*Sr.* 2. ße wostawisch chronić się). Nie ostawiay mnie, ani mnie opuszczay Boże. *Bud. Ps.* 27, 9. Gdzie on iest? czemużeście ostawili tego męża?

Bud. Ex. 2, 20. Jehowa nie oſtawi go w ręce nieprzyiacielſkiéy. *Budn. Ps.* 37, 34. - 2*. Oſtawić od piersi, odſtawić, odsadzić, odchować, **von der Bruſt abſetzen, entwöhnen, nicht mehr ſaugen laſſen.** Sara karmiła syna swego, rosło tedy dziecię i oſtawione ieſt, i uczynił Abraham gody wielkie w dzień oſtawienia iego. *Leop. Genes.* 21, 8. *Delicus porcus*, oſtawiony wieprzyk, który iuż więcey nie ſsie. *Mącz.* - 3. *oſtawić, obſtawić, obwieśdź, **umher ſtellen, rund um beſetzen, einſchließen.** Turcy gdy o nieprzyiacielu wiedzą, tedy się wielbłądy oſtawiaią miaſto obozu. *Biel.* 576. Obozem oſtawia pobożnych anjół Pańſki. *Ryb. Ps.* 60. Gdy się ia temi słupy oſtawiam, te się nigdy nie obalą. *Rey Zw.* 50. Oſtawienie ſtołowe, *Sax. Tyt.* 13, t. i. zaſtawianie w koło.

OSTENTACYA z łac., chwalba, przepych, okazanie się, *Rg.* hvaſta.

OSTĘP, *OBSTĘP, - u, *m.*, obſtąpienie koło kogo abo czego, osaczenie, **das Umhertreten, wenn mehrere um jemanden rund umher treten, das Einſchließen;** cf. *Ross.* оступъ, оступка, = potykanie, potknienie). Gmin go obtoczy i oſtępem poima. *Tward. Wład.* 20. Jeśli wszyscy oſtępem nań wraz nie póydziemy, nic nie wſkóramy. *Jabł Tel.* 157, cf. obławą). Ledwie Syloret wspomni o Dodonie, Zaraz go dzieci oſtępem ogłuszą. *Pot. Sil.* 240. Długo w onym oſtępie w iedney ſtoi mierze, Aż się wzdy co z większego witania przebierze. *Pot. Arg.* 737. - *apud venator.*; oſtęp, sieci, któremi zwierza osoczą, **Jagdtücher, Jagdgarne.** Zwierz osoczony w puszczy, gdy z oſtępów zrozumie, że iuż nie uciecze, na wszyſtkie się naraża żelaza. *Tward. Wład.* 91. Widzicie sami, co za sieci na was co za oſtępy koło was. *Nag. Fil.* 267. Oſtęp, część kniei sieciami osoczona, **das mit Jagdtüchern eingeſchloſſene Revier.** W tym się obſtępie zwierzęta zamknęły. *Paſt. F.* 2. Gedymin, zaiachawszy w łowy, czynił oſtępy nad Wiliią, a z oſtępu na oſtęp przeieżdżał. *Stryik.* 354. Hetman, maiąc Szweda, iakoby w obieżney kniei i oſtępie zwierzęcym;.. *Tward. W. D.* 183. Muszę wyiechać w pole, bo dano znać, że dwóch łosi i kilka dzików w oſtępie trzymaią. *Teatr* 19 *b*, 21. Na koniu siedząc, w lesie się między iaſkiniami a oſtępy zwierzynnemi włóczy. *Kosz. Lor.* 133 *b.* - *fig. tr.* My w pośrzodku i iakoby w oſtępie dzikich spółrodaków naszych ponurzeni, żadney z oświeceńszemi narodami spółki nie maiąc, iak mogliśmy im bydź znaiomi? *Nar. Hſt.* 2, 5, **im Mittelpunkte von ihnen; rund um von ihnen eingeſchloſſen.** Skałyć to tylko, przerwy nieprzebyte, Głuche oſtępy, pola nieużyte. *Nar. Dz.* 1, 64, t. i. samotne, od wszyſtkich oddzielone mieysca, **Einöden.** Odtąd w odległey puſtyni oſtępie Parnaſs pożegnam i pióro przytępie. *Zab.* 13, 223. OSTĘPOWAĆ, oſtąpić *ob.* Obſtąpić.

OSTKA, - i, *ż.*, pszenica kosmata, oścista, wąsatka, *oppos.* gołka. *X. Kam.*, **der Bartweitzen, Rauchweitzen.**

OSTOIA, - oi, *ż.*, *herb*, dwa księżyce niepełne barkami do siebie, między niemi miecz rękoieścią do góry. *Karp.* 5, 37, **ein Wappen.** OSTOI się *ob.* Oſtać się.

OSTOKRZEW, - u, *m.*, *aquifolium* ziele. *Cn. Th.*, **Stechpalmen, Walddiſtel.** *sed vide* Oſtrokrzew). Oſtokrzew drugi abo słodki korzeń, *acanos Cn. Th.*, **eine Art Süßholz.**

OSTOWATY, - a, - e, - o *adv.*, kolący, ościsty miękko iak oset. *Cn. Th.*, **diſtelartig, ſtachlig.** OSTOWY, - a, - e, od oſtu, **Diſtel=.**

OSTRACHAĆ się *ob.* Oſtraszyć się.

*OSTRADAĆ *Act. dk.*, (*diſting.* odſtradać), ſtracić, utracić, gubić, **verlieren, einbüßen.** Woyną oſtradanéy oyczyzny dochodzić. *Krom.* 117. Roku 1339 Kazimierz W. Anny żony swey przez śmierć oſtradał. *ib.* 345, *W. Poſt. W.* 2, 355. Pijanice czapek, mieszka, szubek, wacka oſtradaią. *Gil. Pſt.* 194. Oſtradanie maiętności. *Rey Pſt. Hh* 2.

*OSTRAGANIĆ się z czym *Rec. dk.*, ſtragan trzymać, **hökern, feil haben, in der Höckerbude verkaufen.** Obwołuie woźny, ktokolwiek otwiera iatki, albo się z chlebem oſtragani, żeby to iak mógł przedawał naytaniéy. *Chrośc. Fars.* 78.

OSTRASZYĆ, *F.* oſtraszy *Act. dk.*, Oſtrachać *ndk.*, *Ross.* остраишть, остращать naſtraszyć, wſtraszyć); z ſtraszącą rzeczą oswaiać, (cf. oſtrzelać), **an ſchreckende Dinge gewöhnen, des Erſchreckens entwöhnen, unerſchrocken machen.** Dla woyſka powinny bydź konie na wszyſtkie przypadki oſtrachane. *Kluk. Zw.* 1, 183. Oſtraszył oczy twe. *Birk. Sk. B* 4 *b.* OSTRASZYĆ się *Rec.*, serce powziąć, otrwożyć się, **die Furcht verlieren, Herz faſſen, ſich entblöden.** Oſtraszywszy się żaby, poczęły na drzewo wſkakować, *Ezop.* 9. Lud za Moyżeszem idący, mocno się oſtraszył, gdy woda iak mur ſtanęła. *Biel. Hſt.* 31. Jozef oſtraszywszy się, wszedł do Piłata, i prosił o ciało Jezusowe, *Sekl. Mark.* 15. Oſtraszywszy się, rzekł. *Rey Wiz.* 85, *Kosz. Lor.* 131. Nayciężey się oſtraszyć. *Rys. Ad.* 51, cf. ochynąć się.

OSTRAWY, - a, - e, przyoſtrzeyszy, cokolwiek oſtry, **ein wenig ſcharf,** *Tr.*, *Rs.* островатый, востроватый, остренькій.

*OSTRAŻYĆ, *cz. dk.*, ſtrażą osadzić, n. p. dla szczupłości woyſka zamków oſtrażyć nie mógł. *Niem. Kaz.* 25, **mit Wache beſetzen, bemannen;** *Vd.* obſtrashiti, = obwarować, warować.

OSTREFOWAĆ, *F.* oſtrefuie *Act. dk.*; ſtrefami obwieśdź, **umſtreifen, mit Streifen umziehen.** *Sagulum virgatum*, płaszczyk purpurą oſtrefowany, obramowany. *Mącz.*

OSTREK *ob* Oſtrzek. OSTREW *ob.* Oſtrzew.

OSTRĘGI, OSTREŻNICE, *plur.*, *Krup.* 5, 63, OSTRĘŻYNA, - y, *ż.*, chrościna, gatunek ieżyny, *Bh.* oſtružiny; *Vd.* oſtrozhenza, ſtroshenza; **eine Art Brombeeren** *rubus.* Oſtrężyny, drzewko ieſt cienkie a kolące, które się po ziemi pnie, i też przy drzewach; niektórzy ie niedźwiedziami zowią. *Cresc.* 472. Ocet z oſtrężyn abo ieżyn. *Cresc.* 362. Liścia oſtrężyny. *Sien.* 151. Kozieł szedłszy w góry, wspina się po oſtręgach. *Pot. Pocz.* 441. - *tr. et fig.* ości, oſtre rzeczy, **Dornen, Stacheln,** *phys. et mor.* Zrzucon na łeb z zamku, leciał na haki, ciernie i oſtręgi. *Zap.* 15, 235. Spadły kwiaty, ieszcze się niedobrze rozwiną, Zoſtawiwszy mi w sercu ciernie z oſtrężyną. *Pot. Pocz.* 397.

OSTRO *adv.*, oſtrze *ob.* *Oſtry.* - 2. OSTRO, - a, *n.*, imię, którym nazywaią wiatr południowy na morzu śrzodziemnym. *Tr.*, **der Südwind auf dem mittelländiſchen Meere.** - 3. Oſtro, miaſto w Kniawſkim. *Dyk. G.* 2, 250.

*OSTROCZYĆ, *F.* oſtroczy *Act. dk.*, ohydzić, omierzić co komu, wſtręt mu czynić do czego, **einem etwas verleiden,**

ver=

verekeln, abscheulich machen. (*Ross.* обезпрочить, обезпрачивать obszyć). Tak iéy go wstyd oftroczy, że patrzeć nań nie może. *Pot. Arg.* 818, *Pot. Pocz.* 475. Jeżeli się tego iéy zwierzy, Bez chyby iéy go szkaradnie oftroczy. *Pot. Syl.* 416. Tyran twarz szkaradną oftroczy, czoło posępia. *Pot. Arg.* 361, t. i. osroży, er macht ein wildes Gesicht. Cudzoziemski ftróy przypadł mi do smaku, móy mi się oftroczył. *Pot. Arg.* 89, t. i. obmierznął mi). Oftroczyć się czym, = brzydzić się czym, wftręt czuć, Grauen und Ekel empfinden. Nieprzyftoyną rzeczą plwać człowieku w oczy Peczytał, wiedząc, że się tym każdy oftroczy, *Pot. Zac.* 66.

OSTROG, - u, *m.*, oftrożenie, oftroża, ogrodzenie oftremi koły, rdzębina, *Rs.* острогъ, Verpallisadirung, ein mit spitzigen Pfählen oder Pallisaden befestigter Ort. *Munimentum palis defixis factum, primum, ut mihi videtur, Slavicae artis loca muniendi rudimentum. Durich* 1, 90. Dopiero koło dworów i miasteczek okopy, wały i oftrogi czynicie. *Falib. C.* 1. Nieprzyiaciel wyszedł z swych oftrogów. *Tward. Wład:* 224. Już się nakoniec po długiéy podróży, Znaioméy sobie dobrali oftróży. *Karp.* 1, 50, pomieszkania). Płoty, oftrożenie, dylowanie, maią być iak pod sznur równe. *Haur Ek.* 104, grodze, Umzäunung. - §. Ustawa nasza abo dekret, który ieft nazwan Oftrogi. *Herb. Stat.* 358, R. 1532.? - §. 2) Oftrog, - a, *m.*, znaczne miasto w Woi. Wołyńskim. *Dykc. G.* 2, 250, eine Stadt in Wolhynien; ztąd OSTROGSKA Ordynacya, OSTROGSKIE księstwo. *ib.* (*Ec.* острожъ, остроговъ облагаю; острожникъ *in uallis degens*).

OSTROGA, - i, *ż.*, OSTROŻKA, - i, *ż.*, *dem.*, *Bh.* ostruha, wostruha; *Slo.* ostroha; *Sr.* 1. wotroha; *Sr.* 2. wotschog; *Crn.* oftrôga, ojftroga; *Vd.* oftruga, oiftroga; *Cro.* osztròga; *Bs.* oftroga; *Dl.* oftrogá; *Rg.* oftroga; *Sla. Turc.* mahmùza; (*Sla.* oftruga, = oftroga u nogi koguciéy); *Ec.* остро́га конская; (*Rs.* острога̀ość na ryby); *Rs.* шпора, шпоры, остенъ, бодецъ; kolko kolące, bodziec, do botów przypięty, dla trącenia lub zwarcia konia wierzchowego, der Sporn des Reiters. Konia w bok bodą dwie *oftrodze (*Dual.* =.oftrogi). *P. Kchan. Orl.* 1, 8. Wsiadł na koń, i oftrogą zbodłszy, w przepaść wskoczył. *Warg. Wal.* 173. Koniowi byftremu munsztuka, nie oftróg trzeba. *Cn. Ad.* 357. Zewrzeć, spinać, trącić konia oftrogami, dadź koniowi oftrogi, dodadź koniowi oftrogi. *Wolsk.*, *Vd.* oiftrogati, oiftroguvati, s' oiftrogo pobadati, perbadati, naoiftrugati, naganjati; *Rs.* шпорить, пришпорить. Szczuie psami, i konia oftrogami ciśnie. *Hor. sat.* 21, dem Pferde die Sporen geben. Przypiąć oftrogę. *Alb. n. W.*, t. i. zacząć używać konia). - *Prov.* w oftrogach. *Rys. Ad.* 73, t. i. gotów do wsiadania. - §. W miastach przy początkach panowania królów, ludzi mieyskich pasuią na kawaleryą, i ftawią na ftopień szlachetnych rycerzów dla obrony miast: Tych mieyskich rycerzów pospolicie nazywamy kawalerami złotéy oftrogi. *Nar. Hft.* 2, 154. - **fig.* Jemu chwała do cnoty oftrogi dodaie. *Leszcz: Claff.* 75, t. i. bodźca, pobudki). Pochwalona cnota bywa pomnożona, a wielką oftrogę albo pobudkę ma chwała. *Gil. Pft.* 176. - §. 2) *tr.* oftroga u kurzéy nogi, der Sporn an den Füßen der Hähne. Oftrogi u kurów, *calcaria. Mącz.* (*OSTROGA; *ob.* Oftryga). OSTROGARZ, - a, *m.*, rzemieślnik od oftrog, der Sporenmacher, *Vd.* oftrugar, oftrugedelauz, kiri oftruge diela, viftrogar; *Sla.* oftrugár; *Rs.* шпорникъ. Oftrogarz miał wiele oftrog na przeday. *Ern.* 1089. *OSTROGIĘTA węda. *Pot. Pocz.* 483, t. i. z zagiętym oftrym końcem, die scharfhakige Angel. *OSTROGŁOSNY, - a, - e, *Ec.* остроглáсный, *Gr.* ὀξύφωνος, scharf tönend. *OSTROGŁUPI, - ia, - ie, ὀξύμωρος. *Cn. Th.*, z głupia frant, scheinbar albern, doch witzig. *OSTROGORSC, - ści, *ż.*, oftra gorzkość, scharfe Bitterkeit. Wszyftkim iaskrom przyrodzenie dało oftrogorść, tak w korzeniu, iako w liściu. *Syr.* 874. OSTROGOWY, - a, - e, od oftrogi, Sporen=, *Vd.* oiftrogni; *Rs.* остро́жный (*dftg.* oftróżny). OSTROKĄT, - a, *m.*, Oftrowęgieł, *Math.* kąt oftry, śpiczafty, od proftego mnieyszy, ein scharfer Winkel. OSTROKĄTNY, - a, - e, - ie *adv.*, scharfwinkelig, spitzwinkelig, *Rs.* остроуго́льный. Tróykąt maiący wszyftkie trzykąty oftre, nazywa się tróykątem oftrokątnym, *acutangulum. Jak. Mat.* 1, 45, *Łęsk.* 17, *Sol. G.* 5, *Geom. Nar.* 1, 24. OSTROKOŃCZATY, - a, - e, - o *adv.*, oftrośpiczafty, w oftry koniec wychodzący, *Rs.* остроконéчный, scharf zugespitzt. Nóż oftrokończaty. *Czerw. Nar.* 22. Układa się w oftrokończatą Krępak piramidę. *Psalmod.* 93, cf. oftrosłup). (cf. *Rs.* остродóнный *oftrodenny, o ftatkach wodnych ze śpiczaftém dnem). *OSTOKRAYCZY, - a, - e, oftro kraiący, *Vd.* oiftruresen, scharf schneidend. Syn w Greczyznie oftromówny Oyca oftrokrayczego. *Bal. Sen.* 47. OSTROKRĄG, - ęgu, *m.*, *Math.*, *conus. Geom.* 2, 174, *Sniad. Alg.* 2, 167, *Łęsk.* 2, 179, der mathematische Kegel. OSTROKRĄGOWY, OSTROKRĘGOWY, OSTROKRĘŻNY, - a, - e, na kształt kręgla, Kegel=, kegelförmig. Sławne linie krzywe pod imieniem oftrokrągowych, *sectiones conicae. Sniad. Alg.* 2, 21. Przecięcia oftrokręgowe. *Alg. Nar.*, Kegelschnitte. Rura oftrokręźna. *Krumł.* 54 *et* 21. Jm rzadsza ieft ziemia, tym bardziéy się rozsypuie, i kupy iéy bardziéy się oftrokręźne ftaią. *Hub. Wft.* 134. Oftrokręźny cis. *Chod. Ges.* 150, piramidalny. OSTROKRZEW, - u, *m.*, drzewko, *acanthus. Cn. Th.*, Bärenklau; *Sr.* 1. holſka pahodźina; *Bs.* malina (*ob.* malina); *Cro.* oszád, sztrichak; *Eccl.* подли́ща. - §. 2) oftrokrzew (*ob.* oftokrzew), *Jlex aquifolium*, = *Crn.* kriftarz, Stechpalmen, krzew mierńéy wielkości, liście ma lśniące, oftre i kolące. *Kluk Rosl.* 2, 63, *Kluk Dyk.* 2, 55. Swiecący się oftrokrzew, ościami kolczatemi uzbroiony. *Karp.* 3, 52, *Min. Auz.* 34. OSTROKWAŚNY, - a, - e, smaku kwaśnego oftrego, scharfsauer, *Ec.* острокислый, *Gr.* ὀξύγλυκης. OSTROŁĘKA, - i, *ż.*, miasto w ziemi Łomżyńskiéy. *Dyk. G.* 2, 250, eine Stadt im Lomsynischen. *OSTROMENDARZ, - a, *m.*, n. p. Do oftromendarza epigramma. *Kchow. Fr.* 11, zdaie się z Łac. *emendare*, tyle co, oftry krytyk, surowy censor, aryftarch. OSTROMLECZNY korzeń, ziele, Szczeć Pomorska, *spina purgatoria.*, Meerkartendistel. *Syr.* 682. OSTROMÓWNY, - a, - e, - ie *adv.*, oftréy mowy, scharfredend, beißig, anzüglich, *Ec.* остроглаго́ливый. Syn w Greczyznie oftromówny Oyca oftrokrayczego. *Bal. Sen.* 47. OSTROMYŚLNY, - a, - e, *Petr. Et.* 224, byftry, scharfsinnig. OSTRONOSY, - a, - e, *OSTRONOSI, - ia, - ie, nosa lub dziuba śpi-

czastego, spitzündig, spitzschnäbelig. (*Ross.* остроносый śpiczasty). Kobuz, sokoli ani *ostronosi Żaden drapieżca gniazda tu nie nosi. *Pot. Arg.* 378. OSTROOKI, - a, - ie, oka czyli wzroku ostrego, bystrego, ostrowidz, scharfäugig, *Rs.* остроокій, остроглазый, острозрительный. Co na to rzecze ostrooki teolog? *Zrn. Pst.* 3, 96 *b*, ; OSTROPATRZĄCY, - a, - e, (cf. okulat, ostrowidz), bystrooki, scharfsichtig. *Cn. Th.*; *phys. et metaph.* - OSTROPEST, - u, *m.*, ziele, *carduus Mariae*, Unser Frauen Distel, ma liście kolące iak oset. *Kluk Rośl.* 2, 241, *Cro.* sésaliga. *OSTROPIEPRZNY, - a, - e, - ie *adv.*, ostrość pieprzu maiący, cf. pierny, porny; scharf wie Pfeffer. Poley ziele iest pachniące i ostropieprzne. *Syr.* 476. Smłod ziele, nie różni się od ieleniego korzenia, tylko, że ostropieprznieyszy. *ib.* 149. *OSTROPŁAW, ostryga. *Mon.* 75, 590, die Auster. OSTROPOL, - a, *m.*, miasto w Woi. Wołyńsk. *Dyk. G.* 2, 250, eine Stadt in Volhynien. OSTROPYSK, - a, *m.*, n. p. Niech mię samego Mars dręczy ucifkiem, A na kark płytkim czyha ostropyskiem. *Zab.* 15, 366, t. j. ostro siekący pysk, scharf schneidend Gefräß. - §. 2) Ostropysk mysz, die Spitzmaus, pysk ma bardzo zaostrzony. *Kluk Zw.* 1, 307, *Ład. H. N.* 113. - §. 3) Ostropysk, ryba morska, *xiphias. Cn. Th.*, der Schwertfisch (cf. iglica). Mieczyk czyli ostropysk ryba, że pysk ma ostro kończysty, z obu szczęk iak miecz, którym sieci przecina, okręty dziurawi. *Chmiel.* 1, 625. OSTROROG, - a, *m.*, miasto w Woi. Poznańsk., gniazdo familii Ostrorogów. *Dyk. G.* 2, 251, eine Stadt im Posenschen. *OSTROROZUMNOŚĆ, - ści, *ż.*, *perspicacia. Mącz.*, *Cro.* ostropametnosst; *Ec.* остропоя́тіе; der Scharfsinn. *OSTROROZUMNY, - a, - e, bystrego rozumu, poięcia, poiętny, bystry, *Cro.* ostropameten *sagax*; *Ec.* остропоя́тный. OSTROŚĆ, - ści, *ż.*, *Bh.* ostrost, wostrost, bystrost, bridkost (cf. bystrość, brzydkość); *Sr.* 1. wotroscz; *Sr.* 2. wotscho; *Vd.* ostrust, oistrust, oistrina, bistrust, ripezhust; *Cro.* ostrócha; *Dl.* ostro, bridkost; *Bs.* osctrost, osctrinna; *Rag.* osstrina, osornos, ofsornos, gljutina; *Ross.* острость, острота; die Schärfe im Stechen, Schneiden. Ostrość końca rzeczy zaostrzonych, iako igły, rożna, włóczni, koncerza, kołu, ; kończatość. *Cn. Th.*, (śpiczastość). Ostrość krawędzi abo brzuszcza wzdłuż idąca, iako noża, siekacza, topora, gnypa, brzytwy, miecza, ; ostrze, ostrzek. *Cn. Th.* Ostrość by naywiększa, za czasem ztępicie. *Cn. Ad.* 796. - *transl.* ostrość octu, pieprzu etc., *Dl.* tarpkofst (*ob.* cierpkość); *Ec.* бридостъ, остросте вкуса, горесть, остроже́лчїе; die Schärfe des Essigs etc. - Ostrość oczu, umysłu, ; bystrość. - Ostrość charakteru, surowość, srogość, die Härte, Schärfe. Ostrość tego człowieka, nieznośna mi; przed cnotą iego drżeć trzeba. *Teatr* 49 *b*, 53. OSTROSIECZNY, OSTROSIECZYSTY, - a, - e, mocno siekący, *Vd.* oistrureseu, scharf hauend. Mars nachylił w twardy raz ostrosieczney broni, I iuż bawoł głowy swey namniey nie uchroni. *Myśl. A b.* Ostrosieczyste w ręku błyskały się miecze. *Pot. Pocz.* 20. OSTROSŁUP, - a, *m.*, *pyramis*, die Piramide, der Spitzkegel. *Lesk.* 2, 178, *Geom.* 2, 132, śpiczastogran; *Vd.* sgorsaoistren steber, paramida. OSTROTRĘCZYNA, - y, *ż.*, ciernie Egiptskie pachnące, ein wohlriechender Aegyptischer Dornstrauch. *Tr.* OSTROTWARDY, - a, - e, niegładki a twardy, rauch und hart, scharf anzufühlen. Cąber ziele rószczki ma obłe i ostrotwarde. *Syr.* 506. OSTROW, - u, *m.*, *Bs.* ostrovo, otok; *Bh.* ostrow, ostrowec, ostrůwek; ostrowčan wyspiarz; *Slo.* ostrow, sigot; ostrowni wyspepny; *Ross.* островъ wyspa; gay polami otoczony; островка gatunek bałki w skalistych okolicach; *adj.* островскій; островитянинъ, *Ec.* островенникъ wyspiarz); kępa na rzéce, iezierze stawie, porosła; wysep trawą, chrostem, drzewem o lziany. *Cn. Th.*, ein Holm, eine Flußinsel, mit Eichen und Pappeln bedeckt. Wyspa na Wiśle, gdzie dębowe drzewa z topolowym z dawna porosło, zowią to ostrowem. *Klon. Fl. E* 3 *b*, (cf. kępa). *Stat. Lit.* 311. - §. 2) miasto powiatowe w ziemi Nurskiey. - b) miasto w Woi. Lubelskim. - c) w Woi. Kaliskim. - d) w Woiew. Nowogrodzkim. - e) miasto w Inflanciech. *Dyk. G.* 2, 250, Name verschiedener Städte. OSTROWĘGIEŁ, *ob.* Ostrokąt. OSTROWIDZ, - a, *m.*, zwierzę, der Luchs; *Bh. et Slo.* ostrowid, rys; *Sr.* 1. luks; *Vd.* oistrovid, risa, riss; *Sla.* risopas; *Crn.* ojstrovid, bistrovid, lisovt, levz, lévzhê, hêvz; *Cro.* ostrovid, heuz; *Rs.* островидъ, рысь. Zwierz w Indyi bardzo bystrego wzroku. *Otw. Ow.* 627, *Gor. Sen.* 292, *Mon.* 75, 590, *Chmiel.* 1, 86. - §. b) *tr.* ostrowidz abo ostrowid, człowiek ostro daleko widzący, bystrooki. *Cn. Th.*, *phys. et mor.*, *Cro.* ostrovid, *Ec.* остроэритель, ein Luchsauge, ein Scharfsichtiger, ein Luchs. *Chmiel.* 1, 583. W cudzych ostrowidzami, a w swoich kretami. *Pilch. Sen. Gn.* 244. Ostrowidz on na bliźniego A kret na siebie samego. *Jak. Bay.* 16. By kretowie ślepi na swe występy, a na cudze ostrowidzowie. *Sekl.* 27. Matki ślepe na wady dzieci, a ostrowidze na cnoty ich. *Pot. Arg.* 738. Ostrowidzu zbyt iaskrawie Przypatruiesz się każdéy cudzéy sprawie. *Mon.* 74, 467. *OSTROWIDNY, - a, - e, ostro widzący, ostrooki, scharfsichtig, scharfen Gesichts; *Vd.* oistrovidezh, bistroviden, bistrogleden; *Cro.* ostrovid; *Rs.* остроглазный. *OSTROWIDNOŚĆ, - ści, *ż.*, bystrość oczu, die Scharfsichtigkeit, *Vd.* oistrovidezhnost, bistrovidnost; *Cro.* ostrovidnoszt. OSTROWIDZOWY, OSTROWIDZY, - a, - e, od ostrowidza, Luchs-; *Sr.* 1. lukšowe. Gdyby ludzie mieli wzrok ostrowidzowy, aby wszystkie wewnątrz obaczyć mogli rzeczy, . . . *Bardz. Boe.* 74. - *Cro.* heuzovina, ; mięso ostrowidzowe; skóra ostrowidzowa). Trzeba na nich lisie mieć uszy, ostrowidzy dozór. *Zab.* 15, 247. Ostrowidzowe oczy. *Tr.* OSTROWIE, - ia, *n.*, miasto w powiecie Orszańskim. *Dyk. G.* 2, 250, eine Stadt. OSTROWIEC, - wca, *m.*, a) miasto w Woi. Sandomirskim. - b) w powiecie Oszmiańskim. *Dykc. Geo.* 2, 250, Name verschiedener Städte. OSTROWNIK, - a, *m.*, oselnik, ślifierz, bruśnik. *Tr.* 2350, der Schleifer; *ob.* ostrzyciel; *distg. Ec.* островенникъ wyspiarz, *ob.* ostrow). OSTROWO, - a, *n.*, miasto w woi. Witebskim. *Dyk. G.* 2, 250, eine Stadt in Litthauen. (OSTROŻA, - y, *ż.*, *Rs.* осторожка, ostrożność, die Vorsichtigkeit. Zginie, kto się nie ma na ostreży. *Pot. Jow.* 159). 2) OSTROŻA, ostrożenie, *ob.* ostrog. OSTROZĘBY, - a, - e, scharfzähnig, *Ec.* острозубый. Ostrozębe sierpy. *Zab.* 9, 17, *Pot. Jow.* 53. OSTROŻEK, - żka, *m.*, małe miasto w Wołyńskiém. *Dyk. G.* 2, 250, ein Städtchen in Wolhynien. (OSTROŻEN, *ob.* Ostróżny).

OSTROŻEŃ, - ia, *m.*, ziele *Cirsium. Syr.* 1444, ein Kraut. OSTROŻENIE, *ob.* Oſtrog. OSTROZIMNY, - a, - e, - o *adv.*, ſcharfkalt. Więcéy powolnych, niż oſtrozimnych dni przez tę zimę się spodziewam. *Fur. Uw. E* 2. OSTRÓŻKA, - i, *ż.*, *dem. nom.* Oſtroga, ein kleiner Sporn. - §. 2) *botan.* oſtróżka, ziele S. Katarzyny, brunatek, modrzeniec rogaty. *Urzęd.* 101, Ritterſporn, *consolida regalis. Kluk Rosl.* 1, 285, *Kluk Dyk.* 1, 184, *Bh.* ſtračka; *Crn.* oſtrogli, petelinzhek; *Vd.* divji komin; *Sr.* 2. kaplanki; *Rs.* живокость.

OSTRÓŻNIE *adv.*, nie na oślep, oglądaiąc się, ſtrzegąc się, vorſichtig, vorſichtiglich; *Sr.* 1. kedźbne; *Rs.* осторожно, опасно (cf. opatrznie). Idzie w rzeczach oſtróżnie, iako po ledzie, i pewną radą niepewnym ſkutkom ugadza. *Gorn. Sen.* 310. Nocny ſtróż krzyczy: oſtróżnie z ogniem; a sam w gębie z zapaloną lulką chodzi. *Mon.* 64, 208. Z kobietkami nie bardzo oſtróżnie poſtępować trzeba. *Teatr* 13 *b*, 62. Polacy oſtróżnie się mieli względem oświadczeń sąsiedzkich. *Uſt. K.* 1, 28, na oſtróżności się mieli). OSTRÓŻNIEĆ, - iał, *F.* oſtróżnieie *neutr. dk.*, oſtróżnym się ſtać, vorſichtig werden. *Off. Wyr.* OSTRÓŻNIK, - a, *m.*, ſtrzegący, oſtróżnie pilnuiący, der Verhüter, Hüter, Wächter. *Cautor alieni periculi*, opatrzyciel, oſtróżnik cudzéy niebezpieczności. *Mącz.* OSTRÓŻNIUCHNY, - a, - e, OSTRÓŻNIUCHNO *adv.*, *intens. adj.*, oſtróżny, iak nayoſtróżnieyszy, gar ſehr vorſichtig. *Klon. Wor.* 2. OSTRÓŻNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Vd.* varnoſt, varlivoſt (cf. wara! warować); *Bs.* opaza (cf. opatrzność); *Rg.* opaza, opaz, opip, pomgna; *Rs.* осторожка, осторожность, предосторожность, осмотрительность, опасство, бережливость; *Ec.* опасность, опасеніе, облюденіе; ſtrzeżenie się, oglądaiąc na wszyſtkie ſtrony, die Vorſicht, die Vorſichtigkeit, Behutſamkeit. Miey oſtróżność. *Kras. sat.* 61. Na oſtróżności nikt nie ſtracił. *Gaz. Nar.* 1, 395. Nauczę się oſtróżności na drugi raz. *Teatr* 29 *c*, 81. Wszędy dobra oſtróżność, lecz naybardziéy gdy cię Affekt niesie, tam się czuć trzeba mianowicie. *Pot. Arg.* 39. Często zbytnia oſtróżność czego się kto chroni, W toż albo w co gorszego ſkrupulata goni. *Pot. Zac.* 8, cf. z deszczu pod rynę; *incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim*). OSTRÓŻNY, OSTRÓŻEŃ, - żna, - żne, *Bh.* oſtražitý (czuyny); *Crn.* prevârn, varn; *Vd.* varn, varliu, previdni; *Bs.* opazan; *Rs.* осторожный (*diſtg.* острожный oſtrogowy), бережливый, бережный, предосторожный, опасный, осмотрительный; *Ec.* стрежливый; ſtrzegący się, oglądaiący się, vorſichtig. Lepsza zawsze oſtróżna boiaźń. *Teatr* 46 *c*, 49. Ufać oſtróżnie i oſtróżnym bydź ufaiąc. *Lub. Roz.* 127, *fide, sed cui vide*). Nauczyłeś mię rozumu, będę na cię oſtróżnieyszy. *Cn. Ad.* 544. Oſtróżny, opatrzny, oka byſtrego; przed sobą i za sobą widzi. *ib.* 796. Mądry oſtróżny, na obie abo na wszyſtkie ſtrony się ogląda. *ib.* 466.

*OSTROŻOŁCISTOŚĆ, - ści, *ż.*, *Eccl.* остроже́лчіе, Scharfgalligkeit, Schärfe der Galle; *adj.* *oſtrożołciſty *Ec.* остроже́лчный. **OSTROŻOŁTAWY, - a, - e, n. p. oſtrożółtawa sierć. *Otw. Ow.* 557, iasnożółtawy, hellgelblich. *OSTROŻYĆ, *f.* oſtróży *cz. dk.*, Oſtrożować *ndk.*, oſtrożeniem czyli oſtrógiem obwieśdź, verpaliſadiren, mit Sturmpfählen einſchließen, rund um befeſtigen; *Bh.* obſtrkati, = umſtecken); *pr. et tr.* Blokauzy i parkanami nieprzełomionemi obóz oſtróżował. *Tward. Wład.* 222. Jeśli wpadną tam nieprzyiaciele, pewnie dobrym rządem Pompeiusz z Markiem w koło ich oſtrożą. *Chrość. Fars.* 241. Dwór iego na koło groby po polach oſtroży. *Chrość. Luk.* 192.

OSTRUŻYĆ, OBSTRUŻYĆ *cz. dk.*, Oſtrugnąć *idntl.*, Oſtrugać *ndk.*, oſtrugiwać *czſtl.*, *Bh.* oſtrauhati; *Vd.* oſtergat (obſtrugati, = oheblować); *Cro.* osztrugati; osztruganye *elimatio*; *Bs.* oſtrugati; *Sla.* oſtrúgati ribu, = rybę ociosać); *Ec.* остругую; *Rs.* обстружить, остружливать, остроги́ваю, обстро́гиваю obheblować); w koło poſtrugać, beſchnitzeln. Oſtrugany, *Cro.* osztrugan). - *fig.* Nieoſtrugane męſtwo Wizygotów w czasie zwycięſtw, przemieniło się w czasie pokoiu w gnuśną uległość woli duchownych. *Czack. pr.* 1, 100, nieokrzesane). OSTRUŻYNY *plur.*, trzaſki, wióry, części oſtrużone, Abſchneidſel, Spáne; *Bh.* oſtružek; *Slo.* ſtružlina; *Vd.* lober, leberje, troshiza, oſtrushek, iverje, ſtrugalna troshiza, hoblovina; *Bs.* oſtrughe, koſtille (oſtrugotine, ſtrugotine *serrago*); *Cro.* osztrúsek, osztrusina; *Rs.* остружины; *Ec.* стружки. Trzaſki abo oſtrużyny buxbaumowe. *Cresc.* 475. (*Bh.* oſtružné-podatek 50 groszy Prazkich).

OSTRWIE, *plur. nom.* Oſtrew, *ob.* Oſtrzew.

OSTRY, - a, - e, OSTRO, Oſtrze *adverb.*, *Compar.* oſtrzeyszy, *contr.* oſtrszy, *Bh.* oſtrý, oſtro, oſtře, weſtrý, bridký (*ob.* brzydki); *Slo.* oſtrý, oſtro; *Sr.* 1. woſtré; *Vd.* oiſter, oiſtru, oiſtriunu, oiſtroritnu, oiſtroben, voiſter; *Crn.* ojſter, ojſtr, britke; *Cro.* oſtër, bridek, britki (cf. brzytwa), lyut (cf. Luty); *Dl.* oſtar, bridak; *Bs.* osctar, bridak, britki; *Sla.* oshtar, oſtro; *Rg.* ósctar, osctrij, ofsòran, osorni, brijtki; *Rs.* острый, востры́й, остръ, остро; (*oppos.* tępy), ſcharf. Oſtry na końcu, oſtrze śpiczaſty, ſcharf, ſpitzig. Wyzywaią się na parę oſtrych rożeńków. *Teatr* 30 *b*, 5. Nie było rohatyny z końcem oſtrszy sztych maiącym. *Otw. Ow.* 197. Nie używaią Turcy oſtro zakończonéy broni. *N. Pam.* 21, 288. Wieże murowane oſtro na kształt piramid. *Star. Dw.* 4, cf. oſtrosłup). Na oſtre abo na oſtrze gonić, = potykać się kopiią, Lanzen brechen. Na oſtrze gonić, *haſtis concurrere. Mącz.* To bywa w onéy gonitwie na oſtre za tarczą, że ieden będzie drzewcem przebity, a drugi mało co ranny. *Gor. Sen.* 353. Królewic = Książęciem gonił na oſtre w gończéy zbroi. *Gor. Dz.* 6. Gdy kogo obwinią o iaki uczynek, on zaś chce się szrankami albo oſtrą gońbą wywodzić, . . . *Szczerb. Sax.* 439, poiedynkiem w szrankach). - *transl.* gonię z kim na oſtre, = po nieprzyiacielſku z kim poczynam. *Dudz.* 46, mit einem anbinden. - - Oſtry wzdłuż abo na krawędzi, brzuszcu, iako nóż, siekacz, szabla, kosa, ſcharf, ſchneidend. Miecz na obie ſtrony oſtry. 3 *Leop. Gen.* 3, 24, oboiętny). Ten na króleſtwo naſtąpi, który ma miecz oſtrszy. *Bud. Ap.* 102. Języki oſtrsze nad miecz oboiętny. *W. Poſt. W.* 3, 55. Osła naymniéy sama oſtra nie będąc, żelazo oſtre czyni. *Gor. Dw.* 393. - *Translate vario modo*; *Math.* kąt oſtry, *acutus*, ein ſpitziger Winkel, który mnieyszy ieſt od proſtego. *Geom.* 1, 12, *Jak. Mat.* 1, 15, *Łeſk.* 10, (*oppos.* rozwarty). Oſtre kanty u rze-

mieślników, w robocie ukończonéy, czysto wyrobione kanty, scharfe Kanten. *Mag. Mscr.* - Brzegi rzéki bywaią ostre lub pochyłe. *Lesk.* 67, t. i. prosto przepaściste, scharfe Ufer. Ostre ładunki, scharfe Patronen, woreczki prochem napełnione złączone z pociskiem. *Jak. Art.* 1, 363; *oppos.* ślepe ładunki). Ostra ruda, która wiele, lecz kruchego daie żelaza. *Os. Zel.* 80 *et* 83, eine spießige Eisenader. Wino cierpkie, ostrym zowią. *Cresc.* 368, scharf, herbe, sauer; *Vd.* ripezh, grisezh, serbezhen; *Rs.* пробдчивый. Ostry ocet, ostry pieprz. *Tr.* - Ostry, rażący, przenikliwy, *Rs.* рѣзкій. Krzyk ostry na około, i postrach się szerzy. *Dmoch. Jl.* 2, 183. Jedni chcą mowę mieć z ostra umuskaną, drudzy cierpką surowość lubią. *Pilch. Sen. list.* 3, 288, wygładzoną z wszelkiéy ostrości). Akcent ostry *Rs. et Ec.* острая, оксїа. - Ostry rozum, bystry, przenikaiący, ein scharfer Verstand, Scharfsinn. Była ostrego rozumu. *Sk. Dz.* 375. Przestawał z ludźmi uczonemi, i w rozum ostremi. *Groch. W.* 512. Naród Polski z przyrodzenia ostry a roztropny iest. *Rey Pst. Ooo* 5, bystry, poiętny). Zwyczaynie ludzie tego nie widzą, chyba ieśli kto ostrsze oczy w téy mierze ma. *Zrn. Pst.* 3, 121 *b.* - §. Ostry, surowy, srogi, twardy, scharf, hart, strenge, *Sr.* 1. përe (cf. iary). Alexander Sewerus ostry był bardzo na żołnierską swawolą. *Star. Ryc.* 26. Oyciec móy natury ostréy, rzuca się, gniewa się. *Teatr* 30 *b*, 103. Będę się musiał chwycić ostrych środków. *ib.* 1, 23. Szczérość iego nadgradza zbyt ostry sposób myślenia. *ib.* 49 *b*, 38. Trzeba mu się ostro stawić. *ib.* 21 *b*, 70. Widząc, że się mu przyostrszym stawi, i coś groźéy się okazuie, rozumiał, że tą nieochota z dobréy myśli nie pochodzi. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 14, 30. W tych okolicznościach ostro docierać trzeba. *Teatr* 28 *b*, 134. Zbieg tak ostrych okoliczności każe nam wszystkie siły nasze gromadzić. *Gaz. Nar.* 2, 242. Jeśli na co ludzie ostrym okiem patrzą, tedy na to, iak W. K. M. urzędy szafuiesz. *Gor. Dz.* 37. - *Medic.* Choroby ostre, które prędko i z niebezpieczeństwem bieg swóy odprawuią. *Krup.* 5, 6, hitzige, gefährliche Krankheiten. Niemocy ostre, iako to, zarażenia powietrza, w piersiach wrzód, wielka niemoc i zapamiętanie z upadu. *Spicz.* 181. - §. Ostrym prawem, t. i. o gardło odpowiedać. *Szczerb. Sax.* 240, kryminalnie, o kryminał). - *Botan.* Ostre ziele, *asperago. Linn.*, Scharfkraut, Frauenkrieg. *Kluk Dykc.* 1, 57. OSTRYCH, *ob.* Ostrzyca ziele.

OSTRYGA, OSTRZYGA, AUSTRYGA (*Papr. Herb.* 33), *OSTROGA, - i, *ż.*, *Bh.* austrye; *Sr.* 1. austerna; *Vd.* austrije (*Vd.* ostriga, saklapniza, = muszla, małż); *Crn.* avshterga, ojstàrga, slavka (Slavkovje, Austerlitz, *Slavcovium*); *Cro.* ostriga; *Rg.* kamenića (cf. kamienica), *Bs.* kamenića; *Rs.* устерса, устрица; *Turc.* istiridia, *vulg.* stridia; *Gr.* ὄστρεον, *Lat.* ostrea, *Ital.* ostregha, *Holl.* oster, *Suec.* ostra, *Angl.* oister; *Germ.* die Auster, ostropław. *Mon.* 75, 590. Ostrygi, muszle złożone, służą u nas za pokarm wytworny. *Kluk.* Nie tak smaczne są Weneckie ostrogi, Karaś i łosoś drogi. *Petr. Hor.* 2, *N* 2 *b.* Rano się do niego na likwory schodzą; w wieczor ostrygi i stare wina ciągną. *Zab.* 13, 204. Ostryga wielka *Cro.* kapasandra.

OSTRYN, - u, *m.*, Ostrynia, - i, *ż.*, starostwo w Woi. Wileńskim. *Dyk. G.* 2, 251, eine Starostie im Wilnaischen. OSTRYŻ, *ob.* Ostrzyż.

OSTRZE, - a, *n.*, *OSTRZ, - a, *m.*, *Boh. et Slo.* ostří; *Crn.* ojstrina; *Vd.* oistru, ries, res, oistrina, rös; *Cro.* óstro; *Sla.* oshtàrje; *Bs.* osctrinna, osctro; *Rag.* osctro, osctrina, osstrina, osornos; *Rs.* остреё, остріё, заостроклъ, лезвеё; ostra część czego, die Schärfe, die Schneide; *oppos.* tylec, płaza, sztych). Miecz o dwu *ostrzu (*Dual.*, = o dwóch ostrzach). *W. Prov.* 5, 4, *Bud. ib.*, ein zweyschneidiges Schwert, cf. oboięczny). Ostrzem grozi natarczywemu. *P. Kchan. Orl.* 1, 198. Gdzie radzi ostrzem graią, śmierć taniec zawodzi. *Fred. Ad.* 37. Gonić na ostrze, = na ostre, *ob.* Ostry. - Ulgnął w sercu ostrz płytkiego grota. *Hul. Ow.* 10, t. i. ostry koniec, śpic, die Spitze. Bili na około obozu parkan z drzew na ostrze zaciosanych. *Nar. Hst.* 3, 149, ostrokończato). Ostrza, wszelkie naczynie żelazne ostro zakończone do cięcia, łupania, rąbania. *Jak. Art.* 3, 307, scharfe Werkzeuge. - Ostrze, ostrzwie, Spanische Reiter. Ostrze i kobylenie spuszczono. *Tr.* 2) OSTRZE *adv.*, *ob.* Ostry. OSTZRE, - a, *n.*, miasto w Woi. Kiiowskim. *Dyk. G.* 2, 250, eine Stadt im Kiiowischen. 3) OSTRZE, *ob.* Ostrzyć. OSTRZEĆ *niiak. niedok.*, zostrzeć *dok.*, ostrym się stawać, cf. ostrzyć się, scharf werden. *Chodk. Kost.* 1. Zęby ode rdzy zostrzałe. *Zebr. Ow.* 214.

OSTRZEDZ, *f.* ostrzeże *cz. dk.*, Ostrzegać *ndk.*, (cf. *Bh.* ostříhati *tueri*; *Slo.* ostříhám *custodio*, ostříhaní *custodia*; *Vd.* obstrezhi, = usługiwać; *Vd.* obstrashiti, = obwarować; *Ec.* остерегаю *custodia cingo*); *Rs.* остерегу, остерегаюсь, оберегу, оберегаю; przestrzegać kogo, warnen. *Cn. Th.* Przyprowadź mi go, przy nim otworzę wam wolą moię; ale przykazuię, żebyś go nie ostrzegł. *Teatr* 39, 166. Ostrzegać sobie co. *Tr.*, warować sobie, sich ausbedingen, vorbehalten. - *§. Ostrzegać czego, strzedz czego, pilnować, genau in Acht nehmen, beobachten. Ostrzegayże tedy tego każdy człowiecze! *Rey Pst. Mm* 3. *OSTRZEDZ się, przestrogę sobie z czego wsiąć, kaiać się, sich zur Warnung dienen lassen, sich ein Beyspiel, eine Lehre woraus nehmen. To iest mądry, co się na potym ostrzega. *Ezop.* 13. Jeśli chcesz nieprzyiacielowi uszkodzić, tedy trzeba milczenia, aby się z twéy mowy nieprzyiaciel nie ostrzegł. *Eraz. ist. L* 4 *b*, cf. postrzedz się). Często z podobieństwa rzeczy, od innych sprawionych, i my się obaczyć i ostrzec możemy. *Modrz. Baz.* 460, kaiać się, strzedz się, sich in Acht nehmen, sich hüten vor etwas. Niechay się ostrzegaią srogiéy kaźni od Boga. *Biał. Post.* 165. Ostrzegaycie się fałszywych proroków. *W. Post. W.* 447. Ostrzegaycie się od fałszywych proroków. *Rey Pst. Ji* 2. Pochlebców nay więcéy trzeba się ostrzegać, gdy się postawą i mową naypowolniéy stawią. *Kosz. Lor.* 49 *b.* Ostrzegayże się, abyś kiedy nie zapomniał przymierza tego. *W. Deut.* 4, 23. Ostrzegay się, abyś z nim nic nie mówił nielaskawie. *Radz. Genes.* 31, 29. OSTRZEGACZ, - a, *m.*, który ostrzega, przestrzega, der Warner, *Rs.* остерегатель. Potrzeba mieć iakiegoś ostrzegacza i prawdomówcę rozumnego, i przy wrzawie fałszywych baśni nadstawować ucha iednemu prawdziwemu głosowi. *Pilch. Sen. list.* 3, 169, *N. Pam.* 13, 61.

OSTRZEIA, *ob.* Ostryga.

OSTRZEK, OSTREK, *G.* oſtrzka, oſtrka, *m.*, oſtrze, die Schärfe, die Schneide. Siecz oſtrzkiem i kol sztychem. *Pasz. Bell. B* 3 *b.* Dwie kosie oſtrkiem do siebie obrócone. *Biel.* 61. Oſtrzkiem trzeba przełożyć, *malum sectione egens. Cn. Ad.* 797, man muß Ernſt brauchen. (cf. do żywego doiąć).

OSTRZELAĆ, *f.* oſtrzela *cz. dk.*, bić z ſtrzelby koło czego, beſchießen, beſtreichen; *Vd.* oſtreliti, obſtrieliti, okulpoſtreliti). Daie się spadziſtość przedpiersieniowi, podług góry, żeby ta dobrze mogła bydź z niego oſtrzelona. *Lęſk.* 2, 235. Mieysca te mogą bydź od nieprzyiaciela widzianemi i oſtrzelanemi. *ib.* 2, 235. - §. b) oſtrzelać konia, z oſtrachać go ſtrzelaniem, otrzaſkać, an den Schußknall gewöhnen. Konia do kilku razy oſtrzelać można. *Teatr* 33 *d*, 10. Żołnierz oſtrzelany, der Pulver gerochen hat.

OSTRZENIE, *ob.* Oſtrzyć. OSTRZESZOW, - a, *m.*, miaſto powiatowe w ziemi Wieluńſkiéy. *Dyk. G.* 2, 250, eine Stadt. OSTRZEW, - ſtrzwia, OSTREW, - ſtrwia, *m.*, pal z szczeblami do łażenia na mur, na drzewo, der Leiterbaum, die Pfahlleiter, Sturmleiter, Krahnleiter. Piechota sobie swe oſtrwie gotuie. *Kchow. Wied.* 21, *Cresc.* 634, *Boh.* oſtrew, přjwora, cf. *Vd.* oſterva). - §. b) rogatki, Spaniſche Reiter. Idą aż do téy ulicy, gdzie im oſtrzwie i spuszczone bronią kobylice przeyścia, *Pot. Arg.* 86. - §. 2) Oſtrzew *herb.*, *ob.* Nieczuia. OSTRZĘŻNICA *Krup.* 5, 63, *Cresc.* 22, *ob.* Oſtrężyny.

OSTRZYĆ, - ył, - y, *cz. dk.*, zoſtrzyć, zaoſtrzyć, naoſtrzyć, pooſtrzyć *dok.*, *Boh.* oſtřiti, woſtřiti, brauſyti, brauſſywam, břiditi (cf. brzydzić, cf. brzytwa, cf. brzusiec), zbřiditi, zoſtřiti; *Slo.* oſtřiti, oſtřim, brauſym; *Sr.* 1. wotzu; *Sr.* 2. tozisch; *Crn.* ojſtrim, ojſtim, brusem, brusiti; *Vd.* oiſtriti, pooiſtriti, naoiſtriti, pooiſtruvati, brusiti; *Dl.* oſtriti; *Cro.* òſtrim, oſtriti, oſtrènye, bruszití, brissati, brishem; *Bs.* osctritti, brusiti; *Rg.* osctritti; *Rs.* остритъ, мусатитъ, *ob.* musat, отточитъ, оттачиватъ, cf. toczyć); *Ec.* точѝтъ, точу̀; oſtrym czynić, zaoſtrzać (*oppos.* tępić), ſchärfen, ſcharf machen. Osła żelazo oſtrzy. *Kluk Kop.* 2, 82. Gdy się co na osełkach oſtrzy, wodą się maczaią. *ib.* 83. Bracia przeciw sobie miecze swe oſtrzyli. *Groch. W.* 336, Wzmacniaiąc nowy ten kray, oſtrzemy zawczasu ten miecz, którym Ameryka pomści się na wnukach naszych. *Pam.* 83, 2, 75. Cny rycerzu, oſtrz swe żelaza. *Star. Ryc.* 25. Miłość ich rozum i dowcip oſtrzyła. *Paſt. F.* 68, ſie ſchärfte ihren Verſtand. - Zęby na co oſtrzyć. *Teatr* 42 *c*, 10, oſkemę mieć, die Zähne auf etwas ſpitzen. Oſtrzył lis appetit na grona zbyt wysoko wiszące; lecz tylko ziemi pasł oczy. *Jak. Bay.* 108. - §. Oſtrzę co słowy, rzecz iaką niesłusznieyszą, okrutnieyszą, nieznośnieyszą czynię mówiąc. *Cn. Th.*, ich mache es ärger, als es iſt. - *aliter* Oſtrzyć będziesz te przykazania synom twoim. *Bud. Deut.* 6, 7, t. i. oſtro nakazać, einſchärfen. Oſtrzyć, pobudzać, ermuntern. Do potkania serca swe oſtrzyli. *Pasz. Chor. A* 3 *b.* Oſtrzyli na krew i serca i broni. *P. Kchan. J.* 230. Day Boże nam się do wiecznych dóbr nabywania pobudzać i oſtrzyć. *Sk. Dz.* 547. - Oſtrzyć serce, z iątrzyć, erbittern. Nie raczcie słuchać tych, którzy się przeciwko kniaziowi oſtrzą. *Gorn. Dz.* 98. Buntownicy wielu ludzi na urzędy oſtrzyli. *Sk. Dz.* 42. Bóg na Polſkę gniew swóy oſtrzy, kiedy iéy godne ludzie bierze. *Gor. Dw.* 317, t. i. gniewowi swemu folguie, er läßt ſeinen Zorn aus. Anaſtazyusz uczyniwszy pokóy z Persami, na Katoliki się oſtrzył. *Sk. Dz.* 486, t. i. srożył się, er ließ gegen ſie ſeinen Zorn aus. Arryani oſtrzą się na mnie. *Herb. Art.* 122. Faryzeuszowie tak się oſtrzyli na Jezusa, iak na proroków ſtarych ich przodkowie. *Odym. Sw.* 2, *O* 2. - *Phys.* Oſtrzyć się, z oſtrzeć, oſtrym się ſtawać, ſpitzig werden. Z młodu się tarnek oſtrzy. *Glicz. Wych. K.* 3, *Slo.* z mladi ſa trn' oſtři; *Vd.* sguda pozhne shgati, kar kopriva ozhe oſtati; zhlovek kashe v' mladuſti, kai ozhe biti v' ſtaruſti. cf. pokrzywa. OSTRZYCA, - y, *ż.*, ziele, *aparine*, Klebkraut, od swoiéy oſtrości nazwana; tudzież spona, od spinania szat. *Syr.* 557, *Kluk Rosl.* 2, 241. - §. 2) Oſtrzyca druga, turza trawa, *Bh.* oſtřice, ſwjzel; *Cro.* oſtricza, peszja trava; *Bs.* érgova trava; *Cro.* toricza; *arundo calama groſtis*, gatunek trzciny, rośnie na trawnych błotach; bydłu nie zdrowa. *Kluk Dyk.* 1, 54, Rohrgras, Schilfgras. OSTRZYCIEL, - a, *m.*, oselnik, co żelaza oſtrzy. *Cn. Th.*, der Schleifer, Schärfer; *Cro.* oſtritel; *Crn.* brusâr; *Vd.* brusnik, brusar, brusaru; *Rs.* точильщикъ. OSTRZYCIELKA, - i, *ż.*, die Schärferinn. (cf. *Cro.* oſtrilo *cos*; oſtrilnicza *mola acuminaria*).

OSTRZYDZ, oſtrzygł, *f.* oſtrzygnie, oſtrzyże *cz. idntl.*, Oſtrzygać *ndk.*, *Bh.* oſtřihati, oſtřihowati; *Sr.* 1. wóbtzihnyu, wobtzihам; *Vd.* oſtrizhi; *Cro.* obsztrisújem, oſtrisújem, oſtrichi, oſtriglyavam, oſsiſkávam, okolbati; *Rg.* oſtricchi, oſtrijzam, obſtricchi, oſtrizati; *Bs.* oſtricchi; *Rs.* остричь, остригатъ; w koło nożyczkami uciąć, mit der Scheere beſcheeren, beſchneiden, umſcheeren. Poszedł do klasztoru, gdzie się iako kleryk oſtrzygł. *Sk. Zyw.* 1, 230. Oſtrzyżenie włosów nietylko było znakiem kleryctwa, ale też chrześciańſtwa, i nieiakiego poddańſtwa ſtolicy Apoſtolſkiéy. *Nar. Hſt.* 2, 280. Duchowni przez oſtrzyżenie włosów bogu poślubieni bywaią. *Kucz. Kat.* 2, 614. Żydzi monetę psuią oſtrzygnieniem pieniędzy. *Petr. Pol.* 75.

*OSTRZYGA, *ob.* Oſtryga. OSTRZYGOIAD, - a, *m.*, *haematopus oſtralegus*, ptak Indyyſki, oſtrzygami żyiący. *Kluk. Zw.* 2, 18, der Auſtermann, eine Art Spechte, *Rs.* кривокъ, кривецъ.

OSTRZYŻ, - a, *m.*, OSTRYŻ, *Botan.* oſtrzyż wonny, Cyperſki korzeń, galgan dziki, Koszykowe ziele. *Sleszk. Ped.* 417, *cyperus*, *Cro.* peronicza, *Bs.* perogniça, wilder Galgan, Cyperwurzel. Oſtrzyż Indyyſki, szafranica, żółcień, *Curcuma. Syr.* 28, *Kluk Dyk.* 1, 173, *Krup.* 5, 201, Gelbwurz. - §. 2) Oſtrzyż, *Jllyriis*, orzeł morſki. *Cn. Th.*, *Bh.* oſtřiž, *dem.* oſtřjžek, *falco cenchris*, der Wannenweihe; *Slo.* oſtriž *iesiotr*; *Vd.* oſtresh, z okuń). OSTRZYŻEK, - żka, *m.*, co ſtrzyżeniem ucięto, das Abſchneidſel; *Bh.* oſtřižek; *Slo.* oſtřižky; *Sr.* 1. wotreznené truh; *Cro.* oſtrisek; *Rg.* oſtrìxak; *Bs.* oſtrisgjak, oſtriscki, oſtrughe, ſtrrigotine, koſtille). Oſtrzyżki z sukna od poſtrzygacza. *Syr.* 311. Nabierać oſtrzyżków, które tafelnik oſtrzyga. *Torz.* 173. OSTRZYŻENIE, OSTRZYŻONY, *ob.* Oſtrzydz. OSTRZYŻYNY *plur.*, akt oſtrzygania, ſtrzyżenia, die Schur.

OSTUDA, - y, *ż.*, oſtudzenie, zaziębnienie, *Bh.* oſtuda nikczemnik; *Vd.* oſtuda, grosa, z wſtręt; *Rs.* остуда, z wzdrygnienie); die Erkältung. Duszność, kaszle, oſtuda, ziębiączki iesienne. *Zab.* 5, 555 *Koſſ.* - *§. Opo

*blachy (*vitiligines*), które po ciele pokazuią się, ludzie prości nazywaią ostudami, i wiele baśni o nich plotą. *Syxt. Szk.* 229, Schwinde, Leberflecke. OSTUDZIĆ, ODSTUDZIĆ, *f.* ostudzi *cz. dk.*, Ostudzać *ndk.*, chłodnieyszym czynić, robić, żeby ostygło, lecić, abkühlen, kühler machen; *Rg.* ostudenitti; *Bs.* ostudeniti, ostuditi, ohladiti; *Cro.* osztudenivam; *Rs.* остудить, остужать; (*Sr.* 2. se wostuzisch mierzić sobie; *Sr.* 1. wostudźa so mi mierzi mi, *Crn.* osstudim, = obrudzić, *Vd.* ostuditi se, = brzydzić się; *Vd.* ostuden, = mierziony). Skoro zawre, odstaw, i odstudź i przecedź. *Hor. sat.* 220. Potrawy ostudzone. *Tward. Wład.* 175, *ob.* ostygły). Ci nawet, których stary wiek ostudzi, Na tak się słodkie obietnice nęcą. *Morszt.* 82. Strach krew' ostudza we mnie, a radość ią grzeie. *Teatr* 46, 37. Jak ią umie łudzić, To w niéy rozpalić miłość, to przyiaźń ostudzić. *Teatr* 48 *b*, 15. *OSTYDNĄĆ, OSTYGNĄĆ, *f.* ostygnie *neutr. idntl.*, Ostyga *pr.*, zimnieyszym się stać, oziębnąć, letnieć, kühler werden, abkühlen, kalt werden, erkalten; *Rg.* ostinuti; *Rs.* остыть, остынуть, остывать, устынуть, устыть, устывать; *phys. et mor.* Co ostygnie ieden materacyk, to drugi ciepły przyłożysz. *Perz. Cyr.* 1, 80. Oddech w piersiach ustaie, krew' w żyłach ostyga. *Teatr* 44 *d*, 38. Wszystko ustaie, i miłość moia ostygła. *Węg. Mar.* 1, 131. Z czasem i zapalczywa chuć we mnie ostydła, Za laty popędliwe opadły mnie skrzydła. *Zimor. Siel.* 141. Chęć we mnie nie ostydła. *Zab.* 7, 155 *Węg.* Turcy bardzo teraz ostygli w religii swoiéy, i łagodnieysze obyczaie przyięli. *Pam.* 83, 2, 160. Ostydnienie a lenistwo na służbie bożéy. *W. Post. W.* 3, 496. *Ostydły, Ostygły, ostudzony, letni, *Vd.* ostuden, kalt, erkaltet. Ostygło, *Ostydło *adv.* – Żeby nas śmierć nie zastała tak ostydłych i oziębłych w wierze. *W. Post. W.* 2, 341. Żaden ostydło niech nie przystępuie; niech wszyscy będą gorący i zapaleni. *W. Post. W.* 246. Wiara zimna i ostydła. *Rey Ap.* 29. Podnieta ostydłym sercom. *Groch. W.* 27. OSTYGŁOŚĆ, – ści, *ż.*, oziębienie, *phys. et moral.*, die Abgekühltheit, die Kaltsinnigkeit, *Vd.* ostudnost.

OSUĆ, osuł, *f.* osuie *cz. dk.*, osypać, *Crn.* obsúti, obsujem; *Bs.* obsuti; *Vd.* okulsasuti, obsuti; rund aufschütten, beschütten. Już się śmiertelnym osuli popiołem. *Chrość. Ow.* 35, cf. osutka, osutkowy.

OSUCH, – u, *m.*, OSUSZEK, – szka, *m.*, *dem.*, kołacz suchy, twardy, ein harter, trockner Kuchen; *Sr.* 1. wosuch (*Talmuth.* סוס *artocreas*). Chleby przaśne i osuchy bez kwasu. *Leop. Exod.* 29, 1, *Wuiek ib.* *Sphaerica*, nieiakie pączki, kołacze, placki albo osuszki, okrągłemi gałuszkami z ciasta natykane. *Mącz.*, *Pim. Kam.* 502, *Haur Ek.* 86. – §. b) *tr.* Kiedy też zginie brzydki osuch stary. *Pot. Syl.* 23, t. i. wyschły dziad, szczepa, ein ausgetrockneter alter Mann.

OSUCIZNA, – y, *ż.*, osutki, osutkowa choroba, krosty, Ausschlag, Blattern. *Comp. Med.* 86.

*OSUDAR, – a, *m.*, der Richter. Każda horda Słowiańska miała swego osudara czyli sędziego. *Nar. Hſt.* 6, 184. (*Etym.* sąd, *Sla.* sud).

OSUMOWAĆ, *f.* osumuie *cz. dk.*, summy obliczyć, Summen zusammen zählen. Bóg liczbę odprawi, iż liczbę osumowaną uczyni na ziemi. *Bud. Prov.* 9, 28.

OSUNĄĆ, *f.* osunie *cz. idntl.*, Osuwać *ndk.*, (*Rs.* осунуться dostać policzków twarzy wpadłych), znacznie posunąć, hin rücken, hin schieben, gleiten, *propr. et fig.* Brzegi się osuną, ziemia się osunęła, z góry ze schodów noga mu się osunęła, i spadł. *X. Kam.* Koń ten z wielkim osunieniem przedniemi nogami Heliodora uderzył. *Leop.* 2 *Mach.* 3, 25. Pospólstwo zgodnie się na to osunęło, z usilnością uchwałę onę popierało, nakazywało. *Pilch. Sall.* 287. Sługa osunął się za przymówką na pana swego. *Ezop.* 108, porwał się uymuiąc). Heretyk ten na Troycę nayśw. się osunął. *Hrbſt. odp. H b*, odważył). Jakoby się na was Piotr Ś. osunął, który powiedział, iż ... *Zrn. Pſt.* 3, 590, rozgniewał). Osunąwszy się Jakób, rzekł ... 1 *Leop. Gen.* 30, 2, rozgniewawszy się).

OSUROWIAŁOŚĆ, – ści, *ż.*, osurowienie, die Rohheit, Osurowiałość żołądka. *Syr.* 527. OSUROWIEĆ, *f.* osurowieie *neutr. dk.*, surowym się stać, roh werden. Osurowiałe rany w zimnéy nocy Dopiero bole czuły niesłychane. *P. Kchan. Jer.* 204. Za ranami osurowiałemi Ból mu doymował, ból się bardzo srożył. *ib.* 253. Maść osurowiałym ustom. *Syr.* 748.

OSUSZEK, OSUSZKI, *ob.* Osuch. OSUSZYĆ, *f.* osuszy *cz. dk.*, Osuszać *ndk.*, w koło suchym uczynić, wysuszyć, trocken machen, betrocknen, abtrocknen; *Bh.* osussowati, osussugi; *Vd.* obsushiti; *Bs.* ofsusciti; *Rg.* osùsciti, ossùsciti, suuscim, usùsciti; *Rs.* осушить, осушивать, обсушивать, осушка, осушенïе; *Eccl.* оземленити, оземленяю, *pr. et fig.* Kiedy oczy z płaczu osuszę? *Gęb. Hym* 323. Darmo mię kto cieszyć ma, oczu nie osuszę, Jużem się w ten płacz włożył, i dziś płakać muszę. *Groch. W. A* 3. Nie mówcie, że natura kray nasz tak osusza, Iżby nie mogła kiedy spłodzić geniusza. *Przyb. Luz.* 170.

OSUTKA, – i, *ż.*, osucizna, wszelkie krosty lub plamy, któremi kto osuty lub obsypany, cf. okrostawiałość, owrzedziałość, *Rg.* scésce, cf. szyszka; *Bh.* spala; *Crn.* ossip, ossúta; Ausschlag oder Flecken, womit jemand gleichsam beschüttet ist. *Maculae Hepaticae*, osutka. *Comp. Med.* 11, Leberflecken. Ciało osutką, krostami i petociami popstrzone. *Haur Ek.* 178. (*Bh.* osutiny, odra, die Masern. *Tr.*, *Bs.* ofsutise, ospice iziti, *pustulae erumpunt*, (*Crn.* Osùjak, = miesiąc Marzec). OSUTKOWE choroby, iako to ospa, fryzle etc. *Perz. Lek.* 244, Krankheiten mit Ausschlag. Osutkowa gorączka, *febris exantematica.* *Perz. Lek.* 49. OSUTY, *ob.* Osuć.

OSUWAĆ, *ob.* Osunąć. OSWAIAĆ, *ob.* Oswoić.

OSWĘDZIĆ *cz. dk.*, oswędzać *ndk.*, opalić, obżegać, versengen, besengen, bebrennen; *Vd.* osmoditi, odsmoditi, sasmoditi, posmoditi, posmojati; *Bs.* osmuditi). Motyl, choć skrzydła oswędzi, Nie ieden z chęci w tenże ogień pędzi. *Mon.* 71, 74. Motyl póty nię przestaie koło świecy goreiącéy krążyć, póki swych skrzydeł nie oswędzi, i upadłszy szczypcami starty nię zostanie. *ib.* 70, 242.

OŚWIADCZYĆ, *f.* oświadczy *cz. dk.*, Oświadczać *ndk.*, *Bh.* oswědčiti, oswědowati; *Cro.* ochituvati; *Vd.* nasvunati, osvunati, na snanje dati; *Rs.* изъявить, изъявлять, освидѣтельствовать, засвидѣтельствовать, dać poznawać, odzywać się z zdaniem swoim, deklarować się, zapewnić o czym, oznaymić co, erklären, andeuten, anzeigen, zu erkennen geben, für gewiß andeuten. Nie śmie mi oświadczyć miłości swoiéy. *Teatr* 35 *b*, 75. Sama mu się

oświadczę, że go kocham. *Teatr* 22 *c*, 71. Aby oświadczyli miłość swoię, i affekt przeciwko królowi, złożyli się na 150.000, i to królowi oddali. *Birk. o Ex.* 31. Oświadczony *Rs.* засвидѣтельствованный, cf. zaświadczony). Oświadczenie, = deklaracya, zapewnienie przychylności, obietnice, Aeußerung, Gunsterklärung, Freundschaftsversicherung, Verheißung; *Vd.* nasvunanje, nasvunost, posvunost; *Rs.* изъявленїе, засвидѣтельствованїе. Zbyteczne oświadczenia i ceremoniie nie są oznaczeniem uprzeymey chęci. *Kras. Pod.* 2, 59. Na oświadczeniach im nie zchodzi. *Teatr* 21, 115. Szczéra ludzkość czyni niekiedy oświadczenia; ale na czczych się słowach nie zasadza; krótkie są, niekunsztowne, ale skutek za niemi nadchodzi. *Kras. Pod.* 2, 59. Uczyniwszy oświadczenie przytomnym Panom i Professorom, miał taką mowę. *Zab.* 16, 162, t. i. uczyniwszy im kompliment. - Pięknie nas przyiął; tysiąc grzeczności i wdzięczności oświadczył. *Zab.* 12, 199, er hat uns 1000 Höflichkeiten gesagt. Jestem przysłany oświadczyć Panu powinną attencyą. *Mon.* 67, 93, Ihnen die schuldige Achtung zu bezeigen. - §. Oświadczam się przed kim, abo u prawa, = protestuię. *Cn. Th.*, ich protestire. Oświadczanie, = protestacya. *Cn. Th.* *Oświadczać się kim, = świadczyć kim, einen zum Zeugen anrufen; *Sr.* 1. wobświedkoscjam, wobswědzjam. Bóg sam, którym się oświadczamy, zostanie sędzią tego. *Vol. Leg.* 4, 791. OŚWIADCZYCIEL, - a, *m.*, który co oświadcza, który się oświadcza, der Erklärer, der sich erklärt, declarirt. Przyiaźni oświadczyciel wierny, *veri non dissimulator amoris. Zebr. Ow.* 106.

OŚWIATA; - y, *ż.*, odbiianie się światła, oświecenie, szerzenie się światła w koło, światło, die Erleuchtung, das Licht; *Bh.* oswět; *Rs.* отсвѣтъ, *phys. et tr.* Szalupa śpieszyła ku morzu; przy oświacie rybacy mogli rozeznać, że to łódź Moskiewska. *Pam.* 83, 334. Mieysce ono często ognie i oświata niebieska objaśniała. *Krom.* 352. Na wabną pereł kosztownych oświatę, Przywiodła męża o życia utratę. *Hor.* 2, 118 *Nar.* Historya iest oświatą prawdy, mistrzynią żywota. *Krom. dedyk.* Przyćmione Muzy lustr biorą nowy, Oświata narodu pewna. *Nar. Dz.* 2, 69, cf. oświt).

OŚWIECIĆ, *f.* oświeci *cz. dk.*, Oświecać *niedok.*, *Bh.* oswjtiti, oswěcowati; *Sr.* 1. wobswětlam, wobswětjam; *Sr.* 2. hußwětlisch; *Bs.* osvitlati, prosvitliti, obsinuti; *Vd.* osvietiti, obsvietiti, obsvetluvati, obstreti, presvietiti; *Cro.* oszvetlávam, preszvechújem, preszvetilszem; *Dl.* proszvitlynjem; *Rg.* osvjetlatti; *Ross.* освѣтить, освѣщать, просвѣтить, просвѣщать, осїять, осїявать; *Ec.* свѣтлити, озарить, осарять, предозарити, предозарянти (cf. zorza), свѣтоводити, свѣтоводствовати, свѣтоводительствовати, руководствовать умнымъ свѣтомъ; światło koło czego szerzyć, światłym uczynić, objaśnić, erleuchten, *phys. et metaph.* Pośpieszmy się; oto im świta, a podobno nie potrzeba, aby słońce nasze oświecało czynności. *Teatr* 13, 71, beleuchten. - Pilki ogniste z naprawą iasno palącą, dla wyszpiegowania czynności nieprzyiacielskich, zowią oświecaiącemi. *Jak. Art.* 2, 95, Leuchtkugeln. Wiek to teraz oświecony; wszyscy filozofami. *Teatr* 29, 10, t. i. światły, unser aufgeklärtes Jahrhundert. Oświecenie, *phys. et moral.*, światło, Erleuchtung, Erhellung, Licht, Beleuchtung, Aufklärung; *Crn.* svęzhêva; *Vd.* obsvietek, obsvietlenje; *Rs.* просвѣщенїе; *Ec.* свѣтоводительство, руководство отъ умнаго свѣта. Starzy kościelni doktorowie częstokroć oświeceniem krzest S. zowią. *Urbft. lek. G. b.* Człowiek bez oświecenia. *Teatr* 15 *c*, 90, bez światła, ohne Aufklärung. On oświecony łotr, wisząc z Panem, królem go wyznał. *Sk. Kaz.* 149. Oświecić się, nabrać światła, stać się światłym, sich aufklären, aufgeklärt werden; *Rg.* osvjèstitise; *Ec.* свѣтлѣться, упремудритися, упремудрятися. - §. Jaśnie Oświecony, *e* tytuł Książęcy, Eure Durchlaucht, Eure Hoheit; *Vd.* Svietel, Suetli, Presvietel; *Rg.* Vascja Prisvjètlos, Vasco Gospostvo Prisvjeetlo; *Rs.* свѣтлѣйшїй, пресвѣтлѣйшїй, всепресвѣтлѣйшїй, сїятельный, сїятельнѣйшїй, (высокопросвященный tytuł metropolitów, cf. Nayprzewielebnieyszy). Co u nas Jaśnie Oświecony, to gdzie indziey zowią Wasza Wysokość. *Kraj. Pod.* 113. Gdy dobrze czynisz, mam cię pewnie za szlachcica, Niech cię każdy Wielmożni, niech Jaśnie Oświeca. *Nar. Dz.* 3, 111, niech ci da tytuł Książęcy. - §. b) Oświecić ślepego, wzrok niewidomemu przywrócić, einen Blinden sehend machen. Messyasz ślepe oświecał, głuchym słyszenie przywracał. *Biał. Post.* 38. Chrystus tylko mógł ślepego oświecić. *W. Post. W.* 25. Tobiasz po oświeceniu swoim żył ieszcze 40 lat. *W. Tob.* 14, 1, po przeyrzeniu.

OŚWIĘCIĆ *cz. dk.*, Oświęcać *ndk.*, *Sr.* 1. wobswětjam; *Rs.* освятить, освящать, *ob.* poświęcić, weihen. Kapłana raz oświęconego, drugi raz święcić nie można. *Herb. Art.* 46. Jaromira chcieli oświęcić na biskupstwo. *Biel. Sw.* 147. Spodziewali się, iż się oświęci, a na kapłaństwo pasować będzie. *Glich. Wych. O.* 5. OŚWIĘCICIEL, - a, *m.*, poświęciciel, der Weiher, Heiliger, Einweiher; *Rs.* освятитель. Trzeciey osoby iest skutek oświęcenie, a tak bóg przez wierne swoie iako oświęciciel bywa poznawany. *Smotr. Lam.* 98.

OŚWIECICIEL, - a, *m.*, który oświeca, oświecaiący, der Erleuchter; *Cro.* preszvetitel, *f.* preszvetitelicza; *Ross.* просвѣтитель, *f.* просвѣтительница; *Ec.* свѣтоводитель. W nich kray znaydzie oświecicielów. *Kras. Podst.* 162. Gdy oświeciciel twarz ukaże światu Wszystko żywotnym wnet orzeźwia duchem. *Kniaź. Poez.* 2, 251, Feb, słońce). OŚWIECICIELKA, - i, *ż.*, die Erleuchterinn. Jaśnie OŚWIECONOŚĆ, - ści, *ż.*, tytuł i godność Książęca, die Durchlauchtigkeit, durchlauchtige Hoheit; *Bh.* oswjcenost; *Vd.* Svetlust; *Rs.* сїятельство. Przyydzie czas, gdzie zwyczaynym losu igrzyskiem przyćmi się owa zbyt błyszcząca Jaśnie Oświeconość lub Jaśnie Wielmożność. *Kras. Pod.* 2, 167. Gniewał się na rodzice, którzy dla blahego zysku gotowi Jaśnie Oświeconość łączyć z Wielmożnością. *Kras. Doś.* 770, t. i. księżniczkę za szlachcica wydawać. OŚWIECONY, *ob.* Oświecić. OŚWIETNOŚĆ, OŚWITNOŚĆ, - ści, *ż.*, świetność w koło czego, glanc, Helle, Glanz, Schimmer. Oświetność a blask złotych zbroy i pancerzów. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 5, 3. Ujrzał maiestat i oświtność w złocie i w śrebrze. 1 *Leop.* 1 *Mach.* 15, 32. OŚWIĘTNY, - a, - e, świetny, blask rzucaiący, glänzend. Twóy urząd *wielmi oświętny, wysoki a poważny iest. *Mącz.* Oświętne niebo. *Zab.* 14, 161.

OŚWIEŻEĆ, Odświeżeć, *f.* oświeżeie *neutr. dk.*, świeżość odzyskać, odmłodnieć, wieder frisch werden. Ufaiący w Panu oświeżeią, a nie spracuią się. *Radz. Jez.* 40, 31. Jądrka orzechowe w wodzie ciepłéy moczone, nabyły wilgotności, i stały się oświeżałe. *Cresc.* 404. Pod Sylwestrem papieżem kościoł chrześciański oświeżał. *Biel. Sw.* 59. OŚWIEŻYĆ, Odświeżyć, *f.* oświeży *cz. dk.*, oświeżać, odświeżać *ndk.*, świeżym uczynić, odmładzać, wieder auffrischen. (*Rs.* свѣжевать, освѣжевать, свѣжую skórę zdzierać); *Rs.* освѣжить ochłodzić). W sercu zabolałym takowe rozmowy Źle zagoione rany oświeżały. *Pot. Syl.* 471. Czemuż to tak niewzględnie odświeżasz me żale? *Tręb. S. M.* 12. Na sam ten posłuch starzec nagle się odświeży, J iak młodzian na wsparcie królewica bieży. *Przyb. Luz.* 91. Niech przy tym posągu lud w dorocznym obchodzie odświeża wieńce wdzięczności. *Gaz. Nar.* 1, 300, niech odnawia.

*OSWIK; n. p. Oswiki, tkanki, bramki, i insze stroie białogłowskie. *Sax. Tyt.* 6. ?

OŚWIT, -u, *m.*, oświtnienie, świtanie, świt, odednienie, brzask, *Cro.* oszvet *prima lux*, die Morgendämmerung, das Tagen. Gdy iutrzenka oświt na niebie roztoczy. *Przyb. Luz.* 17. Wprzód nim dnia trzeciego oświt wróci biały, Z grobu wstałego będą go gwiazdy witały. *Przyb. Milt.* 395. OŚWITNĄĆ, *f.* oświtnie *intrans. idntl. impers. et person.*, oświta *pr.*, odednieć, tagen, Tag werden; (*Bs.* osvanuti *esse in aurora*, *Cro.* oszvenújem *diluculo*). Skoro lepiéy oświtnie, iakoż zorze wschodzą, póydę z tobą w drogę. *P. Kchan. Orl.* 1, 76. Jak oświtło. *Bard. Luk.* 54. Dzień potym oświtł, i gdy piérwsze słońce Rozpuściło po górach promieni swych końce ... *Otw. Ow.* 348. Dzień do téy sprawy naznaczony, gdy oświtł, ... *Birk. Dom.* 113, da der Tag anbrach. Jmienia twego, o królowa można, Sława, kędy noc mierzchnie, dzień oświtnie. *Pot. Syl.* 474, t. i. na wschodzie i zachodzie). - Διεφαυσεν αυτοις εν Χεβρων, oświtło im, abo i oświtli w Hebron. *Cn. Th.* *Lucanus*, dniowy, oświtły. *Mącz.*, hell, bey Tage. - *§. W wielkiéy ozdobie zawsze dom Kostków oświtał. *Chodk. Kost.* 8, słynął, kwitnął, świetnym był). - *§. Tuć się *ośwituią obyczaie panów tych, którzy boga nie znaią, w Piłacie, iż okazuią sprawiedliwość potoczną. *Zrn. Pst.* 3, 774 *b*, może *oświecaią* się, objaśniaią się). OŚWITNOŚĆ. *ob.* Oświętność.

OSWOBODZIĆ, *ODSWOBODZIĆ, *f.* oswobodzi *cz. dk.*, Oswobadzać *ndk.*, *Boh.* oswoboditi, oswobozowati; *Slo.* oswobozugi; *Sr.* 1. wożwobodnoscjam; *Vd.* osloboditi, rieshit, odreshit; *Crn.* resproſtiti; *Rg.* oslobodditi, uslobodditi (cf. swoboda, sloboda); *Sla.* osloboditi, oslobodjen; *Bs.* osloboditi; *Cro.* oszloboditi, oszlobadyam, oszlobágyam, oszlobodilszem; *Hg.* szabaditanni, felszabaditom, kiszabaditom; *Rs.* освободить, освобождать; wolność przywracać, z niewoli uwolnić, wyratować, wybawić, befreien, erlösen, erretten. Chrystus opętanych od szatana odswobodził. *Biał. Post.* 37. Bóg oswobadza wierne swe od wszelakiego niebezpieczeństwa, iako oswobodził Moyżesza od utonienia. *ib.* 120. Czemuż nieczystą w oczach cierpisz glinę, J z nieprawości iéy nie oswobadzasz? *Chrośc. Job.* 40. OSWOBODZICIEL, - a, *m.*, *Rg. et Bs.* osloboditegl; *Cro.* oszloboditel; *Hg.* szabadito; *Rs.* освободитель; uwalniacz, der Befreyer, Erretter. Franklin, sławny oswobodziciel świata nowego. *Gaz. Nar.* 1, 12. OSWOBODZICIELKA, - i, *ż.*, die Befreyerinn; *Rs.* освободительница.

OSWOIĆ, *f.* oswoi *cz. dk.*, Oswaiać *ndk.*, z czym abo do czego, *z* przyzwyczaiać do czego, wkładać, wprawiać w co, przyuczać, nakładać kogo czego, einen an etwas gewöhnen, einem etwas gewohnt machen. (*NB.* w innych dyalektach ma znaczenie przyswoienia, t. i. przywłaszczenia sobie, n. p. *Bs.* osvoiti, posvoiti *usurpo*, *Rg.* osvoitti *occupare*, *acquirere*, osvoittise *rinfrancarsi*, *ricuperare il perdutto*; *Cro.* oszvajam *approprio*; *Ec.* освоиmu, завладѣть, присвоить, зажилить, усвоию przywłaszczyć). Nałóg oswaia z trudem. *Ossol. Bay.* 2. Piérwéy ią oswoię, i do téy odrażaiącéy figurki i ubioru. *Teatr* 19 *c*, 74. - §. Oswoić zwierzęta, okrocić, ułagodzić, obrochmanić, ołaskawić, swoyskiemi uczynić, Thiere zahm machen. Jaszczurka pospolita oswaia się, łaskawi. *Zool.* 208, sie wird zahm, läßt sich zähmen. Nayoswoieńsza para, łani z ieleniem. *Przyb. Milt.* 352, t. i. nayłaskawsza, das zahmste Paar. - *tt.* Panieneczka przystoyna; tylko że to iakieś stworzenie dzikie. *Br.* Niczego to; oswoi się to. *Teatr* 26, 74, wird schon zahm werden. - §. Oswoić się z czym abo do czego, *recipr.*, *z* przywyknąć czemu, etwas gewohnt werden, sich an etwas gewöhnen. Oswoię się do téy odrażaiącéy figurki. *Teatr* 19 *c*, 7. Oswoiony z czym, *z* obeznany z tym, przywykły, an etwas gewöhnt, etwas gewohnt geworden. Człowiek przyymuie oboiętnie naywiększe zbrodnie, ieżeli iuż z niemi oswoiony, ieżeli do nich iego zmysły przywykłe; lecz obruszy się zawsze na zbrodnie pomnieysze, ieżeli one są nowe, ieżeli piérwszy raz iego oczy lub uszy rażą. *Przestr.* 41. - §. *neutr. passive*, Oswoi się, *z* straci rażącą nowość, nawykną-ć tego, man wird es gewohnt. Chociaż cielesność nielada iest przewinieniem, atoli zwyczaiem tak się oswoiło, iż to za nic maią. *Pilch. Sall.* 175. OSWOICIEL, OSWAIACZ, - a, *m.*, który kogo oswaia, der Gewöhner; (*Rg.* osvoitegl *conquistatore*; *Ec.* усвоитель przywłaszczyciel).

OSYCHAĆ, *ob.* Oschnąć.

OSYP, *ob.* Osep. OSYPAĆ, OBSYPAĆ, *f.* osypie *cz. dk.*, Obsypować, Obsypuie *ndk.*, *Bh.* osypati, osypati, osypawati; *Sr.* 1. wożypam, wobsypam, wobsatjam, sypam předł; *Cro.* obszipávam; *Rs.* осыпать (*z* kameryzować, осыпный kameryzowany); osuć, w koło posypać, um etwas herum schütten, rund um beschütten, umstreuen, bestreuen. Pola kwieciem osypane. *Brud. Ost. A* 3. Tworca dziwnym czynem Osypał dla nas niebo licznym świateł gminem. *Nar. Dz.* 1, 10. Ledwie gębę wąs osypał, alić iuż lokaiów przyymuie. *Opal. sat.* 150. Po kątach stoią wszędzie stoły obsypane złotem. *Zab.* 13, 212. Bogactwy i godnościami go obsypał. *Teatr* 46 *c*, 3, mit Reichthümern überschüttet. Darmo obsypuiesz dobrodzieystwy niestateczny umysł. *Mon.* 65, 265. Każdą sprawę trzeba dobrze złotem osypać. *Kłok. Turk.* 61. Niezawdy materaców bawełną natkanych, Niezawdy potraw trzeba zażywać *ospanych (osypanych, t. i. korzeniem zaprawnych). *Kmit. Spyt.* 84, gewürzte Speisen. Złe nałogi pismem zganić, a iakoby czym mierziony osypać. *Glicz. Wych. M* 2, ohydę na nie rzucić). - *Medic.* Wpadła w chorobę, w któréy wszystka ospicami osypana była. *Wys. Kat.*

Kat. 39, cf. osutkowe choroby), mit Blattern überschüttet. Gorączkę cierpiała i osypanie gardła, iż nic przełknąć nie mogła. *Wys. Jgn.* 165, t. i. okrostowiałość, die Kehle war mit Blattern verstopft. Osypały mu się wargi *oscedinem habet. Cn. Th.*, die Mundschwämme, die Schwämme im Munde. – Osypać wałem, *z* osuć, obwieśdź okopem, okopać, (cf. *Rs.* осыпь, *s* okop, wał), einen Wall um etwas aufschütten, herumziehen. Jako w krąg prawie góry otoczyły Jerozolimę, tak Pan lud swóy miły Wałem swey łaski zewsząd osypuie. *J. Kch. Ps.* 18, 8, opasuie. *Karp.* 6, 172). Nie wszędzie murami trzeba się bawić, ale insze mieysca wałami tylko, iednakże potężnemi, osypować, by i dwoistemi abo troistemi. *Star. Pob. B* 3 *b.* – b. Ziemia się osypuie, *z* w koło zwala się, rozpada, das Erdreich fällt rings um herab, zerschüttet sich. Ganek w podkopach stępluią i cembruią, żeby się ziemia nie osypowała. *Jak. Art.* 2, 212. – §. Osypować bydłu, mąką razową, osypką albo otrębami sieczkę dla bydła potrząsać, i ukropem, pomyiami, słodzinami, wywarami sparzać, dem Vieh das Gesotte geben. Potrzebny iest miedziany kocieł dla grzania wody dla krów, ieżeli iest zwyczay osypowania i dawania ciepło słodzin. *Switk. Bud.* 56. OSYPKA, - i, *ż.*, (*Boh.* osypka, oseypka krosty, ospy; *Rs.* осыпка, сыпь osypanie, osucie); – omasta, ospa, tłucz *Cn. Th.*, karmia zwierząt domowych z ziarn, Körnerfutter, die Siede, das Gesotte fürs Vieh. Dwie dziewki i oborę doiły, i osypkę trzodzie sypały. *Ossol. Str.* 3. Kocieł do sparzania osypki dla świń. *Switk. Bud.* 56. Kurczętom osypkę z ciepłą wodą roztworzywszy, do iedzenia daią. *Haur. Sk.* 121. Kapłuny tuczą osypką ięczmienną, wodą rostworzoną. *ib.* Psom myśliwym osypkę z owsa ciepło dawać, i łoiu dla okrasy dodadź. *Haur. Sk.* 341, *Mon.* 71, 189. – b) Osypka, osep, opłata w ziarnach, Bezahlung in Körnern, in Getreide. Z wyki i mącznika także osypki na ordynarye czeladzi daią *Haur. Sk.* 36. (*Ross.* осыпало chmiel i drobne pieniądze, któremi dawniéy na nowożeńców rzucano).

OSYSAĆ *ob.* Ossać. OSYSEK *ob.* Osesek.

OSZACOWAĆ, *F.* oszacuie *Act. dk.*, otaxować, ocenić, tariren, schätzen. Naznaczenie wartości dla rzeczy, zowie się oszacowaniem. *Gall. Cyw.* 2, 12. Nie wiem, ieśli nie tak głowami kmiecemi, iak kostkami grać chcieli, którzy ią za dziesięć grzywien oszacowali. *Modrz. Baz.* 109, cf. głowizna). Szlachetny naród Polski sam siebie oszacował, tak że żadnego szlachcica w żadnym domu niemasz, któryby drożey nad sto i dwadzieścia grzywien w Polszcze stał. *Orzech. Tarn.* 42. W Polszcze głowy są oszacowane. *Gor. Wł. H.* Bezbożne prawo oszacowało życie ludzkie stu grzywnami. *Leszcz. Gł.* 100. Oszacowane rzeczy, które przez naznaczenie szczególney wartości mogą bydź z innemi porównane. *Gall. Cyw.* 2, 12, tarirte Sachen, die eine Taxe oder Schätzung haben. Oszacowany, szacunek iaki maiący, którego może iako szacować, *aestimabilis. Cn. Th.* 512, schätzbar, taxbar, sich tariren lassend, dessen Werth sich bestimmen läßt. Nieoszacowany, *z* nad wszystkie drogie rzeczy droższy, ganz unschätzbar; *Sr.* 1. neschazzwanitè; *Sla.* neprocinjen; *Kg.* neprozjeegen; *Vd.* neshtimanliu, neprezenen; *Rs.* неоцѣненный; *Ec.* неоцѣнимый. Cóż to za nieoszacowany ten Reynal. *Kras. Pod.* 2, 216. Człowiek do kompanii nieoszacowany, zwłaszcza, iak sobie podweseli. *Mon.* 64, 76. Masz rozum nieoszacowany do wybiegów. *Teatr* 5 *b*, 4. Jedźże, iakeś nieoszacowany. *Teatr* 24, 138. – *Aliter* liczba lat Boga nieoszacowana. *W. Job.* 36, 26, t. i. nie przeliczona; którey się naliczyć nie można, unzählbar. Szukała pociechy nieoszacowaney nędzy swoiey. *Sk. Dz.* 754, nad wszystkie taxowanie, nad wymiar nieszczęść pochodzącey). – *Subst.* nieoszacowaność, die Unschätzbarkeit, *Vd.* neshtimanlivost. – §. Oszacować co czym, *z* odważyć co czym, opłacić czym, erkaufen, bezahlen mit etwas. O dniu szczęśliwy, dniu oczekiwany, Ciężkim Wzdychaniem, łzy oszacowany. *Past. F.* 125. – b) *tr. mor.* oszacować kogo, obmowić go, osoczyć go, osławić, verläumden. Stawiłem tu dowody na ochronienie sławy źle oszacowaney. *Krom.* 481. Jeśli mię Panie słusznie oszacował Zły człowiek, a ma do mnie iaką winę ... *J. Kch. Ps.* 7. OSZACOWNIK, - a, *m.*, Censor Rzymski, oszacownik, szacownik i *omowca ludzkich obyczaiów. *Mącz.*, der Censor, der Schätzer, der Criticus. *OSZACUNEK *ob.* szacunek.

OSZADZIEĆ *ob.* Oszedzieć.

OSZAFRANIĆ, *F.* oszafrani *Act. dk.*, szafranem zaprawić, saffranen, mit Saffran anrichten; *Bh.* ossaffranjm. Zupkę oszafranić, a okorzenić cynamonem. *Sien.* 482

OSZALEĆ, *F.* oszaleie *Neutr. dk.*, szalonym zostać, zwaryować, närrisch werden, verrückt werden, rasen, *Boh.* ztřesstit se; *Bs.* smamitise, pomamitise; *Ross.* одурѣть, рехнуться; *Ec.* разбуяти, омалѣть, избезумитися, обезумѣть. Oszalałeś, i. kazi-ć się głowa. *P. Kch. Orl.* 1, 401. Chybabyś cale z mózgu oszalała, Coby dadź takiey bayce wiarę miała. *Past. F.* 94. – *§. oszaleć na kogo, wściec się, wüthend losgehen. Oszalałeś na mię, a pycha twoia wstąpiła do uszu moich. 1 *Leop.* 4 *Reg.* 19, 18, *ob.* osunąć się na kogo). Jeszcze więcey oszalawszy na nie, prześladowałem ie aż do obcych miast. *Leop. Act.* 26, 11. – §. Zagrasz o Cercy i o Penelopie, Dwu oszalałych na iednym chłopie. *Petr. Hor. D b.*, do szaleństwa rozkochanych). OSZALIĆ, *F.* oszali *Act. dk.*, szalonym kogo uczynić, einen verrückt machen, rasend machen; *Bh.* ztřesstiti; *Vd.* obnoriti, shertati, *Bs.* smamiti, pomamiti; *Ec.* возбѣсити. Język pochlebny tak oszali człowieka, iż się za pochlebstwem podniesie w pychę, i więcéy napuszy człowieka takiego, który się iuż wyżéy rozumie, niźli iest. *Eraz. ięz. P.* Tak go był wściekły apetyt oszalił, Jakoby pod nim kto zapalił prochy. *Zab.* 15, 240. Juno Troianki oszaliwszy, przez nie okręty zapaliła. *A. Kch. W.* 142. Oszaliwszy młodą dziewczynę, znowu babę opętał. *Pot. Arg.* 663. Jegom była żona, pókim głupia przez cię nie była oszalona. *J. Kch. Dz.* 58, *Jal. Buk. P.* Młodzieniec zoszalony a umotany iedwabnym* Wenusem. *Glicz. Wych. B* 1 *b.* – *§. Drzewem oszaliła płochego *cielica, *ligno decepit taurum. Zebr. Ow.* 192, omamiła, oszukała.

OSZAMOTAĆ, *F.* oszamoce *Act. dk.*, szamocąc obalić, umschütteln und umreißen. Piękne to drzewo szpetnie oszamotał. *W. Post. W.* 3, 369.

OSZAŃCOWAĆ, *F.* oszańcuie *Act. dk.*, okopać, szańcem osypać, umschanzen, mit Schanzen umgeben. *Tr.*, *Vd.* ograberniti, ohribrati, obkopati; *Cro.* obsanczújem; *Rs.* обманцовать. – *§. Uszczypliwe o cesarzu mówienie, nieszczęsnie się im zwiodło a *oszańcowało. *Eraz. ięz. L.* 4 *b.*, na złe im wyszło, *ob.* szańcuie się komu.

OSZARGAĆ *cz. dk.*, w koło poszargać, rund um beſchmutzen (z. B. mit Straßenkoth), *Rs.* огрязнить.

OSZARPAĆ, OBSZARPAĆ, *F* oszarpie *Act. dk.*, odrapać, odrzeć, rund um abreißen. Przeklęty niedźwiedź, któregośmy gonili! Cały obszarpany, zoſtawiłem połowę sprzętów między krzakami. *Teatr* 51 *c*, 45. OSZARPANIĘC, - ńca, *m.*, odrapany, odarty, odartus, ein Abgeriſsner, Abgelumpter, Zerlumpter; *Cro.* okerpanecz, pernyav; *Rs.* лоскутникъ; *Ec.* раздранецъ. Żydzi w cudzych kraiach nie są tacy śmierdziuszy i oszarpańcy iak u nas. *Com. Med.* 391. Siedm tysięcy Tatarów nikczemnych, bezbronnych, oszarpańców, *pannosi. Stryik.* 628. A ty to oszarpańcze, ważysz się mię zdradzać! *Tręb. S. M.* 109.

OSZARZEĆ *niiak. dk.*, n. p. Czas zbierania koniczyny ieſt wtedy, kiedy główki, w których się znayduie naśienie, oszarzeią. *Pam.* 84, 1171, szarego koloru nabieraią, ciemnieią, grau werden.

*OSZAYCA, - y, *m.*, w dawnych aktach ręką pisanych na rożnych mieyscach tyle co dziedzic, lub poſseſsor; *w rodz. żeńſk.* *oszayczyna. *Wypis z aktów wieyſkich wsi Siar.; Mleresz.* cf. osadzca, co osadza wieś osadnikami.

OSZCZAĆ *cz. dk.*, w koło posszczać, bepiſſen, rund um anpiſſen; *Slo.* obſſtiwám; *Vd.* oszati, oshshim, obszati, obshshim. *Prov. Slo.* anibich ho nė obſcal *nihili illum pendo.*

*OSZCZĄDAĆ *ob.* Oszczędzać, Oszcządzać. OSZCZĄDEK, OSZCZĄTEK, - tka, *m.*, oſtatek, reszta, co się oszczędziło, nie do szczętu poszło, Ueberbleibſel, Reſt. Biahe mizernych Krzyżaków oszcządki pod dobrotliwość Władysława cisną się. *Krom.* 459. Pompeiusz zbił na głowę łotrów na morzu; oszczątki iednak ich zebrał, i osadził niemi krainę iednę daleką od morza. *Pilch. Sen liſt.* 3, 174. I w późnieyszych wiekach w Grecyi widać było gdzie niegdzie oszczątki guſtu. *Gol. Wym.* 75, cf. oślada). Znagła popadł w niewolą, ſtoiąc przy oszczątkach ieszcze wolności swoiey. *Pilch. Sen. Gn.* 354. W spokoyności oszczątek ten życia pozoſtały przepędzaymy, *Pilch. Sen. Gn.* 387. Nie cierpieć gniewu, nie zoſtawić nawet oszczątka iego. *ib.* 383. *OSZCZĘDLIWOŚĆ, *OSZCZĘDŁOŚĆ, OSZCZĘDNOŚĆ, - ści, *ż.*, miara w wydawaniu, nierozrzutność, cnota środek trzymaiąca między rozrzutnoscią a ſkępſtwem, cf. ekonomika; *Bh.* ſporota (cf. spory, cf. *Ger.* ſparen), ſkrownoſt (cf. ſkromność); *Slo.* ſtřjdmoſt (cf. wſtrzemięźliwość), ſkrownoſt; *Sr.* 1. lutownoſcż (cf. luto); *Vd.* perhranezhnoſt, dershlivoſt, pizhloſt, shparanie; *Rg.* sctedechſtvo, sctèdgna; *Cro.* sparanye; *Rs.* ощадливость, бережь; die Sparſamkeit. Oszczędność, oſtróżność w wydatkach, obaczna na przyszłość, ieſt roztropna w wſtrzemięźliwym użyciu, czuła w zachowaniu od zepsucia i ſtraty rzeczy do nas należących. *Pam. Warsz.* 2, 200 *Sier.* Oszczędliwość *parsimonia Mącz.*, *Urs. Gr.* 329. Oszczędłość w życiu, uboſtwo w szatach. *Swad.* 2, 115. Potrzeby wszelkiey lekarſtwem oszczędność. *Min. Ryt.* 3, 149. Oszczędliwość w nich cudowna, nie są obżarci, nie piią wiele. *Birk. Dom.* 148. Wſtrzemięźliwość w iedzeniu, oszczędność w ubiorze. *Teatr* 7, 49. Oszczędność wielki dochod. *Cn. Ad.* 798. Oszczędność cłem wielkim nazywaią. *Teatr* 42 *d*, *B.* Ia oszczędność, t. i. pomierność i pomiarkowanie, za naywiększą poczytuię cnotę. *Siem. Cyc.* 376. Pożna oszczędność na dnie. *Pilch. Sen. liſt* 5. Oszczędność z szczodrobliwością, szczodrość mięszay z oszczędnością. *Cn. Ad.* 798, nie wyrzucay, a gdzie trzeba nie żałuy). *OSZCZĘDLIWY, OSZCZĘDNY, *OSZCZYMNY, - a, - e, Oszczędliwie, Oszczędnie *Adv.*, nierozrzutny, wie komu, gdzie i co dadź, ſparſam; *Bh.* ſkrowný; *Slo.* ſtřjdmý, *Crn.* ſtreliv; *Sr.* 1. lutwaté, lutuyné, lutowné; *Rg.* sctedeechi; *Vd.* perhranezhen, dershliu, ſtresliu; *Rs.* ощадливый, разсчетистый, оскудный. Nie są bogate; oszczędne obchodzenie nie może im doſtarczać na potrzeby. *Teatr* 7, 10. W domu żyią oszczędno, a między ludźmi pańſko. *Boter.* 54. *Oszczymni *Petr. Et.* 259. *Oszczymnym, *porzedownym bydź, teraz ſkępſtwem zowią. *Lek. A* 2. OSZCZĘDZIĆ, *F.* oszczędzi *Act. dk.*, Oszczędzać, Oszcządzać, *Oszcządać, *Oszczymiać *ndk.*, (*Etym.* szcząt, *G.* szczętu, szczędu); *Bh.* ſpořiti (cf. sporzyć, cf. *Ger.* ſparen); *Sr.* 1. lutuyu, pżelutuyu cf. litować; *Vd.* sparat, odshparati, odtroshiti, perhraniti, hranuvati, dershuvati, shparati, dohraniti, sahraniti (*ob.* ochronić, cf. dzierżeć); *Cro.* spáram; *Rs.* щадить, (*Rs.* пощада szanowanie, miłosierdzie), хранить, беречь, поберечь, побереганъ, собить, соблю; ochraniać, nie marnować, ſparen, ſchonen. Wszyſtko trwonisz, i co oszczędzamy uymuiąc swey wygodzie, ty na uczty częſto to obracasz. *Teatr* 42 *d*, *a.* Nie oszczędzaiąc, wszyſtkich pieniędzmi uymowali. *Pilch. Sall.* 166. Oszcządzay, dłużey będzie; Oszcządzay w czas, nie na dziś tylko trzeba; Oszcządać gotowego lepiey, niż szukać nowego. *Cn. Ad.* 797, nie wszyſtko razem; ſkromnie zażyway; daleko do żniwa). Kto czego wiele ma, nie oszcząda, nie szanuie. *Cn. Ad.* 576. Kto nie oszcząda swego, mniey ieszcze cudzego. *Cn. Ad.* 388. Kto swego nie oszczymia, musi cudzego pożądać. *Lek. A* 2. Czasu oszcządzay. *Cn. Ad.* 122. *Pilch Sen liſt* 3, 26. Piiak na przyszłe się czasy naymniey nie oszcząda. *Klon. Wor.* 34, t. i. nie ogląda się na przyszłość, nie ochrania sobie nic, er ſpart ſich nichts. - §. Oszczędzać kogo, = ochraniać, szanować kogo, eines ſchonen. Ten prawdziwy duch satyr, ta pierwszey treść proby, Szydzić z wad, karcić błędy, oszczędzać osoby, *Dmoch. sat. R.* 33. OSZCZĘDZICIEL, - a, *m.*, der Sparer; *Vd.* hranovez, shparavez, hranjar; *Cro.* sparàvecz). - *w rodz. żeńſk.* oszczędzicielka.

OSZCZEK, - u, *m.*, oszczekanie, das Bebellen. Ogromny zwierz na oszczek szczeniuka nie poyrzy. *Fr. Ad.* 22; *Pilch. Sen. Gn.* 256. Wiatr napełnił Cerber oszczeki trzyrażnemi, *ternis latratibus. Zebr. Ow.* 173. OSZCZEKAĆ *cz. dk.*, oszczeknąć, *F.* oszczeknie *idntl.*, oszczekuie *Pr.*, Oszczekiwać *czſtl.*, *Sr.* 1. wobżcżowkuyu; *Crn.* ollâjam (*ob.* łaiać), *Rs.* облаять; (*Ec.* ощукомлю *circumſtrepo*); z szczekaniem się rzucić na kogo, w koło poszczekać, anbellen, bebellen. Złego psa natura ieſt, każdego oszczekać. *Bals. Nied.* 1, 14. Pies domu ſtrzeże, złodzieia oszczeka. *Sax. Tyt.* 184. W oſtępie brytan oszczekuie zawartego ielenia, i nań naſtępuie. *Tol. Saut.* 34. Psia Scylla Sykulſkie oszczekuie tonie. *Zebr. Ow.* 162. Leżący w lochu Cerber, potwora ſtraszliwa, Cały Ereb potróyną paszczą oszczekiwa. *N. Pam.* 5, 347. - *tr.* oszczekać kogo, obmówić, ogadać, ogdakać, einen verläumden, (cf. odszczekać). On zaraz gotów cię oszczekać. *Pot. Jow.* 179. Albo to Figlacki tak iego oszczekał? *Boh. Kom.* 1, 246. OSZCZEKIWACZ, - a, *m.*, *Sr.* 1. wobżcżowkuyu *oblatrator*, der Bebeller.

OSZCZENIĆ się, *F.* oszczeni się *Rec. dk.*, *Bh.* oſſteniti ſe;

Sr. 2. ße wosczenisch; *Cro.* oschenivamsze; *Bs.* osctenitise; *Rg.* osctenittise); szczenię rodzić, werfen, (von Hunden, Wölfen). Suka, wilczyca oszczeniła się. *Dudz.* 21, (cf. oźrzebić się, okocić się, ocielić się). Suka nosi dziewięć tygodni, aż się oszczeni. *Kluk. Zw.* 1, 299; *Cresc.* 569.

OSZCZEP, -u, *m.*, OSZCZEPEK, -pka, *m.*, *dem.*, *Bh.* osstip, osstjpček, *dist. Bh.* osstěpačka, = *ascia*, *Crn.* ozzęp, = latorośl; *Rs.* ощепокъ, омщепокъ, ощепочекъ trzaſka). kopiia, der Spieß, der Speer, die Lanze; *Slo.* ſſip; *Sr.* 1. ʒtapak; *Rs.* дротъ, дротикъ. Rzymianie posyłali sąsiadom, z którémi woiować mieli, oszczep z grotem ukrwawionym, z drugiego końca upalony. *Nar. Hſt.* 3, 119. Siedm oszczepków krótkich każdemu dał. *Warg. Wal.* 40. *Prov.* Trzéy o iednym oszczepie. *Cn. Ad.* 1179, cf. na iednym zagonie wszyscy, drey Soldaten und ein Spieß. – §. Oszczepek, sér owczy góralſki, w tworzydełkach wyciſkany. *Rydel*, eine Art Schafkäse. OSZCZEPISKO, -a, *n.*, *Boh.* osstěpiſſtě; *Slo.* koſſiſſtě; *Crn.* ratishe, pushiza; *Vd.* rozhje, ratishe; *Rs.* древовище, ратовище; *Ec.* древко, древца у копей; drewno u oszczepu, der Lanzenstiel, der Schaft des Spießes. Oszczepiſko oszczepu Goliata było iako nawóy tkacki. *W.* 1 *Reg.* 17, 7; *Bud. ib.* Wraził mu włócznią w bok, aż do oszczepiſka. *Pot. Zac.* 196; *Otw. Ow.* 473. OSZCZEPISTY, -a, -e, grotem osadzony, mit einem Spieß an der Spitze, spitzig. Przyzbroię się żelazem i drewnem oszczepiſtym. *W.* 2 *Reg.* 23, 7. OSZCZEPNIK, -a, *m.*, oszczepem zbroyny, pod oszczepem służący, der Lanzierer, Lanzenknecht, Spießknecht. Krzywouſty na łowach prawie w dziecińſtwie dziki i niedźwiedzie zbiiał, z podziwieniem przytomnych oszczepników. *Nar. Hſt.* 3, 90. OSZCZEPOWY, -a, -e, od oszczepu, Lanzen=. Od razu oszczepowego krew' i woda wypłynęła z boku Jezusowego. *Birk. Gł. K.* 55.

OSZCZERCA, -y, *m.*, szyderz *Cn. Th.*, der Spötter, co na kogo zęby wyszczerza, obmówca, ożywca, żwacz, der Anzahner, Anblöker. Oszczerca chytry; pod pozorem nayprzyiaźnieyszey twarzy, tai się naywiększa iadłość iego. *Mon.* 65, 590; *ib.* 76, 177. Pochlebca nad to chwali, gani zaś oszczerca. *Zab.* 15, 308. Oszczerca ieſt nie człowiek, prześladowca ludzkiego rodzaiu; okrutnik na cnotę. *Mon.* 65, 590. – §. Oszczerca, błazen, kuglarz, żartowniś; teraz za co innego biorą, dla niewiadomości ięzyka. *Włod.*, ein Spaßnarr. OSZCZERCZY, OSZCZERNY, -a, -e, szyderſki, urągaiący, spöttisch, höhnend. O imię święte, imię wierności, oszczernym Pohańbione ięzykiem, komużeś ty wiernym! *Przyb. Milt.* 134. Jeſt to oszczercza miłość kraiu. *Przeſtr.* 112. OSZCZERSTWO, -a, *n.*, szyderſtwo, Spott, Hohn. Chcą ią ukarać za tak wielkie oszczerſtwo. *Teatr* 28 *b*, 184. Oszczerſtwo, udawanym głosem z nieba, ludzi od bronienia się wſtrzymywało. *Przeſtr.* 63. Czas boży! iakie oszczerſtwo tego uczynił! *Zygr. Pap.* X 3. OSZCZERZAĆ zęby, = wyszczerzać zęby, die Zähne blöken, die Zähne weisen, Oeſter. anzahnen). Ubior każdego i oszczerzanie zębów w śmiechu, i chód, okazuią, iakim kto ieſt. *Radz. Syr.* 19, 27; *Wuiek. ib.* OSZCZERZAĆ się, = szydzić, *Cro.* preczerjavamsze, höhnen, verhöhnen. Zbierali się na mię nikczemnicy, oszczerzali się, a nie milczeli. *Bud. Ps.* 35, 15. On się na wszyſtkie nasze duchowne dobro oszczerza. *Veryſ. pr.* 66. Wszyscy mi urągaią, Wszyscy się oszczerzaią. *Ryb. Ps.* 54. Z nas i z was się oszczerzali. *Alb. z W.* 16. Stało się urąganie, oszczyrzanie, naśmiewanie, od rozmaitych a mizernych ludzi Panu Jezusowi. *Zrn. Pſt.* 3, 785.

*OSZCZYMIĆ, *OSZCZYMNY *ob.* Oszczędzić, Oszczędny.

OSZCZYPNĄĆ, Oszczyknąć, *Act. idntl.*, Oszczypać *dk.*; w koło poodszczypać, odszczykać, szczypiąc oberwać, rund um abkneipen, abpflücken, bepflücken; *Sr.* 1. wobʒjipnu; *Vd.* obshzhipati, obshzheniti, ovmeknuvati, moushe junati, oſkubiti; *Ross.* общипать, общипывать, ощипнуть, ощипать, ощипывать. *Decerpere flores*, obrać a oszczypać kwiatki. *Mącz.* Jeśli korzenia iego nie wyrwie, a owocu iego nie oszczypie . . . *Bud. Ezech.* 7, 9. Sztuka chleba palcami obszczypowana. *Eraz. Ob. Ef.*

*OSZEDZIEĆ, OSZADZIEĆ, *F.* oszedzieie *Neutr. dk.*, szadzią t. i. śrzonem się okryć, ośrzenieć, *tr.* szedziwym się ſtać, osiwieć, bereift seyn, grau werden; *Vd.* obsajati, = sadzami obkopcić); *Sr.* 1. woschedʒiwam; *Cro.* oszegyújem; *Rs.* усѣдѣть. Tego ia, iako wierny, życzliwy, i iuż prawie laty doźrzałemi oszedziały sługa, z serca życzę. *Gwag.* 193. Ja sługa oszedziały uniżenie proszę. *Gwag. ded.* Oszedziałą powolność swą łasce W. P. D. oddaię. *ib.*

OSZEMŁAĆ, *F.* oszemli *Act. dk.*, ogłodać, ogryźć *Cn. Th.*, benagen, bebeißen. Oszemłany, ogryziony, ogłodany *ambesus. ib.* Robaki to oszemłały. *Dudz.* 49. – *transl.* oszemłany, oſkubany, niegładki, rozczochrany, chropowaty, odrapany; odarty, zerzauſt, zerzupft, zerrupft, abgeriſſen. Patrzay i soyka w klatce oszemłana bywa, Gładsza owo co w lesie wolności zażywa. *Rey Wiz.* 54 *b*. Dzielny, choć będzie krzywy nos, oszemłana broda. *Rey Wiz.* 4. J byłabyś tych cudzych krowiſk oszemłanych Panią, aniż koz tłuſtych, koz moich kochanych? *Gaw. Siel.* 376. Baran ſtarożytnym oszemłany wiekiem. *Sot. Pocz.* 100. Ludzie pracowite oszemłane widzimy. *Bud. Ap.* 119. Peruka oszemłana. *Mon.* 69, 690.

OSZEWKA, -i, *ż.*, u rękawów koszuli, albo po brzegach sukien, lamówka, *X. Kam.*, die Einfaſſung, der Beſatz an den Hemdeärmeln, Kleidern. – §. oszewka na szkucie, daie się z tarcic; ieſt do burtnicy przybita, wyżéy nad burtą, aby pod czas burzy, nie pluſkała w ſtatek fala. *Mag. Mſk.*, die Bretwand auf dem Flußschiffe gegen das Hereinschlagen der Wellen.

OSZKALOWAĆ *cz. dk.*, szkaluiąc oczernić, beschimpfen, mit Schimpfreden läſtern. Nie przepuścili oni tam żadnemu; ale wszyſtkich ogółem pomazali, i oszkalowali, zadali im bunty, i t. d. *Smotr. Lam. pr.*

OSZKARADZIĆ, *F.* oszkaradzi *Act. dk.*, Oszkaradzać *ndk.*, oszpecić, szkaradnym uczynić, osprośnić, häßlich machen, verunſtalten; *Sr.* 1. wojkaredʒu; *Cro.* ogergyujem; *Ross.* обезобразить, обезображивать. Ulisses Polifema ciężko oszkaradził. *Kchow. Fr.* 47; *Biel. Hſt.* 23. Cechą wypaloną oszkaradzony. *Nag. Cyc.* 13; *Warg. Wal.* 198, piątnowany). Łupieſtwem oszkaradził przyrodzenie swe. *Szczerb. Sax.* 255, zhańbił). Już się tylą zbrodniami oszkaradziła. *Stas. Num.* 2, 227, osromociła). – §. Udało się słudze pana okrutnie oszkaradzić· *Pot. Arg.* 734, t. i. szkaradnie go oszukał.

OSZKARD *ob.* Oſkard. OSZKLIĆ *ob.* Ośklić.

OSZLACHCIĆ, OŚLACHCIĆ, *F.* oszlachci *Act. dk.*, Oszlachcać *n. dk.*, szlachcicem uczynić, (cf. orycerzyć), *Boh.* osslechtiti; *Vd.* oshlahtiti, poshlatiti; *Bs.* oplemeniti (cf.

plemię); *Cro.* oplemenitújem; *Ross.* пожаловать кого дворяниномъ; zum Aedelmann machen; adeln. *Cn. Th. - Transl.* Lucyus Mummiusz wszystkę Włoską ziemię wolał oszlachcić, niźli ieden dom swóy; albowiem za tym oszlachceniem ziemi, i dom iego daleko oszlachceńszym się stał. *Kosz. Cyc.* 157, zaszczycić, upoważnić, ozdobić, adeln, würdigen, zieren, schmücken. Oślachcenie miasta Rzymskiego wolnościami. *Fal. Fl.* 128. Bóg oszlachcia stan małżeński, że iest iedną świętością kościoła. *Biał. Post.* 193. Oycze oszlachć syna twego czcią tą, którą miał u ciebie niżeli świat był. *Gil. Kat.* 69, uwielb' go, verkläre ihn). Oślachcaiąc pospolite życie cnotliwemi uczynki, u wszech ludzi miłość mieli. 1 *Leop.* 2 *Mach.* 3. Jowisz znamiony swego bóztwa bywa oszlachciony, gdy wstępnie do Junony. *Otw. Ow.* 114. Przyiąłeś nas w poczet ludzi z ciebie dary oślachcionych. *Kanc. Gd.* 192. Ludziom bydź pożytecznym, i towarzystwo ludzkie zacnemi sprawami oszlachciać. *Petr. Et.* 68. I ziemia nasza nie iest bez ozdoby, Bo i tę Bóg oszlachcił dziwnemi sposoby, *J. Kch. Tr.* 16. Król zacnie oszlachcił dom Pański budowaniem. *Radz. Ezdr.* 7, 27.

OSZLADA, *ob.* oślada.

OSZLOCH, -u, *m.*, *Boh.* oſſleych; woſſleych, *Vd.* oshlak, z *Niem.* der Aschlauch, *allium porrum*, ziele, śniedek. *Syr.* 869, *Rg.* gljutikka.

OSZNUROWAĆ, *ob.* Obsznurować.

OSZOW, -u, *m.*, z Niem. Aschofen, w hucie śklanéy piec, w którym się śkło ochładza, a w prostych hutach popioły w nim przepalaią; chłodnik, Kühlofen. *Torz.* 35 *et* 30.

OSZPECIĆ, *OSZPACIĆ, *F.* oszpeci *Act. dk.*, oszpecać *ndk.*, szpetnym uczynić, oszkaradzić, häßlich machen, verunstalten; *Bh.* ohawiti; *Rs.* изуродовать, (*Cro.* ospotávam *deludo*, *insulto*; cf. *szpocić). Wieśniackie dzieci nie tak ospą oszpecone bywaią, iak mieyskie, *Krup.* 5, 442. Czyściec ziele wyczyszcza skórę z *oszpacenia każdego. *Urzęd.* 16. Ktoby oszpecił kogo, iak uczynił, tak mu się stanie, oko za oko, ząb za ząb. *W. Levit.* 24, 19, okaléczył). Z grzechu pomazany i oszpacony. *Biał. Post* 94. Nie oszpecaycie się żadną gadziną. *Radz. Levit.* 11, 44, cf. onieczyścić się, pysklać się, sich verunreinigen. OSZPETNIEĆ *niik. dk.*, szpetnym się stać, (*Sr.* 1. wozpatnu *euilesco*). Nacudnieyszy koń, gdy go szpetną gunią zakryią, tedy i oszpetnieie, i nie tak dobréy myśli będzie. *Rey Zw.* 54.

OSZPILAĆ *F.* oszpila *Act. dk.*, śpilkami opinać, bestecken mit Stecknadeln, bestecknadeln. Ubierałam się i oszpilałam co tchu. *Teatr* 20 *b*, 85,

OSZRODKA *ob.* ośrzodka.

OSZROTOWAĆ, *F.* oszrotuie *Act. dk.*, szrotowaniem ziarna z łupin oczyścić, Getreide schroten, abschroten. Ziarna oszrotowane młyńskim kamieniem. *Syr.* 994.

OSZTAKIETOWAĆ, *F.* osztakietuie *Act. dk.*, sztakietami ogrodzić, oparkanić, mit Stacketen umzäunen. *Tr.*

*OSZTOKOWAĆ się *recipr. ndk.*, n. p. Mamy się strzedz, abyśmy się piiąc nie zalali, i nie osztokowali. *Eraz. Ob. F*, *ob.* upić się iak sztok, iak bela.

OSZTURKAĆ *cz. dk.*, Oszturknąć *idntl.*, w koło poszturkać, bestoßen, rund um abstoßen, *Boh.* oſſtaukam, *ob.* stukać.

OSZUKAĆ, *F.* oszuka *Act. dk.*, *Oszukować, *Oszukawać,

Oszukuie *ndk.*, Oszukiwać *Freq.*, oszwabić, podeyśdź, omylić kogo, odrwić, okpić, zwieśdź, einen betrügen, hintergehen; *Bh.* oſſiditi, ochmeliti (cf. podchmielić, chmiel), kminjm (cf. kmin), oklamati; *Slo.* ſſidjm, oklamáwám, zklamáwám; *Crn.* klamiti, ozzeganeti (cf. cygan), okklameti, okklâmem, golufam, golfâm, prevârim; *Vd.* galufati, ogalufati, prestruniti, preshertati, premoshiti, oziganiti, petriegati; *Sr.* 2. torisch; *Sr.* 1. wopébam, zpebam; *Cro.* vkaniti, ukanyujem, varati, prevariti, prevarújem, prekaniti, prekanyújem, layharim, szpachujem, shertat, obnorit, cziganiti; *Dl.* prihiniti, prehinivam; *Rg.* varati, prihiniti, podjammiti; *Bs.* cjalovati (cf. całować, cf. Judasz); privariti, varati, hiniti, uhiniti, vuhviti; *Sla.* privarriti; *Rs.* обмануть, обманивать (cf. omamić), плутовать, сплутовать, цыганить, измѣнить (cf. wymienić), обольстить, шишиморить, мытарить, алырить; *Ec.* упремудрити, обольстити, прехитрити, лещу, лщу (cf. łżyć, łgać). Swiat chce bydź oszukanym, niechże się oszukuie. *Teatr* 19 *c*, 15, *mundus vult decipi, ergo decipiatur*). Tak to zawsze bywa, Jeden drugiego bliźni oszukiwa. *Zab.* 13, 248. Chciałeś oszukiwać tych, którzy cię prędzey oszukać mogą. *Teatr* 15, 111. Drugiego chcąc oszukać, sam się oszukał. *Cn. Ad.* 213. Kto się zbyt boi oszukania, uczy czasem, iak go oszukać. *Lub. Roz.* 127. Boga nie oszukasz. *Cn. Ad.* 29. Oszukał go, psa za lisa udał. *Cn. Ad.* 799. Żydzi oszukawaią radzi chrześciany. *Petr. Pol.* 2, 413. Oszukawaią a tracą ludzi swym kłamstwem. *Eraz. ięz. N* 8. Bóg zna oszukawaiącego, i tego którego oszukawaią. 1 *Leop. Job.* 12, 16, *Petr. Et.* 182, *Biał. Post.* 143, *Sk. Dz.* 273. *Zoszukiwała wszystkich. *Otw. Ow.* 508. Trudno mądrego oszukać. *Rys. Ad.* 66. (*Vd.* neogalufliu, negalufliu, z nie do oszukania, nieoszukalny; *Subst.* negalufishnost, negalufnost, neogalufliivost, z *nieoszukalność). Byś się nie oszukał. *Cn. Ad.* 53. Przezorność często skutek oszuka. *Teatr* 1, 95, t. i. omyli, täuschen. OSZUKACZ, OSZUKAWACZ, OSZUKALNIK, OSZUKIWACZ, OSZUST, -a, *m.*, zwodnik, podchodziciel *Mącz.*, szalbierz, szybał, der Betrüger; *Boh.* ſſeydiř, ſſida, kmin (cf. kmin); *Slo.* oklamatel, bere pat' za dwanáſt; *Sr.* 1. pebak, pebacj (cf. iebać); *Crn.* golfivz, goluf, himbèz, fajdàzh; *Bs.* kimbenik, hinac, varalaç, vuhva, cjalovnik; *Vd.* galuf, galufauz, petriegar; *Rg.* varalaz; *Cro.* prevaritel, vkanitel, prekanitel, ukanlyivecz, layhàr, tepecz; *Ross.* обманщикъ, оплета, оплетала, обольститель, окута, шишимора, алырщикъ, обдала, цыганъ, мытарь, обироха, плутъ, плутецъ, плутяга, плутишка, плутище, баальникъ; *Ec.* льстивый. Oszukacze dobrych ludzi, Was też równie kto ułudzi. *Jak. Bay.* 36. Dwoiaka iest pociecha oszukać oszusta. *Zab.* 5, 56. Móy młodszy bracie oszuście, chcę cię nauczyć chromać przed kulawemi. *Teatr* 20 *b*, 10, będę ci lekcye dawał). Oszust który zręcznie i zmyśla i mata, Nie oszust, ale tylko człek z wielkiego świata. *Teatr* 43 *c*, 4. Oszustowie źli w myśli, a dowcipni i udatni w mowie. *Jabl. Tel.* 329. Filuty, kłamcy i oszukiwacze. *Teatr* 55 *d*, 36. Takim oszukalnikiem bydź nie chciał, żeby innych nauczał, czego sam nie wierzył. *Sk. Dz.* 437. Zdzierca, machlarz, oszukawacz. *Petr. Et.* 297. OSZUSTKA, -i, *ż.*, szalbierka, szybalka, die Betrügerinn; *Bs.* varaliça, himbe-

niça; *Cro.* prekanitelicza; *Cro.* ukaitelicza, ukanlyivka; *Rs.* обманщица, плутовка. Ta oszustka Zusanka, nie wydałaż mnie z sekretu? *Teatr* 20 *b*, 114, *et* 7 *c*, 77.

OSZUSTAĆ kogo, *F.* oszusta *Act. dk.*, oszukiwać iako oszust, podchodzić po oszustowsku, **hinterlistig betrügen, überlisten.** Jest to oszust, którego ia oszustam. *Teatr* 8 *c*, 40. Mowa twoia prosta; każdy cię oszusta. *Bach. Epik.* 60.

OSZUSTNY, - a, - e, - ie *adv.*, OSZUSTOWSKI, - a, - ie, oszukuiący, podchodzący, podstępny, **betriegerisch**; *Sr.* 1. **yebacżne**; *Crn.* himbast, himbèshn, golfiv; *Cro.* ukànlyiv, ukanyliv; *Sla.* prevarljiv; *Ross.* обманчивый, обманный, обманщическїй, алырскїй, льстивый. Oszustney uwierzył Tezeusz żenie. *Jabł. Tel.* 263.

OSZUKAŃSTWO, OSZUSTOWSTWO, OSZUSTWO, - a, *n.*, *Bh.* **ſſeyd, ſſizunk, ſſtrabunk**; *Sr.* 1. **jyebano**; *Sr.* 2. **hobschuda**; *Crn.* golfia; *Vd.* galufia, shertanje, smota, galufnost, galufishnost; *Cro.* vkanyuvanye, prevàra, ukanlyivoszt; *Bs.* privarrenje, varka, himba, vuhvóst, podhimbenóst, hila; *Rs.* обманъ, алырство, мытарство, морокъ, льлы, плутовство, блальство; бальство; *Ec.* льщенїе, обманъ, коварство, лесть; oszukiwanie, podchodzenie, podeyście, podstęp, szalbierstwo, **die Betrügerey.** Taki léczenia sposób, oszukaństwem nazwać trzeba, *Krup.* 5, 567.

OSZWABIĆ, *F.* oszwabi *Act. dk.*, Oszwabiać *ndk.*, (*Etym.* Szwab), oszukać, odrwić, okpić, **einen belugsen, (Oestr. polakieren), einen betriegen, hintergehen,** *Boh.* **ošmeliti někoho**; *Crn.* ozzeganeti (*ob.* cygan); *Cro.* cziganit; *Vd.* oziganiti). Słodko nucąc piszczałka ptaki w sidła zwabia, Słodką mową i oszust prostaków oszwabia. *Min. Ryt.* 4, 185, *Zab.* 8, 336. - *§. Gońcie za niemi a zadnie ich sieczcie. *Bud. Joz.* 10, 19 *not.* „właściwiey: oszwabiaycie ich, abo ogon ich odcinaycie". OSZWABIACZ, - a, *m.*, oszust, szalbierz, ogołociciel, **der Betrieger, Preller, Belugser.** Oszwabiacze i pochlebcy mieli u Filippa łaskę. *Nag. Fil.* 82.

OSZWARCOWAĆ, *F.* oszwarcuie *Act. dk.*, szwarcem oczernić, **beschwärzen, umschwärzen, mit Schwärze beschmieren.** *Jncero,* owoszczam, oszwarcuię. *Mącz.*

OSZYĆ *ob.* Obszyć.

OSZYDZIĆ, *F.* oszydzi *Act. dk.*, wyszydzić kogo, **einen verhöhnen, verspotten.** Otoś mię oszydził a skłamałeś mną. *Radz. Jud.* 16, 10. Oszydzam *caluo. Urs. Gr.* 257.

*OSZYYNIK, - a, *m.*, *Rs.* ошейникъ alsbant, obróż, **das Halsband**; *adj.* ошейный, *oszyyny.

O T.

OT! *excl.*, *ob.* Oto.

OTABORZYĆ, OTABOROWAĆ, OBTABOROWAĆ, *Act. dk.*, taborem opasać, obwieść, *Vd.* obtaboriti, obdati, obranishati, **mit der Wagenburg einschließen.** Obtaborować się *plaustris cingi. Chmiel.* 1, 82. Otaborzonych na Stabieńskich polach buntowników przełamał. *Papr. W.* 2, 304. Nakoło się wozami otaborowali. *Nar. Tac.* 2, 264.

OTACZAĆ, OTACZACZ *ob.* Otoczyć, otoczyciel.

OTAFLOWAĆ, *F.* otafluie *Act. dk.*, taflami okryć, **betäfeln, umtäfeln,** *Vd.* obtablati, *Sr.* 1. **wobdeſkuyu.** Cały dom wewnątrz był otaflowany forsty cedrowemi. *Leop.* 3 *Reg.* 6, 18. Obił i otaflował go blachami złotemi. 1 *Leop.* 2 *Par.* 3, 8. Ołtarz otaflował cedrem. 1 *Leop.* 3 *Rg.* 6, 20.

OTAIAĆ, *F.* Otaie *Neutr. dk.*, taiąc odmięknąć, **auftauen.** Zima zginęła, śniegi otaiały. *Petr. Hor. L* 2 *b.* Serce moie niechay z lodu otaie. *Chow. Roz.* 85.

*OTAK, - u, *m.*, targ, **der Wochenmarkt, der Markt.** Na iarmarkach i otakach pogranicznych koło Wołoch i Ukrainy. *Vol. Leg.* 6, 185.

OTAKSOWAĆ *ob.* taxować.

OTAMOWAĆ *cz. dk.*, tamą obwieść, **umdammen, mit einem Damme umschließen.** Wyspę tę od morza sama natura otamowała gorczkami. *Boter.* 75.

OTAŃCOWAĆ *cz. dk.*, w koło potańcować, **umtanzen.** Otańcowany, *Ec.* оплясуемъ, около кого плящутъ; (cf. pląsać).

OTAPIAĆ *ob.* Otopić.

*OTARA, - y, *ż.*, n. p. Funt potaszu uczyni ci 2 zł., nie rachuiąc *otary. Torz.* 208.?

OTARASOWAĆ, *F.* otarasuie *Act. dk.*, niby tarasem opasać, ogrodzić, **umkerkern, umschließen, einschließen.** Sad swóy otarasował zewsząd twardemi górami. *Otw. Ow.* 171.

*OTARĆ źle zamiast OTRZEĆ *qu. v.*, *Dudz.* 29. OTARCIE, OTARTY *ib.*

*OTARCZYĆ *cz. dk.*, n. p. Tyran ten stał iako otarczony i nie o swey mocy przed naszym maiestatem. *Tward. Wlad.* 38, czy to tarczami okryty?

OTARGAĆ, OBTARGAĆ, *OTARCHAĆ *cz. dk.*, otargnąć *idntl.*, Otargiwać *czstl. i ndk.*; *Boh.* **otrhati**; *Sr.* 1. **wobtorhacž**; *Cro.* otergávam; *Bs.* otarghnuti, otergati, otrrigati, otrrighnuti; *Rg.* otargnuti; *Rs.* обдерграть, обдергивать, отеребить, отеребливать; targnąwszy oberwać, oszarpać, **abzausen, zerrend abreißen.** Zali korzenia iey nie wyrwie, a owocu iey nie obtarga? *Leop. Ezech.* 17, 9. Nie dziwuy królu, żem tak otarchany, Bom z wysokiey krainy do ciebie posłany. *Papr. Try. B* 4. Otargany *Subst.*, *Otarganiec, *Slo.* **otrhánek, otrhanec**; *Eccl.* отерхалъ. Bardzo otargany, *Slo.* **otrhaní gako lipa,** *totus lacer.* - §. Otargać konia, zwierza, obrochmanić, okrócić, uieżdżać, **zähmen, bändigen, zum Zuge abrichten; zureiten.** Jak źrzebca z lekka objeżdżać i otargiwać. Do wozu chcąc zaraz z młodu obrócić źrzebca, pozwalam na nasze zwyczayne otargiwanie, to iest, aby był przy drugim koniu wodzony kłusem. *Hipp.* 32. Chłop konia dzikiego tak otarga, że mu będzie posłuszen. *Petr. Pol.* 19. Zrzebce, gdy iuż będą otargane, Niech ciało biorą miąższą sieczką roztykane, Bowiem przed otarganiem wysoką myśl maią, Ani się poimane zaciąć pozwalaią. *Otw. Wirg.* 428. Bydlę nieotargane abo dzikie ieszcze. *Herb. Stat.* 536. Otarganych lwów para. *Otw. Ow.* 583, *Zab.* 8, 398. Zchwytane cielce otargiwać. *Otw. Wirg.* 386.

OTARGOWAĆ, OBTARGOWAĆ *cz. dk.*, targuiąc zakupować, **behandeln,** *Sr.* 1. **wohandluyu.**

OTAŚMOWAĆ, *F.* otaśmuie *Act. dk.*, obwieść, obszyć lub obwinąć niby tasiemką, *Ross.* оторочить, оторачивать, (*cf.* troki, troczyć), **umbandeln, umwickeln, umbinden, umnähen, wie mit einem Bande einfassen.** Włosem rękę otaśmował. *Bard. Tr.* 184. Trzewiki otaśmować. - b) *tr.* skórę komu otaśmować, oznąć, wygarbować, nacechować, **einem das Fell ausgerben, ihm Striemen schlagen.** Obawiam się, aby nam skóry nie otaśmował, iak się o tym dowie. *Teatr* 54, 51. *et* 56 *c*, 6. *et* 22 *b*, 74 *Golisz.*

OTCHŁAN, OTCHLINY, OTCHLISKO, OTCHLISTY, *ob.* Odchłań, Odchlifko.

1. OTCHNĄĆ, *F.* otchnie *Act. idntl.*, ozionąć, parą zarazić, (cf. napuchać), giftig anhauchen, mit dem Hauch vergiften. Duchem zaraźliwym srogiey śmierci otchniona, Orszula moia u nóg rodzicom martwa upadła. *J. Kchan. Dz.* 114. Kwiatek on wonny iadem otchniony. *Miaſk. Ryt.* 2, 142, *ib.* 147, *Zebr. Ow.* 161. Złe, acz nie ukąsi, tedy przedsię otchnie. *Biel. Kr.* 165.

2. OTCHNĄĆ, *F.* otchnie *Act. idntl.*, ocucić, obudzić, (cf. ocknąć), wecken, erwecken, aufwecken. Noc przesypiamy, gdy nas dzień czwartkowy J słońce otchnie. *Jabł. Buk. J* 5. Powrócone zorze otchną ią w tych fantazyach, i wszyſtkie te ſtrachy rozegnał Faeton. *Tward. Pasq.* 38. – *b) *Neutr.* ocknąć, erwachen. *fig.* Już bowiem opłonęły, iuż otchnęły one Jadem światowym moie żądze zanurzone. *Kul. Hor.* 83. ?

OTĘPIEĆ, *F.* otępieie *Neutr. dk.*, tępym się ſtać, oſtrość ſtracić, *Rs.* омывѣть, *pr. et fig.* ſtumpf werden. *Tr.* OTĘPIĆ *cz. dk.*, przytępszym uczynić, abſtumpfen; *Rg.* otûpiti; *Bs.* otupiti; *Cro.* otupújem.

OTĘŻYĆ, *F.* otęży *Act. dk.*, Otężać *ndk.*, tęgim uczynić, o tęgość przyprawiać, ſteif, derb, feſt machen. Jeżeli mam otężać grunt rzadki, muszę do niego zażyć gliny. *Kluk Kop.* 1, 280, *Vd.* otoguvati, okorniti, oterditi, ozherſtiti. OTĘŻAŁOŚĆ, -ści, *ż.*, niegiętość, nabranie ſtężałości, tęgość, Steifheit, Derbheit, Feſtigkeit. Glina piaszczyſtym gruntom doda otężałości i chłodu. *Kluk Rosl.* 3, 132

OTIU haha hahu! *Venator.*, krzyk szczuiących, Hetzgeſchrei: hehe!! *Tr.*, (cf. Hulala).

OTKAĆ *ob.* Obetkać.

OTŁOCZYĆ, *F.* otłoczy *Act. dk.*, Otłaczać *ndk.*, *Bh.* otlačiti, przytłoczyć na około czego, um etwas herum eindrücken, einſtampfen, beineten, umſtopfen. Otłoczyć ziemię koło płonki wsadzonéy *Tr.* OTŁOCZYNY lnu i konopi, *s* paklepie *Włod.*, paździerze, Flachs=, oder Hanfhülſen.

OTŁUC, *F.* otłucze *Act. dk.*, Otłukać *ndk.*, *Boh.* otlaucy, otlaukati; *Vd.* obtleshi, otlezhi, otouzhi; *Bs.* oblusctiti, oſtupati); tłuczeniem obić, wybić z czego, beſtampfen, abſtampfen, herausſchlagen, herausſtampfen. Nasienie lnu ma bydź kiiankami otłukane. *Cresc.* 188. Otłukam ięczmień, proso, *pinso. Cn. Th.*, *Bh.* opichati; (*Bh.* opichatna, *s* Stampfmühle; *Boh.* Opiſſky, *s canicae, quisquiliae*, cf. pęcak). Otłukanie ziarn, *piſtura frumentorum*, die Stampfung, Abhülſung. *Cn. Th.* Nieotłuczony, *Ec.* неомолѧчéнъ. – §. Otłuc o co, *s* uderzyć o co, an etwas ſtoßen, anſchlagen. Byk wprzód się doświadcza sam, nim się spotyka, a swe groźliwe rogi o pniaki otłuka. *Przyb. Luz.* 299. Powyż moſtu pale bił, aby drzewa na obalenie moſtu puszczone, o nie się otłukszy, mocy takiey nie miały. *Warg. Cez.* 82, t. i. o nie zawadziwszy. – §. Miecz otłuczony. *Bielſk.* 178, t. i. tłuczeniem, sieczeniem obłamany, abgeſtoßen, durch Stoßen und Hauen abgebrochen, abgenutzt. Miecz w tym herbie otłuczony; luboć drudzy w tymże herbie cały kładą. *Nies.* 1, 63. OTŁUK, - u, *m.*, odłog ziemi, odłogowa rola, Brachacker, Brachfeld *Tr.* – 2. Człowiek otłuk, do niczego, niezdatny, nic dobrego. *Tr.*, ein Taugenichts. Jeśliś otłukiem, co po ptaku chłopu? *Myśl. E* 4. – §. Otłuk, tłuk, nierządnica, kurwa, eine gemeine Hure.

OTŁUŚCIĆ, *F.* otłuści *Act. dk.*, Otłuszczać *ndk.*, tłuſtym uczynić, tłuſtości nabawić, okrasić, *Bs.* otuſtiti; fett machen, anfetten; fettig machen, mit Fett beſchmieren. *Tr.* OTŁUŚCIEĆ, *F.* otłuścieie *Neutr. dk.*, *Rs.* омоложѣть, tłuſtości nabydź, tłuſtym się ſtać, fett werden. Z ofiar bydlęcych ziemia otłuściała. *A. Kch. W.* 96, *ob.* otyć.

*OTMĘT *ob.* Odmęt. OTNĘ, OTNIE *ob.* Ociąć.

OTO! *per Apocopen* OT! *cum encliticо* OTOŻ, OTOSZ! *exclam. demonſtr.*; Lat. *en*, *ecce! Gr.* ἴδε, ἰδού, ſchau! ſiehe! ſiehe da! da! *Bh.* hlehle, hle, hlele; (cf. glądać), wida! (cf. widzieć); *Slo.* ay, hle, eghle, la, pohleď (cf. poglądać), wiz; *Sr.* 1. lai, hui, hlái; *Sr.* 2. gledaj, lej, leiſchy; *Crn.* glej, glejte, léj, leite, polei, kolte; *Vd.* glei, poglei, lei, gledai, polöi, vidish; *Cro.* etò, evo, enno, ovo, nut, nùti; *Dl.* evo, etto; *Bs.* otto, ętto, enno, evo, ovo, nùt, nutti; *Sla.* eto; *Rg.* etto, évo, ovo, nutti, enno, onno; *Rs.* вомъ, cè; *Turc.* öšte, ište). – Ono *demonſtrat remota*, *quae alter non videt*; oto *repentina vel proxima Cn Th.* 629, (cf. owo). Piłat ubiczowanego Jezusa żydom pokazuiąc, rzekł: oto człowiek! *Leszcz. Hſt.* 681. Zaledwie go poſtrzeżono, zaczęto wołać: oto on! oto on! *Gaz. Nar.* 1, 186. Widzę poſtać dzielnego Pompiliusza: oto iego oczy, oto ta sama twarz. *Stas Num.* 1, 56. Jeden za drugim iak leci, Na takich koniach, ot tak prawie małe dzieci. *Niemc. P. P.* 48, tyczkie). Zdaie mi się, że to ot tak po Warszawſku w ciasny kąt nas zapędzi. *Teatr* 22, 89. – §. *Obsolet:* Bóg z oto tego kamienia mocen ieſt wſkrzesić syny Abrahamowe. *Leop. Luc.* 3, 8, t. i. z tegoż samego kamienia). Jeszcze nad oto te dwa lata głodu, przyydą pięć lat. *Radz. Gen.* 45, 6. – b) *respondens vocanti*, *interroganti*; da! ſiehe da! Wołał nań: Szczesny, Szczesny! a on odpowiedział: otom ia Panie! *Niemc. Bibl. Tar.* 13, da bin ich Herr! Odpowiedział Abraham: *oto* ieſtem! 3 *Leop. Gen.* 22, 11, *owo* ia ieſt. 1 *Leop.*). Adam gdy się obudził za otwarciem powiek, Poſtrzegł - co? oto Ewę! *Kras. Wiersz.* 54, er ſah -- was denn? Eva ſtand da! Coż ieſt ta piękność ciała? oto wór gnoiu! Co ieſt to wdzięczne śpiewanie? oto lekkie powietrza poruszenie! Co są potrawy? oto trupy zwierząt! *Bals. ndz.* 1, 204. – 2. Ot! *ex abrupto*, n. p. Ot cię daruię żywotem, Będzie oſtróżnieyszy potém. *Jak. Bay.* 189, Nun! ich ſchenke dir das Leben. Otże was pogodzę. *Jabł. Ez.* 140. Ot! co temu łaydakowi za myśl przyszła. *Teatr* 2 *b*, 97, Der ſt. ſchau! welch ein Einfall. Biorą się znowu do flaszy, do ſtołu, a drudzy mówią, nie słuchać, ot baie. *Wad. Dan.* 126, ey! er fabelt. Pani, ot! dobrze się dzieie. *Oss. Str.* 1, hoho! es geht! Gdy zgubić do reszty zechce dopuſt boży) Ot tobie pozew woźny o wioſkę położy. *Zab.* 16, 125. Otóż nie puszczę. *Teatr* 21, 139. Otóż macie! teraz ia wszyſtkiemu winien. *Teatr* 8, 107. – 3. Ot, Otże, Otoż, Otoż masz, otoż tobie! *Jnsultantis*, *vel poenas sumentis*, *vel sumtas gratulantis sermo Cn. Th.*, Nun da haben wirs! da haſts. Siehſt du! habe ichs nicht geſagt 2c. Otoż tobie, schoway coś ułapił; Masz czegoś chciał; Uchwyciłeś. *Cn. Ad.* 801. Pijanica mówi: uraniono mię; otoż tobie piiaństwo. *Biał. Poſt.* 199. Ciąwszy mię rzecze: otóż tobie uymować się za drugiego. *Boh. Kom.* 1, 36. Od węża ſkąsana umarła; otoż tobie delicye i wczasy obozowe. *Birk. Chm. A* 3 *b.* Otże masz! *Teatr* 26, 70. Otoż ieſt, wszak mnie mój

instynkt nie omylił, zgadłam. *Teatr* 15 *e*, 17. Otoż go macie, gadułę. *Teatr* 24 *c*, 22. O rodzice! ot waszey roboty skutki. *Teatr* 46, 21. Otoż tobie! łakomstwo do czego przywodzi. *Prot. Jał.* 20. Otoż tobie byśku mazia. *Cn. Ad.* 801, (*ob.* byczek).

OTOCZYĆ, *F.* otoczy *Act. dk.*, Otaczać *ndk.*, *Boh.* otočiti, otáčeti, obklíčiti, obklíčowati, *Slo.* obklíčiti, obklíčugi; *Sr.* 1. wobdahm, wobdahwam, wobzankam; *Sr.* 2. hobdasch, hobzinisch; *Crn.* obdâjam, obdâm, prestręti, prestrim; *Vd.* obdati, obdajati, obsesti, obstreti, obstirati, okulobdati; *Dl.* obnyeti; *Cro.* obdajem, obasztiram; *Rs.*обдамъ, обдавамъ, *Ec.* осмѣнимъ, осмѣняю; obwieść, oprowadzić, okrążyć, opasać, obskoczyć, herumführen, umzingeln, einschließen, umringen; (*Bs.* obtociti haglium *subsuere limbum*; *Cro.* obtáchem, obtochilszem *circumsuo*; *Rs.* обточимъ, обтачиваимъ, na tokarni odtoczyć). otoczyć co koło czego, lub, otoczyć co czym; n. p. Winnicę nasadził i płot około niey otoczył. *Sekl. Mark.* 12. Anioł twóy niech obós obtoczy około nas. *Modl. Gd.* ein Lager um uns her aufschlagen. Kazimierz W. wiele miast murem obtoczył. *Petr. Pol.* 2, 192, murami otoczył. *Sk. Dz.* 523. Otoczył woyskiem swym miasto. *Sk. Dz.* 718. Saul i lud iego obtaczali Dawida z ludem iego. 1 *Leop.* 1 *Reg.* 23, 26. Równinę wysokie bardzo góry otaczaią, iak wieniec do koła. *Mon.* 70, 816. Góry te mur ieden obtoczył. *Zygr. Papr.* 305, zamknął, objął). Dwie części miasta morze obtoczyło. *Jer. Zbr.* 2, 111. Morze wodami swemi na koło ziemię obtoczyło. *Otw. Ow.* 517. (*ob.* otoczyświat). Widziałem panią obtoczoną grzeczną młodzieżą. *Teatr* 6 *b*, 16. Nabożną bracią obtoczony był na iutrzni. *Birk. Dom.* 158. Ból cię i słabość otaczały w koło. *Zab.* 9, 230. Stolarz wymierzył kłodę węgielnicą, i cyrklem otoczył. 1 *Leop. Jez.* 44, 13, określił, ocerklował). - Otoczenie, *actus*, das Umzingeln; *effect.* rzecz otoczona lub otaczaiąca, n. p. Dwie siatki miały okrywać a ozdabiać one dwoie obtoczenie, które było na wierzchu słupów. 1 *Leop.* 3 *Reg.* 7, 41. Ganek albo otoczenie balasowe zowie się *podium*, *peribolus*, *balastrata*. *Chmiel.* 1, 78. - *§. Naypierwey tedy Mikon, skoro tylko zoczył Kozionogiego bożka, strachem się otoczył. *Zim. Siel.* 204, t. i. strach go opadł, Schrecken überfiel ihn. OTOCZNY, - a, - e, otaczaiący, wokoł idący, umschließend, einschließend. W talarze okolny czyli otoczny napis. *Czack. pr.* 20. OTOCZYCIEL, OTACZACZ, - a, *m.*, otaczaiący, der Umringer, Umgeber, der einen umringt, immer um ihn ist; (*Bh.* otočnjk kwiatek niezapominayki). Był młody monarcha pełen cnot; ale psuły podłe otaczacze otoczonego. Zepsuty winą niegodnych otoczycielów młodzian, zapomniał bydź oycem ludu. *Kras. List.* 2, 85. OTOCZYNA, - y, *ż.*, błona we wnętrzu poprzeczna, osierdzie, przegroda wnętrza *diaphragma Cn. Th.*, das Zwerchfell; *Crn.* perépon̂ka, hapân; *Cro.* rechicza; *Dl.* opna; *Rs.* перепона, *adj.* перепоночный; (*Bh.* Obtačka *redimiculum*; *Boh.* Otačka, *s* das Stroh um den Fuß im Stiefel, słoma koło nogi w bócie). OTOCZYSTY, - a, - e, szeroki, toczący się, buchasty, weit, viel umfassend, faltig. Otoczysty fartuch. *Tr.* *OTOCZYŚWIAT, - a, *m.*, Ocean, morze wielkie. *Cn. Th.* 426.

1. OTOK, - u, *m.*, a*) obwod koła matematycz., periferya *Tr.*, die Peripherie. *Crn.* obtâk, *s* obramowanie; *Cro.* ottok *tumor*; *insula*; *Vd.* odtok, otok *insula*; *Rg.* obtòk *fimbria*; *Bs.* obtoka *limbus*, *fimbria*; *Bs.* otok, *s* wyspa; *Sla.* otok, *s* wyspa, *Sla.* otoka, *s* gałąź; *Cro.* otòk *insula*, 2) otok, odtok *effluuium*; *Ec.* оmoкъ wyspa, 2) gatunek puchliny. - §. 2 a) Otok, nabrzmiałość, ociekłość, die Geschwulst. Ziele to piekielny ogień gasi, twardości i otoki rozpędza, otok cycków niewiast ścieńcza, też otok uszu léczy. *Spicz.* 51; *Bh.* otok; *Crn.* ottok; *Vd.* otuk, ottok, gersha, satezhenje, oteklueſt, otezhnost, otezhenje; *Rg.* oték; *Sla.* ottok; *Cro.* otok, odtok. - - 2. otok, posoka, der Eiter, ropa. *Perz. Cyr.* 1, 116. *Sr.* 1. krawé noy; *Rs.* сукровица, гноетеченіе; (*Vd.* otezhi, *s* ropić się, *ob.* ociec). Jątrzenie się czyli otoku zbieranie. *Perz. Lek.* 220. Rana podeszła otokiem. *Pot. Arg.* 681, hat schon Eiter angesetzt. *Haur. Sk.* 440. Otokiem się miasto zeszpeciło, Kiedy i ropa z przegniłych wpół twarzy płynęła. *Bard. Tr.* 558. - *tr.* Z białey się brzozy smaczny otok sączy. *Zab.* 8, 305, *ob.* oskoła).

OTOLI *ob.* Atoli.

OTOMAN, - a, *m.*, Turek, der Türke. J Tartarzyna bił i Ottomana. *Jabł. Buk. a.* OTOMAŃSKA brama, porta *ob.* porta; n. p. Pakta między Polską i bramą Otomańską. *Steb. Pr.*, die Ottomanische Pforte.

OTOPIĆ, *F.* otopi *Act. dk.*, Otapiać *ndk.*, w koło potopić, zanurzyć, *Vd.* obtopiti, ganz eintauchen. Już się w morzu otopiły wiosła J daleko od lądu nawa się odniosła. *Otw. Ow.* 240 - §. Aż się posoką dołki otapiały pełne. *Otw. Ow.* 264, aż przelewały, sie flossen über.

OTOSZ, OTOŻ *ob.* Oto.

OTRĄBIĆ, *F.* otrąbi *Act. dk.*, Otrębować, Otrębuie *ndk.*, przy trąbie ogłosić, bey Trompetenschall kund machen, ausblasen. Teraz otrąbiono w Warszawie, aby dla tych, co pieniędzy nie maią, darmo dawano ieść. *Boh. Kom.* 2, 9. Przywodzi rzeczy oczywiste bez otrębywania i krzyczenia. *Pam.* 85, 1, 391, bez hałasu, zgiełku, bez przesady, cicho, skromnie). Otrąbić się, n. p. Już się na liszkę otrąbił i wilka W trąbę łowczą razy kilka. *Kchow.* 25, odezwał się trąbą).

*OTRĄBIE *ob.* Otręby.

OTRĄCIĆ, *F.* otrąci *Act. dk.*, Otrącać *ndk.*, *Boh.* obstauťám; uderzyć o co, an etwas stoßen, schlagen, anrennen. Otrącam głowę, nogę o co, *s* uderzam się o co. *Cn. Th.* Otrącić się *id.*; n. p. Podnosząc się iakoś nieostrożnie głową moią o zęby i nos iego otrąciłem się, że zaraz chustki wołać począł na otarcie krwi. *Mon.* 73, 62. Gdy się wiatr ocz otrąca, tedy bardziey szumi. *Rey Wiz.* 151 *b*, gdy się odbiia, wenn er wo abprellt. Dokażę tego, by naytrudniey było, Wszak się iuż o tę głowę więcey otrąciło. *ib.* 177, t. i. opierało, es ist schon mehr auf meinem Kopfe gewesen. Do kościoła biegaiąc, o ołtarze się otrącaiąc, modlitwami bogu oyczyznę porzucali. *Baz. Sk.* 75, ocieraiąc się o ołtarze). - §. Otrącić co, trąceniem o co nadpsuć, bestoßen, abstoßen, n. p. stolik otrącony. *Ld.* Na ścienie wisi łeb ieleni z otrąconemi rogami. *Teatr* 11 *b*, 5. - b) *tr.* otrącać co gorzkiego, *domare durum saporem*, *lenire amara Cn. Th.*, den herben Geschmack benehmen, lindern, mildern. Otrącanie, słodzenie *ib.* το μειλιγμα czym otrącamy co *ib.*

*OTRAWIĆ, *ob.* Otruć.

*OTRĘBINY, *OTRZĘBINY, OTRĘBY, *G.* otrąb *plur.*; *Bh. et Slo.* otruby; *Sr.* 1. wotrubé, melmé, *ob.* miękki-

ny; *Sr.* 2. wotſchubi; *Vd.* otrobi, luſki, lushki, *ob.* łuszczka; *Crn.* otròbi, luſki, posęvk; *Cro.* poszèje, mekina, (otrebine *scobinae*); *Dl.* palya, tricze; *Bs.* paglje, mekine, triçe, triççe; *Rg.* pàglje, mekinne, mechine; *Rs.* отруби, отреби, отрѣбïе (cf. otrzebić), сметïе (*ob.* śmiecie); *Eccl.* освѣвки, отруби, трицы; Kleien. *Otręba. *Birk. Dom.* 88. Otręby po spytlowaney rżące, można dawać wołom, wieprzom etc. *Kluk Rosl.* 3, 276. Otrębiny, *apheda. Mącz.* Otrzębiny, Otręby, *canica. ib.* Bywaią otręby z każdego zboża zmełtego zwierzchniey łupinki abo ſkoreczki ziarna, przez pytel abo przez sito od mąki odłączone. *Syr.* 994. Niedoyrzałe ziarna wiele otrąb, a mało mąki daią. *Kluk Rosl.* 3, 214. Z otrąb mąkę oczyścić. *Sk. Dz.* 419. Otręby do parzy dla psów *Rs.* мѣсямка; *ob.* mieszanina. *Prov. Slo.* kdo ſe medzi otrubi miſ'a, ſwiné ho zežeru, kto się między otręby miesza, świnie go pożrżą; cf. młoto). – §. 2) *tr.* Otręby na głowie, paprzyſka, łupieże, *Boh.* otruš; *Sr.* 2. ſchpelchei, tſchup, tſchupk; *Sr.* 1. hwowne ſchupizne; *Crn.* luſki na glavi, grinta; *Vd.* ſkralop; *Cro.* grinta, grinte; *Bs.* gubba; *Rg.* grinta, gubba; Kopfſchuppen, Hauptgrind, Grind. O parchach głownych, o otrębach abo łuſkach. *Sleszk. Ped.* 20. Na głowie ma włos czarny, na brodzie otręby. *Pot. Jow.* 161. Łuſki abo otręby płci są sioſtry parchów. *Sien.* 499, Hautſchuppen. – §. Lucyper z nosa bez miary Puszczał aż brzydko plugawe otręby. *P. Kchan. Jer.* 79. OTRĘBIASTY, - a, - e, do otrąb podobny, na kształt otrąb, den Kleyen gleich; *Sr.* 1. wotrubwaté; *Rg.* mekinnaſt; *Cro.* poszeichaszt; *s* OTRĘBIASTY, OTRĘBISTY, OTRĘBNY, - a, - e, otrąb pełny, z otrąb, *Bh.* otrubny; *Slo.* otrubný; *Sr.* 1. wotrubané; *Rg.* mekinav; *Cro.* mekinszki, poszeichaszt; *Crn.* posevzhne; voll Kleien, Kleien=. Chléb otrębiaſty. *Syr.* 937. Chléb gryzowaty, otrębiſty, ludziom delikatnym nie ſtrawny. *ib.* 938. Otrębny chléb, *coniceus panis. Mącz.*, *Crn.* posęvnek, *Bs.* pasjacja; *Cro.* kelessicza, mekinyak. (*Bh.* otrubjk, *s furfur vendens*). – OTRĘBKI, - ów, *plur.*, *zdrbn. rzeczwn.* otręby, kleine Kleien, z. B. Mandelkleien. OTRĘBOWATY, OTRĘBIASTY, OTRĘBOWIAŁY, - a, - e, maiący na głowie otręby, der Kopfſchuppen hat, ein Grindkopf, Grindiger; *Sr.* 1. ſchupiznovité; *Cro.* grintav, grintavecz, grintavka; *Rg.* grintav, grintavaz, gùbav, gubavaz; *Bsn.* gubbavaç, grintavaç. OTRĘBOWIAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, łupieże na głowie. *Syr.* 1085, (cf. parch), der Grind, Schuppigkeit des Kopfes. OTRĘBOWATOŚĆ, - ści, *ż.*, n. p. ziele to otrębowatość z twarzy ściera. *Syr.* 590, cf. trąd.

OTRĘBYWAĆ, *ob.* Otrąbić.

OTRĘDOWACIEĆ *niiak. dk.*, w koło trędowatym się ſtać, rund um ausſätzig werden. Ieśliby się urzędnikowi ułomność przydała, t. i. ieśliby olśnął, olknął, otrędowaciał, tedy nie ma być dlatego złożon z urzędu. *Szczerb. Sax.* 204.

OTRĘT, - u, *m.*, (*disting.* odtręt), otarcie nogi, zadku etc., das Wundreiben, Aufreiben. *Interrigo*, sedno, gdy się od chodu albo iazdy zedrze ſkóra na pośladku, też otręt. *Mącz.*, der Wolf im Hintern vom Reiten; (cf. odsednić). *Syr.* 1258, *Ern.* 67. OTRĘTWIEĆ, OTRĘTWIAŁY, *ob.* Odrętwieć.

OTROCINY, *plur.*, opiłki, Feilſpähne, proch, który pilnikiem zeymuią piłuiąc. *Sien. wykł.*, *Cro.* otrebine.

OTROCZĘ, - ęcia, *n.*, OTROCZĄTKO, - a, *n.*, OTROCZEK, - czka, *m.*, *demin. nom.* Otrok, *s* chłopczyna, chłopiątko, *Crn.* otrozhâj, otrozhé, otrozhje; *Vd.* otrozhizh, otrozhei; das Knäblein. U żydów ósmego dnia obrzezano otroczę. *Sk. Kaz.* 523. Otroczątko, dziecię nie niewieściey, ale męzkiey płci. *Bud. Math.* 2, 8. *not.*). Ona uyrzała, a otroczątko płacze. *Bud. Exod.* 2, 6. Niezrosłe otroczki. *Zab.* 10, 251 *Zabł.* OTROCKI, - a, - ie, męzki, mężczyński, Manns=. Kożuch otrocki; sukniz otrocka. *Tr.*, *Crn.* otrozhje, *Vd.* otroshki, otrushki, otroken, *s* dziecinny, *Ross.* отроческïй, отрочь chłopięcy; *Boh.* otrocký, *Sr.* 1. wotrocżki niewolniczy. OTROK, - a, *m.*, (*Bh.* otrok *seruus, mancipium*; otrokyné niewolnica, otroctwj niewola; (cf. troczyć, troki); *Sr.* 1. wotrocżk *famulus* parobek, wotrocżżik, wotrocżiſe; wotrocztwo niewola; – *Crn.* otrok, *s* dziecię; otrozhaji, *s* dzieci; otrozhya, *s* dziecinność, dziecińſtwo; otrozhèza, *s* położnica; *Vd.* ottrok, *s* dziecię; otrozi, *s liberi, genus*; otroshnoſt, ottrokzhaj, *s* dziecińſtwo; *Cro.* otrok *infans*; *Rs.* отрокъ dziecię, отроковица dziewczka młodsza od lat dwunaſtu, 2. dziewka służąca; отрочество dziecińſtwo); Otrok, mężczyzna, eine Mannsperſon. Nikt, ani otrok, ani biała płeć, mordów uyść nie mógł, *neque vir*, *neque femina*. *Krom.* 394. Otrok od niewiaſty lepszy ieſt *Petr. Pol.* 21, *Sak. dusz.* 9, *ib.* 21, *ib.* 57, *Sim. Siel.* 22. Dziesięć tam otroków maią żony spolne. *Sk. Dz.* 102. – (§. Otrok u Turków ſtary żołnierz, wolny od woyny, żołd biorący. *Klok. Turk.* 233).

OTRUĆ, *f.* otruie *cz. dk.*, *otrawić *obsol.*, *Bh.* otráwiti; *Vd.* otrovati, oshemeriti, obſtrupiti, saſtrupiti, samishenzhati, sadati, savdati (cf. zadać); *Crn.* saudâm; *Bsn.* otrovati *venenare*, *inficere*, zatraviti, zacjarati *fascinare*, *veneficia adhibere*; *Sla.* otrovan, *s* zaraźliwy, iadowity; *Rg.* otràviti, otrovatti, (otrovatti, raztrovatti *inficere contagione*; *Cro.* otrovati, otràvlyam, ochemerùjem, (otrova, *s* trucizna; otròvni, *s* otruty; *Rs.* окормить, окармливать (cf. okarmić, окормъ, окормка otrucie, trucizna, отрава), отравить, отравлявать; *Ec.* окормляю, просто и вмѣсто отравляю; otrucie *Ec.* зелейничество, *Sr.* 1. złuzwarſtwo); trucizną zabić, einen vergiften. Gdyby kto nosił *iad abo *trucinę, azaliby się taki nie ſtrzegł, aby przyiaciołom śmierci tym nie uczynił, ażeby ich nie otrawił? *Eraz. Jęz. B b.* Nienawiść przywodzi ku zwadzie, ku *otrawieniu ludzkiemu. *ib. O.* 8 *b*, ku otruciu). – §. b) *transl.* Któż tedy pierwsze życia otruł wam poranki? *Teatr* 43 *b*, 92, t. i. ſkaził, wer hat ſie euch verderbt? cf. czas truć). OTRUCIEL, - a, *m.*, który kogo otruł, der Vergifter; *Vd.* obſtrupnik, otrovauz; *Rg.* otròvnik; *Bs.* zatravnik, *f.* zatravniça; *Cro.* ochemeritel; *Ec.* отравникъ.

OTRUCHLEĆ *niiak. dk.*, potruchleć, truchnący odrętwieć, vor Bangigkeit erſtarren. Otruchlałe serce. *Smotr. Ap.* 176.

OTRUPIAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, odrętwiałość, zdrętwienie, das Erſtarren, das Starren. Wyſkoku winnego znakomity ieſt ſkutek w oddalaniu zgniłości; przetoż go na oddalanie otrupiałości zażywaią. *Krumt.* 560, *sphacelus. ib.* 331, *Rs.* оторопѣлость, *adj.* оторопѣлый.

OTRWO-

OTRWOŻYĆ się, *F.* otrwoży się *rec. dk.*, z trwogą oswoić się, ostraszyć się, die Bestürzung verlieren, Herz fassen, sich entmannen. Tu nie iza-ć, iedno się otrwożyć. *Rey Wiz.* 102 *b*, *ob.* otrzaskać.

OTRZASKAĆ, *F.* otrzaska *cz. dk.*, trzaskaniem obić, mit Knallen rund um abschlagen. Takową sztukę skła, otrzaskawszy tafelnik, rozprawi z niéy tafle. *Torz.* 32. - §. Otrzaskać, do trzasku przyzwyczaić, ostrzelać, ans Knallen und Schießen gewöhnen. Wszyscy to żołnierze otrzaskani, wszyscy tu iuż starzy. *Pot. Arg.* 155, t. i. ostrzelani, die Pulver gerochen haben. Przywiódł nam otrzaskanych w boiu woiowników. *Jabł. Buk. H* 2, *ob.* otrwożyć.

OTRZĄŚĆ, OTRZĄSNĄĆ, *OTRZĘSNĄĆ, *F.* otrząśnie *cz. idntl.*, Otrząsać *ndk.*, *Bh.* otřásti; *Rg.* otrêsti; *Bsn.* otrosti, otrusiti; *Cro.* otresſújem, otreszam, otrusſújem; *Ross.* отрясти, отрясать, отряхывать, отряхнуть, отряхивать; trzęsąc zrsucić, abschütteln; *Vd.* obtrositi, *z* potrząsać). Wleźć na drzewo, otrząść drugiemu gruszki. *Teatr* 56 *b*, 25. Od wichru otrzęsione (otrząśnione) kwiecie upadaią. *Groch. W.* 311. Otrząsnąwszy sen starego niedbalstwa. *Star. Pob. A* 2 *b.* Głupstwo i grubiiaństwo, którego akademiia nie otrzęsła. *Birk. K. Ob. G* 2 *b.* Świat wszystek z grzechu otrząsnął zbawiciel. *Birk. K. Ob. C* 3 *b.* Ty tedy otrzęśniy twóy smutek wielki. 1 *Leop.* 4 *Ezdr.* 10, 24, zrzuć go z siebie).

OTRZĄSNĄĆ się, *Rs.* отрястись, отрясываться, *passiue* za trzęsieniem obłozować się, durch Schütteln los werden, los gehen, abfallen. To się wszystko otrząśnie z ciebie, iako gdy wiatr otrząśnie liście z drzewka oschłego. *Rey Pſ. H* 5. Otrząsnął się dąb wielki, rózgi zaświszczały, lub nie był wiatr, i samym zadrżał strachem zięty. *Zebr. Ow.* 180, *intremuit.* - §. Otrząsnąć się, sobą ruszać, trzęsać, sich rütteln, schütteln. Leżał na ziemi iak zabity; kropi go kiiem oyciec, otrząsł się. *Off. Str.* 3. Karbowna laty, a przy młodym chłopie, Tak się otrząsa iak mucha w ukropie. *Hor.* 2, 111 *Nar.* Powstańcież kiedykolwiek, i otrząśniycie się, a staranie o oyczyznie mieć poczniycie. *Pilch. Sall.* 96. Gdy Stefana niektórzy słuchać nie chcieli, otrząsnął się raz i drugi, mówiąc, że malowanym królem bydź nie myślał. *Lub. Roz.* 210, t. i. ob-ruszył się, er rüttelte sich, wurde aufgebracht. - *Aliter* Cóż potym, że masz dosyć, a nie znać po tobie, Mógłbyś się ty otrząsnąć, boby cię z to było. *Rey Wiz.* 51 *b*, t. i. ogarnąć się, sich zusammen nehmen, auf sein Aeußeres halten, sich gehörig kleiden. - § Otrząsnąć się z czego, zwalić z siebie, wydobydź się, von sich abschütteln, sich von etwas los schütteln, los machen. Na tę straszną myśl zachwiała się iego cnota; ale wkrótce otrząsa się z tak błahéy postrachy. *Stas. Num.* 2, 7. Wytchnąwszy trochę z trudów woiennych, i otrząsłszy się z biedy, wtargnął do Litwy. *Kur. P.* 13. Po wypędzeniu Bolesława, piérwéy niżby się była z rozruchu onego Polska otrząsnęła, niemieszkaiąc Rusacy wtargnęli. *Krom.* 110. - §. Otrząsnąć się komu, odiąć mu się, nie dadź się, zsadzić z siebie, odgromić go, sich iemandes erwehren. Otrząsnę się każdemu; zsadzę z siebie każdego, nie dam sobie na gębie grać. *Cn. Ad.* 566. Poganie z nas się naśmiewaią, że się im otrząsnąć nie możemy. *Star. Ref.* 15. Gdy się Tatarowie wnętrznemi woynami sami zabiiać poczęli, otrząsnął się im Dymitr, i poraził ich. *Stryik.* 379. Gdy się Jan do Turka udał, otrząsnął się Ferdynandowi Jan, który iuż był bardzo namdlał. *Biel.* 529. Łatwo się otrząsł tym, którzy go na drodze zaczepili. *Uſtrz. Kruc.* 1, 424. Rozpuszczona młodź, nakształt nieogłaskanych koni, uskromiciela zrzuca, i onemu otrząsa się. *Mon.* 71, 737, sich widersetzen.

OTRZEBIĆ, *F.* otrzebi *cz. dk.*, owałaszyć, wyrzezać, castriren. (*Rs.* отребить, отреблять okrzesać drzewo, отеребить, отеребливать oberwać, otargać). Publiusz Poncego wyrzezał abo otrzebił. *Warg. Wal.* 189. Otrzebienie *Ec.* скопечество, *ob.* skop). OTRZEBINY *plur.*, *Ross.* отребїе, ośmieciny, wymieciny, ogryzki, *quisquiliae.* *Mącz.*, śmieci, nikczemne podnóżkowe rzeczy. *ib.*, Auskehrig, Auswurf.

OTRZEĆ, Obetrzeć, otarł, obtarł, *F.* otrze, obetrze *cz. dk.*, Ocierać, Obcierać *ndk.*, *Bh.* otříti, otjrati, obtřati; *Sr.* 1. wottru, wóbtru; *Crn.* obrissat, otternújem; *Vd.* obrisati, obrissat (cf. obrus), ozhedit, obtreti, obkusati; *Bs.* otrritti, oterti, obrisati; *Sla.* otêrti (otarchich, *z* chustka do nosa; serweta); *Rg.* otarti, ottarti, otirati, otirem; *Cro.* otiram, obrisſújem; *Ross.* обтереть, обтирать, отирать, обтирать. (*NB.* a verbo *obetrzeć Obotritae*, gens detersa. *Frenzel in Weſtphal. monum.* 2, 2413); w koło zetrzeć, abreiben, abwischen. Żywokost ma moc ocieraiącą; ropę z płuc ociera i wyczyszcza. *Spicz.* 26. Ocieranie, otarcie *Rs.* обтирка. Otrzyy twoie oczy; te łzy ieszcze okrutnieyszym czynią rozstanie nasze. *Stas. Num.* 2, 76, abtrocknen. Zapłakane ociera powieki. *Wad. Dan.* 53, *Groch. W.* 357. Nie ten godzien pamięci, kto gnębił, kto zdzierał, Nie ten, kto łzy wyciskał, lecz kto ie ocierał. *Kras. Wiersz.* 77. Otrzyycie z oczu swych łzy. *Zab.* 14, 95. Łatwo się łzy ocieraią, kiedy iest czym. *Teatr* 19 *b*, 3. Ocierać, ścieraiąc wygładzić, zgładzić, wegreiben, glatt reiben. - *fig.* Przodkowie z panów wszelką nienawiść, a z sług wszelką zełżywość otarli, zowiąc pana oycem czeladnym, a sług domownikami. *Pilch. Sen. liſt.* 354, zniesli). Jeśli urzędniki weźmiesz na zęby, tedyć otrą czoła, a iawnie bez wstydu wszystko złe broić będą. *Jer. Zbr.* 7, zetrą wstyd z czoła, nabiorą ostatniéy bezczelności). Człowiek otarty, okrzesany, ćwiczony, gewandt, geübt, erfahren. - §. Nie otrze-ć się sucho, *z* nie przepiecze-ć się, es wird dir nicht für genossen hingehen. J Krakowianom się to sucho nie otarło. *Papr. Herb.* 18. - §. Ocierać się o co, otrącić się o co, sich an etwas reiben, anreiben. Mijali go i suknie się ich oń ocierały, a widzieć go nie mogli. *Sk. Dz.* 622, die Kleider strichen an ihn an, streiften an ihn an. Przychodząc, gdy się iakoś o bok drugiego otarł, do gniewu go pobudził. *Warg. Radz.* 99. - §. b) *transl. varie:* ocierać się o kogo, abo dokąd, *z* przedzierać się aż do niego, aż dokąd, bis zu einem hin bringen, sich zu ihm hin drängen, bis hin vordringen. Obawiam się, żebym wstydu ztąd nie zażył, Żem się otrzeć o przednie rymopisy ważył. *Sim. Siel. ded.* Otarłem się o niebezpieczeństwa. *Nag. Cyc.* 102. Myśl iego była nie zalegać pola, a otrzeć się o mury Konstantynopolskie. *Groch. W.* 542, cf. oprzeć się), bis dort vorzudringen. Spustoszyli księstwo, ocieraiąc się aż o przedmieścia stolicy. *Nar.* 5, 169. Każdy ktokolwiek chociaż lekko się otarł o starożytne Rzymian dzieie, wie

to. *Nag. Cyc. praef.*, cf. liznąć, kosztować, wer sich nur ein wenig damit abgegeben hat. Nie wadzi zayrzeć w tę ich cierpką naukę, ale zayrzeć tylko, i poniekąd o nię się otrzeć. *Pilch. Sen. list.* 374. Poczciwe domatorki, co się ieszcze nie otarły o Warszawę. *Teatr* 10, 89, nie oswoiły z nią, nie przeięły iéy mód, nie przeszły duchem iéy). Choć oń iasny się błąd ociera, usta otwiera. *Groch. W.* 562, t. i. choć mu błąd towarzyszy, ob ihm gleich Irrthum auf dem Fuße folgt. Gdy się otarła wieść o iéy uszy, mało nie umiera. *P. Kchan. Orl.* 1, 141, gdy przyszła do iéy uszu, da es ihr zu Ohren kam. Te słowa nie bez żalu o uszy iéy się otarły. *Dam'r.* 156. - §. 2) Ocierać się z kim, za łby iśdź, na udry, mit einem anbinden. Zakon Krzyżacki ieszcze się z pogaństwem nie otarł, a iuż tak obszerne ziemie posiadł. *Nar. Hst.* 4, 234. Jak skały, co moc ubezpiecza, Czekaią gromnych obłoków z weselem, Tak się otrzyymy dziś z nieprzyiacielem. *Kras. Off. B b.* Miłość nie lubi się z godnemi poszanowania ocierać osobami. *Teatr* 3 *d*, 65.

OTRZEPAĆ *cz. dk.*, otrzepywać *czstl.*, otrzepuie *praes. ndk.*, w koło wytrzepać, potrzepać, beklopfen, rund um ausklopfen. (*Cro.* oštrépam *circumstrepo*; *Rs.* остре-пáть, острепливать czesać len, отрепки paczesie). Otrzepany, oklepany, spowszechniały, abgedroschen, gemein.

OTRZĘSNĄĆ, *ob.* Otrząść.

OTRZEŹWIĆ, *f.* otrzeźwi *cz. dk.*, Otrzeźwiać *niedok.*, Otrzeźwiwać *freq.*, trzeźwym uczynić, rozrzeźwić, nüchtern machen. Trudno się obaczyć piianemu próżną chwałą, iedno aż będzie złemi przygodami otrzeźwion. *Petr. Ek.* 96. - §. Otrzeźwić, orzeźwić, pokrzepić, ermuntern, stärken, aufrichten. Słowo mię twoie otrzeźwiwa. *Chrość. Ow.* 746. Skoro przybył boiaźliwe otrzeźwił. *Warg. Cez.* 158. Rozpaczaiących otrzeźwił, nadzieie ukazuiąc. *ib.* 22. Potrwożone dziwem rycerstwo, wieszczek życzliwym wykładem otrzeźwił. *Warg. Kurc.* 8.

OTRZEŹWIEĆ, *f.* otrzeźwieie *neutr. dk.*, trzeźwym się stać, roztrzeźwieć, nüchtern werden. Piiany obiecuie, otrzeźwiawszy żałuie. *Cn. Ad.* 846.

OTRZOSKAĆ, *f.* otrzoska *cz. dk.*, trzosem opasać, mit der Geldkatze umgürten, *pr. et fig.* Lichwiarz otrzoskany doić nie przestaie. *Klon. Wor.* 76, t. i. choć zbogacony, w trzosy zapasny, bereichert.

OTRZYMAĆ, *f.* otrzyma *cz. dk.*, Otrzymywać *fr.*, Otrzymawać, Otrzymuie *niedok.*, odzierżeć, *Cro.* zderžavati i t. d., erhalten. Otrzymać co, z dostać, osięgnąć, erhalten, erlangen, erreichen. Trudność w otrzymaniu téy rzeczy, którą kto chce nabydź, daie iéy większą cenę. *Teatr* 32, 15, cf. prędkie nabycie, prędkie odbycie). Gdzie się był dla deszczu skrył, tam pogrzeb otrzymał. *Warg. Wal.* 339, t. i. tam śmierć znalazł). Otrzymać górę, otrzymać plac, wygrać, zwyciężać, ostać się przy czym, *Bs.* ugospodaritse; die Oberhand, oder den Sieg erhalten, das Feld behaupten. Zawżdyśmy górę otrzymawali, i dzisiayśmy zwycięstwo nad nieprzyiaciołmi otrzymali. *Baz. Szk.* 583. Gotowie przyszli aż do Dunaiu, wszędzie zwycięstwo otrzymawaiąc. *Stryik.* 39. Chciałabym z płczu moiego otrzymać zwycięstwo. *Teatr* 46 *c*, 72, den Sieg davon tragen. Otrzymać prośbą, z uprosić. *Cn. Th.*, mit Bitten erlangen, erbitten. - §. Niewierny Mustafa, tym co się poddali, nie otrzymał. *Fur. Uw. F.*, t. i. nie dotrzymał obietnicy, hielt sein Wort nicht. OTRZYMAĆ się, utrzymać się, o swéy sile stać, siedzieć. *Cn. Th.*, sich erhalten, sich aufrecht erhalten. - *transl.* Niszczą sami swoie kraie, żeby się z wielką trudnością otrzymał nieprzyiaciel. *Klok. Turk.* 85, sich behaupten, erhalten. - §. Otrzymać się, wstrzymać się od czego, przezwieśdź na sobie, hamować się. *Cn. Th.*, sich enthalten von etwas, sich überwinden.

*OTTA, - y, *m.*, imię *Otto*, Otho. *Jabl. Her.*

*OTTAWA, - y, *ż.*, potraw *Rydel.*, *Rs.* отава, das Grummet, Spätheu.

OTUCHA, - y, *ż.*, potucha, ufność, serce, dobra nadzieia, Muth, gute Hoffnung; *Rs.* благонадежность, *Ec.* благочаянïе, *Gr.* εὐελπισις. Otucha iest imię dobra, ieszcze nie pewnego. *Pilch. Sen. list.* 70. Otucha, nadzieia wzmocniona ufnością, i zasadzona na prawie i powodach do niéy. *Pam. Warsz.* 2, 204, *Lip.* Mam otuchę; daie mi otuchę; dodał mi otuchy. *Cn. Th.* Zażyway synu szczęścia, póki ci się godzi, Lecz zbytnia w nim otucha niech cię nie uwodzi. *Min. Ryt.* 2, 285, t. i. ufność, zaufanie, Vertrauen). Dobrą oduosi rzeczom swoim otuchę. *Tward. Wlad.* 69, t. i. dobrą nadzieię, dobry znak, gutes Anzeichen, gute Hoffnung, (cf. otuszyć).

OTUCZYĆ, *f.* otuczy *cz. dk.*, Otuczać *ndk.*, (cf. *neutr.* otyć), okarmić, tłustym i otyłym uczynić, feist machen, fett machen, mästen; *Bs.* otusiti, opritiliti; *Cro.* etuschújem; *Sr.* 1. wotucżnoscżam; *Ec.* отучняю; *pr. et fig. Zab.* 16, 203. Nie podniosę głowy, otuczony będąc utrapieniem i nędzą. 1 *Leop. Job.* 10, 15, nasycon. 3 *Leop. Job.* 10, 15.

OTULIĆ, OBTULIĆ, *f.* otuli *cz. dk.*, Otulać *ndk.*, okryć lub obwiiać dla ciepła, umhüllen, einhüllen der Wärme wegen; *Vd.* odeti, odievati (*ob.* odziać), odeniti, odenem, okuloviti, obgerniti; *Ross.* кутать, окутать, окутывать, накутать, накутывать, прïокутать, прïокутывать, упеленáть, упеленывать, укутать, укутывать, заберты́ть, завернуть, завертывать. Len mierzwą do koła trzy dni otulą, dokąd nie upre. *Haur Ek.* 39. Śpią sobie szerokim twoim płaszczem otulone. *Susz. Pieś.* 3, *F* 2 *b.* Chorego trzeba szatami ciepłemi zakryć i obtulić dobrze. *Sien.* 538. Głowy nigdy zbyt otulonéy mieć nie trzeba. *Pir. Pow.* 14. Odzienie w zimie ma od mrozu ochraniać; ale nie maią się dzieci zbyt otulać, lękaiąc się iakby pieszczeni wiatru i śniegu. *ib.* 73, *Rs.* опахнуться, опахиваться. Żołądek zawsze trzeba dobrze otulać. *Haur Sk.* 519.

OTUMANIĆ, *F.* otumani *cz. dk.*, tumanem lub kurzawą obwieśdź, wzrok odiąć, oczy zamydlić, omamić, umstauben, Staub in die Augen streuen, verblenden. Ach Bogby dał, żeby można otumanić tę panią moię. *Teatr* 15 *c*, 17.

OTUSZYĆ, *F.* otuszy *cz. dk.*, otuchę uczynić, potuszyć, *Vd.* gorposerzhiti, naserzhiti, Hoffnung machen. To gdy ziścisz i ciągły swyczay mi otuszy, Że me słowa powiewem lekkim wiatr nie wzruszy. *Hul. Ow.* 60.

OTWARCIE, *ob.* Otworzyć.

OTWARDNĄĆ *niiak. idntl.*, OTWARDNIEĆ, OTWARDZIEĆ *dk.*, twardym się stać, hart werden, verhärten; *Sr.* 1. wobtwerdnu; *Vd.* obterdet; *Rg.* otvardnuti, ocvar-

snuti; *Bs.* otvardnuti, otvrridnuti, okoritise, okorjepnutise; *Rs.* ошверд́вшь. *Rigere*, otwardnąć, ścierpnąć, zdrętwieć. *Mącz.* Widziałem tam ludzi na wszystkie trudy otwardziałych. *Nag. Cyc.* 48, **abgehärtet**. Choć w srogim niedostatku otwar niały na nędzę i potrzeby, opór długo się przełamać nie dawał. *Nar. List.* 2, 408. Musi się, by też nie wiem, iak był cierpliwy i otwardniały, do choroby przyznać. *Pilch. Sen. list* 409. Na wytrzymanie wszelkich trudów otwardniały. *Pilch. Sen. Gn.* 137. Czyliż nie lepiey mężowi otwardnieć na wszystko? *Pilch. Sen. list* 2, 353. OTWARDNIAŁOŚĆ, OTWARDZIAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, zatwardnienie, **die Verhärtung**, *Rs.* ошвердѣлость. OTWARDZIĆ *czyn. dk.*, w koło zatwardzić, **rund um verhärten**; *Vd.* oterditi; *Bs.* otvardnuti, otvrridnuti, оçvrrisnuti; *Rs.* ожесточить, ожесточать. Na wszystkie nayprzeciwniejsze przypadki otwardź siebie i zhartuy. *Pilch. Sen. list* 20. Otwardzenie *Vd.* oterdenje, vterdenje.

OTWARTY, OTWARZAĆ, *ob.* Otworzyć. OTWARTOŚĆ, - ści, *ż.*, Otworzystość, kiedy kto abo co nie iest zamkniętym, **die Offenheit, das Offenseyn.** - *Math.* Dwie linije zbiegaiące się z sobą, mogą między sobą czynić większą lub mnieyszą otwartość. *Jak. Math.* 1, 10, otwór, **Oeffnung, offner Raum.** - §. *moral.* otwartość, *otworzystość, nieskrytość, **Offenheit, Offenherzigkeit**, *Vd.* serzopertnost, perserzhnost, serzovidnost, ozhitnoserznost; *Rs.* откровенность. Z męstwa oświeconego wynika otwartość, brzydząca się wybiegami, szczerość, która się nie lęka mówić prawdy pożyteczney. *N. Pam.* 24, 327. Otwartość więcey ieszcze iest iak szczerość; obiedwie przyiaciołki prawdy, szczerość iey nigdy nie uchybi, otwartość iey zataić nie może. *Pam. Warsz.* 4, 40 *Niemc.* OTWIERACZ, - a, *m.*, co otwiera, *Rg.* otvoritegl, **der Aufmacher, Oeffner**; cf. odźwierny, wrotny, klucznik. (*Cro.* odpirách *clavis generalis*). *Botan.* Wytrych, klucz, otwieracz, podkownik, miesiączki, siele. *Syr.* 769, *coronilla securidaca*, *Linn.*, **Beilkraut, Peltschen.** OTWIERALNIA, - i, *ż.*, otwor, mieysce, gdzie się co otwiera, **die Oeffnung, die Stelle, wo sich etwas öffnet.** Otwieralnia u skrzyni rurmusowéy dla chędożenia. *Tr.* OTWIERALNY, - a, - e, otworny, otworzysty, daiący się otworzyć, **sich öffnen lassend, aufmachbar.** Beczka otwieralna z boku dla chędożenia. *Sol. Arch.* 171, *Ec.* отверстый. (*OTWIERDZIĆ *cz. dk.*, *Bh.* **otujiti**, = *confirmare*, *stabilire*, *indurare*, *Vd.* obterditi, *Cro.* obtvergyújem *obfirmo*, *Sr.* 1. **wokrutju, wobkrutju**, *Crn.* okkerfzhâm). - OTWOR, - u, *m.*, otworzystość, otworzenie, dziura otwarta, otwieralnia, *Bsn. et Rag.* otvor; *Cro.* otvòr; *Sr.* 1. **wotewŕenoscj**; *Vd.* luknja, podretje; *Rs.* отвѣрка, отверстіе, полость; **die Oeffnung.** Otwor słuchowy, *meatus auditorius*. *Hub. Mech.* 204. Otwor działa, *ob.* kalibra. Otwor stolni, samo wniyście do wytni tego gatunku, **Mundloch, Stollenmund.** *Mier.* Otwor mały okrągły *Rs.* ячея, ячейка. Dęcie przez krtań trąby wąską przechodząc, wypada na koniec przestronnieyszym otworem. *Pilch. Sen. list.* 4, 7. Otworem *adv.*, otwarto, otworzysto, otworzyście, nie zamknięte, *Cro.* odperto, cf. *Lat.* aperte, **offen, nicht verschlossen, nicht zugemacht.** Otworem co stoi, = otworzono co. *Cn. Th.* Skarby me ci stoią niebronnym otworem. *Nar. Dz.* 1, 25. Obywatel, którego i serce, co do czułości, i dom co do przyięcia otworem, skarbi sobie miłość powszechną. *Kras. Pod.* 2, 92. Ta samowładnym bogom wrodna cnota, Otworem trzymać zkrzywdzonym iaśk wrota. *Zab.* 14, 168. Otworem zostawić, **auflassen, offen lassen**; *Vd.* gorpustiti, gorspusiti, gornehati. OTWORNY, - a, - e, otwieralny, otworzysty, mogący bydź otworzonym, **aufmachbar, aufschließbar.** Zamki piekłów nieotwornych. *Hor.* 2, 42 *Nar.* OTWORZELINA, - y, *ż.*, OTWORZELISKO, - a, *n.*, otwor, odchlin, **die Oeffnung eines Schlundes.** Ogień z otworzeliu owych wybuchał. *Wez. Zap. B.* 3.

OTWORZYĆ, *ODTWORZYĆ, ODEWRZEĆ, otworzył, otwarł, *Part.* otwarty, *F.* otworzy, *odewrze *cz. dk.*, Otwierać, *Otwarzać *ndk.*, *Bh.* **otewřjti, otwjrati, odewřjti, odewřel, odewřu** (*oppos.* zawrzeć, zawarł); *Slo.* **otworit', otewrat', odtwjrati**; *Sr.* 1. **wotewerám, wotworim, wotewŕiu, wotewricj, wotewril, wotzanknu**, cf. zamknąć, odemknąć; *Crn.* odpreti (cf. *aperire*, cf. odeprzeć), ofnam; *Vd.* odpriti, odprèti, odpirati, gorodpreti, odpérti, odprem, porodkleniti, gorskleniti; *Sla.* otvoriti, otvoritti; *Bs.* odapriti, otvoriti, odpriti; *Rg.* otvoritti, otvarati; *Dl.* otvoriti, ottvaram; *Cro.* odpiram, odperlszem, odpreti, odtvergyujem, odkleplyem, odklyuchujem (cf. klucz); *Rs.* отворить, отворять, отперѣть, отопру, отпирать; *Ec.* отверзнути, отверзати, отключаю, отмыкаю; odemknąć, **öffnen, aufmachen** (*oppos.* zawrzeć, zamknąć). Kołaczmy we drzwi iego, póki nam nie zechce odewrzeć. *Kanc. Gd.* 275. *Do kufra otworzyć. Teatr* 31 *b*, 45, kufer otworzyć, żeby z niego dostawać). Otworzyć okna. 1 *Leop. Jer.* 22, 14. Zamykam dlatego, żeby otwarte nie było. *Teatr* 31 *b*, 11. Niech kto chce przychodzi do mnie, drzwi dzień i noc otwarte będą. *Teatr* 52 *d*, 31. Na iego głos otwarły się piekielne podwoie od razu. *Przyb. Milt.* 64. Drzwi się otwarły. *Kras. W. Ch.* 61, **thaten sich auf.** Gardła ich, iako grób odtworzony. *Wrob.* 10. Opoki się padały, groby się otwarzały. *W. Post. W.* 253. Otwórzcie się wysokie niedobyte brony, Król wieczny się przybliża, król niewysłowiony. *J. Kchan. Ps.* 32, **thut euch auf, öffnet euch!** Wrota sobie do upadku otwarzasz. *Sk. Zyw.* 1, 25. Do marnotractwa potomstwu szeroko wrota otwiera łakome zebranie. *Falib. R.* 3, *ob.* na oścież). Tyś nam Panie niebo otwarł. *Kanc. Gd.* 10. - *Prov.* Piérwéy ma bydź: otwórz: niż pomaga bóg. *Rys. Ad.* 54. - Butelkę otworzyć, odetkać, korek wyiąć, *Rs.* раскупорить, раскупоривать, откупорить, откупориваю. - List otworzyć, = odpieczętować, **aufbrechen, aufmachen einen Brief.** Otwieraiąc listy, mówi: to są bilety, w których zaproszeni wymawiaią się. *Teat.* 59, 23. List otwarty, otworzony, niezapieczętowany, otworzysty, świadeczny, kredyt, patent, **ein offnes Zeugnißschreiben.** Listy otworzone obyczaiem słusznym maią bydź dawane przez woźnego i przed ludźmi stronnemi szlachtą. *Stat. Lit.* 23. - Otworzyć książkę, **ein Buch aufmachen.** Chcąc czytać książkę, ledwo co otwieram, Na piérwszéy karcie twóy obraz obzieram. *Zab.* 14, 125, *alio sensu*, *fig.* n. p. Księga księgę otwiera, = explikuie. *Haur Sk.* 1, **ein Buch erklärt das andere.** Zaż serce nasze nie gorzało w nas, gdy nam mówił w drodze, i kiedy

nam pięma otwarzał? *Sekl. Luk.* 24, wykładał). - §. Otwarta głowa, poiętna, ein offner Kopf. Kto ma rozum *otworzony (otwarty), łatwo to widzi. *Farn.* 78. - Otwierać sobie drogę, słać sobie drogę, sich den Weg öffnen, bahnen. Ziemia zstrząśnieniem swym drogi wodom *zotwierała. *Otw. Ow.* 19. Z któreykolwiek on ſtróny naciera, Gościniec sobie przez trupy otwiera. *Susz. P.* 3, *G* 2. - Otwierać wrzód. *Czerw.* 11, t. i. przeciąć, ein Geschwür öffnen, aufstechen, aufhauen. Rany bywaią z kroſt słych *odtworzone. *Spicz.* 90. - *fig.* źle zagoioną otworzyłeś ranę. *Teatr* 50, 57. - Ziemia się otwiera, : pada się, *hiat. Cn. Th.*, die Erde thut sich auf, börstet auf. Cudzéy soli zakazan[illegible] ponieważ w Polszcze nowa sól otworzyła się była. *Krom.* 733, t. i. dobyto iéy, albo zjawiła się, man hatte ein neues Salzwerk eröffnet. - *Poët.* ieszcze się smutne z oczu łzy nie ſtarły, Oto się znowu drugie otwarły. *Groch. W.* 554, t. i. dobyły się, sind hervor gedrungen, ausgebrochen. - Kwiat się otwiera, : rozwiia się. *Cn. Th.* (cf. *Bs.* otvoriti se dúb, ciniti liſtje *frondescere*). - Miaſto otwarte, nie ma na około żadnego wału, rowu, ani muru. *Pam.* 84, 851, *Rs.* полый, пóлъ. Otwarte powietrze, wolne, niezamknięte, na otwartym mieyscu, freye Luft. Drzewo położone na otwartym powietrzu, wyſtawione na słońce i na wiatry, wysycha prędko. *Jak. Art.* 3, 171. Otwarte pole, : szczere pole. Otwarty bóy, *ob.* otworzyſty. Otworzyć gay, las, : rozpocząć ścinanie drzewa, den Holzschlag eröffnen. Nayprzyzwoitszy czas do otworzenia gaiu daią miesiące zimowe. *Kluk Rosl.* 2, 117. Otworzyć bal, zacząć tańce). Otwierać sądy, : zagaić, das Gericht eröffnen. - *simil.* Bardzo ciekawa otworzy się robota, ieśli iuż Jegomość wie o wszyſtkim. *Teatr* 16 *c*, 93, rozpocznie się). - Dom otworzyć *tr.*, : otwarty wolny przyſtęp dawać, ein Haus eröffnen. Myślę trzymać ſtół otwarty na 200 officerów. *Boh. Kom.* 3, 160, offene Tafel. Assamble i banki u siebie otwiera. *Teatr* 23 *d*, 26. - Worek mó[y] trzymałem mu długi czas otwarty. *Teatr* 45 *b*, 16, t. i. nie odmówiłem mu wsparcia, ich hielt ihm meinen Beutel offen. Dla twéy pomocy otwarte będą ſkarby moie. *Teatr* 46 *c*, 43. Widząc, że bóg więcéy dóbr mu przysporzył, Tym też on hoyniéy rękę swą otworzył. *Prot. Jał.* 18, that seine milde Hand noch mehr auf. - Gębę otworzywszy, przypatrował się. *Boh. Kom.* 4, 203, cf. gap', das Maul aufsperren und stieren. Gębę otworzywszy, słuchał go. *Teatr* 19 *b*, 43. - Głupi, gęby otworzyć nie umie przed ludźmi. *Boh. Kom.* 1, 308, t. i. gadać nie umie, trzech nie przeliczy, er kann das Maul nicht aufthun, nicht ein gescheutes Wort vorbringen. Już gęby więcéy nie otworzę, będę ſtał iak głupi. *Boh. Kom.* 1, 307, *Teatr* 34 *b*, *G* 2. Filozofowie bezpiecznie gębę na chrześcian otwarli. *Sk Dz.* 86, t. i. rzucili się na nich mową, na ięzyki ich wzięli. - Otwieram na się gęby ludzkie. *Dudz.* 49, podaię się w ięzyki ludzkie, daię ludziom przyczynę rzecz do mówienia o mnie, cf. wszyscy na mię kraczą, ich bringe mich ins Geschrey, komme in der Leute Mäuler, ins Gerede. - Nie słychać, aby który biſkup uſta otworzył, a na niezbożność zawołał. *Sk. Dz.* 562, cf. ani piśnie). - §. Ucho otwierać. *tr.* ucho dawać, Gehör geben. Fałszom Aryańſkim ucha nie otwarzał. *Sk. Dz.* 233. - Oczy otwierać, *tr.* lepiéy co poznawać, die Augen recht aufthun, besser anschauen, prüfen. Oczy komu otwierać, oświecać go, : einem die Augen öffnen. Proroctwa co daléy tym iaśniéy ludziom oczy otwarzaią. *Rey Ap.* 3. Jeżeli on mu oczu nie otworzy, moie ſtaranie daremne. *Teatr* 26, 27. - *Aliter*, ſtany wielkie otwieraią a ciągną ku sobie oczy i uszy ludzkie, a cokolwiek uczynią, pilnie się każdy przypatrza. *Kosz. Lor.* 22, biią w oczy. - §. Otworzyć, odkryć, wyiawić, eröffnen, entdecken, offenbaren. Długie lata otwarzaią, iakim kto ieſt. *Sk. Kaz.* 549. Czas wszyſtko otwiera, wyiawia. *Zegl. Ad.* 50. Krom cudzołóztwa inne się naſi winy otworzyły. *Sk. Dz.* 815, t. i. pokazały się). Gdy oni heretykowie niszczeć poczęli, inny się heretyk Apollonius tamże otworzył. *Sk. Zyw.* 1, 292, t. i. zjawił się, er trat auf, ließ sich hören. Otworzyć zdanie, myśl, serce, otworzyć się, odkryć się, zwierzyć się, seine Gedanken, sein Herz eröffnen, entdecken, sich entdecken. Nie leda komu otwarzay serca twego. *Radz. Syr.* 8, 22. Nie dowierzay, nie każdemu się otwieray. *Cn. Ad.* 580. O tym pomyślę, i iutro moie zdanie otworzę. *Mon.* 65, 538. Mów szczérze, otworz mi twoie nieszczęście. *Teatr* 21 *c*, 19. Otworz mi serce całe. *Teatr* 49 *b*, 70. Otworzyłam mu twóy zamysł. *Teatr* 7, 47. Proszony o otworzenie myśli swoich. *Xiądz.* 237. Jam mu się zupełnie otworzył. *Teatr* 48 *d*, 12. Z swoim frasunkiem papieżowi się otworzył. *Sk. Zyw.* 1, 206. Otworzył się iéy z miłością swoią. *Teatr* 51 *d*, 62, cf. oświadczyć się). Wolał zginąć, niż otwierać to, co na spowiedzi słyszał. *Birk. Gł. K.* 44, wydadź). Człek proſty zawsze otworzony umysł na czele nosi. *Paſt. F.* 264, otwarty, niezamknięty, nieſkryty, szczéry, offenherzig, nicht verschlossen. Otwarty, *adverb.* otwarcie, *Vd.* serzoperten, ozhitnoserzen, serzoviden, proſtoserzhen; *Rs.* отверстый, откровенный, откровенно; *Ec.* откровеннïе, *ob.* *otworzyſty, *otworzyście). Człowiek otwarty nic nie chce taić. *Pam. Warsz.* 9, 43 *Niemc.* Wesołość otwarta w dzieciach ieſt bardzo przyiemna. *Teatr* 39, 29. Otwarcie mówiący, *Crodt.* odpertogovoritel.

OTWORZYSTOŚĆ, - ści, *ż.*, otworzenie, otwor, die Öffnung; *Sr.* 1. wotewřenosćź. Otworzyſtości nozdrzy. *Cn. Th.*, dziury nozdrzy). Otworzyſtość uczynię w boku, abo z boku zawartego, dziurę dla widoku. *Cn. Th.* - §. Co dobrego ieſt, to się naybardziéy iasnością i otworzyſtością zdobi. *Pilch. Sen. liſt.* 369, niezawiłość, Deutlichkeit. - §. otworzyſtość, otwartość umysłu, serca, die Offenherzigkeit, Offenheit. Kędyż wżdy owa szczerość, owa otworzyſtość Staropolſka? *Opal. sat.* 71. Co za otworzyſtość w mężu uczonym nader zdziwiaiąca! *Nag. Fil.* 42, *Kosz. Cyc.* 131. Zasadą przyiaźni otworzyſtość. *Zabł. Roz.* 78.

OTWORZYSTY, - a, - e, OTWORZYSTO *adv.*, OTWORZYŚCIE *adv.*, *adapertilis*. *Cn. Th.*, otwieralny, otworny, do otworzenia, aufmachbar, aufthubar, aufschließbar; *Rs.* отверстый. - §. b) otworzyſty, otworzony, otwarty, *pr. et tr.*, offen, unverschlossen. Lew śpi, otworzyſte iednak oczy ma. *Birk. Chod.* 18. Miaſto otworzyſte bez murów. *W. Prov.* 25, 28. Szata otworzyſta, by czuha Turecka. *Lek. C* 3 *b*. Wszyſtko u mnie otworzyście, otworem ſtoi, *aperta habeo. Cn. Th.* Ciało słabsze, rzedsze, otworzyſtsze, rychléy zarazie podlega. *Oczk. prz.* 13. Uszy głuchych będą otworzyſte, otworzą się oczy ślepych. *Leop. Jes.* 35, 6. *Li-*

terae publicae, otworzyste listy. *Mącz.*, *Herb. Stat.* 586. Wiele otworzyście do swoiego domu sprowadził, *palam. Siem. Cyc.* 28. Otworzyście go zabił. *ib.* 364. Stało im serca i sił na bóy otworzysty. *Krom.* 137, t. i. na iawną polną bitwę). Góry niebu otworzyste. *Syr.* 235. Jeśli łacne pismo S. i otworzyste, czemu się w nim nie zgadzaią? *Sk. Kaz.* 81 *b*, t. i. iawne, iasne, deutlich. Przyczyny tego iawne są i otworzyste. *Smalc.* 162. Kucharz otworzysty zdrowia naszego nieprzyiaciel. *Oczk. prz.* 30. Aby panowie ku rzeczom taiemnym takich nie przypuszczali, którzyby tak otworzyści byli, żeby niczego w sobie zataić nie mogli. *Kosz. Lor.*, tak otwarci, wygaduiący się). Otworzyste postępowanie. *Pilch. Sall.* 170, t. i. nieskryte). W towarzystwie miły, otworzysty, łaskawy. *Sk. Dz.* 779, szczéry). Kto z bogiem idzie otworzystym czołem, Każde takiemu mieysce iest otworem. *Past. F.* 160.

OTYĆ, *F.* otyie *neutr. dk.*, tyie *praes.*, utyć, roztyć się, *Sr.* 1. wotucżnu; *Bs.* opritiliti; *Rs.* omолстѣть, дороднѣть, дороднѣчать; *Ec.* омучнѣваю; dick und fett werden. Otyły, *obesus. Cn. Th.*; *Crn.* debel, debélak, pitauz; *Rs.* дородный; *Ec.* упломѣвáемый, благомѣлесный, dick und fett, gut bey Leibe. OTYŁOŚĆ, - ści, *ż.*, die Fettigkeit, Feistheit; *Vd.* dabou; *Sr.* 1. naspednosćj, najranosćj.

OTYCZYĆ, *F.* otyczy *cz. dk.*, tykami opatrzyć, bepflöcken, mit Pflöcken bestecken. Gdy chmiel puszcza chmieliny, otycza się, i aby chmieliny porządniéy szły po tykach, naprowadzą się. *Kluk Rosl.* 3, 319. OTYKAĆ, Obtykać *qu. v.*

OTYLIA, - ii, *ż.*, *botan.* nostrzyk, przytulia, koza, lipka, ziele, komonica swoyska, *sertula communis*, *melilotus*, *Syr.* 517, Steinklee.

OTYNKOWAĆ, *F.* otynkuie *cz. dk.*, tynkuie *pr.*, tynkiem oblec, *Bh.* obmitati; *Vd.* oblizhiti, oblikati (cf. oblec), übertünchen, betünchen. Otynkuiesz te kamienie wapnem. *Leop. Deut.* 27, 2.

OTYTUŁOWAĆ *cz. dk.*, tytułem oznaczyć, betiteln, einen Titel geben, *Rs.* омиmловаmи. Biskup Konstantynopolski powszechnym się napiérwszy otytułował, który tytuł i po dziś dzień patryarchom Konstantynopolskim iest w używaniu. *Smotr. El.* 20. Dwudziesty paragraf otytułował: o wielu niepodobnych rzeczach. *Pim. Kam.* 337, napis mu dał, er hat ihn überschrieben.

OTŻE, *ob.* Oto.

OUF! *excl.*; n. p. Piiacki obudza się i ziewa głośno bardzo: ahi! ouf! ouf! *Teatr* 7 *d*, 10 *Cztr.*

OUZDAĆ, *ob.* Uzdać.

O W.

ÓW, *OWEN, owa, owo; *G.* owego, owey, owego, = tamten, jener da, jener; *de noto quodam vel certo homine, equo etc.; latinum ille solum* on, *non reddit proprie Polonicum* Ów, *nisi addatur aliquid, ut*: ille alter, noster ille." *Cn. Th.*, *Bh.* onen, tento; *Sr.* 1. hewé; *Sla.* ovaj, ova, ovo; *Bs.* ov, ovi, ova, ovo; *Rg.* ovi, - a, - o, saj, sá, sej; *Crn.* vn, una, unu, unè, gune, (cf. *Gall.* un, l'un, cf. *Ger.* ein); *Vd.* tisti, testi (cf. *Lat.* iste, cf. *Pol.* isty, ten isty); *Cro.* ov, - a, - o; *Eccl.* овый, овая, овое, овъ, ова, ово; *Rs.* оный, оная, оное. *Saepissime* ów *usurpatur in correlatione pronominis* ten; n. p. Ten królem, ów poddanym. *Zab.* 9, 20. Ten omylił nadzieię naszę, ów ią zawiesił, tamten nas podszedł. *Pilch. Sen. Gn.* 291. Ten to, ten owo, iako kto co przemógł, dawali mu. *Gor. Sen.* 25. Ów pigmeyczyk w punkcie olbrzymem wyrosł. *Mon.* 64, 380. Pyta się tego, to owego, Żeby się czego dowiedzieć pewnego. *P. Kchan. Orl.* 1, 179. Heraklit z Demokrytem swe miewali szkoły, Miał uczniów ów ponury, miał i ten wesoły. *Zab.* 15, 175. Widząc piękność téy odnowy: Rzecze: Ówże ten stary kapelusz, czy nowy? *Zab.* 12, 69, ist denn das jener alte Hut? Jednemu Bóg dał to, drugiemu owo. *Sk. Zyw.* 1, 125. Albo to, albo owo. *Cn. Ad.* 3, *vel aias vel neges*, albo tak, albo sak; albo czyń, albo day pokóy). Mówił to i owo, lada co, co mu się trafiło. *Cn. Th.*, co mu ślina naniosła). J to i owo tam naydziesz. *Cn. Ad.* 282, mieszanina, wiele rzeczy rozmaitych, *sunt bona*, *sunt quaedam mediocria*, *sunt mala plura*). To w ten, to w ow ten pułk wjechał wmieszany. *P. Kchan. Jer.* 507, *pleonast*: to w ten, to w ów). Ni z tego, ni z owego, zaczął mię szkalować. *Teatr* 30, 56. Ni z tego, ni z owego wszczęła się kłótnia. *Mon.* 73, 50, nie wiedzieć zkąd). - OW *adv.*, *ob.* Owo *adv.* - OWA *adv. interrog. indir.*, = aza, wątpiąc, azali, awa, aboś, *si forte. Cn. Th.*, możeli, es könnte wohl, vielleicht, es ist möglich. Proszę, abyś wspomniał mię przed królem, owabyś mię wybawił z téy ciemnicy. *Radz. Genes.* 40, 14, vielleicht könntest du mich befreyen. Proś boga, owabyć *sna była odpuszczona ta wina. 1 *Leop. Act.* 8, 22, *ib. Rom.* 1, 9. Owa się też i we mnie co takiego naydzie, w czym się bardziéy niż przedtym kochać będę. *Gor. Dw.* 28. - §. b) owa, zgoła, owa zgoła, krótko mówiąc, kurz, kurz zu sagen, mit einem Worte. Owa krótko mówiąc. *W. Post. W.* 2, 90. Owa *krótce powiadaiąc, poraził, pogromił, pobił nieprzyiaciół. *Rey Pst. Mpm* 3. Owa wszędzie tarnek pełno, rozruchy, woyny. *W. Post. Mn.* 312. Owa ia w tym nie wiem co powiedzieć, i wolałbym sam spytać kogo. *Gor. Dw.* 50.

Pochodz. *owąd*, *owędy*, *owak*, *owaki*, *owedy*, *owędy*, *owdzie*, *owtędy*.

OWAD, - u, *m.*, (*NB.* we wszystkich innych dyalektach, = *tabanus* bąk, n. p. *Slo.* obad, *Bh.* howadnice (*Bh. et Slo.* howado *pecus*); *Crn.* ovàd, *Vd.*, *Sla.*, *Rag.*, *Cro.* obad, obád, (*Bsn.* obád *aculeus*, *Cro.* obadam *pungo*; *Etym.* bość, bodę, badam); *Rs.* оводъ). - *Pol.* owad, robactwo nacinane lotne, *insecta volatica. Cn. Th.*, fliegende Insecten, Geschmeiß. *Sumitur in genere pro insectis*, robactwo, Insecten, Gewürm, Geschmeiß; *Boh.* žižala, žižalka, hmyz; *Slo* žižal; *Sor.* 1. neplek; *Sor.* 2. nered; *Crn.* merkej, merzhès, mergoliz; *Vd.* zhemernina, shivotje, shivot (cf. żywot), saklotje, merkei, merzhess; *Rs.* насѣкомое. Znakiem owadowi właściwym są rożki na głowie, *antennae. Zool.* 103. Kadłub u większéy części owadu iest przewięzisty. *Zool.* 100. Owad podziemny, węże i gadzina, To twoi krewni teraz i rodzina. *Zimor.* 161. • *fig.* Ten *howad (owad) nieczysty (Tatarowie). *Jabł. Buk. Q b.*

OWĄD, *ob.* Zowąd, *adv. loci*, tam, tamtędy, dorthin,

dort; *Cro.* ovam, ovúd, ovuda; *Ec.* овáмо, муда, овоуду, сѣ другой. *Prov.* daleko ztąd do owąd, *Slo.* eſſe ge daleko wełki oltár, *Rg.* velje od reccenóga do ucignenóga; od reccèna do ſtvòrena, kako od lijſta do korena; meghju reccenjem i ſtecenjem, goraie po srjedi; = daleko od słowa do uczynku.

OWADA *herb*, brama złota w polu czerwonym, nad nią korona królewſka. *Kurop.* 3, 38, ein Wappen.

OWAK, OWAKO *adv.*, inszym sposobem, tamtym sposobem, auf jene Art, *in correlat. cum tak*). - *Cro.* ovak, *hoc modo*; *Rg.* ovakko; *Bs.* ovako *ita*; *Sr.* 2. howak; *Sr.* 2. hòwak, hòwaze, howak, howaz, howaze, = inaczey). Człowiek fałszywy, słowa swoie opakuiący, który i tak i owak słowa odmienia, i ſtrzyże i goli. *Weresz. Rgl.* 118. Sami się pomieszali, ieden tak, drudzy owak plotąc. *Sk. Dz.* 804. Ni tak, ni owak czynić, ieſt żyć bez pożytku. *Petr. Et.* 120. Jeden tak, drugi owak. *Cn. Ad.* 308, ieden szyie, drugi porze; ieden buduie, drugi psuie; ieden robi, drugi trawi). Jeśli się tak nie powiedzie, więc owak. *Cn. Ad.* 318, ieżli nie tędy, tedy owędy). Nie każdą potrawę iednako gotować; Jedno tak, drugie owak lepsze. *Cn. Ad.* 606. OWAKI, - a, - ie, *ἐκεῖνος*, *illiusmodi Cn. Th.*, auf jene Art, von jener Art. W kraiu tym ieſt owaki kamień, który gore iak drwa. *Bot.* 84. Niechay będzie iakie chce zebranie, nie może to bydź, aby nie miało mieć między sobą i takich i owakich ludzi. *Rey Ap.* 26, mieszaninę, cf. i to i owo). Król musi wielu ludzi, i takich i owakich przypuszczać. *Bud. Cyc.* 73. Taki owaki, = dureń, błazen etc. *Ossol. Wyr.*, ein Strohkopf, ein Esel ꝛc. To ieſt z gruntu ladaco, to taka owaka. *Mon.* 71, 486.

OWAŁASZYĆ, *F.* owałaszy *Act. dk.*, otrzebić, caſtriren, verſchneiden *proprie de equis*, wallachen, zum Wallach machen. Mieczysław od Czechów miał bydź owałaszon, żeby potomſtwa nie miał. *Biel.* 48. Owałaszenie, *Ec.* скопечество, неспособность къ дѣтотворенію.

OWALNOŚĆ, - ści, *ż.*, iaykowatość, obłość, *Rs.* овáльность, die Eyrundigkeit. OWALNY, - a, - e, - ie, *adv.*, iaykowaty, obli, *Vd.* obel, jaizofurmen; *Rg.* naobli; *Rs.* овáльный, яицеобрáзный.

OWAROWAĆ, OWAROWNY *ob.* Obwarować

OWATA, - y, *ż.*, iaiowa figura, *ovalis. Sol. G.* 5, das Oval. Doſkonała twarzy owata, podobna do figury iaia. *Wyrw. G.* 177.

OWCA, - y, *ż.*, *Bh.* owce; *Slo.* owca; *Sr.* 2. wojza; *Sr.* 1. wówcza, wowza, wuza; *Vd.* ouza, bizika, biza, (*Vd.* oven, vuzhji kosel, merkazh, = baran; ovez, = ſkop; *Crn.* ovza (*Crn.* ovn *aries*); *Cro.* ovcza, (oven *aries*); *Bos.* ovça; (*Bs.* ovan, brav, = baran); *Sla.* ovca, (óvan, = baran); *Rg.* òvza, (*Rg.* òvan *aries*, òvnich *dem.*, ovgni *arietinus*); *Rs.* овца; (овенъ, = baran); *Lat.* ouis, *Gr.* ὄϊς, *Angls.* eowe, *Angl.* ewe, *Chald.* תנו; *Ger.* das Schaaf. Owca ieſt samica rodząca; baran samiec cały. *Kluk.* 1, 255. Młode owce sitowki, iarlaczki. *Haur Ek.* 126. cf. dwułopatne owce). Maciora owca *Boh.* zubkyně, bahnice. Owce kocą się raz na rok, iednym, naywięcey dwoma iagniętami. *Zool.* 362. Owca kotna. *Dudz.* 21. Owca beczy, beka. *ib.* Spuszczanie owiec z barany, tak ma bydź, aby się kociły albo w iesieni albo na początku wiosny. *Cresc.* 559, ſtanowienie abo bukowanie owiec. *Gaz. War.* Jedna owca parszywa wszyſtko ſtado zarazi. *Cn. Ad.* 309. *Slo.* gedna praſiwa owca calé ſtádo nakazi; *Rs.* одна паршивая овца все стадо мараетъ. Owcę parszywą odłącz od ſtada, bo wnet w wszyſtkich też będzie wada. *ib.* 802. Wilkowi owce poruczono. *Rys. Ad.* 73, pewnemuś zlecił; *Slo.* owcu wlku porucit'. Odjął wilkowi owce; a sam ie poiadł, *Biel. Sw.* 119 *b.* Nie o owce mu idzie, tylko o wełnę *ob.* wełna). Drży na baranie wełna, kiedy owce ſtrzygą. *Mon.* 74, 338, cf. i lewek się boi, gdy pieſka biią). Tak trzeba robić, żeby i owca była cała i wilk syty. *Zabł. Amf.* 12. Szkarada, kiedy owce mędrsze, niż paſterz. *Gor. Dw.* 325. Owcom się nie godzi przyganiać paſterzowi. *Sk. Dz.* 24. Gardło mu iako owcy poderznął. *Sk. Dz.* 691. Nie żąda-ć owca od wilka ratunku. *Bratk. L* 4. - §. By miał naywiekszy rozum i nabożeńſtwo Laik, przedsię owcą ieſt i tak go zowią. *Sk. Dz.* 834. Baranki i rozumne owce. *Sk. Dz.* 65, *ſc.* trzody Chryſtusowey, Lämmer der Heerde Chriſti; *plura sub* baranek, owieczka). Owce wierne karmił, a wilki Aryańſkie płoszył. *Sk. Dz.* 270. (OWCUG, - u, *m.*, z Niem. Aufzug, *ferrum aut cornu calceum attrahens Cn. Th.*, narzędzie do wciągania botów na nogę. *Włod.*, Hackenhaken). -- OWCZANY *ob.* Owczy. OWCZAREK, - rka, *m.*, OWCZARCZYK, - a, *m.*, podpaſterzy, czeladnik owczarſki, der Schäferknecht. Owczarze do pomocy dobrych sobie powinni dobrać owczarczyków. *Kluk Zw.* 1, 266. Zebyś mi innego owczarka wyszukał do moich owiec. *Teatr* 30 *c*, 10. OWCZARKA, - i, *ż.*, która owce pasie, die Schäferinn; *Bh.* owčačka; *Bs.* ovcjariça; *Vd.* ouzharica, ouzhna paſteriza, svaizarza, siernza. OWCZARNIA, - i, *ż.*, *OWCZYNIEC, - ńca, *m.*, *Boh.* owčín, owčinec; *Slo.* ovčinec; *Sr.* 1. wowčiżerna; *Sr.* 2. ſchaparna, klew, chlew (cf. chlew); *Crn.* ovzharya, ovzhâk, ovzhnik, ovzharna; *Vd.* ouzharia, ouzharishtvu, ouzhij hliu, ouzhy hliu, ouzhia ſtela, ouzhiak, ouzhishe; *Cro.* ovcharnicza; *Bs.* ovcjariſte, ossik, tór, ghdi ovce ſtoje; *Rg.* toor ovcij, ſtaja, obòr; *Dl.* obor (cf. obora); *Sla.* ovcsárnica; *Rs.* овчáрня, овчáрникъ, овечей хлѣвъ, ſtaynia dla owiec, der Schaafſtall. Owczarnia iaka powinna bydź naylepsza. *Kluk. Zw.* 1, 264. Owca, która z owczarni wychodzi, w paszczękę wilczą wpada. *Sk. Zyw.* 1, 198. Stado w pośrzodku owczyńca iego. *Budn. Mich.* 2, 12. Zamknąć wilka do owczarni, cf. wilka-ś do obory wpuścił; pewnemu-ś zlecił). OWCZARNY, - a, - e, do owczarni należący, zum Schafſtall gehörig. Bydło rogate, owczarne, ſtadne, chlewne. *Haur Sk.* 63, Schafvieh. OWCZARZ, - a, *m.*, *Bh.* owčák; *Sr.* 1. wowcżjer, wowcżer, wucżer; *Crn.* ovzhar, bravâr; *Vd.* ouzhar, oushar, bravar, ouzhji paſtir, svaizar, siernik (cf. szwaycar, sérnik); *Cro.* ovchar; *Sla.* ovcsár, *Rg.* ovcjâr; *Bs.* ovcjar, bravar, paſtir; *Rs.* овчарь; *Ec.* овцепасъ, овчепродавецъ; der Schäfer. Owczarze są głównemi rządzcami wszyſtkich owiec. *Kluk. Zw.* 1, 266, cf. owczarczyk). Owczarze osepni, pańſtowi, faleczni. *Vol. Leg.* 2, 989, *v. sub his vocibus*; Triftſchäfer, Lohnſchäfer, Satzſchäfer, Menggeſchäfer. OWCZARSKI, - a, - ie, do owczarza należący, *Bh.* owčácky, *Vd.* ouzharſki, ouzharjou, ouzhjopaſterſki, den Schäfer betreffend, Schäfer=. Wilk się w paſterſką sukmanę przybiera, Owczarſkim kiiem przednie łapy wspiera. *Zab.* 12, 300. Owczarſki pies, *Rs.* овчáр-

ka. Owczarski szałasz *Crn.* ovzharnishe, *Vd.* ousharnishe, ouzharska huta, ouzharniza. OWCZĄTKO, - a, *n.*, owieczka młoda, iagniątko, ein junges Schäfchen. Owczątka. *Smotr. Lam.* 11. - - (OWCZESNY, -a, -e, - ie *adv.*, OWOCZESNY, w ów czas będący, damalig, zu jener Zeit, *Bh.* tehdeyssi (*ob.* tedy, w tedy), *Ross.* тогдашній. Owoczesni monarchowie. *Niemc. Kr.* 3, 86). - - OWCZY, - a, - e, OWCZANY, - a, - e, od owiec, Schafs-; *Bh.* owčj; *Slo.* owčí; *Sr.* 1. wowczje, wowczji; *Bs.* ovcji; *Rg.* ovcij; *Vd.* oushy, ouzhji, ouzheu; *Crn.* ovzhje, drobenske (cf. drob, drobiazg); *Cro.* ovchji; *Rs.* овечій; *Ec.* овчїй (*Ec.* овнїй barani). Postać owczana. *Jak. B.* 71. Nie trzeba nikogo z postawy szacować; często pod owczą barwą taią się wilcy drapieżni. *Ezop.* 121. Fałszywi prorocy przychodzą w owczym odzieniu, a wewnątrz są wilki drapieżne. *Smotr. Lam.* 78. - Po dwóch latach owce gubią dwa zęby, a natómiast dostaią dwa inne, które nazywaią owcze zęby, a te owce dwułopatnemi mianuią. *Wolszt.* 106. Grudka, gatunek sera owczego, z przegotowanéy żętycy robionego. *X. Kam.* Owcze masło *Vd.* ouzhjiu maslu, ouzhji puter, smetenik (cf. śmietana). Wewnętrzna płodu błona nazwana owczą, płaszczykową, albo przypotokiem, *membrana amnios. Krup.* 2, 195, das Schafhäutchen. Naśladowanie ślepe, a iak mówią owcze, gminowi tylko służy. *Kras. Pod.* 1, 42, cf. *imitatorum pecus*). Jeden za drugim owczym biegąc pędem, Skoro zełgał naypiérwszy, wszyscy łgali rzędem. *Kras. Wiersz.* 54. Owcze bobki, *ob.* kozie bobki; *Slo.* owčinec. Owcze bydło, owce i barany *Vd.* ouzhnina, ouzhja shivina, ouze, drobenze, Schafvieh. Owcza sadzawka. *Cn. Th.*, gdzie owce myią, die Schafschwimme. Owcza stajnia, owczarnia, *Crn.* ovzhnina, der Schafstall. Owcze mięso *Vd.* ouzhju mesu, ouzhina, cf. baranina, iagnięcina. Owcza skóra *Rs.* овчина, овчинка; ≈ 2) każda skóra surowa, n. p. овчины бараньи, телячьи, козлинныя; *Rs.* овчинникъ garbarz skór owczych. - OWCZYNA, - y, *ż.*, OWCZYNKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, biedna owca, ein armseliges Schäfchen.

OWDOWIEĆ, *F.* owdowieie *neutr. dk.*, *Bh.* owdowěti; *Vd.* udovati, mentuvati, vudovizhati, saudovati; *Rg.* obudovitti; *Rs.* овдовѣть, вдовѣть; wdowcem abo wdową się stać, verwittwen, verwittwet werden, Wittwer oder Wittwe werden, osierocieć, verwaysen, *propr. et fig.* Śmiercią męża owdowiawszy, wszystka się na służbę bożą udała. *Sk. Żyw.* 1, 98. Owdowiały *Rs.* овдовѣлый. Po miłych synach a dziedzicach swoich, otoż iuż owdowiałam. *Kołak. Cat. A* 3. Uszedłem ztąd, gdzie wolność w cnotę owdowiała, Za czym rzeczpospolita związku tam nie miała. *Błaż. Tl. A* 4. Owdowianie, pozbawienie męża lub żony. *Cn. Th.*, das Verwittwen. Owdowienie, owdowiałość, wdowstwo, Verwittwung, Verwaysung. W iednym dniu stało się owdowienie nasze. *Niemc. Kr.* 1, 202. - §. Owdowiał Izrael od boga swego. *Bud. Jer.* 51, 5, t. i. iak wdowa opuszczony był. - *OWDOWIĆ *cz. dk.*, *owdowiać *ndk.*, wdowcem lub wdową uczynić, osierocić, zum Wittwer oder zur Wittwe machen, verwittwen. Owdowiłeś mu w świeżéy małżonkę łożnicy. *Dmoch. Il.* 2, 132. Państwo Kreteńskie owdowione było. *Jabł. Tel.* 61.

OWDZIE, *OWO TU, *adv. loci*, ow sam. *Cn. Th.*, ow tu, - a) *quietis*, *in loco*, da dort, an jenem Orte; *Cro.* ovde; *Sla.* ovdi; *Ec.* ондѣ, вондѣ. Co zacz to iest, co nas owdzie dążących, indziéy ciągnie? *Pilch. Sen. list.* 395. Owdzie wilcy drapieżni, a tam lwy ryczące. *Smotr. Lam.* 2. Tu i owdzie, hier und dort. Owdzie - owdzie, ≈ tu - tam; ≈ tu, - owo tu; hier, ≈ dort. Ogrodnik owdzie wybuiałe obcina gałązki, owdzie niektóre przesadza. *Swad.* 1, 15 *Fr.* Tak długo chodził, to tu, to owo tu, Aż hetmańskiego trafił do namiotu. *P. Kchan. Jer.* 505. Nie wiedzi li co czynić kanonicy, owdzie się papieża, owdzie też króla bali. *Biel.* 373, t. i. z iednéy strony -; z drugiéy strony). *Rey Pst. K.* 3. Prosili Władysława, żeby do Polski z Węgier przyiechał; rozważał to pilnie, widząc, że go owdzie trzeba; owdzie też trzeba. *Biel.* 530, i tu - i tam). Widząc Polacy, iż owdzie ich Tatarowie pokazili, a owdzie też wnętrzne walki, szukali Bolesława. *ib.* 138. - §. b) owdzie, ow sam, *cum motu ad locum*, huc ecce. *Cn. Th.*, dortwärts, dorthinwärts. - OWEDY, ≈ Tedy i owedy, *ob.* Tedy. OWĘDY *adv.*, ow tędy, *motus per locum. Cn. Th.*, dort hindurch; *Sla.* ovamo; *Rg.* ovuda; *Cro.* ovud, tud, od ovud. Jeśli nie tędy, tedy owędy. *Cn. Ad.* 318, *hac non successit, alia aggred amur via*, ieśli nie tak, to owak). Tędy i owędy *Ec.* сѣмо и овамо, wszędzie, na wszystkie strony. *OWEGDY *adv. temp.*, n. p. Bóg wszystkich szuka i prosi, *owegdy* aby on z nami wieczerzał, a inegdy, aby my z nim objadowali i wieczerzali. *Smotr. Ap*, 8, raz, - drugi raz. *OWEN, *ob.* Ow, - a, - o.

OWIAĆ, OBWIAĆ *cz. dk.*, OWIONĄĆ *idntl*, Owiewać, Obwiewać *ndk.*, w koło czego powiewać, bewehen, rund um anwehen, umwehen. Azaż nie uschnie latorośl, gdy ią obwienie wiatr gorący? *Leop. Ezech.* 17, 10. Z miękkiego i ogrzewaiącego macierzyńskich wnętrzności powicia rozwiązanego, owiało wolnieysze powietrze. *Pilch. Sen. list.* 3, 324. Nieradby, żeby go zły wiatr owionął. *Cn. Ad.* 349., kocha się w nim, iak ubogi w prosięciu, cf. ozionąć). Rozlicznéy farby, zapachu i woni, Niech was kwiateczki owienie Fawoni. *Zab.* 16, 308, *Papr. Koł. B.* 3. Koral roślina miękka pod wodami zgina się, a owiana powietrzem twardnieie. *Przyb. Luz.* 57. Duchem wielkiego Boga śmiertelne się iestestwa owiały. *Przyb. Luz.* 7. Tam go wonny maieran zapachowym owiewa wieniem. *A. Kch. W.* 26, cf. zalatuie go, umduftet ihn. - §. Owiać z czego, wianiem oczyścić, abwehen, durch Wehen reinigen. Wiatry z wilgoci zboże osuszą, i z pyłu owieią. *Tom. rol.* 96.

- - OWICZ, - OWIC, *flexio finalis patronymica*, zakończenie imion synowstwo wyrażaiące, n. p. Jupiter Saturnowicz, t. i. Saturna syn. *Otw. Ow.* 359, *Saturnius*, *Saturnigena*. Anchizesowicz, *Anchisiades*. Paweł Piotrowicz, Petersohn; cf. Oycowic.

OWIECZKA, - i, *ż.*, *Bh.* owečka, owcička; *Sr.* 1. wowczižka; *Sr.* 2. wojzka; *Rg.* ovciza; *Cro.* ovchicza, ovchina; *Sla.* ovčica; *Crn.* ovzhiza; *Bs.* ovçica; *Vd.* ouzhiza, bizika, binei, bizhiza; *Ec.* овча; *Rs.* овечка; *dem. nom.* owca, das Schäfchen (cf. baranek, iagnię). Każdy niewinną wilk owieczkę dusi. *Brath. H b.* Ciche stworzenie iak owieczka, i słowa nie bąknęła. *Teatr* 2 *b*, 124. Źle, bydź nazbyt dobrym; będiesz - li owieczką,

wilk cię zagryznie. *Cn. Ad.* 1332, cf. na pochyłe drzewo). Owieczki głupie. *Gor. Dw.* 287. - §. b) Owieczki, *millepedes. Krup.* 5, 202, owad mnogonogi w ſklepach i piwnicach się znayduiący, Schäfchen, Kellerwurm, Aſſel. - §. c) Owieczki, bagniątka na niektórych drzewach. *Tr.*, Kätzchen, Palmen, Schäfchen auf manchen Bäumen. - §. d) ziele Owieczki, koteczki, kocia ſtopa, zaięcza noga, ma między trzema liſtkami czwarte kosmate, iako owca, *lagopus. Urzęd.* 186, *trifolium aruense. Linn.*, Ackerklee, Haſenfuß, Haſenpfötchen.

OWIĘDNĄĆ, *ob.* Obwiędnąć. OWIEŃCZYĆ, *ob.* Obwieńczyć.

OWIES, *G.* owsa, *m.*, *Boh.* owes, wowes; *Slo.* owes; *Sr.* 1. wówś, wowß, wuß; *Sr.* 2. howß; *Crn.* oves, ovs; *Vd.* ovesſ, ouſs; *Rg.* ôvas; *Cro.* ovez, ovesz, zob (cf. zob, zobać), sztoklasz (cf. ſtokłosa); *Dl.* ovez, ovaſs, zvob; *Hg.* zab; *Sla.* zòb; *Bs.* ovas; *Rs.* овесъ; *Lat.* auena, *Gall.* avoine, *Ger.* der Haber; źdźbło kolankowate z trawnemi liściami; ziarna podługowate z obu końców kończaſte, ieſt pospolitym pokarmem (obrokiem) koni i drobiu. *Kluk Rosl.* 3, 137, *Ec.* жито, cf. żyto). Owies zimoſtradny, ſkoroźliwy, wąsatek, czarny. *Haur Sk.* 11. - *Prov.* Dopiero mu owsa, kiedy chce do psa. *Cn. Ad.* 200, niewczas daiesz chleba huſto, kiedy w gębie zębów puſto, cf. łyżka po objedzie; lekarſtwo po śmierci). Owies święcimy w dzień Ś. Szczepana, abyśmy pamiętali, w iakim pałacu narodził się ſtworzyciel świata. *Hrbſt. Nau. N* 4 *b.* Owsem tym święconym, na pamiątkę kamionowania Ś. Szczepana, pospólſtwo zabobonne, na księdza odchodzącego od ołtarza miota, a potym doſtaie się księdzu do śpichlerza. *Off. Wyr.* - *Prov. Slo.* koně za owſom beźá, a oſli ho doſtáwagu, *imperiti eruditis fortunas praeripiunt.* Owies koniowi niecięźki. *Cn. Ad.* 61, chléb w drodze niecięźki, *Aesopicum onus*). OWIESEK, - ſka, *m.*, *Bh.* owyſek, *dem.*, n. p. Owies albo owiesek się w nim rozbryka. *Fal. H* 2, der Haber ſticht ihn. - §. Owiesek, = OWSIK, - a, *m.*, owies płonny, czczy, niepłodny, ſtokłosa, mysze zboże, koſtrzew, *auena fatua*, *Bh.* owſyna, ſwěřepec; *Cro.* divja zob; *Crn.* glushpérg, glushz; *Vd.* glushez; tauber Haber. *Syr.* 991 *et* 953, *Cresc.* 166. Owsik, *auena elatior*, Habergras, rodzay trawy do owsa podobny. *Kluk Rosl.* 3, 304, reigras. *Ram.* 85, 1, 909. - §. b) owiesek, rybka, mrzewka, mrzeweczka. *Cn. Th.*, der Stint, Spiring, *Boh.* owesnicka; *Rs.* овсянка. OWIESIĆ, *ob.* Obiesić. OWIEŚNY, - a, - e, owsiany, *Bh.* owesny; *Cro.* zobeni; Haber=. Wódka z trawy owieśnéy. *Syr.* 991. Słoma owiesna. *Syr.* 996. Krupy owieśne grucą zowią. *Cresc.* 166, *ob.* owsianka. OWIEŚNY, - ego, *m.*, *subſt.*, przełożony nad owsami, der Haberaufseher. Piwniczny, owieśny etc. *Vol. Leg.* 5, 170.

Pochodz. *owsiany*, *owsik*, *owsiſko*, *owsowy.* Etym. *wisieć*, *owiesić*, *obiesić.*

*OWIETRZNĄĆ, *F.* owietrznie *cz. idntl.*, wywietrzyć, auswittern, auslüften. Nie wielka rzecz, że trznę w łóżku, że ſtół opluię, niechay to *owietrznę. *Pot. Jow.* 2, 17. ?

OWIEWAĆ, *ob.* Owiać.

**OWILCZONE drzewo, pełne wilków, wyroſtków, ein

Baum voll Räuber. Owilczona gałąź przy drzewie usycha. *Przyb. Ab.* 161.

OWILGNĄĆ, OWILŻYĆ, *ob.* Obwilżyć. OWINĄĆ, *ob.* Obwinąć. OWINIĆ, *ob.* Obwinić. OWIONĄĆ, *ob.* Owiać. OWISNĄĆ, *ob.* Obwisnąć.

OWLEC, owloczę, *ob.* Oblec. *OWŁOKA, - i, *ż.*, (cf. obłok), powłoka w koło obwiedziona, obwinięcie, die Umhüllung, die Hülle. Biała szata światleysza nad owłokę śrebrną, W którą czasem księżyca żywe świty webrną. *Prz. Ab.* 174.

OWO, *neutr. pronom.* Ow, owa, owo. OWO, *per apocop.* OW; *cum enclit.* owoż, owosz *adv.*, *demonſtrat iuxta eum qui demonſtrat sita;* oto *repentina vel proxima*; ono *remota*, *quae alter non videt. Cn. Th.*, ali, aliści! da! ſiehe da! hier! *Bs.* ouo, euo; *Cro.* ovo, evo, etò; *Dl.* evo; *Sla.* evo; *Rg.* ovo, èvo, etto, nutti, enno, onno; (*Ec.* обо, = albo; częścią). Woła Bóg: Abrahamie! A on: owom ia! sługa twóy. *Sk. Zyw.* 1, 202, owo ia ieſt. 1 *Leop. Gen.* 22, 11, oto ieſtem. 3 *Leop.*). On, który nas zabiiał, owo ieſt! oto go wam ſtawię iako cichego baranka; owo towarzysz kazania naszego; oto naczynie ducha Ś. *Sk. Kaz.* 1, 377. Jeśliby wam kto powiedział: owo tu ieſt Kryſtus, albo ono haw! nie wierzcie. 1 *Leop. Math.* 24, 23. Zawołał Pan Samuela, który odpowiedział: owo ia! i bieżał do Heli mówiąc: owo ia, boś mię wołał. *Leop.* 1 *Reg.* 3, 4. Pokazuie mi te podpisy: owo są: ia ten i ten podpisuię się; owo senatorowie, owo posłowie. *Birk. Fx.* 17. Owo ia też. *Cn. Ad.* 803, sam się chwali; chełpliwy). Owości, = alić owo! *ecce tibi. Cn. Th.*, da haſt's! Owosz ieſt, owosz go mamy! *eccillum. ib.*, da haben wir's! da haben wir ihn! Jak kazanie czynił, owości iakoby rozgniewany szatan pokaże się. *Birk. Dom.* 87. Owoż masz naszę panią, coś się o niéy pytał. *Rey Wiz.* 39. Stanąwszy powiedzieli: owo my! *Chrość. Job.* 151.

OWOC, - u, *m.*, *Boh.* owoce, pljmě (cf. plemię); *Slo.* owotce; *Cro.* vochye, szàd (cf. sad); *Rg.* vòcchje; *Bs.* vochje, plod; *Rs.* овощъ; *Ec. dem.* овощка; Oberd. Obs, *Ger.* das Obſt; *Sr.* 2. ſzad (*ob.* sad); *Crn.* sàd; *Vd.* sad, sadje, plod). Owoc powszechnie, pożytki, urodzaie ziemne wszelakie, *Cn. Th.*, Früchte des Gewächsreichs. Wszelki rodzay owoców obrywa po szczypcie, w miękkich powłokach albo w ſkórach chropowatych, w twardych łupinach, w ſtrączach gładkich lub kosmatych. *Przyb. Milt.* 153. Owoc drobnych drzewek, chrościny, = iagoda. *Cn. Th.*, Staudenfrüchte, Beeren. Owoc ieſt część rośliny w samym środku kwiatu znayduiąca się, ſkładana z ziarn, iądrek, peſtek i okrycia. *Botan.* 126. Owoc ieſt właściwie iaiem rośliny, albo tą częścią, która do rozmnożenia rodzaiu służy. *Kluk Rosl.* 2, 11, die Frucht. - §. Owoc drzewny, Baumfrüchte, Obſt; *Ross.* овощи, (cf. frukta). Nie ieſtci to drzewo dobre, które rodzi złe owoce; ani drzewo złe, które daie owoc dobry. *Leop. Luc.* 6, 43. Trudno dobrych owoców złemu nosić drzewu. *Pot. Arg.* 163. Jakie drzewo, taki owoc. *Cn. Ad.* 686, nie daleko iabłoni iabłko pada; iaki oyciec, taki syn). Jakie nasienie, taki też owoc; ieſtem poczciwy, bom się z takich rodził. *Stryik. Gon. h* 2. Nie z owocu drzewo, ale z drzewa owoc bywa. *Wiśn.* 226.

Szczep

Szczep ma smakowity, A owoc przykry, gorzki, iadowity. *Paſt. F* 67. Owoc z drzewa spadły, *Rs.* падалица, пáдаль. Po lasach błąkaiąc się, łowami i drzewnemi żywił się owocami. *Tr. Tel.* 182. Może się na téy puſtyni rodzi iaki owoc leśny, którym się możemy pożywić. *Teatr* 37, 11. Owoc suszony, *Vd.* sushoba. Owoc obierany, *Vd.* teshina. Owoc przyprawny do chowania w cukrze, w occie *Cn. Th.*, **eingemachte Früchte,** (cf. komput). - b*) Owoc kokoszy. *Haur. Sk.* 122, t. i. iaie (**die Hennenfrucht**) **das Ey.** Owoc kokoszy iaki sadzić, wiedzieć każdey gospodyni potrzeba. *ib.* 119; *Haur Ek.* 133. Akcyza wybierana od iarzyn, mąk, zgoła wszelkich kokoszego, gęsiego, kaczego, indyczego owocu. *Vol. Leg.* 5, 184. - *§. Nabyway koz, któreby iuż mogły rodzić, i owoc dawać. *Cresc.* 563, t. i. płod. - c) *figur.* U nauk korzenie gorzkie, ale owoce słodkie. *Bud. Ap.* 24, **die Früchte der Wissenschaften sind süß.** Czekamy świeżo urodzonych owoców dowcipu twego. *Boh. Kom.* 4, 155, t. i. nowych płodów, świeżych dzieł, **Geistesfrüchte.** Otoż to są owoce upornego iey zdania. *Teatr* 30 *b*, 14, t. i. ſkutki, **Früchte des Eigensinns, Folgen.** Miłość ieſt częſtokroć owocem małżeńſtwa. *Teatr* 7, 87, rodzi się w małżeńſtwie). Owocu swych prac nie kosztował. *Paſt. F.* 257. Pierwszy owoc, pierwiaſtek, *Ross.* начáшокъ. Co za honor powracać do domu, niosąc owoce zwycięſtwa. *Boh. Kom.* 5, 213, laury). OWOCNICA, -y, *ż.*, owocny ſkład, owocne schowanie *Cn. Th.*, *Bh.* **owocnice**; *Crn.* mèdya, masda, sadnishe; *Rg.* vòchniza; *Rs.* овóщная; *Ec.* овощехранилище. - b) Owocnica, Owoczniczka, - i, *ż.*, owocowa przekupka, **die Obsthöckerinn, die Obstlerinn**; *Crn.* brajnovka. OWOCNIK, - a, *m.*, owocowy przekupień. *Cn. Th.*, *Bh.* **owocnjk**; *Rg.* vocchjjàr; *Bs.* jabucjar, koji prodaje jabuke; *Sla.* vochnjak; *Crn.* brajnovz; *Rs.* яблошникъ, овощникъ; **der Obsthöcke, Obstler.** OWOCNY, OWOCOWY, - a, - e, *Bh.* **owocný**; *Rg.* vocchni; *Rs.* овощный; do owocu należący, **Obst=**. Owocny ſkład *Cn. Th.*, *ob.* owocnica). Owocowy ogród. *Niemc. Kr.* 4, 147, (cf. sad); *Rg.* vochgnàk, vocchiscte, vòchniza; *Bs.* vocchgnak, perivoj; *Rs.* овóщница. Owocne i kuchenne ogrody. *Pam.* 83, 566. Drzewo owocowe. 3 *Leop. Gen.* 1, iabłczyste. 1 *Leop.*, *Bs.* vocchka. - b) Owocny, OWOCORODNY, owocowy, **fruchtbringend, fruchttragend, fruchterzeugend**; *Bs.* vochjan, plodan; *Rg.* vocchjorodan; *Crn.* sadonosn, sadne, sadovitn; *Vd.* sadliu, rodouiten, saden, sadjoviten, sadopoun; *Cro.* szadonòsszen, szadòven, szadovit). Wysysa ze pnia wszyſtek sok owocorodny. *Zab.* 19, 111 *Zabł.* Owocorodny las. *Pilch. Sen. Gn.* 211. Praca nieowocna. *Teatr* 47 *c*, 56, t. i. niekorzyſtna, **unfruchtbare Arbeit.** OWOCOWANIE, - ia, *n.*, *fructificatio*, *Botan.* 93, **das Fruchterzeugen, die Befruchtung.** *OWOCOŻBIERACZ, - a, *m.*, *Vd.* sadjaberauz, **der Fruchtsammler.**

OWOCZESNY, *ob.* owczesny.

OWOLNIĆ, *F.* owolni *Act. dk.*, Owolniać *ndk.*, uwolnić, **frey machen.** Owolnić zawieszenie, prawo zawieszone otworzyć. *Cn. Th.* 893.

OWOSZCZYĆ, *F.* owoszczy *Act. dk.*, Owoszczać *ndk.*, woſkiem oblewać, **umwichsen, mit Wachs umgießen**; *Slo.* **owoſkugi, wosſkem obtahugi**; *Sr.* 1. **z wosskom wobczahnu**; *Cro.* ovoschûjem; *Bs.* ouosctiti; *Ross.* обвощи́ть, обвáщивать. *Jncero* owoszczam, oszwarcuię. *Mącz.*

OWRĘBOWAĆ *ob.* Obrąbać.

OWRZEDZIAŁOŚĆ, OWRZODZIAŁOŚĆ, OWRZODOWIAŁOŚĆ, - ści, *ż.*, owrzedzienie, osypanie wrzodami, cf. osutka, **Schwären, Geschwüre.** Ziele to leczy owrzedziałości i okroſtawiałości wnętrzne. *Syr.* 247. Liście te dobre do zewnętrznego zażycia w ranach, i owrzodziałości. *Kluk. Dyk.* 3, 49. Owrzodowiałością gardła i ięzyka zdręczony umarł. *Krom.* 387. OWRZEDZIEĆ, *F.* owrzedzieie *neutr. dk.*, wrzodami się osypać, **voll Geschwüre werden.** Łazarz owrzedziały. *Radz. Luc.* 16, 20, *Bud. ib.*; *W. Poſt. W.* 2, 65, t. i. wrzodowaty, **voll Schwären.** Owrzedzienie dziąsł, gdy się przydawa, iż na dziąsłach czynią się krosteczki. *Sien.* 467. Owrzedzenie męcherza albo osypanie. *Syr.* 95, **schwärender Ausschlag.** - *fig.* Kiedy nam sumnienie owrzędzieie; . . *W. Poſt. W.* 3, 207, *Rey Poſt. N. n* 3, *Zrn. Pſt.* 2, 411, *Zygr. Pap.* 237.

OWSIANKA, - i, *ż.*, gruce, owsiane krupy *Mącz.*, *Crn.* tolta, **Hafergrütze.** - b) gatunek gruszki, *Boh.* **owesnice) die Haferbirne.** OWSIANY, - a, - e, z owsa, owieśny, **von Hafer, Hafer=.** *Slo.* **owsený**, *Sr.* 1. **wowsné**; *Vd.* ousen; *Crn.* ovsęn; *Rs.* овсяный. Gruca abo krupy owsiane. *Sien.* 219. U Podgorzanów chléb owsiany. *Kluk. Rosl.* 3, 138, *Crn. et Vd.* ovsénák, *Ross.* овсяникъ. Słoma owsiana, *Vd.* ousenisa). Owsiane korzonki *ob.* salsefiny. Stokłosa owsiana *Syk.* 992. OWSIK *ob.* Owiesek. OWSISKO, - a, *n.*, pole owsowe, *Bh.* **owesniſſte), das Haferfeld.** *Haur. Sk.* 42. OWSOWY, - a, - e, od owsa, **Hafer=.** Swiercz owsowy. *Włod.*

OWSZEKI, *OWSZELKI, *OWSZEYKI *adv.*, ze wszyſtkim, całe, zgoła, koniecznie, do szczętu, **gänzlich, ganz und gar, völlig.** - (*Etym.* *wszy, wszelki, wszytek). Nieowszeki źle, *tolerabiliter Mącz.* O zdrowiu iego iuż owszeki byli zwątpili. *Wys. Kat.* 350. Wino owszeki opuściła, na samey wodzie przeſtaiąc. *ib.* 47. Wyzdychało wszyſtko bydło Egipſkie, ale z bydła Jsraelitów nic *owszelki nie zginęło. *Leop. Ex.* 9, 6. Rozdarł Samson lwa, nie maiąc owszeki nic w ręku. *Leop. Jud.* 14, 6. Panienka tą owszeki na wszem zdrowa zoſtała. *Wys. Jgn.* 145. Kto owszeki tak cierpliwy ieſt, aby to znosić mógł? *Stryik.* 187. - b) owszeki, owszem, przeciwnie, **im Gegentheil**, Gall. *au contraire.* Karać niemasz o co, owszeki się go pożałować godzi. *Papr. Gn.* 1164. Panno Nayświętsza, iako oczy twe znosić mogły tak srogie widziadło? owszeki serce twe temi gwoździami nie mniey było przebite, niżli ciało syna twego. *W. Poſt. Mn.* 115. Leszek nie chciał pańſtwa; owszeki ie radził Władysławowi przyiąć. *Papr. Herb.*; *Czach. Tr. A.* 1. - c) owszeki, zaiście, **wahrhaftig, gewiß.** *Ecaſtor*, owszeki, zaprawdę *Mącz.* Owszeki, zaprawdę *certe. ib.* Owszeki ięty ieſt miłością; owszeki ten ieſt, *certe ipse eſt. Mącz.* Wielka owszeki cnota ieſt miłość. *W. Poſt. W.* 3, 427. Wielkie owszeki przymuszenie do posłuszeńſtwa na lud swóy wkłada pan swoim przykładem. *Modrz. Baz.* 89. - §. Żadna sprawa, owszeki rycerſka, nie może ſtać bez porządku. *Vol. Leg.* 2, 1695, t. i. dopiero rycerſka, **zumal.** OWSZEM *adv.*, o wszem, ze wszytkim, ze wszem, zgoła, całe, koniecznie, owszeki, **gänzlich, völlig, ganz und gar**; *Vd.* zielu, se vsem, na vse vishe, dokler, kir;

Cro. vszikak, zevszema, uszakojáchki; *Bs.* svakoisko, po svakki nacin, sasma; *Rg.* svakkáko, svakkojáko, usvèm; *Ec.* всяко, всячески, отнюдь, весма. Zygmunt August, choć pokóy miłował, przecię nie owszem do spraw rycerskich nie był sposobny, bo sam woyskа umiał szykować. *Biel.* 593, *Gwag.* 133. W interessie nie owszem sumiennym. *Nies.* 1, 38. Dla prostey tey uczynności, nie owszem przeyrzenia niegodney, przyiaźń bacznych pozyskać spodziewam się. *Petr. Ek. praef.* – 2. owszem, i owszem, *est fere adversatiua vel correctiua particula,* s immo, quinimmo *Cn. Th.*, *Bh.* owssem; *Slo.* nýbrž, anobrž; *Sr.* 1. haw, halehaw; *Cro.* pacho (*ob.* *pak, *lepak); *Rs.* вопреки, впреки (*ob.* *przeko); im Gegentheil, *au contraire*, vielmehr. Żeby ich skoiarzyć, nie wielkiey zażyiemy trudności; Ig. ho! i owszem bardzo wielkiey. *Teatr* 22 *c*, 29. Angelika mu na myśl przychodziła, i owszem nigdy mu z niey nie zchodziła. *P. Kch. Orl.* 1, 219. Akt wesela podobno ma się prywatnie odprawić? i owszem, rzekł, będziem mieli u siebie prawie całą okolicę. *Kras. Pod.* 2, 51. – b) *aliquando* i owszem *affirmationem vel approbationem significat Cn. Th.*, bardzo dobrze, (Oest. auf alle Weise); ja freylich! sehr wohl! *Slo.* owš'em, nýbrž, anobrž; *Crn.* pazh, pozh *Sr.* 2. wówschоsći, seschim. Słyszyszże ty, co to oto ci mówią? a Jezus im rzecze: i owszem. *Sekl. Math.* 21, *not.* t. i. tak iest, abo słyszę"). Pozwalacież? i owszem. *Teatr* 9 *c*, 37. Idź precz! Ig. i owszem, zaraz odchodzę. *Teatr* 29, 84. Wierzycie, iż wam to mogę uczynić? odpowiedzieli: owszem Panie. *Bibl. Gd. Math.* 9, 28, iście Panie. *Wuiek.*, ja Herr! Luth.). OWTĘDY *ob.* Owędy; OWTEN *ob.* Ow. OWTU *ob.* Owdzie.

OXEFT *ob.* Okseft.

O Y.

OY!, *exclam. doloris, admirat., admonit., exhortat.*, Oh! n. p. Oy! boli to, boli, kiedy nam własne dzieci udręczeniem się staią. *Teatr* 29, 70. Oy tak tak, nie darmo się marszczy czoło moie. *Przyb. Ab.* 90. Mówiłem dotąd o starostach, czas iest, oy czas, żebym mowił o chłopach starościńskich. *Gaz. Nar.* 1, 403, *Stan. Aug.* Czy ią Pan kocha ieszcze? Ig. oy! i iak kocha! *Teatr* 22 *c*, 29. Oy oy oy! iakże wstydliwa! *ib.* 29, 19.

OYCIEC, OCIEC, *G.* oyca, *m.*, *Boh.* otec; *Slo.* ot'ec, tati'k, tato (*ob.* tata); *Sr.* 1. woz, nan (cf. nana); *Sr.* 2. wošchz, votter, nan; *Vd.* ozha, ozhek, atei, ata, tatei, tatek; *Crn.* ozhê, *G.* ozhęta; ata, *Cro.* otécz, otacz, oche, jàpa, japek, japicza, *G.* otcza; *Dl.* otacz, chyako; *Hg.* attya, atya, apa; *Bs.* otaç, roditegl, (*ob.* rodzic), chjacchko; *Rg.* ôtaz, *G.* ozza; chjachko; *Sla.* otac, oche; *Rs.* отецъ, *бáтька, *батя, *батюшка; *Turc.* ata, *Roman.* atta, *Gr.* ἄττα, *Lappon.* atzie, atye, cf. *Germ.* Atte, cf. *nomen proprium* Otto; *nam* At, Atta, Hatta, Tatta, Haddo, Hetto, Otto, *pro variis dialectis unum et idem sunt, et patrem significant*". *Frenz. in Westphal. monum.* 2, 2407.; cf. *Vd.* atati, tatati, s paplać; cf. tata, *Angl.* dadde, (cf. dziad), *Hisp.* taita, *Turc.* tada, (*alias Turc.* baba; cf. baba; cf. *Chald.* אבא, *Lat. pater*, *Ger.* Vater; *Graecolat.* tata τεττα). – Ociec, rodzic, der Vater. Ś. Woyciech założywszy klasztor, dał mu imię po Słowiańsku *tata*; bo tak Słowacy zwali Ś. Woyciecha, iako *oyca*. *Biel. Hst.* 299. Oycem nie iest, aż kto ma dzieci. *Gor. Sen.* 344. (*O* *oycze, syna *karzącym. Ezop.* 124; s o oycu karzącym). Jednego oyca, *Ec.* єкупоотéчный. Oyca naśladuię *patrisso*, *Vd.* se povozhetim; *Crn.* poozhetem se; *Boh.* pa tatiti se. Oyca złego zły syn. *Cn. Ad.* 686, *Slo.* zlí otec, taki sin, iaki ociec, taki syn, iakie drzewo, taki owoc; niedaleko iabłoni iabłko pada; nie urodzi sowa sokoła). Po złym oycu bywa gorszy syn. *Bial. Post.* 177. *Slo.* otác s'tiskal, a sin wiskal, ociec ściskał (skąpił), a syn rozrzucił. Oyca dobrego dobry syn; oyciec dobry złego syna nie urodzi. *Cn. Ad.* 803. Oyca dobrego zły syn; ociec dobry złego syna pod czas urodzi. *ib.*, *ob.* wyrodek). Oyca złego dobry syn. *Cn. Ad.* 804, i czarna kokosz białe iayka niesie, cf. matka; cf. córka). Jeden ociec dziesięć synów wychowa, a dziesięć synów iednego oyca (wychować) żywić nie mogą. *Rys. Ad.* 18; *Cn. Ad.* 308. Panie oycze! *Cn. Th.* Ociec, nie więcey ociec, o żałości, straciwszy wszystkie syny nieszczęśliwy. *P. Kch. Jer.* 232. – §. stary ociec, dziadek, oyca mego ociec, der Großvater, (cf. stara matka), *Slo.* stari otec neb tatik, dědo, děd; *Sla.* stári otac, did; *Vd.* ozhjak, stari ozha). Stary ociec, będzieli opiekunem, winien liczbę czynić matce *wnęków swoich rok od roku. *Groi. Obr.* 149. – §. Ociec czeladny, *pater familias*, der Hausvater; *Bs.* domachin). Przodkowie nasi z *panów* wszelką nienawiść, a z sług wszelką zelżywość otarli, zowiąc pana oycem czeladki, a sług domownikami. *Pilch. Sen. list.* 354. Napominał ociec czeladny swoie domowniki. *Farn.* 133, *Gil. Pst.* 34. *ob.* czeladny. – §. Oyciec żony, świekier, zwyczaynie też po prostu oyciec. *Sax. Porz.* 132, der Schwiegervater, *ob.* świekier; cf. teść, *Cro.* taзt, *Ec.* тéсть, отéцъ богомдáнный. – b) *Latius:* Oyciec, początek iakiéy familii. *Karnk. Kat.* 14, Stammvater, Vater. (*Crn.* ozhâk, s patryarcha; *Ec.* отценачáльникъ, отцевер-хóвный, начальникъ между отцами. Jeden ociec wszystkich nas iest; idąc wspak to przez zacne, to przez podłe przodki, tam się wszyscy ostać musimy, gdzie iest nasz przodek pierwszy. *Gor. Sen.* 196, t. i. Adam). – Do oyców zebrany poszedł. *Sk. Dz.* 566, t. i. umarł, er wurde zu seinen Vätern versammelt; er ging heim, er starb, cf. poszedł do Abrahama, na tamten świat). Bóg oyciec, Gott der Vater, nietylko, że syna od wieków sobie w bóstwie równego spłodził; ale też, że iest początkiem i nas wszystkich. *Karnk. Kat.* 16 *et* 14. Czy nie to iest oyciec twóy, co cię posiadł sobie, I stworzył dobrotliwy w oney pierwszey dobie! *Groch. W.* 14. Oyciec niebieski. *Sk. Dz.* 819, der himmlische Vater. Oycze nasz, który ś iest w niebie, święć się imię twoie. *Kanc. Gd.* 271, Vaterunser, der du bist im Himmel. – Oycze nasz, s pacierz, modlitwa pańska, *Slo* otčenáš'; *Bs.* occe nasc; *Vd.* ozhanash; *Rg.* occenâsc; *Ec.* отченашъ, господская молитва, господня. – §. Oyciec, który kogo opatruie, o kim staranie ma, onego wychowywa, za syna go sobie ma. *Bial. Post.* 127. Oyciec oyczyzny *pater patriae*. – Królu Rzpltą miey na dobrey pieczy; a oycem nam bądź, nie oyczymem. *Biel.* 370. – §. U Rzymian, senatorowie, *patres conscripti*, oycowie spisani; tak i Kardynałów wyraża *Groch. W.* 263. – §, Oyciec, fundator, założyciel, początek, przodek, der Vater, der Urheber, der Stifter. Norbertus, ociec zakonu Premonstratensów. *Sk. Dz.* 1110.

Kalwin wasz ociec, panowie Dyssydenci. *Birk. o Ex.* 5. Szymon czarnoksiężnik oyciec i początek heretyków. *Sk. Dz.* 66. - §. *Oyciec duchowny, *s* spowiednik, **der geistliche Vater, der Beichtvater.** Symplicyan był oycem duchownym S. Ambrożego. *Sk. Dz.* 312. Tych Bóg karze, którzy się oycom duchownym karać nie dopuszczaią. *Sk. Dz.* 322. - §. Oycowie święci, Doktorowie kościelni, **die heiligen Väter, die Kirchenväter.** Oycowie chrześciańscy napisali pięknieysze pieśni, którémi zaraźliwe wypychali *Sk. Dz.* 143. - § Oyciec święty, *s* papież *qu. v.* **der heilige Vater, der Pabst.** Ogłoszenie bulli oyca S. *N. Pam.* 21. 297. - §. Oyciec, Oycowie, tytuł zakonników, **Pater, ehrwürdiger Vater, Ordenspater.** (*Ec.* книга обьемлющая въ себѣ житїя отцевъ, *s* отечникъ, *Gr. πατερικον*). Chodkiewicz w Żmudzi fundował oyce Jezuity. *Birk. Chod.* 3. Przewielebnemu w Bogu Oycu *Hieronymowi* a Jesu Maria, Definitorowi Karmelitańskiemu. - *per abbreuiat.* O *s* oyciec; O. O. oycowie; n. p. Kazanie na pogrzebie Maryany Koniecpolskiey W. O. *Hieronyma* od S. Hyacynta; t. i. Wielebnego Oyca. - Kollegium O. O. Jezuitów. *Vol. Leg.* 7, 862. - §. *aliter* Oyciec duchowny, *s* oyciec chrzesny, **der Taufpathe, Taufvater,** *Ec.* крестный отецъ, прїемникъ, воспрїемникъ. Kmotry abo oyce chrzesne maią nauczać syny swoie chrzesne. *Karnk. Kat.* 127. OYCOBOYCA, - y, *m.*, OYCOMORDERZ, - a, *m.*, *Cn. Th.*, OYCOMORDERCA, - y, *m.*, *W.* 1 *Tim.* 1, 9, zaboyca oycowski, **der Vatermörder;** *Sr.* 1. **nana zamordnwar,** *F.* **zamordnwarka;** *Vd.* ozhni vmorez, ozhetni vboinik, ozhni vbijenik; *F.* ozhetna vbiunisa; *Rs.* отцеубїйца. Jeden był oycoboycą, drugi świętokradcą. *Teatr* 46, 44. OYCOBOYSKI, OYCOMORDERSKI, - a, - ie, OYCOBOYCZY, - a, - e, **vatermörderisch.** Dał mu się Bóg z ręku oycoboyskich wymknąć. *Petr. Hor. F.* 3 *not.* „które się ważą zabiiać oyca swego"). Matkę oycoboyczem zabiiasz żelazem. *N. Pam.* 21, 348, *ob.* matkobóyczy. OYCOBÓYSTWO, OYCOMORDERSTWO, - a, *n.*, **der Vatermord,** *Vd.* ozhni vmor, ozhetni vboi; *Rs.* отцеубїйство. Maiąż od oycobóystwa większe bydź niecnoty? *Bard. Tr.* 346. *OYCO-IMIENNY, - a, - e, *Ec.* отчеименный *patronymicus*; *Subst.* отцеименное *patronymicum.* *OYCOLUBNIK, - a, *m.*, *Ec.* отцелюбецъ. *OYCOPOCHODNY n. p. Duch S., *Ec.* отчеисходный, исходящїй отъ отца, какъ духъ св. *OYCOPODANY, *Ec.* отцепреданный, *Gr. πατροπαράδοτος, a patribus traditus*; *ob.* podanie). *OYCOSIEROCTWO, - a, *n.*, osierocenie po oycu, strata oyca, bezoycze życie, **die Vaterlosigkeit.** Kiedy chce Pan, znosi z bezpotomnego sromotę niepłodności, a gdy mu się podoba, dopuszcza na wielu dzieci oycosieroctwo. *Psalmod.* 37. *OYCOSILNY, *Ec.* отчесильный, имѣющїй равную со отцемъ силу, równéy z oycem siły. - OYCOWIC, OYCZYC, *OYCZYCZ, - a, *m.*, prawy syn oyca swego, (cf. dobrego łoża). *pr. et tr.* **der ächte eheliche Sohn**; cf. - - owicz, - owic). (*Ec.* отчичъ, но отцѣ таковъ; *Rs.* отчичъ dziedzic dobra dziedzicznego ziemskiego, отчинникъ, вотчинникъ). Nad oycowicem bękart przewodził, sługa nad dziedzicem. *Paszk. Bell. B* 3. Prawy oycowic. *Zebr. Ow.* 28. Żona zła, cieszy się onéy swoiey zdrady, Onym swym kukulczętom dodawa i rady Jakoby oycowice do końca oszukać, By mogli przybyszowie w onych dobrach kukać. *Klon. Wor.* 62. - §. Oycowic, syn oyczyzny, rodak, **ein Sohn des Vaterlandes, ein Eingebohrner.** Lada cudzoziemiec uprzedzi teraz u nas starożytnych oycowiców stopnie. *Pot. Arg.* 400. Bez zaciągów, oycowiców dłonie Urość dały w takową wielkość tey koronie. *Pot. Arg.* 509. Umarł Jan Łaski, prawy oyczyc oyczyzny. *Stryik.* 743. To o czym wiem dowodnie, iako oyczyc prawy, Spisałem ci rycerstwa tu Polskiego sprawy. *Papr. Gn.* Scytowie tylko a Indowie sami W swych ziemiach z przodków trwaią oyczycami. *Stryik. Gon. M* 3. Pokiśmy oycowiców sadzali na tronie, Szerzył się orzeł Polski. *Pot. Pocz.* 474, cf. Piast)- Póki dawnych u nas oycowiców plemię rządziło, póty dobrze było. *Pot. Arg.* 119. Wszystkiemu rycerstwu i prawdziwym oyczyzny oyczycom. *Stryik. ded.* Wolno obywatelom Woi. Smoleńskiego oyczyców Smoleńskich, i dawnością ziemską zasiedziałych poddanych u sądów dochodzić; a ieśliby poddani czyi oyczyce do miast naszych zaszli, tedy - *Vol. Leg.* 3, 962, (t. i. tam urodzeni, rodacy, **eingebohrne Unterthanen.** Mię oyczyca twoich państw, te słowa cieszyły. *Papr. Try. B.*, *ob.* *oyczyznych ludzi. - §. Poddanych zwano *oyczyce. Czack. pr.* 2, 173, **Erbunterthanen.** Poymańców woiennych dzieci uważani są za oyczyców, czyli poddanych. *ib.* 217. - §. Oycowic, z wysokiey familii, familiant, *patricius*, parentelat, z panów pan, *Vd.* patriziar, desbelni shlahtnik, vlastelnik; *Bh.* **wlastenec;** *Rg.* vlastèlin, plemenik, (cf. właściciel, plemiennik); *Cro.* vlasztelin; **ein Patricier.** W Rzymie dzieci senatorskie *patricios* iakoby oycowicami nazwali; my ich paniętami albo krwią panięcą nazowiemy. *Fal. Fl. przed.* Dorsprungus, patricius albo oyczyc z książąt Rzymskich. *Stryk.* 84, *Nar. Dz.* 1, 212. Znikały ze swemi imiony oyczyce *Zab.* 8, 246, *Nar.* Emiliuszowie z naydawnieyszych familiy Rzymskich i oyczyców pochodzą. *Zab.* 3, 5. Serca onych oyczyców na ten głos otrzeźwiały. *Warg. Wal.* 79. OYCOWIZNA, - y, *ż.*, maiątek po oycu, *oyczyzna, spadek oycowski, (cf. macierzyzna), **väterliches Erbgut, das Väterliche.** O dzieci, iakąż macie oycowiznę wspólną? *Przyb. Milt.* 332. OYCOWSKI, - a, - ie, *Bh.* **otcowstý;** *Slo.* **otcowstí;** *Vd.* ozhen, ozhetén, ozhetoun, ozhni, ozhino; *Cro.* otchinszki, otchanzki, otchin, otchev, ochin, ochinszki; *Bs.* occin, occev, occvo; *Sla.* otcsin, otcsinski; *Rg.* occin, chjachkin, chjachkov; *Hg.* atyai; *Sr.* **woczzowé, nanowé, nanowy;** *Rs.* отцовскїй, отцевскїй, отческїй, отчїй, отецкїй, отцевъ, отеческїй, батюшкинъ, oyca, od oyca, do oyca należący, oyca się tyczący, od oyca pochodzący, **väterlich.** Oycowska łagodność syna psuie. *Cn. Ad.* 804. Daię ci oycowskie moie błogosławieństwo. *Kras. Pod.* 2, 75. Syn myśli święte często w sercu nosi, Za złość oycowską pana boga prosi. *Auszp.* 29. *Subst.* Oycowskie, *sc.* dziedzictwo, *ob.* oyczyzna, **das Väterliche, Vatergut.** - Oycowskie *adv.*; po oycowsku, **auf väterliche Art, auf Vaters Weise.** Staraniem naszym to wszystko oycowskie uspokoić. *Vol. Leg.* 3, 241. Bym ten zły nałóg porzucił, po oycowsku mi perswadował. *Veryf. pr.* Nie oycowskie toś uczynił, t. i. nie od oycaś się tego nauczył, *haud paternum istud. Mącz.* Nie oycowskiegoś zakroił; nie po oycowskuś postąpił. *Włod.* - Po oycowsku, *s* starożytnie *Cn. Th.* 719, **nach der Väter Weise.** OYCOWSTWO,

OYCOSTWO, - a, *n.*, *paternitas Cn. Th.*, *Crn.* ozhanſtvu, ozhętſtvu; *Vd.* ozhetnoſt, ozhetje, ozhanſtvu, ozhetuſt; *Cro.* ochánsztvo, ochinsztvo; *Hg.* atyaság; *Rg.* occjânſtvo; *Ec.* оте́чество, отчество; Vaterſtand, Väterlichkeit, Verhältniß des Vaters. Wszyſtko, co Bóg ociec ma, syn też ma, okrom oycoſtwa. *Sk. Zyw.* 1, 61. Klękam na swe kolana do oyca pana naszego, z którego wszelkie oycowſtwo na niebie i na ziemi. *Leop. Ephes.* 3, 15, *Sk. Kaz.* 563, alles was Vater heißt, im Himmel u. auf Erden). Wielcy mędrce mało maią talentu do oycowſtwa. *Teatr* 25, 15, do płodzenia). OYCOWY, - a, - e, oycu własny, Vaters:, *Rs.* отцёвъ. Orzeł dzieci królika przed oczyma oycowémi rozdrapał. *Ezop.* 126. Że zawsze Bóg razem był oycem, po tym poznaiemy, gdy w wyznaniu mianuiemy złączone imiona bogowe i oycowe. *Kucz. Kat.* 38. OYCZE, *vocat. nom.* Ociec, Oyciec. OYCZENKO, - a, *m.*, tatuleńko, Väterchen! Je lwabne one słówka: móy braciszeńku, oyczeńku. *Klon. Wor. ded.* Będziemy wiele mieć ſtarania o tobie oyczeńku. *Teatr* 20 *b*, 158. Wzbyt mi to dziwno oyczeńku. *Zebr. Ow.* 311. OYCZYC *ob.* Oycowic. OYCZYM, - a, *m.*, *Boh.* otčim; *Slo.* ocim, otčim; *Sr.* 1. wocžžim, macžocž (*ob.* macocha); *Crn.* ôzhem, ozhm; *Vd.* ozhum, popovi ozha, nepriſten ozha; *Cro.* ochùh (cf. *Cro.* machuha, = macocha), ozhin; *Hg.* moſtoha atya; *Bs.* occhjuh; *Rg.* occjùh; *Sla.* otcsùh; *Ec.* овчу́хъ; *Rs.* отчимъ, *vulg.* вотчимъ; mąż wtóry matki czyiey. *Sax. Porz.* 132, der Stiefvater. Oycem nam bądź, nie oyczymem. *Biel.* 370. Oyczym i macocha, *Vd.* popou ſtareishi, nepriſtni ſtareishi, (*półrodzice). OYCZYMOWY, - a, - e, OYCZYMSKI, - a, - ie, ſtiefväterlich. Więc ty tylko jeſteś iego oycem oyczymowym? *Teatr* 20 *b*, 156, cf. pasierb, pasierbica). OYCZYSTOŚĆ, - ści, *ż.*, oyczyſte przyrodzenie, cf. oycoſtwo, väterliche Natur, Väterlichkeit. Widzę w Rzymie poszlaki oyczyſtóści męſtwa, Lecz widzę laury zdrady przy laurach zwycięſtwa. *Zab.* 10, 241. OYCZYSTY, - a, - e, *Sr.* 1. wocžižnanſki; *Rs.* оте́чественный. - *1, od oyca, oycowſki, väterlich. Nie darmo poszły oyczyſte modlitwy za syny. *Birk. Dom.* 106. Szlachcicowi nie wſtyd oyczyſte uprawiać zagony. *Tward. Wład.* 216. - §. oyczysty człowiek. *Czack. pr.* 2, 173, *ib.* 222, poddany, *ob.* oyczyzny, *ob.* oyczyc. - b) oyczyſty, od oyczyzny, domowy, swoyſki, własny tey krainy, *Bh.* wlaſtanſký; *Rs.* роди́мый; vaterländisch. Ziemię widzę oyczyſtą i bogi oyczyſte. *Bard. Tr.* 311. Na tobie oyczyſta całość polega. *Zab.* 2, 20, t. i. całość oyczyzny). Powaga króla Zygmunta, pana mądrego i oyca oyczyſtego. *Jan. Oksz. G.* 2, oyca oyczyzny). Język oyczyſty, macierzyńſki, die Mutterſprache. Oyczyſty domowy dobrze przeiął ięzyk. *Tward. Wład.* 7. Dekreta Polſkim oyczyſtym ięzykiem maią bydź pisane. *Vol. Leg.* 7, 689. Czytać dawne ięzyki i obce rozumieć, Dobrze ieſt; lecz oyczyſty trzeba naprzód umieć. *Dmoch. Szt. R.* 17. OYCZYZNA, - y, *ż.*, 1*). maiętność oyczyſta, *Bh.* otčižna; *Vd.* ozhni dieu, ozhatina, ozhetinſtvu, ozhnu blagu; *Cro.* ochinsztvo, otozhaſtuo; *Bs.* occinſtvo, occevina, ocbina; *Rg.* occinſtvo, ocinſtvo, djedina, otàcbina; *Rs.* отчина, отцо́вщина; *Ec.* отечество, отчество; spadek oycowſki, das väterliche Erbtheil, das Väterliche (oycowizna, cf. macierzyzna). Moim zdaniem lepiey uczyni, kto mówiąc o Polszcze rzecze: *patria* moia, niźli *oyczyzna* moia; bo *oyczyzna* częściéy się rozumie to, co gruntu komu ociec iego zoſtawił. *Gorn. Dw.* 4), (*ob.* *patrya). Opiekuni bronią sierot przeciw tym, którzyby im oyczyznę odjąć chcieli. *W. Poſt. W.* 403. Z bratem powinieneś się równie oyczyzną dzielić. *Star. Ref.* 55. Żywi mię Bóg chudą oyczyzną moią z żonką i z dziatkami moiemi. *Orzech. Qu.* 53. Napominał ich, aby bratu wrócili oyczyznę iego własną, którą mu wzięli. *Biel.* 94. Oyczyznę między syny podzieliła. *Warg. Wal.* 47. *Sk. Kaz.* 591. Nałożywszy wszyſtkę oyczyznę na szkutę, wszyſtko oraz, gdy się rozbiie, tracą. *Petr. Ek.* 14. - 2) Oyczyzna, *Bh.* wlaſt, wlaſtenſtwo, domow; (*ob.* dom); *Sr.* 1. wocžižna; *Vd.* domovina, roiſtna deshela, ozhetna deshela, ozhatkvu, ozheiſtvu, domazhi krai, domazha deshella, soja deshela; *Cro.* domovina; *Bs.* domovina, mjeſto ù kojese tko rodi, vilact, silas; *Rs.* оте́чество, отчество, оте́чествїе, ро́дина; *Ec.* оте́чество, отчество, отчи́зна, своя, своя́си (cf. swoia, cf. się, u siebie). Kray, w którym się kto urodził, das Vaterland, (die Vaterſtadt, der Geburtsort). Powinnéy miłości ku oyczyznie, w którey się zamykaią bracia, i wszyſtkie powinnowactwa nasze, i maiętności, nie opuszczaymy. *Star. Ryc.* 11. Wolał Fabi sam własney oyczyzny oſtradać, niżeli wiarę oyczyzna miała ſtracić. *Warg. Wal.* 143. Matką zowią oyczyznę; bo kto sobie wielką Nie zna iey dobrodzieyką, nie zna rodzicielką? *Błaż. tł. A* 2. Jaki kto z oycem, taki z oyczyzną. *Dwor. D* 2. Cnotliwemu wszyſtek świat oyczyzną. *Pot. Syl.* 47. Gdzie dobrze, tam oyczyzna. *Paſt. F.* 254; *Pot. Arg.* 703. Wszędzie gdzie żyć będziesz, znaydziesz oyczyznę. *Teatr* 38, 219. Oyczyzna swoia każdemu naymilsza; iaką taką oyczyznę, wolą ludzie niż wyborną gościnę. *Cn. Ad.* 805. (*Jthaca!*). (*Ec.* отечествоначáльникъ założyciel państwa iakiego). OYCZYZNY, - a, - e, kraiowy, rodak, eingebohren, einheimiſch. Ludzi oyczyznych i przychodniów. *Stat. Lit.* 37. (Ludzi *oyczyſtych*, t. i. poddanych. *Czack. pr.* 2, 173, *ib.* 222).

O Z.

OZADA, - y, ziele iakieś, *Sien. wykł.*, ein gewiſſes Kraut.

*OZADZIC, *F.* ożadzi *Act. dk.*; omierzić komu co, *zadnym uczynić dla niego, *ob.* *zadny, einem etwas verekeln; zum Ekel machen. Wino komu ożadzić, aby go nie piiał, bo mu omierznie i przykre mu będzie. *Sien.* 501. Kruk ſtarał się, iakoby mógł łabędzia rychło oszkaradzić, A onę iego białość czarnością ożadzić. *Papr. Kol. N* 2 *b*.

OŻALIĆ *dk.*, OŻALAĆ, OŻAŁOWAĆ, (OBŻAŁOWAĆ *qu. cf.*) *ndk.*, (cf. odżałować) ożałówać żałoby i żalu, po czym lub po kim, odbywać, odpłakiwać *dedolere*, *Vd.* obshaluvati, obshaloſtiti, bedauern, beklagen, beweinen, ożalić, przeſtać żałować, opłakiwać, Trauer und Leid nach einem Verluſte endlich ſtillen, nicht mehr beweinen, zu trauern aufhören; (*Bh.* osgjaloſtiti *afficere dolore*). Jużem tego ożałował, *lugere vel dolere ob amissum vel deſtructum aliquid desii Cn. Th.* (u *Knapſkiego* omyłka; ożałował nie ieſt *lugere desiit*, bo to się wyraża przez ożalił). Abraham opłakał i obżałował żonę swoię. *W. Poſt. W.* 2, 237. Przyszedł Abraham, aby obżałował i opłakał ią. 1 *Leop. Gen.* 23. Przyszedł król siódmego dnia,

by ożalił Daniela, a oto Daniel siedzi między lwy. 1 *Leop. Dan.* 14, 39. Nierządnice swoie przeszłe złości obżałowały. *Odym. Św.* 2, o; Skoro grzechów obżałował, łaskęś mu darował. *Kanc. Gd.* 206. Żałował Dawid Ammona przez wiele dni. J przestał Dawid przeciwić się Absalonowi przeto, że iuż był ożalił śmierci Ammonowey. *Leop.* 2 *Reg.* 15, 37-39. Pragnął Dawid wyniśdź do Absalona, bo iuż był ożalał po Amonie, który umarł. *Budn.* 2 *Sam.* 13, 39. Nie ożałuiesz tego nigdy, *nunquam te huius non poenitebit*; *nunquam te huius rei poenitentia deseret. Cn. Th.* Nieobżałowany, = Nieożałowany, którego nigdy nie ożałuiesz, nieopłakany, **nie genug zu bedauern, zu beweinen.** Teraz, póki tchu w ciele ich stroskanym Dostanie, będziesz nie obżałowanym, Będą litować twey niezwrotney straty, Nie uleczy w nich bolu czas skrzydlaty. *Zimor. Siel.* 201.

OZANKA, - i, *ż.*, ziele, *Teucrium*, **der Gamander**, rodzay, do którego należy kocie ziele, czosnak. *Kluk. Dyk.* 3, 109. *Bh.* **ożanka, zelenec**; *Ross.* очанка, росторгъ, кадило, заячей чеснокъ, дубровка, коневей' лукъ. Ozanka mnieysza; ptasze oczka *chamandrys. Sleszk. Ped.* 417, **Gamanderlein, Bathengel.**

*OŻARKA, - i, *ż.*, ptak, kukułka, **der Kuckuk.** Nie będziecie iedli strusia, sowy, ożarki. *Radz. Lev.* 11, 16; *Bud. ib.* OŻARŁY *ob.* Obżarły, Obeżrzeć się.

OZDABIAĆ *ob.* Ozdobić. *OŻD, OŻDNICA *ob.* Ozdownia.

OZDOBA, - y, *ż.*, OZDOBKA, - i, *ż.*, *zdrbn.*, *Boh.* **ozdoba**; *Slo.* **ozdoba (ozdobka, ozdobilka** figura grammatyczna); *Crn.* suâga, zir; *Vd.* snaga, lepota (*ob.* łepski), lepotinstvu, lepotstvu, tenkustvu, koranda; *Cro.* snaga, kinchenye, kinch, gyungy; *Dl.* vreha, urès, uresay, naprava; *Rg.* urès, uresaj, náresciaj; *Bs.* ureha, ures; *Sr.* 1. **debenstwo**; *Rs.* красà, прикрáса, прикрасочка, благолѣпоша, наряд'ъ, наряжанїе, наряженїе, утварь, убранство; *Ec.* узорóчїе, утварéнїе, приборъ, украшенїе; krasa, wszystko co ozdabia, przyozdabia, przyozdobienie, **die Zierde.** Waleczną Korono Polska, Słowieńskiego narodu oz 'o'o iedyna. *Birk. Kaw. M. A* 2. Alcyd ozdoba świata. *Bard. Tr.* 471. Newton ozdoba wieku naszego. *Rog. Doś.* 1, 19. Ozdoba na szyię, noszenie, łańcuch, *Cro.* klarush). Ozdoby kobie'e, *ob.* *ochędostwo, *Ecc.* кузнъ, вещи драгоцѣнныя особливо къ женскимъ уборамъ принадлежащїя. OZDOBIĆ, *F.* ozdobi *Act. dk.*, Ozdabiać *ndk.*, *Bh.* **ozdobiti, ozdobowati, wyssechtiti**; *Slo.* **ozdobugi**; *Sr.* 1. **wodebam, wudebam, debu, wotanoscjam**; *Crn.* offernâshem, offernashêti; *Vd.* oblepuvati, obsirati, osirati, polepuvati, isshediti, sesnashiti, oblepotiti, snesti; *Cro.* kinchiti, okinchujem, nakinchujem; *Dl.* naresiti, ufsnaxiti; *Rg.* urêsiti, nakittiti; *Bs.* kittiti, nakittiti, naresiti, ukrasiti, uresiti; *Bs.* ugljaditi, uresiti; *Rs.* нарядить, наряжать, красить, крашу; *Eccl.* утворя'ти, утворя'ю, благоукрашаю; okrasić, zdobić, upiękrzyć, **zieren.** Sala ozdobiona rozmaitym sprzętem. *Teatr* 18, 3. Litość nade wszystko ozdabia kobietę. *Teatr* 46 *b*, 48. OZDOBICIEL, - a, *m.*, ozdabiacz, przyozdabiacz, zdobiący co, **der Verzierer**, *Sr.* 1. **debiciet**; *Vd.* oblepuvaus, ozieravez; *Cro.* nakinchitel; *Bs.* uresitegl; *Ec.* удобритель; *w rodz. żeńsk.* ozdobicielka, *Vd.* oblepuvauka, osirarza; *Cro.* nakinchitelicza. OZDOBNOŚĆ, - ści, *ż.*, *Boh.* **ozdobnost**; *Sr.* 1. **wudebenosci, wschetadnosci, rimosci**; *Crn.* offernashnost; *Ec.* добрóта; (*Rs.* доброта, = dobrota); ułożenie ozdobne, **die Zierlichkeit.** Dziwowali się oney kościoła Jerozolimskiego ozdobności. *Sk. Kaz.* 451. OZDOBNY, - a, - e, OZDOBNIE *adv.*, *Bh. et Slo.* **ozdobny, ozdobné**; *Sr.* 1. **wsche-tadné, lesny** (cf. śliczny); *Vd.* usnashen, zhedin; *Sla.* nakitjen; *Ross.* нарядный, наря'дно, убóрно, крáсно; *Eclc.* утворенъ, украшенъ, узорочный; ozdobiony, ozdabiaiący, krasny, piękny, **geziert, zierend, zierlich, schön.** Sprawisz szaty święte Aaronowi ku ozdobney okrasie iego. 1 *Leop. Ex.* 28, 2, dla poczciwości i ochędostwa, 3 *Leop*). Ozdobna siwym włosem głowa. *Bardz. Luk.* 146. Był tak ozdobny oyczyznie, iako straszny nieprzyiacielowi. *Jag. Wyb.* 2 *b.*, **Zierde des Vaterlands, Schrecken der Feinde.** Ozdobna polszczyzna. *Ryb. Ps. praef.* Do rady szedłszy, rzecz ozdobną uczynił. *Kosz. Cyc. A* 2 *b.* Wiersze te moie nieozdobne. *J. Kch. Dz.* 165, proste). Ś. Paweł acz zaleca małżeństwo, iednak o dziewictwie dosyć ozdobnie i chwalebnie powiada. *Biał. Post.* 195, t. i. ozdabiaiąc, zalecaiąc ie, **rühmlich und löblich.** - *Ozdobogodny, *Ec.* достохвалный, *Gr.* ἀξιοπρεπής *dignus decore*; *Subst.* достохвалность.

OZDOWNIA, *HOZDOWNIA, - i, *ż.*, OŻDNICA, OŻNICA, - y, *ż.*, *OZD, - u, *m.*, suszarnia słodu, słodownia, cf. mielcuch; **die Malzdarre**, (*ob.* ożdżyć), *Bh.* **hwozd**; *Vd.* osdiza, sushnniza, sushilu, dera, fernazha; *Rs.* обжигальня, рига. Hozdownie do suszenia słodów. *Vol. Leg.* 7, 135. Słód z ozduma mierzyć urzędnik, aby baczył, jak go wiele przyrosło. *Haur. Ek.* 90. Piec w ozdowni taki bydź powinien, aby słodowi ciepłem dogrzewał; dym iednak nigdy nie dochodził. *Kluk. Rosl.* 3, 269. Len świeży suszyć trzeba w piekarni, abo dla ostrożności ognia w ozdowni. *Haur. Sk.* 82. Ku susżeniu konopi powinien bydź piec na kształt ozdowni; abo i sama ozdownia do tego zażyta bydź może. *Przędz.* 44. Ożdnice. *Vol. Leg.* 5, 625. - *tr. fig.* Przed Lucyprem silu pisarzów, co piszą z możnice Wiele ich przez dzień przyydzie do owey ożnice. *Rey Wiz.* 167 *b.*, t. i. do piekła). OZDOWNIK, - a, *m.*, chodzący koło ozdowni, (cf. mielcarz, **der Malzdörrer**, *Tr.*, słodownik, *Bh.* **hwozda.**

OZDROWIĆ *cz. dk.*, zdrowym uczynić, zdrowie wracać, **gesund machen**; *Crn.* vęntam; *Vd.* osdravit, osdraulati, zelyti, (*Vd.* osdrava, osdravik, = lekarstwo); *Cro.* ozdravlyújem, ozdraviti; *Rg.* ozdraviti, ozdrâvgljati; *Bs.* ozdrauiti; *Ec.* цѣлити, цѣлю (*ob.* cały, ocalić), здравлю. Ozdrawiaiący, *Vd.* osdrauliv, osdravezhen, *Ec.* цѣлительный. Do ozdrowienia, do wyléczenia, mogący być ozdrowionym, *Bs.* ozdravgliv; *Rg.* ozdrâvni, ozdravgliv). Moc ozdrawiaiąca, lécząca; *Vd.* osdraulinost, osdravezhnost. OZDROWICIEL, - a, *m.*, który ozdrawia, zdrowie wraca, **der Gesundmacher**; *Cro.* ozdravitel, *Rg.* ozdravitegl; *Vd.* osdraulenik, osdraular; *w rodz. żeńsk.* ozdrowicielka, *Rag.* ozdraviteglisa. OZDROWIEĆ, *F.* ozdrowieie *Neutr. dk.*, wzmodz się z choroby, *Bh.* **ozdrowěti, kregi, okregi**; *Sla. et Rg.* ozdraviti; *Vd.* osdravitise, osdraulen biti, se slisati; (*Vd.* osdraulati, = lekarstwo brać); *Sr.* 1. **wostrowam**; *Sr.* 2. **se smognusch, smogowasch**; *Cro.* ozdraveti, ozdravelszem; *Bs.* ozdravgljati, licit se,

ſtrabitiſe, oporavitise; Bs. pribolìti, oſtrabitse; Rs. оздоровѣть, оздоравливать, обмочься; Ec. цѣлитися; wieder geſund werden, geneſen. Prędzey zachorować, niżli ozdrowieć możemy. Sk. Żyw. 1, 3. Cały świat doktorowi dadź chory przyrzeka, Ozdrowiawszy wnet z myśli doktor mu ucieka. Min. Ryt. 4, 187. Umiarkowanie radzę i iuż ozdrowiałemu, ieżeli zdrowie zachować zechce. Pilch. Sen. Gn. 123. (Bs. lagodan conualescens, lagodnoſt convalescentia, cf. łagodny). Ozdrowieie, = wyleży się. Cn. Th., Star. Dw. 50.

*OZDRZEMO adv., n. p. nie ginęcie wzdy *ozdrzemo. Zygr. Gon. A 2 b.? może; daremno, próżno.

OŻDŻYĆ, - ył, - y Act. dk., słod na ozdowni osuszyć, Vd. osditi, osushati, Malz dörren. Torrere frumentum, słod ożdżyć. Mącz., toſtum hordeum ożdżony ięczmień. Mącz. Słody tak ożdżyć, żeby to ożdżenie nie sosnowemi suszono drewkami. Haur. Ek. 110.

OŻĘDKI; plur., ziele, tobołki, kaletki, Thlasp. bursa paſtoris, Taſchenkraut. Syr. 1211.

OŻEGNĄĆ, OBŻEGNĄĆ, OŻGNĄĆ, ożegł, F. ożegnie Act. idntl., Ożegać, Ożygać, Ożgać, ndk.; Sr. 1. wozaham; Vd. oshgati; Cro. obsisem, obsganye; Bs. osgecchi, oprriliti, isprrliti; Rg. oxecchi, oxixem; Rs. ожечь, ожигаю, обожечь, обжигать; opalić, bebrennen, umbrennen, umſengen; propr. et fig. Często opiekun inwentarzem dobrze opiekł i ożegł ubogie sieroty. Sax. Perz. 122, (cf. ożga). Pluto z sinemi policzkami i z kosmy ożgłemi. Ryb. Gęśl. B 2. Te próbki pomału zasuszyć, potym z tyglami ożgnąć, a w piec ſklarſki wſtawić. Torz. Szk. 87, opalić, osuszyć). Tygle w dymnéy izbie suszone, bezpieczniey się ożygaią, i dłużéy w ogniu trwaią, niż te, co wiatrem suszone były. Torz. 105, wyſtawiaią się na ogień). ib. 42. - Witult wrócił się do Pruſs, a Wilkomir obżegł. Stryik. Gon. Q 3, w koło ogniem popuſtoszył, brandſchatzen. Plon z Moſkwy wywiedli, Uświat zaś obżegli. Stryik. Gon. L 3. - tr. Prawda żem się zapomniał, ożgawszy się dobrze winem. Teatr 15 c, 77, t. i. rozpalony winem). *OŻEGACZ, - a, m., opalacz, der Bebrenner, Umſenger, (Rs. обжигальщикъ robotnik co kruszce ożyga). *OŻEG ob. Ożog.

OŻENIĆ, F. ożeni cz. dk., Ożeniać ndk., Bh. oženiti; Rg. oxenitti; Vd. osheniti (Vd. omoshiti, s omężyć); Sr. 1. wozenju, wozenim; Cro. oseniti, osenujem; Ec. уневѣстиваю (ob. niewiasta); żonę dadź komu, złączyć go z którą ślubem małżeńſkim, einen beweiben, ihm eine Frau geben. Lew syny swe ożeniał, i dał za każdego Gęſty las, aby użył w nim wczasu swoiego. Papr. Kol. P 4 b. Ożeniony, żonaty, Ec. оженённый, женатый. - §. Ożenić córkę z kim, = wydadź ią za kogo, die Tochter verheirathen. Bela Małgorzatę ożenił z Romanem. Nar. Hſt. 5, 21. Uznali Auſtryacy sukcessorką Gertrudę, ożeniwszy ią z hrabią Badeńſkim. ib. 5, 19. - §. fig. połączyć, verbinden. Staniesz się matką i panną; ożeni bóg dziewictwo z płodnością, i dziewicą zostaniesz i matką. Sk. Kaz. 539. Dawnych czasów wschodnie ſtrony króleſtwa z mądrością ożeniały, i mądre królmi czyniły. Sk. Kaz. 517. Posłuszeńſtwo z pokorą ożeniaymy. ib. 540. OŻENIĆ się rec., Bh. oženit ſe; Vd. oshenitise; Bs. osgenitise, udomitise (cf. poſtanowić się, osieść); Ec. оженитися; Rs. сочетаться (cf. swatać się); uxorem ducere, wziąć sobie żonę, ſich eine Frau nehmen, ſich mit ihr verheirathen, ſie heirathen; (cf. iśdź za mąż). Wielkie poczty bywały swatów, kiedy się kto iechał ożeniać. Papr. Gn. 1096. Przed potopem używali i pili, ożeniali się, i za mąż dawali. Sekl. Math. 24, Salin. 4, 123, cf. bonować, lustykować). Jeśliby ty sama chciała, ożeniłbym się z tobą, a tak oboie będziemy sobie ty żoną a ia mężem. Teatr 10 b, 39. Rzymianie winę pieniężną kazali tym zapłacić do ſkarbu, którzy nie ożeniwszy się, wiek swóy bez małżeńſtwa ſtrawili. Warg. Wal. 63. Każdy się zmieni, kto się ożeni. Rys. Ad. 32. OŻENIENIE, - ia, n., OŻENINY plur., das Beweiben, das Heirathen, die Verheirathung mit einer; Vd. oshenenje, shenitva; Ec. уневѣщение. Wszyscy prawie maią chęć do ożenin, tylko częſtokroć ich ubóſtwo zraża. Jabł. Tel. 172. Zwłoka w ożenieniach zawsze szkodna była. Sim. Ziel. 41. Każdy powinien przed ożenieniem trzy lata szaleć. Rys. Ad. 26.

*OZENNY plur., n. p. Wrzody w nosie polipem abo ozennami zowią. Syr. 190, ein Gewächs in der Naſe.

OŻERAĆ, Obżerać, ob. Obeżrzeć. OŻERCA, ob. Obżerca.

OŻGA, - i, m., (ob. ożegnąć), opaleniec. Cn. Th., ein rund um Bebrannter, Verſengter; ein Abgebrannter. OŻGAĆ się, OŻGŁY, ob. Ożegnąć.

OZIĘBIĆ, *OZIĄBIĆ, f. oziębi cz. dk., Oziębiać, *Oziąbiać ndk., *Oziąbiewać kont., Bh. ozuobiti, oſtudzić, pr. et tr., abkühlen, kalt machen. Kapuſta kwaśna oziąbiewa wszyſtkie członki. Sak. Probl. 183. Łakomſtwo oſtudza i oziąbia gorącość miłości bliźniego. W. Poſt. W. 214. - §. Oziębić sobie żołądek, głowę. Tr., zaziębić, ſich den Magen ꝛc. erkälten, verkälten. - Oziębić się, oziębnąć, Vd. osebſti se, osebęm se, kühl werden, abkühlen. Woda, która prędko się zagrzeie, i prędko oziębia, naleksza ieſt. Syxt. Szk. 51. Bez pomocy ognia nic się nie ogrzeie, a bez powietrza nie oziębi. Pilch. Sen. liſt. 256. - §. Oziębiło się impers., oziębło, aer refrigeratus eſt. Cn. Th., es hat ſich abgekühlt, iſt kühler geworden. OZIĘBLEC, - blca, m., człowiek oziębły, oboiętny, (oppos. zagorzalec), ein Kaltſinniger, Gleichgültiger. Niechay złorzeczeniom wieków podany będzie oziębłec. Gaz. Warsz. 6, 1620. OZIĘBŁOŚĆ, - ści, ż., oſtygłość, niegorącość, niegorliwość, letniość, oboiętność, Vd. mlakovitnoſt, mlakota, mersloserzhnoſt, kesnuſt, merslobnuſt, der Kaltſinn, die Kälte. Oziębłością płaci oświadczenie nayżywszéy miłości. Teatr 7, 4. OZIĘBNĄĆ, oziąbł, F. oziębnie neutr. idntl., oziębieć dk., *oziębniewać, *oziębnować kont., oſtygnąć, ozimnieć, pr. et tr., kalt werden, erkalten; Bh. ozabnauti; Sr. 1. wozebam; Crn. ossębam; Bs. osebſti; Vd. osebſti; Rg. osèbſti, ozimitise; Cro. ozebüjem; Rs. озябнуть, озябаю. Oziębła potrawa. Tr. Niektorzy po obiedzie oziębniewaią w ręku i nogach. Sak. Pr. 139. Jeśli to cześć powściągnąć się od miłoſtki sędziwemu a oziębłemu ciału, cóż krwi młodéy a wrzącéy! Gor. Dw. 279. Po śmierci Karóla Wielkiego nauki nieco oziębły. Sk. Dz. 755. Dla nieprawości wielkiéy, miłość oziębiała. Birk. Dom. 120, oziąbła). Ludzie z przodku gorąco pochwycą rzecz nową, ale za czasem przychodzą do oziębłości; przetoż apostoł napomina, aby nie oziębnowali. Gil. Pſt. 53. Oziębły, - a, - e, nieochotny, le-

tni, oboiętny, *Bs.* ozebuo; *Vd.* mlazhen, kropen, mlakoviten, mersloserzen, mlazhnomiseln, mersloben, kesen; unlustig, kalt, kaltsinnig. Oziębłego byliście ku niemu serca. *Siem. Cyc.* 324. Oziębły w duchu, w nabożeństwie. *Cn. Th.* Oziębłe *adv.*, n. p. nieprzyiaciela oziębłe miłuie. *Past. F.* 149, cf. oziębłość). - §. *Imperson.* Oziębło, *s* oziębiło się, es hat sich abgekühlt, ist kühler geworden. - §. Oziębnąć, zaziębnąć, sich erkälten. Oziębłem, tak długo stoiąc z odkrytą głową. *Tr.*

OZIEIE, *s* Ozionie, *ob.* Ozionąć.

OZIELENIĆ *cz. dk.*, ozieleniać *niedok.*, w koło zielonym uczynić, zielenią obwieść, *ob.* omaić, begrünen, belauben, rund um grün machen; *Vd.* oseleniti, oblepeniti, obtraviti, potraviti; *Rg.* ozelenitti; *Bs.* ozeleniti; *Cro.* ozelenújem; *Ec.* озеленяю.

OZIEMNIK, - a, *m.*, *Julus terrestris. Linn.*, gatunek owadu, w ziemi żyie. *N. Pam.* 17, 213, der gemeine oder Erdvielfuß.

OZIERAĆ, obzierać, *ob.* Obeyźrzeć.

*OZIERODA, - y, *ż.*, n. p. Na Rusi groch w drabinach przy gumnie (te drabiny *ozierodami* tam zowią), suszą. *Gwag.* 335, eine Art Leiter, Früchte u. s. w. darauf zu trocknen, *ob.* żerdź. *OZIERODNA żerdź, eine Stange zu solchen Leitern; n. p. Za wyrąbane cudze drzewo, co się zeydzie na żerdź ozierodną, na koły etc., gwałtownik zapłaci po trzy grosze. *Stat. Lit.* 315.

*OZIEWIĆ *cz. dk.*, oziewnąć *idntl.*, oziewać *ndk.*, n. p. Gdyby nie było przeźrzenia Pańskiego, nigdyby te narzędzia świata tego, ani gęby mogły oziewić w onym upadku twoim. *Rey Pst. Ff* 1, rozziewić, otworzyć; cf. ozienąć, ozieie.

OZIMI, - y, - ia, - e, - ie, - e, (*quasi* około zimy). Winter:; *Bh.* ozymý, ozymnj; *Rs.* озимный, озимый. Gruszka ozimia. *Syxt. Szk.* 261. Ozime zboża sieią się przed zimą, i nie zbieraią się aż przyszłego lata. *Kluk Rosl.* 3, 128, Wintergetreide. Ozima pszenica. *Dudz.* 49, *Rs.* ледянка. Żyto ozime, które na zimę bywa siane. *Syr.* 913. (*oppos.* iare zboża). OZIMINA, - y, *ż.*, *Bh.* ozym; *Rs.* озимь, озимица; *Ec.* озимь, озимина; das Wintergetreide. (*Bsn.* ozimaç, *s* jęczmień; *Cro.* ozimecz). Zboże, które na zimę zwykło się siać, zowią oziminą. *Gwag.* 334. OZIMNIEĆ, *F.* ozimnieie *neutr. dk.*, oziębnąć, kalt werden, erkalten; *Vd.* osimiti; *Cro.* ozimujem). Trunek ten potwierdza mocno uczynek małżeński, choć iuż ozimniały. *Sienn.* 184, oziębły).

OZIONĄĆ, *OZINĄĆ, *F.* ozionie, *ozieie *cz. idntl.*, otchnąć, napuchnąć, giftig anhauchen, mit giftigem Hauche anstecken. (*Etym.* ziewnąć). - Co mię tylko otacza, zarazą ozionął. *Karp.* 1, 182. Schną lilie i róże, cokolwiek ozieie Zarażone powietrze, umiera i mdleie. *Ustrz. Klaud.* 57, *Ustrz. Troi.* 37. - §. *In bonam partem*, Wenus z Dyaną oddechem swym słodkim te mieysca ozionęły. *Karp.* 3, 29. - §. Wilk go ozionął, der Wolf hat ihn angeschaut, und mit seinem Anblick aus der Fassung gebracht. Powiadaią, że wilk pierwszym swoim widzeniem człowieka ozionie, że czasem i ratunku głosem wołać nie może. *Haur Sk.* 313. Oczy wilcze mamią zwierzęta, tak dalece, że nawet i człowiek zawołać nie może, kiedy go wprzód wilk postrzeże, bo go przez to samo oczyma omami. *Lub. Roz.* 171. Wilczaszku ozionąłeś owieczkę niebogę, Ona za tobą bieży, choć ma w sercu trwogę. *Sim. Siel.* 76, cf. urok). Wilk, gdzie ukąsić nie może, tam *ozinie. *Zygr. Ep. A* 2. Nas szatan tak *ozinął, iż dobrowolnie mu w paszczekę bieżemy. *Zrn. Pst.* 3, 573. Tak srodze nas piekielny wilk *ozinął, iż choć widzimy samołówki iego, dobrowolnie iednak za nim bieżemy. *ib.* 1, 80. - *transl. fig.* ozionąć co, chciwie żądać, chciwe oko na co rzucić, gierige Augen auf etwas werfen, heftig begehren. Alexander Wielki świat wszystek myślą ozionął. *Opal. sat.* 61. Com raz dał, nazad tego nie ozionę. *Morszt.* 186. - §. b) ozionąć kogo, opętać kogo, zjednać iego łaskę sobie. *Dudz.* 49, einen für sich bezaubern, einnehmen.

OZŁOCIĆ, *F.* ozłoci *cz dk.*, ozłacać *ndk.*, pozłocić w koło, *Sr.* 1. wozwotjam; *Vd.* oslatit; *Ross.* озолотить, озолочать, озолачивать (zbogacić); *Ec.* озлатить, озлащаю; rund um vergolden, umgolden, übergolden. Ozłocił dom wewnątrz szczérym złotem. *W. 3 Par.* 3, 5. Kiedy pigułka tak dobrze ozłocona, trzeba ią połknąć. *Teatr* 22, 93. Nieieden biedny rolnik tam się długo pocił; By pan gnuśny z łez iego grzbiet szkapi ozłocił. *Nar. Dz.* 3, 152. Mieć pieniądze, mieć wszystko, przy tym ta mammona, I sama szpetność szkli się iakby ozłocona. *Zab.* 1, 109. Ozłociłbym go, odważyłbym go złotem; złoty to człowiek. *Cn. Ad.* 806, nieoszacowany; ich möchte ihn vergolden, das ist ein Goldmann. Kiedym mu list ten oddała; rozumiałam, że mię ozłoci. *Teatr* 29, 57. Ręce czyie ozłocić. *Teatr* 21, 68, cf. smarować mu ręce. OZŁOCICIEL, - a, *m.*, *Sr.* 1. wozwotjer, wozwotnik, który ozłaca, der Vergolder.

OŻŁOPAĆ się *recipr. dk.*, *Teatr* 3 *d*, 33, obeżrzeć się, obieść się, sich dick fressen, *Sr.* 1. wojlopam so. Co dzień, skoro się objadło, ożłopało, na łóżko wwaliło się, iak bela. *Mon.* 70, 177.

OZNAĆ się gdzie, abo z kim *recipr. dk.*, obeznać się, Bekanntschaft machen. Źle skoro się złodziey ze psy ozna. *Klon. Wor.* 35. Przywitay go, iako drużbę, wiem że się oznacie. *Mat. z Pod. A* 1.

OŻNĄĆ, *F.* ożnie *cz. idntl.*, ożynać *ndk.*, zboże skosić, żniwo odprawić, das Getreide abmähen. W Francyi bardzo prędko zboża ożynaią. *Cresc.* 155, *Bh.* ožjnám; *Rs.* ожать, ожинать. Ożynanie, ożęcie *Bh.* ožjnka, *ob.* żniwo.

OZNACZYĆ, OBZNACZYĆ, *F.* oznaczy *cz. dk.*, Oznaczać *ndk.*, znaki około czego podawać. *Włod.*, umzeichnen, bezeichnen, Zeichen herum machen; *Bh.* určiti; *Sr.* 1. wobczenczuju; *Vd.* osnaminuvati; *Bsn.* obiglisgiti; *Cro.* uglaszovitújem; *Ross.* означить, означать, означивать, отмѣтить, отмѣчать, размѣтить, размѣчать. *Circumsignare*, obznaczyć, ocechować. *Mącz.* - §. b) Oznaczać, do poznania podawać, dawać poznać, zu erkennen geben, bezeichnen. Stróy częstokroć oznacza, co się wewnątrz świeci. *Kras. Pod.* 1, 30. Minęły te czasy, gdzie broda nieuczesana i łatana suknia, były mądrości oznaczeniem. *Mon.* 72, 709, *ob.* oznaka, znamię). Był to człowiek młody; ile mogłem miarkować nie oznaczał więcéy nad lat 20. *Kras. Hst.* 186, *Dmoch. Il.* 38, *N. Pam.* 5, 158. OZNACZYCIEL, - a, *m.*, *Sr.* 1. wobczenczwar, który oznacza, der Bezeichner. OZNAK, - u, *m.*, OZNAKA, - i, *ż.*, znak, po którym co poznaią,

n. p. prognostyk, *Vd.* sposnanitnu snaminje, *Rs.* развѣдка, Zeichen, Anzeichen, Merkmal. Dla swéy wspaniałości iedynie oznaku Wszystkich w Piątki obżarców czestował bez braku. *Zab.* 15, 95. Przyymiycie ten ostatni oznak przyiaźni moiéy. *Teatr* 47, 113. Nie widzieli w nich tylko radość i oznak serca przychylnego. *Przyb. Luz.* 39. Przypadki w chorobach są niby oznakami uwiadomiaiącemi stan chorego. *Perz. Lek.* 66. Na oznakę zjednoczenia się ze stanem miéyskim, stan rycerski po nim do ucałowania ręki królewskiéy przystąpił. *Gaz. Nar.* 1, 300.

OZNAYMIACZ, OZNAYMICIEL, -a, *m.*, oznaymuiący co, opowiadacz, *Sr.* 1. přizpewicžeř; *Vd.* nasnanovez, nasnanuvauz, osnanez, osnanuvauz; *Cro.* obznanitel, nazvesztitel; *Rs.* извѣститель; der Anzeiger, Ankündiger. *Pronuntiator*, oznaymiacz swego mniemania. *Mącz.* *Nuntius*, poseł, oznaymiciel. *Mącz.* OZNAYMICIELKA, - i, *ż.*, die Ankündigerinn, Anzeigerinn. *Nuntia*, posełka, oznaymicielka. *Mącz.*, *Cro.* nazvesztitelicza; *Rs.* извѣстительница. OZNAYMIĆ, *F.* oznaymi *cz. dk.*, Oznaymiać, Oznaymować *ndk.*, *Bh.* oznamiti, oznamowati; *Slo.* oznamowat', oznamugi, ulozim (cf. ułożyć); *Sr.* 1. woznamupu, woznamoscžam, wozpewam (*ob.* ozwać), přizpewam (cf. przyzwać), připowedam, přirutžam; *Sr.* 2. hopschawisch; *Crn.* pomèniti, pomęnem; *Vd.* osnaniti, osnanuvati, sasnaniti, nasnaniti, nasnanuvati, nabirizhati, napovedati, opomenit, posnaniti, nakasati, na snanje dati; *Cro.* oznanújem, objavlyam, porúcham, obznanújem, nazvescham (cf. obwieszczać); *Bs.* navistiti; *Rg.* uznanniti; *Rs.* заявить, заявлять, изъявить, изъявлять, обослать, повѣстить, повѣщать, доложиться, докладываться; *Ec.* назнаменати, оповѣдую, возвѣщаю, извѣщавати; (*Ec.* ознаменить, ознаменать, oznaczyć); dawać znać o czym, opowiadać, odnosić co, donieść o czym, etwas anzeigen, melden, kund thun, wissen lassen. Ten właśnie oznaymować rzeczony, który naypiérwéy co nowego opowiada albo objawia. *Sal.* 4, 30. Wszedłszy Tobiasz, oznaymił te wszystkie rzeczy oycu swemu. 1 *Leop. Tob.* 5, 10. Oznaymuiemy tym listem naszym, którym wiedzieć należy, ... *Vol. Leg.* 1, 752. Oyciec synom oznaymować będzie prawdę twoię. *Leop. Jes.* 38, 19. Wyznawam Jehowę, i oznaymiam moc iego. *Bud. Tob.* 13, 8. To o piérwszym przyyściu Jezusowym oznaymia prorok. *Sk. Kaz.* 13. Wyprawiał królowéy Saba Salomon co mu kolwiek zadawała; i nie było nic, czegoby iéy iaśnie nie oznaymił. 1 *Leop.* 2 *Par.* 9, 2. Jozef, gdy doznał uprzeymé braci chęci ku Beniaminowi, iuż się im oznaymiać chciał. *Sk. Żyw.* 1, 323, dać się poznać, sich zu erkennen geben. Oznaymiony, uwiadomiony, *Rs.* извѣстованный. Oznaymuiący, uwiadomiający, *Rs.* извѣстительный, увѣдомительный; *Ec.* извѣщавательный. - *Grammat.* tryb oznaymuiący, *modus indicatiuus*, *Slo.* oznamowatelni, oznamowattiwi, oznamugicni, oznamowatkiwec; *Sr.* 1. wopowedaté, wopowedawcž; *Vd.* pokasajozha visha; *Rs.* изъявительное наклоненіе. Oznaymienie, uwiadomienie (*oznaym. *Chod. Kost.* 67), *Vd.* nasnanenje, nasnanstvu, nasnanik, osnanenje, napoved, napovieda, nakasa, pomiena, pomienenje; *Crn.* pomęnk, osnanilu; *Sr.* 1. wopowedženo, wopokazano; *Rs.* извѣменіе, извѣстіе, извѣствованіе, заявка, заявленіе, заявливаніе. - §. Oznaymiać się z kim, zaznaiomić się, znaiomość zabrać, Bekanntschaft machen. W tym miesiącu ku miłowaniu dobry czas iest, z paniami się oznaymiay. *Spicz.* 199.

OŻNICA, *ob.* Ozdownia.

*OZOBAĆ, OBZOBAĆ, *F.* ozobi *cz. dk.*, dziobem ogłodać, umschnäbeln, mit dem Schnabel umfressen, umpicken. Wiśnie twoie szpacy Świegotliwi i leśni obzobali ptacy. *Zimor. Siel.* 178.

OŻOG, *OŻEG, - a, *m.*, cf. ożegnąć), kiy, którym posuwaią drzewo w piecu. *Włod.*, *Bh.* ożeh, hřeblo, wiblice; *Sr.* 1. peczne rjebwo; *Sr.* 2. groblo; *Crn.* burkle; *Vd.* burkle, pezhne vile, vsliza; *Cro.* oség, popechek; *Hg.* azag; *Sla.* oxeg, oxog, vatrálj; *Bs.* grebbo, popecjak, osgegh, vatragl, lopata od oghgna; *Rg.* oxègh, vátragl; *Rs.* ожегъ, клюка, ключка, кочерга, кочережка, ухватъ, ухватикъ, ухватецъ; (*Rs.* ожóга sparzelizna); der Schürstock, die Ofenkrücke. *Rudicula*, mała palica, którą, gdy warzymy, ognia poprawiamy lub przygrzebamy węgla, ożog, pociaszczek. *Mącz.* *Ożeg, pociask, *hama*. *Volck.* 393, *ob.* kosior, pogrzebaczka). Ożog, naczynie z drzewa zrobione, do wygarnienia węgli z pieca piekarnego. *Wiel. Kuch.* 419. Daremny ciężar na ziemi, ni bogu świeczki, ni djabłu ożoga. *Pot. Jow.* 188. Maca drugich ożogiem, kto sam w piecu lega. *Pot. Arg.* 382, *Slo.* gaki ge kdo S'elma, tak teſ i o druhich mysli; kocieł garcowi przygania; sameś taki). Przed dwunastą, nim ieszcze drugie piały kury, Gdy baby na ożogach lecą przez kominy, Na rozstaynie, na bagna i na łyse góry; ... *Zabł. Zbb.* 27, die Hexen reiten auf der Ofengabel. *Teatr* 11 *b*, 106, *Zabk. Ml.* 409. J we dnie mądre baby ieżdżą na ożogu. *Pot. Arg.* 79, t. i. i we dnie dokazuią). - *§. Szkodziły w lesie pieszym gęstych drzew ożogi. *Jabł. Buk. O*, głównie palących się drzew, Feuerbrände.

*OZOIA, - ii, *ż.*, gatunek win zamorskich, ein überseeischer Wein. Wina, które morzem przychodzą, Alakanty, Madery, Ozoie. *Vol. Leg.* 2, 1753.

OŻÓŁCIĆ *cz. dk.*, żółtym uczynić, gelb machen; *Vd.* oshouzati; *Ec.* ожелтяю, желтю.

*OŻON, - a, - e, ożgły, opalony, umbrannt, verbrannt, umsengt. *Semiustulandus*, który ma bydź na poły opalon, nad płomieniem ożon. *Mącz.*

OŻONĄĆ się, *F.* ożenie się, ożonę się *recipr. idntl.*, odjąć się, obronić się, i odżonąć, to iest, odpędzić nieprzyiaciela, *Etym.* żonąć, sich erwehren, den Feind abwehren und wegtreiben. Niechże mię przyydzie abo pośle imać, Jeszcze się Rynald tą szablą ożenie. *P. Kchan. Jer.* 117.

OZOR, - u, *m.*, OZOREK, - rka, *m.*, *demin.*, ięzor, ięzyk, *sed cum expreſſ. contemptus*, die Zunge. (*Ross.* озоръ, озорникъ, = zuchwalec). Miece się różnie szaleniec, kąsaiąc się w ozor. *Wad. Dan.* 75. Czegoż wykrętny nie zfałszuie ozor? *Zab.* 15, 247. Niech go złe ozory nie tykaią. *Pot. Arg.* 76. Wyżły z pracy dysząc, wywieszaią zapienione ozory. *Stas. Num.* 1, 135. - §. *Praesertim*, ozor, ięzyk wołowy etc., który iedzą, *Cro.* volovzki jezik, Rindszunge, Schweinszunge rc., die man ißt. Ozory bydlęce, które się wędzić maią, dym iałowcowy przednie uczyni. *Kluk Zw.* 1, 236. Więdłe ozorki. *Gost. Gor.* 86, geräucherte Zungen.

*OZO-

*OZORZYĆ cz. dk., Ec. озарӥть, озарѧть, oświecić zorzą, *bemorgenröthen.
OŻOTA, - y, ż., len dziki, lenieo, *linum agreste*, wilder Lein. *Syr.* 1022.
*OZOWIĆ się, *ob.* Odezwać się. OŻOWCA, *ob.* Ożuwca.
OŻRZALCA, - y, *m.*, OŻRALEC, OŻRZALEC, - lca, *m.*, *Bh.* ožralec, obežralec, obžerec; *Slo.* ožralec; *Hg.* részeges; *Sr.* 1. wožrawcž; *Cro.* osiravecz, oserlyivecz); obżerca, obżarty, ein Fresser, ein Vielfraß. Ożralec i opilca. *Radz. Deut.* 21, 20, *Rey Pst. H* 8. Opilca i ożralca przyydzie w ubostwo. *Radz. Prov.* 23, 21. Piianica i ożralec zubożeie. *Budn. Prov.* 23, 21; *Bh.* ožralý obżarta). OŻRZALSTWO, - a, *n.*, *Bh.* ožralstwj; *Slo.* ožralstwo, obžerstwo; obżarstwo, Völlerey, Gefräßigkeit, Vielfresserey. Bezecnym tym ożrzalstwem, ieśli się kto bawi, Już niemasz nic tak złego, co się w nim nie zjawi. *Rey Wiz.* 30. Z ożralstwa, opilstwa, szaleństwa zwyczay wypuścić ich nie chce. *Rey Zw.* 123 *b.* OŻRZAŁY, Ożarły, Obżarty, *ob.* Obeżrzeć się, Ożrzeć się. - (2. OŻRZAŁY, n. p. owoc, *ob.* Dożrzały).
OŻRZEBIĆ się, *F.* ożrzebi się *recipr. dk.*, źrzebię urodzić, *Bh.* ohřebiti se; *Bs.* osgdribitise; *Rg.* oxdrjèbitise, xdrieebise; fohlen, ein Füllen werfen. Świerzopy źrzebne i ożrzebione. *Hipp.* 23. Klacze na ożrzebieniu ostróżnie do roboty zażywać się maią. *Kluk Rosl.* 3, 115. Żrzebicom, gdy się iuż ożrzebią, dobrze im podawać ięczmienia. *Cresc.* 515, cf. ocielić się, oszczenić się, okocić się).
*OŻRZEDLE, - a, *n.*, pas, der Gurt, der Gürtel. Oliwa spływaiąca na brodę Aaronową i na ożrzedle szat iego. *Budn. Ps.* 133, 13, na podołek. *Bibl. Gd.*). Przez moc choroby odmieniło się odzienie moie, iako ożrzedle ścisnęła mię suknia moia. *Bud. Job.* 30, 18, przeporek. *Bibl. Radz.*, kołnierz. *Bibl. Gd.*), (das Loch meines Kleides. Luth.), cf. rozpór.
*OŻRZENIEĆ, *Tr.*, (cf. Ożrzenieć), dożrzałym się stać, reifen, reif werden. Gdy len ożrzeniał, pod dach z nim umykać trzeba. *Tr.*
OZUCHWALIĆ się, *F.* ozuchwalić się *recipr. dk.*, ośmielić się zuchwale, sich erfrechen. Gwałciciele ludzkości ozuchwalą się ludzi nazwać własnością swoią. *Przestr.* 20. Nigdyby się nie byli na to ozuchwalili. *ib.* 250.
OŻUWCA, OŻOWCA, - y, *m.*, (cf. żuch, żuchwa), oszczérca, *osocznik, obmówca, potwarca, *Rs.* навадникъ, *f.* навадница; навѣтникъ, *f.* навѣтница, der Verläumder, Spötter, Verhöhner (*Bh.* žwáč *garrulus*). Tedy błądzący w rozumie umieiętnemi będą, a ożuwcowie nauczą się zakonu. *Radz. Jes.* 29, 24, *Bud. ib.*, „*not.* ożuwcowie abo żwacze." Z dzikich zwierzy naygorszy ożuwca, z domowych podchlebca. *Bud. Ap.* 32, *Ex.* 46. Ożówca. *Jan. Lig. C. b.* - (OZWAĆ się, *ob.* Odezwać się). - OŻWAĆ *czyn. dok.*, żwaniem na około ogryźć, umkauen, - §. *Bh.* ožiwati, obmówić, potwarzyć, osoczyć, verläumden. Ożwanie, które z potwarzy idzie, iest rzecz zła, a nigdy żadnemu nie przystoyna. *Kosz. Lor.* 53.
OŻYĆ, *F.* ożyie *neutr. dk.*, *Ożyia, *Ożywia (*ob.* ożywić) *Pr.*, znowu do życia powrócić, cf odżyć, *pr. et tr.*, wieder aufleben, *Bh.* obžiwnauti, ožiti, ožigi, obžigi; *Vd.* oshivit, shiu postat, se oshiviti, k' sebi priti, reshiveti; *Rag.* oxivjetti, oxivjeti; *Cro.* osivitisze; *Ross.* ожи́ть, оживать; (cf. zmartwychwstać). Może umarł; ale może też ożyie znowu. *Teatr* 52 *c*, 39. To iest dopiero prawe ożycie, kiedo kto sławnie umiera; bo wszystkie iego poczciwe sprawy ożyią, i znacznieysze będą niż za żywota. *Gor. Dwor.* 60. Ożyły, co ożył po obumarciu, *rediuiuus*. *Cn. Th.*, cf. zmartwychwstały). Ożyły, *etiam de muscis*, *vermibus*, *auibus*, *plantis post hiemem vigentibus*. *Cn. Th.*, (cf. ożywić).
*OŻYDAĆ, *ob.* Oczekiwać. OŻYNAĆ, *ob.* Ożnąć.
*OŻYPAŁKA, - i, *ż.*, trzcinna pałka, *typha*. *Mącz.*, die Rohrkolbe.
*OŻYRCA, *ob.* Ożerca. OZYWAĆ, Odzywać, *ob.* Odezwać.
OŻYWIĆ, OBŻYWIĆ, *F.* ożywi *cz. dk.*, Ożywiać *ndk.*, *Bh.* obžiwiti; *Slo.* obžiwugi, obžiwugem; *Sr.* 1. wožiwu, wožiwoscżam, wobuschnoscżam, wobutrobnoscżam; *Crn.* osshivim, osshivęti; *Vd.* oshivit, obshiulati, reshiulati, (reshivęti, s posilić); *Cro.* osivlyújem, osivlyavam; *Rg.* oxivjeti, oxiviti; *Bs.* osgiviti; *Rs.* живить, живлю, животворить, оживить, оживлять, оживотворить, одушевить, одушевлять; *Ec.* животворити, животворю (*Gr.* ζωοποιῶ), одушествовати, оживотворити, влїять душу, вдушевляю (*Gr.* ἐμψυχόω, *Ger.* beseelen); życiem obdarzyć, cf. odżywić, beleben, *pr. et tr.*, pokrzepić (cf. ożyć). Duch iest, który obżywia. *W. Post. W.* 2, 18. Duchy ożywiaiące abo serdeczne. *Syr.* 502, Lebensgeister. *Krup.* 3, 132. Duch iest ożywiaiący, a ciało ożywione. *Mon.* 64, 314. Ożywione ciała są te, których wewnętrzny iakiś ruch i pasmo ciągłych odmian, ma mieysce, które rosną i giną. *Sniad. Teo.* 30. Dokąd żywotne ciepło ożywiało Jego cne ciało . . . *Groch. W.* 116. Dwa ciała przywiązániem spoione, iedna zdawała się ożywiać dusza. *Teatr* 2, 75 *Barss.*, *Ec.* содушный, единодушный, таковуже душу имущїй. Duszą ożywiony *Eccl.* одушевленный, душу имѣющїй, содушный. Trawę wilgotność bliska ożywiała. *Otw. Ow.* 120 *et* 26. Wino rozumnie użyte, siły osłabione ożywia. *Krup.* 5, 403. Bóg obżywia nas łaską swoią. *W. Post. W.* 349. - §. ożywić, odżywić, do życia wrócić, życie przywrócić, wskrzesić, von Neuem beleben, ins Leben bringen, wieder lebendig machen. Łatwiey może być ożywiony członek martwy, który iest w ciele, niżli odcięty. *Hrbst. Nauk. M* 6. Pan ożywia, które chce, gdy im ducha swego użycza, aby ci umarli w grzechach ożyli. *Wisn.* 583. Bóg, gdyśmy byli umarłemi w grzechach, ożywił nas. *Dambr.* 213. Obżywił niemało ludzi Chrystus, mocą swą, tylko zawoławszy: n. p. młodzieńcze! tobie rozkazuię, wstań! i wnet ożył, i siadł na marach. *Gil. Kat.* 64. - *§. Obżywić, wyżywić, n. p. nie obżywi wszystkich, ernähren. *X. Kam.* Niegodzien iest powietrza, którym się obżywia. *Baz. Sk.* 83, którym żyie, które w się wciąga. *OŻYWA, - y, *ż.*, ożywianie, das Beleben, *Vd.* oshiulenje, reshiulenje, oshivetje, reshivitik; *Rs.* животворе́нїе, оживотворе́нїе. (*Bh.* obžiwa sposób życia, rzemiesło). Moie serce krzepi się w cieszącéy ożywie. *Przyb. Milt.* 390. Ty bohatyrska Muzo, przyydź mi pomodz wiersza, Lub cię właściwiéy nazwę, ty ożywo piersza. *Przyb. Ab.* 5, t. i. ożywicielko, Beleberinn.
OŻYWIACZ, OŻYWICIEL, OBŻYWICIEL, - a, *m.*, ożywiaiący, życiodawca, der Beleber, Geber des Lebens, *Rg.* oxivitegl; *Cro.* osivitel; *Ec.* оживитель, живо-

творитель. Herod zabiiacz, a Pan ożywiacz. *Biał. Post.* 162. Wąż w zanadrzu ogrzany, ożywiciela swego iadowitym ukąszeniem zabił. *Pilch. Sen. Gn.* 340. Duch Ś. dlatego ożywicielem nazywa się, iż dusza z bogiem złączona, bardziéy żyie, niżeli ciało, które złączeniem duszy żywi się. *Kucz. Kat.* 170. Obżywieni żyiemy w obżywicielu naszym, a ożywiciel w obżywionych swoich. *Rey Pst. Q.* 3. OŻYWNY, OBŻYWNY, -a, -e, ożywiaiący, belebend; *Sr.* 1. wobuschnoscjacze; *Rs.* живительный, животворный, оживотворительный. (*Rg.* oxivgliv, *Cro.* osivlyiv *reuocabilis ad vitam*, do odżywienia). Materya odżywna lub ożywna, która iestestwom organicznym za pokarm służyć może. *Sniad. Teo.* 57. W wielu stawach znayduią się ryby, które mniéy nad inne ożywnego potrzebuią powietrza. *N. Pam.* 3, 280. Nasienia rodzayne wszech rzeczy, silone ziemią obżywną rosły, *vivaci*. *Zebr. Ow.* 14. Soki ożywne. *Karp.* 3, 57. Już ptaki piérwszy słońca promień przywitały, Gór wierzchołki ożywnym światłem zaiaśniały. *Karp.* 1, 381. Ożywne słońce. *ib.* 7, 54. Ożywne skarby nieba. *Nar. Dz.* 1, 29. Tam pewna zasług nie chybi zapłata, Ożywnym darem siły pokrzepiać. *Zab.* 14, 96.

OZYZNIĆ, *ob.* Usyznić.

OŻŻONY, -a, -e, *ustus*, palony, ożżony. *Mącz.*, ożgły, opalony, bebrannt, umbrannt, umsengt.

Koniec Piérwszéy Części Tomu Drugiego.